Plateaus Intit.e et ~~[illegible]~~ lieg. de l'ing.

et paul Rey.

N.° 1

Biblioteca ...

Sala

Estante

Tabla

Número

Del collegio dela Comp.a de Jesus de Granada (1)

Joãnes de Platea ſuper Inſtitu.

Excellẽtiſſimi iuris vtriuſqꝫ pro-feſſoꝛis domini Joannis de Platea Commẽta-ria in quatuoꝛ Libꝛos Inſtitutionũ que olim imperfecta ⁊ inemendatiſſima pꝛodierũt: nunc vero integra: ac diligenter caſti-gata cum Additionibus adiunctis: et Sũmarijs moderno vſui ob-ſecundãtibus nuperrime in-ſertis: cum Repertoꝛio in Voluminis fronte ap-poſito fauſte exoꝛ-diuntur.

1532

BIBLIOTECA UNIV. GRANADA

Tabula alphabetica.

¶Tabula Rubꝛicarum ſeu Tituloꝛum Inſtitutionum: ſecundũ oꝛdinem alphabeti.

¶Et pꝛimo de litera. A.

Acquiſitione per arrogationem. fo.57.
Actionibus. fo.77.
Ademptione legatoꝛum. fo.48.
Adoptionibus. fo.12
Aſſignatione libertoꝛum. fo.56.
Attiliano tutoꝛe. fo.18.
Autoꝛitate tutoꝛum. fo.19.
¶Bonoꝛum poſſeſſionibus. fo.56.
¶Capitis diminutione. fo.17.
Codicillis. fo.51.
Curatoꝛibus. fo.20.
¶Diuiſione ſtipulationum. fo.60.
Donationibus. fo.32.
Duobus reis ſtipulandi ⁊ pꝛomittendi. fo.59.
¶Emptione ⁊ venditione. fo.64.
Eo cui libertatis cauſa bona adijciuntur. fo.57.
Exceptionibus. fo.117.
Excuſatione tutoꝛum vel curatoꝛum. fo.21.
¶Exheredatione liberoꝛum. fo.38.
¶Fideicommiſſarijs hereditatibus. fo.49.
Fideiuſſoꝛibus. fo.62.
Fiduciaria tutela. fo.18.
¶Gradibus cognationum. fo.55.
Heredibus inſtituendis. fo.39.
Hereditatibus que ab inteſtato deferuntur. fo.51.
Heredum qualitate ⁊ differentia. fo.44.
His per quos agere poſſumus. fo.114.
His qui ſunt ſui vel alieni iuris. fo.9.
¶Ingenuis. fo.7.
Iniurijs. fo.75.
Inofficioſo teſtamento. fo.43.
Interdictis. fo.120.
Inutilibus ſtipulationibus. fo.60.
Iure naturali gentium ⁊ ciuili. fo.3.
Iure perſonarum. fo.7.
Iuſtitia ⁊ iure. fo.2.
¶Legatis. fo.45.
Lege falcidia. fo.49.
Lege fuſia canina tollenda. fo.9
Lege aquilia. fo.73.
Legitima agnatoꝛum ſucceſſione. fo.53.
Legitima agnatoꝛum tutela. fo.16.
Legitima parentum tutela. fo.17.
Legitima patronoꝛum tutela. fo.17.
Libertinis. fo.7.
Libertoꝛum ſucceſſione. fo.56.
Literarum obligatione. fo.63.
Locatione ⁊ conductione. fo.65.
¶Mandato. fo.67.
Militari teſtamento. fo.36.
¶Noxalibus actionibus. fo.112.
Nuptijs. fo.10.
¶Obligationibus. fo.57.
Obligationibus ex conſenſu. fo.64.
Obligationibus que ex quaſi contractu naſcuntur. fo.68.
Obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur. fo.76.
Obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur. fo.70.
Officio iudicis. fo.126.
¶Patria poteſtate. fo.9.
Pena temere litigantium. fo.124.
Perpetuis ⁊ tempoꝛalibus actionibus. fo.116.
Per quas perſonas nobis acquiritur. fo.34.
Per quas perſonas nobis acquiritur obligatio. fo.69.
Publicis iudicijs. fo.129.
Pupillari ſubſtitutione. fo.41.
¶Quibus alienare licet vel non. fo.33.
Quibus modis ius patrie poteſtatis ſoluitur. fo.13.
Quibus modis re contrahitur obligatio. fo.58.
Quibus modis teſtamenta infirmantur. fo.43.
Quibus modis tollitur obligatio. fo.69.
Quibus modis tutela finitur. fo.20.
Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum. fo.37.
Qui ⁊ ex quibus cauſis manumittere non poſſunt. fo.8.
Qui teſtamento tutoꝛes dari poſſunt. fo.16.
Quod cũ eo q in aliena poteſtate eſt negotiũ geſtũ eſſe dr. fo.110.
¶Rebus coꝛpoꝛalibus ⁊ incoꝛpoꝛalibus. fo.29.
Replicationibus. fo.119.
Rerum diuiſione. fo.26.
¶Satiſdatione tutoꝛum vel curatoꝛum. fo.21.
Satiſdationibus. fo.114.
Senatuſconſulto oꝛficiano. fo.54.
Senatuſconſulto tertuliano. fo.54.
Seruili cognatione. fo.55.
Seruitutibus ruſticoꝛum pꝛedioꝛum. fo.29.
Seruoꝛum ſtipulationibus. fo.60.
Singulis rebus per fideicommiſſum relictis. fo.51.
Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. fo.113.
Societate. fo.66.
Succeſſione cognatoꝛum. fo.55.
Succeſſionibus ſublatis ⁊c. fo.57.
Suſpectis tutoꝛibus vel curatoꝛibus. fo.24.
¶Teſtamentis oꝛdinandis. fo.34.
Tutelis. fo.15.
¶Verboꝛum obligatione. fo.58.
Vi bonoꝛum raptoꝛum. fo.72.
Vſucapionibus ⁊ longi tempoꝛis pꝛeſcriptionibus. fo.31.
Vſu ⁊ habitatione. fo.30.
Vſufructu. fo.29.
Vulgari ſubſtitutione. fo.40.

F I N I S.

Index materiarum ſingularium Ioan. de Pla. ſuper Inſtitu.

❡ Repertorium Singulariũ materiarum in Commentarijs Domini Ioannis de Platea doctoris ⁊ Iuris vtriuſqꝫ interpretis ſubtiliſſimi contentarum cum numeris ⁊ folijs vnamquanqꝫ deciſionem ad locũ proprium remittẽtibus fauſto ordine exorditur.

De litera A.

ABortiuus poſthum⁹ nõ rũpit teſtm̃.de exhere.lib.nu.12.fo.39.
Abſens cõtra abſentẽ reſtituitur.de actio.nu.59.fo.81.
Abſolutio in reali actionem primeuam nõ tollit.de excep.nu.35.fo.118.
Abſolutoriam actionem non tollere qualiter intelligatur.de excep.nu.37.fo.118.
❡ Acceptilatio quid ſit.⁊ quã obligationẽ tollere poſſit.quib.mod.tol.obli.nu.7.fo.69.
Acceptilatio ſeu liberatio non generalis non refertur generaliter ad obligationem.quib.mod.tol.obli.nu.8.fo.69.
Acceptilatio ſolutioni in quibus aſſimiletur.quib.mod.tol.obliga.numero.6.folio.69.
Acceſſione qui vtantur in vſucapione complenda.de vſuca.⁊ long.temporis preſcrip.nu.40.fo.32.
❡ Actio duplex oritur ex contractu magiſtri ⁊ inſtitorum.qd cum eo.numero.11.fo.110.
Actio tutele vnde oriatur ⁊ quid in ea venire dicatur.de actio.§.actionum.nu.48.fo.97.
Actio ciuilis de crimine an poſſit in criminalem mutari.de actio.§.ſi quis autem.nu.10.fo.106.
Actio preſcriptis verbis ad duo datur.de actio.§.actionum.numero.72.folio.98.
Actio ex dolo vel delicto defuncti extra contractum cõmiſſo non ſemper contra heredem datur.de perpe.⁊ tempor.actio.numero.19.folio.116.
Actio ciuilis in criminalem ⁊ criminalis in ciuilẽ mutari poteſt.de publi.iudic.nu.3.⁊.4.fo.29.
Actio de peculio quare ⁊ a quo introducta fuerit.de actio.numero 105.folio.83.
Actio ex ſtipulatu que perſonalis eſt quatuor ſpecialia in ſe continet de actio.§.fuerat.nu.3.fo.99.
Actio quod metus cauſa qualis.de actio.§.item actio.nu.2.fo.94.
Actio familie herciſcunde quanto duret tempore de actio.numero 6.folio.90.
Actio arbitraria propter locum in quatuor caſibus inuenit.de actio.§.preterea.nu.25.fol.102.
Actio furti competit pro filio ſurrepto patri.de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nu.27.fo.71.
Actio familie herciſcunde quare ſic dicatur ⁊ mixta cenſeat.de actio.§.quedam.nu.5.fo.90.
Actio iniuriarum qualiter extinguatur.de iniurijs.nu.45.fol.76.
Actio directa legis aquilie in quibus locũ ſibi vẽdicet.de lege aquil.numero.40.fo.74.
Actio confeſſoria ⁊ negatoria quanto tempore tollantur.de actio.numero.27.folio.76.
Actio iniuriarũ dupliciter intentatur ⁊ quãto tẽpore durare dicat.de iniur.numero.30.folio.76.
Actio que intentata preſumatur ſi plures competierint.de actio.§.vltimo.numero.22.folio.109.
Actio in factum quãdo ⁊ in quibus locũ habeat ⁊ in quo ab actione preſcriptis verbis differat.de interdic.nu.80.folio.124.
Actio legis aquilie pro quibus intẽtetur.de lege aquil.numero.29.folio.74.
Actio que ⁊ vnde inter tutorem ⁊ pupillũ naſcatur.de oblig.ex quaſi cõtrac.numero.14.folio.68.
Actio perſonalis ad dandum cui pro qua ⁊ re contra quos intentari poſſit.de actio.nu.1.⁊.2.folio.86.
Actio vi bonorum raptorum cui competat.de vi bono.rap.numero 15.⁊ 16.folio.73.
Actio perſonalis que ſit.de actio.numero.17.fo.78.
Actio iniuriarum an poſſit remitit abſenti.de iniurijs.numero.46.folio.76.
Actio inſtitoria quibus ⁊ contra quos competat.de actio.numero 123.folio.83.
Actio furti manifeſti pretoria ⁊ perpetua dicitur.de actio.§.quadrupli.numero.2.folio.93.
Actio confeſſoria ⁊ negatoria quibus competant.nu.24.fo.79.
Actio duplex ex negotiorum geſtione oritur.de obliga.ex quaſi contra.numero.2.⁊ ſeq.fo.68.
Actio legis aquilie mixta cenſetur.de actio.§.ex maleficijs.numero 4.folio.88.
Actio legis aquilie cui competat.de lege aquil.numero.5.fo.73.
Actio pro violento introitu domus cui competat.de iniurijs.numero.34.folio.76.
Actio vi bonorum raptorum ex eiſdem cauſis datur ex quibus actio furti.de vi bo.rap.numero.18.folio.73.
Actio de in rem verſo in quib⁹ differat ab actiõe de peculio.de actio.numero.114.⁊ ſeq.folio.83.
Actio ciuilis ⁊ criminalis an poſſit ſimul pro eodem delicto intentari.de lege aquil.numero.32.folio.74.
Actio ⁊ interdictum in quo differant.de actio.numero.10.folio.78.
Actio ex teſtamento cui.contra quem ⁊ pro quo competat.de actio.§.ſed illa.numero.2.folio.94.
Actio legis aquilie penalis eſt.de lege aquil.nu.27.fo.74.
Actio in factum de calumniatoribus que ſit:cui detur ⁊ pro quo et vnde oriatur.de actio.§.quadrupli.nu.9.fo.93.
Actio vi bonorum raptorum mixta dicitur.de actio.§.ex maleficijs.numero.3.folio.88.
Actio de conſtituta pecunia in quibus locum habeat.de actio.numero.9.folio.82.
Actio familie herciſcunde in quo conueniat cum actione communi diuidundo.de actio.§.quedam.nu.13.fo.90.
Actio que detur contra iudicem male iudicantem ⁊ negligentem et que contra male conſulentem.de oblig.que ex quaſi delic.naſ.numero.7.⁊ ſeq.folio.77.
Actio quot modis capiatur.de actio.nu.5.fo.78.
Actio tributoria in quo cum actione de peculio conueniat ⁊ in quo differat.quod cum eo.nu.41.⁊.42.fo.112.
Actio preiudicialis quotuplex ſit ⁊ quot modis capiatur.de actio.numero.173.folio.85.
Actio ad exhibendum in quo differat ab interdicto de tabulis exhibendis.de actio.§.preterea.nu.45.fo.103.
Actio de in rem verſo differt ab actione de peculio.quod cum eo.numero.29.folio.111.
Actio diuerſas habens qualitates ex eodem naſcitur cõtractu.quod cum eo.nu.28.fo.111.
Actio que inter fideiuſſorem ⁊ reum principalem detur.de fideiuſ.numero.17.folio.63.
Actio ad exhibendũ cõtra quẽ det.de actio.§.preterea.nu.4.fo.102.
Actio extincta quando reſuſcitari poſſit.de noxa.actio.numero.14.folio.113.
Actio familie herciſcunde ad quid detur.de actio.§.quedam.numero.8.folio.90.
Actio de dolo pro quanto detur precio.de actio.§.preterea.nume.18.folio.101.
Actio in libello non expreſſa qualiter cognoſcetur.quod cum eo.numero.43.folio.112.
Actio arbitraria quotuplex ſit.de actio.§.preterea.nu.2.fo.101.
Actio de peculio an ſit temporalis vel perpetua ⁊ an perſonalis vel realis.de actio.nu.110.⁊.111.fo.83.
Actio exercitoria cõtra quos ⁊ quibus detur.de actio.numero.120.folio.83.
Actio iniuriarum ſeptem tollitur modis.de iniur.nu.49.fo.76.
Actio ex ſtipulatu viro pro dote petenda competens bone fidei eſſe cenſetur de actio.§.fuerat.nu.2.fol.99.
Actio in quibus caſibus contra heredem non detur.de perpe.⁊ tempora.actio.nu.20.fo.116.
Actio finium regundorum contra quem detur.de actio.§.quedam.numero.24.fo.91.
Actio ex contractu deſcendens ad ſimplum datur:que ex delicto ad duplum.de actio.§.omnes autem.nu.1.fo.91.
Actio pro ſocio quando cui ⁊ pro quare detur.de actio.§.ſequens numero.20.fo.88.
Actio ⁊ cauſa an ſunt idem.de actio.nu.6.fol.78.
Actio de conſtituta pecunia vnde oriatur.de actio.nu.101.fo.82.
Actio que ex dolo vel delicto defuncti detur ipſius heredi.de perpe.⁊ tempo.actio.nu.17.⁊.18.fo.116.
Actio de in rem verſo cui ⁊ cõtra que competat.quod cum eo.numero.26.⁊ ſeq.fo.111.
Actio iniuriarum differt a lege aquilia de lege aquil.nu.10.fo.73.
Actio penalis dicitur tribus modis.de actio.§.ſequens numero tertio.folio.87.
Actio qualiter ſit arbitraria ſi agatur alibi quam in loco deſtinato.de actio.§.preterea.nu.28.fo.102.
Actio de peculio an poſſit ſimul cum tributoria intentari.de actio.nume.130.folio.84.
Actio in factum ex edicto nequis eum qui ⁊c.cui.contra quem ⁊ pro quo competat.de actio.nu.161.fo.85.
Actio de peculio in quo priuilegietur.de actio.nu.108.fo.83.
Actio ciuilis qualiter a pretoria differat.de iniur.nu.31.fo.76.
Actio de peculio in quibus ab exercitoria ⁊ inſtitoria differat.quod cum eo.nu.19.fo.111.
Actio rei vxorie ⁊ actio ex ſtipulatu que ſint ⁊ pro qua re competant ⁊ quibus.⁊ contra quos.de actio.§.fuerat.nu.1.fo.99.

Index materiarum ſingularium

Actio tributoria an cõcurrat cum actione de peculio.quod cum eo. numero.16.fo.111.
Actio in quadruplum que/contra quos ⁊ pro quo detur.de actio.§. quadrupli.nume.1.fo.93.
Actio ciuilis quando tollat criminalem.de iniur.numero.39.et.40. folio ſeptuageſimoſexto.
Actio furti ⁊ ſerui corrupti locũ penitentie non permittit.de actio. §.ſed furti.nume.2.fo.94.
Actio que competat pro ſeruo occiſo.de lege aquil. numero. 30. folio ſeptuageſimoquarto.
Actio in factũ quare dicatur ⁊ quare preſcriptis verbis.de interdic. numero.81.⁊.82.fo.124.
Actio de peculio contra quem detur.de actionibus.numero.103.folio octuageſimotertio.
Actio tutele quando naſcatur ⁊ quando intẽtetur.de actio.§. actionum.nume.49.fo.97.
Actio legis aquilie ad quid ⁊ quare inuenta fuerit.de lege aquilia. numero.2.fo.73.
Actio iudicati executionem paratam non habet.de offi.iudicis.numero.11.folio.127.
Actio furti penalis dicitur.de actionibus.§.ex maleficiis.numero ſecundo.folio.88.
Actio ex teſtamẽto ſtricti iuris eſſe dicitur.de actio.§. actionum.numero.4.folio.95.
Actio in factum cui/pro quo ⁊ contra quem competat.de actio.numero.143.folio.84.
Actio de in rem verſo cui ⁊ contra quem competat.de actio.numero.113.folio.83.
Actio de conſtituta pecunia eſt perſonalis pretoria. de actionibus. numero.95.folio.82.
Actio in factum cui ⁊ cõtra quem detur.de actionibus.numero.133. ⁊.134.folio.84.
Actio preſcriptis verbis que ſit ⁊ quibus detur.de actioni.§.actionum.nume.164.fo.97.
Actio realis nullam obligationem ſupponit.de actioni.numero.18. folio.78.
Actio furti non manifeſti in quibus caſibus ab actione depoſiti differat.de actio.§.ſed furti quidem.nu.1.fo.94.
Actio inter patrem ⁊ filium pro caſtrenſi peculio que competat.de actio.§.actionum.nu.34.fo.96.
Actio ex teſtamento pro legalis dicitur penalis.de actio.§.itẽ iuxta. numero.1.folio.89.
Actio non datur a poſſeſſione cadenti qui eam a non domino acceperat.de actio.nu.32.fo.79.
Actio reſciſſoria quare ſic appelletur.de actioni.numero quadrageſimooctauo.folio.80.
Actio ſeruiana decem requirit vt ipſa competere poſſit.de actio.numero.81.folio.81.
Actio de partu agnoſcendo quos habeat effectus.de actioni.numero.174.folio.85.
Actio de peculio quando locum habeat.de actionibus.numero.107. folio octuageſimoſeptimo.
Actio preiudicialis pretoria in quo differat ab alia in rem.de actio. numero.178.folio.86.
Actio confeſſoria ⁊ negatoria pro quibus dentur rebus.de actio.numero.23.folio.79.
Actio in factum deſcendens ex edicto pretoris quibus/contra quos ⁊ pro quibus dẽtur.de actio.nu.154.⁊.155.fo.85.
Actio ſtricti iuris circa intereſſe differt a bone fidei actione.de actio. §.actionum.nu.7.fo.95.
Actio in factum quotuplex.de lege aquilia.numero quadrageſimoſecundo.folio.74.
Actio quadruplex oritur pro iniuria que vxori irrogatur.de iniur. numero.20.folio.75.
Actio que contra raptorem detur.de vi bono.raptorum.numero.11. ⁊.14.folio.72.
Actio finium regundorum quãdo locũ habeat.de actio.§.quedam. numero. 4.folio.90.
Actio familie herciſcunde in quibus ab actione communi diuidundo differat.de actio.§.quedam.nu.14.fo.90.
Actio directa in factum de pauperie in quibus locum habeat.ſi quadru.paupe.feciſſe dica.nu.2.fo.113.
Actio quod metus cauſa ad quadruplũ ab aliis differt actionibus. de actio.§.item actio.nu.1.fo.94.
Actio depoſiti in quantum detur.de actio.§.ſeqnens.nu.2.fo.87.
Actio furti in duobus ab actione vi bonorum raptorum differt.de vi bono.rap.nu.5.fo.73.
Actio directa ⁊ actio vtilis in quo conueniant ⁊ in quo differant.de lege aquil.nu.41.folio.74.
Actio furti ei cuius intereſt debet dari.de obliga.que ex quaſi delic. naſc.numero.40.folio.72.
Actio familie herciſcunde inter quos locum habeat.de actio.§.quedam.numero.3.folio.90.
Actio furti quando competat.de vſuca.⁊ lõgi temporis preſcrip.numero.24.folio.31.
Actio in factum ad intereſſe datur contra non exhibentẽ ad iuſſum iudicis.de actio.§.preterea.nu.46.fo.103.
Actio ſerui corrupti cui ⁊ pro qua re competat.de actio.§.in duplũ. numero.1.⁊.2.folio.92.
Actio finium regundorum ad quid ⁊ pro quibus detur.de actio.§. quedam.numero.22.fo.91.
Actio mixta in iure tribus modis ſumenda.de actio.§.quedam.numero.1.folio.90.
Actio de conſtituta pecunia contra quem detur.de actionibus.numero.94.folio.82.
Actio familie herciſcunde cui competat.de actionibus.§.quedam. numero.7.folio.90.
Actio de peculio an pro delicto filii vel ſerui competat.quod cum eo. numero.20.folio.111.
Actio legis aquilie duo capita cenſetur habere.de actio.§.ex maleficiis.numero.11.fo.89.
Actio finium regundorum cui competat.de actio.§. quedam.numero.20.folio.91.
Actio an arbitraria ſi in loco deſtinato agatur.de actio.§.preterea. numero.29.folio.102.
Actionem ineptam proponens ſuccumbit.de ſucceſſio.ſubla.numero.1.folio.57.
Actionem poſt iuramentum delatum nõ dari qualiter intelligatur. de excep.nume.31.folio.118.
Actionem de dolo vel in factum qualiter quis intentare cognoſcat. de actio.§.preterea.nu.19.fo.102.
Actionem quod metus cauſa intentans quid probabit.de actio.§. item actio.nu mero.4.fo.94.
Actionem in quadruplum non tranſcendere qualiter intelligatur. de actio.§.omnes autem.nu.2.fo.91.
Actiones penales in quo differant a rei perſecutoriis.de actioni.numero.153.fo.84.
Actiones cum actione de peculio concurrentes que ſint.quod cũ eo. numero.37.folio.112.
Actiones plures quando ſimul cumulari poſſint.de actio.§.ſi quis autem.nume.13.folio.106.
Actiones quo iure introducte fuerint.de actio.nu.11.fo.78.
Actiones ciuiles quanto tempore tollantur.de perpe.⁊ temporali. actio.nume.13.⁊ ſeq.folio.116.
Actiones reales vſucapione ⁊ preſcriptione tolluntur.de perpe.⁊ tẽpora.actio.nume.10.fo.116.
Actiones ex quinq; iuris ciuilis partibus oriuntur.de perpetuis et temporalibus actionibus.nume.2.fo.116.
Actiones pretorie quando ſint perpetue. de perpetuis ⁊ temporali. actio.nume.12.fo.116.
Actiones reales pretorie quot ſint.de actio.nu.93.fo.82.
Actiones perſonales que ſint.de actio.§.ſequens.nu.1.fo.87.
Actiones preiudiciales quare dicantur.de actio.nu.181.fo.86.
Actiones arbitrarie que ſint.de actionibus.§.preterea.numero primo.folio.101.
Actiones noxales vnde ortum habuerint ⁊ quomodo differãt a pretoriis.de noxa.actio.nu.5.fo.113.
Actiones arbitrarie quare dicantur. de actionibus.§.preterea.numero.3.⁊ ſeq.folio.101.
Actiones que bonorum nomine veniant.de perpe.⁊ tempora.actio. numero.16.folio.116.
Actiones ex quibus legibus ortum habuerint.de perpetuis ⁊ tẽpo. actio.nume.3.⁊ ſeq.folio.116.
Actiones que ⁊ quando dẽtur heredibus ⁊ cõtra heredes.de perpe. ⁊ tempo.actio.nu.22.⁊ ſeq.fo.116.⁊.117.
Actiones que ex quaſi contractu oriantur.de actio.ex quaſi contrac. numero.1.⁊.17.folio.68.
Actiones bone fidei quot ⁊ que ſint.de actio.§.actionum.nu.3.fo.95.
Actiones que olim perpetue hodie ſunt temporales.de perpe.⁊ tempora.actio.nume.1.fo.116.
Actiones familie herciſcunde ⁊ communi diuidundo ad quid competant.de actio.ex quaſi contrac.nu.18.fo.68.
Actiones perſonales vnde oriantur.de actionibus.numero.21.folio ſeptuageſimonono.
Actiones mixte que ſunt.de actionibus.§.quedam.numero ſecundo folio nonageſimo.
Actiones arbitrarie ſtricti iuris que dicantur.de actioni.§.preterea. numero.8.folio.101.
Actiones reuocatorie quot ⁊ que ſint.de actionibus.numero ſexageſimotertio.folio.81.
Actiones reales ad quid dentur de actionibus. §.ſic itaq;.numero octauo.folio.86.
Actiones preiudiciales quot ſint/cui competant et contra quem. de actio.nume.166.⁊ ſeq.fo.85.

Actiones

Actiones reuocatorie an ſint perſonales an in rem ſcripte ⁊ an perpetue vel temporales.de actio.nu.69.⁊ ſeq.fol.81.
Actiones generales ab vniuerſalibus differũt.de actio.§.actionum.numero.25.folio.96.
Actiones que contra furem competant. de actio.§.ſic itaq;. numero 5.folio.86.
Actiones ex maleficiis deſcendẽtes quot ſint ⁊ que. de actio.§.ex maleficiis.nu.1.folio.88.
Actiones pro re legata competentes que ſint.de lega.nume.6.⁊ ſeq.folio.45.
Actiones ⁊ iura an ſint in fideicommiſſariuz tranſmiſſibilia.de fideicom.hered.numero.4.fo.50.
Actiones an ſint in rem vel in perſonam ⁊ an pretorie vel perſonales.de actio.nu.171.⁊.172.fo.85.
Actiones preiudiciales an ſint inuicem directe ⁊ contrarie.de actio.numero.175.folio.85.
Actiones preiudiciales hodie ſunt tres.de actio.nu.182.fo.86.
Actione aquilie quot modis agatur.de actio.§.ex maleficiis. numero.13.folio.89.
Actiones quatuor cõtra furem dari poſſunt.de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nume.56.fo.72.
Actiones arbitrarie ⁊ ſtricti iuris in quo differant ab eis que ſunt bone fidei.de actio.§.preterea.nu.7.fo.101.
Actiones ⁊ obligationes ab heredibus ⁊ cõtra heredes incipere poſſunt.de inutil.ſtipu.nu.20.fo.61.
Actionis ex empto quot capita.de actio. §. actionum. numero.17.folio.95.
Actionis diuiſiones que.de actio.nu.15.fo.78.
Actionum diuiſio generalis que.de actio.§.actionum autem.numero.1 .folio.95.
¶Actor ante litis conteſtationem reo inuito mutare põt.de actio.§.ſi quis autem.nu.23.fo.107.
Actor in expenſas non damnatur ob iuſtum errorem. de actioni.§.ſi quis autem.nu.22.fo.107.
Actor in confeſſoria actione quid probare poſſit.de actio . numero 26.folio.79.
Actor doloſe plus petens quam ſibi debeatur in triplo punitur. de actio.§.tripli vero.nu.1.fo.92.
Actor qua actione reum de periurio conuenire poſſit.de excep.numero.22.folio.118.
Actor duas dabit ſatiſdationes.de ſatiſda.nu.12.fo. 114.
Actor ad expenſas reo tenetur vſq; ad tẽpus emendatiõis.de actio.§.ſi minus.nu.4.fo.105.
Actus deueniens ad caſum a quo incipere non potuit vitiatur.de noxa.actio.nu.13.fo.112.
Acquirens quod ſibi ex ſucceſſione obuenit queſtum facere dicitur.in proe.nu.16.fo.1.
¶Accuſare plures in eodẽ libello quando quis poſſit.de public. iudic.nume.35.fo.131.
Accuſare de ſuſpecto quilibet poteſt.de ſuſpec.tuto.nu.9.fo.24.
Accuſatio porrecta in iudicio criminali an poſſit mutari.de actio.§.ſi quis autem.nu.11.fo.106.
Accuſatio ſiue inquiſitio qualiter contra furem formetur.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.nu.9.fo.71.
Accuſatio de raptu quanto tempore duret.de pub.iud.numero. 119.folio.135.
Accuſatio ſeu cauſa ſuſpecti coram quo debeat diſcuti.de ſuſpec. tuto.nume.2.folio.24.
Accuſatio de peculatu eſt publici iudicii cuilibet competens.de pub.iud.nu.126.fo. 135.
Accuſatio ſuſpecti tutoris an dicatur criminalis vel ciuilis.de ſuſpe.tuto.nu.3.⁊.4.fo.24.
Accuſatio ſacrilegii expirat ſpacio quinquennii de publ.iud.numero 130.folio.135.
Accuſatio de ſuſpecto iudicii publici eſſe cenſetur.de ſuſpec.tuto.numero.10.fo.24.
Accuſator in criminalibus ad penam talionis ſe inſcribere debet.de public.iudic.nu.8.fo.129.
Accuſator deſiſtens ab accuſatione quando incidat in turpilianum.de pub.iud.nu.182.fo.137.
Accuſator a iudice cogitur procedere.de actio.§.quadrupli.numero 12.folio.93.
¶Adequatio legatorum ⁊ fideicommiſſorũ in quibus conſiſtat.de lega.nume.12.fo.45.
Aditio ⁊ repudiatio pari paſſu ambulant.de hered. quali.⁊ dif.numero.17.folio.45.
Additio vel diminutio de petitione quando ⁊ vſq; ad quod tempus fieri poſſit.de actio.§.ſi minus.nu.2.⁊.3.fo.105.
Adire quid diſcriminis habeat ab eo quod eſt immiſcere. de hered.quali.⁊ differen.nu.10.fo.44.
Adminiſtratio ſuſpecta quo tẽpore ſit interdicẽda.de ſuſpec.tuto.numero.22.folio.25.
Adminiſtrator rerum fiſcalium a tutela excuſatur.de excuſ.tuto .vel cura.nume.7.fo.22.
Adminiſtrator quando poſſit conueniri adminiſtratione durante.de auto.tuto.nu.15.fo.19.
Adoptati inter ſe matrimonium contar heer poſſunt.de nup. numero.15.folio.11.
Adoptio coram quocunq; iudice ſed arrogatio ſit coram ſolo principe.de adop.nu.1.fo.12.
Adoptio quid ſit.de adop.nu.2.folio.12.
Adoptio coram iudice ⁊ cum ſcriptura fieri debet.quib.mo.ius pat.pot.ſol.nu.31.fo.14.
Adoptiui preteriti an rumpant teſtamentum.de exhere.lib.numero 17.folio.39.
Adulterium qua pena mulctetur.de pub.iud.nu.43.fo.131.
Adulterium/lenocinium/ſtuprum ⁊ inceſtus in quo differãt.de pub iud.nu.36.fo.131.
Adultus in quibus curatorem ſuſcipere cogatur.quibus alie. licet vel non.nume.19.fo.33.
Adultus curatorem habẽs ciuiliter ⁊ naturaliter obligari poteſt. de inutili.ſtipu.numero.14.fo.61.
¶Affectus punitur effectu non ſequuto.de oblig.que ex quaſi delic.naſ.nu.25.fo.71.
Affectus punitur effectu non ſequuto.de pub.iud.nu.54.fo.132.
Affinitas quid ſit.de nup.nu.19.fo.11.
Affinitas que ⁊ quando matrimonium impediat. de nup. numero 21.folio.11.
¶Agens an olim ⁊ an hodie ſatiſdare debeat.de ſatiſda. numero primo.folio.114.
Agens iniuriaruz ciuiliter an poſtea agere poſſit aquilie ad damnũ.de iniur.nu.41.fo.76.
Agens ex mutuo quid probare debeat.de actio.§.ſequens numero.6.folio.87.
Agere ciuiliter ab eo differt quod eſt agere criminaliter.de iniur.numero.38. folio.76.
Agere ex ſola conuentione de permutando nemo poteſt.de actio.§.actionum.nu.70.fo.98.
Agi non poteſt contra patrem/patronum ⁊ ſocium vel donatorem niſi in quantum facere poſſunt.de actio.§.ſed ⁊ ſi quis.numero primo.folio.107.
Agi non poteſt de ſuſpecto officio tutele finito.de ſuſpec.tuto.numero.20.folio.25.
¶Agnati an olim ⁊ an hodie ad quartã partem vocentur. de here.que ab inteſt.deferun.nu.25.fo.53.
Agnati ⁊ conſanguinei vxoris ſunt in ſucceſſione viri fiſco preferendi.de nup.nu.20.fo.11.
Agnationis ius per capitis diminutionem commutatur. de legiti.agna.tute.nu.9.⁊.10.fo.17.
Agnationis ⁊ cognationis differentia ſublata omnes ſuccedunt. de ſucceſ.cogna.nu.5.folio.55.
Agnomina que ſint ⁊ quid operentur.in proe.nu.14.fo.1.
Agriculture queſtio per agricolas probari debet.de rer.diui. numero.42.folio.27.
¶Album pretoris quid ſit ⁊ quid contineat.de actio.numero.144.⁊ ſequentibus.folio.84.
Alienare in fraudem creditorum qualiter quis probetur . quibus ex cau.ma.non poſ.nu.7.fo.8.
Alienare in fraudem preſumitur maiorem partem alienando de excuſa.tuto.vel cura.nu.11.fo.22.
Alienata in fraudem creditorum reuocantur.de actio. numero.62.folio.61.
Alienatio ſex modis in fraudem facta preſumitur.de actio.numero 68.folio.81.
Alluuio quid ſit.de rer.diui.numero.43.fo. 27.
Alueus vetus fluminis ad quem ſpectet.de reruz diuiſione.nu. 47.folio.27.
Alternatiuorum ſpecies quot ſint.de actio.§.hinc autem. numero.2.folio.105.
Animal ferum iuxta locum publicũ nemo tenere debet.ſi quad.pau.fec.dica.nu.10.folio.113.
Animal alienũ in agro ſuo reperiẽs an poſſit recludere.ſi quad.pau.fec.dica.nu.8.fo.113.
Animal brutum maleficiuz cõmittere nequit ſi quadru.pau.fec.dic.numero.7.folio.113.
Animali pauperiem ſiue damnum dante quãdo teneatur dominus eius.ſi quadru.paupe.fec.dica.nu.3.⁊ ſeq.fo.113.
Animalia que concedantur occupanti ⁊ que non.de rer.diui.numero.31.⁊ ſeq.fo.27.
Animalia fera quando veniant pecudum appellatione.de lege aqui.numero.7.folio.73.

Index materiarum ſingularium

Animus probatur per exteriores actus.de rerum diuiſione.numero.34.folio.27.
Animus occidendi qualiter in percutiente probetur.de publi.iudi.numero.55.folio.132.
Annus vtilis quis ſit.de actio.nu.61.fo.81.
Annus quot conſiſtat diebus.de actionibus.numero.60.folio octuageſimoprimo.
¶ Anteceſſores qui ſint.in proe.ſecundo.nu.12.fo.2.
Antiani ⁊ priores ſtatuta condere poſſunt.de iure naturali gentium ⁊ ciuili.numero.20.fo.4.
¶ Apes et volucres occupanti conceduntur.de rerum diuiſio.numero.30.folio.27.
¶ Appellare non eſt neceſſe a ſentētia contra ius lata a iudice.de officio iudi.nume.3.folio.126.
Appellari poteſt a ſententia excuſationem reijciente.de excuſa.tuto.vel cura.nume.49.fo.24.
Appellari non poteſt a declaratione tutele.de excuſatio.tuto.vel curato.nume.48.folio.24.
Appellari an ⁊ quando poſſit a publicis muneribus.de excuſa.tut.vel cura.nume.42.fo.23.
Appellatio ab interlocutoria quando teneat.de diui.ſtipula.numero.7.folio.60.
¶ Appenſum tenens quod nocere poſſit in factum tenetur.de obli.que ex quaſi delic.naſc.nu.12.⁊.13.fo.77.
¶ Aqueductus quid ſit.de ſeruitutibus ruſticorum prediorum.numero.5.folio.29.
¶ Arbiter an habeat ſportulas.de actioni.§.tripli vero.numero.9.folio nonageſimotertio.
Arbiter qñdo mulctare poſſit.de oblig.que ex quaſi delicto naſcun.numero.4.folio.77.
Arbitrari an quis poſſit cogi.de emptione et venditione.numero 13.folio.64.
Arbitrari inique quando quis dicatur.de emptione ⁊ venditione.numero.12.folio.64.
Arbitraria dictio an ſit nomen actionis.de actionibus.§.preterea.numero.32.folio.102.
¶ Argumentum a contractu ad vltimam voluntatem quando valeat.de lege fuſ.ca.tol.nu.3.⁊.4.fo.9.
Argumentum a rubricis an valeat.de iuſti.⁊ iure.nu.2.fo.2.
¶ Arma tenens in domo quando puniatur lege iulia.de publi.iudicijs.nume.104.fo.134.
Arma facere/emere ⁊ vendere quis poſſit.de publicis iudicijs.numero.107.folio.134.
Armatus quis dicatur.de actionibus.§.ex maleficijs.numero octauo.folio.89.
Armatus dictio quid importet.de actio.§.ex maleficijs.numero ſeptimo.folio.8.
Armorum nomine quid veniat.de interdic.nu.73.fo.123.
Armorum nomine quid veniat.de publi.iudi.nu.102.⁊ ſeq.fo.134.
¶ Aromatarij ⁊ pigmentarij ſibi caueāt rem venenoſam vendituri.de publi.iudi.nu.73.fo.133.
¶ Ars naturam imitatur ⁊ non contra.de adoptioni.numero.1.⁊ 20.folio.13.
Arrha quanta ⁊ pro quanto precio dari debeat.de emptio.⁊ vendi.numero.9.folio.64.
Arrhe in quo contractu dari poſſint.de empt.⁊ vendi.nu.7.fo.64.
Arrhe qua actione reſtitui petantur.de emptione ⁊ venditione.numero.8.folio.64.
¶ Arrogatio maiorem requirit ſolennitatem quam adoptio ⁊ quare.de adop.nume.7.fo.12.
Arrogatio impuberis quando permittatur.de adop.nu.9.fo.12.
Arrogator non ſuccedit in ſocietate per arrogatū cōtracta.de acqui.per arrog.nume.1.fo.57.
Arrogatus cum ſuis tranſit in poteſtatem arrogantis.de adoptio.numero.21.folio.13.
Arrogatus qđ obtineat in bonis arrogatoris.de adop.nu.12.fo.12.
¶ Aſcendentes ſuccedunt non extantibus liberis.de ſeruitu.cogna.numero.4.folio.55.
¶ Aſſenſus non negatur iuſte deprecantibus.de his qui ſunt ſui vel alie.iuris.numero.13.fo.9.
Aſſeſſor quis dicatur.de actio.§.preterea.nu.40.fo.103.
¶ Aſſignatio verbis ⁊ nutu facienda.de aſſig.liber.nu.5.fo.56.
Aſſignatio quibus fieri poſſit.de aſſigna.liber.numero.2.⁊ ſequen.folio quinquageſimoſexto.
¶ Aſtringere ſe ad probandum quando quis dicatur.de actio.§.vltimo.numero.24.folio.109.
¶ Atemptans caſtitatem mulieris ⁊ eam inſectans iniuriarū tenetur.de iniur.nume.14.⁊.15.fo.75.
Augmentum ⁊ diminutio legati ad quem ſpectent.de lega.numero.59.folio.47.
Augmentum ⁊ diminutio valoris pecunie ad debitorem moroſum ſpectat.de actio.§.loco.nu.4.fo.105.
¶ Autoritas rei iudicate quanta.de actio.nu.36.fo.80.
Autoritas ⁊ conſenſus patris quando ⁊ in quibus filio ſufficiat.de tute.numero.3.fo.15.
Autoritas curatoris quando neceſſaria dicatur.de actioni.§.actionum.numero.45.fo.97.
Autoritates/Poetarum/Philoſophorum ⁊ Medicorum in cauſis allegari poſſunt.de emp.⁊ vendi.nu.19.fo.64.
¶ Auus neptem dotare cogitur iudicis officio.quod cum eo.numero.24.folio.11.
Banniti quorum ſint capaces ⁊ quando eorū bona publicentur.quib.mo.ius patrie pote.ſol.nu.10.fo.14.
Banniti ⁊ excōmunicati an poſſint eſſe actores an rei.de interdic.numero.78.fo.124.
Bannitus reſtitui dicitur ſi in teſtamento tutor detur.qui da.tuto.teſta.poſ.numero.7.folio.16.
Bannitus bannitum preſentare vel occidere non debet.quod cū eo.numero.36.folio.113.
Bannitus extraordinarie an ſit infamis.de pe.te.litig.nu.32.fo.126.
¶ Baſtardi an ſint de domo patris eorum.de nup.nume.34.fo.11.
¶ Bella iure gentium ſunt introducta.de iure naturali gentium et ciuili.numero.38.fo.5.
¶ Beneficium diuiſionis in quot caſibus ceſſare dicatur.de fideiuſ.numero.11.folio.62.
Beneficium perdit cauſam beneficij negans.de actionibus.§.ſed et ſi quis.numero.6.folio.108.
¶ Bona pupilli exheredati eius ſubſtituto debentur.de pupil.ſubſti.numero.36.folio.42.
Bona conductoris locatori ſunt obligata pro penſione.de actio.numero.80.folio.81.
Bona tutoris tacite pupillo obligātur ⁊ curatoris adulto.de actio.§.actionum.nume.52.folio.97.
Bona fides an probari debeat ⁊ an excuſet a fructibus perceptis.de vſuca.⁊ longi tempo.preſcrip.nu.6.fo.31.
Bona fides quando requiratur.de vſucapione ⁊ longi temporis preſcriptio.nume.3.fo.31.
Bona fides in vſucapione qualis debeat eſſe.de vſuca.⁊ longi tēpo.preſcrip.nume.5.folio.31.
Bonorum poſſeſſiones quot ſint ⁊ in quibus locum habeat.de bo.poſſeſ.nume.9.⁊ ſeq.fo.56.
Bonorum poſſeſſio vnde agat quibus detur.de ſucceſſio.cogna.numero.4.folio.55.
Bonus vel malus vel induſtrioſus quis iudicatur vnico actu.in proe.ſecundo.nume.7.fo.2.
Calumnia eſt crimen publicū.de publi.iud.nu.176.fo.137.
Calumniator non liberatur a pena per abolitionē.de publi.iudi.nume.180.fo.137.
Calumniator quibus modis criminaliter puniat.de publicis iudi.numero.138.fo.137.
Calumniator quis ſit ⁊ quibus puniatur penis.in ſecundo proe.numero.2.folio.2.
Calumniatoris pena que ſit.de actio.§.quadrupli.nu.10.fo.93.
¶ Cancellatio de banno infamie tollit effectum.de pe.te.litig.numero.33.folio.126.
Canis ligatus eſt fortior ſeipſo ſoluto.ſi quadru.pau.feciſſe dicatur.numero.13.folio.113.
¶ Canones ſunt in ſpiritualibus ſeruandi.de nup.nu.5.fo.10.
¶ Capere ex teſtamento qui poſſunt.de lega.nu.69.fo.47.
Capientis efficitur quod per hoſtem in bello capitur.de rerum diui.numero.37.folio.27.
Capite non minuitur quis per dignitatis augmentum vel diminutionem.de capi.dimi.nume.10.fo.17.
Capitis diminutio quid ſit ⁊ quotuplex.de capi.dimi.nu.1.fo.17.
¶ Captiuus qualiter vſucapere poſſit.de actio.nu.51.fo.80.
Captus ab hoſtibus vel obſes datus teſtari non poteſt.quib.non eſt permiſ.fa.teſta.nume.22.⁊.23.fo.38.
¶ Carcer remedium vltimum ⁊ ſubſidiarium dicitur.de actio.§.cū eo quoq3.nume.4.folio.108.
¶ Caſum probare an debeat creditor an debitor.quib.mod.re cōtrahi.obliga.nume.15.fo.58.
Caſum ſeu fortunam liberi hominis expectare non debemus.de inutili.ſtipula.nume.3.fo.60.
¶ Caſtitas ⁊ honeſtas maſculo conuenit ſicut ⁊ femine.quib.mo.tute.fini.numero.3.fo.20.
Caſtratus adoptare nequit.de adop.nu.17.fo.13.
¶ Cauſa mixta que dicatur.de ſuſpectis tutoribus.numero quinto.folio vigeſimoquarto.
Cauſa ciuilis in quo diſcernatur a criminali.de publicis iudicijs.numero.5.folio.129.

Cauſa que ⁊ qñ propria dicatur.de teſta.ordinã.numero.28.fo.35.
Cauſa adoptionis legari nõ poteſt.de adoptio.nume.6.fo.12.
Cauſa propinqua vel remota an ſit in libello exprimenda.de actio. nume.7.fo.78.
Cauſe due lucratiue quando poſſint ſimul concurrere.de leg.nu.21. folio.46.
Cautio chirographaria quid cõtinere debet.de litera.oblig.nu.4. folio.63.
Cautio de rato exigitur cũ de' mandato procuratorũ dubitat̃.de ſatiſda.nu.14.fo.15.
Cautio de rato ad quid debeatur.de ſatiſda.nu.19.fo.115.
Cautio qñ pretoria ⁊ quando iudicialis dicatur.de diui.ſtipu.nu.3. folio.60.
Cautio cuius manu ſcripta eſſe debeat.de litera.oblig.numero.8. folio.63.
Cautio de rato qñ cõmitti dicatur.de ſatiſda.nu.17.fo.115.
Cautio,de dolo preterito que ⁊ a quo preſtanda.de diui.ſtipu.nu.2. folio.69.
Cautio an ſit de forma ſubſtantiali vſuſfructus.de vſufruct.nũ.3. folio.30.
Cautionis pretorie vel iudicialis effectus qui.de diui.ſtipu.nu.4. ⁊ ſeq.fo.60.
¶ Cecus quãdo ⁊ qualiter teſtari poſſit.quib.non eſt permiſ.fac.teſta.numero.20.fo.38.
Cecitas qualiter probetur.quib.nõ eſt permiſ.fac.teſta.numero.21. folio.38.
Cedens bonis an poſſit poſt ceſſionẽ cõueniri in q̃ſitis.de actio.§. vltimo.⁊ ſeq.fo.108.
Cedens bonis a qua obligatione liberet̃.de actio.§.cũ eo quoqꝫ.numero.13.fo.108.
Cedẽs bonis nõ cõuenitur in poſtea q̃ſitis.de actio.§.cũ eo quoqꝫ. numero.1.fo.108.
Cedens bonis an poſſit veſte ſpoliari ⁊ vſqꝫ ad perã excuti.de act. §.vlti.nu.20.fo.108.
Cedere bonis qui nequeant.de actio.§.cum eo quoqꝫ.numero.7.et ſeq.folio.108.
Cedere quid ſit.de vſufructu.nu.14.fo.30.
¶ Ceſar quare ⁊ vnde imperator dicatur.in proemio.numero.11. folio.1.
Ceſſio bonorũ in criminali non admittẽda.de actio.§.cũ eo quoqꝫ. numero.5.fo.108.
Ceſſio ſine confeſſione non admittenda.de actio.§.cũ eo quoqꝫ.numero.2.fo.108.
Ceſſio bonorum quando litis conteſtationem impediat.de actio.§. cum eo quoqꝫ.nu.10.fo.108.
Ceſſio bonorum fieri poteſt extra iudicium.de actio.§.cũ eo quoqꝫ. numero.11.fo.108.
Ceſſio bonorum ſocietatem ſoluit.de ſocieta.nu.21.fo.67.
Ceſſionis beneficio an poſſit renunciari.de actio.§.cum eo quoqꝫ. numero.14.fo.108.
Chriſtianus non debet vti cibis iudeorum.in proemio.numero.21. folio.1.
Criſtus grece vnctus latine interpretat̃.in proemio.numero.5.fo.1.
Ciuez eſſe differt ab eo quod eſt haberi pro ciue.de libertinis.numero.13.folio.8.
Ciues intrinſeci ſtatuta facere poſſunt contra ciues expulſos.de iure na.gen.⁊ ciui.numero.19.fo.4.
Ciuitas an poſſit locum publicum vendere principe inconſulto.de empt.⁊ ven.numero.32.fo.65.
¶ Citatio cauſam ſuam continere debet.de actio.§.ſed illa.nũ.4. folio.94.
Citatio fienda eſt iudicis mandato.de actio.§.ſed illa.nu.3.fo.94.
Citationis effectus quot ⁊ qui.de pe.teme.litig.nu.35.fo.126.
Citatus comparens ſed id ad quod citatur non implens cõtumax dicitur.de excuſa.tuto.vel cura.nu.47.fo.24.
Citari debet is cui fit actus preiudicialis.de adoptio.numero.16. folio.13.
¶ Clauium traditio quid operetur.de rerum diuiſio.numero.83. folio.29.
¶ Clauſula libelli ſecundum formam iuris ⁊ ſtatutorum quid operetur.de actio.§.vltimo.nu.28.fo.119.
Clauſula ſi non valet iure teſtamẽti ⁊c. quid operetur teſtõ exiſtẽte imperfecto.de codicil.nu.5.⁊ ſeq.fo.51.
Clauſula prout moris eſt in libello poſita quid operetur.de actio. §.ſi quis autem.numero.9.folio.106.
Clauſula libelli ſaluo iure addendi vel minuendi ⁊c.quid operetur de actio.§.vltimo.nu.29.fo.109.
Clauſula libelli petit expenſas factas qualiter intelligatur.de act. §.vltimo.numero.30.fo.109.
Clauſula libelli ſibi ius ⁊ iuſtitiã fieri:petens quid operet̃.de actio. §.vltimo.nu.25.folio.109.
Clauſula in libello:non aſtringens ſe ⁊c.quid operetur.de actio.§. vltimo.numero.23.fo.109.
Clauſule in fine libellorum que ſint ⁊ qui earum effectus.de actio.§. vltimo.numero.21.fo.109.
¶ Clericus pro debito carcerari nequit.de actio.§.ſed ⁊ ſi quis.numero.4.fo.108.
Clericus tutor eſſe nequit.de excuſatio.tuto.vel curato.numero.33. folio.23.
Codicillari poteſt abinteſtato decedens.de codicil.numero ſecũdo. folio.51.
Codicilli quotuplices.de codicil.numero.1.fo.51.
Codicilli vltimi priores ſibi contrarios reuocare cẽſentur.de adẽp. lega.nu.2.folio.49.
Codicilli ſine ſcriptura fieri poſſunt.de codicillis.in rub.numero.1. folio.51.
Codicilli qui ſint ⁊ in codicillis que fieri poſſint.de codicil.nũ.12. folio.51.
¶ Cognati quando excludãtur per agnatos.de gradi.cogna.nu.7. folio.55.
Cognati qualiter ⁊ quo iure ſuccedant.de ſucceſ.cogna.numero.1. folio.55.
Cognatio inter ſeruos non contrahenda.de ſerui.cogna.nume.1. folio.55.
Cognatio genus dicitur agnatos includens ⁊ cognatos.de legit. agnato.tute.nu.6.fo.16.
Cognatio genus in tres ſecatur gradus.de gradib.cogna.nume.1. folio.55.
¶ Collegium quot hominibus conſtitui poſſit.de lega.numero.51. folio.47.
¶ Coloni aſcriptitij: ⁊ cenſiti quo iure petãtur.de actio.nume.183. folio.86.
Colonus quas in re locata expenſas facere poſſit.de actio.§.actionum.nume.23.folio.96.
Colonus/inquilinus/depoſitarius ⁊ cõmodatari⁹ etiam ſi in poſſeſſione eſſe dicantur nullo tamen modo poſſidere cenſentur.de interdic.nu.64.fo.123.
Colonus qualiter ⁊ in quo differat ab inquilino.de actio.nũ.82. folio.82.
Colonus ſiue colens nummis quis dicatur.de rerũ diuiſione.numero.69.folio.28.
Colonus partiarius quis ſit.de rerum diuiſione.nume.70.fo.28.
¶ Comitatiuus ciui tutorem dare poteſt.de attil.tuto.numero.13. folio.18.
Cõmendatio quotuplex.in proemio ſecundo.numero.6.fo.2.
Cõmodatarius tenetur furti ſi re commodata ad alium vſum vtatur q̃ ſit ei permiſſum.de obliga.que ex quaſi delic.naſcũ.nu.22. folio.71.
Commodator contra quem aget pro re cõmodata ſubtracta.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.numero.44.fo.72.
Cõmodato qualiter quis vti debeat.quib.mod.re contrahi.obli. numero.9.folio.58.
Cõmodatum an dicatur ſi vt poſſis aliquid ducere p campũ meũ concedatur.de actio.§.ſequens.nu.8.fo.87.
Cõmunia omnibus que ſint.de rerum diuiſione.numero.2.⁊ ſequẽ. folio.26.
Compenſatio in quibus ſit fienda debitis.de actio.§.in bone fidei. numero.6.fo.100.
¶ Cõpenſatio an fiat ipſo iure an opponi debeat ab hoĩe.de actio. §.in bone fidei.nume.16.fo.100.
Compenſatio non recipitur in iudicis officio.de actio.§.in bone fidei.numero.15.folio.100.
Compẽſatio an debeat fieri in iudicio.de actio.§.ĩ bone fidei.nu.19. folio.100.
Compenſatio non debet fieri in cauſa rapine vel furti.de actio.§.in bone fidei.numero.13.fo.100.
Compenſatio quantitatis ad quantitatem non fiẽda.de actio.§.in bone fidei.nu.9.⁊.10.fo.100.
Compẽſatio poteſt fieri a iudice abſqꝫ partis petitione.de actio.§. in bone fidei.nu.21.fol.100.
Compenſatio opponi nequit poſt preſcriptionem actionis naturali obligatione remiſſa.de actio.§.in bone fidei.nu.22.fo.100.
Compenſatio an poſſit de ſpecie debita in genere opponi.de actio. §.in bone fidei.nu.8.fo.100.
Compenſatio poſt ſententiam fieri poteſt.de actio.§.in bone fidei. numero.20.fo.100.
Compenſatio in vſuris ex ſtipulatione debitis fienda.de actio.§.in bone fidei.numero.18.folio.100.
Compenſatio quoties ipſo iure fiet toties errore ſolutum repeti poteſt.de actio.§.in bone fidei.nu.23.fo.100.
Compenſatio in quibus ſibi locum vẽdicet rebus.de actio.§.in bone fidei.nu.7.folio.100.
Compenſatio tam in perſonalibus q̃ realibus admittit̃ actionib⁹. de actio.§.in bone fidei.nu.14.fo.100.

Compenſatio quid ſit.de actioni.§.in bone fidei.numero.2.fo .100.
Compenſatio non admittit in depoſito.de actio.§.in bone fidei. numero.12.fo.12.fo.100.
Compenſatio non recipitur niſi debitum quis cõfiteatur . de actio. §.in bone fidei.nu.11.fo.100.
Compenſatio quare introducta fuerit.de actio.§.in bonefidei.nu.3. folio.100.
Compenſatio oppoſita excuſat a mora.de actio.§.in bone fidei.numero.17.fo.100.
Compenſatio quem obligationem tollat. de actio.§. in bone fidei. numero.5.fo.100.
Compenſationis exceptio ſi opponatur debitum petitũ extenuatur.de actio.§.compenſationes.nu.1.fo.108.
Compenſationis effectus quis ſit.de actio.§.in bone fidei.nume.4. folio.100.
Compenſationis exceptionem non admitti differt ab eo qd eſt eam admiſſam reprobari.de actioni.§.compenſationis . numero .2. folio.108.
¶Compromiſſum factum a decem an expiret quincꝫ eorum decedẽtibus.de lega.nu.58.fo.47.
Computatio patrimonij pro habenda falcidia tempore mortis teſtatoris eſt attendenda.de lege falci.nu.6.fo. 49.
¶Conceſſum pluribus iuxta ordinẽ concedi dicitur. de legi.agna. ſucceſ.nu.2.fo.53.
Conceſſum inter viuos non debet in vltima voluntate denegari.de lege fuſia.ca.tol.numero.2.fo.9.
Concubina que dicatur ⁊ quid in concubinatu requiratur.de pat. pote.nume.6.fo .10.
Concubina quando legitima dicatur.de nup.numero. 43.fo.12.
Concubinas plures nemo poteſt ſimul tenere.de nupt.numero. 25. folio.11.
Concubine que licite ⁊ que illicite dicantur.de publi.iudic.nu. 40. folio. 131.
¶Condemnatio de iudice per imperitiam male iudicãte an contineat partis intereſſe.de obliga.que ex quaſi delic.naſcũ.nume.2. folio. 77.
Condemnatio in actione de peculio ex futura calculi cõputatione pendet.de actio.§.ſunt preterea.nu.1. fo.107.
Condemnatio vna quãdo ſufficiat pluribus.de iniur. numero. 26. folio.76.
Condemnatus ad exhibendum ſi non exhibuerit ad omne tenebit intereſſe.de offi.iudic.nu.28.fo.128.
Condemnatus ad exhibendum qualiter exhibendo liberet.de officio iudic.nu.26.fo. 128.
Condictio ex lege ad quadruplum cui ⁊ contra quẽ detur.de actio. §.itẽ ex lege.numero.1.fo.93.
Condictio certi pro quo detur.de actio.§.ſequens.numero. 4.f. 87.
Condictio tributoria contra dominum datur contrahenti cum ſeruo negotiante in merce peculiari.quod cum eo.numero.15. f.111.
¶Conditio que ⁊ quando obligationem vitiet.de verbo.oblig.numero.14.folio.59.
Conditio impoſſibilis ſtipulationem vitiat.de inuti. ſtipu. nu.16. folio. 61.
Conditio impoſſibilis non vitiat inſtitutionem.de here.inſtitu.numero.21.fo.40.
Conditio viduitatem inducens reprobatur.de legatis.numero. 91. folio.48.
Conductor expenſis locatoris onus tributorum ſoluet. de loca.⁊ cõduc.numero.21.fo.66.
¶Confeſſio libelli quando preiudicet.de actio.§.ſi quis autem. numero.1.fo.106.
Confeſſio facta in iudicio ſuos ſortitur effectus.de adop. nume. 23. folio.13.
Confeſſio chirographaria ante bienniũ oppoſita contenta in cautione non probat.de litera.obliga.nume.3.fo.93.
Confeſſoria ⁊ negatoria vnde ortum habuerint.de actio.nume. 29. folio.79.
Confeſſoria ⁊ negatriao actionibus realibus in quibus aſſimilent. de actioni.numero.30.fo.79.
¶Congregatio ex quot conſtet hominibus.de lega.nu. 53. fo. 47.
Coniuncti re qui ſint ⁊ qui verbis ⁊ qui diſiuncti re ⁊ verbis.de lega.numero.26. ⁊ ſeq.fo.46.
¶Conſanguinei viri non ſint affines ꝯſanguineis vxoris.de nupt. numero.22.fo.11.
Conſanguinitas ⁊ affinitas tam liberos ꝙ̃ ſeruos adinuicem matrimonium contrahere prohibent.de nup.nu.32.fo.11.
Conſecrare quis poſſit.de rerum diuiſio.nu.14.fo.26.
Conſiliarius in cã de dolo tenetur ⁊ lata culpa. de manda.nume.3. folio.67.
¶Conſobrini qui ſint.de gradib.cogna.numero.5.fo.55.
¶Conſtitutio noua non cadit in vſufructu iam conſtituto.de vſufruc.numero.15.fo.30.
¶Conſuetudo generalis derogat ſpeciali.in proe.ſecundo.nu. 14. folio.2.
Conſuetudo ligat minorem.de iure natura.gen.⁊ ciui.numero.65. folio.6.
Conſuetudo an tollat legem ⁊ an differat ab vſu ⁊ moribus.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.64.fo.6.
Conſuetudo qualiter probetur.de iure natu.gen. ⁊ ciui.numero.63. folio.6.
Conſuetudo debet eſſe rationabilis bona ⁊ honeſta.de iure natur. gen.⁊ ciui.nu.70.⁊ ſeq.fo.6.
Conſuetudo quid ſit.de iure natura . gentium ⁊ ciuili. numero.60. folio.6.
Conſuetudo quando ſeruetur multis concluſionibus oſtenditur. de iure na.gen.⁊ ciui.nu.66.⁊ ſeq.fo. 6.
Conſuetudo ex quibus ⁊ per quot inducatur.de iure natura. gen.⁊ ciui.nu.61.fo.6.
Conſuetudo in iudicium tripliciter inducitur.de iure natu. gen.et ciui.nu.62.fo.6.
¶Conſulens quando de prauo cõſilio teneatur.de ſuſpec.tuto. numero.14.fo.25.
Conſulens vel perſuadens quando teneatur.de oblig. que ex quaſi delic.naſc.nu.37.fo.72.
Continens propter contenta naturam ſuam non mutat. de reb.corpo.⁊ incorpo.nu.2.fo.29.
Contractus quis ⁊ quando nominatus dicatur.de emptio. ⁊ ven. numero.18.fo.64.
Contractus bone fidei quare dicantur.de actio.§.actionũ.nume.5. folio.95.
Contractus bone fidei redditur nullus cui cauſam dedit dolus . de actio §.preterea.nu.13.folio.101.
Contractus ⁊ obligatio ⁊ actio in quibus differant. de v̄bo.oblig. nu.1.folio. 57.
Contractus emphiteoticus in qua re cõſiſtat ⁊ quo iure introducatur.de loca.⁊ cõduc.nu.10.⁊.11.fo.65.
Contractus emphiteoticus differt ab emptione ⁊ venditione.de loca.⁊ conduc.nu.7.fo. 65.
Contractus in eccleſia fieri nequit.de libertinis. numero nono. folio.8.
Contractus annullatur cui a dolo cauſa datur.de actio.§.actionũ. numero.6.fo.95.
Contractus diuerſitas reſultat ex diuerſitate precij.de loca.⁊ cõdu. numero. 4.fo.65.
Contractus omnes ſunt de iure gentium.de iure natu. gen. ⁊ ciui. numero.39.fo.5.
Contractus contra legem vel ſtatutum tenet in contrahentis preiudicium.quib.ex cau.ma.non poſ.nu.1.fo.8.
¶Contrariorum eadem diſciplina.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. numero.1.fo.9.
Contrariorum quo ad quid eadem ſit diſciplina.de ſocieta.nu .13. folio.66.
¶Conuentio de non expellendo conductorẽ quid operet.de actio. §.actionum.nu.22.fo. 96.
Conuentus actione iniuriarum honis non cedet.de actio.§.cum eo quocꝫ.nu.6.fo.108.
Conuentus hodie nomine ſuo de iudicato non ſatiſdabit.de ſatiſd. numero.3.fo.114.
Conuitiãs vel vituperans alium actione iniuriarum cõueniri poteſt.de iniur.nu.8.fo.75.
Conuitium vnum quando dicatur ⁊ quando plura.de iniur.nu.9. folio.75.
Copulatiuam ad ſui veritatem requirit veram eſſe vtrancꝫ partem. de here.inſti.nu.22.fo.40.
¶Corporalia ⁊ incorporalia quecꝫ legari poſſunt.de leg.nume. 62. folio.47.
Corporalia quomodo differant ab incorporalibus.de reb. corpo.et incorpo.nu.3.folio.29.
Corporalia quid diſcriminis ab incorporalibus habeant. de actio. numero.31.fo.79.
Correlatiuorum alterum pro altero ſepe ponitur.de ſucceſ.ſublatis. numero.2.fo.57.
Corrumpens album pretoris vel ſcripturam publicam qualiter puniatur.de actio.numero.148.⁊.149.fo.84.
¶Creditor rei pignorate dominiũ non habet.de actio.§.actionum. numero.61.fo.97.
Creditor pignoris illud alienare ⁊ in emptorem dñium transferre poteſt.quib.alie.lic.vel non.nu.8.fo.33.
Creditores hereditarij legatarijs ſunt conferendi. de lege falci. numero.8.fo.49.
Creditor quanto tempore expectabit anteꝙ̃ pignus vendat. quib. mod.re contrahi.oblig.nu.14.fo.58.
Creditor ⁊ depoſitarius ⁊ cõmodatarius qñ furti teneantur.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.numero.21.fo.71.

Creditor

Creditor pignus vendens de euictione non tenetur.qui.ali.licet vel non.numero.3.folio.33.
Creditor an excludatur per oblationem debiti ipſi factã.de actio.numero.73.folio.81.
Creditor pignoris quanto tempore expectare debeat anteꝗ̃ pignus vendat.de actio.numero.60.folio.97.
Creditor debitorẽ quẽ incarcerari fecit alere tenetur.de actio.§. cum eo quoq;.numero.12.folio.108.
Creditor quando in mora conſtitui dicatur.de obligatio.numero.5.folio.58.
Creditor rem mediocrem recipere tenetur ⁊ an viliſſimã.de actio.§.preterea aliquis.numero.3.folio.105.
Creditor prius principalem quã fideiuſſorem conueniet.de manda.numero.6.folio.67.
Creditor liberationem debiti legare poteſt.de legatis.numero.40.folio.47.
¶Crimen leſe maieſtatis dicitur perduellionis.de here.que abinte.defer.numero.11.folio.52.
Crimen ſerui an extinguatur morte ipſius.de noxa.actio.numero.7.folio.113.
Crimen tutoris ſuſpecti ciuile dicitur.de ſuſpec.tuto.numero primo folio.24.
Crimen leſe maieſtatis quis committere dicatur.de public.iudi.nume.24.folio.130.
Crimen publicum dicitur ad qđ accuſandum quilibet admittitur.de publi.iudi.numero.16.folio.130.
Crimen leſe maieſtatis quilibet accuſare poteſt.de publi.iudi.numero.29.folio.131.
Crimen ſuſpecti tutoris que ſpecialia contineat.de ſuſpec.tut.numero.6.folio.24.
Crimen leſe maieſtatis quando locum habeat.de publi.iudi.numero.25.folio.131.
¶Culpa que in mãdato ſeu actione mandati venire dicatur.de mãda.numero.23.folio.68.
Cum dictio poſita inter res quarum vna alteri accedit quid operet.de lega.numero.45.⁊ ſeq.folio.47.
Cumulatio actionum quando admittatur duabus regulis mõſtratur.de actio.§.ſi quis autem.numero.15.folio.106.
Cumulatio plurſium actionum quãdo permittat.de actio.§.ſi quis autem.numero.12.folio.106.
¶Curator an poſſit dari inuitus abſens ⁊ non petitus.de curato.numero.8.folio.20.
Curator pupillo datus loco tutoris impediti quid operetur ⁊ a quo detur.de cura.numero.11.folio.20.
Curator a quibus ⁊ an in teſtamento dari poſſit.de cura.numero.2.⁊.3.folio.20.
Curator ad certam cauſam dari poteſt.de curat.numero.5.folio.20.
Curator adoleſcẽti citra annum vigeſimumquintum dari debet.de cura.numero.1.folio.20.
Curator ad lites an detur inuitus ⁊ an inuito.de tut.numero.5.⁊.6.folio.15.
Curatoris datio facta in teſtamento quando teneat facta adulto. de cura.numero.7.folio.20.
Curie nomine venit proprie romana.de iure natu.gen.⁊ ciui.numero.10.folio.3.
DAmnatus quando efficiatur infamis.de pe.te.liti.numero.28.folio.126.
Damnatus in metallum quis ſit ⁊ quid perdit.qui.mo.ius pat.pot.ſol.numero.11.folio.14.
Damnatus ciuiliter teſtari non poteſt.quib.non eſt permiſ.fa.teſta.numero.25.folio.38.
Damnatus ad mortem inteſtabilis efficitur.qui.mo.ius pa.po.ſol.numero.13.folio.14.
Damnum datum ab animali fero reſarciri debet a tenente illud in loco publico.ſi quad.pau.feci.dica.numero.11.⁊.12.folio.113.
Damnum in bladum ſcđm qđ tempus eſtimari debeat.de lege aqui.numero.37.folio.74.
¶Dare quid ſit ⁊ quid dari.de actio.§.ſic itaq;.nu.4.fo.86.
¶Datio tutoris quid requirat vt a iudice facta valeat.de attilia.tuto.numero.12.folio.18.
Datio tutoris eſt mixti imperij.de attilia.tuto.nu.14.fo.18.
Datio tutoris quando teneat.de tute.nu.8.fo.15.
¶Debitor ſuſpectus capi poteſt.de noxa.actio.nu.18.fo.113.
Debitor quando vbiq; conueniri poſſit.de actio.§.preterea.numero.27.folio.102.
Debitor per que probare poſſit ſe indebitum ſoluiſſe.de excep.numero.12.folio.117.
Debitor fraudulentus vſq; ad peram ⁊ ſacculũ excutiendus.de actio.numero.65.folio.81.
Debitor per actionem pignoratitiam pignus conuentionale ⁊ pretorium recuperat.de actio.§.actionum.nu.62.fo.97.
Debitor vel creditor pupilli non poteſt ei tutor dari.de auto.tut.numero.13.⁊.14.folio.19.
Debitor quando captus dicatur.qui.mo.ius pa.po.ſol.numero.27 ⁊ folio.14.
Debitor ſoluens pupillo abſq; iudicis mãdato an teneatur ad ſportulas.quib.alie.licet.nu.23.fo.34.
Debitor rem meliorem pro viliori ſoluere non poteſt creditore inuito.de actio.§.preterea aliquis.nu.4.fo.105.
Debitor priuati niſi condẽnatus ⁊ excuſſus non poteſt carcerari.de pub.iudi.nu.170.fo.137.
Debitorem ſuum extra iudiciũ interpellare nemo tenetur.de actio.§.ſic itaq;.nu.6.fo.86.
Debitoris capiendi ius ad heredem non mittitur.de perpe.⁊ tẽpo.actio.numero.24.fo.117.
Debitum inter ſeruos ⁊ dominum qđ dicatur.quod cum eo.numero.31.⁊.32.folio.113.
Debitum patri vel domino qualiter intelligatur.quod cũ eo.numero.33.folio.112.
Debitum decennio non petitum preſcribitur.de obliga.numero.2.folio.58.
¶Deceptus in contractu electionem habet an cõtractum valere velit vel non.de actio.§.preterea.nu.21.folio.102.
Decretum ex non iuſta cauſa ſed approbata interpoſitã tenet.quib.ex cau.ma.non poſ.nu.15.fo.9.
¶Deduci in ſtipulationem que res ⁊ quando poſſint.de inu.ſtipu.numero.1.⁊.2.fo.60.
Dedititij ⁊ latini qui olim ⁊ qui hodie dicantur.de liberti.nume.16.folio.8.
¶Defendere tripliciter ſumi poteſt.de interdic.nu.77.fo.124.
Defendere ſe an debeat quis ſcđm conſcientiam.de iure nat.gen.⁊ ciui.numero.47.fo.5.
Defenſio qualiter probetur.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.44.fo.5.
¶Deierans arbitrio iudicis mulctatur.de excep.nu.25.fo.118.
Deijciens a poſſeſſione ſua ipſius punitur.de interdi.nu.70.fol.123.
¶Delegare quis poſſit.de actio.§.preterea.nu.39.fo.103.
Delictum parentis nõ nocet proli.de ingenuis.numero tertio.folio ſeptimo.
Delictum in mari commiſſum a quo iudice puniatur.de re.diui.numero.8.folio.26.
Delictum forenſis puniri poteſt in loco vbi deliquit.de iure natur.gen.⁊ ciui.nu.34.fo.5.
Delinquens clam an puniat grauius ꝗ̃ qui palam.de actio.§.ex maleficijs.nu.5.fo.88.
Delinquens cum armis an ſit duplici feriendus pena.de publ.iudi.numero.105.fo.134.
Demonſtratio falſa an vitiet.de lega. numero ſeptuageſimonono.folio.48.
Denunciator malefactorum an teneatur ſeipſum denunciare delinquentem.quo cum eo.nu.35.fo.113.
¶Deponenti rem in naue caupona vel ſtabulo dat triplex actio.de obli.que ex quaſi delic.naſ.nu.16.folio.77.
Deponens pecuniam penes filiumfamilias non aget de peculio contra patrem.de actio.nu.109.fo.83.
Deportatus in quo differat a damnato in metallum.de pub.iud.numero.19.folio.130.
Depoſitario pro re ſublata non competit actio.de obli.que ex quaſi delic.naſc.nu.48.⁊ ſeq.fo.72.
Depoſitarius contumax an ſit in duplum condemnandus.de actio.§.ſequens.numero.14.folio.87.
Depoſitarius an de dolo ⁊ an de culpa leui teneatur.qui.mo.re contrahi.obli.nu.12.fo.58.
Depoſitum ⁊ commodatum culpa carere debent.quib.mo.re contrahi.obli.nu.7.⁊.8.fo.58.
¶Deus eſt in omni opere inuocandus.in proe. numero decimoſeptimo.folio.1.
¶Dicta in precedentibus quando cenſentur repeti in ſequentibus de lege aquil.nu.39.fo.74.
¶Dignitas que liberet a patria poteſtate ⁊ que non.quib.mo. ius pa.poteſta.ſol.nu.14.⁊.15.fo.14.
¶Diffamatus quam actionem intentare poſſit contra diffamantẽ.de iniur.nu.12.fo.75.
Differentia perſonarum etiam in ſeruis attendenda.de iniur.numero.32.folio.76.
Difficultas quomodo diſcernatur ab impoſſibilitate.de inuti.ſtip.numero.17.fo.61.
Diffinitio cum ſuo diffinito conuerti debet.de oblig.numero tertio.folio.58.
¶Dilatio denegatur cauſa calumnioſe petenti.de offi.iudic.numero.29.folio.128.
Dilationes non dãtur per quas iudicium protelетur.de exce.numero.55.folio.119.
¶Diſpoſitio probroſa que dicatur.de lega.numero nonageſimotertio.folio.48.

Index ſingularium materiarum

Diſtributio qualiter inter creditores ad tributum vocatos fiēda ſit. de actio.nu.132.fo.84.

Diuiſio plurium rerum non per corpora fit ſed per numerum.de of. iudi.numero.31.fo.128.

Diuiſio per ſpecies oppoſitas fienda.de actio.§.actionum.nume.2. folio.95.

Diuiſio inter fratres qualiter fienda.de ſocie.nu.26.fo.67.

Diuiſio legalis rei eſt in duodecim partes.de here.inſt.numero.16. folio.40.

Diuortium qualiter olim ⁊ an hodie fieri poſſit.de act.§.fuerat.numero.16.folio.100.

¶ Doloſus non reſtituens damnatur in quadruplum.de act.§.preterea.numero.23.fo.102.

Dolus ⁊ culpa in actione pro ſocio venire dicitur.de ſocieta. numero.22.folio.67.

Dolus qualiter.de actio.§.preterea.nu.22.fo.102.

Dolus quotuplex ſit.de actio.§.preterea.nu.15.fo.101.

Dolus quando dicatur cauſam cōtractui dare.de actio.§. preterea. numero.17.folio.101.

Dolus requiritur vt quis lege cornelia puniatur.de pub.iud. numero.74.folio.133.

Dolus in quo a fraude differat.de actio.§.preterea.nu.16.fo.101.

¶ Docentes triuium ⁊ medici ⁊ philoſophi a publicis eximuntur muneribus.de excu.tut.vel cura.nu.37.⁊.38.fo.23.

Docentes quadriuium cum legum doctoribus non liberantur a publicis muneribus.de excuſa.tuto.vel curat. numero.39.⁊.40. folio.23.

¶ Domeſtici nō poſſunt in teſtamento teſtificari.de teſta.ord.numero.25.folio.35.

Domeſtici teſtes eſſe poſſunt de his que ſecrete in domo fiunt.de here.inſti.nu.6.folio.39.

Domeſtici qui dicantur.de teſta.ordi.nu.26.fo.35.

Dominia rerum quot modis per vniuerſitatem querantur.p quas perſonas nobis acqui.nu.18.fo.34.

Dominium verum qualiter probetur.de actio.nu.20.fo.79.

Dominium quando per ſententiam transferatur.de exceptio.numero.34.folio.118.

Dominium ⁊ poſſeſſio nobis per procuratorem queri poſſunt.per quas perſo.nobis acqui.nu.16.fo.34.

Dominium rei tranſmutāte transfertur in permutatiōe.de actio.§. actionum.nu.71.fo.98.

Dominium non transfertur in reum per ſententiam abſolutoriam in actione perſonali.de offi.iudi.nu.38.fo.129.

Dominium per quam adiudicationem conferri poſſit.de offi.iudi. numero.36.fo.128.

Dominium quando de ſcdo transferatur decreto.de offi.iudi. numero.41.folio.129.

Dominium ſatorum ſatione queritur.de re.diui.nu.61.fo.28.

Dominium confuſione ⁊ mixtione queritur.de rerū diui.nume.54. folio.28.

Dominium queritur rei ipſius traditione.de rer.diui.numero.77. folio.29.

Dominium vt traditione queratur que requiri dicantur.de re.diui. numero.78.folio.29.

Dominium rei vendite ⁊ tradite non tranſit in emptorem niſi pcio ſoluto.de re.diui.nu.80.fo.29.

Dominium locorum publicorum ad quem ſpectet.de re.diui. numero.6.folio.26.

Dominium acceſſione queritur.de rerum diui.numer.53.folio vigeſimooctauo.

Dominium rerum tribus acquiritur modis.de re.diui.numero.36. folio.27.

Dominium rei proiecte ſeu derelicte apprehenſione queritur.de rer. diui.nu.84.⁊ ſeq.fo.29.

Dominium rerum qualiter ⁊ quot modis acquiratur.de re.diui.numero.22.⁊ ſeq.fo.26.⁊.27.

Dominium rei ſine traditione quandoqꝫ queritur.de re.diui.numero.82.folio.29.

Dominium ⁊ poſſeſſio quando per actum corporeum querant. per quas perſo.nob.acqui.nu.17.fo.34.

Dominus pro ſerui delicto noxaliter tenetur.de noxa.actio.numero.1.folio.112.

Dominus an teneatur pro damno dato ab animali perdito.ſi qua. paup.feciſ.dica.nu.9.fo.113.

Dominus in ſeruum moderate ſeuire poteſt.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.nu.4.fo.9.

Dominus an debeat alternatiue petere aut damnum emendari aut ſeruum pro noxa dari.de noxa.actio.nu.3.fo.112.

Dominus animalis pauperiem facientis actione noxali in factum tenetur.ſi quadru.paupe.feci.dica.nu.1.fo.113.

Dominus qualiter teneatur pro ꝯtractu ſerui ſine eius iuſſu celebrato.qō cum eo.nu.18.fo.111.

Dominus chartarum efficitur dominus ſcripturarum in eis contentarum.de rerum.diui.nu.63.fo.28.

Dominus tenetur inſolidum pro contractu ſerui ſuo iuſſu inito.qō cum eo.nu.4.folio.110.

Dominus quibus caſibus ſeruum punire poſſit.de his qui ſunt ſui vel alie. iur.nume.7.folio.9.

Dominus rei preſens eius venditioni an ſibi preiudicet.de actio.§. actionum.nume.58.folio.97.

Dominus ſeruum ſuum autoritate propria carceri tradere poteſt. de lege aquil.nume.46.folio.75.

Dominus quando ⁊ quam actionem intētare poſſit per iniuria ſeruo illata.de iniu.nu.22.⁊ ſeq.folio.75.

Dominus picture efficictur tabule picte.de rerum diuiſio. numero 64.folio.28.

¶ Donata ſponſe a cōſanguineis viri ſoluto matrimonio debent reſtitui.per quas perſo.nob.acqui.nume.5.fo.34.

Donatarius an teneatur donatorem alere. de actio.§. ſed ⁊ ſi quis. numero.8.folio.108.

Donatarius volens alere donatorem in domo ſua ne fiat deductio an audiatur.de actio.§.ſed ⁊ ſi qui.nume.11.fo.108.

Donatio partis preſumitur ſi pars debiti tantū petatur. de actio. §.ſi minus.nume.5.folio.105.

Donatio inter virum ⁊ vxorem morte firmatur.de lega. numero.38. folio.46.

Donatio inter viuos ab ingratitudinem reuocatur.de dona.numero.15.folio.32.

Donatio cauſa mortis q̄ ſit ⁊ quot modis fiat.de dona.nu.1.fo.32.

Donatio cauſa mortis non eſt codicillus nec teſtamentum.de dona. numero.4.folio.32.

Donatio propter nuptias qua actione conſtitui petatur. de donat. numero.21.folio.33.

Donatio propter nuptias cōditionalis eſt. de donatio. numero.17. folio.33.

Donatio facta vxori in recompenſationem dotis que ſit.de donatio. numero.16.folio.33.

Donatio noſtris temporibus perficitur conſenſu nudo.de dona.numero.9.folio.32.

Donatio cauſa mortis reuocatur tribus modis.de donatio. numero.2.folio.32.

Donatio inter viuos que ſit.de dona.nu.8.fo.32.

Donatio cauſa mortis quinqꝫ teſtes requirit.quib.nō eſt permiſ.fac. teſta.numero.4.folio.37.

Donatio facta in articulo mortis non dicitur cauſa mortis niſi hoc ipſum exprimatur.de dona.nume.5.fo.32.

Donatio cauſa mortis in omnibus fere aſſimilatur legatis.de donatio.nume.3.folio.32.

Donatio inter viuos que debeat inſinuari.de dona.nu.10.fo.32.

Donationum inter viuos triplex ſpecies.de donatio.nu.18.fo.33.

Donans ob cauſam an debeat ali a donatario vel aliud beneficiū habeat.de actio.§.ſed ⁊ ſi quis.nu.6.fo.108.

Donator non conuenitur niſi in quantum facere poteſt. de actio.§. ſed ⁊ ſi quis.nu.7.folio.108.

Donatum filio ab extraneo an dicatur profectitium vel aduentitiū. per quas perſo.nob.acqui.nu.4.fo.34.

Donatum cauſa mortis qua actione petatur.de donatio.numero.6. folio.32.

Dos ⁊ donatio propter nuptias equiparantur. de donat. numero 19.folio.33.

Dos minuitur propter impenſas in re dotali factas.de actio.§.propter retentionem.nume.1.folio.107.

Dotalia queqꝫ alienare prohibentur. quib.alie.lic. vel non. numero 2.folio.33.

Dotis portio quam filiuſfa. lucratur an dicatur de peculio aduentitio.per quas perſo.nob.acqui.nu.3.fo.34.

Dotis tria priuilegia ſpecialia.de actio.§.fuerat.nu.5.⁊.6.fo.99.

¶ Duellum tribus permittitur caſibus. de liberti.numero quindecimo.folio.8.

Duplicatio temporis ⁊ expenſarum qua actione petatur.de actio.§. ſed hec quidem.nu.4.fo.105.

Duplicatio rei an ſit perpetua vel realis.de replica.numero octauo. folio.119.

Duplicationes ⁊ triplicationes poſt exceptiones introducte ſunt.de replica.nume.4.folio.119.

Ecclesia minori eſt aſſimilanda.de actionib.§. item mixta. numero.8.folio.89.

Edictum vi bonorum raptorum tria habet capita. de vi bono.rapt.numero.6.folio.77.

Edictum ſucceſſorum qualiter fiat ⁊ quare fuerit inuentum.de ſucceſ. edict.nu.8.⁊ ſeq.folio.54.

Edificans quando edificio priuetur.⁊ quando eo fruatur.de rerum diuiſione.nume.quinquageſimoſeptimo.⁊ quinquageſimooctauo.folia.27.

Edificans

Edificans in ſolo ſuo de tignis alienis dominus efficitur edificij. de rerũ diui.numero.56.foli.28.
Educans filium alterius expoſitum expenſas repetere põt.de oblig. ex quaſi contrac.nume.13.folio.68.
¶Electio teſtatoris tutorem probatum reddit.de ſatiſda.tut.⁊ cur. nume.4.⁊ ſeq.folio.21.
Electio in criminalibus locum nõ habet.de noxa.actio.nu.2.fo.112.
Electio eſt debitoris in obligatione generis. de actio.§. preterea ali quis.nume.2.folio.105.
Electio in deductione fienda ad quẽ ſpectet.de actio.§.ſed ⁊ ſi quis. numero.1.folio.108.
Electio quot ad ſui validitatez requirat.de legatis.nu.65.folio.47.
Electio in alternatiuis ſummarũ vel temporum ad quem ſpectet.de actio.§.hinc autem.nume.4.fo.105.
Electio actionum quo tempore fieri debeat.de actio.§.ſi quis antez. numero.14.folio.106.
Electio in alternatiuis cuius ſit.de actiõ.§.hinc autem. numero.3. et.4.folio.105.
Electio cui pertineat in alternatiuis perſonarum.de actioni.§. hinc autem.nume.5.folio.105.
Electione prima non valente an poſſit quis denuo eligere. de legat. numero.66.folio.47.
Electionẽ habens agendi contra duos an vno electo preiudicet ſibi in alijs.de obliga.que ex quaſi delic.naſcun.nu.46.fo.72.
¶Emãcipati liberi nõ inſtituti nec nominatim exheredati an poſ ſint teſtamentum impugnare.de exhere.libe.nu.16.fo.39.
Emancipati an olim ⁊ an hodie ſuccedant.de here.que ab inteſtato defe.nume.17.folio.52.
Emancipatio fieri debet vt tollatur agnatio.de nup.numero.14. fo lio vndecimo.
Emancipatio excuſationi tutoris non nocet. de excuſa.tuto. vel cu rato.nume.5.folio.22.
Emancipatus in adoptionem non datur.de heredi.que ab inteſta. defe.nume.19.folio.52.
Emancipatus qualiter ⁊ in quo differat ab eo qui eſt in poteſtate. de here.que ab inteſta.defer.nume.18.fo.52.
Emancipatus ⁊ alteri in adoptionem datus ad ſucceſſionem ab in teſtato non vocatur.de here.que ab inteſtato deferũ. numero.20. folio.52.
¶Emens a fiſco rem alienam an ſit ſecurus.de vſuca.⁊ long.tempo. preſcrip.numero.42.fo.32.
Emens rem ignoranter quando contra venditorẽ ad intereſſe aget. de emptio.⁊ ven.nu.31.folio.65.
Emens rem ſibi legatam an poſſit eius eſtimationez petere.de lega. numero.22.folio.46.
Emens rem a fure an cenſeatur particeps fraudis.de obligat.que ex quaſi delic.naſc.nume.18.fo.71.
Emptor rei eccleſie viuente prelato qui vendidit eam non poteſt pre ſcribere.de vſucap.⁊ longi temporis preſcrip.nu.35.fo.32.
Emptor bonefidei quando poſſit agere furti.de obli.que ex quaſi de lic.naſc.nume.43.fo.72.
Emptor quando precium dare nõ cogatur ſine fideiuſſoribus. de ſu ſpec.tuto.nume.31.folio.25.
Emptor an poſſit autoritate propria poſſeſſionem apprehendere. de actio.§.actionum.nume.14.folio.95.
Emptor non eſt dominus rei empte ante traditionem.de emptio. et vendi.nume.29.folio.65.
Emptor ſerui cum peculio quando poſſit de peculio cõueniri.quod cum eo.nume.22.folio.111.
Emptionis ⁊ venditionis contractus ſolo perficiuntur conſenſu.de emptio.⁊ ven.nu.1.⁊.4.⁊.5.folio.64.
Emptio vel ſtipulatio rei ſue an valeat.de inutil.ſtipulatio.numero 30.folio.62.
Emphyteoſis eccleſie ſi duobus detur an vno moriente eius portio ad eccleſiam reuertatur.de iure perſo.nu.3.fo.7.
Emphyteota primus an poſſit alteri in emphiteoſim dare.de loca.⁊ ⁊ conduc.nume.12.folio.65.
Emphyteota an poſſit valere ius ſuum qd habet in re emphyteoti tica.de loca.⁊ conduc.nu.9.fo.65.
Emphyteota canonẽ nõ ſoluẽs an cadat a iure ſuo.de lega.⁊ cõduc. nume.18.fo.96.
Emphyteota an poſſit rem emphyteoticam in dotez dare.de loca. ⁊ conduc.nu.15.folio.65.
Epiſcopus vel dominus an poſſit agere pro iniuria clerico vel ſeruo illata.de iniur.nume.19.fo.75.
Epiſcopus cui tutorem dare poſſit.de attilia.tuto.numero.15.fo.19.
Epiſtola imperatoris quando pro lege ſeruari debeat.de iure natu. gen.⁊ ciui.nu.53.folio.6.
Equum vltra tempus conductionis retinens non committit furtũ. de oblig.que ex quaſi delic.naſcun.nu.23.fo.71.
Equum aſcendẽs tenet ſi ab equo aliquis perimatur.de lege aquil. numero.22.folio.74.
Error in nomine cognomine vel agnomine anvitiet legatum.de leg. numero.76.folio.48.
Error in libello an poſſit vſqȝ ad ſententiam reuocari.de actioni.§.ſi quis autem.nu.2.fo.106.
Error qualiter reuocetur ⁊ probetur.de actio.§.ſi quis autem. nũ. 3.folio.109.
¶Etas perfecta que dicatur.de fidu.tute.nume.tertio.folio.18.
Etas pubertatis quando completa dicatur .quib.non eſt permiſ.fa ce.teſta.nume.9.folio.37.
Eternum quid ſit ⁊ quid ſempiternum.de ſatiſda.tuto.⁊ curato.nu mero.3.folio.21.
Eſtimatio qualiter probetur.de actio.§.ex maleficijs. numero nono folio.89.
Eſtimatio damni qualiter fieri debeat in aquilia.de lege aquilia.nu mero.4.folio.73.
Eſtimatio rei per ſubaſtationem vere probatur.de actio.§.loco. nu mero.6.fo.105.
Eſtimationem proprietatis quando quis conſequatur.de legat. nu mero.32.folio.46.
Exbanniti ſunt deportato equiparandi.quib.mo.ius pa.po.ſol. nu mero.8.folio.13.
Excuſationes an debeant omnes probari ⁊ ſpecifice nominari. de ex cuſatio.tuto.vel curato.numero.35.⁊.36.⁊.45.⁊.46.fo.23.
¶Executio infra quantum tempus fieri debeat.de offic.iudi.nume. 13.folio.127.
Executor ſalarium vltra taxam exigens an puniatur in quadruplũ. de actio.§.item ex lege.nu.6.fo.93.
Executio ſententie vel iuramenti coram quo iudice debeat peti.de actio.nume.142.folio.84.
Executio qua actione fieri debeat.de officio iudic. numero decimo. folio.127.
Exercitor de contractu ſubſtituti a magiſtro nauis tenetur.quod cũ eo.nume.10.folio.110.
Exemplatum exemplari nequit.de legi.paren.tutela. numero ſcd̃o. folio.18.
Exemplum ex exemplo ſumitur ⁊ id quod primum operatur. de le giti.paren.tute.nume.1.folio.18.
Exceptiones non numerate pecunie ⁊ ſimiles ſunt temporales. de except.nume.15.folio.117.
Exceptio iuris que ſit: ⁊ que facti ſeu intentionis.de exceptio.nume ro.2.⁊.3.folio.117.
Exceptio doli an et quando cum alijs exceptionibus concurrat. de exceptio.numero.9.folio.117.
Exceptio quando ad proceſſum et quando ad merita cauſe opponi dicatur.de excep.numero.30.folio.118.
Exceptio incompetentie iudicis quando iudicium reddat nullum. de excep.nu.46.folio.119.
Exceptio dilatoria quando opponi debeat ⁊ quando peremptoria. de excep.nu.42.folio.119.
Exceptio metus cui ⁊ contra quem detur.de excep.numero quarto. folio.117.
Exceptio doli quotuplex ⁊ cui ⁊ contra quem ⁊ ob quam rem detur. de excep.nu.6.⁊ ſeq.fo.117.
Exceptio doli in quibus ab actione doli differat.de excep. nume.10. folio.117.
Exceptio non numerate pecunie infra biennium opponenda.de lite ra.obliga.nu.1.folio.63.
Exceptio procuratoria quotuplex.de exceptio.numero quinquageſi motertio.folio.119.
Exceptio que principali competit an competat fideiuſſori.de fideiu. numero.7.folio.61.
Exceptio non numerate pecunie cui quando ⁊ contra quem detur. de exceptione.13.⁊.14.folio.117.
Exceptio iuriſiurandi cui/quando ⁊ contra quem detur. de except. numero.29.folio.118.
Exceptio an veniat actionis nomine.de actionibus. nu.12.folio.78.
Exceptio calumnie quando opponi debeat.de publicis iudicijs. nu mero.179.folio.137.
Exceptio non numerate pecunie in quibus ceſſet caſibus. de litera. obliga.nume.6.folio.63.
Exceptio non numerate pecunie vſqȝ ad quantum tempus opponi poſſit.de litera.obliga.nu.8.folio.63.
Exceptio compenſationis in quibus actionibus opponi poſſit. de actio.§.in bone fidei.nu.1.folio.100.
Exceptio in quibus poſt ſententiam poſſit opponi caſibus.de excep. nume.45.folio.119.
Exceptio excõicationis in quacunqȝ parte iudicij poteſt excommuni catis opponi. de capi.dimi.nu.5.folio.17.
Exceptio non numerate pecunie ⁊ non numerate dotis an ſit dilato ria vel peremptoria.de excep.nume.47.fo.19.

Index ſingularium materiarum

Exceptio bãni in perſona principalis an proſit fideiuſſori.de replica.nu.17.fo.120.
Exceptio diuiſionis peremptoria eſſe dicitur.de fideiuſ.numero.12.folio.62.
Exceptio rei iudicate quando obſit actori ⁊ quando non de excep.nume.36.folio.118.
Exceptio procurarorie temporalis eſt ſeu dilatoria.de excep.numero.52.folio.119.
Exceptio rei iudicate in foro epiſcopali obſtat agenti in foro ſeculari.de excep.nu.39.fo.118.
Exceptio in factum cui ⁊ contra quem detur.de excep.numero.11.folio.117.
Exceptionem opponens an cenſeatur aduerſarij intentionem fateri de excep.nu.43.fo.119.
Exceptiones dilatorie ſeu temporales que dicantur.de excep.numero.48.folio.119.
Exceptiones peremptorie que ſint.de excep.nu.41.fo.119.
Exceptiones competunt fideiuſſori que ⁊ principali.de replica.nu.9.⁊ ſeq.fo.119.⁊.120.
Exceptioni velleiani non poteſt renunciari.quod cum eo.numero 48.folio.112.
Excommunicati ſtatuta dare nequeunt.de iure na.gen.⁊ ciui.numero.18.folio.4.
Excommunicatio eſt duplex.de capi.dimi.nu.6.fo.17.
Excõmunicatus deportato equi paratur ⁊ interdicto.de capi.dimi.numero.2.folio.17.
Excommunicatus teſtamentum condere nequit.de capi.diui.nume.3.folio.17.
Excludere filium volens a legitima quid facere debeat.de inutilibꝰ ſtipu.nu.23.fo.61.
Exheredatio quot concurrentibus valeat.de exhere.libe.numero.4.folio.38.
Exheredationis filij cauſe iuſte que ſint:⁊ quot.de exhere.libe.numero.5.folio.38.
Exheredatus iuſte pro mortuo habetur.de liber.ſucceſ.numero tertio.folio.56.
Exheredatus querelã inofficioſi teſtamenti intentare poteſt.de inofſi.teſta.nu.1.fo.43.
Exhibere quid ſit.de actio.§.preterea.nu.43.fo.103.
Exhibere debitorem alicuius an teneatur is ad cuius domum fingit de actio.§.preterea.nu.48.fo.103.
Eximere quod verbum ſit ⁊ quid ſignificet.de actio.numero.163.folio.85.
Expenſe militie vel doctoratꝰ facte ab vno fratrũ an debeant fieri de bonis cõmunibus.de ſocieta.nu.24.fo.67.
Expenſe litis ratione contumacie petuntur.de pe.te.litig.nume.16.folio.125.
Expenſe litis poſſunt peti ratione proceſſus retardati.de pe.te.litig.nu.17.fo.125.
Expenſe an intelligantur cum in libello et de fiendis ⁊c.de actio.§.vltimo.nu.31.fo.109.
Expenſe litis poſſunt peti ratione mutationis libelli.de pe.te.litig.nu.18.fo.125.
Expenſe litis petuntur ratione victorie agentis.de pe.te.litig.numero.20.folio.125.
Expenſe litis petuntur ratione renunciationis.de pe.te.litig.numero.19.folio.125.
Expenſe litis ſex petuntur de cauſis.de pe.te.litig.nu.13.fo.125.
Extenſio fit ad caſus ſimiles in penalibus ⁊ odioſis.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.nu.26.fo.71.
Falcidia de quibus ſit detrahenda.de lege fal.numero.2.folio.49.
Falcidia an poſſit pro omnibus legatis in vna re detrahi.de lege fal.nu.3.fo.49.
Falſa cauſa an vitiet legatum.de lega.nu.80.fo.48.
Falſitas antecedentis infert falſitatem conſequentis.de actio.§.minus.nu.10.fo.106.
Falſum quot modis capiatur.de pub.iud.nu.91.fo.134.
Falſum ſex modis inquiritur ſeu de eo cognoſcitur.de publi.iudi.numero.98.fo.134.
Falſum committere poteſt quis pluribus modis.de publi.iudi.numero.93.folio.134.
¶ Familia quot conſtet capitibus.de lega.nu.52.fo.47.
Familie conſideratio an locum habeat in dotis deductione.de actio.§.item ſi de dote.nu.9.fo.107.
¶ Femina tutrix eſſe nequit que tamen in ſucceſſiõe prior poteſt venire.de legi.patro.tute.nu.3.fo.17.
Femine nequeunt arrogare.de adop.nu.18.fo.13.
Fera vulnerata non efficitur vulnerantis niſi capta.de rer.diuiſ.numero.29.folio.27.
Feudalia et emphyteoticaria non veniunt in petitione hereditatis.de actio.§.actionum.nu.80.fo.98.
Feudatarius feudum in dotem dare non poteſt.de loca.⁊ cõduc.numero.16.folio.66.
Feudatarius partem feudi alienans ea priuatur feudi parte.de lega.nu.59.folio.46.
Feudum emere nõ poteſt hereditatem repudians.de loca.⁊ conduc.nu.17.folio.66.
¶ Fictio repellitur vbi veritas haberi poteſt.quib.mod.ius pa.pot.ſol.nu.29.fo.14.
Fines mandati non debent excedi.de manda.nu.13.fo.67.
Fideicommiſſarius an ſit dominus ante reſtitutionum hereditatis.de fideicom.here.nu.13.fo.50.
Fideicommiſſarius heredem cogit ad ſibi reſtituendum.de fideicõ.heredi.nu.1.fo.49.
Fideicommiſſarius in quo grauari poſſit.de fideicom.here.numero.16.folio.50.
Fideicommiſſarius vniuerſalis decedens anteq̃ heres adeat hereditatem an tranſmittat ad heredem.de lega.nu.13.fo.45.
¶ Fideiuſſor obligatur obligato principali.de fideiuſ.nu.1.fo.62.
Fideiuſſores pro pupillo recipiens minus idoneos ad intereſſe tenetur.de attilia.tuto.nu.17.fo.19.
Fideiuſſor ⁊ ante ⁊ poſt accipi poteſt.de fideiuſ.nu.9.fo.62.
Fideiuſſor non obligatur in cauſam duriorem q̃ principalis.de fideiuſ.nu.13.fo.63.
Fideiuſſor de iudicio ſiſti duobus reſpectibus debet eſſe idoneus.de ſatiſda.nu.10.fo.114.
Fideiuſſor quare detur.de fideiuſ.nu.3.fo.62.
Fideiuſſor inſolidum obligatur.de fideiuſ.nu.10.fo.62.
Fideiuſſor an poſſit ſponte ſoluere.de fideiuſ.nu.19.fo.63.
Fideiuſſore de iudicio ſiſti ante ſententiam inope effecto an debeat denuo ſatiſdari.de ſatiſda.nu.11.fo.114.
Fideiuſſor in quibus obligationibus dari poſſit.de fideiuſ.nu.4.et ſeq.folio.62.
Fideiuſſor quot modis plus obligetur q̃ principalis.de fideiuſ.numero.14.⁊ ſeq.fo.62.
Fideiuſſor ita cõuenitur actiõe arbitraria ſicut principalis.de actio.§.preterea.nu.33.fo.102.
Fideiuſſor quando diu dicatur ſtetiſſe in obligatione.de fideiuſ.numero.18.folio.63.
¶ Filia femina et nepotes ex filio vel conſtitui vel nominatim exheredari debent vt teſtamentum valeat.de exhereda.lib.numero.3.folio.38.
Filij cõcubine an legitimentur per deſponſationem eius in articulo mortis.de nup.nu.41.fo.12.
Filij emancipati patrem excuſatum reddunt ab extraneorum tutela.de excuſ.tuto.vel cura.nu.2.fo.22.
Filij deſcendentes per ſexum virilem differunt a deſcendentibus per femineum.de exhere.libe.nu.18.fo.39.
Filij qui ſuccedant.de ſenatuſcon.orfic.nu.1.fo.54.
Filij vel nepotes ex filio ceteris excluſis ſuccedunt.de ſenatuſcon.tertul.nu.3.fo.54.
Filij ſororis ad ſucceſſionem vocãtur.de legi.agna.ſucceſ.numero.4.folio.53.
Filij in poteſtate crimen leſe maieſtatis committentes omnis ſucceſſionis ſunt incapaces.de publi.iudi.nu.27.fo.131.
Filio conſumenti bona patris viuentis ſibi in ſuã partẽ imputabitur.de actio.§.ſequens.nu.27.fo.88.
Filio impuberi ſubſtituitur vulgariter ⁊ pupillariter.de pupil.ſubſti.nu.1.fo.41.
Filiorum genera tria ſunt ſicut ⁊ hominum.de libertinis.nume.6.folio.8.
Filiorum nomine qui veniant ⁊ qui liberorum.qui da.tuto.teſta.poſ.nu.10.fo.16.
Filius patrem tenetur alere infidelem de iure naturali gentium ⁊ ciuili.nu.7.fo.3.
Filius conſentiente patre cauſa mortis poteſt donare quibus nõ eſt permiſſum facere teſtamentum.nu.3.fo.37.
Filius patris familiam ſequitur.de legiti.agnato.tutela.numero.7.folio.16.
Filius ſequitur matrem:id eſt partus ventrem.de ingenuis.nume.2.folio.7.
Filius heredis inſtituti an excludat ſubſtitutum.de nup.numero.49.folio.12.
Filius in quibus ſine patris conſenſu agere poſſit.quib.mo.ius pa.pot.ſol.nu.17.fo.14.
Filius quot cauſis concurrentibus patrem exheredare poſſit.de exhere.libe.nu.6.fo.39.
Filius in poteſtate patris quando quis dicatur.de patr.pot.numero.11.folio.10.
Filius ex quibus cauſis cogi poſſit emancipari.quib.mo.ius pa.pote.ſol.nu.36.fo.15.

Filius

Filius in adoptionem datus ab inteſtato ꝛ ex teſtamento ſuccedit. de here. que ab inteſta. defer. nume. 22. folio. 53.
Filius vel ſeruus contra patrem vel dominum agere non poſſunt. de noxa. actio. nume. 12. folio. 113.
Filius an puniatur pro crimine patris. de here. que ab inteſta. defer. numero. 33. folio. 52.
Filius teſtari nequit etiam cum conſenſu patris. quibus non eſt permiſſ. fac. teſta. nume. 1. ꝛ. 2. folio. 37.
Filius an poſſit de aduentitijs teſtari. quibus nõ eſt permiſſum face. teſta. nume. 5. folio. 37.
Filius qua actione in patria poteſtate reuocetur. de actio. numero 179. ꝛ. 180. folio. 86.
Filius an habeat reuocatoriam cuius bona pater alienauit. de actio. numero. 74. folio. 81.
Filius in poteſtate patri querit. de here. quali. ꝛ diffe. numero quarto. folio. 44.
Filius olim heres neceſſarius hodie abſtinere poteſt. de here. quali. ꝛ diffe. nume. 5. fo. 44.
Filius ſciens ꝛ non impediens mortem patris punitur. de publi. iudicijs. nume. 81. ꝛ. 82. folio. 133.
Filius furtum faciens patri quando teneatur. de oblig. que ex quaſi delic. naſcun. nume. 38. folio. 72.
Filius patri tenetur operari. de obliga. que ex quaſi delic. naſcuntur. numero. 28. folio. 71.
Filius non poteſt ſubſtituere patri. de pupillari ſubſtitutio. numero. 20. folio. 41.
Filius exheredatus grauari poteſt ad legata ſoluenda. de pupillari ſubſti. nume. 37. folio. 42.
Filius matrimonium non contrahet ſine patris aſſenſu. de nupt. numero. 4. folio. 10.
Filius non emancipatur inuitus nec pater emancipare cogitur. qui. mo. ius pa. po. ſol. nume. 33. folio. 15.
Filius ob quas cauſas patrem exheredare queat. de exherede libero. numero. 8. folio. 39.
Filius ſine conſenſu patris abſentis agere poteſt. per quas perſo. no. acqui. obli. nume. 6. fo. 69.
Filius arrogatus in quibus filio in poteſtate aſſimiletur. de acqui. per arrog. nume. 2. folio. 57.
Filius non erit teſtis in teſtamento patris. de teſta. ordi. numero. 22. ꝛ. 23. folio. 35.
Filius emancipatus non dicitur ſuus ꝛ neceſſarius patri. de here. quali. ꝛ diffe. numero. 6. folio. 44.
Filius in quibus patri ꝛ in quibus ſibi querat. per quas perſo. nob. acqui. nume. 1. folio. 34.
Filius per emancipationem dicitur capite minutus. de capi. dimi. numero. 7. folio. 17.
Filius an poſſit legitimã capere in qualibet rei hereditarie particula. de offi. iudi. nume. 32. folio. 128.
Filius exheredatus quando excludatur a querela. de inoffi. teſtamẽ. numero. 14. folio. 44.
Filius principaliter contrahens ſolus tenetur. de actio. §. ſunt preterea. numero. 2. folio. 107.
Filiusfamilias de quibus teſtari poſſit ꝛ qualiter heredes habere poſſit. quib. non eſt permiſ. face. teſta. nume. 6. ꝛ. 7. fo. 37.
Filiusfamilias teſtari non poteſt. de mili. teſta. nume. 6. fo. 36.
Filiusfamilias tutor eſſe poteſt. qui dari. tuto. teſta. poſſunt. numero 1. folio. 16.
Filiusfamilias pubes contrahere poteſt abſq; patris conſenſu. de tutelis. numero. 4. folio. 15.
Filiusfamilias an poſſit ſtare in iudicio abſq; conſenſu curatoris patris furioſi. de nup. nu. 9. fo. 10.
Filiusfamilias de caſtrenſi peculio teſtari poteſt. ꝛ de libris ſibi a patre emptis. de mili. teſta. numero. 19. folio. 37.
Filiusfamilias impubes quando poſſit obligari. de inutili. ſtipulat. numero. 15. folio. 61.
Filiusfamilias in omni cauſa obligari poteſt ꝛ in carcerem tradi. qđ cum eo. numero. 46. fo. 112.
Filiusfamilias ſoluens per errorẽ repetere non poteſt. quod cum eo. numero. 47. folio. 112.
Filiusfamilias emancipatus debitis oneratus vltra poſſe non tenetur. de actio. §. ſunt preterea. nume. 3. folio. 107.
Fiſcus rem alienã duobus modis vendere poteſt. de vſucap. ꝛ longi tempo. preſcrip. nume. 45. ꝛ. 46. folio. 32.
Fiſcus in duobus priuilegiatur. de vſuca. ꝛ lon. tempo. preſcript. numero. 43. ꝛ. 44. fo. 32.
Fiſcus bona occupat cum cauſa ſua. de eo cui liber. cauſa bona adijci. numero. 4. folio. 57.
Fiſcus in quibus ſit cõditionis deterioris quam priuatus. de actio. §. ſi quis. numero. 4. folio. 104.
Flumina omnibus ſunt cõia ſeu publica. de rerum diui. nu. 5. fol. 26.
¶ Forma mandati qñ ſeruãda ſit. de actio. §. ſequens. nuñ. 18. fo. 88.
Forma in actione mãdati contraria qualis eſſe debeat. de actio. §. ſequens. nume. 19. fo. 88.
¶ Frater vtrinq; coniunctus ſuccedit alijs deſcendentibus. de legi. agna. ſucceſ. nume. 5. folio. 53.
Frater quando fratrẽ exheredare poſſit. de exhere. lib. nu. 9. fo. 39.
Frater an teneatur ad plus ꝙ poſſit. de actio. §. ſed ꝛ ſi quis. numero 2. folio. 108.
Frater ad impugnationem alterius non admittat. de gradi. cogna. nume. 2. folio. 55.
Frater ſororem non ducat in vxorem. de nup. nu. 12. fo. 11.
Frater non poteſt in vxorem ducere deſcendentem ex fratre. de nupt. nume. 16. folio. 11.
Frater quando poſſit in cauſa fratris teſtificari. de teſta. ordiñ. numero 29. folio. 35.
Fratres minores qualiter legatorum dicantur capaces. de actioni. §. item mixta. nume. 11. folio. 90.
Fratres tertij ordinis franciſcani an poſſint coram ſeculari iudice cõueniri. de noxa. actio. nume. 9. folio. 113.
Fratres collaterales ꝛ conſanguinei dicuntur. de legiti. agna. ſucceſ. numero. 1. folio. 53.
¶ Fraudare aliũ quo caſu liceat. quib. ex cau. ma. non poſ. nu. 4. fo. 8.
Fraus contra quos committatur ꝛ qualiter probetur. de actio. numero. 78. ꝛ. 79. folio. 81.
Fraus debitoris qualiter probari poſſit. de actio. nu. 67. fo. 81.
Fraus quando in alienante preſumatur. de actio. nu. 75. fo. 81.
¶ Frumento abundantes illud vẽdere cogi poſſunt. de publi. iudic. numero. 165. folio. 137.
Frumentum ſpecificanti cedit. de rer. diui. nu. 51. fo. 27.
Fructuarius quam cohertionẽ habeat in ſeruo. per quas perſo. nob. acqui. numero. 12. folio. 34.
Fructuarius ſatiſdare nõ valens an gaudeat commodo vſuſfructus. de vſufruc. nume. 5. folio. 30.
Fructus naturales qui ſint. de offi. iudi. nu. 14. fo. 127.
Fructus qui in reuocatorijs venire dicantur. de actioni. numero. 72. folio. 81.
Fructus de agro alieno aſportans furti tenetur. de actionib. que ex quaſi delic. naſc. nume. 13. fo. 71.
Fructus qualiter inter ſocios diuidendi. de actio. §. ſequens. nume. 23. ꝛ ſeq. folio. 88.
Fructus in petitione hereditatis veniunt. de actio. §. actionum. numero. 83. folio. 99.
Fructus induſtriales qui dicantur. de officio iudicis. numero. 15. folio. 127.
Fructus induſtriales poſſeſſoris efficiuntur. de offi. iudi. numero. 19. folio. 127.
Fructus quando pendentes ꝛ quando percepti dicantur. de officio iudi. numero. 17. fo. 127.
Fugere an teneatur quis potius quã aggredientem ſe occidere. de lege aquil. numero. 12. folio. 73.
Fugiens ad eccleſiam ſecurus efficitur. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. numero. 8. folio. 9.
Fullo ꝛ ſarcinator ꝛ commodatarius in quo differãt. de obliga. que ex quaſi delic. naſc. nu. 45. folio. 72.
Fullo ꝛ ſarcinator quare ꝛ quando furti agere poſſint. de obliga. que ex quaſi delic. naſcun. nume. 41. ꝛ. 42. fo. 72.
Fundi appellatione quid veniat. de lega. numero. 53. fo. 46.
Fundo publicato an publicetur inſtrumentum fundi. de lega. numero. 49. folio. 47.
Fundus dotalis alienari nequit. quibus alie. licet vel non. numero. 1. folio. 33.
Furioſi non poſſunt teſtari ꝛ an peccantes poſſint vel debeant puniri. quibus non eſt permiſſum. face. teſta. numero decimo. ꝛ ſequen. folio. 37.
Furioſum quem fuiſſe tẽpore teſtamenti qualiter probetur. quib. nõ eſt permiſ. face. teſta. nume. 13. fo. 38.
Furioſus non punitur de paricidio. de publicis iudicijs. nume. 80. folio. 133.
Furioſus quando poſſit eſſe teſtis. de teſtamen. ordinan. numero. 14. folio. 35.
Fur non preſumitur is apud quem res furtiua reperitur. de obligat. que ex quaſi delic. naſc. nume. 17. folio. 71.
Fur a quouis poteſt capi etiam clericus. de actio. §. quadrupli. numero. 4. ꝛ ſequenti. folio. 93.
Fur in quantum puniatur ꝛ cui pena applicetur. de obligat. que ex quaſi delic. naſcun. nu. 19. ꝛ. 20. folio. 71.
Fur in quo differat a plagiario. de publicis iudicijs. numero. 139. folio. 136.
Furem indicare nemo cogitur. de obligatio. que ex quaſi delic. naſcũ. numero. 15. folio. 71.

Furti tenetur qui furanti auxiliatur.de oblig.que ex quaſi delic.naſcũ.nu.30.⁊.31.fo.71.

Furti an poſſit accuſari qui in domo alicuius latens reperitur.de actio.§.quadrupli.nu.7.fo.93.

Furtiuam rem indicare nemo tenetur.de obliga.que ex quaſi delic.naſcũ.nu.16.fo.71.

Furtum an veniat nomine damni dati de lege aquil.nu.3.fo.73.

Furtum committit dominus rem quã impignoꝛauit ſubtrahens.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.nu.29.fo.71.

Furtum vt cõmittatur que requiri dicatur.de oblig.que ex quaſi delic.naſcun.nu.3.⁊ ſeq.fo.70.

Furtum quotuplex ſit.de obliga.que ex quaſi delic.naſcũ.numero.11.folio.71.

Furtum vnde dicatur.de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nu.10.fo.71.

Furtum ⁊ incendiũ an ſint caſus foꝛtuiti.quib.mod.re contrahitur oblig.nu.10.⁊.11.fo.58.

Furtum manifeſtum quod dicatur.de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nu.12.fo.71.

Furtum quid ſit de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nu.2.fo.70.

Furtum quã plectatur pena.de oblig.que ex quaſi delic.naſcũ.numero.58.fo.72.

Furtum quãdo ⁊ qualiter in re depoſita foꝛmetur.de actio.§.ſequẽs.nume.11.fo.87.

Furtum nõ committitur ſine dolo vel affectu malo.de vſuca.⁊ longi tempoꝛis pꝛeſcrip.nu.26.fo.31.

Furtum tertium moꝛem meretur.de tuto.vel cura.nu.14.fo.22.

Furtum in re minimi pꝛeiudicij cõmittitur de rerum diui.nume.35.folio.27.

TAbella de quibus rebus ſoluẽda ſit de actio.nu.121.fo.83.

Tabellam debere ſolui pꝛo teſtamẽto qualiter intelligat.de teſta.oꝛdi.nu.36.fo.36.

¶ Genitiuus additus reb⁹ poſſedibilibus quadrupliciter regitur.in pꝛoe.nu.27.fo.1.

¶ Genus quid ſit ⁊ quid ſpecies.de iure naturali gentiũ.⁊ ciuili.nu.49.folio.5.

Genus id quo ad genus operatur quod ſpecies quo ad ſpeciẽ.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.50.fo.5.

¶ Gerundiui natura que ſit de actio.nu.4.fo.78.

Gerundium quid impoꝛtet.de actio.nu.3.fo.78.

¶ Geſtoꝛ negotioꝝ de negligẽtia tenet.de actio.§.actionũ.n.32.f.96.

Geſtoꝛ negotioꝛum non poteſt petere ſalarium.de actio.§.actionuꝫ.nu.33.fo.96.

Geſtoꝛ negotioꝛum non faciens libꝛum rationum ad intereſſe dãnari poteſt de actio.§.actionem.nu.35.fo.96.

Geſtoꝛ negotioꝛum quibus caſibus qđ impendit nõ repetit.de obli.ex quaſi contrac.nu.4.⁊ ſeq.fo.68.

¶ Grex ex quot conſtet capitibus.de lega.nu.57.fo.47.

HAbitans domũ tenetur in factum ex electo vel effuſo.de oblig.que ex quaſi delic.naſ.nu.10.fo.77.

Habitatio quid ſit.de vſu ⁊ habita.nu.4.fo.30.

¶ Heredem extare vel eum cui bona adijciãtur idem eſt.de eo cui liber.cauſa bo.adijc.nu.5.fo.57.

Heredes quocũqꝫ quis velit poteſt inſtituere.de heredi.inſti.numero.15.fo.40.

Heredes plures ſimul ſimpliciter inſtituti ſunt equaliter admittendi.de here.inſti.nu.18.⁊.19.fo.40.

Heredes heredis quando veniant nomine heredis.de vſufruc.numero.11.⁊.12.fo.30.

Heredes ſui ⁊ neceſſarij qui ſint.de here.quali.⁊ diffe.nu.3.fo.44.

Heres quid ſit ⁊ quid heredem inſtituere.de heredi.inſtituen.numero.2.ſolio.39.

Heres ſub conditione inſtitui poteſt.de here.inſti.nu.12.fo.40.

Heres an de euictione euicta re legata de lega.nu.19.fo.46.

Heres inſtitui quis poſſit.de heredi.inſti.nu.1.fo.39.

Heres qñ poſſit deſinere eẽ heres.de here.q̃ ab inteſt.defe.nu.1.fo.52.

Heres teſtatoꝛi bonum medicum nõ adhibens hereditate pꝛiuatur.de ſocieta.nu.23.fo.67.

Heres extraneus ⁊ voluntarius quis dicatur.de here.quali.diffe.numero.7.fo.44.

Heres voluntatem defuncti nõ implens punitur.de fideicom.here.nu.2.fo.49.

Heres ſemel non deſinit eſſe heres.de fideicom.here.nu.4.fo.50.

Heres quilibet de ſuis legatis quartam detrahit.de lege falci.numero.4.fo.49.

Heres cogitur hereditatem adire de fideicommiſ.heredi.numero.9.folio.50.

Heres ſub conditione ⁊ pure inſtitui poteſt.de heredi.inſtitu.numero.20.fo.40.

Heres ⁊ ſui non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento in quo debet inſtitui.de teſta.oꝛdi.nu.27.fo.35.

Heres neceſſarius ante immiſſionẽ ſibi ipſi acquirit.de heredi.quali.⁊ differ.nu.2.fo.44.

Heres ex diſpoſitione teſtatoꝛis ſolus per ſubſtitutionem generalem quiſquis mihi heres erit admittitur.de pupil.ſubſtitu.numero.43.folio.42.

Heres an poſſit dici is cui adijciuntur bona defuncti.de eo cui liber.cauſa bo.adijci.nu.6.fo.57.

Heres extraneus quot cõcurrentibus ſuccedere poſſit.de here.qua.⁊ diffe.nu.8.fo.44.

Heres quando loco particularis legatarij ſit habẽdus.de fideicom.here.nu.15.fo.50.

Heres infra tempus ſtatutum non adiens nec repudians an cenſeatur adiuiſſe.de heredi.quali.⁊ diffe.nu.12.fo.45.

Heres hereditatem ſuſpectam habens cuꝫ creditoꝛibus ⁊ legatarijs paciſci poteſt.de lege fal.nu.7.fo.49.

Heres alienas res in hereditate repertas in inuẽtario ponere debet.de actio.§.actionum.nu.7.fo.98.

Heres heredis quid declarare iubeatur.de actio.§.actionum.numero.75.folio.98.

Heres ad cuius petitionem hereditatem adire cogi poſſit.de fideicom.heredi.nu.14.fo.50.

Heredi de hereditate reſtituenda rogato qualiter conſulatur.de fideicom.heredi.nu.8.fo.50.

Heredi ſuccurritur ꝓpter graue es alienum ne vltra hereditatis vires teneatur.de here.quali.⁊ differ.nu.13.fo.45.

Hereditas nuda adiri poteſt voluntate.de here.quali.⁊ diffe.numero.15.folio.45.

Heremita ⁊ pꝛopꝛium habere ⁊ matrimonium poteſt contrahere.de nup.nu.30.fo.11.

Hereditas defuncti perſonam repꝛeſentat.de ſer.ſtipula.numero.2.folio.60.

Hereditas reſtituẽda ex certo die dari poteſt.de fideicõ.here.numero.3.folio.49.

Hereditate iacenti tribus caſibus ſit furtum de ſer.ſtipu.numero.3.folio.60.

Hereditatis adeunde modi quot ſint.de heredi.quali.⁊ diffe.numero.16.folio.45.

Hereditateꝫ petens an debeat declarare quo iure heres ſit.de actio.§.actionũ.nu.77.fo.98.

¶ Homicida cenſetur is a quo quis occidi mandat.de mãda.numero.10.fo.67.

Homicidium duobus caſibus non puniendum.de lege aquil.numero.4.folio.74.

Homicidium caſuale quando excuſetur.de public.iudi.nume.60.folio.132.

Homicidium de neceſſitate commiſſuꝫ quando puniatur.de publi.iudi.nu.61.fo.132.

Homicidium qualiter puniatur ſecundum ius canonicum.de pub.iudic.nu.62.fo.132.

Hoſtes qui pꝛopꝛie dicantur.de actio.nu.58.fo.81.

Hoſtes qui ſint.quib.mod.ius pat.po.ſol.nu.20.fo.14.

¶ Hypotheca mulieris differt a tacita viri hypotheca.de actio.§.fuerat.nu.4.fo.99.

Hypothecaria pꝛo qua re competat.dictio.nu.87.fo.82.

Hypothecaria agens an pꝛius debeat bona debitoꝛis excutere quã agat contra extraneos poſſeſſoꝛes.de actio.nu.92.fo.82.

Hypothecariam intentans quid pꝛobare debeat.de actio.nume.89.folio.82.

IEſus hebꝛaice: latine ſaluatoꝛ dicitur.in pꝛoe.numero.4.folio.1.

Ignoꝛantia credulitas ⁊ erroꝛ excuſant a pena.de vi bo.rap.nu.8.fo.73.

Ignoꝛantia iuris quando excuſet a delicto.de publicis iudi.numero.95.folio.134.

Ignoꝛantia quotuplex ⁊ que excuſet.de actio.§.ſi quis autem.numero.4.folio.106.

Ignoꝛantiam alterius contra eum allegare non licet de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nu.24.fo.71.

Ignotus poteſt heres inſtitui.de here.inſti.nu.23.fo.40.

¶ Illegitimi in quotuplici ſint differentia.de adop.nu.3.fo.12.

¶ Impenſe vtiles in re dotali a viro facte in quãtum repeti poſſint.de actio.§.pꝛopter retentionem.nu.2.fo.107.

Imperatoꝛ in terris eccleſie iuriſditionem non exercet tempoꝛalem.in pꝛoe.nu.8.fo.1.

Imperatoꝛ inceſtuoſum quẽlibet legitimare poteſt.de nupt.numero.47.folio.12.

Imperatoꝛ qualiter dicatur dominus oꝛbis.in pꝛoe.nu.24.fo.1.

Imperatoꝛ quare auguſtus dicatur.in pꝛoe.nu.25.fo.1.

Imperatoꝛ ⁊ bello ⁊ ſtudio incumbere debet.de excuſa.tuto.vel cura.numero.9.fo.22.

Imperator legibus ſubditur quas condidit. quib. mod. teſta. infir. numero.14.folio.43.
Imperator verus quis dicatur cum noſtra tempeſtate duo reperiantur.in proe. numero.9.folio.1.
Imperator dictio cui primitus ⁊ cui apud recentiores attributa fuerit.in proe.numero.6. folio.1.
Imperator an poſſit ante coronationem priuilegia cõcedere.in proe. numero.23.folio.1.
Imperator per quos debeat eligi ⁊ an per papam poſſit deponi. in proemio.numero.10.folio.1.
Imperator dicitur propter triplicẽ coronam que ab eo ſuſcipitur. in proe.numero.22.folio.1.
Impetrans honorem vel dignitatem prece vel pecunia qualiter dicatur incidere in legem iuliam ambitus.de publicis iudiciis. numero.146.⁊ ſeq.folio.136.
Imperitia que ⁊ quos ⁊ tutela a publicis muneribus excuſet.de excuſa.tuto.vel cura.numero.20.⁊.21.folio.22.
Imperitia culpe eſt aſſimilanda.de lege aquil.nu.19.folio.74.
Impoſſibilitas vel turpitudo an vitiet legatum vel inſtitutionem. de lega.numero.90.folio.48.
¶ Impubes ſeu minor in quibꝰ poſſit eſſe teſtis ⁊ in quibus non. de teſta.ordi.numero.12.⁊.13.folio.35.
Impubes furans an teneatur furti.de obliga.que ex quaſi delic.naſc. numero.52.⁊.54.⁊.55.folio.72.
Impubes ⁊ minor teſtari non poſſunt.quib.non eſt permiſ. fa. teſta. numero.8.folio.37.
Impubes arrogari nequit.de adop.nu.8.fo.12.
Impubes ⁊ poſthumus quãdo poſſint exheredari.de pupil. ſubſti. numero.39.folio.42.
¶ Inceſtus quid ſit ⁊ quando cõmittatur.de pub.iud. numero.42. folio.131.
Inceſtus qua puniatur pena.de pub.iudi.nu.4.folio.132.
Incertitudo rei legate legatum vitiat.de lega.numero.64. folio.47.
Incertitudo perſone ⁊ libertatis legate ⁊ tutele dationem vitiat.de lega.numero.71.folio.48.
Incrementum alluuionis efficitur agri aucti poſſeſſoris.de rer.diui. numero.41.folio.27.
Incidere in falſum qui dicantur.de pub.iud.nu.97.folio.134.
Incontinenti fieri qualiter quid dicatur.de interdic.nu.81.fo.123.
¶ Indebitũ quid dici poteſt quadrupliciter.quib.mod. re cõtrahaẽ obliga.numero.5.folio.58.
Indebitum ſolutum quot ⁊ quibus caſibus repetatur.de obliga. ex quaſi contrac.numero.21.folio.69.
¶ Inducie duplicanẽ quando plus vel ante tempus petitur. de exceptio.numero.49.folio.119.
Indulgeo ⁊ reſtituo verba quid importent.quib. mod. ius pat. pot. ſol.numero.12.folio.14.
¶ Ingenuus quis ſit.de inge.numero.1.folio. 7.
Ingenuus manumiſſus non efficitur libertinus.de inge.numero.4. folio.7.
Ingredi domum vel fundum alienum quando ⁊ quare liceat.de rer. diui.numero.26.⁊ ſeq.folio.27.
Inimicitia excuſat a tutela.de excuſa.tuto.vel cura.numero.22.⁊.24. folio.22.⁊.25.
Inimicitia qualiter probetur.de excuſa.tuto. vel cura. numero.25. folio.23.
Inimicus patri preſumitur ⁊ filiis inimicari.de excuſa.tuto.vel cura. numero.23.folio.22.
¶ Iniuria defuncto iferri poteſt.quib.ex cauſ.ma.nõ poſ.numero.5. folio.8.
Iniuriam in mortis articulo remittens an ſi conualeſcat poſſit iniuriarum agere.de iniur.numero.47.folio.76.
Iniuriarum tres ſpecies.de iniur.nu.1.folio.75.
Iniuria atrox que ſit ⁊ quot modis fieri poſſit.de iniur.numero.35. folio.76.
Iniuria que ſeruo communi infertur attenta dominorum qualitate penſatur.de iniur.numero.25.folio.75.
Iniuriam per ſe vel per alium faciens iniuriarum tenetur. de iniur. numero.44.folio.76.
Iniuria qualiter capiatur in lege aquilia.de lege aquil. numero. 9. folio.73.
Iniuria quid ſit ⁊ quotuplex.de iniur.numero.2.folio. 75.
Iniuria non in genere ſed in ſpecie punitur.de iniur. numero quinto.folio.75.
Iniuria re/verbis ⁊ ſcriptis committi poteſt.de iniur.numero ſexto. folio.71.
Iniuria atrox in poteſtate exiſtenti poteſt fieri.de iniur.numero.37. folio.76.
Iniuria que filio infertur patri irrogari cenſetur.de iniur. numero 16.⁊ ſeq.folio.75.
¶ Infamia quotuplex ſit ⁊ quot modis irrogari glibet poſſit.de pe. te.litige.numero.23.folio.125.
Infamia facti que ſit.de pe.te.litig.numero.25.folio.125.
Infamie facti effectus quis ⁊ quotuplex.de pe. te. litig. numero. 27. folio.126.
Infamie iuris effectus qui ſint.de pe.te.litig.numero vigeſimoſexto. folio.125.
Infamis quis dicatur infamia iuris.de pe.te.litigan.numero vigeſimoquarto.folio. 125.
Infamis infamia iuris quis ſit.de pe.te.litig.numero.29.⁊ ſequentibus.folio.126.
Infamis an poſſit in teſtamento eſſe teſtis.de teſta.ordi.numero. 16. folio.35.
Infamis procurator eſſe ⁊ alium conſtituere poteſt.de excep.numero.54.folio.119.
Infamis reputatur qui ob dolũ a tutela remouetur.de ſuſpec. tuto. numero.16.folio.25.
Infans nec ciuiliter nec naturaliter obligari poteſt.de inutili.ſtipul. numero.13.folio. 61.
Infirmitas quando tutorem excuſet.de cura.numero.12.fo. 20.
Infirmitas ⁊ imperitia culpe aſſcribenda.de lege aquil. numero. 23. ⁊.24.folio.74.
Infirmitas a muneribꝰ publicis excuſatum reddit.de excuſat. tuto. vel cura.numero.19.folio.22.
¶ Intentio id quod libellꝰ ſignificat.de actio.§.ſi quis.numero primo.folio.104.
Inquiſitio an ſileat accuſatore ſuperueniente.de public.iudic.numero.13.folio.130.
Inquiſitio in quibus caſibus fieri poſſit ſine autoritate. de publicis iudic.numero.10.folio.130.
Inquiſitio an ſit fienda in omni crimine de quo ſit accuſatio.de pub. iudi.numero.9.falio.130.
¶ Inſtantia iudicis inquirentis quanto tẽpore duret.de publi.iudiciis.numero.12.folio.130.
Inſtitor quando ⁊ in quo a procuratore differat.quod cũ eo.numero.13.folio.110.
Inſtitor ſeu prepoſitus qualiter reuocetur.quod cũ eo.numero. 14. folio.111.
Inſtitor an finito officio teneatur de geſtis in officio.de actio. numero.125.folio.83.
Inſtitor quis ſit ⁊ quãdo a pcuratore differat.de actio.nu.124.fo.83.
Inſtitutio directa in ſolis fieri põt teſtamẽtis.de vulga.ſubſti.numero.2.folio.40.
Inſtitutio heredis caput ſeu fundamentum teſtamenti dicit.de lega. numero.86.folio.48.
Inſtitutus in certa re vniuerſalis heres cenſetur ſi non alius inſtitutus reperiatur.de heredi.inſti.numero.17.folio.40.
Inſtrumento cancellato penes debitorem reperto an preſumatur debitor liberatus.quib.mod.tol.obliga.numero.22.folio.70.
Inſtrumento non ſemper ſtatur.de inutili.ſtipul.nume. 25. folio.61.
Inſtrumentum an vitietur ſi nomen domini a notario omittatur.in proe.numero.18.folio.1.
Inſtrumentum carẽs ſigno tabellionis an valeat in proemio numero.26.folio.1.
Inſtrumentum ſigno notarii carens eſt inualidum.de teſta.ordi.numero.9.folio.35.
Inſtrumentum publicum qualiter ⁊ per quos teſtes reprobetur. de inuti.ſtipul.numero.19.folio.61.
Inſinuatio in quibus requiratur donationibus. de dona. numero 11.⁊ ſeq.folio.32.
Inſula fluminis ad q̃ ſpectet.de rer. diui.nume.quadrageſimoquinto.folio.27.
Inſula marina occupanti conceditur.de rerum diuiſione. numero 44.folio.27.
Inſula de nouo orta cuius eſſe cenſeatur.de rerum diui.numero.46. folio.27.
Inſultatꝰ an teneatur fugere.de iure naturali gen.⁊ ciui.nu.41.fo.5.
¶ Interdicta vnde dicantur.de interdic.numero.33.folio. 121.
Interdicta quare introducta.de interdic.nu.3.folio.120.
Interdicta ſimplicia que ſint: ⁊ que duplicia.de interdic.nume. 74. ⁊ ſeq.folio.123.⁊.124.
Interdicta pro quibus rebus/ad quid dentur/cuius temporis in eis poſſeſſio attendatur: ⁊ qualia eſſe dicantur. de interdic. numero 4.⁊ ſeq.folio.120.
Interdicta adipiſcende poſſeſſionis que ſint. de interdic. numero 35.folio.121.
Interdicta aliquid fieri prohibẽtia quot ⁊ que ſunt ⁊ de formis eorũ. de interdic. numero.9.⁊ ſeq.folio.120.
Interdicta proponuntur ſine ſolennitate aliqua.de interdic. numero.79. folio.124.
Interdictorum ſecũda diuiſio.de interdic. numero trigeſimoquarto.folio.121.
Interdictorum diuiſio que.de interdic.numero octauo.folio centeſimovigeſimo.

Index ſingularium materiarum

Interdictum vti poſſidetis/cui/pro qua re/contra quem detur/qualiter libellus in eo formetur/quid in eo probari debeat: ⁊ qualiter in eo ſententia feratur.de interdictis. numero. 47.⁊ ſeq.fo.122.
Interdictum reſtitutorium quod ſit/cui/contra quem/pro qua re/⁊ vſq; ad quantum tempus competat.⁊ nu.24.⁊ ſeq.fo.121.
Interdictum quorum legatorum/cui/cõtra quem ⁊ pro qua re competat.de inter.nu.39.⁊ ſeq.fo.121.
Interdictum ſaluianum/cui/contra quem ⁊ pro quo detur.de interdictis.numero.42.fo.122.
Interdictum vti poſſidetis in quo ab interdicto vtrobi differat.de interdic.nume.59.⁊ ſeq.fo.122.
Interdictum quorum bonorum cui competat.de interdictis.numero.36.folio.121.
Interdictum quorum bonorum/cui/contra quem ⁊ pro quo detur.de interdic.numero.17.fo.121.
Interdictum vnde vi vnde nomen habuerit.de interdictis. numero.72.folio.123.
Interdictum de libero homine exhibendo/cui/contra quem/et ad quid detur.de interdictis.numero vigeſimoſeptimo.⁊ ſequen.folio centeſimovigeſimoprimo.
Interdictum/ne quid in flumine publico: quibus/cõtra quos ⁊ pro quibus competat.de interdic.nu.16.fo.120.
Interdictum vnde vi pro poſſeſſione recuperãda/cui/contra quem/⁊ pro quo competat.⁊ nume.68.fo.122.
Interdictum/ne quid in loco ſacro: quibus ⁊ cõtra quos competat.de interdic.nu.14.⁊ ſeq.fo.120.
Interdictum quid ſit ⁊ in quibus ab alijs differat actionibus.de interdictis.nume.1.⁊.2.fo.120.
Interdictum quorum bonorum/in quibus ab hereditatis petitione differat.de interdic.nu.18.⁊ ſeq.fo.121.
¶ Intercedendi modi quot ſint.de fideiuſ.nu.2.fo.62.
Intereſſe qualiter probatur.de verbo.obliga.nu.15.fo.59.
Intereſſe qualiter probetur.de actio.§. preterea.nu.35.fo.102.
Intereſſe an poſſit ſimul cum debito peti.de actio.§.preterea.numero.30.folio.102.
Intereſſe qualiter probetur contra non exhibẽtem ⁊c.de actio.§.preterea.nume.47.folio.103.
Interruptio tituli an interrumpat vſucapionẽ.de vſuca.⁊ longi temporis preſcrip.nume.9.fo.31.
¶ Inteſtatus decedit quis quinq; modis.de here.que ab inteſta.defe.numero.1.fo.51.
¶ Intra dictio quid importet.quibus modis ius patrie pote.ſolui.numero.23.folio.14.
¶ Inuadens poſſeſſionem rei mobilis alterius qua pena plectatur.de interdic.nume.61.fo.123.
Inuaſor rem reſtituens an euitet penam.de vi bono.raptorum.numero.13.folio.73.
¶ Innundatio aquarum ſpeciem agri non immutat.de rerum diui.numero.48.folio.27.
¶ Item dictio eorũ que in precedentibus poſita ſunt eſt repetitiua.de rerum diui.nu.40.fo.27.
Iter quotuplex ſit.de ſeruitu.ruſti.predio.nu.6.fo.29.
Iter quid ſit: quid actus: ⁊ quid via.de ſeruituti.ruſticorum predio.numero.3.⁊ ſeq.fo.29.
¶ Inuentarium infra quantum tempus ſit fiendum.de here.quali.⁊ differ.numero.14.fo.45.
Inueſtitura rei feudalis ⁊ emphyteotici contractus qualiter fiat.de verbo.obliga.nu.5.folio.59.
¶ Iubere quot modis quis dicatur.quod cum eo.nume.5.fo.110.
Iudeus ⁊ hereticus teſtes eſſe non poſſunt.in proe.nu.19.fo.1.
Iudeus Chriſtianum a teſtimonio repellere poteſt.in proe.numero 20.folio primo.
¶ Iudex quando poſſeſſionẽ de qua litigatur ſequeſtrare debeat.de interdic.nume.53.fo.122.
Iudex an poſſit ſententiam ſuam incertam declarare.de actio.§.curare.numero. 4.fo.103.
Iudex quid poſſit vel debeat in iudicio finium regundorum.de offi.iudicis.nume.33.folio.128.
Iudex ſicut ſecundum legem iudicare ita ſecundum conſuetudinem debet decidere.de offi.iudi.nu.4.fo.127.
Iudex certam debet ferre ſententiam.de actionibus.§.curare.numero.1.folio.103.
Iudex iudicans leges ſeruabit ⁊ conſuetudines non mutabit.de officio iudi.nu.1.⁊.2.folio.126.
Iudex non ſecundum conſcientiam iudicare tenetur.de actio.§.ſi minus.numero.12.folio.106.
Iudex an debeat ſtatutum pro reo faciens allegare.de actio.§.preterea.nume.41.folio.101.
Iudex ſi per imperitiam male iudicauerit ex quaſi maleficio tenebitur.de oblig.que ex quaſi delic.naſ.nume.1.fo.76.
Iudex ex certa ſcientia aliquid faciens hoc ipſum probare debet.de auto.tuto.numero.7.fo.19.
Iudex quibus remedijs cogat aliquem munus publicum ſuſcipere.de attilia.tuto.numero.11.folio.18.
Iudex partes ad concordiam coget in preiudicium tertij diſcordantes.de ſatiſda.tuto.⁊ cura.numero.6.folio.21.
Iudex curatorem dare poteſt nemine petente.de cura.nu.9.fo.20.
Iudex delegatus nuncium ſibi eligere poteſt.de actio.§.item ex lege.numero.3.folio.93.
Iudex pro malefactore fideiuſſorem capiens ſibi caueat.de actio.§.ſed furti.de actio.numero.4.folio.94.
Iudex chartularius acta coram ſe geſta ſcribere poteſt.de iuſti.⁊ iudi.numero.11.folio.3.
Iudex patientibus perſecutionem ſuccurrere debet.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.numero.9.folio.9.
Iudex vltra delicti exigentiam puniens punitur.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.numero.6.folio.9.
Iudex ⁊ arbiter in quibus aſſimilentur.de actio.numero.16.fo.78.
Iudex denunciatum de crimine poteſt capere nõ conſtito de delicto.de pub.iud.numero.171.folio.137.
Iudex exceptionẽ per partem opponẽdam ſupplere poteſt.de actio.§.preterea.numero.12.folio.101.
Iudex in cauſa criminali ſecundum legem iudicet. de offic. iudi.numero.61.folio.127.
Iudex condemnans ad mortem an ſit homicida ⁊ an irregularis.de pub.iud.numero.63.⁊.64.folio.132.
Iudex tutorem daturus de eius conditionibus ſe informare debet.de attil.tuto.numero.8.folio.18.
Iudex admittitur ad inquirendũ vbi quis ad accuſandum ſine metu calumnie admittitur.de publicis iudicijs.numero.11.fo.130.
Iudex de quibus ⁊ circa que curare debeat.de actio.§.curare.numero.16.folio.104.
Iudex in petitis expenſis condemnare debet niſi iuſta cauſa excuſet.de pe.te.litig.numero.21.folio.125.
Iudex poſt tempus datum ad exquirendum poteſt quandoq; exquirere.de liberti.numero.3.folio.7.
Iudex eligere debet electoribus diſcordantibus.ſatiſda.tuto. ⁊ cura.numero.6.folio.21.
Iudice nolente ſuum officium impendere qualiter parti conſulatur.de actio.§.preterea.numero.10.folio.101.
Iudices cauſarum odio ⁊ fauore ⁊ ſpe premij nõ frangentur.in proe.numero.3.folio.1.
Iudicia ciuilia in multis criminalibus ſunt conformia . de publicis iudicijs.numero.6.folio.129.
Iudicia poſſeſſoria litis conteſtationem requirunt.de interdic.numero.62.folio.123.
Iudicia capitalia que ſint ⁊ que non.de public.iudic.numero.17.18.⁊.20.folio.130.
Iudicia quare publica dicta fuerint.de publicis iudic. numero. 14.folio.130.
Iudicia ciuilia in quibus a criminalibus differant.de publicis iudicijs.numero.2.folio.129.
Iudicia ex publicis iudicijs deſcendentia ab actionibus ciuilibus ſunt difformia.de publicis iudicijs.numero.1.fo.129.
Iudicij principium citatio.de pe.te.litig.numero.34.folio.126.
Iudiciũ ſine citatione quando valeat.de pena temere litig . numero 37.folio.126.
Iudicium an incipiat a citatione an a litis conteſtatione.de pena te.litig.numero.36.folio.126.
Iudicium quot perſonis conſtet ⁊ quibus.de interdic.numero.43.⁊ 44.folio.122.
Iudicium reſcindẽs quod ſit ⁊ quod iudicium reſciſſorium.de actio.numero.46.⁊.47.folio.80.
Iudicium an procedat vbi nõ eſt petitum libellum incertum declarari.de actio.§.tripli vero.numero.4.folio.92.
Iudicium finium regundorum in quibus locum habeat . de officio iudi.numero.34.folio.128.
Iudicium quando ordinarium dicatur ⁊ quando ſummarium. de actio.§.preterea.numero.36.folio.102.
Iurare de calumnia quis debeat.de pe.te.litig.numero.4.fo.124.
Iurari de calumnia in quibus cauſis debeat: ⁊ quãdo: ⁊ quo ordine.de pe.te.litig.numero.5.⁊ ſeq.folio.124.
Iura principalia ſecundum temporum variationem quinq; reperta ſunt.de legati agna.ſucceſ.numero.3.folio.53.
Iura que obligari poſſint.de actio.§.actionum.numero quinquageſimonono.folio.97.
Iuramenti calumnie capitula an ſint omnia ſpecificanda.de pe. te.litig.numero.11.folio.124.
Iuramenti efficacia ⁊ virtus quanta.de actio.numero centeſimotrigeſimoquinto. folio.84.
Iuramentum poſſeſſoris conuenti non facit rem deſinere eſſe domini.de excep.numero.29.folio.118.
Iuramentum de calumnia per que preſtetur verba.de pe.te.litig.numero.12.folio.124.

Iuramentum

Juramentum de calumnia qualiter puniatur: ⁊ an a pena ⁊ expēſis excuſet. de pe. te. litig. nu. 8. ⁊ ſeq. fo. 124.
Juramentum aſſimilatur liti conteſtate. de excep. nu. 24. fo. 118.
Juramentum quomodo ⁊ quando poſſeſſori deferatur. de exceptio. nu. 27. fo. 118.
Juramentum contractus ⁊ obligationis imitatur naturam. de exceptio. nu. 23. fo. 118.
Juramentum conuentionale in quo a iudiciali differat. de actio. nume. 137. fo. 84.
Juramentum valere facit actum cui apponitur. de adoptio. numero. 24. folio. 13.
Juramentum conuentionale ſeu voluntarium quod dicatur. de act. nu. 135. fo. 84.
Juramentum triplex reperitur. de ſuſpec. tuto. nu. 12. fo. 25.
Juramentum a reo preſtitum precedentem non tollit obligationem de excep. nu. 21. fo. 118.
¶ Juris diuiſio quedam. de iure natura. gen. ⁊ ci. numero. 74. folio ſexageſimoſeptimo.
Juriſditio velut res quedā incorporalis vendicari nō poteſt. de reb. corpo. ⁊ incorpo. nu. 4. fo. 29.
Juriſditionem habens excuſatur a tutela. de excu. tuto. vel cura. nume. 10. folio. 22.
¶ Juſſus generalis an ſufficiat vt iubens actione qđ iuſſu teneat. qđ cum eo. nu. 6. fo. 110.
Juſtinianus imperator quare eo nomine appellatus. in proe. numero. 13. folio. 1.
Juſtitia inter virtutes primas tenet. de iuſtitia ⁊ iure. numero primo. folio. 7.
Juſtitia qualiter definiatur. de iuſtitia ⁊ iure. numero quarto. fol. 2.
Juſtitia quid operetur. de iuſti. ⁊ iu. nu. 5. fo. 2.
Juſtitia an fuerit prius in rerum natura quam ipſum ius. de iuſti. ⁊ iure. nu. 6. fo. 2.
Juſtitia tm̄ dat tarde venieti quātū ei q cito venit. de iuſ. ⁊ iu. n. 3. f. 2.
Jus agnatiōis quare ⁊ inter quos ⁊ propter quid tollatur. de ſena. orfi. nu. 6. fo. 54.
Jus accreſcēdi an accreſcat pro virili. de legatis. nume. 30. folio. quadrageſimoſexto.
Jus pretorium quod ſit. de iure natura. gen. ⁊ ciui. num̄. quinquageſimoſexto. fo. 6.
Jus patronatus ad heredem extra non tranſit. de aſſigna. liber. numero. 1. fo. 56.
Jus accuſandi de adulterio quanto duret tempore. de public. iudic. nu. 33. fo. 131.
Jus ſuum tenere an poſſit quis extra iudicium de actio. numero. 13. folio. 78.
Jus naturale quid ſit ⁊ quot modis capiatur. de iure natu. gen. ⁊ ci. nume. 1. fo. 3.
Jus agnationis diminutione capitis tollitur. de legi. agnato. tute. numero. 9. fo. 16.
Jus naturale quando introductum ⁊ quando ciuile. de rerum diui. numero. 24. fo. 27.
Jus patris capti ab hoſtibus an dicatur ſuſpēſum. qui. mo. ius pat. pot. ſol. nu. 21. fo. 14.
Jus gentium quod ſit. de iure naturali gentium ⁊ ciuili. numero. 37. folio quinto.
Jus declarandi libellum per quem fieri poſſit. de actio. §. vltimo. numero. 27. fo. 109.
Jus naturale mutari nequit ſed ius ſtatutarium ſic. de iure na. gen. ⁊ ciui. nu. 73. fo. 67.
Jus commune potius attendendum quam ſpeciale. de eo cui. liber. cauſa bo. adiī. nu. 7. fo. 57.
Jus accreſcendi an locum habeat in diſpoſitionibus inter viuos. de lega. nu. 31. fo. 46.
Jus pretoriū quare fuerit introductum. de bono. poſſeſſ. numero tertio. folio. 56.
Laudatur quis in queſitis ex induſtria. in proe. nume. 15. folio primo.
Legata falcidiam non patientia que ſint. de lege falci. nume. 9. fo. 49.
Legata an valeant ſi hereditas non adiciat ex teſtamento. de eo cui liber cauſa bo. adiīci. nu. 3. fo. 57.
Legata herede ⁊ legatario mortuis relinqui poſſunt. de lega. numero. 88. fo. 48.
Legata non ſoluens quibus afficiatur penis. de actio. §. item mixta. numero. 4. fo. 89.
Legatarii in teſtamento poſſunt teſtificari. de teſta. ordi. numero. 30. ⁊ ſeq. folio. 35.
Legatarius bona ſibi adīci petere poteſt. de eo cui lib. cauſa bo. adiīci. nu. 2. fo. 57.
Legatum quibus relinqui poſſit. de lega. nu. 68. fo. 47.
Legatum facto legatarii poteſt adimi. de ademp. leg. numero quarto. folio. 49.
Legatum an vitietur per certitudinē rei que legatur. de lega. numero. 72. folio. 48.
Legatū non reconciliat ſi res legata alienata redimatur. de lega. numero. 37. folio. 46.
Legatum factum alicui an valeat ſi duo eiuſdem nōis reperiantur. de ademptio. lega. numero. 3. folio. 49.
Legatū fundi in inſtrumēto qūo differat a legato fundi inſtructi ⁊ fundi ⁊ inſtrumēti. de lega. nume. 46. fo. 47.
Legatum non reuocat etiā ſi res legata alienet. de lega. nu. 36. fo. 46.
Legatū quibus verbis fieri debeat. de lega. nu. 5. folio. 45.
Legatum in teſtamento factum in eodem vel alio vel codicillis adimi poteſt de adep. lega. numero. 1. folio. 49.
Legatum fructus futuri vel partis an ſit conditionale. de legat. numero. 24. folio. 46.
Legatū purū quādo valere cognoſcatur. de lega. nume. 84. folio. 48.
Legatū ſeruo factum a domino quando valeat. de legat. numero. 83. ⁊. 85. folio. 48.
Legatum quid ſit. de lega. nume. 3. ⁊ ſequentibus. folio. 45.
Legatum pene nomine factum quando valeat. de legatis. numero. 89. folio. 48.
Legatum pluribus relictum qualiter diuidatur. de legatis. numero 26. folio. 46.
Legatum gregis valet etiam eo vſque ad vnam ouem minuto. de legat. numero. 50. folio. 47.
Legatum dotis propter falcidiam ⁊ legitima filii poteſt minui. de legatis. numero. 43. folio. 47.
Legatum peculiū cenſetur ſi ſeruus inter viuos manumittatur. de legat. numero. 60. folio. 47.
Legatum dotis quando valeat. de lega. nume. 42. folio. 47.
Legatū rei aliene ſcienter factum valet. de lega. nume. 18. fo. 46.
¶ Legem ſibi ipſi imponere nemo poteſt. de adempt. legat. in Rub. numero vnico. folio. 48.
Leges celitus date per ora principum fuerunt promulgate. in proemio. numero. 1. folio. 1.
Leges ⁊ canones an ſint in vtroqꝫ foro ſeruandi. de nup. numero. 6. folio. 10.
Leges in quibus ſeruande ⁊ in quibus canones. de nupt. numero. 8. folio. 10.
Leges due vel duo ſtatuta poſſunt tractare de eadem materia. quod cum eo. numero. 1. folio. 110.
Leges ſunt reipublice magis neceſſarie quam arma. in ſecūdo proe. numero. 1. folio. 7.
Legum doctores ⁊ ſimiles a quibus excuſentur numeribus. de excuſa. tuto. vel cura. nume. 41. folio. 23.
Legis virtutes quot ſint ⁊ que quod cum eo. numero. 38. fo. 113.
¶ Lex quid ſit. de iure natu. gen. ⁊ ciuili. nu. 48. folio. 4.
Lex ex verbis ⁊ ratione ſicut homo ex anima ⁊ corpore conſiſtit. de legiti. patro. tute. numero. 7. folio. 17.
Lex fauia de plagiariis in publicis computatur iudiciis. de public. iudi. numero. 131. folco. 135.
Lex aquilia damnum eſſe ſaltim culpa leuiſſima datum requirit. de lege aquilia. numero. 36. folio. 74.
Lex iulia ambitus in quibus locum habeat. de publicis iudiciis. numero. 149. ⁊ ſequen. folio. 136.
Lex deſuetudine non tollitur. in proe. nu. 16. fo. 2.
Lex noua per antiquam limitanda. de ſatiſdat. numero. 13. fo. 115.
Lex ⁊ ſtatuta iniqua ſunt e medio tollenda. de lege fuſ. ca. tol. numero. 1. folio. 9.
Lex cornelia de falſis publicis connumeratur iudiciis. de public. iudiciis. nume. 86. folio. 133.
Lex impudica ⁊ aſpera corrigi ſeu mutari debet. de noxa. actio. numero. 15. folio. 113.
Lex aquilia ⁊ depoſiti ad duplum ⁊ actio pro teſtamento differunt. de actio. §. ſed illa. nume. 1. folio. 94.
Lex ⁊ conſuetudo in quibus eandem vim obtineāt. in proe. ſecundo. numero. 13. folio. 2.
Lex cornelia ſeptem habet capita. de publicis iudiciis. numero. 53. folio centeſimotrigeſimoſecundo.
Lex iulia de reſiduis in quibus ⁊ contra quos locum habeat. de publi. iudi. nume. 168. folio. 137.
Lex iulia ambitus in quibus locum habeat. de publicis iudiciis. numero. 145. fo. 136.
Lex pompeia de paricidiis annumeratur iudiciis publicis. de pub. iudiciis. nume. 75. folio. 133.
Lex puniens homicidas quare de ſicariis dicatur. de publicis iudic. numero. 59. folio. 132.
Lex iulia repetundarū tria ſpecialia habet reſpectu officialis in officio delinquentis. de pub. iudi. nume. 160. fo. 136.
Lex iulia repetundarum in quibus locum habeat. de publicis iudi. numero. 156. folio. 136.
Lex iulia repetundarum an habeat locum tam in iudice ordinario quam delegato ⁊ tam in ciuili quam criminali. de publicis iudic.

numero.158.⁊ ſequentibus.folio.136.

Lex iulia annona.contra quos locum habeat.de publi.iudi.numero.163.⁊ ſeq.fo.137.

Lex noua qualiter ad antiquam ſe habeat.de iure natu.gen.⁊ ci.nume.29.folio.4.

Legitimatio in vita fieri debet legitimantis.de nup.numero.45.folio duodecimo.

Legitimatio quot modis fiat.de heredi.que ab inteſta.defer.numero.4.folio.52.

Legitimatio quando in ſubſidium fieri dicatur.de nup.numero.50.folio.12.

Legitimatio illegitime nati non valet niſi citatis citandis.de pu.iudi.nu.172.fo.137.

Legitima patrono debita in bonis liberti quanta.de liber.ſucceſ.numero.2.folio.56.

Legitimans an debeat legem obuiantem exprimere.de nupt.numero.46.folio.12.

Legitimatus a principe non cenſetur quo ad eccleſiaſticos ordines habilitatus.de liber.ſuc.nu.6.fo.56.

Legitimatus per matrimonium ſubſequēs an ſuccedat in feudo.de nup.nu.44.fo.12.

Legitimatus a Papa an debeat in terris imperij legitimus reputari.de nup.nu.48.fo.12.

¶ Lenocinium quid ſit ⁊ quando committatur.de pub.iudi.numero.38.folio.131.

Lenocinium pena plectitur capitis.de publ.iudi.numero quadrageſimoſeptimo.folio.132.

¶ Libelli forma ſcd̄m varietatem caſuum variāda.de act.§.preterea nume.14.folio.101.

Libelli datio an ſit de ſubſtantialibus iudicij.de pe.te.litigan.numero.38.fo.126.

Libelli forma que ſit in actione cōtraria pignoratitia.de act.§.actionum.nu.63.fo.97.

Libelli forma qualis in petitione hereditatis.de actio.§.actionum.nume.73.folio.98.

Libellorum in actione depoſiti triplex.de actioni.§.ſequens.numero.10.folio.87.

Libellum famoſum publicans actione iniuriarum tenetur.de iniur.nu.11.⁊.13.fo.75.

Libellus in hypothecaria quid continere ⁊ qualiter formari debeat.de actio.nu.90.⁊.91.fo.82.

Libellus in actione directa legis aquilie qualiter formetur.de actio.§.ex maleficijs.nu.14.fo.89.

Libellus qualiter in actione depoſiti contraria formetur.de actio.§.ſequens.nu.12.fo.87.

Libellus in actione depoſiti penali ad duplum qualiter formandus ſit.de actio.§.ſequens.nu.13.fo.87.

Libellus in inſtitoria actione qualiter formandus.de actioni.numero.127.fo.84.

Libellus in publiciana qualiter formandus.de actio.nume.37.folio octuageſimo.

Libellus in actione communi diuidundo qualiter formetur.de act.§.quedam.nu.17.fo.91.

Libellus in actiōe directa negotiorum geſtorum qualiter formetur.de actio.§.actionum.nu.29.fo.96.

Libellus diuiſim ⁊ coniunctim formari poteſt.de actio.numero.50.folio.80.

Libellus in actione directa negatoria ⁊ confeſſoria quatuor continebit.de actio.nu.25.fo.79.

Libellus in actione ex iuramēto formiter facto qualiter formetur.de actio.nu.139.fo.84.

Libellus in actione preſcriptis verbis permutatoria qualiter formetur.de actio.§.actionum.nu.69.fo.98.

Libellus qualiter in actione ſeruiana formādus.de actio.nume.86.folio.82.

Libellus reuocatorius alienatorum in fraudem qualiter formādus.de actio.nu.66.fo.81.

Libellus in actione ex ſtipulatu tripliciter formatur.de actio.§.oēs autem.nu.7.fo.92.

Libellus aduerſus patrem exheredātem qualiter formari debeat.de inoffi.teſta.nu.2.fo.43.

Libellus qualiter in actione quod iuſſu formetur.de acti.nume.119.folio.83.

Libellus in actione qualiter formandus.de actio.§.item ex lege.nume.2.folio.93.

Libellus in actione qđ metus cauſa qualiter formari debeat.de act.§.item actio.nu.5.fo.94.

Libellus quomodo in actione de in rem verſo formetur.de actio.nume.117.fo.83.

Libellus in actione pro ſocio qualiter formetur.de actio.§.ſequens.numero.21.⁊ ſeq.fo.88.

Libellus ⁊ concluſio generalis in actione generali procedit.de acti.§.actionum.numero.31.fo.96.

Libellus in actiōe ſerui corrupti qualiter formetur.de actio.§.in duplum.numero.3.folio.92.

Libellus qualiter in preiudiciali de partu agnoſcendo formandus.de actio.numero.177.fo.86.

Libellus qualiter in actione exercitoria ſit formandus.de actio.numero.122.folio.83.

Libellus qualiter ⁊ quot modis in actione mādati formetur.de act.§.ſequens.numero.15.folio.87.

Libellus in actione in factum qualiter formari debeat.de actio.numero.138.folio.84.

Libellus in actione ex hoc edicto qualiter formandus.de actio.numero.151.folio.84.

Libellus in actione furti non manifeſti qualis.de actio.§.quadrupli nume.8.folio.93.

Libellus qualiter contra ſententiam iniquam formandus.de iniur.numero.4.folio.75.

Libellus in actione preſcriptis verbis eſtimatoria qualis ſit forme.de actio.§.actionum.nu.65.fo.97.

Libellus qualiter in ſpeciali negotio mandato formetur.de act.§.ſequens.nu.16.fo.88.

Libellus de loco mentionem facere debet.de actio.§.preterea.numero.31.folio.102.

Libellus qui in cauſa porrigitur de ſubſtantia iudicij dicitur.de act.§.tripli vero.nu.2.fo.92.

Libellus in actione ex edicto ne quis eum qui ⁊c.qualiter formari debeat.de actio.nu.162.fo.85.

Libellus in actione ad exhibendum qualiter formādus.de actio.§.preterea.nu.34.⁊.37.fo.102.

Libellus contra accuſatorem qui pecunia corruptus ab accuſatione deſiſtit quomodo formetur.de actio.§.quadrupli.nu.11.fo.93.

Libellus accuſatorius qualiter formetur in criminalibus.de publi.iudi.numero.7.fol.129.

Libellus qualiter in actione contraria commodati formetur.de act.§.ſequens.numero.9.fol.87.

Libellus ſcd̄m naturam actionis ⁊ facti ſuper quo itratur formari debet.de actio.nu.141.fo.84.

Libellus in actione arbitraria loci mentionem facere debet.de acti.§.loco.numero.2.fo.104.

Libellus quomodo in certi condictione formetur.de actio.§.omnes autem.numero.5.folio.92.

Libellus generalis omnium dānorum ſine aliqua ſpecificatione an procedat.de actio.§.curare.nu.11.⁊ ſeq.fo.104.

Libellus contra eum qui nō tenetur vltra poſſe qualiter formari debeat.de actio.§.item ſi de dote.nu.10.fo.107.

Libellus in actione ex empto ⁊ vendito qualiter formandus.de act.§.actionum.nu.8.fo.95.

Libellus plus petentis tripliciter porrigitur.de actio.§.ſi minus.nume.1.folio.105.

Libellus nouus requiritur ſi res ⁊ actio mutētur.de actio.§.ſi quis autem.nu.21.fo.107.

Libellus in quibus ⁊ vſq; quo ⁊ quo modo mutari poſſit.de acti.§.ſi quis autem.nu.17.⁊ ſeq.fo.106.

Libellus in actione arbitraria cum mētione loci qualiter formetur.de actio.§.preterea.nu.24.fo.102.

Libellus in ſeruitutibus prediorum qualiter ſit formandus.de ſer.ruſti.predio.numero.10.folio.29.

Libellus in actione finium regūdorum qualiter formetur.de actio.§.quedam.numero.26.folio.91.

Libellus in actione pro dote qualiter formetur.de actio.§.fuerat.numero.7.folio.99.

Libellus qualiter in actione pignoratitia directa formetur.de actio.§.actionum.numero.55.fo.97.

Libellus in actione qđ metus cauſa diuerſimode formari poteſt.de actio.§.item actio.nu.8.fo.94.

Libellus qualiter in actione vi bonorum raptorum formetur.de act.ex maleficijs.nu.6.fo.88.

Libellus in actione contra plus petentē qualiter formandus.de act.§.tripli vero.numero.10.fo.93.

Libellus qualiter in actione locati ⁊ conducti formandus.de act.§.actionum.nu.18.fo.95.

Libellus in actione reali ex iureiurādo qualiter formādus.de actio.nume.140.folio.84.

Libellus qualiter in actione de conſtituta pecunia formādus.de act.numero.102.folio.82.

Libellus in actione legis aquilie quomodo formetur.de act.§.ex maleficijs.nu.10.fo.89.

Libellus qualiter in actione de peculio formandus.de actio.numero.112.folio.83.

Libellus qualiter in actione pro legato formandus.de act.§.itē mixta.numero.2.folio.89.

Libellus qualiter in actione ex ſtipulatione deſcendēte formetur.de actioni.

bus.§.omnes autem.nu.4.fo.92.
Libellus debet eſſe certus.de actio.§.curare.nu.2.fo.103.
Libellus qualiter in actione commodati formandus.de actio.§.ſequens.nu.7.fo.87.
Libellus rem ⁊ cauſam ex qua continere debet.de actio.numero.19.folio.79.
Libellus in actione familie berciſcunde qualiter formetur.de actio.§.quedam.numero.11.folio.90.
Libellus contra filium ſine venia patrem trabentem in iudiciũ qualiter formetur.de actio.numero.160.folio.85.
Libellus contra tutorem doloſum qualiter formandus.de ſuſpec.tuto.numero.17.folio.25.
Libellus teſtium repulſiuus qualiter ſit formandus.de teſta.ord.numero.19.folio.35.
Libellus in certi condictione qualiter formandus.de act.§.ſequens numero.5.folio.87.
Libellus in actione furti qualiter formandus.de actio.§.quadrupli numero.3.folio.93.
Libellus a quo ⁊ per quem reo offerri debeat.de actio.§.tripli vero.numero.3.folio.92.
Libellus ad quantum tempus emendari poteſt.de actio.§.ſi minus numero.9.folio.106.
Libellus an debeat omnes res bereditarias ſpecificare.de act.§.quedam.numero.12.folio.90.
Libellus quo modo ſit in actione tributoria formandus.de act.numero.131.folio.84.
Libellus in ꝯdictione furtiua qualiter formandus.de act.§.ſic itaqꝫ numero.7.folio.86.
Libellus qualiter in actionibus preiudicialibus formetur.de actio.numero.176.folio.85.
Libellus an poſſit in latinitate falſa emendari.de act.§.ſi quis autẽ.numero.16.folio.106.
Libellus in actione tutele qualiter formandus.de actio.§.actionum numero.36.folio.96.
Libellus vſqꝫ ad ſententiam emẽdari poteſt.de actio.§.ſi minus.numero.6.⁊ ſequen.folio.105.
Liber qualiter iure ciuili ſeruus fiat.de iure perſo.numero nono.folio ſeptimo.
Liberatio duplex ex ſolutione fideiuſſoris oritur.quib.mo.tol.obli.numero.5.folio.69.
Liberatio perpetua debiti ⁊ ad tempus poteſt legari.de leg.nu.41.folio.47.
Liberi primi gradus in ſucceſſione abinteſtato preferendi.de bere.q̃ abinteſta.numero.5.fo.52.
Liberti ciues dici poſſunt.de liber.ſuc.numero.5.folio.56.
Libertinorum tres ſpecies.de liberti.numero.12.folio.8.
Libertinus quis ſit.de liberti.numero.1.⁊.2.folio.7.
Libertus teſtatoris quis dicatur.de fideicom.reb.per fideicom.reli.numero.3.folio.51.
Libertus tutelam filiorum patroni fraudulenter gerens punitur vt ſuſpectus remouetur.de ſuſpec.tuto.numero.30.folio.25.
Libri empti filio ſtudenti an debeant mortuo patre fratribus cõmunicari.de ſocieta.numero.25.folio.6.
¶Limites iuriſditionum qui ſint.de actio.§.quedam.nu.23.fo.91.
Litere chartis cedunt ⁊ opera materie ⁊ qualitas ſubſtãtie.de re.diui.numero.62.folio.28.
Literas ſuperioris aperiens rumpens vel ſigillum maculans pena falſi tenetur.de actio.numero.152.folio.84.
Litigans temere penam periurij debet ſuſtinere.de pe.te.litig.numero.3.folio.124.
Litigans temere pena punitur infamie.de pe.te.litigã.numero.22.folio.125.
Litigare nemo debet temere.de pe.te.litig.numero.2.folio.124.
Litigantes ſportulas ſoluere cogũtur.de actio.§.item ex lege.numero.8.folio.94.
Littus maris vbi ſit.de re.diui.numero.4.folio.26.
Litem ſorte dirimi remedium ſubſidiarium eſt.de lega.numero.67.folio.47.
¶Loci mentio quando debeat fieri.de act.§.loco.numero ſeptimo.folio.105.
Locus ſacer vel religioſus pontificum autoritate dicitur.de re.diui.numero.19.folio.26.
Locus ⁊ tempus quando neceſſario apponi debeant.de act.§.actionum.numero.56.folio.97.
Lucrum vel damnum qualiter inter ſocios ſit diuidendum.de socie.numero.6.⁊ ſequen.folio.66.
Locans eandem rem duobus incidit in crimen ſtellionatus.de act.§.actionum.numero.19.folio.96.
Locator culpa leui etiam tenetur.de locatio.⁊ conduct.numero.22.folio.66.
Locator vſuras a conductore non petet.de loca.⁊ conduc.nume.20.folio.66.
Locatio in vno nummo fieri nequit.de loca.⁊ conduc.num.5.fol.65.
Locatio in quibus venditioni aſſimiletur.de loca.⁊ conduct.numero.1.⁊ ſequenti.folio.65.
Locatio non ſit ſine precio vel mercede.de loca.⁊ conduc.numero.6.folio.65.
Locatione probata quid cenſeatur ſi pro quanto tempore neſciatur.de actio.§.actionum.nume.20.fo.96.
MAgiſtratum ordines qui ſint ⁊ qualiter vocẽtur.in proe.ſecundo.nume.10.folio.2.
Magiſtratus tenetur de baratarijs commiſſis a ſuis officialibus.de publi.iudi.nu.161.⁊ ſeq.fo.136.⁊.137.
Magiſtratus qui eſt tabellio inſtrumentum de actis coram ſe geſtis conficere nequit.de iuſti.⁊ iure.nu.10.fo.3.
Magiſter vel artifex an poſſit agere pro iniuria diſcipulo illata.de iniur.nume.27.folio.76.
Magiſtri artium a publicis muneribus excuſantur.de excuſa.tuto.vel cura.nume.34.folio.23.
Magiſtri grammatice an poſſint ſcholaribus ſtatuta facere.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.13.folio.3.
Mala fides an interrumpat vſucapionem.de vſucap.⁊ longi temp.preſcriptione.nume.4.folio.31.
Malefici qui dicantur.de publi.iudi.nu.70.fo.133.
Maiori parti ſtabitur eligenti.de ſatiſdatio.tuto.⁊ curato.numero 8.folio.21.
¶Mandans in materia delicti ſemper tenetur.de manda.numero 6.folio.67.
Mandans campſori quod ſoluat ſuo debitori an liberetur.qui.mo.tol.obli.nume.11.⁊ ſequen.folio.70.
Mandatum re integra mandantis morte expirat.de manda.numero.19.folio.68.
Mandatum quando dubium cenſeatur vel de ipſo dubitetur.de ſatiſda.nume.16.folio.115.
Mandatum ſeu perſuaſio in perniciem alterius tendens qualiter reuocetur.de manda.nu.20.fo.68.
Mandatum in vno loco ⁊ hoc in alio vbi puniatur.de mãda.numero.11.folio.67.
Mandatum quinqꝫ contrahitur.de manda.nu.1.fo.67.
Mandatum contra bonos mores non ligat.de manda.numero.12.folio.67.
Mandatum ſuſcipitur ſponte ſed neceſſario ſeu coacte adimpletur.de manda.nu.21.⁊.22.folio.68.
Mandatũ reuocatur ⁊ morte mandantis ⁊ mandatarij finitur.de manda.nume.16.folio.68.
Mandatum gratia mandatarij factum non ligat.de manda.numero.7.⁊.8.folio.67.
Mandatum gratuitum eſſe dicitur ⁊ qualiter pro eo ſalarium petatur.de manda.nume.24.⁊.25.folio.68.
Manumiſſio multis ſit modis de liberti.nu.7.fo.8.
Mandatum gratuitum eſſe debet.de mandat.numero.5.folio.67.
Mandatum quid ſit ⁊ quibus fiat verbis.de manda.nu.2.folio.67.
Manumiſſio non ſit per procuratorem.de libertinis.nume.vndecimo.folio.8.
Manumiſſio quid ſit.de liberti.nu.10.fo.8.
¶Maritus an poſſit eſſe tutor curator vel procurator vxoris.de excuſationibus tutorum vel curatorum.numero.quinquageſimotertio.⁊ ſequenti.folio.24.
Maritus annum habet ad dotem pecuniariã reſtituendã.de actio.§.fuerat.nume.13.folio.99.
Maritus vxorem remittere poteſt ob dotem promiſſam non ſolutã de actio.§.fuerat.nume.9.folio.99.
Maritus recipiens fundum in dotem an ſoluto matrimonio teneatur ad fundum vel ad eius eſtimationem.de actio.§.fuerat.numero.12.folio.99.
Maritus cui non eſt dos ſoluta ad vſuras agere poteſt.de actio.numero.15.folio.100.
Maritus quando habeat deducendi beneficiũ de dote ne egeat.de actio.§.item ſi de dote.nu.5.⁊ ſeq.fo.107.
Maritus expenſas in litigando pro re dotali factas an repetat.de actio.§.propter retentionem.nu.6.fo.107.
Maritus impenſas in re dotali factas quando repetere poſſit.de actio.§.propter retentionem.nume.3.⁊ ſeq.fo.107.
Maritus vxorem accuſans de adulterio ⁊ non probans qualiter puniatur ⁊ qualiter mulier eo probante.de publicis iudicijs.numero.44.et.45.fo.132.
Maritus nil omnino habens dotem reſtituere nõ tenetur.de actio.§.item ſi de dote.nume.7.⁊ ſeq.folio.107.
Maritus in actione de dote reſtituenda condemnatur in quantum facere poteſt.de actionibus.§.item ſi de dote.nu.1.⁊ ſeq.folio.107.
Maritus vxorem accuſans pluribus potitur priuilegijs.de public.iudic.numero.32.folio.131.
Materia quando materiato cedat.de rerũ diui.numero.quinquageſimo.folio.27.

Index materiarum ſingularium

Mater filium occidens qua pena puniatur.de pub.iud.numero.85.folio.133.
Mater quando filio tutoꝛem petere teneatur.de ſenatuſc.tertul.numero.4.folio.54.
Mater filium alere tenetur infra triennium.de iure natu.gent.⁊ ci.numero.6.folio.3.
Mater filios in poteſtate non habet.de adopti.numero decimonono.folio.13.
Mater tutrix dotem ſuam contra pupillum exigere poteſt.de obl.ex quaſi contrac.nu.15.fo.68.
Mater tutrix tutela durãte poteſt ſibi dotem exigere.de act.§.actionum.numero.50.folio.97.
Mater filijs tutoꝛem dare nequit.de actio.§.actionum.numero.38.folio.96.
Mater ad ſucceſſionem filij non venit.de ſenatuſcon.tertul.nume.1.folio.54.
Mare vel flumen publicum non pꝛeſcribitur tempoꝛe longo.de rer.diui.numero.7.folio.26.
Materie appellatione non ſemper materiatum venit.de re.diui.numero.52.folio.28.
Matrimonij illiciti pene que ſint.de nupt.numero trigeſimoſeptimo.folio.11.
Matrimonium an pꝛobetur per inſtrumenta dotalia.de nup.numero.42.folio.12.
Matrimonium iure quadruplici eſt introductum.de iure na.gen.⁊ ci.numere.3.fo.3.
Matrimonium multis caſibus ſeparatur.de pat.pote.numero.10.folio.10.
Matrimonium contrahentes debent eſſe puberes.de nup.numero 26.folio.10.
Matrimonium inter quas perſonas pꝛohibeatur.de nup.numero 26.⁊ ſeq.folio.11.
Matrimonium vſqꝫ ad quartum gradum iure canonico pꝛohibet.de nup.nu.13.fo.11.
Matrimonium debet eſſe liberum.qui.ex cau.ma.non poſ.nume.11.folio nono.
Matrimonium contrahentes debent eſſe ciues.de nupt.numero.1.folio.10.
Matrimonium quibus impediatur vel dirimatur caſibus.de nup.numero.31.folio.11.
Matrimonium ſoluitur naturali impotentia coeundi pꝛobata.de actio.§.fuerat.nu.vltimo.fo.100.
Matrimonium verum qualiter pꝛobetur ⁊ qualiter pꝛeſumptum.de actio.§.fuerat.numero.10.folio.99.
Matrimonium quid ſit.de pat.pot.nu.2.⁊.9.fo.10.
Matrimoninm ſoluitur pꝛopter adulterium.de actio.§.fuerat.numero.17.folio.100.
Matrimonium inter aſcendentes ⁊ deſcendentes non contrahendum.de nup.nu.10.fo.10.
Matrimonium quare indiuiduum dicatur.de pat.pote.numero.3.folio.10.
Matrimonium quibus caſibus ob crimẽ dirimatur.de pat.pot.numero.4.folio.10.
¶ Media via in omnibus eſt tenẽda.qui.ex cau.ma.non poſ.numero.16.folio.9.
Medicamenta mala vendentes lege coꝛnelia puniuntur.de pub.iudi.numero.72.folio.133.
Medicus ⁊ iudex imperiti de imperitia tenent.de lege aqui.nu.20.⁊.21.folio.74.
Medicus quando circa egrum in culpa eſſe dicatur.de lege aqui.numero.17.⁊.18.folio.74.
¶ Mendacium pꝛobatum punitur in duplum.de lege aqui.nu.28.folio.74.
Mendacium punitur etiã ſi fiat vt moꝛs alterius vitetur.de ſuſpec.tuto.numero.25.folio.25.
Mens legis eſt verbis pꝛeferenda.de legi.patro.tut.numero pꝛimo folio.17.
Mens legis an ſit magis attendenda ꝙ verba.de legi.patro.tut.numero.4.folio.17.
Mens legis eiuſdem ratio dicitur.de legiti.patro.tute.numero.6.folio.17.
Mens ſtatuentis oꝛdini ſcripture pꝛeponitur.de lega.numero.87.folio.48.
¶ Mercatoꝛes inter ſe ſtatuta ⁊ leges poſſunt dicere.de iure na.gẽ.ciui.numero.21.folio.4.
Meretrix que dicatur.de pub.iudi.nu.37.fo.131.
Metus quantus vel qualis eſſe debeat vt detur actio qͦd metus cauſa.de actio.§.item actio.nu.6.fo.94.
Meum amplius non poteſt fieri meum.de act.§.ſic itaqꝫ.numero.3.folio.86.
Metus exceptionem tribuens qualis eſſe debeat.de excep.nume.5.folio.117.
¶ Miles mutus ⁊ ſurdus teſtari poteſt.de milita.teſta.numero.12.folio.36.
Miles an debeat legum doctoꝛem pꝛecedere.de mili.teſta.nume.18.folio.37.
Miles militans non poteſt eſſe tutoꝛ.de excuſa.tuto.vel cura.numero.30.⁊.32.folio.23.
Miles in expeditione ſine ſolennitate poteſt teſtamentum condere.de mili.teſta.nu.1.fo.36.
Miles pꝛo libito teſtari poteſt.de mili.teſta.nu.3.fo.36.
Miles an poſſit meretrici in teſtamento relinquere.de mili.teſta.numero.17.folio.37.
Miles in quo pꝛiuilegietur.de mili.teſta.nu.15.fo.37.
Miles pꝛocuratoꝛ eſſe non valet.de excep.nu.51.fo.119.
Milites pꝛiuilegiati qui dicantur.de mi.teſta.nu.2.fo.36.
Milites incarcerari nequeunt.de actio.§.vltimo.nu.19.fo.108.
Militis teſtamentum in expeditione factũ quanto tempoꝛe duret.de mili.teſta.nu.13.fo.37.
Miliare quantum ſpacium ⁊ quantum paſſus ⁊ quantum pes et quantum digitus habere dicantur.de excuſa.tut.vel cura.numero.43.folio.23.
¶ Mine ſufficiunt ad metum inferendũ.de iure natu.gen.⁊ ciui.numero.43.folio.5.
Minoꝛ poteſt eſſe pꝛocuratoꝛ.quib.ex cau.ma.non poſ.numero.12.⁊.14.folio.9.
Minoꝛ an poſſit eſſe pꝛocuratoꝛ/index/arbiter ⁊ reipublice adminiſtratoꝛ.de fiduc.tute.nu.6.⁊ ſeq.fo.18.
Minoꝛ vigintiquinqꝫ annis tutoꝛ dari poteſt.qui da.tuto.teſt.poſ.numero.6.fo.16.
Minoꝛ quo ad quid ad diuiſionem pꝛouocare poſſit.de actio.§.quedam.numero.19.fo.91.
Minoꝛ annis quinquies quinqꝫ tutoꝛ vel curatoꝛ neqt eſſe.de fiduc.tute.numero.4.fo.18.
Minoꝛ curatoꝛem habens pupillo aſſimilatur.de actio.§.actionũ.numero.46.folio.90.
Minoꝛ non poteſt eſſe tutoꝛ.de excuſa.tuto.vel curato.numero.29.folio.23.
Minoꝛ a teſtatoꝛe tutoꝛ dari poteſt ſʒ legitima etas expectari debet.de fiduc.tuto.nu.5.fo.18.
Minoꝛ maioꝛem non arrogabit.de adop.nu.14.fo.13.
Minus facere qualiter cenſeatur nihil faciẽs.qͦd cum eo.numero.17.folio.111.
Miſſus in poſſeſſionem bonoꝛum alicuius quid facere debeat.de ſuſpec.tuto.nu.24.fo.25.
Mitti ſe faciens iniuſte in poſſeſſionem bonoꝛum alterius illi actione iniuriarum tenetur.de iniur.nu.10.fo.75.
¶ Moderamen inculpate tutele in quibus conſiſtat.de iure na.gẽ.⁊ ciui.nu.40.fo.5.
Modus condemnandi in actionibus arbitrarijs qualis ſit.de act.§.preterea.nu.9.fo.101.
Modus quomodo differat a conductione.de lega.numero.81.folio quadrageſimooctauo.
Modus deductionis in dote qualis.de act.§.item ſi de dote.numero.4.folio.107.
Monachus ab alio monaſterio bona fide poſſeſſus quando ei q̃rat ⁊ quando pꝛimo monaſterio.per quas perſo.nob.acqui.num.15.folio.34.
Monachus nõ ſibi ſed monaſterio querere poteſt.per quas perſo.nob.acqui.nu.9.fo.34.
Monachus an poſſit conueniri pꝛo commiſſis ante ingreſſum monaſterij.de noxa.actio.nu.8.fo.113.
¶ Moꝛi ſeu abinteſtato decedere circa que quis dicatur.de leg.agnatute.numero.8.fo.16.
Moꝛs alicuius qualiter pꝛobetur.de actio.§.actionum.nume.74.folio.98.
Moꝛtui in bello qualiter pꝛoſint.de excuſa.tuto.vel cur.numero.4.folio.22.
¶ Mulier in quibus caſibus quartam habeat.de fideicõ.her.numero.6.folio.50.
Mulier ſui iuris dans dotem ad ſibi reſtituendam agere poteſt.de act.§.fuerat.nu.11.fo.99.
Mulier ad iudicia eſſe nequit.de excep.nu.50.fo.119.
Mulier moꝛtuo viro an poſſit ſtatim ad ſcõa vota tranſire.de lega.numero.70.folio.48.
Mulier ſuſpectum tutoꝛem accuſare poteſt.de ſuſpec.tuto.nume.11.folio.24.
Mulieres incarcerari non poſſunt.de actio.§.vltimo.numero.18.folio.108.
Mulieres in teſtamento non poſſunt eſſe teſtes.de teſta.oꝛdi.numero.11.folio.35.
Muri ⁊ poꝛte ciuitatum res ſancte dicuntur.de re.diui.nu.21.fo.26.
Mutare quid ſit.de actio.§.ſi quis autem.nu.5.fo.106.
Mutatio vſqꝫ ad qͦd tempus fieri poſſit in libello.de actio.§.ſi quis autem.

autem.nu.6.⁊.7.fo.106.

¶Mutuans patri vel marito an poſſit cōtra vxorem vel filium agere. quod cum eo.nu.25.fo.111.

¶Mutuans inſtitori vl' ꝑpoſito quatuor attēdere debet.de actio.numero.126.folio.83.

¶Mutum ⁊ ſurdū fuiſſe quē qualiter probetur.quibus nō eſt permiſ. fac.teſta.numero.19.folio.38.

¶Mutuum a cōmodato differt.quibus.mod.re cōtrahi.obli.nume.6.folio.58.

¶Mutuum in quibus conſiſtat rebus.quib.mod.re contrahi.oblig. nume.3.fo.58.

¶Mutuū factū mercatori an preſumatur factū in cauſaꝫ mercātie.qd cum eo.numero.9.folio.110.

¶Mutus ſurdus furioſus ⁊ mēte captus ſtipulari nō poſſunt.de inutili.ſtipulati.numero.11.folio.61.

¶Mutus ⁊ ſurdus teſtari nequibūt ⁊ quādo cōtrahere poſſint.quib. nō eſt permiſ.fa.teſta.nu.17.⁊.18.fo.38.

NAti ex iuſtis nuptijs ſunt in poteſtate parentū.de patria poteſtate.nu.10.fo.1.

Nati ex illicito coitu nō ſunt ſub patria poteſtate.de nup. numero.33.folio.11.

Naturales ⁊ ſpurij an ſuccedant ſibi adinuicem.de ſena.orſi.nu.2.⁊ ſeq.fo.57.

Naturales tantū legitimantur per ſubſequēs matrimoniū.de nup. numero.40.fo.12.

Natus dicitur ⁊ pro nato habetur is qui in vtero clauditur.de tute. numero.10.folio.15.

¶Negans maleficium ſi conuincatur ad ſui defenſionem feciſſe excipere poteſt.de excep.nu.44.fo.119.

Negotia ſeruorum in quibus aſſimilentur negotijs filiorum. quod cum eo.nu.2.fo.110.

Negotium ad aliquem ſpectare quando dicatur.de actio.§.actionū. numero.28.folio.96.

Negotiorum quatuor genera pro quibus actio competit.de actio.§. actionum.nu.26.fo.96.

Nepos fratris in ſexto gradu eſſe dicitur. de gradi. cogna. numero 6.folio.55.

Nepos natus poſt mortem aui ad eius hereditatem non perueniet. de here.que ab inteſta.deſe.nu.16.fo.52.

Nepos ex naturali an poſſit abinteſtato ſuccedere.de ſena. orſic.nu. 5.folio.54.

Nepotes quando filiorum appellatione veniant.qui da.tuto. teſta. poſ.nume.11.folio.16.

Nepotes ⁊ pronepotes ſunt in aui poteſtate.de patr.pot. numero.8. folio.10.

Nepotes ex filia ſuccedant cum patruis.de here.que abinteſt. deſer. nu.24.fo.53.

¶Nomē iudicis corā quo agit an debeat in libello exprimi.de actio. §.preterea.nu.37.fo.103.

Nomen actionis an debeat in libello exprimi.de actionibus.numero.9.folio.78.

Nomen debitoris an transferri per ſententiam.de offic.iudic.numero.7.folio.129.

Nomen heredis debet exprimi in teſtamento in ſcriptis.de teſta.ordi.nu.6.fo.35.

Nomen ⁊ cognomen ⁊ agnomen quomodo differant.de lega.numero.77.folio.48.

Nomina debent conuenire rebus.de dona.nu.22.fo.33.

Nomina debitorū non diuiduntur.de actio.§.quedam.numero.9. folio.90.

¶Notarius inſtrumentū falſum ſed inualidum cōficiens an incidat in falſum.de publi.iudi.nu.89.fo.133.

Notarius quando in falſum incidere dicatur.de publi.iudi.numero.88.folio.133.

Notarius partem dānificans qualiter ⁊ quando teneatur.de oblig. que ex quaſi delic.naſ.nu.5.⁊.6.fo.77.

Notarius quō differat a teſte in probando. de fideiuſ.numero.25. folio.63.

Notus quis dicatur ⁊ quis ſpurius.de adop.nu.4.⁊.5.fo.12.

¶Nouatio an inducatur per ſecundā promiſſionem ab eodem debitore.quib.mod.tol.oblig.nu.14.fo.70.

Nouatio quando olim ⁊ quando hodie fiat.quib.mod.tol. obliga. nu.9.⁊.10.fo.70.

Nouatio an inducat alio pro te in iudicio comprehēdēte.quib.mod. tol.oblig.nu.13.fo.70.

Nouatio quotuplex ſit.quib.mod.tol.oblig.nu.20.fo.70.

Nouationum tria iura ſiue tempora reperiūtur.quib.mod.tol.obli. nu.15.folio.70.

¶Noxa caput ſequitur.de noxa.actio.nu.6.fo.113.

Noxa caput ſequitur in quadrupedibus damnum dantibus.ſi quadru.pau.fec.dica.nu.6.fo.113.

¶Numeratio non probatur per confeſſionē ſolius partis.de litera. oblig.nu.5.fo.63.

Numeratio vera qualiter probetur.de excep.nu.16.⁊ ſeq.fo.118.

Numerus liberorum quis ⁊ vbi excuſet a tutela.de excuſ.tuto.vel cura.nu.1.fo.21.

Numerus precedens implicitus in ſequenti intelligitur repeti.de liberti.nu.4.fo.7.

Nuptias iure canonico vetitas ⁊ iure ciuili permiſſas contrahentes an ſint puniendi.de nup.nu.38.fo.11.

Nuptie nephārie que dicantur.de nup.nu.11.fo.10.

Nuptie illicite prohibentur ⁊ eas contrahentes puniuntur.de nup. numero.36.fo.11.

Nuncius quare publicus dicatur.de actio.§.item ex lege.numero.4. folio.93.

Nurus ⁊ priuigna loco filie ſunt habende.de nup.nu.17.fo.11.

OBlatio ſola ſufficit vt in actorem tranſeat periculū interitus.quib.modis tol.obliga.nu.21.fo.70.

Obligare rem alienam nemo poteſt.de actio.§.actionuꝫ. nu.57.fo.97.

Obligare qui ſe nō poteſt nec in arrogationem ſe dare poterit.quib. mod.ius pat.po.ſol.nu.2.fo.13.

Obligatio de conſtituta pecunia quibus verbis fiat.de actio.numero.96.folio.87.

Obligationum genera que ſint. per quas perſo.nob.acquir.obliga. numero.1.fo.69.

Obligatio ex mandato reuocato orta an teneat.de obliga.ex conſen. nu.2.fo.64.

Obligatio quelibet tollitur ſolutiōe eius quod debetur. quib.mod. tol.oblig.nu.1.⁊.2.fo.69.

Obligatio quelibet ex contractu vel quaſi ortum habet.de oblig.ex quaſi contrac.nu.1.fo.68.

Obligatio inter abſentes ſolo oritur conſenſu.de obliga.ex cōſen.numero.1.fo.64.

Obligatio que ſit mater actionis.de actio.nu.8.fo.78.

Obligatio naturalis quotuplex ſit.de iure natura.gen.⁊ ciui.numero.2.folio.3.

Obligatio triplex reperitur.de obligatio.nu.4.fo.58.

Obligatio fideiuſſoris ad heredes tranſmittitur.de fideiuſ. numero.8.folio.62.

Obligatio que verbis contrahitur que ſit ⁊ vnde oriatur.de verbo. obli.nu.1.fo.58.

Obligatio literarum vnde oriatur.de litera. obligatio. numero.2. folio.63.

Obligatio literarū quo iure introducta fuerit.de litera. obliga.numero.7.folio.63.

Obligatio quibus contrahatur modis.quib.mod.re contrahi.obli. nu.1.folio.58.

Obligatio pignoris re ipſa contrahi poteſt.quib.mod.re cōtra.obli. nu.13.fo.58.

Obligatio ſola verbalis quādo ſufficiat.de actio.§.actionum.numero.10.folio.95.

Obligationes ex contractu ex quibus naſcantur ⁊ ex quibus he que ex maleficio.de obligatio.que ex quaſi delicto naſcun. numero.1. folio.70.

Obligationes due ex cōtractu filij oriuntur.de actio.numero centeſimoſexto.folio.83.

Obligationes ex maleficio an tollantur ſolo conſenſu.quib.mod.tol. oblig.nu.19.fo.70.

Obligationes que conſenſu contrario diſſoluantur. quib.mod.tol. obli.nu.16.fo.70.

Obligatus ad rationes reddendas ad duo tenetur.de actio.§.actionum.nu.47.fo.67.

Obſes datus teſtari non poteſt.quib.non eſt permiſ.fac.teſta.numero.24.folio.38.

¶Occidens iniuſte ſeruū alienuꝫ ex primo legis aquilie capite punitur.de lege aquil.nu.1.fo.73.

Occidens animal alterius quanti plurimi tenetur.de lege aquil.numero.25.⁊.26.fo.74.

Occidens bannitum an ſit homicida.de publicis iudic.numero.65. folio.132.

Occidens caſualiter an teneatur cornelia de ſicarijs.de lege aquil.numero.13.folio.73.

Occidens ſe defendendo non ſeruato moderamine an teneatur. de publi.iudi.nu.67.fo.133.

Occidere furem ⁊ latronem quando liceat.de lege aquil.numero.11. folio.73.

Occidere hominem liberum quo caſu liceat.de actio.§.ex maleficijs. numē.12.fo.89.

Occupans poſſeſſionem rei immobilis an poſſit eam preſcribere.de vſuc.⁊ longi temporis preſcrip.nu.27.fo.31.

Occupanti conceditur quod in nullius bonis reperitur.de rer.diui. nu.25.fo.27.

Odium furis circa que verſetur.de actio.§.ſic itaqꝫ. nume.9.fo.86.

Index materiarum ſingularium

Offendere ſeipſum an liceat.de iuſti.⁊ iu.nu.7.folio.2.

Offendentes ſeu inuicem pariter puniuntur.de iure natu.gent.⁊ ciuili.nu.46.folio.5.

¶ Officialis non reformatur in officio niſi ratione reddita.de pub.iudicijs.nu me.155.folio.136.

Officium iudicis an veniat nomine actionis.de actioni.numero.14.folio.78.

Officium tutoris eiſdem quibus ⁊ tutela finitur modis.quib.mod.tute.fini.nu.8.folio.20.

Officium vel dignitas non continuatur tempore finito.de pub.iud.nu.152.⁊ ſeq.folio.136.

Officium iudicis quale in terminorum impoſitione.de actio.§.quedam.nu.25.folio.91.

Officium iudicis in actione ad exhibendũ circa que verſetur.de offi.iudi.nu.27.folio.128.

Officium iudicis quale ſit quando quis plus petit.de actioñ.§.plus autem.nu.7.folio.104.

Officium iudicis quale in iudicio familie herciſcunde.de offi.iudic.nu.30.folio.128.

Officium iudicis quale dicatur quo executio petitur.de offi.iudica.nume.12.folio.127.

Officium iudicis quotuplex ⁊ circa quid vertatur quodlibet.de offi.iudi.nu.9.folio.127.

Officium per artificium ⁊ per officium cõtrariuȝ extinguitur.de capi.dimi.nu.11.folio.17.

¶ Opem preſtãs fieri ad duplum tenetur.de oblig.que ex quaſi deli.naſc.nu.32.folio.71.

Opinio que teneatur ſi plures ſuper eodem reperiantur.de iure natura.gen.⁊ ciui.nu.59.folio.6.

Oppoſitum in oppoſito eundem effectum habet quẽ propoſitum in propoſito.de actio.§.plus autem.nume.8.fo.104.

Pacti de non petẽdo effectus quot ⁊ qui ſint.de exceptio.numero.20.folio.118.

Pactorum veſtimenta que ſint.quib.modis re contrahit obli.numero.2.folio.58.

Pactum cum debitore quod eo non ſoluẽte capi poſſit an valeat.de actio.§.cum eo quoqȝ.nu.3.fo.108.

Pactum de non petendo obligationem non tollit precedentem.de excep.nu.19.folio.118.

Pactum ſociorum ſuper lucri equalitate valet.de ſocietate.numero 5.folio.66.

¶ Papa in quibus legem tollere poſſit.de nup.nu.7.fo.10.

Papa an poſſit ſtatuta facere.de iure natura.gen.⁊ ciui.numero.52.folio.6.

Pares in gradu non ſemper pariter ſuccedunt.de ſerui.cognat.numero.5.folio.56.

Parentes in quibus filiorum cauſis poſſint eſſe teſtes.de teſta.ordi.nu.24.folio.35.

Parentes idem ius habent erga filios quod filij erga ipſos.de inof.teſta.nu.5.folio.43.

Parentes qui dicantur ⁊ vſqȝ ad quotum gradũ.de gradi.cogatio.nume.3.folio.55.

¶ Paricidium inter quos cõmittatur.de pub.iudi.nume.77.⁊ ſequen.folio.133.

Paricidium in coniunctis qua pena puniatur.de pub.iud.numero 84.folio.133.

Paricidij appellatione qui veniant.de publicis iudicijs.numero 76.folio.133.

Partes ſocietatis quales eſſe debeant.de ſocieta.numero quarto.folio.66.

Partus ancille non computatur in fructibus.de rerum diuiſio.nu.71.folio.28.

¶ Paterfamilias domeſticos corrigere põt.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.nu.11.folio.9.

Pater qualiter pro filio officium publicuȝ ſuſpiciente teneatur.qui da.tuto.teſta.poſ.nu.2.fo.16.

Pater filium corrigere ⁊ carceri tradere poteſt.de noxa.actio.numero.11.folio.113.

Pater ⁊ filius ſimul cum extraneo inſtitui poſſunt.de teſta.ordi.nu.21.folio.35.

Pater libertum aſſignare poteſt.de aſſign.liber.numero quarto folio.56.

Pater filium incarcerare poteſt.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.numero.5.folio.9.

Pater non obligatur ex delicto filij de noxali.actione numero.17.folio.113.

Pater ⁊ dominus qua actione ⁊ ex quo contractu filij vel ſerui poſſint conueniri.quod cum eo.numero.49.folio.112.

Pater filium emancipans vſumfructum medietatis aduentitiorũ filij, ſibi retinere poteſt.per quas perſo.nob.acqui.nu.6.fo.34.

Pater ⁊ mater non differunt in exheredatione licet bene in preteritione.de inoffi.teſta.nu.3.fo.43.

Pater filium delinquentem defendere nõ tenetur.de obligatio.que ex quaſi.delic.naſ.nu.15.fo.77.

Pater filium diſponens ſeruituruȝ in curia principis eũ legitimat.de nup.nu.39.folio.12.

Pater pro filio iudice per imperitiã male iudicante tenetur.de obliga.que ex quaſi delic.naſc.nu.3.fo.77.

Pater emẽs pro filijs ⁊ nepotibus ordine ſucceſſiuo intelligi debet.de capi.diminu.nu.13.fo.17.

Pater inuitus filium non emancipabit.quib.mo.ius pa.pot.ſolui.nu.35.folio.15.

Pater naturalis inſtituere vel exheredare non tenetur.de here.que ab inteſta.defe.nu.23.fo.53.

Pater ⁊ filius eadem obligatione tenentur.quod cum eo.numero 50.folio.112.

Pater de peculio conueniri non poteſt pro filij maleficio.quod cum eo.nu.21.folio.111.

Pater quas ob res filium exheredare valeat.de exhere.libe.numero 7.folio.39.

Pater liberos alere cogitur iudicis officio.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.5.folio.3.

Pater manumiſſionis beneficium conferre poteſt.quib.ex cau.ma.poſ.nu.10.folio.9.

Pater vel dominus quando extraneo contrahenti cum filio vel ſeruo teneatur quod.cum eo.nu.23.folio.111.

Pater filio iniuriatus eum emancipare cogetur.de iniurijs.numero.36.fo.76.

Pater pro pena filij plus triſtatur quam ipſe filius.de noxa.actioñ.numero.16.folio.113.

Pater vel tutor vel prelatus an debeant de iudicato ſoluendo ſi per ſe agant ſatiſdare.de ſatiſda.nu.22.fo.115.

Pater ⁊ eius filius in poteſtate in teſtamento extranei poſſunt teſtificari.de teſta.ordi.nu.20.fo.35.

Pater filiam viduam adulterantem accuſare poteſt.de publicis iudicijs.nu.34.fo.131.

Pater filio impuberi ſubſtituere poteſt.de pupilla.ſubſtit.nume.35.folio.42.

Pater non tenetur pro damno dato per appenſum vel deiectum ex domo filij.de obliga.que ex quaſi delic.naſcun.numero.14.fo.77.

Pater eadem iura habet in emancipato filio que patronus in liberto.quib.mo.ius pa.po.ſol.nu.28.fo.14.

Pater ſolus in peculio filij aduentitio actiones intentabit.ꝑ quas perſo.nobis.acqui.oblig.nu.5.fo.69.

Pater filium defendere poteſt contra violentiam ei illatam.de pub iudi.nu.112.folio.135.

Pater quãdo pro filio actione quod iuſſu teneatur.de actionibus.numero.118.folio.83.

Pater filiũ emancipans an teneatur premium emancipationis conferre.quib.mod.ius pa.po.ſol.nu.28.fo.14.

Patri timenti de filio ſuo pupillo qualiter conſulatur.de pupillari ſubſti.nu.34.fo.42.

Patria poteſtas tẽpore delicti impedit obligationẽ oriri.de noxali.actio.nu.10.fo.113.

Patria poteſtas iure ciuili introducta eſt.de patria poteſt.numero 7.folio.10.

Patria poteſtas deportationis pena ſoluitur.quib.mod.ius patrie pot.ſol.nu.4.fo.13.

¶ Patronus eccleſie ab ea ali debet.de actionib⁹.§.ſed ⁊ ſi quis.numero.3.fo.108.

Patronus non ſuccedit liberto centenario.de liber.ſucceſſ.numero 1.folio.56.

Patronus magnus quis ſit.de gradib.cognato.numero quarto.folio.55.

¶ Pauliana actio quando locum habeat.de actio.nume.64.fo.81.

Pauperi fauetur vt ei libertas legetur.quib.ex cauſ.manu.non poſ.nume.2.folio.8.

Pauper quis dicatur ⁊ paupertatem probare quis debeat.de excu.tuto.vel cura.nu.17.⁊.18.fo.22.

Paupertas a muneribus publicis excuſat.de excuſa.tuto.vel curat.numero.16.fo.22.

¶ Pecunia ab vno ex ſocijs cum alterius opera an ſit equaliter diuidenda ſocietate finita.de ſocieta.nu.10.fo.66.

Peculium quotuplex lex ſit.per quas perſo.nobis acquiri.numero 2.folio.34.

Peculium quid ſit.de actio.nu.104.fo.83.

Pecus dictio quid ſignificet.de lege aquilia.numero octauo.folio.ſeptuageſimotertio.

Peierat quinquaginta debens qui petenti ab eo centum iurat nõ debere qđ petitur.de man.nume.15.folio.67.

¶ Pena vſqȝ ad quantum ſtipulationi poſſit apponi.de inuti.ſtip.numero.29.folio.62.

Pena ſemel exacta an poſſit iterum exigi.de verbo.obliga.numero 16.folio.59.

Pena

Pena legis iulie que ſit.de pub.iudic.nu.100.fo.134.
Pena delationis armorum que ſit.de publicis iudicijs.numero.106.folio.1'4.
Pena legis iulie repetundarum que ſit. de publicijs iudicijs.numero.144.folio.136.
Pena ſtipulationem inualidam quando valere faciat.de inuti. ſtipula.nume.28.fo.62.
Pena quaſi falſi quando locum habeat de publi.iudi. numero.96.folio.134.
Pena ſtatuti quando iuris cõmunis penam auferat.de actio.§.itez ex lege.nume.7.folio.94.
Pena calumniantis que ſit.de publi.iud.nu.177.fo.137.
Pena plus petentis tempore que ſit.de actio.§.ſed hec quidem.numero.2.⁊.3.fo.105.
Penam capitis ſubire quem qualiter intelligatur.de public.iudic.nume.22.fo.13.
Pena.§.plus autẽ.de actio.vbi ⁊ in quibus locum habeat.de actio.§.plus autem.nu.2.fo.104.
Pena legis cornelie de ſicarijs que ſit.de public.iudic. numero.56.folio.132.
Pena capitalis que dicatur.de publicis iudicijs.numero.vigeſimo primo.folio.130.
Pena legatis quadruplum non excedit.de actio.§.omnes autẽ.numero.3.fo.92.
Pena an poſſit ſimul cum intereſſe peti.de actio.§.item mixta.de actio.numero.6.fo.89.
Pena legis cornelie de falſis que ſit.de publicis iudicijs. nume. 92.folio.134.
Pena corrumpentis album pretoris cui applicanda.de actio.numero.150.folio.84.
Pena an ſit arbitraria in actione iniuriarũ criminaliter intentata.de iniur.nume.42.fo.76.
Pena iniuriarum qualis ⁊ quanta.de iniurijs.numero. 28.fo.76.
Pena talionis que dicatur.de iniur.nume.29.folio.76.
Pena plus petentis que olim ⁊ que hodie.de actio.§.ſed hoc quidẽ.numero.1.folio.105.
Pena deiecti vel offenſi que ſit ⁊ quanta.de oblig.que ex quaſi delic.naſc.nume.11.folio.77.
Pena conſtitutionis ſi quis in tantam.contra quem locum habeat.de vi ho.rap.nu.9.folio.73.
Pena raptoris que ſit.de pub.ind.nume.118.folio.135.
Pena fraudantis annonam que ſit ⁊ quotuplex.de publicis iudic.numero.167.fo.137.
Pena legis iulie peculatus que ſit ⁊ qui ea puniantur.de publi.iud.nume.120.fo.135.
Pena legis pompeie de paricidijs que ſit.de publicis iudicijs.numero.83.folio.133.
Pena pecuniaria ademptionis bonorum nõ tranſit ad heredes.de here.que ab inteſta. defer.nu.10.folio.52.
Pena turpiliani que ſit ⁊ in quibus ⁊ quando locum habeat.de publi.iudi.nume.181.fo.137.
Pena legis iulie de reſiduis.quando quis poſſit puniri.de public.iud.nũ.169.folio.137.
Pena legis fauie.de plagiarijs.que ſit. de publicis iudicijs.numero.143.folio.136.
Pena peculatus que ſit.de publicis iudicijs.numero.125.folio.135.
¶ Penſio an minuatᷣ re emphiteotica minuta de loca.⁊ cõductione ⁊.nume.1'.fo.65.
Penſio in fine anni ſoluitur.de actio.§.actionem.nu.21.folio.96.
Percutiens aliũ an preſumatur in dubio ad defenſionẽ ſui hoc facere.de iure na.gen.⁊ ciui.nu.45.folio.5.
Periculum rei date ad vendendũ ad quem ſpectet.de actio.§.actionum.nu.67.folio.98.
Periculum tutele quando ad tutorem dicatur ſpectare.de actio.§.actionum.nu.41.fo.97.
Periculum rei vendite quando ad emptorem ⁊ quando ad venditorem pertinet.de emptione ⁊ venditione. numero vigeſimo.⁊ ſeq.folio.64.65.
Periculum in actionibus perſonalibus ex maleficio deſcendẽtibus ad delinquentem pertinet. de emptio. ⁊ vendi.numero.25.⁊ ſequen.folio.65.
Perpetuum dictio quid ſignificet.de ſatiſda.tuto.⁊ curato.nume.2.folio.21.
Perſonalis actio que ſit.de actio.§.item actio.nume.3.fo.64.
Perſuaſio ſola punitur.de actio.§.in duplum.nu.4.fo.92.
Permutatio ſpecies cõtractus innominatĩ dicitur.de emptio.⁊ vendi.nume.17.fo.64.
Permutationis contractus cenſetur innominatus.de actio.§.actionum.nu.68.fo.98.
¶ Petere pl⁹ quot modis quis dicatur.de actio.§.plus autẽ.numero.1.folio.104.
Petens hereditatez an debeat dicere ſe hereditatẽ adiuiſſe.de actio.§.actionum.nu.76.fo.98.
Petere plus cauſa quando quis dicatur.de actio.§. hinc autez.nu.1.folio.105.
Petitio hereditatis contra titulo poſſidentem non datur.de actio.§.actionum.nu.8.fo.98.
Petitio incerta non vitiat proceſſum.de actio.§.curare.numero.15.folio.104.
Petitio hereditatis pro re minima dari poteſt.de actio.§. actionũ.nume.78.fo.98.
Petitio hereditatis an ſit actio mixta.de actio.§.quedaz.nume.27.folio.91.
Pignoranti vltra modum licite reſiſtitur.de actio.§.item ex lege.numero.5.folio.93.
Pignus quod quando ⁊ qualiter vendi poſſit.quib.alie.lic. vel nõ.nu.6.⁊ ſeq.fo.33.
Pignus ⁊ hypotheca in quo conueniant ⁊ in quo differant.de actio.nume.88.folio.82.
¶ Plagium a quolibet accuſari poteſt.de pub.iudi. numero.141.folio.136.
Plagium in quibus committatur.de publicis iudicijs.numero.133.folio.135.
Plagium dictio equiuoca.de pub.iud.nume.132.fo.135.
Plagium non cõmittit qui ſcortum vel meretricem rapit.de publi.iud.nu.140.fo.136.
Plagium qui committere dicãtur.de publicis iudicijs. nume.134.⁊ ſeq.fo.135.⁊.136.
¶ Plebs ſiue popul⁹ ex decem ſit hominibus.de leg.numero. 55.folio. 47.
Pluralitas que ⁊ quãdo in ſingularitates reſolui debeat de iure.perſo.nu.1.fo.7.
Plus petere quando quis in actione arbitraria dicatur.de actio.§.loco.nu.1.fo.104.
Plus cauſa petere quãdo quis dicatur.de actio.§.preterea aliquis.nu.1.fo.105.
¶ Populus romanus hodie legẽ non poteſt condere.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.51.fo.6.
Populus ex quot cõſtet hominibus.de iure na.gen.⁊ ciui .nume.11.folio.3.
Populus ſtatuta nõ edet ſuper reſeruatis principi.de perpe.⁊ tẽpora.actio.nu.9.fo.116.
Portio coheredis quando alteri accreſcat.de ſena.orſic. numero.7.folio.55.
Poſſidere per ſe ⁊ per alium quis poteſt.de interdic. numero.63.et 64.folio.123.
Poete ⁊ medici poſſunt in iure allegari.de donatio.numero ſexto .folio.32.
Poſſeſſio vacãs que dicatur.de vſuca.⁊ longi temporis preſcriptio.nu.28.fo.31.
Poſſeſſio ciuilis curſu longi temporis neglecta velut vacans pſcribi poteſt.de vſuca. ⁊ longi temporis preſcrip.nu.29.folio.31.
Poſſeſſio continua qualiter probetur.de vſuca.⁊ longi temporis preſcrip.nu.17.fo.31.
Poſſeſſio vacua que ſit ⁊ que libera.de actio.§.actionum. nume.12.folio.95.
Poſſeſſio nõ ſolo queritur animo ſed qualiter.de interdic.nume.65.⁊.66.folio.123.
Poſſeſſio qualiter ⁊ quibus verbis tradatur.de actio.§. actionũ.nume.15.⁊.16.fo.95.
Poſſeſſio qualiter continuata probetur.de actio.numero.trigeſimo quarto.fo.80.
Poſſeſſio bonorum differt a bonorum poſſeſſione. de bono poſſeſ.nu.1.⁊.2.folio.56.
Poſſeſſor quis ⁊ quãdo fructus induſtriales ſuos eſſe faciat.de rer.diui.nu.66.fo.28.
Poſſeſſor bone fidei debet fructuario equiparari.ꝑ quas perſo.nob.acqui.nu.14.fo.34.
Poſſeſſor cõuentus qualiter cognoſcatur pro herede vel pro poſſeſſore poſſidere.de interdic.nu.37.⁊.38.fo.121.
Poſſeſſor male fidei etiaz de fructibus percipiendis tenetur.de offi.iudi.nu.22.fo.128.
Poſſeſſor bone fidei quis ſit ⁊ qui male. de offic.iudic. numero.16.folio.127.
Poſſeſſor in petitiõe hereditatis tenetur de fructibus perceptis. de actio.§.actionum.nu.8.fo.99.
Poſſeſſor bone fidei fructus quos fecit ſuos iudicis officio reſtituere tenetur.de offic.iudi.nu.21.fo.128.
Poſſeſſor fructuũ naturalium eos non facit eſſe ſuos.de offic.iudic.nume.18.folio. 127.
Poſſeſſor male fidei qualiter ⁊ quo iure induſtriales fructus reſtituere teneatur.de offic.iudi.nu.20.fo.128.

Poſſeſſio bonorum differt a bonorum poſſeſſione. de bono.poſſeſ. nu.1.⁊.2.folio.56.
Poſſeſſor quis ⁊ quãdo fructus induſtriales ſuos eſſe faciat.de rer. diui.nu.66.fo.28.
Poſſeſſor bone fidei debet fructuario equiparari.ꝑ quas perſo.nob. acqui.nu.14.fo.34.
Poſſeſſor cõuentus qualiter cognoſcatur pro herede vel pro poſſeſſore poſſidere.de interdic.nu.37.⁊.38.fo.121.
Poſſeſſor male fidei etiaꝫ de fructibus percipiendis tenetur.de offi. iudi.nu.22.fo.128.
Poſſeſſor bone fidei quis ſit ⁊ qui male. de offic.iudic. numero. 16. folio.127.
Poſſeſſor in petitiõe hereditatis tenetur de fructibus perceptis. de actio.§.actionum.nu.8.fo.99.
Poſſeſſor bone fidei fructus quos fecit ſuos iudicis officio reſtituere tenetur.de offic.indi.nu.21.fo.128.
Poſſeſſor fructuũ naturalium eos non facit eſſe ſuos.de offic.iudic. nume.18.folio. 127.
Poſſeſſor male fidei qualiter ⁊ quo iure induſtriales fructus reſtituere teneatur.de offic.indi.nu.20.fo.128.
¶ Poſſeſſor vel detentor iniuſtus cadens a poſſeſſione omni petitorio carebit remedio.de obli.que ex quaſi delic.naſc.nu.47.fo.72.
Poſſeſſor hereditatis nil alienare poteſt lite mota ſup ea. de actio. §.actionum.numero.85.fo.99.
Poſſeſſoris cõditio melior eſt quã actoris.de interdic.numero. 46. folio.122.
Poſſeſſorium prius determinari debet quã petitorium.de interdi. numero.45.folio.122.
¶ Poſthumus quot modis dicatur.de here.que abinteſta.deſe.numero.7.folio.52.
Poſthumus differt a iam nato. de exhe.libe.numero decimonono. folio. 39.
Poſthumus preteritus in quo differat a iam nato preterito. de exhere.lib.numero.11.fo.39.
Poſthumi quando filiorum nomine veniant.qui da.tuto.teſta.poſ. numero.12.folio.16.
Poſthumus preteritus teſtamentum rumpet.de exhere.libe. numero.10. folio.39.
Poſthumus qualiter poſſit eſſe heres ſuus.de hered.que abinteſta. numero.6.fo.52.
Poſthumus inſtitui ⁊ ei legari poteſt. de lega. numero ſeptuageſimoquinto folio. 48.
¶ Poſtliminio reuerſus ſua que perdidit recuperat. quib. modis ius pa.po.ſol.numero.24.fo.14.
Poſtliminium quid ſit.quib.mod.ius patrie poteſta. ſoluitur.numero.19.folio.14.
¶ Potens per ſe non ſem per per alium poteſt.de actio.§.preterea. numero. 41. fo.103.
Potentiam principis improbans quaſi ſacrilegium committit. de pub.iud.numero.129.fo.135.
Poteſtatem malefactores ſolennitate iuris remiſſa inquirere poſſe qualiter intelligatur.de mili.teſta.numero quarto. folio trigeſimosexto.
Poteſtas dictio quid ſit.de execu.tuto.vel cura.numero.12.folio.22.
Poteſtas in ſui officij initio an poſſit ſtatutum facere in penis arbitrarijs.de iure naturali gentium ⁊ ciui.numero decimoſeptimo. folio quarto.
Poteſtates terrarum ordinariam iuriſditionem habẽtes mero carent imperio.in proe.ſecundo.numero.11.fo.2.
Prebẽda ceſſat clerico a beneficio ceſſante.de mili. teſta. numero.5. folio.36.
¶ Precia rerum variabilia.de actio .§.loco. numero tertio. folio centeſimoquarto.
Precia rerum in quibus ſtatui poſſint. de publi.iudi.numero.106. folio.137.
Precium ſeu valor rerum immobilium qualiter probetur.de actio. §.loco.numero.5. fo.105.
Precium nõ poteſt in poteſtate alterius partis cõtrahentiũ poni. de emptio.⁊ ven.nume.11.fo.64.
Precium in pecunia numerata conſiſtere debet.de emptio.⁊ vend. numero.16.fo.64.
Precipitans vel faciens vt precipitetur animal qualiter teneatur. de lege aquil.numero.45.fo.75.
¶ Predia ſtipendiaria an alienari poſſint.de rerum diui.nume.79. folio.29.
Predia vrbana in quo a ruſticis differant. de actio.§.quedam. numero.21.folio.91.
Predo quis dicatur.de officio iudic.numero vigeſimoquarto.folio centeſimovigeſimooctauo.
¶ Preponẽs an poſſit cõueniri pro mutuo facto prepoſito.qd cũ eo numero.8.folio.110.
Preponens quis dicatur ⁊ quis prepoſitus.quod cum eo.numero 7.folio.110.
¶ Preſbyter non poteſt eſſe tutor.de excuſa.tuto.vel cura. numero 31.folio.23.
¶ Preſcribens ⁊ is contra quem preſcribitur quando preſentes dicantur.de vſuca.⁊ longi temporis preſcrip.numero vigeſimo.folio trigeſimoprimo.
Preſcriptio non currit in rebus filio aduentitijs. de vſuca. ⁊ longi temporis preſcrip.numero.37.fo.31.
Preſcriptiones qualiter interrumpãtur. de perpe.⁊ tempo. actio. numero.11.fo.116.
¶ Preſtationes faciende quando peti poſſunt.de inutil. ſtipul. numero.33.folio.62.
Preſtans opem vel conſilium furto quando teneatur.de oblig. que ex quaſi deli.naſcun.numero trigeſimoquarto.⁊ ſequen.folio ſeptuageſimoprimo.⁊.72.
Preiudicialis actio quot modis dicatur et in quibus locũ habeat. de actio.numero.168.⁊ ſeq.85.
Preponens tenetur de contractu per prepoſitum inito. quod cum eo.numero.12.fo.110.
¶ Preteritio que loco exheredationis habeatur.de exhere.libe .numero. 24. ⁊.25.fol.39.
Preteritio filij a milite ſcienter facta pro exheredatione habetur. de exhereda.lib.nu.23.fo.39.
Preteritus quis dicat.de here.q̃ abinteſta.defer.numero vigeſimoprimo.folio.53.
Pretores qui ſint noſtris temporis. de iure naturali gen.⁊ ciui. numero.57.fo.6.
¶ Preuaricator quis dicatur. in ſecundo proemio. numero tertio. folio ſecundo.
Preuaricatio quot modis committatur ⁊ quid operet.de pub.iud. numero.175.fo.137.
Preuaricationis crimen quod ſit.de publicis iudicijs.numero.173. folio.137.
Preuaricationis crimen quando committatur.de pub.iud.numero.174.fo.137.
¶ Principis patrimonium non poteſt vſucapi. de vſucap.⁊ longi temporis preſcri.numero.32.fo.32.
Priuatio habitum preſupponit in ſubiecto. de liberti. numero.5. folio.7.
¶ Priuilegia dotis que ſint.de actio.§.fuerat. numero.5. ⁊ ſequen. folio.99.
Priuilegia militis circa que ⁊ quot verſentur.de mili.teſta.numero 16.folio.37.
Priuilegia militibus conceſſa quando locũ habeant. de mili. teſta. numero.7.folio.36.
Priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio contra eque priuilegiatũ. de auto.tuto.numero.4.fo.19.
Priuilegium ob cauſam ceſſat eius cauſa ceſſante.de iure natu.gen. ⁊ ciui. numero.55.fo.6.
Priuilegium perſonale extinguitur perſona extincta.de iure natu. gen.⁊ ciui.numero.54.fo.6.
Priuilegium qd alicui conceditur eius comitibus concedi cenſetur. de excuſa. tuto.vel cura.numero.8.fo.22.
¶ Probatio in quibus facilior ſit actiõibus ⁊ in quibus difficilior. quod cum eo.numero.40.fo.112.
Probatio an potius actori incumbat quam reo.qd cum eo. numero.3.folio.112.
Proceſſus in iudicio contra patrem vel patronum ſine venia an valeat.de actio.numero.159.fo.85.
Procurator quando non teneatur a rato cauere.de ſatiſda.numero 20.folio.115.
Procurator inſtitutus preſens ⁊ tacens an cenſeatur conſentire.de his per quos agere poſ.numero.5.fo.114.
Procurator poteſt eſſe filiuſfamilias.de his per quos agere poſ. numero.8.
Procurator pupillo loco tutoris impediti ei non autorizatur vt hereditas per eum adeatur.de auto.tuto.numero.6.fo.19.
Procurator actoris de rato ſatiſdare debet. de ſatiſdatio.nume.15. folio.115.
Procurator de quota litis a principio paciſcens punitur.de mãda. numero.26.fo.68.
Procurator domino querit.per quas perſo.nob.acqui.numero.10. folio trigeſimoquarto.
Procurator abſens ⁊ preſens conſtitui poteſt.de his per quos agere poſ.nume.4.fo.114.
Procurator totorum rem domini alienare nequit.de rer.diuiſio.numero.81.folio.29.
Procurator ad agendum executionem ſententie non poteſt petere. de his per quos agere poſſu. numero decimo. folio centeſimoquarto.
Procurator ad iudicia differt a ꝓcuratore ad negotia.quib. ex cauſa.non poſ.numero.13.fo.9.

Procurator quare conſtituatur. de his per quos agere poſ. numero tertio. folio. 114.
Procurator quis dicatur. de his per quos agere poſ. nu. 9. fol. 114.
Procurator tutoris capti ab hoſtibus ⁊ pupillorum ſuorum quis eſſe poteſt. de his per quos agere poſ. numero. 2. fo. 114.
Procurator an in crimine publico ⁊ an in priuato admittatur. de iniur. numero. 43. folio. 76.
Procurator quilibet eſſe poteſt. de his per quos agere poſ. numero primo. folio centeſimodecimoquarto.
Procurator ſi inſtituatur an debeat actus exprimi ad quem inſtituitur. de his per quos agere poſ. nu. 6. fo. 114.
Procurator quando ⁊ in quibus caſibus efficiatur dominus litis. de ſatiſda. nume. 28. fo. 115.
Procurator cum mandato ⁊ defenſor ſine mandato ſatiſdabant de iudicato ſoluendo. de ſatiſda. nu. 29. fo. 115.
Procurator rei an teneatur de rato cauere. de ſatiſda. nu. 18. fol. 115.
Procurator quando dilationem petere poſſit et quare. de ſatiſda. numero. 27. folio. 115.
Procurator eſſe quis prohibeatur. de his per quos agere poſ. numero ſeptimo. folio. 114.
¶ Prodēs vnum ex Italie tyrannis an puniatur pena perduellionis. de public. iudic. numero. 26. fol. 131.
Prodigus nec teſtari nec cōtrahere poteſt. quib. non eſt permiſ. fa. teſta. numero. 14. ⁊ ſeq. fo. 38.
Prodigus in teſtamento non poteſt teſtificari. de teſta. ordi. numero. decimoquinto. fo. 25.
Proditor an puniatur de crimine leſe maieſtatis. de here. que ab inteſta. defe. nume. 12. fo. 52.
Proditor Imperatoris vel rei publice qualiter puniatur. de publi. iudic. nume. 23. fo. 130.
Producens librū rationum an teneatur ei ſtare in his que ſunt cōtra ſe. de excep. nume. 40. fo. 118.
Profeſſio filiationis filium non facit eum qui non eſt. de adop. numero. 22. folio. 13.
Promiſſio facta meretrici an teneat. de inutil. ſtipula. numero trigeſimoſecundo. fo. 62.
Promiſſionem nudam quis dare debeat ⁊ quis ſatiſdationē ⁊ quis iuratoriam cautionem. de ſatiſdatio. numero quinto. ⁊ ſequen. folio centeſimodecimoquarto.
Promitto verbum in inſtrumento adiectum quid ſignificet. de inutili ſtipula. nu. 24. fo. 61.
Promittens alienum factum non ligatur. de inuti. ſtipulatio. numero quinto. folio. 60.
Promittere hoc anno differt ab eo qđ eſt promittere aliquid ſingulis annis. de verborum obligatio. numero vndecimo. folio quinquageſimonono.
Promouens inhabilem ad actum' ſibi interdictum dicitur eum eo diſpenſare. qui da. tuto. teſta. poſ. numero. 4. fo. 16.
Promulgare quid ſit ⁊ quid componere. in proe. ſecundo. numero. 5. folio. 2.
¶ Propinqui proximiores cogunt teſtamento mulieris cōſentire. qui da. tuto. teſta. poſ. nu. 3. fo. 16.
Propinquior in ſucceſſione propinquior eſſe debet in tutela ſuſcipiēda. de legi. patro. tute. nu. 2. fo. 17.
Proprietas in aduentitiis filiorum ipſis queritur ⁊ vſuſfructus patri. per quas perſo. nobis acqui. obli. numero quarto. folio ſexageſimonono.
Proximior in gradu potior eſt in ſucceſſione. de here. que ab inteſta. defer. nume. 14. folio. 52.
Proximior vt quis dicat in duobus attenditur. de legi. agna. ſuc. numero ſeptimo. folio. 54.
Proximior in gradu prior ad ſucceſſionē vocatur. de legiti. agna. ſucceſſio. nume. 6. folio. 54.
Proximior in gradu quando dicatur prior in ſucceſſione. de ſerui. cogna. numero. 3. folio. 55.
¶ Pubertas per turpem corporis aſpectionem non debet probari. quib. mo. tute. fini. numero. 2. fo. 20.
Pubertati proximus qn̄ quis dicatur. de obli. que ex quaſi delic. naſcuntur. numero. 53. folio. 72.
Pubertati primus quis dicatur. quib. mo. tute. fini. nu. 6. folio. 10.
Pubes curatorem non ſuſcipiet inuitus. de curat. numero quarto. folio vigeſimo.
Publiciana contra quem detur. de actio. numero quadrageſimoquinto. folio octuageſimo.
Publiciana an competat ratione dominij vtilis. de actio. numero quarto. folio octuageſimo.
Publiciana an tollat rei vendicationem aut ecōtra. de actio. numero trigeſimooctauo. folio. 80.
Punitur quis pro damno dato culpa leuiſſima. de lege aquil. numero. 31. folio. 74.
¶ Pupillo que actio det pro mala adminiſtratiōe tutoris. de ſatiſdatio. tuto. ⁊ curato. numero decimo. folio. 21.
Pupillo prouidetur de adiutoribus diuerſis propter impedimentum tutoris. de curato. numero decimotertio. folio vigeſimo.
Pupillo ſolui poteſt. quib. alie. licet. numero vigeſimo. folio. 33.
Pupillus doli capax ingratus in ſeruitutem reuocari ⁊ etiam exheredari poteſt. quibus modis tute. fini. numero quinto. folio. 10.
Pupillus aliquo caſu procuratorem conſtituere poteſt. de curato. numero. 16. folio. 20.
Pupillus abſq; tutoris autoritate rem ſuā nequit alienare. quib. alie. lic. vel non. numero decimoquarto ⁊ ſequenti. folio trigeſimotertio.
Pupillus diues an teneatur tutorem alere pauperem. de ſuſpectis tutori. numero. 28. folio vigeſimoquinto.
Pupillus abſq; tutoris autoritate creditori nequit ſoluere. qui. aliena. licet. numero. 22. folio trigeſimotertio.
Pupillus an ſtipulari ⁊ ſibi querere poſſit. de inuti. ſtipulatio. numero duodecimo. folio ſexageſimoprimo.
Pupillus ſolus nec agnoſcere nec repudiare poteſt. de autori. tuto. numero octauo. folio decimonono.
Pupillus adire tutore non autorante ⁊ tutor autorizari nequit niſi adita hereditate. de attilia. tuto. numero ſeptimo. folio. 18.
Pupillus an dicatur abinteſtato decedere. de here. que abinteſta. defe. nume. ſecundo. folio. 51.
Pupillus ſine tutoris autoritate contrahens non ligatur. de auto. tuto. numero primo. folio. 19.
Pupillus hereditatem adire nequit abſq; tutoris autoritate. de autori. tuto. numero quinto. folio decimonono.
Pupillus et adultus curatorem habens equalem habent poteſtatem. quibus aliena. licet. numero decimoſeptimo ⁊ decimooctauo. folio trigeſimotertio.
Pupillus preſens eſſe debet quando tutor autorizatur. de autoritate tuto. numero vndecimo. folio decimonono.
Pupillis qui ſuccedant ⁊ qui adultis morbo laborantibus. de curato. numero ſexto. folio vigeſimo.
Pupillus cum conſenſu tutoris poteſt accuſare mortem patris. de ſuſpectis tutori. numero. 13. folio. 25.
Putans vel cedens arborem iuxta viam vel tector domus tranſeuntes mouere debent ne ledantur. de lege aquil. nume. decimoquinto ⁊ decimoſexto. folio ſeptuageſimoquarto.
Quadrupedum pecudum nomine que animalia veniant. de lege aquil. numero. 6. folio. 73.
Qualitas ſubſtantie cedit ſine qua eſſe nequit. de rerum diuiſione. numero ſexageſimoquinto. folio. 28.
Qualitas in vna parte legis vel ſtatuti poſita in ſequentibus cenſetur repetita. de lege aquil. numero trigeſimooctauo. folio ſeptuageſimoquarto.
Quaſi falſum qualiter committi poſſit. de publi. iudiciis. numero nonageſimoquarto. folio. 134.
Quarta iure inſtitutionis debita quid contineat. de lege fal. numero quinto. folio. 49.
Quarte due nō debēt eodē tempore de eadē hereditate detrahi. de fideicom. here. nume. 7. folio. 50.
¶ Querela inofficioſi teſtamenti quibus competat. de inoffi. teſta. numero quarto. folio. 43.
Querela teſtamenti inofficioſi filio competit contra teſtamentum matris. de exhere. lib. numero vigeſimoſexto. fo. trigeſimonono.
Querela an hodie ⁊ quo caſu locum habeat. de inoffi. teſtamen. numero decimoquinto. folio quadrageſimoquarto.
Querela inofficioſi non datur tranſuerſalibus. de inoffi. teſta. numero ſexto. folio. 43.
Querelā inofficioſi teſtamenti intentare qui poſſint. de inoffi. teſta. numero. 7. ⁊. 8. folio. 44.
Querele remedium quando ſit intentandum. de inoffi. teſta. numero. 9. ⁊ ſequen. folio. 44.
Queſtio ſtatus inter patrem pupilli ⁊ ipſum tutorem excuſat a tutela. de excuſa. tuto. vel curato. nume. 26. fol. 23.
Radices arboris agri alieni an poſſim in agro meo incidere. de rerum diui. nume. 60. fol. 28.
Rapiens meretricem qualiter puniatur. de pub. iudi. numero. 116. folio. 135.
Rapiens rem ſuam doloſe an cadat a ſuo iure. de vi bono. rapto. numero. 10. folio ſeptuageſimotertio.
Rapiēs rem que apud alium conſtituitur re reſtituta eius dominio priuatur. de vi bono. rapto. nu. 7. fo. 73.
Rapiens rem ſuam a fure vel fugiente an incidat in penam. de vi bono. rapto. numero. 11. ⁊. 12. fo. 73.
Raptor virginis capite punitur. de pub. iudi. numero centeſimodecimoquinto. fo. centeſimotrigeſimoquinto.
Raſura quando vitiet teſtamentum. de teſta. ordi. nume. 35. folio. 36.
Ratihabitio infra quantum tempus fieri debeat. de ſatiſda. numero vigeſimoquarto. folio. 115.
Ratum nō habebo qđ non meo nomine geſtum eſt. de actio. §. actionum. numero. 27. folio. 96.

Index ſingularium materiarum

Recludere aliena animalia damnum dantia an liceat.de lege aqui. numero.43.⁊.44.fo.75.
Rector coram principe iurabit officium intraturus.de publi. iud. numero.157.folio.136.
Rector vel officialis de geſtis per ſubſtitutum non ſemper tenetur. de attilia.tuto.nume.6.fo.18.
Reconduxiſſe tacite preſumitur qui poſt tempus locatore ſciēte moratur.de actio.§.actionum.numero. 24.folio .96.
Recuperata ab hoſtibus per ſtipēdiarios milites ſtatui priſtino reddūtur.quib.mo.ius pa.po.ſol.nu.25.fo.14.
¶ Emancipatio quid operetur ⁊ vnde dicatur.quib.mo.ius pa.po. ſol.nu.26.fo.14.
Regula ſi vinco vincentē ⁊c.in iuribus fallat.de ſenatuſconſ.tertul. nume.2.fo.54.
Relatiuum qui/quot modis ponatur.de iure na.gen.⁊ ciui. numero.8. folio .5.
Relegatus in quo differat a deportato.quib.mo.ius pa.po. ſol. numero.7.folio.13.
¶ Religioſum quid dicatur.de rerum diui.numero.15.fo.26.
Religioſus locus dicitur in quo quis ſepelitur.de rerū diui .numero.16.⁊ ſeq.fo.26.
¶ Relinquo verbū quid importet.de mili.teſta.nu .10.fo.36.
Relinquens deo eccleſie relinquere dicitur. de actio.§.item mixta. numero.10.fo.89.
¶ Rei plures an ⁊ quot modis conſtitui poſſint. de duo.reis.numero.2.folio.59.
Rei vendicatio an poſſit dari contra ciuiliter tantum poſſidentem. de actio. nume.22.fo .79.
Rei vendicatio vtilis an ſit pretoria vel ciuilis.de actio.numero.41. folio.80.
Rei vendicatio in quo cōueniat cum petitio hereditatis.de officio. iudic.nume.25.fo.128.
Rei publice nomine que reſpuplica intelligatur.de pub.iud. numero.121.folio.135.
Rei plures ſi ſint qua actione inuicem contineantur.de duob. reis. numero.7.fo.60.
Rei duo in quo contractu conſtitui poſſint. de duob. reis. numero 4.⁊.5.folio.59.
Rei ſi plures conſtituantur an inuicem fideiuſſore cenſeantur. de duobus reis.nume.6. fo.60.
Rei vendicatio ſimul cum actione ad exhibendum intentari poteſt de actio.§.preterea.nu.44. fo.103.
Reddere verbum quid ſit.de actio.§. actionum. numero. 66.fo.98.
¶ Remedia contra male fidei poſſeſſorem que. de vi bono. rap. numero.14. folio.73.
Remedium extraordinarium in quibus locum habeat cum ordinario.de bo.poſ.nu.5.fo.56.
¶ Remiſſio ſoli conceditur penitenti. de iniur.numero quadrageſimooctauo.fo.76.
Remiſſio mercedis quādo emphiteote fieri debeat.de loca.⁊ cōduc. numero.14.fo.65.
¶ Remotus a tutela propter fraudem quomodo differat a remoto ob alias cauſas.de ſuſpec.tuto.numero decimooctauo.folio vigeſimoquinto.
Remotus ab officio non dicitur capite minutus ſed quandoq; infamis efficitur.de capi.dimi.nu.9.fo.17.
¶ Renuncians ſocietati intempeſtiue quam penam patiatur. de actio.§.ſequens.nume.28.fo.88.
Reo conuento ſe ſatiſdare non poſſe iuranti creditur.de ſatiſda. numero.4. folio.114.
¶ Replicatio an ſit perpetua ⁊ quando opponi poſſit. de replica. numero. 2.⁊.3. folio.119.
Replicationis effectus qui ſint.de replica.nu.1.fo.119.
Repudiare hereditatē an poſſit is qui ⁊ adire.de auto.tuto.numero.9. folio. 19.
¶ Reſciſſoria actio quando competat.de actio.numero.44.fo.80.
Reſciſoria an ſit in rem vel in perſonam.de actio.numero.57. fol.81.
Reſciſſoria ex quo tempore competat quanto tempore duret ⁊ an perpetuetur litis conteſtatione.de actio.nu. quinquageſimoquarto et ſequen.fo.80.⁊.81.
¶ Reſtitutio maiori non datur niſi in alieno facto erranti.de actio. §.ſi quis.nū.3.fo. 104.
Reſtitutio fructuum in petitione hereditatis fiet officio iudicis. de offic.iudic.nu.23.fo.128.
Reſtitutio fieri debet infra tempus abſentie ⁊ leſionis.de actio. numero.53.folio.80.
Reſtitutio minori datur aduerſus plus petitionē.de actio.§.ſi quis. numero.2.fo.104.
Reſtitutio infra quantum tempus preſtetur.de actio.numero quinquageſimoſecundo.folio.80.
Reſtituere paratus non debet violenter inſultari.de iure natu.gen. ⁊ ciui.numero.42.fo.5.
Reſtitutum libertati priſtine quando quid dicatur.de rerum diui. numero.28.folio.27.
Reſtitutus per principem a condemnatione ob maleficium recuperat primū ſtatum.quib.mo. ius pa. po.ſol.nu.5.fol.17.
Reſuſcitatus a mortuis an recuperet bona ſua.quib.mo. ius pa.po. ſol.numero.6.folio. 13.
¶ Res integra quando eſſe deſinat..quib.mod. tol. obliga.numero.17.⁊.18. folio.70.
Res ſubtracta ſi penes furem pereat:an ipſa vel eius eſtimatio petatur.de obliga.que ex quaſi delic.naſ. nu.57.fo.72.
Res dotalis quando poſſit vſucapi de vſuca.⁊ lon.tēporis preſcri. numero. 38. folio.32.
Res que in conſtitutum deduci poſſit.de actio.numero centeſimo.folio octuageſimoſecundo.
Res dotalis vſucapi vel preſcribi nequit.quib.alie.licet.nume.quarto.folio trigeſimotertio.
Res ciuitatis preſcribuntur centum annis.de vſucap.⁊ longi tēporis preſcrip.nume.33. folio.32.
Res pupilli etate pupillari durante nequeunt vſucapi.de vſucap.⁊ lon.temporis preſcrip.nu.6.fo.32.
Res fiſcales an poſſint vſucapi ⁊ qualiter.de vſucap.⁊ longi temporis preſcrip.nu.30.⁊.31.fo.32.
Res quando integra dicatur.de manda.nu.17.fo.68.
Res quando in alicuius bonis eſſe dicatur.de vi bono. rapto. numero.17. folio.73.
Res eſt genus quoddam ad corporalia ⁊ incorporalia.de rebus corpo.⁊ incorpo.nu.1.fo.29.
Res que dicantur tempore periture.de legi.agna.tute.numero quinto.folio decimoſexto.
Res dotalis legari poteſt.quib.alie.lic.vel non.nu.3.fo.33.
Res eccleſiarum preſcribentur ſpacio quadraginta annorum.de vſucap.⁊ preſcrip.lon.tempo.nu.34.fo.32.
Res in creditorum fraudem alienate qualiter reuocande.quib. ex cau.ma.non poſ.nume.6.fo.8.
Res que non eſt legari poteſt ſi fore ſperetur.de lega.numero vigeſimotertio.folio. 46.
Res integra ante citationem dicitur in mandato iuriſditionis.de manda.nume.18.folio. 68.
Res furtiua vſucapi nequit.de vſuca.⁊ longi temporis preſcrip.numero.22.⁊.23.folio.31.
Res minoris in quibus caſibus alienari poſſint.quib.ex cau.ma.nō poſ.numero.9. folio. 8.
Res hoſtium legari poſſunt.de lega. numero decimoſeptimo.folio quadrageſimoſexto.
Res in quinq; diuiditur ſpecies.de rerum diui.numero.1. folio.26.
Res que in nullius bonis eſſe dicantur.de rerū diui.nu.11.folio.26.
Res ſua nemini legatur.de lega.nume.34.fo.46.
Res mobilis triennio vſucapitur.de vſucap.⁊ longi temporis preſcrip.nume.19. folio.31.
Res legata cui pereat.de lega.nume.44.fo.47.
¶ Reus an poſſit ad factū preciſe compelli. de actio.§.omnes aūt. numero.8. folio. 92.
Reus ab obſeruantia iudicij abſolutus an cenſeatur ⁊ ab expenſis abſolui.de perpe.⁊ tempo.actio.numero vigeſimoſexto.folio centeſimodecimoſeptimo.
Reus in mora ſoluendi in loco deſtinato exiſtens an poſſit in loco promiſſionis conueniri.de actio.§. preterea.nu.26.fo.102.
Reus ſoluens iudicio pendente abſoluitur a iudicij obſeruatione. de perpe.⁊ tempo.actio. nu.25.fo.117.
Reus electionem habens in libello de locis alternatiuis mētionem faciet.de actio.§.hinc autem.nu.6.fol.105.
Reus iurans rem non eſſe petitoris quam exceptionē habeat ⁊ quā iurans ſuam eſſe.de excep.nu.28. fo.118.
Reus cōuentus litigare nolēs ad quas teneatur expenſas.de actio. §.ſi quis autem.nume.8. fo.106.
Reus an dicatur libellum petere declarari quando eum eſſe ineptū excipit.de actio.§.vltimo.nu.26.fo.109.
¶ Reuelare nemo tenetur qđ probare nequeat. de public.iudi. numero.30. folio.131.
¶ Reuocatoriam intentans quid probare debeat.de actio. numero ſeptuageſimoſexto.folio. 81.
Reuocatoria ⁊ hypothecaria an poſſint ſimul in eodem libello proponi.de actio.nu.77. folio.81.
¶ Rex Francorum quare Imperatori non ſubdatur.in proe.nume. ſeptimo. folio primo.
¶ Rixam duo faciunt.de lega. nu.54.fo.47.
¶ Rogatus per fideicōmiſſum rem alienā preſtare eam luere tenetur de ſingul.rebus per fidecom.relic. nume.2.fo.51.
¶ Rubrice quare ⁊ quādo in plurali ponantur.de actio. numero. 1.⁊.2.folio. 78.
Ruptū dictio quid ſignificet.de lege aquil.numero trigeſimoquarto.folio ſeptuageſimoquarto.

Sacerdos

Sacerdos quo nomine agere poſſit pro legato eccleſie ſue relicto.de actio.§.item mixta.nu.3.fo.89.
Sacerdos a patria poteſtate in quibus liberetur.quibus mo.ius pat.pot.ſol.nu.16.fo.14.
Sacerdos velut perſona publica omnibus quorum intereſt ſtipulari poteſt.de iuſti.⁊ iure.nu.8.fo.2.
Sacerdos tabellionatus officium exercere nequit.de iuſti.⁊ iure.numero.9.folio.2.
¶Sacrilegium verum quid ſit et quid quaſi ſacrilegium.de publi.iudi.nume.128.folio.135.
Sacrilegium qua pena corrigat.de publi.iudi.nu.127.fo.135.
Sacrilegium quando committi dicatur.de rerum diuiſio.numero 13.folio.26.
Sacrilegus qua pena puniatur.de publi.iudi.nu.122.fo.135.
Sacrum differt a religioſo.de rerum diui.nu.20.fo.26.
Sacrilegium quando committatur.de publicis iudi.numero.123.folio centeſimotrigeſimoquinto.
Sacrum religioſum ⁊ ſanctum quod inter ſe diſcrimen habeant.de rerum diui.nu.12.fo.26.
¶Salarium aſſeſſorum iudicis ⁊ notariorum a quo ſoluendum.de actio.§.tripli vero.nu.8.fo.93.
Salarium procuratoris vel aduocati quantum.de actio.§.ſequens.numero.17.folio.88.
¶Satiſdatio de iudicio ſiſti quanto tempore duret.de ſatiſdatio.numero.8.folio.114.
Satiſdatio de iudicio ſiſti ad quid committatur.de ſatiſda.numero.9.folio.114.
¶Sapientia ciuilis res ſanctiſſima dicitur.in proe.numero ſecundo.folio primo.
¶Scribere literam vel ſe ſubſcribere paria ſunt.de emptio.⁊ vendi.numero.6.folio.64.
Scripture in dubio creditur de eo quod in eo continetur.de fideiuſ.numero.20.folio.63.
Scripturam priuatam falſam ſcribens an puniatur pena falſi.de publicis iudi.nu.90.folio.133.
¶Sectus de ventre preteritus teſtamentum rumpit.in proe.numero.12.folio.9.
Sectus ſiue e ventre exeractus poſthumus teſtamentum rumpit.de exhere.lib.numero.13.folio.39.
¶Scholaris bona in domum conductam inuecta an ſint locatori obligata.de actio.nume.84.fo.82.
Scholaris an poſſit doctorem ſine venia in ius vocare.de actio.numero.156.folio.85.
¶Scrutari domum alienam quando liceat.de obliga.que ex quaſi delic.naſ.numero.14.fo.71.
¶Seditiones ⁊ conſpirationes in ciuitatibus an puniri debeant pena perduellionis.de publi.iudi.nu.31.fo.131.
¶Senectus excuſat a publicis muneribus.de excuſa.tuto.vel cura.numero.27.folio.23.
Senex quando quis dicatur.de excuſatio.tuto.vel curatorum.numero.28.folio.23.
¶Sententia alternatiua que ſit.de offi.iudi.nu.7.fo.127.
Sententia in petitione hereditatis ad declarandum interuenire debet.de actio.§.actionum.nume.82.fo.98.
ntentia per falſas probationes lata an valeat.de excuſa.tuto.vel
Secura.nume.57.folio.24.
ntentia lata contra ius legis eſt nulla.de iure natu.gentium ⁊ ci
Seuili.nume.58.folio.6.
Sententia abſolutoria obligationem precedentem vel dominiū non tollit.de excep.nu.32.⁊.33.folio.118.
Sententia iniqua qualiter ab iniuſta differat.de iniuriis.numero.3.folio.75.
Sententiam ratam habere promittens eam ratam habebit etiam ſi ab ea appellauerit.de ſatiſda.nu.23.fo.115.
Sententia contra conſuetudinem lata non eſt ipſo iure nulla.de offi.iudicis.numero.5.folio.127.
Sententia ⁊ petitio incerta quando valeat.de actio.§.curare.numero.5.⁊ ſeq.folio.103.
Sententia certa eſſe debet.de actio.§.curare.nu.3.fo.103.
Sentētia quare obligationem naturalem ⁊ ciuilem tollere nequeat.de excep.numero.38.fo.118.
Sententia hoc modo lata:condemno te in his que ex actis apparet.de actio.§.curare.nu.17.folio.104.
Sententia lata ad transferendum dominium illud transfert.de offi.iudicis.nume.37.fo.128.
¶Sepulchrorum iura non diuidenda.de actioni.§.quedam.numero.10.folio.90.
Sepultura quot modis ſumi poſſit.de interdictis.numero decimotertio.folio.120.
¶Seruianam intentare volens quid probare debeat.de actionibus.numero.85.folio.82.
Seruiana actio quare ſic dicatur.de actio.nu.83.folio.82.
Serui quibus modis a dominica poteſtate poſſint liberari.quibus modis ius pa.pot.ſol.nume.1.fo.13.
Serui ⁊ liberi bona fide poſſeſſi querunt poſſidenti.per quas perſo nobis acqui.obli.nu.7.fo.69.
Serui quot modis efficiantur liberi.de liberti.numero decimoquarto.folio octauo.
Serui vnde ſic dicti.de iure perſo.nu.6.fo.7.
Seruitia annua quo iure petantur.de actionibus.nume.184.⁊.185.folio.86.
Seruitus quotuplex ſit.de ſerui.ruſti.predio.nu.7.fo.29.
Seruitutes ruſtici predii que ſint.de ſeruituti.ruſticorum prediorū numero.2.folio.29.
Seruitutes vrbane que ſint.de ſeruitu.ruſticorum prediorum.numero.8.⁊.9.folio.29.
Seruitus realis quotuplex ſit.de ſeruitu.ruſticorum prediorum.numero.1.folio.29.
¶Seruo fugitiuo ſe pro libero gerente an perdat dominus eius poſſeſſionem.per quas perſonas nobis acquiritur.numero tertio.folio ſexageſimonono.
Seruus proprius non dicitur in quo ſolus vſusfructus habetur.de here.inſti.numero.7.folio.40.
Seruus pro noxa ſua dari poteſt.de ſerui.ſtipulatio.numero quarto.folio ſexageſimo.
Seruis alienis poteſt tutor dari.qui dari tuto.teſtamento poſſunt.numero.5.folio.16.
Seruus domino querit ⁊ filius patri.per quas perſo.nobis acquiri.obliga.numero.2.fo.69.
Seruus neceſſarius dicitur ſi a domino inſtituatur.de here.quali.⁊ diffe.numero.1.folio.44.
Seruus domino inuito matrimoniū contrahere poteſt.de ſerui.cogna.numero.2.fo.55.
Seruus quibus modis libertatem conſequatur.de liberti.numero octauo.folio.8.
Seruus alienus heres inſtitutus hereditatem domino querit.de heredibus inſti.nume.10.⁊.11.fo.40.
Seruus proprius quis dicatur.de heredibus inſtituendis.numero quarto folio.39.
Seruus fructuarius quando fructuario querat.per quas perſo.no.acqui.numero.11.folio.34.
Seruus non ſibi ſed domino querit.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.numero.2.folio.9.
Seruus alienus bona fide poſſeſſus querit poſſeſſori.p quas perſo.nob.acqui.numero.13.fo.34.
Seruus in quibus filiofamilias aſſimilet ⁊ in quibus difformis dicatur.quod cum eo.numero quadrageſimoquarto ⁊ quadrageſimoquinto.folio.112.
Seruus heres inſtitutus libertatem cōſequitur.quibus ex cau.ma.non poſſunt.numero.3.fo.8.
Seruus olim a domino licite occidi poterat.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.numero.3.folio.9.
Seruus hereditarius heres inſtitutus hereditati querit iacenti.de here.inſti.numero.13.folio.40.
Seruus a domina heres inſtitui nequit cum qua adulteriū cōmiſit.de heredi.inſti.numero.5.fo.39.
Seruus non ſibi ſed domino querit.per quas pſonas nobis acqui.numero.7.⁊.8.folio.54.
Seruus proprius heres inſtitutus liber efficitur.de here.inſtituen.numero.3.folio.39.
Seruus bona ſibi adiici petere poteſt.de eo cui liber.cauſa bona adii.numero.1.folio.57.
Seruus communis cui dominorum ſtipulari cenſeatur.de ſeruo.ſtipula.numero.5.⁊.6.fo.90.
Seruus ſtipulans domino querit viuenti.de ſeruo.ſtipula.numero primo.folio.60.
Seruus in fuga nec vendi nec donari poteſt.de publicis iudiciis.numero.142.folio.136.
Seruus vt poſſit teſtificari apud quos debet liber reputari.de teſta.ordi.numero.18.folio.35.
Seruus quando fiat heres neceſſarius ⁊ quando voluntarius.de heredibus inſti.numero.8.folio.40.
Seruus communis qualiter dominis querere dicatur.per quas perſonas nobis acqui.numero.8.fo.69.
Seruus quādo teſtificari poſſit.de teſtamentis ordinan.numero.17.folio trigeſimoquinto.
Seruus efficitur quis pluribus modis.de iure perſo.numero octauo.folio.7.
Seruus hoſtiū efficitur qui in bello iuſto capitur.de rerum diuiſio.numero.38.folio.27.
Seruus communis ab extraneo inſtitutus cui querat dominorum.de here.inſti.nume.14.folio.40.
Seruus an plus teneatur domino quam vxori.de nuptiis.numero ſecundo.folio.10.

Simplicitas legibus amicat.de fideicommiſſa. hereditatibꝰ.nume. 10.folio.50.
Sigillans malos florenos incidit in peculatum.de publi.iud. nume ro.124.folio.135.
¶ Societas quid ſit.de ſocieta.numero.2.fo.66.
Societatis natura que ſit.de ſocieta.nu.12.fo.66.
Societas publicatione ⁊ bonorum ceſſione ſoluit.de ſocieta.nu.19.⁊ 20.folio.66.
Societas morte ſocij ſoluitur nec ad heredem tráſit.de ſocieta. nume ro.17.⁊.18.folio.66.
Societas quatuor contrahitur modis.de ſocieta.nu.3.folio.66.
Societas quarum rerum vel de quibus rebus fieri poſſit.de ſocie.nu mero.1.folio.66.
Societas quinqꝫ modis vel caſibus ſoluitur.de ſocieta.numero.14. ⁊ ſeq.folio.66.
Socius rem communem reficiens que remedia contra ſociū habeat. de oblig.ex quaſi contrac.nu.19.fo.68.
Socius ſtipulari nomine proprio quando cenſeatur ⁊ quando ſocio rum.de ſer.ſtipul.nu.7.folio.60.
Socius an poſſit in cauſa ſocij teſtis eſſe.de teſta.ordinan.numero.33. folio.36.
Socius ponens operam an debeat ſuis expēſis operari.de ſucceſ.nu mero.11.fo.66.
Socius conuentus alia actione quā ſocietatis quod beneficium ha beat.de actio.§.ſed ⁊ ſi quis.nu.5.fo.108.
Socius recedens alium loco ſui non ſubſtituet.de loca.⁊ conduc.nu mero.23.folio.66.
Sodomiticum vitium quod ſit.de pub.iudic.nu.41.fo.131.
¶ Solennitas ſtipulationum que ſit.de verbo.obli.nu.6.fo.56.
Solennitas quando probari debeat.de fideiuſ.numero.23.⁊.24. folio.63.
Solennitas intrinſeca que dicatur ⁊ que extrinſeca ⁊ quando interue niſſe preſumatur.de fideiuſ.nu.21.⁊.22.fo.63.
Soluens indebitum conducere poteſt.quib.mod.re contrahi.oblig. numero.4.folio.58.
Soluens indebitum qualiter recipientem obliget.de oblig.ex quaſi contrac.nu.20.folio.69.
Solui aliud pro alio quando poſſit.quib.mod.tol.oblig.numero.3. folio.69.
Solo cedit quod in eo quis ſerit.de rerum diuiſione.numero.59.fo lio vigeſimooctauo.
Soluens pupillo quādo ⁊ qualiter liberetur.quib.alie.licet.numero 21.folio.33.
Solui poteſt creditori pro inuito ⁊ ignoranti.quib.mod.tol. obliga. numero.4.folio.69.
Solus dictio ſingula generum indiuidua non indiuiduorum ſingu lorum genera excludit.de ſuſpec.tuto.nu.8.fo.24.
Solutum per errorem quando repetatur.de lega.numero ſeptuage ſimotertio.folio.48.
Solutio facta vni ex duobus reis an liberet alium.de duob.reis.nu mero.3.folio.59.
Sortilegis ⁊ diuinatoribus non creditur.de publ.iudic.numero.71. folio.133.
¶ Species noua ex materia aliena facta ſpecificantis efficit.de rer. diui.numero.49.folio.27.
Specificari an debeat quod diuidi petitur.de actio.§.quedā.nume ro.18.folio.91.
Spectare ad aliquem aliquod negotium pluribus modis dicitur.de actio.§.actionum.nu.30.fo.96.
Sportule quibus caſibus remittende.de actio.§.tripli vero.nume ro.7.fo.93.
Sportule olim ante litis conteſtationem a reo ſoluebantur.de actio. §.tripli vero.nu.11.fo.93.
Sportule que ſint ⁊ a quo ⁊ cui ſoluende.de actio.§.tripli vero.nume ro.5.⁊.6.folio.92.
Sponſus an debeat prius interrogari quā ſponſa.de iure natu.gen. ⁊ ciui.nu.4.fo.3.
Spurij ⁊ naturales quando conſanguinei dicantur.de ſucceſ.cogna. numero.3.folio.55.
Spurij nec agnatos nec conſanguineos habent.de ſucceſ.cogna.nu mero.2.folio.55.
Spurij quare vulgo queſiti dicantur.de nup.nume.35.fo.11.
Statuta faciens contra libertatem eccleſiaſticam eſt excōmunicatus. de iure na.gen.⁊ ciui.nu.32.fo.4.
Statuta condere quis poſſit.de iure natu.gen.⁊ ciui.numero.9.⁊.12. folio tertio.
Statuta ſuper quibus fieri poſſint.de iure natu.gen.⁊ ciui.numero 23.folio.4.
Statuta laicorum an ligent clericos.de iure na.gen.⁊ ciui.numero 31.folio.4.
Statuta ſtricte interpretantur ne quis damnum indebite patiatur.de iure natu.gen.⁊ ciui.nu.27.fo.4.
Statuta ciuitatis an ligent forenſes circa teſtamenta.de iure natur. gen.⁊ ciui.nu.35.fo.5.b
Statuta ad caſus ſimiles extendenda.quod cum eo.numero tertio.fo lio centeſimodecimo.
Statuta mercatorum an debeant in alia curia ſeruari.de iure natura rali gentium ⁊ ciuili.numero vigeſimoſecundo.folio quarto.
Statuta ciuium quando ligent forenſes.de iure naturali gentium ⁊ ciuili.numero trigeſimotertio.folio quarto.
Statuta facere qui poſſint.de iure natu.gen.⁊ ciui.numero.9.12.14. ⁊ ſeq.folio.3.
Statutum concordari debet cum iure canonicō in terris eccleſie. de iure natu.gen.⁊ ci.nu.30.fo.4.
Statutum laicorum contra portantes arma an liget clericos.de pu bli.iudic.nu.108.folio centeſimotrigeſimoquarto.
Statutum quod affines cogantur compromittere queſtiones inter ſe ortas quomodo intelligatur.de nup.nu.18.fo.11.
Statutum primum tollitur per ſecundum ſibi contrarium. de iure natur.gen.⁊ ciui.nu.26.fo.4.
Statutum ſolennitatem tollens teſtandi qualiter intelligatur.de iu re natu.gen.⁊ ciui.nu.36.fo.5.
Statutum quod non petens debitum per decēnium cadat a iure ſuo eſt inualidum.de iure na.gen.⁊ ciui.nu.24.fol.4.
Statutum in quo ponitur dictio taxatiua extendi poteſt.de iure na tu.gen.⁊ ciui.nu.28.fo.4.
Statutum loquens in plurali quando locum habeat in vnico ſingu lari.de iure perſo.nu.4.fo.7.
Statutum an poſſit per deſuetudinem abrogari.in proe.ſecundo.nu mero.15.folio.2.
Statutum puniens bannitum preſentantē qualiter intelligatur.qđ cum eo.nu.34.fo.113.
Statutum populi an tollat remedium appellationis.de iure natura. gen.⁊ ciui.nu.25.fo.4.
¶ Stipulari vel paciſci alteri qn̄ quis poſſit.de inutil.ſtipula.nu mero.6.folio.60.
Stipulari ⁊ pmittere an poſſint ſimul plures.de duob.reis.numero primo.folio.59.
Stipulari vel paciſci nemo poteſt niſi pena adijciatur.de inutil.ſtip. numero.26.folio.61.
Stipulatio quando peti poſſit.de verbo.obli.nu.9.⁊.10.fo.59.
Stipulatio quibus vitiari poſſit.de inutil.ſtipula.numero octauo. ⁊ ſeq.folio.61.
Stipulatio turpitudinem in ſe continens non valet.de inutil.ſtipu. numero.31.folio.62.
Stipulatio quid ſit ⁊ qualis nature.de verbo.obli.nu.2.⁊.3.fo.58.
Stipulatio inter abſentes quando contrahi poſſit.de inutil.ſtipul. numero.18.folio.61.
Stipulatio iuxta contrahentiū mentē intelligi debet.de inutil.ſtipu. numero.21.folio.61.
Stipulatio conditionalis que ſit.de verbo.obliga.nu.12.fo.59.
Stipulatio non vitiatur lingue diuerſitate.de verbo.obli.numero 7.folio.59.
Stipulatio pura in pendenti eſſe nequit.de inutili.ſtipu.numero.4. folio.60.
Stipulationū ſpecies quot ſint.de diuiſio.ſtipu.nu.1.fol.60.
Stipulatio rei incerte quando valeat.de verbo.obli.nu.4.fo.59.
Stipulatio quotuplex ſit.de verbo.obli.nu.8.fol.59.
Stipulatio an valeat ſine cauſa.de actio.§.omnes autem.numero.6. folio.92.
Stuprum quid ſit.de public.iud.nu.39.fo.131.
Stuprū qua pena plectatur.de public.iud.numero quadrageſimono no.⁊ ſeq.folio.132.
¶ Subſtitui poteſt vnus pluribus ⁊ plures vni.de vulg.ſubſt.nume ro.4.folio.40.
Subſtitui qui debeant.de pupil.ſubſti.nu.18.fo.41.
Subſtitutio compendioſa quare ſic ſit dicta.de pupil.ſubſt.nu.vigeſi mo.folio.42.
Subſtitutio fideicommiſſaria quibus verbis fiat.de pupil.ſubſti.nu mero.27.⁊ ſeq.fo.42.
Subſtitutio a teſtatore facta ſi fuerit an omnibus morientibus admit tatur ſubſtitutus.de iure perſo.nu.2.fo.7.
Subſtitutio breuiloqua quot contineat ſubſtitutiones.de pupil.ſub ſti.nu.23.fol.41.
Subſtitutio pupillaris pars ⁊ ſequela teſtamenti paterni dicitur.de pupil.ſubſti.nu.40.fo.42.
Subſtitutio exemplaris que ſit.de pupil.ſubſtitutio.numero.14.fo lio quadrageſimoprimo.
Subſtitutio pupillaris quotuplex.de pupil.ſubſti.numero tertio. et ſeq.folio.41.
Subſtitutio exemplaris tacita quibus perſonis fiat ⁊ a quibus.de pupil.ſubſti.nu.16.⁊.17.fo.41.
Subſtitutio vulgaris qualiter expiret.de pupil.ſubſti.numero.13.fo lio quadrageſimoprimo.

Subſtitutio

S ubſtitutio vulgaris quotuplex ſit ⁊ quibus verbis fiat. de pupil. ſubſti. numero. 11. fo. 41.
Subſtitutio cõpendioſa que ſit. de pupil. ſubſti. nu. 24. folio. 42.
Subſtitutio pupillaris octo requirit anteq̄ valere poſſit. de pupil. ſubſti. numero. 2. fo. 41.
Subſtitutio exemplaris ſit furioſo ⁊ mente capto. de pupil. ſubſtit. numero. 9. fo. 41.
Subſtitutio pupillaris quanto tempore duret. de pupil. ſubſti. numero. 45. fo. 43.
Subſtitutiones que minima pereãt capitis diminutione. de adop. numero. 13. fo. 13.
Subſtitutionis compendioſe effectus qui ſint. de pupil. ſubſti. numero. 26. fo. 42.
Subſtitutionis pupillaris quotuplex. de pupil. ſubſti. nu. 6. fo. 41.
Subſtitutio quare ſic dicatur. de pupil. ſubſtitu. nu. 10. folio. 41.
Subſtitutio quid ſit ⁊ quare ſic vocetur. de vulga. ſubſtit. in rubri. numero. 1. fo. 40.
Subſtitutionum genera quo ſint. de vulga. ſubſtit. in rub. nume. 2. folio. 40.
Subſtitutio exemplaris eſt duplex. de pupil. ſubſti. nu. 5. folio. 41.
Subſtitutio exemplaris in quibus differat a pupillari. de pupilla. ſubſti. numero. 19. fo. 41.
Subſtitutio pupillaris quo iure introducta fuerit. de pupil. ſubſti. numero. 7. fo. 41.
Subſtitutio pupillaris nõ trãſmittitur ad heredes. de pupil. ſubſti. numero. 44. fo. 43.
Subſtitutio breuiloqua quare dicatur ⁊ quibus verbis fiat. de pupil. ſubſti. numero. 21. ⁊. 22. fo. 41.
Subſtitutus ſubſtituto ſubſtituitur etiam inſtituto. de vulga. ſubſti. numero. 5. fo. 40.
Subſtitutiõis vulgaris effect⁹ q̃tuplex. de pupil. ſubſti. nu. 12. f. 41.
Subſtitutio pupillaris quot modis expiret. de pupil. ſubſtit. nu. 8. folio. 41.
Subſtitutus exheredati legare poteſt ⁊ fideicõmittere. de pupil. ſubſtitu. numero. 38. fo. 42.
Subſtitutus pupillo an poſſit eius hereditatem adire ⁊ paternam repudiare. de pupil. ſubſtit. nu. 33. fo. 42.
Subſtitutus alieno ſeruo inſtituto quartam partẽ hereditatis accipit cũ domino inſtituti. de vulga. ſubſti. nu. 6. fo. 40.
Succedere ab inteſtato qui dicant̃ ⁊ qui preferantur. de hered. q̃ ab inteſta. numero. 3. fo. 52.
Succeſſor ſingularis differt ab vniuerſali. de vſucap. ⁊ longi tempo. preſcrip. numero. 41. fo. 32.
Succeſſorem edictũ in quibus locuꝫ habeat. de legi. agna. ſucceſ. numero. 11. ⁊. 12. fo. 54.
Succumbens in publiciana an poſſit ad rei vẽdicationẽ redire. de actio. numero. 44. fo. 80.
¶ Suppletio legitime a quo ⁊ cui fieri debeat ⁊ vſq; ad quantum tempus peti poſſit. de inoffi. teſta. nu. 12. ⁊. 13. fo. 44.
Suſpectus cenſetur tutelam fraudulenter gerens. de ſuſpec. tuto. numero. 15. folio. 25.
Suſpecti cauſa finitur vita finita. de ſuſpect. tuto. nu. 23. folio. 25.
Sui ⁊ extranei ius deliberandi habent de hereditate adeunda vel repudianda. de heredita. quali. ⁊ diffe. nu. 9. fo. 44.
¶ Suus poteſt deſinere eſſe ſuus. de here. que abinteſta. defer. nu. 5. folio. 52.
Suus vt quis ſit tp̃s teſtamenti deſtituti inſpicitur. de here. q̃ abinteſta. defer. numero. 15. fo. 52.
Suus differt ab emancipato. de exhe. libero. nu. 20. fo. 39.
TAbellio quare ſeruus dicatur. de adop. nu. 11. fo. 12
Tabellio quare ſeruus dicat̃. de iure perſo. nu. 7. fo. 7.
Tabellio alteri ſtipulari ⁊ ſibi actioneꝫ querere põt. de adopt. nu. 10. folio. 12.
Tabellio excõicatus inſtrumentum conficere non poteſt. de capi. diminu. nu. 4. folio. 17.
Tabellio formam ⁊ ſolennitatẽ iuris in teſtõ omittens punitur. de teſta. ordi. nu. 4. fo. 35.
Tabellio de facto proprio inſtrumentum conficere poteſt. in proe. ſecundo. nu. 9. folio. 2.
Tabellionatus officium habere qualiter quis probet̃. de inge. nu. 5. folio. 7.
¶ Tacens qñ conſentire dicatur. quib. mo. ius patrie pote. ſol. numero. 30. ⁊. 32. fo. 14.
¶ Tela in quo ab armis differant. de pub. iud. numero. 58. fo. 132.
Telum quid ſit ⁊ quid eius noīe veniat. de public. iudic. nume. 57. folio. 132.
¶ Temeritas a calumnia differt. de pe. te. litig. nu. 15. fo. 125.
Temeritas litigantiuꝫ pena triplici mulctatur. de pena teme. litig. numero. 1. folio. 124.
¶ Tempus vnum pro altero quandoq; ponendum. de lega. nu. 2. folio. 45.
Tempus conceptionis in patria poteſtate conſideratur. quib. mo. ius patrie poteſta. ſol. numero. 34. folio. 15.
Tempus deliberandi quantum eſſe debeat. de here. quali. ⁊ differ. numero. 11. fo. 44.
Tempus ad ſoluendum primi debiti cõſtitutum quantũ. de actio. numero. 99. fo. 87.
Tempus certum ad intentandas bonorum poſſeſ. ſtatuitur. de bo. poſ. numero. 12. fo. 52.
Tempus in electione eſt ſpectandum. quib. mod. ius. pote. ſol. numero. 18. fo. 14.
Tempus itineris quando in contractibus detur. de verbo. obli. numero. 13. fo. 59.
¶ Tergiuerſator quis ſit. in proemio ſecundo. numero. 4. fo. 2.
Terminos prediorum vel agrorum amouens punitur ciuiliter et criminaliter. de offic. iudic. nu. 35. fo. 128.
Terminus ad proponendum replicandum duplicandũ ⁊ articulãdum dari debet. de replica. nu. 5. ⁊ ſeq. fo. 119.
¶ Teſtari quis poſſit. quib. non eſt permiſ. fa. teſta. nume. 26. ⁊ ſeq. folio. 38.
Teſtari de rebus alienis nemo poteſt. de pupil. ſubſtitu. nume. 41. folio. 48.
Teſtator an poſſit cautionem de legatis preſtandis heredi remittere. de vſufruct. numero. 4. fo. 30.
Teſtator in teſtamento quotcunq; gradus hereduꝫ põt apponere. de vulga. ſubſti. nu. 1. fo. 40.
Teſtator an poſſit in teſtamento vſuras apponere. de lega. nuñ. 92. folio. 48.
Teſtator habens ⁊ nepoteꝫ ex eo qualiter teſtari debeat. de exhere. libe. nu. 14. ⁊. 15. fo. 39.
Teſtator an poſſit trebellianicaꝫ prohibere. de fideicõ. hered. nu. 11. folio. 50.
Teſtator ſocium heredem inſtitutum alienans libertatem reuocare cenſetur. de here inſtit. nu. 9. fo. 40.
Teſtator ſubſtituẽs pupillariter vltimo morienti an dicatur filios inuicem ſubſtituere. de pupil. ſubſti. nu. 42. fo. 42.
Teſtator rem alienam legare poteſt. de lega. numero. 14. ⁊ ſequen. folio. 45.
Teſtator quantum olim de ſuo patrimonio ⁊ quantum hodie ligare poſſit. de lege fal. nu. 1. fo. 49.
Teſtatore legante rẽ propriam ſed obligatam tenetur heres redemptam tradere. de lega. nu. 20. fo. 46.
Teſtatore ex certis rebus incertam legante legatariĳ eſt eligere. de lega. nu. 63. folio. 43.
Teſtatorẽ in nomine proprio rei erraſſe qualiter probetur. de lega. numero. 78. fo. 48.
Teſtamentũ nullum facto teſtatoris qñ reconualeſcat de iure pretorio. quib. mod. teſta. infir. nu. 10. fo. 43.
Teſtm̃ vbi ⁊ in quo ſcribi poſſit. de teſta. ordi. nu. 34. folio. 36.
Teſtamentum ſecundũ qñ rumpat primũ. qui. mod. teſta. infir. numero. 3. ⁊ ſeq. fo. 43.
Teſtamentum ſecundum imperfectum non tollit primũ p̃fectum. quib. mod. teſta. infir. nu. 12. fo. 43.
Teſtamentũ qualiter fieri poſſit vel debeat. de teſta. ordi. nu. 1. fo. 35.
Teſtamentum in quo differat ab alio inſtr̃o. de pub. iud. nume. 87. folio. 133.
Teſtamentum an totum annulletur ſi cã p̃teritionis rumpatur. de exhere. lib. nume. 22. fo. 39.
Teſtamentum non militis poteſt poſt militiã adeptam cõfirmari. de mili. teſta. nu. 14. fo. 37.
Teſtamentum quando valere nequeat vt teſtamentũ ſed ſolum vt codicillus. de vulga. ſubſti. nu. 3. fo. 40.
Teſtamentũ nũcupatum in ſcriptura ⁊ ſine fieri poteſt. de teſta. ordi. numero. 38. fo. 36.
Teſtamentum an rumpatur preteritione nepotis. quib. mo. ius patrie pote. ſol. nu. 3. fo. 13.
Teſtamentum an poſſit probari p̃ inſtr̃m. de teſt. ordi. nu. 39. fo. 36.
Teſtm̃ a quouis ſine ſcriptura fieri poteſt. de milita. teſt. nu. 8. fo. 36.
Teſtm̃ preteritione filĳ annullatur. de exhere. libe. nume. 2. fol. 38.
Teſtamentum imperfectum fere ſemper nulluꝫ cenſetur. quib. mo. teſta. infir. numero. 13. fo. 43.
Teſtamentum ſine ſcriptis quod dicatur. de teſta. ordi. numero. 37. folio. 36.
Teſtamentum vno contextu fieri debet. de teſtamen. ordinan. nu. 5. folio. 35.
Teſtamentum quotuplex ⁊ quod eorum quodlibet. de teſta. ordin. numero. 3. fo. 35.
Teſtamentum validum volens facere filio debet inſtituere vel noiatim exheredare. de exheredatione libe. nu. 1. fo. 38.
Teſtamentũ vnde dicatur. de teſta. ordi. nu. 2. fo. 35.
Teſtamentum ſolenne per arrogatum vel adoptiuum rumpi poteſt. quib. mod. teſta. infir. nu. 1. fo. 43.
Teſtamentum voluntate teſtatoris ſola non tollit̃. quib. mod. teſtamen. infir. nu. 11. fo. 43.

Index ſingularium materiarum

Teſtamentum primum ſublatum per ſecundum an reconualeſcat ſecundo a teſtatore inciſo.quib.mod.teſta.infir.nu.9.fo.43.
Teſtamētū annullatur in quo filius preteritur.de bo. poſ. nume.8. folio.56.
Teſtamentum imperfectum quando ⁊ qualiter valere poſſit .de teſta.ordi.nu.7.fo.35.
Teſtamentum nullum cenſetur in quo ſine cā filius preteritur.quib. mod.teſta.infir.nu.2.fo.43.
Teſtes quot in voluntatis vltimis requirant̄ .de fideicom.irro. nu.17.fo.59.
Teſtes quot in legatis requirantur adimendis.de adēp.leg.nu.5. folio.49.
Teſtes parentelam ꝓbantes quales eſſe debeant.de gradib.cogna. nu.8.fo.55.
Teſtes an debeant cognoſcere contrahentes.de hered.inſti.nu.24. folio.40.
Teſtes teſtamenti qui poſſint eſſe ⁊ qui non.de teſta.ordi.nume.10. folio.35.
Teſtes teſti vnico vel ſuo vel alieno anulo ſignare poſſunt.de teſta. ordi.numero.8.fo.35.
Teſtes ad concordiam ſunt reducendi.de actio.§.ſi min⁹.nume.11. folio.106.
Teſtes nō rogati adhiberi pſſt.de fideiuſ.numero.26.fo. 63.
Teſtis idoneus in re propria nullus eſſe pōt.de rerum diui.nu.10. folio.26.
Teſtimoniū de auditu quando valeat.de mili.teſta .nu. 11.fo.36.
Theſaurum querere licet in agro proprio.de rerū.diui.nume.75. folio.29.
Theſaurum inueniſſe quando quis dicatur.de rerum diui.nu.76. folio.29.
Theſaurus quid ſit ⁊ an efficiatur capientis. de rerum diui.nu.72. ⁊ ſeq.fo.28.⁊.29.
Tituli quibus puniuntur impedientes vocatos ad iudicium in quo differant.de actio.nu.164 .fo.85.
Titulus qualis in vſucapione requiratur.de vſuca.⁊ longi tpis p̄ſcrip.nu.7.⁊.8.fo.31.
Titulus an in confeſſoria requiratur.de actio.nu.28.fo.79.
Traditio facta per metum non transfert dominium.de actio. §. item actio.nu.7.fo.94.
Traditio rei quando requiratur vt trebellianica competere poſſit de actio.nu.39.fo.80.
Trebellianica an ceſſit in hereditate ad cauſas pias reſtituēda. de fideicō.here.nu.12.fo.50.
Tributoria actio tria requirit anteꝗ̄ competere poſſit.de actio.nu nu.129.fo.84.
Tributoria actio pro quo cui ⁊ contra quem detur.de actio.numero.128.fo.84.
Turba ex plurib⁹ conſtat ꝗ̄ decem.de lega.nu.56.fo. 47.
Turbare alium in ſua poſſeſſione quando quis dicatur.de interdi. nu.54.⁊ ſeq.fo.122.
Tutela an poſſit diuidi ⁊ qū.de ſatiſda.tuto.⁊ cura.nu.11.fo.21.
Tutela legitima quadruplex reperitur.de legi.agna.tute. nume.2. folio.16.
Tutela onus eſt non beneficiū vel dignitas.de legi.patro.tute.numero.o.fo.17.
Tutela ob quas finiatur cās.quib.mod.tute.fini.nu. 4.fo.20.
Tutela durante poteſt inter pupillū ⁊ tutorem iudiciū interuenire de auto.tuto.nu.12.fo.19.
Tutela multis modis finitur ideo modus ⁊ tempus finite exprimitur.de actio.§.actionum.nu.44.fo.97.
Tutela fiduciaria que ſit ⁊ que legitima.de fidu.tute.nu.1.⁊.ij.f.18.
Tutela munus autoritate publicum ⁊ vtilitate priuatum. de excu. tuto.vel cura.nu.3.fo.22.
Tutela magis idoneo de eodē gradu cōmittetur.de capi.dimi.numero.12.fo.17.
Tutela quo ordine ſit ſuſcipienda.de attil.tuto.nu.1.fo.18.
Tutela quibus modis finiatur.quib.mod.tute. fini.nu.1.fo.20.
Tutele tres a quarta excuſatum faciunt.de excuſa.tut.vel cura.numero.13.fo.22.
Tutor ſimpliciter datus ad patrimoniū dari cenſetur.de excuſ. tuto.vel cura.nu.44.⁊ ſeq.fo.23.⁊.24.
Tutor in teſtamento nō ſolenni datus an teneatur cōfirmationē petere.de tute.nu.12.fo.15.
Tutor pro pupillo fenerari non tenetur.de actio.§.actionū.nu. 54. folio.97.
Tutor nō datur exiſtenti in poteſtate.de tute.nu.2.fo.15.
Tutor quis dicatur.de tute.nu.1.fo.15.
Tutor ante inuentarium confectum adminiſtrare poteſt.de legit. tute.nu.4.fo.16.
Tutor exiſtente in vtero qū dari poſſit.de tute.nu.13.fo.15.
Tutor qui ſimpliciter dat̄ ad que bona ⁊ quare dari cenſeat̄. de excuſa.tuto.vel cura.nu.50.⁊.51.fo .24.
Tutor actione de rationibus diſtrahendis teneri pōt .de actio . §. actionum.nu.51.fo.97.
Tutor ſuā autoritatē preſentialiter ⁊ non per epiſtolā interponere debet.de auto.tuto.nu.10.fo.19.
Tutor in teſtamento datus ⁊ per iudicem cōfirmatus an dicat̄ teſtamentarius.de tute.nu.9.fo.15.
Tutor ⁊ curator an habeant plenam adminiſtrationem.de tute.numero.7.fo.15.
Tutor ad ſuſcipiendā tutelam cogitur.de attil.tuto.nu.10.fo.18.
Tutor per pecuniā factus an poſſit remoueri vt ſuſpectus.de ſuſpe. tuto.nu.29.fo .25.
Tutor verus cōueniri nequit tutela durante. de auto.tuto. nu. 16. folio.20.
Tutor an debeat ſatiſdare.de ſatiſda.nu.2.fo.114.
Tutor ſuſpect⁹ multis ex cauſis ꝓbari poteſt.de ſuſpec.tuto. nu. 33. folio.25.
Tutor an teneatur pupillum alere pauperē.de ſuſpect.tuto.nu. 26. ⁊.27.fo .25.
Tutor quilibet de ſuſpecto accuſari poteſt.de ſuſpec.tut.nu.7.f.24.
Tutor preciſe gerere compellitur.de actio.§.actionū.nu.42.fo. 97.
Tutor conſtitutus quando adminiſtrare poſſit.de actio.§.actionū nu.39.folio.46.
Tutor qū pupillo autorizari poſſit.de auto.tuto.nu.2.fo.19.
Tutor quando noīe proprio facere dicatur ⁊ qū tutorio.de actio.§. actionem.nu.40.fo .96.
Tutor vel executor an poſſit cōtutori vel coexecutori vices ſuas cōmittere.de attil.tuto.nu.4.fo. 18.
Tutor ſi fuit alterius a tutela excuſatur niſi ſit libert⁹.de excuſa.tuto.vel cura.nu.52.fo. 24.
Tutor qū ob ſuſpicionis cauſam a tutela remoueri poſſit.quib.modis tute.fini.nu.7.fo. 20.
Tutor rationes reddere tenet̄ tutela finita.de attil.tuto.nu.18.f.19.
Tutor an poſſit iudicijs diuiſorijs agere.de actio.§.quedam.nu.15. folio.91.
Tutor ſuperſtes an poſſit adminiſtrare mortuo contutore. de attilia.tuto.nu.3.fo. 18.
Tutor qui adminiſtrare legitime impeditur de mala adminiſtratione non tenetur.de attilia.tuto.nu.5.fo.18.
Tutor dari poteſt feriata die.de attilia.tuto.nu.9. fo.18.
Tutor datiuus vocatur ſi nullus teſtamentarius vel legitim⁹ inueniatur.de attilia.tuto.nu.2.fo.18.
Tutor per defenſores ciuitatum ⁊ magiſtratus municipales dari poteſt.de attilia.tuto.nu.16.fo.19.
Tutor curator vel actor tutorē habenti efficacē non dat̄ .de cura.numero.10.fo.20.
Tutor ſolus procuratorē ad negotia facere pōt.de cura.nu.14.f. 20
Tutor pupillum autorare non cogitur.de actio.§.actionuꝫ.nu.43. folio.97.
Tutor autorizari poteſt pupillo ad teſtandum. de auto . tuto.numero.3.fo.19.
Tutor certe rei vel cauſe dari pōt quandoqꝫ.qui da.tuto.teſta.poſ. nu.9.fo.16.
Tutor datus in teſtamento qū a iudice confirmari debeat. de tute. nu.11.fo.15.
Tutor ad tempus ⁊ ſub conditione poteſt dari a teſtatore. qui da. tuto.teſta.poſ.nu.8.fo.16.
Tutor remotus in dubio putat̄ doloſus.de ſuſpec.tuto.nu.19.f.25.
Tutor qū pupillū derobaſſe preſumatur.de actio.§. actionum. numero.53.fo.97.
Tutorem malū nō habere vel omnino non habere paria ſunt.de curato.nu.15.fo.20.
Tutores legitimi quando ad adminiſtrandū accedere poſſint.de legi.agna.tute.nu.3.fo.16.
Tutores plures ſi inſtituti fuerint qs eorum in adminiſtratiōe p̄feretur.de ſatiſda.tuto.⁊ cura.nu.7.fo.21.
Tutores legitimi vocantur teſtamentarijs ceſſantib⁹.de legi.agna. tute.nu.1.fo .16.
Tutores quot ⁊ que remedia habeant ne ſatiſdare teneant̄.de ſatiſda.tuto.⁊ cura.nu.12.fo.21.
Tutores qui ſatiſdare teneant̄.de ſatiſd.tuto.⁊ cura.nu.1.fo.21.
Tutoris incerti datio eſt inualida.de lega.nu. 74.fo.47.
Tutores tres ſpecies ⁊ inter eos differentia.de actio .§. actionum. nu.37.fo.96.
Vaſallus ⁊ ſiles dn̄ium hn̄tes an poſſint diuiſoria intētare iudicia.de actio. §.q̄dam.nu.16.fo.91.
Vaſallus ſine venia dn̄m in ius vocare pōt.de actio. numero.157.folio.85.
Vectigalia noua inſtituens incidit in legem iuliam ambit⁹.de publi.iudi.numero.149.folio.136.
Vendicatio partis incerte qū admittatur.de re.diui.nu.55. fo.28.
Vendens ſcienter rem alienam furtum cōmittit. de vſucap.⁊ longi tempo.preſcrip.nu.25.fo.31.

Vendere rem ſuam qñ quis compellatur. de dona. nu. 23. fo. 33.
Venditio quando in ſcripto ⁊ qñ ſine dicatur. de emptio. ⁊ vẽditio. nu. 3. folio. 64.
Venditio dicit̃ perfecta dũ ſcriptura eſt in mundũ redacta. de empt. ⁊ vendi. nu. 2. fo. 64.
Venditio in quo a locatione differat. de loca. ⁊ conduc. nu. 19. f. 66.
Venditio rei dotalis etiam iuramẽto vallata nõ tenet. quib. alie. lic. numero. 7. fo. 33.
Venditio qñ perfecta dicatur. de fideicõ. reb. per fideicõ. relic. numero. 4. fo. 51.
Venditio pura quando perfecta dicatur. de emptio. ⁊ venditio. numero. 30. fo. 65.
Venditio ſine re ⁊ precio nõ perficitur. de emptio. ⁊ vend. nume. 10. folio. 64.
Venditio ⁊ locatio paribus ambulant paſſibus. de emptio. ⁊ ven. nume. 15. fo. 64.
Venditionem approbare dicitur exceptionem contra emptorẽ non opponens. de actio. §. preterea. nu. 20. fo. 102.
Venditionis natura que ſit. de actio. §. actionum. nu. 11. fo. 95.
Venditori qualiter ſuccurratur cõtra fraudem emptoris. de ſuſpe. tuto. nu. 32. fo. 25.
Venditor ↄſtituens ſe noĩe emptoris poſſidere an liberet̃ a traditione. de actio. §. actionũ. nu. 13. fo. 95.
Venditor an cogatur preciſe rem ſuam tradere. de emptio. ⁊ vend. nume. 14. fo. 64.
Venditor an preciſe cogi poſſit ad rem tradendã. de actio. §. actionum. nu. 9. fo. 95.
Veneficus capite punitur. de publi. iudi. nu. 68. fo. 133.
Venenum emens intoxicãdi cauſa nõ ſtatim punitur lege cornelia. de publi. iudi. nu. 69. fo. 133.
¶ Verba legis vel ſtatuti in multis caſibus poſſunt deſeri. de legit. patro. tute. nu. 5. fo. 17.
Verba iocoſa non ligant. de mili. teſta. nu. 9. fo. 36.
Verba ſtipulationũ qualiter formanda. de inutil. ſtipu. numero. 27. folio. 61.
Verba legis vel ſtatuti ſecundum materiam ſubiectam debent intelligi. de lega. nu. 1. fo. 45.
Verba directa que ſint: que obliqua ⁊ que cõmunia. de pupil. ſubſti. numero. 32. fo. 42.
Verba ſententie quãdoq; impropriari eſt neceſſe. de noxa. actio. numero. 4. folio. 112.
Verberans aliũ crimen priuatum iniuriarum cõmittit. de publi. iudic. nu. 111. fo. 132.
Verberare non dicitur pugnis cedens. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. numero. 12. fo. 9.
Verberare differt ab eo qđ eſt pulſare. de iniur. nu. 33. fo. 76.
Verberare quid ſit. de iniur. nu. 7. fo. 75.
Veritas eſt opinioni preferenda. de lega. nu. 35. fo. 46.
¶ Vicem plurium perſonarum poteſt quis ſubire qñ officia non ſunt repugnantia. in proemio ſecundo. nu. 8. fo. 2.
Vini bonitatem immutãs ex induſtria quantiplurimi tenet̃. de lege aquil. nu. 35. fo. 74.
Violenter dictio duplicem habet ſignificationẽ. de publi. iudic. numero. 114. fo. 135.
Violentia ex armorum delatione preſumitur. de publi. iudi. nu. 110. folio. 134.
Violentus etiam ſine armis dici poteſt. de interdic. nu. 69. fo. 123.
Vir matrimonium non contrahet cum filia quõdam vxoris ex alio viro nata. de nup. nu. 24. fo. 11.
Vir vxorẽ corrigere põt. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. nu. 10. fo. 9.
Vir pro iniuria vxori illata agere poteſt. de iniur. nu. 21. fo. 75.
Vir qui fundũ dotalẽ vẽdidit ipſe eũdẽ vẽdicare poterit. quib. alie. lic. numero. 5. fo. 33.
Vires patrimonij ſui ignorare preſumitur quis in actibus morientium. quib. ex cau. ma. non poſ. nu. 8. fo. 8.
Vis qñ dicat̃ illata cũ armis. de pub. iudic. numero. 101. fo. 134.
Vis illata punit̃ lege cornelia. de publi. iudic. nu. 99. fo. 134.
Vis qñ inferri dicatur. de publi. iudi. nu. 109. fo. 134.
Vitia realia q̃ ſint ⁊ que perſonalia. de vſuca. ⁊ longi temporis preſcrip. nu. 23. fo. 31.
¶ Vniuerſitas q̃ non poteſt ſtatuere non poteſt conſuetudinẽ inducere. de iure natu. gen. ⁊ ciui. nu. 67. fo. 6.
Vniuerſitatis eſſe dicuntur que ad ornatum ciuitatis efficiuntur. de rerum diuiſio. nu. 9. fo. 26.
¶ Vocãs in ius perſonas vocari prohibitas an incidat in penã. de actio. nu. 158. fo. 85.
Vocare temere in ius quis dicat̃. de pe. te. litigã. nu. 14. fo. 125.
Voluntas ex cõſuetudine diſponentis cõijcitur. de leg. nu. 61. f. 47.
Voluntas teſtatoris eſt attendenda in primis. de lega. nu. 11. fo. 45.
¶ Vſuarius colono ſtare tenetur. de vſu ⁊ habitatio. nu. 1. fo. 30.
Vſucapi que poſſint ⁊ que non. de vſuca. ⁊ longi temporis preſcri. nu. 21. fo. 31.
Vſucapi non dicitur res que reali vitio afficitur. de vſucap. ⁊ longi temporis preſcrip. nu. 39. fo. 32.
Vſucapio quare ⁊ quo iure introducta fuerit. de vſuca. ⁊ longi tpis preſcrip. nu. 18. fo. 31.
Vſucapio quid requirat vt publiciana cõpetat. de actio. nume. 33. folio. 79.
Vſucapio ⁊ preſcriptio quinq; requirunt. de vſuca. ⁊ longi tpis preſcrip. nu. 2. fo. 31.
Vſucapio quibus interrumpi poſſit. de actio. nu. 35. fo. 80.
Vſucapio an interrũpatur per actionem. de actio. nu. 165. fo. 85.
Vſucapio quid requirat vt ipſa legitima fiat de vſuca. ⁊ lõgi temporis preſcrip. nu. 10. ⁊ ſeq. fo. 31.
Vſucapione antiqua poſtpoſita res mobiles triennio vſucapiuntur tempeſtate noſtra. de vſucap. ⁊ longi temporis preſcrip. nume. 1. folio. 31.
Vſucapitur res ex adiudicatione iudicũ tradita titulo generali pro ſocio. de offi. iudi. nu. 39. fo. 129.
Vſus ⁊ vſuſfructus in quo conueniant ⁊ in quo differãt ⁊ nu. ſeq. de vſu. ⁊ habi. nu. 1. ⁊ ſeq. fo. 30.
Vſus ⁊ conſuetudo ⁊ iudicijs ſeruari debẽt. de ſatiſda. numero. 30. ⁊ ſeq. fo. 115.
Vſufructuarius fructus percipiens ante preſtitam cautionem an eos faciat eſſe ſuos. de vſufruct. nu. 6. fo. 30.
Vſufructuarius qñ fructus ſuos faciat. de rerum diui. nu. 67. fo. 28.
Vſuſfructus in quibus conſtituatur rebus. de vſufruct. nu. 8. fo. 30.
Vſuſfructus nec cedi poteſt nec alio mõ alienari. de vſufruct. nu. 13. folio. 30.
Vſuſfructus quid ſit. de vſufruc. nu. 2. fo. 30.
Vſuſfructus in ſubſtantia conſtitutus perimit̃ ea perempta. de vſufruct. nu. 1. fo. 30.
Vſuſfructus quot ⁊ quibus finiatur modis. de vſufruc. numero. 9. ⁊. 10. fo. 30.
Vſuſfructus qualiter ⁊ vbi ⁊ inter quos conſtitui poſſit. de vſufru. nu. 17. folio. 30.
Vſuſfructus finitur perempta re in qua conſtituebatur. de vſufruc. nu. 16. fo. 30.
Vſuſfructus domꝰ an dicat̃ an vero habitatio ſola: ſi vſumfructum eius relinquam habitãdi cã. de vſu. ⁊ habit. nu. 5. fo. 38.
Vtile quando per inutile vitiari poſſit. de inutil. ſtipu. nu. 7. fo. 61.
Vulnerans ſeruum vel quadrupedem tertio capite legis aquilie punitur. de lege aquil. nu. 33. fo. 74.
Vxor forum viri ſequitur. de pa. poteſta. nu. 5. fo. 10.
Vxor tantum de donatione propter nuptias lucratur quãtũ vir de dote. de dona. nu. 20. fo. 33.
Vxor res viri ſubripiens an poſſit puniri a poteſtate licet contra eã vir non poſſit agere. de actio. §. ſed furti. nu. 3. fo. 94.
Vxor mortuo marito debet ali in eius domo ⁊ eius bonis ante reſtitutionem dotis. de actio. §. fuerat. nu. 14. fo. 100.
Vxor marito furtum faciens an puniatur. de obliga. q̃ ex quaſi delicto. naſcun. nu. 39. fo. 72.
Vxor non priuatur dote ob delictum mariti. de public. iudi. nu. 38. folio. 131.
Vxor virũ de adulterio nõ accuſabit. de public. iudic. nu. 46. fo. 132.
Vxor an poſſit rem dotalem conſentiente viro alienare. quib. alie. lic. vel non. nu. 6. fo. 33.
Vxorem propriam rapere licet. de pub. iudic. nu. 117. fo. 135.
Vxorem ducẽs nulla dotis facta mentione an poſſit ad dotem dandam cogere. de actio. §. fuerat. nu. 8. fo. 99.
Vxores plures eodem tempore nullus poteſt habere. de nupt. numero. 23. fo. 11.

¶ FINIS.

¶ Commentaria mira eruditio ne referta doctiſſimi Juris vtriuſqꝫ profeſſoris domini Joannis de Platea in Inſtitutionum Libros quatuor fauſte ⁊ feliciter exordiuntur.

Summaria.

1 ¶ Leges celitus date per ora principum fuerunt promulgate.
2 Sapientia ciuilis res ſanctiſſima dicitur.
3 Judices cauſarum odio ⁊ fauore ⁊ ſpe premij non frangantur.
4 Jeſus hebraice: latine ſaluator dicitur.
5 Chriſtus grece vnctus latine interpretatur.
6 Imperator dictio cui ꝑmitꝰ ⁊ cui apō recētiores attributa fuerit.
7 Rex Francorum quare Imperatori non ſubdatur.
8 Imperator in terris eccleſie iuriſditionem nō exercet temporalē.
9 Imperator verus quis dicatur cum nr̄a tēpeſtate duo reperiant̄
10 Imperator per quos debeat eligi ⁊ an per papam poſſit deponi.
11 Ceſar quare ⁊ vnde Imperator dicatur.
12 Sectus de ventre preteritus teſtamentum rumpit.
13 Juſtinianus Imperator quare eo nomine appellatus.
14 Agnomina que ſint ⁊ quid operentur.
15 Laudatur quis in queſitis ex induſtria.
16 Acquirens quod ſibi ex ſucceſſione obuenit queſtum facere dicit̄.
17 Deus eſt in omni opere inuocandus.
18 Inſtrumentum an vitietur ſi nomen domini a notario omittat̄.
19 Judeus ⁊ hereticus teſtes eſſe non poſſunt.
20 Judeus Chriſtinianum a teſtimonio repellere poteſt.
21 Chriſtianus non debet vti cibis Judeorum.
22 Imperator dicitur propter triplicem coronam que ab eo ſuſcipit̄
23 Imperator an poſſit ante coronationem priuilegia concedere.
24 Imperator qualiter dicatur dominus orbis.
25 Imperator quare auguſtus dicatur.
26 Inſtrumentum carens ſigno tabellionis an valeat.
27 Genitiuus additus rebꝰ poſſedibilibus quadrupliciter regitur.

Proemium.

SAcratiſſimus Im-
perator noſter Juſtinianus ſuum deuo-
tiſſime inchoauit initium a nomine do
mini noſtri Jeſu Chriſti ſaluatoris vt pa
tet in princip. rubrice. ⁊ concor. in gloſſ.
1 allega. ⁊ nimirum † quia ipſe leges diui-
nitus per ora principum fuerūt promul
a gate[a]. l. fi. ver. ideoqꝫ enim. C. de preſcri.
long. tempo. et in aut. de fide inſtrumen. §. quia igitur. in princi.
colum. vj. viij. diſtinctio. quo iure. ⁊ clarius. xvj. queſtio. iij. nemo.
2 † Ideoqꝫ res ſanctiſſima appellatur ciuilis ſapientia. l. j. §. eſt qui
dem. ff. de var. ⁊ extraordina. cogni. cuius merito quis nos ſacer-
dotes appellat. l. j. in principio. ff. de iuſti. ⁊ iure. Quia igitur ſu-
mus ſumme cecitatis obumbratio: vt notat gloſſ. in. l. inter filios
C. famili. herciſcun. Et ipſe dominus noſter ieſus chriſtus eſt lux
in tenebris lucens. Joannis primo. Idcirco deuotiſſimi patris
Juſtiniani ritus ac veſtigia imitans. vj. diſtinctio. c. deus noſter.
Ad ipſius domini noſtri Jeſu Chriſti inuocationem ſumamus
exordium flexis ſaltem noſtri cordis genibus cum eius nomen re
colimus: vt in capitulo decet. de immunita. eccle. libro. vj. eiqꝫ hu
miles ſuppliciter porrigamus preces vt ſua ineffabili clementia
in nos celeſtis ſplendoris gratias infundat ſcientie eloquentie ac
cecitatis ſupplendo defectus: noſtriqꝫ ingenij modulum augen-
do imbecillem memoriam reparando vt huius libri ſcripturas
claue veritatis reſerare: dubiorum nodos diſſoluere: ⁊ obſcura
dilucidare valeamus: vt extra de reliq. ⁊ vene. ſanc. c. vnico. libro
vj. Efficiatqꝫ per ſuam ſanctiſſimam paſſionem vt fugatis errori-
bus vniuerſis tam a theorica quam a practica non diuertamus
a ſententia veritatis ſed ſaniora ſectemur conſilia. ij. queſtio. j. ca.
ſemper. ⁊ ca. deus omnipotens. noſtra vigili mente te ſemper ha
3 bentes quod ſcribitur in. c. primo de re iudica. libro. vj. † dum di-
citur caueant iudices ⁊ prudentes attendant vt in cauſarum pro
ceſſibus nil vēdicet odium vel fauor vſurpet: timor exulet premiū
aut expectatio premij iuſtitiam non auertat: ſed ſrateram geſtent
in manibus lances appendant equo libramine vt in omnibus q̄
in cauſis agenda fuerint ⁊ maxime in concipiendis ⁊ in ferendis
ſententijs pre oculis habeant ſolum deum illius imitantes exem
plum: ſcituri quod non magis alios iudicant quam iudicabun-
tur: vt dicitur in lege rem non nouam. C. de iudicijs. ¶ Hac bre-
ui inuocatione ⁊ monitione premiſſis omiſſis his que in princi-
pijs librorum queri conſuetum eſt vt que ⁊ quot ſint cauſe huius
operis: quid ſit ſubiectum: cui parti philoſophie ſupponatur: de
quibus vide per Azo. in ſumma. ⁊ alios docto. in princi. C. cuius
eadem eſt materia de qua hic tractatur. deſcendo ad titulum ſeu
rubrum noſtri libri quod tale eſt.

ST hoc rubrū ſeu rubri-
ca diuiditur i. v. partes. In prima inuocatur
nomen domini: vt patet in prin. rubric. In ſe-
cunda ponūtur nomina dirigentis librū tam
propria quam appellatiua. ibi imperator ce-
ſar ⁊c. In tertia ponitur nomen eius cui diri-
gitur. ibi cupide legū iuuentuti. In quarta parte ſubaudita per
glo. in verbo cupide. ponitur res que dirigit̄ ſeu ſalutatio princi-
pis ⁊ hic liber inſtitutionum. In quinta parte ponitur quedam
ſpecialis rubrica ad hanc conſtitutionem ſeu proemium. Nunc
4 deſcendo ad expoſitionem rubric. † Et dum dicit Jeſu dic qȯ hoc
fuit proprium nomen. ⁊ eſt nomen hebraicum quod eſt latine idē
5 quod ſaluator Chriſti. † chriſtus idem eſt quod vnctus: vt no. glo.
in aut. de here. ⁊ falci. ſuper rubri. col. j. In hoc enim nomine chri-
ſtus tres cōtinentur perſone: ſcilicet pater vngens: filius vnctus:
ſpiritus vnctio ab vtroqꝫ procedens. vt not. glo. in ver. chriſtum.
in aut. iuſiuran. quod preſta. ab his. colla. ij. de conſecra. diſt. iiij. c.
6 a quodā. ¶ † Sequitur imperator dicit Iſidorus quod hoc no-
men fuit primitus attributum ei cui totius rei militaris guber-
natio demādata erat. Sed poſtea ſenatus hoc nomen ad differen
tiam in aliorum regum ſoli cezari reſeruauit in perſona Octauia-
ni regnantis tempore natiuitatis chriſti. Et ſi opponitur quod
hoc nomen conueniat etiam ciuiliter patrifamilias ſic arguendo:
Imperator dicit̄ ab imperādo. ſed qlibet paterfamilias pōt impe
rare in domo ſua. l. in re mandata. C. mandati. ergo eſt imperator
Reſpōde quod paterfamilias poteſt imperare particulariter: ſed
imperator vniuerſaliter cum ſit dominus totius orbis. l. depreca-
7 tio. ff. ad. l. rhodi. de ia. † excepto rege francorum cui nō imperat q̄r
propter probitatem Karoli eſt exemptus. ⁊ exceptis regibus hy-
ſpanie quorum ſubiectionem preſcripſit papa Grego. cōtra impe
rium: vt not. glo. in. c. venerabilem. de elect. licet alibi glo. dicat qȯ
rex francorū ⁊ hyſpanie ſubſunt imperatori niſi doceant ſe exem
8 ptos. lxiij. diſtinc. adrianus. el. ij. † Idem nec in terris donatis ec-
cleſie in quibus non poteſt exercere temporalē iuriſditionem ſm
Inno. in. c. nouit. de iudicijs. ⁊ hoc voluit gloſ. in. l. j. §. cum vrbē.
9 ff. de offic. prefecti vrbis. † Sed cum hodie ſint duo imperatores. ſ.
conſtātinopolitanus ⁊ romanus quis eorū eſt verus imperator.
dic quod romanus: vt tenet gloſſ. xcvj. diſt. ſi imperator. nam cum
prius caput imperij eſſet conſtantinopoli ⁊ eccleſia eſſet oppreſſa
a rege Aſtulfo longobardorum et imperator conſtantinopolita-
nus requiſitus recuſaſſet preſtare auxilium: tunc papa tranſtulit
romanum imperium ad germanos: vt nota. in. c. venerabilem. de
electio. ſ. ad theutonicos ⁊c. qui vere germani nobiles appellant̄.
10 vt dicit glo. Joan. xxiij. diſt. quorūdam. † Et an propter crimina:
defectus ⁊ alias cauſas poſſit papa deponere imperatorem: ⁊ qui
ſunt electores q̄ habēt eligere imperatorē. ⁊ an ſolꝰ Papa electori
bus negligētibꝰ eligere vel in electione diſcordantibꝰ poſſit eligere
11 imperatorē vide iſta in gl. pe. in. c. cū aplice. de re iu. lib. vj. ¶ † Se-
quit̄ ceſar. dicit gl. imperator dicit̄ ceſar a Ceſare auguſto q̄ regna
bat tpe natiuitatis Chriſti. dic meliꝰ quod primo quilibet impera
tor dictꝰ eſt ceſar a ceſare Julio patre adoptatiuo ⁊ ſecundū alios
auunculo Auguſti ceſaris. i. Octauiani. Et ille Julius dictus fuit
Ceſar quia propter mortē matris in puerperio ceſus fuit in ven-
tre matris. l. ſi mater. C. de inoffi. teſta. ⁊. l. quod dicitur. ff. de libe.
⁊ poſthu. debet enim mulier mortua antequā ſepeliatur propter
partum viuum conſequendum in ventre ſcindi alias ſpiritū ani-
12 mantis dicitur quis perimere. l. necat. ff. de mor. infe. † Sed an ex-
ſeptus de ventre preteritus rumpit teſtamentū parentū ſicut iam
natus preteritus: ⁊ an faciat deficere fideicōmiſſum relictum ſub
conditione ſi peperit. dic quod bene rumpit teſtamentum. d. l. qȯ
dicitur. ſed non implet conditionem ſi peperit quia nō dicitur na
tus qui eſt ex ſecto vētre extractus. l. anniculus. §. falſum. ff. de ver.
ſigni. ¶ Sequitur flauius. ideo ſic dictus eſt quia ruffus fuit ſicut
13 fuit dauid rex legit̄ in primo regū. xij. c. ¶ † Sequit̄. Juſtinianus
hoc eſt nomen proprium imperatoris. ⁊ dicitur iuſtinianus quia
fuit filius Juſtini vt ipſemet dicit. j. de dona. §. eſt ⁊ aliud. ⁊ vnus
alter Juſtinianus fuit qui fuit filius Conſtātini de quo loquitur
c. habeo librum. xvj. diſtin. ⁊ ita intellige hic gloſſ. ſm Saly. ſuper
rubri. prime conſti. C. vel etiam pōt dici Juſtinianus ab Octauia-
no imperatore quo regnāte natus fuit xp̄s qui octauianus dictus
fuit in tantū iuſtus ⁊ longiſſimo tempore in pace rexit imperium
quod ſubditi vellent eum in deum adorare niſi Sibila tiburtina
perſuaſiſſet ei ne hoc permitteret: q̄r alius erat dominator omni-
bus quem ipſe neſciebat: ⁊ tunc oſtendit ei virginem Mariam in
ara celi cū puero propter quod non permiſit ſe tanq̄ deū coli ſm
Scadonum hyſtoriographum in hyſtoria quā Octauiano deſcri
14 bit vt refert Saly. in rubri. de no. co. compo. ¶ † Sequitur alama
nicus. hoc nomē cum ſex ſequentibus nominibus ſunt agnomina
id eſt ab euentu vt dicit glo. eſt enim nomen: prenomen: cognomē:
⁊ agnomen. vt. j. de lega. §. ſi quis in nomine. ⁊ l. ſi in nomine. C. de
teſt. ⁊ qn̄ error in iſtis vitiet dicā in. d. §. ſi quis in nomine. ⁊ dum

a ¶ Promul-
gate. vn̄ cice-
ro li. ij. de le-
gibus. Lex ē
neqꝫ hoīum
ingenijs ex-
cogitata: ne-
que ſcitū ali
qȯ populoꝝ
ſed eternum
qddā qȯ vni
uerſum mū-
dum regeret
imperādi ꝓ-
hibēdiqꝫ ſa-
pientia. Itē
idē li. ij. ꝺ na
tu. coꝝ lex eſt
recti ꝑceptio
prauique de
pulſio.

dicit francus non loquitur ſcd̄m Jo. fa. de regno francie: quia nō
dicitur ſubiectus imperatori: vt. ſ. dixi: ſed de quadam francia q̄
eſt in alamania de qua fit mentio in. c. j. de ſponſa. Et quero qua-
re facit mentionem potius de ciuitatibus queſitis quam de alijs
15 tamen regulariter omnes ſubſunt imperio. † Dic quod magis qs
debet laudari in eo quod acquirit ex ſua virtute ⁊ induſtria quā
in eo quod naturaliter ⁊ ex ſucceſſione ſibi peruenit in quo non
oportet nos laudari neqꝫ vituperari gl. no. eſt in. l. exp̄ſſiſſet. ff. de
16 capti. ¶ † Quid autem ſi quis acquirit quod ſibi ex ſucceſſiōe ob
uenit an dicatur queſtus an vero debitum vt ſic comprehendatur
a ſtatuto diſponente quod quis de ſuo queſtu teneatur ſoluere
collectam vel ſoluere decimas. ⁊ dicit Barto. quod dicitur que-
ſtum per tex. ⁊ glo. in. l. ſi emancipato. C. de in. ⁊ fac. igno. ⁊ ibi no.
per eum. Contra hoc facit vt potius dicatur debitum quam que
ſtus. l. j. de impo. lucra. de. lib. x. ⁊ ibi no. per Barto. ⁊. l. fina. §. pe.
C. de codi. ⁊. c. j. de alie. feu. per quod no. ibi per gl. ⁊ Bal. hanc. ſ.
partem ſequitur hic Joan. fa. facit quod no. dominus Angelus
de peruſio in. l. in ſuis. ff. de libe. ⁊ poſthu. dum dicit quod ſtatu-
tum diſponens. quod ſoluatur gabella de hereditate quam quis
percipit non arbitrabitur filius ad ſoluēdum pro hereditate pa-
tris q: non dicitur percipere talia bona hereditaria ſed potius
in eis dominium continuare per. d. l. in ſuis ſequentia nomina de
ſe patent in quibus tamen nota differentiam inter felicem ⁊ incli
tum: quia felix a virtute animi. ⁊ inclitus a geſtis magnificis no-
minatur. vt in glo. Item no. differentiam inter victorem ⁊ trium
phatorem quia victor dicitur hoſtes fugando triumphator poſt
17 victoriam triumphum recipiendo. vt in gl. ¶ † Nūc deſcendo ad
notabilia ſuper iſto rubro no. ex princip. rub. ibi in nomine domi
ni: quod in princi. cuiuſlibet operis debet precedere inuocatio di-
uini numinis. ⁊ eſt ratio in glo. j. in fi. quia inuocatione diuina ſe
18 quitur bonum: initium melius medium ⁊ optimus finis. ¶ † Sꝫ
quid ſi notarius omiſerit ponere nomen domini in inſtrumento
an vitiatur inſtrumentum. glo. tenet quod non valet inſtrumen-
tum vt in aut. vt prepo. no. impe. §. j. iuxta princi. quod no. Joan.
fa. eſſe verum in arduis ⁊ perpetuis negotijs. in paruis nō requi
ritur tanta ſolennitas. argumen. l. leuia. C. de accuſatio. ¶ Secū-
do not. ex eodem verbo coniuncta glo. j. quod hic imperator fuit
chriſtianus. ⁊ tamen faciendo leges inter paganos inuocat nomē
domini ex quo infertur primum documentum quod ſi tabellio
chriſtianus facit inſtrumentum inter iudeos poteſt apponere no
men domini noſtri ieſu chriſti ⁊ alia que denominantur ab eius
natiuitate nec vitiatur inſtrumentum quod tamen non licet ap-
ponere ipſis iudeis: quia videtur fieri in contemptione chriſtia-
ne fidei. vt. l. iudeos. C. de iudeis. lꝫ circa alia que non ꝯcernunt fi-
dem ⁊ circa iudicia contractus ⁊ tutelas liceat eis vti iure noſtro
l. iudeos. C. de iudeis ⁊. l. ſpadonem. §. iam autem. ff. de excuſatio.
19 tuto. † Fallit in teſtamento quia iudeus ⁊ hereticus non poſſunt
eſſe teſtes in iudicio contra chriſtianos: quia ſunt infames. l. fin.
⁊ aut. gazaros. C. de heretic. ⁊. C. de iudeis. licet teſti. ⁊. capitulo
primo de ſum. trini. ⁊ fide catholi. Fallit etiam in alijs caſibus in
quibus iudei ſeparantur a communione chriſtianorum no. in. c.
iudei. extra de iudeis licet poſſit eſſe teſtis in contractibus ⁊ teſtis
ne facultas probationum anguſtetur: vt. l. quandoqꝫ in fi. C. de he
reti. Gloſſ. tamen Barto. ⁊ Salyce. tenent in. d. l. j. C. de ſum. trini
ta. quod hodie non poſſunt eſſe teſtes contra chriſtianos etiam in
contractibus teſtamentis ⁊ alijs negotijs cum ſint infames pro-
pter dictam autenti. gazaros. ſed pro chriſtianis bene poſſunt te-
ſtificari contra iudeum. d. c. iudei. de teſtibus. nec obſt. equalitas
eſt ſeruanda in iudicijs. l. fina. C. de frut. ⁊ lit. expen. ⁊ de mu. peti.
c. j. quia illud eſt verum inter actorem ⁊ reum ſed non reſpectu te
20 ſtium. vt dicit gloſſ. in clemen. j. de teſtib. ¶ † Sed an iudeus po-
teſt repellere teſtem chriſtianum excipiendo cōtra eum de aliquo
crimine propter quod prohibetur a teſtimonio. Hoſt. dicit quod
ſic in. d. c. iudei. quia cum iudicetur lege romana ſecundum illam
excipere poſſunt. C. de iudeis. l. a iudeis. Sed nunquid valet pri-
uilegium impetratum a iudeis quod non poſſunt cōuinci a chri
ſtianis in cauſa ciuili vel criminali. dic quod non: vt in clemen. j.
de iudeis. licet aliqui domini temporales eos priuilegient pro-
pter magna lucra que ab eis conſequuntur vt dicit gloſ. in. d. cle.
j. ¶ Sed cum iudeus teſtificatur pro chriſtiano ſiue ortodoſo. vel
aſſumit tutelam chriſtiani qualiter iurabit. dic per legem dictaꝫ
moyſi. de cuius iuramento vide Specu. de iuramen. calū. §. reſtat
21 verſi. ſed pone iudeus. ¶ † Item an liceat chriſtianis vti cibis et
conuiuijs iudeorum dic quod non. quia in cibo ⁊ potu quis faci-
liter decipitur. xxviij. queſtio. j. omnes deinceps. Item attende ꝙ
licet iudeus poſſit habere officium publica autoritate ſed vtilita
te priuatum vt eſt tutela cura ⁊ commiſſoria teſtamenti: vt. d. l.
ſpadonem. §. iam autem. ff. de excu. tu. tamen non pōt habere offi
cium publicū autoritate ⁊ vtilitate. nec dignitatē ideo non poteſt
doctorari: vt in. l. fina. C. de iudeis. ⁊ ibi per Bartolum. ¶ Quid
autem in iuramento ſi iudeus iurat chriſtiano per xp̄m an teneat
ſeruare. dic qd̄ licet iudeus nō teneat iurare per religionē in qua

a ¶ Per aliuꝫ docēt clare tenet do. Pet. de ferra. in ſua practica in for. oppoſi. ꝯtra inſtru. in glo. negatur in fine.

non credit. vt. l. nō erit. in princi. rerū amo. tn̄ ex quo iurauit tenet
iſtud ſeruare dummodo ſit licitū quod iuratur q: multa nō debēt
fieri facta tn̄ tenent ſm̄ Inno. in. c. ⁊ ſi xp̄s. de regul. iur. ⁊ in text. ⁊
22 glo. ⁊ per Bar. in proe. ff. in princ. ¶ † Tertio not. ex verbo impe
rator qd̄ imperator proprie dicit imperator poſt triplicē coronam
ſuſceptam. ſ. ferream in alamania: coronā argenteam in Medio-
lano: ⁊ auream. de quibus per glo. in cle. de iureiuran. ante autem
23 coronationē vocat rex vt. c. venerabilē. extra de elec. ¶ † Et an pri
uilegia conceſſa ab imperatore ante coronationē valeant dic in. l.
bene a zenone. C. de quadri. preſcrip. ⁊ in ſpe. de reſcript. preſen. §.
ſi veritas. dic per Bar. in. l. ſed ⁊ reprobari. ff. de excu. tut. ⁊ licet iu
ra variare videant cōiter tenetur quod ſic. ⁊ ita tenet Joan. an. in
cle. vnica. de iureiur. in nouel. in. c. venerabilem. de electio. Quero
an ſicut imperator poſt coronationē poteſt concedere priuilegia:
ita ⁊ licentiatus poſt licentiā habeat priuilegia doctoralia. Bart.
24 tenet qd̄ nō in. l. athlete. C. de excu. tu. † An imꝑator ſit dn̄s orbis
dic quo ad protectionē qd̄ ſic nō quo ad dominiū rerum priuataꝝ
ſm̄ gloſſ. in proe. ff. Quid ſi imperator iniuriatur. dic quod papa
pōt adiri per ſupplicationē denunciatam. in. c. nouit. de iudicijs.
25 ¶ † Quarto. not. ex verbo auguſtus coniuncta glo. qd̄ imperator
debet eſſe huius propoſiti qd̄ ſemper augeat imperium ⁊ non mi-
nuat ⁊ propter hoc tenuit gl. quo. opor. epiſco. in prin. col. j. quod
non valuit donatio facta ab imperatore de terris quas donauit
eccleſie. de qua habes. lxiij. di. ego Ludouicus. vbi dicit glo. quod
imperator ſucceſſor poſſet illā reuocare. xv. diſt. c. cōſtantinus. con
trarium tenuit glo. in. l. j. §. cū vrbē. ff. de offic. prefec. vr. Iſta eſt ho
die magna queſtio de qua per Bar. in proe. ffoꝝ. ¶ Quinto not.
ibi cupide legū iuuentuti. modū mittendarū epiſtolarū ⁊ ſufficit
in epiſtola ꝙ qs ſe ſubſcribat ⁊ ſuum ſignum ſeu ſigillum apponat
a licet ſit ſcripta per alium[a] per. l. ad teſtium. §. ſi quis. ff. de teſta. Sic
etiā tabellio in inſtrumentis debet ſm̄ conſuetudinem apponere
ſignum ſuum q: ex eo facilius fit comparatio literarum ⁊ eſt pena
falſi illud maculare. l. interdum. in fi. ff. de pup. iudi. §. lex cornelia
⁊ per Bart. in. d. l. ad teſtiū. §. ſi quis. ⁊ in proemio ffoꝝ. Itē dum
26 dixit qd̄ eſt pena falſi notario maculare ſignum † nunquid vitiat
inſtrumentū carens ſigno tabellionis. Jo. an. in addi. Specu. tit.
de inſtru. edi. §. j. dicit qd̄ non cum hoc non continetur inter ſolen
nia ⁊ ſubſtentialia in inſtrumēto requiſita. de quibus in. l. genera
27 liter. C. de tab. lib. x. ¶ † Ultimo not. ibi domini Juſtiniani quod
genitiuus additus rebus poſſedibilibꝰ regit quadrupliciter. quā
doqꝫ ex natura cauſe efficiētis vt hic q̄nqꝫ ex natura cauſe materia
lis. vt. C. de nouo co. cōpo. in princi. rubri. quandoqꝫ ex natura poſ
ſeſſionis vt cum dicitur equus regacij ⁊ fundus coloni: vt in gloſ.
not. in. l. ij. §. j. ff. de orig. iu. quandoqꝫ ex natura eius quod eſt alte
rius. l. ij. §. j. ff. de relig. ⁊ ſumpt. fune. et hoc vltimo modo debet in
28 dubio intelligi ex prima ſignificatione genitiui. ⁊ ideo † ſtatutum
puniens occupantem rem alterius vel turbantem aliquem in ſua
poſſeſſione nō haberet locum in tenente vel poſſidente rem alte-
rius cum ſtatuta debent intelligi proprie: vt plene nota. per docto
res in lege omnes populi. ff. de iuſtitia. ⁊ iure. Sed tamen ex com
muni vſu loquendi habet locum per. d. glo. nota ff. de origi. iur. ⁊
l. j. §. fi. ff. nau. caup. ſtab.

1 Leges ſunt reipublice magis neceſſarie q̄ arma.
2 Calumniator quis ſit ⁊ quibus puniatur penis.
3 Preuaricator quis dicatur.
4 Tergiuerſator quis ſit.
5 Promulgare quid ſit ⁊ quid componere.
6 Commendatio quotuplex.
7 Bonus vel malus vel induſtrioſus quis iudicatur vnico actu.
8 Uicem plurium perſonarum poteſt quis ſubire quādo officia nō ſunt repugnantia.
9 Tabellio de facto proprio inſtrumentum conficere poteſt.
10 Magiſtratuum ordines qui ſint ⁊ qualiter vocētur.
11 Poteſtates terrarum ordinariam iuriſditionem habentes mero carent imperio.
12 Anteceſſores qui ſint.
13 Lex ⁊ conſuetudo in quibus eandem vim obtineant.
14 Conſuetudo generalis derogat ſpeciali.
15 Statutum an poſſit per deſuetudinē abrogari.
16 Lex deſuetudine non tollitur.

¶ Proemium Juſtiniani.

IMperatoriā maieſtatem. ¶ Premitte ſm̄ glo. qd̄ imperator in
principio reddit auditores attentos doci
les ⁊ beniuolos: attentos ex narratione la
boris componendo dociles ex compoſitio
ne breuis compēdij faciliter mentibus im
primendo: beniuolos: ideſt bone volunta
tis magnum fructum conſequēdo. partes
patent in glo. Et iſtud proemiū diuiditur in quinqꝫ partes. Pri
mo antipophorizando declarat qualiter duo ſunt neceſſaria ad
ſuſtentationem

ſuſtentationem imperatorie maieſtatis.ſecunda ibi:quorū.decla
rat qualiter imperator dedit operam vtriq̄ȝ.ſ.armis ⁊ legibus pro
bando per exēplum.tertia ibi:cūq̄ȝ hoc.declarat qualiter manda
uit hunc librum cōponi per tres viros.quarta ibi:igitur.declarat
qualiter mandauit hūc librū diuidi in quatuor libros.quinta ibi
ſumma itaq̄ȝ.concludit exhortādo iuuenes ad ſtudendum in hoc
libro propter quod efficiant prudentes ad gubernandū rēpubli-
cam.Pro ſuſtētatione reipublice duo ſunt neceſſaria.ſ.leges ⁊ ar-
1 ma.h.d.†Quod autē ſit magis neceſſarium reipublice an arma
a vel leges.dic quod leges [a] vt probatur eccle.ix.c.vbi dicitur.Me-
lior eſt ſcīa q̄ arma bellica.⁊ ſapiētie.vj.c.Melior eſt ſcīa q̄ vires
⁊ vir prudens quā fortis.⁊ Tullius primo officiorum.Spectan-
da eſt quidem magis decernendi ratio quā certandi fortitudo.
¶Not.primo ex prin.quod leges ⁊ arma habent concomitantiā
adinuicem adeo quod vnum ſemper indiget auxilio alterius vi-
delicet leges in diſponendo ⁊ arma in exequendo:vt hic ⁊ in.l.j.
2 in prin.C.de no.co.ꝯfirmando.¶†Scdo no.ibi calūniantium qđ
calūniator punitur diuerſis penis que ponuntur in glo.⁊ eſt calū
niator qui falſa crimina ſcienter intendit vt hic in ordinariis pu
nitur motu iudicis:vt.l.fi.C.de accu.⁊ ibi glo.⁊ per Bar.in.l.j.in
3 prin.ff.ad turp.†preuaricator eſt qui vera crimina ſcienter abſcō-
dit ⁊ cum reo colludit.l.j.in prin.⁊.§.preuaricatorem.ff.ad turpi.
Iudex tamen hoc videns poteſt ex ſuo officio inquirere ſecundū
Bar.in.d.§.preuaricatorem.⁊ eſt pena rei ⁊ actoris preuaricātiū
que eſſet impoſita ſoli reo ſi facta eſſet vera probatio.l.j.⁊ fin.ff.de
4 preuarica.†Tergiuerſator eſt qui ab accuſatione deſiſtit.⁊ eſt pe-
na quinq̄ȝ librarum auri.l.iij.in fi.ff.de preuarica.⁊ vide glo.ij.q.
iij.in prin.§.notādum qualiter puniatur calūniator preuaricator
⁊ tergiuerſator.⁊ an ſint publica iudicia ⁊ de eorum materia dic
vt.j.de publi.iudi.§.fi.⁊ ibi tibi de hoc plene dixi.

Quorum. ¶Hec eſt ſcda pars in qua imperator cōmē
dat ſe tam ab exercitio legali q̄ armigero ⁊ ꝓ
bat per exemplum.Nota ibi vigiliis.qđ debemus vigilare in ſtu-
dio:qꝛ vigilantibus ⁊ non dormientibus iura ſubueniunt.vt in
glo.Scdo no.ibi promulgatis q̄ compoſitis coniuncta glo.diffe-
5 rentiam inter promulgare ⁊ componere qꝛ†promulgare eſt de no
uo inuenire:ſed componere eſt videlicet adinuētum in melius re
formare qđ no.propter ſtatuta que debēt proprie ſumi ⁊ ſtricte in
telligi.l.j.§.is qui nauem.ff.de exerci.Tertio no.hic ꝙ imperator
ſe laudat ⁊ extollit.Sed dic ꝙ omnis laus in proprio ore ſordeſcit
6 xj.q.iij.c.ſi quis non obediat.†Solue ꝙ eſt quedam commēdatio
neceſſaria:quedam vtilis:⁊ quedam volūtaria.neceſſaria eſt per
miſſa in eo qui non aliter admittitur ad impetrandam veniā eta
tis niſi morum ſuorum inſtituta perhibentem que animi ⁊ teſti-
moniū vite honeſtioris edoceat.l.fi.C.de his qui ve.eta.impetra.
⁊.l.vnicuiq̄ȝ.C.de pri.ſac.ſcri.li.xij.vtilis eſt permiſſa vt qꝛ nouus
rector prouincie commendat ſe a bono regimine ⁊ iuſtitia pro be
neuolentia ſubditorum conſequenda.l.ſolent.§.ante omnia.ff.de
offi.procon.⁊.xxxj.di.c.tenere debet.ibi glo.Voluntaria vero com
mendatio ſi eſt notoria permittitur:vt hic.⁊.C.de no.co.compo.
in prin.Si non eſt notoria tunc modica commendatio eſt permiſ
ſa non magna.iuxta illud.Nec te collaudes ⁊c.⁊ hoc in commēda
tione de ſeipſo.alium autem licet commendare quantum pro veri
tate decet.l.ſiue in alia.ff.de off.procō.vltra vero q̄ deceat laudās
vitam bonorum ⁊ commendans vitam malorum peccat mortali
ter.xlvj.di.c.ſunt nonnulli.qꝛ non oportet laudando augeri mali
tiam.l.j.§.perſuadere.ff.de ſer.cor.Quarto no.glo.in verbo proui
dentia.qđ prouidentia conſiſtit circa tria.ſ.memoriam preteritorū
ſcientiam preſentium ⁊ prouidentiam futurorum.

Cumq̄ȝ. ¶Hec eſt tertia pars in qua imperator declarat
qualiter ⁊ quibus mandauit hunc librum cōpo
ni.¶No.ibi ſolertia coniuncta gl.in verbo quorum.ꝙ in viris ele
ctis ad gubernandum rēpublicam debet eſſe ſolertia ſcīa ⁊ fideli-
tas.⁊ iſta per ar.demonſtrantur:qꝛ opus laudat magiſtrū vt hic
in glo.in ver.argumentatio ⁊ hoc no.pro ſermocinādo ex iſto tex.
7 dum dicit multis rerum argumentis patet ꝙ†ex vnico actu quis
non poteſt iudicari bonus vel malus vel induſtrioſus vt hic.⁊.l.
j.C.quibus ⁊ aduer.quos.qđ intellige niſi ex propoſito deliquiſſet
qꝛ tunc obtinet regula iuris ſemel malus.li.vj.⁊ qđ ibi per Dy.ſꝫ
in dubio omnis preſumitur bonus:vt.l.non omnis.§.a barbaris
ff.de re mili.⁊.l.ſi cui.§.eiſdem.de accu.⁊ in.c.vnico.de ſcruti.⁊ in
c.dudum.de preſum.Sed quid ſi reperiatur feciſſe bonum ⁊ ma-
lum an iudicabitur bonus vel malus dic ꝙ inſpicitur qđ magis
facere conſueuit vt ſi plus boni faciat debeat iudicari bonus:ſi
plus mali faciat iudicetur malus.arg.l.queritur.ff.de ſtatu ho.l.
ob carmen.§.fi.ff.de teſti.dic eum cenſendum talem qualē vulgus
appellat ſicut is dicitur bene vel male facere facta ſua ⁊ vti ſubſtā
tia ſua prout vulgus practicat vt no.glo.in.l.vbi adhuc.C.de iure
do.Et adde ꝙ ratione patris vel patrie quis preſumitur bonus
vel malus vt dicit glo.in aut.de referen.in fi.col.ij.⁊.l.quiſquis.§.
filij vero.C.ad.l.iul.maie.⁊.l.qđ ſi nolit.§.mancipia.ff.de edil.edi.
vbi dicit glo.Sepe ſolet filius ſimilis eſſe patri.⁊ arbor mala non
poteſt bonos fructus facere.Item adde ꝙ malus per potentiam
emendatus vlterius malus non dicetur.l.qđ ita.ff.de edil.edic.⁊
capitulo teſtimonio.de teſtib.⁊ not.per Ioan.andre.in.d.c.ſemel
malus.quaſi dicatur nouus homo renouatus.l.di.c.ferrum ⁊ dic
vt ibi no.⁊ per hoc conſuluit bar.in conſilio ſuo qđ incipit mini-
ſtri fratrum.ꝙ blaſſemans deum ⁊ deinde emendatus per confeſ
ſionem factam ſacerdoti ⁊ abſolutionem obtentam dicatur habe
re pacem ab offenſo vt ſic poteſt extrahi de carceribus vigore ſta-
tuti dicentis qđ habens pacem ab offenſo extrahatur de carceri-
bus qꝛ ſi deus terrenus.i.imperator remittit ſuam iniuriam calo
re vel leuitate prolatam.l.vnica.ſi quis impera.maledi.multo ma
gis deus qui non vult mortem peccatoris ſed vt conuertatur ⁊ vi
uat:vt dicit glo.in aut.vt non luxu.contra naturam.in princ.col.
8 vj.¶†Scdo no.ibi magiſtro ⁊ ex queſtore.ꝙ quis poteſt ſubire vi
cem plurium perſonarum vbi officia non ſunt repugnātia vt hic
⁊.l.ſi.conſul.ff.de adop.⁊ debitum ſalarium cōſequetur:vt in aut.
vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§.illud tamen.col.ij.⁊ ibi glo.ſup ver-
bo ſuo officio.ſecus ſi officia ſunt repugnantia.l.ille a quo.§.tem
peſtiuum.ff.ad tre.⁊.l.fi.ff.de offi.preto.⁊ ideo ſi eſt commiſſa ele-
ctio vni non poteſt eligere ſeipſum:qꝛ non poteſt ſubire vicem eli-
gentis ⁊ electi.ſecus ſi eſt ꝯmiſſa pluribus qꝛ poteſt eligere vnum
9 ex eis.⁊ per glo.in.l.plane.ff.qđ cuiuſq̄ȝ vni.no.†ſic etiam tabellio
non poteſt conficere inſtrumentum de ſuo facto proprio qꝛ nō po
teſt ſubire officium tabellionis ⁊ patris maxime qꝛ tabellio equi
paratur teſtibus.l.domicius.ff.de teſta.⁊ nullus poteſt eſſe teſtis
de ſuo facto proprio.l.nullus.ff.de teſti.⁊ qꝛ ad ipſum tabellionē
recurritur pro veritate ⁊ fide ſui inſtrumenti.l.ſi quis decurio.cū
ſua gl.C.de falſis.contra ſe autem bene ſtaretur ſcripture tabellio
nis per.l.non putauit.§.ſua manu.ff.de contratab.⁊ de hoc dic ꝑ
Bar.in prealle.l.ſi conſul.ff.de adop.¶Tertio no.ibi no.ibi no-
ſtra autoritate.argu.qđ conſilium ciuitatis habens autoritatem
a populo vel ipſe populus poteſt committere certis ſapientibus
vt ſtatuta faciant dummodo eis conuocatis ſpecialiter commit-
tant vt hic.ibi ſpecialiter facit.l.ij.§.poſtea ne diutius.ff.de orig.
10 iur.per Bar.in.l.omnes populi.¶†Quarto no.ibi viris illuſtri
bus.coniuncta glo.hic ⁊.l.qui indignus.ff.de ſenato.qui ſint ordi
nes magiſtratuum primi diſcenſiui ſunt etiam ſuperilluſtres:vt
papa imperator conſul:⁊ patricius.Secundi illuſtres vt ſenator
prefectus pretorio orientis vel illiriciani prefectus vrbis queſto-
res ⁊ comes donationum que fiunt in curia principis ⁊ prefectus
pretorio.Tertij ſunt ſpectabiles:vt magiſtri militum:pretor:pre-
fectus vigilum:proconſul:prefectus auguſtalis:prefecti egypti co
mes rerum priuatarum:comes orientis:⁊ comites prouincias
regentes ⁊ colloſani non tamen comites italie ⁊ alamanie ſunt
ſpectabiles ſed clariſſimi.Quarti ſunt clariſſimi:vt preſides pro-
uinciarum:rectores ciuitatum.Quinti ſunt infimi:vt defenſores
ciuitatum vel locorum vel magiſtratus municipales qui non co-
gnoſcunt vltra tres aureos:⁊ iudex pedane⁹ cognoſcit de paruis
cauſis.⁊ rationales.i.procuratores ceſaris.⁊ iſti quinti nō habēt
ſic merum imperiū ſuperioris ſcđm glo.hic poſitam.vnde verſus
Illuſtris primus medius ſpectabilis imus.Aſſumptio clarum
11 cepit habere gradū.†Et ex his patet qđ licet poteſtates terrarū
habeant iuriſditionē ordinariam:vt no.Spec.in ti.de iudi.ordi.
§.conſtituit.tñ non habent merū imperium.⁊ ideo mutilatio mē
brorū ⁊ amputatio capitum quā exercent procedit ex vſurpatiōe
meri imperij ſecundum eundem Spec.in tit.de iudi.or.§.j.iuxta
prin.⁊ hoc voluit glo.in aut.de defen.ci.§.nulla.in glo.magna in
ver.iuriſditionē.dū dicit ꝙ licet non habeant merū imperiū tñ
contrariū ſeruant ex conſuetudine qꝛ quibuſdā ciuitatibus con-
ceſſum fuit quondā a principibus vt a Federico longobardis.di-
cit tamen Bal.ꝙ princeps poteſt quandoq̄ȝ reuocare hanc p̄ſcri-
ptionem ⁊ conſuetudinem qꝛ contra abſolutam principis pote-
ſtatem non poteſt preſcribi.⁊ omnis conſuetudo contraria poteſt
ab eo caſſari:vt de conſan.c.j.de ſepul.vio.l.iij.§.diuus.aut.naui
gia.C.de furtis.cum ſimi.Item ex iſto tex.dum dicit anteceſſori-
12 bus patet coniuncta glo.†qđ doctor ſcientia precellens appellat
anteceſſor vt hic.⁊ in proemio ffo rum.§.quos vero.vbi glo.expo-
nit anteceſſores.i.doctores.Item vocatur preceptor:vt.l.ſi edib⁹
ff.de dam.infec.Item appellatur profeſſor vt in proemio fforum.
§.ſed ⁊ contra nos.Item appellatur magiſter:vt in proemio ffoꝝ
§.his igitur.⁊ in cle.j.⁊.ij.de magiſtris.vbi glo.dicit ꝙ in italia in
iure ciuili vel canonico vocantur doctores:⁊ in artibus aliis vo-
cantur magiſtri ſed vltra montes communiter omnes vocāt ma-
giſtros.Et not.qđ in italia ſolum ibi nominat ſtudium bononie
tanq̄ primum ⁊ precellens cuius priuilegium fuit ꝯceſſum a theo
doſio minore regnante anno domini.ccccxv.¶Quinto not.tam
aures quam animi.i.tam auditus qui eſt vnus de quinq̄ȝ ſenſib⁹
corporis quam animum intellectus.reuoluit enim ⁊ ſyllogizat ſe
pius in mente intellectus ⁊ animus id quod audit.⁊ ꝓbatur hoc
dictum qꝛ nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu.ſenſus
enim corporei de quibus in.l.quod meo.ff.de acqui.poſ.ſunt por
te intellectus:vt hic ⁊.j.de gradibus.§.agnationes.ibi quam per-

a ¶Quod le
ges.hū loqt
nā leges ra-
tione ⁊ cōſi-
lio nitunt.
q̄ in oībus
contractib⁹
primo ſunt
neceſſaria te
ſtante ſallu-
ſtio.Ante-
quā icipias
cōſulto ⁊ cū
conſulueris
mature fctō
op⁹ eſt.Pri
cipes vtētes
cōſilio plus
ſibi ſubiici-
unt quā tu
mltu armo
rū iuxta Se
nc.ſentētiā
ſubmitte te
rōni ⁊ oīa ſu
biicies tibi.

aures animi. per Barto. in tractatu de teſte. ⁊. l. ij. §. omnibus. C.
de vete. iur. enu. ibi ne tamen ſenſus. ¶ Sexto no. ibi initiū nobis
⁊ finis quod ſcientia legalis eſt infinita qđ non contingit in aliis
artibus. vt dicit hic glo. in. l. ij. ff. de iu. ⁊ fac. igno.

Igitur. ¶ Hec eſt quarta pars in qua imperator mādauit hunc librum diuidi in quatuor libros. ⁊ not.
hic glo. in ver. eaſdē. quod partitio ſeu diuiſio tria operatur. nam
animū legentis incitat mentē intelligentis preparat ⁊ memoriam
artificioſe reformat. ¶ Itē not. glo. in ver. elementa. que tractat de
proprietate ⁊ natura quatuor elementorum ex quibus conficiunt
complexiones hominum. ¶ Itē not. ibi: in deſuetudinem. de con-
traria conſuetudine quia conſuetudo derogat legi.

Summa itaq. ¶ Hec eſt vltima pars in qua imperator exhortatur iuuenes ad ſtu-
dendum in hoc libro. ⁊ not. glo. in hoc verbo alacri. quod affectio
13 ad opus dat cauſam perficiendi illud. ¶ † Item not. quod cōſue-
tudo ⁊ lex quantū ad obſeruantiā ⁊ deciſionē negotiorum parem
vim obtinent. l. de quibus. §. inueterata. ff. de legi. Sed inter ſe lex
generalis ſequēs cōſuetudinē cōtrariā iuuat cōſuetudinē etiā ſpe
cialem ſi de ea eſt facta ſpecialis mentio. l. iij. §. diuus. ſm veruꝫ in-
14 tellectum. ff. de ſepul. vio. ⁊ in. c. j. de conſti. lib. vj. † ⁊ ecōtra genera
lis cōſuetudo derogat ſpeciali legi. l. vēditor. §. ſi cōſtat. ff. cōia pre
di. Fallit in caſibꝰ in quibꝰ nō tenet cōſuetudo cōtra legē. Primus
eſt ſi cōſuetudo eſt cōtra legē diuinā: qꝛ lex humana nō pōt tollere
legē diuinā; ſed bene eam diſtinguit. no. in. l. fi. C. ſi contra ius vel
vtili. pub. Scđo ſi eſt cōtra lege naturalē: qꝛ ius naturale eſt innu
merabile. ſ. de iure natu. gen. ⁊ in. §. ſed naturalia quidē. Tertius
ſi eſt cōtra iuſgentiū qđ eſt iure naturali inductum. l. oēs populi.
de iuſti. et iu. ⁊. ſ. de re. diui. §. ſingulorum. Quartus ſi eſt contra liber
tatem eccleſie. vt in auē. caſſa. C. de ſac. ſan. ec. Quintus ſi eſt contra
vtilitatē publicā qꝛ tunc non valet ſicut nec lex. vt. l. nec dānoſa. C.
de preci. imper. offeren. Sextus ſi lex precedēs eſt derogatoria con-
ſuetudini ſequēti. vt in auē. nauiga. C. de fur. ⁊. C. de vſur. l. eos. reli
qua ad ꝯſuetudinē ſpectātia dicā. ſ. ti. ij. §. ex nō ſcripto. ⁊ ibi in gl.
15 de hoc. ¶ † Quero ſi factū eſt ſtatutū nūq̄ tñ fuit practicatū ſꝫ potiꝰ
practicatū ꝯriū an tale ſtatutū per deſuetudinē ſit abrogatū: dic qđ
ſic. qꝛ nō fuit moribus populi cōprobatū ſed potius cōtraria con
ſuetudine rationabili et ꝓſumptione ſublatū vt hic. ⁊. ff. eo. l. leges
⁊ glo. in. c. j. de treuga ⁊ pa. ꝙ lex per deſuetudinē. i. per nō vſum vt
qꝛ nō venit caſus non tollat. eſt caſus in. l. vetuſtiſſimā. in princ. C.
de iure dominij impe. que dicit obſeruationeꝫ vetuſtiſſimam que
vſitata non eſt a tempore cuius non extat memoria corrigimꝰ. Si
ergo corrigit tenet. vt. ff. de iniuſto rup. teſta. l. nam ſi ſub conditio
ne ſm Cy. ibi ⁊ ideo ſi vigore ſtatuti vel prouiſionis preſtare alicui
debes ſubſidium in caualcatis vel cōpetit tibi ius faciēdi aliquaꝫ
electionē licet ſteteris per centū annos quod nō preſtiteris vel nō
elegeris vt quia non venit caſus non propterea es liberatus. l. in
filiis. C. de decurio. lib. x. ⁊ ibi per Barto.

¶ De iuſtitia ⁊ iure. Rubrica.

1 Iuſtitia inter virtutes primas tenet.
2 Argumentum a rubricis an valeat.
3 Iuſtitia tantū dat tarde venienti quantū qui cito venit.
4 Iuſtitia qualiter definiatur.
5 Iuſtitia quid operetur.
6 Iuſtitia an fuerit prius in rerum natura q̄ ipſum ius.
7 Offendere ſeipſum an liceat.
8 Sacerdos velut perſona publica omnibus quorum intereſt ſtipu
lari poteſt.
9 Sacerdos tabellionatus officium exercere nequit.
10 Magiſtratus qui eſt tabellio inſtrumentum de actis coram ſe ge
ſtis conficere nequit.
Iudex chartularius acta corā ſe geſta ſcribere poteſt.

IUſtitia. ¶ Premiſſo proemio imperator tractaturꝰ de iure premittit
de iuſtitia a qua tanq̄ a ſua matre nomē deſcēdit
l. j. in prin. ff. eodem. Et enim ius tanq̄ filius ⁊ mini
ſter iuſtitie ſicut actio eſt filia obligationis vt hic
dicit glo. Uel dic qđ imperator tractaturꝰ de legali
1 philoſophia incipit a digniori parte ſue materie. ſ. a iuſtitia † que
inter ceteras virtutes obtinet principatū. vt in auē. vt oēs obedi.
iudi. prouin. col. v. Et not. hic glo. in verbo vel dic hic plerūq; qđ
q̄nq; rubrica eſt generalior nigro vt hic ⁊ i gl. ſ. de obli. q̄ ex delict.
ſuper rubrica. ⁊ ecōuerſo nigrū eſt generalius q̄ rubrica: vt no. gl.
in auē. de ince. nup. in prin. in verbo illicitas. col. ij. in qua gl. dicit
originē ſuā fuiſſe de florētia lꝫ Cremone habitatio ſui ſtudij fuerit
in villa ricardine comitatꝰ bononie vt vult gloſſ. in. l. auia. §. titia
2 ff. de annu. leg. ¶ † Sꝫ an a rubricis lꝫ arguere. dic qđ ſic ꝓut arguit
glo. in. l. j. C. de fideiuſ. do. dē. ⁊ ꝑ Bar. in. l. j. ff. ſi cer. pe. ⁊ eſt rō qꝛ ru
brica dꝛ eſſe de tex. Iđ ſcriptor q ꝓmiſit ſcribere librū tenet ſcribe
re rubricas ſm Jo. an. in ꝓemio ſexti libri. i gl. no. rubricā i verbo
titulis. Item ſi non reperitur nigrū vr ꝙ rubrica ex ſe diſponat.
vt vult glo. in. l. j. §. j. ff. ſi quis te. liber. eſſe iuſ. fue. Item vbi tex. eſt
dubius qualiter patet tex. intelligi no. vt vult glo. in. l. vnica. C. ne.
tertio prouo. li. Item vbi rubrica eſt negatiua ⁊ prohibitiua non
poteſt renunciari per partes tali diſpoſitioni vt no. gl. in. d. l. j. C.
ne fide. do. den. etiam cum iuramento vt ibi no. Bar. Item an ru
brice canonum poſſunt allegari in cauſis. dic per Cardi. ix. diſt. c.
quis neſciat. ⁊ adde que dixi. ſ. de act. in rub. ¶ Titulus iſte diui
ditur in. v. partes. Primo ponit diffinitionem iuſtitie. Scđo ibi:
iuris prudentia. ponit diffinitionem iuris prudentie. Tertio ibi
hoc igitur declarat a leuioribus eſſe inchoandum. Quarto ibi: iu
ris precepta. ponit precepta iuris. Quinto ibi huius ſtudij. ponit
diuiſionem iuris. No. ex prin. diffinitionem iuſtitie. ⁊ tres alias
3 diffinitiones ibi in glo. in qua no. ibi: iuſtitie diuine † ꝙ diuina iu
ſtitia tantum dat venienti in ſero quantū in mane qꝛ eccleſia nūq̄
claudit gremiū redeūti. vt in epiſtola inter claras. in fi. C. de ſu m.
tri. ⁊ fide ca. ⁊. c. ſuper eo. de hereti. in. vj. ſecus in humana: qꝛ ſi de
bes mihi operam diurnam ⁊ venias i ſexta hora diei nihilominꝰ
teneris mihi nomine totius diei. l. ij. in fi. ff. de ann. le. qꝛ pars ope
re per horas ſolui non poteſt. Ideo licet hodie preſtes mihi ſex
horis operam: cras aliis ſex horis non liberaberis. l. iij. cum gl. ff.
de ope. li. ⁊ vide aliam diffinitionem iuſtitie in auē. vt omnes obe.
4 iudi. prouin. in prin. col. v. videlicet. † Iuſtitia eſt virtus preci pua
aliarum domina per quam reguntur omnia. ⁊ ſine qua factuꝫ eſt
5 nihil. ⁊ Tullius. ij. officiorum. † Iuſtitie tāta vis eſt vt nec illi qui
dem qui maleficio aut ſcelere paſcuntur poſſint ſine illa particula
viuere. Nā qui eorum cuipiam qui vna latrocinantur furatur ali
quid aut capitis ſibi nos in latrocinio ⁊c. quidem loco reliquit
ille qui archinata dicitur qualiter predam diſtribuat aut inficia-
6 tur a ſociis aut relinquatur. ¶ † Quero qđ fuit prius vel iuſtitia
vel ius: videtur qđ iuſtitia: qꝛ ius dicitur a iuſtitia. l. j. ff. eo. in op-
poſitum qꝛ primo ius per hanc diffinitionem hic in principio po
ſitam. dic aut conſideratur ius prout eſt in habitu hominis ⁊ tūc
ius ⁊ iuſtitia fuerunt vno tempore pariter. Aut conſideratur ius
prout eſt in actu ⁊ tunc fuit iuſtitia prius ⁊ poſtea ius. ⁊ ſic intel-
ligit. l. j. ff. eo. ¶ Sꝫ hic intelligit ꝓut eſt i habitu nā iuſtitia eſt vir
tus in gñe conſecutiuum illius iuris vt hic i gl. §. iuriſprudētia. ⁊
per Bar. in. l. j. ff. eo. Et no. ꝙ ius eſt genus comprehendens ſub ſe
leges ⁊ multas alias ſpecies iuris: vt. ſ. ti. j. §. conſtat. ⁊ dicitur ius
qꝛ iuſtum videtur. vnde non dicitur iudex niſi ſit iuſtus ⁊ cum iu
ſtitia iudicet: vt in. c. ius generale. j. di. Item no. diffinitionem iu
ris prudentie. diffinitionem iuris prudentie habes in. l. j. in prin.
ff. eo. qꝛ ius eſt cuius merito quis nos ſacerdotes appellat. Item
no. in. §. his generaliter. qđ a leuioribus eſt inchoandum. Itē ani
mus ſtudentis non eſt grauandus multitudine ⁊ ponderoſitate
rerum ne preſtetur ei cauſa diffidendi ⁊ a ſtudio auertendi. ⁊ not.
hoc dictum Salomonis in glo. ſuper ver. auertit. §. iuris ꝓcepta
que ſunt precepta iuris ⁊ iſta equiualent diffinitioni iuris ſcđm
glo. ideo eam non poſuit. Quero dum dicit tex. alterum non lede
7 re. i. offendere † an liceat offendere ſe ipſum: videtur quod ſic per
hunc tex. a contrario ſenſu ⁊ quia dolus delinquentis non infert
ſcienti. l. cum donationis. C. de tranſacti. ⁊ qꝛ ſeruo naturaliter li-
cet in ſeipſum ſeuire. l. ſed ſi damnum. §. ſed a queſtionis. ff. de pe-
culio. Sed dic contra qꝛ nemo eſt dominus membrorum ſuorum
l. liber homo. ff. ad. l. aquil. ⁊ qui ſibi non pepercit quomodo aliis
perceret. dicit tex. in. l. ij. ff. de his qui ſi. mor. conſci. ⁊ eſt text. in. l.
omne delictum. §. qui ſe. ff. de re mili. ⁊. l. ſi quis aliqđ. §. fi. ff. de pe.
in quo diſtinguitur aliquis ſe vulnerauit vel mortem ſibi conſci-
uit impatientia doloris: vt in patre qui audiuit mortem filij ſui
ſe vulnerauit vt. d. l. ij. de his qui mor. ſibi conſci. ⁊ ibi per Barto.
aut tedio vite aut morbo. aut furore aut pudore: ⁊ tunc non puni
tur. aut fecit hoc metu criminis: ⁊ tunc quia voluit ſe occidere et
non perpetrauit capite punitur. d. l. omne delictum. §. qui ſe. cum
concor. ibi alleg. in glo. ⁊. l. j. in fi. ff. ad ſille. ⁊ ideo clericus ſe percu
tiens erit excommunicatus per canonem dicentem ꝙ percutiens
clericum ſit excommunicatus. xvij. q. iiij. ſi quis ſuadente diabolo
licet hic Joan. fa. teneat oppoſitum ꝙ non ſolum eſt prohibitum
ſeuire in ſeipſum: ſed etiam non poteſt permittere vt in ſe quis ſe
uiat. punit enī iniuria quātūcūq; in volētē facta ſit. l. j. §. vſq; adeo
ff. de iniur. ⁊. l. lege corne. §. fi. ff. de ſica. poſſum permittere alicui
quem offendi vt iudicet in vno prout vult dummodo arbitrium
boni viri non excedat gloſſ. not. eſt in. l. penul. ff. de arbi. Item an
magis peccet delinquens in ſe vel in alium gloſſ. in auten. vt iud.
ſine quoquo ſuffra. §. eos autem colum. ij. ¶ Item no. in. §. huius
ſtudij. diuiſionem iuris: quia quoddam eſt publicum quoddam
priuatum. Item quoddam eſt ius naturale ⁊ quod ius gentium ⁊
quoddam ius ciuile de quibꝰ dicetur inferius. Et not. glo. in ver
bo rei romane. quod ius publicum conſiſtit in ſacris ſacerdotibꝰ
⁊ magiſtratibus. reipublice enim intereſt quod ſint ſacerdotes ſa
cra adminiſtrantes. Item quod ſint magiſtratus ius reddētes et
8 tunc patet ꝙ † ſacerdos eſt perſona publica ⁊ iđ pōt ſtipulari oībus
quorum intereſt in caſu ad ſe ſpectanti vt in reſtōne vſurarum. vt
in. c.

in.c.quāq̄.de vſur.li.vj.ſicut pōt ſtipulari alteri ſeruus publicus.
j.de adop.§.cum autem.⁊.l.generaliter.ff.de adop.ſed in caſu ad
ſe nō ſpectanti nō poteſt cū nō ſit de pſonis que poſſint alteri ſti-
pulari enumeratis per glo.j.de inuti.ſtipu.§.ſi quis alij.licet eniꝫ
ſacerdos eſſet tabellio tamen poſtq̄ eſt in ſacris debet ſibi interdi
ci officium tabellionatus in.c.ſiue.extra ne cleri.vel mo.ſi tamen
poſt interdictionē conficeret inſtr̄m tenet niſi eſſet excōicatus ſm
Hoſti.ibi ſimiliter ⁊ magiſtratus cū ſit publica perſona pōt alte-
ri ſtipulari in his que ſpectant ad eius officium ⁊ acquirit vtilem
actionem ſine ceſſione eius cui ſtipulatur.l.j.§.exigere.ff.de mag.
10 cōue. ¶†Sed quid ſi eſt tabellio an poteſt ſcribere geſta coram ſe
acta. dic q̄ nō:quia tractatur de ſuo ⁊ alioꝝ preiudicio:ideo debet
adhibere publicum tabellionem ſi poteſt adhibere vel adhibeat
duos viros idoneos iuratos.vt dicit text.in.c.quoniā contra fal-
ſam.extra de proba.⁊.c.cum a nobis.de teſti.niſi eſſet ſtatutuꝫ vel
conſuetudo ciuitatis vel caſtri quod ſcribere poſſit.vt in.c.cū di-
lectiſſimi.de fide inſtru.⁊ per Bar.in.l.ij.de ſtipula.ſer.Et not.qḋ
licet nō credat iudici quātū ꝯſtat ꝑ acta tñ credit iudici ⁊ notario
11 ſimul ſm Inn.in.d.c.qm̄.†Itē adde iudex chartularius q hꝫ iu-
riſditionē volūtariā ſiue adminiſtrationē poteſt ſcribere acta ge-
ſta corā ſe ⁊ eius iuriſditio pōt prorogari.⁊ pōt ꝓhere autoritateꝫ
actibus volūtarie iuriſditiōis de qbus chartularijs eſt glo.no.in
l.j.ff.de iudi.⁊.l.vbi ⁊ apud quē.¶In glo.in ver.poſitiones.in fi.
dic qḋ intellectus Pla.eſt verior intelligēdo ſpēm ꝓut faciunt dia
letici nō ꝓut faciunt legiſte qui vocant indiuidua ſpēs.⁊ hoc vo-
luit glo.in.l.j.§.huius ſtudij.ff.eo.

¶De iure naturali gentium ⁊ ciuili. Rubrica.

1 ☞Ius naturale quid ſit ⁊ quot modis capiatur.
2 Obligatio naturalis quotuplex ſit.
3 Matrimoniū iure quadruplici eſt introductum.
4 Sponſus an debeat prius interrogari q̄ ſponſa.
5 Pater liberos alere cogitur iudicis officio.
6 Mater filium alere tenetur infra triennium.
7 Filius patrem tenetur alere infidelem.
8 Relatiuum qui quot modis ponatur.
9 Statuta condere quis poſſit.⁊ nu.12.
10 Curie nomine venit proprie Romana.
11 Populus ex quot conſtet hominibus.
13 Magiſtri grammatice an poſſint ſcholaribus ſtatuta facere.
14 Statuta facere qui poſſint.⁊ nu.ſeq.
17 Poteſtas in ſui officij initio an poſſit ſtatutuꝫ facere in penis ar-
bitrarijs.
18 Excommunicati ſtatuta dare nequeunt.
19 Ciues intrinſeci ſtatuta facere poſſunt contra ciues expulſos.
20 Antiani ⁊ priores ſtatuta condere poſſunt.
21 Mercatores inter ſe ſtatuta ⁊ leges poſſunt dicere.
22 Statuta mercatorum an debeant in alia curia ſeruari.
23 Statuta ſuper quibus fieri poſſit.
24 Statutum quod non petens debitum per decennium cadat a iu-
re ſuo eſt inualidum.
25 Statutum populi an tollat remedium appellationis.
26 Statutum primū tollitur per ſcōm ſibi contrarium.
27 Statuta ſtricte interpretantur ne quis damnum indebite patiat.
28 Statutum in quo ponitur dictio taxatiua extendi poteſt.
29 Lex noua qualiter ad antiquā ſe habeat.
30 Statutum concordare debet cum iure canonico in terris eccleſie.
31 Statuta laicorum an ligent clericos.
32 Statuta faciens contra libertatem eccleſiaſticam eſt excōicatus.
33 Statuta ciuium quando ligent forenſes.
34 Delictum forenſis puniri poteſt in loco vbi delinquit.
35 Statuta ciuitatis an ligent forenſes circa teſtamenta.
36 Statutū ſolennitatem tollens teſtandi qualiter intelligatur.
37 Ius gentium quod ſit.
38 Bella iure gentiū ſunt introducta.
39 Contractus omnes ſunt de iure gentium.
40 Moderamen inculpate tutele in quibus conſiſtat.
41 Inſultatus an teneatur fugere.
42 Reſtituere paratus non debet violenter inſultari.
43 Mine ſufficiunt ad metum inferendum.
44 Defenſio qualiter probetur.
45 Percutiens alium an preſumatur in dubio ad defenſionem ſui
hoc facere.
46 Offendentes ſe inuicem pariter puniuntur.
47 Defendere ſe an debeat quis ſecundum conſcientiam.
48 Lex quid ſit.
49 Genus quid ſit ⁊ quid ſpecies.
50 Genus id quo ad genus operatur quod ſpecies quo ad ſpeciem.
51 Populus Romanus hodie legem nō poteſt condere.
52 Papa an poſſit ſtatuta facere.
53 Epiſtola Imperatoris quando pro lege ſeruari debeat.
54 Priuilegium perſonale extinguitur perſona extincta.
55 Priuilegium ob cauſam ceſſat eius cauſa ceſſante.
56 Ius pretorium quod ſit.
57 Pretores qui ſint noſtris temporibus.
58 Sententia lata contra ius legis eſt nulla.
59 Opinio que teneatur ſi plures ſuper eodem reperiantur.
60 Conſuetudo quid ſit.
61 Conſuetudo ex quibus ⁊ per quot inducatur.
62 Conſuetudo in iudicium tripliciter inducitur.
63 Conſuetudo qualiter probetur.
64 Conſuetudo an tollat legem ⁊ an differat ab vſu ⁊ moribus.
65 Conſuetudo ligat minorem.
66 Conſuetudo quando ſeruetur multis concluſionibus oſtendit.
⁊ numeris ſequentibus.
67 Vniuerſitas que non poteſt ſtatuere non poteſt conſuetudinem
inducere.
70 Conſuetudo debet eſſe rationabilis bona ⁊ honeſta.⁊ numeris
ſequentibus.
73 Ius naturale mutari nequit ſed ius ſtatutarium ſic.
74 Iuris diuiſio quedam.

IUs naturale. ¶Iſte titulus di-
uiditur in tres par-
tes. ¶Primo declarat diuiſiones factas in fine
precedentis tituli. ¶In ſecunda parte ponit
aliam diuiſionem. ¶In tertia parte ponit aliam
circa que verſatur ius ciuile. ¶Secunda ibi:in
§.conſtat autem.Tertia ibi:in.§.omne autem. Prima diuiditur
in tres partes. Primo ponit originem iuris naturalis et eius
effectum. Secunda ibi: ius autem ciuile vel gentium. coniun-
ctim tractat de iure ciuili vel gen.aſſignando differentias in vſu.
1 Tertio aſſignando differentias in origine.in.§.ius autē.¶†No.
in prin.quid ſit ius naturale ⁊ not.ex glo.j.hic ⁊ in.l.j.§.ius natu
rale.ff.de iuſti.⁊ iu.quod ius naturale quinq̄ modis ſumitur.pri
mo lege moſaica.vt.j.de ob.que ex deli.in principio.⁊.§.j.decreti
pro inſtinctu naturali nature ſumēdo hic naturam prout eſt que-
dam virtus inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreās:⁊ iſtud ius
naturale id eſt inſtinctus nature cuilibet conuenit:cuilibet ex ſua
ſenſualitate ſine facto vel contractione alicuius.j.diſtin.§.ius aūt
naturale.⁊ de iſto loquitur hic pro iure gentiū:vt.j.de re.di.§.ſin
gulorum.pro iure pretorio.vt in penis ſeruandis ⁊ reſtitutionibꝰ
concedendis ⁊ pro iure naturali qḋ ſemper eſt equum ⁊ bonuꝫ.ff.
2 de iuſti.⁊ iure.l.penul.†Sic ⁊ obligatio naturalis eſt quintuplex.
prima eſt que dicitur quidā inſtinctus a natura que ad inſtar obli
gationis impellit nos ad liberos procreandos ⁊ alendos: vt hic
⁊ in.l.j.§.ius naturale.ff.de inſtit.⁊ iur. Secunda quia non ſolum
peruenit ex quodam inſtinctu naturali ſed etiam cauſatur ab ali
quo exterminato:puta beneficio recepto quo compellitur benefa
cientibus nobis benefacere.et ita dicitur obligatio antidora.l.ſed
ſi.§.conſuluit.ff.de peti.here.Tertia eſt que deſcendit ex quadam
equitate inſita homini ex eo qḋ eſt animal rationale ⁊ ex illa deſcē
dit equitas obſeruationis paccatorum quod eſt magis congruuꝫ
fidei humane.l.j.ff.de pac.⁊ ex iſta obligatur ſeruus naturaliter cū
ſit animal rationale.l.j.ff.de condi.inde.Quarta eſt deſcendens ex
eadem equitate reſtituta tamen comprobata ex vſu gentiuꝫ.l.j.§.
ius gentiuꝫ.ff.de iuſti.⁊ iure.⁊.j.de re.di.§.ſingulorum.⁊ ita ſimi
liter non obligatur ſeruus:q2 quo iure ſeruus eſt nullus:ſic eſt nul
lus de iure ciuili.l.ſi id quod.ff.de condictio.inde.⁊ ibi per Bart.
Quinta eſt que deſcendit de eadem equitate preſcripta tamē ⁊ ex
approbata de iure ciuili ⁊ iſta non cadit in ſeruo.l. quod attinet.
ff.de regu.iur.ſecundum Bart.Saly.in repe.l.ex hoc iure.ff.de iu
3 ſti.⁊ iure.⁊ per Bar.in.l.ſi id quod.ff.de condi.indebi.¶†Secun
do not.hic cōiuncta glo.in verbo appellamus.⁊ in verbo hoc qḋ
matrimonium eſt introductum a quadruplici iure.ſ.diuino quo
ad originem ⁊ ordinationem.ordinauit enim deus matrimoniuꝫ
in paradiſo terreſtri.vt in.c.j.extra de voto lib.vj.⁊ gloſſ.in.l.ij.§.
ſi non propter valitudinem.ff.ſi quis cau. Naturali propter con-
ſummationē et conſenſum actualem:vt hic.⁊.l.j.§.et ius naturale
ff.de iuſti.⁊ iu.gentium propter confirmationem ⁊ introductionē
contractus.vt in.l.ex hoc iure.ff.de iuſtit.⁊ iure.Ciuili propter for
mam traditam in iure ciuili prohibentem tamen aliquibus poſſe
contrahi et ſine conſenſu patris.l.iij.ff.de ritu nuptia.qui conſen-
ſus de iure canonico non requiritur niſi de honeſtate.xxx.que.ij.
4 §.cum ego.in ver.ſolus. ¶†Quis autē debeat prius interrogari
⁊ iurare vel ſponſus vel ſponſa.dicit gloſſ.in.l.ij.ff.de adoptio.
⁊ eſt tex.in.c.ſi inter virum.extra de ſponſali.quod vir patet ergo
hic ⁊ in.l.j.§.ius naturale.ff.eo.quod actualis coniunctio corpo-
rum ad coitum ⁊ ad procreandum eſt de iure naturali etiam ſi ſit
illicita ⁊ reprobata coniunctio vt fornicatio.vt tenet gloſſ.in.d.§.

ius naturale. quia natura prout eſt ad malum et ad concupiſcen-
tiam. vt in aut. de reſti. ⁊ ea que pa. §. vnum. verſic. ſed quando ibi
eſſe opus naturali concupiſcentie. ⁊ huic vitio naturali parcitur
quando non eſt culpa admiſſa. vt. l. fluminū. ff. de dam. infect. ⁊ eſt
adiuncta culpa quando illicitus coitus exercet̃. nam primus mo-
tus eſt inſtinctus naturalis ad illicitū qui motus nō eſt ī poteſtate
noſtra ideo eſt impunitus. Sed obiecta rectum ⁊ factū ſubſequēs
punit̃. vt vult glo. in. d. §. ius naturale. nec obſtat quod ius natu-
rale ſemper eſt bonū ⁊ nō debet inducere illicitā coniunctionē: qꝛ
dic qđ procreare in ſuo genere non eſt malū ſed illicito modo pro-
creare eſt maluʒ. argu. l. iij. §. fluminis. ff. rem ra. ha. ⁊ qđ ibi notat
Bar. ⁊ in. l. filio preterito. ff. de iniuſt. rup. teſta. vel dic quod inſpe
cto iure naturali nullus eſt coitus damnabilis. vt in aut. qui. mo.
na. effi. ſui. §. natura ſi quidem. ⁊ ideo ſpurij qui hodie legitiman-
tur reſtituuntur eius natalibus: quibus omnes erant liberi inge
nui ⁊ legitimi. vt in. d. §. natura. ¶ Tertio in ver. educatio. quod
ſpontanea ⁊ voluntaria educatio liberorum ⁊ parentū eſt de iure
naturali quo mouemur ad educandū eos inſtinctu nature vt hic.
Sed inchoata voluntas ad educandū eſt de iure ciuili. l. ſi quis a
liberis. §. ſi filius. ff. de lib. agno. etiam educatio eſt de iure natura
5 li: ſed redacta ad neceſſitatem iuris ciuilis. † nam pater cogit̃ offi
cio iudicis alere filios pro modo facultatū non valentes ſe ex ſua
arte alere. vt. d. §. ſi filius. etiā ſi ſint naturales tantū. ſed nō tenet̃
alere de iure ciuili natos ex nephario ⁊ reprobato coitu. in auten.
qui. mo. na. effi. ſui. col. vij. ſecus de iure canonico. in. c. cū haberet
de eo q duxit in matri. quā polluit per adul. ⁊ ibi glo. ¶ Sed nun-
quid pater tenet̃ alere eius filiū ⁊ eius vxorē. dic qđ ſic. vt. l. ſi filia.
§. hoc amplius. ff. ſa. her. ⁊ not. in. d. l. ſi qs a liberis. §. non tantū.
de libe. agno. Et adde qđ pater nō tenetur alere fili umqū eſt opi-
fex ⁊ ex eius officio pōt ſe alere vt not. §. ſed ſi filius. qꝛ tunc pōt ei
dici a patre qui non laborat nō manducet. vt dicit glo. in. l. q̄uis.
ff. de dam. infe. Et hoc niſi filius eſſet de tali ſtatu cui non conueni
ret talē artem exercere per tex. not. in. l. ſed ſi quid. §. mancipiorū.
ff. de vſuf. facit. l. nepos procul. de verbo. ſigni. Itē adde ex quibus
cauſis pater poteſt filiuʒ exheredare: ex eiſdem poteſt ei alimenta
denegare. vt. d. l. ſi quis a liberis. §. idem iudex. cum ſua glo. de li-
6 ber. agno. ¶ † Sed nunquid mater tenetur alere filium. dicit gloſ.
quod ſic infra triennium. vt. l. ſi filiū. C. de pa. po. Si autē eſt factū
diuortiū diſtinguendū eſt cuius cauſa ſit factum: ⁊ cuius expenſis
alatur filius infra trienniū. vt in aut. ſi pater. C. diuor. facta apud
quem filius. Item tenetur mater ſi filius non habeat aliud vnde
viuat. vt eod. titul. auten. quemadmodū. ſimiliter mater tenet̃ ale
re vulgo queſitū. vt. d. l. ſi quis a liberis. §. ergo ⁊ matrē. Spuriuʒ
autem mater non tenetur alere ſicut nec pater de iure ciuili: licet
ſecus de iure canonico: vt. s̄. dictum eſt. ⁊ qđ dicit̃ de patre ⁊ matre
alentibus filios vel alendis a filijs idem in ceteris aſcendentibꝰ ⁊
attende quod licet educatio ſit de iure naturali vt hic tamē econ
uerſo educatio parentū non eſt de iure naturali: quia ſi contingat
patrem per filiū educari eſt ordo peruerſus nature quando pater
ſuccedit filio. l. nam ⁊ ſi parentibus. ff. de inoffic. teſta. Sed hec eſt
educatio filij erga patrē naturali ratiōe. i. iure gentiū ergo mone
mini benefacere benefacientibus vobis. l. ſed ⁊ ſi lege. §. conſulit. ff.
ff. de peti. here. ſm Bar. in. l. ſi quis a liberis. §. ſi parēs. ff. de liber.
agno. eſt tamen hec educatio fienda a patre redacta ad neceſſitatē
per ius ciuile. vt dicā lege ſi quis a liberis. in prin. ⁊. d. §. ſi parēs.
¶ Sed nunquid valeat pactum quod pater non teneatur alere fi-
lium: dic quod non quia eſt contra ius naturale: vt. ff. de regu. iur.
l. ius agnationis. ⁊ Specu. qui filij ſint legi. §. j. ver. ſed pone qui-
7 dam. ¶ † Sed an filius teneatur alere patrem infidelem. tenet glo.
quod ſic. xxx. diſt. c. ſi qui filij. ⁊ ſimiliter patrem exbannituʒ. l. mu-
tus. §. manēte. ff. de iure do. nam licet ſit impius contemptor leguʒ
tamen pater eſt. dicit text. in aut. de inceſt. nupt. ſi vero contigerit.
col. ij. ¶ Quarto not. ibi videmus etenim cetera quoqʒ animalia
non tū oia cum oculo corporali quia multa actualiter videri non
poſſunt: intelligi tamen poſſunt. xxxvj. q. j. de rapto. ¶ Idē etiam
eſſet in ceteris ſic ⁊ in teſte qui dicit aliquē ſemper vel cōtinuo poſ
ſediſſe licet ſingulis momētis videre nō potuerit tū ex eo quod vi
dit illū multoties ex diuerſis temporibus poſſediſſe potuit intel-
ligere idem eſſe in alijs temporibus: lʒ eñ teſtis debeat teſtificari
de his que ſenſu corporeo percipit: tū aliquibus perceptis de alijs
concomitantibus idem intelligere poteſt teſtificari ſecundū Bal.
in aut. quas actiones. C. de ſac. ſan. eccle. ⁊ in proemio. C. circa fin.
per Bar. in. l. j. ff. ſolu. ma. in verbo ſemper. ¶ Quinto not. in ver
bo in celo quod aues naſcentes ſuper arboribus non dicuntur na
ſci in terra ſed in aere: etiam que in arboribus fiunt dicantur fieri
in celo ſiue in aere. Etiam facit ſi quis accuſat te quod turbaſti eū
in terra ſua licet probet quod incidiſti ramos arboruʒ per hoc nō
probatur accuſatio quia nō doceris feciſſe in terra ſed in celo: ſed
in aere. Item facit ſi quis eſt bannitus de terra ſi aſcendit arborē
non dicitur venire contra bannum.

Ius autem ciuile. ¶ Hic declarat quid ſit ius ciuile ⁊ quid ſit ius gentium
⁊ hoc intendit. cuilibet populo iuriſditionem habēti permiſſum
eſt ſibi proprium ius cōſtituere quod ius ciuile id eſt ius ſtatuta-
rium illius ciuitatis vocat̃. Qđ quidē ab omni gente equaliter cu
8 ſtoditur vocat̃ ius gen. h. d. vſqʒ ad. §. ius aūt gen. ¶ † No. primo
ibi oēs populi. ꝙ qualitas adiecta per hoc relatiuū q cōpetit ciui
libus de genere ſuo pplo: tunc hoc relatiuū qui ponit̃ declaratiue
vt hic. ⁊. l. oēs populi. ff. de iuſti. ⁊ iu. Sed ſi qualitas nō competit
cuilibet de genere tūc ſi relatiuū adiunctū certe generalitati ponit̃
ſine copula reſtringit. Sed ſi cū copula ponit̃ augmentatiue. l. tū
9 adiecto. ff. de leg. iij. ¶ Scđo not. qđ licitū eſt cuilibet pplo iuriſdi-
tionē habēti ſibi cōdere ſtatuta ⁊ ſic patet ſtatuta iuſta cōprobata
de iure ciuili. ⁊ vocant̃ ſtatuta ius ciuile. i. ius municipale illius
loci. aliter aūt loquēdo appellatione iuris ciuilis intelligit̃ de iure
ciuili romanoꝝ vt hic in verbo ꝙ ſimplr̃ cōcludēs in libello ſibi iu
ſtitiā fieri ſm formā iuris intelligit̃ ſm formā iuris ciuilis: ⁊ etiaʒ
ſtatutoꝝ prout eſt ſibi vtiliꝰ: de quo per Bar. in. l. rerū amotaꝝ. ff.
re. amo. ſicut ſimplici appellatiōe poete intelligit̃ apud grecos ho
merus ⁊ apud nos Virgiliꝰ. ⁊ ſimplici appellatiōe ſapiētis intelli
gitur de ſctō paulo ⁊ etiā ſimplici appellatione ſapiētis intelligit̃
de ſalomone. ⁊ hic in glo. in verbo Virgilius ⁊ ſic pʒ qđ verba ſim
pliciter prolata debēt intelligi de digniori ⁊ de potiori ſignificato
10 † ⁊ ſic etiā ar. qđ ſi relinquit̃ curie intelligit̃ de curia romana tanq̄
de digniori ⁊ principaliori. ⁊ ſi relinquit̃ eccleſie bononiēſi intelli
gitur de eccl'ia cathedrali bonoñ. tanq̄ digniori ⁊ nobiliori. vt in
aut. de eccle. ti. §. ſi qs in noīe. coll'. ix. ⁊ ſi relinquit̃ eccl'ie cuius noīe
ſunt plures in eadē ciuitate dicitur relictū pauperiori. Sed ſi nul
la eccleſia ſit eius nominis tunc maior eccleſia percipit. vt. d. § ſi qs
in nomine. In dubio tū videt̃ relictum ſue eccleſie parochiali ſm
Cy. in. l. j. §. de ſa. ſan. eccle. Item eſt hic argu. qđ ponens in libello
rem ſibi deberi iure dominij vel quaſi videat̃ intentare directū do
miniū tanq̄ prius ⁊ nobilius ⁊ nō vtile. vt. l. j. §. j. qui in perpetuū
ff. ſi ager vec. Bar. tū decidit cōtra. ff. de excep. rei iud. l. ſi mater. §.
eandē. ⁊ dixi. j̄. de act. §. ſed iſte. Iteʒ dum dicit hic omnes populi.
11 ¶ † Quero quot homines faciūt populum dicit glo. in. c. j. de elec.
quod decem. ⁊ duo faciunt congregationem: et tres faciunt colle-
gium ⁊ decem aut quindecim faciunt turbam. vt. d. gloſſ. ⁊ tot ho
mines gentem faciunt quod populū ſecundū Bart. in. l. pretor. el
ſecūdo. ff. vi bo. rap. ⁊ ſic patet qualiter debet intelligi ſtatutum di
cens quod ſi quis miſerit gentē puniat̃. multitudo autē cōſtituit̃
ex maiori numero ſcđm diuerſam materiā: vt. j̄. de iure perſo. §. fi.
⁊ eſt gloſ. in. c. cauſam. el. j. extra de teſtib. ¶ Et quia hic conſueuit
12 tractari materia ſtatutoꝝ. † Primo quero qui poſſint facere ſtatu
ta dic qđ quilibet populus hñs oēm iuriſditionē conceſſam a prin
cipe vel preſcriptam. vt in aut. de defen. ciui. §. inſinuandum. in fi.
magne glo. in ver. iuriſditionem. coll'. iij. poteſt facere ſtatutū ſine
ſuperioris autoritate. l. omnes populi. ff. de iuſti. ⁊ iure. ⁊. l. antio-
cenſium. ff. de priui. cre. Si vero ſit populus qui nullā habeat au-
toritatē ſiue iuriſditionē vt ſunt ville ⁊ caſtra q ſimiliter ſubiacent
ciuitati alicui vel dño: tunc non licet eis facere ſtatuta circa cauſa-
rum deciſionem niſi ſint confirmata ſuperioris autoritate. l. fin. C.
de teſta. ⁊. c. cum omnes. ⁊. c. cum acceſſiſſent. extra de conſtit. Sed
bene licet facere ſtatuta circa ea que pertinent ad ſuorū bonorum
adminiſtrationem puta de expēdenda pecunia cōis niſi ſint ſtatu-
ta ambitioſa. l. ambitioſa. ff. de decre. ab or. fa. Si vero ſit populus
habens iuriſditionem limitatam vt in ciuilibus tantū vel in cri-
minalibus tū vt ſunt multa caſtra in marchia tunc licet eis facere
ſtatuta in his quibus haberent iuriſditionē ⁊ nō in alijs ſine ſupe
13 rioris autoritate per iura. s̄. alleg. ¶ † An aūt magiſtri grammati
ce poſſint facere ſtatuta imponendo ſcholaribꝰ contra eorū māda
ta facientibus penā pecuniariā. dic qđ non. licet eñ magiſtri ⁊ do
ctores habeant iuriſditionē in ſcholares vt in conſtitutionibꝰ. ff.
§. illud vero. ⁊ in aut. habita. C. ne filius pro pa. Tamen circa do-
ctrinam habent modicā ⁊ leuem cohertionē. l. ⁊ ſi quecūqʒ. §. fi. ff.
ad. l. aqui. ⁊. l. item querit̃. §. idē iul. ff. locati. ⁊ preceptis eoꝝ debēt
ſcholares obedire ſicut preceptis patris. vt dicit gloſ. in. l. liberto.
14 ff. de obſequijs. ¶ † Item an collegia poſſint facere ſtatuta in his
in quibus habent iuriſditionem ⁊ ſpectant ad eos. et dic quod ſic
l. fi. C. de iuriſdi. om. iudi. ⁊. l. ij. in fi. C. de conſtit. pe. ⁊ ibi not. per
15 glo. ¶ † Itē an vna pars ciuitatis vt vnū quarteriuʒ poſſit facere
ſtatuta ſicut poteſt ei legari. l. ſi quis a filio. §. fi. ff. de leg. j. licet non
poteſt legari ſecte vel parti guelfe vel gebeline vt ibi per Bart. dic
quod non poteſt: niſi ſit a toto populo in quo reſidet iuriſditio
ſtatutum confirmatū. l. ij. §. exinde cum eſſet. ff. de origi. iur. ⁊ hoc
quo ad expeditionē ⁊ adminiſtrationē eorum que incumbunt illi
16 parti quia tunc licet. vt. s̄. dictū eſt. ¶ † Item quero an magiſtra-
tus poſſint facere ſtatuta: dic ſi ſunt maiores ſeu ſenatores: preto-
res prefecti pretorio qui equiparantur regibus iſti poſſunt. vt. l.
formam. C. de offic. preto. ⁊ nota. in. l. ambigitur. ff. de legib. ⁊ ideʒ
in cardinalibus qui equiparantur prefecto pretorio licet nō equi
parantur ad tenendas mulieres. vt dicit glo. in lege vnica. in glo.
penul. ff. de offic. prefect. preto. ⁊ idem in legatis ſedis apoſtolice
quoruʒ ſtatuta facta in prouincia ſibi commiſſa durant etiā finita
legatione

legatione:vt in.c.ij.de off.leg.Si autem ſint minoꝛes magiſtratus:
tunc ſi habẽt iuriſditionem perpetuã vt comites ⁊ marchiones in
eoꝛum terris ⁊ epi in eoꝝ dioceſibus.⁊ iſti ſimilr̃ poſſunt facere ſta
tuta.vt extra de maio.⁊ obe.c.ij.de conſti.c.vt animarum.li.vj.⁊ in
x.col.de ſca.que li.c.j.Si autem haberet iuriſditionem tẽpoꝛalem
vt ptãtes ⁊ rectoꝛes terrarum tpales tunc per ſe ſolos nõ poſſunt.
vt.l.pꝛogramma.C.commi.vel epiſtolas.⁊.l.ij.ff.de decre.ab oꝛ.fa.
C.de leg.l.ſi qð extraoꝛdinarium.⁊ ibi per Bar.Sed cõuocato con
ſilio ⁊ pꝛoceribus bene poſſunt:vt.l.j.§.fi.quod quiſqꝫ iur.⁊ ibi gl.
in.d.l.fi.ꝙ poſſunt cauſarum per ſe facere oꝛdinamenta ⁊ pꝛouiſio
nes pꝛo toto ſuo tpe ſm exigentiã factoꝛum vt quod nullus poꝛtet
arma toto tpe ſui officij vel nullus vadat de nocte ſub tanta pena:
qð vnuſquiſqꝫ poꝛtans frumentum ad ciuitatem tpe cariſtie ha
beat tantum.l.j.§.fi.ff.de offi.pꝛefec.vi.⁊.l.quartoꝛum.C.de nauic.
lib.xij.Qui autem ſunt maioꝛes ⁊ minoꝛes magiſtratus ⁊ iudices
17 dixi.ſ.in pꝛoemio.in.§.cãm.in quarto notabili.¶†Quero an po
teſtas in penis arbitrarijs poteſt in pꝛincipio ſui officij facere ſta
tutum ⁊ declarationem qð pꝛo tali maleficio imponet tantam pe
nam ⁊ pꝛo tali alio tantam:dic qð nõ:qꝛ declaratio que recipit va
rietatem in tpe nõ poteſt fieri ante tps.l.cum pater.§.a filia.ff.de le
ga.ij.ſed pena arbitraria imponitur ſm varietatẽ tempoꝝ ⁊ loco
rum.l.reſpicientium.⁊.l.aut facta.ff.de penis.⁊.c.ſicut dignum.ex
18 tra de homi.¶†Item quero an excommunicati poſſint facere ſta
tuta.dic qð nõ.nec etiam valent eoꝛum ſententie ⁊ iudicia nec etiã
cõualeſcere impedimẽto ceſſante ſine noua confirmatione nec etiã
valẽt eoꝝ pꝛiuilegia ⁊ qñcũqꝫ excommunicatus detegaṫ põt oppo
ni hec exceptio excommunicationis in quacũqꝫ parte iudicij:vt in
c.aduerſus.§.qꝛ vero.⁊ ibi gl.de immu.eccle.¶Et idem dicendũ
eſt de exbannitis ⁊ rebellibus.in.c.j.§.item nulla communitas.de
ſta.contra liber.eccle.colla.x.⁊.l.item quecũqꝫ.C.de epiſ.⁊ cleri.qꝛ
cum ſint rebelles imperij perdunt ea que ſunt iuris ciuilis vt eſt cõ
19 dere ſtatuta vt hic.⁊.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iur.¶†Itẽ que
ro quedam pars ciuium expulſa eſt de ciuitate an pars intrinſeca
poteſt facere ſtatuta contra expulſos.dic qð ſi ſint iuſte expulſi põt
qꝛ delictum non dꝫ parere eis exceptio.l.papi.exuli.ff.de mino.⁊.l.
amiſſionem.§.qui deficiunt.ff.de capi.dimi.facit qð no.in.l.cõgre
gationi.ff.ex qui.cau.in poſ.ea.in verbo venerat.in fi.que dicit no
tabiliter pꝛo bãnitis.Si autem fuit expulſa iniuſte ⁊ de facto tunc
non poteſt:qꝛ ſtatuta facta a capitalibus ciuitatis nõ valent ſicut
nec ſententie.l.nõ diſtinguemus.§.cum quidam.ff.de arbi.nec cita
tio.vt in cle.paſto.de re iudi.tanqꝫ facta ab eo cuius potentiam ci
tatus perhoꝛreſcit:vt in.c.ſtatutum.§.cum vero.de nup.li.vj.⁊ qꝛ
ſtatuta a partialibus ſapiunt monopolium a iure impꝛobatum.l.
vnica.C.de monopol.⁊ no.Inn.in.c.cum acceſſiſſent.de conſti.per
has enĩ partialitates reſpublica leditur.l.ſi quis ingenuum.§.in ci
uilibus.ff.de rap.⁊ ideo habentes arbitrium ſup bono ⁊ pacifico
ſtatu ciuitatis poſſunt facere ſtatuta per que tollantur diſſenſio
nes ⁊ diſcoꝛdie inter ciues vt no.per Bar.in.d.§.in ciuilibus.⁊ de
20 hac queſtione etiã tanget.j.e.§.cõſtat autem.¶†Item quid de cõ
ſulibus ſiue de ancianis vel pꝛioꝛibus noſtri tempoꝛis de quibus
glo.facit mentionem in.l.item magiſtri.ff.de pact.an poſſint face
re ſtatuta.dic qð ſic:⁊ ſi faciunt:faciunt vigoꝛe totius populi quẽ
repꝛeſentant.vt no.in rub.C.que ſit lon.conſue.⁊.l.aliud.§.reficiṫ.
ff.de reg.iur.tunc ſtatuta erunt ciuilia ⁊ perpetua.Si aũt faciunt
vigoꝛe eoꝛum officij tunc eoꝛum ſtatuta erunt pꝛetoꝛia ⁊ annalia ⁊
ſic actiones ex eis deſcendentes erunt annales ſm Bart.in.l.v.de
ver.obli.¶Sed Bal.dicit in.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊ in
l.j.ff.de offi.conſu.ꝙ vigoꝛe eoꝛum officij nõ habẽt aliquam iuriſdi
tionem qꝛ iuriſditio reſidet penes magiſtratum ⁊ non penes colle
gium.ſed Inn.in.c.cum acceſſiſſent.de conſti.ad eos tñ vacãte ma
giſtratu poteſt recurri in iuriſditionem volũtariam.l.vbi abſunt.
ff.de tu.⁊ cur.da.ab his.Item poſſunt concedere dilatoꝛiam lꝫ nõ
peremptoꝛiam exceptionem.l.quoties.C.de pꝛecib.imperato.offe.
⁊.l.j.§.j.ff.qð quiſqꝫ iur.cum ſua gl.⁊ ſic ex cã poſſunt concedere ali
cui ſaluũconductum:puta qꝛ in termino ſicut in ſeruitijs commu
nis.Et an iſta conceſſio durat vltra tempus ſui officij:dic ꝙ ſic qñ
cum cauſe cognitione.l.j.C.de poſtu.⁊.c.ſi ſuper gratia.de off.dele.
li.vj.⁊ ſub nomine dignitatis.vt in.c.ſi generoſe.de app.in.vj.⁊.c.
quoniam abbas.de offi.dele.facit qð no.Bar.in.l.fundi.ff.de acq.
21 poſ.⁊.l.⁊ qꝛ.ff.de iuriſdi.om.iudi.¶†Item quero nunquid mer
catoꝛes poſſint facere ſtatuta:dicas quod ſic inter ſe ⁊ circa ea que
ſpectant ad artem ſuam glo.no.eſt in.l.ij.in fi.C.de conſti.pecu.nec
indigent alia confirmatione ſuperioꝛis cum per legem ſint confir
mata vt.l.ij.in fi.C.de iuriſdi.om.iudi.non tñ poſſunt ſtatuere ali
qð iniquum vel per que alteri pꝛeiudicetur:puta ꝙ filius teneaṫ ꝓ
patre niſi filius queſtum ferat patri.vt.ff.de edend.l.pꝛetoꝛ.§.ij.vel
niſi filius ſit mercatoꝛ ſicut pater:qꝛ inter ſe conſentire videnṫ:vel
niſi ſit appꝛobata a ſuperioꝛe:tunc non mercatoꝛes ſed ſuperioꝛ ſta
tuere videtur qui autoꝛitatem impartitur.l.ij.§.omnia.C.de vete.
iur.enuc.Item non poſſunt ſtatuere ꝙ certe perſone poſſint exerce
re mercantiam:⁊ non alie ⁊ quod mercantiam quam alius vendit
alius non poſſit vendere ſecundum Bart.in.l.fi.C.de collegijs illi.

22 ¶†Sed quero an ſtatuta mercatoꝝ ſint ſeruanda in alia curia.gl.
in.d.l.ij.in fi.C.de conſtit.pecu.ſimpliciter dicit ꝙ nõ eſt verum cir
ca oꝛdinationem pꝛoceſſus.vt.l.in fi.ff.de teſti.Sed quo adeſſe deci
ſionem vt ſi eoꝛum ſunt ſtatuta qð agatur ex nudo pacto vel credaṫ
eoꝛum pꝛiuatis ſcripturis vel pꝛocedatur de bono ⁊ equo ⁊ etiam
apicibus iuris vt dicit Bar.in.l.fideiuſſoꝛ.in.§.quedam man.ſer
uabitur ſtatutum in omni foꝛo.l.ſi fundus.ff.de euic.⁊ in curia epa
li.⁊ ita intellige glo.in.l.ex ea.ff.de poſtu.⁊ hoc eſt verum ſi vterqꝫ
eſt mercatoꝛ qui cõuenitur a mercatoꝛe coꝛam ptãte:nam tunc nõ
ſeruabuntur ſtatuta.⁊ ita poteſt intelligi gl.d.l.ij.C.de conſtit.pec.
23 ſm Saly.ibi.¶†Sꝫ quero ſuper quibus poſſunt fieri ſtatuta.dic
ſuper illis que nullo iure ſuppoſita ſunt.l.de quibus.ff.de legi.vel
ſunt diſpoſita a iure ciuili vt hic.⁊.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iu.
ſed non ſuper diſpoſitione a iure naturali vel gentium in totũ tol
lendo ſed bene addendo vel in aliquo derogando.vt.l.ciuile.ff.de
iuſti.⁊ iur.Item nec ſuper diſpoſitione a iure diuino que ſunt iu
ra ſpũalia ⁊ ſi ſunt in fauoꝛe eccleſie niſi per ſummum pontificem
fuerint appꝛobata vt in.c.eccleſia ſancte marie.extra de cõſti.Sed
ſi ſunt tpalia vꝫ ſtatutum:ſi ius diuinum pꝛeciſe non ſtatuit vt cuꝫ
dicit non occides.nam illud non ſtatuit pꝛeciſe cum alibi dicit qui
occidit occidatur.Ideo poteſt fieri ſtatutum qð quis ex cã occidaṫ
puta bannitus vel aggreſſoꝛ ſtratarum.l.iij.in fi.ff.de ſicar.⁊.l.j.et
ij.C.quando li.ſine iudi.Similiter valent ſtatuta ſi per ea excludiṫ
peccatum etiam pꝛeſumptum:puta fraus vel dolus alias nõ.extra
24 de iureiu.c.cum contingat.⁊ de pactis.c.ij.libꝛ.vj.†Et ideo ſtatu
tum qð qui per decẽ annos ſteterit qð non petierit ſibi debitum ca
dat a iure ſuo non vꝫ qꝛ nõ poſſet facere imperatoꝛ.l.quoties.C.de
pꝛecib.impe.offe.Sed ſi diceret qð cõtractus ſeu inſtrumentũ ficti
tium pꝛeſumatur tunc valeret:qꝛ excludit peccatũ fraudis pꝛeſum
pte.Si autem diceret qui ſtetit per decem annos ꝙ nõ petierit ſibi
debitum non audiatur vlterius bene vꝫ.l.ait pꝛetoꝛ.§.permittitur.
ff.de mino.⁊ in.c.ſuper eo.de here.lib.vj.ſecus ſi diceret qð iuſtitia
ei denegatur.nam tunc eſſet contra ius diuinum ⁊ humanum di
ſponentia vnicuiqꝫ iuſtitiam miniſtrari ſm Innocẽ.in.c.que in ec
cleſiarum.de conſti.Similiter non vꝫ ſtatutum dicẽs ꝙ nõ vꝫ ꝯtra
ctus minoꝛum vt non poſſit cõueniri etiam ſi fuerit iuratum indu
cit pctm̃:qꝛ dat cauſaꝫ piurij:ſed bene valet ſi dicit ꝙ ſi cõtractꝰ ali
ter factus fuerit pꝛeſumatur dolo inductus:qꝛ tunc poteſt iuramẽ
tum cõtemni ꝓpter dolum pꝛeſumptum vt.d.c.cum contingat.de
iureiu.Item an ſtatutum qð tranſiuit in quaſi cõtractum poſſit re
nouari in pꝛeiudicium quaſi cõtrahẽtium vt ſi eſt ſtatutum ꝙ qui
cunqꝫ venit huc ad habitandũ habeat ĩmunitatẽ ꝑ decẽ an.⁊ poſtqꝫ
multi venerunt volũt id ſtatutum reuocare:certe dic ꝙ hoc nõ po
teſt fieri in ꝑiudicium illoꝛum qui iã venerũt ad habitãdum.vt.l.
25 qð ſemel.ff.de decre.ab oꝛ.fa.cum gl.¶†Item an per ſtatutum po
puli poſſit tolli remedium appellationis.dic qð ſic ſi talis populꝰ
hꝫ iuriſditionem pꝛime ⁊ ſecunde cauſe appellationis:qꝛ ſtatutuꝫ
eſt de his que ſpectant ad eius iuriſditionem.l.ij.§.exactis.ff.de oꝛ.
iur.Si autem nullam cãm habeat appellationis vel ſolum cauſaꝫ
pꝛime appellationis tunc non vꝫ ſtatutum qꝛ impediendo pꝛimaꝫ
appellationem impediret ſcðam ar.l.omnino.ff.de ſpon.⁊ hoc de
iure ciuili quo non lꝫ appellare omiſſo medio ſed gradatim eſſe ap
pellandum.l.j.§.ſi quis.⁊.l.imperatoꝛes.ff.de app.Sed de iure ca
nonico quo poteſt appellari ad penaꝫ omiſſo medio vt in.c.ſi duo
bus.⁊.c.delicto.extra de ap.⁊ tunc ſtatutum non valeret quatenꝰ
26 impeditur ius ſuperioꝛis.ar.e.ij.extra de maio.⁊ obe.¶†Sed qd
ſi reperianṫ duo ſtatuta.dic ꝙ in dubio pꝛeualet vltimo compoſitũ
⁊ coꝛrigit pꝛimum.l.ij.de teſt.tu.C.⁊.l.conficiuntur.§.fi.de iure co
dicil.Et qð vt poſſit aliqua diuiſione iuuari in.§.quibus.C.de no
uo codice componendo.⁊.l.ſed ⁊ poſterioꝛes.ff.de leg.Item adde
ꝙ natura legis vel ſtatuti eſt dare foꝛmam futuris negotijs nõ pꝛe
teritis.l.leges ⁊ conſtitutiones.ff.de legi.Et ideo ſi ſtatutum dicat
ꝙ poſſeſſoꝛ bone fidei pꝛeſcribat.v.an.non opitulabitur ꝑſcriben
ti pꝛeambula poſſeſſio ante ſtatutum.l.teſtium.C.de teſti.Sed ſi di
cat quod vxoꝛe pꝛemoꝛiente vir lucretur tertiam partem dotis hñ
lucrabitur in dote data ante ſtatutum ſi vxoꝛ pꝛemoꝛiatur poſt ſta
27 tutum ſm Bar.in.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iur.†Item ſcias ꝙ
ſtatuta recipiunt interpꝛetationem reſtrictiuam ne quis damnum
indebite patiatur.l.adigere.§.quãuis.ff.de iure pat.⁊.l.quãuis.ff.
de in ius voc.⁊ ideo ſtatutum dicens ꝙ inſtrumẽtum publicũ mã
detur executioni contra heredem ſicut cõtra defectum intelligitur
niſi heres faceret inuentarium.l.fi.§.in computatione.C.de iur.de
libe.Similiter ſi dicat ꝙ faciens ſanguinẽ in palatio puniatur in
telligitur de faciente doloſe.ideo nõ hꝫ locum in barbitõſoꝛe flebo
tomante in palatio.Et adde ꝙ ſi ſtatutum dicat ꝙ ſtatuta nõ reci
piant interpꝛetationem:gloſſationem vel extraneum intellectum
per hoc nõ tollitur interpꝛetatio legitima ſed ſolum vana ⁊ friuo
28 la.in.c.ex parte.de offi.deleg.⁊.c.paſtoꝛalis.de appel.¶†Item an
ſtatutum qð hꝫ in ſe dictionem taxatiuam poſſit extendi:dic ꝙ ſic
autoꝛitate alterius ſtatuti.l.ab eo.C.de pꝛeci.impe.offe.⁊.l.graccꝰ
ff.de reg.iur.⁊.l.ſerui nomĩe.ff.de vſuc.⁊ ibi per Bar.Sed ſi aliud
ſtatutum non dicat tũc ꝓpter rõnem extẽdiṫ ad alios caſus in qui

bus eſt eadē rō in materia fauorabili.l.illud.ꝛ ibi gl.C.de ſa.ſan.ec.
ſed non in materia odioſa.l.ij.ꝛ ibi no.C.de patri.qui fi.diſtra.niſi
ſit odium rōnabile ꝓpter aliquā bonam rōnē inductā.Sꝫ ſtatutū
puniens ſubducentem ſeruum ad furandum dn̄o hꝫ locū in ſubdu
cente filium ad ſubtrahendum patri.l.ſi quis ſeruo.ꝛ ibi gloſ.C.de
fur.facit.l.j.§.hoc interdicto.ff.de fur.Item ſi in ſtatuto ponit ali-
qđ verbum qđ ſm diſpoſitionē legis ſignificat vnū ꝛ ſm cōem mo
dum loquēdi ſignificat aliud in quo ſignificato accipiemus.dic ꝙ
ſm cōem vſum loquēdi.l.liberorum.§.qđ tn̄ caſſius.de leg.iij.ꝛ ple
29 ne Bar.in.l.labeo.ff.de ſup.leg.†Item no.qđ ſic vt in dubio lex no
ua ſe hꝫ ad antiquā addendo ꝛ non corrigendo niſi aliud exprima
tur:vt.l.quot.ff.de ac.ꝛ ob.ꝛ.l.qui ſepulchra.ff.de ſepul.vio.Ita in
dubio nouum ſtatutum ſe hꝫ ad antiquum nō corrigēdo ſed addē
do vel declarando.Ideo ſtatutum dicens ꝙ damnū datum de no-
cte emēdetur a cuſtodibus illius loci vel vicinie corrigitur per ſub-
ſequens nouum ſtatutum dicens qđ damnū datum emendet ab oī
bus de ciuitate ſed intelligitur ab oībus cuſtodibus ciuitatis non
ſolum illius vicinie vel loci per.l.ſed ꝛ poſteriores.ff.de legi.ꝛ maxi
me cum ſcđm ſtatutum ſit gn̄ale ꝛ primum ſpāle:ꝛ ſpeciei per gen⁹
non derogetur ſed potius ecōtra.l.alimenta.§.baſilice.ff.de alimē.
ꝛ cib.leg.l.decurionibus.in princ.C.de ſilen.li.xij.ꝛ per Dy.in.c.gn̄i
per ſpēm.de reg.iur.li.vj.ſm Bar.in.l.ſed ꝛ poſteriores.Et ꝓ hoc
conſuluit Bal.ꝙ gn̄alis prouiſio cōceſſa a communi cōductoribus
datij baratarie ꝙ nullus poſſit ludere niſi in domibus baratarie
non tollit ſpecialē conſuetudinem ludendi in alijs locis diebus pa
ſchalibus natiuitatis domini:qꝛ ſpālis conſuetudo derogat gene-
rali.l.ex facto.§.itē quero.ff.de here.inſti.ꝛ dixi.ſ.in proemio in.§.
igitur.qđ lex ſequens generalis nō tollit ſpālem conſuetudinē pre-
cedentem niſi de ea ſit facta ſpālis mentio ꝑ.l.j.§.diuus.ff.de ſepu.
vio.Item dixit ꝙ ſi ſpālis iudex eſt datus in cauſis pupillorū non
derogatur ei per generale ſtatutum qđ de cauſis a cētum libris ſu-
pra cognoſcat poteſtas.Quis em̄ cauſa pupillorum tranſcēdat qua
tuor centum tn̄ cognoſcet eorum iudex ſpālis.nam per vnum gen⁹
derogat magis generi ꝛ indiuiduum derogat vtriqꝫ:vt not.Bal.
in.l.executorem.ff.de excep.rei iud.ſimiliter ſi ſtatutum ſpeciale di
cit qđ de certa falſitate poſſit cognoſci ſolum infra annum nō pote
rit cognoſci vltra annum vigore alterius ſtatuti gn̄alis ſubſequen
tis ꝙ de omni falſitate poſſit poteſtas qn̄cūqꝫ cognoſcere ꝑ.l.quere
las.C.de fal.ꝛ in.l.i bonorarijs.ff.de ac.ꝛ ob.ꝛ hoc cōſuluit Bar.in
conſilio incipi. a domino cino de piſtorio.¶Item attende ꝙ ſta-
tuta debent reduci ad ſenſum ꝛ conſtructum qui conueniat diſpoſi
tioni iuris communis etiā tranſportando verba.¶Unde cum le-
galem diſpoſitionem teneatur quis ſcire infra duos menſes: vt in
aut.vt facte no.conſti.col.v.ꝛ canonicam infra ſex menſes vt Joan.
an.ſuper data.li.vj.ꝛ ſi ſtatutum dicat ꝙ quis excuſetur ſi non pro
batur ad eius notitiam perueniſſe dꝫ exponi qđ debeat ſcire infra
dictū tempus cum preſumptio iuris ſit qđ debuerit ſcire infra di-
ctum tempus ꝛ preſumptio transferat onus probandi in aduerſa-
rium:vt.l.fi.C.de peric.tu.j.q.j.c.ſi quis ex ſimoniacis.ſm glo.not.
30 lxxxij.di.c.propoſuiſti.ver.ſed ea.†Item etiam attende ꝙ in terris
eccleſie dꝫ ſtatutum conferri ſeu reduci ad cōcordiam cum iure ca
nonico in terris imperij cum iure ciuili vt ſic inde interpretationē
recipiant a quo aſſumitur autoritas ꝛ poteſtas ſm Bald.in.l.j.C.
qui bo.cede.poſ.ꝛ ideo ſi ſtatutū dicit ꝙ decedenti abinteſtato ſuc
cedāt proximiores ex linea paterna ꝛ ſi vnus decedat relicto fratre
patruelle tn̄ ꝛ altero vtrinqꝫ codiuncto admittit vterqꝫ cōiunctus
altero excluſo prout ius commune diſponit: vt in aut.itaqꝫ.C.com
munia de ſuc.Itē dicit Bar.in.l.diuus.ff.de ſica.qđ in ſtatutis nō
punitur affectus niſi ſequatur effectus.ꝛ ſic qui voluerit occidere ꝛ
non potuerit nō punitur pena ſtatuti cum ſtatutum requirat actū
conſummatum ꝛ idem dicit ſi quis voluerit aliquem violare capi
te puniatur.nam nō punietur ſi non violauerit.ꝑ tex.ꝛ gl.in.l.fin.
de rerum diui.ꝛ ibi per Bart.Dixit etiam Guid.de ſuzaria ꝙ ille
q nō ligatur ſtatuto non gaudet priuilegio ſtatuti.Et ideo cum ſta
tutum dicat ꝙ villa debeat emendare damnum nō compellat nec
arctet clericum ad emendationē damni:vt in.c.eccleſia ſancte ma-
rie.de conſti.Similiter non poterit petere ꝙ ſibi emendetur dam
num vigore dicti ſtatuti:qꝛ cum non comprehendat in damno ſic
nec in lucro dꝫ comprehendi vt.l.manifeſtiſſimi.§.ſed cum in ſcđaꝫ
C.de fur.de re.iur.l.ſm naturam.qꝛ equalitas partibus eſt ſeruan-
da.l.fi.C.de fur.ꝛ.C.de proxi.ſac.ſcri.l.in ſacris.iuxta fi.ꝛ.l.pe.in fi.
cōi diui.ꝛ hoc voluit equitas illius ti.qđ quiſqꝫ iuris.per quā equi
tatem ꝛ qualitatem ſi clericus qui ꝑ ꝯſtōnem ſynodalem nō pōt ſe
obligare vltra decē libras in ꝯtractu ſine licētia epī ſe tuebitur ſi re
perietur obligatus in maiori ſumma.Ita in foro ſeculari ſe tuebit
laicus obligatus clerico vltra dictam ſummam.qđ tenuit Saly.in
31 aut.caſſa.C.de ſac.ſanc.ec.†Super hoc tn̄ an ſtatuta laicorum cō-
prehendant clericos dicit Bar.in.l.j.C.de ſum.tri.ꝛ fi.ca.ſi ſtatu-
tuta ſunt ſup clericis vel rebus eccleſiaſticis ꝛ non valēt qꝛ non per
tinent ad iuriſditionē ꝯdētis vt.o.c.ecclia ſancte Marie.ꝛ idem ſi
ſunt facta ſuper alio ſed redundant contra priuilegia conceſſa ec-
cleſijs vel clericis in priuilegium a papa vel a principe qꝛ tunc dicū

tur contra libertatem eccleſie ideo non valēt ſm Inn.in.c.nouerūt
de ſen.exc.Sed Bar.dicit eſſe cōtra libertatem eccleſie quotieſcūqꝫ
clericus efficiatur timidior.per.l.j.§.qui honorande.ff.quarum re.
actio non datur.Si autem non ſunt facta ſup clericis vel rebus ec-
cleſiaſticis vel contra libertatem eccleſie:ſed ſimplr̄ tunc ſi iuſta et
honeſta ligant clericos ꝛ ſunt ſeruanda in foro epiſcopali : vt in.c.
cum veniſſent.de eo qui mit.in poſ.cā rei ſer.ſecus ſi non ſunt iuſta
ꝛ honeſta:vt in.c.cum cā.extra de re iu.Sed Jo.de ligna.quem ſeq
tua Saly.in.l.j.C.de ſum.tri.ꝛ fide ca.dicit quod etiam ſi ſunt ſta-
tuta iuſta ꝛ honeſta non ligant clericos cum laici non poſſunt ſta-
tuere etiam in fauorem clericorum ſine ꝯfirmatione ſuperioris.vt
d.c.ecclia ſancte marie.ipſe tn̄ ſaly.in aut.caſſa.C.de ſac.ſan.ec.dicit
latius aut queris de ſtatutis laicorum concernentibus proceſſum
iudicij ꝛ ligant clericos.l.cum clericis.C.de epi.ꝛ cler.ꝛ ideo ſtatu
tum diſponēs qđ cauſa debeat terminari infra decē dies.Item ſta
tutum qđ niſi actor ſatiſdet de expenſis reficiendis nō teneat pro-
ceſſus ligat clericos vt in aut.gn̄aliter.C.de epiſ.ꝛ cler.Aut de con-
cernentibus probationem ꝛ deciſionē cauſarum vt qđ vltra centū
libras non poſſit probari debitum per teſtes ſed per inſtrumentū
ꝛ non ligat clericos.vt de fo.compe.c.quod clericis.Illud tn̄ ſtatu
tum non extendit ſe ad id quod non poteſt probari niſi ꝑ teſtes vt
eſt damnum illatum ꝛ intereſſe ſm Bar.in.l.certi condictio.§.qm̄.
ff.ſi cer.pet.Aut ergo queris de ſtatutis concernentibus actus ex-
tra iudiciales vt qđ contractus rei minoris non valeat ſine conſen
ſu agnatorum.ꝛ tunc ligabunt clericum ementem a minore ſine cō
ſenſu agnatorum ꝛ clericum minorem cōtrahentem cū laico ſine cō
ſenſu agnatorum rōne equalitatis ſeruande.vt.ſ.in.q.emendatio
nis damni.ꝛ ſimiliter ligabunt in his que concernunt immundi-
tiam ꝛ neceſſitatem ciuitatis in refectione murorum pontium via
rum ſtratarum ꝛ cloacarum purgationem ꝛ cōſtructionem domo
rum cum tanta latitudine itineris vt.l.ad inſtructionem.C.de
ſac.ſan.ec.l.an in totum.C.de edi.priua.¶Sꝫ circa vltimas volū
tates qđ quis non poteſt teſtari ſine licētia parochiani nō ligabūt
clericum teſtantem vel inſtitutum ſine parochiano.ꝛ idem ſi ſtatu
tum excludit cognatos extantibus agnatis non excludet clericos
cognatos ꝛ idem ſi ſtatutum annullet teſtamentum in archiuo pu
blico poſitum.¶Et idem ſi ſtatutum excludit feminas extantib⁹
agnatis non excludit feminam monacham.nam circa teſtamenta
ſunt clerici priuilegiati.vt in.c.cum omnes.ꝛ in.c.relictum.de teſ.
32 ꝛ ideo ſtatuta laicorum non ligant clericos vt.ſ.dixi.¶†Et adde
ꝙ faciens ſtatuta ꝯtra priuilegia ꝛ libertatem eccleſie eſt excommu
nicatus ſi non remoueat illa de capitularibus ꝛ libro ſtatutorum.
vt in.c.nouit.de ſen.ex.Bar.etiam conſuluit in conſilio qđ incipit
dn̄i priores ꝙ vꝫ ſtatutum diſponens qđ iudices communis non
poſſint cognoſcere de petitionibus factis a clericis contra ſuos cō
ductores:qꝛ iſtud ius agnoſcendi ꝛ iudicandi conceſſum iudicib⁹
eſt ipſius communis. Ideo poteſt per ſtatutum illud reuocare.l.
iudicium ſoluitur.ꝛ.l.pretor.ff.de iudi.nec hoc ſtatutum dr̄ contra
libertatem eccleſie:qꝛ ad interpellationem rectoris eccleſie factum
ſtatutum de iuſtitia miniſtranda poterit commune prouidere de
alijs iudicibus qđ ſi nō faciat.ſ.congruum ſpacium ſuccedat iudi
cium eccleſie.ſ.pape ꝛ epi etiam inter laicos in temporalibus non
ſubditos ꝑ.c.lꝫ ex ſuſcepto.ꝛ.c.ex tenore.de fo.cōpe.ſaly.tn̄ tꝫ cōtra
in.d.aut.caſſa.qꝛ clerici ꝑ hoc efficiunt timidiores ꝛ ꝑ ꝯn̄s vꝫ ſtatu
tū vt.ſ.dictū eſt.Qn̄ aūt ꝛ in quibus teneāt ſtatuta ꝛ reformatiōes
imponentiū onera collectas ꝛ tributa clericis ꝛ ꝑſonis eccleſiaſti-
cis vide ꝑ Saly.in.l.placet.C.de ſa.ſan.ec.ꝛ in aut.itē nulla cōitas
C.de epi.ꝛ cle.ꝛ ꝑ Bar.in.l.reſcriptū.§.ſciēdū.ff.de mu.ꝛ ho.ꝑ ca-
33 no.in.c.clericis.de immu.ec.li.vj.¶†Uidimus an ſtatuta laicorꝫ
ligēt clericos:nunc videamus an ligēt forenſes.ꝛ primo circa ꝯtra
ctus.ſcđo circa delicta.tertio circa vltimas volūtates.Circa cōtra
ctus cōclude in his que ꝯcernūt ſolēnitatē ꝛ ordinationem cōtra-
ctus vel ēt iudicij:tunc ſtatutum vel etiā conſuetudo de hoc hic di
ſpōnēs ligat forēſem hic ꝯtrahentē vel litigantē vt.l.ij.C.quēad.te.
ape.ꝛ.l.iij.in fi.ff.de teſt.ꝛ.l.ſemꝑ in ſtipulationib⁹.ff.de re.iu.ꝛ.l.j.
C.ꝛ ibi gl.ꝛ ꝑ Inn.in.c.j.de cōſuetudine.Sꝫ in alijs q̄ ꝯcernunt de
ciſionē tunc ſi veniunt ex iure vel natura ꝯtractus tpe ipſius ꝯtra-
ctus vt ꝓmiſſio de euictione rei vēdite:ꝛ tunc ſtatutū loci contra-
ctus ſimiliter ligat forenſem.l.ſi fundus.ff.de euic.Fallit in dote in
cuius exactione attendit ſtatutū vel cōſuetudo terre viri ꝛ nō ter-
re vxoris in qua eſt celebratus contractus.l.exigere.ff.de iu.Et iđ
ſi vir ꝑ ſtatutū ſue terre dꝫ lucrari medietatē dotis:ꝛ ꝑ ſtatutū ter-
re vxoris nō dꝫ lucrari attēdit ſtatutum terre viri per dictam.l.exi
gere.Si autē venit poſt ꝯtū ex negligentia vel mora eſt commiſſa
tunc attenditur ſtatutum loci vbi mora vel negligētia eſt commiſ
ſa.Quia ſi eſt in alium locum promiſſa ſolutio ibi dicitur negli-
gentia commiſſa.Sed ſi non eſt collata ſed ſimpliciciter facta pro
miſſio tunc dicitur cōmiſſa negligētia vbi petit.vtrūqꝫ ꝓbat in.l.
vinū.in fi.ff.ſi cer.pe.ꝛ in.l.fi.ff.de triti.ꝛ ideo ſi florentinus rome
exiſtens vel florentie mutuauit bononienſi centum reſtituen-
dos bononie excluditur ex mora ſeu negligentia ſua in non petē-
do vigore ſtatuti bononienſis diſponētis quod iuri preſcribendi
debitum

debitum preſcribatur decennio per dictam. l. vinum.⁊.l.finalẽ.
⁊.l.j.in prin.cũ ſua glo.in verbo cõtractũ.ff.de vſucap.ſcdm Bar.
in.l.j.C.de ſum.trini.qd vltimũ ibi limitat Saly.quãdo eſt colla
ta ſolutio in ſpecialẽ locũ:⁊ tũc dicat verũ Barto.Sed vbi gene
raliter eſſet cõuẽtũ de ſolutione fienda vbiq₃ locorũ:tũc bononien
ſis alibi cõuẽt9 nõ põt opponere pſcriptionẽ qꝛ ſtatũ nõ porrigit
vires ſuas extra territoriũ ſtatuentiũ.l.fin.ff.de iuriſ.om.iudi.⁊.l.
ex ea.ff.de poſtula.nec predictis ob.gloſſ.in verbo vtriuſq₃.in.l.ij.
ff.de eo qd cer.lo.que innuit qd inſpiciat tẽpus iudicij ⁊ nõ cõtra
ctus.⁊ reſponde vt ibi per Bart.Et ſimiliter ſtatutũ qd qui eme
rit rem bona fide in loco publico nõ teneat ipſam reſtituere dño
vendicãti niſi reſtituat ſibi preciũ nõ cõprehendit forenſem vendi
cantẽ rem ſuã:⁊ ideo nõ reſtituet preciũ.⁊ hoc diſputãdo determi
nauit do.Lamber.de rampo.qd hoc ſit ius propriũ ſtatuentis:vt
hoc.§.non potuit alienis legem imponere.l.ij.C.de legi.nec eſt ho
neſtũ qd rõne loci in quo agit iuſtitia denegatur.l.fi.C.de tẽpo. in
34 inte.reſt.pe.¶†Circa delicta autẽ an ſtatuta legẽt forenſes cõclu
de ſi delictũ hic cõmiſſu₃ a deliquente forenſi eſt delictũ de iure cõ
muni tunc punit ſcdm ſtatuta ⁊ cõſuetudinẽ illi9 loci in quo delin
quit:vt in aut.qua in puicia.C.vbi de cri.agi op₃.⁊.ff.de extraor.
co.l.ſaccularis.§.ſunt quedã.⁊ de ſen.ex.c.a nobis.⁊ ibi gloſſ. Si
autẽ nõ eſt dilictũ de iure cõmuni:⁊ tũc ſi forẽſis veriſimiliter ſci
re potuit illud prohibitũ alias propter aſſiduã cõſeruationẽ.l.ij.
cũ gloſſ.C.vbi de cri.agi oportet:vel qꝛ illud factũ erat cõiter pro
hibitũ:⁊ p oẽs circũſtãtes puicias:vt nõ extrahere granũ extra di
ſtrictũ vel nõ portare arma offendibilia per ciuitatẽ niſi ſint lega
ta.l.fi.§.licet.ff.de publica.⁊ ibi per bar.⁊ ſimiliter nõ excuſat ſed
ligat ſtatuto vt dictis iuribus.Si autẽ veriſimiliter ſcire non po
tuit vt qꝛ nõ cõuerſabatur in loco nec illud factũ erat generaliter
prohibitũ per oẽs terras:⁊ non ligat ſtututo niſi fuerit ſciens vel
ignorans craſſa vel ſupina innorantia.l.fi.ff.de decre.ab ordi. fa
ci.⁊.c.vt animarũ.de cõſti.lib.vj.⁊ ſic patet qd ſi fur vel homicida
accuſetur in loco originis de furto vel homicidio vel alio delicto
alibi commiſſo:quod in procedendo ⁊ ordine iudicij tractando
ſeruabitur ſtatutum loci originis vbi iudicium agitur ſicut in cõ
tractibus.d.l.iij.in fi.ff.de teſti.cum iuribus.ſ.alle.de quibus cõ
tractibus licitum eſt arguere ad delictum.vt.l.oẽm.⁊.l.tã ex con
tractibus.ff.de iudi.ſed in puniendo ſeruabit ſtatutũ loci vbi deli
ctum eſt commiſſum per.d.l.ſaccularij.§.ſunt quedã.ff.de extraor.
cri.Et idem ſi ſunt due ciuitates ſub eodem dño ⁊ qs delinqt in
vna capiat in alia puniatur per.d.§.ſunt qdã.Et ſi nõ conſtat de
ſtatuto illius loci in dubio intelligamus ibi vigere penam iuris
cõmunis.arg.huius.§.⁊.l.oẽs appli.ff.de iuſt.⁊ iur.hic tamẽ limi
tat Bald.eſſe verũ.ſ.qd in puniẽdo ſeruabit ſtatutũ loci cõmiſſi
maleficij qñ procedit per accuſationẽ.Si aũt procedat per inqui
ſitionẽ ex mero iudicis offõ tunc iudex etiã ingrens ſeruaret etiã
in prouenien do ſua ſtatuta:vt not.in.l.ij.de eo quod cer.lo.⁊ ad
de quod licet ⁊ non valeat ſtatutũ etiã cõtra forenſem offendẽtem
ciuẽ extra territoriũ niſi trib9 caſibus.ſ.in rapiente ex naufragio:
vt.l.nequid.§.de his.ff.de incẽ.rui.nau.⁊ in ciuitatibus non con
federatis.l.non dubio.ff.de cap.⁊ vbi video vbi ciuis ſtatuens of
fenditur non vendicat offenſum.argu.l.nullus.C.de iude.⁊.xxij.
q.ij.c.dominus deus noſter.⁊ tenet Inn.in.c.poſtulaſti.de fo.cõ
pe.lib.vj.tamen ſtatutum põt ligare ciuẽ vbicunq₃ extra territo
rium delinquente₃ ratione originis.l.j.C.vbi de cri.agi op₃.⁊ per
35 Inn.in.d.c.a nobis.de ſen.ex.¶†Circa teſtamẽta aũt an ſtatutu₃
vel conſuetudo liget forenſem vt ſi ſtatutum dicit qd v₃ teſtamen
tum cũ duobus vel trib9 teſtib9 poſito qd tale ſtatutũ valeat vel
conſuetudo prout t₃ bar.in.d.l.j.C.de ſum.tri.⁊ fid.ca.licet lex di
cat qd in locis vbi nõ eſt legũ pitia vt inter ruſticos debent inter
uenire ſaltim quinq₃:vt.l.fi.C.de teſt.Conclude ſcdm Bart. in.l.j.
qd ſi ſtatutũ loquit ſpecialiter et limitate de ciuibus quod non
extenditur ad forenſes.d.l.fi.C.de teſt.vbi puilegiũ non concedit
loco ſed perſonis in loco vt ibi not.bart.Si autem ſtatutũ loquit
ſimpliciter vt indiffinite tunc h₃ locũ in forẽſib9 ibi teſtãtib9.l. ij.
C.quẽad.teſt.ape.qꝛ ſtatutũ poteſt diſponere circa ordinem ⁊ ſolẽ
nitatẽ teſtamẽti nõ tamen põt diſponere circa habilitatem vel in
habilitatem perſone non ſubdite:ideo ſi ſtatutũ pmittit filiofa.te
ſtari nõ poterit ibi forẽſis filiuſfa.teſtari.vel ſi prohiberet virũ ſuã
mulierẽ inſtituere nõ prohibebitur forẽſis ibi ſuã inſtituere vxorẽ
quia ſtatutum non poteſt legitimare vel illegittimare perſonam
nõ ſibi ſubdita₃ per.l.etiã.cũ ſua.glo.ff.de tu.⁊.l.j.in fi.ff.de cura.
da.ab his.⁊ vide in ſpe.de inſtru.ẽdi.§.compendioſe.ver. quid ſi
36 de cõſuetudine.de ſnia.§.qualiter.ver.itẽ ponit.¶†Sed an ſtatu
tũ tollens ſolẽnitatẽ teſtandi vt cũ dicit qd teſtamẽtũ valeat cum
duobus teſtibus porrigat effectum circa bona etiã extra territo
rium poſita vt quod non põt dici heredi extra territoriũ ꝙ illud
teſtamẽtũ nõ valeat.dic qd illud teſtamẽtũ h₃ locũ ad oĩa bona ex
tra territoriũ poſita p.l.ſi nõ ſpeciali.⁊.l.omnium.C.de teſtamen
tis.licet ſecus ſit vt vbi ſtatutũ diſponat circa habilitatem perſo
ne vt quod filiuſfami.poſſit teſtari vel non. ſpurius poteſt inſtitui
poſito quod illud ſtatutum valeat:nam habebit effectũ ſolu₃ quo
ad bona ſua intra territoriũ ſtatuentis per.l.pupillo.de tu.⁊ cu.
da.ab his.l.nõ ſolũ.§.q teſtamẽto.ff.de excu.tu.⁊.ff.de admi.tu.l.
titiũ.§.tutorẽ.¶Quid autẽ ſi bononienſis ſeruãs ius cõe habeat
bona in anglia vbi eſt ſtatutũ vel cõſuetudo ꝙ pmogenitus ſucce
dat.dic qd illa cõſuetudo nõ ligat forẽſem:⁊ ideo heres inſtitutus
habebit oĩa bona.vt.d.l.etiã.ff.de tutel.⁊.l.j.in fi.de tuto.⁊ cu.da.
ab his.Si autẽ teſtator eſſet anglic9 qui ibi cõderet teſtm̃:tũc pri
mogenitus habebit bona anglicana ⁊ alia extra territoriũ diui
derent inter heredes de iure cõi:qꝛ ſimplex diſpoſitio nõ porrigit
niſi ad bona intra territoriũ poſita:vt.l.cũ vnus.§.his qui.ff. de
bo.au.iudi.poſ.Itẽ an per publicationẽ bonorũ alicuius condẽ
nati intelligantur eſſe publicata bona in alieno territorio poſita.
dic per Bar.in.l.j.in vlti.q.C.de ſum.tri.⁊ fide ca.Qualiter autẽ
fiant ſtatuta tangit.j.eo.§.cõſtat.Itẽ a quo tpe ligẽt ſtatuta ⁊ an
ſtatuta recipiãt interpretationẽ ⁊ qualiter in iudiciũ deducunt.
dic per Bar in.d.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊ Albe.de ro
ſa.in toto ſuo opere ſtatutorũ.Certa in materia ſtatutorum vide
per Bar.in repeti.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iure.

Ius autem gentium.

¶Hic repetit qd ſit ius gẽtiũ vt reddat ⁊
declaret per exẽpla melius quã fecit in.§.precedẽti.vel vt dixi.ſ.in
prin.ti.ſ.ꝙ hic ponit differentias inter ius naturale ⁊ ius gentiũ
37 in origine.⁊ hoc intẽdit.†Ius gẽtiũ eſt qd omni humano gñi cõe
eſt ⁊ quo gẽtes humane vtunt ⁊ ſibi cõſtituerũt.⁊ ex hoc iure gen
tium introducta ſunt bella captiuitates ſeruitutes ⁊ quaſi oĩs cõ
tractus.h.d.Et adde qd ius gentiũ eſt ius quoddã qd fuit ex tpe
quo gẽtes ceperunt naturali ratione vti inductũ abſq₃ alia cõſti
tutione gẽtiũ vt fidẽ ſeruarẽt.⁊ iſto tali iure qd habet comitantiã
cũ iure naturali ſtatus ſerui eſt integer:qꝛ naturali ratione oẽs li
beri naſcebant.vt hic in tex.dicit.Quoddã eſt ius gentiũ quo oẽs
gentes vtunt qd ſibi gẽtes cõſtituerũt nõ ſm rationẽ naturalẽ ſed
qñq₃ cõtra vt bella captiuitates ſeruitutes ⁊ diſtinctiones dñiorũ
⁊ de iſto loquit hic.⁊.l.hoc iure.de iuſti.⁊ iur.⁊ iſto iure ſtat9 ſer
uorum eſt annihilat9 ⁊ ſeparatus ab alijs ⁊ nihil propriũ põt ſibi
38 querere.ff.de acqui.re.do.l.acqrit.†Not.j.ꝙ bella ſunt orta a iure
gentiũ ⁊ intelligit glo.de bellis licitis.ſ.que a principe vel a popu
lo romano ſunt indicta.vt.l.hoſtes.de capti.Bella aũt illicita nõ
indicta pncipalr a iure gẽtiũ ſ₃ occaſionaliter eoipo qd fuit diſtin
ctũ meũ a tuo ſm Ia.de are.Et de iſtis bellis.j.q.mo.ius pa.po.
ſol.§.ſi ab hoſtibus.itẽ ppulſare iniuriã ⁊ violẽtiã cũ moderami
ne inculpate tutele eſt de iure gentiũ ſm glo.in verbo bella.qd in
tellige ſane qꝛ ipſa repulſio violẽtie illate eſt de iure naturali.ſ.in
ſtinctu pmiſſione nature qd cõuenit etiã brutis.vt.l.j.§.cũ arietes
ff.ſi qua.paup.fe.di.⁊.l.iij.ff.ad.l.aql.et.l.j.§.diu9.ff.de vi ⁊ vi ar.
S₃ ipſa repulſio cũ moderamine inculpate tutele eſt de iure gẽtiũ
tũc ratione forme ipſius moderationis:qꝛ forma dat eſſe rei. vt.l.
iul.§.ſ₃ ſi qs.ff.ad exhibẽ.⁊ denominat eſſe de iure gentiũ et iſtud
moderamẽ circa tria verſat ſm glo.in.l.j.ff.vñ vi.ſi circa arma vt
eo.gñe armorꝫ vel equipolẽti repercutiat.Item qd incõtinẽti.Itẽ
qd ad defenſionẽ qd in dubio preſumit ſi fiat incõtinẽti.l.ſi ex pla
gijs.§.tabernarius.ff.ad.l.aql.⁊ ibi glo.nõ ad vindictã.Item ad
cautelã ꝙ pteſtando exclamet ſecuritatẽ vt not.glo.in.l.x.ff.ad.l.
aquil.nec tenet qs aufugere ſi eſt talis homo cui fuga eſſet ad de
decus.vt tenet Bar.in.l.vt vi₃.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊.d.l.j.C.vnde vi.
39 ¶†Scdo no.qd oẽs 3ctus ſunt de iure gẽ.quatuor exceptis q nu
merant hic in glo.in verbo pene.qui ſunt de iure ciuili.ſ.literarũ
obligatio:verborũ obligatio:cõtractus emphyteoticus:⁊ ſpõſali
tia largitas.i.donatio ppter nupti.Dic tñ qd facultas cõtrahẽdi
eſt de iure gentiũ.vt hic.⁊.l.ex hoc iure.ff.de iuſti.⁊ iur.ſed ipſum
cõtrahere eſt facti.l.cõſilio.in fi.ff.de cura.fu.⁊ effect9 cõtractus.ſ.
obligatio eſt de iure ciuili:qꝛ obligatio eſt de iure vinculorũ.j.de
ver.obli.in prin.De quo autẽ iure ſint obligationes ex maleficijs
⁊ quaſi maleficijs ⁊ ex quaſi cõtractibus ⁊ ſimiliter oẽs.dic p bar.
40 in.l.hoc iure.ff.de iuſti.⁊ iure.†Quod autẽ.ſ.dixi de moderami
ne inculpate tutele:dic latius ſecundum Bal.in.d.l.j.C.vnde vi.
qd illud moderamen conſiſtit in tribus:vc₃ in factorum qualita
te:in tẽporis cõgruitate:⁊ neceſſitatis euitabilitate.ſecundũ glo.
in.d.l.j.C.vnde vi.Et ſic cõſiſtit moderatio circa modum:circa tẽ
pus:⁊ circa cauſam.ſecundum Bar.in.d.l.j.In factorum qualita
te debet ineſſe paritas ⁊ equa lance equo modo ⁊ actu congruen
ti reſiſtamus in duello.vnde offenſus ſine armis non poteſt ar
mis ſe defendere niſi aliud ſuccedat virium inequalitas. vnde ſi
pugnus vnius plus poteſt quã enſis alterius licitum eſt enſe per
cutere:vt ibi dicit gloſſ.quia defectus virium põteſt ſuppleri cu₃
iuuamine armorum.preſumitur enim iuuenis potentior ſene ad
labores corporeos ſupportandos:vt.l.aut damnum.§.quicunq₃.
⁊ ibi gloſſ.ff.de penis.⁊ extra de renuncia.c. primo. et ſanus po
tentior infirmo.C.de mendi.va.l.prima.libr.xj.Sed quid ſi quis
inſultauit cum baculo ego autẽ peremi gladio.an puniar Bart.
determinat per theoricam.d.glo.l.j.C.vnde vi.quod aut inſulta
tus poteram me aliter defendere et puniar aut non: et non pu
nior.facit quod nota.in.l.ij.C.ad.l.cor.de ſica.⁊ eo.modo decidit

Bald. de eo qui inſultauit me ſine aliquo genere armorum. volẽs
mihi dare maxillatã manu vacua. ⁊ ego ne hoc accideret cũ nõ de
beã expectare pꝛius pcuti me: vt dicit glo. in. d. l. j. peremi cũ gla
dio. nã ſi poterã me aliter defendere: tũc puniar: qꝛ non ſeruaui
modũ defenſionis: ſed fuit magnꝰ exceſſus vltra terminos defen
ſionis ⁊ vindictã aſſumpſi. Si aũt cõſtat qđ aliter euadere nõ po
terã quin cũ vituperio percutiar: ⁊ tũc non punioꝛ nã. ſi hoc licet
propter res defendendas vt. d. l. j. C. vnde vi. multomagis. ppter
perſonã ⁊ coꝛpus qđ eſt digniꝰ: vt. l. in ſeruoꝛũ. ff. de penis. In du
bio vero vtrum potuerim me aliter defendere pſumit qđ ſic inter
pares: ſecus ſi inter impares propter inequalitatẽ viriũ vt dictũ
eſt. vnde multe circunſtãtie ponderãde ſunt: vt alias no. in. l. j. C.
41 de ſicariis. ¶ † Et an teneat fugere. dic qđ ſic. tamen ſibi non no
ceat ⁊ alteri pſit. vt. l. ij. §. itẽ varis. ff. de aqua plu. arcẽ. Fallit vbi
infertur violentia circa res ad eoꝛum occupationẽ vel deſtructio
nem quia fuga trahit periculũ rerũ. vt. l. iij. §. ſi quis autem. ff. de
iud. ⁊ lege pꝛia. C. quãdo lice. vni. ſine iud. ſe vin. Scđo fallit quã
do infertur violẽtia circa perſonas ⁊ fuga eſſet periculũ allatura
quia inimicus eſt ſcilicet ad ſpatulas ⁊ vertẽdo terga ad fugã po
teſt de facili vulnerari. vt. C. ad. l. aquil. l. ſciam. §. ſi qs aliter. Ter
tio fallit quãdo fuga impoꝛtat periculũ honoꝛis: quia honoꝛ om
ni lucro eſt pꝛeferẽdus. vt. l. iul. ⁊ ibi glo. ff. ſi qs omiſ ca. te. Dixi ſe
cũdo qđ moderamẽ cõſiſtit in tẽpoꝛis cõgruitate nã debet incõti
nẽti ſcilicet flagrãte maleficio violẽtie inuaſoꝛ repelli. l. iij. §. cum
igitur. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊ hoc verũ de violẽtia illata pſone in qua
videt fieri ad defenſam ne iterato percutiatur ſi fiat incõtinẽti. l.
ſi ex plagiis. §. tabernariꝰ. ff. ad. l. aquil. ⁊ de reſti. ſpol. c. cũ olim.
Si autẽ fiat rixa ſeparata ⁊ ſic nõ incõtinẽti tũc videt fieri ad vin
dictã ideo nõ licet. vt not. glo. in verbo repellere. in. c. ſignificaſti.
extra de homi. Et ideo aduocatꝰ debet eſſe cautꝰ vt faciat capitu
la qđ durãte rixa fuit facta repercuſſio a pꝛimo percuſſio. ſi tamen
percuſſus iſequit percuſſoꝛẽ fugientẽ ⁊ eũ percutiat mitiꝰ punit.
ſ. tãquã culpabilis ⁊ nõ tãquã doloſus: qꝛ difficilimũ eſt iuſtũ tẽpe
rare doloꝛẽ. l. graccꝰ. C. ad. l. iul. de adul. ⁊. l. adulteriũ. §. iperatoꝛ.
ff. de adul. Sed violẽtia circa res poteſt ppulſari de facto. ⁊ dicit
incõtinẽti arbitrio boni viri. ſ. ex equalitate deiiciẽtis ⁊ deiecti ⁊
rei de qua deiectꝰ eſt. Nã dominꝰ de ſuo caſtro deiectꝰ quanq̃ per
multos mẽſes laboꝛet in pꝛeparãdo gentes ⁊ alia neceſſaria pꝛo
pter recuperationẽ dꝛ incõtinẽti. vt not. per glo. ⁊ bar. in. d. l. iij. §.
42 cũ igit ¶ † Sed qd ſi ſpoliaſti me poſſeſſione fundi ⁊ ego cõgrega
ta multitudine armoꝛũ volo ire ad recuperãdũ. amici ſe interpo
nũt ⁊ volũt facere pꝛomittere ⁊ cauere qđ poſſeſſio mihi reſtituet.
ego volo tamẽ vi rehabere ſicut amiſi an poſſum phiberi ne foꝛte
maius malũ inſurgat. ff. de actio. ⁊ obli. l. ſeruꝰ nõ in oĩbꝰ. glo. in
d. l. j. iquit ex quo quis eſt paratꝰ ſatiſdare pꝛo violẽto dicoꝛ amo
do facere ad vindictã. bal. dicit ſi pꝛetẽdo aliqđ dãnũ vel intereſſe
nõ poſſum vetari vti iure meo etiã a iudice. l. ſepe. in fi. ff. de re iud.
ſi autẽ ptendo ſolũ officere: poſſum vetari a iudice. l. eqſſimũ. ff. de
vſufru. pꝛiuatꝰ autẽ pꝛiuato nõ poſſet cũ a lege data ſit mihi manꝰ
iniectio. l. titius. ff. de ſer. expoꝛ. ¶ Itẽ quero cũ nõ debeam expe
ctare me percuti qꝛ nullo remedio tollit illa percuſſio: vt not. in. l.
ſi quis pꝛouocatiõe. C. de appel. l. in bello. §. facte. ff. de capti. An de
beo expectare aliquẽ actũ fieri ab offendente. glo. dicit qđ ſic in. d.
l. j. vt armis inſultari clamoꝛe ⁊ minis terreri. nã oĩa pꝛeuenire non
poſſum qꝛ inceptoꝛ rixe eſt ille qui poteſt impune offendi. d. l. ſi ex
43 plagiis. §. tabernariꝰ. ff. ad. l. aquil. ¶ † An autẽ mine ſint ſufficiẽs
metꝰ glo. tãgit. in. l. metꝰ. ff. ex quib. cau. ma. ⁊. xv. q. vj. c. j. Bar. in
l. metũ. C. eo. dicit qđ ſic: ſi eſt homo qui conſueuit facto qđ verbo
minat exequi: alias nõ: vt ſic ex perſonis dicta penſemꝰ. l. j. C. ſi qs
impe. ma. Bald. dicit qđ verbis cõtra verba eſt reſiſtendum: non
ad manus ⁊ ad ferum veniendum. ad quod facit qđ not. Spec.
in ti. de accuſa. §. v. ver. quid ſi te vacaui latronem. ⁊ hoc niſi mo
ra eſſet piculũ allatura qꝛ foꝛte minatoꝛ ſpectabat ſocios veniẽtes
qbus reſiſtẽtia fieri nõ poſſet qꝛ licet ante tẽpꝰ occurerre. l. j. C. quã
do licet vni. ſine iudice ſe vin. ¶ Dixi tertio qđ moderamẽ ꝯſiſtit
i neceſſitatis ieuitabilitate. nã moderamẽ dꝛ fieri quo ad neceſſita
tẽ. nã neceſſitas facit delictũ pbabile ⁊ excuſabile ꝙ alias nõ eſſet.
ff. de manu. teſt. l. qui potuerã. Ceſſante eñ neceſſitate dicit potiꝰ
offenſio vel vindicta quam defenſio: vt innuit gloſſ. d. l. j. vnde vi.
44 ¶ † Ad pꝛobãdũ autem defenſionẽ nõ ſufficit qđ pbes qđ pꝛimo
fuiſti aggreſſus vnde percuſſiſti aggreſſoꝛẽ ſed debes pbare qđ ali
ter te tueri nõ poteras nec aliter ab alio euadere niſi eum pulſaſ
ſes ſcđm bar. in. d. l. ſciam. §. qui cũ aliter. ¶ Sʒ an pbet teſtis qui
dicit qđ accuſatus fecit ad ſui defenſionem reddendo rationem
quare vidẽ Barto. qui conſuluit qđ ſic in cõſi. qđ incipit quidam
mariolus: qꝛ licet diſcernatur hoc iudicio intellectus tñ viſus eſt
pꝛima cauſa iſtius iudicii qꝛ vidẽdo rixam diſcernit an fecerit ad
ſui defenſionem vel non: facit quod no. Inn. in. c. cum cauſam: de
45 teſti. ¶ † Itẽ in dubio an intelligatur qs percutere ad defenſam.
glo. in. d. §. tabernarius. quod intelligitur ad defenſam ſi facit in
continenti: ſed in. l. j. C. vnde vi. tenet glo. cõtrariũ. nam dicit qđ
pſumitur ex qualitate facti ⁊ pſonarũ. dic ſcđm Bar. in. d. §. taber
narius: qꝛ ſi dũ eſt in actu percutiendi te percutio pꝛius tũc intel
ligitur ad defenſam. ſecus ſi percutio te et incontinenti pꝛiuſq̃
me percuſiſti quia tunc dicitur ad vindictam niſi facerẽ ne itera
to me pcuteres. Si võ nõ appet que percuſſio pceſſit tũc in dubio
pꝛeſumitur culpa eius qui pꝛouocauit. l. j. §. cum arietes. ff. ſi qua
dru. pau. fe. di. Et ibi dicit bal. qđ in dubio inſultatus pꝛeſumitur
feciſſe ad ſuam defenſionem. p quo vide glo. in. c. ſignificaſti. ij. de
homi. ⁊ per Inn. in. c. ſi vero. de ſen. ex. ¶ Si vero cõſtat quod vnꝰ
alterum ⁊ alter alterum offendit nec quicquã eſt pꝛobatum ad de
fenſionem alicuius tunc vterq̃ punietur: quia fundata eſt intẽtio
fiſci ipſo iure. ff. de ſicar. l. ſi in rixa. nec ob. l. ſcia. §. inſtrumenta. ff.
ad. l. aquil. quia ibi dabatur opera rei licite. ⁊ ideo executio ibi fa
cilius recipitur quia dolus nõ pꝛeſumitur ſicut in factis illicitis.
l. illud. ⁊. l. ſeq. ff. de iniur. Et adde quod vbi eſt licita offenſio nõ
eſt licita defenſio: ſed debet equo animo tolerari: vt. d. gloſſ. in. d.
l. vt vim. ⁊ hoc clarꝰ vbi infertur a publica perſona vt iudice vel
executoꝛe ſuum officium iuſte exequente. l. qui reſtituere. ff. de rei
ven. ⁊. l. ſi quis miſſus. ff. ne vis fi. ei. ⁊. l. non videtur. §. iuſſu. ff. de
re. iu. ⁊ ideo captum a familia poteſtatis licite recalcitrantem lʒ
familie in ſubſidium occidere. l. ſi ſeruus. C. de his qui ad ec. con
fu. l. queãd. §. pe. ff. ad. l. aquil. ¶ Item etiam vbi infertur a pꝛiua
ta perſona licite: ideo non licet filio reſiſtere patri coꝛrigenti: nec
ſeruo domino. l. quenquã. §. comminari. ff. de of. pꝛocõ. ⁊ leg. ⁊. C.
de eman. ſer. per totũ niſi eſſet ſeuitia nimia contra officium pie
tatis quia licet eis officium iudicis imploꝛare: vt. j. de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris. §. fin. ¶ Sed an bannito qui poteſt impu
ne offendi liceat ſe defendere aduerſus pꝛiuatum offendentem.
videtur quod non quia offendẽs eſt executoꝛ iuſtitie. i. ſtatuti hoc
permittentis: vt not. in. l. accuſationes. C. quod met. cau. Et vide
tur tenere Bartolus in. d. l. vt vim. licet illa non videantur dicta
bar. Sed cõtrarium tenet Bal. in. d. l. j. C. vñ vi. qꝛ ius naturale ne
mo perdit niſi cum egreſſu. anime. Sed defenſio eſt de iure natu
rali. vt in cle. paſtoꝛalis. de re iudi. Item offendens licet faciat li
cite non tamen facit honeſte. imo dicit Inn. quod talia ſtatuta
47 non valent. vt not. in. c. fina. de conſue. ¶ † Itẽ quid in foꝛo poli
ſeu cõſcientie an ſe defendere teneatur. gloſſ. quod ſic in. d. lege vt
vim. Sed Bal. dicit in dicta lege. j. qđ cum defenſio ſit de iure na
turali. i. ſecundũ dic tamẽ rõnis: ⁊ oꝛdinationẽ charitatis ſi eſt mẽ
ſura in animo ⁊ in facto eſt omni foꝛo permiſſa defenſio. vt dicta
lege vt vim. qꝛ cum culpa abſit nil dignum vindicta videri poteſt
l. miles. §. pe. ff. de adul. xxvj. diſt. c. deinde. ad fi.

Conſtat autem. ¶ Hic ponitur alia diuiſio: qꝛ
quoddã eſt ius ſcriptũ quoddã
non ſcriptũ. de iure vero nõ ſcripto tractat. j. §. ex nõ ſcripto. Ius
ſcriptũ cõſiſtit in ſex partibꝰ hic nominatis: que ſunt lex: plebiſci
ta: ſenatuſcõſulta: pꝛincipũ placita: magiſtratuũ edita: reſponſa
48 pꝛudentum. ¶ † Flo. in. §. lex pꝛacticã condẽdi leges: ſed eius diffi
nitionem tangit hic glo. qꝛ lex eſt ſanctio ſancta pꝛecipiẽs honeſta
⁊ pꝛohibens cõtraria. vel: lex eſt regula iuſtoꝛũ ⁊ iniuſtoꝛum ⁊ eo
rum que ciuilia ſunt pꝛeceptrix faciẽdoꝛũ. ⁊ pꝛohibitrix non faciẽ
doꝛum. ff. de le. l. ij. ¶ Scđo no. in. §. plebs. differentiã inter popu
49 lum ⁊ plebẽ: populus eſt genus ⁊ plebs eſt ſpecies. † Et eſt genus
qđ pꝛedicatur de pluribus differentibus ſpecie: vt animal qđ pꝛe
dicatur de pluribus. ſ. de animali rationali ⁊ irrationali. Et ſpe
cies que pꝛedicat de pluribus differentibus numero. vt homo qui
pꝛedicatur de Joãne ⁊ de Martino: vt dicit glo. in ver. genere. ⁊
a genere ad ſpeciem affirmatiue non eſt bona conſequentia vt eſt
animal ergo eſt homo. non ſequitur qꝛ ad poſitionem generis nõ
ſequitur poſitio ſpeciei: ſed bene econuerſo. l. ij. §. doli. ff. vi bo. ra
pto. ⁊ ibi per Bar. ⁊ per eum etiã in. l. iuregen. §. ſi fraudãdi. ff. de
pac. ſed bene negatiue arguit a genere ad ſpeciem eſt bona conſe
quẽtia vt nõ eſt animal ergo nõ eſt homo: qꝛ a quo remouet genꝰ
⁊ q̃libet eius ſpecies glo. in. l. ſi cã cognita. C. de trãſac. ecõtra aũt
ad poſitionẽ ſpeciei ſequit poſitio generis: ⁊ ſpeciei ad ſuũ genus
affirmatiue eſt bona cõſequẽtia: vt homo eſt igit animal eſt: qꝛ ge
nus repſentat in qualibet ſua ſpecie. Sʒ ad remotionẽ ſpeciei nõ
ſequit remotio generis ⁊ a ſpecie ad ſuũ genꝰ negatiue nõ eſt bõa
cõſequẽtia. l. duobus. §. ſi qs iurauerit. ff. de iureiur. ⁊ ibi per bar.
ex pdictis pʒ qđ ille qui nõ admittit ad ſuccedẽdũ vt cognatꝰ nõ
admittit vt ꝯſanguineus ſumẽdo cognationẽ put eſt genꝰ. vt no.
in. l. j. in fi. ff. de ſuis ⁊ legi. Itẽ dicit qđ cognatio ſpecierũ als gene
ris debet pcedere cognationẽ ſpẽi. l. j. in pꝛin. ff. de iuſti. ⁊ iur. Te
ſtis igit qui neſcit quid ſit mutuũ in gñe nõ põt deponere de mu
tuo in ſpecie de quo per bar. in. l. j. ff. ſi cer. pe. Et alio mõ ſumit ge
nus ⁊ ſpecies aliqñ in iure ciuili quã apđ dialeticos qꝛ qđ ibi vo
cãt ſpeciẽ nos vocamus ſepe indiuidua. vt no. in. l. legato gñaliter
ff. de le. j. ⁊ eſt gl. in. l. j. ff. ſi cer. pe. ⁊ dixi. s. ti. pcedẽti i. §. huiꝰ ſtudii.
50 ¶ † Et adde qđ id operatur genus quo ad genus qđ ſpecies quo
ad ſpeciẽ ⁊ quo ad cõcluſionẽ vel excluſionẽ. l. ſi duo. in fi. cũ ꝯcoꝛ.
in glo. alle. ff. de admi. tu. lʒ non quo ad durationem. l. quoties. §.
fi. ff. de vſufructu. Quãdoq̃ tñ qđ ſpecialr declarat validius ope
ratur quã qđ genere pdicat. l. ſed ⁊ ſi qs. §. queſitũ. ff. ſi qs cau. ⁊. l
libertus.

libertus.C.de ſeruo pig.da.ma.⁊ ibi ꝑ Bar.¶No.iij.in.§.ſena‑
tus.qđ difficile erat populũ in vnũ congregare ad condendũ legẽ
⁊ ideo trãſlata fuit poteſtas in ſenatũ.Et qꝛ inter eos erat adhuc
diſſenſio ac etiã qꝛ reſpublica melius gubernabatur per vnũ quã
per plures:qꝛ ſegnius expediũt negotia cõmiſſa plures.ideo fuit
tranſlatũ imperiũ in principẽ remanet tñ priuãdi poteſtas ⁊ exi‑
gendi ⁊ legẽ cõdẽdi ⁊ tenet glo.hic in verbo cõceſſit in.§.ſꝫ qđ pn‑
51 cipi.†Sic nõ poterit hodie populus romanꝰ ꝯdere legẽ cũ electio
ꝑtineat ad duces ⁊ archiepõs alamanie ⁊ ꝓuatio ad papã nõ po‑
terit hodie populus romanꝰ cõdere legẽ.⁊ ita intelligit Bar.in.l.
fi.C.de legi.ex tex.tñ iſto ibi ſenatũ vite populi.et.l.ij.§.exactis.ff.
de ori.iur.ſumpta eſt practica ⁊ cõis cõſuetudo eligẽdi plures ho‑
mines qui ſint de cõſilio ⁊ habeãt eandẽ autoritatẽ quã habet to‑
tus populus in ſtatutis ⁊ reformationibꝰ cõdẽdis ⁊ alijs oppor‑
tunis vt vult glo.ſuꝑ rub.C.que ſit lon.cõſue.Et iſti cõſiliarij ho‑
die ſunt loco decurionũ qui erãt obiici.vt dicit glo.ſuꝑ rub.de de‑
cu.lib.xj.⁊ debẽt vocari voce tube p̃conis vel cãpane.vt no.in glo.
l.illũ.§.refert.ff.de reg.iur.ad palatiũ vel aliũ locũ cõſuetũ.l.ij.C.
de decu.⁊.l.ſi quid.C.de lega.lib.x.Et debẽt adeſſe due partes ad
minus alias nõ valeret quod fieret.l.nominationum.C.de decu.
lib.x.Et no.glo.in.l.nulli.ff.qđ cuiuſqꝫ vniuer.⁊ eis coadunatis
debet interrogare cõſiliũ quid eis placet.vt hic.⁊.§.lex eſt.⁊.§.ple
biſcitum.Et poſſunt cõſiliarij rñdere ſua voluntate ſine verbis li‑
cet cũ ſignis: puta ſedendo vel ſurgendo vel cũ fabis ſm̃ qđ dictũ
fuit in practica arg.l.ſeruo inuito.§.ſi pupillo.ibi vel interrogati
nutu poſſint ſignificare.ff.ad trebel.⁊ tunc quod placuerit maio‑
ri parti erit firmum.l.quod maior.ff.ad municip.Et no.d.l.nulli
preallegata nec poſſunt cõſiliarij reſpondere ſimul coadunati de
volũtate ſua ſeparatiꝫ per nunciũ vel per ſchedulã.ſꝫ oportet eos
ſimul coadunari.vt in.c.in geneſi.extra de elec.et predicta forma
eſt ſolennitas ⁊ ordo cõdendi ſtatutum que requirit̃ quando po‑
pulus vult facere ſtatuta.Si autem imperator vel alius dñs tpa‑
lis habẽs iuriſditionẽ vult facere ſtatuta humanum eſt qđ faciat
cum cõſilio procerũ ⁊ ſapientum.l.humanum.C.de le.Sed ſi non
vult eos cõuocare habet ꝓprio motu faceret ſubditis diuulgare.
52 l.iij.C.de legi.de quo dic per bar.in.d.l.omnes populi ⁊c.¶†De
papa ſunt opiniones qꝛ quidã dicũt qđ papa ſtatuẽdo in arduis
negotijs tenetur vocare ⁊ ꝯſulere cardinales.ita tenet Jo.mo.in
c.ſuper eo.de here.libr.vj.vbi refert multa ardua retractata fuiſſe
qꝛ fuerunt facta a papa ſine eorũ conſilijs.Sed archidiaconus te‑
net contrariũ de offi.ordi.c.quãuis.lib.vj.¶Sed an quãdo alia
pars ciuitatis expellat aliam de ciuitate poſſit remanens ſtatuta
cõdere in preiudiciũ excluſe partis.dic qđ ſic ſi illi de conſi.rema‑
nent in ciuitate.l.ij.⁊c.ibi receſſerunt iura que.s̃.⁊c.ff.de orig.iur.
vel etiã ſi ſint expulſi ex iuſta cauſa de ciuitate alias remanẽtes nõ
poſſent ſtatuere in preiudicium expulſorũ nunc ex ſua iniquitate
lucrantur.l.itaqꝫ fullo.ff.de fur.

Sed quod principi. Poſtquã imperium fuit
tranſlatũ in principem li‑
citum fuit imperatori cõdere leges ⁊ cõſtitutiones gñales.ipſius
enim cõſtitutio epiſtola ſeruat̃ pro lege.hoc dicit.vſqꝫ ad.§.preto‑
53 rum quoqꝫ.cõcordat.l.j.ff.de legi.¶†No.hic in verbo ſed qđcũqꝫ
cum glo.in verbo cõſtat qđ quatuor ſignis cognoſcitur an epiſto‑
la imperatoris ſit facta vt obſeruetur pro lege generali.Primo
ſi dicatur in ea hac edictali lege.Secundo ſi dicatur hac lege gene
rali.Tertio ſi ſit miſſa ad ſenatum.Quarto ſi mandatur qđ in ca
ſibus ſimilibus debeat obſeruari.l.leges vt generales.C.de legi‑
54 bus.¶†Item no.in verbo plane quod priuilegiũ perſonale per‑
ſona non egreditur ſed extinguit̃ cum perſona vt hic ⁊ in.l.j.ff.de
conſti.prin.⁊.l.priuilegia.ff.de reg.iur.⁊ etiã per Dy.in.c.priuile‑
gium.de reg.iur.⁊ etiã per Bart.in.d.l.j.ff.de conſti.prin.⁊.l.gal‑
lus.§.nunc de lege.ff.de libe.et poſthu.¶Fallit primo ſi priuile‑
gium eſt cõceſſum ꝓpter naturalẽ rationem vt in beneficio reſtitu
tionis minori cõceſſo ꝓpter leſionem qđ trãſit ad heredes.l.inter
dum.ff.de mino.⁊.l.ea que.C.de temp.in integ.reſti.Secũdo fal‑
lit in beneficio cõceſſo marito ne exigatur niſi inquãtũ facere põt
qđ trãſit ad heredẽ ⁊ filium cõem.l.etiã.ff.ſolu.mat.Tertio fallit
in priuilegio p̃lationis dotis cõceſſo matri qđ etiã trãſit ad here‑
dem.i.filium mulieris eiuſdem matrimonij.l.aſſiduis.§.exceptis
C.qui po.in pigno.ha.Quarto ſi de heredibus in plarali facta eſt
mentio qꝛ tunc tranſit ad heredes in.l.ſciendũ.ff.de ver.ſig.ſecus
ſi de herede in ſingulari qꝛ tunc non tranſit niſi ad ſolũ heredem
l.antiquitas.C.de vſufruc.Quinto fallit ſi priuilegium concedit̃
ciuitati vel loco qꝛ ſemper eſt idẽ locus licet perſone renouentur.l.
proponebat̃.ff.de iudi.Sexto ſi conceditur poſteris qꝛ tunc trãſit
ad ſucceſſorem non tamen ex feminis.l.j.in fin.ff.de iure immuni.
a Septimo [a] ſi priuilegium conceditur rei qꝛ ad quemcũqꝫ tranſit
res tranſit ⁊ priuilegium.l.iij.in fin.ff.de cenſi.Et nota.in.l.ſordi‑
dorum.C.de excu.mu.libr.x.¶Et adde quod nemo preſumitur
55 priuilegiatus niſi probet de priuilegio.¶†Item qđ priuilegium
cõceſſum ꝓpter paupertatẽ extinguit̃ auctis facultatibus.l.nõ tã
tum.§.eos.ff.de excu.tut.⁊.l.cura.§.deficientes.ff.de mune.et ho.

¶No.in verbo plane.ibi:ob meritũ.cũ gloſ.qđ eſt iuſta cauſa mi‑
nuendi vel remittẽdi penã aliquã ꝓpter multa ſeruitia que cõtu‑
lit principi ⁊ reipublice ⁊ econuerſo eſt iuſta cauſa augmentandi
penam alicui vt multis graſſantibus locus ſit exemplo vt hic et
l.aut facta.§.fina.ff.de penis.

Pretorium. Licitũ eſt pretoribꝰ cõdere iura que edi‑
cta vocantur inter quos ediles curules
56 numerãtur.h.d.¶†No.igitur qđ ius pretoriũ ſiue honorarium
eſt illud qđ introduxerunt pretores adiuuandi vel corrigendi iu
ris ciuilis vel ſupplẽdi gratia.l.ius autẽ.§.pretoriũ.ff.de iuſti.et
iur.¶Itẽ no.in eo.§.qđ edicta ediliũ curuliũ ⁊ magiſtratuũ qui
p̃erant vẽditionibus ⁊ ꝑmutationibus animaliũ morboſorũ vi‑
tioſorum.ff.de edil.edic.l.j.ſunt pars iuris ciuilis ⁊ iſti ediles in‑
troduxerunt actionẽ redhibitoriã que datur ſex mẽſibus et quã‑
57 tominoris que dat̃ anno.ff.de edil.edic.l.ſtichũ.¶†Qui autẽ ho
die ſunt pretores.dic qđ ſunt preſides prouinciarũ:defenſores ci‑
uitatũ vt ſunt poteſtates vicarij vt etiã ſunt priores ſeu anciani.
Itẽ ſunt epi:⁊ quãto tp̃e preſcribat̃ actionibus ⁊ accuſationibus
inductis ab eis.vide Bar.in.l.v.ff.de verbo.obli.⁊.l.j.ff.de bono.
poſ.⁊ delatio hereditatis ꝑ eas inducta debet adiri.j.centũ dies
vtiles ſicut in delata a p̃tore:vt.l.ij.C.qui admit.ad bo.poſ.¶Itẽ
no.in.§.reſpõſa.qđ interpretationes ⁊ leges iuriſconſultorũ qui‑
bus erat cõceſſum ſeu cõmiſſum leges condere ⁊ interpretari ha‑
bent tantã firmitatẽ qđ iudici nõ licet ab eis diſcedere in iudicã‑
58 do adeo qđ † ſentẽtia lata cõtra ius legis vel cõſuetudinis vel ſta‑
tuti eſt ipſo iure nulla abſqꝫ appellatione.l.j.§.contrariũ ſciẽs.ff.
que ſen.ſine ap.reſcin.ſecus ſi ſnĩa ferat̃ cõtra reformationẽ nõ aſ
ſignatam iudici in volumine ſtatutorũ:qꝛ tũc ſentẽtia tenet cũ iu
dex diuinare nõ potuerit vt tenet Bar.in.l.cũ prolatis.ff.de re iu
di.¶Sed an hodie iuris prudentes poſſunt legẽ interpretari vt
ſunt doctores vt ab eorũ interpretatione recedere non liceat.Et
glo.videt̃ velle qđ ſic in.l.nõ puto.ff.de iure fiſci.Sed dic cõtrariũ
per hũc tex.qui dicit hoc antiquitus fuiſſe ita qđ nõ hodie.nã do
ctoris ſeu magiſtri ſnĩa ſolũ probabilis eſt nõ neceſſaria vt tenet
glo.in.l.ſi de interpretatione.ff.de legi.⁊ clarius.C.de legi.in.l.j.
¶Quid igitur illa verba in doctoratu collata operantur do tibi
licentiam docendi legendi ⁊ has ſacratiſſimas leges interpretan
di.que verba ſumpta ſunt ex.l.j.C.de profeſ.⁊ med.lib.xij.Reſpõ‑
deo operantur vt poſſint publice predicta facere:quod alias nõ
licet eis.l.j.C.de ſtudi.liber.lib.xj.¶Ulti.no.glo.in ver.ſententie
⁊ aer.opiniones differẽtia inter ſententiã ⁊ opinionẽ qꝛ ſententia
eſt firma ⁊ indubitabilis.Sed opi.eſt cum dubitatione ratioci‑
59 natio.†Adde qđ inter plures opiniones illa eſt tenenda que me‑
liori ⁊ ſubtiliori nititur ratione vt not.glo.in.l.qui filium.§.ſabi‑
nus.ff.ad trebel.in.c.capellanus.de ferijs.⁊ per Barto.in.l.bona
fide.ff.depoſiti.Item adde quod propter varietatem opinionuꝫ
quis abſoluitur ab expenſis ſcđm Jo.an.in addi.ſpec.in ti.de ex‑
penſis.§.nũc videndũ.item iuris peritus debet mutare opinio‑
nem ſuã quãdo expedit.xxiij.q.vj.c.vides.in glo.⁊ imperitia p̃ſu‑
mit̃ in eo qui tenet nouas ⁊ inſolitas opiniones ſcđm Bart.in.l.
ij.C.de pena iudi.qui male iudi.⁊ alle.glo.l.iij.ff.de ſenato.

Ex non ſcripto. Hec eſt ſcđa pars ſeu ſcđm mem‑
brum diuiſionis facte.s̃.eo.§.con
ſtat.in qua tractat de iure non ſcripto.i.de iure cõſuetudinario.⁊
hoc intẽdit.cõſuetudo vſu vtentiũ cõprobata pro lege ſeruat̃.Et
ius ſcriptũ habuit ortũ a ciuitate athenienſium.ius autẽ conſue‑
tudinariũ a ciuitate lacedemoniorũ.h.d.⁊c.patet hic qđ tam ius
ſcriptũ quã cõſuetudinariũ habet ortũ a grecis a quibus habue‑
runt.x.tabulas ⁊ due addite fuerũt vt hic glo.in ver.inſtitutis.et
l.ij.§.exactis de ori.iur.⁊ vide in glo.Et qꝛ hic ꝯſueuit tractari de
60 materia cõſuetudinis quero p̃mo qđ ſit cõſuetudo.†Rñ.qđ cõſue
tudo eſt ius nõ ſcriptũ moribus populi vel maioris partis eiuſdẽ
ratione initiatũ cõtinuatũ ⁊ approbatũ habẽs vim legis vt colli
61 gitur hic.vt.l.de quibꝰ.ff.de legi.† Quero ſecũdo quot ſunt neceſ‑
ſaria ad ꝯſuetudinẽ inducendã.Reſpõdeo quinqꝫ qđ ex predicta
diffinitione patet primo ꝙ ſit ius nõ ſcriptũ vt hic:qꝛ ſi eſſet ſcri‑
ptum diceret̃ ſtatutũ niſi eſſet ſtatutũ ad memoriã vt ibi vt meliꝰ
poſſit teneri mẽti vt ſunt cõſuetudines feudorũ ⁊ no.glo.in prin.
in.d.l.de quibꝰ.¶Scđo qđ moribꝰ vtẽtiũ vel populi a tacito cõ‑
ſenſu eoꝝ ſit introducta vt hic vel maioris ꝑtis eoꝝ ar.l.ſi qs a fi‑
lio.ff.de legi.l.qđ maior.ff.ad muni.⁊ inducit̃ iſte tacitus cõſenſus
ex moribus populi vel maioris partis quia continue ſic eſt popu‑
lo vel maiore parte populi ſciente ſine cõtradictione obſeruatum
vel ſi eſt cõtradictũ eſt obtentũ in cõtradictorio iudicio cõuocato
conſilio populi per tubã vel campanam.dicit glo.in.l.de quibus
in.§.inueterata.ff.de legi.⁊.l.aliud.§.refert.ff.de regulis iuris.et
l.diuturna.ff.de legi.Tertio quod ſit ratione initiatum:qꝛ ſi per
errorẽ non tenet.l.qđ non recte.ff.de legi.Quarto qđ ſit ꝯtinuata
per diuturnitatẽ temporis ⁊ non interrupta per.x.annos.Nam
per ſpacium.x.annorum inducitur conſuetudo ſm̃ veram opinio
nem appoſitam hic in glo.⁊.d.l.de quibus.§.inueterata.Quinto
frequentia actuũ.C.que ſit longa conſuetudo.l.j.⁊.l.an in totum.

a ¶Septimo hec.vij.fallẽtia ⁊ quinta nõ proprie hic adaptãtur loq̄tur enĩ hic ĩperator de priuilegio perſonali ⁊ hec ſunt priuilegia realia.

C.de ediſi.priua. Vñ legitimus actus reqrit̃ ad cõſuetudinẽ indu
cendã ſm glo. hic notabilẽ poſitam qđ intellige niſi iſti actus ſint
adeo notorij toti populo qđ cõprehẽdat̃ tacitus cõſenſus populi.
d.l. de quibus.§.inueterata. ¶Sed ſi actus eſt adeo notorius qđ
ꝑ eũ appareat expreſſe de tacito cõſenſu populi tunc ſufficeret vni
cus actus qꝛ illa que fiũt notorie palã dicũtur fieri.l.palã.ff.de ri
tu nup. ¶An aũt ad inducẽdũ cõſuetudinẽ requirit̃ actus iudi
cialis: dic qđ nõ niſi eſſet cõtradictũ ſꝫ ſufficiũt actus extraiudicia
62 les vt hic.dum dicit diuturni mores. ¶†Tertio quero qualr̃ con
ſuetudo in iudiciũ deducat̃. Rñ. tripliciter per viã actiõis.ſ. actio
nis ex contractu formalr̃ facto ſm conſuetudinẽ vt in eo qui emit
equũ cum quo eſt conſuetũ dare ſellã nã aget ad ſellã ex empto pro
pter ꝯſuetudinẽ lꝫ ẽt de iure teneat̃ dare emptori frenũ ⁊ ſellã qui
bus equus tp̃e venditionis erat ornatus.l.ediles.in prin.ff.de edi.
edic. ⁊ per gl. vel cõdictiõe ex ꝯſuetudine ſi informiter vt in eo qui
vult fodere terram in agro aliene in quo eſt conſuetudo fodiendi
vel vult ex cõſuetudine petere preciũ terre foſſe aſportate.§.ſi con
ſtat.ff.cõia predio. ⁊ hoc ſi agat̃ ciuilr̃. Si aũt criminalr̃ ex ꝯſuetu
dine nõ cõpeteret actio: ſꝫ accuſatio. vt not.in.l.iij.ff.de ſepul. vio.
¶Itẽ per modũ exceptionis excipiendo de crimine de cõſuetudi
ne cõtraria eius qđ petit̃.ar.l.paciſci.ff.de pac. ¶Itẽ per implora
tionẽ officij iudicis vt ſi petã per officium iudicis me reſtitui licet
ſim maior qꝛ ſic eſt cõſuetudo qđ maior reſtituat̃.ar.l.qđ ſi minori
63 §.fi.de mino. ¶†Quarto quiro[a] qualiter ꝓbet̃ cõſuetudo dic qđ
a dꝫ ꝓbari plene cũ ſit quid facti ⁊ per ꝯñs poſſit eſſe certũ ⁊ nõ du
bium.l.j.ff.de iur. ⁊ facti ignor. nec obeſt qđ ius non probetur: nec
admittuntur poſitiones iuris: vt not.in.l.ij.quod obſeruari.C.de
iuramento calũ. ⁊ conſuetudo eſt ius vt hic ergo non probatur qꝛ
illud eſt verum in iure ſcripto ⁊ leges generales ab omnibus ſciri
debẽt.l.leges.C.de legi. ſecus in iure non ſcripto ſecundum barto.
in.d.l.de quibus. ¶Et põt ꝓbari ꝑ teſtes ⁊ inſtrumenta actorũ
in quibus inueniantur due ſententie.ſ. decem annos late vel vna
cõtra negantẽ iuriſditiõnẽ in contradictorio iudicio obtenta. Et
reiectio querimoniarum probabitur per teſtes: vt in gloſſ. hic ⁊ in
d.lege de quibus.§.inueterata. ¶Et ſufficit in libello aſſerere con
ſuetudinem ſic eſſe ⁊ poſtea in articulis ⁊ capitulis reduci debent
ea que ſunt neceſſaria ad ſubſtantiam cõſtitutionis vꝫ quod a de
cem annis citra fuit obtentum ⁊ conſuetum per maiorem partẽ
populi ſic fieri vel qđ fuit in contradictorio iudicio populi ſic ob
tentum ⁊ iudicatum ⁊c. Omiſſis alijs tanquã a iure preſumptis
ſ. taciturnitate ſcientia ⁊ voce populi. ¶Et ecõtra volens impro
64 bare cõſuetudinem dꝫ articulare ⁊ de oppoſito ꝓbare. ¶†Quin
to quero an conſuetudo tollat legem ⁊ econtra. dic vt hic in gloſſ.
⁊ dixi latius in proemio in.§.igitur. ¶Item an differat conſue
tudo ab vſu ⁊ moribus: dic quod vſus ⁊ mores ſonãt factũ ex quo
deſcendit conſuetudo.i.ius non ſcriptum ſecundum bartol.in.d.
l.de quibus. ¶Item ſi formaui libellum ſuper conſuetudine ⁊ in
veritate erat ſtatutum dic quod propter ineptam propoſitionem
reus dꝫ abſolui ſicut ꝓpter ineptam actionẽ propoſitam.l.j.§.pe.
65 ff.ſi mẽſ.fal.mo.dix. ⁊ lege bebius marcellus.ff.de pac. dot. ¶†Itẽ
an conſuetudo liget minorem dic quod ſic lege tutorem.§.lucius.
ff.de admi.tu. ⁊ ibi per bal. item an contraria conſuetudo ſequens
66 tollat precedentem. dic qđ ſic.in.§.proxi.in ver. ea vero. ¶†Adde
infraſcriptas concluſiones prima quod vbi deficit lex vel quia nõ
eſt lata: vel ẽt conſuetudine abrogata: tunc ſeruatur conſuetudo ⁊
dictum ſimile conſuetudinis ⁊ dictum conſuetudinis vrbis rome
vt probatur in.l.de quibus.ver. ⁊ ſi qua.ff.de legi. ſicut deficiente
aliquo caſu in iure municipali recurrit̃ ad ſimile ⁊ caſu quo inſti
tutione procedi dꝫ de ſi. ad ſimilia qđ qñ ſic dicit̃ ꝑ barto. in.l.oẽs
populi.de iuſti. ⁊ iur. ⁊ deficiẽte ſimili recurritur ad ius commune
romanoꝝ ⁊ deficientibus omnibus recurritur ad principem vt tꝫ
Barto.in.l.cum de nouo.ff.de legi. licet gloſſ. ibi aliter teneat. ⁊ ex
his pꝫ qđ ſicut in iure communi ſcripto ꝓceditur de ſimilibus ad
ſimilia.l.non pñt.ff.de legi. ita in conſuetudinarios recurritur ad
ſimilem cõſuetudinem quaſi ad ſimilem legem.l. de quibus. ver.
ſi qua. ⁊ no. gloſ.in.l.j.C.que ſit lon.conſue. quod eſt verum vbi lex
nõ eſt omnino lata. ſꝫ vbi lex eſt in pluribus ſimi. caſibus lata eſt in
vno caſu per conſuetudinem abrogata tunc ſimili modo nõ exten
dit̃ ad alterius caſus correctionẽ: quia legum correctio eſt euitan
da.l.precipimus.in fin.C.de ap. nec ob. lex fin.C.de iudi. vbi corre
ctio in vno trahitur ad aliud ſimile: quia illud eſt verum in corre
latiuis vt eſt vir ⁊ vxor in quibus vnius mutatio inducit alterius
mutationem vt ibi ⁊ lege fin.ff.de accep. ſecundum bald. vide.l.de
quibus. fit igitur extenſio conſuetudinis de re ad rẽ vt de vino ad
aquaticũ qđ magis tendit ad vinum. ⁊ de perſona ad perſonam
vt ſi eſt conſuetudo quod monachus nõ ſuccedat in feu. idem ſit in
eo qui eſt aliter debilitatus. ⁊ conſuetudo in monacho obtinet in
canonicum regularem: vt no.in.d.lege.j.C.que ſit lon. conſue. iſta
tamen extenſio non fieret in penis vt in regula iur. odia.lib.vj. niſi
hoc eueniret de mente legis: vt in glo.ſing.in.c.poſtquam.de elec.
li.vj. nec etiam fieret in reſcriptione no. Innocen.in.c. dilecto de
offi.archi.in ver. ſuper verbo ex premiſſis. Et eſt rõ qꝛ in conſuetu

a ¶Quarto q̃ro. de hoc q̃liter ꝓbetur ꝯſuetudo vide late ꝑ Cy. ⁊ ſalyc. ĩ.l.ij.C.q̃ ſit long. cõſue. ⁊ per Abb.ĩ.c.vlt. extra de conſue. vbi abb. vr̃ tenere qđ duo ſufficiũt ad ĩducẽdã ꝯſuetudinẽ ſcꝫ qđ ſit rõnabilis ⁊ qđ ſit p̃ſcripta. ſꝫ docto. iuriſciuil̃ plura requirãt.

b ¶Ad penã de hoc vide per bar.in.l. diuus. ff. de cuſto. reorũ.

dine cõſiderat̃ eqtas ſꝫ i p̃ſcriptiõe vertit̃ rigor ⁊ odiũ.ar.l.cũ qui
dã.de lib. ⁊ poſthu. ⁊ qđ not.gl.ſing.in.l.ſi quis vxo.§.pe.ff.de fur.
67 ¶†Scda cõcluſio eſt ſinglr̃ attendenda in hac materia cõſuetudi
nis qđ vniuerſitas que non põt ſtatuere non põt cõſuetudinẽ in
ducere reprobat̃ in.d.l.de quibus. in ver. naꝫ cum ipſe. Differt enĩ
lex ſtatutũ ⁊ ꝯſuetudo tanquã tacitũ ⁊ expreſſum. ⁊ ſic qui nõ põt
in expreſſo nec ẽt in tacito cũ vtrobiqꝫ requirat̃ per potentia cauſe
efficiẽtis. Et ideo ſi eſt ſtatutũ qđ ſyndici villaꝝ teneant̃ denũciare
maleficia ⁊ quedã villa ꝑ centũ annos habuit cõſuetudinẽ non de
nũciãdi tñ iſta cõſuetudo nõ eſt tp̃is diuturnitate roborata: cũ de
hoc nõ habuit ptãtẽ ſtatuẽdi niſi iſta cõſuetudo eſſet exp̃ſſe confir
68 mata ꝑ ſuperiorẽ.l.fi.C.de teſta. ¶†Tertia ꝯcluſio eſt qđ vbi ꝯſue
tudo eſt autoritate legis ſuperioris ꝓhibita qđ eſt vbicũqꝫ impera
tor ꝓhibet cõſuetudinẽ.C.de fur.aut̃.oẽs peregrini.C.cõmunia de
ſuc. ⁊c. de alijs nõ valet cõſuetudo qꝛ minor autoritas nõ tollit ma
iorẽ.l.nã magiſtratus.ff.de arbi. ⁊.c.cũ inferior. de maiori. ⁊ obe.
ſecus ſi fit ꝯtra ius diſpoſitũ a lege nõ cõtra autoritatẽ legis vt cũ
ius cõe diſponat qđ mulier ſuccedat põt diſpõere cõtrariũ. ¶Itẽ
ius cõe dicit qđ qs nõ põt alteri ſtipulari: cõſuetudo in oppoſitũ
diſponẽs ſeruabit̃ ⁊ ſic aliud eſt eſſe cõtra legẽ aliud p̃ter legẽ.l.ſti
pulatio iſta.§.alteri.ff.de ver.ob. ⁊ ideo dicit glo.no.ar. qꝛ ſic vſita
tum eſt. ¶Item licet nudũ pactum non producat actionẽ de iure
l.iuriſgentium.§.ſed tamen nulla.ff.de pac. põt tñ per conſuetudi
nem producere actionẽ: ſicut poſſeſ. mediante legis auxilio. vt.l.le
69 gitima.ff.de pac. ⁊ ſicut ꝓduxit ex eqtate vt ĩ.c.j.de pac. ¶†Quar
ta concluſio eſt quod conſuetudo dicitur quedam conuentio taci
ta ſiue pactum.l.ſed ea.ff.de legi. ⁊ ideo procedit regula affirma
tiue prolata qđ qđ fieri põt pacto ⁊ cõſuetudo.l.impoſſibile.ff.de
pac. ⁊ de re iud.l.non ex pretorio. ⁊.l.neqꝫ.§.priuatoris.eod.titu.C.
de decu.libr.x.in rub. Et ideo valet conſuetudo ⁊ ſtatutum quod
pater teneatur ſoluere pecuniariam penam pro filio licet non cor
poralem vt.xxiij.q.vj.c.cum homo. vbi eſt glo. qđ fideiuſſor nõ põt
b ſe obligare ad penam [b] corporalem pro alio principali. ſed non pro
cedit negatiue vt quod non põt fieri pacto nec conſuetudine nam
per pactum non poteſt renunciari macedoniano vt no.in.l.tam ⁊
ſi.ff.ad macedo. ſtatutũ tamẽ ⁊ cõſuetudo in contrarium vꝫ. Item
per pactum non põt inſtantia triẽnij ꝓrogari in.l.properandũ.C.
de iudi. ⁊ ibi no. nec renunciari ordini iudiciorum.l.ij.in fi.C.de cõ
ſti.pecu. ⁊ tñ per conſuetudinẽ põt. itẽ ꝑ pactũ nõ põt dari iuriſdi
tio.l.priuatorũ.C.de iuriſ.om.iud. ſꝫ ꝑ cõſuetudinẽ ſic omni priua
te perſone ⁊ ẽt mulieri.C.de ar.l.fi.in gl. ⁊.l.viros.C.de diuer.offic.
lib.xij. ¶Itẽ nõ vꝫ pactũ de futura ſucceſſione.lege fi.C.de pac. ſed
ꝯſuetudo ſic de quo ꝑ bar.ĩ.l.j.C.de ſum.tri.ĩ.j.q.principali.verbo
tertio quero quid in teſtamento. Itẽ pactũ nõ preiudicat pupillis
⁊ furioſis ſed ꝯſuetudo ſic.l.ſi ſine herede.§.luci⁹.ff. de admi.tu. ⁊
not.gloſſ.in.l.ij.C.que ſit lon.conſue. niſi in his que procedunt ex
animo quia tunc etiam cum furioſis infelicitate fati ⁊ in feminis
imbellicitate conſilij excuſatur.l.diuus. de offi.preſi. ⁊.l.infans.ff.
de ſica. ſm Bal.in.d.l.de quibus. ſed Bar. dicit qđ non poteſt fie
ri per pactũ ratio eſt qꝛ eſt contra bonos mores nec poteſt fieri ꝑ
ſtatutũ vel conſuetudinẽ. ſi aũt non põt fieri per pactũ ex eo qꝛ eſt
cõtra publicã vtilitatẽ tunc bene põt fieri per ſtatutum vel conſue
tudinẽ de quo per eum in.d.l. omnes populi.in.iij.q.principali in
70 verſu iuxta predicta querit̃. ¶†Quinta cõcluſio eſt quod ad hoc
vt valeat conſuetudo dꝫ eſſe rõnabilis: vt in.c.fi.de ꝯſue. ⁊ dicit̃ rõ
nabilis que nõ obuiat canonicis inſtitutis ⁊ irrationabilis que a
iure improbat̃. vt ibi per glo. ⁊ Inno. nec dꝫ eſſe cõtra ius nec con
tra gñale ſtatutũ eccleſie nec ẽt dꝫ eſſe talis que occaſionem malefa
ciendi inducat nec cõtra bonos mores nec q̃ grauamẽ inducat. de
quib⁹ omnibus cũ iurium allegatione vide Innoc.in rub.de con
71 ſuetudine. ¶†Itẽ conſuetudo dꝫ eſſe bona.ſ.continens bonũ ho
neſtũ ſicut dꝫ eſſe lex ⁊ ſtatutũ.ſ.inſtrumẽta.§.j.ff.de iuſti. ⁊ iur. ⁊
ĩ.ti.j.§.iuris precepta. ⁊.iiij.di.c.erit aũt.l.honeſta poſſibilis ſm
naturã ⁊ cõſuetudinem patrie ⁊ loco temporiqꝫ conueniens iuſta
vtilis neceſſaria. manifeſta quoqꝫ ne aliqđ per obſeruationẽ in ca
ptione contineat: nullo priuato commodo ſed pro cõi ciuium vti
72 litate ſcripta. †eſt igitur honeſta conſuetudo non eundi de nocte.
qꝛ male agens odit lucẽ. vt in.c.conſuluit.§.ne vero.extra de offi.
dele. ⁊ no.in.l.j.§.tria luminaria.ff.de ventre inſpi. ⁊ ſimiliter il
la que continet bonum cõe ⁊ vtile reipublice.C.de primipilo.l.vti
litas.lib.xij. ⁊.l.j.ff.ſol.ma. ⁊.l.hoc modo.ff.de condi. ⁊ demon. Et
ideo bona eſt conſuetudo quod in caſibus dotium procedat̃ ſum
marie: ⁊ qđ inſtr̃a executioni mandentur: qꝛ hoc eſt vtile reipubli
ce vt in proxi.alle.iur. Et ſimiliter. illa que continet bonum hono
rabile vt conſuetudo quod doctores portent habitum quia habi
tus virum oſtendit.C.de fabri.l.ſtigmata. ⁊.c.ſi vult laicus.de ſen.
excõ. mala autẽ eſt conſuetudo ⁊ inualida que induceret malum
culpe vt quod liceat fenerare vſqꝫ ad duos denarios pro libra.
quia ordinatur ad delictum. vt in autẽ.ad hoc.C.de vſu. et non te
net conſuetudo que de vitijs facit mores nec longo tempore con
firmatur in auten. vt nulli iudi.§.j.col.viij: ſed ſi conſuetudo in
ducat malum pene.i.penam quondam occaſione pretẽſa infligat

innocentie

innocenti tũc ſi talis pena poteſt deduci in pactum vt eſt pena pe-
cuniaria valet conſuetudo. ſecus ſi non poteſt deduci in pactum
vt eſt pena corporalis vt not. ſuper rubrica de decre. decu. preallegata ⁊c.

73 **Sed naturalia.** ¶†Jus naturale eſt immutabile
ſed ius ſtatutarium mutatur quã
doqꝫ per aliud ius quandoqꝫ per conſuetudinem contrariã. hoc
dicit. primum autem intellige quod ius naturale eſt immutabile
in ſui totalitate ſed in ſui ſpecie in certis caſibus aliter obſtat vt
in ſeruitute emancipatione vſuca. vt in glo. hoc etiam tenet expreſ
ſe glo. in. c. a nobis. extra de decimis. ¶Item ea que ſunt de neceſ-
ſitate nature non mutantur vt hic ſed ea que ſunt ex preſumptiõe
nature vt quod leo preſumitur ferus ⁊ homo manſuetus mutari
poſſunt. l. j. §. beſtias. ff. de poſtul. ⁊ ibi per Bar. ⁊ per Dyn. in. c. ſe
mel malus. de reg. iur. lib. vj. ⁊ in iſtis que ſunt ex preſumptiõe na-
ture etiam mutari poſſunt ⁊ inſpicitur potius actus ꝙ natura. et
ideo ſi ſunt conceſſe hic repreſalie contra florentinos non poteſt ca
pi florentinus qui non moratur in caſu originis naturalis: ſed ex
accidenti mutauit domicilium niſi florentia ſubiret onera per ſe
vel patrem vel fratres licet alibi ipſe habitaret vt no. Bar. in trac.
repreſaliorum. in. v. q. in prin.

74 **Omne autem ius.** ¶†Hic ponitur alia diui.
iur. quia quoddã ius tractat
de perſonis quoddam de rebus ⁊ quoddã de actionibus. Et no.
hic cum glo. ſi. quod a nobiliori eſt incohoandum ſiue quod dignio
ra ſunt preferenda. item quod homo eſt nobiliſſima creaturarum
⁊ eius gratia omnia inuenta ſunt. l. in pecudum. ff. de vſur. Item
no. quod parum eſſet iura noſcere ſi ignorantur perſone quarum
gratia ſunt condita iura limitãtur ergo declaratur ⁊ reſtringitur
ſtatutum p cognitionẽ perſonarum quare gratia fuit factum ar.
l. ſi. ff. de here. inſti. ⁊ l. j. ff. de origi. iur.

¶De iure perſonarum Rubrica.

1 ☞ Pluralitas que ⁊ quando in ſingularitates reſolui debeat.
2 Subſtitutio a teſtatore facta ſi fuerit an omnibus morientibus admittatur ſubſtitutus.
3 Emphyteoſis eccleſie ſi duobus detur an vno moriente eius portio ad eccleſiam reuertatur.
4 Statutum loquens in plurali quando locum habeat in vnico ſingulari.
5 Aſcriptitius quomodo ⁊ in quo differat a colono.
6 Serui vnde ſic dicti.
7 Tabellio quare ſeruus dicatur.
8 Seruus efficitur quis pluribus modis.
9 Liber qualiter iure ciuili ſeruus fiat.

Summa itaqꝫ diuiſſio de
iure perſonarum. ¶Hic titulus diuiditur in
ſex partes. Primo ponit diuiſionẽ perſonarũ.
Secundo diffinitionẽ libertatis ibi: ⁊ libertas.
Tertio diffinitionem ſeruitutis ibi: ſeruitus.
Quarto quare dicantur ſerui ibi: ſerui autem.
Quinto quot modis quis efficitur ſeruus ibi: ſerui autẽ. Sexto
1 ponit differentiam ingenuorum ibi: in ſeruorum. ¶†No. in prin.
cum glo. in verbo homines. quod generalis pluralitas pro ſui ve-
rificatione debet reſolui in ſingularitatem quando in plurali ſum
pta in ſuo ſimplici ſermone eſſet falſa. Secus autem quando ſur-
geret inequalitas perſonarum vt ſi duobus ſubſtituatur quorum
vnus eſt pupillus alter maior. nam non reſoluitur in ſingulari plu
ralitas orationis niſi in caſu quo vterqꝫ poſſit conuenire ſcilicet in
vulgarem tantum ⁊ non pupillarem ſubſtitutio. l. quamuis. C. de
2 impu. ⁊ alijs ſubſti. †Ex his queritur ſi ſubſtitutio facta eſſet plu-
ribus a teſtatore an vno moriente vel demum omnibus morienti-
bus admittitur ſubſtitutus. ⁊ concludit Bar. in. l. heredes mei. §.
cum iſta. ff. ad trebel. quod ſi ſubſtitutio eſt facta cum adiectiõe no
minis collectiui vt inſtituo talem heredem ⁊ talem. ⁊ ſi omnes vel
ambo vel vterqꝫ non erunt heredes ſubſtituo talem: tunc ſecundũ
primam ſignificationem vocabuli non excluditur ſubſtitutus niſi
in perſona omnium extiterit conditio ſed ſecundum preſumptã
voluntatem defuncti admittitur ſubſtitutus: niſi ſuperſit aliquis
de liberis teſtatoris qui ex preſumpta voluntate defuncti ſubſtitu
tum excludat. d. §. cum ita. ſi autem ſubſtitutio ſit facta ſimpliciter
ſine adiectione nominis collectiui in ſubſtitutione vulgari vt cũ
dicat inſtituo petrum ⁊ martinum ſi nõ erunt heredes ſubſtituo
talem tunc ſubſtitutus non admittitur niſi in vtriuſqꝫ perſone exi
ſtat conditio. ſecus autẽ in pupillari ⁊ fideicõmiſſaria niſi ex natu
ra relicti vel voluntatis defuncti aliud preſumat. ⁊ rationem diffe
rentie ⁊ etiam quid in compendioſa vide per Bart. in. d. §. cũ ita.
3 l. ſi. C. de impub. ⁊ alijs ſubſti. †Ex his etiam queritur ſi eccleſia de
dit in emphyteoſim duobus cum pacto quod poſt mortem eorum
ſi deceſſerint ſine liberis res reuertatur ad eccleſiam an vno moriẽ
te ſine liberis pars eius reuertatur ad eccleſiam an vero accreſcat
eius conſocio ⁊ determinat ſpecu. quod non reuertitur ad eccleſiã
ſed accreſcit conſocio ⁊ ſic hoc caſu plurale non reſoluitur in ſingu
lare. hoc tenet in titu. de loca. §. nunc aliqua vero. verſicu. lxix. ſed
Barto. tenet contrarium in. l. ſi mihi ⁊ titio. ff. de verborum obli-
gatio. quia poſt emolumentum queſitum non eſt locus iuri accre-
ſcendi per tex. ⁊ glo. in. l. iij. iuxta finem de vſufru. accre. ff. ⁊ per ca-
pitulũ primũ de duobus fra. de nouo beneficio inueſti. in lib. feu.
4 ⁊ adde etiam quod in delictis puniendis †ſtatutum loquẽs in plu
rali habet locum in vnico ſingulari vt ſi puniat producentem fal-
ſos teſtes habet locum in producentem vnum ſolum falſum teſtẽ
l. ij. §. homines. ff. vi bono. rap. ⁊ ibi per Barto. ⁊ econtra loquens
in ſingulari habet locum in plurali. l. j. §. j. ff. quod cum fal. tu. aut.
⁊ adde glo. infra de ob. que ex quaſi contractu na. in ver. negotiũ.
⁊ l. iij. §. negotiorũ. ff. de negotijs geſt. ⁊ ibi per Bar. ⁊ c. ¶Quid
autem de ſtatu liberis aſcriptis ⁊ monachis ⁊ canonicis regulari
bus an ſint ſerui vel liberi. dic vt in glo. in verbo aut ſerui. Et dic
quod quadruplex eſt genus colonorum in rubrica de agri. ⁊ cenſi.
5 libro decimo. ¶†Item not. differentiam inter aſcriptitium ⁊ cen
ſitum colonum quia aſcriptitius reddit medietatẽ fructuum ſed
cenſitus reddit certum cenſum annuatim vt no. glo. in. l. ſecunda.
qui ca. co. ta. cen. libro decimo. in glo. que incip. ſed quid de ſtatu li
bero ibi in autentica de monachis. §. cogitandum. dicit quod idẽ
in monacha. ⁊ conuerſi. imo magis creditur eis. ⁊ ſi delinquãt ma
gis puniuntur vt ibi dicit glo. dummodo faciant de licentia ſupe
rioris ſine qua iurare non poſſunt vt in capitulo primo. de iura.
calum. in fin. vbi dicit glo. quod ſi contra fiat non proprie vitiatur
iudicium vt in capitulo ex parte. de poſtu. vbi dicit glo. quod ſine
licentia ſuperiorum non admittitur licet ſit coniuncta perſona.
6 ¶†Secundo nota. in ver. ſerui dicti ſunt a ſeruando quia cum
olim eſſet conceſſum dominis vite poteſtas atqꝫ necis in eos im-
7 perator iuſſit eos ſeruari ⁊ non occidi. †Sed tabellio dicit ſeruus
publicus a ſeruiendo quia ciuiliter ſeruire tenetur licet non gra-
tis vt in glo. in ver. ſeruare. ⁊ l. nec enim. ff. de adoptioni. ⁊ ſicut vt
ſeruus ſtipulãdo acquirit domino vt infra p quas pſo. no. acqui.
in princip. ⁊. ff. de ſtipula. ſer. per totum ita ſeruus publicus alteri
ſtipulando acquirit vtilem actionem ſine ceſſione vel directãm cũ
ceſſione. ⁊ hoc in iudicialibus ⁊ pretorijs ſine dubio ⁊ etiam in cõ-
uentionalibus vt tenet Barto. in. l. ij. ff. rem pupil. ſal. fo. per dictã
legẽ nec enim. ⁊ l. his verbis. ff. de adop. ⁊ per glo. iij. §. ſi quis alij.
infra de inuti. ſtipu. ⁊ debet notarius ſtipulari tanꝙ publica per-
ſona hoc modo promittis mihi notario tanꝙ perſone publice re-
cipienti nomine omnium quorum intereſt. tamen ſtipulatur tan-
quam notarius preſumitur quod ſtipuletur tanꝙ publica perſo-
na. arg. l. cum poſt. §. primo. ff. de adminiſtra. tuto. ⁊ l. ſi. de inſtito.
Quid ſi pars cum notarius ſtipulatur noluit ſtipulatum petere
an poſſit notarius illud petere. dic quod non quia eſt tanꝙ nudus
miniſter penes quem nihil debet remanere. ar. l. ſi quis titio. ff. de
8 leg. ij. de quo per Bar. in. d. l. nec enim. ff. de adop. ¶†Tertio not.
in. §. ſi nautem. quod pluribus modis ſit quis ſeruus ſcilicet nati-
uitate captiuitate venditione vt hic in tex. item per annualem cõ-
tumaciam poſt preſtitam fideiuſſionem vel iuratoriam cautionẽ.
9 item etiam per ingratitudinem vt hic in gl. ver. iure ciuili. †Qua-
liter autem iure ciuili liber homo per venditionem fiat ſeruus. et
quot ſint neceſſaria: ⁊ an poſſit vendicari a patre ⁊ ab alijs coniun Verſus.
ctis no. gloſſ. hic ⁊ ſuper ver. maior. Unde verſus. Ut liber ſeruus
fiat ſunt iſta neceſſe. Annis viginti qui vẽditur dicitur eſſe. Et eſt
precio iuuenem quo venit participare. Rurſus enim ſeruum cui
venditur eſſe putare. Et propriam ſcire qui venit conditionem.

¶De ingenuis Rubrica.

1 ☞ Ingenuus quis ſit.
2 Filius ſequitur matrem id eſt partus ventrem.
3 Delictum parentis non nocet proli.
4 Ingenuus manumiſſus non efficitur libertinus.
5 Tabellionatus officium habere qualiter quis probetur.

Ingenuus eſt qui. ¶Hic decla
rat membra
diuiſionis poſite in fine titu. precedentis: videli-
cet quod liberorum hominum ⁊ perſonarum qui
dam erant ingenui et quidam libertini. ⁊ in hoc
titulo declarat qui ſunt ingenui ⁊ in ſequẽti qui
1 ſunt libertini. ¶†Nota ex princip. quis dicatur ingenuus ſcilicet
qui ſtatim vt natus eſt liber eſt. libertus eſt qui ex iuſta ſeruitute
manumiſſus eſt vt infra titulo primo. in principio in text. ibi ⁊ al
tero ingenuo. ¶Adde quod in caſu in quo quis naſcitur ex patre
⁊ matre ſeruis ⁊ tamen naſcitur liber vt ſi legetur ei libertas qui
in ventre eſt ancille. nam ſi plures ſint in ventre omnes liberi na-
ſcuntur. lege cum inter. C. de fideicommiſſis liber. licet enim exi-
ſtens in ventre non ſit homo ſed fieri ſperetur. dicta lege cum in-
ter. tamẽ poteſt ei libertas relinqui. Ex quo patet ꝙ exiſtẽs i vẽtre

non continet̄ in legibus vel ſtatutis odioſis ex quo non eſt homo.
vnde ſi cõceſſe ſunt repreſalie cõtra hoïes alicuius ciuitatis vel ex
banniti ſunt hoïes alicuius ꝓgeniei nõ includũtur illi qui tũc erãt
in vtero.facit.ff.de aſſig.lib.l.vlti.⁊.l.fin.ff.de coll̃.bo.ſm̃ Bald.in
d.l.cum inter.Itẽ eſt dare caſum in quo quis in puero reperitur
liber ⁊ ſeruus vt ſi dixi ſeruo meo vade ad plateã ⁊ ſi obuiaueris
libero liber eſto.Et tu dixiſti ſeruo tuo vade ad plateã ⁊ ſi obuia-
ueris libero:liber eſto.modo ſi obuiãt ſibi inuicẽ quidã dicũt qđ
eodẽ momẽto implet̄ cõditio vtriuſq; ⁊ ſic vterq; erit liber.ſ; bar.
dicit qđ meus erit liber ⁊ nõ tuus:qꝛ mei ſerui impleta eſt cõditio
⁊ eſt in facto qꝛ obuiauit ſeruo ſed tui ſerui eſt in fieri cõditio:quia
obuiauit futuro libero.l.qui heredi.§.fi.ff.de condi.⁊ demon.ſed
Bar.in.l.aretuſa.ff.de ſtatu ho.⁊ ſimiles queſtiones de puncto vi
2 de in gl.xxxij.q.j.c.cũ renũciatur.¶†Scđo no.in.§.ſed ⁊ ſi quis.ꝙ
filius ſequitur matrẽ quo ad libertatẽ ⁊ ſeruitutẽ vt hic.⁊.l.ſeruo
rum.§.ingenui.ff.de ſtatu ho.Sed quo ad honores ⁊ dignitates
ſequitur patrẽ.l.cu; legitime.⁊.l.qui fures.ff.de ſta.ho.¶Tertio
no.in ver.ſufficit.qđ ſufficit matrẽ vnico momẽto tp̄is poſt eius cõ
ceptionem fuiſſe liberam vt filius dicatur liber.vnde ſi aliquo mo
mento fuit mater libera:libertas queſita libero exiſtenti in vtero
non reuocatur licet mater poſtea ante eius partũ vel tempore par
tus fiat ſerua:qꝛ calamitas matris non debet ei nocere qui eſt in
3 vẽtre vt dicit hic tex.†Ex quo patet qđ delictu; patris vel matris
non nocet filio iam nato vel cõcepto ſed bene concipiendo vel na-
ſcituro.l.ij.C.de lib.⁊ eo.li.⁊ ibi no.in glo.nam crimẽ vel pena pa-
terna nullã maculã filio infligere põt:ſed vnuſquiſq; de ſuo perpe
trato ſeu admiſſo ſorti ſubijciatur nec alicui criminis ſucceſſor te-
netur.l.crimen.ff.de penis.fallit in caſibus ibi no.⁊ hic in gloſſ.in
verbo naſcitur in quibus ſucceſſor tenetur de delicto predeceſſorũ
⁊ ideo dicit glo.in.d.l.ij.C.de lib.⁊ eo.li.quod ex delicto ⁊ felonia
patris non priuatur filius feudo paterno.quod verum eſt quãdo
filius venit iure ſuo ⁊ non ex perſona patris de quo dic per Saly.
in.l.ij.patet igitur hoc quod infortunium matris filio nocere nõ
debet ſimiliter nec patris.d.l.crimen.Item hic meliora tempora
cõſiderare licet quãuis extrema deficiant ⁊ econtra extrema conſi-
derari licet in medio defectus exiſtat.l.ſed ⁊ ſi in quod.§.ſolemus.
ff.de here.inſti.⁊.l.intercidit.ff.de condi.⁊ demon.⁊ ideo cõceptus
a patre ſenatore dicitur filius ſenatoris licet natus ſit tẽpore quo
4 deſinit eſſe ſenator.l.emancipatum.§.ſi quis.ff.de ſena.¶†Quar
to no.in.§.cum autem.quod ingenuus manumiſſus de facto non
efficitur libertinus quia non erat iuſta ⁊ vera ſeruitus ſed rema-
net ingenuus.⁊ ſic patet quod non ſufficit aliquid fieri de facto
vt ſequatur effectus iuris ſcilicet quantum ad ſtatum et cõditionẽ
hominis commutandum ſimiliter in pena conuentionali nõ ſuf-
ficit de facto quando aduerſarius non incommodatur vt ſi vendi
di tibi ſeruum cum pacto ne manumittas ſub certa pena.nam li-
cet manumittas de facto qꝛ de iure non potes ꝓpter pactum non
incides in penam.l.ea quadã.C.ſi ma.ita alie.ſecus ſi aduerſarius
incommodatur quia tunc ſufficit fieri de facto vt ſi actor liberauit
reum per acceptilationem ⁊ promiſerit ſub pena non conuenire.
nam ſi de facto agit prima actione que fuit ſublata per acceptila-
tionem incidit in penam.l.vbi pactum.C.de tranſact.Similiter
quantum ad occaſionem conſequendam ſufficit fieri de facto vt ſi
quis eſt relictus heres ſi manumittat ſeruum hereditarium non
ſufficit ad hoc vt ſit heres quod de facto impleat cõditionẽ.i.ma-
numittat:quia de iure nõ põt manumittere ſeruum hereditariu;
anteꝙ̃ ſit heres.l.mulier.§.j.ff.de cõdi.inſer.ſimiliter quantum ad
penam euitandã ſufficit fieri de facto.Unde qui tenetur ſub pena
inſtituere vel exheredare ſufficit quod de facto inſtituat vel exhe-
det:ſi non poteſt de iure vt penam euitet.l.quidã filium.ff.de ver.
ob.qñ tñ ſufficit fieri de facto ⁊ qñ non dic per Bar.in.l.cõtinuus
§.cum quid.ff.de ver.ob.⁊.l.vbi pactum.in fi.C.de tranſac.Et pa-
tet quod ſicut non ſufficit aliquem fuiſſe in ſeruitute de facto ⁊ ma
5 numiſſum eſſe vt per hec libertinus fiat†ita nõ ſufficit ad proban
dum aliquẽ tabellionẽ probare qđ ipſe fecerit acta ⁊ inſtrumenta
tanꝙ̃ tabellio:⁊ ſolutiones receperit ⁊ ſe pro tabelliõe geſſerit niſi
probetur quod vere fuit creatus tabellio quod argumẽtatiue di-
cit Bar.in.l.haberemus.ff.de decu.Inn.tñ tenet oppoſitum in.c.
j.de fi.inſtru.⁊ ſimiliter ipſe idem Bar.decidit oppoſitũ in.l.bar-
barius.ff.de offi.preto.vc; qđ ſufficit probare per modũ ſupradi-
ctum vt inſtrumẽta ab eo facta valeant ⁊ teneãt per text.in aut.de
tabellio.§.ſi vero poteſt.dum dicit ipſis tñ documẽtis ꝓpter vtili-
tatẽ cõtrahẽtiũ nõ infirmandis col.iiij.de quo vide in ſpec.de in-
ſtru.edi.§.reſtat.ver.quid ſi is.Qualiter autem probetur aliquem
mortuũ non fuiſſe tabellionẽ vide per Inn.in.c.veniẽs.de ver.ſig.
¶Itẽ nõ ex fi.cũ gl.qđ cõditio ⁊ natiuitas ⁊ etas hoïs ꝓbat̄ p li-
bros nataliũ ⁊ ſue natiuitatis.cõcor.in aut.ſi dicat̄.C.de teſti.ꝓba
tur etiã etas alicui⁹ per aſpectũ corporis.l.ſi minor.xxv.an.ex aſpe
ctu.ff.de mino.inter quos etiã admittitur pater ⁊ mater qui tãꝙ̃
melius nouerint veritatem.l.etiam matris profeſſio.ff.de mino.
talis tñ probatio patris ⁊ matris ſecundum aliquos facit vnã ſe-
miplenã ꝓbationem alij ꝙ̃ ſolũ preſtet informationem iudici:ſed
Inno.tenet qđ facit preſumptionem tantum in.c.cum dilectus.de
accu.ſimiliter admittitur teſtimonium patris ⁊ matris in cã ma-
trimoniali niſi eſſent ſuſpecti diuitijs potẽtia vel honoribus.c.ſu-
per eo.extra de teſti.alias non valet teſtimonium patris vel ma-
tris in cauſa filij.l.teſtis idoneus.ff.de teſti.⁊.l.parẽtes.C.de teſti.

¶De libertinis Rubrica.

1 Libertinus quis ſit.et numero.2.
3 Iudex poſt tempus datum ad exquirẽdum poteſt qñq; exquirere.
4 Numerus precedens implicitus in ſequenti intelligitur repeti.
5 Priuatio habitum preſupponit in ſubiecto.
6 Filiorum genera tria ſunt ſicut ⁊ hominum.
7 Manumiſſio multis fit modis.
8 Seruus quibus modis libertatem conſequatur.
9 Contractus in eccleſia fieri nequit.
10 Manumiſſio quid ſit.
11 Manumiſſio non fit per procuratorem.
12 Libertinorum tres ſpecies.
13 Ciuem eſſe differt ab eo quod eſt haberi pro ciue.
14 Serui quot modis efficiantur liberi.
15 Duellum tribus permittitur caſibus.
16 Dedititij ⁊ latini qui olim ⁊ qui hodie dicantur.

Libertini ſunt q̃ ex. ¶Hic declarat
ſcđm mẽbrũ diuiſiõis facte in ſi.ti.ſ.de iure pſo
narũ.vc; qui ſunt libertini.⁊ diuiditur in tres
partes.⁊ primo declarat qui ſunt libertini.et
quid ſit manumiſſio.⁊ vñ habuit ortũ.ſcđa ibi
multis aũt.declarat quot modis iducat̄ manu
miſſio.tertio ibi:libertinorũ.declarat q̃tuplex ſit ſtat⁹ libertinoꝝ.
1 ¶†No.ex prin.qđ ſit libertinus.⁊ quid ſit manumiſſio.¶†Secũ
2 do no.ibi manui ⁊ poteſtati.qđ ille qui eſt ſub dño ⁊ poteſtate ali
cuius dicit̄ eſſe ſub manu ſua ideo ſi vendo tibi domũ ſub hac con
ditione ne exeat de manu tua ſub pena certa licet loces eam alteri
nõ dicit̄ exire de manu tua:qꝛ locatio nõ mutat dñium rei.l.nõ ſo-
3 let.ff.locati.¶†Tertio no.ibi datio libertatis cũ gl.exponente.i.
detectio.ar.qđ ſi eſt tp̄s iudicij ſtatutũ ad inquirẽdũ de maleficio
⁊ poſt inq̃ſitionẽ reus ꝓbet ſe alibi fuiſſe tp̄e delicti qđ iudex etia;
poſt tp̄s datum ad inquirendũ põt exquirere an reus preſens fue-
rit tempore delicti:quia iudex non inquirit ſed iam inquiſitũ dete
git ⁊ declarat.C.de adul.l.ſi quis adulterij.ideo facit iudex in fine
officij non poteſt quem bannire:tñ põt declarare quem bannitum
eſſe ⁊ ſic in notarijs licet ex poſtfacto non poſſint contractũ in ſcri
ptis immutare:poſſunt tñ illum declarare vt Bar.in.l.actorũ ver
4 ba.ff.de re iud.¶†Quarto no.ibi tria genera cum gl.quod nume
rus precedens implicitus in ſequenti numero intelligitur repeti-
tus ideo ſi mutuaui tibi tria ſextaria grani ꝓmiſiſti reſtituere tria
non debes reſtituere quinq; ſed tantum tria quia precedẽs nume
rus intelligitur repetitus in ſequenti vt hic ⁊.l.ij.in fi.ff.de condi.
5 inſer.¶†Item no.ibi:cum ſeruitus eſſet.quod priuatio preſuppo
nit habitum vt hic ⁊.l.manumiſſiones.ff.de iuſti.⁊ iure.⁊.l.dece;.
ff.de verborum obliga.Et hoc verum quando priuatio ponit̄ a la
tore iuris cuius eſt proprie loqui de.l.decem.⁊.l.ſi.ff.ſi cer.pet.Itẽ
ſi ponitur ab homine ſuper eo quod pendet ab eius voluntate po
nendi ⁊ priuandi vt ſi teſtator ſub conditione adimit legatum pre
ſupponitur fuiſſe legatum.l.ſi mihi ⁊ tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.ſe
cus ſi non dependet ab eius voluntate ⁊ poteſtate ſed a volunta-
te alterius vt ſi petis a me decem ⁊ ego dico me liberatum vel mi-
hi pactum factum de non petendo ⁊ tu negas non per hoc videor
fateri:quia qui excipit non vtiq; intentionem aduerſarij fateri vi
detur.l.non vtiq;.ff.de exce.niſi fateatur debitum.verum eſt quod
mihi mutuaſti ſed tibi ſolui vt per glo.no.in.l.ſi quidam.C.de ex-
cep.Ex his infertur quod confitens ſe abſolutum ab excommuni
catione vel cancellatum a banno non videtur confiteri ſe fuiſſe ex-
communicatum vel bannitum vt per hoc exoneret̄ aduerſari⁹ ab
onere probandi vt.d.l.nõ vtiq;.ſed bene videt̄ tacite confiteri vt re
pellat̄ a teſtimonio vel ab agendo:vt in aut.ſi dicat̄.C.de teſti.quia
poſſe agere vel teſtificari ſolum concernit habilitatem perſone de
qua eſt primo querẽdum.l.ſed queramus.ff.de teſta.⁊ de hoc dic p
Bar.⁊ clarius per Ang.⁊ vide.l.qui decẽ.⁊.l.qui tanꝙ̃.de cap.in
prin.⁊ vide formã inſtrumenti manumiſſionis.xij.q.ij.c.redẽptor
noſter.vbi dicitur quod ſaluator noſter dirupto quo tenebamur
vinculo captiuitatis priſtine nos reſtituit libertati:vt in ſpecu.de
ſer.non ord.in princi.vbi videas.¶In tex.ibi in verſi.que res.col-
lige ex iſto tex.quod cuius iur.eſt habitus eiuſdem eſt priuationis
intentio.Item quod non dicitur poſſe reſolui quod non eſt vt hic
⁊.l.hone.§.ſub conditione.ff.de edil.edic.in tex.ibi ſeruitus inua-
ſit quaſi dicat quod poſtꝙ̃ iure gentium violenta ſeruitus inua-
ſit libertatem excogitatum eſt remedium manumiſſiõis vt quod
iure naturali per inuaſionem ſeruitutis detrahebatur:beneficio
manumiſſionis quodammodo reformetur.in textu ibi tria ge-
nera

6 nera ad hāc ſimilitudinē.†ſicut ſunt tria genera hominū inducta
ſunt tria generalia filiorū: vt ſunt legitimi naturales legitimi ⁊ na
turales inſimul: vt in aut.q.mo.na.effi.legi.§.ſi quis ergo.col.vj.
¶Itē dū tex.dicit datio libertatis expone ſm Iac.de rauena.⁊ re
miſſio dñij qđ dicitur libertas reſpectu ſeruitutis.ar.l.ſi edes mee.
§.libertas.ff.de ſer.vr.pre.⁊ ſcđm hoc patet qđ remittens dicit da
re vt hic.⁊.l.ſi mulier.⁊.l.ſi quis accepto.ff.de condi.ob cau.⁊.l.ſi
quis obligatione.ff.de reg.iur.

Multis autem modis.

7 ¶Hec eſt ſcđa pars i qua declarat†quot
modis fiat manumiſſio.⁊ dicit qđ pluribus modis.Qñqꝫ fit in ec
cleſia preſente plebe ⁊ antiſtite.Qñqꝫ vindicta ⁊ virga pretoris ꝙ
tangebat caput manumiſſo dicendo animo te liberū vt dicit hic
glo.Qñqꝫ extra iudiciū in preſentia amicorū ⁊ qñqꝫ teſtiū qñqꝫ ꝑ
8 epiſtolā qñqꝫ per teſtamentū: qñqꝫ ꝑ codicillos.†Alijs modis etiā
ſeruus cōſequit libertatē.ſ.ſi vindicat necē dñi ſui ſi accuſat fabricā
tes falſam monetā: ſi accuſat raptores virginū ⁊ ſanctimonialiū.
Itē ſi accuſat tranſfugiētes a militia.C.ex qui.cau.ſer.ꝑ pre.liber
acci.per totum.Item ancilla a dño in concubinā accepta ⁊ eius li
beri in cōcubinatu cōcepti poſt mortē dñi inteſtati manent liberi
C.commu.de manu.l.ſi.¶No.ibi ſacroſanctis eccleſijs.qđ manu
miſſi poſt mortem dñi inteſtati manēt liberi.C.commu.de manu.
l.ſi.alios caſus vide in glo.j.eo.ti.in.§.ſi.in ſi.ibi poteſt fieri in eccle
9 ſia.†Et an contractus poſſit fieri in eccleſia dic regulariter qđ nō:
qr eccleſia inuēta eſt ad diuina officia celebrāda nō ad commerciū
hominū cōtrahendū vt in.c.decet.de immu.eccle.li.vj.Fallit pmo
ſi contrahens nō poſſit tute exire eccleſiā.l.preſenti.§.cū aūt.C.de
his qui ad eccle.confu.Scđo fallit ſi cōtractus requirit actū pium
vt manumiſſio matrimonij cōiunctio legitimatio ⁊ ſimiles vt hic
⁊.l.ij.C.de his qui in eccleſia ma.⁊ in aut.qui.mo.na.effi.lib.§.quā
tum.col.vj.alij aūt cōtractus non concernentes actum pium non
poſſunt fieri facti tñ tenent vt.d.c.decet.in glo.iudicia autem eccle
ſiaſtica ⁊ imperialia ſi ſunt voluntarie iuriſditionis poſſunt fieri
in eccleſia vt.d.l.ij.de his qui in eccle.ma.Sed contentioſe iuriſdi
tionis non poſſunt fieri vt.d.c.decet.in glo.An aūt iuramentū et
examinatio teſtis poſſit fieri in eccleſia bar.hicit qđ ſic in.l.nemo.
10 C.de ſac.ſan.eccle.¶†Scđo no.in verbo ſerui vero.qđ manumiſ
ſio eſt actus voluntatis qui cauſe cognitionē nō deſiderat pōt iđ ex
pediri a iudice ambulāte in quocūqꝫ loco honeſto ſicut illa ꝙ ſunt
iuriſditiōis volūtarie vt eſt caſtigatio ⁊ correctio filij: ⁊ ſerui ꝗ nō
preſtant obſequia ⁊ reuerentia dominis ⁊ patribus.l.ne quicꝙ.§.
de plano.ff.de offi.procon.⁊ leg.Et que cauſe cognitionem exqui
runt debent expediri a iudice ſedente ad bancum vt no.in.l.a pro
cedente.C.de dila.et in.l.ſi.et pe.in ſi.ff.de iuſti.et iu.Et hac de cau
ſa dicunt notarij in actis diurnis iudex ſedens ad ſuum ſolitū bā
cum ⁊c.alias non valerent niſi eſſent talia que plene cauſe cognitio
nem non deſiderant vt petitio bo.poſ.que non tribuit ius vt car
bonia.et nomine ventris.l.ij.§.dies.ff.quis ordo in bo.poſ.ſer.Et
ideo ex confeſſione facta coram iudice alibi quam in figura iudicij
non poſſet quis condemnari.l.qui voluit.§.ait.ff.de interro.act.ꝑ
Bar.in.l.j.C.de confeſ.⁊.l.de pupillo.§.qui nunciat.ff.de ope.no.
11 nuncia.¶†Ultimo quero an manumiſſio poſſet fieri per procura
torem.dic quod non.l.nec mulierem.C.de manu.vind.licet poſſit
fieri per epiſtolam vt hic ſimiliter adoptio et arrogatio non poſ
ſunt fieri.l.neqꝫ abſens.⁊.l.poſt mortem.ff.de adop.Similiter nec
emancipatio.l.iubemus.C.de eman.lib.ibi precibus a ſemet obla
tis.Similiter nec impetratio venie etatis.l.omnes.C.de his qui
ve.eta.impe.legitimatio autem bene poteſt impetrari ⁊ recipi taꝫ
per procurationem filij legitimi ꝙ patris impetrantis de quo per
Bar.in.l.gallus.§.forſitā.ff.de libe.⁊ poſthu.⁊.l.excuſare.ff.de ex
cu.tu.Item vxoris deſponſatio poteſt fieri per procuratorem.l.ſi.
ff.de ſpon.de quo per Bar.in.l.qui bono.§.alieno.ff.de dam.infe.
Itē adde qđ emācipatio poteſt fieri etiam apud extra ordinariuꝫ
iudicem.l.ſi.C.de vindi.liber.⁊ vꝫ libertas data etiaꝫ ſi minus ſo
lenni voluntate: vt innuit hic glo.in ver.qualibet et poteſt dari li
bertas ſeruo inuito licet ſecus in filio qui inuitus non poteſt emā
cipari vt hic in glo.in ver.ſepe.

Libertinorum autem

12 ¶†Olim erāt tres ſpecies libertinorū
quia quidam per manumiſſiones conſequebantur plenam ⁊ per
petuam libertatem ⁊ efficiebantur ciues romani.quidam cōſeque
bantur minorem libertatem.et dicebantur ſerui latini per quan
dam legem que dicebatur iunia norbana erant liberi toto tempo
re eorum vite.et in ſi.moriebantur ſerui.Tertij per quandam legē
eliaſcentiam toto tempore eorum vite erant ſerui et in ſi.morieban
tur liberi vt colligitur hic ſuper verbo neceſſe in glo.hodie per le
gem imperialem iſti duo vltimi libertorum ſtatus medij ſcilicet et
minoris ſunt correcti.et ſolū remanet primus modus ⁊ prima ſpe
cies libertorum ſcilicet vt omnes conſequantur plenam ⁊ perpe
tuam libertatem ⁊ veri ciues romani efficiantur.h.d.vſqꝫ ad ſi.ti.
iura tamen patronatus bene durant hodie vt libertus teneat ale
re patronum inopem eum honorare eum in ius nō vocare ſine ve
nia.et alia que habes plene per glo.j.de ſuc.li.§.ſed noſtra.⁊.l.ſin.
13 C.de bo.li.¶†No.ibi: et fiebant ciues romani.ſ.vere.naꝫ aliud eſt
eſſe talem et aliud pro tali haberi in his que ſunt facti: puta ꝑ qđ
quis ſit abſens vel habeatur pro abſente: quia non vere eſt abſens
ſed ſecundum fictionem ſed in his que ſunt iuris idem eſt eſſe talē
⁊ haberi pro tali vt eſſe ciuem ⁊ haberi pro tali.⁊ ideo qui ex per
miſſione conſilij habetur pro ciue erit vere ⁊ non ficte ciuis.⁊ hoc
in his que ipſa ciuitas habet ex ſua iuriſ.ſi haberet aliud priuile
gium a papa vel principe: quia illi non gaudent qui habentur pro
ciuibus ſecundum Bar.in.l.ſi maritus ſit in magi.§.j.ff.de adult.
14 ¶†Item no.hic glo.in verbo additis qui enumerat multos mo
dos quibus ſeruus efficiatur liber.⁊ adde alios quos dixi.ſ.§.pro
xi.Pro maiori declaratione huius.§.ſciendum eſt quod interdū
contingebat quod populus romanus deducebat ad extremū quā
dam ciuitatem ſibi inimicam ⁊ timore deſtructionis ciues ſe red
debant ſine vllo modo ad extremam ſubiectionem populi roma
ni.⁊ ideo vocabantur dedititij dato quod eſſent liberi tenet glo.in
ver.altercationes.et in rubri.C.de edi.lib.tol.tamen toto tempore
vite ſue ſeruiebant tanꝙ ſerui et in iudicijs et in alijs tractabātur
tanꝙ ſerui.Et forte non ſine eorum tormentis: et in actibus ſolen
nibus vt in teſtamentis non admittebantur in teſtes.et ſic ſe habe
bant vſqꝫ ad extremum ſue vite in quo reaſſumebant libertatem ⁊
habebant heredem.Quid auteꝫ erit hodie ſi aliqua ciuitas ſe red
deret romano vel alteri populo libero. dic quod facerent volun
tatem ſuam de talibus dedititijs.vitam tamen non debent adi
mere ſi eſſent ſimpliciter hoſtes et non rebelles: quia ſi perdunt
libertatem non debent perdere vitam.Et an iſti ſe dedentes poſ
ſunt aliqua apponere pacta dic quod ſic ſi per victorem acceptant
et maxime cum iuramento de ſeruando.l.ſi quis maior.C.de trāſ.
et idem in duello moribus militum vt ſi victus reddat ſe tanꝙ ho
minem mortuum poteſt in eū animaduerti et ſi aliqua pacta ſunt
appoſita illa pacta ſunt ſeruanda nec poteſt opponi quod fuerunt
facta per metum quia metus iſte eſt ex natura victorie et ideo eſt li
15 citus.l.nam ſeruus.cum glo.ff.de nego.geſtis.†illud tamen duel
lum in tribus caſibus eſt permiſſum.Primo pro experimento in
nocentie in defectū aliarū probationum.et iſtud eſt legibus odio
ſum et prohibitum.C.de gladia.l.v.li.vj.quia ſub iuſto clypeo mul
tos vidimus perire viros.⁊ ideo prohibetur licet cōſuetudine ap
probetur vt in.c.j.de cle.pug.in duello.⁊ ibi per Ioā.an.facit que
no.in auten.de here.abinteſt.§.contrarium.Secundo pro experi
mento virtutis et hoc conſuetudine toleratur dummodo nō fiat
ex odio.ff.ad.l.aquil.l.qua actione.§.ſi quis in colluctatione.Ter
tio cauſa publice ſalutis.et iſtud eſt valde laudabile et glorioſum.
ff.de poſtu.l.j.§.beſtias.⁊.j.de excu.tu.§.ſed in bello.et videtur de
iſto duello in.x.col.de pa.te.§.ſi quis homineꝫ.⁊.ij.q.v.c.monoma
chiam.et per Bald.in rubri.C.de dedi.lib.tol.latini vero erant vi
cti a romanis ⁊ de proprijs edibus expulſi mittebantur ad alia lo
ca: qui viuentes habebant proprium: ſed in morte non poterant
16 teſtari.†Sed iſta nomina dedititiorum ⁊ latinorum non erant ve
ra nomina ſed erant quedam imagines ludibrioſe non vere ſed
apparentes ſicut in ioculatorum ⁊ puerorum qui portant laruas
miſitias ſeu fictiles fictum pro vero oſtendentes vt dicit glo.C.de
lati.lib.tol.l.prima.in gloſſa ſecunda ideo hec nomina receſſerunt
ab aula vt dicit tex.quia proprium legiſlatoris eſt vti ſermonibus
in quibus ſit plena veritas.lege prima.in principio.in titu.de lib.
tol.in ciuitate romana quaſi dicat quod manumiſſus efficitur ho
die ciuis romanus ⁊ vere liber quo ad honores ⁊ dignitates et
alia quibus conſequitur per impetrationem aureorum annulorum
reſeruatis tamen iuribus patronatus vt dicit gloſſ.autentica vt li
ber.de cetero.§.primo.col.ſexta.⁊ in autentica ſed hodie.de iure
anu.aur.⁊ infra de pu.iudi.§.finali.⁊ ita intellige glo.hic que in
cipit.Ex quo contingit que dicit quod omnia iura ⁊ effectus ma
numiſſionis tolluntur preterea que debentur nature vel que natu
ra prohibuit intellige verum quando patronus remiſit ius patro
natus.nam tunc reuocatur libertas in ſeruitutem ex cauſis ex qui
bus reuocantur donationes.ſi autem non remiſit reuocatur etiaꝫ
ex leui culpa in faciendo non autem ex leui culpa in non faciendo
vt dicit gloſſa in autentica vt liber.de cetero.§.illud vero.verſicu
lo reſtituimus.col.ſexta.et no.in lege ſecunda.C.de lib.⁊ eo.li.

¶Quibus ex cauſis manumittere poſſunt Rubrica.

1 ☞Contractus cōtra legē vel ſtatutū tenet in ꝯſcientis ꝑ iudicijs.
2 Pauperi fauetur vt ei libertas legetur.
3 Seruus heres inſtitutus libertatem conſequitur.
4 Fraudare alium quo caſu liceat.
5 Iniuria defuncto inferri poteſt.
6 Res in creditorum fraudem alienate qualiter reuocande.
7 Alienare in fraudem creditorum qualiter quis probetur.
8 Uires patrimonij ſui ignorare preſumit quis in actib⁹ morietiū.
9 Res minoris in quibus caſibus alienari poſſint.
10 Pater manumiſſionis beneficium conferre poteſt.

11 Matrimonium debet eſſe liberum.
12 Minor poteſt eſſe procurator.
13 Procurator ad iudicia differt a procuratore ad negotia.
15 Decretum ex non iuſta cauſa ſed approbata interpoſitum tenet.
16 Media via in omnibus eſt tenenda.

Non tamẽ cuilibet. ¶Hic titu
lus diuidit
in tres partes. Prĩo ponit vnũ caſum in quo nõ
eſt licitum manumittere. ſcdo in.§.ea.ponit aliũ
caſum in quo olim non licebat minori.xxv.annis
manumittere niſi in certa etate exiſtenti. Tertiũ
ibi cum igitur.corrigit ſcdm caſum.⁊ hoc intẽdit. Non poteſt qs
manumittere in fraudem creditoris niſi ſit teſtator qui in defectu
aliorum heredum ⁊ in preiudiciũ creditorum poteſt vnum ex ſer
uis cum libertate inſtituere cuius nomine bona defuncti vendã
tur ⁊ creditoribus ſatiſfiat.qđ ideo permiſſum eſt vt bona non la
cerẽtur per creditores ⁊ ne defunctus iniuria afficiatur.h.d.vſqꝫ
1 ad.§.in fraudem. ¶†No.ex prin.ibi nihil agit.cum gloſ.ꝙ faciẽs
contractum contra legem vel ſtatutum in preiudicium cõmunis
vel alterius obligatur vt ſic teneat contractus in ſui preiudicium
licet non teneat in preiudicium cõis vel alterius.⁊ ita poteſt limi
tari.l.non dubium.C.de legi. Et licet contractus ſit nullus tñ hꝫ
locum pena impoſita facienti illum contractum: vt eſt glo.⁊ in.l.
2 ij.C.de epi.au.⁊ per bar.in.l.ſi quis leg.ff.de fal. ¶†Item not.ibi
ne egentes homines cum glo.ij.ꝙ faueri debet pauperi quantum
ad legandam libertatem ſeruo in fraudem creditorum vt hic.itẽ
quantum ad alimenta relicta pauperibus perſonis vel locis.l.ſi
quis ad declinandam.§.placet.C.de epi.⁊ cle. Item quantum ad
legatum annuum qꝛ factum pauperi cenſetur ad alimentum.ſecꝰ
ſi factum ſit diuiti.l.cum hi.§.ſi in annos.ff.de tranſa. Itẽ quan
tum ad penam extraordinariam.i.mulctam impoſitam remitten
dam.l.illicitas.§.fi.ff.de offi.preſi.ſed non quo ad penam ordina
riam vel corporalem.l.ſi quis illud.§.in ſeruos.ff.de iu.om.iu. itẽ
nec quo ad fidem exhibendam teſtimonio ⁊ adminiſtratione tu
tele.l.teſtium.ff.de teſt.niſi forte eius vita eſſet moribus cõproba
ta.l.ſcire oportet.§.cum reliquis.ff.de excu.tu.⁊.§.fin. ¶ Tertio
no.ibi ſatiſfacturus eſſet qđ iniuria eſt defuncto non habere here
dem qui ſatiſfaciat creditoribus ⁊ eius bona dilacerari per credi
3 tores ⁊ occupari. ¶†Quarto in.§.ad qđ.ꝙ teſtator relinquẽs ſer
uum heredem nulla habita mẽtione libertatis intelligitur iuris
fictione libertatem relinquere qꝛ nõ eſt veriſimile teſtatorem vel
le habere heredem ſeruum.ſic etiam relinquendo ſeruum tutorẽ
vr relinquere eum liberum.ſ.qui da.tu.poſ.in prin.⁊ ibi vide. Ul
timo no.ex iſto tex.ꝙ fraus interueniens reddit manumiſſionem
nullam niſi alius maior fauor fraudis initium ſupereſſet.licet em̃
ſimpliciter ⁊ indefinite permittatur domino manumiſſio ſerui
non tñ vt in fraudem ⁊ preiudicium aliorum faciat.ſemper enim
in actu intelligitur fraus ⁊ dolus exceptus.l.creditor.§.lucius.ff.
man.⁊ attende qđ libertas data in fraudem impedit ipſo iure:qꝛ
eſt irreuocabilis.ſecus in alia re reuocabili alienata in fraudẽ cre
ditorum qꝛ tenet alienatio ſed eſt locus reuocatione.l.ſcientia.in
4 fi.ff.de contrahen.emp.†Item patet ꝙ licet alios fraudare ad ſuã
verecundiam occultandam ſicut etiam cooperiendum pauperta
tem vel diuitiarum inuidiam repellendum non cogitur quis res
mobiles oſtendere ſed ſtatur ſuo iuramento.C.quãdo ⁊ qui.quar
ta pars debe.l.ij.li.x.patet etiam hic ꝙ lex magis impendit hono
rem defuncto ꝙ̃ vtilitatem creditorum nam eſt honor et intereſt
magnum habere heredem ⁊ ſucceſſorem.l.⁊ qꝛ.ff.de interrog.act.
Et hoc ideo ne defunctus iniuriam patiatur declaratione ſuorũ
5 bonorum.†ex quo patet ꝙ etiã defuncto ⁊ cadaueri poteſt infer
ri iniuria ⁊ heres poteſt iniuriarum agere ꝑ iniuria illata defun
cto.l.j.§.j.ver.⁊ ſi forte.ff.de iniur.ſicut defuncto ⁊ eius ſoboli fit
iniuria ab vxore propter trãſitum ad ſcda vota.vt in auẽ.de nup.
col.iiij.item ꝙ hic dicitur qđ teſtator poteſt in fraudem creditorũ
inſtituere ſeruum cum libertate intellige verum quãdo vnum in
ſtituit ſi autem duos inſtituat tunc primo nominatus erit liber ⁊
heres qꝛ ex ordine nominationis ſumitur coniectura voluntatis
teſtatoris:qꝛ ordo verborum denotat ordinem intellectus.vt pri
mo nominatus potior habeatur.l.qui ſoluendo.titu.de her.inſt.
ff.⁊ hoc niſi ſecundo nominatus ideo preferatur qꝛ minus fraudẽ
tur creditores qꝛ fuit minoris precij.l.ſi quis habens.ff.qui ⁊ a q.
ſi autem duo ſerui pariter nominantur ⁊ inſtituantur a domino
qui non eſt ſoluendo tunc ratiõe incertitudinis nullus erit liber
⁊ heres:quia.l.qui ſoluendo non erat duos apolo.ff.de heredi
bus inſtituendis.de hac materia vide per Salyce.in.l.j.C.de ne
ceſſarijs here.inſti.quid autem ſi eſt inſtitutus minor liber.⁊ ſub
ſtitutus ſeruus an teſtatoris ⁊ minor adijt qui poſtea repudiauit
ſubſtitutus autem ſeruus an erit liber ⁊ heredes.dic quod ſic nõ
tamen admittitur vt neceſſarius ſed vt quilibet miniſter ex beni
gnitate quod ſecus eſt quando minori eſt ſubſtitutus extraneus
liber quia minore reſtituto ad repudiandum hereditatem quam
adiuerat admittitur ſubſtitutus excluſis agnatis teſtatoris.l.⁊ ſi
fine.§.ſed papi.ff.de minori.⁊ in glo.magna.in verbo ſubſtituto.

In fraudem. ¶Or ad hoc vt directa libertas da
ta in teſtamento non teneat in preiu
dicium creditorum duo requiruntur.ſ.fraudis conſilium.i.ꝙ te
ſtator reliquerit libertatẽ cã fraudandi creditores.item rei euen
tus.i.qđ res ipſa non ſufficiat ad ſatiſfactionẽ creditorũ.h.d.con
cor.vt.C.qui ma.nõ poſſunt.⁊.l.in fraudẽ.C.qui ⁊ a qui.l.ſi quis
haberet.ff.qui in fraudem credi.⁊ ibi bar.ſed quo ad impediẽdã
libertatem datam per fideicõmiſſum ſufficit ſolus euentus vt hic
6 in glo.†Quõ aũt reuocentur res alienate in fraudẽ creditorũ.dic
per glo.no.ſ.de act.§.ſi quis in fraudẽ.dic per Bar.in.l.pupillus
ff.de his qui in frau.cre.⁊ quot modis preſumitur alienatio facta
in fraudẽ.dic ꝙ ſex modis. Primo ſi quis alienauit omnia bona
ſua.l.omnes.§.lucius.ff.de his qui in frau.cre.vel maiorẽ partem
l.propter litem.ff.de excu.tu.vel per libros rationum intrincauit
l.ſumma cũ ratione.ff.de pec. Scdo ſic alienauit in coniunctã per
ſonã.l.data.C.de do.cum cã ex qua inducatur fraus qꝛ ſola cõſan
guinitas non ſufficeret:vt puta pignoris precio.l.pe.ff.de bo.dã.
Tertio ſi poſt alienationẽ alienãs reperiatũr poſſidere.l.ſicut.§.
ſuperuacuũ.ff.qui.mo.pig.vel hyp.ſol. Quarto ſi alienatio eſt fa
cta clã.ff.de ritu nup.l.fi.⁊.l.non exiſtimo.ff.de admi.tu. Quinto
ſi de proximo ſequatur delictum vel fuga alienantis.l.ſi vetita.§.
fi.ff.de priui.credi. ¶Sexto ſi alienatio eſt facta ſub conditione ſi
contingat bona ſua publicari vel per creditores auferri.l.fi.ff. de
ſti.ſer.⁊ ibi no.⁊ de his vide plene per Bar.in.l.poſt contractum
7 ff.de dona.†Qualiter autẽ probetur qđ quis fecerit in frau.cred.
dic probando qđ habeat creditores. Item ꝙ ſciebat ſe habere cre
ditores ⁊ hoc ſm̃ probatur eoipſo ꝙ contrarium non probatur ſi
erant creditores in facto ſuo in quo non eſt tolerabilis ignoran
tia.l.quãꝙ̃.ff.ad vel.⁊.l.cum falſum.ff.de acqui.here. Itẽ proban
do qđ ſciebat vires ſue hereditatis non ſufficere ꝙ ſimiliter preſu
mitur eoipſo ꝙ contrariũ nõ probatur in actibus inter viuos vel
in vltima volũtate aliqua coniectura vel preſumptione ſciẽtie in
tercedẽte vt cũ prohibet detrahi falcidiã de legatis.vel ſolui man
dauit legata integra.vt in auẽ.ſed cum teſtator.ff.ad.l.falci.de cu
ius fraudis probatione vide per bar.in.l.ſi quis cũ haberet.ff.de
his qui in frau.cre.⁊ dicam.ſ.de ac.§.ſi quis in fraudem. Et ideo
dic vt ibi in glo.ſuper verbo ſepe que dicit ar.contra.⁊ non ſoluit
dic:ibi loquitur in contractu inter viuos:item ibi loquitur in re
immobili.ſecus in re mobili.ſed Saly.in.d.l.ſi quis.dicit ꝙ quan
do auie preſumptioni videlicet ꝙ quis preſumitur ſcire vires ſui
patrimonij eſt annexa preſumptio fraudis vel doli qꝛ tunc proce
dit hec preſumptio ſciẽtie qꝛ qui dolum allegat illum probare dꝫ
l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba.⁊ pro iſta probatione doli videẽ
glo.in.l.apud celſum.in prin.ff.de doli exce.⁊.l.fulcinius.§. quid
ſit latitare.ff.ex qui.cau.in poſ.ea.⁊.l.dolum.C.de do.⁊ per Dyn.
de re.iu.pro poſſeſſore.li.vj.nam fraus ⁊ dolus hic probanẽ ex cõ
iecturis ꝓpter verbum videtur hic in tex.appoſitum qđ denotat
fictionem.l.naturaliter.ff.de acqui.po. ¶Item no.in tex.ibi ſepe
enim de facultatis.qđ ſepe homines putant plus in patrimonio
habere quam habent ⁊ ſepe decipiuntur in quantitate ſui patri
8 monij.†Et ſic no.ꝙ in actibus moriẽtium quis preſumitur igno
rare vires ſui patrimonij.ar.l.hac conſultiſſima.§.cum humana.
C.qui teſta.fa.poſ.niſi ex aliqua qualitate aliquid preſumatur pu
ta ſi teſtator vetauit detrahere falcidiam ⁊ maxime ſi ſint adhibi
ta illa verba ſciens vires ſui patrimonij non ignorans vt in auẽ.
ſed cum teſtator.C.ad.l.falci.ſed in actibus viuentium quis preſu
mitur ſcire regulariter vires ſui patrimonij.l.ſi quis.C.de rei ven.
Fallit primo ſi quis habeat bona mobilia in longinquo poſita vt
negotiationes ⁊ mercationes:vt.l.in fraudẽ.ff.qui ⁊ a qui. Scdo
fallit vbi quis eſt deceptus vltra dimidiam iuſti precij vt in gl.d.
l.quiſquis.C.de reſcin.ven.⁊ de hoc dic per Bart.in auẽ.ſed cum
teſtator.C.ad.l.fal.

Eadem. ¶Minor.xx.annis olim obſtante.l.elia ſc.non
poterat dare libertatẽ ſeruo ſuo niſi ex iuſtis et
probatis cauſis poſitis hic in tex.hodie autem ex iure iſto ſufficit
qđ quis compleuerit.xvij.annũ ⁊ attigerit.xviij.annum vt poſſit
relinquere libertatem ſeruis ſuis ad ſui libitum in ſua vltima vo
luntate.h.d.vſqꝫ ad fi.ti.ſed hodie iure nouiſſimo qui poteſt teſta
ri poteſt ⁊ manumittere:vt in auẽ.vt ſpon.largi.in.§.j.col.ix. ſed
in manumiſſione inter viuos tenet hic glo.ſuper ver.compleuerit
9 ⁊ in.d.auẽ.vt ſpon.lar.ꝙ debet eſſe.xx.annorum. ¶†No.j.in.§. iu
ſte.iuſtas cauſas ⁊ ſufficientes per quas res minoris poteſt alie
nari.nam cauſa neceſſitudinis parentum ⁊ cã affectionis ⁊ cã ad
miniſtrationis bonorum ⁊ matrimonij ſunt iuſte cauſe ſiue alie
cauſe neceſſitatis. Ex his pꝫ ꝙ cã manumiſſionis dꝫ eſſe iuſta fien
de a minore.xx.an.⁊ legitima de cuius iuſtitia relinquiẽ arbitrio
iudicis qꝛ qñ dubitatur de probatione cauſe ſtatur declaratiõi iu
dicis.l.etiam.circa prin.de ma.vindi.ꝑ quã legẽ ſtatur declaratio
ni iudicis qñ aliquis allegatur ſuſpectus an ſit iuſta cã ſuſpicio
nis ſicut ⁊ alias ſtatur declarationi iudicis ſuꝑ reformatione pũ
cti mittendi ad conſilium ſapientis.⁊ no.Barto.in.l.iuſiuran.⁊
ad pecunias

10 ad pecunias. §. ſi de qualitate. ff. de iureiurā. †Et inter cauſas hic enumeratas patet qđ pater poteſt conferre beneficium manumiſſionis ⁊ ecōuerſo ex quo infertur qđ pater doctor pōt filio approbato dare inſignia doctoratus ⁊ econuerſo filius patri. Et idem de militibus quia pater miles poteſt dare ſigna militaria filio ⁊ ecōuerſo. facit. l. j. ⁊. ij. ff. de offi. ꝑto. Item etiā pꝫ hic qđ cū ancilla nō pōt ꝯhere matrimoniū de iure ciuili vt hic. ⁊. j. de nup. in. §. ſunt ⁊ alie. in glo. nō eni vocat̄ mr̄imoniū ⁊c. l. cū ancillis. C.
11 de nup. ſecus de iure cāonico vt in. c. j. de cōiug. ſer. ¶†Scđo no. ibi vxor ducat̄ cū glo. qđ lꝫ alias matrimonia debēt eſſe libera vt ſic nō valeat pena nec iuramētū in eis appoſitū. vt no. plene ꝑ bar. in. l. titia. ff. de ver. ob. ⁊ in. c. gēma. extra de ſpō. fallit tñ vbi minor vult ancillā māumittere cā mr̄imonij cū ea cōtrahēdi qꝛ cogit̄ eā ducere ⁊ iurare infra ſex mēſes ⁊ ſic cām manumiſſiōis adimple-
12 re. l. ſi collactaneus. ff. de māu. vin. ¶†Tertio no. ibi minor. xvij. an. qđ minor. xx. an. dūmodo nō ſit minor ſeptēdecim pōt eſſe procurator qđ intellige ad negotia vt hic. ⁊. d. l. ſi collactaneus. ſꝫ ad iudicia nō pōt eſſe ꝓcur. l. ſi minor. ff. de ꝓcu. li. vj. fallit in filio qui quāuis ſit minor tñ in iudicio admittet̄ ad defendendū nec in eo caſu dat̄ filio minori in integrū reſtō vt in caſu ſingulari. l. exigen-
13 dū. in fi. de ꝓcu. C. †Itē eſt alia differētia inter ꝓcuratorē ad iudicia ⁊ ꝓcuratorē ad negotia qꝛ ꝓcurator ad iudicia nō pōt ꝓcuratorē ſubſtituere ante litis cōt. l. ꝓcuratoribꝰ. ⁊. l. neqꝫ. C. de ꝓcu. ſꝫ ꝓcur. ad negotia ſic. l. ꝓcu. §. j. ff. mādati. ⁊ hic in gl. aduocatꝰ aūt nō pōt eſſe minor. xvij. an. j. e. §. cū eīn. ⁊. l. j. §. pueritia. ff. de poſt. ⁊ qđ hic dr̄ qđ maior. xvij. an. pōt māumitti vt ſit ꝓcurator intellexerūt Ia. de are. ⁊ Old. in ꝓcuratore ad iudicia qꝛ ad negotia ſeruus pōt eſſe ꝓcu. l. ſeruū quoqꝫ. ff. de cu. ⁊. l. j. §. ſeruꝰ aūt. ff. de exer. ⁊. l. ſꝫ ⁊ ſi qs. §. pupillꝰ. ff. de inſti. Sꝫ doc. ⁊ glo. hic. ⁊. l. ſi minor. ff. de ꝓcu. ⁊. l. exigēdi. de ꝓcu. tenēt ꝯriū ꝑ qbus eſt hodie caſꝰ in. d. c. ⁊ qui gn̄aliter. in fi. vbi nō pōt eſſe minor. xxv. annis ꝓcu. ad iudicia. niſi in caſu ſingulari. d. l. exigēdi. tñ ſecꝰ pōt eſſe gn̄alis inſtitor vel exercitor. vt. §. cū aūt. ⁊. d. §. ſi pupillꝰ. Itē pōt ꝯſtituere ꝓcuratorē in his que facere ipſe pōt vt in peculiaribꝰ. d. l. ſeruū quoqꝫ. itē dicit Io. an. in. d. c. qui gn̄aliter. qđ cū ꝓcurator ad negotia gn̄alr̄ cōſtitutꝰ poſſit agere ⁊ experiri niſi in caſibꝰ ſpāle mādatū exigē-
14 tibus vt dicit tex. in. d. c. qui gn̄aliter. in prin. †qđ maior. xvij. an. ⁊ minor. xxv. ex quo pōt agere in iudicio poterit eſſe ꝓcurator ad iudicia ⁊ hāc opinionē tenet Hoſt. cū Ia. de are. qđ cōcedit Ioā. an. eſſe verū niſi opponat̄ exceptio. l. ita demū. C. de ꝓcur. ⁊ vide per bar. in. d. l. ſi minor. ff. de ꝓcu. ⁊ in. l. ſi collactaneꝰ. ff. de manu. vin. Itē intellige huc. §. impubere minor. xx. an. ſꝫ impubes hñs tutorē pōt manumittere cū aut. tutoris vel iudicis ſupplētis defectuꝫ
15 tuto. l. pe. ff. de ma. vindi. ¶†Quarto no. in. §. ſemel. qđ cū decretū interpoſitū eſt ex cā nō iuſta ſꝫ tñ approbata: vel etiā ex falſa vꝫ ⁊ tꝫ ⁊ pōt retractari: qđ eſt verum ſi falſa cā allegata ⁊ approbata ſine obreptiōe ⁊ dolo ptis vel iudicis: vt hic. ⁊. l. iuſta. §. j. ff. de ma. vid. ⁊ in pn̄tia partis nō in abſentia vt. l. j. C. ſi ex fal. alle. excu. fue. Sed ſi decretū fuit obreptitiū tunc eſt ipſo iure nullū. l. cū vero. §. ſubiūctū. ff. de fidei. liber. ⁊. l. ⁊ ſi pſes. C. de mino. ſiue obreptio veniat ex cauſa debitoris aſſerētis ſubeſſe debitū qđ nō ſuberat. l. j. §. hec verba. ff. ne vis fi. ei. ſiue ex cauſa rei qui dicebat̄ latitare cū nō latitaret. l. fulcinīꝰ. §. ſi qs ho. ff. ex qui. cau. in poſ ea. ſiue ex cauſis iudicis obreptionem ſcientis argu. a contrario ſenſu in. l. ſi forte. ff. de offi. ꝑſi. ar. l. queſitū. ⁊ qđ ibi no. ff. de re iu. ſiue in cauſa facti qꝛ dat̄ tutor hñti quaſi nō habeat. l. tutor. ſi petie. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. ſiue in perſona minorū vt qꝛ datus ſit tutor vt minori cū eſſet maior. l. ſeie egreſſe. ff. de tu. ⁊ cu. da. ſiue in cā iuris vt qꝛ iudex ꝓnunciauit. xiiij. an. poſſe teſtari. l. ij. C. qn̄ ꝓuo. nō eſt ne. ⁊. l. q teſtō. ff. de excu. tu. Fallit ſi obreptio ſit appoſita in qualitate pſone tutoris vt qꝛ aſſerebat̄ idoneus cū nō eſſet. l. tres tutores. ff. de admi. tu. Item fallit ſi interuenit ſupportabilis vt qꝛ datus fuit nouus tutor cū teſtamentarius deberet confirmari. l. ſi vt proponis. C. de cōfir. tu. Itē fallit ſi ſit obreptio ex re vel tertij vt qꝛ miſſio tanquā in rebus debitis ab eo conceſſis ⁊ ſunt alterius nō tꝫ decretū lꝫ detur reſtitutio. l. iuſte poſſidet. ff. de acqui. poſ. ⁊. l. a diuo pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iu. Quid autem in ſententia lata ob certam cauſam an ſit ipſo iure nulla. dic per bart. in. l. ſi is ad
16 quem. ff. de acqui. poſ. ¶†Quinto no. ibi mediam viā eligentes qđ media via eſt eligenda qn̄ in vtroqꝫ extremorū eſt ratio equalis vt hic. ⁊. l. titius vocatus. ff. ad trebel. ſed vbi eſt maior ratio in vno quā in alio tūc ſecus imo prefert̄ id in quo eſt maior ⁊ iuſtior ratio ſicut in matre que habet in manibus propria bona ⁊ bona filij. nam eſt maior ⁊ iuſtior ratio qđ preſumat̄ alere filium de bonis filij quā de bonis communibus ſui ⁊ filij. l. nenſenius. ff. de negotijs geſtis. ⁊. l. ſi pro parte. §. item conuenit. ff. de pecu.

¶De lege fuſia canina. Rubrica.

1 ☞Lex ⁊ ſtatuta iniqua ſunt e medio tollenda.
2 Conceſſum inter viuos non debet in vltima voluntate denegari.
3 Argumentum a contractu ad vltimam voluntatem quando valeat. ⁊ numero. 4.

Lex fuſia canina. ¶Sublata lege fuſia canina que ꝑmittebat inter viuos dare libertatē oībꝰ ſeruis ſed nō vltima volūtate niſi vſqꝫ ad certū numerum hodie eſt licitū ciuiliter omnibꝰ dare libertatem niſi ſint alique cauſe prohibens de quibꝰ eſt
1 dictū. ſ. in precedenti ti. hoc dicit. ¶†No. ibi: inuidie. qđ lex ⁊ ſtatuta inuidia ⁊ iniqua nedum ſunt corrigēda: ſed etiā de capitularibus ⁊ volumine ſtatutorū extrahēda. ⁊ ideo ſtatuta facta cōtra libertatē eccleſie ⁊ eccleſiaſticas pſonas tanquā iniqua ſunt corrigenda: vt in. c. nouerint. de ſen. excō. ⁊ per Bar. in aut̄. caſſa. de ſac.
2 ſan. eccle. ¶†Itē no. qđ illud qđ concedit̄ inter viuos dꝫ etiā concedi in vltima volūtate. ⁊ ſic licitū eſt arguere affirmatiue de contractibꝰ ad vltimas volūtates ⁊ ecōtra. qđ eſt verū vbi eſt eadem ratio. alr̄s nō vt hic. ⁊. l. pactū. ff. de pac. ⁊. l. ſeruū filij. §. eū qui chirographū. ff. de le. j. ⁊ ideo nō poterat olim teſtator ꝓhibere in teſtamēto detrahi falci. vel delegato in preiudiciū heredis. l. qđ de bonis. ff. ad. l. fal. ⁊ tñ heres per pactū poterat remittere. l. j. eo. ti. qꝛ erat diuerſa ratio tñ ſi heres remittit ceſſat timor ne teſtamētū deſtituat̄ cum iam adiuerit. hodie aūt hñ pōt teſtator ꝓhibere: vt in aut̄. ſed cū teſtator. C. ad. l. fal. qꝛ lꝫ heres nō adeat tñ valēt legata. ⁊ qꝛ etiā heres haberet cōmodū ab inteſtato. ſ. meritū ab eo exequēdo volūtatē defuncti. in aut̄. de hered. ⁊ fal. §. ſi vo expreſſum. Similiter teſtator nō pōt remittere cautionē fructuario de vtendo ⁊ fruēdo arbitrio boni viri. l. pe. C. vt leg. no. ca. ⁊ tñ heres per pactū poſſet. vt tenet glo. in. l. j. C. de vſufru. ⁊ dic latius per Dyn. in. d. §. eū qui chirographo. ⁊ ꝑ gloſ. in. d. l. pactū. per Saly. l. fi. C.
3 de leg. †Quādo aūt cōtractꝰ ⁊ vltima volūtas cōueniūt in ratiōe idētitatis ⁊ tūc licitū eſt arguere de vno ad aliud vt ſic lego vel vēdo tibi inſtrumētū debitoris mei vtroqꝫ caſu videor legare tibi vl̄ vendere nomē debitorū cum vtrobiqꝫ ſit eadē ratio. eo. §. eum qui chirographū. cum diſcōueniūt in ratione tūc ſi eſt maior ratio in vltima volūtate quā in ꝯctu licitū eſt arguere de vltima volūtate ad cōtractū negatiue de cōtractu ad vltimas volūtates affirmatiue. C. de le. l. j. ⁊. ff. de ver. ob. l. obligationum fere. §. lꝫ. ⁊. d. l. pactū. ff. de pac. ⁊. l. femine. C. vt le. no. ca. in dubio vero regula iuris obtinet in teſtis. ff. de reg. iur. ſ. cum plenior ſit faciēda interpretatio in vltima volūtate. d. l. in teſtamētis: qꝛ tūc ꝓcedit regula negatiue de vltima volūtate ad cōtractū. ⁊ regula affirmatiua de cōtractu ad vltimā volūtatē. d. l. fi. C. de le. ⁊. d. §. placet. Sed nunquid pōt argui de iudicijs ad vltimā volūtatē vt ſi in iudicio pōt alicui pignus conſtitui poſſit etiā a teſtatore dic qđ ſic. l. non eſt mirum. ff. de pigno. ac. ¶Et no. hic qđ glo. dicit. j. de obli. que quaſi ex cōtractu naſcunt̄. in prin. qđ iudex dubitans circa hanc. l. magis punitur in ſyndicatu quā ſi dubitaret circa. l. gallꝰ. ff. de li. ⁊ poſt. ⁊c.

¶De his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Rubrica.

1 ☞Contrariorum eadem diſciplina.
2 Seruus non ſibi ſed domino querit.
3 Seruus olim a domino licite occidi poterat.
4 Dominus in ſeruum moderate ſeuire poteſt.
5 Pater filium incarcerare poteſt.
6 Iudex vltra delicti exigentiam puniens punitur.
7 Dominus quibus caſibus ſeruum punire poſſit.
8 Fugiens ad eccleſiam ſecurus efficitur.
9 Iudex patientibus perſecutionem ſuccurrere debet.
10 Uir vxorem corrigere poteſt.
11 Paterfamilias domeſticos corrigere poteſt.
12 Uerberare non dicitur pugnis cedens.
13 Aſſenſus non negatur iuſte deprecantibus.

Sequitur de his. Diuiditur in ſex ptes. Primo continuat ſeipſum. Secundo ibi nanqꝫ. ponit vnicam diſtinctionem perſone. Tertio ibi: Rurſus. ponit aliam diuiſionem. Quarto ibi videamus. proſequitur membrum ſecūdum prime diuiſionis. Quinto ibi in poteſtate. declarat qui ſunt in poteſtate dominorum. Sexto ibi ſed hoc tēpore. illam poteſtatem multipliciter reſtringit vſqꝫ ad finem.
1 ¶†Nota primo in verbo. ſi cognouerimus. cum glo. qđ cōtrariorum eadem eſt diſciplina. ⁊ cognito vno de contrarijs cognoſcit̄ ſtatim ⁊ reliquum nam poſitio vnius eſt excluſio alterius. vt hic et. l. j. ff. eo. nam non cognoſcitur malū niſi mediante bono: ⁊ ecōtra. vt vult glo. in rubrica. C. ne lice. poten. ¶Et adde qđ quotieſcunqꝫ duo contraria ſic ſe habent qđ inter ea nō eſt dare medium neqꝫ tertium adiacens tunc vno cognito neceſſario cognoſcitur ⁊ reliquum. intellige igitur tuum dictum qđ contrariorum eadem eſt diſciplina et notitia ſiue doctrina: licet reſpectu cognominis: ſed reſpectu effectus nō eſt eadem doctrina imo eſt cōtrarius effectus cum de vno predicetur affirmatiue ⁊ de alio negatiue. ff. de

accu.l.qui accuſare. ſimiliter reſpectu poſitionis cõtrariorum qꝛ
poſitio vnius eſt excluſio alterius:vt eſt dictum.l. hec verba.ille
aut ille.ff.de ver.ſig.⁊.l.ſed ⁊ ſi pupillus.§.ſi iuſtitia.ff. de inſtito.
aut.de man.prin.§.neqꝫ aũt.col.iiij.⁊ hoc vt de vtroqꝫ diſponatur
in iure affirmatiue ⁊ negatiue.vt cum dr̃ vbi dãnum ⁊ ibi lucrum
debet eſſe.⁊ econuerſo.j.de emp.⁊ vẽ.§.cũ aũt.C.de cadu.tol.l.j.§.
pro ſcd̃o.⁊.C.de furtis.l.fi.§.ſed cuꝫ in ſcd̃a. ⁊ in regula iuris vbi
damnum ⁊c.lib.vj. ¶ Item patet hic qd̃ quelibet cõſtitutio ſerui
tutis proceſſit de iuregẽ.ſ.de iure perſonarum.§.ſeruitus.tamen
eius frenata poteſtas ⁊ dñium eſt de iure ciuili. Erat enim ptãs
vite ⁊ necis dño in ſeruũ:vt hic.⁊.l.j.ff.eo. Et ſimiliter patri in fi-
liũ.l.in ſuis.de lib.⁊ poſth.⁊.l.fi.C.de pa.po.⁊ hec in glo.in verbo
eſſe.lꝫ hodie hec poteſtas necis ſit ſublata.l.j.C.de emẽd. ſeruo.l.j.
C.de emend.ꝓpinquorũ.licet etiã ſine cauſa poſſet dñs moderate
corrigere ſeruũ.vt hic in glo.in verbo cognita.⁊.d.l.j.de emẽ. ſer-
uorum. Ex hoc infert qd̃ cui cõceditur poteſtas in aliquẽ videt in
cludi vt poſſit etiã ſummũ ſuppliciũ irrogare.eſt tamẽ conſiderã
da potentia cõcedentis iuxta no.per bar.in.l.iij.ff.de offi. ꝓcon.⁊
leg.⁊.l.ambitioſa.C.de decre.ab or.fa. Et adde glo.que facit in cõ
2 trarium in.l.pe.ff.de arb. ¶ †Itẽ no.ij.ibi quoqꝫ.regulaꝫ qd̃ quic-
quid querit ſeruus dño querit vt hic.⁊.l.j.ff.e.⁊ intellige de eo qd̃
querit iuſte.nam iniuſte vel ex delicto queſita non querit dño nec
filius patri.l.qd̃ ſeruus.ff.de acquir.poſ.licet hic gl.videat innue
re cõtrariũ.⁊ ideo ſi filius ex pecunia patris querit vſuras vel il-
licita lucra non querit eas patri ideo eas non tenetur cõmunica-
re fratribus de quo tangit glo.⁊ Bart.in.l.cum oportet.C.de bo.
que lib.⁊ per eum in.d.l.qd̃ ſeruus. Similiter ſi cõſilium vel dñs
cõfirmat ſtatuta alicuius loci vel priuilegia intelligit ſi iuſta ſint
ſic ⁊ cum poteſtas ⁊ rectores iurãt ſeruare ſtatuta ⁊ cõſuetudines
3 intelligit ſi iuſta ſint.vt tex.in.c.j.de iureiu.lib.vj. ¶ †Tertio no.
in ver.ſed hoc tpe qd̃ olim indiſtincte permittebat dño ſeruũ occi
dere vt hic.⁊.ſ.de iure perſonaꝝ.§.ſerui.hodie aũt non lꝫ immo pu
nietur vltimo ſupplicio ex.l.cor.ſicut occidẽs liberũ vt hic.⁊.l.in-
de neratius.§.ſi dolo.ff.ad.l.aquil.niſi probaretur qd̃ ex illis vul
neribus non eſſet mortuus:vt qꝛ poſt triduum ſurrexit ⁊ cum ba
culo inceſſit.vt in glo.no.in.l.j.C.de emen.ſeruo. quam bene not.
ad probandũ qd̃ quis non ſit mortuus ex vulnere. Et ideo debet
mittere medicum qui referat an vulnus ſit mortale:vt in.c.ſignifi
caſti.de homicidio.fallit ſi ſeruus meruiſſet:vt qꝛ eum in flagrãti
adulterio cum vxore reperiſſet qꝛ tunc licitum eſt eũ occidere:etiã
ſi promiſiſſet eum non offendere:qꝛ intelligitur niſi faciat aliqd̃ il
4 licitum ꝓpter quod mereatur.l.qui ſeruũ.ff.de ver.ob. †Et ſic no.
qd̃ moderata ſeuitia eſt permiſſa dominis in ſeruos vt hic.⁊.d.l.
j.C.de emen. ſeruo.ſic eſt permiſſa vſufructuario cui non lꝫ ſeruuꝫ
cicatricibus deformare.l.locum.§.ex eo.ff.de vſufruc.ſic eſt permiſ
ſa marito in ſeruos dotales licet ſit naturalis.l.ſi conſtãte.§.ſi ma
ritus.ff.ſol.ma. Sic etiaꝫ magiſtro in diſcipulos.l. ⁊ ſi quacunqꝫ.
§.fi.ff.ad.l.aquil.⁊.l.item queritur.§.idẽ falcus.ff.lo͂ca.ſic eſt per-
miſſa patri in diſcipulos ⁊ propinquis in propinquos dũmodo
5 non excedat.l.j.C.de emen. ꝓpin.⁊ in glo. †Et pater filium inobe
dientem poteſt facere incarcerari ⁊ iudex debeat caſtigare filium
⁊ contra eum ferre ſententiam ⁊ ſcd̃m arbitrium ⁊ voluntatẽ pa-
tris.l.ſi filius.C.de pa.po.facit.l.j.§.ſolum.ff.de offi.prefe.vr. Et ſi
pater manu ſeuiat in filium vel cauſam peccandi filio imponat
cogitur eũ emancipare.l.fi.ff.ſi quis a pa.fu.emã.⁊ in.l.ſi lenones
de epi.au.etiã marito eſt permiſſum ex cauſa legitima vxorem ca-
ſtigare ⁊ corrigere ⁊ flagellis ⁊ fuſtibꝰ cedere. vt in.§. ſi quis aũt
poteſt vxorẽ.in aut.vt licet matri ⁊ auie.col.vij.⁊ in aut.hec cauſa.
C.de rep. Sic eſt permiſſum abbati in monachum.vt no.in gl.in
c.poteſt quis.de re iu.lib.vj. ¶ No.ibi.ſed maior qd̃ licet quis nõ
cogatur regulariter emere vel vendere niſi in caſibus notatis in
l.in vendentis.C.de contrahen.emp.fallit tamen in caſu iſto pro-
pter ſeuitiam ⁊ inhumanitatem dominorum qꝛ expedit ſecũda-
rio licet non principaliter reipublice vt hic dicit glo.in verſi.male
vtatur.alias autem vbi nõ vertitur ſeuitia ⁊ inhumanitas quis
non eſt culpandus de mala hominis moderatione rerum ſuarũ.
l.etiam.§.j.ff.ſolu.matri.qꝛ tunc in re ſua quilibet eſt moderator
⁊ arbi.l.in re man.C.mã. Et patet ſeuitiã ⁊ intemperantiã eſſe in
ſuis rebus ſicut in alienis. Et hoc propter nimiam ſeuitiam illa-
6 tam in corpus humanum. † ſic iudex nimium ſeuiẽs in officio et
temperantie nomen excedens in criminoſo punitur.text.eſt mira
bilis in.l.lex iulia.§.hodie.ff.ad.l.iul.repe. Et eſt argumentuꝫ qd̃
ſicut dominus propter nimiam ſeuitiam priuatur ſeruo ita etiaꝫ
iudex propter nimiam ſeuitiam officio ſecundum Bar.in.l.ij.in
7 fi.ff.eo. †An autem ſeruum maleficium committentem poſſit do
minus punire.dic quod ſic in duobus caſibus ſi reperit cũ vxore
adulterantem per alleg.l.qui ſeruum.de ver.obli.itẽ ſi dominum
inuaſum non iuuerit.l.⁊ ſi.percuſſor in fi.ff.ad.l.aqui. ver. igitur
dicit qd̃ dominus poteſt eum occidere tanquam beſtiam cum ſit
iuſta cauſa:licet Jac.de are.reprobet illam glo. Ex alijs autẽ cau-
ſis non poteſt eum occidere licet poſſit in vinculis tenere: ſed de-
bet iudici puniendū preſentare.tex.no.in.l. circuncidere.in fi.ff.

8 de ſica. ſecundum Bar. in.l.j.in §.ff.e. ¶ †Quarto not.ibi ad ſa-
cram edem. cum glo.qd̃ fugiens ad eccleſiam eſt ſecurus vt non
valeat extrahi per ſeculares rectores.l.ij.⁊.l.fi.C.de his qui ad ec-
cle.confugi. Et hoc verum niſi pro maleficio pro quo pena cor-
poralis veniret imponenda vt tenet glo.de man.prin.in autẽ.§.
neqꝫ autem. ⁊ hec de iure ciuili. ſed de iure canonico ſi deliquit
in eccleſia non iuuatur. ſed ſi deliquit extra eccle. et ad eam con-
fugit iuuatur vt nõ puniatur perſonaliter in vita vel in membro
niſi ſit publicus latro ⁊ nocturnus depopulator agrorum.tex.eſt
in.c.inter alia.de immu.eccle.⁊ qd̃ dictũ eſt de eccleſijs intelligas
de porticibus eccleſie coherentibus cimiterijs.xv.q.iiij.ſi quis cõ
tumax.⁊ in.c.quiſquis. ⁊ quis iudex puniet an eccleſiaſticus. dic
qd̃ eccleſiaſticus quando deliquit in eccleſia. ⁊ ſecularis quando
eſt extra eccleſiam in aut.de man.prin.§.qꝛ vero.⁊.§. ſed neqꝫ ho-
micidijs.⁊ ibi per Jaco.de bello viſu.⁊ Cy.in.l.fi.C.de his qui ad
eccle.confug.in.l.ſuper verbo vtatur. dum dicit ar.contra nõ ſol-
uit.vbi dicitur qd̃ quis non tenetur de culpoſa adminiſtratione
rei ſue.ſo.qd̃ licet quis non teneatur de culpa vt ibi ⁊.l.in re man-
data.C.manda.tamen tenetur de ſeuitia ⁊ dolo commiſſo in cor-
pus rationalis animalis vt dicit Bart. in contrario ⁊ dixi.ſ.in
quarto notabili qui dolus preſumitur ex qualitate ⁊ atrocitate fa
9 cti.l.j.de doli excep.vbi eſt bo.gl.qualiter probetur dolus. †Et di
cit Jo.an.in.c.dilectus.in fi.de reſcri.qd̃ ad clamorẽ ſerui filij mo-
nachi ⁊ liberti ⁊ alterius humilis perſone que pro iniuria ſibi il-
lata non valeat accuſare in iudicio iudex debet ſe mouere ⁊ ſuccur
rere ⁊ inquirere ⁊ prouidere.de quo etiam vide per Bar.in extra
10 uaganti ad reprimendam.in verbo denunciationem. †de viro aũt
qui põt corrigere ⁊ nõ verberare vxorẽ niſi pro cauſis in.l. expreſ-
ſis.vide glo.vij.q.j.c.ſicut alterius.⁊ qualiter puniat vir qui ſine
cauſa verberat vxorem vide.xxx.q.ij.c.placuit.⁊ in aut.hec cauſa.
C.de repu. De mercenario corrigendo.no.glo.in.d.l. ſicut alteriꝰ
11 † naꝫ paterfami.pro minoribus delictis domeſticus põt familiã
ſuam corrigere ⁊ incarcerare ⁊ mancipare.l.reſpiciendum.§. fur-
ta domeſtica.ff.de pe.l.ſerui ⁊ filij.ff.de furt.⁊. l.j.§. incoherce.ff.ſi
quis teſt.libe.in fi. Item licet dominus habeat in ſeruum pleniſ-
ſimam cohertionem tamen vſufructuarius habet modicam ⁊ pa
tronus in libertum habet leuẽ ſcd̃m gl.xvij.q.iiij.c. nullus clerico-
rum.⁊ ſuper hac cohertione mercenarij cõſultus martinus de fa-
no dicit qd̃ dñs qui familiã ſuã vcꝫ pediſſe quã ſuam foris turpi-
ter pernoctantẽ ⁊ a dño cũ veſtibus dñi fugitiue recedentem acri
ter verberauit ſine leſione membri:vel perſone eamqꝫ veſtibus de
nudauit non puniat per dictum.§.furta domeſtica. ⁊ alia iura ꝑ
eum allegata que cauſa breuitatis omitto.⁊ qꝛ portabant veſtes
quas in deceſſu dñs auferre põt vt no.per glo.⁊ Bar.in.l.in his.
12 §.j.ff.ſol.ma.⁊ incipit illud cõſiliũ:quedam cliẽtula. † ⁊ non dicit
verberare qui pugnis cedit.⁊ ideo ſtatutũ loquẽs de verberante
non habet locum in pugnis cedente ſed alter punietur extraordi
narie per.l.item apud labeonem.§.verberaſſe.⁊ ibi per Ange.de
Peruſio.ff.de iniurijs.⁊.l.lex cornelia.§.cum inter.e.ti.⁊ ꝑ Albe.
in ſecunda parte ſtatutorũ ſuorum.c.ccxxj. ¶ Item no.ibi tex.in
cuius reſcripti verba ⁊c.qd̃ allegãs reformationem vel ſtatutũ de
bet eius tenorẽ in forma producere. de quo per bar. in rubrica de
ope.no.nun.⁊.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊ cum in vna ſcri-
ptura ſit mẽtio alicuius decreti vel ſententie vel alterius ſcriptu-
re debet tenor illius ſcripture inſeri vt probet ⁊ ſic originale ꝓdu
ci vt hic ⁊ in.c.abbate.de ver.ſig.de quo per Bar.in.l.tutor qui re
pertorium.⁊.l.chirographi.ff.de admini.tut.alias non probaret
niſi producatur originale de quo per Inno.in.c.cum in iure peri-
13 tus.in fi.de of.dele. ¶ †Item no.in.§.domino.qd̃ iuſte deprecan-
tibus non eſt denegandus aſſenſus ⁊ auxilium. nam licitũ eſt iu-
dici audire querelas ſeruorum ⁊ conquerentium de iniurijs ma-
lis tractationibꝰ quas patiunt a dñis ⁊ a patribus et de his ꝓ-
uidere vt ĩ hoc tex.⁊.l.j.⁊.ij.ff.eo.⁊.l. nequaq̃.§.de plano.ff.de off.
proconſulis ⁊ legati.

¶ De patria poteſtate. Rubrica.

1 ☞ Nati ex iuſtis nuptijs ſunt in poteſtate parentum.
2 Matrimonium quid ſit.⁊ numero.9.
3 Matrimoniũ quare indiuiduum dicatur.
4 Matrimonium quibus caſibus ob crimen dirimatur.
5 Uxor forum viri ſequitur.
6 Concubina que dicatur et quid in concubinatu requiratur.
7 Patria poteſtas iure ciuili introducta eſt.
8 Nepotes et pronepotes ſunt in aui poteſtate.
10 Matrimonium multis caſibus ſeparatur.
11 Filius in poteſtate patris quando quis dicatur.

In poteſtate noſtra ſunt

¶ Diuidit in quatuor partes. Primo declarat
qd̃ nati ex iuſtis nuptijs ſunt in poteſtate noſtra.
Secũdo ibi nuptie.declarat quid ſint nuptie ⁊ qd
matrimonium. Tertio ibi:ius autẽ.declarat quo
iure eſt

iure eſt inducta patria poteſtas. Quarto ibi: qui igitur. cõcludit
1 qui dicantur eſſe in poteſtate aſcendẽtium. ¶ † No. ex prin. qđ na-
ti ex iuſtis nuptijs ſunt in poteſtate parentum. Et no. ex glo. ſup
verbo nuptie qđ large accipiendo nuptie: matrimonium: connu
bium cõiugium ⁊ conſortium idem ſignificant: ſed contuberniũ
proprie eſt inter ſeruos. ¶ Secundo no. ibi nuptie diffinitionem
2 matrimonij coniuncta ſuppletione glo. quia † matrimonium eſt
viri ⁊ mulieris coniunctio diuini ⁊ humani iuris communicatio
indiuiduam vite conſuetudinem continens. ⁊ eſt duplex coniun-
ctio matrimonij ſcilicet mentalis ⁊ corporalis. ⁊ duo ſignificat vt
hic in glo. in verbo coniunctio. denotat vnionem iuſte anime cũ
Chriſto. corporalis ſiginificat vnionem ſancte eccleſie quia ſic vir
⁊ vxor debent eſſe coniuncti ſimul ⁊ vniti quo ad animum ⁊ cor-
pus ⁊ duo in carne vna ſecundum Abba. ⁊ l. aduerſus. de crimi.
3 expi. here. ⁊ c. Martinus. de co. ſpi. ⁊ in. c. j. de cõiu. lepro. † Et di-
citur matrimonium indiuiduum qꝛ cum eo propoſito debet con
trahi tamen ex certis cauſis notatis in. l. cõſenſu. C. de repu. in gl.
de nup. §. ſunt ⁊ alie. dicitur diuiduum: ⁊ ſic diuortium ⁊ ſepara-
tio thori vt patet in his verſibus. Error: conditio: votum: cogna-
tio: crimen. Conſultus: diſparitas: vis: ordo: ligamen: honeſtas.
Si ſis affinis ſi forte coire nequibis. Hec copulandi vetant con-
nubia facta retractant. Error putabam contrahere cum berta cõ
traxi cum maria. nam deficit conſenſus. l. ſi per errorẽ. ff. de iuriſ.
om. iu. Conditio: quia credebam contrahere cum libera ⁊ cõtra-
xi cum ſerua. in. c. j. de coniu. ſer. vel conditio contra naturam ma
trimonij appoſita vt contraho tecum ſi generare prolem euites
vel donec reperiam aliam honoribus ⁊ facultatibus digniorem:
ſed aut ſi conſenſu adulterandi te tradas in. c. ſi. de condi. apo. Co
gnatio ſpiritualis vt compaternitas. d. c. martinus. de cog. ſpi.
Item legalis vt adoptio cum ſorore adoptiua non poteſt duran-
te adoptione in. c. vnico. de cogna. leg. ⁊ cum quondam adoptan
tis vel adoptati etiam finita adoptione. l. adoptiuis. ff. de ritu.
nup. votum ſolenne vt ſi voui me ad ſuſceptionem vel profeſſio-
nem ſacri ordinis vel religionis ⁊ profeſſus fui alias ſimplex vo-
tum impedit ſed non dirimit contractum. c. vnico. de voto. lib. vj.
Item carnalis vſq3 ad quartum gradum. in. c. non debet. de con-
ſang. ⁊ affi. crimen ſcilicet inceſtus impedit matrimonium quia
inceſtuoſus non contrahit cum alio quia de illo non eſt dubium
4 ſed dirimit. † Nam crimen non dirimit matrimonium niſi in tri
bus caſibus. Primus cum adulter dat fidem adultere viuente
prima legitima vxore. Secundus ſi adulter de facto contrahi cũ
adultera viuente prima vxore. Tertius cum alter eorum cum ef-
fectu machinatus eſt inmortem defuncte in. c. tranſmiſſe. extra de
eo qui cog. conſan. vxo. ⁊ ibi no. in glo. cultus diſparitas. vt ſi chri
ſtianus contrahit cum iudea gentili vel pagana. xxviij. q. j. c. cau
ſe. Vis id eſt volentia ⁊ metus qui caderet in conſtantem virũ ⁊
facit non valere matrimonium niſi poſtea conſenſerint. in. c. ij. de
eo qui du. ⁊ no. gloſſ. in. c. abbas. qđ me. cauſa. Ordo ſcilicet ſacer
non minor: vt in. c. j. ⁊ ij. qui: cle. vel vouen. ligamen: quia cũ quis
eſt ligatus cum prima vxore non tenet matrimonium cum ſecun-
da. in. c. j. ⁊ per totum. de ſpon. duo. Honeſtas publica vt alijs cõ-
ſanguineis ſponſi vſq3 ad quartum gradum in. c. non valet. non
accipiat ſponſam ⁊ econuerſo in. c. ſponſum. de ſpon. niſi in caſi-
bus notatis in. c. nõ debet affinitas a primo genere vſq3 ad quar-
tum gradum. in. c. non debet. de cõſan. ⁊ affi. coire nequibis pro-
pter perpetuam frigiditatem vt perfectionẽ in viro vel per actio-
nem in muliere. in. ca. j. ij. ⁊ iij. de frig. ⁊ maleſi. Et de his omni-
5 bus dic per Joan. and. in ſuo tractatu de ſpon. † ⁊ not. ex glo. ſu-
per verbo indiuiduam. qđ vxor ſequitur forum viri vt ſic in foro
viri teneatur ſubire munera ⁊ onera ⁊ nõ in loco ſue originis niſi
pro poſſeſſionibus quas ibi habet vt dixit gl. in. l. ſi. ⁊. §. idem ſcri
pſerunt. ff. ad municip. Et ſimiliter quo ad lucrandum vel non
lucrandum partem dotis inſpicitur domicilium et conſuetudo
terre viri et non vxoris in. l. exigere. et ibi per barto. ff. de iudi. ſe-
cus eſſet in concubina que non ſequitur forum concubini vt hic
in glo. nec congruit diffinitio matrimonij. nam licet concubina-
tus per legem non ſit prohibitus tamen ſecus eſt de iure canoni-
co: qđ intelligunt quidam quo ad penam ſpiritualem non quo
ad corporalem. de quo per bar. in concubinatu. ff. de concubinis.
6 † Et adde quod in concubinatu requiritur habitatio adinuicem
quia in concubina requiritur indubitatus affectus ſicut in vxore
qui affectus preſumitur per habitationem. ⁊ ideo filij nati ex mu-
liere retenta extra domum quantumcunq3 ſoluta non dicuntur
proprie naturales tantum ſicut dicuntur nati ex concubina vni-
co ⁊ indubitato affectu coniuncta et ideo non legitimantur per
ſequens matrimonium ſicut nati ex concubina vt tenet bart. in. l.
7 fina. ff. de concubi. ¶ † Tertio not. in. §. ius autem. qđ patria po-
teſtas eſt de iure ciuili. hinc eſt qđ inter patrẽ et filium non cadit
ciuilis obligatio: qꝛ cũ patria poteſtas ſit de iure ciuili quecunq3
querit filius patri querit. ſequeretur quod pater eſſet obligatus
ſibiipſi pro ſeipſo qđ eſſe nõ põt. vt. l. heres. §. ſeruo. ff. de fideiuſ.
Et no. per gl. ſuper verbo quot ſunt ſpecies patrie poteſtatis effe-
ctus. Et adde ad eam ibi. ff. de iudi. l. lis nulla. niſi in caſibus ibi
notatis in glo. itẽ ibi qꝛ per eum acquirimus. ſ. iuſte queſita per
no. in. l. qđ ſeruus. ff. de aqui. poſ. ⁊ dixi. ſ. de his qui ſunt ſui vel
alie. iur. ¶ Item ibi ſine noſtra licẽtia eſſe non poteſt. tu dic con-
trarium quãdo interuenit procuratorio nomine alterius vel cura
8 torio per tex. in. c. generaliter. de procu. lib. vj. ¶ † Quarto not. in
§. qui igitur. qđ ex filio nepotes ⁊ pronepotes ⁊ deinceps ſunt in
poteſtate aui ⁊ nõ patris eorũ. Sed poſt mortẽ aui bene incidũt
in poteſtate patris eorũ ſi ipſe continue ſtetit in poteſtate patris
ſui eiuſdem aui. Secus ſi fuiſſet emancipatus. l. itẽ in poteſtate. ff.
9 de his qui ſunt ſui vel alie. iur. ¶ † Adde quid ſit matrimonium
vnde dicatur vbi ⁊ quando ⁊ quibus verbis fuerit inſtitutum ⁊
que ſint cauſe matrimonij ⁊ quot ⁊ que ſint bona eius. Et quot
ſint eius impedimenta pz in decretis. xxvij. cauſa per totum ⁊ in
gloſ. magiſtrali in prin. item quare dicantur nuptie dicit hoc in
verbo nubendo. a nubendo. i. velãdo ⁊ c. de hoc eſt tex. xxxiij. q. vl.
c. ⁊ imago. vbi dicit text. qđ mulier debet velare caput ⁊ non vir.
qꝛ vir imago: ⁊ gloria dei eſt. Et quare dat annulus in quarto di-
gito vide. xxx. q. j. c. femine. ¶ Item qđ hic dicit glo. in verbo con-
iunctio. de coniunctione corporali ⁊ mentali eſt tex. in. c. debitum
de higa. vbi dicit tex. qđ tanta eſt coniunctio matrimonij vt adhe
rẽdo vxori derelinquet homo patrem ⁊ matrem ⁊ ſint duo in car-
10 ne vna. † Item hic dicit glo. in verbo indiuiduam qđ ſit ſeparatio
multis cauſis tam iure nouo quã veteri. dic ergo verum de iure ci
uili. ſed de iure canonico qđ in hoc preualet ſit ſeparatio thori. et
non matrimonij ſolum propter adulterium ⁊ non propter alias
cauſas poſitas in. l. conſenſu. §. j. ⁊ in. c. ij. de diuor. ſed vbi non te-
net matrimonium vt in caſibus. ſ. per me nominatis tunc nõ ſit
ſeparatio thori: ſed pronunciatur ⁊ declaratur matrimoniũ nul-
lum vt dicit glo. in. l. rerum quidem. ff. rerum amo. Et adde qđ di
cam in ti. de actio. §. fuerat. ¶ Item in eadem glo. magna que in-
cipit qđ conſiſtit in verbo. Item eſt octauus effectus: qꝛ ciuilis ob
ligatio inter eos eſſe non poteſt. Subaudi ratio eſt cum prima po
teſtas ſit de iure ciuili vt hic. ⁊ l. in poteſtate. ff. eo. ⁊ ibi per Bart.
ſequeretur qđ quis obligaretur ſibiipſi qđ eſt impoſſibile: vt. ſ.
11 dixi in tertio notabili. ¶ † Et aduerte qđ ad hoc vt filius ſit in po
teſtate opz qđ ſit ex iuſtis nuptijs procreatus vt hic. ⁊. d. l. item in
poteſtate. vel alio modo in poteſtate redactus vt per adoptionem
vel per legitimationem vt dicã. j. ti. j. §. ſi. vnde naturalis tantum
non eſt in poteſtate patris: ⁊ multominus ſpurius. vt in aut. qui-
bus modis na. effi. ſui. §. vlti. ſi quidem. colum. vj. Et ideo non po
teſt fieri pupillaris ſubſtitutio. l. ij. ⁊ l. lucius. ff. de vulga. ⁊ pup.
nec dari tutor etiam in rebus ſibi relictis niſi confirmetur a iudi-
ce. C. de confir. tut. non enim dicitur ſpurius eſſe filius vel de do-
mo. Et ideo ſtatutum diſponens qđ quicunq3 ceperit aliquem de
tali domo vel quem filiorum ſuorum habeat premium non com-
prehendit capientem baſtardum. de quo per Barto. in. d. l. item
in poteſtate. ⁊ l. ſi. de verbo. ſignifica. ¶ Item adde hic alium de-
fectum patrie poteſtatis vltra gloſ. qꝛ in non atrocibus filius in
poteſtate ⁊ ſeruus excuſatur in totum propter iuſſum patris: vel
domini ⁊ in atrocibus mitius punitur. vt not. in. l. nam ad ea. ff.
de re iudi. Item not. hic gloſ. magnam que ⁊ quot remedia dan
tur patri ad vendicandum filium in patria poteſtate conſtitutũ
qui detinetur ab alio volens aut inuitus vel a nemine detinetur.
et ſimilem glo. habes in. l. j. §. per hanc. ff. de rei vend. Et adde que
dicam. j. de ac. §. preiudiciales.

¶ De nuptijs. Rubrica.

1 Matrimoniũ contrahentes debent eſſe ciues.
2 Seruus an plus teneatur domino quam vxori.
3 Matrimonium contrahentes debent eſſe puberes.
4 Filius matrimonium non contrahet ſine patris aſſenſu.
5 Canones ſunt in ſpiritualibus ſeruandi.
6 Leges ⁊ canones an ſint in vtroq3 foro ſeruandi.
7 Papa in quibus legem tollere poſſit.
8 Leges in quibus ſeruande ⁊ in quibus canones.
9 Filiusfamilias an poſſit ſtare in iudicio abſq3 conſenſu curatoris patris furioſi.
10 Matrimonium inter aſcendentes ⁊ deſcẽdentes nõ cõtrahẽdũ.
11 Nuptie nephari e que dicantur.
12 Frater ſororem non ducet in vxorem.
13 Matrimonium vſq3 ad quartũ gradũ iure canonico ꝓhibetur.
14 Emancipatio fieri debet vt tollatur agnatio.
15 Adoptati inter ſe matrimonium contrahere poſſunt.
16 Frater non poteſt in vxorem ducere deſcendente ex fratre.
17 Nurus ⁊ priuigna loco filie ſunt habende.
18 Statutum qđ affines cogantur compromittere queſtiones inter ſe ortas quomodo intelligatur.
19 Affinitas quid ſit.
20 Agnati ⁊ conſanguinei vxoris ſunt in ſucceſſione viri fiſco ꝓferẽdi.
21 Affinitas que ⁊ quando matrimonium impediat.

22 Conſanguinei viri non ſunt affines conſanguineis vxoris.
23 Uxores plures eodem tempore nullus poteſt habere.
24 Uir matrimoniuȝ non contrahet cum filia quondam vxoris ex alio viro nata.
25 Concubinas plures nemo poteſt ſimul tenere.
26 Matrimonium inter quas perſonas prohibeatur. et nume. ſeq.
30 Heremita ⁊ proprium habere et matrimonium poteſt ꝯtrahere.
31 Matrimonium quibus impediatur vel dirimatur caſibus.
32 Conſanguinitas et affinitas tam liberos quā ſeruos adinuicem matrimonium contrahere prohibent.
33 Nati ex illicito coitu non ſunt ſub patria poteſtate.
34 Baſtardi an ſint de domo patris eorum.
35 Spurij quare vulgo queſiti dicantur.
36 Nuptie illicite prohibentur ⁊ eas contrahentes puniuntur.
37 Matrimonij illiciti pene que ſint.
38 Nuptias iure canonico vetitas ⁊ iure ciuili permiſſas cōtrahentes an ſint puniendi.
39 Pater filiū diſponēs ſeruiturū in curia principis eum legitimat.
40 Naturales tantum legitimātur per ſubſequens matrimonium.
41 Filij concubine an legitimentur per deſponſationem eis in aticulo mortis.
42 Matrimonium an probetur per inſtrumenta dotalia.
43 Concubina quando legitima dicatur.
44 Legitimatus per matrimoniū ſubſequens an ſuccedat in feudo.
45 Legitimatio in vita fieri debet legitimantis.
46 Legitimans an debeat legem obuiantem exprimere.
47 Imperator inceſtuoſum quēlibet legitimare poteſt.
48 Legitimatus a papa an debeat ī terris īperij legitimus reputari.
49 Filius heredis inſtituti an excludat ſubſtitutum
50 Legitimatio quando in ſubſidium fieri dicatur.

Iuſtas autē nuptias.

¶ Diuidit̄ in octo partes. Primo ponit̄ qui pn̄t ꝯhere iuſtas nuptias. Scđa ibi: ergo. pōit prohibitas nuptias inter aſcendētes ⁊ deſcendētes. Tertia ibi: inter eas. ponit ꝓhibitiōeȝ īter collaterales. Quarta ibi: affinitatis. pōit rōnē affinitatis. Quinta: ibi ſi vero vxor. ponit ꝓhibitionē rōne honeſtatis. Sexta ibi: illud certum. ponit ꝓhibitionē rōne ſeruilis cognationis. Septima ibi: ſi aduerſus. annullat cōtra factum ⁊ imponit penā. Octaua ibi: aliquādo: ponit qualiter non exiſtentes in poteſtate redigunt̄. Et hoc intendit. Liberi homines puberes. ſ. maſculus in. xiiij. an. ⁊ femine in. xij. poſſunt contrahere matrimonium ⁊ cum conſenſu parentū ſi ſint in poteſtate eorū niſi ille in cuius ſint poteſtate eſſet furioſus: qr tūc poſſunt cōtrahere cū pater furioſus nequeat cōſentire ⁊ donationē ꝓpter nuptias cōſtituāt cum autoritate curatoris ⁊ nobilioribus propinquis. h.
1 d. vſq; ad. §. ergo. ¶ † No. in prin. cum glo. qd cōtrahentes matrimonium debēt eſſe ciues Romani ⁊ non ſerui. Nā ſerui non contrahunt matrimoniū de iure ciuili ſed cōtuberniū. ſed de iure canonico ſecus vt in. c. j. de coniu. ſer. Nō tamē in preiudiciū dn̄i qr debita ⁊ cōſueta ſeruitia debent dn̄is exhibere vt ibi. Si igit̄ ſerua mea contrahat cum ſeruo vel libero ſciente me ⁊ nō cōtradicēte eius partus mihi querit̄. l. ſeruorum. in fi. ff. de his qui ſunt ſui vel
2 alie. iu. ⁊ tamen tenet̄ ſeruire vt prius. † Sed quid ſi eodē tempore vir exigit debitū carnis ⁊ ego dn̄s ſeruitiū cui magis ſit parēdū. glo. tenet in. d. c. j. qd prius deſeruiat matrimonio: qr mora modici temporis mihi non preiudicat niſi inquirerem pro auxilio perſone mee. l. ſi quis in gradu. §. ſic omnes. ff. ad ſillani. Itē qd ſi ego dn̄s volo vendere ſeruā mercatori ducenti eam ſeruā nuptam ad remotas partes vt ſit neceſſe eā ſeparare a viro glo. tenet in. d. c. j. qd non poſſum: qr vinculum ſacramentale eſt fortius quā temporale. ⁊ dic vt ibi qr non contrahunt in preiudicium dn̄i vt videtur in aut. ad hoc. C. de lati. lib. tollen. vbi ſi dominus cōſentit vel ſcit ⁊ tacet ⁊ patitur ſeruam vel ſeruum contrahere matrimonium
3 cum libera perdit dominium ⁊ ſeruus efficitur liber. ¶ † Nota ſecundo qd contrahentes matrimonium debent eſſe viri potentes id eſt puberes. ſ. maſculus. xiiij. annorum ⁊ femina. xij. ⁊ ſi ante cōtrahant confirmatur matrimonium demum ſuperueniente etate vt hic in glo. in verbo viri potentes. in fi. ⁊ in ti. j. de deſpon. impu. lib. vj. Pōt etiam mulier ante duodecimum annū contrahere ex cauſa ꝓpter pacem. in. c. ij. de deſpon. impu. Item ſi malitia ſuppleat etatē. vt. d. c. j. in. vj. ⁊. c. de illis. de deſpō. īpu. qr maiꝰ piculū eſt in ea quā in maſculo ꝓpter calidiorem ſanguinem ad luxu-
4 riandū ⁊ fragilitatē ſexus vt hic in glo. ſup verbo filijs. ¶ † Tertio no. qd filius ⁊ filia de iure ciuili non poſſunt contrahere matrimoniū ſine cōſenſu patris vt hic. ⁊. l. cum qui. ff. de ſtatu ho. ſȝ de iure canonico nō tenent̄ habere cōſenſum patris niſi de vrbanitate vt hic in glo. ſuper verbo datum. ⁊. d. c. j. li. vj. ¶ Adde tamē qd ex ſponſalibus contractis pro filijs a parentibus obligantur filij ſi ſunt preſentes ⁊ non contradicāt vel ſi ſunt abſentes ⁊ poſt ea ratum habeant vel tacite vel expreſſe etiam oritur iuſtitia publice honeſtatis. d. c. j. de deſpon. impube. lib. vj. ¶ Quarto no. qd vbi pater eſt furioſus vel mentecaptus ita qd non poteſt filiā tradere nuptui: mater eius debet eius loco intereſſe ⁊ nobiliores ꝓpinquiores: ⁊ cum autoritate iudicis debent conſtituere dotem filie ſecundum quantitatem ⁊ valorem patrimonij paterni ⁊ conditionem perſone. l. ſi furioſi. C. de nup. de qua. l. iſte tex. facit men-
5 tionem. ¶ † Ultimo adde coniuncta glo. j. in fi. qd in ſpiritualibꝰ vt ſunt matrimonia ſeruatur canon ⁊ non lex: ideo qd lex dicit ꝙ filius non contrahit matrimonium ſine conſenſu patris corrigit̄ per ius canonicum. vt. ſ. dictum eſt. Succumbit enim in his caſibus lex cano. vbi canon contrariatur legi. dicit glo. in. l. j. de ſacroſan. eccle. Et quia in his nō dedignant̄ ſacros canones leges imitari. in aut. vt clerici apud proprios epiſcopos. §. fi. cum concor.
6 coll. vj. ¶ † Nunquid igitur in vtroq; foro. ſ. ciuili ⁊ eccleſiaſtico ſint ſeruande leges ⁊ canones. Joan. and. in. c. j. de ope. no. nun. dicit qd in caſibus in quibus leges non contradicunt mixtim allegantur in vtroq; foro in. c. paſtoralis. de ſen. ⁊ re iud. aut inuicē contradicunt. tunc aut lex poteſt ſeruari ſine peccato vt in numero teſtium in teſtamento: ⁊ tunc lex ſeruabitur in ſuo foro ⁊ canō in ſuo. vt in. c. relatum. ⁊ in. c. cum eſſes. de teſt. ⁊ in. c. ij. de arbi. li. vj. Si vero lex inducit peccatum ⁊ tunc indiſtincte ſtatur canoni
7 in. c. fi. de preſcrip. † Nam in his in quibus vertitur periculū anime papa poteſt tollere legē quo ad vtrunq; forum. vt in. c. nouit. de iu. ⁊. c. fi. de ſecun. nup. Si vero non vertitur periculum anime tunc papa non poteſt tollere leges in locis in quibus non habet iuriſditionem cum iuriſditiones ſint diſtincte. d. c. cum ad verū. xvj. di. ⁊ no. iiij. di. c. quoniam. ⁊ in. c. ij. de re iu. lib. vj. ⁊ per Bart. in. d. l. priuilegia. ¶ Et attende diligenter qd in caſibus in quibꝰ non expreſſe dicitur per legem ſed reſident ſub diſputatione doctorum vt in deductione duarum chartarum tunc ſi reperitur deciſio canonis eſt omnibus opinionibus preferēda. vt in. c. raynutius. ⁊ in. c. raynaldus. de teſt. ⁊ econuerſo. ſi in tali caſu reperitur deciſio legalis ⁊ non canonica ſeruabitur in vtroq; foro. ⁊ ita no.
8 per glo. in. d. c. j. de oper. no. nun. † Et ideo in materijs de quibus modicum tractatur in iure canonico ⁊ ſunt diffuſe in iure ciuili ſeruabuntur leges in vtroq; foro. Ex quo infertur qd ſi clericus non fecerit inuentariū tenebitur vltra vires hereditarias ſicut laicus. l. fi. C. de iu. deli. ⁊ ſi non implet voluntatem defuncti priuabitur hereditate ſicut laicus. vt in aut. hec amplius. C. de fideicommiſ. ¶ Item clericus heres non tranſmittit hereditatem nō aditam ſicut nec laicus. vt. l. j. §. in nouiſſimo. C. de ca. tol. ¶ Itē in caſibus in quibus laicus perdit poſſeſſionem perdet etiā clericus. l. fi. C. de acqui. poſ. Et de his caſibus vide plene per do. Pe. de ancha. in ſuo opere in materia ſtatutorum ſuper. c. j. de conſti. ⁊ in ſpec. de diſpē. ⁊ alleg. §. poſtremo. ver. ſed nunquā in cauſa eccleſiaſtica. Item no. qd hic dicitur de patre furioſo habet locum in mentecapto ex interpretatione extenſiua que eſt qd vbicunq; deficiunt verba legis fit extenſio ad identitatem rationis. d. l. ſi furioſi. C. de nup. in ver. repleri. vbi etiam patet qd autoritas iudicis ſupplet defectum patris filio conſentire nequeuntis. et ſic vbi filius prohibetur per ſtatutum contrahere ſine conſenſu patris tunc ſi pater ſit furioſus vel mentecaptus poterit contrahere cum autoritate iudicis ſecunduȝ Bal. in. d. l. furioſi. ſic ⁊ alias iudex ſupplet defectum deficientis tutoris vt. l. liberorum. C. qui admit. ad bo. poſ. poſſunt. de quo debet fieri mentio in actis hoc modo iudex ſciens pupillum carentem tutore volens ⁊ intendēs
9 eius defectum ſupplere ⁊c. vt ibi dicit Bar. ¶ † Sed nunquid filiusfamilias habens patrem furioſum vel mentecaptum poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu curatoris patris? dic qd ſic per illam actionem quam filius intētaret acquiritur aliquid patri vt vſuſfructus vel aliud cōmodū ⁊ tunc requiritur conſenſus curatoris patris ſi illius copia poſſit haberi. ff. ſol. ma. l. ſi cum dotem. §. ſi ſoluto. ⁊. ff. de ſol. l. ſi filia. Si aūt non acquiritur patri vt in criminalibus ⁊ tunc non requiritur conſenſus curatoris patris qr tūc furioſus habetur loco abſentis. l. ij. §. furioſus. ff. de iure codi. ſed patre abſente filius pōt agere ſine eius cōſenſu. ff. de iudi. l. ſi longius. ⁊. l. ſed ſi vnus. §. filio. ff. de iniu. Et hec vera ſi filius ſit maior. Si aūt eſt minor ſibi curator ad lites dat̄. vt no. in. d. l. ſi lōgiꝰ ⁊ dicam. j. de tutelis. in prin.

Ergo non.

¶ Hec eſt ſcđa pars in qua ponit prohibitionem matrimonij inter aſcendentes ⁊
10 deſcendentes. ¶ † Et hoc intēdit: Inter aſceñ. ⁊ deſceñ. in infinitū nō pōt cōtrahi matrimoniū ſiue ſint aſceñ. ⁊ deſceñ. naturaliter ſiue ciuiliter per adoptionē etiā finita adoptione. h. d. vſq; ad. §. inter eas. ¶ No. igit̄ qd ꝓhibitio inter aſcendentes ⁊ deſcēdētes extendit̄ vſq; ad infinitum adeo qd hodie ſi Adā viueret nō poſſet habere vxorem. vt dicit glo. ſuper ver. in infinitū. ⁊. l. nuptie cōſiſten. ff. de ri. nup. Et hoc etiā hȝ locū ſiue ſint aſcēdētes ⁊ deſcendentes ex legitimo matrimonio ſiue non. l. ⁊ nihil. ff. de ritu nup.
11 ¶ † Item in tex. ibi nepharias inceſtas. dic qd nepharie nuptie proprie dicuntur inter aſcendentes ⁊ deſcendentes inceſte inter collaterales vel affines ⁊ que al's prohibentur dicuntur inutiles. vt not.

vt no. in rub. C. de inceſt. nup. ¶ Item ibi in tex. Quis eam emanci
pauit dic ꝙ aut nõ poſſumus contrahere cum ea que erat loco ne-
ptis vel filie adoptionem poſtq̄ emancipauerit eam per emãcipa-
tionẽ adoptatus efficiat̃ extraneꝰ. l. quin etiã. in fi. ff. de ri. nup. dic
ſm Pe. de bel. ꝙ hoc eſt propter publice vtilitatis iuſtitiam alias
diffamaretur qꝛ in copulandis nup. ſemper honeſtas inſpicitur. ff.
de rit. nup. l. ſemp. ¶ Et attende ꝙ adoptatus finita adoptiõe per
emancipationem ducere poteſt in vxoꝛem matrẽ patris adoptiui.
l. adoptiuus. ff. de rit. nup. ¶ Et adde. l. iiij. §. pe. ff. de gradi. ¶ Et
ſimiliter nõ poteſt quis cõtrahere cũ patre vel ſoꝛoꝛe adoptiua du
rante adoptione: ſed ea per emãcipationem finita ſic vt hic ⁊. j. §. j.
⁊ in. c. vnico. de cog. leg. ⁊ dic vt ibi ⁊c.

Inter eas quoqꝫ. ¶ Hec eſt tertia pars i qua po-
nit pꝛohibitionez mr̃imonij in
12 ter collaterales. † Et hoc intendit ꝓhibitum eſt cõtrahi matrimo-
nium inter fratrem ⁊ ſoꝛoꝛem ſiue ſint ex eodem parẽte ſiue ex alter
utro tãtum ⁊ ſiue ſint naturales ſiue adoptiui durante adoptiõe:
ſecus ea finita. ⁊ ſic non licet frari cõtrahere matrimonium cũ ſoꝛo
re. Item nec cum filia vel nepte ſoꝛoꝛis vt in. §. fratris autem. ſed be
ne lꝫ cõtrahere cum filia ſoꝛoꝛis adoptiue in. §. eius vero ⁊ filij duo
rum fratrum vel ſoꝛoꝛũ qui dicunt̃ cõſobꝛini pñt de iure ciuili ꝯtra
here inter ſe: vt in. §. duoꝛum aũt. Item non lꝫ cõtrahere cum ma-
tertera vel amita magna ⁊ ſoꝛoꝛe aui vel auie: vt in. §. item amitam
h. d. vſqꝫ ad. §. affinitatis. ¶ Uide igitur de iure ciuili inter collate
rales: vt in. §. fratris autem. ⁊ collaterales vt in. §. item amitam. eſt
maioꝛ pꝛohibitio qꝛ non lꝫ cõtrahere in quarto gradu quaꝫ inter
collaterales equales vt ſunt filij duoꝛum fratrum qui ſunt in quin
to gradu de iure ciuili ⁊ contrahunt inter ſe vt hic voluit gl. ſuper
13 ver. magnam. in fi. † Hodie autem ſtamus iuri canonico qđ pꝛohi
bet cõtrahere vſqꝫ ad quartum gradum incluſiue ⁊ vltra quintum
gradum permittit: vt in. c. non dꝫ. extra de conſan. ⁊ affi. Et primꝰ
gradus in collateralibus inſpicitur de iure canonico a duobꝰ fra-
tribus: ſed de iure ciuili non eſt dare primum gradum collateraliũ
qꝛ duo fratres ſunt in ſecundo gradu vt. j. de gradib. §. ij. gradum.
Et ratio diuerſitatis eſt qꝛ nos recurrimus ad ſtipitem in quo pſo
ne de quibus querimus fuerunt vnite: ⁊ habuerunt vnum eſſe ſed
ius canonicum non: ſed noſtrum ius ciuile obtinet quo ad ſucceſ-
ſiones ius autem canonicum quo ad matrimonia: vt dicit gl. in. §.
hactenus ſuper vbo gradũ. j. de gradi. Et ideo ſi ſtatutum dicat ꝙ
extãtibus agnatis vſqꝫ ad quartum gradum iuris nõ ſuccedit iſte
quintus gradus dꝫ computari ſecundũ ius ciuile: ſed non ſcđm ca
nonicum: qꝛ gradus pꝛopꝛie eſt de iure ciuili. dꝛ eñ gradus ad ſimi
litudinem ſcalarum. l. iuriſconſultus. §. gradus. ff. de gradi. de iu-
re vero canonico non eſt pꝛopꝛie gradus ſed magis eſt quidã ſal-
tus qꝛ ſaltatur de fratre in fratrem omiſſo patre de quo dic p doc.
in. l. fin. C. de ſucceſſo. edic. ¶ In tex. debere filium emancipare dic
rõ eſt qꝛ ſi emanciparet iam inueniretur matrimoniũ cõtractũ in-
ter fratrem ⁊ ſoꝛoꝛem qđ eſt pꝛohibitũ de iure ciuili ⁊ canonico: vt
14 hic. ⁊. c. vnico. de cog. leg. ⁊. c. non dꝫ. extra de conſan. ⁊ affi. ¶ † Sꝫ
an hodie iſtud conſilium qđ ponitur hic ⁊. l. per adoptionem. ff. de
ritu nup. ſit validum. ſ. ſi volo adoptare generum meum in filium
debeam pꝛimo emancipare filiam ⁊ ecõuerſo vt inter eos poſſit cõ-
trahi matrimonium. gl. hic in ver. filiam. que incipit hoc econuer-
ſo. tenet ꝙ hodie nihil valet: qꝛ lꝫ filius hodie emancipet̃ tñ retinet
ius ſuccedendi vt. j. de legi. agna. ſucceſ. §. j. ⁊ in aut. de here. que ab
inteſt. §. nullam vero. col. ix. Item retinet ius acceptandi tutelã vt
legitimus. l. iiij. C. de legi. tuto. ſed dic ꝙ lꝫ emancipatio non tollat
ius ſuccedendi in hereditate vel tutele vt dicunt tñ tollit agnatio
nem ⁊ per conſequens alios effectus ex emancipatione inſurgẽtes
niſi ſint per legem reſeruati vt in ſucceſſione hereditatis ⁊ tutele:
vt. j. de leg. agna. tu. in. §. ſed agnationis. ⁊ hoc vult ibi gl. vt. l. que
in adoptionem. ff. de adop. ¶ Et ſm hoc iſtud conſilium eſt bonũ
⁊ validum. ſ. qđ fiat emancipatio vt tollatur agnatio ⁊ poſſet fieri
matrimonium. Sed cum hodie adoptans non tranſeat in ptãteꝫ
adoptantis niſi ſit arrogatus vel datus in adoptionem alicui ex
aſcendentibus vt. j. de adop. §. ſi vero pater. An hodie cum iſti ado
ptati non tranſeant in poteſtatem vt ſic non habeant ius agnatio
nis. l. cum adoptionis. C. de adop. poſſit filia naturalis ⁊ legitima
patris adoptati ꝯhere matrimonium. Inno. in. d. c. vnico. de cog.
leg. ⁊ Spe. co. ti. ⁊ Jo. an. in addi. ſpe. tꝫ ꝙ poſſit fieri matrimoniũ
¶ Sed Hoſ. ⁊ plures alij tenet oppoſitum de quo vide per Jo. an.
in. d. c. vnico. Poteſt dici etiam ꝙ filius legitimus cum non ſit in
poteſtate poſſit copulari filie adoptate lꝫ nõ filie ſpũali vt dicit gl.
15 in. d. c. vnico. ¶ † Item an adoptati poſſint inter ſe contrahere ma
trimonium: tꝫ glo. qđ ſic in. c. vnico. de cog. leg. cum nõ reperiat̃ ꝓ-
hibitum. qđ intellige de adoptatis qui non tranſeunt in poteſtate
per. l. poſt conſanguineos. §. parui. ff. de ſuis ⁊ leg. ⁊ no. gl. in. l. ſi cõ-
tra. §. fi. in gl. in ver. nemo ſit. ff. de ri. nup. Item no. hic in pꝛinc. qđ
inter fratres ⁊ ſoꝛoꝛes pꝛohibetur matrimonium ex vinculo natu-
rali ⁊ ciuili ⁊ etiam ex ciuili tm̃. ſ. adoptionis. nec valet ſtipulatio
ſuper hoc interpoſita etiam ſi non ſit perpetua cauſa pꝛohibitio-
nis dummodo ſit pꝛohibitio tempoꝛe ſtipulationis. l. ſi ſtipulanti
§. j. ff. de ver. ob. Item no. hic caſum in ver. cum vero patreꝫ. in quo
quis põt habere filiam ciuilem nuptam ſuo naturali filio ⁊ ecõuer
ſo filium ciuilem iunctum ſue filie naturali: qđ ſecus in filijs natu-
16 ralibus eſſet vt hic in pꝛincipio. ¶ † Item no. in. §. fratres. coniun
cta glo. que incipit ſed opponitur qđ frater non poteſt accipere in
vxoꝛem aliquam ex linea deſcendenti fratris vel ſoꝛoꝛis ſue vſqꝫ ad
quintum gradum incluſiue ſed in linea patri traſuerſalium etiam
in quarto gradu poteſt contrahi matrimonium de iure ciuili. j. e.
§. duoꝛum. Secus tamen in adoptiuis vt dicit hic pꝛedicta gloſ. in
fi. que vult innuere quod neptem patris adoptiui poſſum ducere
licet ſit in quarto gradu de iure ciuili qꝛ per adoptionem cõtrahit̃
vinculum inter eos qui ſunt vel tranſeunt in poteſtate adoptantis
ideo non impedit̃ matrimoniũ cõtrahi vt hic in verbo eiꝰ vero mu
lieris. lꝫ Joan. fab. nitatur hic velle repꝛobare hac legem dicens qđ
idem ſit in naturalibus ⁊ adoptiuis. ¶ Demũ no. in. §. duoꝛuꝫ. in
gl. que incipit no. caute quã declara p aliam gl. clarioꝛeꝫ in. l. ſi qua
§. fi. ff. de ri. nu. vbi declaratur qualiter quis poteſt fieri auunculus
⁊ matertera per adoptionem ⁊c.

Affinitatis. Hec eſt quarta pars in qua ponit pꝛohi
bitionem ratione affinitatis et hoc inten
dit. impedimento affinitatis pꝛohibitum eſt contrahi etiam ſolu-
to matrimonio cum pꝛiuigna quondam nuru quondaꝫ autem cũ
ſocru quondam nouerca. Sed ſi durat adhuc matrimonium tunc
pꝛohibitum eſt contrahi cum eis duplici ratione. ſ. affinitatis ⁊ qꝛ
duplicem virum vel vxoꝛem eodem tempoꝛe habere non põt. Pa
ter tamẽ ⁊ filius poſſunt cõtrahere cum filia ex alio viro. h. d. vſqꝫ
17 ad. §. ſed ſi vxoꝛ. ¶ † No. tex. in pꝛin. ꝙ nurus ⁊ pꝛiuigna ſunt loco
filie ſicut nouerca eſt loco matris. j. e. §. ſocrum. ſicut ⁊ ſocer loco pa
rentis in. l. qui parentis. ff. ſol. ma. ¶ Secũdo no. in hoc. §. ꝙ affini
tas ſiue nomina continentia affinitatem ⁊ parentelam verificãtur
in pꝛeſenti ⁊ pꝛeterito qđ eſt verum ſm Bar. quantum ad pꝛohibi
tionem matrimonij non quantum ad alia. l. qui eoꝛum. §. affinita-
18 tis. ff. de poſtu. ¶ † Et ideo ſtatutum dicẽs ꝙ affines teneant̃ com-
pꝛomittere queſtiones inter eos vertẽtes intelligitur durante affi
nitate ⁊ non ea finita per. d. l. qui eoꝛum. §. affinitatis. ⁊ per hoc fa
cit ꝙ pꝛiuilegium conceſſum fauoꝛe perſone tantum durat quãtuꝫ
perſona: iuxta no. per Bar. in. l. titia ſeio. §. vſuras. de le. ij. ⁊ p Cy.
in. l. ij. C. de epi. ⁊ cle. ¶ Alij autem tenuerunt oppoſitum per hunc
§. in. l. fi. C. de ver. ſig. ſed intellige vt dixi ſm Bar. in. d. l. qui eoꝛum
§. affinitatis. vſqꝫ aũt ad quartum gradum affinitatis extenditur
ſtatutum. dicit Bar. in. l. qui iuriſditionem. de iur. om. iud. ff. vſqꝫ
ad illum gradum. j. quem ſuccedere poſſunt. vxoꝛ autem nõ eſt affi
nis viro ſed eſt pꝛincipiũ affinitatis vt dicit glo. j. in fi. qꝛ mediante
19 matrimonio vxoꝛis ꝯtrahit̃ affinitas. † Eſt eñ affinitas regulari-
tas perſonarum ex nuptijs coniunctarũ nulla carens parẽtela ſan
guinis. vt hic in gl. Item inter ſponſam ⁊ ſponſum non dꝛ pꝛopꝛie
affinitas glo. eſt in. l. ꝙ ſeruus. ff. de condi. ob cãm. ⁊ ideo inter eos
20 non hꝫ locum pꝛedictum ſtatutum. ¶ † Item no. gl. fi. in fi. ſup ver
bo poſtea que allegatur ꝓ ſingulari qđ agnati ⁊ conſanguinei vxo
ris defuncta omni parentela viri pꝛeferuntur fiſco in ſucceſſione vi
ri ſicut pꝛefertur ipſa vxoꝛ viuens. l. j. C. vnde vir ⁊ vxoꝛ. Et concu-
bina pꝛefertur fiſco. vt not. glo. in. §. conſideremus. in autentica de
trien. ⁊ ſemiſ. colla. iij. ſicut tutoꝛ pꝛefertur fiſco in bonis pupilli ex-
cluſo fiſco. vt not. in. l. quo tutela. ff. de regu. iur. licet eam ibi repꝛo
bet Barto. Sic ⁊ moꝛiente vno de aliqua ſocietate ſine heredẽ ſuc
cedunt alij de illa ſocietate excluſo fiſco. l. tertia. ⁊. l. fina. C. de here.
21 decu. ¶ † Et adde quod ſicut pꝛohibetur matrimoniũ rõne cõſan
guinitatis vſqꝫ ad quartum gradum incluſiue: ita ratione affinita
tis que contrahit̃ per carnalẽ copulã vſqꝫ ad quintũ gradũ in ge-
nere pꝛimo tantũ. vt in. c. nõ bene. de cõſan. ⁊ affi. ⁊ ibi gloſ. Unde
ſicut frater ⁊ ſoꝛoꝛ cõtrahũt pꝛimũ gradũ ꝯſanguinitatis ⁊ filius
fratris ⁊ filia ſoꝛoꝛis cõtrahũt ſcđm: ⁊ nepos ⁊ neptis fratris ⁊ ſo
roꝛis cõtrahũt tertiũ: ⁊ pꝛonepos fratris ⁊ ꝓnepotis ſoꝛoꝛis con-
trahũt quartũ: ita viri ⁊ vxoꝛes pꝛedictarũ perſonarũ cõtrahunt
pꝛimum ſcđm tertiũ ⁊ quartum gradũ affinitatis. ¶ Non poteſt
igitur vnus frater cum relicta vxoꝛe quõdã fratris que eſt in pꝛi-
mo gradu. nec cum relicta nepotis que eſt in tertio: nec cum reli-
cta pꝛonepotis fratris que eſt in quarto. Et econuerſo non poteſt
ſoꝛoꝛ contrahere cũ relicto quõdã ſue ſoꝛoꝛis: nec cum relicto filie
ſoꝛoꝛis: nec cũ relicto nepotis ſoꝛoꝛis: nec cum relicto pꝛonepotis
ſoꝛoꝛis: vt. d. c. nõ debet. vt ptꝫ in arboꝛe affinitatis. Jo. an. in ver.
22 pꝛimi generis quare dixerim. ¶ † Itẽ attẽde qđ cõſanguinei viri
non ſunt affines cõſan. vxoꝛis nec ecõuerſo. Sed ꝯtrahit̃ affinitas
inter conſanguineos viri ⁊ ipſam mulierẽ ſolã ⁊ inter conſangui-
neos vxoꝛis ⁊ ipſum virũ ſolum vt in. c. qđ ſuper his. de conſan. ⁊
affi. ⁊ in dicta arboꝛe affinitatis ver. Item no. qđ iſtud etiaꝫ ſequi
tur hinc qđ ſi contraxi cum matre alicuius filius vel frater vel cõ
ſanguineus meus poterit contrahere cum filia vel ſoꝛoꝛe vxoꝛis
mee. vt. d. c. qđ ſuper has. ⁊ hic in ver. mariti tamen filius. ¶ Et
in quibus caſibus poſſit Papa diſpenſare inter conſanguineos
et affines dic qđ in. c. literas. de reſtit. ſpolia. ⁊. xxx. q. iij. c. pitatiũ.
Nam in pꝛimo collateralium nullo modo poteſt: ſed in ſecundo

in linea equali: ꝛ in tertio ſic. d. c. per literas per Jo. an. ¶ Itē not.
qđ vbi aliquid probibetur duabus rationibus ceſſante vna non
tollitur probibitio remanēte altera vt bic: ꝛ in. l. libertoꝛum. §. j. ff.
de inſa. Patet igitur bic ꝙ vbi cū ſpeciali ꝓbibitione cōcurrit pro
bibitio generalis ſpālis probibitio offuſcatur ꝛ gñalis attenditur
Et ſic ar. ꝙ vbi concurrit priuilegium ꝛ ius cōe in eodē dꝫ ius cōe
attendi. ¶ Pōt tñ quis vti priuilegio ꝛ iure cōi lꝫ tunc ꝓprie non
dicatur priuilegium cū nō diſcrepet a iure cōi de quo vide gl. j. d. c.
23 contra moꝛem. in glo. fi. ¶ † No. etiā bic qđ quis regulariter nō po
teſt babere duas vxoꝛes eodem tpe. Quidā tñ ex cōſuetudine plu
res babēt vt pagani: qui etiā contrabūt in ſcđo gradu ꝛ etiā in pri
mo. Prima tñ proprie eſt vxoꝛ vt. c. gaudemus. de diuoꝛ. ſic etiā in
quibuſdam partibus clerici babēt vxoꝛes vt ſunt clerici oꝛientalis
eccleſie vt. c. cum olim. de cleri. coniug. ꝛ. xx. di. c. de libellis. in vl. gl.

Si vxoꝛ tua. ¶ Hec eſt quinta pars in qua ponit pro bibitionem ratione publice boneſtatis.

24 † Et boc dicit. Honeſtas impedit contrabere matrimonium cum
filia quondam vxoꝛis ſuſcepta ex alio viro poſt diuoꝛtium primi
mariti. ¶ Itē impedit patrem contrabere cum ſponſa filij ꝛ econ
uerſo. b. d. vſqꝫ ad. §. illud. nam in matrimonijs non tantum quod
liceat deſtructo iure ſed qđ boneſtum ſit cōſiderari opoꝛtet. l. ſem
per in cōuentionibus. ff. de ritu nupt. ¶ Et bec publica boneſtas
impedit contrabere vſqꝫ ad quartum gradum in primo genere af
finitatis non in ſecundo vel tertio. Ideo nulli de conſanguinitate
ſponſi vſqꝫ ad quartum gradum licet contrabere cum ſponſa nec
econuerſo Et ſimiliter nulli de conſanguinitate viri vſqꝫ ad quar
tum licet contrabere cum relicta eiuſdem viri: vt in. c. non debet. ꝛ
ibi no. de conſan. ꝛ affi. ꝛ dixi in. d. ver. expoſitis. ſ. titu. j. Et adde
ꝙ bec probibitio ratione publice boneſtatis eſt ſublata ſolum in
duobus caſibus. ſ. in ſobole ſuſcepta ex ſecūdis nup. vt puta ſi vxoꝛ
quondam fratris mei contrabat cum alio: ſoboles inde nata non
poterat copulari olim alicui de conſanguinitate prioꝛis mariti ꝓ
publicā boneſtatem: quod bodie ſublatum eſt. ¶ Item ſublata eſt
in ſecundo ꝛ tertio genere affinitatis quod declara per gl. magnā
vt. d. c. in verbo ſecundis nup. ꝛ in. c. duo pueri. in ver. boneſtatis
25 iuſtitia. de deſpon. impu. ¶ † In glo. magna. §. ſunt ꝛ alie perſo
ne dic vt ſicut non poteſt quis babere duas vxoꝛes eodē tpe. l. eum
qui duos. C. de adul. ita nec duas cōcubinas eodem tempoꝛe: vt. §.
ſi vero effuſa. in auten. qui. mo. natu. effic. ſui. colla. vij. nō tamē erit
infamis ſicut babens duas vxoꝛes. l. j. in fi. ff. de infa. ꝛ ibi ꝑ Bart.
26 ¶ † Item in eadem glo. in alio caſu dicit lꝫ ſit probibitum matri
monium inter pupillum ꝛ adultam: inter tutoꝛem ꝛ curatoꝛem et
eoꝛum filios ꝛ beredes. C. de interdi. mat. l. j. ꝛ. l. liberum. §. fi. ff. de
ritu nup. quod tamē de iure canonico eſt coꝛrectum vt tenuit gloſ.
ꝛ Jo. an. vt refert Cy. ꝛ Saly. in. l. fi. C. de inter. mat. tamen non eſt
probibitum inter filios tutoꝛis ꝛ curatoꝛis ꝛ in ipſum pupillum ꝛ
adultam. d. l. liberum. §. fin. ¶ Et rationem diuerſitatis vide ꝑ gl.
27 in. l. curatoꝛem. C. de interdic. ma. in ea. glo. ibi decus dicit. † Et ſi
cut matrimonium probibetur inter leuatū ꝛ leuantē ſcienter com
mixtum. in. c. ij. de cog. ſpi. ita etiā inter filios duoꝝ compatrū per
quos vel per quoꝝ alterum deuentū eſt ad compaternitatem nati
fuerunt niſi conſuetudo aliud diſponat vt in. c. j. de cogna. ſpiritu.
28 ¶ † Item no. qđ lꝫ de commatre iure noſtro nibil cautum ſit de iu
re canonico eſt tex. xxx. q. j. c. de eo qđ interrogaſtis. Item ibi eſt ter
tiuſdecimus dum dicit ꝛ conuerſi lꝫ non ſint ꝛc. dic ꝛ non fecerint
profeſſionem tacite vel expreſſe vt in. c. vt lex continentie. xxvij. q. j.
29 † Et an omnes conuerſi eo ipſo quod ſunt conuerſi intelligūtur vo
uiſſe ꝛ renunciaſſe proprijs dicit glo. in. d. c. vt lex quod ſic ſi tranſit
30 ad eccleſiam regularē: ſecus ſi ſecularē. † Heremita aūt nō eſt pſona
eccleſiaſtica cum retineat ꝓpriū: ꝛ ideo nō impedit cōtrabere ma
trimonium niſi voueat ſe alicui religioni vel oꝛdini vt tenet gloſſ.
xxvij. q. ij. c. eccleſie. ¶ Item eſt ibi quintuſdecimus in muliere: dic
ꝙ bodie coꝛrigit ꝑ ius canonicū ſi prioꝛ diſſenſus ipſius rapte trāſ
eat poſtea in ꝯſenſum: vt extra de rap. c. fi. vt dicā. j. de pu. iu. §. ſin
31 aūt. † ꝛ adde alios caſus īpediētes matrimoniū vcꝫ ꝓpter furoꝛē q
furoꝛ impedit: ſed nō dirimit. l. oꝛatio. §. fi. ff. de ri. nup. ¶ Item ꝓ
pter votū ante ſuſceptū de intrādo religionē approbatā vt ī. c. vni
co. de voto. li. vj. ¶ Itē ꝓpter ſecte diſparitatē. C. de iudi. l. ne quis
ꝛ. xxviij. q. j. cauet. ¶ Itē ꝓpter frigidatē vt in. c. laudabilē. de frig.
ꝛ maleſi. ꝛ bec. xiiij. impedimēta. in bac gl. enumerata colligit Car.
ꝑ bos verſus. Etas ꝯdō mūdus monacbus ꝛ oꝛdo. Spectatio no
bilitas ſanguis tutela ptās. Fons ſacer affinitas raptus repugnat

Verſus.

boneſtas, Irrita que faciūt cōnubia legibꝰ bec ſunt. vid ēt gl. xxvij.
cā in pn. glo. q̄ enūerat. xvj. īpedimēta ponēs ēt vſus ꝛc. Jo. de pla.

Illud certum eſt. ¶ Hec eſt ſexta pars in qua po nit ꝓbibitionē rōne ſeruilis co

32 gnationis. ꝛ boc intendit † nō ſolū ꝯſanguinitas ꝛ affinitas probi
bent liberos cōtrabere adinuicē ſed etiam ſeruos manumiſſos. b.
d. Nā ꝙdiu ſunt ſerui duo impediūt. ſ. conſanguinitas ꝛ affinitas,
Itē qꝛ de iure ciuili inter ſeruos non cōtrabit mr̄imoniū. l. cū an
cillis. C. de inceſt. nup. Sꝫ poſtꝙ ſunt manumiſſi ſolū impedit con
ſanguinitas ꝛ affinitas vt dicit bic gl. ꝛ de mr̄imonio eoꝝ ſeruoꝝ
dixi. ſ. e. ti. in pri. Et no. bic gl. no. ſup v̄bo enumerari. q̄ ponit quot
modis impediat mr̄imoniū. Et adde v̄ſus de qbꝰ dixi. ſ. de pa. po.

Si aduerſus. ¶ Hec eſt ſeptima pars in qua annul lat cōtractum ꝛ penam imponit: ꝛ boc

intendit. Nuptie ꝓbibite ſunt nulle. Nec appellatur matrimoniū
nec vir nec vxoꝛ neqꝫ filij inde nati ſunt legitimi ſed ſpurij vel vul
go queſiti ꝛ dos pro tali matrimonio ꝓbibito data nō tꝫ nec repe
ti pōt ꝛ cōtrabens tales nuptias probibitas punitur penis legali
33 bus. b. d. vſqꝫ ad. §. aliqñ. ¶ † Notandum igitur qđ nati ex illicito
coitu nō ſunt in ptāte patris: ideo nō ſuccedūt ab inteſtato. in aut.
qui. mo. na. effic. legi. ꝛ. l. inteſtata. C. de inceſt. nupt. nec poteſt pa
ter eis ſubſtituere pupillariter. l. lucius. ff. de vul. ꝛ pu. Nec dare tu
toꝛem naturalibus tm̄ niſi confirmet ꝑ iudicē ſed ſpurijs nullo mō
34 cum nō dicātur filij vt no. glo. in. l. j. ff. de teſt. tute. † Et an baſtardi
intelligātur eſſe de domo ſeu caſa eoꝝ patris: vt ſic ſtatuta loquen
tia de illis de domo comprebendant illos: dic ꝑ Bart. in. l. fi. C. de
ver. ſig. vbi tꝫ ꝙ nō dicātur de domo: qꝛ appellatione domus acci
pitur familia. l. j. in prin. ff. ad ſil. ꝛ. l. j. in prin. C. ne liceat po. Et ap
pellatione familie ꝯtinent omnes de eadem cognatione. l. ꝓnūcia
tio. §. familie. ff. de ver. ſig. ſed baſtardi non babent agnationem. j.
de ſuc. cog. ergo non ꝯtinentur appellatione familie ex preſumpta
voluntate ꝛ vrbanitate teſtatoꝛis. d. l. fi. ff. de ver. ſig. vbi cōtinētur
ſub propinquis vel niſi cōtineātur vſu communi loquendi qui eſt
ſeruandus etiā in ſtatutis. l. cum delanionis. §. aſinā. ff. de fund. in
ſtru. ꝛ. l. liberoꝝ. §. qđ tñ caſſius. de leg. iij. vel niſi lex vteretur voca
bulo naturali: puta quicūqꝫ nobilis de patrimonio. i. de nobili pa
tre natus que ſunt nomina nature que bñt locū in baſtardo etiam
35 in ſeruo. l. tutelas. de cap. dimi. ¶ † Scđo not. qđ vulgo queſiti dñr
ſpurij: qꝛ patrem certum nō bñt vñ dicit bic gl. ſuper verbo incertꝰ.
cui pater eſt populus pater eſt ſibi nullus ꝛ omnis cui pater eſt po
36 pulus nō bꝫ ille patrē. ¶ † Not. iij. in. §. qui patrem. ꝙ cōtrabentes
probibitas nuptias puniunt. Circa qđ dic ex illicitis ꝛ inceſtis nu
37 ptijs contractis plures pene inſurgunt. † Prima qđ matrimoniū
nō vꝫ ꝛ in boc nō inſpicitur ignoꝛantia vel erroꝛ vel minoꝛ etas. l. j.
cum gl. C. de interdi. matri. Alia eſt pena confiſcationis lucroꝛum
nuptialium niſi iuſta ignoꝛantia excuſet. l. qui cōtra. C. de ince. nu.
Alia eſt tertia pena cōfiſcationis bonoꝛum ꝛ dotis ꝛ punitionis
perſonalis. ſ. exilij ꝛ verberationis ꝛ ſimiles pene vbi ſcientes ꝛ do
loſe contraxerunt tales nuptias inceſtas ꝛ ab iſta pena quecunqꝫ
ignoꝛātia excuſaret vt in aut. inceſtas. C. de inceſt. nup. vt bic in gl.
in verbo cōtinetur. Alia eſt pena. l. iulie. de adul. ſ. de ſtupꝛo ꝛ ince
ſtu a qua pena excuſatur aliqñ ꝓpter ignoꝛantiam iuris ꝛ facti et
ꝓpter ſexum: qꝛ mulier. ꝛ ꝓpter etatē qꝛ minoꝛ. ꝛ ꝓpter penitentiā
qꝛ ſtatim diuertit ꝛ principi pro venia ſupplicauit: de quo dic ple
ne ꝑ Bar. in. l. adulterium cū inceſtu. ff. de adul. ꝛ in dubio ꝓſumit
ſciuiſſe cōtrabētem matrimoniū illicitum ſi fecerint clā. ſecus ſi pa
lam. l. fi. ff. de rit. nup. Alia eſt pena illegitimatio filioꝛum ſi vterqꝫ
coniugum ſciuit matrimonium illicitum. Sed ſi vterqꝫ ignoꝛauit
vel alter tantum: tunc filij ſunt legitimi ſm glo. in. d. l. qui igitur. ꝛ
in. c. ij. extra qui filij ſint legi. Et ideo filij nati ex matrimonio ꝯtra
cto cum ſacerdote aduena vel matrimoniali aduena exiſtenti in ba
bitu laicali vel cum muliere babente aliū virum vel cum viro bñte
aliam vxoꝛem de quo ignoꝛabatur ſunt legitimi ꝑ. d. glo. in. d. c. ſm
Bal. in. l. qui cōtra. C. de ince. nup. ¶ Et adde ꝙ vbi alter ꝯiugum
tantum ignoꝛauit ꝛ alter ſciuit tunc filij de iure ciuili ſunt legitimi
ignoꝛanti tamen ꝛ non ſcienti ſm gl. in. d. l. qui contra. Sed cano
niſte dicunt qđ legitimantur etiam ſcienti ꝛ boc operatur alterius
ignoꝛantia ꝛ fauoꝛ prolis ꝛ tanquam legitimi ſuccedere potuerūt
parentibus: vt in. c. ex tenoꝛe. extra qui filij ſint legiti. glo. autem in
c. referente. eo. titu. limitat quod ignoꝛantia bodie ita demum ex
cuſat ſi matrimonium contrabendum fuit per preſbyterum in fa
cie eccleſie publice nunciatum. competente termino prefixo infra
quem qui voluerit legitimum impedimentum opponat vt in. c. cū
inbibitio. de clandeſtina deſponſa. Nam quilibet ſciens impedi
mentum tenetur nunciare licet conſanguinei extraneis preferant
vt ibi no. dicit tamen ſpe. in ti. qui matri. accu. poſ. in principio. qđ
quedam ſunt impedimēta per que ſeparat matrimoniū ſine pctō
ꝛ tunc nullus admittit ad accuſandum niſi vir vel mater vt eſt ꝓ
pter frigiditatem vel maleficium vel erroꝛem. ſecus ſi propter cō
ſanguinitatem quia tunc etiam quilibet extraneus admittitur ꝑ
iura ibi per eum allegata. ¶ Quid autem ſi ſeruus contrabat cū
libera credente eum eſſe liberum vel econuerſo. an filij erunt legi
38 timi liberi. dic per Joan. in. d. c. ex tenoꝛe. ¶ † Item quero an cō
trabentes nuptias permiſſas de iure ciuili ſed probibitas de iu
re canonico vt eſt inter conſobrinos. ſ. eo. §. duoꝛum. ꝛ. l. in copu
landis. C. de nup. punientur penis legalibus impoſitis contrabē
tibus inceſtas ꝛ illegitimas nuptias ſm qđ dcm̄ eſt. ſ. ꝯſultū fuit
ꝙ ſic ꝑ plēs doc. qꝛ ex quo. l. ciuilis. cepit coꝛrectionē ī ipo ꝯctu mr̄i
monij reprobato a canoniſtis pena. l. tanꝙ ſequela delicti dꝫ ſibi
locū vēdicare. lꝫ de ipa nō caueat expreſſe, ar. l. j. §. ſinat. ibi ꝛ ꝙuis
nibil. ad turpil. ꝛ qđ no. bal. in. l. ſi ꝯ. ff. de nup. vbi ꝯcludit ꝙ ſup
matrimonio ꝯbendo vel pmittēdo quo ad omnia ſtamus iuri
canonico

canonico vt voluit gloſ.ẜ.e.ti.⁊ ibi dixi.⁊.d.l.in celebrandis.C.de nup.facit qđ no.Bart.in.l.j.§.lex falcidia.ff.ad.l.falci.cum dicit ſi ſtatutum concedit filioſa.Omnia em̄ iura loquentia de teſtamentis habebunt locum in eo.per iſtum tex.⁊ per.l.j.§.ſi.ff.de mune.⁊ hono.⁊ adde qđ pena impoſita cōtrahenti inceſtas nuptias non hʒ locum in contrahente ſponſalia.nam licet vbi prohibetur matrimonium ⁊ ſponſalia.ff.de ſpon.l.oratio.non tamen ſequitur ꝙ ſit eadem pena. ita determinat glo.in clemen.vnica.de conſang.et affinitate ⁊c.

Aliquando. ¶Hic eſt octaua pars in qua ponit qualiter filij non exiſtentes in poteſtate pris ingrediuntur in eius poteſtatem ⁊ legitimantur cum primo eēnt illegitimi.⁊ hoc intendit.Naturales tm̄ legitimantur dupliciter ⁊ in poteſtate patris rediguntur.Primo per dationem curie.Scđo per ſequens matrimoniū cū cōcubina cōtractū mediātibus inſtrumentis dotalibꝰ ꝓpter qđ p̄cedentes filij legitimātur ⁊ poſtea procreati ſunt legitimi.h.d.vſq₃ ad ſi.§.Legitimātur tertio mō etiam ſpurij.ſ.per reſcriptum principis dicētis nō obſtāte tali.l.vt no.gl.
39 in aut.ex complexu.C.de ince.nup.¶†No.j.cū gl.ſup verbo curie. Et adde glo.ſup verbo curijs.j.de here.que abinteſ.defe.ꝙ eo ipſo ꝙ pater viuens vel in teſtamento diſponens ꝙ filius naturalis tantum debeat ſeruire curie principis vel preſidis prouincie dr̄ eum legitimare ⁊ in ſuam poteſtateʒ redigere.⁊ ſic patri poſſit ſuccedere ſimul cum alijs filijs legitime natis.⁊ intellige ꝙ legitimatur quo ad ſuccedendum patri non quo ad alios cognatos.Et ideo p legitimationē curie nō ſuccederet frater fratri nec alijs agnatis.Secꝰ in legitimatione per ſubſequens matrimoniū vt ſic ſuccedāt equaliter cum legitimis naturalibus vel per reſcriptū principis:q2 iſte legitimatiōes naturaliter imitātur nō illa.Itē nō pōt pater plus relinquere tali legitimato:ꝙ alijs legitime natis.Item legitimatus per formam ſtatuti ponentis quia illa legitimatio poſſet fieri non intelligitur legitimatus quatenus ad bona extra territorium ſtatuentium poſita.⁊ hec omnia notantur per Bart.⁊ dominum
40 Ang.omnium.C.de na.libe.¶†Scđo no.qđ naturales tm̄ ex concubina legitimantur per ſubſequens matrimonium vt ſic ſuccedāt equaliter cum legitimis iam natis vel naſcituris.Et ad huiuſmodi legitimationem requiruntur inſtrumenta dotalia vt iſti legitimi poſſint ſuccedere cuʒ legitimis naturalibus equaliter prius vel poſtea natis.⁊ hoc ẜm.l.vt hic in glo.ſuper verbo inſtrumētis.⁊.l.cum quis.C.de na.lib.ſed nō ẜm canoniſtas vt in.c.tanta.extra qui filij ſint legi.Et ideo ſi quis deſponſauit ſine inſtrumentis dotalibus concubinam ex qua habebat filium ⁊ poſtea procreauit filios iſti vltimo nati erunt legitimi ⁊ naturales ⁊ primus nō.ideo excludunt eum in ſucceſſiōe patris ẜm Bal.⁊ in.l.neq₃.C.de nup.ſed de iure canonico erit legitimus quo ad honores ⁊ ordines.d.c.tanta. ¶Qualiter autem ſuccedant iſti naturales.dic vt hic in glo.fin.⁊
41 aut.lʒ.C.de natu.lib.¶†An autem per deſponſationem concubine in mortis articulo legitimentur filij.⁊ tenuit Richard.mal.in quadam ſua diſputatione qđ nō:q2 nō facit gratia ſobolis habēde vt requirit tex.in.l.iiij.C.de na.lib.de quo dic vt ibi per do.Angel.
42 de peru.⁊ do.Flo.de bon.in.l.j.ff.de proba.¶†Et an p inſtrumenta dotalia probet̄ matrimonium dic p do.Fo.l.j.ff.de proba.⁊ per Bal.in.l.neq₃.C.de nupt.vcʒ ꝙ p inſtrumenta dotalia ⁊ nuptialia ſine matrimonialialia.i.confecta de matrimonio de dote probetur matrimoniuʒ.in aut.ſed nouo iure.in gl.C.de nup.⁊ in aut.vt fra.ſi.§.illud.col.ix.Sed p inſtrumētā dotalia.i.de ſola dote facta non probat̄ matrimoniū.in.c.illud.de preſum.licet tamen nō probent matrimonium: tamen ſatis faciunt magnum indiciū qđ matrimonium ſit contractum cōcurrente debita qualitate perſonarum ⁊ quantitate dotis:⁊ cohabitatione viri ⁊ mulieris:adeo qđ ꝓ matrimonio iudicandum erit niſi ꝯtrariū probet̄.ar.ff.de ri.nup.l.in libero:ac etiā q2 talia inſtrumēta nō cōſueuerunt fieri niſi p̄cedente matrimonio.Et id qđ eſt cōſuetum in dubio p̄ſumit̄ eſſe verum q2 qñ duo ſunt quorum vnū nō ꝯſueuit eſſe ſine alio.probato vno probatur ⁊ reliquum ẜm gl.no.in.l.neq₃ natales.C.de pba.ẜm Bal.in
43 d.l.neq₃.¶†Et adde ꝙ ad hoc qđ cōcubina ſit legitima cum qua poſtea cōtracto matrimonio filij ante nati legitimētur ⁊ in patria poteſtate reducantur:⁊ ei pariter ſuccedant cū alijs legitimis ⁊ naturalibus requirit̄ cōcubine vnitas ⁊ matrimonij poſſibilitas.i.ꝙ ſit vnica cōcubina ⁊ nō plures:⁊ qđ ambo ſint ſoluti ⁊ habiles ad matrimoniū cōtrahendū.in aut.lʒ.⁊ de na.lib.⁊ in corpore vnde ſumitur.Item ꝙ concubina ſit libera vt hic vel etiā de iure canonico poteſt eſſe ſerua cum qua pōt cōtrahi matrimoniū:vt in.c.j.de coniug.ſeruorum.ſi autem putabat̄ libera cum eſſet ſerua an filij legitimentur.dic p Jo.an.in.c.ex tenore.qui fil.ſint le.Item requiruntur ad legitimationem filioꝝ naturalium inſtrumenta dotalia de iure ciuili vt dictū eſt.qđ intellige.i.inſtrumenta nuptialia vt expo nit gl.in aut.ſed nouo iure.C.de nup.nō aūt requirunt̄ inſtrumenta dotis conſtitute cum matrimoniū poſſit eſſe ſine dote lʒ ad cautelā aliquid poſſit in doteʒ dari dicit gl.in.l.imperialis.§.j.in ver. dotalibus.C.de nup.De quo dic p ſaly.in aut.maximis.C.de nup. Ex quo ptʒ qđ lʒ alias tm̄ valeat pactum ſine ſcriptura quātum cū

ſcriptura vt.l.contrahi.ff.de pi.tū hoc caſu dn̄t apparere inſtrā de huiuſmodi deſponſatione: vt vult glo.ſi.hic ⁊ glo.fin.d.l.ꝯhitur. qđ limitat glo.ſi.hic ⁊ glo.ſi.aut.maximis.eſſe verum.ſ.ꝙ requirantur dotalia inſtrumenta quātum ad l egitimationem filiorū ſed nō quātū ad ſubſtantiam matrimonij qđ ꝯhitur ſolo conſenſu.l.nuptie.ff.de ri.nup.⁊ hoc de iure ciuili ſed ſecus de iure canonico.⁊ per ꝯñs in terris eccleſie vbi iura canonica preualent tanta eſt vis matrimonij vt filios naturales tantum ante natos ſed non ſpurios facit eſſe legitimos quo ad omnia:vt in.d.c.tanta.q filij ſint le.Et an hodie ſufficeret ſi conſtaret de matrimonio per teſtes abſq₃ dotalibus inſtrumentis ad legitimationem filiorū vide Saly.in aut.maximis.Item quid ſi ſuſceptis filijs ex concubina recepi aliam in vxorē ex qua procreaui filios legitimos:qua vxore mortua deſponſaui concubinam an actus medius matrimonij impediat legitimationem filiorū.Ang.tenet quod nō impedit per.l.decem.§.item ſi ignorans.ff.de ſolu.ſed quo ad ſucceſſionem regni tenet ibi quod preferuntur nati ex legitimo matri
44 monio vt ibi per eum.¶†Item an iſti filij ſic legitimati per ſubſequens matrimonium ſuccedant in feu.⁊ admittātur ad honores ⁊ dignitates.Jac.de bel.tenet ꝙ ſic.in aut.de inceſ.nup.§.dubitatum.co.ij.niſi ſint a feudi ſucceſſione pacto excluſi.⁊ ita intelligit.c.filij.⁊.c.naturales.ſi de feu.contro.fue.⁊.c.vnicum.de filijs natis ex matri.contra interdic.eccle.contrac.Item an liberi nati ex ancilla poſtea manumiſſa legitimentur ſi cum ea matrimoniū contrahatur.dic quod ſic ſi non extant filij alij legitimi:vt in aut.
45 de trien.⁊ ſemiſ.§.ſi.coll.iij.¶†Et nota quod legitimatio debet fieri in vita legitimantis nam ſi poſt mortem filij naturalis tantum deſponſo cōcubinā per hoc legitimatio non trahitur retro vt intelligatur legitimus vt ſic legitimi filij defuncti ſuccedant auo.l.qui libertinos.§.poſthumus.ff.de ope.li.nec ob.l.bonorū. ff.rem ra.habe.vbi defectus perſone geſtoris medij non impedit ratihabitionem retrotrahi quia ibi in cōtractibus in quibus magis ſit retrotractio ⁊ pendere poſſunt ꝙ vltime voluntates.l.fin. ff.communia predio.facit quod nota.Bald.in.l.⁊ ſi contra.C.de
46 nupt.¶†Nunc quero de legitimatione que ſit per principem ſiue per reſcriptum principis.Et primo quero cum imperator vel hn̄s autoritateʒ ab eo legitimet ſpurium:an debeat exprimere in ſpecie legem obuiantē.vt q2 dicat non obſtante tali lege.C.de natu.lib.⁊.§.fina.aut.qui.mo.na.effi.ſui.an vero ſufficiat ſi dicat in genere non obſtante aliqua lege in contrariuʒ faciente.dic qđ ſufficit clauſula generalis vt tenet gl.in.d.l.j.C.de nat.libe.licet ad cautelā bonum eēt ſpecificare legem obuiantem vt tenet gloſſ.in aut.ex complexu.C.de inceſt.nupt.⁊.d.§.ſi.de hoc qñ ſufficit clauſula generalis:⁊ qñ requiritur ſpecialis.dic p ſaly.in.l.ſi.C.de diuer.
47 reſcri.¶†Secūdo quero an imperator poſſit legitimare quēcūq₃ inceſtuoſum:dic qđ ſic per legem notabilem quā in prouincia.ff.de ri.nup.qđ eſt verum quo ad temporalia ⁊ in terris ſibi ſubiectis vt ibi per Bar.quinimo filium ſacerdotis:vt tʒ Bal.in.d.l.qui ꝯtra.
48 C.de nup.¶†Tertio quero an legitimatus a papa intelligitur legitimus in terris imperij ⁊ econuerſo.vide gl.⁊ Jo.an.in.c.per venerabilem.qui filij ſint legi.⁊ per Jac.de bel.in.d.aut.qui.mo.na. effi.ſui.in prin.⁊ ibi etiam concludit quod legitimatio ſimpliciter facta de legitimis nō habilitat eos ad ſuccedēdum patri niſi ſit facta mentio de ſuper exiſtentia aliās reſiſtentia legitimoruʒ cū clauſula non obſtāte.ſi autem quis eſt legitimatus poſt mortem patris an preferatur alijs abinteſtato venientibus poſt filios Bartol.concludit in.l.gallus.§.quid ſi tantum.ff.de li.⁊ poſth.qđ nō prefertur cum non poteſt auferre ius alteri iam queſitū niſi pater hoc diſpoſuiſſet in teſtamento.dic tamen qđ princeps poſſet ex poteſtate ab
49 ſoluta etiam illis non citatis ⁊ ibi vide per eum.¶†Quarto quero an filius legitimatus heredis inſtituti ⁊ grauati de reſtituendo hereditatem ſi deceſſerit ſine filijs legitimis excludat ſubſtitutum: dic quod non q2 ciuiliter factum non implet conditionem.⁊ ſic dʒ intelligi de naturalibus legitimis.l.ſi ita quis.§.is cui.de le.ij.⁊.l. ſi.C.de his qui veniam eta.impe.⁊ hoc conſuluit Jac.bu.ſed Joā. and.tenet contrarium in addi.Spe.in ti.de ſuc.abinte.ad finem.
50 ¶†Item an hec legitimatio fieri poſſit per procuratorem Bar.tʒ ꝙ ſic in.l.poſt mortem.§.neq₃.ff.de ado.¶Et adde ꝙ iſta legitimatio vr̄ ſolum fieri poſſe in ſubſidium.ſ.quando non poteſt recipi cōcubina in vxorem ⁊ quando nō extant alij filij legitimi ⁊ naturales vt in aut.qui.mo.na.effi.legi.§.ſic igitur licentia.⁊ ibi glo.in verſi. permittimus.col.vj.⁊ in aut.qui.mo.na.effi.ſui.§.generaliter.⁊ in glo.in ver.in quibus.col.vij.

¶De adoptionibus. Rubrica.

1 ☞Adoptio coram quocunq₃ iudice ſed arrogatio ſit coram ſolo principe.
2 Adoptio quid ſit.
3 Illegitimi in quotuplici ſint differentia.
4 Nothus quis dicatur ⁊ quis ſpurius.⁊ nu.5.
6 Cauſa adoptionis legari non poteſt.

7 Arrogatio ad maiorem requirit ſolennitatem q̃ adoptio ⁊ quare
8 Impubes arrogari nequit.
9 Arrogatio impuberis quando permittatur.
10 Tabellio alteri ſtipulari ⁊ ſibi actionem querere poteſt.
11 Tabellio quare ſeruus dicatur.
12 Arrogatus quid obtineat in bonis arrogatoris.
13 Subſtitutiões que minima pereant capitis diminutione.
14 Minor maiorem non arrogabit.
15 Ars naturan imitatur ⁊ non contra. ⁊ nu. 20.
16 Citari debet is cui fit actus preiudicialis.
17 Caſtratus adoptare nequit.
18 Femine nequeunt arrogare.
19 Mater filios in poteſtate non habet.
21 Arrogatus cum ſuis tranſit in poteſtatem arrogantis.
22 Profeſſio filiationis filium non facit eum qui non eſt.
23 Confeſſio facta in iudicio ſuos ſortitur effectus.
24 Iuramentum valere facit actum cui apponitur.

Non ſolum autem. ¶ Diuidit in octo par-
tes. Primo declarat an adoptati ſint in poteſtate
adoptantis. Secundo ibi adoptio. declarat quot
modis fit adoptio. Tertio ibi; hoc hodie. limitat
primum dictum. Quarto ibi; cum autem declarat
qui arrogantur in arrogatione impuberis. Quinto ibi minorem.
ponit aliquas cauſas impedientes ⁊ permiſſiuas adoptionis. Se
xto ibi in. §. femine. declarat an femie poſſint adoptare. Septimo
in. §. illud. tollit vnum dubium circa arrogationem ſeruorum. Et
prima ⁊ ſecunda ⁊ tertia pars hoc intendit. Etiam per adoptionẽ
efficitur quis in poteſtate alterius. Et adoptio in genere diuidit
1 in duas ſpecies ſcilicet in arrogationem ⁊ adoptionem. ¶ † Arro-
gatio fit coram principe vel eius delegato Adoptio fit coram quo
cunq̧ iudice iuriſditionem habente. Item arrogatus tranſit in
poteſtatem arrognatis cum omnibus bonis ſuis. j. eod. illud. Sꝫ
adoptatus non imo manet in poteſtate patris naturalis niſi det
in adoptionem alicui de aſcendentibus q2 tunc tranſit in eius ptã
tẽ. h. d. in terminis ⁊ ĩ ſumma vſq̧ ad. §. cũ autem vnus. Arrogo q
ſuus ⁊c. vt hic in glo. ſuper verbo arrogatio. ¶ Et no. hic cum gl.
ꝙ iure iſto quilibet adoptatus tranſibat in poteſtatꝫ adoptãtis
ſed hodie ſecus. ¶ No. etiam per gloſ. j. de leg. agna. ſuc. §. per ado-
ptionem. Item iure iſto fforum ſiue olim quicquid arrogatus que
rebat: q̃rebat arrogatori; ſed ſolũ hodie vſumfructũ vt. j. de acq. p
arro. ¶ No. gl. ſuper verbo naturalis que ponit quot ſunt ſpecies
filiorum. Item no. aliam glo. ſup verbo adoptio que ponit diffini-
2 tionem adoptionis † vꝫ eſt actus legitimus per quem qui filius
non eſt pro filio habetur. ¶ Item no. in. §. ſed hodie. ꝙ adoptatus
lꝫ non ſit in poteſtate adoptantis ſuccedit tñ ei abinteſtato equali
ter cum filijs legitimis ⁊ naturalibus ſi extent. l. ſi te. C. de ſuis ⁊ le
giti. ⁊ etiam ſuccedit patri naturali. l. cum adoptiuus. C. de adop.
¶ Quarto no. in. §. ſi vero gl. ſuper verbo iura. ꝙ duo vincula ſunt
fortiora vno. ⁊ due rationes vincunt vnam. niſi vna illarum ſit me
lior duabus. vt dicit hic gl. Et no. ibi reſcripto coniuncta glo. ꝙ ea
que ſunt reſeruata imperatori in priuilegium nõ poſſunt exerceri
vacante imperio. Sed dic ꝙ vacante imperio ſuccedit eccleſia ſm
Inn. in. c. lꝫ. de fo. compe. Sed vacante ſede apoſtolica nil poteſt in
nouari in quibꝰ preiudicaretur eccleſie vt no. in. c. j. ne ſede vac. ⁊ in
c. vnico. de ſciſma. li. vj. vbi glo. diſputat an collegium fungatur iu
riſditione pape ſede vacãte. In gl. ibi ex legitimo matrimonio na
ti dic. Alijs etiam modis reducuntur filij inter legitimos ⁊ natu-
rales in concubine coniugio: curie ſeruitio: ⁊ principis reſcripto vt
s. ti. j. in fi. ⁊ quarto iudicis decreto. l. j. in fi. ff. de li. ag. in ea. glo. ibi
3 naturales tantum primam. † eſt tñ ſpẽs illegitimorum. ꝙ quidam
ſunt naturales tñ. ſ. nati ex ſoluto ⁊ ſoluta. vt concubina. Quidaꝫ
ſunt ſpurij vt ex profeſſo ⁊ profeſſa vel ex vulgo queſitis. Quidã vo
cantur manſeres. vt nati ex ſcorto. Quidam vocantur noti. vt nati
ex adulterio. de quibus vide gl. in. c. niſi cum pridem. §. ſunt perſo-
4 ne. extra de renun. † Dicit tñ Iſidorus ethymologiarum li. ix. ad fi.
5 qd notus eſt ille qui natus eſt ex nobili patre ⁊ ignobili matre † cu
ius cõtra eſt ſpurius quaſi extra pruritatem genitus. In gl. in ver-
bo adoptio per quem quis efficitur filius in hoc caſu nomine filij
comprehenduntur nepotes. l. liberorum. ff. de verbo. ſig. cum quis
poſſit adoptari loco nepotis: vt. j. e. §. lꝫ. ¶ In glo. in ver. reſcripto
ad finẽ imo vacante imperio ſuccedit papa qui eſt ſuperior ad im-
peratorem. vt in clemen. paſtoralis. §. nos igitur. de re iud. ⁊. §. lꝫ ex
ſuſcepto. de fo. compe. ⁊ ſic pꝫ ꝙ tunc coram papa poterit fieri arro
6 gatio ⁊ multo magis in terris eccleſie. ¶ † In gloſ. in verbo magi-
ſtratus. Sed an cã adoptionis poſſit legari. dic ꝙ nõ q2 quicunq̧
deſiderant cãe cognitione. ⁊ decreti inter diſpoſitionem delegari
nõ pñt. l. oĩa quecũq̧. ff. de re. iur. ⁊. l. nec quicq̃. §. vbi. ff. de of. pcõ.
⁊ le. Sed dic cõtrariũ q2 quecunq̧ magiſtratus iure cõpetũt delega
ri pñt. l. j. ff. de of. eius cui mã. eſt iuriſ. ſubaudi ſi nõ requirũt cogni
tionẽ plenã alias ſecus ſm bar. in. d. §. vbi decretũ. nã in manumiſ
7 ſione ẽt ſine decreto ſufficit pfiteri apud acta. l. fi. de adopt. † Item
quero quare maior ſolẽnitas requiritur in arrogatione q̃ in ado-
ptione dic q2 maius eſt piudicium hoiem liberum ſubijci alterius
ptãti q̃ trãſferre vnum de ptãte vnius in ptãtem alterius. ar. l. vni-
ce. C. non licere habita. metroco. loca ſua ad extra. transferre. lib. xj.
Et q2 in habentibus ſymbolum de facili fit trãſitus. j. qui. mo. tol.
ob. §. aũt. ⁊. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. ¶ Item not. hic gl. in ver
bo concurrit ꝙ datus in adoptionem alicui ex aſcendentibus trãſ-
it in eius ptãtem: q2 tunc ꝯcurrit vinculũ ciuile ⁊ naturale q2 ne-
pos ex quo trahit originem. ſecus ſi datus ſit in adoptionꝫ ex col-
lateralibus vt patruo vel auunculo ipſius adoptati q2 tunc nõ cõ-
currit vinculum naturale: q2 ab eo non trahit originem: ideo non
tranſit in eius ptãtem. ita no. gl. in. l. fi. §. ſi aũt pater naturalis. C.
eod. Et qualiter iſte filius naturalis trãſiens in ptãtem adoptan-
tis ſuccedat patri tam adoptiuo q̃ naturali ⁊ an acquirat vide q̃
ſcripſi. j. de exhere. li. §. adoptiui. ⁊. j. de here. que abinte. §. hi autẽ.

8 **Cum autem.** ¶ † Impubes nõ poteſt arrogari niſi cã
cognita. ſ. an cã ſit iuſta ⁊ honeſta: ⁊ an
expediat pupillo arrogari. Et dꝫ arrogator promittere notario ſti
pulanti ſe reſtituturum omnia bona impuberis in pupillari etate
decedentis illis perſonis que ſucceſſiſſent ei ſi arrogatus nõ fuiſſet
Item arrogator non poteſt talem arrogatum ſine iuſta cã emãci-
pare vel exheredare ⁊ tunc qñ ſubeſt iuſta cã dꝫ ei oĩa bona reſtitue
re. Si aũt ſine iuſta cã dꝫ ei vltra bona ſua dare quartam partem
bonorum ſuorum. ſ. eorũ que ipſe arrogatus. habiturus fuiſſet ab-
9 inteſtato. h. d. vſq̧ ad. §. minorem. ¶ † No. ꝙ arrogatio impuberis
nõ pmittit ſine cauſe cognitione. in cauſe autem cognitione vertit
que perſona ſit arrogator: ⁊ que arrogatus: q2 ſi eſt tutor vel cura-
tor vel vilis ⁊ turpis perſona vel pauper: vel habeat plures filios
naturales ſibi nõ permittitur arrogare que cãe ponunt in. l. nec ei.
ff. e. Iuſte aũt cãe arrogationis impuberis de quibus. s. pñt coraꝫ
principe allegari ⁊ examinari. C. eo. l. ij. Ex quo pꝫ ꝙ lꝫ principalis
cã debeat coram ſuperiori determinari ⁊ decidi tñ inter media cau
ſe pñt coram alio iuſſu iudicis examinari. in aut. ad hoc. C. de iud.
⁊. c. ſup queſtionũ articulis. de offi. dele. Item in tex. ibi ⁊ cum qui-
buſdam conditionibus. dic ſed cõtra q2 actus legitimi nõ pñt fieri
ſub conditione vel dic alias vitiant. ff. de re. iu. l. actus legitimi. ſol.
dic qd nõ accipiunt diem vel conditionem expreſſam ſed quandaꝫ
denotãt admonitionẽ vt hic. ⁊. l. muto. §. j. ff. de tutel. Et ideo ſi cõ-
ceditur pbenda dignitas vel officium ſi ſit idoneus non dr conceſ-
ſio conditionalis ſed monitio quedam. hec enĩ verba non dant no
uam formã mãdato ſed inſtruunt executorem ꝙ pſone idonee pro
uideat, vt in cle. j. de offi. dele. ⁊ per Inno. in. c. dudum. de preſump.
10 ¶ † Scdo not. ibi tabellio. qd tabellio poteſt alteri ſtipulari ⁊ ſibi
actionem querere: qd nõ poteſt alius qui non ſit tabellio. l. ſtipula-
tio iſta. §. alteri. ff. de ver. obl. niſi in caſibus notatis in gloſ. not. in
§. ſi quis alij. j. de inuti. ſtipu. Et quam actionem querit tabellio: ⁊
qualiter debet ſtipulari dixi. s. de iure perſonarum. Sic etiam iu-
dex ⁊ alius officialis poteſt alteri ſtipulari circa ea que concernunt
officium ſuum. l. j. §. exigere. ff. de magiſtra. conue. ⁊ iſte tabellio di-
citur ſeruus publicus: vt in gloſ. not. quod ſit ſeruus q2 ſeruus nõ
poteſt eſſe tabellio licet libertus poſſit vt tenet gloſ. in. l. generali. C.
11 de tabel. lib. x. † ſed dicitur ſeruus quia publice cogitur ſeruire cuꝫ
rogatur niſi ſit iuſta cauſa impediens. l. placuit. in fi. C. de coll. fun.
patrimo. lib. xj. ⁊. l. iubemus. C. de defen. ciuita. ⁊ per Bar. in. l. j. ff.
furti aduer. nau. caup. vel ſtabu. ⁊ in. d. l. generali. vbi eſt glo. quod
notarius debet ſcire iura ad eius officium ſpectantia vt ſibi ſciat
precauere a contractibus feneratitijs ⁊ illicitis. licet autem nota-
rius cogatur ſe rogare de inſtrumentis non tamen cogitur ſeruire
gratis: ideo licite petit pecuniam de rogatoribus. C. de princ. agẽ.
in rebus. l. fina. circa medium. ſed ad redigendum inſtrumentum
in publicam formaꝫ non poteſt cogere partes implorando officiũ
iudicis lꝫ forte poſſet intentare actionem ex locato ſecũdũ Bart.
in. l. argentarius. ff. de edend. ¶ † Tertio not. quod arrogatus de-
12 bet habere quartam in bonis arrogatoris precedẽtis in qua quar-
ta ⁊ alijs bonis ſibi datis poteſt arrogator ſubſtituere impuberi. l.
ſi arrogator. ff. eodem. de quo dic plene vt ibi per doctores. nam ſi-
cut in bonis patris naturalis debetur filio legitima. vt in. auten.
nouiſſima. C. de in offi. teſtamẽ. quam non poteſt pater ſibi auferre
ſine iuſta cauſa: ita ⁊ in bonis patris ciuilis. vt hic. §. l. ſi rogatorũ
ff. eodem. ⁊ ſicut pater naturalis poteſt ſubſtituere ⁊ filio in legiti-
ma vſq̧ ad pubertatem ⁊ non vltra. l. quod fideiuſſum. in fi. de le.
j. ⁊. l. ſancimus. C. de inoffic. teſtamen. ⁊ ſic euenit mirabile ſecundũ
gl. in. d. l. arrogator. quod ſi pater naturalis ſubſtituit vnum ⁊ pa
ter ciuilis alium ſubſtitutus a patre ciuili hꝫ quartam pueniam
ab arrogato de bonis arrogatoris: ⁊ ſubſtitutus a patre naturali
habebit alia bona ab eo pueniã. ⁊ ſic decedit iſte cum duobꝰ teſta-
mẽtis ſibi factis ꝙ alias eſſet phibitum in pagano ⁊ cõceſſum ſo-
li militi. l. j. C. de teſta. mil. Et eſt rõ q2 ſicut eſt mirabile ꝙ decedat
cum duobus patribus: ita decedat cũ duobꝰ teſtamentis q2 dato
vno inconuenienti plura ſequunt. l. ratas. de reſcin. ven. ⁊ iſtã quar
tam nõ põt teſtator auferre q2 nõ debetur arrogato ex diſpoſitione
teſtatoris: ſed legis. Et ideo cum ex diſpoſitiõe legis actor qui ni-
hil probat

bil probat in termino ſibi ſtatuto poſſit ꝓbare in termino ſtatu-
to reo.l.petēde.C.de temp. in ītē.reſt.⁊ reus velit renūciare termi
no ſibi ſtatuto ne actoꝛ poſſit ꝓbare.certe hoc nō pōt facere in pre
iudiciū actoꝛis ⁊ lʒ teſtōꝛ relinquat iſtā quartā tñ arrogat⁹ dicet̄
eā hr̄e ex diſpōne legis nō teſtōꝛis.Ex quo infert̄ qꝺ lʒ iudex in ſnīa
ſtatuat terminū reo quatuoꝛ menſium ad ſoluēdū ſtatutum a iu-
re.l.finali.C. de vſuris.rei iudi.tamen dicet̄ terminus legalis non
iudicialis ⁊ ſic reus poſt tempus poterit purgare moꝛam lege cel
ſus.ff.de arbitris.quod alias non poſſet vt plene nota.in lege ſi
inſulā.ff.de verbo.obli.Nec.ob.qꝺ l.ſi quarta eſt aucta ad tertiam
ſicut eſt aucta quarta filioꝝ naturaliū et legitimoꝛū vt tʒ glo.in.l.
obſeruando.in ver.rōnibus.in auť.de triē.⁊ ſemiſ.col.iij. in glo.q̄
13 incipit vſuram ſucceſſionis.in pꝛin.¶†In gloſſ.que incipit iure
ſucceſſionis not.qꝺ pupillaris ſubſtō legata ⁊ fideicōmiſſa facta
a patre in teſtamēto pu.pereunt minima cap.di.j.arrogatiōe im
puberis.l.nec ei.§.coꝛū.ff.eo.Jo.Jō ſtipulatio ⁊ cautio de eis reſti
tuendis ⁊ ſoluēdis ſi pupill⁹ moꝛiat̄ in pupillari etate eſt neceſſa-
ria ⁊ pꝛodeſt etiā veniētib⁹ abinteſtato hec cautio vt eis fiat reſtō
bonoꝝ ſi moꝛiat̄ poſt pupillarē etatē:cū tunc poſſit facere teſtm̄:⁊
ſi veniētes abinteſtato nō habeāt niſi ſpem ⁊ ſic eſt lucrū a caſu ⁊
a foꝛtuna qꝺ nō eſt cōſiderādū.vt dicit glo.¶In glo.q̄ incipit ve
luti ſi heres.ibi ⁊ tunc quartā perdit.dic qꝺ hec vera quā tʒ gloſſ.
⁊ Saly.C.e.l.ij.Nota tñ hāc glo.qꝺ tanta pōt eſſe inobedientia ⁊
pꝛomotio filij ad iram cōtra patrē vt poſſit euʒ exheredare ⁊ mul
tomagis emancipare.vt dicam.j.tit.j.in fin.Et de materia huius
arrogationis impuberis vide per Saly.in.l.ij.C.eo.tit.⁊ latius
in repetitione ſua in.l.ſi arrogatoꝛ.ff.e.

Minoꝛem. ¶Hec eſt quīta ps vbi ꝑonit aliquas cau-
ſas impeditiuas ⁊ permiſſiuas adoptiōis.
14 ⁊ hoc intendit ¶†Minoꝛ non poteſt arrogare maioꝛem ſed ar-
rogatoꝛ debet eſſe maioꝛ.xviij.annis.⁊ licet quis non hēat filiū tñ
pōt adoptare aliū in locū nepotis vel pꝛonepotis ex filio.in verſ.
lʒ.Itē pōt qs aliū filiū adoptare in locū nepotis ⁊ econuerſo ne-
potē in locū filij.vt in vbo:⁊ tā filiū.Itē vbi auus adoptat aliquē
loco nepotis ex filio ſuo dʒ interuenire cōſenſus filij.ſʒ nō ecōuerſo
qñ auus dat alteri in adoptionē nepotē ex filio:vt in ver.ſʒ ⁊ ſi qs.
⁊ ver.ſʒ ex ꝯuo.Itē quādo adoptat⁹ trāſit in ptātē adoptātis: vt
qꝛ fuit adoptat⁹ ab auo pr̄no vel pr̄no pōt adoptat⁹ adoptatū da
re in adoptionē alteri:vt in.§.i plurimis.Itē ſpadones id eſt qui-
bus virilia ſunt amputata ſpada vel gladio poſſunt adoptare vel
arrogare.Sed caſtrati.i.caſte nati non:vt in.§.illud.h.d. vſqʒ.ad
15 §.femine.¶†Nota ex pꝛincipio vbi naturam imitatur: quia ars
imitatur naturam in quātū poteſt.ſ.vt qꝺ non poteſt fieri per na
turam nec poſſit fieri per artem regulariter.naʒ in adoptiōe ope
ratur ficcio inductiua:qꝛ fingit eum filium qui nō eſt.⁊ iſta fictio
imitatur naturam:vt ſicut eſſet poſſibile in natura in alio ſimili
vel in genere ita ſic ⁊ in caſu ficto.⁊ de materia dic plene per Bar.
in.l.ſi is qui pꝛo emptoꝛe.ff.de vſu.⁊ no.gloſſ.ſuper verbo decem
⁊ octo annis qꝺ legitima etas deputatur decem ⁊ octo ſecunduʒ
diuerſas opiniones.¶Et adde glo.in.l.hereditatum.ff.ad.l. fal-
cidiam.Itē vult hec glo.in pꝛin.qꝺ vnicus exceſſus etatis ſufficit
ad plures adoptandos ſicut etiā licet pluries quis fuerit banni-
tus vel excōicatus:qꝛ ⁊ bannitus iterū banniri ⁊ excommunicat⁹
iterū excōicari poſſunt:vt no.glo.in.l.ij.C.vt intra certum tp̄s.tñ
vnica generalis abſolutio ab excōicatione ⁊ banno ſufficit.vt ple
ne no.per barto.in.d.l.de pupillo.§.ſi pluribus.ff.de op. no:nun.
16 ¶†Scḋo.no.in ver.ſed ⁊ ſi quis.ibi ⁊ filius conſentire debet qꝺ
vbicūqʒ fit actus alteri pꝛeiudicabilis qꝺ ille talis eſt citandus vt
hic ⁊.l.nā ita diu⁹.ff.eo.⁊.l.in cauſe.§.cauſa cognita.ff.de mino.⁊
ideo quādo impetrantur a dominis reſcripta vel litere ꝯ ius in ꝑ-
iudiciū alioꝝ debent citari hi in quoꝛū ꝑiudiciū impetrantur vt
dicit glo.in.d.l.nam ita diuus.Similiter qñ petitur inſtrumētū
an reliquū vel ruptū refici.l.j.§.ſi roſe.ff.de bon.poſ.ſecūdū tabu.
Similiter qñ inſtrumentū deꝑditum petitur refici.vt.l.chirogra-
phis.⁊ in glo.ff.de admi.tuto.nam in ſupꝛadictis caſibus debent
citari omnes illi qui aliquale poſſunt pꝛetendere intereſſe.⁊ ſuf-
ficit generale pꝛoclama ſi ſpeciales pſone quātū interſit ignoꝛent̄
vt.l.ſi eo tempoꝛe.C.de remiſ.pigno.⁊ ibi no. in autenti.ſi omnes
17 C.ſi vt ab here.ſe abſti.¶†Tertio not.in.§.ſed illud.qꝺ caſtrat⁹
i.caſte natus non poteſt adoptare qꝛ nūquā fuit poſſibile eū poſſe
generare.Item non poſſunt poſthumum filium inſtituere.l.ſed ⁊
eſt queſitis.§.j.ff.de libe.⁊ poſth.Item non poſſunt matrimoniū
contrahere.l.ſi ſerua.§.ſi ſpadoni.ff.de iur.do.ſecus autem in ſpa
done.i.in eo cui virilia ſunt amputata maxime ſi retineret vnum
teſticulum:quia tunc poteſt generare.vt dicit gloſſ.in.d.l.ſed ⁊ eſt
queſitis.§.j.ff.de lib.⁊ poſthu.Secus autem cui deſunt virilia q̄
eſt neceſſaria pars coꝛpoꝛis dicitur vitioſus ⁊ poteſt redhiberi ab
emptoꝛe:niſi in aliquib⁹ partibus vbi reputatur melioꝛ pꝛopter
curam mulierum.lege ſi autem quis.ff.de edil.edic.¶Similiter
⁊ animal cui deſunt virilia amputata dicitur melius quia nihil
de foꝛtitudine ⁊ vtilitate eius deficit.lege ediles.§.ſunt enim.ff. de
edil.edic.De eo quod dixi quod legitimatio accipitur pluribus
modis adde gloſſ.magnam.in.x.col.de pac.iuramē.fir.circa pꝛin.
Item de qua etate intelligatur cum legatur alicui cum in ſuā tu-
telam peruenerit.dic in.l.cum filio.de le.iij.Et in dubio legitima
etas intelligit̄.xxv.annoꝛū vt ibi no.¶Itē in verbo ſed ⁊ ſi quis.
ibi filius cōſentire debet.Nota qꝺ adoptatus vt nepos ex filio na
turali vel adoptiuo conſentiēte adoptiuo recidit poſt moꝛtē aui
in poteſtatē filij.⁊ ſic auo non eſt ſuus heres:filio autē nō conſen-
tiente non recidit in eius poteſtatem poſt moꝛtē aui ⁊ eſt ſuus he-
res auo ⁊ ei ſuccedit filio inuito.poteſt etiam auus inuito ⁊ non
conſentiente filio dare nepotē in adoptionem et eum emancipa-
re:vt.l.liberum.ff.eo.Et adde qꝺ actus factus inter aliquos non
pꝛeiudicat tertio non conſentienti vel non citato.de quo per In-
no.in.c.humilis.de maioꝛi.⁊ obedien.

18 **Femine.** †Femine non poſſunt adoptare.i. arrogare.l.
mulierem.C.eo.niſi ex conceſſione pꝛincipū pꝛo
pter eoꝛū liberos in acie pꝛincipū defunctos.Itē arrogatus trāſ-
it in poteſtatē arrogātis cum omnibus ſuis liberis ⁊ bonis vt in
§.illud.⁊ per adoptionem ſerui imperfectam factam a dn̄o cōtin
git libertas ſeruo quamuis adoptio non habeat effectū:vt in.§.
19 apud catonem.hoc.d.vſqʒ ad fi.¶†No.j.ex pꝛincipio qꝺ femina
non habet filios in poteſtate ſicut pater.⁊ ſic videt̄ qꝺ effectus pa
trie poteſtatis qui habet locū in patre qui enumerantur per glo.
š.de patria poteſta.§.ius autem.nō habent locū in matre:ſʒ etiā
non poteſt eſſe mulier arbitratrix niſi ex conſuetudine nobiliū:vt
in comitiſſa matelda ⁊ comitiſſa cāpanie.l.fi.C.de arbi.⁊ in gloſſ.
Sic etiā repellitur mulier ab alijs virilibus officijs.de quo plene
20 per glo.in.l.ij.ff.de reg.iur.¶†Et ex hoc.§.collige limitationē ſu
pꝛa poſitā in.§.minoꝛē.vcʒ qꝺ ars imitatur naturam inquantum
poteſt.qꝺ intellige lege.ſ.iuſtificata.nam ſicut mulier nō habet fi-
lios naturales in poteſtate ita nec ciuiles reſcripto pꝛincipis ar-
rogatos.⁊ ſicut filius naturalis tantū vel ſpurius nō eſt in pote-
ſtate ita nec mulier poteſt adoptare ⁊ per adoptionem in poteſta
tē redigere.l.legem.C.de natu.lib.Et ſic eſt arg.qꝺ mater nō poſ-
ſit legitimare filios per comites palatinos niſi expꝛeſſe ⁊ ſpeciali
pꝛincipum mandato:⁊ tunc etiā talis legitimatio non redigit fi-
lium in poteſtatē.de quo per Bal.in.l.ſi ſuſpecto.§.de inoffi.ff.de
inoffi.teſta.Sunt enim reſcripta pꝛincipum ciuili modo intelli-
genda vt inquantum fieri poteſt ius ciuile non ledant.l.ex facto
ff.de vulga.⁊ pupil.⁊.l.ſi quando.C.de inoffi.teſta.¶Secūdo no
ta in.§.illud pꝛopꝛium.qꝺ illud dicitur pꝛopꝛium qꝺ nō commu-
21 nicatur alteri.¶†Et patet ex hoc.§.qꝺ arrogatus tranſit in po-
teſtatem arrogātis cum omnibus liberis tam natis quam naſci-
turis ⁊ cum omnibus bonis et iuribus ſuis adeo qꝺ non poteſt
aliqua ſibi excipere ſicut nec monachus cui equiparatur ſecundū
glo.in.l.paterfamilias.ff.eod.Dicit tamen Ricar.de Salyce.qꝺ
ſi monachus retineat ex interuallo facto pacto poſt monacha-
tionem tunc tale pactum retentionis eſt inutile nec vitiat mona-
chationem.ſecus ſi pactum retentionis fiat in ipſa monachatio-
ne de quo dic in autenti.ingreſſi.C.de ſacroſanctis eccleſijs. ſecus
in arrogatione in qua reſeruatio bonoꝛum non eſt de ſubſtantia
arrogationis ſicut paupertas eſt de ſubſtantia monachationis:
vt in.c.cum ad monaſterium.de ſtatu mona.non vitiatur arro-
gatio per reſeruationem aliquoꝛum bonoꝛum etiam incontinen
ti factam.⁊ ita intelligitur gloſſ.in dicta lege ſi paterfamilias.ff.
eo.arrogatus hodie non pleno iure querit arrogatoꝛi ſed ſolum
quo ad vſumfructum.vt.j.de acqui.per arro.§.nos autem.¶Et
not.hic quod non poteſt facere quis directe quod permittitur ei
facere per obliquum.concoꝛ.l.pꝛima ⁊ ibi not.ff.ſi vſuſfruc. pe.et
hoc quo ad impotentiam facti.ſed quo ad impotētiam iuris qꝺ
non licet directe fieri nec per obliquum.vt in.c.ſtatutum.de here.
lib.vj.quod no.in.l.contra legem.ff.de legi.¶Tertio no.in.§.fi-
na.quod licet nominatio filij facta a domino de ſeruo ſuo in iu-
dicio actis interuenientibus non faciat ſeruum ſuum adoptiuū:
tamen facit eum liberum.⁊ ſic ſi non valet id quod ago vt ago:ta
men valet vt valere poteſt.vt dicit hic gloſ.qꝺ eſt verum quando
peccatur in materia.ſecus ſi in foꝛma.l.an inutilis.ff. de accepti.
22 ¶†Ultimo no.ex eodem.§.qꝺ pꝛofeſſio filiationis non facit eum
filiū qui non eſt.vt hic.⁊.l.iubemus.C.de libe.cau.⁊.l.non nudis.
⁊.l.non epiſtolis.C.de pꝛoba.tamen facit talem qualem pꝛeſum-
ptionem ⁊ conſtituit in quaſi poſſeſſione filiationis donec pꝛobe-
tur contrarium.l.fin.ff.de pꝛoba.de quo dic per Barto.in.l.ij.§.j.
ff.de libe.agnoſcen.Et qualiter pꝛobetur filiatio dic per Barto.
in.l.filium.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.¶Et nota hic quod
verba adulatoꝛia pꝛolata in iudicio:vt cū dicit teſtatoꝛ ſeruo ſuo
meus heres rem tibi gratam faciet. nam lex interpꝛetatur hec
verba vt heres det ſibi libertatem quia nil gratius libertate. text.
eſt in.l.paulus.§.paulus.ff.de fideicommiſſis libertatibus.Item
ſi pater filium naturalem tantum vocet in iudicio ſimiliter filiuʒ
videtur eum legitimare.vt in auť.item ſi quis.⁊ in coꝛpoꝛe vnde
23 ſumit.C.de natu.li.¶†Et patet hoc qꝛ ꝯfeſſio facta in iudicio in
figura iudicij operatur ⁊ pꝛeiudicat in eo in quo poteſt.Secus ſi
fieret extra iudiciū vt hic in glo.fin.vel etiā fieret coꝛā iudice non

in figura iudicij. vel coram tabellione quia tūc nō ꝓiudicat. l. iube-mus. ꝛ in glo. C. de lib. cauſa. Et de brocardo ſi nō valet vt ago ꝛc. dic per Barto. in. l. j. §. ſi quis ita. ff. de verb. ob. Et dum gloſſ. hic dicit argu. cōtra. ff. de iure codi. l. j. ꝛ non ſoluit. dic qd ibi con-ſtabat de mente teſtatoris qd volebat teſtari ꝛ non codicillari. idō
24 ſi non valet vt teſtamentum nec valet vt codicillus. ¶ † Et adde caſum ſingularem cum glo. in. l. cum pater. §. filius matrē. de leg. ij. quod iuramentum facit valere actum inualidum oī modo quo melius poteſt. de quo per bar. in. l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ.

¶ Quibus modis ius patrie poteſtatis ſoluitur. Rubrica.

1 ☞ Serui quib⁹ modis a dominica poteſtate poſſunt liberari.
2 Obligare qui ſe non poteſt nec in arrogationē ſe dare poterit.
3 Teſtamentum an rumpatur preteritione nepotis.
4 Patria poteſtas deportationis pena ſoluitur.
5 Reſtitutus per principem a condemnatione ob maleficium re-cuperat primum ſtatum.
6 Reſuſcitatus a mortuis an recuperet bona ſua.
7 Delegatus in quo differat a deportato.
8 Exbanniti ſunt deportato equiparandi.
9 Exbannitus que perdere ꝛ quibus priuari dicatur.
10 Banniti quorum ſint capaces ꝛ quādo eorum bona publicent̄.
11 Damnatus in metallum quis ſit ꝛ quid perdit.
12 Indulgeo ꝛ reſtituo verba quid importent.
13 Damnatus ad mortem inteſtabilis officitur.
14 Dignitas que liberat a patria poteſtate ꝛ que non. ꝛ numero. 15.
16 Sacerdos a patria poteſtate in quibus liberetur.
17 Filius in quibus ſine patris conſenſu agere poſſit.
18 Tempus in electione eſt ſpectandum.
19 Poſtliminium quid ſit.
20 Hoſtes qui ſint.
21 Jus patris capti ab hoſtibus an dicatur ſuſpenſum.
22 Debitor quando captus dicatur.
23 Intra dictio quid importet.
24 Poſtliminio reuerſus ſua que perdidit recuperat.
25 Recuperata ab hoſtibus per ſtipendiarios milites ſtatui priſtino redduntur.
26 Emancipatio quid operetur ꝛ vnde dicatur.
27 Pater filium emancipans an teneatur premium emancipatiōis conferre.
28 Pater eadē iura habet in emācipato filio que patron⁹ in liberto.
29 Fictio repellitur vbi veritas haberi poteſt.
30 Tacens quando conſentire dicatur. ꝛ numero. 32.
31 Adoptio coram iudice ꝛ cū ſcriptura fieri debet.
33 Filius non emancipatur inuitus nec pater emancipare cogitur.
34 Tempus conceptionis in patria poteſtate conſideratur.
35 Pater inuitus filium non emancipabit.
36 Filius ex quibus cauſis cogi poſſit emancipari.

Videamus. ¶ Hic titulus diuiditur in ſeptem partes. Primo ponit qualiter quis diſſoluitur a poteſtate alte-rius in cuius eſt poteſtate. Secundo ibi in. §. cū aūt. qualr̄ diſſoluitur per mortē ciuilē: puta per deportationem vel dānationem in metallū. Ter-tio in. §. filius. qualiter per dignitatē. Quarto in. §. ſi ab hoſtib⁹ qualiter quia liberatur a patria poteſtate per captiuitatē. Quin-to in. §. preterea. qualiter per emancipationem. Sexto in. §. ſi pa-ter. qualiter per adoptionem. Septimo in. §. illud. duo dubia ſol-
1 uit. vſq3 ad fin. Et principium hoc intendit. † Serui liberantur a dominica poteſtate per manumiſſionē ꝛ alijs modis poſitis. ʃ. de liberti. §. multos. ꝛ in glo. magna poſita ibidē in. §. fin. filius vō li-berat̄ a pr̄ia ptāte morte patris ſi in eius ptāte eſt. vel morte aui ſi eſt in poteſtate aui: niſi ſupſit filius aui pater huius nepotis: qꝛ tunc nepos recidit in poteſtatem patris ſui ſi ipſe pater perman-ſit in poteſtatem aui vſq3 ad mortem ipſius aui. h. d. vſq3 ad. §. cū aūt. Secus autē ſi pater exiuit de ptāte aui: lʒ fuerit reuerſus in poteſtate aui repiat̄ tpe mortis aui; qꝛ cū pr̄ nō ſemp ſteterit in eo-dem ſtatu habilitatis: ꝛ ſemel nepos fuerit liberatus nō recidit in poteſtatē pr̄is ſui a quo ſemel fuit liberatus: vt. l. ſi pater filium. ff. de adop. ꝛ ſic eſt arg. qd ille qui impetrauit primā vacaturam ſi in-terim recipiat vxorem que tempore vacatiōis ſit mortua quod ni-hilominus non poſſit obtinere primam vacantem. Cui adde qd not. Joan. an. in. c. j. de cle. cōiug. ꝛ in cle. grande. de reſcrip. Fallit aūt ſi pr̄ exiuiſſet de poteſtate p dignitatē: cum dignitas dēat ſibi prodeſſe ꝛ non obeſſe: vt in glo. ſup verbo iure. Et ideo ſi ex forma ſtatuti bona decedentis qui nō habet aliquem in poteſtate dēbēt euenire in cōmuni nō deueniūt bona decedētis qui relinquit filiū epiſcopum ab eius poteſtate per dignitatē diſſolutū: vt in. §. illud in aut. cōſtitutio que de digni. ¶ Et collige ex hoc tex. qd per mor-tem eius qui immediate in poteſtate hʒ ſtatim qs liberat̄ a pote-ſtate ſed ſi hʒ mediate liberat̄ demū medio impedimēto ceſſante. Et ex eo qd dicit liberant̄. ꝓſupponit qd per ſubiectionē poteſta-
2 tis alteri⁹ quis dicit̄ obligari. † Ex quo ſequitur quod ſi ex forma ſtatuti minor ꝛ mulier nō pn̄t ſe obligare: nec etiam poterūt ſe da-re in arrogationem: vel quoquo mō alterius ſe ſubijcere poteſtati. pro hoc tex. ꝛ. l. iij. iiij. ꝛ. v. verbo liberetur. C. de emā. lib. ¶ Et no. hic qd dictio queadmodum hic poſita quādoq3 ponitur relatiue ꝛ quandoq3 exemplatiue ꝛ quandoq3 ſilitudinarie. ff. ad. l. falci. l.
3 in ratione. ij. §. tam ꝛ ſi. ꝛ ibi per Barto. ¶ † Sed quero hic quā-do auus emancipat filium ꝛ retinet nepotē in poteſtatē an ſi in-ſtituit filiū ꝛ preterit nepotē rumpat̄ teſtamētū. glo. in. l. gallus. §. ꝛ quid. tenet qd teſtamentū ſit nullū: qꝛ ab īteſtato ſublata eſt diffe-rentia emācipatiōis ꝛ patrie poteſtatis: ſʒ nō ex teſtamēto. Bar. tamen ibi tenet contrarium ꝛ in quibus duret hodie differentia emancipationis ꝛ pa. po. dixi in. §. emancipati. ʃ. de here. que ab in-teſtato deferuntur.

Cum autem. ¶ Hec eſt ſcda pars in qua ponit̄ qua-liter quis liberetur a patria ptāte per mortē ciuilē eius in cui⁹ poteſtate eſt. ꝛ hec intendit. Deportatio patris vel filij liberat a patria poteſtate q̄ per reſtōnē ꝑncipis re-cuperat̄. relegatio aūt pr̄is vel filij nō liberat a pr̄ia poteſtate. Itē ille qui efficit̄ ſeruus pene: vt qꝛ damnat̄ in metallū: aut ſubijcitur beſtijs deſinit habere liberos in poteſtate. h. d. vſq3 ad. §. filiuſfa-
4 milias. ¶ † Not. ex principio qd pena deportationis diſſoluit ius patrie poteſtatis. Et quis poſſet imponere hāc penam. dic vt hic in. j. glo. ſuper verbo deportatur. ꝛ qualiter obligetur deportatus dic per bart. in. l. quoties. ff. de noua. ꝛ. l. quidam ſunt ſerui. ff. de pe. ꝛ hec pena non diſſoluit matrimoniū ſi non mutat affectionē vxoris. l. j. C. de repu. ¶ Secundo nota. ibi mortuo eo quod mors ciuilis ꝛ naturalis equiparantur: qd eſt verum in his in quibus mors ciuilis repreſentat eundem effectum quem naturalis. vt in his que ſunt iuris vt hic. ꝛ. l. filiū. ff. de cōtratab. Sʒ in his in qui-bus nō repn̄tant eundem effectū: vt in his q̄ ſunt facti nō eqparā-tur. vt. l. cum pater. §. hereditatē. ff. de le. ij. ꝛ. l. ex facto. ff. ad treb. Et ideo ſi quis eſt aggrauatus poſt mortē ſuā reſtituere heredita-tem alteri licet intret religionem vel monaſteriū propter qd dicit̄ mortu⁹ mūdo: tn̄ nō tenet̄ reſtituere niſi moriat̄ naturaliter. per
5 l. ſtatius florus. §. cornelio. ff. de iure fiſ. ¶ † Tertio not. in. §. ſed ſi ex indulgētia. qd cōdēnatus propter maleficiū ꝛ reſtitutus a prin-cipe recuperat primū ſtatum in quo erat antequā eſſet cōdēnat⁹. ꝛ hoc verū qn̄ reſtō fit per verbū reſtituo. ſecus ſi per verbū indul-geo. vt hic in glo. ſuper verbo ſtatim. ꝛ in. l. fin. C. de ſen. paſ. iſta ta-men reſtō nunquā trahit̄ retro ad bona alienata: qꝛ bn̄ficia princi-pis ſine alterius iniuria ſunt intelligenda. l. j. §. meuio. ꝛ. §. ſi quid a principe. ff. ne quid in lo. pub. Et ideo quāuis cōmune reſtituat exbannitos: nō ꝓpterea intelliguntur reſtituti ad bona ſua alie-nata: nec etiā ad fructus bonorū etiā nō alienatorū arg. aut̄. idō qd de neſtorianis. C. de hereti. Eſt igitur eius conſiliū quod faciant apponi in reſtitutione qd reſtituantur ad bona etiā diſtracta per quaſcunq3 manus ambulaſſent. de quo per bar. ꝛ Ange. in. l. gal-lus. §. ſed quid ſi tantū. ff. de lib. ꝛ poſth. ꝛ ꝓdicta in reſtōne homi-
6 nis. † Quid aūt in reſtōne diuina. vt in Lazaro qui fuit reſtitut⁹ ꝛ reſuſcitatus a deo an potuit recuperare bona ꝛ illa heredibus auferre. dic quod ſic ſecundum gloſſ. in. l. ex his. ff. de legi. quia nō minus operatur diuina potētia circa mortem naturalem quā hu-mana circa ciuilem. Sed ex humana gratia principis mortuus ci-uiliter qui perdit bona recuperat illa: vt hic. ꝛ. l. fi. C. de ſen. paſ. igi-tur ꝛ mortuus naturaliter diuina gratia ad vitam reſtitutus il-la recuperabit. Item ſimiliter filios in poteſtate recuperare po-tuit: licet nō vxorem niſi de nouo cū ea cōtrahat cū matrimoniū ſemel morte fuerit diſſolutum vt eſt caſus in. l. cum die. in fina. ff.
7 de cap. ꝛ poſtli. reuer. ¶ † Quarto nota. in. §. relegati. quod rele-gatus nihil perdit. Et differentiā inter relegatum ꝛ deportatum ponit glo. ſuper verbo retinent. Et qui pn̄t imponere hanc penā dicitur hic eadem glo. in fin. quod hec pena non imponitur a de-fenſoribus ſiue poteſtatibus ciuitatum. dic quod contrarium ſer-uatur de cōſuetudine cū iuriſditio meri vel mixti imperij ſit vſur-pata: vt dicit gl. in aut. de defen. ciuita. §. nulla. ſup verbo iuriſdi-tione. coll. iij. habent etiā poteſtates ciuitatū ordinariam iuriſdi-tionē. vt tenet ſpe. in ti. de iu. or. §. conſtituit. ver. itē expreſſum. ſed non hn̄t merū ꝛ mixtū imperiū de iure. Sed ciuitates italie que illud vſurparūt eis concedūt: vt tenet Spe. in titu. de iu. om. iu. §. j. ver. igitur poteſtates. quod tn̄ ꝑncipes pn̄t qn̄cūq3 reuocare vt
8 ibi dicit Bald. † Cui aūt equiparantur exbāniti noſtri tpis. dicit hic eadem glo. ſuper verbo retinēt; qd equiparantur deportato ſi omnia eorū bona publicantur alias equiparantur relegato. Sed Barto. in qōne per eū diſputata que incipit: ſtatuto ciuitatis lu-cane. reprobat hanc glo. per multa argumenta cōcludens qd non equiparantur deportato nec relegato: ſed ꝓprie dn̄r hoſtes ꝛ trāſ-fuge ciuitatis. Ille eñ dicit̄ tranſfuga qui ab eis ſub quorum im-perio eſt deſiſtit ꝛ in numero hoſtium ſe tranſfert. l. admiſſiōe. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. Sed exbannitus ideo ponitur in banno quia inobediēs fuit his ſub quorum imperio ꝛ iuriſditio-

ne fuit ꝛ cõfert in numero alioꝝ exbãnitoꝝ ꝛ hoſtiũ ſue ciuita-
tis. igitur dicit̃ transfuga ꝛ hoſtis ſue ciuitatis. ꝛ idõ ſicut trãſfuga
ꝛ hoſtis ſue ciuitatis rome perdit dictã ciuitatẽ ꝛ eiꝰ iura. d. §. qui
deficiũt. ſ. q̃ eſſent in eius fauorẽ lꝫ remaneat obligatꝰ iuribꝰ faciẽ
tibus cõtra eũ: vt no. in. l. tutelas. ff. de capi. dimi. ꝛ retinet eaꝫ que
ſunt iuris gentium: vt in. d. §. qui deficiũt. ꝛ. l. qui ſunt ſui. ff. de pe.
9 ꝛ ibi gl. bona. ꝛ ita trãſfuga ꝛ hoſtis ſue ciuitatis. †Exbãnitꝰ per
dit iura ſue ciuitatis eius fauorẽ cõcernẽtia nõ autẽ eius detrimẽ
tum nec perdit ea que ſunt iuriſgentiũ nec iura ciuitatis romane:
qꝛ nõ eſt hoſtis totius romani imperij ſed iſtius ciuitatis tñ. ꝛ idõ
exbãnitꝰ nõ poterit ĩ teſtõ hẽs iſtitui ꝛ abinteſtato ſuccedere ſcḋm
iura municipalia ſue ciuitatis de qua exiuit ꝛ eſt tanquã peregri
nus. l. j. C. de here. iſti. ꝛ qua relicta nudꝰ exulauit. l. tutelas. §. fin.
ff. de cap. Sed bene poterit ſcḋm iura ciuilia romanoꝝ q̃ nõ ꝑdit
ſꝫ retinet. Itẽ poterit emere vẽdere ꝛ alios ꝯctꝰ facere qui ſunt de
iure gentiũ. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. ꝛ iu. Et ꝑdicta intellige in exbã
nito qui põt impune occidi ſcḋꝫ forma ſtatuti ſicut de iure cõi po
teſt occidi exbãnitꝰ. l. iij. §. fi. ff. de ſica. Ille autẽ q non põt ĩpune oc
cidi nõ eſt ꝓprie trãſfuga: ꝛ idõ retinet iura cõia ꝛ iura ſue ciuitatis
ꝛ perdit ſolũ que ſpecificant̃ in ſtatuto ſcḋm bar. in. d. diſpu. Sꝫ lꝫ
exbannitus in ſua ciuitate qua ſe priuauit non poſſit agere cõtra
aliquẽ ſuum debitorẽ vel ſue rei detentorẽ ad inſtar excommunica
ti qui ſe viroꝝ communione priuauit: ꝛ ſic nõ põt agere ſꝫ bñ põt
cõueniri excipere ꝛ appellare ei tunc communicans eſt excommu
nicatus: vt not. in. c. intelleximus. de iud. An autem poterit actio
nes ſuas alteri cedere quãdo ei bona non ſunt adempta vt ſic illi
ceſſionario non obſtet excõicatio. dic qḋ poterit ex cauſa oneroſa
non lucratiua. l. apud celſuꝫ. §. autoritas. ꝛ. §. ſeq. ff. de doli excep.
Similiter exbannitus conuentus poterit ſe defendere ꝛ excipere
ꝛ appellare ſed non alium reconuenire ad inſtar excommunicati.
dicto capitulo intelleximus. ꝛ per barto. in ſuo tractatu ex banni
10 torum. † Et qualiter ꝛ quomodo banniti ſunt capaces ꝛ quãdo
eoꝝ bona veniunt publicanda vel non dic per Saly. in repetitio-
ne legis prime. C. de here. inſtit. An bãnitus poſſit eſſe arbiter vel
arbitrator. dic per ange. in repetitione. §. arbitrorum. Item quot
ſunt ſpecies bannitorum. Item an bannitus per bannum ſit exẽ-
ptus a iuriſditione iudicis bannientis vt ſic ab eo citatus non te
neatur comparere etiam ſi velit ſibi dare ſaluum conductum. dic
11 per Ang. in diſputatione que incipit bonoñ. ¶ †Item not. in. §.
pene. quod damnatus in metallum efficitur ſeruus pene ꝛ perdit
poteſtatem ꝛ liberos. Et quotuplex ſi ſpecies damnatorum in
metallum. dicit gloſſ. notabilis ſuper verbo in metallum ꝛ iſte pe-
ne metallorum non ſunt in vſu hodie. ¶ In gloſſ. in ver. deporta
tum. ibi ſinautem alius iudex. innuit igitur glo. quod preſes pro-
uincie non habet ius deportandi. Sed tu dic qḋ uno cum habeat
ius animaduertendi in corpus. ꝛ ſic habet merum ꝛ mixtũ impe
rium. l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offi. preſi. ſed eius ſententia
propter defectũ inſule nõ põt mãdari executiõi priuſq̃ imperator
aſſignet inſulã. Et ideo teſtm̃ eius iure vel interim factum tenet
l. j. §. deportatꝰ. ff. de leg. iij. ꝛ hoc voluit glo. in. d. §. qui vniuerſas.
de quo per Barto. in. l. relegatorum. §. j. ff. de interdi. ꝛ relega. in
gloſ. que incipit hic. nota hic argumen. contra. de col. bono. ꝛ nõ
ſoluit: ſed quia illa non obſtat qꝛ lꝫ ibi nõ ſit eadẽ vel ſimilis ratio
licet ſit alia diuerſa ratio tamẽ põt eſſe idẽ ius. Secꝰ ſi eſſet contra
ria rõ ibi per Barto. ¶ Et de hoc. ſ. an vbi eſt eadẽ rõ debeat eſſe
idem ius. dic per Bald. in. l. fina. C. de interdi. matri. qui diſtin-
guit aut tractat̃ de fauore: aut odio: aut mixtim de fauore ꝛ odio
ꝛ ibi vide per eum in gloſſ. que incipit: ſcilicet honores. in fine.
12 dic † ꝛ quid veniat ſub verbo indulgeo ꝛ quid ſub verbo reſtituo.
per Bartoluꝫ in lege. fi. C. de ſen. paſ. vbi eſt caſus mirabilis. ꝛ ſin
gularis ſecundum Bar. ibi quod filius in poteſtate minor habet
tutorem quod alias non eſt. vt dicã. j. de tute. ꝛ in prin. vcꝫ quãdo
pater reſtitutus nõ habet bonos mores: ſed diſſipat bona filij ſui
impuberis. nam tunc iurat tutor datus filio ante reſtitutionem
patris. ¶ In glo. que incipit nota differentiam. in fin. ibi cum ſic
ſit de imperio mero dic. Contrarium tenet Ja. de ra. ſcilicet quod
relegatio non ſit de mero imperio: quia contra abſentem poteſt
fieri lege abſentem. §. j. ff. de penis. Sed Barto. tenet in. l. imperiũ
ff. de iuriſdi. om. iudi. quod ſit meri imperij non tamen magni: ſed
parui ideo poteſt fieri in abſentem quod nõ eſt in alijs maioribus
et capitalibus penis: in quibus abſens non condemnatur ſed fit
annotatio. vt not. in. d. l. abſentem. ¶ In glo. que incipit ꝛ ſuppli
cij in fi. dic tranſſumptiue poſita. C. de dona. inter virum ꝛ vxorem
aut. ſed hodie. quod intellige verum qñ poſt ſententiam remanet
ſibi vita. vt in deportato. Si autem condemnetur ad mortem na-
turalem adhuc hodie ſit ſeruus. l. qui vltimo. ff. de penis. Et ita
13 intelligit gloſſ. in. d. aut. ſed hodie. ¶ †Et ideo damnati hodie ad
mortem in ciuitatibus non poſſunt teſtari: ꝛ ante factum teſtamẽ
tum annullatur ſm Bar. in. l. eius qui. ff. de teſta. Fallit tamen hic
in male ablatis reſtituendis in quibus licet non valeat tanq̃ teſta
mentum tñ vꝫ tanq̃ quedã vltima volũtas. vt tenet nouellator.
in. c. quanq̃. de ver. ſigni. lib. vj. ¶ In gloſſ. fi. que incipit in opere
metalli. de iſtis operibꝰ metalloꝝ ꝛ de alijs penis capitalibꝰ ꝛ nõ
capitalibus ꝛ qualiter pene cauſidice ſuccedant pro iſtis penis
legalibus. vide per Inno. in. c. qualiter ꝛ quando. extra de accu.

Filiusfamilias. ¶ Hec eſt tertia pars in qua po-
nit qualiter quis liberat̃ a patria
14 poteſtate ꝑ dignitatẽ. ꝛ hoc intẽdit. ¶ †Dignitas militaris: ſena-
toris: vel cõſularis nõ liberat a patria poteſtate. h. d. vſq̃ ad. §. ſi
ab hoſtibꝰ. Similiter liberat dignitas cõſularis ꝛ dignitas prefe-
cture ꝛ vicarie ꝛ dignitas magiſtri militũ et alie dignitates que
ſunt. xij. que enumerant̃ in. l. fi. C. de decu. li. x. ꝛ in. §. illud. in aut.
cõſtitutio que de dignitate. col. vj. ꝛ. c. indecoꝝ. de eta. ꝛ quali. ꝛ in
c. ex voluntate. extra de ſen. excõ. ſimiliter et dignitas epãlis. C. de
epi. ꝛ cle. nõ autẽ ſimplex ſacerdos liberat̃ a patria poteſtate. vt in
aut. pſbyteros. C. de epiſ. ꝛ cleri. Sed ſi filius ingredit̃ monaſteriũ
pater priuat̃ poteſtate. vt dicit glo. in. l. ſi ex cauſa. §. papinianus
ff. de mino. in ſpec. de ſtatu mona. ver. xij. querit̃. ꝛ qḋ ſi ingreſſus
exiuit de licẽtia pape nũq̃ reſumit ius patrie poteſtatis. in ſpe. e.
ti. ver. xiiij. querit̃. Et tres ſole dignitates. ſ. epãtus primitiatus ꝛ
cõſulatus liberãt incõtinẽti cũ quis eſt eas adeptus. Alie autẽ li-
berant demũ cũ incipiat miniſtrare. vt hic in verbo illico. Et in-
tellige qḋ dignitas liberat filiũ a patria poteſtate ad cõmodũ filij
15 nõ ad incõmodum. vt dixi. s. in prin. huiꝰ ti. ¶ †No. ex principio
qḋ dignitas militaris nõ liberat a patria poteſtate. ꝛ an qs dicat̃
miles vt ſic gaudeat priuilegio militari plura ſunt neceſſaria in
eius cõſtitutiõe ſcꝫ qḋ nõ ſit negotiator. Itẽ qḋ examinet̃ ꝛ appro
betur. Itẽ qḋ preſtet ſacramentũ qḋ mortẽ nõ euitabit pro ſalute
reipublice. Itẽ qḋ enſis militaris ei accingat̃. Itẽ qḋ ſtigmata eiꝰ
brachijs imponant̃. Itẽ qḋ in numero alioꝝ militũ deſcribat̃. que
omnia enumerant̃ in. l. pe. ff. ex qui. cau. ma. ꝛ etiã. j. de mili. teſta.
in prin. Et ſic patet qḋ milites noſtri tẽporis nõ vacãt armis ſed
negotiationibus: ideo nõ gaudẽt priuilegijs militũ. de quo dicꝫ vt
16 dicã. j. de teſta. mili. in prin. ¶ † Adde qḋ dictũ eſt. s. qḋ ſacerdos
non liberat̃ a patria poteſtate. hoc verũ quo ad patrimonialia et
ꝓfectitia. ſed quo ad beneficialia ꝛ aduẽtitia: ꝛ quo ad bona poſt
clericatũ acquiſita: ꝛ quo ad perſonã vt nõ poſſit percuti vnde li-
beratur ꝑ ſacrũ ordinẽ. vt no. Inno. ꝛ Hoſt. in. c. indecorũ. de eta.
ꝛ quali. ꝛ in ſpe. de actore. ver. ſed cũ clericoꝝ. ꝛ. xxiij. q. v. c. certũ ci
17 liones. in glo. ꝛ per Archi. † poteſt enĩ filiuſfamilias in ſpirituali-
bus ꝛ beneficialibus agere ſine cõſenſu patris ſi eſt maior. xiiij. an
nis: ꝛ admittit̃ tanq̃ maior. ſi autẽ eſt minor admittitur cũ auto-
ritate curatoris dandi ab epiſcopo quãuis habeat patrẽ vel tuto-
rem quoꝝ autoritas in iſtis non attendit̃. vel etiã põt conſtituere
procuratorẽ cũ autoritate epi. tex. eſt in. c. ſi annũ. xiiij. de iudi. lib.
vj. Itẽ not. hoc dignitatẽ per literas vel codicillos cõferri. vel ecõ-
uerſo cum aliquis dignitate eſt degradatus ſunt ſibi codicilli au-
18 ferendi. C. de digni. l. iudices. lib. xij. ꝛ qḋ ibi not. ¶ †Itẽ patet hic
qḋ conſideratur tempus electionis vel preſentationis literarum.
quãdoq̃ attendit̃ tẽpus date. de quo dic in. c. dilectus filius. §. cle-
ricus. de prebẽ. ꝛ in. c. audita. de reſti. ſpo. ꝛ de reſcri. c. ſi eo tẽpore.
lib. vj. ꝛ per Bal. in. l. ſi quis filio. §. eius. ff. de iniuſto et irri. teſta-
men. Eſt etiam hic caſus in quo ſola electio ꝑducit effectum de
quo dic per Bar. in. l. ſed ꝛ reprobari. ff. de excu. tut. qñq̃ tamẽ nõ
ſufficit ſola electio ſed requiritur introitus territorij vel admini-
ſtratio vt certos producat effectus: videlicet vt poſſit exercere iu-
riſditionem voluntariam ꝛ vt poſſit cõſequi ſalarium: ꝛ vt impe-
diant ſucceſſorẽ ne amplius adminiſtret. ꝛ ſimilia: vt. l. ij. et. l. me-
miniſſe. de offi. proconſul. ꝛc.

Sed ſi ab hoſtibus. ¶ Hec eſt quarta ps vbi
declarat qualiter quis diſ
ſoluatur a patria poteſtate per captiuitatẽ. ꝛ hoc intẽdit. Filiꝰ ca-
ptus ab hoſtibꝰ interim liberat̃ a patria poteſtate. ſed pater reuer
tẽs recuperat oĩa priſtina iuris fictiõe poſtliminij qḋ fingit patrẽ
nunq̃ captũ: ꝛ ſemper in ciuitate fuiſſe. Idẽ ſi filꝰ capiat̃ ꝛ reuer-
19 tatur. †Et dicit̃ poſtliminiũ qñ quis per hoſtes ductus fuit extra
limina imperij: ꝛ demũ. j. limina reuertit̃ ſiue relaxatur ab hoſti-
bus. h. d. vſq̃ ad. §. preterea. Quid autẽ ſit poſtliminiũ dic vt in
glo. hoc in verbo poſtliminij. ꝛ in. l. poſtliminij eſt ius. ff. de cap. et
poſtli. reuer. ¶ Pro intellectu tex. premitto qḋ fictio legis corne-
lie fingit captũ ab hoſtibus ꝛ ibi defunctũ deceſſiſſe ꝑma hora ca-
ptiuitatis ꝛ ſic deceſſiſſe liberũ ꝛ nõ ſeruũ. ꝛ per cõſequẽs oĩa ante
geſta per eũ. ſ. teſtm̃ ꝛ alia valere ꝛ tenere. ſ. ſicut ſi ante captiuitatẽ
mortuus fuiſſet: vt hic. ꝛ. j. qui. nõ eſt permiſ. fa. teſta. §. fi. ꝛ not. gl.
in. l. captiui. ꝛ. l. lex cornelia. ff. de teſta. ꝛ vocant̃ fictiones tranſla-
tiue de tpe ad tẽpus. de quibus per Bal. in. l. ſi quis pro emptore
ff. de vſucap. ¶ Not. j. quod fictio poſtliminij habet locum in ca-
20 pto ab hoſtibus. †Et dicuntur hoſtes qui indicebant bellum po-
pulo romano: vel quibus populus romanus indicebat vel etiam
quibus imperator vel papa vel ſui legati et officiales indicunt
bellum quia ſi rebellant imperio vel eccleſie: vt plene nota. Bar-
to. in. l. hoſtes. ff. de ca. et quicquid capiebatur in iſto bello efficie-
batur capientis. j. de rerum diuiſione. §. interea. niſi capiebatur
victis hoſtibus quia tunc capta debẽt poni ad butinum vt diſtri

buãtur inter milites ſcðm merita vt dicit bart. in. l. ſi quis in bel
lo. ff. de ca. ⁊ eſt tex. ius militare. j. diſt. ⁊ ius gen. Sec⁹ eſt in partia
lib⁹ ciuitatũ quia pars ex cluſa indicit bellũ ciuitati. nã nõ dicitur
bellum ſed defenſio ciuilis ex qua reſpublica ledit̃ ⁊ in exitium de
ducitur. ideo in tali bello non habet locũ ius poſtliminij nec alia
ſtatuta de bello licito. l. ſi quis ingenuũ. §. in ciuilibus. ff. de ca. Si
militer in bellis indictis ab vna ciuitate alteri nõ habet locũ ius
poſtliminij qꝛ ꝓprie nõ dicunt̃ hoſtes ſed latrunculatores. l. qui a
latronib⁹. ff. de teſt. ſed quo ad res ſeruamus vt res fiant accipien-
tis vt in bello licito: vt no. bar. in. d. l. hoſtes. ⁊ iunge hic que dicã
j. de rerũ diuiſio. §. itẽ ea que ab hoſtibus. ⁊ gloſ. in. §. rurſus. j. de
21 act. ¶ † Scðo not. ibi in ſuſpenſo. qḋ ius patris capti ab hoſtib⁹
interim eo capto dicit̃ ſtare in ſuſpẽſo futuro euentu ſed inſpecto
preſenti ſtatu nõ pẽdet qꝛ vere pater captus eſt ſeru⁹ ⁊ fili⁹ eſt ſui
iuris: vt tenet glo. in verbo pendet. ⁊ ideo licet teſtamẽtũ factũ a
filio capto ab hoſtib⁹ interim teneat tamẽ patre reuertente etiã
mortuo filio teſtamentũ factũ irritat̃: vt tenet glo. in. l. fi. C. de ſen.
paſ. ſecus tamẽ vidit̃ in cõtractib⁹ qꝛ filiuſfa. põt cõtrahere ſꝫ non
teſtari nõ tamẽ teneret cõtract⁹ in ꝑiudiciũ patris in cui⁹ poteſta
te ſemp fingit̃ fuiſſe fili⁹ nihil poteſt agere medio tẽpore: vt tenet
Azo in ſum. C. de ſen. paſ. Et ideo interim bonis captiui patris
debet dari curator: vt. l. muto. §. fi. ff. de tute. licet ſec⁹ ſit in filio de-
portati interim cõtrahẽte cui⁹ contract⁹ teneret qꝛ ibi nulla eſt fi-
22 ctio. d. l. fin. ¶ † Tertio not. ibi nã ſicut. qḋ limes eſt finis ⁊ termi-
nus dom⁹. ⁊ ideo nõ dꝛ debitor capt⁹ niſi ſit ductus infra preſidia
rectorũ ſeu intra limina carceris vt tamẽ exire ꝑ libito volũtatis
non poſſit. vt hic. ⁊. l. v. ff. de ca. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊. j. eo. §. ſed qui capt⁹
cum glo. ⁊ in. c. mulieres. in fin. de iudi. lib. vj. Similiter non dicit̃
quis captus vel vulnerat⁹ in domo niſi ſit capt⁹ vel vulnerat⁹ in-
23 ter limina dom⁹ per dicta iura. † nã dictio intra iuncta ablatiuo
denotat intrinſecitatẽ. in. l. j. §. in flumine. ff. de flu. de quo ꝑ Bar.
in. l. j. §. interdictũ. ff. de cloacis. Secus ſi ſtatutũ dicat qḋ faciens
per iniuriã vel inſultũ ad domũ alicuius puniat̃ duplici pena: qꝛ
verificat̃ in eo qui fecit inſultũ vel iniuriã in pertinentijs domus:
puta per duos pedes iuxta domũ. l. fi. ff. fini. regun. per gloſ. in. l.
quidã iberus. ff. de ſerui. vrba. ꝑdi. ⁊ per Bart. in. l. apud labeonẽ.
§. cõuitiũ. de iniur. ſed de circũſtãtijs eccleſie eſt certum ⁊ circa ec-
cleſiam ⁊ triginta pedes vt ibi refert Bar. ⁊. xvij. q. iiij. quiſquis.
24 c. ſicut. ¶ † Ultimo no. qḋ rediẽs poſtliminio ea recupat q̃ ꝑ capti
uitatẽ amiſerat: ſi ea integra reperit: vt hic. ⁊. l. quiſquis. C. de ca-
pti. Sed ſi interim fuerit in aliqua ſua re ius q̃ſitũ alteri puta pre
ſcriptione tũc habebit neceſſe petere in inte. reſt. qua obtenta po-
terit rem vendicare reſciſſoriã intentando: vt. l. ab hoſtibus. C. de
capti. ⁊ ſic differt iſta reſtõ ab ea que fit a principe deportato vel ex
bannito. de qua. ſ. eo. §. cũ aũt: qꝛ illa retro nõ fingit hic ſic vt no.
per glo. ⁊ doctores in. l. gallus. §. ⁊ quid ſi tantũ. ff. de lib. ⁊ poſth.
Rediens tamen poſtliminio non ita recuperat vxorem ſicut libe-
ros. oportet enĩ denuo vxorem cõſentire. l. nõ vt. ⁊. l. cum due. ff. de
cap. Sed de iure canonico matrimonium non diſſoluitur per ca
ptiuitatem: qꝛ etiã inter ſeruos cõſiſtit: vt in. c. j. de cõiug. ſeruoꝝ.
25 ¶ † Itẽ no. ex ſi. ver. qḋ ea que ab hoſtib⁹ recupant̃ per milites ⁊
ſtipẽdiarios debẽt ⁊ in priſtino ſtatu reponi. Unde beſtie ablate
per hoſtes ⁊ a noſtris ſtipendiarijs recupate dñt reſtitui his quo
rũ prius erant. l. ſicut liberũ. ⁊. l. ab hoſtib⁹. ij. ff. de capti. ⁊ hoc ve-
rũ que habẽt poſtliminiũ ſicut ſunt equi: naues onerarie: currus
⁊ boues. ⁊ alia propter bellũ parata. de qb⁹ in. l. ij. ⁊. iij. ff. de capti.
Sed in rebus in qb⁹ nõ habet locũ poſtliminij: vt ſunt veſtes ⁊ ar
ma: talia non reſtituuntur: qꝛ turpiter amittunt̃. d. l. ij. ⁊ hec vera
in reb⁹ amiſſis ⁊ recuperatis. Sꝫ in reb⁹ hoſtiũ captis diſtinguit̃
aut ſunt res immobiles: ⁊ debẽt publicari: nõ autẽ officiuntur ca
pientiũ. l. ſi captiuus. §. expulſio. ff. de capti. Si autẽ ſunt mobiles
efficiunt̃ capiẽtiũ. l. ſi qs in bello. e. tit. niſi capiant̃ victis hoſtib⁹:
qꝛ tũc capta ad butinum aſſignantur duci belli diſtribuẽda ſcðm
merita militũ: vt. ſ. dictũ eſt. Itẽ hec verba in bellis iuſtis: ſꝫ in in-
iuſtis nõ habet locum ius poſtliminij. nec in iſtis ſocialib⁹ gentiũ
armorum qui ad ſuum libitũ diſcurrunt territoria ciuitatũ ea re
dimere faciendo qꝛ latrones ſunt ⁊ de omnibus per eos commiſ-
ſis tanquã latrones puniendi ſunt. l. hoſtes. ff. de capti.

Preterea per emancipationem:

¶ Hec eſt quinta pars in qua ponit̃ qualiter quis diſſoluit̃ a pa-
tria poteſtate per emãcipationẽ diſſoluat̃ fili⁹ a patria poteſtate:
⁊ forma olim tradita in emãcipãdo ſublata licitum eſt hodie prĩ
emãcipare filium corã quocunq; iudice iuriſditiõem habẽte: ⁊ iu-
ra que ſeruant̃ patrono in bonis liberti manumiſſi reſeruãtur re-
gulr patri emãcipati: ⁊ ſi filius impubes emãcipet̃ pater eius tu
telam legitimã cõſequit̃. Item licituꝫ eſt patri retento nepote vel
pronepote in poteſtate ſua emancipare filium: ⁊ econuerſo. h. d.
26 vſq; ad. §. ſi pater. ¶ † Nota ex principio quod emancipatio libe
rat filiũ a patria poteſtate. ⁊ dicit̃ ab quod extra. ⁊ manus; quia
filius extra manũ id eſt poteſtatem patris ponit̃: in quã poteſtatẽ
per ingratitudinẽ reuocat̃. l. j. C. de ingra. libe. Et hec emancipa-
tio cum ſit actus voluntarius poteſt fieri etiam corã nõ ſuo iudi-
ce vt hic in glo. ſuper v. magiſtrat⁹. ⁊. l. emãcipari. §. j. ff. de adop.
⁊ etiã corã magiſtratu municipij: vt no. in. d. §. j. ⁊ põt fieri a iudi-
ce iuriſditionem habẽte coram ſeipſo. l. ij. C. de of. prefec. vrb. ⁊ in
emancipatione reqritur volũtas vtriuſq; tã patris quã filij: vt. j.
e. §. fin. An autẽ cogatur pater dum emancipat filium dare ſibi le
gitimam: dic qḋ nõ: qꝛ filius nullũ ius hꝫ in bonis patris viuente
prẽ. de quo per Barto. in. l. fi. ff. de lib. ag. l. nec ei. §. preterea. ff. de
27 adop. † Item an pr̃ dũ emãcipat cogat̃ ſibi aſſignare vel aliquid
dare in primũ emãcipatiõis. dic qḋ cõſuetũ eſt ſibi dari ⁊ tradi vt
dicit tex. in lege vt liberorum. in fine. C. de colla. ⁊ iſta talis dona
tio nõ computatur ſibi in legitima: niſi pater dicat dono vel tra-
do tibi pro tua legitima: vel portione tua. l. ſi quãdo. §. ⁊ generali
ter. ⁊ ibi per barto. C. de inoffi. teſt. ⁊. l. peto. ff. de le. ij. Et licet non
computetur in legitima tamen tenet̃ filius eam cõferre fratribus
vt. d. l. vt liberũ. Si autẽ pater nollet ſibi dare aliquid in premiũ
emancipationis non poſſet cogi cũ filius nullum hẽat ius in bo-
nis patris; vt ſupra dixi. Et qui a iſta talis emãcipatio eſt ad in-
commodum patris: qꝛ perdit iura patrie ptãtis: ⁊ ad commodũ
filij qꝛ liberat̃ a patria ptãte: ideo improprie loquuntur tabellio-
nes in inſtrumentis emancipationis duꝫ dñt. qḋ pr̃ filio dedit in
premiũ emãcipatiõis: qꝛ potius fili⁹ deberet ꝑmiarie patrẽ ⁊ do-
nare patri: eo qꝛ diſſoluit eũ a prĩa ptãte ⁊ conſtituit eũ ſui iuris.
Et no. bar. in. l. cũ opꝫ. §. pe. de bo. libe. Premiatur tñ pr̃ aliqñ: qꝛ
emãcipãdo filiũ retinet ſibi dimidiã vſuffruct⁹ bonoꝝ aduẽtitio-
rum filiũ. d. l. cũ opꝫ. ⁊ adde hic que dicã. j. eo. §. fin. ⁊ qualr̃ filius
emãcipatus de obligatiõibus contractis in prĩa ptãte dicã. j. de
28 cap. di. in prin. ¶ † Scðo not. ibi eadẽ iura ꝓſtãtur. qḋ pr̃ emanci
pãdo filiũ retinet in eũ eadẽ iura que patron⁹ in libertis. hec aũt
fallit in caſib⁹ in qbus patronus habet plenius ius q̃ pr̃ qui⁹ po
nunt̃ hic in glo. in ver. patrono. in cõtrariũ adde ibi. item qñdo
fili⁹ eſt miles dic hodie corrigit̃ qꝛ ſicut pr̃ tenet̃ relinquere legiti
mã ita ⁊ fili⁹ prĩ de ſuo peculio caſtrẽſi vel quaſi vt tꝫ bar. in aut.
ex cã. C. de li. ꝑte. in. ij. q. prin. ⁊ in rub. ff. ſi qs a prẽ fu. ma. Itẽ ibi
caluiſiana non ita dat̃ patri hoc verum ſi alienatio ſit facta titu-
lo oneroſo ⁊ ſine fraude emptionis: tunc reuocat pater ad ſimili-
tudinem patroni: vt not. barto. in dicta lege non vſq;. ff. ſi quis a
29 patre fu. ma. ¶ † Ultimo not. per hũc. §. oẽm vanã ſolennitatem
ſubmouẽdã eſſe: ⁊ qḋ fieri poteſt per veritatem nõ debet fieri per
fictionem. ⁊ qḋ põt fieri per pauciora non dꝫ fieri ꝑ plura vt hic
⁊. l. fina. C. de emancipa. libe. ⁊. l. fin. C. de adop. nam circuitus eſt
vitandus. l. dñs teſtõ. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ ibi per bar. Itẽ ptꝫ
qḋ emancipatio eſt actus legitimus: ideo debet fieri apud iudicẽ
ſicut adoptio: vt no. in. l. j. C. de adop. ⁊. l. actus legitimi. ff. de reg.
iur. nec eſt exquirenda cauſa in emancipatione. l. iij. C. de emanci.
libe. lꝫ ſecus in arrogatis: qꝛ eſt actus magis preiudicialis. l. iij. C.
de adop. Et hoc qḋ in emancipatione non requiritur cauſa quã-
do fit inter volentes ⁊ conſentientes. alias ſecus vt no. j. e. §. fin.
Item in emancipatione requiritur ſcriptura quãdo fit cauſa co-
gnita. alias ſecus. l. emancipatus. ⁊ ibi per Salyc. C. de fide inſtr.
⁊. l. iubemus. C. de emancipa. libe.

Sed ſi pater.

¶ Hec eſt ſexta pars in qua ponit̃ qua
liter filius liberatur a patria poteſta-
te per adoptionem. ⁊ hoc intendit. per adoptionem factã ab auo
paterno vel materno aut alio aſcendenti liberatur filius a patria
poteſtate ⁊ tranſit in poteſtatem adoptantis. h. d. Et eſt ratio qꝛ
hic cõcurrũt duo iura. ſ. naturale ⁊ ciuile qḋ ſecus eſt qñ extrane⁹
30 adoptat. vt. ſ. ti. j. c. ſi vero pater naturalis. ¶ † No. ibi ⁊ nõ ꝯtra-
dicẽte. cũ gl. qḋ qui tacet affirmat ⁊ cõſentire vr̃ qḋ eſt verum vbi
tractat̃ de ei⁹ cõmodo: vel vbi eſt act⁹ q poſt nõ poſſet fieri me in-
uito vt obligatio rei mee al's ſi tractat̃ de meo incõmõ vel de me
obligãdo vel eſt act⁹ qui poſſet fieri me inuito vt vẽditio rei mee:
tunc tacens nõ videtur cõſentire: vt. l. gaius. ff. de pig. ac. ⁊ hoc in
contrarijs. in glo. de quo per Bar. in. l. qui dotis. ff. ſolu. matri. ⁊
per Joan. an. ⁊ Dy. in regula qui tacet. li. vj. ⁊. xvij. di. diaconus.
in gloſ. ſuper verbo tacuerit. ⁊ de hoc. ſ. an patiens ſe ſcribi in in-
ſtrumento venditionis vel pignoris rei ſue vt teſtis; vel etiam in
inſtrumento tranſactionis: vel interueniens vt aduocatus in re
ſua ab alio petita cõtra tertiũ poſſeſſorem ⁊ non cõtradicens ſibi
preiudicet. dic per glo. ⁊ doc. in. c. ex literis. de tranſac. ⁊ adde qḋ
patiẽs actui iudiciali ⁊ ſibi preiudiciabili ⁊ nõ cõtradicẽs videt̃
31 conſentire; vt no. per glo. ⁊ Bar. in. l. j. C. de rela. ¶ † Ultimo no.
ibi tex. actis interuenientibus. qḋ adoptio debet fieri coram iu-
dice interueniente ſcriptura vt hic. ⁊. l. fin. C. de adop. Si tamen
illa ſcriptura pereat vel ſimulata appareat poteſt per teſtes veri-
tas comprobari prout vult gloſ. notabilis in. l. ij. C. de emancipa.
lib. ex qua ſequitur qḋ licet per formam ſtatuti debitum debeat
probari per ſcripturam tamẽ tenor inſtrumenti vel ſimulatio cõ-
tractus poterit ꝓbari per teſtes. per. d. gl. ⁊ ibi per Saly. ⁊. l. emã-
cipatione. C. de fi. inſtru. ¶ Item not. text. ibi manifeſtauerit. qḋ
dans in adoptionem debet ſuum velle coram iudice declarare.
et ſic innuit qḋ non ſufficiat cum nõ cõtradicere licet ſecus in eo
qui adopta-

qui adoptatur qui tacendo conſentire videtur.vt hic in text. in
ver.non cōtradicēte.cū glo.⁊ ſic eſt caſus.qꝺ ſi filius oblatus per
patrē monaſterio patienter ſuſcipiat habitū:licet taceat tamen re
23 ligionem videt̄ acceptare.†Ex quibus pōt inferri qꝺ tacens con
ſentire videt̄ quādo alij de tacēte vel eius iure cōtrahūt vel diſpo
nunt.vt hic.⁊.l.vnica.ff.de tute. Sed qn̄ ipſemet cum alio diſpo
nit vel cōtrahit tūc requirit̄ eius expꝛeſſus cōſenſus per verba vel
ſigna indubitata.l.ij.ff.de adop.Et hic videtur caſus contra vnū
membꝛum diſtinctionis.Bar.in.l que donat.ff.ſo.ma.dum dicit
Bart.qꝺ vbi eſt reuerentia patris vel domini tacens pꝛeſumitur
diſſentire.per glo.no.in.l.j.§. que honoꝛāde. ff.qua.re ac.non da.
hec eſt reuerentia patris dans in adoptionem ⁊ tamē tacens pꝛe
ſumitur conſentire.

Illud autem. ¶Hec eſt ſeptima pars in qua ſoluit duo dubia ſiue ponit duo pꝛecepta ⁊
hoc intēdit:nepos ex filio emācipato eſt in poteſtate aui: ſi in tp̄e
33 emācipationis patris nepos erat cōcept᷒ al's non. ¶†Itē filius
non pōt cōpellere patrē emācipare filiū nec ecōtra.h.d. vſq̄ ad fi.
requirit̄ igit̄ volūtas vtriuſq̄ in emācipatione niſi filius ſit īfans
l.iubemus.in fi.C.de emā.liber.Fallit aūt in caſib᷒ hic nominatis
in glo.no.ſup ver.pene in quib᷒ filius pōt cōpellere patrē vt eum
emācipet ex cauſa legitima.⁊ econuerſo ex cā legitima pōt cōpelli
filius cōſentire ſue emācipationi ſeu ſe emancipare.⁊ ita intellige
hic glo.ſup verbo pene in fi.al's male diceret ſm̄ Bar.in.l.qꝺ cum
filiū.ff.de vb.ob.Et iō ſi fili᷒ ꝓuocaret patrē ad irā.vt no.gloſ.ſ.
de adop.§.itē nō al's.vel eſſet filius rixoſus ⁊ ex foꝛma ſtatuti tene
retur pater ſoluere cōdēnationē pꝛo filio.poſſet pater cogere filiū
iudicis officio conſentire ſe emancipari.ar.l.fi.ff.ſi quis a pa.fue.
ma.Et adde qꝺ dixi circa emancipationem.ſ.eodem.§. pꝛeterea.
34 ¶†Ultimo not.ex hoc text. qꝺ quātum ad patriam poteſtatem
inſpicitur tempus conceptionis:ideo ſi nepos ex filio eſt concept᷒
ante emancipationem patris erit in poteſtate aui.ſecus ſi eſt con
ceptus poſt emancipationem:vt hic.⁊.l.emancipatum. in pꝛinci.
§.ſi quis.ff.de ſena.⁊ idem quātum ad dignitatem. ¶Unde dici
tur filius ſenatoꝛis qui fuit conceptus ante remotionem patris a
ſenatu.ſecus ſi poſt remotionem:vt.l.emācipato.ff.de ſena.Simi
liter non dicitur ſacerdotis filius vel regis qui eſt natus vel conce
ptus antequā pater eius eſſet ſacerdos:vel rex.vt not.glo.in.l.im
perialis.C.de nup.de quo per Barto.in.l.ſenatoꝛ.C.de digni.lib.
xij.Quantum autem ad legitimationem filioꝛum per ſequēs ma
trimonium inſpicitur tempus conceptionis vel natiuitatis pꝛo
ut eſt filijs vtilius.l.nuper.in fine.C.de natu.lib.Sed quid de filio
eius qui ciuiliter eſt moꝛtuus vt eſt depoꝛtatus. dic ſi ante depoꝛ
tationem eſt conceptus habetur pꝛo nato ⁊ excludit ſubſtitutum
ſub conditione ſi deceſſerit ſine filijs:ſecus ſi ſit conceptus poſt de
poꝛtationem:quia tunc fiſcus in quem tranſeunt bona depoꝛtati
cum ſua cauſa.l.cum fiſco.ff.ad ſilleia. ⁊.l.marcellus.§. fi.ad treb.
reſtituet fideicommiſſum ſubſtituto.vt in caſu notabili in.l. ex fa
cto.ff.ad trebel.iſta tamen reſtitutio nō fiet ſtatim ſed ſolum poſt
moꝛtem naturalem depoꝛtati per caſum notabilem in.l. ſtatius
floꝛus.§. coꝛnelio.ff.de iure fiſ.Item nunquid filij nati poſt depoꝛ
tationem ſunt legitimi.dic qꝺ ſic cum duret matrimonium.l.j.C.
de repu.non tamen ſunt in poteſtate patris:vt.ſ. eodem.§. cum
autem.⁊ ſic eſt caſus in quo filij naſcuntur ex legitimo matrimo
nio.⁊ tamen non ſunt in patria poteſtate.ſcꝺm Bartol.in dicto
§.ex facto. Item quid de filijs natis poſt bannimentum patris.
dic qꝺ cum bannitus inheret ⁊ in perſona ⁊ de ciuitate:non per
dat ea que ſunt communis iuris vt dixi.ſ.e. §.cū aūt. nō ꝑdit pa
triam poteſtatem in filios que eſt de iure ciuili.vt.ſ. de pat.pote
ſta.§.ius autem.⁊.l.nam ciuium.ff. de his qui ſunt ſui.ſecundum
35 Bartol.in dicto.§. ex facto. ¶†Nota etiam hunc text.in fine qꝺ
pater regulariter non cogitur emancipare:quia quis iure ſuo pꝛi
uari inuitus non debet.Non enim eſt conueniens nec honeſtum
qꝺ filius cogat patrem ad emancipandum: licet quandoq̄ pꝛo
pter vtilitatem ſit receptum.vt in caſibus hic notatis in gloſ.in
ver.bene facit.l.fi.in fi.C.de ſen.paſ.Et econtrario non pōt pater
cogere filium niſi ex cauſa per reſcriptum pꝛincipis.ſed hic iniu
rioſum non eſt ſeruandum.l.nec auus.C.de emancip.libe.⁊ ſic eſt
argumentum qꝺ pater non poſſit filium vel filiam inuitos mo
nachare:in impubere autē non ſufficit ſola patris oblatio vt mo
nachus ſit niſi poſt pubertatem ratificet: vt not.in.c. addidiſtis.
36 ⁊.c.quecunq̄.xx.q.j. ¶†Item adde hic qꝺ ex omnibus cauſis ex
quibus meretur exheredari ex eiſdem poteſt inuitus cogi eman
cipari:quia hec duo equiparātur.l.quidam cum filium.ff. de ver
bo.obligatio.nec tunc ſuccedit pater ab inteſtato.argu.l.fi.ſi quis
a pa.fu.man.⁊.§.cum. ſ.de adop.⁊ adde qꝺ filius derelinquens
parentes paupertatis vel coꝛpoꝛis valitudine laboꝛantes poteſt
reuocari in poteſtatem et exheredari per.l. alimenta.⁊. l. necare.
ff.de li.agn.l.filia.C.de patria poteſtate.⁊ hoc tenet Cyn.in.l.vni
ca.C.de ingra.fi.Si autem filius non ſit emancipatus a patre ſed
ab auo non poterit poſt moꝛtem aui reuocari a patre in poteſtatē
pꝛopter ingratitudinem. arg.l.ſi quis in hac lege. in pꝛincip.§.j.
ff.qui ⁊ a qui.ma.li.⁊ ibi per Barto.⁊ in.l.qui liberatus.de adop.
et de foꝛma libelli inſtrumenti emancipationis: ⁊ coꝛam quo iu
dice emancipatio fieri poſſit vide in ſpecu.titu.de na.ex li.ventre.
§.j.verſic.⁊ quia hic.

¶De tutelis. Rubꝛica.

1 ☞Tutoꝛ quis dicatur.
2 Tutoꝛ non datur exiſtenti in poteſtate.
3 Autoꝛitas ⁊ conſenſus patris quando ⁊ in quibus filio ſufficiat.
4 Filiusfamilias pubes contrahere poteſt abſq̄ patris conſenſu.
5 Curatoꝛ ad lites an detur inuitus ⁊ an inuito. ⁊ nu.6.
7 Tutoꝛ ⁊ curatoꝛ an habeant plenam adminiſtrationem.
8 Datio tutoꝛis quando teneat.
9 Tutoꝛ in teſtamento datus ⁊ per iudicem confirmatus an dica
tur teſtamentarius.
10 Natus dicitur ⁊ pꝛo nato habetur is qui in vtero clauditur.
11 Tutoꝛ datus in teſtamento quando a iudice confirmari debeat.
12 Tutoꝛ in teſtamento non ſolēni datus an teneatur confirmatio
nem petere.
13 Tutoꝛ exiſtenti in vtero quando dari poſſit.

Tranſeamus nunc. ¶Hic ti tu. diui
ditur in quatuoꝛ partes. Pꝛimo continuando
ſeipſum ponit diffinitionem tutele.Secundo ibi
tutoꝛes.ponit diffinitionem tutoꝛis. Tertio ibi
itaq̄ ponit alluſionem ſeu deriuationem voca
buli tutoꝛis.Quarto ibi:permiſſum eſt.incipit tractare de tutoꝛi
bus teſtamentarijs qui dantur a parentibus in teſtamēto.¶No.
pꝛimo diffinitionem tutele cuius expoſitionem vide per Barto.
1 ff.e.l.j.¶†Secundo no.ibi:tutoꝛes.qꝺ ille eſt tutoꝛ in quem cadit
diffinitio tutele.ſ.qui habet vim ⁊ poteſtatem ad tuendū eum ⁊c.
⁊ ſic habes quod pꝛopꝛia ſignificatio vocabuli ſumitur ex diffini
tione:nam diffinitio demonſtrat quid rei vt hic.⁊.l.j.§.j. ff.de iu
ſti.⁊ iur.Similiter ⁊ ille dicitur iudex qui habet iuriſditionem ⁊
cui congruit diffinitio iuris.Similiter ⁊ ille dicitur poteſtas qui
habet iuriſditionem poteſtatis:quia ⁊ vbi congruunt verba dif
finitionis ⁊ diffinitum.l.j.§.dolum.ff.de dolo.Sumitur etiam ſi
gnificatio pꝛopꝛia vocabuli ex deriuatione ſeu alluſione vocabu
li ſi ei non contradicit diffinitio.⁊ ideo argumentum ad alluſio
nem vocabuli pꝛocedit quādo ei nō cōtradicit diffinitio vnde nō
valet argumentū.teſtamentū eſt teſtatio mētis.ſ.de teſta. in pꝛin.
ſed codicillus eſt teſtatio mentis:ergo codicillus eſt teſtamētum:
qꝛ ei ꝯtradicit diffinitio teſtamēti.⁊ de hoc dic per Bal.in.l.j.⁊.ij.
2 §.appellata.ff.ſi cer.peta.¶†Item no.ex pꝛin.cum glo.in ver.nō
fuit.qꝺ exiſtenti in poteſtate alterius regulariter nō datur tutoꝛ:
quia ſufficit pater ſibi qui melius gubernabit res filij quā extra
neus tutoꝛ vel curatoꝛ.Quis enim affectus extraneus inueniatur
vt vincat paternum:vel cui alij credendum eſt res filioꝛum guber
nandas parentibus deiectis. dicit text.in.l. fina.C. de curato.fu
rio.Fallit pꝛimo ſi pater nullo modo vellet adminiſtrare vel ali
quid habere in hereditate aduentitia filijfami.quia tunc per iu
dicem datur curatoꝛ hereditati.l.fi.§.vbi autem.C.de bo.que lib.
Quid autem ſi non eſt datus curatoꝛ hereditati ſed perſone:vt qꝛ
diceretur in inſtrumentis cure talis iudex dat talem curatoꝛē tali
filiofa.ad adminiſtrandum talē hereditatem ſibi obuentā an va
let.Bar. tenet quod ſic in.d.§.vbi autem. ex quo iſta datio nō ten
dit ad excludēdam pa.po.ſed vertitur circa adminiſtrationem ſi
cut ⁊ alias videmus in ſeruitutibus realibus que ſunt iura pꝛe
dioꝛum ⁊ ſententia pꝛedio datur.l.qui in alieno.§.fi.ff.de ne.geſt.
Tamen pꝛocedit libellus ⁊ valeat ſentētia qua dicitur ius eſſe ti
bi eundi ad talem fundum per fundum vicini:lꝫ nō dicat ſeruitu
tem eundi debere tali fundo per talem fundum vicini.l.ij.ff.ſi ſer.
3 ven.¶†Et qn̄ ſufficiat autoꝛitas ⁊ conſenſus patris filioꝛ qn̄ nō
attende iſtam regulam in his in quibus patri vſuffructus compe
tit vt in alienationibus rerum aduentitiarum.l.lꝫ.§.filius autem
C.de bo.que li.vel in quibus acquiri dꝫ vſuffructus.ſeu in quibus
eſt dubium an vertatur damnum vel vtilitas patri vt in adeunda
hereditate delata filio.l.ſi infanti.C.de iu.deli.tunc qꝛ in eis pater a
eſt legitimus adminiſtratoꝛ eius conſenſus ſufficit filio impube
ri.l.j.C.de bo.ma.Sed in his in quibus patri nihil queritur:vel ſi
filius impubes vellet alteri ſe obligare vel ſuper rebus eccleſiaſti
cis:vt in.c.fi.de hereti.in.vj.tunc conſenſus ⁊ autoꝛitas patris nō
ſufficit ad obligandum filium impuberem nec ad validandum cō
tractum filij impuberis inualidum.l.fina.§.pupillus.ff.de verbo.
obliga.⁊.ſ.de inuti.ſtipul.§.pupillus.⁊ tamen autoꝛitas tutoꝛis
vel curatoꝛis ſufficeret ad obligādū naturaliter ⁊ ciuiliter vt no.
in.l.j.ff.de nona.Ratio eſt ſecundum gloſſ.in.d.§.pupillus.quia
patris autoꝛitas eſt ad coꝛrigendum:ſed tutoꝛ vel curatoꝛ ad obli
gandum ⁊ adminiſtrandum.Item contra patrem non hꝫ regreſ
4 ſum ſed cōtra tutoꝛem ⁊ curatoꝛem ſic.¶†Sed filiusfamilias pu
bes pōt ſe obligare ⁊ contrahere ſine conſenſu patris ⁊ tutoꝛis et

a ¶Hic aſſignat rōnē qn̄ dat̄ curatoꝛ filiofam. quare non ſufficit pr̄ia poteſtas et inde.ſ.de cura. in pꝛ. in verſi.Adde pꝛedictis.

curatoris: ſed ſi eſt leſus reſtituitur. l. j. ff. de mino. Fallit in voto
⁊ macedo. in quibus non tenetur ſine conſenſu patris. ff. ad ma-
ce. l. ſi rē. §. voto. ff. de pollicita. ¶ Ex his appet ſi filiuſf. minor eſt
minor eſt in iudicio: an ſufficiat autoritas pr̄is vl' debeat dari cu-
rator. Et dic ꝙ ſi eſt ſup re in qua pōt queri pr̄i vel hr̄e vſumfru-
ctū ſufficit autoritas pr̄is. ſed ſi eſt ſuper re in qua nihil queritur
patri vel ſuper obligatione pſonali vel criminali tūc non ſufficit
autoritas patris ſed dꝫ dari curator ſm̄ Barto. in. d. l. fi. §. neceſ-
ſitatem. C. de bo. que liber. ꝙ pater conſentire cogitur filio agen-
ti in iudicio etiā vbi nō queritur vſuſfructus. ſed ſi aliter cōſtaret
de repudiatione ita ꝙ nihil ſibi quereretur nō cogeretur cōſenti-
5 re. ⁊ ita intelligit Barto. ibi in. d. §. neceſſitatē. ¶ † Ultimo quero
an curator ad lites detur inuitus ⁊ inuito. Et quantum ad pri-
mum. ſ. an detur inuitus. Bar. in. l. qui habet. §. ſi pupillus. ff. eo.
tenet qđ non detur inuitus nec ex cauſa ſicut diximus in curatore
bonis dādo. l. ij. §. q̄rit̄. ff. de cura. bo. dan. Sal. poſt Cy. i. l. j. C. q pe.
tuto. fatet̄ hoc vero in curatore q̄ ad lites: ſꝫ ī curatore dat̄ pricipa-
liter perſone furioſe ⁊ mentecapte tenet quod datur inuitus. l. fi.
§. fi. C. de cu. fu. quia in ea eſt eadem ratio que in tutore qui datur
inuitus vt hic dicit̄ ſimiliter curator generaliter qui datur prin-
cipaliter rebus ⁊ ſecundario perſone. vt no. in. l. copulandum. C.
de nup. de quo curatore loquitur. l. ſi curatorem habens. C. de in
inte. reſt. mino. Et ille ſimiliter datur inuitus. ⁊ ita debet intelli-
6 gi. l. fi. in prin. C. de admi. tuto. † Quantum ad ſecundum. ſ. an de
tur inuito. dic qđ ſi vult agere minor non admitittur ſine curato-
re: cum alias per ſe non poſſet agere in iudicio niſi volens petat ſi
bi dare curatorem. vt. d. §. ſi pupillus. Si vero conuenitur tunc in
uito datur: quia nunq̄ꝫ peteret ne conueniri poſſet: ⁊ compellitur
velle captis pignoribus recipere curatorꝫ ad lites in genere: nō
hunc vel illum in ſpecie vt no. gl. in. l. ait pretor. §. permittit. ff. de
7 mino. † Sꝫ an tutor vel curator habeant plenā adminiſtrationeꝫ
bar. hic querit in. l. neqꝫ. C. de procur. ⁊ dicit ꝙ habēt plenā cū legi
time adminiſtrēt: nō autē cū ſpoliāt. ⁊ idē dicit gl. in quolibet ad
miniſtratore tā in diuinis q̄ꝫ in humanis in. l. q fundū. §. ſi tutor
ff. pro empto.

Permiſſum eſt. ¶ Hec eſt quarta pars in qua in-
cipit tractare de tutore teſtamen
tario ⁊ hoc intēdit. Pater pōt in teſtō dare tutorē filio quē hꝫ in
ptāte. Itē pōt relinq̄re tutorē nepoti in aui ptāte exiſtēti: ſi iſte ne
pos poſt mortē aui nō eſt recaſurus in ſui pr̄is ptāte: al's nō. Iteꝫ
pr̄ pōt relinq̄re tutorē poſthumo q ſi nat⁹ fuiſſet in vita pr̄is fuiſ
ſet in ei⁹ ptāte ſed emācipato filio dari nō pōt in teſtō cū nō ſit in
8 ptāte niſi p iudicē ꝯfirmetur vſqꝫ ad fi. h. d. ¶ † No. ergo quod ad
hoc vt teneat datio tutoris facta a patre in teſtō plura ſunt neceſ-
ſaria. Primo qđ filius ſit impubes: ſed puberi non poteſt relinq̄
re curatorem niſi per iudicē confirmetur. ĵ. de cura. §. ij. Secundo
requirit̄ qđ ſit in ptāte vñ nō pt dari emācipato niſi cōfirmet̄ per
iudicē. l. fin. C. de teſta. tute. Spurio aūt nullo modo cū non dicat̄
filius: ſm̄ glo. in. l. j. in prin. ff. de teſta. tute. Itē nec a matre poteſt
dari tutor in teſtō cum non hēat filium in ptāte niſi confirmetur
per iudicem. l. j. ff. de confirma. tuto. Tertio requiritur quod ſit
datus in teſtamento nō in codicillis niſi ſint teſtō confirmati. qđ
hodie preſumit̄ facto teſtō. vt. ĵ. de codicil. §. non cautum. ſed non
teneret niſi eſſet datus tutor in ſolis codicillis non facto teſtamē
to. vt no. glo. in. l. ſepe. ver. actamen dicitur. ff. de ver. ſig. ⁊ bar. in
l. iij. ff. de teſta. tute. Item teneret datio tutoris facta a patre in te
ſtamento minus ſolenni inter liberos ex quo tenet teſtm̄. l. hac cō
ſultiſſima. §. ex impfecto. C. qui teſt. facere poſ. ⁊ per Bart. in. l. iij.
9 ff. de confir. tuto. † Sed an tutor datus in teſtō ⁊ poſtea confirma
tus p iudicem dicet̄ tutor teſtamentarius vel datiuus: ⁊ an prefe
ratur legitimo glo. fin. hic in ver. confirmanda. ⁊ in. l. ij. de confir.
tuto. tenet qđ ſit datiuus: cum non tenuit de ſe datio facta in te-
ſtamēto. ſapit ēt nām teſtamētarij in hoc qđ iudex dꝫ eā confirma
re ⁊ ſequi voluntatem pr̄is: vt. l. fin. ff. de cur. fu. que allegatur hic
in glo. fi. pro qua ſapit nām ēt teſtamentarij in eo quod non ſatiſ
dat ſicut nec legitime datus in teſtō. l. iij. ff. de confir. tuto. de quo
dic plene per Bar. in. l. naturali. §. ſi queratur. ff. de confir. tut. ſed
ſcđm dictū gl. nō tenetur per doc. ſ. quod ei pferat̄ legitimus imo
iſte talis confirmatus ex quo ſapit nām teſtamētarij prefertur le
gitimo ſicut teſtamentarius legitime datus: ⁊ admittit alium da
tiuum ſecum. l. ſi vt proponis. C. de confir. tuto. ⁊ de hoc per Bar.
10 in. l. j. ff. de confir. tuto. ¶ † Item not. in. §. cum autem. cum gloſſ.
qđ ille qui eſt in vtero hr̄ pro nato quando tractatur de eius com-
modo: ſecus ſi nō tractatur de commodo ſuo: ſꝫ de cōmodos alie
no niſi in caſibus notatis in gloſſ. ⁊ in. l. qui in vtero. ff. de ſta. ho.
Et iđ lꝫ ex forma ſtatuti capiens lupum dꝫ habere decem: tamen
qui cepit lupam pregnantem nō hēbit pro quolibet eius paruo
lupo decem: q2 non tractatur de ſuo commodo ſed de commodo
ipſius capientis. Similiter ſi vector dꝫ conducere mulierem per
nauem licet mulier ſit p̄gnans ⁊ pariat in mari nihil debet̄ vecto
ri pro vectura infantis. l. ſed adeſt. §. ſi quis ad mulierem. ff. loca-
11 ti. † Quero an ⁊ quando tutor datus in teſtō dꝫ confirmari a iudi
ce. Primo conclude in filio legitimo ⁊ nāli in ptāte ſi eſt datus
in ſolenni voluntate non eget aliqua confirmatione: vt hic ⁊. l. j.
ff. de confir. tuto. Pōt eñ pater vel auus in ptāte habens relinq̄-
re tutorē ēt filio ſibi nihil relinquet: quia eum exheredat. ff. de te-
ſta. tute. l. pater. ⁊ no. gl. in. l. naturalis. ff. de cōfir. tut. ſicut pōt pr̄
exheredato pupillariter ſubſtituere. ĵ. de pupil. ſubſti. §. non ſolū
⁊ hoc niſi poſt mortem aui ſit recaſurus in poteſtate patris vt hic
nā lꝫ tutor teſtamentarius excludat legitimum tutorem: non ta-
men excludit legitimū adminiſtratorē: vt eſt pater. vt. l. l. C. de bo.
mat. Si autem eſt datus in minus ſolenni voluntate: tunc licet
olim deberet indiſtincte confirmari ſine inquiſitione. l. j. ff. de con
fir. tuto. tñ hodie diſtinguitur ſi dicatur in teſtō minus ſolenni
ex cā preteritiōis vel exhēdatiōis indiget ꝯfirmatiōe hominis: q2
ſufficit cōfirmatio legis. vt in aut. C. de li. p̄te. ſed ſi in minus ſolen
ni voluntate ex alia cā datus vt ex minori numero teſtium: tunc
ſi eſt datus tutor vnus ex liberis non indiget confirmatione. ſec⁹
ſi extraneus per caſum ſingularem in. l. hac. lege conſultiſſima. §.
ex imperfecto. C. de teſtamē. Si auteꝫ pater deceſſit in continenti
poſt teſtamentū cōfirmatur ſine inq̄ſitione. ſed ſi diu poſt teſtamē
tum ſuperuixit tunc adhibetur inquiſitio an ſuperuenit iuſta cā
propter quā non videatur cōfirmandus ⁊ tūc nō ꝯfirmabit. ⁊ ſic
non exequetur iudex ſcripturā ⁊ voluntatem pr̄is ſed vtilitatem
pupilli ſicut etiā qñ pater liberat tutorem a confectione inuenta
rij ⁊ iudex videat eſſe pupillo vtilem confectionem inuentarij iu
bebit inuentariū fieri per. l. vtilitatem. ⁊ ibi per Bar. ff. de confir.
tuto. Secundo in filio legitimo tm̄ vt arrogato ⁊ adoptiuo trāſ-
eunte in poteſtatem. Conclude ꝙ pater adoptans pōt dare tu-
telam ⁊ ſubſtituere in bonis a ſe vel eius occaſione puentis: vt. ſ.
de adop. §. ſed hodie. ⁊. §. cum autem. ⁊. l. cum in adop. ⁊. l. ſi plu-
res. §. in arrogato. ff. de vulg. ⁊ pup. Tertio in filio emancipato
conclude licet non teneat datio mero iure tamē debet confirmari
a iudice ſine inquiſitione q2 nō debet iudex querere quod ſatiſdet
nec an ſit diues vel pauper vt hic in tex. in fin. tituli cum ſua gloſſ.
⁊. l. j. ff. de confir. tuto. quia ſecus eſt in dato a matre filium inſti-
tuente qui debet confirmari a iudice cum minori inquiſitione. l.
ij. ff. de cōfir. tuto. ⁊ ibi per Bar. ⁊. l. mater. C. de teſta. tuto. ⁊ ita in
telligo hic gl. fi. q̄ opponit de. l. videamus. ff. de in litem iur. ⁊ nō
ſoluit. iđ dic ꝙ lꝫ mater hēat affectionē ad filiū ſicut pr̄ tñ fragile
ꝯſiliū mulieris eſt vt dicit gl. in. l. j. C. de ꝯfir. tuto. Quarto in filio
nāli tm̄ ex cōcubina cōclude ſi pater nō inſtituit eū nō ꝯfirmatur
ſine inquiſitione. l. naturali. ff. de confir. tuto. ſi autem inſtituit eū
tunc illis bonis confirmabitur ⁊ adminiſtratio decernetur ſine
inquiſitione: ⁊ in alijs bonis que haberet nō decerneretur admi-
niſtratio ſine inquiſitione. C. de confir. tu. l. fina. ⁊. ff. eo. l. ſi patro-
nus. Quinto in filio ſpurio conclude vt ſupra dictū eſt quod nul-
lo modo valet datio nec vllo modo confirmari debet: vt nota.
in. l. j. ff. de teſta. tu. Extraneus autem quilibet inſtituens poteſt
relinquere tutorem ⁊ confirmabitur cum inquiſitione. l. tutores
ff. de confir. tu. vbi patet quod iudex nunq̄ꝫ debet confirmare niſi
12 primo pronunciet illum tutorem eſſe idoneum. quod nota. † Iteꝫ
quero an datus in teſtamento non ſolenni teneatur petere ſe con
firmari: alias tenetur de periculo adminiſtrationis deſerte. l. ſi ti
bi. C. de teſta. tu. dic quod non tenetur hoc petere. l. j. ⁊. ij. C. de con
fir. tu. ⁊ iudex interim poteſt prouidere de alio tutore. l. ſi vt pro
ponis. C. de cōfir. tu. Quid autem ſi tutor ſe confirmari petat ⁊ iu
dex negligat an poterit adminiſtrare ſine alia adminiſtratione.
bar. videtur innuere ꝙ ſic. in. l. qui a patre. ff. de confir. tuto. argu.
13 c. j. de ſup. nega. prela. ¶ † Item no. in verſi. cum inter. quod tutor
poteſt dari ei qui eſt in vtero duobus concurrentibus. ſ. q2 eſt na
ſciturus in ptāte teſtatoris: item q2 eſt ei ſuus heres. i. quod obti-
neat primum locum ⁊ non precedat eum alius in cuius ſit pote-
ſtate recaſurus: vt hic. ⁊. l. j. §. j. ff. de teſta. tu. ⁊ hec dicere habeatur
pro nato notat fictionem eundem effectum cum veritate produ-
centem. quod facit ſi ſtatutum diſponit quod aliqui habeantur
pro ciuibus: intelligitur quo ad eorum commodum vt hic cum
gl. de quo per Bar. in. l. ſi is pro emp. in. iij. q. prin. ff. de vſucap. Et
attende quia licet detur tutor ei qui eſt in vtero non tamen datur
ventri: ſed curator: vt gloſſ. in rubrica. ff. de tut. ⁊ cura. cuius cure
officium finitur poſthumo nato. l. j. §. tam diu. §. de ven. in poſſeſ.
mit. Et qua conueniatur actione de eo quod geſſit ante eius nati-
uitatem. dic vt in. l. cū pater. ff. de ne. ge. ⁊ in tutore dato ei qui eſt
in ventre eſt ꝯ curatorē datū ventri: q2 tutela non ſumit vires niſi
poſtq̄ꝫ productus in rerū natura: ſed curator tunc perdit vires per
d. §. tandiu.

¶ Qui dari tutores teſtamento poſſunt. Rubrica.

1 ☞ Filiuſfamilias tutor eſſe poteſt.
2 Pater qualiter pro filio officium publicum ſuſcipiente teneatur.
3 Propinqui proximiores coguntur teſtamēto mulieris cōſentire.
4 Promouens inhabilem ad actum ſibi interdictum dicitur eo di
ſpenſare.

Seruus

5 Seruus alienus poteſt tutoꝛ dari.
6 Minoꝛ vigintiquinqʒ annis tutoꝛ dari poteſt.
7 Bannitus reſtitui dicitur ſi in teſtamento tutoꝛ detur.
8 Tutoꝛ ad tempus ⁊ ſub conditione poteſt dari a teſtatoꝛe.
9 Tutoꝛ certe rei vel cauſe dari poteſt quandoqʒ.
10 Filioꝛum nomine qui veniant ⁊ qui liberoꝛum.
11 Nepotes quando filioꝛum appellatione veniant.
12 Poſthumi quando filioꝛum nomine veniant.

Dari autem tuto. ¶ Diuidit in ſex ptes. Pꝛi
mo ponit de filiofa. an poſſit dari tutoꝛ. Scđo
ibi: furioſus. tractat de furioſo vel minoꝛe. Ter
tio ibi: ſed ⁊ ſeruꝰ. Quarto ibi: ad certū. declarat
an tutoꝛ poſſit dari ad tps. Quinto ibi: certe. de
clarat an poſſit dari certe rei vel cauſe. Sexto ibi: ſi quis filiabus.
declarat an appellatione filioꝝ contineant̃ poſthumi: ⁊ an conti
neantur nepotes vſqʒ in infinitū. Et hoc intēdit: etiā filiuſfa. pōt
dari tutoꝛ: ſimiliter ⁊ ſeruus pꝛopꝛius cū libertate quā per legem
conſequunt̃ ſi nō detur. ⁊ erroꝛ vitiat dationē tunc factā de ſeruo
pꝛopꝛio. Et ſimiliter datio facta ſub hac cōditione cum liber erit
que cōditio non vitiat in ſeruo alieno. Itē furioſus ⁊ minoꝛ. xxv.
annis pōt dari tutoꝛ in teſtamēto: ⁊ tūc erit tutoꝛ cū erit factꝰ ſane
1 mētis ⁊ maioꝛ. xxv. annis. h. d. vſqʒ ad. §. ad certū. ¶ † No. ex pꝛin
cipio cum gl. ſup verbo filius. qđ patria poteſtas nō impedit qn
filiuſfa. poſſit eſſe tutoꝛ: ⁊ eſt ratio: qꝛ tutela eſt munus publicum
⁊ in his que ſunt publici iuris patria poteſtas nō curat̃. l. filiuſfa
mi. de his qui ſunt ſui iuris vel alie. ff. adeo qđ filius magr̃atus et
publica pſona exiſtēs pōt ius dicere in patrē in cuius eſt poteſta
te. l. ille a quo. §. fi. cū. l. ſeq. ff. ad treb. Ex quo ſequitur qđ in cauſis
tutelaribꝰ filiuſfa. pōt eſſe in iudicio ſine ꝯſenſu patris vt tenet gl.
in. l. cū non ſolū. §. neceſſitatē. C. de bo. que libe. ⁊ idē in alijs cauſis
publicis. lʒ glo. videat̃ ſentire contrariū ⁊ male in. d. §. neceſſitatē.
ſed Bar. ibi ⁊. d. l. filius. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Nec ob.
pꝛedictis qđ teſtificatio eſt publici iuris. l. iij. ff. de teſt. ⁊ tamē attē
2 ditur patria poteſtas. † Et qualiter pater teneatur pꝛo filio ſuſci
piente officiū publicū. dic ſi eſt officiū publicū autoꝛitate ⁊ vtilita
te: tunc fauoꝛe rei publice eoipſo qđ pater ſcit ⁊ nō cōtradicit tene
tur inſolidū reipublice. ſed pꝛiuato tenetur de peculio. Si aūt eſt
officium publicū autoꝛitate ſed vtilitate pꝛiuatum vt tutela: tunc
in tutela teſtamētaria licet pater expꝛeſſe cōſentiret non tenet̃ niſi
de peculio. Sed in datiua ſi pater expꝛeſſe cōſentit tenet̃ inſolidū.
alˀs ſolū de peculio. de quo per glo. l. ij. ff. de admi. tut. ⁊ per Bart.
l. ⁊ filius. ff. de tuto. Et ratio differētie inter teſtamentarium ⁊ da
tiuum eſt: qꝛ in datiuo pōt cogi cauere pꝛo filio tutoꝛe. l. fi. §. fi. ff.
de ſuſpec. tu. ⁊. l. ſi quis inter tres. §. imperatoꝛ. ff. de excu. tu. Mo
do eſt regule qđ vbicūqʒ pater cogit̃ cōſentire ⁊ ſe obligare ibi ſim
pliciter conſentiēdo ſe obligat. vt. d. §. fi. ⁊. §. Imperatoꝛ. qđ ſecus
eſt in teſtamentaria in qua non cogit̃ pater conſentire nec ſe obli
gare. ideo eius pꝛeſentia ſciētia ⁊ cōſenſus nō obligāt eum inſoli
dum. ideo quādo celebrās ꝯtractū cū filiofa. in his in quibꝰ pater
non poſſet cogi cōſentire lʒ dicat̃ in inſtrumēto patre pꝛeſente ⁊ cō
ſentiēte nō per hoc pater obligat̃ niſi dicat̃ ⁊ obligāte ſe. per. l. lu
cius titius. ff. de admi. tuto. ⁊ ibi per Bar. ſecus in his quibꝰ pa
ter poſſet cogi cōſentire ⁊ obligare. de quo per Bart. in. l. ſi cū do
3 tem. §. trāſgrediātur. ff. ſolu. ma. † Similiter ſi ſtatutū dicat qđ mu
lier non poſſit teſtari ſine conſenſu pꝛopinquoꝝ pꝛoximioꝛum: ⁊
pꝛopinqui nolunt cōſentire vt ſucceſſio perueniat ad eos cogunt̃
officio iudicis conſentire per. l. ſi intra tres. §. imperatoꝛ. ff. de ex
cu. tuto. ⁊ ibi per Bal. ¶ Item no. hic qđ ſeruus nō poteſt eſſe tu
toꝛ niſi pꝛius efficiatur liber. requiritur em̄ qđ libertas pꝛecedat
tutelam: vt ſic tutela reperiat perſonam habilem. Et ideo in his
caſibus opoꝛtet intellectum iuris ſemper pꝛecedere requirentem
habilitatem perſone. ſ. titu. j. §. j. ibi in capite libero. vnde ex iniū
ctione tutele ſeruo pꝛopꝛio inſurgit ex tacita legis diſpoſitione di
4 cta libertas que eſt habilitas ad dictam tutelam. † Ex quo ſequi
tur qđ pꝛomouēs vel aſſumens aliquem inhabilem ad actum vel
miniſterium ſibi interdictum videtur diſpenſare cum eo: et eum
habilitare. l. quidam cōſulebant. in fi. ff. de re iudi. de quo per In
no. in. c. veniens. de filijs pꝛeſbyteroꝛum. Ex pꝛedictis etiaʒ patet
qđ tātum operat̃ tacitū quā expꝛeſſum quādo tacitum ineſt ipſo
iure: vt in. l. ſi in diem. §. ſeruo. ⁊. l. nonnunquā. ff. de cōdi. ⁊ demō.
Sepe tamen plus operatur tacitum quā expꝛeſſum. l. actus legiti
mi. ff. de le. j. ¶ Tertio no. in. §. plane. qđ erroꝛ in qualitate ſeu cō
ditione perſone tutoꝛis impedit dationē tutoꝛum etiā ſi ſit erroꝛ
in re pꝛopꝛia nouiter obuenta in qua toleratur ignoꝛantia vt dixi
ſ. qui manumittere poſ. §. in fraudem. Et patet hic qđ erroꝛ in cō
ditione perſone ſubſtantiali ad actum vitiat ipſum actum. nam
erroꝛ libertate tutoꝝ vitiat tutelā: vt hic: ſimiliter ⁊ erroꝛ in ſpe
cie cōtractus impedit cōtractū. l. ſi eo. ff. ſi cer. peta. ſimiliter erroꝛ
in dominio impedit tranſlationem dominij. l. iij. §. ſubtilius. ff. de
condi. ob cau. Et de hoc. ſ. an ⁊ quando erroꝛ impediat. dic plene
5 per Bar. in. l. j. ff. de offi. pꝛocu. ceſa. Itē ptʒ in ver. ſeruus ſ. qđ ſer
uus alienus pōt dari tutoꝛ non ſolū cum liber erit: ſed etiā ſimpli
citer. ⁊ tunc intelligitur qđ heres illum redimat ⁊ manumittat ⁊
poſtea ſit tutoꝛ: vt hic ⁊ in glo. in ver. datur ⁊ in iuribus in ea alle
gatis. Seruus aūt pꝛopꝛius non pōt dari tutoꝛ ſub conditione cū
liber erit: qꝛ in poteſtate teſtatoꝛis eſt ſtatim eum liberum facere.
⁊ ſic expꝛeſſio huius conditionis vitiat. qua non expꝛeſſa non im
peditur libertas ⁊ tutela. vt. ſ. in ver. ſed ſeruus. ⁊. l. actus legiti
mi. de reg. iur. Et adde per Bart. in. l. ſi hereditas. §. ſeruus. ff. de
6 teſt. tute. vbi ponit qn̄ valeat datio tutele de ſeruo facta. ¶ † Item
not. in. §. furioſus. qđ minoꝛ. xxv. annis pōt dari tutoꝛ ⁊ tunc erit
cum factus erit maioꝛ: ⁊ furioſus dari poteſt tutoꝛ: ſed tunc erit
cum factus erit ſane mentis. ⁊ interim dabitur tutoꝛ datiuus a
pꝛincipe: non autem legitimus. l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſt.
tute. ⁊ ſic interim dabit̃ tutoꝛ a iudice ſub tacita cōditione que de
ſe intelligitur: ſed ſub expꝛeſſa nō poſſet. vt dicit glo. in. l. tanta. §.
conditione. ff. de tuto. ⁊. j. de auto. tuto. ver. ⁊ ſi teſtamentū. poteſt
etiā furioſus habēs dilucida interualla eſſe iudex: licet nō arbiter
vt no. glo. in. l. cum furioſus. ff. de iudi. ⁊ ſic patet qđ inhabilis da
tus tutoꝛ intelligitur quod erit tutoꝛ quando factus erit habilis.
7 † Et ideo bannitus datus tutoꝛ intelligitur cum erit reſtitutus
ar. huius tex. ⁊. l. ſi hereditas. §. ſi furioſus. ff. de teſta. tu. Et ſic pa
tet in illo. §. qđ nō inſpicitur tps quo actus geritur: ſed tēpus quo
effectus conſumitur. Et hoc facit ſi ſtatutum dicit qđ quicūqʒ hic
fuerit poteſtas vel capitaneus non poſſit habere officium vſqʒ ad
x. annos. qđ ante finitos. x. annos eligat̃ ad inchoandū poſt. x. qđ
vacat electio. arg. huius tex. ⁊. l. quero. §. lucius. ff. de teſta. tute. et
iſtud determinat Bald.

8 **Ad certum tempus.** † Tutoꝛ pōt dari a teſta
toꝛe ad tps ex tēpoꝛe et
ſub cōditione ⁊ ante ⁊ poſt heredis inſtitutionē vt hic. ſecus aūt
in iudice qui nō pōt dari in diē vel ſub cōditione. ⁊ ſi det̃ vitiatur
datio. l. muto. §. ſub cōditione. ff. de tu. qꝛ actus legitimi non reci
piunt diem vel cōditionē. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. Item tu
toꝛ non pōt dari rei certe vel cauſe certe nec ſimiliter ſoli perſone
deductis rebꝰ. l. certarū. ff. de teſta. tu. qꝛ tutoꝛ datur pꝛincipaliter
perſone: ſecundario rebꝰ: ſed curatoꝛ econtra vt hic in gloſ. ſuper
verbo perſone. ſed bene poteſt dari vniuerſitati rerū. ſ. rebus itali
cis vel affricanis: vel rebꝰ que ſunt in vna villa. ar. l. ſi. tamen. ff. de
teſta. tu. ⁊ ibi per Bart. nam tutoꝛ datus ſimpliciter intelligitur
etiam datus rebus: ⁊ etiam que ſunt in aliena iuriſditione. ſed ab
eoꝛum adminiſtratione pōt ſe excuſare infra quinquaginta dies
non poſtea. ſed poſtea pōt petere ſibi adiūgi curatoꝛes ſeu coad
9 iutoꝛes adminiſtrādi: vt. l. teſtamento. C. de excu. tu. † Et adde qđ
licet regulariter tutoꝛ non poſſit dari ad certam litem vt hic. ⁊. l.
qꝛ per ſe. ff. de teſta. tu. tamē quādoqʒ ex ſpeciali cauſa pōt dari cer
te rei vel cauſe: puta ad adeundam hereditatē. nam tunc cum nō
ſufficiat autoꝛitas curatoꝛis ad adeūdam hereditatē. l. cum vna.
§. tutoꝛ. ff. de ap. datur tutoꝛ attilianus: qꝛ pupillus nō pōt adire
hereditatem ſine tutoꝛis autoꝛitate: vt. j. de aut. tu. §. neqʒ. ⁊ tuto
ris datio non confirmat̃ ſicut nec alia legatā regulariter niſi adea
tur hereditas. l. nemo hereditatis. ff. de teſta. tu. ⁊ ideo datur tu
toꝛ ad adeundam hereditatē cuius officium finitur adita heredi
tate ⁊ ſic ſuperueniēte tutoꝛe teſtamentario. de quo per Bart. in
dicta. l. nemo. ⁊. l. hereditas. eo. titu.

10 **Si quis filiabus.** † Appellatione filioꝝ cōtinen
tur poſthumi: ſed nō nepotes
ſed appellatione liberoꝛum vel poſthumoꝝ bene continentur ne
potes. h. d. vſqʒ ad finē. Et no. glo. ſuper verbo appellant̃. qđ ex cō
ſuetudine ſiue vſu cōmuni loquendi appellatione filij non conti
nētur nepotes. ſed ex pꝛopꝛia vocabuli ſignificatione ſic: cū filius
11 dicatur a filos qđ eſt amoꝛ: qui amoꝛ etiam cadit in nepotē. † De
hoc an ⁊ quando appellatione filioꝝ contineantur nepotes ſiue
pꝛoferantur a teſtatoꝛe: ſiue a lege: ſiue a contrahente: ſiue in ſcri
ptis: ⁊ eo caſu quo continētur an hoc ſit ex pꝛopꝛia ſignificatione
vel ex interpꝛetatione extēſiua. dic plene per Bar. in. l. liberoꝛum.
ff. de ver. ſigni. Et adde qđ talis varietas inter filios ⁊ liberos nō
cadit in idiotam: qꝛ cum neſciat nec vulgare neſciret dicere libe
ros ſcđm gloſ. in. l. qđ ſi nepotes. ff. de teſt. tu. ſed ſi ſcriberet nota
rius liberos intelligeretur ſcđm ſignificationē. l. qꝛ pꝛeſumitur no
tarium ſcripſiſſe ſcđm mentē teſtatoꝛis not. in. l. j. C. de vſuris. ⁊. l.
ſeium. ff. de verbo. obligatio. Sed conſilium eſt que nō poſſunt ex
pꝛimi literaliter ſcribantur vulgariter. l. j. ff. de excuſa. tuto. ⁊. l. lu
12 cius titius. ff. de libe. ¶ † Adde qđ licet in tutela appellatiōe filio
rum contineantur poſthumi. vt hic. ⁊. l. ſi quis filiabus. ff. de teſta
mentaria tutela. tamen in legatis ſecus eſt in quibus legatum fa
ctum filiabus non extenditur ad poſthumos niſi ex aliquo indi
cio et pꝛeſumptione appareat de mente teſtatoꝛis volentis com
pꝛehendi poſthumas. vt ſi in pꝛima parte teſtamēti feciſſet mētio
nem de poſthumis. l. qui filiabus. ff. de lega. j. nam ambiguum ver
bum poſitum in vna parte teſtamenti verificat̃ per pꝛecedētia vel
ſubſequētia in teſtamēto poſita. l. ſi ſeruus pluriū. §. fi. ff. de lega. j.
Ex quo infertur qđ quādo legatario datur particula ſeu clauſula

ſui legati debet etiam dari pars teſtamenti per quam declaretur
verbum ambiguum in ſuo legato poſitum. ſcḋm Bar. in. d. l. qui
filiabus. ⁊ ibi vide per eum ad differentiam diuerſitatis quare
poſthumi cōtineantur appellatione filiorum in tutelis ⁊ legatis.

¶ De legitima agnatorum tutela. Rubrica.

1 Tutores legitimi vocantur teſtamentariis ceſſantibus.
2 Tutela legitima quadruplex reperitur.
3 Tutores legitimi quando ad adminiſtrandum accedere poſſint.
4 Tutor ante inuentarium confectum adminiſtrare poteſt.
5 Res que dicantur tempore periture.
6 Cognatio genus dicitur agnatos includens ⁊ cognatos.
7 Filius patris familiam ſequitur.
8 Mori ſeu abinteſtato decedere circa que quis dicatur.
9 Jus agnationis diminutione capitis tollitur.
10 Agnationis ius per capitis diminutationem committatur.

Quibus autem. ¶ In duobus p̄cedētibus titulis
tractauit de tutoribus teſtamentariis: modo in
hoc titulo tractat de legitimis. ⁊ diuidit in qua
tuor partes. Primo declarat qui dicantur tuto
res legitimi. Secundo ibi: quid autem. declarat
qui ſunt agnati ⁊ cognati. Tertio ibi qḋ autem. quando dicatur
deficere teſtamentaria tutela ⁊ ſic ſit locus legitime. Quarto ibi:
ſed agnationis declarat qualiter tollatur ius agnationis: ⁊ per
1 ꝯſequens ceſſat tutela legitima. ⁊ hoc intendit. † Ceſſantibus teſta
mentariis tutoribus vocantur legitimi qui ſunt agnati qui deſcē
dunt per virilem ſexum cognati autem per femineū ſexum. Et di
citur ceſſare teſtamentarius quando pater non prouidit de tuto
re facto vel non de facto vel annullato teſtamento vel ſi prouidit
non habuit effectum: vt qꝛ tutor mortuus eſt viuo teſtatore ⁊ ius
agnationis tollitur per capitis diminutionem. ius vero cogna
tionis non. h. d. vſqꝫ ad fi. hodie autem cū pariter vocentur agna
ti ⁊ cognati ad ſucceſſionem pariter vocantur ad tutelam. vt in
auten. ſicut. C. eo. ⁊ in glo. fi. hic poſita. Et intellige quod cognati
demum vocabantur deficientibus agnatis vt dicit gloſ. in titu. ſ.
2 §. qḋ autem. in glo. in ver. cognationes. † Et pro intellectu huius
tituli p̄mitte ꝙ quadruplex eſt tutela legitima. ⁊ ſic ſunt hic qua
tuor tituli qui tractant de tutela legitima. Quedam defertur ex
verbis ⁊ mente legis. xii. tabularum. vt illa que defertur agnatis
qui preſcribantur in ſucceſſione ⁊ per conſequens in tutela: quia
tutela eſt redacta ad ſimilitudinem ſucceſſionis vt ad quem ſpe
ctat ſucceſſio ⁊ tutela. l. iii. ver. ⁊ hic apparet. ff. de le. tute. ⁊ de iſta
loquitur hic titu. Quedam eſt que defertur ex mente. l. xii. tabu
larum. non ex verbis: vt illa que defertur patrono ad quē ſpectat
ſucceſſio liberti ex verbis ⁊ non ex mente legis duodecim tabu
larum ⁊ per conſequens defertur ei tutela que defertur ad ſimili
tudinem hereditatis: vt. ſ. dixi. ⁊ de iſta loquitur titu. j. de legiti
ma patro. tutela. Tertia eſt legitima tutela non ex verbis nec ex
mente. l. xii. tabularum: ſed extenſione iuriſconſulti propter idem
ptitatem rationis vt in tutela filii emancipati que defertur ei qui
non vocabatur ad ſucceſſionem filii emancipati. per. l. xii. tabula
rum ſed per illa iura fuit vocatus ad ſucceſſionē. ⁊ per cōſequēs
ad tutelam ⁊ de iſta loquitur ti. j. de le. pa. tu Quarta eſt tutela le
gitima non ex verbis nec ex mēte nec ex identitate rationis. l. xii.
tabularum vt eſt tutela filii in poteſtate retenti: que defertur filio
vel fratri emancipato vel econuerſo non ex verbis: mente vel ra
tione. l. xii. tab. que nullo modo vocabat eum ad ſucceſſionem ſed
ſolum propter charitatem ⁊ fiduciam vocabatur ad tutelam: qꝛ
multum confidebat ⁊ frater ideo vocatur tutela fiduciaria. ⁊ de
iſta loquitur titulus. j. de fidu. tu. Sed cum hodie emancipatus
vocet̃ ad ſucceſſionē patris ⁊ fratris. l. meminimꝰ. C. de legi. here.
⁊ hodie ꝑ minimā capitis diminutionē ideſt ꝑ emācipationē nō tol
litur ius agnationis: vt tenet Azo in ſum. in. l. frater. C. eo. pōt dici
tutela legitima ex lege noua. ⁊ ita appellatur in. l. fin. C. eo. Et hec
3 omnia vide per Bar. in. l. iii. §. fi. ff. eo. † Illi tamen tutores legiti
mi q̄uis vocent̃ ad tutelam per legem non poſſunt tamen accede
re ad adminiſtrationem niſi quinqꝫ precedentibus. Primo qḋ
accipiat res cum decreto iudicis ſeu ſibi decernatur adminiſtra
tio per decretum iudicis qḋ habet locū in omni tutore preterq̄
teſtamentario quando foret ſibi remiſſum per teſtatorem. ⁊ iſtud
decretum interpoſitum a iudice ſub cuius iuriſditione eſt pupil
lus extenditur ⁊ porrigit effectum ſuum etiam ad res alterius ter
ritorii non habentis condictionē. l. magis puto. §. illud. ff. de re.
go. Et quando interponitur hoc decretum cōcedens adminiſtra
tionē debent citari alii cōtutores legitimi vel datiui ſi qui ſunt.
maxime ſi eiſdē negaretur adminiſtratio. l. iii. §. fi. ff. de admini.
tuto. Secundo requiritur ꝙ faciat inuentarium niſi ſit tutor te
ſtamentarius cui ſit per teſtatorem remiſſum. l. tutor. §. qui reper
torium. ff. de admi. tut. ⁊ l. fi. C. arbi. tute. Tertio requiritur quod
iuret vtilia facere ⁊ inutilia euitare. vt in aut. vt hi qui obli g. res
mi. §. fi. Quarto reqrit̃ ꝙ ſatiſdet lꝫ nō teſtamētariꝰ vel datꝰ a iu
dice maiore quibꝰ regulariter ſatiſdatio remittit̃. j. de ſatiſda. tu.
§. j. Quinto requirit̃ qḋ ſpāliter iuret pupillū nō dimittere inde
fenſum. l. fi. §. defenſionē. C. de admini. tu. Supradictis tn̄ quinqꝫ
nō interuenientibus poſſet tutor ad cōmodū pupilli adminiſtrare
⁊ alienare tpe peritura q̄ dilatiōē nō accipiūt. d. l. tutor. q reperto
riū. circa principiū. ⁊. l. fi. in fi. C. de admi. tuto. ⁊ ꝑ Bar. in. d. l. le
4 gitimos † Adde ad hoc qḋ ſupra dictū eſt ꝙ tutor ante admini
ſtrationē decretā ⁊ inuētarii ꝯfectionē pōt adminiſtrare vēdere
⁊ alienare tpe ꝑitura. nā ꝓhibitio quātūcūqꝫ generalis dꝫ reſtri
gi ⁊ limitari ⁊ locū hr̃e in rebus q̄ ſeruādo ſeruari pn̄t. nō aūt in
rebus in qbus īminet corruptiōis ꝑiculū ī qbus licitū ē generalē
ꝓhibitionē ⁊ mādatū teſtatoris ꝯtēnere ꝑ text. in. l. qdā decedēs.
§. vſqꝫ adeo. ff. de admi. tut. Et quo ſeqtur ꝙ ſi iudex p̄cipit ꝯcēto
petitiōe hereditatis vt nihil debeat alienare de bonis hereditatis
ſub certa pena: tn̄ poterit alienare res hereditarias tpe ꝑituras
ꝑ dcm̄. §. vſqꝫ adeo. ⁊. l. diuus. ff. de pe. here. Et quo infert̃ ꝙ in his
que ſunt tpe ꝑitura nō tenet̃ tutor expectare tēpus in quo res vi
riliter magis valerēt ⁊ ſic nō tenet̃ ſeruare vinū vel frumētū pupil
lare ad tēpus cariſtie. l. lex q̄ tutores. C. de admi. tu. Quinimo in
iſtis rebꝰ tpe ꝑituris qlibet geſtor vel tutor dr̄ habere adminiſtra
tiōē īſolidū: dūtn̄ nō nimis feſtināter expediat ſine alio vt dixi
5 ꝑ tex. in. l. tutor. in. §. ſi tutor. ff. de admi. tu. † Que aūt dicāt̃ res tpe
ꝑiture q̄ ſeruādo ſeruari nō pn̄t. ſentit gl. ꝙ ſunt ille q̄ triēnio ſer
uari nō pn̄t in. l. vnica. C. ſi aduerſus vſuca. ⁊. l. fi. C. in q. cau. reſti.
nō eſt neceſ. Dicit tn̄ Bar. ꝙ tutores ⁊ officiales publici quibꝰ de
ſignata ⁊ ſcripta fiūt ſuppletilia ꝓbāt illa ꝯſumpta ꝓbādo ꝙ eſt
tātū tp̄s ꝙ viſilr debēt eē deſtructa ⁊ ꝯſumpta ſm̄ Barto. in. l. qḋ
6 ad tp̄s. C. de murilegu. li. xi. ¶ † Itē no. in. §. ſunt aūt agnati. cū gl.
ſup ver. cognati. ꝙ cognatio eſt genus comprehendens agnatos
⁊ cognatos: ſed in ſpecie non qui ſunt agnati ⁊ cognati qꝛ agnati
ſunt deſcendentes per maſculinum ⁊ cognati ꝑ femineū: etiā ſi
maſculꝰ interueniat vt hic in gl. ſup v̄. agnati qḋ no. ꝓpter ſtatu
ta italie q̄ cōiter p̄ferūt agnatos cognatis in ſucceſſione. nā eodē
mō preferent̃ in tutela q̄ defert̃ ad ſimilitudinem ſucceſſiōis. vt. ſ.
dixi. ⁊ Bar. i. l. j. ff. e. ſꝫ de iure cōi nouiſſimo vocant̃ pariter agnati
⁊ cognati in ſucceſſiōe: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ī tutela. vt ī aut. de heredi. q̄ ab in
te. defe. §. ex illis. coll. ix. ⁊ in aut. ſꝫ. C. eo. ⁊ hoc ī gl. fi. ī fi. ⁊. j. ti. pri.
in gl. ⁊ ꝑ iſtū tex. in. §. ceterū. j. de le. agna. ſucceſſi. Nota ſunt iſta
ſtatuta ītalie ⁊ ſtatutū eoꝝ ꝙ cōſideratio q̄ fuit in. l. xii. tabulaꝝ.
⁊ medie iuris prudentie: ⁊ ſm̄ ius ciuile ⁊ p̄torium: que iura ſimili
ter p̄tulerunt agnatos cognatis. d. §. ꝑ cōtrariū. ⁊. l. j. in princip.
ff. ſi ta. teſta. nulle exta. ex eo: qꝛ per agnatos maſculos familiarū
dignitas conſeruatur. l. j. §. penul. ver. publice enim intereſt. ff. de
ven. inſpi. Statutū igitur tudertinum quod prefert agnatos co
gnatis ⁊ ſubditur ꝙ ſuccedat mater fratri defuncti niſi ſuperſit
frater defuncti de fratre vtrinqꝫ vel ſaltim ex parte patris coniū
cto non autem de vterino tantum intelligi dꝫ vt ſeruetur mens ⁊
intentio ſtatuti preferentis maſculinam ꝓlem ꝑ iura preallega. ⁊
hoc cōſulit Angel. in ſuo conſilio qḋ incipit ſtatuta tudertine ⁊c.
7 ¶ † Itē no. ibi familiā ſequunt̃. ꝙ filius ſequitur familiā patris et
non matris ex quo vr̃ decidi ſi ſtatutū vult ꝙ qs teneat̃ pro deli
cto vel dāno dato ab aliis de familia ſua qḋ non tenebitur auus
pro damno nepotis ex filia nec mater pro filio. ¶ Et adde quod
no. per doc. in. l. fi. C. de v̄bo. ſigni. ⁊ per Bar. in. l. j. §. familie. ff. de
8 public. ¶ † Item no. in. §. ꝙ aūt. qḋ abinteſtato dicitur quis mo
ri etiam quo ad ſingularē rē: cām: ſiue ſpēm de qua non prouidit
in teſtamento: vel ꝓuidit ſed nō habuit effectum. ſꝫ in hereditate
diſpoſitio de ꝑte trahit ſecū totū de quo non eſt ꝓuiſum. l. prima
§. ſi ex fundo. ff. de heredibꝰ. inſti. Et videtur caſus hic eſſe. quod
quis poteſt decedere ꝓ parte teſtatus ⁊ pro parte inteſtatus qḋ
eſt contra regulam iuris ius noſtrum ⁊c. ⁊. j. de heredib. inſti. §.
non autem ſed hoc verum ab initio et regulariter quod non po
teſt decedere pro parte teſtatus ⁊ pro parte inteſtatus: vt dictis
iuribus. ſed ex poſtfacto poteſt bene. l. nam ⁊ ſi parentis. ff. de inof
fi. teſta Fallit autem in milite qui poteſt decedere pro parte teſta
tus. l. ſi miles vinum. ff. de teſtamen. mili. Item in pupillo arroga
to ſecundum aliquos cui datus eſt ſubſtitutus a patre arrogato
ri ⁊ nō a patre naturali: vt no. in. l. ſi arrogtor. ff. de adoptio. Itē
fallit in filio teſtante ad pias cauſas qui poteſt a principio decede
re pro parte teſtatus: ⁊ pro parte inteſtatus. Et ideo poteſt inſti
tui ſolum in tertia parte ita qḋ plus petere non poſſit nec reduce
tur res ad cauſam inteſtati prout alias fieret in teſtante ad non
pias cauſas ſecundum Bar. in. l. j. C. de ſac. ſan. eccle. in. v. q. prin
cipali in verſicu. quinto quero. ⁊ lege quoties. §. ſi duo. ff. de here
6 di. inſtitu. ¶ † Item nota. §. ſed agnationis quod ius agnatio
nis tollitur capitis diminutione maxima media ⁊ minima. de
quibus dicetur. j. titu. primo ⁊ per conſequens tollitur ſucceſſio
⁊ tutela que deferebantur per legē. xii. tabu. Sed illa que defere
bantur ꝑ alia iura non tolluntur illa capitis diminutio minima
vt hic in gloſſa. ⁊ in lege tutelas. ff. de capitis diminatio. Sed
ius agnatiōis non tollitur minima cap. dimi licet maxima ⁊ me
dia ſic.

dia ſic.vt in ti.pxi.§.qđ aũt.⁊ eſt rõ vt hic in tex.qꝛ agnatio eſt iuris ciuilis:ideo põt tolli per capi.di.que ſimiliter eſt de iure ciuili: qꝛ vnũ ius ciuile põt tolli per aliud.l.nihil tam naturale.ff.de reg.iu. Sed quotieſcunqꝫ lex vel ſtatutum vtitur verbo naturali vt patre:matre:filio:ſorore ⁊c. tunc non attendimus diſpoſitionẽ iuris ciuilis vt intelligatur de legitimo ⁊ naturali:ſed attendimus ſolã naturalitatẽ vt ſic comprehendatur etiã filius tñ ⁊ ſpurius ⁊ etiã ſeruus.l.tutelas.ff.de capi.dimi.qꝛ naturaliter ſunt filij lꝫ de iure ciuili ſpurius non appellatur filius:vt in aut.ex cõplexu.C.de inceſt.nup.⁊ ſeruus pro nihilo reputatur.vt.l.ꝙ ait.ff.de regu.iur.⁊
10 per.Bar.in.l.j.ff.de accu.¶†Ex iſto.§.collige qđ ius agnationis per nullã cap.di.perimitur ſed bene commutatur per maximam ⁊ mediã capi.di.vt.ĩ.ti.j.§.qđ aũt.Sunt eñ iura ſanguinis iure naturali producta vt hic in fi.que iure ciuili vel pacto perimi nõ poſſunt.l.iura ſanguinis.ff.de regu.iur.⁊.l.ius agnationis.ff.de pac. ⁊ hoc verum quod nõ poſſunt tolli iura naturalia in ſuo toto eſſe: ſed in certis capitulis ſunt mutabilia:vt nota.in lege ius ciuile.ff. de iuſti.⁊ iure.⁊. š.de iure natu.§.fin.Eſt enim differentia inter perimere ⁊ commutare ſicut aliud tollere ⁊ aliud transferre.no. glo. in verbo tranſit.in.§.ſed ſi pater.š.quibus mo.ius pa.po.ſol.⁊ intellige hic quod ꝑ cap.di.tollitur tutela que deferebatur.l.xij.tab. non illa que ex legi.alijs nouis poſt illam legem emanatis. nec ẽt tollitur tutela teſtamentaria.l.tutelas.ff.de cap.di. minima capitis diminutio tutoris finiebaꝛ tutela etiam ſuſcepta:licet hodie ſecus.l.legitimos.§.fi.⁊ ibi glo.ff.eo.

¶De capitis diminutione. Rubrica.

1 ☞Capitis diminutio quid ſit ⁊ quotuplex.
2 Excommunicatus deportato equiparatur ⁊ interdicto.
3 Excommunicatus teſtamentum condere nequit.
4 Tabellio excommunicatus inſtrumentum conficere non poteſt.
5 Exceptio excommunicationis in quacunqꝫ parte iudicij poteſt excommunicatis opponi.
6 Excommunicatio eſt duplex.
7 Filius per emancipationem dicitur capite minutus.
8 Excommunicatum ſe fateꝛ ab excommunicatione abſolutionem petens.
9 Remotus ab officio non dicitur capite minutus ſed quãdoqꝫ infamis efficitur.
10 Capite non minuitur quis per dignitatis augmentum vel diminutionem.
11 Officium per artificium ⁊ per officium contrarium extinguitur.
12 Tutela magis idoneo de eodem gradu committetur.
13 Pater pro filijs ⁊ nepotibus ordinem ſucceſſiuo intelligi debet.

St autem capitis. ¶Hic titulus venit ad declarationẽ.§.ſꝫ agnationis.š.ti.j.Et diuiditur in quinqꝫ partes.Primo ponit diffinitionez cap. dimi.Secũdo ibi:eam diuiſionem.ſ.quotuplex ſit ca.dimi.Tertio ibi:maxĩa declarat mẽbra.Quarto ibi:ſeruus autem.duo dubia remouet.Quinto ibi:quod autez
1 limitat ⁊ declarat dictũ.§.ſed agnationis.vſqꝫ ad fin.¶†Nota ex prin.diffinitionẽ capi.di.adiũcta ſuppletione glo.⁊c.qđ cap.di.eſt prioris ſtatus cõmutatio facto hominis interueniente.¶Secũdo no.qđ triplex eſt cap.di.per quã perdũtur tria principalia bona q̃ habemus.ſ.libertas:ciuitas:⁊ familia.qđ dic vt in glo.j.ſuper verbo libertas.Et collige ex.§.minor.cũ glo.in verb.interdum.qđ interdictio igni ⁊ aque ⁊ deportatio excommunicatio equiparãtur: licet loco illius pene interdictionis aque ⁊ igni hodie ſuccedat de
2 portatio.l.iij.ff.ad.l.iij.ff.ad.l.iul.pec.†Et excõmunicatus equiparaꝛ eis:qꝛ cũ publicatio ⁊ nominatim excõicato nõ lꝫ participare: al's ſciẽter participãs incurrit excõmunicationẽ.in.c.cũ deſideres de ſen.excõ.⁊ ſicut deportatus perdit ea q̃ ſunt iuris ciuilis:vt nõ poſſit agere poſtulare nec in iudicio teſtificari:vt no.in lege quidẽ ff.de penis.ita etiã nec excõmunicatus:vt in.c.decernimus.de ſen.
3 excõ.in.vj.¶†Sed an excommunicatus poſſit teſtari ⁊c.procedit hic gloſſ.vt in hoc equiparetur deportato qui teſtari non poterit: vt in.d.l.quidem ſunt in.d.gloſ.⁊ dixi.š.qui.mo.ius pa.po.ſol.§. cum autem.de hoc fuerunt opiniones.Nam Archi.⁊ alij.in.c.pia de ecxep.in.vj.tenuerunt quod equiparatur in hoc deportato vt non poſſit teſtari.Sed Joan.an.in.c.decernimus.cõcludit quod poſſit teſtari niſi ſit excommunicatus pro hereſi vel pro vſuris: et eſt communis opi.quã ſequitur bal.in.lege fin.C.ſi a non compe.iu
4 di.¶†Item an tabellio excommunicatus poſſit facere inſtrumẽtum glo.concludit in.d.c.decernimus.qđ non:videlicet ſi eſt notorie excommunicatus ſecus ſi occulte vel etiam manifeſte ſed ꝓbari nõ poteſt.Itẽ an excõmunicatus poſſit eſſe ꝓcurator dic qđ non. vt in.c.poſt ceſſionem.de ꝓba.Itẽ an poſſit eſſe iudex.dic qđ nõ ſi fuit publice excõmunicatus.ſecus ſi occulte.vt in.c.ad ꝓbãdũ.de re iudi.⁊ ibi not.⁊ in.c.exceptionẽ.de excep.Itẽ an poſſit eſſe arbiter dic ſm gl.in.l.pedius.ff.de arbi.Itẽ an poſſit eſſe maior in regimine ciuitatis vel prior vel ancianus.dic qđ nõ vt in.c.fi.extra de
5 excep.¶†Et no.qđ hec exceptio põt oppõi excõicatis in quacũqꝫ ꝑte iudicij ⁊ etiã poſt ſñiam in executiõe: ⁊ põt nõ ſolũ ſemel:ſꝫ ẽt bis opponi in eadẽ cã ab eo qui opponit ⁊ non ꝓbauit:dꝫ tñ probari infra octo dies.alias iudex ꝓcedet in cã q̃nimo ſi nõ opponatur excõicatio: ⁊ iudex ſciat actorem publice excõmunicatũ:dꝫ euꝫ
6 ex officio repellere.⁊ hec ꝓbanꝛ in.c.pia.de excep.†Et attende qđ cũ duplex eſt excõicatio.ſ.maior q̃ idem eſt qđ anathema:que ſeparaꝛ a ſacramentis ⁊ a cõione fideliũ: ⁊ q̃ imponiꝛ ꝑ cõtumacia vel crimine:tam ab homine q̃ꝫ a canone.Sꝫ minor que ſeparat ſolũ a participatione ſacramẽtoꝝ:vt in eo q ſcienter participat cũ excõicato maiori excõicatione in locutione oſculo menſa ⁊ ſimilibus: nõ autẽ in crimine.vt dicit gl.in.c.conſtitutionẽ.de ſen.excõ.in.vj. ⁊.c.fi.e.ti.⁊ in.c.ſi quẽ.eo.ti.⁊ ibi gl.quid poſſit abſoluere ab iſtis excõicationibus.⁊ de vtraqꝫ ptꝫ in.q.iiij.c.engeltrudã.⁊ de excep. cũ a nobis.⁊ dꝫ opponẽs exprimere ſpeciẽ excõicationis:qꝛ maior excludit ab agẽdo minor nõ.vt dicit glo.in.d.c.pia.alias intellige
7 retur de maiori excom.d.c.ſi quem.¶†Tertio not.in.§.minima. ibi emãcipatus.qđ per emancipationem diciꝛ filius minui capite: ⁊ quodammodo videtur nouus homo effectus.adeo quod a prioribus obligationibus contractis ſub patria ꝑtãte liberatur de iure ciuili.Sed pretor plenus equitate videns contrahentes cum filijſfa.deceptos per capi.dimĩ.filij reſtituit inſolidum contra ipſuꝫ filium ad illam primeuam actionem vel in factũ.per.l.j.§.j.ff.e.qđ tamen pretor poſtea modificauit in ſex caſibus in quibus ſolum voluit teneri ⁊ exequi inquantum facere põt.qui caſus ponuntur in.l.ij.ff.qđ cum eo.ſ.cum filius eſt emãcipatus exheredatus a patris hereditate abſtẽtus:dignitatem adeptus:in adoptionem datus vel ex minima parte inſtitutus.de quo dic per Bar.ſuper rub. ff.qđ cum eo.⁊ licet filius nõ teneaꝛ niſi inquantum facere poteſt tñ põt cõtra eum porrigi libellus inſolidũ ⁊ debebit allegare beneficium ⁊ condemnabitur ſolũ inquantũ facere põt.per.l.patrem filio.ff.qđ cum eo.⁊ ibi per Bar.¶Quarto no.in.§.ſeruus.ibi nulluꝫ caput.qđ priuatio preſupponit habitũ vt hic.⁊.l.manumiſſio
8 nes.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊.l.decem.ff.de verbo.oblig.†Et ideo petẽs ſe abſolui ab excõmunicatione videꝛ fateri ſe fuiſſe excõicatũ niſi petat ſe abſolui ad cautelã.in.c.venerabilem.ver.ſunt enim.extra de elec.Fallit tamen in reo cui permiſſum eſt opponere contrarias exceptiones:qꝛ lꝫ neget debitum ⁊ in quãtum appareat dicit ſe ſoluiſſe.⁊ per hoc nõ videꝛ fateri.l.nõ vtiqꝫ.ff.de excep.licet ſecus ſit in teſte qui dum dicitur ſeruus dicit ſe manumiſſum.naꝫ videtur confiteri ſe ſeruum fuiſſe ⁊ in hoc ei ſtatur quantum ad eum repellendum: ⁊ videtur dicere ſe eſſe liberum.⁊ in hoc ei non ſtatur.vt in aut.ſi dicatur.C.de teſt.quia quo ad habilitatem perſone ipſiꝰ teſtis ⁊ ei non creditur:iudex debet aliter inueſtigare a vicinis et hominibus bone opinionis quam ſibi credere:vt vult gloſſ.magiſtralis in ver.inimicitie.in lege.iij.ff.de teſti.⁊ de hoc dic ꝑ bar. in.d.l.decem.de verbo.obliga.dixi.š.de libe.in princ.¶†Quinto
9 no.in.§.quibus autem.quod remotus ab officio ⁊ dignitate non dicitur capite minui.ſi tamen eſt remotus ⁊ condemnatus ꝓpter turpitudinem efficitur infamis adeo quod non poteſt eſſe iudex:
10 nec teſtis:nec aduocatus:vt hic in glo.⁊ in verb.conſtat.†Et collige ex hoc.§.quod per augmentum vel diminutionem dignitatis non dicitur quis capite minui.qđ facit ad queſtionem de eo q promiſit dare ſcacum matum cum pedona an obtineat vel perdat ſi dedit ſcacum matum cum pedona dña.videtur quod obtineat: quia dignitas ſuperueniens non mutat ſtatum:vt hic in gloſ.⁊.l. penul.ff.de ſena.⁊ hanc partem tenuerunt quidam per dicta iura Sed Richar.malum.Cy.Saly.tenent contrarium:quia pedona mutauit officium:quia alio modo proijcitur per tranſuerſum vbi
11 prius ibat recte.†⁊ ſicut officium extinguitur per artificium ita officium per contrarium officium.l.legatis.§.ex officio.ff.de legat. iij.⁊ ibi per bar.⁊ Salyce.⁊ Cyn.in.l.ij.C.de excu.tu.¶Sexto no. in.§.quod autem.quod per minimam capi.diminu.tollitur ſolũ agnatio non cognatio.š.titu.j.§.fin.ſed per maximam ⁊ mediam tollitur agnatio ⁊ cognatio ⁊ intelligitur:vt in glo.fi.in fin.š.ti. j.quod per maximam ⁊ mediam capi.dimi.tolluntur iura agnationis ⁊ cognationis quo ad ſucceſſionem ⁊ tutelam:vt hic in gl. ſuper verba cognationis:ipſa tamen conſanguinitas non tolliꝛ. l.iura ſanguinis.ff.de reg.iur.¶Septimo not.ibi nec manumiſſus quod a priuatione ad habitum impoſſibile eſt redire:vt hic in lege liber.ff.de ſta.ho.niſi priuatio fuerit de facto.š.de inge.§.fin. vel vbi primus ſtatus ⁊ habitus rei non fuit omnino extinctus:ſꝫ velatus ⁊ occupatus vt in littore maris per edificiũ:quo edificio dirupto remanet locus publicus:quia ceſſante impedimento ceſcat ⁊ priuatio.l.intantum.ff.de re.diui.cum res de facili redeat ad ſuam naturam.l.ſi vnus.§.pactus.ver.quod ⁊ in ſpecie.ff.de pa
12 ctis.¶†Octauo nota ex fine quod quando ſunt plures in eodem gradu omnes vocantur ad tutelam:magis idoneo vel idoneis tutela committitur ſub periculo tamen aliorum ⁊ tacita hypotheca bonorum ſuorum pro huiuſmodi adminiſtratione.vt in autẽ. ſicut.C.de.leg.tute.Item nota hic quod quando lex vocat agna

tos vel cognatos intelligit eos ſalua gradus prerogatiua. ſic etiã
in vocatis a ſtatuto ad ſucceſſionem alicuius decedentis abinte-
13 ſtato: intelligitur eos vocare ſalua gradus prerogatiua. † Et facit
ad queſtionẽ ſi pater emit rem pro filijs ⁊ nepotibus vt intelligat
ordine ſucceſſiuo. ⁊ ſic hec copula non diuidat in partes equales
regulariter ſicut facit vt. l. ſi quis titio. ff. de vſufru. accreſcẽdo. ſed
videtur pater ſtipulari filijs vt heredibus: vt in glo. not. in. l. ſi ti-
bi. §. pactus. ff. de pac. de quo per Bar. in. l. gallus. §. quadã ratio-
ne. ff. de lib. ⁊ poſthu. licet ſecus ſit in emphyteoſi eccleſie que trãſ-
it ad filios vt filios licet non ſint heredes. de quo per Bar. in. l. vt
iuſiurandum. §. ſi liberi. ff. de ope. lib. ⁊c.

¶ De legitima patronorum tutela. Rubrica.

1 ☞ Mens legis eſt verbis preferenda.
2 Propinquior in ſucceſſione propinquior eſſe debet in tutela ſu-
ſcipienda.
3 Femina tutrix eſſe nequit que tamen in ſucceſſione prior poteſt
venire.
4 Mens legis an ſit magis attendenda quam verba.
5 Verba legis vel ſtatuti in multis caſibus poſſunt deſeri.
6 Mens legis eiuſdem ratio dicitur.
7 Lex ex verbis ⁊ ratione ſicut homo ex anima ⁊ corpore conſiſtit.
8 Tutela onus eſt ⁊ non beneficium vel dignitas.

Ex eadem lege. xij. tabul.

¶ Hic tractat de legitima tutela que deferebat
nõ ex verbis legis. xij. tabu. ſed ex mẽte q̃r eo ipſo
qđ lex deferebat ſucceſſionẽ liberti patrono de-
fertur etiã ſibi tutela: vt dixi. ſ. de legi. agna. tu.
in prin. Qualiter ſuccedit libertus patrono vidiſti ꝑ gloſ. in ver.
patrono. ſ. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. noſtra autem. ¶ Nota primo
ibi atqꝫ ſi verbis. l. introducta eſſet qđ id qđ venit ex mẽte ⁊ inter-
pretatione legis vel ſtatuti dicit ſtatui partim ex lege ⁊ ex ipſo ſta
tuto: vt hic. ⁊. l. nominis ⁊ rei. §. verbũ ex lege. ff. de ver. ſig. ⁊ mens
ſtatuentis colligit ex prefationibus. l. j. ff. de orig. iur. ⁊. l. fi. ff. de he
re. inſti. ⁊ per Bar. in. l. ambitioſa. ff. de decre. ab ordi. fa. ⁊ ita cõ-
petit directa actio pro eo qđ prouenit ex mẽte. l. ſicut ex verbis. de
quo plene per glo. ⁊ Bar. in. l. curatoris. C. de neg. ge. licet ibi glo.
1 dicit aliter. imo qñ ſentẽtia ⁊ † mens legis eſt clara debet ſeruare
mẽtem ⁊ offendere verba ſeu recedere a verbis etiã in penalibus
⁊ in odioſis ſm gloſſ. in. c. ſi poſtq̃. extra de elec. lib. vj. q̃r lex nihil
aliud eſt quã mens legis. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure pat. alias
autẽ ſi non cõſtat de mente nõ eſt recedendũ a verbis leg. nõ aliter
ff. de leg. iij. l. proſperit. ff. qui ⁊ a quibus. ⁊ ideo cũ lex vel ſtatutũ
punit receptantẽ exbãnitũ: vel cõmodantẽ arma ad alterũ offen-
dendum debet attẽdere mentem. ſ. vt intelligatur de receptãte et
accõmodante ſciẽter ⁊ doloſe non ignorãter per. l. quicunqꝫ. C. de
ſer. fugi. ⁊ ibi per Saly. Similiter ſi preſciui ſtatutũ ⁊ ordinatum
eſſe qđ alienigene frumentũ nõ poteſt vendi minori precio decẽ et
anteq̃ eſſet notũ omnibus vendidi tibi magnã quãtitatẽ frumẽ-
ti multo minori ꝑcio teneor ad intereſſe: q̃r te nõ certioraui: ⁊ mẽ-
ti ſtatuentis fraudẽ feci: vt. l. ſi vina que in dolijs. in fine. ff. de vino
oleo tri. lega. de quo ꝑ Bar. in. l. cõtra legẽ. ff. de legi. ⁊ per Saly. l.
2 non dubium. C. de legi. ¶ † Scđo not. ibi. ⁊ tutele onus eſſe debet.
qđ propinquior in ſuccedẽdo eſt propinquior in tutelã accipiẽdo
vt hic. ⁊. l. iij. ff. de legi. tu. ⁊ aut. de here. que abinteſta. defer. §. ex
hoc. col. ix. ⁊ ſic vbi eſt emolumẽtum ibi ⁊ onus eſſe debet. fallit in
muliere ⁊ minore vt hic in gloſ. fi. ⁊ ideo ſi relinquit alicui legatũ
propter tutelaꝫ gerendã certe ſi recuſat onus tutele non habebit
emolumentũ legati. C. de lega. l. ab adminiſtratione. ⁊ ibi per Sa-
3 lyce. ¶ † Tertio no. ex fi. qđ femina qñqꝫ eſt prior in ſuccedendo: ⁊
tñ non poteſt eſſe tutrix. hic autem fallit in matre ⁊ auia que licet
ſint debitrices ⁊ creditrices preferuntur in legitima tutela omni-
bus legitimis ⁊ datiuis ⁊ debẽt renũciare ſecũdis nuptijs ⁊ velle-
iano ⁊ omniũ alij legum auxilio: vt in aut. vt li. matri et auie. per
totum. ⁊. C. quando mulier tu. offi. fungi. de quo per Bart. in. l. ſi
4 quis ſub cõditione. ff. de teſta. tu. † Adde ſupradictis an mens vel
verba legis ſint magis attendẽda. cõclude primo qđ vbi mens eſt
omnino dubia nõ eſt recedendũ a verbis. l. nõ aliter. ff. de lega. iij.
nam tunc quando nõ poteſt apparere de mente legis vel ſtatuti
verba quantũcunqꝫ dura ſunt ſeruanda. l. proſperit. ff. qui ⁊ a qui
bus. licet aliqui dicant qđ illa lex caret ſpiritu ⁊ eſt iniqua ſtatuẽ-
do qđ ſerui ignorantes ⁊ abſentes grauent adulterio dñe ſue. Se-
cundo cõclude qđ vbi mens eſt certa verbis omnino repugnans:
tunc ſi ſunt verba prolata ab homine neutrũ ſeruatur. l. ſi quis in
fundi vocabulo. ff. de leg. j. ⁊. l. in ambiguo. ff. de rebus dubijs. Si
autem ſunt prolata a lege: tunc ſi conſtat de mente per aliam ſcri-
pturam illã ſequitur alias ſtamus verbis vt dicit glo. ſ. in. l. non
dubium. C. de legi. Tertio cõclude qđ vbi mens diuerſificat a ver-
bis: q̃r ſe habet in plus vel minus quã verba: tunc ſi ſunt prolata
ab homine ſeruamus mentẽ. l. liberorũ. §. qđ tamen caſſius. de leg.
iij. ſi autem ſunt prolata a lege: tunc ſi mens ſe habet in minus: vt
eſt qđ quis non puniat indebite cũ verba ſint generalia: ⁊ tũc pre-
ualet mens ſi alibi ſit ſcripta vt in dicta glo. l. nõ dubium. ⁊ idẽ ſi
non ſit ſcripta dũmodo habeat rationẽ euidentẽ de qua cõſtet. vt
in caſibus in quibus quis facit fraudem legi qui notã. in. l. cõtra
legem. ff. de legi. Ex predictis patet qđ per ſtatutũ puniens faciẽ-
tem ſanguinẽ in palatio nõ puniret barbitonſor flebotomãs: q̃r
attendimus mentẽ que ſe habet hoc caſu in minus quã verba que
mens eſt de iniurioſe faciente. nã licet ſtatutũ nõ faciat mentionẽ
doli tñ debet intelligi ex qualitate facti ⁊ cõditione ꝑſone: vt vult
glo. in. l. fi. ff. qđ quiſqꝫ iuris. de quo ꝑ bar. in. l. j. §. ne autẽ. ff. ſi quis
5 te. li. eſſe iuſſus fu. † Et attende qđ in multis caſibus licitũ eſt rece
dere a verbis legis vel ſtatuti. primo ꝓpter iniquitatẽ inſurgentẽ
vt eſſet quãdo per verba. l. ſimpliciter ſumpta minus diſtãs habe
ret maiorẽ dilationem quã magis diſtans. Nã quotieſcũqꝫ ex ver-
bis. l. ſimpliciter intellectis prefertur iniquũ equo recedimus ab
his ⁊ ſtamus mẽti ⁊ rationi legis. tex. eſt in. l. ſcire oportet. §. aliud
verſi. erit igitur. ff. de excu. tut. dũ dicit. licet verba legis hunc ha-
beant intellectũ tamẽ mens legis latoris aliud vult. ff. de legi. l. in
ambigua. Secũdo ꝓpter rationẽ legi repugnãtem vt eſt ratio le-
gis permittẽtis viro accuſare vxorẽ de adulterio. que ratio repu-
gnat quãdo fuit leno vxoris. l. cum mulier. ff. ſolu. ma. ⁊ ideo dicit
glo. in. l. cũ tale. §. falſam. ff. de cõdi. ⁊ demon. qđ vbi ratio legis eſt
adeo coherẽs legi qđ ceſſante ea. l. ceſſat. l. adigere. §. quãuis. ff. de
iure pa. qđ declarat per Barto. in. l. demonſtratio. §. qđ autẽ. ff. de
condi. ⁊ demon. Tertio ꝓpter vſum loquẽdi proprie ſignificatio
ni verborũ repugnantẽ: vt eſt qđ appellatiõe librorum ex cõmuni
vſu loquendi cõprehendantur charte: nam ſtamus cõi vſu loquẽ-
di poſtpoſita ꝓpria ſignificatione verborũ dicta. l. librorũ. §. qđ tñ
caſſius. ff. de leg. iij. Et ideo cũ ex omnium vſu loquẽdi etiam pu
pillus dicatur mori abinteſtato mater excludetur vigore ſtatuti
dictãtis quod mater excludatur extantibus agnatis defuncti. l.
j. ff. de ſuis ⁊ legi. de quo communi vſu loquendi vtendi et intelli-
gendi dic plene per Barto. in. l. labeo. ff. de ſupel. lega. quinimo
verba quãdoqꝫ debẽt impropriari vt mens ſeruetur. l. titia. §. lu-
cius. de lega. ij. ⁊ hoc voluit gloſſ. hic nota. in. l. ⁊ puto. §. iulianus
ff. familie herciſcunde. ⁊ plus dicit Cy. ⁊ Bald. poſt eum in dicta
l. non dubium. C. de legi. quod propter rationem etiam non ſcri-
ptam poteſt deuiari ⁊ diſcedi a verbis legis: duntamen illa non
ſit naturalis: et naturaliter et communiter approbari poſſit per
quam rationem etiam. l. in contrarium diſponens mitigari po-
teſt dicta. l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excuſa. tuto. in cuius fide
ſufficit firmare ex ipſa naturali iuſtitia ⁊c. dicit Dy. in vltima re-
6 gula iuris. lib. vj. † quod ratio ⁊ mens legis idem ſunt. nec aliud
eſt mens quam ratio que mouet legiſlatorem ad ſtatuendum que
ratio ſit expreſſa in. l. ampliat et reſtringit verba legis prout ad
ipſam adaptantur. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. ſi au-
tem non ſit expreſſa preſumitur legiſlator motus ea ratione quia
fuiſſet motus vir ſapiens et diſcretus ſi de hoc fuiſſet interroga-
tus: vt dicit gloſ. in fine. in. l. tale pactum. ff. de pactis. videlicet vt
ceſſet captio et abſonus intellectus dicta. l. ſcire oportet. §. alia. ver
7 ſi. ⁊ ſi maxime. ff. de excuſa. tuto. vnde dicit Bal. quod † ſicut ho-
mo conſiſtit ex anima ⁊ corpore: ita lex conſiſtit ex verbis ⁊ ratio-
ne. ⁊ verba legis ſunt vt ſuperficies ſiue corpus ⁊ anima legis vt
mens ſiue ratio legis que magis debet attendi quam ſuperficies
ſiue corpus verborum. l. ſcire. ll. ff. de legi. et. j. queſtione prima. c.
marchion ⁊ heldides. ⁊. c. intelligentia. de verborum ſignificatio.
quia plerunqꝫ dum proprietas verborum attenditur ſenſus ve-
ritatis amittitur. c. preterea. de verbo. ſignificatio. Et non ſolum
in legibus ⁊ canonibus ſed etiam in omni alia diſpoſitione ſem-
per mens eſt preferenda. l. iij. §. conditio. ibi melius eſt ſenſum ma
gis quam verba amplecti. ff. de annuis leg. et plene in. c. quanto.
de priuile. ¶ Item nota hic pro dictione proinde. que eſt nota ſi-
militudinis ſed non per omnia vt nota. gloſſ. in. l. ſacrilegij. §. is
autem. ff. ad. l. iuliam peculatus. ⁊. l. prima. ff. de recepta. facit glo.
8 in. l. cuſtodiam. de pericu. ⁊ commo. rei vendi. ¶ † Item nota hic
quod tutela eſt onus ex quo infertur quod dictante ſtatuto quod
quis non poſſit habere officium beneficium vel dignitatẽ vel ho-
norem non excluditur a tutela: quia eſt onus ad quod onus deli-
ctum non debet ſibi preſtare immunitatem. dicit gloſſ. in. l. tutela
§ ſed ſi hac. ff. de legi. tuto.

¶ De legitima parentum tutela. Rubrica.

1 ☞ Exemplum ex exemplo ſumitur ⁊ id quod primũ operatur.
2 Exemplatum exemplari nequit.

Exemplo patronorum.

¶ Hic tractat de legitima tutela que non de-
ferebatur ex mente et verbis nec ex mente tan-
tum: ſed ex identitate rationis legis. xij. tabul.
Nam lex. xij. tabularũ nec ex mente nec ex verbis
vocabat

vocabat patrem ad ſucceſſionē filij emancipati.⁊ per cōſequēs nec ad tutelā.ſed cū poſtea per iura noua pater vocetur ad ſucceſſionē filij ⁊ ecōtra.l.meminimus.C.de legi.heredi.ſiſr vocatus fuit ad tutelā per rōnē.l.xij.tab.que eſt qꝺ q vocaꝛ ad ſucceſſionē vocatur
1 ad tutelā vide.ſ.tit.j.⁊.ſ.qui.mo.ius pa.po.ſol.§.pterea. ¶†Et no.hic in ver.exemplo.ꝙ pōt ex exēplo aliud exēplum ſumi.⁊ idē operaꝛ qꝺ primū:qꝛ nō crediꝛ exemplo niſi producatur originale de quo exemplo fit mentio in auꝛ.ſi qs in aliquo documēto.C.de edē.niſi ſit exemplatū manu eiuſdē notarij ar.l.ſi qs ex argētarijs.§.prohibet.ff.de edē.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊ niſi ſit difficilis ꝓductio origi nalis pp tutorē amiſſionis:vel qꝛ eſt in loco in quo exhiberi nō poteſt.vt in archiuo publico:⁊ tunc debet haberi eius notitia ꝑ pſonas peritas:vt in.c.accipimus.de fide inſtroꝝ.vꝛ niſi notarius atteſtetur de alio inſtrō ꝑ hec verba dicēdo vt pꝫ in inſtrīs manu talis notarij ſignato a me viſo ⁊ lecto:vt no.Spec.in ti.de inſtr.edi.§.reſtat.ver.pe.vel niſi ſit diſpō legalis faciens diſpōnem de alia que ex ſe diſponit lꝫ illa nō reperiaꝛ ſm Bar.in.l.admonēdi.ff.de
2 iureiur.†Sꝫ an exemplatū poſſit exēplari.dic qꝺ non.l.iij.ff.de diuer.reſcrip.niſi exemplū fuerit autoritate iudicis ⁊ cōſenſu partiū vel cōditione appoſita a patre ⁊ relicta a iudice ſm Bar.in.d.auꝛ.ſi quis.C.de eden.

¶De fiduciaria tutela. Rubrica.

1 ☞Tutela fiduciaria que ſit ⁊ que legitima.⁊ nu.2.
3 Etas perfecta que dicatur.
4 Minoꝛ annis quinquies quinqꝫ tutoꝛ vel curatoꝛ nequit eſſe.
5 Minoꝛ a teſtatoꝛe tutoꝛ dari poteſt ſed legitima etas expectari debet.
6 Minoꝛ an poſſit eſſe procuratoꝛ iudex arbiter ⁊ reipublice adminiſtratoꝛ.⁊ nu.ſeq.

ESt et alia tutela.

1 Hic tractaꝛ de tutela †que nō deferebatur ex verbis ⁊ mente nec ex mente tantū nec ex identitate rōnis.l.xij.tab.que nullo modo vocabat fratrem ad ſucceſſionē fratris emācipati nec ecōuerſo ſꝫ ſolū pp charitatē ſanguinis vo
2 cabat ad tutelā † qꝛ multū cōfidebat de eo:ideo vocaꝛ fiduciarius vt hic ⁊.ff.de legi.tu.l.iiij.Sed hodie qꝛ vocatur ad ſucceſſionē.l.meminimus.C.de legi.here.⁊ per cōſequens ad tutelā.⁊ dꝛ tutela legitima.l.aduerſus.C.de excep.⁊.l.frater.C.de legi.tute.⁊ dixi.ſ.de legi.agna.tu.in prin.in tex.ibi at qui.rñdet hic tacite qōni ſm glo.qꝛ mortuo patrono filij ſunt legitimi tutores liberti.ſed mortuo fratre filij nō ſunt legitimi tutores fratris emancipati ſꝫ ſunt fiduciarij iure iſto.⁊ reſponde vt in tex.qꝛ iſte eſt tutoꝛ ltīmus alicuius impuberis q impubes ſi nō exiuiſſet de ptāte fuiſſet recaſurus iure hereditario in ptātē patris illius tutoꝛis legitimi ſicut eſt in ſeruo a dño manumiſſo q ſi nō exiuiſſet de ptāte dñi fuiſſet recaſurus in poteſtatem filij patroni iure hereditario:qꝛ filius patroni vt heres patroni dꝫ eſſe tutoꝛ ltīmus liberti impuberis.ſed hoc non eſt in fratre emancipati a patre:qꝛ quāuis nō exiuiſſet de ptāte patris tñ nō fuiſſet recaſurus in ptātem fratris in iure hereditario:igitur ⁊ per ꝯñs nō erit eius tutoꝛ ltīmus ſed fiduciarius. Similiter hoc nō eſt in nepote ex filio q nepos fuit emancipatus ab auo qꝛ lꝫ nō exiuiſſet de poteſtate aui ⁊ non fuiſſet emancipatus tamen poſt mortem aui nō erat recaſurus in poteſtate patris ſui iure hereditario ⁊ ex eo qꝺ eius pater fuiſſet heres ſui patris licet recaſurus fuiſſet iure paternitatis ⁊ filiationis etiā ſi nō fuiſſet heres patris.ſ.qui.mo.ius pa.po.ſol.§.j.igitur pater nō erit tutoꝛ legitimus filij ſui emancipati ab auo ſꝫ erit fiduciarius vt hic. ſecus ſi fuiſſet emancipatus a ſe ⁊ non ab auo:qꝛ tunc eſſet legitimus.ſ.ti.j.hodie tamē ⁊ frater ⁊ pater fratris ⁊ filij emācipati ab auo erit tutoꝛ legitimus cū ꝑ emācipationē ⁊ ꝑ minimā capi.di. nō tollaꝛ ius agnationis hodie vt tꝫ Azo.C.de leg.tute.vbi ſic declarat hanc glo.lꝫ hic glo.ſup verbo atqꝫ.teneat ꝯꝛiū ⁊ innuit glo.
3 ſ.de le.ag.tu.§.fi. ¶†Itē no.ex fi.gl.ſup vbo pfecte etatis intelligiꝛ de etate.xxv.anno.⁊ quāta ſit etas:dic vt in.l.hereditaria.ff.ad.l.fal.⁊.l.ſi infanti.C.de iure deli.itē ex verbo qm̄.cū gl.no.collige ꝙ ea que dicunꝛ percipi vel haberi iure hereditario habenꝛ eo iure quo defunctꝰ habebat:qꝛ heres cū defuncto eadē perſona cenſenꝛ nec ex perſona heredis debet induci ſucceſſionis variatio.l.ij.§.ex his.ff.de verb.obli.facit ad ea que diximus qꝺ ea imputantur heredi in quarta quā capit iure hereditario.ff.ad.l.fal.l.in quarta. Et ideo lꝫ filius recipiat pecuniā vt faciat pacē de morte patris qꝛ nō facit iure hereditario.ſꝫ ad vindictā ſm bar.in.l.queſitū.ff.
4 de ſepul.vio.†Itē collige hic ex fine textus qꝺ minoꝛ.xxv.an.non pōt eſſe tutoꝛ vel curatoꝛ.Et ratio eſt qꝛ cū ipſe debeat eſſe ſub tutela vel cura alterius nō eſt cōueniens ꝙ ſit tutoꝛ vel curatoꝛ alterius.j.de excu.tuto.§.minoꝛis.item qꝛ bona tutoꝛis tacite obligātur pro adminiſtratione.l.pro offi.C.de admi.tu.ſed bona minoris non poſſunt hoc caſu obligari.l.fin.C.de legi.tut.ſicut nec pro dote vt ibi no.nec conducendo res ſuas in domū conductam:vt tenet glo.in.l.item quia conuentis.ff.de pactis.⁊ ibi per Bart.licet Saly.⁊ quidam alij teneant oppoſitum in dote:vt.d.l.fi.Sed nūquid eſt dare curam legitimā ſicut tutelam.dic ꝙ nō niſi in furioſis ⁊ mente captis.⁊ hoc tenet glo.in.l.ventre.§.j.ff.de tut.⁊ cura.datis ab his.licet alia glo.teneat contrarium in.l.amantiſſimos.ff.de excu.tuto.nec ob.auꝛ.vt hi q obli.§.j.⁊.ij.de quo.§.gl.hic opponit ⁊ non ſoluit.quare dic qꝺ ibi poniꝛ curatoꝛ large etiam pro tuto.vt ibi not.vel dic qꝺ loquitur de curatoꝛe furioſi prodigi vel mente capti:nō autem adulti ſane mentis:vt nota.in.d.l.ventre.§.j.Item qꝺ hic colligit gloſſ.in fi.tex.vcꝫ qꝺ in dubio quando fit mentio de etate pfecta intelligiꝛ de etate.xxv.annorum per.l.fi.de his qui veni.eta.impe. ¶Adde idem ſi dicatur cum ſue vel iuſte etatis fuerit:vel cum adoleuerit.vel cum pubertati adijciuntur hec verba cum in ſuam tutelam peruenerit.in quibus caſibus nō appareat alia mens diſponentis intelligimus in dubio de etate que caret in integrum reſti.ſ.xxv.an.per.l.cuꝫ filio.ff.de leg.iij.Et idem ſi dicatur cum res ſuas adminiſtrare poterit.l.fi.de condi.⁊ demon.idem ſi dicatur cum ad legitimum ſtatum peruenerit.l.ex his.C.de legi.here.Sed quantum ad tutelam finiendam intelligitur legitima etas.xij.an.vel.xiiij.an.ſ.ti.j.§.impuberes.a contrario ſenſu.Et quando tempus adiectum debeat eſſe completum.
5 dic plene per Bar.in.l.ſi cui.de leg.j.†Et attende quod licet minoꝛ non poſſit dari tutoꝛ a iudice vt teneat tamen poteſt dari a teſtatoꝛe ⁊ expectabitur donec erit factus maioꝛ.ſ.qui da.tuto.poſ.
6 §.furioſus.†Et an minoꝛ poſſit eſſe procuratoꝛ dixi.ſ.qui teſtamen.tut.dari poſſunt.§.furioſus.⁊.ſ.qui ⁊ quibus ex ma.nō poſ.
7 §.eadem.† An poſſit eſſe iudex.dic quod ſic ſi eſt maioꝛ.xviij.anno.tam ordinarius quā delegatus minoꝛ autem.xviij.annorum i.maioꝛ.xiiij.non poteſt eſſe iudex niſi ex conſenſu partium vel ex
8 certa ſcientia principis.l.quidam conſulebant.ff.de re iudi.† An poſſit eſſe arbiter.dic quod ſic minoꝛ tamen.xx.an.non cogatur iudicare.l.cum lege.ff.de arbi.de quo vide gloſſ.in.l.cum preterea
9 §.non omnes.ff.de iudi.†an poſſit eſſe adminiſtratoꝛ rei publice vel exactoꝛ vel collectoꝛ gabellarum:dic quod non.l.ad rem publicam.ff.de mu.⁊ ho.ſed an doctori minori.xxv.annorum dabitur in integ.reſti.gl.dicit quod non in.l.profeſſio.C.de mune.pa.lib.x.quia turpe eſt ea ignoꝛare in quibus quis verſatur quotidie et ſunt de arte ſua.l.ij.§.ſeruus autem ſup.ff.de orig.iuris.Si autem inconſulte ſuſcepit cognitionem cauſe reſtituitur.dicta.l.cum lege.ff.de arbi.

¶De attiliano tu.⁊ eo q ex lege iulia.⁊ titia dabatur. Rubri.

1 ☞Tutela quo ordine ſit ſuſcipienda.
2 Tutoꝛ datiuus vocatur ſi nullus teſtamentarius vel legitimus inueniatur.
3 Tutoꝛ ſuperſtes an poſſit adminiſtrare mortuo contutoꝛe.
4 Tutoꝛ vel executoꝛ an poſſit contutoꝛi vel coexecutoꝛi vices ſuas committere.
5 Tutoꝛ qui adminiſtrare legitime impeditur de mala adminiſtratione non tenetur.
6 Rectoꝛ vel officialis de geſtis per ſubſtitutum nō ſemp tenetur.
7 Pupillus adire tutoꝛe non autoꝛante ⁊ tutoꝛ autoꝛizari nequit niſi adita hereditate.
8 Iudex tutoꝛem daturus de eius ꝯditionibus ſe infoꝛmare debet.
9 Tutoꝛ dari poteſt feriata die.
10 Tutoꝛ ad ſuſcipiendam tutelam cogitur.
11 Iudex quibus remedijs cogat aliquē munus publicū ſuſcipere.
12 Datio tutoꝛis quid requirat vt a iudice facta valeat.
13 Comitatiuus tutoꝛem dare poteſt.
14 Datio tutoꝛis eſt mixti imperij.
15 Epiſcopus cui tutoꝛem dare poſſit.
16 Tutoꝛ per defenſoꝛes ciuitatum ⁊ magiſtratus municipales dari poteſt.
17 Fideiuſſoꝛes pro pupillo recipiens minus idoneos ad intereſſe tenetur.
18 Tutoꝛ rationes reddere tenetur tutela finita.

SI cui nullus omnino.

1 ¶†In tutela ſuſcipienda primo precedit tutoꝛ teſtamentarius deinde legitimus de quibus tractatur in ſuperioꝛibus titulis deinde eſt locus tutoꝛi datiuo ſiue per inquiſitionem dato de quo tractat in hoc titulo.Et diuidiꝛ hic titulus in tres partes ſicut de tribus iuri.facit mentionē. Primo declarat qualiter olim per legem attiliam iuliam ⁊ titiam dabatur tutoꝛ vſqꝫ ibi:Sed ex his.Secundo qualiter dabatur poſtea per conſules ⁊ pretoꝛes vſqꝫ ibi:ſed hoc iure.Tertio qualiter dabatur tempoꝛe iuſtiniani:⁊ hoc ipſe addit vſqꝫ in fi.⁊ hoc intēdit:quando pupillus nō habebat tutoꝛem teſtamentarium vel legitimum vel habebat datum a teſtatoꝛe ſub conditione vel die vel etiam pure anteq̄ adiretur hereditas vel dum erat tutoꝛ captus

ab hoſtibꝰ pretor cũ maiori parte tribunoꝝ per.l.attiliã.prouide
bat de tutore in ciuitate ⁊ preſides per.l.iuliã ⁊ titiã prouidebant
in prouinciis.h.d.primo vſq; ibi.Sed ex his deinde inceperũt cõ
ſules dare tutores per inqſitionẽ cogẽdo eos ⁊ faciẽdo eos ſatiſda
re rem pupilli ſaluã fore qđ nõ erat prouiſum p.l. attiliã.h.d. ſcđo
vſq; ad.§.Sed hoc deinde tpe iuſtiniani imperatoris habebãt ſta
tutũ qđ tutor daret a prefecto vrbis vel a pretore ĩ ciuitate ⁊ in pro
uinciis a preſidibꝰ vel magiſtratibꝰ delegatis ab eis:ſed iuſtinianꝰ
addidit qđ magiſtratꝰ ⁊ defenſores ciuitatũ poſſint dare tutores
per inquiſitionẽ ſine delegatiõe ⁊ iuſſu preſidũ ſi facultates pupil
li nõ tranſcẽdũt qngentos aureos q tutores finita tutela debent
2 rationes reddere:hoc dicit vſq; ad fi. ¶ †Nota ex principio tituli
dum dicit:ſi cui nullus.qđ ita demũ peruenit ad tutorẽ datiuũ ſi
nullus extat teſtamẽtarius vel legitimus.vt in glo.Et attende qđ
dicit nullus:qꝛ ſi plures eſſent tutores legitimi.⁊ vnꝰ ex his dece
deret vel caderet a tutela loco eius nõ daret tutor datiuus ſed cete
ri ſuperſtites ſoli remanerẽt tutores.l.iii.§.ſi aliqs. cũ ſe.§.ff. de le.
tu.Sed ſi eſſent plures teſtamẽtarii vno decedẽte ſubrogat datiuꝰ
alius loco eiꝰ.l.ſi qs ſub cõditione.ff.de teſta.tu.§.fi. nãvt ibi dicit
glo.ſicut hereditas ex teſtamẽto ⁊ ab inteſtato ſimul ⁊ ſemel ita tu
tela teſtamẽtaria ⁊ legitima nõ cõpatiunt:vt hic in verbo.ſed ſi te
ſtamẽto.⁊.d.l.ſi quis ſub cõditione.in fi.Si aũt ſit vnꝰ ſolus tutor
teſtamẽtarius qui deſierit eſſe tutor an ſuccedat legitimis vel dati
uis.dic ſi deſiit:qꝛ excuſatꝰ vel remotꝰ a iudice. ⁊ ſic iudice princi
paliter hoc agẽte:tunc eſt locus datiuo.nã tunc reliqui tutores te
ſtamentarii excludũt legitimũ.vt.d.l.ſi quis.ver.ſemel.Si aũt de
ſiit morte naturali vel ciuili:tunc ſuccedat legitimus.vt.d.l. ſi qs.
ver.qđ ſi tutores.Sed qd ſit datus in locũ teſtamẽtarii excuſati vl
remoti naturaliter deſiit: qꝛ mortuꝰ naturaliter vel ciuiliter. An
iterũ dubitet alius tutor datiuus vel ſuccedet legitimus.dic qđ le
gitimus ſuccedet:qꝛ qđ in locũ tutoris teſtamẽtarii excuſati vel re
moti datus alius tutor intelligit pro prima vice tm̃ ⁊ nõ vlterius
vt vult glo.in.d.l.ſi quis ſub cõditione.vt dicunt canoniſte in pre
benda q̃ vacat in curia quã papa confert.ſed illo cui facta eſt colla
tio naturaliter mortuo ordinarius amodo confert ⁊ nõ papa: qꝛ
intelligit de prima vice de quo in.c.lz.⁊ in.c.preſenti.de preben. in
vi.facit.l.bones.§.hoc ſermone.ff.de verb.ſig.de quo per Bart. in
3 d.l.ſi quis ſub cõditione.¶ †Sed nunqd vno ex pluribꝰ tutoribus
datis mortuo poterit ſuperſtes ſolus adminiſtrare. dic aut dictũ
eſt qđ vnus nõ poſſit ſine altero:⁊ tunc ſimpliciter mandat oĩbus
aut nõ eſt dictũ:⁊ tunc dz alius ſubrogari.d.l.ſi qs ſub conditione
interiz tñ poterit tutor ſuperueniẽs adminiſtrare:qꝛ quilibet eoꝝ
habet adminiſtrationẽ inſolidũ.l.de certo.§.ſi duobus.ff. de ad
mini.tu.⁊ per Bar.in.l.j.§.ſi plures.ff.de excu.tuto.niſi ſit tale qđ
nõ poſſit expediri ſine cõtutore:qꝛ tũc dz expectari ſubrogatio cõ
tutoris.l.fi.in fi.C.de aucto.tu.vel cõtutor p̃ſens ſit diſcors in actu.
l.conſilio.in fi.ff.de cur.furi.Et idẽ eſt in executoribus teſtamẽtoꝝ
piarũ voluntatũ q equiparant tutoribus:vt not.gloſſ.in.l.tutela
pluriũ.ff.de tute.qꝛ ſi eſt dictũ qđ vnus non poſſit ſine altero:tunc
vno mortuo expirat eoꝝ executio.Si aũt ſunt ſimplr: tũc vno vel
4 abſente vel nolẽte poterit alter exequi:vt in.c.fi.de teſta.in.vj.†Sz
nũqd vnus tutor vel executor poterit alteri cõmittere vices ſuas:
dic qđ non ſicut arbiter.vt dicit glo.in.l.ij.de arbi. quia cum eius
ſit electa induſtria illud naturale qđ eſt induſtriale alteri commit
tere poteſt.l.j.§.ne autem.C.cadu.tollen. ⁊ de his per Bald.in.l.
cum magiſtratus quãdo prouo.non eſt neceſſe.¶ Not. hic in ver.
ſed ſi teſtamẽto.qđ donec eſt ſpes teſtamẽtarii tutoris:vt qꝛ nondũ
venit conditio vel dies ſub qua datus fuit tutor vel antequã adea
tur hereditas vel dum tutor eſt captus ab hoſtibus interim ceſſat
tutela legitima ⁊ eſt locus datiuo tutori qui deſinit eſſe tutor cum
teſtamẽtariꝰ põt adminiſtrare.⁊ ſic põt dari tutor hoc caſu a iudi
ce ſub tacita cõditione:vel dic qđ nõ poſſet ſub expreſſa.vt hic glo.
ſuper vbo cõditio.ſecus aũt ſi nulla eſt ſpes teſtamẽtarii tutoris:
vt eſt ſpes vt deportatus reſtituat qꝛ illa ſpes vana nõ attẽdit de
quo dic plene per Bar.in.l.ſi quis ſub conditione.ff.de teſta. tut.
5 ¶ †No.hic glo.ſuper verbo poſtliminii ꝙ tutor teſtamentarius q
iuſto impedimẽto impedit adminiſtrare etiã poſtq̃ incepit: vt qꝛ
capit ab hoſtibꝰ vel aliud iuſtũ impedimentũ hz nõ tenet de mala
adminiſtratione tutoris interim dati ⁊ ſubſtituti a iudice qđ not.
6 †Ex quo videt qđ rector vel officialis nõ tenet de geſtis per ſubſti
tutũ loco ipſiꝰ ad tps impedimẽti.facit.c.j.de offic.vica.li.vj.⁊.l.j.
⁊.ij.ff.de offi.eius qui vi.alteri obtinet.licet iſte ſubſtitutus poſſit
oĩa facere que poterat ipſe principalis preter vltimũ ſuppliciũ et
membroꝝ abſciſſionẽ que requirunt ſpecialẽ commiſſionẽ nec ve
niunt in generali cõmiſſione ſm glo.no.in.d.l.ij.C. de offic.e.q.vi.
7 alteri.¶ †Itẽ nota ibi ſi pure.q đ qñ ſolus pupillus in ptãte fuit
inſtitutus ⁊ ſibi tutor datus in teſtamẽto videt cõſurgere quedaz
perplexitas ſeu indiſſolubile:qꝛ pupillꝰ non põt adire ſine tutoris
autoritate.ĩ.titu.j.§.neq;.Et tutor nõ põt autorizari niſi adeatur
hereditas qꝛ ante aditã hereditatẽ nõ eſt tutor:nec confirmat da
tio tutoris.l.ſi nemo.⁊.l.ſi hereditas.ff.de teſta.tu.Et ideo neceſſe
eſt qđ tunc detur pupillo tutor attilianus ſiue datiuus qui auto
rizetur ad adeundũ hereditatẽ ⁊ in confirmandũ tutorẽ teſtamẽ
tarium:vt hic.⁊ ita Dy.⁊ Bal.tenuerũt cõſulẽdo vel qđ pupillus
primo adeat autoritate iudicis in hoc ſupplẽtis defectũ tutoris.l.
ſi infanti.C.de iure deli.⁊.l.bonoꝝ.C.qui admi.ad bo.poſ.⁊ hic in
glo.in verbo extiterat.ſed Bar.tenuit oppoſitũ in.d.l. ſi nemo.di
cens quod ſola ſuitas operat confirmationẽ tabulaꝝ pupillariũ ⁊
tutele vt ſic tutor tanquam cõfirmatus ex ſuitate poſſit autorari
ad adeundam hereditatẽ: ſed precedẽs opinio eſt tutior ⁊ magis
8 practicatur.vide etiã in ſpe.de tute.in prin.¶ †Secundo not.in.§.
ex hoc.cum glo.ſuper verbo inquiſitione.quod inquiſitio iudicis
dantis tutorem debet eſſe informãdo ſe de perſone conditionibus
tutoris dandi.ſ.an ſit diligens ⁊ bone conuerſationis ⁊ fame ⁊ nõ
luſor nec alias vitioſus ⁊ de facultatibus eius an ſit diues vel pau
per ⁊ ſimilia.quod nota.in practica facit lege ſcire oportet.§.cum
reliquis.ff.de tu.⁊ cura.da.ab his.⁊ ad hanc tutelam acceptandã
poteſt quis cogi a iudice ſicut ⁊ ad alia munera publica que quis
non põt refutare:ſed cogitur acceptare:vt hic in tex.ibi cõpellẽdũ
tutorẽ niſi iuſtã cauſam excuſationis oſtẽdat.de quibꝰ.ĩ.de exc.tu.
per totũ.⁊ dz hic tutor datus a iudice per inquiſitionẽ ſatiſdare rẽ
pupilli ſaluã fore ſicut legitimꝰ ſatiſdat niſi ſit datus a maiori iudi
ce pretore vel ſuperiore qꝛ tunc nõ ſatiſdat.⁊ ita cõcordant glo.con
trarie q̃ in hoc variauerũt in.l.j.ff.rem pu.ſal.fo.⁊ glo.in aut.vt hi
9 qui obli.ha.prohibẽ.§.fi.col.vij.†Itẽ põt dari etiã die feriata etiaz
in honorẽ dei cum hoc ſpectat ad pietatem niſi detur cum inqui
ſitione quia tunc iudex debet ſedere.l.ij.§.cõfeſtim.hinc rei ſedeñ.
10 ff.ad tertulia.⁊.l.iiij.§.hoc iudicium.ff.de damno infecto.¶ †Et
not.ex iſto.§.quod tutor poteſt cogi ad acceptãdum tutelam niſi
habeat cauſam legitimam excuſationis vt ſupra dixi.⁊ poteſt cogi
preciſe incipere ⁊ adminiſtrare eam a principio licet nõ ex poſtfa
cto.cuius rationem diuerſitatis vide per Barto.in.l.j.in princip.
ff.de adminiſtra.tut. ⁊ ſit hec coactio officio iudicis vnde non eſt
neceſſarius libellus nec ordo iudiciarius cũ quolibet loco ⁊ tem
11 pore fieri poſſit.l.qui habet.in fi.ff.de tu.† Que autẽ ſunt remedia
iudicis ad cogendum aliquẽ acceptare officium publicum.dic qđ
plura.ſ.pignoris captio mulcte ĩdictio:bãni extraordinarii impo
ſitio perſonalis detentio:ſcilicet ſacrilegii.§.fina.ff.ad.l.iuliam pe
cu.⁊.l.j.§.quid igitur.ff.de ven.inſpi.item in bo.poſſeſ. miſſio.l.is
cui.ff.vt in poſ.leg.poteſt etiã iudex interdicere alicui ne comedat
donec acceptauerit officium vt in ſimili dicit gloſſ.in.l.item apud
12 labeonẽ.§.queſtionis.ff.de iniur.¶ †Tertio no.in.§.ſed hoc iure
cũ glo.ſuper verbo iuriſditionẽ.qđ ad hoc vt valeat datio tutoris
facta a iudice requirit qđ tam pupillus q̃ tutor datus ſit ſubiectꝰ
iuriſditioni iudicis dantis ⁊ in tribus locis poteſt pupillus pe
tere tutorem:vt in glo.in verbo crearent.ſcz in loco originis vel in
loco domicilii:vel etiã in loco vbi habet bona:nam iudex loci vbi
ſunt bona poteſt dare curatorem illis bonis vel etiam tutorẽ dan
do vniuerſitati bonorum quia certis bonis dari non poſſet.l.vel
certarum.ff.de teſta.tu.⁊ dixi.ĩ.qui da.tu.§.certe rei.⁊ ſi non inue
nitur tutor idoneus in iuriſditione in qua eſt pupillus in ſubſi
dium reuertitur in ciuitatibus circunſtantibus ⁊ preſidi reſcribi
tur.lege diuus.ff.de tu.⁊ cura.datis ab his poteſt etiam pupillus
in ſubſidium domicilium in alia iuriſditione conſtituere:vt ibi tu
torem habeat qui datur principaliter perſone ſm Bar.in.l.j.ff.de
13 tu.⁊ cura.da.ab his.†Sed an comitatiuus poteſt dare tutorem ci
ui ⁊ econtra.dic quod ſic niſi aliud impediat.vt.d.l.etiã.ff.de tute.
14 ſm vnam lecturam gloſſ.¶ †Et no.ex iſto.§.cum gloſſ.ſuper ver
bo iuſſu.quod datio tutoruz eſt mixti imperii.l.muto.§. tutorum.
⁊ ibi gloſſ.ff.de tutel.⁊ licet regulariter ea que ſunt mixti vel meri
imperii non delegantur.l.j.in princip.ff.de offi.eius cui man.eſt iu
riſdi.⁊ not.in lege imperium.in gloſſ.magna.ad fin.in verbo duo
pri.ff.de iuriſdi.om.iu.fallit tamẽ in datione tutorum que poteſt
delegari ſubdito iuriſditionem habenti fauore pupilli:vt.l.j.ff.de
iuriſdi.om.iudi.⁊ ibi gloſſ.⁊ hanc dationem tutoris ponit Bar.
ſub quarta ſpecie mixti imperii parui.d.l.imperium.⁊ attende qđ
licet tutoris datio ſit mixti imperii tamen nõ competit omnibus
quibus competit mixtum imperiũ ſed tm̃ cõpetit his quibus ſpe
cialiter ⁊ nominatim commiſſum eſt per.l. vel ſenatuſconſultum
vel per principem.vt.d.§.tutorum.⁊ not.glo.in dicta.l.j. ff.de tu
to.⁊ curato.dat.ab his. Requirit igitur tutoris datio ſpecialem
commiſſionem nec venit ſub generali commiſſione iuriſditionis
vel imperii vt dictis iuri.⁊ ideo iudices chartularii qui dicunt iu
dices ſine adminiſtratione de quibus in lege fina.vbi ⁊ apud quẽ
qui impetrant a principe vel a communitate iuriſditionẽ haben
te a principe quod poſſint creare tabellionem tutorẽ dare ⁊c.po
terunt dare tutorez virtute dicte impetrationis ⁊ cõceſſionis ſm
Barto.in.d.§.tutores.⁊ in.d.l.ff.de tu.cura. ⁊ in Specu.de tutel.
§.j.ver.qđ de hoc. Et clarius in.d.§.tutoris. item datio competit
iure magiſtratus ſi facultates pupilli non tranſcendunt quingen
tos ſolidos per iſtum text.ſi autem tranſcendunt tunc ſunt mi
xti imperii ⁊ ſic ſpeciale vt poſſit delegari fauore pupilli vt ſupra
dictum

dictũ eſt:ſʒ Bar.in.d.l.j.ff.de iuriſ.om.iudi.dicit qd̃ datio tutoris
ſemp eſt mixti imperij:ſʒ qñqꝫ maioris qñqꝫ minoris prout decla-
rat ſex eſſe ſpẽs in.l.imperiũ.eo.ti.Sʒ qd de iudicibus ciuitatũ q
hic dant tutores quãtũcũqꝫ fuit facultates:puta octocentũ:an vʒ
datio dic ꝙ ſic tũ pp ꝯſuetudinẽ que dat iuriſditionẽ.l.j.C.de emã
ci.lib.tum etiã de iure qꝛ oĩbus magiſtratibus eſt ꝑmiſſuʒ.l.iij.ff.
de tu.⁊ cura.da.Silr videt̃ vitiari datio tutoris facta ſine antiſti-
te de quo dicit hic tex.i.§.ſeruos aũt.qꝛ cõſuetudo nõ admittit.ſʒ
ad ꝯ̃riũ ſeruat ſicut nõ ſeruat ꝯſuetudo ꝙ eps adſit in curatore fu
rioſi lʒ.l.diſponat qd̃ adſit.l.de curatoribus.C.de epiſ.⁊ cleri.l.fi.
§.ij.C.de cur.fur.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊ hoc etiã cõſuluit Bar.in conſilio
15 qd̃ incipit index cõis.†Sed nunqd eps vel alius iudex eccleſiaſti
cus poterit dare tutorem.dic qd̃ poterit dare clerico qui ſibi ſub-
iectus eſt cũ a iudice ſeculari dari nõ poſſet cũ clericus non eſt ſue
iuriſditiõis qd̃ requiritur:vt.l.neqꝫ.C.qui dari tu.poſ.⁊ hic tutor
oĩa adminiſtrabit niſi ſe excuſaret a bonis alterius ꝓuincie.l.pu-
pillus.ff.de tu.⁊ cu.⁊.l.teſtõ.C.de excu.tu.Sed an eps dabit cleri-
cũ tutorẽ vel laicum.dic laicũ nõ qꝛ tam pupillus quã tutor debẽt
eſſe ſue iuriſditionis:vt hic in gl.⁊.d.l.neqꝫ.ſʒ dabit clericũ quẽ co
gere põt vt tenet glo.in verbo tutela.xxx.qd̃.j.c.peruenit.licet iure
ciuili non cogatur clericus in ſacris recipere tutelam:ſed põt reci
pere legitimam tutelam ſi vult.vt in aut.preſbyteros.C.de epi.et
16 cle.¶†Quarto no.in.§.nos aũt.ibi in quingẽtos ſolidos.qd̃ de-
fenſores ciuitatum ⁊ magiſtratus municipales poſſunt dare tu-
tores ſi facultates pupilli nõ trãſcendũt qngẽtos ſolidos.Et qua
liter intelligit̃ ſolidus ſiue nũmus aureus in iure.vide hic glo.in
verb.ſolidos.⁊ glo.quicunqꝫ.C.de ſer.fugi.Ex quibus nota qd̃ ſi
moneta eſt ꝑ ſtatutum diffinita ſeu nominata de ea poſtea intelli
gitur per alia ſtatuta ſimpliciter loquẽtia ⁊ nõ de moneta legali
inter cõtrahentes autem appellatio aureorũ intelligit̃ ſꝫm cõmu-
nem curſum ⁊ pondus regionis ſcd̃m Bar.in.l.vbi aũt nõ appa
ret.⁊ ſi eſt diuerſus curſus in regione nũmorũ.dic per eũ in.l.pau
17 lus.ff.de ſolu.¶†Quinto not.ibi eorũ periculo.cũ glo.qd̃ ille ad
cuius officiũ ſpectat recipere fideiuſſores ſiue ſit iudex ſiue tabel-
lio ſiue approbator tenetur ad intereſſe pupilli ſi nõ recepit ido-
neos.de quo in glo.j.de ſatiſda.tu.§.fi.⁊ per gl.in.l.emulus dixit
de admi.tu.⁊.l.j.§.neqꝫ.ff.de magi.conueni.nec preſumitur fide-
iuſſores nũc inopes tunc fuiſſe ſufficientes niſi qui eos recipit hoc
ꝓbet qꝛ preſumitur de preſenti in preteritum.ſ.quod inopia que
nunc eſt tunc etiam fuerit.l.non eſt neceſſe.ff.de probationibus.
18 ¶†Sexto nota ex fi.ꝙ finita tutela qualitercũqꝫ finiat̃ tenent̃ tu-
tores reddere rationes ad qd̃ faciendum duplici actione compel-
luntur.ſ.actione tutele ⁊ actione de rationibus diſtrahendis.⁊ cõ
tra quos detur vtraqꝫ ⁊ quid contineatur in vtraqꝫ.dic vt hic in
glo.fi.debet etiam reſtituere pupillo librum rationum quẽ tenet̃
conficere ſicut inuentarium quod ſi nõ conficiat poteſt remoueri
vt ſuſpectus ⁊ creditur tali libro rationum quo ad expenſas par-
uas non magnas.de quo plene in.l.j.§.officio.ff.de tut.⁊ ratio.di
ſtrahen.

¶De autoritate tutorum. Rubrica.

1 ¶Pupillus ſine tutoris autoritate contrahens nõ ligatur.
2 Tutor quando pupillo autorizari poſſit.
3 Tutor autorizari poteſt pupillo ad teſtandum.
4 Priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio cõtra eque priuilegiatũ.
5 Pupillus hereditatem adire nequit abſqꝫ tutoris autoritate.
6 Procurator pupillo datus loco tutoris impediti ei non autoriza
tur vt hereditas per eum adeatur.
7 Iudex ex certa ſcientia aliquid faciens hoc ipſum probare debet.
8 Pupillus ſolus nec agnoſcere nec repudiare poteſt.
9 Repudiare hereditatem an poſſit is qui ⁊ adire.
10 Tutor ſuam autoritatem preſentialiter ⁊ nõ per epiſtolam inter-
ponere debet.
11 Pupillus preſens eſſe debet quando tutor autorizatur.
12 Tutela durãte põt inter pupilluʒ ⁊ tutorem iudiciũ interuenire.
13 Debitor vel creditor pupilli nõ põt ei tutor dari.⁊ nu.14.
15 Adminiſtrator quãdo poſſit cõueniri adminiſtratione durante.
16 Tutor verus cõueniri nequit tutela durante.

Autoritas autem. ¶Diuiditur i quatuor par
tes.Primo ponit cui obligetur pupillus cõtra-
hendo.Secundo ibi:neqꝫ tamẽ.an obligetur he
reditatem adeundo.Tertio ibi:tutor aũt.quan-
do debet interuenire autoritas tutoris.Quarto
ibi:ſinautem.Ponitur qualiter prouideatur pupillo litigãti cuʒ
1 tutore ſuo.¶†Not.ex princi.quod pupillus contrahendo non
obligatur cum effectu ſine tutoris autoritate:licet contrahentes
cum eo inuicem poſſunt obligare ſed bene alium ſibi obligat.naʒ
vt dicit glo.in verbo permittant.pupillus contrahendo cuʒ mu-
liere in dote paciſcendo ⁊ alimentarius tranſigendo ſuper alimẽ
tis poteſt facere conditionem ſuam meliorem non deteriorem.et
idem in eccleſia in alienatione prohibita ſecũdum glo.in.l.ſi fun-
dus.ff.de rebus eorum.vbi gloſſ.tenet oppoſitum.nam ſi eccleſia
vel minor vendat rem prohibitam alienari non ſeruatis ſolenni-
tatibus requiſitis non tenet venditio etiam ſi ſit vtilitas eccleſie
nec minoris.nec obſtat iſte text.quia verum eſt quod minor poteſt
facere conditionem ſuam meliorem alium ſibi obligando vt hic.
ſed non obligando ſe aliis quod eſſet in venditione:licet tamẽ nõ
eſſet venditio:ſi tamen pupillus rem venditam vendicaret obſta
ret ſibi exceptio donec precium in ſui vtilitatem conuerſum reſti-
tuat ⁊ ſic ex inutili contractu datur exceptio in.d.l.ſi fundus.§.j.
attende tamẽ quod pupillus poteſt liberari ſine tutore quinimo
poteſt obligari naturaliter ⁊ ciuiliter ſine tutore ad hunc finem
vt liberetur.glo.ſing.eſt in.l.ij.ff.de accep.⁊ idem in muliere que
non poteſt obligari per ſtatutum ſine conſang.vt ibi per Ange.
Et de hoc qualiter obligetur pupillus infans proximus puberta
ti ⁊ pubes.dic plene per glo.⁊ Bart.in.l.j.ff.de noua.⁊.l.pupillus
2 nec velle.ff.de regu.iur.† Et adde quod licet tutor nõ poſſet auto
rizari pupillo in negotio in quo principaliter queratur ipſi tuto
ri tamen poteſt ſi ſibi non queritur principaliter:ſed in cõſequen-
tia:puta ſi autorizatur quod pupillus adeat hereditatem debito
ris.⁊ ſic pupillus vt heres obligetur tutori.⁊ idem eſt in proximio
ribus ſine quorum conſenſu mulier ⁊ minor nõ poſſunt ſe obliga-
re ex forma ſtatuti:quia poſſunt autorizari in facto ex quo quera-
tur eis in conſequentia ſed non principaliter ſecundum Bart.in
3 l.j.ff.de auto.tuto.¶†Nunquid autem tutor poſſit autorizari pu
pillo ad teſtãdum.videtur quod ſic:quia tutor datur vt ſuppleat
defectum etatis pupilli:vt.ſ.de tut.in prin.in diffinitione tutele:
ſed hic contra:quia datur tutor vt conſulat pupillo viuenti non
morienti.vt tenet glo.in.l.ſi frater patruelis.C.qui teſta.fa.poſ.et
quia teſtamentum debet procedere ex libero teſtantis arbitrio:ſʒ
impubes caret arbitrio ⁊ iudicio.arg.j.cui non eſt per.fa.teſta.§.
preterea.¶Adde ad hoc quod ſupradictum eſt pupillus contra-
hendo obligat ⁊ non obligatur.Intellige de pupillo intellectum
habente vt in proximo pubertati.quod etiam in proximo infan-
tie ex benignitate receptum eſt:vt.j.de inuti.ſtip.§.ſed quod dixi-
mus.nam infans cum careat intellectu nihil ſibi obligari poteſt.
l.pupillus nec vel velle.ff.de regu.iuris.⁊ ibi glo.magiſtralis.Fal
lit ſolum in caſu quo infans ſtipulari poteſt rem ſuam ſal.fore.l.
ſeruum.ff.rem pupil.ſal.fo.Iteʒ intellige quod pupillus nõ obli
gatur niſi ſit factus locupletior.l.pupillus.ff.de aut.tu.⁊ hic in gl.
in verbo obligantur.nam tunc obligatur infans non tamen obli
gatur ex eo contractu ſed conditione ſine cauſa vel ad exhibendũ:
vt tenet glo.j.in.l.iij.ff.commo.ſed proximus pubertati factus lo
cupletior obligatur vtili actione naturaliter ⁊ ciuiliter.d.l.iij.in
prin.ff.commo.vt tenet glo.magna in fi.l.j.ff.de noua.Item ex eo
quod dicitur quod pupillus contrahendo ſe obligat ⁊ non obli-
gatur.colligit hic gloſſ.quod contractus claudicat contra quod
opponit gloſſ.⁊ non ſoluit.ideo dic quod contractus poteſt clau-
dicare quando eſt iuſta cauſa claudicandi vt eſt hic fauore pupil-
li.de quo per glo.in.c.de illis.de deſpon.impu.quod gloſſ.noſtra
limitat.ſcilicet quod poteſt claudicare in obligationibus ⁊ non in
liberationibus.⁊ hec eſt gloſſ.not.in.l.j.ff.de reſcin.ven.⁊ ſic patet
quod licet ſit talis contractus de cuius natura eſt vtrunqꝫ contra
hentium obligari:vt.l.labeo.§.contractum.ff.de verborum ſigni-
ficatione tamen vbi in vtroqꝫ contrahentium eadem ratio obli-
gandi non ſubſiſtit tunc contractus degenerat a ſua natura ⁊ euʒ
tantum obligat quem reperit obligandum diſpoſitum vt hic et
l.obligari.ff.eo.¶Et not.quod hoc verbum adinuicem.hic poſi
4 tum poteſt conſtrui cum precedenti ⁊ etiam cum ſequenti †⁊ tunc
collige quod priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio contra pri-
uilegiatum pariter.de quo in.l.verum.§.fina.cum.l.ſequen.ff.de
mino.⁊.l.fi.C.ex qui.cau.maio.que eſt contra.ſed ſolue vt ibi per
Barto.ſed nunquid pupillus poteſt facere ſuam conditionem
meliorem ſoluendo debitum ſine autoritate tutoris.dic quod nõ:
quia non poteſt dominũ pecunie transferre per.l.obligari.§.pu-
pillus.ff.eo.⁊ ideo cum non liberet̃ pecuniam vendicat ⁊ condi-
cit.l.interdum.ff.de conditio.indebi.Item an pupillus poteſt ſe
obligare donando cum tutoris autoritate.dic quod non quia tu-
tor non poteſt autorizare donando niſi in caſibus permiſſis.lege
non enim.C.de adminiſtra.tuto.Item quod hic dicitur quod pu
pillus non poteſt facere conditionem ſuam deteriorem ſine tuto-
ris auoritate:intellige in his que iuris ſunt:ſed in his que ſunt
facti bene poteſt vnde pupillus.ſine tutoris autoritate poteſt per-
dere meram detẽtionem rei ac etiam naturalem poſſeſſionẽ prout
eſt facti:ſcilicet corporalem diſceſſum de re.lege poſſeſſionem.ff.de
acquiren.poſſeſſio.ſed non naturalem poſſeſſionem prout eſt iu-
ris lege pupillus.ff.de acquiren.rerum do.poteſt etiam pupillus
acquirere ⁊ retinere poſſeſſionem alteri.lege quamuis.ff.de acqui
renda poſſeſſione.
5 Neqꝫ. †Pupillus ſine tutoris autoritate nõ põt adire here
ditatem nec ſibi reſtitui nec bonorũ poſſeſſionem pe
tere quãtumcũqꝫ talis hereditas ſit lucroſa.h.d.Licet ergo alias

pupillus poſſit facere conditionē ſuā meliorē.vt.ſ.eo.ver.nāqꝫ.tñ
hereditatē etiā lucroſam nō pōt adire ſine tutoꝛe quā lꝫ hereditas
lucroſa ſit quo ad pecuniariū commodū:tñ cū ſit nomē iuris aptū
natū cōprehendere in ſe vniuerſitatē quādam ꝛ cōmoda ꝛ incōmo
da.vt no.in.l.qꝺ dicit.ff.de impenſis.pōt in ſe cōtinere vexationes
ſumptus ꝛ lites quibꝰ vexaret pupillus.vt hic in glo.in verbo dā
num propter q̄ etiā datur reſtitutio minori.l.minoribꝰ.xxv.anno.
ſubueniri.ff.de mino.Et ſimiliter per hereditatis aditionē quaſi
cōtrahit.l.ex maleficijs.§.heres.ff.de actio.ꝛ obliga.ꝛ ſic pupillus
quaſi contrahēdo obligaret ſine tutoꝛe creditoꝛibꝰ hereditarijs ꝛ
etiā obligaret ad funerandū defunctū.l.ſi quis.§.ſi.ff.de religio.ꝛ
ſump.fu.ſed pupillus nō pōt ſe obligare ſine tutoꝛe. vt.ſ.tit.j.ꝛ.l.
obligari.ff.de auto.tuto.ꝛ ibi per Bar. igit hereditatē q̄tūcūqꝫ
lucroſam nō poterit adire ſine tutoꝛe.Dy.tñ in.c.qꝺ ob gratiam.
extra de regul.iur.tenuit qꝺ hereditatē lucroſam ꝛ locupletā non
pōt adire ſine tutoꝛe qꝛ cōtinet lites ꝛ vexationes.vt hic.ſed opulē
tam que nō cōtinet vexationes ſic per glo.notabilē in.l.ſi qs mihi
bona.§.vt ſeruus.ff.de acqui.here.qꝺ Salyc.repꝛobat in.l.j.C.de
leg.per rationes ſupꝛadictas.nā qui non pōt ſe obligare non pōt
adire.l.moꝛe.ff.de acqui.here.ideo cū minoꝛes ꝛ mulieres nō poſ
ſunt ſe obligare per foꝛmā ſtatuti niſi cū cōſenſu pꝛoximioꝝ agna-
toꝛum:qꝛ adire nō eſt cōtrahere ſed quaſi.de quo per Bar.in.d.l.
moꝛe ꝛ ſicut non pōt pupillus adire hereditatē ſine tutoꝛe:ita nec
ſolus tutoꝛ ſine pupillo.l.ſi infanti.C.de iure delib.ꝛ ideo ſi tutoꝛ
ponit in inuentario reperiſſe in bonis pupilli infantis ſpē adeun
di hereditatē maternā dicetur ſolus tutoꝛ adiuiſſe hereditatē ma
ternam quā pupillus moꝛiens tranſmittit ad heredes ſm Bart.
in.d.l.potuit.itē pōt ſolus tutoꝛ petere bonoꝝ poſſeſſionē.l. tutoꝛ.
ff.de bono.poſ.lꝫ in hoc glo.variauerūt. ꝛ intellige hic de heredi-
tate extranei qui paternā acquirit ſibi ipſo iure de iure ciuili:lꝫ de
iure pꝛetoꝛio habeat bñficiū abſtinendi. vt in.§.ſui.j.de here. que
6 ab inteſta.def.ꝛ.l.varijs.ff.de acquiren.here.¶†Item adde quod
pꝛocruatoꝛ datus pupillo loco impediti tutoꝛis nō poteſt auto-
rizari pupillo ad adeundā hereditatē:ideo eſt neceſſe qꝺ tūc detur
alius tutoꝛ.l.cum in vna.§.j.ff.de appel. ſed curatoꝛ adulti poteſt
bene autoꝛizari pupillo.C.de admini.tuto.l.cū quidam.ꝛ cōclude
hic quod ſolus pupillus nō poteſt adire hereditatem ſine tutoꝛe
nec ſolus tutoꝛ ſine pupillo:vt hic. ꝛ.l.ſobligari.§. pupillus here-
ditatem.ff.eod.Fallit ſi pupillus ſit infans quia tunc ſolus tutoꝛ
7 pōt.l.ſi infanti.C.de iure delibe.†item fallit quando iudex ex certa
ſcientia ſuupplet defectū tutoꝛis deficiētis vel abſentis vel autoꝛi-
zare ſine iuſta cauſa recuſantis.l.bonoꝛum in ſi.C.qui admitti ad
bo.poſſ.poſ.ꝛ debet in actis apparere qꝺ iudex faciat hoc ex certa
ſcientia alias pꝛeſumit temerarie feciſſe quod non pꝛodeſt. vt not.
Inno.in ſili de filijs pꝛeſbyteroꝝ.in.c. accedens vel quia putaſſet
de iure hoc ſufficere ꝛ ad hoc in dubio videtur ſe referre. vt notat
Joā.and.in nouella.in.c.dudū. de deci. ꝛ pꝛocedit hec ſuppletio
iudicis nō ſolū in quaſi cōtractu vt eſt aditio hereditatis.vt.j. de
obli.que ex quaſi cōtrac.§.heres ſed etiā in vero cōtractu vt in cō
ſtituendo dotē pupillo in locū deficiētis tutoꝛis vel curatoꝛis pꝛo
fectura.§.j.ff.de iure do.item habet locum in iuriſditione volun-
taria nō contentioſa.vnde iudex non ſupplet defectum curatoꝛis
dandi minoꝛi in iudicio ciuili vel criminali.lege clarum.C. de au
toꝛitate pꝛeſtan.ꝛ.l.in vniuerſis.C.qui da.tuto.poſſunt.Item ha-
bet locum iſta ſuppletio quando eſt actus qui poſſit expediri per
ſolum tutoꝛem vel curatoꝛem ꝛ pupillum ſine iudice ſed vbi requi
ritur decretum iudicis vt in alienatione rei minoꝛis tunc iudex
non poteſt ſupplere defectum adminiſtrationis. vt nota.gloſſ. in
lege ſi curatoꝛem habens.de in integrum reſtitutio.minoꝛ. Item
videtur habere locum hic ſuppletio tutoꝛis ſi pupillus eſſet in-
fans qui hanc ſuppletionem peteret non valeret naturali iure et
iudicio intellectus deficiente contra quē defectum non cadit di-
ſpenſatio.vt not.Innocē.in.c.ſuſcitatus.extra de reſcrip.in ſexta.
ꝛ de his vide per Bartol.in dicta.l.bonoꝛum.C. qui admittū. ad
8 bono.poſſeſ.† In agnitione vel repudiatione bonoꝛum conclude
quod ſolus pupillus non poteſt agnoſcere vel repudiare ſine tu-
toꝛe.dicta lege bonoꝛum. ꝛ lege ſeruus.§. impuberes.ff. de bono.
poſſeſ.Et not.in.l.potuit.C.de iure delibe.ꝛ de ſucceſ. edicto.lege
tutoꝛ.Sed ſolus tutoꝛ bene poteſt agnoſcere bonoꝛum poſſeſſio-
nem ſine pupillo.l.tutoꝛ.ꝛ.l.ſine pupillo.ff.de bono.poſſeſſio.et le
ge ſi ad pupillum.ff.eo. ꝛ hic tenet gloſſ. in dicta lege potuit. et.l.
impuberes.ff.de tuto.ꝛ curaſ.licet glo.teneat contrarium ꝛ nota.
bene in dicta.l.bonoꝛum.et rationem differentie quare ſolus tu-
toꝛ non poteſt adire et tamen poteſt agnoſcere.dic per Angel. ꝛ
Saly.in dicta lege bonoꝛum videlicet quia agnitio bonoꝛum con
ſiſtit in facto ꝛ aditio hereditatis in mera voluntate.lege iura. ff.
de iure delibe.ꝛ que in mera voluntate conſiſtunt alterius facto
expediri non poſſunt.lege ſi ſub hac.ff.de actio.ꝛ obliga. repudia-
re autem bonoꝛum poſſeſſionem ſolus tutoꝛ non poteſt.dicta lege
9 j.§.tutoꝛ.ff.de ſucce.edi.¶†Et not.glo.in.d.l. ſi pupillū.ff.eo. que
lex eſt multum contra.ꝛ ſic fallit hec regula in.l. is poteſt.ff. de ac-
quiren.here.que dicit quod is poteſt repudiare qui poteſt adire

a ¶Et an no. hāc cōcluſionē q̄ ponit etiaꝫ hic do. Ang.de are ti.paucis additis ꝛ paucis cōitatis et q̄ poſſint īpingi tuto. pupilli circa res pupillares alienatas.vide.d. Pau.de ca. conſilio.c.in nouis.

Nā regula habet locum in his qui acquirunt ſuo nomine nō alie-
no.vt eſt de mente glo.ꝛ Barto.in lege tutoꝛ.de bono.poſſeſſio.ff.
Item in reſtitutione ex fideicom.conclude idem quod in heredi-
tate quia vtriqꝫ ſcilicet tutoꝛi ꝛ pupillo fieri debet reſtitutio here
ditatis per fideicommiſ. ꝛ ſimiliter ab vtroqꝫ fieri debet niſi pu-
pillus ſit infans lege reſtituta.§. pupillus conſe.ff. ad trebellian.
ꝛ idem in aditione bonoꝛum cauſa libertatum ſeruandarum.vt
in gloſſ.in verbo fideicō.Et no.hic ex glo.pꝛimā ꝛ ſecundā diffini
tionem hereditatis.ꝛ diffinitionem bono.poſſeſ.

10 **Tutoꝛ autem.** ¶†Autoꝛitas tutoꝛis debet interpo
ni a tutoꝛe pꝛeſente non per epiſtolā.
item debet interponi in ipſo negotio vel contractu incontinenti
poſt.ex interuallo autē non operatur.h.d. ſed vbi requiritur iuſ-
ſus ſeu mandatum ſemper debet pꝛecedere.l.ſi quis mihi bona.§.
iuſſum.ff.de acqui.heredi.Sed vbi requirit conſenſus vel volun-
tas vel ratihabitio alicuius poteſt pꝛecedere ꝛ ſequi etiam ex in-
teruallo.vt lege fina.C.ad macedonia.ꝛ ideo ſi per foꝛmaꝫ ſtatuti
filiuſfa.ꝛ mulier ꝛ minoꝛ debent aliquid facere de licentia permiſ-
ſione vel pꝛecepto patris ꝛ pꝛoximioꝛum conſanguineoꝛum illa
verba impoꝛtant iuſſum vel mandatum quod pꝛecedere debet ſe-
11 cundum Barto.in.d.lege ſi quis mihi.§.iuſſum.¶†Adde quod
ſufficit quod pupillus ſit pꝛeſens vt tutoꝛ poſſit autoꝛizari licet
contrahens cum pupillo ſit abſens vt ſi pupillus emat ab abſen-
te per nuncium vel per epiſtolam ſufficit quod tutoꝛ autoꝛizetur
in loco vbi eſt pupillus. nam contractus qui conſenſu contrahit
poteſt fieri inter abſentes per nuncium vel epiſtolam.ff.de contra
hen.emptio.l.ſi.in ſi.ſed autoꝛitas non poteſt interponi per nun
cium vel epiſtolam vt hic.ꝛ lege obligari.§.tutoꝛ.ff.eo.licet cōſen
ſus ſit:vt tenet Dy.ꝛ Barto.in.d.l. ſi quis mihi.§. iuſſum.et non
ſolum requiritur pꝛeſentia tutoꝛis ſed etiā verba eius viue vocis:
vt lege etiam.ff.eo.licet non requirantur verba pupilli.l. mutuo.
ff.de tute.Et iſta autoꝛitas ex interuallo interpoſita nihil operat
quia vbi debet adhiberi certo ꝛ limitato tempoꝛe alio tēpoꝛe in-
terpoſita non valet vt hic.ꝛ.l.quid ergo.in pꝛin.ff.de his qui not.
infa.ꝛ eſt argu.ſi ſtatutuꝫ dicat quod ſyndicus fiat autoꝛitate pꝛe
ſidis ꝛ factus eſt ſine autoꝛi.ſi pꝛeſes vult poſtea ratificare quod
non poſſit contrarium tenet Dy.ꝛ Barto.in.d.lege ſi quis mihi
bona.§.iuſſum.ff.de acquiren.heredita.per.l.iij.C.de iure fiſci.li-
bꝛo.x.ꝛ extra de iure patrona.c.cura. quia iſta auto.non eſt auto.
ſed quedam confirmatio.¶Et not.hic glo.in verbo poſt tempus
cum textu. qui pꝛobat quod iſta verba ſimpliciter poſt tempus
pꝛolata intelligantur poſt tempus id eſt non modicum quod eſt
menti tenendum.

Si inter. ¶Si interueniat iudicium inter pupillum et
tutoꝛem datur curatoꝛ pupillo in loco tutoꝛis
12 que deſinit eſſe curatoꝛ finito iudicio.hoc dicit.¶ † Nota igitur
cum gloſſ.quod durante tutela poteſt eſſe iudicium inter pupil-
lum ꝛ tutoꝛem.de quo glo.eſt in lege.iij.C.de adminiſ.tuto. ꝛ per
13 Barto.in lege curatoꝛem.ff.de adminiſtr.tutoꝛ.†Et hodie iſte.§.
eſt coꝛrectus in hoc. quia debitoꝛ vel creditoꝛ pupilli perſonalis
vel realis non poteſt eſſe tutoꝛ etiam teſtamentarius: etiam ſi te-
ſtatoꝛ ignoꝛet debitum vel creditum.vt tenet gloſſ. et bene in aut.
minoꝛum debitoꝛ.C.qui da.tu.poſ.licet teneat hic contractum in
reali actione ꝛ in tutoꝛe teſtamentario.ſed poteſt intelligi quan-
do teſtatoꝛ hoc ſcribat vt dixi ꝛ tenent doctoꝛes in dicta aut. mi-
14 noꝛum.¶†Adde quod debitoꝛ vel creditoꝛ pupilli non poteſt
eſſe tutoꝛ niſi ſit debitoꝛ vel ereditoꝛ in modica quantitate vt te-
net glo.in dicta aut.minoꝛum.item niſi ſit tutoꝛ teſtamentarius
ꝛ teſtatoꝛ ſciuerit debitum vel creditum.vt ibi tenet Barto.item
niſi ſit mater vel auia:quia illa poteſt eſſe tutrix licet ſit debitrix
vel creditrix.vt in autentica.ad hec. quando mu.tut.officio.fun-
gi.ꝛ in his caſibus poteſt habere locum hic.§. item in alio quan-
do tutoꝛ eſt effectus heres debitoꝛis vel creditoꝛis pupilli. vel
pupillus eſt effectus heres debitoꝛis vel creditoꝛis tutoꝛis. vt
15 tenet gloſſa in dicta autentica minoꝛum.†Et an a ꝛ quando du-
a rante adminiſtratione poſſit adminiſtratoꝛ conueniri. Conclu-
de ꝛ pꝛimo in pꝛocuratoꝛe quod ſiue erat debitoꝛ ante mandatū
pꝛocuratoꝛis aſſumptum ſiue poſt vt ex furto vel damno dato vel
alia cauſa poteſt conueniri pꝛocuratione durante vt.l.cum cura-
toꝛe.ſecundū vnam lecturam.ff.de admininiſtra.tu. licet glo.con
tra ꝛ male in.l.qui pꝛopꝛio.§.fin.ff.de pꝛocura.ꝛ idem in curato-
re id eſt in eo qui non erat verus curatoꝛ ſed geſſit ſe pꝛo curatoꝛe.
d.l.cum curatoꝛ.ꝛ in glo.in verbo vel nu.dic.Et idem in curatoꝛe
furioſi qui tenetur actione negotioꝛum geſtoꝛum qui poteſt con-
ueniri etiā dum negotia gerit.l.ij.§.ſi furioſi.ff.de cu.ꝛ ra. diſtra.
ibi gloſſ.aſſignat rationē ſed in curatoꝛe adulti.dic quod in obli-
gatione aliunde queſita quā ex geſtione vt in furto damno dato ꝛ
ſimilibus pōt cōueniri etiā durante cura ſiue obligatio vetuſtio-
rem cauſam ante curam ſiue nō habeat.d.l.cuꝫ curatoꝛe.ſed in ea
q̄ oꝛitur ex adminiſtratione nō pōt cōueniri ex totali adminiſtra-
tione:ſed pꝛo particulari ſic.ff.de adminiſtra.tuto.lege actus. Et
nota.in.l.ij.C.de admini.tuto.in.ij.ꝛ.iij.q. in tutoꝛe autē conclu-

de qꝺ

Et nota in.l.ij.C.de admini.tu.in.ij.et.iij.q. tutore autem coactu de quod si non est verus tutor sed putatiuus scilicet protutor.et si militer pōt conueniri etiam pro totali administratione sicut in
16 eo qui gerit se pro procuratore.l.j.§.finito.ff.de contra.iu.tu.†Si autem est verus tutor tunc pro vniuersali vel speciali administratione non pōt conueniri nisi finita tutela.l.nisi finita.in princip. et in fi.ff.de tutel.et ra.distrahen.sed pro obligationibus extra administrationem potest cōueniri tutor si habuerit vetustiorem causam ante tutelam.lege si plures.ff.de testamen.tutel.sed si non habeant tunc licet competant actiones tamen non possunt exerceri contra tutorem nisi finita tutela.l.si tutor.§.fi.cum.l.seq.ff.de tu. et ra.distr.differt ergo curator adulti a tutore in duobus:quia pro obligatione extra administrationem et que non habuit vetustiorem causam potest curator conueniri durante officio.qđ secus est in tutore.item pro obligatione particulari descendente ex administratione potest curator conueniri durante cura:sed non tutor vt.§.dixi.ratio est quia est maior potestas tutoris in pupillum quam curatoris in adultum:vt dicit glo.in.l.non quasi.§.fi.in ver.committitur.ff.rem pupi.sal.fo.Et attende quod.§.iste non habet locum vbi pupillus habet plures tutores:quia tunc absque eo quod detur curator pōt cōuenire et cōueniri ab vno tutore autoritate alterius.l.si plres.ff.de testa.tute.et debet hic curator dari psenti et petenti.l.iij.§.pupillus.ff.de tu.an iudex possit durante officio conueniri.dic vt in.l.senatus.ff.de officio presi.l.nec maioribus.ff.de iniurijs.

Quibus modis tutela finitur. Rubrica.

1 Tutela quibus modis finiatur.
2 Pubertas per turpem corporis aspectionem non debet probari.
3 Castitas et honestas masculo conuenit sicut et femine.
4 Tutela ob quas finiatur causas.
5 Pupillus doli capax ingratus in seruitutem reuocari et etiam exheredari potest.
6 Pubertati proximus quis dicatur.
7 Tutor quando ob suspicionis causam tutela remoueri possit.
8 Officium tutoris eisdem quibus et tutela finitur modis.

1 Upilli pupille ve. †Tutela finit modis infrascriptis.s.pubertate minorū arrogatiōe vel deportatiōe ipuberū.reductiōe ipuberū in seruitutem p ingratitudinem vel captiuitatem. Conditionis euentu vsque ad quē dat^9 fuerit tutori:morte tutoris vel pupilli:minima vel media capitis diminutiōe:legitima solum tutela in qualibet capitis di.pupilli.item finito tpe vsque ad qđ datus fuerat tutor.ite si remoueaē tutor vt suspect^9 vel
2 alr se excuset.h.d.vsque ad fi.†No.ex prin.quod pubertas et etas alicuius nō debet pbari p turpē aspectionē corporis:puta si quis sit barbatus in virilibus sed per bone.aspectum corporis bene potest a iudice determinari.l.minor.xxv.ann.ex aspectu.ff.de mino. et ista talis determinatio seu decretum iudicis pronunciantis aliquem maiorem ex aspectu semper excludit minorem a restitutione.vt dicta.l.minor.sed non decretum sup alienatione.l.tutor.ff. de mino.itē talis pnunciatio per aspectum non preiudicat ignorātibus sed scientibus quia transfert in eos onus probandi de quo per Bart.in dicta.l.minor.et plenissime per eum in.l.de etate.eo.
3 ti.†Et collige ex prin.quod castitas et honestas ita conuenit masculo sicut femine vbi est eadem paritas rationis in femina et in masculo.s.in vtroque vt in.l.maximum vitium.C.de libe. prete.secus vbi est disparitas rationis.l.in multis.cum sua glos.ff.de statu ho.facit qđ no.per Bart.in.l.j.ff.de verbo.signi.et glo.j.hic inducit hūc textū pro opinione martini qui tenebat qđ iudex sedm conscientiam iudicaret.sed Jo.in glo.et doc.contra.qđ imo dz fm
a allegata et probata.l.illicitas.§.veritas[a].ff.de offi.presidis.et.l.ij. in fi.C.de temp.et repara.no.glos.vel secundum conscientiam informatam ex presumptionibus iudicis et aspectibus recipientis et habitis tanquā a iudice nō tāquam a priuato.l.ij.in.fi.ff.de ferijs.et ibi gl.et.l.si irruptiōe.§.fi.ff.fi.regū.alioqui iudex suppleret de facto quod eē nō dz.vt no.i.l.j.C.vtq desunt aduo.Scđo no.ibi.xiiij. an.cōpletū quod ipubertatē consequēdi vltimus annus dz esse cōple
b tus[b]et dicit cōpletus qñ tractaē de fauore vbicunque tetigit de vltima die q vltia habeē p cōpleta vt in testō vsucapione et similibus. secus in odiosis vbi cōputaē de momēto ad momētū.de quo dic
4 p glo.in.iij.§.sed vtrū.ff.de mi.†Itē not.in.§.finit.multas cās quib^9 finitur tutela:vz suspicio crimē:cōditio:mors:status:etas Tempus causa solent tutele ponere metas.concor.l.arrogatus. ff.de tute.Et not.bñ dū dicit tex.deportari.quia pupillus potest cōmittere delictū propter qđ mereatur deportari.itē in metallum si est proximus pubertati:vt in.d.l.arrogatus.et.l.excipiuntur.ff. ad silleni. per captiuitatē aūt pupilli finiē tutela et interim datur curator bonis:vt no.in.d.l.arrogati.sed per captiuitatem tutoris simile finiē tutela et interim datur tutor attilianus tutore vel pupillo capto reuertente recuperatur tutela fictione postliminij vt.§.de atti.tu.§.ab hostibus.similiter per mortē naturalem pupilli et tutoris finitur tutela.nam nulla tutela transit ad heredes sicut nec commissaria.l.tutela plurium.et in glo.ff.de tu.sed tutela legitima transit ad liberos licet nō sint heredes.et sic non transit iure hereditario sed legitimo:vt not.in.d.l.tutela. per capitis diminutionē maximā et mediam:et sic p mortē ciuilem tam tutoris quam pupilli perit oīs tutela.sed p minimā capitis diminutionē tutoris.s.per adoptionē vel arrogationem perit solum legitima tutela et durat testamentaria vel datiua.sed per minimam capitis di.pupilli.s.eius adoptionem vel arrogationē perit omnis tutela vt hic et.l.j.et.iij.§.cū ait.et.l.ltimos.§.fi.ff.de leg.tu.nam legitima tutela cōsistit inter agnatos et agnatio tollitur cap. di.vt.§. de legi.agna.tu.§.fi.hic in gl.in ver.ltima.sed hodie hec legitima tutela non tollitur mi.cap.di.sicut non tollitur agnatio:vt not. in.d.l.ltimos.§.fi.et.§.de legi.agn.tu.§.fins.et de.tu.pp excusationem perpetuam finitur tutelā et datur alius tutor sicut quando efficitur omnino mutus surdus furiosus vel alia ppetua valitudine impeditus.§.si post susceptam.ff.de excu.tu.et est glossa magistralis quibus casibus potest se quis excusare et deponere tutelam iam susceptam.in.l.verum ex facto.ff.de mino.sed propter tēporalem excusationem non finitur tutela.sed interim datur curator.j.de excu.tu.§.item que rei publice.propter remotionem factā a iudice propter apparentem suspicionem finitur tutela.quo casu non legitimus sed alius datur a iudice.l.si quis sub conditione.ff.de testa.tute.Et an causa suspicionis sit probanda.vide gl. in.l.item si suspectus.ff.de procura.et.l.apertissime. C.de iudic.et que faciunt aliquē suspectū est glo.in lege si fideiussor.§.finali.ff.qui
5 satisdare cogātur.†Tertio nota in.§.item si in seruitutem.cum glo.quod etiā pupillus si est doli capax pōt per ingratitudinē in seruitutem reuocari.et similiter potest exheredari:vt no.glos.§.non solū.j.de pupil.substi.et dī doli capax qñ est proximus pubertati:
6 vt no.glo.in.l.impu.ff.de fur.†Et dicit primus pubertati post decimū annū et mediū masculus vsque ad decimūquartū.Et a nono cum dimidio femina vsque ad.xij.vt no.in gl.l.pupillum.ff.de reg. iuris.Nam in pupillū doli capacem cadere potest omne delictū excepto delicto carnis et adulterij:vt.l.impunitas.C.de penis.sed in eo bene cadit stuprum.l.stuprum.in fine.ff.de adul.Quarto nota ibi:vel ciuitas.quod si tutor banniatur et eius bona confiscātur quod tutela finitur et pupillus potest agere tutele.contra si est tutor sibi datus in locum tutoris in.l.si tutor.§. si tutori.ff.de tu. et ra.distra.et idem si tutor efficitur monachus vel alius religio
7 sus q dī mortu^9 mūdo in aut.ingressi.C.de sacrosa.eccl.†Quinto no.i.§.deficiūt aūt pp suspicionē quod tutor pōt remoueri a tutela et lite contestata in causa suspicionis incontinenti interdicitur tutori administratio a lege.vt.l.si forte.ff.de sol.nisi sit tutor affinis pupilli qui propter suspicionem non remouetur sed adiungitur curator sibi.l.si tutor.alio modo.ff.de suspe.tu.Et ideo cauti procuratores volentes impedire aliquem tutorē administrare faciūt eum accusare de suspecto vt interim interdicatur ei administratio fm Barto.in.d.l.si forte.ff.de solu.et dicam.j.de suspec.tu. per
8 totum.et per glo.in.l.j.§.j.ff.de suspec.tu.†Ultimo no.hic in gl. fi.quod eisdem modis quibus finitur tutela finitur etiam officium tutoris adiuncti tutori quod est in multis casibus vt.j.§.interdū in ver.idoneus.et.l.potuit.et.l.propter.C.in qui.cau.tuto.habenti tu.et.l.solet.ff.de tute.et.l.ante.ff.de tu.et cura.da.ab his.nam finito officio principalis finitur officium coadiutoris sibi adiūcti. l.j.C.quando tutor vel cura.esse desi.et ideo coadiutor datus debili vel suspecto episcopo vel prelato. de quo in.c. venerabili.de offi.deleg.desinet morte prelati vel episcopi per dictā.l.j.C.quando tutor vel cura.etc.

a Ueritas vbi vide p bart. bal.et Pau. de ca.et plene p oēs doc.in d.§.veritas scribentes.

b Cōplet^9 secus de iure canonico nā suffic ad epa tū cōsequēdū quod elect^9 attigat annū trigesimū et sacerdos ānum xxv. vt extra de electi.c.cū in cunctis.

De curatoribus. Rubrica.

1 Curator adolescenti citra annum vigesimumquintum dari debet.
2 Curator a quibus et an in testamento dari possit.et nu.3.
4 Pubes curatorem non suscipiet inuitus.
5 Curator ad certam causam dari potest.
6 Pupillis qui succedant et qui adultis morbo laborantibus.
7 Curatoris datio facta in testamento quādo teneat facta adulto.
8 Curator an possit dari inuitus absens et non petitus.
9 Iudex curatorem dare potest nemine petente.
10 Tutor curator vel actor tutorem habenti efficacem non datur.
11 Curator pupillo datus loco tutoris impediti quid operetur et a quo detur.
12 Infirmitas quando tutorem excuset.
13 Pupillo prouidetur de adiutoribus diuersis propter impedimentum tutoris.
14 Tutor solus procuratorem ad negotia facere potest.
15 Tutorem malum non habere vel omnino non habere paria sunt.
16 Pupillus aliquo casu procuratorem constituere potest.

Puſculi quidam. ¶ Diuidit in tres ptes. Pri
mo declarat qualiter detur curator adultis ⁊ q̄
bus detur. Secundo ibi: furioſi quoqꝫ. qualiter
detur furioſis mentecaptis prodigis ⁊ ſurdis.
Tertio ibi: interdum. qualiter ⁊ quibus cauſis
1 detur curator pupillis vſqꝫ in fi. ¶ †Pno. ex prin. qꝺ adoleſcēti da
tur curator vſqꝫ ad. xxv. annos completos. ⁊ ſic vſqꝫ ad completā
etatem legitimam nam ante non committuntur ſibi negotia ge
renda quin petant reſtitutionem. l. j. in fi. de mino. niſi impetrent
veniā etatis a principe vt hic in glo. j. que impetratio repreſentat
eos maiores ⁊ eos excludit a reſtitutione ne ſecū cōtrahētes legis
2 bñficio decipiant. l. j. C. de his qui ve. eta. impe. ¶ †Scdo nota ibi
datur qꝺ a quibus dat tutor etiā ⁊ curator. ⁊ ideo cū hodie defen
ſores ciuitatū ⁊ magiſtratus municipales dant tutores ſi faculta
tes pupillū nō tranſcendunt quingētos ſolidos. vt. ſ. de atti. tut.
3 §. nos aūt. poterūt etiā dare ꝓcuratores. ¶ †Tertio no. ibi: ſꝫ cu
rator. qꝺ curator nō poteſt dari in teſtamento: ſed ſi ſit datus pote
rit confirmari a iudice ſi iudici videbitur ſicut cōfirmatur tutor
4 quādo datio tutoris nō tꝫ: vt. ſ. dixi de tuto. §. fi. ¶ †Quarto no.
ibi: inuiti. regulā qꝺ puberes nō cogunt inuiti curatorem accipe
re preterquā ad lites. nā qꝛ ſunt minores indefenſi ſentētia cōtra
eos lata eſſet ipſo iure nulla. l. non eo minus. C. de procu. ideo co
guntur recipere curatorē ad lites cū non habeant legitimā perſo
nam ſtandi in iudicio niſi ſit filius qui licet ſit minor admittitur
in iudicio ad defendendum patrem. l. exigendi. in fin. C. de procu.
5 †Et no. hic tex. qꝺ curator pōt dari ad certā cām qꝺ nō pōt tutor
vt. ſ. qui dari tu. poſſunt. §. certe. ⁊ qui videt datus ad lites an te
neatur facere inuētariū. tenet gl. in. l. de creatiōibus. C. de epi. au.
qꝺ nō qꝛ cū nō poſſit ſolutionē recipere. vt. l. hoc iure. ff. de ſol. nō
habeat de quo facere inuētariū niſi quando inſtrumēta eſſent pe
nes eum ſcdm Ol. de quo per Bar. in. l. ⁊ ſi a ſpecies. ff. rem pupil.
6 ſaluam fore. ¶ †Quinto no. in. §. furioſi. qꝺ ſicut legitimi agnati
proximiores qui vocant ad ſucceſſionē pupilli vocant ad tutelā:
vt. ſ. de legitima ag. tute. in prin. ita proximiores agnati vocātur
ad ſucceſſionem adultorum etiam maiorū. xxv. an. morbo laborā
tiū vt ſunt furioſi ⁊ mente capti ⁊c. vocant ad curā eorum ⁊ ipſis
legitimis defenſionibus vel idoneis non extantibus datur illis
perſonis morbo laborantibus curator a iudice per inquiſitionē
niſi in duobus caſibus. vt in gl. in verbo per inquiſitionem. ſ. quā
do iſte perſone morboſe eſſent pupilli: qꝛ tunc vbi cōcurrunt due
cauſe vna naturalis alia accidentalis preualet naturalis ⁊ eis da
tur tutor non curator. l. iij. ff. de tute. ⁊ ideo ſtatutum dictans qꝺ
demēti debeat dari curator intelligitur ⁊ limitat niſi talis demēs
ſit pupillus: qꝛ tūc ei dabitur tutor. per dictā. l. iij. item ſi filiꝰ mor
bo laborās eſt in poteſtate patris ſibi non datur qꝛ ſufficit ſibi pa
ter ad adminiſtrandū res ſuas. quis enim talis effectus inuenia
tur vt vincat paternum cui aliꝫ credendum res liberorū gubernā
dum parentibus derelictis. vt dicit tex. in. l. fi. §. j. C. de cura. furi.
Quādo aūt datur curator filiofa. quare nō ſufficit pa. po. dixi. ſ.
7 de tute. in prin. ¶ †Adde predictis qꝺ licet teneat datio tutoris
in teſtamento nō tamen tenet datio curatoris facta adulto. l. pe.
§. vtrum. ff. de cu. fu. ⁊ erit hec forma cum publicum ⁊ vtile ſit ſu
prema hominū iudicia firma eſſe ⁊ ad effectum per iudicē perdu
ci. Ea ꝓpter cū cōſtet euidēter qꝺ. A. in ſuo teſtō. B. filio tribuit.
C. curatorē nec hec datio vꝫ niſi fuerit decreto iudicis confirmata
ea ꝓpter iudex talis dictā curā publica auto. confirmabit vt iure
valeat idē curator gerēs ⁊ adminiſtrare tanꝗ verus ⁊ legitimus
curator. de quo in ſpe. de cura. §. cum aūt. ⁊ hoc patet in ver. item
inuiti regula vulgata qꝺ adultus nō recipit curatorē niſi fuerit a
patre in teſtamento datus ⁊ a iudice confirmatus vt hic. itē niſi
fuerit ad lites cuius officium finit finita lite. ſ. de auto. tu. §. fina.
8 †Et an poſſit dari inuitus ⁊ abſens ⁊ non petitus. dic per Bart.
in. l. iij. §. ſi pupillus. ff. de tu. Itē niſi fuerit adultus furioſus men
te captus prodigus mutus ⁊ ſurdus ⁊ alias morbo laborans ex
quibus morbo laborantibus adultis duo tamen ſunt in curia le
gitima ex. l. xij. ta. delata. ſ. furioſus ⁊ prodigus. de quibus hic in
tex. aliꝫ datur curator a iudice. vt dicit glo. nota. in verbo furioſi
vbi. ſ. dixi de fiducia. tu. dicit tamen Bald. qꝺ omnis ille qui la
borat mentis exilio ita qꝺ curatorem ex mentis defectu ſibi pe
tere non poteſt dicitur habere curatorem legitimum. allegat tex.
quem dicit non eſſe alibi in aut. vt hi qui obliga. §. ⁊ hec diximus
in coll. vj. Et ad curatores legitimos ita ſpectat periculū admini
ſtrantis ſicut ad tutores. l. ſi ſororum. C. qui da. tu. poſ. ⁊ intellige
de omnino mente captis mutis ⁊ ſurdis. alias ſi leue morbum pa
tiuntur non indigent curatore. vt. j. qui. non eſt permiſ. fa. teſta. §.
mutus. ⁊. l. diſcretis. C. qui teſtamentum fa. poſ. Et no. in. c. cum
9 apud. de ſpon. †Sed an iudex poſſit dare curatorem ex ſuo offi
cio nemine petente. glo. notabilis dicit qꝺ ſic prodigis ⁊ furioſis.
als nō vt hic. eſt gl. in. hoc aūt. ff. ex quibꝰ cau. in poſ. ea. ⁊ ibi Bar.
10 **Interdum autem.** ¶ Hoc intendit †Pupil
lo tutorem habenti omni
mode efficacem alius tutor curator vel actor dari non debet: ſed
non habenti vel habenti non omnimode efficacem: tunc quatenꝰ
eſt ineſſicax debet de curatoris remedio prouideri ad petitionem
ipſius pupilli ſi petere poteſt qꝺ ſi non poteſt quia forte abſens
vel infans ad petitionem tutoris ⁊ eius periculo datur actor. hoc
dicit vſqꝫ ad fi. Patet ergo hic qꝺ habenti tutorem ex cauſis ad
ditur curator ſicut alias in bonis que quis relinquit pupillo ha
benti tutorem poteſt relinquere gubernationem illorum bonorū
propter cauſam. Nota in. l. iij. §. cum pollidius. ff. de vſu. ⁊ etiam
patet hic qꝺ tutore non ſufficiente ſine ſuo vitio datur curator pu
pillo ad ſupplendum defectum tutori ⁊ ideo defectu ceſſante ſta
tim etiam cura finitur. vt no. in. l. ſolet. ff. de tute. ⁊ ſimiliter finit
11 cum finita tutela vt dixi. ſ. titu. j. ⁊ in fi. †Quid autem poſſit hic
curator datus pupillo in locum tutoris ad tempus impediti. dic
plene per Bar. in. l. curator. ff. de tu. ⁊ cur. da. ab. Et a quo conſti
tuatur hic curator ⁊ quando eius officium finiatur. dic plene per
Bar. in. l. ſolet. ff. de tute. Et no. hic primo caſus in quibus pupil
lis datur curator in loco tutoris. Et no. qꝺ habenti tutorem tu
tor dari non poteſt: ſed ſi datur curator. hoc autem fallit in caſibꝰ
notatis hic in glo. ſuper verbo poteſt. et in glo. iij. l. propter late.
C. qui. cau. tu. haben. Etiam nulli habenti tutorem poteſt dari cu
12 rator. vt hic in glo. ſuper verbo curatores. †Et no. hic in ver. qꝺ ſi
tutor. qꝺ infirmitas tutoris excuſat eum non tamen ipſo iure: ſed
ita demum ſi loco ſui cōſtituerit actorem. nam in his que per aliū
geri non poſſunt non liberatur principalis adminiſtrator impe
ditus quando per alium gerere potuit vt hic. nam ⁊ ſine aliqua
neceſſitate poteſt tutor gerere per ſubſtitutum. l. ita autem. §. qꝺ ſi
quis. ff. de admini. tuto. Et quando quis poſſit per ſubſtitutum
dic per doc. in. l. ſi quis. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ in. l. nullus. C. de cura. l. j.
13 †Et no. qꝺ propter defectum vel impedimentum tutoris proui
detur pupillo diuerſis coadiutoribus quandoqꝫ de petendo cura
tore ab ipſo pupillo vt hic. ⁊. l. qui habet. §. ſi pupillus. ff. de tute.
Quandoqꝫ de alio tutore vt in caſibus hic notatis in glo. magi
ſtrali in ver. dari non poteſt quandoqꝫ de procuratore quem con
ſtituit ipſe pupillus quando eſt preſens ⁊ fari valens ante litem
14 conteſtatam tanquam dominus litis. l. neqꝫ. C. de procur. †poteſt
a etiam tutor ſolus facere procuratorem[a] ad negotia. l. ſi procurato
rem. §. fi. manda. ſicut poteſt gerere per alium. d. l. ita autem. §. geſ
ſiſſe. ff. de admini. tu. ⁊ per Bar. in. d. l. decreto. ff. eo. titu. ⁊ quan
doqꝫ de actore hoc remedium eſt generale ad qꝺ pōt recurri. quā
doqꝫ ad petitionem tutoris ⁊ eius periculo ⁊ hic actor nihil ha
bet facere cum pupillo in redditione rationis vt hic ⁊. d. l. ſolet. ij.
reſponſo. ⁊. d. l. decreto. de cuius actoris materia dic plene per
Bart. in. l. actor. ff. rem ra. ha. an autem pupillo nullum habenti
tutorem dari poſſit curator vel debeat dari tutor. tenet hic glo. in
ver. curatores. qꝺ poſſunt dari curatores. ⁊ idem tenet glo. quam
ibi Bar. in. d. l. curator. de tuto. ⁊ cura. da. Item rationem quare
poteſt ſimpliciter dari curator habenti tutorem vel curatorē ſed
non poteſt dari tutor habenti tutorem niſi in caſibus reddit hic
glo. magna ver. ſed que eſt ratio in contrarium glo. dicit in prin.
15 ff. de tu. l. pe. ⁊ eſt ratio †quia paria ſunt non habere tutorem vel
habere malum ⁊ inhabilem. l. j. §. quod ſi nemo. ff. quod cuiuſqꝫ
vniuer. item ibi. ff. de excuſatio. tuto. l. propter litem. dic in
§. licet. ibi tutor ſimpliciter datus intelligitur datus etiam ad bo
na alterius prouincie ſed propter difficilem adminiſtrationem
ab aliꝫ ſe excuſat ⁊ alius tutor datur vniuerſitati bonorum. Itē
ibi quando ad tempus eſt relegatus ⁊ dic eſt ratione interim ne
gotia pupilli diſpergantur. ff. de teſta. tu. l. ſi quis ſub conditione
⁊ eadem eſt ratio in caſibus ſe. item ibi: item excuſatur. dicit hoc
caſu poteſt dari tutor vel curator arbitrio iudicis. vt in verbo pro
curator. Item ibi: vel trāſfuga dicit non tamen vere erat tranſfu
ga quia tunc efficeretur hoſtis patrie ⁊ perderet ciuitatem. et ſic
patitur mediam capitis di. l. poſtliminium. §. filius. ff. de cap. ⁊. l.
poſt amiſſionem. ff. de cap. di. non poſſit eſſe tutor ⁊ ſi eſſet deſine
ret. ſ. de cap. di. §. minor. ſed iuerat ad hoſtes vt eorum ſtatuta vi
deret ſed pro tanto dicitur tranſfuga quia iuit ſine licentia popu
li Romani. ⁊ illa not. in. d. l. ſi quis tutor. in gloſ. fin. in fine. Et in
conſtitutione huius actionis vel ſyndici requiritur decretum iu
dicis vt hic in fine. Et no. glo. in. l. neqꝫ. ff. de procura. ⁊ qꝺ cuiuſqꝫ
vniuerſi. in. l. nulli. vbi eſt glo. no. qꝺ poteſtati ciuitatum permit
titur agere nomine vniuerſitatis vel collegij in defectu ſyndici. vt
ibi no. per Bar. ¶ Et attende qꝺ de iure canonico iſta differen
tia nominum non admittitur ſed ſub nomine procuratoris om
nes adminiſtrationes continentur: vt in capitu. petitio. de pro
cura. quia ſepe vnum pro alio ponitur. j. q. iiij. ſolutio in gloſ. in
16 ver. economum. ¶ †Ultimo nota ex fine quod quando tutor
impeditur morbo vel ex alia iuſta cauſa gerere negotio pupilli ꝑ
ſe poteſt pupillus habens intellectum conſtituere procuratorem
cum autoritate tutoris: vt hic in glo. ver. abſit. vel ipſe tutor ſolus
debet conſtituere actorem periculo rerum ſuarum ſcilicet ipſius
tutoris ⁊ cum autoritate iudicis. de quo per Barto. in. l. ſolet. ff.
de tute. ⁊ plenius per eum in. l. actor. ff. rem ratam habe. et nota
hic glo

a ¶ Procuratorem an autē in territorio vno poſſit ꝓcuratorem cōſtituere ad bona alibi exiſtētia cū decreto iudicis vide pau. de ca. conſi. ccccx. ī tertia col. in verſi. ſup ſecūdo breuiter. Item que ſunt neceſſaria tutori vt interuenire poſſit ꝓ pupillo in iudicio vide eū dē Pau. in cōſi. ccccxvj. in antiqs.

hic gloſſam magnam de hac materia clare ⁊ lucide differentem.

De ſatiſda.tuto.⁊ curato. Rubrica.

1 Tutores qui ſatiſdare teneantur.
2 Perpetuum dictio quid ſignificet.
3 Eternum quid ſit ⁊ quid ſempiternum.
4 Electio teſtatoris tutorem probatum reddit.⁊ nu.ſeq.
6 Iudex eligere debet electoribus diſcordantibus.
7 Tutores plures ſi inſtituti fuerint quis eorum in adminiſtratione preferatur.
8 Maiori parti ſtabitur eligenti.
9 Iudex partes ad cõcordiã coget in preiudiciũ tertij diſcordãtes.
10 Pupillo que actio detur pro mala adminiſtratione tutoris.
11 Tutela an poſſit diuidi ⁊ quando.
12 Tutores quot ⁊ que remedia habeant ne ſatiſdare teneantur.

Etamen. Hic titulus diuiditur in tres partes. Primo qui tutores teneãtur ſatiſdare. Secundo ibi: ſed ſi ex teſtamento. declarat qualiter conſulatur pupillo quãdo ſunt plures tutores ⁊ omnes volunt adminiſtrare. Tertio ibi: ſciendum. qualiter conſulatur pupillo ſi tutores male gerentes non ſunt ſoluẽdo. Prima pars
1 hoc intendit. †Tutores teſtamentarij vel datiui non ſatiſdant: legitimi aũt ſic. hoc intendit. Et intelligo qd tutores datiui non ſatiſdant quãdo ſunt dati a maiori iudice vt a preſide vel a pretore: ſecus ſi a minori vt a magiſtratu municipali vel defenſore ciuitatis: vt dixi. ſ. de atti. tuto. §. ſed noſtra. ⁊ ad hanc ſatiſdationem preſtandã poſſunt cogi captis pignorib9: ⁊ alijs remedijs opportunis: vt. j. eo. §. fi. ſicut preciſe poteſt tutor cogi adminiſtrare captis pignoribus ⁊ mulcta indicta ⁊ bannizãdo. ff. de adminiſtra. tuto. ⁊ ſicut tutor teſtamentarius non ſatiſdat: ita nec curator datus in teſtamento ⁊ confirmatus a iudice licet ſecus ſit in dato a iure ſcdm gloſ. hic in verbo probata. Item no. gloſ. in ver. electi. qd dati per inquiſitionem a maiori iudice adeo preſumuntur eſſe idonei preſumptione iuris qd non admittitur probatio in contrarium. ⁊ quid debeant facere tutores antequã poſſint adminiſtrare dixi. ſ. de legi. ag. in prin. ⁊ qd duplex ſit ſpecies tutoris. dic vt in. l. qd ſi ſortis. ff. de ſolu. ⁊ in tex. ibi ſed hoc nõ eſt perpetuum.
2 †No. qd hoc nomẽ ſumitur multis modis. Primo perpetuũ. i. vſq3 ad vitam concedentis. l. ij. ff. pro ſocio. Secundo perpetuum i. generale. l. edita. C. de eden. Tertio perpetuum. l. ſimiliter. vt nõ eſt perpetuum. i. ſimpliciter ⁊ diſtincte verum vt hic. Quarto perpetuum vſq3 ad. xxx. vel. xl. annos vt actiones ſint perpetue. i. vſq3 ad illud tempus durant vt. j. de perpetu. ⁊ tempora. act. in princi. Quinto perpetuum ⁊ cõtinue ſine dilucidis interuallis. l. humanitatis. C. de impu. ⁊ alijs ſubſti. Sexto perpetuum ⁊ ſine prefinitione temporis: vt ſunt quedam exceptiones temporales et quedam perpetue. i. ſine temporis prefinitione. l. iij. ff. de exce. de quo
3 vide glo. in. l. j. ff. pro ſocio. †Quid autem importat eternum ſempiternum no. in. l. eum. de re. ff. de ſer. vrb. pre. quia eternum eſt qd non habuit principium nec habebit finem vt deus: ſempiternum eſt qd habuit principium ⁊ non habebit finem vt Angelus ⁊ ani-
4 ma. †Item not. ibi: quia fides ⁊c. qd electio teſtatoris fidelem eum approbat ⁊ ſatiſdationem excludit. ⁊ idem in executore teſtamentario cuius fides eſt approbata a teſtatore: ideo non ſatiſdat. l. firmio. §. j. ff. quando di. le. ce. ⁊. l. nulli. C. de epiſ. ⁊ cleri. niſi poſt teſtamentum ceperit eſſe non ſoluendo. l. liberto. §. largius. ff. de alimen. lega. de quo per Barto. in. l. diuus. ff. ſi cui pluſquã per le. falc. ſimiliter tutor electus a iudice per inquiſitionem neceſſario preſumitur eſſe idoneus non ſatiſdat. ⁊ debet iudex pronunciare ſuper idoneitate. l. tutor. ff. de cõfirma. tu. ⁊ ex hoc infertur qd pro facto iudicis in tantum preſumitur quantum contrarium probari non poſſit vt colligitur hic in gloſ. Nota in verbo idonei in factis ⁊ non ſolum preſumitur probatus a iudice ſed etiam in fiedis. l. eo tempore. ff. de pecu. ⁊ de hoc. ſ. quãdo preſumatur pro iudice. dic per Innocen. in. c. nouit. de eo qui fur. ord. ſu. Item adde qd tutor qui non ſatiſdat de iure vel de facto non poteſt agere cõtra tutorem qui ſimiliter nõ ſatiſdedit niſi ipſe offerat ſatiſdationem. ſed pupillus vel tertius bene poteſt agere ad ſatiſdandum vel adminiſtrationem interdicere. l. j. C. de tu. ⁊ cura. qui non ſatiſ. de quo per Barto. in. l. legitimos. ff. de leg. tut. Et hec ſatiſdatio quandoq3 remittitur patrono in libertis vt. j. d. l. legitimos. §. in legitimis. ⁊. §. ſed ſi ex teſtamento. Adde qd illud qd dicitur habet locum tam in tutore teſtamentario ⁊ legitimo quã datiuo vt hic in glo. ⁊ ſimiliter quod dicitur de iſta ſatiſdatione preſtanda ſeu recipienda habet locum quando fiunt in concordia qd vnus ſolus gerat alias ſi voluerint poſſunt omnes gerere: vt hic in gloſ. in verbo maior. et quilibet ex pluribus tutoribus habet adminiſtrationem inſolidum. l. fina. C. de autori. preſtan. ⁊. C. ſi vnus ex pluribus. l. j. ſed quilibet plurium actorum vnius tutoris non habet adminiſtrationem inſolidum ſicut nec plurium iudicium delegatorum. l. duo ex tribus. ff. de re iudica. ſecus in pluribus procuratoribus ſimpliciter datis: quia pro parte agent niſi ſit dictum inſolidum: vt not. in. l. ſi pluribus. ff. de proc. ⁊. c. ſi duo. de procura. in. vj. niſi eſſent plures procuratores ſimpliciter dati in cauſis ſpiritualibus que celeritatem deſiderant: quia tunc eligitur idoneior. d. c. ſi duo. §. ſane. Sed commiſſarios teſtamentorum cui equiparabimus an tutori vel procuratori. dic qd vno ex commiſſarijs mortuo abſente vel nolente alius inſolidum exeque-
5 tur. in. c. religioſus. c. ſane. de teſti. lib. vj. ⁊ dixi. ſ. de atti. tu. †Et not. qd licet teſtator declarauit quis gerere debeat vt hic in tex. tamen iudex poteſt ex cauſa pro vtilitate pupilli que ſemper eſt preferenda. l. vtilitatem. ff. de confir. tu. diſcedere a prouiſione teſtatoris: vt puta ſi pater pupille tunc minor vigintiquinq3 annis minus perpenſo conſilio non idoneum tutorem ad adminiſtrãdum elegerit vel ſi tunc temporis hic tutor bone fame erat poſtea male conuerſari cepit. que ratio etiam erat in procuratione habet locũ per. l. cum quis. ff. de ſolu. vel ſit tutor tũc diues poſtea cepit labi facultatibus. l. ſi plures. §. quãuis. ff. de admini. tuto. vbi eſt caſus
6 notabilis. †Item not. hic qd vbi plures debentes eligere non concordant iudex ipſe eligit. l. iij. §. penul. ff. de adminiſtra. tuto. vbi ponitur ratio quare magis expedit vnum pupillo quam plures habere adminiſtratores quia ſegnius ⁊ tardius expediunt negotia cõmiſſa plures. quid autem ſi vnus tutor vult diuidere adminiſtrationem ⁊ omnes alij agere quis prefertur. dic qd fiet diuiſio ceteris inuitis per officium iudicis. arg. l. ⁊ puto. ff. fami. herciſ. ⁊. l. communi diui. §. ſi duo. ff. communi diuidũ. de quo ⁊ Barto. in dicta. l. iij. §. finali. ff. de adminiſtratio. tuto. Sed nunquid plures agere poſſint inſimul. Barto. in. l. decreto. §. duorum. ff. de adminiſtratio. tuto. concludit qd non reo poſtulante vnum ex eis eligi ne in plures aduerſarios diſtinguatur. l. ita tamen. §. ſi tamen. ff. iudica. ſol.
7 Sed et ſi. †Iſte. §. hoc intendit. quando ſunt plures tutores dati a iudice vel a teſtatore tũc ſi quidem eſt determinatum vel diſpoſitu3 a teſtatore vel a iudice quis eorum adminiſtrat ille adminiſtrabit ſi non eſt determinatum quem maior pars elegerit. ſi vnus elegerit poteſt vnus offerre alteri quod recipiat ſatiſdationem ab alijs: ⁊ ipſe ſolus adminiſtrat vel aliter ſatiſdet ⁊ ille adminiſtrabit. Et nullus offerat ſi ſint diſcordes inter ſe iudex ſe interponat: ⁊ eos ad concordiam cogat. hoc dicit. vſq3 ad. §. ſciendum. Poſuit etiam ſi volunt quando adminiſtratio non eſt diuiſa omnes gerere vel inter ſe diuidere. l. iij. §. finali cum. l. ſequenti. ff. de adminiſtratio. tuto. ⁊ hic gloſ.
8 in verbo maior. †Nota vbi maior pars elegerit qd ſtatur maiori parti ⁊ preiudicatur alijs quando aliquid eſt commune pluribus vt vniuerſis. l. qui maior. ff. ad municipales. ſed quando eſt commune pluribus vt ſingulis tunc non ſtatur maiori nec factũ vnius preiudicat alijs. l. qui fundum. ff. de ſeruitutibus ruſtico. predio. l. repetitiam. ff. communia prediorum niſi fauore liberationis. l. ⁊ ſuum. ff. de pactis. l. fina. C. qui bo. cede. poſ. de quo per Bartolum in dicta. l. ⁊ ſuũ. ⁊ per Dynum in capitulo qd omnes
a tangit de regulis iuris. [a]libro. vj. †Secundo nota ibi: pretor
9 partes ſuas interponere debet cum gloſ. in verbo ſuas. qd quando eſt contentio ⁊ diſcordia inter partes in preiudicium alterius tertij tunc iudex debet ſe interponere ⁊ eos cogere ad concordiam quandoq3 preciſe compellendo ⁊ declarando quis preferatur vt hic facit inter tutores diſcordantes quis adminiſtret: ⁊ quãdoq3 cauſatiue ſi volunt audiri vt quando plures legatarij diſcordant qua actione agant ad legatum. l. huiuſmodi. §. finali. ff. de lega. j. Si vero diſcordant in preiudicium ſui tunc ſi lex determinat qualiter illa diſcordia terminari debeat tunc determinabitur ſecundum illam. l. ſi quis argentum. §. ſi autem amplius. C. de dona. et. l. finali. §. ſi autem non in auro. C. eo. vbi habens rem communem indiuiſibilem pro maiori parte poteſt offerre ſocio eſtimationem minoris partis ⁊ eo exiſtente in mora transfertur electio in ſocium minoris partis. Si vero lex non declarat tunc ſi petunt vt recurratur ad ſortem tunc dirimitur ſorte. l. ſi. C. cõmunia de lega. vbi dirimitur ſorte quãdo legatum ſerui in genere eſt relictũ pluribus ⁊ diſcordant in eligendo ſi non petunt tunc ſe inuicem per concurſum impediunt. l. quoties. ff. de vſufruc. ⁊. l. ij. §. fin. ff. qui. mo. vſuſfru. ami. Sed ſi eſſet diſcordia inter perſonas in facto vt quia vnus negat alter affirmat tunc iudex non ſe interponit ſed actor vel reus debet probare ſecundum materiam. l. ij. ff. de prob. ⁊. l. actor. C. eo. ſi autem eſt contentio ſuper aliquo facto approbãdo vel certo modo apponendo vt de die interponenda in ſtipulatione iudiciali vel pretoria. l. de die. ff. qui ſatiſda. cog. vel de formã conceptionis iuramenti. l. iuſiurandum ⁊ ad pec. §. ſi qualiter. ff. de iureiuran. tũc iudex bene ſe interponit ⁊ declarat: vt dictis iuribus. Et ideo quando inter partes eſt queſtio de puncto queſtionis formando mittendo ad conſilium ſapientis. vel eſt diſcordia de pactis ⁊ conuentionibus apponendis in inſtrumento pacis inter aliquos fiende debet declarare ſcdm Barto. in. d. l. de die. ⁊ d. §. ſi de qualitate. ff. de iureiurando.

a De re. iur. vbi et vid per d. Ioã. an. in ſuis mercurialibus vbi hãc materiã late tractat.

vt.ff.eo.l.ij.§.opꝫ aũt.⁊ opꝫ ad hoc vt qs excuſet a muneribus ꝓ
pter filios ꝙ filij ſint legitimi ⁊ naturales qꝛ legitimi tm̃ vt ado
ptiui nõ ꝓſunt vt.s̃.dixi.itẽ nec naturales tm̃ vt nati ex cõcubina
nec baſtardi.ff.eod.l.ij.§.legitimos.ꝓſunt ẽt liberi patri in alio qꝛ
habens filios prefertur non habenti in ordine ſcribendi ſedendi
2 arrogandi.l.in albo.C.de decu.li.x.¶†No.ex prin.ibi ſiue emanci
pati cum glo.in verſi.liberos.ꝙ emancipati filij proſunt patri ad
excuſationẽ tutele extraneorũ ſed nõ ſui.nam cũ pater excuſet a tu
tela aliorũ propter filium emancipatũ non põt ſe excuſare a tute
la ipſius filij emancipati:qꝛ beneficio qd̃ habeo propter te nõ poſ
ſum vti contra te.l.amiſſione.§.fi.ff.eo.⁊.l.ſi iudex tunc conuento
ff.de mino.⁊ ideo cum vxor militis vel doctoris vocet dña ꝓpter
dignitatẽ viri nõ poterit propter hoc vti contra virum vt vir mi
les vel doctor teneat eam vocare dominam.de hoc hic per Bart.
in.l.ſi poſt mortẽ.§.fi.ff.de ꝯtrata.⁊per Bal.in.d.l.amiſſione.§.fi.
3 ¶†Scdo no.ibi publicũ munus.cũ glo.ꝙ tutela dr̃ munus publi
cum.ſ.autoritate:ſed vtilitate priuatum.⁊ ideo licet alicui ſit con
ceſſa immunitas ſimpliciter a muneribus publicis non intelligi
tur cõceſſa a tutela vel cura niſi ſpãliter ſit dictũ:vt.l.ſpadonẽ qui
accipit.C.eo.vel niſi conceſſa ſit pleniſſima immunitas:vt.l.nõ tm̃
4 §.illienſibus.ff.eo.¶†Tertio nota in.§.Sed ſi in bello ꝙ mortui
in bello proſunt:ſecus autem ſi ſint vulnerati:licet ſint mortui do
mi.l.bello.ff.eo.⁊ ſic videtur ꝙ baro promiſit ſtipendiarijs emen
dare equos qui in bello deceſſerunt qd̃ nõ tenetur ad equos vul
neratos in bello ⁊ mortuos domi.contrarium tenuit Dy.⁊ Bal.
per.l.ex incendio.ff.de incen.rui.naufra.⁊.l.bello.ff.de cap.⁊.l.dã
na.§.ſabini.ff.de dam.infec.⁊.l.huic ſcripture.⁊.l.qui occidit.§.fi
na.ff.ad.l.aquil.⁊ quod dicitur in dicta.l.bello.ff.eodẽ.eſt fauore
5 pupillorum.¶†Adde quod emancipatio non nocet excuſationi
ex eo quod excuſatio eſt quedam defenſio que eſt de iure naturali
quo iure patria poteſtas non curatur cum ipſa ſit mero iure ciui
lis.l.item in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.⁊.s̃.de pa
tria pote.§.ius autem.Item patet hic quod licet ſit diuerſus nu
merus perſonarum libertorum requiſitus ad excuſationem tute
le ⁊ cure:vt hic.⁊.l.j.C.qui nu.libe.ſe ex.tamen a munere legatiõis
tres liberi excuſant indiſtincte.l.j.C.de legatio.libro.x.ſed in alijs
publicis muneribus perſonalibus vt decurionatus vt dictum eſt
quod in tutela.ſed a muneribus mere patrimonialibus vel perſo
nalibus que oneri adherent numerus liberorum non excuſat: vt
hic in gloſſ.in ver.numerum.in.l.nepotes.C.de his qui nume.li
be.ſe excu.libro.xj.Similiter non ſupplet etatem numerus libero
rum quo ad impediendum in integrum reſtitutionem.l.ij.ff.de
in integrum reſtitutio.Similiter nec quo ad intercedendum in
iudicio vel ad adminiſtrationem rerum ſuarum.l.de his.C.de ad
6 miniſtratio.tutor.†Item patet hic quod appellatione prouincie
non continetur italia qꝛ italia non dicitur prouincia ſed ꝓuincia
rum domina:vt no.glo.in.l.omnes.C.ſine cenſi.vel reliq.nam ita
lia habet plurimum liberas ciuitates ſed prouincie per reges et
principes gubernantur.vbi tamẽ eſſet eadem ratio vtrobiqꝫ etiã
italia includeretur appellatione prouinciarum:vt eſt tex.cum gl.
in.l.abeſſe.ff.ex quibus cauſis maio.pro qua facit.l.ij.C.quando
numerus mu.vel preſta.ne lice.ſe ex.li.x.Item in eo ꝙ dicit hic qd̃
filij defuncti non proſunt ad excuſationem idem videtur de filijs
religionem ingreſſis qui habentur pro mortuis mundo.l.deo no
bis.C.de epiſ.⁊ cle.ſed contrarium eſt verum qꝛ ſi mortui pro tem
porali patria multo magis pro ſpirituali per gloriam viuere in
telliguntur vt proſint ad excuſationem vt hic in verbo hi eniꝫ.Et
adde hic quod dicit titulus in libro de ſomnio ſcipionis dum di
cit omnibus qui rempublicam cuſtodierint ſeruauerint adiune
rint ⁊ auxerint deſignatus eſt locus in celo vbi grati ſempiterno
euo fruantur.

7 **Item diuus.** ¶†Occupatus circa adminiſtratio
nem rerum fiſcalium poteſt ſe excuſare
a tutela vel cura ſuſcipienda ſed a iam ſuſcepta poteſt ſe excuſare
pro tempore quo durabit abſentia petendo quod interim loco eiꝰ
daretur curator cuius officium finitur poſtꝙ̃ tutor fuerint reuer
ſus.⁊ tutelam reaſſumet.hoc dicit vſqꝫ ad.§.Et qui poteſtatem.
¶Nota ex princip.quod adminiſtratores fiſci excuſantur a tute
la vel cura donec durat eorum officium.Et ſic patet vtilitatem fi
ſcalem ⁊ publicam preponi vtilitati priuatorum.l.j.ff.ſolu.matr.
Et intellige hic quod excuſantur a tutela vel cura poſt admini
ſtrationem inceptam non ante.Et not.eo.l.propter magiſtratũ.
facit.ff.codeꝫ.ſic etiam ab alijs muneribus excuſantur.ff.de vaca.
mu.l.his oneribus.in fi.⁊ de iure immuni.l.ſemper.§.negotiatio
nes.¶ Item nota.in ver.item qui rei.quod ab oneribus pu
blicis excuſatur legatus ſiue ambaſiator rei publice qui eſt in am
baſiata:vel ita de proximo exiturus quod iam ceperat ad eundũ.
argumento.l.ab hoſtibus.§.quod ſimpliciter.ff.ex quibus cau
ſis maio.nam quod iudicatur de iaꝫ acto iudicatur de eo qd̃ ꝓri
mum fiendum eſt.l.placet.⁊ in gl.ff.de mili.teſta.⁊ eodem modo
8 excuſantur ſui ſocij comites ⁊ miniſtri †nam priuilegium alicui
conceſſum intelligit etiã conceſſum ſuis ſocijs comitibus ⁊ mi
niſtris intra tm̃ numerũ ſibi cõceſſum nõ vltra.l.adminiſtratiões
§.j.ff.eo.Et ptꝫ hic qd̃ abſens cauſa reipublice tpe quo cauſa dif
fertur penitus excuſat a dicta tutela ſibi delata dum ſit abſens ⁊
debet excuſationẽ proponere ⁊ allegare ⁊ licet ſit abſens dat ſpa
cium ad excuſandũ.l.ſcire oportet.§.j.⁊.ij.ff.eo.⁊.j.eo.§.qui autẽ.
An autem per procuratorẽ poterit quis ſe excuſare.dic qd̃ nõ per
generalem procuratorẽ ſed per ſpecialem ſic.vt not.gloſ.⁊ ibi per
Bart.in.l.excuſare.ff.eo.⁊ ibi etiã dicit glo.qd̃ cauſa ſeu cognitio
excuſationis delegari non poteſt ſed a tutela ante abſentiã reipu
blice cauſa iam delata vel aſſumpta nõ poteſt ſe excuſare niſi pro
tempore quo durabat abſentia.⁊ ſic patet qd̃ difficilius impedit
iam ſuſceptam quam impediatur ſuſcipiendum vt dicit glo.in.l.
papinianus.§.ſi cõditione.ff.de inoffi.teſta.⁊ niſi ſe excuſet et cu
ratorem conſtitui faciat ad eum ſpectat periculum medij tempo
ris.l.j.C.ſi tu.cauſa reipub.abfue.A noua cura vel tutela ſi dela
ta poſtꝙ̃ reipublice cauſa abeſſe deſierit habet vacationem per an
num vt hic et.l.ij.C.ſi tut.cauſa reipublice.et hoc ad ſarcinulas
ſuas componendas.dicit gloſſ.in.l.ij.C.de profeſ.et medi.libro.x.
9 ¶†Item no.hic in glo.in ver.ſemeſtribus.que dicit qd̃ imperato
res debẽt dare operam bello ⁊ ſtudio alternis ſex menſibus.nam
hec duo.ſ.ſtudium legum ⁊ armorum exercitium neceſſaria ſunt
pro ſuſtentatione reipublice.vt.s̃.in prin.huius libri.Sed quero
cum prius dederunt operam an bello vel ſtudio.dicit gloſſ.quod
bello.vt.l.poſtliminij.§.filius.ff.de cap.vt dicit tex.diſciplina ca
ſtrorum antiquiorum fuit parentibus rationis carior quam cha
ritas liberorum.¶Secundo not.ex fi.ibi nam nec.qd̃ poſtquam
ambaſiator eſt reuerſus incontinenti debet reaſſumere officium
quod primo habebat ⁊ eius loco ſubſtitutus deſinit debet tamen
ambaſiator habere tantum ſpacium quod ſarcinulas ſuas cõpo
nere poſſit.argu.s̃.dicti.§.ſed qd̃ ſimpliciter.ſed ab oneribus de
nouo aſſumendis quandoqꝫ per quadriennium ⁊ quandoqꝫ per
petuo vt hic in glo.in verbo excuſant.

10 **Et qui poteſtatem.** ¶†Propter poteſtatem
ſeu iuriſditioneꝫ quã quis
habet excuſatur a tutela:vel cura ſuſcipienda non a iam ſuſcepta.
hoc dicit.vſqꝫ ad.§.tria onera excuſantur ergo rectores officiales
⁊ poteſtates ab oneribus ſuſcipiendis non iam ſuſceptis:vt hic
in gloſ.j.Item propter litem quam quis habet vel eſt habiturus
cum pupillo vel adulto iure iſto non poterit ſe excuſare:ſed inte
rim dabitur curator:vt.s̃.de aut.tu.§.fina.niſi eſſet queſtio de om
nibus bonis vel maiori parte:quia tunc poterit ſe excuſare vt hic
in.§.Item propter.hodie autem nõ habet locũ vt dicit hic glo.qꝛ
debitor vel creditor non poteſt eſſe tutor.vt in aut.minoris debi
tor.C.qui dare tuto.poſſunt.⁊ dixi.s̃.in.d.§.fina.no.tamen qd̃ di
xi de omnibus bonis cum glo.qd̃ idem inducitur de maiori parte
11 bonorum qd̃ de bonis omnibus vt hic.⁊.l.propter litis.ff.eo. †et
ideo ita preſumitur alienaſſe in fraudem ille qui alienauit maiorẽ
partem bonorum:ſicut ille qui alienauit omnia bona.l.omnes.§.
lucius.ff.de his que in frau.credi.⁊ idem ſi alienauit precioſiora
⁊ meliora bona vel ea taliter intrincauit ⁊ ideo reuideri non poſ
ſunt p tex.in.l.ſumma cũ ratione.ff.de pecu.Et hoc.ſ.qualiter per
alienationẽ bonorũ ꝓſumat fraus dixi qui ma.accu.non poſ.§.in
a fraudẽ.[a] ¶†Adde hic cũ glo.qd̃ hoc nomẽ poteſtas eſt nomẽ iu
12 ris vel officij ⁊ ſub hoc nomine nõ includit poteſtas priuata:ſed
omni reſpectu publica ſicut eſt prefecti vigilũ ⁊ annone.l.admini
ſtrantis.ff.eo.Itẽ vt eſt pſes ꝓuincie ⁊ proconſul ⁊ ceteri ſpectabi
les.l.eos.C.de modo mulc.itẽ magiſtratꝰ ciuitatũ qui poteſtates
vocant vt dicit hic glo.l.athlete.§.remittunt.ff.eo.itẽ ediles licet
nõ tantam.§.his qui.ff.eo.itẽ principes ciuitatũ ⁊ magiſtratus.
nam magiſtratus dicuntur principes ciuitatum.l.ſpadonem.§.ſi
ciuitatis.ff.eo.Et breuiter oẽs habentes officiũ publicũ in hono
re cum adminiſtratione excuſant.d.l.nõ tantũ.§.ſane.ff.e.ſecus ſi
ſine adminiſtratione.d.l.ſpadonẽ.§.ſciendũ.licet autẽ magiſtra
tus ciuitatis habeãt excuſationẽ a tutela vel cura.vt.d.l.athlete.
§.remittunt.tamẽ ſecus videt in magiſtratibꝰ municipalibꝰ.ſ.vt
nõ habeant excuſationẽ a tutela ⁊ cura.l.in tantũ.ff.e.qd̃ tm̃ intel
ligit ibi Dy.qñ talis magiſtratus nõ habet impedire officium tu
tele.intellige ergo qd̃ hic dicitur qd̃ habens tutelã vel curam iam
ſuſceptam non poteſt deſerere occaſione poteſtatis poſtea adepte
dic eſſe verum ſi habet poteſtatẽ officium vel dignitatem in loco
delate tutele ⁊ talem qd̃ pro adminiſtratione vnius impediat ad
miniſtratio alterius.Nam ſi non poſſum vtrũqꝫ cõmode geri ſi
mul tunc preponit officiũ publicũ perpetuũ vel ad beneplacitũ qd̃
cenſetur tunc perpetuũ excuſatur a tutela vel cura etiã iã ſuſcepta
⁊ daretur alius tutor.l.iuris peritos.ff.eo.

13 **Item tria onera.** ¶†Tres tutele diuerſorum
patrimoniorum excuſant a
quarta.hoc dicit.Quod intellige vt hic in gloſſ.niſi eſſent le
uiſſime adminiſtrationes: quia tunc non excuſant a quarta ni
ſi eſſent affectate vel prece.vel precio redempte et impetrate:
quia tunc nõ excuſant.ff.de tutoribus ⁊ curato.da.ab his.l.ſcire
oportet.§.fi.qd̃ no.cõtra eos qui emũt per ſymoniã beneficia affe

a ¶In frau
dem.Et ſic
debitor ꝓhi
bet aliena
re bona ſua
ĩ fraudẽ cre
ditoruꝫ.an
antẽ aliena
tio facta ab
eo qui erat
ꝓhibitꝰ nul
lis alijs alie
nare niſi ali
enauerint i
ter ſe ipſos
ceteris mor
tuis valeat
⁊ qd ſi dixit
qd̃ nolebat
alienationẽ
valere vide
Paul.d̃ ca.
cõſi.ccclj.in
antiqs.⁊ qñ
alienatio fa
cta ꝯ ꝓhibi
tionẽ teſta
toris ſit re
tractãda.vi
de eũdẽ do.
Paul.cõſil.
ccxcviij.ĩ no
uis.⁊ ẽ pul
chrũ ꝯſiliũ.

etata: qꝛ lꝫ al's qs ꝓpter officiũ excuſet. ꝭ. e. §. pri. tũc nõ excuſabit
l. ⁊ q data opa. ff. ex q. cau. ma. Itẽ itellige qñ ſunt diuerſoꝝ patri-
monioꝝ: qꝛ ſi qs ſit tutoꝛ pluriũ pupilloꝝ habẽtiũ vnum patrimo
niũ vna tutela cenſet. ff. e. l. tria. ¶ Itẽ ſufficit tres tutelas etiaꝫ in
vna domo vt oẽs hoies tã parẽtes ꝙ filij excuſent ſiue pater gerat
onus ſiue fili⁹ de cõſenſu pꝛis: ſiue vnus frater vnã: ⁊ alius aliam
l. diximus. §. ſi pater. ff. eo. Et ideo ſi imponit̃ eſtiuũ vel pꝛeſtantia
fratres habitãtes ſimul ⁊ ſimul habẽtes patrimoniũ indiuiduuꝫ
debẽt ſolũ eſtiuũ ſiue pꝛ̃ſtãtiã. Sed ſi diuiſim debẽt habere plura ſe
cus in onere perſonali vel impoſito rõne pſone qꝛ tũc debẽt habe-
re plura eſtiua. ⁊ plures pꝛ̃ſtãtias. l. lꝫ. C. de decu. li. x. ⁊ in gl. ſingula
ri. l. ij. q ⁊ a qb⁹ ſe excu. C. li. x. de quo p Bar. in. d. l. diximus. §. ſi pꝛ̃.
vult ergo iſte. §. qꝺ tres oneroſe tutele vel cure non affectanti dela
te excuſent a quarta durãte onere. ⁊ iſte tertius numerus ꝯſidera
tur ex diſparatis patrimonijs ⁊ nõ ꝓ numero perſonarũ oneroſe
ideo dixi qꝛ ſecus ſi eſſent leues vel leuiſſime qꝛ poſſent eſſe tales ꝙ
quatuoꝛ nõ pꝛ̃berẽt excuſationẽ. vt dicit hic glo. ⁊ econuerſo poſſet
eſſe qꝺ vna ſola eſſet tã difficilis ⁊ diffuſi patrimonij ꝙ equiualeret
tribus alijs ⁊ tunc illa ſola excuſaret ſicut ille tres. l. ſi is qui tres.
§. fin. ff. eodem. Per quam legẽ dicit Bal. in auten. ſed nouo iure
14 C. de ſer. fug. † qꝺ lꝫ ꝓ pꝛimo ⁊ ſcꝺo furto quis nõ debeat moꝛi ſed
ꝓ tertio ſic: qꝛ delictũ in ꝯſuetudinẽ deducit ꝓpter qꝺ. l. facit eum
publicũ ⁊ famoſum: vel ſaltim eũ reputat graſſatoꝛẽ. l. capitalium
§. famoſos. ff. de pe. tñ pꝛo vno furto enoꝛmi qꝺ equiualet tribus
dꝫ furca ſuſpẽdi p. d. l. ſi is q tres. §. fi. itẽ ideo dixi nõ affectanti: qꝛ
cũ pꝛeſumptio ſit qꝺ hñs tres tutelas ſatis oneratus ſit circa illas
hec pꝛeſumptio taliter ſi affectauit: qꝛ nullũ affectatũ dicit̃ onero-
ſum. l. ij. §. fi. ff. ſi qs cau. ⁊ l. tria onera. ff. de excu. tu. vñ verſus glo.
Poꝛtat̃ leuiter qꝺ fert põdus qſqꝫ libẽter. imo ex hac affectiõe ali
qualis pꝛ̃ſumptio generat̃. l. ꝗ oĩa. §. fi. ff. de ꝓcur. Ex hoc deciditur
queſtio ambaſiatoꝝ derobatoꝛum qꝺ eis non debeãt res derobate
emẽdari qꝛ ambaſiatam affectauerunt de qua queſtiõe tangit̃ per
doc. in. l. inter cauſas. §. nõ oĩa. ff. manda. ⁊ per Bar. in. l. ſi ſeruus.
§. quod vero. ff. de furtis. Itẽ durante onere ideo dixi: qꝛ ſi vna ex
tribus finiatur antequã excuſetur a quarta ſibi delata non poteſt
poſtea ſe excuſare. d. l. ſi is qui tres. ff. eod. ⁊ idem ſi de pꝛoximo. ſ.
per ſex menſes ſit finienda. l. nõ tantum. ff. eo. Item ex diſparatis
patrimonijs ideo dixi quia plurium pupilloꝛum vel adultoꝛum
ſ. patrimonioꝛuꝫ ſeparatio plures tutelas facit vt hic. ⁊. d. l. ſi is q
tres. in fi. ⁊ ideo ſi in conſtitutione ſyndici vniuerſitatis ſufficit ca
put familie plurium ſimul habitantiũ ⁊ ratiõe patrimonij habẽ-
15 tiuꝫ cõſentire vt tenet ſpecu. in ti. de ſyndi. §. j. v. qꝺ ſyndico. † Et ex
pꝛ̃dictis pꝫ vt quis excuſet̃ ab iſta tutela vel cura pꝛopter tres pꝛece
dẽtes dꝫ quatuoꝛ ꝓbare videlicet qꝺ ſint tres. Itẽ qꝺ diuerſe. ſ. di
uerſoꝝ patrimonioꝝ. Itẽ qꝺ oneroſe. itẽ qꝺ nõ affecctare. Adde ⁊
quintã qꝺ nõ ſint cã honoꝛis delate. l. ſpadones. §. ciuitatis. ff. eo.
⁊ hic in gl. j. in fi. Sꝫ nunqd duo filij ⁊ due tutele excuſent a tertia:
dic qꝺ nõ qꝛ due imperfecte excuſationes diuerſi generis nõ faciũt
vnã plenã perfectam. l. iſta in fi. C. qui numero lib. ſe excuſ. ſecus ſi
ſint einſdẽ generis vt due tutele ⁊ due cure vt dicit glo. ibi per. l. ex
cuſat̃. §. amplius. ff. eod. Et intellige qꝺ due diuerſi generis non fa
ciunt vnam plenam niſi cum alijs indicijs. vt in glo. no. in. d. lege
excuſantur. §. etas.

Sed ⁊ paupertas.

¶ Propter paupertatem in firmitatẽ ⁊ imperitiã litera-
rũ põt ſe quis excuſare a tutela vel cura. h. d. vſqꝫ ad. §. item ꝓpter
16 inimicitias. ¶ † Nota igit̃ qꝺ paupertas excuſat quẽ a munerib⁹
⁊ intellige de paupere quẽ opꝫ quotidie laboꝛare pꝛo quotidiano
victu acquirendo ſm gl. vt hic. ⁊. l. paupertas. ff. e. ſecus ſi alias ſit
pauper ⁊ fidelis non tñ occupatus in cõtinuo exercitio pꝛo victu
17 querẽdo qꝛ tũc non excuſatur. l. ſuſpectũ. ff. de ſuſpec. tu. ¶ † Nota
tamen hic ex glo. ⁊. d. l. paupertas. quod pauper etiam dicitur ille
qui exercitio ⁊ miniſterio ſue perſone alit vitam ſuam: ⁊ ideo ſi te
ſtatoꝛ relinquit pecuniam pꝛo puellis pauperibus maritãdis in-
telligitur de his que dietim laboꝛando querunt ſibi quotidianuꝫ
victum ſecundum Bal. in. d. l. paupertas. licet alias habeatur ra-
tio miniſterij ⁊ opificis in eo qui tenetur ſolum inquantum facere
põt: vt no. glo. in. l. ſi quis argẽtum. §. ſꝫ ⁊ ſi qs. C. de don. ⁊ in filio
qui petit alimenta a patre vt not. gloſſ. in. l. ſi quis a liberis. §. ſed
18 ⁊ ſi filius. ff. de libe. agno. † Quis autem debeat pꝛobare pauper-
tatẽ. dic qꝺ ille q fundat intẽtionẽ ſuã ꝓpter paupertatẽ vel diui-
tias ſiue ſit actoꝛ ſiue reus: vt not. gloſſ. in lege ſi vero pꝛo condem
nato. §. qui pꝛo rei qualitate. ff. qui ſatiſda. cog. ⁊ qualiter pꝛobe-
a tur paupertas[a] dic per vulgi opinionem. lege vbi adhuc. C. de iu-
re delib. de quo per Barto. in. l. ſi conſtante. ff. ſol. ma. Et adde ꝙ
hic licet paupertas non in totum excuſat a muneribus publicis ſi
pauper eſt fidelis ⁊ diligens. d. l. ſuſpectum. ff. de ſuſpec. tu. tamen
in hoc obeſt qꝛ ſi eſt contutoꝛ non poteſt ſolus adminiſtrare inſoli
dum. l. fi. C. de pericu. tut. licet alias regulariter quilibet tutoꝛ ha-
beat adminiſtrationem inſolidum. l. fi. C. de auto. pꝛeſtan. Item ſi
eſt ſolus dꝫ ei adiungi curatoꝛ ne ſubſtantia pupilli periclitet. lege
pietas. C. de ſuſpe. tu. Et in quibus caſibus paupertas pꝛoſit ⁊ in
quibus noceat dixi ſupꝛa qui manumittere non poſſunt in pꝛin
19 cipio ⁊ ibi vide. ¶ † Secundo nota ibi item pꝛopter aduerſam.
quod ſi infirmitas ſit talis ꝙ impedit quominus qs rebus ſuis
ſupereſſe poſſit excuſat a munerib⁹ publicis ſuſcipiẽdis ſed a iam
ſuſceptis excuſat in perpetuũ infirmitas eſt perpetua: ⁊ ſi eſt tem-
poꝛalis excuſat ad tp̃s ⁊ interim dat̃ curatoꝛ. l. nõ ſolum. §. ſi quis
egrotus. cum. l. ſeq. ⁊ ſeq. ff. eod. Et idem dicimus de iudice qui co
gnoſcẽs de qõne egrotatus eſt vt interim excuſet̃. d. §. ſi quis ita co
git̃ ⁊ eodẽ modo excuſatur egrotãs graui infirmitate a cooperan
do intantũ qꝺ ſñia cõtra eũ lata per iudicẽ ſcientẽ eſt ipſo iure nul
lã. ſi aũt ignoꝛãter tũc tꝫ ſꝫ dat̃ reſtõ. l. queſitis. ff. de re iudi. Et iꝺ
eſt cautela qꝺ ĩfirmitas iudici intimetur: vt no. Bar. in. d. l. queſi
tum. ⁊ qꝺ hic dicit de moꝛbo detentis intellige qꝺ ſicut perpetuo
moꝛbo impediti vt mutus ⁊ ſurdus mente captus ⁊ ſecus vtroqꝫ
lumine: ⁊ tunc impꝛopꝛie ponitur excuſatio qꝛ ⁊ ſi velint non poſ-
ſunt. l. j. in fi. de tuto. ⁊ hic in gl. in. ver. ꝓpter aduerſa. itẽ intellige
qꝺ etiã excuſant̃ a munerib⁹ publicis autoꝛitate ⁊ vtilitate. ſ. per
ſonalib⁹ nõ patrimonialib⁹. l. j. C. q moꝛ. ſe ex. li. x. ⁊. l. ij. §. coꝛpoꝛis
20 ff. de mu. pa. ¶ † Tertio nota in. §. ſimilr̃. qꝺ ſola imperitia litera-
rũ nõ excuſat a publicis munerib⁹ ſed imperitia literarum ⁊ nego
tioꝛũ bene excuſat. ⁊ ideo ruſticus nõ põt ſe excuſare ex ſola impe-
ritia literarũ ſi eſt ſagax. vt no. gl. ſñiarũ in. l. athleta. §. de ruſti. ff.
eo. per quã glo. limitantur omnia iura que ſubueniũt ruſtico. l. j.
§. fin. ff. de iuriſ. om. iudi. vt intelligatur niſi ſit ruſticus ſagax per
dictã glo. not. per quam potes facere differentiam inter ruſticita
21 tem cui ſubuenit̃ ⁊ ruſticum cui nõ ſubuenitur ſi eſt ſagax. ¶ † Et
nota hic quod ignarus literarum habet excuſationem a tutela ni
ſi ſit expers negotioꝛum vt ad adminiſtrãda negotia ſufficiat. nã
illiterati poſſunt eſſe negotioꝛũ adminiſtratoꝛes ſicut etiam ſur-
dus ⁊ mutus lꝫ nõ poſſunt eſſe tutoꝛes: vt. ꝭ. dictum eſt tñ poſſunt
eſſe pꝛocuratoꝛes ad negotia. l. inuitus. ff. de pꝛoc. item illiteratus
poteſt eſſe decurio. l. qꝺ expertes. C. de decurio. libꝛ. x. Itẽ illitera-
tus põt eſſe ptãs ⁊ magiſtratus: vt no. glo. in. l. j. quod quiſqꝫ iur.
vbi autem tale eſſet officium qꝺ de neceſſitate requireret literas vt
officium aduocationis in quo aſſumendo quis debet examinari
⁊ per quinqueniũ ſtuduiſſe. l. meminimus. ⁊. l. iubemus. C. de ad-
uo. diuerſo. iudi. illiteratus nõ admittit̃. C. de poſtu. l. ij. licet con-
trarium teneat glo. ⁊ male ⁊ ibi per barto. in. l. j. §. poſtulare. ff. de
poſtu. Sꝫ iudices ⁊ arbitri bene pñt eſſe illiterati ſi alias ſunt ex-
perti ⁊ ꝯſueti talia facere. l. pe. C. de iudi. ⁊ in gl. ⁊ per Saly. ⁊ dicit
Bal. in. d. l. athlete. §. fi. ff. de exc. tu. quia hoſpitalarij qui equipa
rant̃ tutoꝛibus. l. oꝛphanotrophos. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ in cle. qꝛ cõtin
git. de reli. do. poterunt eſſe illiterati: ſecus eſt in clericis qui hñt
diuinum officiũ celebꝛare de quo per Innocent. in. c. j. de ſumma
tri. Et adde vnam gloſſam in aut. de tabel. §. nos auten. coll. iiij. ⁊
glo. in. c. ſciſcitatus. de reſcrip. ⁊ gl. in. l. v. ff. pꝛo ſocio. que dicit ar.
pꝛobum literarũ vt tãquã nobiles recipiantur in canonicũ quaſi
b dicat quod ſcientia nobilitatus admittat̃[b] ad officium ad quod
nobiles genere debent admitti ex foꝛma ſtatuti. immenſa enim
ſcientia nobiliſſimum facit. lege dicimus. in fi. ff. eo. ⁊. l. pꝛouiden
dum. ⁊ ibi glo. C. de poſtulando.

22 Item pꝛopter inimicitias.

¶ † Datus tutoꝛ ĩ teſta
mẽto pꝛopter inimicitiam ⁊ maliuolentiã põt ſe excuſare ſicut ꝓ-
pter inimicitias capitales exiſtentes inter eũ ⁊ teſtatoꝛẽ: non aũt
põt ſe excuſare q pꝛimo habebat excuſationẽ ⁊ pꝛomiſit patri pu-
pilli adminiſtrare. nec etiã põt quis ſe excuſare ex eo qꝺ eſſet igno
tus patri nec etiã cũ eo notitiã haberet. h. d. vſqꝫ itẽ is. ¶ Not. qꝺ
qñqꝫ inimici fingunt amicabiles actus ⁊ ideo iudex dꝫ extermina
re actuũ qualitatẽ ⁊ fidelẽ intẽtionẽ vt hic. ⁊. l. athlete. §. dat remiſ
ſionẽ. ⁊ in gl. in ver. datus. ff. eo. Et intellige de inimicitia capita
li. nã vbicunqꝫ fit mentio inimicitie intelligitur de capitali vt hic
in. §. inimicitie. ⁊ hoc quando tractatur de aliquo repellendo a iu
re cõmuni: puta qñ qs nõ cogat̃ arbitrari inter eos qui facti ſunt
ſibi inimici capitales. l. lꝫ. ff. de arbi. Sed vbi tractat̃ de aliquo re
pellendo a pꝛemio puta a legato libertatis alimentoꝛũ relictoꝛuꝫ
ſcꝺm ius q nõ ꝯfudiſſet dñiũ tũc ſufficit odioſitas qualitercũqꝫ cõ
cepta. vt. l. teſtamento cẽturio. ff. de manu. teſta. ⁊. l. lucius titius.
§. lucius. ff. de leg. ij. niſi pꝛobet̃ pax ⁊ reconciliato que poteſt fieri
tacite in teſtamẽto relinquẽdo tutoꝛẽ vel curatoꝛẽ i. d. §. dat remiſ
ſionẽ. Et ſic etiam recõcilatio p actus ſocialis exercitij extrinſecos
vt in gloſſ. no. j. de iureiuran. §. fi. ⁊ per ſubſequentia merita. l. in
ipſius. C. fami. her. ⁊ que dicatur inimicitia capitalis not. hic glo.
in ver. capitalis. nec diſtinguitur ex cuius parte fuerit cauſata ini
23 micitia ſm gl. in. d. §. dat remiſſionẽ. † Et adde quod qui eſt inimi
cus alicuius pꝛeſumit̃ inimicus filioꝛũ ſuoꝛũ ⁊ alioꝛum de domo
⁊ de cognatione ſua. vt. l. j. C. ſi rectoꝛ pꝛouincie. ⁊ lege. j. ij. ⁊. iij. ff.
de libe. cauſa. Et ſimilr̃ qui facit ligã vel parẽtelam cum inimicis
meis. l. liberi. C. de inoffi. teſta. ⁊ ibi per Saly. Et qualiter per ini
micitiã repellatur teſtis vide glo. j. q. v. ⁊. c. ij. ⁊ in. c. cum opoꝛteat
extra de ſimo. ⁊ in ſpe. de teſti. §. j. in pꝛinc. ¶ Secundo no. in ver.
ſicut. quod pꝛomittens vel ſcribens ſe tutoꝛem vel commiſſariuꝫ
in teſta-

a ¶ Paupertas qũo pꝛobet̃. vide per do. pe. de ferra. ĩ rubꝛ. de foꝛma libelli quo vxoꝛ agit ad dotem.

b ¶ Admittatur. facit optime ca. venerabilis extra de pꝛ̃bẽ. ⁊ digni. vbi papa ſcribit canõicis argẽtinẽſib⁹ qui nullum recipiũt ĩ canõicũ niſi ſit nobilis.

in teſtamẽto non poteſt poſtea ſe excuſare licet primo potuiſſet vt
hic.et.l.ex ſentẽtia.ff.de teſta.tu.et.l.vxori.§.j.ff.de fal. Que leges
faciũt qḋ tabellio poſſit eſſe relegatus de cõmiſſione ſibi facta de
quo p Bar.in.d.l.ex ſnia.¶Et no.ex prin.qḋ nominãs aliquẽ ad
munera ſi priuatã vtilitate vt hic.⁊.l.athlete.§.dat remiſſionẽ.ff.
eo.⁊.l.ſeueriter.C.eo.ſiue omnino publica l.vnica.C.ſi ꝓpter ini-
micitiam no.fac.lib.x.Si nominet eũ vt redimere faciat punit cri
minaliter.ſi autẽ vt lite fatiget ad expenſas ei ſarciendas tenet.vt
d.l.ſeueriter.⁊.d.l.vnica.itẽ patet in verbo ſicut qḋ qui ꝓmiſit vel
ſe iactauit velle tutorẽ eſſe excuſari nõ poteſt etiã ſi alias excuſatio
nes haberet.d.l.ex ſentẽtia.in fi.ff.de teſta.tu.⁊.l.ſpadonẽ.§.q pa-
tri.ff.de excu.tu.⁊.l.vxori.§.j.ff.de fal.ſic etiã qui ꝓmiſit facere cõ-
miſſariam ſiue executionẽ teſtamẽti poteſt poſtea cogi de quo per
Cy.in.l.id qḋ pauperibus.C.de epi.⁊ cleri.⁊ per anchara.in.c.de
religioſis.de teſta.lib.vj.Ex quo patet qḋ faciens actũ contrariũ
priuilegio ei renunciare videt vt hic.⁊.l.j.⁊.ij.C.de his qui ſpon.
mu.pu.ſu.lib.x.⁊ etiã per Cy.⁊ Saly.in.l.volũtarie.C.de excu.tu.
a ⁊ per Cano.in.c.cũ acceſſiſſent.[a] de cõſti.⁊ per Inno.in.c.cũ acce-
24 dentibus.de priuile.¶†Itẽ no.hic cũ gloſ.qḋ inimicitia excuſat
in tribus caſibus a tutela vel cura.Primo ſi datio eſt facta ꝓpter
odium vel maliuolentiã a teſtatore vexationis cauſa vt hic ⁊.d.§.
dat remiſſionẽ.Scḋo ſi interuenit inimicitia poſt teſtamẽtũ.l.in
cõfirmãdo.in fi.ff.de cõfir.tu.Tertio ſi interuenit ante teſtamẽtũ
ſi erat capitalis:ſi aũt nõ erat capitalis tunc per nationẽ videt ini
micitia remiſſa.vt hic dicit glo.excuſat etiã inimicitia arbitrũ in
laudo ferendo.l.licet.⁊.l.nõ diſtinguemus.ff.de arbi.§.cũ quidã.
Excuſat etiã ne quis cogatur ad eundẽ iudicẽ ire factũ inimicũ.l.
ſi pater.ff.de libe.cauſa.Et excuſat ꝓcuratorẽ a ꝓſequeñ.l.vel exi-
lio.ff.de ꝓcur.excludit legatariũ a legato licet nõ excludat heredẽ
a teſtamẽto niſi alia appareat reuocatio teſtamẽti.l.hereditas.C.
de his qui.vt indignis.⁊.l.parte.ff.de adi.leg.et ibi ponit in glo.
ratio differẽtie inter legatũ ⁊ hereditatẽ.item teſtẽ repellit a teſti
monio.l.iij.⁊ in glo.in ver.inimicꝰ.ff.de teſti.⁊ donatariũ ingratũ
25 excludit a donatione.l.fi.C.de reuo.dona.† Et qualiter ꝓbat ini-
micitia dic per Bal.in.l.liber.C.de inoffi.teſta.itẽ patet in ver.nõ
eſſe.qḋ defectus notitie cũ pupillo ⁊ eius pater nõ p̄bet excuſatio
nem a tutela vel cura qḋ facit vt teſtis nõ habeat neceſſe cognoſce
re ꝯtrahẽtes licet gl.dicat ꝙ ſic in.l.fi.§.ſinaũt dubiꝰ.C.de iu.deli.
Sed dic ſi teſtis deponit de facto cõtrahẽtis debet eũ cognoſcere
alias nõ.vt no.ff.de teſti.l.iij.in prin.in glo.in ver.quanta fides.

Item is qui. ¶Queſtio ſtatus que fuit inter datum
tutorẽ ⁊ patrẽ pupilli excuſat a tutela
vel cura.ſimiliter etiã etas.lxx.annorũ ⁊ minor.xxv.non poteſt eſ-
26 ſe tutor ideo nõ indiget excuſatione.h.d.¶† No.ergo qḋ queſtio
ſtatus que fuit inter patrẽ pupilli ⁊ tutorẽ de ſtatu pupilli vel tu-
toris.vel eſt de omnibus vel maiori parte bonorũ excuſat a tutela
vel cura.ff.eo.l.athlete.§.amplius.niſi talis cauſa calũnioſe ⁊ ma-
litioſe fuerit inſtituta per.d.l.amplius. et.l.ij.§.fi.ff.ſi quis cau.p
que iura limitant omnes leges que prohibẽt aliquid fieri ꝓpter
inimicitiam teſti ⁊ arbitrari.l.licet.ff.de arbi.et teſtificari.l. iij.ff.
de arbi.quia hoc verũ niſi cauteloſa fuerit inſtituta accuſatio vel
inimicitia vt impediat teſtimoniũ vel arbitramentũ.⁊ p hoc non
valet cautela accuſantis dantis alapam teſti vt ſic poſtea eum pro
pter iniuriã repellat a teſtimonio pro dicta iniuria.¶Et adde
hic quod inferẽs alicui queſtionem de ſtatu videtur inferre iniu-
riam capitalem ex qua reſultat inimicitia que generat excuſatio-
nem.Et eſt ratio quia in controuerſia ſtatus ⁊ ſeruitutis actioni
capitali comparatur:vt dicit hic glo.nam ſeruitus morti compa-
ratur qꝛ ſeruus excluditur a confectione teſtamenti a teſtimonio
a iudicio arbitrio ⁊ ceteris actibus ſolum perſonam liberam con
cernentibus.l.ſeruitutem.⁊.l.quod attinet.de regu.iur. Et ideo
ſicut propter inimicitiam capitalem excuſatur quis a teſtimonio
vt dixi ſupra.§.proxi.ita etiam propter ſtatus queſtionem motã
que capitalem cauſat inimicitiam vt hic ⁊.l.iſti quidem.§.j.ff.qḋ
metus cauſa.ſed quid in tempore redditi teſtimonij contra me te-
ſtis erat inimicus ⁊ tẽpore apparituræ teſtium ceſſat inimicitia
an excludit teſtis propter precedentẽ inimicitiã.dic qḋ ſic qꝛ attẽ-
ditur tempus redditi teſtimonij:vt in gloſſ.nota.in aut.de teſti.
§.ſi quis vero dicat odio.col.vij.cui adde bonã gloſ.quomodo te-
ſtis repellatur propter inimicitiam ⁊ amicitiam.j.q.v.c. accuſato
res.Item intellige qḋ hic dicitur quãdo queſtio ſtatus mouetur
bona fide:ſecus ſi ficte et calumnioſe.d.§.amplius. in.d. l.athlete.
Et ideo qui ſe ingerit ſe eſſe debitorem vel creditorem pupilli cuꝫ
vere non eſſet non proprie excuſabitur per autenti.minorum de-
bitorum.C.qui da.tuto.poſſunt.Et ſimiliter accuſanti teſtem ca-
lumnioſe ne deponat contra eum non proderit quando deponit
contra eum ſi iudici conſtiterit de ficta inimicitia per aliquas cõ-
iecturas ſecundũ Bal.in.d.§.amplius.et idem de danti alapam
volenti teſtificari contra eum vt ſic eum propter inimicitiam re-
pellat.de quo per Barto.in.l.prima.§.cum quis latrones. ff. de
27 queſtio.¶†Item not.in.§.item maior.quod ſenectus excuſat a
muneribus publicis ſcilicet a tutela vel cura vel alijs muneribus
perſonalibus vt hic in gloſſ.niſi cõſuetudo aliud inducat.l.fin.C.
qui eta.ſe excu.⁊ eſt ratio differẽtie propter maiorẽ laborẽ qui req-
rit in muneribꝰ publicis quã in tutela vel cura.ideo minꝰ tempꝰ
ſtatui debet.Et debet iſtud tempus excuſationis a publicis mu-
neribus eſſe cõpletũ vt dicit hic glo.ſed annus.xxv.annorũ in quo
quis admittit ad munera ceptus habet pro completo.l. ad rẽpu-
blicã.ff.de mu.⁊ ho.⁊ quãdo tempus inceptũ habeat pro cõpleto
dic vt in.l.iij.§.minorẽ.ff.de mino.a muneribꝰ autẽ patrimonialĩ
bus vel mixtis cum onere nec etas nec numerus liberorũ excuſat.
28 l.ij.§.numerus.⁊ in glo.ff.de vac.mu.¶†Et no. qḋ ſenex dicitur
diuerſis tẽporibꝰ ⁊ reſpectibus.nam quo ad excuſationem tutele
dicit ſenex qui eſt.lxx.annoꝝ vt hic quo ad alia munera euitãda dr
ſenex qui eſt.l.annorũ.d.l.fi.C.qui eta.ſe excu.li.x.quo ad honorem
⁊ reuerentiã exhibendã in locationibꝰ:ceſſionibus:honoribus cu
rialitatem cõcernentibus dicitur ſenex qui eſt.lx. annorum.l.ſem-
per.ff.de iure immu.vbi inquit tex.ſemper in ciuitate noſtra fuit
veneranda ſenectus.⁊ idem in procreatione filiorũ dicitur ſenex
poſt.lx.annos ⁊ femina poſt quinquaginta.l.ſi pater.⁊ ibi gloſſ.
ff.de adop.Quo ad excuſandum ſe a teſtimonio dicitur ſenex qui
eſt.lxx.annorum.l.inuiti.⁊ in gloſ.ff.de teſti.Et quandoqꝫ dicitur
ſenex ſapiens ⁊ peritus:vt in.c.qualiter ⁊ quãdo.ij.de accu.ſꝫ qd
de tabelliõe qui de etate ſe excuſare poteſt.l.j.C.de priuile.cui eta-
ti equiparabimus ad ſe excuſandum dic qḋ excuſatur in etate.lx.
annorum.argu.d.l.fin.C.qui eta.ſe excu.li.x.ſed quid de ſcholari-
bus ſtudẽtibꝰ.dic qḋ a muneribus perſonalibus in quibꝰ non req
ritur magnũ cõſiliũ vel diſcretio vt facere cuſtodias in porta vel
muris ciuitatis ad que hortant ẽt minores.xxv.annis.ſcholares
vero exempti ſunt vſqꝫ ad illud tempus.lx.annorum non poſtea.
29 l.j.⁊.ij.⁊ ibi per.Bar.C.q eta.ſe excu.¶†Item not.in.§.minores.
qḋ minor.xxv.annorũ nõ poteſt eſſe tutor legitimus vel datiuꝰ:⁊
ſi detur eius datio nulla eſt ſine aliqua excuſatiõe:qꝛ vbi nõ eſt ha
bitus nõ cadit priuatio.ff.de verb.ob.l.decem.ſed in teſtõ minor
xxv.annis bene põt dari tutor vt tunc demum ſit tutor qñ erit fa-
ctus maior:vt in.§.furioſus.ſ.qui da.tu.poſ.

30 **Item et in milite.** ¶†Exiſtens in militia non
poteſt eſſe tutor vel curator ẽt
ſi velit.h.d.nõ tenet ergo datio tutoris facta de milite in militia
exñte.⁊ ideo nõ eſt opus excuſatiõe cũ datio ſit ipſo iure nullã: vt
tenet gloſſ.ff.eo.l.ꝓpter magiſtratũ in.§.in caſtris.⁊ ſic vr̃ qḋ etiã
tutele datio non poteſt fieri ꝓrogatio.de quo per Bald.in.d.§.in
caſtris.Quot autẽ requiruntur vt quis dicat miles dixi.ſ.q. mo.
ius pa.ſol.§.filiuſſa.Veterani etiã milites.ſ.qui cõpleuerunt mi-
litie tẽpus excuſant aduerſus extraneos.ſed aduerſus filios com
militonũ excuſant per annum:poſtea non niſi habeãt aliã excuſa-
tionẽ de iure cõi:qꝛ excluſus de beneficio ſpãli nõ excludit a bene-
ficio iuris cõis.l.iure mariti.C.de adul.l.miles.§. ſexaginta. ff. de
31 adul.l.⁊ ſi miles.ff.eo.†Celeſtis autem miles.i. preſbyter non põt
eſſe tutor vel curator teſtamẽtariꝰ vel datiuus ſicut nec alios actꝰ
ſeculares exercere debet vt hic in gloſſ.⁊ in auten.de ſanctiſſimis
epi.§.preſbyteros.⁊ in aut.preſbyteros.C.de epiſ.⁊ cle.⁊ hoc verũ
ſi in quatuor menſibus declarauit ſe velle:quia non compellitur
vt dictis iuri.quod not.pro teſtibus qui non compelluntur inui-
ti teſtificari:ſed volentes.l.iul.ff.de teſti.quod ſi teſtificant faciãt
ſcribi in actis quod volentes deponunt alias preſumerentur in-
uiti deponere ſcḋm Bar.in dicta aut. preſbyteros. Nunquid aũt
ſacerdos poſſit eſſe legitimus tutor ſui nepotis ex filio ſpurio.di-
cit Barto.quod non in quodã ſuo cõſilio quod incipit Karolus
filiꝰ domini ⁊c.Epiſcopos autẽ vel mõachos nulla rõne tutores
fieri ꝑmiſſum eſt.vt in dicta aut.p̄ſbyteros.in fi.ſꝫ de iure canoni-
co legitimã poſſunt ſuſcipere tutelã vt dicit gl.lxxxvj.di.c.puenit.
32 †Nunqd autẽ milites noſtri tp̄is qui non fiunt cũ ſolẽnitatibꝰ de
iure reqſitis.de qbus p glo.in.l.penul.ff.ex quibꝰ cau.maio. gau-
debũt priuilegijs militũ circa teſtamẽti factionẽ que multa ſunt q̃
numerant p Bar.in.l.neqꝫ.§.deportati.ff.de teſt.mili.et circa iu-
ris ignorantiã.l.fi.in prin.ff.de iure deli.⁊.l.j.C.de iur.⁊ fac.igno.
Et circa excuſationẽ munerũ publicorũ ⁊ alia militibꝰ cõpetẽtia.
⁊ glo.ordinaria in aut.de mã.prin.§.fi.coll.iij.dicit qḋ nõ gaude-
bunt.Saly.in.d.l.j.de iuris ⁊ fac.igno.C.dicit qḋ ſi ratio ⁊ cauſa
que in cõcedẽdo priuilegiũ veris militibus que cauſa eſt vt vacẽt
armis circa cuſtodiam reipublice.vt.d.l.ſi reperiatur in militibꝰ
noſtri tẽporis:tũc gaudebũt ꝑuilegijs militũ vt ſic potius cõſide-
ret cauſa ꝑuilegij ꝙ creationis modꝰ ⁊ forma.alias nõ gaudebũt
⁊ hodie milites noſtri tẽporis qꝛ ocio ⁊ nõ armis dediti ſunt ⁊ ad
ciuitatis ornatũ milites,nõ gaudebũt ꝑuilegijs cũ in eis ceſſat ra-
tio cõcedẽdi priuilegij.l.adigere.§.quãuis.ff.de iure pa.Sꝫ priui-
legium ne poſſint torqueri cõceſſum militibꝰ.vt.l.miles.C.de que
ſtio.bene cõpetit qd illud ratione dignitatis ⁊ nobilitatis eſt ꝯceſ
ſum.vt ibi per Bal.C.qui ho.ce.poſ.dicit quod iſti milites noſtri
tẽporis nõ habẽt inſignia veteris obſeruãtie:tñ hñt inſignia noue
que loco veteris ſuccedit.vt in.c.tranſlato.de conſti.⁊ ideo nõ pñt
incarcerari pro debito contractus vel vltime voluntatis.ideo nõ
egent bñficio ceſſionis:vt ibi patet p eũ.de excuſatiõe aũt militis

a ¶Cũ acceſſiſ
ſent.vide ibi
do.Abba.et
do.Feli.latiſ
ſime de hoc
diſputãtes.

33 gtp̃s cõplevit dic p gl.ſ.e.§.itẽ q̃ reipublice.† Quid aũt de celeſti
militie.i.clerico in ſacris ordinibꝰ conſtituto an põt eſſe tutor:et ſi
põt an habeat excuſationẽ gl.hic in v.volẽs.dicit qđ admittitur
ad tutelã vſq; ad quartũ gradũ.⁊ allegat.§.preſbyteros.in aut.de
ſanctiſ.epi.vult allegare.§.ideo aũt amabiles epos.Hic gl.innuit
duo.Primo qđ clericus in ſacris põt eſſe tutor:intellige.ſ.legiti-
mus nõ datiuꝰ:vel teſtamẽtariꝰ ⁊ volẽs nõ inuitus.vt in aut.pſ-
byteros.de epiſ.⁊ cleri.Sꝫ ad tutelã nobiliũ perſonaꝝ oẽs cleri-
ci in ſubſidiũ pñt cogi.⁊ hoc tꝫ glo.in.lxxx.di.c.peruenit.⁊.xxj.q.
iij.c.ciprianus.⁊ p Bart.in.l.legitimos.ff.de legi.tu.⁊ tetigi.ſ.de
actio.tuto.§.de hoc iure.¶Scđo innuit gl.qđ clericus põt eſſe tu
tor vſq; ad quartũ gradũ.certe hoc lege nõ pbať.ſꝫ tex.in auten.
de eccle.titulis.§.interdicimus.coll.ix.tranſſumptiue poſita in
aut.licẽtiã.C.de epiſ.⁊ cleri.bene dicit epiſcopus ſeu alius põt re-
linquere cui vult ibi data a coniũcta perſona ad quartũ gradꝫ
quaſi ſit veriſimile qđ vſq; ad illũ gradũ quartũ pſumať ei datus
cõtẽplatiue ꝯiũctiõis ⁊ nõ ecclie argumẽto illius tex.potuit mo-
ueri glo.ad dicẽdũ qđ ſicut in clericis quartus gradus inſpicitur
quo ad eius relicta:ita etiã intelligitur determinatus in tutelis.
Sꝫ certe puto qđ ſicut procedit ſucceſſio inter agnatos ⁊ cogna-
tos vſq; ad quartũ gradum.vt in auten.de here.§.ſi vero neq; fra
tres.⁊ in glo.ita pcedit tutela que ad eius ſimilitudinẽ defertur.

Itẽ rome grãmatici.

¶Propter exercitiuꝫ liberaliũ artiũ excuſa-
tur qs a publicis muneribꝰ:⁊ hñs plures excuſatiões ſi nõ pbat
34 in vna põt redire ad aliã.h.d.¶†No.igiť qđ magiſtri grãmati-
ce rethorice:medicie:⁊ ſimiles hñt excuſationẽ a publicis muneri-
bus:ita tñ exercẽt artẽ ĩ pria ſua vt hic dicit tex.artẽ exerceat in eo
loco ratione artis:demum prodeſt ſi illam artem exerceat ĩ illo
loco vt hic ⁊.l.ſꝫ approbari.§.amplius.ff.e.⁊ ſi illã exerceat p ſe ⁊
nõ per aliũ.vt.l.ſi.ff.e.⁊ ſit deſcriptꝰ in matricula.i.in numero con
ceſſo:alias nõ gaudet priuilegio artis:vt hic.⁊.ff.eo.⁊.l.ſi dictis.
35 §.grãmatici.vbi deſcripta fuerũt ⁊c.¶†Secundo in.§.qui autẽ.
qđ habens plures excuſatiões non eſt neceſſe quod omnes propo
nat ⁊ probet:ſed ſufficit vnam de propoſitis probari.Et ideo di-
cũt aduocati nõ aſtringẽs ſe ad oĩa pbanda nõ teneť ad oĩa ſꝫ ad
ea tñ que ſufficiant ad victoriã ſue litis ⁊ ſi ſuccumbat in proba-
tione vnius poterit aliam de propoſitis probare ſi eſt infra tem-
pus datũ a lege vel a ſtatuto:vel a iudice aſſignatum:vel proponẽ
de exceptionis vel excuſationis vt hic.⁊.l.propter litis.§.j.ff.eo.⁊
36 ibi gl.†Itẽ debent excuſatione ſpecifice nominari non aũt ſufficit
in genere dicere propono excuſatiões vel exceptiões meas:⁊ ideo
non reuelatur practica procuratorum ſaluis exceptionibus meis:
vel aliquibus prepoſitis niſi dicant ſaluis omnibus aliis exceptio
nibus:nam qui hanc generalitatem ſibi non ſeruant nec eas poſt
tempus elapſum ad proponẽdum poſſent probare ac ſi eas ab ini
tio propoſuiſſent niſi eas ſpecificauerint.per tex.in.l.ſcire oportet
§.ſcire.ff.eo.⁊ ibi Bal.vel niſi de nouo ſuperuenerit exceptio:vel ſi
prius ſuperuenerit iurent de nouo veniſſe ad eius notitiam:vt in
37 c.paſtoralis.⁊ ibi gloſſ.extra de excep.¶†Et adde quod docentes
triuium.i.ſcientias tendentes ad vnum finem ⁊ ſermonem vt eſt
grammatica:logica:rethorica.Item etiã medici qui vocantur pa
rabolani eo quod multas habent parabolas.lege parabolani.C.
de epi.⁊ cle.Item etiã philoſophi.i.naturalia docentes lege phi-
loſophi.ff.eo.habent excuſationes a muneribus publicis non ſo
lũ a tutela ⁊ cura ſed etiam ab aliis muneribus vt hic.⁊ lege ſi du-
38 cas.§.j.ff.eod.l.ſi.C.de profeſſis ⁊ medicis.li.x.†Multa tamen re
quiruntᷣ vt pdicti habeant excuſationem.Primo qđ doceant vel
rome.l.roma.ad muni.vel etiam in ppria patria:nã exercens ro-
me artes prebentes excuſationem excuſantur vbicunq; locorum:
etiã ſi nõ ſit romanus:cũ roma ſit cõmunis patria:ſed exercẽs in
ppria patria ſolũ ibi excuſatur.Scđo requiritur qđ non doceat ar
tes mecanicas:ſꝫ liberales:quia artifices mecanici nõ excuſantur
niſi quidam qui habentur in lege.ij.C.de excu.arti.li.x.Tertio re
quiritur quod iſte docẽs ſit intra numerũ.habebant enĩ ciuitates
certum numerum legentium vſq; ad.x.qđ plus:vt dicit hic gloſſ.
qui erant immunes a muneribus ⁊ vltra numerum poſiti nõ ha-
bent excuſationẽ.⁊ ideo canonicus ſupernumerarius non gaudet
beneficio canonicorum.in.c.cum.M.ferrarienſis.de conſti.Et ex
hoc patet quod qui non eſt ſcriptus inter numerum matricule nõ
gaudet beneficio ſeu priuilegio.argu.dicta lege ſi duos.§.decet ve-
ro.⁊ vtiq; non aliter.debet enim quis ſe facere deſcribi in matri-
cularia ſue profeſſiõis.lege petitione.C.de aduo.diuer.iudi.alias
ſunt tanquã priuati vt non gaudeant beneficio illius profeſſiõis:
qui deſcripti non reperiuntur vt dicit gloſſ.ordinaria in lege.iij.
C.de offi.mag.mil.Quarto quod exerceat artem ſine negligentia
d.lege ſi duas.§.decet.Et ideo qui deſiit exercere artem per quin-
quenniunť non computatur amplius in numero collegij.Scho-
laris igitur matriculatus qui deſiit a ſtudio per quinquennium
perdit beneficium matricule.l.ij.ver.qui vero quinquennium.C.
de primice.li.x.⁊ per Barto.in.l.aut facta.§.tempore.ff.de penis.
⁊ idem ſi tranſit ad aliud exercitium lege legatis.§.ſi ex officio.de
leg.iij.Similiter ſcholaris q hꝫ ſe negligẽter ad ſtudiũ vel tanquã
deuius aliqñ intra ⁊ aliqñ nõ:non gaudet priuilegio auť.habita.
ſm Bal.in.d.l.ſi duas.§.decet.ff.eo.⁊ hoc priuilegiũ ꝯuenit magi
ſtris ⁊ diſcipulis.l.j.C.de excu.arti.li.x.vbi dicit gl.Diſcere ſi que-
ris doceas ſic ipſe doceris.Naꝫ ſtudio tali verſus perficis atq; ſo-
dali.Et de hoc an appellatione artificiũ contineanť diſcipuli.dic p
39 Bar.in.l.legatis.§.ornatricibus.ff.de leg.iij.†Docentes aũt qua-
driuium.ſ.ariſmeticã:geometriã:muſicã:aſtrologiã nõ habent ex
cuſationẽ vt hic in glo.Similiter nec docẽtes grãmaticam in pri-
mitiuis literis vt.a.b.c.d.nõ excuſanť:vt.l.vt gradati.ff.de mune.
40 ⁊ hono.†Legũ aũt doctores non excuſantur vt hic tenet gloſ.niſi
in tribus caſibus:ſcilicet ſi doceant rome:ſi ſunt aſſumpti ad cõſi-
liũ principis:⁊ ſunt multum diſciplinati.Quid autem ſi doctor
legũ alibi legat quã rome an excuſabiť:dic qđ ſic ſi doceat in ciui-
tatibus regiis de quibus in pemio ffoꝝ.§.hoc autẽ.vt eſt conſtan
tinopolitana ciuitas vt eſt bonõia que iuſſu beati Ambroſij fuit
edificata a Theodoſio imperatore qui propter proditionẽ eã fun
ditus deleuerat.vt dicitur in glo.Et idẽ põt dici in aliis ciuitati-
bus publicum ⁊ legitimum ſtudiũ ex priuilegio habentibus peru
ſini tholoſa ⁊ ſimiles.vel ex conſuetudine approbata a principe
ſciente ⁊ patiente:vt Padua ⁊ Papia.vt nota.dicta lege ſed ⁊ re
probari.§.fin.C.eo.In aliis autem ciuitatibus vt Mutine ⁊ Re
gij non poſſunt legi iura ciuilia:quia preſumitur tradi ſcientia
adulterina:vt dicit gloſſa in dicta lege ſed ⁊ reprobari.in fin.⁊ eſt
tex.in proemio.ff.in.§.hoc autem.In iſtis autem publicis ⁊ pri-
uilegiatis ſtudiis ⁊ maxime bonon̄.de qua dicit cle.j.de magiſtris
bononia quaſi bona ſuper oĩa vel bonoꝝ notitia nimis amabilis
que habuit priuilegium a theodoſio minore regnante Anno do
mini.ccccxxv.preſumuntur doc.multum eruditi ⁊ ideo in eis p
pter ſufficientiam non eſt locus reprobationi:ſicut in medico qꝛ
propter ignorantiam fauore ciuitatis non reprobatur.ff.eo.l.ſed
⁊ reprobari.Imperator vero q dabat alternis menſibus operam
41 ſtudio.vt dixi.ſ.e.§.†Itẽ qui reipublice ampliauit priuilegium
pfeſſoꝝ liberalium artium inter quos connumerat doc.legum vt
ſint immunes ipſi cũ vxoribus:⁊ liberis cũ rebus ſuis ab omnibꝰ
perſonalibus ⁊ realibꝰ muneribus vt ſic nõ poſſint collectari nec
perſonalr̃ capi:nec p armis rimari.l.medicos in gloſ.C.de profeſ.
⁊ me.⁊ ibi p Bart.lib.x.Et nimirũ ſi legũ profeſſores priuilegia
uit imperator:qꝛ ⁊ ipſi militant circa latus aſſiſtendo ⁊ ꝯſulẽdo.
l.iuriſperitos.ff.de excu.tut.⁊.l.ſi.C.eo.titu.⁊.l.ſi.de ſilen.lib.xij.et
ita ꝯ eos aſſumptos in ꝯſiliũ principis cõmittiť crimen leſe maie-
ſtatis ſicut ꝯtra ipm principẽ.l.quiſq; in princi.C.ad.l.iul.maie.

42 ## Qui autẽ.

¶†A muneribꝰ publicis autoritate ⁊ vtili-
tate priuatis vt tutela vel cura nõ appellatur
a datiõe:ſꝫ exiſtẽs intra centeſimũ lapidẽ dꝫ ſe excuſare a die noĩa
tiõis ſiue datiõis ⁊ ſciẽtie infra.l.dies.exiſtẽs vero vltra hꝫ p qbuſ
libet.xx.miliaribꝰ vnã diẽ ⁊ adhuc poſtea.xx.dies dũtñ nõ hꝫ mi
nus.l.diebꝰ ad ſe excuſandũ.h.d.Et ſi eiꝰ excuſatio fuerit reiecta
poterit appellare.l.cũ ĩ vna.§.tutor.ff.de appel.A muneribꝰ autẽ
publicis vtilitate ⁊ autoritate hñ appellať a noĩatiõe.ff.qñ appel
lãdũ ſit.l.j.§.ſi qs tutor.⁊ ibi p Bar.de rõne diuerſitatis ibi etiaꝫ
dicit:qđ de eo qui vocať a collegio.¶Scđo no.qđ de iure cõi da
tur interuallũ.xx.miliariũ p quolibet die:vt hic.⁊.l.j.ff.ſi qs cau-
43 ti.†Quãtũ ſpaciũ facit vnũ miliare:dic qđ mille paſſus ⁊ paſſus
eſt q̃nq; pedũ.No.gl.in.l.iij.ff.de ver.ſigni.⁊ pes eſt.xv.digitis vt
no.gl.xxvj.q.iiij.c.cõputari.⁊.c.ſi qđ antiqtus.⁊ lꝫ ſupſit minꝰ mi
liaribus dꝫ tñ ſtatui vna dies integra.vt hic in glo.in ver.compu-
tari.Item menſuratur non a porta ſed a cõtinẽtibus edificiis.Itẽ
an per viam rectam vel obliquã.dic per viam que magis frequen
tatur:⁊ hoc quando ſit menſuratio loci propter terminum eun-
di ⁊ redeundi : ſed ſi fiat ob aliam cauſam puta quod intel-
ligatur vicini qui diſtant per vnum miliare vel quod non poſſit
eligi poteſtas niſi diſtet per.xl.miliaria:tunc debet fieri menſura
tio per rectitudinem loci ⁊ ſi nõ põt fieri per terram fiet per aerẽ.
44 de quibus vide per Bar.in.d.l.j.ſi qs cau.¶†Itẽ no.in.§.datus
aũt.qđ tutor ſimpr̃ datus intelligiť datus ad vniuerſum patri-
monium tñ a patrimonio alterius puincie põt ſe excuſare.l.pro-
pter lites.§.ſi.ff.eo.ſic ⁊ pcurator ſimpr̃ conſtitutus intelligiť ad
vniuerſas lites ⁊ pñtes ⁊ futuras.arg.l.ſi pupillus.§.ij.cum.l.ſe-
45 quẽti.ff.de tu.⁊ ibi p Bar.¶†Adde nunqđ volẽs ſe excuſare a tu
tela vel cura hñs plures excuſatiões dꝫ in initio dũ comparet in
iudicio corã iudice ad ſe excuſandũ oẽs ſpecifice nominare ⁊ vide
tur qđ ſic p tex.l.ſcire opꝫ.§.ſcire aũt opꝫ.ff.e.dũ dicit noĩare tunc
oĩa dꝫ.Sed certe gl.hic.⁊.l.pter litis.§.j.ff.eod.qđ bene tenetur
nominare excuſationes oppoſitas:nec ſufficit ſub generalitate
opponere;nõ tamen tenetur oẽs in iudicio ſpecificare.imo ſi pro
poſitas nõ pbauerit poterit poſtea aliã nominare:ſi eſt intra tp̃s
quinquaginta dierum:qđ dať ad excuſationes pponendas.vt.j.
proxi.§.⁊ ideo factis probationibus ⁊ publicatis teſtibus ſuper
vna excuſatione poterit dilatio dari ad probandũ ſuper alia:ſi eſt
infra tempus vt hic ⁊ nõ ſit tutor ſubornatus in auť.at qui ſemel.
de probationibꝰ.C.⁊.c.fraternitatis.de teſtibus.in.d.l.propter li
tis.§.j.

46 tis. §. j. ſm Bal. †Tenet ergo hñs p̄ſes excuſatiões ſiue defenſiões ꝛ dilatorias exceptiões oẽs ꝛ in ſpẽ noiare. ĩ. tps ſtatutũ ad propo nẽdũ ꝙ iudex ſtatuere dꝫ vbi nõ eſt ſtatutũ a. l. ꝛ hoc pp malitiã ꝓ ponẽtiũ ad lites ꝓtrahẽdũ: vt dicit text. in. c. paſtoralis. de except. Alr̃ aũt ſi nõ noiauerit infra tps ſtatutũ tũc quo ad nõiatas i ſpẽ lꝫ ꝓpoſuerit in gñe hr̃ ac ſi nõ ꝓpoſuerit. Et ita intelligit dictũ. §. ſcire aũt opꝫ. ꝛ ſic pꝫ ꝙ lꝫ qs cõpareat in termino nõ tñ fuerat ſibi
47 iniunctũ a iudice ſilis eſt ei q nõ venerit: ꝛ ſic hr̃ ꝓ ꝯtumace: †ꝛ iõ citat⁹ ad cõteſtãdũ litẽ lꝫ veniat: nõ tñ cõteſtaſ litẽ: vel neget dicẽs ſe nõ facere aĩo cõteſtãdi hr̃ pro cõtumace ꝛ ꝓcedeſ ꝯ eũ tãq̃ cõtra cõtumacẽ. nõ tñ habebiſ lis ꝓ cõteſtata. ꝛ hoc voluit gl. no. in vbo qd aũt. in aut. q ſemel. C. qũo ꝛ qñ iu. Sed gl. ꝛ Inn. in. c. j. de elec. li. vi. voluit qd lis habeat pro cõteſtata: ſꝫ illud eſt verũ in caſib⁹ in qb⁹ nõ requiriſ vera litis ꝯteſtatio. l. ij. vbi in rẽ actio. ſm Bal. i. d. §. ſcire. Si aũt copulatiue qs ꝓpoſuerit ꝛ noiauerit plures excuſa tiones. An ꝓbatio vni⁹ ſibi ſufficiat ſi nõ ꝓbat oẽs. dic ꝙ nõ teneſ oẽs ꝓbare niſi ſe aſtrixerit. ꝙ intellige verũ. ſ. qñ nõ teneſ oẽs pro bare qñ q̃libet eſt ſufficiẽs per ſe ad victoriã cauſe ſm Inno. vt. c. lꝫ de teſti. ꝛ hoc voluit nr̃a gl. in. l. circa. in glo. ſi. ff. de pba. ¶ Itẽ no. ibi intra tpa. ꝙ ſufficit id ad qd ſtatut⁹ eſt termin⁹ q̃ñq̃ fieri intra terminũ. qd eſt verũ qñ termin⁹ ſtatuiſ ꝑ ꝓpoſitionẽ intra vel infra vel vſq̃ ad. vt hic. ꝛ. ff eo. l. ſcire. §. ſufficit. ſi tñ fiat ante finẽ termini ſm Bar. in. l. ij. C. de tem. app. Secus ſi ſtatuiſ termin⁹ in quo ſi iu dex dicit do tibi terminũ ad cõparendũ in die iouis vel die tertia de mane. nã tunc tpis oportet cõparere nõ ante vel poſtea. ar. C. qñ prouoca. non eſt neceſ. l. non eo die. facit quod no. Barto. in. l. qui ante kalendas. ff. de verb. obli.

48 **Qui autem.** ¶ †Uide hic qd a declaratiõe tutele vel iure facta a iudice: vel a teſtatore non ap ꝑellat. ſed exiſtẽs infra cẽteſimũ lapidẽ dꝫ ſe excuſare ꝛ in ſcriptis excuſationẽ ſuã porrigere corã iudice infra q̃nquaginta dies a die noiationis ꝛ ſciẽtie. l. q̃nquaginta. ff. eo. ꝛ. C. l. q̃nquaginta ꝛ tenet hic glo. iij. in. ij. opinionẽ q̃ eſt vera. i. a die notificatiõis ſibi facte ex parte iudicis in pſonã vel ad domũ. l. ſcire opꝫ. ff. eo. alr̃s non facta notificatiõe p̄ſumiſ ignorãtia: vt dicit hic gl. Exiſtẽs vero vltra centeſimũ miliare ab vrbe vel a cõtinẽtib⁹ edificijs hꝫ ꝓ quolibet viginti miliarib⁹ vnã diẽ ad veniẽdũ: ꝛ ꝯuenerit hꝫ triginta dies ad ſe excuſandũ. Et ſi oẽs dies nõ aſcẽdũt ad q̃nquagita ſuppleſ ſibi ita ꝙ iſti triginta non minuũt terminũ q̃nquaginta dieꝝ: ſed bene pñt tranſcẽdere q̃nquaginta ſi ponas tutorẽ eſſe datũ ꝑ cẽtũ viginti miliaria: ꝓ quib⁹ ad veniẽdũ pro viginti miliarib⁹ de die hꝫ vigintiduos dies ꝛ poſtea triginta ad ſe excuſandũ. ꝛ ſic ſunt lij. quã computationẽ facit. l. ſcire opꝫ. §. j. vſq̃ ad. §. ꝯñs. ff. eo. Et poſt factã ꝓpoſitionẽ excuſationis ſuppleſ illud tps vſq̃ ad q̃tuor mẽſes ad finiendũ cãm. d. l. q̃nquaginta. ff. eo. ꝛ ſic hoc caſu fauore pupilli nõ durat cã triẽnio cũ alr̃s ſit regl̃r. l. ꝑperandũ. C. de iudi.
49 †A ſnĩa aũt reiectionis hui⁹ excuſationis facta a iudice hñ appel latur ꝛ interim daſ curator pupillo. l. cũ inuna. §. cũ tutor. de app. l. j. §. ſi qs tutor. ff. qñ app. ſit: nõ aũt appellaſ a datiõe ſiue dilatiõe tutele q: cũ ſibi ꝓuiſuꝫ ſit de ſpãli remediõ. ſ. excuſatiõis nõ eſt ſibi neceſſariũ remediũ appellatiõis. Ex quib⁹ inferſ ꝙ vbi interdiciſ appellatio pp aliud remediũ cõpetẽs tunc a ſnĩa lata ſup reiectio ne illi⁹ remedij põt appellari. i. d. §. ſi qs tutor. ꝛ. c. ex parte. de app. Iſta aũt dilatio ad excuſandũ eſt cõtinua ꝛ ideo cõputanſ dies fe riati ꝛ nõ feriati. ꝛ iſte termin⁹ nõ ſolũ ſtatuiſ ad opponẽdũ excu ſationẽ ſed etiã ad veniendũ ad iudicẽ: q euent⁹ põt fieri q̃buſcũq̃ dieb⁹ lꝫ excuſatio ꝓponi dꝫ corã iudice ſedẽte pro tribunali. d. l. ſci re opꝫ. §. opꝫ. ff. eo. Ab alijs aũt muneribus publicis autoritate ꝛ vtilitate bene appellaſ ab ipſa denoiatione vel dilatiõe cũ de alio ſpãli remedio ſup tali dilatiõe nõ ſit ꝓuiſum. l. hi q ad ciuilia. §. q ad ſcribat⁹. C. de appel. niſi ipſa noiatio ſit nulla: vt q: facta ad cla morẽ populi. l. ſi cõſtat. C. de appel. ꝛ. l. decurionuꝫ. C. de penis. vel facta nõ ſeruatis ſolẽnitatib⁹. ſ. ſine cõſilio publico reqſito. l. noia tiones. C. de app. vel facta cõtra priuilegiũ noiati. vt. l. veteran⁹. C. qñ prouo. nõ eſt neceſſe. ꝛ ad appellãdũ ab hac noiatione danſ de cem dies. vt in aut. hodie. C. de appel. ꝛ duo mẽſes ad ꝓſequendũ. l. j. C. de tẽp. app. ¶ Et not. ꝙ glo. ſi. hic in ſi. ibi niſi ꝑ. xxvj. dietas eſt corrupta vitio ſcriptoris: q: vult dicere in ſi. xxj. dietã. Alr̃s dila tio. xxx. dieꝝ nihil adderet vltra hos dies: qd gl. voluit demõſtra
50 re. ꝛ hoc pꝫ. in. d. l. ſcire opꝫ. §. aliud aũt. ff. eo. i. §. dat⁹ aũt. ¶ †In §. datus aũt. adde ꝙ gl. in. l. nõ ſolũ. §. ꝛ qui teſtamẽto. ꝛ. §. diuus ꝛ. l. ꝓpter lit. §. lꝫ. ff. eo. intelligit illũ tex. ꝛ iſtũ. ſ. qñ tutor vel cura tor ſimpl̃r datus intelligiſ dat⁹ ad vniuerſum patrimoniũ. ꝛ hoc clarũ qñ patrimoniũ in eadẽ prouincia. ſi aũt eſt in diuerſis tũc ſi datur a teſtatore vel a principe vel alio eius iuſſu ſciẽter intelligiſ datus etiã ad bona alterius prouincie. vt. d. §. diuus. ꝛ ſi ſe nõ ex cuſat poterit propter late diffuſum patrimoniũ petere ſibi adiun gi curatorẽ. C. eo. l. ij. ꝛ. l. teſtamẽto. Si aũt datur tutor vel curator a iudice tunc ſm glo. in. d. §. ꝛ qui teſtamẽto. nõ extendiſ ad bona alterius territorij: q̃ ſunt extra iuriſditionẽ dãtis. l. cũ vin⁹. §. cũ is. ff. de bo. auto. iudi. poſ. ꝛ. l. pupillo. ff. de tu. ꝛ cura. da. ab his. ꝛ. l. illud. ff. de excu. tu. Sed Bar. ꝛ Dy. in. d. l. pupillo. ꝛ Saly. in. l. vni

51 ca. clarius. C. vbi pe. tu. tenẽt cõtra dictã gl. dicẽtes †ꝙ primo tutor ſimpl̃r dat⁹ a iudice intelligiſ etiã dat⁹ ad bona vbiq̃: ſic q: tutor datur principal̃r perſone q̃ eſt pſona eſt principalis res. l. q: pſone ff. de teſta. tute. ſed pſone ſubiecta ſunt oĩa vbicũq̃ ſint poſita: ꝛ cõ ſecutiue veniũt oĩa in adminiſtratiõe reſpectu pſone: ꝛ ideo datio refertur ad oĩa: ſed eſt neceſſaria excuſatio a bonis extra iuriſditio nem poſitis. d. §. diuus Sed Bal. in. d. §. qui teſtõ. dicit qd dictuꝫ glo. põt habere locũ in curatore qui daſ principaliter reb⁹. l. in co pulandis. C. de nup. Saly. tenet in. d. l. ij. C. eo. vbi videtur text. qd etiaꝫ idem in curatore qd in tutore: vt videſ etiam datus ad bona alterius territorij: niſi ab his ſe excuſet.

52 **Qui tutelam.** ¶ †Not. quod qui fuit tutor alicuius poteſt ſe excuſare a tutela niſi ſit liber tus. vt hic in glo. in verſi. cogendũ. Item maritus non poteſt eſſe curator vxoris ſue: ꝛ eſt ratio vt hic in gloſſ. in ver. excuſare. ꝛ ſi ſit datus forte ignorans debet petere alium ſubſtitui loco ſui. vt hic in gloſſa. in ver. excuſare. Et idem in ſponſa. in verbo maritum. ꝛ multominus poteſt eſſe tutor maritus: quia cũ ſit pupilla nõ põt habere maritũ: vt hic in glo. in ver. curatorẽ. Et qui prius fuit tu tor vel curator pupille non poteſt eã capere in vxorẽ. vt hic in glo. in ver. excuſare. Socer autẽ bene poteſt eſſe curator nurus ſue. l. cũ proponas. C. de interdi. matri. Et ſimiliter poteſt eſſe procurator vxoris ſue ĩ rebus a muliere ſibi reſeruatis in quibus admittitur ad agendũ tanq̃ perſona cõiuncta ſine mãdato cũ cautione de rato. l. maritus. C. de procu. ſed in rebus parafernalibus: ſcꝫ vltra dotem marito traditis admittiſ ad agendũ tanq̃ procurator ꝛ le gitimus adminiſtrator ſine aliqua cautione. l. ſi. C. de pact. quem. In dotalibus aũt agit proprio noĩe cũ ſit dñs eorum. l. doce. C. de reiven. ꝛ de hoc per Bar. in. d. l. maritus. ¶ Secundo no. qd falſa excuſatio vel etiam vera: ſed non iuſta ſm glo. ſi. non prodeſt ſe ex cuſanti a tutela vel cura: quoniã periculum ſpectat ad eũ a tẽpore dationis ꝛ ſcientie. vt hic in glo. ſina. Et idem ſi iuſta excuſatio ſit conceſſa per ignorantiam vel gratiã: nam licet alias ſententia per gratiam teneat ꝛ ſic neceſſe eſt appellare. ff. ad trebellia. l. ſeruo in uito. §. cum pretor. non tamen tenet fauore pupillorum: vt dicit
53 hic gloſſ. ¶ †Adde in verſi. reſcripſerunt. qd licet non teneat da tio curatoris facta de marito vxori adulte etiam mẽte capte. ff. de cura. furi. l. virum. ꝛ ſic improprie dr̃ excuſatio. C. qui da. tu. poſ. l. maritus. Et idẽ in ſponſa. l. ij. in ſi. ff. e. ꝛ hic in glo. tamẽ debet pe tere alium loco ſui conſtitui. l. ampliſſimi. ij. reſponſo. C. de excu.
54 tu. †Et licet maritus ſe immiſcuerit non propterea vr̃ ſe aſtringe re ꝛ ſe obligare adminiſtratiõi ꝛ excuſationi renunciare: vt hic in tex. ꝛ hoc ideo: q: nõ tenet datio. i. nõ curaſ excuſatio: ſec⁹ in alio qui haberet propriã excuſationẽ: q: teneret datio: q: tũc ſe immi ſcẽdo videſ renunciare excuſationi: vt hic in glo. in ver. immiſcue rit. ꝛ ideo nõ põt ſe excuſare niſi in caſib⁹ notatis in glo. in. l. ij. C. ſi
55 ex falſis alle. †Socer autẽ licet poſſit eſſe curator nurus ſue. l. cum ꝓponas. C. de interdi. ma. tamẽ debet petere aliũ loco ſui cõſtitui:
56 alias labem infamie incurrit. licet. C. de excu. †Sed an maritus lꝫ non poſſit eſſe curator generalis vxoris: vt hic. ꝛ. d. l. maritus an poterit eſſe ꝓcurator ad lites ſi põt eſſe ꝓcurator. d. l. marit⁹. C. de ꝓcu. Bar. qd ſic in. l. ſi quis cũ ꝓcu. §. ſi. ff. de ꝓcu. ꝛ hoc etiã tenet Spec. in titu. de cura. §. vt autẽ. ver. ſed nunqd. Saly. auteꝫ qd nec curator ſpecialis ad litem poſſit dari ſicut nec generalis cũ ſit ea
57 dẽ rõ in. d. l. marit⁹. vbi vide per eũ in. §. ſi qs aũt. †In fine conclu dit qd ſnĩa lata per falſas allegationes: ꝓbationes: vel inſtra con tra p̄ñtes vꝫ ꝛ tꝫ: ſed daſ reſtõ in itegrũ. l. diuus. ff. de re iudi. ꝛ. C. ſi ex falſis inſtrumẽtis. per totum fallit in excuſante ſe a tutela vel cura per falſas allegationes: quia licet contra p̄ñtes ꝛ licet cogni tum ſit de falſitate tamen fauore minoris talis excuſatio ꝛ ſenten tia eſt ipſo iure nulla: vt hic: ꝛ. l. ij. in glo. C. ſi ex falſis allãtionib⁹. Si aũt eſt lata cõtra abſentes ex falſis allãtionibus ꝛ probationi bus ſcienter ꝛ doloſe factis: tunc ſententia eſt: ipſo iure nulla. l. ſi pretor. §. marcellus. ff. de iudi. ſecus ſi ignoranter factis: q: tũc ẽt tenet ſed daſ reſtõ. vt. d. l. diuus. lata aũt ſnĩa precio eſt ipſo iure nulla. l. venales. C. qñ ꝓuo. nõ eſt neceſſe. Sed lata per gratiam vel ambitionem tenet ſed datur reſtõ. l. ſeruo inuito. §. cum pretor. ff. ad trebel. niſi fauore minoris: vt ibi no. ꝛ idẽ eſt qñ eſt lata ꝑ igno rantiam iudicis. ꝛ ſic cõtra ius partis tenet ſententia. ꝛ qd in du bio an prece ſeu gratia: an vero precio p̄ſumatur lata ex qualita te perſonarum iudicandũ eſt argumento. l. ſi. §. l. cũ glo. ibi in ver. ex perſonis. ff. de act. ꝛ oblig. Sententia autẽ ſuper libertate data ſiue ex vera ſiue ex falſa cauſa valet: ꝛ tꝫ fauore libertatis: vt. ſ. qui ma. non poſ. §. ſemel. ꝛ ibi dixi. ꝛ de hoc. ſ. quando ſentẽtia lata ex falſa cauſa tenet ꝛ quando non. dic per Barto. in. d. l. diuus. de re iudi. ꝛ. l. ſi is ad quẽ. ff. de acqui. heredi. ꝛ penul. ff. de iuſti. et iure.

¶ De ſuſpectis tutoribus. Rubrica.

1 ☞ Crimen tutoris ſuſpecti ciuile dicitur.
2 Accuſatio ſeu cauſa tutoris ſuſpecti corã quo debeat diſcuti.
3 Accuſatio ſuſpecti tutoris annotatur criminalis vel ciuilis. ꝛ nu

mero.4.
5 Cauſa mixta que dicatur.
6 Crimen ſuſpecti tutoris que ſpecialia cont neat.
7 Tutor quilibet de ſuſpecto accuſari poteſt.
8 Solus dictio ſingula generum indiuidua non indiuiduoꝝ ſingu loꝝ genera excludit.
9 Accuſare de ſuſpecto quilibet poteſt.
10 Accuſatio de ſuſpecto iudicij publici eſſe cenſetur.
11 Mulier ſuſpectum tutorem accuſare poteſt.
12 Juramentum triplex reperitur.
13 Pupillus cum conſenſu tutoris poteſt accuſare mortem patris.
14 Conſulens quando de prauo conſilio teneatur.
15 Suſpectus cenſetur tutelam fraudulenter gerens.
16 Infamis reputatur qui ob dolum a tutela remouetur.
17 Libellus contra tutorem doloſum qualiter formandus.
18 Remotus a tutela propter fraudem quomodo differat a remoto ob alias cauſas.
19 Tutor remotus in dubio doloſus putatur.
20 Agi nō poteſt de ſuſpecto officio tutele finito.
21 Adminiſtratio tutori interdicitur quādiu de ſuſpecto litigatur.
22 Adminiſtratio ſuſpecta quo tempore ſit interdicenda.
23 Suſpecti cauſa finitur vita finita.
24 Miſſus in poſſeſſionem bonorum alicuius quid facere debeat.
23 Mendacium punitur etiam ſi fiat vt mors alterius vitetur.
26 Tutor an teneatur pupillum alere pauperem.⁊ nu.27.
28 Pupillus diues an teneatur tutorem alere pauperem.
29 Tutor per pecuniam factus an poſſit remoueri vt ſuſpectus.
30 Libertus tutelam filiorum potroni fraudulenter gerens punitur et vt ſuſpectus remouetur.
31 Emptor quando precium dare non cogatur ſine fideiuſſoribus.
32 Venditori qualiter ſuccurratur contra fraudem emptoris.
33 Tutor ſuſpectus multis ex cauſis probari poteſt.

Sciendum eſt ſuſpecti cri.

C Hic titulus diuiditur in quatuor partes. Primo declarat qui poſſunt cognoſcere de ſuſpecto tutore. Secundo ibi oſtendemus qui poſſunt accuſare de ſuſpecto. Tertio ibi: conſequens eſt. qui poſſunt accuſari de ſuſpecto. Quarto ibi: ſuſpectis. incipit tractare cauſas ſuſpitionis vſqꝫ

C Publicum crimen dr trib9 modis ſtricte longe ⁊ largiſſime.

1 ad fi. C † Not. primo qđ crimen ſeu accuſatio ſuſpecti tutoris eſt ciuile: quia deſcendit ex.l.xij. tabularuꝫ. ⁊ accuſans de ſuſpecto debet ſe inſcribere ad penaꝫ talionis ⁊ alia pena extraordinaria que quandoqꝫ imponitur ſecundum gloſſ. vt hic. ⁊.l.j.§.fi.ff.eo. ⁊ erit pena talionis infamia ⁊ alie pene extraordinarie: que quandoqꝫ imponuntur ſecundum glo.in.d.l.fi.ff.eo. quod intellige quando agitur criminaliter de ſuſpecto tutore.ſ. vt tutor remoueatur ⁊ puniatur. ſed ſi agitur ciuiliter vt ſolum remoueatur tutor: tunc nō
2 eſt neceſſaria inſcriptio. ſecundum Barto.in.d.§.j. C † Secundo not. quod cauſa ſeu accuſatio ſuſpecti poteſt ſolum agitari coram iudice ordinario ſcilicet coram preſide vel proconſule non delegato quando agitur criminaliter vt tutor remoueatur ⁊ puniatur. ſed quando agitur ciuiliter vt tutor remoueatur ſolum: tunc poteſt coram delegato quo ad cognitionem: ſed nō quo ad remotionem per ſententiam niſi ſit delegatus proconſulis vel pretoris. vt hic in glo. de quo per barto.in.l.j.⁊.ij.ff.eod. ⁊ plenius in.l.j.§.ſu
3 ſpecti.ff.ad turpilia. † Quero an accuſatio ſuſpecti tutoris ſit ciuilis vel criminalis. Conclude quod eſt mixta ſcilicet ciuilis quo ad quid. nam ſi agatur ſolum ad remouendum tutorem ab adminiſtratione eſt ciuilis: ⁊ poteſt interuenire procurator.l.non ſolum. §.j.ff.de procu. nam hic agitur ſolum ad commodum priuatū pupilli: non ad vindictam publicam: nam tunc cauſa ciuilis cēſetur vt in.l.j.in prin.ff.de ſepul.vio.in gloſſ.in ver. centum aureis. Et no. etiam per gloſ. ⁊ per barto.ff.de priua.delic. nec obſtat qꝛ tunc
4 non deberet vocari accuſatio ſed actio: † quia accuſatio dicitur reſpectu cauſe criminalis et actio reſpectu ciuilis: vt.j.de publicis iudi.in princi. ⁊ per barto.in.l.prima.ff.de condi.ex.l. quia etiam aliquando dicitur accuſatio licet cauſa ſit ciuilis.l.poſthumus.§. ſi quis inſtituta accuſatione.ff.de inoffic.teſtamen. Si autem agitur ad remouendum tutorem ⁊ puniendum tunc dicit cauſa cri
5 minalis.l.prima.in fine.ff.eodem. ⁊.l.j.§.ſuſpecti.ff.ad turpil. † et idem dicimus de cauſa que dicitur mixta: nam ſi agat vir ad ſolam thori ſeparationem dicitur cauſa ciuilis et fit coram iudice eccleſiaſtico: ſed ſi ad ſeparationem ⁊ punitionē: tunc dicitur cauſa criminalis ⁊ poterit fieri coram ſeculari. vt in.c.tue.de procur. Et idem de accuſatione facta de ſacerdote qui publicam fornicariam tenet: quia ſi agitur ſolum vt remoueat ab eccleſia erit cauſa ciuilis. ſi autem vt remoueatur et puniatur erit criminalis. in c.ex parte.de teſtamen. ⁊ in gloſſ. ſuper verbo interpoſitio perſonarum. Et ex his patet quod quādo cauſa ſuſpecti eſt ciuilis ad remouendum tantum poteſt intentari coram iudice ordinario ⁊ delegato. de quo dic per Bartolum in dicto. §. ſuſpecti. vbi declarat an cā ſuſpecti poſſit delegari. Item poteſt pronunciari contra abſentem ex quo poteſt interuenire procurator.d.l.nō ſo
6 lum.§.fina.ff.de procur. † Item ſunt plura ſpecialia in crimine ſuſpecti tutoris fauore pupilli: vt dicit gloſſ.in.d.§.ſuſpecti. Primo quod non probans in hac accuſatione non incidit in turpil.d.§. ſuſpecti. Scđo vbi alias pro cauſa priuata non poteſt fieri inquiſitio: ſed debet procedere accuſatio.l.reſcripto.§.ſi quis accuſationem.ff.de mu. ⁊ hono. ⁊ per Bart.in.l.j.§.ſi publico.ff.de adul. tamen in iſta cauſa licet priuata poteſt iudex fauore pupilli inquirere ex officio ſuo tam ad remouendum quā ad puniendum.l.iiij.§. preterea.ff.eo. Et quando proceditur per inquiſitionem vel accuſationem in hac cauſa an debeat accuſatio vel inquiſitio continere omnes ſolennitates contentas in.l.libellorum.de accu.canoniꝫata.ij.queſtio.iij.c.libellorum. ⁊ dic per Bart.in.l.j.ff.eo. Tertio eſt ſpecialiter: quia hec cauſa poteſt delegari quāuis criminalis. vt hic in verbo datiue etiā cognitio.ff.de eo cui mā.eſt iuriſditio. qđ intellige: vt.ſ.dixi. ⁊ p Bar.in.d.§.ſuſpecti. Quarto eſt ſpeciale vt ad hanc accuſationem admittatur muliere. vt.j.eo.§.conſequens eſt.

7 ## Oſtendimus.

C † Quilibet tutor.ſ.teſtamentarius legitimus ⁊ datiuus poteſt accuſari de ſuſpecto ⁊ remotus propter dolum efficitur infamis: vt.j.eo.§. ſuſpecto. niſi ſit patronus cuius fame eſt parcendum nō exprimēdo in libello eius dolum: ſed ſufficit generaliter dicere quod male ⁊ non diligenter adminiſtrauit negotia ipſius pupilli non dicendo quod doloſe adminiſtrauit: de quo per Barto.in.l.hoc enim ff.eo. ſicut etiam ſufficit generaliter dicere in libello in accuſatione tutele: peto quod reddas rationem tue adminiſtrationis. de quo per glo. ⁊ Barto.in.l.j.ff.de edend. Nam actio vel accuſatio infamans non poteſt intentari ſubticendo famoſam cauſam vt hic in glo.in ver. parcendum. ⁊.l.non debet. ⁊ ibi per Barto.ff.de dolo. C Adde vt hic dicit glo. quod hic comprehendit genera ſingula tutorum que ſunt genera tutorum teſtamentarij legitimi ⁊ datiui. non autem intelligit de ſingulis tutoribus generum quia non omnes poſſunt accuſari de ſuſpecto ſed illi ſolum qui ſunt in cauſa
8 vt ſuſpecti fieri poſſunt: vt hic. ⁊.l.j.§.oſtendimus.ff.eo. † ſic ⁊ aliter dictio ſolus excludit ſingula generum non genera ſinguloꝝ: vt ſolus imperator poteſt facere legem. i. ipſe ſolus ⁊ non alius ſolus. ⁊ ſic non excludit collegium ſenatorum.l.fina.C.de legi. ⁊ in gloſſ. ibi non ſolum tutores ſed curatores poſſunt accuſari de ſuſpecto: vt hic dicit gloſſ. C Item adde quod quando tutor eſt ſuſpectus propter culpam poteſt eum iudex ſimpliciter remouere: quia non infamatur. ſi autem propter dolum eſt in arbitrio iudicis eum remouere: ⁊ ſic infamabitur. nam ſi viderit eum commiſiſſe dolum vel circa rem magnam ⁊ tunc remouebit. Si autem rem paruam tunc dabitur curator ſecundum Barto.in lege tutor.ff.eo.

9 ## Conſequens eſt.

C † Quilibet admittitur ad accuſandum de ſuſpecto: etiam mulier que tamen affectione ⁊ pietate pupilli mouetur. Et etiam impubes non poteſt accuſare ſuum tutorem de ſupecto. pubes autem poteſt ſuum curatorem cum conſilio ſuorum neceſſariorum.
10 hoc dicit vſqꝫ ad.§.ſuſpectus. C † Not. quod accuſatio de ſuſpecto eſt publici iudicij ſeu publicum crimen large ſumendo prout competit omnibus vt hic. ⁊ lege prima.ff.eodem.§.conſequens. Et in omni cauſa ſuſpecti licet ſit publicum crimē ſumendo prout publice competit omnibus vt hic. ⁊.l.j.ff.eodeꝫ.§.conſequens. Et in hac cauſa ſuſpecti tutoris licet ſit publicum crimen poteſt interuenire procurator. lege penulti.§.ad crimen.ff.de publi.iudi. quod intelligit ibi Barto. quando agitur cauſa ſuſpicionis. ſcilicet ad remouendum tantum non ſi criminaliter.ſ. vt etiaꝫ puniatur. aliquando ſumitur publicum crimen largiſſime pro omni eo quod fit ad vindictam ſeu vtilitatem publicam ⁊ non priuatam.l.quod ſenatus.ff.de iniur. vnde ſi ſtatutum dicit quod blaſſemans deum puniatur in centum dicetur publicum crimen ⁊ admittetur quilibet ad accuſandum ſecundum Bart.in.d.l.ff.de publicis iud. C Tertio modo dicitur publicum ſtricte quādo.l. ſpecialiter facit illud delictum crimen publicuꝫ eſſe: ex quo damnati ſtatim efficiuntur infames. vt in caſibus.l.j. ⁊.ij.ff.de his qui not.
11 infa. C † Secundo not. quod ſpeciale eſt in hoc crimine fauore pupilli vt admittatur mulier ad accuſandum: licet alias non admittatur ad publica ⁊ virilia officia.l.ij.ff.de regul.iur. Adde hic qđ licet accuſatio de ſuſpecto ſit publica vt omnibus liceat accuſare.l. j.§.conſequens.ff.eo. ⁊.l. pietatis.C.eo.in fi. non tamen omnibus ⁊ indiſtincte competit: quia non impubes: nec etiam pubes ſolus ſine conſilio proximorum accuſare poteſt. vt hic in verbo impuberes. Item non quelibet mulier: ſed ſolum illa que affectione ⁊ pietate pupilli mouetur quamuis ſit extranea pupillo: vt eſt nutrix. Nam vbi tractatur de affectione pupilli nutrix equiparatur matri vt hic. et dicta lege prima.§.conſequens.ff.eodem. Sed quare admittitur mater ad accuſandum de ſuſpecto et non

ad iurandum

ad iurandum in litem propter dolum ipſius tutoꝛis glo.hic in ṽ.
procedunt.reddit rationeʒ ⁊ communionē ſm varia iuramēta:iō
cōclu de qȝ licet mater admittat̃ ad accuſandū de ſuſpecto fauoꝛe
pupilli:non tamen admittitur ad iurandum in litem quātūcūqȝ
iurare vellet:quia propter dilectionem quā hʒ ad filium habetur
ſuſpecta nec iuret in infinitū niſi eſſet tutrix:qꝛ tutoꝛ admittitur ſi
velit:⁊ ſit infoꝛmatus non tamen compellitur ſi eſt dubius ſubire
anceps periurium.l.videamus.in princi.ff.de in litem iuran.Sed
quando quis admittitur ad iurandum an iudex poſſit taxare:et
12 ſi poteſt an poſſit ante vel poſt iuramentum.†Cōclude triplex eſt
iuramentū.Primū eſt affectionis in litē iuramentū ſi cōtra tuto-
rem doloſum cōtra quē iurat̃ in litē.l.tutoꝛ q̄ repertoꝛiū.ff.de ad-
mi.tu.vel contra eū q̄ doloꝛē nō reſtituit ad votū iudicis.l.qui re-
ſtituere.ff.de rei ven.⁊ in iſtis iuramētis lʒ nō taxet̃ a.l.dicta.l.qui
reſtituere.tn̄ iudex pōt taxare ⁊ illud refrenare ante delationē vel
poſt:⁊ etiā ipſum nō p̄ſtare ſi ſibi videt̃.d.l.videamus. Secūdum
eſt iuramentū veritatis vt de expenſis factis:⁊ illud dʒ primo ta-
xari a iudice:qꝛ poſt illud preſtitū nō pōt iudex refrenare vel dimi
nuere.in aut̃.de iudici.§.opʒ.col.vj.tranſſumptiue poſita.C. de iu
di.aut̃.nouo iure.alias incipit iuſiurandum. Ratio diuerſitatis
quare iudex poſt iuramenti affectionis preſtationē poteſt illud re-
frenare ⁊ non iuramentum veritatis eſt:quia in iuramento veri-
tatis redargueret iurantē de periurio ſʒ nō in iuramento affectio
nis in quo poteſt iudex affectionē inoꝛdinatam refrenare ſed non
veritatem.ſm Bar.in.d.§.matre.⁊ in dicta auten.nouo iure.Ter
tium eſt iuramentum de eſtimatione rerum deperditarum contra
doloſum.de quo in.l.fi.C.vnde vi.⁊.j.c.ſi.quod me.cauſa. Et ſimi
liter iſtud eſt veritatis ⁊ non poteſt refrenare poſt illud preſtitum
vt dicit glo.in.d.§.iurare.⁊ per Barto.in.d.l.ſi quando.Dicit tn̄
Innocen.in.d.c.ſi.quod licet iudex non poſſit iuramentuʒ verita-
tis refrenare preſtitum tamen ſi videt non iuſtam ſententiam in-
terlocutoꝛiam ſub dicta taxatione prolatam poteſt illam reuoca-
re ⁊ nō ſequi.l.qȝ iuſſit.ff.de re iudi.Iuramentū aūt volūtarium
⁊ iudiciale non pōt iudex immutare ſed illud ſequi dʒ.l.non erit.
§.dato.ff.de iureiur.ſed neceſſariū poteſt retractari propter noua
inſtrumēta reperta.l.admonēdi.ff.de iureiur.⁊ per iura.in.d.c.ſi.
13 ad fi.¶†Itē not.hic quod lʒ pupillus maioꝛ infante admittatur
cū conſenſu tutoꝛis ad accuſandū de moꝛte patris.⁊ de alio publi
co crimine qū p̄ſequit̃ ſuā vel ſuoꝛuʒ iniuriā.l.ij.§.pupil.ff. de ac-
cu.tamen non admittitur ad accuſandū de ſuſpecto:ſed quilibet
alius etiā extraneus pro eo admittitur.l.pietatis.in fi.C.eo.Adul
tus aūt admittit̃ nō indiſtincte ſed cū conſenſu proximoꝛum neceſ
ſarioꝛū bone opinionis.§.pietas. in fi.C.eo.⁊ lege impuberibus.
ff.eo.Similiter in conſtitutione dotis filie furioſe vel mentecapte
debent nobilioꝛes ſui generis intereſſe.lege ſi furioſi.C.de nup.Si
militer antequā fiat bonoꝛum miſſio in poſſeſſionem pupilli defi-
ciente tutoꝛe vocandi ſunt cognati ⁊ affines:vel ſi ſint aliqui alij
propter charitatem.l.hoc aūt.ff.ex qui.cau.in poſ.ea. Et attende
quod hoc caſu de ſuſpecto pubes tenet̃ requirere ⁊ ſequi conſiliuʒ
ſuoꝛū proximioꝛū neceſſarioꝛū:qꝛ quando aliquis non habens ple
num intellectū debet aliquid facere ex diſpoſitione.l. cū conſilio
alterius dʒ illud cōſiliū requirere ⁊ ſequi.vt hic.⁊.d.lege impube
ribus.Et ſimiliter prelatus cui poſt dilapidationis ſuſpectioneʒ
datus eſt coadiutoꝛ cuius conſilio adminiſtret debet eius cōſiliū
ſequi vt in capitu.venerabili.de offi.delega.Si autem debens fa
cere cum cōſilio alterius habet plenum intellectum:tunc ſi ille re-
gendus eſt particeps officij vt contutoꝛ debet ſi mulier requirere
⁊ ſequi conſilium illius.l.titium ⁊ meuium.ff.de admi.tut.ſecus
ſi non eſt particeps officij:qꝛ tunc bene tenet̃ requirere ſʒ nō ⁊ ſe-
qui vt in.c.cum olim.de arbi.⁊ ibi glo.⁊.l.ij.in fine.ff.manda.nec
obſtat quod fruſtra teneatur requirere quis ex quo non tenetur
illud ſequi.arg.l.ad probationem.C.de probatio.quia dicit quod
conſilium eius potuit trahere requirentem in ſuam ſententiam.l.
14 ſi in tres.ff.de arbi.†Sed nunquid conſulens cuius conſilio pecu-
nia male locata eſt teneatur de conſilio prauo.dic quod ſi fuit ſim
plex conſultoꝛ amicabilis non obligatur actione mandati nec te-
netur niſi de dolo vt in tex.notabili in.l.idemqȝ.§.ſi quis ea.ff.mā
dati.per quem tex.videtur quod arbitratoꝛ non teneatur de dolo
licet ſit ſecus in arbitro:qui facit litem ſuam.l.ſi quis in conſcribē
do.C.de pactis.Et ſimiliter ille cuius conſilio debet fieri diſtribu
tio teſtamenti non tenetur niſi de dolo per dictum.§.ſi quis ea.li-
cet ſecus ſit in conſultoꝛe qui tenetur de dolo ⁊ etiā culpa ſi maluʒ
tradat conſilium:quia videtur ita ſe aſſerere peritum vt not.in.l.
ij.ff.qȝ quiſqȝ iuris.⁊ in ſpe.de requi.conſili.§.j.in ver.conſiliarij.
¶Itē adde ꝙ vbi quis non poteſt eſſe particeps officij vt mater
que tempoꝛe digeſtoꝛum non potuit eſſe tutrix tunc eius conſiliū
non eſt requirendum nec ſequendum niſi de vrbanitate.l.quod de
cedens.§.papi.ff.de admini.tuto.Et ideo cum fratres minoꝛes
nō poſſunt eſſe executoꝛes teſtamētoꝛum:nec participes dicte exe-
cutionis.vt in cle.exiui de paradiſo.de verbo.ſigni.Similiter nō
potuerunt eoꝛum conſilio et conſenſu dicte executiones fieri per
d.§.papi.ſecundum Bar.in.l.j.§.ſi plures.ff.de exerci.

Suſpectus autem.

¶Hec eſt quarta pars in qua tractare īcipit cauſas
15 ſuſpicionis.¶†No.primo ꝙ ſuſpectus eſt qui non gerit tutelam
fideliter ſed fraudulenter:vt.j.eo.§.nouiſſime.⁊ hic talis vt ſuſpe
ctus pōt remoueri:lʒ ſit ſoluēdo.⁊ ſic non pōt dicere accuſanti eū
de ſuſpecto non habes te impedire de adminiſtratiōe mea:qꝛ ha
beo vn̄ ſoluam quando reddā rationem male geſſero.Item ēt an
teqȝ tutoꝛ gerat ſi contumaciter ⁊ doloſe reſiſtit nolēs adminiſtra
re pōt vt ſuſpectus remoueri:lʒ interſit pupilli eum preciſe cōpel
li adminiſtrare per tria.ſ.vt poſſit ſi adminiſtret remoueri p̄pter
dolum latā culpā ⁊ leuē:qȝ non poſſet niſi propter dolū ſi non ad
miniſtraret:vt hic in glo.in ver.remoueri ibi.vel dic ꝙ antequā.
Scd̄o vt obligentur fideiuſſoꝛes rē pupilli:qꝛ alias non obligarē-
tur.l.non quaſi.ff.rē pu.ſal.fo.Tertio vt infoꝛmet pupillū bonis
16 moꝛibus.l.ſcire opʒ.§.cum reliquis.ff.de tu.⁊ cu.da.ab.†¶Scd̄o
no.in.§.ſuſpectus.ꝙ remotus propter dolum eſt infamis ſed re-
motus propter latā ⁊ leuē culpā non eſt infamis.⁊ ſic alias vt.l.j.
ff.ſi menſoꝛ fal.mo.di.tn̄ ad infamiā irrogandā non equipar at̃ la
ta culpa dolo equiparatur vt hic in glo.in ver.econuerſo.in fin.lʒ
alia glo.hic in ver.culpā.tenuerit oppoſitū.de quo per Bar.in.l.
17 actionibus.ff.de in lit.iuran.†Ex iſto tex.collige practicā libellan
di ⁊ articulandi in cauſa tutoꝛis.ſ.redarguēdo de mala fide vt do
lo vel fraude vel etiam culpa ⁊ negligētia ⁊ imperitia.nā omnes
iſte ſunt iuſte cauſe remotionis vt hic.⁊.l.iij.§.fi.⁊.l.ſicut.ſunt eū
ff.eo.Non eſt ergo bona conſequētia hic:tutoꝛ non cōmiſit doluʒ
neqȝ fraudē:ergo non dʒ remoueri.nā non ſolus dolus ⁊ fraus eſt
iuſta cauſa remotionis:ſed etiam lata culpa ⁊ leuis:vt.d.§.fi. Et
idem etiā de leuiſſima culpa innuit hic glo.in ver.ob culpā.ſed ēt
imperitia eſt iuſta cauſa remotionis qꝛ imperitia culpe equipara
tur:vt.l.illicitas.§.ſicuti.ff.de offi.pre.Itē poteſt remoueri etiam
ex eo quod in alijs tutelis male verſatus eſt vt in glo.hic in ver.re
moueri.quia qui ſemel fuit malus ſemper preſumitur malus ⁊ eo
dem malo perſeuerare.⁊ ideo vt remoueri poſſit niſi appareat de
18 emendatione:vt per Dyn.de reg.iur.qui ſemel.in.vj.†Sed que-
ro que differentia ſit an quis remoueatur propter dolum ⁊ frau-
dem commiſſam an propter alias cauſas.de quibus in.d.l.iij.in
fi.⁊.l.iiij.in fi.eo.titu.dic quod propter dolum ⁊ fraudem commiſ
ſam poſt adminiſtrationem incboatam poteſt quis nedum remo
ueri ſed etiam criminaliter puniri ſed ex alijs cauſis poteſt remo-
ueri ſed non tā faciliter puniri iuxta no.per Bart.in.l.j.ff.de legi.
l.reſpiciendum.§.deliquerant.ff.de pe.Ante incboatam autem
adminiſtrationem poteſt remoueri ſed non criminaliter accuſari
vt puniatur vt hic tenet glo.in ver.remoueri.⁊.d.l.hec omnes.§.fi
na.licet glo.hoc reprobet in.l.iij.C.eo.Et ratio quare plus punit̃
qui male adminiſtrauit ꝙ̄ qui nihil adminiſtrauit eſt:qꝛ plus de-
linquit qui facit ⁊ male ⁊ fraudulenter ꝙ̄ qui nihil.l.iulianus.et
in glo.in ver.reſcripſerunt.⁊.l.ſi ſterilis.§.cum per venditoꝛem.in
glo.in ver.ſeruoꝛum.ff.de act.emp.Item eſt differentia quia pro-
pter dolum ⁊ culpam expreſſam remotus infamatur ſed non pro-
pter culpam etiam latam vt hic:quia quo ad infamiam inferen-
dam iuramentum in litem deferendum ⁊ penam coꝛpoꝛalem im-
ponendam lata culpa non equiparatur dolo:vt hic in gloſſ.⁊ in
19 verbo eque.in fi.⁊.l.in actionibus.ff.de in litem iur.†Et quid in
dubio ſi non eſt expreſſus dolus neqȝ culpa ſed ſimpliciter remo-
tus eſt.dic quod in dubio preſumitur remotus propter culpam.⁊
ſic non erit infamis vt hic in gloſſ.in ver.infamis.⁊.d.l.hoc enim.
in principio.ff.eo.Nec ob.quod hoc non poſſit eſſe in dubio quia
cum ſententia referatur ad acta.l.iij.C.de ſenten.que ſine certa quā
tita.⁊ in actis videlicet in accuſatione ſuſpecti debet ſpecificari an
propter dolum vel culpam accuſetur de ſuſpecto.⁊ ſic debet libel-
lus ſolenniter proponi vt.ŝ.eo.in princip.⁊.ff.eo.in princip.in.l.j.
quia dic quod hec ſolennitas non requiritur quando proceditur
per inquiſitionem.Item quando per accuſationem procedit ge-
neralis accuſatio ſcilicet quia male quod non diligenter admini
ſtrauit ſicut generalis procedit petitio in actione tutele.ſ.peto qȝ
reddas rationem adminiſtrationis tutele:vt hic in glo.magna.et
in.l.j.in prin.ff.de edendo.de quo per Barto.in dicta lege hoc eū.
20 †Sed nūquid poſt finitam tutelam poteſt quis agere de ſuſpecto.
ad male adminiſtrata dolo vel culpa:dico quod non quia ſufficit
ſibi actio tutele.⁊ de rationibus diſtrahendis in quibus venit in-
tereſſe pupilli ex dolo vel culpa tutoꝛis vt.ŝ.de actio.tu.in fi.in gl.
fi.non enim conuenit actio tutele:⁊ de ſuſpecto.l.ij.in glo.C.de ſu-
ſpec.tuto.

21 Si quis autem.

¶†Not.quod donec pendet cauſa ſuſpecti interdicitur tutoꝛi ad-
miniſtratio.⁊ ideo cauti procuratoꝛes volentes tutoꝛem impedi-
re adminiſtrare faciūt eum accuſare de ſuſpecto vt dixi.ŝ.qui mo.
tu.fi.C.ſi.Eodē modo dicit gl.qȝ interdicit̃ ſibi adminiſtratio ſed
datur ſibi coadiutoꝛ ſine cuius conſilio nihil poteſt adminiſtrare
in.c.licet olim.extra de ſimo.⁊ in.c.venerabili.⁊ ibi plene no.extra
22 de offi.dele.⁊ per Bar.in.l.qȝ ſi foꝛte.ff.de ſolu.†Sed quia hic dici
tur quod interdicitur ſuſpecta adminiſtratio quero quo tempoꝛe

interdicitur an in continenti porrecta accuſatione an demum li-
te conteſtata. Et videtur quod incõtinenti porrecta querela pro-
pter indemnitatem pupilli conſeruandam. l. vtilitatem. ff. de con
fir. tuto. ⁊ quia eſt eadem ratio prohibitionis ante litem conteſta
tam ſicut poſt ſcilicet dilapidatio bonorum. ergo ⁊ eodẽ iure pro-
hibitio debet eſſe. l. illud. ff. ad. l. aquil. cum ſimilibus. ⁊ pro hoc in
autentica quomodo oportet epiſcopos. §. ſi quis autem. col. j. et
hanc opinionem multi ſequuntur. Sed contrariam ſcilicet quod
demum lite conteſtata fiat interdictio dicit Ang. in. l. quod ſi for
te. §. j. ff. de ſolu. ſe obtinuiſſe in contradictorio iudicio per. l. am-
plius. ff. rem ratam habe. ⁊ per notata in. l. ij. C. de litis conteſta. ⁊
l. ſi conuenerit. ff. de iuriſditione omnium iudicum. ⁊ hoc niſi ac-
cuſatus de ſuſpecto ſit conſanguinitate vel affinitate coniunctus
pupillo: quia tunc non eſt remouendus propter dolum ne infame
tur quia ſecum benignius agitur ratione coniunctionis. ⁊ per cõ
ſequens non ſit remouendus ⁊ non eſt ſibi adminiſtratio interdi
23 cta ſecundum vnam opinionem. ¶ † Item no. in. §. ſuſpecti. quod
morte tutoris finitur cauſa ſuſpecti: nã morte rei extinguitur cri-
men ⁊ finitur cauſa licet aliquando duret propter bona confiſcã-
da vel propter memoriam condemnandam. C. ſi reus vel accuſa.
mor. fuerit. ⁊. l. iij. C. ſi pen. appel. mors interuenerit. Si autẽ alio
modo ꝙ morte finiatur tutela tũc etiam finita tutela finitur cã ſu-
ſpecti quia agatur vt voluntate remoueatur. l. pe. ff. eo. ⁊ ita intel
lige glo. fi. ſed tamen poteſt durare cauſa ſuſpecti propter penam
imponendam. de quo Bar. in. l. pe. ff. eo.

Si quis tutor. ¶ Si tutor per contumaciam ſe ab-
ſentet vt pupillo alimenta non mini
ſtret pupillus mittetur in poſſeſſionem bonorum tutorum dato
curatore qui res perituras tempore diſtrahat. ⁊ ſi tutor perſeue-
rat in contumacia remouebitur vt ſuſpectus. ſi autem tutor pre-
ſens per mendacium pupillo deneget alimenta dicens eum adeo
inopem vt ali non poſſit: conuictus de mendacio remittitur pu-
niendus extraordinarie ad maiorem iudicem ſicut remittitur pu
niendus qui data pecunia tutelam redimit. hoc dicit vſqꝫ ad. §. li
24 bertus. ⁊ concor. ff. eo. l. actu. §. tutor. ¶ † No. ibi diſtrahi iubentur
quod miſſus in poſſeſſionem bonorũ alicuius propter contuma-
ciam debet eius bona cuſtodire ⁊ fructus ⁊ redditus colligere et
ſeruare: ⁊ domum conducere ſi expedit pro eis conſeruandis et
tempore diſtrahere vt hic ⁊. l. is cui. §. qui legatorum. vt in poſ. leg.
25 ¶ † Secundo not. ibi per mendacium quod mentiens in preiudi
cium alterius punitur ex quo triplex ſit mendacij genus. Item ꝙ
a quis non debet mentiri[a] pro morte alterius vitanda. vide gloſſam
xxij. queſtione ſecunda. ne quis arbitretur. ⁊ mendacium fit a ſciẽ-
te tantum vt dicit glo. in. l. ſecunda. ſi minor ſe ma. dixe. Et ideo er
rans non dicitur mendax: nec punitur de mendacio. de quo per
26 Barto. in. l. de etate. §. primo. ff. de interroga. actio. † Quid ſi pu-
pillus eſt adeo inops vt de proprio non poſſit percipere alimẽta:
an tutor teneatur eum alere de bonis ipſius tutoris gloſſ. hic in
ver. per mendacium. dicit quod non per. l. iij. ver. ſed ſi egeni. ⁊. l. fi
nali. in fin. ff. vbi pupil. edu. debeat. nam ex bonis ipſius pupilli ſi
qua habet ſunt ſibi alimenta augenda ⁊ minuenda ſcdm augmen
tum ⁊ diminutionem bonorum. d. l. iij. in fi. ſic etiam ſunt alimen-
ta relicta vxori in teſtamento viri augenda ⁊ minuenda ſecundũ
27 facultates bonorum vt ibi per Barto. † Sed ſi tutor aluit pupillũ
inopem de proprio ipſius tutoris: an poterit repetere ſi pupillus
peruenerit ad pinguiorem fortunam. dic quod poterit repetere ex
penſas moderate factas non exceſſiuas. l. iij. ff. de contra. iudi. tut.
Et ſimiliter repetet expenſas itinerum ⁊ alias quas fecit occaſio-
ne tutele. ⁊ ſimiliter quas fecit in litigando an eſſet iuſte datus tu
tor vel eſſet vt ſuſpectus remouendus ſecundum Bartolum in le-
ge prima. §. pupillus. ff. de tuto. ⁊ ra. diſtra. Sed an ex eo caſu quo
pupillus mittitur in poſſeſſionem bonorum tutoris ſe contumaci
ter abſentantis: ⁊ alimenta pupillo denegantis alimentabitur pu
pillus ex bonis tutoris glo. in dicta lege fina. dicit quod non. ⁊ ita
intelligit. l. impuberibus. §. preterea. ff. eo. que. l. declarat iſtum te-
28 xtum. † Sed quid ecõtra an pupillus diues teneatur alere tutorẽ
pauperem: dic quod non ſaluo niſi eſſet vtilius pupillo alere tuto
rem notitiam negotiorum habentem pupilli quam permittere ꝙ
propter paupertatẽ ſe excuſet. d. l. impub. §. pupillus. ff. de tu. ⁊ ra.
diſtra. ⁊ ibi per Barto. poteſt etiam iudex tunc conſtituere certum
ſalarium tutori vt dicta lege a tutoribus. §. finali. ff. de adminiſtra
tio. tuto. ¶ Tertio not. in fi. quod affectans tutelam vel curam et
eam data pecunia redimens punitur extra ordinem: ⁊ remouetur
vt ſuſpectus vt hic ⁊ dicta lege tutor. §. tutor. ff. eo. Si autem econ
tra quis accipiat pecuniam vt ſit tutor an vitiabitur datio tuto-
ris glo. in. d. l. in eos. dicit quod erit tutor. ſed pecunia condicetur
per condictio. ob turpem cauſam. ſecundum glo. in. l. eos. ff. de tu-
tori. quia officium tutoris vel curatoris debet eſſe gratuitum: niſi
iudex ex cauſa conſtituat ſibi ſalarium. l. a tuto. §. finali. ff. de admi
29 niſtratio. tuto. ¶ † Sed quero an tutor qui per pecuniaꝫ obtinuit
tutelam qui eſt puniendus arbitrio, iudicis. l. in eos. ff. de tu. et. l.
tutor. §. tutor. ff. eo. poſſit etiam remoueri a tutela vt ſuſpectus. gl.
hic in ver. remittendum. dicit quod non quaſi non debet affici du
plici pena. l. omnes. C. de pe. ſed gloſſa in dicto. §. tutor. in ſecunda
ſolutione tenet contrarium vt non tantum puniatur: ſed vt etiaꝫ
ſuſpectus remoueri ponit. ⁊ illam tenet Dyn. Sed quia econtra ſi
quis receperit pecunias vt eſſet tutor vitiatur tutela. gloſſa in di-
cta lege eos. dicit quod erit tutor: ſed pecunia condicetur quia
officium tutoris debet eſſe gratuitum. Sed Barto. dicit ibi quod
ex cauſa poteſt ſibi a iudice ſalarium conſtitui dicta lege a tutori-
bus. §. finali. ff. de adminiſtratio. tuto. ſicut licet fideiuſſori accipe-
re pecuniam pro fideiuſſione facienda. l. ſi remunerandi. §. ſi ma-
ritus. ff. manda. ſicut licet etiam accipere pecuniam pro indican-
do furem. l. idem. §. ſi iudicium. ff. de condictio. ob turpem cauſaꝫ.
in glo. in ver. remittetur. dicit quod glo. inducit iſtum tex. contra
doctores ignorantes qui mutuant pecuniam ſcholaribus qꝺ in-
trent ſub eis. Et idem etiam no. in. l. ſolent. ff. de offi. prefec. vrbis.
⁊ idem in. l. ij. ff. de calum. rogare tamen poſſunt ſcholares ſine alio
rum preiudicio vt notatur lege ſecunda. C. de officio prefecti
vrbis.

30 **Libertus quoqꝫ.** ¶ † Libertus fraudulenter ge-
rens tutelam vel curam filio-
rum vel nepotum patroni punitur extra extraordinarie ⁊ vt ſu-
ſpectus remouetur. Item licet accuſatus de ſuſpecto velit ſatiſ-
dare: tamen propter hoc non euitat quando remoueatur ⁊ mali
mores ⁊ mala conuerſatio in rebus pupilli faciunt tutorem ſuſpe-
ctum non autem ſola paupertas tutoris ſi alias eſt diligens ⁊ fide
lis: ⁊ tunc poteſt ei adiungi curator. hoc dicit vſqꝫ ad fin. ¶ Et no.
bene hunc tex. quia ſuſpectus de dilapidatione licet velit ſatiſdare
de legaliter ⁊ fideliter adminiſtrando per hoc non euitat quin re-
moueatur: quia ſatiſdatio non tollit malum propoſitum ſed au-
31 get vt dicit hic textus. ¶ † Et not. hic gloſſ. ſuper verbo preſtat. qꝺ
quotieſcunqꝫ eminet euictio in limine contractus ante ſolutionẽ
precij: emptor non tenetur ſoluere precium niſi venditor det ido-
neos fideiuſſores pro euictione lege ſi poſt perfectam. C. de euictio.
de quo per Barto. in lege prima. §. ſtipulatio dupli. ff. de preto. ſti-
pu. Et an venditor teneatur ſatiſdare ope exceptiõis an etiam in
re actionis: dic ſolum ope exceptionis vt tenet gloſſa in dicto. §.
ſtipulatio. Item an dabitur fideiuſſor ſolum reſpectu illius perſo
ne volentis euincere: an a quocunqꝫ euinceretur: dic quod debet
preſtari generaliter. argumen. lege finali. §. emptor. ff. de reſcinden.
vendi. ſecundum Barto. in dicto. §. ſtipulatio. licet Butri. teneat
in dicta lege poſt perfectam. quod ſolum reſpectu illius perſone.
32 ¶ † Sed quero qualiter ſuccurretur contra fraudem quã emptor
poſſet cõmittere videlicet quod dũ habet rem ⁊ nondũ ſoluit pre-
cium cogitans venditorẽ non valere ſatiſdare vt non ſoluat preciũ
⁊ retineat rem facit ſibi mouere litem ab amico ſuo. dic quod iu-
dex deferat iuramentum emptori an per calumniam hoc petat vt
dicit gloſſ. in. l. qui natura. ff. de negotijs geſtis. ⁊ ſi in animo ⁊ exa
minatione iudicis appareat emptorem malicioſe petere non au-
diet eum. arg. l. ſi fideiuſſor. §. finali. ff. qui ſatiſdare cogantur. ſecũ-
cundum Ange. in dicto. §. ſtipulatio. niſi in quinqꝫ caſibus. Pri-
mus quando eſt actum dicto. §. ſtipulatio. Secundus quando eſt
conſuetudo. argumẽto legis quod ſi nolit. §. ſi aſſidua. ff. de edili-
tio edicto. Tertius quando eminet euictio in limine contractus.
dicta lege poſt perfectam. Quartus quando pater vendit aduen-
titia. lege prima. C. de bonis maternis. Quintus quando vendi-
tio confirmatur per reſcriptum principis. argumẽto legis vniuer
ſa. C. de precibus imperatori offerendis. ſecundum Bartolum in
33 dicto. §. ſtipulatio. in. §. nouiſſime. ¶ † Quero qualiter ⁊ ex quibus
cauſis probatur ſuſpicio tutoris propter quod remoueri mereaf.
dic quod ex multis. Primo ex malis moribus vt in viuendo ex-
tra modum expendendo cum iniquis cõuerſando ⁊ alijs vitijs ſe
immiſcendo vt hic. ⁊ lege ſecunda. §. cum reliquis. ⁊ de tuto. ⁊ cu-
rato. datis. ſic ⁊ mutatio morum in deterius facit finiri mandatũ
procuratoris vt ei amplius ſolui non poſſit. lege cum quis. ff. de ſo
lutionibus. Secundo probatur ſuſpicio de dolo: culpa: negligen
tia: imperitia: vel quia in alia tutela male verſat⁹ eſt vt dixi ſupra
eodem. §. ſuſpectus autem. Tertio propter ſubſtractionẽ alimen
torum pupillo. ſupra eodem. §. ſi quis tutor. Quarto propter defe-
ctum inuentarij non confecti vel male confecti propter quod etiã
poteſt iurari in litem contra tutorem. l. tutor qui. §. repertorium.
ff. de aminiſtratione tuto. Quinto propter reſiſtentiam conuerſio-
nis pecunie pupilli in emptione prediorum: quo caſu poteſt tutor
non exiſtens in ſoluendo incarcerari. lege tertia. §. tutores. ff. eodẽ.
Sexto propter omiſſionem defenſionis pupilli. lege fina. ⁊ in gloſ-
ſa in verbo amoueatur. C. de adminiſtratione tuto. Et generali-
ter ex varijs ⁊ diuerſis exterioribus coniecturis probatur ſuſpicio
l. iij. §. preterea. ff. eo. ſuper quibus etiam a familia tutoris poteſt re
cipi informatio ⁊ probatio. l. fi. in princi. ff. eod. facit. l. conſenſu. §.
ſeruus. C. de repu. ⁊c.

[a] ¶ An mẽdaciũ faciat cõditionem deteriorẽ. vide per do. paul. de ca. cõſil. x. in nouiſ.

¶ Commentariorum caſtigatiſſimorum Juris vtriuſqꝫ Cenſoris
peritiſſimi Dñi Jo. de Pla. in Primum Inſtitu. Librum Finis.
Incipit

¶ Incipit Liber Secundus.

¶ De rerum diuiſione Rubrica.

1 ☞ Res in quinqꝫ diuiditur ſpecies.
2 Communia omnibus que ſint. et nu. ſeq.
4 Littus maris vbi ſit.
5 Flumina omnibus ſunt communia ſeu publica.
6 Dominium locorum publicorum ad quem ſpectet.
7 Mare vel flumen publicum non preſcribitur tempore longo.
8 Delictum in mari commiſſum a quo iudice puniatur.
9 Uniuerſitatis eſſe dicuntur que ad ornatum ciuitatis efficiuntur.
10 Teſtis idoneus in re propria nullus eſſe poteſt.
11 Res que in nullius bonis eſſe dicantur.
12 Sacrum religioſum ⁊ ſanctum quod inter ſe diſcrimen habeant.
13 Sacrilegium quando committi dicatur.
14 Conſecrare quis poſſit.
15 Religioſum quid dicatur.
16 Religioſus locus dicitur in quo quis ſepelitur. ⁊ nu. ſeq.
19 Locus ſacer vel religioſus pontificum autoritate dicitur.
20 Sacrum differt a religioſo.
21 Muri ⁊ porte ciuitatum res ſancte dicuntur.
22 Dominium rerum qualiter ⁊ quot modis acquiratur. et nu. ſeq.
24 Jus naturale quando introductum ⁊ quando ciuile.
25 Occupanti conceditur quod in nullius bonis reperitur.
26 Jngredi domum vel fundum alienum quando ⁊ quare liceat. et nume. ſequen.
28 Reſtitutum libertati priſtine quando quid dicatur.
29 Fera vulnerata non efficitur vulnerantis niſi capta.
30 Apes ⁊ volucres occupanti conceduntur.
31 Animalia que concedantur occupanti et que non. et nu. ſeq.
34 Animus probatur per exteriores actus.
35 Furtum in re minimi preiudicij committitur.
36 Dominium rerum tribus acquiritur modis.
37 Capientis efficitur quod per hoſtem in bello capitur.
38 Seruus hoſtium efficitur qui in bello iuſto capitur.
39 Lapides precioſi in maris littore reperti reperientis efficiuntur.
40 Jtem dictio eorū que in precedentibus poſita ſunt eſt repetitiua.
41 Jncrementum alluuionis efficitur agri aucti poſſeſſoris.
42 Agriculture queſtio per agricolas probari debet.
43 Alluuio quid ſit.
44 Jnſula marina occupanti conceditur.
45 Jnſula fluminis ad quem ſpectet.
46 Jnſula de nouo orta cuius eſſe cenſeatur.
47 Alueus vetus fluminis ad quem ſpectet.
48 Jnundatio aquarum ſpeciem agri non immutat.
49 Species noua ex materia aliena facta ſpecificantis efficitur.
50 Materia quando materiato cedat.
51 Frumentum ſpecificanti cedit.
52 Materie appellatione non ſemper materiatum venit.
53 Dominium acceſſione queritur.
54 Dominium confuſione ⁊ mixtione queritur.
55 Uendicatio partis incerte quando admittatur.
56 Edificans in ſolo ſuo de tignis alienis dominus efficit edificij.
57 Edificans quando edificio priuetur et quando eo fruatur. et numero. 58.
59 Solo cedit quod in eo quis ſerit.
60 Radices arboris agri alieni an poſſim in agro meo incidere.
61 Dominium ſatorum ſatione queritur.
62 Litere chartis cedunt ⁊ opera materie ⁊ qualitas ſubſtantie.
63 Dominus chartarum efficitur dominus ſcripturarum in eis contentarum.
64 Dominus picture efficitur tabule picte.
65 Qualitas ſubſtantie cedit ſine qua eſſe nequit.
66 Poſſeſſor quis ⁊ quando fructus induſtriales ſuos eſſe faciat.
67 Uſufructuarius quando fructus ſuos faciat.
68 Colonus quando fructus ſuos faciat.
69 Colonus ſiue colens nummis quis dicatur.
70 Colonus partiarius quis ſit.
71 Partus ancille non computatur in fructibus.
72 Theſaurus quid ſit et an efficiatur capientis. ⁊ nu. ſeq.
75 Theſaurum querere licet in agro proprio.
76 Theſaurum inueniſſe quando quis dicatur.
77 Dominium queritur rei ipſius traditione.
78 Dominium vt traditione queratur que requiri dicantur.
79 Predia ſtipendiaria an alienari poſſint.
80 Dominium rei vendite ⁊ tradite non trāſit in emptorem niſi precio ſoluto.
81 Procurator totorum rem domini alienare nequit.
82 Dominium rei ſine traditione quandoqꝫ queritur.
83 Clauium traditio quid operetur.
84 Dominium rei proiecte ſeu derelicte apprehēſiōe querit. ⁊ nu. ſeq.

Superiore lib. de. ¶ Jſte liber diuidi
tur in ſex partes. Primo continuando ſe ad
ſequentia ponit quadruplicem diuiſionem
rerum. Secundo ibi: ⁊ quod declarat primū
membrum ſcilicet que ſint res communes de
iure naturali. Tertio ibi: flumina. que ſunt
res publice omnium. Quarto ibi: vniuerſita
tis. que ſunt res publice alicui⁹ vniuerſitatis. Quinto ibi: nulli⁹.
que ſunt res publice que in nullius bonis ſunt. Sexto ibi: ſingulo
1 rum. quot modis acquiritur dominiū rei. Et hoc intendit. † Res
diuiditur in quinqꝫ ſpecies ſcilicet communes publicas vniuerſi
tatis nullius eſt ſingulorum. Communia ſunt mare: ⁊ aqua: ⁊ lit
tora maris in quibus licitum eſt caſaꝫ edificare: piſcari: rhetia ſic
cari. Publica ſunt flumima: ⁊ portus ripe fluminis ſunt publice
quo ad vſum ſed proprietas eſt eorum quorum prediis adherent.
2 hoc dicit vſqꝫ ad. §. vniuerſitatis. ¶ † No. ibi ⁊ quidem. quod de iu
re naturali ſunt communia omnibus aer: aqua de celo pluens: et
mare: ⁊ littora maris. ⁊ iſtis ſic communibus de iure naturali qui
3 libet poteſt vti. † Sunt ⁊ littora maris quo ad vſum publicum de
iure gentium ⁊ proprietas eorum non eſt alicuius ſingularis per
ſone ſed omnium communis: ſicut mare: arena maris ⁊ terra vt in
fra eodem. §. littora. vnde quilibet poteſt accedere ad littus ma
ris ⁊ ibi caſam ⁊ edificium conſtruere reponēdo ibi res ſuas ⁊ alia
negotia facienda vt hic in glo. in ver. villis. caſas tamen ⁊ edificia
per alios facta non poteſt occupare: quia non ſunt de iure gentiū
4 communia ſed ſunt edificantium vt hic. ⁊ ff. eo. l. nemo. † Et littus
maris dicitur quouſqꝫ fluctus ſe extendit vt hic in ver. eſt autem.
¶ Et not. quod licet littus maris ſit publicus locus tamen ripe
fluminum non ſunt publice: ſed ſunt eorum quorum prediis adhe
rent vt. j. eo. §. riparum. ⁊ ratio diuerſitatis ponitur hic in glo. in
5 ver. publice. infra eodem. §. littorum. ⁊ glo. in. l. lapilli. ff. eo. ¶ † Se
cundo no. in. §. flumina. quod omnia flumina perēnia ⁊ perpetua
vt padus ⁊ rhenus ſunt publica ⁊ omnibus competit ius applicā
di ad portum naues ⁊ ligandi ad ripas ſiue arbores exiſtentes ſu
per ripis: licet tamen ripe ⁊ arbores ſint publice quo ad vſum ſi
ue ſint in vſu communi: tamen proprietas riparum ⁊ arborum in
eis natarum eſt eorum quorum predia ſunt quibus adherent. Et
ideo nemini liceret occupare ripam tanqꝫ propriam vel arbores
incidere niſi domino cuius eſt predium cui adheret. Et ideo ſi con
curret dominus agri volens incidere arbores: ⁊ piſcator apprehē
dere rhetia ſiccanda preferretur dominus quia nemini ius ſuum
debet detrahi vt ſupra de his qui ſunt ſui iuris vel alieni. §. ſed ma
ior. licet glo. hic dicat oppoſitum in ver. earundem. ⁊ ſimiliter glo.
a in. l. riparum. ff. eodem. in ver. commune eſt. Sed vbi [a] concurrunt
extranei tunc ſi vnus intendat publicam vtilitatem alius priuatā
prefertur pretendens publicam vtilitatem. Sed ſi vterqꝫ preten
dat publicam vtilitatem vel vterqꝫ priuatam prefertur qui primo
occupauit. ſecundum Bartol. in dicta lege riparum. Et ſi vterqꝫ
occupauerit locus eſt gratificationi vt dicit gl. de plauſtris obuiā
tibus inuicem in via ſtricta dum querit quot plauſtrum debet re
trocedere. lege prima. §. quod interdum. ff. ne quid in lo. pu. facit
quod dixi ſupra de ſatiſda. tut. §. ſed ſi ex teſtamento. videlicet quā
do ſunt plures inuicem diſcordantes. Jtem an ⁊ qualiter in iſtis
fluminibus publicis vnus poſſit preiudicare alteri faciendo molē
dinum in preiudicium alterius. dic plene per Barto. in repetitio
ne. l. quominus. ff. de flumi. Jtem pro facto in iſtis fluminibus pu
blicis competit interdictum ne quid in flumine publico ſi quo de
teri. nauige. ſed non pro priuatis fluminibus qui non ſunt peren
nia ⁊ perpetua ſed ad tempus vt rapo ⁊ melocellus. lege prima. §.
fluminum. ff. de flumi. ⁊ ne quid in flumine. Jtem flumen diſcerni
tur a riuo magnitudine aut eſtimatiōe ſeu de fama vicinorum cir
cunquaqꝫ incolentium. quod not. pro ſtatutis facientibus mentio
nem de flumine ⁊ de riuo. Quid dicatur flumen ⁊ quid riuus et
6 qualiter probetur dic vt lege prima. §. primo. ff. de flumi. † An autē
dominium iſtorum publicorum locorum vt maris vel fluminis pu
blici eſt populi romani vel principis. l. littora. ff. ne quid in lo. pu.
preſcribatur longo tempore viginta vel triginta annorum: dic
quod non. l. finali. ff. de vſucapio. ſed bene preſcribitur tanto tem
pore cuius initij memoria non exiſtit principe expreſſe ſciente vel
tacite non contradicente. l. vſum aque. cū. l. diligēter. cum ſua glo.
C. de aque du. libro vndecimo. Preſcripſerunt ergo veneti ⁊ ianuē
ſes littus maris: cuius temporis initij memoria non exiſtit princi
pe patiente ⁊ ſciente. Similiter licet quis habeat edificium in lo
co publico ſcilicet in littore maris: vel fluminum longo tempore
non preſcribit quin edificio dirupto ⁊ per annū derelicto ab aliis
7 poſſit occupari ille locus. lege finali. ff. de vſucapio. † Similiter li
cet quis longo tempore vel triginta annis licet gl. hic in ver. omni
bus. dixerit contrarium fuerit piſcatus in mari vel flumine publi
co/ non tamen preſcribit vt poſſit alium prohibere piſcari niſi ipſe
ſit in quaſi poſſeſſione piſcandi. l. ſi quiſqꝫ. ff. de diuer. ⁊ tempo. pre
ſcrip. de quo per Barto. ⁊ Ange. in dicta lege finali. ff. de vſucap.

a ¶ Uide hic do. Hen. berno. idem tenentem.

⁊ lege ſane ſi mare.ff.de iureiuran.licet autem proprietas ſiue do-
minium maris non queratur niſi tanto tempore cuius initij me-
moria non exiſtat vt ſupra dixi tamen poſſeſſio nauigandi ⁊ piſcā
di queritur longo tempore.dicta lege poſtquam.Et ideo ſi quis in
certo brachio maris vel in aliquo diuerticulo fluminis ſolitus ſit
nauigare vel piſcari longo tempore omnem turbantem eum in il-
la quaſi poſſeſſione poteſt conuenire ⁊ prohibere per interdictum
vti poſſidetis ⁊ actione iniuriarum.dicta lege quiſq̄.⁊ dicta lege
8 ſane ſi mare.¶†Ultimo quero quid ſi contractus celebratus ſit
in mari vel delictum commiſſum in mari:quis ſit iudex competēs
ad cognoſcendum.dic quod ciuitas vel iudex habens merum vel
mixtum imperium cui ꝓpinquior eſt illa particula maris in qua
contractus eſt celebratus vel delictum commiſſum debet cognoſce
re.lege vnica.C.de claſſi.libro decimo.⁊ ibi hoc ſentit Barto.in le-
ge ceſar.ff.de publi.Et hoc etiam tenet Joan.andr.in capitu.vbi
periculum.de electio.libro ſexto.vbi dicitur quod ſi papa moritur
in mari debet fieri electio in ciuitate ⁊ loco obitus.Et ſi locus ma
ris:vbi eſt delictum commiſſum diſtaret equaliter a duabus ciui-
tatibus habentibus merum imperium vel in eodem loco vbi am-
be haberent imperium vtraq; poſſet cognoſcere.l.arbor.in princi.
⁊.§.de veſtibulo.ff.commu.diui.⁊ eſt locus preuentioni.l.ſi quis
poſtea.ff.de iudi.⁊ per Barto.in.l.inter peritos.§.cum oriundus.
ff.de excu.tu.Et preueniſſe dicitur qui perſonalem capturam de-
linquentis fecit ſecundum Joā.and.in capi.j.de obliga.ad ratio.
in nouella.

9 **Uniuerſitatis ſunt.** ¶†Nota quod vniuerſi
tatis ſunt illa que ſunt fa
cta ad ornatum vel decorē vel cauſa neceſſitatis ciuitatis:vt thea-
trū:palatium magnum:curia:communicatio ⁊ ſimilia ⁊ iſta ſunt
vniuerſitatis quo ad dominium ⁊ quo ad vſum:vt dicit hic gloſſ.
in ver.ſi qua.⁊ illa etiam dicuntur loca publica ſcilicet ius ciuita-
tis vel loci.lege finali.C.de ſacroſanctis eccleſijs.Ad differentiam
aliorum publicorum omnium hominum.de iure naturali vel gen
tium.de quibus dictum eſt in precedenti.§.¶Et not.hic quod il-
lud quod eſt vniuerſitatis non eſt ſingulorum:vnde licet nō liceat
libertis vocare patronum in ius ſine venia.ff.de in ius vo.l.quam-
nis.tamen libertus vniuerſitatis poterit bene vocare in ius quēli
bet de vniuerſitate ſine venia vt quia quo ad euz habetur loco pri-
10 uati.l.in tantum.§.vniuerſitatis.ff.eodem.†Item licet alias in re
propria nullus ſit idoneus teſtis.l.omnibus.C.de teſti.Unus ta-
men de vniuerſitate poterit teſtificari in cauſa vniuerſitatis:vel
etiam vnus de collegio quaſi non dicatur propria cauſa ſingulo-
rum ſed vniuerſitatis ſecundum glo.in dicto.§.vniuerſitatis.qđ
intellige quando eſt tale factum quod non poteſt ſciri per alios ni
ſi per illos de vniuerſitate vel collegio.argumen.l.conſenſu.§.ſer-
uis.C.de repud.vel etiam eſt tale factum quod non reſpicit imme
diate vtilitatem eorum.l.ciuitatibus.ff.de legatis.j.ſecus ſi im me
diate reſpicit:quia tunc nō poſſet per.d.l.omnibus.C.de teſtibus.

Nullius autem. ¶Hec eſt quinta pars in qua de
clarat que ſunt res que in nulli⁹
11 bonis ſunt.⁊ hoc intendit.†Res ſacre vt eccleſie:cruces:calices et
ſimilia.Item res religioſe:vt ſepulchrum.Item res ſancte vt mu-
ri ⁊ porte ciuitatum in nullius bonis ſunt ſcilicet hominum viuē-
tium:ſed ſunt in bonis dei:vt hic in gloſ.in ver.nullius.hoc dicit
12 vſq; ad.§.ſingulorum.¶†Not.ergo differentiam inter res ſacras
religioſas:⁊ ſanctas:vt hic in glo.in ver.⁊ ſacre.naz res ſacre ſunt
que rite ad miniſterium dei per pontifices dedicate ſunt ⁊ conſti-
tute:vt eccleſie thuribula:calices:⁊ cruces.Ante ergo conſecratio-
nem eccleſia non đr ſacer locus nec cruces:⁊ calices:tamen eccleſia
non conſecrata habet eadem priuilegia que ⁊ cōſecrata ſcilicet im-
munitates.⁊ polluta debet reconciliari ⁊ fugientes conſeruare:vt
ibi capi non poſſint:vt in capitulo penulti.de immuni.eccle.⁊ per
glo.in capitu.fina.de conſecra.eccle.vel alta.Item ante conſecra-
tionem non committitur ſacrilegium in templo:ſed furtum priua
13 tum.l.ſi nondum.C.de fur.†Et ad hoc vt committatur ſacrilegiū
⁊ quis puniatur ſacrilegij pena duo requiruntur de iure ciuili ſci-
licet quod res ſit ſacra:⁊ quod auferatur de loco ſacro.ſed de iure
canonico ſufficit alterum ſecundum glo.in.l.ſacrilegij.ff.ad.l.iul.
pec.⁊ dicta lege ſi nondum.C.de furt.Et ideo ſi ſtatutum ſingula-
re facit mentionem de ſacrilegio intelligitur ſtricte ius ciuile:ſed
ſi eſt cōſtitutio vel ſtatutum ſynodale intelligitur large ſcilicet vbi
aſſit alterum duorum ſecundum docto.in dicta lege ſi nondum.pe
na autem ſacrilegij eſt multiplex ⁊ diuerſa ſecundum qualitatem
perſonarum dicta lege ſacrilegij.⁊.l.ſi quis in hoc genus.C.de epi-
14 ſcopis ⁊ cleri.⁊ per glo.xvij.queſtione ſecunda ſacrilegium.†Itez
a conſecrantur per pontifices ⁊ imperatores[a] ſacerdotibus exiſten-
tibus ⁊ alijs autoritatem habentib⁹ vt hic in glo.in verbo pontifi
ces.non autem priuatus poteſt rem ſuam ſibi conſecrare vt hic in
ver.ſi quis vero non dedicando eam templo.d.l.ſi nondum.⁊ iſte
res ſacre non poſſunt alienari nec obligari niſi in redemptionem
captiuorum ⁊ pro alimentis pauperum:⁊ propter debitum quod
aliunde ſolui non poſſit vt hic in ver.que etiam.cum ſua gloſſ.⁊ in

a ¶Imperatores.dicit hic Hen.her.qđ hodie nulla ꝯſecratio pti net ad imperatores ꝑ cle.tua.de deci.

b ¶Itē licet.vide Hen.her.idē tenentē.

c ¶In ciuitate hic dicit Hē.hernoys qđ lex ciuilis optima ratione hoc cōſtituit propter fetorē cadauerū.

d ¶Puniri dz.vide Hē.hernoys qualr puniunt̄ violatores muro rum vrbis rome ⁊ qualr aliarū vrbiū.

alijs et iam poſſunt alienari que no.in autentica hoc porrectum.C.
b de ſacroſanctis eccleſijs.Item licet[b] eccleſia conſecrata ſit dirupta
tamen locus remanet ſacer vt in ver.locus autem.⁊.l.in tantum.
§.ſacre.ff.eo.Secus autem in calice ſacro conflato qui non rema-
net ſacer:ſed efficitur prophanus vt in autentica preterea.C.de ſa-
croſanctis eccleſijs.⁊.l.actio.vbi ponitur quod calice conflato ni-
hil remanet calicitatis ſed edificatione eccleſie dirupta remanet ſo
lū:quod eſt maxima pars.Et ideo ſi iuras ſeruare ſtatuta:⁊ poſt-
ea illa correcta non ſeruas non eis periurus:cum omnis effectus
eorum corrigatur.de quo per docto.in autentica preterea.C.de ſa-
croſanctis eccle.

15 **Religioſum.** ¶†Not.quod res religioſe ſunt quas
quis ſua voluntate facit dūmodo mor-
tuum ibi inferat ⁊ ſepeliat.⁊ ſic ſunt duo neceſſaria vt locus ſit reli
gioſus ſcilicet quod ibi mortuus ſit illatus.Item quod ſit illatus
a domino vel quaſi domino loci.vnde ſi quis inferat mortuum in
locum alienum pure contra eum datur actio in factum vt mortuū
16 remoueat:⁊ non erit locus religioſus.ff.de reli.l.is qui.†Sed ſi in
ferat mortuum in ſepulchrum alterius ſcienter ⁊ doloſe vel aliter ſe
pulchrum deuaſtet contra eum datur actio in factum de ſepulchro
violato ad penam centum aureorum.⁊ quandoq; ciuiliter ⁊ quā-
doq; criminaliter ⁊ quandoq; in decem pondera auri ⁊ quādoq;
deportatione relegatione ⁊ pena capitali puniatur.ff.de relig.lege
prima.§.pretor ait.⁊.l.qui ſepulchra.C.de ſepul.vio.⁊.l.iij.in prin-
cipio.⁊.§.j.⁊.§.quod ſepulchrum.⁊.l.finali.ff.de ſepul.vio.Si aūt
dominus conſentit ſemel inferre mortuum non poteſt poſtea ipm
penitere qui locus ſit religioſus vt hic in ver.alienum.⁊ ſic quod
ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt:vt in regula iuris qđ
ſemel.libro ſexto.In communem autem locum purum vel in quo
quis habeat vſumfructum non poteſt quis inferre niſi conſentiē-
te ſocio vel vſufructuario ſed in commune ſepulchrum bene poteſt
inferre ſocio inuito vt hic in verbo commune.⁊.l.ſi vt ꝓponis.C.
17 de edi.priua.†An autem totus campus in quo quis eſt ſepultus
ſit religioſus.Dic quod non ſed quantum corpus inhumatū con-
18 tinetur.ff.de relig.lege prima.§.ſepulchrum eſt.†Et ſi quis ſepul-
tus eſt in diuerſis locis vt caput in vno loco membra in alio loco
vel ſi caput eſt diuiſum in pluribus locis pariter vel diſpariter qs
19 locus ſit religioſus.dic vt hic in gloſſ.no.ſuper ver.ſuo caſu.†iure
autem canonico locus ſit ſacer vel religioſus autoritate pontificū
non ex eo quod ibi mortuus inferatur.x.queſtione ſecunda.c.in ec
20 cleſiaſtico.†Et ibi glo.ponit differentiā inter religioſum ⁊ ſacrum
quia omne ſacrum eſt religioſum ſed non econtra vt in capitulo
adhuc.de relig.do.vbi dicitur quod locus autoritate pontificum
religioſus non debet vſibus humanis deputari.An autem ſepul-
chrum ſeu locus ſepulture vendi poſſit.dic per glo.in capitulo abo
lende.extra de ſepul.⁊ adde quod propter fetorē olim corpora non
c poterant ſepeliri in ciuitate[c].l.iij.§.diuus.ff.de ſepul.vio.Et adde
quod no.Joannes andreas in dicto capitulo abolende.hodie au-
tem in cimiterijs conſecratis in ciuitate conſtitutis ⁊ etiam in
eccleſia ſepeliri poteſt quilibet fidelis chriſtianus niſi ſit in peccato
mortali conſtitutus vel ſit eccleſia interdicta vel ſit paganus.xiij.
q.iij.nullo.Jo.de Platea.

21 **Sancte quoq; res.** ¶†No.qđ res ſancte ſunt
muri ⁊ porte ciuitatuz que
res ideo ſancte vocantur quia quadam ſanctione ⁊ precepto ⁊ fir-
mitate legali ſunt roborate ⁊ iuſſe cuſtodiri ⁊ non violari in tantū
quod rumpens portam vel portas ciuitatis vel tranſcendens mu
d ros alibi ꝙ per portaz pena capitis puniri debet[d] ⁊ hic in tex.⁊ gl.
in verbo deliquerunt.⁊.l.finali.ff.eod.Et ſimiliter non licet aliqd
reficere vel reedificare in muris ciuitatis vel caſtri ſine autoritate
ſuperioris.Et ideo contra ius faciunt qui prediola vel domos cō
ſtruunt contiguas ⁊ adherentes muris ciuitatis vel caſtri.ff.eo.l.
ſacer.§.muros.

Singulorum. ¶Hec eſt ſexta pars in qua tractat
quot modis res efficiuntur ſingulo
rum ſeu acquiratur dominium de iure naturali vel gentium vſq;
in fin.titu.Qualiter autem fiant res ſingulorum ſeu modi ⁊ tituli
acquirendi dominia rerum notatur hic in gloſ.in ver.in iure ciui
li.⁊ latius per gloſſ.in lege prima.in ver.in rem.ff.de acqui.rerum
22 domi.†Et diuiditur hec pars in tredecim partes ſiue modos et
plures ponit quibus acquiruntur dominia rerum de iure natura
li vel gentium.Primo qualiter acquiratur dominium aucupatio
ne venatione ſeu apprehenſione animalium.Secundo in.§.ea que
qualiter acquiritur captiuitate.Tertio in.§.preterea.qualiter al
luuione ⁊ inundatione aquarum.Quarto in.§.cum ex aliena.qua
liter per commixtionem materie.Quinto in.§.cuz in ſuo.qualiter
edificatione.Sexto in.§.ſi titius.qualiter plantatione.Septimo
in.§.litere.qualiter literarum impoſitiōe.Octauo in.§.ſi quis alie
na.qualiter picturarum impoſitione.Nono in.§.ſi quis autem.
qualiter cultura ⁊ cura.Decimo in.§.theſauros.qualiter inuētio
ne.Undecimo in.§.per traditionem.qualiter traditione.Duode
cimo in.§.vendite.qualiter venditione.Tertiodecimo in.§.hoc
amplius.

⁊ lege ſane ſi mare.ff.de iureiuran.licet autem proprietas ſiue do-
minium maris non queratur niſi tanto tempore cuius initiū me-
moria non exiſtat vt ſupra dixi tamen poſſeſſio nauigandi ⁊ piſcā-
di queritur longo tempore.dicta lege poſtquam.Et ideo ſi quis in
certo brachio maris vel in aliquo diuerticulo fluminis ſolitus ſit
nauigare vel piſcari longo tempore omnem turbantem eum in il-
la quaſi poſſeſſione poteſt conuenire ⁊ prohibere per interdictum
vti poſſidetis ⁊ actione iniuriarum.dicta lege quiſq;.⁊ dicta lege
8 ſane ſi mare.¶†Ultimo quero quid ſi contractus celebratus ſit
in mari vel delictum commiſſum in mari:quis ſit iudex competēs
ad cognoſcendum.dic quod ciuitas vel iudex habens merum vel
mixtum imperium cui ꝓpinquior eſt illa particula maris in qua
contractus eſt celebratus vel delictum commiſſum debet cognoſce
re.lege vnica.C.de claſſi.libro decimo.⁊ ibi hoc ſentit Barto.in le-
ge ceſar.ff.de publi.Et hoc etiam tenet Joan.andr.in capitu.vbi
periculum.de electio.libro ſexto.vbi dicitur quod ſi papa moritur
in mari debet fieri electio in ciuitate ⁊ loco obitus.Et ſi locus ma
ris:vbi eſt delictum commiſſum diſtaret equaliter a duabus ciui-
tatibus habentibus merum imperium vel in eodem loco vbi am-
be haberent imperium vtraq; poſſet cognoſcere.l.arbor.in princi.
⁊.§.de veſtibulo.ff.commu.diui.⁊ eſt locus preuentioni.l.ſi quis
poſtea.ff.de indi.⁊ per Barto.in.l.inter peritos.§.cum oriundus.
ff.de excu.tu.Et preueniſſe dicitur qui perſonalem capturam de-
linquentis fecit ſecundum Joā.and.in capi.j.de obliga.ad ratio.
in nouella.

9 **Uniuerſitatis ſunt.** ¶†Nota quod vniuerſi
tatis ſunt illa que ſunt fa
cta ad ornatum vel decorē vel cauſa neceſſitatis ciuitatis:vt thea-
trū:palatium magnum:curia:communicatio ⁊ ſimilia ⁊ iſta ſunt
vniuerſitatis quo ad dominium ⁊ quo ad vſum:vt dicit hic gloſſ.
in ver.ſi qua.⁊ illa etiam dicuntur loca publica ſcilicet ius ciuita-
tis vel loci.lege finali.C.de ſacroſanctis eccleſijs.Ad differentiam
aliorum publicorum omnium hominum.de iure naturali vel gen
tium.de quibus dictum eſt in precedenti.§.¶Et not.hic quod il-
lud quod eſt vniuerſitatis non eſt ſingulorum:vnde licet nō liceat
libertis vocare patronum in ius ſine venia.ff.de in ius vo.l.quam-
uis.tamen libertus vniuerſitatis poterit bene vocare in ius quēli
bet de vniuerſitate ſine venia vt quia quo ad eū habetur loco pri-
10 uati.l.in tantum.§.vniuerſitatis.ff.eodem.†Jtem licet alias in re
propria nullus ſit idoneus teſtis.l.omnibus.C.de teſti.Unus ta-
men de vniuerſitate poterit teſtificari in cauſa vniuerſitatis:vel
etiam vnus de collegio quaſi non dicatur propria cauſa ſingulo-
rum ſed vniuerſitatis ſecundum glo.in dicto.§.vniuerſitatis.qđ
intellige quando eſt tale factum quod non poteſt ſciri per alios ni
ſi per illos de vniuerſitate vel collegio.argumen.l.conſenſu.§.ſer-
uis.C.de repud.vel etiam eſt tale factum quod non reſpicit imme
diate vtilitatem eorum.l.ciuitatibus.ff.de legatis.j.ſecus ſi imme
diate reſpicit:quia tunc nō poſſet per.d.l.omnibus.C.de teſtibus.

Nullius autem. ¶Hec eſt quinta pars in qua de
clarat que ſunt res que in nulli⁹
11 bonis ſunt.⁊ hoc intendit.†Res ſacre vt eccleſie:cruces:calices et
ſimilia.Jtem res religioſe:vt ſepulchrum.Jtem res ſancte vt mu-
ri ⁊ porte ciuitatum in nullius bonis ſunt ſcilicet hominum viuē-
tium:ſed ſunt in bonis dei:vt hic in gloſ.in ver.nullius.hoc dicit
12 vſq; ad.§.ſingulorum.¶†Not.ergo differentiam inter res ſacras
religioſas:⁊ ſanctas:vt hic in glo.in ver.⁊ ſacre.nā res ſacre ſunt
que rite ad miniſterium dei per pontifices dedicate ſunt ⁊ conſti-
tute:vt eccleſie thuribula:calices:⁊ cruces.Ante ergo conſecratio-
nem eccleſia non dr̄ ſacer locus nec cruces:⁊ calices:tamen eccleſia
non conſecrata habet eadem priuilegia que ⁊ cōſecrata ſcilicet im-
munitates.⁊ polluta debet reconciliari ⁊ fugientes conſeruare:vt
ibi capi non poſſint:vt in capitulo penulti.de immuni.eccle.⁊ per
glo.in capitu.fina.de conſecra.eccle.vel alta.Jtem ante conſecra-
tionem non committitur ſacrilegium in templo:ſed furtum priua
13 tum.l.ſi nondum.C.de fur.†Et ad hoc vt committatur ſacrilegiū
⁊ quis puniatur ſacrilegij pena duo requiruntur de iure ciuili ſci-
licet quod res ſit ſacra:⁊ quod auferatur de loco ſacro.ſed de iure
canonico ſufficit alterum ſecundum glō.in.l.ſacrilegij.ff.ad.l.iul.
pec.⁊ dicta lege ſi nondum.C.de furt.Et ideo ſi ſtatutum ſingula-
re facit mentionem de ſacrilegio intelligitur ſtricte ius ciuile:ſed
ſi eſt cōſtitutio vel ſtatutum ſynodale intelligitur large ſcilicet vbi
aſſit alterum duorum ſecundum docto.in dicta lege ſi nondum.pe
na autem ſacrilegij eſt multiplex ⁊ diuerſa ſecundum qualitatem
perſonarum dicta lege ſacrilegij.⁊.l.ſi quis in hoc genus.C.de epi-
14 ſcopis ⁊ cleri.⁊ per glo.xvij.queſtione ſecunda ſacrilegium.†Jtē
a conſecrantur per pontifices ⁊ imperatores[a] ſacerdotibus exiſten-
tibus ⁊ alijs autoritatem habentib⁹ vt hic in glo.in verbo pontifi
ces.non autem priuatus poteſt rem ſuam ſibi conſecrare vt hic in
ver.ſi quis vero non dedicando eam templo.d.l.ſi nondum.⁊ iſte
res ſacre non poſſunt alienari nec obligari niſi in redemptionem
captiuorum ⁊ pro alimentis pauperum:⁊ propter debitum quod
aliunde ſolui non poſſit vt hic in ver.que etiam.cum ſua gloſſ.⁊ in

a ¶Jmperatores.dicit hic Hen.ber.qđ hodie nulla cōſecratio ptinet ad imperatores p cle.tua.de deci.

b ¶Jtē licet.vide Hen.ber.idē tenentē.

c ¶Jn ciuitate hic dicit Hē.bernoys qđ lex ciuilis optima ratione hoc cōſtituit propter fetorē cadauerū.

d ¶Puniri dꝫ.vide Hē.bernoys qualr̄ puniunt̄ violatores muroꝝ vrbis rome ⁊ qualr̄ aliarū vrbiū.

alijs etiam poſſunt alienari que no.in autentica hoc porrectum.C.
b de ſacroſanctis eccleſijs.Jtem licet[b] eccleſia conſecrata ſit dirupta
tamen locus remanet ſacer vt in ver.locus autem.⁊.l.in tantum.
§.ſacre.ff.eo.Secus autem in calice ſacro conflato qui non rema-
net ſacer:ſed efficitur prophanus vt in autentica preterea.C.de ſa-
croſanctis eccleſijs.⁊.l.actio.vbi ponitur quod calice conflato ni-
hil remanet calicitatis ſed edificatione eccleſie dirupta remanet ſo
lū:quod eſt maxima pars.Et ideo ſi iuras ſeruare ſtatuta:⁊ poſt-
ea illa correcta non ſeruas non eis periurus:cum omnis effectus
eorum corrigatur.de quo per docto.in autentica preterea.C.de ſa-
croſanctis eccle.

15 **Religioſum.** ¶†Not.quod res religioſe ſunt quas
quis ſua voluntate facit dūmodo mor-
tuum ibi inferat ⁊ ſepeliat.⁊ ſic ſunt duo neceſſaria vt locus ſit reli
gioſus ſcilicet quod ibi mortuus ſit illatus.Jtem quod ſit illatus
a domino vel quaſi domino loci.vnde ſi quis inferat mortuum in
locum alienum pure contra eum datur actio in factum vt mortuū
16 remoueat:⁊ non erit locus religioſus.ff.de reli.l.is qui.†Sed ſi in
ferat mortuum in ſepulchrum alterius ſcienter ⁊ doloſe vel aliter ſe
pulchrum deuaſtet contra eum datur actio in factum de ſepulchro
violato ad penam centum aureorum.⁊ quandoq; ciuiliter ⁊ quā-
doq; criminaliter ⁊ quandoq; in decem pondera auri ⁊ quādoq;
deportatione relegatione ⁊ pena capitali puniatur.ff.de relig.lege
prima.§.pretor ait.⁊.l.qui ſepulchra.C.de ſepul.vio.⁊.l.iij.in prin-
cipio.⁊.§.j.⁊.§.quod ſepulchrum.⁊.l.finali.ff.de ſepul.vio.Si aūt
dominus conſentit ſemel inferre mortuum non poteſt poſtea ipm
penitere qui locus ſit religioſus vt hic in ver.alienum.⁊ ſic quod
ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt:vt in regula iuris qđ
ſemel.libro ſexto.Jn communem autem locum purum vel in quo
quis habeat vſumfructum non poteſt quis inferre niſi conſentiē-
te ſocio vel vſufructuario ſed in commune ſepulchrum bene poteſt
inferre ſocio inuito vt hic in verbo commune.⁊.l.ſi vt ꝓponis.C.
17 de edi.priua.†An autem totus campus in quo quis eſt ſepultus
ſit religioſus.Dic quod non ſed quantum corpus inhumatū con-
18 tinetur.ff.de relig.lege prima.§.ſepulchrum eſt.†Et ſi quis ſepul-
tus eſt in diuerſis locis vt caput in vno loco membra in alio loco
vel ſi caput eſt diuiſum in pluribus locis pariter vel diſpariter qs
19 locus ſit religioſus.dic vt hic in gloſſ.no.ſuper ver.ſuo caſu.†iure
autem canonico locus fit ſacer vel religioſus autoritate pontificū
non ex eo quod ibi mortuus inferatur.x.queſtione ſecunda.c.in ec
20 cleſiaſtico.†Et ibi glo.ponit differentiā inter religioſum ⁊ ſacrum
quia omne ſacrum eſt religioſum ſed non econtra vt in capitulo
adhuc.de relig.do.vbi dicitur quod locus autoritate pontificum
religioſus non debet vſibus humanis deputari.An autem ſepul-
chrum ſeu locus ſepulture vendi poſſit.dic per glo.in capitulo abo
lende.extra de ſepul.⁊.adde quod propter fetorē olim corpora non
c poterant ſepeliri in ciuitate[c].l.iij.§.diuus.ff.de ſepul.vio.Et adde
quod no.Joannes andreas in dicto capitulo abolende.hodie au-
tem in cimiterijs conſecratis in ciuitate conſtitutis ⁊ etiam in
eccleſia ſepeliri poteſt quilibet fidelis chriſtianus niſi ſit in peccato
mortali conſtitutus vel ſit eccleſia interdicta vel ſit paganus.xiij.
q.iij.nullo.Jo.de Platea.

21 **Sancte quoq; res.** ¶†No.qđ res ſancte ſunt
muri ⁊ porte ciuitatū que
res ideo ſancte vocantur quia quadam ſanctione ⁊ precepto ⁊ fir-
mitate legali ſunt roborate ⁊ iuſſe cuſtodiri ⁊ non violari in tantū
quod rumpens portam vel portas ciuitatis vel tranſcendens mu
d ros alibi q̄ per portā pena capitis puniri debet[d] ⁊ hic in tex.⁊ gl.
in verbo deliquerunt.⁊.l.finali.ff.eod.Et ſimiliter non licet aliqđ
reficere vel reedificare in muris ciuitatis vel caſtri ſine autoritate
ſuperioris.Et ideo contra ius faciunt qui prediola vel domos cō
ſtruunt contiguas ⁊ adherentes muris ciuitatis vel caſtri.ff.eo.l.
ſacer.§.muros.

Singulorum. ¶Hec eſt ſexta pars in qua tractat
quot modis res efficiuntur ſingulo
rum ſeu acquiratur dominium de iure naturali vel gentium vſq;
in fin.titu.Qualiter autem fiant res ſingulorum ſeu modi ⁊ tituli
acquirendi dominia rerum notatur hic in gloſ.in ver.in iure ciui
li.⁊ latius per gloſſ.in lege prima.in ver.in rem.ff.de acqui.rerum
22 domi.†Et diuiditur hec pars in tredecim partes ſiue modos et
plures ponit quibus acquiruntur dominia rerum de iure natura
li vel gentium.Primo qualiter acquiratur dominium aucupatio
ne venatione ſeu apprehenſione animalium.Secundo in.§.ea que
qualiter acquiritur captiuitate.Tertio in.§.preterea.qualiter al
luuione ⁊ inundatione aquarum.Quarto in.§.cum ex aliena.qua
liter per commixtionem materie.Quinto in.§.cū in ſuo.qualiter
edificatione.Sexto in.§.ſi titius.qualiter plantatione.Septimo
in.§.litere.qualiter literarum impoſitiōe.Octauo in.§.ſi quis alie
na.qualiter picturarum impoſitione.Nono in.§.ſi quis autem.
qualiter cultura ⁊ cura.Decimo in.§.theſauros.qualiter inuētio
ne.Undecimo in.§.per traditionem.qualiter traditione.Duode
cimo in.§.vendite.qualiter venditione.Tertiodecimo in.§.hoc
amplius.

23 amplius.qualiter acquiruntur iactatione.vſqꝫ in finē.†Et princi
pium hoc intēdit.fere beſtie:piſces ⁊ volucres oues in nullius bo
nis ſunt naturali ratione occupanti conceduntur:ſed poſtquā in
ſuam libertatem ſe contulerint deſinunt eſſe occupantis ⁊ per aliū
apprehendi poſſunt.hoc dicit vſqꝫ ad.§.apium.¶Nota ibi vetu-
ſtiſſimo iure incipere quod iura antiqua debent conſiderari vt fa
cilius noua cognoſcantur ⁊ nihil antiquitatis ignoretur ⁊ a iure
correctis incluſis in corpore iuris licitum eſt arguere.lege prima.
in princip.ff.de coniun.cum eman.lib.⁊ ibi per Bart.ſecus ſi non
ſint incluſa in corpore iuris quia tunc eſt pena falſi.lege prima.§.
24 primo.C.de lati.liber.tollen.¶†Secundo not.ibi palam eſt.quod
ius naturale fuit introductum ⁊ inuentuꝫ ſimul cum humano ge-
nere:ſed ius ciuile fuit poſtq̄ de iure gentium diſtiucta ſunt domi
nia rerum ſcilicet ciuitates condite ⁊ agris termini poſiti.lege ex
hoc iure.ff.de iuſtitia ⁊ iure.⁊ ſupra de iure naturali.§.ius autem
25 gentium.¶†Tertio nota in ver.quod enim regula.quod in nul-
lius bonis eſt occupanti conceditur vt hic.l.iij.ff.de acquir.rerum
domi.Et quot modis dicitur in bonis nullius ⁊ quibus caſibus
habeat locum hec regula.vide hic in glo.in ver.ſimul atqꝫ.⁊ gloſ.
26 in lege prima.in principio.ff.eodem.¶†Quarto nota in ver.pla-
ne.quod licitum eſt ingredi in alienum fundum cauſa aucupandi
⁊ venandi.⁊ ſi dominus preuidet antequam ingrediaris poteſt te
prohibere ingredi:adeo qd ſi poſtea ingrediaris teneberis actio-
ne iniuriarum.Si tamen non obſtante prohibitione ingrediaris
ad aucupandum vel venandum quod capies tuum efficietur.nec
poteſt tibi per dominum auferri vt tenet gloſſ.in lege diuus.ff.de
ſerui.ruſti.predio.⁊.ff.de acquir.rerum dominium.⁊ in eo.§.apiū.
licet glo.hic in verbo ingrediatur teneat hic contrarium ⁊ male ſe
27 cundum docto.†Alios autem caſus in quibus licitum eſt ingre-
di in domum vel campum alienum:pone vt hic in gloſſ.in verbo
venandi.cui adde quod licet mihi habere ita per tuum campum
ad ſepulchrum meum fauore religionis.lege ſi quis ſepulchrum.ff.
de reli.Item ſi via publica dirupta eſt licitum eſt ire per campum
tuum.l.ſi locus.§.finali.ff.quemadmo.ſerui.amitta.Alias autem
extra iſtos caſus non licet mihi ire per campum tuum qui non de-
bet ſeruitutem vel domum ingredi te inuito.l.per agrum.C.de ſer
ui.⁊ lege prima.§.hic autem.ff.de ſeruis fugi.per locum a ſpeciali
⁊ ideo non licet mihi intrare domum tuam te inuito ad querendū
rem mihi ſubtractam niſi apparerent indicia quod res eſſet in do
mo tua ſecundum Bartol.in lege ſecunda.C.de ſeruis fugi.quia
tunc poſſum cum iudicis autoritate qui ſi expediat familiam da-
bit ad inquirendum celaria ⁊ latribula domus.l.diuus.ff.de ſer-
28 uis fugi.¶†Quinto not.in.§.naturalem.ibi ⁊ difficilis ſit eius.
quod res dicitur tunc reſtituta priſtine libertati cum a conſpectu
⁊ poteſtate detinentis taliter ſit relaxata qd difficilis ſit eius perſe
a cutio.quando ergo quis eſt indebite tentus qui debet relaxari[a] nō
dicitur relaxatus ſi dimittitur ire per modicum ſpacium ⁊ imme
diate capiatur per ſatellites ex alia iuſta cauſa ſed debet relaxari
priſtine libertati a poteſtate detinentis adeo qd ſi velit ab eius cō-
ſpectu aufugere poſſit vt hic.⁊.l.iij.ff.de acqui.rerum domi.⁊ ibi
29 per Bart.¶†Sexto no.in.§.illud queſitum.quod ſi letaliter vul-
neraſti feram beſtiam:vt aprum:ceruum ⁊ ſimiles:⁊ eam fugientē
perſequaris non dicitur tua niſi poſtq̄ ceperis eam:⁊ ideo alius
eam interim capiens etiam intra tuum laqueum.l.ſi in laqueum.
ff.de acqui.rerum dominio.ſibi etiam acquirit vt hic in textu:quia
multa accidere potuiſſent ne eam caperes.¶Et ſic no.quod inſpi
citur quod euenire poſſit quando res eſt ad alia naturaliter deſti-
nata vt hic.⁊ dicto.§.illud.ſecus ſi natura rei non eſt apta ad futu
rum accidens.lege prima.ff.de in litem iurando.de quo in.l.ſi ideꝫ
cum eodem.§.finali.ff.de iuriſditione omnium iudicum.dicit ta-
men glo.in.§.illud.quo prima opinio hic poſita in tex.⁊ in.d.§.ſer
natur de conſuetudine.ſ.quando perſequor feram beſtiam a me le
taliter vulneratam:alius eam apprehendens non facit ſuam quaꝫ
glo.Her.multum notat ad materiaꝫ molendinorum ſed licet hoc
ſit de iure tamen preualet conſuetudo venatorum ſi alia eſſet que
inter eos eſſet ſeruanda.l.quod ſi nolit.§.qui aſſidua.ff.de edilit.
edicto.

30 **Apium quoqꝫ.** ¶†Apium ⁊ volucrum natura fe-
ra eſt:ideo ipſe ⁊ earū fructus occu-
panti conceduntur.Item aſpectus ⁊ perſecutio facilis conſeruat
dominium apium ex alueo volantium.hoc dicit vſqꝫ ad.§.pauo-
num.licet ergo apes vel aues ⁊ nidi auum conſiſtant ſuper arbore
tua non tamen ſunt tui donec ceperis.⁊ ideo alius occupare po-
teſt apes ⁊ fauos mellis ⁊ aues nidificantes.nec tenetur tibi furti
nec alia actione vt hic.⁊.l.naturalem.§.apium.ff.eo.⁊.l.ſi apes.ff.
de fur.⁊ bene tenet tibi iniuriarum poſt prohibitionem a te factā:
vt hic in verbo plane.quod tamen cepit poſt prohibitionē eſt ſuuꝫ
vt hic in gloſ.in ver.integrum.licet gloſſ.contra.⁊ male.ſ.eodem.
ver.plane.⁊ ibi dixi.ſecus autem ſi apes a te poſſideantur quas te
nes in alueo recluſas que vadunt ⁊ redeunt.vel aues quas ſimili-
ter poſſides que ſimiliter vadunt ⁊ redeunt:quod occupās eas cō-
mitteret furtum.ff.de acqui.poſ.l.iij.§.aues.⁊.l.pomponius.in ſi.
ff.fami.her.ſed examen volans ex alueo tuo durat tuum quandiu
nō aufugit aſpectū tuū nec eius pſecutio eſt difficilis:vt hic in ver
bo examen.⁊.d.§.apium.in his tamen multum attenditur conſue
tudo:vt hic in glo.in verbo examen.

Pauonum. ¶In.§.precedentibus tractauit de ani-
malibꝰ proſus feris ⁊ naturaliter in qui
bus regula tradita eſt quod occupantis fiūt:⁊ tandiu manēt eius
quandiu non aufugiunt aſpectum eius:⁊ eorum non eſt difficilis
31 perſecutio.†Hic vero tractat de animalibus feris:ſed accidentali-
ter factis manſuetis:vt pauones:colūbi:cerui ⁊ alia animalia na-
turaliter fera:ſed accidentaliter facta manſueta vt habeant conſue
tudinem eundi ⁊ redeundi.Et in iſtis habet locum regula quod
tandiu ſunt occupantis ⁊ poſſidentis quandiu retinent animum
32 ⁊ conſuetudinem reuertendi ⁊ poſtea fiunt occupantis.†Et ideo
b cum conſuetudo inducatur ex duplici actu[b] vt no.glo.in.l.de qui-
bus.ff.de le.⁊.l.iij.C.de epiſco.aud.⁊ dixi.ſ.de iure natu.§.ex non
ſcripto.videtur quod in iſta animalia non reuertantur duabus vi
cibus horis vel diebus conſuetis quod depoſuerunt animū ⁊ con
33 ſuetudinem reuertendi:⁊ poſſunt apprehendi per alium.†In ſe-
quenti autem.§.tractat de animalibus naturaliter manſuetis:vt
gallinis ⁊ anſeribus ⁊ domeſticis in quibus talis traditur regula
quod quantumcunqꝫ effugiant conſpectum domini poſſidentis ⁊
alio ſe transferant:tamen manent eius ⁊ non acquiruntur occupā
ti primo apprehendens cauſa lucrandi ea vel oua vel pennas com
mittit furtum ⁊ poteſt accuſari furti vt hic.⁊.ff.eod.l.naturale.§.
pauonū.⁊.§.gallinarum.⁊ ſic patet quod tria ſunt animalium ge
nera vt in glo.hic in.§.in his.in ver.regula.Et hic dicit in anima
libus naturaliter feris ⁊ accidentaliter manſuetis tandiu retine-
tur dominium quandiu habent conſuetudinem eundi ⁊ redeun-
di:ſed in accidentaliter manſuetis tandiu retinetur dominium
34 quocunqꝫ vadat.h.d.vſqꝫ ad.§.ea que.¶†Not.[c] ex verbo reuertē-
c di.cum gloſſ.in verbo deſierint.quod animus probatur per actus
exteriores:⁊ ſic exteriora indicant interiora:ſcilicet animi ſecreta.
nam cum ſolus deus ſit ſcrutator animi:vt glo.in.l.ij.ff.de interro
ga.actio.quia ea que conſiſtunt in animo non poſſunt ſciri niſi per
confeſſionem.d.l.ij.⁊ per actus exteriores vt hic in.d.§.pauonum.
ideo cum hereditas adeatur ⁊ acquiratur ſolo animo.l.cum auia.
C.de iure delibe.Et ex actibus ⁊ factis exterioribus colligitur an
quis eam adiuerit.de quo plene per Bar.in.l.gerit.ff.de acqui.he
re.Similiter an quis dedit alicui rem communiter vendendā vt
ſic poſſit agere pro ſocio vel preſcriptis verbis colligitur per actus
exteriores ſcilicet ex qualitate perſonarum ⁊ negotiorum:vt notat
gl.in.l.ſi margaritam.ff.pro ſocio.Similiter an quis preſumatur
donare ſiue habuiſſe animum donandi colligitur per coniecturas
exteriores ſcilicet an ſubſit aliqua affectio paternalis coniugalis
vel ſanguinis vel ſcholaſtice diſcipline:vt no.glo.in.l.ſed ſi ego.ff.
ad velleia.⁊ gl.in.l.cum quis.ff.ſi cer.pe.Similiter an ſit furioſus
vel mētecaptus colligitur ex ſermonibus ⁊ verbis eius vt vult gl.
in.l.quidam in ſuo.ff.de condi.inſtit.Similiter an quis ſit prodi-
gus colligitur ex factis.l.is qui.§.diuus.de tu.⁊ cu.da.ab his.Si
militer an quis habuerit animū occidendi collige per preſumptio
nes exteriores vt no.glo.in.l.j.C.de ſicar.Similiter an quis latitet
animo fraudandi creditorem colligitur per actus exteriores.⁊ qd
ſit latitare in.l.fulcinius.ff.quib.ex cau.in poſ.ea.⁊ ibi bona gloſſ.
Similiter an quis faciat animo committendi furtum colligitur
per coniecturas ⁊ actus exteriores.l.verum.⁊.l.inter omnes.§.ra
tione.⁊ in gl.ff.de fur.Ex hoc patet quod vbicunqꝫ queritur de ali
qua qualitate anime ſeu qualiter probetur animus alicuius quod
teſtis debet deponere de actibus exterioribus quos vidit ſecundū
Bar.in.d.l.is qui.§.diuus.¶Secundo no.in hoc.§.quod magis
inſpicitur actus quam natura.⁊ de hoc in his que ſunt ex preſum-
ptione nature ⁊ non ex neceſſitate vt quod leo ſit ferus ⁊ homo ſit
manſuetus.nam iſte preſumptiones nature poſſunt mutari per ac
cidens vt hic.⁊.l.j.§.beſtias.ff.de poſtu.⁊ ibi per glo.⁊ Barto.Et
ſic facit qd repreſalie conceſſe contra florentinos non poſſunt exer-
ceri contra florentinum alibi habitantem qui non ſubijt munera
florēſ.per ſe vel per alium quia inſpicitur accidens quam natura-
lis origo quod tenet Barto.in trac.repreſaliaruꝫ.in.vij.q.prima.
35 ¶†Tertio no.in.§.gallinarum.in glo.in verbo lucrandi.qd etiaꝫ
in vno ouo licet ſit modici preiudicij committitur furtum ⁊ poteſt
agi furti in quo continetur dolus licet pro ſolo dolo non detur actio
doli pro minori quantitate duorum aureorum.Et ratio diuerſita
tatis eſt vt hic in glo.in.l.naturalem.§.gallinarū.ff.eo.Et ſic patet
q̄ de modico eſt curandū.ſ.de vno ouo ⁊ vno nūmo ⁊ mihi compe
tit ius quando peto per actionem ordinariam.⁊ ſcd̄m ius cōe hoc
eſt qd creditor poteſt vendere pignus etiā ſi deficiat vnus nūmus
l.quādiu.C.de diſtrac.pig.ſecus ſi peto per actionem ſubſidiariaꝫ
ſeu auxilium extraordinarium ⁊ ſecundum ius ſpeciale quia tunc
de modico curandum non eſt.l.idem.ff.de dolo.⁊ in glo.⁊ in.l.ſcio
ff.de in integ.reſti.Et dicitur modicum arbitrio iudicis:vt in glo.
in.l.omnino.ff.de impen.de quo per Bar.in.l.ſi proprietarius.ff.
de dam.infecto.

a ¶Relaxari. no.qd hic dicit q̄r multi doc.vtuntur his dictis de capto iniuſte ⁊ ideꝫ ponit hic Hē. her. quaſi per eadem verba.

b ¶Duplici actu.No.elegās dictū.an autē cōſuetudo extendat de pſona ad perſonā puta talis hō cōſueuit talia facere ergo ⁊ ego faciā vid Pau.de caſ. in cōſil.iij. in antiquis.

c ¶Not.hec q̄ ſequunt vſqꝫ ad.§.itē ea q̄ ſcꝫ de pſumptiōe animi ſūt valde notanda q̄r autor bene collegit.

36 **Item ea que.** ¶†Hic ponit tres modos acquirẽdi
dñium vſq; ad. §. ṗterea. ſ. p captiuita-
tẽ: p inuentionẽ: ꝛ p acceſſionẽ. dic ergo captiuitate: inuẽtione: ꝛ ac
37 ceſſione querunt dñia rerũ. h. d. ¶†No. pͥo qd ea q̃ capiũtur ab
hoſtibus in bello ſtatim acquirunt capiẽtibꝰ: vt liberi hoĩes capti
efficiũtur ſerui capientiũ. ꝛ ſi euadũt vel relaxant fictione poſtlimi
nij recuperãt priſtinũ ſtatũ. Et intellige de bellis licitis ſcdm ea q̃
tibi dixi in. §. ſi ab hoſtibus. ſ. quib. mo. ius pa. poteſta. ſol. Itẽ in-
tellige de rebꝰ mobilibus captis in bello vt iſte efficiãtur capiẽtis:
ſed tñ iſte res mobiles victis hoſtibus deberẽt aſſignari duci belli
vt ponat eas ad butinum ꝛ diſtribuat inter milites ſcdm merita
vniuſcuiuſq;. l. ſi quis ꝑ redẽptione. §. ſimili modo. C. de dona. ꝛ p
Bar. in. l. ſi quis in bello. ff. de cap. ꝛ intellige hoc de rebus hoſtiũ
captis vt efficiantur capientis: ſed noſtre capte ab hoſtibus ꝛ recu
perare reacquirũtur fictione poſtliminij eis quorũ primo erant ſi
ue ſint immobiles vt. d. §. expulſus. ſiue mobiles vt. l. ij. ff. de capti.
Fallit in armis ablatis ab hoſtibus que quis vituperoſe dicit per-
dere. ideo victis hoſtibus ſibi nõ reſtituũtur. d. l. ij. Similiter que-
rũtur fiſco bona queſita in obſidatu vel aſportata ab hoſtibus ab
obſidibus datis pro aliquo publico facto vel fiendo ſeruando vel
pro aliquo captiuo redimẽdo: poſt mortẽ ipſorũ obſidũ: vel fugam
ipſorum. l. diuus. ff. de iure fiſ. licet enim liber homo non poſſit im
pignorari. l. qui filios. ff. que res pig. obli. poſ. vel pro debito alieno
obligari. l. ob es. ff. de act. ꝛ obli. tñ poteſt obſes dare ꝛ retineri. di-
cit glo. in. l. ij. C. de pat. qui fili. ſuos diſtra. Et plene in. c. ex ſcripto.
extra de iureiur. ꝛ iſti tales obſides teſtari non poſſunt. l. obſides.
38 ff. de teſt. †Itẽ intellige hoc ꝙ capti in bello efficiũtur ſerui hoſtiũ
ſ. qñ capiũtur hoĩes ſingulares ſecus qñ capit vna vniuerſitas per-
ſonarũ: vt qñ capit vna ciuitas: qꝛ tũc oẽs illi nõ efficiũtur ſerui: ſꝫ
39 Bar. in. l. diuꝰ. ff. de iure fiſ. ¶†Scdo no. in. §. itẽ lapilli. qd lapilli
qd lapilli: gẽme: margarite: ꝛ alia precioſa inuẽta in littore maris
efficiũtur occupãtis vt hic in glo. in verbo inuentorũ. Et intellige
de lapillis ꝛ gẽmis natis ꝓductis in littore maris ſecus ſi reperias
a gẽmã que cecidit alicui illuc traſeũt. ĩ. eo. §. fi. Item differẽtiã no.[a]
inter gẽmã: lapillos: ꝛ margaritas vt. l. ꝛ ſi nõ fuit. §. perueniamus
40 ff. de auro ꝛ ar. le. ¶†Et no. hic gl. in verbo inuẽtoris. qd dictio itẽ
eſt repetitiua qualitatũ ſeu clauſularũ poſitarũ in precedẽtibꝰ. qd
eſt verũ qñ ponit copulatiue vel in eadẽ ratione ſiue capitulo alias
ſi incipit tractare de diuerſa materia ponit cõtinuatiue ꝛ nõ indu
cit repetitio ar. l. ṗtor ait. §. erit. ff. vi bo. rap. ſm Bal. in. l. queadmo
dũ. §. fi. ff. ad. l. aquil. ¶Tertio not. in. §. itẽ ea. qd ſicut nati ex ſer-
uis noſtris efficiunt noſtri. ſ. de iure pꝛeto. §. ſerui. ita ꝛ iam nata ex
animalibus noſtris brutis noſtro dominio acquirũtur. Eſt tamẽ
differẽtia in hoc ꝙ ſerui non computantur in fructu: ſed alia ani-
malia ſic. ĩ. eo. §. in pecudum.

a ¶Differẽtiã not. hanc differẽtiã vide p do. Hen. de her. hic in. §. itẽ lapilli.

b ¶Dñs grani. vid hic dominum Jo. fa. ꝛ Hẽ. ber. bene loquentes.

41 **Preterea per alluuionem.** ¶†Adiectũ per alluuio-
nẽ agro vicini iuregẽtiũ ſibi acquiritur. ſecus ſi non per alluuionẽ
ſed apparenter adijciat terra: ꝛ arbores alterius agri qꝛ remanent
priores dñi: niſi poſtꝙ terra ſit vnita ꝛ arbores: radices apprehen-
ſe ſunt. h. d. vſq; ad. §. inſula. Illud igitur terre ꝙ inundatio ꝛ per-
turbatio fluminis latenter applicuit agro tuo per alluuionẽ ꝛ per
incrementũ adeo latens vt diſcerni nõ poſſit efficit tuũ: ſed ſi non
latẽter ſꝫ apparẽter inundatio fluminis aſportauit partẽ agri mei
ꝛ arbores adiecit agro tuo nõ acquirunt tibi: ſed manẽt mea vt pri
mo erãt. ꝛ ita pñt vendicari ꝛ tolli donec terra nõ ſit vnita cuꝫ tua
ꝛ arbores radices non egerint: dũtñ tibi caueã de dãno preterito ꝛ
futuro ꝛ oĩa adiecta tollã: ita qd inutilia nõ dimittã. l. hoc ampliꝰ.
ff. de dã. infec. ſed poſt terre vnionẽ ꝛ radicũ apprehẽſionẽ tibi acq
runtur: ſed tamen datur mihi actio in factum contra te ad eſtima-
tionem damni mei vt hic in glo. in verbo fundo. ꝛ. l. pomponius
ſcribit ſi frumẽtũ. §. de arbore. ff. de rei vẽdi. Qualr aũt ꝓbet an ter
ra ſit vnita ꝛ arbores radices egerint dic p ruſticos ꝛ eorũ iudicio
42 ſtat q talia cognoſcũt: vt dicit hic gl. not. in verbo lõgiori. ¶†Ex
quo no. qd vbicũq; eſt queſtio agriculture ſeu de aliquo pertinen-
te ad miniſteriũ ruſticoꝝ ꝛ agricolarũ dꝫ ꝓbari p ruſticos ꝛ eorũ
iudicio ſtat. Et ſic an terra ſit bene culta vel ſeminata vel vinea pu
tata: vel foſſata facta ſtabit iudicio ruſticoruꝫ. Sic ẽt an ſit flumen
vel riuus. l. j. §. j. ff. de flumi. Et ſic qñ eſt dubiũ de aliquo pertinen
te ad aliquã artẽ ſtat peritis in arte illa. vnde credit obſtetricibus
peritis in arte bone fidei an mulier ſit pregnans. l. j. in princi. ff. de
vend. inſpic. Similr ſtat medicis peritis in arte ſua an vulnus ſit
mortale ꝛ ſi remãſura cicatrix. extra de homi. c. ſignificaſti. Similr
menſoribꝰ de mẽſura agri. ff. ſi agri mẽſ. fal. mod. dixe. l. j. Similiter
eſtimatoribꝰ de eſtimatiõe. l. hoc edicto le. §. his illud. ꝛ ſi male iu
dicãt põt eorũ dictũ p iudicẽ corrigi. l. arbitrio. ff. q ſatiſda. cog. et
ibi p bar. ꝛ adde ẽt p eũ in. l. ij. in fi. de reſcin. vẽ. ꝛ p bar. in. d. §. his
43 illud. ¶†Itẽ no. hic qd ſit alluuio. Eſt eñ quodã latẽs incremen-
tũ qd oculis corporeis cõprehẽdi nõ põt. Similr ꝛ naturale augu
mẽtũ rerũ ꝓut eſt in fieri eſt ſecretum nature adeo vt per imbecili
tatẽ viſus naturalis diſcerni nõ poſſit vt dicit hic gl. notabilis in
verbo intellige. id in iſtis que nature ſunt occulta vt qd res creſcat
naturaliter vel non: nõ poteſt teſtis deponere de vera ſciẽtia: ſꝫ de
credulitate ſm ea que dixi. ſ.

44 **Inſula.** ¶†Inſula nata in mari in nullius bonis eſt id
occupanti conceditur: ſed nata in medio flumi-
nis eſt communis habentium predia iuxta flumen ex vtraq; par-
te. Ager vero a flumine diuiſo circundatus remanet eius cuius
primo erat: ꝛ ſi flumen mutauit alueum: primus alueus efficitur
illorũ qui circa eum predia poſſident: ꝛ ſecũdus alueus eſt publicꝰ
qui ſecundus alueus flumine redeunte ad primum efficit eorum
qui circa eũ predia poſſident. Itẽ ager inundatus aqua recedente
remanet eius cuius primo erat. h. d. vſq; ad. §. ex aliena. ꝛ cõcordat
l. adeo. §. inſula. ff. eo. Et adde per Bart. in ſuo tractatu titulis de
45 iſtis alueis inſulis ꝛ terrarũ diuiſionibus ꝛ figuris. ¶†No. ergo
cum glo. ſuper verbo medias partes. quod inſula nata in flumine
ſi tenet mediam partem fluminis: quod poterit ſciri accepta cor-
dula ꝛ puncto poſito in medio inter vtrũq; anrũ vt dicit hic gl. in
verbo mediam partem fluminis eſt communis pro indiuiſo habẽ
tium predia ex vtraq; parte pro modo latitudinis circa ripam cu-
iuſq; agri: ſed ſi non tenet mediam partẽ fluminis ſed eſt ꝓximior
alteri parti tunc eſt tantum communis eorũ qui ſe ex illa parte pre
dia poſſident pro modo latitudinis agrorum vniuſcuiuſq; ꝛ ſic fa
cit ꝙ ſi aliqua villa vel domus vel eccleſia ſit iuxta territoriũ duarũ
ciuitatũ: ꝛ ſic cõtẽtio cuius ſit quod iudicetur eſſe illius ciuitatis
cui ſit proximior ꝛ ſi non apparet dicatur pertinere ad ambas ꝛ ſit
communis vt hic. ꝛ. ff. eo. l. adeo. §. inſulam. ꝛ. l. titie textores. ff. de
46 leg. j. ſm Dy. in. d. §. inſula. †Item intellige hic qd inſula cedit illi
parti ꝛ illi agro dicitur accreuiſſe cuius frontem reſpicit: ꝛ non in
feriori parti. ff. eo. l. ergo. Sed quid ſi circa frontẽ agri mei tãta eſt
nata inſula in flumine ꝛ ſic mihi queſita: an ſi poſtea creſcat per al-
luuionem circa frontẽ aliorũ agrorũ querat eis vel mihi tantũ. ff.
eo. l. inſula. ſecus ſi non per alluuionem ſed aqua cedẽte increuit vt
47 in glo. ¶Secundo no. in ver. quod ſi naturali. quod qñ flumen de
relicto veteri alueo facit nouũ: vetus efficitur communis eorũ qui
circa predia poſſident ꝓ modo latitudinis cuiuſq; agri circa ripã
ſicut. ſ. dictũ eſt de iſula ſed ſi poſt tp̃s derelicto nouo alueo redeat
ad antiquum tunc de rigore iuris nouus alueus derelictus efficit
ſimiliter communis eorum qui circa eũ predia poſſidẽt ꝓ modo la
titudinis vniuſcuiuſq; agri: ſicut dictũ fuit de antiquo alueo ſꝫ de
equitate dꝫ reſtitui priori dño maxime ſi remanſit ſpẽs agri ſicut
dictũ fuit de antiquo alueo vel ſi flumẽ vnico ĩpetu venit ꝛ receſſit
48 ff. e. l. adeo. §. iſula. in fi. §. ¶†Tertio no. ĩ. §. alia ſane. ꝙ inundatio
aquarũ nõ immutat ſpẽm agri. Et ideo ager inũdatus remanet
eius cuius erat ante ꝛ qñcũq; aqua recedẽte eo vti põt. Scdo ſola
inũdatio maris vel fluminis nõ facit perdere dñiũ agri: vt hic. et
d. §. inſula. in fi. niſi ſit perpetua. l. pe. ff. eo. vel niſi ſit inundatio fa
ciens alueũ: qꝛ tunc ꝛ ꝓprietatẽ ꝛ vſumfructũ facit ꝑdere. l. ſi ager
ff. qui. mo. vſuff. amit. ſed ſola inundatio facit perdere poſſeſſionẽ
vt in glo. in verbo manere. ꝛ. l. qui vniuerſas. §. item qd a mari. ff.
de acquirẽ. poſ. ꝛ per ꝯñs interrumpit preſcriptio. l. naturalr. ff. de
vſucap. Et ideo ſi cõtra te peterẽ prediũ iuxta flumẽ poſitũ qd ſo-
let multis tp̃ibus inundari opponat preſcriptis: articulari dꝫ qd
tale prediũ ſemel vel bis inũdauit ꝛ ſic apparebit interruptã pre-
ſcriptionẽ ſm Ange. in. d. §. litem qd a mari.

Cum ex aliena. ¶In hoc. §. vſq; ad. §. cũ in ſuo po
nit quatuor modos acquirẽdi do
miniũ. Et primo p ſpecificationẽ ꝛ nouã ſpẽm ex alienis materijs
vel ſuis ꝛ alienis faciẽdo vſq; ad. §. ſi tñ ibi qualiter acquirit p ac-
ceſſionẽ ſiue texturã vſq; ad. §. ſi duoꝝ. ibi p cõfuſſionẽ materiaruꝫ
vſq; ad. §. qd ſi frumentũ. ibi per cõmixtionẽ vſq; ad. §. cum in ſuo.
49 Et prima pars hoc intẽdit. †Species facta ex aliena materia vel
ſua ꝛ aliena efficit ſpecificãtis. ꝛ eiꝰ materie dominiũ ſibi acquirit
ſi talis ſpecies nõ eſt reducibilis ad primã materiã. ſed ſi eſt reduci
bilis dñium ſpecificati eſt eius cuius fuerat materia. hic dicit vſq;
50 ad. §. ſi tñ. ¶†Not. qd materia cedit materiato qñ tale materiatũ
nõ eſt reducibile ad primã materiã: ꝛ ſic faciẽs materiã etiã efficit
dñs materie: ſed ſi eſt reducibile materiatũ cedit materie: qꝛ tunc
materia nõ dr quodammõ aſſumere nouã ſpẽm ex quo de facili eſt
reducibilis ad primã materiã. Ad hoc tñ qd materia cedat mate
riato tria ſunt neceſſaria q̃ ponunt hic in gl. in verbo aliquo. ſ. qd
faciẽs ſpẽm ex materia aliena facit bona fide ꝛ ſuo noĩe. ꝛ ꝙ nõ ſit
reducibilis ad primã materiã: qñ aũt ſunt duo ſpecificãtes vnꝰ bo-
na fide aliꝰ mala vel ſi in diuerſis materijs in vna pte eſt adhibita
fides bona in alia mala: dic vt in ea. gloſſ. Itẽ nõ ſolũ poſt perfectã
ſpeciẽ ſpecificãs efficit dñs: ſed etiã efficit ſi ſpẽs eſt ĩ fieri dũmodo
rudis materie exiuerit nomẽ in glo. in ver. facta. ꝛ gl. ff. eo. l. adeo.
51 §. cum quis. ¶†Item not. ibi frumentũ ad ſpicas cum gloſ. ſuper
ver. ſpicas. quod frumentum cedit ſpecificanti. ꝛ ſic titurans alie-
b num bladum bona fide putans ſuũ efficitur dominus grani[b] et ſic
ſm glo. corrigit. ff. eo. l. adeo. §. cum quis. in fi. §. vbi dicitur qd ex-
cutiens frumentũ de ſpicis nõ adijcit nouam ſpeciẽ ſeu formam:
ſed que erat latens detegit. de quo per Angel. in lege pomponius
ſcribit. §. ſi plumbum. ff. de rei vendi. Fallit ergo hic regula quod
ex re

ex re mea fit vel naſcit̃ meũ eſt.ff.ad exhibē.l.de eo.§.ſi quis. Et in
quib⁹ caſibus habeat locũ illa regula dic vt hic gloſ.predicta licet
tamē faciens ſpeciē efficit̃ domin⁹ materie tamē quia nō eſt equũ
eum locupletari cum alteri⁹ iactura datur cōtra eum actio in fa⁼
ctum ad eſtimationē materie vt dicit.d.glo.in fi.in verbo ſpicas.
52 ¶†Nota tamen hic ꝙ appellatiōe materie nō cōtinet̃ materiatũ
qđ ad ſui materiā reduci nō pōt vt hic ⁊.l.queſitũ.§.illud fortaſſe.
ff.de leg.iij.Et ideo videt̃ qđ ſi ſtatutum ꝓhibet portare frumen⁼
tum extra diſtrictũ ſub pena qđ portās farinā nō incidit in penā
cuʒ farina nō ſit reducibilis ad primā materiā.ſed cōtrariũ dicit
Barto.in.d.§.illud fortaſſe.qđ appellatiōe frumēti cōtinet̃ farina
donec deducta ſit ad effectũ finalē ad quē eſt inuenta.argu.l.ſi cui
lana.ff.de leg.iij.cōtrariũ tamē tenet Sandinus in ſuo libello in
rubrica de rebus vetitis.

53 **Si tamen.** ¶†Acceſſione queritur dominium hoc.d.
Qui ergo bona fide extexuit veſtimēto ſuo
manicā vel girũ de aliena purpura efficit̃ dominus illius purpu⁼
re:qꝛ acceſſoriũ ſequit̃ naturā ſui principalis vt in regu.in acceſſo
rium.lib.vj.nec curat̃ an acceſſorium ſit minoris valoris quā prin
cipale.nā ſepe emitur pricipale propter acceſſoriũ precioſum ⁊ me
lioratum.arg.l.ſi in emptione.de contrahen.emp.ſecus in obliga⁼
tione acceſſorij:vt.ĩ.de fideiuſſo.§.fideiuſſores.quia nō pōt eſſe ma
ior quā principalis.l.grece.§.illud cōmune.ff.de fideiuſ.⁊ hoc.ſ.qñ
nobilius accedat viliori eſt verũ quādo ponit̃ loco acceſſorij nobi⁼
lioris:vt veſtimētũ groſſum cauſa cōſeruādi purpurā tũc veſtimē
tum cedit purpure.ſi tamen neutrum apponitur gratia alterius
tunc neutrum cedit alteri:vt hic in gloſſ.in verbo precioſior.licet
tamen dominus purpure commiſerit duntamen ſi furtiue ⁊ do⁼
loſe fuerit ſibi ſubtracta vel ablata poteſt agere condictione furti⁼
ua contra ſurripientem vt hic in tex.maiorem.ſi talis ſurripiens
a erat ſartor [a] qui fecit veſtimentum:vt hic in gloſſ.in verbo ſiue.cō
iuncta textui quando totus pannus non eſt poſitus in veſtimen⁼
to preſumitur ſubtractus a ſartore.quod nota contra ſartores qꝛ
preſumitur contra eos.

54 **Si duorum.** ¶†Confuſione ⁊ mixtione queruntur
dominia rerum.hoc dicit vſqꝫ ad.§.cum
in ſuo.Si ergo de voluntate tua confundo ⁊ miſcuero vinum meũ
cum tuo:vel meum mel cum tuo vt fiat mulſum.⁊ ſit tertia ſpecies
per ſe vel meum argentum cum tuo auro vt fiat electrum:vel etiā
ſi omnino ſupradicta ſint confuſa ⁊ conflata caſu fortuito:ſine vo
luntate dominorum in omnibus caſibus iſtis confuſa ⁊ cōflata
efficiuntur communia niſi ſeparari poſſint.vt hic in gloſ.in ver⁼
bo placuit.ſecus autem ſi alter dominorum vel extraneus ſine vo
luntate alterius domini confundat vel conflet rem ſuam cum alie
na bona fide faciendo tertiam ſpeciem:quia tunc non eſt commu
nis ſed efficitur propria ſpecificantis.vt.ſ.e.§.cũ aliena.⁊.§.ſi pa⁼
ctum.⁊ hic in gl.in ver.dñorum.¶Et no.qđ hoc caſu qñ eſt facta
cōfuſio inſeparobilis de volũtate dñorũ vel etiā caſu cũ meũ argē
tum ⁊ tuũ eſt redactũ in maſſa vnuſquiſqꝫ noſtrũ ageret pro rata
pōderis qđ in maſſa habem⁹ habita rōne ꝓcioſi argēti lʒ tꝑe actio
nis ſit incertũ de pōdere duntũ poſtea in ꝓceſſu certificet̃.l.mar⁼
55 cellus.§.pōponius ſcribit.ff.de rei ven.¶†Et ſic not.qđ vbicũqꝫ
quis eſt incert⁹ quā partē petat admittit̃ vēdicatio partis incerte
d.§.pomponius.⁊.l.interdũ.ff.ſi pars heredita.peta.duntamen
poſtea in proceſſu certificetur.al's non poſſet ſequi condemnatio
qꝛ cum ignoretur quantũ petitur etiā ignoratur in quātũ cōdēna
tio fieri debeat:vnde tunc deficit probatio ſed non ius.l.duo ſunt
titij.ff.de teſta.tu.ſi aũt vnus dominorũ:vel etiā extraneus com⁼
miſcuit mala fide ſuum argentũ cũ alieno cōtra volũtatē alterius
tenetur furti ⁊ ad exhibendum.l.qđ quidem.ff.de rei vendicatio.
Item no.in.§.qđ ſi frumentũ.qđ quādo frumentũ diuerſorũ dño
rum ſimul cōmiſcet̃ ſi eorũ volũtate ſit cōmune vtriuſqꝫ efficit̃:ſed
ſi caſu vel ſine voluntate dominorum tunc non ſit cōmune:ſicut
nec grex cōis qñ oues diuerſorũ dñorum ſimul cōmiſcent̃:⁊ tũc iđ
agit quilibet rei vēdicatione pro ſuo frumēto cōmixto cōtra ſuaʒ
volũtatē:⁊ qꝛ impoſſibilis eſt diſtinctio ⁊ ſeparatio vnius ab alio
nec apparet qđ fuit vnius ⁊ qđ alterius nō debet vendicare ſingu
la grana:ſed in libello exprimet modũ ⁊ qualitatē frumenti ⁊ iu
dex ex ſuo officio eſtimabit ⁊ cōſiderabit quantitatē ⁊ bonitatem
cuiuſqꝫ frumenti.⁊ hoc vult tex.cum glo.fin.in ver.arbitrio.que
ponit tres differentias inter materias cōfuſas ⁊ ſpecies commix⁼
b tas.Et adde [b] qđ ſepe ponitur vnum pro reliquo:vt.d.l.pompo⁼
nius ſcribit ſi frumentum.ſed ꝓprie confuſio eſt vbicunqꝫ ſit trāſi
tus in alienam ſubſtantiam ⁊ naturam.ſed vbi ſubſtantia nō mu
tatur tunc eſt cōmixtio:lʒ vbi ſeparatio eſt impoſſibilis habet viʒ
confuſionis vt quādo frumēta diuerſorũ ſimul cōmiſcent̃ que di⁼
ſcerni nō poſſunt.aut etiam auicule piſces ⁊ animalia quadrupe
dia vniformia.l.vſufru.§.ſi in viuarijs.ff.de vſufruc.ſꝫm Ang.in
d.l.pomponius.§.ſi plumbum.ff.de rei ven.⁊c.

Cum in ſuo. ¶Edificatione vt hic plantatione vt.ĩ.
§.j.Item ⁊ ſatione.vt.ĩ.§.quia neceſſe.
queritur dominium edificanti plantanti ⁊ ſerenti.h.d.vſqꝫ ad.§.
litere.cōcor.ff.eo.l.adeo.§.cũ in ſuo.ideo dicit gloſſ.hic in verbo
56 edificatũ.qđ qcqd plantat̃ ⁊c.† vel ſic quo ad primam partē edifi
cās in ſuo ſolo de alienis tignis efficit̃ domin⁹ edificij:⁊ dominus
retinet eorũ dominiũ.tamē non pōt eos vēdicare quādiu ſunt in
edificio:ſed poſtea ſic niſi eorũ eſtimationē fuerit cōſecut⁹.hoc.d.
vſqꝫ ad.§.ex diuerſo.Predict⁹ aũt.§.ex diuerſo.hoc intendit.Edi
ficās mala fide de ſua materia in fundo alieno ꝑdit dñiũ materie
qđ acqrit̃ dño ſoli.Si aũt edificat bona fide tũc lʒ ꝑdat dñiũ mate
rie tñ ſi eſt in poſſeſſione ope retentiōis recupat eſtimationē mate
rie cũ expēſis.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi titius.Et gl.in verbo edificauit po
nit materiā repetitiōis ſumptuũ:quā etiā ponit gl.in.l.in fundo.
57 ff.de rei vē.⁊ dic vt ibi per doc.⁊ in.l.domũ.C.e.ti.¶†Et in edifi⁼
catis cōclude qđ glo.in hoc verſu ⁊ ex diuerſo ſup v̇bo materiam:
qꝛ aut quis edificat in ſuo ex ſua materia.⁊ tũc edificiũ eſt ſuũ ſicut
⁊ ſolum.Aut edificat in ſuo ſolo de aliena materia:⁊ habet locuʒ
hic.§.⁊.d.§.cũ in ſuo.qđ efficit̃ domin⁹ edificij cũ edificiũ cedat ſo⁼
lo.nō aũt efficit̃ dominus materie.ſ.tignorũ ⁊ lapidũ imo rema⁼
net prioris domini nō pōt tamē vēdicare materiā vt puta lignũ.et
ſi edificās vellet eximere tignũ de edificio ⁊ ſibi reſtituere:vt tenet
hic glo.in verbo de tigno.⁊ hoc ideo ne edificiũ difformetur rui⁼
na.vt in hoc verbo qđ ideo.⁊.l.ij.C.de edifi.priua.⁊.l.preſes proui
cie inſpecto.ff.de offi.preſi.ſed aget cōtra edificātē ſi fecit ignoran⁼
ter act.de tigno iniuncto ad ſimplũ eſtimatiōis tigni.ff.de tig.in⁼
iunct.⁊ ibi per glo.⁊ ita ĩtellige.h.d.gl.in verbo de tigno iniũcto.
⁊ tenet glo.ff.de rei vē.l.in rē.§.tignum.ſed ſi fecit ſcienter ⁊ mala a
fide tũc dant̃ cōtra eũ quinqꝫ actiones.ſ.de tig.iniunc.ad dupluʒ.
actio furti.cōditio furtiua.rei vendicatione.⁊ ad exhibēdũ.nō ta
men vt eximat̃ ſed vt eſtimatio preſtet̃ quātũ in litē iuratũ fuerit.
l.q res.in fi.ff.eo.Et qualiter cōpetāt iſte ⁊ an vna tollat̃ per aliā.
dic ꝑ glo.ff.de rei vendi.l.in rem.§.tigni.vel ſi velit dñs materie ex
pectare donec edificiũ ruat poterit ſuam materiam poſtea ven.ſi
eius eſtimationē nō fuerit cōſecut⁹.vt hic in verbo ſed ſi aliqua.ni
ſi ſit preſcriptum a malefidei edificante triginta annorum quod
non poteſt preſcribi a bonefidei edificatore ⁊ ſic eſt hoc caſu dete⁼
rioris cōditionis bona fides quā mala iniungens mala fide pre⁼
ſcribit.xxx.anno.ſed non bona:quia contra malam fidem iniun⁼
gentem competit rei vendicatio quā ſi domin⁹ vt negligens non
intentat ſibi imputet.ſecus contra bonā fidē iniungentis contra
quem nō dat̃ rei vendicatio ideo nō poteſt domino imputari ne
gligentia.vt tenet glo.in.d.§.tignũ.Cōtra fabrum autem vel ma
giſtrum vel operariũ qui ignorans fuit ductus ad laborandũ in
re aliena nō poteſt agi:vt tenet glo.no.in.d.§.tignũ.Et ſumitur
hic tignũ pro omni materia ex qua fit edificiũ ⁊ comprehēdit tra
bes domus ⁊ vinee putatiōes:ex quib⁹ partule ⁊ repagula dom⁹
fiunt.ff.de tig.iniuncto.l.j.⁊ idē etiā in cāpana quā in domo ha⁼
58 bet.vt hic in gl.in verbo appellatione.†Aut quis edificet in alie⁼
no ſolo de ſua materia ⁊ hʒ locũ hic.§.ex diuerſo.⁊.ff.eo.l.adeo.§.
ex diuerſo.qꝛ dom⁹ ⁊ edificiũ efficitur eius cui⁹ eſt ſolũ ſicut in pre b
cedēti caſu:ſed dñiũ materie ꝑdit edificans.ideo dirupto edificio
non poteſt materiam vendicare.Sed ſi edificās eſt in poſſeſſione
edificij:⁊ dominus ſoli petat ſolum edificiũ:tunc ſi edificans fuit
continue male fidei nullam habet excuſationem nec remedium
ad aliqd retinēdũ:qꝛ eſt in culpa ſcienter edificando in alieno iđ
donare videt̃.Si aũt ſit cōſcius bone fidei ſibi conſulitur ope re⁼
tētionis ⁊ per exceptionē doli vt nō teneat̃ reſtituere edificium niſi
domin⁹ ſoli ſoluat.preciũ materie ⁊ mercedēs magiſtrorũ:⁊ qua⁼
liter alias expenſas repetat dic vt hic in gloſſ.in verbo edificauit.
Si autē a pricipio bona fide ⁊ tꝑe edificij male fidei tũc eligit̃ que
dā media via:vt dicit gloſ.in verbo bone fidei.ſ.qđ poſſit tollere
edificiũ ſine diſpēdio dñi ſoli.l.iulian⁹ ſcribit ⁊ ĩ aliena.ff.de rei vē.
Aut quis edificat de aliena materia in alieno ſolo:⁊ habet locũ
l.ij.C.de rei vēdi.qꝛ ſimilr̃ dñs fundi efficit̃ dñs edificij ſed nō ma⁼
terie:ideo dirupto edificio materia ei⁹ reuertit̃ ad priorē dñʒ ſiue
bona fide ſiue mala edificium fuerat cōſtructum.d.l.ij.

59 **Si titius.** ¶†No.qđ planta cedit ſolo ⁊ ideo ſiue quis
plantet alienā plantam in ſuo ſolo ſiue ſuam
in alieno:planta efficit̃ domini ſoli poſtq̄ radices egit:non ante.
¶Item arbor mea quādo eſt in campo meo vel in finibus campi
mei ſi agat radices in fundo tuo ⁊ meo efficietur cōmunis:quia
arbor intelligitur illius in cuius fundo radices egerit:⁊ ſic mu⁼
tatione radicũ de vno fundo in alium mutatur dominium arbo
ris vt hic ⁊.ff.eo.l.adeo.§.ſi.cum.l.ſequen.⁊ hoc ſi arbor viuit par⁼
tim ex radicibus primi campi mei tunc remanet mea cum a cam⁼
po meo traxerit originem licet poſtea alias radices egerit in cam
po tuo.l.ſi plures.§.fin.ff.arb.fur.ceſa.⁊ hoc in gloſſ.in verbo cō⁼
60 munis.†An autem propria autoritate poſſim incidere radices
quas tua arbor egit in campo meo vel incidere ꝓpria autoritate
arborem tuam que pendet ſupra domum meam.dic quod cuʒ au⁼
toritate iudicis poſſum.⁊ hoc clarum.ſed ſine autoritate iudicis
non poſſum.d.l.ſi plures.§.pe.niſi primo tibi denunciem vt tol⁼
las.et eſt conſilium quod de hac denunciatione fiat publicum in⁼
ſtrumentum et tunc te negligente remouere poſſum propria au⁼

a ¶Sartor.⁊ dicit Hēri. bern.qđ notatur ex glo. ſiue ipſe.qđ ſi nō ineniatur pannus tant⁹ in veſte quantus fuit ſartori datus preſumit̃ ſartorē ſubtraxiſſe.

b ¶Et adde. Et idem tʒ hic Henric. bernoys.

toꝛitate nō ſolū qđ ſupercurrit domū meā ſed a ſtirpe et mecū li
gnum poꝛtare nemine pꝛobibēte.l.j.§.ſi arboꝛ.ff.de arbo.ceden.⁊
ibi per Bart.⁊ ſimiliter edificatū in alieno qđ pendet ſupꝛa meū
nullo iure ſeruitutis nō poſſum tollere pꝛopꝛia autoꝛitate.l.quē
admodum.§.ſi poꝛrectus.ff.ad.l.aquil.⁊.l.qđ conclaue.ff.de dā.
infec.⁊ ibi per Bart.niſi pꝛecedēte dicta denunciatione.vt.d.§.ſi
arboꝛ.Quid autem ſi ſint due arboꝛes vnite in eodem ſtipite an
appellabitur vna arboꝛ vel plures.dic quod ſi coniunctio ⁊ iun
ctura apparet ſupꝛa terram cēſetur vna.alias cenſentur plures.l.
a ſi geminā.ff.arbo.fur.ceſa.quod facit ad multas concluſiones a
notatas per Barto.Et qui accuſatur de tali damno dato in tali
dupl ici arboꝛe condēnabitur de vno vel de duobus dānis datis
ſecundum quod arboꝛ cenſetur vna vel plures.per.d.l.ſi geminā.

a ℂ Cōcluſiones.Ponit hic Jo.fab. q̄ſtionē de illo q ſeminauit poꝛros ī vna pochia ⁊ poſtea extrahit ⁊ poꝛtat ad aliaȝ parochiā q̄ decia d̄beat ſcđo pochia no:qđ tū io.an. lati⁹ diſputat ī.l.q potioꝛ.d̄ re.iur.in.vj.et determinat qđ vtriqȝ debeatur.

61 **Qua ratione.** ℂ†Satione querit dn̄ium ſatoꝛū.h.
d.Si ego ſeui in tuo campo vel agro
meū frumentū ſiue bona fide ſiue mala efficitur tuū ⁊ ſemen cedit
poſtq̄ coaluit ſed ſi ſeui bona fide tunc opere retentionis ſi fiet in
poſſeſſione poſſum mihi conſulere vt nō permittā tibi tollere niſi
ſoluas preciū ⁊ expenſas vt hic in text.⁊ non ſolū ſata per aliū ce
dunt ſolo ſed etiā ſemina ⁊ plante que ex ſe naſcuntur diuina na
tura cooperante cedūt ſolo.vt no.glo.in.l.qua ratione.§.ſi.ff.eo.
Quid autē ſi quis ſeminat alienū ſemen in alieno ſolo vel plantā
alienā plantat quibus cauſis etiā ſemen ⁊ planta cedit ſolo cōtra
quem agam:an cōtra plantantem:vel ſeminantem vel contra do
minum.tenet gloſſ.in verbo dixi.qđ contra dominum ſoli.qđ no.

62 **Litere quoqȝ.** ℂ†Litere etiam ſi auree ſunt cedūt
chartis ⁊ artificium ſeu opera cedūt
materie:⁊ qualitas ſeu accidens ſubſtantie ⁊ liquidum cedit ari
do ſed in pictura eſt totū econtra:q2 tabula cedit picture ⁊ ſic ſub
ſtantia cedit qualitati ⁊ accidenti ⁊ aridum liquido.⁊ hoc veruȝ
in pictura quo ad verū dn̄ium non quo ad vtile.h.d.vſq3 ad.§.ſi
63 quis a non dn̄o.concoꝛ.ff.eo.l.ratione.§.litere.†Qui ergo eſt dn̄s
chartarū bombicinarū vel de coꝛio efficit dn̄s literaȝ ſcriptarum
ab alio bona fide vel mala fide.nec curat qđ litere etiā auree plus
valeant quā charta:licet aliqui teneāt oppoſitū.ſ.qđ charta cedit
ſcripture ſi ſcriptura eſt pꝛecioſioꝛ.ſicut dicit de pictura per text.
in.l.in rem.§.ſed ⁊ id.ff.de rei ven.qđ tenet ibi Ange.per.d.tex.⁊
Bar.ff.eo.l.qua ratione.§.litere.⁊ vtrobiq3 glo.tenuit oppoſitū
qđ hic.⁊ ideo cōcludāt.vt.j.dicam ⁊ ille qui ſcripſit in aliena char
ta ſcienter ⁊ malā fide nullo iure poteſt ſibi conſulere in reſtitutio
ne ⁊ ſolutione ſcripturarum nec per actionem ſi non poſſidet nec
per exceptionē ſi poſſidet cū donaſſe videat.vt.ſ.eo.§.certe.verſi.
nam ſciēter.Sed qui ſcribit in aliena charta ignoꝛāter ⁊ bona fi
de putās chartā ſuā eſſe ſi poſſidet chartā ſcriptā poteſt ſe tueri ex
ceptione contra dn̄m charte eā petentē denegando ſibi reſtituere
donec ſoluat p̄ciū ſcripture:ſed ſi ſcriptoꝛ nō poſſidet ſ3 dn̄s char
te:tunc poteſt cōtra dominū charte agere actione in factū.vt hic
64 in glo.in verbo bona fide.†Sed econtra in pictura:q2 qui eſt do
minus picture efficitur dn̄s tabule picte ⁊ ſic tabula ignobilioꝛ ce
dit picture nobilioꝛi.Et intellige qđ pictoꝛ efficit dn̄s tabule ⁊ ſi
bi acquirit dn̄ium:ſed vtile dn̄ium remanet penes poſſeſſoꝛē.⁊ ſic
in tabula ſunt duo dn̄i quoꝛū vnus habet dominiū directū ſc3 pi
ctoꝛ ⁊ alius vtile ſcilicet pꝛioꝛ dn̄s.⁊ directa actio hic pꝛefert vtili
q2 negotiū in veritate ſpectat ad eū cui cōpetit actio debita alias
pꝛefert directe vtilis.de quo per Bar.in.l.p̄curatoꝛ.ff.de p̄cura.
Utrum tū cōpetat actio ſc3 vni contra alterū ⁊ ecōuerſo:q2 pictoꝛ
pōt vendicare tabulā a dn̄o poſſidēte directa rei vēdicatione dū
modo ſoluat pꝛeciū tabule.⁊ ecōuerſo pꝛioꝛ dn̄s tabule vēdicare
talem tabulā pictā vtili rei vēdicatione a pictoꝛe poſſidēte dūmo
do ſoluat pꝛeciū picture.vt hic in tex.Sed cōtra extraneū poſſidē
tem pꝛefert pictoꝛ in vēdicādo qui habet directā que pꝛefert vtili
hoc caſu.vt.ſ.dixi.⁊ hic in glo.in verbo imponit.Et ſimiliter in
ter ſe pꝛefert pictoꝛ ſi dn̄s pꝛioꝛ vendicaret a pictoꝛe poſſidēte.of
ferendo enim pꝛeciū picture ⁊ ſi pictoꝛ offert pꝛeciū tabule pꝛefert
pictoꝛ.vt tenet gl.in.d.§.litere.⁊ ecōuerſo ſi pꝛioꝛ dn̄s poſſideret
⁊ offerret pꝛeciū tabule vendicās pꝛefert ſi offert pꝛecium tabule.
vt tenet hic glo.pe.in ver.impoſuit.Ratio autē diuerſitatis qua
re ſcriptura cedit charte:ſed non pictura dixerunt quidā q2 olim
erat litera vilis pꝛecij:⁊ charta cara:ſed pictura quotidie eſt ca
rioꝛ tabula.Alij dixerūt pꝛopter occupationem:q2 pictura cōmu
niter occupat totam tabulā vel maioꝛē partem:ſed ſcriptura non
ita.Alij dixerunt qđ in vtroq3 caſu ⁊ idem ⁊ vtrobiq3 ⁊ cōſidera
re rationē pꝛecioſitatis vt fiat ceſſio pꝛecioſitati.⁊ hec fuit opinio
Placen.hic in glo.in verbo cedere.⁊.ff.de rei vendica.l.matre.§.
65 ſed ⁊ id.⁊ hoc cōiter tenet per doc.† Cōclude ſcđm Ange.in.d.§.
ſed ⁊ id.qđ qualitas ſemper cedit ſubſtantie cum ſine ea eſſe non
poſſit:vt ſcriptura cedit charte ⁊ pictura tabule:⁊ ſic liquidum ce
dit arido tam in pictura quam in charta.vt.d.§.ſed et id.qui.lo
quit etiā in ſcriptura ⁊ eā parificat picture.vt hic patet in verbo
ſed neceſſe.⁊ in verbo in oībus.Fallit aūt in vno.ſ.qn̄ qualitas eſt
pꝛecioſioꝛ quā ipſa ſubſtantia:q2 tūc per pꝛeualeſcentiā qualitas
trahit ad ſe ſubſtantiam:quia tunc plus eſt ⁊ maius opere quam
in materia.l.mulierū.§.pe.ff.de ver.ſigni.Et ideo vbicūq3 ſcriptu
ra eſt pꝛecioſioꝛ quā charta cedit ſcripture.Et ideo cū hodie ſcri
ptura ſit pꝛecioſioꝛ quā charta cedit ſcripture:vt tenuit.j.glo.ff.e.
l.qua rōne.§.litere.licet hic tenuit oppoſitū. Similiter vbicunq3
eſt pꝛecioſioꝛ pictura trahit ad ſe tabulam per p̄ualeſcentiā.ſecus
ſi non ſit pꝛecioſioꝛ:q2 ſi q̄dem pictura rudis ⁊ infoꝛmis:ideo no
tanter hic textus facit mētionē de pictura appellis.i.⁊ de vili ta
bula ſi remota hac pꝛeualeſcentia:q2 ſcriptura vel pictura ſit pa
rum vel minoꝛis pꝛecij quā charta vel tabula:tūc ſemp cedit char
te ⁊ tabule velut ſue ſubſtantie.⁊ qđ dixi de pꝛeualeſcētia intelligi
tur de pꝛeualeſcētia cōi nō ſingulari:q2 tabule ſingulr.Et talē con
ſiderationē nō cōſiderauit legiſlatoꝛ:puta qđ q̄s faciat ſibi ſcribe
re literis aureis.qđ cōiter nō fit.vnde licet tūc ſcriptura pꝛeualet
⁊ ſit pꝛecioſioꝛ charta:tamen q2 eſt ſingularis nihilominus cedit
charte:vt hic in pꝛincipio.Item attēdo qđ aliud eſt in pictura rei
immobilis:puta muri:q2 tunc pictura licet pꝛecioſioꝛ ſemper ce
dit muro.vt tenet gloſſ.in fine.in.d.l.qua ratione.§.litere.⁊ hic in
glo.in ver.tabulam.

66 **Si quis a non domino.** ℂ † Bone fidei
poſſeſſoꝛ facit fru
ctus induſtriales ſuos:ideo conſumptos reſtituere non tenet.ſec⁹
in male fidei poſſeſſoꝛe.h.d.vſq3 ad.§.quem. Et conclude ex pꝛin
ci.cum gloſ.⁊.l.ex diuerſo.ff.de rei vendi.qđ nullus poſſeſſoꝛ facit
fructus naturales ſuos.l.fructus.ff.de vſuris.ideo eos extātes do
minus vendicare poteſt a quocunq3:ſed non tenetur poſſeſſoꝛ bo
ne fidei de conſumptis niſi inquātum eſt factus locupletioꝛ:quia
tunc tenetur ex equitate.l.ſi ⁊ me ⁊ titium.ff.ſi cer.pe.ſed fructus
qui exigunt induſtriam ⁊ miniſterium hominum : vt ſegetes:lac:
pillus:lana ⁊ ſimilia bone fidei poſſeſſoꝛ cum titulo ⁊ ſine titulo
facit ſuos ⁊ eos lucratur pꝛopter induſtriam ⁊ culturā vt nō poſ
ſint aduocari.l.poſtq̄ ſunt conſumpti nec ad eoꝛū pꝛecium tenet.
vt hic.⁊.l.bone fidei.ff.e.⁊.l.certum.C.de rei vē.ſed ſi non ſunt cō
ſumpti ſed extant tenetur reſtituere officio iudicis:vt.j.de off.iu.
§.illoꝛum.ſed male fidei poſſeſſoꝛ ſi non habet titulum tenetur ⁊
de conſumptis condictione ſine cauſa ⁊ de extantibus rei vē.l.pe.
C.de condi.ex lege.⁊ de percipiendis officio iudicis.d.§.illoꝛum.
ſed ſi habet titulum ſimiliter tenetur de conſumptis ⁊ de extanti
bus:ſed excuſatur niſi in caſibus quatuoꝛ notatis in gloſſ.hec in
ver.cogit.in quib⁹ de percipiendis etiā ſi habet titulū: puta ſi q̄s
cōpulit aliquē per metū ſibi vendere.Item ſi q̄s in fraudē credito
rum.Item in eo qui ſcienter emit cōtra p̄hibitionē legis vel ſtatu
ti Itē ⁊ quarto q emit ſciēter a fiſco non ſolenniter vendente. qui
quatuoꝛ caſus nominantur in.l.ſed ⁊ ſi partus.⁊ de rei vendi.⁊.l.
ſi.fundum.C.de rei vendi.

67 **Is ad quem.** ℂ†Uſufructuarius non facit fructus
ſuos niſi ab eo vel ab alio cuius nomi
ne ſint collecti.⁊ ideo ſi decedat ante fructus collectos non tranſ
mittit eos ad heredem cum ſit finitus vſuſfructus ⁊ ſpectant ad
pꝛopꝛietarium.⁊ ſecus eſt in fructu non autem partus.Item vſu
fructuarius gregis vinearū ⁊ arboꝛū debet in locum capitis gre
gis ⁊ arboꝛis deficientium aliud ſubꝛogare.h.d.vſq3 ad.§.theſau
ros.Uſufructuarius ergo non facit fructus ſuos niſi ſint per euȝ
collecti vel ab alio eius nomine.nec req̄ritur quod ſint in hoꝛreo
reconditi vt tenet hic gloſſ.in ver.perceptis.⁊.l.ſi fructus.in fin.
68 ff.quēad.vſuſ.amit.†Colonus autem nūmis ab eo datis vel alia
mercede in genere tuo colens ita demum facit ſuos ſi ab eo vel ei⁹
nomine ſint collecti niſi ſit colonus a domino modicum tempus
qui habet ius in re ſed colonus partiarius rōne ſocietatis cōtra
cte inter eum ⁊ dominū efficit dn̄s fructuum cōiter cum domino.
de quo dic plene per Barto.⁊ Ang.in lege ſi omnes.§.j.ff.de fur.
69 †Colonus autem nummis dicitur puta ſi quis colonus conduxe
rit a me domino aliquam meam poſſeſſionem ad laboꝛandū per
quinq3 vel ſex annos:⁊ quolibet anno ſiue ſeminetur poſſeſſio ſiue
non det mihi.xx.ſolidos dicitur colonus nummis colens ratione
ſocietatis contracte inter me ⁊ eum.de quo per Ange.⁊ Balduȝ
70 de peru.in.l.ſi apes.§.j.ff.de fur.† partiarius autem colonus dici
tur ille qui colit meam poſſeſſionem ad medietatem fructuum
qui dicitur eſſe ſocius meus quo ad fructus poſſeſſionis:quia cuȝ
ipſe mittat laboꝛes:⁊ ego poſſeſſionem meam habemus fructus
communes pꝛodeuntes ex poſſeſſione.⁊ ſic dicitur partiari⁹ id eſt
71 particpes frumentum.ℂ†Item nota in.§.in pecudum.qđ par
tus ancillarum non computatur in fructibus: quia cum omnes
fructus hominis gratia inuenti ſunt indecens videtur quod ho
mo eis accedat.Et ideo emens a communitate gabellam fructuū
non intelligitur emiſſe gabellam que imponitur pꝛo capitibus
hominum vel pꝛo quolibet puero nato: cum homo non compu
tet in fructib⁹:vt hic.⁊.l.ī pecu.ff.de ver.ſi.bal.ī.l.vet⁹.ff.de vſufr.

72 **Theſauros.** ℂ†Theſaur⁹ inuent⁹ ab aliquo ī agro
ſuo vel ī loco religioſo vel in loco ſacro
efficit ipſi⁹ ⁊ ſibi in totū acqrit.Sȝ iūēt⁹ in agro alieno p̄uato vel
publico vel ceſaris vel ciuitatis acquirit p mediate dn̄o agri.h.
73 d.Et adde gl.xiiij.q.v.ī.c.ſi q̄d īueniſti. ℂ†Et no.hic gl.j.q̄d ſit
theſaurus

theſaur⁹. Eſt aũt pecunia ab ignotis dñis vetuſtiori tpe abſcondi
ta: cuius pecunie depoſitio memoria non exiſtat. ff. eodem. l. nũꝗ.
§. theſaurus. nam ſi de eo eſſet memoria vt quia aliquis abſcõdiſ
ſet cauſa lucri vel metus vel cuſtodie non proprie dicitur theſau
rus: ideo nihil queritur inuentori ſed eſt eius qui abſcondit vel
eius heredis: vt. d. §. theſaurus. ff. ad exhiben. ⁊. l. item labeo. ff. fa
milie hercijcun. ⁊. l. ad tutorem. ff. de rei vendica. Et ideo merce
narius laborans in alieno ⁊ a caſu theſaurum inueniens acquirit
ſibi medietatem vt hic in gloſ. not. in verſicu. in ſuo. ſecus autem
74 ſi non ſit theſaurus. †Sed ſi mercenarius in domo alicuius noui
ter empta inueniat pecuniam a ſacculo inuolutam in feneſtra mu
ri quia cum non ſit theſaurus non eſt emptoris nec inuentoris ſꝫ
eſt venditoris. dicta. l. ad tutorem. ⁊ ita fuit conſultum florentie ꝑ
75 plures doctores. † Et attende hic ꝙ in ſuo licitum eſt dare operã
inuenire theſaurum domino non ex arte magica: quia tunc eſſet
fiſci. ſed in alieno non ſufficit dare operam ad theſaurum inueniẽ
dum etiam de voluntate domini: ſed debet eſſe inuẽtum quaſi ca
ſu fortuito vt acquiratur dominiũ inuentori. al's data opera que
ritur tm̃ domino. l. vnica. C. de theſau. lib. x. ¶Scdo not. hic gloſ.
in ver. hoc caſu. Quid eſt caſus fortuitus. Item adde ꝙ inuentus
theſaurus caſualiter in loco ſacro vel religioſo licet naturali rõne
efficitur totũ inuentoris vt hic tamen ciuili ratione fauore publi
ce vtilitatis que in hoc ꝓualet debetur pro media fiſco. l. iij. §. pe. ff.
de iure fiſci. Et ſi quis occultet partẽ fiſci debet reddere totũ the
76 ſaurũ cũ altero tento vt. d. §. pe. ⁊ hec in gl. fi. †Ad hoc aũt vt qs di
catur inueniſſe theſaurũ an ſufficiat ſola ſciẽtia loci ⁊ theſauri ab
ſconditi an inuentio per viſum an etiam apprehenſio corporalis.
dic ꝙ requiritur aſpectus ⁊ apphẽſio talis ꝙ ponatur ſub noſtra
cuſtodia per tex. in. l. iij. §. neratius. ff. de acqui. poſ. lꝫ glo. in. d. l. j.
theſaurum. ⁊ cõiter vbiqꝫ teneat ꝙ ſufficit ſolus aſpectus. ⁊ intelli
ge glo. s̃. eo. §. item lapilli. Qđ facit ad ſtatutũ puniens inuentum
ludere vel arma portare vt nõ ſufficiat ſolum vidiſſe ludentem vel
arma portantem vel per teſtes ꝓbare: ſed requiritur ꝙ ſit inuen
tus ⁊ apprehenſus ludere ⁊ cũ armis. de quo per Bar. in. l. j. ff. de
acqui. poſ. ⁊ per Ang. de peru. in. d. §. neratius.

77 **Per traditionem.** ¶†Per traditionem rei corporalis queritur domi
niũ rei tradite. h. d. vſqꝫ ad. §. vendite. Et dic per traditionem me
diante conſenſu. vt not. C. de acqui. poſ. l. per procuratorem. Item
per traditionem vel quaſi ſeu per aliud quod loco traditiõis ha
betur puta patiendo rem penes te dimitti. j̃. eo. interdum. Item
intellige traditionem cũ cauſa ⁊ habili ad tranſlationem dñij fa
ctam a vero dño vel quaſi domino. vt no. l. traditionib⁹. C. de pac.
Item intellige vbi ſcriptura non eſt de ſubſtantia. vt hic in glo. fi.
in verbo transferuntur. ⁊. j̃. de emp. ⁊ ven. §. j. ⁊. l. j. §. ꝙ ſi predia. C.
de ſuffra. Fallit autem vbi pro re tradita quis debet ſoluere ꝓciuꝫ:
quia tunc licet ſit tradita non tranſfertur dñium niſi ſatiſfacto de
precio vel de eo fide habita: vt. j̃. e. §. vendite. Item dic rei corpora
lis. ſ. mobilis vel immobilis: de mobili conſtat de immobili fit tra
ditio per inductionem in poſſeſſionẽ etiã nõ vacuã: nam ad acqui
ſitionem dñij nõ requiritur poſſeſſio vacãs lꝫ ad acquiſitionẽ poſ
ſeſſionis ſic. vt. l. ſi fundum. ff. de fun. do. ⁊ hec in glo. fi. ſed immobi
lia ꝓprie nõ traduntur: puta iura: qꝛ non ꝓprie ſed improprie di
cuntur poſſideri. vt no. in. l. iij. ff. de acquiren. poſ. ſed patientia ha
78 betur pro traditione: vt. l. quoties. ff. de ſeruitu. ¶†Ex predictis
no. ꝙ ad hoc vt per traditionem queratur dñium plura ſunt ne
ceſſaria. Primo ꝙ tradens ſit dñs vel quaſi dñs: vt tutor ⁊ prela
tus eccleſie vel habeat ptãtem a dño: vt quia ſit ſpecialis procura
tor ad vendendum: vel generalis cũ libera: al's generalis ſiue libe
ra. alienat ſolum fructum. l. ꝓcurator tutoris. ff. de procurato. Se
cundo ꝙ tradens ſit pſona habilis ad transferendũ qꝛ furioſus vł
mentecaptus vel alia perſona que prohibetur alienare hoc nõ po
teſt. Tertio ꝙ ex cauſa habili vt emptione venditione ⁊c. quia nu
da traditio ſine cauſa nõ trãſfert. l. nũꝗ. ff. de acquir. re. do. Quar
to ꝙ res non ſit prohibita alienari qꝛ non ſacra nõ dotalis ⁊c. al's
licet ſequatur traditio non transfert dominium: vt hic. ⁊. l. qua ra
tione. §. quoqꝫ. ff. e. Item quinto requiritur in venditione. ſ. ꝙ pre
cium ſit ſolutum vel fides de eo habita. vt. j̃. §. proximo. Iteꝫ ſexto
requiritur in contractu in ſcriptis celebrando. ſ. ipſa ſcriptura. vt
hic in gloſ. fi. fallit autem in caſibus in quibus transfertur dñium
ſine traditione: vt no. in. §. proxi. ⁊ plenius in. l. ſi ager. ff. de rei ven
79 di. †Item no. in verbo itaqꝫ. ꝙ predia ſtipendiaria id eſt militib⁹
quo ad ſtipendia aſſignata: ⁊ tributaria non prohibentur alie
nari ⁊ ex cauſa alienationis tradi ⁊ eodem modo predia prouin
cialia ⁊ italica inter que enim olim erat dña: ſed hodie ſunt pari
ficata quantum ad acquiſitionem per traditionem vt hic. ⁊ quan
tum ad vſucapionem. l. vnica. C. de vſucap. transfor. licet non quo
ad tributa. vt no. in. l. oẽs. C. ſine cenſu vel reliquis.

Vendite quoqꝫ. ¶Rei tradite et vendite non aliter transfertur dominium
in accipientem quam ſi precium fuerit ſolutum vel aliter eo nomi
ne ſatiſfactum vel fides de eo habita. Item non refert ad tranſ
latonem dominij an quis tradat rem per ſe vel eius procurato
rem vel alium eius voluntate. Item interdum ſine traditione ſed
ex patientia domini permittentis rem ſuam penes aliquem rema
nere transfertur dominiũ. Item per traditionem clauium trãſfer
80 tur dñium rei. h. d. vſqꝫ ad. §. hoc amplius. ¶†No. ex principio qđ
rei vendite ⁊ tradite non tranſit dominiũ in emptorem niſi preciũ
ſit ſolutum vel aliter eo nomine ſatiſfactum: vel fides de eo habita.
Et ideo cum nõ tranſeat dñium põt venditor rem traditam vendi
care niſi emptor offerat precium: vt hic in gl. in verbo pignore: vel
non traditam loco pignoris retinere donec precium ſoluat: vt hic
in gl. j. Et ſi emptor nõ confidit de venditore vel econuerſo tunc dꝫ
fieri diſpoſitio precij vel caueri vt. l. ediles. in. §. ſi. cum. l. ſe. ff. de edi.
edict. de quo per Bart. in. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolu. Et intellige hoc
ſ. quod non tranſit dñium rei vendite ⁊ tradite niſi precio ſoluto:
vel pro eo ſatiſfacto vel fide habita habere locum non ſolum in con
tractu venditionis: ſed etiam in alijs contractibus: puta locatio
nis vbi non fiunt fructus coloni conductoris niſi mercede ſoluta
vel de ea fide habita: vt tenet gl. in. l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de furtis.
Item pignoris non dicitur facta reſtitutio niſi ſoluto precio vel de
eo fide habita: vt. l. iij. ff. de pigno. actio. Item contractib⁹ in nomi
natis: vt facio vt des. vt. l. cum proponas. C. de dolo ⁊ permutatio
nis licet ibi glo. expreſſe teneat qđ hꝫ ſolum locum in emptione et
venditione. ⁊ male. de quo per Bar. in. d. §. locaui. nunquam autẽ
eo ipſo quod quis tradit rem ſimpliciter videatur habere fideꝫ de
precio tenet hic gl. ꝙ ſic in verbo emptoris. ⁊ in. l. procuratoris. §.
pe. ff. de tributoria. quod intellige niſi talis venditor qui debeat vẽ
dere preſenti pecunia ⁊ non poteſt habere fidem de precio vt eſt ꝓ
curator fiſci: tutor vel curator minoris vel ſyndicus eccleſie ⁊ ſimi
les de quo dic plene per Bart. in. l. a diuo pio. §. ſed ſi emptor. ff. de
81 re iudic. ¶†Secundo nota in verſic. nihil autem. ibi ſi cui libera.
quod generalis procurator totorum vel vniuerſorum bonorum ſi
ne libera adminiſtratione non poteſt rem domini alienare niſi ha
beat liberam adminiſtrationem vel ſpeciale mandatum ad vendẽ
dum ⁊ alienandum niſi ſint res tempore periture vt. l. procurator.
cum libera. ⁊. l. procurator totorum. ff. de procura. ⁊ ibi per Bart.
⁊ tetigi. s̃. §. proximo. Et an ⁊ quando poſſit alienando habere fi
82 dem de precio. dic per Bartolum. in. d. §. ſed ſi emptor. ¶†Tertio
not. in. §. interdum. quod etiam aliquando ſine traditione acqui
ritur dominium rei: puta ex voluntate domini permitrentis rem
ſuam eſſe penes poſſidentem ex cauſa habili ad dominium tranſfe
rendum ⁊ precio ſoluto. ⁊ hoc etiam ſi res non ſit preſens in cõſpe
ctu ſed ſufficit quod res ſit penes accipiẽtem: ex quo habet domini
voluntatem. de quo per Bart. in. l. certi condictio. §. ſi. ff. ſi cer. pet.
Alijs etiam caſibus ſine traditione queritur dominium. no. in gl.
in verbo nuda. ſcilicet mandãdo rem quam emi deponi alicubi vel
alteri tradi vel oſtendo mihi de turri agrum a me emptum: vt. d.
§. ſi venditorem. in glo. allega. vel per aſpectum ⁊ cuſtodis impoſi
tionem rei empte: vt. d. l. quarundam. in gloſſ. allega. vel patiendo
te poſſidere rem quam tibi tenebar tradere: vt. d. l. minus. in gloſſ.
alle. vel per traditionem chartarũ ⁊ inſtrumentorũ rei donate ven
dite vel legate ⁊ ſic traditio inſtrumenti operatur tranſlationem
dominij: vt. d. l. j. C. de do. in glo. alleg. vel retinendo vſumfructum
rei vendite vel donate. nam talis retentio operať tranſlationẽ do
minij vt. l. quiſquis. C. de do. Similiter transfertur dñium ſine tra
ditione ⁊ in vltima voluntate ⁊ etiam per. l. alijs modis not. ꝑ gl.
83 ⁊ Bar. in. l. traditionibus. C. de pac. ¶†Quarto no. in v̇. itẽ ſi qđ
merces ꝙ traditio clauium domus vel horrei operať tranſlationẽ
dominij ⁊ vſucapiendi conditionem reꝝ que ſunt in domo vel hor
reo ſi ſit facta in conſpectu domus vel horrei vt. l. clauibus. ff. de cõ
trahen. emp. ⁊ ven. Et no. gl. in. l. iij. §. neratius. ff. de acqui. poſſeſ.
⁊ hoc concurrente voluntate tradentis ad tranſlationem dominij
⁊ ex cauſa habili: ſecus ſi tradat cauſa cuſtodie: vt facit hoſpes ⁊ te
ſtator tradendo anulum ⁊ claues filio maiori natu: quia intelli
gitur tradere ⁊ cuſtodiat ⁊ adminiſtret pro ſe ⁊ pro fratribus: nõ
autem vt habeat ſibi res precipuas. vt. l. cum pater. §. pater pluri
bus. ff. de le. ij. ſic etiam traditio equi venditi per frenum vel capi
ſtrum operatur tranſlationem dominij ſicut traditio clauiũ vt hic
in verbo transfert.

84 **Hoc amplius.** ¶†Apprehẽſione rei proiecte in vulgus vel pro derelicto habite acquiriť
dominium apprehendenti non ſi ſit proiecta in tempeſtate vel de
perdita. h. d. vſqꝫ ad finem. No. ex principio quod in incertam per
ſonam quis abijciendo rem transfert dominium vt in proiectione
miſſilium. de quibus vide hic in gloſſa. in verbo miſſilia. ⁊. l. qua
ratione. §. hoc amplius. ff. eodem. ⁊ pro euictione eius quod eſt ca
ptum nomine miſſilium non datur actio. l. nec emp. in fin. ff. de cõ
85 trahend. emp. ¶†Secundo no. quod apprehenſione rei habite ꝓ
derelicto acquiritur eius dominium apprehendenti vigore cuiuſ
dam tacite donationis vt. l. ſi id qđ. ff. pro derelicto ⁊ intelligitur
derelictum qñ quis abijcit vel dereliquit poſſeſſionem aĩo perden
di ⁊ relinquẽdi alias retinẽdo poſſeſſioneꝫ per ſolum aĩum relin
quendi non perditur dñium. de quo dic vt. l. ſi quis vi. §. dñi. ff. de

acquir.poſ.Similiter. denegando alimenta ſeruo ſuo ſano vel me
86 dicamina ergo videtur eum habere pro derelicto.†Sed apprehē
ſione rerum proiectarum vt cauſa tempeſtatis cauſa alleuiãde na
uis non queritur dominium earum apprehēdenti ſed committit
furtum qui eas res tenet occultas animo ſibi lucrandi niſi p exte
riora ex actu deiſcientis appareret qđ deiſceret animo habendi ꝓ
derelicto vt qꝛ deiecit librum apertum in mari:vt dicit hic gloſ.in
87 verbo fretum.†Similiter apprehenſione rei que cecidit alicui vio
latori vel alteri non queritur apprehendenti.ideo ſimiliter cōmit
tit furtum ſi retineat rem occultam aīo lucrandi ſed dꝫ ꝓponere in
publico ſcripturam ſeu libellum cōtinentem ſe inueniſſe ⁊ ſe reſti
tuturum ei qui deſiderauit.⁊ ſic declarabit eius aīm ſeu non velle
lucrari.vt.l.falſus.§.ſi alienū.ff.de fur.dꝫ tñ aſſerēs rē ſuã eſſe dice
re nomina ⁊ nota.i.ſigna rei amiſſe vt.l.j.in ſi.ff.de ſer.fugi.Et an
inueniēs poſſit petere vel retinere donec perdens rem ſoluat ſibi
precium inuētionis.dic qđ non qꝛ gratis tenet̃ reſtituere.vt.d.§.ſi
alienã.ſed pro re inuenienda bñ poteſt quis accipere precium inuē
tionis.ar.l.idem.§.ſi tibi iudicium.ff.de condi.ob tur.cau.de quo
per Bar.in.d.§.ſi alienum ⁊c.

De rebus corporalibus ⁊ incorporalibus. Rubrica.

1 Res eſt genus quoddam ad corporalia ⁊ incorporalia.
2 Continens propter contenta naturam ſuam non mutat.
3 Corporalia quomodo differant ab incorporalibus.
4 Iuriſditio velut res quedam incorporalis vendicari non poteſt.

Quedam preterea. Supra tra
ctauit īpator
de rebus corporalibus:hic aūt in ſequentibus ti
tulis vſqꝫ ad titulum de vſucapionibus tractat tã
tum de rebus incorporalibus ſm glo.⁊ hoc dicit.
1 †Res eſt generale nomē ad corporalia ⁊ incorpo
ralia.Corporales ſunt que ſui natura tangi poſſunt ſiue ſint apte
nate vt poſſent tangi lꝫ aliquando propter difficultatem quedam
ſunt que tangi nō poſſunt.vt ſunt res demerſe in profundo maris
vt dicit hic glo.in ver.ſui natura.Res vero incorporales ſunt que
ſui natura tangi non poſſunt vt hereditas:vſuſfructus obligatio
nes ⁊ ſeruitutes.h.d.vſqꝫ ad ſi.De aere autem fumo ⁊ flatu aīalis
2 an ſint corporalia vel incorporalia.dic vt hic in gloſſ.in fin.†Et
no.in ver.nec ad rem ꝙ continens nō mutat naturam propter cō
tenta.lꝫ eñ in hereditate que eſt iuris vt.l.hereditatis appellatio
⁊.l.pecunie.§.hereditatis.ff.de ver.ſig.ſi ſint res corporales tantū
⁊ tantum corporalia contineant:tamen qꝛ eſt apta nata continere
iura ⁊ obligationes dicitur hereditas res incorporalis ⁊ non cor
3 poralis.†Item no.hic in glo.ſcđa in verbo incorporales.que po
nit differentiam in multis inter corporalia ⁊ incorporalia.Nã in
corporalia proprie non traduntur.vt.d.§.incorporales.in gl.alle.
ſed quaſi traditio habet locum in eis que traditio indicitur ꝑ pa
tientiam vt no.in.d.§.incorporales.⁊.l.quo des.ff.de ſerui.Simi
liter incorporalia non vſucapiuntur per ſe:ſed aliquando cum cor
poralibus.vt.l.ſi alienam.§.hoc iure.ff.de vſucap.⁊ dic vt ibi per
Angel.de peru.⁊ per gloſſ.in.l.ſeruitutes prediorum.ff.de ſeruit.
Item incorporalia non vendicantur.nam vniuerſitas corporis vt
gregis vēdicatur ſed non vniuerſitas iuris vt peculium:ſed eſt ne
ceſſe quod vendicentur res ſingulares ⁊ poſito quod ſolus fund⁹
ſit in peculio non procedit hoc argumentum fundus eſt in pecu
lio ſed fundus vendicatur:ergo ⁊ peculium vendicatur.nam eſt
4 fallacia accidentis ſcđm gloſ.in.d.l.vendicatio.†Similiter ⁊ iuriſ
ditio per ſe cum ſit incorporalis res.vt.l.imperium.ff.de iuriſ.om
nium iudicum.non poterit vendicari niſi forte vendicaretur cum
caſtro cui accederet vt.d.§.hoc iure.ꝓ ſeruitutibus aūt ⁊ iurib⁹ in
corporalibus competit confeſſoria ⁊ negatoria.l.ij.ff.ſi ſerui.vend.
Item incorporalia.ſ.nomina debitorum non transferuntur cum
traditiōe tacita rerum corporalium vt in ſocietate omnium bono
rum ſed inuicem preſtari debēt vel cedi vt.d.l.ij.⁊.iij.ff.ꝓ ſocio.ſed
alie ſeruitutes prediales hñtes cãm diſcōtinuã in cōſequētiã trãſ
eunt cū re vt.d.l.ſi alienã.§.de hoc iure.de vſuc.Sic etiam quedam
ſunt que per ſe alienari non poſſunt:⁊ tñ tranſeūt cum vniuerſita
te ſicut eſt fundus dotalis:ius patronatus ⁊ ſimilia vt no.in.l.que
dam.ff.de acqui.re.do.Item incorporalia non poſſidentur.vt no.
in.l.iij.ff.de acqui.poſ.

a Libelli. de quo plene vide.d.Pe.de ſer.ī ti.de forma libelli in actiōe ɔfeſſoria ꝓ ſeruitute.⁊ pe.Ja.e.ti.in ſua practica.

De ſeruitutibus ruſticorum prediorum. Rubrica.

1 Seruitus realis quotuplex ſit.
2 Seruitutes ruſtici predij que ſint.
4 Iter quid ſit:quid actus:⁊ quid via.⁊ nu.ſeq.
5 Aqueductus quid ſit.
6 Iter quotuplex ſit.
7 Seruitus quotuplex ſit.
8 Seruitutes vrbane que ſint.⁊ nu.9.
10 Libellus in ſeruitutibus prediorum qualiter ſit formandus.

1 Ruſticorū. †Seruit⁹ realis eſt duplex
.ſ.ruſtica ⁊ vrbana.Ruſtica eſt
que habetur in predio ruſtico.Urbana que habet̃
in predio vrbano.⁊ vtraqꝫ poteſt cōſtitui inter vi
uos ⁊ in vltima voluntate.h.d.vſqꝫ ad ſi.†Not.
2 hic iuncto.§.ruſticorum.ī.e.que ſunt ſeruitutes ru
ſtici predij que ſunt he.ſ.iter:actus:via:aqueductus:aque hauſtus
pecoꝝ ad aquã appulſus:ius paſcēdi:calcis coquēde:arene fodiē
3 de:⁊ ſimiles.†Iter eſt ius eūdi pedes ⁊ eques ſolus ⁊ cū alio non
4 autem iumentū ducēdi.†Actus eſt ius eūdi pedes ⁊ eques:⁊ cum
alio ⁊ iumentū ⁊ plauſtrū ducendi nō trahēdi ſaxum vel trabē nec
5 haſtã rectam ferēdi.†Uia eſt ius eūdi pedes ⁊ eques ⁊ cū alio ⁊ du
cēdi iumētū ⁊ plauſtrū trahēdi lapides ⁊ trabes ⁊ haſtam rectam
ferendi dūmō fruct⁹ nō ledant̃.vt hic.⁊.ff.e.l.j.⁊.l.qui ſella.que lex
facit ꝙ ſi cōcedit̃ paſſus ⁊ tranſitus alicui ſocietati gentiū armorū
ꝙ debēt inoxie trãſire nō ledēdo fructus nec deuaſtãdo agros ſm
Bal.in.d.l.q ſella.Et via dꝫ eſſe ꝑ rectū octo pedū ⁊ in anfractum
6 ⁊ obliquū.xvj.vt hic in gl.in verb.actū.†Aqueductus eſt ius aque
inuēte vel inueniende ducēde ꝑ fundū alienū.vt hic in text.†Et
no.qđ duplex eſt iter:vnū qđ eſt ſeruitus.vt hic.Aliud eſt quedam
commoditas ⁊ pars ſpãlis q̃ eſt in actu nō pōt adimi ſine actu nec
actus relinqui tali cōmoditate itineris.vt hic in glo.l.pe.⁊ ibi per
7 Bar.ff.de adi.le.†Itē no.hic gl.ij.in prin.ꝙ quadruplex eſt ſer
uitus:qꝛ quedã eſt ſeruit⁹ pſonaꝝ que dr̃ dñium.⁊ iſta eſt ɔſtō iuris
gentiū qua qs dñio alieno cōtra naturã ſubijcit̃ vt.ſ.de iure pſona
rū.§.ſeruit⁹.Quedã eſt ſeruit⁹ reꝝ ⁊ iſte dnr̃ reales ſiue pdiales ſer
uitutes:qꝛ ab vna debet̃ alteri.Et ſunt duplices.ſ.vrbane ⁊ ruſtice
vt hic ⁊ iſte de ſui natura trãſeūt ad quēlibet ſucceſſorem vt.ff.de li.
le.⁊.l.nō ſolū.§.cū tale niſi ſit actū ꝙ nō trãſeãt ad heredes:qꝛ tunc
dat̃ exceptio:vt no.in.l.pecoꝝ.ff.de ſer.ruſti.pd.quedã ſunt ſeruitu
tes perſonales q̃ debent̃ a re pſone ⁊ iſte ſunt tres ſeruitutes ⁊ ſcđm
quoſdã quatuor.ſ.vſuſfruct⁹:vſus:⁊ habitatio ⁊ miniſteriū ſeruoꝝ
vt no.ꝑ gl.in.l.ſi is q binas.ff.de vſufr.Quedã eſt ſeruit⁹.i.impoſi
ta cōditio alicui q̃ dr̃ ſpēs ſeruitutis:puta ꝙ aliqs debeat ſtare ꝑ
petuo in certo loco:vt in ꝑpetuis vinculis:vel ſeruire ꝑpetuo vt ſcla
uus vt dicit glo.in.l.puto.ff.qđ me.cã.Et iſta talis pena ꝑpetuoꝝ
vinculoꝝ.⁊ ꝑpetuoꝝ carcerū de iure ciuili in libero hoīe eſt ꝓhibi
ta.l.incredibile.C.de pe.⁊.l.aut dãnū.§.ſolent.ff.de penis.qꝛ carcer
ad cuſtodiēdū ⁊ nō ad puniēdū eſt inuēt⁹:vt.d.§.ſolēt.Sed de iure
canonico talis pena ꝑpetuorū carcerū eſt approbata vt in.c.q̄uis.
8 de pac.li.vj.†Scđo principalr̃ not.in.§.pdiorū.quod ſeruitutes
vrbane ſunt que edificijs coherent ſiue ſint edificia in vrbe ſiue
in villa:qꝛ nō per locum ſed per materiam.ſ.an ſeruitus cohereat
pdio vel edificio cognoſcit̃ ſeruitus vrbana a ruſtica vt hic in gl.in
9 ver.in villa.†Et ſeruitutes vrbane ſunt iſte.ſ.ius oneris ferendi:ti
gnū imittēdi ſtillicidiū recipiēdi:altius nō tollēdi ⁊ ſiles vt hic ⁊.ff.
de ſer.vr.pre.l.j.⁊.ij.Et lꝫ ſtillicidiū nō aduertere ⁊ altius tollere ſit
libertas vt.l.alti⁹.C.de ſerui.tñ aliqñ eſt ſeruit⁹ puta ſi expediat edi
ficio meo aduertere ſtillicidiū:tunc qđ ſtillicidiū nō aduertet̃ ſꝫ te
nearis facere pluere in curtili tuo ⁊ nō poſſis forte ꝓpter ciſternã
meã q̃ inde replet̃:vel tenearis tenere edificiū tuū eleuatū forte ꝓ
pter ventū euitãdū vel ꝓpter calorē hñdū ex reuerberatione ſolis.
vt dicit hic gl.in verbo tollat vel vt domus mea occultetur ⁊ nō ſit
ita patens ꝓpter expēſas trãſeūtiū ſocioꝝ vt ꝑ gl.⁊ Bart.ff.de ſer.
vr.pre.l.j.Tertio no.in.§.iđ aūt ꝙ ſeruitutes reales tã vrbane q̄
ruſtice.iđ dicūtur ſeruitutes prediorū qꝛ nō pñt cōſtitui alicui nec
ab aliquo niſi hñti ⁊ ab habēte pdiū vicinū.vñ ius ɔſtituit̃ pdio et
10 ſnīa dat̃ pdio in.l.q aliena.§.ſi.ff.de neg.ge.†Qđ nota ꝓpter forma
a tionē libelli[a] ⁊ ſnīe in iſtis ſeruitutibus pdioꝝ.nã dꝫ poni in libello
ꝑ iudicē ꝓnūciari ⁊ declarare tale ius ⁊ talē ſeruitutē deberi tali ꝑ
dio ab alio tali pdio vicino.Procederet ēt libellus ſi qs peteret ꝓ
nūciari ius ſibi deberi ducēdi aquã de fundo vicini ad fundū ſuuꝫ
qꝛ intelligitur ad vtilitatē fundi ſui de quo ꝑ Bar.in.d.l.qui alie
na.§.ſi.Si aūt ɔſtituat̃ aliqđ ius in fundo alieno alicui nō habēti
ibi fundū ſuum vicinum non erit ſeruitus predialis ſed aliud ius
debitū pſone per precium vel cōuentionē.⁊ ita poſſet intelligi hic
ver.ſi qs velit.⁊ iđ pro eo iure nō poterit agi niſi cōtra ɔſtituentẽ
non cōtra extraneū:ſecus eſſet ſi eſſet ſeruitus.qđ hic gloſ.in verbo
pecorum.Et no.ꝑ Bar.in.l.mela.§.ſi.ff.de ali.⁊ ciba.leg.⁊ per
Bal.in.l.pecorum.de ſer.ruſti.prediorum.

De vſufructu. Rubrica.

1 Uſuſfructus in ſubſtantia conſtitutus perimit̃ ea perempta.
2 Uſuſfructus quid ſit.
3 Cautio an ſit de forma ſubſtantiali vſuſfructus.
4 Teſtator an poſſit cautionē de legatis preſtãdis heredi remittere
5 Fructuarius ſatiſdare non valēs an gaudeat cōmodo vſuſfructus.
6 Uſufructuarius fructus percipiens ante preſtitam cautionem an
eos faciat eſſe ſuos.
7 Uſuſfructus qualiter ⁊ vbi ⁊ inter quos conſtitui poſſit.
8 Uſuſfructus in quibus conſtituatur rebus.

9 Uſuſfructus quot ⁊ quibus finiatur modis. ⁊ nu. 10.
11 Heredes heredis quando veniant nomine heredis. ⁊ nume. duodecimo.
13 Uſuſfructus nec cedi poteſt nec alio modo alienari.
14 Cedere quid ſit.
15 Conſtitutio noua non cadit in vſufructu iam conſtituto.
16 Uſuſfructus finitur perempta re in qua conſtituebatur.

Vſuſfructus.

¶ In p̄cedenti tractauit de ſeruitutibus realibus tam vrbanis quam ruſticis: hic autem ⁊ in ſequenti titulo de ſeruitutibus perſonalibus. Et hic titul⁹ diuiditur in quatuor partes. ¶ Primo declarat quid eſt vſuſfructus. ¶ Secundo ibi: vſuſfructus. qualiter cōſtituatur vſuſfructus. ¶ Tertio ibi: conſtituitur. in quibus rebus conſtituitur vſuſfructus. ¶ Quarto ibi: finitur. qualiter fi-
1 nitur vſuſfructus. ⁊ hoc dicit. † ¶ Perempta ſubſtantia perimitur vſuſfructus conſtitutus in ea ꝯſtituitur vſuſfructus in vltima voluntate ⁊ inter viuos tamen non poteſt conſtitui in perpetuum. Item conſtituitur in rebus proprie que vſu non conſumuntur. ſed in rebus que vſu conſumūtur conſtituitur quaſi vſuſ-
2 fructus cum cautione. hoc dicit vſq; ad. §. finitur. ¶ † No. ex principio quid eſt vſuſfructus. Eſt enim ius vtendi fruendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia: vt hic. ⁊. ff. eodem. l. j. Quam diffinitionem expone: vt in gloſſ. quia ius dicit ad differentiam fructuū ⁊ aliarum rerum corporalium. vtendi dicit ad differentiam iuris quod habet creditor in pignore qui non poteſt vti re pignorata. imo committit furtum vtendo. j. de obligatio. que ex delic. naſ. §. itaq;. fruendi dicit ad differentiam vſuarij: quia poteſt vti inquātum ei ſufficit ad quotidianum vſum: ſed non frui. j. titulo. j. in princip. alienis rebus dicit ad differentiam rei proprie que nemini ſeruit. l. etiam in re communi. ff. de ſerui. vrba. predio. ⁊ ad differentiam iuris ſuperficiarij ⁊ vaſalli. ⁊ aliorum qui habent vtile dominium: vt hic in gloſſa. ij. ſalua ſubſtantia. dicit quia peremp-
a pta re in qua erat vſuſfructus[a]. ſ. cauſalis ⁊ formalis qui eſt cū proprietate ⁊ ſic cum cauſa vnitus. Formalis eſt qui eſt ſeparatus a proprietate. vt not. in. l. ſi mulier. ff. de vſufruct. accreſ. ⁊. ff. eodem.
3 l. iij. §. ne tamen. ⁊ hic in glo. j. in fine. † Nunquid autem cautio ſit de ſubſtantia ſeu de forma ſubſtantiali vſuſfructus vt aliter non intelligatur vſuſfructus conſtitutus nec faciat vſufructuarius fructus ſuos anteq̄ caueat. tenet hic gloſſ. in verbo rerum. quod cautio non eſt de ſubſtantia: quia remitti poteſt ⁊ hoc etiam tenet gloſſ. ⁊ Bald. ff. eodem. l. j. licet autem cautio non ſit de ſubſtantia tamen fructuarius ſiue ex contractu ſiue ex vltima voluntate debet cauere datis bonis fideiuſſoribus arbitrio boni iudicis devtēdo ⁊ fruendo arbitrio boni viri. ⁊ de tanta pecunia vel de eſtimatione rei que vſu conſumitur reſtituenda: vt. j. eodem. §. itaq;. ⁊. l. j. ⁊. l. vſuſfructus. C. de vſufruc. Et interpellatus de cautione preſtanda non aliter facit fructus ſuos niſi ſatiſdet vt infra dicam.
4 † Nunquid autem teſtator poſſit hanc cautionem remittere. dic quod licet teſtator poſſit remittere cautionem preſtandam ab herede de legatis ſoluēdis ex eo quia talis cautio concernit commodum ipſius teſtatoris: tamen non poteſt hanc cautionem remittere fructuario: quia non concernit commodum teſtatoris ſed heredis: vt tenet. j. eodem. §. conſtituitur. in verbo ſatiſdet. ⁊. l. ſcire. C. vt in poſſ. lega. ⁊ etiam q2 fructuarius inuitaretur ad delinquendum. quod eſſe non debet: vt. l. conuenire. ff. de pact. ſed heres bene poteſt hanc cautionem remittere: quia cum eius fauore ſit introducta licet ſibi ſuo fauori renunciare. l. ſi quis in conſcribendo C. de pact. ⁊ ita tenet gloſſ. C. eodem. l. j. Et ſimiliter poteſt etiam remittere quilibet alius conſtituens vſumfructum inter viuos vt
5 tenet Barto. in. d. l. j. † Quid autem ſi fructuarius non poteſt ſatiſdare an gaudebit commodo vſuſfructus. tenet gloſſ. quod non in. d. l. vſuſfructus. C. de vſufru. Sed Bartol. tenet ibi quod ſi perſona fructuarij eſt ſuſpecta quod fiat ſequeſtratio apud vnum idoneum virum qui de fructibus reſpondeat fructuario ſecundum formam. l. poſtq̄. §. imperator. ff. vt leg. no. ca. ſi autem non eſt perſona ſuſpecta tunc ſtatur ſue iuratorie cautioni: vt. l. non facile. §. ſi cui. ff. ſi cui pluſq̄ per. l. falc. ⁊. l. j. §. ſi vero. C. de aſſer. tol. ⁊ auten.
6 generaliter. C. de epiſco. ⁊ clericis. † Item quid ſi vſufructuarius ante preſtitam cautionē percepit fructus an faciat fructus ſuos. gloſſ. quod non in. l. ſi cuius. §. j. ff. de vuſfruc. lega. dic ſecundum Barto. in. d. l. vſuſfructus. C. eodem. ⁊. d. l. vxori ⁊. l. ſi homo. ff. de vſucapio. quod ſi eos percepit bona fide. ſ. ſciente ⁊ patiente proprietario ⁊ cautionem non petente tunc facit ſuos: vt in gloſſ. d. l. vxori. ſecus ſi percepit mala fide poſtquam ab eo fuit petita cautio ⁊ fuit contumax in preſtando: vt in gloſſ. d. l. ſi cuius. Fallit autem in aliquibus fructuarijs vt non ſatiſdent. ſ. in fiſco. in patre ⁊ in eo cui relictus eſt vſuſfructus pure ⁊ proprietas ex die vel cū vſuſfructus finietur: vt not. gloſſ. in. d. l. vſuſfructus. C. eod. ⁊ hic
7 in gloſſ. in verbo ſalua. ¶ † Secundo not. in. §. vſuſfructus. quod vſuſfructus poteſt conſtitui inter viuos in contractu per pactum ⁊ ſtipulationem ⁊ in vltima voluntate: ſcilicet in teſtamento ⁊ codicillis. Item etiam per ſententiam ſi iudex adiudicat vni proprietatem ⁊ alteri vſumfructum: vt. l. iij. ff. eodem. non autem debet ita conſtitui ⁊ proprietas omnino reddatur inutilis. ſ. in perpetuum vt hic in verſic. ne tamen. ⁊. l. antiquitas. C. eodem. quod facit vt quis non poſſit locare operas ſuas in perpetuum ne libertas reddatur inutilis. gloſſ. tamen hic in verbo aſcēdente. ⁊. d. l. antiquitas. ⁊. l. iiij. §. penulti. ff. eodem. dicit oppoſitum: quia po-
b teſt ſeruire per ſubſtitutum.[b] Item etiam poterit ceſſare in preſtatione operarum ⁊ committetur obligatio ad intereſſe de quo per Barto. in. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. obligatio.
8 ¶ † Tertio not. in. §. conſtituitur. quod vſuſfructus conſtituitur proprie in rebus immobilibus ⁊ mobilibus que vſu non conſumuntur ſed in rebus que vſu ꝯſumūtur non conſtituitur proprie vſuſfructus cum non poſſit eſſe ſalua rei ſubſtantia ⁊ ſic ei non cōgruit diffinitio poſita. ſ. eodem. in principio. Sed conſtituitur quaſi vſuſfructus: ſcʒ preſtando cautionem que loco proprietatis ſaluande habetur de reſtituendo tantundem pecunie finito vſufructu ſi conſtituitur in pecunia. vel de reſtituendo eſtimationem rei vſu conſumpte ſi conſtituitur in alia re quam in pecunia: vt hoc in textu. licet autem proprie vocetur quaſi vſuſfructus hic in verbo certe. in fine. tamen etiam appellatur vſuſfructus licet improprie: vt hic in verbo vtilitatis. quod facit vt procedat libellus in quo verba ſumantur improprie: puta ſi quis dicat ſe in poſſeſſione alicuius iuris. nam intelligetur in quaſi poſſeſſione cum incorporalia non poſſideantur: vt lege ſeruus. §. incorporales. ff. de acquirendo rerum dominio. Sic etiam ſuſtentatur di-
c ctum teſtis[c] improprie loquentis vt non incidat in falſum: non tamen vt probet: quia verbum dubium ⁊ obſcurum teſtis nocet ⁊ interpretatur contra producentem: quia producens debet clare ⁊ aperte probare: vt notat gloſſa in capitulo in preſentia. extra de probationi.

9 **Finitur vſuſfructus.** ¶ † Uſuſfructus finitur iſtis modis ſcilicet morte vſufructuarij ⁊ eius maxima vel media capitis diminutione ⁊ non vtendo debito tempore et acquiſitione vſuſfructus facta a proprietario mediante ceſſione vel alio modo et in emptione rei in qua conſiſtit vſuſfructus. ⁊ vſuſfructus finitus reuertitur
10 et conſolidatur cum proprietate. hoc dicit vſq; ad finem. ¶ † Nota primo quod vſuſfructus finitur morte fructuarij ⁊ non tranſit ad eius heredem niſi ſit dictum: et tunc non eſt idem vſuſfructus in perſona heredis qui erat in perſona teſtatoris: ſed eſt alius. ⁊ intelligit̃ ſolum de primo herede vt lege antiquitas codice
11 eodem. † Et ſic licet regulariter appellatio heredis comprehēdat heredum heredes per multas ſucceſſiones: vt lege ſciendum. ff. de verborum ſignifi. etiam in lege communis. ⁊ in. l. in annalibus. C. de leg. Fallit autem in vſufructu vbi intelligitur ſolum de prio
12 herede ne proprietas reddatur inutilis. † Item fallit in pupillari ſubſtitutione ⁊ in exactiōe operarum vbi ſimiliter intelligitur de primo herede: vt. d. l. ſciendum. Item etiam finitur vſuſfructus ſi fructuarius eo non vtatur ſpacio. x. annorum inter preſentes. ⁊ xx. inter abſentes. ⁊ per conſequens tollitur etiā in effectu actio perſonalis pro eo competens: vt hic in gloſſ. in ver. modum. Et quādo dicetur vti vel non: habes in lege arboribus. §. vſufructua-
13 rius. ff. eo. ¶ † Secundo not. in. §. item finitur: quia vſuſfruct⁹ nō poteſt cedi neq; vendi ſiue alienari cum ſit coherēs perſone ⁊ inſeparabilis a perſona ⁊ in eo non cadit ceſſio nec in alium tranſlatio niſi cedatur domino proprietatis. ſed ſi alij extraneo vendat̃ vel cedatur nil acquiritur illi extraneo ⁊ vſuſfructus redit ad proprietatem. vt. ff. de iure do. l. ſi vſuſfructus. ⁊. l. arboribus. §. vſufructuarius. ff. eo. quod ſecus eſt in iuribus realibus que tranſeunt ad quecunq; tranſit res. l. ſi aqueductus. ff. de aqua quoti. ⁊ eſti. licet autem vſuſfructus non poſſit cedi: tamen bene poteſt conce-
14 di: vt dicta. §. vſufructuarius † naʒ illud eſt cedere quod importat tranſlationem vtilium actionum ⁊ conſtitutionem procuratoris in rem ſuam. Et aliud eſt concedere quod importat exercitiū directarum actionum nomine cedentis: vt. l. ad eum. ff. de don. hinc eſt vt tertium comprehendatur dicunt notarij in inſtrumētis ceſſit ⁊c. de quo per Barto. in dicta. l. ad eum. Item licet vſuſfructus non poſſit a fructuario vendi legati vel alienari qui durabat viuente fructuario tamen poteſt commoditas alteri vendi ⁊ alienari que durabat viuente fructuario vt. l. neceſſario. §. fina. ff. de pe-
15 ri. rei ven. ⁊ hic in gloſſ. in ver. cedendo. † Similiter in vſufructu iam conſtituto de iuris rigore non cadit noua conſtitutio neq; delegatio per interuentum noue perſone: ſi tamen deberes mihi conſtituere vſumfructum ⁊ de voluntate mea eum conſtituas al-
d teri valet ex equitate ⁊ contra me dabitur exceptio[d] ⁊ erit alius vſuſfructus ⁊ eius perſona quā ille qui mihi debebatur ⁊ durabit ⁊ finietur cum perſona eius cui eſt conſtitutus: non cum mea: vt
16 lege ſi vſuſfructus. ff. de noua. ¶ † Tertio no. in. §. eo amplius. q̄d perempta re in qua conſtitutus eſt vſuſfructus: vnde combuſta domo in qua erat vſuſfructus non retinetur vſuſfructus in area

a ¶ Uſuſfruct⁹ Not. hoc q̄s vſuſfructus cāſis: ⁊ quis formalis. et vide. d. Hēbern. in hoc tit. §. finitur in eo. in fi.

b ¶ Subſtitutū. Qn̄ quis poſſit ſeruire p ſubſtitutū. vide q̄ notant̃ in. l. nemo eſt qui neſciat. ff. d duobus reis. et ī l. cōtinu⁹. §. ſi ab eo. ff. de ver. obli.

c ¶ Dictum teſtis et vide pulchrū ꝯſi. Pau. de caſ. qn̄ teſtes propter impropriā locutionē debent reduci ad concordiā cū dicto ptis ꝯſil. xxvj. in antiquis.

d ¶ Exceptio. Et vt clare videas ſup materia vſuſfructus an ſ. teneatur ſi res qua fruitur deterior efficiatur. et qn̄ ⁊ q̄uo in illa ſe gerere deat. ⁊ an aliqua ĩpēſa p eū adhibita repeti poſſit vide. d. pau. de ca. ꝯſ. cccc xxix. ĩ antiq̄s

vel cementis ⁊ econuerſo vſuſfructus cōſiſtens in area perimitur facto edificio: q2 mutatione forme perimitur vſuſfructus: vt. l. repeti. §. pe. ⁊ fi. ff. qui. mo. vſuſfru. ami. ſecus in pignore ɔſiſtente in domo q2 ea combuſta remanet area obligata. l. domo. ff. de pig. act. ⁊ non ſolum in totum ſed pro parte tātum poteſt perimi vſuſfruct⁹ nam excepta cauſa mortis ⁊ capitis diminutio. ex reliquis cauſis poteſt vſuſfructus etiam pro parte tantum amitti puta ſi fructuarius in parte non vtatur vel pro parte tantum res pereat: vt. l. excepta ⁊. l. placet. ff. quemadmo. vſuſfructus amittatur. l. ſi cui. ff. de vſufructu ⁊c.

¶ De vſu ⁊ habitatione. Rubrica.

1 ☞ Uſus ⁊ vſuſfructus in quo conueniant ⁊ in quo differant. et numero ſequenti.
3 Uſuarius colono ſtare tenetur.
4 Habitatio quid ſit.
5 Uſuſfructus domus an dicatur an vero habitatio ſola ſi vſumfructum eius relinquam habitandi cauſa.

1 **Iſdem modis.** ¶ In precedenti titulo tractauit de vna ſeruitute perſonali ſcilicet vſufru. hic tractat de alijs duabus ſeruitutibus perſonalibus. ſ. de vſu ⁊ habita. ⁊. h. d. † Uſus ⁊ vſuſfructus pariſicantur quo ad conſtituendi ⁊ finiendi modū: ſed differunt quantum ad fructuum perceptionem ⁊ habitationem ⁊ alteri confeſſionem. h. d. vſq3 ad. §. ſi cui habitatio. ¶ No. ex prin. qd vſuſfructus ⁊ vſus pariſicantur quo ad conſtituendi ⁊ finiendi modum: q2 ſicut vſuſfructus conſtituitur inter viuos ⁊ in vltima voluntate ⁊ per ſententiam ita ⁊ vſus. ⁊ ſicut vſuſfructus finit certis modis in precedenti titulo nominatis ita ⁊ vſus.
2 † Sed differunt[a] in multis. primo q2 vſuſfructus poteſt conſtitui pro parte cū ſit diuiduus: q2 inter ſeruitutes reales ⁊ perſonales ſolus vſuſfructus eſt diuiduus. l. j. §. vſuſfructus. ff. ad. l. fal. ſed vſus non poteſt cōſtitui pro parte q2 eſt indiuiduus ſicut eſt indiuidua neceſſitas ⁊ indigentia perſone: vt hic in gloſſ. in verbo ſolet. ⁊. l. vſuſfructus pars. ff. eo. ⁊ plene per Bar. in. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obli. Secundo differunt q2 habens vſum poteſt vti fructibus ſolum quantum ſibi ſufficiunt ad quotidianum vſum: vt hic ⁊. ff. eo. l. plenum. §. preter. non autem frui. vnde eſt ius vtendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia. vt no. ff. eo. l. j. Sed vſufructuarius poteſt vti ⁊ frui: vt. s. ti. j. in princ. fallit autem in tribus caſibus notatis hic in gloſ. in verbo minus in quibus pariter vtūtur fructuarius ⁊ vſuarius. Tertio differunt: q2 fructuarius tenetur reficere ſm. l. hactenus. ff. de vſufru. ⁊. s. de re. diui. §. is aūt ad quē ſed non vſuarius. ſcdm. l. ſi vſus domus. ff. eo. vt hic in glo. in ver. vtatur. Quarto differūt: q2 vſuarius debet taliter habitare vt nō impediat colonos ⁊ ruſticos colentes: vt hic in tex. ſed vſufructuarius habet plenam ⁊ liberam habitationem cum ipſe habeat colere: vt. d. l. hactenus. Quinto differunt: q2 fructuarius poteſt commoditatem vſuſfructus alienare: ⁊ poteſt locare ⁊ gratis concedere. l. arboribus. §. vſufructuarius. ff. de vſufru. ſed non vſuarius vt hic in verb. nec vlli niſi vſus vendatur ex neceſſitate. ſ. per adiudicationem iudicis in diuiſione bonorum: vt. l. quis item. §. pe. ⁊. l.
b fi. ff. communi diui. Item niſi [b] ſpacioſe domus vſus ſit relictus et vſuarius portiuncula ſit contentus: q2 tunc non ei eſt inuidendū ſi penſionem recipiat dummodo ipſe quandoq3 inhabitet. ff. eo. l. certum cum proprietarius habitare non poſſit. ff. eo. l. diuus. §. j. vbi patet q proprietarius non poteſt vti ea parte domus quā nō
3 occupat vſuarius. † Et ex predictis patet qd vſuarius tenetur ſtare cum colono cum non poſſit prohibere colonum habitare: vt. l. ſi habitatio. §. ſed qd. ff. e. ſed vſufructuarius non tenetur ſtare: vt. d. l. arboribus. §. vſufructuarius. Sexto differunt q2 vſuarius debet ipſe ſolus tantum habitare ⁊ cum perſonis neceſſarijs ſibi ⁊ ēt hoſpitem notum ⁊ amicum ſuum recipere: vt hic. ⁊. ff. eo. l. ij. §. j. ⁊ l. ſi ita ſtipulatus fuero per te non fieri. ff. de ver. ob. ſed poteſt fructuarius quoſlibet recipere ⁊ locare: vt. d. §. vſufructuarius. Septimo differunt q2 vſuarius ſerui ſiue ille cui eſt relictus vſus miniſterij ſerui. vel vſus boum vel iumentorum poteſt ipſe tantum operis ſerui vel boum vti non autem alij locare. ⁊ ſic acquiritur ſibi ex re ſua. ſ. laborando cum bobus ⁊ vtendo operis ſeruorum in rebus ipſius vſuarij: vel etiam a ſe conductis: non autem acquiritur ſibi ex operis ſeruorum ⁊ boum. ſ. locando alteri ad preciū diurnū: q2 hoc non poteſt facere: vt hic in ver. item is. ⁊. l. plenū. §. ſi boum cū. §. ſequenti. ⁊ cū. l. ſeq. ⁊ ſeq. ff. e. Octauo differūt: q2 vſuarius pecoris vel ouiū pōt vti ad ſtercorādū ſ3 non lacte nec agnis neq3 lana niſi modicū ad ſuū vſum ⁊ ſeruorū ſuoꝝ: vt glo. hic. ⁊. ff. eo. l. plenū. §. ſi pecoris. ſed fructuarius percipit oēs fructus pleno iure: vt. l. vſufructu legati. ff. de vſufructu. ⁊. l. qui ſic. §. preterea. ff. de vſufru.

a ¶ Sed differūt. not. has viij. differentias iter vſufructuariū ⁊ vſuariū quas ēt ponit hic Hē. her. poſt prin. ver. no. ſcdo ibi.

b ¶ Itē niſi. vide hic. d. an. de are. q ponit diſtinctionem ſup hac materia. que requiruntur ad vſucapionem.

4 **Sed ſi cum habitatio.** † No. q habitatio eſt tertium genus ſeparatum ab vſufructu ⁊ vſu. nam partim conuenit cū vno ⁊ partim cum alio. conuenit enim cum vſufructu: q2 ſicut vſufructuarius poteſt alijs locare: vt. l. arboribus. §. fructuarius. ff. de vſufruc. ita habens habitationem: vt hic. ⁊. C. eo. l. antiquitas. Sed diſcordat q2 habitatio non finitur niſi morte non autem non vtendo nec capi. dimi. q2 ſine alimentis ⁊ habitatione viuere non poſſumus: vt dicit ibi. §. ſed vſuſfructus finitur multis modis vt. s. ti. j. §. finitur C. eo. l. corruptionem. cū vſu conuenit: q2 habens habitationē pōt recipere eas perſonas quas ⁊ vſuarius. ff. eo. l. ſi habitatio. ⁊ cum iſto magis vr̄ conuenire q̄ cū vſufructu. ideo dicit tex. in. d. l. habitatio. qd effectu quaſi eſt idem legatū vſus ⁊ habitationis: ſed ab eo diſcordat: q2 vſuarius non poteſt alteri locare niſi ipſe habitet vt. s. dictū eſt. ſed habens habitationem ſic: vt hic. cum vtroq3. ſ. tam cū vſufructu q̄ cū vſu conuenit habitatio: q2 poteſt conſtitui inter viuos in contractibus ⁊ in vltima volūtate ſicut vſuſfructus ⁊ vſus: vt hic in glo. in verſi. aliquo modo ⁊. ff. eo. l. corruptionem in fi. Item conuenit q2 non tranſit ad heredem ſine illa duo: vt. d. l. ſi habitatio. §. heredem. Sed cū vtroq3 diſcordat: q2 habitatio cōſtituitur vtplurimum ſolū in domo: ſed vſuſfructus ⁊ vſus etiam in alijs rebus vt dicit glo. in ver. vſumfructū. C. eo. l. cū antiquitas niſi conſtaret de mente teſtatoris per preſumptionem ⁊ coniecturas ſumptas ex eius conſuetudine: vt q2 ſolebat vti vocabulo habitationis pro domo: vt dicit. §. in. d. l. cum antiquitas. Sic etiā interdū accipitur poſſeſſor pro domino vt in eo qui legat poſſeſſiones ſuas. l. interdū. de verbo. ſigni. dic etiam donando vel dando rem ad vſum vel fundum ad alimenta videt proprietas relicta de
5 quo per Bar. in. l. donationes. §. ſpecies. ff. de dona. † Item quid ſi relinquit quis vſumfructū domus cā habitandi an erit relict⁹ vſuſfructus domus an ſola habitatio. dic q ſola habitatio intelligitur relicta: vt. l. cū antiquitas. ⁊. d. l. habitatio. §. ſicut. he leges faciunt qd ſi relinquitur alicui in gaudimentū qd intelligatur ſolum ad vitam eius ⁊ non tranſiuit ad heredes. Sed contrarium determinat Bald. qd imo tranſmittat ad heredem. vt in. §. ſed ſi cui. q2 verbum in gaudimentum adijcitur fauore legatarij ⁊ non reſtringit legatum. ſcdm. d. §. ſed ſi cui. illa verba cauſa habitandi ſunt adiectiua eius pro cauſa finali: ideo reſtringunt legatū. ⁊ de hoc. ſ. quando cauſa ſequens habeat reſtringere legatum p Bar. in. l. libertas. ff. de alimen. ⁊ciba. lega. Quid ſi teſtator vult ⁊ mandet qd vxor poſſit ſtare ⁊ habitare in vna ex domibus eius in qua magis ipſa eligit ſtare: ⁊ ipſa eligit ſtare in vna in qua etiā heres vult ſtare: q2 domus eſt ampla: an poſſit. puto q ſic q2 non ius habitationis ſed facultas habitandi ſolū d2 relicta. vt no. per Bar. in. l. aquilia. ff. de dona. Et qd notat ipſe in. l. quoties. §. maximos ff. de pub. ⁊. l. ſempronio. ff. de vſufru. leg. alias habitatio relinquatur non puto q poſſit ſicut non pōt relicto vſu. l. fi. §. j. ff. de vſu et habi. Et q2 habens habitationem poteſt locare. vt hic. ⁊. C. eo. l. cum antiquitas.

¶ De vſucapione ⁊ longi tempo. preſcriptio. Rubrica.

1 ☞ Uſucapione antiqua poſtpoſita res mobiles triennio vſucapiuntur tempeſtate noſtra.
2 Uſucapio ⁊ preſcriptio quinq3 requirunt.
3 Bona fides quando requiratur.
4 Mala fides an interrumpat vſucapionem.
5 Bona fides in vſucapione qualis debeat eſſe.
6 Bona fides an probari debeat ⁊ an excuſet a fructibus perceptis
7 Titulus qualis in vſucapione requiratur. ⁊ nu. 8.
9 Interruptio tituli an interrumpat vſucapionem.
10 Uſucapio quid requirat vt ipſa legitima fiat. ⁊ nu. ſeq.
17 Poſſeſſio continua qualiter probetur.
18 Uſucapio quare ⁊ quo iure introducta fuerit.
19 Res mobilis triennio vſucapitur.
20 Preſcribens ⁊ is contra quem preſcribitur quando preſentes dicantur.
21 Uſucapi que poſſint ⁊ que non.
22 Res furtiua vſucapi nequit. ⁊ nu. 23.
23 Uitia realia que ſint ⁊ que perſonalia.
24 Actio furti quando competat.
25 Uendens ſcienter rem alienam furtum committit.
26 Furtum non committitur ſine dolo vel affectu malo.
27 Occupans poſſeſſionem rei immobilis an poſſit eam preſcribere.
28 Poſſeſſio vacans que dicatur.
29 Poſſeſſio ciuilis curſu longi temporis neglecta velut vacans preſcribi poteſt.
30 Res fiſcales an poſſint vſucapi ⁊ qualiter. ⁊ nu. 31.
32 Principis patrimonium non poteſt vſucapi.
33 Res ciuitatis preſcribuntur centum annis.
34 Res eccleſiarum preſcribuntur ſpacio quadraginta annorum.
35 Emptor rei eccleſie viuente prelato qui vendidit eam non poteſt preſcribere.
36 Res pupilli etate pupillari durante nequeunt vſucapi.

Preſcriptio

37 Pꝛeſcriptio non currit in rebus filio aduentitijs.
38 Res dotalis quando poſſit vſucapi.
39 Vſucapi non dicitur res que reali vitio afficitur.
40 Acceſſione qui vtantur in vſucapione complenda.
41 Succeſſoꝛ ſingularis differt ab vniuerſali.
42 Emens a fiſco rem alienam an ſit ſecurus.
43 Fiſcus in duobus pꝛiuilegiatur. ⁊ nu. 44.
45 Fiſcus rem alienam duobus modis vendere poteſt. ⁊ nu. 46.

Ure ciuili. ¶Tex. ſ. in pꝛecedēti ti. in fi. ꝯtinuat hūc ti. Et pꝛincipiū huius ti. h. d.
1 †Reiecta vſucapione antiqua hodie res mobiles vſucapiunt triēnio. immobiles vero inter pn̄tes decēnio ⁊ inter abſn̄tes. xx. anno. ꝓſcribunt. h. d. vſq; ad. §. ſed aliqn̄. Et q̄ actio det ad recuperādū rē quā qs vſucapiebat vel ꝓſcribebat. dic ꝙ cōpetit actio publiciana: vt. ff. de publicis. l. j. ⁊. ſ. de actio. in. §. alie.
2 ¶†Quero quot ſunt neceſſaria ad vſucapionē vel ꝓſcriptionem. dic ꝙ qnq; que ponunt p glo. in. §. alie. Et his verſibus. Nō vſucapies niſi ſint talia quinq;. Bona fides: iuſtus titulus: res nō vitioſa. Qꝺ res tradat: ⁊ tp̄s ꝯtinuet. Querit an ſit neceſſe pꝛobare oīa iſta qnq;. dic ꝙ nō: ſed ſufficit ſolū tria ꝓbare. ſ. traditionē rei. ⁊ titulū ⁊ cōtinuationē poſſeſſionis. reliqua aūt duo. ſ. bona fides. et ꝙ res non ſit vitioſa ꝓſumunt a iure. ⁊ ſtatur aſſertioni vſucapiētis: niſi ꝓbet cōtrariū. ſm gloſſ. in. d. §. alie. dixi pꝛimo ꝙ in vſucapione requirit bona fides. vt hic in pꝛin. ⁊. l. iſta. de vſuca. trāſfoꝛ. Sup quo no. ꝙ in cōtractu emptionis ⁊ vēditionis duobus tpibus bona fides requirit tpe ꝯtus ⁊ traditionis. ſed in alijs ſolū
3 tpe traditionis: vt. l. ij. ff. p emptoꝛe. ¶†Quero pꝛimo quo tpe requirit bona fides. dic qꝺ in ꝯtu emptionis ⁊ vēditionis duobus tpibus bona fides requirit. ſ. tpe ꝯtus ⁊ traditionis vt. l. ij. ff. pꝛo
4 emptoꝛe vt hic in glo. ij. ¶†Quero ſcꝺo an mala fides ſupueniēs interrūpat vſucapionē. dic ꝙ mala fides ſuperueniēs poſt traditionem ⁊ ſic poſt incboatā vſucapionē nō nocet qn̄ ꝓcedat vſucapio de iure ciuili. vt in glo. ij. Et no. in. d. l. vnica. de vſuca. trāſfoꝛ. niſi ſuperueniat ſcīa rei aliene ⁊ furtiue: vt. l. ſi ancillā. ff. p ſocio. ⁊ ex hoc pꝫ cū mala fides ſuperueniens nō noceat: q2 lꝫ denūciatio facta ab initio ꝙ res eſt aliena ꝯſtituat quē in mala fide vt. l. ſi fundū. C. de rei vē. tn̄ talis denunciatio facta poſt incboatā vſucapionē non nocet: ſed de iure canonico cui in hoc eſt ſtādū: q2 tāgit pec
a catū requirit oī tpe bona fides. vt in. c. fi.[a] de pꝛeſcr. in. c. male fidei
5 poſſeſſoꝛ. de re. iu. li. vj. ¶†Tertio quero qualis debet eſſe hec bona fides. dic qꝺ requiritur bona fides. ſ. firmiter ⁊ irreuocabiliter vel dubitanter ⁊ reuocabiliter. Nam ſi poſt incboatam vſucapionem quis cepit dubitare vtrum res pertineat ad eum vel nō. ⁊ ſic non habet bonam vel malam fidem. vel etiam licet medio tempoꝛe vſucapionis putauerim rem alienam: pꝛimo tamen putabam ad me ſpectare. certe iſta non impediunt complere vſucapionē vel pꝛeſcriptionem. vt no. per glo. ⁊ Jnno. in. d. c. fin. ⁊ per Bar. in. l. naturaliter. ff. de vſucapio. ⁊ per Ang. in. d. l. j. C. de vſucap. transfoꝛ.
6 ¶†Quarto quero an debeat pꝛobari bona fides: ⁊ an excuſet a fructibus. dic quod non debet pꝛobari. ſed pꝛeſumit bona fides ſi pꝛecedat titulus verus vel putatiuus iuſto erroꝛe: vt. l. celſus. ff. de vſucapio. ⁊ ibi per Bart. ſecus in iuſto: vt eſt erroꝛ iuris: puta ſi quis credat ſe poſſe vſucapere rem quam non poteſt: nam talis erroꝛ ⁊ ignoꝛantia iuris nocet quantum ad vſucapionem: ſed nō quantum ad fructus vnde non tenetur de fructibus perceptis niſi in quantum eſt factus locupletioꝛ: vt no. per glo. ⁊ per Bart. in l. ſi fur. §. j. ff. de vſuca. ⁊. l. ſed ⁊ ſi lege. §. ſcire. ff. de peti. heredi. Dicit tamen Jnno. in. c. cum veniſſent. de in integ. reſtit. in. iij. col. in in ver. item no. quod non ſufficit. quem ſequitur Ange. de pe. ⁊. l. ☞ pꝛeſcriptione. C. quibus non obijci. pꝛeſcrip. longi temp. ꝙ etiam ſi quis non habet titulum verum nec putatiuum: ſed poſſideat lōgo tempoꝛe ſine controuerſia quod pꝛeſumitur poſſediſſe bona fide. ⁊ ideo talis poſſeſſoꝛ quantumcunq; ſine titulo non tenetur ad reſtitutionem fructuum perceptoꝛum tanq̄ mala fide poſſederit: niſi de ſua mala fide doceatur. quod no. licet autem bona fides non pꝛobetur tamen volens excludere eum qui aſſerit ſe vſucepiſſe debet pꝛobare eius malam fidem. qꝺ pꝛobabit pꝛobando qꝺ ei fuit a pꝛincipio denunciatum qꝺ res erat aliena. vt. l. fundum. C. de rei ven. Jtem ſi coꝛam aliquibus dixit rem alienam eſſe ar. l. labeo. ff. de ſuppel. lega. Jtem ſi erat fama publica in vicinia ſua qꝺ res aliena erat: vt no. per glo. notabilem in. l. ſi tutoꝛ. C. de per. tu
7 to. de quo per Bar. in. d. l. celſus. de vſucapio. ¶†Secundo requiritur in vſucapione iuſtus titulus: vt emptionis: donationis: legati: ⁊ ſimiles: vt hic. ⁊. ff. de publi. l. j. in fine. cum pluribus legi
8 bus ſequentibus. †Super quo quero duo. ⁊ pꝛimo qualis debet eſſe titulus. dic quod debet intelligi de titulo vero vel etiam putatiuo iuſto erroꝛe interueniēte: puta perſuaſiſti mihi multis factis implicite ꝙ vēdideras mihi talē rem. vel ſi ꝓcuratoꝛ me⁹ vel tutoꝛ vel curatoꝛ vel negotioꝛū geſtoꝛ vel tales pr̄ vel frater meus dixerūt mihi ꝙ emerāt rē noīe meo. vn̄ hoc putās poſſedi bona fide hoc titulo emptiōis putatiuo. certe ſufficit ad vſucapionē ſꝫ tn̄ cōtractu emptionis ⁊ vēditionis pꝛopter eius frequētiā requirit iuſtiſſima cauſa ſiue iuſtiſſimus erroꝛ. de quo pleniſſime per Bar. in. d. l. celſus. Jtē intellige qn̄ talis titul⁹ putatiu⁹ erat poſſibilis haberi per rerū naturā. al's nō ſufficit. nā ſi nō putaui rē fuiſſe moꝛtui q erat viuēs: iſte talis titul⁹ pꝛo herede putatiu⁹ nō ſufficeret:
9 vt. l. j. p herede. ⁊ ibi per Ang. †Scꝺo quero an interruptio tituli ſeu ei⁹ defect⁹ interueniēs interrūpat vſucapionē: puta ſi moꝛiat teſtatoꝛ q poſſidebat p emptoꝛe ante cōpletā vſucapionē: dic qꝺ ego heres poſſum cōplere vſucapionē ex titu. ſ. nono p herede vel legato ⁊ ſic datur acceſſio mei tituli cū titulo teſtatoꝛis: vt. l. pōponius. §. ſed ſi legatario. ff. de acq. poſ. de quo p Bar. in. l. naturalr.
10 ff. de vſucap. ¶†Tertio reqrit in vſucapione qꝺ res nō ſit vitioſa. puta ꝙ nō ſit res ſacra furtiua vel vi ablata: q2 vitiū afficit rē ⁊ reddit reꝫ inuſucapibilē donec vitiū purget. vt. ſ. eo. §. furtiue. ⁊. ff. de
11 vſucap. l. ſequit. §. qꝺ aūt. ¶†Quarto reqrit in vſucapione rei tra
12 ditio. vt. d. l. j. §. fi. ff. de publi. †Sup quo q̄ro pꝛimo an debeat pꝛobari traditio poſſeſſiōis. dic qꝺ vſucapiēs debet ꝓbare poſſeſſionē ſibi traditā in caſib⁹ in quib⁹ nō acqrit dn̄iū ſine traditiōe. vt ī ſuo herede ⁊ in re legata dꝫ pꝛobare appꝛehenſionem poſſeſſionis vel aliud quod loco poſſeſſionis vel appꝛehēſionis habeatur vt quia venditoꝛ tēpoꝛe venditiōis ſciebat rem apud emptoꝛē eſſe. ⁊ intellige de appꝛehenſione ſine vitio: nam vitioſa appꝛehenſio nō pꝛo
13 bat cauſam vſucapiēdi. l. nō dubiū. C. de. leg. †Scꝺo quero qualis debet eſſe traditio. dic qꝺ ſicut ſufficit putatiuus titulus ita etiam ſufficit putatiua traditio dummodo iuſtiſſimus erroꝛ pꝛecedat tēpoꝛe putatiue traditiōis: vt quia reperi in hereditate patris mei rem ab eo emptam. quam putabam ſibi foꝛe traditā. certe ſufficit ad vſucapionem. licet nō fuerit ei tradita. l. iuſta. §. filie. ff. eo. ⁊ per
14 Barto. in. d. l. celſus. †Tertio an requiritur traditio poſſeſſionis dic qꝺ licet quo ad acquiſitionē dn̄ij nō requirat poſſeſſio vacua. l. ſi fundum. ff. de fundo dotali tn̄. in vſucapione requiritur vacua poſſeſſio. vt. l. ſine poſſeſſione. ⁊. l. naturaliter. ff. eodē. ⁊ ideo lꝫ iſte cui eſt tradita poſſeſſio poſſideat naturaliter: tamen ſi alius poſſideat ciuiliter nō incipiet pꝛeſcribere donec poſſidens ciuiliter deſinat poſſidere animo vel negligentia longi tēpoꝛis: vt tenet glo. magna in fi. in. l. j. C. de ſer. fugit. de quo per Bartol. in. d. l. celſus.
15 ¶†Quinto requirit in vſucapione qꝺ tp̄s poſſeſſionis continuet q2 ſuperueniens defectus poſſeſſionis interrumpit vſucapionem
16 vel pꝛeſcriptionem. l. naturaliter. ff. eo. †Super quo quero pꝛimo an ſola ciuilis poſſeſſio ſufficiat ad vſucapionē. dic quod licet attēdatur coꝛpoꝛalis poſſeſſio ſi tn̄ eſt tantum ciuilis illa ſola eſt ſufficiens ad vſucapionē. l. j. §. per ſeruū qui in fuga. ff. de acqui. poſ. de
17 quo per Bar. in. d. l. naturaliter. †Secūdo quero qualiter pꝛobat cōtinua poſſeſſio. dic qꝺ pꝛobat pꝛobatis extremitatib⁹ tēpoꝛis. ſ. incepi poſſidere. certe pꝛeſumoꝛ medio tēpoꝛe poſſediſſe. lege ſiue poſſidetis. C. de pꝛoba. ⁊ ſic cautus articulans in refoꝛmatione capituloꝛum vt dicta teſtium cōcludāt cōtinuū tp̄s reqſitū ad ꝓſcriptionem. nō enim ſufficit articulari ⁊ pꝛobari qꝺ poſſedit a. x. annis ⁊ citra: quia hoc verificaret ſi vna die vel nocte tantū poſſediſſet. l. j. §. quod autē. ff. de aqua quoti. ⁊ eſti. niſi diceret a. x. annis. ⁊ citra: q2 tunc copula ⁊ denotat pꝛincipiū poſſeſſionis fuiſſe iam ſunt. x. anni. ⁊ pꝛeſumitur hucuſq; poſſediſſe. vt in. c. licet cauſam. verſi. ex pꝛemiſſis. extra de pꝛobatio. Jtem ſimiliter non ſufficeret dicere quod poſſedit iſte. x. annis pꝛoximis: quia poteſt verificari in vna die. vt in. d. §. quod aūt foꝛmentur articuli. ergo hoc modo ſ. quod poſſedit a. x. annis ⁊ citra. ⁊ per ipſum tp̄s vel poſſedit per tp̄s. x. annoꝛū pꝛoxime pꝛeteritoꝛū: q2 hec dictio p ſignificat perfectionē totius tēpoꝛis. l. vt vꝛbana. §. pꝛouocare. ff. de verbo. ſign. incboatoꝛū vel finitoꝝ tali anno mēſe vel die vt ſic appareat ꝙ tp̄s ſit finitū ante lit. conteſta. vel litē motā. Nā ſi teſtis diceret qꝺ poſſedit per. x. annos elapſos intelligere a die redditi teſtimonij. ⁊ ſic poſt litem conteſta. quo tempoꝛe iam eſſet interrupta pꝛeſcriptio per lit. conteſt. de quo dic plene per Bar. in. d. l. celſus. de vſucap.
18 ¶†Not. ex pꝛin. ne rerū dn̄ia. quod fauoꝛe publico introducta eſt vſucapio ne reruꝫ dominia remaneāt in incerto. vt hic. ⁊. l. j. ff. e. ⁊ vt ſit finis litium. vt hic in glo. in ver. dn̄ia. Et q2 hoc eſt ſcriptum in ſpecie pꝛefert eqtati ſcripte in genere: q̄ eſt qꝺ nemo debet locupletari cū iactura aliena. vt. l. nā natura. ff. de cōdi. inde. Et an per pactū poſſit renūciari pꝛeſcriptioni. dic per Bart. in. l. j. ff. eodem.
19 ¶†Scꝺo no. in ver. ⁊ ideo quod res mobilis vſucapitur triēnio ⁊ immobilis decēnio inter pꝛeſentes. ⁊. xx. inter abſn̄tes. Et an iſtud tp̄s ſit continuū de momēto ad momētū. dic vt hic in glo. in ver.
20 trienniū. †Jtē qn̄ dicant eſſe pn̄tes pꝛeſcribēs ⁊ ille cōtra quē pꝛeſcribit. dic qꝺ tunc hn̄ ſunt in eadē pꝛouincia vbi pꝛouincia habet dominium ab eodē vt olim habebat ab vno pꝛeſide. Et adeo cum hodie dux ducatus pꝛeſit toti ducatui exiſtentes intra ducatum dicent pꝛeſentes. ſecus in habentib⁹ dominiū a diuerſis: q2 tunc intelligent pꝛeſentes. ſ. in eadē ciuitate exiſtētes. vt in glo. ſingulari. in. l. fi. C. de pꝛeſcrip. lon. tēpo. ¶Jtē not. ex fine. ibi dominia rerū cōiuncta gloſ. per vſucapionē querit dn̄ium. ⁊ aliqn̄ ſola exceptio. de quo dic per gloſſ. in aut. niſi triennale. C. de bonis mater. ⁊ per Dy. in. c. ij. de regu. iur. lib. vj.

a ¶Lc. fi. vbi late vid. per d. Abbatē ⁊. d. Fely. late de hoc ſcribētes ⁊. d. Jo. an. ⁊ Dy. i. d. regula iuris poſſeſſoꝛ.

Nota qualiter pꝛobatur mala fides.

21 **Sed aliquando.** ¶†Liber hõ res religioſa vel ſacra ⁊ ſeruus fugitiuus nõ poſ
ſunt vſucapi.h.d. vſqꝫ ad.§.furtiue.non enim liber homo vſucapi
tur ꝗuis bona fide retineatur etiam centũ annis.vt no.gl.l.fi.C.
de preſcri.lon.tem.que pro libertate.ſecus in aſcriptitijs colonis
qui licet liberi ſint:tñ ſunt aſcripti glebe.i.predio ⁊ ſequunť ipſuʒ
prediũ.l.cũ ſatis.§.cũ aũt.C.de agri.⁊ cenſi.li.xj.Similiter nõ vſu
capitur res ſacra vel religioſa niſi efficiať ꝓphana.vt dicit hic gl.
ſ.ſi capiať ab hoſtibus vt.l.cũ loca.ff.de reli.Silř ſeruus fugitiuꝰ
non vſucapiť qꝛ fugiẽdo a dño facit furtũ ſuiipſius:vt hic in gl.⁊
l.j.C.de ſer.fug.⁊ rei furtiue nõ ꝓcedit vſucapio:vt.j.§.pri.quin
imo nec preſcriptio.xxx.annorũ ꝓcedit in eo:vt dicit hic glo.qꝛ lʒ
ſit in fuga:tñ dñs retinet ciuilẽ poſſeſſionẽ ⁊ per eũ ſibi querit do
nec ab alio cõprehẽdať.l.j.§.ꝑ ſeruũ qui in fuga.ff.de acqui.poſ.⁊
nõ ꝓcedit preſcriptio ẽt.xxx.annorũ nec poſtꝗ dñs depoſuit aĩuʒ
poſſidẽdi qui aĩmus inducit per obliuionẽ vt no.glo.magna in
fi.in.d.l.j.C.de ſer.fugi.

22 **Furtiue.** ¶†Res furtiua vel vi poſſeſſa non põt vſucapi
niſi in ptãte dñi reuertať ⁊ vendẽs rem alienam
ſciẽter cõmittit furtũ:iõ res vt furtiua non poteſt vſucapi.ſecus ſi
vẽdat ignoranter putãs eſſe ſuam iuſto ductus errore:qꝛ tunc nõ
efficitur furtiua:ideo põt vſucapi.h.d.vſqꝫ ad.§.res fiſci. ¶Not.
primo ꝙ res furtiua nõ põt vſucapi nec per ipſum furẽ impedien
te vitio rei furtiue.Et ſic pʒ ꝙ vitiũ reale nocet ẽt ſingulari ſucceſ
ſori ſed vitium perſonale nõ nocet ſingulari ſucceſſori ex cã onero
ſa ſi non vtitur acceſſione dñi ſed hodie requiritur bona fides in
vtroqꝫ.ſ.tradẽte ⁊ recipiẽte:vt in auť.male fidei.C.de preſcri. lon.
tem. ¶Et no.glo.in ver.loga.j.eo.§.qd aũt ad eas.ſed vniuerſali
23 ſucceſſori nocet vt hic in glo.ver.cõpetat.†Et que ſint vitia realia
⁊ que perſonalia ⁊ qualiter noceãt ſingulari ⁊ vniuerſali ſucceſſo
ri.dic vt no.per glo.⁊ doc.in.l.vitia.C.de acqui.poſ.⁊ hoc verũ ꝙ
res furtiua nõ poteſt vſucapi durãte vitio furtiuitatis:ſed eo pur
gato poteſt.⁊ dr purgari ſi res reuertať in poſſeſſionẽ ⁊ poteſtateʒ
dñi:vel quaſi dñi vt tutoris ⁊ curatoris vel alteriꝰ legitimi admi
niſtratoris vt prelati:vt.j.eo.§.aliqñ.ff.eo.l.iij.§.qd aũt.⁊.§.ſi pu
pilli.vel ẽt creditoris pignoris nã qñ res pignorata ſurripiť a dño
cõmittiť furtũ reſpectu iuris pignoris:ideo ius pignoris nõ vſu
capiť:ſed nõ eſt furtiua reſpectu ꝓprietatis ⁊ dominij ⁊ ſic põt vſu
capi ſi vendať alteri ab alio ꝗ a domino.ff.eo.l.ſequitur.§.ſi rem.
24 †Unde no.ꝙ qñqꝫ ſit furtũ ⁊ eſt res furtiua:⁊ cõpetit actio furti:
vt cũ extraneus ſurripit rem meã ⁊ hoc clarũ.Qñqꝫ ſit furtũ ⁊ res
eſt furtiua ſed nõ cõpetit actio furti:vt cũ ſeruꝰ vel filius ſurripit
rẽ dñi vel patris.Qñqꝫ ſit furtũ ⁊ cõpetit actio furti:ſed res nõ eſt
furtiua:vt cũ debitor ſurripit rẽ ſuã quã pignorauerat vt hic notã
ter per glo.in.d.§.ſi rem.Quandoqꝫ autem nõ eſt furtiua res nec
ſit furtum ſed agitur furti vt cum quis perſuaſit ſeruo alicuius vt
ſurriperet rem domini ſui ⁊ ſibi ſuadenti portaret ⁊ ſeruus aſtutꝰ
notificat domino ſecrete qui dñs ſibi concedit vt rem portaret:vt
l.quis ſeruo.C.de fur.⁊ intellige ꝙ res taliter reuertetur vel re vel
ficte.ſ.accipiendo eius eſtimationem.vel ſi res ſit alteri tradita de
voluntate domini.ff.eo.l.ſequitur.§.tunc. Item intellige qd niſi
res furtiua reuertatur in poteſtate domini non vſucapitur longo
tpe.ſ.x.vel.xx.annis:ſed hñ vſucapitur longiſſimo tpe.ſ.xxx.vel.xl.
annis quo tempore omne ius tollitur ⁊ preſcribitur regulariter
per quẽcunqꝫ male fidei poſſeſſorem.l.omnes.⁊.l.ſicut.C.de ꝓſcri.
xxx.vel.xl.annorum.⁊ dic in glo.in verſ.longo tempore.j.eo.§. qd
autem.in ver.longo.⁊ no.glo.in.l.ſi nulla.C.de acqui.poſ.⁊.l.fi.in
fi.C.vnde vi.qd intellige verum de iure ciuili.ſed de iure canoni
co male fidei poſſeſſor nullo tempore preſcribit.vt in.c.ij.de re.iu.
in.vj.⁊.c.fi.extra eo.⁊ qd dictum eſt de re furtiua vt nõ poſſit vſu
capi niſi in poteſtate domini reuertatur.Idem intellige de re vio
lenta ⁊ vi poſſeſſa que equiparatur furtiue.ſ.vt non poſſit vſuca
pi per violentum inuaſorem nec per alium participem niſi in po
teſtate domini vel quaſi taliter reuertatur qd ab eo auferri nõ poſ
ſit.ff.eo.l.ſequitur.§.ſi tu me.⁊.l.non ſolum.§.ſi fundum.⁊ ibi vi
de per Bart.quando dicitur res vi poſſeſſa:ſed ſi res non eſſet vi
poſſeſſa ſed vacans.vt qꝛ expellens per vim non occupat poſſeſſio
nem.⁊ ſic res non eſt affecta vitio violentie poſſet per alium bone
fidei poſſeſſorem preſcribi longo tempore .ſ.x.vel.xx.annorum ẽt
anteꝗ in poteſtate domini reuerteretur:vt.d.§.ſi tu me.⁊.l.nõ ſo
lum.§.ſi dominus.ff.eo.⁊ per ipſum inuaſorem ſpacio.xxx. anno
rum.vt.d.l.fi.in fi.C.vnde vi.⁊ no.per Bar.in.d.§.ſi fundum.Itẽ
intellige de re violenta expulſiua que impedit vſucapionem ⁊ pre
ſcriptionem.ſed violentia compulſiua in qua eſt voluntas licet co
25 acta non impedit:vt.l.ij.C.qd me.cã. ¶†No.hic in.§.vnde ⁊ in re
bus qd vendens ſciẽter rem alienam committit furtum.⁊ ideo cũ
res ſit affecta vitio furtiuitatis non poteſt vſucapi:vt hic.⁊.l. alie
num.⁊.l.ſi ſeruum.C.de fur.⁊.l.j.C.pro emp.⁊ ſimiliter ſcienter do
nans rem alienam committit furtum.l.ij.ff.pro donato.Eſt enim
ſpecies furti de alieno largiri.l.ſi pignore.§.j.ff.de pig.per que iu
ra videtur ꝙ vxor non poteſt eleemoſynam facere de bonis mariti
ſine eius conſenſu ⁊ ſi faciat committit furtum.ſed contrariũ de
clarat Bar.in.l.j.ff.rerum ablatarum.per.l.ſi ſponſus.§. proinde
ff.de dona.inter virum ⁊ vxo.Et adde gloſſ.in.c.quod deo pars.
xxxiij.q.v.⁊ intellige quod vendens rem alienam ſcienter commit
tit furtum quando venditur res mobilis.qꝛ rei immobilis nõ cõ
mittitur furtum.ideo ſi vendatur non impeditur preſcriptio ſi nõ
ſubeſt vitium violentie vel aliud vitium.j.eodem quod autem ad
eas.⁊.l.furtum.§.fundi.cum.l.ſeq.ff.eo.lex ergo que dicit rem alie
nam quem vendere poſſe:vt.l.rem alienam.ff.de contrahen.emp.
procedit in re immobili vel mobili quando non fit furtum vt no.
glo.in.l.rem alienam.⁊ habita diſtinctione an vterqꝫ.ſ.emptor et
venditor ſcit alienam non tenet alienatio.ſecus ſi alter tãtum ſcit
l.ſi emptorem.§.item ſi emptor.de contrahenda.ſecus autem ſi qs
vendat rem alienam mobilem ignoranter ⁊ bona fide errore facti
vt qꝛ reperit eam in hereditate defuncti credens rem eſſe heredita
riam cum eſſet depoſita locata vel conducta defuncto vel etiã er
rore iuris:vt qꝛ fructuarius ancille vendat partum eius:credens
eum eſſe in fructu ⁊ pertinere ad eum ſicut pertinent alij fructus:
vt hic in ver.item ſi is.⁊ ſic patet hic ꝙ error facti nõ nocet ad vſu
capionem:nec error iuris ex parte tradentis ſed recipientis.ſic.ff.
26 eo.l.nunꝗ.⁊ hoc in glo.in ver.committit. ¶†Tertio not.ibi fur
tũ eñ qd furtũ nõ cõmittitur ſine affectu furandi ſcʒ principalř vt
etiam ſecundario vt in eo qui ſurripit ſacculum pecunie cuius nõ
eſt principale propoſitum ſubtrahere ſacculum.ſed eſt in cõſequẽ
tia vt habeat pecuniam.⁊ tamen in ſacculo committit furtum ẽt
l.qui ſaccum.ff.de fur.volũtas enim ⁊ propoſitum diſtinguũt ma
leficia.l.qui in iure.ff.de fur.debet ergo accuſatio vel inquiſitio ſic
formari.ꝙ talis acceſſit ad talem locum aĩo ⁊ intẽtione furandi ⁊
ſubtrahendi talem rem.vt hic ⁊ eius dñium vel quaſi dñium pri
uandi ⁊ in ſuos vſus conuertendi.l.j.in fi.ff.de fur.⁊ eã rem de lo
co ad aliũ aſportauit ⁊ contrectauit contra volũtatẽ dñi vel quaſi
27 l.inter oẽs.§.recte.ff.de fur. ¶†No.hic in.§.qd autem.ꝙ occupãs
poſſeſſionem rei immobilis vacãtẽ ſiue vacuã:qꝛ inter vacantem
⁊ vacuam non eſt differẽtia.vt no.glo.magna in fi.in.l.fi.C.vñ vi.
lʒ ipſe occupãs non poſſit preſcribere propter malã fidẽ veraʒ vel
preſumptam eo qꝛ qd ſuũ nõ eſt ad aliũ pertinere dʒ vt.d.l.fi.C.vñ
vi.tamen ſi alij bone fidei poſſeſſor ex iuſto titulo tradat ille reci
piens preſcribere poterit longo tpe.x.vel.xx.annorum.vt hic ⁊.ff.
eo.poteſt pluribus.cũ.l.ſeq.ſed ipſe occupans preſcribere non poſ
ſet niſi ſpacio.xxx.ann.vt.d.l.fi.⁊ ſic pʒ hoc qd iure iſto mala fides
actoris non nocet ſingulari ſucceſſori.ſed hodie nocet.vt auť.ma
le fidei.C.de preſcrip.lon.temp.⁊ hic in glo.in ver.longa.⁊ ĩpedit
preſcriptionem rei immobilis.idẽ etiam intelligas de occupante
ſcienter poſſeſſionẽ rei immobilis vacãtẽ lʒ ipſe nõ vſucapiat per
malã fidẽ:tñ alius iuſto titulo accipiẽs vſucapiet.vt tʒ Bar.in.d.
l.fi.C.vñ vi.ſecus ſi talis res mobilis nõ eſſet vacãs qꝛ tũc ſcienter
eã vẽdẽs cõmitteret furtũ:vt.ſ.eo.ver.vñ in rebus.in.d.l.fi.C. vñ
28 vi.ver.cũ talis †⁊ que dicatur poſſeſſio vacans vel vacua.dic que a
nemine poſſidetur neqꝫ animo neqꝫ corpore qd euenit propter lõ
gum tempus ſiue obliuionem que cauſatur ex longo tpe vel abſen
tia vel negligentia domini vel dño priuato propter inundationẽ
vel expulſionem:nec tñ expellens apprehendit poſſeſſionẽ vel dño
moriente ſine herede:vel cum herede ante apprehenſam heredita
tem vt hic in tex.⁊ in glo.magna.in.d.l.fin.C.vnde.vi.⁊.l.ij.§.va
cua.ff.de ac.emp.nunquid autem res vacans occupata vel appre
henſa per alium afficiatur hodie vitio reali.ſ.violentie vel furti.ꝑ
d.l.fi.vt ſic non poſſit vſucapi vel preſcribi.gloſſ.hic tenet ꝙ ſic in
verbo longa.Sed contrarium tenet glo.in.d.l.fi.in verbo predo
nem.⁊ illa tenetur.nam poſſeſſio vacans rei mobilis vel immobi
lis non afficietur vitio reali violentie vel furti:ſed afficitur vitio
quaſi violentie.qꝛ vitium eſt perſonale ſicut vitium clandeſtinuʒ:
vt tenet Bar.in.d.l.pomponius.§.cum quis.de acqui.poſſ.teneť
tamen iſte occupans poſſeſſionem vacantem ad eius reſtitutionẽ
cum fructibus tanꝗ predo.in.d.l.fi.ſed non qd res efficiatur vio
lenta niſi antea per dominum fuerat poſſeſſa.ſicut dicimus de re
mobili que antea fuit poſſeſſa per dominum ſed iactata poteſtate
tempeſtatis maris:nam apprehendens eam committit furtum.
l.falſus.§.ſi vacuum.ff.de fur.nam nõ poteſt tunc dici vacaris cuʒ
dominus ciuilem retineat animo:ſecus ſi non fuit antea poſſeſſa
vt res hereditaria cuius non committitur furtum:vt.l. heredita
29 rie.ff.de fur.ſm Bar.in.d.l.fi.C.vnde vi. ¶†Item no.ibi propter
abſentiam vel negligentiam coniuncta glo.in ver.abſentia qd eo
ipſo ꝙ dominus ſtat abſens a re ⁊ negligit accedere ad eam lõgo
tempore inducitur ⁊ preſumitur quedam obliuio per quã domi
nus preſumiť deponere animũ poſſidendi ciuilř ⁊ ſic ex tali obli
uione preſumpta ⁊ inducta curſu longi tpis perdiť etiam ciuilis
poſſeſſio ⁊ res manet vacans.que poſtea poteſt preſcribi.⁊ ideo de
a bes tu preſcribens articulare[a] ꝙ dominus ſtetit longo tempore ꝙ
non acceſſit ad fundum ex quo tpe inducta fuit obliuio ⁊ per talẽ
obliuionem perdidit poſſeſſionem.nã ſolũ ẽt tps centũ annorum
non ſufficit:ſed requiritur longũ tps ad obliuionem.Et dr longũ
tempus arbitrio iudicis.vt in hac glo.notabili.⁊ in gloſſa.l.licet
C.de acqui.poſſeſſ.⁊ per Ange.de peruſi.in.l.furtum.§. fundi.ff.
de acqui.

a ¶Articulare.ſi vis materiã preſcriptionũ ⁊ earum interruptionẽ recurre ad.d. pe. de ſer.in tit. de forma rñſionis rei cõuẽti in gl.ꝓſcriptiõe Et largiſſime i tractatu dñi de vbaldis d peruſio.

de acqui.poſſ.vbi eſt ſimilis glo.Jo.de plate.
30 **Res fiſci noſtri.** ¶†Res fiſci non vſucapiūtur lōgo tēpore.ſ.mobilis triennio.
⁊ īmobilis decennio vel vicēnio.ſecus in re vacāti nondū fiſco nū
31 ciata.h.d.¶†Et no.hic bonā glo.in ver.pōt.⁊ ꝯclude qualr̄ res
fiſci vſucapiant̄ ⁊ preſcribant̄:qꝛ res in patrimoniū fiſci incorpo
rate vſucapiunt̄.xxx.an.l.oēs.C.de preſcri.xxx.vel.xl.an. Fallit in
quatuor caſibus.l.vl.C.de ſa.ſan.ec.ſ.in hereditate legato vendi
to vel donato:vbi requiruntur centum anni.Item fallit in.l.pe.
⁊ fi.C.de fun.patrimo.li.xj.vbi quis preſcribit fundū patrimonia
lē vel tēplarē ex quo ſoluitur vectigal ſpacio.xl.an.de quo dic per
Bar.in.d.l.fi.ſed res nō incorporate in fiſcū ſed ſibi delate ꝓpter
vectigal nō ſolutū preſcribunt̄ quinquēnio.l.ij.C.de vectigal.Et ſi
ſunt delate alia cā tunc ſi ſunt nūciate fiſco preſcribunt̄ quadrien
nio.l.inter quatuor.de diuer.⁊ tem.preſcri.⁊.l.j.§.diuus.ff.de iu
re fiſci.ſed ſi nō ſunt nūciate preſcribunt̄ ſpacio.x.vel.xx.annoꝝ cū
titulo.l.quamuis.ff.de vſucap.⁊ ſine titulo.xxx.annis.l.in omni
32 bus.ff.de diuer.⁊ tempori.preſcriptio.⁊ dic vt ibi per Barto.†In
rebus patrimonialibus principis ꝯclude ꝙ nō vſucapiunt̄ longo
tpe.x.vel.xx.annis.dic vt.l.j.⁊.ij.C.ne rei dn̄ice vel templaris.ſꝫ vſu
capiunt̄ ſpacio.xl.anno.per.l.oēs.C.de preſcri.xxx.ann.qd̄ tenuit
Ja.bu.in.d.l.C.ne rei dominice ⁊ ibi etiam tenuit dn̄s Ang.Sed
contra ea que princeps reſeruauit ſibi in ſignum vniuerſalis dn̄ij
nō preſcribitur vllo tpe vt contra publicas functiones:vt.l.cōpe
tit.C.de preſcrip.xxx.anno.ſed neqꝫ cōtra reſeruata eccleſie roma
ne:vt no.glo.in ver.nō obſtāte.⁊.c.j.de clerico egrotāte.li.vj.Sed
contra alias res publicas principis non videtur ꝙ currat preſcri
ptio hodie niſi cētū annis ſicut nec ꝯ eccleſiā romanā.l.fi.C.de ſa
croſan.ec.qꝛ quo priuilegio gaudet eccleſia romana in p̄ſcriptio
ne gaudet etiam imperium.vt tenet glo.que incipit differunt eīn
in aut.de non alie.§.vt aūt.col.ij.⁊ per dn̄m Ang.in.d.l.ſi in rem
33 C.de preſcrip.xxx.an.†In rebus ciuitatis conclude ꝙ requirūtur
centum anni.d.l.fi.C.de ſac.ſan.ec.⁊ aut.quas actiones.⁊ ibi glo.
⁊ idem tenent ibi doct.In rebus publicis aliarum ciuitatum q̄
rome ⁊ in rebus publicis alicuius imperij:qꝛ reſpublica ⁊ eccleſia
equiparantur:vt.d.l.fi.⁊.l.reſpublica.C.qui.ex cau.ma.licet gl.vi
deatur tenere ꝙ res municipij ⁊ ville vſucapiuntur longo tpe.ſ.x.
vel.xx.annorum in.l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.de dam.infec.
34 †In rebus eccleſie conclude quod preſcribuntur hodie ſpacio.xl.
anno.niſi contra priuatum preſcribentur.xxx.vel.x.annis.ſed con
tra eccleſiam romanam preſcribitur ſolum ſpacio centum annoꝝ
⁊ hoc in rebus immobilibus ſed vſucapio triennalis in rebus mo
bilibus vel quadriennalis quando fiſcus venderet rem eccleſie vt
ſuam durat contra eccleſiam nec reſtituitur eccleſia contra talem
vſucapionem:vt.d.aut.quas actiones.⁊ dic vt ibi per glo.⁊ doct.
licet autem contra eccleſiam non preſcribatur minori tempore.xl.
annorum contra dominum rei immobilis:tamen ad excludendā
publicianam competentem eccleſie pro re aliena quam emerat bo
na fide ſufficit curſus temporis:quod ſufficit contra priuatum.et
35 no.ſin.Bar.in.d.§.ſi de vectigalibus.†Item adde quod ſi prela
tus vendidit rem eccleſie contra iuris ſolennitatem bonefidei em
ptori certe toto tempore vite illius prelati non incipit emptor pre
ſcribere contra eccleſiam:ſed incipiet tempore ſucceſſoris.ita no.
dicit Bal.in.l.qui fundum.§.ſi tutor.ff.pro empto.In vſu autem
publicarum rerum vt itinerum eundi ad palatium publicum vel
ad eccleſiam vel per viam publicam:puta ad ſanctum Jacobum
nullo tempore preſcribitur quia eſt quedam facultas inducta gra
tia publice vtilitatis contra quam non preſcribitur etiam cētum
36 annis:vt dicit glo.in.l.publicam viam.ff.de publ.via.†In rebus
pupilli conclude quod non vſucapiūtur donec durat pupillaris
etas:vt.l.bone fidei.ff.de acquiren.re.domi.niſi vſucapio incepiſ
ſet a maiore quia tunc continuatur contra pupillum licet poſſit
reſtitui.l.emilius.⁊.l.etiam ei.ff.de minori.⁊ dic vt ibi per Bart.
Fallit in preſcriptione longiſſimi temporis que licet inceperit a
maiore dormit toto tempore pupillaris etatis.l.ſicut.C.de preſcr.
xxx.annorum.Sed pupillus vendens rem alienam bene preſtat
cauſam vſucapiendi.l.ij.§.ſi a pupillo.ff.pro empto.dic vt ibi no.
per docto.quando res pupilli vel adulti poſſit vendi ⁊ alienari ⁊
37 in.l.lex que tutoris.C.de adminiſtratione tutorum.†In rebus ad
uentitijs filij in quibus pater habet vſumfructum conclude quod
non currit preſcriptio quandiu eſt in poteſtate patris:quia cum
adminiſtratio ſpectat ad patrem.l.cum non ſolum.§.vbi autem.
C.de bo.que lib.filio non valenti agere uon currit preſcriptio.l.fi.
C.de anna.exce.⁊.l.ſena.cōſulto.ff.de offi.preſi. Sed poſtq̄ eſt ſui
iuris tunc pro re aduentitia alienata a patre incipit currere pre
ſcrip.xxx.annorum contra filium.l.j.in fi.C.de bo.mater.⁊ hic in
gloſſ.ſed ſi filius poſſet agere quia pater remiſit vſumfructum et
ſic filius haberet adminiſtrationem tunc in talibus aduentitijs
currit preſcriptio contra filium ſicut in caſtrenſibus vel quaſi.lege
recte.in fine.ff.ex quibus cauſis maiores.Item licet nō currat pre
ſcriptio contra filium agere non valentem:tamen cōtra vſumfru
ctum ⁊ commoditatē patris poſſet preſcribi arg.eius qd̄ no.in.l.
male agitur.de preſcriptio.xxx.annoꝝ.vbi colonus preſcribit pen
ſionem:licet nō rem conductā. Similiter res data preſidi vel alij
rectori alicuꝰ loci cōtra.l.iul.repetū.ſcꝫ vt faceret aliquid maius
vel minus in ſuo officio q̄ā deberet.vt.l.iiij.ff.ad.l.iuliā repetū.
non pōt vſucapi.vt.l.penul.eo.ti.⁊ eſt ratio:qꝛ hoc eſt vitium reale
qd̄ afficit rem vt nō poſſit vſucapi.vt no.glo.in.l.iſta.C.de acquir.
38 poſſeſ.†Pro iure dotali conclude qd̄ res dotalis non poteſt vſuca
pi vllo tempore niſi fuiſſet vſucapio inchoata antequā eſſet dota
lis.l.ſi fundum.ff.de re dotali.Eſt enim prohibita vēditio rei do
talis in preiudicium mulierū licet teneat in preiudiciū vendētis.
vt not.in.l.cū vir.ff.de vſucap.⁊.l.vbi lex.ff.de fideiuſſoribus. ideo
non poteſt vſucapi in preiudicium mulierum.l.alienationis ver
bo.ff.de verbo.ſignifi.
Nouiſſime. ¶Res vitioſa non pōt vſucapi. Item ti
tulus putatiuus impedit vſucapionē.h.
39 d.¶†No.j.ꝙ res affecta vitio reali vt furti vel violētie nō pōt vſu
capi:vt hic.⁊.ſ.eo.§.furtiue.vbi dixi.¶Et not.hic glo.in ver. qd̄
poſſeſſio precaria clandeſtina ⁊ litigioſa non eſt affecta vitio reali
ideo nō impedit̄ res preſcribi a bonefidei poſſeſſore iure iſto.Sed
hodie vitia p̄ſonalia ⁊ mala fides vēditoris vel alia actoris nocēt
emptori ⁊ alteri ſucceſſori.vt in aut.malefidei.C.de preſcrip.lō.tēp.
⁊ q̄ ſint vitia realia pſonalia dic ꝑ glo.in.l.vitia.C.de acq.poſ.⁊ per
Bar.in.l.pōponiꝰ.§.cū qs.ff.de acq.poſ.tetigi.ſ.in prin. ¶Scdo
no.in ver.ꝙ error falſe cauſe ſiue titulꝰ putatiuꝰ iuſto errore inter
ueniēte ⁊ in vēditiōe reqrit̄ iuſtiſſimꝰ.de quo ꝑ Bar.in.l.celſus.ff.
de vſuca.⁊ dixi.ſ.in prin.ti.⁊ not.hic glo.in ver.ꝙ ſolus titulꝰ pro
ſuo nō eſt ſufficiēs ad vſucapionē niſi adſit aliꝰ titulꝰ ſpālis puta
ꝓ emptore ꝓ donato vel legato vel hr̄et vl̄ dote ⁊ ſil̄es.lꝫ glo.ꝓbet
ꝙ tenuit ⁊ poſſedit talē fundū ꝑ tp̄s.x.annoꝝ ꝓ ſuo ⁊ tāq̄ ſuū bo
na fide ⁊ fructꝰ collegit:nō ꝓpea eſt ꝓbata vſucapio ſiue p̄ſcriptio
ex quo nō ꝓbat̄ aliqs ſpālis verus vel putatiuꝰ iuſto errore cui ad
hereat iſte titulus gn̄alis ꝓ ſuo.vt not.ff.pro ſocio.l.j.per Bar.
40 **Diutina poſſeſſio.** ¶†Heres vtitur acceſſione defuncti in vſucapione com
plenda.Et ſimiliter emptor vtitur acceſſione venditoris.h.d.vſqꝫ
ad.§.edicto.concordat.ff.pro emptore.l.ij.§.ſi eam rem.cū.§.ſeq.
Si ergo defunctus bona fide ⁊ iuſto titulo poſſedit rem.ix.annis
heres dictam poſſeſſionē cōtinuando etiā mala fide per annū per
ficit preſcriptionē.ſecus ſi defunctus poſſedit mala fide. nam non
attenditur bona fides vel mala heredis:ſed teſtatoris penes quē
fuit poſſeſſio.ſecus ſi poſſeſſio nō fuit penes defunctum:ſed defun
ctus emit ⁊ poſſeſſio tradita fuit heredi:quia tunc nocet ſua mala
fides.ff.e.l.heres eius.¶Secundo not.in verbo inter venditorē:
quia ſicut tempora autoris coniunguntur cum tempore vl̄is ſuc
ceſſoris ſcilicet heredis ⁊ bonorū poſſeſſoris ad vſucapionem cō
41 plendam ita coniungunt̄ cū tempore ſingularis ſucceſſoris.† Eſt
tn̄ differētia inter ſingularē ſucceſſorē ⁊ vniuerſalē.vt dicit hic glo.
in ver.tempora.⁊ in.d.§.ſi eam rem.quia in autore ⁊ ſucceſſore ſin
gulari debet eſſe bona fides: ſed in ſucceſſore vl̄i non exigit̄ bona
fides defuncti ⁊ eſt ratio:quia etiā ſi nullus eſſet heres hereditas
que repreſentat perſonā defuncti complet vſucapionem.qd̄ ſecus.
eſt in re ſingulari ⁊ hec coniunctio temporis habet locum non ſo
lum in herede immediato:ſed etiam mediato.vt.d.§.ſi rem.Item
habet locum in ſucceſſore omniū bonoꝝ ex teſtamēto ⁊ etiā ex con
tractu vt in emptore hereditatis.l.ij.§.eius bona.ff.pro emptore
ſic etiam mala fides ſerui nocet non bone fidei.⁊ per ꝯñs mala fi
des arrogati ⁊ etiā monachi ſiue profeſſi nocet arrogatori ⁊ mo
a naſterio [a].d.l.ij.⁊.ſi ſeruus.ver.ſi quod.ff.pro emp.
42 **Edicto diui.** ¶†Emens a fiſco vendente rem alienā pro emptore vt ſuam vel a procuratore
ceſaris vendente rem patrimonialē ceſaris vel auguſte: ſtatim eſt
ſecurus.ſed cōtra fiſcū habet dn̄s rei regreſſum ad preciū.ſ. quin
quennium.h.d.vſqꝫ ad fi.titu.concor.l.omnes.⁊ lege bene a zeno
ne.C.de quadri.preſcript.⁊ ſic patet hic quod fiſcus eſt priuilegia
43 tus in duobus.†Primo vt vltra quadriennium non teneatur ad
precium domino rei niſi ſit minor vel alius qui poſſit reſtitui vt
agat ad precium contra fiſcum citra quadriennium lege neqꝫ.C.de
44 reſtitu.mino.† Secundo eſt priuilegiatus:quia vbi priuatus nō
poteſt vendere rem alienam in preiudicium domini quin domi
nus vendicet eam ab emptore.vt nota.in.l.rem alienam.ff.de con
trahen.emptio.Emens a fiſco ſtatim eſt dominus ſeruus: nec po
teſt conueniri ad rem:ſed dominus rei aget vtili rei vendicatione
vel conditiane ex.l.contra fiſcum ad precium.vt hic in gloſſ.in ver
bo actiones.⁊ in gloſſ.in verſi.in rem in lege fina.C. de quadrien.
45 preſcript.¶†Et nota quod fiſcus [b] poteſt vendere rem alienam
b duobus modis.vt not.hic in glo.in ver.emerit.⁊ plenius per glo.
in.l.fi.C. ſi aduer.fiſ.cum primo modo vendit aliqū bona fide rem
alienā vt ſuam quo caſu emptor ſtatim eſt ſecurus:⁊ fiſcus preſcri
bit per quadrienniū actionem ad pretium que poteſt contra eum
interpretari:niſi ille cuius res eſt vendita ſit minor vel alias reſti
tutionem habēs.vt.§.dixi.⁊ loquitur hic.⁊.l.pe.⁊ fi.§. de quadri.
46 preſcript.†Secūdo modo vendit fiſcus rem alienam vt alienam

a ¶Monaſterio. Idē tenet hic Henri.her. quaſi per eadē verba.

b ¶Fiſcus. Qꝛ multa ſunt fiſci priuilegia reſtat videre an fiſcꝰ habeat̄ loco filij. ſi viuētibus parentibus ſi filius fuerit bānitus ⁊ bona eiꝰ cōfiſcata ⁊ poſtea ab īteſtato moriatur.an veniant in gradu ſequētes: vel alij veniētes ab īteſtato vel alij voluntatē parentū expreſſam habētes fiſco excluſo. de hoc vide Pau.de ca.in cōſi.ccxiij. in antiqs ⁊ vide caute: qꝛ ē pulchrū conſilium.

puta propter tributa non ſoluta: tunc ſimiliter ſtatim tenet vẽditio ſiue res ſit maioris ſiue minoris dummodo tria interueniant ſcilicet qđ ſubſit debitum. Sc̃do qđ ſit ceſſatum in ſolutione per biennium: vt tenet hic glo. ⁊ l. j. C. ſi propter publicas penſi. Tertio quod ſit facta venditio cum ſolennitatibus requiſitis. ſ. ꝙ ſit facta licitatio ⁊ plus offerenti detur ⁊ decretum iudicis: vt not. gloſſ. in. l. ſi quos. de reſcind. venditio. Et ſi eſt res minoris vltra decretum iudicis requiritur etiam autoritas tutoris: vt. l. finali. in fine. C. ſi propter publi. penſi. Et adde gloſſ. in. l. ſi tempora. C. de fide inſtrumento. ⁊ iure haſte fiſca. libro. x. ⁊ per Barto. in. l. licitatio. ff. de publica. ¶ Ultimo no. ex verſic. noſtra autem quod imperatrix habet eadẽ priuilegia que ⁊ imperator: vt. l. princeps ff. de leg. non tamen omnia: vt dicit gloſſ. in. l. qđ principi. cum. l. ſeq. ff. de lega. ij.

¶ De donationibus. Rubrica.

1 ¶ Donatio cauſa mortis que ſit ⁊ quot modis fiat.
2 Donatio cauſa mortis reuocatur tribus modis.
3 Donatio cauſa mortis in omnibus fiere aſſimilatur legatis.
4 Donatio cauſa mortis non eſt codicillus nec teſtamentum.
5 Donatio facta in articulo mortis non dicitur cauſa mortis niſi hoc ipſum exprimatur.
6 Donatum cauſa mortis qua actione petatur.
7 Poete ⁊ Medici poſſunt in iure allegari.
8 Donatio inter viuos que ſit.
9 Donatio noſtris temporibus perficitur conſenſu nudo.
10 Donatio inter viuos que debeat inſinuari.
11 Inſinuatio in quibus requiratur donationibus. ⁊ nu. ſeq.
15 Donatio inter viuos ob ingratitudinem reuocatur.
16 Donatio facta vxori in recompenſationem dotis que ſit.
17 Donatio propter nuptias conditionalis eſt.
18 Donationum inter viuos triplex ſpecies.
19 Dos ⁊ donatio propter nuptias equiparantur.
20 Uxor tantum de donatione propter nuptias lucratur quantum vir de dote.
21 Donatio propter nuptias qua actione conſtitui petatur.
22 Nomina debent conuenire rebus.
23 Uendere rem ſuam quando quis compellatur.

a ¶ Ad mortẽ. An ãt donatio cã mortꝭ facta īter vi. ⁊ vxo. cũ pacto de nõ reuocãdo ipſa ⁊ iuro firmata an valeat. Itẽ an et qñ donatiõi requirit̃ traditio. vid pau. de ca. ꝯſi. lxxvj. in antiqs

b ¶ Itẽ adde no. ſingulare dictũ ⁊ tñ vẽ ꝯtrariũq; nemo p̃ſumit̃ iactare ſuũ: ⁊ donatio īter viuos nõ p̃t reuocari ſꝫ hñ donatio cauſa mor. ſed tenẽ opi. glo. ⁊ Joã. de pla.

c ¶ Rẽ tradere. Qualr̃ ãt formet̃ libellus ꝯ donatorẽ. vide p. d. Pet. de fer. in tit. forma libelli p donato.

d ¶ In gl. Et p do. Pe. de fer. in tit. de forma li. pro donatiõe in gl. ſolẽniter. vbi vide multas vtiles q̃ſtiões ad materiá iſinuátionis pertinentes.

St autem aliud genus.

¶ Supra tractauit de acquiſitione rei per vſucapionẽ: hic tractat de acquiſitiõe per donationẽ. Et diuiditur in quatuor partes. Prima tractat de donatione cã mor. Sc̃da ibi: alie aũt. tractat de donatione inter viuos. Tertia ibi: eſt ⁊ aliud. tractat de donatione ante nup. Quarta ibi: erat olim. decidit ſpecialẽ cauſam donationis libertatis facte ſeruo. vſq; ad fin. Et prima pars hoc dicit. Donatio cauſa mortis eſt q̃ fit cogitatione mortis. Et tribus modis reuocatur ⁊ quaſi per omnia equiparatur legatis. h. dicit.
1 vſq; ad. §. alie aũt. ¶ † No. j. ꝙ donatio cã mortis fit trib⁹ modis primo qñ quis donat ſola mortis cogitatione nullo inſtãti alio periculo. Sc̃do qñ donat metu inſtãtis periculi vt res fiat ſtatim accipiẽtis ſed reuocatur ceſſante periculo. Tertio qñ quis donat metu inſtãtis periculi non vt ſtatim fiat res accipiẽtis: ſed demũ
2 morte ſecuta: vt. ff. eod. l. ij. ¶ † Sc̃do no. ꝙ iſta donatio cã mor. reuocabitur tribus modis. Primo ſi donãs reconualeſcit ab infirmitate ⁊ periculo mortis cuius cã donauit. Sc̃do ſi donãtẽ peniteat. eſt enim in tali donatione locus penitẽtie ſicut in legatis: q̃
a ambulatoria eſt vltima volũtas vſq; ad mortẽ[a] vt dicit hic glo. in ver. penituiſſet. Tertio reuocatur ſi donatarius premoriat̃ donatori. vt hic. ⁊ l. non oẽs. ff. ſi cer. pe. ⁊ l. ⁊ cuius cã donatũ eſt vt no.
3 l. qui precio. ff. eo. in fi. ¶ † Tertio no. in ver. hec mortis. qđ donatio cã mortis habet inſtar ⁊ vicẽ legatorum: ⁊ equiparatur quaſi per oĩa legatis: vt hic. ⁊ l. marcellus. §. paul⁹. ⁊ l. ⁊ ſi debitor. ff. eo. Et iđ in ea requirunt̃ quinq; teſtes ſicut in legatis: vt. C. eo. l. fi. fallit in multis caſibus notatis hoc in gl. in ver. fere in quib⁹ diſcre-
4 pat a legatis. † Et lꝫ hec donatio cauſa mortis hꝫ quaſi oẽs effectus vltime volũtatis. vt dicit tex. in. l. fi. C. eod. non tñ dicitur codicillus neq; teſtm̃: ſed dicitur vltima volũtas que confirmat̃ morte donatoris. vt dicit glo. in. l. tam is. §. filius. ff. eo. Et de donatione cauſa moris que fit a filiofa. patre conſentiẽte. dic plene p Bar. in. d. §. filius. ⁊ dicam. j. quibus non lꝫ facere teſtamentũ. in princ.
5 ¶ † Itẽ adde[b] ꝙ in dubio quantumcũq; exiſtẽs in mortis articulo
b donet: ſi tñ in donatione non eſt dictũ ꝙ mortis cauſa donetur intelligitur donatio inter viuos. ⁊ ſic non poterit per penitentiam reuocari: nec hꝫ locum falcidia reuocatio. ⁊ falcidia hꝫ locũ in donatione cauſa mortis. ⁊ dꝫ talis donatio infirmari ſi ſit vltra legitimum modũ. ⁊ hoc niſi appareat per aliquas coniecturas de mẽte donantis volẽtis donare cauſa mortis: vt no. glo. in. l. ſeia. §. fi.
6 ff. eo. ⁊ hic in glo. in ver. humanitus. † Itẽ qua actione petatur donatum cauſa mor. dic per Bar. in. l. j. ff. eo. vbi etiam dicit ꝙ fit tribus modis. ſ. ſtipulatione: ⁊ traditione olim ⁊ hodie ẽt nudo pacto ſicut donatio inter viuos ⁊ ſapit naturam cõtractus: q̃ debet fieri per pactum: ſtipulationem: vel traditionem. Et requirit penitentiam partis. alias ſi fiat abſenti petitur tanq̃ fideicõmiſſum actione ex teſtõ ⁊ obligatio donans donatario: lꝫ non irreuocabi-
7 liter: q̃ reuocatur tribus modis vt. ſ. dictum eſt. ¶ † Quarto not. in ver. ⁊ in ſumma. apud Homerũ qđ in iure poſſunt allegari autoritates poetarum: vt hic ⁊ l. intãtum. in fi. ff. de re. diui. ⁊ autoritates medicorum vt hypochratis: vt. l. vij. menſe. ff. de ſtatu ho. et talibus autoritatibus creditur in arte ſua. ſed ad deciſionem cauſarum tales autoritates non ſunt neceſſarie: ſed probabiles. ideo eis non ſtatur niſi quantum validiſſima ratione nituntur: vt dicta. lege intantum. in fine. et. l. ſequentis. ⁊ ibi notat. ff. de rerum diuiſione.

8 **Alie autem.** ¶ † Hic tractat de ſimplici donatiõe inter viuos: ⁊. h. d. donatio inter viuos eſt que fit ob meram liberalitatem donantis ſine vlla cogitatiõe mortis perficitur etiam nudo cõſenſu donatoris in ſcriptis ⁊ ſine ſcriptis. ⁊ hec donatio debet inſinuari ſi tranſcendat ſummã quingẽtorum aureorum exceptis quibuſdam caſibus in quibus non eſt neceſſaria inſinuatio: ⁊ hec donatio reuocatur propter ingratitudinem donatarij. h. d. vſq; ad. §. eſt aliud. ¶ No. j. ex prin. ꝙ donatio inter viuos fit ob meram liberalitatem donantis. Unde ſc̃m odo. donatio eſt quedam mera liberalitas a donante in accipientem collata: que ſtipulatione: traditione: ⁊ pollicitatione virtutẽ
9 recipit ⁊ effectum. ¶ † Not. ij. qđ olim non perficiebatur donatio niſi interueniret ſtipulatio vel traditio: ſed hodie perficitur nudo conſenſu mediante legis diſpoſitione: vt hic ⁊. l. ſi quis argentum. §. pe. C. eo. ⁊ idem etiam tenet gl. in donatione cauſa mortis que perficitur hodie ſolo conſenſu in. l. cum pater. §. nemo. ff. de le. ij. ⁊ per bar. in. l. j. ff. de dona. cauſa mor. Fallit autem in obligato rationibus fiſci cuius donationem prius alteri factã fiſcus reuocat propter ſibi debitum niſi interuenerit traditio. l. j. ⁊ ibi no. C. de iure fiſci. li. x. Et hoc. ſ. qđ donatio perficiatur ſolo conſenſu ſine ſtipulatione. limitat Bart. in. l. iuris gen. §. ſed cum natura. ff. de pac. eſſe verum qñ donatur res vel pecunia: ſed vbi donatio cõtinet factum tunc non corrigũtur iura antiqua. per. d. l. ſi quis argentum. §. pe. ſ. qđ perficiatur ſolo conſenſu imo tunc requirit̃ ſtipulatio vel traditio ſicut olim. Item adde qđ donatio que fit in certam perſonam requirit preſentiam vtriuſq; ſcilicet donatoris ⁊ donatarij. ſecus in ea que fit in incertam perſonam non habẽdo rem pro derelicto: vt. ſ. de re. diui. §. hoc amplius ⁊. l. qđ ſeruus. ff. de ſtip. ſeruorum. ⁊ ibi per Bar. An autem donator poſſit preciſe
c compelli rem tradere[c] ⁊ an teneatur de euictione. dic vt. hic in gl.
10 in ver. venditionis. ¶ † Tertio no. in ver. cum retro. qđ ſimiliter donatio inter viuos excedens ſummam quingentorum aureorū debet inſinuari. i. in actis in ſcriptis redigi coram publicis perſonis vt hic in glo. in ver. inſinuatione ſi tamen fiat in preſentia iudicis in iudicio dicitur ſatis inſinuari abſq; alia interpoſitiõe decreti: vt. l. fi. C. de prediis curia. lib. xj. Item poſt factam donationẽ poteſt fieri inſinuatio. l. fi. §. pe. C. de dona. ante nup. Quid autem ſi fiat donatio alicui mediante ceſſione. ſ. cedendo iura alteri contra talem debitorem vltra quingentos aureos an in tali donatione requiratur citatio debitoris tꝫ Bal. ꝙ non per. l. iij. §. due cauſe. ff. de carb. edi. melius per glo. no. in. l. iij. §. ſi cauſa cognita. ff. de bo. poſſ. ⁊ per bald. in aut. eo decurſum. C. de donatio. ante nupt.
11 † Item an liberatione facta alicui vltra quingentos aureos requiratur inſinuatio: dic ꝙ ſic ar. l. nenſenius. §. fi. ff. ad. l. falc. ⁊ ibi hoc
12 tenet do. Ange. † Item quid ſi donatur alicui vltra quingẽtos aureos: ſed qđ vltra eſt rogat̃ alteri reſtituere an talis donatio egeat inſinuatione: dic ꝙ non ar. l. ſi ſpecialiter. §. quidem. ff. de condi. et
13 demon. † Item quid ſi donatur alicui vltra quingentos aureos ſꝫ detractis gabellis ⁊ expenſis proxenetarum ⁊ ſcripturarũ remanent ſolum quingenti vel pauciores: an talis donatio egeat inſi-
14 nuatione. dic ꝙ non ar. l. quoties. ff. ad. l. fal. ⁊ ibi per bar. † Item an donatio facta per ſolutionem indebiti ſciẽter factam egeat inſinuatione. dic per bar. in. l. j. ff. eo. ⁊ de materia inſinuationis donationis dic plene per bar. in. l. modeſtinus. ff. eo. Caſus autem in
d quibus in donatione nõ requiritur inſinuatio. vide hoc in gl.[d] in
15 ver. iuuenit. ¶ † Quarto no. in ver. ſciendum. ꝙ donatio inter viuos p ingratitudinem donatarij reuocatur: ⁊ aliis etiam modis. vt hic in glo. in ver. ex cauſis. ⁊ l. fi. C. de reuo. dona. ⁊ per glo. in. c. propter extra. e. Unde verſus. Quinq; modis perdo que mihi donata fuere. Infero ſi damnum grauiter donantis inere. Et ſi per me ſit atrox hic iniuria facta. Et ſua perſona manuali vulnere facta. Qñ ſue vite crudeliter inſidiabor. Ingratis dono confeſtim iure priuabor. Ingratũ factũ dic me cũ fregero pactũ. Reuocatur in donatione facta a carẽte libero propter ſuperueniẽtiã liberorũ vt. l. ſi vnq̃. C. de reuo. dona. de cuius. l. materia dic per Bar. in. l. titia. §. imperator. ff. de leg. ij.

16 **Eſt et aliud genus.** ¶ † Donatio que fit a marito vxori in recompenſationem

tionem dotis olim vocabatur donatio ante nup. qꝛ ſolū ante nu
ptias fieri poterat ⁊ nõ poſt: ſed hodie ſicut dos ante matrimo-
nium ⁊ in matrimonio ⁊ poſt matrimoniū põt cõſtitui ⁊ cõſtitu
ta augeri ita ad eiꝰ dotis ſimilitudinē põt iſta donatio fieri. ⁊ ſi-
cut eſt mutata cõſtitutio ⁊ augmentū ita ⁊ eiꝰ nomen mutatū eſt
vt nõ vocet ante nuptias ſed ꝓpter nuptias. h.d. vſqꝫ ad. §. erat
17 olim. ¶ † No. j. ex prin. ibi ⁊ tacitā in ſe cõditionē habet qͦ quan-
do donatio ꝓpter nuptias fit ante matrimoniū hꝫ in ſe tacitā cõ
ditionē vt ita demū teneat ſi matrimoniū ſequat: alš reuocet. Et
idem etiā in ſpõſalitia largitate quā fecit ſponſus ſpõſe. de qua in
l. veterum. C. de dona. ante nup. ⁊ hoc in glo. in verbo exequant. in
18 fi. † Unde dic qͦ triplex eſt ſpecies donationum inter viuos. nam
quedam eſt ſimplex ⁊ ob meram liberalitatem factam nõ ob cau-
ſam. ⁊ hoc cõſtat ⁊ iſta non reuocatur licet matrimonium non ſe
quatur: vt. s. §. proxi. Quedam non eſt ſimplex ſed propter ſpem
futuri matrimonij. ⁊ hoc etiam cõſtat ⁊ tunc habet locum diſtin-
ctio. d. l. cum veterum. qꝛ reperitur niſi ſtet per donatorem: vel niſi
interueniat oſculum: qꝛ tūc qñ interuenit oſculū ſi ſponſus dona-
uit ſponſe ⁊ ſtat per eum quin matrimonium ſequatur nil repe-
tit ſi ſtat per caſum dimidietas eſt ſponſe: alia medietas reuerti-
tur ad heredes ſponſi: ſi autem ſponſa donauit totum repetit. vt
d. l. cum veterum. cum. l. ſe. Quedam aūt eſt donatio de qua dubi
tatur vtrum ꝓpter ſpē futuri matrimonij vel nõ: tūc ſi precedunt
ſponſalia de futuro talē donationē preſumimus factā cauſa ma-
trimonij. ſecus ſi nõ precedūt ſponſalia ſcđm Bal. in. d. l. cū veter.
19 ¶ † Secūdo no. in ver. ſed primus. ibi: cū augeri dotes. ⁊ in ver.
ſed ⁊ nos. ibi quemadmodum dotes. qͦ dos ⁊ donatio propter
nuptias equiparantur: vt ſunt equales ⁊ ambulant paribus paſ
ſibus vt. C. de dona. ante nup. l. fi. ⁊ conſtituēdi ⁊ augendi modo
⁊ tempore quantitate ⁊ quotitate ⁊ in pactis lucrorum ⁊ in reſti-
tutione ⁊ dominio quia ſi dos eſt cõſtituta: ſimiliter neceſſe eſt cõ-
ſtitui donationem. in aut. ſed iam neceſſe. C. de do. ante nup. Dū
tamen tale augmentum tamen fiat in re immobili: qꝛ ſi fieret in re
mobili vel in pecunia tunc in tali augmēto mulier non vteret ali-
quo priuilegio cõtra creditores mariti: qꝛ eſt preſumptio iuris et
de iure qͦ tale augmentum ſit factum in fraudē creditorū contra
quam preſumptionem non admittit probatio in cõtrarium niſi
per cõfeſſionē aduerſarij. vt no. gl. ſing. in aut. de equalitate dotiū
§. illud. coll. vij. de quo dic plene per Bar. in. d. aut. ſed iā neceſſe.
Et ſic ſicut dos põt cõſtitui ⁊ augeri ante ⁊ poſt matrimoniū ⁊ ī
ipſo matrimonio: ita ⁊ donatio ꝑꝑ nuptias: vt hic. ⁊ l. fi. C. de do.
ante nup. Et ſic patet ꝙ cõſtāte matrimonio nõ tenet donatio ſim
plex inter virum ⁊ vxorē: ⁊ põt etiā conſtitui dos vxori a viro ma-
xime quando vir eſſet ruſticꝰ ⁊ diues: ⁊ vxor nobilis ⁊ pauper. vt
not. glo. in. l. ſi voluntate. C. de do. promiſ. ⁊ per Bald. in. l. j. C. de
20 do. ante nup. † Et quantaꝫ ⁊ quotā partē debet vir lucrari de do
te debet etiā lucrari vxor de dona. ꝓpter nup. vt in aut. equalitas
cum aut. ſequen. ⁊ de pactis cõuentis. Et ſicut vir eſt dñs dotis ita
⁊ vxor domina donationis ⁊ ſicut ſoluto matrimonio dos reddi
tur vxori ⁊ donatio viro vt hic in glo. in ver. exequatur. Ad queꝫ
autem effectum fuerit ſtatutuꝫ. per. l. vt vir cogatur vxori donare
propter nuptias tm̄ de bonis ſuis quantū habuit in dotē: cū ſine
tali donatiõe vxor habeat omnia bona viri obligata ſeu hypothe
cata. l. aſſiduis. C. qui po. in pig. ha. Itē quis ſit dominꝰ iſtius do
nationis an vxor ad quā ſpectant fructus talis donationis ⁊ an
maritus an vxor ad quem ſpectet fructus talis donationis. et an
vxor poſſit conſentire viro eam alienando: ⁊ an poſſit renunciare
tali donationi ſeu cõſentire viro eam alienanti ſicut poteſt renun
ciare iuri hypothecarum in re viri quam vir alienat. dic vt hic in
glo. not. in ver. exequant quā glo. dicit Bal. in. l. pe. C. de do. ante
21 nup. eſſe meliorem que ſit in corpore iuris. † Item qua actione pe-
tatur hanc donationem conſtitui: ⁊ nunquid poſſit conſtitui ſolu
to matrimonio vt vxor eius partem lucretur ſi vir partem dotis
lucratur. dic per glo. in aut. dos dota. C. de do. ante nup. Item hec
donatio debebat olim inſinuari ſicut donatio ſimplex. l. fi. ff. e. niſi
fuiſſet minor deſtitutus patris auxilio. vt in. l. minoribus. ff. eo. ti.
Sed hodie in muliere recipiēte donationem vltra quingentos ſo
lidos nõ requiritur qͦ ipſa inſinuet: ſed vir poteſt inſinuare alias
non habebit actionē ad lucrandū parteꝫ dotis ex pacto vt in aut.
eo decurſum. C. de do. ante nupt. ⁊ ibi per Bald. Hodie autē con
ſuetudo nõ ſeruat vt talis donatio conſtituatur vxori. vt dicit gl.
in. d. aut. equalitas. C. de pac. conuen. Et ideo in loco vbi talis cõ
ſuetudo non eſt conſtituendi hanc donationē eſſet preſcripta per
tēpus cuius initij memoria nõ exiſtat non poſſet peti talem dona
tionem conſtitui: alias autem poſſet ſm Bald. in. d. aut. dos data
22 C. de dona. ante nup. ¶ † Ultimo not. quod nomen debet eſſe cõſo
nans rei ſola nominis ſimilitudo nõ ſufficit ad probationē. vnde
licet quis vocetur bonus: non tamen propter hoc ſequitur vel pro
batur quod ſit bonus aliquid tamen operatur: vt dicit gloſſ. in. l.
fina. §. penul. ff. ad municipa.

Erat olim. ¶ Hic decidit ſpecialem caſum in liberta-
te data ſeruo cõi ab vno ex dñis. ⁊ hoc dicit.
ſi alter dominorum olim dabat libertatem ſeruo communi pars
eius accreſcebat alteri domino ⁊ ſic dominꝰ eā ꝑdebat nec ſeruꝰ
libertatem cõſequebatur. Sed hodie ſeruus cõſequit libertatem
in totū ſoluto precio ſue partis alteri dño a ſocio dante libertatē
23 h. d. cõcor. l. fi. §. fi. C. de cõi ſeruo manumiſſio. † Et ſic not. qͦ licet
regulariter quis non compellat vēdere rem ſuam. vt. l. nec emere.
C. de iure deli. ⁊ l. inuitū. C. de cõtrahen. emp. tamē fallit hoc fauo
re libertatis. Fallit in eo qui emit filium alienū venditū a patre
neceſſitate famis qui compellitur eū relaxare ſoluto ſibi ꝑcio vel
ſeruo idoneo eius loco dato. l. ij. in fin. C. de patribꝰ qui filios di-
ſtra. Tertio fallit in odium ſeuientis in ſeruum ſuū qui compel-
litur eum vendere: vt. s. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. fi. Quar
to fallit in odium mentientis qui dixit agrum venditum eſſe plu
rium iugerum quā eſſet: vt. l. iul. §. ſi titius. ff. de ac. emp. licet ibi
proprie non ſit fallentia. Quinto fallit in rebus comeſtibilibꝰ vt
iuſto precio vendantur fauore publice vtilitatis. l. munerum. §.
item epiſcopi. ff. de mu. ⁊ ho. Dic ⁊ econuerſo quis nõ compellit
regulariter emere: vt. d. l. nec emere. ⁊ l. inuitum. Fallit primo in
eo qui emit partē fundi pro indiuiſo qui cõpellit emere aliā pteꝫ
interim adiudicatam vēditori in iudicio cõi di. vt. l. iul. §. celſus.
ff. de acti. emp. ⁊ l. cõmuni diui. §. ſi debitor. ff. cõmuni di. Scđo
fallit in marito qui accipit in dotem fundum cõmunē qui com-
pellit emere partem ſocij ſibi adiudicatam. l. cum in fundo. §. ſi
fundus. ff. de iur. do. Tertio fallit in fauorem vltime voluntatis
vt ſi heres eſt grauatus a teſtõre emere fundū alicuius. vt. l. ſi ego
ff. de le. j. Quarto fallit in eccleſia cuius fauore ſi non reperit em-
ptorem rei vendēde propter es alienū cõpellit creditor etiam eme
re: ⁊ in ſolutū ſibi accipere adiecta decima in ꝑcio vniuerſe exti-
mationis: vt ſi res valet. x. accipiant pro. xv. vt in aut. hoc ius por-
rectum. C. de ſac. ſan. ecc. Quinto fallit fauore fiſci in eo qui perce
pit maximos fructus ex re conducta a fiſco qui compellitur tene
rerem pro eodem precio ſi predia tanto precio locari non poſſint
ſicut prius: vt. l. quocꝫ. §. qui proximos. ff. de publicanis.

¶ Quibus alienare licet vel non. Rubrica.

1 ☞ Fundus dotalis alienari nequit.
2 Dotalia queqꝫ alienari prohibentur.
3 Res dotalis legari poteſt.
4 Res dotalis vſucapi vel preſcribi nequit
5 Uir qui fundam dotatē vēdidit ipſe eundem vendicare poterit.
6 Uxor an poſſit rem dotalem conſentien te viro alienare.
7 Uenditio rei dotalis etiam iuramento vallata non tenet.
8 Creditor pignoris illud alienare ⁊ in emptorē dñiū trāfferre põt.
9 Pignus quod quādo ⁊ qualiter vendi poſſit. ⁊ nume. ſeq.
13 Creditor pignus vendens de euictione non tenetur.
14 Pupillꝰ abſqꝫ tutoris autoritate rē ſuā nequit alienare. ⁊ nu. ſeq.
17 Pupillus ⁊ adultus curatorem habēs equalum habedt poteſta
tem. ⁊ numero. 18.
19 Adultus in quibus curatorem ſuſcipere cogatur.
20 Pupillo ſolui poteſt.
21 Soluens pupillo quando ⁊ qualiter liberetur.
22 Pupillus abſqꝫ tutoris autoritate creditori nequit ſoluere.
23 Debitor ſoluens pupillo abſqꝫ iudicis mandato in teneatur ad
ſportulas.

Accidit auteꝫ vt qui dñs.
¶ In precedētibꝰ titulis ponit aliquos modos
acquirēdi dominia rerum puta per vſucapionē
⁊ donationē. In hoc auteꝫ titu. ponit aliquos ca
ſus in quibus non poteſt acquiri dominium re-
rum eo quod dñs earū ꝓhibet alienare vt ſunt res dotales ⁊ res
1 pupilli. Et prima pars hoc intendit. † Fundꝰ dotalis prohibetur
alienari vel obligari prohibēte. l. iul. que lex corrigitur in duobꝰ.
Primo qꝛ ꝓhibebat alienari ſolum res dotales in italia exiſten-
tes. Scđo qꝛ prohibebat ſolum alienationes que fiebant inuita
muliere: ⁊ ſic permittebat eas alienari ea volente. Sed hodie vbi
cunqꝫ ſunt res dotales non poſſunt alienari etiam vxore volente.
2 hoc dicit vſqꝫ ad. §. cõtra autem. ¶ † No. j. hic. ⁊ l. j. §. cum lex. C. de
rei vxo. acti. qͦ res dotalis vel etiam quaſi dotalis vt res legata
ſeruo dotali: vt. l. iij. ff. de fun. do. prohibetur alienari vel obligari
quomodocunqꝫ volente vxore. ⁊ ſic nõ licet mulieri hoc caſu renū-
ciare fauori: ⁊ hic propter fragilitatem ſexus ne ſeducantur a vi-
ris: vt hoc in tex. Et quia intereſt reipublice mulieres nõ remane
re indotatas. l. j. ff. ſo. ma. ⁊ dic vt ibi per Bart. Et intellige quod
non poteſt alienari in preiudicium mulieris ſed in preiudiciū vi-
ri vel extranei ſe obligātis bene tenet obligatio. l. cum. l. ff. de fide-
iuſ. Item intellige alienationem prohibitam etiam volente vxo-
re in re dotali ineſtimata: ſecus ſi eſſet eſtimata: vt hic in gloſſ. j. ni
ſi eſtimatio ſit facta vt ſciatur quāto plus vel minus valeat res tē
pore reſtitutionis vt ſic poſſit reſarciri deterioratio vel eſtimatio
rei perdite. per ſolu. vt. l. ſi inter virum. C. de iure iu. vel ſi eſtimata

vt ſi vxor habeat electionē vel velit rē vel eſtimationē.vt not.in.l.
in rebꝰ.C.de iure do.nā res dotalis eſtimata tali eſtimatione pōt
alienari ⁊ obligari volēte vxore ⁊ aliter nō vt in caſu ſingulari.cō
iuncta glo.ſua in.l.ſi eſtimatis.ff.ſol.ma.⁊ ibi ꝑ bar.Itē intellige
alienationē ꝓhibitā in re dotali imobili vel ēt mobili q̄ ſeruando
ſeruari pōt.qđ fallit in ſeruo dotali fauore libertatis q pōt alie-
nari a viro dādo ſibi libertatē ſi vir eſt ſoluēdo.⁊ ita intellige hic
ſcđam glo.in v̄.ꝓdiū.⁊ gloſ.in.d.§.cū lex.Et vr̄ tex.in.l.in rebꝰ.C.
de iure do.de quo ꝑ Bar.in.l.j.ff.ſo.ma.in.l.ſine.C.ad velle.Fallit
autē in caſibꝰ in q̄bus res dotalis pōt alienari poſitis in gl.in v̄.
3 ꝓhibet.⁊.l.j.ff.de fun.do.†An autē res dotalis poſſit legari gl.qđ
ſic in.d.l.cōtrariū tȝ gl.in.d.l.j.dotē.de fun.do.qꝛ cū ſit interdictū
cōmerciū fun.do.nō debet eſtimatio ſi leget ſicut nec rei ſacre vel
religioſe.dic ſm Bar.in.d.l.dotalē.⁊.l.cū lex.de fideiuſſoribꝰ.qđ
eſt interdictū cōmerciū reſpectu mulieris ⁊ in eius preiudiciū:ſȝ
non reſpectu alteriꝰ.ideo heres mariti vel alteriꝰ legantis fundū
4 dotalē tenet ſoluere eſtimationē.†Itē an res dotalis poſſit vſuca
pi vel p̄ſcribi.dic qđ nō in preiudiciū mulieris cū ſit ꝓhibita alie-
nari.l.alienationes verbo.ff.de ver.ſig.niſi poſtq̄ vxor habeat fa-
cultatē agēdi.ſ.poſt ſolu.ma.⁊ vir ſit ſoluēdo.vt.l.in rebus.§.oēs
C.de iure do.nā ante nō naſcit actio de dote not.ſ.de act.in.§.fue
5 rat.†Itē quid ſi vir de facto vendidit fundū dotalē.dic qđ ipſe-
met pōt vendicare:vt tenet hic glo.in verbo:eſt interdicta.tenebi
tur tn̄ de euictione ſi vēdidit ignorāti nō autē ſciēti:niſi ſit permiſ
ſum.l.ſi fundū.C.de euic.⁊.l.ſi a matre.⁊.l.j.⁊ ibi gl.C.de iure do.
6 facit.l.iubemus.§.economus.C.de ſac.ſan.eccle.†Itē cū vir non
poſſit alienare rem dotalē etiā cōſentiēte vxore vt hic an vxor po-
terit eā alienare cōſentiēte viro:dic qđ non ſm Bar.in.d.l.ſi exti-
matis.ff.ſol.ma.qꝛ ex hoc inſurget quedā reſtitutio dotis que nō
pōt fieri cōſtāte matrimonio niſi in caſibus notatis in.l.quāuis.
ff.ſolu.ma.Et in illis caſibus poteſt vxor vendere cōſentiēte viro
niſi ſit vxor filiafa.que nō pōt vēdere in preiudiciū patris:patre
7 nō cōſentiēte.l.ij.§.volūtate.ff.ſolu.ma.†Et intellige qđ nō tenet
a venditio etiā ſi iuret in ea de iure ciuili.ſed de iure canonico ſic [a]
vt in.c.cū cōtingat.de iureiur.Sed an obliget fideiuſſor datus in
tali donatione:dic qđ ſic ſi eſt datus a viro vendēte ignorāti fun-
dum dotalē.ſecus ſi ſciēti:de quo ꝑ Bar.in.d.l.cū lex.de fideiuſſo
ribus.Et ideo cōſiliū eſt qđ nō accipiat fideiuſſor:ſȝ tertiꝰ p̄ncipa
liter ⁊ inſolidū ſe obligat vt tertiarius venditoris ſm Bal.in.l.ſi
prediū.C.de iureiur.Itē qualiter mulier pōt renunciare iuri hy-
pothecarum.dic in.l.iubemus.C.ad velle.⁊ ſe poſſe obligare pro
viro.dic in aut.ſi qua mulier.C.ad velle.⁊c.

8 **Contra autē.** †Creditor pignoris licet non ha-
beat eius dn̄ium pōt tn̄ illud aliena-
re ⁊ dominiū in emptorem trāſferre ſm formā.l.fi.C.de iure dn̄ij
b impe.h.d.vſq; ad.§.nūc admonendi.Et conclude [b] cum gloſ.hic
in verbo cōſtitutione.tria mēbra in pignore cōuentionali:qꝛ ſi eſt
actum inter debitorem ⁊ creditorem quod creditor poſſit vēdere
pignus:⁊ tūc poterit ſm conuentionem factā.Si autem nihil eſt
dictū tūc debet creditor ſemel denunciare ⁊ proteſtari ꝑ ſe vel per
9 interlocutoriam iudicis qđ ſoluat et pignus redimat.†Et tunc
poſt biennium a die denūciationis numerandū qn̄ debitum eſt li
quidum vel a die ſentētie liquidādū qn̄ prius nō erat liquidū po
terit alteri vendere pignus:⁊ ſi nō reperit emptorē ⁊ ſi ſit neceſſe
creditori rem iure dominij ſibi retinere tunc poſt biēnium debet
creditor debitori preſenti nunciare.⁊ ſi eſt abſens aſſignatur iudi
ci triplex tēpus ſcȝ certū tp̄s ad inquirendū debitorem ⁊ mittēdū
nuncium ad ſibi notificandū:⁊ certū tempus intra qđ ipſe inuen-
tus veniet cū pecunia.⁊ ſi non eſt inuentus ſtatuitur certū tēpus
intra qđ poſſit venire ⁊ pecuniā offerre quo tempore elapſo cre-
ditor a iudice faciat ſibi pignus adiudicari pro debito ⁊ ſi plus
vȝ pignus reſiduum reſtituet debitori vel creditori debitoris re-
cepto fideiuſſore.Si autem pignus valeat minus habet creditor
ſaluam actionem in reſiduo et adhuc poſt adiudicationem pi-
gnoris factam a iudice creditori pro ſuo debito habet debitor ve-
niens ex vrbanitate biennium ad recuperandum offerendo inte-
gram pecuniam cum expenſis ⁊ intereſſe.⁊ ſic habet debitor tunc
quadriēnium ad recuperandum pignus.⁊ hec omnia habentur
in.l.fin.C.de iure dominij impe.quam.l.intelligit do.Ange.in.l.
debitoris.ff.de re iudica.habere locum in feneratore.ſed ſi non eſt
fenerator tunc vbi nihil fuit actum de pignore vendendo vel non
vendendo poteſt vendi immediate cū debitor eſt in mora etiā per
interpellationem extraiudicialem:vt.l.ſi conuenerit.ff.de pigno.
10 act.†Si autem fuit actum inter debitorē et creditorē qđ pignus
non poſſit vendi:tūc non obſtante pacto poterit creditor pignus
vendere dummodo ter denunciet debitori quod ſoluat ⁊ pignus
redimat:vt in caſu ſingulari dicte.l.ſi conuenerit.Iſte tamē tres
denūciationes non debent fieri vna vice ſeu contextu verborum:
puta ſolue.ſolue.ſolue.ſed debet eſſe ſaltim triduū inter vnam et
aliam:et tunc poſt iſtas tres denunciationes debet expectare per
biennium a tempore denūciationis vel ſententie numerandum.
Et ſic patet qn̄ conuentum eſt cum creditore qđ nō poſſit vende-

a Canonico ſic.Idem tenet do.abb.in.d.c.cū cōtingat.et.d.Pet.de fer.in forma lib.ꝓ dote in gl.coraȝ vobis.vbi ponit q̄t ſunt priuilegia ipſiꝰ dotis.

b Et cōclude no.bonaȝ practicā qualiter ⁊ quibꝰ modis pōt vēdi pignꝰ.

c Locupletior.Et quibus modis dicit factꝰ locupletior.vide ꝑ glo.in l.euȝ qui.C.de vſuca.ꝓ empto.Et ſimiliter dicit factus locupletior ſi pupillus doloſe pecuniā cōſumpſerit l.j.§.an i pupillum.ff.de poſi.

d Annui redditꝰ.nota ⁊ tene mēti annos redditus cōputāt̄ inter immobilia.

e Curatorē ſuſcipere.Et vt iſte curator datus ad iudicia:vt legitime īteruenire poſſit quot ſint ei neceſſaria vide ꝑ pau.de ca.in cōſil.cccclx.in antiquis.

re qđ tale pactum nō preiudicat creditori ab eo factū quin poſſit
alienari ter denunciando:⁊ hoc propter publicā vtilitatē ne credi
tores retrahatur a mutuādo:ſed potius inuitentur ad mutuā-
dum.⁊ hic habet in.l.ſi cōuenerit.per glo.Sed cōſuetudine ⁊ per
ſtatuta locorum iſta mutant̄:vt no.glo.in.d.l.fi.C.de iur.dominij.
11 impe.†In pignore vero iudiciali qđ capitur in cauſa iudicati pro
executiōe ſentētie.dic qđ pōt vēdi poſt tempus datū iudicatis ad
ſoluēdū:⁊ deinde elapſis duobꝰ menſibꝰ.poſt illud in.d.l.debito-
12 ribꝰ.†in pignore vero qđ capit̄ propter cōtumaciā rei nō cōparen
tis relinquit̄ iudicis arbitrio.l.cū ꝓponas.C.de bo.aut.iu.poſſi.
Et hanc opi.tenet Dy.in.l.ſi finita.§.iul.ff.de dā.infe.Et adde q̄
ſicut hoc dn̄iū trāſfert̄ a nō dn̄o ita trāſfert̄ etiā per ſn̄iaȝ iudicis.
de quo dic per glo.⁊ Bar.in.l.ſunt ⁊ alie.§.j.ff.de publi.⁊ plenius
per Bar.l.ex hoc iure.ff.de iuſti.⁊ iure.Itē etiā in illis caſibꝰ nota
13 tis hic in glo.in ver.alienare.†An aūt creditor vendens pignus
tenet̄ de euictiōe:dic qđ nō.l.j.⁊.ij.C.creditorem euictioneȝ pigno
rum nō debere.debet tamen oſtēdere rem fore ſibi obligatam ⁊ ſe
potiorem alijs creditoribꝰ in re vendita ⁊ qđ ſibi licuerit vendere:
vt no.glo.fin.in.d.l.j.Item emptori cedere pignoratitiam cōtra-
riam:vt.l.in creditore.ff.de euic.

Nunc autem admonendi. Hic po-
nit alium
caſuȝ in quo licet quis ſit dn̄s rei tamē nō pōt eā ſimpliciter ⁊ indi
14 ſtincte alienare.h.d.†Pupillus ſolus nō pōt ſine tutoris autori
tate rem ſuā alienare:nec etiā mutuando trāſfert dn̄ium pecunie:
ideo eā extantem vendicat ⁊ cōſumptā bona fide cōdicit:⁊ ſi ma-
la fide etiā ad exhibendū agit.Et ſoluere volēs debitū pupillare
vt cōſequat̄ pleniſſimā liberationē dȝ ſoluere cū tutoris autorita-
te ⁊ ſn̄ia ſeu p̄cepto iudicis ſi pecunia eſt ſalua:vel ex ea pupillꝰ fa
c ctus eſt locupletior [c] ſoluenti paratur doli exceptio.ſed ſi eſt con-
ſumpta vel perdita compellitur debitor iterum ſoluere.Sic ecō-
tra pupillus ſoluens ſine tutoris autoritate non tranſfert eius pe
15 cunie dominiū.h.d.vſq; ad fi.†Not.ex principio regulā quod
ſolꝰ pupillꝰ non pōt aliquā re alienare ſine tutoris autoritate.Et
16 idē in adulto curatorē habēte vt hic in glo.j.†Unde dic qđ quan-
tum ad res immobiles ⁊ quātū ad ea que inter immobilia cōpu-
d tant̄ vt ſunt panes ciuiles ⁊ annui [d] redditꝰ vt pēſiones:vt.l.ma-
gis puto.§.ne paſſim.ff.de re.eo.⁊.l.lex q̄ tuto.C.de admi.tu.Pu
pillꝰ ⁊ adultꝰ olim ⁊ hodie paribus paſſibꝰ ambulāt.ſ.vt res ab
eis ſolis alienare nō poſſunt:ſed quātū ad res mobiles olim erat
differētia inter pupillū ⁊ adultū:qꝛ pupillꝰ alienare nō poterat ēt
mobilia.⁊ ꝑ cōſequēs vſucapi nō poterat:vt.l.alienatiōes.ff.de v̄.
ſig.Sed adultꝰ poterat alienare res mobiles.l.ij.§.ſi a pupillo.ff.
17 pro emptore.†Sed hodie per oīa eſt adequata poteſtas pupillo-
rum ⁊ adultorum curatores habentiū:vt.d.l.lex q̄ tutores.Iđ qđ
ſtatuit̄ in vno etiam in reliquo fallit in caſibꝰ notatis ī.l.j.§.fuit q̄-
18 ſitū.ff.ad treb.†Sed ſi adultus non habet curatorem:tūc pōt cō-
trahere ⁊ ſe obligare ſi tamē decipiat̄ reſtituit̄:vt.ff.de mino.per
totū.niſi iuraſſet nō cōtrauenire.vt aut.ſacra puberū.C.ſi aduer.
19 vē.†Fallit ad iudicia in quibus adultꝰ cogit̄ curatorē [e] ſuſcipe-
e re.vt.ſ.de cura.§.inuiti.Et res ſuas mobiles q̄ ſeruando ſeruari
nō poſſunt pōt alienare.ſcđm gl.in.l.ſi curatorē.C.de in inte.reſti.
mino.ſed res immobiles nō pōt alienare ſine decreto iudicis:vt.
C.de predijs minorū ſine decreto nō alienādis.per totū.⁊ ſine legi
tima cauſa alienationis:puta qđ imineat es alienū:qđ aliūde ſol-
ui nō poſſit:vt no.in.d.l.magis puto.§.ne paſſim.ff.de re.eo.⁊ cū
licitatione vt plus offerēti det̄:vt not.in.l.⁊ ſi ſine.§.queſitum.ff.
de mino.fallit in pecunia que licet ſit res que ſeruando ſeruari po
teſt:tamē poteſt alienari ſine decreto iudicis:vt in aut.nouiſſime.
C.de admi.tu.Et qualiter pupillus obliget̄.dic per glo.⁊ bar.in
20 l.j.ff.de noua.†Secundo not.in ver.at ex cōtrario.quod pupil-
lo pōt ſolui ⁊ alias res ſibi acquirere poteſt cū poſſit etiā ſine tu-
tore ſuam cōditionē facere meliorē:vt.ſ.de auto.tu.in prin ſed ei
ſoluens non liberatur niſi ſoluat cum autoritate tutoris ⁊ de mā
dato iudicis:vt hic.⁊.l.ſancimus.in prin.C.de admi.tu.vel etiam
ſolum preceptum iudicis de ſoluendo ſine tutore ſufficit:ſi tamen
debitor allegauit eum minorem:⁊ iudex precepit hoc non obſtāte
ſoluere debere:nam tunc ſoluens pleniſſime liberatur ⁊ ſic minor
pecuniam ſoluens non poſſit reſtitui aduerſus talem ſolutioneȝ:
vt.l.ait pretor.§.permittitur.ff.de mino.Eſt ergo conſilium debi-
toribus pupillorum:quod nō ſoluāt niſi ad preceptum iudicis ſi
volunt pleniſſime liberari.⁊ ſic preceptum iudicis de ſoluēdo plꝰ
operatur quā decretū eius interpoſitum in alienatione rei mino-
ris:quia tale preceptū excludit reſtōnem:ſȝ non decretum:vt hic
in glo.in ver.ſecuritas.Fallit tamē in ſolutione pupillo adiecto q
liberat̄ licet ſine p̄cepto iudicis ſoluat vt hic in glo.in ver.nō libe
21 rabitur.in ver.ex cōtrario.†Et qn̄ ſoluēs pupillo liberetur plene:
⁊ qn̄ pleniꝰ ⁊ qn̄ pleniſſime.dic vt hic in glo.in v̄.ſoluerit.in ver.q̄
ſi aut male.⁊ aliaȝ ſimilem glo.habes in.l.ait pretor.§.permittit̄.
ff.de mino.Et aliam ſimilem gloſſ.habes in.l.j.C.ſi aduerſus ſo.
22 †Tertio no.in ver.ſed ex diuerſis.qđ ſi pupillus ſoluens credi
tori ſuo ſine tutoris autoritate:non tranſfert dominium pecunie

⁊ ideo nō

⁊ ideo nõ liberatur niſi cõſumptione ſecuta:vt hic.⁊.l.non oẽs.§.
ſi pupillus.ff.ſi cer.pe.ſed tutore poteſt ſoluere:nec in alienatione
talis rei pupillaris ſcilicet pecunie ſolute requiritur decretum iu
dicis:licet ſit res que ſeruando ſeruari poteſt:vt auẽ.nouiſſime.C.
de admi.tu.⁊.ſ.dixi.licet requiritur in alienatione aliarum rerũ
que ſeruando ſeruari non poſſunt:vt.d.l.lex que tuto.C.de admi.
22 tu.†Et quãdo pupillus ſoluens ſine tutore poſſit repetere ⁊ qua
liter.dic vt hic in gloſſ.fin.in ver.poſſunt.⁊ habes aliam gloſ.cla
riorem in.l.j.C.ſi aduer.ſolutionem.quam ſupple:vt ibi per doct.
23 †Nunquid autẽ debitor ſoluens pupillo ſine mãdato iudicis de
bet ſoluere ſportulas ⁊ mercedem tabellionis ſaltim pro parte ſua
ſi pupillus non ſoluit:dic quod non vt in hic in glo.in ver.ſine oĩ
damno:quia equalitas eſt ſeruãda inter litigantes vt immunitas
vni ꝯceſſa pſit etiã alteri parti:vt.l.ſi.C.de fru.⁊ litis expẽſis.

ℭ Per quas perſonas nobis acquirit. Rubrica.

1 Filius in quibus patri ⁊ in quibus ſibi querat.
2 Peculium quotuplex ſit.
3 Dotis portio quã filiusfa.lucrat an dicat de peculio aduẽtitio.
4 Donatum filio ab extraneo an dicat profectitium vel aduẽtitiũ.
5 Donata ſponſe a conſanguineis viri ſoluto matrimonio debent
reſtitui.
6 Pater filium emancipans vſumfructum medietatis aduentitio
rum filij ſibi retineri poteſt.
7 Seruus non ſibi ſed domino que querit.⁊ nume.8.
9 Monachus non ſibi ſed monaſterio querere poteſt.
10 Procurator domino querit.
11 Seruus fructuarius quãdo fructuario querat.
12 Fructuarius quam cohertionum habeat in ſeruo.
13 Seruus alienus bona fide poſſeſſus queri poſſeſſori.
14 Poſſeſſor bone fidei debet fructuario equiparari.
15 Monachus ab alio monaſterio bona fide poſſeſſus quando ei
querat ⁊ quando primo monaſterio.
16 Dominium ⁊ poſſeſſio nobis per procuratorem queri poſſunt.
17 Dominium ⁊ poſſeſſio quãdo pro actũ corporeum querãtur.
18 Dominia rerum quot modis per vniuerſitatem querantur.

Acquiritur nobis. ℭ Supra po
ſuit aliqs mo
dos per quos nobis dñia rerũ acquirunt per noſ
metipſos. hic ponitur qualiter per alios nobis
acquiritur diuidit hic titulus pncipalr in duas
ptes.Pmõ ponit qualr nobis acquirit ſingulari
ter.Secundo ponit qualiter nobis acquiritur vniuerſaliter ſiue
per vniuerſitatem . Secundo ibi.§. hactenus tantiſper . Prima
pars ſubdiuidit in quatuor partes.Pmõ qualiter acqrit pri per
filiũ.Scdõ ibi:itẽ nobis.qualr per ſeruum acquirat dño. Tertio
ibi:de his autẽ.qualr per ſeruũ fructuariũ qrat fructuario.Quar
to ibi:itẽ placet.qualr per liberũ hoiem vel per ſer ſeruũ alienũ bo
na fide poſſeſſum acqrat bone fidei poſſeſſori.Et prima pars hoc
1 dicit.†Olim quicquid qrebat filiꝰ in poteſtate exiſtẽs pri quere
bat:exceptis caſtrenſibꝰ vel quaſi.hodie autẽ qcqd querit filiꝰ ex
re patris patri acqrit.Qđ autẽ qrit aliunde vel ex ſuo labore vel
ex ſua proſpera fortuna querit ſibi quo ad ppꝛietatẽ ⁊ patri quo
ad vſumfructum.Itẽ pater emãcipãdo filiũ olim poterat ſibi re
tinere pleno iure tertiã partẽ bonorum filij hodie autẽ retinet ſo
lum vſumfructũ i medietate bonorũ filij.h.d.vſqꝫ ad.§.itẽ nobis.
ℭ Not.j.ex glo.rubrice quot ſunt pſone per quas nobis acqritur.
Et que ſunt perſone extranee p quas nobis acquirit.vide per gl.
not.in.§.ſi qs alij.j.de inuti.ſtipu.⁊ per Barto.in.l.ſtiplo iſta.§.ſi
qs inſulã.ff.de ver.ob.ℭ Scdõ no.qđ olim quicquid qrebat filiꝰ
qrebat patri tã aduẽtitia quã pfectitia:vt.l.j.in prin. ff. ſi qs a pa
rente fue.manumiſ.Et no.in.l.plꝫ.ff.de acqui.here.fallebat in ca
ſtrẽſi vel quaſi.Itẽ in eo qđ qrebat filiꝰ patri illicite extra cauſam
caſtrenſem:vt.l.qđ ſeruus.ff.de acq.poſ.Item in dote aduentitia
in qua actio non eſt communis patris ⁊ filie ſed ipſius filie tãtũ.
l.ij.§.quod ſi in patris.ff.ſo.ma.⁊ no.ibi in glo.que incipit nota
duo.Item quando filius eſt heres inſtitutus cuius pater eſt fu
rioſus.l.cum heres.ff.de acqui.here.Item quãdo pater erat inſti
tutus ⁊ rogatus reſtituere filio.l.imperator.⁊.l.cogi.§.ſi pater.ff.
ad tre.Hodie tamen eſt immutatum in aduentitijs in quibus fi
lius querit ſibi quo ad proprietatem ⁊ patri quo ad vſumfructũ.
Fallit in caſibus notatis hic in gloſſ.in ver.vſumfructum.⁊ ple
nius per gloſſ.in autenti.idem eſt.C.de bo.que lib.in quibus non
2 queritur vſuſfructus patri. ℭ †Et not.quod quadruplex eſt pe
culium vt not.hic in gloſſ.in ver.caſtrenſibus.coniuncta gloſſ.in
verbo procedat.in ver.quod autem ſcilicet caſtrenſe quaſi caſtrẽ
ſe pfectitiũ ⁊ aduẽtitiũ.Caſtrenſe eſt quod acqrunt milites in ca
ſtris:vt.C.de caſtren.pec.l.j.lib.x.Quaſi caſtrenſe quod querunt
quinqꝫ genera filiorumfa.ex eorum miniſterijs ⁊ artificijs.ſcilicet
magiſtri liberalium artium:medici:clerici:aduocati:vt hic in gl.
⁊ notarij:vt nota gloſſ.in ver.memoralibus.in lege.finali.C.de
inoffi.teſta.Profectitiũ eſt qđ acquirit filiusfa.ſeu qđ pficiſcit ex
re vel ppter rẽ patris vt hic in gloſ.in ver.ex re.⁊ p glo.⁊ Bar.in
l.cũ opꝫ.C.de bo.que lib.Aduentitiũ eſt qđ querit filiusfa.ſiue qđ
a aduenit filio ex bonis maternis vel ex induſtria [a] ſua vel ex pſpe
ra fortuna vt hic in verbo qđ bonis.⁊ verbo qđ autẽ.in.d.l.ſi.Ca
ſtrenſe vel quaſi caſtrẽſe querit ſibi filius in totum profectitiũ que
rit patri in totũ.Aduentitium ſupra quo ad proprietatẽ ⁊ patri
quo ad vſumfructũ:niſi in caſibus:vt ſupra dixi.Et de iſtis pecu
lijs dic per Bar.in.l.frater a fratre.ff.de cõdi.indebi.⁊ in rubrica
ff.de pecu.Quid autẽ in dubio ſi nõ habet filius vnde acqſiuerit:
an preſumat pfectitiũ an aduentitiũ.dic vt hic in glo.no.in ver
3 bo proſpera fortuna.l.cũ oportet.C.de bo.que lib.†An autẽ por
tio dotis quã lucratur filiusfa.ex forma ſtatutorum dicat de pecu
lio aduẽtitio vt ſic non veniat fratribus cõferendum.Bar.qđ ſic
in.l.j.C.de bo.que liberis.Item ex lucro quod querit filiusfa.mer
cando cum pecunia patris que attribuitur perſone dicetur aduẽ
titium:vt no.Bar.in.d.l.cum oportet.Et ideo ſi filiusfa.ex centũ
a patre habitis lucratus eſt alia cẽtũ debet primo de centũ lucra
tis habere quinquaginta pro labore et induſtria ſua.et de alijs
xxv.Et de centum primo habitis debet fieri equalis diuiſio inter
eum ⁊ alium fratrẽ quando equaliter ſunt heredes patris.Item
an qđ filius conſumit in malos vſus in vita patris computetur
prius ſibi in parte ſua poſt mortem patris.Barto.qđ ſic.in auẽ.
4 qđ locum.de colla.†Itẽ quid de eo qđ donatur filio ab extraneo
an cenſet profectitiũ vel aduentitium.dic qđ ſi donatur filio bñfi
cium occaſione vel cõtemplatione patris tanqꝫ ex cauſa prima ⁊
immediata cenſetur profectitiũ.ſecus ſi pater ſit cauſa remota et
mediata vt ſi habui notitiã cũ vno dño contẽplatione tñ patris
mei:qui dñs quia bene ſeruiui ſibi diligit me plus quam patrem
meum.ideo mihi donauit:certe hoc erit aduẽtitium per text.qui
hanc diſtinctionem probat.et.l.ſocium qui in eo.ff.pro ſolu.vbi
Bar.dicit eſſe caſum queſtiõis ambaſiatorio communis bononie
5 vt donaria eis facta ab imperatore ſint ſua ⁊ nõ cõmunitatis †ex
hoc etiã qđ donatio facta ſponſe a cõſanguineis viri cenſetur fa
cta cõtemplatione viri.ideo ſoluto matrimonio debet reſtitui he
redibus viri: ſecus in factis a conſanguineis vxoris. ita decidit
Barto.in.l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff.de vulga.⁊ pupilla.ſub
6 ſti.ℭ †No.in hoc.§.quod pater emancipãdo filium poteſt ſibi re
tinere in primum emancipationis vſumfructum medietatis bo
norum aduẽtitiorũ filij qui vſuſfructus finitur morte patris ⁊ in
telligit ſibi retinere niſi expreſſe remittat:vt.l.cũ oportet.§.fin.C.
de bo.que lib.⁊ hic in glo.ſuper verbo dimidiaꝫ.⁊ ſic patet in.d.
§.ſi.qđ pater emancipãs filium debet premiari ⁊ nõ filiꝰ.Et ideo
impropꝛie loquunt tabelliones dũ dicũt in inſtrumẽtis emãcipa
tionũ qđ pater donauit in premiũ emãcipationis vt qđ dixi.ſ.q.
mo.ius pa.po.ſol.§.pterea emãcipationem.Jo.de pla.

7 **Item vobis acquiritur.** ℭ †Per ſeruũ
queritur dño ẽt
inuito ⁊ queritur nõ ſolum proprietas ⁊ dominium ſed etiã poſ
ſeſſio ⁊ vſucapiẽdi conditio:⁊ in hereditate adita per ſeruũ debet
precedere iuſſus dñi.h.d.vſqꝫ ad.§.de his autẽ. ℭ No.regulam
quicquid querit ſeruus querit domino vt hic.⁊.ſ.de his qui ſunt
ſui vel alie.iur.§.j.Item intellige ſcilicet iuſte ſecus ſi iniuſte vel ex
delicto.l.qđ ſeruus.de acqui.poſ.⁊ dixi.ſ.d.§.j.Item intellige qđ
acquirit domino etiam inuito. vt hic.⁊.l.inuitus.ff. de acqui.re.
do.⁊.l.ſeruus vetãte.ff.de ver.obli.lꝫ ſecus in procuratore qui nõ
querit domino inuito .l.pcurator ex re.ff.de procu.ſed tale queſi
tum non cogitur dominus retinere ſi non vult:qꝛ beneficium nõ
confertur in inuitum.l.hoc iure.§.non põt.ff.de do. Et ſicut filiꝰ
acquirit domino inuito:ita dominum inuitum obligat cõtrahẽ
do peculiariter ⁊ delinquendo.l.ſi quis ſeruum.§.etiam.ff.pecu.
8 ℭ †Scdõ no.in ver.enim ipſe.qđ qui eſt in poteſtate alterius ra
tione ſeruitutis nõ põt aliqđ propriũ acquirere ſed ſolũ ad vtilita
tem eius in cuius poteſtate eſt.vt in glo.⁊ ſicut ſeruus non poteſt
habere proprium ita nec monachus.in cle. exiui de paradiſo.de
ver.ſig.poſſunt tamẽ ei relinq alimẽta.vt not.p Bar.in.l.ſeruos
ff.de ali.⁊ cib.lega.Item põt permitti a domino vel abbate cõni
9 uentibus oculis aliquid habere.vt.l.iiij.ff. de manu.†Ideo ſi re
linquitur monacho ſub cõditione ne queratur monaſterio illud
legatũ debet intelligi qđ abbas patiat monachũ habere cõniuẽti
bus oculis:ſꝫ tñ legatũ querit monaſterio cũ monachꝰ non poſſit
habere ppꝛiũ.ita determinat bar.in auẽ.excipit.C.de bonis q̃ li.
ℭ Tertio not.in ver.ſꝫ ſi heres qđ per ſeruũ acquirit hereditas ⁊
legatũ domino : ſed in hereditate tria requirunt vt hic in gloſ.in
ver.heres ⁊ qđ in treb.reſtitutione. Quid in bo.poſ.⁊ quid in le
gato queſito per ſeruum.an requiratur precedere voluntas vel
iuſſus domini.dic vt in dicta glo.⁊ per glo.in.l.acquiritur.ff.de
acqui.re.do.ℭ Quarto no.in ver.non ſolum. qđ per ſeruum ⁊ fi
liumfa.queritur patri ⁊ dño dominium ⁊ poſſeſſio.⁊ vſucapiẽdi
poſſeſſio ſed vltra cauſam peculiarem querit ſolum poſſeſſio non
autẽ vſucapiendi cõditio:cum in vſucapione requirat bona fides
que deficit in ignorante.l.peregre.§.queſitum.ff.de acqui.poſ.⁊.l.

a ℭ Induſtria de his q̃ querit filius per induſtriã ſuã. vide per bar. in.l.cũ opꝫ. C.de bo.que libe.

10 labeo.ff.de vſuca.⁊.l.ij.ff.pro ſoluto.†Sed per procuratorē que-
a ritur dño dominiũ ⁊ poſſeſſio ſed nõ perſonalis actio [a] niſi cedat
vt.l.poſſeſſio.§.⁊ ſi poſſeſſio.ff.de acquirē.poſ.nec etiam queritur
domino ignoranti vſucapiendi conditio:vt.d.l.ij.ff.pro ſoluto.

a ❡Perſonalis ac. An ꝑ ꝓcuratorem q̄rat dño directa actio ſine ceſſione in alijs caſibus ꝓter q̄ ĩ numeratiõe pecunie vide do. Pe. d fe. ĩ forma li. in actiõe hypothecaria ĩ gl. ac reſtituere.

11 **De his autem.** ❡†Seruus fructuari⁹ querit fructuario in duob⁹ caſibus tantũ.ſ.ex
re ⁊ ꝓpter rem fructuarij ⁊ ex operis ſuis.Quid autē querit extra
hos duos caſus querit dño ⁊ non fructuario.h.d.vſq; ad.§.idem
placet.Sed ſeru⁹ vſuarius in quo qs habet ſolũ nudũ vſum que-
rit vſuario ex re ipſius nõ ex operis ſuis:q2 vſuarius nõ poteſt lo-
care operas ſerui ſed ſolum operis eius vti in re.vt.l.per ſeruũ.ff.
de vſu ⁊ habi.§.itē is ad quē ⁊ no.glo.vt.ſ.e.tit.in prin.❡No.in
prin.qđ ſeruus fructuarius ſolũ in duob⁹ caſibus querit fructua-
rio ſcʒ ex re fructuarij:vel ex opera ſua.Si tñ aliqđ ſit traditum:
legatũ vel donatũ ſeruo fructuario cõtēplatione fructuarij qđ in
dubio preſumit̄.vt.l.aditio.ff.de acqui.here.dicitur eſſe ex re fru-
ctuarij vt ſibi acquirat̄.Si autē ꝯtēplatione ꝓprietarij vel ipſius
ſerui fructuarij tũc querit̄ ꝓprietario.nec diſtinguit̄ vnde tradēs
vel donans habuerit primo notitiā:vt.l.ſed ⁊ ſi quid.ff.de vſufru.
licet diſtinguat̄ in donatione facta filio vt.l.ſi forte.ff.de caſtrē.pe
12 cu.⁊ dixi.ſ.eo.§.j.†Et habet fructuarius modicā cohertionē in
ſeruo.Unde nõ poteſt torquere:nec flagellis cedere.l.ſed ſicuti.ff.
de vſufruc.Et dixi.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.in prin.Si tñ
ſeruus fructuarius ſit inſtitutus heres contēplatione fructuarij
acquirit fructuario:ſed tñ eius iuſſu nõ põt adire.vt hic in glo.in
ver.proprietatis cũ aditio hereditatis nõ ſit in opera ſeruili:vt.l.
aditio.ff.de acq.here.ſed acquirit̄ iuſſus ꝓprietarij ⁊ poſtea reſti-
tuet ꝓprietario cõdictiõe ſine cauſa ſed legatũ cõtēplatiõe fructua
rij relictũ acquiret fructuario ſine aliquo iuſſu:q2 in eo nulla ver-
tit̄ opera ſerui:vt no.glo.in.l.ſi qs mihi bona fide.ff.de acq.here.

13 **Idem placet.** ❡†Seruus alienus vel liber homo bona fide poſſeſſus acquirit ad ſimili
tudinem fructuarij in duobus caſibus bone fidei poſſeſſori tā do-
b minium [b] quā poſſeſſionē ſcʒ ex opera ſua.⁊ re bone fidei poſ.ſʒ ſi
a bone fidei poſſeſſore fuerit vſucaptus acq̄rit vſucapiēti ex oībus
14 cauſis.h.d.vſq; ad.§.ex his itaq;.❡†No.ergo qđ bone fidei poſ-
ſeſſor equiparat̄ fructuario:vt ſicut acquirit̄ fructuario ex re ſua ⁊
operis ſerui:ita ⁊ bone fidei poſſeſſori:ſed differunt:q2 bone fidei
poſſeſſor poteſt vſucapere:ſed fructuarius nõ propter malā fidē:
q2 ſcit alienā rem:vt hic in verbo ſed bona fi.Item differũt ſeruus
fructuarius ⁊ liber homo bona fide poſſeſſus:q2 ſeruus fructua-
rius qđ non querit ꝓprietario querit fructuario ſed liber homo
bona fide poſſeſſus qđ non querit bone fidei poſſeſſori querit ſibi
excepta poſſeſſione quā nõ querit ſibi licet nõ querat bone fi.poſ-
ſeſſori.Et eſt ratio q2 qui ab alio poſſidet̄ nõ poteſt ipſe poſſidere:
vt.d.§.quicquid.⁊.l.ſi fundum.ff.de fun.do.Quid aũt in heredi-
tate in qua liber homo bona fide poſ.eſt inſtitutus an eam acqui-
rit bo.fidei poſſeſſori.dic vt ei eā acquirat ſex ſunt neceſſaria que
ponuntur hoc in gloſſ.in ver.ſi liber eſt.⁊ per glo.huic ſimilem et
pleniorem in.d.l.homo liber.de acqui.re.domi.Et ſic eſt caſus in
quo caſu liber homo acquirit dominium ſine poſſeſſione.vt.d.§.
quicquid.⁊.l.ſi fundum.ff.de fun.do.Et ſicut liber homo bone fi.
poſſeſſus non põt alienā rem poſſidere:ita ſi liber homo habens
filios in poteſtate intrat monaſteriũ ⁊ ſic efficit̄ in poteſtate abba-
tis.vt in aut.de monachis.§.cogitandum.colla.j.⁊ nõ poteſt aliũ
habere in poteſtate.l.ſic eueniet.ff.de adul.videt̄ qđ ei⁹ filij quãq;
ſint liberati a patria poteſtate poſſunt teſtari.de quo dic ꝑ Bar.
in.l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.Item ſicut
ſi ſeruus alienus bona fide poſſeſſus quicquid querit ex re bone
fidei poſſeſſoris vel ex operibus ſuis querit bone fidei poſſeſſori.
15 †Et quicquid querit aliunde querit primo dño ita videt̄ ſi mona
chus vnius monaſterij bona fide poſſideretur ab alio monaſte-
rio vel de vno monaſterio intrauit in aliud qđ quicquid querit ex
re ſecũdi monaſterij vel ex operib⁹ ſuis querit ipſi ſecũdo mona-
ſterio.⁊ qđ querit aliunde querit primo monaſterio.de quo dic ꝑ
Dy.in.d.l.homo liber.Spe.tñ in ti.de ſta.mo.§.j.ver.vj.queritur
et dicit quod bona primo queſita remanent priori monaſterio
ſed poſtea queſita vel querenda remanent ſecũdo.ſi tñ non habet
in ſcđo vnde viuat ne ſit oneroſus ſcđo monaſterio habet vſum-
fructum bonorum que habuit primũ monaſterium reſeruata ſibi
monaſterio primo proprietate:vt.xvj.q.vj.c.de lapſis.

b ❡Dñium. Tu quiſqs es qui vis eſſe practic⁹ de natura dñij quid ſit qũo acq̄rat̄:qualiter ꝑdat̄ q̄ pacto ĩ iudiciũ deducat̄ ⁊ multa alia. vid do. Pe. de fer. in for. li. in actione reali. ĩ gl. iure dñij vel q̄ ſi. ⁊ ꝑ totũ illum titulũ.

Ex his itaq;. ❡Per liberam perſonam noſtro iuri non ſubiectam nec quam bo.fide poſ-
ſidemus vel in qua non habemus vſumfructum vel vſum nobis
non acquiritur excepto procuratore qui querit domino poſſeſſio-
nem ⁊ dñium ⁊ vſucapiendi conditionē.h.d.vſq; ad.§.hactenus.
16 ❡†No.qđ poſſeſſio ⁊ dñium nobis acquirit̄ per procuratorē nõ
autē perſonalis obligatio vel actio vt hic.⁊.l.ſolutũ.§.per liberā.
ff.de pigno.act.et.l.prima.C.ꝑ quas perſonas.⁊.l.poſſeſſio.§.et ſi
poſſeſſio.ff.de acqui.poſ.Et eſt ratio q2 obligatio perſonalis non
ita queritur per procuratorem ſicut dominiũ ⁊ poſſeſſio acquirit̄
per actũ naturalem:ſed perſonas obligatio acquirit̄ per factũ ci-
uilem:⁊ ea que queruntur per actũ ciuilem non queruntur nobis
regulariter niſi per nos vel nobis ſubditos:vt.l.ea que ciuiliter.
ff.de acqui.re.do.Item quia obligationes perſonales magis in-
herent oſſibus hominum quam iura realia.ff.de pecu.l.ſi quis er-
go caſus.⁊ nota.in.l.tertia.ff.pro ſocio.⁊ ideo obligationes hypo
thecarie cum ſint acceſſorie ad perſonalem obligationem ⁊ ita in
eis debet exprimi cauſa ſicut in perſonali:vt no.glo.in.l.⁊ an eadē
§.actiones.ff.de exce.rei iudi.ita non poterit acquiri per procura
torem vel extraneā perſonā perſonalis obligatio vt in mutuo no
mine alterius facto:vt.l.certi ꝯdictio.§.ſi nummos.ff.ſi cer.peta.
poterit ⁊ queri hypothecaria:vt.l.ij.C.per quas perſo.⁊ ꝑ Bart.
in.d.§.per liberam.⁊.d.§.ſi nũmos.Item acquiritur ꝑ procurato
rem perſonalis obligatio domino ex re ipſius dñi:vt.l.qđ ꝓcura-
tor ex re.ff.de procu.non autē per rem ſeu actionem rei dñi.⁊ ideo
obligatio de euictione non querit̄ dño per procuratorem.vt.d.l.
poſſeſſio.⁊.d.§.ſi poſſeſſio.Et in quibus caſibus per procuratorē
querit̄ dño ex eiſdē etiam non obligat dñm:vt.l.iulianus.§.ſi ꝓcu
17 rator.ff.de act.emp.†Item adde in quibus caſibus dñium ⁊ poſ-
ſeſſio nõ querit̄ ꝑ actũ corporeum ſeu ciuilem ⁊ ꝑ cõſtitutionē ꝓca-
rij de quo plene per Bar.in.l.interdum.ff.de acquirē.poſ.per tra
ditionē clauiũ:vt.l.clauib⁹.ff.de cõtrahē.empt.⁊ per retētionem
vſuſfruct⁹:vt.l.quiſqs.C.de do.in illis caſib⁹ nõ acquirit̄ dñiuʒ ⁊
poſſeſſio dño ſed ſolũ ꝓcuratori.de quo per dñm Ange.de peru-
ſio in.l.per ꝓcuratorē.C.de acqui.poſ.alias perſonas liberas per
c quas nobis acquirit̄ [c] vide per glo.in.§.ſi qs alij.j.de inuti.ſtip.
⁊ per Bar.in.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis inſulam.ff.de ver.ob.

c ❡Nobis acq̄ritur. An autē ſol⁹ tutor hereditatem adeũdo acq̄rat eā pupillo. vide ĩ l. potuit. C. de iure deli. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊ per Pau. de ca. in conſi. ccclx. i. iiij. col. pauloante finem.

18 **Hactenus.** ❡†Etiam per vniuerſitatem querunt̄ nobis dñia rerũ de quibus modis tractat̄ in
fra in ſequētib⁹ titulis.h.d.vſq; ad fi.Et ſunt ſex modi quibus ac
quirit̄ per vniuerſitatē:vt dicā.j.de le.in prin.ſ.per vniuerſitateʒ
ꝓtoriā ⁊ arrogationē adiectionũ bonorũ cā ſeruādarũ libertatũ
nouationē ⁊ publicationē bonorũ:lʒ autē q̄rat̄ dñiũ rerũ ſine ap-
prehenſione traditiõe in caſib⁹ ſupradictis:nõ tamē q̄rit̄ nec trāſ-
fert̄ poſſeſſio ſine apprehenſione etiam in eccleſia in qua fuit trāſ-
latũ dñiũ.l.cũ heredes.ff.de acqui.poſ.⁊ per Bar.in.l.inter diui-
num.C.de ſac.ſan.eccl.

❡De teſtamentis ordinandis. Rubrica.

1 Teſtamentum qualiter fieri poſſit vel debeat.
2 Teſtamentum vnde dicatur.
3 Teſtamentum quotuplex ⁊ quod eorum quodlibet.
4 Tabellio formam ⁊ ſolennitatem iuris in teſtõ omittens punit̄.
5 Teſtamētum vno contextu fieri debet.
6 Nomen heredis debet exprimi in teſtamento in ſcriptis.
7 Teſtamentum imperfectum quādo ⁊ qualiter valere poſſit.
8 Teſtes teſtamēti vnico vel ſuo vel alieno anulo ſignare poſſunt.
9 Inſtrumentũ ſigno notarij carens eſt inualidum.
10 Teſtes teſtamenti qui poſſint eſſe ⁊ qui non.
11 Mulieres in teſtamento non poſſunt eſſe teſtes.
12 Impubes ſeu minor in quibus poſſit eſſe teſtis ⁊ in quibus non. ⁊ nume.13.
14 Furioſus quando poſſit eſſe teſtis.
15 Prodigus in teſtamento non poteſt teſtificari.
16 Infamis an poſſit in teſtamento eſſe teſtis.
17 Seruus quando teſtificari poſſit.
18 Seruus vt poſſit teſtificari apud quos debeat liber reputari.
19 Libellus teſtium repulſiuus qualiter ſit formandus.
20 Pater ⁊ ei⁹ fili⁹ in ꝑtāte in teſtamēto extranei poſſunt teſtificari.
21 Pater ⁊ filius ſimul cum extraneo inſtitui poſſunt.
22 Filius non erit teſtis in teſtamēto patris.⁊ nume.23.
24 Parentes in quibus filiorum cauſis poſſint eſſe teſtes.
25 Domeſtici non poſſunt in teſtamento teſtificari.
26 Domeſtici qui dicantur.
27 Heres ⁊ ſui non poſſunt eſſe teſtes in teſtamēto in quo dʒ iſtitui.
28 Cauſa que ⁊ quando propria dicatur.
29 Frater quando poſſit in cauſa fratris teſtificari.
30 Legatarij in teſtamento poſſunt teſtificari.⁊ nu.ſeq.
33 Socius an poſſit in cauſa ſocij teſtis eſſe.
34 Teſtamentum vbi ⁊ in quo ſcribi poſſit.
35 Raſura quando vitiet teſtamentum.
36 Tabellam debere ſolui pro teſtamento qualiter intelligatur.
37 Teſtamentum ſine ſcriptis quod dicatur.
38 Teſtamētum nuncupatiuum in ſcriptura ⁊ ſine fieri poteſt.
39 Teſtamentum an poſſit probari per inſtrumentum.

Teſtamentum. ❡Hic titulus cõtinuatur ad precedentia.ſ.ti.ꝓcedenti.§.fin.in fin.⁊ diuiditur in
tres partes.Primo recitando ius antiquum tra
ctat de teſtamēto in ſcriptis.Secundo ibi:teſtes
autem.declarat qui pñt eſſe teſtes in teſtõ.Tertio
ibi iuxta finem in.§.ſed hoc quidem.tractat de teſtamēto ſine ſcri-
ptis.⁊

ptis.⁊ pꝛima pars.h.d.†Sublata triplici foꝛma teſtõꝛum hodie
poteſt fieri teſtamentum in ſcriptis cum ſubſcriptione teſtato-
ris ⁊ ſubſcriptiõe ⁊ ſignaculo ſeptẽ teſtiũ vno cõtextu.Et pñt oẽs
teſtes ſignare vno anulo ⁊ cũ pluribus ⁊ cum ſuo ⁊ alieno anulo.
2 h.d.vſq3 ad.§.teſtes aũt.¶†Nota ex pꝛin.ethymologiã ⁊ deriua-
tionẽ ſeu alluſionẽ huius vocabuli teſtm̃:qꝛ dꝛ quaſi teſtatio men
tis.Et an ꝓcedit argumentũ ab alluſione vocabuli.dic ꝙ ꝓcedit
qñ ei non ꝯdicit diffinitio:ſed hic contradicit:qꝛ teſtm̃ eſt volũta
tis noſtre iuſta ſnĩa ⁊c.vt hic in glo.quã diffinitionẽ declara vt p
Bar.in.l.j.ff.eo.Et ideo nõ v3 argumẽtũ quicquid eſt teſtatio mẽ
tis eſt teſtm̃:vt dixi.ſ.de tutelis.§.tutoꝛes.⁊ per bar.in.l.j.ff.de tu
3 tel.⁊.l.ij.§.appellata.ff.ſi cer.pe.¶†Scd̃o no.[a] ꝙ duplex eſt teſtm̃
a ſ.in ſcriptis ⁊ ſine ſcriptis.Teſtm̃ ſine ſcriptis eſt qd̃ fit ſine ſolẽni
tatibus nõ attẽto an inde fiat ſcriptura vel non qd̃ nũcupatiuum
appellaꝛ eo ꝙ teſtibus nũcupaꝛ.i.manifeſtanꝛ oĩa q̃ in eo ſcribun
tur de quo in eodem.§.ſed hic quidẽ.Sed teſtm̃ in ſcriptis eſt qd̃
fit cum ſolẽnitatibus ⁊ inſtr̃is ⁊ non ſunt nota teſtibus q̃ in eo cõ
tinenꝛ.nã qñ quis nullũ vult ſcire que in teſtõ diſponat ſecrete cõ
ficit ſibi teſtm̃ pꝛopꝛia manu vel ẽt per aliũ.vt in auꝛ.⁊ non obſer
nato.C.eo.Et cũ diſpoſuit in teſtõ oĩa que immediate voluit tũc
pꝛoducit illud teſtm̃ plicatũ ligatũ ⁊ incluſum vl' in lintheo inuo
lutũ quatenus eſt ſcriptum in pꝛeſentia ſeptẽ teſtiũ rogatoꝛu3 ma
ſculoꝛum ⁊ liberoꝛum vel octo teſtium:qꝛ teſtõꝛ eſt ignarus vel ſe
nõ ſubſcripſit:⁊ offert hoc teſtm̃ teſtibꝰ aſſerẽs illud eſſe ſuũ teſtm̃
⁊ in vltima voluntate ⁊ tunc ipſi teſtes in vltima parte charteva
cue dimiſſe debent ſe ſubſcribere vno cõtextu.i.nullo actu medio
interueniente niſi actu nature neceſſario.Et vnuſquiſq3 debet fa-
cere mentionem de ceteris in ſua ſcriptura vt appareat ꝙ vno cõ
textu ſubſcripſerunt ⁊ ſignauerunt:⁊ debet continere ſubſcriptio
qd̃ fuerunt pꝛeſentes in tali teſtamento ſic eis per teſtatoꝛẽ obla-
to ⁊ facere mẽtionem de nomine teſtiũ ⁊ teſtõꝛis:vt hic in glo.in
ver.ſubſcriptionẽ.Et ſimiliter ipſe teſtõꝛ debet ſe ſubſcribere pꝛio
ſi ſit literatꝰ:vel adhibeꝛ octauus teſtis niſi teſtatoꝛ feciſſet ſpecia
lem mentionem qd̃ ſua manu conſcripſit qꝛ tunc non requiriꝛ am
plius ꝙ ſe ſubſcribat cũ alijs teſtibus:vt.l.cum antiquitas.in fin.
C.eo.Et deinde tale teſtm̃ ſigillatur a teſtibꝰ ſuo vel alio anulo:⁊
vno vel cũ pluribus.⁊ conſeruatur teſtm̃ ſic clauſu3 ⁊ ſigillatum
vſq3 ad moꝛtẽ teſtatoꝛis ⁊ eo moꝛtuo citatis citandis ⁊ vocatis te
ſtibus qui recognoſcunt ſua ſigilla ⁊ ſuam ſubſcripturam aperiꝛ
teſtamentum ⁊ publicatur in pꝛeſentia iudicis.⁊ hoc hꝛ in.l.hac
conſultiſſima.⁊.l.teſtã oĩa.⁊.l.iubemus.C.eo.⁊.l.ad teſtm̃.ff.eo.⁊
de iſta publicatione qualiter ⁊ qũo fiat vide per bar.de ſaly.in.l.
4 publicati.C.de teſta.⁊ tabel.†Qui aliter auſus fuerit facere penã
falſitatis non euitat quaſi doloſe in cauſa neceſſaria verſatus:vt
b d.l.iubemus.in fi.qd̃ bene no.contra tabellionem[b] ꝙ ſi omittat ſo
lennitatem ⁊ foꝛmam iuris punitur de falſo quia pꝛeſumptione
iuris pꝛeſumitur omiſiſſe ne valeat.Item qꝛ turpe eſt ei ignoꝛare
qd̃ eſt de eius officio ⁊ in quo quotidie verſaꝛ.vt.l.nunc̃ audito-
res.ff.de oꝛig.iur.Et multomagis tabellio punitur de falſo quã-
do atteſtatur interueniſſe ſolennitatem que non interuenit:vel
eam que interuenit ſcienter ſcribere omiſit.ſecundum Ricardu3
5 malumb.in dicta.l.iubemus.in fine.¶†Secundo nota ibi:vno
cõtextu.qd̃ teſtamẽtũ d3 fieri vno contextu.i.nullo actu medio in-
terueniẽte:ne ſit actꝰ neceſſariꝰ modico ĩteruallo.l.cũ antiquitas.
C.e.vel ſit actꝰ pertinẽs ad teſtamẽtũ vt calefactio cere cã ſigillãdi:
vt.l.heredes palã.§.fi.ff.e.Itẽ põt etiã fieri cõtractꝰ in ipſo teſtõ:
⁊ quilibet actus l3 irriteꝛ teſtm̃:vt t3 Bald.in.l.fi.ff.de re.eo.qd̃ be-
6 ne no.¶†Tertio no.in verbo.ſed his oĩbꝰ qd̃ iure iſto in teſtõ in
ſcriptis dẽat expꝛimi nomẽ heredis ⁊ ſcribi per manũ teſtõꝛis vel
teſtiũ:vt hic in glo.in.d.l.iubemꝰ.Sed hic hodie coꝛrigiꝛ:qꝛ teſtõꝛ
nõ teneꝛ expꝛimere ſeu teſtificare ſeu teſtibus nomẽ heredis:vt in
auꝛ.⁊ nõ obſeruato.C.eo.Quid aũt ſi pluribꝰ heredibꝰ inſtitutis
ſeu ſcriptis teſtõꝛ aliquos expſſit ⁊ aliquos nõ an vitiaꝛ i totũ vel
ſolũ in nõ expſſis.dic ſi teſtõꝛ potuit oẽs expꝛimere ⁊ nõ expſſit vr̃
eſſe cõtẽtꝰ ſolis noĩbꝰ expſſis:⁊ ideo v3 teſtm̃ in expſſis ⁊ nõ v3 in
nõ expſſis:vt.d.l.iubemꝰ.iuxta pꝛin.ſecꝰ ſi teſtõꝛ nõ potuit oẽs he-
redes expꝛimere quos inſtituere volebat vt qꝛ in medio teſti ob-
7 mutuit qꝛ in nihilo v3 teſtm̃:vt.l.ſi is.ff.e.† ⁊ ſic no.qd̃ l3 teſtm̃ im-
perfectũ rõne ſolẽnitatis omiſſe valeat ſaltim ĩter liberos:vt.d.l.
hac cõſultiſſima.§.ex imꝑfecto.C.eo.ſecꝰ tñ ſi ſit imꝑfectũ rõne vo
lũtatis nõ cõplete:qꝛ tũc nõ v3 etiã ĩter liberos:vt d.l.ſi is.Diciꝛ
aũt ꝑfectũ teſtm̃ qñ teſtõꝛ habuit totã ſuã volũtatẽ pꝛo declarata.
ſicut dicimꝰ cõtractũ cõpletũ qñ hꝛ pꝛo ꝑfecto ⁊ abſoluto:vt.l.cõ-
tractꝰ.C.de fi.inſtr.Et id̃ ſi reperiꝛ inſtr̃m ſeu ꝓtocollũ notarij im
ꝑfectũ vt appeat qd̃ plus volebat ſcribere:puta qꝛ ſi dicaꝛ qd̃ titiꝰ
vẽdidit talẽ fundũ ſeio ꝓ pcio cẽtũ his pactis.ſ.qd̃ ſi nõ repiatur
plꝰ:certe tale inſtr̃m ſeu ꝓtocollũ nullã facit fidẽ ſcd̃m bar.i.d.l.ſi
8 is.¶†Quarto no.in ver.pñt autẽ.qd̃ oẽs teſtes pñt ſignare vno
⁊ pluribꝰ anulis ⁊ ſuo ⁊ alieno anulo ⁊ etiã anulo teſtõꝛis.Diciꝛ
tamẽ ſpeculatoꝛ i ti.de ꝓba.§.incluſu3.v.⁊ ſi nõ.in ti.de cita.§.j.iã
de citatiõe.literis igiꝛ qd̃ qñ qs ſigillat alieno anulo dꝛ de hoc fa-
cere expſſa3 mẽtionẽ.de quo per bar.in.l.ad teſtm̃.ſi §..ab ipſo.ff.e.

Et non ſolũ anulo vel ſigillo põt qs ſigillare:ſed etiã quouis alio
ſignatoꝛio.d.l.ad teſtamẽtũ.§.ſi eſt ſignatũ.Et dꝛ ſignatũ illud qd̃
ci adheret puta ad coꝛdulã vel lintheũ in quo eſt inuolutũ.d.l.ad
teſtm̃.§.ſignatas.Et i teſtõ i ſcriptis reqriꝛ ſignatio ⁊ ſubſcriptio
9 ⁊ alterũ ſine altero nõ ſufficit.d.l.ad teſtm̃.§.ſi qs ex teſtibꝰ.† Sic
etiã nõ v3 inſtr̃m ſine ſigno notarij ſi eſt de cõſuetudine ſua qd̃ ap
ponaꝛ al's oĩno vitiaꝛ:vt.j.de publi.iud.§.item lex coꝛnelia.⁊ per
bar.in.d.§.ſi qs ex teſtibꝰ.⁊ plenꝰ per eũ in pꝛoemio ſſoꝛũ.ſpe.tñ i
ti.de fi.inſtr.§.bꝛeuiter.vſi.Itẽ an oĩa tenẽt ſimpl'r qd̃ nõ v3 inſtr̃3
qñ nõ h3 ſignũ notarij.l3 Jo.an.ibi in addi.teneat ſignũ non eſſe
de ſubſtantia.An aũt poſſit tabellio ꝓhibere alteri ne aſſumat ſi-
gnũ ſuũ bar.qd̃ ſic.Et idẽ in mercatoꝛe in ſuo tractatu de ſignis ⁊
armis.⁊ adde etiã qd̃ nulle ſignature ignote crediꝛ niſi habeatur
aliqua notitia.xviij.di.c.nullis.in glo.Joan.

10 **Teſtes.** ¶†Illi nõ poſſunt eſſe regl'r teſtes i teſtamẽto q
non habent teſtamẽti factionẽ paſſiuã.i.quibus
nõ põt relĩnqui in teſtõ.Itẽ nõ poſſunt eſſe teſtes in teſtõ mulier:
11 impubes:⁊ alij hic noĩati.h.d.vſq3 ad.§.ſed cũ aliquis.¶†Not.
j.qd̃ mulieres nõ pñt eſſe teſtes i teſtamẽto ꝓpter fragilitatẽ ⁊ pe
riculum qd̃ imminet in teſtamento:niſi in teſtamento militis vel
inter liberos:vt no.gloſſ.in auꝛ.qd̃ ſine ſubſcriptione ꝓcedit.C.e.
ſed in alijs põt eſſe teſtis:⁊ nõ põt eſſe teſtis in codicillis vt t3 glo.
ff.eo.l.qui teſtõ.§.mulierẽ.Itẽ nõ põt eſſe teſtis in criminali cauſa
de iure ciuili.l.ex eo.ff.de teſti.nec in crimine publico vel vbi eue-
nit mẽbꝛi abſciſio i quo mulier nõ põt eſſe teſtis:ſicut nõ põt accu
ſare.ff.de accu.Sed de iure canonico mulier non põt eſſe teſtis in
accuſatione crĩali ſ3 in inquiſione vel denũciatiõe ſic:vt no.gloſ.i
c.foꝛꝰ.de ver.ſig.Quid aũt de hermofrodito.dic vt hic in gloſ.in
12 ver.mulieres.¶†Secũdo no.ibi:neq3 impubes.quod impubes
i.minoꝛ.xiiij.annis non poteſt eſſe teſtis in teſtamento.Similiter
nec in criminali in qua debet eſſe maioꝛ.xx.annis:ſicut ſi vellet ac
cuſare de crimine publico:vt.iij.q.iij.item in criminali.ver.in te-
13 ſtimonium.¶Et no.glo.in.l.qui accuſare.ff.de acc.†Sed in alijs
negotijs minoꝛ poteſt teſtificari ſicut etiam poteſt de his que vi-
dit in pupillari etate:vt hic in glo.in ver.impuberes.⁊ in gloſſ.l.
iij.§.ſed iulianus.ff.de teſti.quod intellige ſi tempoꝛe quo impu-
bes vidit vel audiuit erat talis etatis quod poterat intelligere
quod agebatur:⁊ menti tenere ſecundum Barto.in lege ad teſta
mentum.§.pꝛimo.ff.e.Et eodem mõ põt qs reddere teſtimoniũ
de his que vidit ante tempus cecitatis niſi obſtaret defectus infa
mie vt in ſpecu.de teſti.§.pꝛimo.ver.ſed nunquid factus pubes.
14 †Similiter furioſus nõ põt eſſe teſtis niſi eo tꝑe quo h3 dilucida
interualla.eodẽ mõ teſtm̃ factũ ante furoꝛẽ valet ⁊ tenet:l3 moꝛia-
15 tur poſtea in furoꝛe.ff.eo.l.qui teſtamẽto.§.nec furioſus.†Simili
ter ⁊ ꝓdigꝰ cui eſt interdictũ bonis nõ põt eſſe teſtis in teſtõ nec
põt facere teſtamentũ.qd̃ aũt ante interdictionẽ fecerit valet ⁊ te-
net.ff.e.l.is cui.Similiter ille qui eſt dãnatus de crimine famoſo
16 nõ põt eſſe teſtis nec põt facere teſtamentũ.ff.eo.l.ſi cui.§.fi.Et an
infamis ex aliquo crimine poſſit eſſe teſtis in teſtamento ⁊ facere
teſtamentum.tenet Bar.qd̃ ſic in.d.§.fi.niſi crimine hereſis ⁊ leſe
maieſtatis in quibus etiã ante factũ teſtamentum annullaꝛ ⁊ bo-
na confiſcanꝛ:⁊ poſt moꝛtem eoꝛum memoꝛia damnatur.in auꝛ.
credentes.C.de here.⁊.l.fi.C.ad.l.iul.maieſtatis.

Sed cum aliquis. ¶Debet inſpici conditio te-
ſtis putatiua que erat tempo
re quo adhibitus fuit teſtimonium ⁊ non vera conditio.Et erroꝛ
17 cõis facit ius.h.d.vſq3 ad.§.pater.†Licet ergo teſtis in teſtamẽto
debeat eſſe liber:vt.C.eodẽ.l.j.tamen ſi vere erat ſeruus:ſed com-
muni opi.erat liber ſiue reputabatur tꝑe quo fuit adhibitus ad
ſignandu3 teſtamentũ in ſcriptis vel acceptꝰ a tabellione in teſtõ
nũcupatiuo ꝓpter hoc nõ annullaꝛ teſtm̃ l3 opponaꝛ qd̃ vnus ex
teſtibus erat ſeruus vel infamis vt hic.⁊.l.j.C.eodẽ.⁊ per gloſ.et
Bar.in.l.heredes palã.ff.eo.in pꝛin.⁊ hoc ꝓpter cõem erroꝛẽ qui
facit ius vt hic.⁊.l.barbarius philippꝰ.ff.de offi.pꝛeto.Nã ſi ſer-
uus reputatus liber fuit adhibitus in teſtõ in ſcriptis vel ſine ſcri
ptis cõfecto a tabellione nõ eſt neceſſe qd̃ hic teſtis examineꝛ i iu-
dicio:qꝛ publica ſcriptura ꝓbat ex ſe:l3 hec glo.in verbo ſignareꝛ
teneat qd̃ nõ de iuris rigoꝛe:ſed cõſuetudine ſic.S3 doc.tenẽt qd̃
etiã de iure.ſi aũt adhibitus fuerit in teſtõ in ſcriptis vel ſine ſcri
ptis nõ cõfecto a publico tabellione ſic eſt neceſſe qd̃ teſtm̃ ꝓbeꝛ p
teſtes in iudicio corã iudice:tũc l3 ſit detecta ſeruitus vel infamia
tẽpoꝛe teſtimonij ferẽdi tamẽ poterit examinari:qꝛ videꝛ exami-
natus tꝑe quo fuit adhibitus ad teſtimoniũ vt tũc tꝑis cõmuni
opinione reputareꝛ liber ⁊ integre fame ſcd̃m Bar.C.e.l.j.⁊.ff.e.
l.ad teſtm̃.§.j.Nec ob.ſi dicas qd̃ inſpiciaꝛ cõditio teſtis tꝑe quo
deponit:vt.l.iij.in.§.due cauſe.ff.de carbo.edic.qꝛ qñ conditio te
ſtis mutatur ſuo facto vt qꝛ tꝑe teſtimonij reddendi eſt factus ſer
uus vel infamis ꝓpter eius delictũ nõ põt examinari.ſecus ſi non
eſt mutata conditio ſuo facto:ſed ſeruitus vel infamia que tunc
erat amodo detecta:qꝛ tũc pꝛopter cõem erroꝛem põt examinari
vt hic tenet Bar.⁊.C.eo.l.j.⁊.d.l.ad teſtamẽtũ.§.j.⁊ Azo in ſum.
huius ti.circa fi.licet alio modo dicat dominꝰ Bar.de ſaly.in.l.j.

a ¶Scd̃o no.
no.hãc diffe
rentia3 teſti
nũcupatiui
⁊ teſti in ſcri
ptis q̃ dr̃ia
hic optĩe ex-
plicaꝛ.Item
an teſtm̃ in
ſcriptis fcm̃
cui aliqua d
reqſitis defi
ciunt.vel nõ
interueneꝛt
in foꝛma an
valeat ſalte3
iure nũcupa
tiui teſti ⁊ in
quo iure pr̃
filie minꝰ le
gitime reli-
qt vide pau.
de ca.in ꝯſi.
ccccxj.in an-
tiquis.

b ¶Tabellio
nem.Idẽ t3
hic.d.Hen.
hernoys ni-
hil aut pau-
cis immuni
tatis.

18 C.eo.†Inter quos aūt debet eſſe hec cōis opi.ſiue error.ſ.qd̄ hic re
puteť liber.dic qd̄ nō requiriť de oībus hominib⁹ totius ciuitatis
ſȝ a maiori parte eoꝝ qui veriſimiliter hoc ſcire debuiſſent ꝛ a ꝓ
pinquis cōiūctis vicinis ꝛ amicis.Et ita reſtringiť hic teſtis qui
dicit oīum cōſenſu.ꝛ.l.j.C.eo.Et hoc ideo licet teſtis ſic deponat
qd̄ oēs ſic dicūt non ꝓpter hoc eſt falſus ſed debet intelligi qd̄ oēs
eum cognoſcētes.Et qui veriſimiliter hoc ſcire debēt qꝛ vniuerſa
lis locutio recipit reſtrictionē actus cui attribuiť:vt glo.not.in.l.
omnes.C.ſine cenſu vel reliq.ꝛper Barto.in.l.j.§.nunciatio.ff.de
19 oper.no.nūcia.†Et attēde ad modū proponēdi exceptionē ꝛ for
mandi ꝓpoſitionē ꝛ articulandi ad repellendū teſtem qd̄ nō ſuffi
cit dicere qd̄ tūc temporis erat ſeruus infamis vel excōicatus niſi
addas ꝛ tenebať ita ꝛ reputabať cōiter ab oībus ſcientibus ꝛ co
gnoſcentibus eū:alias poſitio eſt impertinens vt hic ꝛ.d.l.j.C.eo.
Itē debet exprimere cauſam criminis vt qꝛ eſt infamis vel excōi
catus ex tali cauſa.vt in.c.preſentiū.in fi.de teſti.lib.vj.Sed qd ſi
conditio teſtis eſt mutata poſt iuramentū ꝛ depoſitionē dic vt in
ſpe.de teſti.§.j.ver.quid ſi teſtis.Itē quid ſi teſtis aliquid vidit ꝛ
poſt eſt fact⁹ cecus an poterit examinari.Et quid ſi etas teſtis eſt
mutata qd̄ tempore quo vidit erat impubes ꝛ tpe teſtimonij erat
pubes.dic de his duob⁹ vt dixi.ſ.proxi.Itē quid ſi cōditio nota
rij eſt mutata qꝛ poſtq̄ rogatus fuit eſt cōdēnatus de falſo ꝛ fact⁹
infamis an poterit cōplere inſtrumentū de quo fuit rogat⁹.Bar.
qd̄ ſic in.d.l.ad teſtamentū.§.j.ff.e.qꝛ delictū ſuum nō debet noce
re alijs qui ante eū adhibuerūt.argumēto huius.§.ꝛ dicti.§.j.Et
idē in notario facto monacho qui nō pōt nouas rogationes aſſu
mere:ſed veteres complere:vt no.glo.no.in.c.vt officiū.de here.li.
vj.ꝛ adde per Inno.in.c.fraternitatis.de here.

20 **Pater necnon.** ¶†Pater ꝛ filius in eius pote
ſtate exiſtētes poſſunt ſimul eſſe
teſtes in teſtamēto extranei.Et ſimiliter duo fratres in eiuſdē po
teſtate exiſtētes.Et ſimiliter plures de eadē domo quātūcunqȝ cō
iuncti poſſunt ſimul adhiberi teſtes in teſtamētis ꝛ alijs negotijs
extraneorū.h.d.vſqȝ ad.§.in teſtibus.Et cōcor.ff.de teſt.l.pater ꝛ
filius.ꝛ.ff.eo.l.ad teſtamentū.in prin.ꝛ ſecus autē inter ſeipſos.vt
in proxi.§.licet ergo quo ad aliā perſonā pater ꝛ filius cēſeantur
vna ꝛ eadē perſona.l.fi.C.de impu.ꝛ alijs ſubſti.ꝛ no.in.l.ij.C.qui
eta.ſe excu.lib.x.tñ quo ad teſtimoniū ferendū perſona patris et
vox filij cenſenť diuiſe a perſona ꝛ voce patris:vt hic ꝛ.d.l.pater ꝛ
21 filius.†Et adde qd̄ ſicut poſſunt pater ꝛ filius teſtes adhiberi ita
poſſunt pater et filius ſimul cū extraneo inſtitui.puta titius cum
filio ſuo ꝛ ſempronio ſint mihi heredes.nam tunc titius ꝛ filius
eius ſimul habebunt ſolū dimidiā hereditatis qꝛ cenſenť pro vna
perſona ꝛ vna caro:ꝛ ſempronius habebit aliā dimidiam.d.l.fi.
de impu.ꝛ alijs ſubſti.Qñ autē ſubſtituiť pater ꝛ filius vel dať ſeu
cōcediť aliqd patri ꝛ filio an intelligať cōcedi principaliter ꝛ pari
ter vterqȝ:an vero ordine ſucceſſiuo.ſ.primo patri viuēti ꝛ poſtea
filio.dic qd̄ ordine ſucceſſiuo.vt plene not.per glo.ꝛ Bar.in.l.gal
lus a quibus.§.recte.ff.de libe.ꝛ poſthu.

22 **In teſtibus.** ¶†Filius nō pōt eſſe teſtis in teſtamē
to patris nec pater in teſtamēto filij ēt
militis in expeditione nō degētis nec domeſticū teſtimonium ad
mittitur in teſtamentis.hoc dicit.vſqȝ ad.§.ſed neqȝ heres.In ex
peditione non degentis.ideo dixi quia qñ filiuſfa.perſiſtit in acie
bellica poteſt teſtari quocunqȝ modo voluerit etiam ſuo ſanguine
rutilanti ſcribēdo.ideo nimirū ſi pater tūc admittiť ꝓpter neceſſi
tatē.l.milites in expeditione.C.de teſt.mi.ꝛ.l.qui teſtamēto.§.per
contrariū.ff.eo.ſecus qñ non eſt in expeditione ſed in domo ſua:
qꝛ tunc exigiť ſolēnitas iuris cōmunis.ſ.de teſta.mili.§.j.ꝛ no.in
23 d.l.milites.¶†No.j.qd̄ filius nō pōt eſſe teſtis in teſtamento pa
tris qñ agiť de facto ꝓprio patris ſiue pater queratur ſiue nō vt
hic.ꝛ.C.eo.l.parentes.ꝛ.l.teſtis idoneus.ff.de teſt.Sed quādo nō
tractať de facto proprio patris:vt quia pater interuenit nomine
alieno tūc filius pōt teſtificari ꝓ patre ſi patri nihil queriť alias
nō vt no.per glo.ꝛ Bar.in.l.qui teſtm̄.§.quecūqȝ autē.ff.eo.pater
autē nō pōteſt eſſe teſtis pro filio ſiue filio querať ſiue non.Et ſic
minor eſt prohibitio erga filium quā in filio erga patrē.ꝛ eſt ratio
qꝛ pater magis diligit filiū quam filius patrē ſm glo.in.d.§.que
24 cunqȝ.†Fallit in etate filij probanda in qua parentes admittun
tur.l.ꝛ matris ꝓfeſſio.ff.de proba.Itē fallit in cauſa matrimonij
an fuerit cōtractū vel non et in cauſa analogie ꝛ parentele in qua
admittunť parentes ꝛ alij proximiores.in.c.videť extra qui ma
tri.accu.poſ.Item fallit qñ filius interuenit nomine alieno puta
ꝓcuratorio nomine alterius in quo caſu pater admittiť ad teſti
ficandum pro filio ſi non tractať de facto filij.alias nō ſm Bar.in
d.§.quecunqȝ.ꝛ qd̄ dictū eſt de filio in poteſtate idem intelligas
de filio emācipato vt tenet gloſſ.in.l.parentes.C.eo.licet ſecus in
inſtrumēto publico qd̄ facere pōt filius emācipatus notarius in
fauorem patris ꝛ ecōtra pater in fauorē filij.Sed in fauorem filij
in poteſtate nō pōt pater notarius ſcribere inſtrm̄ etiā in aduētı
tijs niſi diceret qd̄ ei patri non quereret vſuſfructus:vt.l.ſi pater
ꝛ.l.impuberem.ff.de falſis.ꝛ ibi per Bar.idem etiā intelligas in
filio ſpurio vt nō teſtificeť pro patre propter naturalē affectionem
que durat inter eos ꝛ tolli nō pōt:vt not.Bart.in.l.tutelas.ff.de
capi.dimi.Secus aūt in patre ratione prelationis vt in epiſcopo
vt poſſit teſtificari pro capitulo ſi bona ſunt ſeparata:vt extra eo.
c.cū nuncius.Itē ſecus in patre ſpirituali qui aliquē de ſacro fon
te leuauit vel in criſmate tenuit ꝛ in patre nutritorio.idē eſt in ba
iulo.nā iſti admittunť cū nō reperianť ꝓhibiti:qꝛ iſtud edictū de
teſtib⁹ eſt prohibitoriū.ff.e.l.j.in his tamen omnibus an propter
cōionē domeſticā repellanť arbitrio iudicis relinquiť.ff.e.l.iij.§.j.
25 ꝛ.C.de teſt.l.ij.¶†Secundo not.qd̄ domeſticū teſtimoniū nō ad
mittiť in teſtamento nec regulr̄ in alijs actibus:vt hic ꝛ.l.ij.C.de
26 teſti.ꝛ.ff.de teſta.l.teſtes.ꝛ in.c.mulieres.extra de teſt.†Que autē
dicanť perſone domeſtice dicit hic glo.notabilis.nā etiā glo.in.d.
c.ex literis.extra de teſti.ꝛ tex.in.l.pñte.§.ſane.C.de his qui ad ec
cle.cōfu.ſ.qbus pōt impari rōne patrie vel dñice ptātis vt familia
res coloni:aſcriptitij:mercenarij:filij:ſerui:liberti:vxor ꝛ oēs ha
bitantes in domo.ita dicit gloſ.in.d.c.ex literis.lȝ autē domeſtic⁹
non admittať pro domeſtico:tamen admittiť cōtra eū volente ad
uerſario:vt tenet glo.in.l.ij.C.de teſt.Itē admittiť domeſticus ad
probandū innocentiam domeſticam ꝛ etiā ad ꝓbādū alia que oc
culte fiunt in domo:vt.l.ꝯſenſu.§.ſcim⁹.C.de repudijs.itē admit
tiť domeſticus in cā domeſticorū rōne paritatis.ar.l.nō ſolū.§.de
vno.ff.de ri.nup.Itē hic qd̄ diciť de domeſticis quod nō admitta
tur ad teſtimoniū pro domeſticis eſt verū in teſtimonijs iudicia
libus:ſed in inſtrālib⁹ de conſenſu partiū bene admittunť.argu.l.
ſciendū.cū glo.ff.de vſu.Itē attende qd̄ lȝ alias quis fuerit dome
ſticus producentis ꝛ nunc non ſit pōt teſtificari qꝛ attenditur cō
ditio teſtis que eſt tēpore teſtimonij ferēdi.l.iij.§.due cauſe.ff.de
car.edic.niſi eſſet famul⁹ q eēt expulſus ī fraudē vt poſſet teſtificari.
de quo per Bart.in.l.j.§.itē in vno.ff.de queſtio.Itē qd̄ hic diciť
de vxore:vt.l.ij.C.de teſti.idem intelligas de ſponſa ꝛ cōcubina ſe
cundum Bald.in.d.l.ij.C.de teſti.

27 **Sed neqȝ heres.** ¶†Heres ꝛ in eius poteſtate
exiſtens ꝛ ille in cuius poteſta
te eſt heres ꝛ fratres eiuſdem heredis in eius poteſtate exiſtētes
nō poſſunt eſſe teſtes in teſtamēto ſublata dr̄ia iuris antiq quod
ꝓhibebat emptorem familie ꝛ hereditatis que obtinet vicē here
dis ꝛ in ei⁹ poteſtate exñtes eſſe teſtes in teſtō ꝛ ī ipſum heredē ꝛ ea
poteſtate cōiunctos permittebat.h.d.vſqȝ ad.§.legatarius.ꝑmit
tebāt ergo antiqui qd̄ heres ſcriptus in duobus generibus teſta
menti.de quo.ſ.in prin.titu.ver.acceſſit.excludebant a teſtimo
nio.Et qꝛ iſta differentia erat ſine rōne:ideo imꝑator corrigit ſta
tuēs qd̄ nullus hēs nec eius filij:nec pater nec fratres poſſunt eſſe
teſtes in cauſa teſtamēti ꝛ ſic antiq abutebanť hoc iure ꝛ hoc ius
permittebāt ſine rōne.Quare magis poſſit eſſe teſtis heres quam
emptor familie ꝛ ipſi magis perſuadebāt ꝛ aſſerebāt ſe abuti hoc
iure ꝛ ſe ſeruare ꝑmittere iſtud ius ſine aliqua rōne diuerſitatis.
Rō eſt aūt ſcdm glo.quare heres pater ꝛ filij ꝛ fratres ſint ſimul
poteſtate cōiuncti ad eos diciť ſpectare damnum ꝛ lucrū de iſto
negotio qd̄ agitur inter heredem ꝛ teſtatorem id eſt de iſta here
dis inſtitutione.ꝛ ſic quodāmodo eſſent teſtes in negotio ꝓprio
28 qd̄ non licet.l.omnibus.C.de teſt.†Nam quādo lucrū in toto vel
pro parte ſpectat ad aliquem vel quomodocunqȝ eius interſit cā
dicitur eius ꝓpria.ꝛ ideo in ea non poteſt eſſe teſtis.glo.no.eſt in
l.pe.§.j.ff.quando appellandum ſit.ꝛ ex hoc ſequiť qd̄ frater here
dis emancipatus nō cōtingat heredem per poteſtatem ꝛ per cō
ſequens nō ſpectat ad eū lucrū vel damnum qd̄ poſſit eſſe teſtis.
qd̄ videtur tenere glo.C.eo.l.parētes.niſi repellatur ratione do
meſticitatis vt qꝛ ſimul habitet in eadem domo cū fratre qꝛ hic
cōſuetudo augeat affectionē dicit gl.in.l.cū allegas.C.de caſtren.
pecu.lib.xij.de quo dic per doc.in.d.l.parētes.ꝛ in.c.literis.de pre
29 ſum.ſuper tertia glo.†Cōcludit tamē Bart.in.l.qui teſtamenta.
§.quecūqȝ.x.ff.e.qd̄ frater pōt teſtificari pro fratre volēs:ſed inui
tus non cogiť.ꝛ ideo eſt cōſiliū qd̄ in actis dicitur ſponte volens
teſtificari ꝛ deponere ꝛc.Et hoc in ciuili.Sed in criminali nec fra
ter nec aliquis coniunctus vſqȝ ad ſeptimum gradum poſſunt te
ſtificari.not.in.l.lex cornelia.ff.de iniur.ꝛ.l.licet.C.de teſti.et ſic
poſtremo de appella.

30 **Legatarius.** ¶†Legatarij ꝛ fideicommiſſarij quia
ſunt ſingulares ꝛ non vniuerſales ſuc
ceſſores poſſunt eſſe teſtes in teſtamento.Et ſimiliter poſſunt hi
in quorū ſunt ptāte ꝛ qui in eorū poteſtate ſunt.h.d.vſqȝ ibi nihil
autē.fideicōmiſſarius ergo vniuerſalis cui dȝ reſtitui hereditas
qꝛ eſt ſucceſſor iuris ꝛ in eū trāſferunť per reſtitutionē heredis oīa
iura ꝛ actiones hereditarie:vt.l.j.in prin.§.de illo.ff.ad treb.non
poterit eſſe teſtis in teſtamēto.nec obſtat qd̄ legatarius particu
laris videť repelli a teſtimonio alia ratione videlȝ qꝛ ad eum ſpe
ctat cōmodū legati ꝓpter qd̄ cōmoduȝ ꝓhibeť quis teſtificari:vt
31 l.omnibus.C.de teſti.ꝛ.l.nullus idoneus.ff.de teſt.†qui dic qd̄ in
cauſa ſui legati eſt clarum qd̄ non poteſt teſtificari vt in ꝯtrarijs:
ſed in cauſa teſtamēti vertenti īter heredē ꝛ aliū hñ pōt teſtificari
vt hic.ꝛ.l.qui teſtamēto.ff.eo.lȝ eñ ad ipm̄ legatariū ſcdario ꝛ in
cōſequen

ꝯña ſpectet cõmodũ ſui legati ſi teſtm̃ valebat nõ tñ principaliter ſpectat ad eũ vniuerſale cõmodũ ſed ad heredem.⁊ ſic ptʒ qd̃ ille ad quẽ per quandã ꝯñam ſpectat commodum põt teſtificari.⁊ ex hoc ſequitur qd̃ cũ vnus ex pluribus reis debendi petat primo conueniri illũ correum ad quẽ peruenit pecunia qd̃ poteſt:vt no. per doc.in.l.vñ queritur.ff.cõmo.qd̃ poterit aliũ correũ tertiũ iudicẽ in teſtẽ ad probandũ qd̃ tota pecunia peruenit ad illum qꝛ ad reũ teſtificantem nõ ſpectat cõmodũ principaliter:qꝛ ipſe nõ conuenitur:ſʒ ſcd̃ario ⁊ in ꝯña ſi petens obtineat vt hic.⁊.l.ſi qs ita.ff.de

33 re.dub.†An autem ſocius poſſit eſſe teſtis pro ſocio[a] dic per gloſ. in.l. quoniam.C. de teſti. ſ.qd̃ ſi ſint ſocij omnium bonorum non põt cum omne lucrum ⁊ dãnum ſit cõe ⁊ idẽ ſi ſint certe rei qꝛ nõ põt eſſe teſtis in re illa cũ ſimiliter cõmodũ ſpectet ad eũ. ſecus ſi commodum nõ ſpectet ad eũ ⁊ ſi eſt factũ legatũ mihi ⁊ tibi in teſtamẽto ⁊ queſtio inter ſe ⁊ heredẽ an ſit tibi legatum.nã ʒ potero teſtificari cum commodum nõ ſpectet ad me.⁊ ita intellige hic gl. ſi.in verſi.licentia.in criminali aũt ſocius pro ſocio nõ admittitur vt.d.l.quoniã.¶Vltimo no.hic ſuper ver.ptãtem coniunctã cũ text.quod vbi quis admittitur in teſtem admittitur etiam eius filius ⁊ pater niſi alia ratione ꝓhibetur:⁊ ideo cũ notarius connumeretur inter teſtes:vt.l.domitius labeo.ff.eo.ſimilr poterit eſſe teſtis filius ⁊ pater ipſius notarij vt hic in glo.no.

34 **Nihil autem.** ¶†No.qd̃ teſtamentum põt ſcribi in tabulis ligneis vel lapideis vel de gipſo ⁊ in charta.ſ.in bõbice ⁊ mẽbrana.i.in chartis de corio:⁊ etiã in alia materia apta põt ſcribi vt in tabulis cereis vel ẽt de terra vt hic ⁊ in.l.commodato.§.igitur ſi pupillaris.ff.commodati.et in.l.j.ff.de bo.poſ.ſm tab.põt ergo publicari ⁊ tñ fidẽ facit teſtamẽtum vel inſtrumenta ſcriptũ in charta de bõbice quãtum illud qd̃ eſt publicatuʒ in mẽbranis.i.in chartis de corio:vt hic ⁊.d.l.j. põt etiam de iure inſtrumẽtuʒ ſcribi ⁊ publicari in charta raſa.l. charte.⁊ in gl.ff.de bo.poſ.ſm tab.ſed de conſuetudine nõ ſeruatur imo qñ creantur tabelliones iurare conſueuerũt non publicare in

35 ſtrumẽta in chartis de bõbice nec in chartis raſis.†Qualiter autem vitiũ raſure noceat dic vt not.gl.⁊ Bar.in.l.ij.C.de edic.diui adri.tol.Similiter põt ꝓuocari de voluntate partiũ in tabulis lapideis.de q̃ dic ꝑ Bar.ĩ.d.l.j.de bo.poſ.ſm tab.⁊ ſic infertur q̃ creditur antique ſcripture facte in lapide.vt.l.j.ff.de alb.ſcri.⁊.l. monumẽtorum.ff.de relig.⁊ ibi per Bar.an aũt credatur ſcripture cronicarum dic per Bar.in.l.j.ff.ſi cer.pet.Scd̃o no.in ver.ſed vnum .qd̃ de vno teſtamento ⁊ inſtrumento põt quis ſibi facere fieri plures copias.ab eodem notario forte cauſa portandi vnam copiã ſecũ ⁊ aliam dimittendo domi.vel ſi vna perdatur remanet alia vt hic ⁊.l.vnum.ff.eod.⁊.l.j.§.ſi quis in duobus.ff.de bo.poſ.ſm tabu.⁊

b vtraqʒ copia erit publica[b] vt tenet glo.in.d.l.vnum.⁊.d.§.ſi quis in duobus.lʒ gl.hic in ver.neceſſitatibus.videatur tenere oppoſitum videlicet qd̃ primo inſtrumento credatur tanquã publico ⁊ autentico.⁊ alijs copijs credatur tanquã exemplari cui nõ creditur niſi oſtendatur originale.vt in aut.ſi quis in aliquo documento.C. de eden.ſed dic quãdo ſunt facte ab eodem notario plures copie tanquam publice autentice ⁊ originales tunc quelibet pro ſe probat vt hic.⁊.d.l.vnum.ſecus ſi primum teſtamẽtum eſſet originale deinde idẽ tabellio feciſſet alias copias tanquã exemplar:vt qꝛ dixiſſet hec eſt copia ſiue exemplũ talis teſtamenti ſcripti manu mei notarij ⁊c.qꝛ tunc iſti exemplo nõ creditur ſine originali nec oſtẽdendo exemplũ poſſet petere heres ſe mitti in poſſeſſionem bonorũ hereditarioruʒ niſi oſtenderet originale.⁊ ita põt intelligi iſta gloſſ.ſm Bar.in.d.l.ſi quis in duobus.poſſet etiam intelligi hec glo.qñ originale eſt copiatum manu alterius notarij:qꝛ ſimiliter non faceret fidẽ niſi coram iudice eſſet inſinuatum.de quo dic in dicta aut.ſi quis in aliquo.⁊ ꝑ glo.in.l.quecunqʒ.ff.de fide inſtru.

36 †Sed quid ſi ſtatutum dicit qd̃ de quolibet teſta.ſoluatur.itẽ qd̃ pro quolibet teſtamẽto ſoluatur tãtũ notario:⁊ aliquis de eodẽ teſtamento fecit fieri plures copias publicas an de qualibet ſoluet gabellam notario.dic qd̃ gabellam tantum ſemel pro vno teſtamento ſoluet qꝛ in ſtatuto predicto accipitur teſtamẽtũ ꝓ quodã intellectu.ſ.ꝓ vltima ſnĩa ⁊ diſpoſitiõe volũtatis noſtre.ſed vltima volũtas nõ eſt niſi vna ⁊ ꝑ conſequẽs nõ dʒ ſolui niſi vna gabella:ſʒ notario dʒ ſolui pro omnibus exẽplis ⁊ copijs ab eo factis.de quo dic per Bar.in.l.j.in fi.ff.de teſta.

37 **Sed hec quidem.** ¶†Hic tractat de teſtamento nũcupatiuo ſine ſcriptis.⁊ dicit teſtamentum ſine ſcriptis ſolennitatibus eſt quando teſtator nuncupat ſiue declarat ſuam voluntatem coram teſtibus.hoc dicit vſqʒ ad fi.titu. In hoc teſtamento omnia contenta teſtibus declarantur nec requiruntur ſolennitates requiſite in teſtamento in ſcriptis de quo dictum eſt.ſ.in prin.ti.requiritur tamen quod teſtes ſint puberes ⁊ liberi homines vt.ſ.eo.§.teſtes.item dʒ eſſe numerus legitimus teſtium.ſ.ſeptem regulariter vt hic quãdoqʒ tamen requiruntur plures quandoqʒ pauciores.vt hic in gloſ.in ver.teſtibus.item debent eſſe teſtes rogati.l.hac conſultiſſima.in prin.C.eo.l.heredes palam.§.ĩ inſtrumẽtis.ff.e.Et debent eſſe vocati ad hũc actũ teſtamẽti nõ autẽ debẽt eſſe aduenticij ⁊ ob aliam cauſam:ideo dʒ notarius dicere teſtibus ad hec vocatis ⁊ ab ipſo teſtatore rogatis ſm Bar.in.d.§.in inſtrumentis.licet ſecus ſit in notario qui preſumitur rogatus eo ipſo qd̃ publicat.de quo dic plene per Bar.in.l.ſciẽdũ.ff.eod.de ver.obl.Quid aũt ſi notarius in teſtamento dicat ſe rogatũ ⁊ teſtes rogatos nec dicit a quo.dic qd̃ preſumitur qd̃ fuerint a teſtatore rogati ſm Bar.in.d.l.ſciendum.⁊ d.l.j.ff.de here.inſti.Et adde qd̃ teſtamentum nũcupatiuum poteſt fieri ſine ſcriptura ſicut cum ſcriptura.⁊ hoc ita valet ⁊ tenet ſi teſtator coram ſeptem teſtibus facit teſtamẽtũ ſolo verbo ſicut ſi notarius rogatus fuiſſet vt hic in tex.⁊.d.l.hac conſultiſſima.⁊ l.j.§.qui neqʒ.ff.de here.inſti.⁊.ĩ.tit.j.§.plane.ibi ſine ſcriptura ẽt a nõ militãtibus.tm̃ enĩ vʒ actus ſine ſcriptura ſicut cũ ſcriptura niſi ĩ caſibus in q̃bus requiritur ſcriptura.Nota per gl.in.l.pactũ qd̃ bona fide.C.de pac.⁊.l.contrahitur.ff.de pignor.qñ tñ teſtamentum probatur per teſtes ipſi debent deponere qd̃ fuerunt rogati alias

39 nõ ꝓbant:vt dicã.ĩ.ti.§.ſane.†ſed an per inſtrumentum publicũ in quo ſunt deſcripti duo vel tres teſtes põt ꝓbari teſtamentũ.ſ. qd̃ talis corã teſtibus fecit teſtamentũ verbo ⁊ inſtituit talem heredem.dic qd̃ ſic ſi eſt queſtio volũtatis:puta ſi aduerſarius confitetur teſtatorẽ feciſſe teſtamentũ:ſʒ non ſolenne.nam per duo teſtes põt ꝓbari qd̃ interuenerunt ſolẽnitates debite.ſ.qd̃ tunc teſtator erat ſane mentis.qd̃ teſtes fuerunt rogati ⁊c.Sed ſi eſt queſtio voluntatis:vt qꝛ aduerſarius teſtatorẽ feciſſe teſtamẽtum negat. Et negat illum fuiſſe heredẽ inſtitutũ vel legatũ fuiſſe in teſtamento relictũ:tũc dʒ probari per ſeptẽ teſtes qui fuerunt pñtes ⁊ rogati in confectione teſtamenti.ita concludit Bar.d.l.heredes palam. in prin.vbi gloſ.format queſtionem.⁊ in.l.fin.C.de fideicõ. Quid ſi teſtator dicit volo quod heres meus ſoluat illa legata illis perſonis que ⁊ quibus reliqui in ſchedula mea manu ſcripta depoſita penes guardianum fratrum minorum:vel penes aliaʒ perſonã nec aliter nuncupat teſtibus que ſunt legata:⁊ que ſint ille perſone an valeat vt teneatur heres ſatiſfacere contenta in illa ſcriptura:dic quod ſic.de quo per Barto.in lege ſi ita ſcripſero.ff.de condi.⁊ demonſtra.

a ¶Teſtis ꝓ ſocio.de hoc vide latius ꝑ do. Lãphredũ ĩ.c.qm̃ ꝯ.v.teſtes ⁊ v.an ſocius.extra de ꝓbat. Alex.in.l.ſi duo.ff.ſi qs cau.

¶De militari teſtamento. Rubrica.

1 Miles in expeditione ſine ſolẽnitate poteſt teſtamẽtũ ꝯdere.
2 Militis priuilegiati qui dicantur.
3 Miles pro libito teſtari poteſt.
4 Poteſtatem malefactores ſolẽnitate iuris remiſſa inquirere poſſe qualiter intelligatur.
5 Prebenda ceſſat clerico a beneficio ceſſante.
6 Filiuſfamilias teſtari non poteſt.
7 Priuilegia militibus conceſſa quando locum habeant.
8 Teſtamentum a quouis ſine ſcriptura fieri poteſt.
9 Verba iocoſa non ligant.
10 Relinquo verbum quid importet.
11 Teſtimonium de auditu quando valeat.
12 Miles mutus ⁊ ſurdus teſtari poteſt.
13 Militis teſtamentum in expeditione factum quanto tpe duret.
14 Teſtamentum non militis põt poſt militiam adeptã confirmari.
15 Miles in quo priuilegietur.
16 Priuilegia militis circa que ⁊ quot verſentur.
17 Miles an poſſit meretrici in teſtamento relinquere.
18 Miles an debeat legum doctorem precedere.
19 Filiuſfamilias de caſtrenſi peculio teſtari poteſt:⁊ de libris ſibi a patre emptis.⁊ nu.20.

Supradicta diligẽs. ¶Milites in expeditiõe degẽtes ſunt priuilegiati pñt facere teſtm̃ ſine ſolẽnitatibus ſupradictis requiſitis in teſtamẽtis paganorũ.ſi aũt non ſunt in expeditiõe:ſʒ in domibus eorũ vel alijs locis tunc non hñt priuilegiũ ideo dñt teſtari ſm ius cõe ſicut

1 teſtantur pagani.h.d.vſqʒ ad.§.ſed teſtari.¶†Nota ergo qd̃ militi

c bus[c] in expeditiõe degẽtibus eſt remiſſa ſolẽnitas teſtamẽti acq̃ſita tã in teſtõ in ſcriptis qua in nũcupatiuo hic in glo.j.⁊ ideo lʒ eorũ teſtm̃ nõ ſit ſubſcriptũ vel ſigillatũ:vel corã ſeptẽ teſtibus factum ſi tñ corã duobus vʒ ⁊ tʒ ⁊ hoc eſt eis ꝯceſſum ꝓpter priuilegiuʒ militie cui intẽdũt magis enĩ debẽt ſcire arma q̃ leges vel iura.vt l.fin.C.de iure delibe.nã lʒ militi allegare ignorantiã iuris vt hic ĩ prin.ver.ĩperitiã ⁊.d.l.fi.Et ideo ſi miles ꝑ ignorãtiã iuris omiſit opponere exceptionẽ peremptoriã que dʒ opponi ante ſnĩam:vt l.exceptionẽ.C.de ꝓba.⁊.l.perẽptorias.C.ſnĩaʒ reſcin.nõ poſ. poterit eã opponere poſt ſnĩam.vt.l.j.C.de iur.⁊ fac.ign.⁊ ibi gl.†Qui

2 aũt ſint milites qui hñt iſta priuilegia.dic qd̃ ſolũ illi q hñt omnia requiſita ad militiã.ſ.qd̃ ſit miles in expeditione:vt hic in tex.itẽ qd̃ iurauerit nõ recedere a ſignis.item qd̃ ſit deſcriptus in matricula militum vt hic in glo.rubrice.item qd̃ nõ ſit negotiator. iteʒ qd̃ ſit examinatus.itẽ qd̃ pſtiterit iuramẽtũ ꝑ deũ omnipotẽtẽ qd̃

b ¶Erit publica.de hoc vide hic do. Ange. aret. melius decidẽtẽ hunc articulum.

c ¶Militibus qs debeat ꝑcedere miles an doctor. hãc qõnẽ dicit hic dom. Haberi. diſputatã fuiſſe a quodam doctore mediolanẽ. Et ꝯcludit qd̃ ĩ his q̃ ſpectãt ad rẽ militarẽ ſeu exercitiũ precedit miles doctorẽ ĩ actibus aũt q ſpectãt ad doctoreʒ precedit doctor ĩ actibus aũt in differentibus ꝑcedit doctor tã quã nobilior ⁊ rõneʒ ſubiũgit quã vide ꝑ euʒ hic.

non euitabit mortē pro re publica. itē qd̄ ei enſis cinctus ſit. itē ꝙ ſtigma. i. nota publica eiꝰ brachijs fuerit inſculpta vel impoſita ⁊ hec oīa no. in. l. pe. ff. ex q. cau. maio. vñ verſus. In brachijs ſtigma qd̄ iurās examen ⁊ enſis. Matriculā faciūt militē negotijs abſq̄ vel ſic. Signa mucro ſcriptū genus examē ſacramētū. Hec ſex que dixi debēt in milite queri. ⁊ no. in. d. l. pe. ff. ex qui. cau. maio. in integ. reſti. ⁊ c. Ex his patet qd̄ milites noſtri tp̄is qui nō habēt oīa iſta ſupradicta ſed potius ſunt negotiatores vt ſunt maxime milites florētini nō debēt gaudere priuilegijs militū tñ iſti milites noſtri tp̄is ex quo habēt autoritatē ſupioris ⁊ faciūt pfeſſionē militarē ſunt veri milites. ſed coꝝ militia nō eſt puilegiata. ⁊ in eoꝝ actibꝰ debēt vti iure cōi ſm̄ Bal. in. d. l. pe. C. de tur. ⁊ fac. igno. ⁊. l. filiuſfa. §. veterani. ff. de pcur. quare autē dicat miles ſeu vnde di-
3 catur dic vt hic in glo. rubrice. ⁊. l. j. in fi. ff. eo. ❡†Scd̄o no. in ver. quoquo eñ modo. qd̄ miles pōt teſtari quocūq̄ velit cū ſcriptura vel ſine ſcriptura. Nā quocūq̄ modo cōſtet de eiꝰ volūtate illa eſt ſeruāda abſq̄ alia ſolēnitate dūmodo conſtet p duos teſtes. vt in glo. in ver. hoībus. j. eo. §. plane. ⁊ in glo. l. milites in expeditione C. eo. Nā militibꝰ in expeditiōe eſt ɔceſſuꝫ liberū arbitriū ⁊ remiſſa iuris ſolēnitas que verba importāt qd̄ nō teneant̄ ſeruare ius ciuile. ſꝫ tātū ius naturale vel gētiū ſm̄ euāgeliū. in ore duoꝝ vel triū ſtat oē verbū. ideo duo teſtes in eoꝝ teſtamēto ſufficiūt. debēt tñ dicti teſtes ltīme examinari cū iuramēto ⁊ parte citata ſm̄ bar.
4 in. l. j. ff. e. Ex qbꝰ infert̄ ſi cōcedit̄ poteſtati arbitriū ingrēdi malefactores ſeu maleficia omni ſolēnitate iuris remiſſa iſta verba reducunt̄ ad ius naturale vel gentiū. ⁊ ideo nō poterit omittere illa que ſunt inducta de iure naturali vel gentiū vt eſt defenſio patris ⁊ pbatio maleficij ſaltim p duos teſtes: nec poterit auferre ius alteriꝰ nec recipe in teſtes inimicos accuſatos vel ſeruos vel in metallum dānatos. nec etiā poterit recipere teſtes parte abſente ⁊ nō citata cum citatio de iure naturali ſit. Qꝛ deus citauit adam dicēdo vbi es adam ⁊ probat̄ in cle. paſtoralis. de re iudi. ⁊ in cle. ſepe. de ver. ſig. vbi eſt glo. notabilis de iſto arbitrio cōceſſo ptāti. Et p Bar. in cōſtitutione ad reprimēdā. ſup verbo figurā iudicij. Sed bñ poterit omittere iuramentū teſtis qd̄ eſt de iure ciuili. l. iuriſiu. C. de teſti. ⁊ pōt remitti p partē: vt in. c. tuis. extra de teſti. ⁊ etiā poterit examinare teſtes in diebus feriatis: qꝛ ferie inducte ſunt de iure ciuili. l. puinciarū. ⁊. l. fi. C. de ferijs. ⁊ ſimiliter alias ſolēnitates inductas ⁊ reqſitas de iure ciuili ⁊ per formā ſtatuti poterit omittere nec tenebit̄ ſeruare ſm̄ Bar. in. l. j. ff. eo. ⁊ plenius p eū in l. filiuſfa. ff. de dona. ⁊ in dicta cōſtitutione ad reprimēdā. ſup ver. videbit̄. quid aūt ſi dicit ſtatutū qd̄ nō vitiet̄ pceſſus dūmodo de maleficio cōſtet legitime dic qd̄ illud niſi legitime importat ꝙ circa probationem debet ſeruari ordo ⁊ ſolēnitas iuris nō circa reliquas partes pceſſus ſm̄ Bar. in. d. l. ſi filiuſfa. ❡Tertio no. in v̄. illis autē qd̄ miles habet priuilegiū circa teſtamētū vt poſſit teſtari quocūq̄ velit ſine ſolēnitatibus qñ eſt in expeditione. i. in cāpo ſiue in exercitu caſtramentatus. Si autem non ſit in expeditione ſed ſit domi vel in alijs locis tunc debet teſtari de iure cōi vt hic ⁊ j. §. ſed hactenus. ⁊. l. pe. C. eo. Nā ceſſante cauſa priuilegij ceſſauit
5 priuilegium vt hic. ⁊. d. l. pe. ⁊. l. titia ſeio. §. vſuras. ff. de leg. ij. †Et
a ſic [a] eſt ar. ſm̄ gloſ. in ver. adiuuantur. quod ceſſante clerico ab eccleſia ceſſat prebenda de quo dic qd̄ ſi clericus legitime citatus et monitus a ſuo ſuperiori ſit qd̄ debeat reuerti ad ſuam prebendam infra tempus conueniens ſibi aſſignatū. j. qd̄ venire poſſit ⁊ non venit aliqua iuſta cauſa non ſubſiſtēte poteſt bñficio priuari: vt in c. intra quatuor. ⁊. c. ſi. extra de cle. non reſi. ⁊ plene per glo. ⁊ doc. in. c. quoniam frequenter. §. porro. extra. vt lite non conte.

a ❡Et ſic vide hoc do. Hē. her. idē tenētem in hoc articulo.

b ❡Tertio nota iſtam pulchram collectionē quam ſuccincte accumulauit preſēs actor noſter.

Sed teſtari. ❡Miles eſt puilegiatus in hoc qꝛ licet filiuſfa. ſit tñ pōt teſtari cū ſolēnitatibus tñ de iure cōi reqſitis. h. d. vſq̄ ad. §. plane. ⁊ hoc verū qñ nō eſt in expeditione. alias ſi eſt in expeditiōe pōt teſtari quocūq̄ modo velit ſicut alij milites qui nō habent̄ filijfa. ſm̄ glo. hic in ver. tantū.
6 †Et cōclude qd̄ filiuſfa. regulariter teſtari nō pōt quātūcūq̄ ɔſentiēte patre. l. qui in poteſtate. ff. de teſta. ⁊. j. ti. j. in pn̄. nedū in peculio pfectitio ſed nec etiā in aduētitio ⁊ maternis bonis. l. pe. C. q teſta. fa. poſ. fallit in caſtrēſi vel quaſi caſtrēſi peculio quia tūc ſi filiuſfa. miles eſt in expeditione pōt teſtari quocunq̄ velit etiā ſine ſolēnitatibus nec eiꝰ teſtamentū pōt rūpi per querelā inofficioſi teſtamenti cōpetentē exheredato: vt. l. fi. ⁊ ibi per Bar. C. de inoffi. teſta. vt. l. fina. ⁊ ibi per Bart. C. de inoffic. teſta. ſed ſi non eſt in expeditione vel in alio loco vel veteranus tunc poteſt teſtari ſed cum ſolēnitatibus iuris cōis. vt. j. eo. §. fi. ⁊ eius teſtamentū ſimiliter ſubiacet querele inofficioſi teſtamēti ſm̄ Bar. in aut. ex cauſa. C. de libe. prete. ⁊ exhe. ⁊ dic vt ibi plenius per eum in. l. preterito ff. de iniuſto teſta. rupto. ſi autē eſt filius emancipatus dic qd̄ ita debet matrem ⁊ patrem inſtituere vel cū iuſta ⁊ legitima cauſa exheredare ſicut pprios filios. alias teſtamentū eſt nullū. de quo dic plene per Bar. in. d. aut. ex cauſa. ⁊ adde que dicam. j. ti. j. in prin.
7 **Plane.** ❡†Priuilegia conceſſa militibus tantum habēt locum quando conſtat eos voluiſſe vere teſtari. ſecus ſi non vere ſed iocoſe vel ſolatioſe heredem inſtituerunt. hoc dicit vſq̄ ad. §. quinimo. concor. l. diuus. ff. eo. vbi eſt idem textus. ❡No. ergo qd̄ nō prius eſt querendū de priuilegio actꝰ quā cōſtet de ipſo actu vt hic in tex. ibi prius cōſtare debet. ⁊ ideo ſi cā mercationū eſt priuilegiata per ſtatutū vt debeat terminari ſummarie vel cōpromitti in duos mercatores vel arbitros certe primo ⁊ ante oīa debet pbari ⁊ cōſtare mercationē eſſe factā nec ante pōt petere fieri cōpromiſſuꝫ. ſimiliter ſi paſſo damnū vel derobato debet emēdari damnū per formā ſtatuti nō emendabit̄ dicēti ſe paſſum damnū vel robariā niſi primo illud pbet. Similiter ſi inſtrumētū publicū debet mādari executioni de facto nō mādabit̄ niſi prius cōſtet eſſe inſtrumētū validū. ⁊ ſic nō meret̄ executionē ſi eſſet nullum vt hic ⁊. d. l. diuꝰ. ⁊ ibi per Bar. ⁊. l. iiij. §. cōdēnatū. ff. de re iudi. ſic etiā quotieſcunq̄ vult qs ſe admitti ad pbandū vt talē vt qꝛ cōparet vt mater: vt tutor: vt nobilis vel vt popularis pma debet
8 pbare ſe talē eſſe. l. nō ignoret. C. qui accu. nō poſ. ❡†Scd̄o no. ibi qd̄ ⁊ ſine ſcriptura: qꝛ teſtamentū ita pōt fieri etiā a nō milite ſine ſcriptura in pſentia ſeptē teſtiū ſicut cū ſcriptura qꝛ tātū vꝫ actus cum ſcriptura quantū ſine ſcriptura ⁊ cū teſtibus niſi in caſibꝰ in quibꝰ requirit̄ ſcriptura vt dixi. ſ. ti. pce. §. fi. Attēde tñ qd̄ qñ probatur p teſtes qd̄ aliqs ſit relictꝰ heres in teſtamēto verbo facto: teſtes deponētes qd̄ audierūt talē ante eiꝰ mortē exiſtētē ſane mētis dixiſſe ſe velle qd̄ titiꝰ eſſet eiꝰ heres nō pbat̄ niſi dicāt ſe fuiſſe ad hoc vocatos ⁊ rogatos vt hic in tex. ibi no. ad hoc. ⁊ idē pbat̄ in d. l. diuus. ⁊ ibi p Bar. Et ideo ſis cautꝰ vt dicta verba adijcias in capitulo ſiue articulis tuis ſup qbus examinant̄ teſtes ⁊ ſimiliter in teſtamēto militis debēt eſſe rogati. nā teſtamētū militis pbari debet p duos teſtes licet nō rogatos qñ eſt in ɔflictu belli: ſꝫ qñ eſt in territorio debet teſtari cū duobꝰ teſtibꝰ rogatis ſm̄ glo. in. l. milites in expeditione. C. e. licet hic glo. in ver. hominibꝰ dicat aliter ſ. qd̄ in cōflictu belli nullꝰ exigit̄ teſtis. ⁊ verū dicit ſi teſtm̄ ſiue heredis inſtitutio nō negaret̄. ſed ſi neget̄ debet pbari legitimis pro
9 bationibus. i. duobꝰ teſtibus: vt. ff. eo. l. lucius. ❡†Tertio not. [b]
b ibi ſed in oībꝰ qd̄ ſermones iocoſi nō obligāt ideo licet in pſentia multoꝝ dicā te heredē meū vel etiā ſi nō iocoſe vel cauſa corrigēdi dicerē tibi per antifraſim ⁊ per contrariū inſtituo te meū heredē qꝛ ſcis bñ hereditatē cōſeruare quaſi dicā qd̄ oīa diſſipas ideo nolo ꝙ ſis heres meus. Sic etiā verba que pferunt̄ gratia demōſtrationis vere diſcipline nō obligāt vt ſi dicā tibi qñ volo aliquē inſtituere heredē debeo dicere inſtituo te heredē. vt in gl. in ver. ſermonibus. Similiter nec verba cauſa affectionis nā hic nō occupabis hereditatē meā ſicut faceret filius meus verus. l. litere. ff. de codicil. ſimiliter nec verba oblatiua cauſa amicitie plata vt cū ſcribo oīa que habeo ſunt tua: vt no. glo. in. l. ij. C. in qui. cau. colo. cēſiti. lib. xj. ⁊ in. c. cū acceſſiſſent. de inſti. vbi dicit nō ſolū de hoc ſed de oībus redditibꝰ meis facias quicqd tibi placet. Similiter nec ſtipulatio nec pmiſſio per iocū facta tenet. l. ſicut ſemel. C. de libe. cauſa. ſic nec cōmendatio facta in epiſtola. l. ſi nō remunerādi. §. cū
10 quidē. ff. māda. ❡†Quarto no. ibi bona mea relinquo. qd̄ qñ verbū relinquo addijcit̄ hereditati vel quote hereditatis vel vniuerſitati bonoꝝ ⁊ nullus alius ſit heres inſtitutꝰ tūc importat directā heredis inſtitutionē. ſi autē rei vel quātitati bonoꝝ vel ſi aliꝰ ſit inſtitutus heres vel apponat̄ hoc verbū relinquo in codicillis tūc importat legatū ⁊ fideicōmiſſum. ⁊ ideo filiꝰ debet hodie habere legitimā iure inſtitutionis alias teſtamētū ſit nullū vt legit̄ in aut. nouiſſima. C. de inoffi. teſta. filiꝰ cui ſit relictū per verbū relinquo in primo caſu nō dicet̄ teſtamētū nullū. ſcd̄o ſic de quo per
11 Bar. ⁊ glo. in. l. his verbis. ff. de here. inſti. ❡†Quinto not. ibi ſe audiuiſſe dicere qd̄ teſtimoniū de auditu pprio tenet ⁊ vꝫ: vt hic. ſed de auditu alieno nō vꝫ: vt. l. teſtimoniū. ff. de teſti. ⁊ in. c. tā ex literis. extra de teſti. niſi in caſibus vt in probādo memoriā nō extare. vt. l. ij. §. itē labeo. ff. de aqua plu. arcē. ⁊. l. ſi arbiter. ff. de pba. ⁊ intellige qd̄ dixi qd̄ teſtimoniū de auditu proprio valet ſcꝫ in his que auditu percipiunt̄ vt ſtipulatio ⁊ obligatio. ſecus in his que viſu percipiuntur. nam ſi dico qd̄ audiui qd̄ titius mutuauit tibi decem vel vulnerauit te non probo: quia qñ illud qd̄ eſt proprium vnius ſenſus attribuit̄ alteri cui non conuenit nō valet ſm̄ Bar. in. d. l. teſtimonium.

Quinimo. ❡Licet miles ſit mutus ⁊ ſurdus poteſt tñ teſtari ⁊ priuilegia cōceſſa militibꝰ circa ſolēnitatē teſtādi ita demū pſunt eis qñ ſunt in expeditione. ⁊ etiā añ facta teſtamēta iure militari durāt poſt miſſionē ⁊ vſq̄ ad annū. ⁊ ɔditio poſita in teſtamēto eueniēs poſt annū retrotrahit̄. h.
12 d. vſq̄ ad. §. ſed ⁊ ſi qs. ❡†No. primo qd̄ militibꝰ eſt cōceſſum priuilegiū nō ſolū circa ſolēnitates vt poſſint teſtari quo velint ſine ſolēni numero teſtiū ⁊ ſine alijs ſolēnitatibꝰ. vt. ſ. eo. ver. quoquo eñ modo. ⁊. §. plane. ſed etiā circa pſonā teſtātis. qꝛ vbi als mutus ⁊ ſurdus teſtari nō pōt. vt. l. q in poteſtate. §. itē ſurdus. ff. de teſta. ⁊. j. ti. j. miles licet ſit mutus ⁊ ſurdus poterit teſtari ⁊ iſtud priuilegiū habilitatis ſeu diſpēſationis circa pſonā militū durat poſt miſſionē ⁊ poſt annū miſſionis. ⁊ priuilegiū concernēs ſolēnitatē nō durat poſt miſſionē ⁊ poſt annū miſſionis. vnde miles mutus et ſurdus vel filiuſfa. non exiſtens in expeditione poterit teſtari ſed non

ſed non ſine ſolennitatibus de iure requiſitis ſm gloſſ. hic in ver.
13 hactenus. ¶ † Secūdo no. in ver. qđ in caſtris. qđ teſtm̄ factū a mi
lite in expeditione ſine ſolēnitatibus durat iure militari poſt miſ
ſionem vſqꝫ ad annum ſic etiā qui abfuit cauſa reipublice hꝫ pri
uilegium vſqꝫ ad annum ne poſſit vocari ad nouas tutelas. ſ. de
excu. tuto. §. itē reipublice. ſed priuilegiū qđ hꝫ ſcholaris q intra
uit matriculā perditur nō intrādo ſtudiūꝫ per quinqꝫ annos ſm
Bar. in. l. penul. ff. eo. priuilegiū vero impetratū pꝛo nundinis fa
ciendis perdit nō vtēdo per decenniū. l. j. ff. de nūdinis. Et quāto
tēpoꝛe duret reſcriptū ⁊ priuilegiū dic per doct. in. l. falſo. C. de di
uer. reſcrip. Et qđ dixi. ſ. quod miles retinet priuilegium vſqꝫ ad
annū poſt miſſionē intelligitur poſt miſſionem honeſtam. ſecus ſi
ignominioſam vel ſi fuerit condēnatus capitaliter nō pōt teſtari
ſicut nō pōt alias cōdēnatus q debet duci ad moꝛtē. vt tenet Bar.
in. l. eius. §. ſi cui. ff. de teſt. ⁊. l. q vltimo. ff. de pe. niſi ipſi militi foꝛet
ex cauſa reſeruatū in ſnīa cōdēnatoꝛia qđ poſſet teſtari in caſtrēſi
bus. vt hic in gloſſ. in ver. poſt miſſionē. ſicut ex cauſa poteſt reſer
uari notario cōdēnato de falſo poſſe ī futurū cōficere inſtrumēta.
vt tenet Bar. in. l. ex militari. ff. eod. titu. ⁊. l. diuus. ff. de iniurijs.
ſed antiquas rogationes poterit complere ⁊ publicare ſine reſer
uatione. vt in glo. notabili. in. c. vt officiuꝫ. de here. lib. vj. ⁊ dixi. ſ.
tit. j. §. ſed cum aliquis. ¶ Tertio nota. in. §. quid igitur. quod in
teſtamentis euentus conditionis appoſite retrotrahitur ad tp̄s
teſtamenti: ⁊ ſic inſtitutus heres ſub conditione adueniente con
ditione cenſet̄ eſſe heres confecti teſtamēti nequis reperiatur de
cedere pꝛo parte teſtatꝰ ⁊ pꝛo parte inteſtatus quod ius nō patit̄.
vt. l. qđ dicitur. ff. eo. ⁊. l. hereditas ex die. ff. de here. inſtit. Sic etiā
in cōtractibus cōditio appoſita retrotrahit̄ ad tp̄s contractus. l.
potioꝛ. ⁊. l. qui balneū. ff. qui po. in. pig. ha. ſed ſecus in legatis vbi
non trahit̄ retro qꝛ in eis nō vertit̄ factum legatarij: ſed bene verti
tur in cōtractibus ſm glo. in. l. ſi vxoꝛem. C. de condi. inſer. licet ali
ter dicat Barto. in. l. ſi filius. ff. de verbo. obligat. ⁊. l. ſi is qui pꝛo
emptoꝛe. ff. de vſucap.

14 **Sed ⁊ ſi quis.** ¶ Teſtamentum minus ſolēne ante
militiam factum pōt a facto milite ex
noua voluntate confirmari. item miles poſt capitis diminutionē
minimā poteſt teſtamentuꝫ pꝛius factum ex noua voluntate con
firmare. h. d. vſqꝫ ad. §. ſciendum. ¶ Not. ergo ex princi. quod pri
uilegium alicui cōceſſum in aliquo faciendo intelligitur cōceſſum
a in iam facto inualide nouiter confirmando. nam ſi paganus [a] fa
cit teſtamentū non ſolēne ⁊ inualidum ⁊ poſtea factus miles con
firmat illud in expeditione de nouo reſignādo teſtamentū ⁊ aliqd
addendo vel remouendo vel aliter declarando eius voluntatē qđ
velit dictū teſtamentū valere quod erat inualidū pꝛius confirmat̄
ex noua voluntate ⁊ non ex veteri ⁊ ſic valet vt ex nunc ⁊ non vt ex
tunc vt hic. ⁊ in. l. tribunus. §. cum aliquis. ff. eo. ⁊ ſic debent agi ex
confirmante non ex cōfirmato. vt. l. ſi quis pꝛioꝛe. ff. ad trebellia. et
infra qui. mo. teſta. infir. §. ſi quis pꝛioꝛe. ſed teſtm̄ non factum ſm
ius cōmune a milite non militante et poſtea militāte ⁊ in militia
cum eo teſtamento decedente valet ⁊ tenet iure militari dummo
do de contraria voluntate militis non appareat. vt lege in frau
15 dem. §. teſtamentū. ff. eo. ⁊ ibi glo. ¶ † Secundo nota. in. §. deinde
quod miles eſt pꝛiuilegiatus in hoc quia per eius capitis diminu
tionem minimam: vt quia poſt teſtamētū factū tranſiuit in pote
ſtatem alterius per arrogationeꝫ aut facit teſtm̄ in patria poteſta
te ⁊ poſtea eſt emancipatus teſtm̄ pꝛius factum non irritat̄ ſi ipſe
permanet in eadem voluntate qđ teſtm̄ valeat iure militari vt hic
⁊. l. miles filiusfa. ff. eod. ⁊ non mirum quia taliter capite diminu
tus poſſet de nouo facere multomagis iam factum ſola volunta
te confirmare vt hic. in gloſſ. in ver. valere per maximam autem ⁊
mediā capitis diminutionē militis vt qꝛ fuit de capitali crimine
cōdemnatus bene annullat̄ pꝛius teſtm̄ niſi de nouo facere poſſet
16 vbi eſſet in ſnīa reſeruatū. vt. ſ. §. pꝛoxi. † Vltimo concludeᵇ quod
b pꝛiuilegia militis circa teſtamenta verſantur circa quatuoꝛ. Pꝛi
mo circa formam ⁊ ſolennitatem teſtamenti ⁊ circa hoc miles eſt
pꝛiuilegiatus in octo. Pꝛimo circa minoꝛem numerum teſtiū: vt
ſ. eo. in pꝛin. verſi. quoquo enim modo. Secūdo qꝛ non requirunt̄
teſtes rogauit qn̄ eſt in cōflictu belli. vt dixi. ſ. eo. §. plane. Tertio
qꝛ ſcienter poteſt pꝛeterire non inſtituendo vel exheredādo. C. eo.
l. ſicut. ⁊. l. ſi cum vel in vtero. qꝛ tunc valent legata q̄ alias non va
lerent ſi ignoꝛanter pꝛeteriſſet putans ſe filium non habere vel nō
viuere vel vxoꝛem nō eſſe pꝛegnantem. vt not. Barto. in aut. ex cau
ſa. C. de libe. pꝛeteri. ⁊. l. filio pꝛeterito. ff. de iniuſto teſtamento. niſi
eſſent legata que etiam tunc veriſimiliter reliquiſſet ſi ſciuiſſet ſe
filium non habiturum vt eſt reſtitutio vſurarum ⁊ male ablatoꝛū
ſecundū Bal. in. d. l. filio pꝛeterito. Quarto quia agnatione ſui he
redis nō rumpit̄ teſtamentum militis per. l. velleianū. de qua in
lege gallus. §. nunc. de. l. velleia. ff. de libe. ⁊ poſthu. Si moꝛiente fi
lio inſtituto in vita teſtatoꝛis ⁊ manente pꝛeterito ex ipſo filio nō
rumpitur teſtamentum. l. qui iure militari. cum lege ſequen. ff. eo.
Quinto quia poteſt hereditatem directe dare vel adimere in co
dicillis. l. milites codicillis. ff. eo. quod non poteſt paganus infra
de codicil. §. codicillis. Sexto quia teſtamentum militis facilius
confirmatur quā pagani. infra qui. mod. teſta. infir. §. non tamen.
⁊ infra eo. §. pen. Septimo qꝛ miles pōt facere teſtamentū ⁊ ſubſti
tutionem pupillarē filio impuberi licet ibi non faciat teſtm̄ ⁊ ſub
ſtitutionē pupillarē. l. miles iſta. in fi. ff. eo. quod ſecus in pagano.
l. ij. §. quiſquis. ff. de vulga. ⁊ pup. ſubſti. Octauo qꝛ poteſt decede
re cum duobꝰ teſtamētis. ff. eo. l. querebat̄. qđ nō pōt paganꝰ. ī. qui
bus mo. teſta. infir. §. poſterioꝛe. Secūdo verſant̄ pꝛiuilegia circa
perſonam teſtantis in tribus. ſ. in condemnato de crimine capita
li qui pōt teſtari de caſtrenſibus ſi eſt ſibi reſeruatum in ſentētia: vt
ſ. eo. in. §. quinimo. Itē pōt teſtari licet dubitet̄ de ſtatu ſuo ſcꝫ an
ſit ſui iuris vel non lege ex militari. §. j. ff. eo quod ſecus eſt in pa
gano. lege de ſtatu. ff. de teſtamē. Item in muto ⁊ ſurdo qui teſta
ri poſſunt qđ ſecus eſt in pagano: vt. ſ. eo. §. quinimo. Tertio ver
ſantur pꝛiuilegia militis circa perſonā inſtituti. ſ. vt alias incapax
vt eſt depoꝛtatus poſſit inſtitui a milite ⁊ ſufficit quod ſit capax tē
poꝛe teſtamenti. l. neqꝫ. §. depoꝛtati. ff. e. licet in pagano debeat eſſe
capax tribus tempoꝛibus. ſ. tp̄e teſtamēti moꝛtis teſtatoꝛis. ⁊ adi
tionis hereditatis. l. ſi alienū. §. j. ff. de here. inſti. Quarto verſant̄
pꝛiuilegia militis circa ipſam diſpoſitionis ſubſtantiam vt quia
poteſt decedere pꝛo parte teſtatus ⁊ pꝛo parte inteſtatus. l. milites
ita. ff. eo. ⁊ pōt extraneo ſubſtituere directe. l. centurio. ff. de vulga.
⁊ pupilla. ſubſti. ⁊ pōt heredem grauare vltra dodrantem vt non
detrahat falcidiā. l. in teſtamēto. C. ad. l. falci. de quibus pꝛedictis
pꝛiuilegijs perſequere ſecundum Bartol. in. l. neqꝫ. §. depoꝛtati.
17 ff. eo. † Sed quero an miles ſit pꝛiuilegiatus in hoc vt poſſit relin
quere meretrici vel focarie ſue. dic quod licet in pagano ſit permiſ
ſum: vt lege donatione in concubinam. ff. de dona. tamen in milite
eius fauoꝛe eſt conſtitutum qđ non poſſit. l. miles. §. mulier. ff. eo. ⁊
idem multomagis in milite celeſtis militie ⁊ in clerico vt non poſ
ſit relinquere concubine ſue: vt not. glo. in. l. miles. ff. de regul. iur.
18 ⁊ per Bar. in. d. §. mulier. † Itē quero an miles ſit pꝛiuilegiatꝰ in
hoc vt legū doctoꝛē pꝛecedere debeat. hanc queſtionem diſputauit
dn̄s Signo. de mediolano concludens quod in his que ſpectant
ad exercitiū militis debet miles pꝛecedere ſed in his que ſpectāt
ad exercitiū doctoꝛis dꝫ doctoꝛ pꝛecedere. pꝛobat̄ in. l. j. C. de offic.
vicarij. ⁊ in. c. cū ad verū. lxxxvj. diſt. vbi imperatoꝛ pꝛefert̄ pape in
his q̄ ſunt ſibi imperatoꝛ deputata in tp̄alibꝰ ⁊ papa pꝛefert̄ im
peratoꝛi in ſpūalibus. in actu vero cōi ⁊ indifferenti nō magis ap
pꝛopꝛiato vni quā alteri lꝫ hec duo. ſ. leges ⁊ arma habeāt cōcomi
tantiā adinuicē. vt. ſ. vnū ſemper egeat auxilio alterꝰ: vt. ſ. dixi in
pꝛin. huius libꝛi. tn̄ concludit legū doctoꝛē ⁊ pꝛofeſſoꝛem tanq̄ no
biliorē eſſe pꝛeferendum per rationes quas in dicta diſputatione
allegauit. nam leges ſunt magis deceſſarie reipublice quam arma
vt dixi. ſ. in pꝛin. huius libꝛi.

19 **Sciendum.** ¶ † Sicut miles licet ſit filiusfa. poteſt te
ſtari de caſtrenſi peculio ita etiaꝫ filiusfa.
non miles teſtatur de quaſi caſtrenſi licet debeat teſtari ſcd̄m ius
cōe. h. d. Qđ ergo ſtatuitur de peculio caſtrenſi quo ad potentiam
diſponendi ⁊ teſtādi ſtatuit̄ de quaſi caſtrēſi peculio quod acqui
runt quinqꝫ genera filioꝛūfamilias. vt dixi. ſ. per quas perſonas
nobis acqui. in pꝛin. Et pꝛiuilegiū conceſſum vni cōcedit̄ alteri. et
ſicut vnuꝫ non confert̄ fratribus ita nec reliquū. l. j. §. caſtrenſe. ff.
de coll. bo. et infra ti. j. §. ex hoc. Sed in quaſi caſtrēſi filiusfa. debet
teſtari cū ſolennitatibus requiſitis de iure cōi. In peculijs autem
pꝛofecticijs ⁊ aduēticijs non pōt filiusfa. teſtari lꝫ habeat pꝛopꝛie
tatē in aduēticio. l. penul. C. qui teſt. fa. poſ. ⁊ dixi. ſ. eod. §. ſi teſtari
etiam ſi patri nō querat̄ vſuffructus niſi ad pias cauſas tenet glo.
⁊ Bar. in. l. qui in poteſtate. ff. de teſta. ⁊ plenius per Bart. ī. l. j. in
j. qđ. pꝛin. §. quero. de ſacroſanct. eccle. ⁊ dicam infra tit. ſe. in pꝛin.
20 † Sed quero an filiusfa. poſſit teſtari de libꝛis ſibi emptis a patre.
in ſtudio. ⁊ videtur quod ſic: quia hic equiparant̄ caſtrēſe ⁊ quaſi
caſtrenſe. ſed ſi pater emiſſet filio militi equos ⁊ arma illa tanquā
donata efficiuntur caſtrenſia. ⁊ de his poteſt filius diſponere vt
de alijs caſtrenſibus. in. d. §. nec caſtrēſe. ergo idē videt̄ hic: qꝛ iſti li
bꝛi hic empti a patre cenſent̄ quaſi caſtrēſia vt poſſit filius teſtari
vt hic ⁊ hanc opinionē videt̄ ſentire glo. in. l. filie. C. fami. herc. ⁊. l.
que pater filio. ff. eo. ti. Bar. in. d. §. nec caſtrēſe. cōcludit qđ ſi pater
emit libꝛos noīe filij ⁊ eos tradidit filio iam doctoꝛi facto qꝛ tunc
tranſeunt in peculiū quaſi caſtrēſe ad ſimilitudinē caſtrēſis peculij
l. caſtrenſe. ff. de caſtrenſi peculio. Si vero filius nondū erat doctoꝛ
ſed ſcholaris tūc ſi cōpleuit ſtudiū ſuū ⁊ effectꝰ ſit doctoꝛ ⁊ ſic inci
pit militare ante moꝛtē patris illi libꝛi efficiunt̄ quaſi caſtrenſia et
confirmatur donatio ar. ff. de do. l. donationes. §. pater. Si auteꝫ
nō compleuit ſtudium: ⁊ ſic non militauit ante moꝛtē patris: tunc
non poteſt cenſeri quaſi caſtrenſe peculiū ſed talis donatio moꝛte
patris confirmat̄ ⁊ non venit in collationē. vt. l. j. C. de caſtrē. pe
culio. lib. xij. ⁊ maxime fauoꝛe ſtudentiū. ar. dicte. l. que pater filio.
ff. fami. herci. ¶ Not. tamē quod debitū licitū ⁊ honeſtū occaſio
ne ſtudij contractū inuita patris tenent̄ fratres ſoluere communi
tanq̄ es alienū. vt. l. ſed ⁊ iulianus. §. qđ dicitur. ff. ad macedonia.
de quo per Bar. in. §. nec caſtrenſe.

a ¶ Si paganꝰ idē tꝫ hoc. d. Hēr. quaſi p eadeꝫ verba addit tn̄ dūmodo de cōtraria volun tate non appareat.

b ¶ Vltio cōclude. d his pꝛiuilegijs vt hic. ⁊ etiā p do. Hen. bꝛr no. ⁊ do. ange. areti.

¶ Quibus nō eſt permiſſum facere teſtamentum.

1 ¶ Filius teſtari nequit etiam cum conſenſu patris. ⁊ nu. 2.
3 Filius conſentiente patre cauſa mortis poteſt donare.
4 Donatio cauſa mortis quinqȝ teſtes requirit.
5 Filius an poſſit de aduentitijs teſtari.
6 Filiusfamilias de quibus teſtari poſſit ⁊ qualiter heredem habe-
re poſſit. ⁊ nu. 7.
8 Impubes ⁊ minor teſtari nō poſſunt.
9 Etas pubertatis quando cōpleta dicatur.
10 Furioſi nō poſſunt teſtari: ⁊ an peccantes poſſunt vel debeāt pu-
niri. ⁊ nu. ſeq.
13 Furioſum quē fuiſſe tpe teſtamenti qualiter probetur.
14 Prodigus nec teſtari nec contrahere poteſt. ⁊ nu. ſeq.
17 Mutus ⁊ ſurdus teſtari nequibunt ⁊ quando cōtrahere poſſint.
⁊ nu. 18.
19 Mutum ⁊ ſurdum fuiſſe quem qualiter probetur.
20 Cecus quando ⁊ qualiter teſtari poſſit.
21 Cecitas qualiter probetur.
22 Captus ab hoſtibus vel obſes datus teſtari non poteſt. ⁊ nume-
ro. 23.
24 Obſes datus teſtari nō poteſt.
25 Damnatus ciuiliter teſtari non poteſt.
26 Teſtari quis poſſit. ⁊ nu. ſeq.

Non tamen omnibus.

¶ In hoc titulo tractat de pſonis que teſtari non
poſſunt. ⁊ diuiditur in ſeptem partes ſicut ſeptē
perſonas ſiue gradus enumerat perſonarum que
teſtari non poſſunt. Et primo ponit de filiofa. Se
cundo ibi: pterea. ponit de impubere. Tertio ibi: itē furioſi. ponit
de furioſo. Quarto ibi: itē prodigus. ponit de pdigo. Quinto ibi
itē mutus ⁊ ſurdus. ponit de muto ⁊ ſurdo. Sexto ibi: cecus aūt.
ponit de ceco. Septimo ibi: ei9 q. ponit de capto ab hoſtib9. Pri-
1 ma pars. h. d. † Filius teſtari nō pōt etiā patre ꝯſentiente nec valet
eius teſtamentū ante factū lȝ efficiat̃ ſui iuris. fallit in caſtrenſi vel
quaſi de quo filiuſfa. teſtari pōt cū illud ſit eius propriū qð nō ac
quirit patri nec tenet̃ cōicare fratribus de filio emācipato dixi. ſ.
ti. j. §. ſed teſtari. vbi etiā dixi an filiuſfa. in caſtrenſi vel quaſi teſta-
¶ No. hic dili-gēter qualr pbet̃ furor.
2 ri poſſit. ¶ † Not. ergo caſum in prin. ibi parentes permiſerint. ꝙ
filiuſfa. etiā ſi eſſet centum annorū nō pōt teſtari nec etiā codicil-
lari. l. dixi. §. codicillos. ff. de codi. quātūcunqȝ pater cōſentiat qð
teſtet̃ vel codicilletur: qꝛ volūtas dȝ pcedere ex libero teſtātis ar-
bitrio: nō aūt ex arbitrio alieno: vt hic in glo. in ver. permiſerint. ⁊
etiā qꝛ teſti factio eſt publici iuris qꝛ patria ptās nō curat̃: vt. l. nā
qð. ff. ad trebel. ⁊ ita intellige glo. in. l. ſeruū. C. eo. ⁊. l. qui in ptāte
ſunt. de teſta. ſm Ja. de bu. Quid autē ſi filiuſfa. fecit teſtm̄ ⁊ dein-
de emācipetur ⁊ cū eo teſtō moriat̃ an illud teſtm̄ cōfirmat̃: dic qð
nō. vt in verſi. pōt hoc ſecus in codicillis factis a filiofami. quia fa
ctus ſui iuris pōt confirmare in pñtia quinqȝ teſtiū qꝛ facilius cō
firmant̃ codicilli quā teſtamēta. l. j. §. ſȝ ⁊ filius. ff. de leg. iij. ⁊ ibi p
3 gl. ⁊ Bar. Et ita intellige hic gl. in verbo deceſſerit. † donationē
a ¶ Cōclude hanc diſtinctionē pōit h. d. hē. her. paucis commutatis.
aūt cauſa mortis bene pōt facere filiuſfa. patre conſentiente: vt hic
in glo. in verbo. promiſerint. ⁊. l. tam is. §. j. ff. de dona. cauſa mor-
tis: qꝛ licet cauſa mortis donatio ſapiat naturā vltime volūtatis
tamē magis ſapit naturā ꝯtractus: vt no. gl. in. l. ſi ſocero. ff. de do
te plegata. ⁊ contractus poſſunt pēdere ex alieno arbitrio. l. ſi quis
arbitratu. de ver. obli. ⁊. l. ſi. C. de cōtrahen. emp. qð nō pōt vltima
volūtas: vt. ſ. dixi. ⁊ intellige ꝙ donatio cauſa mortis ſapiat na-
turā cōtractus quo ad modū ⁊ formā contrahendi qꝛ debet fieri
perſone pñti ⁊ ſtipulanti vel p traditionē vt. l. mortis. ff. de dona.
cauſa mortis vel hodie nudo pacto p. l. ſi qs argentū. C. de dona.
que lex. etiā habet locū in donatiōe cauſa mortis vt tenet. glo. in. l.
cū pater. §. medio. ff. de leg. ij. nō autē ſapit naturā cōtractus quo
ad habilitatē pſone. ⁊ ideo minor. xiiij. annis q nō pōt teſtari: nec
codicillari non poterit etiam cauſa mortis donare patre conſen-
tiente. l. j. ver. nā ſi cui. ff. de tu. ⁊ rōni. diſtra. ſm Bald. in. d. l. j. Ex
pdictis patet qð cū iſta donatio ſapiat naturā ꝯtractus debet fie
ri alicui pſenti. ſ. ipſi donatario vel notario vel alteri recipienti p
ipſo donatario. alias ſi filiuſfa. donet alicui abſenti nullo pro ipſo
donatario interueniente non vȝ. ſed in homine ſui iuris donante
cauſa mortis alicui abſenti valeret tanqȝ legatū ⁊ fideicommiſſū
ſecundū Bar. in. l. tam is. ff. de dona. cauſa mor. ſed an filiofa. nō
poteſt valere tanqȝ legatum vel fideicommiſſum quia ſicut nō po-
teſt teſtari nec ſimiliter codicillos facere in quibus relinquat le-
gata. vt. d. §. codicillos. nec ſimiliter cauſa mortis donare: vt. d. §.
ſi cui. ⁊. l. marcellus. ff. de dona. cauſa mor. quando autē debet ad-
hiberi iſte conſenſus a patre filio donare volenti cauſa mortis dic
qð ante ⁊ poſt iſtam donationem dummodo ſpecialiter cōſentiat
pater qð filius donet cauſa mortis. nō autem ſufficeret ſi pater di
ceret filio ſum contentus de omnibus que facies. ſecundū Bar.
in dicta lege tam is. §. primo. Item quero an iſta donatio ſit teſta
mentum vel codicillus. dic qð non eſt teſtamentum nec codicillus
ſed quedam vltima volūtas que tamē magis ſapit naturam con-
4 tractus ſm glo. ⁊ Barto. in. d. §. j. † Sed quero quot teſtes requi-
runt̃ in tali donatiōe cā mortis. dic qð quinqȝ. vt. l. fin. C. de dona.
cā mor. qꝛ in omni vltima volūtate excepto teſtamento requirent̃
ſaltim quinqȝ teſtes. l. fi. C. de do. Item quero an pater poſſit con-
ſentire filio vt ibi patri donet ea que ſibi patri nō quererunt̃. dic
qð nō pōt autorizare vt ſibi queratur. ⁊ hoc tȝ glo. vt. l. j. ⁊. iij. ff. de
auto. tut. ſimiliter nō pōt autorizare filio vt donet fratri ipſi9 filij
exiſtenti in poteſtate fratris qui patri queret vſumfructum patri:
vt in dicta gl. ⁊ ibi p Bart. ⁊ quot modis fiat ⁊ reuocetur illa do-
natio cauſa mortis in quibus cōueniat ⁊ diſcōueniat. dic vt. ſ. dixi
5 in prin. de dona. † Itē quero an filiuſfa. poſſit teſtari de aduētitijs
in quibus pater nō habet vſumfructū. dic quod nō. vt tenet gl. in
l. j. §. in filijs. ff. ad treb. ⁊. l. in ptāte. ff. de teſt. ⁊ ibi p Bar. ⁊ dixi. ſ.
§. fi. Fallit in caſu quo filius vellet teſtari ad pias cauſas de aduē-
titio in quo patri nō queritur vſuſfructus qꝛ poteſt patre conſen-
tiente per. c. licet. de ſepul. li. vj. ⁊ hoc tenet Bart. in repetitiōe. l. j.
C. de ſacroſan. eccle. itē fallit circa eligēdā ſepulturā quam filius ſi
bi pōt eligere ⁊ circa eā teſtari etiā patre nō cōſentiente per. d. c. j.
itē fallit in caſtrenſi vel quaſi. vt dixi. ſ. ti. j. §. ſȝ teſtari. ⁊ dic in ver.
exceptis in quo teſtat̃ etiā cōtra voluntatem patris. Sȝ an etiā p
ſtatutū poſſit diſpēſari ⁊ habilitari filiuſfa. vt poſſit facere teſtm̄.
6 Bar. tenet qð ſic in. l. ij. ff. de teſta. ⁊ dic vt ibi per eū. ¶ † Secundo
no. hic in ver. ſi itaqȝ quidē ꝙ filiuſfa. liber pōt teſtari de caſtrenſi
vel quaſi caſtrenſi ⁊ inſtituere quem velit heredem dummodo re-
linquat legitimā filijs ſi habet eos vel parentibus ſi nō habet fi-
lios. alias eius teſtamentum eſſet nullū ⁊ ſubiaceret hodie quere-
le: vt dixi. ſ. ti. j. §. ſed teſtari. Si autē moriat̃ inteſtatus tunc ſi ha-
bet filios illi ſuccedunt. ſi nō habet olim ſuccedebant fratres ⁊ de-
mum parentes: vt no. in verſi. ſi vero inteſtati. ⁊. l. ſi. C. communia
de ſuc. ſed hodie poſt filios ſuccedunt pariter fratres ⁊ parentes
filij defuncti vt in aut. defuncto. C. ad tertu. Nā peculium caſtren-
ſe vel quaſi eſt propriū matrimoniū filij vt in eo poſſit teſtari nec
illud poteſt patri ſibi auferre nec creditores patris vendere nec te-
net̃ filius cōmunicare fratribus. vt hic. ⁊. l. j. §. nec caſtrenſe. ff. de
7 colla. bono. † Et qualiter olim ⁊ hodie filiuſfa. habeat heredem. ⁊
qualiter filij ſuccedant in dote materna dic per Bar. in. l. j. ⁊. ij. ff.
de caſtren. pe. ⁊ plene in. l. poſt dotē. ff. ſol. ma. An aūt pp delictū
patris eius bonis publicatis publicet̃ peculium profectitiū ⁊ ad-
uētitiū dic ꝙ nō. l. iij. §. ſȝ ſi vtrum. ff. de mi. Et ꝙ p delictū vel deli
cta filij ſit executio in pecu. profectitio ⁊ aduentitio qð eſt penes
ipſum de quo dic per Bar. in. l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de
dam. infec.

Preterea.

¶ Impubes ⁊ furioſus teſtari non poſſunt
⁊ teſtamentum prius factum quod erat inu-
tile nō reconualeſcit eo facto pubere vel ſane mentis. Quod autē
factum eſt ante furorē vel dum habuit lucida interualla valet ⁊ te
8 net. h. d. vſqȝ ad. §. item furioſi. ¶ † No. ergo qð impubes. i. minor.
xiiij. annis maſculus ⁊. xij. femina teſtari nō poſſunt defectu iudi
cij. ⁊ diſcretionis que non preſumitur eſſe ante pubertatem. nam
etas. xij. ⁊. xiiij. an. debet eſſe completa. vt. l. qua etate. ff. de teſta. vl
tima tamē dies inchoata vltimi anni hr̃ p cōpleta ⁊ plenius po-
9 nit glo. in. l. iij. §. minorē. ff. de mino. † Ex qbus concludere [a] aut
a eſt fauorabilis cā: aut odioſa: aut mixta ſi fauorabilis vt in facien-
do teſtamenta in manumiſſione in vſucapione rei mobilis tunc
vltima dies hr̃ p cōpleta: ſi eſt odioſa vt in pſcriptione. xxx. anno.
tunc non habet̃ pro completa: ſed computat̃ tps de momento ad
momentū. Si vō eſt cauſa mixta partim fauorabilis ⁊ ptim odio
ſa vt in minori beneficio reſtituendo: tūc attendimus fauorem vt
ſic ſi eſt fauor ꝙ priuilegiū duret ⁊ computet̃ tps de momento ad
momētū: tūc computabit̃. vt. l. iij. §. minore. ff. de mi. ⁊ hanc diffini
tionē ponit glo. in. c. cum in cunctis. extra de elec. Et quando eſt
annus biſſextus in quo anno ſuperadditur vna dies ⁊ tūc feſtum
Mathie ⁊ dies precedens cōputātur pro vna die. de quo dic per
glo. d. l. iij. §. minorem. ¶ Et not. hic gloſſ. in ver. iudicium quod
accipitur multis modis ⁊ in diuerſis ſignificationibus que po-
nuntur in gloſſ.

10 **Furioſi autem.** ¶ † Not. qð furioſi ppter defectū
mentis teſtari nō pñt. nam in teſta
mētis conficiendis requirit̃ ſanitas mētis ⁊ nō corporis. hinc eſt
ꝙ notarij in teſtamentis dicunt ſanus mente lȝ corpore languēs.
vt. l. ij. ff. de teſt. ⁊ ibi p bar. ſi tñ furioſus habeat dilucida interual
la tūc tali tēpore teſtari poterit. item ſi prius fecerit teſtamētū fu
ror ſupueniēs nō annullat illud: vt hic ⁊. l. furioſum. qui teſta. fa.
poſ. nā multa impediūt ꝯtrahēda q̄ nō dirimūt iam ꝯtracta: vt. l.
patre furioſo. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iur. ⁊ in. c. apoſtolice. ex-
tra de reg. iur. ſatis eñ punit̃ furioſus ipſa pena furoris abſqȝ eo
11 ꝙ alia pena ei addat̃ †. ⁊ iō ſi pp furorē occiderit patrem vel ma-
trem non punitur dūmodo illud delictum non fecerit ſimulando
vel dum habebat dilucida interualla: vt. l. diuus. ff. de offic. preſi.
12 ⁊. l. pe. §. ſane. ff. ad. l. cornel. de ſicar. † ſed' debet iſte furioſus cu-
ſtodiri

ſtodiri ⁊ vinculari ⁊ ſi propter negligentiam cuſtodis delinquat cu
13 ſtos punitur vt.d.l.diuus.†Qualiter probetꝫ ꝙ quis furioſus fue
rit tempore cõditi teſtamenti.dic qḋ tripliciter.ſ.per medicos pe
ritos in arte qui interfuerũt eius cure quorum iudicio creditur.l.
ſi ſemel.C.de teſta.mili.lib.xij.⁊ in.c.ſignificaſti.de homi.Secundo
probando ꝙ an teſtator erat furioſus.nam lꝫ ſit preſumptio iuris
ꝙ quilibet preſumitur ſane mentis niſi contra probetur: dic vt in
glo.in.l.nec codicillos.C.de codi.tamẽ ſi fuerit furioſus ante teſta
mentum preſumitur fuiſſe furioſus tempore teſtamenti niſi cõtra
rium probetur vt tꝫ glo.in ver.compotem mẽtis.in.c.vl.de ſuc.ab
inteſta.Tertio ꝓbatur ex ſermonibus ⁊ actionibus non conueniẽ
tibus homini ſane mentis vt ſi teſtis deponat ꝙ vidit eum furere ⁊
actus furioſi ⁊ facere ⁊ ſimiliter aſtantes ſine cauſa percutere ⁊ vi
dit ſibi aſtãtes propter eius inſaniam fugere ⁊ vidit eũ inſania ver
ba proferre de quo ꝑ Bart.in.d.l.nec codicillos.⁊.l.ij.ff.de tu.⁊.xij.
q.j.in prin.

14 **Item prodigus.** †Prodigus cui eſt interdictũ bonis teſtari nõ põt ſed teſtamen
tũ factũ ante interdictũ vꝫ ⁊ tꝫ ⁊ nõ annullat̃ ꝑ interdictionẽ bono
rũ poſtea factã.h.d.Et hoc verũ eſt qñ eſt facta interdictio a iudice
vt hic.⁊.l.is cui bonis.ff.de teſt.ſed ſi eſt facta a lege vt propter cri
men hereſis in qḋ incidit vel propter crimen leſe maieſtatis tũc te
ſtamentũ ẽt prius factũ irritat̃ vt hic in verbo interdicto.Itẽ intel
lige hic ꝙ interdictio ſi facta a iudice cũ cauſe cognitione nã ꝑ ſolũ
bannimẽtũ a iudice miſſuꝫ ꝑ ciuitatẽ ꝙ nullus cõtrahat cũ tali nõ
dr̃ ei interdictum bonis ſed opꝫ ꝙ iudex cognoſcat de ꝓdigalitate
receptis probatioinibus ⁊ ſuper ea ꝓnunciet ⁊ poſtea cõtract⁹ cuꝫ
eo factus nõ valeret ſed dꝫ ſibi dari curator cuius auto.contrahat
ſicut dat̃ furioſo.l.j.ff.de cu.furio.⁊ idem in mẽtecapto vt hic in gl.
15 in ver.furioſi.que eſt in ꝑcedẽti.⁊.ṡ.de cura.§.ſed in mẽtecaptis.†ſꝫ
ſi quis cõtrahat cũ notorie ꝓdigo ante interdictionẽ ſibi factã tũc
ſi doloſe cõtrahit cũ eo tunc ſtatim pecuniam cõſumpturo in certũ
malũ vel ludi vel libidinis non vꝫ cõtractus:ſecus ſi contrahat bo
na fide cum eo nõ exiſtẽti in actu ludendi vel alterius perditionis
16 vt.l.ſi quis cũ ſciret.ff.de vſuc.ꝓ emp.†Quid aũt ſi eſt facta interdi
ctio a iudice alicui tanꝙ̃ ꝓdigo qui tñ nõ erat ꝓdigus:dic ꝙ ille q
ex ſermonibus vr̃ ſapiens in factis aut inſipiens:qꝛ neqꝫ tp̃s neqꝫ
finẽ expenſarum ſuaꝝ reſpicit ſed ſua bona dilacerando ⁊ diſſipan
do ꝓfudit.l.is cui.§.diuus.ff.de tut.⁊ cu.da.ab his.⁊.l.j.ff.de cura.
fur.⁊ in his collige modũ formãdi articulos ⁊ capitula ad ꝓbãdũ
aliquẽ fore ꝓdigum.Et de materia prodi.dic plene ꝑ Bar. in.l.is
cui.⁊ ꝑ Bal.in.d.l.j.de cura.furio.Et adde ꝙ ꝓpter ꝓdigalitatem
põt pater facere interdici adminiſtrationẽ filio ⁊ ẽt põt euꝫ exhere
re relictis ſibi alimẽtis ne paternã hereditatẽ diſſipet.itẽ lꝫ ꝓdig⁹
poſt ꝓhibitionẽ nõ poſſit alienare hñ tñ põt filios emãcipare ſi nõ
vult conſentire ſed nõ põt cogi emancipare ꝓpter ſolã cauſam pro
digalitatis ſm Bart.in.d.l.ſi furioſi.

17 **Item mutus.** †Mutus ⁊ ſurd⁹ teſtari nõ poſſunt ſed teſtm̃ ꝑfectũ non vitiat̃ ꝓpter mor
bũ ſupueniẽtẽ.h.d.Qui aũt tarde ſiue nõ ꝑfecte audit q ſurdaſter
appellat̃:vt dicit gl.in.l.ſi.ff.de leg.tu.hñ põt teſtari ⁊ oẽs alios act⁹
facere ſicut perfecte audiens vt hic in tex.Et conclude vt hic in gl.
in ver.certis ⁊.l.diſcretis.C.qui teſt.fa.poſ.ꝙ mutus ⁊ ſurdus natu
raliter nõ pñt teſtari niſi ſit miles.ſed ſi ſit mutus ⁊ ſurdus ex acci
denti tunc põt teſtari ſi ſcit ſcribere aliter nõ niſi impetret a princi
pe ſi eſt mutus ſiue naturaliter ſiue accidentaliter dic idẽ ꝙ in mu
to ⁊ ſurdo ex accidenti ſi autem eſt ſurdus tantum ſiue naturaliter
ſiue ex accidenti tunc põt teſtari ⁊ omnia facere ſicut ꝑfecte audiẽs
ſi ſciat articulate loqui:qꝛ nullus eſt tã ſurdus quin ſi quis fortius
loquatur ⁊ clamet ſup ceruicẽ eius aliquãtulũ audiat vt dicit tex.
in.d.l.diſcretis.hec em̃ accidentia accidũt ẽt ſepe peritiſſimis etiaꝫ
forte ꝓpter eoꝝ peccata ⁊ maxime impijs aduocatis vt dicit hic gl.
18 in ver.admittunt.†Et adde ꝙ in contractibus in quibus nõ re
quiritur auditus nec vocis expreſſio mutus ⁊ ſurdus põt ꝯtrahere
19 obligare.†Sed tũc quero qualiter ꝓbat̃ quẽ fuiſſe mutũ ⁊ ſurdũ.
dic ꝙ ꝓbat̃ ex actib⁹ ſuis exterioribus vt qꝛ dicit teſtis ꝙ ideo erat
mutus qꝛ vidit ꝙ nõ loquebat̃ verba articulata completa ⁊ ꝑfecta
ſed actibus ⁊ ſignis annuẽdo capite vel humeris vel digito demõ
ſtrando petebat quicquid volebat.⁊ ſimilr̃ ꝙ talis erat ſurdus qꝛ
vidit ꝙ nõ intelligebat ad vocẽ alicuius nec ꝑcipiebat auditu ſed
oĩa que volebat petat ſignis ⁊ nutu ⁊c.Et aduerte ꝙ non ſufficit ꝓ
bare ꝙ ante fuerit vel mutus vel ſurdus vt hodie ſic ꝓ̃ſumatur eſſe
qꝛ tũc potuit eſſe propter aliqḋ accidens qḋ nunc ceſſauit ideo opꝫ
ꝓbare ꝙ certis temporibus vel menſibus durauerit mutus vel ſur
dus ante tempus celebrati contractus.de quo per Bar.in.l.mut⁹
ff.de bo.poſ.fu.mu.ſur. compe.

20 **Cecus autem.** †Cecus nõ põt teſtari niſi cũ ſolennitatibus poſitis.in.l.hac conſultiſſi
ma.C.qui teſta.fa.poſ.hoc.d.Et gl.hic declarat ſolennitates vt ce
cus ſiue a natiuitate ſiue ex accidenti conuocatis ſeptem teſtibus
⁊ tabellione ſi poſſint habere aliter cõuocato octauo teſte eis expri
mat ſe velle teſtari ſine ſcriptis: ⁊ per nuncupationem ⁊ exprimat
nomen ⁊ cognomen heredis.⁊ an in ſolidum vel pro quota parte
eum inſtituat deinde exprimat omnia legata.deinde teſtes ⁊ tabel
lio debent ſe ſubſcribere ⁊ eorum ſigna apponere que ſolennitates
etiam ſeptem teſtium ſunt ſeruande etiam ſi cecus vult codicillari
¶Poteſt etiam cecus facere ſibi ſcribi totam ſuam voluntatem dein
de tradere eam tabellioni vt legat in preſentia teſtium qui poſtea
ſe ſubſcribant ⁊ ſigillent ſimul cum tabellione vt dictum eſt ⁊ dein
de poteſt teſtator vni ex teſtibus vel alteri cui velit hoc ſuum teſta
mentum tradere cõſeruandum vſqꝫ poſt mortem ſuaꝫ ⁊ hec forma
teſtamenti lꝫ habeat conformitatem cum teſtamento in ſcriptis tñ
non eſt teſtamentum in ſcriptis qꝛ omnia contenta in eo nuncupã
tur teſtibus ſed non in teſtamento in ſcriptis.Item iſta forma te
ſtandi poſſunt vti etiam alij non ceci ſi velint.vt.d.l.hac conſultiſſi
ma.⁊ ibi ĩ gl.in v̇.teſtãdi.Et no.ꝙ ſi teſtator tradat ſcripturã ſiue te
ſtamentum ſuũ ordinatum notario vt illud legat in ꝑ̃ſentia teſtiuꝫ
⁊ moriatur anteꝙ̃ notarius illud cõpleuerit legere ⁊ anteꝙ̃ reſpõ
deat notario interroganti ſi facit ita vt lectum eſt certe teſtamẽtũ
nullum eſt:vt.d.l.hac conſultiſſima.⁊ ibi elogium ſuum ipſe profi
teatur agnoſcere.Et no.bene hanc formam teſtandi ſm Bar.in.d.
l.hac conſultiſſima.qꝛ cum hodie ſeptem homines excecantur pro
pter accidẽtia ipſa forma dꝫ ſeruari ⁊ ſi fiat in forma cõi non valet.
21 †Sed quero qualiter probabitur cecitas dic ꝙ per viſum qꝛ dicet
teſtis quod viderat eum habere oculos euulſos vel clauſos propter
morbum quos aperire nõ poterat.Sed quid ſi habeat oculos cla
ros ſed non videbat.dic qḋ tunc probabitur cecitas ex ſignis ⁊ acti
bus exterioribus:vt quia dicet teſtis quod vidit eum ire per loca
ardua per que conſueuerunt ire ceci a quibus ſe abſtinent vidẽtes
vel vidit eum ire de die pauſate percutere murum ⁊ ſimilia.nam il
le priuationes ſenſuum vt viſus auditus guſtus ⁊ tactus ⁊ odora
tus ⁊ etiam furioſitas vel dementia probatur ex ſignis ⁊ actibus
ſuperioribus per.l.is qui.§.diuus.ff.de tuto.⁊ cur.da.ab his.⁊.l.ſi.
quidam in ſuo.ff.de condi.inſtitu.⁊.l.nec codicillos.C.de codicil.
ſcdm Barto.in.l.ij.ff.de bo.poſ.que mutis ⁊ ſurdis.⁊ predicta ha
bent locũ in ceco vtroqꝫ lumine priuato.ſecus autem in monocu
lo id eſt vnico tantum lumine priuato:quia omnia facere poteſt ſi
cut habens vtrunqꝫ oculum:vt in gloſſ.prima ⁊ lege finali.C.de ex
cu.tuto.

¶Not. qualiter ꝓbat̃ ſurdus vt ſcias articulare in practica.

22 **Eius qui.** †Exiſtens apud hoſtes:vt quia ſit captus ab hoſtibus vel ſit datus obſes non poteſt te
ſtari ſed teſtamentum ante factum vꝫ fictione iuris poſtliminij ſi
reuertat̃ ⁊ fictione.l.cornelie.ſi ibi decedat.hoc dicit.¶No.hic de
fictione legis cornelie ⁊ poſtliminij de quibus dixi.ṡ.quib.mod.
ius pa.po.ſol.§.ſed ſi ab hoſtibus. Et ſunt fictiones tranſlatine
de tempore ad tempus de quibus per Bar.in.l.ſi is qui ꝓ empto
23 re.ff.de vſucapio.†Secundo not.quod captus ab hoſtib⁹ teſta
ri non poteſt qꝛ interim eſt ſeruus hoſtium ⁊ ſeruus teſtari nõ po
teſt.ṡ.eo.in prin.⁊ intellige de capto ab hoſtibus:ſed captus ab
hoſtibus his que dicun tur latrunculatores bene poteſt teſtari.l.q
a latronibus.ff.de teſt.⁊ ideo ſi quis capiatur in guerra que hodie
fit inter ciuitates non efficitur ſeruus.l.ſi quis ingenua.§.in ciuili
bus.ff.de cap.⁊ per Bar.in.l.hoſtes.e.ti.⁊ idem ſi capiatur a ſoda
libus hodiernis qui proprie latrunculi dicuntur vt.d.l.qui a latro
24 nibus.†Tertio not.quod datus obſes hoſtibus teſtari nõ põt
qꝛ bona queſita in obſidiatu ſunt fiſci ⁊ eorum que domi relinquit
non hꝫ diſpoſitionem ſm glo.in.l.obſes.ff.de teſta.Et ſic pꝫ ꝙ lꝫ li
ber homo non poſſit pignorari nec pro pecunia mutuata retineri
lꝫ per pactum poſſit obligari.l.obſes.C.de actio.⁊ obli.tamen põt
tanꝙ̃ pignus obſes dari ⁊ retineri vel pro captiuis redimẽdis vel
pro pace tractãda vel pro tractatu cõfirmãdo ſm glo.in.d.l.obſes.
⁊.l.diuus.ff.de cap.⁊ intellige de obſidibus datis populo romano
vel a populo romano alijs inter quos ſit bellum licitum ſed ab
vna ciuitate alteri hodie dari non poſſunt de iure ſed de conſuetu
ne eſt vſurpatum ſecundum gloſ.in.l.ij.C.de patri.qui fil.diſtra.et
in.c.expoſita.de arbi.in vlti.glo.⁊ per Bar.in.l.obſides.⁊ in.d.l.di
uus.¶Ultimo not.hic glo.ſi.narrantem perſonas que teſtari nõ
25 poſſunt in qua adde ibi.†Item damnatus ad mortem ciuilem pu
ta cui per ſententiam eſt interdictum aqua ⁊ igni in cuius pene lo
cum ſuccedit hodie deportatio:vt.d.l.iij.ff.ad.l.iul.pe.⁊ teſtamen
tum ante factum irritatur.l.is cui.ff.de teſta.Si tamen faciat teſta
mẽtum ante ſententiam pendente accuſatione vel inquiſitione et
moriatur ante ſententiam valet ⁊ tenet.l.ſi quis poſt.ff.de teſta.ad
idem ſi faciat teſtamentum poſt ſententiam condemnatoriam pen
dente appellatione ⁊ moriatur ante ſententiam appellationis qꝛ
tunc tenet teſtamentum.l.qui a latronibus.§.j.ff.de teſt.ſic hodie
qui etiam preſens condemnatur propter delictum ad mortẽ natu
ralẽ teſtari non poteſt vt.dixi.ṡ.tit.j.§.quinimo.ſi aũt abſens con
demnatur ex forma ſtatuti tunc ante aduentum conditionis eſt li
ber ⁊ teſtari poterit.arg.ſi titius.ff.de ſer.expor.⁊ ſecundum Bal.
in.l.ſi data.C.qui accu.non poſſ.⁊ de iſtis bannitis ⁊ de forma ſta
tutorum dic plene per Bar.in queſtione ciuitatis lucane per eum
diſputata que incipit ſtatuto.in ead.gloſſ.ibi de crimine famoſo
vt quia proponit famoſum libellum de aliquo.lege lex cornelia.§.

¶No.ꝙ hoc dr̃ qꝛ euenit ĩ practica lugdu. in quadã magna hereditate.

¶An aũt teſtamẽtũ ĩ ſcriptis factũ cũ aliqua de reqſitis deficiũt vl̃ non interuenerũt in forã an valeat ſaltẽ iure nũcupatiui teſti vi de pulchre, pau. de caſt. cõſil.cccciij.in antiquis.

fin.ff.de iniur.⁊.l.vnica.C.de famo.libel.vel muliebria paſſus eſt vt
dicit gl.de teſta.§.teſtes.⁊.C.de adul.l.cum vir.⁊.c.clerici.de exceſ.
prela.vt incidit in hereſim vel crimen leſe maieſtatis vt aut.credẽ-
tes.C.de hereti.⁊.l.fi.C.ad.l.iul.maie.⁊ hoc propter imanitatẽ cri-
minis: ſecus ſi infamis ex alio crimine vt dixi.ſ.de teſta.§.teſtes du
bitantes in ea.glo.vbi de ſtatu ſuo an ſit filiusfa.vel ſui iuris.nam
etiam tunc non poteſt teſtari nec codicillari niſi ſit miles vel vete-
ranus.l.ſi ex militari.§.fi.ff.de teſt.mili.⁊.l.ariſto.ff.de iure codici.
ſecus ſi dubitet de ſtatu ſuo.ſ.an ſit ciuis vel comitatiuus: quia tũc
bene ſecundum Barto.in.d.l.de ſtatu.in ea.glo.Item monachus
dic de hoc in aut.mulier.C.de ſacroſan.eccle.quia monachus vel
monacha qui vel que monaſterium intrauit quod poteſt habere ꝓ
prium põt teſtari ⁊ filios ſuos inſtituere dummodo retineat ſibi ꝓ
monaſterio tm̃ quantum plus reliquit vni ex filijs ſed non põt ex-
traneum inſtituere qꝛ per eius ingreſſum oĩa queſita fuerunt mo-
naſterio.⁊ ideo ſi monachus hñs filios moriat̃ abinteſtato filij ha
bent legitimã ⁊ reſiduũ hꝫ monaſteriũ de quo dic ꝑ Bart.⁊ alios
26 doc.in.d.aut.ſi qua mulier.†⁊ que perſone teſtari poſſunt his verſi
bus continent̃.Teſtari nequeunt impubes religioſus.Filius in ſa
cris morte dãnatus ⁊ obſes.Prodigus ⁊ ſtultus dubius ſeruus
furioſus.Crimine damnatus cũ muto ſurdus ⁊ ille.Qui maieſta-
27 tem leſit ſit cecus ⁊ ipſe.†Sed de ſodomitico dic qđ põt teſtari ad
ſimilitudinẽ dãnati ſm̃ Ja.in aut.vt nõ luxurient̃ hoĩes cõtra na-
28 turam.col.vj.†Quid de excõicato dic ſi eſt publice excõicatus non
põt teſtari agere in iudicio patrocinari vel teſtificari ſecus ſi occul
te vt no.gl.in.c.decernimus.de ſen.excom.li.vj.⁊ ibi gl.dic idẽ in
29 notario excommunicato vt eius inſtrumẽta nõ valeãt.†Quid de
vſurario: dic ꝙ vſurarij manifeſti non vꝫ teſtamẽtũ niſi pri⁹ ſatiſfa
ciat de vſuris vel preſtet cautionem de ſatiſfactione: vt in.c.quãꝗ̃.
30 de vſur.lib.vj.†Quid de clerico dic ꝙ clericus hñs adminiſtratio
nem non poteſt teſtari de fructibus eccleſie qui equiparantur vſu
rarijs ſed non habens adminiſtrationẽ ſed ſimpliciter beneficiat⁹
poteſt teſtari de fructibus perceptis qꝛ equiparantur vſufructua-
rio vt no.glo.in.c.preſenti.de offi.ord.li.vj.eccleſia tamẽ abinteſta-
to ſuccedit vt ibi.

De exheredatione liberorum. Rubrica.

1 Teſtamentũ validum volens facere filios debet inſtituere vel
nominatim exheredare.
2 Teſtamentum preteritione filij annullatur.
3 Filia femĩa ⁊ nepotes ex filio vel inſtitui vel nominatim exhereda
ri debent vt teſtamentum valeat.
4 Exheredatio quot concurrentibus valeat.
5 Exheredationis filij cauſe iuſte que ſint ⁊ quot.
6 Filius quot cauſis concurrentibus patrem exheredare poſſit.
7 Pater quas ob res filium exheredare valeat.
8 Filius ob quas cauſas patrem exheredare queat.
9 Frater quando fratrem exheredare poſſit.
10 Poſthumus preteritus teſtamentum rumpet.
11 Poſthumus preteritus in quo differat a iam nato preterito.
12 Abortiuus poſthumus non rumpit teſtamentum.
13 Sectus ſiue e ventre extractus poſthumus teſtamentum rumpit.
14 Teſtator hñs filiũ ⁊ nepotem ex eo qualiter teſtari debeat.⁊ nu.15.
16 Emancipati liberi non inſtituti nõ nominatim exheredati an poſ
ſint teſtamentum impugnare.
17 Adoptiui preteriti an rumpant teſtamentum.
18 Filij deſcendentes per ſexũ virilẽ differũt a deſcẽdẽtibus ꝑ femineũ
19 Poſthumus differt a iam nato.
20 Suus differt ab emancipato.
21 Teſtamentum rumpere poteſt cui legitima debetur.
22 Teſtamentum an totum annulletur ſi cauſa preteritiõis rumpat̃.
23 Preteritio filij a milite ſcienter facta pro exheredatione habetur.
24 Preteritio que loco exheredationis habetur.⁊ nu.25.
26 Querela teſtamenti inofficioſi filio competit contra teſtm̃ matris

Non tamen vt oĩmodo.

Hic titulus cõtinuat̃ ad ꝑcedentia vt in gl.⁊ di
nidit̃ in.vij.partes.Primo tractat an ⁊ qualr̃ filij
in ptãte debeant inſtitui vel exheredari.Scđo ibi
poſthumi quoqꝫ qualr̃ poſthumi debeãt inſtitui
vel exheredari.Tertio ibi: poſthumorũ aũt an nepotes ex filio vi-
uo debeãt inſtitui vel exheredari.Quarto ibi: emãcipatis an emã
cipati debeãt inſtitui vel exheredari.Sexto ibi: ſed ſi in expeditiõe
an miles teneat̃ inſtituere vel exheredare.Septimo ibi: mr̃ vel au⁹
tractat an mater vel auus maternus ⁊ ꝑ lineã maternã aſcenden-
tes teneantur inſtituere vel exheredare.Et prima pars hoc dicit.
1 †Volens facere teſtm̃ validum dꝫ filios in poteſtate inſtituere vel
nominatim inter ceteros exheredare alias teſtamentum eſt nullũ
etiam ſi filius viuo teſtatore moriatur filie autem femine ⁊ alie de-
ſcendentes poſt filios ex virili ſexu non annullabunt teſtamentum
de iure veteri lꝫ non eſſent inſtituti vel exheredati: ſed habebat ius
accreſcendi ⁊ poterant inter ceteros exheredari ⁊ nominatim exhe
redatus dr̃ perſona certa demonſtrata ſiue per expreſſionem ꝓprij
2 nominis ſiue appellatiui.h.d.vſqꝫ ad.§.poſthumi.†No.ergo ꝙ
teſtamentum in quo filius in poteſtate eſt preteritus eſt nullũ ipſo
iure adeo ꝙ lꝫ moriatur viuo teſtatore tñ teſtm̃ non conualeſcit ſed
eſt ipſo iure nullum.⁊ hoc verum qñ ſunt inſtituti extranei: ſi au-
tem ſunt inſtituti veniẽtes abinteſtato poſt ipſum filium tunc teſta
mentum de equitate pretoria conualeſcit ⁊ ſuſtentatur: vt.l.poſthu
mus.ver.idem ⁊c.ff.de.iniuſt.teſt.⁊ hoc tꝫ ibi Bar.item hic.ſ.ꝙ re-
conualeſcit teſtamentum in quo filius in ptãte eſt preteritus ſi mo
riatur viuo teſtatore.⁊ ſunt inſtituti venientes abinteſtato eſt verũ
duobus concurrentibus.ſ.ꝙ non preceſſit aliud teſtamentum vali
dum ⁊ ſolẽne de iure ciuili ⁊ de iure pretorio: vt.l.ſi filius qui in po
teſtate.ff.de li.⁊ poſth.item qđ filius moriatur viuo herede inſtitu
to: et.l.gallus.§.nunc ibi dummodo inſtitutus ſit filius aut exhe-
redatus.ff.de li.⁊ poſthu.alias hoc teſtamentuꝫ non reconualeſcit
vt ſubſtitutus poſſit adire ſm̃.d.Ang.de peru.in.d.l.poſthumus.
Item circa primum dictum.ſ.teſtamẽtum in quo filius in poteſta
te eſt preteritus eſt nullum qꝛ hoc eſt verum ſi filius petat ipſum de
clarari nullum.alias ſi taceat per annum teſtamentum reconuale
ſcit de iure ꝑtorio vt heredi ſcripto def̃ bo.poſ.ſm̃ tab.ꝑ tex.⁊ glo.
in.l.filio.ff.de iniuſt.teſt.in.l.filio ꝑterito.⁊ hoc tꝫ Bar.in repeti.d.
l.ver.circa tertiũ principale.item etiã intellige ꝙ fili⁹ dꝫ inſtitui pu
re non aũt ſub ꝯdõne ptãtiua q̃ nõ poſſit impleri vltio vite ſpũ nec
ſub caſuali vel mixta in eiuſdẽ defectu exheredet̃: vt.l.ſeruus quoqꝫ
ff.de he.inſti.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊.l.ſi pater.C.de inſti.ſed ltimã dꝫ hodie
habere ſine aliquo grauamie ⁊ ſine aliqua dilatiõe ⁊ ꝯdõne.l.qm̃ in
prioribus.⁊.l.ſancimus.§.cũ aũt.ff.de inof.teſ.item dꝫ habere fili⁹
ipſam legitimã iure inſtitutiõis vt hr̃ in aut.nouiſſima.C.de inof.
teſ.Scđo no.ꝙ olim filia ⁊ nepotes in ptãte nõ debebãt inſtitui
vel exheredari de neceſſitate: ſed aduocabãt medietatẽ eius quam
in teſtõ fuiſſent habituri ⁊ vſqꝫ ad dodrãtẽ.i.nouẽ partes illius me
dietatis tenebant̃ ſoluere legata vt hic.⁊.l.maximũ vitiũ.C.de lib.
3 prete.⁊ ibi gl.in ver.accreſcẽdi.†hodie aũt ſicut filius in in ptãte dꝫ
inſtitui vel exheredari alias teſtm̃ eſt nullũ vt.ſ.dixi ita dꝫ filia femi
na ⁊ nepotes ex filio mortuo in ptãte exiſtentes vt.d.l.maximuꝫ vi-
tiũ.⁊.j.e.§.ſed noſtra.⁊ oẽs ſi nõ inſtituant̃ dñt noĩatim exhereda-
ri vt dicto.§.ſed noſtra.non autem debet filius examinari in-
ter ceteros.ſ.commiſcẽdo cum ceteris liberis vlterioris gradus.et
ſic eius exheredatio ſit cõfuſa ⁊ nõ clara.vt hic in ꝟ.noĩatim.in gl.
fi.⁊ in gl.⁊ in ꝟ.inter ceteros.illud aũt dr̃ fieri noĩatim ꝙ ita expri-
mit̃ vt de eo nequeat dubitari.l.j.ff.de li.⁊ poſth.⁊.l.certũ.ff.ſi cer.
pe.⁊ vbi ſtatutum requirit ꝙ in libellis vel inſtrumentis debeat no
men ꝑnomen ⁊ cognomẽ perſone inſeri nõ ſufficit perſonã alia de
monſtratiõe fieri certã vel reddi ſine expreſſione predictorum qꝛ ſo
lennitas formalis nõ dꝫ omitti.l.ij.C.de for.Similr̃ in appellatiõe
ab interlocutoria in qua requiruntur grauamina cauſe ſigillatim
exprimi non ſufficit eas declarare puta ꝑ relationẽ ad aliud dicen-
do cãs grauaminis exprimo illas que apparent in actis vel quas
poſui in exceptionibus meis in cle.appellanti.de app.ſimilr̃ nõ ſuf
ficit accuſanti vel volenti accuſare de falſo dicere falſitatem eſſe cõ-
miſſam vt pꝫ in quoddam inſtrumento vel libello corã iudice pro-
ducto ſed dꝫ dicere certum quid.ſ.in quo ⁊ qualr̃ falſitas ſit cõmiſ-
4 ſa; vt.l.pretor edixit.ff.de iniurijs.⁊.l.non dꝫ.ff.de dolo.†ſed quot
ſunt neceſſaria vt exheredatio valeat, dic ꝙ quinqꝫ: vt no.glo.in.l.
iij.§.ante heredes.ff.de li.primo ꝙ noĩatiꝫ fiat.i.ꝙ taliter deſignet
⁊ demonſtret perſonam exheredatam certam.Secundo qđ fiat pu
re ⁊ non ſub conditione niſi qđ inſtituitur filius ſub condi.caſuali
vel mixta in cuius defectu exheredetur: vt.d.l.iij.§.pure.Tertio ꝙ
fiat a gradu inſtitutionis vel ſubſtitutionis et a certa perſona.
Quarto quod fiat a tota hereditate non a quota vel re certa.ff.eo.
l.cum quidam.Quinto quod iuſta ⁊ legitima cauſa inferatur.C.de
li.prete.aut.nõ lꝫ.vnde verſus.Nominet ⁊ puret toto gradu aſſeqꝫ
5 cauſa.†Sed tunc quero quo ⁊ quot ſunt iuſte cauſe ⁊ licite exhere-
dandi filium dic quod ſunt.xiiij.que ponũtur in aut.vt cum de ap
pellatione cognoſcitur.§.cauſas.colũ.vij.Prima ſi filius violẽtas
manus iniecit in parentes.Secunda ſi intulit ſibi grauẽ ⁊ inhone
ſtam iniuriam.Tertia ſi accuſauit parẽtes de crimine capitali ni-
ſi eẽ aduerſus principem vel rempublicã.Quarta ſi filius cum ma
leficijs conuerſatur.Quinta ſi per venenum vel alio modo inſidia
tus eſt vite parentum.Sexta ſi immiſcuit ſe nouerce ſue vel concu-
bine patris.Septima ſi filius detulit patrem.i.accuſauit ꝑ quam
accuſationem pater graue damnum paſſus eſt.Octaua ſi filius no
lit fideiubere aut ſe obligare pro patre incluſo ⁊ in vinculis retẽto
lꝫ hec cauſa non habeat locum in femina que fideiubẽdo iuuatur
velleiano.Nona ſi prohibuit patrẽ facere teſtamẽtum qꝛ tunc ſi pa
ter teſtatur poſtea poteſt filium ob hanc cauſam exheredare ſi non
teſtat̃ propter prohibitionem filij ⁊ filius priuat̃ portione ſibi debi
ta ⁊ fiſco applicatur.Decima ſi fili⁹ eſt arenarius ⁊ cum arenario
ſocietur niſi pater etiam ſit arenarius quia tunc nil iudeus in
deo nil cathelina Cedego.Undecima ſi filia noluit nubere pa
tre eam volente dotare: ſed vitam luxurioſam elegit niſi pater
differet

differet eã maritare vſqꝫ ad.xxv.annum. Duodecima ſi filius vel
alius etiam abinteſtato ſuccedens negligit patrem furioſum cu⸗
rare vel nutrire: qꝛ tũc hereditas applicatur cuicunqꝫ extraneo q
poſt denunciationem in ſcriptis factam filio eius reſeruationem
curauit ⁊ nutriuit patrem furentem ⁊ graui infirmitate laborã⸗
tem. Tertiadecima ſi filius patreꝫ captiuum redimere recuſauit:
nam permittitur filio maiori.xviij.annorum libere poſſe obliga⸗
re ⁊ vendere res patris captiui abſqꝫ ſpe reſtitutionis in integrũ
⁊ patrem captiuum redimere. quod ſi non facit ⁊ pater reuertat̃
poteſt eum exheredare. ⁊ ſi pater in captiuitate moriatur bona
auferuntur filio tanq̃ indigno ⁊ applicantur eccleſie ſue ciuita⸗
tis ⁊ conſeruantur pro redemptiõe aliorum captiuorum. Quar
tadecima ſi pater eſt orthodoxus.i.catholicus ⁊ filius hereticus
6 †Cauſe autem in qbus filius poteſt exheredare patrem ſunt octo
que ponuntur in dicta aut. vt cum de appel.cognoſcitur.§.⁊ hec
quidem parentum.colla.viij. Prima ſi pater accuſauit filium de
crimine capitali niſi accuſauiſſet de crimine leſe maieſtatis vel he
reſis. ſecunda eſt ſi pater inſidiatus vite filij vt maleficus aut alio
modo. tertia eſt ſi pater immiſcuit ſe nupte ſue vel concubine filij.
quarta ſi pater prohibuit filium teſtari in his in quibus teſtari
poteſt quo caſu eſt idem qd̕ in patre prohibito a filio. quinta eſt ſi
pater inſidiatus eſt veneno vel alio modo vite vxoris vel econuer
ſo mater ſi inſidiata eſt vite viri quia tunc filius poteſt exhereda⸗
re talem inſidiantem. ſexta ſi pater filium in furore conſtitutũ cu⸗
rare ⁊ nutrire neglexit quo caſu eſt idem quo.s.dixi in patre a fi⸗
lio neglecto. ſeptima ſi pater filium captiuum redimere nolue⸗
rit quo caſu eſt idem vt in patre captiuo non redẽpto a filio. octa
7 ua ſi filius ſit orthodoxus ⁊ pater hereticus. †Cauſe ꝓpter quas
filiꝰ põt exheredari iſtis verſibus continentur. His ſeptem cauſis
filius poteſt exheredari. Parentes feriat vel verbum ſi graue di⸗
cat. Crimen accuſet eos veneno ſi petat eos. Detulit in eos, furen
tes negliget eos. Improbos aſſociat dilectam patris adamat.
Non fideiuſſit pro patre vel hoſte redemit. Teſtari prohibet pa⸗
8 trem vel arena ſe miſcet. Nõ orthodoxus vel filia luxurietur. †Cau
ſe propter quas poteſt pater exheredari verſibus ſequentibus cõ
tinentur. Si pater ex octo cum ſpernat honorem. Accuſet filium
veneno ſi petat eum: Coniunctam filij diligat teſtari que vetat.
Furentem negligat captũ nec hoſte redimat. Conſortis vite cru⸗
9 deliter inſidietur. †Cauſe propter quas frater poteſt exheredare
fratrem turpem perſonam inſtituentem ſunt tres. nam frater vel
ſoror non poteſt rumpere teſtm̃ fratris vel ſororis niſi qñ inſtituiſ
ſet turpẽ pſonã qꝛ tunc põt niſi ſit exheredatus ex triplici cã vel ea
rum altera que ponunt̃ in aut. de nupt.§.ingratitudinem.col.iij.
Prima eſt ſi procurauit mortẽ fratri. Scḋa eſt ſi criminalẽ accu⸗
ſationẽ ꝯtra eũ induxit. Tertia eſt ſi ſue ſubſtantie properauit in
ferre iacturam. nã tunc eius portio ad patrẽ ⁊ ad fratrem ꝑuenit
quis aũt debeat ꝓbare cãm ingratitudinis dic ꝙ heres vt.d.aut.
vt cum de app.cog.§.ſi tales igitur.col.viij.

10 **Poſthumi quoqꝫ.** †Liberi poſthumi debẽt
ſicut iam nati inſtitui vel ex
heredari ⁊ eorũ cõditio par ẽ alˀs cũ naſcit̃ rumpit teſtm̃ niſi naſcat̃
abortiuus. erat tñ olim differẽtia iter poſthumũ natũ maſculũ et
feminã: qꝛ maſculus debebat inſtitui vel noĩatim exheredari: ſed
femina poterat exheredari inter ceteros.h.d.vſqꝫ ad.§.poſthumo
rũ: ſed poſtea imperator ſtatuit.j.e.§.ſed noſtra ꝙ maſculus ⁊ fe⸗
mina ⁊ tã poſthumi q̃ iã nati ſi nõ inſtituant̃ debere noĩatiꝫ exhe
redari qꝛ nõ põt cõmittere cãm ingratitudinis.l.ſi quis in ſuo.§.
legis.C.de inof.teſt.⁊ dic in gloſ.in ver.rumpit̃.⁊ intellige hoc de
poſthumis deſcẽdẽtibus ꝑ virilẽ ſexũ.l.poſthumi.ꝑ virilẽ.ff.de in
iuſto.teſt. ſed deſcẽdentes per ſexũ femininũ ⁊ poſthumi ⁊ iam na
ti nõ eſt neceſſe exheredari ſed eoꝝ ꝑteritio ꝓ exheredatione hr̃ vt
j.e.§.mater.⁊ ideo nõ eſt neceſſe quo ad validitatẽ teſtamẽti ꝙ in⸗
ſtituas vel exheredes filiũ filie tue mortue ſed potes euꝫ preterire
dũmõ iuſtã ⁊ legitimã exheredãdi exprimas cãm vt in aut. nõ lꝫ.
C.de lib.prete.⁊ plene ꝑ Bar.in.l.filio preterito.ff.de iniuſto teſt.
⁊ intellige hoc de poſthumo.i.nato poſt poſthumũ.i.poſt morteꝫ
patris ſiue ẽt poſt teſta.⁊ ante mortẽ patris vt.d.l.poſthumi. Iteꝫ
adde ꝙ teſtator ſimplr̃ inſtituendo poſthumũ vr̃ inſtituere nedũ
poſtea naſcituros ex eo matrimonio ſed etiã ex alio vt hic in gl.in
ver.inſtitui ⁊ hoc totũ introductũ eſt fauore teſti ꝯſeruandi vt no.
gl.in.l.plꝫ.ff.de li.⁊ poſth. Ex quo infert ibi Bar. ꝙ ſi teſtator mã
dauit ꝯſtrui capellã in domibus ſuis lꝫ iſta verba referant̃ ad do
mos q̃ erãt tp̃e cõditi teſtamẽti vt.l.ſi qui legatũ.ff.de aur.⁊ ar.le.
tñ ſi teſtator ſuperuiuẽs illas domos alienet ⁊ alias domos emat
dꝫ capella cõſtrui in domibus nouiter emptis.ar.d.l.placet. ſecus
in exheredatiõe ſimplr̃ fcã ꝑ h̃ vba exheredo poſthumos meos qꝛ
tũc ſi vnꝰ ſolus naſceret̃ ille intelligeret̃ exheredari ſecꝰ ſi naſcerent̃
plr̃es ex eo vel alio mr̃imonio.⁊ ita intellige hic in gl.in fi. ſed ſi fie⸗
ret exheredatio ꝑ vniuerſalẽ vt exheredo oẽm vel quẽlibet filium
11 meũ natum vel poſthumum.ſ.non natum. †Scḋo no. ibi valet
quidem teſtamẽtũ ꝙ differẽtia eſt inter poſthumũ preteritum ⁊ iã
natum quia iam nato preterito teſtm̃ eſt nullum ſm̃ limitationes
datas in precedenti.§. Sed poſthumo preterito teſtm̃ interim tꝫ ⁊
rumpit̃ demũ ſi naſcatur ⁊ ſi moriat̃ viuo teſtatore recõualeſcit de
iure ꝑtorio vt.l.poſthumis preteritis.ff.de iniuſto teſta. qd̕ ſecus
eſt in iam nato ꝑterito qui lꝫ moriat̃ viuo teſtatore non reconuale
ſcit niſi ſint inſtituti venientes abinteſtato: vel illud cõfirmauerit
vt dixi in ꝑcedẽti.§. qñ aũt morit̃ poſt teſtm̃ iam natus tũc nullo in
12 re cõfirmat̃ teſtm̃ vt.l.ij.C.de here.inſti. †Tertio no. ibi abortuꝫ
fecerit: ꝙ ſi filius abortiuus nõ rumpit teſtm̃ qꝛ eſt proinde ac ſi na
tus nõ fuiſſet ex quo nõ eſt natus viuus alias vt hic ⁊.l.qui mortui
ff.de ver.ſig. Mulier tñ ſi viſcera ſua cõprimat vel aliud medicamẽ
tum recipiat vt faciat abortum ante partum viuificatum qd̕ eſt an
te.xl.dies poſt conceptionem in maſculo ⁊ ante.lx.in femina relega
tur vt.ff.de extraor.crimi.l.diuus.⁊ ibi ꝑ Bar. niſi hoc feciſſet pro⸗
pter pecuniã qꝛ tunc capite punitur vt.l.cicero.ff.de penis. ſꝫ poſt
partum viuificatũ tenet̃.l.corne.de pari.⁊.l.cornel.de ſic.⁊.l.ſi mu⸗
lierem ⁊.ff.ad.l.cor.de ſic.⁊.l.j.ff.ad.l.pomp.de parici.⁊ extra de ho
mici.c.ſicut ex literis.⁊ ſilr̃ dans poculum mulieri punit̃ vel aliud
medicamẽtũ vt faciat abortiuũ vel etiã poculũ amatoriũ.i.vt cale⸗
ſcat in amorẽ.l.eiuſdẽ.ff.de ſic.⁊.ff.ſi quis aliquid.§.qui abortiuos
13 ff.de pe. †Quid de poſthumo ⁊ ſecto ventre matris an rumpat te⸗
ſtamẽtum. dic qd̕ ſic ſi eſt natus cũ ſpũ vitali: etiã ſi integrũ aĩal nõ
ſit vt.l.qd̕ dr̃.ff.de li.⁊ poſth. tñ talis filius nõ implet conditionem
appoſitam in relicto ſi peperit: qꝛ nõ dicitur peperiſſe.l.anniculus
§.fi.ff.de ver.ſig.

14 **Poſthumorum quoqꝫ.** †Si teſtator ha⸗
bẽs filiũ ⁊ ex eo nepo
tem ⁊ ambos in ptãte ſi recte velit teſtari ne eius teſtm̃ rumpat̃ dꝫ
poſt filium inſtitutũ vel exheredatũ ſubſtituere vel exheredare ne⸗
potem ne filio ſublato de medio ante mortem teſtatoris nepos in
cipiens tenere primũ locũ ſuitatis rumpat teſtm̃ ad ſimilitudineꝫ
15 poſthumi poſtea nati.h.d.vſqꝫ ad.§.emãcipatos. †Nõ hꝫ ergo ne⸗
ceſſe teſtator ꝑciſe inſtituere vel exheredare nepotem ex filio in ptã
te cum filius ꝑcedens in gradu teneat primũ gradũ ſuitatis.i.pri⸗
ma iura ſucceſſiõis: ſed cauſatiue compellit̃ inſtituere vel exhereda
re nepotem ex filio in ptãte vt ſi filius ante mortẽ teſtatoris moria
tur nepos agnoſcendo.i.incipiendo tenere primũ locũ ſucceſſiõis
tãq̃ ſuus ⁊ agnatus reperiẽs ſe preteritũ rũpat teſtm̃ ⁊ hoc fuit cõ
ſilium cuiuſdã legis velleia. conſulẽtis ꝙ teſtator ſic dicat filium he
redẽ inſtituo: ⁊ ſi cõtingat eũ mori me viuo nepotem ſubſtituo: vt
l.gallus.§.nũc.ff.de li.⁊ poſth. ſed gallus conſuluit qualr̃ inſtituit
nepotẽ ⁊ poſthumũ ex filio viuẽte vt dicat ſic filium inſtituo ⁊ ſi cõ
tingeret filium meum mori me viuo: tunc ſi quis mihi nepos ex eo
naſcatur intra.x.menſes proximos poſt eius mortẽ heredem inſti⸗
tuo vt.d.l.gallus.in prin.⁊ hoc vult hic glo.ſingularis ſuper verb.
inſtituo.

16 **Emancipatos.** †Emãcipati liberi olim de iure
ciuili nõ debebãt inſtitui vel exhere
dari de neceſſitate ſed de iure pretorio emancipati liberi tam ma⸗
ſculi quam femine debent inſtitui vel exheredari nominatim.⁊ fe
mine poterunt inter ceteros alias ſi non inſtituebantur vel exhere
dabant̃ expugnabãt teſtamẽtũ ꝑ cõtra tabulas.h.d.vſqꝫ ad.§.ado⸗
ptiui. Erant ergo emãcipati olim oĩno ĩcogniti ⁊ in nullo ſuccede⸗
bant ꝑ.l.xij.tabularum.vt.j.de here.que abinteſt.defer. Sed pretor
plenus equitate prius vocauit eos ad ſucceſſionẽ iure ſuo.i.ꝑ ſuas
bo.poſ. poſtea aũt ſuperuenit imperator ſtatuens ꝙ iſti emancipa
ti non ſolum veniant ad ſucceſſionẽ de iure pretorio ſed etiã de iu⸗
re ciuili ꝑ ꝯſtõnes ⁊ leges imperiales.⁊ ita debeat emãcipatus in⸗
ſtitui vel exheredari cum iuſta ⁊ legitima cã ſicut filius ⁊ ptãte: qꝛ
ſublata eſt differentia emancipationis ⁊ patrie ptãtis vt in.§.nul⸗
la.in aut.de here.que abinte.col.ix.

17 **Adoptiui liberi.** †Sublata differentia que olim
erat inter filios maſculos ⁊ femĩas
per virilẽ ſexũ deſcẽdentes vt.s.e.in prin.⁊ inter maſculos poſthu
mos ⁊ feminas debẽt hodie oẽs inſtitui vel noĩatiꝫ exheredari alˀs
rumpit̃ teſtm̃ ẽt ſi ſint adoptiui.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed ſi in expeditione
18 ⁊ de iſtis adoptiuis dic vt dixi.s.§.proxi. †ſed hodie remanet diffe
rentia inter filios ꝑ virilẽ ſexũ deſcendẽtes ⁊ per femineũ: qꝛ deſcẽ⸗
dentes per virilẽ debẽt noĩatim inſtitui vel exheredari a parenti⸗
bus ſed qui deſcẽdũt ꝑ femineũ pñt ꝑteriri dũmõ inferat̃ iuſta ⁊ le⸗
19 gitima cã exheredandi.vt.j.e.§.mater. †Itẽ remanet differẽtia in⸗
ter poſthumũ ⁊ natũ: qꝛ poſthumi nõ pñt hodie exheredari cũ non
poſſint cõmittere cãm ingratitudinis ſed iã natus põt exheredari
20 vt dixi.e.§.in prin. †Itẽ remanet multiplex differentia inter ſuũ et
emãcipatũ. Prima in mõ rũpendi teſtm̃ qꝛ ſuus.i.in ptãte exiſtẽs
ꝑteritꝰ ẽt adiecta ltĩa cã dicit teſtm̃ nullũ vt dicit glo.d.§.exhereda
tos.in aut.de here.⁊ fal.col.j.⁊ etiã põt cõtratabulare ſed emãcipa
tus ꝑteritus a patre cũ inſertione iuſte cauſe nõ dicit nullũ: ſed hꝫ
neceſſe venire per cõtratabu.tantũ ideo ſi nõ petat bo.poſſ.contra
tabu.ĩfra annũ excludit̃.l.j.§.largius.ff.de ſucceſ.edict.⁊.l.penul.
ff.de ſuis ⁊ le.⁊.l.ij.C.qui ad bo.poſ. Scḋa dr̃ia eſt ĩter ſuũ ⁊ emanci
patũ in abſtentiõe facta de her.paterna reuocãda qꝛ ſuus etiã ma⸗
ior.xxv.ãnis põt infra trienniũ reuocare abſtentionẽ quã fecit re⸗

bus hereditariis nō diſtractis ſʒ in eodē ſtatu manētibus.l.fi.C.
de repu.her.ſʒ emācipat⁹ pōt reuocare ſolū infra annū repudia-
tionis hereditatis paterne.vt.d.l.fi.Tertia dr̄ia eſt q꞉ pr̄ aſcribēs
hereditatē vel legatū in teſtō alicui filio emancipato non incidit
in falſum.nec in quaſi falſum ſed aſcribens filio in ptāte ſic.l.im-
pubes.§.j.ff.de fal.Quarta dr̄ia eſt in oībus effectibus quos in-
ducit patria ptās de qbus eſt gloſ.magr̄alis.ſ.de pat.po.⁊ ideo
emancipatus non tranſmittit hereditatem patris non agnitam
niſi ad deſcendentes ſuos.ſed ſuus trāſmittit ad quoſcūq꞉.Quin
ta dr̄ia q꞉ emancipatus teſtatur ſed exiſtens in poteſtate non niſi
in caſtrenſi peculio vel quaſi.l.fi.C.qui teſta.fa.poſ. Sexta differē
tia eſt q꞉ emācipatus pōt eſſe in iudicio ſine ꝯſenſu patris.ſecus
eſt in ſuo.l.fi.§.neceſſitatē.C.de bo.q̄ lib.Septima differentia eſt
q꞉ emancipatus recipiēs officiū publicū ēt conſenſu patris non
obligat patrē.ſecus in filio in ptāte.l.ij.ff.ad muni.Octaua diffe
rentia eſt q꞉ emācipato filio nō ſubſtituit̄ pupillariter:ſed in ptā
te exiſtenti ſic.l.ij.ff.de vulg.⁊ pupil.in ſucceſſione autem abinte-
ſtato eſt ſublata dr̄ia inter ſuum ⁊ emācipatū quia pariter ſucce-
dunt:vt.l.meminimus.C.de leg.here.⁊ ſimiliter eſt ſublata ſucceſ
ſio ex teſtō.lʒ gloſ.teneat oppoſitū in.d.l.gallus.§.qd ſi tm̄.⁊ iō ſi
inſtituit̄ fili⁹ in ptāte ⁊ nepos ſubſtituit̄ lʒ viuo teſtatore fili⁹ emā
cipet̄ nō ꝓpterea vocabit̄ nepos qm̄ ſupeſt q obtinet primū locū
21 abinteſtato.⁊ ita dʒ obtinere in teſta.†q꞉ regula inteſtati ē ꝙ cui
debet̄ legitīa hʒ ius rūpēdi.l.pater filiū.ff.de inoſ.teſta.⁊ cui nō de
bet̄ legitīa nō rūpit.l.poſthumi.§.ſi qs ex his.ff.de inoſ.teſta.Et
quo infertur ſi filia per ſtatutum ꝓhibetur ſuccedere extantibus
agnatis tūc ſi filia eſt preterita non rumperet teſtamentū quia nō
pōt abinteſtato ſuccedere eo teſtamento rupto qđ eſt verum ſi in
eo ſint inſtituti veniētes abinteſtato.ſecus ſi extranei quia poteſt
rumpere vt aperiat viā agnatis venientibus abinteſtato quia p
ſe rumpere non poſſunt.⁊ ſic hoc iudiciū poterit eſſe venale quia
filia accepta pecunia ab agnatis poterit rumpere.l.fina.§.erit er
22 go.ff.de contrahē.ſecundum.d.An.de peru.in.d.§.†Quero vlti-
mo an rupto teſtō ex cā p̄teritionis vel exheredationis annullet̄
totum teſtm̄.dic ꝙ nō:ſed ſolum quātū ad heredis inſtitutioneʒ
ſed cetera firma remanent.ſ.legata ⁊ fideicōmiſſa particularia ⁊
vniuerſalia ⁊ donatiōes tutorū ⁊ curatorū:vt in aut. ex cā deli.p̄-
te.⁊ ſic ⁊ in multis aliis caſibus rupto teſtō debentur legata. vt
l.tanꝙ.C.de fideicommiſſis.

23 **Sed ſi in expeditione.** ¶†Preteritio mili-
tis in expeditōe degē
tis ſciēter fcā de filio iā nato vel poſthumo hr̄ ꝓ exheredatiōe. h.
d.ſec⁹ ſi nō ſit in expeditiōe q꞉ tūc dʒ teſtari iure cōi vt in gl. itē ſe-
cus ſi ignorāter p̄terierit:q꞉ tūc nō tʒ teſtm̄ ⁊ in dubio p̄ſumit̄ ſi de
filio fecerit mentionē aliqd ſibi legando.l. ſicut certi.⁊.l.ſi cum ⁊
in vtero.C.de teſta.mili.⁊ dic vt ibi per doc.ſecus autē in pagano
cuius preteritio non hr̄ pro exheredatione imo teſtamentum eſt
nullū.vt.ſ.e.in prin.niſi ſit mater vel aſcendens p liberam mate
riam:vt.j.§.proximo.vel niſi ſit paganus errore p̄teriens:vt quia
falſo rumore ꝓlato credidit filiū mortuū ideo cū preteriuit teſtm̄
eſt nullum ſeu annullatur.l.titius.ff.de libe.⁊ poſthumis.⁊.l.pa-
cumenus aucrocon⁹.ff.de here.inſti.⁊ iudex de tali errore cogno-
ſcere dʒ vt.d.l.titius.Sʒ aut qđ hic dr̄ hēat locū tā in militib⁹ ſui
iuris ꝙ̄ filiiſfa.teſtātibus de caſtrenſi.ſ.ꝙ eius p̄teritio facta hr̄ ꝓ
exheredatiōe.⁊ ſic cōtra eius teſtm̄ detur querela dic ꝙ ſic vt dixi
ſ.de teſt.mili.§.ſed teſtari.licet hic gl.fi.teneat oppoſitū ⁊ non be
ne ſecundum docto.

24 **Mater vel auus.** ¶Preteritio matris ⁊ aui ma-
terni ⁊ aliorū deſcēdētiū p lineā
maternā hr̄ ꝓ exhr̄datiōe.tn̄ eoꝝ teſtamēta p q̄relā inofficioſi teſti
25 expugnant̄.h.di.†ſic ⁊ p̄teritio collateraliū hr̄ ꝓ exhr̄datiōe:vt.l.
j.§.liber.ff.ſi quis a parēte fue.ma.ſic etiā preteritio militis habe
26 tur ꝓ exhr̄datiōe vt dixi.ſ.eo.§.poſthumorum.¶†Iſto ergo hec
ꝙ contra teſtamētū matris ⁊ aliorū ex linea materna ꝯpetit filio
ſolum remedium querele inofficioſi teſtamenti vt hic.⁊.l.ſimilia.
C.de inoffi.teſt.nam de iure ciuili non poteſt dicere nullum cum
non ſit ſuus matri.i.in eius poteſtate exiſtens nec etiaʒ poteſt in-
tentari contrata.de iure pretorio:quia illud beneficium dat̄ filiis
emancipatis preteritis:vt.ſ.e.§.emancipatos.⁊ hoc verum.ſ.qđ
filius preteritus a matre ⁊ ab aliis deſcendentibus p lineam ma-
ternā ſolum habet querelā inofficioſi teſti qñ iuſta ⁊ legitima cā
ingratitudinis eſt inſerta.alia etiam de iure ciuili diceret nullū
teſtm̄ matris:quia inſertio cāe eſt de ſubſtantia:vt in aut. non lʒ.
C.de li.prete.⁊ hoc in iam nato.ſed in poſthumo preterito ab auo
vel ab auia non poteſt inſeri cauſa ingratitudinis cum eam con-
mittere non poſſit.l.ſi quis in ſuo.§.legis. C.de inoſ.teſta.⁊ ideo
ſi obtinebat primū locū talis poſthumus reperiens ſe preteritum
dicet teſtamentū nullum ſm̄ Bart.in.l.filio preterito.ff.de inoffi.
teſta.Vltimo quero qualiter rumpant teſtm̄ deſcēdentes ⁊ quali
ter aſcendentes ⁊ qualiter collaterales.dic per Bar.

¶De heredibus inſtituendis. Rubrica.

1 Heres inſtitui quis poſſit.
2 Heres quid ſit ⁊ quid heredem inſtituere.
3 Seruus proprius heres inſtitutus liber efficitur.
4 Seruus proprius quis dicatur.
5 Seruus a dña heres inſtitui nequit cum qua adulterium cōmiſit.
6 Domeſtici teſtes eſſe poſſunt de his que ſecrete in domo fiunt.
7 Seruus proprius non dicitur in quo ſolus vſuſfructus habetur.
8 Seruus quando fiat heres neceſſarius ⁊ quando voluntarius.
9 Teſtator ſeruum heredem inſtitutum alienās libertatem reuoca
re cenſetur.
10 Seruus alienus heres inſtitutus hereditatem dño querit̄.⁊ nu.11.
12 Heres ſub conditione inſtitui poteſt.
13 Seruus hereditarius heres inſtitutus hereditati querit iacenti.
14 Seruus communis ab extraneo inſtitutus cui querat dñorum.
15 Heres quotcūq꞉ quis velit poteſt inſtituere.
16 Diuiſio legalis rei eſt in duodecim partes.
17 Inſtitutus in certa re vniuerſalis heres cēſetur ſi nō alius inſtitu
tus reperiatur.
18 Heredes plures ſimul ſimpliciter inſtituti ſunt equaliter admittē
di.⁊ nu.19.
20 Heres ſub conditione ⁊ pure inſtitui poteſt.
21 Conditio impoſſibilis non vitiat inſtitutionem.
22 Copulatiua ad ſui veritatem requirit veram eſſe vtrāq꞉ partem.
23 Ignotus poteſt heres inſtitui.
24 Teſtes an debeant cognoſcere contrahentes.

Heredes inſtituere. ¶Hic titu
lus pōt di-
uidi in duas partes ſm̄ gl.rubrice.Primo decla-
rat qui poſſunt inſtituere heredes vſq꞉ ad.§.ſi plu
res.Scđo qualiter debeant inſtitui heredes vſq꞉
ad.§.fi.Prima pars diuidit̄ in tres partes.Pri-
mo ponit an ⁊ quando poſſit inſtitui ſeruus proprius.Scđa ibi:
alienus. an poſſit inſtitui ſeruus alien⁹.Tertia ibi:ſeruus pluriū.
1 †Et primo.h.d.Liber homo ⁊ tam ſeruus proprius ꝙ̄ alienus po
teſt heres inſtitui ⁊ ſeruus proprius olim non poterat inſtitui ſine
libertate.hodie vero eoipſo ꝙ inſtituitur heres nō habita mentio
ne libertatis intelligitur ei relicta libertas ⁊ ſeruus proprius dici
tur etiā in quo quis hʒ proprietatē lʒ alius habeat vſumfructum.
2 h.d.vſq꞉ ad.§.eſt auteʒ.¶†Et no.ex gl.j.ſup ver.heredes.ꝙ heres
idem eſt qđ dñs vnde inſtituere herede nihil aliud eſt ꝙ̄ relinquere
quem dñm bonorū ſuorū.nam per aditionem hereditatis trāſeūt
omnia iura ⁊ actiones hereditarie ⁊ dñium rerū hereditariarum
in heredem ſed poſſeſſio non niſi apprehendatur.C.l. cum here-
des.ff.de acquir.poſ.lʒ glo.tenuerit oppoſitum.ſ.qđ etiam transfe
ratur poſſeſſio ⁊ non bene.in.l.cum miles.ff.ex quibus cau.maio.
3 ¶†Secundo no.ꝙ eoipſo ꝙ ſeruus proprius inſtituitur heres ſim
pliciter videtur ſibi relicta libertas ⁊ idem ſi relinquatur tutor vt
ſ.qui da.tu.poſ.§.j.ſecus ſi relinquatur ſibi legatum vel fideicom-
miſſum q꞉ non intelligitur ſibi relicta libertas:ideo legatum mini
me vʒ niſi eſſet relictum ꝓ alimētis:q꞉ tunc poteſt ſeruus implora
re officium iudicis vt decernantur ſibi alimenta ſm̄ voluntatem te
ſtatoris.l.ſeruus.ſic etiam licet nō poſſit relinqui fratribus mino
ribus:q꞉ ſunt incapaces licet poſſet relinqui eorum cōuentui vt in
cle.exiui de paradiſo.de ver.ſig.tamē poteſt eis relinqui pro alimē
tis;q꞉ lʒ dicant̄ mortui mūdo non tamen dicuntur mortui quo ad
comedendum ⁊ bibendum:vt dicit gl.in aut.idem eſt.C.de bo.que
4 lib.per.d.l.ſeruus.⁊ ibi per Bar.¶†Tertio no.in ver.proprius.
ꝙ ſeruus dicitur proprius alicuius nō ſolum qui eſt eius pleno iu-
re ſed etiam ſi alius habeat vſumfructum in eo non autem dicitur
cōmunis ſed proprietarii ⁊ vſufructuarii licet non ergo vſuſfruct⁹
ſit pars dñii:vt in.l.iij.ff.de vſufr.nō tn̄ quo ad hoc vt vſufructuari⁹
poſſit dare plenam libertatē ſeruo duraturam poſt morteʒ ipſius
fructuarii licet poſſet hoc proprietarius ⁊ ſic potentior eſt libertas
data a ꝓprietario ꝙ̄ a fructuario:vt hic.⁊.l.fi.C.cōia de manumiſ.

Eſt autem. ¶Seruus cum eius domina de adulterio
accuſatus non poteſt ab ea heres cum liber
tate inſtitui.hoc dicit vſq꞉ ad.§.alienus.concor.ff.eodem.l.his ver
5 bis.§.interdum.†delictum ergo ſerui ⁊ mulieris inuicem adulte-
rium committentium operatur ne ipſa ſit domina vt poſſit eum in
ſtituere vel libertatem relinquere poſt accuſationem adulterii in-
choatam imo ipſa mulier capitaliter punit̄ ⁊ ſeruus vinculis ver-
beratus comburitur ⁊ cuilibet permittitur accuſare de tali crimi-
ne ⁊ filii nati ex tali coniunctione non poſſunt aliquid capere ex ta
li teſtamento matris nec ab inteſtato:ſed bona deferuntur aliis fi
liis ⁊ eis non extantibus deferuntur proximioribus abinteſtato.
C.de mulie.que ſe ſeruis propriis iniunxe.ſi autē accuſatur mulier
de adulterio commiſſo cū alio ꝙ̄ cū ſeruo non poteſt manumitte-
re ſeruos ſuos infra.lx.dies vt hic in gloſſ.in verb.poſtulata vt ſic.
ipſi poſſunt examinari ⁊ torqueri ⁊ ab eis veritas inquiri ſi domi
6 na fuerit adultera. †Nam ad probandum ea que fiunt ſecrete
in domo admittunt̄ domeſtici familiares ⁊ ſerui.vt dicit gl.nota.
in.l.ij.C.de adul.⁊ pōt maritus etiā conſtāte matrimonio vxorem
accuſare

accuſare de adulterio ⁊ eo probato dotē lucrari vt auť.hodie.C.de
adul.lʒ econuerſo mulier nō poſſit accuſare virum de thoro viola-
to.i.de adulterio.l.j.C.de adul.
7 **Alienus ſeruus.** ¶†Non dr ſeruus ꝓprius teſta-
toris in quo hʒ ſolū vſumfructū
⁊ ideo nō pōt eū inſtituere cū libertate expſſa.h.d.nec ēt libertas ta-
cita ei competit quāuis teſtator inſtituerit eū nō habita mētione
libertatis:qđ ſecus eſt in teſtatore qui ſolā hʒ proprietatem vt dixi
ſ.e.§.ꝓprius aūt ſeruus.⁊ ſic pʒ hic ꝙ vſuſfruct⁹ non eſt pars dñij
vt vſufructuarius poſſit libertatem verā inuito ꝓprietario relinq-
re ſicut pōt dare vnus ex dñis inuito ſocio ſoluta vel oblata ſibi eſti-
matione ſue partis:vt.l.j.C.de cōi ſeruo ma.de hoc autem qñ vſuſ-
fructus ſit pars dñij ⁊ qñ nō.dic ꝑ gl.in.l.iij.ff.de vuſfr.⁊ ꝑ Bar.qm̄
vſuſfructus.ff.de ver.ob.nā eſt pars vt in prin.ff.de bo.auto.iudi.
poſſ.ſed nō eſt pars quantū ad vendicandū imo eſt ſpēs oppoſita
dñio qꝛ qui dicit ſe vſufructuariū dicit ſe non dñm.Et ideo ſi actor
producat duo inſtrumēta eodem die cōfecta per quorum vnū dicit
ſe dñm ⁊ per aliud fructuarium ſuccūbet in vtroqʒ tanq̄ ꝓducēs
contrarias ſcripturas vt.l.ſcripturis.C.de fi.inſtru.ſm Ang.de pe-
ruſio.d.l.que vſumfructum.
8 **Seruus autem.** ¶†Dñi ſeruo datur libertas ⁊ he-
reditas ex teſtamēto dñi tūc erit li-
ber ⁊ heres neceſſarius.ſi aūt hereditas ſibi competat ex teſtamen-
to libertas inter viuos tunc erit heres volūtarius.ſi aūt dñs ſeruū
quē heredem inſtituit cum libertate alienet ante eius mortē tunc
ſeruus nō erit liber nec heres per ſe ſed hereditatē acquirit empto-
ri.h.d.vſqʒ ad.§.alienus quoqʒ.Et adde etiam ꝙ ſeruo inſtitori ſi-
ue factori in remotis degenti inſcio ⁊ ignoranti pōt a dño libertas
⁊ hereditas dari vt.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pe.⁊ tūc ꝑ mor-
tem dñi ⁊ mutationem ſtatus ipſius ſerui inſtitoris de ſeruitute in
libertatē finiť eius mandatū ⁊ adminiſtratio ſicut alias morte do-
mini expirat mādatum procuratoris re integra: vt.l.mandatum.
C.mādati.ſecus ſi nō interueniret mutatio ſtatus ipſius inſtitoris
qꝛ tunc ꝑ ſolā mortē dñi nō expirat eius adminiſtratio.l.ſi qs emā-
9 cipatus.§.ſi impubes.ff.de inſtit.¶†Item no.in ver.ſi alienatus.
ꝙ teſtator alienando ſeruum quē inſtituit heredē cū libertate vř re-
uocare libertatem:qꝛ efficitur dñij alterius ꝑ alienationē:ſed nō re-
uocať hereditas:qꝛ ſeruus alien⁹ bñ pōt inſtitui dummodo emēs
ſit capax:qꝛ capacitas ⁊ incapacitas ſimul attendiť iuxta perſonā
domini.l.non minus.ff.e.⁊.l.ſi mihi ⁊ tibi.§.regula.ff.de leg.j.ſi tñ
redimatur poſtea cecidit ſeu reuiuiſcit libertas vt hic in gl.ſi.⁊ idē
in legato relicto ſeruo cum libertate qꝛ per alienationem reuocať
libertas ſed non legatum imo acquiritur emptori vt.l.ſi in diem.
§.ſi.⁊.l.iulius noſter.ff.de condi.⁊ demon.lʒ glo.hic in ver.liber te-
neat oppoſitum ⁊ non ſm Barto.in.l.ſi ſeruo cum libertate.ff.de
adimen.lega.
10 **Alienus quoqʒ.** ¶†Seruus alienus heres inſtitu-
tus acquirit hereditatē domino
ſuo ſi permanet in eius ptāte donec adeat alias ſi eſt alienatus que-
rit nouo dño vel ſibiipſi ſi eſt liber tpe adite hereditatis ⁊ ſeru⁹ alie-
nus poteſt heres inſtitui poſt mortē dñi ſui ſicut poteſt inſtitui ſer-
uus hereditarius ⁊ ſeruus poſthumi.h.d.vſqʒ ad.§.ſeruus pluriū
pōt etiā ſeruus alienus inſtitui ſub conditione cū liber erit vt hic
in gl.j.ſed ſeruus ꝓprius nō ⁊ ſi inſtituať inſtitutio vitiať.l.qꝛ ideo
11 ff.de condi.inſti.¶†Et no.primo ꝙ ſi dñs ſeruum ſuū ab alio inſti-
tutum alienet anteq̄ adeat acquiriť hereditas nouo dño.l.an iſti⁹
§.j.ff.de acqui.here.ſi aūt alienet eum poſt iuſſum ⁊ aditionē ſerui
tunc remanet hereditas antiquo dño non aūt queritur nouo dño
qꝛ attendiť tps adite hereditatis vt querat illi cuius eſt ſeruus: ſʒ
in legato attendiť tps quo accedit dies legati.ſ.tps mortis teſtato-
ris vel cedentis conditionis:vel aditionis hereditatis in aliquib⁹
legatis vt in legato vſuſfructus ⁊ libertatis vt.l.j.§.in nouiſſimo.
12 C.de cadu.tol.de quo per Bar.in.l.cum filius.ff.de ver.ob.¶†Se-
cundo no.in ver.ſeru⁹ alienus.ꝙ heres pōt inſtitui ſub conditione
certa an ſit extitura lʒ ſit incerta qñqʒ:vt puta poſt mortē:lʒ ſolutū
pendente cōditione tali non poſſit repeti.l.nā ſi cum moriať.ff.de
condi.inde.ſed non pōt inſtitui ad certū vt ex certo tpe.j.e.§.heres
13 ⁊.l.in tps.ff.e.⁊ hic in gl.in ver.poſt mortē.¶†Tertio no.ibi ⁊ cū
hereditarij ſeruis.ꝙ ſeruus hereditari⁹ pōt inſtitui ⁊ acquirit here-
ditati iacēti q̄ repſentat pſonā defuncti nō aūt heredis inſtituti ⁊ iō
ſi defunctus poterit inſtitui etiā poterit ſeruus hereditari⁹ licet he-
res inſtitutus non poſſet:qꝛ capacitas ſerui ⁊ incapacitas attendi-
tur iuxta perſonā dñi veri vel repreſentati vt dixi.ſ.§.j.ſʒ poſt adi-
tam hereditatē hñ attēdimus pſonā heredis.l.ſi tibi ⁊ mihi.§.j.ff.
de le.j.¶Ultimo no.ꝙ ſicut poſthumus qui eſt in vtero pōt inſti-
tui ita ⁊ ſeruus eius qꝛ habetur pro nato cum tractet de commodo
eius vt dixi.ſ.de tutelis.
14 **Seruus plurium.** ¶†Seruus pluriū dominoꝝ
ab extraneo inſtitutus acqui-
rit vnicuiqʒ dominorum iubenti pro dominica portione.h.d.ſi au-
tem vnus ex dominis vnus iubeat adire partem ſuam ⁊ alius no-
lit iubere tūc pars eius accreſcit iubenti ne quis decedat pro par-
te teſtatus ⁊ pro parte inteſtatus.l.ſi ſeruus cōis ab extraneo.ff.de
acqui.here.lʒ ſecus ſit in legato facto ſeruo cōi ab extraneo qꝛ ſi vn⁹
dominus acceptat ⁊ alius repudiat nō accreſcit acceptanti:ſed re-
manet heredi ⁊ idē in pluribus heredibus vnius legatarij quoꝝ
vnus acceptat ⁊ alius repudiat.l.vt proculo.ff.de le.ij.ſi autem vn⁹
ex dominis inſtituit ſeruum cōem vel ei legauit vel tradendo do-
nauit acquirit in totum alteri domino.l.vtrum.§.ſeruo.ff.pro ſo-
cio.⁊ hoc in gl.j.ſed in cōtractibus ſi ſeru⁹ ſtipulatur ſimplr ab ex-
traneo acquirit vnicuiqʒ dominorū ꝓ partib⁹ dominicis ⁊ qđ vni
nō queriť remanet penes alios.l.j.§.cōis ſeruus.ff.de ſtip.ſer.ſed ſi
ſtipulať ſimplr ab vno ex dominis vcʒ pro parte ceteroꝝ nō ꝓ par-
te promittentis.l.proinde.§.j.ff.de ſtip.ſer.⁊ idem ſi ſtipuleť ab ex-
traneo mihi ⁊ alteri extraneo vcʒ tm̄ pro parte mea non ſua: qꝛ in
contractibus regulariter eſt locus iuri accreſcendi.de quo plene ꝑ
Bar.in.l.re coniuncti.de leg.iij.
15 **Et vnum hominem.** ¶†Quis poteſt īſtitue-
re quotcūqʒ heredes ve-
lit.h.d.Adeo ꝙ omnes homines mundi poſſit inſtituere ⁊ valeret
inſtitutio licet propter difficultatem adeundi nō haberet effectum
vt in gloſ.
Hereditas. ¶Propria diuiſio hereditatis eſt in.xij.
partes quorum noīa ponunť hic.⁊.l.ſeruū
meum.§.j.ff.eo.poteſt tñ teſtator diuidere in plures vel pauciores
prout vult.h.d.vſqʒ ad.§.ſi plures.¶No.igiť hec nomina partiuʒ
hereditatis ⁊ de eorum noībus ethimologia ſiue interp̄tatione ac
equiuocatione huius nominis as aſſis dic vt in gl.in verb.ſextans.
16 ¶†Secundo no.ꝙ legalis diuiſio rei eſt in.xij.partes: lʒ teſtator
poſſit diuidere in plures vel pauciores: ſed tamē in idem recidit:
qꝛ tñ valent.xij.vncie in effectu quantum diuiſe in.xiiij.nam diui-
ſio rei in plures partes non affert plus in ſubſtantia quā ſi diuidať
in pauciores.vt.ff.e.l.ex vncijs.⁊.j.eo.§.ſi plures vncie.ver.deniqʒ
erit.⁊ probatur in.l.cum ariſto.C.de lega.⁊ appellatione partis in-
telligitur de dimidia.l.nomen filiarum.§.portiones.ff.de verbo.
ſig.⁊ ideo ſis cautus ſi habes duas partes in re vt petas duas par-
tes de tribus partibus totius rei alias intelligentur due partes de
xij.ſm Bar.in.l.interdum.§.j.ff.e.ſimiliter pars partis intelligať
dimidie ſic ⁊ de quarta totius per.l.meuius.C.quādo ⁊ qui.quar-
17 ta pars debetur.lib.x.⁊ ibi per Bar.¶†Tertio no.ibi ⁊ ſi vnum
quod inſtitutus in parte alio non inſtituto herede intelligitur in-
ſtitutus in toto vt hic.⁊.l.j.§.ſi ex fundo.ff.eo.hec tamen verba nō
excludūt filium vel filiam a ſupplemento legitime de qua legitima
omne grauamen debet reici vel omnimodo.⁊.l.ſi quando.§.ſi ge-
neraliter.C.de in off.teſt.⁊ ibi tenet hic Saly.Et ſimiliter non exclu-
dunt hec verba filiam a petitione dotis materne etiā ſi filia recipit
ſibi relictū a patre ⁊ herede qui errauerit vt tenet Bart.ff.de ope.
lib.l.vt iuriſiu.§.ſi liberti.ratiō autem quare inſtitutus in parte in-
telligitur inſtitutus in toto alio non inſtituto eſt qꝛ quis nō pōt de-
cedere ab initio pro parte teſtatus ⁊ pro parte inteſtatus vt hic in
tex.licet poſſit ex poſtfacto.l.nam ⁊ ſi parentibus.§.ſi.ff.de inoffic.
teſta.⁊ ibi gl.in ver.decedere.Fallit autem in milite cui eſt cōceſſuʒ
fauore militie vt poſſit decedere pro parte teſtatus ⁊ pro parte inte.
vt.l.ſi miles vnum.ff.de teſt.mi.ſed ſi non apparet de eius volunta-
te idem erit ꝙ in pagano inſtituto qui intelligitur inſtitut⁹ in to-
to.vt.l.ij.C.de teſt.mi.⁊ ſi plures ſint inſtituti partibus inequalib⁹
vt puta vnus in tertia alius in medietate reſiduum hereditatis ac-
a creſcit eis non equaliter ſed pro partibus ſibi aſſignatis[a] vt.d.l.iij.
⁊.j.e.§.videamus.ſecus ſi ſint inſtituti in re certa in partibus in-
equalibus qꝛ tunc reſiduū hereditatis accreſcit eis equaliter.l.quo-
ties.§.ſi duo.ff.eo.
18 **Si plures inſtituantur.** ¶†Si partes nō
ſunt diuiſe inter
heredes omnes vocantur equaliter.Et ſi totus as eſt diſtributus
a teſtatore inter aliquos heredes.⁊ alij ſint prīo vel poſtea ſine par-
tibus inſtituti vocantur in dimidia totius aſſis.Et ſi totus as nō
fuerit diſtribus vocantur in id quod ſuper eſt ⁊ idem in diſpondio
⁊ in tripondio vt.j.eo.ver.⁊ ſi plures vncie.⁊ qñ aliqua pars vocās
non diſtributa ſupereſt heredes vocanť in eam partem pro portio-
nibus ſibi aſſignatis ⁊ econuerſo ſi aliqua pars deeſt admittiť ⁊ de-
trahiť vnicuiqʒ ꝓ rata ⁊ pars deficiens ſuppleť.h.d.vſqʒ ad.§.here-
19 des ⁊ pure.¶†No.primo.ex ver.ſatis eñ ꝙ qñ aliqui ſimplr vocā-
tur ad aliquē actum vel ad aliquid faciendum intelliguntur equa-
liter vocati tam ad onus q̄ ad emolumentum.⁊ adde per Bart.in
l.j.ff.de offi.procon.⁊ le.⁊.l.j.§.ſi plures.ff.de excep.⁊.l.item mela.
§.ſi plures.ff.ad.l.aquiliam.Si tñ aliquid committitur ptāti ⁊ an-
tianis ſolus ptās hʒ vnam vocem ⁊ oēs antiani aliā vocem per.l.ſi
quis titio.ff.de vſufru.accreſ.¶Secūdo no.in verb.partibus ꝙ ſi
teſtator inſtituit duos heredes vt puta.B.⁊.A.quēlibet in qnqʒ
vncijs deinde ſimpliciter adhuc inſtituit.C.⁊.D.vocantur tm̄
in duabus vncijs que ſuperſunt ⁊ idem in diſpondio.vt.j.eo.ver-
ſicu.ſed ſi plures vncie ſi autem nihil eſt vocantur in dimidia:qꝛ
omnes ſimul concurrunt vt hic in verſi.ſi vero totus.⁊.ff.eo.l.in-
terdum.verſi.ſed ſi duos.ex aſſe ſcripſit.Si autē teſtator inſtituit

a ¶Aſſigna-
tis ⁊ not.qđ
heredib⁹ di-
ſcordātib⁹ ī
diuiſiōes he-
reditatis iu-
dex dʒ ſe in-
terponere.ſ.
pau.de caſt.
cōſ.clxxxiij.

a.in.xij.vnciis ⁊.b.in ſex:tunc nõ tranſit ad diſpõdium pro quãto dedit ſed videtur adimere a primo.l.cum queſtio.ff.de le.ſec⁹ ecõ uerſo ſi.A.inſtituit in.vj.vnciis.⁊.B.in.xij. nam tunc tranſit ad diſpondium:quia.xij.non diſtrabit de.vj.ꝙ ſecus eſt econuerſo. vt.d.l.cũ qõ.⁊ de hoc qñ teſtamentũ dicatur tranſire ad diſpondiũ dic per glo.⁊ Bar.in.d.l.cum qõ.⁊.d.l.interdũ. Et diſpõdiũ eſt diuiſio hereditatis in.xxiiij.vncias.⁊ tripõdium eſt in.xxxvj. vncias.⁊ ſic de ſingulis vt hic in glo.in ver.diſpondio ſi autẽ aliqua pars remanet vacans accreſcit inſtitutis pro partibus pro q̈bus ſunt inſtituti:vt hic in ver.videamus.⁊ dixi.ſ.in.§.proximo in fine.⁊ ſimiliter ſi aliqua pars deficit decreſcit cuilibet pro rata vt hic ver.ex diuerſo.

a 20 **Heredes** [a] **⁊ pure.** ¶ † Heres poteſt inſtitui pure ⁊ ſub conditione ſed non ad certum tempus vel ex certo tempore ⁊ ſi fiat ſubducitur tempus de medio ⁊ remanet inſtitutio pura.h.d.cõcor.ff.eo.l.hereditas. Ratio eſt quare quis non poteſt inſtitui ad certũ diem vel temp⁹ vel ex certo die vel tempore ne quis reperiatur pro parte decedere teſtatus ⁊ ꝑ parte inteſtatus:vt.l.ius noſtrũ.ff.de regu.iur.quod bene poteſt inſtitui ad diem vel ad tẽpus incertũ:vt puta cũ capere poterit.l.in tẽpus.ff.eo.quia tunc non decedit pro parte teſtatus ⁊ ꝑ parte inteſtatus:quia dies incertus habet̃ pro die.l.dies incertus.ff.de condi.⁊ demon.⁊ conditio trahitur retro.⁊ ſic fingitur tunc fuiſſe heres.l.miles ita.ff.de mili.teſt.⁊ ibi glo.ideo poteſt inſtitui ſpurius bannitus ⁊ alius incapax ad tẽpus incertũ puta cum capere poterit:vt.d.l.in tẽpus.interim poterit ſibi facere dari curatorem bonis ſm.l.ſi quis inſtitutus.ff.eo. Item limita ꝙ licet quis non poſſit inſtitui poſt certũ tẽpus tamẽ bene põt dari coheres poſt tp̃s puta ſi filius inſtitut⁹ in ſemiſſe ⁊ poſt mortem eius titius in alio ſemiſſe.l.filius a patre.verſi.de here.ff.de libe.⁊ poſth. Itẽ poteſt vxor inſtitui in vſufructu in vita ſua ⁊ poſt eius mortem alius.de quibus duabus queſtiõibus dic per Ange.in.l.ſi filius a patre.ff.de libe.⁊ poſthu.

21 **Impoſſibilis.** ¶ † Cõditio impoſſibilis adiecta inſtitutiõi vel legatis vel fideicõmiſſis non viciat ſed conditione reiecta remanet inſtitutio legatum ⁊ fideicõmiſſuꝫ pura.h.d.⁊ quotuplex ſit impoſſibilitas.vide hic in gl.que dicit ꝙ eſt triplex.Prima de natura vt ſi tetigeris celũ cũ digito.Secunda de iure.vt ſi interfeceris patrem tuum.⁊ de iſtis duabus intelligit iſte.§.impoſſibilis.Tertia eſt de facto.vt ſi dederis montem aureũ titio.⁊ hoc caſu non valet inſtitutio vel libertas.⁊ de hoc dic per Bar.in.l.j.ff.de condictio.ind.ſed impoſſibilis conditio adiecta ſtipulationi bene vitiat:vt.j.de inuti.ſtipu. §.ſi impoſſibilis.vt hic in glo.fi.

Si plures. ¶ Ubi plures conditiões copulatiue adiiciuntur in inſtitutiõe omnes debent impleri.ſed vbi adiiciuntur alternatiue ſufficit alterã implere.h.d. con-
22 cor.l.ſi heredes plures.ff.de cõdi.inſti. ¶ † No.ergo ꝙ ad veritatẽ copulatiue requiritur vtrãqꝫ partem eſſe veram.ſed ad veritateꝫ diſiunctiue ſufficit alterã partem eſſe veram.⁊ hoc quando ponitur affirmatiue.ſi autẽ concipitur negatiue vt promittis me non impedire ⁊ rem a me non aduocare.⁊ ſi illud factum aut factum non erit dabis mihi centũ nomine pene tunc requiritur vtranqꝫ partem eſſe verã.i.neutrũ eſſe factum vt pena cõmittatur: vt.l.ſi is qui ducenta.§.vtrũ.ff.de reb.dub.⁊ dic vt ibi per Bar.plene tã de copulatiua q̃ de diſiunctiua.

23 **Hi quos.** ¶ † Etiã penitus ignot⁹ ⁊ quem teſtator nũq̃ vidit poteſt heres inſtitui.hoc dicit.concord. C.eodẽ.l.extraneum.non eſt ergo neceſſe quod teſtator cognoſcat illum quem inſtituit heredem nec quod ille inſtitutus ſit preſens ſed poteſt inſtituere quem nunq̃ vidit.puta quendam peregrinũ
24 qui iuit viſitatum limina ſancti Jacobi vt dicit hec gloſ. † ſimiliter non eſt neceſſe quod teſtes cognoſcãt heredem quod ſecus eſt in contractibus quando probantur per teſtes qui debent cognoſcere contrahentes ⁊ ſi dicunt ſe non cognoſcere debent ante oculos eorum exhiberi:vt.l.ſi cum exiliuiſſent.ff.de publi.et ſimiliter debent cognoſcere heredem conficientem inuentarium vt dicit glo.nota.in.l.fina.§.ſi autem dubius.C.de iure delibe. Et adde ꝙ ille perſone quibus non poteſt legari in teſtamento non poſſunt heredes inſtitui que numerantur in gloſ.j.de legi.§.legari autem.

¶ De vulgari ſubſtitutione. Rubrica.

1 ☞ Subſtitutio quid ſit ⁊ quare ſic vocetur.
2 Subſtitutionum genera quot ſint.

1 ¶ Continua hunc titulum ad precedentia vt in gl. † ex qua no.qõ ſubſtitutio appellatur ſcđa inſtitutio.nã oĩs ſubſtitutio eſt ꝯditionalis inſtitutio quocũqꝫ gradu fiat qꝛ omnis ſubſtitutio q̃ ſit poſt primam inſtitutionem dr̃ ſcđa ſicut omnes nup.ſequẽtes poſt pri-
2 mam appellantur ſcđe nuptie;et no.gl.C.de ſecun.nup. † quot aũt
b ſunt genera ſubſtitutionum.dic qõ quinqꝫ [b] .ſ.vulgaris pupillaris exemplaris breuiloqua:⁊ compendioſa.vt in gloſ.magna.j.ti.j.§.

a ¶ Heredes not.ſm do.Pe.d fer.ꝙ heredes pñt inſtitui quatuor modis: ſcꝫ pure ĩ diẽ ſub cõditione ⁊ ſub mõ de quo pulchre vid p eũ in forma li.q̃ petitur heredi.ex teſta.i gl.pure inſtituit vbi etiã tractat de cõditione ptãtiua caſuali ⁊ mixta.

b ¶ Qõ quiqꝫ de qb⁹ oĩb⁹ vide p ordinẽ in practi.do.Pet.de fer.in forma libel.quo petit̃ he.ex ſubſtitutione.

c ¶ Subſtitui vide in prac.do.Pet.de fer.quãdam pulchrã qõnẽ q̃ ẽ hmõi ſi heres poſt morteꝫ teſtatoris et ante aditam hereditatẽ deceſſerit infra tẽpus deliberandi ꝙ ẽ an nus an ſubſtitut⁹ vulgariter preferatur in ſucceſſiõe excludẽdo heredem herẽdis ⁊ determinat ꝙ hereꝫ herẽdiꝫ ꝓfert̃ ſubſtituto hoc vide p eũ in ti.forma libel.qñ agitur ex ſubſt.i gl.ſubſtituit vulgariter.

d. ¶ Intellige.idẽ tꝫ hic do mi.Henric.her.quaſi p eadẽ verba.

qua ratione.

1 ☞ Teſtator in teſtamẽto quotcũqꝫ gradus heredũ põt apponere.
2 Inſtitutio directo in ſolis fieri poteſt teſtamentis.
3 Teſtamẽtũ quãdo valere nequeat vt teſtm̃ ſed ſolum vt codicillus
4 Subſtitui poteſt vnus pluribus ⁊ plures vni.
5 Subſtitutus ſubſtituto ſubſtituitur etiam inſtituto.
6 Subſtitutus alieno ſeruo inſtituto quartam partem hereditatis accipit cum domino inſtituti.

1 **POteſt autem quis.** ¶ † Teſtator põt i ſuo teſtamẽto apponere quotcũqꝫ gradus heredũ ſeu ſubſtitutorum voluerit ⁊ vltimo ſubſtituto poteſt ſubſtituere ſeruum ſuum neceſſarium heredem in
2 ſubſidium.h.d.concor.ff.eo.l.poteſt quis. ¶ † Itẽ no.in prin.ex teſtamento ſuo coniuncta glo.ꝙ inſtitutio vel ſubſtitutio directa nõ poteſt fieri niſi in teſtamẽtis non aũt in codicillis vel donationibus cã mortis ſed fideicommiſſaria ſeu obliqua bñ põt fieri in codicillis.ſi aũt fiat directa inſtitutio in codicillis obliquat̃.l.ſceuola.ff.ad treb.per quecunqꝫ verba fiat.⁊ tñ non durabit iſta fideicommiſſaria ſiue obliqua niſi tm̃ quantum duraſſet directa:puta pupillaris ſi valuiſſet vt directa per.l.ſi fundum.per fi-
3 deicommiſſum.§.ſi.ff.de le.j.⁊ no.in.d.l.ſceuola. † ⁊ conclude ſcđm Bar.in.l.j.ff.de iur.codi.ſi conſtat ꝙ teſtator voluerit teſtari ſed deficit aliqua ſolennitas propter quam nõ põt valere vt teſtm̃ ſed potuiſſet valere vt codicillus nullo modo vꝫ qꝛ teſtator ꝓpoſuerat facere teſta.⁊ non codicillum vt hic in gloſ.j.in fi.⁊ hoc niſi teſtator adiecerit clauſulã codicillarem vt.d.l.j.ff.de iure codi.Si aũt conſtat ꝙ teſtator voluit codicillari tunc vꝫ vt codicillus ⁊ verba directa trahuntur ad obliquam ſubſtitutionem vt.d.l.ſceuola.ſi auteꝫ eſt dubium tunc ſi illa voluntate appoſuit inſtitutionem ſubſtitutionem vel exheredationem que directe non põt fieri niſi in teſtamento ⁊ tunc preſumit̃ ꝙ voluit teſtari.ſi aũt non appoſuit preſumitur ꝙ voluerit teſtator codicillari.l.illud.§.teſtari.ff.de iure codicil.⁊.l.codicillum.C.de teſta.

4 **Et plures.** ¶ † Unus pluribus ⁊ plures vni ac etiam ſibi
c inuicem poſſunt heredes ſubſtitui. [c] ⁊ hoc vltimo caſu partes adiecte in inſtitutione intelliguntur tacite in ſubſtitutione repetite inſtituto ⁊ ſubſtitutus ſubſtituto primo inſtituto intelligitur ſubſtitutus vtriqꝫ.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi ſeruum.
¶ No.ergo ex ver.⁊ ſi diſparibus ꝙ qñ teſtator non expreſſit partes in ſubſtitutione vr̃ eos vocare pro partibus eis aſſignatis in inſtitutione vt hic in gl.in ver.⁊ ſi ex diſparibus.⁊.l.qui liberis.§. hec ver.⁊.l.ſed ſi plures.ff.e.⁊ ſi pars alicuius ſubſtituti eſſet aucta iure accreſcendi eatenus etiam augetur eius pars in ſubſtitutione
d l.in teſtamento.ff.eo.Item ⁊ intellige [d] hanc regulam ꝙ partes date in inſtitutione intelligunt̃ in ſubſtitutione repetite qñ ſunt ſubſtituti per nomina appellatiua.Si aũt per nomina ꝓpria vel propria ⁊ appellatiua precedentibus nominibus ꝓpriis vel etiam qñ per nomina appellatiua ſunt equaliter grauati ad certum onus: tunc vocantur ad ſubſtitutionem ꝑ virili ⁊ nõ ꝑ hereditaria portione.l.quoties ⁊.l.nõnunq̃.ff.ad treb.Et no.gl.in.l.j.C.de impu.
5 ⁊ aliis ſubſti. ¶ † Scđo no.ibi:ſed ſi inſtituo ꝙ ſubſtitutus ſubſtituto vr̃ ſubſtitutus vtriqꝫ.ſ.inſtituto.⁊ primo ſubſtituto ⁊ hoc verum.ſ.neutro adeũte.ſ.nec inſtituto nec primo ſubſtituto.Si autẽ vterqꝫ adiuit partem ſuam vel primo ſubſtitutus tm̃ tunc ſubſtitutus repellitur.nam a parte adita excluditur.vt hic in gloſ.in ver. diſtinctione.

6 **Si ſeruum.** ¶ † Subſtitutus vulgariter alieno ſeruo inſtituto quem teſtator putabat eſſe liberꝫ admittit̃ cum dño inſtituti ad quartam parteꝫ hereditatis: ſecus ſi ſciuiſſet teſtator eũ ſeruum.h.d.vſqꝫ ad fi.Concor.ff.e.l.ſi pater.⁊ l.hoc tiberius ceſar.in hoc ergo caſu qñ teſtator inſtituit ſeruũ alienum quem putat eſſe liberum ⁊ alium ſibi ſubſtituit vulgariter ſi ſeruus non eſt heres propter repugnantiam regule nolẽtis quod poſt aditam hereditatẽ expiret vulgaris ſubſtitutio:vt.l.poſt aditam.C.e.Et quicqd ſeruus per aditionem hereditatis querit eidem dño vt.ſ.ꝑ quas perſonas no.acqui.in prin.Et ꝓpter volũtatem teſtatoris putãtis ſeruũ eſſe liberum ⁊ putantis ſibi velle acqrere ⁊ ſi ſibi nõ acquirit̃ volentis acquirere ſubſtituto eligitur querelam media via vt primo queraẗ domino ſeruo iubenti adire hereditatis medietatẽ ⁊ in alia medietate admittitur concurſus inſtituti ⁊ ſubſtituti vt ſic in effectu dominus ſerui habeat tres partes hereditatis inſpecta veritate ꝯditionis inſtituti.Si vero erat ſeruus ⁊ ſubſtitutus habeat quartam partem inſpecta opinione teſtãtis credulitatis ⁊ hoc niſi teſtator expreſſerit quod velit inſtitutum tantam per ſe heredem:qꝛ tunc cum non eſſet per ſe.ſed debetur querere domino ſubſtitutus capit totum vt hic in gloſ.quã no. ¶ Item not.in ver.illa enim ver.capita ſubſtitutionis vulgaris que ſunt duo tam in ſeruo quam in libero in ſeruo vt ſi nõ erit heres per ſe interim factus liber vel mediãte perſona domini preſentis vel futuri in libero vt ſi non erit heres per ſe vel per alium: cuius poteſtati interim ſubiiceret̃.⁊ ſic patet hic ſi inſtituo aliquẽ

certe

certe ſi interim cõditio inſtitutionis mutet̃: qꝛ ſubiiciatur ptãti al
terius. ſ. ꝙ patiat̃ ſe vendi vel arrogari vel ingrediat̃ monaſteriuʒ
anteq̃ adeat nõ tñ admittit̃ ſubſtitutus: qꝛ iſta verba ſi nõ erit he
res ſignificant vel ſi hereditatem non acquiſiuiſſet ſibi vel alteri cu
ius iuris interim ſubiiceretur vt hic in pꝛin. facit. l. poſt aditam. C.
de impub. ⁊ aliis ſubſti.

❡De pupillari ſubſtitutione. Rubꝛica.

1 ☞ Filio impuberi ſubſtituitur vulgariter ⁊ pupillariter.
2 Subſtitutio pupillaris octo requirit anteq̃ valere poſſit.
3 Subſtitutio pupillaris quotuplex. ⁊ nu. ſeq.
4 Subſtitutionis pupillaris quotuplex.
7 Subſtitutio pupillaris quo iure introducta fuerit.
8 Subſtitutio pupillaris quot modis expiret.
9 Subſtitutio exemplaris fit furioſo ⁊ mente capto.
10 Subſtitutio vulgaris quare ſic dicatur.
11 Subſtitutio vulgaris quotuplex ſit ⁊ quibus verbis fiat.
12 Subſtitutio vulgaris effectus quotuplex.
13 Subſtitutio vulgaris qualiter expiret.
14 Subſtitutio exemplaris que ſit.
15 Subſtitutio exemplaris eſt duplex.
16 Subſtitutio exemplaris tacita quibus perſonis fiat ⁊ a quibus. ⁊ numero. 17.
18 Subſtitui qui debeant.
19 Subſtitutio exemplaris in quibus differat a pupillari.
20 Filius non poteſt ſubſtituere patri.
21 Subſtitutio bꝛeuiloqua quare dicat̃ ⁊ quibus verbis fiat. ⁊ nu. 22.
23 Subſtitutio bꝛeuiloqua quot ſubſtitutiones contineat.
24 Subſtitutio compendioſa que ſit.
25 Subſtitutio compendioſa quare ſic ſit dicta.
26 Subſtitutionis compendioſe effectus qui ſint.
27 Subſtitutio fideicommiſſaria quibus verbis fiat. ⁊ nu. ſeq.
32 Verba directa que ſint: que oblique: ⁊ qua communia.
23 Subſtitutus pupillo an poſſit eius hereditatem adire ⁊ paternã repudiare.
34 Patri timenti de filio ſuo pupillo qualiter conſulatur.
35 Pater filio impuberi ſubſtituere poteſt.
36 Bona pupilli exheredati eius ſubſtituto debentur.
37 Filius exheredatus grauari poteſt ad legata ſoluenda.
38 Subſtitutus exheredati legare poteſt ⁊ fideicommittere.
39 Impubes ⁊ poſthumus quando poſſint exheredari.
40 Subſtitutio pupillaris pars ⁊ ſequela teſtamenti paterni dicitur.
41 Teſtari de rebus alienis nemo poteſt.
42 Teſtatoꝛ ſubſtituens pupillariter vltimo moꝛienti an dicat̃ filios inuicem ſubſtituere.
43 Heres ex diſpoſitione teſtatoꝛis ſolus per ſubſtitutionẽ generaleʒ quiſquis mihi heres erit admittitur.
44 Subſtitutio pupillaris non tranſmittitur ad heredes.
45 Subſtitutio pupillaris quanto tempoꝛe duret.

1 **Iberis ſuis impu.** ❡†Filio impuberi. põt
ſubſtitui vulgariter ⁊ pupillarit̃ ⁊ ſubſtitut⁹ ſuc-
cedens ex vulgari efficitur heres patri: ſed ſucce-
dens ex pupillari efficitur heres patri ⁊ filio pu-
pillo. hoc dicit vſq̄ ad. §. qua ratione. Et de hac
pupillari quero quinq̄. ⁊ pꝛimo quot requirũtur in pupillari ſub
ſtitutione. Secundo quotuplex ſit pupillaris ſubſtitutio. Tertio
quis ſit effectus pupillaris ſubſtitutionis. Quarto quo iure ſit in-
troducta pupillaris ſubſtitutio. Quinto quot modis expiret. ad
2 pꝛimum dic quot octo requiruntur vt teneat pupillaris ſubſtitu-
tio quoꝛum quinq̄ ponuntur hic in glo. pꝛimo quod ſit de liberis
Secundo quod ſit impubes. Tertio quod ſit in poteſtate teſtato-
a ris.[a] Quarto quod alii filii ſint inſtituti vel exheredati vt valeat te
ſtamentum patris. Quinto ſi eſt nepos cui ſit hec ſubſtitutio non
ſit recaſurus in poteſtate patris ſui poſt moꝛtem teſtatoꝛis. Sexto
quod pater ſibi teſtetur niſi ſit miles qui poteſt ſubſtituere pupil-
lariter licet non teſtetur ſibi. l. ſecunda. §. quiſquis. ff. eodem. Se-
ptimo requiritur quod impubes ſit inſtitutus vel exheredatus. l.
iii. ff. eodem. verſiculo ſed ſi eos. Octauo ⁊ vltimo requiritur quod
adeatur hereditas teſtatoꝛis. l. pꝛima. ff. eodem. ⁊ l. ſecunda. verſi.
adeo. niſi ſit miles a quo ſubſtitutio pupillariter facta tenet licet
eius hereditas non adeatur. l. ſed miles ita. in fine. ff. de teſtamen.
3 militum. de quo per Barto. in d. l. ſecũda. ff. eodem. ❡†Ad ſecũ-
dum ſcʒ quotuplex ſit pupillaris. dic quod duplex. ſ. tacita ⁊ expꝛeſ
ſa. Expꝛeſſa eſt que fit verbis expꝛeſſis vt talem filium meum impu
berem heredem inſtituo ⁊ ſi heres erit ⁊ in pupillari etate deceſſe-
rit antequam in ſuam tutelam peruenerit titius ſit heres vel ti-
tium ſubſtituo vel ſi dico poſt inſtitutionem quiſquis mihi erit he
res ſit heres filio meo impuberi. pꝛo quo. l. liberis. §. hec verba. ff.
eod. Tacita eſt q̃ tacite inſurgit ſeu cõtinet̃ in expꝛeſſa vulgari vel
alia ſubſtõne. nã expſſa vulgaris facta cõtinet in ſe tacitã pupil-
larẽ: vt ſi dicã talẽ filiũ meũ mihi ipuberẽ heredẽ inſtituo. ⁊ ſi non
erit heres talis ſit heres. nã ſub illis vbis ſi nõ erit heres ꝯtinet̃ ta
cita pupillaris hec vcʒ vel ſi erit hẽs ⁊ in pupillari etate deceſſerit.
5 †Et ecõuerſo pupillaris continet niſi vulgarẽ qꝛ ſi filio meo pupil
lo inſtituto dicã ⁊ ſi heres erit ⁊ ſi in pupillari etate deceſſerit taci
6 te itelligit̃ vel ſi nõ erit heres. l. nã hoc iure. ff. e. †Ad tertiũ videlʒ
quotuplex ſit effectus pupillaris ſubſtõnis. dic ꝙ multiplex. nam
pupillaris expꝛeſſa excludit matrem ⁊ alios ab inteſtato pupillo
ſuccedentes. ſed pupillaris tacita contenta in vulgari non exclu-
dit matrẽ no. in. l. pꝛecibus. C. eo. nec fratrẽ impuberis emancipat
nec auiam impuberis: nec fratrem pupilli vtrinq̄ coniunctim
ſm Bar. in. l. ii. ff. eo. Tacita tñ pupillaris contenta in compẽdio
ſa vt puta facta per verba quoquo tpe: vel qñcũq̄ filius meus im-
pubes deceſſerit vel etiam cõtẽta recipꝛoca: vt puta quando duo-
bus pupillis inſtitutis dicitur vos inuicẽ ſubſtituo bene excludit
matrẽ ⁊ alios ab inteſtato pupillo ſuccedentes: vt no. d. l. pꝛecib⁹.
Et eſt alius effectus quia ſuccedens ex pupillari habet omnia bo
na patris ⁊ etiam pupilli vndecunq̄ ſibi queſita ⁊ etiam legiti-
mã debitã iure nature in bonis pr̃is. l. ſed ſi plures. §. ad ſubſtitu
tos. ff. eo. niſi in milite ⁊ in arrogatoꝛe vt hic in gl. in ver. ipſi filio
ſʒ ſuccedẽs ex tacita vulgari hʒ ſolũ bona pr̃is vt hic in v̓. quo ca
7 ſu. cõiũcta gl. ĩ v̓. ſit heres. bñ facit gl. ĩ. l. q̄vẽtri. ff. de vẽ. inſpi. †Ad
quartũ vcʒ quo iure fuit itroducta pupillaris ſubſtitutio. dic qd̃
fuit introducta moꝛib⁹: vt hic in v̓. nã moꝛib⁹. ⁊. ff. e. l. ii. ⁊ a iure cõ
ſuetudinario. nã ſcripto habito a ciuitate lacedemonioꝝ. vt. ſ. d iu
re ciuili romanoꝝ vt hic. ⁊ d. l. ii. id appellat̃ hodie hec ſubſtitutio
ius cõſuetudinariũ in ſcriptis redactũ. ſic dicit glo. de vſufructu. l.
8 de quibus. ff. de legi. †Ad quintũ videlʒ quot modis expiret pu-
pillaris ſubſti. dicit gloſſ. in. l. in pupillari. ff. eo. quod ſex modis. ſ.
pubertate. Scdo per aliud teſtm̃ validuʒ. Tertio agnatione poſt
humi: ſed hodie hoc caſu conſeruatur pupillaris ſubſtitutio per
aut. ex cauſa. C. de libe. prete. Quarto ſi non adeatur paterna here
ditas. Quinto capitis diminutione pupilli etiam minima ſi pu-
pillus fuerit ante moꝛtem teſtatoꝛis emãcipatus. l. coheredi. §. cũ
filio. ff. e. vel in arrogatione datus poſt moꝛtem patris. Sexto ta-
xatione tpis facta a teſtatoꝛe qꝛ ſubſtituit pupillaris ſi deceſſerit
infra decimum annum. l. ſi ita quis. ff. e. de quo dic per Bar. in. d.
l. in pupillari.

9 **Qua ratione.** ❡†In filio furioſo mẽtecapto poteſt
a patre fieri ſubſtitutio exemplaris ad
exemplum pupillaris ſubſti. introducte que expirat adueniente
ſanitate ſicut pupillaris expirat adueniente pubertate. hoc dicit
vſq̄ ad. §. igitur. Sicut enim pupillus qui pꝛopter etatem non po
teſt teſtari indiget pꝛouiſione alterius ita filius furioſus vel men-
tecaptus qui pꝛopter moꝛbum nõ põt teſtari indiget ꝓuiſione pa-
tris ⁊ dʒ pater ſubſtituere filios eos quos filius veriſimiliter inſti-
tueret heredes ſi caperet. ſ. pꝛimo filios ipſius furioſi vel mẽte capti
Secundo eius fratres ⁊ tertio quoſlibet alios vt hic in glo. verbo
perſonas. ⁊ no. hic glo. mag. ꝙ quinq̄ ſunt genera ſubſti. Pꝛima
eſt vulgaris circa quam quero quatuoꝛ. Pꝛimo quare dicatur
vulgari. Secundo quotuplex ſit ⁊ quibus verbis fiat. Tertio quis
10 ſit eius effectus. †Quarto qualr̃ expiret Ad pꝛimum dicitur qd̃
ideo dr̃ vulgaris: qꝛ a quolibet ⁊ cuiuſlibet fieri põt vt. d. gl. ſuper
rub. ti. p̄cedentis. nam a quolibet vulgari ⁊ plebeio leuius ⁊ fre-
quẽtius fit q̃ alie ſubſtões ⁊ ſub verbis magis conſuetis ⁊ vul-
garibus tamen pluribus modis accipitur hoc nomen vulgaris
11 vt p Bart. l. i. ff. eo. in. i. q. †Ad ſcdm[b] dic quod gloſ. magna hic in
b pꝛin. dicit quod duplex eſt vulgaris. ſ. tacita ⁊ expꝛeſſa. Expꝛeſſa
fit verbis negatiuis vt titium inſtituo ⁊ ſi heres non ſit talis ſit
heres. Tacita fit verbis affirmatiuis. ⁊ iſta tacita vulgaris inclu
ditur in tribus ſubſtitutionibus. ſ. in pupillari ⁊ in bꝛeuiloqua
ſeu recipꝛoca ⁊ in compendioſa. Nam in pupillari ſic dico filium
meum pupillum inſtituo ⁊ ſi erit heres ⁊ in pupillari etate deceſ
ſerit titius ſit heres. ſimiliter in iſta filium meuʒ pupillum ⁊ titiũ
mihi heredes inſtituo ⁊ quiſquis mihi heres ſi ſit heres filio meo
quaſi dicam ſi filius meus pupillus moꝛietur inſtitutus in pupil-
lari etate titius qui eſt mihi heres ſit etiaʒ ſibi heres. ⁊ ſubintelli
gitur tacita vulgaris videlicet vel ſi filius meus pupillus non ſit
mihi heres titius ſit mihi heres in totum vt. l. qui liberum. §. hic
verba. ff. e. ⁊ ibi per Bar. In bꝛeuiloqua ſeu recipꝛoca cõtinet̃ taci
ta vulgaris ſi dicã titiuʒ ⁊ ſeium filios meos pupillos mihi here
des inſtituo ⁊ eos inuicem ſubſtituo. nam compꝛehendũtur due
pupillares ⁊ due vulgares: vt puta ſi vnus non erit heres vel
erit ⁊ in pupillari etate deceſſerit alter ſit heres ⁊ idem in alio fi-
lio: vt no. in hac glo. in ver. quarta. ⁊ no. ff. e. l. lucius. In cõpẽdio
ſa continetur tacita vulgaris ſi dico filium meum pupilluʒ mihi
heredem inſtituo ⁊ quandocunq̄ deceſſerit titius ſit heres. nam
intelligitur vel ſi non erit heres vel erit ⁊ in pupillari etate deceſ
ſerit titius ſit heres: ⁊ ideo dicitur compendioſa quia ſub compẽ
dio verboꝛum plures inſtitutiones compꝛehendit: vt. l. centurio
12 ff. e. ⁊ ibi plene per Bar. †Ad tertiũ quotuplex ſit effectus vulga-
ris dic ꝙ quintuplex. Pꝛimus quia per eam poteſt alius ſucce-

a ❡Ptãte teſtatoꝛis. qd aũt dices ſi pr̃ filio nãli ſbſtituit pupillariter q poſt moꝛteʒ pr̃is fuit legitiat⁹ p pn cipeʒ an hec ſubſtituo vid hec p bar. in l. ii. ff. de ſub ſti. pupi.

b ❡Ad ſcdm vide hic do. Hẽ. her. bñ declaranteʒ materiam.

a ¶ Aditionē inſtituti ſed querit pone ꝙ plures ſint heredes inſtitui qbus oībus vnꝰ ſolus eſt vulgariter ſubſtitutus an per aditionem hereditatis factaʒ ab vno euane. ſubſtõ de hac queſtione vide per d. Pe. d fer. in ti. formali. qñ agitur ad ſubſtõnē in gl. ſubſtituit vulgariter.

b ¶ Verbis fiat ꝛ q̄ ſint neceſſaria vt hec ſubſtitutio exēplaris valeat vide per Bar. i. l. ex facto. ff. de vulga. ꝛ pupil. ꝛ p Pe. ferra. in tit. for. li. qñ agitur ex ſubſt. in glo. exemplarie.

c ¶ Ex facto idem tʒ do. Pe. fer. i ti. de forma li. qñ agitur ex ſubſti. in gl. exēplarie ꝛ do. Cy. in. l. humāitatis C. de ipu. ꝛ aliis ſubſti.

d ¶ Ad ſextū idē tʒ h do. Hen. her. ꝙ vide.

e ¶ Sexto differt Bar. i l. ex fcõ põit p modū qõnis. ff. d vulga. ꝛ pupil.

d ¶ Sʒ quid hāc qõnem põit d. Pe. de ferra. i ti. forma li. qñ agit ex ſubſti. i glo. breuiloce.

dere cui ſubſtitutꝰ ſit ſubiectus vel de nouo ſubijciat: vt. ſ. ti. p̄ce.
§. fi. Scõs qꝛ ſubſtitutus addit ſi inſtitutus non adit. ꝛ ſic teſtm̄
ſumit vires a ſubſtitutione. l. iij. ff. de lib. ꝛ poſthu. Tertius qꝛ cō-
tinet in ſe pupillarē. l. nā hoc iure. ff. e. Quartus qꝛ per eā ſuccedit
defuncto nō aūt inſtituto: vt. ſ. eo. in prin ver. quo caſu. Quintus
qꝛ vulgaris facta filio facit de ſuo ꝛ neceſſario volūtariū vnde vbi
alius ſuus trāſmitteret ad quoſcūqꝫ. l. apud hoſtes. C. de ſuis ꝛ le
gi. Tandē dato ſibi ſubſtituto vulgari nō trāſmittet ſed ſibi ſub-
ſtitutus habebit. l. ſi filius heres. ff. de lib. ꝛ poſthu. ꝛ de his effe-
13 ctibus perſequere per Bar. ff. e. l. j. in. iiij. q. principali. † Ad quar
a tum vcʒ qualiter expiret vulgaris. dic qđ per aditionēʒ inſtituti[a]
vt. l. poſt aditā. C. e. ꝛ dic in glo. qđ nō ſolū excludit primū gradū
aditio facta ex vulgari ſed etiā omnes alios gradus ſubſtitutoꝝ.
cū in teſta. in prin. ff. de here. inſti. ꝛ. l. ſi mater. §. fi. ff. eo. Itē ſi vnꝰ
ex inſtitutis omnibus adit expirat ſubſtõ ſeparatim facta quādo
fuit facta copulatiuē vel cōiunctiʒ: vt ſi neqꝫ titius neqꝫ ſeius in-
ſtituti heredes erūt talē ſubſtituo. l. quidā teſta. ff. eo. ſecus ſi fuit
facta ſeparatiʒ qꝛ tūc expirat quo ad eū nō quo ad alios. l. ex duo
bus. §. filiuʒ. ff. e. Sed ſi inſtitutus adit ꝛ poſt ſe per in integ. reſti.
abſtinuit tūc admittiꝭ ſubſtitutus vulgariter. l. ꝛ ſi ſine. §. ſed qđ
papinianus. ff. de mino. ꝛ per Bar. in. d. l. ij. in. v. q. principali. Se
cūda ſubſtitutio eſt pupillaris circa quā quere alia quinqꝫ. duas
dixi. ſ. e. in p̄n. Tertia ſubſtõ eſt exēplaris de qua tractabo in hoc
§. circa qua quero ſex. Primo, qđ eſt exēplaris ſubſtõ. Scõo quo-
b tuplex eſt. Tertio qbus verbis fiat. [b] Quarto a quibus fiat. Quī
to qui debeāt inſtitui. Sexto in quo diſcordet exēplaris a pupil-
14 lari. † Ad primū dic qđ exēplaris ſubſtõ eſt illa que fit a parētibꝰ
filio furioſo vel mētecapto ad exēplū pupillaris vt hic. ꝛ. l. huma-
nitatis. C. e. ꝛ. l. ex facto. ff. eo. cuius forma eſt hec. filiū meū furio-
ſum vel mentecaptū heredē mihi inſtituo ꝛ ſi deceſſerit antequā
mēte ꝛ cerebro ſanus fiat talē eiꝰ filiū vel fratrē vel extraneū ſubſti
tuo vt hic. ꝛ. d. l. humanitatis. vel talis ſit heres. ꝛ ſit ptʒ qđ hoc
caſu paganꝰ pōt ſubſtituere directo puberi: vt dicit gl. j. in. d. §. ex
facto. ꝛ habebit ſubſtitutus oīa bona patris ꝛ filij. Si vero filius
ſit in pupillari alias nō lʒ pagano directo ſubſtituere: vt. l. precipi
15 mus. C. eo. † Ad ſcõm dic qđ duplex eſt exēplaris. ſ. tacita ꝛ exp̄ſſa
ꝛ etiā partim tacita ꝛ partim exp̄ſſa ſicut eſt pupillaris. nā habet
ſimilitudinē cū ea in oībꝰ preterꝙ in his in quibus diſcordāt vt
d. l. humanitatis. expreſſa eſt que fit verbis exp̄ſſis vt in forma ſu-
pradicta. tacita eſt que continetꝭ in expreſſa vulgari facta furioſo
vel mētecapto. arg. l. qui neqꝫ. §. j. ꝛ. l. ſi prima. ff. de re. eorum. vel
que cōtinētur in expreſſa pupillari facta filio furioſo vel menteca
pto impuberi in poteſtate. nā infra tpa pubertati valet iure pu-
pillaris poſtea valet iure exēplaris. ar. l. centurio. ff. eo. ꝛ hec taci-
ta exēplaris excludit matrē ſi nō excludit tacita pupillaris rōne
paritatis quā habēt adinuicē partim exp̄ſſa ꝛ partim tacita. Ta-
cita eſt qñ pars exprimitꝭ ꝛ pars ſubauditꝭ vt ſi dico ſi filiꝰ meꝰ in-
ſtitutus decedat in furore talē ſubſtituo. nā intelligitꝭ vel etiā ſi ceſ
ſauerit furor ſʒ remanet metecaptus. nā ſicut vulgaris exp̄ſſa cōti
net tacitā pupillarē. ꝛ ſic facta in vno caſu corrigitꝭ in aliū. ſic ꝛ iſta
ꝛ. l. gallus. §. ꝛ quid ſi tantū. ff. de libe. ꝛ poſthu. ꝛ. l. iā hoc iure. ff.
16 e. † Ad tertiū dic qđ hec ſubſtitutio fit p̄ſonis que ꝓpter morbum
ſe ꝓuidere nequeūt teſtādo vt furioſo mentecapto muto ꝛ ſurdo
ꝛ prodigo. ſicut enim iſtis prouidetur in vita dando eis curatore
rem: vt. ſ. de cura. §. ſed ꝛ mentecaptus. ita etiam in morte eis ſub
17 ſtituendo ſcõm Bar. in. d. l. ex facto. [c] † Ad quartū dic quod hec
c ſubſtitutio fit a parentibus tam maſculis quā feminis. ſ. patre et
matre auia ꝛ auo proauo vel proauia ꝛc. vt. d. l. humanitatis. Sʒ
quid ſi pater filio furioſo vnum ſubſtituit ꝛ mater alium quis p̄-
fertur. dic ſi eſt in poteſtate tunc ſubſtitutus a matre habebit tm̄
bona materna ꝛ ſubſtitutus a patre habebit bona paterna ꝛ alia
vndecūqꝫ ſint queſita. Si aūt nō eſt in poteſtate tunc ſubſtitutus
a patre habebit ſolum bona paterna ꝛ ſubſtitutus a matre habe
bit bona materna ꝛ alia bona filio obuenta aliunde diuident in-
ter ſe: quia hec humanitas ꝓpter quā fit hec ſubſtõ cū pariter ſit
in matre ꝛ in patre. vt. d. l. humāitatis. ꝛ ideo equaliter admittū
18 tur ambo ſubſtituti ſcõm Bar. in. d. l. ex facto. † Ad quintū dic vi
delʒ qui debēt ſubſtitui vt hic in glo. Primo liberi ipſius furioſi.
Scõo fratres. Tertio quilibet extranei. ꝛ ſic ptʒ qđ mater et alij
ex materna linea vel vlteriores collaterales quā fratres ex p̄rna
19 linea poſſunt preteriri. † Ad ſextum [d] dic qđ hec ſubſtitutio in
d multis diſcordat a pupillari. Primo in tribus poſitis in glo. vi-
delicet quia pupillaris fit impuberi tantū hec autem puberi ꝛ ēt
impuberi ſi nō eſt in poteſtate. Si aūt eſt in poteſtate ꝛ ei fiat hec
exēplaris valet infra pubertatē iure pupillaris ꝛ poſtea vt exem-
plaris: vt. ſ. dixi. Scõo qꝛ pupillaris fit in poteſtate cōſtituto. hec
aūt etiā nō exiſtenti in poteſtate qđ pʒ qꝛ fit a matre. que nō hʒ in
ptāte vt. d. l. humanitatis. ꝛ nō pōt fieri emācipato ꝛ naturali tm̄
nō tamen pōt fieri a matre que tranſiuit ad ſecūda vota ꝛ ante fa
cta euaneſcit: qꝛ nō preſumitꝭ humanitas in tali matre que exco-
riaret filios ꝓpter viruʒ. vt. l. lex que tutores. in fi. C. de admi. tut.
Tertio differt qꝛ pupillus in pupillari etate debet inſtitui vel ex-
heredari ſi commiſerit cām ingratitudinis quia ſit doli capax. ſ.
proximus pubertati. vt. d. glo. j. §. nō ſolū. Sed in exēplari nō pōt
exheredari ſaltim. vt. d. l. humanitatis. ꝛ ſic inſtitutus in minori
quā in legitima agit ad ſupplemētū: vt. l. omnimō. C. de inof. teſt.
Quarto differt a pupillari quia pupillus pōt adire cū auꭍ. tuto.
vt. ſ. de auto. tut. §. ſed neqꝫ. Sed in exēplari curator furioſi dʒ pe-
tere bono. poſ. ſcõm tab. l. cū heres inſti. ff. ad treb. Quinto differt
qꝛ pupillaris expirat adueniēte pubertate. ꝛ hec ceſſat adueniēte
ſanitate non aūt extinguitꝭ qꝛ reuertēte infirmitate hʒ locū ſubſtõ
poſtea facta vel etiā ante facta a patre. per. d. l. ex facto. Sexto dif
e fert [e] qꝛ hec expirat liberis procreatis ab iſto furioſo vel mēteca-
pto niſi a teſtatore ſint tales inſtituti poſthumi vel ſubſtituti. vt
d. l. humanitatis. ſed pupillaris non expirat qꝛ impuberes nō p-
creant filios: vt. ſ. de nup. §. j. Septimo differt qꝛ hec fit ad incer-
tū tēpus ſed pupillaris ad certū. ſ. ad pubertatē vel etiā ante. l. ſi
20 ita quis. ff. e. † Quid ecōuerſo an filius poſſit ſubſtituere patri fu
rioſo vel dementi. dic qđ nō: qꝛ nō reperitur. l. cautū. lʒ filius poſ-
ſit dari curator patri furioſo vel demēti. l. is cui. ff. de tuto. ꝛ cur.
21 da. ab his. Quarta ſubſtõ eſt breuiloqua. Circa qđ q̄ro ſex. † Pri-
mo quare dicitꝭ breuiloqua ſeu reciproca dic qđ ideo dicitꝭ breuilo
qua: qꝛ breuibus verbis fit ſcõm glo. in. l. titius. ff. eo. Reciproca
dicitꝭ: qꝛ fit reciprocatio ſiue repetitio vnius in alterū cuʒ plures
22 inuicē ſubſtituo. ff. eo. l. iā hoc iure. † Secūdo quero qbus verbis
fiat. dic qđ per hec verba vos inuicē ſubſtituo: vt. d. l. lucius. ꝛ. l. iā
hoc iure. ꝛ. l. ſi hereditatē. C. eo. itē per hec verba vter eorū qui vi-
uet alteri ſuccedat. nā ſub his verbis cōprehēditur tacita vulga-
ris in perſona cuiuſlibet inſtituti. l. titius ꝛ ſeius. cū. l. ſeq. ff. de he
re. inſti. Itē per hec verba vos inuicē ſubſtituo ꝛ ſubſtituti ſunt. l.
cum in teſt. §. hec verba. ff. de here. inſti. Itē per verbum deueniat
vel perueniat vt talē ꝛ talē heredes inſtituo. ꝛ ſi quis eoꝝ deceſſe-
23 rit volo bona mea ad aliū deuenire. † Tertio quero quot ſubſti-
tutiones cōtinet hec breuiloqua ſeu reciproca. dic qđ qñqꝫ cōtinet
duas vulgares tm̄ vt qñ fit duabus p̄ſonis imparibus quaꝝ vni
nō pōt ſubſtitui pupillariter: vt. d. l. iā hoc iure. cū ſimilibꝰ. Qñqꝫ
cōtinet duas pupillares tm̄: vt quādo fit duobus pupillis exhere
datis: vt. j. e. §. nō ſolū. quādoqꝫ ꝯtinet quatuor ſubſtitutiōes. ſ. du
as vulgares. ꝛ duas pupillares. qñ fit duobus impuberibꝰ in po
teſtate cōſtitutis: vt hic in gl. in. d. l. lucius. ꝛ. l. iam hoc iure. qñqꝫ
cōtinet ſex ſubſtitutiones ſi duos impuberes inſtitutos inuicem
ſubſtituo ſi deceſſerint in pupillari etate vel poſtea qñqꝫ. nam per
illa verba inuicē ſubſtituo cōtinentꝭ due vulgares. ꝛ per illa verba
in pupillari etate due pupillares. ꝛ per illa verba qñcūqꝫ cōtinen
tur due fideicōmiſſarie poſt pupillarē etatē. Qñqꝫ continet octo
ſubſtitutiones: vt ſi fiat duobus impuberibꝰ in ptāte mētecaptis
hoc modo. Et ſi qs eoꝝ deceſſerit in pupillari etate vel in demen
tia poſtea vel poſtea qñcūqꝫ eos inuicē ſubſtituo. Nā cōtinentur
due tacite vulgares due exp̄ſſe pupillares ꝛ due exēplares ꝛ due
fideicōmiſſarie. ꝛ iſta ſubſtõ fieret pluribus impuberibus: vt pu-
ta tribus quatuor vel quinqꝫ ꝛc. tot plures ſubſtõnes cōtinet ſm
Bar. in. d. l. lucius. Quarto quero vtrū hec ſubſtõ cōtineat ſubſti
tutiones exp̄ſſas vel tacitas: vt ſic appareat qs ſit eius effectꝰ. ſ. an
mater ꝛ alij ab inteſtato veniētes excludantꝭ. dic qđ ſubſtitutiōes
cōtēte in breuiloqua ſeu reciproca ſunt expreſſe verbis generalibꝰ
ꝛ nō ſpecialibus. ꝛ iſta generalis expreſſio eſt ſufficiens ad exclu-
dendā matrē. ꝛ alios abinteſtato venientes vt tenet glo. ꝛ Bart.
ff. eo. l. lucius. Quinto quero de aliquibus queſtionibus. ꝛ primo
dixi. ſ. qđ hec ſubſtõ poteſt fieri perſonis diſparibus: vtputa pu-
pillo ꝛ maiori ꝛ tunc nō cōtinet niſi vulgarem que pariter poteſt
cadere in perſonam cuiuſlibet: vt. d. l. lucius. ꝛ. d. l. hereditatē. ſed
f quid [f] ſi vnus exiſtens tēpore ſubſtitutiōis ꝓpe pubertatem ꝛ fa
ctus pubes poſt mortē patris: ꝛ alius remāſit impubes nunquā
in perſona impuberis remanebit ſubſtitutio pupillaris cōtenta
in reciproca que emanauit in p̄ſona pubeſcentis. dic qđ ſic: qꝛ ine-
qualitas que impedit a prin. ſuperueniēs ex poſtfacto nō infrin-
git iā diſpoſitū: vt in. c. factū legitime. de re. iur. li. vj. bene facit. l.
iij. §. ibidem. ff. de carbo. edic. Item quid ſi facto meo pupillaris
euanuit in perſonā vnius vt qꝛ ex duobus impuberibus quibus
ſubſtitui reciproce emancipaui alterum: ꝛ ſic in eius perſona eua
neſcit pupillaris an euaneſcit in perſona alterius. dic quod ſic ar
gu. in. l. alteri. ff. de adimen. lega. Item quid ſi ex poſtfacto ſuper-
uenit equalitas que primo non erat: vtputa ſubſtitui reciproce
duobus impuberibus quorum alter non erat in poteſtate: ſed
poſtea eum adoptaui ꝛ in meam poteſtatem reduxi: an contine-
bitur tacita pupillaris in perſona vtriuſqꝫ? dic quod non: quia
qđ ab initio non tenet ꝛc. l. pe. ff. de reg. iur. Item quid ſi habeo
quatuor filios duos maſculos ꝛ duas feminas ꝛ omnes impube
res inſtituo: feminas in certis rebus vel quantitatibus pro ſuis
dotibus ꝛ maſculos inſtituo vniuerſaliter. deinde dico omnes
filios meos inuicem ſubſtituo an in iſta ſubſtitutione comprehē-
dantur etiam femine? dic qđ non quia iſta ſubſtitutio videtꝭ facta
in portionibus hereditarijs. l. qui plures heredes. cum. l. ſeq. ff.
e. Sed inſtitutus in re vel in quātitate certa habetur loco legata-
rij: vt. l.

rij:vt.l.quoties.C.de here.inſti.ergo ⁊c. Plures alias q̃ões vide
a p bar.[a] in.d.l.lucius.ff.e. Quia ſubſtitutio eſt cõpẽdioſa circa quã
q̃ro tria. pmo qd ſit cõpẽdioſa. ſcdo quare ſic appellet. tertio quis
24 ſit effect⁹. †Ad primũ dic ꝙ cõpẽdioſa eſt illa q̃ ſub cõditiõe mor
tis vel alia ꝯditiõe multa cõplectit tpa.l.cẽturio.ff.e.⁊.l.precibus.
C.e.nã ſiue dicat ⁊ q̃ñcunq; deceſſerit:ſine limitatiõe tpis vel ſub
alia cõditione vt ſi aliquid fecerit vel euenit eſt ſubſtitutio cõpen
dioſa ⁊ complectitur multa tempora.ſ.tempus pupillaris etatis
ſi eſt facta pupillis:⁊ tp̃s pubertatis.vt dictis.l.precibus.⁊ centu
25 rio. †Ad ſcdm dic ꝙ appellat cõpendioſa[b].i.breuitate verborũ
b multas complectitur ſubſtitutiones.ſ.vulgarem ⁊ pupillarem et
fideicommiſſariã. Et fuit introductũ hoc nomẽ cõpendioſum ab
26 imperatore.vt.d.lege precibus. †Ad tertium videlz quis ſit eius
effectus vt ſic appareat an ⁊ q̃ñ per hãc ſubſtitutionẽ ſuccedatur
directo:⁊ quãdo per fideicommiſſum ⁊ q̃ñ mater excludat ⁊ q̃ñ nõ.
Dic ꝙ aut fit a milite aut a pagano. ſi fit a milite tũc aut p verba
directa vt filio meo impuberi q̃ñcũq; deceſſerit talis ſit heres tũc
vz nõ iure directo priuilegio militis.no.in.l.milites etiam his.ff.
de teſta.mili. Sed tñ pupillo moriente in pupillari etate ſubſtitu-
tus capit omnia bona patris ⁊ filij ſed eo defuncto in adulta eta-
te capit ſolũ bona patris cũ fructib⁹ extãtib⁹.vt.d.l.cẽturio. Falli
tñ q̃ñ fili⁹ morit heres in adulta etate mater eſt in medio qꝛ tũc fa-
uore matris obliquat vt tz gl.hec.in.d.l.cẽturio.ſz bar.tz in.d.l.cẽ
turio.ꝙ imo tũc ſemp remanet directa. Sz ſi fiat per verba cõia
vt eſt verbũ ſubſtituo tũc ſi mater eſt in medio ⁊ fili⁹ moriat adult⁹
tũc bene fatet ꝙ obligat. Scdo caſu q̃ñ fit per verba obliqua,vt cũ
rogat heredẽ reſtituere alteri tũc eſt fideicommiſſaria.l.coheredi.
§.cũ filie.ff.e. Tertio caſu q̃ñ fit per verba cõmunia vt cũ dicit talẽ
ſubſtituo tũc ſi mater eſt ĩ medio obliquatur poſt tempora puber
tatis alias ſemper vz iure directo.vt.d.l.precibus. Scdo caſu prin
cipali q̃ñ hec ſubſtitutio fit a pagano quis ſit eius effectus diſtin-
gue ſilr tria mẽbra:qꝛ aut fit p verba directa aut obliqua aut cõia.
ſi per directa vt q̃ñcunq; deceſſerit talis ſit heres vel talẽ heredem
facio.tunc vz iure directo infra tp̃s pupillaris etatis.poſtea autẽ
nullo modo.l.verbis.⁊.l.in pupillari.ff.eo.⁊ hoc tenet hic glo.⁊ te
nẽt cõiter hic Domi.⁊ Jo.an.in.c.j.de teſta.li.vj.licet poſtea in no
uel.in.d.c.j.tenuerit oppoſitum.ſ.quod poſt pubertatem oblique
tur ⁊ vz vt fideicommiſſaria.de quo dic per Bar.in.d.l. centurio.
27 ⁊ per Saly.in.d.l.precibus. †Sed quid[c] ſi teſtator addidit verbum
c ſine liberis:vt puta q̃ñcunq; deceſſerit.ſine liberis talis ſit heres.
gl.tz in.d.l.precib⁹.ꝙ omni tpe ſit fideicommiſſaria:qꝛ illa verba
ſine liberis videntur referri ad tp̃s pupertatis quo tpe poſſet ha-
bere liberos ⁊ in quo paganus põt ſubſtituere tm̃ per fideicõmiſ-
ſum. Bar.aũt in.d.l.centurio.⁊ cõiter oẽs tenent contrarium.ſ.ꝙ
eſt directa infra tp̃s pupillaris etatis ⁊ poſtea fideicomiſſaria per
28 d.l.centurio. ¶ †Secũdo caſu q̃ñ fit per verba obliqua vt quan-
docunq; deceſſerit reſtituat hereditatem tali:tunc omni tempore
eſt fideicommiſſaria tam in pagano q̃z in milite ⁊ non excluditur
mater:nec veniunt bona pupilli ⁊ detrahit falcidia.vt.d.l.cohere
29 di.§.cum filie.ff.eo. †Sed quid ſi teſtator dixit q̃ñcũq; deceſſerit fi
lius meus ſine liberis volo quod bona mea dentur vel diſtribuan
tur inter pauperes per meos fideicommiſſarios an hec ſubſtitu-
tio ſit directa infra tpa pubertatis ⁊ poſtea fideicommiſſaria. dic
ꝙ eſt directa infra tpa pubertatis. Et ſic mater excluderetur qꝛ
intelligitur ꝙ directo accipiant de manu ſua ⁊ diſtribuãt.nõ aũt
de manu alterius.vt in.§.ſi quis autem pro redemptione. in aut.
de eccle.ti.col.ix.nam tunc ex voluntate defuncti illi fideicommiſſa
rij habentur loco heredum ⁊ matrem excludunt.vt in.c.cum tibi.
de teſta.ſecus ſi teſtator dicat ſimpliciter ꝙ eius bona diſtribuan
tur inter pauperes quoꝝ electio ſpectet ad ſuos fideicõmiſſarios:
qꝛ tũc omni tpe eſt fideicõmiſſaria cũ nõ ſint aliq fideicõmiſſarij q
ꝓſumpta volũtate teſtatoris teneãt locũ heredũ. Sz ep̃s tanquam
pater pauperũ aget nomine eoꝝ contra ſuccedentes abinteſtato ⁊
d bona diſtribuet inter pauperes ſm Barto.[d] in.d.l.centurio.⁊.l.
30 fundi trabatiani.ff.de vſufruc.lega. †Tertio caſu q̃ñ fit per verba
cõia:vt eſt verbũ ſubſtituo.tunc ſi ſit cũ diſtributione ſeu diſtin-
ctiõe tpis vt ſi deceſſerit in pupillari etate vel poſtea q̃ñcunq; erit
directa infra tp̃s pupillaris etatis ⁊ poſtea fideicõmiſſaria.⁊ hoc
tz gl.magna in fi.in.d.l.ꝑcib⁹.⁊ hoc tenẽt oẽs.ſi vero ſit ſine diſtri
butione tpis vt q̃ñ deceſſerit tũc talẽ ſubſtituo.tunc gloſſ.in.l.pre-
cibus.tz ꝙ oĩ tpe ſit fideicommiſſaria.⁊ hoc tenet Joan.in gloſſ.
antiqua in.d.§.j.de teſta.in.vj. Sed gloſſa magna hic in fine ibi
⁊ tũc trahitur ad fideicommiſſariam innuit ꝙ infra tp̃s puberta
tis vz iure directo:⁊ poſtea vt fideicomiſſaria.⁊ hoc etiam tenet
Joã.an.in.d.c.j.in nouella.⁊ hanc gloſ.tz Barto.in.d.l. centurio
niſi q̃ñ mater eſt in medio:qꝛ tũc fauore matris tz ꝙ omni tpe ſit
fideicõmiſſaria.ſed Saly.in.d.l.precibus.tenet etiã ꝙ ſi mater ſit
in medio vz infra pupillarem etatem vt directa:⁊ poſtea vt fidei-
cõmiſſaria:vt tenet hic glo.⁊ Jo.an.in nouella.in.d.c.j.quod inci
31 pit ſi pater. †Sed quid[e] ſi in teſtamẽto appoſuit in ſubſtitutiõe
e vtrũq; verbũ.ſ.directum ⁊ obliquum:vt quia dixit:ſi filius meus
deceſſerit ſine liberis talem ſibi ſubſtituo ⁊ eam ſibi heredem fa-
cio.vel dixit bona mea deueniãt ad talem ⁊ eum in his heredem
facio.dic ꝙ vtrũq; verbũ ſtat in ꝓpria ſignificatione.⁊ ſic hz ſub-
ſtitutus electionem an recipiat hereditatez in iure directo decedẽ
ti in pupillari etate.vel per fideicommiſſum ſicut cum teſtator di
cit quod ſubſtituit vulgariter vel per fideicommiſſum.naz in eius
32 electione eſt ex qua capiat.vt.l.recuſare.§.titius.ff.ad treb. ¶ †Ul
timo quero q̃ ſunt verba directa ⁊ que obliqua:⁊ que cõia.dic ꝙ
directa ſunt illa que de ſui natura importãt vt ſubſtitutus capiat
a ſeipſo:⁊ nõ de manu alterius vt eſt verbũ heres eſto:vt.l.eã quã.
C.de fideicõ.l.omne verbum.C.de lega.⁊ eſt verbum te heredem fa
cio.vt ſentit hic gloſſ.magna in fi. Uerba obliqua ſunt que impor
tant vt ſubſtitutus capiat de manu alterius vt eſt verbum reſtitua
tur.l.coheredi.§.cũ filie.ff.e. Jtẽ vbũ det.l.fundi trebatiani.ff.de
vſuf.lega. Jtẽ verbũ reddat.ff.de ver.ſig. Sz verba cõia ſunt q̃ ad
vtrũq; ſignificatũ poſſunt adaptari.ſ.directã ⁊ obliquã.vt eſt ver
bum ſubſtituo:perueniat:habeat:pertineat:remaneat:ſuccedat:
reuertatur:deuoluatur:⁊ ſimilia ſm Barto.in.d.lege centurio.
Jn dubio an in ſubſtitutionibus eſt facienda interpretatio vt po-
tius directa quam obliqua intelligatur ſubſtitutio.dicit tex.in.c.
ſi pater.de teſta.lib.vj.

Jgitur. ¶ Jn pupillari ſubſtitutione ſolenniter ordina
ta duo quodammodo ſunt teſtamenta vnum pa
tris ⁊ alterum filij.h.d.vel ſic. Teſtm̃ ꝯtinẽs pupillarẽ ſubſtitutio
nẽ quo ad qd dicit vnũ:⁊ quo ad quid cenſet eſſe duo teſtamenta.
h.d. ¶ No.j.ꝙ q̃ñ pater facit teſtamẽtum ſibi ⁊ filio cenſetur eſſe
vnum ⁊ duo teſtamenta diuerſis reſpectibus.vt hic in gloſ. Jtez
ſufficit ſignatum eſſe teſtamentum paternum lz nõ pupillare:⁊ ſi
nõ vz paternum nec pupillare:vt.j.eod.§.liberis. Et ideo non con
cedũtur bona ex pupillari:niſi fiat copia teſtamenti paterni lege
vt bonorum.ff.de bo.poſ.ſm tab.⁊ ibi Barto. Et idem teſtes qui
ſufficiũt ad teſtamentũ paternũ ſufficiunt ẽt ad pupillare.l.patris
filij.ff.eod.ſed dicunt duo teſtamenta:qꝛ ſunt due hereditates. Et
expugnato teſtamẽto patris p querelã ꝓ parte vel per bonorum
poſſeſſionem nõ rumpit pupillare:ſecus ſi expugnetur paternum
per querelam in totum:qꝛ rumpit pupillare non aũt ſi expugnet
per contratab.de quo per glo.in.l.ex duobus.§.fi.ff.eod. Et no.j.
eod.§.liberis. Jtem paternum põt eſſe in ſcriptis ⁊ pupillare ſine
ſcriptis:vel econuerſo:vt vno caſu dabitur bo.poſ. ſcdm tabu.et
alioꝝ bonorũ poſſeſſionem ſm nuncupationem.l.ſi ita ſcriptis.
33 §.j.ff.de bo.poſ.ſcdm tab. ¶ †Quero nunquid ſubſtitutus pupil-
lo poſſit adire pupilli hereditatem ⁊ repudiare paternam.dic ꝙ
ſic q̃ñ paternum eſſet ꝯfirmatũ per verã aditionẽ alicuius cohere
dis:vel ꝓpter exiſtẽtiã ſuis heredis:alſ nõ:qꝛ ſi nõ valet paternũ
nec pupillare.l.ſi filius qui patri.ff.eodem. Jtem quero nunquid
pater poſſit facere teſtamẽtũ filio pupillo ex interuallo dieruz vel
horarũ poſt ſuũ teſtamẽtũ.dic ꝙ ſic:ſed tunc nõ ſufficiunt ſolenni
tates poſite in ſuo teſtamẽto ſed de nouo requiruntur. Jtem tunc
dz precedere paternum teſtm̃ ⁊ nõ ſequi.l.ſi quis.cũ.§.ſi ſuo.ff.eo.
⁊ dic per Bart.in.d.l.patris ⁊ filij. Et facit iſte tex.ad q̃õnem pro
⁊ contra vtrum ille qui accuſauit in eodem libello plures ⁊ non ꝓ
bauit ⁊ ſic incidit in penam ſtatuti dictantis quod pro qualibet
accuſatione non probata accuſans condemnetur in totum debet
condemnari in vna accuſatione vel pro pluribus. ⁊ concluditur
ꝙ punietur de pluribus accuſationibus.ſ.de tot quot ſunt perſo
ne accuſate:niſi probet ꝙ cõis vſus loquendi eſt ꝙ vna accuſatio
intelligatur vnus libellus accuſatorius.de quo per Bar.in.l.libel
lorum.§.quod ſi libelli.ff.de accuſa.

Sin autẽ. ¶ Pater timens ne ſubſtitutus pupillariter
eius filio inſidietur vite filij põt in ſuo teſta-
mẽto expreſſam facere vulgarem ⁊ facere pupillarem in ſcriptis ⁊
ſecretam:ſi tñ vtranq; faciat expreſſam valet ⁊ tenet.h.d.vſq; ad
34 §.non ſolum. ¶ †No.ergo quod patri timido de filio ſuo pupillo
cõſulitur ꝙ cã euitandi votũ captande mortis pupillo ꝙ in eadẽ
ſerie teſtamenti ſui faciat ſubſtõnez vulgarem per nũcupationez ⁊
faciat pupillarẽ ĩ ſcriptis mãdãdo ꝙ talis pupillaris nõ debeat a
periri:niſi poſt mortẽ vel pubertatẽ pupilli.⁊ ſic tũc erũt duo teſta
mẽta vnũ patris ⁊ alterũ filij vt dixi in prece. Et licet pater non iu
beat tamen non poterit aperiri niſi ex iuſta cauſa.l.pupillares. cũ
l.ſeq.ff.quemadmodum teſtamenta aperiantur.⁊ dic in glo.ĩ ver.
cauere.⁊ ſic patet hic quod ſubſtitutus non poterit petere copiã
eius quod teſtator mandauit eſſe ſecretum. ¶ Jtem no.hic quod
pater dz eſſe formidoloſus de morte filij:⁊ ideo dz pater querere
conſiliũ ꝓ liberis:qꝛ nullus amor vincit paternum.l.fi.C.de cura.
furio. ¶ Tertio no.ibi illud palam ꝙ licet quis nõ ſequat bene-
ficiũ ſibi conceſſum de iure ſpeciali nõ ꝓpter hoc excluditur a iure
cõi;vt hic.⁊.l.militis.§.militia miſſus.ff.de teſt.mili. Et ſic patet
f ꝙ quis nõ cogit ſequi conſilium[f] alterius regulariter.l.ij.in fi. ff.
mand.⁊.c.cum in veteri.de elec.de quo dic per Barto.in.l.titium
⁊ meuium.§.altero.ff.de admi.tuto.

Non ſolum. ¶ Liberis impuberibus exheredatis
poteſt fieri pupillaris ſubſtitutio in qua
veniunt oĩa bona pupilli etiã aliũde quã a patre queſita.h.d.

Joan.de Platea in Scdm Jnſtitu. f ij

a ¶ Per bar. ⁊ p do. Pel. de fer. in ti. a leg. ſ. in ꝓxi. poſtilla.

b ¶ Cõpẽdioſa. Doc. in.l. ꝑcib⁹.C.de ĩpu.⁊ ali.ſub ſti.dicitq; appellat cõpendioſa:qꝛ ĩperator eã ſub hoc noĩe cõpendioſa baptizauit.

c ¶ Sz quid. Bãc.q. dicit do.fer.ſe habuiſſe de ſcõ. ⁊ vide p eũ ĩ ti.forma lib. q̃ñ agitur ex ſub.in glo.cõpendioſe.

d ¶ Secundũ bart.vide eũ lati⁹ ĩ illa.l.cẽturio.⁊.d. Pet. ferr.in tit.ex gl.ſ.in ꝓxĩa poſtilla allegatis qꝛ nimis.

e ¶ Sed quid pau.de ca.in cõſil.cliij.tractat talẽ.ſ.ſubſtitutio cõpẽdioſa verbis directis ⁊ mere ciuilib⁹ facta hoc mõ. q̃ñcunq; fili⁹ me⁹ deceſſerit talis ſit heres vel talem inſtituo an trahat ad fideicõmiſſuz ⁊ qd ſi dixiſſet moriatur talis vl talis ſuccedat vel ſit mihi heres an his duobus caſibus obliquent et ſic trahãtur ad fideicommiſſum vide eũ in conſi.ſ. alle.

f ¶ Seq conſiliũ. Conſilio ſapientis aſſumpto.⁊ ſi ante cõſiliuz datuz iudex ꝓceſſerit in cã.an valeãt acta p iudicẽ vide p bart.ĩ l.j.§.ſi plures ff.de exercito.

35 vſqꝫ ad.§.quecūqꝫ.¶†No.ergo qđ ꝑmiſſum eſt patri filio impu-
beri in ꝑtāte exiſtēti pupillariter ſubſtituere ſiue eū inſtituat ſiue
exheredet eū.quāuis eī ſit excluſus a bonis paternis:tñ in bonis
maternis vel aliūde obuētis vel ſibi donatis:vt qꝛ forte erat patri
gratioſus.vt dicit hic glo.in ver.acqſitū nō moriet̃ hic pupillꝰ in-
teſtatus.vt dictū eſt.s.de teſta.§.teſtes.¶Et no.hic predictā glo.
qđ illud qđ donat̃ filiofa.ex eo qꝛ eſt gratioſus intelligit̃ ſibi dona
tum cōtēplatiōe ſua ⁊ nō patris:⁊ ſic tale donatū erit de peculio
36 aduētitio ⁊ nō profectitio.¶†Scđo no.qđ oīa bona pupilli exhe
redati vbicūqꝫ queſita debent̃ eiꝰ ſubſtituto vt hic.⁊.l.ſed ⁊ ſi plu
res.§.ad ſubſtitutos.ff.eo.Et hoc ſiue pater exheredati ſit miles
ſiue paganus:niſi tñ appareat de cōtraria volūtate militis volē-
tis qđ cetera bona filij exheredati ⁊ nō omnia veniāt ad ſubſtitu-
tum:qꝛ hoc pōt facere miles.ſ.qđ filius eius decedat pro parte te-
ſtatus ⁊ pro parte inteſtatus:ſicut pōt ꝑ ſeipſum:vt.l.ſi duobꝰ.ff.
de teſt.mili.¶Et no.i.d.§.ad ſubſtitutos.qđ filio impuberi emā-
cipato paganus nō pōt ſubſtituere pupillariter cū nō ſit in pote-
ſtate:vt.s.eod.in prin.Miles autē pōt hoc ſuo priuilegio:hoc tñ
priuilegiū debet ſtricte intelligi in his bonis tm̄ que ꝑuenerūt ad
ipſum emācipatū ab ipſo patre.l.miles ita.§.exheredata.ff.de te-
ſta.mili.⁊ hoc voluit glo.in ver.id oē.qꝛ priuilegiū alicui cōceſſuꝫ
debet intelligi ſine alteriꝰ iniuria.ſ.circa diſpoſitionē ſuoꝝ bono-
rum:nō aūt debet trahi ad iniuriā alteriꝰ.l.cū filiꝰ.ff.de teſta.mi.
⁊.l.j.§.merito.⁊.§.ſi qs a ꝑncipe.ff.ne qd in loco pub.in glo.in v.
37 ad ſubſtitutū.†Conclude qđ filiꝰ exheredatus pōt a patre graua-
ri ad ſoluendū legata ⁊ fideicōmiſſa:quatenus ꝑuenit ad eū ex bo
nis patris.l.coheredi.§.cū filie.ff.eo.Sed ſubſtitutus filio exhere
dato nō pōt grauari in re peruēta ad eū ex bonis patris pupilli
exheredati.l.exheredati.ff.de le.j.⁊.l.fi.ff.de leg.iij.⁊.l.cū quidē.C.
de legi.Et ſi eſt ſpāle:qꝛ alias ſicut poſſuꝫ grauare heredē meū vel
legatariū:ita poſſum heredē heredis vel legatarij.l.v.§.ſi qs.de
le.iij.tñ in iſto caſu licet poſſim grauare filiū exheredatū tñ nō poſ
ſum grauare ſuū ſubſtitutū.vt.d.l.cū quidē.Ratio aūt ſpecialita
tis reddi nō pōt niſi qđ ſic placuit legiſlatori.dic Cy.in.d.l.cū qui-
dem.Sed Bar.dicit aliter in.l.qui fundū.§.qui filios.ff.ad.l.fal.
Saly.autē dicit in.j.l.cū qdē.qđ ratio ſpālitatis eſt ꝓpter odiū pa
38 tris taliter eiꝰ filiū exheredātis.†Fallit autē in duobus caſibꝰ in
quibus a ſubſtituto exheredati pōt legari ⁊ fideicōmitti.Primꝰ
qñ ſubſtitutꝰ exheredati eſt inſtitutꝰ a patre exheredati:qꝛ tūc de-
bet cōtribuere ſimul vtraqꝫ legata a ſe reddita a teſtatore in teſta-
mēto paterno ⁊ pupillari.l.in ratione.la.j.§.fi.in fi.ad.l.fal.Scđs
eſt qñ bona patris deueniūt ad ſubſtitutū exheredati mediāte ꝑ-
ſona ipſius exheredati.Et filiꝰ exheredatus fuit ſubſtitutus here
di ipſius patris:⁊ deinde alius fuit ſubſtitutꝰ filio exheredato ⁊
ipſe exheredatꝰ ſucceſſit ex ſubſtitutione paterna heredi patris.⁊
ſic bona paterna deuenerūt ad ſubſtitutū exheredati iure heredi-
tario.ſ.ex ſubſtitutione patris.Secꝰ ſi iure legitimo ſi abinteſtato
ſucceſſit exheredatꝰ heredi patris vel iure legati.vt.d.l.qui fundū
39 §.q filios.†Itē no.in eadē glo.in ver.⁊ no.hūc.§.qđ licet regula-
riter nec poſthumꝰ nec impubes poſſit exheredari:qꝛ non pōt cō-
mittere cauſam ingratitudinis.l.ſi quis.§.legis.C.de inoffi.teſta.
Fallit tñ quādo eſt impubes doli capax.ſ.proximus pubertati:qꝛ
in pupillum doli capacem cedit omne delictuꝫ preterqꝫ delictum
adulterij.vt.l.ſi minor.ff.de adul.⁊ ideo poteſt cōmittere cauſam
ingratitudinis ꝓpter quam poteſt exheredari.vt in hac glo.not.
Proximus autem pubertati eſt a.x.anno ⁊ medio vſqꝫ ad.xiiij.et
ab.viij.⁊ medio in femina vſqꝫ ad.xij.vt not.glo.j.de inuti.ſtipu-
la.§.pupillus.

Quecunqꝫ. ¶Dicta in iā natis habēt locū in poſthu-
mis.hoc dicit.Sicut ergo pater pōt ſub-
ſtituere vulgariter et pupillariter impuberi filio iam nato:vt.s.
eo.in princi.vel etiam ſubſtituere pupillariter filio exheredato.vt
s.§.proxi.ita etiam poteſt filio poſthu.vt hic.Fallit tñ in exhere-
datione qꝛ natus impubes poteſt exheredari.vt.s.§.j.ſed poſthu
mus non.l.ſi quis in ſuo.C.de inoffi.teſta.

40 **Liberis aūt.** ¶†Pupillaris ſubſtō eſt pars ⁊ ſeque
la teſtamenti paterni intantū ꝙ ſi non
vꝫ paternū nec pupillare.h.d.Nec eſt differētia an pr̄ prio faciat
ſibi teſtm̄ ⁊ poſtea filio:an ecōuerſo qñ filiū inſtituit.ſecꝰ qñ exhe-
redat qꝛ tūc prio dꝫ ſibi teſtari vt hic in glo.Intelligit̃ aūt hec re
gula.ſ.ꝙ ſi nō vꝫ pr̄nū nec pupillare eſſe vera qñ pr̄num nō vꝫ ab
initio ſed ex poſtfacto pōt rūpi pr̄num ⁊ pupillare remanere fir-
mum.l.ex duobus.§.fi.ff.eo.⁊.l.papinianus.§.ſꝫ nec impuberis
ff.de inoffi.teſta.Secus ſi in totum paternum expugnetur ꝑ que-
relam:qꝛ tunc etiam annullatur pupillare:vt.d.§.ſed nec impu-
beres.Ratio eſt quare querela expugnat in totum ⁊ non contra-
tabu.vt hic in glo.fi.ver.non valet.Sed certe quia querela eſt de
iure ciuili poteſt tollere teſtm̄ qđ ſimiliter eſt de iure ciuili:ſed ius
pretorium non poteſt tollere ius ciuile vt faciat eum deſinere eſſe
heredem qui ſemel fuit heres de iure ciuili:vt not.d.l.ex duobus.
§.fi.Et ex his patet qđ expugnato teſtamento per querelam pro
parte quis poteſt decedere teſtatus ⁊ pro parte inteſtatꝰ.l.nā ⁊ ſi
parentibus.§.filiꝰ.ff.de inoffi.teſt.licet nō poſſit a principio:vt.l.
ius noſtrū.ff.de reg.iur.Itē colligit hic glo.notabile dictū qđ qs
41 teſtat̃ de alienis rebus.†Tu dic qđ regulariter quis nō pōt teſta-
ri de rebus alienis in preiudiciū alteriꝰ.l.ſi cōficiunt̃.§.ſi poſt fa-
ctum.ff.de iure codi.imo ſpecies eſt furti de alieno largiri.l.ſi pi-
gnore.ff.de fur.Fallit in patre qui teſtat̃ filio impuberi ſibi ꝓuidē
do ne moriat̃ inteſtatus vt hic.Scđo fallit in monacho qui teſtat̃
inter liberos de rebꝰ queſitis monaſterio per ingreſſuꝫ:vt in aut.
ſi qua mulier.C.de ſac.ſan.eccle.⁊ ibi per glo.Tertio fallit in mili
te de crimine cōdēnato ꝓpter qđ eſt factus inteſtabilis ſed in ſen-
tentia eſt ſibi reſeruata teſtamēti factio.l.ſi quis exheredato.§.ſed
⁊ ſi quis.ff.de iniuſt.⁊ irri.fa.teſta.⁊ no.per Bar.s.de mili.teſt.§.
quinimo.Quarto fallit in matre que traſiuit ad ſcđa vota que po
teſt teſtari de rebus ſibi obuētis a primo viro que bona tenet̃ re-
ſeruare liberis primi matrimonij nō tñ poſtea relinquere extra-
neo ſed oliꝫ poterat relinquere vni ex filijs primi matrimonij cui
volebat:vt.l.femine.C.de ſecun.nup.ſed hodie debet equaliter re-
linquere:vt in aut.lucrū.ibi poſita.ſed in preiudicium heredis vt
cogatur redimere res alienas legatas vel dare eſtimationē bene
poteſt quis teſtari.vt.l.cum alienam.C.de leg.

Singulis. ¶Pōt pater pupillariter ſubſtituere cui-
libet filioꝝ impuberi ⁊ tūc quilibet debet
decedere teſtatus ſi moriat̃ in pupillari etate.Itē poteſt pupillari
ter ſubſtituere vltimo tñ morienti:⁊ tūc ille ſolus decedit teſtatus
42 ⁊ alij inteſtati.h.d.vſqꝫ ad.§.ſubſtituit̃.¶†No.ergo ibi ius legi-
timarum hereditatū qđ teſtator ſubſtituēdo pupillariter vltimo
moriēti non videt̃ filios inuicem ſubſtituere vt vnus ſuccedat al-
teri ex ſubſtitutione pupillari ſed potius videt̃ reſeruare ius legi-
timarum hereditatū inter eos ſcꝫ qđ inuicē ſibi ſuccedāt abinte-
ſtato ſiue qđ quilibet ipſoꝝ excepto vltimo habeat legitimū ſuc-
ceſſorem ſcꝫ illum qui de iure ſuccedere debet ſibi abinteſtato.vt
hic.⁊.l.vel ſingulis.ff.e.Et hoc verū in pupillari ſiue directa ſub-
ſtitutione vt dixi:ſed in fideicōmiſſaria ſecus eſt.nā fideicōmiſſuꝫ
relictū ab vno ex heredibus qui vltimis moriet̃ facit videri here-
des inuicē per fideicōmiſſum ſubſtitutos ꝓpter illa verba qui vl-
timo deceſſerit.Caſus ſingularis eſt in.l.titia.§.ſeia.ff.de le.ij.ibi
per Bar.Sed quid ſi teſtator dixit ſimpliciter ſi filij mei moriant̃:
vel ſi oēs filij mei vel ſi vterqꝫ filioꝝ meoꝝ moriat̃ talē ſubſtituo.
an requirit̃ qđ oēs moriant̃ anteqꝫ admittat̃ ſubſtitutus.Cōclude
quatuor mēbra qꝛ aut teſtator ſubſtituit nominatiꝫ cuilibet filio-
rum.et hoc clarū vt hic in.d.l.vel ſingulis.Aut ſubſtituit vltimo
moriēti.⁊ dic vt ſupra dixi:qꝛ aut indirecta ſubſtitutione aut in fi-
deicōmiſſaria.aut ſubſtituit ſimpliciter:vtputa ſi filij mei deceſſe-
rint.vel ꝑ noīa ꝓpria ⁊ appellatiua:vtputa ſi petrꝰ ⁊ martinꝰ he-
redes mei deceſſerint ⁊c.tūc ſi eſt vulgaris requirit̃ qđ cōditio exi-
ſtat in ꝑſona cuiuſlibet.ſ.qđ nullus ſit heres vt ſubſtitutꝰ admitta
tur.l.quāuis.C.eo.Si eſt pupillaris vel fideicōmiſſaria tūc habet
locū in perſona cuiuſlibet inſtituti qđ moriat̃ vt admittat̃ ſubſti-
tutus.ar.l.heredes mei.§.cū ita.ff.ad trebel.⁊.l.lucius.§.gaio.e.
tit.Et hoc niſi ſubſit perſona tam cum cōiuncta heredi inſtituto
que excluderet ſubſtitutū ex preſumpta voluntate defuncti.l.cum
auus.ff.de cōdi.⁊ demon.⁊.l.cū acutiſſimi.C.de fideicōmiſ.Si au
tem eſt cōpendioſa que facta impuberibus cōtinet vulgarē pupil
larem:⁊ fideicōmiſſariā:tunc ſi ſuccedit̃ ex vulgari tantū vel pupil
lari vel fideicōmiſſaria.dic idē vt.s.dixi de qualibet ipſaꝝ.Et ra
tionē differētie quare in vulgari requirat̃ cōcurſus oium.ſ.qđ oēs
heredes moriant̃ ⁊ nō in pupillari vel fideicōmiſſaria.dic ꝑ Bar.
in.d.§.cū ita.an teſtator ſubſtituit per noīa collectiua vt qꝛ dixit
ſi oēs vel ſi ambo vel ſi vterqꝫ heredū meoꝝ deceſſerint ⁊c.tūc di-
cit qđ licet ex ꝓpria ſignificatione iſtoꝝ collectiuoꝝ requirat̃ con
curſus vtriuſqꝫ.ſ.qđ ſubſtitutꝰ admittat̃ ita demū ſi oēs heredes
moriant̃ tñ ex preſumpta volūtate defuncti admittit̃ ſubſtitutus
ſi aliqs ex inſtitutis decedat:vt.d.§.cū ita.et hoc niſi ſuperſit ali-
quis qui ex preſumpta voluntate defuncti excludat ſubſtitutum
extraneum:vtputa filius nepos vel frater heredis defuncti:vt.d.
l.penul.C.eod.⁊.d.l.cum acutiſſimi.⁊ de hoc plene per Barto.in
d.§.cum ita.

Subſtituitur. ¶Pater poteſt nominatim ſubſti-
tuere pupillariter proprio nomine
deſignādo ſubſtitutū ac etiā generaliter per hec verba quiſqs mi-
hi heres erit ſit heres filio meo.Et tunc admittitur ſolū ſubſtitu
tus qui eſt heres per ſe ⁊ nō per aliū ⁊ admittit̃ cum hereditaria
43 portione.h.d.vſqꝫ ad.§.maſculo.¶†No.ergo qđ per hanc ſubſti-
tutionem generalē quiſquis mihi erit heres admittit̃ ſolū qui eſt
heres ex diſpoſitione ⁊ iudicio teſtatoris:nō aūt qui eſt heres per
aliū:vt dn̄s mediante ſeruo ⁊ pater mediante filio:vt hic.⁊.l.qui
liberum.§.hec verba.ff.eo.⁊.l.qui pluribus.ff.de ſuis ⁊ legiti.ad-
mittetur tñ ipſe filiꝰ vel ſeruꝰ ſi extat licet acquirat̃ dn̄o ⁊ patri.l.
cū filio.ff.eo.⁊ no.in.l.coheredi.§.j.ff.eo.Item admittetur veniēs
abinteſtato ſi teſtator nullum ſibi inſtituiſſet heredem in ſpecie
l.quiſquis cum nullum.ff.de iure codi.Itē per hāc ſubſtitutionē
generalē non admittit̃ heres heredis.⁊ ſic fallit hec regula que eſt
heredis

44 heredis teſtatoris eſt heres.vt.l.fi.C.de here.inſti. ¶†Et ſic colli ge ꝙ pupillaris ſubſtitutio nõ trãſit ad heredes:vt.l.qui ex pluri bus.ff.de ſuis ꝛ legi.niſi ſit heres heredis ex diſpoſitione teſtato ris.l.paterfa.ff.eo.vel niſi ſit pupillaris ſubſtitutio iuncta cum.l. accreſcendi:qꝛ tũc tranſit ad heredem heredis vt in caſu ſingula ri in.l.q pater.ff.de acq.here.Et inducit iſte tex.ꝙ ſicut hic ſucceſ ſor ſucceſſoris nõ admittit ad ſucceſſionẽ ſcdꝫ verbis gñalib⁹:ita ẽt
a ſi eſt factũ ꝯpromiſſuꝫ ᵃ ĩ aliquẽ abbatẽ ſub noĩe dignitatis qͦ non trãſit ad ſucceſſorẽ dignitate:lꝫ al's ſi eſt ꝯmiſſa aliqua cã vl' aliqua executio teſtĩ alicui abbati trãſeat in ſucceſſorem:vt in.c.quoniã abbas.de offici.delega.ꝛ per Barto.in.l.qui liberis.§.hec verba. ff.eodem.

45 **Maſculo.** ¶†Subſtitutio pupillaris durat in maſcu lis vſqꝫ ad.xiiij.annum completum in femĩa vſqꝫ ad.xij.extraneo nõ exiſtenti in ptãte non poteſt ſubſtitui.h. d.vſqꝫ ad fin.¶No.ꝙ ſubſtõ pupillaris non poteſt fieri pupillo vt duret poſt pubertatem tanꝙ directa:ſed an valeat ſaltim vt fi deicommiſſaria poſt pubertatem.dic ꝙ non.vt.l.verbis ciuilib⁹. ff.eo.niſi ſit compendioſa que facta etiaꝫ per verba directa pupil lo obliquatur poſt pubertatem ſm nouã opinionẽ Joã.andree in c.ſi pater.de teſta.in nouella.vt dixi ĩ materia cõpẽdioſe.ve.ſ. Si autem iſta ſubſtõ directa vt eſt pupillaris nõ valet ab initio vt di xi propter defectũ ſolennitatis:vt qꝛ fuit facta in codicillis: vt.l. ſceuola.ff.ad treb.vel pp defectũ pſone inſtituentis vel inſtitute: vt qꝛ fuit iſta pupillaris a matre vel ab alio qui nõ hꝫ in poteſta te:tũc iſta directa obliquat ꝛ vꝫ vt fideicõmiſſaria.vt tꝫ gl.in.d.l. vbis.licet in gl.ĩ.in fi.in ver.ſed contra eſt.teneat oppoſitũ.ꝛ ma le ſm Bar.in.d.l.verbis.Sed ſi fiat pupillaris puberi:tunc nul lo modo valet.ꝛ ſic non valet etiam vt fideicommiſſaria:quia nõ poteſt incipere ab eo tpe.ſ.pubertatis quo finiri debet.l.vſufru ctus cum moriatur.l.de vſufructu lega.ꝛ hoc tenet Barto.in.d.l. verbis ꝛc.

¶Quibus modis teſtamenta infirmantur. Rubrica.

¶Cõtinua vt in glo. qꝛ tractauit de validitate teſtĩ tam reſpectu ſolẽnitatũ reqſitaꝝ:vt.ſ.de teſta.p totũ,ꝙ reſpectu pietatis.ſ.inſti tutis vel exheredatis filioꝝ:vt.ſ.de exhẽ.li.p totũ.veꝝ qꝛ teſtm̃ ſo lẽniter factũ multoties rũpit ex cã ſupueniẽti:qꝛ nihil eſt adeo fir mũ ſub ſole quin poſſit rũpi.l.eũ debere.ff.de ſeruit.vrba.predio. ideo hic ponitur hec rubrica.

1 ☞ Teſtm̃ ſolenne per arrogatum vel adoptiuuꝫ rumpi poteſt.
2 Teſtamentum nullum cenſetur in quo ſine cauſa filius preterit.
3 Teſtamentum ſecundum qñ rumpat primum.ꝛ nu.ſeq.
9 Teſtm̃ primũ ſublatũ per ſecundum an reconualeſcat ſecundo a teſtatore inciſo.
10 Teſtm̃ nulluꝫ facto teſtatoris qñ reconualeſcat de iure pretorio.
11 Teſtamentum voluntate teſtatoris ſola non tollitur.
12 Teſtamentum ſecundum imperfectum non tollit primum per fectum.
13 Teſtamentum imperfectum fere ſemper nullum cenſetur.
14 Imperator legibus ſubditur quas condidit.

1 **Teſtamentum.** ¶†Teſtamẽtũ ſo lẽniter factũ rũpi tur p filiũ poſtea arrogatuꝫ vel adoptatũ quaſi agnatiõe poſthumi.h.d.Et intellige de adopta to ab aliquo aſcẽdẽte in cui⁹ ptãte trãſit al's nõ rũpit teſtm̃ prĩs adoptiui:qꝛ nõ tenet eũ iſtituere ſꝫ ſolũ ſuccedit ei ab inteſtato.l.cũ ĩ adoptiõib⁹.ff.de adop.ꝛ dixi.ſ. de exhẽ.li.§.adoptiuis.¶No.ergo ꝙ ſicut agnatiõe poſthumi rũ pit teſtm̃:ita agnatiõe ꝙ poſthumi ĩ filij arrogati vl' adoptiui.vt hic:ꝛ.l.certũ.ff.de iiuſto teſta.Et ĩtellige hec de pteritiõe prña vel ei⁹ linea:ſec⁹ in mr̃na qꝛ pteritio habet p exheredatiõe:vt.ſ.de ex he.lib.§.mr̃.ꝛ iõ pterit⁹ a prẽ dicit teſtm̃ nullũ de iure ciuili:vl' an nullat p ꝯtabulas de iure ptorio.Sꝫ pterit⁹ a mr̃e cũ habeat p ex hẽdato annullat teſtm̃ p q̃relã inofficioſi teſtĩ:vt hic ĩ gl.ĩ v.quaſi.
2 †Et intellige qñ ĩ tali pteritiõe ẽ adiecta cã legitima:al's teſtamen tũ eſſet nullũ in quo filius eſt pteritus taꝫ a prẽ ꝙ a mr̃e:vt in aut. non licet.C.de libe.prete.Quid autem ſi adoptiuus vel arroga tus vel ẽt filius emancipatus ante adoptionẽ vel arrogationem fuerit inſtitutus vel exheredatus an rumpat teſtamentum dic vt hic in gloſſ.no.in ver.rumpitur.In qua adde ibi tunc non rum pitur.dic ꝛ eſt ratio propter reliquias ſuitatis que remanent in filio emancipato propter quas toleratur exheredatio in eo vt poſt ea reuertens ad ius ſuitatis per arrogationem non rumpat teſtm̃ ſicut ꝛ alias reliquie precedentis ptãtis aliquid ſpecialitatis inducunt.l.vnius.§.ſeruus in caput.ff.de queſtio.ſeruo.in gloſſ. ibi nepotem accipere.Dic idem etiam de penitus extraneo exhe redato ante arrogationem in quo extraneo exheredatio eſt ine pta ꝛ non tenet.l.quidem.§.cum filium.ff.de verb.obliga.ꝛ ideo non confirmatur per trãſitũ poſtea factũ in ptãtẽ exhẽdãtis p ar rogationẽ vt hic ꝛ.l.nõ putauit.ꝛ.l.ſi qs emãcipatũ.C.de ꝯta.ꝛ ibi per gl.ꝛ Bar.Aliqñ tamen extraneus poteſt exheredari.ſ.quan do primo fuerat inſtitut⁹.l.paterfa.teſtõ.ff.de teſt.mili.ꝛ ibi gloſſ.

3 **Poſteriore quoqꝫ.** ¶†Scdm teſtm̃ ex quo po tuit adiri hereditas de iu re ciuili rũpit pimũ ſi tñ ex ipſo ſcdo nõ adeat hẽditas reç dr adire ad cãm inteſtati prĩo teſtõ rupto ꝛ ſcdo abſqꝫ aditione heredita tis effectũ habere nõ valẽte.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed ſi qs.cõcor.ff.de in
4 iuſto teſtõ.l.ij.ꝛ.l.cũ in ſcdo.¶†No.ergo ꝙ de pluribus teſtamẽ tis diuerſo tpe factis vltimũ vꝫ ꝛ derogatoĩbus alijs.qͦ ſec⁹ eſt in ſentẽtijs quarũ pria vꝫ ꝛ nõ vltima vt hic in glo.j.Et eſt ratio diuerſitatis qꝛ ſnĩa diffinitiua lata ſiue bene ſiue male iudex fun ctus eſt officio ſuo ꝛ nõ habet amplius ptãtẽ iudicandi.l.iudex. ff.de re iudi.ſed facto vno teſtõ non eſt ablata ptãs teſtatoris ite rum teſtandi:qꝛ nemo põt ſibi imponere legem a qua non liceat
5 diſcedere.l.ſi quis in prin.teſtamẽti.ff.de le.iij.¶†Secundo not. ibi hoc eñ:ſolũ cõiuncta gl.in v.exiſtere.ꝙ ad hoc vt ſecũdũ teſta mentũ tollat primũ nõ requirit ꝙ ex iſto ſcdo adeat hereditas.ſꝫ qñ fuerit tã ſolẽniter factũ ꝙ poterat adiri ſi heres mortu⁹ nõ fuiſ ſet:vel ꝯditio ſub qua inſtitut⁹ fuit nõ defeciſſet.Fallit aũt ĩ caſi bus in qbus vltimũ teſtm̃ lꝫ ſit inualidũ de iure cõi:ſꝫ validũ iure militari tollit pimũ validũ de iure cõi.ff.de iiu.teſta.Scdo fallit ſi teſtauit iure militari:ꝛ ſcdm ſcm̃ infra annũ de iure cõi nõ fuerit p fectũ:qꝛ tunc ẽt tollit primũ.l.eius militis.§.militia miſſus.ff.de teſt.mili.Tertio fallit qñ in pmo ſolẽni erãt ſcripti extranei:ꝛ in ſcdo minus ſolenni puta cũ qnqꝫ teſtib⁹ erãt deſcripti venientes ab inteſtato.l.hac ꝯſultiſſima.§.ſi quis autem.C.de teſta.Quarto fallit quãdo in ſecũdo teſtõ inualido teſtatore declarauit nõ vale re prius teſtm̃ iã p lapſuꝫ decẽnij factũ ẽt ſi declarauerit corã trib⁹ teſtibus.l.ſancimus.C.de teſt.ſecus ſi nõ eſſet lapſum decennium: vt.j.eo.§.pe.ꝛ ibi glo.Quinto fallit ſi in ſecundo teſtamento mi nus ſolenni eſt adiecta clauſula codicillorum ſi non vꝫ iure teſta menti ꝛc.que clauſula adducit ademptionem ꝛ reuocationeꝫ ve nientiũ ex teſtõ:ꝛ cõfirmatur p adiectionẽ venientium ab inteſta to:ſecus ſi dicat teſtator caſſans ꝛ irritans oẽ aliud teſtamẽtũ ꝛc.
b qꝛ cũ iſta caſſatio fiat in ſcdo teſtõ inualido ꝙ nõ tꝫ ᵇ etiam talis caſſatio ſm Bart.in.l.ſi iure.ff.de leg.iij.¶†Quero primo quid ſi ex ſecundo teſtamento fuit poſſibile adire hereditatem p reſtitu tionẽ principis an rũpatur primũ.Bar.tenet ꝙ nõ in.l.ij.ff.de in
7 iu.teſt.¶†Scdo quero qd ſi ſcdm teſtamẽtũ non fuit validuꝫ de iure ciuili licet potuerit adiri hereditas de iure ptorio:vt quia fi lius fuit preteritus in ſecundo teſtõ quia approbauit ſecundum teſtamentũ.l.filio preterito.ff.de iniuſt.teſt.dic ex quo non poteſt adiri hereditas de iure ciuili ſed poſſit de iure pretorio nõ rumpi tur primũ teſtamentum:vt.d.l.filio preterito.ꝛ ibi per Bar.ꝛ idẽ ſi in ſcdo teſtõ fuit adiecta impoſſibilis vel turpis conditio que reijcitur de iure pretorio: vt.l.facta.§.ſi in danda.ff.ad trebel.ſec⁹ ſi talis conditio reijcitur de iure ciuili qꝛ tunc rumpitur primum
8 teſtamentum:vt.d.l.cum in ſcdo.in fi.ꝛ ibi per Bart.¶†Tertio quero quid ſi ſecundum teſtm̃ eſt inualiduꝫ ex cauſa preteritiõis. dic qͦ rumpitur primum quo ad legata ꝛ non quo ad inſtitutio nẽ.ꝛ ſcdm nõ vꝫ quo ad inſtõnẽ ſꝫ quo ad legata.vt in aut.ex cã.C. de lib.preteri.Et hoc tꝫ Bar.in.d.l.ſi mr̃.¶Quarto quero qd in legato relicto in ſolẽni volũtate deinde expſſe adẽpto in volũtate minus ſolẽni.dic qͦ tollit primũ legatũ:qꝛ p adoptionẽ expreſſaꝫ lꝫ inutilẽ reuocat:lꝫ ſec⁹ p tacitã.l.fideicõmiſſuꝫ.C.de fideicõ.ꝛ.l.
9 legatũ ſub ꝯditione.§.fi.ff.de adimẽ.le.¶†Quito q̃ro qd ſi teſta tor incidit ſcdm teſtm̃ ſolẽniter factũ:an cõualidat primũ qͦ erat ſublatũ p ſcdm vt hic.dic ꝙ cõualidat primũ de iure pretorio tm̃ vt ex eo poſſit peti bo.poſ.ſm ta.l.q ex liberis.§.teſtõ.ff.de bo.poſ. ſm tab.Uerũ debẽt diſtingui declarari ꝛ intelligi ſinglis appel latiõib⁹.i.pprijs noĩbus.ꝛ in ppria ſignificatiõe iuxta no.p bart. ĩ magna.l.oẽs ppli.ff.de iuſti.ꝛ iur.Sꝫ ĩ libello vba dñt capi ĩpro prie qñ non pñt ſumi pprie vt libellus ſuſtentetur.vt ſi dicam me eſſe in poſſeſſione talis iuris intelligetur.i.in quaſi poſſeſſione.l. ſed ſi poſſeſſor.§.j.ff.de iureiu.Sed in teſte verba pñt ſumi impro prie ne incidat in falſum:ſed nõ vt pbet.de quo.p Bar.in.l.inter ſtipulantẽ ꝛ ſtichum.ff.de verbo.obli.Sed in contractibus vbũ dubiũ regulariter non accipitur improprie.ſed interpretatur cõ tra eum in cuius poteſtate fuit legem apertius declarare.vt.l.ve teribus.ff.de pactis.

10 **Non tamen.** ¶†Teſtamentuꝫ capitis diminutio ne teſtatoris irritum factum recõuale ſcit de iure pretorio.ſi teſtator ſtatũ priſtinũ mortis tpe recupera uerit:alias non.h.d.vſqꝫ ad.§.ex eo autem.Si ergo teſtator poſt factũ teſtamẽtũ dedit ſe in arrogationẽ ꝛ ſi teſtamentuꝫ primo fa ctum irritatur:vt.ſ.§.j.tamen ſi tempore mortis ſue reperit ſe ſui iuris ꝛ teſtm̃ prius factũ cõfirmet ẽt in codicillis in pñtia quinqꝫ teſtiũ recõualeſcit tantum de iure pretorio vt poſſit peti de iure bo.poſ.ſm ta.ab herede volẽte capere hẽditatẽ ꝛ ſic ſuccedat de iu re pretorio ꝛ non ciuili.tex.eſt in.l.q ex liberis.§.teſtõ.ff.de bo.po. ſm tab.ꝛ hoc quando fit mutatio ſtatus teſtatoris voluntaria vt

a ¶Cõpromiſ ſũ.Et ſic vult ĩnuere ꝙ ꝯpro miſſuꝫ ſcm̃ in abbatẽ ſub no mine dignita tis nõ expiret mortuo abba te.Sꝫ qd ſi cõ promiſſum ſit factũ ĩ duos vl' plures an alte ro moriẽte ex piret ꝯpromiſ ſuꝫ.Et gñalit qñ expirare di cat vid Pau. de ca.ꝯſi.cccx viij.ĩ ãtiquis.
b ¶Non tꝫ.An aũt teſtm̃ ſup ueniẽs cũ cl'a caſſans ꝛ ãnu lãs oẽ aliud te ſtamẽtũ:ꝛ doã tiõeꝫ an illud teſtm̃ hñs cl'aꝫ derogatoriaꝫ annullet.vide Paul.de caſt. ꝯſ.xliiij.ĩ anti quis.

quia dedit ſe in arrogationē vt dixit. Si aūt fuit mutatio neceſſa-
ria vt qꝛ teſtatoꝛ paſſus eſt maximā vel mediā capi. di. poſt teſtamē
tum factū: ꝛ ſic teſtm̄ irritaꝛ. vt hic ꝛ. ṡ. §. j. tūc ſi teſtatoꝛ tpe mortis
ſue ſe reperit reſtitutū a pꝛincipe ipſo iure recōualeſcit teſtm̄ pꝛius
factū abſqꝫ noua declaratione. l. ſi qs exheredato. §. pe. ff. de inoffi.
teſta. ꝛ in hoc tenet Bar. Quid in capto ab hoſtibus poſt teſtm̄ fa
ctum ꝛ tpe mortis reuerſo qui recuperauit oīa iura fictione poſtli
minij. vt. ṡ. quib. nō eſt pmiſ. fa. teſta. §. j. an eius teſtamētū recōua-
leſcat ipſo iure vel ex noua volūtate teſtatoꝛis. dic qd ipſo iure ꝛ re
trotrahitur vt cōtinue dicatur valuiſſe: vt. d. l. ſi quis exheredato.
§. pe. qd ſecus eſt in reſtituto a pꝛincipe cuius teſtm̄ reconualeſcit
ipſo iure ſed non vt retrotrahatur imo valet vt ex nunc. ſ. ex die re-
ſtitutionis vt tenet Bar. in. d. §. penul.

Ex eo autem.

Sola penitentia vel alia voluntate
imperfecta pꝛimū teſtamentū non an-
nullaꝛ ſed ita demū ſi ſequens volūtas rite oꝛdinata fuerit ꝛ perfe-
cta. h. d. vſqꝫ ad. §. eadē rōne. vel ſic. Volūtas imperfecta nō tollit
perfectā vt qd nullū eſt nō tollit qd eſt aliqd ꝛ q̄ ſolēniter ſunt, liga-
11 ta ſolēniter debēt diſſolui. †No. ergo qd ſola volūtate teſtatoꝛis
a nō tolliꝛ teſtamentū. ꝛ ideo quāuis[a] teſtatoꝛ vocatis ſeptē teſtibus
ſimpliciter dicat ſe nolle valere teſtamentū ab eo factū p hec verba
nō reuocat teſtamētū niſi cōcurreret etiā curſus. x. annoꝝ: vt. l. ſan-
cimus. C. de teſta. Secus ſi dicat nolo valere qꝛ volo moꝛi inteſtatꝰ
qꝛ tūc videꝛ tacite vocare veniētes abinteſtato quoꝝ aditione cō-
firmatur iſta talis adēptio ꝛ reuocatio teſtamēti ſm Bar. in. l. ſi iu
12 re. ff. de leg. iij. †Secūdo no. ꝛ collige hic regulā ꝛ fallētias a re-
gula quas dixi. ṡ. §. poſterioꝛe. vcꝫ qd teſtamētū ſcdm īpfectū nō
tollit pꝛimū perfectū ꝛ ſolēne. Fallit in multis caſibꝰ qui poſſunt
colligi ex gloſ. hic poſita in ver. ꝛ perfecte. Et pꝛimus caſus eſt qn̄
teſtatoꝛ dixit ſe nolle valere teſtamentū ante factū iam eſt decēniū.
Et ſic duo cōcurrūt in tali reuocatione ſcꝫ volūtas reuocatoꝛia et
curſus tpalis decēnalis quoꝝ ſi quid deficit nō reuocaꝛ. l. ſancimꝰ
C. de teſta. Secūdus caſus eſt qn̄ teſtamentū erat validū iure mili-
tari nā ſcdm nō ſolēne iure cōi tollit pꝛimū. l. eiꝰ. §. militia. ff. de te-
ſta. mili. Tertius qn̄qꝫ erat ſolēne ſed pꝛimū iure cōi ſcdm iure mi
litari tūc tolliꝛ pꝛimū. l. ij. ff. de iniuſto teſta. Quartus caſus eſt qn̄
in ſcdo nō ſolēni fuerūt inſtituti veniētes abinteſtato. l. hac cōſultiſ
ſima. §. ſi qs aūt. C. de teſta. Huius caſus qn̄ teſtatoꝛ reuocauit non
ſolum verbo ſed etiā deuenit ad factū ꝛ actū: vt qꝛ incidit vel cācel
lauit teſtamentū: qꝛ ſi fecit vt decederet inteſtatus veniēt veniētes
abinteſtato. ſi aūt hec facit qꝛ reputauit heredē indignū venit fiſcꝰ
ꝛ in dubio pſumiꝛ hoc feciſſe qd velit moꝛi inteſtatꝰ licet gl. teneat
oppoſitū in. l. noſtrā. C. de teſta. ꝛ dic vt ibi per Bar. ſi autem teſta-
mentum ſit inciſum contra voluntatem teſtatoꝛis vel roſum a ti-
neis vel muribus vel vetuſtate maculatū dummodo nō noīe here-
dis tunc tenet vt. l. j. §. ſi roſe. ff. de bo. poſ. ſecundū ta. ꝛ. d. l. noſtrā.
Sextus caſus eſt qn̄ adiuit heres ex ſcdo teſtamento non ſolū ſolē-
ni per erroꝛē iuris vel facti: qꝛ putabaꝛ hoc vltimū teſtm̄ eē validū
ꝛ ſolēne. Et ſic omiſit adire ex pꝛio ſolēni ꝛ valido nā tunc tollitur
pꝛimū nō tn̄ p ſcdm ſed qꝛ nō adiꝛ hereditas ex pꝛimo vt. l. glodius
glodianus. ff. de acqui. here. Septimus caſus eſt qn̄ teſtatoꝛ in ſecū
do teſtamento nō ſolēni vel in codicillis expꝛeſſit heredē inſtitutū
in pꝛimo teſtamento ſolēni eſſe indignū ppter offenſam ei factam:
qꝛ tūc ei auferꝛ hereditas a fiſco. l. hereditas. C. de his qui. vt indi.
licet em̄ hereditas rite data in teſtamēto non poſſit directe auferri
in codicillis licet per fideicōmiſſum ſic. l. ij. C. de codicil. tn̄ bene au
fertur qn̄ expꝛeſſit heredem indignum vt. d. l. hereditas. Si autem
non expꝛeſſit heredem indignum ſed hereditatem vel legatum da
tum pꝛimo heredi relinquit alteri: tunc legatum reuocatur ope ex
ceptiōis: ſed hereditas nō vt. l. ex parte. ff. de adimē. lega. Octauus
caſus eſt quando fuit adiecta clauſula codicillaris ſi nō vꝫ iure te-
13 ſtamenti ꝛc. vt dixi. ṡ. eo. §. poſterioꝛe. †Vltimo no. ex ſi. quod te
ſtamentum imperfectum dicitur nullū niſi in caſibus ſupꝛadictis:
quia nil dicitur actum donec aliud ſupereſt agendum quod eſt ve-
rum in his que ſunt de foꝛmali ſubſtantia rei vt hic ꝛ. l. penulti. C.
ad ſille. ſecus in his que ſunt de ſubſtantia materiali. l. an inutilis.
ff. de acceptila. Item ſecus in maleficijs. l. ſi quis. C. ad legem iuliā
maieſtatis. ꝛc.

a Ideo quā-
uis. vide hic
d. ang. are. ſu
per hoc arti-
culo.

Libellus.

b Nō tenet.
An aūt pte-
ritio filij legi
timati red-
dat teſtamē-
tū nullum ſi-
cut pteritio
filij naturaꝛ.
ꝛ legitimi vi
de Paul. de
ca. ꝯſi. xxx. in
antiquis.

c Mater p-
terierit. vide
pau. de ca. cō
ſi. xxix. in an-
tiquis.

Eadem ratione.

Etiā imperatoꝛ ex teſtamen-
to nō ſolēni vel etiā ſolēni in quo
cauſa litis inſtitutus ſit. ſ. cā vitādi vel mutādi iudicij nō capitꝰ he-
14 reditatē. h. d. †No. ergo qd imperatoꝛ lꝫ ſit ſolutus legibus vt. l.
pꝛinceps. ff. de legi. tn̄ ex vꝛbanitate dꝫ ꝛ atteſtaꝛ ſe velle eſſe ſub le-
ge vt hic. ꝛ. d. l. pꝛinceps: iuxta illud. Patere legē quā ipſe tuleris.
l. j. ff. qd quiſqꝫ iur. ꝛ ideo ſicut lex nō vult aliū heredē admitti ex te
ſtamēto imperfecto: ita nec imperatoꝛ vult ſe admitti vt hic. ꝛ. l. pe.
ff. de here. inſti. Quinimo deterioꝛ eſt cōditio imperatoꝛis hoc caſu
q̄ alterius pꝛiuati: qꝛ quis poteſt inſtituere heredē aliū potentioꝛē
in rebus in cōtrouerſia exiſtētibus: nec incidit in edic. de alie. mu.
iudi. cau. fac. vt. l. ex hoc edicto. §. ſed heredē. ff. de alie. iu. ꝛ tn̄ impe
ratoꝛ pꝛopter honeſtatem non vult inſtitui iſta de cauſa vt hic et
d. l. penulti.

De inofficioſo teſtamento Rubꝛica.

1 Exheredatus querelam inofficioſi teſtamenti intentare pōt.
2 Libellus aduerſus patrem exheredātem qualiter foꝛmari debeat.
3 Pater ꝛ mater non differunt in exheredatione licet bene in pre-
teritione.
4 Querela inofficioſi teſtamenti quibus competat.
5 Parentes idem ius habent erga filios quod filij erga ipſos.
6 Querela inofficioſi non datur tranſuerſalibus.
7 Querelam inofficioſi teſtamenti intētare quis poſſit. ꝛ nu. 8.
9 Querele remedium quando ſit intentandum. ꝛ nu. ſeq.
12 Suppletio legitime a quo ꝛ cui fieri debeat ꝛ vſqꝫ ad quantū tem
pus peti poſſit. ꝛ nu. 13.
14 Filius exheredatus quando excludatur a querela.
15 Querela an hodie ꝛ quo caſu locum habeat.

Qͥa plerūqꝫ.

1 †Exheredatꝰ a qua
uis linea. ſ. paterna vel
materna vel pꝛeteritus a materna intētat quere-
lā inofficioſi teſtamēti per quā iudicis officio te-
ſtamētū rūpiꝛ. h. d. vſqꝫ ad. §. non tn̄. No. ergo
qd filio iniuſte exheredato pꝛoditū eſt remedium
qd appellatur querela inofficioſi teſtamēti per quā filius querelaꝛ
2 de patre. †Et erit foꝛma libelli q̄ filius narret qualiter pater ad ſi-
militudinē hoīm dementiū ꝛ furioſoꝝ qui nō curāt de filijs cōdi-
dit teſtamentū in quo ipm filiū exheredauit inferēdo cām nō iuſtā
vel nō legitimā: vcꝫ qd noluit patrē venerari: ꝛ p tāto cū dicta cau
ſa nō ſit legitima vel vera petit dictū teſtm̄ tanq̄ inofficioſum. i. ꝯ
officiū pietatis paterne factū ꝛ tāq̄ factū a quaſi demēte vel furio
ſo, reſcindi p officiū iudicis vt hic. ꝛ. l. ij. ff. eo. Hodie tn̄ nō teneꝛ fi-
lius pponere in libello cām ingratitudinis ſꝫ ſimplr̄ dicet q̄ pꝛ eū
iniuſte exheredauit: vel qd cā a patre facta vel appoſita in exhereda
tione eſt iniuſta vel falſa quam nō ipſe ſed heres hodie pbare dꝫ. l.
ſi qs filiū. C. eo. Et ſimiliter nō hꝫ neceſſe hodie pponere in libello
iſtū coloꝛē demētie patris. ſm Bar. in. d. l. ij. Nunqd aūt iſta quere-
la ſit actio vel accuſatio gl. hic in ver. pn̄t tꝫ qd nō eſt actio nec accu
ſatio ſed eſt quoddā mediū. Barto. tenet in. l. poſthumus. §. ſi qs.
qd q̄rela eſt quoddā remediū reſciſſoꝛiū teſtamēti qd imploꝛaꝛ per
officiū iudicis qd nō pſupponit actionē nec obligationē. l. q p collu
ſionē. ff. de ac. emp. Et ſic qn̄qꝫ cōſequiꝛ ſuū ius p actionē qn̄qꝫ p ac-
3 cuſationē: qn̄qꝫ p officiū iudicis. †Scdo no. qd qn̄ interuenit ex
heredatio expſſa nō eſt differētia inter patrē ꝛ matrē: qꝛ teſtamētū
vtriuſqꝫ querelaꝛ ſi ibi cā inſerta eſt iuſta vel vera. Sed in pteritiōe
b eſt differētia: qꝛ ſi pꝛ cū cā vel ſine cā poterit teſtm̄ nō tꝫ[b] ꝛ filiꝰ in po
teſtate hꝫ duo remedia vnū de iure ciuili dicēdo teſtm̄ nullū: aliud
c de iure pꝛetoꝛio petēdo bo. poſ. cōtra tab. ſꝫ ſi mr̄[c] pterierit tpe ſi nō
adijcit cauſam teſtamentū non tenet vt in autentica non licet. C. de
libe. pꝛete. Si autem adijcit cauſam tunc intentat querelam: quia
eius pꝛeteritio habetur pꝛo exheredatione vt ſupꝛa de exhere. libe.
§. mater. in glo. ſuper ver. omittant. ibi emancipatum liberū omit-
teret id eſt pꝛeteriret adhibendo legitimam cauſam exheredatiōis
in ea gloſſ. ibi poteſt dicere nullam hoc verum quando non eſt ad-
iecta in pꝛeteritione legitima cauſa exheredationis ꝛ ſic eſt vera
concluſio: quia ſi filius in poteſtate pꝛeteritur a patre cum inſertio
ne legitime cauſe vel non teſtamentum eſt nullum ꝛ filius habet
duplex remedium vt ſupꝛa dixi. Sed ſi emancipatus pꝛeteritur a
patre tunc ſi eſt adiecta legitima cauſa teſtamentum tenet: ꝛ filius
habet ſolum remedium de iure pꝛetoꝛio contra tab. Si autem non
adiecta cauſa tunc eſt idem quod in ſuo: quia dicit nullum ꝛ petit
contra tab. vt tenet glo. ṡ. de exhere. lib. in. §. ſed hec quidem. vt di-
xi. j. eo. ti. §. emancipatus.

Non tamen.

4 †Querela inofficioſi teſtamenti non
ſolum deſcendentibus vt ſupꝛa eod. in
pꝛin. ſed etiam datur aſcendentibus ꝛ parentibus. item competit
collateralibus. ſ. fratribus ꝛ ſoꝛoꝛibus conſanguineis turpi perſo
5 na inſtituta. hoc. d. vſqꝫ ad. §. tā autem. †Not. ergo idem ius ſer-
uari debere parentibus erga filios quod ſeruatur filijs erga parē-
tes: ꝛ ea remedia que cōceduꝛ vni conceduꝛ ꝛ alteri. Et ideo ſi
pater eſt pteritus a filio in poteſtate exiſtēti de caſtrēſi peculio te-
ſtāti vel quaſi pater dicet nullū vel petit cōtra tabulas. Et ſi a fi-
lio emācipato eſt pteritus cā nō inſerta: ſilr̄ dicet nullū ꝛ petit cō
tra tab. Si aūt patri eſt exheredatꝰ a filio emācipato clarū eſt qd
patri daꝛ q̄rela. Si aūt a filio in ptāte de caſtrēſi peculio vel quaſi
caſtrēſi tūc gloſſatoꝛes variauerūt: veritas eſt. ſi eſt miles in actu
militie. i. in expeditione. ꝛ ibi facit teſtm̄ de caſtrēſi tūc tale teſtm̄
nō ſubijcitur querele: alr̄ aūt ſubijciꝛ: vt. l. ſi. C. eo. ꝛ ibi per Bar. ꝛ
6 dixi. ṡ. de exhere. libe. §. ſed ſi in expeditione. †Secundo no. in
§. ſoꝛoꝛ. qd collateralibus non datur querela niſi tantū fratri ꝛ ſo
roꝛi duobus interuenientibus: videlicet qd ſint vtroqꝫ parente
coniuncti vel ſaltim ex parte patris. Itē qd turpis perſona ſit in
ſtituta: ꝛ hoc niſi frater vel ſoꝛoꝛ excluderet per cām ingratitudi-
nis. de quo dixi. ṡ. de exhere. lib. in pꝛin. Nunquid autem hodie
filij fratrum poſſunt agere querela inofficioſi teſt. Gloſſatoꝛes va-
riauerūt.

ri auerūt' veritas eſt ꝙ nō pñt p ſe nec etiā cū patruis.l.fratres.⁊ ibi gl.C.e.ſed ſi patrui querelant bene admittunt filij fratrum ab inteſtato.⁊ ita intellige hic glo.in verbo agentes.

7 **Tam autem.** ¶†Filij naturales ⁊ legitimi ⁊ adoptiui ⁊ arrogati excludūtur a q̄rela ſi pñt alio remedio ꝙ p querelā cōſequi ius ſuū. Itē excluditur qs a querela qñ aliqd eſt ei relictū: ⁊ ſi eſt minus quarta ſupplet ſibi iudicis

8 arbitratu.h.d.vſq ad.§.ſi tutor. ¶†No.j.q̄ō.ſ.in pn.dictū eſt q̄d liberi iniuſte exheredati agūt q̄rela: hoc verū ſi ſint legitimi ⁊ naturales.nā nāles tñ non querelāt teſtm̄ patris: q2 nō tenet pater eos inſtituere vel exheredare.⁊ eſt gloſ.ſ.de nup.§.fi.Sed teſtamētū matris filij nāles tñ ⁊ etiā vulgo quęſiti hñ rumpunt teſtamētū vt hic in gloſſ.j.⁊.j.ad orfici.§.nouiſſime.niſi ſint nati ex damnato coitu vel adulterio ⁊ inceſtu: vt nota.gloſſ.ff.eo.in.l.ſi ſuſcepta. §.j.Similiter filij arrogati ⁊ adoptati ab aliquo aſcendente per quā adoptionē tranſeant in ptāte.vt hic in gloſ.in ver.adoptiui querelant teſtm̄.ſ.alij adoptiui qui non tranſeunt in poteſtate nō querelant: q2 pater adoptiuus nō tenetur talem filiū inſtituere: ſed ſolū ſuccedit abinteſtato.l.cum in adoptionibus.C.de adop. ⁊.ſ.de adop.§.ſed hodie Silr filij poſthumi exheredati querelāt teſtm̄: ⁊ hoc verū iure iſto quo poterāt exheredari.Sz hodie non pñt exheredari cū nō pñt cōmittere cām ingratitudinis.vt hic in

9 gl.in ṽ. poſthumi. ¶†Scđo no.ibi. ſi nullo alio iure.ꝙ q̄rela eſt remediū ſubſidiariū q2 tūc demū itētat qñ qs nō pōt ꝯſequi quartā ſibi debitā alio iure ꝙ per querelā. nā ſi poſſit alio vt titulo legati: vel donationis: vel q2 eius ſeruus vel filius ſic inſtitutus tūc iure iſto non agit querela.ſed ſi relictum vel donatum eſt minus quarta agit ad ſupplemētū.vt.j.ṽ.ſed hic ita.ſed hodie iure nouiſſimo non ſufficit filiū hr̄e ſuam quartam iure donationis vel legati ſed debet hr̄e iure inſtitutiōis.vt no.in auć.nouiſſima. C.eo.

10 ¶†Tertio no.in.§.ſed hec quidē.ꝙ qñ filio relinquitur minus ltīma quoquo relicti titulo iure iſto vel hodie iure inſtitutionis vt.ſ.dixi tūc agit ad ſupplementū ltīe arbitratu boni viri.i.indi-

11 cis vt hic.⁊.l.oīmodo.C.eo. †Sed quero quid ſi pater relinquit

a aliqd filio iure inſtōnis ⁊ prohibuit[a] eū plus petere poſſe de bonis eius an per hoc excluditur filius a petitione ſupplementi ſue ltīme.dic ꝙ nō excluditur q2 oē grauamen reijcitur de ltīma.l.qm̄

12 C.eo. ¶Secundo quero a quo fit iſta talis ſuppletio legitime an ſolū ab herede an ēt detrahetur legatarijs pro rata.bar.tz in.l. in quarta.ff.ad.l.fal.fiet tā ab herede ꝙ a legatarijs.ſz Saly.tz in.d. l.oīmō.ꝙ ſi ps remanēs hēdi ē ita opulēta ꝙ poſſint ſolui integra legata ⁊ adhuc ſuppleri ltīa filij ꝙ tūc ſolū fiat ſupplemētū p here

13 dē ⁊ nil detrahet legatarijs. ¶†Tertio q̄ro vſq ad q̄tū tps poſſit peti ſupplemētū ltīe. Bar.tz.l.ſi qs filiū.C.e.ꝙ vſq ad qnquēniū ad ſilitudinē q̄rele q̄ durat ſolū tpe tāto.vt ibi Bal.aūt tz oppoſitū ꝙ h̄ ſupplemētū poſſit peti vſq ad.xx.ānos.dicvt ibi p eū.

Si tutor. ¶Licet filius exheredatus exiſtens tutor alterius petat tutorio nomine legatum relictum pupillo ſuo a patre ipſius tutoris nō repellitur a querela ſuo noīe intentando. Item econuerſo tutor agens querela nomine pupilli exheredati ⁊ ſuccūbēs nō excluditur a petitiōe legati ipſi tutori in eo teſtō relicti.h.d.vſq ad.§.igit quartam. ¶Nota quod licet al's qñ quis acceptat legatum relictū ſibi vel in ꝯtiam.ſ.eius filio vel ſeruo excludatur a querela tanꝙ videatur approbare teſtamētū: vt.ff.e.l.nihil.tñ illud eſt verū quādo petit legatum pro ſe ⁊ ſuo noīe vel etiā alio noīe volūtario.ſ.tanꝙ procurator vel aduocatus: vt.ff.eo.l.fi.⁊ hoc in glo.j.ſecus ſi alieno nomine neceſſario ſ.tanꝙ tutor vel curator vt hic.ſic ⁊ alias procurator finito officio tenetur de euictione rei vendite ꝓcuratorio noīe: ſed nō tutor vel curator qui facit ex neceſſitate: vt.l.qui ſeruū titij.ff.man. ¶Scđo no.in ver.ſed ſi ex ꝯrio.ꝙ lz al's qñ qs querelat teſtm̄ ⁊ ſuccumbit priuet legato ſibi in teſtō relicto ⁊ ab eo tanꝙ ab indigno auferi a fiſco.l.papinianus.§.meminiſſe.ff.e.tñ illud'eſt qñ intentat querelā ſuo noīe: ſecus ſi alieno noīe accuſat tanꝙ tutor vel curator alterius ⁊ ſic quis quādoꝗ admittitur tanꝙ alius nō tanꝙ ipſe: vt hic in gloſ.fin.

Igitur quartā. ¶Filius ita demum excluditur a querelando teſtamentum ſi ſit relicta ſibi quarta ⁊ quoquo titulo relicti.⁊ ſi plures ſint filij vnā quartā ſufficit relinqui inter eos diuidēdā ꝓ virili.h.d.vſq ad fi. Si autē relinquat minus quarta agūt ſinguli ad ſupplemētū ꝓ

14 pte vniuſcuiuſq: vt.ſ.e.§.ſz hec ita. ¶†No.ergo ꝙ iure iſto filius excludit a q̄rela qñcūꝗ hr̄ quarta ſeu ltīma ꝯputatur qcqd fili[9]

b hz ex diſpōne ⁊ ſubſtātia[b] defuncti ſiue hz iure hereditario ſiue iure legati vel fideicommiſſi ſiue ex cauſa dotis vel donationis propter nupti.vt innuit hic text.ibi vel alijs modis ⁊c.coniuncta gl.ſua ſiue donatiōis cā mortis ſiue donatiōis ſimplicis collate i filiū emācipatū vel ēt collate in filiū in ptāte q̄ morte ꝯfirmat: vt.l. donatiōis.C.de do.inter vi.⁊ vxo.⁊ p bar.in.l.ſi donatione.C. de coll.⁊ hec donatio ita demū ꝯputatur in legitimā ſi eſt ſi dictū alias nō vt hic in ver.inter viuos.⁊ hoc vult tex.dum dicit in his tm̄modo caſibus.ſ.cum donauit pater pro ſua parte vel pro ſua le

gitima vt.d.§.⁊ gñaliter.in gl.alle.⁊ ibi p bar.hodie aūt nō ſufficit relinquere legitimā filio quoquo relicti ti.ſz dz relinq iure inſtōnis: vt hic in gl.in ṽ.legati.j.ſtatiz dicā. ¶Scđo no.hec ꝯiuncta gl.ſi.plura q̄ hodie iure nouo ſunt correcta. Primo q2 oli lz qs inſtitutus eſt ſi tñ erat inſtitut[9] in minus quarte poterat q̄relare teſtm̄.vt hic a ꝯrio ſenſu. tex.ē i.l.cū q̄rit.C.e.Sz hodie ſi ē iſtitut[9] in minus quarta nō q̄relat ſz agit ad ſupplemētū condictiōe ex.l. vt.l.oīmō.C.e.⁊.ſ.e.§.ſz hec ita. Scđo quia olim ſufficiebat relinqui quoquo mō relicti titulo. Sed hodie debet iure ſubſtitutiōis quia honorabilior titulus eſt etiã propter ius accreſcēdi vt q no. in auć. nouiſſima.C.e.⁊ ſimiliter parentes debent hr̄e iure inſtitutionis.ſm Saly.in auć.nō lz bar.tenet oppoſitum.ꝙ ſufficit relinqui quoquo relicti titu. Tertio quia vbi olim legitima filiorum erat quarta vt.d.l.cum querebatur.hodie eſt tertia vel ſemis. vt d.auć.nouiſſima.⁊ ſimiliter eſt aucta ltīa parētū de quarta in triētem.vt tenent in.d. auć. nouiſſima. Quarto olim filius exheredatus debebat probare ſe non fuiſſe ingratum.l.v.§.j.ff.eo. Sed hodie dz hr̄s eū ꝓbare fuiſſe ingratū. vt.d.l.oīmodo.C.eo. Quinto olim poſthumus poterat exheredari: vt.ſ.de exhere.li.§.poſthumi.hodie non pōt.l.ſi qs in ſuo.§.legis.C.e. Sexto olim querela nō ꝑparata nō tranſmittebat ad heredē.vt.ff.e.l. poſthu.§.fin. cū.l.ſeq.hodie aūt nō ꝑparata trāſmittit ad ſui poſteritatem.l. ſancimus in fi.C.e. Septimo olim ſufficiebat dicere filium meum exheredo quia eſt ingratus: vt.d.l.oīmodo.ſed hodie debet cauſa ingratitudinis noīatim exprimi: vt in auć.vt cū de appel. cognoſcitur.§.illud col.vij. Octauo olim ꝯ teſtm̄ de caſtrenſi vel quaſi nō dabat querela: hodie ſic niſi ſit in expeditiōne: vt dixi.ſ.eo.§.non tamen. Nono olim rupto teſtō nihil debebatur.l.papinianus. §.j.ff.e. Sed hodie rupto ex cā ꝑteritionis vel exheredationis remanēt firma legata ⁊ alia in eo diſpoſita ꝑter inſtōnē.vt in auć.

15 ex cā.C.de lib.ꝑte. †Vlti.q̄ro an hodie ⁊ quo caſu hz locū querela. dic ꝯcludendo cū gl.fi.hoc q̄d hz locum qñ filius eſt exheredatus cū inſertione legitime cāe q̄ nō ꝓbat p hēdē vel cū eſt ꝑteritus a linea materna cū legitima cā que ſimilr nō ꝓbat p heredē. Si autē ſit ꝑteritus vel exheredatus ſine cā vel ēt cū cā nō legitima.ſ. q̄ non ſit vna de.xiiij.de qbus dixi.ſ.de exhere.libe.pn.tūc teſtm̄ eſt ipſo iure nullū abſꝗ eo ꝙ quereletur.vt auć.ex cauſa.⁊ auć.nō licet.C.de liberis ꝑte.⁊ ibi per Bar.⁊ per eum etiam in.l.prima. ff.de teſtamen.

a ¶Et ꝓhibuit An aūt ꝓhibitio teſtōris facta hēdib[9] de nō īpediendo ſe ĩ apotheca aliqua.⁊ ĩ nō remouēdo aliqd ĩ capitali vel introitib[9] ei[9]: niſi ꝓut vi debit executoribus teſtī durēt ꝑpetuo vel q̄to tēpore.vi de Pau.ĩ ca. in ꝯſ. cccc.xxxj. in nouis.

b ¶Subſtantia defūcti.an autē debeat legitima filio inſtituto in re ſua: an vero ex bonis patris.vide Pau.ĩ ca. ꝯſi.ccccc.xxxj.i nouis.

c ¶Nō pōt. Et ē̄ de reg.iur.l inuitū.vbi p.d. Jo.an.in mercuria.

¶De heredum qualitate ⁊ differentia. Rubrica.

1 ☞Seruus neceſſarius dicitur ſi a domino inſtituatur.
2 Heres neceſſarius ante immiſtionem ſibi ipſi acquirit.
3 Heredes ſui ⁊ neceſſarij qui ſint.
4 Filius in poteſtate patri querit.
5 Filius olim heres neceſſarius hodie abſtinere poteſt.
6 Filius emancipatus non dicitur ſuus ⁊ neceſſarius patri.
7 Heres extraneus ⁊ voluntarius quis dicatur.
8 Heres extraneus quot concurrentibus ſuccedere poſſit.
9 Sui ⁊ extranei ius deliberandi habent de hereditate adeunda vel repudianda.
10 Adire quid diſcriminis habeat ab eo quod eſt immiſcere.
11 Tempus deliberandi quantum eſſe debeat.
12 Heres infra tempus ſtatutum non adiens nec repudians an cēſeatur adiuiſſe.
13 Hēdi ſuccurrit pp graue es alienū ne vltra hēditatis vires teneat.
14 Inuentarium infra quantum tempus ſit fiendum.
15 Hereditas nuda adiri poteſt voluntate.
16 Hereditatis adeunde modi quot ſint.
17 Aditio ⁊ repudiatio pari paſſu ambulant.
18 Mutus ⁊ ſurdus hereditatem adire poſſunt.

1 **Heredes autem.** ¶†Triplex eſt cōditio h eredū ⁊ ſeruus a dn̄o inſtitutus dicit heres neceſſarius q2 ſtatiz poſt mortē dn̄i inuitus ſit heres: queſita tñ poſt mortē ſi ſeparationē impetret antequā bona hereditaria attingat ſibi querit: nec poteſt a creditoribus dn̄i inqetari.h.d. Et adde q̄d ad hoc vt ſeru[9] ſit heres neceſſari[9] dz vtrūꝗ.ſ.libertatē ⁊ hēditatē conſeq ex teſtō dn̄i.ſ.de here.inſti.§.ſeru[9] aūt alias eſſet hr̄s extrane[9] q non cōpelleret adire ſi nolet.vt.j.eo.§.ſeruus aūt. ¶No.ergo caſum in quo quis cōpellit inuitus eſſe liber ⁊ heres: ⁊ ſic eſt ſpeciale hoc caſu vt beneficium libertatis conferat in inuitū ſiue dn̄s relinquat eum liberū ſiue nō q2 tūc ſupplet per.l.ſ.de here.inſti.in prin.al's aūt regulari

c ter beneficiū nō confert in inuitū.l.hoc iur'e.§.nō pōt[9].ff. de dona. ¶Scđo not.ibi potius eius heredis bona que incōtinenti ꝙ diu qs eſt factus heres ſiue per diſpoſitionē legis vt hic: ſiue p ſuā aditionē.vt.l.cū heredes.ff.de acquir.poſ.deſinūt eſſe bona hereditaria vt amplius nō appellent bona defuncti ſed heredis. Et ideo ſi heres eſſet cōtumax nō debet creditor ſe petere mitti in poſſeſſionē bonorū defuncti: tranſiuerūt eñi in heredē.l.ſi titium.§.adijcio.ff.

de ſo. talis tamen petitio ſuſtinet qꝛ intelligeret bo. talis defun-
cti. ſ. que fuerunt quondā. vt no. in. l. pe. ⁊ ibi per Bar. ff. ſi cer. pe.
2 ¶†Tertio no. in ver. hoc tamen qđ illud qđ acquirit hꝛ̄s neceſ-
ſarius antequā ſe immiſceat adminiſtratiōi bonoꝝ hereditario
rum acquirit ſibiipſi: adeo qđ a creditoribus nō pōt ſup queſitis
moleſtari. ſi tamē a iudice impetrauit ſeparationē de his bonis:
⁊ etiā de eo qđ ſibi debuit defunctus ex naturali obligatione. l. j.
§. fi. de ſepara. ſed poſt immixtionē nō pōt hoc impetrare niſi ſit
minor. l. ſi tamē. ff. de mino. ⁊ hic in glo. in ver. reſeruet. Sic etiam
queſita per ſeruū cui ſit mora in libertate ſibi debita per fideicom
miſſuꝫ queruntur ſibi ⁊ nō dn̄o. l. pe. C. ad ſille. Sic etiā pōt ſubſti
tutus pupillo ſeparare bona pupilli a paternis ſi pupillus non
adiuit vel per reſtitutionē ſe abſtinuit. vt no. l. j. ff. de ſepara. vbi
gl. ponit plures alios caſus in quibꝰ habet locū ſeparatio bonoꝝ.
3 **Sui autem.** ¶†Sui aūt ⁊ neceſſarij heredes dicunt
liberi deſcēdētes per lineā maſculinā tē-
pore mortis teſtōris in eiꝰ ptāte exn̄tes quoꝝ prima cauſa eſt ī ſuc
cedēdo. Et lꝫ de iure ciuili inuiti ſint heredes tn̄ de iure ꝑtorio da
tū eſt eis bn̄ficiū abſtinēdi. h. d. vſqꝫ ad. §. ceteri. Regruntur ergo
duo principaliter vt qs ſit ſuus ⁊ neceſſariꝰ. Primū qđ ſit in po-
teſtate teſtōris. ſcđm qđ obtineat primū locū. nā ſi ꝑcederet eū pa-
ter tūc nepos quāuis eſſet in ptāte aui nō eſſet ſuꝰ hꝛ̄s niſi eiꝰ pr̄
tollat de medio: nec tenet auus de neceſſitate talē nepotē inſtitue
re vel exheredare: ſꝫ de neceſſitate ſic: vt. ſ. de exhe. li. §. poſthumo
rū. ¶Scđo no. in ver. tunc enim. qđ ſublato filio de medio morte
emācipatione vel capitis diminutiōe vel alio modo nepos ex eo
ſuccedit in locū patris ſui: ⁊ ſic ſit heres ſuꝰ ⁊ neceſſarius auo et
ita neceſſitas que primo erat in filio teſtatoris nunc erit in nepo-
te: ⁊ ſic amodo iſte nepos veniet ad ſucceſſionē aui ex pſona ſua
4 ⁊ nō patris. ¶†Tertio no. in ver. ſed ſui. qđ filius in ptāte ſuus
i. domeſticus pr̄ qꝛ domeſtice ⁊ ꝓmiſcue vtit ⁊ nitit ex rebus pr̄is
ſicut ipſe pater: ⁊ ideo fructū qđ facit filius patri dicit domeſticū
⁊ ſi eſt paruū punit domi per patrē. ſi autē eſt graue punit ꝑ iudi
cē ciuilr ⁊ criminalr. l. reſpiciēdū. §. furta domeſtica. ff. de pe. Silr
teſtimoniū filij ꝓ patre dicit domeſticū ideo reprobat. l. etiā. C. de
teſti. Et dr̄ filiꝰ etiā viuo patre dn̄s quodāmō reꝝ pr̄naꝝ vt hic. ⁊
l. in ſuis. ff. de li. ⁊ po. Et poſſidere res pr̄nas. l. ij. §. filiū. ff. pro he-
rede. Et hic in gl. no. in ver. eſtimat. hic eſt qđ titulus pro herede
nō hꝫ locū in ſuo. l. iulianus. C. pro herede. qꝛ filius nō dr̄ acqrere
nouū titulū ⁊ nouā poſſeſſionē poſt mortē patris ſꝫ ꝯtinuare quā
habebat in vita patris adeo qđ ſola adminiſtratio dr̄ euenire fi-
lio nō aūt nouꝰ titulꝰ nec noua poſſeſſio: vt hoc in gl. ꝑalle. Et iđ
ſtatutū dictās qđ de qualibet hereditatē alicui obueniēte ſoluet
gabellā nō cōprehēdit ſuū heredē: qꝛ nō dr̄ de nouo cape: ſed bona
quorū dn̄ium primo habebat dr̄ cōtinuare poſt mortē pr̄is. Hoc
tn̄ nō eſt verū quo ad plenū dn̄ium: qꝛ nō pōt filiꝰ viuo patre alie
nare: nec hꝫ aliqđ ius etiā in legitima viuo patre: ſed ſolū ſpē ple-
narie cōſequēdi bona poſt mortē patris: ideo eſt neceſſe qđ heres
de nouo apprehēdat poſſeſſionē vt dicat vere poſſidere: vt. l. cū he
res. ff. de acqui. poſ. Fallit tn̄ quoad vſucapioneꝫ ceptā per patrē
⁊ cōtinuādā per filiū ad quā cōplēdā ſufficit poſſeſſio filij: vt. d. l.
ij. §. filiū. ff. ꝓ herede. Ex his infert qđ lꝫ ſtatutū ꝓhibeat fieri miſ
ſionē bonoꝝ cōtra tertiū poſſeſſorē ꝓbātē per annū ſe poſſediſſe:
qđ nihilominꝰ fiet cōtra filiū quāuis ꝓbet ſe ante poſſediſſe ꝑ an-
nū in vita pr̄is: qꝛ nō eſt vera poſſeſſio ſꝫ impropria. ſcđm Ang.
5 de Peru. in. d. l. inſcius. ¶†Quarto no. in ver. intātū. qđ filiꝰ in
poteſtate oliꝫ neceſſitabat ⁊ cogebat de iure ciuili inuitꝰ hers eſſe
patris: qꝛ ſi filius ergo heres. dicit gl. in. l. ſi neceſſarijs. ff. de acq.
her. Sꝫ poſtea ꝑtor plenus equitate dedit filio bn̄ficiū abſtinēdi
⁊ talē neceſſitatē remouit intantū qđ hodie nō eſt fundata inten-
tio creditorum patris volētiū agere cōtra filiū vt cōpellat ſolue-
re quaſi preſumatur heres niſi probet ſe non eſſe heredem ⁊ abſti
nuiſſe: qꝛ imo creditor debet eum ꝓbare heredem ꝑpter hoc bn̄-
ficium ei cōceſſum. vt tenet Bal. ⁊ gl. in. d. l. ſi neceſſarijs. Et ideo
diligēter aduerte qđ ꝑtor nō remouit ius ſuitatis in filio vt ſic ceſ
ſent effectus reſultātes ex ſuitate ſed ſolum remouet neceſſitatē ⁊
coactionem filij. durāt ergo effectus ſuitatis in his que ſunt vti-
lia filio vt circa confirmationē pupillis ſubſtitutis ⁊ tutele circa
tranſmiſſionem hereditatis non agentis ⁊ etiam qđ filius tanqꝫ
ſuꝰ ſit heres de iure ciuili lꝫ ſe abſtineat ab hereditate patris poſ-
ſit facere pacem cum occiſore patris: ſed in his que non ſunt vti-
lia ſed damnoſa filio vt eſt qđ intelligatur obligatus creditoribꝰ
paternis tunc exiſtentia ſuitatis nō operatur: vt. d. l. neceſſarius.
de quo per Bar. in. l. filius qui patri. de vul. ⁊ pup. ſubſti. in gl. in
ver. ſuccedit. ibi qđ hodie locū nō habet. innuit ergo glo. qđ titu.
de coniūgen. cum eman. lib. per quem prouidebatur filio emanci
pato vt ſuccederet ſimul cū filio ſuo in poteſtate aui retēto ſit cor-
rectus: qꝛ ſublata eſt differentia emancipationis ⁊ patrie ptātis
per ius auteuticum vt nō attēdat ſi filius ſit emācipatus vel non
⁊ ideo primo ſuccederet pater licet emancipatus qui tꝫ primū lo-
cū excluſo eius filio ⁊ pariter ſuccederet filius emācipatus cū ne-
potibus. i. filio fratris premortui in ſucceſſione aui. vt in aut. ī ſuc
ceſſione. C. de ſuis ⁊ legi. Dicit tn̄ Bar. in. l. j. in prin. ff. de coniun.
qđ ille titulus hodie haberet locum in caſibus in quibus filius
vellet vel ſolum poteſt de iure pretorio ſuccedere.
Ceteri qui. ¶Nō exiſtētes in poteſtate teſtatoris tpe
mortis ipſius teſtatoris vel filij emancipa-
ti vel quantum ad matrem etiā nō emācipati vel ſeruus etiā viuo
teſtatore manumiſſus dicuntur heredes extranei hoc. d. vſqꝫ ad.
6 §. in extraneis. †Filius ergo emancipatus nō dicit ſuus ⁊ neceſſa-
rius patri nec etiā matri cū mater nō habeat in poteſtate lꝫ eſt he
res volūtarius ſic nec ſeruus inſtitutus a dn̄o ante mortē manu-
miſſus erit heres neceſſariꝰ: ſꝫ volūtariꝰ. vt dixi. ſ. e. in prin. vt hic
7 in gl. †Appellat enī heres extraneꝰ ⁊ volūtariꝰ quicūqꝫ non eſt in
poteſtate tpe mortis teſtatoris. ⁊ ſic in emācipato nō haberet lo-
cū effectus ſuitatis de quibus dixi. ſ. §. proximo.
In extraneis. ¶Heres extraneus vt hereditatē
ex teſtamēto cōſequat debet tribꝰ
tpibus eſſe capax. ſ. tpe teſti mortis teſtōris: ⁊ adite hereditatis ⁊
media tpa nō nocēt. Et teſtamēti factio ſumit in actiua ⁊ paſſiua
8 ſignificatiōe. h. d. vſqꝫ. ad. §. extraneis. ¶†No. ergo qđ ad hoc vt
heres extraneus inſtitutus poſſit ſuccedere debet eſſe habilis tri
bus tpibus ſupradictis: ſed in ſuo ⁊ neceſſario vt in filio in ptāte
vel neceſſario tantū vt in ſeruo inſtituto requirit habilitas ⁊ ca-
pacitas duobꝰ tpibus tm̄. ſ. tpe teſtamēti vt ſit capax vt poſſit iſti-
tui ⁊ tpe mortis teſtōris vt poſſit acquirere in facto ⁊ effectū hr̄e:
tp̄s aūt adite hereditatis nō inſpicit qꝛ non eſt dare mediū inter
mortē teſtōris ⁊ adite hereditatis: cū lex incōtinēti facit eū here-
dē inuitū niſi ſe abſtineat a beneficio a ꝑtore collato: vt. j. e. §. ſui. ⁊
hoc ſi ſucceſſit ex teſtō. ſi aūt ab inteſtato nullo facto teſtō tūc īſpi-
cit tp̄s mortis teſtatoris ⁊ ſi facto teſtō tūc tp̄s quo teſtm̄ deſtitui-
tur vel infringit. l. ſi quis poſthumos. §. j. de libe. ⁊ poſthu. In le-
gatis aūt inſpicit tp̄s quo cedit dies legati. l. interuenit. de leg. ꝑ
ſtā. de quo per Bar. in. l. ſi alienū. §. in extraneis. ff. de here. inſti.
¶Scđo no. qđ media tpa nō nocēt dūmodo debitis tpibꝰ qs ſit
capax: lꝫ ergo qs in medio tpe dāniat ⁊ tpe debito reperiat reſti-
tutꝰ nō nocet. l. ſed ſi in cōditiōe. §. ſolemꝰ. ff. de here. inſti. niſi fuiſ-
ſet talis mutatio ſtatus que priuaſſet libertatē qꝛ tūc nocet. per. l.
intercedit. ff. de cōdi. ⁊ demō. ⁊ ibi per Bar. Itē facit qđ ſi habeo
filios ex cōcubina deinde duxi vxorē ⁊ ꝓcreaui liberos qđ nihilo
minꝰ poſſum deſponſare cōcubinā ⁊ legitimare filios: qꝛ actꝰ me-
dius nō nocet. l. cū. x. §. idē ſi ignorās. ff. de ſolu. ⁊ per Jo. an. in. c.
ſine culpa. de re. iu. lib. vj. in mercurialibus. ¶Tertio no. in. §. te
ſtamentū. qđ habilis dicit ille qui habet tpibus ſupradictis teſta
mēti factionē: id eſt q eſt habilis poſſit inſtitui lꝫ nō habeat teſta-
mēti factionem actiue: id eſt non poſſit teſtari.
9 **Extranes autem.** ¶†Suis ⁊ extraneis cōpe-
tit ius deliberādi an velint
acceptare hereditatē vel nō: ſed hereditatē apprehēſam ampliꝰ iā
repudiare nō poſſunt: niſi ſit minor q ꝑ beneficiū reſtitutiōis he-
10 reditatis adite repudiare pōt. h. d. vſqꝫ ad. §. ſciēdū. ¶†Not. hic
gl. in ver. adeūda. que ponit differētiā iter adire ⁊ imiſcere. Unde
ſi qs putat ſe extraneū ⁊ dicat ſe adire cū ſit ſuꝰ vel ecōtra credet ſe
ſuū ⁊ dicat ſe immiſcere cū debeat adire errat in cauſa egparatio
nis: ⁊ talis īpedit aditionē vel repudiationē. l. nec his. in fi. cū. l.
ſeq. ff. de acqui. here. ⁊ ibi per Bar. Et pro intellectu huiꝰ. §. attē-
de qđ ad hoc vt quis nō obligetur hereditarijs creditoribus fuit
cōceſſum tp̄s ad deliberādū: poſtea impator plenius ſubueniens
inſtituit qđ nō ſit neceſſe petere tp̄s ad deliberādū: ſed tute adeat
vt faciat inuētariuꝫ ⁊ nō tenebit vltra vires hereditarias. de quo
11 in. §. proxi. †Et quantum tp̄s detur ad deliberandū cōclude cuꝫ
glo. hic in ver. deliberare. quod a lege datur annus a die ſcientie
hereditatem fore delatam qđ ius deliberandi tranſmittit ad he-
redem infra annum predictum ſcilicet quantum ſupererat de di
cto anno. l. cum antiquioribus. C. de iure deli. licet hereditas nō
adita non tranſmittatur niſi ratione ſuitatis vt ibi. oportet tamē
ſi vis adire hereditatem vigore iuris deliberandi tranſmiſſi īfra
annum qđ probes defunctum ſciuiſſe ſibi hereditatem fore dela-
tam: alias nō admittereris niſi per reſtitutionē in integrū ex cau-
ſis poſitis in. l. pomponius. ff. de acqui. here. Et ſufficit ſciētia tu-
toris pro pupillo. de quo dic per Bart. in. l. qui diues. de reb. du.
ſed ab homine etiam ſtatuitur tempus ad deliberandum ſcilicet
a principe infra annum ⁊ ab alijs iudicibus infra nouem men-
ſes vt hic in glo. Et quantum tempus ſtatuatur non eſt determi
natum ſed arbitrio iudicis relinquitur. l. j. in fi. ff. de iure deli. dū
tamen non minus centum dierum ſpacio. l. ij. eo. titu. nam debet
ſibi dari tempus ad deliberandum qđ datur ad petendum bo.
poſ. ſcilicet centum dierum in extraneo ⁊ annus in ſuo. ⁊ ſi tem-
pus arctetur non tenetur arg. l. ſi quis inſtituat. ff. de here. inſti.
⁊. ff. eod. l. largius. ff. de ſucceſſ. edicto. ⁊ vtrobiqꝫ per Barto. Et
iſtud tempus poteſt pluries concedi a iudice ſi videt iuſtam cau
ſam impedimenti affuiſſe. l. iij. eod. titu. duntamen non excedat
nouem menſes. l. ſancimus. §. hoc quidem. C. de iure deli. ⁊ ibi
per Barto. Et ſi dicis nonne ſuperfluum eſt petere ex quo quis
habet

babet a lege. dic qd̄ pot erit eſſe proficuum ſi de tempore legali
tranſiuerant naturā ſex mēſes vel octo. nam tūc habebit maius
12 tp̄s quā ſit tp̄s legale: vt dicit Cy. in. d. §. ⁊ hoc quidē. † Sed quid
ſi infra tp̄s ſtatutū heredi ad deliberandum ipſe non adiuit nec
repudiauit an intelligitur adiuiſſe vel repudiaſſe: dic ꝙ intelligi-
tur feciſſe id qd̄ vtilius eſt ei ad cuius petitionē ſtatutū eſt ſibi tē-
pus. Et id̄ ſi eſt ſtatutū ad petitionē creditoris intelligit̄ adiuiſſe:
vt ſic creditores habeāt quē ꝯueniāt: vt. d. l. ſcim⁹. §. ſin aūt aliqs.
Si ad petitionē ſubſtituti tūc intelligit̄ repudiaſſe vt ſubſtitutus
poſſit ſuccedere. l. ꝙ diu. de acq. here. ⁊ ibi per gl. ⁊ Bar. in gl. ſup
ver. oībus. in fi. ⁊. §. ſacr̄a. ⁊ in aut̄. ſacr̄a puberum. C. ſi aduer. ven.
ꝙ in dubio iurans nō cōtrauenire intelligitur rōne minoris eta-
tis ac etiā rōne minoris precij. Et ſic lꝫ eſſet deceptus vltra dimi-
diā iuſti precij non poſſet cōtrauenire. vt no. gl. in. l. ij. C. de reſcin.
ven. niſi per metum vel dolū fuiſſet inductus ad iurandū. vt in re
gula iuris non eſt obligatoriū. de reg. iur. lib. vj. ſm̄ Bar. in. d. l. ij.

13 **Sciendum.** ¶ † Propter grāde es alienum emergēs
etiam in maiori. xxv. annis. adita heredi
tate ſubueniebatur ne vltra vires hereditarias teneretur. Hodie
vero abſqꝫ dicto remedio per confectionem ſolēnis inuentarij fiē
dā per heredē de rebus hereditarijs idem bn̄ficium conſequitur.
h. d. vſqꝫ ad. §. extraneus. Habet ergo heres vtrūqꝫ bn̄ficium. ſ. vel
petere tp̄s ad deliberandum vel non petere ſed iudicē adire ⁊ in-
uentarium facere qd̄ eſt vtilius valde. nam ſi ſolum petit tempus
ad deliberādum ⁊ nō facit inuētariū tenetur omnibus inſolidū.
Si aūt petit tp̄s ad deliberandū ⁊ etiam facit inuentariū tūc neu
trum ꝓdeſt quo ad creditores ſed ſolum quo ad legatarios ⁊ de-
trahendā falcidiā. vt hic in glo. in ver. grauamen. ſi aūt non petit
tēpus ad deliberandū ſed indiſtincte adit ⁊ ſolēniter facit inuen-
tariū tunc nō tenetur creditoribus vltra vires hereditarias. ⁊ fal-
cidiam detrahet de legatis: vt hic. ⁊. l. ſcimus. §. ⁊ ſi prefataꝫ. C. de
14 iure deli. ¶ † Quero infra quātum tēpus debet fieri inuētarium.
dic vt hic in glo. in ver. preſtitit. Sed a quo tempore incipit tp̄s cō
fectionis inuentarij. dic ꝙ ab adita hereditate. vt no. glo. in. d. l. ſci
mus. §. ſin autem dubius. Itē an filius non conficiens inuentariū
perdat legitimā ſuā. glo. ꝙ non qꝛ debet detrahi tanquā es alienū
ante ſolutionē legatorū. vt in aut̄. hoc amplius. C. de fideicō. Sed
doc. cōtra: qꝛ per omiſſionē inuētarij tenetur ad ſolida legata: etiā
vires hereditarias excedentia: vt in aut̄. Sed cum teſtator. C. ad. l.
falci. ⁊ ibi per Bar. ſed an perdatur trebellianica per omiſſionē
inuentarij. Bar. tenet ꝙ non niſi cedatur. ita tenet in dicto. §. quo
vulgo. Item an fideicōmiſſarius poſſit facere inuentarium. Bar.
tenet ꝙ ſic in. l. in ratione. §. ꝙ vulgo. ff. ad. l. falci. quia habetur lo
co heredis. Sed an poſſit ſibi inuentarium factū ab herede. Bar
to. tenet ꝙ nō in. l. in rōne. §. diligēter. ad. l. fal. Et de materia ⁊ de
ſolēnitatib⁹ inētarij. dic vt ī. d. l. ſcim⁹. C. de iure deli. ⁊ p do. Ange.
de peru. in tracta. quē fecit ſup inuētario. l. j. ff. ſi cui pluſꝙ. p. l. fal.

15 **Item extraneus.** ¶ † Hereditas aditur nuda
volūtate heredum verbis vel
facto declarata. ſi heres ſciat teſtatorem mortuum ex teſtamento
vel ab inteſtato ⁊ pro herede ſe gerere dicitur qui rebus heredita
rijs ſe immiſcet vt dominus. hoc dicit. vel breuius. Extrane⁹ he-
reditatem adire poteſt vel facto heredem ſe mōſtrando vel verbo
h. d. ¶ Et no. hic gloſ. in ver. heredem. que requiruntur vt heres
16 poſſit adire hereditatem. ¶ † Secundo no. hic duos modos per
quos aditur. ſ. verbo ⁊ facto. Et adde tertium. ſ. per aditionem
non factam: vt eſt quando quis. ī. tempus ſibi aſſignatum ad peti
tionem creditoꝝ non adiuit nec repudiauit: quia preſupponitur
adiuiſſe: vt dixi. ſ. eo. §. extraneis. verbo aditur hereditas quādo
cunqꝫ heres declarat voluntatem eſſe in hereditate adeunda: qꝛ
ſolo animo ad extra declarato adit̄ hereditas: vt hic. et. l. ania. C.
de iure delib. vnde ſufficit ſi deliberate dicam conuocatis teſtib⁹
volo adire hereditatem talis. Secus ſi non deliberate vt not. glo.
in. l. ſerui electione. ff. de leg. ij. Et ſimiliter ſi dicā mala fortuna eſt
ꝙ ego ſum heres titium inducitur aditio. ſecus ſi dicam magna
eſt fortuna ꝙ hereditas titij mihi euenit: quia per hoc non ſequi-
tur ꝙ declarem me velle acceptare. ſm̄ Barto. in dicta. l. gerit. de
acquiren. heredi. facto autem aditur hereditas quando quis fa-
cit actū qui non poteſt fieri circa ius ⁊ nomen heredis vt vendere
⁊ locare rem hereditariā vel ꝑdia hereditaria colere vt in hoc tex.
notabili. ⁊. l. pro herede. §. papinianus. ff. de acquir. here. Item ſi
iuit ad habitandum in domū hereditariam cum tota familia et
ſupellectilibus vel eam domū poſſidere ſe dicit. nam his caſibus
videtur adire niſi fuerit proteſtatus vel alio modo conſtet ꝙ non
facit animo adeundi. Si aūt eſt act⁹ cōis ad adeundū: vt agere de
ſepulchro violato. que actio datur ad vindictam ⁊ ad penam tūc
non dicit̄ adire. vt. d. l. pro herede. §. fi. ſi vero eſt actus qui poteſt
intelligi mixtim vt valeat tanꝙ factus ab herede ⁊ nō herede tūc
dicit gl. in. d. l. pro herede. ꝙ hoc perpenditur ex qualitate rerum
⁊ perſonarum ⁊ actuum ⁊ cū iuramēto facientis quo animo fece
rat. ſi enī habitauit domum patris filius ſibi obligatam pro doti
bus matris vel conceſſam in emphyteoſim ſibi ⁊ patri tunc vide
retur potius facere iure ſuo ꝙ̄ hereditario. argumen. l. j. ff. de ſo-
lut. Similiter ſi fecit ſepeliri defunctum poſt puerulos defuncti
paruulos tūc nō preſumitur adire qꝛ hoc faceret quilibet vicinus
intuitu pietatis motus. l. ſi quis. §. pleriqꝫ. ff. de relig. Sed quid ſi
dixit ſe poſſidere ⁊ habitare ⁊ tenere domū pro ſua legitima an vi
deatur adire. dic qd̄ ſic qꝛ non pōt habere partē hereditatis quo-
modocūqꝫ niſi accreſcat ſibi totū. l. j. §. ſi ex fundo. ff. de heredi. in-
ſti. ſm̄ Bar. in. l. gerit. ⁊ dic plene ibi per Bar.

Sicut autem. ¶ Sicut hereditas aditur ſolo ani-
mo extrinſecus tñ declarate repudiat̄
17 ⁊ mutus ⁊ ſurdus intelligens adire poteſt hereditatem. ¶ † No-
ta primo qd̄ aditio ⁊ repudiatio procedūt a pari: qꝛ ſicut ſolo ver
bo aditur ita ſolo verbo repudiatur. poteſt tamen filius ſuus in-
fra biennium ſuam abſtentionem reuocare. vt. l. fi. C. de repud. he
18 redi. ¶ † Scd̄o no. qd̄ mutus ⁊ ſurdus poteſt adire hereditatem
factis ⁊ ſignis: ⁊ ſimiliter ſurd⁹. ⁊ ſic in aditione hereditatis nō
requirit̄ loquela vel audit⁹. vt hic. ⁊. l. mut⁹. ff. e. ⁊ dic vt ibi p bar.

¶ De legatis. Rubrica.

1 ☞ Verba legis vel ſtatuti ſcd̄m materiā ſubiectā debēt itelligi.
2 Tempus vnum pro altero quandoqꝫ ponendum.
3 Legatum quid ſit. ⁊ nu. ſeq.
5 Legatum quibus verbis fieri debeat.
6 Actiones pro re legata competentes que ſint. ⁊ nume. ſequētib⁹.
11 Voluntas teſtatoris eſt attendenda in primis.
12 Adequatio legatorum ⁊ fideicommiſſorum in quibus conſiſtat
13 Fideicōmiſſarius vniuerſalis decedens antequā heres adeat he
reditatem an tranſmittat ad heredem.
14 Teſtator rem alienam legare poteſt. ⁊ nu. ſeq.
17 Res hoſtium legari poſſunt.
18 Legatum rei aliene ſcienter factum valet.
19 Heres an de euictione euicta re legata teneatur.
20 Teſtatore legante rem propriam ſed obligatam tenetur heres
redemptam tradere.
21 Cauſe due lucratiue quando poſſint ſimul concurrere.
22 Emens rem ſibi legatam an poſſit eius eſtimationem petere.
23 Res que non eſt legari poteſt ſi fore ſperetur.
24 Legatum fructus futuri vel partus an ſit conditionale.
25 Legatum pluribus relictum qualiter diuidatur.
26 Coniūcti re qui ſint ⁊ q verbis ⁊ qui diſiūcti re ⁊ vbis. et nu. ſeq.
30 Ius accreſcendi an accreſcat pro virili.
31 Ius accreſcēdi an locum habeat in diſpoſitionibus inter viuos.
32 Eſtimationem proprietatis quando quis conſequatur.
33 Fundi appellatione quid veniat.
34 Res ſua nemini legatur.
35 Veritas eſt opinioni preferenda.
36 Legatum non reuocatur etiam ſi res legata alienetur.
37 Legatum non reconciliatur ſi res legata alienata redimatur.
38 Donatio inter virum ⁊ vxorem morte firmatur.
39 Feudatarius feudi partem alienans ea priuatur feudi parti.
40 Creditor liberationem debiti legare poteſt.
41 Liberatio perpetua debiti ⁊ ad tempus poteſt legari.
42 Legatum dotis quando valeat.
43 Legatum dotis propter falcidiam ⁊ legitimā filij poteſt minui.
44 Res legata cui pereat.
45 Cū dictio poſita īter res q̄rū vna alteri accedit qd opet̄. ⁊ nu. ſeq.
46 Legatum fundi cum inſtrumēto quomodo differat a legato fun
di inſtructi ⁊ fundi ⁊ inſtrumenti.
49 Fundo publicato an publicetur inſtrumentum fundi.
50 Legatum gregis valet etiam eo vſqꝫ ad vnam ouem minuto.
51 Collegium quot hominibus conſtitui poſſit.
52 Familia quot conſtet capitibus.
53 Congregatio ex quot conſtet hominibus.
54 Rixam duo faciunt.
55 Plebs ſiue populus ex decem fit hominibus.
56 Turba ex pluribus conſtat ꝙ̄ decē. de lega.
57 Grex ex quot conſtet capitibus.
58 Cōpromiſſum factū a decē an expiret quinqꝫ eorꝫ decedētibus.
59 Augmentum ⁊ diminutio legati ad quē ſpectent.
60 Legatum peculiū cenſetur ſi ſeruus inter viuos manumittatur.
61 Voluntas ex conſuetudine diſponentis conijcitur.
62 Corporalia ⁊ incorporalia queqꝫ legari poſſunt.
63 Teſtatore ex certis rebus incertā legāte legatarij eſt eligere.
64 Incertitudo rei legate legatum vitiat.
65 Electio quot ad ſui validitatem requirat.
66 Electione prima non valente an poſſit quis denuo eligere.
67 Litem ſorte dirimi remedium ſubſidiarium eſt.
68 Legatum quibus relinqui poſſit.
69 Capere ex teſtamento qui poſſint.
70 Mulier mortuo viro an poſſit ſtatim ad ſecunda vota tranſire.
71 Incertitudo perſone ⁊ libertatis legati ⁊ tutele dationem vitiat.

72 Legatum an vitietur per incertitudinem rei que legatur.
73 Solutum per errorem quando repetatur.
74 Tutoris incerti datio eſt inualida.
75 Poſthumus inſtitui ⁊ ei legari poteſt.
76 Error in nomine cognomine vel agnomine an vitiet legatum.
77 Nomen ⁊ cognomen ⁊ agnomen quomodo differant.
78 Teſtatorem in nomine proprio rei erraſſe qualiter probetur.
79 Demonſtratio falſa an vitiet.
80 Falſa cauſa an vitiet legatum.
81 Modus quomodo differat a conditione.⁊ nu.ſequen.
83 Legatum ſeruo factum a domino quando valeat.⁊ nume.85.
84 Legatum purum quando valere cognoſcatur.
86 Inſtitutio heredis caput ſeu fundamentum teſtamenti dicitur.
87 Mens ſtatuentis ordini ſcripture preponitur.
88 Legata herede ⁊ legatario mortuis relinqui poſſunt.
89 Legatum pene nomine pene factum quando valeat.
90 Impoſſibilitas vel turpitudo an vitiet legatum vel inſtitutionē.
91 Conditio viduitatem indicens reprobatur.
92 Teſtator an poſſit in teſtamento vſuras apponere.
93 Diſpoſitio probroſa que dicatur.

Poſt hec videamus. ¶ Conti-nua vt in
prin.tex.⁊ in glo.licet materie ſcōm cōgruū mo-
dū debeant cōtinuari tamē ex cauſa fit itermiſſio
1 h.d. ¶ †No.hic qd̄ verba legis vel ſtatuti in du-
bio debent intelligi vt cōtinuent ſcōm materiaꝫ
ſubiectam ⁊ precedentē niſi apparet qd̄ de noua materia loquat
vt hic in.l.imperator.de in diem adiec.Cū aūt doctrine ꝑpter cō
2 comitātiā ⁊ annexitatē pōt fieri trāſgreſſio vt hic.† Et not.hic in
glo.in ver.loquimur.qd̄ vnū tempus quādoqꝫ accipit pro altero
vt cōueniat materie ſubiecte:puta preſens pro preterito.⁊ ſimili-
ter preteritū ſumit pro futuro vt cōſtitiſſent pro cōſtabit vt ſic fa
ciat cōditionē.l.qui Rome.§.augerius.ff.de ver.ob.⁊ ibi ꝑ Bar.
Et ſimiliter tēpus aliquando cōtinet preſens ⁊ ideo cōceſſio pri-
me vacature cōfertur ad eam que vacat de preſenti.vt in.c.ex plu-
ribus.de preben.lib.vj. ¶ Secundo no.hic glo.in ver.figuris.qd̄
quatuor modis acquiritur per vniuerſitatem.quibus adde alios
duos modos: monachatione.C.de ſac.ſan.eccle.aut.ingreſſi. Itē
bonoꝝ publicatione vel accuſatione.§.publicatione.ff.pro ſocio.

a ¶ Donatio. an legatū ſit donatio vide per do.Pe.d̄ fer.in tit.forma lib.qñ agitur ꝑ donato in gl.ex cā donationis.

a
3 **Legatum itaqꝫ.** ¶ †Legatum eſt donatio [a] que-dam:lꝫ olim diuerſis verboꝝ
ſolēnitatibus fieret:hodie quibuſcunqꝫ verbis aptis ad legandū
abſqꝫ ſolēnitate relinquitur pro quo perſequendo tres producte
4 ſunt actiones.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed non vſqꝫ. ¶ †No.j.quid eſt lega-
tum.legatum eſt donatio quedam a defuncto relicta ſubaudi. et
ab herede preſtanda.vt no.l.legatis.ff.de leg. Et ſit donatio hu-
iuſmodi legati ob meritum aliqd̄.l.nec adijcit.ff.pro ſocio.⁊ dif-
fert a donatione inter viuos ⁊ cauſa mortis vt hic in glo.ver.do-
5 natio. ¶ †Secundo no.qd̄ per quecunqꝫ verba idonea pōt fieri le-
gatum per que appareat de monte teſtatoris legare vel fideicō-
mittere volentis ſiue ſint verba directa ſiue obliqua:vt iubeo.vo
lo.rogo.mādo. fideicōmitto.l.ij. C. communia de le.cupio.opto.
credo te daturū.l.hoc modo.ff.de le.j.ſiue loquatur legatario: ſcꝫ
teſtator:vt peto lucij titij vt ſi contentus centū.l. peto.ff.de lega.
ij.vel ſcire te volo me donare tibi centū.l. miles.ff.de leg.ij.vel he-
redem inſtituo intelligit vel pro parte:vt.d.l.peto.ſiue cū extra-
neo loquatur puta tradendo ſcripturam ſacriſte fratrum in qua
dico qd̄ dono talem rem tali poſt mortem meam.l. cum pater.§.
donationis.ff.de leg.ij.non enim oportet cū quo quis loquat ſed
in quem voluntatis intentio dirigatur. dicit tex.in.d.§.donatio
nis.ſed quid de verbis deprecatiuis ſeu de verbo non dubito.dic
qd̄ ſi ſint directa ad heredem:puta non dubito quādo dabis illi
inducunt fideicōmiſſum.l.⁊ fami.§.fi.ff.de le.ij.ſecus ſi ſint relata
ad alium.vt non dubito vel puto lucij titij qd̄ habebis talē fundū
ſi non contendes cum herede meo.l.generali.in prin.ff.de vſufru.
6 leg.Et no. Guil.in.d.l.peto. ¶ †Tertio no.in.§.noſtra autē. qd̄
pro re legata competunt tres actiones.ſ.actio ex teſtamento. rei
ven.⁊ hypothecaria.Et eſt ſpeciale in caſu iſto in quo dominium
rei legate de iure ſpeciali tranſit:vt cū actione perſonali ex teſta-
mento concurrat rei ven.⁊ hypothecaria.vel ſi tranſiret de iure
cōmuni nō curreret rei ven.cū perſonali actiōe.j.de act.§.ſic itaqꝫ
ſed nec hypothecaria.ff.de reg.iur.l.ſed nec pignus.⁊ quādo oēs
poſſunt intētari ⁊ quādo vna tantū no.hic glo.in ver. hypothe-
7 caria.⁊ per Bar.in.l.j.ff.de leg.j.†Sed quero [b] quādo cōpetūt di-
b cte actiones.dic ab adita hereditate non ante.vt per doc.C.de fi-
deicō.aut.hoc amplius.⁊ ideo cautus debet eſſe agēs pro legato
8 vt dicat in libello hereditatē fuiſſe adita.†Sed quero qñ legatuꝫ
eſt factū in codicillis que actio cōpetat.dic actio vtilis ex teſtamē
9 to glo.eſt in.l.ij.C.cōia de le.†Item quid ſi teſtōr diſpoſuerit ali-
quid gratia ſui honoris vel vtilitatis:vt qꝛ vxor debeat morari cū
filijs:vel qd̄ ei fiat ſepulchrū:vel aliqd̄ factum qd̄ auxiliū compe-
tat.dic qd̄ ſolū officiū iudicis.l.quintus.ff.de annu.leg.⁊ no. in.l.

b ¶ Sed quero Uide pau.de ca.conſi.cx.in antiquis.

10 hereditas.ff.de peti.here.†Item quero ſi legatur res heredis vel
legatarij an tranſeat dominium.dic qd̄ nō vt innuit gl.in.l.ſi he-
redis ſeruus.ff.de le.j.⁊ ibi per Bar.licet enim.alias cōtrariū te-
neat glo.in.d.l.ij.C.cōmunia de le.in glo. in ver.validior.in prin.
11 ibi lex ſi cui.Sꝫ ibi ideo qꝛ nō cōſtat de mente.†Unde cōclude qd̄
in vltimis volūtatibus primo ⁊ ante omnia volūtas teſtōris eſt
attēdēda:qꝛ illa ante oīa ꝑponderat.vt hic in.l.in cōditionib⁹.ff.
de cōdi.⁊ demō.ſiue expreſſe ſiue tacite colligi poſſint ex ꝑcedenti
bus ⁊ ſequētibus.l.cū pater.§. cū imperfecta.hec in glo. alle.et.l.
vnū ex familia.§.ſi omiſſa.ff.de le.ij.ſed ſi nō pōt apparere de mē-
te nō recedim⁹ a ſignificato verborū.vnde ſi teſtator legauit vſum
fructū domus certe quādiu remanet aliqua pars edificij retinet
vſuſfructus totius ſoli.l.ſi cui.ff.de vſufru.⁊ no.gloſ.in.l.quāuis.
de dā.infec.Et ita intellige vt.ſ.de vſuf.§.finitur.

Sed nō vſqꝫ. ¶ Hodie legatorum ⁊ fideicommiſſo-rum exequata eſt natura licet olim in
ter ipſa multiplex eſſet differentia. Et natura rerum facilius co-
gnoſcitur cum de eius doctrina tractatur ſeparatim quā quādo
coniunctim cum alia.h.d.vſqꝫ ad.§.non ſolum. ¶ Et not.qd̄ exe-
quare accipit dupliciter.de quo per Bar.in.l.j.ff.de le.j.vbi vide
12 per eum.†Conſiſtit aūt adequatio legatorū ⁊ fideicōmiſſorū Pri
mo in perſonis:qꝛ qui poſſunt legare ⁊ quib⁹ pōt legari poſſunt
etiam fideicōmittere.Secundo in rebus:qꝛ que res poſſunt lega-
ri ⁊ fideicōmitti. Tertio in modo relinquendi:qꝛ per que verba
poteſt legari pōt fideicōmitti.l.j.⁊.ij.C.cōmunia de le.⁊ ſic frater-
nizant hodie legata ⁊ fideicōmiſſa.Et ſic intellige regulā qd̄ ſunt
exequata legata particularia fideicōmiſſis particularib⁹ per oīa
vt hic.⁊.d.l.ij.Item exequata ſunt vniuerſalia vniuerſalibus.l.ſi
quis ſeruū.§.ſi.cum.l.ſeq.ff.de le.ij.Sed vniuerſalia nō equiparā
tur particularibus:nec contra.vt no.per gloſ.in.d.l.j.ff.de leg.j.⁊
ideo non cōpellitur adire pro ſingulari fideicōmiſſo ſed pro vni-
uerſali ſic.l.ſi quis omiſſa.ff.ſi quis omiſ.cau.teſta.Item ſingula-
ris legati ⁊ fideicōmiſſi dominiū recta via tranſit in legatarium
l.a titio.ff.de fur.Sed vniuerſale tranſit ſolū facta reſtitutione.l.
13 recuſare.ff.ad treb.†Sed quid ſi fideicōmiſſarius vniuerſalis de-
cedit antequā heres adeat hereditatem:vel poſtquā adiuit ante-
quā fiat ſibi reſtitutio an tranſmittat ad heredem. Bar.cōcludit
qd̄ ſic in.l.cū filio.ff.de le.j.vbi dicit qd̄ tam ſingularia quam vni-
uerſalia legata ⁊ fideicōmiſſa dicuntur cedere quātum ad tranſ-
miſſionem a tēpore mortis teſtatoris.per.l.iij. ver.itē dicendū.ff.
de adimen.le.⁊.l.j.§.in nouiſſimo.C.de cad.tol.Et ſimiliter equi-
parātur qd̄ ſi legatarius vel fideicōmiſſarius vniuerſalis vel par-
ticularis decedit pendente conditione neuter tranſmittit.vt con
cludit Bar.in.d.l.j.ff.de lega.j. Jo.de platea.

14 **Non ſolum.** ¶ †Et rem alienā teſtator ſciēter legare poteſt quā heres redimere tenet ſi pōt ⁊
legatario preſtare ⁊ ſi nō pōt preſtare tūc eius extimationē preſta
re tenet niſi ſit talis res legata cuius non eſt cōmercium. quo caſu
nec debetur extimatio ⁊ onus probandi teſtatorē ſciuiſſe rem alie
nam incumbit legatario hoc aſſerenti.h.d. vſqꝫ.ad.§. ſed ſi rem.
¶ No:ergo coniuncta glo.j.qd̄ res teſtatoris ⁊ res heredis legari
poteſt nec diſtinguit in ius ſi ſciuerit vel ignorauerit teſtator rem
eſſe ſuam vel heredis:qꝛ ſemper valet legatū.ſecus in re aliena in
qua diſtinguit.j.eo.ver.qd̄ aūt diximus cum glo.ſua in ver.igno-
rabat.ſed in re cōmuni vel in qua teſtator habet ius ſolum vide-
tur legare ius qd̄ habet.l.ſerui electione.§.ſi fundus.⁊.l. qd̄ ſcien-
15 ter.§.j.ff.de le.j. ¶ †Scđo no.qd̄ quādo teſtator ſcienter legat rem
alienam heres tenetur eam redimere ſi pōt ⁊ legatario preſtare.ſi
autē non pōt:vt qꝛ dominus rei non vult eam vendere:vel vult ni
mis caro precio tūc heres tenetur dare iuſtā extimationem rei:vt
hic in glo.in ver.redimere.⁊ ſi ſit contētio que ſit vera ⁊ iuſta exti
matio rei iudex declarabit.l. alieno.§.heres eius.ff.de fideicō.li-
16 berta. ¶ †Tertio no.in ver.ſed ſi talis qd̄ ſi teſtator legauit rem
cuius non eſt cōmertiū etiam in cōmuni:vt res publica vel ſacra
tunc nō debet heres etiā extimationē.⁊ idem dicit hic gloſ.in ver.
extimatio.ſi eſſet cōmertiū:ſed cum magna difficultate: vt in fun
dis patrimonialibus ceſaris quorū alienatio ſolum dependet a
volūtate ⁊ iuſſu vnius principis dicitur in tantū difficile qd̄ qua
ſi reputatur impoſſibile.l.apud Julia.§.ſi.de leg.j.⁊ ideo non va-
let onus adiectum legato predij facto fratribus mendicantibus
vt ibi debeat conſtrui locus vbi morentur fratres: cum talis mu-
tatio dependet ſolum a voluntate vnius.ſ.ſummi pōtificis:vt in
c.vnico.de relig.domi.in.vj.ſm Bar.in.d.§.ſi.Si autem eſt com-
mercium in cōmuni re legata:ſed non legatario vel heredi tunc
diſtingue vt hic in gloſ.predicta in ver.eſtimatio.⁊ ſimilis glo.eſt
in.l.ſed ſi res.ff.de leg.j.⁊.l.multū.ff.de verb.ob. ſi autem legatur
fundus dotalis vel res minoris.dic per Barto.in.d.§.ſi.Quid in
forenſi probibito per ſtatutū acquirere immobilia an rei immo-
bilis ſibi legate debetur eſtimatio.dic qd̄ ſic.l.filiuſfa.§.ſi quis ali-
cui.ff.de lega.j.qꝛ nec probibet pignori accipere.l. in quorū. ff.de
pigno.Quid ſi legatur res eccleſie an debeatur eſtimatio. Inno.
qd̄ non in.c.filius.de teſta.qꝛ dependet ſolū a volūtate Pape niſi
de facili

de facili poſſit haberi eius cõmerciũ vt qꝛ eſſet bos vel equus eccle
ſie: qꝛ tunc debetur eſtimatio ſm Jo.an.in.c.filius. Quid ſi relin-
quitur fundus fratribus minoribus quem habere nõ poſſunt an
debeatur eſtimatio. Bar. qḋ ſic in.d.l.ſed ſi heres.de lega.j.qḋ ple-
17 ne examinat in ſecundo libro minoricarũ. †Item quid ſi legatur
res hoſtium.gloſ.hic in ver.aliena.tenet qḋ valet legatum ⁊ heres
cogitur redimere vel extimationem dare dic melius ſm Bart.in
d.l.liber homo.de ver.obli.⁊ per glo.in.l.id qḋ.de le.j.qḋ fundus
hoſtium qui nunquã fuit noſter nõ poteſt legari nec promittit le-
gari: qꝛ non habemus aliqḋ ius in eo.vt.d.l.liber homo.ſed fun-
dus hoſtium qui al's fuit noſter põt promitti ⁊ legari: qꝛ habem⁹
ius poſtliminij in eo.vt in.l.etiã.⁊.l.id qḋ.in glo.alle.indeo valuit
donatio facta a Papa imperatori de regno Hieruſalem: qꝛ iam
fuit noſtrũ licet modo ab hoſtibus occupatum.⁊ intellige qḋ fun
dus hoſtium non poteſt promitti vel legari.intellige pure: ſed be-
ne ſub conditione.ideo valuit donatio a rege aragonum monaſte
rio populari de locis hoſtium ſub conditione cum ad cultum fi-
18 dei peruenerit.de qua in.c.abbate ſane.de iudi.in li.vj. ¶†Quar
to no.in.§.qḋ aũt.qḋ legatũ rei aliene factũ a teſtatore ſcienter va
let quãdo teſtator ſciebat rem alienã ſecus ſi ignorabat quia tũc
nõ valet niſi reliquiſſet perſone cõiuncte vel alij cui reliquiſſet etiã
ſciuiſſet rẽ ſi alienã.l.cũ alienã.C.de le.⁊ dic vt ibi.⁊ hec vera quã-
do teſtator nõ poſſidet rẽ alienã: ſed ſi poſſidebat valet legatũ nõ
diſtinguẽdo ſi ſciuerit vel ignorauerit vt tꝫ gl.in.d.l. cũ alienũ. et
hoc ſequit̃ ibi Cy.⁊ probare ſcientiã rei aliene pertinet ad legata-
19 riũ: vt hic. ⁊ in.c.filius noſter. †Sed an euicta re legata teneat̃ he-
res de euictione cũ appareat teſtatorẽ legaſſe reꝫ alienã ex quo eſt
euicta.dic aut queris in prelegatis factis heredibus: ſeu in diui-
ſione bonorũ hereditariorũ: ⁊ dic vt hic in glo.in ver.ignorabat.
ibi ⁊ ſi de cõiunctis eſt legatari⁹: ⁊ tũc nõ agit: vt.l.cũ pater.§. eui
ctus.ff.de le.ij.⁊ ibi per Bar.ſi autẽ queris in lega.dic plenius p
glo.in.l.ſi domus. §.de euictio. de le.j. vꝫ qḋ rei legate in gene-
re debetur euictio niſi legetur incerta de certis vt vnus de equis
teſtatoris qꝛ tũc equiparat̃ legate in ſpecie.l.in ratione.§.ſi diligẽ
ter.⁊.§.ſeq.ff.ad.l.fal.ſed rei legate in ſpẽ tunc ſi eſt legata a ſciẽte
debet̃ euictio.ſecus ſi ab ignorante niſi ſit legata cõiuncte pſone:
vt.d.l.cũ alienã. Et hoc verum niſi interuenerit error precedentis
cãe nulle vt qꝛ erat res quã emit a pupillo ſine autoritate tutoris
quã tñ putabat eſſe ſuam vel precedentis cauſe finite vt qꝛ lega-
uit vſumfructũ ſibi debitũ qui morte finit̃: vt no.per glo.⁊ Bart.
in.d.§.de euictione ⁊c.

20 **Sed ⁊ ſi rem.** ¶†Si teſtator ſcienter leget alteri reꝫ
ſuã propriã alteri obligatã heres tene
tur eã legatario tradere niſi teſtator expreſſe aſſenſerit qḋ legata-
ri⁹ eã luat.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi res aliena.⁊ ĩtellige ſiue leget̃ ipſi credi
tori ſiue alteri. ſi aũt creditor pignoris leget rẽ ſuã debitori nõ vi-
det̃ p hoc legare ſibi debitũ ſꝫ cõmoditatẽ pignoris.l.j.§.j.ff.de li.
leg. Qḋ ſecus eſt ſi leget̃ inſtrumẽtũ debiti.l.labeo.⁊.l.poſtq̃.ff.de
a pac.[a] Si aũt nõ creditor ſed alius extraneus leget dño rei rẽ pro-
priã ipſius dñi per ipſum dñm obligataꝫ videtur ſibi legare ius
pignoris.ſ.qḋ heres teſtatoris ipſius eam luat domino rei.l. ſi ab
eo.ff.de leg.j.valet legatũ rei proprie ratione iuris deficientis.al's
non.l.res proprias.C.de lega.

Si res aliena. ¶Qui ex cauſa lucratiua rem conſe
cutus eſt non poterit ex alia cauſa lu
cratiua extimationem petere: qꝛ due cauſe lucratiue eiuſdem rei ⁊
perſone cõcurrere nõ poſſunt.ſecus ſi vna cauſarũ fuerit oneroſa
⁊ qui primo extimationẽ ex vna cauſa lucratiua conſequitur non
impedit̃ ex alia rem cõſequi.h.d.vſqꝫ ad.§.ea quoqꝫ. vel breuius
due cauſe vna lucratiua alia oneroſa poſſunt circa eandem reꝫ in
eadẽ perſona cõcurrere ſecus ſi ſint diuerſe cauſe lucratiue qꝛ non
poſſunt cõcurrere etiã ſi trahant originẽ a perſonis diuerſorũ. h.
21 d.†Et cõclude regulã hic poſitã qḋ due cauſe lucratiue nõ poſſunt
ſimul cõcurrere circa eandem rem: vt hic.⁊.l.meuius.§. duorum.
ff.de le.ij. Fallit primo quando legatarius conſequitur eſtimatio-
nem qꝛ poteſt poſtea conſequi rem ſed non econtra vt hic in ver.
hac ratione. Scḋo fallit quando nõ habent originem in perſona
vnius ſed diuerſorũ ſiue quando non concurrunt directe ſed per
obliquum.vt ſi alius donat ſeruo meo illud qḋ mihi debet: quia
nihilominus petam a te rem quam mihi debet.l.ſi ſeruus legat⁹.
§.j.ff.de leg.j.⁊ hic in glo.in ver.traditis. Tertio fallit in legato
quantitatis in quo non habet locum regula duarum cauſarum
lucratiuarum.vnde ſi in teſtamento relinquo qḋ ematur tibi cer-
ta res: licet tibi donetur ab alio eadem res me viuo tamen petes
eſtimationem ab herede meo: qꝛ qui iubet rem emi non videtur
legare rem: ſed eſtimationem ⁊ ſic quantitatem.l.titia ſeio.de leg.
ij.⁊ hic in glo.in ver.rem. Quarto fallit quando due cauſe lucra-
tiue concurrunt diuerſo tempore.vnde ſi ſtipulor a te fundū ſub
conditione ⁊ iterum ab alio mihi donet̃ tpe exiſtentis conditiõis
nõ ſit meus: qꝛ eũ vẽdiderim nihilominus petam a te.l.nõ exiſti-
mo.ver.aut ſi hoc.de ver.ob. Quinto fallit quando res ſoluta ex
vna cauſa lucratiua etiam eſt reuocabilis de iure ſpeciali: qꝛ tunc
agit̃ ex alia.vnde ſi res abſentis a me vſucapta mihi legetur ſi ab-
ſens reſtitutus a me vendicet petã ex teſtõ.l.nõ quocũqꝫ. §.j.ff.de
le.j. Sexto fallit quãdo nõ cõcurrũt circa eandẽ perſonã.vt ſi prio
res leget̃ mihi deinde titio.⁊ pri⁹ ſoluat̃ titio agã ad eſtimatiõem
l.ſi res mihi.ff.de le.j. Sed quid ſi legẽ rẽ in teſtõ: ⁊ ſilr heres me⁹
leget eãdẽ eidẽ legatario.dic qḋ ſi legatarius cõſequit̃ eſtimatio-
nẽ ex teſtõ heredis mei: poſtea nõ petit rẽ ex teſtõ meo cũ heres et
defunctus eadẽ perſona cẽſeantur.vt hic in gl.in ver.agere. Item
nũquid exceptioni duarũ cauſarũ lucratiuarũ poſſit renunciari
22 dic per Bar.in.d.§.duorũ. †Itẽ qd ſi emo rẽ mihi legatã: deinde
volo petere ex teſtõ: an petã rẽ vel eſtimationẽ.dic qḋ petã rẽ: qꝛ il-
la eſt in oblõne ⁊ cõſequar eſtimationẽ ſcḋm gl.hic in ver.cõſequi.
ſicut cũ volo petere rẽ a te mihi pmiſſam.⁊ poſt morã tui perem-
ptã.nam qꝛ etiã durat oblõ in rẽ: qꝛ in obligatiõibus dãdi nõ ſuc-
cedit obligatio ad intereſſe.lꝫ ſecus in oblõnibus faciẽdi: vt.l. ſti-
pulationes nõ diuidunt̃.⁊ ibi per Bar.de verb.obli.petã rem vt
cõſequar eſtimationẽ per.l.iij.ff.de cõfeſ.⁊ per Bar.in.d.l. ſtipula
tionem.⁊.l.ſi ſeruũ ſtichum.§.effectus.ff.de ver.obli.

23 **Ea quoqꝫ.** ¶†Res que nõ eſt ſed eſſe ſperatur legari
poteſt.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi eadẽ res.ſecus ſi nõ
eſt nec ſperatur eſſe.vt in gl.no.qꝛ quo ad facultatẽ legandi veri-
ſimilia ſunt id qḋ legatur eſſe in re vel in ſpe. Et quando res lega
ta eſt in fuga quis debeat eam proſequi: ⁊ cuius ſumptu ⁊ pericu-
lo.dic plenius quam dicat glo.in.l.cũ ſeruus.ff. de leg.j. videlicet
qḋ ſi res eſt in fuga tempore teſtamenti tunc labor perſone ingren
do ⁊ ſumptus ⁊ periculum ſpectat ad heredẽ: vt. d.l. cũ ſeruus ſi
aũt eſt in fuga poſt teſtamẽtũ ⁊ ante mortẽ teſtõris tũc labor pſo-
ne eſt heredes ⁊ ſumptus ⁊ periculũ legatarij.l.ſi ſeruus legatus
de le.j. Si aũt ſit in fuga poſt mortẽ teſtõris ſiue ante aditã heredi
tatẽ ſiue poſt: tũc ipſe legatarius perſequit̃ ſuo ſumptu: ⁊ pericu-
lo ⁊ heres ſolũ cauet: ꝙ ſi res peruenit ad eũ dabit eã legatario ni
ſi fuiſſet culpa heredis: qꝛ tũc heres tenet̃ ad oĩa.l.cũ res.de leg.j.
24 †Sed quero in caſu nr̃o qñ legant̃ fructus futuri vel partus an
legatũ ſit conditionale: vt ſic heres moriẽs anteq̃ naſcat̃ trãſmit-
tat ad heredẽ.dic ꝙ eſt conditionale q̃tũ ad obligationẽ ⁊ actio
nẽ: nõ quo ad trãſmiſſionẽ.nã vbi eſt tacita ꝯditio ĩpedit naſci ob
ligationẽ ⁊ actionẽ anteq̃ naſcat̃. Sꝫ nõ impedit trãſmiſſionẽ ad
heredẽ.l.iter dũ.de v̇.ob.⁊.l.j.ĩ fi.⁊.l.ꝯditionẽ.q̃ extrĩſec⁹.ff.ḋ ꝯdi.
⁊ demon.ſed ſi nõ naſcatur eo anno expirat ne legatum.vel debet
expectari ſequẽti anno.dic ſm Bart.in.l.in ſtipulatione.§.ſacrã.
de ver.ob. Si locus adijcit̃ cã demõſtrationis vñ ſoluat̃.vt lego.x.
corbes frumẽti quas volo ſolui de eo qḋ naſcit̃ in tali p̃dio.vel vo
lo qḋ legatarius teneat tale p̃diũ vñ percipere poſſit: tũc lꝫ nõ ibi
naſcat̃ heres tenet̃ ſoluere.l.quidã.de le.j.⁊.l.paulo calimaco.§.fi.
de le.iij.⁊.l.lucius.de ali.leg. Si aũt adijcit̃ locus gr̃a taxationis
tũc ſi adijcit̃ cõditio vel relictũ qḋ facit ꝯditionẽ: puta lego.x. cor-
bes frumenti de eo qḋ naſcit̃.vel ſi naſcet̃ in tali predio tũc tꝫ lega
tũ in eo qḋ naſcet̃ ſi nil naſcet̃ expirat legatuꝫ.l.cũ interitus.de vi-
no oleo tritico legat.⁊.l.debitor.§.veriſimile.ff.de cõtrahen.emp.
⁊ ven. Sed ſi nõ adijciatur relictum: vt lego.x.corbes frumẽti de
iſto fundo: tunc ſi non naſcatur in illo anno expectatur in alio vt
in.d.§.ſacram.

Si eadem res. ¶Legatarij eiuſdẽ rei cõiũctim vel
diuiſim admittuntur quilibet pro
portione virili. ⁊ portio vnius deficiẽtis accreſcit alteri.h.d. vel
25 latius †Legatũ relictũ plurib⁹ cõiunctim re ⁊ verbis vel diſiun
ctim v̇bis: re tñ cõiũctis equalr̃ diuidit̃ iter eos ⁊ portio vni⁹ de-
ficiẽs ad legatariũ ſibi ꝯiũctũ deuoluit̃.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi cui fund⁹
26 †Et p intelligẽtia primitte qḋ quedã eſt cõiunctio re ⁊ verbis q̃-
dã eſt re tm̃.quedã verbis tãtuꝫ.vt innuit hic glo.fi.⁊ plenius per
gl.in.l.j.§.fin.ff.de vſufruc.accreſ.⁊.l.cũ triplici.ff.de verbo.ſigni.
eo.l.re coniuncti.ff.de leg.iij.⁊ ibi plene per Bar. Coniuncti re ⁊
verbis dicuntur quos rei ⁊ nominis complexio coniungit vt ti-
tio ⁊ meuio centum lego.vt hic in verſicu.coniunctim. nam titi⁹
⁊ meuius ſunt comprehenſi ſimul in eadem oratione verborum:
⁊ ſic ſunt coniuncti v̇bis ⁊ ad eandẽ rẽ inſolidũ.⁊ ſic ſunt re ⁊ per
concurſum faciũt ſibi ptẽ.vt hic.⁊.d.gl. de vſufruc.accreſ. Coniũ-
cti re tm̃ ſunt quibus legatur eadem res inſolidũ in diuerſis ver-
borum orationibus.vt titio lego ſtichum ⁊ meuio lego ſtichum.
vel eundem ſtichum.v. hic in ver.diſiunctim.⁊.d.l.re coniuncti.
de leg.iij.⁊.d.l.triplici.de ver.ſigni.⁊ iſti ſimilr̃ per concurſum fa-
ciunt ſibi ptẽ.vt hic in ver.coniunctim.verbis cõiũcti tantũ dñr
quos vnitas ſeu vnicus actus legãdi coniungit.vt titio ⁊ meuio
lego fundũ equis portionibus.nã iſti iunguntur ne ſub vno ver-
bo lego.ſecus ſi ſub pluribus. vt ſi dicam titio lego fundum me-
uio fundum lego equis portionibus.nam non ſunt cõiuncti ver-
bis quia non ſunt in eadem orõne verborũ.ſm Bar.in.d.l.re cõ-
27 iuncti.†Alij autem ſunt qui nullo modo ſunt cõiuncti nec re nec
verbis: ſed oĩno diſiuncti.vt titio lego dimidiam ſerui: ⁊ meuio
28 aliam dimidiam eiuſdem ſerui.vt hic in glo.fina.in prin.†modo
effectus iſtarũ cõiunctionũ eſt qꝛ ſi vnus legatariorũ nõ acceptet
vt quia repudiet vel moriatur viuo teſtatore ⁊ ſic antequam ce-

a ¶ De pact.
An autẽ in-
ſtrumentum
poſſit cancel
lari habitis
verbis inter
partes.dicen
do ꝙ habeat̃
pro cancella-
to. Paul. de
ca.cõſi.cxxx. ĩ
nouis reſpe-
ctu.itẽ ſi duo
ſunt obligati
⁊ reddo vni
ĩſtrumẽtũ an
videor vtrũqꝫ
liberare. iteꝫ
qd ſi habeo
duo ĩſtrumẽ-
ta p vno de-
bito: ⁊ reddo
vnũ debitori
vide pau.de
ca. in. d.l. la-
beo. Itẽ qd ſi
inſtrꝫ ĩuenit̃
cãcellatũ apḋ
debitorẽ. Itẽ
qd ſi debitor
reſtituit ĩſtrꝫ
creditori an
videat̃ ſe re-
ponere in pri
ſtinã obliga-
tionem.vide
per do. Alex.
in.d.l.labeo.
¶ No.hãc re
gulã ⁊ ei⁹ fal
lẽtias: qꝛ or-
diate ponũt.

dat dies legati in illius parte prefertur ante omnes ille qui erat
ſibi cõiũctus re ⁊ verbis excluſis verbis tantũ vel re tm̃. ſi aũt nõ
extat aliqs cõiunctus re ⁊ verbis ſed extãt cõiuncti re tm̃ ⁊ v̄bis
tm̃ tũc equaliter admittunt excluſis alijs legatarijs nõ diſiũctis
29 vt hic in glo.⁊.d.l.in fi.ff.de vſufru.accreſcẽ.† Alij aũt ſunt cõiun
cti cõiunctione legali nõ teſtatoris:vt qñ ex perſona vnius q inſti
tuitur deuenit ad plures:vt qñ inſtituit vel legat ſeruo plurium
dñorum:vt.l.ſeruus cõis.ff.de acq.here.⁊.l.⁊ ꝑculo.de lega.ij.vel
qñ vnus legatarius poſt agnitionẽ legati decedit pluribus reli-
ctis heredibus oẽs alij heredes dicent cõiuncti cõiunctiõe lega-
li:⁊ in iſtis cõiunctis cõiunctione legali nõ hʒ locũ ius accreſcen-
di in legatis in.d.l.⁊ ꝑculo.niſi ſit vſuſfructus qui accreſcit pſone
nõ patroni.l.j.§.j.ff.de vſufru.accreſ.ſed in heredibus ſic ne quis
decedat pro pte teſtatus ⁊ pro pte inteſtatus:vt.d.l.ſeruus cõis.⁊
ideo ſi vnus ex heredibus legatarij qui agnouit legatũ repudiet
partẽ ſuã nõ accreſcit alteri coheredi legatarij:ſed remanet penes
heredẽ.d.l.legatarius.de le.j.⁊ idẽ in herede vniꝰ ex duobꝰ ẽpby-
30 teotis.ſcðm Bal.in.d.l.legatarius.† Quero an iſtud ius accreſcẽ
di accreſcat pro virili an pro portionibꝰ hereditarijs vel legatis.
dic qđ pro portionibus hereditarijs vel legatis.l.homo.§.cũ qs.
ff.de here.inſti.⁊.l.nemo.de le.ij. Itẽ quero ſcðo an ps deficiẽs ac-
creſcat cũ onere vel ſine onere.dic per Bar.in.d.l.re cõiũcti.nã le-
gatũ pro nõ ſcripto accreſcit ſine onere.⁊ caducũ vel quaſi cũ one
31 re.† Itẽ quero tertio an ius accreſcendi habeat locũ in contracti-
bus ⁊ in diſpoſitionibus inter viuos.dic per Bar.in.d.l.re ꝯiun
cti.in glo.ibi illi aut illi.ſupple vtrũ heres meus vellet in.d.l.ſi ti-
tio.in gl.alleg.nã ſi teſtator ſuus leget titio aut ſeio:nõ dicẽdo cui
heres volet.nõ eſſent duo rei ſed diſiuncti.aut reſoluit in copulã
⁊ equaliter veniẽt ad legatũ.l.cũ quidã.C.de ver.ſig.⁊ erũt cõiun
cti verbis vt tenet Bar.in.d.re cõiuncti.Sed qñ adijcit electionẽ
in perſona grauati.ſ.heredis.vt dicẽdo lego titio aut ſeio vt hẽs
volet.aut ſunt duo rei credẽdi ex cauſa lucratiua ⁊ qui primo exi-
git ſibi totũ lʒ nec tenet cõicare alteri:vt.l.i lege falcidia hic obſer-
uãdũ.ff.ad.l.fal.in gl.in ver.defecerit. ¶ No.ex iſta glo.primo ca-
ſus in quibus qui nõ admittit ad ptes facit ptes. Itẽ tractat glo.
in.l.hmõi.§.ſi titius.de le.j.⁊ ibi per Bar.Sʒ quid ſi quis relin-
quit tibi ⁊ filio ſuo ſpurio an faciet tibi partẽ cũ ipſe capere non
poſſit:vt in aut. qui.mo.na.effi.ſui.§.petitio.⁊ ibi no.Bart. qui
tenet in.d.§.ſi titio.qđ nõ facit tibi ꝑtem:q2 legatum eſt pro non
ſcripto.l.lucius.§.teſtamento.de leg.j.

32 **Si cui fundus.** ¶† Si qs rei aliene legate ꝓprie-
tatẽ fuerit cõſecutꝰ ex cã oneroſa ⁊
vſumfructũ ex cã lucratiua tũc cõſequit ex teſtõ eſtimationẽ ꝓprie
tatis tm̃.h.d. ¶ Et ſic no.hic qđ res q̃ ſolidat nõ dr acqri eo iure
q̃ eſt acqſita res cui ẽ ꝯſolidata. Et ſic facit ſi vxor acqrit ꝓprieta
tẽ alicuius rei ex cã oneroſa:anteq̃ eẽt vxor ⁊ poſtea dũ ẽ vxor vſuſ
fructus cõſolidat cũ ꝓprietate ⁊ ſic acqrit ſibi ex cauſa lucratiua
quãuis als ſit regula qđ quicqđ acquirit vxor preſumat de bonis
viri.vt.l.quintus.ff.de dona.inter vi. ⁊ vxo.tñ hic vſuſfructꝰ nõ ꝑ
ſumitur de bonis viri quãuis ſit acquiſitus alio iure quã ꝓprie-
33 tas vt hic. ¶† Scðo no.hic qđ aliud petimus ⁊ aliud conſequi-
mur.nã peto fundũ mihi legatũ:cuius fundi applo cõtinet ꝓprie
tatẽ ⁊ vſumfructũ cauſalẽ:⁊ tñ ſolũ cõſequor eſtimationẽ ꝓprieta
tis.⁊ hoc ſolũ eſt ne in vna ⁊ eadẽ re cõcurrerẽt due cauſe neceſſa-
rie:vt.s.eo.§.ſi res aliena. ¶ Tertio no.qđ lʒ alias vſuſfructus cẽ
ſeat pars dñij.l.iiij.ff.de vſufr.vt hic in glo.in ver.petitione.tamẽ
quo ad rẽ legatã in teſtõ nõ cenſet pars rei vt per hoc legatarius
debeat petere ſolã partẽ:ſed potius petet totũ nõ habita mẽtiõe
vſuſfructus.Sed tñ per officiũ iudicis cõſequit tm̃ minus quãtuʒ
valet vſuſfructꝰ ne legatariꝰ rẽ ⁊ preciũ ꝯſequat: vt.l.bona fides.
ff.de re iu.Et ne due cauſe lucratiue ꝯcurrãt in eadẽ re:vt dixi.

Sed ſi rem. ¶ Res ꝓpria legatarij ſibi inutiliter le-
gatur.⁊ legatum purum qđ ab initio non
34 valuit nõ poteſt ex cauſa habili ſupueniẽti habilitari ⁊c. ¶† No.
qđ res ſua nemini legari põt:vt hic.⁊.l.res proprias.C.de lega.q2
qđ meum eſt ⁊c.vt.j.de act.§.ſic itaqʒ. Fallit ratione iuris qđ ha-
bet teſtator in re:q2 tunc legando rem videt legare ius qđ habet
in re.l.qđ in rerum.§.j.de leg.j.Scðo fallit ſi legatur ſub conditio
ne:puta ſi teſtator dicat lego tibi talem rem etiam ſi alienaueris
me viuo.Et ita intellige hic glo.in ver. alienauerit. Nam regula
catoniana que dicit qđ ſi legatũ eſſet inualidum tempore quo re-
linquitur ſi tunc teſtator moriatur non conualeſcit:poſtea nõ ha-
bet locum ad legata cõditiõalia:vt no.l.j.ff. de reg.cato. ¶ Scðo
no.qđ quis nõ põt ſe dicere dñm ex pluribus cauſis:⁊ hoc verum
agendo:ſecus excipiendo:q2 tunc nõ ꝓhibetur vti pluribus exce-
a ptionibus contrarijs:vt in.c.nullus pluribus [a] de reg.iur.in.vj.⁊
l.nemo.ff.de excep.per Bar.

35 **Si quis rem ſuam.** ¶† Veritas attenditur
⁊ preualet opinioni.h.d.
¶ No.ergo qđ vbi concurrit veritas ⁊ opinio ſimul attenditur
veritas ⁊ non opi.ideo ſi manumittitur ſeruus quem puto alie-
num ⁊ in veritate eſt meus erit liber.vt in.l.quoties.alleg.in glo.
Si emo ab eo quẽ puto vẽdere rẽ alienã ⁊ in veritate eſt ſua tranſ-
fertur dñium in me.vt.j.§.q ignorauit.hic alle.ſi ꝯcto rem eiꝰ quẽ
nõ puto ꝑmittere ⁊ in rei veritate ꝑmittit nõ cõmitto furtũ.l.in-
ter oẽs.§.recte.ff.de fur.ſed ſi eſt cõis opi.tũc illa ꝑualet veritati.
l.barbariꝰ.ff.de off.ꝑto.⁊.s.de teſta.§.ſed cũ aliqs.ſimiliter in his
que cõſiſtũt in ſolo aĩo:vt in additione ⁊ repudiatione heredita-
tis attẽdit plus opinio quã veritas.⁊ iõ ſi qs putabat ſe heredẽ
neceſſariũ cũ ſit volũtarius ⁊ ſic nõ ſit certꝰ valet eiꝰ repudiatio.l.
b heres qui putat.hic in glo.alle.pro ꝯrio.Et facit [b] iſte tex.ad que-
ſtionẽ papa cõceſſit epõ qđ poſſit diſpẽſare cũ vno ex clericis qđ te
neat duo bñficia curata hic clericꝰ exiſtẽs abſens ⁊ hñs bñficium
curatum acceptauit ſcðm ignorãs diſpẽſationẽ:cõuenit iſte cleri-
cus ⁊ lite cõteſtata cũ eo qđ relaxet primũ ſupuenit litera diſpẽſa-
tionis querit an ſibi ꝓſit.iſte tex.facit qđ ſic q2 attendit potiꝰ veri
tas quã opi.⁊ quã ignorãtia illiꝰ cũ quo fuerat diſpenſatũ.facit.l.
eius q.ff.ſi cer.pe. ¶ Itẽ facit iſte tex.ad queſtionẽ de eo q acceſſit
ad aliam prouinciam ⁊ tractu temporis duxit aliam vxorem cre-
dens tamen primam viuere que tũc temporis in rei veritate erat
qđ inſpicitur veritas et mortua non opinio ſua vt teneat matri-
monium pro quo facit.d.§.recte.

36 **Si rem ſuam.** ¶† Legatũ nõ reuocat lʒ poſtea res
legata alienet per teſtatorẽ ex neceſſi
tate vel obliget in totũ vl pro pte.h.d.vſqʒ ad.§.ſi qs debitori.Et
c concludeᶜ cũ glo.j.hic in ver.alienauerit qđ rẽ legatã teſtator anq̃
moriat qñqʒ donat qñqʒ alienat ⁊ qñqʒ pignorat.Si donat vide-
tur indiſtincte donãdo reuocare legatuʒ ſiue teneat donatio ſiue
non:⁊ ſiue donatio reuocet per ingratitudinẽ ſiue alio modo.vt
hic in glo.j.Scðo qñ teſtator rẽ a ſe legatã vẽdidit vel alio modo
quã per donationẽ alienauit:tũc ſi alienat ex volũtate videt reuo
care legatũ.l.rem legatã.ff.de adimẽ.leg.niſi legatarius ꝓbet vo-
luiſſe reuocare legatũ.vt dicit glo.in.l.fideicõmiſſa.§.ſi rem.de le.
iij.⁊ probabit ꝑ cõiecturas ⁊ indicia:puta ſi teſtator pecuniã quã
redigit ex vẽditiõe dicit ſe habere ſaluã ⁊ tenet ei in depoſito pro
eo cui legauerat rem:vt.d.§.ſi rẽ.vel dũ vẽdidit dixit corã teſtibus
qđ nolebat qđ legatarius ꝑderet aliqđ ꝓpter hoc.vel ſimilia ver-
ba per que ꝓbetur ꝑſeuerãtia teſtatoris in legãdo vt dicit Bar.in
d.§.ſi rem.ſi autẽ alienat ex neceſſitate.ſ. rei familiaris. vel q2 res
erat peritura.vt.d.§.ſi rẽ.tunc in dubio nõ videt legatũ reuocare
vt.d.l.rem legatã.dic vt ibi per Bar.niſi heres ꝓbet teſtatorẽ vo-
luiſſe per talẽ alienationẽ reuocare legatũ vt hic in glo.j. quã pro-
babit per cõiecturas ⁊ indicia.vt.s.dixi in legatario.Sed quid ſi
teſtator alienauit volũtarie vſumfructũ rei legate an videt reuo-
37 care legatũ.tʒ glo.qđ nõ in.l.iij.C.de le.† Item quid ſi rem legatã
volũtarie alienatã teſtator redimat an recõciliet legatũ.dic qđ nõ
q2 legatũ ſemel extinctũ per alienationẽ rei volũtariã non reuiui-
ſcit per eiꝰ redẽptionẽ.l.cũ ſeruus.ff.de adi.le. Itẽ quid ſi teſtator
legauit pecuniã deinde ex ea emit rẽ an teneat legatũ in re empta
dic qđ ſic quaſi res ſuccedat loco pecunie.l.pater.ff.de adi.le.Ter
tio caſu qñ teſtator rem legatã obligat poſtea ſeu pignorat tũc ſi-
ue hoc faciat ex volũtate ſiue ex neceſſitate non intelligit reuocare
legatũ niſi heres probet teſtatorẽ voluiſſe reuocare.l.iij.C.de le.j.⁊
38 hic in glo.in ver.nõ videri.† Fallit in donatione facta inter virũ ⁊
vxo.que morte cõfirmat:q2 ſi poſt donationẽ pignorentur res pi-
gnorate a donãte videtur reuocare donationẽ.⁊ ideo tanq̃ reuo-
cata non cõfirmatur morte.l.ſi maritus.C.de do.inter virũ ⁊ vxo.
q2 cum talis donatio ſit inualida antequã ꝯfirmet morte facilius
reuocatur etiã per ſolã pignorationẽ:vt innuit glo.in.d.l.ſi mari-
tus.⁊ hic in ver.nõ videri.in fi.⁊ intellige per obligationẽ ſpecia-
lem non generalẽ omniũ bonorũ ſcðm Bar.in.d.l.rem legatã.Et
ſic ptʒ ex predictis qđ hec diſtinctio an teſtator alienauerit ex vo-
luntate vel neceſſitate habet locum ſolum in venditione ⁊ ſimili
alienatione non autem habet locũ in donatione:vt.s. dixi.nec in
pignoratione vt hic niſi res eſſet pignorata pro tãto precio qđ nõ
eſſet veriſimile eam habere:q2 tunc eſt idem qđ in alienatione:vt
tenet Bar.in.d.l.rem legatam.per.l.qui habebat.de leg.iij.vbi vi
de per eum.nec habet locũ in exactiõe debiti legati:q2 teſtator exi
gendo videt reuocare legatũ:q2 perit ſubſtãtia legati:pro exactio
ne:vt.d.§.ſi rem. Itẽ nõ habet locũ quando teſtator legat rem vel
precium:q2 tũc etiã ſi alienat ex volũtate debet.l.lucius.⁊ ibi glo.
ff.de leg.iij. Itẽ nõ habet locũ qñ teſtator legauit rem per verbũ fu
turi tpis vt lego que parata erũt cauſa vxoris mee:q2 tũc ſiue alie-
net ex neceſſitate ſiue ex volũtate durat legatũ.l.quintꝰ.§. idẽ ſcri-
bit.ff.de aur.⁊ argẽ.leg.Et facit.d.diſtinctio de alienatione volũ-
taria ⁊ neceſſaria ad queſtionem ſi dominus comparet in iudicio
ad faciendum actum voluntariũ qui põt expediri per procurato-
rem.qđ videatur ipſum reuocare niſi ꝓteſtet.ſecus ſi ad faciendũ
neceſſariũ:vt in.c.quãuis.de ꝓcu.in.vj.⁊ per Bar.in.l.imitari.ff.
39 de procu. ¶† Itẽ facit tex.in ver.ſi vero quis partẽ.qđ ſi feudata-
rius alienet partẽ feudi irrequiſito dño qđ pro ea parte tantũ feu
do priuetur.ſed dic cõtra.q2 per cõtrafactionẽ partis perdit totũ
feudũ per.l.ſi quis ingrati.§.ſi quis ignorãs.ver.ſi aũt.ff.ad velle
et.l.etiam ſi pars.ff.de leg.j.ſcðm Jaco.de arena.

a ¶ Nullus pluribus. et ibi vide domi. Dy. et Jo.an.i mercu.

b ¶ Et facit.vide.d.Domi.de ſctõ gemi.i c.j.de cõceſ.ꝓbẽ.li.vj.dcre.

c ¶ Et ꝯclude. Et vide h.d. Ang.are.idẽ dicentẽ ⁊ allegantẽ do. Jo an.de pla.

40 **Si quis debitori.** ¶†Creditor põt legare libera
tionem debiti in perpetuũ vel
ad tp̃s.ſed debitor inutiliter legat debitum creditori niſi creditor
ex legato aliquod commodũ conſequat. Et legatum qd ab initio
cõmodũ afferre potuit nõ vitiat lʒ adueniat ad caſum in quo com
modũ nõ afferat.h.d.vſqʒ ad.§.ſed ſi vxori. ¶No.j.ꝙ qñ teſtõr le
gat liberationẽ debitori ſuo vt qr dicit lego liberationẽ titio eius:
qd mihi dʒ:vel nolo peti qd mihi caius dʒ: tũc legatari⁹ nedũ hʒ
exceptionẽ ſi heres petat:ſed etiã põt agere ex teſtõ.qd heres eũ li
beret p acceptilationẽ qñ erat ſolus debitor vel etiã erãt duo correi
ſocij:qr tũc dñt liberari pacto.de quo per Bar.in.l.ex duob⁹.ff.de
duo.reis.⁊.l.iiij.§.nũc de effectu.ff.de lib.leg.vbi eſt tex.⁊ ibi in gl.
in ver.liberet.Quot aũt modis qs leget de bonis debitoris.dicvt
41 hic in glo.⁊ no.¶†Scdo no.in ver.põt aũt.ꝙ ſicut põt legari libe
ratio debitori ne vnq̃ petat ab eo ita põt legari ad tp̃s ne petatur
ab eo vſqʒ ad certũ tp̃s.⁊ tũc p eo tpe nõ põt peti vſura vel pena lʒ
fuerit pmiſſa ſi nõ ſoluat ad tp̃s:qr vbi nulla petitio ibi nulla mo
ra.l.nõ ſolũ.§.j.ff.de li.le.¶Tertio no.in ver.ex ↄrio.qd ſi debitor
leget creditori id qd ſibi dʒ: legatũ nõ tenet ſi nõ afferat creditori
aliquã commoditatẽ ſiue vtilitatẽ.põt aũt afferre vtilitatẽ ⁊ plus
eſſe in legato quã in credito quinqʒ modis.ſ.re: tpe loco vel cauſa.vt
ſ.de act.§.plus aũt.Itẽ quarto mõ propter hypothecã ⁊ dñiũ rei qd
acquirit p legatũ vbi qs primo nõ hʒ per cõtractũ.vt tʒ gl.not.in
l.meui⁹.in prin.ff.de leg.ij.⁊.l.iij.§.ſi rem.ff.de leg.iij. lʒ hic glo. in
ver.ampli⁹ teneat oppoſitũ ⁊ male ſm Bar.in.l.ſi creditori.de le.
j.⁊ intellige qd legatũ quãtitatis affert aliqd cõmodũ ſi eſt expreſ
ſa certa quãtitas alias non tenet cũ habeat neceſſe agere primeua
actione.l.legaui.ver.cõtra aũt.de libe.leg.¶Quarto no.in ver.ꝙ
ſi vno ꝙ qñ actus eſt perfect⁹ ⁊ cõplet⁹ lʒ deueniat ad caſum a quo
nullũ affert cõmodũ.⁊ ſic in illo reſpectu fit inutile.ſ.quãtũ ad cõ
modũ.l.debitor.in prin.de leg.ij.tñ nõ vitiat.vt hic ſecus ſi non ſit
perfect⁹ ⁊ cõpletus.vt in cõtrarijs glo.ſi.ſuper ver.põt.de quo per
Bar.in.l.pluribus.§.⁊ ſi placet.ff.de verb.obli.

42 **Sed ſi vxori.** ¶†Ualet legatũ dotis recepte factum a
marito vxori.ſi aũt maritus leget vxori
dotẽ quã in rei veritate nõ recepit vcʒ ſi eſt expreſſa certa quãtitas
per ſe vel per relationẽ ad aliud.ſec⁹ ſi nõ eſt expreſſa.h.d.¶Not.
ergo qñ maritus legat vxori centũ q̃ habuit lʒ vxor nõ habeat in
ſtrumentũ de dote ⁊ ſi legatũ nõ videat afferre vtilitatem:vt.ſ.§.
vxori.ver.ex ↄtrario.tñ valeat ppter multa cõmoda q̃ ponunt hic
in glo.no.in ver.etiã qua die.ibi:vel eius ſuus heres vel fili⁹ cõis
ex eodẽ matrimonio.vt tenet glo.in.l.ſciendũ.ff.de re iud.non aũt
ex alio matrimonio.ſi aũt vxor nõ hʒ de dote vel vir in rei veritate
nunq̃ recipit dotẽ:tunc ſi nõ exprimit certã qualitatẽ. ſed ſimplr
dicit lego.ſibi dotẽ ſuã tunc eſt clarũ ex quo nihil apparet de dote
vitiat legatũ ppter incertitudinẽ ſi aũt exprimit certã quantitatẽ
vt qr dixit vxori.lego centũ q̃ habui in dotẽ:vel lego quãtitatẽ quã
habui in dotẽ.prout pʒ in inſtrõ matrimonij talis notarij vel lego
domũ pro centũ q̃ habui in dotẽ:tũc valet legatũ:lʒ nullã dotẽ rece
perit.⁊ ſic falſa demõſtratio ſeu falſa cauſa nõ vitiat legatũ.vt.l.et
ſi nõ deſignata.C.de fal.cau.adie.leg.⁊ idẽ ſi teſtõr diceret volo red
di centũ vxori mee q̃ habui pro dote ſua.nã quãuis teſtõr nihil ha
buerit vel habuerit ſed reſtituit ⁊ ſciat ſe reſtituiſſe nihilominus
43 debet legatũ.l.cũ quidã vxori ſue dotẽ.ff.de leg.ij.†Attẽde tñ qd le
gatum dotis minuet propter falcidiã ⁊ propter legitimã filij ſicut
propter alia credita qñ bona defuncti nõ ſufficiũt.vt.l.in imponẽ
da.⁊ aut.ſimilr.⁊ ibi not.C.ad.l.fal.⁊ ideo tunc vtilius eſſet mulie
ri tunc agere actione de dote:quã ex teſtamento ⁊c.

Si res legata. ¶Interitu rei legate vel manumiſ
ſione ſerui alieni legati ſine culpa he
redis cõtingẽte heres liberat ſec⁹ ſi ſeruũ ſuũ legatũ ipſe heres ſciẽ
ter vel ignorãter aut is cui donauit manumiſerit.h.d. vſqʒ ad.§.ſi
44 qs ancillã.¶†Not.j.qd ſi res legata pereat ſine mora ⁊ culpa he
redis:vt qr als legatũ moriat vel dom⁹ relicta caſu nate pereat: pit
periculo ⁊ dãno legatarij ⁊ heres liberat:qr nõ tenet dare eſtima
tionẽ:vt hic.⁊.l.cum res.§.ſi.ff.de le.j.Et ſimiliter ſi ſeru⁹ alien⁹ le
gat⁹ manumittit a dño ſuo anteq̃ hẽs ſit in mora vel in culpa eſt
dãnũ legatarij qr hẽs nõ tenetur ad eſtimationẽ qr eſt pinde ac ſi
ſeruus piſſet cũ manumiſſo morti cõparet:vt hic in glo.in v.ma
numiſſus.põt aũt in ſeruo alieno legato hẽs cõmittere culpam vt
hic in glo.not.ſup ver.ſiue facto.¶Ex qua no. qd in re aliena le
gata heres tenetur adhibere diligentiam in denũciando domino
ſerui legati qd vult eũ emere.⁊ ſic hoc caſu cogitur heres eſſe ſolli
citus ad damnum ſuum fauore legatorum:vt dicit gloſſ.in.l.ſi ſer
uum.in prin.de ver.obli.nam tenetur heres de dolo ⁊ lata culpa
⁊ leui rei legate ſecundum gloſſ.ij.hic in fi.¶Secundum not. in
ver.ſi heredis.quãdo teſtator legat ſeruum ppriũ heredis tunc ſi
ue heres eum manumittat ſcienter:ſiue ignoranter:ſiue hñs cãm
ab eo ſemper tenetur qr nõ põt ſe excuſare propter ignorantiam:
qr cum cenſeatur eadẽ perſona cũ defuncto debuit ſcire ⁊ inueſti
gare factum ſuum qd ei incumbebat faciendũ.vt tenuit hic gloſſ.
in ver.non intereſt.in fi.⁊ hoc ideo quia ſentit lucrum ex perſona
defuncti.vt dicit gl.in.l.j.§.ſi ſeruũ.ff.de cõdi.inde.Ex qua habes
qd lʒ alias ſuccedẽs in ius alteri⁹ teneat ignorare:vt.l.qui in alte
rius.ff.de re.iu.tñ qñ res ipſius legat ⁊ eã perdit etiã ignoranter:
id eſt manumittit tenet.nec lʒ ei allegare ignorantiã:qr ſentit com
modũ a defuncto a quo facto eſt legatũ.Et facit iſte tex. in ver.ſed
ſi alij.quod ſi ego promiſi tibi ſub pena non facere infra certũ tp̃s
opus in re mea.qd ſi rem vẽdo vel dono ⁊ emptor vel donatarius
faciat qd ego nõ tenear.ſed dic qd ad penã nõ teneor ego qr nõ feci
nec emptor nec donatarius:quia ſe non obligauit.ſed nunquã te
neatur emptor vel donatarius ad demoliendũ.dic qd ſic: ſi ſit ius
reale ſiue obligatio realis:puta vt nõ edificares ne offuſcarent lu
mina domus mee.ſec⁹ ſi fuit obligatio pſonalis q̃ nõ ſequit fundũ
l.ſi.ff.de contrahen.emp.de quo per glo.⁊ Bart.in.l.iij.§.opus.ff.
de alie.iud.⁊ per Dy.⁊ Bar.in.l.⁊ ſi.ff.de no.ope.nunci. in glo.in
ver.perierit.in ſi.dic diſtinguẽdo melius quatuor tpa.vt not. glo.
in.l.cũ ſeruus.ff.de leg.j.⁊ dixi.ſ.eo.§.ea que.in glo.in ver.non in
tereſt.in ſi.dic etiã aliã rationẽ.ſ.qr ſentit hic heres lucrũ a defun
cto.vt not.glo.in.d.§.ſi ſeruum.Qd aũt hic dicit glo.ſ.quia heres
debet ſcire factũ ſuũ ſcʒ illud qd continet in teſtamẽto procedit in
herede extraneo qui non põt adire niſi ſit certus de viribus teſta
menti ſecus in ſuo.de quo per Bart.in.l.eius qui in prouincia.ff.
ſi cer.pet.⁊.l.ſi ſeruũ.§.de illo.ff.de verb.ob.

Si quis ancillas. Legatis duab⁹ reb⁹ principa
libus mediãte iſta copula cuʒ
vna perẽpta debet altera.ſed ſi vna eſt alteri acceſſoria tũc perẽpto
legato quo ad principalẽ rem extinguit quo ad acceſſoria.h.d.vſqʒ
45 ad.§.ſi grex.¶†No.ꝙ dictio cũ poſita inter res quaꝝ vna accedit
alteri:vt eſt peculiũ qd accedit ſeruo cõiungit acceſſoriũ.⁊ ideo ex
tincto legato ſerui p alienationẽ vel manumiſſionẽ.vt ſunt filij an
cille qui nõ accedunt ei propter dignitatẽ tũc cõiungit principalr
⁊ ideo extincto legato ancille legate cũ liberis dicuntur liberi. vt
46 hic.⁊.l.iij.⁊.iiij.ff.de pecu.lega.¶Secundo no.in ver. idem con
iuncta glo.in ver.inſtructus qd differentia eſt an leget fundus cuʒ
inſtrumẽto an fundus ⁊ inſtrumentũ an fundus inſtructus. nam
primũ legatũ cũ ſ dico cũ inſtrumẽto ↄtinet inſtrumentũ fundi nõ
patriſa.qui tenebat ad ſuã delectationem:vt not l.ij.C. de verbo.
ſigni.⁊ ibi plene per Saly.⁊ hoc quantũ ad continentiã.ſ. quãtũ
contineant dicta legata.ſ.quantũ ad eſtimationẽ inter legatũ fa
ctũ per eũ ⁊ factũ per ⁊ qñ ponunt inter res quarum vna non acci
dit alteri non eſt differentia.vt hic in ancilla ⁊ libera.⁊.l. ſi ancilla
47 cum liberis.ff.de leg.j.†Sed qñ ponunt inter res quarum vna ac
cedit alteri:vt in fundo inſtructo:tunc eſt differentia inter cũ et ⁊
qr dictio cũ eñ cõiungit acceſſorie ⁊ ideo extincto principali extin
guitur acceſſoriũ:ſed dictio ⁊ cõiungit principaliter.ideo extincto
48 legato fundi debet legatũ inſtrumentorũ.†Ex his patet ſi lego ti
bi vaccam cũ vitulo mortua vacca nõ debet vitulus.ſecus ſi vaccã
⁊ vitulũ.Item patet ſi dedico me cũ meis bonis monaſterio ſi nõ
valet ingreſſus nec datio bonorum ſecus ſi dedico me ⁊ mea:quia
tunc licet vitietur ingreſſus remanẽt bona monaſterio.de quo in
aut.ingreſſi.C.de ſac.ſan.eccle.⁊ tenet hoc ibi Saly.⁊c.ſed legatum
fundi inſtructi habet naturã ſeparatam.quia adiectiuum inclu
dit ſiue apprehendit inſtrumentũ fundi acceſſorie ⁊ inſtrumentũ
patriſſa.principaliter.ideo extincto legato fundi extinguit legatũ
inſtrumẽti fundi ſed non patriſſa.vt.d.l.ſi cui. in ſi. ⁊ hoc vult hic
glo.in ver.inſtructus.in ver.nã ſubtilius.⁊ illã ſolutionẽ tenet ſm
Bar.in.d.l.ſi cui.Et qualiter debeã formare libellum ⁊ petere in Libellus.
ſtrumentũ patriſſa.qñ fundus inſtructus legatus eſt mihi perem
49 ptus.dic per Bart.in.d.l.ſi cui.† Sed quero an publicato fundo
intelligit publicatũ inſtrumentũ fundi:ſi nõ eſt dictũ in ſnĩa Bar.
qd nõ per.l.ij.§.dotis.ff.de pecu.lega.⁊ ibi per eum.Itẽ quero an
vendito fundo intelligat cedere in venditione aliud inſtrumentũ
ibi exiſtẽs ad laborandũ.dic quod non in.l.fundi.ff.de actio.emp.
ſicut vendito ſeruo non cedit peculium. lege quoties.ff. de con
trahenda emptione ⁊c.

50 **Si grex.** ¶†Legatũ gregis tenet quantũcũqʒ grex dimi
nuatur vſqʒ ad vnã ouem vel pluriũ augeatur.
Itẽ in legato domus cedũt colũne poſt legatũ adiecte.Item pecu
lio legato id qd accidit viuo teſtatore debetur cuicũqʒ legatario.ſi
aũt accedit poſt mortẽ teſtatoris ⁊ ante aditã hereditatẽ debetur
ſeruo in teſtamẽto manumiſſo cui peculium eſt legatũ:non aũt de
betur alteri.h.d.vſqʒ ad.§.peculiũ aũt.concor.l.deniqʒ.§.verbum
ff.de pecu.lega.¶Not.in prin.qd licet a principio grex non poſſit
conſtitui niſi ex pluribus capitibus.vt hic.in glo.j.tñ ſemel conſti
tutus retinet nomen gregis licet diminuatur vſqʒ ad vnam ouem
vt hic.⁊.l.grege legato.cũ.l.ſequen.ff.eo.⁊ hic in legato proprieta
tis:ſecus in legato vſuſfructus gregis: quia extinguit ſi deueniat
ad pauciora.x.capitibus l.ſina.ff.quib.mod.vſufru.amit.ſic etiaʒ
licet vniuerſitas ⁊ collegium non poſſint conſtitui ex vno tantum
tamen ſi deueniant ad vnũ retinet nomen collegij.l.ſicut.§.ſina.ff.
quod cuiuſqʒ vniuer.Diminutio ergo ⁊ augmentum gregis lega
ti pertinet ad legatarium vt hic ſiue augeatur ⁊ diminuat viuo
51 teſtatore:ſiue poſt:vt not.gloſſ.in.d.l.grege.† quot vero homines

faciant collegiū ſiue vniuerſitatē. dic qꝺ tres ad minus. vt. l. nera-
52 tius. ff. de verb. ſig. † ⁊ ſimiliter tres ad minus faciūt familiā. l. de
53 teſtō. ff. de ver. ſig. † duo faciūt cōgregationē. in. c. ij. de elect. ⁊ ibi
bona gl. quā no. ad ſtatuta qꝺ ſi qs faceret congregationem gen-
54 tiū ⁊c. † Dico faciunt rixam. l. p̄toꝛ ait. §. j. ff. vi bono. rap. † Decē
55 faciūt populū ſiue plebē. x. q. iij. in. c. vnio. † Et plures ꝙ decem vt
56 xv. faciūt turbā. l. p̄toꝛ ait. §. j. ff. vi bo. rap. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊ not. gl. in
57 c. j. Et ſilr glo. habes extra. q. j. ti. j. † Quot capita poꝛcoꝝ vel ouiū
faciunt gregem. dic hic in gl. j. quinꝗ vel quatuoꝛ faciunt gregeꝫ
equoꝝ ⁊ alioꝝū animaliū groſſoꝝ. no. glo. ⁊ Bart. in. l. oēs. ff. de
58 abigeis. † Sꝫ quero collegiū in quo ſunt. x. hoīes cōpꝛomiſit: dein-
de moꝛtui ſunt quinꝗ vel ſeptē: an expiret cōpꝛomiſſum. videtur
qꝺ ſic: qꝛ moꝛte litigātiū expirat nec trāſit ad heredē niſi ſit dictū.
l. diē pꝛoferre. §. j. l. ſed ſi interpelletur. §. ſi ab altera. ff. de arbi. dic
ꝯ. qꝛ retinet nomē collegij ⁊ ſi deueniat ad vnum. dic vt. ſ. dixi. de
quo ꝑ Bar. in. l. que in rerū. §. ſi. ff. de leg. j. ¶ Scđo no. in. §. edibꝰ
qꝺ licet colūne ⁊ marmoꝛa domus non poſſint legari ab initio vt
ſeparent a domibus. l. cetera. de leg. j. tamē legata domo columne
⁊ marmoꝛa adiecta cedunt legatario: vt hic ſic ⁊ legata domo lꝫ
59 ſit cōbuſta tamē debet area. l. ſi grege. de leg. j. † Tertio no. in. §. ſi
peculiū. qꝺ augmētū ⁊ diminutio legati cōtingens viuo teſtatoꝛe
ſpectat ad legatariū ſiue ſit legatū ipſi ſeruo in teſtō manumiſſo:
ſiue extraneo. Et idē ſi cōtingat diminutio vel augmentum poſt
moꝛtē teſtatoꝛis ⁊ poſt aditā hereditatē: vt hic in glo. magna. Si
aūt contingat poſt moꝛtē teſtōꝛis ⁊ ante aditā hereditatē tunc eſt
differētia vtrū peculiū ſit relictū ſeruo in teſtamento manumiſſo.
an ſit relictuꝫ extraneo: vt hic in tex. Et no. hic glo. magnā in ver.
cedere que ponit quādo dies legati cedit. item qꝺ verbum cedere
accipitur dupliciter ⁊c.

Peculium aūt.

¶ Seruo in vltima voluntate manumiſſo nō intelligit peculium legatū: niſi teſtatoꝛ expꝛeſſe legauerit. ſed ſeruo manumiſſo inter viuos intelligitur in dubio peculiū relictum: niſi expꝛeſſe adimat.
Itē appellatione peculij legati nō cōtinet nec per legatariū repetitur id qꝺ in rationes dominij impendit. Iteꝫ peculiū intelligit
legatū ſeruo cui dn̄s relinqt libertatem cū onere qꝺ rōnes reddat
60 ⁊ reliqua p̄ſtet. h. d. vſꝗ ad. §. tam aūt. ¶ † No. pꝛimo qn̄ ſeruꝰ ma
numittit inter viuos videt in dubio peculiū legatū quāuis nihil
dicatur. ſecus quando in vltima voluntate. vt hic. ⁊ l. j. C. de pecu.
eius q libertatē meruit. rōnem differētie ponit hic gl. in ver. ꝙuis
⁊ opi. Placentini eſt vera. quā tꝫ glo. in. d. l. j. ¶ Scđo no. in ver.
idē reſcripſerunt. qꝺ ille cui eſt legatū peculiū nō pōt repetere ab
heredibus domini id qꝺ impendit in rōnes dn̄i. ſecus ſi ſit legata-
rius cui relicta ſit certa res peculiaris: qꝛ nihilominus repetit qꝺ
in rationē vertit. Et eſt ratio differētie: qꝛ peculiū eſt qd vniuerſa
le. ⁊ equiparat hereditati. ⁊ iꝺ ſicut heres ver. tenet ad debita he-
reditaria: nec pōt repetere ſi qd ſoluit ꝓ defuncto. ita ⁊ vbi eſt lega
tum peculiū tenet ſoluere debita peculiaria: nec repetit debita do
mini peculij. ſed legatarius ſingularis nō tenet ad debita heredi-
taria. ſed habet legatū pꝛecipuū ⁊ etiā petit ſibi debitū niſi eſſet le
gatū animo cōpenſandi. C. de lega. ⁊ hoc vult gl. in. l. diuus. §. teſtō
61 ff. de pecu. leg. ⁊ intellige hic gl. in ver. legato. † Et not. qꝺ ex ꝯſue-
tudine patriſſa. ꝓbat eius volūtas vt intelligat id legaſſe qꝺ lega
tario cōſuetus erat p̄ſtare. vt hic in gl. no. in ver. petitionē. ¶ Ter
tio no. in ver. idē reſcripſerūt. qꝺ qn̄ teſtōꝛ legat libertatē ſeruo et
iubet eū reddere rōnes ⁊ reliqua cōſignare; ꝓ hec vꝛ peculiū ſibi le
gare. alias nō poſſet reddere rōnes ⁊ reliqua cōſignare ſi nō hr̄et
peculiū ⁊ liberos penes ſe. ſecus aūt qn̄ teſtōꝛ dicit: rōnē reddi ve-
to: qꝛ nō vꝛ ſibi legare peculiū. vt hic in glo. in ver. cum rationibꝰ.
nam hic hoc legatum qꝺ nō teneat reddere rationem non impoꝛ
tat vt illa que ſeruus penes ſe hꝫ poſſit retinere: ſed vt ſcrupuloſa
inquiſitio nō fiat in eius ratione reddēda vꝫ quod nō habeat rō
negligētie: ſed bene doli ⁊ fraudis. vt. l. ſi ſeruus vetitus. de leg.
j. ⁊ ſic ſed per foꝛmam ſtatuti capitaneus nō tenet niſi de furto et
barataria non tamen cōpꝛehenditur quod per hoc non teneatur
ad reſtituendum res alienas quas habet penes ſe: ⁊ ad debita ſol
uenda. per dictā legem ſi ſeruus vetitus. ⁊ de hoc legato dic in
l. ꝙuis. ⁊. l. ſi cui libertas. ⁊. l. cum ſeruus. ff. de cōdi. ⁊ demon. et. l.
aurelio. §. gaius. per Bar. ff. de liber. lega.

62 Tam aūt.

¶ † Tā coꝛpoꝛalia ꝙ incoꝛpoꝛalia vt iura ⁊ actiōes legari pn̄t: ⁊ ꝑ exactionē debiti extinguit ſubſtātia legati. Itē qualitercūꝗ legatū cōtineat vtilitatē legatarij vꝫ vt tꝫ. h. d. ¶ No. j. ꝙ ſi teſtatoꝛ leget nomē debitoꝛis. i.
leget alicui qꝺ ſibi debet ab alio: heres tenet cedere actionē legata
rio cōtra illū debitoꝛē. lꝫ ſine ceſſione habeant vtilē actionē vt hic
in gl. ij. ⁊ ſic eſt cā hic qꝺ heres nō tenet ſumptibꝰ ſuis exigere illā
pecuniā legatario. ſꝫ tm̄ cedere actionē in re litigioſa legata ſuper
qua tenet hēs ſumptibꝰ ſuis pꝛoſequi litē. ⁊ ſi obtinebit tūc rē da
bit legatario alias nihil conſequatur legatarius. C. de litigi. aut.
nūc ſi heres. Si tm̄ teſtatoꝛ viuus exigit pecuniam ⁊ ſi perimit ſub-
ſtantiā legati tunc videt reuocat legatū. ⁊ intellige quādo exigit. i.
ab inuito debitoꝛe extoꝛſit in iudicio. intellige pꝛecepto vel ſn̄ia
iudicis qꝛ exigere eſt ab inuito extoꝛquere. l. fideicōmiſſaria. §. ſi rē.
de le. j. ſecꝰ ſi nō exigit: ſꝫ legatariꝰ obtulit ⁊ ſpōte ſoluit vel ſi teſtōꝛ
exigit in iudicio ſꝫ pecuniā exactā repoſuit ⁊ ꝓ legatario ꝯſerua-
uit: qꝛ tūc nō vꝛ reuocare legatū. vt hic in glo. not. in ver. exegerit.
¶ Scđo no. i ver. ſꝫ ēt. ꝙ ēt vꝫ legatū ꝙ hēs operet vel faciat opari
in re legatarij ⁊ ipſaꝫ reficere. Itē ꝙ hēs liberet legatariū a certo
debito ad qꝺ tenet alteri: vꝫ ꝙ ſoluat ꝓ eo creditoꝛi ſuo gn̄aliter
qūocūꝗ cōtineat cōmodū legatarij valet ⁊ tenet: vt hic in glo. ſi.

63 Si generaliter.

¶ † Si teſtōꝛ de certis rebꝰ quas hꝫ leget incertā electio eſt legatarij: ⁊ ius eligendi trāſmittit ad heredē lꝫ olim ſecus eſſet. Itē pluribus legatarijs quibus cōpetit optio diſcoꝛdantibus inuentuꝫ
eſt ne legatū pereat qꝺ ſoꝛte dirimat qs debeat in electione p̄ferri.
h. d. vſꝗ ad. §. legari. ſi tm̄ teſtatoꝛ leget rem in genere vel incertaꝫ
de certis: an valeat legatū ⁊ cuius ſit electio. dic vt hic in gl. no. in
ver. legatarij. in diſt. Jo. que eſt vera. eandē diſtinctionē habes ꝑ
gl. in. l. heredes. §. ſi incerto. ff. fa. hercíſ. ſꝫ magis latam ⁊ amplaꝫ
diſtinctionē habes in. l. legato generaliter. ff. de leg. j. ⁊ dic vt ibi ꝑ
64 Bar. † Nā incertitudo rei legate regulariter vitiat legatū. vt h. ⁊
l. cū poſt. §. grauē. ff. de iure dotiū. niſi in caſibus notatis hic in gl.
ſicut in ſeruo in genere legato. Itē in domo qn̄ teſtatoꝛ hꝫ domos
in patrimonio. Itē in legatis dotis. in. d. §. alimentoꝝū genera. l.
pe. ff. de ali. ⁊ cib. le. l. qdā in teſtō. de le. ij. Item ſi eſt legatū collatū
in arbitriū alterius. l. j. ff. de leg. ij. Item ſi poſtea venit certifican-
dum. vt in ea. §. incertus. ⁊. l. quidā. ff. de rebus dubijs. Et adde ꝙ
incertitudo vitiat poſſeſſionem vſucapionē ⁊ ceſſionē: ideo nō va
let ſi cedo tibi quicquid iuris habes in illo fundo nec ceſſionariꝰ
poterit vſucapere niſi appareat de iure meo. de quo per Bart. in
l. ſi ſic. §. j. ff. de leg. ij. ¶ Scđo no. in. §. optionis. qꝺ facultas eligen
di tranſit ad heredē. ⁊ ideo legatū optionis ꝙuis habeat in ſe ta-
citam cōditionē ſi elegerit: tamē nō impedit trāſmiſſioneꝫ electio-
65 nis ad heredē ſicut olim. † Et quot requirunt vt teneat electio. dic
qꝺ quinꝗ de qbus ꝑ gl. ⁊ bar. in. l. ſerui electione. in pꝛin. ff. de leg.
j. videlicet ꝙ eligens ſit pſona habilis. ſ. maioꝛ ⁊ ſui iuris. Scđo ꝙ
res ſit eligibilis. ſ. qꝺ ſit teſtatoꝛis ⁊ non aliena. Tertio ꝙ oēs res
ſint exhibite ex quibus debet fieri electio. Quarto ꝙ ſit adita he-
reditas. Quinto ꝙ fiat per verba legitima ⁊ nō ſuſpēſiua: vt quia
66 dicā: eligo ⁊ nō eligere volo. † Sed quero ſi pꝛima electio nō tenuit
an qs poſſit iterū eligere. dic ꝑ bar. in. l. ij. ff. de adi. leg. qꝛ ſi non te-
nuit ex defectu foꝛme tunc poterit. l. qd tamē. ff. de arbi. ſi vero nō
tenuit ex defectu materie: vt qꝛ eligitur res aliena vel cum executo
res teſtamēti eligunt pauperes incapaces: vel electoꝛes poteſtatis
eligunt incapacem tūc ſi fuit factū ignoꝛāter pōt eligi. ſecus ſi ſciē
ter: vt. d. l. ij. ⁊. c. cū in cunctis. de elec. Et adde per Inno. in. c. lite-
ris. de offi. deleg. ⁊ ꝑ Saly. in. l. ſi. C. de ꝯhen. emp. ¶ Tertio no. in
ver. ⁊ diligentioꝛē. qꝺ pluribus inuicem diſcoꝛdātibus ſi vno eli-
gente vnā rē ⁊ alio aliā ſoꝛte dirimitur cuius electio pꝛeualet. ⁊ il-
le talis eligens debet ſoluere eſtimationē ſuarū partium ſocijs. l.
ſi. C. cōia de leg. Sed qd ſi aliqui legatarij habent maioꝛem partē
quā alij: an p̄ferant illi in electiōe ſicut alias p̄fert creditoꝛ maioꝛis ſumme: vt. l. maioꝛē. ff. de pac. dic quod nō ſcđm doc. in. d. l. ſi. lꝫ
67 gl. ibi teneat oppoſitū ſub dubio ſoꝛte. ¶ † Ultimo no. qꝺ eſt hic
remediū ſubſidiariū. ſ. qꝺ lis ſoꝛte dirimat qn̄ aliter dirimi nō po-
teſt. vnde dic qn̄ eſt queſtio ſup facto nō dꝫ recurri ad ſoꝛtē: ſed factū dꝫ ꝓbari. l. actoꝛ qꝺ aſſeuerat. C. de ꝓba. Sꝫ ſi ſit qꝺ ſuper iure
tunc ſi lex declarat qualiter incertitudo dirimatur ſeruatur lex in
d. l. maioꝛē. ff. de pac. ſi lex non declarat tunc aut diſcoꝛdat in p̄iudicium tertij ⁊ non recurritur ad ſoꝛtē: ſed iudex cogit eos concoꝛ
dare aliquando declarat quis ſit potioꝛ vt inter tutoꝛes diſcoꝛdā
tes de adminiſtratione. ſ. de ſatiſda. tuto. §. ſin aūt. ⁊ ibi dixi. Aliquando cauſatur nō audiendo eos niſi cōcoꝛdent: vt inter plures
legatarios agentes diuerſis actionibus in p̄iudicium heredis. l.
hmōi. §. ſi. ff. de leg. j. Si aūt diſcoꝛdent in p̄iudiciū ſui tūc ſi petūt
recurri ad ſoꝛtē ⁊ ſoꝛte dirimitur: vt hic ⁊. d. l. ſi. alꝰ ꝑ diſcoꝛdiā ſe
inuicē impediūt. l. quoties. ff. de vſufruc. ⁊. l. ij. §. ſi. ff. qui. mo. vſuſfruc. amit. ſm̄ Saly. in. d. l. ſi.

68 Legati autem.

¶ † Illis poteſt legatum relinqui qui poſſunt ex teſtamēto capere. h. d. Non ergo tenet legatum factum alicui abinteſtato. l. in codicillis. vt. j. de codicillis. §. non tantum. niſi ille poſſit capere ex teſtō:
vel eſſet habilis vt poſſit inſtitui vel ei relinqui in teſtamento. vt
69 hic. † Qui autem ſunt illi q nō pn̄t capere ex teſtō notantur hic in
glo. in qua dic ibi peregrinus ⁊ depoꝛtatus. ⁊ cui queritur heredi
tas vel res legata tali depoꝛtato. glo. tenet in. l. ideo de here. inſti.
ꝙ queritur fiſco. ⁊ ita tenet Saly. Sꝫ Bar. ⁊ plures alij tenent qꝺ
queratur ⁊ deueniatur venientibus abinteſtato illius qui relin-
quit. dic in. d. l. j. in ea. glo. ibi. Item in metallum damnatus ⁊ legatum ⁊ heredibus huic relicta debet venienti abinteſtato. d. l. ſi
in metallum. Et idē ſi fratres minoꝛes inſtituantur heredes qui
ſunt incapaces. per cle. exiui de paradiſo. de verboꝛum ſigni. hereditas tanꝙ pꝛo non ſcripta remanet apud venientes abinteſtato. et idem in hereditate vel legato relictis damnatis ad moꝛ-
tem: vel

tem:vel ad perpetuũ carcerẽ poſſunt relinqui alimenta.per.ꝺ.l.ſi
metallũ.⁊ ibi per Bar.in ea.gloſ.ibi inceſtuoſi.i.ex nephario ꝺã-
nato vel inceſtuoſo coitu nati.vt in aut.ex cõplexu.C.ꝺe natura.li-
be.⁊ hoc verũ qꝺ nõ põt eis relinqui a patre quoquo mõ in teſtõ
vel inter viuos ꝺonari imo ſi pater relinquit expreſſe tũc ꝺebet ve
nientibꝰ ab inteſtato:⁊ ſi relinquit tacite ⁊ in fraudẽ per ſuppoſi-
tam pſonã ꝺebet fiſco.ſm Bar.in.l.lucius.§.fi.ꝺe le.j.Sed ab alio
extraneo bñ põt relinqui tali ſpurio:niſi fiat in fraudẽ.tenet gloſ.
in.ꝺ.§.vlti.in gl.alle.Itẽ põt relinqui a patre ad alimẽta.vt in.c.
cum haberet.ꝺe eo qui duxit in matri.quã polluit ꝑ adulterium.
¶In ea.glo.ibi maioris hereſis.ſecus ſi aliqs erraret in aliquo
articulo fidei:qꝛ ꝑ hoc nõ ꝺicit hereticꝰ niſi ꝑtinaciter reſiſtat.vt
70 no.l.ij.C.ꝺe hereti.¶†In ea.glo.ibi itẽ mulier nubẽs infra annũ
ſcõm apoſtolũ.ſed cũ hodie mulier mortuo primo viro poſſit in-
continẽti nubere.vt in.c.pe.⁊ fi.ꝺe ſecũ.nup.An hodie poterit he
res inſtitui ⁊ ei legari.glo.qꝺ ſic.in.l.ij.C.ꝺe ſecun.nup.⁊ ſimiliter
hodie nõ erit infamis.vt.ꝺ.l.j.in hoc tñ an pene impoſite mulieri
nubẽti infra tp̃s luctꝰ a iure ciuili que ſunt multe.vt.ꝺ.l.j.ſint cor
recte ꝑ ius canonũ.Inno.in.ꝺ.c.pe.⁊ fi.ꝺe ſecũ.nup.concludit qꝺ
ius canonicũ tollit penas ĩpoſitas mulieri ꝓpter feſtinãtiã nubẽ-
di.ſ.infra annũ luctꝰ vt qꝺ poſſit inſtitui:⁊ ſibi legari.vt hic.⁊ qꝺ
non ſit infamis:vt.ꝺ.l.j.nõ aũt tollit penas ſibi impoſitas fauore
priorũ puerorũ ex eo qꝛ ſcꝺo nubit.Et ideo lucra habita a primo
viro tenet etiam hodie reſeruare filijs primi matrimonij.ꝺe quo
a ꝺic per Bar.in.l.genero.[a] ff.ꝺe his qui no.infa.

71 **Incertus vero.** ¶†Incertitudo pſone legatum libertatis ⁊ tutele ꝺationẽ vitiat.
et alieno poſthumo,põt hodie hereditas ⁊ legatũ relinqui.h.ꝺ.
72 vſqꝫ ad.§.ſi quis in nomine.†Et cõclude ſm Bar.in.l.quidã rele
gatus.ff.ꝺe reb.ꝺu.qñ eſt incertitudo rei legate an vitiet legatum
ꝺic vt.ſ.eo.§.generaliter.qñ eſt incertitudo in pſona legatarij.et
tũc ꝺic qꝺ regula eſt qꝺ incertitudo vitiat legatũ ſi nullũ nomen
legatarij teſtator expreſſit.vt ſi ꝺicat lego.x.⁊ nõ ꝺicat cui.l.paulꝰ
reſpõdit cum nomẽ.ff.ꝺe reb.ꝺu.Fallit primo ſi teſtator expreſſit
perſonã ⁊ ꝺubitat ꝺe qua ſenſerit:cum plures eſſent eiuſdẽ nomi
nis.nam tũc cũ legatũ tenet in ſui ſubſtãtia:lꝫ ꝓpter incertitudi-
nem redderet ĩutile niſi legatarius ꝓbaret teſtatorẽ ſenſiſſe ꝺe eo
põt heres ſoluere cur vult gratificari.l.ſi qs ſeruũ.§.ſi inter ꝺuos.
ꝺe le.ij.Scꝺo fallit qñ ab initio eſt incerta perſona legatarij:ſed ex
poſtfacto venit certificãda.vt.ꝺ.l.quidã relegatꝰ.⁊ hic in ver.in-
certa.⁊ ver.illud.nam qñ perſona legatarij eſt incerta:ſed poſtea
venit certificãda corrigit ille tex.ꝑ ver.ſed ne huiuſmodi.j.eo.qꝛ
olim nõ valebat:ſed hodie valet.ſed qñ omnimodo remanet ĩcer-
ta perſona legatarij nec poſt venit certificãda:tũc nec olim nec ho
die valet.⁊ ſic nõ corrigit in principio.ſcõm glo.⁊ Bar.in.ꝺ.l.qui
dam relegatꝰ.Tertio fallit qñ relinquit incerte pſone ꝺe certis.vt
hic in verbo ſubiecta.⁊.l.ſi ſeruus legatꝰ.§.huiuſmodi.ff.ꝺe leg.j.
Quarto fallit fauore pauperũ ⁊ captiuorũ.qꝛ pauperibꝰ ⁊ capti-
uis in redẽptione quantũcunqꝫ incertis,põt relinqui ⁊ legari.l.ſi
73 quis ad ꝺeclinandã.⁊.l.nulli.C.ꝺe epiſ.⁊ cle.¶†Scꝺo no.in.§.in
certis aũt perſonis.qꝺ ſicut ꝓpter incertitudinem poterat retine
ri legatũ:ſolutũ vero per errorẽ non poterat repeti:ſic etiã ſolutũ
per errorẽ ex cauſa ꝺotis non repetit tanquã ex cauſa pietatis ſo-
lutum.l.cũ his.§.ſimiliter.ff.ꝺe cõdi.inde.⁊.l.j.C.eod. ¶Tertio
no.in ver.ſed nec.cõiuncta gloſ.in verbo conſtitutio.que ꝺicit qꝺ
hec cõſtitutio nõ reperit quotieſcũqꝫ in alia lege vel ſtatuto fit mẽ
tio alterius legis vel ſtatuti qꝺ nõ reperiat:tñ illud faciẽs mẽtio-
nem ꝺe ſe ꝺiſponit.vt hic.⁊.l.iulia.ff.ꝺe cõdi.inde.⁊ ibi per Bart.
ſecus aũt eſt in inſtrumẽtis.vt in aut.ſi quis in aliquo.C.ꝺe eden.
74 ¶†Quarto nota in.§.tutor.qꝺ ꝺatio tutoris incerti nõ vꝫ etiam
ſi in aliquo futuro euentu veniat certificãdus:vt hic.⁊.l.tutor in-
certus.ff.ꝺe teſt.tute.lꝫ ſecus ſit in legato qꝺ vꝫ ſi ex poſtfacto certi
ficetur pſona legatarij.vt.ſ.ꝺixi.Et eſt ratio ꝺifferẽtie qꝛ tutela eſt
maioris p̃iudicij quã legatũ.nam ſi valeret qñ teſtator ꝺicit relin-
quo tutorẽ eũ q primo venerit ꝺe curia poſſet venire qꝺã ribaldꝰ
cui nõ cõueniret tutela ſcꝺꝫ gl.in.l.ſi qs a filio.§.ſi qs plures.ff.ꝺe
leg.j.Et hec vera qñ teſtator relinqt incertũ tutorẽ.ſi aũt ſenſit ꝺe
incerto aut ꝺubitat ꝺe quo ſinaũt cũ plures eſſẽt eiuſdẽ nominis
tũc vꝫ ꝺatio ꝺe ſe ſed ꝓpter ꝓbationẽ reddit inutilis.l.ꝺuo ſunt
titij.ff.ꝺe teſta.tute.An aũt incertitudo vitiat heredis inſtitutio-
75 nem ⁊ electionẽ.ꝺic per Bart.in.ꝺ.l.quidã relegatꝰ.¶†Quinto
no.in.§.poſthumꝰ.qꝺ olim ꝺe iure antiquo poſthumꝰ alicuius.ſ.
qui non naſcebat ſuus.i.in poteſtate teſtatoris nõ poterat inſtitui
ſed poſtea ꝺe iure p̃torio ⁊ hodie ꝺe iure ciuili per cõſtitutionẽ im
peratoris põt inſtitui ⁊ ei legari.ꝺe hoc ꝺic per Bart.in.l.gallus.
§.ille caſus.ff.ꝺe lib.⁊ poſt.¶Et no.hic bonũ tex.qꝺ poſthumꝰ ſi
ue partꝰ alienus tũc nõ põt inſtitui qñ eius mater inſtitui nõ põt
cenſet eñ portio viſcerũ matris:vt ſicut nõ põt inſtitui nec legari
matri:ita nec eius partui licet al's partꝰ habeatur pro nato qñ tra
ctatur ꝺe eius commodo:vt.ſ.ꝺe tutel.§.cum autem.

76 **Si quis in nomine.** ¶†Error in ꝓprio noĩe cognomine vel agnomi-
77 ne legatarij non vitiat legatum:ſi ꝺe corpore conſtat.h.ꝺ.¶†Et
no.hic in glo.ꝺifferentiã inter nomẽ prenomẽ cognomen ⁊ agno
men.vt Marcus tullius aſinellus affricanus.Et ꝯclude qꝺ error
in proprio nomine cognomine vel agnomine nõ vitiat legatũ he
redis inſtitutionẽ ſtipulationẽ nec alios cõtractꝰ ſi ꝺe corpore cõ-
ſtat.Nam licet per errorẽ nominẽ petrũ eum qui vocat Gulielmꝰ:
non vitiat actꝰ.nã nomina ꝓpria nõ ſunt impoſita niſi ad cogni-
tionẽ rerũ:vt hic.l.ad recognoſcẽdos.C.ꝺe ĩge.manu.⁊ ideo qua-
litercũqꝫ cognoſcat ⁊ certificet res etiã ſine nomine ꝓprio ſufficit.
vt.l.certũ.ff.ſi cer.pe.Sed error in nomine appellatiuo:vt nomi-
nãdo per errorẽ equum ꝓ boue bñ vitiat:qꝛ nomina appellatiua
ſunt ꝓdita ⁊ inuẽta ſimul cũ ipſis rebꝰ:⁊ ideo ſunt ĩmutabilia.et
ideo error in eis vitiat actũ in totũ.l.ſi qs in fundi vocabulo.ff.ꝺe
leg.j.Fallit qñ ſunt appellatiua quorũ vnũ hꝫ ꝓximitatẽ cum alio
vt ſi librũ appello chartã.l.librorũ.§.tñ caſſiꝰ.ff.ꝺe le.iij.Itẽ fallit
qñ vnũ appellatiuũ cõſuetũ eſt poni cõiter pro alio.vt palefredus
pro equo.l.labeo.in fi.ff.ꝺe ſuppel.le.Quid ſi errauerit in regiõe.
ꝺic qꝺ nõ nocet.l.patronꝰ.§.ij.ff.ꝺe le.iij.Itẽ quid ſi erret in nomi
nibus adiectiuis.vt albũ appello nigrũ.ꝺic idem qꝺ in ſubiectis.
ſcõm ꝺicta in.ꝺ.l.ſi qs in fundi.Item qꝺ ſi errat in corpore rei.ꝺic
78 qꝺ veniat ſicut ſi erret in appellatiuis vt.ꝺ.l.ſi quis.† Sed quero
qualiter ꝓbabit qꝺ teſtator errauerit in nomine ꝓprio rei.ꝺic per
ꝺemõſtrationẽ vel ꝺeclarationẽ cõfiniũ a teſtatore appoſitã: vt qꝛ
ꝺixit lego campũ oliueti poſitũ iuxta tales ⁊ tales cõfines.⁊ ſic nõ
vocabat cãpus oliueti:ſed habebat aliud nomẽ ⁊ erat alius cam-
pus ꝺiuiſus a cãpo oliueti.l.nam ſi confines rei cõcordãt: qꝛ ſunt
illimet confines valet actus:licet vocabulũ ⁊ nomen rei ꝺiſcordat
ſcõm glo.⁊ ibi per Barto.in.l.iiij.ff.ꝺe lega.j.

a ¶l.gño. Tu vide ꝺo.abb.i c.cũ ſm aplm extra ꝺe ſecũ.nu.vbi plene ꝺe hac materia.⁊ ꝑ Saly.in.l.j.C.eo.ti.

79 **Huic proxima.** ¶†Falſa ꝺemõſtratio non vitiat ſi ꝺe corpore cõſtat.Itẽ falſa cã ſimili-
ter non vitiat niſi ſit cõditionaliter ꝓlata.h.ꝺ.¶Et no.hic glo.
notabilẽ ⁊ materiã.⁊ adde aliã pleniorẽ in rubrica.ff.ꝺe cõdi.⁊ ꝺe
80 mon.†Cõclude latius quã in glo.qꝺ falſa cã nõ vitiat legatũ niſi
cõditionaliter appoſitũ.vt in tex.⁊ niſi teſtator al's nõ fuiſſet reli-
ctus.ſ.ſi putaſſet cãm falſam.l.cũ tale.§.falſam.ff.ꝺe cõdi.⁊ ꝺemõ.
Et ꝺe hoc ꝺic plene per Bar.in.l.ꝺemõſtratio.§.j.ff.ꝺe cõdi.⁊ ꝺe-
mon.ſed ꝺefectus cõditiõis facit ꝺeficere legatũ:vt in glo.ꝺe quo
plene per Bar.l.iij.ff.ꝺe cõdi.⁊ ꝺemõ.Similiter ſi modus nõ im-
81 pleat nõ ſoluit legatũ.†ꝺiffert tñ modꝰ a ꝯditione in ꝺuobꝰ:qꝛ in
legato cõditionali ante euentũ ꝯditionis nõ eſt nata obligatio ⁊
actio.Sed in legato ſub modo eſt nata obligatio ⁊ actio.⁊ ideo le
gatarius ante modũ impletum agit ⁊ ſibi ſoluitur legatum ſi ca-
uet ꝺe implẽdo modũ.l.ſi tibi legatũ.ff.ꝺe leg.iij.ꝺe quo plene per
82 Bar.in.l.quibꝰ ꝺiebus.§.terminus.ſ.ꝺe condi.⁊ ꝺemon.†Scꝺo
ꝺiffert qꝛ legatũ cõditionale nõ trãſmittit ante euẽtum conditio-
nis:ſed legatũ ſub modo bene tranſmittitur ante modũ impletũ
l.a teſtatore.ff.ꝺe ꝯdi.⁊ ꝺemõ.in ꝺemõſtratione ꝺic qꝺ falſa ꝺemõ-
ſtratio adiecta ſpeciei non vitiat ſi ꝺe corpore cõſtet:vt hic.ver.ſed
huic proxima.ſed falſa ꝺemõſtratio adiecta quãtitati in ſcꝺa vel
tertia perſona ꝺebitoris:vt lego tibi id qꝺ mihi ꝺebes:vel qꝺ ꝺe-
bet mihi titius vitiat legatũ:qꝛ ſi ꝺemõſtratio eſſet vera.ſ.qꝺ ꝺebe
res mihi:vel qꝺ titius mihi ꝺeberet heres meus teneretur ſolum
te liberare vel actionẽ contra titiũ cedere.⁊ ideo cũ non ſubſit cau
ſa ꝺebiti nõ põt fieri ceſſio nec liberatio.ſecus ſi falſa ꝺemõſtratio
ſit adiecta legato in prima pſona:qꝛ tũc ſi quãtitas eſt expreſſa.vt
x.que tibi ꝺebeo.nõ vitiat legatũ qꝛ ſi ꝺemõſtratio eſſet vera heres
meus teneretur ibi ꝺare.⁊ ſic ſubeſſe ſubſtãtia legati.ſed ſi non eſt
expreſſa certa quãtitas nõ valet.tex.eſt in.l.ſi ſic.§.j.ꝺe lega.j.⁊ ibi
per Bar.Et ꝺe iſta falſa ꝺemõſtratione per que verba fiat quan-
do vitiat legata contractus ſententias ⁊ reſcripta.ꝺic plene per
Barto.in.ꝺ.l.ꝺemonſtra.ff.ꝺe condi.⁊ ꝺemon.

An ſeruo. ¶In legatis pure inſpicimus valorem eorum tẽpore teſtamẽti ⁊ in eis regula catonia
na vendicat ſibi locũ.In conditionibus vero temporũ exiſtentis
conditionis ⁊ ad ea non pertinet regula catoniana.h.ꝺ.vel ſic:
83 †Legatum ſeruo a ꝺomino ſuo herede ĩſtituto nõ valet ſi legetur
pure ſecus ſi ſub conditione.ſed legatum a ꝺomino ſeruo eius in
84 ſtituto etiam pure valet ⁊ tenet.h.ꝺ.¶†No.ergo qꝺ vt videatur
an valeat legatum purum vel non ꝺebemus attendere tempus
teſtamẽti.nam ſi tẽpore teſtamẽti cõditi ſi tũc moriat teſtator va-
let legatũ:valebit etiã poſtea ſi aũt tp̃e teſtamẽti ſi tũc moriatur te
ſtator non valet legatum nec etiam poſtea validatur licet impedi
mentum ceſſet.Et ideo ſi legetur ſeruo heredis:qꝛ ſi tunc moreret
teſtator non valeret legatũ:qꝛ qꝺ heres ſolueret ſeruo ſuo ſibiipſi
acquireret nõ cõfirmatur legatum:licet heres viuo teſtatore ſer-
uum alienet ꝓpter regulã catonianã que ꝺicit qꝺ legatũ purum
qꝺ non valeret ſi tunc moreretur teſtator nõ cõualidatur poſtea:
licet ceſſet impedimentũ.vt hic in ver.qꝛ qꝺ inutile.⁊.l.j.ff.ꝺe re.
cato.Sed pure legatum a ꝺomino ſeruo inſtituto bene valet: qꝛ
tunc valeret ſi teſtator moriatur tunc:qꝛ ꝺominꝰ nõ reperiret lega
tarius ⁊ heres:qꝛ nõ acquiritur ſibi hereditas antequã iubeat et
ſeruus adeat hereditatẽ.⁊ interim ſeruus poteſt manumitti vel

¶Not.hoc tertiũ notabile.

alienari.⁊ interim tenet legatũ.ſed in legatis cõditionalibus in
ſpicim⁹ tẽp⁹ exiſtẽtis cõditiõis:⁊ ſi tũc nõ ſubſit ĩpedimẽtũ valet
legatum.⁊ ideo in legatis cõditionalibus non habet locũ regula
catoniana:qꝛ ipſa attẽdit tẽpus teſtamẽti ⁊ nõ conditiõis:vt hic
85 in ver.ſub cõditione.⁊.l.pe.ff.de re.cato. ¶†Secundo no. qõ nõ
valet legatũ ſeruo a dñó inſtituto niſi in minima re quã põt ſeru⁹
retinere conniuẽtibus oculis dñi.vt.l.iiij.ff.de manu.Et niſi pro
alimentis:qꝛ tunc põt ſeruus pro tali legato implorare officium
iudicis.l.ſeruos.ff.de ali.⁊ cib.Et ſimiliter valet legatũ fratribus
minoribus ad alimenta.ſcdm Bar.in.d.l.ſeruus.Et ſimiliter nõ
valet legatũ vel fideicommiſſum pure relictũ a patre filio:qꝛ ſibi
ipſi quereretur.nec recõualeſcit:licet interim emãcipet cũ ꝓpter
regulam catonianã.que eſt qõ ſi legatum nõ valeret tẽpore teſta
mẽti ſi tũc teſtator moreret̃ nec poſtea recõualeſcit:vt hic.⁊ hoc ve
rũ quãdo valet relictũ a patre filio:niſi ſit delatũ in tẽp⁹ ſui iuris.
ſ.qõ pater reſtituat ei facto ſui iuris:qꝛ tũc bene vꝫ.l.cũ filio.⁊ ibi p
Bar.de le.j.ſed econuerſo bene valet legatũ vel fideicõmiſſum pu
re relictum patri a filio inſtituto ſicut hic valet relictum a ſeruo
domino per eãdẽ rationẽ:qꝛ tunc non inſpicimus tẽpus legati fa
cti ſed tẽpus adite hereditatis quo tẽpore filius põt eſſe fact⁹ ſui
iuris ⁊ tunc valet legatum ſed ſi nõ eſt factus ſui iuris nõ valet.l.
a filio.ff.de le.j.⁊ ibi per Bar.¶Tertio no.in ver.⁊ poſſit per eũ
qõ inſpicimus qõ euenire põt:vt hic.⁊.l.ſi idem.§.ff.de iuriſ.om.
iud.⁊ hoc quãdo natura rei eſt apta ad futurũ contingens. alias
nõ vt.l.ſciendum.§.pe.ff.qui ſatiſ.cogan.⁊ no.in.d.§.fi.

Ante heredis. ¶Ante ⁊ poſt ⁊ intermediã here
dis inſtitutionem põt hodie lega
tuꝫ ⁊ libertas relinqui.Itẽ hodie tenet legatũ qõ cõfert̃ poſt mor
tem vel in tẽpus ꝓximum mortis heredis vel legatarij. h.d. vſqꝫ
86 ad.§.pene quoqꝫ.¶†No.ex principio qõ heredis inſtitutio eſt ca
put ⁊ fundamentum totius teſtamenti adeo ꝙ nullũ eſt teſtamen
tũ ſine heredis inſtitutione.vt patet ex diffinitione teſtamẽti : vt
ff.de te.l.j.imo legata etiã relicta ab inteſtato in codicillis nõ va
lẽt niſi adeat̃ hereditas per aliquẽ heredẽ ab inteſtato veniẽtẽ vt
l.ij.C.de fidei.liber.Et no.glo.in.l.qui filio.§.j.ff.de heredi.inſtit.
87 ¶†Secundo no.qõ ordo ſcripture nõ attẽdit̃ ſi conſtat de mente
ſtatuentis:qꝛ tunc attendimus ordinem ſcripture. vt in ꝯtrarijs
gl.hic ſuper ver.ordinẽ.⁊ ideo omiſſio ordinis circa ea que depen
dent a mente ⁊ voluntate diſponentis non vitiat: vt hic.⁊.l.ij .§.
ſi prius.de vulg.⁊ pupil.ſubſti.Ex quo infertur qõ licet petam ti
tiũ cogi ⁊ compelli ad reſtituendum mihi cẽtũ que ſibi mutuaui
⁊ ad predicta ipſum cõdẽnari tamẽ nõ vitiat̃ libellus quaſi videa
tur petere prius executionẽ quã cõdẽnationẽ cõtra.l.j.C.de execu.
rei iu.qꝛ apparet de mente qõ volo eũ cõdẽnari ⁊ poſtea ad ſoluẽ
dum cogi.ſecus autẽ ſi non eſſet ordo circa ea que depẽdent a vo
luntate ſed dependent a mẽte ⁊ ſolẽni forma tradita.l. prolatam.
C.de ſenten.⁊.l.cum hi.ff. de tranſac.§.ſi pretor.de quo dic p Bar.
88 in.d.§.ſi prius.¶†Tertio no.in.§.prius.qõ legata ⁊ fideicõmiſ
ſa poſſunt relinqui poſt mortem heredis ⁊ legatarij ſicut etiã ſti
pulationes ⁊ alij cõtractus:vt.j.de inuiti.ſtipulatio.§. poſt mor
tem.⁊.C.vt actiones ab heredibus ⁊ cõtra.l.j.Nam ſi ꝓmitto tibi
decem poſt mortem tuã perinde eſt ac ſi heredi tuo legem vel pro
mittam.⁊ ſic incipit obligatio ab herede:vt.d.l.j.Eſt tamen diffe
rentia inter legatũ ⁊ ſtipulationem:qꝛ in ſtipulatione ante mortẽ
nata eſt obligatio ſed non efficax niſi poſt mortẽ:ſed legatuꝫ ante
mortem legatarij nullo modo debetur.⁊ incipit deberi eius here
di.vt hic in glo.in ver.lego ⁊ no.in.d.l.j.Sed dic qõ glo.dicit vex
quando dixi tibi lego poſt mortẽ heredis mei:qꝛ tunc eſt differen
tia inter ſtipulationẽ ⁊ legatũ qꝛ iſtud ſtipulatione certũ eſt oĩno
iri debitũ.ſed nõ in legatis:qꝛ legatari⁹ poſſet mori anteq̃ heres
meus ⁊ ſic non tranſmitteret ad heredẽ ſuũ:ſed cũ dico lego tibi
poſt mortem tunc eſt idem qõ in ſtipulatione:qꝛ eſt certũ omnino
debitũ iri ſicut in ſtipulatione:vt no.glo.in.l.cedere diẽ.ff.de ver.
ſig.ſcdm doc.in.d.l.j.vt actio ab heredibus ⁊ contra heredes.

89 **Pene quoqꝫ nomine.** ¶† Olim legatum
etiã a militibus no
mine pene factum nõ tenebat:hodie ſecus niſi ſit impoſſibile:aut
probroſum aut legibus interdictum.h.d.vſqꝫ ad fi. Et intelligi
tur qõ olim non poterat relinqui nomine pene ſcilicet de iure an
tiquiſſimo ante tẽpus ffor̃ũ.ſed dic de hoc tẽpore loquit̃ hic. ſed
tpe ffor̃ bene poterat.l.j.§.itẽ ſi ita.ad.l.fal.ſcdm Bar.in.l.multa.
ff.de condi.⁊ demon.nõ poterat ergo olim heres grauari ſub pe
na ſcꝫ qõ quicquid faceret vel non faceret.alias ꝓpter eius inobe
dientiã ſolũ ⁊ tantũ nomine pene vel priuaret̃ hereditate.ſed ho
die talis pena adiecta valet ⁊ tenet ſiue ſit adiecta per modũ ſolu
tionis.ſ.qõ heres teneat̃ ſoluere tm̃ ſi nõ implet volũtatẽ defuncti
ſiue per modũ priuationis vt qõ priuet̃ ei⁹ hereditate ſiue per mo
dũ tranſlationis ⁊ ademptionis.vt qꝛ qõ prelegauerat heredi le
gat alteri.⁊ hoc niſi talis pena ſit adiecta diſpoſitioni impoſſibili
de natura vel de iure.⁊ in eius fraudem pena ſit adiecta heredi ſi
non implet voluntatẽ defuncti.vt lego qõ heres meus det mon
tem aureũ petro:vel rem ſacrã:vel religioſam:vel primo eũ here
ditate vel damno eum dare centum tali eccleſie. certe hoc caſu ex
quo nõ tenet principalis diſpoſitio propter impoſſibilitatem na
ture vel iuris nec etiam tenet acceſſorium penale. ⁊ idem ſi teſta
tor diſponit aliquid probroſum:vt qõ heres proijciat in flumine
pulcherrima veſtimẽta ipſius teſtatoris:vel eius oſſa in mari ia
ctet:al's priuat eum hereditate.certe non valet hec diſpoſitio nec
tenetur heres parere:vt hic in glo.fi.Et idem ſi diſpoſuit aliquid
legibus interdictũ:vt qõ heres debeat dare aſcriptitios ſine pre
dijs vt hic in glo.in ver.interdicta.vel debeat dare relicta incapa
ci.al's priuetur hereditate.vt dicit gloſ.in.l.j.C.de his que pe.no.
nam his caſibus non tenet diſpoſitio defuncti:nec pena.ideo he
res tunc non tenetur ſeruare eius diſpoſitionem nec incidit in pe
90 nam:vt hic.⁊.d.l.j.†Conclude qõ ſi impoſſibilitas vel turpitudo
vel interdictio legis adijcitur cõtra ſubſtantiã inſtitutionis vel le
gati:vel per modum diſpoſitionis:vt cum iubet teſtator reſtitui
hereditatem incapaci vel legatũ vel legat rem ſacram vel religio
ſam.vt.l.apud iul.§.j.ff.de leg.j.vel qõ interficiat patrem:vel eum
non redimat ab hoſtibus:vel faciat furtum vel aliud legibus in
terdictũ.Et ſi heres non implet adijcit ſibi penam de aliquo dã
no:vel qõ priuetur hereditate:tunc dic qõ impoſſibilitas vitiat
diſpoſitionem ⁊ penam ſibi annexã vt hic.⁊.d.l.j.de his que pene
no.Sed ſi impoſſibilitas non adijcitur contra ſubſtãtiam ſed cõ
tra aliqõ accidens:vt cum legat ſeruũ diſtantẽ per octo dies:quẽ
vult tradi infra tres dies poſt mortem ipſius:tunc hec impoſſibi
litas ⁊ anguſtia tẽporis reijcitur de medio ⁊ remanet firmum le
gatum.l.ſi mihi ⁊ tibi.§.ſi quis ſeruos.ff.de le.j.Si autem impoſ
ſibilitas adijcitur non per modũ diſpoſitionis ſed per modũ cõ
ditionis:vel ſi fiat inſtitutio vel legatũ ſub impoſſibili cõditione
de natura vel de iure:vt inſtituo te vel lego tibi ſi celum digito te
tigeris vel patrem ab hoſtibus non redemeris: tũc reijcitur con
ditio ⁊ inſtitutio ⁊ legatum remanet purum vt.ſ.de here.inſti.§.
impoſſibilis.⁊ ibi glo.⁊.l.j.ff.de condi.inſti.⁊.l. obtinuit.ff.de cõ
di.⁊ demon.Et hoc voluit glo.in verbo vitiari.⁊ in verbo impoſ
ſibilia.⁊ in.d.l.j.ff.de cõdi.inſti.reiecta diſtinctione glo.hic in ver.
impoſſibilia.ſ.qõ aut impoſſibilitas eſt adiecta heredi aut legata
rio:que diſtinctio non probatur.l.⁊ eſt contra dictũ.§.ſi quis ſer
uos.ſm Barto.in.d.l.j.ff.de condi.inſti. Contractus autẽ ſtricti
iuris bene vitiat impoſſibilis conditio.vt.j. de inuti.ſtipu.§. im
poſſibilis.ſed non contractus bonefidei.l. inſulam.§.j.ff. locati.
91 †Quero nunquid pena priuationis hereditatis vel legati adie
cta mulieri ſi nupſerit vel eius patri cum dicit teſtator ſi filiã ſuã
non collocauerit titio in matrimonio reijciatur tanquã inducẽs
viduitatem.que conditio ſic inducens debet reijci.l. mulieri.⁊.l.
heres meus.§.fi.ff.de condi.⁊ demon.⁊.l.ij.C.de indic.vidui.⁊ dic
qõ tũc reijcitur cõditio ⁊ pena quãdo inducit viduitatẽ reſpectu
omnium perſonarũ ſed reſpectu eiuſdẽ perſone non reijcitur:vt
hic ⁊.l.cum ita legatum.§.j.ff.de cõdi.⁊ demon. Item reijcitur in
virgine ſed non in vidua.vt in aut.cui relictus.C.de indic. vidui.
de quo dic per Bart.in.d.l.mulieri. item quero eo caſu quo valet
adiectio pene que non ſit adiecta diſpoſitioni impoſſibili probro
ſe vel reprobroſe poſſit eam teſtator apponere vſqꝫ ad quãtãcunqꝫ
ſummam velit.dic qõ nõ.ſed ſi ſit adiecta vltra legitimũ modum
poſitum in.l.eos.C.de vſur.reducitur ad legitimũ modum.per.l.
92 iij.§.fi.ff.de annuis lega.†ſed nunquid teſtator poſſit adijcere vſu
ras in teſtamento:vt ſi heres meus non ſoluerit infra menſem ſol
uat tantũ nomine vſurarũ.dic qõ hodie vſure ſunt in totũ ꝓhibi
te de iure canonico ideo non poteſt eas teſtator apponere.de quo
93 dic per Bar.in.l.ij.ff.de his que pe.no.†Item quero que dicatur
diſpoſitio probroſa.dic qõ omnis illa que eſt reprobata moribus
vel iure ciuili vel pretorio.vt.l.filiuſfa. de condi.inſti. ⁊ ideo cum
diſpoſitio inducens viduitatem per.l.reijciatur.vt.ſ.dixi ſi teſta
tor dicit relinquo centum filie mee ⁊ nolo qõ poſſit nubere ſine cõ
ſenſu talis vel cadat a dicto legato nõ valet hec pena adẽptionis
legati ⁊ legatum remanet firmum.l.cum tale.§.j.ff.de condi.⁊ de
mon.et idem in grauamine impoſito legitime filij: vel impoſito
clericis.dic per Bar.in.d.l. j.de his que pe.no.

¶De ademptione legatorum. Rubrica.

1 ☞Legem ſibiipſi imponere nemo poteſt.
¶Continua rubricam vt in gloſ.⁊ dum dicit qõ ambulatoria eſt
1 vltima voluntas ⁊c. †ex hoc pꝫ qõ nullus poteſt taliter eius te
ſtamentum firmare etiã cum iuramẽto vel alio modo quin poſſit
illud mutare qꝛ nemo poteſt ſibi imponere legẽ ⁊c.de quo dic per
Barto.in.l.ſi quis in principio.ff.de lega.iij.
1 ☞Legatum in teſtamento factum in eodem vel alio vel codicil
lis adimi poteſt.
2 Codicilli vltimi priores ſibi contrarios reuocare cenſentur.
3 Legatum factum alicui an valeat ſi duo eiuſdem nominis re
periantur.
4 Legatum facto legatarij poteſt adimi.
5 Teſtes quot in legatis requirantur adimendis.

Adẽptio

1 **Ademptio legatorum.** †Lega-
tum relictum in teſtamento poteſt in eodem vel
in alio vel in codicillis poſtea factis adimi vel ab
vno in alium tranſferri.h.d.vſqꝫ ad fi. Et intellige
quod ſiue legatum adimatur in eodem teſtamẽto
ſiue in alio ſolenni ſiue in codicillis poſtea factis intelligitur adẽ
ptum legatum ipſo iure:qꝛ codicillus eſt ſufficiens voluntas adi
mẽdi ipſo iure ⁊ non ſolum ope exceptiõis.lꝫ hic gl.in ver.firma.
⁊ in.l.oratis.C.de lega.⁊.l.ſi ita ſcriptum.de leg.j.teneat ⁊ male qđ
ſolũ adimatur ope exceptionis.ſed ſi fiat ademptio in alio teſtõ
minus ſolẽni tũc bene adimitur ope exceptionis.ſecundũ bar.in
d.l.ſi ita ſcriptũ. Itẽ intellige ꝙ legatũ relictũ in teſtamẽto reuo-
caẗ ipſo iure in codicillo ſiue codicillis ſiue teſtamẽto cõfirmatis
ſiue non.vt lꝫ hic gl.ij.⁊ plenius ꝑ gl.⁊ Bar.in.l.heredes palam.
§.ſi quis poſt.ff.de teſta.ſiue codicilli precedãt ſiue ſequãtur teſtm̃
ſemꝑ intelligiẗ hodie teſtm̃ confirmari niſi ſint reuocati.l.ante.ff.
de iure codici.⁊.l.ſiue in initio.C.de codi. Si autem ſint facti co
dicilli abinteſtato tũc requiritur confirmatio ꝑ aditionem here-
ditatis venientiũ abinteſtato.⁊ vt no.in.l.qui filio.§.j.ff. de iure
2 codici.⁊ dicã.j.de codi.in prin. ¶ †Et adde ꝙ vltimi codicilli ↄ̃riũ
intelliguntur reuocare priores ſicut vltimum teſtamentum reuo
cat primum.C.de codici.l.iij.⁊.ſ.qui.mo.teſta.infir.§.poſteriore.
Sed quid ſi apparent duo codicilli in vno dicitur fundũ lego ti-
tio.⁊ in alio dicitur fundum nõ lego titio:nec apparet quis ſit prior
nec quis ſit poſterior.dic qđ intelligiẗ vltimus ille q cõtinet adem
ptionẽ:qꝛ nõ põt adimi qđ non eſt datũ.l.nõ põt videri.ff.de reg.
iur.Sed quid ſi dr̃ in vno fundum lego titio.in alio dicitur eun-
dem fundũ lego Gaio.nec apparet quis ſit prior:nec quis ſit po-
ſterior.dic ꝙ admittitur cõcurſus vtriuſqꝫ legatari.l.ſi pluribus.
3 de le.j. †Sed qđ ſi reperiatur fundus legatus titio ⁊ duo qui vo-
cantur hoc nõie titius:nec apparet de quo ſenſerit teſtator an va-
let legatum.dic ꝙ ſic.⁊ melior eſt conditio poſſidentis.⁊ ſi neuter
poſſidet locus eſt gratificationi.ff.de leg.j.l.ſi quis ſeruum.§.in-
4 ter duos. †Item no.hic ꝙ legatũ non ſolum adimitur volũtate
teſtõris expreſſa vel tacita ſed etiã facto legatarij priuantis ⁊ ſe in
dignũ facientis legato:puta ſi efficiatur inimicus teſtõris.vt hic
in glo.in ver.alijs.vel ſi poſt mortem teſtatoris ante traditionem
legati legatarius ſtuprauit vxorem teſtatoris:vt nota.gloſſa in.l.
fideicommiſſum.C.de fideicom.⁊ vide ibi per Bart.ſecus autem
dic eſſe in hereditate:que propter inimicitias ſupuenientes non
reuocatur ſola volũtate:ſed cũ ſolẽnitatibus requiſitis.l.ex parte
⁊ ibi no.ff.de adimen lega.Sed qđ ſi ille in quẽ transfertur lega-
tum non eſt capax an teneat ademptio.dic ꝙ ſic.vt hic in gloſſ.fi.
⁊.l.⁊ ſi transferã.⁊.l.legatũ.§.j.ff.de adimen.leg.⁊ hic in gloſſ.fin.
nec obſtat regula iuris in vj.que dicit ꝙ non preſtat impedimen-
tum qđ de iure nõ ſortiatur effectũ:qꝛ hic voluntas defuncti ſorti
tur effectum eoipſo ꝙ declarat ſe velle adimere.hoc enim ſufficit
ad adimendum.vt.d.l.⁊ ſi transferam. Item ſi conditio erat adie
cta primo legatario an intelligatur repetita in perſonã eius ad
quẽ fit tranſlatio.dic ꝙ ſic.niſi ſit conditio inherens perſone legã
5 tis.l.legatũ ſub cõditione.ff.de adimen.leg. †Item quero quot te
ſtes requiruntur in adẽptione legati.in hoc ſunt opiniones. Ali
qui dicunt ꝙ ſicut in omni vltima voluntate regulariter excepto
teſtõ requiruntur quinqꝫ teſtes.l.ſi quis agere.§.fi.C.de codi.ita
requirantur in ademptione legati que eſt.vltima voluntas.hoc
dicit quaſi dicat ſicut requiruntur quinqꝫ teſtes quando relinq-
tur legatũ in codicillis abinteſtato ita quãdo adimitur qꝛ nihil
tam naturale.vt.l.nihil tam naturale.ff.de regu.iur. Bald.conſu
lit ꝙ ſufficiat probare ademptionẽ legati ꝑ duos bonos teſtes:qꝛ
ſicut ex teſtõ minus ſolẽni obligatur hẽs naturaľr ſoluere legata:
vt no.in.l.ſi poſt diuiſionem.C.de iur.⁊ fa.igno.ſic ex ademptio-
ne minus ſolenni tollitur obligatio naturalis qua tenebatur he
res.⁊ ſic obſtat exceptio.⁊ adde qđ not.per glo.⁊ doc.in.l.ij.C.de
bo.poſ. ſecundum tab.⁊.l.heredes palam.in prin.ff.de teſta.⁊ ibi
per barto.

¶ De lege falcidia. Rubrica.

1 ☞ Teſtator quantum olim de ſuo patrimonio ⁊ quantũ hodie legare poſſit.
2 Falcidia de quibus ſit detrahenda.
3 Falcidia an poſſit pro omnibus legatis in vna re detrahi.
4 Heres quilibet de ſuis legatis quartam detrahit.
5 Quarta iure inſtitutionis debita quid contineat.
6 Computatio patrimonij pro habenda falcidia tempore mortis teſtatoris eſt attendenda.
7 Heres hereditatem ſuſpectam habens cum creditoribus legatarijs paciſci poteſt.
8 Creditores hereditarij legatarijs ſunt preferendi.
9 Legata falcidiam non patientia que ſint.

1 **Vpereſt vt de lege.** ¶ † Olim
cõceſſa erat
licentia teſtatori totum ſuum patrimonium per
legata diſtribuere nulla detractione per heredeꝫ
facienda:hodie autem vſqꝫ ad dodrantem legare
poteſt:⁊ quarta per falcidiam reſecatur que pe-
nes vnum vel plures heredes remanere debet.h.d. Non ergo po-
teſt teſtator legare vltra dodrantem.vt ſi vltra leget.l.falcidia a
falcidio conſule inuenta.vt dicit glo.in ver.falcidia reſecat legata
ipſo iure adeo quod heres ipſam quartam reſecatam de legatis ⁊
ſibi per legem conceſſam poteſt vendicare.vt dicit hic gloſſ.ſuper
ver.dodrantis.⁊ hoc verum niſi teſtator prohibeat detrahi falci-
diam de legatis.nam olim non poterat prohibere falcidiaꝫ.vt in
glo.in ver.ipſorum teſtamentorum.etiam renunciando fauori:qꝛ
non tam fauore ſui q̃ʒ heredis eſt inuenta:niſi in quo poterat pro
hibere inſtituebat creditorem ſuum ⁊ volebat qđ non detraheret
quarta fal.qꝛ ſi heres non hꝫ commodum ex rebus hereditarijs.
ſ.quartã ex legatis.habet tamen cõmodũ anime ſue ⁊ meritũ in
exequendo voluntatẽ defuncti.vt in auẗ.ſed cũ teſtõr.C.eo.⁊ ibi ꝑ
bar.Sed an teſtator poteſt prohibere trebellianicam.bart.quod
ſic in.d.auẗ.ſed cum teſtator.quia vbi ceſſat falcidia ⁊ trebelliani-
2 ca.l.marcellus.§.quorum autem.ff.ad tre. †Quero an falcidia poſ
ſit detrahi de alio q̃ de legato.dic vt hic in glo.in ver. legare.ſ.qđ
ſic de fideicommiſſo. Item de donatione que morte confirmatur
vt facta inter virum ⁊ vxorem.⁊ inter patrem ⁊ filium in ꝑtãte.l.
donationis.C.de dona.inter vi.⁊ vxo. Item de mortis cauſa ca-
pione.⁊ eſt mortis cã capio quicqđ occaſione mortis alicuius ꝑci
pitur qđ non hꝫ ſpãle nomen.ſ.qđ capiatur aliter q̃ per legatum
vel fideicommiſſum vel donationẽ cã mortis⁊ cuius actio nõ da-
tur niſi detur aliquid ab herede vel legatario cauſa implẽde ↄdi
tionis.l.q precio.⁊.l.mortis cã.ff.de dona.cauſa mortis. vel ſi te-
ſtator iubeat non aliter poſſe hereditatẽ adire heredem q̃ ſoluat
certam quantitatem alicui.l.pe.C.eo.nam de tali mortis cauſa ca
pione detrahitur falcidia qñ traditur ab herede alteri niſi cade-
ret in penam legati non ſoluti:vel niſi qñ traditur ab alio ipſi he
redi:qꝛ tunc heres non computat ſibi in falcidiam vel niſi quãdo
eẽt cõtra voluntatẽ defuncti ſi detraheret.ita ↄcludit Bart.in.l.
3 j.§.itẽ ſi ita.ff.eo.⁊ in.d.l.precio. †Item quero an in vna re poſſit
detrahi falcidia pro omnibus legatis.glo.hic in ver.dodrantis.
⁊ cõiter tꝫ qđ non:qꝛ falcidia reſecat quartam ipſo iure de quoli-
bet legato:ita qđ illam quartã aſſignatã heredi ꝑ legem debet ac-
cipere ⁊ nõ aliã rẽ. Fallit aũt ex neceſſitate:vt qꝛ vna res eſt corpora
lis alia incorporalis:quia tunc de corporali detrahitur pro incor
porali.l.ſed ſi ſeruus.§.ſi ſolus.ff.eod. Secundo fallit quando ex
pacto ⁊ volũtate legatarij.l.in quantitate.ff.eod. Tertio fallit qñ
legatur certa pars bonorum.i.quota bonorum.l.non amplius.§.
ſi.cum.l.ſequen.ff.de le.j. Quarto fallit ſi iudex arbitratur in vna
re exſecare ⁊ magis commode falcidiam detrahendã.vt.l.cũ am-
plius.§.ſi.cum.l.ſequen. de quo plene per Bar.in.l.in quarta.ff.
eo.⁊ per Saly.in.l.j.C.eod. In quarta autem debita iure nature
que eſt hodie tertia tenet Ja.bu.qđ poſſet detrahi in vna re:quia
eſt tanq̃ʒ es alienum.l.papinianus.§.in quarta.ff.de inoffi.teſta.
⁊ in ere alieno ex pluribus cãis debiti poteſt fieri ſolutio in vna.
l.creditor.ff.de diſtra.pi.ſed alij contra.in.l.filium.C.fa.herci. In
trebellianica ſunt opiniones.aliqui tenent quod poſſit detrahi
in vna re aliqui quod non.de quo dic in.d.l.filiũ.⁊.d.l.in quarta.
Et cum queſitum. ¶ Vnuſquiſqꝫ inſtitutorũ
dꝫ hr̃e quartã ſue portionis
vt lex falcidia ceſſet alias de legatis ab eo qui quartaꝫ non habet
detrahitur falcidia:qꝛ in ſingulis heredibus ratio falcidie ponen
da eſt.h.d.vſqꝫ ad.§.quantitas.vel breuius. Portio vnius cohere
4 dum non onerata parti alterius onerare non proficit.h.d. †Vnuſ
quiſqꝫ ergo heres detrahit quartam de ſuis legatis ſi quarta ſue
partis non remanet ſibi. Nec attenditur vtrum remaneat quar
ta totius hereditatis coheredi vel non:vt hic.⁊.l.in ſingulis.ff.e.
Et idem etiam in ſubſtitutis.vt.ff.eo.l.is qui quadringenta.⁊ id
qđ ſupra dictum fuit ꝙ non licet teſtatori legare vltra dodranteꝫ
debet intelligi de parte vniuſcuiuſqꝫ heredis:vt hic.ſi autem ꝑs
vnius coheredum accreſcat alteri grauato prodeſt legatarijs vt
eis non detrahatur falcidia:ſecus econuerſo ſi quis grauata acce
5 dit non grauate.ff.e.l.qđ ſi alterutro. ¶ †Quid autem imputeẗ
in quarta iure inſtitutionis debita.i.in falcidia. Conclude ſimul
cũ gloſſ.hic in ver.retinere.ꝙ cõputatur ſolum in qđ percipiẗ iure
hẽditario.l.in quarta.ff.e. Et qñqꝫ totũ qđ capiẗ iure hẽditario
qñqꝫ ꝑs.ſm.l.titia.ff.eo.nõ aũt ↄputaẗ qđ capit iure legati:ꝑlega
ti.vel cã ↄditiõis iplẽde.d.l.i quarta v̄.ſi qđ vo.niſi quo ad datẽ:
cui nõ detrahiẗ falcidia.l.neſennius.ff.e.vľ niſi deẗ ſibi ad hoc vt
putet ſibi in quartã.⁊ nõ detrahit falcidiã.l.qđ aũt.in fi.ff.e.vel ni
ſi ſit datũ a ſtatu libero.vt hic i glo.fi. In quarta v̄o trebellianica
cõputat ſibi heres qcqđ capit iudicio teſtõris qualitercunqꝫ ꝑ-
cipiat ſi ab extraneo pecuniam vel ſpẽm ⁊ a coherede pecuniam
⁊ ſpeciem pro ſua parte ſolũ imputat.vt no.glo.in.d.l.in quarta

ꝛ ibi ponitur rõ diuerſitatis. In quartã vero debitã iure nature ſimiliter cõputat quicqd quocũqꝫ modo percipiat dũmõ pcipiatur de bonis ꝛ patrimonio teſtõris ſiue legatũ ſiue dos ſiue donatio ꝓpter nuptias: ſiue ꝑlegatũ ſiue donatio cã mortis. l. qm nouella. ꝛ. l. oĩmodo. C. de inoffi. teſt. ſecus aũt ſi nõ capit̃ de patrimonio teſtatoris ſed aliũde vt ſunt aduẽtitia caſtrẽſia ꝛ alia extrinſeca: vt donatio inter viuos facta filio bene merito que cẽſet̃ aduentitium. vt dicit gl. in auẽ. vnde parẽs. C. de inoffi. teſt. qꝛ talia non cõputant̃. l. ſancimus. §. repletionẽ. C. de inoffi. teſt. ¶ Et de iſtis quartis dic plene per Bar. in. d. l. in quarta. ff. e. An aũt fructus cõputentur in quarta ꝑdicta. dic per Ang. de Peruſi. in. l. qđ de bonis. §. fructus ꝛ. l. in ratione. ꝛ. l. in falcid.

6 **Quantitas aũt.** ¶ †Computatio patrimonij ꝓ habẽda falcidia inſpicit̃ tpe mortis teſtatoris ideo ex augmẽto vel diminutione poſtea cõtingente nõ vitiat̃ ꝯputatio que fuit tpe mortis teſtatoris. hoc. d. vſqꝫ ad §. cũ aũt. ¶ No. ergo qđ vires patrimonij teſtatoris vt ſciat̃ an ſit locus falcidie ſpectat̃ tẽpore mortis teſtatoris. nã augmẽtũ vel diminutio poſt cõtingẽs nõ ꝓdeſt nec nocet legatarijs: vt hic. ꝛ. d. l. in ratione. l. ij. ꝛ. l. in quãtitate. ff. e. niſi pereat res in ſpecie legata vel in genere tanquã in ſpecie: vt pecunia que eſt in arca. vel vinũ qđ eſt in vegete. nã idem iudicat̃ de quãtitate relicta reſpectu certe ſpeciei. qđ de ipſa ſpecie. l. quidã de teſtõ. §. fi. ff. de le. ij. ꝛ. l. ſi vero. §. fi. ff. ſo. ma. vel niſi re legata icerta de certis pereãt oẽs res certe. vt hic in glo. ¶ Itẽ habes hic in prima parte qđ penſiones domorũ ꝛ partus ancillarũ ꝛ fructus ſtantes poſt mortẽ teſtõris ꝛ percepti nõ ꝓſunt legatarijs. qm detrahit̃ ab his falci. ſed cedunt lucro heredis. ſecus ſi erãt ſati tpe mortis teſtatoris: qꝛ tũc ſit eorũ eſtimatio que tũc eſt nõ que eſſet tpe recollectionis ꝛ impregnant hereditatẽ vt tm̃ minus de falcidia detrahat̃ ſed ſecus ſit in ancilla ꝑgnãte q̃ nõ eſt pcioſior: nec carior eſtimationis quãtũ ad falcidiã ꝓpter partũ nõ editũ. l. in. l. falcidia placuit. ff. e. Itẽ qđ hic dicitur qđ diminutio cõtingẽs poſt mortẽ teſtatoris eſt ad dãnum heredis. dicit Bar. in. l. in ratione. §. diligẽter. ff. e. hodie intelligitur facto inuẽtario alias nõ. ꝛ ideo ſcđm eũ debet hic intelligi qñ nõ fuit factũ inuẽtariũ. ſi aũt fuit factũ tũc nõ debet habere dãnũ. l. ſcimus. §. ꝑfatã. C. de iure deli.

7 ¶ †Ultĩo no. hic in. §. fi. qđ heres habẽs hereditatẽ ſuſpectã põt paciſci cũ creditoribus ꝛ legatarijs de certa pte debiti vel legati remittẽdi: ſi volũt qđ adeat hereditatem ꝛ ſic poterit hoc caſu aditio hereditatis eſſe venalis.

Cum autem legis. ¶ Ratio legis falcidie debet haberi prius deducto ere alieno: ꝛ funeris impenſa ꝛ falcidia eſt quarta portio omnium bonorũ alias legatorũ. h. d. vſqꝫ ad fi. vel ſic. In cõputatione falcidie primo debet deduci es alienũ funeris impenſa ꝛ legata q̃ falcidiã nõ patiunt̃. vt ſunt precia manumiſſorũ ſeruorũ deinde pacificant̃ legata vltra vires patrimonij relicta: deinde detrahitur

8 falcidie de eo qđ ſupereſt. h. d. ¶ †No. ergo qđ creditores hereditarij legatarijs preferuntur ꝛ ſimiliter legitima filij de qua debet reijci omne grauamẽ. l. ſancimus. C. de inoffi. teſta. Itẽ impẽſa funeris ꝛ monumẽti neceſſarij: vt qꝛ aliter nõ bene poterat ſepeliri niſi fieret monumẽtũ ꝛ voluntaria ꝛ põpoſa impenſa nõ ſic. ꝛ ita intellige hic glo. in ver. funeris. neceſſaria aũt impenſa funeris ꝛ monumẽti debet attẽdi ſcđm qualitatẽ defuncti ꝛ quãtitatẽ patrimonij. l. ſi qs. §. equũ. ff. de reli. ꝛ ſump. fu. ¶ Scđo no. ibi qđ ſi gngẽtos qđ legata quãdo ſunt relicta vltra vires patrimonij nõ debẽt legatarij dicere qđ vltimũ legatũ nõ vꝫ. imo vꝫ: ꝛ cuilibet ex legatarijs debet detrahi ꝓ rata illius quãtitatis que patrimoniũ excedit. ꝛ reducunt̃ oĩa legata intra vires patrimonij. ꝛ ita detractio ſit etiã de legatis pijs. ꝛ de alijs de quibus non detrahitur falcidia. vt hic. ꝛ. l. quãtitatis. §. fi. ff. eo. ꝛ facta iſta exequatiõe tũc heres legata nõ dfalcabilia ſoluit. ꝛ nõ detrahet̃ hec falcidia. ꝛ de alijs defalcabilibus detrahit falci. pro eis. ꝛ pro his que falcidiã nõ patiuntur qñ legata ſunt facta eidem perſone ita qđ falcidia que debet detrahi de legatis nõ defalcabilibus detrahet̃ de alijs defalcabilibus: vt. d. l. in quãtitate. §. j. ꝛ. l. in ratione. §. qđ vulgo. ꝛ. l. plane. ff. eo. ꝛ vbilibet per Ang. de peruſi. ꝛ bar. in. l. ex affe. ff. eo.

9 †Que aũt ſint legata que falcidiam non patiuntur. no. in. l. teſtamẽto. C. eo. Et in his verſibus. Falcidiã ceſſare facit pars debita nato. Chartula/dos/miles pietas/ꝓhibitio crimen. Res vetite vendi libertas ſponte relicta. Hinc inuentariũ ſi nullũ fecerit heres. Ceſſat falcidia ſociatis caſibus iſtis. Exponas ſic pars debita nato id eſt de legitima debita filio nõ detrahitur falcidia. l. ſi poſt. C. de inoffi. teſta. Chartula de legato inſtrumẽto rei alterius predium. C. e. dos. i. de legato dotis vxori relicte non detrahitur falcidia in effectu: qꝛ qđ detrahitur de legato dotis per falcidiam recuperatur per actionẽ de dote. l. ij. §. idem querit. ff. de dote ple. Miles. i. de legato relicto a milite nõ detrahitur falcidia. l. in teſtamẽto. C. eo. Pietas. i. de legatis pijs nõ detrahit̃ falcidia. i auẽ. ſimiliter. C. eo. Prohibitio. i. qñ teſtator ꝓhibuit detrahere falcidiã de legatis. in auẽ. ſed cũ teſtator. C. e. Crimẽ. ſ. heredis ntentis interuertere legata: vel accõmodãtis tacitã fidẽ de reſtituẽdo nõ capaci ꝓuat eũ fal. l. beneficio. ff. e. ꝛ. l. etiã ſi tacitã. C. e. Res vetite vẽdi vt ſi legat rem alicui que nõ poſſit alienari nõ põt de ea falcidia detrahi. in auẽ. §. ſꝫ ſi ea. C. eo. Libertas. i. de legato libertatis nõ detrahitur falcidia. l. papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. teſta. Sponte ſolutis. i. ſi heres ſoluit aliqua legata integraliter ꝛ ſpõte nõ põt etiam de alijs detrahi falcidia. vt in auẽ. ſed cũ teſtator. C. eo. Inuentariũ. i. nõ fecit inuentariũ tenetur ſoluere integra legata ſine detractatione falcidie. vt. d. auẽ. ſed cum teſtator.

¶ De fideicommiſſarijs hereditatibus. Rubrica.

1 ¶ Fideicommiſſarius heredẽ cogit ad ſibi reſtituendum.
2 Heres voluntatem defuncti non implens punitur.
3 Hereditas reſtituenda ex certo die dari poteſt.
4 Heres ſemel nõ deſinit eſſe heres.
5 Actiones ꝛ iura an ſint in fideicommiſſarium tranſmiſſibilia.
6 Mulier in quibus caſibus quartam habeat.
7 Quarte due non eodem tempore eadem hereditatem detrahit.
8 Heredi de hereditate reſtituenda rogato qualiter conſulatur.
9 Heres cogitur hereditatem adire.
10 Simplicitas legibus amicatur.
11 Teſtator an poſſit trebellianicam prohibere.
12 Trebellianica an ceſſet in hereditate ad cauſas pias reſtituẽda.
13 Fideicõmiſſarius an ſit dominus ante reſtitutionẽ hereditatis.
14 Heres ad cuius petitionem hereditatem adire cogi poſſit.
15 Heres quando loco particularis legatarij ſit habendus.
16 Fideicommiſſarius in quo grauari poſſit.
17 Teſtes quot in voluntatibus vltimis requirantur.

Nunc tranſeamus. ¶ Fideicommiſſum quod olim nulla iuris neceſſitate: ſed pudore fidei preſtabatur a tpibus diui auguſti citra: ad neceſſitatẽ reſtituendi pretoris officio reductum eſt. hoc dicit vſqꝫ ad. §. in primis. ¶ Not. ergo qđ olim rogatus alteri reſtituere hereditatẽ vel eius partẽ nõ poterat cogi aliquo remedio ad reſtituẽdũ: nec iure actionis nec officio iudicis. lꝫ hic in glo. in ver. nullo vinculo dicat qđ imo olim cogebat̃ per officiũ iudicis lꝫ nõ iure actionis. qđ doc. reprobant qꝛ eſt cõtra iſtũ tex. Itẽ qꝛ nihil hodie eſſet innouatũ.

1 †Sed hodie fideicõmiſſarius põt cogere heredẽ mediante officio iudicis ad reſtituẽdũ ſibi. l. cogi. §. ſi pater. ff. ad trebel. ꝛ no. ſ. e. §. ſed qꝛ ſtipulationes. ꝛ ibi dicã tribus interuenientibus. primo qđ fideicommiſſarius caueat ipſi heredi de omni dãno in quo incurreret ꝓpter aditionẽ. l. qꝛ poterat. ff. ad trebel. ſcđo qđ fideicõmiſſarius ſit capax ꝛ alijs qui poſſit inſtitui: vt qꝛ nõ ſit ſpuri⁹ vel aliinſtitui ꝓhibitus vt hic in glo. j. vbi no. in ver. quilibet que coniuncta gl. cũ tex. innuit qđ illis qui non poſſunt inſtitui nõ põt ꝑ fideicõmiſſum relinqui ſiue legari: vt hic. ꝛ. ſ. de leg. §. legari. tertio requirit̃ qđ debeat reſtitui tota hereditas vel quota heredita

2 tis: non aũt ſingularis. vt no. ſ. e. §. ſi non totã. ¶ †Scđo not. ibi quorundam perfidiã. qđ ꝑfidia heredis non implẽtis voluntatẽ defuncti eſt punienda. ꝛ ideo ſi heres monitus a iudice non exercet voluntatem defuncti infra annũ priuatur hereditate in auẽ. hoc amplius. C. de fideicõ. niſi volũtas defuncti eſſet impoſſibilis probroſa vel alias legibus interdicta. vt. ſ. de lega. §. fi.

In primis igitur. ¶ Ut fideicommiſſum peti poſſit ex teſtamento requiritur in illo teſtamẽto heredis inſtõ: ꝛ fideicõmiſſum poteſt relinqui de tota hereditate vel eius parte ꝛ pure ſub cõditione ꝛ in diem. h. d. vſqꝫ ad. §. reſtituta. ¶ No. ergo qđ fideicommiſſum relictum in teſtamento vꝫ: niſi ſit aliquis heres inſtitutus qui adeat hereditatem: qꝛ heredis inſtitutio eſt caput ꝛ fundamentũ teſtamenti quo deficiente deficiunt diſpoſita in teſtamento niſi eſſet adiecta clauſula codicillaris ſi non valet iure teſtamenti ꝛc. qꝛ tunc lꝫ non poſſet peti fideicommiſſum tanquã ex teſtamento poterit peti tanquã ab inteſtato: qꝛ per illã clauſulã vident̃ rogati venientes ab inteſtato reſtituere hereditatem: vt plene habetur in. l. j. ff. de iure codicil. ſi aũt teſtator voluit ſolum facere teſtamẽtũ ꝛ teſtamentum non valeret: tunc etiam non debebitur fideicommiſſum in. d. l. j. niſi teſtamentũ eſſet inualidum ex cauſa pꝛeteritionis vel exheredationis qꝛ tũc ſicut alia legata particularia remanent firma: ſic etiam fideicommiſſum vniuerſale. vt tenet Bar. ꝛ alij doc. in auẽ. ex cauſa. C. de liber. pteri.

3 ¶ †Secundo no. ibi vel ex directo: qđ lꝫ heres non poſſit inſtitui ad certũ tẽpus: vel ex certo tempore vel die: ꝛ ſi inſtituatur reijcitur ꝛ remanet inſtitutio pura: vt ſ. de here. inſti. §. heres. ꝛ pure. tamen ſecus eſt in hereditate alteri reſtituenda que etiam ex certo die dari poteſt. Et ratio diuerſitatis eſt qꝛ in herede reperietur teſtator pro parte temporis teſtatus ꝛ pro parte inteſtatus qđ ius noſtrum non patitur. l. ius noſtrum. ff. de reg. iur. qđ nõ reperit̃ quãdo reſtituit hereditatẽ alteri: qꝛ nihilominꝰ remanet habere noĩe ꝛ directe actiões remanent apđ eũ ꝛ vtiles traſeũt in fideicõmiſſuꝫ. vt. l. j. ff. ad treb. ꝛ i. §. pri.

Reſtituta

Reſtituta autē. ¶ Quāuis hẽs p fideicōmiſſum reſtituat hereditatē alteri ⁊ actiones vtiles actiue ⁊ paſſiue p ſenatuſcōſultū ⁊ ēt poſtea p pretoris
4 edicta trāſeūt in fideicōmiſſariū.h.d.vſq₃ ad.§.ſ₃ q₂. †Qui ergo ſemel eſt heres nō pōt amplius deſinere eſſe heres: niſi de iure ſpāli ex bñficio reſtitutiōis in integrū.vt hic in gl.j.quāuis ergo hẽs reſtituat hẽditatē: tñ remanet heres ⁊ penes eū remanēt actiōes directe que adeo ſunt affixe oſſibus ꝙ in alium tranſire non poſſunt vt no.in.l.ſi quis ergo caſus.ff.de pecu. Et vtiles trāſeunt in fideicōmiſſariū cū reſtitutione hereditatis.⁊ aliqñ ēt ſine reſtitutione tranſeunt ipſo iure.ſ.cū heres eſt abſens vel in mora vel cu₃ moriatur ſine ſucceſſore.l.pe.C.eo.ti.licet autē directe actiones re manent penes heredē tñ nō pōt effectualr conuenire ⁊ conueniri a creditoribus niſi pro illa parte quam retinet de hereditate: vt
5 l.j.ff.e. †Nunquid autem omnia iura ⁊ actiōes vtiles trāſeūt in fideicommiſſarium.dic qđ tranſeunt illa que erant in hereditate tpe mortis teſtōris.vt ſunt actiōes reales ⁊ pſonales: nō aūt actiones penales que competunt ad vindictam: vt eſt actio iniuriarū. nam ille non tranſeunt ad heredez niſi lite conteſt.vt.j.de perpe. ⁊ tempo.act.§.non autē. Similiter ⁊ iura queſita p heredez poſt mortē teſtōris nō trāſeūt niſi cedant.⁊ iđ cū heres reſtituit hereditatē d₃ ſibi facere caueri ꝙ conſeruet indēnis de obligationibus quas fecit occaſiōe hẽditatis.l.cū hereditas.⁊ ibi p bar.ff.e. ¶ In gl.i ṽ.oẽ ibi: nō tñ diē totaſ. No.dr̃iā iter oēs ⁊ totaſ. q₂ oīs ē diſtributiuū vliū.ſ₃ totū eſt diſtributiuū ſingulariū ⁊ itegraliū.ƀ₃ gl.

Sed quia heres. ¶ Grauato reſtituere totā hẽditatē pmittit retinere quartā p ſenatuſcōſultū pegaſianū actiōib⁹ hereditarijs eidē ⁊ ꝯ eūdē in ſolidū ꝯpetētib⁹.⁊ cui eſt reſtituta hereditas abſq₃ aliquo onere remanēte iter eū ⁊ grauatū cautio de ſuſtinēdis obligatiōib⁹ ipoſita fuerit ſtipulatio.h.d.vſq₃ ad.§.ergo ſi qđ. Hāc quartā l₃ heredi ſpōte adeūti retinere ēt hodie p ſenatuſcōſultū trebel.cui autoritas pegaſiani eſt attributa per ꝯſtitutiōem ipialē.⁊ hec cautio eſt ſublata niſi in his q̄ geſta ſunt p heredē.vt dixi in p̄cedenti.§. Et vterq₃.ſ.tā heres q̄ fideicōmiſſarius ſuſtinet onera hereditaria pro parte que remanet apud eū.vt.j.eo.ſed quia ſtipulatiōes. ¶ Et not.glo.ſuper ver.ex lege que ponit quotuplex eſt quarta. Et adde aliā glo.in.l.quarta.ff.ad.l.falci.⁊.l.filium.C.fami.herc. in glo.in fin.ibi.§.ſi quid igitur.dic melius in aut.vt liceat ma. ⁊
6 auie.§.quia vero legem.co.viij. †vbi in duobus caſibus mulier d₃ habere quartam.primus qñ quis concupiſcentia mulieris capt⁹ ducit eam in domū ⁊ iurat ſe habiturā eam pro legitima vxore ⁊ poſtq̄ fuit carnali deſiderio ſatiatus eam indotataz extra domū repellit: certe ei debetur quarta ps bonoru₃ viri pro reſtitutione ⁊ ademptione ēt cogitur hẽre eā ⁊ tenere eam pro legitima vxore vt.d.§.quia vero.⁊ ibi glo.ſecundus eſt ſi premoritur maritus diues ⁊ mulier inops ⁊ indotata remanet: quia tūc ſuccedit in quartam etiam cum liberis ſi ſint tres vel pauciores: ſi autem plures tunc pro virili.vt in aut.preterea.C.vnde vir ⁊ vxor. Quid autem debeat imputari in iſta quarta trebellianica dixi.ſ.tit.proxi. Itē an hec quarta poſſit detrahi in vna re dixi.ſ.ti.j.in prin. Item an heres poſſet detrahere falcidiam de legatis ⁊ trebellianicam de vniuerſa hereditate reſtituenda.dic qđ nō q₂ non ꝯpatiunt ſe ad inuicē.detrahitur enim falcidia quando tota hereditas vel pars hereditatis eſt exhauſta legatis.vt.ſ.titul.j.per totum: ⁊ ideo nihil remanet qđ poſſet reſtitui niſi fieret ꝯtributio legatorū ⁊ fideicōmiſſoꝝ vniuerſaliū.de quo in.l.qui quadraginta.⁊.l.marcell⁹.
7 ff.ad trebe. †S₃ nūqđ due quarte.ſ.legitia ⁊ trebellianica pñt detrahi.dic ꝙ nō eodē tpe ſ₃ diuerſis ſic. ƀm gl.i.c.raynu.⁊.c.raynald⁹ ⁊ deteſta.⁊ p Bar.in.l.j.§.i trib⁹.ff.ſi cui plus q̄ p.l.fal.i gl. i ṽ. ſolebāt.in fin.ibi deberet trāſmitti cū onere.dic hoc verū qñ legat tota hereditas vel tota pars hereditatis: q₂ tūc ꝓ ea pte hereditatis q̄ trāſit ad fideicōmiſſariū trāſeūt iura ⁊ actiōes actiue ⁊ paſſiue ⁊ ſuſtinet commoda ⁊ incōmoda.ſi aūt teſtōr legat alteri bona ſua ⁊ tūc ſi oīa eq̄parat legato ſiue fideicōmiſſo vniuerſali ⁊ iđ trāſeūt iura ⁊ actiōes. ſi aūt legat partē bonorū tūc nō trāſeūt.⁊ ſic fideicōmiſſari⁹ nō tenet ad onera.ƀm gl.⁊ Bart.in.l.ſi qs ƀuñ.§.ſi. cū.l.ſeq.ff.de leg.ij.ſi aūt legat vna res ſingularis vel ēt inſtituit i certa re ſingulari alio vniuerſaliter inſtituto: tunc inſtitutus in re certa habetur loco legatarij: iđ nō tenet ad onera nec in eū trāſeūt actiones.vt.l.quoties.ff.de heredi.inſtituen.

Ergo ſi. Senatuſcōſultū trebellianū diſponebat qñ qs vltra dodrātē grauabat.h.d.vſq₃ ad.§.ſ₃ ſi recuſet vel lati⁹. Qñ vſq₃ ad dodrātē qs grauabat reſtituere tūc hẽbat locū ſenatuſcōſultū trebel.p qđ iura hẽditaria trāſibāt in fideicōmiſſariū ꝓ dodrāte ⁊ ꝓ quarta pte remanebat penes hẽdē de iure ciuili.ſi vero vltra dodrātē grauat⁹ erat reſtituere: tūc erat loc⁹ pegaſiano.p qđ heres ſpōte adiēs bona oīa hẽditaria ſuſtinebat oīa onera hereditaria ſ₃ p ſtipulatiōes iterponendas ꝓuidebat vt in
8 quātū qs de hereditate hẽat i tm̄ teneret.h.d. ¶ †No.in ṽ.ſ₃ quarta.ꝙ olī heres inſtitut⁹ rogat⁹ reſtituere hereditatē poterat ſibi ꝯſulere mediāte ſtipulatiōe ne teneret ad oīa onera hẽditaria. Nā ſi retinebat quartam tūc inter heredē ⁊ fideicōmiſſariū inhbeat ſtipulatio qđ vnuſquiſq₃ ſolueret ꝓ rata hereditaria ſibi ꝯtingēte. quia iſte fideicommiſſarius erat loco cuiuſdam legatarij particularis qui non tenetur ad onera.vt.ſ.§.proxi.ver.poſt quod ſic ⁊ alias inter heredem ⁊ legatarium poteſt heres paciſci.vt.ſ.titu. proxim.§.quantitas. ſi autem nullam quartam retinebat: ſed totā.hereditatem reſtituebat tunc fiebat ea promiſſio inter eos qui inter emptorem ⁊ venditorem habetur: quia venditor promittit emptori ſe reſtituturum quicquid peruenit ad eum ex hereditate ⁊ emptor promittit ſubire omnia onera hereditaria.vt.l.cum ſtipulamur.⁊ in glo.ff.de verb.ſig.hodie autem non interponuntur iſte ſtipulationes. Sed nunquid tenetur vendens hereditatem de euictione rerum particulariu₃.dic quod non quia aut illa res erat hereditaria ⁊ euincitur per iniuriam iudicis factam vt quia eum prouocauerit ad iram.l.empto.ff.de fideiuſ.vel per imprudētiā iudicis.ff.de euic.⁊ nō d₃ nocere vēditori.ſi autē euincit q₂ nō erat hereditaria ſimiliter nō d₃ nocere vēditori: q₂ nō dr̃ vēdita: q₂ intelligit vēdere oē ius qđ h₃ i hereditate ſ₃ in re aliena nō h₃ ius de quo p gl.i.l.ij.ff.đ hẽ.vl' acti.vēdi.⁊.l.đ euictiōe.ff.đ euictio.

9 **Sed ſi recuſet.** ¶ †Heres recuſans adire hereditatem cogitur eam adire reſtituere ⁊ omnes hereditarie actiones tranſeunt in eum.h.d.vſq₃ ad.§.ſed quia ſtipulationes.poteſt ergo recuſare nolens adire hereditatē: etiam ſine aliqua cauſa nec abeſt exquirenda cauſa: vt hic in gloſſ. j.ſic etiam iudex delegatus poteſt recuſari tanq̄ ſuſpectus. nec eſt exprimenda cauſa ſuſpitionis de iure ciuili.de quo per Bartolu₃ in lege apertiſſimi.C.de iudi.ſed de iure canonico ordinarius ⁊ delegatus poſſunt recuſari. ⁊ cauſa ſuſpitionis eſt aſſignanda ⁊ arbitri vtroq₃ caſu eliguntur qui de cauſa ſuſpicionis tantummodo cognoſcunt: ⁊ non de cauſa principali.vt in.c.prudentia.⁊ in.c.ſuſpicionis.de offi.deleg.⁊ in.c.cum ſpeciali.⁊.c.ſecundo requiris.de appel. Et attende quod ante omnia cauſa ſuſpicionis eſt proponenda quia ſi poſt allegationem exceptionis proponat videtur in iudicem conſenſiſſe de quo per Bart.in.l.quidam conſulebant.ff.de re iudi. Et adde hic nota.per Bart.in.l.quia poterat.ff.eo.in tex.in quo caſu.ſ.quando heredi ſponte reſtituebatur per trebel.vt quia non poterat grauatus reſtituere vltra dodrātē.vt.ſ.e.§.ergo.tūc eñ nullis ſtipulatiōibus opus eēt: ſ₃ qñ coactus tūc hñ d₃ caueri heredi de indēnitate: q₂ d₃ adire p̄iculo fideicōmiſſarij.nec p̄t retinere quartā niſi volens.l.cū hereditatē.ff.eo. ⁊.j.eo.notatur.§.proxi.in gloſ.ſi.

Sed quia. ¶ Sublatis ſtipulationibus antedictis ⁊ pegaſiano ſenatuſcōſulto remoto ⁊ eius autoritate trebel.attributa heres rogatus ēt inuitus adit ⁊ reſtituit ex trebel.tātum per quod heredi quarta conſeruatur omnino ⁊ actiones in heredem ⁊ fideicōmiſſariū ꝓ rata ſcinduntur: niſi totā hereditatē reſtituat.quo caſu omnes hereditarie actiones in fideicommiſſariū transferuntur.h.d.vſq₃ ad.§.nihil autē. Ponit hic ius nouū corrigens antiquū.ſ.relatū.⁊ remouet ſtipulatiōes a
tanq̄ captioſas.de quo dixi.ſ.e.ver.poſt quod ſenatuſconſultum §.ſed quarta. Item per pegaſianu₃ cogebatur heres adire: hodie
10 omnia fiunt per trebel. ¶ †Not.j.ibi ſimplicitas eſt amica legib⁹ i.rectitudo hominis fide bona procedens commendatur: nō aūt ſimplicitas.i.fatuitas.vt.l.ſeruus.ff.qđ vi aut clā. Similiter veritas eſt amica ſimplicitati.vt in.c.veritatis.de iureiur. ſed doloſitas ⁊ captioſitas eſt inimica legibus.l.j.ff.de dolo.⁊.l.j.ff.de pac. Fallit quando dolus eſt bonus quem licet adhibere ad hoſtes capiendos: vt.d.l.j.de dolo.ſecundo fallit vbi lex permittit committere dolum ad fraudē repellendam.l.cum pater.§.cum titio.ff.de le.ij. ¶ Secūdo no.ibi vel repetere ſolutu₃.ꝙ ſicut legata poſſunt repeti vt detrahatur falcidia: quia lex reſecat ipſo iure vt detur rei vendicatio.vt.ſ.ti.j.in prin.⁊ ibi gloſſ.ita etia₃ tota ⁊ integra heredi ſunt reſtituenda per errorem ſoluta ⁊ repetuntur vt trebellianica detrahatur.ſecus in legatis ſolutis incertis perſonis que legata ſoluta propter incertitudinem poterant retineri: quia ſoluta quantuncunq₃ per errorem non repetuntur.ſ.de le.§.incer
11 tis. ¶ †Nunc quero de.xj.queſtionibus.⁊ quero.j. Nunquid teſta
a tor hodie poſſit ꝓhibere trebellianicā[a] ſicut poteſt falci.vt in aut. ſed cū teſtator.C.ad.l.fal. Et dixi.ſ.ti.j.in fin.gloſſa.hic ſuper ver. liceat tenet ꝙ p̄t ꝓhibere.gl.t₃ oppoſitū in aut.ſ₃ cū teſtator.doc. fuerunt etiā in diuerſa opi.bar.in.l.marcellus.ff.e.t₃ hanc glo.ꝙ teſtōr poteſt ꝓhibere trebel.⁊ per illū tex.dicit ꝙ in quibuſcunq₃ teſtamentis ceſſat.i.ceſſare pōt falc.⁊ treb.⁊ ſic ſimiliter p̄t ꝓhibere trebe. ¶ Secūdo quero quis d₃ ſoluere debita ⁊ legata: an hẽs qui debet reſtituere hereditatem: an fideicommiſſarius.gloſ.hic in ṽ.actionibus.t₃ ꝙ heres debet ſoluere debita ⁊ fideicommiſſa legata.dic tñ latius ſcđm gloſſ.poſitā in.l.j.§.ſi.ff.eo.vc₃ quod heres anteq̄ reſtituat pōt ſoluere creditori ⁊ legatario petentibus anteq̄ fideicommiſſarius ⁊ quātū ſoluet minus reſtituet.l.ita tñ §.qui ex treb.ff.e.ſed an teneatur heres ſoluere debita ⁊ legata ꝓ ſua quarta.dic quod non ſi reſtituit totam hereditatem. ſi autē retinet quartam ſub nomine quantitatis: tunc tenetur creditori

a ¶ Prohibere trebellianicā. An trebelliani. poſſit ꝓhiberi vide pau l ū d ca.i ꝯ x. Itē an ⁊ qñ ꝓhibito irelligatur. Idē pau. i ꝯ ſi l.lxxix.in nouis.

bus pro quarta: ſed legatarijs non niſi pro eo qd habet vltra
quartam pro quo tenetur creditoribus ⁊ legatarijs: vt. d. l. j. §. fi.
¶ Tertio quero quid ſi teſtator iuſſit reſtituere hereditatem de-
ductis legatis: an intelligitur qd primo ſoluat legata integra re-
ſiduum reſtituat deducta trebeli. dic qd nõ. imo importat qd he-
res debet ſoluere ⁊ nõ legatariꝰ l: ſed nõ ĩtegre imo cõtribuunt le
gata ⁊ fideicõmiſſa. i. tã de legatis quã fideicõmiſſis vniuerſalibꝰ
fiet vnꝰ cumulus ⁊ de vtroq̄ detrahet hẽs q̃rtã ꝑ rata ⁊ erit vna
q̃rta mixta ⁊ anomala. vt vult bal. i. l. marcellꝰ. §. j. ff. e. ¶ Quar-
to quero quid ſi heres nõ detrahat quartã fideicõmiſſi. vt qr coa-
ctus adit vel fecit ei gratiam an redũdabit in vtilitatem legata-
riorũ vt fideicõmiſſarius debeat ſoluere integra legata. dic qd nõ
ſed fideicommiſſarius retinebit aliam quartã. nã nõ debent plus
habere quã ſi heres detraxiſſet. l. marcellus. §. j. ff. e. ti. ¶ Quinto
quero [a] an heres non conficiẽdo inuentariũ perdat treb. ſicut ꝑ-
dit fal. vt no. s. ti. j. §. fi. Bar. ⁊ alij cõiter doc. tenent qd nõ perdat
qr nõ reperitur expreſſuz ſicut in falci. de quo p Bar. in. d. l. mar-
12 cellus. ¶ † Sexto quero nũquid de hereditate reſtituẽda ad pias
cauſas vt eccleſie pauperibus vel redemptione pauperum alias
captiuorum ceſſet trebellianica ſicut ceſſat falcid. vt in aut. ſimili-
ter ad. l. fal. ſuper hoc fuerũt varie ⁊ diuerſe opiniões do. Jo. an.
in. c. pater. de te. li. vj. tenet qd poſſit detrahi trebel. ⁊ idẽ cõſuluit
Jo. cal. ⁊ Jo. de guina. ſed Bar. ⁊ alij in. d. l. marcellus. tenent qd
nõ poſſit detrahi trebel. per regulã. d. l. macellus. qd vbicũq̄ ceſſat
falcidia ⁊ treb. dic de iſta queſtione plene per fal. in. d. aut. ſimilr
C. ad. l. falci. ¶ Septimo quero quot modis fiat reſtitutio fideicõ
miſſi. i. hereditatis. dic qd dupliciter. ſ. re ⁊ verbo. vt hic in glo. in
13 ver. reſtituitur. ¶ † Octauo quero nunquid ante reſtitutionẽ he
reditatis fideicommiſſarius ſit dñs gl. hic in ver. reſtituerit tenet
qd nõ ⁊ bñ. Fallit in duobꝰ caſibꝰ. ſ. ꝑꝑ abſentiã ⁊ morã heredis:
vel qr decedit ſine herede. l. ſancimꝰ. C. e. ¶ Nono q̃ro an fideicõ-
miſſariꝰ poſſit facere inuẽtariũ facta ſibi reſtitutiõe vt nõ teneat
vltra vires hereditarias Bar. tenet qd ſic in. l. in rõne. §. qd vulgo
ff. ad le. fal. Sed an inuẽtariũ factũ per heredẽ ꝓſit fideicommiſſa-
rio Bar. tenet qd nõ niſi cedatur. in. d. §. qd vulgo. Decimo que-
ro quo iure quis cogat adire ⁊ reſtituere hereditatẽ. dic vt in gl.
14 fi. † Undecimo q̃ro ad cuius petitionẽ põt heres cogi adire ⁊ re-
ſtituere dic vt in. d. gl. fi. qr ad petitionẽ fideicommiſſarij vniuer-
ſalis vel particularis vel eius procuratoris. alias nõ tenetur cum
ad adeundã hereditatẽ nõ poſſit cõſtitui procurator. l. paulus. ff.
de acqui. here. tamẽ põt cõſtitui ad petendũ reſtitutionẽ heredi-
tatis. l. q ita. §. etiã. ff. e. Et lz reſtituat ꝓcuratori directe tñ que-
rit dño: qr reſtitutio fideicõmiſſi nõ põt alteri queri quã ei cui dz
fieri ceſſio. l. ſi mulier. §. ex aſſe. ff. de iure do. ⁊ ideo nõ poſſet alteri
cedi etiã de mandato fideicommiſſarij nec poſſet aliquis cõſtitui
in hoc procurator in rem ſuam. ſcdm Bar. in. l. ſtichus. ſ. illud aut
illud. ff. de verb. obli.

¶ Quinto no. vide pau. de ca. lxxxix. in nouis.

Nihil autem. ¶ Sicut fideicommiſſarius vniuer-
ſalis põt cogere heredẽ adire ⁊ reſti-
tuere ita põt fideicõmiſſarius particularis. h. d. vſq̄ ad. §. ſi quis
vna. Et ſic no. qd idẽ iuris eſt de parte quo ad partem qd de toto
quo ad totũ: vt hic. ⁊ l. que de tota. ff. de rei vẽdi. Et hoc verũ vbi
eſſet eadem ratio in parte que in toto. alias nõ: vt. l. ex mille. ff. de
vſur. hic pro cõtrario alleg. Et attende qd fideicommiſſarius par
ticularis nõ põt cõpellere heredẽ adire niſi accipiat totã hẽditatẽ
qr heres nõ dz remanere in aliquo dãno. vt. s. §. pri. dic etiã ſi ſint
duo fideicõmiſſarij ⁊ vnus cogat adire ⁊ reſtituere. aliter nõ tũc
cogens cogit accipere partẽ alterius. l. cogi. §. quis heres. ff. e. ⁊ l.
j. §. ſed ⁊ quoties. ff. eo.

Si quis vna. ¶ Grauatus reſtituere hereditatẽ re-
tenta parte eius ſub noie quote: pro
ea parte ſuſtinet onera hereditaria ſecus in retẽta certa re vel quã
titate: qr tũc nõ tenetur ad onera hereditaria: etiã ſi dicta res vel
quantitas cõtinet maximã partem hereditatis. Itẽ remedia tre-
bellianice habent locũ in herede ꝑticulari. h. d. vſq̄ ad. §. preter-
15 ea. concor. ff. e. l. ſi legatus. §. multũ intereſt. † Quãdo ergo heres
hz ſuã quartã in certa re vel quãtitate: tũc eſt loco legatarij ꝑticu
laris. ideo nõ tenet ad credita ſicut nec legatarius ꝑticularis: vt
C. de heredi. inſti. l. quoties. Similiter nec tenet ad legata niſi illa
res valeret vltra quartã. ⁊ pars fideicommiſſarij nõ ſufficeret: qr
tũc de equitate tenet ad legata pro eo pluri qd habet vltra quar-
tam: vt dixi. s. e. §. ſed qr ſtipulationes. ſed ſi illa res valeret minꝰ
quarta tũc agit vel retinet ſupplementum ſub nomine quote: ⁊ ꝓ
eo ſupplemento tenet creditoribus nõ legatarijs: vt hic in glo. l. j.
§. ſi heres percepto fundo. ff. e. ſed ſi heres coactus adit an perdit
illam rem. dic qd ſic. l. ita tñ. §. ſi perceptis. ff. e. Itẽ patet hic qd tre
bel. poteſt detrahi in vna re vel certa quãtitate ex iudicio teſtãris
poſſet etiã ex volũtate fideicõmiſſarij. Itẽ etiã ex declaratione iu-
dicis aſſignãtis in vna re quartã pro cõmodiori diuiſione. Item
⁊ quarto qñ nõ poſſet cõmode detrahi in alijs rebus: vt qr incor-
porales ſunt: de quo dixi. s. in tit. in prin. ⁊ l. filium quem habẽ-
tem. C. fa. herciſ.

Preterea. ¶ Etiam ab inteſtato ſucceſſores poteſt qs
grauare vt hereditatem totam vel partem
16 vel rem aliquam vel quantitatem alteri reſtituat. † Itẽ fideicõmiſ
ſarius põt grauari vt id qd percepit vel aliud reſtituat alteri in
totum vel pro parte. h. d. vſq̄ ad. §. ⁊ qr prima ab inteſtato poteſt
aũt hereditas relinqui ſolũ per fideicõmiſſum ⁊ nõ directo: ⁊ ſi
directo relinquat in codicillis trahit ad fideicõmiſſum. l. ſceuola.
ff. e. merito põt quis grauare veniẽtes ab inteſtato: qr dicitur eos
onerare ⁊ tacite vocare ad hereditatẽ eoipſo qd nõ inſtituit aliũ
⁊ aufert ei bona. l. ſi quis cum ⁊ ad eũ. ⁊ l. cõficiunt. ff. de iure codi
cil. ⁊ ita poterat fideicommiſſarius cogere heredẽ adire heredi-
tatẽ ab inteſtato ⁊ reſtituere per trebel. ſicut quãdo eſt heres ex te
ſtamẽto: vt. d. l. ſceuola. Et hoc verũ ſi fideicommiſſarius eſt vni-
uerſalis: vel certe quote. ſecus ſi ſit fideicõmiſſarius cui debeat re
ſtitui certa res vel quãtitas: qr non põt cogere heredem adire et
reſtituere: qr nõ tenet ad onera. l. cogi. §. generaliter. ff. eo. Simili-
ter quãdo vnus fideicommiſſarius rogatur reſtituere alteri cer-
tã rem vel etiã partẽ bonoꝝ eſt locus coactioni per trebel. ſecus ſi
relinquat quota hereditatis. l. mulier. §. fi. ff. e. ¶ Scdo no. in ver.
cum alioquin. qd iure iſto nõ poterãt relinqui legata ab inteſtato
ſed fideicommiſſa ſic. hodie tñ legata ⁊ fideicõmiſſa ſunt exequa-
ta: vt. s. de leg. §. ſed noſtra. ⁊ põt equaliter relinqui ex teſtamẽto
vel ab inteſtato. ſi tamẽ relinquit ex teſtamẽto: tũc rupto teſtamẽ
to nõ debentur legata niſi in caſibus notatis in. l. eũ quã. C. de fi-
deicõ. Sed nunquid eſt neceſſe qd ſuccedens abinteſtato rogetur
ſub noie ꝓprio. dic qd non: ſed poteſt fieri ſub appellatiuo per hec
verba. quiſquis mihi heres erit. que verba comprehendunt quoſ-
cunq̄ heredes quocũq̄ iure ſuccedẽtes ⁊ natos ⁊ naſcituros: vt
d. l. ſi quis cũ nullũ. ff. de iure codicillo. ¶ Tertio nota in ver. euz
quoq̄. qd inquãtum quis honorat in tantũ grauari poteſt vt hic
⁊ l. j. in fi. C. cõia de lega. ⁊ l. labeo. C. de fideicom. tamen fideicom
miſſarius particularis rei rogatus reſtituere alteri nõ detrahet
quartã: vt no. in. d. l. j. in fi. ⁊. j. ti. j. in prin. ſed generalis fidecõmiſ
ſor detrahit in caſibus notatis. C. e. l. penul. §. fi.

Et quia prima. ¶ Si heres fideicommiſſuz in mi-
nus ſolenni voluntate relictũ ne-
gat fuiſſe relictum cõpellitur iurare vel ſoluere: iuramento tamẽ
prius de calumnia preſtito a fideicommiſſarijs. nec auditur poſt-
ea volens ſe tueri qd ex minus ſolenni voluntate fuerit relictum
h. d. vſq̄ ad fi. concor. l. fi. C. de fideicommiſ. Et conclude qd ſi he-
res vel alius honoratus a quo fuerit fideicommiſſum relictũ cõ-
fitetur ab initio fore relictũ: ſed excipiat de minus ſolenni volun
tate qd ⁊ tunc nõ compellitur ſoluere. l. ſi veritas. C. de fideicom-
miſ. falit in caſibus notatis in. l. eam quam. C. eo. ti. ſi aũt a princi
pio neget relictum ⁊ fideicommiſſarius ſit paratus ſtare ſuo iura
mẽto tũc cogitur iurare vel ſoluere nec poteſt referre iurm fideicõ
miſſo fauore vltime voluntatis. ſcdm glo. in. d. l. fi. lz aũt alias qs
poſſet referri vt. l. manifeſte. ff. de iureiuran. ſi aũt heres videns ſe
cõuictum vult recurrere ad exceptionẽ minus ſolẽnis voluntatis
tũc non audit ꝓpter mendaciũ ꝓcedens. ideo cogitur ſoluere: vt
d. l. ſi veritas. Sed quid ſi eſt relictũ in ſolenni voluntate: an ha-
beant locum ſupradicta. dic qd ſic multo magis. vt tenet hic glo.
fi. ⁊ probatur in. d. l. fi. Sed an tale legatũ ſolutũ ab herede ſic ne-
gante cõputabit alijs legatarijs in cõputatione. l. falci. dic qd nõ:
eſt ſolutũ ꝓpter contumaciã eius vel delictũ. ideo debet eſſe eius
dãnum. l. lz pater. §. legato. ff. ad. l. falci. Alij aũt doctores moder-
ni intelligũt aliter hũc textũ. d. l. fi. ⁊ ſcdm eos. h. d. Fideicommiſ
ſum in minus ſolẽni volũtate relictũ ab inſtituto prius in ſolẽni
volũtate oĩno debet: ⁊ fauore vltime volũtatis quis cõpellit iura
re: ⁊ cõtumax in iurãdo cõpellit ſoluere id qd petit. Et ratio diffe-
rẽtie eſt qñ relinquit ab eo qui fuit inſtitutꝰ in volũtate ſolẽni tũc
relictũ in minus ſolẽni volũtate habet depẽdẽtiã ab alio funda-
mẽto. ideo nimiꝝ ſi nõ debet. arg. l. cũ ⁊ principalis. ff. de reg. iur.
16 ¶ † Itẽ no. ter. ibi ex quinq̄ teſtiũ numero qd in omni vltima vo
lũtate excepto teſtõ regulariter req̄runt q̄nq̄ teſtes. vt in legato ⁊
in donatiõe cauſa mortis: ſz in teſtõ regulr req̄runt ſeptẽ ⁊ q̃nq̄
plures ⁊ q̃nq̄ pauciores. vt habuiſtis bonam gl. s. de teſta. §. fi. ⁊
hoc verũ de iure ciuili: ſed de iure canonico tã in teſtamentis quã
in codicillis ſufficiunt duo qr in ore duorũ vel triũ ſtat oẽ verbuz.
vt. c. cũ eſſes. ⁊. c. relatũ. de teſta. ſed ius canonicũ reſpicit legẽ euã
gelicã que nõ habuit reſpectũ ad aliquã falſitatẽ ſz lex ciuilis cõ-
ſiderauit falſitatẽ que de facili poſſet cõmitti in hereditate alteri
dãda: que eſt magni ꝓiudicij: ⁊ ideo exigit maiorẽ numerũ teſtiũ
quã ius canonicũ: vt. d. l. fi. C. de fideicõ. ⁊ ibi per Bar.

¶ De ſingulis rebus per fideicõmiſſum relictis. Rubrica.

1 Cõmodum a teſtatore recipiens ⁊ grauamen ſentire poteſt.
2 Rogatus per fideicommiſſum rem alienam preſtare eam luere tenetur.
3 Libertus teſtatoris quis dicatur.
4 Uenditio quando perfecta dicatur.

Poteſt

Poteſt aūt. ¶Ab herede legatario vł
queſcūq; alio ꝯmodū ex iu
dicio teſtōris ſentiēte pōt fideicōmiſſuꝫ ꝑticula-
re rei teſtōris hēdis vel extranei relinq: ⁊ eaten⁹
qs grauari pōt quaten⁹ honorat̄.h.d.vſq; ad.§.
1 cū aūt. ¶†No.ꝙ qd̄ qcūq; ſentit ꝯmodū a teſtō
re:pt grauari ꝑ quecūq; modū ſentiat ꝯmodū.vt no.i.l.j.§.ſciēdū.
ff.de le.iij.Et ēt fiſc⁹ grauari pōt ſi ad eū veniāt bona teſtōris vt
vacātia.l.filiuſfa.§.j.ff.de le.j.Cōmodū aūt ex legato pōt qs habe-
re qnq; modis.vt.ſ.dixi.de lega.§.ſi qs debitori.in gl.in v̄.ampli⁹
¶Scḋo no.in hoc ſolū abſurdū eſt ꝙinquātū qs honorat̄ in tm̄.
grauari pt: ⁊ nō vltra vt hic.⁊.l.ab eo.C.de fideicōmiſ.⁊.l. plane ſe
cūda.§.ſi.cū.l.ſeq.ff.de le.j.Fallit in qnq; caſib⁹ in qbus videt̄ one
rari in pluſq̄ ſit ei relictū.Primo in quātitate legata poſt tp̄s re
ſtituēda ī qua venit reſtitutio pluris.ſ. ꝙ eſt ꝑceptū interī de vſu-
ris non aūt ſi ex alio lucro aduētitio vt ex mercātia.vt.l.impera-
tor.§.ſi cētū.ff.de leg.ij.ſed cū vſure in totū hodie ſint ꝓhibite hr̄
rō lucri honeſti iterim ꝑcepti.ſm̄ formā.c.ꝑ veſtris.de dona. iter
vi.⁊ vx.Scḋo fallit qn̄ legatari⁹ grauat̄ ī re ꝓpria alteri dāda:q2
tm̄ vr̄ rē ſuā eſtimare.vt.d.§.ſi cētū.Tertio fallit qn̄ legat̄ ſibi fun
dus teſtōris:q2 pōt grauari in pecunia in tm̄ quātū;vꝫ fund⁹ ⁊ fru
ctus medio tp̄e ꝑcepti.l.filiuſfa.§.apud marcellū.ff.de leg. j.Quar
to fallit qn̄ legant̄ ſibi due res alternatiue:q2 pōt grauari inquan
tū vꝫ illa maioris eſtimatiōis:lꝫ eligat illā que eſt minoris: q2 hoc
eſt ex ſui culpa ꝑꝑ malā electionē.vt.d.l.plane.§.ſi tibi.de le.j.Qui
to fallit qn̄ in plus grauat̄ ex natura rei:vt q2 quota pars hēdita
tis ſibi relicta eſt exhauſta debitis vnde etiā de ſuo ſoluet:vt.d.l.
impator.§.cū quidā.ff.de lega.ij.ſed ꝯtra hoc vltimū hodie ſuc-
currit̄ ꝑ cōfectionē inuētarij.vt.d.l.ſi.C.de iure deli.An aūt lega-
tarius vel fideicōmiſſarius reſtituēdo vł ſoluēdo alteri detrahat
falci.cōclude cū gl.hic ī v̄.inutił.ꝙ nō vt.l.lex fal.§.nūq̄.ff.ad.l.fal.
niſi ī trib⁹ caſib⁹.ſ.qn̄ ipi legatario fuit decreta.vł ſi hēs coact⁹ adi
uit.vel ſi fecit grām fideicōmiſſario reſtituēdo ſibi totā heredita-
tem.vt in.d.§.nunq̄.

2 Eū aūt quoq;. ¶†Rogat⁹ ꝑ fideicōmiſſuꝫ rē alie
nā preſtare tenet̄ eā luere:ſi pōt ⁊ fi-
deicōmiſſario ꝑſtare alr̄s ei⁹ eſtimationē.Itē libertas pōt ꝑ fidei-
cōmiſſuꝫ relinq ſeruo teſtōris vel fideicōmiſſarij vel extranei. ⁊ ſi
leget̄ libertas ſeruo alieno q̄uis dn̄s eius vēdere nolit nō tn̄ eua-
neſcit fideicōmiſſuꝫ ſed ſtat in ſuſpēſo.h.d.vſq; ad.§.q aūt.¶No.
ergo ꝙ ſicut teſtator pōt legare ſciēter rē alienā vt heres teneatur
emere vel ſoluere eſtimationē.vt.ſ.de leg.§.nō ſolū.ita etiā pōt in
ſingulari fideicōmiſſario.vt.ſ.§.pri.⁊.§.cū aūt tm̄ relinq̄t.¶Et
no.hic in gloſſa.in v̄.vēdat.qd̄ paria ſunt vēdere nolle vel maiori
ꝑcio vēdere velle.⁊ ecōtra paria ſunt nō emere vel minori ꝑcio eme
re velle.⁊ iō cū debitor nō valēs ſoluere in pecunia poſſit dare de
bonis ſuis in ſolutū de qbus tn̄ velit creditor niſi creditor oſtēdat
ſibi emptorē.vt aut̄.hic niſi.C.de ſol.certe ſi creditor ſupponat em
ptorē q vult ꝑciū dare vile ꝑinde eſt ac ſi nullus eēt emptor ꝑ hāc
gl.ſꝫ qn̄ eſt cōtētio de ꝑcio qs dꝫ eſtimare an ſit iuſtū ꝑciū vel vile.
dic qd̄ iudex.l.alieno.§.ſi is cui⁹.ff.de fideicō.liber.¶Scḋo no.ꝙ
ſi legat̄ ꝑ fideicōmiſſuꝫ libertas ſeruo alieno q̄uis dn̄s ei⁹ vēdere
nolit nō tn̄ euaneſcit fideicōmiſſuꝫ:ſꝫ ſtat in ſuſpēſo donec dn̄s ali
qn̄ mutaret volūtatē ⁊ vēdere vellet vt hic.⁊.l.liberi.C.de fideicō.
liber.vbi eſt idē text.⁊ ibi bona gl.⁊ ſic colligit hic gl.ſi.qd̄ differt̄
nō aufert̄.nec etiā iterū datur vt hic.⁊.d.l.liberi.niſi differēti mo-
ra vel culpa obijci poſſit:vt in contrarijs alle.in glo.

Qui aūt. ¶Directo manumiſſus qui orcin⁹ dr̄ eſt liber
tus teſtatoris:ſed manumiſſus ab alio ꝑ fidei-
cōmiſſuꝫ eſt libertus manumittētis.Et v̄ba iportātia fideicōmiſ
ſuꝫ ſunt illa ꝑ q̄ importat̄ ꝙ qs capiat de manu alteri⁹ directa v̄o
3 ſunt ꝑꝑ q̄ capit a ſeipſo abſq; miniſterio.h.d.¶†Not.ergo cū qs
manumittit̄ directo in teſtō dr̄ eē libertus teſtōris.⁊ ius patrona-
tus remanet in hēditate ⁊ trāſit ad hēdē ⁊ extraneū quē libertus
ſeu manumiſſus in ius vocare nō pōt ſine venia.l. venia. C. de in
ius vocā.ſꝫ qn̄ manumittit̄ ꝑ fideicōmiſſuꝫ:tūc eſt libertus ſolius
manumittētis.⁊ ope ⁊ obſequia liberti debent̄ ſolū hēdi manu-
mittētis:⁊ nō alij heredi.Ad hoc aūt vt qs poſſit relinq̄re directe
libertatē ſeruo ſuo opꝫ ꝙ duobus tp̄ib⁹ in teſtatoris.ſ.tp̄e teſtamē
ti ⁊ tp̄e mortis ⁊ media tp̄a nō nocēt.ſ.de here.quali.⁊ differ.§.in
extraneis.⁊ hoc legatū libertatis directe cedit ſolū adita hēditate
C.de cadu.tol.l.iſta.§.nouiſſimo.⁊.C.de teſta.milit.l.directis ver-
bis.⁊ directa libertas in vltima volūtate nō pōt dari niſi in teſtō
ſicut nec directa in ſtō ſed fideicommiſſaria pōt dari etiam in co-
dicillis.l.libertatis directe.ff.de manu.teſta.Sꝫ nūqd heres pōt
grauare eū cui relinquit ſeruū manumittēdū ꝑꝑ hoc cōmodū qd̄
hꝫ:q2 efficit̄ ꝑronus.dic qd̄ nō:q2 hn̄s ius patronat⁹ nō dr̄ eſſe lo-
4 cupletior.l.nemo.§.locupletior.ff.de reg.iur.¶†Scḋo no.in v̄.ver
ba aūt.ꝙ ꝑ quecūq; v̄ba idonea ⁊ apta pōt fideicōmiſſuꝫ relinqui
nec eſt neceſſe apponi oīa v̄ba hec noīata.nā ꝑ appoſitionē pluriū
v̄bor idē iportātiū nō inducit̄ pluralitas fideicōmiſſorꝫ.Iō quā
uis teſtator dicat volo mādo peto qd̄ dent tibi decē non propter-
ea habebis triplex legatū.quāuis tria ſint v̄ba ſed tn̄ ſemel nā tn̄
operat̄ adiectio vnius v̄bi quātū adiectio pluriū idē iportātiū.
⁊ iō eſt ita ꝑfecta vēditio ſi dr̄ in inſtr̄o vēdidit ſicut ſi diceret̄ ven
didit dedit ⁊ tradidit imo idē eſſet ſi ſolū diceret̄ dedit:q2 lꝫ alias
de natura v̄bi dedit ſit dn̄iū trāſferre.l.vbi aūt.§.ſi.ff.de v̄b. obli.
tn̄ hic ponit̄ iproprie ꝑ tradere.vt dicit gl.in.l.nō vident̄ data.de
reg.iur.⁊.l.ſi ſtichus.ff.de vſuris.⁊ per glo.no.in.l.ſi vno.ff. loca.
de quo per Barto.⁊ docto.in.d.l.vbi.§.fin.

¶De codicillis. Rubrica.

1 ☞Codicilli ſine ſcriptura fieri poſſunt.
1 ¶†Cōtinua vt in glo.que format vnā queſtionē:an codicilli poſ
ſint fieri ſine ſcriptura.⁊ cōcludit qd̄ ſic tex.eſt.C.de bo. que liber.ī
l. fina. ⁊ ibi nota.in.l.ſi.C.eodem.nam ſicut eſt triplex teſtamen-
tū.ſ.in ſcriptis.vt.ſ.de teſta.in prin. ⁊ teſtm̄ nūcupatiuū ſine ſcri-
ptis.i.ſine ſolēnitatibus.vt.ſ.de te.§.ſi.⁊ teſtm̄ ſine aliqua ſcriptu
ra ſꝫ ſolū in ꝑſentia ſeptē tertiū.vt.d.l.ſi.C.de fideicōmiſ.itē pōt eē
triplex codicillus.ſ.in ſcriptis ⁊ ſine ſcriptura ſed in ꝑſentia quiq;
teſtium: ⁊ ſine ſcriptis.vt vult glo.hic.

1 ☞Codicilli quotuplices.
2 Codicillari poteſt abinteſtato decedens.
3 Codicilli qui ſint,⁊ in codicillis que fieri poſſint.
4 Clauſula ſi non valet iure teſtamenti ⁊c.quid operetur.
5 Clauſula ſi non valet iure teſtamenti ⁊c.quid operetur teſtamēto
exiſtente imperfecto.⁊ nu.ſequentibus.

Ante auguſti. ¶Ius codicillorum
non erat in vſu ſꝫ fuit
introductū tā ex principis obſeruātia volētis vo
lūtatē lucij lētuli ī codicillis dclaratā q̄ ex cōſilio
prudētū declarato.h.d.vſq; ad.§.nō tm̄. ¶†Et
1 no.qd̄ quatuor fiūt codicilli.ſ.an̄ teſtm̄ poſt teſtm̄.
⁊ his duob⁹ modis itelligūt̄ teſtō ꝯfirmati:niſi appareāt teſtō re
uocati.vt.j.§.pri.vel niſi vltimi codicilli ſint ꝯrijs primis.l.iij.C.
de codic.vt dixi.ſ.de adēp.le.in ꝑn.Tertio mō fiūt in ipſo teſtō
adijciēdo clāꝫ codicillarē ſi nō vꝫ iure teſti vꝫ iure codicillor:⁊ tūc
ꝯfirmat̄ codicillus in ſubſidiū vt valeat ita demū ſi nō pōt valere
tanq̄ teſtm̄ de qua clā dicet̄.j.in ſi.huius tit.Quarto modo fiunt
nullo teſtamento cōdito.⁊ tūc requirūt confirmationē ꝑ aditio-
nem abinteſtato.l.ij.ff.de fideicom.liber.⁊ not.in.l.qui filio.§.j.ff.
de here.inſtituen.

2 Non tantum. ¶†Etiam abinteſtato decedens co
dicillari poteſt. Et olim codicilli ꝑ
teſtm̄ ſubſequens rumpebantur niſi forent confirmati in eodem.
hodie vero ante vel poſt facti intelliguntur ipſo iure in teſtamen
to precedenti vel ſequenti confirmati niſi appareat eos reuoca-
tos eſſe.h.d.vſq; ad.§.codicilli.Item no.ꝙ quis poteſt abinteſta
to codicillari.l.cōficiunt̄.§.codicillari.ff.e.Itē no.qd̄ teſtōr ꝑſumi
tur durare in eadē volūtate niſi appareat de reuocatione vel ꝯria
diſpoſitione.Et adde.§.j.ſ.e.qd̄ quatuor modis cōfirmantur co
dicilli.vt ibi dixi.

Codicillis. ¶Hereditas directa in codicillis dari vel
adimi nequit. directe autem hereditas in
teſtamento data non poteſt in codicillis per fideicommiſſuꝫ adi-
mi nec in eis poteſt ſubſtitutio fieri vel inſtitutis conditio adijci.
Item vnum vel plures poteſt quis conficere codicillos ⁊ confe-
ctio codicillorum ſolennitatem non deſiderat. h. d. vſq; ad finē.
¶Et no.hic rationem quare hereditas dari non poteſt directe
in codicillis ſicut in teſtamento.ſ.ne confundatur ius vtriuſq;:⁊
ideo diuerſa nomina habent.vt idem.C.eo.¶Quid autem ſi he-
reditas directe detur in codicillis an valeat in aliquo.dic quod
ſic:quia obliquatur ⁊ trahitur ad fideicommiſſum.l.ſceuola.ff.ad
3 trebel.¶†Secūdo no.hic ꝙ iſta quatuor non poſſunt fieri in co
dicillis.ſ.inſtitutio directa ſubſtitutio directa:exheredatio. Iteꝫ
adiectio conditionis inſtitutioni.⁊ ſic ſi conditio adijciatur non
tenetur inſtitutus illi parere:ſed ea reiecta habet hereditatem pu
re.vt hic.⁊.l.pe.in fin.ff.de condi.inſti.⁊ hoc tenet bar.licet autem
inſtitutio pura in teſtamento facta non poſſit in codicillis quali-
ficari per adiectionem conditionis tamen in codicillis poteſt in
ſtitutio dubia declarari.vt ſi titius eſſet in teſtamento inſtitutus
⁊ duo eſſent titij poſſunt in codicillis declarari.poteſt etiam in
codicillis in preſentia etiam duorum teſtium ex quo precedebat
inſtitutio vtiliter data.vt nota.gloſ.in.l.heredes palam.§.j.ff.de
teſt.Si autem fuiſſet inutiliter data tunc requiruntur quinq; te-
ſtes.l.qui ex liberis.§.teſtō.ff.de bo.poſ.ſecundum tabu.¶Item
not.ex ſi.ꝙ lꝫ quis non poſſet facere plura teſtamenta valida: ſed
potius vltimum rumpit precedentia.vt.ſ.qui.mo.te.infir.§. po
ſteriore.licet de eodem teſtō poſſint fieri plr̄es copie tam autenti-
ce q̄ exempla.vt.ſ.de te.§.ſed vnū.tamen pt qs facere plures codi
cillos.⁊ vltimus non reuocat primum vt hic.⁊.§.penul.Et adde
qd̄ dixi.ſ.de ademp.leg.in prin.¶Vltimo no.pro declaratione
clauſule codicillaris.de quo plene per bar.in.l.j.ff.eodem.Quero

qui videantur rogati hereditatem reſtituere per hanc clauſulam
dic qđ venientes ab inteſtato ſi ſunt illi qui ſunt inſtituti in teſta
mẽto ſiue alij. l. ex teſtõ. ⁊ ibi no. C. de fidei. ⁊ l. ſi iure nõ ſubſiſtit.
4 C. de teſ. manu. ¶ †Scđo quero ſi teſtator dixit valeat iure teſta-
mẽti ⁊ codicillorũ: an aliqui operetur hec clauſula. videt̃ qđ nõ ꝓ
pter repugnãtiã quã inducit. vt. l. vbi repugnãtia. de iureiu. ſꝫ dic
qđ imo opatur hec clauſula hoc caſu vt heres habeat electionẽ an
velit adire ex teſtõ an ex codicillis: ⁊ ſic ab ĩteſtato. l. fi. C. e. ſi tñ he-
res eligit vnã viã: nõ põt redire ad aliã vt. d. l. fi. Nec ob. adiectio
vel repugnãtia. q2 quotieſcũqꝫ dictio ⁊/ponit̃ inter impoſſibilia
⁊ repugnãtia vt eſt hic q2 impoſſibile qđ valeat vt teſtm̃ ⁊ vt codi
cillus: tũc reſoluit̃ in diſiunctiuã vel/vt. l. ſi titio fundus. ff. de vſu-
fru. leg. Tertio quero ſi teſtator dixit. ſi nõ vꝫ iure teſtamẽti vale-
at ſaltim iure codicillorũ an heres poterit eligere vtrũ acceptet
hereditatẽ ex teſtamẽto vel ab inteſtato. rñ. nõ: q2 ſaltim eſt cõiun
ctio diſiunctiua que importat quoddã vltimũ refugiũ. vt. l. j. C. de
emẽ. ꝓpin. vt ibi. ⁊ ſi nõ põt emẽdare ꝓpinquũ ſaltiꝫ correctiõis
medicina ⁊c. ⁊ ita demũ poterit acceptare ab inteſtato vigore illi⁹
clauſule quãdo ex teſtõ valere nõ põt. Quarto quero ſi teſtator di
xit: ſi nõ vꝫ iure teſtamẽti vel iure codicillorũ. dic qđ idem eſt ac ſi
dixiſſet ſaltim: q2 quãdo dictio vel/adijcit̃ vni dictioni tãtũ ponit̃
pro ſaltim. gl. eſt. š. de vul. ſubſti. in prin. dũ exponit vel. i. ſaltiꝫ ſer
uũ ſuũ iſtituere in ſubſidiũ. ⁊ iđ dic idẽ qđ. š. dixi de dictiõe ſaltiꝫ.
Quinto quero nũquid hec clauſula habeat effectũ qñ ponit̃ in te
ſtamẽto nõ ſolẽni: q2 teſtes nõ fuerũt rogati vel alia ſolẽnitas de-
5 ſit. rñ. ſic: vt ex tex. cũ glo. in. l. codicillis. §. fi. de leg. ij. † Sexto q̃ro
quid ſi teſtm̃ eſt imperfectũ ꝓpter impedimẽtũ ſuperueniẽs teſta
tori: vt q2 obmutuit anteq̃ teſtm̃ ꝑfecte cõpleuerit. Nunquid hec
clauſula operabit̃ qđ valeat iure codicillorũ. rñ. nõ. l. is cui ẽt ex ea
ſcriptura. ff. de teſta. nã qñ teſtm̃ eſt imperfectũ rõne volũtatis nõ
cõplete tũc nõ operat̃ clauſula. vt. d. l. ſꝫ nũc operat̃ qñ teſtamẽtuꝫ
eſt imperfectũ alia rõne. Septimo quero ſi teſtamentũ eſt imper-
fectũ rõne preteritionis: vt q2 filius eſt in eo p̃terit⁹ an hec clauſu-
la operet̃ vt valeat iure codicillorũ: fuerũt opiniones. ⁊ cõis opi.
eſt qđ etiã tũc clauſula operet̃. vt tꝫ Bar. in aut. ex cauſa. C. de liber
p̃te. ⁊ intellige in filio iã nato p̃terito in quo teſtamẽtũ nunquam
7 valuit iure teſtamẽti. † Octauo q̃ro qđ in poſthumo p̃terito: an
tũc clauſula codicillis adiecta aliqđ operet̃. conclude qđ ſic ſi hec
clauſula apponat̃ per verba pñtis tp̃is tm̃. vt q2 dixit. ſi nõ vꝫ iu-
re teſtamẽti ⁊c. tũc clauſula nõ operat̃ ſi poſtea poſthumus naſca
tur ⁊ ſic teſtamẽtũ rumpat̃: q2 cũ tp̃e cõditi teſtamẽti teſtamẽtum
valeat ⁊ ſic deficiet cõditio appoſita in clauſula certe tũc predicta
verba pñtis tp̃is nõ cõprehẽdũt tp̃s futurũ. ſ. ꝓ quo poſthum⁹ na
ſceret̃ teſtamẽtũ rũperet̃. l. ſi a colono. ⁊. l. cũ ſtipulamur. ff. de ver.
8 ob. † Si aũt hec clauſula apponat̃ per verba p̃ſentis tẽporis ⁊ fu
turi: vt ſi nõ valeat vel valebit iure teſtamẽti ⁊c. tũc clauſula ope-
ratur: q2 verba futuri tẽporis habẽt tractũ retro ad tp̃s ſequens
poſt teſtamẽtũ vt. d. l. ſi a colono. ⁊ hoc ſi ſciẽter pretereũt poſthu-
mũ. lꝫ ſec⁹ ignorãter vt q2 ignorabat vxorẽ pregnãtẽ. vt. l. ſicut cer-
ti. ⁊. l. ſi cũ in vtero. C. de teſta. mili. Et hodie in dubio p̃ſumit̃ te-
ſtator ignorãs cũ hec clauſula apponat̃ de cõſuetudine notarioꝝ
9 abſqꝫ ſciẽtia teſtatoris ſm̃ Bar. in. l. ff. e. † Nono quero ſi teſtator
dixit ſi nõ valet iure teſtamẽti: ⁊ ſic loquit̃ per verbũ p̃teriti tp̃is
imperfecti qđ põt trahi ad futurũ. itẽ põt eſſe pñs optatiui et ſic
nõ trahet̃ ad futurũ. in quo ergo modo intelligem⁹. dic qđ in du-
bio intelligemus in p̃terito ſubiũctiui vt referat̃ ad futurũ qñ ad
p̃ſens referri nõ põt. vt. d. l. cũ ſtipulamur. de ver. ob. ꝓut eſt ibi in
10 litera oporteret. ⁊. l. debitor. §. veriſimile. ff. de cõtrahẽ. emp. † De-
cimo quero quid ſi teſtator dixit ſi nõ valet iure teſtamẽti vꝫ om̃i
iure quo melius valere põt. an ſi teſtm̃ tũc valet ſꝫ poſt rumpatur
vel deſtruit̃ dicta clauſula operet̃ tũc futurũ tp̃s lꝫ apponat̃ v̓bũ
p̃ſentis tp̃is vcꝫ ſi nõ valet. ⁊ videt̃ qđ etiã trahat̃ ad futurũ ꝓpter
verbũ põt qđ eſt extẽſiuũ in tm̃ qđ lꝫ ſit pñtis tp̃is trahit̃ ad futu-
rũ. in. l. ſi ita qs. de leg. ij. Sꝫ dic qđ ſi verbũ põt adijciat̃ in cõditio
ne dicte clauſule vt q2 dixit ſi nõ põt valere iure teſtamẽti ⁊c. tunc
extendit̃ etiã ad futurũ ꝓpter verbũ põt. vt. d. l. ſi quis. Si aũt ver
bũ põt nõ adijcit̃ in cõditione ſed adijcit̃ in fi. vt cũ dicit ſi nõ vꝫ
iure teſtamẽti: vꝫ om̃i iure quo melius valere põt. tũc nõ trahitur
ad futurũ. de quo ꝑ Bar. in. l. ſi ita. ff. de auro ⁊ arg. lega. dñt ergo
cauti notarij adijcere hãc clauſulã hoc modo ſi non valet vel vale
bit iure teſtamẽti ⁊c. vel hoc modo ſi nõ põt valere iure teſtamẽti
11 ⁊c. † Ultimo quero qđ ſi teſtator in fine voluntatis ſue dixit ſi nõ
valet iure codicillorũ valeat omni alio iure quo meli⁹ valere põt.
Et in hac volũtate forte fctã eſt heredis iſtitutio ⁊ exheredatio: ⁊
tutoris datio que nõ põt fieri niſi in teſtõ. ⁊ etiã eſt ſufficiẽs nume
rus teſtiũ vꝫ ne vt teſtamẽtũ: dic qđ nõ q2 hec clauſula debet reſtri
gi ad ea que ſunt parui vel minoris autoritatis nõ maiorum. vt
in cle. ij. de ꝓcu. multa alia de hac clauſula. vide per Bar. in. l. j. ff.
e. ⁊ per Cy. in. l. j. C. eo. ⁊ in Spe. de inſtru. edic. §. cõpendioſe. ver.
item vide.

¶ Finis Secundi Libri.

¶ Incipit Liber Tertius Inſtitutionum eiuſdem Juſtiniani Imperatoris cum Commentarijs eiuſdem domini Joannis de Platea Juris vtriuſqꝫ Doctoris cantatiſſimi. Et primo.

¶ De hereditatibus que ab inteſtato deferuntur. Rubrica.

1 Inteſtatus decedit quis quinqꝫ modis.
2 Pupillus an dicatur ab inteſtato decedere.
3 Succedere abinteſtato qui dicãtur et qui preferantur.
4 Legitimatio quot modis fiat.
5 Liberi primi gradus abinteſtato preferendi in ſucceſſione.
6 Poſthumus qualiter poſſit eſſe heres ſuus.
7 Poſthumus quot modis dicatur.
8 Suus poteſt deſinere eſſe ſuus.
9 Heres quando poſſit deſinere eſſe heres.
10 Pena pecuniaria ademptionis bonorum non tranſmittitur ad heredes.
11 Crimen leſe maieſtatis dicitur per duelilonis.
12 Proditor an puniatur de crimine leſe maieſtatis.
13 Filius an puniatur pro crimine patris.
14 Proximior in gradu potior eſt ſucceſſione.
15 Suus vel quis ſit tempus teſtamenti deſtituti inſpicitur.
16 Nepos natus poſt mortem auiſui ad eius hereditatem non per ueniet.
17 Emancipati an olim et an hodie ſuccedant.
18 Emancipatus qualiter ⁊ in quo differat ab eo q̃ eſt in poteſtate.
19 Emancipatus in adoptionem non datur.
20 Emancipatus ⁊ alteri in adoptionem datus ad ſucceſſionem ab inteſtato nõ vocatur.
21 Preteritus quis dicatur.
22 Filius in adoptionem datus abinteſtato ⁊ ex teſtamẽto ſuccedit.
23 Pater naturalis inſtituere vel exheredare non tenetur.
24 Nepotes ex filia ſuccedunt cum patruis.
25 Agnati an olim et an hodie ad quartam partem vocentur.

Inteſtatus. Cõtinua rubrã
cam quia. š. de
his qui efficiuntur heredes ex teſtamẽ
to nunc autem ab inteſtato. Et primo
hoc dicit. Quis dicitur decedere inte-
ſtatus pluribus modis hic inſertis in
ferius. hoc dicit vſqꝫ ad. §. inteſtatorũ.
1 ¶ † Et ſic no. hic quinqꝫ modos hic
enumeratos quibus quis efficitur in-
teſtatus. Primus quando nullum fe-
cit teſtamentum: vt quia noluit vel quia nõ potuit vel de iure vel
de facto. Secundus quando fecit teſtamentum ſed non ſolenni-
ter ⁊ ideo non valet. Tertius quando fecit teſtamentum ſolenni
ter ſed poſtea eſt ruptum agnatione vel arrogatione poſthumi.
Quartus quando eſt irrituꝫ capitis diminutione teſtatoris. Et
que ſit differentia inter irritum ⁊ ruptum proprie dixi. š. quibus
modis teſta. infir. §. quoquo autem modo. Quinto modo quan
do preceſſit teſtamentum ſolẽne ſed poſtea fuit deſtitutum ita qđ
ex eo nullus extitit heres. Item ſexto ⁊ ſeptimo per querelam et
2 cõtratabulas. vt hic in glo. in ver. extitit. † Nunc quero an pupil
lus dicatur decedere inteſtatus: vt ſic ſi ſtatutum dicat qđ ſi quis
moriatur inteſtatus ſuccedant agnati excluſa matre ⁊ alijs agna
tis. habeat locum in pupillo. Et glo. j. hic tenet qđ pupillus dica
tur decedere inteſtatus ſed improprie. Et ideo cum verba ſtatu-
torum debent intelligi proprie. l. prima. §. ſi is qui nauem. ff. de ex
erci. ⁊. l. quod conſtitutis. ff. de teſt. mili. quod predictum ſtatu-
tum non habeat locum in pupillo nec eum comprehendit. et hoc
tenent Petrus ⁊ Joan. de lig. ⁊ Richardus de Salyceto. ⁊ plu-
res alij. vt Bald. vt patet in. l. inteſtatus. de verbo. ſig. in quadaꝫ
apoſtilla ſiue ſtatutum dicat inteſtatus ſiue ab inteſtato. Sed
Bar. in. l. j. ff. de ſuis ⁊ legi. here. ⁊ plures eum ſequentes tenẽt op
poſitum quia etiam pupillus furioſus ⁊ alij qui non habent po-
tentiam teſtandi dicuntur decedere inteſtati ſecundum commu-
nem vſum loquendi qui magis attenditur in ſtatuto quam pro-
pria ſignificatio verborum. l. liberorum. §. qđ tamen caſſius. ff. de
leg. iij. Sed dominus Bar. de Saly. in. l. cum antiquioribus. C.
de iure deli. dicit qđ ſtatutuꝫ non habet locum quando loquitur
per hoc verbũ inteſtatus qđ qualificat perſonam ad teſtandum:
ideo non comprehendit pupillum. ſecus quando teſtamentum
loquitur per aduerbium ab inteſtato quod non qualificat perſo-
nam ſed verbum. Et hanc differentiam voluit text. inter inteſta-
tus ſine teſtamento ⁊ ab inteſtato. in. l. generaliter. C. de inſtitu. ⁊
ſubſtitu. Et adde quod licet pupillus dicatur improprie mori in
teſtatus vt hic: tamen proprie dicitur inteſtabilis. l. is cui. §. fina.
ff. de teſtamen. quia inteſtabilis eſt nomen ſignificans impoten-
tiam id eſt teſtari non valens. Sed inteſtatus eſt participium
denotans

denotãs priuationẽ act⁹ ⁊ pſupponẽs poſitionẽ eius in potentia
vez qꝛ potẽtia teſtãdi nõ eſt in pupillo: idõ improprie dr inteſtat⁹.

Inteſtatorum. ¶ In ſucceſſiõe abinteſtato prima
cã eſt ſuoꝝ heredũ in quoꝝ nume-
ro cõputant̃ liberi naturales ⁊ legitimi: vel legitimi tñ: vel ab ini
tio naturales tñ. ſꝫ ex cauſis hic iſertis legitiati. h. d. vſqꝫ ad. §. ita
3 demũ. ¶ † No. prĩo hic regulã qđ in ſucceſſiõe abinteſtato prĩo pre
ferunt̃ ſui. i. q ſunt i ptãte moriẽtis ⁊ obtinẽt pmũ locũ. vt. ſ. de he-
re. quali. ⁊ differẽtia. §. ſui. ⁊ cũ ſuis ſimilr̃ pferunt̃ ⁊ ſuccedũt abin
teſtato emãcipati q p ptores ſunt vocati: vt. j. e. §. emãcipati. etiam
hodie p ius ciuile in aut. de here. q̃ abinte. §. j. Et cum ſimiliter pre
feruntur ⁊ ſuccedunt nati ex femina. vt. j. eod. §. Item vetuſtas. et
ibi dicam. Et inter ſuos non ſoluꝫ cõputant̃ liberi primi gradus
ſed etiam vlteriores ſublatis tñ poſthumis de medio. vt. d. §. ſui.
⁊. §. proxi. vt nepotes: pronepotes: abnepotes: adnepotes trine-
potes ⁊ ceteri deſcendentes. ⁊ hoc vult tex. dum dicit qđ pro agna
tus quaſi procul natus ex nepote nato ex filio. nam proprie natus
ex nepote nato ex filio eſt quilibet vlterior poſt pnepotes vt eſt ab
nepos: adnepos: trinepos ⁊ ceteri deſcendentes. ⁊ hoc voluit hic
gloſſa ſuper ver. proagnatus. ¶ Secundo not. in ver. nec intereſt
quod abinteſtato ſuccedunt filij in poteſtate exiſtentes tam legiti-
mi quã naturales a principio vt quia nati ex legitiõ matrimonio.
vt. ſ. de pa. po. ⁊ de nup. in princip. niſi ſint per exheredationem ex
cluſi: vt. ſ. de exhe. lib. in prin. tamen legitimati ex poſt facto. quod
4 accidit tribus modis. † Primo legitimatur filius per dationem
curie. vt hic in gloſſ. ſuper ver. curijs. ⁊ de iſto dic vt dixi. ſ. de nup.
§. fi. Secundo modo per deſponſationem concubine que dꝫ eſſe ta
lis vt cum ea poſſit cõtrahi matrimoniũ: vt hic in text. in ver. ⁊ ea
cum qua. Et in iſta deſponſatiõe requirunt̃ inſtr̃a dotalia alias fi
lius nõ eſſet legitimus: ſed matrimoniũ tꝫ vt dicit hic gloſſ. in ver.
inſtr̃a. ſed an ſi extent legitimi ex vxore quondaꝫ impediuntur na-
turales tñ legitimari. dic quod nõ vt tꝫ hic gloſ. in ver. ſancimus.
Sꝫ tñ poſt mortem patris legitimatio facta non preiudicat agna
tis quibus eſt ius queſitum niſi teſtator in teſtõ diſpoſuiſſet eos a
principe legitimam. de quo dic per Bartol. in. l. gallus. §. ⁊ quid ſi
tãtũ. ff. de lib. ⁊ poſthu. Tertio modo legitimantur naturales tan
tũ per reſcriptum principis. vt lege. j. C. de natu. lib. ⁊ ſic modus eſt
in ſubſidiũ. ſ. qñ non põt ducere in vxorẽ concubinã. Item qñ non
extant naturales ⁊ legitimi filij ex vxore. vt in aut. qui. mo. na. effi.
leg. §. ſit igitur licẽtia prin. col. vj. Sed an ſpurium põt princeps le
gitimare. tenet glo. qđ ſic apponẽdo clauſulã ſpecialem non obſtã-
te in aut. q. mo. na. effi. ſui. §. pe. col. vij. Adoptiui aũt qualiter ſuc-
cedãt dixi de exhe. libe. §. ſui. Iteꝫ naturales tui qualiter ſuccedãt
no. glo. ſ. de nup. §. fi. in glo. fi.

5 **Ita demum.** † Liberi in poteſtate conſtituti quos p-
rogatiua gradus ⁊ patrie poteſtatis ne
mo precedit: quãuis non ſint primi gradus abinteſtato ſucceſſio-
nẽ ceteris preferuntur ſuiqꝫ heredes vocantur. h. d. hſqꝫ ad. §. poſt
humi. Limitat ergo hic id quod. ſ. dixit videlicet quod i ſucceſſio
ne abinteſtato prima cauſa eſt ſuoꝝ: ſiue ſit filius: ſiue nepos: ſiue
pronepos ⁊c. nã hoc verũ qđ nepos eſt ſuus auo quando filius eſt
ſublatus de medio. nã filio exiſtẽte i medio nõ tenet̃ iſtituere vel ex
heredare auus nepotẽ de neceſſitate ſꝫ ſolũ de ꝯſilio. vt. ſ. de exhe.
libe. §. poſthumoꝝ. Qđ aũt hic dr qđ ſi fili⁹ eſt ſublat⁹ de medio p
emãcipationẽ nepos i ptãte remanet ſu⁹: ⁊ ſic abinteſtato excludit
patrẽ ſuũ hodie corrigit̃: qꝛ fili⁹ emãcipat⁹ ita ſuccedit hodie ⁊ cete
ros vlteriores excludit ſicut fili⁹ i ptãte: qꝛ ſublata eſt differẽtia emã
cipatiõis ⁊ patrie ptãtis. vt in auten. de here. que ab inteſt. defe. §.
nulla. Et ideo nepos hodie non excludit: patrem: vt dixi in. d. §.
poſthumorum. ⁊ p Bar. in. l. gallus. §. qđ ſi tantũ. ff. de lib. ⁊ poſt-
hu. Quo aũt tpe filius dꝫ eſſe ſublatus de medio vt nepos tanquã
ſuus poſſit auo ſuccedere. dic qđ tpe mortis aui quando auus nul
lũ fecit teſtamẽtum vt hic. ⁊ in tpe deſtituti teſtamẽti qñ fecit teſta
mentũ: vt. j. e. §. cũ aũt. ⁊. j. tit. j. §. pxi. ⁊ hoc voluit hic gl. in ver. p id
tps. ¶ Item no. hic qđ per emãcipationẽ factã de filio nepos a pa
tria ptãte liberat̃: adeo qđ mortuo auo nepos nõ reincidit in ptã
te ſui patris. l. ſi. pater filium. ff. de adop. Et idem dicit gl. in capi-
tis diminutione de quo per Barto. in lege. j. §. ſi filius. ff. de ſuis ⁊
legitimis heredi.

Poſthumi. ¶ Poſthumus etiã põt eſſe ſuus heres.
iteꝫ ſuis heredibus acquiritur hereditas
ipſo iure ipſis ignorantibus etiam inuitis tam pupillis quam fu
rioſis abſqꝫ autoritate vel adminiſtratione alicuius tutoris vel cu
6 ratoris. h. d. vſqꝫ ad. §. interdũ. † Qđ aũt dixi de poſthumo ꝙ põt
eſſe ſuus heres intellige ſi fuit conceptus ⁊ natus. vel ſaltim conce
ptus in vita eius cui eſt ſuus heres. alias non poſſet eſſe ſuus he-
7 res. vt. j. eod. §. quod autem. ver. plane ſi conceptus. † Et quot mo-
dis dicatur poſthumus no. in rubrica. C. de poſthu. here. inſti. Et
patet hic qđ ad hoc vt quis ſit ſuus heres non requiritur eius ſciẽ-
tia: quia ſi ſit poſthumus qui eundem ignorat vel ſit furioſus facit
eum ſuum heredem ipſo iure. ⁊ in eum continuatur dominium re
rum de quo dic vt dixi. ſ. de here. quali. ⁊ differentia. Secus auteꝫ
in herede voluntario ⁊ nõ dꝫ eſſe ignorãs ſꝫ ſcire defunctũ mortuũ
antequã adeat ⁊ quo iure hereditas ſpectat ad eũ: vt hic in gl. ſup
v. vt in pupillis. ⁊ ſi eſt furioſus reqrit̃ autoritas curatoris que eſt
ſufficiẽs ad adeundũ hereditatem. ſm Bar. in. l. fi. §. itaqꝫ. C. de iu.
delibe. Itẽ no. hic regulã. qđ ex cauſis ex quibus reqrit̃ libero ho-
mini ſane mentis ignorãti ex e iſdem queritur furioſo: qꝛ furioſus
habet̃ loco abſentis. l. vbi nõ voce. §. furioſus. ff. de reg. iur. ſec⁹ autẽ
vbi nõ requirit̃ ꝯſenſus ẽt tacitus: qꝛ tũc furioſus etiaꝫ furioſus nõ
dicit̃ conſentire nec ſibi põt acquiri. vt. l. qui ad certum. ff. locati. et
per Bar. in. l. ij. §. voluntate. ff. ſolu. ma.

8 **Interdum.** ¶ † Aliqñ accidit vt qui non eſt ſuus tpe
mortis efficitur ſuus: ⁊ q tũc eſt ſuus poſt
ea deſinat eſſe ſuus. h. d. vel ſic. Beneficio poſtliminij q ſuus heres
non eſt poſt reuerſionem ab hoſtibus efficitur ſuus heres: et cri-
men leſe maieſtatis in duob⁹ caſib⁹ quo ad ſucceſſionem facit ius
ſuitatis extingui. h. d. vſqꝫ ad. §. cũ fili⁹. Regula ergo q̃ dicit qđ ab
inteſtato prĩo ſuccedũt ſui. vt. ſ. e. i prin. Intelligit̃ tã de his q tpe
mortis defuncti erant ſui q̃ꝫ de his q futuri erãt ſui natiuitate. vt
ſ. e. §. poſthumi. vel reuerſiõe ab hoſtib⁹ vt hic: naꝫ factio poſtlimi
nij fingit captum ab hoſtibus ⁊ reuerſum perinde haberi ac ſi nun
9 quã fuiſſet captus. vt. ſ. de teſta. §. fin. ¶ † Secundo not. hic in ver.
per contrariũ. qđ licet quis ipſo iure fuerit heres: tamẽ poteſt ipſo
iure deſinere eſſe heres: quod accidit in crimine leſe maieſtatis ſi-
ue perduellionis: qđ cõmittit̃ in duobus caſibus. ſ. cum quis moli
tus eſt contra principẽ ſeu rem publicam: vt hic. ⁊. j. de publi. iud.
§. ij. Et idem in crimine hereſis. lege manicheos. C. de hereticis. q-
bus criminibus detectis poſt mortem defuncti bona auferuntur
heredibus ⁊ publicantur ⁊ heredes deſinunt eſſe heredes ipſo iu-
re. vt hic dicit text. Licet ergo ſit regula qđ qui ſemel eſt heres non
põt deſinere eſſe heres. l. ſed ſi ſine. §. ſꝫ qđ papi. ff. de mino. tamen
fallit quandoqꝫ ex delicto defuncti. Item fallit qñqꝫ per querelam
qua teſtamentum expugnatur. l. in ſubſtitutionẽ. ⁊ ibi gloſſa. ff. de
vulga. ⁊ pupil. Tertio fallit ex facto heredis qui efficitur ſeruus. l.
10 ex facto. eo. ti. ⁊ no. in. d. §. ſed qđ papi. ¶ † Tertio nota hic quod
pecuniaria pena adeptionis bonoꝝ nõ tranſit ad heredẽ nõ mota
lite nec conteſtata in vita defuncti de quo dic melius quam dicat
hic glo. in ver. poſt mortem. qđ regula eſt quod morte rei extinguit̃
crimen. lege. ij. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. ſiue ſit crimẽ
publicum ſiue priuatum criminaliter intentatum. vt lege ex iudi-
ciorum. ff. de accu. Fallit in quibuſdã criminibus publicis ẽt lite
nõ cõteſtata ꝯ defunctum: tñ pena tranſit ad heredem. ſ. in crimen
perduelliõis ⁊ leſe maieſtatis in duobus caſibus ⁊ in crimine he-
reſis. vt dixi. Item in pena impoſita per. l. iul. de reſiduis. que pu-
nit eum qui conuertit in vſus ſuos reſiduũ pecunie qđ ſupereſt ex
aliqua adminiſtratione ſibi cõmiſſa. vt. j. de publi. iudi. §. ſunt pre
terea. ⁊ ibi gloſſ. in verſ. reſiduis. Item in pena. l. iulie peculatus
que punit iudicem per pecuniã baratarias committẽtem. vt. d. §.
ſunt preterea. Item pena apoſtatus que punit eũ qui relicta fide
xpiana adheſit fidei iudaice ⁊ hereticis. l. ij. ⁊ lege apoſtatarum. C.
de apoſta. Et adde alios caſus notatos in. d. lege ex iudiciorum.
Si aũt ſit publicũ crimẽ vel priuatũ ciuiliter intẽtatuꝫ tunc pena
trãſit ad heredẽ ita demũ ſi ſit lis cõteſtata: alias non. de quo per
11 Bar. in. d. l. ex iudicioꝝ. † Itẽ no. hic quod crimen leſe maieſtatis
appellat̃ crimẽ perduellionis qꝛ olim per duellum fiebat pbatio.
vt hic in gloſſa. in ver. perduellionis. Et an hodie duellum ſit per
miſſum. vide gloſſ. de pa. tenẽ. c. j. §. ſi. col. ix. ⁊ ibi per Bald. Item
qualiter ferat̃ ſnia qñ memoria defuncti dãnat̃ ⁊ eius bona confi-
12 ſcant̃ no. hic gl. in v. dãnata. quã no. † Sꝫ q̃ro an ppter pditionẽ
patrie qs dicat̃ cõmittere crimẽ leſe maieſtatis. dic qđ nõ ſed dicit̃
cõmittere crimen oppugnate vel perdite patrie niſi fiat proditio
vt auferat̃ imperatori vel pape. de quo per Salyc. in. l. fallaciter. C.
de abolitio. cri. Item quero qua pena puniantur proditores. dic
pena capitis. l. omne delictũ. §. exploratoꝝ. ⁊. l. j. §. proditorum. ff.
de re mili. Et dicuntur pditores qui tractãt aliquẽ vt amicum et
ſibi inferunt vt iniuriam vt inimico de quo per bar. in extraua. ad
reprimendam. ſuper ver. rebelles. ⁊ in extraua. qñ. ſuper ver. re-
bellando. Adde tñ qđ pluribus modis dicit̃ proditor. vt eſt gloſſ.
13 xlvj. di. c. clericum. ⁊. xj. q. iij. c. nolite. † Itẽ quero an ppter crimen
perduellionis cõmiſſum a patre priuetur filius legitima ſibi debi
ta in bonis patris. Ioan. de lig. ponit opinionem in cle. paſtoralis
de re iu. ⁊ tꝫ qđ verior ſit opinio qđ ſeruetur filio legitima ⁊ pro-
batur per. l. quiſqs. C. ad. l. iul. maieſtatis. vbi filij talium viroꝝ nõ
ſunt capaces hereditatis vel legatorum nec admittuntur ad teſti-
monium: officia: vel honores: ſed filie ⁊ femine capiunt legitimam
tantũmodo ex bonis maternis: ⁊ vxores doteꝫ recipiunt ⁊ reuelã
tes digni venia ſunt. ⁊ ita eſt iſte textus canonizatus. vj. q. j. §. cete-
rorum. ver. quiſquis. vbi glo. tꝫ qđ pena huius criminis ſtatuta in
filijs natis ante ⁊ poſt reatum. Item lꝫ quod nõ hꝫ locum in filijs
emãcipatis ſed in filijs naturalibus tantũ bene hꝫ locũ. ſm Saly.
in. d. l. quiſquis. Quarto quero quanto tpe preſcribat̃ ius dãnan-
di memoriam defuncti perduelliõis. dic qđ quinquennio ſicut in
crimine hereſis. per. l. ij. C. de apo.

Cum filius. ¶Nepotes ꝑmortui filij licet ſint poſte-
riores in gradu quã filiꝰ:qꝛ tñ ſuccedũt
in locũ ſui pr̃is ſimul ſuccedũt cũ patruo:licet ipſi ſuccedãt in ſtir-
pes:⁊ idẽ in ꝓnepotibus qꝺ dictũ eſt in nepote.h.d.vſqꝫ ad.§.cũ
autẽ.Et idẽ eſt etiã in nepotibus ex filia natis hodie:licet olim ſe-
cus eſſet vt dicã.ĩ.eo.§.itẽ vetuſtas.⁊ ſic intellige hic gloſ.primã.
14 ¶†Itẽ not.hic limitationẽ regule dicẽtis qꝺ qui ꝓximior eſt in
gradu ꝓximior eſt in ſucceſſiõe.vt.ĩ.de ſeruili cognatiõe.§.toties.
⁊.ĩ.tit.j.§.ſi plures.qꝛ hoc verũ niſi vlterior in gradu ſuccedat in
locũ alicuiꝰ ꝓpinquoꝝ:qꝛ tũc nõ venit ex pſona ſua ſꝫ ex pſona eiꝰ
in cuius locũ ſuccedit vt hic.¶Itẽ no.qꝺ nepotes ſiue neptes ex
filio vel filia qñ ſuccedũt cũ patruis tunc ſuccedũt in ſtirpes.i.in
locũ ſui ſtipitis.i.ſui patris.⁊ oẽs debẽt venire ex perſona patris
ſui ad partẽ illã quã habuiſſet pater ſuꝰ ſi vixiſſet.ſed qñ ſuccedũt
inter ſe ⁊ nõ cũ patruis:vt qꝛ ſunt filij diuerſoꝝ patrũ:puta vnus
filius ex vno fratre:⁊ plures filij an ſuccedãt in ſtirpes vel capita
ſunt opiniones.de quo dicã.ĩ.e.§.fi.⁊.ĩ.de legi.agna.ſucceſ.§.hoc
etiã.Sꝫ quero qd ſi ſunt aliqui fratres vterini alicuiꝰ defuncti et
aliqui cõſanguinei qualiter ſuccedãt.dic in bonis maternis ſucce-
dunt vterini ⁊ in paternis ꝯſanguinei:⁊ in rebus aliũde queſitis
ſuccedũt equaliter.de quo dic ꝑ Bar.in.l.de emãcipatis.C.de leg.
here.Itẽ quid ſi duo filij ex vna vxore premortua.⁊ duo ex alia et
vnus repudiat hereditatẽ patris:an accreſcãt duo fratri vtrinqꝫ
cõiuncto an oĩbus.dic qꝺ omnibus ſm Bar.in.l.re cõiũcti.in pe.
col.ff.de lega.iij.¶Tertio no.qꝺ ſicut ſuccedunt nepotes ex filio
in ſtirpes:ita pronepotes ex nepote.⁊ ſic qꝺ indicat̃ de nepote in-
dicatur de ꝓnepote qꝛ appellatione nepotis cõtinet̃ ꝓnepos ſicut
appellatiõe nurus cõtinetur ꝓnurus.l.nurus etiã gñali.ff.de ver.
ſigni.Et ideo ſi per ſtatutũ excludit̃ neptis a ſucceſſione extãtibꝰ
maſculis:ita etiã excludit̃ proneptis.ſm Bart.in.l.liberorũ.ff.de
ver.ſigni.⁊.l.gallus.§.inſtituere.ff.de libe.⁊ poſthu.

15 **Cum autem.** ¶†Utrũ quis ſit vel poſſit eſſe ſuus
inſpicit̃ tp̃s deſtituti teſtamẽti:licet tẽ-
pore mortis defuncti ſuus non eſſet.Et nepos viuo auo cõceptus
deinde mortuo patre natꝰ in eius locũ ſuccedẽs efficit̃ heres auo
poſt mortẽ vero aui cõceptus ad eius hereditatẽ nõ admittit̃.h.
d.vſqꝫ ad.§.emãcipati.Qñ ergo eſt factũ teſtamẽtũ inſpicit̃ an qs
ſit ſuus tp̃e defuncti teſtamẽti.Et ideo põt eſſe qꝺ nepos ꝯceptus
in vita aui nõ erat mortuus tp̃e aui ⁊ pater exheredatꝰ eũ p̃cede-
bat in gradu ⁊ alius erat inſtitutꝰ:⁊ tp̃e quo poſteq teſtamẽtũ de-
ſtituit̃ ab herede nepos eſt ſuus auo:qꝛ tũc pater eiꝰ de medio eſt
ſublatꝰ.vt hic dicit tex.Sꝫ qñ nullũ eſt factũ teſtamẽtũ tũc an qs
ſit ſuus heres attẽdit̃ tp̃s mortis defuncti.ſ.an tũc tp̃is eũ p̃cedat
in gradu.Et idẽ eſt in alijs agnatis ⁊ cognatis.ſ.vt videat̃ an qs
ſit ꝓximior in gradu in ſuccedẽdo:debet attẽdi tp̃s mortis nullo
cõdito teſtamẽto.text.eſt clarus.ĩ.ti.pri.§.primus.Nunqd autẽ
nepos ex ſua pſona poſſit rũpere teſtamẽtũ aui filio eodẽqꝫ patre
exheredato ⁊ a querela excluſo morte vel repudiatiõe.dic qꝺ ſic.s̃.
de exhere.lib.§.poſthumoꝝ.Et an in q̃rela ſit locꝰ ſucceſſorio edi-
16 cto.dicã.ĩ.tit.j.§.placebat.¶†Itẽ no.hic tex.in ver.plane.qꝺ ne-
pos natus ⁊ cõceptus poſt mortẽ aui eſt extraneꝰ auo ⁊ nihil atti-
net ei qui nunq̃ fuit viuẽs nec fuit in mũdo creatꝰ tp̃e vite aui.et
ideo nõ põt dici nepos nec põt ſuccedere vllo modo auo ex pſona
ſua ſed tantũmodo ex pſona patris ſui.vt hic ⁊.l.j.§.ſi qs exhere-
dato.ff.de iniuſto rup.teſta.⁊ hoc ex eq̃tate.l.vnice.C.de his qui
ante aper.ta.ſm Bar.in.d.§.ſi quis ꝓximior.ff.vnde cognati.⁊.l.
titius.⁊.l.ſeq.ff.de ſuis ⁊ legi.⁊.l.ſi qs exheredatus.alleg.Et facit
iſte tex.ad queſtionẽ que ſequit̃.pone qꝺ aliqui nobiles ſunt con-
demnati vt ipſi ⁊ filij ⁊ nepotes perpetuo ſunt exules:nunq̃ affi-
ciant̃ hac cõdẽnatiõe nepotes ⁊ filij qui poſt cõdẽnationẽ cõcipiũ-
tur.iſte tex.facit qꝺ nõ cõprehendant̃.⁊ ita determinat Bar.in.d.
l.titius.ff.de ſuis ⁊ legi.here.Sed ſi quis velit qꝺ cõtineant̃ appo-
nat in ſñia verbũ poſteriores qꝺ cõprehẽdit etiã poſtea cõceptos.
vt in.l.iuriſcõſultus.⁊ per totã legẽ vſqꝫ ad.§.parentes.ff.de gra-
di.Sed qd ſi in inſtrumẽto ꝯtinet̃ qꝺ talis dat in emphyteoſim ta-
lem rem tali recipiẽti ꝓ ſe filijs ⁊ nepotibꝰ.dic qꝺ bene cõtinent̃ fi-
lij ⁊ nepotes poſtea cõcepti ⁊ nati.nã ſpeciale eſt qꝺ ad ſucceſſionẽ
nõ vocant̃ illi qui nõ erãt cõcepti viuẽte eo de cuiꝰ hereditate tra-
ctatur:ſed bñ vocant̃ ad ſucceſſionẽ alioꝝ iurium.vt.l.paulus.§.
paulus reſpõdit nepotis.ff.de bo.libe.qꝺ eſt verũ niſi ageretur de
odio eis inferendo.vt in queſtione precedenti.

17 **Emancipati.** ¶†Emãcipati liberi olim de iure ci-
uili erant incogniti liberi.Et ideo ad
ſucceſſionem parentum non veniebant abinteſtato ſed iure preto-
rio admittuntur cum ſuis liberis.per bo.poſ.vnde liberi.hoc di-
cit.vſqꝫ ad.§.ac hi.Sicut ergo emancipati ſunt incogniti de iure
ciuili.xij.tabu.in ſucceſſione ex teſtamento vt pater non teneatur
inſtituere vel exheredare.vt.s̃.de exhe.libe.§.emancipatos.ita
etiã in ſucceſſione abinteſtato vt hoc.Sed pretor equitate motus
vel plenus vocauit eos ex teſtamẽto ⁊ abinteſtato.vnde qñ eſt in
teſtamẽto p̃teritus dedit ſibi per bo.poſ.vnde liberi.ꝑ quã ſucce-
dere poſſet ac ſi eſſet in poteſtate.vt hic.⁊.ĩ.de bo.poſ.§.⁊ cum de
teſtamentis.Et hoc qñ remanet emãcipatus.ſi aũt emancipatus
dat̃ in adoptionẽ.dic vt.ĩ.§.pri.⁊.s̃.§.admonẽdi.Sꝫ hodie etiã
de iure ciuili ꝑ cõſtitutionẽ imperatoris emãcipatꝰ ſuccedit tã ex
teſtamẽto quã abinteſtato ſicut ſuus:qꝛ ſublata eſt differẽtia emã-
cipationis ⁊ pſie ptãtis.vt in aut.in ſucceſſiõe.⁊ in corpore vñ ſu-
18 mit̃.C.de ſuis ⁊ legi.here.†Durat eñ hodie dr̃ia inter filiũ emãci-
patum ⁊ filiũ in ptãte quantũ ad oẽs effectꝰ quos inducit patria
poteſtas de q̃bus vidiſti vnã gl.s̃.de patria ptãte.§.ius autẽ.⁊ ẽt
quantũ ad alios effectus.vñ ſuus trãſmittit hereditatẽ nõ aditã
ad quoſcũqꝫ:ſed emãcipatꝰ ſolũ ad deſcẽdẽtes.l.vnica.C.de his q̃
ante aper.ta.Itẽ emãcipatus põt ꝓmouere alias fenerare ⁊ pecu-
nias mutuo accipere.ſed nõ filius in poteſtate exiſtẽs.ff.ad mace-
do.l.j.⁊.ff.de polli.l.ſi qs rem.§.volo.Itẽ ſuus nõ teſtat̃ niſi de ca-
ſtrenſi vel quaſi emãcipatus ſic.l.vtrũ.⁊.l.fi.C.qui teſta.face.poſ.
Itẽ emãcipatus ſi ſit in iudicio ſine ꝯſenſu patris:ſꝫ exiſtẽs in po-
teſtate nõ.l.fi.§.neceſſitate.C.de bo.q̃ libe.Itẽ emãcipatus habet
tutorẽ ſed nõ ſuus.vt.s̃.de tutelis.§.ꝑmiſſum.⁊ ibi dixi.Itẽ emã-
cipatꝰ aſſumẽs officiũ publicũ de cõſenſu patris nõ obligat ipſuꝫ
niſi pater expſſe ſe obliget.ſecus in ſuo.l.li.⁊ ibi no.ff.ad munici-
pa.Itẽ impuberi emãcipato nõ ſubſtituit̃ pupillariter ſꝫ ſuo im-
puberi ſic.l.ij.ff.de vulga.⁊ pupil.Itẽ emãcipatus cum cauſa ſolũ
expugnat teſtm̃ per cõtratabu.ſꝫ ſuus dicit nullũ.gl.ſingularis eſt
in.§.ex hereditatis.in aut.de here.⁊ falci.col.j.Itẽ pater aſſcribẽs
hereditatẽ vel legatũ ſolũ emãcipato filio in teſtamẽto alicuiꝰ nõ
incidit in falſum nec in quaſi falſum cum nihil ſibi quereretur.ſe-
cus ſi aſſcribat filio in poteſtate.l.impuberi.§.j.ff.ad.l.cor.de fal.
Item ſuus maior poteſt infra triennium hereditatẽ patris.repu-
diatam recuperare rebus hereditarijs nõ diſtractis.ſecus in emã-
cipato.l.fi.C.de repu.here.⁊ de omnibus iſtis dic per Ange.in.l.
gallus.§.⁊ quid ſi tantum.ff.de libe.⁊ poſthu.

At hi qui. ¶Si filius emãcipatus datur in adoptionẽ
a patre naturali,eidẽ durante adoptione nõ
ſuccedit.ea vero finita per emãcipationẽ tunc ſi eſt emãcipatus vi-
uente patre naturali admittit̃ ad eius ſucceſſionẽ de iure p̃torio
per bo.poſ.vnde liberi ſed ſi eſt emãcipatus poſt mortẽ naturalis
patris tũc per vnde liberi nõ admittit̃.h.d.vſqꝫ ad.§.eadẽ vero.
19 ¶†No.ergo qꝺ qñ ſolus filius emãcipatus remanet emãcipatus
nec dat̃ in adoptionẽ alicui tunc de iure p̃torio ſuccedit ꝑ vnde li-
beri.vt.s̃.§.pri.qñ poſt emãcipationẽ dat̃ in arrogationẽ alteri:
tũc durãte adoptione vel arrogatiõe qꝛ nomẽ filij queſitũ ꝑ ado-
ptionẽ ꝑdit̃ per emãcipationẽ.Similiter nõ ſuccedit patri natu-
rali per vnde liberi.ſꝫ ſuccedũt alij filij in poteſtate vel emãcipati:
⁊ poſt eos agnati q̃bus oĩbus fuit ius queſitũ ꝑ mortẽ patris iſtiꝰ
emãcipati ſed nõ exiſtẽtibus filijs ſuis vel alijs emãcipatis vel le-
gitimis:tũc iſte emãcipatꝰ ⁊ datus in adoptionẽ ⁊ poſtea emãci-
patus a patre adoptiuo poſt mortẽ naturalis patris ſuccedit de
iure p̃torio per bonoꝝ poſſeſſionẽ vnde agnati.vt.ĩ.eod.§.amo-
nendi.Secũdo no.ibi:qꝛ iniquũ erat qꝺ nõ debet eſſe in arbitrio
alicuius ad quem bona defuncti perueniãt abinteſtato ſicut nec
debet eſſe ex teſtamento.vt.l.illa inſtitutio.ff.de here.inſti.ita nec
abinteſtato vt hic.⁊.l.captatorias.C.de mili.teſta.Et intellige qꝺ
iura ipſius relicti nõ poſſunt cõmitti in alieno arbitrio ſꝫ ipſius
relicti declaratio tãtũ poteſt cõmitti.⁊ ideo nõ valet ſi teſtator di-
cat volo legata deberi cuicunqꝫ dixerit titius.Sed tunc valet ſi
dicat legata que reliqui volo preſtari illa ſicut dicet titiꝰ vel alius
ſapiens.vt not.in dicta.l.illa inſtitutio.⁊ ibi per Barto.¶Ter-
tio nota ex.§.minus.quod deterior emãcipatio patris adoptiui
quam naturalis:qꝛ emãcipatus a patre adoptiuo viuo nõ vocat̃
per pretorem ad ſucceſſionẽ patris adoptiui.Tu dic in ver.ado-
ptiui vero emancipati iure ciuili:qꝛ omnis filiatio que de iure ci-
uili erat per adoptionẽ diſſoluit̃ per emãcipationẽ vt hic in ver.
adoptiui vero emãcipati extraneoꝝ:qꝛ nihil tam naturale.l.nil
tã naturale.ff.de reg.iu.ſꝫ ſi adoptiuus nõ emãcipet̃ ſed fiat ſui
iuris morte patris odoptiui:tunc bñ ſuccedit abinteſtato patri
adoptiuo:vt.ĩ.eo.§.ſed ea oĩa.Sed naturalis ⁊ legitimꝰ emãcipa-
tus ⁊ poſtea nõ adoptatus vocat̃ a p̃tore ad ſucceſſionẽ patris na-
turalis qꝺ nomẽ filij a natura queſitũ per emãcipationẽ q̃ eſt de
iure ciuili tolli non põt:⁊ ſic iura naturalia fortiora ſunt ⁊ diffici-
lius tollunt̃ quã iura ciuilia:vt hic ⁊.s̃.de iure na.§.ſed natura-
lia.¶Sed quero an quis poſſet adoptare ſuũ filio naturaleꝫ tm̃
ex cõcubina quãuis vxorẽ nõ habeat.Rñdet Bald.qꝺ ſic.arg.l.q
vxorẽ.ff.de adop.⁊ ibi per eum.Itẽ quero an odoptio poſſit fieri
per ꝓcuratorẽ.dic qꝺ nõ ſicut nec emãcipatio.lꝫ legitimatio poſ-
ſit fieri ꝑ ꝓcuratorẽ ſcꝺꝫ Bart.in.l.poſt mortẽ.§.neqꝫ.ff.de adop.
Itẽ quero cũ aliqs odoptat̃ an debeãt citari illi q poſſent ſuccede-
re odoptato vel adoptãti.dic qꝺ ſic:qꝛ eoꝝ ius minuit̃ in ſuccedẽ-
do ſcꝺm.d.Fran.de aretio in.l.nec ei.§.preterea.ff.de adop.

Eadem vero. ¶Filius emãcipatus ⁊ alteri in ado-
ptionem datus durante adoptione
poteſt preteriri in teſtamento patris naturalis.nec rumpit de iu-
re pretorio per contratab.ſicut rũpit filiꝰ in poteſtate:⁊ filiꝰ emã-
cipatus nec ab aliquo adoptatus.Similiter adoptatus ⁊ ab
adoptiuo

adoptiuo patre emãcipatus põt preteriri in teſtõ pr̃is adoptiui:
nec illud rũpit de iure ꝑtorio per cõtratab. h. d. vſqꝫ. ad. §. amonẽ-
20 di. ¶ † No. ergo ꝙ ſicut filiꝰ emãcipatus ⁊ alteri in adoptionẽ da-
tus: ⁊ deĩde ab adoptiuo patre emãcipatus nõ vocat̃ de iure ciuili
nec de iure pretorio ab inteſtato ad ſucceſſionẽ patris naturalis:
nec ad ſucceſſionẽ patris adoptiui. vt. s. §. pri. ita nec vocat̃ de iu-
re ciuili vl' pretorio ad ſucceſſionez ex teſtõ. Cum ergo regula iuris
ius rũpẽdi ſit qd̃ q nõ admittit̃ ab inteſtato nec ẽt admittit̃ ad rũ-
pendũ teſtm̃. vt hic. ⁊ l. pater filiũ. ff. de inoffic. teſtõ. ⁊ ideo filia ex-
cluditur p ſtatutũ a ſucceſſione extãte maſculo nõ rũpet teſtm̃ ſi in
eo ſit preterita ⁊ maſculus ſit inſtitutus: ſecus ſi alij ſm̃ Bald. in. l.
21 gallus. §. ⁊ qd ſi tm̃. ff. de libe. ⁊ poſth. ¶ † Scdõ no. ibi: in heredibꝰ
inſtitutis. qd̃ quãtumcũqꝫ filio ſit legatũ vltra legitimã: tñ dicitur
preteritus ab inteſtato: qꝛ preteritus dicit̃ qui nõ eſt inſtitutus vel
rite exheredatus: ⁊ ideo teſtm̃ eſſet nullũ. vt. s. de here. lib. in prin.
qꝛ hodie legitimã debet habere filius iure inſtõnis. vt not. in aut.
nouiſſima. C. de inoffi. teſta. ⁊ hic niſi eſſet ei relictũ per verbum re
linquo. alio nõ inſtituto herede: qꝛ trahit̃ ad inſtitutionẽ. vt not.
per Do. in. l. cogi. ff. ad treb. Sed quid ſi teſtator dixerit relinquo
centũ filio meo pro ſua legitima vel pro ſua falcidia an videat̃ iure
inſtitutionis reliquiſſe. Bart. quod ſic in aut. vnde ſi parens. C. de
inofficio. teſtamento.

Amonendi. ¶ Hic limitat qd̃ ſupra dixi in vbo poſt mortem. ⁊ hoc intendit: lꝫ filius emanci-
patus a patre adoptiuo ſuccedat in bonis naturalis patris de iu-
re pretorio per vnde liberi. vel vnde legitimi extantibus alijs filijs
in poteſtate vel emãcipatis vel alijs agnatis: tñ eis deſcendentibꝰ
admittit̃ p bo. poſ. vnde cognati. h. d. vſqꝫ ad. §. ſed ea. Talis ergo
filius a primo patre emãcipatus ⁊ deinde ab alio adoptatꝰ ⁊ dein
de poſt mortem naturalis patris emancipatus a patre adoptiuo
nõ erat cognitus de iure ciuili: et hoc clarũ eſt: nec etiã de iure pre-
torio reputabat̃ inter liberos nec inter legitimos id eſt agnatos
qui ex maſculino ſexu deſcendunt. vt. j. ti. j. in princi. Et ideo non
poterat petere beneficiũ datũ a pretore libero. ſ. bo. poſ. vnde liberi
nec datum agnatis. ſ. bo. poſ. vnde agnati. ſed cõputabat̃ inter co-
gnatos. Et ideo poſt ſupradictũ beneficiũ petebat beneficiũ datũ
cognatis ex femineo ſexu deſcendentibus. ſ. bo. poſſeſ. vnde cogna
ti. Et ſic cũ non poſſet admitti ex primo ⁊ ſecũdo capite admittet̃
ex tertio. non ergo debebit petere dicta bona tanquam filius vel
agnatus ſed potius tanquã cognatus. Et hec vera iure antiquo
hodie ſecus videtur. vt infra. §. proxi. et lege cum adoptiuis. C. de
adoptionibus.

22 **Sed ea.** ¶ † Hodie filius in adoptionẽ datus a patre na-
turali perinde ſuccedit ex teſtamento ⁊ ab inteſta-
to ac ſi in poteſtate manſiſſet adoptiuo vero patri cũ naturalibus
liberis ab inteſtato ſuccedit ſed cõdito teſtamẽto preteriri poteſt
impune niſi perſone non extranee datus ſit in adoptionẽ quo ca-
ſu inſtitui vel exheredari debet a patre adoptiuo. hoc. d. vſqꝫ ad. §.
itẽ vetuſtas. Et ideo cõclude vt dixi de exhereda. libe. §. adoptiui.
vcꝫ qd̃ qñ adoptatus trãſit in poteſtatẽ adoptãtis tũc habet illud
ius in bonis patris adoptiui qd̃ habet filiꝰ in poteſtate in bonis
patris naturalis. Et ideo querit patri adoptiuo profectitia ple-
no iure: ⁊ aduẽticia quod ad vſumfructũ. ⁊ debet inſtitui vel exhe
23 redari a patre adoptiuo alias rũpit teſtm̃. † Pater aũt naturalis
nõ tenet̃ inſtituere vel exheredare cum nõ ſit in ſua poteſtate ⁊ ſit
loco extranei. ſed poſtquam eſt emancipatus a patre adoptiuo re
cuperat oĩa iura patris naturalis. ⁊ ideo tunc debet ab eo inſtitui
vel exheredari ⁊ nullũ ius retinet quondã patris adoptiui quia
per emancipationem oĩa iura adoptionis ſoluta ſunt. Si autem
adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis ſed remanet in
ptãte patri naturalis tunc retinet oĩa iura pr̃is naturalis. ⁊ ideo
tũc ab eo dꝫ inſtitui vel exheredari ſi alius nõ precedat in gradu.
alias rũpit eius teſtm̃. Pater aũt adoptiuus nõ tenet̃ ipſum inſti
tuere vel exheredare ſed ſolũ ſuccedit ab inteſtato ei ſoli tantũ nõ
aũt agnatis vel cognatis ipſius patris adoptiui. Arrogatus aũt
retinet oĩa iura in bonis patris arrogatoris ⁊ vt ſuus heres ei ſuc
cedit. hec oĩa habent̃ in. l. cum adoptiuis. C. de adop. de qua. l. hic
tex. facit mentionẽ. Sed nunquid eo caſu quo quis adoptatur ab
auo paterno vel materno teneat̃ talis pater adoptiuus ſi emanci
pet eum poſt mortẽ patris naturalis relinquere ſibi quartã ad ſi-
militudinẽ patris arrogatoris. glo. hic in ver. vocabãtur tenet qd̃
ſic. ſed gl. in. d. l. cũ adoptiuis. in ver. reuerti tenet oppoſitũ. ⁊ illã
tenet hic Jo. de rauẽnis. Jtẽ qñ vnus frater adoptat aliũ an trãſ-
it in poteſtatẽ: dic qd̃ nõ. vt tenet gloſſ. in. §. ſed hodie. s. de adop. ⁊
d. l. cũ in adoptiuis. Jtez nunquid adoptiuus pater qñ filius nõ
tranſit in ptãtẽ poſſit vocari in ius ſine venia. glo. hic in ver. tm̃.
tenet ꝙ nõ idẽ tꝫ glo. in. l. adoptiuũ. ff. de in ius vocãdo. Jtẽ nun-
quid pater adoptiuus teneat̃ alere filium adoptiuum glo. prealle.
hic in ver. tm̃ tenet qd̃ nõ. ſed dic qd̃ ſi operatur tenet̃ eum alere. vt
tenet glo. in. l. onera. ff. de adop.

Item vetuſtas. ¶ Excluſa vetuſtate diſpoſitione antiquorum imperatorum q ſta-
tuerũt quod nepotes vel neptes ex filia ſi maſculus moriatur ad
eius ſucceſſionẽ cũ diminutione tertie partis vocentur ſi vero mo
riatur femina: tunc nepotes ⁊ neptes tam ex maſculo quam ex fe-
mina cum eiuſdẽ tertie partis diminutione veniunt ad eius ſuc-
ceſſionẽ gradu agnatorum excluſo. h. d. vſqꝫ ad. §. ſed nos. cum glo.
ſuper ver. mortua ſit. Hodie aũt iure nouiſſimo nõ eſt differentia
ſexus in ſucceſſionibus ab inteſtato ⁊ deſcendentes admittuntur
ad ſucceſſionẽ aſcendentiũ ſine diminutione alicuius partis. vt. j.
§. neqꝫ hoc. in aut. de triente ⁊ ſemiſſe. col. iij. ⁊ in aut. que tertie. C.
24 de col. ⁊ hic in glo. in ver. lex. xij. tabu. † Succedunt ergo hodie ne
potes ex filia cũ patruis ⁊ nepotes ex filio ⁊ filia cum auunculis
in ſucceſſione auie ab inteſtato ſine aliqua diminutione. vt hic. et
d. l. illam. cum aut. ibi poſita. C. de colla. ſed bene debent conferre
iſti nepotes patruis ⁊ auunculis dotẽ ⁊ donationẽ propter nup.
datam eorum patri ⁊ matri. vt dicta. l. illam. Similiter et dotem
propriam eis datam ab auo vel ab auia ſed non datam ſibi a pa-
tre vel matre ipſorum. vt tenet glo. in dicta. l. illam ⁊ ibi per Saly.
¶ Jtem no. hic in ver. paulo minuendã eſſe coniuncta glo. qd̃ por
tio alicuius tunc dicit̃ paulo diminuta quando tertia pars eſt di-
minuta. ⁊ ſic patet ꝙ paucũ ſiue modicũ dicit̃ tertia pars. Et ideo
dicunt quidã cum minori detur reſtitutio pro modico dãno. vt. l.
ſcio. ff. de in integ. reſti. quod modicũ erit qñ eſt deceptus in tertia
parte. ſed dic qd̃ modicũ dicit̃ officio iudicis in reſtitutione cõce-
denda. vt not. in. d. l. ſcio. ex qua. l. determinatum non reperit̃. vt. l.
j. in fi. ff. de iure delibe. Sed in actione de dolo que non datur pro
modica re eſt determinatum qd̃ modicũ intelligitur vſqꝫ ad duos
aureos. vt. l. idẽ eſt. ff. de dolo. Similr̃ qñ eſt modica q̃titas petita
nõ eſt neceſſarius libellus: nec qd̃ ferat̃ ſnĩa in ſcriptis. Et modica
accipit̃ pro officio iudicis ex quo nõ reperit̃ determinatũ: vt i aut.
niſi breuiores. C. de ſentẽ. ex peri. reci. Jn arbitramento aũt qñ di-
catur quis modice vel nõ modice leſus vt poſſit vel nõ poſſit pete
re reducere ad arbitriũ boni viri. dic per Bar. in. l. ſi ſocietatis. §.
arbitrorũ. ff. pro ſocio. Et adde qd̃ res dicit̃ parua vel magna re-
ſpectu qualitatũ perſonarũ vnde reſpectu vnius pauperis ruſtici
porcellus vel pecus ſuũ dicit̃ magna. res no. gloſ. eſt in. l. illicitas.
§. vetamus. ff. de offi. preſi. Et reſpectu vnius prouidi viri põdus
auri diceret̃ parua res. l. ſed ſi ſuſceperit. §. ſi proponas. ff. de iu. et
ibi glo. in ver. modica.

25 **Sed nos.** ¶ † Olim agnati extantibus nepotibus vel neptibus ex femina vel maſculina linea ad-
mittebantur ad quartam partem in ſucceſſione ab inteſtato: ho-
die vero ad dictam partem non veniũt. Et cũ nepote vel nepte ex
femina ex perſona matris cũ filio ſuccedunt ⁊ ſit diuiſio heredita
tis non in capita ſed in ſtirpes. h. d. vſqꝫ ad fin. Olim ergo agnati
tranſuerſales vt fratres ⁊ filij fratrũ defuncti auferebant quartã
partẽ nepotibus defuncti ex filia qd̃ hic imperator corrigit ſtatuẽs
qd̃ nepotes ex filia in totũ ſuccedãt qui in ſucceſſione ab inteſtato
primo preferunt̃ deſcendẽtes. ſ. filij ⁊ nepotes ⁊ pronepotes ⁊ vlte-
riores in infinitũ tam ex maſculis q̃ ex feminis: ⁊ tam in ptãte q̃
emãcipati excluſis in totũ collateralibus: vt hic. ⁊ in aut. de here.
que ab inteſt. defe. §. j. ⁊ in aut. in ſucceſſiõe. C. de ſuis ⁊ legi. ¶ Se-
cundo not. in ver. ita tñ. qd̃ olim ⁊ hodie in ſucceſſione deſcenden-
tium nepotes ex filio vel ex filia premortuis ſuccedũt cum patruis
⁊ auunculis ſuis. i. cum filijs ⁊ filiabus defuncti in ſtirpes ⁊ non
in capita. Nam cum nepotes ſuccedant in locũ ſui ſtipitis. i. ſui pa
tris vt ſic veniãt ex perſona alterius ad parem gradũ cũ patruis
qui ſunt proximiores in gradu non poſſunt plus habere quã ha-
buiſſet pater ſuus: vt hic. ⁊. s. eo. §. cum filius. vt. d. aut. in ſucceſſio
ne. ſed qñ ſuccedũt inter ſe non cũ patruis: ſcꝫ filij duorũ fratrũ vel
ſororum: puta ex vno fratre ſupereſt filius vnus ex alio fratre ſu-
perſunt quinqꝫ ⁊ oẽs volũt ſuccedere ab inteſtato: an veniãt in ca
pita vel in ſtirpes cum omnes ſint in pari. Sunt opiniones doct.
⁊ glo. Jaco. but. ⁊ plures alij tenent quod ſuccedant in capita. Ja
co. de bello viſu. in. l. poſt conſanguineos. §. hereditas. ff. de ſuis. ⁊
legi. tenent quod ſuccedant in ſtirpes. de quo vide. in aut. ceſſan-
te. C. de legi. here. ⁊ dicam infra titul. j. §. hic etiam addendum. et
ibi plenius.

¶ De legitima agnatorum ſucceſſione. Rubrica.

¶ Continua qꝛ in ſucceſſione ab inteſtato vocantur deſcendentes
deinde vocant̃ ſoli agnati: ⁊ tertio cognati vocabantur: ideo dico
de deſcendentibus ſequitur videre de agnatis.

1 ☞ Fratres collaterales ⁊ conſanguinei dicuntur.
2 Conceſſum pluribus iuxta ordinem concedi dicitur.
3 Jura principalia ſecundũ tẽporũ variationẽ quinqꝫ reperta ſunt.
4 Filij ſororis ad ſucceſſionem vocantur.
5 Frater vtrinqꝫ coniunctus ſuccedit alijs deficientibus.
6 Proximior in gradu prior ad ſucceſſionem vocatur.
7 Proximior vt quis dicatur in duobus attenditur.
8 Edictum ſucceſſoriũ qualiter fiat ⁊ quare fuerit inuẽtũ. ⁊ nu. ſeq.
11 Succeſſorium edictum in quibus locũ habeat. ⁊ nu ſeq.

SI nemo ſuus. ¶Poſt ſuos ⁊ eos qui vocantur cū ſuis ſuccedunt abinteſtato agnati qui dicuntur per virilem ſexū coniuncti ſiue ſint agnati naturaliter ſiue ciuiliter per adoptionē.h.d.vſq; ad.§.cetex. ¶Not.ex prin.qđ exiſtentibus ſuis ⁊ qui cū eis numerant̃ vt emācipati ex filia nati.vt.s.tit.j.§.emācipati.⁊.§.diui.i.nō exiſtētibus deſcēdentibus vel etiā exiſtētibus ⁊ nō acceptātibus tunc vocant̃ agnati.i.fratres inter ſe patruus ⁊ nepos ⁊ fratres patrueles.i.filij duorū fratrū.Et poſt iſtos agnatos vocabantur cognati ex femine ſexu deſcendentes.vt.j.de ſucceſ.cogna.in prin.Sed hodie ſublata eſt differentia inter agnatos ⁊ cognatos.⁊ omnes ſuccedunt vſq; ad quartum gradū.vt in.§.relinquunt.⁊.§.ſe.in aut̃.de here.que abinteſta.deſe.col.ix.in aut̃.ceſſante.C.de

1 leg.here.Et no.j.de ſucceſ.cog.§.fi. ¶†Scđo no.in.§.itaq;.ꝙ duo fratres ſunt collaterales agnati ⁊ vocantur cōſanguinei qꝛ eodē ſanguine nati.ſ.paterno.nā nō requiritur ꝙ ſint nati etiā ex eadē matre ſed ſolū ex eodē patre.duo fratres igitur vocantur conſanguinei vocantur etiā germani ⁊ quaſi ex eodē germine nati: vt.j.eo.§.nō tamē.Sed filij duorū fratrū ꝓprie vocant̃ patrueles quia a patruis deſcendētes vocant̃ etiā cōſobrini lꝫ improprie.nā proprie cōſobrini dicunt̃ nati ex duabus ſororibus quaſi cōſobrini: vt j.de gradi.§.quo gradu.quod no.ꝓpter ſtatuta quorū v̾ba debēt ſumi proprie niſi alius eſſet cōis vſus loquendi qui preualet etiā in ſtatutis ſcđm Bar.in.l.j.ff.ad ſille. ¶Tertio no.in.§.hi quoq; ꝙ quando vnus ex duobus fratribus naſcit̃ poſt mortē patris: tñ dicitur ſuo fratri conſanguineus ⁊ cognatus: ⁊ alius dicit̃ cognatus etiā defuncto đr agnatus de cuius ſucceſſiōe tractat̃: ſi tamē in eius vita fuit ꝯceptus.ſi aūt poſt eius mortē nō đr ei agnatus nec aliqđ habet agere ſecū.Et ideo ex eius ꝑſona ad eiꝰ ſucceſſionē venire nō pōt vt hic.⁊.s.ti.j.§.q aūt.ver.plane.⁊.l.j.§.ſi qs ꝓximior.ff.vnde cognati.⁊ per Bart.in.l.ſi qs exheredato.ff.de iniu.rup.teſt.Si ergo cōceptꝰ poſt mortē patrui vꝫ tāquā agnatus ex ꝑſona ſua ſuccedere primo nō poſſet qꝛ eſt ſibi extraneus ſed poſſet ex perſona patris qui adiuiſſet.ſimilr̃ ſi nepos ꝯceptus eſt poſt mortē aui valeat ex ſua ꝑſona ſuccedere auo nō poſſet ſed ex ꝑſona matris que trāſmittit hereditatē nō aditā ex eq̄tate.l.j.C.de his qui

2 ante aper.tab. ¶†Quarto not.in ver.his quoq; que in proximo gradu ſunt.qđ quotieſcunq; concedit̃ aliqđ pluribꝰ intelligit̃ cōcedi ſuo ordine.nā lex cōcedēs ſucceſſionē agnatis intelligit cōcedere cū ordine ⁊ prelatione quā inter ſe habent vt qui eſt proximior agnatꝰ prefarat̃ alijs: ſicut ſi cōcedit̃ aliqđ doctoribꝰ intelligit̃ cōcedi ordine tamē ſeruato inter eos vt primo antiq̄or: vel aliter prior preferri debeat.facit.l.ſi quādo.C.de inoffi.teſt.⁊.l.ſi ſtipulatus fuero per te nō fieri.ff.de ver.ob. ¶Quinto not.in.§.per agnationē.qđ agnaſcit̃ qs.i.fit agnatus nō ſolū naturalr̃ ſed ēt ciuiliter per arrogationē vel adoptionē per quā tranſit in poteſtate: vt hic in glo.in ver.quoq;.nā adoptatꝰ quicunq; agnaſcit̃.i.fit agnatꝰ cognoſcit̃.i.fit cognatus.agnaſcit̃ enim alijs agnatis adoptātis.⁊ per conſequēs fit eorū cognatꝰ quibꝰ v̾o nō agnaſcit̃ nec cognatꝰ fit: nā cognatio eſt ex iure ſanguinis.⁊ agnatio eſt ex iure ciuili ſicut adoptio: ideo vnum ius ciuile ſe applicat alteri potiuſquā iura ſanguinis.Adoptio ergo ſolū facit adoptantem eſſe agnatum ⁊ cognatū his q ſunt agnati adoptātis ⁊ nō alijs: vt.l.q adoptionē.ff.de adop.Et ideo adoptatꝰ ⁊ filiꝰ adoptātis ī poteſtate exiſtētis ſunt inuicē agnati ⁊ dicunt̃ fratres cōſanguinei.i.ex eodem ſanguine.ſ.ciuiliter nō naturalr̃.nā ars imitat̃ naturā inquātum poteſt.l.adoptio.ff.de adop.ſecus ſi filius adoptantis fuiſſet emācipatꝰ ⁊ ſic fuiſſet diſſoluta agnatio emācipatiōe.ſecus ſi morte.l.ſticū.ff.de adop.

Ceterum. ¶Agnate preter ſorores ad ſucceſſionem defuncti abinteſtato per mediā iuris prudentiā excludebant̃ lꝫ ꝑtoris beneficio per vū cognati ſuorū ⁊ agnatorum gradibꝰ deficiētibꝰ admittebant̃: poſtea vero per cōſtōnē imperialē in ſucceſſiōe vū agnati ſublata eſt dr̃ia.ſexus.h.d.vſq; ad

3 §.hic etiā cō.l.xij.tab.C.de legi.here.†Et cōclude q̄nq; iura ſiue tēpora.Primū fuit lex.xij.tab.que pariter vocabat agnatos maſculos ⁊ feminas agnatas.i.ex viri ſexu deſcendētes etiā vltra ſorores.Scđm ius fuit media iuris prudētia q̄ reſtrinxit ſucceſſionē agnatorū vt vltra ſorores nō ſuccedāt: qꝛ cōmodiꝰ erat qđ ſucceſſio deferret̃ potiꝰ maſculis per quos parentela ⁊ totius domus nomē ſeruat̃.ideo in ſorore ex vrbanitate dimiſit in ſucceſſiōe qui erāt in p̄o gradu ⁊ reliquos agnatos excluſit.Tertio fuit ius ꝑtorū qđ cōpatiēs cognatis patris penitꝰ excluſis ab oī ſucceſſiōe nō vocauit eos inter agnatos ſed de fratribꝰ agnatis vocauit eos per vū cognati: ſiue inter cognatos.Quartū ius fuit.cōſtō iſtius īperatoris q cōſiderās qđ cognati ſunt ī eodē gradu cū agnatis maſculis ⁊ natura ita operat̃ in procreatione feminarū ſicut maſculoꝝ ⁊ vnū ſemꝑ eget auxilio alteriꝰ vt.d.l.xij.ta.reiecta diſpōne medie iuris prudētie renouauit diſpōnē.l.xij.ta.ita vt pariter nate ēt vltra ſorores ſuccedāt cū agnatis maſculis.Quītū eſt ius nouiſſimū.ſ.autēticoꝝ hodie vigēs qđ ſtatuit qđ agnati ⁊ cognati ⁊ deſcēdentes tam ꝑ virilē ſexū q̄ꝫ ꝑ femineū equalr̃ ſuccedāt.ſcđm tamē gradus ꝓrogatiuā: ſi defuncta ꝑſona nullos hēat deſcēdentes: vt §.ius reliquū cum.§.ſe.in aut̃.de here.que abinte.deſe.⁊ dixi.§.in prin.Hanc tñ rōnē medie iuris prudentie ſepe attendunt ſtatuta terrarū per que diſponit̃ ꝙ donec extat aliq̄s de linea agnatorum vſq; ad tertiū vel quartum gradū filie femine ⁊ mater defuncti nō ſuccedant abinteſtato: lꝫ ſunt dote contente.nā mens ſtatuti ⁊ diſpoſitio eius eſt ꝑꝑ hec: qꝛ commodius eſt hereditates deferri ad agnatos maſculos.qꝛ ꝑ eos cōſeruat̃ nomē domus ⁊ facultates domus ⁊ facultates domus nō tranſeunt ad alienā familiā.vt hic.⁊ j.ti.j.in prin.Et tamē odioſum ⁊ ſic ſtatuto cōtra diſpōnem.l.xij.ta.⁊ cōſtitutionū pretoꝝ.⁊ iđ reſtringendū vt nō cōprehēdat niſi nominatos in ſtatuto.l.cum qdē.ff.de libe.⁊ poſth.⁊ in.c.odia.de reg.iur.lib.vj.Et ideo ſtāte iſto predicto ſtatuto cū extaret mater alicuius defuncti ⁊ extabat amita nec extabant alij agnati: ⁊ amita ꝑꝑ ſtatutū vellet excludere matrē poſt varia ⁊ diuerſa cōſilia cōſuluit dñs amedeus de piog.alias dñs Jo.de ſantu.qđ per deſcendentes ex amita nō pōt nomē domus cōſeruari nec facultates ſicut eſt de mēte ſtatuti.Et qꝛ ſtatutū loquēs de agnatis in maſculino genere eſt odioſū ⁊ in odioſis maſculinū nō cōprehēdit femininū.l.j.§.queritur.ff.de ven.in poſ.mit.qꝛ mater nō excludit̃ ꝑ amitam vel aliā agnatā defuncti qđ no.Itē quero ſtatutū lucanū nō extantibus deſcendentibus ꝑfert agnatos maſculos cognatis inter quos vocat filios ſororū cū filijs maſculis patruoꝝ.Quid erit de filiabus fratrū de q̄bus ſtatutum nō facit mentionē an excludētur vel admittent̃.dic ꝙ de mēte ſtatuti eſt ꝙ vocent̃ ad ſucceſſionē cū dictis filijs maſculis patruorum.⁊ multomagis cum ſtatutum prediligat fratrem ante ſororem vocet filios ſororis: multomagis filius fratris.licitum eſt enim extendere verba legis vt ſeruiamus menti ⁊ rationi.l.non dubium.C.de legibus.⁊ per Dyn.in.c.fi.de reg.iu.lib.vj.Nec pōt hic caſus omiſſus relinqui decidendus diſpoſitioni iuris cōis.vt.l.cōmodiſſime.ff.de libe.⁊ poſthu.⁊.l.ſi viro.§.de viro.ff.ſolu.ma.quia offenderemus mentem ſtatuti fundatā ſuꝑ rōne medie iuris prudētie de qua hic.⁊ hic cōſuluit dñs Ang.in conſi.qđ incipit: ſtatuto ciuitatis lucane ⁊c.

4 **Hos etiam addendum.** ¶† Filij ſororis conſanguinee vel vterine licet cognati ſint vocantur ad ſucceſſionē auunculi ſimul cum agnatis.i.nepotibus ex fratre defuncti non cum fratribꝰ defuncti ⁊ fit diuiſio in capita non in ſtirpes.h.d.vſq; ad.§.ſi plures concor.l.lege.§.his igitur.de legi.here.Tria ergo dicit hic.§.j.qđ agnatis vocabantur ſolum iſti cognati.ſ.ſorores vterine.fratres vterini.vt in glo.ij.⁊ filij ſororum conſanguinee vel vterine ⁊ non vlterioris cognati vt hic in text.Sed hoc hodie corrigitur: vt hic in glo.in ver.ſuperſtites.in prin.quia ſublata eſt differentia agnationis ⁊ cognationis vt omnes vocentur ſalua gradus prerogatiua vſq; ad decem gradus.vt dixi.s.§.proxi.Secundo dicit quod filij ſororum non ſuccedunt quando ſuperſunt fratres defuncte ꝑſone.Hoc etiam corrigitur hodie: quia filij fratrum ſuccedunt ſimul cū patruis ⁊ auunculis.i.cum fratribus perſone defuncte.vt in aut̃.ceſſante.C.de legi.here.inſti.Tertio dicit quod fit diuiſio in capita: hoc etiam corrigitur ſecundum gl.predictam hic in ver.ſuperſtites.Sed dic qđ filij fratrū ſuccedunt cum patruis et auunculis.i.cum fratribus defuncte perſone tunc ſuccedūt in ſtirpes.⁊ hoc clarū qꝛ text.eſt in aut̃.ceſſante.⁊ ſcđm hec corrigit̃ hic.Sed ſi referat̃ ad proximū precedentem caſum quando ſuꝑſunt fratres defuncte perſone cum filijs fratrum ⁊ ſororum: quia fit diuiſio in ſtirpes vt dixi.ſed quādo ſuperſunt ſolū filij diuerſoꝝ fratrum ⁊ ſororū vel vlteriores collaterales ⁊ non ſuperſunt fratres vel ſorores defuncte perſone.tunc fuit opi.azo.qđ.ſ.ſuccedūt in capita quā hic recitat glo.in ver.ſuperſtites.⁊ in predicta aut̃.ceſſante.C.de legi.here.Sed ſpecialis opinio accurſij fuit qđ etiam tunc ſuccedat in ſtirpes.vt tenet in.§.reliquū in aut̃.de here.que abinteſta.defer.cum Azo.quod ſuccedant in capita tenet Odo.ipſius Azo.diſcipulus.in ti.de bo.poſ.§.vnde agnati.Ja.de are.Dyn.⁊ Cyn.⁊ Ja.butriga.hic cum opinione accurſij quod ſuccedent in ſtirpes tenet Bar.⁊ Ja.de bello viſu ⁊ plures alij.vt dixi.s.titu.j.§.fi.ſpec.in titu.de ſucceſ.abinteſta.recitat opinionem ⁊ nihil fir-

5 mat.tene quāvis vt.s.dixi de vterinis.†Conclude quod deficientibus aſcendentibus ⁊ deſcendentibus ſi ſuperſunt fratres defuncte perſone vtrinq; coniuncti vel filij ſunt fratrum vtrinq; coniunctorum omnes ſuccedunt.ſ.fratres in capita ⁊ filij fratrum in ſtirpes.vt.s.dixi.Aut ſuperſunt fratres ſolum ex vno latere.ſ.vterini ⁊ conſanguinei tantum ⁊ tunc in bonis paternis preferuntur conſanguinei ⁊ in maternis preferuntur vterini: ⁊ in alijs bonis preferuntur equaliter.l.emancipatus.in fi.C.de legi.heredi.inſti.Aut ſuperſunt fratres ex vtroq; parentes ⁊ fratres ex altero parente tantum.ſ.vterini tantum vel conſanguinei tantum: ⁊ tunc prefertur vtrinq; coniunctus qui eſt in duplici vinculo coniunctus: et alij ſolum vno vinculo.vt not.in autenti.poſt fratres.C.de legiti.heredi.⁊ adde quod dicam plenius infra titulo primo.§.penul.

¶Not.q dicant̃ patrueles.i.filij duorum fratrū.

Si plures. ¶ In ſucceſſione agnatorũ precedens gradus prefertur ſequenti ſiue in precedenti ſit ſolus vnus ſiue plures. ⁊ proximior gradus attendiť ab inteſtato tẽpus mortis defuncti vel teſtamẽto facto tp̄e quo teſtamentum
6 deſtituiť. h. d. vſq̃ ad. §. placebat. ¶ † No. hic regulã qđ qui proximior eſt in gradu prior eſt in ſuccedẽdo vt hic ⁊. l. ij. §. heredes. et §. fi. ff. de ſuis ⁊ legi. hered. ⁊. j. de ſeruili cognatione. §. fi. ⁊ ibi glo. Et ideo frater patrui preferť patruo defuncti ex filio fratris qui eſt proximior in gradu: licet aũt filius fratris non admittať ex perſona ſua: q͛ eſt inferior tamẽ admittiť ſimul cum fratre defuncto ex pſona patris ſui in cuius loco ſuccedit: vt in auť. ceſſante. C. de legi. here. ¶ Scđo no. i. §. ⁊ quãuis. ꝙ quãuis. l. vľ ſtatutũ loquať ſimpliciter ⁊ indiſcrete ⁊ in ſingulari numero: tñ intelligitur ⁊ verificatur in pluribus ⁊ econtra licet loquať in plurali verificatur in ſingulari: vt hic. ⁊. d. l. ij. §. hereditas. ⁊. l. falſa. §. fi. C. de cõdi. et demon. Et ideo facit ad queſtionẽ ſi ſtatutũ dicit qđ ſi quis ꝓduxerit teſtes falſos vel dixerit verba iniurioſa puniať: verificať in tantũ in producẽte vnũ teſtẽ falſum ⁊ in dicẽte vnũ verbũ iniurioſum. vt. l. ij. §. homines. ff. vi bonorũ rap. Similiter licet ſtatutum dicat ſi quis in ſingulari numero cõprehendit etiã plures producentes. q͛ indefinata equipollet vniuerſali. l. j. §. j. ff. ſi quadru. pauperi. feci. dicať. ⁊. l. ſi neceſſaria. §. ſi aliqua. ff. de pigno. act. Item cõprehendit etiã feminã q͛ in odio permiſſiuo ⁊ rationabili maſculinũ cõprehendit femininũ. l. ſi quis id. ff. de iur. in iudi. de quo per Bar. in. l. j. ff. de ver. ſig. Sed quid ſi ſtatutũ dicat qđ nõ poſſit mitti extra ciuitatẽ ad cõſiliũ ſapientũ niſi partes haberẽt omnes iudices ciuitatis ſuſpectos: cum vna pars ſolum habeat oẽs iudices ciuitatis ſuſpectos: an poterit mitti extra ciuitatẽ ad conſiliũ dic qđ ſic vt in glo. no. in. l. fi. §. ipſum aũt filiũ. C. de bo. que libe. in gloſ. ſuper ver. vtraq̃ parte. que exponit. i. ex ex hac vel illa parte: vt hic tenet Spe. in ti. de requiſi. cõſilij. ver. qđ ſi ſtatutũ. ¶ Tertio no. qđ ꝓximus ꝓprie eſt de pluribꝰ ꝓpinquior ⁊ is eſt proximꝰ quẽ nemo precedit: ſicut ille eſt vltimꝰ quẽ nemo ſequiť: vt. d. §. hereditas. ⁊ ibi tex. Qđ facit ad queſtionẽ de duobꝰ pariter attingẽtibꝰ caſtrũ: q͛ ibi nõ põt dici aliquis ipſoꝝ prior: ideo de iure per cõcurſum faciũt ſibi ꝑtem. l. ſicut ita. §. cũ aũt plures. ff. de dam. infec. ⁊. l. ſi fundus. §. ſi duo pariter. ff. de pigno. de quo per Bart. in
7 l. hoc articulo quiſq̃. ff. de here. inſti. ¶ † Quarto no. in. §. ꝓximꝰ aũt. qđ ad hoc vt videať an quis ſit ꝓximior attendiť duobꝰ tẽporibus. ſ. tp̄e mortis defuncti qñ nullũ fuit cõditũ teſtamẽtũ: ⁊ tp̄e deſtituti teſtamẽti: qñ fuit cõditũ teſtamẽtũ: ⁊ ſic accidet aliqñ qđ qui non erat ꝓximior tp̄e mortis defuncti ſit ꝓximior poſtea tp̄e deſtituti teſtamẽti. Nam qualitas adiecta verbo intelligiť ſcđm tẽpus verbi cui adijcitur: vt hic. ⁊. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa. actio. ⁊. l. ſi titius. ff. de teſt. mili. Et ideo cũ dicitur qđ proximior ſuccedat. ſ. intelligiť qui tũc erit proximior cũ erit locus ſucceſſioni. Similiter ſi ſtatutũ dicit qđ dominus teneať pro delictis famuli: intelligitur ſi tunc erat famulus tẽpore commiſſi delicti. vt per Barto. in. l. ſi titius. ff. de teſta. milita.

Placebat. ¶ Per. l. xij. tabu. in ſucceſſionibꝰ agnatorum ab inteſtato nõ habebat locũ ſucceſſorium edictũ de gradu in gradũ: ſed de capite in caput. Sic tamen intellige predictũ edictũ ſucceſſoriũ quo ad onus qđ edictũ habet de gradu in gradũ ſtatutũ fuit vt etiã habeat incõmodum ſucce-
8 dendi. h. d. vſq̃ ad. §. ad legitimum. † Et pro intelligẽtia iſtius. §. premitte qđ ſucceſſoriũ edictũ aliquãdo eſt de capite in caput vt non exiſtẽte aliquo de capite ſuorũ ſuccedãt agnati: ⁊ nõ exiſtente vel excluſo capite agnatorũ ſuccedant cognati: ⁊ non exiſtente vel excluſo capite cognatorũ ſuccedãt. ſ. vir ⁊ vxor vnus alteri. Aliqñ eſt de gradu in gradũ ſiue de perſona in perſonam. vñ in vno capite vt in capite agnatorum vt poſſint eſſe plures gradus et vna perſona: puta frater eſt in vno gradu ⁊ alia pſona puta filius fratris eſt in alio gradu et vna et plures perſone poſſunt eſſe in vno
9 gradu ⁊ plures in alio gradu eiuſdem capitis. ¶ † Secundo premitte qđ hoc edictum ſucceſſorium fuit inuentum propter creditores vt ſic habeant quem poſſint cõuenire ⁊ ad petitionẽ eorum excluſo primo ſtatuiť tẽpus a iudice illis de ſcđo gradu ad adeundum vltra qđ tẽpus nõ audiunť. vt hic no. ⁊ in rubri. C. de ſucceſ.
10 edic. † His premiſſis debes ſcire qđ olim ſucceſſorium edictũ habet locum de capite in caput: q͛ excluſo capite agnatorũ ſuccedebant cognati: vt hic innuit in ver. qđ interim. ff. de ſucceſ. edic. l. j. §. ſed videndũ. ⁊. ff. ſi tabul. teſta. nulle exta. l. j. in prin. ſed non habeat locũ de gradu in gradum: q͛ excluſa perſona que erat in primo gradu agnationis non ſuccedebat perſona que erat in ſecũdo gradu agnationis: ſed veniebant cognati inter quos poterat venire ſeruata gradꝰ prerogatiua illamet pſona que erat excluſa ex capite agnatorũ: vt hic. ⁊. d. §. videndũ. qđ mõ imperator ſtatuẽs corrigit: q͛ etiã hodie de iure ciuili ſi ꝑ conſtitutiones imperiales ſucceſſoriũ edictũ habeat locũ etiã de gradu in gradũ ſiue de pſona in perſonã poſito qđ in vno quoq̃ gradu nõ eſſet niſi vna pſona. nã ſicut in tutela erat locus ſucceſſorio edicto de gradu in gradum ita etiã iuris ſuccedẽdi. Et hoc nõ hꝫ dubiũ hodie q͛ omnes fatentur qđ inter agnatos ⁊ cognatos hodie hꝫ locũ ſucceſſoriuꝫ edictũ nõ ſolũ de capite in caput ſiue de ordine in ordinẽ: vt dicit hic glo. ſed etiã de gradu in gradũ ſiue de perſona in pſonã. ſcđm hũc. §. ſed in ſuis remanet dubiũ: q͛ olim de iure ciuili nõ erat locus ſucceſſorio edicto. Unde excluſo filio ex ſucceſſione patris nõ admittebať ſequẽs in gradu. ſ. nepos de iure ciuili ad ſucceſſionẽ aui: niſi de iure pretorio. ſ. petere bon. poſ. vnde liberi. ſi erat infra annũ datũ ad petendũ dictã bo. poſ. ⁊ poſt dictũ annũ nullo mõ. l.
11 qui ſe patris. C. vnde liberi. † Hodie etiã admitteť q͛ etiã in ſuis habet locũ ſucceſſoriũ edictũ. ⁊ ſic. d. l. corrigiť ſcđm glo. in. d. l. qui ſe patris. qđ etiã ibi ſequiť bar. ⁊ ſaly. ſꝫ quã plures alij doc. tenẽt oppoſitũ qđ etiã hodie in ſuis de iure ciuili nõ ſit locus ſucceſſorio edicto: ſed tene glo. per tex. in. l. defunctꝰ. C. de legi. here. ⁊. l. ⁊ ſi ex modica. §. ſi filius. ff. de bon. lib. ⁊. l. ij. §. ſed ſi ſint. ff. ad tertul.
12 † Sed an in querela ſit locus ſucceſſorio edicto. ſunt opiniones in l. pater filiũ. ff. de inoffi. teſta. Bar. tenet qđ hꝫ locũ per. l. ſi is qui. eo. tit. ⁊ ſimiliter habet locũ in bo. poſ. cõtra ta. l. iij. §. ſi emancipatus filius. ff. de bo. poſ. contra tabu. ⁊. j. de bo. poſ.

Ad legitima. ¶ Pater olim tanquã agnatꝰ ſuccedebat filio emãcipato ſi eum emãcipauerat cõtracta fiducia. i. exprimẽdo qđ ſeruabat ſibi fiduciã. i. ius ſuccedendi ſibi filio. hodie vero lꝫ nõ exprimat intelligiť reſeruatum ſibi vt tanquã agnatꝰ ſibi ſuccedere poſſit. h. d. Sed econtra filius emãcipatus nõ ſuccedebat olim patri nec tanquã ſuus nec tãquã agnatus: vt. ſ. ti. j. §. emãcipati. ⁊ ſic lꝫ pater ⁊ filius ſint correlatiua vt qđ ſtatuiť in vno de correlatiuis dꝫ ſtatui in alio. l. ij. C. de indicta viduitate. ⁊. l. fi. ff. de accepti. tñ per accidẽs. ſ. ꝑ emãcipationem poterat variari: vt pater vt agnatꝰ ſuccederet filio emãcipato ⁊ nõ ecõtra. Hodie aũt lꝫ interueniat emãcipatio ⁊ minima capitis diminutio nõ tolluntť ſed durãt iura agnationis iter patrẽ et filiũ ⁊ inter fratres: vt. l. fi. C. de legi. here. ⁊ ibi tenet hic Azo. in ſumma ⁊ hoc in glo. j. ⁊ glo. in. l. fratres. C. de inoffi. teſta. ⁊ ideo ſi ſtatutũ dicit qđ agnati ſuccedant excluſus cognatis ſuccedet frater defuncti licet ſit emãcipatus a patre. q͛ emãcipatio hodie nõ tollit iura agnationis. de quo vide per Saly. in. l. qui ſe patris. C. vnde liberi. ver. etiam glo. tangit.

¶ De ſenatuſconſulto tertuliano Rubrica.

¶ Continua quãuis mater ⁊ filia ſint inter ſe cognati: q͛ tamẽ ex ſpeciali prouiſione ſuccedant ſibi inuicem tanquã agnati prout hic innuitur. j. de ſucceſſi. cogna. in principio. Ideo poſt alios cognatos antequã tractet generaliter de cognatis ponit de ſucceſſione matris ad filium: ⁊ econuerſo.

1 ☞ Mater ad ſucceſſionem filij non venit.
2 Regula ſi vinco vincentem te ⁊c. in quibus fallat.
3 Filij vel nepotes ex filio ceteris excluſis ſuccedunt.
4 Mater quando filio tutorem petere teneatur.

1 **Ex duodecim ta.** ¶ † Mater a ſucceſſione filij ⁊ eõ ꝑ. l. xij. ta. excludiť tñ ꝑtoris bñficio inuicẽ per vñ cognati ſuccedũt: ſꝫ poſtea ꝑ tertu. ſi mr̃ ingenua habeat tres filios ⁊ libertina quatuor ad ſucceſſionẽ ipſoꝝ ab ĩteſtato admittebať. h. d. vſq̃ ad §. ꝑferunť. Sꝫ hoc qđ dicit de tribꝰ ⁊ quatuor filijs corrigiť. j. e. ꝟ. ſed ſi eẽ igenua. ¶ Et no. hic in glo. in. ꝟ. parẽtis. qđ q̃uis filia ſit nupta tñ remanet in ptãte pr̃is nõ aũt in ptãte mariti niſi quo ad duo: vcꝫ quo ad debitũ carnis. itẽ quo ad opas: q͛ teneť opari viro vt no. in. l. ſicut. ff. de ope. lib. Sic ⁊ vxor poſt mortẽ viri teneť opari heredibꝰ mariti q tenenť eã alere: ſi aliũde nõ habeat infra annũ añq̃ reſtituãt dotẽ: al's tenenť ſibi dare octo ꝑ centenario ex dote pro alimẽtis. ſm Jac. de bu. j. §. exactio. l. j. C. de rei vxo. actio. Sed qđ ſi mulier nõ vult habitare cũ heredibꝰ viri cũ ꝯmode ⁊ honeſte poſſit. dic qđ tũc dꝫ deduci de alimẽtis quãtũ itereſt heredũ ipam eis opatã nõ fuiſſe. de quo per Bart. in. l. diuortio. ff. ſo. ma.

Preferũtur. ¶ Filij ab ĩteſtato decedẽtes ſiue ſit filiꝰ maſculꝰ ſiue femina p̄ferunť in ſucceſſione ⁊ matrẽ defuncti excludũt. Similr̃ pr̃ ⁊ frater defuncti cõſanguinei excludũt mr̃em: ſoror aũt defuncti ſola nõ excludit matrẽ ſed cũ ea admittiť: ſꝫ ſoror cũ fratre bñ excludũt mr̃eꝫ. h. d. vſq̃ ad §. ſed nos. Hoc aũt qđ hic dr̃ qđ pr̃ ⁊ frater defuncti excludũt matrẽ corrigiť in. §. ſe. ⁊ illud etiã corrigiť ꝑ ius autenticũ vt ibi dicã. ¶ No. hic in ver. ſi pr̃ quoq̃. qđ iure iſto auus excludebat patrẽ. l. equiſſimũ. §. j. ff. e. ⁊ pater matrẽ: ⁊ tñ auus non excludit matrẽ vt
2 hic. † Et ſic fallit in hoc rľa vt dicit hic gl. Si vinco vincẽtẽ te multo fortiꝰ vincã te. vt. l. de acceſſionibꝰ. ff. de diuerſis ⁊ tp̄alibꝰ p̄ſcrip. Et rõ differẽtie q͛ alia rõ eſt ĩ vincẽdo pr̃em quã matrẽ. Et de materia huius rľe vide hic latius Jo. fab. ⁊ Bar. in. d. l. de acceſſionibꝰ. ⁊ plenius ꝑinde in. l. claudius. ff. q po. in pi. ha. de vxore que renũciauit iuri hypothece ver. ſic inquit. Fallit hoc etiã in alijs caſibꝰ in glo. hic notatis. in ver. ſolos. ſ. in eo qui mutuauit in refectione rei que prefertur alijs creditoribꝰ habẽtibꝰ expreſſam hypothecam que preferuntur mulieri in dote: ⁊ tamen mutuãs non

prefertur mulieri vt hic in.§.quem nullatenus.⁊ in aut.quo iure
C.qui po.in pig ha.⁊ ſic nõ põt dici hoc caſu vinco creditorẽ vincẽ
tẽ te mulierem:ergo debeo te vincere.Tertio fallit in.l.diſcretis.
alleg.ſ.in filio naturali tantũ qui nõ extantibus legitimis ſucce
dit patri ab inteſtato in duabus vncijs.vt no.gl.ſ.de nup.§.fi. et
in iſtis duabus vncijs excludit agnatos.⁊ cognatos patris qui
excludebant vxorem defuncti in ſucceſſione:⁊ tamen naturalis tã
tũ non excludit eam:qꝛ tunc ipſe nihil habet:qꝛ ſupereſt vxor de
functi que vxor impedit naturalẽ ſuccedere in aliquo:nec ipſa ſuc
cedit in aut.lꝫ.C.de naturali.lib.Et ſic hoc caſu non poteſt natu
ralis tantũ dicere vxori patris ſui ſi vinco vincentẽ te.ſ.agnatos
cognatos in his duabus vncijs: ergo debito vincere te.Quarto
fallit in.l.claudius.hic alle.qñ eadem res eſt obligata primo vni:
ſecundo alteri:ſi primus petat a ſcdo poſſidente ⁊ ſuccũbant. de
inde ſecundus petat ⁊ rem aduocare velit a tertio nõ põt ſi terti⁹
opponat qd vincit primũ creditorem vincentẽ ipſum ſcdm.⁊ ſic
deber tertius vincere ipſuꝫ ſcdm.Et idẽ ponit glo.in.d.l.claudi⁹
de vxore que renunciauit iuri hypothece ſcdo creditori viri ſꝫ pri
mo nõ.de quibus duabus queſtionibus indiſſolubilibus pleniſ
ſime vide per Bar.in.d.l.claudius.Quinto fallit in.l.pe.hic alle.
ſ.in duobus heredibus inſtitutis hic.⁊ poſthumo exheredato q
bus inſtitutis dati fuerunt ſubſtituti a quib⁹ ſubſtitutis nõ fuit
poſthumus exheredatus.de quo dic vt.d.l.pe.hic alle.Et de hac
regula ſi vinco vincentem te ⁊c.dic pariter per Bar.in.d.l.de ac
ceſſionibus.⁊ plenius per eum quã alibi in.d.l.claudius.

Sed nos. ¶ Excluſa ſuperiori differẽtia imperator ſta
tuit qd mater etiã tres vel quatuor filios nõ
habens veniẽs ad ſucceſſionem defuncti filij admittatur indiſtin
cte agnatis excluſis niſi ſoror defuncti filij ſuperſit vna vel plures
conſanguinee vel vterine que ſoror in dimidiam vocatur ⁊ mater
in aliam dimidiam. Sed ſi ſuperſint fratres cõſanguinei vel vteri
ni vnus vel plures ſoli vel cum ſororibus pariter admittũtur cuꝫ
matre:tamen fit diuiſio in capita.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed quemadmo
3 dum. ¶ †Hodie vero aliter diſpoſitũ eſt:⁊ ideo cõclude cũ gl.hic
in ver.perſonis.quatuor caſu qd quãdo ſuperſunt deſcendentes
ſolũ.ſ.filij vel nepotes ex filio:⁊ illi primo ſuccedũt omnibus alijs
excluſis:qꝛ prima cauſa ſuccedẽdi eſt ipſorũ ſiue ſint maſculi ſiue
femine:ſiue ſint in ptãte ſiue emãcipati.Et ſiue ſint nepotes nati
ex filio ſiue ex filia:⁊ filij in capita:⁊ nepotes in ſtirpes.vt in aut.
de ſucceſ.C.de ſuis ⁊ legi.Quãdoqꝫ ſolum ſuperſunt aſcendentes
patrum ⁊ matrũ ⁊ tunc ſuccedũt equaliter.Unde ſi ſupereſt au⁹
paternus ⁊ auia materna ⁊ auus maternus ⁊ auia materna pa
ter pfertur qꝛ ppinquior in gradu.vt in aut.defuncto.C.e.Qñqꝫ
ſuperſunt ſimul aſcendentes ⁊ collaterales vt pater ⁊ mater ⁊ fra
ter ⁊ ſorores defuncte pſone:tunc ſi fratres ⁊ ſorores ſint vtrinqꝫ
cõiuncti vocantur equaliter in viriles cũ aſcendẽtibus in gradu
proximis excluſa omniũ differẽtia ſexus ⁊ patrie ptãtis.vt in aut.
defuncto.⁊ in aut.⁊ cum ſolis.C.eo.⁊ in parte fratrum pater non
habet vſumfructum.vt in aut.itẽ hereditas.C.de bo.que libe.Si
autem ſunt fratres vterini tantũ:vel conſanguinei tantum tunc
non ſuccedunt cuꝫ aſcendẽtibus.vt.d.aut.defuncto.⁊ in corpore
vnde ſumit̃ ⁊ ſic nõ eſt fienda differentia ſicut fratribus:vt in bo
nis maternis admittatur cum aſcendentibus frater vterinus: et
in paternis conſanguineus.vt tenet Saly.in.l.de emancipatis
C.de legi.here.Quandoqꝫ ⁊ quarto ſuperſunt ſoli collaterales.ſ.
fratres ⁊ ſorores ⁊ filij fratrum ⁊ ſororum.⁊ tunc dic vt dixi.ſ.tit.
j.§.hoc etiam addendum.

Sed queãdmodum. ¶ Mulier negligens
infra annum filio tuto
rem petere vel etiam in locum excuſati vel reuocati alium petere
ab eius impuberis decedentis ſucceſſione repellitur.Itẽ filio na
turali ſicut legitimo mater ſuccedit.h.d.vſqꝫ ad fi.⁊ hoc niſi ſit il
4 luſtris.vt in glo. ¶ †No.qd mater tenetur petere tutorem filio:
alias ſi filius moriat̃ in pupillari etate mater patitur penã amiſ
ſionis hereditatis.Fallit ſi mater vel procurator eius fuit impe
ditus caſu fortuito tutorem petere.Secũdo fallit ſi mater eſt mi
nor.Tertio fallit ſi moriatur filius factus maior.⁊ iſti tres caſus
ponuntur hic in glo.Quarto fallit in rebus debitis matri aliun
de quã ex bonis filij vt in relictis a marito vxori: vt.l.fi.ff.qui pe
tant tuto.Quinto fallit ſi filius eſt penitus egenus.l.ij.§.qd ergo
ff.ad tertu.Sed an tenetur petere filio naturali tantuꝫ.dic qd ſic.
nec eaꝫ excuſat iuris ignorãtia.l.fi.C.qui.pe.tuto.nec ſimiliter ex
cuſatur lꝫ fuerit pregnans.l.ij.§.quid ſi cum pregnãs.ff.e.Sꝫ nũ
quid filius pubes põt exheredare matrem ob hanc cauſam qꝛ nõ
petijt ei tutorẽ.dic qd nõ:qꝛ nõ reperitur inter ſeptem caſus con
numeratos.de quibus dixi.ſ.de exhere.libe.§.j.Et de hac mate
ria dic in.l.ſciant.C.de legi.here.⁊.d.l.ij.ff.e. ¶ No.ex fi.qd mater
ſuccedit filio vulgo queſito:qꝛ mater ſemper eſt certa.l.qd mater.
ff.de in ius vocan.pater aũt incert⁹.l.vulgo queſitus.ff.de ſta.ho.
Fallit in filio expoſito cuius mater poteſt eſſe incerta: ille cum ſit
expoſitus erit ciuis illius ciuitatis vbi eſt expoſitus ⁊ nutritus.
Bar.in.l.j.ad municip.

¶ De ſenatuſconſulto orficiano. Rubrica.

1 ¶ Filij qui ſuccedant.
2 Naturales ⁊ ſpurij an ſuccedant ſibi adinuicem.⁊ nu.ſeq.
5 Nepos ex naturali an poſſit abinteſtato ſuccedere.
6 Ius agnationis quare ⁊ inter quos ⁊ propter quid tollatur.
7 Portio coheredis quando alteri accreſcat.

1 **De contrarium.** ¶ †Filij ⁊ nepo
tes ⁊ ceteri de
ſcẽdẽtes tam emãcipati quã in poteſtate exiſten
tes ⁊ tam legitimi quã naturales tantũ:⁊ vulgo
queſiti ſuccedunt matri ⁊ auie:⁊ aſcẽdẽtes ſeclu
ſis agnatis ⁊ cognatis.Itẽ portio vnius defecta
repudiãtis vel alia cauſa accreſcit heredi.h.d.vſqꝫ ad fi.Et cõclu
dit hoc coniũcta gloſ.ſup ver.hereditatis.⁊ ſup ver.admitti.⁊ in
glo.in.l.ſi qua illuſtris.C.e.qd tres ſunt ſpecies filiorũ.ſ.legitimi
et naturales qui ſuccedũt patri ⁊ matri niſi ſint exheredati.Qui
dam ſunt naturales tm̃ ex cõcubina ⁊ iſti ſuccedũt ab ĩteſtato ma
tri ſimul cũ filijs legitimis ⁊ naturalibus:vt.d.l.ſi qua illuſtris.in
fi.⁊ rũpit teſtamentũ matris ſi ſit preterit⁹:vt.ſ.de inoffi.teſta.§.
cum autẽ naturales.Sed patri nullo mõ ſuccedũt iſti naturales
tm̃ ſi extãt legitimi ⁊ naturales vel vxor defuncti.al's poſſunt ſuc
cedere in duab⁹ vncijs:vt in aut.lꝫ.C.de natu.li.No.glo.ſ.de nup.
§.fi.Quidã ſunt ſpurij:aut.ergo ſunt nati ex damnato coitu vt ex
ea que habet virũ.vel eſt que ex conſanguinea vel moniali vel ſa
cerdote.⁊ iſti non ſuccedũt patri neqꝫ matri:vt in aut.qui.mo.na
tu.effi.ſui.§.fi.vbi dicit glo.qd a modo ergo nõ eſt queſtio de filio
ſacerdotis qꝛ nõ ſuccedit cum ſit ex damnato coitu natus.aut nõ
ſunt nati ex damnato coitu vt vulgo queſiti.Lex enim humana
permittit meretrices propter maius periculum vitãdum.Et na
ti ex ſoluta ⁊ viro coniugato qui coitus non punit̃.l.j.C.de adul.
et iſti non ſuccedunt patri ſed matri:vnde ſuccedunt cum legiti
mis ⁊ naturalibus ſicut ipſa ſuccedit eis:vt.ſ.tit.j.§.fi.niſi mater
ſit illuſtris qꝛ tunc non ſuccedunt ei ſi haberet alios filios legiti
mos ⁊ naturales:al's ſic:vt dicta.l.ſi qua illuſtris.⁊ ibi per Saly
2 ce.†Sed an naturales ⁊ ſpurij ſuccedant ſibi adinuicem.dic quod
ſic ſi ſunt ex eadem matre ⁊ excludunt fratres patris ⁊ matris co
rum:ſecus ſi ſunt ex diuerſis matribus ſiue concubinis quia tunc
non ſuccedunt ſibi inuicem nec alijs cognatis patris etiam ſi legi
3 timentur.vt in text.⁊ gloſ.not.l.hac parte.ff.vnde cognati.†Sed
an ſpurius decedens ab inteſtato defert hereditatem conſangui
neis ⁊ agnatis.dic qd non qꝛ conſanguinitas nec agnatio non cõ
trahitur ſpurio.l.ſi ſpurius.ff.vnde cognati.⁊ ideo ſi ſtatutum di
cit qd inter conſanguineos fiat compromiſſum non habebit locũ
in ſpurio:ſecus ſi ſtatutum dicit inter proximos vt ibi.⁊.j.tit.j.§.
4 vulg.⁊ ibi dicam.†item quero quãuis naturalis ⁊ ſpurius nõ ſuc
cedit patri an poterit ſuccedere fratri naturali ⁊ legitimo.dic qd
ſic ibi ſi ex patris diſpoſitione.ſ.ex pupillari ſubſtitutione facta a
patre.caſus eſt notabilis in.l.ſi is qui ex bonis.ff.de vulga.⁊ pu.
5 ſubſti.†Item quero an nepos legitimus ex filio naturali tantum
poſſit ab inteſtato ⁊ in vniuerſum ſuccedere auo non extantibus
legitimis:dic qd ſic.caſus eſt in.l.fi.C.de natura.libe.licet non poſ
ſit in aliquo ſuccedere patri:vt dicta aut.licet.ſec⁹ ſi ſit nepos etiã
legitimus ex filio ſpurio ex damnato coitu quia non ſuccedit auo
etiam non extantibus legitimis cum pater eius non faciat ei ſtir
pem vt tenet Cyn.in dicta.l.fin.C.de natura.libe.vbi gloſ.tangit.
Item quero cum de iure canonico concubinatus ſit reprobatus.
xxxij.q.iiij.c.nemo.⁊.c.meretrices.⁊ no.ff.de concubinis.l.in con
cubinatu ⁊ a complexu mulierum ſit abſtinendum: vt in clemen.
ad noſtram.de hereti.an naturales tantum repellũtur a ſucceſſio
ne de iure canonico ſicut repellit ſpurios:vt in.c.tãtam.extra qui
filij ſint legitimi.licet eos permittat alimentari.vt in.c.cum habe
ret.de eo qui duxit in matrimoniũ quam polluit per adulteriũ.
dic qd non qꝛ quãuis probet concubinatum tanquã inducentem
peccatũ tamẽ filios inde natos nõ repellit a ſucceſſiõe.⁊ idẽ tenet
Ange.in aut.lꝫ.C.de natura.libe.dicẽs qd in huiuſmodi ſucceſſio
nibus naturaliũ tantũ debem⁹ ſeruare leges ⁊ non canones:bene
facit glo.j.de gradibus.§.hactenus.Item quero an naturalis tã
tum vel ſpurius ſuccedat in feudo dic qd nõ:ſed ſolum legitimus
⁊ naturalis.in.x.col.ſi de feudo contro.fuerit.⁊ per Bart.in.l.ex
6 facto.§.ſi quis rogat⁹.ff.ad treb. ¶ †Itẽ no.hic in verbo item ſciẽ
dum qd ſicut hodie per minimã capitis diminutionẽ nõ tollitur
ius agnationis inter patrẽ ⁊ filium ⁊ inter fratres:vt no.ſ.de le
gi.ag.ſucceſ.⁊ ibi dixi:item nõ tollitur ius ſuccedendi inter matrẽ
⁊ filiũ.nam per emãcipationẽ tollebantur ſucceſſiones que defere
bantur iure legitimo per.l.xij.tabu.ſed non ille qui deferebantur
per alias leges nouas editas poſt.l.xij.tabu.vt hic.⁊.l.capitis.ff.
de ſuis ⁊ legi.ſed in ſucceſ.delatis iure pretorio ſed erãt iam queſi
te nõ tollebant̃:ſecus ſi querẽde.l.fi.in fi.ff.vnde liberi.lꝫ aliter di
cat hic glo.in ver.ſole.hodie ſublata eſt differẽtia emãcipatiõis ⁊
patrie ptãtis vt in aut.de here.que ab inte.defe.p totũ.Et hodie
eſt idem in filio emancipato ⁊ in poteſtate ſm Barto.in.d.l.ca
pitis.

pitis. ¶ Itē no. in. §. ſi ex plurimis qđ ſi vnus ex pluribus heredi
bus iſtitutis nō adeat partē ſuā repudiatā vel mortis vel cōditio
nis defectu: ſiue ſit heres de iure ciuili pretorio eiꝰ portio accreſcit
coheredi etiā inuito: ne teſtator reperiaꝛ decedere pro parte teſta-
tus ꝛ pro parte inteſtatꝰ cōtra. l. ius noſtrū. ff. de reg. iur. ꝛ nō ſolū
accreſcit heredi: ſed etiā heredi coheredis decedētis poſtquā adi-
uit partē ſuā: ſecus ſi ante: qꝛ tūc nō trāſmittit ad heredē heredita
tem vel partē hereditatis nō aditā niſi ſit hereditas aſcēdentium
que nō adita tranſmittiꝛ ad deſcēdentes per vnicā. l. C. de his qui
ante aper. ta. ꝛ hic in glo. in fi. pōt tñ teſtator ſi vult prohibere ius
accreſcēdi expreſſe etiā tacite ſubſtituēdo aliū vulgariter etiā eum
qui capere nō pōt. vt no. glo. in. d. l. oñs. in fi. ff. de vſufruc. ꝛ. l. poſt
humus vero nā cū duobꝰ. ff. de libe. ꝛ poſthu. ꝛ plene in. l. pe. ff. de
7 iniu. teſt. † Et de materia iuris accreſcēdi dic plene per Bart. in. l.
re cōiuncti. ff. de le. iij. ꝛ dixi. s̄. de leg. §. ſi eadē. An aūt qñ pars co-
heredis accreſcit alteri qui ſuā partē adiuit ſufficit ei aditio facta
de parte ſua. vel etiā debeat adiri pars que ſibi accreuit. dic qđ ſuf
ficit aditio ſue partis pro omnibꝰ ſuis partibꝰ ſibi accreſcētibus
niſi accreſceret ſibi mediāte pſona alterius puta ſerui inſtituti: qꝛ
etiā pars que ſibi accreſcit mediante ſeruo debet de nouo adiri vt
hic in glo. in ver. accreſcit. ſic etiā nos dicimus qđ pluribus excō-
municationibus ꝛ bannis ſufficit vna abſolutio. de quo per Bar
to. in. l. pupillo. §. ſi pluribus. ff. de no. ope. nun.

¶ De ſucceſſione cognatorum. Rubrica.

1 Cognati qualiter ꝛ quo iure ſuccedant.
2 Spurij nec agnatos nec conſanguineos habent.
3 Spurij ꝛ naturales quando conſanguinei dicantur.
4 Bonorum poſſeſſio vnde agnati quibus detur.
5 Agnationis ꝛ cognationis differentia ſublata omnes ſuccedunt.

Poſt ſuos. ¶ Non extantibꝰ qui p vnde
liberi vł vnde agnati poſſent
ad ſucceſſionē venire inteſtati ad eius ſucceſſionē
vocantur cognati cū quibꝰ vocanꝛ agnati eman-
cipati: exceptis fratre ꝛ ſorore qui lꝫ eſſent eman-
cipati vocanꝛ ſimul cum fratribꝰ nō emācipatis
excluſis agnatis ꝛ cognatis. h. d. vſqꝫ ad. §. hos etiā. hodie autem
iſte differētie tollunꝛ: qꝛ ſublata eſt differētia agnationis ꝛ cognā-
tionis. ꝛ pariter ſuccedūt ſalua gradus p̄rogatiua: vt no. j. e. §. ſi.
¶ No. text. ibi naturalis cognatio qđ cognatio debet eſſe de iure
naturali. ꝛ ideo capitis p diminutionē non tolliꝛ ſed agnatio eſt
de iure ciuili ideo tollitur capitis diminutione. vt. s̄. de legi. agna.
tutel. §. ſi. licet enim cognatio ſit de iure naturali ꝛ vocanꝛ agnati
per bo. poſ. vnde cognati non tamē vocantur ſerui: vt. j. de ſeruili
cog. in prin. ſed filij cognati bene fiunt per adoptionem. licet ado-
ptio ſit de iure ciuili. vt hic in glo. in ver. cognatio.
1 **Hos etiam.** † Cognati ex latere ꝛ vulgo q̄ſiti a pretore
p bo. poſ. vñ cognati vocātur. h. d. vſqꝫ ad
§. hoc loco. Pretor ergo nō ſolū vocat agnatos dſcēdētes: vt. s̄. de
here. que ab īteſta. ſꝫ etiā collaterales vt hic. Itē qđ hic dicitur de
adoptiuis dic hodie qđ ſuccedūt de iure ciuili. ſ. l. cū i adoptiuis.
C. de adop. vt. s̄. de here. que ab inteſt. §. cū admonendi. §. ſequē. et
2 ibi dixi. ꝛ. s̄. de exhere. libe. §. adoptiui. ꝛ ibi ēt dixi. ¶ † Itē no. hic
in. §. vulgo. qđ ſpurij vulgo cōcepti nō dicunꝛ habere agnatos nec
conſanguineos. ꝛ ideo inter ſe nō poſſunt dici agnati ꝛ cōſangui-
nei: qꝛ agnatio ꝛ conſanguinitas cōtrahiꝛ ex parte patris: vt hic.
ꝛ. l. ſi ſpurius. ff. vnde li. cog. ꝛ eiꝰ incertꝰ eſt pater ergo ꝛ illi: ſed be
ne dicuntur habere cognatos ꝛ affines: qꝛ cognatio ꝛ affinitas di
citur ex femineo ſexu: vt eſt mater. vt hic. et. d. l. ſi ſpurius. ideo ad
ſucceſſionē matris ꝛ cognatorū ꝛ inter ſe vocanꝛ a pretore p vnde
cognati vt hic. ſi ergo ſtatutū ita dicat qđ debeat fieri ꝯpromiſſuꝫ
de queſtionibꝰ vertētibꝰ inter agnatos ꝛ cōſanguineos nō habe-
bit locū in ſpurijs ꝛ vulgo queſitis: ſecus ſi dicat inter cognatos
3 ꝛ affines vt dixi. s̄. tit. pxi. † Sed quo ad phibitionē nuptiarum ꝛ
matrimonij etiā naturales tm̄ ꝛ ſpurij dicūtur cōſanguinei ꝛ affi-
nes: qꝛ etiā per fornicationē cōtrahiꝛ ꝯſanguinitas ꝛ affinitas. vt
in. c. diſcretionē. ꝛ. c. pe. ꝛ fi. extra de eo qui cognouit cōſanguineā
vxoris ſue. ꝛ no. in. l. nō facile. §. affines. ff. de gradibꝰ. Item vbi lex
vel ſtatutum vtitur vocabulo naturali: vt patre: matre: nepote: fi-
lio ꝛc. tūc cōprehēdunꝛ naturales tm̄ ꝛ ſpurij. l. tutelas. ff. de capi.
di. ꝛ ideo pater mater accuſare de morte vel de iniuria filij natura
lis tantū ꝛ filia ſacerdoti de morte patris ſui: vt tenet Bar. in. l. j.
ff. de accu. Secus vbi vtiꝛ vocabulo ciuili vt liberis qui ſpurij nō
ſunt appellandi liberi. vt in aut. ex complexu. C. de inceſt. nup.
4 **Hoc loco.** ¶ † Bonorū poſſeſſio vnde agnati datur legi
timis heredibus vſqꝫ ad decimū gradum co-
gnatis vero vſqꝫ ad ſextuꝫ: ꝛ natis ex ſobrino ꝛ ſobrina vſqꝫ ad ſe-
ptimum. h. d. vſqꝫ ad fin. ¶ Not. ergo qđ iure iſto poſt liberos ad-
mittuntur ad ſucceſſionem ab inteſtato agnati vſqꝫ ad decimum
gradum: ꝛ cognati vſqꝫ ad ſextum. Et illi qui ſunt ex linea tranſ-
uerſali: vt ſunt nati ex ſobrino ꝛ ſobrina qui ſobrinꝰ ꝛ ſobrina ſunt
in ſexto gradu ſimiliter ſuccedūt. Et quare iſti collaterales cogna
ti deſcendentes ex ſobrino ꝛ ſobrina potius admittuntur ad ſepti
mum gradum quam collaterales cognati ꝛ deſcendentes ꝛ frater
et ſoror ab auie qui non admittuntur niſi ad ſextum gradum: di-
cunt docto. propter frequentiam ſuccedendi: qꝛ frequēter accidit
vt quis habeat agnatos collaterales deſcendentes in ſeptimo gra
du ꝛ etiam vlteriori: ſed non collaterales aſcendentes in toto gra
5 du: ſed hec glo. ſi. aliter dicit †. Hodie vero ſublata eſt differentia
agnationis ꝛ cognationis ꝛ omnes pariter ſuccedunt ſalua gra-
dus prerogatiua vſqꝫ ad decimum gradum: vt no. hic gloſ. ſi. ꝛ in
auꝛ. in ſucceſ. C. de ſuis ꝛ legiti. ꝛ in auꝛ. de here. que ab inteſta. §. ſi
vero neqꝫ fratres: col. ix. ſiue ſint maſculi ſiue femine: ꝛ ſiue eman-
cipati ſiue in poteſtate. Et attende qđ poſt fratres et filios fratrū
ceteri collaterales ſuccedunt in capita ꝛ non in ſtirpes: vt. d. §. ſi
vero. ꝛ in auꝛ. poſt fratres. C. de legi. heredi. ꝛ ibi per Saly. de filijs
autem fratrum inter ſe eſt queſtio an ſuccedāt in capita vel in ſtir
pes. vt de legi. agna. ſucce. §. hoc etiam addēdum. ptꝫ ergo hic qđ
cognatorum gradus ꝛ amplians ad gradum agnatorum et non
econtra: ſecus autem eſt de dote ꝛ donatione propter nup. in qui-
bus debet eſſe equalitas: vt in auꝛ. equalitas. C. de pac. conuen. et
ideo ſi pactum fiat in vno de maiori parte lucrāda ꝛ in alio de mi
nori maior trahitur ad minorem. vt in cōtrarijs glo. ſi. in ſi. Et eſt
ratio qꝛ illa eſt conuentio inter viuos que non eſt ita fauorabilis
ſicut ſucceſſio que eſt amplianda. j. de bono. poſ. §. adijcit.

¶ De gradibus cognationum. Rubrica.

1 Cognatio genus in tres ſecatur gradus.
2 Frater ad impugnationem alterius non admittitur.
3 Parentes qui dicantur ꝛ vſqꝫ ad quotum gradum.
4 Patruus magnus quis ſit.
5 Conſobrini qui ſint.
6 Nepos fratris in ſexto gradu eſſe dicitur.
7 Cognati quando excludantur per agnatos.
8 Teſtes parentelam probantes quales eſſe debeant.

Hoc loco. ¶ Quia in ſuccedendo admit-
titur primior in gradu videa-
tur quanto gradu quiſqꝫ ſit ſubiūgit hic ti. de gra
1 dibus. † Cognatio eſt genus diuiſum in tres gra
dus ſcilicet aſcendentium deſcendentium ꝛ colla
teralium. ꝛ in aſcendentibus ꝛ deſcendētibus eſt
dare primum gradum de iure ciuili non autem in collateralibus
et qui ſunt in primo ſecundo ꝛ tertio gradu hic declarat. hoc di-
cit vſqꝫ ad. §. quarto gradu. ꝛ dicti ſunt gradus ad ſimilitudinem
ſcalarum locorum ꝛ procliuium. quos ita intelligimus vt a pro-
ximo in proximum. i. in eum qui quaſi ex eo naſcitur. l. iuris con-
ſultus. §. quartus gradus. ff. eodeꝫ. ꝛ quot ſunt gradus dicit gloſ.
j. eodem. §. finali. in verſi. adijciat. ¶ No. in linea parentele alia eſt
ſupra alia infra alia ex tranſuerſo. ſolum ergo per vnum iſtorum
trium modorum poteſt quis alium attingere et iure agnationis
et ſanguinis coniungi ꝛ non per alium modum. ad quem autem
effectum hoc declarauit Imperator. rub. gloſ. j. qđ propter here-
ditatem: vt dixi. s̄. in rubri. item propter tutelas: vt. d. l. iuris con-
ſultus. ff. eo. in princi. item propter teſtimonia. nam inter aſcendē
tes ꝛ deſcendentes eſt prohibitio in infinitum regulariter vt pa-
ter pro filio ꝛ filius pro patre: vel econtra pater non poſſit teſtifi-
cari. l. parentes. ꝛ ibi gloſ. C. de teſti. vbi ꝛ not. gloſ. ff. de teſti. l. cū
teſtamenta. §. per contrariū: ꝛ dixi. s̄. de teſt. §. in teſtibus. ſed col-
laterales coniuncti vſqꝫ ad ſeptem gradus vt eſt natus ex cōſobri-
no et conſobrina: vt. j. §. ſeptimo gradu. ꝛ dixi. s̄. titu. j. in fine. non
coguntur inuiti ferre teſtimonium: vt. l. iulia. ff. de teſti. ꝛ capitu.
licet. ſecundo. extra de teſtib. ꝛ capitu. petierunt. de appella. ꝛ ibi
gloſ. ꝛ ideo quando coniunctus contra coniunctum deponit con
ſilium eſt qđ in actis ſcribatur qđ ſponte et volens teſtificari ꝛc.
alˀs preſumitur inuitus: vt in autenti. preſbyteros. C. de epiſcopis
2 et clericis. ꝛ ibi per Barto. ¶ † Adde tamen qđ dicit Salyce. in
dicta. l. parentes. qđ frater pro fratre inductus ad alterius impu-
gnationem repellitur vt domeſticus quando ſimul cohabitant.
ſi autem ſeorſum habitant admittitur ſi eſt cauſa ciuilis parua: ſe
cus ſi ſit magna vel criminalis. nam tunc nec pater nec alius de
linea tranſuerſali vſqꝫ ad quartum gradum incluſiue ſecundum
ius ciuile numerandum admittitur. l. petitionem. ver. egredien-
tis. C. de aduo. diuer. iudi. ꝛ qđ not. in. l. lex cornelia. ff. de iniur. ſi
autem non eſt inductus ad alterius impugnationem ſed ad fra-
tris defenſionem puta ne puniatur de hereſi tunc admittitur eiꝰ
teſtimonium. extra de preſump. capitu. literas. ex quo infertur qđ
frater inquiſitus de vulnere vel homicidio poteſt inducere fratrē
ad probandum qđ fecit ad ſui defenſionem nec poteſt fiſcus con-
queri cui debet applicari: quia inquiſitus tractat de damno vitā
do: ꝛ fiſcus de pena et odio ſine lucro cum alterius iniuria argu.
eius qđ not. in. l. ſi quis vxori. §. ſi. ff. de fur. ¶ Secundo not. qđ de
iure ciuili non eſt primus gradus in linea collaterali id eſt nō re-

peritur.⁊ ideo duo fratres ſunt in ſcdo gradũ.ſʒ de iure canoni-
co duo fratres ſunt in primo gradu.⁊ eſt ratio diuerſitatis: qꝛ ci-
uile ſemper recurrit ad ſtipitẽ.i.ad cõem partẽ in quo ambo fra-
tres habuerũt eſſe:ſed ius canonicũ ſaltat de vno fratre in aliuʒ:
⁊ nõ recurrit ad ſtipitẽ:vt dixi.ſ.de nup.§.inter eas.⁊ no.C.de ſuc
3 ceſ.edic.l.fi.⁊ per glo.ĩ.eo.§.hactenus.¶†Et no. qđ in aſcenden-
do parẽtes dicunt̃ ꝓprie vſqʒ ad tritauum ⁊ abinde appellantur
maiores.Et abĩde appellant̃ poſtea poſteri.Eſt ergo magna dif-
ferẽtia an alicui aliquid cõcedat̃ pro ſe ⁊ ſuis maioribus ⁊ poſte-
ris.l.iuriſcõſultus.§.parẽtes.ff.eo.⁊ ibi per Bar. ſimiliter ſtatu-
tũ puniẽs percutientẽ parẽtes nõ cõprehendit vſqʒ ad tritauum
nõ ab inde.ſ.ex ꝓprio ſermone:ſed ex benigna interpretatiõe ali
quãdo verbũ parẽtis cõprehẽdi aſcẽdẽtes in infinitũ puta qđ qs
nõ vocet parẽtes in ius ſine venia.l.q̃cũqʒ.§.parẽtes.ff. de in ius
vo.⁊.l.appellatione parentum:⁊ ibi glo.ff.de ver.ſig.

Quarto gradu. In quarto quinto ⁊ ſexto gradu
ſunt pſone hic enumerate ex tri-
plici linea.ſ.aſcẽdentiũ ⁊ deſcẽdẽtiũ ⁊ collateraliũ.h.d.vſqʒ ad.§.
quinto.¶Et not. qđ in quolibet gradu collateraliũ eſt reperire
aſcẽdentes ⁊ deſcẽdentes:vt no.glo.ſ.e.§.tertio.⁊ ideo ſi ſtatuto
vel alia lege fiat mẽtio de collateralibus ita cõprehẽdunt̃ aſcendẽ
tes ſicut deſcendentes:⁊ ideo frater aui vel auie ⁊ nepos fratris
vel ſororis pariter admittunt̃ ad ſucceſſionẽ:qꝛ ſunt in pari gra-
du ex tranſuerſa linea:lʒ vnus ſit in aſcendẽtibus ⁊ alius in deſcẽ
4 dentibus.¶†Scđo no.hic cõiuncta glo.in verbo auũculus qđ pa
tru⁹ ⁊ auuncalus matris mee ⁊ patris mei eſt mihi patruus ma-
gnus.nã appellatione patrui ſimpliciter prolati intelligit̃ de fra-
tre patris ſiue ſit frater ex parte patris ſiue ſit ſibi frater ex parte
matris:ſed appellatiõe patrui magni intelligit̃ de patruo patris
mei pr̃no vel mr̃no qđ tñ ſtatuit̃ de vno ⁊ de reliq̃:⁊ ideo ſi ſtatutũ
excludit a ſucceſſione inteſtati matres ⁊ alios cognatos extãte fra
tre vel patruo defuncti excludent̃ etiã extãte patruo magno:⁊ pa
truo patris mei:qꝛ mẽs ſtatuti etiã cõprehẽdit eũ.l.iuriſcõſultus
§.patruus magnus.ff.e.⁊ qꝛ adiectio ꝑpoſitionis vt pauus ꝓpa
truus nõ importat improprietatẽ verbi:ſed ordinẽ pſonarũ ⁊ gra
duũ deſignat.l.iij.§.itẽ põpo.ff.de poſtulãdo.⁊ ideo qđ ſtatuit̃ in
vno ⁊ in reliquo ſed appellatione patrui nõ cõprehẽdit̃ certe ami
ta:⁊ ideo ſi patruus per ſtatutũ excludit agnatos amitã nõ exclu
dit:qꝛ nõ ſolũ differũt in gñe:ſʒ noĩe appellatiuo:⁊ ideo in eis nõ
eſt faciẽda extẽſio.l.ſi vero.§.de viro. ff.ſo.ma.⁊ ita conſuluit do.
Frã.de alberga.de arbi.facit qđ no.per Bar.in.l.liberorũ.ff.de v̄.
5 ſig.¶†Tertio no.cõſobrinos eos ꝓprie qđ ꝓprie ꝯſobrini dican
tur nati ex duabus ſororibus ſed nati ex duobus fratrib⁹ dicunt̃
fratres patrueles ⁊ ſorores patrueles: ſʒ nati ex fratre ⁊ ſorore in-
uicẽ vocant̃ amitini ⁊ cõſobrini:ſʒ ex parte ſororis amitini ⁊ ex p-
te fratris conſobrini quaſi nati ex eo qui natus eſt ſimul cũ ſorore
qđ no.ꝓpter ſtatuta q̃ debẽt ꝓprie intelligi vt dixi.ſ.de legi.agna.
ſucceſ.in pri.⁊ oẽs ſupradicti.ſ.cõſobrini fratres patrueles ⁊ ami
tini dicunt̃ in vulgari pr̃no chuſſine.adde tñ hoc caſuʒ ĩ q̃ frater
fratris mei nõ eſt mihi cognat⁹ puta ſi habeo fratrẽ ex eodẽ tñ pa
tre ⁊ idẽ frater me⁹ hʒ fratrẽ eadẽ cũ mr̃e ipſi ĩter ſe fratres ſunt
mihi ãt fr̃ fr̃is mei cognat⁹ nõ eſt.l.iuriſcõſult⁹.§.hoc gradu.ff.e.

Quinto gradu. ¶In quinto gradu ſunt deſcen-
dentes aſcendẽtes ⁊ collaterales.
ſ.⁊.ĩ.hic deſcripti.h.d.vſqʒ ad.§.ſexto gradu.¶Et no.hic in ver.
itẽ fratris.qđ fili⁹ fratris mei patruelis.i.mecũ nati ex duob⁹ fra
tribus ⁊ filius fratri mei cõſobrini.i.mecũ nati ex duab⁹ ſororib⁹:
vt.ſ.§.pri.v̄.ſʒ qđ.⁊ filius fratris mei amitini ⁊ mecũ nati ex fra
tre ⁊ ſorore dicunt̃ eſſe mihi in quinto gradu ⁊ filio meo in ſexto
eſſe:⁊ appellant̃ vulgariter chuſſini:ſed magis ꝓprie dicit̃ ſobri-
nus fili⁹ mei patrui magni dicit̃ vulgariter el figlio del frãdel de
lemie loncle.qui eſt mihi in quinto gradu.

Sexto gradu. ¶In ſexto gradu ſunt aſcendentes
⁊ deſcendentes ⁊ collaterales.ſ.⁊.ĩ.
6 hic deſcripti.h.d.vſqʒ ad.§.hacten⁹.¶†No.ibi ergo ⁊ ex trãſuer-
ſo qđ nepos fratris mei eſt mihi in ſexto gradu cõputando patrẽ
meũ ⁊ fieri dʒ de iure ciuili:qꝛ ſemp recurrimus ad ſtipitẽ.nepos
ex filio fratris mei eſt mihi in ſexto gradu ſimiliter nati ex duob⁹
fratribus patruelibus.i.ex filijs duorũ fratrũ:vt.ſ.e.§.ſexto gra-
du.ver.ſed que ſunt inter ſe in ſexto gradu computando ſemper
ſtipitem.i.patrem illorum fratrum.

Hactenus. ¶Perſona addita perſone per carnis ꝓ-
pagationem facit gradum.item facilius
oſtendit̃ res per demonſtrationẽ ad oculum quã ad intellectũ.h.
d.¶No.ergo quot ſunt pſone addite per carnis ꝓpagationẽ tot
ſunt gradus vna perſona minus vt pʒ numerando in arbore pa-
rentele.Quid aũt ſit gradus no.hic glo.in ver.adijcitur.Et adde
qđ in linea aſcendentium ⁊ deſcendẽtiũ nõ eſt variatio inter nos
⁊ canoniſtas.ſed in cõputatione collateraliũ eſt varietas: qꝛ ipſi
faciũt primum gradũ collateraliũ in duobus fratribus:⁊ nos di
cim⁹ eos eſſe in ſcđo gradu:⁊ qui ſcđm eos ſunt in ſcđo ſcđm nos
ſunt in quarto:⁊ ſic de alijs:ſed eoꝝ cõputatio ſeruat̃ in matrimo
nijs ⁊ poſtea ſeruatur in ſucceſſionibus hereditatũ ſcđm primam
7 glo.hic no.†Ex qua habes qđ ſi ſtatutũ dicat qđ cognati excludã
tur extãtib⁹ agnatis vſqʒ ad ſcđm gradũ qđ cũ tractemus de ſuc-
ceſſione dʒ fieri cõputatio ſcđm ius ciuile ⁊ nõ canonicũ vt dixi.ſ.
de nup.§.inter eos.⁊ oẽs tam agnati quã cognati dñt computari
hodie vſqʒ ad.x.gradũ.qꝛ ſublata eſt dr̃ia agnationis ⁊ cognatio
nis:vt pʒ in.§.ſi vero neqʒ fratres.in aut.de here.que ab inte.de-
fe.col.ix.⁊ ita ſupple hec ad glo.in ver.appellatione.v̄.ſed vſqʒ.de
iſta cõputatiõe graduũ ⁊ arboris deſignatione habes hic.⁊ in.l.iu
ris cõſult⁹.ff.eo.⁊.xxxv.q.v.Sed quero an in ꝓbatione parentele
debeãt teſtes ꝓbare de ſtipite.glo.tʒ qđ nõ.xxxv.q.vj.de parẽtela.
ideo ſufficit qđ teſtes ꝓbẽt duos fuiſſe fratres lʒ nõ nouerint eoꝝ
patrẽ.Itẽ qđ ſi duo teſtes ꝓbẽt Petrum fuiſſe filiũ Joannis. ſed
bertã que dicit̃ fuiſſe ſoror petri dicit ſe non nouiſſe:duo alij teſtes
dicũt bertã fuiſſe filiã Joãnis:ſed petrũ dicũt ſe nõ nouiſſe an erit
probatũ qđ petrus ⁊ berta fuerint frater ⁊ ſoror gloſ.tenet qđ nõ
8 in.d.c.de parẽtela.¶†Itẽ adde ad probandũ cõſanguinitatem ⁊
parentelã admittunt̃ teſtes graues etiã conſanguinei qui melius
poſſunt ſcire ſuã analogiã quã extranei ⁊ pñt etiã teſtificari de au
ditu audit⁹:puta ſe audiuiſſe a ſuis maiorib⁹ ſeu antiquiorib⁹.c.
lʒ ex quadã.extra de teſtib⁹.⁊.xxx.q.vj.c.j.⁊ probat̃ aliquos fuiſſe
conſanguineos per poſſeſſionẽ conſanguinitatis.ſ.eo ipſo qđ ſe
nominabant ⁊ tractabant inuicem vt conſanguineos.⁊ ita repu
tabantur cõmuniter a vicinis:vt.c.per tuas.extra de proba.

¶De ſeruili cognatione. Rubrica.

1 ☞Cognatio inter ſeruos non contrahenda.
2 Seruus domino inuito matrimonium contrahere poteſt.
3 Proximior in gradu quando dicatur prior in ſucceſſione.
4 Aſcendentes ſuccedunt non extantibus liberis.
5 Pares in gradu non ſemper pariter ſuccedunt.

Illud certum. ¶Cõiũcti cognatio
ne ſeruili etiã facti li
beri ſibi inuicẽ nõ ſuccedebãt hodie vero poſt li-
bertatem cõſecutã parẽtis liberis etiã in ſeruitu-
te ꝯceptis ſuccedũt ⁊ ecõtra patrono excluſo.h.d.
vſqʒ ad.§.repetitis.¶†No.ergo qđ inter ſeruos
1 non cõtrahitur cognatio.i.cõſanguinitas vel affinitas per quam
ſuccedunt ſibi inuicem vel per quã dñs ſerui ſuccedat cognatis.ſi-
ue loquimur de iure ciuili ſiue de iure pretorio vt hic donec ſunt
ſerui.ſed poſtquam ſunt facti liberi tũc filij ſuccedũt patri excluſo
patrono ſed vnus frater in ſucceſſiõe fratris nõ certe excludit pa-
tronũ vt hic in glo.in ver.alterũ.Fallit aũt in caſib⁹ vt hic in gloſ.
in ver.nõ pertinere.in quib⁹ ſeruus dicit̃ heres:vt qñ eſt facta ſibi
mora in manumittẽdo certe filij poſtea nati ſunt liberi ⁊ heredes
in queſitis poſt morã in.l.pe.C.ad ſille.⁊.l.fi.C.ad orfi. Item in li-
bero homine mortuo apud hoſtes qđ quãuis ſit mortuus ſeruus
tunc fictione legis cornelie fingit̃ mortu⁹ preambula hora captio
nis.l.apud hoſtes.C.de ſuis ⁊ legi. Item fallit quo.ad matrimo-
nia:qꝛ etiã ſeruiles cognationes ſunt impe.nup.ſ.de nup.§.illud
⁊ licet de iure ciuili nõ poſſit cõtrahi matrimoniũ inter ſeruum ⁊
ſeruam:inter ſeruum ⁊ liberã:inter liberum ⁊ ſeruam:vt.l.cũ an-
2 cillis.C.de nup.†tamẽ de iure canonico etiã cõtradicẽte ⁊ inuito
dño põt cõtrahi.tñ dñs nõ perdit ius ſuũ:ſed ſeruus quãuis cõiu
gatus tenebit̃ ſeruire dño ſicut prius.tñ dñs nõ põt eũ vẽdere ad-
uene ducenti eum ad remotas partes fauore matrimonij:qꝛ tunc
nõ poſſet reddere debitũ vxori.vt tʒ glo.j.in.c.j.de cõiugio ſeruo.
dominus tñ vidẽs ſeruũ ſuũ contrahere cum libera:vel ſeruã ſuã
cum libero ⁊ tacẽs perdit dñium.⁊ ſeruus vel ſerua efficitur liber
vt in aut.ad hoc.de lati.liber.tollen.Et an iudex ſecularis poſſit
tũc cognoſcere quoquo modo de matrimonijs dic vt in.c.tuam.
extra de ordi.cogni.⁊ in.c.cauſam que.extra qui filij ſint legiti.et
per Barto.in.l.titia.ff.ſolu.matrimo.

3 **Repetitis.** ¶†No. qđ quãuis ſit regula qđ qui proxi-
mior eſt in gradu ſit prior in ſucceſſione. vt
hic.⁊.ſ.de legi.agna.ſucceſ.§.ſi plures.⁊ ibi dixi.⁊.l. in.§.heredi-
tas.ff.de ſuis ⁊ legi.here.Fallit tñ qñqʒ vt qui eſt remotior in gra-
du excludit agnatos ⁊ cognatos ꝓximiores ſiue ſint liberi in po-
teſtate ſiue emãcipati ſiue ſint nati ex maſculo ſiue ex femina.nec
hoc hodie corrigitur qꝛ in ſuccedẽdo prima cauſa liberorũ in in-
finitum omnib⁹ alijs excluſis.vt hic ⁊ in aut.in ſucceſ.C.de ſuis et
legi.amotis autem vel non extãtibus iure iſto ſuccedebant agna-
ti vſqʒ ad decimum gradum excluſis cognatis in proximiori gra-
du exiſtentibus:⁊ non exiſtentibus agnatis vocabantur cogna-
ti vſqʒ ad ſextum gradum ⁊ aliqui vſqʒ ad.vij.vt.ſ.de ſucceſſio.co
gnato.§.hoc loco.Et inter iſtos cognatos habet locum hec regu-
4 la:qui prior eſt in gradu ⁊c.†hodie vero non extantibus liberis
ſuccedunt aſcendentes ſalua gradus prerogatiua quibus amo-
tis ſuccedunt pariter agnati ⁊ cognati tam emancipati quam in
poteſtate et tam nati ex maſculo quã ex femina.vt in.§. reliquum
et in aut.de here.que ab inteſta.et in autenti.ceſſante.C. de legiti.
here.⁊ cũ

bere.⁊ cum aſcendentibus vocantur aliqui collaterales.ſ.fratres
vtrinqꝫ cõiuncti defuncto ⁊ eorũ filij.vt hic in glo. magna.in ver.
5 toties.quam no.vt dixi.ſ.ad tertul.§.ſeruos.† ⁊ ex p̃dictis ptꝫ qđ
non eſt neceſſaria cõſequẽtia:duo ſunt pares in gradu:ergo debẽt
pariter ſuccedere.non em̃ p̃cedit illa regula concurren. deſcẽden.
cum collateralibus.vt hic in ver.nõ em̃.ſed procedit in aſcen.⁊ col
lateralibus qui collaterales ſuccedũt hodie vſqꝫ ad decimum gra
dum.⁊ ideo ſi defunctus relinquit patruũ:⁊ filiꝰ alterius patrui
patruus ſuccedit:qꝛ eſt proximior.non autem filij alterius patrui
nec ſuccedũt in locũ patris ſui:qꝛ illud hꝫ locum:tũc qñ tractatur
de ſucceſſione patrui vel aui ſecus vbi tractatur de ſucceſſione col
lateralium vt in aut.poſt fratres.C.de legi.here.

¶De libertorum ſucceſſione. Rubrica.

1 ☞Patronus non ſuccedit liberto centenario.
2 Legitima patrono debita in bonis liberti quanta.
3 Exheredatus iuſte pro mortuo habetur.
4 Liberto qualiter ſuccedatur.
5 Liberti ciues dici poſſunt.
6 Legitimatus a principe non cenſetur quo ad eccleſiaſticos ordi-
nes habilitatus.

Nunc de libertorum

Bonis. ¶Pre-
mitte ſcdm glo.ij.hic quod olim quatuor fuerunt
iura diſponentia de ſucceſſione libertorum. Pri
mum fuit ius.l.xij.tab.Secundum fuit ius preto
riũ ibi in ver.qua de cã.Tertiũ fuit ius legis pa-
pie ibi in ver.poſtea.Quartũ fuit ius nouũ ibi:ſed nr̃a ꝯſtitutio.

Nunc videndum.

¶Per.l.xij.tabu.patronus
ad ſucceſſionẽ liberti ab inte
ſtato libertis ẽt adoptiuis extãtibus excludebat̃.ſꝫ nõ exiſtẽtibus
admittebat̃.ꝯdito aũt teſtamẽto libertꝰ eũ excludebat i totũ.h.d.

Qua de cauſa.

¶De iure pretorio libertus nullos
habens liberos condito teſtamento
patrono dimidiam ſuorum bonorum dimittere tenebatur ſed li-
beri in poteſtate ipſius liberti ⁊ emãcipati ⁊ in adoptionem dati
niſi forẽt exheredati patronũ in totum excludebãt.h.d.vſqꝫ ad.§.
poſtea.de iure ergo legis.xij.tab.libertus nullos habens liberos
poterat teſtando in totum excludere patronum:vt.ſ. in prin.hu-
ius ti.ſed de iure pretorio tũc tenet̃ ſibi relinquere dimidiam.alr̃s
patronus rũpit teſtamentũ pro dimidia.Itẽ de iure le.xij.ta.ado
ptiuus filius ab inteſtato excludebat patronus:vt.ſ. in princi.in
ver.ſi vero.ſed de iure pretorio ſecum ſuccedit.

Poſtea lege papia.

¶Liberto maiorũ cẽtum
millium ſextertiorũ relin-
quenti paucioribꝰ tribꝰ liberis patronus per.l.papiã tam ex teſta
mento quã ab inteſtato debebat in virilẽ portionẽ cum liberis ad
mitti tres vero liberi vel plures in totũ excludebãt patronũ.h.d.

Sed noſtra.

1 ¶†Excluſis ſupradictis iuribus anti-
quis hodie liberto minori cẽtenario.i.
non habenti in bonis centum aureos patronus non ſuccedit niſi
ab inteſtato non exiſtentibus libertis.ſed ex caſu maiore centena-
rio liberos nõ habẽte vel habẽte ſed exheredatos patronꝰ debet
habere tertiã pro ſua legitima ex teſtamẽto.ab inteſtato aũt ſucce
dit in totũ liberis non extantibꝰ.⁊ poſt patronũ ſuccedũt deſcen-
dentes patroni in infinitũ.⁊ collaterales vſqꝫ ad quintũ gradum
ſalua gradꝰ prerogatiua.⁊ fit diuiſio in capita.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed
hic de his.Patet ergo qđ omni caſu liberi liberti excludũt patro
num niſi ſint exheredati:vt hic.⁊.ſ.ti.j.in prin.Itẽ ptꝫ qđ nõ extã
tibus liberis liberti:patronus ⁊ eiꝰ liberi ⁊ collaterales excludũt
in ſucceſſione liberti agnatos ⁊ cognatos ipſius liberti.⁊ ſic exclu
dunt fratrẽ ipſius liberti.vt tenuit glo.ſ.ti.j.in princi. ſuper ver.
2 alterũ.†Itẽ ptꝫ qđ in legitima que debet̃ patrono in bonis liber-
ti nõ extãtibꝰ liberis eſt tertia.⁊ ſimiliter eſt hodie tertia illa que
debet̃ parẽtibꝰ a liberis ⁊ vtrũqꝫ ſufficit relinqui quoquo relicti
titulo nec requirit̃ qđ iure inſtitutionis relinquat:vt no.hic gloſ.
in ver.ſi vo teſtamentũ quidẽ.ſup ver.ſequant̃.⁊ hic tenet Bar.in
aut.nouiſſime.C.de inoff.teſt.Sed Saly.ibi tenet oppoſitum.ſ.qđ
parẽtes debeãt habere ſuã legitimã iure inſtitutionis.p.§.ceterũ.
in aut.vt cũ de appellatione cogno.ſi aũt relinquit̃ minꝰ legitima
petitur ſupplementũ cõdictione ex hac lege.vt tenet glo.in verbo
cõſtitutis.in.d.§.ſi vero.⁊ ſic cũ hec actio ſit pſonalis poterit peti
a vſqꝫ ad.xxx.annos:[a] lꝫ Bar.dixerit qđ ſolũ vſqꝫ ad quinquenniũ:
cum ſuccedat in locũ querele que querela durat ſolũ quinquẽnio.
vt.l.ſi quis filium.C.de inoffi.teſta.Item ptꝫ hic in.d.§.ſi vero.qđ
paria ſunt non eſſe liberos vel eſſe ſed eſſe exheredatos iuſte vel cũ
3 iuſta cauſa a matre preteritos†⁊ ſic facit ſi ſtatutũ dicit qđ extanti
bus liberis maſculis femine nõ ſuccedãt:qꝛ ſi extãt ſed iuſte exhe-
redati cum pro mortuis reputent̃ filia femina ſuccedet ⁊ teſtamẽ-
b tum rumpet poſt aditã hereditatẽ qđ tenuit Bar.[b] in.l.j.§.ſi pa-
ter.ff.cõmunia cum emancipatis libe.item no.hic glo.ma.in ver.
repellat̃.que ponit iura patronatꝰ ⁊ qualiter pdant̃.⁊ adde aliã
4 glo.pe.maiorẽ que idẽ dicit in.l.fi.C.de bo.que libe.¶†Item no.
hic aliã gloſ.fi.ſup.ver.pene.que ponit regulã qđ ſuccedit̃ liberto
ad ſimilitudinem ingenui ſed differt in tribus.Adde ⁊ quartum
qꝛ patronus non rumpit teſtamentum niſi pro ſua legitima:ſed
liberi rumpũt teſtamentũ patris in totũ:vt no.glo.in.l.j.C.de bo.
poſ.cõtratab.que patrono datur.Itẽ adde ⁊ quintum pater non
excludit fratres defuncti.ſed cum eis ſuccedit:vt in aut.defuncto.
C.ad tertul.ſed patronus ſic:vt.ſ.dixi.

Sed hec de his.

¶Licet olim eſſet differẽtia in ſuc
ceſſione libertorũ ⁊ aliter latinis ⁊
dediticijs ſuccederẽt quã alijs:hodie tñ inter libertos differentia
nulla eſt ſꝫ in oibꝰ libertis vnꝰ ⁊ idẽ modꝰ ſuccedẽdi ſcdꝫ diſpoſita
ſ.in.§.p̃cedẽti ſtatutꝰ eſt.h.d.vſqꝫ ad fi. de iſtis ãt libertis latinis
5 ⁊ dediticijs vidiſtis.ſ.de liber.§. dedititiorũ libertinorꝫ.†Et con
clude qđ oẽs liberti ſunt omnes veri ciues Romani.i.veri liberi
queãdmodũ erant ingenui: vt in aut. ſed hodie. C. de iure anu.
aureorum.⁊ eis ſuccedit̃ ſcdm qđ ſupradictum eſt.⁊ in eos retinet
patronus iura patronatꝰ que cõnumerant̃.ſ.§.pxi.in glo.in.ver.
repleat̃.niſi quãdo libertus de cõſenſu patroni eſſet reſtitutꝰ nata
libus.i.prime ingenuitati.tunc em̃ patronus perdit iura patro-
natus in.d.glo.in ver.repleat.ſecus ſi ſine eius cõſenſu.l.diuus.ff.
de iure anu.aure.Ex quo infertur qđ legitimatio facta de filio na
turali vel ſpurio non vocatis his qui ſunt ſucceſſuri ab inteſtato
non valet.vt.l.pe.§.fin.ff.de nata.reſti.niſi legitimatio fieret in vi-
ta patris eodẽ volẽte vel etiã poſt mortem ex diſpoſitione patris
de quo per Bar.in.l.gallus.§.⁊ quid ſi tñ.ff.de libe.⁊ poſth.Sed
ſi imperator legitimat aliquem quo ad dignitatẽ an intelligit̃ le-
gitimus quo ad iura ſuccedendi.dic qđ nõ.ar.l. libertinis.ff.de iu
6 re anu.aureo.†Et adde qđ legitimatꝰ a principe ſeculari non erit
legitimatus quo ad ordines eccleſiaſticos ſuſcipendos: ſed legiti
matus a Papa erit bene legitimatus in ſpiritualibus ⁊ tempora
libus ſi eſt ſibi ſubiectus.ſi autẽ eſt ſubiectus iuriſditioni alterius
tũc erit legitimus quo ad actus ſpirituales etiã ſcdm aliquos ad
temporales dignitates:ſed nõ vt ſuccedat in hereditate tanquam
legitimus ſcdm gloſ.Innocen.⁊ Ioan.an.in.c.per venerabilem.
in.c.qui filij ſint legiti.Seruus tamen eoipſo qđ a domino manu
miſſus eſt efficitur habilis quo ad ordines:vt dicit Innocen.in.c.
per venerabilem.extra qui fi.ſint legiti.

¶De aſſignatione libertorum. Rubrica.

1 ☞Ius patronatus ad heredem extraneum non tranſit.
2 Aſſignatio quibus fieri poſſit.⁊ nu.ſeq.
4 Pater libertum aſſignare poteſt.
5 Aſſignatio verbis ⁊ nutu facienda.

In ſumma.

¶Patronus duos vl̃
plures liberos in eius
poteſtate habẽs põt vni eorꝫ aſſignare libertũ
per quã aſſignationẽ ille ſolus quo ad oĩa pa-
tronus reputabit̃.⁊ ſi ſine liberis decedat ille
cui aſſignatio facta eſt ius patronatꝰ ad alios
trãſfert: emãcipato ẽt aſſignari nõ põt. imo ſi
poſt emãcipationẽ aſſignet̃ euaneſcit aſſignatio ⁊ aſſignatio põt
1 fieri quibuſcũqꝫ verbis etiã nutu.h.d.vſqꝫ ad fi. ¶†Not.ergo hic
qđ ius patronatꝰ nõ tranſit ad heredẽ extraneũ eius cui aſſigna-
tio facta eſt:ſed ſolũ ad liberos eiꝰ.⁊ ſic ptꝫ qđ ille cui facta eſt aſſi-
gnatio nõ poſſit alteri extraneo aſſignare:qꝛ ius p̃onatꝰ nõ trãſ-
it ad heredẽ extraneũ vt dictũ eſt ⁊ ſic videt̃ qđ nõ trãſeat ad fiſcũ
qđ verũ eſt ſingulariter ſed cum vniuerſitate omnibꝰ bonis patro
ni publicatis.vt tenet glo.in.l.quidẽ.ff.de acqui.re. dñio.ſecꝰ aũt
in iure patronatꝰ eccleſie qđ nõ trãſit in fiſcũ publicatis bonis pa-
c troni:vt tenet glo.in cle.paſtoralis.de re iud.ſic etiã [c] eſt emphyteo
ſis que cum trãſit ad filios vt qꝛ quis ſtipulatꝰ eſt ſibi ⁊ filijs quo
caſu filij licet nõ ſint heredes patris ſuccedunt in emphiteoſi:vt
no.Bar.in.l.vt iuriſiurãdi.§.ſi liberi.ff.de ope.liber.nõ trãſit ad
fiſcum qꝛ nec ad extraneos vt not.per Saly.in.l.j.C.de bo.eorum.
2 ¶†Scdo no.qđ aſſignatio põt fieri ſolũ filijs in poteſtate:nõ aũt
emãcipato:vt.l.vt ei.ff.eo.⁊ per cõſequẽs nõ põt fieri nepoti ex fi-
lia:qꝛ non eſt in poteſtate aui paterni.ſ.de pa.po.§.fi. imo ſi poſt
factã aſſignationẽ vnꝰ ex his quibꝰ eſt facta capite minuat̃ accre-
3 ſcit ſolum ſocio cui erat equaliter aſſociatꝰ.l.vtrũ portio. ff.e.†ſed
quid ſi pater aſſignauit filie certas res pro ſua parte ⁊ legitima.⁊
iuſſit eam eſſe tacitã ⁊ contentã ⁊ qđ plures de bonis ſuis petere
non poſſit.an filia acceptis illis rebus poterit nihilominus pete-
re dotem matris ſue.dic qđ ſic qꝛ illa tanquã es alienum eſſe cenſe
tur qđ ante omnia extrahendum eſt:vt.l.ſubſignatũ.§.bona.ff.de
4 verbo.ſig.de quo per Barto. in.d.§.ſi liberi. ¶†Tertio not. qđ
pater poteſt filio aſſignare libertum ⁊ alias res tam in teſtamen-
to quã ſine teſtamento:legitimam aũt filij non põt pater ſibi aſſi-
gnare in codicillis p fideicõmiſſum. qꝛ illã dꝫ habere ſine aliquo
grauamine iure inſtitutionis:licet gloſ. ſenſerit oppoſitũ ⁊ male

a ¶Triginta
annos. Idem
tꝫ bal.i.l.pſby
teros. C. de
epiſ. ⁊ cle.vbi
ſubtilibꝰ rõni
bus ſubnixis
iuribꝰ repro-
bat opi.bart.
quã tꝫ. in. l.ſi
qs filiũ. C. de
inoffi.teſta.

b ¶Tenuit bar
to. Idẽ tꝫ hic
d.ange. are.ſe
quẽdo bar.in
d.l.j.de coniũ
gen.cũ eman.

c ¶Sic ẽt. Sic
etiã hic tꝫ do.
are.quaſi p ea
dẽ vba lꝫ ſup
primat nomẽ
huiꝰ autoris.

5 in.l.ſancimus.§.repletionē.C.de inof.teſtō.¶†Quarto no.qꝺ aſ-
ſignatio nō ſolū fit re:ſꝫ etiā verbis ⁊ nutu.⁊ ſic patet qꝺ etiā mu-
tus pōt aſſignare certas res filio.itē etiā pꝫ qꝺ ſi ille qui mutuas
pecunias ꝑmiſit tibi aſſignare infra certū terminum tot pigno
ra que reualeant ſortē ſubiecta pena qꝺ hic aſſignatio pignoris
poterit fieri nō ſolū apoꝛtādo pignoꝛa manualiter:ſꝫ etiā verbis
vel nutui.⁊ ſic non cadit in penā vt hic an aūt dicta pena cenſeat
tunc adiecta pacto.dic ſi adiecta eſt ab eo qui ſolitus eſt fenerari
ſcōm Saly.in.l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cer.pe.

¶De bonorum poſſeſſionibus. Rubrica.

¶Continua rubricam qꝛ dictū eſt.ſ.qualiter ſuccedat de iure ci-
uili nunc oſtenditur qualiter ſuccedit de iure pretorio cōnume
rando beneficia pretoris.

1 ☞Poſſeſſio bonorum differt a bonorum poſſeſſione.⁊ nu.2.
3 Jus pretorium quare fuerit introductum.
4 Remediū extraordinariū i qbꝰ locū habeat cū ordinario.⁊ nu.5.
6 Heres quo iure quis fieri poſſit.⁊ nu.7.
8 Teſtamētū annullatur in quo filius preteritur.
9 Bonorū poſſeſſiones quot ſint ⁊ in qbus locū habeāt.⁊ nu.ſeq.
10 Tempus certum ad intentandas pro bonoꝝ poſſeſ.ſtatuitur.

Jus bonorum.

¶Bonorū poſſeſ-
ſiones a pretore in-
troducte ſunt emendandi ſupplendi vel corrigen
di iuris ciuilis gratia que cōpetunt in ſucceſſio-
nibus ex teſtamento vel ab inteſtato. hoc dicitur
1 vſqꝫ ad.§.quos autem.¶†No.ex prima glo. dif-
ferentiam inter bo.poſ.⁊ poſ.bo.nā bo.poſ.eſt nomē iuris.ſ.bene
ficium pretoris introductū in ſucceſſionibus.l.iij.§.bonorū.ff.eo.
2 ⁊.l.hereditas a prin.ff.de ver.ſig.†poſſeſ.bono.aūt eſt quādo qs
adipiſcitur tenutam ⁊ corporalē poſ.bo.⁊ hoc propꝛie nō cadit in
incorporalibus que nō propꝛie poſſidentur: ſed quaſi poſſident
l.ſeruus.§.incorporalis.ff.de acqui.re.do.Suſtētatur tamē libel-
lus in quo petit ſe mitti in tenutā ⁊ corporalem poſſeſſionem ali-
cuius incorporalis:qꝛ verba libelli debent accipi etiā impropꝛie
vt libellus ſuſtentetur.⁊ intelligat poſ.i.quaſi poſ.vt.l.ſed ſi poſ-
ſeſſori.§.j.⁊ ibi per Bar.ff.de iureiur.Similiter aliud eſt poſſide
re ⁊ aliud in poſſeſſione eſſe.l.ſi quis aūt.ff.de acqui.poſ.¶†Se-
3 cundo no.qꝺ ius pretoris fuit introductū cauſa adiuuādi ſupplē
di vel corrigendi ſiue emādādi iuris ciuilis gratia.l.ius aūt ciui
le.§.ius aūt pretoris.ff.de inſti.⁊ iur.nā adiuuat cū vocat per bñ-
ficia ſua inſtitutos vocatos de iure ciuili:vt.j.eo.§.aliquādo ſup-
plet aūt qñ diſponit ſuper omiſſo a iure ciuili vt in introductiōe
a actionis furti manifeſti in quadruplum.quā pretor introduxit [a]
videns qꝺ ius ciuile ſolum introduxerat actionem furti non ma
nifeſti ſolā.vt.j.de ppe.⁊ tēpo.actio.§.furti.Corrigit autē ⁊ emen
dat diſponēdo eius qꝺ ſtatuerat ius ciuile vt vocando emancipa
tos ⁊ agnatos feminas incognitas de iure ciuili. et poſthumos
alienos vt hic in glo.j.⁊.j.eo.ver.nā ſi alienus.⁊ ſic ex predictis
patet differentia inter adiuuare:ſupplere:corrigere ſiue emenda
te.Jmpugnare aūt eſt cōtra dictū alterius dicere.vt.j.innuit gl.
j.ſuper ver.impugnandi qꝺ no.ꝑpter ſtatuta in quibus debent
4 verba accipi ꝑpꝛie.l.j.§.ſi is qui nauē.ff.de exerci.¶†Jtem not.
in verbo itē ab inteſtato cōiuncta gl.itē ⁊ remota.qꝺ lꝫ regula ſit
qꝺ vbi habet locū remediū ordinariū nō hꝫ locū extraordinariū
l.minorem.ff.de mino.⁊.l.idem.§.ſed an ſit.⁊.§.ſed ſi gratis.ff.
nau.cau.ſta.tñ extraordinariū cōcurrit cū ordinario in pluribus
5 caſibꝰ.†Pꝛīo qñ extraordinariū eſt iuētū cā adiuuādi ordinariū
vt qꝛ per extraordinariū intereſt rē ſuā ꝯſequi.quā nō ꝯſequit per
ordinariū.l.ex cā.in prin.ibi ſed ſi intereſt.ff.de mino.⁊.l.in ꝑuin
ciali.ſ.de noui ope.nunci.Tertio cōcurrit qñ quis agit cōtra eū
qui geſſit officiū neceſſariū vt pꝫ in minori leſo.cuius eſt electio cō
tra vt agat tutorē vel cōtra decipiētē.l.etiā.C.ſi tutor vel cura. in-
terue.⁊ ex hoc ptꝫ qꝺ in libello pōt cumulari ordinariū remediū
⁊ extraordinariū vt ſi minor dicit ꝯtractū nullū:⁊ ſi petit reſtitui
in integrū.vt in.c.cōſtitutus.extra de in inte.reſti.

a ¶Pretor itro
durit.vnꝺ hic
d.are.q loqui
tur de ptāte
ꝑtoris quali-
ter iura cōde
bat leges ⁊ de
oī eius ptāte
differit ſub
breuibus ver
bis et claris.

6 **Quos autem.** ¶†Pretor nō pōt facere quē heredē
ipſo iure ſꝫ in effectu qꝛ loco heredis
habet ⁊ bo.poſ.de iure ꝑtorio ſunt inuēte vt materia ſucceſſionū
7 ampliaret.vſqꝫ ad.§.ſunt autē.¶†Et no.bene iſtū tex. qꝺ ſolū ꝑ
ius ciuile pōt qs vere fieri heres ⁊ directo:ſed ꝑ aliꝺ ius.i. ꝑtoriū
nō fit qs directo heres.ſed eſt heres vtilr:⁊ in effectu ⁊ loco hedis
⁊ ideo ſi ſucceſſio deferat alicui pſone alicuius ꝑſidis ꝑuincie: vt
ducis vel Marchiōis hic nō erit heres ipſo iure:ſꝫ vtilr ⁊ in effe-
ctu ⁊ loco heredis.⁊ iꝺ oportebit qꝺ corā iudice agnoſcat ⁊ petat
j.annū vel cētū dies.vt.j.e.§.cū igit.alis excluſus eſſet ſicut ſucce-
dēs de iure ꝑtorio ſcōm Bar.ff.e.in.l.ij.Sꝫ illa hereditas q̄ defert
de iure ciuili vel eius ptibus no.ſ.de iure naturali.§.conſtat ꝑpe
tuo petit etiā vſqꝫ ad mille annos:vt tꝫ glo.in.l.cū antiquioribus
C.de iure delibe.⁊ ibi per Saly.¶Secundo no.qꝺ ius ſuccedēdi
eſt ampliandum ⁊ nō reſtringendum ideo cognati ſunt amplia
ti vſqꝫ ad decimum gradum:qui olim vſqꝫ ad ſextum ſuccedebāt:
vt no.gloſ.ſ.de cogna.ſucceſ.§.ſi.

Sunt autem. ¶Bo.poſ.ex teſtamento ſunt due.ſ.
cōtratabulas ⁊ ſcōm tab.ab inteſtato
vero erant octo bon.poſſeſſiones que hic enumerantur. h.d.vſqꝫ
8 ad.§.ſed eas quidem.¶†Et not.hic gloſ.ij.qꝺ teſtamentū in quo
filius eſt preteritus eſt nullum de iure ciuili in totū.l.ſi filius qui
in poteſtate.ff.de lib.⁊ poſthu.tamen de iure pretorio eſt aliquod
vnde filius poteſt illud rumpere per contratab.de quo per Bar.
in.d.l.ſi filio.⁊ tunc debet filius petere annullari teſtamentū non
autem debet dicere nullum vt dicit hic glo.⁊ quando teſtamentū
ſententia vel contractus poſſit principaliter peti declarari nullū:
et quo iure dic per Barto.in.l.que ſub conditione.ff.de condi.in-
ſti.an autem pater habeat bo.poſ.cōtra teſtamentū filij emācipa-
ti dicit hic glo.ij.ad ſi.qꝺ ſic.ſed ab inteſtato vbi filiꝰ haberet vnde
liberi pater habet vnde legitimi cum bo.poſ.vnde parētis nō re-
periatur vt hic in glo.in verbo vnde liberi. Ad hereditatem ma-
tris autem non vocatur filius de iure pretorio vnde liberi:vt.d.
gloſ.in fine:ſed vocatur per vnde cognati:vt.ſ.de ſenatuſconſul.
tertul.in principio.ſimiliter non habet contratabu. contra teſta-
mentum matris:quia mater non habet in poteſtate.l.illud.§.ad
teſtamenta.ff.de contratabu.

9 **Sed eas quidem.** ¶†Ex decē bono.poſ.ſ.dua-
bus ex teſtamento et octo ab
inteſtato olim a pretore introductis imperator quatuor correxit
⁊ remouit.⁊ ſex dimiſit adiecta ſeptima extraordinaria vt ſunt.ſ.
bo.poſ.ſcōm tab.⁊ contratab.vnde liberi.vnde legitimi ſiue agna
ti:vnde cognati:vnde vir ⁊ vxor:⁊ ſeptima extraordinaria que ha
bet locum vbicunqꝫ alicui defertur ſucceſſio per bono.poſ.ex.l.no
ua.ſ.xij.tabu.nec exprimitur nomen bono.poſ.tam ex teſtamento
quam ab inteſtato.h.d.vſqꝫ ad.§.ergo.⁊ iſte.vj.bon.poſ.tribuunt
ius in propꝛietate ⁊ conceduntur cum cauſe cognitione.ſed ſunt
alie tres extraordinarie que non tribuunt ius in propꝛietate:ſed
in poſſeſſione tantum.⁊ conceduntur ſine plene cauſe cognitione
vt hic in glo.in ver.ordinarium.ſ. carboniana.per quā pupillus
cui per quā mouetur ſtatus queſtio ⁊ bo.patris mittitur in poſſeſ
ſionem iudicio reſeruato in tempus pubertatis.l.j.in princi.⁊.l.
quāuis.ff.de carbo.edicto.Scꝺa eſt que datur vxori quōdam no-
mine ventris.l.j.§.inſpiciendo.ff.de ventre inſpiciendo. Tertia
que datur gratia litis cognoſcende.i.querele intentande filio emā
cipato exheredato qui erat incognitus de iure ciuili. vnde ad que
relam que erat de iure ciuili non admittebatur niſi prius pretor
cognoſceret et habilitaret ad intentandum querelam inofficioſi
teſtamenti.⁊ vt admiſſus non poſſet poſtea rupto teſtamento re-
pudiare ⁊ teſtatorem inteſtatum feciſſe.⁊ creditorē eluſiſſe ſm Sa
lyce.in.l.ij.C.de inoffi.teſta.⁊ per glo.⁊ Bar.in.l.Papinianus.§.
j.j.e.tit.⁊ per hanc bo.poſ.non aduocantur bona.vt.d.l.ij.⁊ ſi iſta
10 non petitur nō tranſmittitur querela ad heredem. vt.d.§.j.†Nū-
quid hodie iſte bo.poſ.habeant locū dicit glo.j.eo.§.ſi.qꝺ habeāt
locum etiam hodie ⁊ non ſunt ſublate ex quo non reperiuntur cor
recte.⁊ poteſt eis vti ſi vult.ſed an hodie ſint neceſſarie ſicut olim
dicit per glo.⁊ Bar.Bal.⁊ Saly.in.l.certum.C. vnde legi. veꝫ qꝺ
bo.poſ.ſcōm tab.eſt hodie neceſſaria in multis caſibus. Primus
quando poſthumus qui rumpit teſtamentum ſua natiuitate mo
ritur viuente teſtatore.l.poſthumus.ff. de iniuſto teſta. Secūdus
quando teſtator cuius capitis diminu.teſtamentum fuit ruptum
reperitur ſui iuris tēpore mortis.ſ.qui.mo.teſt.infir.§.non tamē
ex noua voluntate tamē in codicillis declarata.l.qui ex liberis.§.
teſtamēta.ff.de bo.poſ.ſcōm tab.Tertius caſus eſt in filio ſub cō-
ditione inſtituto qui pendente conditione poteſt petere ſcōm ta.
l.ij.§.ſi ſub conditione.ff.de bo.poſ.ſcōm tabu.Quartus caſus eſt
quādo filius iam natus preteritus confirmat teſtamentū vel mo-
ritur viuo teſtatore:qꝛ validatur de iure pretorio.l.filio preterito.
ff.de iniuſto teſtamento.Quintus caſus vbi propter furorem inſti
tuti non pōt hereditas adiri de iure ciuili:vt tribuat ius ſed po-
teſt peti bo.poſ.l.cum heres inſtitutus.ff.ad treb.Sextus eſt quā-
do conditio impoſſibilis vel turpis in teſtamento adiecta eſt que
a pretore reijcitur.l.facta.§.in danda.ff.ad treb.⁊.l. reprehenden-
da.C.de inſti.⁊ ſubſti.ſub condi.fact.Septimus caſus eſt quando
preteritus tacet anno vtili quo caſu ſcriptus heres ſcōm tabu.l.
ſed impubes.§.ſi.ff.de carb.edicto.⁊ eſt effectus qꝺ inſtitutus qui
petit ſcōm tabulas interim poteſt agere contra creditores ⁊ fru-
ctus lucrari.ar.l.mulier.§.alia cauſa.ff.ad trebel.⁊ poteſt preſcri-
bere propter tit.vt.l.⁊ generaliter.ff.de nora.Scꝺa poſ.ſ.ſcōm ta-
bulas eſt hodie neceſſaria in filio emancipato preterito cum cauſa
non habet neceſſe venire cōtra tabulas infra annum vbi filius in
poteſtate eo caſu diceret nullum.⁊ etiā poſſet contratabu.vt not.
glo.in.§.exheredatos.in auf.de here.⁊ falci.⁊ per Bart.in auf.ex
cauſa.C.de libe.prete.in diſtinc.magna tertia quarta ⁊ quinta bo.
poſſeſ.vnde liberi:vnde legitimi:⁊ vnde cognati non ſunt hodie
neceſſarie:qꝛ ſublata eſt hodie differentia emancipationis.⁊ niſi
in caſu vt proxime dixi.⁊ differentia agnationis et cognationis.
vt in auf.

vt in aut. de here. que ab inteſt. §. j. ⁊ §. nulla. coll. ix. In vno tamē
caſu vnde liberi. ⁊ vn̄ legitimi eſſet hodie neceſſaria ſm̄ opi. plu-
riū doctorū tenētiū q̄ qn̄ pr̄ ⁊ nepos erāt in ptāte aui excluſo pa-
tre nō poterat venire nepos ex pſona ſua niſi de iure ptorio. vt. l. q
ſe pr̄is. C. vn̄ liberi. ⁊ ſic tenēt illā. l. hodie nō eſſe correctā. ſʒ Bart.
ꝯ in. d. l. q ſe patris. ſexta. ſ. vn̄ vir ⁊ vxor eſt hodie neceſſaria. C. vn̄
vir ⁊ vxor. ⁊. C. de legi. l. nō tn̄. ⁊ hʒ locū ēt ſi nō ſit ad domum viri
traducta dūmō ſit verū mr̄imoniū. ar. l. nihil intereſt. ff. rer. amo.
ſm̄ Bal. ſeptima extraordinaria eſt ſilr̄ neceſſaria vbicūq; ex legi
bus nouis differt aliqua hereditas nec exprimit de noīe bo. poſſ.
ſcdm̄ gl. hic in ver. ꝯſtitutione. in fi. ⁊. d. l. certū. C. vn̄ legitimi. Vn̄
dicit Bal. q̄ ordinatio teſtamēti nō mutat mētē ptoris ſpecifice:
ſʒ ꝯfuſe vt eſt qn̄ ſit teſtm̄ inter liberos corā duobus teſtibus vel in
ter alios ſucceſſores abinteſtato corā qnq;: tunc dat extraordina-
11 ria de qua p bal. in. l. hac ꝯſultiſſima. §. pe. C. de teſta. † Alios ēt ſe-
ptē caſus addit in qbus bo. poſ. ēt hodie ſunt neceſſarie de qbus
vide p eū in. d. l. certū. Alie tres bo. poſ. q̄ nō tribuūt ius in ꝓprie
tate de qbus. ſ. dictū eſt de carb. ⁊ noīe vētris ⁊ grā litis agnoſcē
de ſimiliter ſunt hodie neceſſarie ſicut olim ſcdm̄ Bar. in. d. l. cer
tū. nec obſtat qd̄ iſta bo. poſ. gratia litis agnoſcēde q̄ dat filio emā
cipato exheredato nō videat hodie neceſſaria cū ſit ſublata dr̄ia
emācipationis ⁊ patrie ptātis vt in aut. de here. q̄ ab inte. defe. §.
j. ⁊. §. nulla. qr illud eſt verū abinteſtato. ſʒ ſecus eſt facto teſtamen
to. vt dicit glo. in. l. gallus. §. ⁊ qd ſi tm̄. ff. de lib. ⁊ poſthu. Saly. tn̄
videtur tenere in. l. certū q̄ emācipatus exheredatus cū ſit hodie
cognitus de iure ciuili poſſit de iure ciuili intentare querelā dire
cto non intentādo prius illam bo. poſ. gratia litis agnoſcende co
gitandum tamen relinquo.

Cum igitur. ¶ Tp̄s ſtatutū ad bo. poſſ. petēdas eſt
annus in liberis: ⁊ in alijs cētū dies vti
les ⁊ in alijs bo. poſ. hʒ locū ſucceſſoriū edictū ⁊ poſſunt corā iudi
12 ce ſine aliqua ſolēnitate bo. poſ. agnoſci. h. d. vſq; ad fi. ¶ † No. hic
q̄ certū tp̄s eſt ſtatutū a ptore fauore creditoꝝ ad intētādas bon.
poſ. vt hic. ⁊. l. j. §. largius. ff. de ſucce. edi. ⁊ nō minus tp̄s dʒ iudex
ſtatuere ad inſtātiā creditoꝝ ei cui defertur ſucceſſio vt deliberet
alr̄s proceſſus poſſet infringi ſcdm̄ bar. in. l. ſi qs inſtituat. §. j. ff. de
here. inſti. ¶ Scdo no. hic in ver. ſi inter hoc tp̄s. ⁊ q̄ ſucceſſorium
edictū hʒ locū de gradu in gradū: de capite in caput ēt in bo. poſ.
a de qua dixi. ſ. de legi. agna. ſucc. §. placebat[a] ⁊ qd̄ fieret a ſcdo gra-
du. j. tp̄s prefixū primo gradu nō preiudicat ei ſic nec p̄iudicat ſyn
dico cui eſt p̄fixū tp̄s ad denūciādū maleficiū ſi alius interim an-
te tempus denūciet p. l. fi. C. q admit. ad bo. poſ. pn̄t. ⁊ ibi p Saly.
¶ Tertio no. hic in ver. ſi qs delatā. qd̄ ſi prior in gradu in initio
tpis ſibi prefixi repudiat incōtinenti currit tp̄s ſcdo in gradu nec
expectat finis tpis p̄fixi. prio qr nō eſt expectādus dies cuius euen
tus nihil operat. l. aliqn̄. ff. ad velle. ⁊ iō ſi duobus eſt ꝯceſſa ſepa-
ratim pria vacatura vel primū offm̄ ſi infra mēſeʒ duxerit acceptā
dū ⁊ primus in prin. mēſis repudiat incōtinēti currit tp̄s. ſcdo p
b hūc tex.[b] ⁊ p. d. l. fi. de quo p bar. i. l. ſi maritus. ff. de adul. ¶ Quar
to no. hic in fi. qd̄ olim erat neceſſe cognoſcere iſtas bo. poſ. coram
iudice infra tempus inde ſtatutum vt hic. ⁊. d. l. pe. C. qui admitti
ad bo. poſ. poſſunt ⁊ ſic olim vbi vocabat decretalis q̄ diſcerneba
tur a iudice cum ſolēnitate vt hic in glo. pe. in prin. pōt hodie ap-
pellari iudicialis qr in iudicio ſine ſolēnitate agnoſcitur ſm̄ bar.
in. l. fi. C. qui admit. ad bo. poſ.

¶ De acquiſitione per arrogationem. Rubrica.

¶ Continua rubricā qr dictū eſt. ſ. de acquiſitione per vniuerſita
tem ex teſtamento vel abinteſtato. verum qr alij ſunt modi quib⁹
acquiritur per vniuerſitatem vt p arrogationem. itē per actionē
bo. ſeruandarum libertatū cauſa: vt in ti. ſeq. ⁊. ſ. per quas perſo-
nas nobis acqui. §. fi. ⁊ dixi. ſ. de leg. in prin. iō de his ſubijcit ⁊c.
Joan. de platea.

1 ☞ Arrogator non ſuccedit in ſocietate per arrogatū contracta.
2 Filius arrogatus in quibus filio in poteſtate aſſimiletur.

Et ⁊ alterius. ¶ Licet olim oīa bo
na arrogati exceptʒ
que capitis dimi. pereūt acquirerent pleno iure
arrogatori hodie ad ſimilitudinē filij naturalis
querunt ſolum quo ad vſumfructū viuente arro
gato. ſed eo mortuo in arrogatione ſine filijs ⁊ pa
rētibus ſuccedit arrogator: tn̄ p arrogationē an̄ arrogationē non
tenet arrogator: lʒ poſſet noīe filij conueniri quo non defendente
1 fit miſſio in bo. poſ. arrogati. h. d. vſq; ad fin. ¶ † No. q̄ olim oīa
c iura ⁊ actiones arrogati trāſibāt in arrogatorem ēt ſine ceſſione[c]
⁊ trāſibāt demū ſine traditione ſicut in ſocietate: vt. l. ij. ff. pro ſo-
cio. ⁊ iudicio fami. herc. finiū reg. ⁊ cōi diui. vt no. glo. in. l. ⁊ iō. ff.
de ꝯdi. furti. ⁊. l. j. ff. pro dote. nō tn̄ ſuccedit arrogator in ſocietate
primo cōtracta p arrogatū ne qs habeat ſociū quē habere nolit. l.
actione. §. ſocietas. ff. p ſocio. ſilr̄ nō ſuccedit nec ſibi acquirunt ea
q̄ capitis diminutione arrogati perierūt: vt ſunt rogationes ope

a ¶ §. placebat Vide latius do. Arc. ī. d. §. placebat. de leg. agna. ſucce.

b ¶ Hunc tex. Vide ō hoc lati⁹ do. arc. in hoc tit. in §. ſi qs itaq;.

c ¶ Sine ceſſione. Quid āt hodie an trāſeat poſſeſſio in arrogatorē. vide hic do. Are. poſt bar. v. qd de poſſeſſione.

rarū liberti. nā libertus libertus liberat a ꝓmiſſione operaꝝ pro
miſſarū p̄ſone tpe manumiſſionis ſiue ſint opere obſequiales ſi-
ue fabriles. i. incerte de quibus dic p glo. ⁊ Bar. in. l. ſi nō ſortē. §.
ſi libertus. ff. de ꝯdi. in de. ſecus ſi iſte arrogatus habeat obligatio
nē ad operas ſibi preſtādas: qr illa nō perdit. Silr̄ nec ipſis libera
tur ſi alteri ꝓmiſerat operari aliter quā in manumiſſione: vt. j. §.
pri. ⁊ hic in glo. in ver. operarū. ſilr̄ per arrogationē perdit agna
tus arrogatus agnationē vel ius ſuccedēdi tāq̄ agnatus. ſed ius
ſuccedēdi tanq̄ cognatus nō perdit: qr nō tollitur per minimā ca
pitis diminutionē: vt. ſ. de capi. dimi. §. qd̄ aūt. Sic vr̄ cū hodie
ſit ſublata differentia agnationis ⁊ cognatiōis vt in. §. ſi vō neq;
fratres. in aut. de here. que ab inteſt. qd̄ hodie filius emācipatus
arrogatus ſuccedat patri naturali. ⁊ ita tenent doc. ſupplētes hic
ad gloſſ. ſuper ver. agnationis. ⁊ dum dicit ⁊ hoc hodie eſt. ſ. iure
iſto. ſecus iure aut. vt. ſ. dixi. ſilr̄ vſuſfructus debitus arrogato nō
tollit per emācipationem vel arrogationem. l. corruptionem. C.
de vſufru. non tn̄ hʒ arrogator vſumfructum illius vſuſfructus:
qr ſeruitus ſeruitutis eſſe non pōt ſed bene hʒ cōmoditatē. vt no.
2 glo. de filio naturali in aut. idem eſt. C. de bo. que liber. ¶ † Scdo
no. qd̄ quo ad acquiſitionem ⁊ ſucceſſionē ⁊ obligationē filius ar
rogatus equiparat filio in ptāte patris naturalis exiſtenti. nā fi-
lius naturalis querit patri ꝓfectitia pleno iure ⁊ aduentitia quo
ad vſumfructū: item ēt per eundem modū acquirit arrogatus pa
tri arrogati. ⁊ ſicut naturalis ſuccedit pr̄i ex teſtō ⁊ abinteſtato
niſi ſit legitime exheredatus ita arrogatus dʒ ſuccedere donec du
rat arrogatio poſtea non. vt in. l. cum in adoptiuis. C. de adop. ⁊
dixi. ſ. de exhere. li. §. poſthumus. ⁊ ſic econuerſo pater naturalis
ſuccedit filio ſimul cū fratribus vtrinq; coniunctis nō extātibus
liberis vt in aut. defuncto. C. ad tertul. ita arrogator ſuccedit filio
arrogato ſimul cum fratribus vtrinq; coniūctis nō exiſtentibus
liberis nec patre naturali. vt hic in gl. in ver. alie pſone. ⁊ ſicut pr̄
naturalis non obligat nec conueniri pōt pro contractibus ⁊ obli
gationibus filij niſi de peculio: vt. l. j. ff. de peculio. nec cogit defen
dere filium ſi non vult niſi in caſibus in quibus non eſt legitimus
adminiſtrator: vt qr hʒ vſumfructū. vel de in rē verſo. ff. de pact. l. ſi
filij. ⁊ ibi gl. ff. de iniur. ſed pōt pater petere eum detrudi in carce
rem. vt. l. cum filij. C. qui bo. cedere poſ. licet glo. dixerit oppoſitū.
l. iij. §. ſi verum. ff. de mino. ita ēt arrogator non cogit capere defen
ſionem pro filio arrogato niſi in caſibus in quibus eſt legitimus
adminiſtrator vel in quibus hʒ vſumfructum de alijs aūt non te
net niſi de peculio: ſʒ an pro debito filij fiat executio in aduētitijs
poſtea filio obuentis dic per Bar. in. l. ſi finita. §. ſi de vectigalib⁹
ff. de damno infec.

¶ De eo cui libertatis cauſa bona adijciantur. Rubrica.

1 ☞ Seruus bona ſibi adijci petere poteſt.
2 Legatarius bona ſibi adijci petere poteſt.
3 Legata an valeant ſi hereditas non adeatur ex teſtamento.
4 Fiſcus bona occupat cum cauſa ſua.
5 Heredem extare vel eum cui bona adijciantur idem eſt.
6 Heres an poſſit dici is cui adijciuntur bona defuncti.
7 Jus commune potius attendendum q̄ ſpeciale.

1 Ac ceſſit. ¶ † Cauſa ſeruādarum libertatū
poteſt vnus ex ſeruis cui ſit reli-
cta libertas vel etiā alius extraneus vel etiā fiſc⁹
petere ſibi adijci bona defuncti cuius hereditas
non aditur dūmō petēs idonee caueat credito-
ribus vel vni oīum noīe recipienti ſe ſatiſfacturum
quo facto libertates tā directe q̄ fideicōmiſſarie ſortient effectū.
2 h. d. vſq; ad. §. hoc reſcripto. concor. l. fi. de ma. teſt. † ⁊ idē in lega-
tis ad pias cauſas qr legatarij poſſunt ſibi petere adijci bona cā le
gatoꝝ conſeruādorū. vt tʒ Bar. in. l. j. C. de ſa. ſan. ec. ⁊. l. eā quā. C.
de fideicō. ⁊ Jo. an. in addi. ſpe. de inſtru. edi. §. nunc vero aliqua
ver. ſed pone. ⁊ in ti. de teſta. §. j. ver. pone nullus. ¶ Et no. q̄ iſta
aditio bonorū hʒ vim aditionis hereditatis: vt hic. ⁊. l. iiij. §. hi q
ff. de fideicom. liber. ¶ Itē no. hic gloſ. in ver. creditoribus. q̄ vn⁹
creditor pro ſe ⁊ noīe aliorū pōt recipere ꝓmiſſionē: ⁊ ad hoc de-
bent cōpelli ne aduerſarius in plures creditores diſtrahatur. l. im
3 puberes. ff. de exhere. libe. ¶ † Tertio not. q̄ lʒ regulariter ſi non
adeat hereditas ex teſtō nō valeāt legata. Fallit tn̄ in caſibus no.
☞ in. l. eā quā. Adde q̄uis legata hec ⁊ debent libertis ſunt repeti-
ta vt codicillās clauſula fraus coniunctus tabulas iurās: ⁊ prete
ritus ſit libertas falſus rumor. Debet inſtōnē fiſcus ab indignis
Dilectio teſtari vetās non tenet adoptio. Renuit captū vel pa-
trē curare furioſum. Filius hereticus monitus non fauet triēnio
non dat alimenta. Intellige hoc modo metra. Sunt repetita. i.
qn̄ legata ſunt repetita a venientibus abinteſtato debent lʒ non
adeatur hereditas ex teſtamento. vt. d. l. eā quā. C. de fideicō. Co-
dicillās. i. qn̄ teſtamento eſt adiecta clauſula codicillaris debētur
legata licet vitietur inſtō. l. j. ⁊ fi. C. de codicil. fraus. i. ſi heres ſcri
ptus omiſerit fraudulēter hereditatē ex teſtō vt adiret abinteſta

Verſus.

to:tunc debent legata.l.ij.ff.ſi qs omiſ.cau.teſta.l.ij.C.ſi qs omiſ.
cau.cõiũctus tabulas.i.rupto teſtõ p ꝯta.tñ debentur legata ꝯiũ
ctis pſonis liberis ⁊ parẽtibus:vt.l.j.ff.de leg.pſtã.Iurãs.i.cũ te
ſtator iurauit ⁊ legauit debent legata licet vitiet inſtõ ꝓpter im-
potẽtiã iuramẽti qđ hʒ vim clauſule codicillorũ.l.cum pater.§.fi
lius matrẽ.de le.ij.Et pteritus ſit.i.rupto.teſtõ ex cã pteritionis
vel exheredationis debent legata.C.de libe.prete.libertas.i.ãnul
lato teſtõ tñ ꝯſeruant legata libertatũ vt hic.Falſus rumor.i.re-
licta in ſcđo teſtõ p falſum rumorẽ ⁊ falſam famã ꝙ inſtitutus in
primo teſtõ deceſſerat debent.l.fi.de here.inſti.dʒ inſtitutionẽ.⁊
qñ teſtator cãcellauit inſtõnẽ volẽs legata ſalua fore.l.põponius
in fi.ff.de here.que abinteſta.fiſcus ab idignis.⁊ qñ fiſcus aufert
hereditatem ex cã taciti fideicõmiſſi vel inulte necis defuncti de-
bentur lega.l.cũ ex cã.ff.de iure fiſci.⁊.l.cũ fiſco.ff.ad ſilleia.dile-
ctio.⁊ legata relicta ex cã affectiõis pietatis ⁊ libertatis:puta alũ
ne teſtõris debent lʒ nõ adeat hereditas.l.in teſtõ ⁊.l.nihilomin⁹
ff.de fideicõ.liber.Teſtari vetãs ⁊ ꝓhibẽti mutari teſtm̃ in quo eſt
inſtitutus aufert hereditas:⁊ legata debent.l.j.§.ſed ſi legatũ.ff.
ſi qs aliquẽ teſta.ꝓhi.de quo p Bar.in.l.fi.eo.ti.Nõ tʒ adoptio.i.
ſi teſtõr errauit in coniuncto ciuili vel naturali:vt qr inſtituit euʒ
quẽ credebat ſibi naturalr.eſſe cõiunctũ vel a ſe legitime adopta
tũ cũ nõ eſſet deberent legata lʒ vitiet inſtitutio:vt.d.l.eã quã.C.
de fideicõ.⁊ ibi p Ang.Renuit captũ.i.ſi filius renuit redimere
patrẽ captũ.vt in aut.ſi captũ.C.de epi.⁊cle.vel curare patrem fu
rioſum.vt in aut.liberi furioſi.C.de epi.aud.vel ſi filius inſtitut⁹
efficiat hereticus in aut.idẽ.C.de hereti.vel monitus nõ fauet ſʒ
recuſat adimplere voluntatẽ defuncti priuat ſucceſſione ⁊ legata
a debent.[a] Triẽnio dat alimẽta.i.que eſt triẽnio pſtitit alimẽta re-
licta in minus ſolẽni volũtate tenet pſtare in futurum.l.j.C.de fi-
4 deicõ.¶ †Itẽ no.ꝙ fiſcus occupans bona vacãtia dʒ ea occupa-
re cũ ſua cã.ſ.vt pſtet libertates.de quo in.l.iiij.§.ea.qđ.ff.de fidei
cõ.liber.ſed hodie ſerui ⁊ alij volentes ſibi adijci bona in cãm ſer
uandarum libertatũ preferuntur filio ſm glo.hic in ver.adita qđ
nõ plʒ.Ja.de are.imo dicit qđ debet diſtingui.l.iiij.§.ſi vero.ff.de
fideicommiſ.liberta.

Hoc reſcripto. ¶ Adiectio bonorũ fauore liberta
tis ⁊ teſtõris fuit inuẽta ⁊ ſiue liber
tates fuerint relicte in teſtamento ſiue in codicilis abinteſtato fit
aditio bonorum cã earum libertatum conſeruandarum.que adi
tio tunc demum locũ hʒ qñ certũ eſt nullum ſucceſſorem extare ex
5 teſtõ vel abinteſtato.h.d.vſqʒ ad.§.is cui reſtitutus.¶ †Not.ex
prin.qđ paria ſunt extare heredẽ vel illũ cui bona adijciuntur:qr
ſicut extantibus heredibus non poſſunt creditores iniuriari de
functo bona vendendo ⁊ dilacerando vt.ſ.qui manumi.nõ poſ-
ſunt.in prin.ita etiã non poſſunt ſi aliquis petat ſibi adijci bona
dummodo caueat creditoribus idonee.i.fideiuſſorib⁹ vel pigno-
ribus vel fide habita:vt.ſ.no.in prin.in glo.ſuper verſ.idonee.et
an iudex poſſit adijcere bona alicui ſub conditione ſi idonee ca-
ueat creditoribus.dic vt in.l.iiij.§.illud videndum.ff.de fideicõ.
6 liber.†nunquid autem cui adijciuntur bona dicatur heres defun
cti ex teſtamento vel abinteſtato.dic qđ neutro modo.ſed dicitur
heres ſiue ſucceſſor anormalus.i.extraordinarius.vt hic in gl.in
ver.ſucceſſor.qui obtinet vicem heredis ⁊ habet iura ſepulchrorũ
vt poſſit ſepeliri ⁊ inferre mortuos ſuos in ſepulchro defuncti ſi-
cut poteſt ille qui eſt directe heres de iure ciuili:vel bonorum poſ
ſeſſor de iure pretorio:vt.l.vel que pater.ff.de religioſis.non au-
tem hoc poteſt qui eſt heres p obliquuʒ:ſcilicet cum hereditas re-
ſtituta eſt per fideicommiſſum.l.qui proinde ad tertulianum.

Si is qui. ¶ Licet heres inſtitutus qui repudiauerit
poſſit reſtitui vt adeat beneficio minoris eta
tis non propterea impeditur aditio bonorum:nec libertas iam
preſtita reuocatur ⁊ aditio bonorum fit vbi fuerunt libertates vl
tima voluntate relicte.non ſi date ſunt inter viuos.niſi fiat adi-
tio.vt non queratur an fuerunt in fraudem relicte.h.d.vſqʒ ad fi.
7 ¶ †No.ex prin.quod nõ inſpicitur qđ euenire poteſt[b] de iure ſpe
b ciali:vt eſt quod quis poſſit reſtitui:vel non.vt hic.⁊.l.iiij.§.j.ff.
de fideicommiſſa.liber.Sed bene inſpicitur quod euenire poſſet
de iure communi:vt.ſ.§.proximo.verſicu.quandiu.⁊.d.l.iiij.in
princip.⁊ ideo licet per ſecundum teſtamẽtum in quo poſſit adi-
ri hereditas de iure ciuili.licet non adeatur rumpatur primum
quantumcunqʒ ſolenne vt.ſ.qui.mod.teſtamen.infir.§.poſterio
re.tamen ſcđm teſtamentum in quo filius ſpurius fuit inſtitutus
non rumpit primum ꝙuis poſſet legitimari ⁊ hereditatem adi-
re:qr non inſpicimus qđ euenire poteſt de iure ſpeciali vt hic ⁊.d.
l.iiij.§.j.⁊.l.ſi idem cum eodem.§.fi.ff.de iuriſ.om.iudi.⁊.l.j.ff.de
in litem iuran.de quo per Barto.in.l.inter ſtipulantem.§.ſacrã.
ff.de verbo.obliga.¶ Secundo not.in ver.quid ſi vnus.quod ad
euitandum iudicium an libertates fuerint relicte in fraudẽ credi
toris vel non:quo probato qđ fuiſſent relicte in fraudem.valent.
vt.ſ.qui manu.nõ poſſunt.§.in fraudẽ.poſſunt ſtatim ſibi facere
adijci bona.⁊ idonee cauere creditoribus.⁊ tũc quando fit adde
bonorum valent libertates quãtũcunqʒ in fraudẽ relicte.vt hic

a ¶ Legata de
bent.An ãt
vt legata ad
pias cãs va-
leant reqrat
aditio here-
ditatis vide
bar.i.l.iij.C.
de ſa.ſan.ec.
in lec.⁊ in re
petitione.

b ¶ Euenire pt
ẽ hoc brocar
dico an iſpi
ciat futurus
euent⁹ vide
p bar.in.l.j.
ff.de in liteʒ
iur.l.iter ſti-
pulãtẽ.§.ſa-
crã.⁊ ibi per
ale.de v̉.ob.
ſpe.de aduo.
vi.gl.ꝙ ſic in
cle.j.vt li.pẽ.
⁊ ibi Car.

c ¶ Erãt aũt.
Diuide hũc
tit.in duas
partes.pmo
tollit vendi
tiones ⁊ ſuc
ceſſiões q̃ ex
eis fiebãt.ſe-
cundo q̃ fie-
bãt ſenatuſ-
cõſulto clau
diano.ſcđa
ibi erat.Are
tinus.

d ¶ Incedit.
Vñ puer.c.
xij.circulus
aureus i na-
rib⁹ ſuis mu
lier pulchra
⁊ fatua.

e ¶ Cõtinua
Vid hic.d.
Aret.qualr
cõtinuatur
rubrica iſta
ad pcedẽtes

f ¶ In dona-
tione.An ẽ
pacto de do
nando quis
poſſit cõue-
niri vide.d.
Aret.ſeq.in
princ.col.iij.
v̉.an aũt ⁊c.

⁊.l.iiij.§.ſi i fraudẽ.ff.de fideicõ.liber.ſed nõ valẽt qñ priuat⁹ adijt
hereditatẽ.⁊ eſt ratio qr hic idonee cauet creditorib⁹ ille nõ.¶ Vl
timo no.in ver.ſed cũ multis qđ vna lex põt ſuppleri ⁊ determina
ri per aliã etiã prius factã:vt.l.ſed ⁊ poſteriorũ.ff.de legi.ſic ⁊ vnũ
ſtatutũ põt determinari per aliud etiã per cõmunẽ legẽ:qr ſtatuta
recipiunt interpretationẽ paſſiue:ſed nõ actiue:vt.l.j.ff.de mu.et
ho.de quo plene in.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iure.

¶ De ſucceſſionibus ſublatis que fiebant per bonorũ vendicatio
nem.⁊ ex ſenatuſconſulto claudiano. Rubrica.

¶ Continua quia due erant olim acquiſitiones per vniuerſitatẽ:
ideo remouentur.
1 ☞ Actionem ineptam proponens ſuccũbit.
2 Correlatiuorum alterũ pro altero ſepe ponitur.
c **Erant autem.** [c] ¶ Olim erant due
alie ſucceſſiones ſiue
acquiſitiones per vniuerſitatẽ:ſed tñ creditor cũ
magna ſolẽnitate accipiebat oĩa bona debitorũ:⁊
illa vẽdebat ꝓpria auto.itẽ cũ mulier libera ſe iũ
gebat ſeruo efficiabat ſerua.⁊ oĩa bona ei⁹ dño ſer
ui querebant que due acquiſitiones hic corriguntur.h.d.vſqʒ ad
fi.nam hodie creditor ſimpliciter porrecta ſua petitione debitore
cõtumace mittit actor in poſſeſſionẽ bonorum debitoris pro men
ſura debiti declarati.⁊ procedit ad primũ ⁊ ſcđm decretum vel ad
venditionẽ bonorũ.vt in aut.⁊ qui.C.de bonis auto.iud.poſ.⁊ ibi
eſt glo.magiſtra.⁊ not.in.l.ſi finita.§.iulianus.ff.de dã.infe.⁊ an-
tiqua forma que olim erat neceſſaria proponi in libello per quã q
cadebat a ſyllaba cadebat a toto hodie eſt ſublata nec eſt neceſſe ꝓ-
ponere nomẽ actionis in libello.vt.l.j.C.de formu.⁊ impe.ac.ſub.
dʒ tñ narrari factum ex quo reſultat obligatio ex qua producitur
1 actio.†Itẽ lʒ qs nõ teneat ꝓponere actionẽ ſʒ cũ ꝓponit ⁊ ineptã
ſuccũbit de quo dic.in.c.dilecti.⁊.c.examinata.de iudi.⁊.l.j.§.j.ff.
ſi menſor fal.mo.di.item hodie lʒ mulier ſe iungat ſeruo nõ efficit
ſerua nec etiã partus inde natus eſt ſeruus.⁊ ſic nõ querit dño ſer
ui.lʒ ſecus ecõtra eſſet qr attendim⁹ cõditionẽ matris ⁊ non pris.
quo ad libertatẽ.de liberti.§.ſed ſi quis ex alia.¶ Et not.hic glo.
qđ nihil demẽtius ⁊ furioſius inuenit muliere que ſemper tanquã
d furore baccbata incedit.¶[d] †Item not.hic glo.j.quod in nomini
2 bus correlatiuis vt emptor vẽditor locator conductor ſepe poni-
tur vnũ pro reliquo.vt.l.veteres.ff.de actio.emp.hoc tñ nõ ꝓcede-
ret in libello ſm Cyn.in.l.ij.C.locati ibi glo.teneat oppoſitum.ſed
eã Cy.iſto mõ vt ſequit expedit p vnũ cõtrariũ ſic dicẽs ad.l.iſtam
opponit qđ hoc dicit cõduxiſti ergo ſupponit qđ qui preſtat pecu
niam eſt locator:⁊ qui recipit eſt conductor ⁊ ſic opponitur.ff.eo.l.
ij.⁊.l.ea lege.§.j.ſolutio.dicit glo diuerſis reſpectib⁹ cõtingit ⁊c.vt
hic no.iſta ſunt bona ad hoc vt libell⁹ debeat aperte cõcludere.alr
poſſet caſſari.vt.ff.ſi menſor falſum mo.di.l.j.pone quod iſte dixit
in libello cõduxiſti domũ a tali ⁊c.iſte libellus procederet ſm iſtaʒ
glo.ſed petrus dicit quod glo.nõ eſt vera qr nullo reſpectu qui pre
ſtitit pecuniã põt dici locator ⁊ hic dicunt iura ſuperius allegata
ſic eſt in venditione.nã venditor non põt dici emptor aliquo reſpe
ctu cum locatio ſimilis ſit venditioni ergo ⁊c.

¶ De obligationibus. Rubrica.

e ¶ Continua[e] vt in gſ.qr ius noſtrũ principaliter tractat de trib⁹:
ſcʒ perſonis rebus ⁊ actionib⁹.vt.ſ.de iure naturali.§.fi.⁊ de pri
mis iam dictũ eſt in pcedentib⁹ ſequit de tertio.ſ.de actionibus:qr
tñ actio dicit filia obligationis reſtat vt prius de matre:id eſt de
obligatione videamus ꝙ de actione.
1 ☞ Contractus ⁊ obligatio ⁊ actio in quibus differant.
2 Debitũ decennio nõ petitum preſcribitur.
3 Diffinitio cum ſuo diffinito conuerti debet.
4 Obligatio triplex reperitur.
5 Creditor quando in mora conſtitui dicatur.

Nunc tranſeamus. ¶ Pri⁹ po
nitur diffi-
nitio obligationis.ſecundo duplex diuiſio.tertio
vnius membri ſubdiuiſio ſecunda ibi:omniũ ter-
1 tia ibi:harum que.† ⁊ pro euidentia premitte qđ
habetur in glo.fina.huius titu.ſ.que eſt differẽtia
inter contractũ obligationem ⁊ actionẽ:qr contractus ſiue ipſum
contrahere eſt facti.⁊ in facto conſiſtit:vt emere.locare.⁊ pignora
re ⁊c.⁊ eſt triplex contractus:ſcilicet proprius improprius ⁊ ma-
gis iproprius;propri⁹ eſt qñ vltro citroqʒ obligatori⁹.ſ.hũc inde ſci
licet ex vtraqʒ parte oritur obligatio.vt.l.labeo.§.cõtractus.ff.de
verb.ſigni.vt in locatione.⁊ ſimilibus improprius eſt.ſcʒ quando
f vna ſola pars obligatur vt in donatione[f] in qua ſolũ donãs obli
gatur ad tradẽdum ⁊ aliquãdo de euictione.vt no.in ariſto.ff.de
dona.cauſa mor.⁊ in mutuo in quo ſolus recipiens obligatur ad
tantundem reſtituendũ.vt.l.ij.ff.ſi cert.peta.⁊ in ſtipulatione qñ
ſolum

ſolum vna pars obligat̃.nã tũc nõ eſt ꝓprie ꝯctus.⁊ ita intellige
ĩ.de diuiſi.ſtipul.§.conuentionales.ſup verbo ꝯhendarũ. magis
improprius eſt.qñ ex vna parte orit̃ obligatio.ſ; potius facta diſ
ſoluit̃ vt eſt tranſactio nudo pacto facta.ex qua non agit̃ ante im
plementũ ꝯditionis de quo p bar.in.l.ſiue apud acta.C.de trãſa.
⁊ vt eſt liberatio p acceptilationẽ vt.ĩ.qui.mo.tolli.obli.in prin.
⁊ p Bar.in.l.vbi pactũ.C.de tranſa.ſi igit̃ ſtatutũ facit mentionẽ
2 de ꝯctu intelligit̃ tm̃ de proprio†⁊ ſtatutũ dictans ꝙ preſcribit̃ de
cẽnio ꝯ negligentem petere debitũ ſibi.ex quo ꝯctu nõ habebit lo
cũ in promiſſione facta ex ſtipulatione vel donatiõe vel ꝯctu alio
in quo ſolũ vna pars obligat̃:qꝛ verba ſtatutorũ ſunt proprie in
telligẽda.l.j.§.ſi is qui.ff.de exer.niſi diceret oẽm ꝯctum.vt no.gl.
in.d.§.contractũ.ſed obligatio eſt q̃ orit̃ ex ipſo cõtractu.⁊ eſt tri
plex.ſ.naturalis tm̃ ciuilis tm̃:naturalis ⁊ ciuilis inſimul vt ſta
tim dicet̃.⁊ ex ipſa obligatione orit̃ actio que eſt ius perſequendi
in iudicio qd̃ ſibi debet̃:vt.ĩ.de act.in prin.ꝓcedit igit̃ ꝯctus tanq̃
pr̃:ex quo ꝓducit̃ obligatio tanq̃ filia ex qua orit̃ actio tanq̃ ne
ptis vt dicit glo.in ver.eſſe vt in.l.cũ eadẽ.§.actiones.ff.de excep.
rei iudi.⁊ glo.ij.in.l.certi cõdictio.ff.ſi cer.pe.⁊ gl.magna in.§.itẽ
⁊ certa in.l.j.ff.de eden.alia tñ actio non eſt natiua:ſed potius da
tiua:qꝛ de facto intentat̃:vt no.in.l.vbi pactũ.C.de trãſa.No. hic
diffinitionem obligationis quã expone vt in glo.dum dicit vin
culũ.i.ius vincens.i.ligãs hoiem:vt in glo.in ver.vinculum. Vñ
3 verſus.Verba ligãt hoĩes taurorꝫ cornua funes.ex glo.j.†tñ no.ꝙ
ad hec qd̃ diffinitio ſit bona dꝫ ꝯuerti cũ ſuo diffinito.⁊ eꝯ alias
diffinitio nõ eſſet bona vt hic.⁊.l.j.§.dolũ.ff.de dolo.⁊ id̃ hec diffi
nitio eſt bona hõ eſt animal rõnale mortale:qꝛ bñ ſequit̃ eſt aĩal ra
tionale mortale:ergo hõ ⁊ ecõuerſo ⁊ aliter negatiue:ſed in diffi
nitione obligatiõis iſta eſt vera.nõ eſt obligatio ſolũ ciuilis ⁊ na
turalis.ergo nõ eſt iuris vinculũ ⁊c.ergo nulla ſubeſt obligatio ⁊
iſta eſt falſa.nõ eſt iuris vinculũ.cuiꝰ neceſſe ⁊c.ergo nulla ſubeſt
obligatio qꝛ põt eſſe naturalis ⁊ nõ ciuilis.⁊ ſic eſt vis.i.dña in
dicta obligatione ꝓ qua obligatione accipiat̃:vt tꝫ gloſ.Et adde
ꝙ ar.a diffinitione eſt validũ.l.oĩs diffinitio. de reg.iur.⁊.l.j.⁊.l.
4 bona fides ver.⁊ puto.ff.de reg.iur.al's depoſiti.†Tertio collige
ex gl.ex verbo neceſſitate.qd̃ triplex eſt obligatio.ſ.naturalis tãtũ
ciuilis tm̃ naturalis ⁊ ciuilis.naturalis tm̃ eſt que orit̃ ex conſen
ſu:vt.l.ſtichum.§.naturalis.ff.de ſol.⁊ iſta obligatione obligatur
quilibet habens cõſenſum ẽt ſeruus cũ dño vt.l.natural'r.ff.de cõ
di.inde.⁊ pupillus ꝓximus pubertati nõ aũt infans vel ꝓximus
infantie:qꝛ caret intellectu:vt.l.j.ff.de noua.⁊ huius obligationis
plures ſunt effectus.primus lꝫ non pariat actionẽ parit tñ exce
ptionẽ:vt.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pac.ſcd̃s effectus eſt
qꝛ impedit repetitionẽ ſoluti:vt.l.fideiuſſor.§.fideiuſſor.ff.de fide
iuſ.tertius eſt qꝛ ei põt accedere fideiuſſor.quartus effectus natu
ralis obligationis eſt qꝛ naturale debitũ põt cõpenſari.l.ẽt.ff. de
cõpenſa.Et quotuplex ſit iſta naturalis dixi.ſ̃.de iure naturali in
prin.Item an hec naturalis tollatur tempore.dic per Bart.in.l.
fi.ff.rẽ ra.habe.ciuilis aũt obligatio eſt q̃ ex iuris ſolẽnitate proce
dit ceſſante naturali ꝯſenſu vt no.gl.in.l.generaliter.C.de non nu
merata pecunia.⁊.ĩ.de obli.in gl.in ver.obliget̃.⁊ iſta obligatiõe
nõ obligat̃ ante biẽniũ ille qui ꝯfeſſus eſt in chirographo ſe rece
piſſe pecuniã ſub ſpe future numerationis.l.in ꝯctibus.C.de nõ
nu.pec.⁊.ĩ.de lite.obli.in prin.item ille qui tenebat̃ natural'r ⁊ ci
uiliter ⁊ iurat ſe nõ debere.l.ſi.ff.de iureiu.Itẽ ille q tenebat̃ ciui
liter ⁊ naturaliter ⁊ fuit ei pactũ factũ de nõ petendo:vt.d.§.pa
ctus ⁊.l.j.ff.de ꝯdi.inde.⁊ in glo.in verbo neceſſitate.qntus effe
ctus eſt qꝛ ꝓducit exceptionẽ:vt.d.l.in contractibus.⁊ ei põt acce
dere pignus ⁊ fideiuſſor q natural'r ⁊ ciuil'r teneat̃ vt.d.§.fideiuſ
ſor.ſ; differt a naturali:qꝛ indebitũ naturaliter lꝫ ciuiliter debitũ
p errorẽ ſolutũ nõ repetit̃.vt not.in.d.l.j.ff.de ꝯdi.inde.item ſi op
ponat̃ cõpẽſatio de ciuili obligatione tm̃ in caſibus ſupradictis
q̃ replicationis tollit̃ exceptio:vt.d.§.pactus.Tertia eſt obliga
tio naturalis ⁊ ciuilis ſimul.que orit̃ tã ex cõſenſu partiũ q̃ ex le
gis diſpoſitione q̃ diffinit̃.⁊ iſta eſt illa q̃ eſt efficax ad agẽdũ: ſed
alie due nõ.⁊ dũ l'ra dicit iuris vinculũ p hoc pꝫ qd̃ obligationes
ſunt de iure ciuili:⁊ ſil'r actiones:ſed ꝯctus ſunt de iure gẽtiũ exce
5 ptis quatuor vt notat̃.ſ̃.de iure naturali.§.ius aũt gẽtiũ.†Itẽ
no.hoc gl.in ver.ſcdm̃.qd̃ ad hoc qd̃ creditor ꝯſtituat̃ in mora et
tranſeat in eũ periculũ interitus vt non poſſit ſolutionẽ recuſare
dꝫ ſolutio fieri in cõgruo loco ⁊ tpe ⁊ penes cõpetẽtẽ iudicẽ ⁊ de
euictione ꝓmitti in caſibus in qbus venit euictio ⁊ ꝙ res nõ red
datur deteriorata.al's non cogit̃ recipere niſi ei offerat̃ preciũ de
teriorationis.qd̃ intellige qñ dꝫ officio iudicis vt in ꝯctibus ſtri
cti iuris.ſecus ſi iure actionis:vt in contractibus bone fidei.⁊ id̃
qui cõmodauit equũ ſcholari cogit̃ eum recipere deterioratũ nec
p hoc vr̃ remittere preciũ deteriorationis.de quo per Bar.⁊ doc.
in.l.qui ſibi.§.j.ff.de ſol.

Quibus modis re contrahitur obliga. Rubrica.

1 Obligatio quibus contrahatur modis.
2 Pactorum veſtimenta que ſint.
3 Mutuum in quibus conſiſtat rebus.
4 Soluens indebitum condicere poteſt.
5 Indebitum quid dici poteſt quadrupliciter.
6 Mutuum a commodato differt.
7 Depoſitum ⁊ commodatum culpa carere debet.⁊ nu.8.
9 Commodato qualiter quis vti debeat.
10 Furtum ⁊ incendium an ſint caſus fortuiti.⁊ nu.11.
12 Depoſitarius an de dolo ⁊ an de culpa leui teneatur.
13 Obligatio pignoris re ipſa contrahi poteſt.
14 Creditor quanto tempore expectabit anteq̃ pignus vendat.
15 Caſum probare an debeat creditor an debitor.

a RE contrahitur[a] obliga-
1 tio.†Obligatio contrahitur re mutui dona
tione.qd̃ conſiſtit in rebus que põdere numero
vel mẽſura cõſiſtunt.⁊ mutuum appellatur qꝛ de
meo fit tuum.h.d.vſqꝫ ad.§.is quoqꝫ. Et no.
hic quod conuentio de mutuando eſt pactum nudum quod nõ
arctat quia pactum nudum de iure ciuili regulariter non parit a
actionem ſed exceptionem.l.iuris gentium.§.ſed cum nulla.ff.de
pactis.licet ſecꝰ de iure canonico.vt pactum nudum pariat actio
2 nem.vt.c.antigonus.de pactis.†⁊ ideo glo.j.hic.⁊.l.iuris gen.§.
quinimo.ponit veſtimenta pactorum.que his verſibus continen
tur.Sunt veſtes pacta coherentia litera verba.Res interuentus
que rei conſenſus vtriuſqꝫ. lex iuſiurandum principumque rei.
Coherentia pacta vendo tibi rem vt vadas pro me romam.alle
gationes ſunt in gloſſa.litera vt in confeſſione mutui.chirogra
pho facta.verba vt in ſtipulatione.Res vt in mutuo. Inter
uentus rei: vt in contractibus innominatis . vt ſi debeo tibi
dare vnã rẽ:⁊ tu debes mihi dare aliã.conſenſus vt in emptione
⁊ venditione locato ⁊c.iuſiurandum vt cum patronus inconti
nenti poſt manumiſſionẽ exigit iuramentũ a liberto de operis p̃
ſtandis:vt.l.iuriſiur.de oper.liber.⁊.l.fi.ff.de liberali cauſa.Pri
cipium rei vt in pollicitatione.vt in glo.lex nam lege.i.legis au
xilio veſtitur pactum vbicunqꝫ lex vult ex nudo pacto dari actio
nem qd̃ eſt in pluribus caſibus vt his verſibus continetur . Pa
ctum in his nudum actionẽ maxime parit.Conſtituens donans
dotans ſpõdens ob honorẽ.Nautarũqꝫ fenus acceſſio verbis vſu b
ra.Quorum metrorũ expoſitionẽ vide.ĩ.de ac.§. de conſtituta.⁊
3 l.iuriſgentiũ.§.ſed cum nulla.ff.de pac.†Scd̃o nota quod mu
tuum conſiſtit in rebus que põdere numero vel menſura ꝯſiſtunt
⁊ hoc de natura mutui.itẽ etiã eſt de natura eius qd̃ tranſeat dñiũ
alias nõ eſt mutuũ.ſ; reconciliat̃ quatuor modis. ſ.conſumptio
ne ſtipulatione vſucapione ⁊ ꝯditiõis euẽtu vt.l.ij.§.ij.ff.ſi cer.pe.
⁊ ĩ gl.⁊ in verbo fiat.vide q̃ſtiões p glo.ſuper ver.appẽdendo.
4 IS quoqꝫ. †Per errorẽ ſoluens indebitum poteſt
condicere perinde ac ſi mutuaſſet.Et pupil
lus cui eſt indebitum vel mutuũ ſolutum ſine tutoris auto.nõ te
netur item ſoluens indebitũ magis vr̃ velle diſtrahere q̃ contra
here.ideo ex quaſi contractu oritur obligatio.h.d.vſqꝫ ad.§.item
is.Ille igitur qui ignoranter ſoluit indebitum poteſt condicere.
i.repetere p actionẽ condicticiam.i.que datur ad condicendũ.i.re
petendũ:qꝛ vocatur condictio indebiti.ſecus ſi ſoluit ſcienter ĩde
5 bitũ:qꝛ donare vr̃.vt.l.cãpanus.§.alius.ff.de ope.liber.†Et adde
ꝙ quadruplex eſt indebitũ.primo modo indebitum omni iure.ſ.
natural'r ⁊ ciuiliter.vt qñ nullo modo debetur ſcd̃o eſt natural'r
indebitũ ſed ciuiliter debitũ vt in chirographo ante biennium ⁊
in eo qui tenebatur natural'r ⁊ ciuiliter.ſed pacto de non petẽdo
vel iuramẽto liberatus eſt naturali obligatione remanente ciuili
⁊ hec duo indebita indiſtincte repetuntur ſiue ignorantia iuris.
ſiue facti probabilis ſoluant̃ vt in alieno facto ſiue non probabi
lis:vt in ſuo.tertio eſt indebitum ciuiliter.ſed naturaliter debitũ
vt inter patrẽ ⁊ filiũ inter dñm ⁊ ſeruum.⁊ in legato in minus ſo
lẽni voluntate relicto.⁊ in abſoluto per ſnĩam ⁊ iſta indebita ciui
liter.ſed natural'r debita ſoluta per errorem iuris vel facti minꝰ
b probabilem non repetuntur [b]ſecus ſi probabilem.fallit in mino
re ⁊ muliere.qui ſoluẽtes p ignorantiam iuris repetũt.quarto eſt
indebitũ p exceptionẽ in quo dic qd̃ quatuor ſunt exceptiones ſibi
dilatoria ſiue tpalis perpetua dubia ⁊ rigore iuris conſeruandi
introducta.in prima vt cũ eſt obligatio ad diem.vel cũ moriatur
quocũqꝫ errore ſolutũ nõ repetitur qꝛ eſt omnino debituꝫ iri. In
ſcd̃a.ſ.ꝑpetua dic ꝙ ſi eſt fauorabilis vt velleia.quocũqꝫ errore ſo
lutũ repetit̃.ſ; ſi eſt odioſa:vt macedoniani tũc ſolutũ ignorãtis
iuris nõ repetit̃:ſed p errorẽ facti ꝓbabilẽ ſic ĩ tertia.ſ.dubia vt cũ
ꝓmitto tibi dare ſi nauis ex aſia venerit.vel ſi titiꝰ cõſul factꝰ fue
rit tũc iteriꝫ ſolutũ ad tps repit̃ qꝛ eſt dubiũ.an ſit debitũ. In q̃rta
exceptiõe q̃ fuit ĩtroducta rigore iuris ꝯſeruãdi vt exceptio lit. pẽ
den.ꝯ verũ debitorẽ exceptio fori.exceptio epiſtole diui adriani.⁊
beneficij de fideiuſſionibꝰ interim ſolutũ nõ repetit̃. allegationes
oĩum predictorꝫ quas cauſa breuitatis omitto.vide p glo.⁊ Bart.
in.l.j.ff.de cõdi.inde.⁊.l.error.C.de iuris ⁊ facti ignorãtia.item ad

a Re ꝯhitur iſte ti.diuidi tur ĩ quinqꝫ ptes.prĩo po nit d̃ mutuo ſcd̃o de inde bito ſoluto. tertio de cõ modato.q̃r to de depoſi to.qnto d̃ pi gnore dato. ſcd̃a ibi in.§. is quoqꝫ.ter tia ibi.itẽ is. q̃rta ibi p̃ter ea.qnta ibi:ĩ §. creditor quoqꝫ.

b Repetũt̃. Hic tria ſũt vidẽda. prĩo cui cõpetat iſta ꝯdictio ĩdebiti.ſcd̃o ꝯ quẽ ⁊ an ⁊ qñ ĩ ꝯdictio ne ĩdebiti ha bet̃ rõ fructũ de his vide p ordinẽ p do. are.poſt bar. ĩ hoc.§. ꝓpe fin.in v̄.extra gl.p pfectio ne materie.

quid teneat recipiēs indebitū dic vt hic in gl. ſup verbo cum leti
cia. itē in quot ⁊ in qbus caſibus ceſſet ꝯdictio indebit. dic vt hic
in glo. in ver. accepiſſet. ⁊ in. l. j. C. de ꝯdi. inde. ¶ Item no. hic gl.
magiſtralem ſuper verbo mutui. qualr̄. ⁊ qñ pupillus ⁊ adultus
obligent. de quo dic etiam per glo. ⁊ doc. in. l. j. ff. de noua.

6 **Item is cui.** ¶ † Nō ſolū mutuo: ſꝫ in cōmodato cō-
trahitur obligatio re ipſa. eſt tñ dr̄ia in
ter mutuū ⁊ cōmodatū: qꝛ in mutuo transfert dñiū: ſed non in cō
modato. itē recipiēs mutuū tenet de dolo ⁊ oī culpa ⁊ de caſu for
tuito: ſed cōmodatarius tenet de dolo ⁊ de oī culpa: ſed caſu for-
tuito nō niſi culpa precedit caſum. ⁊ cōmodatū dꝫ eſſe gratuitū.
alr̄s interuenit merces erit locatio. h. d. vſqꝫ ad. §. preterea. ¶ No-
tigit primo ꝙ de natura cōmodati nō tranſit dñiū. alr̄s deſinit eſſe
cōmodatū. ⁊ trāſit in aliā ſpēm vt hic. ⁊. l. ſicut certo. §. ij. ff. cōmo.
⁊. l. j. §. ſi quis certū. ff. depo. ſed de natura mutui hō eſt qḋ trāſeat
dñium: vt hic ⁊. s̄. eo. in princ. ¶ Scḋo no. in ver. is q. qḋ recipiēs
mutuū tenet de dolo: ⁊ oī culpa ⁊ de caſu fortuito qꝛ qḋ in genere
debet perire nō pōt. l. in rōne. §. diligēter. ff. ad. l. fal. ⁊. l. incēdiua.
ff. ſi cer. pe. ſed cōmodatarius tenet de dolo ⁊ oī culpa: ſed nō de ca
ſu fortuito. qñqꝫ tñ tenet cōmodatarius ſolum de dolo ⁊ lata cul
pa: qñqꝫ ēt de leui qñqꝫ ēt de leuiſſima: ⁊ qñqꝫ ēt de caſu fortuito.
vt hic in glo. in ver. exactiſſima. Vñ cōclude regulā que ponit in
l. ſi vt certo. §. ij. ff. cōmodati. qḋ ſi cōtractus celebrat gr̄a dātis tm̄
tūc recipiēs tm̄ tenet de dolo ⁊ omni culpa: ſed non de caſu fortui
to: niſi culpa p̄cedat caſum vt hic. ſi gr̄a vtriuſqꝫ tūc tenet de dolo
lata culpa ⁊ leui. Quid aūt ſi res cōmodata ſit eſtimata anq̄ cō-
modet dic qḋ eſtimatio ſemꝑ addit vnā ſpēm obligationis plus
vt per glo. ⁊ Bar. in. d. l. ſi vt certo. §. ij. itē que ſit dr̄ia inter cōmo
datū ⁊ precariū. dic in cōmodato exprimit certus vſus in p̄cario
nō: item nō reuocat niſi finito vſu p̄cariū ſic. ¶ No. glo. in. l. cōmo
7 dato. §. ſicut aūt. ff. ꝯmo. † Et no. hic tex. in ver. nec ſufficit. ꝙ licet
re ſua qs poſſit male vti cū in ea ſit moderator ⁊ arbiter: vt in. l.
re mādata. C. manda. tñ in depoſito eſt determinatū qḋ debet ad
hiberi exactiſſima cuſtodia ⁊ diligētiſſima que leuiſſimā culpā ex
cludit. ⁊ iō ſi qs in ſuis rebus erat diligētiſſimus pariter dꝫ eſſe in
cōmodatis. lꝫ ſi in ſuis erat diligētior certe in cōmodato dꝫ eſſe di
8 ligētiſſimus. † ⁊ iō tūc dꝫ adhibere cuſtodiā maiorē rebus ꝯmoda
tis q̄ ſuis. nā tunc in ſuis culpa culpāda. eſt ſed in alijs eſt puniē-
da. vt hoc ⁊. d. l. ſi ex certo ver. niſi forte. ⁊. l. in rebus in prin. ff. cō-
mō. ſed qḋ qñ ēt in ſuis erat diligētiſſimus: ⁊ nō pōt niſi vnā rem
ſaluā facere an debeat p̄ferre ſuā. dic ꝙ ſic: ſi eſt p̄cioſior. itē ſi ſint
due res cōmodate a duobus equales in valore: ⁊ nō pōt niſi vnā
ſaluare, dic ꝙ locus erit gratificationi de quo ꝑ glo. in. d. ver. niſi
9 forte. † itē attēde ꝙ qs dꝫ vti cōmodato ſolū ad vſum ⁊ vſqꝫ ad lo
cū determinatū. alias eſt in culpa ⁊ ad eū ſpectat periculū vt hic
in ver. aliogn. ⁊. d. l. in rebus. imo tūc cōmittit furtū vſus: vt. j. de
obli. que ex deli. naſ. §. placuit. niſi fuerit res ꝯſueta locari ſecūdū
bar. in. l. itē querit. §. q impleto. ff. loca. itē attēde qḋ cōmodatū dꝫ
eſſe gratuitū alias eſſet locatio. nā qñocūqꝫ ꝯtus gratuitus ſit in
teruenicte mercede in pecunia numerata eſt locatio: vt dicit glo.
in. l. j. ff. mādati. Quod intellige ſi ille ſolitus erat locare alr̄s eſſet
ꝯtus innominatus: ⁊ daret actio p̄ſcriptis verbis vt. l. naturalis
§. at cū do. ff. de p̄ſcri. ver. ſed ⁊ mādatū p̄curatoris dꝫ eſſe gratui
tū lꝫ poſtea det ſibi ſalariū gr̄a remunerationis laboris: vt. d. l. j.
⁊ ibi ꝑ bar. ff. mādati. ſic ēt officiū tutoris ⁊ curatoris dꝫ eē gratui
tū. lꝫ ex cā poſſit ei cōſtitui ſalariū a iudice. vt. l. a tutoribus. ff. eo.
10 ⁊. l. q̄ fortuitis de pig. act. † ſed an furtū cōputet inter caſus fortui
a tos[a] dic qḋ nō. iō nō excuſat cōmodatariū: vt. l. cū duobus. §. dāna
ff. cōmoda. niſi fiat a pſona domeſtica de qua non erat ſuſpicio: vt
11 no. Cy. l. pignus. ff. depoſiti. † Itē an incendiū cōputet inter caſus
fortuitos cōmodatario dic qḋ non ſi incipit in domo ſua: qꝛ ſine
culpa habitātiū regulariter nō oriunt incendia vt. l. nā ſalutē. §. ⁊
qꝛ plerūqꝫ. ff. de officio p̄fecti vigilū. ſed ſi in domo aliena ⁊ com-
modatarius euitare rē nō potuit habet regreſſum ꝯtra eū qui eſt
in culpa incendij: vt. l. ſi ſeruus ſeruū. §. ſi fornicarius. ff. ad. l. aqui
li. ⁊ no. gloſſa.

12 **Preterea.** ¶ † Etiā ꝯtrahit obligatio re ipſa: ⁊ depoſi
tarius tenet ſolū de dolo ⁊ lata culpa mala.
electio depoſitarij eſt in culpa. h. d. vſqꝫ ad. §. creditor. Tenet tñ
depoſitarius aliqñ ēt de culpa leui. ⁊ de caſu fortuito. vt hic in gl.
in. §. dolo. Quinqꝫ ſunt q̄ faciūt depoſitarium teneri de caſu for-
tuito. ſ. ꝯuētio: dolus: culpa: mora: ⁊ obligatio. vt no. gl. ff. depoſi.
l. j. §. ſepe. offerēs aūt ſe ad recipiendū depoſitū tenet de leuiſſima
vt ibi no. bar. Sed qḋ de bidello cui ſcholaris aſſignauit librum
ſuū. ⁊ bidellus tradidit alteri an teneat. dic qḋ ſi tradidit ſocio
vel cōſueto famulo. vel alteri portāti ſignū ſcholaris cui veriſimi
liter credere debuit nō tenet. ſi aūt ſcholaris nō aſſignauit ei ſpāli
ter: ſed ſimplr̄ ei dimiſit in ſcholis: tunc tenetur ad ſimilitudinē
locatoris ſcḋm. l. dñs horreoꝝ. ff. locati. ſcḋm bart. in. l. ſi qs vxori.
§. apud labeonē. ff. de fur. Item adde qḋ eo ipſo qḋ quis inficiat.
depoſitū apud ſe ſecuta contractatione cōmittit furtū vt. l. inficiā
do. ff. de fur. item adde quod actio depoſiti eſt priuilegiata. et in-
ſtrumentū depoſiti habet paratā executionē. ſicut ſnīa nec ei pōt
culpa leuis ⁊ leuiſſima a imputari. Quid aūt ſit dolus lata culpa
leuis ⁊ leuiſſima ⁊ quid caſus fortuitus not. hic gl. in. §. debet. ſed
dic latius per Bar. in. l. quod nerua. ff. depoſiti.

13 **Creditor.** ¶ † Obligatio pignoris cōtrahit etiā re ipſa
⁊ creditor pignoris tenet de dolo lata culpa
⁊ leui nō de caſu fortuito. h. d. vſqꝫ ad ſi. Que aūt differētia iter pi
gnus et hypothecā vide. j. de actioni. §. itē ſeruiana. nā hypotheca
ſola cōuentione conſtruit tam in re mobili q̄ in immobili. ſed pi-
gnus in re mobili. ideo dicit pignus a pugno. vt. l. plebs. §. pign⁹.
ff. de ver. ſigni. itē pignoraticia eſt actio perſonalis hypothecaria
b in rem: vt. l. debitoris. ⁊ ibi per Bar.[b] C. de pigno. Itē pignorati-
cia. xxx. annis tollit. l. cū notiſſimi. ⁊ ibi gloſſ. C. de preſcrip. xxx. vel
xl. annoꝝ. hypothecaria aūt aliqñ. x. aliqñ. xx. aliqñ. xl. annis tollit
itē differētia inter pignoraticiā directā que datur ſolū re pignori
tradita: ⁊ pignoraticiā contrariā que datur qualitercūqꝫ credito-
ri decipiat: vt. l. tutor. §. contrariā. ff. de pigno. act. ⁊ per Bar. in. l.
ſi tibi. §. de pignore. ff. de pac. Itē qñ naſcat hic pignoraticia. ſ. an
tunc cū tradit pignus vel cū ſoluit debitū. dic vt hic in gl. §. pigno
14 ra. † Itē per quantū tp̄s debet expectare creditor antequā vendat
pignus. dic per Ange. de peru. in. l. debitorib⁹. ff. de re iudi. vbi in-
telligit. l. ſi. C. de iure dominij impe. in feneratore. alias ſi creditor
nō eſt fenerator pōt ſtatim vendere cū debitor eſt in mora etiā per
interpellationē extraiudicialē. vt. l. ſi cōuenerit. ff. de pign. actio. ⁊
adde qḋ ſi eſt actū qḋ non poſſit vendi pignus tñ pōt vendi terna
monitione vel denūciatione precedēte. ⁊ hoc fauore publice vtilita
tis: que eſt vt creditores inuitētur ad mutuandū ſm̄ gloſſ. in. d. l. ſi
conuenerit. Item not. quod creditor pignoris tenetur de dolo la
ta culpa ⁊ leui: quia cōtractus celebrat gratia vtruſqꝫ. vt dicit hic
c text. ⁊. s̄. dictū eſt. §. j. ⁊ ideo non tenetur de leuiſſima culpa. nec de
15 caſu fortuito[c] niſi fuerit in culpa. † Quis autem habeat probare
caſum vel creditor vel debitor. cōcludit hic glo. ſi. qḋ ad vtrūqꝫ ſpe
ctat probatio dic per Bart. ⁊ glo. in. l. ſi qs ex argētarijs. §. ſi. ff. de
edē. ⁊ veritas eſt quā ponit Bal. in. l. creditor. ff. de pig. act. vꝫ qḋ
creditor debet probare ſe amiſiſſe rem ſine culpa. dic quod quidā
ſunt caſus q pñt euenire ſine culpa vt incurſus latronū: ⁊ tunc dꝫ
debitor probare culpā. vt. d. l. ſi creditor. j. rñſo. Quidā aūt ſunt ca-
ſus q regulariter nō veniūt ſine culpa. vt furtū ⁊ incēdiū. vt dixi. s̄.
§. j. ⁊ tūc creditor dꝫ p̄bare etiā ſine culpa ſe perdidiſſe qḋ p̄babit
in furto probādo rem ſubreptā per vnū de quo veriſimilr̄ cōfidere
d debebat. vt. l. argētū. ff. cōmo. ⁊ de incēdio[d] probādo incēdio ortū
in aliena domo. l. ſi qs fumo apes. ff. ad. l. aq. Itē nunqḋ pōt pro-
bare creditor amiſſionē caſu fortuito factā per iuramentū. dic qḋ
nō ſed dꝫ p̄bare per teſtes ſicut cuſtos animaliū q dꝫ p̄bare aīalia
a lupis abducta ſine eius culpa. vt. l. ſi qs fundū. §. imperator. ff.
loc. ſecus in amiſſione inſtrumēti quā qs probat p̄prio iuramēto.
vt. l. ſi. C. de ſi. inſtr. forte tñ ſufficeret in ſubſidiū probare ꝑ cōiectu
ras puta ſi teſtes viderūt creditorē itinerātē intrare ſyluā cū equo
pignorato vl̄ cōmodato ⁊ deinde ſyluā exeuntē ſine equo. ⁊ querē
tem ſe depredatū a latronib⁹ q in ſylua ſunt cōſueti verſari ex quo
cōcludit preſumptiue ꝙ in curſu inſultationū perdiderit. ar. l. nō
oēs. §. a barbaris. ff. de re mili. ⁊ qḋ no. Bart. in. l. ſi quis ex argen
tarijs. §. an vero. ff. de eden. ſic in ſimili. ſi quis reperit mortuus in
aliqua via vel in aliquo loco preſumit occiſus ab eo qui magis fre
quentabat illum locum. arg. l. ſi cui. §. idem. ff. de accu. ſm̄ Angel.
in. l. iuſto errore. ff. de vſucap.

¶ De verborum obligatione. Rubrica.

1 ¶ Obligatio que verbis contrahit que ſit ⁊ vnde oriatur.
2 Stipulatio quid ſit ⁊ qualis nature. ⁊ nu. 3.
4 Stipulatio rei incerte quando valeat.
5 Inueſtitura rei feudalis ⁊ emphyteotici contractus qualiter fiat.
6 Solennitas ſtipulationum que ſit.
7 Stipulatio non vitiatur lingue diuerſitate.
8 Stipulatio quotuplex ſit.
9 Stipulatio quando peti poſſit. ⁊ nu. 10.
11 Promittere hoc anno differt ab eo qḋ eſt promittere aliquid ſin-
gulis annis.
12 Stipulatio conditionalis que ſit.
13 Tempus itineris quando in contractibus detur.
14 Conditio que ⁊ quando obligationem vitiet.
15 Intereſſe qualiter probetur.
16 Pena ſemel exacta an poſſit iterum exigi.

e
1 **Verbis[e] obligatio.** ¶ Obligatio
v̄bis cōtracta
appellat ſtiplō ⁊ p̄ducit ex interrogatiōe p̄cedēte
⁊ rñſione ſubſequēte. ⁊ ex ea orit actio. ſ. certi cōdi
ctio ex ſtipulatiōe. ⁊ actio ex ſtipulatu appellat ⁊
dr̄ ſtipulatio q̄ſi obligatio firma ſicut ſtipes. h. d.
2 vſqꝫ ad. §. in hac. ¶ † Et no. p̄mo qḋ ſit ſtipulatio vt hic in gl. §. ſti
pulamur. qꝛ ſtipulatio eſt v̄boꝝ ꝯceptio q̄ is q interrogat daturū
facturum

---

a ¶ Caſus fortuitos. vide bal. in. l. j. in. j. q. C. depoſ. ⁊ ꝑ Saly. in l. q̄ fortuitis. C. de pi. ac. ⁊ ſentiunt ibidē dicti doc. qḋ hic io. de pla. inquātū dcīt vex eſſe qñ eſt fcm̄ a cōiuncto vel famulo. itē ſi ō nocte rū pat apotheca in platea ⁊c. vbi vide.

b ¶ Per bar. vbi etiā vide ꝑ Salyc. Pau. de ca.

c ¶ Caſu fortuito q autē dicant caſus fortuiti vide ꝑ Bal. in. l. q̄ fortuitis. C. de pig. ac.

d ¶ Incēdio. Qñ autē ⁊ qualiter puniēt incēdētes domos. vide ꝑ doct. i. l. data opera. C. qui accuſa. poſ.

e ¶ Verbis iſte ti. diuidit q̄tuor ptes p̄mo ponit q̄liter obligatio v̄bis cōtrahit: ſcḋo qb⁹ v̄bis olī ⁊ hodie cōcipiat. tertio quot modis ſtipulatio fieri pōt. q̄rto illud per exēpla docet. ſecunda ibi in hac re. tertia ibi in oīs ſtipulatio. q̄rta ibi pure veluti. ſcḋm. do. Areti.

facturū ve id qđ interrogatus eſt.rn̄det:vt.l.ij.§.ſtipulatio.ff.de verb.obli.¶†Scđo no.qđ natura ſtipulatiōis ſunt vba⁊ loquela mediāte cōſenſu ⁊ intellectu.⁊iđ neqꝫ mutus neqꝫ ſurdus neqꝫ infans nec abſens ſtipulari poſſunt.l.j.in prin.ff.eo.Nec ſufficit annui capite vel annuere capite:qꝛ annuens capite nō obligatur ſtipulatiōe etiā naturaliter.vt no.glo.in.l.j.§.ſi qs ita.ff.eo.ſecus in ꝯctibꝰ q cōſenſu ꝯtrahunt vt in mr̄imonio vbi mutus ⁊ ſurdꝰ obligant vt dixi.ſ̄.qui.nō eſt ꝑmiſſum facere teſtm̄.§.itē mutus.⁊ iſta verba ſtipulatiōis reqrunt ordinē.ſ.qđ p̄cedat interrogatio et qđ ſubſequat rn̄ſio.qd aūt ſi aliqs ꝓmiſit alicui aliqd nec apparet de interrogatiōe p̄cedente an p̄ſumit interrogationem p̄ceſſiſſe.dic
a ꝙ ſic [a] ſi verbum ꝓmittit ꝓferat tabellione in inſtrumēto nō aūt ſi a teſte.nā quāuis teſtis dicat ꝙ talis ꝓmiſit niſi dicat ꝙ aliꝰ primo interrogauit nō ꝓbat ſtipulationē.vt in gl.not.in.l.j.C.de vſuris.⁊ ibi ꝑ Bart.⁊.j.de fideiuſſo.§.fi.¶Tertio no.qđ qn̄ in ſtipulatione deducit res certa datur certi cōdictio ex ſtipulatiōe.ſed ſi deducat res incerta datur actio ex ſtipulatu.Fallit tamen in dote pro qua dat actio ex ſtipulatu quātūcūqꝫ dos ſit certa:etiā ſi ſtipulatio nō fuit interpoſita qꝛ fingit eā eſſe interpoſitā.vt.l.j.in prin.
4 C.de rei vxo.act.†Nūqd aūt valeat ſtipulatio incerte rei.dicit hic gl.in ver.incerta ꝙ nō:qꝛ dando incertū promiſſor liberatur.videlicet in dando muſcā hic nō fallit in tribus caſibus.ſ.in dote:in legato alimentorū ⁊ refectione vie vt no.ſ̄.de leg.§.ſi generaliter.⁊ ꝑ bar.in.l.ita ſtipulatus.ff.eo.licet aūt incertitudo vitiet ſtipulationem tamē pōt declarari ꝑ coniecturas puta per p̄cedentes p̄fationes ⁊ ratiocinia precedentia:vt puta ſi mutuaſti mihi decez:et poſtea promitto tibi decē intelligitur de his decem mutuatis:et nō de diuerſis.Secus ſi promitto tibi decem ꝑ ſtipulationē q̄ mihi mutuaſti deinde alia vice ſimiliter per ſtipulationē ꝓmiſi tibi decem que mihi mutuaſti intelligitur in dubio de aliis decem niſi dicatur cōputata in hac promiſſione ſtipulatiōis omni alia ꝓmiſ
5 ſione precedēte ſcđm Bar.in.l.triticum.ff.de verb.obli.¶†Quarto no.hic in glo.in ver.firmū qđ inueſtitura rei feudalis ſolet fieri baculo ſtipite mantello vel anulo.hoc tamē nō eſt de natura cōtractus emphyteotici vel feudalis.nec per talem inueſtiturā trāſfertur poſſeſſio rei qđ ſecus eſt per traditionē clauiū.vt.ſ̄.de rerū diui.§.item ſi quis merces.de quo dic per Dy.in.c.beneficiū eccleſiaſticum.de reg.iu.li.vj.ex inueſtitura.ſm aliquos cōcedit inueſtito ius apprehendēdi poſſeſſionē ſua auto.vt not. Inno.in.c.ex literis extra de cōſue.ſed quid ſi eſt data licentia apprehendendi rē feudalem ſine inueſtitura an ſufficiat.dic quod ſic.vt in.c.j.de conſuetudine rei feudalis.col.x.

In hac. ¶Olim in ꝯhenda ſtipulatione requirebat verboꝝ formula hic inſerta que eſt hodie correcta.nūc aūt attendit cōſonans intellectus verbis tn̄ cōgruis declaratus.⁊ in eius cōceptione linguarū nō curat dūmodo ſtipulantes
6 ſe intelligant.h.d.vſqꝫ ad.§.omnis.¶†Not.qđ ſolennitas q̄ erat olim in ſtipulando hodie eſt reiecta.nā olim per quecūqꝫ verba fiebat interrogatio ꝑ eadē fiebat reſpōſio.vt ſpondes ſpōdeo nō autem poterat rn̄deri ꝓmitto.ſed hodie pōt reſponderi ꝑ quecunqꝫ verba idonea vt faciam dabo promitto ſic vtiqꝫ ⁊ ſimilia vt dicit glo.in.l.oēs.C.de cōtrahen.⁊ cōmit.ſtipu.⁊ verba ſuperflua ⁊ inutilia adiecta in ſtipulatione nō vitiāt eā:puta ſi quis anteqꝫ reſpōdeat dicat ſe nō poſſe vel impotentē vt hic in gl.in verbo cōſenſuz.¶Nō no.pro libellis poſitionibus ⁊ aliis actibus iudicialibꝰ q nō vitiant licet aliqđ ſupfluū addat dūmodo ſubſtātialia fuerint inſerta ar.huius glo.nūqd aūt ſtipulatio poſſit fieri per cifras et abbreuiaturas ⁊ literas releuantes.dic ꝙ nō:vt in gl.vt ꝙ vnū.a.vellet dicere ꝓmittis.x.⁊ vnū.b.vellet dicere promitto.⁊ no.in ṽ.quibuſcūqꝫ.ſecus in teſtatore q pōt alterare ſignificatuz nominis collectiui.vt cum dicit dum dicā aſinū intelligā de boue.vt no.in l.ſi qs in fundi vocabulo.ff.de leg.j.de quo ꝑ Bar.in.l.quoties.§.j.ff.de here.inſti.⁊ ꝑ glo.in proemio.ff.§.illud aūt vbi dicit glo.qđ ſcribens per ſigna nō cōſueta punit etiā criminaliter arbitrio iu
7 dicis.¶†Tertio no.qđ diuerſitas lingue nō vitiat ſtipulationē.vnde notarius pōt cōficere inſtrm̄ inter latinū ⁊ grecū ⁊ theutonicū inuicem ſtipulantes mediante interprete qui referat vni verba alterius:vt hic ⁊.l.j.§.j.ff.eo.⁊ credit illi notario ſi intelligit idiomata:vt.l.ſi qs decurio.C.de fal.ꝫ alˀs vni ſoli teſti nō credat.l.iniurandi.C.de teſti.ſꝫ ſi notariꝰ nō habeat peritiā vtriuſqꝫ loque
b le tūc dn̄t adhiberi duo interpretes [b] ſi poſſint haberi:qꝛ tunc nō ſufficeret vnus.vt in aut.de nō alie.§.qd aūt.⁊ in inſtrō dicet notarius⁊ p̄dicta ſic acta fuiſſe inter duos ꝯhentes cōſtat mihi notario ꝑ interpretationē talis ⁊ talis adhibitorū ad interpretanduz ex voluntate ipſorū contrahentiū.⁊ idem etiam poterit fieri in iudiciis dum examinantur teſtes vel etiā inter ipſos principales.de quo per Bar.⁊ Ang.de peru.in.d.l.j.§.fi.ff.eo.
8 **Omnis ſtipulatio.** ¶†Omnis ſtipulatio aut eſt pura aut ſub cōditione vel in diem facta.⁊ ex ſtipulatione in diem facta ſtatim debet ꝓmiſſum.ſed ante diem peti nō pōt.⁊ dies in ſtipulatione appoſitus intelligitur gratia promiſſoris apponi.hoc dicit vſqꝫ ad.§.at ſi ita.ſꝫ aūt ꝓmiſſor ꝓmittat ſoluere hodie vel in die incerta tn̄ nō dꝫ creditor incōtinēti venire cū ſacco paratus nec petere niſi finita tota illa die vt hic dicit tex.ſꝫ poſt illū diē adhuc ſtatuitur ſibi terminus a iudice ad ſoluēdū arbitrio ſuo:qꝛ ille terminus nō eſt in iure determinatus niſi in cōſtituta pecunia vbi eſt terminꝰ x.dierum.vt.ff.de cōſtituta pecunia.l.promiſſor.vide qd dicat hic glo.in verbo cōfeſtim.de quo dic ꝑ bar.in.l.ratā.ff.de ſolu.debitor tamē dꝫ cōgruo loco ⁊ tpe offerre ſolutionē.vt no.glo.ſ̄.de oblig.in prin.ſecus aūt in die ſtatuto alicui ad ſn̄iam audiēdā.nā nō dꝫ iudex ſpectare donec illa tota dies finiat anteqꝫ ferat ſn̄iam ſꝫ pōt
c cadē die ferre ſn̄iam hora ſolita.⁊ etiā de nocte [c] cū lumine:puta ſi periret inſtātia.vt in.c.cōſuluit.de offi.deleg.vt hic in glo.not.in verbo ac nō eo die.de quo dic per Bar.in.l.qui ante kalēdas.ff.e.qn̄ tn̄ aliqs eſſet citatus.⁊ certa hora diei comparere deberet.⁊ ille actus ad quē eſſet citatus non poſſet fieri alia hora:qꝛ tūc diceret factus parte non vocata.l.aut qui aliter.§.j.ff.qđ vi aut clam.⁊ ibi per Barto.

At ſi ita. ¶Stipulatio annua ad vitā ſtipulatoris etiaz pura tranſit ipſo iure ad heredem.l.exceptione
9 repellatur.h.d.vſqꝫ ad.§.ſub conditiōe.†Et conclude quādo poſſet peti ꝙ in tpe debet ꝑ quatuor concluſiones.Prima eſt qn̄ apponit tp̄s cauſa demonſtratiōis:vt hodie ꝓmittis mihi dare centum tacite poſſum petere ante finē diei.l.liber homo.§.iiij.ff.eo.ſꝫ detur tempus a iudice eius arbitrio ſoluendi vt no.glo.ſ̄.§.j.Secunda eſt qn̄ apponit tp̄s cā limitande ⁊ finiēde obligationis vt quo ad viuā dare ſpondes.⁊ ſilr ſtatim peti pōt dato termino arbitratu iudicis.l.eum qui ita.§.qui ita.ff.eo.Tertia concluſio eſt qn̄ tp̄s apponit cauſa dilationis ſiue cauſa differēde ſolutionis vt in exēplis.j̄.ſcriptis tūc regulariter petitur in fine tpis qđ cēſetur appoſitū fauore ꝓmiſſoris:ſiue adiiciat accuſatiuo.vt.j̄.annos.x.dabis.l.nā putabā.⁊.l.ſi in annos.ff.de ꝯdi.⁊ demon.niſi in caſu funeris liberoꝝ ſuorū ſufficit vltimū annū ceptū ſꝫ nō cōpletū:vt lego filio meo cū ꝑuenerit ad annū viceſimū.l.q filiū.§.ſabinus.ff.ad trebel.ſiue adiiciat in ablatiuo.vt.l.qui in hoc anno.ff.eo.niſi verba referant ad recipere debētē:qꝛ tunc ſiue in nominatiuo.vt ſtichus ſerꝰ meꝰ āno prīo poſt mortē meā liber eſto.l.ſi ita fuerit libertas.ff.de manu.teſta.ſiue in genitiuo:vt cū fuerit decē ānorū
10 l.ſi cui.ff.de leg.†Quarta cōcluſio eſt qn̄ tp̄s apponit cauſa multiplicāde obligatiōis ꝑ tpa.vt promittis mihi.x.ānuatim.vel in ſingulis annis.qđ idē eſt.vt.l.nec ſemel.§.nouiſſime.ff.qn̄ dies legati cedat.licet hic glo.j̄.in prin.dicat oppoſitū ⁊ male ſecundū Bart.in.l.qui hoc anno.ff.eo.tunc debet in prin. tēporis.⁊ peti pōt ſiue in contractibus.vt.d.l.eū qui ita.⁊.l.ſtichū.§.ſtipulatio.ff.eo.ſiue in lega.l.j.C.quando dies legati cedat.Fallit in quatuor caſibus.Primꝰ qn̄ preſtatio debet fieri ob aliquā neceſſitatē qꝛ tūc dꝫ ſolui tempore illius neceſſitatis ⁊ indigentie.vt ſi relinquatur pro habitatione ⁊ pro alimentis lege nec ſemel.§.ſi habitatione.ff.quando dies legati cedat.Secundus caſus eſt quādo ex fructibus einſdem rei debet fieri preſtatio:quia tūc debet preſtare fructibus collectis.vt.d.l.firmuz.§.fi.ff.qn̄ dies legati cedat.Tertius caſus eſt qn̄ tēpus multiplicande preſtationis apponit in executione.vt ſi non ſoluas mihi tali die dabis in ſingulis annis decem quia tunc debet ſolui in fine tpis iſtud acceſſoriū ſicut principale.l.lecta.ff.ſi cer.pe.ſm Saly.in.l.j.qn̄ dies legati cedat.⁊ Bart.in.d.l.qui hoc
11 anno.ff.de ver.obli.†Ex his igit ſolu.pꝫ qđ aliud eſt dicere ꝓmittis hoc anno ⁊ debet in fine anni cū apponat cauſa differēde ſolu.⁊ aliud cū dico promittis ſingulis annis vel annuatim:vel decem annua quo caſu debet in prin.anni cū tp̄s apponat tā multiplicā
d de obligationis.Unde verſus annua ſi debes ⁊c. Sed quid [d] ſi dicatur promittis mihi decē annua an intelligat quo ad viuā.⁊ ſic heres meus nō petat cū effectu:an perpetuo intelligat gl.tenet qđ intelligat quo ad viuā.vt.d.l.ſi ſtichū.§.ſtipulatio.ff.eo.⁊ ſic tenet qđ ſtipulatio annua in dubio nō ſit perpetua.⁊ idem etiam tenet hic Bar.ne obligatio ꝓcedat i infinitū.l.ſancimꝰ.§.fi.C.de dona.⁊ hoc vult hic etiā glo.in ver.pure facta.ſed dn̄s Bn̄dictus de plūbino.⁊ dn̄s Dy.tenent qđ in dubio ſit perpetua.l.ſi ita fuerit libertas.ff.de manumiſ.teſt.eſt tn̄ differētia inter legata annua ⁊ ſtipulationē annuā:qꝛ ſtipulationē vna ⁊ pura.⁊ cedit obligatio ſtatiz ſed legata ſunt plura.⁊ pro primo anno eſt purū.qđ ſequētibꝰ ſunt conditionalia legata.vt hic in glo.j.⁊ ſi legatarius moriatur poſt primū annū nō tranſit legatū ad heredē.l.fi.C.de leg.⁊ per Bart.in.d.l.ſtichum.§.ſtipulatio.ff.de ver.obli.

Sub conditione. ¶In ſtipulatione cōditionali non naſcitur obligatio ante aduentum conditionis ⁊ ſtipulatio concepta ſub conditione que non pōt impleri plene in vita ſtipulatoris ſortitur effectum.⁊ peti poteſt.tantū poſt eius mortem.item licet moriant cōtrahentes pēdente cōditione tn̄ ſpes trāſmittit ad heredes.h.d.vſqꝫ ad.§.lo
12 ca.¶†Not.igitur qđ conditionalis eſt illa que profert ſub aliquo futuro euentu indifferenti ad vtrūlibet.illa eīm propria eſt cōditio que poteſt ſe habere ad eſſe ⁊ non eſſe.⁊ que pendet a futuro euentu.vt hic in gl.j.⁊ in ea obligatione cōditionali nō venit nec cedit

a ¶Quod ſic. Idez tz do. Aret.ſequē do doc.in.l.ſciēdū.ff.de verb.oblig.

b ¶Duo interp̄tes.d.ang.are.vr̄ h ſentire ꝙ ſufficiat vnꝰ interpres.viđ,eū hec.ṽ.ſcđo q̄rit qualr̄ fiat inſtrumētū.

c ¶De nocte. De hoc viđ hoc do.Areti.i.iij.col.ṽ.i ea.gl.in fi.

d ¶Sꝫ qd viđ do.Aret.in hoc.§.in.iij.col.ante fin.ver.⁊ glo.ꝑpetuatur.

dies ante euentū cōditionis.⁊ ſic interim nō dicit̄ ꝓprie debitor
vt hic in glo.in ver.defert. qd̄ ſecus in obligatione in diē vt hic in
glo.in ver.ex cōditionali. An aūt per euentū cōditionis debitor
conſtituat̄ in mora dic qd̄ nō ſm Bar.in.l.qd̄ dicimꝰ.ff.de ſol. Itē
an creditor cōtraditionalis dicat̄ proprie creditor: vt cōprehēdat̄
a ſtatuto faciēte mentionē de creditoribꝰ.dicit qd̄ ſic largo modo
ſumendo creditor ad ſpem obligationis trāſmittende ad heredē
l.cedere diē.ff.de verb.ſig.⁊ ideo ſi ſtatutū dicat ꝙ ad petitionem
creditoris debitor capiat̄ vel inſtr̄m guarētigiatū executioni mā-
detur ītelligit̄ creditor largo modo qūocūqȝ aliū habeat obligatū
ſecus ſi dicat ad petitionē eiꝰ qui credidit: qr tūc accipit̄ ſtrictiꝰ.ſ.
qū aliquē contractū ſecū intuit eiꝰ fidē ſequēdo ſm Bar. in.d.l.j.
ff.ſi cer.pe.⁊.l.ſi cui.ff.de ver.ſig. Sed qd ſi teſtator mādat ſatiſfieri
oībꝰ ſuis creditoribꝰ.dic ꝙ intelligit̄ de debito efficaci: nō autē de
eo qd̄ pōt exceptiōe repelli ſm Bart.in.l.ſi is cui flauius.ff.de ſol.
¶ Scdo no.in ver.ſi qs ita ꝙ ſtipulatio cōditionalis negatiue cō
cepta cuiꝰ implementū nō pōt fieri niſi ꝑ mortē equiparat̄ ſtipula
tioni ꝯcepte in diē mortis.⁊ ideo vtroqȝ caſu ſolū poſt mortē agit̄
ꝑ hēdē lȝ vna ſit ꝯditionalis: alia ī diē certā an lȝ in certā.vt hic in
gl.in ver. perinde. ¶ Tertio not.in verbo cōditionali.qd̄ ſpes ſti-
pulatiōis cōditionalis tranſit ad heredē.ſecus in legato vel here-
ditate cōditionali.vt.C.de cadu.tollē.l.j.§.ſin aūt.⁊ eſt ratio diffe
rentie quia in ſtipulatione interuenit factum ſtipulantis volētis
proſpicere ſibi ⁊ heredibus. quod ſecus eſt in legato ⁊ hereditate
conditionali.vt hic in glo.fina.

Loca etiā. ¶ Stipulatio cōtinens locū ſolutiōis eſt pu
ra ſi hȝ in ſe dilationē acceſſus ad locū. ⁊ im-
poſſibilitas acceſſionis ad locū vitiat ſtipulationē.h.d.vſqȝ ad.§.
13 cōditiooes.niſi eſſet ordinatū per procuratores.vt in gloſ. ¶ †Et
not.qd̄ lȝ in iudicijs ſit ordinatū tp̄s itineris.ſ.xx.miliaria ꝓ quo-
libet die.vt.l.j.ff.ſi quis cautionibꝰ.tū in cōtractibus datur tp̄s ar
bitrio iudicis ꝯſiderata q̄litate ꝑſonaꝝ.diſtātia loci ⁊ q̄litate tp̄is
nā tp̄e turbido ⁊ aduerſo itinerare non cogit̄ ſi tū aū terminū ſibi
ſtatutum a iudice ad locum perueniat debet ante promiſſum ad-
implere quia in incertis ⁊ non certis locus eſt coniecturis.l. conti
a nuus.[a]§.cum ita.ff.de verbo.ſigni.

14 **Cōditiones.** ¶ †Cōditio de preterito vel de p̄ūti nō
ſuſpēdit obligationē ſȝ ſi eſt vera ſtatim
producit actionē ſed ſi eſt falſa impedit eā oriri.h.d.vſqȝ ad.§.non
ſolū.ſecus aūt eſt in cōditione de futuro q̄ obligationē ſuſpēdit vt
ſ.eo.§.ſub cōditione. ¶ No.ergo qd̄ ea q̄ ſunt de futuro ſunt incer
ta in rerū natura.⁊ aliq̄ ſunt certa an ⁊ qū erunt.vt ſi titius con-
ſul factus fuerit incerta ſerunt ⁊ aliq̄ an ſunt certa ſed incerta qū
vt ſi moriar ⁊ in iſtis nō differt̄ obligatio.⁊ ideo interim ſolutum
nō repetit̄.l.ſub cōditione.⁊.l.nā ſi morit̄ cū ſe.ff.de cōdi. indebi.⁊
cōditio de futuro q̄ ſe habet ad vtrūlibet proprie dicit̄ cōditio.ſed
cōditio de preſenti vel de preterito nō eſt ꝓprie cōditio ſed ſtatim
eſt vera vel falſa.nā eſt certa in rerū natura.ſed illa q̄ eſt de futuro
ſolū eſt certa q̊ ad nām naturātē.ſ.deū eſt eñ duplex natura.ſ.na-
tura naturās ⁊ natura naturata.vt hic in gloſſ.in ver.naturā.⁊ ꝑ
gl.in.l.reſpiciendū.ff.ſi cer.pe. ¶ Et not.ꝙ cōditio de p̄ūti vel de
preterito improprie dicit̄ annullare vel infirmare oblōnē: vt dicit
tex.ſȝ potiꝰ dr̄ eiꝰ natiuitatē īpedire.⁊ ſic verbū priuatiuū nō im-
portat hic priuationē ſed impedimētū initij habitꝰ.vt ibi eruiſti
dn̄e aīam meā de inferno.i.ꝓhibuiſti ne iret ad infernū.vt no. gl.
in.l.cōditio in preteritū.ff.eo.⁊ ꝑ Ange.in.l.decē.eo.titu.

Nō ſolū. ¶ Etiā facta poſſunt in ſtipulationem deduci
ſiue ſint in faciēdo ſiue in nō faciēdo ſiue parti
in faciēdo ⁊ partim in nō faciēdo.⁊ in eis eſt vtile addere penam
h.d.vſqȝ ad fi. ¶ No.cōſiliū legis qd̄ in obligationibus factorum
adijciat̄ pena qr in eis ſuccedit obligatio ad intereſſe eſt difficilis
d.l.fi.ff.de preto.ſtipu.ſed vbi eſt adiecta pena nō reſpicimꝰ inter-
15 eſſe: qr etiā ſi nil intereſſet cōmitteret̄ pena.ff.eod.l.iij. ¶ †Et not.
hic glo.in ver.probare.qualiter probet̄ intereſſe qr cōtra culpoſuȝ
probat̄ per teſtes cōtra doloſum probat̄ per iuramētū.⁊ ideo ſi ho
ſpes denegaret reſtituere baſiliā ſcholari vel reſtituit diſſigillatā
ſeu reſignatā poterit ſcholaris probare intereſſe ſuū.ſ.res ſibi defi
b cientes per iuramentū[b] ſm Bar.in.l.actionibus.ff.de in litē iurā.
⁊.l.ſi qū.⁊ vnde vi.⁊ per Innocē.c.fi.extra qd̄ met.cau. Et adde qd̄
lȝ intereſſe petito nil ſit probatū: ſi tū iudici cōſtat ex aliquibꝰ in-
formationibꝰ ex ſuo offō receptis dȝ in eo cōdēnationē facere.l.j.C.
de ſen.q̄ ꝓ eo qd̄ itereſt ⁊c.⁊ ibi ꝑ Bar.l.ſemp.§.hoc interdictū qd̄
16 vi aut clā.facit qd̄ no.bar.ī.l.ſi qd ex pāphilia.ff.de le.ij. †an aūt pe
na in ſtipulatiōe adiecta ſemel exacta poſſit iterū exigi ſi ꝯ fiat. dic
ꝙ nō niſi ſit dcm̄ ꝙ totiēs cōmittat̄ quotiēs fuerit ꝯ factū vt hic in
gl.fi.⁊.l.q fidē.de trāſa. Itē adde qd̄ vtrūqȝ poſſit exegi.ſ.res ⁊ pe-
na ⁊ ſcm̄ ſȝ actor altero dȝ eſſe cōtētꝰ.l.reſcriptū.§.ſi pacto.ff.de pa.
niſi ſit dictū rato manēte pacto.vt.d.l.qui fidē. Quid aūt ſi qs ꝓ
miſit ſub pena nō petere vel queſtionē nō mouere vt ſic incidat in
penā quinquaginta ꝙ ſi peniteat poſtq̄ incepit mouere queſtionē
dic per glo.⁊ Bar.in.d.l.qui fidem.⁊ per Bar.in.l.amplius non
peti.ff.rem ratam haberi.

a ¶ l.cōtinuꝰ. Uide in ſpe cu.de loca.§. nūc aliqua.

b ¶ Iuramentū. Idem tȝ hic do. Henri. bernois.

c ¶ Et ſtipulādi. Iſte titulꝰ diuidit̄ in quattuor partes. p̄io ponit d̄ duobus reis ſtipulādi qualiter fiant. ſecūdo d̄ duobus reis promittēdi. tertio pōit effectuȝ obligatiōis pluriū reoꝝ q̄rto redit ad duos reos promittēdi. ſcda ibi ī.§.duo plures. tertia ibi ex hmōi. q̄rta ibi ex duobꝰ. Are.

d ¶ Ad tertiū De ceteris q̄ōnibꝰ q̄ ad materiā duorū reorū ſpectant. vide ꝑ Salyc. ī aut̄. hoc ita.C.de duo.reis.

¶ De duobus reis ſtipulandi ⁊ promittendi. Rubrica.

1 ¶ Stipulari ⁊ promittere an ꝑ oſſint ſimul plures.
2 Rei plures an ⁊ quot modis cōſtitui poſſint.
3 Solutio facta vni ex duobus reis an liberet alium.
4 Rei duo in quo contractu cōſtitui poſſunt.⁊ nu.5.
6 Rei ſi plures conſtituantur an inuicē fideiubere cenſeantur.
7 Rei plures ſi ſint qua actione inuicē contineantur.

c **Et ſtipulandi.** [c]¶ †Duo vel plures
1 promiſſores ⁊ ſtipula
tores viriliter ſtipulari ⁊ viriliter promittere ī du
bio preſumunt̄ niſi aliud actū ſit tacite vel expreſ-
ſe.qd̄ ſint duo rei ſtipulādi vel debendi.ſ.vnius ⁊
eiuſdē obligationis ⁊ rei.⁊ dictio eandē ꝯſtitutio
nem duoꝝ reoꝝ promittēdi ⁊ ſtipulādi inducit.⁊ ſolutio vniꝰ con
reoꝝ ſolutiōis receptio totalē obligationē extinguit ⁊ diſparitas
dūmodo nō interueniat in re vel in quātitate cōſtitutionē duorū
reoꝝ nō impedit.h.d.vſqȝ ad fi. ¶ No.ergo qd̄ qū plures ſimul ꝓ-
mittunt vel ſtipulant̄ in dubio intelligunt̄ ſolū viriliter ꝓmittere
vel ſtipulari.⁊ ideo obligant̄ ſolū pro rata vniuſcuiuſqȝ niſi cōſti-
tuant̄ duo rei ꝓmittēdi vel ſtipulādi. Pro quoꝝ intelligētia ⁊ de-
claratione ſubijcio nouē inq̄ſita. Primo qualr̄ et qūo cōſtituant̄
duo rei. Scdo an ſit aliq̄d innouatū hic ꝑ iura nouiſſima. Tertio
an ſolutio facta vni vel ab vno ex duobꝰ liberet aliū vel liberet̄ ab
alio. Quarto in qua obligatione p̄ūt duo rei fieri. Quinto an in
obligationibꝰ indiuiduis cōſtituant̄ duo rei. Sexto an ⁊ qū duo
rei videant̄ inuicē fideiubere. Septimo qua actione inuicē conue
niant̄ cōrei. Octauo qualr̄ vnus ex reis debēdi vel credēdi preiudi
cat alteri. Nono an diuerſitas impediat cōſtitutionē duoꝝ reoꝝ.
2 †Ad primū dic qd̄ duo vel plures rei cōſtituunt̄ pluribꝰ modis.
primo ſi eſt actū expreſſe ꝙ ſint duo rei.l.iij.§.et parui.ff.eo.ſcdo ꝑ
dictionē eundē vt hic.⁊.l.ij.ff.eo.tertio ꝑ dictionē inſolidū.ff.eo.l.
iij.§.vbi quarto ꝑ dictionē q̄libet.l.ſi pluribꝰ.ff.de lega.ij.q̄nto qū
interuenit obligatio copulatiua.⁊ eſt vnꝰ actus promittēdi ⁊ due
rerū expreſſiones.vt ego decem: ⁊ titius decē promittimus.⁊ titio
decem promitto.l.ſtipulatio iſta.§.eū qui.ff.de verb.obli. Sed in
obligatione alternatiua conſtituunt̄ duo rei debendi indiſtincte
l.ſi ex toto.§.j.ff.de leg.j.⁊ duo rei credendi conſtituunt̄ ita demū
quādo vtriqȝ pōt q̄ueri obligatio ⁊ electio eſt debitoris cui ſoluat
l.ſi titio aut ſeio.ff.de leg.ij. ¶ Ad ſecundū.ſ.an ſit hodie aliquid
innouatum.dic qd̄ in duobus reis credēdi eſt innouatū.nec in mō
cōſtituēdi nec in modo exigēdi ſm Bar.in.l.iij.ver.quinto quero
ff.eo.ſed in duobus rei debendi ſimiliter nihil eſt innouatū in mo
dis conſtituēdi qr modis ſupradictis iſta conſtituunt̄ hodie ſicut
olim vt ſentit hic glo.ver.ſpōdeo.⁊ per Bar.in.l.iij.ff.eo. ⁊ tangit̄
infra de fideiuſſo.§.ſi plures.vbi eſt glo.ſed eſt innominatū in mo
do exigēdi: qr lȝ hodie ſint duo rei obligati inſolidū tamē hoc be-
neficium noue cōſtitutionis de duobus reis vnuſquiſqȝ cogatur
ſolū pro parte ſua ⁊ nō inſolidū qū omnes ſunt preſentes ⁊ ſoluen
do.ſecus ſi alter eſſet abſens.vel non ſoluēdo.vel quia huic benefi
cio eſſet renunciatū.vt in aut̄.hoc ita.C.eo.⁊ hic in glo.fi. Item qū
duo rei debendi conueniunt̄ vno vel diuerſis libellis cum proteſta
tione qd̄ vnica ſolutione actor eſſet cōtentus debet negotiū cōiter
examinari.nec pōt cōtra vnū ꝓcedi ⁊ cōtra aliū ſuperſedi vt dicta
aut̄.hoc ita.C.eo.⁊ ideo dicūt notarij in inſtrumentis ⁊ obligatio
nibus duoꝝ reoꝝ renūciantes beneficio nouarū conſtitutionū di
cta cōſtitutio.i.dicta aut̄.hoc ita.habet duo capita.ſ.cōmodū cau-
ſe cōiter examinādē: ⁊ cōmodū diuiſionis ſiue exactionis. ⁊ dum
ſubdunt in inſtrumentis et obligationibus duoꝝ reorum: renun-
ciantes beneficio epiſtole diui adriani ſiue beneficio de fideiuſſori
bus.hoc dicunt ad cautelā propter opinionē que eſt an duo dican
tur inuicē fideiubere.de quo infra dicā.⁊ per Bar.in.l.ſi ex duobꝰ
3 §.fi.ff.eo. †Ad tertiū[d] vȝ an ſolutio facta vni vel ab vno ex duobꝰ
d reis liberet aliuȝ vel ab alio. dic quod qū ſunt duo rei qui poſſunt
inſolidū conueniri. vt quia eſt renunciatū beneficio de duobꝰ reis
vel vnus eſt abſens vel inops tunc ſoultio vnius liberat ab alijs
vt hic in tex.⁊ ideo actor debet petere eos condēnari cum proteſta
tione qd̄ vnica ſolutione eſt cōtentus.vt vult gl.in.l.j.C.de fideiuſ.
tuto.ſed ſi ſolum pars ſolutionis eſt facta vni cōreo reſiduū pote
rit ſolui alteri cōreo.l.qui hominē.§.j.ff.de ſolu.⁊ ſimiliter ſi credi
tor exegit partē ab vno conreoꝝ ex cauſa legati poterit reſiduum
exigere ab alio.l.ſi ex toto.§.j.ff.de leg.j.nec videt̄ hoc caſu creditor
diuidere fauore legatorū de quo per Bart.in.l.ex duobus.ff.eod.
4 †Quo ad quartū videlicet in qua obligatione ⁊ in quo contractu
poſſunt conſtitui duo rei.dic quod in quolibet obligationū regu
lariter ſiue in quolibet contractu p̄ūt conſtitui duo rei.ſ.re verbis
5 cōſenſu teſtō ⁊c.l.eandē.ff.eo.⁊ hoc in gloſſ.in verbo libera. †Quo
ad quintū videlicet an in obligationibus indiuiduis vel in obli-
gationibus factoꝝ ⁊ ſeruitutū poſſunt ꝯſtitui duo rei cū q̄libet te
neatur inſolidū dic qd̄ nō etiā ſi exprimat̄: qr tenent̄. inſolidū per
l.hereditariā.ff.de euic.⁊ per glo.in.l.ij.§.ſi tū homines.ff. de ver.
obli.⁊ ideo non hn̄t beneficiū diuiſionis.aut̄.hoc ita.C.eo. qr illa
loquitur

loquit in diuiduis: vt hic. itē factū vnius nō nocebit alteri ſicut in
6 conreis: vt hic. de quo dic per Bar. in. l. ij. ff. eo. †Quo ad ſextū vi-
delꝫ an duo rei videanť inuicē fideiubere. dic qȝ reſpectu credito-
ris agētis nō videnť inuicē fideiubere: ꝛ ſic nō hnt̄ beneficiū diui-
ſionis ꝯceſſuꝫ fideiuſſoribus ex epiſtola diui adriani de quo bene
ficiū habes. j. de fideiuſ. §. ſi plures. ꝛ. C. de conſti. pecu. l. fin. niſi in
duob° caſib° in quib° videnť inuicē fideiubere ꝛ hnt̄ beneficiū diui
ſiōis de fideiuſ. ſi hoc eſt actū inter eos ꝛ creditorē. l. reos. ꝛ ibi per
Bar. ff. e. itē ſi eſt color queſitus a creditore. l. ſꝫ ꝛ iulian°. ff. ad ma-
ce. ſꝫ reſpectu obligatiōis ꝛ actiōis mādati vel negotiorꝫ geſtorꝫ in
ter ſeipſos intētādi. ſi vn° ſoluit totū ꝛ velit repetere ab alio correo
videnť inuicē fideiubere i duob° caſib°. ſ. ex cā onerosa quaten° ne
gotiū ſpectat ad eū q ꝯuenit. l. vir vxori. ff. ad velleia. itē ſi ſint co-
rei ſocij ex cā mere lucratiua: vt ſi duo ſocij ꝓmittāt iſolidū dona-
re vel ſoluere legatū ꝛ vnus ſoluat totū repetat ab alio partē ſuaꝫ
actione mandati quaſi fideiuſſerit pro eo vel actione pro ſocio. vt
7 in. l. falcidiā. §. obſeruādū. ff. ad. l. falci. ꝛ in. l. reos. ff. eo. †Ad ſepti
mū videlꝫ qua actiōe ꝯuenienť inuicem. i. qua actiōe vnus correus
ſoluens totuꝫ repetat ab alio partem ſuam. ſ. an actione mandati
vel neg. geſt. vel pro ſocio vel alia actione. dic plene per Bar. in. d. l.
8 reos. †Quo ad octauū videlicet qualiter vnus ex reis debēdi vel
credēdi preiudicet alteri videlicet petitione litis conteſtatione pa
cto nouatione ſententia ꝛ ſimilibus. dic plene per Barto. in repe
titione. l. ex duobus. ff. eod. Quo ad nonum videlicet an et quali-
ter diuerſitas impediat conſtitutionem. dic plene per. Bartol. in
l. cum duo. ff. eod.

¶ De ſeruorum ſtipulationibus. Rubrica.

1 ¶ Seruus ſtipulans domino querit viuenti.
2 Hereditas defuncti perſonam repreſentat.
3 Hereditati iacenti tribus caſibus fit furtum.
4 Seruus pro noxa ſua dari poteſt.
5 Seruus communis cui dominorum ſtipulari cenſeatur. ꝛ nu. 6.
7 Socius ſtipulari nomine proprio quando cenſeatur ꝛ qn̄ ſociorū.

b
1 **Seruus**[b] **ex perſona.** ¶ †Quicqd ſeruus ſtipu-
latur ſiue ſtipuletur ſibi: ſiue domino ſuo ſiue cum
ſeruo. ſiue. imperſonaliter querit domino ſi viuit:
alias querit hereditati perſonam domini repreſen-
tanti niſi ſtipuletur factum eius tantum perſonam reſpiciens:
qꝛ tunc ſibi ſoli et non domino querit. hoc dicit. vſqȝ ad. §. ſeruus
2 communis. ¶ †No. primo quod hereditas repreſentat perſonam
defuncti ꝛ non heredis incerti. ꝛ ideo hereditate iacente pōt ſeru°
ſtipulari ꝛ poſtea queretur heredi adeunti quia aditio heredita-
tis trahitur retro ad tempus mortis teſtatoris. l. heres quādoqꝫ.
ff. de acqui. here. ꝛ. l. ſi ex re. §. illud. ff. eod. Et intellige quod trahiť
retro ficte ꝛ nō vere. ꝛ ideo ſtatutū puniens intrātē poſſeſſionem
alteri° nō habebit locū in eo q itrauit poſſeſſionē iacēte heredita
te iō heres poſtea adiēs nō poterit accuſare per. l. iij. §. hec verba.
ff. de nego. geſt. ſm̄ Bar. in. d. §. illud. †item adde quod hereditati
3 iacenti nō poteſt fieri furtū niſi in tribus caſibus. ſ. qn̄ res erat pi-
gnorata vel commodata vel in qua vſuſfructus erat conſtitutus
alteri. vt hic in glo. in ver. pleriſqꝫ. licet aūt hic non poſſet agi furti
tū pōt agi crimine expilate hereditatis: cuius pena eſt extraordina
ria. l. j. ff. de cri. expilate hereditatis ꝛ actione in factū ſꝫ ciuiliter. l.
fi. C. eod. titu. ¶ Scdo no. in ver. idē iuris equiparationem ſerui ꝛ
filiiſfa. qꝛ ſicut ſeruus acqrit dn̄o ita filiuſfa. acqrit patri. ſ. in profe-
cticijs in totū: ꝛ in aduēticijs vſumfructum: vt dixi. ſ. ꝑ quas pſo.
no. acq. §. j. ꝛ hic in gl. in v̄. acqrere. ꝛ ita obligať pater de peculio
ex contractu filij ſicut dn̄s ex ꝯtu ſerui. l. j. §. ptātis. ff. de peculio.
4 †Sꝫ in criminalib° differūt qꝛ pro delicto ſerui pōt dominus dare
ſeruū pro noxa ſi nō vult ſoluere damnum. lege. j. ꝛ lege noxale. ff. de
noxa. ſed pro delicto filij nec tenetur emendare delictum nec de-
fendere filium ſi non vult ſꝫ filius dānabiť inſolidū ꝛ in carcerem
detrudetur ſi non ſit ſoluendo. vt. d. l. noxale. cū ſequen. ¶ Tertio
no. in ver. ſed cū factū. coniūcta gl. ſuper ver. agere. qȝ ea que ſunt
iuris q̄ ſeruus ſtipulať acquirit dn̄o: ꝛ ea q̄ ſunt facti acquirit ſibi.
Sꝫ tū cōmoditas queriť dn̄o vt in glo. in v̄. nō etiā dn̄s. ꝛ ſic patet
qȝ iſta ſtipulatio ire agere eſt facti ideo ꝓmittens ſeruo nō incidit
in penā ſi ꝓhibeat dn̄m ire: qꝛ nō queriť dn̄o: ſed ſtipulatio actus
vie itineris eſt iuris ꝛ queritur dn̄o: ideō tūc ꝓmittens ſeruo ꝓhi-
bēdo dn̄m ire incideret in penā. vt per Bar. in. l. cōis ſeruus tuus
ꝛ meus. ff. e. ꝛ intellige qȝ ſtipulatio itineris vie ꝛ actus eſt ius in-
quātū dꝫ cōſtitui ſeruitus. ſꝫ inquantū patientia debet preſtari eſt
factum ſecundum Bar. in. l. ij. §. j. ff. de verbo. obliga.

Seruus cōmunis. ¶ Seruus communis ſibi
vel dominis ſub appellati-
uo nomine vel imperſonaliter ſtipulando pro dn̄icis portionibus
querit eiſdem: ſed ſi proprijs eorum nominibus expreſſis ſtipuleť
tunc querit pro viribus niſi iuſſus vni° ſtipulatus ſit: qꝛ tunc ſolū
iubenti querit. item quod non poteſt queri vni ex dominis q̄riť al

5 teri. h. d. vſqꝫ ad fi. †Et diſtingue an ꝑ noīa ꝓpria ſtipuleť ꝛ tunc
viriliť: an ꝑ appellatiua: ꝛ tūc ꝓ dn̄icis partibus: an ꝑ vtraqꝫ ꝛ tūc
inſpiciť qȝ ꝑcedit niſi alia coniectura ꝛ preſumptio appareat. de
6 quo per. Bar. in. l. ſi quis ſeruus ita. ff. eo. †ſic ēt diſtinguiť an ꝑce-
dat ꝓpriū nomē vel appellatiuū qn̄ relinquiť ſacerdoti vel epō. vt
ſic videat cui q̄rať an. ſ. epō vel eccl̄ie vel ſacerdoti. vt i. l. annua. §.
a titia. ff. de annu. le. ꝛ i. c. regſiſti. extra de teſta. Itē qȝ hic dī de ſer-
uis locū i inſtitore pluriū mercatorū ſtipulāte ſimpl'r ſuis magris
vt acqrať ꝑ portiōib° ſocietatis vel ſibi ſi pōt olb° q̄ri. alias ei cui
7 pōt q iuſſit ſm̄ Bar. i. l. ſeru° cōis. iā dcā: †ſꝫ in mercatore ſcribēte
in libro vel epiſtola expſſo ſuo noīe ꝓprio ꝛ noīe appellatiuo alio-
rū hoc modo: titi° ꝛ ſocij ꝛc. dic qȝ ſi ſcriptū eſt obligatoria ſcribē-
tis ꝛ ſociorꝫ ꝛ agiť inſtitoria teneť qlibet iſolidū. ſi aūt eſt obliga-
toria aliorꝫ acqrit eis ꝑ portiōib° ſocietatis ſm̄ Bart. i. d. l. ſi ſeru°
cōis. ſicut ſeru° ab alio bona fide poſſeſſus q̄rit ex re vel opera ſua
bone fidei poſſeſſori: ꝛ qȝ aliūde q̄rit dn̄o. itē ēt in mōacho vnius
monaſterij ab alio bona fide poſſeſſo ſm̄ Bar. i. d. l. ſi ſeruus cōis
ꝛ filiuſfa. que dicunť i ſeruo fructuario hnt̄ locū in monacho vni°
monaſterij poſito ad regimē alicuius eccl̄ie aut alia opera ſua mo-
naſterio vo ꝓprio q̄rit ex alijs cauſis ſm̄ Bar. in. l. j. ff. ſi vſuſ. peta
a tur. §. j. ꝛ ſicut ſeruus quicqd querit dn̄o q̄rit vt hic: ꝛ ita monach°
c qcqd acqrit dn̄o vel ꝯuerſus acqrit monaſterio[c] ꝛ eſt in quaſi poſ
ſeſ. illi° iuris ꝯuerſionis vel monachatiōis ſicut pater eſt in qua-
ſi poſſeſſiōe patrie ptātis erga filiū. ſm̄ bart. in. l. cū heredes. §. j. ff.
e. nā q̄ dicunť de acquiſitiōe ſeruorꝫ pnt̄ intelligi de acquiſitiōe mo-
nachorum ſm̄ Inno. in. c. cum olim. extra de priuile.

¶ De diuiſione ſtipulationum. Rubrica.

1 ¶ Stipulationum ſpecies quot ſunt.
2 Cautio de dolo preterito que ꝛ a quo preſtanda.
3 Cautio quando pretoria ꝛ quando iudicialis dicatur.
4 Cautionis pretorie vel iudicialis effectus qui. ꝛ nu. ſeq.
7 Appellatio ab interlocutorio quando teneat.

d
1 **Stipulationum.**[d] ¶ †Stipula
tio in genere
gn̄aliſſimo cōtinet quatuor ſpēs. ſ. ſtipulatiōes
iudiciales: pretorias: ꝯuētionales ꝛ cōes. Iudi
cialis ſtipulatio eſt q̄ a mero iudicis officio° qn̄-
cūqꝫ ei iuſtū ꝛ equū viſum fuerit introducta. ꝑ-
toria eſt q̄ a ꝑtore mortuo iubetur interponi et
a iudice viuo ꝯcedit. Cōuētiōalis eſt q̄ a ꝯuētiōe partiū deſcēdit.
Cōis eſt q̄ nō iu totū ꝑtoria nec in totū iudicialis eſt ſꝫ vtraqꝫ par
tē aſſumit ꝛ tertiā ſpēm facit. ſiue cōis eſt q̄ vtraqꝫ in ſe includit. ſ.
iudicialē ꝛ ꝑtoriā. h. d. vſqꝫ ad finē. Cōcor. lex qnta. ff. de ver. ob. Et
omiſſo intellectu gloſſ. q̄ nō habuit ſanū intellectum inter ſtipula-
tionem pretoriā ꝛ iudicialē in vltimis duab° differentijs poſitis
in gloſſ. in ver. venerint. dic qȝ ꝑtoria eſt que a pretore mortuo vel
ab edictis pretoruꝫ fuit introducta ab alijs partibus iuris ſcripti
quib°. ſ. de iure naturali. §. conſtat. ſiue adeať iudex preſentialiter
2 ſiue incident aliter ſm̄ Bartol. in. d. l. v. ff. de verbo. obli. ¶ †Nota
igiť quod cautio de dolo preterito eſt iudicialis ꝛ hanc preſtat ille
qui per metū abduxit ſeruū alienū qui poſtea aufugit. Et ſimiliter
emptor ſerui vitioſi agens redhibitoria dꝫ cauere de perſequen-
do ſeruo qui fugit ſine eius culpa poſt emptionem ꝛ reſtituendo
venditori. vt hic in gl. in verbo pſequēdo. ſcōm aūt membruꝫ diui
ſionis. ſ. ꝑtoria ſubdiuidiť in tres ſpēs. ſ. iudicialē ꝯuentionalē
ꝛ rōnalem. qȝ dic vt. l. j. ff. de preto. ſtipul. ꝛ hic in textu ponuntur
tria exempla pretoriarū. ¶ Et no. ex verbo cōtrahēdarū qȝ regul'r
vbicunqꝫ pōt ꝫbi i bi ſtipulatio interponi. fallit dicit gloſſa hic in
v̄. pene. in libero hoīe quē poſſuꝫ emere ſꝫ nō ſtipulari. Sꝫ dic quod
nec emere in eiꝰ preiudiciū. ſꝫ in ꝑiudiciū vēditoris ſm̄ Bar. in
l. liber homo. ff. de v̄b. ob. qȝ limita niſi paſſus fuerit ſe venūdari.
3 vt. ſ. de iure perſo. §. ſerui. ¶ †Itē no. in ver. cōes qȝ cautio rē pu-
pilli ſaluā fore que preſtať a tutore cui tutela decernitur ꝛ tunc pre
toria eſt. ſꝫ cū pſtať ab vno tutore alijs ꝑpter ſedandam diſcordiā
tūc eſt iudicialis: vt i tex. Simil'r ſtipulatio de rato qn̄ interponiť
a ꝓcura. actoris eſt ꝑtoria. l. nō ſolū. §. qui aliena. ff. de procura. ſed
qn̄ interponitur a ꝓcuratore rei tunc eſt iudicialis. l. pomponius.
§. ſꝫ ꝛ id. e. ti. Itē ſtipulatio duplex eſt itroducta a ꝑtore i ſeruo ꝛ i
alijs aialibus. ſ. ab edilibus curilibus. ſꝫ in alijs rebus precioſis eſt
inducta a iuriſconſulto. l. emptor duplum. ff. de euic. ſm̄ Barto. ꝛ
4 Angel. in. d. l. v. ff. de ver. ob. †Quis aūt ſit effectus an ſit pretoria
vel iudicialis dic qȝ pretoria regul'r durat anno: qꝛ tantū durabat
officiū pretoris: ſꝫ ciuilis ēt perpetua. vt. j. de perpe. ꝛ tēpo. acti. in
prin. Scdo qꝛ cautio ꝑtoria intelligiť cum fideiuſſore. iege pretorie
ſatiſdatiōes. ff. de preto. ſtip. ſed ciuilis cum nuda promiſſione niſi
aliud dicamus: vt. l. ſancimus. C. de ver. ſigni. Tertio in pretorijs
nō lꝫ aliqd immutare vel detrahere. l. in ꝯuētionalibus. ff. de ver.
ob. ſꝫ in iudiciali iudex aliqñ addit ꝛ minuit. l. in omnibus. ff. de
iud. Quarto qꝛ in ciuilib° vno herede nō defendēte pena commit
tiť ꝯ oēs. l. eadem. §. cato. ꝛ in. l. executiōe. §. inſolidū. ff. de ver. ob.

a ¶ Reos. iū-
ge hic pauli
de caſtro dcā
q̄ ponit i. d.
l. reos. ff. e.

b ¶ Seruus.
Iſte titulus
diuiditur in
tres ptes. pri
mo qȝ ſeru°
ſtipulando
dn̄o acqrit i
cuiuſcūqꝫ ꝑ-
ſona ſtipula
tio cōcipiať.
ſcdo excipit
a regula qȝ
factū nō que
riť dn̄o. ter-
tio ſi ſūt plu
res dn̄i ꝓcui
libet ꝑ por-
tione dn̄ica
acqriť. ſcda
ibi: ſed cū fa-
ctū tertia ibi
ſeruus cōis
are.

c ¶ Acquirit
mona. no. ꝙ
ius acquirit
monaſterio
ēt ſi de man-
dato meo ſti
puleť bart. i.
l. liber hō. ff.
de ſtip. ſer-
uo.

d ¶ Stipula-
tionū. Iſte ti
tul° diuidiť
i duas ptes.
pmo pōit di-
uiſionē ſtipu
lationis. ſe-
cūdo illā per
exēpla decla
rat. ſecunda
ibi iudiciales
Are.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

⁊.l.cum ex.Sed in ꝑtorijs cōmittit ſolū pro parte.l.penales.§.iulian⁹.ff.ad.l.falci.Quid ſi ſtatutū mādat aliquo caſu ſtipulationē interponi:an dicet ꝑtoria vel iudicialis vt ſic effect⁹ ſupradicti habeant:vel nō habeāt locū:dic ſi ſtatutū ſit a populo vel cōcilio repreſentāte populū:vt in.l.j.C.que ſit lon.ɔſuetu.⁊.l.aliud.§.refer
5 tur.ff.de re.iur.tūc erit ciuilis.†Si autē ſit a cōitate vel marchione vel epo ſimili qui ſunt ſpāles magiſtrat⁹ tūc erit ꝑtoria:vt.d.§.cōſtat.⁊.ff.de iuſti.⁊ iure.l.ius autē ciuile.⁊ ſm Bart.in.d.l.quīta.⁊ in.l.ſi.ff.de pe.qḋ limitat Ange.de peru.niſi comes vel marchio
6 haberet iuriſditionē a ſeipſo:qꝛ tūc eſt idē qḋ in ſtatuto ppli.†Sȝ qd de ſtatutis q̄ fiūt a ꝑorib⁹ ſiue ancianis populi.dic qḋ ſi faciūt vigore eoꝝ officij eſt ius ꝑtoriū.ſed ſi auto.eis cōceſſa a populo vel a cōcilio qḋ populū repreſentat:vt.l.itē eoꝝ.§.decuriōes.ff.qḋ cuiuſqȝ vniuer.tūc erit ius ciuile ſm bar.in.d.l.quīta.¶Ultimo no.hic glo.ſingularē que incipit a mero.i.puro qḋ illud dicit merū qḋ eſt abſtractū ⁊ ſeparatum a ſubſtātia cuiuſlibet alterius entis ita
7 qḋ nullā cōmunionē habet cū ea.†Et ideo ſi ꝑ ſtatutū nō pōt a mera ſentētia interlocutoria appellari tñ appellabit ab interlocutoria qua iudex mādat ſiue declarat inſtrumentū guarētigiatū executioni demādari:qꝛ nō eſt mera interlocutoria:ſȝ habet vim diffinitiue licet ab executione facti non appellet niſi excedat modus in exequēdo.l.ab executore.C.quorum appel.non recipi.ſecundū Ange.in.d.l.quinta.ff.de verbo.obliga.

a ¶De inutilibus.Iſtaȝ rubricā cōtinua vt hic.ſm do.Are.et no.qḋ ſm dictum do.Are.Iſte titulus ꝑpter ſuā plixitatē nō facile diuidi pt ſȝ quiſqȝ pſpicacis īgenij poterit.§.hui⁹ tituli ⁊ eoꝝ materiā faciliter ſeparare.⁊ ab inuicē diuidere.

a ¶De inutilibus [a] ſtipulationibus. Rubrica.

1 ☞Deduci in ſtipulationem que res ⁊ quando poſſint.et numero.2.
3 Caſum ſeu fortunam liberi hominis expectare non debemus.
4 Stipulatio pura in pendenti eſſe nequit.
5 Promittens alienum factum non ligatur.
6 Stipulari vel paciſci alteri quando quis poſſit.
7 Utile quando per inutile vitiari poſſit.
8 Stipulatio quibus vitiari poſſit.⁊ nu.ſeq.
11 Mutus/ſurdus/furioſus mente captus ſtipulari non poſſunt.
12 Pupillus an ſtipulari ⁊ ſibi querere poſſit.
13 Infans nec ciuiliter nec naturaliter obligari poteſt.
14 Adultus curatorē habens ciuiliter ⁊ naturaliter obligari poteſt.
15 Filiuſfamilias impubes quando poſſit obligari.
16 Conditio impoſſibilis ſtipulationem vitiat.
17 Difficultas quomodo diſcernatur ab impoſſibilitate.
18 Stipulatio inter abſentes quando contrahi poſſit.
19 Inſtrumentum publicum qualiter ⁊ per quos teſtes reprobetur.
20 Actiones ⁊ obligationes ab heredibus ⁊ contra heredes incipere poſſunt.
21 Stipulatio iuxta contrahentium mentem intelligi debet.
22 Ordo prepoſterus ſtipulationem vitiat.
23 Excludere filium volens a legitima quid facere debeat.
24 Promitto verbum in inſtrumento adiectum quid ſignificet.
25 Inſtrumento non ſemper ſtatur.
26 Stipulari vel paciſci nemo poteſt niſi pena adijciatur.
27 Uerba ſtipulationum qualiter formanda.
28 Pena ſtipulationem inualidam quando valere faciat.
29 Pena vſqȝ ad quantum ſtipulationi poſſit apponi.
30 Emptio vel ſtipulatio rei ſue an valeat.
31 Stipulatio turpitudinem in ſe continens non valet.
32 Promiſſio facta meretrici an teneat.
33 Preſtationes faciende quando peti poſſint.

b ¶§.ſacram.Ubi etiā vide Paul.de caſtro.poſt Barto.

Omnis res que. ¶Que in rerum natura nō ſunt et que ab hominum cōmercio ſunt exempta in ſtipulationem deduci non poſſunt ⁊ euētus rei ad quem non tendit preſens ſtatus non eſt cōſiderādus item res deueniēs ad caſum a quo incipere non poteſt vitiat.itē liber homo qui nō eſt in noſtro cōmercio tpe ſtipulationis inutiliter etiā ſub ɔditione in ſtipulatione deducit
1 h.d.vſqȝ ad.§.ſi quis aliū.¶†No.ex ꝑn.iuncta glo.qḋ res que nō poſſunt deduci ſeu ſubijci dn̄o noſtro qḋ quatuor modis accidit.vt in glo.nō poſſunt in ſtipulationē deduci.nā impoſſibilitas vitiat cōtractū vt hic licet nō vltimas volūtates.vt.ſ.de here.inſti.
2 §.impoſſibilis ⁊ ibi glo.¶†Scḋo no.in ver.ac ſi qs.qḋ res que in rerū natura vel in noſtro cōmercio non ſunt vel eſſe nō poſſunt iuris vel facti impoſſibilitate nō poſſunt deduci in ſtipulationē vt eſt res ſacra vel religioſa ⁊ ſimiles hic noīate:poſſunt tñ deduci in alijs cōtractib⁹ de quoꝝ natura nō eſt trāſferre dn̄ium inter ignorantes tantū vt hic in glo.in ver.ſacrā.quā no.Semp enī emptor debet eſſe ignorans in his rebus alias ſibi imputet qꝛ emerit ſed in venditore non curatur ſiue ſciuerit ſiue ignorauerit:qꝛ ſaltim ſemp tenet ad reſtitutionē precij:vt no.in.l.⁊ liberi.ff.de cōtrahē.emp.⁊ ven.item intellige qḋ res que nō eſt in rerū natura nec eſſe ſperatur nō poteſt in ſtipulatū deduci.vt hic.ſecus ſi nō eſt ſȝ eſſe ſperatur.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de verbo.obli.vbi ponit exemplum de naſcituris fructibus ſi nō naſcunt vno anno an ſuppleantur in alio.Circa qḋ dic aut certus locus adijcitur demonſtrationi vnde ſoluantur an taxationi:primo caſu vt cum dicit relinquo.x.vel annua alimenta titio.⁊ volo ſibi ſolui ex redditibus talis rei tunc debetur etiam ſi de redditibus nihil percipiat:qꝛ locus appoſitus gratia demonſtrationis legatū nō perimit nec dirimit.l.lucius.ff.de alimen.lega.⁊.l.quidam.ff.de lega.j.⁊.l.paulo calimaco.§.fina.ff.de lega.iij.Secundo caſu quando cum taxatione:tunc aut adijcitur inſtitutioni que facit cōditionē aut nō.ſi addit relictū tunc ſi eſt vna preſtatio.vt lego vel vendo decem corbes frumenti vel vini ex eo quod natum fuerit ex tali fundo tunc valet ſolum in eo quod natum fuerit.⁊ ſi vel naſcat vel grādine cōſumatur nil ampli⁹ debet.l.cū certus.de vino tritico ⁊ oleo lega.⁊.l.debitor.§.veriſimilem.ff.de contrahen.emp.⁊ vendi.Si vero ſunt plures preſtationes annue vel menſtrue:vt lego decē corbes vini vel frumenti annuatim ex eo qḋ naſcet in tali loco tūc quod deficit ex fructibus vnius anni ſupplet ex fructibus alterius anni l.legatum.§.vini valeriani.ff.de annuis lega.et.l.ex eo.ff.de vino triti.⁊ oleo leg.Si vero non adijcitur relictum vt lego vel vendo x.corbes vini vel frumenti ex fructibus iſtius fundi tūc quod deficit vno anno ſuppletur ex ſequentibus.vt.d.§.ſacram.⁊ ibi per
3 Bart.⁊.l.furno.ff.quando dies lega.ce.¶†Tertio no.in ver.ac nec ſtatim quod caſum aduerſum ſiue fortunā liberi hominis nō debemus expectare vt hic.et.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de verbo.obli.facit etiā.l.ſi in emptione.§.liberū hominē.ff.de cōtrahen.emp.in glo.⁊ ſic non inſpicit qḋ euenire poteſt qḋ eſt verū qñ res non eſt ad illud naturaliter deſtinata.de quo dic plene ꝑ bar.
b in.§.ſacram.[b] ¶†Quarto no.in verbo nec in pendenti quod ſti
4 pulatio pura nō poteſt eſſe in pendenti ſed ſtatim valet ⁊ ſi poſtea deueniat ad caſum a quo incipere non poteſt bene vitiatur vt hic in verbo item cōtra.de quo dic per Barto.in.l.pluribus.§.⁊ ſi placet.ff.de verbo.obliga.vbi inter alia dicit qḋ qñ caſus ſuperueniens tendit ad eundem effectū ad quem ipſe actus tunc non vitiatur.vt.ſ.de dam.infec.l.ij.⁊ ideo qñ aſſignata eſt dos vxori ꝑpter vergētē viri inopiā licet ſupueniāt diuitie nō vitiat aſſignatio:qꝛ tendūt ad eundē effectū cum aſſignatione.ſ.vt ſit cōſultum mulieri.⁊ ita tenet gl.in.l.vbi adhuc.C.de iure do.licet ſpe.teneat cōtrariū in ti.de do.inter vir.⁊ vxo.de quo ꝑ Bar.in.d.§.⁊ ſi plȝ.

5 **Si quis alium.** ¶†Factum alienum promittendo regulariter quis nō obligatur.ſecus ſi promittat factum ſuum ſcilicet ſe facturū ⁊ curaturū.h.d.vſqȝ ad.§.ſi quis alij.Ratio eſt quare quis non obligatur ꝓmittēdo factum alienū qꝛ ſtipulationes inuente ſunt vt vnuſquiſqȝ ſtipuletur qḋ ſua intereſt.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verbo.obli.⁊.j.eo.§.alteri.Fallit autem in quibuſdam caſibus hic notatis in glo.ſuper ver.obligatus.in quibus tenet obligatio etiam reſpectu extraneorū.⁊ niſi fiat obligatio ſuccedit ad intereſſe.⁊ dum dicit glo.de ſtipulatione habere licere.dic quod iſta ſtipulatio eſt qua vtuntur notarij dū dicūt promiſit ab omni homine ⁊ vniuerſitate defendere legitime ⁊c.i.qḋ ſibi liceat rem habere licere ⁊ ea vti ⁊ frui in qua ſtipulatione venit etiā ꝓmiſſio extraneorum moleſtantiū.qḋ intellige eſſe verū qñ interponit ſuper cōtractu de cuius natura venit euictio.vt tenet glo.in.l.inter ſtipulātē.in prin.ff.de ver.obli.alias iſta ſtipulatio diſiunctiua de ſui natura comprehendit ſolū factū promittere ⁊ eorum quos promittēs ꝓhibere poterat.l.ſtipulatio iſta.ver.ſed qḋ.ff.eo.Fallit etiam in multis caſibus notatis in.§.j.Item no.qḋ ſi quis promittat ſe facturum vel ſe curaturum videt ꝓmittere factum ſuū ideo obligat.Adde qḋ vbicunqȝ quis promittit ſimpliciter aliū facturū id ad qḋ tenebatur in dubio videtur promittere ſe facturū et curaturum.caſus eſt notabilis coniuncta glo.in.l.que autem.§.ſed ⁊ ſi quis certum.ff.de conſtituta pec.ſm Angel.de peru.in.d.lege inter ſtipulantem.ff.de verbo.obli.

Si quis alij. ¶Alteri ſtipulari vel paciſci nemo poteſt preterqȝ cuius iuri ſubiectus eſt extraneus tamen poteſt adijci ad ſolutionem.item ſtipulatio facta ſibi ⁊ extraneo valet ſolum pro parte ſtipulātis immediate.item
6 pater poteſt ſtipulari filio.hoc dicit vſqȝ ad.§.preterea.¶†No.ex prin.qḋ alteri ſtipulari vel paciſci nemo poteſt.fallit in illo cui⁹ iuri eſt ſubiectus ratione dn̄ij vel obedientie vel vſuſfructus vel vſus.ſecus ſi alio iure vnde vaſallus non ſtipulatur dn̄o nec ciuis ciuitati ſm Ange.in.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verbo.obliga.Item fallit etiā in alijs caſibus hic not.in glo.magiſtrali ⁊ no.in verbo nihil.quā examina per Bart.in.l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler iam dicta videlicet qḋ ſex modis poſſunt cōcipi verba ſtipulationis.Primo qḋ ver.ꝓmiſſionis.cōferant in alterū vt ꝓmitto titio ⁊ nō valet vt hic.⁊.l.quecūqȝ.ff.de actioni.⁊ oblig.Fallit in tutore curatore actore filio ⁊ ſeruo qui poſſunt conferre verba promiſſionis in perſonā filij adulti patris ⁊ dn̄i.Scḋo qḋ verba promiſſionis cōferant in perſonā ſtipulantis vt exequant in perſona alterius.vt ꝓmittis mihi qḋ dabis titio:⁊ tūc valet ſi mea intereſt alias non.⁊ illi titio non datur actio niſi in perſona tutoris vel

actoris

actoris.l.eum qui.§.actori.ff.de conſti.pec.vel ſi procurator dicat
promittis mihi ꝙ dabis dño meo.l.pe.C.ad exhibendũ. Tertio
qđ verba obligatiua ex parte ſtipulãtis ſint impersonalia vcz ſine
expreſſione perſone ⁊ verba executiua ſint ad aliũ directa vt ꝓmit
tis qđ dabis titio.⁊ tũc nõ vz:q̄r ei videt̃ ſtipulatꝰ cui ſolo faciẽda
eſt.l.ſi ita ſtipulatꝰ.§.griſogonus.ff.de ver.ſig. Quarto vt vtrũqꝫ
verbũ.ſ.promiſſiuũ ⁊ executiuũ impersonal̃r proferant̃ vt promit
tis ꝙ dabis.x.tũc vz q̄r intelligit̃ perſona ſtipulãtis.vt.d.§.griſo-
gonus.Quinto cũ vtrũqꝫ verboꝝ cõfert̃ in ꝑſonã ſtipulãtis.⁊ hoc
clarũ qđ vz niſi in caſu.l.ij.ff.de ſtipu.ſeruo.vbi ſeruꝰ ſeipſum ſti-
pulari nõ põt q̄r dz eſſe diuerſitas inter ſtipulantẽ ⁊ rem q̃ in ſti-
pulatione deducit̃.Sexto vt noĩe alteriꝰ vtrũqꝫ verbuz cõferat̃ in
perſona alteriꝰ vt promittis mihi dare decẽ vice ⁊ noĩe titij.⁊ iſta
vz in ꝓcuratore ⁊ negotioꝝ geſtore.vt eſt glo.in.l.huiꝰ.ff.de lega.
j.de quo dic latius per Bar.in.d.§.ſtipulo.¶Scđo not.in verbo
plane.qđ lz extraneꝰ nõ poſſit adijci ad ſtipl̃onẽ ſi nõ itereſt ſtipu-
lantis.vt.ſ.proxime dixi:tñ põt adijci ad ſolutionẽ ⁊ ei põt ſolui
inuito ſtipulatore:niſi mutauerit ſtatũ: vel fuerit lis conteſtata a
ſtipulãte:vt hic in glo.in verbo tñ ſcio.qđ no.q̄r factori vel procu-
ratori q primo erat bone opinionis ⁊ fame nõ põt ſolui poſtquã
mutauit conditionem.q̄r effectus eſt quidaz ribaldus ⁊ luſor ſm
Bar.in.l.cũ qs.⁊.l.ſi cum cornelius.ff.de ſolu.¶Itẽ not.in verbo
ſi quis qđ dictio ⁊ hic poſita inter perſonas inducit diuiſionẽ eiꝰ
qđ perſonis attribuit̃ adeo ꝙ lz nõ teneat ſtipulatio ex ꝑte vniꝰ
7 vcz tñ ex parte alteriꝰ.†⁊ ſic patet qđ vtile per inutile nõ vitiat̃ qđ
eſt verũ in ſeparabilibꝰ.ſecus in inſeparabilibꝰ.de quo per Bart.
a in.l.grece.§.illud.ᵃff.de fideiuſ.¶Quarto not.in ver.ei qui tuum
qđ pater põt ſtipulari filio ⁊ ſtipulãdo filio ſibi acquirit q̄r iuris
fictione vna ⁊ eadẽ perſona eſſe cenſet̃.Et vox vnius vox alterius.
vt hic.⁊.l.fi.C.de impube.⁊ alijs ſubſti.

8 **Preterea inutilis.** ¶†Stipulatio vitiatur ex
diuerſitate reſponſionis.itẽ
rõne ſubiectionis ⁊ ꝓtãtis.itẽ ratione morbi.h.d.vſqꝫ ad.§.pupil
9 lus.¶†Not.ex prin.qđ rñſio nõ cõgruens interrogationi vitiat
ſtipulationẽ.de quo diſtingue:vt hic in gloſſ.in verbo rñdeat.⁊ ꝑ
10 glo.in.l.j.§.cũ adeat.ff.eo.¶†Secundo no.in ver.nã ſed ſi hoc ſo
lum.qđ ſimpliciter reſpodens interrogationi vr̃ rñdere cũ oĩbus
qualitatibus adiectis ⁊ cõnexis appoſitis in interrogatione. Qr
q̃ in ꝓſationibꝰ dicunt̃ in ſequẽtibꝰ repetita eſſe ĩtelligunt̃:vt hic
in glo.Et ideo ſimpl̃r reſpõdẽs inq̄ſitioni intelligit̃ rñdere cum
oĩbus qualitatibꝰ ei annexis.⁊ idem in teſte rñdẽte vera eſſe.in.c.
cõtenta q̄r vidit.nã ꝓbat oẽs qualitates in.c.poſitas.que pñt ꝑ
viſum cõprehẽdi.ar.huius tex.¶Tertio not.in ver.item inutilis
qđ ꝓtãs patria ⁊ dñica impedit ſtipulationẽ ⁊ ciuilẽ obligationẽ
ſed nõ naturalẽ que põt oriri inter patrẽ ⁊ filiũ dominũ et ſeruũ
vt hic in glo.Cum alio autẽ ſimiliter non obligat̃ ſeruus.ſed bene
obligat dñm de peculio ⁊ põt ſtipulari domino.vt.ſ.de ſtipulat.
ſeruo.in prin.Sed filiuſfa.bene obligat̃ alteri preterq̃ in macedo.
⁊ voto vt in gloſſ.ſuper verb.obligari. Qđ intellige de voto reali
nam vouendo ſe daturum aliquã rem reipublice vel deo vel ſan-
ctis nõ obligat̃ etiã naturaliter ſine conſenſu patris.nec põt cogi
ab epõ ꝙ impleat votũ licet alias eps cogat relicta ſoluere.l.nulli
C.de epiſ.⁊ cleric.⁊ ſi dicas q̄ñ obligatur filiuſfa.ciuiliter ⁊ natu
raliter hoĩ mortali ⁊ nõ deo ĩmortali.Rñdet gl.in.l.ſi quis rez.§.
voto.ff.de pollicitationibus.q̄r mitius agit̃ cũ deo quã cuz hoĩe.
arg.l.celſus.ff.de arbi.Secus in voto ꝑſonali q̄r filius põt vouere
religioni ſine cõſenſu patris.l.j.§.j.C.de epi.⁊ cle.qđ intellige ſi eſt
pubes vel ſaltim doli capax.q̄r cũ doli capaces poſſint ſe obligare
diabolo.extra de delictis puerorum.c.pueris.multomagis deo.
Quinimo refert Gregorius in dialogo de quodã puero nouennij
qui matrẽ ſuã grauidauit.ita dicit gl.xc.diſtinctiõe.in prin.extra.
11 ¶†Quarto not.in ṽbo mutũ.qđ mutus ᵇ ⁊ ſurdus oĩno furio-
b ſus mentecaptus ⁊ prodigus cui eſt bonis interdictum nõ pñt ſti
pulari nec aliter ſe obligare ꝑ ſtipulationẽ.mutus tñ ꝯtus facere
põt q conſenſu ꝑficiunt̃:vt hic in gl.in ver.mutũ.Sed ſurdaſter ⁊
tarde loquens pñt contractus facere omnes ⁊ etiam teſtamentũ.
vt.ſ.qui.non eſt per.fa.teſta.§.item mutus.

12 **Pupillus.** ¶†Pupillus maior infante etiam ſine au
to.tutoris ſibi acquirere ⁊ ſtipulari poteſt
ſe autem ſine tutoris auto.obligare non poteſt.item conſenſus et
autoritas patris nõ ſufficiunt vt filiuſfa.impubes poſſit ſe obliga
re.h.d.vſqꝫ ad.§.impoſſibilis.¶Not.ex prin.quod infans cũ ca-
reat intellectu non poteſt contrahere:nec alium ſibi obligare etiã
cum tutoris auto.Fallit in vno caſu in quo licet careat intellectu
permittit lex ꝙ poſſit ſtipulari puta a tutore rem ſuam ſaluam fo
re.vt dixit.ſ.de auto.tuto.in princi.Sed proximus infantie equi
paratur infanti vt non poſſit ſe alteri obligare.vt hoc ⁊ not.in.l.
j.ff.de nouationibus.⁊.l.pupillus neqꝫ velle.ff.de regul.iur.ſed
vt poſſit ſibi acquirere etiam ſine tutore equiparatur proximo
pubertati vt hic in ver.ſed in ꝓrimis.pupillus enim ſi perfecte
intelligat cuilibet obligari põt autore tutore. Obligare alium
autem ſibi poteſt etiam ſi ſemiplenum intellectum habeat tantũ.

ſecus ſi nullũ ſm glo.in.l.in negotijs.ff.de regul.iur.Et ſine tutore
põt pupillus facere conditionẽ ſuã meliorẽ.ſed nõ deteriorẽ.vt.ſ.
13 de auto.tuto.in princ.†¶Et cõclude ſm Bar.in.d.l.j.ff.de noua.
⁊ glo.in.d.l.pupillus nec velle.ff.de reg.iur.ꝙ infans cũ careat in-
tellectu nõ obligat̃ ciuiliter nec naturaliter ex contractu:etiã ſi ali
quid peruenit ad eũ.qđ intellige qđ nõ tenet̃ ex cõtractu pro eo qđ
peruenit.ſed cõdictione ſine cauſa ⁊ ad exhibendũ bene tenet̃.l.iij.
⁊ qđ ibi notat̃.ff.cõmodati.⁊ idẽ in ꝓrimo infantie vt hic ꝓrimꝰ
pubertati q̄r hz intellectũ ⁊ eſt doli capax tñ cũ extraneo cõtrahen
do ſine tutore obligat̃ naturaliter tm̃ ſiue ſit locupletior ſiue nõ: vl̃
habeat tutorẽ vel non.ff.de iureiu.l.fi.⁊.l.ſi pupillus.ff.ad.l.fal.ſi
tñ ſit locupletior vel dolũ cõmiſit tũc cõmittit̃ nõ ex cõtractu ſz ex
dolo ⁊ ꝯdictione ſine cã ⁊ ad exhibendũ.vt.ſ.dixi. Itẽ ſi cõtrahat
cũ tutore ſine auto.alteriꝰ tutoris nõ obligat̃ etiã natural̃r: q̄r lex
reſiſtit contractui.l.pupillus.ff.de auto.tuto.hic lz pupillꝰ obliget̃
naturaliter tm̃ tñ cõtrahens ſecũ obligat̃ naturaliter ⁊ ciuiliter.⁊
ſic claudicat cõtractus hoc caſu.vt.ſ.de auto.tutoris.in princi.et a
c not.glo.in.l.pupillus.§.pupillus.ff.de auto.tuto.ſi tamẽᶜ contra-
hat ſine tutoris auto.obligat̃ ciuiliter ⁊ naturaliter ſed tñ poteſt
reſtitui ſi ſit deceptus.l.impubes.ff.de auto.tuto.Etiam cũ obli-
gatur naturaliter ⁊ ciuiliter niſi lex reſiſtat vt in obligationibus
rerum immobilium ſine iudicis decreto.vel quando ſtatutũ pro-
hibet cõtrahi ſine certis ſolẽnibus puta ſine cõſenſu vel preſentia
duarum proximiorũ cõſanguineorum nã his caſibꝰ ẽt nõ obligat̃
naturaliter ſicut nec prodigus cui bonis eſt interdictuz nec ciuil̃r
contra formã ſtatuti per.l.ad reſoluendã.C.de predijs minorum.
14 †Adultus autez ſi habet curatorẽ obligat̃ ciuiliter ⁊ natural̃r ſed
deceptus põt reſtitui.l.puberes.ff.de verbo.obli.in iudicijs autez
litigantes minores ſine tutore vel curatore non preiudicant ſibi
ipſo iure:ſed ſñie late pro eis tenent.l.clarũ.C.de auto.preſtan.⁊.l.
cũ ⁊ minoꝝ.C.ſi aduerſus rem iudicatam.Fallit in iudicio momẽ
tanee poſſeſſionis.l.fi.C.qui legiti.perſo.habent ſtan.in iudicio.
¶Secundo not.hic quis dicatur infans quis proximus infantie
quis proximo pubertati ⁊ quis pubes vt hic in gloſſa.in verſi.pro
ximus.⁊.l.pupillus qui proximus.ff.de regul.iur.Sed Jo.an.in
additionibꝰ ſpe.in ti.de teſti.§.ſed nũquid factus pubes.non ſe-
quit̃ hanc dimidiationẽ tꝑis ſtatuti inter pupillarẽ ⁊ adultã eta- b
tem.Sed Barto.bene ſequit̃ eã in.l.j.ff.de noua.Et adde glo.in
l.impuberẽ.C.de fur.que dicit qđ doli capax dicit̃ qui eſt proximꝰ
pubertati.Et qđ dixi.ſ.allegando dictũ gregorij.Et quod dicã
15 infra de obliga.que ex delicto.§.in ſumma.¶†Tertio no.in ver-
ſi.et qui in patris.quod filiuſfa.impubes non obligatur etiã cum
auto.patris:quia autoritas paterna non eſt ſufficiens ad obligã
dum filium. Quod intellige in his in quibus non querit̃ patri
pleno iure vſuſfructus.nã in eis pr̃ nõ eſt legitimus adminiſtra-
tor filij ideo n ſufficit eiꝰ auto.ſed tũc debet dari curator cũ ſit in
poteſtate:vt.ſ.de tuto.in prin.⁊ ꝑ Bart.in.l.fi.ff.de ver.ob.ſed in
his in quibus pater eſt legitimus adminiſtrator filij bene ſufficit
auto.patris ad obligandũ filium vt.l.fi.§.neceſſitatem.C.de bo.q̃
lib.Sed filiuſfa.pubes bene põt ſe obligare ſine conſenſu patris et
põt exigi:ſed ſi ſit deceptus reſtituit̃:dũmodo reſtitutio non ꝓſit
patri maioris.l.iij.§.ſed ſi vtrum.ff.de minori.Et que ſit ratio qđ
pupillus obligetur auto.tutoris:ſed non filius autoritati patris.
dic vt hic in glo.in verbo obligatur.

16 **Si impoſſibilis.** ¶†Impoſſibilitas conditionis
de natura affirmatiue adiecta ſti
pulationi ipſam vitiat.Negatiue vero appoſita quia dicitur po- c
tius neceſſaria q̃ impoſſibilis:ſtipulationem non vitiat nec ſuſpẽ-
dit ſed pro pura habetur.⁊ ea protinus agi poteſt.h.d.vſqꝫ ad.§.
item verborum.Concor.ff.de ver.ob.l.impoſſibilis.Item id quod
non poteſt expediri niſi per vnum vt per principem vel papam vel
nouam legem totius populi dicitur quo ad ꝓmiſſorem adeo diffi
cile qđ reputatur impoſſibile.Et iđ talis difficultas vitiat ſtipula
tionẽ ⁊ more cõmiſſionẽ ſicut ĩpoſſibilitas vt dicit Bart.in.l.apud
iulianũ.§.fi.ff.de leg.j.⁊.l.cõtinuus.§.cũ qs.de ver.ob.Alia aũt dif
ficultas q̃ lz nõ poſſit ꝑ ꝓmittẽtẽ tñ poſſet ꝑ aliũ explicari nõ impe
dit vt ſi pauper ꝓmittat mille marchas auri vt dicit glo.in.l.ij.ff.
de ver.ob.niſi exprimat̃ in ſtipulatione vt ſi exiſtẽs bononie ꝓmit-
to qđ hodie ꝑſonal̃r dabo pariſius vt.ſ.de verb.ob.§.loco.l.ij.§.ſi
17 qs iſta.ff.de eo qđ cer.lo.Quomodo aũt cognoſcit̃ qualiter ſi im-
poſſibilitasᵈ an difficultas.rñdet gl.in.l.ꝯtinuus.§.illud.ff.de ver.
d ob.dicẽs ꝙ impoſſibilitas eſt q̄ñ qđ nõ põt fieri impedimẽto perſo
ne.Et adde qđ licet impoſſibilitas vitiet ꝯtũ ⁊ impediet actionez
oriri vt hic.⁊.l.impoſſibilis.ꝑallegata tñ nõ impedit diſtractũ ſed
repetitionem ſoluti puta pecunie ſolute: et promiſſe ſolute mili-
ti legibus interdicto ſi erit procurator meus.l.ſi militem.C.de cõ
di.ob cauſam.⁊ ibi per Bar.Item adde qđ ſicut ſtipulatio impoſ
ſibilis vitiat vt hic ita ⁊ liberatio conditionalis turpis vt libero
te ſi me inſtitueris heredẽ vitiat actum licet modus non vitietur
vt libero te vt me heredem facias.Nam turpia dicuntur de iure
impoſſibilia vt eſt quod alicui auferatur libera teſtandi factio
gloſſ.eſt ſingularis in lege cum donationis.C.de tranſactionibꝰ.

a ¶§.illud.et
l.j.§.pe.⁊ ibi
Bar.in pria
oppo.⁊ doc.
de ver.obli.
l.hac ꝯſultiſ
ſima.§.ex ĩ-
ꝑfecto.ij.rñ.
C.de teſta.l.
fi.C.fa.herc.
⁊ ĩ.l.certi.§.
quoniã.ĩ.iij.
no.⁊ ibi viđ
Bal.q põit.
x.caſus in q-
bus vtile per
inutile vitia
tur.ff.ſi cert.
petatur.

b ¶Qđ mutꝰ
vide hic do.
Joã.fabri.q
dicit mutuz
nõ poſſe eſſe
teſtẽ q̄r teſtis
dz ṽbo depo
nere qđ dcĩi
do.Arc.nõ
credit fore ve
ruz.q̄r ſatis
eſt qđ depo
nat de eo qđ
ſenſu corpis
percepit per
l.q teſtõ.ff.đ
teſta.vide eũ
hic in.§.mu
tum.

c ¶Si tñ vide
hic quandã
breuẽ diſtin
ctionẽ quaz
põit.d.Arc.
ĩ.ij.col.circa
fi.ver.ꝓ con
cluſione.

d ¶Impoſſi-
bilitas.Et
q̃trupler ſit
impoſſibili-
tas.viđ bal.
in.l.eã quã.
xiij.col.C.de
fideicom.et
bar.in.l.j.ff.
de cõdi.iſti.

⁊ per Ange. in. d. l. ſi impoſſibilis. vide Cy. in. d. l. donationis. in
additione per vnam dictionem.

Item verborum. ¶ Inter abſentes non pōt cō-
trahi ſtipulatio ⁊ ſtat̃ inſtr̃o
donec ꝓbet̃ cōtrariū qđ ꝓbat̃ ſi res probet ſe alibi tota illa die fuiſ
18 ſe qua fuit factū inſtr̃ʒ. h. d. vſqꝫ ad. §. poſt mortē. ¶ † Nota. ex prin
cipio qđ inter abſentes nō pōt ꝯtrahi ſtipulatio niſi ſe exaudiant.
vnde nō pōt contrahi ꝑ nunciū vel epl'am ſicut alij ꝯtus q̄ cōſen-
ſu ꝑficiunt̃. ſʒ in epl'a bene pñt reiterari verba ſtipulationis facte
prius in preſentia. l. ea que. ff. de do. inter virū ⁊ vxo. ⁊ hic in glo.
¶ Scđo no. qđ ſtat̃ inſtr̃o publico taʒ de debito in eo cōtento al's
cōtracto q̄ꝫ de pñtia partiū aſſerta in inſtr̃o ſtat̃ inſtrumēto aſſerē
ti aliquē eſſe talē: puta ſeruū: tutorē: curatorem: procuratorē: patrē
⁊ filiū alicuius donec cōtrariū ꝓbet̃. ⁊ ſic illa verba enunciatiua in
inſtr̃o publico emiſſa probant inter contrahentes. Caſus eſt in. l.
optima. C. de cōtrahen. ⁊ cōmitten. ſtip. ⁊ ꝑ Bar. in. l. ſciendū. ff. de
verb. obli. Sic ⁊ fines plebanatuū ⁊ territoriorū probant̃ ꝑ inſtru
mēta publica in qbus dr̃ actum in tali territorio. ⁊ ſic per verba
enūciatiua qđ eſt verū inter contrahētes ipſos ⁊ nō alios. Et no.
in. d. l. optimā. ⁊. l. cū aliquis. C. de iure deliberā. ⁊ extra de cenſib.
c. olim. in glo. ij. ⁊ per Inno. extra de offi. deleg. c. cū in iure. in gl.
19 vltima. Qual'r inſtr̃m publicū reprobet̃ ⁊ ꝑ quos teſtes fuerūt va
rie opiniões doctorū. Bar. cōcludit in. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quēad
modū teſtamēta ape. quod ſi vnus de teſtibus deſcriptis ⁊ reqſi-
tis in inſtrumēto cōtradicit inſtrumēto facit vacillare fidē inſtru
menti vt ei nō credat̃ niſi eſſet teſtis ſupnumerarius. Si aūt ſint
alij teſtes deſcripti in inſtrumēto volētes reprobare inſtr̃m: tunc
inſtrumentū obtinet vim duorū teſtium ad reprobandū illud de-
bent eſſe plures ſaltim tres: vt no. in glo. in. l. in exercendis. C. de fi
de inſtru. ſiue improbet̃ ſiue probet̃ directe vel indirecte quicqd
dicat hic glo. in ver. tota die. que innuit qđ ad reprobandū inſtru
mentū indirecte requirunt̃ plures. de quo dic per Inno. in. c. cum
a Joannes heremita [a] extra de fide inſtru. Quid aūt ſi reperiūtur
duo inſtr̃a diuerſorū eadē die cōfecta que ſunt cōtraria qđ ꝓualet.
dic qđ ſi poſſit apparere de prioritate tp̃is per appoſitionez hore
illud prefert̃ ſm gl. in. c. ſi a fide appoſtolica. extra de preben. li. vj.
Si nō apparet preualet fauorabilius. vt doct. dicunt in. l. j. ff. ſolu.
matri. ſi vtrūqꝫ eſt equale neutrū valet vt not. glo. in. d. l. optimā.
Et adde qđ ex inſtr̃o inferuntur tres preſumptiones. ſ. qđ ſit verū
⁊ q̄ꝫ ſolēne: ⁊ qđ verba prolata a notario fuerunt a partibus pro-
lata. l. cum precibus. C. de proba. ſcđm. Bal. in. l. ij. C. de reſcinden.
b vendítio. Qualiter autem ꝓbet ſcriptura [b] priuata. dic per Bar-
to. in. l. nuda ratio. ff. de dona. Et tangitur hic in gloſſ. in ver. om-
nimodo.

Poſt mortem. ¶ Poteſt ita concipi ſtipulatio vt
poſt mortem ſtipulatoris vel ꝓmiſ
ſoris vel pridie quā moriatur alter ipſorū promiſſorum ad aliqd
20 teneat̃. h. d. vſqꝫ ad. §. item ſi quis. ¶ † Not. igit̃ qđ actiones ⁊ obli
gationes poſſunt incipere ad heredibus ⁊ cōtra heredē. ⁊ ſic pñt
contractus ⁊ legata cōferri in tp̃s quo cōtrahētes: q̄ꝛ celebrare nō
pñt. ſ. poſt eoꝝ mortē ſiue cōtractus ſit in dando vel promittendo
vt lego ibi decem cū moriar: vel cū morieris: vel promitto tibi face
re domū cū moriar. vt hic. ⁊. l. j. C. vt actiones ab heredi. ⁊ contra
here. incipiant poſt mortē. ⁊. l. ſi. C. de contrahen. ⁊ commit. ſtipu.
Sed qđ ſi fideicōmiſſum eſt relictū ab herede heredis poſt mortē
heredis. ſ. filij impuberis an dicatur relictū ab herede heredis: an
ab ipſo herede. dic qđ ab ipſo herede ideo non venit legitima filij
in fideicōmiſſum qđ ſecus ſi eſſet relictum ab herede heredis ſm
21 Saly. in. d. l. coher. §. cum filie. ff. de vul. ⁊ pup. ſubſti. ¶ † Secūdo
not. hic in text. qđ ſtipulatio debet intelligi ſm mentē contrahen-
tiū. ⁊ hoc quādo cōſtat de mente cōtrahētiū: alias cum ſtipulatio
ſit ſtricti iuris non extenditur vltra quā verba patiantur. l. quic-
quid aſtringende. ⁊ ibi ꝑ Bar. ff. de verb. obli. Et idem in ſtatutis
que veriſimiliter ſunt ſtricti iuris. Et ideo nō recipiunt interpre-
c tationē [c] extenſiuā actiue: imo caſus omiſſus habetur ꝓ preter-
miſſo ⁊ remanet in diſpoſitione iuris cōmunis. l. cōmodiſſime. ff.
de libe. ⁊ poſthu. ⁊. l. ſi cū dotem in prin. ff. ſolu. ma. ſed extenſiuaʒ
interpretationem paſſiue bene recipiunt ſtatuta. vt. l. j. ff. de mu-
ne. ⁊ hono.

Item ſi quis. ¶ Dies executionis precedens in ſti-
pulatione diem obligatiōis trahitur
ad diem ꝑfecte obligatiōis. Itē vʒ ſtipulatio cuius executio retar
datur cū moriet̃ ſtipulator promiſſor vel tertius. h. d. vſqꝫ ad. §. ſi
22 ita ſcriptū. ¶ † Not. ergo qđ ordo prepoſterius vitiat ſtipulatio-
nem ſed reducit̃ ad ordinē: q̄ꝛ verba tranſpoſita idē ſignificant: ex
quo cōſtat de mēte. ⁊ iō licet petā in libello meū debitorem cogi ⁊
cōpelli ad ſoluendū ⁊ ipſum condēnari nō vitiat̃ libellus: vt hic ⁊
l. nec tantū. ff. de ſolu. de quo ꝑ Bar. in. l. ij. §. prius. de vulg. ⁊ pup.
ſubſti. Et adde qđ ordo a iure traditus eſt ſeruandus. vñ de actio
ne preiudiciali primo cognoſcēdū eſt: vt. j. de actio. §. ꝓiudiciales.
Et interrogatio in ſtipulatiōe dʒ ꝓcedere r̃ñſionē: vt. ſ. de verbo.
obli. in prin. ⁊. ff. eo. l. j. ¶ Et ordo iudiciarius ſeruādus. ſ. vt pri⁹

a ¶ Joānes herēmita. Vbi ponit oēs doc. vid. Feli. ꝑ quot teſtes inſtr̃ʒ poſſit reprobari.

b ¶ Scriptura priuata. Qual'r ſcriptura ꝓuata ꝓbet̃ vide oī no Alex. i cōſi. clxxij. ij. parte. ⁊ cōſi. lxj. iiij. parte.

c ¶ Interp̃tationē extenſiuā. de hoc vide ꝑ Bar. in l. oēs populi ī. iiij. q. ſexte qōnis principalis.

d ¶ Ordinem ſcriptur̃. Ordo ſcripture qñqꝫ non vt in ſpecu. de teſt. vſ. iij. in §. vij.

e ¶ L. ſciēdū vide ꝑ Abb. in. c. ſicut. extra de re iud.

f ¶ Alteri. an ſaltē q̄rat̃ alteri naturalis obligatio. Vide dom. Alex. hic in iij. col. circa prin. vſ. q̄ro aliqs.

libellus offerat̃: lis cōteſtet̃ teſtes producant̃ ⁊c. quā ſñia proferat̃.
Qui ordo ſi peruertit̃ vitiat: vt dicit glo. in. l. prolatā. C. de ſen. et
interlo. om. iudi. Et ſimiliter prius debet iudicari q̄ꝫ executio fie-
ri. ⁊ ab executiōe nō eſt inchoandū. l. j. C. de execu. rei iudi. It̃ ad-
d de qđ in dubio attendimus ordinē ſcripture [d] vnde ſtatutū prius
ſcriptum ſiue poſitum in volumine ſtatutorū intelligit̃ primo fa-
ctū. vt in prima cōſtitutione. C. iuſtiniani. §. ita tamē. ¶ Scđo no.
in ver. ita aūt. qđ ſtipulatio pōt ita cōcipi vt habeat effectū ſolum
poſt mortē promiſſorū vt hic. ⁊. ſ. §. j. ⁊. l. j. C. vt act. ab here. ⁊ ad
23 here. † Et hec ſumit̃ cautela qđ volens excludere filiū a legitima et
retinere ſibi bona donec viuit qđ vendat alicui bona ſua et ꝓmit
tat reddere dicta bona poſt mortē ſuā. ſ. ipſius venditoris. nam ta
le debitū qđ hʒ effectū poſt mortē ꝓmiſſoris cenſet̃ es alienū: vt. l.
hereditarium. ff. de bo. aut̃. iudi. poſſi. Et ideo erit detrahendum
anteq̄ꝫ legitima filij. vt dixi. ſ. de lege falcidia. §. fi. vbi tñ appet de
fraude filius reſcinderet vēditionē reſpectu ſue legitime. de quo
ꝑ Bar. in. d. l. hereditariū. Sʒ ibi ſufficeret ſi pr̃ cōfiteat̃ ſe preciuʒ
recepiſſe. videt̃ q̄ꝫ nō quo ad ꝓiudiciū filij niſi appareat de reali re
ceptione. ar. in aut̃. ſed iā neceſſe. C. de dona. ante nup. Et qđ not.
Bar. in. l. diuerſas. C. mandati. vbi dicit qđ qñ in ceſſione nō ap-
paret de reali ſolutione ſed cedens ſolum confitet̃ ſibi ſolutum qđ
ceſſio preſumit̃ ſimulata. facit qđ no. per eum in. l. poſt contractū.
ff. de dona.

Ita autem concepta. ¶ Solennitas intrin
ſeca quā verborū ex-
preſſo aſſerta cōp̄hendit ſeu cōprehendere preſumit̃ in ſtipulatio
ne vr̃ interceſſiſſe. Item quot ſunt res in ſtipulatione deducte tot
ſunt ſtipulatiōes. et iō vna vitiata nō ſequit̃ ꝓpterea aliā īfirmari.
24 h. d. vſqꝫ ad. §. alteri. ¶ † No. ex pri. qđ vbū ꝓmitto adiectū in īſtru
mēto a notario intelligit̃ ſolēniter ꝑ ſtipulationē ſiue īterrogatio
nē ꝓcedētē et r̃ñſionē legitime ſequentē niſi ꝯtrariū probet̃. ſ. q̄ꝫ nō fuit
ſtipulatio ſʒ pactū q̄ꝫ poterit ꝓbari ꝑ teſtes ⁊ ſic cōtra ſolēnitatem
inſtrumēti poteſt ꝓbari per teſtes ꝯtrariuʒ. Nec ꝓp hoc redditur
inſtr̃m falſum eſſe lʒ dicat per ſtipulationem: q̄ꝛ potuit eſſe ſtipula
tio licet inutilis vt inter abſentem vel ex interuallo. vt in glo. no.
in. l. iuregen. §. quod vere. ff. de pac. Secus aūt ſi verbū promiſit ꝓ-
ferat̃ a teſte q̄ꝛ nō intelligit̃ per ſtipulationem niſi reddat ſufficiē
tem rationē in cauſa ſciētie q̄ꝫ fuerit ſtipulatio vt quia dicat q̄ꝫ au
diuit interrogationē precedentem et r̃ñſionē ſubſequētem. Ratio
differentie inter inſtr̃m et teſtē eſt ſm Marti. de fano. hic in glo. j.
q̄ꝛ notarius eſt peritus ⁊ preſumit̃ ſolēniter facere. ſecus in teſte.
Et ideo ſi teſtis eſſet peritus ſtipulationis ideʒ eſſet qđ in inſtr̃o.
Bar. in. l. ſciendum. ff. de verb. oblig. dicit qđ rō eſt q̄ꝛ teſtis debet
deponere de eo quod ꝑcepit ſenſu corporeo. l. teſtium. C. de teſta. ⁊
c. cum cauſam. extra eo. ti. Sed ſolēnitas iuris nō percipitur ſenſu
corporeo ſed iudicis interpretatione. notarius vero vel alius qui
ſcribit aliquā ſcripturam nō debet deponere de ſenſu corporeo ⁊
25 ideo intelligit̃ promiſiſſe ſolēniter. † Et adde qđ nō ſtat̃ inſtr̃o fa
cienti mentionē de aliquo actu ſi tp̃e confecti inſtr̃i nō fuit poſſi-
bile talē actū interuenire. vt ſi dicat̃ in alienatione rei minorū vi-
ſo inſtr̃o debiti ⁊ viſa ſubaſtatione legitime facta ⁊c. nā credit̃ de
debito ſʒ nō de ſubaſtatione q̄ tūc nō potuit īteruenire. ſʒ. xx. die-
bus dʒ ſtare ī ſubaſtatiōe. vt not. in. l. j. C. de iure aſte fiſc. lib. x. ⁊ ſic
iſta ſolennitas extrinſeca quā non fuit poſſibile tunc interuenire
tunc nō ꝓſumit̃ niſi inter eaſdem ꝑſonas. l. optimā. C. de ꝯhen. et
committen. ſti. Si tamē eſt talis ſolēnitas cui ꝑtes poſſint renū-
ciare. l. doli. ver. diuerſum. ff. de noua. Et que ſit ſolēnitas extrinſe
e ca. dic per Bar. in. d. l. ſciendum. [e] ff. de ver. ob.

26 **Alteri.** ¶ † Regulariter alteri ſtipulari vel paciſci nemo po
teſt niſi ſit adiecta pena vel niſi ſua interfuerit dari
ei cui ſtipuletur. h. d. vſqꝫ ad. §. item nemo. Fallit etiam in multis
alijs caſibus in quibus quis poteſt alteri ſtipulari. vt. ſ. eod. no. §.
f ſi quis alij. Et no. hic rationem quare quis nō poteſt alteri [f] extra-
neo ſtipulari: q̄ꝛ inuente ſunt ſtipulatiōes vt vnuſquiſqꝫ ſibi ſtipu
letur ⁊c. vt hic ⁊. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbo. oblig. ¶ No.
ſecundo quod in penalibus non inſpicimus intereſſe vt hic ⁊. l. ij.
§. ſi tamen. ff. de verbo. oblig. Fallit autem quando non directe ſed
per obliquum committitur: vt q̄ꝛ prohibitus ſub pena petere a fi-
deiuſſore petit a reo. nam fideiuſſor non agit ad penam niſi inter-
ſit ſua a reo non pen. l. aduerſus. §. ſed ſi cum fideiuſſore. ff. de arbi.
Item fallit in mulcta a iudice impoſita que committitur ſi nō in-
tereſt iudicis vel aduerſarij. vt hic in gloſ. in ver. etiam ei. Item fal
lit quando pena non eſt adiecta per ſtipulationem ſed per pactuʒ
incontinenti appoſitum: quia ſolum exigitur quatenus intereſt ſi
cut etiam dicimus de vſuris que non niſi per ſtipulationem regu
27 lariter queruntur. vt hic in glo. in ver. ſtipulatur. † Sed quero qua
liter debent formari verba quando quis ſtipulatur alteri ſub pena
dic quod poſſunt formari ⁊ concipi quatuor modis vt hic in gloſ.
ſecunda. Primo vt promittis mihi quod dabis illi: alias promit-
tis mihi quod dabis ſibi cētum nomine pene: nec intereſt mea da
ri. Secundo promittis illi dare centum alias promittis illi dare
penam. Et iſtis duobus caſibus non tenet ſtipulatio nec in princi
pali nec

pali nec in pena:niſi ſit filius vel ſeruus ⁊c.Tertio ꝓmittis mihi
qđ dabis illi alias dabis mihi cētū noīe pene.⁊ hoc caſu habet lo-
cū regula hui⁹.§.⁊ dicti.§.alteri.in.l.ſtipulatio iſta.ff.de ver.obli.
vꝫ qđ in penalibus nō inſpicim⁹ intereſſe:qꝛ ſiue interſit ſiue cō-
mittitur pena niſi in caſib⁹ quos dixi.ſ.in precedēti no. Quinto
ꝓmittis mihi recipiēti vice ⁊ noīe talis dare ſub pena ⁊ tūc cedā
illi actionē cuius noīe ſum ſtipulat⁹.vt dicit glo.⁊ ſic iſti duo vlti-
mi modi tm̄ ſunt validi:vꝫ cū per verba obligatiua principalis
ꝓmiſſionis referunt̄ in perſonā ſtipulātis:⁊ executiua in perſonā
extranei.⁊ executiua penalis ſtipulatiōis referunt̄ in pſona ſtipu-
latoris.Itē qn̄ quis ſtipulat̄ ꝑ verba vice ⁊ noīe.vt hac glo.⁊.l.hu
28 iuſmodi.ff.de leg.j.¶†Scđo quero an pena faciat valere ſtipula-
tionē inualidā.dic qđ nō:vt hic in glo.in ver.ſtipulatio.Sꝫ metu
pene paret̄ principale ꝓmiſſioni.⁊ ſi nō pareat̄ pena petit̄.⁊ ideo
nō agit extrane⁹ nec ego ſtipulor ad principale ꝓmiſſuꝫ.Sed ego
tantū penā petā vt no.gl.in.l.illa ſtipula.iſta.C.ſi inſulā.Et ſic eſt
caſus:qđ licet nō valeat ꝑncipale tm̄ tenet acceſſoriū.Et hec eſt ra-
tio qꝛ hec ſtipulatio facta alteri eſt ꝑter legē:qꝛ lex ei nō aſſiſtit nec
reſiſtit.vt.d.§.alteri.Sꝫ ſi eſſet cōtra legē.ſ.qn̄ lex reſiſtit:tūc ſi nō
tenet̄ ꝑncipale nec acceſſoriū.l.nō dubiū.C.de legibus.¶Tertio
quero ſi nō tenet ꝑncipalis obligatio qn̄o petet̄ pena:qꝛ vbi nulla
petitio ibi nulla mora.l.nulla intelligit̄.ff.de re.iur.glo.in.l.ſtipu
latio iſta.§.alteri.dicit qđ de facto ꝓmiſſor ꝯteſtabat̄ litē ſuper pe
na.dic qđ imo cōſtituebat̄ in mora per euentū cōditionis ꝑcedēte
interpellatione.nā interpellatio facta ꝓmiſſori qđ de extraneo li-
cet nō ꝯſtituat eū in mora:qꝛ nulla eſt petitio tm̄ facit verificari cō
ditionē penalis ſtipulationis que fuit ſi nō dederis ⁊c.Poſt cui⁹
cōditionis euētū.i.more cōmiſſe poſt interpellationē pōt lis cōte
ſtari ſup pena ⁊ peti.⁊ hoc innuit tex.in ver.plane.ſm Bart.in.d.
29 §.alteri.¶†Quarto quero vſqꝫ ad quātū poſſet apponi pena[a] gl.
a ponit opinionē in.l.j.C.de ſentē.que pro eo qđ intereſt.⁊ aliter dic
in.l.ſi dictū.ff.de euic.Tu ꝯclude qđ pena pōt aſcēdere in infinitū
ꝑ noīa ſimplicia numeralia.vt vnus duo tres ⁊c.vt innuit gl.ſup
ver.q̄ ſit quātitas.⁊ hoc vult glo.in.d.l.dictū.Idē ſi apponat̄ per
nomina quotatiua ſiue ſimplicia ſiue multiplicatiua vt duplū tri
plum ⁊c.Tūc ſi apponit̄ ſup aliquo qđ de pſenti eſt certū vt ven-
dis domū ꝑ cētū ⁊ ꝓmittis de euictiōe ſup pena dupli vel quin-
tupli:vel ſeptupli:⁊ tūc ſimpliciter pōt aſcēdere inquantū velint
cōtrahētes:qꝛ eſt eadē ratio que in pena appoſita per noīa ſimpli
cia:vt.d.l.ſi dictū.Si aūt opponit̄ ſup aliquo de pſenti incerto vt
ꝓmittis de euictione ſub pena dupli eius qđ intererit mea.vt lo-
quitur.l.j.de ſen.que pro eo qđ intereſt.C.⁊ tunc nō pōt aſcēdere
duplū vel quadruplū:vt.d.l.j.§.oēs.j.de actio.Et adde in ſpec.de
emp.⁊ ven.§.j.in ver.ſub pena dupli vbi ſic dicit.ecce ꝓmiſiſti mi-
hi dare decem ſub pena dupli certa die adueniente:illa die nō ſol-
uis ⁊ ſic pena cōmittitur.Nunq̄ illud ſimplum computabitur in
duplo:⁊ videtur qđ ſic.vt.ff.de publicanis.⁊ de vectiga.l.hoc edi-
cto.j.reſponſo.⁊.ff.de iure fiſci.l.facultas.et in prealegata.l.mu-
lier.C.de ſpōſalibus.ar.cōtra.ff.de cōdictio.furti.l.ſi pro fure.§.j.
Potes ſic diſtinguere vtrū pena ſuccedat loco rei vel nō.vt.ff.de
arbi.l.ſi quis rem.⁊.ff.pro ſoc.l.ſi quis a ſocio ⁊c.Uide hic ſpecu.
latius vbi etiā querit an totū duplum ſit pena:an vero cōtineat̄
rei eſtimatio.Item qn̄ pena cenſet̄ adiecta in fraudem vſurarum
ſiue ſit adiecta quantitati ſiue facto:ſiue dationi ſpeciei.dic per
Ange.de peruſio in.d.§.alteri.⁊ per Salyce.in.l.cum allegas.C.
de vſuris.

Item nemo.

¶De eo qđ futurū eſt ſuū vel de ſuo ſi-
bi dādo quis inutiliter ſtipulat̄.Item
diſſenſus adhibitus circa rem in ſtipulatiōe deductā vitiat ſtipu
30 lationem.h.d.vſqꝫ ad.§.qđ ex turpi.¶†No.primo qđ ſicut nō vꝫ
emptio legatū vel ſtipulatio rei ſue pure facta.vt.l.exiſtimo.de cō-
trahen.emp.ff.⁊.l.cetera.de leg.j.⁊.l.nemo rem.ff.de ver.obli.Ita
nō valet etiā ſub cōditione qua futura ſit vt ſi ſtipuler mihi pure
dari rem ſub cōditiōe cū mea erit vt hic.Si autē ſtipuler ſub alia
cōditione vt ſi nauis ex aſia venerit ⁊ tpe exiſtētis cōditionis nō
b ſit mea valet ſtipulatio.vt.d.l.nemo.¶Scđo not.in.§.[b] ſi de alia
re.qđ diſſenſus in corpore rei in ſtipulationē deducte vitiat ſtipu
lationē qn̄ apparet de diſſenſu vt hic.⁊.l.inter ſtipulantē.§.ſtichū
ff.de verbo.obli.Sed ſi nō apparet aut ſit in dubio:tūc dic vt hic
in glo.in verbo crediderūt.⁊.l.ſtipulatio iſta.§.in ſtipulationib⁹.
⁊.l.quoties.ſ.in ſtipulationibus.ff.eo.In dubio autē qn̄ non ap-
paret de diſſenſu et poteſt ſm intellectum vtriuſqꝫ vt quia ambe
res ſunt aliene intelligantur ſm intentionem rei.i.debitoris pro-
mittētis.vt.d.§.in ſtipulationibus.ſecus tamē eſt in iudicijs vbi
ſi actor egit ad vnam rem:⁊ reus dicit quod intelligebat de alia ⁊
propterea negabat:certe intelligimus ſecundum intentionē acto-
ris alias diceret ſemper ſe ſenſiſſe de alio.l.inter ſtipulātem.§.ſti-
chum.ff.de verbo.obli.⁊ ſic in preparatorijs litis fauemus actori
in deciſorijs fauemus reo de quo dic ꝑ Bar.in.d.§.ſtichū.Et ad-
de qđ ille ſꝫ cuius intellectū res debet intelligi debet declarare in
eius vita alias heres ei⁹ declarare nō poterit.⁊ eſt glo.in.l.pōpo-
nius ſcribit.§.ſi frumentū.ff.de rei ven.

Quod ex turpi.

¶Stipulatio continens in ſe tur-
pem cauſam cōceptam inutilis re-
putatur.Et conditionalis ſtipulatio ad heredem ſtipulatoris
tranſmittitur ⁊ contra promiſſoris heredes.hoc.d.vſqꝫ ad.§.qui
31 hoc anno.†Et cōclude hic ⁊ ſm Bar.in.l.gn̄aliter.ff.de verb.ob.
qđ ſtipulatio cōtinens in ſe turpitudinem vt facere homicidium
nō valet ipſo iure ſi cauſa exprimit̄.l.ſi plagij.ff.de verb.obli.Sed
ſi nō exprimat̄ cauſa valet ſed datur exceptio.l.pe.ff.de cōdictione
ob turpem cauſam.Sed ſtipulatio turpiter facta.ſ.dolo vel metu
valet:ſed obſtat exceptio.Fallit in dote et matrimonio initis per
metum:qꝛ nō valent ipſo iure.l.ſi mulier.§.ſi dos.ff.qđ me.cauſa.
Sed quid ſi promitto pecuniā iudici vel aliā rem.vt ferat ſenten-
tiam pro me in cauſa in qua foueo iuſtitiā:an teneat hec ꝓmiſſio
tanq̄ ex cauſa honeſta vel non teneat tanq̄ ex cauſa turpi facta.
c Dic qđ non teneor[c] dare.⁊ ſi dedi poſſum repetere:ſed tm̄ puniar
in amiſſione litis.Et ſimiliter iudex grauiter puniet̄.⁊ multo ma
gis quādo pecunia datur vt male iudicet:⁊ tūc non repetit̄.vt.l.
ij.⁊.iij.ff.de cōdi.ob turpē cauſam.⁊ ibi per Bar.hodie vero nō li
cet dare nec in bona nec in mala cauſa.ideo datū nō repetitur.vt
32 in aut.vt iiti.iur.circa prin.col.ix.†Sed an teneat promiſſio facta
meretrici ex cauſa libidinis vt ipſa poſſit petere.dic qđ ꝓmiſſum
poteſt peti ſed nec datū repeti.l.idem eſt.§.ſed qđ meretrici.licet
ibi glo.teneat cōtrarium.ff.de cōdi.ob turpem cauſam.Itē an te-
neat promiſſio quam tibi facio vt indices mihi eū qui ſurripuit
mercem meam:dic qđ ſic.in.d.l.idem eſt.§.ſi tibi indiciū.ff.de con
di.ob turpem cauſam.Item no.ex fine qđ cōtractus conditiona-
les tranſeunt ad heredē actiue ⁊ paſſiue.qđ eſt ſecus in legatis in
quibus ſi legatarius moriatur pendente conditione legatū non
tranſit ad heredem vt hic in.§.fina.ſ.de verbo.obliga.§.ex condi
tionali.⁊ ibi dixi.

Qui hoc anno.

33 ¶†Quādo vna preſtatio eſt faciē-
da petitur in fine temporis.Item
in preſtatione ſiue ſolutione ei⁹ qđ in ſtipulatione deductū eſt in-
telligitur tantū tpˢ qđ debitor cōmode dare vel facere poſſit qđ
promiſit.h.d.vſqꝫ ad fi.titu.Secus ſi ſint faciende plures preſtā-
tiones:vt quādo eſt annuatim promiſſum vel legatū:qꝛ tūc debet̄
in principio anni.vt hic in gloſſ.in ver.vel diſtingue que eſt vera
vt dixi.§.de verbo.obliga.§.ac ſi ita ſtipuleris.⁊ hoc niſi tempus
adijciatur in accuſatiuo vt in annos ſingulos quia tunc debet̄ in
fine anni.l.ſi in annos.⁊.l.non putabā.ff.de cōdi.⁊ demon.Item
d hoc verū niſi tempus eſſet adiectum cauſa differēde[d] ſolutionis:
qꝛ tunc etiam in fine anni debet̄.l.lecta.ff.ſi cer.pet.de quo dic per
Barto.in.l.qui hoc anno.ff.de verbo.oblig.⁊ dixi in.d.§.ac ſi ita.
in glo.fi.ibi reſpōdeo nō.dic idem in eo qui cōfitetur ſic debere pe
cuniam ſicut ſpeciem:qꝛ cū nō ſit tempus determinatū relinquit̄
arbitrio iudicis.l.j.in fi.ff.de iure delibe.Et no.hic gloſſ.ſingula-
riter ſi promittis mihi ad tempus vindemiarū vel fori teneris in
principio eis inchoatis ⁊ non finitis.quod not.

¶De fideiuſſoribus. Rubrica.

¶Sic continua rubri.ſm do.Are.viſum eſt de his que principa
liter obligantur ex pluribus contractibus:verū vt hic dicit tex.in
prin.pro eo qui obligatus eſt ſcilicet accedere fideiuſſor:ideo poſt
illos titulos ſubijcitur iſte. De fideiuſſoribus.

1 ☞ Fideiuſſor obligatur obligato principali.
2 Intercedendi modi quot ſint.
3 Fideiuſſor quare detur.
4 Fideiuſſor in quibus obligationibus dari poſſit.⁊ nu.ſeq.
7 Exceptio que principali competit an competat fideiuſſori.
8 Obligatio fideiuſſoris ad heredes tranſmittitur.
9 Fideiuſſor ⁊ ante ⁊ poſt accipi poteſt.
10 Fideiuſſor inſolidum obligatur.
11 Beneficium diuiſionis in quot caſibus ceſſare dicatur.
12 Exceptio diuiſionis peremptoria eſſe dicitur.
13 Fideiuſſor non obligatur in cauſam duriorem quam principalis.
14 Fideiuſſor quot modis plus obliget̄ quam principalis.⁊ nu.ſeq.
17 Actio que inter fideiuſſorem ⁊ reum principalem detur.
18 Fideiuſſor quando diu dicatur ſtetiſſe in obligatione.
19 Fideiuſſor an poſſit ſponte ſoluere.
20 Scripture in dubio creditur de eo quod in eo continetur.
21 Solennitas intrinſeca que dicatur ⁊ que extrinſeca ⁊ quando in-
terueniſſe preſumatur.⁊ numero.22.
23 Solennitas quando probari debeat.⁊ nu.24.
25 Notarius quomodo differat a teſte in probando.
26 Teſtis non rogatus adhiberi poteſt.

1 Ro eo qui promi. ¶†Principa-
li obligato ſo-
let accedere fideiuſſor:vt creditori cautius ſit pro
uiſum qui fideiuſſor poteſt accedere cuilibet obli
gationi ēt naturali tm̄ qn̄ocūqꝫ cōtracte.h.d.vſqꝫ
ad.§.fideiuſſor.¶No.ꝙ ex ꝑncipio qđ ꝓ ꝑncipa-

a ¶Apponi
pēa.An au-
tē pena poſ-
ſit apponi
quātitati.vi
de diffuſe ꝟ
do.are.poſt
bar.Ja.but.
io.an.⁊ alios
doc.i.iij.col.
in medio ꝟ.
ſolet eſſe du-
bium.

b ¶§.ſi dē alia.
In ꝟ.§.tra-
ctat do.are.
multa et ele-
gātia dicta ⁊
maxime qua
liter ⁊ qn̄ te-
ſtes diſcordā
tes pn̄t redu
ci ad concor
diā.ideo vi-
de eum hic.

c ¶Nō teneor.
Idē tenet ꝟ
do.Are.Et
idē dicit i te-
ſte cui ñ poſ-
ſum dare pe
cuniaꝫ vt fe-
rat teſtimo-
niū ꝓ me ēt
verꝫ imo dās
et accipiens
puniūtur de
falſo.

d ¶Differēde
ſolōnis.do.
Areti.poſt
Bar.⁊ imo.
ponit hic di
ſtinctionē ꝑ
qnqꝫ mēbra.
qn̄ debeatur
qđ ꝓmiſſuꝫ
eſt in pn̄.vel
in fine anni.
vide eum.

liter obligato vtplurimū ſolet accipi fideiuſſoꝛ. Sꝫ tñ etiã põt ac-
cipi ꝓ obligato acceſſoꝛie. ⁊ ſic fideiuſſoꝛ fideiuſſoꝛis accipi põt. vt
in gl. ⁊ .l. grece. in fi. ff. eod. Et tūc fideiuſſoꝛ pꝛimus dr̃ pꝛincipalis
quo ad acceſſoꝛium ſecundum: ⁊ ſi non tenet pꝛimus fideiuſſoꝛ etiã
nec ſecundus ſicut ſi non tenet obligatio pꝛincipalis nec fide-
iuſſoꝛis tꝫ .l. cum lex. ff. eod. ⁊ .l. non dubium. C. de legi. Et adde qd̃
ꝓ fideiuſſiõe faciẽda põt qs recipere preciū .l. ſi nõ renumerãdi. §.
maur⁹ paul⁹. §. mãdati. ¶ Scd̃o no. ex tex. qd̃ ille qui intercedit ⁊
ſe obligat ꝓ alio ĩ dubio intelligit̃ fideiuſſoꝛ niſi appareat qd̃ inter
2 cedat alio modo q̃ fideiuſſoꝛ intercedit. †Nã qnqꝫ ᵃſunt modi in-
a tercedẽdi ſiue quinqꝫ ſunt ſpẽs perſonaꝝ q̃ ꝓ alijs intercedunt. ſ. fi
deiuſſoꝛ: mãdatoꝛ: ſpõſoꝛ: ꝯſtitutoꝛ ⁊ expꝛomiſſoꝛ. ¶ No. gl. in .l. in
perſonã. §. j. ff. de pac. ⁊ que ſit differẽtia inter iſtos vide gl. ĩ .l. ſi nõ
remunerãdi. §. ſi poſt. ff. mãdati. ⁊ pleni⁹ ꝑ glo. in aut. de fideiuſſo-
ribus. §. j. coll. j. Nã fideiuſſoꝛ ante obligationẽ ⁊ poſt. accipit̃ man
datoꝛ añ tm̃ niſi in caſu puta cū mãdo creditoꝛi ne vꝛgeat debitoꝛẽ
ſuū ad ſoluẽdū vſqꝫ ad mẽſem periculo meo. vt. d. §. ſi poſt v̓. plane
Cõſtitutoꝛ poſt obligationẽ tm̃. Et differt a fideiuſſoꝛe: qꝛ cõſtitu-
toꝛ nudo pacto obligat̃ ſꝫ fideiuſſoꝛ ſolū ꝑ ſtipulationẽ. Itẽ ꝯſtitu
toꝛ põt obligari de alia re q̃ pꝛincipalis. item citerioꝛi die: fideiuſ
ſoꝛ nõ ẜm gl. in. d. §. ſi poſt. Spõſoꝛ vero eſt q ſpõte ⁊ ſine rogamine
ꝓ alio intercedit q ⁊ hꝫ actionẽ mãdati .l. q patit̃. ff. mãda. Expꝛo-
miſſoꝛ eſt qui ꝓmttit pꝛo alio nõ obligato: nec etiam liberat eum
cū quis ꝓmittit vt ſeruū manumittat. lege eleganter. §. ſeruus pa-
ctionis. ff. de dolo. ⁊ .l. ſtichum aut pãphilum. §. adiecio. ff. de ſolu.
an oẽs iſti modi habeãt beneficiū cõceſſum fideiuſſoꝛibus gloſſ. in
dicta aut. de fideiuſ. §. j. tenet qd̃ ſic excepto ex pꝛomiſſoꝛe ⁊ fideiuſ-
ſoꝛe qñ ſe obligat vt pꝛincipalis ⁊ ſit nouatio. ſecus ſi nõ fiat. ita di-
3 cit illa gl. notabi. ¶ †Tertio no. qd̃ hic accipit̃ fideiuſſoꝛ. ſ. vt credi
toꝛ ſit ſecurioꝛ de ſuo debito videlicet vt ſi pꝛincipalis ſit impotens
ad ſoluẽdū vel cedat bonis habeat creditoꝛ quẽ ꝯuenire poſſit. vt
ĩ. de replica. §. ſi. hꝫ tñ fideiuſſoꝛ bñficiū ne pꝛi⁹ ꝯueniat̃ ĩ quã pꝛinci
palis. vt in aut. ꝓſente. C. de fideiuſſo. hꝫ ẽt beneficiū epiſtole diui
adriani: vt. ĩ. e. §. ſi plures. Et hoc niſi iſtis beneficijs ſit renūciatuꝫ
4 vt dicam in. d. §. ſi plures. ¶ †Quarto no. in ver. in omnibus. qd̃
cuilibet obligationi põt accedere fideiuſſoꝛ ſiue ſit ciuilis tm̃: ſiue
naturalis tm̃: ſiue ciuilis ⁊ naturalis inſimul. vt hic ⁊ .l. fideiuſſoꝛ.
§. fideiuſſoꝛ. ff. eo. Et qualitercūqꝫ contrahat̃ ſiue re ſiue verbis ſiue
literis: ſiue conſenſu: vt hic. ⁊ .l. j. ⁊ .ij. l. grece. ff. eod. Fallit autem in
dote ſiue reſtituenda ſiue conſeruãda a viro a quo non poteſt reci-
pi fideiuſſoꝛ conſtante matrimonio niſi in caſu inopie. ẜm Barto.
in .l. ſi conſtante. §. quoties. ff. ſolu. ma. ⁊ ẜm Innocent. in. c. per ve-
5 ſtras. extra de dona. inter vir. ⁊ vxo. †Similiter pꝛo maleficijs com
mittendis: ſeu pꝛo pꝛomiſſione facta alicui de ſoluẽdo omnẽ penã
et condemnationẽ quã incurreret ex maleficio committendo: non
põt accipi fideiuſſoꝛ cum ſit obligatio turpis ⁊ cõtra publicã vti-
litatem. Et ideo nõ valet ꝓmiſſio facta ſyndico de conſeruãdo eū
indẽnem ſi nõ denunciet maleficium: ſed ꝓ maleficio iam cõmiſſo
6 bene põt accipi fideiuſſoꝛ. lege ſi a reo. §. ſi. ff. de fideiu. †An autem
obligationi ad antidoꝛa poſſit accipi fideiuſſoꝛ. dic quod non re-
gulariter eo caſu quo non impedit repetitionem ſoluti: vt not. gl.
l. ex hoc iure. ff. de iuſti. ⁊ iure. Sed eo caſu quo impedit vt quãdo
ſoluitur id in quo ⁊ per qd̃ obligatio erat contracta. vt .l. ſi teſtamẽ
to. §. j. ff. e. Et quando deducit̃ ad neceſſitatẽ ꝓbationis: vt .l. ſi non
ſoꝛtẽ. §. libertus. ff. de cõdi. indebi. tūc põt accedere fideiuſſoꝛ. ⁊ hoc
7 tenet Ang. in .l. fideiuſſoꝛ. ff. e. †Item quero an exceptio competẽs
b pꝛincipali competat etiam fideiuſſoꝛi. dic qd̃ regula eſt quod ſic. ᵇ
vt hic in glo. in ver. ciuilis. ⁊ .l. defenſiões. C. de excep. Et hoc verū
ſi exceptio eſt in rem vt rei iudicate: doli mali: quod metus cauſa:
iuriſiurandi .l. exceptioneſqꝫ ꝑſone. ff. de excep. quo caſu fideiuſſoꝛ
inuito reo etiam poteſt opponere exceptionem .l. ex perſona. ⁊ .l. ſi
ſtipulatus. ff. de fideiuſ. Secus ſi ſit exceptio in perſonam ⁊ cõcer-
nens ſolam perſonam pꝛincipalis vt exceptio inquantum facere
põt cõpetẽs ſocio parẽti patrono marito ⁊c. vt .l. ſūt q ĩ id. ff. de re
iudi. quia tunc talis exceptio perſonalis non tranſit ad fideiuſſo
rem vt. d. l. exceptiones. Itẽ hoc veꝝ ſiue directo cõpetat fideiuſſo
ri puta ex pacto pꝛincipalis debitoꝛis. vt .l. ſi vnus. §. ſi cum reo.
⁊ .l. heredi. ff. de pac. ſiue per obliquum ⁊ in conſequentiam. vt cuꝫ
pꝛinceps concedit debitoꝛi ne poſſit conueneri intra annum: quo
caſu ꝓdeſt fideiuſſoꝛi: nec ipſe ſoluens habeat regreſſum ꝯtra pꝛin
cipalem .l. quoties. ⁊ ibi per Cy. ⁊ Bar. C. de pꝛe. impera. offe. Fal-
lit aūt in ſex caſibus in quibus exceptio cõpetẽs pꝛincipali nõ trãſ-
it ad fideiuſſoꝛem. Pꝛimo vt ſi eſt exceptio perſonalis vt. ſ. dixi.
vel cū eſt factum pactum debitoꝛi per dictionem taxatiuam vt de
nõ petẽdo ab eo tantum. vt .l. niſi hic factū. alias eſt niſi hac actiõe
ff. de pac. Scd̃o fallit in eo qui pecuniãliter fideiuſſit pꝛo eo q poſt
ea ſtatutū mutauit naturaliter vel ciuil̓r vel qꝛ moꝛtuus vel depoꝛ-
tatus .l. ſi liſias. C. de fideiuſſ. Tertio fallit quando interceſſit ani
mo donãdi .l. qd̃ dictuꝫ. ff. de pac. Quarto fallit in exceptiõe ex ſpã-
li odio introducta vt macedoniani: que non competit fideiuſſoꝛi:
ſiue ſit habiturus regreſſum contra pꝛincipaleꝫ ſiue non .l. mulier.
§. ſi ab ea. ff. ad velleia.

a ¶ Nã quiqꝫ. Vide h̓ do. Are. idẽ di-
centem.

b ¶ Quod ſic. An aūt ꝓui leginꝫ ſalui ꝯduct⁹ pꝛici
palis ⁊ ſimi-
lia cõpetant
fideiuſſoꝛi vi
de per Bar.
Ang. ⁊ imo.
ĩ .l. cū filiuſfa
milias. §. j. ĩ
ſi. ff. de verb.
obliga.

c ¶ Ex male-
ficio vid̃ hic
domi. Aret.
an autẽ fide
iuſſoꝛ põt ac
cipi in cã cri
minali ita vt
relaxet̃ crimi
noſus. vide
ſpec. de accu
ſa. §. j. vſ. ſed
pone. ⁊ bal. ĩ
l. eos. §. ſup.
C. de app. tꝫ
qd̃ nõ ꝓ cri-
mine capita
li. alias ſic.

d ¶ In .l. ij. vi
de ibi elegã-
ter ꝑ Paul.
de caſtro.

8 **Fideiuſſoꝛ.** ¶ †Obligatio fideiuſſoꝛia eſt ad heredẽ trãſi
toꝛia: ⁊ tã añ quã poſt obligationẽ põt inter-
cedere fideiuſſoꝛ. h. d. vſqꝫ ad. §. ſi plures. Et intellige qd̃ trãſit ad
heredes tã actiue q̃ paſſiue. i. ad heredẽ fideiuſſoꝝ ⁊ creditoꝛuꝫ vt
hic. ⁊ .l. põt. §. j. ff. e. ⁊ C. e. l. fideiuſſoꝛis. ⁊ hoc qñ ſui natura obliga
tio ẽt trãſitoꝛia ad heredẽ vt regul̓r in ꝯctib⁹ ⁊ quaſi. ſꝫ qd̃ non eſt
c trãſitoꝛia vt in obligationib⁹ ex maleficio ᶜvel quaſi: tūc ſicut moꝛ
te rei regul̓r extinguit̃ crimẽ niſi in caſibus notatis in .l. j. in gloſſ.
magna. C. ne ex delicto defunctoꝛū. ⁊ .l. ex iudicioꝛum. ff. de accu. et
dixi. ſ. de here. que ab inteſt. defe. § interdum. ita ẽt moꝛte fideiuſſo
ris extinguit̃ ſtipulatio ⁊ ꝓmiſſio facta a fideiuſſoꝛe ſuper obliga-
tiõe furti vel alio maleficio cuius pena nõ trãſit ad heredẽ: vt hic ĩ
gl. no. ⁊ ſingulari. Et hec vult Bar. in. d. l. poſt. ff. eo. §. j. hãc tamen
gl. limitat Jacobus de arenis eſſe veram. ſ. qd̃ obligatio fideiuſſo
ris in maleficijs non tranſit ad heredem qñ pꝛincipalis nõ tollitur
moꝛte nec ẽt acceſſoꝛia. ⁊ ita loquit̃. §. ſi iniuriarum. hic in gl. alle-
9 gata. ¶ †Scd̃o no. qd̃ fideiuſſoꝛ poteſt accipi ante ⁊ poſt: ⁊ in ipſa
obligatione pꝛincipali: ſecus in mandatoꝛe ⁊ conſtitutoꝛe dixi. ſ.
eod. titu. in pꝛinci.

Si plures. ¶ Plures fideiuſſoꝛes ꝓ vno reo intercedẽ
tes ĩſolidū tenent̃. Sꝫ a creditoꝛe ꝯuẽti bñfi
ciū dictiõis ex ep̃la diui adriani oppõere pñt: cū oẽs ſunt ſoluẽdo
tꝑe litis ꝯteſtate. Quo bñficio omiſſo ſibi iputet q inſolidū exact⁹
ꝯ fideiuſſoꝛes nõ habitur⁹ regreſſum: ſed cõtra reū pꝛincipalẽ tm̃.
h. d. vſqꝫ ad. §. fideiuſſoꝛes. Ideo dixi ꝓ vno reo: qꝛ ſecus ſi nõ inter
cedãt oẽs ꝓ vno reo ſꝫ ꝓ pluribus vt ſi duo ſocij accipiūt decẽ mu-
tuo ⁊ ego fideiubeo ꝓ vno ⁊ tu pꝛo alio certe iter nos nõ petimus
diuiſionẽ a creditoꝛe .l. ſi a titio. ff. e. vt hic in gl. no. in ver. epiſtola.
10 ¶ †No. igit̃ pꝛimo qd̃ fideiuſſoꝛ ſemper obligat̃ inſolidū ſicut ſu⁹
pꝛincipalis: ſiue ſit vnus ſiue plures. Et ideo ſi eſſent centum fide-
iuſſoꝛes pꝛo vno recipiente. x. mutuo quilibet fideiuſſoꝛ eſſet obli-
gatus inſolidum ad decem niſi aliud ſit dictum et eſt in arbitrio
creditoꝛis petere decem a quo velit. Sed diuus adrianus in epi-
ſtola dedit beneficium diuiſiõis fideiuſſoꝛibus vt ſi creditoꝛ coga
tur diuidere ⁊ ab vno quinqꝫ petere ſuam partem contingentem.
Et ſic ipſo iure epiſtola non diuidit obligationem inter fideiuſſo-
res ſed mediante oppoſitione. vt hic ⁊ .l. fin. C. de conſti. pec. ⁊ dixi
ſ. eo. in pꝛin. Secus autem eſt in pluribus reis debitoꝛibus pꝛinci
paliter obligatis qui ſolum tenentur pꝛo virili ⁊ olim ⁊ hodie: ni-
ſi ſit adiectum quod teneatur inſolidum vt hic in ver. vel vlterius.
⁊ tunc qñ eſt dictū qd̃ teneant̃ inſolidum habent beneficium diui-
ſionis ex noua conſtitutiõe facta de duobus reis. vt in aut. hoc ita
C. de duobus reis. ⁊ ſic habes quod in modo conſtituendi ⁊ obli-
gandi duos reos nil eſt innouatum. per dictam auten. hoc ita. de
d quo per Bar. in .l. ij. ff. ᵈde duobus reis. in pꝛin. Itẽ patet ex ꝓdi-
ctis quod beneficium diuiſionis competens fideiuſſoꝛibus tutoꝛi
bus ⁊ mandatoꝛibus ex epiſtola diui adriani eſt beneficium vet⁹.
Sed beneficium diuiſionis competens pluribus reis diuidẽdi ex
dicta autẽ. hoc ita. eſt beneficium nouum. de quo per Barto. in .l.
11 duobus. §. vbi vero. ſexto quero. ff. de duobus reis. ¶ †Nunc que-
ro pꝛimo in quot caſibus ceſſat iſtud beneficium diuiſionis ex epi
ſtola diui adriani gloſſ. nota. in ver. epiſtola. dicit quod in quinqꝫ
caſibus. Adde ſextum ſi huic beneficio fuiſſet renunciatum quia
ei poteſt renunciari ſicut beneficio diuiſionis competenti duobus
reis. vt no. gl. in. d. auten. hoc ita. ⁊ per Bar. in .l. ſi teſtamento. ver-
ſi. quod ſi duo fideiuſſoꝛes. ff. eo. Et dum glo. dicit quod fideiuſſo-
res tutoꝛum non habent beneficium diuiſionis. vt .l. fin. ff. rem pu.
ſal. fo. ſed ipſi tutoꝛes ſic. vt. lege. j. §. nunc tractemus. ff. de tu. ⁊ ra.
diſtra. Que ſit ratio differentie. dic quod ratio differentie eſt quia
negotium pꝛincipaliter ſpectat ad omnes tutoꝛes: ⁊ ideo omnes
ꝯnumerant̃ qlibet ꝓ ſua pte oppoſita exceptiõe. Sꝫ ĩ fideiuſſoꝛib⁹
negotiū nõ eſt pꝛincipal̓r eoꝝ ſꝫ tutoꝝ. id̃ nõ põt dicere vnus fide-
iuſſoꝛ conuentus quod aliter fideiuſſoꝛ conueniatur ⁊ hoc fauoꝛe
pupilli. vt. d. l. ſi. Item dum gloſſ. dicit qd̃ fideiuſſoꝛ negans ſe fide
iuſſoꝛem perdit beneficium diuiſionis. intellige quando ſpeciali-
ter negat id quod eſt beneficium ſibi concedendi ſicut dicimus de
ſocio ſpecialiter negante ſe ſocium: quia perdit beneficium ne cõ-
demnetur niſi inquantum facere poteſt .l. ſi vnus. in ſi. ff. pꝛo ſocio.
Secus autem ſi negaret ſub generalitate: quia dum conuenitur
vt ſocius ad pecuniam vel vt fideiuſſoꝛ negat narrata pꝛout nar-
rantur: ⁊ petita pꝛout petuntur fieri debere: quia tunc non perdit
12 beneficium. ẜm Barto. in. d. §. ita demum in gloſſ. alleg. ¶ †Secū
do quero an exceptio diuiſionis ſit dilatoꝛia vel peremptoꝛia. glo.
hic in ver. epiſtola determinat quod ſit vere peremptoꝛia: ⁊ ſic poſ
ſet opponi vſqꝫ ad ſententiam per tex. ⁊ gloſſ. in .l. fideiuſſoꝛ. C. eo.
poſt ſententiam autem non poſſit opponi niſi fuiſſet appellatuꝫ.
vt tenet. glo. ſi. in ſi. vel dic quod vſqꝫ ad ſententiam. vt. d. l. fideiuſ
ſoꝛ. ⁊ niſi opponatur in executione ſententie in actione iudicati.
quo caſu poteſt opponi etiam ſi fuerit renunciatum in pꝛincipali
oblatione epiſtole diui adriani de fideiuſſoꝛibus. Et noue conſti-
tutiõi de duobus reis. per .l. paulus rñdit eos. ⁊ ibi per Bar. ff. de
re iudi. Et idẽ dicit bar. in. d. l. ſi dubitetur. ff. eo. de beneficio diui-
ſionis

ſionis qͦ cõpetit cõreis. Et adde glo. ⁊ Bar. in. l. exceptionis. ff. de
excep. ¶ Tertio quero cõuentus opponit exceptionẽ diuiſiõis cre
ditor replicat ꝙ cõfideiuſſor nõ eſt ſoluendo quis debet probare. ſ.
eum non eſſe ſoluẽdo an creditor vel conuentus. Bar. in. d. l. ſi dubi
tetur. dicit qͦ fideiuſſor conuentus debet hoc probare: qꝛ beneficiũ
diuiſionis qͦ competit fideiuſſoribus eſt eis datum ſub hac condi
tione. ſ. qñ omnes ſunt ſoluendo. Merito ergo debet probare fide
iuſſor id qͦ eſt cã ſui beneficij. ſ. fideiuſſorem eſſe ſoluẽdo. Secus in
exceptione diuiſiõis que competit conreis: qꝛ hoc beneficium com
petit eis ſimpliciter: ideo creditor debet probare id qͦ eſt cauſa ſue
replicationis. ſ. alium conreum non eſſe ſoluendo. Et ſic debet doce
re de executore precedenti: imo creditor in caſu dubij cum alius cõ
reus ſit abſens vel non ſoluendo non poteſt conreum conuenire in
ſolidum ſed ſolum pro parte: niſi doceat eũ abſentem vel nõ eſſe ſol
uendo vt in glo. no. in ver. interim. in aut. de duobus. §. j. coll. vij. ⁊
per Barto. in. l. duobus. §. j. in ver. ſexto quero. ff. de duo. reis.

Fideiuſſores. ¶ Fideiuſſor nõ põt obligari ampliꝰ q̃
principalis re tpe loco vel cã ſed intantũ
13 vel minus bene poteſt obligari. h. d. vſq̃ ad. §. ſi quis autẽ. ¶ † No.
ergo qͦ fideiuſſor nõ põt obligari in duriorẽ cãm q̃ principalis vt
hic ⁊. l. grece. §. illud. ff. eo. Sed in efficaciorẽ bene põt obligari: pu
ta principalis naturaliter tm̃ ⁊ fideiuſſor ciuiliter ⁊ naturaliter. ſ.
prin. ver. ac nec illud. ⁊. l. pupillus. ff. de ver. ob. ¶ Scdͦ no. qͦ non
põt eſſe plus in acceſſoria obligatione q̃ in principali. ⁊ ita expone
hic tex. cũ dicit in acceſſione. i. in acceſſoria obligatione. nã in acceſ
ſoria obligatione fideiuſſor nõ põt eſſe plus obligatus vt hic: ſed in
acceſſione bene põt eſſe plus. nã põt eſſe acceſſoriũ precioſius princi
a paliᵃ vt hic in glo. ij. Itẽ in acceſſione extranei adiecti ad ſolutionẽ
põt eſſe diſparitas rerũ temporũ qualitatis ⁊ cõditionis. l. ſi. §. ſi.
14 ff. de ver. ob. † Quot aũt modis dicaꝛ fideiuſſor in plus obligari q̃
pncipalis. dic qͦ quatuor modis. ſ. re loco tpe ⁊ cauſa vt. j. de actio.
§. plus. Re primo vt ſi principalis ꝓmittit quinq̃ ⁊ fideiuſſor decẽ
obligatur in plus re ſiue quãtitate: ideo nõ valet. Scdͦ ſi fideiuſſor
ꝓmittit longiori loco q̃ principalis: tũc plus grauaꝛ in longitudi
ne itineris ſiue ꝓpinquiori loco. ⁊ ſic põt titius arctari ad ſolutio
nẽ dicitꝛ obligari plus loco vt. l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. ff. e.
Tertio ſi principalis promittat ſub cõditione: ⁊ fideiuſſor pure vel
principalis ad paſcha: fideiuſſor autem ſtatim obligari dicitur in
plus tpe vt hic. Sic etiam qui tardius ſoluit dicitꝛ ſoluere minus
tpe ſicut ſi ſolueret minus quãtitate. l. ſi cui. in ſi. ff. de ver. ſig. Item
quarto ſi principalis eſt obligatus alternatiue ad ſtichũ pamphi
lũ: vel in genere ad hoiem vel vnũ ſeruũ. ⁊ fideiuſſor obligeꝛ ad alte
rum tantũ alternatiuorũ vel ad certã ſpeciẽ dicitur obligari in plꝰ
15 cã vt dicto. §. plus. j. de actio. † Sed qd ſi fideiuſſor eſt obligatus in
plus q̃ principalis: puta fideiuſſor in decẽ ⁊ principalis in quinq̃
an valeat ſaltim in quinq̃ glo. in. d. l. grece. §. illud. tenet quod in ni
hilo valet ⁊ bene. ⁊ eſt ratio quia in ſeparabilibus vtile per inutile
16 vitiatur vt. l. pecunie fenebris. ⁊ ibi glo. ff. de vſur. † Sed quid ſi fi
deiuſſor teneatur in tantũdem vel minus ⁊ non in plus eſt inſepa
rabile ratione forme quia lex ſic dedit formã vt fideiuſſor in durio
rem cauſam non obligetur. vnde cum fideiuſſor intercedit non ſer
uata hac forma indiuiſibili vitiatur fideiuſſio tanq̃ forma non ſer
uata. Et adde quod quatuor modis. de quo per Bar. in. d. l. grece.
§. illud. ff. eodem.

Si quid autem. ¶ Actio mandati datur fideiuſſo
ri cõtra reũ principalem ad recupe
randum id qͦ ſoluit ꝓ eo. Itẽ verbis grecis poteſt accipi fideiuſſor
17 h. d. vſq̃ ad. §. in ſtipulationibus. ¶ † No. primo qͦ inter fideiuſſo
rem ⁊ reum principalem datur actio mandati quãdo fideiuſſor in
tercedit pro preſenti mandante vel patiente. Sed quando pro ab
ſente datur actio negotiorum geſtorum. l. ex mandato. §. fideiuſſori
ff. mandati. Sed inter fideiuſſorem ⁊ creditorem datur actio ex ſti
pulatione qꝛ fideiuſſor ſemper intelligitur obligari verbis etiam ſi
non vere fiat ſtipulatio: ⁊ ſuper quocunq̃ contractu intercedat. l.
ſtipulatio. §. ſatis acceptio. ⁊. l. ſciendũ. ff. de verb. ob. ⁊. l. blãditus.
C. de fideiuſſo. ¶ Scdͦ no. cõiuncta glo. j. qͦ fideiuſſor ita demum
agit mandati poſtq̃ ſoluit non ante. Fallit autem in quatuor caſi
bus hic notatis in gl. j. ⁊. l. ſi pro ea. C. mandati. Adde quintum ca
ſum. ſ. qñ fideiuſſor obtulit conſignauit ⁊ depoſuit pecuniã credito
ri. l. qui mutuã. §. fideiuſſor. ff. mãdati. ⁊ no. glo. in. d. l. lucius. Ad
de ⁊ ſextum. ſ. qñ fideiuſſorem obligatus per inſtrumentũ guarẽti
giatum qͦ habet paratam executionẽ ex forma ſtatuti. nã tũc põt
agere cõtra reũ principalẽ anteq̃ ſoluat ſicut põt qñ eſt cõdemnatꝰ
ſm Bar. in. l. fideiuſſor ꝓ venditore. ff. de euictione. licet Angel. de
peru. ibi contradicat Bar. in hoc caſu Sed quid ſi quis fideiuſſit
de euictione pro aliquo venditore: ⁊ poſtq̃ diu ſtetit in obligatiõe
vult agere mandati contra venditorem anteq̃ ſoluat vel conueniaꝛ
de euictione vt eum liberet ⁊ a fideiuſſione eximat an poſſit. Deter
minãt doc. qͦ non in. d. l. ſi pro ea. nã qͦ fideiuſſor dicaꝛ diu ſtetiſſe
in obligatione eſt neceſſe qͦ potuerit cõueniri vt. d. l. lucius. ff. man
dati. ſed iſte nõ poterit conueniri cum fideiuſſerit ſub cõditione. ſ.
ſi res vẽdita euincatur q̃ cõditio nõdũ venit nec ceſſit dies obliga
b tionis vt. ſ. de ver. ob. §. ex conditionali. merito agere nõ põtᵇ har.
18 tangit in. l. lucius. predicta. † Itẽ qñ diceꝛ fideiuſſor diu ſtetiſſe in
obligatione. dic ꝙ in arbitrio iudicis. Et arbitraꝛ iudex ex quanti
tate tpis ⁊ cõditione perſonarũ vt ſi ſit mercator habẽs pecuniam
paratã vel pauper. Et intellige iſtam glo. in. d. l. lucius. ⁊. l. ſi ꝓ ea.
⁊ in. c. ſi. extra de fideiuſſo. Et adde qͦ fideiuſſor non agit mandati
contra reũ poſtq̃ ſoluit niſi doceat reũ liberatũ vel caueat de eo de
fendendo ſi cõueniatur. l. ſi ex duobus. §. quoties. ff. iudicatũ ſolui.
19 ⁊ ibi per Bar. † Itẽ nunquid fideiuſſor poſſit ſoluere ſpõte vel de
beat expectare qͦ fiat ſibi preceptũ a iudice qͦ ſoluat. ſicut debet ex
pectare tutor pupilli vt libereꝛ plene vt. ſ. qui. aliena. licet. vl. §. nũc
admonẽdi. Rũdet hic glo. in princi. qͦ poteſt ſoluere ſponte. nam
fideiuſſor tenetur agnoſcere bonam fidem. l. idez qͦ. §. fideiuſſores.
ff. mandati. ſicut ⁊ tutor. l. quoties. §. ſicut. ff. de admini. tuto. Nec
c tenetur fideiuſſor opponere exceptionem dilatoriam ᶜ contra credi
torem puta qͦ non poſſit eſſe procurator. l. ſi fideiuſſor. §. quidam.
⁊ in glo. magna. ff. mandati. ſed peremptoriam ſic vt. d. l. ſi fideiuſ
ſor. Sed ſi habens exceptionem oppoſuit illam ⁊ iudex per iniu
riam eum condemnauit an poſſit agere mandati. dic qͦ non ſi nõ
appellauerit vt. d. l. ſi pro ea. C. man. in ſi. ſicut tenetur ꝓcurator ap
pellare licet non proſequi. l. inuitus. C. de procu. Itez no. hic in ver.
grece. quod diuerſitas lingue ſeu idiomatum non vitiat fideiuſſo
riam obligationem nec ſtipulationem. de quo dixi. ſ. de verbo. obli
gatio. §. vtrum.

20 **In ſtipulationibus.** ¶ † In dubio ſtandum
eſt ſcripture de eo quod
continetur in ea. h. d. vſq̃ ad ſi. Concordat. l. precibus. C. de proba.
vel ſic. Obligatio fideiuſſoria in dubio preſumitur ſolenniter inter
ceſſiſſe. ſ. mediãte interrogatione precedente ⁊ reſpõſione ſubſequẽ
te. h. d. vel ſic. Solẽnitas ĩtrinſeca preſumitur in ſcriptura interceſ
21 ſiſſe. ſi verba ſunt apta comprehendere illã. h. d. vſq̃ ad ſi. † Que tñ
ſit ſolennitas intrinſeca ⁊ que extrinſeca. dic qͦ intrinſeca ſolenni
d tasᵈ eſt quam natura verborum prolatorum comprehendit vel eſt
apta comprehendere vt fideiuſſio vel ſtipulatio que de ſui natura
comprehendunt interrogationem preceſſiſſe ⁊ reſponſionem ſubſe
quutam eſſe. l. j. ff. de ver. ob. ⁊. l. blanditus. C. de fideiuſ. Extrinſeca
eſt quam natura verborum prolatorum non cõprehẽdit vt inter
poſitio decreti: tutoris autoritas ſubaſtatio rei. ⁊ ſilia ſm Bart. in
22 l. ſciẽdum. ff. de ver. ob. † Et cõcludeᵉ qñ ſolẽnitas debita preſumaꝛ
e interueniſſe. Et primo de ſolẽnitate extrinſeca cõclude quod non
preſumitur niſi ꝓbetur. l. quicunq̃. §. ſi. ff. de publiciana. Fallit qñ
de ſolennitate ſit mẽtio in inſtrumento. Et eſt ſolennitas que tunc
temporis potuit interuenire. ſ. tempore confecti inſtrumẽti vel ſcri
pture vt cũ dicitur in ſcriptura precedente tractatu collegij: ⁊ deli
beratione inter eos qͦ hoc ſit iuſtũ precium rei vel dicitur preſtita
ſatiſdatione vel promiſſione facta ⁊c. ⁊ tunc talis ſolennitas preſu
mitur vt. d. l. ſciendum. ⁊. l. j. C. de ſi. inſtru. ⁊. l. haſte fiſcalis. li. x. Et
ita etiam poſſet intelligi hoc ſecus ſi tempore confecti inſtrumenti
nõ potuiſſet interueniret vt ſunt ſubaſtatiões rei vt dictis iuribꝰ.
23 ¶ † Scdͦ fallit qñ de ſolẽnitate ſit mẽtio inter eaſdẽ ꝑſonas: qꝛ in
ter eas ꝓbat etiam ſi tempore confecti inſtrumenti non potuit in
teruenire vt qꝛ talis fuerit preſens qui in rei veritate erat abſens
vel qͦ talis ſeruus talis dñi cõtraxit qui in veritate erat alteriꝰ do
mini. l. optimã. C. de cõtrahẽ. ⁊ cõmitten. ſtipu. qͦ ita eſt ſi eſt talis
ſolennitas cui partes nõ potuiſſent renũciare. alias ſecꝰ vt in bene
ficio reſtitutionis in integrum cui nõ poteſt renunciari. l. doli. ver.
diuerſum. ff. de noua. ⁊. l. ſi iudex circũuento. ff. de mino. Sed inter
alias perſonas quã cõtrahẽtes nõ ꝓbat argu. in aut. ſi quis in ali
24 quo documẽto. C. de edẽ. In ſolẽnitate aũt intrinſeca conclude qͦ
ſi eſt ſolẽnitas naturalis vt eſt precium in venditione ⁊ non preſu
mitur ſolutũ niſi ꝓbetur per teſtes vel ſcripturam. j. de contrahen.
emp. §. preciũ alias procurator. Sed ſi eſt ſolẽnitas formalis quam
natura verborũ prolatorũ de neceſſitate cõprehẽdit vt eſt verbum
fideiubeo qͦ importat de neceſſitate interrogationem preceſſiſſe
⁊ reſponſionem ſubſequutam eſſe: vt dicta. l. blanditus. vel eſt ap
ta comprehendere: vt in ver. promiſit. quod refertur ad ſtipulatio
nẽ ⁊ nudã ꝓmiſſionẽ: vt. l. ſciẽdũ. §. dictũ. ff. de edi. edic. tũc ſi ꝓfera
tur in ſcꝑtura ſiue publica ſiue ꝓuata ꝓſumiꝛ vt hic. ⁊. d. l. ſciẽdũ. l.
iuriſgentiũ. §. qͦ fere. ff. de pac. ⁊. ſ. de inuti. ſtip. §. ſi ſcripiũ. Sed ſi
proferaꝛ a teſte nõ preſumiꝛ. l. j. C. de vſur. rõnẽ differentie dixi in. d.
§. ſi ſcriptũ. Ex his inferꝛ qͦ ſi minor iuraſſe diciꝛ in cõtractu non
cõtrauenire ⁊ mulier renũciaſſe velleiano cũ ſint ſolẽnitates extrin
ſece nõ preſumuntur interueniſſe. Sed ſi mulier renũciauit velleia
no an preſumatur certificata. dic qͦ nõ: qꝛ eſt ſolẽnitas extrinſeca:
vt tenet glo. in. l. ſi mulier. ff. ad velleia. Similiter ſi teſtes ſint de
ſcripti in inſtrumento non preſumuntur rogati niſi dicatur in in
ſtrumento per. l. hac conſultiſſima. C. de teſta. Sed ſecus eſt in nota
rio cui preſumitur mandatum ex quo fuit adhibitus ad ſcribẽdũ
vt tenet glo. no. in aut. de tabellionibus. §. nos aũt. coll. iij. Simili
25 ter preſumiꝛ rogatꝰ ſi dixi ſcripſi vel publicaui. † Et rõ dñe ẽiter no
tariũ ⁊ teſtẽ: qꝛ notariꝰ nõ pt ꝯficere iſtꝛm publicũ niſi ſit rogatꝰ vel
ei mãdatũ fuerit ⁊ ſic hic ꝓſumiꝛ ſolẽnitas ĩtrinſeca. ⁊ pᵹ extra de

a ¶ Precioſiꝰ principali. Quid ſi pricipalis ẽ obligatus ſimpliciter fideiuſſor vͦo eſt obligatꝰ publico inſtrumẽto qͦ hz ex forma ſtatuti executionẽ paratã an valeat ⁊ vr̃ qͦ non qꝛ in duriorẽ cãm bar. tñ dicit contrariũ j. l. hi q accеſſiõis. ff. e. ti. rõnez reddit: quia nõ ẽ obligatus in plus ſꝫ efficaciꝰ.

b ¶ Nõ poteſt Idez tz hic d. Aret. quẽ vide.

c ¶ Exceptionem dilatoriã. Iniũge hic diſtictionẽ quaz hic põit. d. are. in. ij. col. vſ. in ea. gl. i ſi. ⁊ iũge ẽt diſtinctionem quam facit Bar. in. l. hi qui. ff. eo. ti.

d ¶ Intrinſeca ſolẽnitas Idem dicit hic do. Are. i. ij. col. verſ. q̃ro q̃ dicaꝛ ſolẽnitas intrinſeca.

e ¶ Et cõclude. Iunge hic diſtictionẽ. d. Are. i ſi. j. col. verſ. in glo. ſi.

25 prebē.c.ſi motu ꝓprio.li.vj.⁊.l.j.C.de rap.vir.†Sed teſtis pōt adhi
beri non rogatus:qꝛ nō requiritur qȯ teſtes ſint rogati.l.ad fidem
ff.de teſti.Fallit in ſex caſibus in quibus oportet qȯ ſint rogati vt
d.l.hac cōſultiſſima.⁊ auṫ.rogati.C.de teſti.Primus eſt in teſtamē
tis.d.l.hac cōſultiſſima.in prin.licet ſecus in codicillis vel dona-
tione cauſa mortis.l.fi.C.de codi.Secundus eſt in ſolutione facta
creditori eius debiti qȯ erat in ſcriptis.Tertius eſt in confeſſione
creditoris confitentis tale debitū ſibi fore ſolutū vt.d.auṫ.rogati.
Quartus eſt in diuortijs in quibus requirunṫ ſeptē teſtes liberi ⁊
rogati.l.nullum.C.de diuor.Quintus eſt vbicunqꝫ quis vult cau-
te deponere ⁊ contractus excepit librā auri ⁊ eſt priuata ſcriptura.
nā tunc requiruntur tres teſtes vt in auṫ.de fi.inſtru.§.ſi quis autē.
coll.⁊ in auṫ.ſi quis vult caute deponere.de fi.inſtru.alias qui po.
in pig.ha.⁊ in auṫ.ſi contractus.C.de fi.inſtru.Sextus eſt ſi depoſi
tarius cōpellitur ab vno ex heredibus deponentis quod reſtituat
ſibi partem ſuam pecunie ſigillate penes eum depoſite:nam debet
in preſentia iudicis vel honeſtorum virorum teſtium ad hoc voca
torum diſſigillare ⁊ reſtituere.ff.depoſi.l.j.§.ſi pecuniam.Et hos
caſus vide in ſpec.in ti.de teſt.§.j.ver.item non fuit rogatus.

De literarum obligatione Rubrica.

Continua rubri.ſm do.Are.ad precedētia.Supra vidimus de
obligationibus que contrahuntur verbis:nunc ponit de his que
contrahuntur literis.

1 Exceptio non numerate pecunie infra bienniuꝫ opponenda.
2 Obligatio literarum vnde oriatur.
3 Confeſſio chirographaria ante biennium oppoſita contenta in cautione non probat.
4 Cautio chirographaria quid continere debeat.
5 Numeratio non probatur per confeſſionem ſolius partis.
6 Cautio cuius manu ſcripta eſſe debet.
7 Obligatio literarum quo iure introducta fuerit.
8 Exceptio non numerate pecunie vſqꝫ ad quantum tempus opponi poſſit.
9 Exceptio non numerate pecunie in quibus ceſſet caſibus.

a Olim[a] ſcriptura fie. †Exce-ptio non
1 numerate pecunie q̄ cōpetit cū quis ex cā mutui
ſe aliqd recepiſſe in ſcriptura cōfeſſus eſt infra
bienniū efficaciter opponiṫ elapſo vero biēnio
niſi debitor clare ꝓbet ſibi numeratū nō eſſe ex
ceptione nō numerate pecunie minime ſe defen
det:licet olim dictum tempus eſſet aliter limitatum.h.d.totus ti.
2 †Et ꝑ intellectu huius materie premitte qȯ obligatio literaruꝫ de
qua hic loquiṫ.⁊.C.de non nu.pe.l.ſi ex cautione.inſurgit qn̄ debi-
tor facit chirographum creditori in quo cōfitetur ſe debere ex cau
ſa mutui ſub ſpe future numerationis.Et ſic ad ſubſtantiā obliga
tionis literarum de qua hic loquiṫ eſt ſcriptura neceſſaria.Alias
ſi debitor confitetur ſine ſcriptura nō eſt obligatio literarū.ſm Sa
3 lyce.in.l.generaliter.C.de non nu.pe.†Et iſta cōfeſſio chirographa
ria ante bienniū oppoſita nō ꝓbat cōtenta in cautione.⁊ eſt ſpāle
in ea licet regulariter cōtra vt.l.publia.in fi.ff.depoſiti.nec preſum
ptionē facit cōtra cōfitētem:alias transfereṫ in eum onus ꝓbandi
l.ſiue poſſidetis.in.l.cū precibus.C.de proba.Nec refert an hec cau
tio ſit ſtipulatione vallata vel nō:⁊ hoc verū qȯ nō refert quantum
ad modum probādi.de quo loquitur.d.l.ſi ex cautione.Sed bn̄ re
fert quatum ad modum excipiēdi:qꝛ qn̄ non interuenit ſtipulatio
daṫ exceptio in factū:vt.l.cum vltra.C.de nō nu.pe.vt hic in glo.in
b verbo debere.Et circa[b] hāc materiā eſſent querēda duo principali
ter.Primo de hac cautione quid debeat continere ⁊ cuius manu
debeat eſſe cōfecta.⁊ an habeat locū ex alia cauſa ꝙ̄ mutui.⁊ qualr
ex ea agiṫ ⁊ quo iure fuit introducta.Secundo querendum de exce
ptione que daṫ cōtra talē cautionē qualiter ⁊ qn̄ poſſit opponi ſeu
infra quantum tempus ⁊ quis debeat probare:⁊ in quibus caſibꝰ
4 ceſſet.†Quero ergo primo quid debet cōtinere iſta cautio vt ex ea
poſſit agi.dic qȯ debet cōtinere cōfeſſionem patris ex cauſa mutui
ſpe future numerationis:⁊ diſpoſitionem expreſſam vel tacitam cō
feſſionē ideo dixi qꝛ ſecus ſi cautio nō cōtinet cōfeſſionē ſꝫ numera
tionē:qꝛ tūc ſi inſtrumētum publicū atteſtaṫ de numeratione tunc
non obligaṫ literis debitor:ſed re.i.ex mutuo recepto vt.ſ.qui.mo.
re cōtrahiṫ obligatio.in prin.⁊ hic in glo.in ver.numeratū.niſi re-
darguaṫ inſtrumētum de falſo.ſcōm gl.in.d.l.ſi ex cautiōe.Et ideo
no.ꝙ in inſtrumēto publico eſt differētia an dicaṫ talis cōfeſſus eſt
habuiſſe recepiſſe an dicaṫ habuit ⁊ recepit:qꝛ primo caſu non pro-
batur numeratio in ſecundo ſic.ideo non pōt opponi exceptio.ſe-
cundum glo.in.d.l.ſi ex cautione.Sed in priuata ſcriptura non eſt
differentia an debitor confiteatur habuiſſe ⁊ recepiſſe:an dicat qȯ
habuit ⁊ recepit vt vult glo.in.l.ſi nō ſinguli.C.ſi cer.pe.⁊.l.fi.C.de
dote cauta nō numerata.Itē eſt differētia in inſtrumento publico
an dicaṫ confeſſus recepiſſe ⁊ habuiſſe.x.vel habuit ⁊ recepit in pre

a Olim.Diuidiṫ iſte titulꝰ in duas ptes.prīo ponit qualr oli ſcptura obligabaṫ ⁊ eius correctionē ⁊ nouuꝫ ſtatutū.Scdo ponit īfra quātū tp̄s oliꝫ ⁊ hodie pōt exceptio opponi nō numerate pecunie ſcđa ibi multum.

b Et circa.Iſte titulus eſt ſingulariter notādus a quolibet iuriſcō.qꝛ multa ⁊ notabiliter tractat d.Jo.de pla.autor huius libri.⁊ valde ſuccincte.

c Sed quid vide hic do.Are.

Not.quibus caſibꝰ ceſſat exceptio nō numerate pecunie.

ſentia mei notarij:qꝛ primo caſu eſt ſola cōfeſſio:ſcđo vero ꝓbaṫ nu
5 meratio.ſm Bar.in.d.l.ſi ex cautione.†Sed quid[c] ſi in inſtrumen
c to dicaṫ cōfeſſus eſt ſe habuiſſe ⁊ recepiſſe decē a tali dāte ⁊ ſoluēte.
dic qȯ eſt ſola cōfeſſio partis nec probaṫ numeratio ſm Benedictū
de plumbi.in queſtione per eū diſputata q̄ incipit ſtatuto caueṫ ex
cā mutui.Ideo dicit ꝙ ſolū in rebus mutuabilibus que conſiſtūt
numero pōdere vel mēſura hꝫ locū hec obligatio literarū.Nā ſi ex
aliqua cauſa quis cōfiteaṫ ſtatim ſibi preiudicaṫ.l.generaliter.C.de
nō nu.pe.⁊ hic in glo.fi.niſi in dote confeſſata in qua eſt ſtatutum
ſuū tp̄s ad excipiēdū.l.fi.in auṫ.ibi poſita.C.de do.cau.non nu.Et
in ſolutione debiti vbi ſtatuūtur.xxx.dies.l.in contractibus.⁊.§.ſu
per certū.C.de non nu.pec.In alijs aūt rebus habet locū exceptio
rei non habite ſed excipiēs debet hoc probare:qꝛ cōfeſſio ſtatim pre
iudicat ſm Saly.in.d.l.in cōtractibus.Spe future numerationis
ideo dixi:qꝛ ſi ex cauſa de preterito cōfiteor me debere.x.nō attendi
mus numerationem ſed an precedēs cauſa fuerit iuſta ⁊ ſolēnis vt
l.aduerſus.C.de nō nu.pe.Et no.gloſſ.in.d.l.in contractibus.ſ.an
fuerit ex cauſa donationis vel per errorem.vel cā ſtipulationis vel
ſine vt hic in glo.in ver.debere.Diſpoſitionem expreſſam vel tacitā
ideo dixi:qꝛ ſecus qn̄ non cōtinetur in iſta cōfeſſione diſpoſitio ex-
preſſa vel tacita:qꝛ tunc cōfeſſio extraiudicialis non inducit obli-
gationē ſed ꝓbationē.l.publia meuia.in fi.ff.depoſiti.Et eſt expreſ
ſa diſpoſitio cū confiteor me habuiſſe ⁊ recepiſſe.x.ideo promitto
reſtituere.Tacita eſt cū cōfiteor me recepiſſe ⁊ me debere.x.ex cau-
ſa mutui videor ꝓmittere de ſoluēdo vel reſtituēdo vt hic in glo.in
6 ver.debere vel verius.†Secundo quero cuius manu debeat eſſe cō
fecta hec cautio.dic quod poteſt eſſe publica:⁊ tunc eſt ſpeciale in
hac confeſſione ex cauſa mutui propter frequentiam talium con-
feſſionum quas faciūt volētes mutuā pecuniam:qꝛ alias ſtatur pu
blico inſtrumento donec ꝓbetur contra.l.precibus.C.de proba.Et
licet alias reus in exceptionibus ſit actor.l.j.ff.de except.tn̄ in hoc
nō ſtatur publico inſtrumento:nec opponēs hāc exceptionē teneṫ
ꝓbare.ī.biēnium.Item hec cautio poteſt eſſe priuata ⁊ ſubſcripta
manu triū teſtiū.⁊ tūc idem qȯ in publica.l.ſcripturas.C.qui pot.
in pig.ha.Item poteſt eſſe priuata ſcriptura manu debitoris ſcili-
cet antipoca vt hic.⁊ tunc nō refert ſiue dicat debitor quod habuit
⁊ recepit ſiue confeſſus eſt habuiſſe ⁊ recepiſſe vt.ſ.dixi.Sed priua
ta ſcriptura manu tertij non probaret vt.l.inſtrumenta.de proba.
⁊ per glo.in.d.l.ſi ex cautione.Tertio quero qua actione agatur ex
iſta cautione.dic quod ſi ſtipulatio interceſſit tunc clarum vt in gl.
hic in ver.obligatione.Si autem non interceſſit tunc dicit Bart.
in.l.j.ff.de condi.ex lege.quod ſi certum venit in cautione detur cer
ti condictio ex literarum obligatione.Si autem venit incertū tūc
datur actio ex literarū obligatiōe ſicut ſi dicimus in ſtipulatiōe ꝑ
l.nō figura.ff.de ac.⁊ ob.vbi equiparanṫ obligatio verbis ⁊ literis.
7 †Quarto quero quo iure fuit introducta hec obligatio literarum
dic qȯ de iure ciuili.Nam regulariter oēs contractus ſunt de iure
gentium exceptis quatuor qui ſunt introducti de iure ciuili.ſ.lite
rarū obligatio.ver.obligatio.Ↄtus emphyteoticus ⁊ ſponſaliorū
largitas.vt not.ſ.de iure natu.§.ius aūt gētiū.Et hec obligatio li
terarum eſt ſolū ciuilis ante bienniū.⁊ ſic alias ſola ciuilis non eſt
efficax ad agendū.vt dixi.ſ.de obligatiōibꝰ.in prin.tn̄ in caſu iſto
poſt bienniū ſaltim erit efficax:⁊ etiā ante biennium ſi ſit ei renun
ciatum.vt infra tangā.Quinto quero de noīe huius exceptionis
que datur cōtra hanc confeſſionem factā per ſcripturā dic qȯ ſi ſti
pulatio de reddendo nō interceſſit ⁊ numerato ſequuta non fuit
tunc ſi ex ſtipulatione ſed confeſſione mutui tm̄:tunc etiā exceptio
datur nō numerate pecunie.Et ſic patet qȯ varietas exceptionis
proponēde colligitur ex medio concludendi in libello.⁊ hec exce-
ptio in factū limitatur tēpore biēnali ſicut exceptio non numerate
8 pecunie.l.non vltra.C.de non nume.pecu.†Sexto quero vſqꝫ ad
quantū tp̄s poſſit poni hec exceptio ⁊ quis debeat probare.dic qȯ
intra bienniū pōt opponi vt hic.⁊ debet probari a creditore pecu-
niam fuiſſe numeratā.Et ſic eſt hic ſpeciale quod non probat ſuā
exceptionem ſed actor.vt ſupra dixi.Sed poſt bienniū ſimpliciter
pōt opponi exceptio doli generalis.vt tenet gl.in.l.ſi ex cautione.
C.eo.vel exceptio non nu.pe.vt tenet hic glo.not.in ver.obligenṫ.
Sed differētia eſt in hoc qꝛ ante bienniū probat creditor pecuniaꝫ
numeratā:ſed poſt bienniū debet probare debitor nō numeratam
qȯ probat per teſtes interiuerūt vel ꝑ cōfeſſionē creditoris.vt hic
in glo.in ver.ſcriptura.in fi.modo aūt poterit ꝓbare ꝑ iuramētū
actoris qꝛ lapſus termini biēnalis eſt iuſta cauſa recuſandi iurm.
9 vt.l.in Ↄctibꝰ.§.illo.C.de nō nu.pe.†Septimo q̄ro in quibus caſi-
bus ceſſet hec exceptio.dic qȯ in quinqꝫ caſibꝰ notatis in.l.contra
ctibus.§.ſi quando.C.de non nu.pec.Primus qn̄ quis confitetur
depoſitū ſe recepiſſe.Secundus qn̄ procurator fiſci confitetur pu-
blicas functiones recepiſſe:id eſt ſolutiones tributoruꝫ ⁊ collecta-
rum.vt.l.fi.C.de apochis publicis.lib.x.Tertius quando maritꝰ
poſt dotalia inſtrumēta confitetur dotē vel eius partem habuiſſe.
vt.d.§.ſed qm̄.Quartus qn̄ procurator fiſci vendens rem confiteṫ
tibi preciū ſolutum.l.ij.§.fina.C.de quadrien.preſcript.Quintus
qn̄ mulier in inſtrumēto fideiuſſionis confiteṫ ſe preciuꝫ recepiſſe

pro

pro fideiuſſione vt.l.antiqui.C.ad velleia. Adde ſextuꝫ qñ quis re-
nunciauit huic exceptioni licet poſt renunciationem poſſit oppo-
nere tñ renunciatio transfert in eum onus probãdi vt.d.l.ſi ex cau-
tione. Bar.tñ tenet ibi qd huic exceptioni non poteſt renunciari: ⁊
quod ſi renuncietur non preiudicat niſi fuerit iuratum vt tenet in
l.fi.C.de non nu.pe.

¶De obligationibus ex conſenſu Rubrica.

1 ☞Obligatio inter abſentes ſolo oritur conſenſu.
2 Obligiato ex mandato reuocato orta an teneat.

CONſenſu fiunt. ¶Quidam ſunt cõtractus qui ſo-
lo conſenſu perficiuntur ⁊ pariunt actionē ⁊ obli-
gationē vt eſt emptio:locatio:conductio:vēditio
ſocietas:⁊ mandatum. Ideo dicuntur perfici ſo-
lo conſenſu:qr in eis quantum ad ſubſtantiã obli
gationis non requirit̃ ſcriptura ſicut in obligatione literarum:nec
requirunt̃ verba nec preſentia contrahentium ſicut in ſtipulatione
ſed inter abſentes ſine verbo mediãte organo nũcij vel epiſtola fie-
ri põt:nec requirit̃ res ſicut in cõtractibus qui re perficiunt̃ vt eſt
commodatum:depoſitum:ſocietas ⁊ pignus. Item in his ſupplet
officium iudicis inquantum ex bono ⁊ equo viſum fuerit ſed in ſti
pulatiõibus ſolũ quatenus ſtipulatio interceſſit.h.d.in terminis
1 ⁊ in ſumma vſqꝫ in fi.vel breuius.†Solo conſenſu etiam inter ab-
ſentes adhibito abſqꝫ re verbis literis vel preſentia oritur obliga-
tio in vēditione:locatione:mandato ⁊ ſocietate.h.d.cõcor.ff.de ac.
⁊ ob.l.conſenſu.¶No.ergo qd ſolus conſenſus etiã verbis non de-
claratus perficit obligationē in contractibus qui cõſenſu perficiũ-
tur. Hinc eſt qd mutus ⁊ ſurdus hos contractus peragere põt.l.
non vbi nõ voce.ff.de reg.iur. Sed in ſtipulatione debet eſſe cõſen-
ſus verbis declaratus:⁊ ideo mutus ⁊ ſurdus nõ poſſunt ſtipula-
ri vt.ſ.de inuti.ſtip.mutũ. Solus igit̃ conſenſus in alijs contracti
bus non ſufficit ad ſubſtantiam obligatiõis niſi aliud interueniat
vt verba in ſtipulatione res in contractibus qui re perficiunt̃. Sed
in his ſufficit ſolus conſenſus adhibitus tñ ad hoc:nã ſi eſſet cõſen
ſus ſed non adhibitus ad hoc obligaret. Et ideo ſi dico tibi quod
hanc rē vēdas titio ⁊ alius audiēs meũ conſenſum vadat ⁊ vēdat
nõ obligat qr non adhibui illũ conſenſum ſibi ſed tibi vt vult gloſ.
ff.de contrahen.empt.l.j.in fi.⁊ idem dicit gloſ.in.d.l.ex conſenſu.
2 †Quid autem[a] ſi miſi tibi literam vel nuncium de vendendo:⁊ an
a teꝗ̃ litera vel nuncius ad te perueniret reuoco mãdatum ⁊ me pe
nitet:ſed nihilominus nuncius ignorãs ad te vadit ⁊ literam tra-
dit an teneat obligatio glo.tenet qd ſic in.d.l.j.in fi.de contrahen.
emp.ff. Sed doc.contra qr nuncius non contra hic nec litera ſed cõ
ſenſus dñi qui ante contractũ defecit ⁊ ideo contractus eſt nullus.
Caſus eſt in.c.fi.de ꝑcu.li.vj.⁊.l.ſi pater.ſcdo rñſo.C.manu.vindi.
Ex quo eñ non eſt queſitũ ius aduerſario põt venditor penitere te
netur tñ ad dãnũ ⁊ intereſſe ſi qd eſſet:qr non certiorauit aduerſa-
rium vt.l.q hominem.§.ſi titium.ff.de ſo.⁊.l.ſi tibi mandaſſem.ff.
mandati.⁊.ij.mandati.§.itē ſi adhuc. Itē no.in ver.item in his. qd
in contractibus qui conſenſu perficiuntur.⁊ etiã in alijs contracti
bus bone fidei qui ſunt fauorabiliores ꝗ̃ ſtricti iuris:qr in bone fi-
dei contractibus ſupplet iudex ex officio ſuo exuberantius ⁊ pin-
guius ⁊ fauorabilius inquantum ſibi videtur ꝗ̃ in contractibus
ſtricti iuris.vnde poſt moram officio iudicis petuntur vſuſfructus
⁊ intereſſe ⁊ veniunt rupta ⁊ ceſſa niſi ſpecialiter fuerint comprehē
ſa vel fuerint affixa.l.fundi.per totam.l.cum.l.ſeq.ff.de ac.empt.et
l.cum fundus.ff.de fun.inſtru. Item venit quod venditor teneatur
de morbo ⁊ vitio rei etiã ignorãs.l.ij.§.cauſa.ff.de edi.edic. Itē ve-
nit petitio deteriorationis rei poſt rem receptam vt tenet glo.ma-
gna in fi.in.l.eleganter.§.non ſolum.ff.de dolo. Et in ſtricti iuris
contractibus non veniunt niſi ea que in contractibus fuerunt ex-
preſſa:⁊ que ſtricte exigit natura actionis.de quo dic plene per glo.
j.de act.§.actionum. Omnes alie ſunt ſtricti iuris vt ibi dicit gloſ.

¶De emptione ⁊ venditione Rubrica.

1 ☞Emptionis ⁊ venditionis contractus ſolo perficiuntur con-
ſenſu.et nu.4.et.5.
2 Venditio dicitur perfecta dum ſcriptura eſt in mundum redacta.
3 Venditio quando in ſcriptis ⁊ quando ſine dicatur.
6 Scribere literam vel ſe ſubſcribere paria ſunt.
7 Arrhe in quo contractu dari poſſint.
8 Arrhe qua actione reſtitui petantur.
9 Arrha quanta ⁊ pro quanto precio dari debeat.
10 Venditio ſine re ⁊ precio non perficitur.
11 Precium non põt in poteſtate alterius partis cõtrahentiũ poni.
12 Arbitrari inique quando quis dicatur.
13 Arbitrari an quis poſſit cogi.
14 Venditor an cogatur preciſe rem ſuam tradere.
15 Venditio ⁊ locatio paribus ambulant paſſibus.
16 Precium in pecunia numerata conſiſtere debet.
17 Permutatio ſpecies contractus innominati dicitur.
18 Contractus quis ⁊ quando nominatus dicatur.
19 Autoritates poetarum philoſophorum ⁊ medicorum in cauſis al
legari poſſunt.
20 Periculum rei vendite quando ad emptorem ⁊ quando ad ven-
ditorem pertinet.⁊ nu.ſeq.
25 Periculum in actionibus perſonalibus ex maleficio deſcendenti-
bus ad delinquentem pertinet.⁊ nu.ſeq.
29 Emptor non eſt dominus rei empte ante traditionem.
30 Venditio pura quando perfecta dicatur.
31 Emens rem ignoranter quando contra venditorem ad intereſſe
agere poſſit.
32 Ciuitas an poſſit locum publicum vendere principe inconſulto.

EMptio et vēditio. ¶Emptio et
venditio ſine
ſcriptis contrahitur ſolo conſenſu:ſed in ſcriptis
celebranda perfecta non eſt donec contractus fue-
rit in mundum redactus de partium voluntate
⁊ ideo ante poteſt diſcedi impune non tamen ſi-
ne pena arrharum ſi que date ſint.hoc dicit.vſqꝫ ad.§.precium.
1 ¶†No.ex prin.quod contractus emptionis ⁊ venditiõis ſine ſcri
ptis perficiuntur ſolo conſenſu licet non interueniat tũc traditio
rei vel precij vel arrharum. Et dicitur perfici quantum ad obliga-
tionem vt non poſſit diſcedi inuita altera parte:non tamen eſt ita
perfectus vt res non debeat tradi ⁊ precium ſolui.nam triplex eſt
perfectio cõtractus.vna reſpectu penitentie:alia reſpectu periculi
rei:tertia reſpectu traditionis rei ⁊ precij vt hic ⁊ in prima glo.no.
2 ⁊ in glo.l.neceſſario.ff.de peri.⁊ commo.rei ven.¶†Secundo not.
quod venditio ⁊ alij contractus in ſcriptis ita demum perficit̃ qñ
ſcriptura eſt in mundum.i.in ſcripturam publicam ſine immundi
cia ⁊ ſine vituperatione conſiſtente redacta ita quod ſit a partibus
abſoluta.i.habita pro completa ⁊ perfecta vt quia ſi ſcriptura eſt
publica poſtꝗ̃ eſt lecta a tabellione partes laudauerunt ⁊ approba
uerunt.⁊ ſi eſt priuata poſtꝗ̃ partes ſe ſubſcripſerũt.⁊ ita intellige
hic glo.in ver.a contrahente.⁊ in ver.abſoluta.ſecundum Cy.in.l.
3 contractus.C.de fi.inſtru.⁊ ibi etiam gl.†Quomodo autem appa
reat an ſit venditio in ſcriptis an ſine ſcriptis tenet hic gloſ.que in-
cipit patet hic eſt in ſcriptis quando a principio ante contractum
⁊ in ipſo contractu inter contrahentes fuit actum tacite vel expreſ
ſe quod inde fieret ſcriptura gerentes in animo vt aliter nõ valeat
niſi inde fiat ſcriptura vt dicit gloſſ.in.d.l.contractus. Et adde qd
vbi contractus debet celebrari in ſcriptis ante ſcripturam comple
tam ⁊ approbatam non obligantur partes:⁊ ideo interim donec
ſcribatur eſt locus penitentie vt hic ⁊ probatur in.d.l.contractus.
Sed nunꝗ̃ protocollum quod eſt factum anteꝗ̃ ſit redactum in
mundum ⁊ in publicum inſtrumentum facit fidem vt dicatur con-
b tractus in ſcriptis dic per Saly.[b] vt.d.l.cõtractus.¶†Tertio no.
4 quod hic contractus emptionis ⁊ venditionis perficitur ſolo con
ſenſu vt hic tñ ſi eſt data arrha vident̃ partes ſibi reſeruare pote-
ſtatē diſcedendi a venditione vbi alias venditor preciſe cogeretur
tradere rē ſi haberet facultatē rei tradēde vt tenet Bar.in.l.j.ff.de
act.emp.nam arrha non eſt de ſubſtantia contractus ſed eſt argu-
5 mentum emptionis ⁊ venditionis contracte vt dicit hic text.†Et
hoc verũ qd licet diſcedere qñ ſunt ſimpliciter date.ſecus ſi ꝓ parte
ſolutionis precij hic in glo.in ver.compellit̃.in ver.ſed nunquid ſi
dedit. Unde verſus. Arrhe cum dant̃ pro ſe precioqꝫ tenent̃: Par-
tes ſeruare que ꝓmiſere viciſſim. Cum dantur nude nil eſt niſi pe-
6 na timenda.¶†Quarto no.in ver.his autem.ibi vel manu ꝓpria
c quod paria ſunt[c] ſcribere literam vel ſe ſubſcribere litere manu al-
terius ſcripte niſi ſcribens errauerit.l.ſicut.§.non videtur.ff.quib.
mo.pig.vel hypo.ſoluitur vel ſe ſubſcripſerit vt teſtis.l.gaius.ff.de
pig.act.⁊ per Barto.in.l.qui dotis.ff.ſoluto matri. Et debet eſſe
ſubſcriptio ſpecialis non autem ſufficit generalis.l.diuus.§.item
ſenatus.ff.de fal.vbi per Barto. Nunc venio ad queſtiones quero
primo nunꝗ̃ contractus arrharum ſit contractus perfectus.gl.te
net qd ſic ⁊ bñ vt.d.l.contractus.ſed nõ habet ſubãſttiã per ſe quia
alteri neceſſario accidit. Et ita ſoluit̃ opinio martini in.d.l.contra
ctus. Secundo querit̃ nunquid pro arrha poſſit aliquid dari quaꝫ
pecunia.dic qd ſic:quia anulus vel alia res dari poteſt.l.ij.C.quan
7 do lꝫ ab emptiõe diſce.⁊.l.ex empto.§.qui vna.ff.de ac.emp.†Ter-
tio querit̃ an arrhe poſſint dari ab alio contractu ꝗ̃ exceptionis ⁊
venditionis.dic quod ſic:qr cum ſit contractus coherēs alteri con
tractui vt.ſ.dixi.poteſt ergo coherere alijs contractibus ꝗ̃ vēditio
8 nis:donationis vel numerationis in.d.l.cõtractus.in fi.†Quarto
quero qua actione petat̃ reſtitutio arrharũ duplicatarũ.glo.hic in
ver.compellit̃.dicit ꝙ triplici ratione.ſ.condictiõe ex hac.l.⁊ officio
iudicis ⁊ actione ex empto qñ fuit contractus ſine ſcriptis.dic lati⁹
de hoc per Saly.in.d.l.contractus. Quinto quero an reſtitutis ar
rhis duplicatis nihilominus poſſit agere ad intereſſe.in glo.prio
dicta in ver.compellit̃ ſunt opiniones. Bart.tenet opinionē Bul-
garij ⁊ Jo.vt nihilominus poſſit peti intereſſe:quia per ſpecialem

a ¶Quid aũt. De hac queſtione.vid h domi.Aret. ⁊ pau.de ca. in.l.j.ff.de cõtrahē.empt. ⁊ vendi.

b ¶Per ſalyc. Qui tenent ibi qd ſic ſi hꝫ oĩa requiſita ad inſtrumētũ publicũ puta millesimã diez ⁊ menſem ſubſcriptionem notarij cum eius ſigno requiſita de iure vel conſuetudine alias non ꝓbat.

Verſus.

c ¶Paria ſũt. Idē tenet.d. Pe.de fe.in ti.for.op.cõtra inſtru.in gl.⁊ maxime in fi.gloſ.

prouiſionem hominis non videt̃ receſſum a generali ꝓuiſiõe legis
vt no. l. ij. C. de iure emphy. ⁊ hoc bar. tenet in. l. j. §. dicit aliqs. ver.
vñde querit̃. ff. de publi. Sed ſaly. in. d. l. ꝯtractus tenet opi. ꝯ Bar.
⁊ Azo. ſ. qđ ꝑdictis reſtitutis arrbis duplicatis non poſſit agi ad
intereſſe quaſi hoc videntur tacite agere contrahentes cũ tradunt
arrhas vt eis liceat diſcedere perdendo arrhas vel reſtituendo du
plicatas. ⁊ hoc videtur velle iſte tex. ⁊ tex. in. d. l. contractus. Et hec
vera vbi contractus erat perfectus: ſed ibidẽ nõ erat perfectus tũc
oẽs concordant qđ intereſſe peti nõ pôt: q̃ obligatio non pôt ſucce
dere ad que nata non erat in. d. l. contractus. ver. vt nulli. in fi. ⁊ vt
vult hic gl. ſup v. ſin ⁊ pena. Sexto quero quid ſit arrhe ſunt date ꝓ
parte arrharum ⁊ ſolutionis precij dic qđ tunc non licet diſcedere
per perditionẽ vel duplicationem arrharum: ſed venditor penitẽs
debet reſtituere arrhas duplicatas ⁊ nihilominus manet firma. ⁊
ſic illa verba pro arrhis ⁊ pagamento habẽt vim clauſule rato ma
9 nente pacto ſm Saly. in. d. l. contractus. † Sed dubium eſt quantũ
cenſetur pro arrha ⁊ quantum pro precio. dic qđ ꝓ media nomine
arrharũ ⁊ pro media nomine precij: q̃ copula ⁊ diuidit in partes
in. l. j. C. ſi plures vna ſententia. ⁊ in aut̃. ſi qñ. C. de conſti. pecu. ⁊. l.
nomen filiorum. §. portionis. ff. de ver. ſig. Et quid ſi vẽdita eſt res
pro decẽ ⁊ duo vel tria data ſint ſimpliciter non expreſſo: an pro ar-
rhis an pro parte ſolutionis. dic qđ pro vtroq; datum eſſe videtur
vt no. glo. in. d. l. C. quando licet ab emp. diſcedere.

Precium autem. ¶ Vẽditio ſine certo precio nul
la eſt. ⁊ in contractibus non re-
ceditur ab arbitratoris ſententia. hoc. d. vſq; ad. §. item precium.
10 ¶ † Et no. hic regulam qđ ſine re ⁊ precio non conſiſtit perfecta vẽ
ditio vt hic. ⁊. l. ſi. C. eo. ⁊. l. ij. §. j. ea. Et precium debet eſſe a princi-
pio vel ex poſtfacto. Item debet conſiſtere in pecunia numerata vt
j. eo. §. j. ¶ Scđo no. qđ preciũ in vẽditione pôt cõmitti in arbitriũ
alterius certi nõ aũt incerti vt hoc in glo. in ver. noiatus. niſi in pi
gnore dimittẽdo creditori facta cõi eſtimatione per aliquẽ bonum
virum: nã tunc preciũ committit̃ in perſonã incertã fauore debito-
ruꝫ vt facilius repetãt pecunias. l. ſi fundus. §. ſi. ⁊ ibi no. ff. de pig.
11 act. † Simiter non poteſt committi precium in poteſtate alterius
contrahentiũ. l. qđ ſepe. §. j. ⁊ ibi no. ff. eo. Et no. in. l. in ementis. C.
eo. ſicut nec cõmercium ſeu facultas contrahendi. puta ſi volueris
vt. d. l. ementis. ⁊. l. ſi in emptiõe. §. ſi emptio. ff. eo. ſed ipſa res ⁊ rei
qualitas bene poteſt cõferri vt ſit tibi empta ſi res tibi placuerit vt
j. eo. §. emptio. nã accidentalia contractus bene poſſunt cõferri in
ementis arbitrio non ſubſtãtia vt. l. hec vẽditio. ff. eo. ſed legatum
bene poteſt conferri in expreſſa voluntate legatarij vt lego tibi ſi vo
lueris: q̃ eſt actus qui non eſt obligatorius hincinde ⁊ ſi moriatur
legatarius anteq̃ declaret ſe velle non tranſmittit legatum ad he-
redem. l. ſi ita expreſſum. ff. de condi. ⁊ demon. licet non expreſſa vo
luntate heredis. l. ſenatus. §. legatum. ff. de le. j. ¶ Tertio no. quod
qñ precium confertur in arbitriũ tertij tunc ſi non declarat preciũ
vt quia non vult: vel non pôt non vꝫ vẽditio: nec recurrit̃ ad arbi-
trium boni viri. i. iudicis qui declaret preciũ ſꝫ ſi inique declaret be
ne recurritur ad arbitriũ boni viri vt hic in gl. in ver. diffiniuerit.
nam hoc caſu cum declarat ſubeſt obligatio inter partes ſuper qua
pôt fundari officiũ iudicis ſecus vbi nullo modo declarat ſm bar.
in. l. ſi quis arbitrator. §. arbitrorũ. ff. de verb. ob. Et ſic patet qđ in
contractibus regulariter non diſceditur a perſona debẽtis arbitra
ri. Fallit qñ confertur in voluntate alterius contrahentiũ eo caſu a
quo pôt recurrit̃ ad arbitriũ boni viri. l. hec venditio. ff. eo. Scđo
fallit ſi arbitrator aſſumptus fuerit ſuper aliquo acceſſorio alicuiꝰ
cõtractus iã perfecti vt ſi vendo tibi fundũ cũ vno de bobus meis
arbitrio titij. ar. l. ſi in emptione. ff. eo. i. ſuper diminutione precij q̃
fit a iudice ꝓpter diminutionẽ rei vt. l. ſue rei. ff. eod. Tertio fallit
qñ debẽs arbitrari inique arbitratur vt. d. §. arbitrorũ. nã his caſi
bus receditur a perſona arbitratoris. ſm Bar. in. d. l. ſi quis arbi-
tratu. Sed in vltimis voluntatibus bene receditur a perſona: quo
ad ſubſtãtiam legati. l. ſi. §. ſed ſi quis. C. communia de leg. ⁊. l. j. ⁊. l.
ij. ſiue ſit collatum in perſona tertij in. d. §. ſed ⁊ ſi quis. ſiue heredis
eo caſu quo poteſt in eius voluntatem committi ſcilicet veluti vt
cum teſtator legat tibi ſi eius heres eſtimauerit cum approbauerit
vel iuſtum eſſe probauerit. nam herede non arbitrante recurritur
ad arbitrium boni viri. l. ſi ſit. ff. de le. j. nõ expreſſe vt lego tibi ſi he-
res meus volet. l. ſenatus. §. legatum. ff. de leg. j. Et no. glo. in. d. l. j.
⁊. l. ij. C. communia de le. Sed non creditor quo ad pene commiſſio
nem. ff. multa. ff. de condi. ⁊ demonſtra. de quo per Bar. in. d. l. j. ff.
12 de lega. ij. † Sed quero quando dicatur ille cuius arbitrium eſt ele
ctum inique arbitrari. glo. hic in ver. diffiniret. dicit quando vltra
dimidiam iuſti precij arbitratur. ⁊ hoc clarum. l. ij. C. de reſcin. ven.
alias autem ſtatur in arbitrio iudicis. Bar. tenet in. l. ſi ſocietatem
§. arbitrorum. ff. pro ſocio. quod inique dicitur arbitrari quando
13 arbitratur plus vel minus quinta parte totius. † Secundo quero
an ille cuius arbitrium eſt electum cogatur arbitrari. dic vt innuit
glo. in. l. ſi. C. eo. quod ſi eſt arbiter non cogitur niſi ſit adiecta pe-
na vel aliud loco pene vt. l. diem proferre. §. ſi. ff. de arbi. Sed ſi eſt
arbitrator tunc cogitur poſtq̃ acceptauit ſic etiã cogitur quis con-
ſulere in cauſa vel puncto ſibi commiſſo. dicit glo. in. l. in ſacris. C.
de proximis ſacro. ſcrinio. lib. xij. ſicut tenetur quis iudicare. l. ſanci
mus. C. de aduo. diuer. iudi. de quo vide per Innoc. in addi. Spe
cu. in libro de requiſitione conſilij. ver. ſed nunquid. licet ſpecu. ibi
teneat oppoſitum. Tertio quero an arbitrator poſſit declarare ſen
tentiam ſuam abſentibus partibus. dic quod partes debẽt eſſe pre
ſentes vel legitime citate coram eo qui eas debet interrogare ⁊ cuꝫ
eis ſe informare ſecundum Bartolum in dicta lege ſi quis arbitra
14 tor. licet alij contra. † Quarto quero an in emptione ⁊ venditione
venditor cogatur preciſe rem ſuam tradere: an vero liberetur pre-
ſtando intereſſe. gl. hic in ver. tradatur. tenet quod preciſe cogatur
rem ſuam tradere ſi facultatem habeat tradendi alias liberat̃ pre-
15 ſtando intereſſe. de quo dic per Bar. in. l. j. ff. de act. empt. ¶ † Vlti-
mo no. in ver. qđ ius. ꝙ venditio ⁊ locatio ambulant paribꝰ paſſi-
bus: ⁊ habent conformitatem: q̃ ſicut non vꝫ venditio ſine re ⁊ pre
cio vt hic ita nec locatio vt. j. loca. in prin. ⁊ ſicut non valet ⁊ annul-
latur venditio non arbitrãte eo in cuius arbitrium eſt collatũ pre-
cium vt hic ſic nec locatio. l. ſi merces. in prin. ff. locati. differunt ta-
men in quibuſdam. nam in emptione ſpectat periculum ad empto
rem etiam ante traditionem vt puta ſi vinum venditum effundat̃
vel accreſcat poſt deguſtationem. l. j. ff. de pericu. ⁊ commo. rei ven.
Et nota. j. eo. §. cum autem. Sed in locatione non. l. ex conducto.
§. j. ⁊. ij. ff. loca. Secundo differunt quia venditor tenetur vel rẽ tra
dere ſi habet facultateꝫ vel preſtare intereſſe vt. ſ. dixi. Sed locator
aliqñ excuſat̃: puta ſi ſuperuenit ei neceſſitas poſt locationẽ retinẽ-
di rem locatã ꝑ ſe vt. l. iij. C. loca. Tertio differunt q̃ vẽditio eſt ti-
tulus habilis ad tranſlationẽ dñij vel vſucapiendi conditionem. l.
ex empto. ff. de act. emp. ſed locatio nõ. l. non ſolet. ff. loca. Et de hoc
dic per Azo. in ſum. in ti. de loca. iuxta ſi. Sed quid in dubio ſi non
apparet an fuerit venditio vel locatio. dic qđ eſt attendenda quan
titas precij ⁊ an ſemel vel annuatim ſoluatur ſecundum glo. ſuper
ver. agendi.

16 **Item precium.** ¶ † Precium qđ exigit̃ in venditio
ne cõſiſtere debet in pecunia nume-
rata. ſi autem conſiſtat in ſpecie tunc eſt contractus permutatiõis.
Item prima vꝫ opinio que validioribus rationibus ⁊ argumen-
tis defenditur. h. d. vſq; ad. §. cum autẽ. Et intellige ſane quod pre-
cium debet determinari in pecunia certa ⁊ determinata ſed poſtea
in ſolutione bene poteſt ſolui vna res pro pecunia volente credito-
re: non autem eo inuito vt. l. precij. C. de reſcin. ven. Et no. in. l. ij. in
fin. ff. eo. Sed quid ſi trado tibi librum meum pro tuo ⁊ pro deceꝫ:
an erit venditio vel permutatio. dic quod ſi principaliter agatur
de permutando erit permutatio ſi econtra erit venditio. In dubio
autem inſpiciaꝫ quod plus valet vt ſi plus vꝫ res que datur pro re
q̃ pecunia tunc ſit permutatio: alias ſit emptio vt in. c. ad queſtio-
nes. extra de rerum permuta. de quo per Bart. in. l. ariſto. ff. de do.
17 † Item no. permutationem eſſe propriam ſpeciem cõtractus inno-
minati per ſeſeparatum a contractu emptionis ⁊ venditionis. Et
ex eo demum agi poteſt quando quis impleuerit ex parte ſua con-
tra recuſantem implere vel condictio ob cauſam ad repetẽdum da
tum ſicut in alijs contractibus innominatis vt hic in gl. pe. in ver.
ſpeciem. Et quare permutatio non ſit nomen ſufficiens ad facien-
dum contractum nominatum gloſſ. pe. hoc tangit. Sed dic ſecun-
18 dum glo. in rubri. C. de rerum permu. † Ad hoc vt aliquis ſit con-
tractus nominatus duo requiruntur. Primo quod cadat in cer-
tam ſpeciem contractus. Et ſecundo quod habeat ſpeciale nomen
congruens illi ſoli contractui ⁊ non alij. Sed nomen permutatio-
nis eſt adeo latum ⁊ generale quod conuenit etiam alijs contracti
bus ideo non dicitur contractus nominatus vt dicit glo. Sic etiaꝫ
tranſactio eſt contractus innominatus propter generalitatem no
minis. de quo per Bar. in. l. j. ff. de pac. ¶ Vltimo no. in validiori-
bus rationibus ⁊ argumentis ⁊ vbi rationes ſunt impares obti-
nent illi qui habent plures rationes pro ſe: quia due rationes vin
cunt vnam vt in aut̃. de vterinis ⁊ conſanguineis fratribus. §. hoc
igitur. col. vj. Et no. in aut̃. itaq;. C. communia de ſucce. Et ratiões
vbi omnino ſunt pares in numero vel validitate poteſt iudex gra
tificari vt no. in. l. cum prolatis. ff. de re iud. ⁊. l. ſi. ff. de relig. ⁊ ſump.
19 fu. † Item collige hic ſecundum glo. quod autoritates poetarum
philoſophorum ⁊ medicorum poſſunt in cauſis allegari. Dic tñ ꝙ
ſunt probabiles que ratione nitũtur non aũt deciſiue niſi in arrhe
ſua vt. l. in tantum. §. ſi. ⁊. l. ſequen. ff. de rerum diui. Et vide in. l. j. ⁊
per Bar. ⁊ Florentinum. ff. ſi cer. pet. ponitur etiam. ſ. de donatio-
ne. in princip.

20 **Cum autem.** ¶ † Rei vendite in ſpecie omne pericu
lum ⁊ commodum ⁊ incommodũ per-
tinet ad emptorem etiam ante traditionem: niſi in ea venditor do-
lum culpam ⁊ moram commiſerit: quia tunc non committitur et
cum quis ideo tenetur quia habet actionem eam cedendo liberat̃
21 h. d. vſq; ad. §. emancipando. ¶ † Not. ergo quod poſtq̃ res eſt vẽ-
dita in ſpecie: ſi anteq̃ tradat̃ pereat ſine mora vel culpa vendito-
ris vt quia equus venditus moriatur: vel domus vendita combu-
ratur vel vinuꝫ in ſpẽ venditum acetum fiat vel effundat̃: periculũ
eſt emptoris

eſt emptoris: qr nihilomin⁹ tenet ſoluere vẽditori p̃ciũ. Nã augmẽtũ ⁊ diminutio rei in ſpẽ vẽdite ſpectat ad emptorẽ nec tenet vẽditor cuſtodire rẽ vẽditã quãtũ ad exactiſſimã diligentiã ⁊ cuſtodiã niſi p pactũ ſuſceperit in ſe cuſtodiã. vt dicit hic tex. qr tunc tenet etiam de leuiſſima culpa. ⁊ ſic de exactiſſima diligentia ⁊ cuſtodia vt ſic pactum aliquid operetur vt hic in gloſſ. in ver. is caſus ſed ſi non ſuſceperit cuſtodiaꝫ tenetur tamen de cuſtodia emptori qr tenetur de dolo lata culpa ⁊ leui. vt hic in gloſſ. in ver. neqꝫ culpa. ⁊ l. qd ſepe. ⁊ §. ſi res. ff. e. ⁊ l. cuſtodiã. ff. de pericu. ⁊ com. rei vend. Sed quando venditur res in genere: tunc ante traditionem vel morã vel culpã periculũ eſt venditoris: ⁊ ad eũ ſpectat omnis cuſtodia: qr qd in genere debetur perire nõ põt. l. incendiuꝫ. ff. ſi cer.
22 pe. ⁊ l. in rõne. §. incerte. ff. ad. l. fal. ¶ †Quot autẽ requirũtur vt periculũ tranſeat ad actorẽ. dic ꝙ nouem que ponunt hic in gloſ. magiſtrali. ⁊ no. in ver. ſtatim. Et ſimilẽ gl. habes in. l. licitatio. ff. de picu. ⁊ cõmo. rei ven. Et dũ gl. dicit ꝙ fiat pure. alias ⁊c. dic qd qñ venditio nõ fit pure: ſed ſub cõditione. ⁊ tunc eius cõditio dependet a futuro euentu: puta ſi nauis ex aſia venerit. tunc ſi res perit pendente cõditiõe perit periculo venditoris. Si autem deterioretur vel melioret cedit in lucro ⁊ dãno emptoris. ſecus autẽ eſt in tacita conditione depẽdente a ptãte venditoris vt menſuratio ponderis vel numerationis: qr piculũ peremptiõis ⁊ deteriorationis in totũ ſpectat ad vẽditorẽ in cuius ptãte eſt ſe exonera
23 re põderãdo metiendo ⁊ numerãdo. vt. j. in fi. gl. ¶ †Seq̃ i gl. quã publicationẽ rei dic ſi res vẽdita anteꝙ tradat publicet. tũc ſi publicat culpa vel delicto vẽditoris eſt eius damnũ ⁊ tenet emptori ad reſtõnẽ precij ⁊ ad omne intereſſe. Si autẽ publicatur ſine eius culpa: vt qr militibus aſſignat vt dicit glo. in. l. ſi fundus. ff. loca. ⁊ l. itẽ ſi vberatũ. ff. de rei ven. tũc tenetur venditor ſolũ reſtituere p̃ciũ. nõ aũt tenet ad aliud intereſſe. ⁊ ſic eſt ſpeciale hoc ſecũdo caſu qd piculũ peremptionis rei vendite non ſpectat ad em
a ptorẽ[a] vt dicit glo. in. d. l. ſi fundus. †Item dum dicit glo. de pacto
24 periculũ ſpãliter vel gñaliter appoſito. dic vt hic in. d. §. queſitũ. qr ſufficit expreſſio aliquorum caſuũ in ſpecie. ⁊ deinde ſequatur clauſula generalis que refertur ad alios caſus non ſpecificatos minores vel equales ⁊ non maiores. vt in cle. ij. de procura. Item dum dicit glo. ſiue res erat alio modo peritura penes emptorem:
25 ſiue nõ. ¶ †No. ꝙ in actionibus perſonalibus deſcendentibus ex maleficio: vt furto: rapina: ⁊ metu: ⁊ deſcendentibus ex contractu indiſtincte ſpectat periculũ ad delinquentem ⁊ moroſum nec adhibetur illa diſtinctio an res eſſet eodẽ modo pitura penes actorẽ vel nõ que diſtinctio adhibetur in reali. vt dicit gl. magna in fi. in. l. itẽ ſi verberatũ. §. fi. ff. de rei vẽ. nã fur ⁊ moroſus eqpant. l. inter ſtipulãtẽ. §. ſi ſtichũ. ff. de ver. obli. ⁊ p bar. in. l. qd te. ff. ſi cer. pe.
26 †Itẽ dũ dicit de re que deguſtationẽ deſiderat dic melius ꝙ glo. hic put tꝫ gl. in. l. qd ſepe. §. in his. ff. e. ⁊ l. j. ff. de pi. ⁊ cõmo. rei vẽ. vꝫ in rebus que recipiũt deguſtationẽ vt vinũ gingiber ⁊ ſimilia ſiue in rebus que cõſiſtunt numero põdere vel mẽſura. vt. d. §. in his. ſi vẽdunt in genere tunc clarum eſt ⁊ omnes concordãt ꝙ omne periculum deteriorationis ⁊ amiſſionis eſt venditoris anteꝙ duo interueniant. ſ. guſtus ⁊ menſura. Si a primo ſcꝫ a guſtu incipias tunc nõ curamus an velit guſtare vel non emptor. licet raro eueniat qd non guſtet. vt dicit glo. magna in ver. vbi autem. in d. l. j. C. de picu. ⁊ commo. rei ven. ſi autem dicte res vendantur in ſpẽ: tunc tꝫ gl. in. d. l. j. ⁊ in. d. §. in his. vꝫ qd ſtatĩ ſpectat periculũ
27 ad emptorem ſicut in ceteris rebus. †Ante deguſtationeꝫ ſiue ſit vinum: ſiue gingiber ſiue alia res: vt in. d. §. ex his. ⁊ hoc niſi venditor in ſe ſuſciperet periculum: quia tunc tenetur vſqꝫ ad deguſtationem tantum: ſi non fuit determinatum aliud tempus vſqꝫ ad qd teneretur de periculo in. d. l. j. ff. de peric. ⁊ commo. rei ven.
28 †Et ſi emptor recuſaret deguſtare vel intereſſe menſurationi põderationi vel numerationi qñ res eẽt vẽdita in genere tũc ſi nõ ſit determinatũ tp̃s dꝫ eũ expectare vſqꝫ vel ꝑpe ſequẽtẽ vĩdemiã vt tũc poſſit hr̃e vaſa vacua. al's poſt illd tp̃s facta ꝑ teſtatiõe emptori põt vẽditor vinũ effundere. vel ſi velit ex vrbanitate vegetes ꝯducere vel vinũ vendere. vt. d. l. j. §. lꝫ. ⁊ §. fi. ⁊ l. ſi qs vina. §. fi. in fi. Et hoc qñ venditor nõ eſt mercator. alias ſi eſt mercator debet expectari vſqꝫ quo cõmodo vẽditoris tolli poſſit vt. l. hoc ita. ff. de pericu. ⁊ commo. rei vendi. Et de nouem ſupradictis requiſitis ☞ datur verſus. Si ſine ſcriptura fiat diſtractio pura. Fraude: moraqꝫ mei ſi certe ſit ſpeciei. Non deguſtando ſine pacto non pu-
29 blicando. Transfert ad emptorẽ caſus ante traditioneꝫ. ¶ †Itẽ nota. in verſicu. itaqꝫ tam. quod quamuis vnus emerit rem non tamen eſt dominus rei: niſi ſibi tradatur. Et ideo ſi rem furetur interim aliquis ſine dolo ⁊ culpa leui venditoris emptor non poteſt vendicare vel condicere: quia rei vendicatio datur domino. l. in rem. ff. de rei ven. ⁊ ſimiliter conditio ex lege. ff. de condi. furt. ſed venditor tenetur ſibi cedere rei vendicationem ⁊ condictionẽ furtiuam: ⁊ non tenetur ad aliud: quia quoties quis tenetur ex eo qr habet actionẽ illã cedendo liberat. l. qd debet. ff. de pec. ſꝫ ſi tenetur ex alia cã: qr eius culpa ſubrepta eſt res tunc non liberatur cedendo illam ſed tenetur illam vendicare ⁊ preſtare emptori vel ſoluere intereſſe. vt hic in glo. penultima in verbo exhibere.

Emptio autem. ¶ Etiam ſub cõditione põt emptio contrahi ⁊ accidentia cõtractus poſſunt in voluntatem alterius ꝯhẽtium conferri. h. d. vſqꝫ
30 ad. §. loca. ¶ †No. igit qd venditio pura tunc eſt perfecta quantũ ad transferendum periculum in emptorem quando apparet qd quale ⁊ quãtum ſit in re ⁊ precio: vt. l. neceſſario. ff. de peri. ⁊ ꝯmo. rei ven. Et quando ſub conditione tunc depẽdet a futuro euẽtu conditionis que ſi defecerit nulla eſt emptio: vt. d. l. neceſſario. in fi. ſi aũt extiterit conditio tunc trahitur retro ad tempus contractus. l. potior. C. qui po. in pig. ha. ⁊ l. filius. ff. de ver. ob. ¶ Scdo no. ꝙ accidentalia ⁊ qualitates rei vẽdite: vt eſt ſi res placebit tibi poſſunt conferri in placitum ⁊ voluntatem alterius contrahẽtium: vt hic ⁊ l. hec venditio. ff. eo. Et idem in venditione reſoluẽda: vt vendo tibi: et ſi rei tibi diſplicuerit ſit inempta: vt. l. iij. ff. eod. ſed ſubſtantialia contractus ⁊ ipſum commercium vt res ſit tibi empta ſi voles: vel pro quanto precio voles: non poſſunt conferri in voluntatem alterius contrahentium: vel in ementis ⁊ vẽdentis arbitrio. C. eodem lege in ementis. ⁊ dixi. ſ. eodem. §. precium. Et eſt ratio quia quis non aſtringitur ad contrahendum de neceſſitate. vt dixit textus. in. d. lege in ementis. Et ideo venditio eſt nulla. nam ex quo de preſenti non vult contrahens ſe obligare: non eſt veriſimile ꝙ velit in futurũ: ⁊ ſic cãm perpetue volũtatis vr̃ habere: ſm Saly. in. d. l. in ementis. vbi glo. reprobat glo. hic poſitam. que dicit ꝙ ipſa res poteſt conferri in arbitrium emptoris: niſi ſalues glo. intelligẽdo ꝙ ipſa res. i. rei qualitas ⁊ bonitas ſeu forme vel colorũ cõplacentia ſm diuerſitatem rei que cognoſcitur ⁊ diſcernit poteſt conferri in voluntatem contrahẽtis. Et eſt ſimile in. l. ſi in lege. in prin. ff. loca. ⁊ de verbo. oblig. l. cum ſtipulatus ſim mihi a proculo. alias autem nec res nec precium. nec venditio poteſt conferri in arbitrium alterius contrahentiũ. Et iſta eſt ratio ſm Cy. qr lex ꝓuidit nec cõtract⁹ ſint diluſorij ludibrij ⁊ trufatorij. qd eſſet in aliqd iſtorum conferretur in volũtatem contrahentis qr lex preſumit ꝙ nolit ſe obligare qui in ſuo arbitrio vult committi. ſcdm Cy. in. d. l. in ementis.

a ¶ Ad ẽptorẽ. Iũge hic di. quã facit hic. d. Are. i. ij. col. ante me. v. ⁊ ꝯcluſio. ẽ ⁊ ſic habebis hanc materiã periculi expeditam.

31 **Loca ſacra.** ¶ †Emens rem ignoranter que non eſt in commercio putans eam eſſe in cõmercio contra venditorem agit ad totale intereſſe. h. d. vſqꝫ ad fi. Et intellige ꝙ agit ad totum intereſſe, quando venditor ſciebat rem non eſſe in commercio ⁊ emptor ignorabat: vt hic. Et idem ſi ipſe venditor ignorabat. ſ. an ſaltim teneatur ad reſtõnem precij. dic vt in. l. emptorẽ. in fi. ff. de act. emp. ⁊ per Bar. in. l. cum lex. ff. de fideiuſſ. Si autem emptor ſcit tunc non agit ſed ſibi imputet: quia damnum qd quis ſua copula ſentit ⁊c. vt in regula iuris damnũ. Et ſic patet hic ꝙ quando emptor ignorauit vel ambo ignorauerunt quot valet venditio rei: cuius non eſt commercium vt ſacre religioſe publice liberi hominis. qd eſt verum quantum ad obligationem ⁊ actionẽ inter contrahentes dandam non aũt quãtũ ad ipſam rem. vt dicit glo. in. l. liberi. ff. eo. ⁊ per Barto. in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. oblig. Sed nunquid ſi interim res ſacra efficiatur prophana reconualeſcat ſtipulatio ⁊ vẽditio dic ꝙ non per reſpectum. l. qd ab initio. de re. iur. ⁊. ſ. de inuti. ſtip. §.
32 iuris. ¶ †Item qd ſi ciuitas ipſa vellet vendere plateã vel alium locũ publicũ: an poſſit irreqſito principe. dic qd ſic ſi non recognoſcit ſupiorẽ: qr cũ ſit ppl's liber ſibi ipſe princeps eſt. l. non dubito. ff. de emp. Si aũt recognoſcit ſuperiorẽ tunc debet fieri prius ſtatutum qd poſſit vendi vel ꝙ ille locus publicus deinceps habeat pro priuato ⁊ deinde vẽdatur. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. ⁊ per Bartolũ in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verborum oblignatione.

Verſus. ¶ Not. iſtos verſus.

¶ De locatione ⁊ conductione. Rubrica.

¶ Diuiditur titulus iſte in quinqꝫ ptes. Primo ponit qd ꝯtus iſte hꝫ ſilitudinem cum ꝯtu emptionis. Scdo iſtud per exempla declarat. Tertio qd veniat in iſto ꝯtu. Quarto ad quid teneatur conductor. Quinto an iſte ꝯtus tranſeat in heredem. ſcda ibi: nã ⁊ emptio. tertia ibi. §. conductor. quarta ibi: qui pro vſu: quinta ibi: in fi. mortuo.

1 ☞ Locatio in quibus venditioni aſſimiletur. ⁊ nu ſeq.
4 Contractus diuerſitas reſultat ex diuerſitate precij.
5 Locatio in vno nummo fieri nequit.
6 Locatio non fit ſine precio vel mercede.
7 Contractus emphyteoticus differt ab emptione ⁊ venditione.
8 Contractus emphyteoticus tribus contrahitur modis.
9 Emphyteota an poſſit vendere ius ſuum quod habet in re emphyteotica.
10 Contractus emphyteoticus in quare conſiſtat ⁊ quo iure introducatur. ⁊ nu. 11.
11
12 Emphyteota prius an poſſit alteri in emphyteoſim dari.

13 Penſio an minuatur re emphyteotica minuta.
14 Remiſſio mercedis quando emphyteote fieri debeat.
15 Empyteota an poſſit rem emphyteoticam in dotem dare.
16 Feudatarius feudum in dotem dare non poteſt.
17 Feudum tenere nõ poteſt hereditatem repudians.
18 Emphyteota canonem non ſoluens an cadat a iure ſuo.
19 Venditio in quo a locatione differat.
20 Locatoꝛ vſuras a conductoꝛe non petet.
21 Conductoꝛ expenſis locatoꝛis onus tributoꝛum ſoluet.
22 Locatoꝛ culpa leui etiam tenetur.
23 Socius recedens alium loco ſui non ſubſtituet.

1 **Locatio ⁊ cõductio.** ¶†Locutio ſimili
tudinem habet cũ venditione: qꝛ vtraqꝫ cõſenſu
perficit̃ ⁊ in vtraqꝫ debet ſolutio cõſiſtere in pe-
cunia numerata certa ⁊ determinata a pꝛincipio
vel ex poſtfacto ⁊ declaratione pꝛecij certi. Et in
vtraqꝫ põt cõferri declaratio pꝛecij ⁊ mercedis in arbitrium alte-
rius ſi aũt cõtrahentes mercedem inter ſe ex poſt facto declaran-
dam contulerint non erit locatio ſed contractus innominatus
procedes actionem. ſ. pꝛeſcriptis verbis. h. o. vſqꝫ ad. §. pꝛeterea.
2 ¶†No. igitur qđ venditio ⁊ locatio habent confoꝛmitatem ad
inuicem ⁊ familiaritatem inter ſe. vt. j. eo. §. adeo. differunt tamẽ
3 in aliquibus. vt dixi. s̃. ti. j. in. §. pꝛeciũ. ¶†Secundo no. qđ ſicut
in venditione debet eſſe pꝛecium in pecunia numerata: vt. s̃. tit. j.
in pꝛin. ſic ⁊ in locatione debet merces conſiſtere in pecunia nu-
merata. ⁊ ideo quãdo locas agrũ tuũ colono ad laboꝛãdũ ad me-
dietatem fructuũ nõ eſt locatio. nec poſſes eũ cõuenire actione ex
locato: qꝛ nõ eſt merces in pecunia numerata: ſed ſi eſt ſocietas. vt
hic in glo. notabili in ver. no. ſi merces. ſed locas ⁊ recipis merce-
dem in nummis ⁊ nõ in medietate fructuũ tunc bene eſt locatio
vt hic. Eſt enim multiplex genus colonoꝛum. vt habet̃ per Bart.
4 in. l. ſi apes. §. fi. ff. de furt. †Et adde qđ ex variatione pꝛecij indu-
citur variatio ⁊ diuerſitas cõtractus. vt hic in gl. fi. nam ſi a pꝛinci
pio interuenit certa merces in pecunia eſt locatio. vt hic in pꝛin.
Si autem non fuit certa ⁊ determinata merces a pꝛincipio ſed re
manet in ſuſpenſo per nos declaranda ex poſtfacto eſt contractꝰ
innominatus ex qua datur actio pꝛeſcriptis verbis. vt hic in ver.
qua de cauſa. ſi autem de mercede nulla eſt habita mentio tũc eſt
mandatum. vt. j. man. §. ij. Sed quero quomodo cognoſcunt̃ fa-
cta que poſſunt locari: ⁊ que nõ. dic per Bar. in. l. naturalis. §. ac
cum do. ff. de pꝛeſcrip. ver. Item quero an poſſit fieri ex cauſa do-
nationis dic qđ nõ. l. ſicut. ff. eo. ⁊ hoc verũ a pꝛincipio. ſed ex poſt
facto bene poteſt remitti pẽſio ex cauſa donationis. l. ſi tibi habi-
5 tationẽ. ff. e. †Item quero an poſſit fieri locatio in vno nummo.
dic qđ non: qꝛ tunc ſapit vim donationis. l. ſi quis conduxit. ff. e.
niſi ſit res tã vilis que maioꝛi mercede digna nõ ſit. vt dicit Bar.
in. d. l. ſi quis. vel niſi ex cauſa neceſſitatis: puta qđ maritus vult
reſtituere vxoꝛi poſt ſolutũ matrimoniũ vſumfructũ quẽ habuit
in dotem. vt. l. ſi vſuſfructus. ff. de iure dotium.

6 **Preterea.** ¶†Si nõ interueniat in locatione merces
vel pꝛecium in pecunia certa ⁊ determina-
ta: nõ erit locatio: ſed contractus innominatus. ex quo competit
actio pꝛeſcriptis verbis hoc. d. vſqꝫ ad. §. adeo. Et intellige ſane
qđ in pꝛincipio debet certa pẽſio in pecunia determinari: ſꝫ poſt-
ea in ſolutione facienda bene poſt ſolui ſpecies pꝛo pecunia volẽ-
te creditoꝛe. vt dixi de venditione. s̃. ti. j. §. item pꝛeciũ. ¶Et no.
hic caſum quotidianum ſi commodo tibi vnam rem vt tu com-
modes mihi aliam: non eſt commodatum. nec dicitur actio com
modati: qꝛ nõ eſt gratuitum. nec eſt locatio: qꝛ nõ interuenit mer-
ces in pecunia determinata ſed contractus innominatus do vt
des facio vt facias qꝛ trado vt tradas ⁊ cõpetit actio pꝛeſcriptis
verbis que habet locum in tribus caſibus vt no. hic glo. fi. ⁊ in. l.
ex placito. C. de rerum permu. ⁊ in rub. de pꝛeſcriptis verbis. ⁊ ad
de glo. j. manda. §. fi. in verbo interueniente. ⁊ qđ dixi. s̃. §. pꝛimo.

7 **Adeo.** ¶†Contractus emphyteoticus eſt contractus per
ſe ab emptione ven. loca. ⁊ cõduc. differens in quo
ſi nihil de caſu foꝛtuito eſt actum inter partes. tunc ſi perit res to
ta liberatur emphyteota ſed ſi pꝛo parte nulla liberabitur arte. h.
8 d. vſqꝫ ad. §. concoꝛ. l. j. C. eo. de iure emph. ¶†Quero pꝛimo qui-
bus modis poteſt fieri contractus emphyteoticus ſeu res in em-
phyteoſim dari. Reſpondeo tribus modis. pꝛimo modo in ꝑpe-
tuũ. ſ. tandiu quãdiu ſoluat̃ penſio vt dicit hic tex. ſcđo ad tẽpus
tertio vſqꝫ in tertiam vel in quartã generationem. vt hic in gloſ.
in ver. auferre. ⁊ in aut. ſi quas ruinas. C. de ſa. ſan. eccle. ¶Que-
ro ſcđo in qua re poſſit ſolui penſio ex hoc contractu. dic in pecu-
nia ⁊ in ſpecie vt hic in glo. ſuper ver. Ex quibus no. qđ vbi in. l.
vel in ſtatuto loquuntur de locatione apponuntur hec verba pen
ſio vel redditus vtputa ſi colonus nõ ſolueret penſionem vel red
ditum ⁊c. tunc locatoꝛ poteſt intentare dictum ſtatutũ quamuis
videatur qđ nõ ſit ꝓpꝛie locatio qꝛ nõ cõſiſtit merces in pecunia
certa. vt. s̃. §. pꝛi. ⁊ ſic defenſatur cõtractus in quibus locant̃ res
immobiles ſub mercede coꝛbiũ frumẽti vel vini ſingulo anno. nã
pꝛo huiuſmodi locationibus põt intẽtari ſtatutũ loquẽs de loca
tiõe in quo ponat̃ verbũ redditus. nã ſtatutũ põt diſponere qđ di
catur locatio lꝫ merces cõſiſtat in ſpẽ ſicut põt fieri per pactũ. vt
9 no. in rub. C. de decre. decu. li. x. ¶†Tertio quero an emphyteo-
ta poſſit vendere vel alio modo alienare ius ſuum. dic qđ ſic dũ-
modo pꝛimo requirat dominum ſeu ſibi denunciet ſi vellet dare
tantũ pꝛecium quãtũ re vera ab alio reperitur ⁊ debet eũ expecta
re per duos mẽſes niſi ſit factum qđ poſſit vẽdere irrequiſito do-
mino vel caderet a iure ſuo. vt. l. fi. §. j. C. de iure emph. ⁊ hic in gl.
fi. ⁊. c. potuit. extra de loca. Si aũt dñs nolit emere. vel poſt duos
menſes expectantur non reſpondeat tunc licet emphyteote alteri
vendere ſua emphyteota id eſt melioꝛationes ⁊ dñs tenet̃ empto
rem inueſtire ab emptoꝛe. quinquageſima pꝛecij noĩe laudemij ſi-
ue inueſtire. l. fi. C. de iure emph. ⁊ ibi glo. in ver. eſtimationis. dũ-
modo emphyteota non vendat perſone pꝛohibite ex pacto vel
pꝛohibitione. l. vt ſunt poſterioꝛes ⁊ que nõ ſunt habiles facilita-
te cõueniẽdi vt milites capitanei eccleſie ſui ⁊ ſimiles vt no. gloſ.
in. d. c. potuit. in ſpec. de loca. §. nunc aliqua. ver. centeſimo ſexto-
10 decimo. ¶†Quarto quero in qua re poſſit fieri hic cõtractus dic
qđ in re immobili tñ nõ autẽ in re mobili ⁊ debet fieri in ſcriptis
qꝛ ſcriptura eſt de ſubſtantia vt hic in glo. in ver. Bar. tñ in. l. j. C.
e. tenet qđ etiam poteſt fieri ſine ſcriptis ⁊ ita ſeruat conſuetudo.
11 ¶†Quinto quero quo iure hic cõtractus fuit introductus. dic
de iure ciuili licet cõtractus omnes regulariter ſint de iure gẽ. ex-
ceptis quatuoꝛ: vt. s̃. de iure natu. §. ius autem gen. ⁊ hic in gl. in
ver. naturalis. ¶Sexto quero in quo differat cõtractus emphy-
teoticus a locatione cõdu. vẽ. ⁊ emp. dic vt in glo. in ver. venditio
nem. ⁊ in ver. locationem. ⁊ in ver. locationem. ¶Septimo que-
ro que actio datur dño cõtra emphyteotã tenet hic glo. in verſi.
pꝛopꝛiam. qđ ꝯdictio ex hac. l. ⁊ ex. l. geminiana. que eſt. l. j. C. de iu-
re. ¶Sed Bar. tenet in. l. j. ff. de cõdi. ex. l. qđ datur actio ex ẽphy-
teoſi qꝛ ſemper eſt actio ex cõtractu ⁊ nõ ex. l. quotieſcunqꝫ ſit con-
tractus gratia lucri vtriuſqꝫ. l. obligationũ genera. §. ex cõtractu
12 ff. de ac. ⁊ ob. ¶†Octauo quero an pꝛimꝰ emphyteota poſſit alte
ri dari in emphyteoſim ⁊ qua actione agat pꝛimus cõtra ſecundũ
dic vt hic in glo. in ver. pꝛopꝛiã. nã ſi dñs inueſtiuit ſcđm emphy-
teotã tunc pꝛimus deſinit eſſe emphyteota ⁊ non agit niſi ageret
actio pꝛeſcrip. ver. ad aliqua pacta inuicem inita. ¶Sed ſi ſecũ-
dus emphyteota cõſtituit alium requiſito tamen dño tũc ageret
vtili actione alias cõdictiõe ex. l. degenonis. de qua dicit̃ hic in. d.
l. j. C. de iure emph. ¶Nono quero an ſit differẽtia inter cõtractũ
emphyteoticum ⁊ linellarium pꝛecaria ad firmã ſeu ad fictũ da-
tum de quibus tãgit̃ per glo. in aut. ingreſſi. C. de ſan. ec. in. l. fini-
ta. §. de vectigalibus. ff. de dam. infec. Bar. in. l. j. C. de iure emphy
teo. dic qđ quo ad effectũ nulla eſt differentia per text. in. c. vnico
qualiter olim feudũ olim poterat alienari col. x. licet nomina ſint
13 diuerſa ſcđm diuerſas conſuetudines regionũ. ¶†Decimo que-
ro ſi res emphyteota minuat̃ an penſio minuat̃. dic licet hoc ſit in
locatione vt ſi minuatur vel perit pars rei debeat fieri diminutio
mercedis. l. licet certis. C. eo. tamen ſecus eſt in emphyteoſim que
lꝫ pereat etiam vltra dimidiam vel ſuperuenit ſterilitas nulla ſit
remiſſio mercedis. ⁊ rõ eſt ꝓpter dignitatem penſionis que inde
ſoluit̃ potius in recõuentione dñij quã ob recõpẽſationẽ fructuũ
Bar. tñ in. d. l. j. itelligit qđ tñ remanet ex re ẽphyteoticaria quã
ex fructu poſſit fieri penſio. ¶Undecimo quid ecõtra ſi res au-
geatur an augeat̃ penſio glo. C. e. l. j. diſtinguit an ſit patens vel
latens incrementum. Sed Bar. tenet ibi indiſtincte omne augu-
mentũ ſpectare ad emphyteoticariũ ſicut ad eũ ſpectat diminu-
tio vt idẽ iuris ſit in vtroqꝫ ſed in agris tabularijs ſecus eſt qꝛ au
cto vel diminuto pꝛedio auget̃ ⁊ diminuitur tributũ. l. ij. c. alluuio
14 ⁊ pla. ¶†Duodecimo quero quid ſi ꝓpter guerrã nõ poteſt res
emphyteoticarias laboꝛare ⁊ ex cauſa fructꝰ colligi an fiat remiſ-
ſio mercedis. dic qđ paria ſunt rem perire ⁊ innudari ⁊ ab hoſti-
bus capi ſeu fieri quominus aliquis percipiatur fructus ⁊ ſic ſit
remiſſio mercedis vt tenet Bar. in. l. interdũ. §. qui ex naufragio.
ff. de acqui. poſ. ⁊ Saly. in. l. j. C. de iure emph. ⁊ ſpe. in tit. de loca.
§. nunc aliqua. ver. c. xxxvij. lꝫ ſecus ſit in ſterilitate vbi non ſit re-
miſſio mercedis in emphyteoſi ſed in ſimplici locatiõe ſic niſi poſ
ſit compenſari cum ſterilitate pꝛecedentis vel ſequentis anni. vt
in. c. ꝓpter ſterilitatem extra de loca. ⁊ per Bar. in. l. ſi vno. §. vbi-
15 cunqꝫ. ff. locati ⁊ per Saly. in. d. l. lꝫ. C. loca. ¶†Tertiodecio que-
ro an emphyteota qui non poteſt vendere irrequiſito dño vt. l.
fi. C. eo. poſſit donare legare ⁊ in dotem dare ⁊ pignoꝛare dño ir-
requiſito. dic per glo. ⁊ doc. in. l. fi. C. de iure emph. nã gl. ibi tꝫ qđ
põt donare ⁊ pignoꝛare Bar. ibi. ⁊. l. ſi domus. §. ſi fundus. de le.
j. tenet qđ lꝫ emphyteota reipublice poſſit vendere donare ⁊ lega
re qꝛ res publica ſemp habet ius ſuum ſaluũ. ſ. vt ſaluat̃ ſibi vecti-
gal cõtra quemcũqꝫ poſſeſſoꝛẽ. vt. l. j. C. de fun. patri. lib. xj. tñ ſecꝰ
in emphyteotica pꝛiuati vel eccleſie qꝛ nõ eſſet cõſultũ dño contra
legatarium

legatariū q2 in nullo eſt ſibi obligatus ⁊ cōtra quē nullā hʒ actio-
nē ⁊ in vendicādo rē opʒ ꝓbare dominiū cui⁹ ꝓbatio eſt diffici-
lis canoniſte tñ in.c.potuit.preallegat. ſtāt cū gl.ſ. qđ pignorare
donare ⁊ legare autē bene pōt emphyteotica q2 nō trāſfert dñiū
16 †lʒ ſecus in feudatario qui nō pōt feudū pignorare.vt no.gl.in.l.
lex vectigali p̄dio.ff.de pig. ſimiliter ⁊ in dotē dare pōt dūmō res
ſit penes mulierē eo mō quo erat penes dātē ⁊ ſi finiebat̃ emphy
teoſis in pſonā dātis ita ⁊ nūc finiat̃ ex pſona dātis ⁊ ex pſona mu
lieris.⁊ ita tʒ Saly.in.d.l.fi.C.de iure emphy. ¶Quartodecimo
quero pater recepit in emphyteoſi ꝓ ſe ⁊ filijs ⁊ nepotib⁹ ꝗ̄ cōceſ-
ſio ītelligit̃ ordine ſucceſſiuo.ſ.prio pr̄ poſtea filij ⁊ tertio nepotes
ſuccedāt.vt no.Bar.in.l.gallus.§.quidā recte.ff. de lib.⁊ poſthu.
modo filij repudiant hēditatē patris vel exheredant̃ an poterūt
retinere bona emphyteotica.dic qđ ſic quia iſta bona hoc caſu nō
veniunt filijs iure hereditario ſed ex ꝑmiſſione paterna facta in-
17 ter viuos †lʒ ſecus ſit in feudo quod retinere nō poteſt repudians
hereditatē feudatarij.vt in.c.vnico in titu.an agnati ⁊ filij defun
cti repudiantes hereditatem feudum retinere poſſint.¶Si autē
quis recipit in emphyteoſim pro ſe ⁊ heredibus tunc in priuato
intelligitur etiam de heredibus extraneis.¶Sed in eccleſia que
hodie poteſt concedere in emphyteoſim etiam ꝑpetuā licet olim
non poſſet niſi vſqʒ ad tertiā gn̄ationē.⁊ ita intellige hic gl.in v̄.in
telligitur cōceſſio facta alicui ꝓ ſe ⁊ hēdibus.i.ꝓ deſcēdētibus in
ꝑpetuū ⁊ nō ꝓ extraneis.vt in. §.emphyteoſim in aut.de nō alie.
col.vij.Si aūt fiat ceſſio alicui ꝓ ſe ⁊ filijs ⁊ hēdibus an reqrat̃ qđ
ſint filij ⁊ hēdes an vero ſuccedant hēdes extranei:diuerſe fuerūt
18 opi.de quo dic ꝑ Saly.in.l.ij.in.xx.q.C.de iure emphyt.¶†Qui-
todecimo quero emphyteota nō ſoluit debitū canonē an patiat̃
aliquā penā.dic ſi eſt emphyteota vel colonus eccleſie ⁊ ſtet ꝑ bien
niū tūc cadit a iure ſuo ⁊ pōt expelli vt hic in gl.fi.⁊ ꝑdit meliora
tionē vel melioramētū ſuū.vt.l.ij.C.e.⁊ hoc vez volēte dño nō al's
⁊ ſic nō poteſt purgare morā celeri ſatiſfactione.vt in.c.potuit.de
locato.Si autem eſt colonus priuati tūc ſi ceſſat ſoluere per trien
niū pōt expelli ēt ſi fuiſſet ſibi factū pactū de nō expellendo.vt in
tex.no.in.l.quero.§.inter locatorē.ff.loca.⁊ per Barto.Et de iſta
materia iure emphyteoſi.vide in Specul.xvij.q.titu.de locato.§.
nunc aliqua.

Item queritur. ¶Cōuentio de opere faciēdo ex
materia artificis pro certo precio
trāſit in ꝯtū vēdictiōis. Si autē ex mā cōditiōis tūc erit locatio.
19 h.d.vſqʒ ad.§.ꝯductor.¶†No.ergo hic vnā drīā īter vē.⁊ loca.q2
ſi ſpecificat̃ ⁊ fabricat̃ res ex materia artificis eſt vēditio.¶Si aūt
ex mā conductoris ⁊ mercede pro opa cōſtituat eſt locatio.ꝯcor.l.
ij.in fi.ff.e.⁊.l.ſabinus.⁊.l.cōuenit traditio ex qua queritur dñiū
vel vſucapiendi cōditio eſt venditio alias autem eſt locatio ⁊ vbi
vtrunqʒ venit inſpicimus id qđ principaliter venit ⁊ ſecundum
illud contractus denominatur ſecundū Bar.in.l.ij.§.adeo.ff.eo.
¶Sed quid ſi venditur fructus ſiue redditus ſiue herba prati vł
granum in herba an erit locatio vel.vēditio vide Bar.in.l.quotē.
§.qui maximos.ff.de publi.nam ſicut venditio ⁊ fructus pereat
aſportetur vel deguſtetur nulla fit remiſſio precij ſecus ſi eſt loca-
tio.⁊ do.Frā.de rāpo.tʒ in.l.conuenit.ff.de ꝯhen emp.qđ de iure
nō debet fieri remiſſio ſed de equitate dicit quod ſepe vidit remiſ
ſionem.

Conductor. In contractu locationis ſunt ſeruanda
conuenta ⁊ omnia alia que veniunt in
20 natura contractus.h.d.vſqʒ ad fi.†Et no.hic glo.ſuper ver.quod
locator poteſt petere vſuras a conductore vtente re locata ⁊ non
ſoluente mercedem ⁊ idem in emptorem cui tradita fuit res ⁊ pre
cium non ſoluit.¶Sed hodie non petuntur vſure ſed petitur in
tereſſe.vt no.gl.in.l.iul.§.ibidē.ff.de act.emp.⁊ ibi per bart.et in
aut.ad hec.C.de vſur.⁊.l.ij.C.de vſur.⁊ dic vt ibi per glo.⁊ Salyc.
⁊ per glo.in.c.conqueſtus.extra de vſur.¶Item not.ex eadeʒ gl.
ꝙ conductor non tenetur reparare oſtia neqʒ feneſtras neqʒ te-
cta domus conducte ſed poteſt agere contra locatorem vt hoc fa-
ciat.vt.l.ex conducto.ff.eo.alias ſi hec non faciat vel ei obſcurent̃
lumina domus pōt migrare ⁊ ꝓ rata tp̄is fit diminutio mercedis
l.ſi merces.§.ſi vicino.ff.eo.Sed bene tenetur conductor purgare
viam ante domum conductaʒ expeñ.tamen locatoris niſi gratis
habitet tunc ſuis expeñ.vbi expenſa eſſet ad ei⁹ perpetuam vtilita
21 tem per.l.ediles.ff.de via pub.refir.⁊ ibi per Bart.¶†Itē tenet̃
ſoluere cōductor pro domo cōducta onus tributorū expenſis loca
toris ſicut tenetur creditor pignoris vt.l.in ſumma.C.de pigno.
Sed fructuarius bene tenetur reficere domum quando eſt modi
ca impenſa: non autem ſi eſt magna quod iudicis arbitrio diri
mitur.l.hactenus.⁊ ibi glo.ff.de vſufru.¶Sed vſuarius non te-
netur ad aliquam expenſam niſi percipiat fructus quod eſt in tri
bus caſibus.ſ.in ſylua cedua in prato ⁊ vſu pecunie ⁊ aliarum re-
rum que vſu conſumuntur.vt no.in.l.diuus.ff.de vſu ⁊ habi.
22 **Qui pro vſu.** ¶†Locator de leui culpa tenetur ⁊ con
tractus locationis tranſit ad conducto
ris heredem.hoc dicit vſqʒ ad fin.⁊ intellige quod tranſit ad here
dem niſi ſit finitū tp̄s locationis.l.cum impſe.§.heredem.ff. eod.
¶Itē niſi ſit locatus vſuſfructus quia tunc ſi eſt locatus proprie-
tario non perit ei morte ſed morte conductoris.Si autem eſt loca
tus a fructuario:tunc perit eius morte ⁊ non morte conductoris
l.neceſſario.§.fin.ff.de peri.⁊ cōmo.rei.ven.⁊.l.ſi domina.C.de vſu
fru.⁊ ibi per Saly.⁊ ideo ſi fructuarius locat vſumfructū in quin
quennium ⁊ ante moriatur conductor qui fecit expen.quaſi quin
quennio fruiturus non repetit eos niſi fructuarius locauiſſet vt
dominus.l.ſi quis domum.§.idem querit.ff.loca.⁊ ibi per barto.
23 †Et no.hic glo.ſingu.quod vnus ſocius recedens non poteſt lo-
care ⁊ ſubſtituere in domo conducta aliuʒ loco ſui inuitis ſocijs
de quo per Gul.in ſpec.de iudi.§.ij.ver.contra hoc queritur.licet
alius ſolus conductor poſſit alij locare eque idoneo ⁊ ad eundem
vſum:vt.l.nemo.C.eo.¶Quinimo ſi vnus ex ſcholaribus ſocijs
in eadem domo conducta non vult communicare alij quod debet
vel duodenam vite facere vel turbat vt non poſſint ſtudere habet
locum vtilis actio pro ſocio inter eos ſecundum Spe.in.d.verſi.
circa.Item ſcholaris debet honeſte habitare in domo conducta
ſi autem inhoneſte habitet:puta inducendo ganeas vel domum
deſtruendo poteſt expelli per.l.non aliter.ff.de vſu ⁊ habi.⁊ ibi ꝑ
glo.⁊ Bald.¶Sed an ſcholaris expulſus in domo conducta te-
neatur ſoluere penſionem.dic quod ſic computata tamen pen-
ſione recepta ab alio ſubrogato vt no.glo.in ſimili in aut.de tab.
§.ſi vero indignus.col.iij.¶Item adde quod domini de domo
poſſunt cogi locare domos ſcholaribus ⁊ ſtipendiarijs ſi commo-
de non reperiant ſecūdum Gul.de cu.in.l.decernimus.C.de epiſ.
⁊ cle.⁊ per Ang.de peru.in.l.j.ff.ſol.matrimo.¶Itē qđ ſi vendo
tibi domum an poſſum tibi locare donec ſoluas preciū vt ſic ſem
per tenearis ſoluere penſionem pro rata precij non ſoluti.dic qđ
ſic ⁊ vocatur locatio ad fictuandum.l.ſicut.⁊.l.ſi cum venderem.
ff.locati.

¶De ſocietate. Rubrica.

1 ☞Societas quarum rerum vel de quibus rebus fieri poſſit.
2 Societas quid ſit.
3 Societas quatuor contrahitur modis.
4 Partes ſocietatis quales eſſe debeant.
5 Pactum ſociorum ſuper lucri equalitate valet.
6 Lucrum vel damnum qualiter inter ſocios ſit diuidendum.⁊ nu-
meris ſeq.
10 Pecunia ab vno ex ſocijs cū alteri⁹ opera an ſit equaliter diuidē
da ſocietate finita.
11 Socius ponens operam an debeat ſuis expenſis operari.
12 Societatis natura que ſit.
13 Contrariorum quo ad quid eadem ſit diſciplina.
14 Societas quinqʒ modis vel caſibus ſoluitur.⁊ nu.ſeq.
17 Societas morte ſocij ſoluitur nec ad heredem tranſit.⁊ nu.18.
16 Societas publicatione ⁊ bonorum ceſſione ſoluitur.⁊ nu.20.
21 Ceſſio bonorum ſocietatem ſoluit.
22 Dolus ⁊ culpa in actione pro ſocio venire dicitur.
23 Heres teſtatori bonum medicum non adhibens hereditate pri-
uatur.
24 Expenſe militie vel doctoratus facte ab vno fratrum an debeant
fieri de bonis communibus.
25 Libri empti filio ſtudenti an debeant mortuo patre fratribus
communicari.
29 Diuiſio inter fratres qualiter fienda.

1 **Societatem.** ¶†Omnium bono-
rum ⁊ vnius negotia-
tionis tantū coiri poteſt ſocietas in qua lucrum
⁊ damnū venit equaliter diuidenduʒ niſi aliud
2 actuʒ ſit.h.dicit vſqʒ ad.§. de illa.¶†Diffinitio
nem autem ſocietatis vide hic in gl.rub.que dif-
finitio hʒ locū vt cōpetat actio directa ꝓ ſocio.Si autē nō fiat ad
vberiorē q̄ſtū ſʒ tñ nō ſunt ſocij vt ſunt plēs ſcholares ſimul habitā
tes in eadē domo cōducta vel cenaculo vt hʒ locū vtilis actio pro
ſocio ſm Spe.i ti.de iudi.§.ij.v̄.hoc ēt no.⁊ gl.i.l.ſi diuerſa.C.loca.
ꝗ̄.l.ꝯterminat qđ ſi plures ſcholares conducūt domū qlibʒ tenet̃ ꝓ
ſua pte niſi ſe obligauerit ī ſolidū:⁊ tūc ēt hʒ locū bñficiū diuiſiōis
ſi oēs ſunt pñtes ⁊ ſoluēdo niſi renūciauerint.Et vn⁹ ſoluēs totū
hʒ actionē ꝯ ſocios ex iure ceſſo ſi ē facta ceſſio al's vtili ꝓ ſocio.vt
3 d.l.ſi diuiſa.ꝑ gl.⁊ Saly.†Et adde ꝙ quatuor mōis ꝯhit̃ ſocietas
expſſe ſine v̄bis.¶Prio mō diuʒ bonoꝝ hoc expſſo vt hic in pnc.
⁊ tūc veniūt in cōi hēditates legata donata etiā vndecūqʒ q̄ſita.
l.iij.ff.e.¶Scđo mō ꝯhit̃ ſocietas ſimpl'r nō expſſo diuʒ bonoꝝ ⁊
tūc veniūt ſolū illa q̄ ex q̄ſtu.i.opera pſonali q̄rūtur vt ex vēditiōe
locatiōe rerū: nō aūt veniunt hereditates legata ⁊ donationes cā
mortis:quia illa dñr potius queri ob merituʒ quam ex queſtu.i.
opera perſonali.l. cum.l.ſeq.ff.eo.¶Tertio modo ꝯhitur ſocie-
tas alicuius negotiationis vt vini frumenti olei vel pannorum
vt hic in ver.aut vnius.⁊ hoc clarum:q2 ſolum queſita ex illa ne-

gotiatione veniũt ⁊ non alia vt hic.¶Quarto modo cõtrahitur
ſeu in vna re tantũ vt in vno equo emendo vel vendendo vel in
alia re.⁊ hoc etiã clarum q̃ vltra illã rẽ nõ extenditur ſocietas.l.
vnica.ff.e.¶Alio mõ ↄtrahit ſocietas re ipſa ſine aliquo pacto
ſeu expreſſione verborũ vt cum duo fratres vel plures ſimul habi
tant ⁊ ponunt res in cõmuni:⁊ tunc ſolum in his que ponuntur
in cõmuni dicit cõtracta tacita ſocietas re ipſa ⁊ non aliis.l.iiij.
⁊.l.plane.la.ij.ff.e.⁊ per Bar.in.l.cum duobus.§.papinianus.ff.
4 e.⁊.l.titium ⁊ meuium.§.altero.ff.de admi.tuto.¶†Quales aũt
debent eſſe partes in ſocietate.dic ſcdm q̃d eſt conuentum:ſi autẽ
nil fuit conuentũ tũc in dubio intelligitur q̃d partes ſocietatis
ſint equales ſi equale fuit capitale: vt hic in gl.i ver. equales.ſcd͂z
eñ quãtitatẽ capitaliũ debẽt parte equaliter diuidi.vnde ſi vnus
habet duas partes capitales ⁊ alius habet tertiam intelligit q̃d
habeat duas partes lucri ⁊ damni ⁊ alius tertiam.⁊ ita intelligit
lex ſi non fuerint.ff.e.

5 **De illa.** ¶†Pactum inter ſocios appoſitũ ſuper equali-
tate lucri valet ⁊ tenet quando alter ſociorũ plus
altero cõfert in re vel opera ſeu induſtria ⁊ pactũ q̃d vnus ſentiat
lucrum ⁊ non damnum intelligitur ſi compenſatione facta lucri
⁊ damni ſupereſt de lucro.h.d.vſq͂z ad.§.illud.Si autẽ plꝰ debens
lucrari nõ cõferat plus in re vel opera tunc pactũ rõne fraternita
tis annullatur:vt.d.glo.in.l.ſi non fuerint.ff.eo.⁊ hec in gl.in ver.
6 ideo†Et no.q̃d in eadem re vel in eadem ſocietate non põt cõtin
gere q̃d ſit pariter lucrum ⁊ damnum licet lucrum non intelligit
niſi deducto omni damno ⁊ ecõtra:vt.l.mitius.ff.eo.⁊ hic in ver.
Sed diuerſis rebus ſocietatis bene poteſt cõtingere q̃d in vna ſit
7 lucrum ⁊ in alia damnum.⁊ hoc vult hic glo.†Et an damnũ vel
lucrum computetur de anno in annũ vel in fi.totius adminiſtra-
tionis Bar.tangit in.l.ſi negotia.ff.de nego. geſt.⁊ nõ decidit in
l.neminem ver.c.integro.C.de ſuſcep.⁊ arca. libro.x.q̃d in fi.totiꝰ
adminiſtrationis q̃ ante non poteſt apparere ratio lucri ⁊ dãni
8 per hunc tex.†Item no.hic in ver.⁊ adeo q̃d valet pactũ q̃d vnus
habeat partem lucri ⁊ nil damni ⁊ hoc quando plus ponit opere
vel induſtrie vt.ſ.dixi.⁊ hoc dicit glo.in ver.adeo.non autem va
leret pactũ q̃d vnus haberet totũ lucrũ ⁊ alter dãnũ q̃ eſſet ſocie-
9 tas leonina.vt hic in glo.in ver.partem.¶†Ultimo not. in ver.
q̃d quando eſt pactum q̃d vnus habeat medietatem lucri ⁊ nil
damni non poteſt dicere in diuiſione q̃d velit medietatem lucri
percepti ex rebus de quibus eſt factum lucrum ⁊ non damnũ de
rebus de quibus ſequitur damnum ſed debet cõputari ad inuicẽ
lucrum ⁊ damnũ totius ſocietatis ⁊ ſi quid ſupereſt lucri habeat
medietatẽ.vt hic in.d.l.mutius.ff.e.⁊.l.ſi negotia.ff.de neg.geſt.
10 ¶†Nunc quero ſi vnus ponit rem vel pecuniã ⁊ alius induſtriã
finita ſocietate dicta pecunia diuidat equaliter gl.in.l.j.C.e.dicit
q̃d ſic de iure ſed de conſuetudine cõtra ſeruatur ſcdm Ja.de are.
quẽ ſequitur Bar.⁊ Saly.in.d.l.j.dicit q̃d hec cõſuetudo eſt ius
cõmune ⁊ non debet pecunia diuidi.l.cum duobus.§.dãna.⁊.§.
itẽ ex facto.ff.nec ob.l.j.§.fi.ff.e.per quam glo.mouebatur q̃ loq-
tur quando vterq͂z rem cõferebat.Sed nunquid ſi pecunia eſt per
dita an teneat qui primo ponit iterũ ponere tantũdem pecunie
⁊ an ſit cõmune periculum pecunie perdite gl.in.d.l.j.C.eo.dicit
ſocietatẽ finitã eſſe nec periculũ cõe eſſe.ſed Ja.de are.quẽ ſequit
Saly.dicit q̃d operarius tenebit parare pecunie perdite medieta
tem.l.cum duobus.§.quidam ſagariã.ff.e.⁊ pro hoc.l.id q̃d.ff.de
peri.⁊ commo.rei ven.pars diſtinguit ⁊ melius ſcdm Cy.aut pe-
cunia ſtatim ſocietatis cõtracta fuit perdita ante quã operarius
operaretur ⁊ tunc operarius compellitur ad participañ.damnũ
alias contractus claudicaret q̃d eſſe non debet.ff.de rei ven.l.ſi id
q̃d.⁊ facit.ff.de arbi.l.licet.⁊.l.ſe.aut operarius iam fuerat opera
tus ⁊ tunc diſſoluta eſt ſocietas ⁊ hoc caſu operariꝰ nil preſtabit
11 de pecunia perdita:vt.l.verũ.§.inter eum.ff.e.¶†Item quando
in ſocietate vnus ponit rẽ alius operam an debeat operari ſuis
expenſis:an vero cõmunibus.videt q̃d ſuis.l.q̃d niſi.ff.de oper.li.
Itẽ ideo habet partẽ lucri:q̃ ſolus operat:ergo ſuis expẽſis:⁊ ſic
ſoluet vecturas nauiũ ⁊ equorũ ⁊ alias expẽſas occurrẽtes.facit
l.ſi nõ fuerint.§.j.ff.e.Contra videt q̃d cõmunibꝰ cũ lucrũ nõ dica
tur niſi deductis expẽſis:vt hic.⁊ hãc opinionem ſequitur Ja.de
are.⁊ Saly.in.d.l.j.C.e.niſi forte tacite videret actũ q̃d operarius
operaretur ſuis expẽſis vt patet in partiario colono. nam tacite
videt actum cum eo q̃d ſuis expenſis aret ⁊ ſeminet cũ precium
ſit opere velamentum.l.cum duobus.§.in coeũda.ff.e. Et niſi in
expenſis quotidianis cibi ⁊ potius quas dominus facturus fuiſ
ſet ſocius itinerans.per.l.ſed ſi lege.§.q̃d aũt quis.ff.de peti.here.

Illud expeditum. ¶Pars adiecta in lucro ta
cite videtur adiecta in dam-
12 no.h.d.vſq͂z ad.§.manet aũt.¶†No.igit q̃d natura ſocietatis in
ducit vt cõuentio facta ſuper lucro intelligatur repetita ſup dã-
no ⁊ econuerſo.Lucrum igitur ⁊ damnum diiudicantur ad pa-
ria ⁊ ambulant paribus paſſibus ⁊ q̃d ſtatuitur ⁊ diſponitur in
vno intelligitur ſtatutum ⁊ diſpoſitum in alio:q̃ contrariorum
eadem eſt diſciplina.vt dicit hic glo.que componitur ex tribꝰ cõ

a ¶In itinere caſꝰ iſte euenit ab hic tribꝰ ãnis.Erãt enim duo ſocii ad vinum emẽdũ ⁊ vendẽdũ.vnꝰ ſociorum emit vinũ in prouincia lugdunẽ.pro precio ducẽtorũ ſcutorũ vt duceret illud in regionẽ ſuitenſium. et cum eſſet vinũ in itineralr ſociorũ videñs q̃d ex regiõe alſatie venerat magna copia vini timuit ne forte nõ poſſet vendi vinũ q̃d ſocius ducebat renũciauit ſocietati.Sociꝰ qui ducebat vinũ ↄſuluit me ſi renunciatio ſocii valeret. Reſpondi q̃ nõ q̃ erat intẽpeſtiua cum vinũ eſſet iaz ĩ itinere.Ita fuit iudicatũ ĩ oppido bernenſi vnde erat ſociꝰ renũciãs oriũdus.

b ¶Et legata an aũt veniãt ſalaria publica in ſocietate vide domi. Are. hic in.ij.co. ante finẽ ver.Aduertas tamẽ vnum.

trariis.Ad que reſpondet q̃d ibi non eſt eadẽ ratio cõtrariorum.
hic ſic:q̃ natura ſocietatis hoc inducit.⁊ de hoc dic per Bart.in
13 l.inter ſtipulantẽ.§.ſacrã.ff.de ver.ob.†vcz q̃d cõtrariorũ eadẽ eſt
diſciplina.ſ.quantũ ad cognitionẽ vt cognito vno de contrariis
cognoſcat ⁊ reliquũ.vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.in.§. itẽ
videamus.Itẽ quãtũ ad effectum ⁊ iuris diſpoſitionem:quia q̃d
operatur oppoſitũ in oppoſito debet operari propoſitũ in ppo-
ſito.vt in.d.§.ſacram.⁊ in regula iuris.qui ſentit.lib.vj.Et adde
per Bar.in.l.q̃ poterat.ff.ad treb.vbi dicit q̃d ſi ſocius cõtra vo-
luntatem ſocii voluit ire Venetias pro mercantiis ſuo periculo ⁊
bene lucratus fuit q̃d ſicut noluit ſocius ſtare ad periculũ ita nec
debet percipere de lucro.per hunc textum.

Manet autem. ¶Supra poſuit de ſocietate con
14 trahenda.¶†Nunc vero poni
quinq͂z modos quibus ſocietas ſoluitur.ſ.renunciatione ↄtrario
ſenſu:morte ſocii:finito negotio: publicatione ⁊ bonorũ ceſſione.
Item ſexto ⁊ ſeptimo modo.ſ.interemptione rerum: ⁊ nouatiõe
facta per ſtipulationẽ vel per iudicium acceptum.vt hic in gl. in
15 ver.cõceditur.⁊ hoc intendit.†Societas ſoluitur renunciatione
per quam renuntiationẽ queſita nõ cõmunicantur: ſed ſunt acq-
rentis niſi malitioſe ſocietati renunciatum ſit.h.d.vſq͂z ad.§. ſol-
16 uitur.†Licitum eſt ergo vni ſociorum alio inuito renunciare ſo-
cietati dũmodo bona fide faciat:q̃ nemo cogitur ſtare in cõmu-
nione niſi in caſibus notatis in.l.fi.C.cõmuni diuidũ. Si aũt q̃s
renũciet malitioſe forte vt ſibi acquirat hereditatem que venie-
bat in cõmuni:vt hic in ver.vt plane.tunc patitur hanc penã: q̃
damnum q̃d inde ſequitur eſt ꝓprium renunciantis:⁊ cõmodũ
eſt cõmune.l.actionem.§.diximus.ff.eo.Et eandem penam patit
qui intempeſtiue renunciat.i.ante tempus finitũ in ſocietate ap-
poſitum.vt in.d.l.actione.§.item qui ſocietatẽ.Item non lz renũ
ciare quãdo intereſt ſocii ſocietatẽ durare:q̃ eiꝰ conditio dete-
a rior fieret:vt quia renunciatur in itinere [a] quo merces ducuntur
fore in naui renunciantis tempore non cõgruo ad merces vendẽ
das dicta.l.actione.§.labeo aũt.Si autem intereſſet vnius ſocii
ſocietatem durare ⁊ ſocietatis intereſſe dirimi:tunc nõ q̃d priua-
tim intereſſet vnius ex ſociis:ſed q̃d ſocietati expedit prefert. vt
d.§.labeo.Et adde q̃d renũciatio facta bona fide debet fieri ſocio
preſenti.l.ſed ſi ſocius.§.abſenti.ff. e.vel eiꝰ procuratori.d.l.actio
ne.§.item ſcriptum.Si autem fiat ſocio abſente ⁊ ignorante tunc
lucrũ poſt renunciationem ſecutum eſt cõmune:vt.d.§.ſi abſenti
in gl.in ver.tutoris.ibi ac expreſſo.Dic q̃d qñ ex expſſum veniunt
b hereditates ⁊ legata [b] ſecus quãdo nõ eſt expſſum:vt.ſ.e.in prin.

17 **Soluitur.** ¶†Societas morte vnius ſociorũ duorum
vel plurium diſſoluitur:niſi actum ſit q̃d ſu
perſtites remaneãt ſocii.Item finitur ſocietas finito negotio cuiꝰ
18 gratia eſt contracta.h.d.vſq͂z ad.§.publicatione.¶†No.igit hic
q̃d ſocietas non tranſit ad heredem:etiam ſi eſſet pactum q̃ per
pactum non poteſt agi vt ſocietas tranſeat ad heredẽ.l.adeo.ff.
eo.Et eſt ratio:q̃ in ſocietate eligitur induſtria certe perſone: vt
hic in tex.Sed quis erit heres eſt incertum.heres tamen licet nõ
ſit ſocius tamen inchoata per defunctum complet ſi ſit legitime
etatis.l.heres ſocii.ff.e.Et idem in tutela que non tranſit ad here
dem tutoris:tamen heres inchoata per defunctum compele de-
bet ſi ſit heres maſculus ⁊ legitime etatis.l.j.ff.de fideiuſſo. tuto.
Fallit autẽ in ſocietate vectigalium que tranſit ad heredem tribꝰ
concurrẽtibus fauore fiſci.ſ.q̃d ſit ſocietas vectigalium.Item q̃d
ſit perſona habilis:vt no.gl.in.d.l.adeo.Et intellige glo.in.l.nul
la.§.eodem.q̃d trãſit ad heredem.ſ.primũ tm̃ ſicut in vſufructu.
¶Secundo not.in.§.ſi alicuiꝰ.q̃d finita cauſa alicuius rei finitur
eius effectus.Quid ſi vnus ſociorum qui in initio pecuniam cõ-
munem tradidit ad emendum equos in Alamania:⁊ antequam
emeret mortuus eſt ſocius qui remanſit domi:an finiat. ſocietas
dic q̃d nõ ſi ſocius qui profectus eſt ignorauit mortem ſocii. Si
autem ſciuit finitur.l.actione.§.j.ff.eo.

19 **Publicatione.** ¶†Publicatiõe ⁊ bonorũ ceſſio-
ne ſoluitur ſocietas.h.d.vſq͂z ad.§.
ſocius.Et ex hoc pz q̃d ſi aliquis ſociorũ ꝓpter eius delictum bã-
niatur ⁊ eius bona confiſcentur finitur ſocietas. nam exbannitꝰ
nitus pro mortuo reputatur etiam in eius locum ſuccedit fiſcus
vt hic ⁊.l.ex actione.§.publicatione.ff. eo. Et ideo creditores ex-
banniti ſocii debent dirigere actiões ſuas cõtra fiſcum qui in eiꝰ
locum ſuccedit.ſecũdũ Ja.de bu.in.d.§.publicatione.licet autẽ
fiſcus ſuccedat in eius locum non tamẽ eſt eius heres. ſm Bart.
in.l.ſi qua.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.⁊.l.inter eos.§.fi.ff.de
fideiuſ.⁊.l.quoties.in fi.ff.de noua.Et in glo.no.l.iij.§. cũ ex cau
ſa.ff.de iure fiſ.licet glo.videatur ſentire contrarium:in.l.ij.C.ad
l.iul.de vi pub.Et ſi aliqua hereditas ab inteſtato veniat tali ex-
bannito non ſuccedit fiſcus tanquam heres exbanniti ſed potiꝰ
20 ſuccedit filius eius per.d.l.ſi qua.⁊ ibi per Bar.†Quid autem ſi
hic damnatus propter cuius delictum bona publicata ſunt pone
bat in ſocietate ſolam induſtriam an diſſoluatur ſocietas.gl. hic
in ver.mortuo.dicit q̃ ſic ſi perdit libertatem vel ciuitatem. Tu
dic q̃d

dic qđ dānat⁹ retinet ea q̄ ſunt iuris gētiū.vt.l.ſi tibi mādādo.§.
is cuius.ff.mandati.Et ideo durat ſocietas ſi in perſona non im
pediretu r ſi perdens etiam libertatem retinet ea que ſunt iuris
naturalis:vt ius alimentorum recipiendorum.vt.l.ſi victum.ff.
de re iudica.⁊ ibi per Bar.poteſt enim gloſſ.noſtra dicere verum
quantum ad effectum:quia impeditur perſona ſocietati deſerui
re.alias remanet ſocietas quamuis bona ſint publicata cum nō
21 fecerit ſocietatem de bonis: ſed de induſtria.¶†Secundo no.in
ver.ſi quis ex ſocijs.quod ceſſio bonorū diſſoluit ſocietatem:que
tamē nouo conſenſu reuiuiſcit:vt hic.Et prodeſt hec ceſſio bono
rum:ne cedens in carcerem detrudatur.vt hic in glo.in ver.ceſſe
rit.non tamen cedens liberatur a creditoribus.ſed in poſtea que
ſitis habet beneficium ne exigatur niſi inquantum facere poteſt.
l.iij.ff.de ceſſione bonorum.ſed de iure canonico ſecus:vt in vſura
rio cedente bonis qui non habet hoc beneficium in poſtea queſi
tis:vt in capitulo cum tu.in gloſſa.in ver.facultatibus.extra de
vſuris.
22 **Socius.** ¶†In actione pro ſocio venit dolus lata culpa
⁊ leuis que leuis culpa eſtimatur ſi non adhi
bet tantam diligentiam in communibus rebus quantū adhibe
re ſolet in proprijs tempore ſocietatis contracte ⁊ mala electio eſt
in culpa.h.d.vſq; ad ſi.concor.l.ſocius ſocio.⁊.l.cum duobus.§.j.
ff.eo.¶No.igitur qđ diligentia precedens ante contractaꝫ ſocie
tatem in proprijs rebus regulare debet diligentiam in communi
bus.Et ideo ſi ante non erat diligens in proprijs ſibi imputet ſe
cum ſocietatem iniens:vt dicitur in tex.Sed in ſocietate inciden
ter contracta:vt qñ hereditas euenit duobus.Et ſimilr in depoſi
to attenditur diligentia quam in ſuis rebus adhibet poſt cōionē
adiunctā:vel depoſitū factū vt plus nō faciat in rebus cōib⁹ quā
in ſuis ꝓprijs.vt.ſ.qui.mo.re ꝯtrahi.oblig.§.pterea.⁊ hic in gl.
in ver.ſolet.⁊ p Bart.in.d.l.ſocius.nā facio te meū ſociū vt in ſo
cietate adhibeas taleꝫ diligentiā quam hucuſq; vidi te adhibere
in tuis.⁊ ſic ſocij induſtria ꝓcedēs itelligit.Et ſi depono penes te
vt adhibeas illam curam ⁊ diligentiam quam adhibes in tuis.
⁊ ſic futura diligentia depoſitarij eligitur.vt in dictis iuribus ⁊
legibus.Sed quid ſi vterq; ſociorū cōmiſit dolū vel culpā in ſocie
tate:an vnus aget ꝯ alium.dic qđ non:ſed dolus cum dolo ⁊ cul
pa cum culpa compenſatur.vt hic in gl.in ver.teneri.¶Iteꝫ no.
hic in fi.qđ mala electio in eligendo ſociuꝫ minus diligentem eſt
in culpa ⁊ idem in eligendo malum arbitrum ⁊ malum tonſoreꝫ.
vt dicit glo.in.d.l.ſocius ſocio.Et idem in eligente malum medi
cum.vt hic in tex.⁊ glo.in.l.qđ ſi nolit.§.ſi mancipium.ff.de edil.
23 edicto.†Et ideo ſi heres inſtitutus eſt negligens ⁊ in culpa in nō
adhibendo bonum medicum ad curandum teſtatorem tanq̄ in
dignus priuatur omni commodo hereditario.l.indignum.C.de
his qui.vt indig.aufer.heredi.medicus tamen tenetur de aſſerta
peritia.l.illicitas.§.ſicuti.ff.de off.preſi.Que autem actio oriatur
a ſocietate.dic qđ directa hincinde.de quo per gloſſ.⁊ bar.in.l.ex
conſenſu.§.fina.ff.de ac.⁊ obliga.Item quando poſſit intentari
actio pro ſocio:an durante ſocietate vel demum finita.dic quod
pro generali ſocietate non naſcitur actio pro ſocio niſi finita ſocie
tate.vt.l.tam diu C.eo.Sed pro ſpeciali negotio ſocietatis naſcit
⁊ intentatur ex iuſta cauſa ſuperuenienti:etiam durante ſocieta
te.l.actione.§.non nunquam.ff.eo.⁊ hic in gloſſ.j.Nunc quero de
aliquibus queſtionibus ad materiam ſocietatis ⁊ communita
tis facientibus.Et pmo quero vnus ex tribus fratribus fecit ſum
ptus in vita patris in ducēda vxore an alter frater ducēs vxorem
poſt morteꝫ patris debeat facere ſumptus expenſis communib⁹.
dic qđ non imo ſolum de parte ſua.glo.ſi.eſt in.l.iij.§.fi.ff.de mu.
a ⁊ ho.Sed an[a] illi ſumptus facti a fratre qui duxit vxorem in vita
patris debeant in eius parte cōputari.dic quod non: quia filius
nullum ius habet in bonis patris patre viuente niſi quantuꝫ ad
ſpem.l.nec ei.§.preterea.ff.de adop.⁊ per Bar.in.l.fina.ff.de libe.
agno.Et idem dicas in fratribus quorum vnus eſt doctoratus in
vita patris ſtudens:⁊ alter poſt mortem patris etiam ſtudens ve
lit doctorari vel vxorari expenſis communibus.ſecundum Bal.
24 in.l.ex parte.§.filius.ff.fami.her.†Item quid[b] ſi filius de conſen
b ſu patris acceptauit quoddam officium publicum:vel eſt in actu
doctorandi vel militiam aſſumendi ⁊ interim moriatur pater:an
expēſa officij militie vel doctoratus debeat fieri expenſis commu
nibus omnium fratrum.dic quod ſic per.l.ſi filia.§.papinianus
25 ait ſi vni.ff.fami.hercíſ.⁊ ibi per Bald.†Item quid de libris em
ptis filio ſtudenti communicabit fratribus poſt mortem patris:
vel erunt ſui ꝓprij.gl.in.l.filio.C.fami.her.innuit ꝙ non cōferat
fratribus:ſed ſint ei proprij.Bart.dicit in.l.j.§.nec caſtrenſe.ff.de
colla.bono.ꝙ ſi compleuit ſtudium ſuum ⁊ factus fuit doctor in
vita patris:quod ſunt eius proprij quaſi ſint caſtrenſis peculij: ſꝫ
de eis iudicatur vt de ſimplici donatione que morte patris poteſt
confirmari ſequuta traditione ⁊ ſpāliter fauore ſtudentium.ar.
l.que pater.ff.fami.her.Item quid de donationibus factis a re
ge comite vel barone vni ex ſocijs accedenti ad eum pro facto ſo
cietatis propter beneuolentiam quam tunc capiat cum rege: an
debeant hanc donationeꝫ cōicare ſocijs.dic ꝙ non quia fuit facta
principalr cōtēplatiōe pſone ſocij.ſed ſocietas fuerit cā remota.l.
que in eo.in fi.ff.e.⁊ ibi per Bar.Et idem in queſtione ambaſia
torū ciuitatis quibus facta ſunt donaria.de qua queſtione tāgit
26 glo.in.l.qui proprio.§.in ceteris.ff.de procu.†Item quero de di
uiſione inter fratres vel ſorores quorū vn⁹ eſt minor:quis debeat
diuidere:⁊ quis primo capere.dic qđ hoc caſu totum iudicis offi
cio expeditur.Adde quod no.Bal.in.l.ſi maior.C.communi di
ui.vbi dicit equalitatem in diuiſione vbiq; eſſe ſeruandam.⁊ per
omnia licet fratres ſint ſenſu vel etate diſpares.vnde licet conſue
tudo vt refert Augi.in lib.de ciuitate dei: ſit vt maior diuidat ⁊
minor optet:tamē de iure nulla dꝫ eſſe inter eos prelatio diuiden
di vel optandi.vt in.l.ſi maior.C.communi diui.vbi Bald.ponit
iſta verba ſed optio dꝫ cōtingere ſorte.vt.l.ij.C.quādo ⁊ qui.quar
ta pars.lib.x.facit extra de paro.c.j.Idem tenet Albe.in.l.officiū
C.cōi diui.text.ho.in.l.ij.C.de natu.lib.xij.Idem tenet Imol.in.l.
ſuus quoq;.in prin.ff.de here.inſti.licet bal.teneat contrariuꝫ ibi
eius qđ dixit in.d.l.ſi maior.de quo per bar.in.l.j.C.de his qui le.
de fe.lib.xj.Et plenius per eum in.l.ij.C.quando ⁊ quibus quar.
pars debet.eo.lib.Sed de iure canonico eſt tex.qđ maior diuidat
⁊ minor eligat.vt in.cap.j.de parochijs ⁊ alienis parochianis.ex
tra niſi fieret diuiſio in fraudeꝫ.vt in declamationibus ſenece po
nentis cum maior natus ex libera faceret diuiſionem de bonis
cōibus patris filio minori nato ex ſerua habilitato ad ſuccedēdū
matrē illius minoris que erat ſerua ꝓ vna parte ſolum ponēdo ⁊
reſiduū patrimonij pro alia parte.⁊ ſic cogitur minor eligēdo vel
priuari beneficio.alias patrimonio paterno ꝯ.l.ſcripto.in fi.ff.vn
de liberi.vel relinquere matrem ⁊ ſeparari ab ea cuius ſeparatio
eſt dura.vt.l.poſſeſſionuꝫ.C.communia vtriuſq; indi.⁊ ideo frau
dulentā diuiſionē iudex debet in melius reformare.vt cū diuiſio
debeat fieri ex bono ⁊ equo ⁊ non cum calliditate ⁊ fraudulentia
vt.j.de ac.§.quidam ⁊c.

a ¶Sꝫ an.de iſta q̄ōne et ſe.vide do.Pe.d vbal.i trac.ſuo de duob⁹ frib⁹ in.vj.pte pricipali.i queſtione.vij.

b ¶Item qd.Vide hic p ordineꝫ do.Are.ponētē has ⁊ pl'es alias q̄ōneſ.

c ¶Mādatū.Diuide vt h p do.Areti.

¶De mandato. Rubrica.

1 ☞ Mandatum quinq; modis contrahitur.
2 Mandatum quid ſit ⁊ quibus fiat verbis.
3 Conſiliarius in cauſa de dolo tenetur ⁊ lata culpa.
4 Proxeneta an poſſit in cauſa teſtificari in qua mediator fuit.
5 Mandatū gratuitum eſſe debet.
6 Creditor prius principalem q̄ fideiuſſorem conueniet.
7 Mandatum gratia mandatarij factum non ligat.⁊ nu.8.
6 Mandans in materia delicti ſemper tenetur.
10 Homicida cenſetur is a quo quis occidi mandatur.
11 Mandatum in vno loco ⁊ homicidium in alio vbi puniatur.
12 Mandatum contra bonos mores non ligat.
13 Fines mandati non debent excedi.
14 Vendens rem minori precio dominium non transfert.
15 Peierat quinquaginta debens qui petenti ab eo centū iurat nō debere qđ petitur.
16 Mandatum reuocatur ⁊ morte mandantis ⁊ mandatarij finit
17 Res quando integra dicatur.
18 Res integra ante citationeꝫ dicitur in mandato iuriſditionis.
16 Mandatum re integra mandantis morte expirat.
20 Mandatum ſeu perſuaſio in pernitiem alterius tendens qualiter reuocetur.
21 Mandatū ſuſcipitur ſponte ſed neceſſario ſeu coacte adimplet.⁊ numero.22.
23 Culpa que in mandato ſeu actione mandati venire dicatur.
24 Mandatum gratuitum eſſe dicitur ⁊ qualiter pro eo ſalariū petatur.⁊ nu.25.
26 Procurator de quota litis a principio paciſcens punitur.

c
1 **MAndatū [c] contrahitur.**
¶†Mādatū ꝯhit quinq; modis obligatorijs vt
in exēplis poſitis in tex.⁊ mādatū factū gr̄a mā
datarij tm̄ ē ſupuacuū ⁊ nō obligatoriū.h.d.vſq;
ad.§.tua tm̄ gr̄a.ꝯcor.ff.e.l.ij.⁊ de hoc vltio.§.qñ
2 mādatū ē gr̄a mādatarij tm̄ dicet.j.eo.in.d.§.tua tm̄ gr̄a.†Et qđ
ſit mandatū ⁊ quibus verbis fiat.dic vt in glo.j.quia dr̄ manda
tum officium gratuitum ⁊c.Et quibus verbis fiat.dic qđ per ver
ba rogo:mando:ſupplico ⁊ ſimilia:non autem per verba admo
nitoria aut conſultoria.vt in eo qui eſt elect⁹ amicabiliter ad mo
nendū vel conſulenduꝫ qui nō tenet de dolo:quia eſt amicabilis
compoſitor.vt tenet Bart.in.l.ſi iudex.ff.de vari.⁊ extraordina.
cog.lꝫ ſecus in arbitro qui facit litē ſuā:ſicut iudex per.l.ſi quis ī
3 conſcribendo.C.de pac.⁊ ibi per Bar.†Et ſilr conſiliarius elect⁹
ad conſulendum in cā tenetur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ etiam de aſ
ſerta peritia ſecundum Guliel.⁊ ſpecu.in titu.de requiſitione cō
ſilij.§.ij.ver.conſiliarij.Item.non inducitur mandatum per ver
ba recōmēdatoria qꝛ non obligor licet ſcribam amico meo rogā
do eum qđ titius ſit ei recōmiſſus in omnibus in quibus requiſi

uerit eum per tex.in.l.ſi vero nõ remunerandi.§.cũ quidã.ff.eo.
Item nõ inducitur mandatũ per verba recõmendataria ſiue mã
dataria ꝓlata a proxeneta:ideo nõ tenet niſi de dolo.vt.l.j.ff.de
proxenetis.⁊ petit mercedẽ ſuã taxari officio iudicis.vt in rubr.
4 ff.de ꝓxenetis.†Et an proxeneta poſſit teſtificari in cauſa in qua
fuit mediator.dic qͦ ſic vtraqꝫ parte volente ſed vna tantum vo
lente poteſt ſed non compellitur vt in aut.de teſt.§.quia vero.in
tex.⁊ glo.coll.vij.Item non inducitur actio mandati cum quis
mãdat ei qui tenetur facere ex neceſſitate ſui officij id qͦ ſibi mã-
datur:vt cũ ſcholaris recipiens pecunias a nũmulario dixit ſcri-
be rationem inter te ⁊ me:nam hec verba vidẽtur potius ꝓlata
ad exercitandum eius officium:quã inducendũ actionem mãda-
ti:vt dicit glo.fi.in fi.in.l.j.C.de eden.⁊ ibi per Bar.Itẽ per ver-
a ba perſuaſiua [a] ⁊ hortatiua nõ inducitur mandatum.de quibus
vide duas bonas glo.ſ.vnam.l.j.ff.eo.⁊ aliam in.l.ob hoc.ff.de in
fa.⁊ ibi dicit glo.ſed in.d.l.j.qͦ in ambiguis inheremus verbis
5 in teſtamentis ⁊ in cõtractibus.†Item no.ex diffinitione glo.pri
me qͦ de natura mandati ex qͦ ſit gratuitum alias ſi non eſt gra
tuitum ſed detur pecunia eſt locatio:⁊ ſi detur ſpecies eſt contra-
ctus innominatus.⁊ datur actio preſcriptis verbis.vt.j.eo.§.fi.
Et itellige qͦ mãdatũ debet eſſe gratuitũ a principio:qꝛ mãdãs
mãdatariꝰ debẽt eſſe illius propoſiti vt mãdatũ exequat gratis lꝫ
mãdans ex poſtfacto poſſit mandatariũ remunerare occaſione
ſeruitij recepti.l.ſi remunerandi.ff.eo.in prin.Et ideo lꝫ procura
tori detur ſalarium ex poſtfacto:tamen tenuit mãdatum ei factũ
de exigendo.¶Si aũt cõſtituat ſibi ſalarium a principio nõ dat
ſibi cõtra dominũ actio mandati ſed ex locato.vt.j.e.§.fi.⁊ hoc ſi
cõſueuit locare operas ſuas.alias eſt contractus innominatus.l.
naturalis.§.aut cũ do.ff.de preſcrip.ver.ſed reſpectũ debitoris cõ
tra quem agit ſemper eſt procurator:ex quo habet voluntatẽ do-
mini ad agendum ſiue ſit ſibi conſtituta pecunia a principio:ſiue
ex poſtfacto ſcdm Bar.in.l.j.ff.de procur.¶An aũt ⁊ qua actiõe
procurator poſſit petere ſalarium ſuum dic per glo.⁊ Saly.in.l.j.
6 C.eo.⁊.l.ſalarium.ff.eo.¶†Et no.tex.ibi.in v.aut ſi volẽte agere
cum eo ex fideiuſſoria cauſa.qͦ iure iſto creditor poterat prius cõ
uenire fideiuſſorem quã principalem.Sed hodie non licet niſi ſit
renunciatum beneficio de fideiuſſoribus vel cõſtet debitorem nõ
eſſe ſoluendo:vt in aut.preſente.C.de fideiuſ.⁊ in caſibus in qbus
creditor poteſt agere prius cõtra fideiuſſorẽ ipſe fideiuſſor poteſt
mandare creditori volenti qͦ prius agat cõtra reum principalez
ſumptibus ⁊ expenſis ipſius fideiuſſoris ⁊ amodo obligatus ipe
fideiuſſor dicta actione mandati in eo qͦ creditor exigere nõ po-
terit a debitore ⁊ liberabitur a primeua obligatione ſiue ſtipula-
tione qua tenebatur ſi interceſſit mandatum animo nouandi qͦ
tamen in dubio non preſumitur niſi dicatur.l.fi.C.de noua.⁊ hic
in glo.in verbo mandet.⁊ in tex.notabili in.l.ſi mãdãte.§.fi.ff.e.

7 **Tua tantum gratia.** ¶†Mandatum factũ gratia mandatarij tm̃
nõ tantũ mãdatũ quãtũ cõſiliũ reputat.⁊ ideo tale cõſiliũ nõ eſt
obligatorium niſi in perſonam certã determinatã ſit collatũ.h.
d.vſqꝫ ad.§.illud quoqꝫ.vel ſic.Mandatarij tantũ gratia fit mã-
datum cũ eidem mandat aliquid qͦ eius vtilitatẽ tantũ cõtinet
ſine expreſſione certe perſone que mãdati ſpecies obligatoria nõ
cenſeatur.Sed mandatũ cũ expreſſione certe perſone cũ qua mã-
8 datũ exequi debeat obligatorium.h.d.¶†No.igitur qͦ manda
tum in genere continens ſolam vtilitatem mandatarij non obli-
gat qꝛ cenſetur cõſilium:puta qͦ mutues pecuniam tuam ſub vſu
ris ſed mãdatum in ſpecie puta qͦ mutues titio bene obligat.vt
hic in ver.⁊ adeo.qͦ intellige vt in glo.fi.in ver.non aliter.qꝛ quã
do eſt in genere obligatur mandans ſi mandatarius alias factu-
rus non erat quando in ſpecie obligatur ſiue mandatarius erat
alias facturus:ſiue nõ.¶Secũdo no.hic regulam circa quã con
clude ſcdm Ang.de peru.in.l.qui ſeruo.ff.de fur.qͦ in contracti-
bus ex conſilio nemo regulariter obligatur.vt hic.⁊.l.ij.in fi.ff.e.
⁊.l.cõſilij.ff.de reg.iur.⁊.c.nullus.ix.cõſilio.de reg.iur.li.vj.Fallit
primo ſi conſilium fuerit fraudulentum.puta cũ ſcires eum cui
mutabam facultatibus labi:tamen cauſa tui lucri idoneum fore
firmaſti:qꝛ tunc teneris conſulenti de dolo ſi nõ ſubeſt alia actio
l.qͦ ſi cũ ſcires.ff.de dolo.⁊.d.c.nullus.de re.iur.Qͦ nota contra
proxenetas qui fraudulenter inducunt ad emendũ ⁊ vendendũ
⁊ lucri ſui cauſa:nam tenentur de conſilio fraudulento.l.j.in fi.ff.
de proxenetis;⁊ dixi.s.§.j.Scdo fallit vbi alias mandatarius fa-
cturus non erat.l.ſi remunerandi.§.plane.ff.eo.Et ideo cũ ami-
cus tuus te cõſulit de cõtractu ineundo caue qͦ non conſulas niſi
videas eum ad contrahendum primum diſpoſitum.alias pericu
loſum eſt cõſulere:qꝛ ſi patiatur aliquod damnum teneris quãq̄
bona fide cõſuleris ex quo non erat alias facturus:niſi fuiſſet tua
9 perſuaſio.ſcdm Ange.in.d.l.qui ſeruo.¶†In delictis aũt dic qͦ
mandans tenet ſiue mãdatarius erat facturus ſiue non.l.nõ ſolũ
§.mandato.ff.de iniur.Et intellige qͦ tenetur illi in cuius perni
ciem mandauit ⁊ non mandatario:qꝛ parere non debuit:vt.j.§.
j.niſi eſſet perſona ſubiecta que in leuibꝰ parere teneret.l.liber hõ

a ¶Verba perſuaſiua.An aũt q̄s teneat ex cõſilio.vid hic.d.Areti.Cy.poſt Pe.in aut.ſꝫ hodie.C.de iu.p do.Anto.et doc.i.c.ad audientiã.de tẽpo.ordi.

b ¶Cõtra bonos mores.q̄rit hic do.Areti.quid dicat fieri ꝯ bonos mores.vide eũ hic in v.i glo.obligatoriũ.

c ¶Periurat reus.hãc qͦnẽ ponit hic do.aret.i.ij.colũm.poſt prin.in v.in gl.emeretur ⁊ valõ bñ eã determinat.

ff.ad.l.aqui.Sed quero an mandans teneatur ſi non ſequat male
ficium.dic qͦ in grauioribus delictis:vt magna furta:vulnera:⁊
ſimilia:vt.d.l.liber homo punitur extra ordinem.ff.de extraor.cri
mi.ſed in leuibus:vt damnũ iniuria datum rei modice furtũ:vt
l.adeo.ff.de re.iu.nõ punitur.l.apud labeonẽ.§.ſi curauerit.ff.de
iniur.Scdo quero:an mandans teneatur ex mandato:vel ex ma
leficio ſecuto.dic qͦ tenetur ⁊ obligatur ex maleficio ꝓpter ſuum
mandatum:nam tunc obligatur cum maleficium committit.l.q
ſeruo.§.j.ff.de fur.⁊ tenet Bar.in.l.j.§.perſuadere.ff.de ſeruo cor-
rupto.⁊.j.de obli.que ex delic.naſ.§.quoqꝫ.⁊ ideo locus ⁊ tẽpus
maleficij debent apponi in inquiſitione vel accuſatiõe ſm Bar.
10 in.l.non ſolum.§.ſi mandato.ff.de iniur.†Qui ergo mandat vel
conſulit aliquem occidi homicida eſt.Qui conſulit ad fugam
vel furtum faciendum tenetur furti:⁊ ſerui corrupti.Et qui cõſu
lit ad iniuriam inferendã tenetur iniuriarũ.ſm Dy.in.d.c.nul-
lus ex conſilio.de reg.iur.li.vj.Tertio quid in perſuadẽte.dic qͦ
in contractibus perſuadens nõ tenet niſi perſuaſio ſit fraudulen
ta:vt.s.dixi.⁊ niſi ille alias facturus nõ eſſet:vt.l.ſi remunerãdi.§.
ſi tibi.ff.e.Sed in criminalibꝰ ſi ſequatur maleficium tenetur in-
diſtincte perſuadens ex maleficio ſiue ille erat facturus:ſiue non:
qꝛ nõ oportet laudando augeri malitiã.l.j.§.perſuadere.ff.de ſer.
corru.Sed maleficiũ nõ eſt ſecutum non poteſt puniri de malefi-
cio.Et ita intelligitur.§.ope.j.de obli.que ex deli.naſcun.tamen
punietur extraordinarie ex ipſa perſuaſione.l.in eum.ff.de extra-
or.crimi.Illa igitur diſtinctio an erat alias facturus vel non:nõ
habet locũ in mandante nec perſuadente committi maleficiũ nec
opem preſtãte ſcdm.M.in.d.§.mãdante.Quarto quero de cõdu
cente aliquos ad aſſecurãdum aliquẽ data eis pecunia.dic qͦ cũ
illud ſit magis atrox delictũ quã ſimplex mandatũ põt pena de
facto augeri:⁊ acerrima punitio fieri.de quo in tex.i.c.j.extra de
homi.li.vj.⁊ per bar.in.d.§.ſi mandato.⁊ per Saly.in.l.nõ ideo
11 minus.C.de ac.†Quinto quero quid ſi mandatum fuerit factũ
in vno loco:⁊ homicidium in alio:vt ſi mãdet tibi aliquis in Bo
nonia vt occidas aliũ in Florẽtia an poterit mãdatariꝰ puniri in
Florentia.Bar.qͦ ſic in.d.§.ſi mandato.⁊.l.ſi vt proponit.ff.de
fideiuſ.Si autem nõ poterit puniri in loco maleficij:vt qꝛ ibi nõ
reperitur.alias ſit contumax põt puniri in loco contractus ſiue
mandati.ſm Bar.in.l.ſi amicus.ff.de adul.Et an mãdans ⁊ mã
datarius poſſint puniri eadẽ pena ſtatutaria.dic per bar.in.d.§.
ſi mandato.⁊ per Sal.in.l.nõ ideo minus.C.de accuſ.

12 b **Illud** quoqꝫ.¶†Mandatũ rei turpis ſeu contra bonos
mores [b] nõ eſt obligatoriũ.h.d.vſqꝫ ad.§.is q.Et
intellige qͦ nõ eſt obligatorium inter mandantẽ ⁊ mandatariuz:
ſed in preiudicium tertij in cuius perniciẽ remanet mandatũ be-
ne obligat mandatorem illi tertio ⁊ reipublice offenſe vt no.glo.
s.§.j.⁊ ibi dixi.Item intellige qͦ non eſt obligatorium de iure ca
nonico.lꝫ interuenit iuramẽtũ.vt hic in glo.⁊ in.c.nõ eſt obliga-
torium.de re.iu.li.vj.Et an ⁊ quando iuramẽtũ firmet cõtractũ:
⁊ ſit obligatorium.dic plene per Bar.in.l.ſi quis pro eo.ff.de fide
iuſ.Et diſtingue hic vt dixi.s.de inuti.ſtipu.§.qͦ turpi cauſa.qꝛ
quoddam eſt mandatum turpe quoddam ex turpi cauſa quoddã
turpiter factum.Et adde ſicut mandatũ turpe non tenet:ita nec
ſtipulatio turpis nec inſtõ vel legatũ turpe nec mandatum iudi-
cis vel arbitri turpe.vt hic in glo.

13 **Is qui.** ¶†Fines mandati diligenter ſunt ſeruãdi ⁊ eos
excedens non agit mandati pro eo qͦ exceſſit.h.
d.vſqꝫ ad.§.recte.Et intellige qͦ non agit qͦ eo qͦ exceſſit etiam
ſi eſſet vtiliter factum:qꝛ prohibitio impedit repetere etiam vti-
lem expenſam.vt tenet glo.ij.in fi.C.de ne.ge.Et hoc verũ quãdo
mandatum vel prohibitio habet certam ⁊ determinatã formã:vt
qͦ nõ expendat niſi tantũ.Si aũt nõ haberet determinatã ⁊ ſpe-
cialem formam ſed generalẽ:vtputa qͦ emat vel gerat negotium
pro ignorante:tunc repetit vtilẽ impenſam.ſm Bar.in.l.ſoluen-
14 do.ff.de ne.ge.†Et adde qͦ fines mandati ſunt adeo ſeruandi ꝙ
excedens eos in vendendo rem minori precio dominium nõ trãſ
fert:⁊ ideo põt dominus rem vendicare:vt.l.diligenter.cum.l.ſe.
ff.e.Et no.glo.in.l.qui fundum.§.ſi procurator.ff.pro emptore.lꝫ
autem nõ transferat dominium:tamen prebet cauſam vſucapien
di.per.d.§.ſi procurator.Item adde qͦ licet mandatarius nõ ex
plicet mandatũ in propria forma tamen ſufficit qͦ explicet in effe
ctu vt agat vtili actione mandati.Item ſi mihi mandaſti qͦ mu
tuarẽ:ſufficit qͦ alter mutuet pro me.ꝑ tex.notabilẽ in.l.iã tñ.§.
in hac.ff.iudicatũ ſolui.Itẽ ſi mihi mãdaſti qͦ fideiuberẽ ſufficit
mãdare creditori qͦ mutuet.l.fi.in fi.ff.e.nã ſufficit ꝙ eſt vicinuz
mandato:lꝫ ipſum non fuerit mandatũ:vt dicit glo.lxj.di.c.nullꝰ
⁊.viij.q.j.c.lꝫ ⁊ per inno.de purgatione canonica.c.cũ in iuuentu
te.¶Item no.in ver.qͦ ſi minoris.ꝙ mandans emi rem maiori
precio videtur mandare ꝙ emat minori ſi põt:qꝛ maiori ſumme
15 minor ineſt.vt dicit hic glo.penul.†Et ideo periurat reus [c] qui
c cum petuntur ab eo centum ⁊ ipſe debet tantum quinquaginta
iurat ſe non debere qͦ petit.nã petẽs cẽtum videt petere omnem
quãtitatẽ q̄ eſt ab illa vt hic ꝓbat.Et iõ dꝫ ꝯfiteri illud qͦ dꝫ ſi nõ
vult

vult periurus eſſe. de quo dic per bar. in. l. j. §. ſi ſtipulanti. ff. de ver
bo. ob. Quando autẽ mandatur res vendi ſimpliciter nõ determi
nato precio tunc debet vendi bona fide ⁊ iuſto precio. ⁊ non pro
minori precio q̃ valeat al's preſumitur fraus. vt dicit hic glo. j.
16 **Recte quoq̃.** ¶ † Mandatũ re integra reuocari põt.
Itẽ mãdatũ re ĩtegra finit̃ morte man
datoris ⁊ mandatarij: niſi mandatarius mortẽ mandatoris igno
rans exequatur mandatum: ⁊ tunc de equitate ſubuenitur ei. h. d.
vſq̃ ad. §. mandatum. Et de hoc. ſ. quando mandatum morte mã
dantis finiatur. dic per Bar. in. l. ij. §. quis. ff. de dona. ⁊ pleniſſime
17 per Saly. in. l. mandatũ. C. eo. † Quando autem dicatur res inte
gra vel non: vt ſic mandatuʒ poſſit reuocari vel non tangit hic gl.
iij. ⁊ gloſſ. in. d. l. mandatum. Tu dic qd in procuratore ad iudicia
dr̃ res integra an litem conteſtatam. l. procurator. ⁊. l. nulla. C. de p
cu. Sed an ſatiſdatio preſtita a procuratore vel a domino in iudi
cio pro eo faciat rem deſinere eſſe integram ante litem conteſtatã:
dic ꝙ ſic quo ad tacitam reuocationem que fit morte domini. nã
tunc non finitur tanq̃ non ſit integra. l. ſi defunctus. C. de pcura.
Sed quo ad expreſſam reuocationem domini res eſt integra: q̃r
dominus reuocare non poteſt. vt tenet gloſ. in. l. ſi ante. ff. de pro
cu. ⁊. l. ante. ff. iudicatum ſolui. ⁊ ibi per Bar. dummodo lis non
ſit cõteſtata: quia poſt litis conteſtationem dominus non poteſt
reuocare procuratorem: niſi ex cauſa. l. poſt litem. ff. de procu. lʒ iu
dex delegatus poſſit reuocari ad libitũ delegantis. l. iudiciũ ſol
18 uitur. ff. de iudicijs. † In mãdato iuriſditionis dr̃ res integra añ
citationẽ: q̃r ab ea incipit iudicium. vt no. in. l. j. ff. de iu. om. iu. ⁊ i
a c. gratũ.[a] de of. dele. iudex igitur qui fecit citationeʒ verbalem poc
cupauit ſibi iuriſditionem vt in. d. capi. gratum. Et idem ſi fecit
prius citationem realem: vt quia cepit malefactorem: vt not. Jo.
an. in. c. j. de obligatis ad ratiocinia. In procuratore ad negotia
dr̃ res integra quando nondum cepta eſt quo ad preparamentũ
ſubſtantiale ⁊ intrinſecum: vt ſi mandaui fieri domum: ⁊ iam in
cepiſti faciem vnius muri vel parietis ⁊ non eſt amplius integra
ſed preparamentum extrinſecum. vel ſi tibi mandaui quod ires
romam: ⁊ iam emiſti ſotulares ⁊ galerum pro itinere non facit rẽ
deſinere eſſe integram ⁊ ideo eſt locus pnĩe: dummodo tue indem
nitati conſulatur: vt no. glo. ⁊ Bart. in. l. ſi pecuniam. ff. de condi.
19 ob turpẽ cãm. ¶ † Itẽ no. qd mãdatũ re integra finit̃ morte man
dãtis: vt hic. ⁊. d. l. mãdatũ. ⁊ lʒ mãdatũ ſit finitũ morte: tñ durat
de eq̃tate actio mãdatario ſi ignorãs poſt mortẽ teſtõris illd expli
cauit ne remaneat in dãno: vt hic. ⁊ no. in. d. l. mãdatũ. Fallit aũt
in caſibus in q̃bus mãdatũ in rẽ ſuã nõ finit̃ morte mãdatarij: ſed
trãſit ad eius hẽdẽ. l. illã. C. de dona. quo ad actiões directas q̃ in
terp̃tant̃ noĩe cedẽtis. l. j. ff. de act. ⁊ obl. Scds caſus eſt qñ manda
tur aliq̃d qd mãdans tenetur facere de neceſſitate. vt tradere poſ
ſeſſioẽʒ rei. l. fundi. §. itẽ ſi amicus. ff. de acq. poſ. Et no. gl. in. l. ſi cũ
filius. §. pecuniã. ff. de don. Et id mãdatũ fcm̃ ab initio de pigno
rãdo vel pmutãdo aliquã poſſeſſionẽ nõ expirat morte vel muta
tiõe iudicis: ſed cõmittẽtis. ſm Bar. in. d. §. itẽ ſi amic⁹. ſic nec mã
datũ factũ a papa hʒ executionẽ gratie ab eo facte de aliquo bene
ficio. vt in. c. ſi cui. li. ſi. de pbẽ. li. vj. Terti⁹ caſus eſt qñ mãdat̃ aliq̃d
qd dʒ explicari poſt mortẽ: vt facere ſepulchrũ. vt. l. ſi nõ remune
rãdi. §. ſi. ff. e. Et ibi gl. notabilis in ver. pecuniam. que decidit qd
ſi teſtator mandat fieri ſepulchrum de ſua pecunia intelligitur qd
fiat in vita ſua: q̃r poſt mortem eius non dicitur amplius pecunia
ſua: cuʒ mors omnia ſoluat in aut. de nup. §. diſponat. col. iiij. Itẽ
decidit ꝙ mandatũ explicandum poſt mortem: vt ſepulchri con
ſtituendi heres poteſt reuocare re integra poterit tamẽ epũs com
pellere heredẽ ad faciendũ ſepulchrũ iuxta voluntatem defuncti.
per text. notabilem in. l. hereditas. in ſi. ff. de peti. here. Sed quid
ſi mandatũ dʒ explicari in vita mandantis: ſed eius effectus con
fertur poſt mortẽ: vt mandatũ de ſoluẽdo cã mortis. dic ſi manda
tarius ſoluit ſciens mandatorem defunctuʒ non tʒ ſolutio nec mã
datarius ſoluens leberatur. nec in eius defectum repeti poteſt a
donatario: ſecus ſi ignorans ſoluit. l. cum pater. §. nemo. ff. de leg.
ij. Quartus caſus eſt ſi mandatũ ſit vniuerſale alicuius negotia
tionis: vt vnius inſtitoris ſiue factoris conſtituti ab aliquo. nam
tũc morte mãdantis nõ reuocat̃ mandatũ huius vniuerſalis ad
miniſtrationis: niſi heredes eum expreſſe reuocent. l. ſi quis man
cipijs. §. ſi impubes. ff. de inſtito. Et niſi hic adminiſtrator muta
ret ſtatum poſt mortem domini vt q̃r factus de ſeruo liber: ⁊ de fi
deli adminiſtratore vilis baratator. Et ideo debitores tunc ſcien
ter ſoluentes non liberantur: ſecus ſi ignoranter. l. tu dic. ⁊. l. eius
qui in prouĩciam. ff. ſi cer. pe. Et ex his patet qd ſi ſummus ponti
fex miſit legatũ ad partes francie: cui dedit mandatũ vl'e: ⁊ legat⁹
incepit aliqua explicare. ⁊ deinde morit̃ ſummus pontifex qd nõ
expirat eius delegatio per. d. §. ſi impubes. Et hoc verum qñ ipe
rator vel papa delegat autoritate ſedis impialis vel aplĩce quia
dignitas ipſa nunq̃ morit̃. vt in. c. ſi gratioſe. de reſcrip. lib. vj. Et
no. in. c. qm̃ abb. ex̃ de of. dele. ſecus ſi ſimpl'r delegat vt ipſe q̃r tũc
expirat vt tʒ in. l. ⁊ quia. ff. de iur. om. iu. Et per Salyc. in. l. mãda
20 tum. C. e. † Qualiter autem reuocetur mandatum ⁊ perſuaſio qñ
tendebat ad perniciem alterius: puta ad maleficium committen
dum qd mandatum ſola ꝯria voluntate ⁊ prohibitione reuocatur
q̃r cũ fiat gratia mandantis veriſimile eſt qd eo prohibẽte ceſſabit
mandatarius. Sed in perſuaſione que fit gratia tui debeo tibi p
ſuadere ꝯrium taliter qd ſis certus. te mutaſſe propoſitum: alias
debeo denunciare illi in cuius perniciẽʒ eſt facta perſuaſio vt pre
caueat ſibi ne offendat̃ ſm Inn. in. c. ad audientiã. de homici. ⁊ p
Bar. in ſepe alleg. §. ſi mandatum.

a ¶ c. gratum. Ubi late vide per dñm Albe. ⁊ dominũ Fely. ⁊ dñm Henri. boych.

21 **Mãdatum.** ¶ † Mandatum ſuſcipere eſt voluntatis
poſtea illud conſummare eſt neceſſitatis
niſi renunciet. Et qui mandato renunciat vel intempeſtiue renũ
ciat tenetur niſi rationabilis cauſa eum excuſet. Et mandatum
põt fieri in diẽ ⁊ ſub conditione ⁊ pure. h. d. vſq̃ ad. §. in ſumma.
22 ¶ † No. igitur ꝙ mandatarius vel debet complere mandatuʒ: vel
ita cito renunciare qd mandator poſſit eque bene ſibi prouidere:
alias mandatarius tenetur ad intereſſe: niſi iuſta cauſa excuſetur
que multiplex eſt vt. l. ſi tibi mãdauero. §. ſi cum minor. cum. l. ſeq.
23 ⁊. l. ſi quis alicui. §. ſi mandatum. ff. e. † Que autem culpa venit in
mandato ⁊ actione mandati. dic qd in actione mandati contra
ria venit etiam leuiſſima culpa: ſicut in ꝯria depoſiti. l. ſi ſeruus cõ
munis. §. qd ſi vero. ff. de furtis. Sed in actione mandati directa
dic ꝙ qñq̃ mandatum requirit exactiſſimã diligentiam. vt in p
curatore in iudicio: ⁊ tunc tenetur mãdatarius de leuiſſima culpa
q̃r vr̃ ſe aſſerere peritũ illa exactiſſima peritia que requirit̃ in iudi
cio. non autem tenetur demum niſi precedat culpa vel mora. l. pro
curatore. C. e. Quandoq̃ mandatum requirit diligentiam exactã
vt ſoluere pecuniam. l. ſi fideiuſſor. in prin. ff. e. vel facere domum:
vel aliud opus quod non requirit tantam diligentiam vt iudiciũ
⁊ tunc tenetur de leui culpa. l. in re manda. C. e. Quãdoq̃ mandat̃
aliquid qd requirit modicam diligentiam: vt portare vnam lr̃aʒ:
vel alicui rem aliquam: ⁊ tunc tenetur ſolum de dolo ⁊ lata cul
pa: niſi receperit cuſtodiam vel precium ⁊ tũc tenetur etiam de pi
culo rei. qd nota ꝯ nautas ⁊ vectuales qui recipiunt mandatum
de portando res vt teneantur etiam de periculo: ſi recipiunt cuſto
diam vel mercedem. l. eum qui. §. ſi epiſtolam. ff. de furt. ⁊ ibi per
bar. ⁊ latius p eũ in. l. qd nerua. ff. depoſi. Ex predictis patet cum
pcurator reciperet per actionẽ ꝯriã omne dãnum qd paſſus non
fuiſſet ſi mãdatũ non ſuſcepiſſet. vt. d. §. q̃r vo. Quia ambaſiatori
derobato in itinere debẽt dãna reſarciri niſi affectauerit ambaſia
tã. de quo per Barto. in. d. §. qd vero. ⁊. l. inter cauſas. §. non om
nia. ff. eo.
24 **In ſumma.** ¶ † Mandatũ debet eſſe gratuitũ: aliaʒ
interueniens merces facit tranſire in
25 aliam ſpẽm ꝯctus. h. d. vſq̃ ad ſi. † Et quando pro mandato dato
peto ſalariũ qual'r petatur. dic vt hic in glo. magiſtrali. ⁊ in glo. ff.
e. l. ſalarium. ⁊. C. e. l. j. dum in gl. dicit qd qñ eſt omnino incertum
ſalarium nil poteſt peti. Et ſic tʒ qd pcurator qui non fuit pactus
de ſalario nil p̃t petere. dic ꝙ hoc eſt verũ per viã actionis ſecũdũ
Ja. de are. ſed per officiũ iudicis ad ſilitudinem aduocati qui ni
hil pactus eſt de ſalario põt pcurator iudicis officio poſtulare qd
ſibi conſtituatur ſalarium ſcdm conſuetudinem fori ⁊ eius facun
diam. l. j. §. aduocatos. ff. de varijs ⁊ extraor. cogni. Nam procura
tor poſtulare dr̃ cum deſiderium clientuli ſui explicat ſicut aduo
catus. vt dicit glo. ff. e. l. ſalarium. Sed Bart. tenet contra in. d. §.
aduocatos. vcʒ qd pcurator non poteſt implorare officiũ iudicis
pro ſalario ſibi conſtituendo. ſed aget ex promiſſione ſi fuerit pro
miſſum vel ex locato ſi conſueuit locare operas ſuas. Idem tenet
glo. C. e. l. j. qd procurator vltra centum aureos paciſci non poteſt
Sed doc. ꝯ ꝙ quãtũcunq̃ põt cũ nõ repiat̃ limitatũ in procurato
re ſicut in aduocatis qui olim habebant ſalarium de publico: lʒ
hodie ſecus: niſi aduocatus pauperũ. vt dicit gl. in. l. fori. C. de ad
uo. diuer. iudi. Nec ob. ꝙ mandatum debet eſſe gratuitum quod
verum eſt vt competat actio mandati: ſed non vt impediat con
uentionem vel remunerationem mercedis. vt dixi. ſ. in prin. titu.
26 ⁊ per Saly. in. d. l. aduerſus. C. e. † Adde tamen quod procurator
non poteſt paciſci a principio de quota litis: alias punitur vt. l.
ſumptus. ff. de pac. ⁊. l. ſi remunerandi. §. maurus. ff. eo. ⁊. l. litem.
C. de pc. Et ſil'r nõ põt aduocatus: alias põt ei aduocatio interdi
ci. l. ſi qui. C. de poſtu. Sed poſt litem finitam poteſt aduocatus ⁊
procurator paciſci ſibi dari nomine palmarij ⁊ victorie. l. j. §. ⁊ ſi
noĩe. ff. de varijs ⁊ extraor. cogni. Et no. in. l. ſi per impreſſionẽ. C.
quod metus cauſa.

¶ De obligationibus ex quaſi contractu. Rubrica.

¶ Iſte titul⁹ diuidit̃ principal'r in duas ptes. Prĩo ponit ꝯtinua
tionẽ iſtius rubrice. ⁊ de quo eſt tractaturus. Scdo illud per exem
pla plura declarat. ſcda ibi: igitur cum quis.
1 ☞ Obligatio quelibet ex contractu vel quaſi ortum habet.
2 Actio duplex ex negotiorum geſtione oritur. ⁊ nume. ſeq.
4 Geſtor negotiorum quibus caſibus qd impendit non repetit. ⁊
numeris ſequentibus.

10 Expendere pro alio animo repetendi qui dicantur. ⁊ numeris ſequentibus.
13 Educans filium alterius expoſitum expenſas repetere poteſt.
14 Actio que ⁊ vnde inter tutorem ⁊ pupillum naſcatur.
15 Mater tutrix dotem ſuam contra pupillum exigere poteſt.
16 Actiones que ex quaſi contractu oriantur. ⁊ nu. 17.
18 Actiones familie herciſ. ⁊ communi diuid. ad quid competant.
19 Socius rem communem reficiens que remedia contra ſocium habeat.
20 Soluens indebitum qualiter recipientem obliget.
21 Indebitum ſolutum quot ⁊ quibus caſibus repetatur.

Poſt genera cōtractuū.

¶ Cum alicuius negotia geruntur ſine manda-
to hincinde oriuntur actiones negotiorū geſtorū
ſ. directa que datur dn̄o negotiorum ad exigen-
das rationes a geſtore: qui regulariter tenetur
de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: ⁊ etiā leuiſſima quādo alius diligen-
tior erat geſturus. Et cōtraria que geſtori negotiorū competit. h.
1 d. vſqꝫ ad. §. tutores. ¶ † Nota ex prin. qd omnis obligatio deſcen
Libellus. dit ex cōtractu vel quaſi. vnde bona eſt argumentatio. Nō oritur
ex maleficio vel quaſi: nec ex cōtractu vel quaſi: ergo non eſt obli-
2 gatio: vt hic. ⁊ j. de obligati. ex maleſi. vel quaſi in prin. ¶ † Secūdo
no. in verbo igitur. qd ex negotiorum geſtiōe oritur duplex actio
ſcilicet directa ⁊ extraordinaria alias contraria: ⁊ quando vni-
ca ſola. dic per glo. notabilem in. l. ex cōſenſu. ff. de acti. ⁊ obliga.
⁊ per Bar. in. l. cōmodato. ff. commodat. Directa negotiorū da-
tur dn̄o cōtra procuratorē: alias geſtorem vt reddat rationem ad-
3 miniſtrationis ⁊ reficiat ſi quid male adminiſtrauit. ¶ † Et ſuffi
cit libellꝰ generalis: vt dico qd talis geſſit negotia mea quare pe-
to eum cōdemnari ad reddēdū mihi geſtiōem ſue adminiſtratio-
nis ſeu geſtionis: vt no. gl. in. l. j. ff. de eden. ⁊ per Bar. in. l. ſi quis
abſentis. ff. de ne. ge. Sed cōtraria datur negotiorū geſtori ad repe-
tendū ſi quid impēdit de ſuo in nego. geſtio. vel etiā ſi tantū vnū
negotiū geſſit: nā lꝫ loquatur in plurali de negotijs geſtis: tn̄ etiā ve
rificatur in ſingulari: vt hic in glo. in verſ. negotiorū geſtore. ⁊ l. iij.
§. negotia geſta. ff. e. qd facit vt ſtatutū puniēs ꝓducētē falſos te-
ſtes habeat locū in ꝓducēte vnū: vt dixi. ſ. de iure perſonarum. in
4 prin. ti. ⁊ per Bar. in. d. §. negotia. ¶ † Fallit autē in multis caſi-
bus in quibus ceſſat hec actio cōtraria: ⁊ geſtor nō repetit qd im
pēdit. vt no. hic in glo. in ver. vtilitatis. ⁊ l. ſi paterno. C. e. ⁊ ff. eo.
nenſenius appollinaris. ¶ Primus eſt ſi ꝓteſtatio p̄ceſſit qd nō
gerat: q2 nō repetit poſtea etiā ſi vtiliter impendit ſiue ſit proteſta
tio facta in ſcriptis: ſiue nō: ⁊ ſufficit generalis ꝓteſtatio ne dein-
ceps gerat negotia. Sed ſi volo ꝓhibere ne ſe impediat de aliqua
re particulari debeo rē deſignare ⁊ clare. alias proteſtatio obſcu
ra non releuat ꝓteſtantē: vt. l. qui aliter in princ. ff. qd vi aut clam
pro geſtis autē ante ꝓteſtationē bene datur actio negotiorū geſto-
5 rum: vt. d. l. ſi. alle. in glo. ¶ † Secūdus caſus eſt ſi quis geſſit paterna
affectione: vt ſi vitricus preſtet alimēta priuigno vel in eū erudiē
dum impendit. nā preſumitur hoc facere ꝓpter affectionē: q2 eſt ei
vt pater vt. ſ. de nup. §. affinitatis. ⁊ ideo non repetit. l. que pater-
no. C. eo. niſi fuerit proteſtatus. vt. d. l. nenſenius. vel niſi admini-
ſtrabat alias res priuigni: q2 tūc preſumitur expēdere potius de
6 bonis priuigni. l. ſi. C. de dotis promiſſio. ¶ † Adde tamē qd pu-
pillus nō debet ali a matre penes vitricū: lꝫ vitricꝰ poſſit dari tu-
tor a teſtatore nō a iudice: vt tenet glo. in aut. de nup. col. iiij. ⁊ l. j.
7 C. vbi pupillus educari debeat. ¶ † Tertius caſus eſt ſi quis geſ-
ſit maritali affectione: nam ſi maritus fecit impenſas curādo vxo
rem egrā nō repetit a ſocero nec cōputantur iſte expēſe in reſtitutio
ne dotis: nā maritus tenetur curare facere vxorē ſuis expenſis niſi
quādo nō haberet dotē: vel eſſet expenſa magna vltra dotē ⁊ vxor
haberet patrē q ad hoc vel ipa haberet aliūde. i. alia bona de qbꝰ
poſſet curari ſecūdum Bar. in. l. qd in vxorem. C. eo. nō tenetur etiā ma
ritus quādo ex culpa vxoris nō habet eā in ſuo obſequio: vt quia
nō vult ſtare cum marito ſecūdum Ja. de are. ⁊ Hubertū de bob. An
8 autē vxor diues teneatur alere virū inopē. dic qd ſic. ¶ † Et ſimili-
ter dominus famulū infirmū ſi expēſa eſt modica ſecūdum Bar. in. l.
ſi cū dotē. §. ſi aūt in ſeuiſſimo. ff. ſo. mat. Sꝫ ad impenſas funeris
vxoris ille tenetur cui remanet dos. Et pro ea parte pro qua venit
dos ad aliquem tenetur ad impenſas funeris. vt in. d. l. qd in vxo
9 rem. ¶ † Quartus caſus eſt propter maternā affectionem: vel do-
meſticam ſeu propter pietatem: vt ſi mater vel etiam quiuis
alius amicus et domeſticus impendit in faciendo dari tutorem
pupillo vel in remouendo tutorem ſuſpectum nō repetit. l. j. C. e.
⁊ l. is qui. ff. e. niſi eſſet adminiſtrator vel fuerit proteſtatus vel li-
10 brū cōficeret expenſarū. vt. d. l. nenſenius. ¶ † Nam liber rationū
ſcꝫ in quo ſcribuntur accepta declarat animum ſcribentis vt ſit
intentionis expēſas repetere vt dicit. l. nenſenius. Et quam fidē
a faciat liber rationum dic per Bart. in. l. nuda [a]. ff. de don. ⁊ l. ſi cō
tractus. C. de fide inſtru. ⁊ l. admonendi. ff. de iureiur. Similiter
vt geſtor negotiorū videtur expēdere potiꝰ de bōis dn̄i negotiorū quā

a ¶ l. nuda Et per paulū de caſt. ꝯſi. lxxix. ⁊. cxxxviij.

b ¶ Datur actio. Qualiter autē formatur libellus in actionibus diuiſorijs. vide hic elegāter do. are. i. j. co. aū ſi. verſ. vltio quero. Item que ſunt neceſſaria ad hoc vt cōpetāt vide eundē Areti. hic in ver. Quero ad hoc.

11 de ſuis. ¶ † Et ideo lꝫ pater vel frater dotando filiam vel ſororē
intelligatur facere de proprio ipſius dotantis: hoc eſt verum niſi
ipſe adminiſtret alia bona filie vel ſororis: q2 tunc intelligitur ſol
uere potius de bonis eorū quā de proprijs. l. ſi. C. de do. Itē lꝫ pa-
ter expenſas quas fecit in filium ſtudentem videtur dare de pro-
prio patrimonio ipſius patris. l. que pater. ff. fa. her. hoc verū niſi
habeat penes ſe peculium caſtrenſe vel quaſi: vel aduenticium de
quo magis videatur expendere quā de proprio. l. j. alias eſt ſi. ff.
12 de peti. here. de quo per bar. in. d. l. nenſeniꝰ. ¶ † Et ſimiliter ecō-
tra filius expēdens pro patre videtur potius expendere animo re-
13 petēdi quā donādi: de quo per Bar. in. l. ſi filiꝰ. ff. de ne. ge. ¶ † Itē
licet alias expēſa facta cauſa pietatis nō poſſet repeti. l. cū is. §. ſi-
militer. ff. de ꝯdi. inde. ⁊ l. j. in fi. ff. de ne. ge. hoc tamē fallit in eo q
filium alterius expoſitum educauit qui ꝓpter ingratitudinē pa-
tris repetit expenſas. l. patrem. C. de nu. ⁊ l. j. C. de īfanti. expo. a
cōtrario ſenſu. quintus caſus eſt ꝓpter obſequiū preſtitū a liberto
patrono: vel eius filijs vt dicit hic gl. De qua aūt culpa tenetur ge-
ſtor. dic vt hic in gl. in ver. exactiſſima. ⁊ l. iij. §. interdū. ff. e. ¶ Itē
an teneatur geſtor negotiorū de caſu fortuito. dic qd tenetur in ſex ca-
ſibus vt hic in gl. in ver. obligatoriū. ⁊ l. ſi negotia abſentis. ff. eo.

14 **Tutores.** ¶ † Actio tutele naſcitur ex quaſi cōtractu in-
ter tutorē ⁊ pupillū. Et directa actio tutele cō
petit pupillo finita tutela cōtra tutorē: vt reddat rationē ſue ad-
miniſtrationis. Et cōtraria tutele datur tutori cōtra pupillū ſi qd
impendit vel in aliquo eſt obligatus pupillo. h. d. vſqꝫ ad. §. item
ſi inter aliquos. Que aūt culpe veniat in actione tutele. dic qd tu
tor ⁊ curator tenetur de dolo lata culpa ⁊ leui. ⁊ l. quicquā. C. arbi-
trium tutele. ⁊ l. cōtractus. ff. de re. iur. Fallit in duobus caſibus
in quibus tenetur de dolo ⁊ lata culpa tantū. Primus eſt quādo tu
tor emit predia pro pupillo: nō tamen bona cōditione. l. tutor. §.
cōpetit. ff. de admi. tu. Secundus quādo tutor fuit negligens in
exigendis nominibus debitorum pupilli: q2 facti ſunt nō idonei
tempore tutele. l. ij. C. arbitrium tutele. Et adde qd tutor etiā tene
tur actione de rationibus diſtrahendis. de qua vide glo. ſ. de atti
lia. tuto. in fi. Item attende qd actio tutele non naſcitur niſi fini-
ta tutela. Sed alie actiones furti damni dati ⁊c. bene naſcuntur du
rāte tutela: ſed non intentātur niſi ea finita: vt hic in gl. j. niſi ha-
beat vetuſtiorem cauſam ante tutelā. habetur melius. ſ. de aut. tu. §.
ſi interueniat. ⁊ ſecūdum Bal. in. l. ſed non dantur. ff. de tute. ⁊ ratio-
15 nibus diſtra. ¶ † Ex quo videtur qd mater tutrix poſſit ſibi exige
re dotem ſuam cōtra pupillū durante tutela. ⁊ ita intelligitur gl.
ſ. de aut. tu. In curatore autem adulti dic qd actio negotiorum
geſtorum que intentatur contra eum ſimiliter non naſcitur pro
vniuerſali adminiſtratione ratione reddenda niſi finita cura: ſꝫ
alias actiones alia de cauſa competentes bene poſſunt intentari
dato tutore in litem. l. ij. ⁊ l. rationes. C. de admi. tu. ⁊ ibi p Bar.
ſed actio protutele que competit cōtra eum qui geſſit tanquā tu-
tor cum non eſſet: vt. l. j. ff. pro tutore bene poteſt intentari quādo-
cunqꝫ non expectato qd finiatur tutela: q2 ex quo nō eſt tutor ſta-
tim agi poteſt. l. j. §. cum te. ff. e. qui pro tuto. geſſit. Et competit
protutele directa ⁊ contraria ad ſimilitudinem tutele: vt hic in
glo. in ver. actionem. Et ſimiliter contra procuratorem durante
officio agi poteſt: vt no. in. l. qui proprio. §. ſi. cum. l. ſeq. ff. de ꝓcur.
lꝫ ibi glo. teneat qd pro vniuerſali adminiſtratione non agatur
contra procuratorem: niſi ea finita. ſed non bene dicit ſecūdum Bar.
in. d. l. curatore.

Item ſi inter. ¶ Inter habentes rem cōem aliter quā ex
ſocietate contracta quaſi cōtrahitur. Itē heres ad-
eūdo hereditatē dicitur quaſi cōtrahere cū legatarijs. h. d. vſqꝫ ad
16 §. is qui. ¶ † No. primo qd inter habentes rem cōem ex ſocietate
b vere datur actio [b] ex cōtractu. ſ. pro ſocio: ſed inter habentes rem
cōmunē ex accidenti ⁊ preter ſpem ⁊ propoſitū eorū datur actio
17 ex quaſi cōtractu. l. vt ſi pro ſocio. cum ſeq. ff. pro ſocio. ¶ † Et ſic
no. qd actio fam. her. communi diuidēdo finium regundorum: ⁊
actio ex teſtamēto. pro legato petēdo oriuntur ex quaſi ꝯtractu: ⁊
actu incidenti. Et nota ex pacto inito. Et idem in petitione he-
reditatis cōtra poſſidentē pro herede vel pro poſſeſſore: vt tenet
18 hic glo. magna in verbo intelligitur. ¶ † Item not. hic qd actio
fa. her. ⁊ cōmuni diui. nō ſolū competunt ad diuiſionē rei: ſꝫ etiā
ad repetendum impenſas neceſſarias factas in re communi. vt. l.
qui aliena. §. ſi. ⁊ l. ſi cōmunes. ⁊ ibi gl. ff. de ne. ge. ⁊ l. filius cuius.
19 C. fami. her. ¶ † Et adde qd ſociꝰ reficiēs rē cōem hꝫ tria auxilia
cōtra ſociū cōtumacē nolentē cōtribuere partē ſuā expēſe. ſ. actio-
nē pro ſocio ad intereſſe. Itē ad repetēdū ſortē cū vſuris centeſi-
mis vſqꝫ ad quatuor mēſes. Itē vt poſt quatuor mēſes priuetur
dominio partis ſue ⁊ transferatur in ſocium reficientē. l. ſi inter
fratres. §. ij. ff. pro ſocio. ⁊ l. ſi vt proponis. C. de edifi. priua. Item
adde qd vbi vnus ex ſocijs eſt rixoſus ⁊ deuius ⁊ non curat labo
rare vel locare rem communem poteſt ſocius ſibi accipere ptem
ſuam quo ad vſum ⁊ laborare vel locare ⁊ ſibi fructus percipere
glo. notabilis eſt in. l. iubemus. in ver. diuidere. C. de ſacroſanc.
eccleſijs. Et alia gloſ. eſt in lege lucius. ff. familie herciſcunde.

Item is cui. ¶Qui ſoluit indebitum quaſi cõtrahe-
re dicitur ex quo īdebiti cõdictio oritur:
que tamē ceſſat vbi quis ſoluit indebitũ a ſe ex cauſa que per nega
tionem creſcit: vt aquilie ⁊ legatorum pijs ⁊ venerabilibus locis
20 relictorum.h.d.vſqꝫ ad fi.ti.¶†No.igitur primo qḋ ſoluens inde
bitum ignoranter licet faciat magis animo diſtrahendi.i. diſſol-
uẽdi obligationẽ:quam putat ſubeſſe quã animo cõtrahẽdi: tum
quia aliquid dicit̃ facere:vt qꝛ tranſferre dominiũ pecunie in acci
pientem. ⁊ obligat̃ re ipſa recipiẽs mutuũ:vt quib⁹ mo. re cõtra.
obli.§.j.ideo dicitur quaſi cõtrahere ⁊ recipientẽ obligat ex quaſi
cõtractu ad reſtitutionẽ ei⁹ qḋ indebite recepit. Ex quo ꝓdita eſt
cõdictio indebiti.Et ītellige vt dixi qñ ſoluit ignorãter.qḋ ſi ſciẽ-
ter ſoluerit donare videt̃: ⁊ ideo nõ repetit.l.j.ff. de cõdi.inde.Itẽ
intellige qñ erat indebitum omni iure.ſ.naturaliter ⁊ ciuiliter vel
naturaliter tm̃ vt dixi plene.ſ̃.qui.mo.re ꝯtrahi.obli.§.is quoqꝫ.
21 †In multis aũt caſib⁹ indebitũ ſolutũ nõ repetit̃: quorũ duo po-
nũtur in tex.⁊ ſex ponunt̃ in glo.in ver.per errorẽ.Et ſimilis gloſ.
eſt in.l.j.C.de cõdi.īde.⁊ in.l.elegãter.§.fi.ff.e.ti.⁊ in.d.§.is quoqꝫ.
Primo eñ nõ repetit̃ qñ aliqḋ indebitũ eſt ſolutũ ex cauſa creſcit
que per inficiationẽ:⁊ per negationẽ:vt eſt actio.l.aquilie. que cõ-
tra negãtem creſcit in duplũ.vt.l.cõtra negatẽ.C.ad.l. aquil.nam
ſi dãnum tibi fuit datũ ab alio qḋ ego emẽdaui tibi:non repetam
quaſi videor ſoluere ex cauſa tranſactionis.ſcḋm glo.in.l.error.C.
de iuris ⁊ facti ignorã.lꝫ hec glo.in.d.l.elegãter.§.fi.reddat aliam
rationẽ:⁊ non bonã.ſm Bar.ibi.Sed an ego ſoluẽs tibi indebitũ
pro dãno tibi dato ab alio credẽs me teneri ſoluere repetã a dãni-
ficante.glo.eſt in.l.ea que.C.de cõdi.inde.que tãgit ⁊ nõ ſoluit.dic
qḋ ſic ſi vtiliter ſolui eius nomine:vel manifeſte: ⁊ ſic eum liberaui
alˀs non:qꝛ lꝫ puniar nõ delinquẽs:nõ propterea liberabit̃ verus
delinquẽs.Et ideo lꝫ ꝓ homicidio decapitet̃ innocẽs: nec euadet
nocens ſi poſt ea reperitur.per.l.qui ſeruũ.ff.de interro.actio.Itẽ
ſcḋo non repetitur legatum indebitũ ſolutum pio loco:vt eccleſie
vel hoſpitali:qꝛ etiã hec cauſa creſcit per inficiationẽ:qꝛ ſi quis de
negat ⁊ retardat ſoluere hoc legatũ expectãs ſententiã iudicis cõ-
uictus cõdẽnatur in duplũ:vt.ſ̃.de actio.§. item mixta.Et dic ple
ne vt ibi.Et ideo ſi ego putans fore relictũ eccleſie vel hoſpitali cũ
nõ eſſet ⁊ ſolui nõ repeto:qꝛ ſubeſt cauſa pietatis que impedit re-
petitionẽ ſoluti.l.cũ is.§.ſi mulier.ff.de cõdi.inde.quaſi dicam po-
tius volo facere hãc pietatẽ:etiã ſi nõ appareat relictũ quã pone-
re me in litigio in quo poſſum cõdẽnari ad duplũ.ſm Saly.in.d.l.
ea que.Et ſic concedit hic lex cauſam qḋ etiã hic locupletetur cum
aliena iactura propter preſumptã pietatem:tamen dicit Bald.in
d.l.ea que.qḋ hoc non putat ſeruari in foro conſcientie.

¶Per quas perſonas nobis acquiritur obligatio. Rubrica.

1 ☞Obligationum genera que ſint.
2 Seruus domino querit ⁊ filius patri.
3 Seruo fugitiuo ſe pro libero gerente an ꝑdat dñs ei⁹ poſſeſſionẽ.
4 Proprietas in aduẽtitijs filiorꝫ ipſis queritur ⁊ vſuſfructus pr̃i.
5 Pater ſolus in peculio filij aduẽtitio actiones intentabit.
6 Filius ſine conſenſu patris abſentis agere poteſt.
7 Serui ⁊ liberi bona fide poſſeſſionẽ querunt poſſidenti.
8 Seruus communis qualiter dominis querere dicatur.

Expoſiti generi. Non ſolum per noſ
metipſos ſed etiam
per ſeruos: ⁊ liberos in noſtra poteſtate conſti-
tutos nobis acquiritur.ſ.per ſeruum in totum:⁊
per liberos quo ad vſumfructum tantum aduen
ticiorum in quibus ſolus pater actiones intẽtat.
1 h.d.vſqꝫ ad.§.item per liberos.†In tex.ibi generibus obligatio-
num.nam genera obligationũ ſunt:qꝛ quedam obligationes ſunt
ciuiles:quedã pretorie. Itẽ quedam ſunt ex cõtractu qui eſt vltro
citroqꝫ obligatorius.ff.de ver.ſig.l.labeo.vt eſt obligatio ex vendi
to:locato:ver.ob.literarum obligatio: ex mutuo.⁊ cõmodato ⁊c.
de quibus dictum eſt.ſ̃.in ti.de obliga.⁊ ſequentib⁹ titulis. Que-
dam vero ſunt obligationes ex quaſi cõtractu.vt eſt obligatio ne-
gotiorum geſtorũ:tutele: fami.herciſ. cõmuni diuidũ.⁊ obligatio
ex teſtamento.de quibus dictũ eſt in precedenti ti. Alias diuiſio-
nes obligationum proſequere:vt in titu.de obligationi. Item in
tex.ibi acquiſitum fuerit.ſ.ex peculio aduentitio. Nam quadru-
plex eſt peculiũ:vt dixi.ſ̃.per quas perſonas no.acqui.⁊ quomo-
2 do differt hic titulus ab illo dicit hic glo.j.¶†No.igitur hic regu
lam:qḋ queſitũ a ſeruo vel a filio queritur patri ⁊ domino. ⁊ hoc
verum in ſeruo a domino poſſeſſo:ſed ſi poſſideatur ab alio bona
fide:querit poſſeſſori ex re eius vel opera ſerui: ⁊ aliunde querit
domino:vt hic in gloſ.in ver.acquiritur. ⁊.l.homo liber. §.fin.ff.
de acquirẽ.re.do.⁊ ſupra per quas perſonas nobis acqui.§.idem
placebat.Si autem ſeruus fugit a domino tunc antequã ab alio
cõprehẽdatur querit dño.l.j.§.per ſeruum qui in fuga.ff.de acqui.
3 poſ.†Sed quid ſi ſeruus fugitiu⁹ gerit ſe pro libero: an dominus
perdat eius poſſeſſionem: dic qḋ in dubio dominus non dicitur
perdere eius poſſeſſionem:niſi ſeruus per decennium geſſerit ſe
pro libero vt not.per gloſ.⁊ Barto.in.d.§.ſeruum qui in fuga.et
per Inno.in.c.de ſer.or.extra de ſeruis non ordi.⁊ ibi gloſ.rumi-
nat:ſi ſeruus fugitiuus facit ſe promoueri ad ſacerdotium an re-
ſtituatur dominus:an vero efficiatur liber ⁊ remaneat ſacerdos.
Sed in filio dic qḋ queſitum ex peculio profectitio queritur pa-
4 tri in totum:⁊ in caſtrenſi vel quaſi queritur in totum filio.†Sed
in aduenticijs queritur proprietas filijs et vſuſfructus patri:niſi
in caſib⁹ notatis in aut.idẽ eſt.C.de bo.que libe.⁊.ſ̃.per quas pſo
nas.§.j.Et adde ea que ibi dixi vcꝫ qḋ hoc eſt verum in licite que-
ſitis per.l.qḋ ſeruus.ff.de acquiren. poſſeſſio. Item dixi de eo qḋ
querit filius mercando cum pecunia patris qualiter diuidatur.
Item de eo qḋ filius in vita patris conſumit in malos vſus quod
computatur in parte ſua poſt mortem patris ſcḋm Barto.in aut.
qḋ locum.C.de colla. Item quid de donatis filio: an querit patri
per.l.ſocium qui in eo.ff.pro ſocio.vbi eſt queſtio ambaſiatorum.
Et quid de donatis filio tempore nup.a diuerſis perſonis.de quo
per Barto. in.l.ſed plures.§. in arrogato.ff. de vulga.⁊ pupilla.
5 †Sed quero quis intentabit actiones in peculio aduenticio: dic Caſus in qb⁹ nõ repetitur debitum.
qḋ ſolus pater nomine filij tanquam eius legitimus adminiſtra-
tor.l.j.C.de bo.mater.⁊.l.fin.§.vbi autem.C.de bo.que libe.Et po
teſt ſolus pater conſtituere procuratorem ex quo omnis commo-
datarius ſpectat ad eum:vt.d.l.j.licet ibi gloſ.teneat oppoſitum.
et male ſcḋm Barto. Solus autem filius non poterit conſtituere
ſine conſenſu patris cum non habeat adminiſtrationem nec com
moditatem:vt tenet glo.in.d.l.j.⁊ ideo filia cui eſt relictus vſuſfru
ctus omnium bonorum a viro non poterit conſtituere procura-
torem ſine conſenſu patris ad eum vſumfructum petendum:cum
cõmoditas illius vſuſfructus pertineat ⁊ ſpectet ad eius patrẽ:
6 vt not.gloſ.in dicta aut.idem eſt.†Fallit autem quando pater eſt
abſens quo caſu filiuſfamilias poteſt agere ſine conſenſu patris.
Et ſimiliter monachus exiſtens in ſtudio de conſenſu abbatis po
teſt agere ſine conſenſu ipſius de occurrentibus ſibi in ſtudio.vt
not.gloſ. ordinaria in.l.ſi longius. §. ſi filius.ff. de iudi. Et idem
quãdo pater eſſet preſens ⁊ nollet conſentire etiam captis pigno
ribus ⁊ mulcta indicta:vt.l.fi.§. neceſſitatem.C.de bo.que libe.qꝛ
tunc filius admittitur ſine conſenſu patris:per. d.§.ſi filius.⁊ ibi
per Bar.Et ita intellige hic glo.ſuper verbo actione.
7 **Item per liberos homines.** ¶†Etiã
per ſer-
uos et liberos homines bona fide poſſeſſos nobis queritur ex
duabus cauſis.ſ.ex re noſtra ⁊ opera ſua.qḋ etiã in ſeruo fructua-
rio ſeruatur.h.d.vſqꝫ ad.§.communem.Extra autem iſtas duas
ſ.extra rem et operam ſeruus alienus bona fide poſſeſſus querit
domino.⁊ liber homo querit ſibi dominium: non autẽ poſſeſſio-
nem:qꝛ qui poſſidetur ab alio poſſidere non poteſt.l.liber homo.
§.fi.ff.de acqui.rerum do.Et ſic eſt caſus vbi queritur dominium
ſine poſſeſſione:vt no.glo.in.l.ſi fundũ.ff.de fun.dotali. Sed vſua
rius ſeruus ſcilꝫ in quo habemus vſum ſolum querit nobis ex re
noſtra:nõ autem ex operis ſuis niſi operetur in re noſtra.l.per ſer
uum.in prin. ⁊ ibi gloſ.ff.de vſu ⁊ habitatione. Sed nunquid fa-
mulum ſiue ſeruitorem tuum poteris mittere ad operandum ſi-
ue ſeruiendum alteri.dic per Bart. in.l.ſi non ſortem.§.libertus.
ff.de condictio.indebiti.
8 **Communem ſeruum.** ¶†Seruus commu
nis acqrit dñis pro
dñica portione:niſi vni nominatim vel iuſſu vni⁹ fuerit ſtipulat⁹:
qꝛ tũc illi tm̃ acquirit.h.d.vſqꝫ ad fi. Põt ergo vnus ex dñis man
dare ſeruo cõmuni vt aliquẽ cõtractum faciat pro ipſo ſolo dño:⁊
ipſe ſolus tenebit̃ ⁊ obligat⁹ erit. Et idẽ etiã ſi ſeruus a ſeipſo ſti-
puletur vni dño tm̃ ei querit:⁊ nõ alijs:lꝫ forte teneat̃ cõmunica-
re cum ſocijs actione pro ſocio.Et de hoc dixi.ſ̃.de ſtipula.ſer.vbi
dixi de legato facto ſacerdoti an acquiratur ſibi vel eccleſie.Et de
inſtitore plurium mercatorũ ſtipulãte ſimpliciter ſuis magiſtris
pro qua parte acquirat eis.Et de mercatore ſcribente pro ſe ⁊ ſo-
cijs qualiter acquirat ⁊ obliget ſocios.dic vt ibi dixi.

¶Quibus modis tollitur obligatio. Rubrica.

¶Iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primo qualiter
ſolutione tollitur obligatio. Secundo qualiter acceptilatione.
Tertio qualiter nouatione. Quarto qualiter conſenſu. Secun-
da ibi: item per acceptilationem. Tertia ibi: preterea obligatio.
Quarta ibi: hoc amplius.
1 ☞Obligatio quelibet tollitur ſolutione eius qḋ debet̃.⁊ nu.2.
3 Solui aliud pro alio quando poſſit.
4 Solui poteſt creditori pro inuito ⁊ ignoranti.
5 Liberatio duplex ex ſolutione fideiuſſoris oritur.
6 Acceptilatio ſolutioni in quibus aſſimiletur.
7 Acceptilatio quid ſit ⁊ quam obligationem tollere poſſit.
8 Acceptilatio ſeu liberatio generalis non refertur generaliter ad
obligationem.

9 Nouatio quando olim ⁊ quãdo hodie fiat. ⁊ nu. 10.
11 Mandans campſori qđ ſoluat ſuo debitori an liberet. ⁊ nu. ſeq.
13 Nouatio an inducatur alio pro ſe in iudicio comparente.
14 Nouatio an inducatur per ſecũdã prouiſionẽ ab eodem debitore.
15 Nouationum tria iura ſiue tempora reperiũtur.
16 Obligationes que conſenſu cõtrario diſſoluuntur.
17 Res integra quando eſſe deſinat. ⁊ nu. 18.
19 Obligationes ex maleficio an tollantur ſolo conſenſu.
20 Nouatio quotuplex ſit.
21 Oblatio ſola ſufficit vt in actorem tranſeat periculum interitus.
22 Inſtrumento cancellato penes debitorẽ reperto an preſummat debitor liberatus.

1 TOllitur autem. ¶ † Solutiõe ei⁹ qđ debetur tollit
omnis obligatio vel etiam alterius rei creditore
volente facta per debitorem vel alium etiã debi-
torẽ inuito ⁊ ignorante. h. d. vſq; ad. §. itẽ ſi reus.
2 ¶ † No. igitur hic primo regulã qđ ſolutione ei⁹
qđ debet tollit oĩs obligatio ſiue ſit ciuilis ⁊ naturalis ſimul ſiue
naturalis tantũ: ſiue etiã ciuilis tantũ: vt tꝫ hic gl. j. Fallit in qua
tuor caſib⁹ hic notatis in gl. vbi nõ liberat debitor ſolutiõe. Pri-
mus in creditore vel debitore pupilli: q dũ fuit dat⁹ tutor tacuit
ſe creditorẽ vel debitorẽ. nã ſi eſt creditor pdit debitũ. Et ſi eſt de-
bitor nõ liberat ſoluẽdo donec adminiſtrat: vt in aut. minores. C.
qui dari tuto. poſ. Itẽ fallit ſi in re ſoluta fallit aliqđ ius ſeu defi-
cit: vt cũ ſoluit res q̃ pri⁹ erat alteri obligata: vt. l. ſi rẽ meã. ff. de ſo
lu. in glo. alleg. vel ſoluit ⁊ de euictiõe nõ cauet qñ debet caſu ex pa
cto vel ex lege: vt. l. iulius. §. qui fundũ. ff. de ver. obli. in gl. allega.
vel ſi res reddit deterior: vt in. §. ſi reddita. in glo. allega. vel limi-
ta regulã breui⁹. Solutione eius qđ debẽt tollit omnis obligatio
ſ. legitime ⁊ pfecte facta. ſec⁹ ſi illegitime ⁊ impfecte lege ꝓhibẽte
3 vel ratione iuris deficiente in re: vt in cõtrariis glo. ¶ † Scđo no.
hic qđ aliud ꝓ alio inuito creditore ſolui nõ põt: vt hic. ⁊. l. ij. §. j.
ff. ſi cer. pe. Fallit in multis caſibus. Primo qñ factũ eſt in obliga
tiõe in quo poſt morã ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. ſtipulatio-
nes nõ diuidunt. §. celſus. ff. de ver. obli. Scđo fallit qñ res que de
bet reſtitui eſt perẽpta: q2 tũc ſoluit eſtimatio: lꝫ ipſa res petat. l. ſi
in re furtiua. ff. de cõdi. furti. ⁊. l. ſi ſeruũ ſtichũ. ff. de ver. ob. Ter-
tio fallit quãdo vẽditor nõ hꝫ facultatẽ rei vẽdite tradẽda: q2 tũc
ad intereſſe tenet: vt no. in. l. j. ff. de actio. emp. Quarto fallit ſi eſt
mutuatũ frumẽtũ vinũ vel alia ſimilis res debet dari ⁊ nõ reperi
tur in eadẽ bonitate in qua debet fieri ſolutio: q2 tũc tenet debitor
ad eſtimationẽ arg. l. vinũ. ff. ſi cer. pe. Quinto fallit qñ legat pars
bonoꝝ: q2 tũc põt heres dare ptem rerũ ſi cõmode diuidi poſſunt
vel ſi vult dare eſtimationẽ. l. nõ amplius. §. fi. ff. de le. Sexto fallit
ſi res legata honeſte vel cõmode ſolui nõ põt. vt q2 legatarius eſt
pater heredis: vel frater: vel mater qđ põt eſſe: vt. s. q ma. nõ poſ.
§. eadẽ. l. Quẽ heres mãumittere vult vel eſt legata res aliena quã
dñs vult vẽdere nimis caro pcio: q2 tũc ſoluit eſtimatio. l. ſi dom⁹
§. q cõfitet. ff. de le. j. Septimo fallit qñ debitor nõ põt ſoluere pe-
cuniã q2 cogit creditor recipere meliora bona debitoris in ſolutũ
ſi nõ reperit emptor: vt in aut. hoc niſi. C. de ſol. Octauo fallit quã
do quis eſt debitor quãtitatis certe ſpeciei q2 ſpeciẽ ſoluẽdo libe-
rat. l. ſi vero. §. fi. ff. ſol. mat. ⁊. l. miles. §. fi. ff. de re iudi. Nono fallit
vbi quis eſt debitor alicuius quãtitatis auri vel argẽti in maſſa:
q2 liberat ſoluẽdo tãtũdẽ i pecunia: dũtñ nõ ſit ere cõtaminata: vt
l. ſi quis argentũ. C. de do. ⁊. l. j. §. fi. ff. de auro ⁊ argẽ. leg. Decimo
fallit in eccleſia debitrice que ſi nõ reperit emptorẽ cogit creditor
recipere in ſolutũ adiecta decima in precio vniuerſe eſtimatiõis
vt in aut. hoc ius porrectuꝫ. C. de ſac. ſan. ec. ⁊ de his dic plene per
4 Bar. ⁊ glo. in. d. l. ij. §. j. ff. ſi cer. pe. ¶ † Tertio no. qđ pro inuito ⁊
ignorante debitore poteſt ſoluere quis creditori ⁊ debitorẽ libera
re: vt hic. ⁊. l. ſoluendo. ff. de ne. ge. Et ſic patet qđ beneficiũ in in-
uitum non directo confertur vt. l. in inuitum. ff. de don. ſed ꝑ obli
quum ſit ſoluendo creditori: vt hic in glo. in verbo ſolutio. Uel
dic qđ non confertur beneficium in inuitum quãdo concernit ſo-
lum commodum ipſius inuiti. ſecus ſi concernit cõmoduꝫ tertii:
vt creditoris vt hic vel reipublice. Et ideo libertas confertur in
inuitum. C. de teſt. ma. l. fi. ⁊ pro inuito perire feſtinante quilibet
põt appellare. l. nõ tantum. ff. de appel. de quo per bar. in. d. l. ſol
uendo. ſecus quãdo quis ſoluit pro inuito: an repetit ab eo qua-
ſi vtile eius negotium geſſerit. dic qđ non: propter prohibitioneꝫ
l. fi. C. de neg. ge. ſed ſoluens primo creditore ignorante liberatur
ope exceptionis doli. l. ſi opera. ff. de doli exceptione. nõ ipſo iure
niſi in duobus caſibus. ſ. quando ambo ſunt creditores ex eadem
re. l. ſi liber homo. ff. de ne. ge. Et quando bona debitorũ ſunt ob-
ligata creditori creditorum. l. ſolutum. §. ſolutuꝫ. ff. de pi. acti. Et
ita intellige hic glo. in ver. ſolutione. ſed ſoluens pro ignorãte be-
ne repetit ſecundũ Bal. in. d. l. ſoluendo. ¶ Quid econuerſo: an
inuito creditore poſſit ſolui creditori ſuo. dic quod debitor ſol-
uens creditori creditoris inuito primo creditore nõ liberat ꝓpter
prohibitionem. vt. d. l. fi. C. de nego. geſt.

5 Item ſi reus. ¶ Solutio principalis liberat fideiuſ-
ſorẽ ⁊ ecõtra. h. d. ¶ † Et no. qđ per ſo
lutionẽ fideiuſſoris contingit duplex liberatio. ſ. ſibi ⁊ principali
debitori: nam fideiuſſor ipſo iure liberat ⁊ debitor per exceptionẽ
ſi non eſt ſolutũ nomine ſuo al's ipſo iure: vt hic in glo. fi. Et quã-
do fideiuſſor ſoluit nomine debitoris tũc non põt ſibi fieri ceſſio a
creditore poſt ſolutionẽ q2 ſolutiõe eius qđ debet ⁊c. vt hic. ⁊ ideo
fideiuſſor tunc ſolũ agit mãdati cõtra debitorẽ. Si vero ſoluit no-
mine ſuo qđ i dubio pſumit. l. ſtichũ. §. ſi mãdato. ff. de fideiuſ. ⁊. l.
papinianus. ff. manda. ⁊ in gloſ. tũc poſt ſolutionẽ etiã ex interual-
lo põt fieri ceſſio: q2 ſunt diſpariter obligati. ſ. vnus principaliter
et alius acceſſorie: vt. d. §. ſi mandato. quicquid dicat hic gloſ. fin.
ſcđm Barto. in. l. modeſtinus. ff. de ſolu. ¶ In pacto autem prin-
cipalis ⁊ fideiuſſoris: an pactuꝫ vnius proſit vel noceat alteri: dic
vt in. l. heredi. §. fi. cum. l. ſequen. ff. de pac.

Item per acceptilationem. ¶ Nedũ
vera ſolu-
tione: ſed etiã ficta ⁊ imaginaria per acceptilationẽ inducta tollit
obligatio ſolũ tñ verbis cõtracta. i. ſtipulatione nõ alio mõ cõtra-
cta niſi in aquilianã ſtipulationẽ deducat. Itẽ acceptilatio poteſt
fieri verbis grecis ⁊ etiã pro parte debiti tñ. h. d. vſq; ad. §. preter-
6 ea. ¶ † Nota igit qđ acceptilatio equiparat ſolutioni. qđ eñ opat
vera ſolutio ad perimendũ obligationẽ: hoc idẽ operat acceptila-
tio. Sed differũt: q2 alia eſt vera ⁊ realis ſolutio: qñ interuenit pe-
cunia. Sed hec eſt ficta ⁊ imaginaria nec requirit pecunia nume-
rata ad ſolutionẽ que fit acceptilatione. Et ideo non põt opponi
exceptio nõ numerate pecunie ſicut põt opponi apoche. l. ſi acce-
ptilatio. §. inter. ff. de acceptila. niſi ꝓbet per accepto ferẽtẽ qđ ſpe
future numerationis liberauit: vt dicit Ange. in. d. §. inter. Item
differũt: q2 vera ſolutio diſſoluit obligationẽ vndecũq; contractã.
vt. s. eo. in prin. ſed ficta ſolutio ſolũ verbis cõtractã: vt hic etiã iu
7 ramento firmatã. l. ⁊ per iuſiurandũ. ff. de acceptila. ¶ † Secundo
not. hic in ver. qđ eñ. ⁊ in ver. quo genere qđ acceptilatio ſolũ tol-
lit obligationẽ verbis cõtractã. ſ. per ſtipulationẽ: nam acceptila-
tio eſt quedã ficta verbalis ſolutio introducta de iure ciuili a gal-
lo aquilio. l. in vno. §. j. ff. de acceptila. Et ideo cũ ſit quedã verba-
lis ſolutio: ideo tollit ſolũ verbalẽ obligationẽ verbis cõtractam
ſcꝫ per ſtipulationẽ. Nã acceptilatio eſt quedã ficta verbalis ſolu-
tio tollit ſolũ obligationẽ verbis ꝯtractã: q2 nihil tã naturale ⁊c.
vt. l. nil. ff. de regu. iur. Alios aũt cõtractus quam qui per ſtipula
tionem fiunt nõ tollit acceptilatio: niſi illi cõtract⁹ moueantur ⁊
transferant de prima obligatione in ſtipulationẽ. Et ſic eſt prodi-
tio ⁊ cautela quedã: q2 qđ non põt fieri directo fiat ꝑ obliquum ⁊
circuitũ. vt dicit hic glo. in verbo diſſolui. Similis fit ꝓditio. s. de
ado. §. fi. Quid aũt ſi nõ eſt mihi obligatus: ſed poſſum agere con
tra eũm rei vẽdicatione pro re mea. vel petere per officiũ iudicis
vt mihi caueas de legatis ſoluẽdis in euentu cõditionis vel deidã
no ĩfecto cui rei vẽdicatio eſt officiũ iudicis põt nouari ⁊ deduci
in aqlianã ſtipulationẽ. dic qđ ſic. facta eſtimatione rerũ: vt hic in
§. eſt ⁊ prodita. in ver. quicquid te mihi. ⁊ in glo. ſup verbo quãti-
cunq;. ⁊. l. ⁊ vno. §. j. ff. de accepti. Nam lꝫ rei vẽdicatio ⁊ officiũ iu
dicis nõ preſupponat obligationẽ: vt. j. de actio. ⁊ obli. §. ſi ꝑ collu
ſionem. ff. de actio. emp. tñ preſupponũt quandã equitatẽ qua de-
cernitur actio ⁊ illa equitas nouat: vt dicit glo. in ſimili. de exce. l.
j. in princi. gloſ. magne. in fi. ff. de pretoriis ſtipu. ⁊ ibi per Barto.
8 ¶ † Item quid ſi acceptilatio ſeu liberatio ⁊ quitatio eſt genera-
lis an generaliter referat ad obligationẽ. dic qđ nõ: ſed reſtringit
ſolũ ad eas de quib⁹ eſt cogitatũ inter partes. ⁊ ad rẽ de qua erat
queſtio. l. aquiliana. ⁊. l. cũ aquiliana. ff. de tranſ. ⁊. l. emptor. §. lu-
cius. ff. de pactis. ⁊. l. aurelio. §. gaius. ff. de lib. leg. ⁊ vbiq; habetur
per Bar. de iſta tali liberatione generali. ⁊. l. ſi ex plurib⁹. ff. de ac-
cepti. ⁊. l. ſi ex pluribus. ff. de ſol. Itẽ quid ſi ſtipulatio eſt interpoſi
ta ſuper aliis obligationib⁹ quã verbis cõtractis: an valeat. dic vt
hic in glo. in ver. diximus. vcꝫ qđ ſi peccat in re vel materia vt q2 in
terponitur ſuper alia obligatione quã verbis cõtracta: vt dixi tũc
valet vt pactũ. Si aũt peccat in forma: vt inter abſentes: tũc nullo
modo valet: vt. l. ſi vnus. §. ſi acceptilatio. ff. de pac. ⁊ ibi per Bart.
⁊. l. an inutilis. ff. de accepti. ¶ Tertio no. in ver. ſed ⁊ grece. qđ ſti
pulatio poteſt concipi per verba greca: dũmodo contrahentes ſe
intelligant per ſe vel per interpretem: vt. s. de ver. obli. §. vtrum. ⁊
l. ii. §. fina. ff. de verbo. obli. ſic etiam acceptilatio. Et qualiter nota
rius debeat tunc ſcribere dixi in. d. §. vtrum. ¶ Quarto not. in. §.
ſicut autem. qđ ſicut vera ſolutio poteſt fieri pro parte volente cre-
ditore: ſic etiam acceptilatio poteſt fieri pro parte volente credito-
re: vt hic in glo. ver. ſoluitur. ⁊. l. quidam eſtimauerunt. Sed nun-
quid acceptilatio põt fieri per procuratorẽ. dic qđ ſic: ſi habet ſpe-
ciale mandatum: alias non. l. iii. ff. de accepti. ⁊ ibi per Barto.
Item an acceptilatio vltra ſummam quingentorum aureorum re
quirat inſinuationem: dic qđ ſic: quia cum acceptilatio probet pre
ſumptiue pecuniam nõ numeratam preſumitur liberatio gratui-
ta. i. donationis cauſa facta. ſm Angelũ de peruſio in. l. ſi accepto
latum. §. inter. ff. de acceptilationi.

9 **Preterea nouatione.** ¶† Olim interuentu noue perſone que etiã
tantũ naturaliter obligabat̃ fiebat nouatio. Et idẽ etiã ſi prioꝛ de
bitoꝛ ſcðo ſe obligabat aliqui addẽdo vel detrahẽdo priori obliga
tioni: qð effectũ cõſequit̃: hodie aũt nõ fit nouatio niſi agat̃ expſſe
10 ſed manet vtraq; obligatio. h. d. vſq; ad. §. hoc amplius. ¶† No.
igitur ex principio qð olim eoipſo qð alius ꝓmittebat mihi illud
qð tu mihi debebas fiebat nouatio. i. prioris obligationis in aliã
tranſfuſio. ⁊ ſic tu liberaberis ipõ iure: etiam ſi non tenetur in effe
ctu ſi ſcðo promitteret. vt qꝛ eſſet pupillus qui ſolum naturaliter
obligatur ſine tutore: ſed ſecundo modo promittens nullo modo
obligatur: vt in ſeruo qui promittẽdo pro alio extra cauſam pecu
niarem nõ videt̃ fideiubere ⁊ ſic non obligat̃ etiã naturaliter: vt
l. ſeruus inſcio dño. ff. de fideiuſ. ⁊ per Bar. in. l. j. ff. de noua. tũc nõ
fiebat nouatio: ſed durabat prima obligatio: hodie autem ſi alius
mihi promittit qð tu mihi debes: vterq; veſtrũ remanet obligat⁹:
ſed tu liberaberis ope exceptionis. vt no. glo. in. l. ſi. C. de noua. ⁊ l.
ij. ff. de noua. ⁊ per Barto. in. l. valerianus. ff. de preto. ſtipu. niſi tu
delegauiſſes mihi promiſit per ſtipulationem: qꝛ tunc ipſo iure fit
nouatio: etiam hodie: vt tenet Bar. lȝ dubitatiue. ⁊ Ange. firmat
in. l. delegare. ff. de noua. Et ſic ille tertius non promitteret per ſti
pulationẽ hoc nudo pacto tunc eſſet conſtitutũ. ⁊ ideo tu primus
debitor non liberaberis niſi ſolutione: vt. l. item illa. §. ſi. ff. de con
ſti. pecu. ⁊ ibi per Bar. Si aũt ille tertius nihil mihi promittat:
ſed mandat ſibi in mei preſentia qð mihi ſoluat. qð tũc nullo mo
11 do liberaberis: vt not. Barto. in. l. ſingularia. ff. ſi cer. peta. † vt be
a ne format queſtionẽ[a] ſi mando campſori qð tibi ſoluat id qð tibi
debeo: an ſim liberatus. Et decidit qð ſi campſor tibi promiſit per
ſtipulationẽ ſum liberatus. ſecus ſi nihil tibi promiſit ſed ſolum
mihi reſpõdit ſe ſoluturum. Et ideo ſi interim cedat foro poteris
12 me conuenire. † Quid autem ſi mãdaui campſori meo debitori in
tui preſentia vt tibi ſoluat ⁊ tu acceptaſti: an poſſum poſtea exige
re a campſore. Joã. an. tenet qð non. in additione ſpe. in tit. de de
13 poſito. in rubrica. † Sed quid de iudicio ſi alius comparet pro te
in iudicio vt ſuſcipit iudicium pro te: an inducatur nouatio. glo.
hic in ver. nouatio. dicit qð ſic. Tu dic ſm Bart. in. l. ſolutionẽ. ff.
de ſol. qð ſi ſuſcipit iudicium animo nouandi. hoc eſt expreſſo ⁊ vo
lente creditore: qꝛ eo inuito non põt. l. ſi mandato. §. j. ff. mandati.
Et tenet Bar. in. d. l. ſolutionem. tũc liberaberis ipſo iure: qꝛ ſolu
tio ⁊ litis ſuſceptio animo nouandi ſunt paria: vt. d. l. ſolutionem
⁊ l. delegare. ff. de noua. ſi autem hoc non eſt expreſſum qð animo
nouandi hoc fiat: tunc nec olim: nec hodie inducitur nouatio. i.
prioris obligationis in aliam tranſfuſio: ſed inducitur noue qua
litatis adiectio priori obligationi per ſuſceptionem iudicij: qꝛ de
actione temporali fit perpetua ⁊ de non transitoria fit tranſitoria
in heredes. Et ſic pȝ qð interuẽtu noue perſone in cõtractu olim
fiebat nouatio ipſo iure. de hodie eſt innouatum qð ope exceptio
b nis:[b] ſed per interuentum noue perſone in iudicio nec olim: nec
hodie inducitur nouatio prioris obligationis: niſi expreſſe aga
tur qð fiat animo nouandi priorem obligationem ſm Barto. in
14 d. l. ſolutionẽ. in ver. quero iudiciũ accipit̃ animo nouãdi. ¶† Se
cundo no. hic in ver. ſed ſi eadem. qð per ſcðam promiſſionẽ factã
ab eodem debitore olim inducebatur nouatio: ſi in ſcða obligatio
ne dicebatur vel detrahebat̃ aliquid plus quã eſſet in prima obli
gatione: puta ſi adijciat̃ dies fideiuſſor vel conditio vel detrahat̃:
quãdo tamẽ adijcitur cõditio: vt qꝛ debitũ purũ nouat̃ ſub condi
tione: tũc non incontinenti fit nouatio: ſed demũ in euentu condi
tionis. Et ideo ſi conditio deficiat vel tẽpore exiſtẽtis cõditionis
res promiſſa ſit perẽpta: vel ꝓmiſſor ſit deportat⁹ non fit nouatio:
ſed remanet prima obliga. l. quoties. ⁊ l. ſtichũ. §. legata. ff. de no
ua. ⁊ ſic tempore quo exiſtit cõditio ipſa requirit extrema habilia
ſcȝ rem ⁊ promiſſorẽ ſubeſſe. nec trahit̃ retro conditio quo ad ha
bilitatem extremorũ: vt. d. l. quoties. Sed ſecus ſi tẽpore exiſtentis
conditionis promiſſor nõ ſit deportat⁹: ſed naturaliter mortuus:
qꝛ tũc obligatio trãſit ad heredẽ ideo fit nouatio etiã iacente here
ditate: qꝛ repreſentat pſonã defuncti. l. nouatio aũt. ff. de noua. ho
die aũt ſiue idẽ debitor pluries ꝓmittat ſiue alius ꝑ eo: vt. ſ. dixi
non fit nouatio niſi hoc expreſſe agatur inter partes: vt hic in ver.
ſed cum hic. ⁊ d. l. ſi. C. de noua. Quando tamẽ idẽ debitor pluries
promittit: lȝ maneat vtraq; obligatio tamẽ tm̃ ſemel fit exactio: vt
hic in glo. fin. Et per Bar. in. l. qui ius. ff. de ver. obli. lȝ ibi teneat
15 qð nõ vȝ ſcða ſtipulatio ſi nullũ commodũ continet. † Ultimo di
ſtingue tria iura ſiue tria tempora in materia nouationũ: prout
ſentit hic glo. in ver. ſed noue perſone. Primũ fuit ius antiquiſſi
mum ante tpa ffoꝝ. Et iſto iure fiebat nouatio ſiue addebatur ſi
ue detrahebatur priori obligationi: ⁊ interuentu alicuius noue
perſone. ⁊ de iſto iure fit mentiõ in. §. hoc amplius. ⁊ in. l. fin. C. eo
dem. Secũdum ius fuit antiquũ. ſ. tempore ffoꝝ. de quo dic qð fie
bat nouatio ipſo iure in dubio in duobus caſibus. Primus quã
do ſecunda ſtipulatio continet plus re quã prima. vt primo pro
miſi decem certa cauſa ⁊ deinde promitto quindecim ex eadẽ cau
ſa. l. qui vſumfructum. ff. de verbo. obliga. Secus ſi ſecunda conti
net plus tẽpore: vt ſi promiſi decem vſq; ad menſem deinde pro
mitto vſq; ad annum. nam in ſecunda videt̃ fieri prorogatio ter
mini prime promiſſionis. nõ antẽ nouat̃ prima ipſo iure: ſed ope
exceptionis tantũ: vt no. glo. ff. de preto. ſtip. §. pe. Scðs caſus eſt
in quo fiebat nouatio ipſo iure tpe ffoꝝ qñ ſcða ſtipulatio tantuȝ
cõtinebat ſicut prima: ſed interueniebat noua perſona niſi eſſet
actum qð eſſent duo rei. vt. l. iij. in prin. ff. de duobus reis. ⁊ hoc in
ſtipulatione conuentionali: ſed in pretoria fiebat nouatio ope ex
ceptionis: vt. d. l. pe. Ad hoc ergo vt de antiquo iure ffoꝝ preſume
retur nouatio ipſo iure tria ſunt attendenda. Primum qð ſit ſti
pulatio conuentionalis: qꝛ in pretorijs ope exceptionis. vt dixi. ſ.
ſcðm qð continet plus re: ſecus ſi plus tempore: vt dixi. Scðm qð
ſi ſecunda continet tantũdem quãtum prima qð interueniat no
ua perſona: vt. d. l. iij. de duobus reis. Tertiuȝ fuit ius nouũ poſt
ius ffoꝝ: quo iure nunquã preſumitur nouatio fieri ipſo iure: niſi
expreſſe agatur: vt hic. ⁊ l. ſi. C. eo. Sed in caſibus in quibus olim
fiebat nouatio ipſo iure: hodie fit ope exceptionis: vt. ſ. dictuȝ eſt.
Et predicta omnia in ſtipulatione conuentionali. Sed in ſtipula
tione penali: an ſtipulatio penalis ſequens nouet precedentem
obligationẽ: dic plene per Bar. in. l. ſi ita ſtipulatus. ff. de ver. ob.
16 **Hoc amplius.** ¶† Obligationes que ex cõſenſu cõ
trahũtur cõtrario cõſenſu re integra
ipſo iure diſſoluuntur. h. d. Si aũt non eſt res integra non tollit̃
obligatio ipſo iure: niſi retro interueniat actus priori ſimilis: vt
hic in glo. ij. ⁊ l. j. C. quãdo liceat ab emptiõe diſcedere. ⁊ ſic eſt mi
rabile qð licet al's pactum nudum pariat exceptionem: vt. l. iuriſ
gen. §. ſed cum nulla. ff. de pac. Tamen hoc caſu non perit: qꝛ non
ponitur ad cõtrahendũ: ſed potius ad diſtrahendum priorem cõ
tractum. vt tenet. d. glo. ſi. in. d. l. ij. ⁊ per Barto. in. l. ab emptione
ff. de pac. Sed quando res retrotrahitur ⁊ precium reſtituitur: an
erit noua rei venditio: dic qð non erit nouus contractus: ſed prio
ris diſtractus. ⁊ ſic de ſecundo non tradetur noua gabella: vt di
cit gloſ. penul. in. d. l. ſi. C. quando liceat ab emptione diſcedere: et
17 Bar. tenet in. d. l. ab emptione. † Sed an arrharum datio faciat
rem deſinere eſſe integram vt nõ poſſit diſſolui obligatio ipſo iu
re ſolo conſenſu. dic qð nõ facit deſinere ſi eſt data nomine arrha
rum tantum. Si aũt nomine precij tũc debet arrha retrotrahi vt
ipſo iure poſſit diſcedi ab obligatione. hoc tenet gloſ. in. d. l. ij. C.
quãdo liceat ab emptione diſcedere. Sed quid ſi preciũ ſit promiſ
ſum per ſtipulationem an res ſit integra: dic qð nõ. ⁊ ideo opȝ qð
interueniat actus cõtrarius vt diſcedat̃ ipſo iure ab obligatiõe. ſ.
18 liberatio per acceptilationem. vt. l. emptor. ff. de pac. † Similiter ſi
venditor conſtituit ſe emptoris nomine poſſidere: nõ eſt amplius
res integra: qꝛ dicit̃ tradita poſſeſſio: qꝛ ille poſſidet cuius nomi
ne poſſidetur. l. generaliter. ff. de acquir. poſ. Et ideo vt diſcedat̃
ipſo iure opȝ qð fiat contrariũ pactũ importans traditionem. l.
pactum. qð venditor poſſideat ſuo nomine. ſcðm glo. ⁊ Barto. in
19 d. l. ab emptione. † Quero quid de obligationibus ex maleficio an
tollantur ſolo conſenſu: ſicut obligationes ex cõtractu que ſolo cõ
ſenſu cõtrahũtur: vt hic dicit tex. cum glo. j. qð actiones ⁊ obliga
tiones ex maleficio que infamant: vt eſt actio furti iniuriarũ: ⁊ ſi
miles: vt. l. j. ff. de his qui not. infa. vel ſunt penales ab vtraq; par
te: vt ſunt predicte obligationes: qꝛ actori nihil abeſt ⁊ reo nihil
adeſt. vt. j. de actio. §. ſequens. in gloſ. in ver. conducto. tollunt̃ ipõ
iure per pactum: quia ſunt debiles in contrahendo ⁊ odioſe: ideo
de facili tolluntur. vt. l. ſi tibi. §. quedam. ff. de pac. qui eſt caſus ſin
gularis: ⁊ ibi per gloſ. ⁊ Bar. Tu intellige qð tolluntur quantum
ad intereſſe partis: non quãtum ad penam publicam: ſi qua den
tur fiſco: vt. l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. ff. de pac. Et dum glo. j.
hic dicit alie non ipſo iure. i. alie obligationes que ſolo conſenſu
non contrahũtur: ſed contrahunt̃ re: vt mutuum depoſitũ ⁊c. vel
verbis vt ſtipulatio: nam iſte non tolluntur ipſo iure ſolo cõſenſu:
ſed debet interuenire act⁹ retro priori ſimilis: vel equipollens: vt
transferre obligationẽ in aquilianã ſtipulationẽ: ⁊ poſtea liberare
per acceptilationẽ: vt. ſ. e. §. ſed ⁊ id. ¶ Ultimo no. hic glo. magnã
que ponit modos quib⁹ tollit̃ obligatio naturalis ⁊ ciuilis ipſo
iure in qua dum dicit ibi: item per nouationem. dic per Bart. in
20 l. aliam. ff. de noua. † qð triplex eſt nouatio. Quedã eſt vnius obli
gationis in aliam tranſfuſio: ⁊ iſta fit ſtipulatione. Item litis con
teſtatio facta a volentibus animo nouandi nõ aũt inuito credito
re vt dixi. ſ. eo. §. precedenti. Quedam eſt nouatio. i. noue qualita
tis ad veterẽ adiectio: vt qꝛ prima obligatio ꝑpetuatur ⁊ fit trãſi
toria in heredes: ⁊ iſta fit per litis conteſta. caſus eſt in. d. l. aliam.
Quedam vero eſt nouatio. i. noue actionis ad veterem adiectio:
et iſta fit ſententia: qꝛ vltra primam actionem oritur actio in factũ
ex ſententia: vt. l. actori. C. de rebus credi. ⁊ l. ſi. C. de vſu. rei indi. ⁊
plene per glo. ⁊ Barto. in. l. j. C. de iudi. Item per compenſationẽ
ſcilȝ poſtquam fuit appoſita ab homine: ⁊ in aliquibus caſibus
ipſo iure abſq; eo qð apponat̃ ab homine: vt. l. ſi conſtat. C. de com
penſa. ⁊ l. verũ. cũ. l. ſeq. ff. de cõpenſa. vbi dicit qð fideiuſſor non te
netur ipſo iure ad aliquid qð reus compenſare poteſt: ⁊ ſic patet
qð compenſatione oppoſita ab homine vel a iure tollit ipſo iure

a ¶ Format q̃ſtionem. Hãc queſtionẽ poſuit hic latius d. Are. in. iij. col. v. ⁊ predicta inducunt̃ per Barto.

b ¶ Ope exceptiõis. Dicit hic. d. Are. ꝙ vbicũq; olim preſumet̃ nouatio etiã tacite hodie fit nouatio ſaltẽ ope exceptionis. ſm Bar. ⁊ Ange. i. l. ij. ff. de noua. et gloſ. ⁊ doc. i. l. ſi. C. de dona.

primam obligationem: nec requiritur q̄ opponatur in iudicio:
ſed ſufficit extra iudiciū: vt. d. l. verū. ⁊ ibi per Bar. Itē ꝑ trāſfu⸗
ſionem. vt quando debitor deportatur vel aliud delictum cōmit⸗
tit ꝓpter quod omnia eius publicant̄. Nā transfunduntur obli⸗
gationes in fiſcum: ⁊ ipſe tenet̄ creditoribus: ⁊ debitor ipſo iure
liberat̄. vt. d. l. ſi debitori. ff. de fidei. nō tamē tenet̄ fiſcus vt heres
ſed tanquā ſucceſſor: licet gl. cōſenſerit in. l. ij. C. ad. l. iul. de vi pub.
21 ¶ †Item per oblationē dic vſq̄ ad litis cōteſtationē ſufficit ſola
oblatio vt in actorem tranſeat periculum interitus. l. ſed ⁊ alia. ff.
de conſti. pec. niſi fieret abſenti: qꝛ tunc requiritur etiam cōſigna⸗
tio ⁊ depoſitio. vt no. gl. in. l. ſtatuliberos. §. ſtichus annua. ff. de
ſtatulibe. ſed poſt litem cōteſtatam ſi vult plene liberari: licet res
interim pereat: iſta tria requirūtur. ſ. oblatio depoſitio ⁊ cōſigna
tio: ⁊ preſentibus teſtibus. ⁊ q̄ totū debitum liquidum depona⸗
tur. ⁊ q̄ fiat congruo loco ⁊ tempore. ⁊ ſufficit etiā ſi extraneꝰ ꝑ
debitore etiam inuito offerat: deponat cōſignet. vt not. glo. in. l.
obſignatione. C. de ſolu. ⁊. l. acceptā. C. de vſur. nā iſta tria. ſ. obla⸗
tio depoſitio ⁊ ꝯſignatio habent vim ſolutionis. l. fideiuſſor qui
minori. ff. de ſol. Et iſta depoſitio debet eſſe talis q̄ creditor ha⸗
beat liberam poteſtatem accipiēdi depoſitū ſi velit. vt. l. ſi ſolutu⸗
rus. ff. de ſol. ⁊ ibi per Bar. Et ſi deponitur offertur ⁊ conſignat̄
ſpecies debita ipſo iure liberat̄ debitor. Et ſi debitū ī genere tūc
ope exceptionis. vt. l. que decem. ff. de ſol. Et an ſufficit offerre
marſupium cum pecunia q̄ ſic ſcđm glo. in aut. vt exactione in⸗
ſtante dotis. §. ij. co. vij. quā ītellige vt declarat Bar. in. l. cū ſeruꝰ
ff. de cōdi. ⁊ demon. Itē per delegationē. ſ. quādo debitor mādat
alteri q̄ accedat ad creditorē vt ſibi promittat. Nam ſi creditor
ſtipulatur ab illo liberatur prior debitor. ⁊ fit nouatio etiam ho
die ipſo iure ſi autem ille tertius non ſit a me delegatus: ſed alter
interueniat ſine mandato inducitur nouatio ſolum ope exceptio
nis: vt dixi. ſ. eo. §. preterea. ⁊ per cirographi redditionem. nam
creditor reſtituendo debitori cirographum. i. inſtrumentum de⸗
biti videtur ſibi facere tacitum pactum. l. labeo. ff. de pac. ſecus in
in reſtitutione pignoris: qꝛ non videtur ſibi remittere debitum.
Et ratio diuerſitatis eſt: qꝛ reſtitutione inſtrumēti nō pōt impor
tare aliam cōmoditatē quā remiſſio debiti. q̄ ſecus eſt in pigno
re. ⁊ ideo ſi per reſtitutionē inſtrumenti cōſequeret̄ debitor aliā
cōmoditatē nō intelligeret̄ remiſſum debitū: vt qꝛ inſtrumētum
ſue emptionis in quo erat obligatus ad preciū ſoluēdum eſt ſibi
22 traditū vt litiget. ſcđm Bar. in. d. l. itē qꝛ. ff. de pac. ¶ †Itē an eo
ipſo q̄ reperitur inſtrumentū cancellatum penes dibitorem pre
ſumatur liberatus. dic q̄ ſic: ſi debitor allegat ſe ſoluiſſe niſi eſſet
perſona domeſtica creditoris. ſecus ſi allegat pactum factum
de nō petendo: quia non ſufficit niſi probet inſtrumentū ſibi red
ditum ſm̄ Bar. in. d. l. labeo. ff. de pactis.

¶ Finis Tertij libri. Incipit Quartus.

¶ De obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur. Rubrica.

1 ☞ Obligationes ex contractu ex quibus naſcantur ⁊ ex quibus he que ex maleficio.
2 Furtum quid ſit.
3 Furtum vt committatur que requiri dicantur. ⁊ numeris ſeq.
9 Accuſatio ſiue inquiſitio qualiter cōtra furem formetur.
10 Furtum vnde dicatur.
11 Furtum quotuplex ſit.
12 Furtum manifeſtum quod dicatur.
13 Fructus de agro alieno aſportans furti tenetur.
14 Scrutari domum alienam quādo liceat.
15 Furem indicare nemo cogitur.
16 Furtiuam rem indicare nemo tenetur.
17 Fur non preſumitur is apud quem res furtiua reperitur.
18 Emens rem a fure an ſenſeatur participes fraudis.
19 Fur in quantum puniatur ⁊ cui pena applicetur. ⁊ nu. 20.
21 Creditor ⁊ depoſitarius ⁊ cōmodatarius quando furti teneant̄.
22 Commodatarius tenetur furti ſi re commodata ad alium vſum vtatur q̄ ſit ei permiſſum.
23 Equum vltra tempus conductionis retinens non committit furtum.
24 Ignorantiam alterius contra eum allegare non licet.
25 Affectus punitur effectu non ſequuto.
26 Extenſio fit ad caſus ſimiles in penalibus ⁊ odioſis.
27 Actio furti competit pro filio ſurrepto patri.
28 Filius patri tenetur operari.
29 Furtum committit dominus rem quam impignorauerit ſub⸗trahens.
30 Furti tenetur qui furāti auxiliatur. ⁊ nume. 31.
32 Opem preſtans furi ad duplum tenetur.
34 Preſtans opem vel conſilium furto quando teneatur. et nume⸗ris ſequenti.
37 Conſulens vel perſuadens quando teneatur.
38 Filius furtum faciens patri quando teneatur.
39 Uxor marito furtum faciens an puniatur.
40 Actio furti ei cuius intereſt debet dari.
41 Fullo ⁊ ſarcinator quare ⁊ quādo furti agere poſſint. ⁊ nu. 42.
43 Emptor bone fidei quando poſſit agere furti.
44 Commodator contra quem aget pro re commodata ſubtracta.
45 Fullo ⁊ ſarcinator ⁊ commodatarius in quo differant.
46 Electionem habens agendi contra duos an vno electo preiudi⸗cet ſibi in alio.
47 Poſſeſſor vel detentor iniuſtus cadens a poſſeſſione omni peti⸗torio carebit remedio.
48 Depoſitario pro re ſublata non competit actio. ⁊ nu. ſeq.
52 Impubes furans an teneatur furti. ⁊ nu. 54. ⁊. 55.
53 Pubertati proximus quando quis dicatur.
56 Actiones quatuor contra furem dari poſſunt.
57 Res ſubtracta ſi penes furē pereat an ipſa vel eiꝰ eſtimatio petat̄.
58 Furtum qua plectatur pena.

a ¶ Comparitio dñi. vide hic pulchra dcā domini Are. poſt hu. Et cōcludit q̄ licet dñs ꝓhibeat accuſationē furis tñ iudex ꝓ ītereſſe publico poterit ꝓcedere cōtra furem.

Cum expoſitum. Diuiditur
in ſex partes: qꝛ primo cōtinuat ſeipſuȝ
Scđo ibi: furtū. ponit diffinitionē fur⸗
ti. Tertio ibi: furtuȝ autē. ponit deriua
tionē ſeu alluſionem vocabuli. Quarto
ibi: furtorū. ponit eiꝰ diuiſionē ⁊ mēbra
diuiſionis declarat. Quinto ibi: pena
manifeſti. ponit penā furti. Sexto ibi:
furtū autē fit. ꝓſequit̄ ponēdo caſus du⸗
1 bios in quibꝰ fit furtū. vſq̄ ad fi. ti. ¶ †No. ex prin. q̄ lȝ obligatio
nes ex cōtractu naſcātur ⁊ cōtrahātur ex diuerſis ⁊ ſeparatis cau
ſis: vt re: verbis: literis ⁊ cōſenſu: Tamen obligationes ex malefi⸗
cio cōtrahuntur ex vna cauſa ſeu mediāte vno medio generali. ſ.
ex ipſa re. ſ. ex ipſo facto q̄ cadit in nomē maleficij late ſumēdo vt
cōprehendat etiā nō factū. nā etiā cōtumacia que cōſiſtit in nō fa⸗
ciendo eſt delictū. l. omne delictū. §. contumacia. ff. de re militari.
¶ Et qualiter debeat formari accuſatio ⁊ confinia poni quando
accuſatur de maleficio in nō faciēdo: vel de negligētia vel contuma
cia. vide Bar. in. l. liberorū. ff. de accu. vbi concludit q̄ non debet
inſeri locus niſi ille actꝰ omiſſus debuiſſet fieri in loco determina
to: ⁊ que ſit differētia inter maleficiū ⁊ delictū ⁊ crimē: vide in. l. j.
2 C. ſi aduerſus delictū. ¶ †Scđo no. in. §. furtū. diffinitionē furti cō
iuncta glo. q̄ eſt contractatio rei aliene inuito domino animo lu⸗
3 crandi: vt hic. ⁊. l. j. in fine. ff. de fur. †Ex qua diffinitione ptȝ quot
ſunt neceſſaria antequā quis furtum committat ⁊ poſſit puniri
de furto: primo q̄ contractet rem de loco ad locum aſportet. l. iij.
§. ſi rem. ff. de acquir. poſſeſſio. principaliter vel ſecundario: vt hic
4 in gloſ. in ver. fraudulo ſo. †Secundo requiritur fraus vel dolus
qꝛ ſine affectu fraudādi non committitur furtum: vt. j. eodem. §.
placuit. ideo requiritur quā ſcienter et doloſe faciat hoc quod in
dubio preſumitur: vt. l. quis. §. vetare. ff. eodem. ⁊ tractatur. j. eo⸗
dem. §. placuit. Et ideo transfertur onus probandi in furem niſi
appareant aliqua eum excuſantia quod nō fecerit doloſe: vt quia
erat conſanguineus vel amicus intimus domini rei qui conſue⸗
uerat ſibi concedere: vt dicit Barto. in. l. inter omnes. §. recte. ff.
5 eodem. pro quo facit glo. in. l. j. C. de ſica. †Tertio requiritur q̄ ſit
res mobilis corporalis: vt hic in gloſ. in verſicu. rei. quia in re cor⸗
porali et in re immobili non committitur furtum: quia non po⸗
teſt proprie contractari. vt. ſ. de vſuca. §. q̄ autem. Sed improprie
inuadens ⁊ occupās per vim rem alienam immobilem vel iuriſ⸗
ditionem alienam dicitur quodammodo furari. text. eſt in capi.
dudum. ſecundo. extra de elec. Sed in poſſeſſione vel vſu rei mobi
lis bene committitur furtum: vt ſi ſurripio rem in qua alius ha⸗
bet ſolam poſſeſſionem vel vſum: ſicut in iumentis alienis quibꝰ
vtor vltraquam fuerunt mihi accommodata: et duplicabitur vel
quadruplabitur ſolum valor illius poſſeſſionis vel vſus: vt hic in
gloſ. in ver. vſus. et. l. qui iumenta. ff. eodem. ⁊ ibi latius per gloſ.
6 †Quarto requiritur q̄ res aliena ſit quia rei ſue non fit furtum
niſi ratione poſſeſſionis: vt ſi ſurripio rem meam creditori cui pi⸗
gnoraui vt. j. eodem. §. aliquādo. Et in re communi committitur
furtum quādo apparet q̄ ſocius contractat eam cauſa priuandi
ſocium parte ſua vel vſu ſue partis: vt quia ſocio contradicente
vtitur re ad vſum non deſtinatum. l. ſi ſocius. ff. eodem. Alś in du
bio preſumitur facere iure ſuo. l. merito. alias puto. ff. pro ſocio. et
inuito ſocio poteſt vti ad vſum deſtinatum. l. ſabinus. ff. commu⸗
7 ni diuid. †¶ Quinto requirit̄ q̄ hoc ſit inuito domino vel qua⸗
ſi domino vel quocunq̄ alio cuius interſit. vt not. in. l. manifeſtiſ⸗
ſimi. C. eo. nam ſi dñs vt volēs quāuis fur ignoret non cōmittitur
furtum: vt. j. eod. §. placuit. ver. ⁊ ſi credat. ⁊ in dubio preſumitur
a dñs nolens ideo non prodeſt cōparitio dñi aſſerentis rem fuiſſe
aſportatam ſua voluntate: niſi aliud appareat propter q̄ preſu⸗
8 matur velle: vt. ſ. dixi de fraude. † Sexto requiritur quod faciat
animo lucrādi ſibi: vt hic in glo. in ver. poſſeſſoris. vel lucrādi alte
ri: vt in eo qui delet tabulas ſiue chirographum ne poſſit proba⸗
re contra

re cõtra debitorē: vt. j. eo. §. interdū furti. Et intellige lucrandi. ſ. pecuniariter: vel aliter qualitercūq; etiā animo voluntatē eiꝰ implendi: vt in eo qui tradidit alienū ſeruū tutoribꝰ occidendū: nõ
9 enim lucrat̃ ſeruū mortuū: ſed ſuā implet volūtatē. l. pe. ff. de cõdi.
a ob cām. Formabit̃ igit̃ ſic accuſatio vel inquiſitio contra furē vz qđ talis ſciēter ⁊ doloſe ſubtraxit ⁊ furatꝰ fuit talē rem tali ipſam rem cõtractādo vz de tali loco ad talē locū aſportādo animo lucrandi: ⁊ in ſuā vtilitatē cõuertēdi cõtra ⁊ preter volūtatē dicti talis dñi vel poſſeſſoris dicte rei: ⁊ ad quē ſpectabat ⁊ ptinebat ipſa res iure dominij vel quaſi poſſeſſoris vel quaſi ⁊ predicta cõmiſit et ppetrauit tali anno mēſe ⁊ loco ⁊c. In quo libello ſi negef duo principaliter probari opz. ſ. qđ res ſit illius vel quoquo modo eiꝰ trāſit talē rem nõ ſurripi: ⁊ qđ ipſe fur eam cõtractauerit: reliqua aūt. ſ. animus lucrādi ⁊ dolus ⁊ qđ dño inuito fiat preſumuntur in dubio: vt. s. dixi. Et adde in ſpe. de fur. §. j. in glo. in ver. contractatio. ibi lz ſcriptura. Nota qđ ſola ſcriptura verbo vel voluntate non cõmittit̃ furtū. l. ſi quis vxori. §. neq;. ver. j. ff. eo. ⁊. l. j. §. ſola cogitatio. ff. eo. niſi quo ad deū. xiij. q. v. c. vl. vbi etiā dicitur qđ de queſitis furto rapina ⁊ iniuria nõ dz fieri eleemoſyna pauperibꝰ: ſed potiꝰ cū quadruplo dz reſtitui dño rei exēplo publicani giezi. in glo. in ver. rei. in fi. ibi rei hereditarie nõ fit furtū: qꝛ ei non congruit diffinitio furti: qꝛ inuito dño fieri non põt cum non habeat dominum. nec etiā fit furtū poſt aditā hereditatē ante apprehenſam poſſeſſionem. l. ij. ff. de crimine expilate hereditatis que poſſeſſio non acquiritur per aditionem. l. cum heredes. ff. de acquirēda poſſeſſione. ſcđm Bart. in. d. l. hereditarie rei. ff. eo. ſed tenetur extra ordinem crimine expilate hereditatis.

10 **Furtum autem.** ¶ † No. in iſto. §. furtū aūt. vnde dicit̃ furtū. nā dr a furuo. i. nigro: qꝛ vtplurimū fit tpe nigro. i. de nocte. Si autē fit de die tūc mitius punitur fur. l. j. ⁊. ij. ⁊ ibi nota. ff. de fur. Bal. qꝛ nox aggrauat delictum. l. grachus. C. de adul. ⁊ in hoc eſt differētia inter furē diurnum ⁊ noturnū. Et eſt alia differētia: qꝛ furē nocturnum poſſum occidere qñ nõ poſſum eū dimittere ſine periculo pſone ⁊ damno ⁊ amiſſione rerū. Sed diurnū ſolū qñ mihi imminet periculū pſone: qꝛ diurnū poſſuz cognoſcere: nocturnū vero nõ. Et iđ ſi cognoſcerē nocturnū vl̃ ab eo res recuperare poſſem: ⁊ idē qđ in diurno l. furē. ⁊ ibi per glo. ⁊ Bar. ff. de ſica. ⁊. l. itaq; cū. l. ſeq. ff. ad. l. aqui.
b Item ptz hic qđ non pcedit argumētum ab alluſione [b] vocabuli quādo ei cõtradicit diffinitio. vt dixi. s. de tute. §. tutor. ⁊ per bar. ff. e. l. j. nā lz furtū dicat̃ a furuo. i. nigro qꝛ de nocte fit: ſi tamen fiat de die nihilominus eſt furtum: licet mitius puniatur.

11 **Furtorum.** ¶ † Furtū diuidit̃ in duo genera: ſcz in manifeſtū ⁊ nõ manifeſtū. fur manifeſtꝰ eſt qui deprehendit̃ cum re furtiua vel cõtra eū cum clamore occurritur antequā portet rem ad locū deſtinatū. Non manifeſtus eſt qui rez ad locū deſtinatū portauit antequā cum ipſa re deprehēdat̃. h. d. vſq; ad. §. cõceptū. ¶ No. ex principio ibi: nam conceptū. qđ coherentia furto ſeu qualificantia furtū non inducūt nouū genus furti. nā qñ res furtiua olim reperiebat̃ penes aliquē dicebat̃ furtū cõceptū: ⁊ qñ auferebat̃ alicui dicebat̃ furtum ablatum. vt. j. e. §. cõceptum. ⁊. §. ablatum. Iſta tamē nõ erāt genera furtorum qꝛ prius erat factum furtū non manifeſtum. Sed poſtea addebatur qualitas ⁊ qualificabatur per inuentionē vel ablationem: ſicut dicitur homicidiū licet ſit qualificatum ad defenſionem factum: vel caſu
12 commiſſum. ¶ † Scđo no. in. §. manifeſtus. qđ duo faciunt furtum manifeſtum. ſ. locus ⁊ apprehenſio ſiue clamor. Locus facit ſiue reperiatur in loco ipſius furti: ſiue in alio quocunq; antequā perferat ad locum deſtinatum. Et intellige deſtinatum. ſ. in quo deſtinauerat eo die permanere ſeu peruenire. vt. l. quo deſtinauerat. ff. eo. licet gloſ. hic in ver. deponere. videtur tenere contrarium. Apprehēſio facit qꝛ requiritur qđ apprehendatur vel occurratur ad deprehendendum: vel ſaltem videatur ⁊ cõtra eum acclament. vt hic in ver. imo. ⁊. ff. e. l. ſi quis in ſeruitute. ver. ibidem. ⁊ ver. ſi celſus. Secus autem ſi eum vides ⁊ timore taces: qꝛ non eſt manifeſtus. vt dicto ver. ibidem. ⁊ hoc in gloſ. in verſi. ab alio. Nec refert an apprehendat̃ a domino rei vel ab alio. vt hic dicit tex. ⁊. l. ij. in prin. ⁊. d. l. ſi quis in ſeruitute. ff. eo. Ex quo ptz qđ quilibet etiam viator tranſiens põt occurrere ad captū furē. ⁊ ſuccedere exclamāti pro defenſione rerū ſuarum ⁊ multomagis pro defenſione ſue perſone argu. l. in ſeruorū. ff. de penis. Adeo qđ ſi iſte fur vel offendens ſit ſacerdos licitum eſt eum capere ſine pena vt non retineat̃ ſed ad iudicē ducatur vt tenet Inno. in. c. vt fame. de ſen. excom. ⁊ per Bar. in. d. l. ſi quis in ſeruitute. in fi. ¶ Item ptz hic qđ eoipſo qđ quis reperit̃ in fragrāti crimine ⁊ in ipſo furto ſiue cum re furtiua antequā ducat ad locū deſtinatum qđ tunc dicit̃ furtū ⁊ delictum manifeſtū: ſicut etiā ſi quis repertꝰ in camera cum vxore alterius preſumit̃ adulteriū manifeſtuz. l. capite quinto. ff. de adulte. Et idem ſi eſt repertꝰ aliquis cum cultello euaginato ⁊ cõſangui-
13 nolēto pſumit̃ manifeſtus homicida ſm Bar. in. l. iij. ff. e. ¶ † Tertio not. ibi: ⁊ qui in oliueto. qđ aſportans fructus de campo alterius animo lucrandi põt accuſari de furto. et hoc quādo fructus ſunt maturi: ſi aūt immaturi tunc tenet̃ de dāno dato actione legis aquilie. vt. l. ſeruus ſeruū. §. oliuā. ff. ad. l. aqui. ⁊. l. naut. §. quicunq;. ff. naute cau. ⁊ ſta. ⁊. l. ſi fur decerpſerit. ff. de vſufru. nā dānū diſtinguit̃ a furto: qꝛ furtū eſt amotio rei: ſed dānum eſt rei deſtructio. ſm Bal. in. d. §. ſi oliuam. ⁊ glo. j. s. de lege aquilia.

Conceptum. ¶ Quatuor ſpecies actionis furti que olim intentabantur. ſ. actio furti concepti oblati prohibiti ⁊ non exhibiti ſunt ſublate: hodie ſciēter rem recipiēs furtiuam ⁊ celās tenetur furti nec manifeſti. h. d. vſq; ad
14 §. pena. ¶ † Not. igitur tex. ibi: cum enim requiſitor rei furtiue. qđ hodie nõ poſſum te cogere vt permittas me ſcrutari in domo tua vtrum ibi ſit res mihi furto ſubtracta: qꝛ expedit patriſa. ne ſecreta ſui patrimonij pandantur: vt. C. quādo ⁊ quibus quarta pars in ho. dec. debeatur. l. ij. lib. x. ⁊. l. meminimus. Fallit autem in ſeruo fugitiuo quem licet requirere ⁊ laticulas ⁊ ſecreta domus tue inueſtigare. l. j. §. hoc autem. ⁊. l. diuus. ff. de ſeruis fugit. ⁊ ibi glo. Item fallit quādo ſuſpicio eſſet contra te ⁊ apparerēt indicia qđ res eſſent in domo tua: qꝛ tunc poſſum implorare officium iudicis vt det mihi familiam pro auxilio querendo delato prius mihi iuramento de calūnia. l. j. §. quid ergo. ff. de ventre inſpi. ſm Bar.
15 in. l. requirendi. C. de ſer. fugiti. † An autem quis cogatur indica-
c re furem. [c] dic qđ non cogitur a parte. l. idem. §. ſi ter iudicium. ff. de condi. furti. Sed a iudice ſuper inquiſitione generali põt cogi l. congruit. ff. de offi. preſi. vt quādo pducitur in teſtē contra inculpatum de furto ⁊ iurauit dicere veritatē al's puniret̃ de periurio. l. nullū. C. de teſt. Itē qñ vēdicat̃ ab aliquo res furtiua que reperit̃ penes eum debet de vrbanitate ſi vult euitare omnem ſuſpicionē apud bonos ⁊ graues indicare furem. l. ciuile. ⁊ ibi per Bar. C. de
16 fur. † Sed non tenet̃ quis indicare rem furtiuam ſicut nec furem: ſed de iure canonico tenetur poſt edictum emiſſum. Si quis ſcit rem furtiuam eam debet indicare ſub pena ſententie excõmunicationis vt in. c. qui cum fure. extra de furtis. Et ibi dicit Inno. qđ fur qui vendit alteri ſcienti rem furtiuā põt etiā tūc fur licite eam furari emptori ⁊ reſtituere dño rei: ⁊ hoc qñ fur non eſt ſoluendo
17 al's non. † Sed nūquid ille penes quē reperit̃ res furtiua preſumatur fur. dic qđ non: vt ptz in iſto tex. qui remouet illā actionē furti cõcepti. ſ. qꝛ quis res cõcipiat̃ ⁊ reperiat̃ penes aliquem nõ preſumit̃ fur. Sed tamen ad euitandā ſiniſtrā ſuſpicionem penes bonos ⁊ graues viros indicare debet de vrbanitate furē ⁊ vnde habuit rem: vt. d. l. ciuile. Item no. ibi: manifeſtiſſimū eſt. qđ ille qui ſcienter retinet ⁊ celat rem furtiuā vel furem cum re furtiua tenet̃ furti nec manifeſti: tanquā preſtās opem furto: vt. l. eos. C. de fur. Sed celās furem ſimpliciter tenet̃ pena ti. de recepta. ſm Bar. in
18 l. qui vas. §. qui furem. ff. de fur. † Quarto an emens rem a fure preſumatur particeps fraudis. dic hoc preſumi ex qualitate pcij. Et an emerit clam vel palam. de quo per glo. ⁊ Bart. in. l. ciuile. C. de furtis. ⁊ glo. dicit in. l. ſi quis vxori. §. ſed ⁊ rem. ff. de furtis. qđ ſciēter emens rem furtiuam eſt fur.

Pena. ¶ Pro furto manifeſto eſt pena quadrupli pro nõ manifeſto dupli. Et nõ ſolū ille committit furtuz qui cõtractat animo lucrādi: ſed etiam ille qui vtitur re ad alium
19 vſum quā debeat. h. d. ¶ † Not. igit̃ qđ fur manifeſtus tenetur ad quadruplū: ⁊ nõ manifeſtus ad duplum. ⁊ hec pena etiam de iure
20 canonico peti põt. xiij. q. v. c. ſi. in glo. vlti. † Sed quero cui applicabitur iſta pena. dic qđ paſſo furtū: qꝛ pena furti datur ei cuius intereſt: vt. j. e. §. furti. licet cõdictio furtiua detur ſoli dño. vt in eo. §.
d ſi. Sed quādo lex introducit [d] actionē tunc in dubio pena applicatur ei cui datur. l. actio. l. ſi cui. ff. de ver. ſi. ⁊ ſi introduxit accuſationem pena in dubio applicatur fiſco. l. mulctarum. C. de modo mulctarum. Sed quādo ſimpliciter loquimur nõ inducēdo actionem nec accuſationem ſed ſimpliciter punit videtur indubio inducere accuſationem: ideo pena applicatur fiſco. l. iubemus. §. his quoq; iudicibus. C. de ſac. ſan. eccle. de quo per Barto. in. l. agraria. ff. re. amot. Item an in hac pena dupli vel quadrupli inſit perſecutio rei. i. cõputetur valor rei ſubtracte. dic qđ nõ: licet computetur in actione vi honorū raptorū: vt. j. titu. j. §. j. Sed in dubio in penalibus. ſ. in duplo: triplo: vel quadruplo ineſt ſimplum. l. hoc edicto.
21 §. querētibus. ff. de publica. ⁊ ibi per Bar. ¶ † Secundo not. in. §. furtum. qđ creditor vtens re pignorata ⁊ depoſitarius vtēs re depoſita: ⁊ commodatarius vtens commodata ad alium vſum: ſiue accedens longius cum re commodata quā fuerit ſibi accommodata tenetur furti: ⁊ duplicabitur vel quadruplabitur ſolus vſus ſine intereſſe domini cõcernens vſum: vt. s. eo. §. j. ⁊ in gloſ. in ver. vſus. Et hoc verum qđ cõmittitur furtum reſpectu vſus niſi dñs fuiſſet permiſſurus: vt. j. eo. §. j. qđ in dubio nõ preſumitur: vt dixi s. eo. in princi. Patet igitur hic qđ ſi fenerator cõmodat alteri vel vtitur pro ſe veſtra pignorata qđ cõmittit furtuz. vt hic ⁊. l. ſi vas. §. ſi ergo. ff. de fur. ⁊ idem in fullone ⁊ ſarcinatore vt. l. fullo. ⁊. l. ſarcinator. ff. eodem. Et idem in commodatario commodante rem alteri. vt tenet hic gloſ. fin. in ver. equum.

22 **Placuit.** ¶ † Vtens re ad alium vſum quā fuerit ſibi cõmodata ita demū tenet̃ furti ſi non putauit do-

a ¶ Formabit̃ igit̃. Qualr aūt format̃ libellꝰ in cõdictiõe furtiua vid. d. pe. Ja. in ti. de cõdictiõe furtiua.

b ¶ Ab alluſione. alluſio vocabuli facit pſumi ſignificatum. l. j. ⁊ ibi bar. ff. de ſi. in ſtru. vbi dicit̃ qđ iſtrumētū dr qđ cauſam inſtruat. Et bart. in. l. oēs ppli. i. vj. queſtione princi.

¶ Vide p intellectu huiꝰ §. pena ſeqūs §. proxi.

c ¶ Indicare furē. Indicare qs aliū an ⁊ qñ cogat̃. vid in ſpec. de teſte. §. xiij. ver. itē dicit bag.

d ¶ Lex itroduxit. pena ſimpliciter ipoſita a lege vel a ſtatuto cui applicatur. vide bal. in. l. ij. C. d epi. audi. Angel. in aut. vt nulli iudi. §. vt aūt. i. j. col. Itē adde hic diſtinctionez ampliſſimam quā ponit hic d. are. i. §. ſz ſi pcedat. in. ij. col. v. vl. p pfectiõe materie ſcz quatr quis p delicto punit̃. quā diſtinctionez ponit dictꝰ do. are. ampliorē quā oēs docto.

minium permiſſurum.Si aūt putauit dn̄m permiſſurū ſiue vere
ſiue falſe putet non tenet̄ furti.h.d.vſq̃z.§.vnde illud.Concor.l.in
ter omnes.§.ratione.ff.e.Et loquitur hec in caſu certo.ſ. quando
conſtat qd̄ ſic putauit.Sed in dubio quādo nō conſtat de animo
vtrum putauerit vel nō dn̄m permiſſurū.tūc glo.no.in verbo per
miſſurū dicit:aut quis habuit a principio rem voluntate dn̄i vt
in commodato:tunc in dubio preſumitur qd̄ credidit dn̄m pmiſ
ſurum.Si aūt non habuit ab initio volūtate dn̄i vt q᷑ accepit rē
ꝓpria autoritate:tunc in dubio preſumit̄ qd̄ credidit dn̄m nō per
miſſurū:ꝛ ideo tenet̄ furti.vt.l.qui vas.§.vetare.ff.eo.Bar.autē
tenet in.d.§.ratione.qd̄ in dubio habuit vel nō habuit ab initio
rē voluntate dn̄i qd̄ ſemper preſumit̄ dn̄m nō permiſſurū cū non
preſumitur eū iactare ꝛ maleuti rebus ſuis.Et eodē modo debet
preſumi qd̄ cōmodatarius habuit animū qd̄ dn̄s nō ſit permiſſu
rus cū preſumptio ſit iuris cōtra eū qui debuit credere qd̄ q̄s nō
vult iactare res ſuas.Et hic niſi oſtendat per alia indicia qd̄ pu
tauit dn̄m permiſſurum:vt q᷑ erat cōſanguineus vel amiciſſim⁹
dn̄i qui cōſueuerat ſibi ſic pmittere:vt hic ꝛ dixi.ſ.e.in princ.ꝛ.ſ.
§.j.qd̄ relinquit̄ iudicis arbitrio.ſ.ſcrutari iſtas cōiecturas ſcd̄m
23 Ang.in.d.§.rōne.†Et adde qd̄ dicit Bar.in.d.l.itē querit̄.§.im
pleto.ff.locati.vꝫ qd̄ ſi ſcholaris retinet equū vltra tp̄s cōductio
nis qd̄ nō cōmittit furtum ſi ille equus erat conſuetus dari ad ve
cturam:q᷑ videtur reconduxiſſe pro eodē precio.Secus ſi nō erat
conſuetus tunc cōmittit furtum vſus.l.qui iumenta.ꝛ.l.qui re.ff.
24 eo.¶†Et no.hic in ver.ſed ſi credat.qd̄ nō licet allegare ignoran
tiam alicuius cōtra eū ꝛ eius incommodū ꝛ penā.nā nō licet di
cere ignorabas dn̄m permittere lꝫ permiſerit ergo cōmiſiſti fur
tum.vt.d.§.rōne.Sed ad eius cōmodū ꝛ excuſationem ꝛ penam
euitandā bene lꝫ:vt puta ſi dicat̄ putabas dn̄m permiſſurū licet
nō permitteret:ergo nō cōmiſiſti furtum.Si tamen appareāt ali
qua indicia credulitatis ſue de permiſſiōe dn̄i.vt dixi.ſ.Et ideo
ſi interfeciſti bannitū quē tūc temporis ignorabas eſſe bannitum
nō pōt tua ignorātia allegari cōtra te ad tuū incōmodū vt punia
ris ac ſi interfeciſſes nō bannitū cū putaſti eū bannitū pōt allega
ri ignorantia ꝛ credulitas tua ad tuū cōmodū vt nō puniaris de
homicidio:ſed aliter ex culpa:q᷑ nō inueſtigaſti attentis indicijs
que mouerunt te ad credendū eū bannitum ſcd̄m Bart.in.d.§.
ratione.ꝛ.l.pe.ff.de adul.Quia dicit̄ qd̄ licet allegare ignorantiā
delinquentis ad eius cōmodum.intellige.ſ.ad excuſandum eum
delicto:nō aūt vt premiū cōſequatur cōceſſum a ſtatuto occiden
di vel capiēdi bannitū.ſ.q᷑ vt habeat premium debet vltro ꝛ non
caſualiter conditionem implere.l.ſi quis in graui.§.vtrum.ff.ad
ſilleianum.

Unde illud queſitum.

¶In delictis de fa
cili trahibilibus ad
exemplum extendunt̄ regule iuris in pena delinquētis.h.d.vſq̃z
ad.§.interdum.Licet enim hic ſeruus cui perſuaſio facta eſt vt do
mino furet̄ nō furatus fuerit:ſed tanquā bonus domino nūcia
uerit vnde non eſt corruptus nec furtū fecit:tamē q᷑ de facili poſ
ſet alijs ſic fieri ſi hec attētatio remaneret impunita.ideo dicitur
actio furti ꝛ ſerui corrupti in duplum in id qd̄ intereſt.l.j.ff.de ſer
uo corrupto.ꝛ in eſtimatione dupli eius qd̄ ſeruus corruptus vi
lior eſſet factus qd̄ officio iudicis expeditur.l.vt tantū.§.eſtima
25 tio.ff.de ſeruo corrupto.†Et ſic patet hic qd̄ punit̄ affectus lꝫ nō
ſequatur effectus.de quo plene dicit̄ in.l.ſi quis non dicam rape
re.C.de epiſ.ꝛ cle.Et intellige de affectu per exteriora demonſtra
to alias ſola cogitatio cordis puniri nō poteſt per hominem.vt
hic in glo.ſed per deū bene punitur cui omnia ſecreta cordis ſunt
patētia.vt no.glo.in.l.voluit.ff.de interrogato.actio.ꝛ in cle.exi
ui de paradiſo.extra in clementi.de ver.ſig.Item qd̄ hic dicit̄ de
ſeruo habet locū in filio cui ſimiliter perſuaſum eſt vt ſurriperet
pater.vt.l.ſi quis ſeruo.ff.eo.Intereſt enim noſtra animum libe
rorum noſtrorū nō corrumpi.vt dicit tex.in.d.l.non tantū.§.j.ff.
de ſeruo.corru.Et eſtimabitur intereſſe operarū ꝛ commodum
qd̄ pater a filio perceptur⁹ eſſet vel etiā intereſſe affectionis delato
ſibi iuramēto p̄cedēte taxatiōe iudicis pro quāto noluiſſet filium
26 ſuum corruptū ꝛ vitiatū.vt dicit glo.in.§.j.†Et ſic patet qd̄ in pe
nalibus ꝛ etiā odioſis ſtatutis inductis aliqua bona rōne.ſ.ne de
facili trahant̄ in exēplū fit extēſio ad ſimiles caſus.vt.d.l.ſi quis
ſeruo.C.e.bar.ibi tenet oppoſitū dicens qd̄ nō fit extenſio ad filiū
q᷑ lex equiparat ſeruū ꝛ filium:videlicet vt ſtatuta in ſeruo habe
ant locum in filio.Ex quo infert qd̄ cum teſtari ꝛ codicillari pro
cedant a pari potentia:vt.l.diuus.§.codicillos.ff.de iure codicil
lorum.Si concedit̄ alicui qd̄ poſſit teſtari videt̄ etiā cōceſſum qd̄
poſſit codicillari.ſcd̄m Bar.in.d.§.j.¶Et no.hic qd̄ licitum eſt
vti aſtutia ꝛ dolo bono ad excludendū dolū malum ꝛ aduerſus
hoſtē vel latronē:vt.l.j.§.nō fuit.ff.de dolo.ſic etiā licet cōmittere
culpam ad excludendum dolum.l.cum pater.§.titio.ff.de leg.ij.

27 **Interdum etiā.**

¶†Pro filio ſurrepto compe
tit patri vel alteri in poteſtate
habenti actio furti.h.d.vſq̃z ad.§.aliquando.Sed intellige hic
glo.qd̄ committitur.hic furtum quantum ad hoc vt fur puniat̄
criminaliter extra ordinē:nō aūt pt pater agere ciuiliter ad penā
dupli vel quadrupli:q᷑ pater nō hꝫ proprietatē nec poſſeſſionē in
filio cū ſit liber homo in.l.q heredē.§.fi.ff.de acq.poſ.ſic fili⁹ nō eſt
res patris quo ad dn̄iū ꝛ poſſeſſionē:ꝛ ſic nō cadit diffinitio fur
ti.Tu dic ſm̄ Bar.in.l.eū qui.§.ſi fili⁹.ff.eo.qd̄ licet pater nō ha
beat verū dn̄ium ꝛ verā poſſeſſionē:tn̄ habet quaſi dn̄iū in filio ꝛ
eū pōt vēdicare ad ſimilitudinē rei in qua hꝫ verū dn̄iū.l.j.§.per
hāc.ff.de rei vē.Et ideo dic qd̄ imo pōt agi ciuiliter ad penā du
pli vel quadrupli.Et opere filij q̄bus caruit pater iſto tp̄e dupli
28 cantur vel quadruplicant̄ vt tenet glo.in.d.§.ſi filius.†nā filius
tenet̄ operari patri vel illi in cui⁹ ptāte eſt.vt in glo.d.§.ſi fili⁹.ſi
cut vxor tenet̄ opari viro.l.ſicut.ff.de ope.liber.ꝛ.ſ.ad ſenatuſcō.
a tertul.Pater autē nō tenet̄ opari q᷑ nō habet ipm̄ in ptāte[a] ideo
non agit furti.ſm̄ glo.ꝛ.l.mater.ff.eo.ſed cōdictiōe furtiua vt di
cit hic glo.nō agit pater q᷑ illa dat̄ ratiōe vere ꝓprietatis vel poſ
ſeſſionis.vt.d.l.mater.§.liberarū pſonarū.ff.eo.Sꝫ qd̄ ſi filius ne
ſcit aliq̄d opari.dic qd̄ tūc gl.poſſet dicere verū vꝫ qd̄ fur ſolū cri
minaliter teneat̄ alias puniat̄ cū nō ſint opere duplāde.vel dic qd̄
ſeruitia vel opa omnia que quilibet facere ſciret ſm̄ eſtimationē
iudicis duplicabuntur argu.l.ſi quis a liberis.ff.de libe.agnoſcē.
Quot autem modis pater pōt vendicare filium no.ſ.de pa.po.§.
ius aūt.Itē an habeat locū pena plagiarij que eſt capitalis cū q̄s
deducit filium vel ſeruum alienū cauſa celādi:et eo priuādi patrē
vel dn̄m.dicit glo.qd̄ ſic.ff.ad.l.iuliā.de plagiarijs.l.j.ꝛ quādo co
gnoſcatur plagium a furto.dic per Bar.eo.tit.l.penul.

29 **Aliquando.**

¶†Domin⁹ ſubſtrahēs creditori rem
quam ſibi impignorauerat cōmittit fur
tum.h.d.Si igit̄ fenerator reſtituit pignus ſcholari pecuniā rece
pturus:iſq̃z tradit famulo deferendū pecunia nō ſoluta furtū cō
mittit:nec pignus redditū vr̄ qd̄ per fallaciā ablatū eſt.Caſus eſt
l.ſi quaſi.ff.de pig.acti.ꝛ dic qd̄ cōmittit furtū reſpectu iuris cre
ditoris.nā illa res nō pōt vſucapi in preiudiciū creditoris niſi in
eius poteſtatē reuertat̄:ſꝫ in p̄iudiciū dn̄i rei bene pōt vſucapi:q᷑
res nō eſt furtiua reſpectu ꝓprietatis.l.iij.§.ſi rē.ff.de vſucapi.ꝛ
l.fi.ff.pro ſocio.ꝛ.l.ſi rē.ff.p emptore.Et ſic aliq̄n cōmittit̄ furtū ꝛ
nō efficit̄ res furtiua vt hic.Aliq̄n nō eſt furtū nec res furtiua ꝛ tn̄
agit̄ furti.vt.ſ.eo.§.vnde illud.ꝛ.l.ſi q̄s ſeruo.C.eo.alios caſus di
cit vt hic in glo.ꝛ.d.§.ſi rē.Et intellige in re mobili expſſe ꝛ ſpe
cialiter obligata creditori:nā ſi debitor eam ſurripiat vel vendat
irrequiſito creditore etiā ſi creditor nunq̄ poſſedit cōmittit fur
tum.l.interdū accidit.ff.eo.ꝛ p Bar.in.l.ſeru⁹.§.locaui.ff.de fur.

30 **Interdum autem.**

¶†Preſtās ſciēter opem
ꝛ conſilium aut opem tan
tum vt furtum committatur tenetur furti:non autē qui ſolo ani
31 mo conſulit alicui vt furtū cōmittat.h.d.vſq̃z ad.§.is qui.¶†Et
no.qd̄ excutiens nummos de manu tua vt alius apprehendat et
fugans armenta vt alius apprehendat tenetur actione furti non
tanq̄ faciens furtū ſed tanq̄ preſtans opem furto.vt dicit text.et
tenet̄ furti tunc demū cū ille tertius apprehēdit.Et hoc vr̄ ſenti
re hic glo.ij.dū allegat.l.qui ſeruo.ff.eo.ꝛ p Bar.in.l.is qui opē.
ff.eo.Itē tenet̄ furti nō manifeſti preſtans opē nā nunquā tenetur
32 furti nō manifeſti:vt.d.l.qui opem.†Et ſic ptꝫ qd̄ preſtās opē[b] nō
b tenetur furti manifeſti:ſed ſolū ad duplum ꝛ principaliter ſi repe
riatur cum re antequā p̄ueniat ad locū deſtinatū tenet̄ in quadru
plum.Et ſic ptꝫ qd̄ preſtās opem aliq̄n tenet̄ in minus quā princi
palis:vt.d.l.is qui opem.Aliq̄n in plus vt in eo qui ſciēter aſpor
tat rem de volūtate furis non ipſe deferēs deprehēſus tenetur in
quadruplū:ꝛ fur nō deprehenſus in duplum.l.ſi quis perferēdū.
33 ff.eo.† Aliq̄n in nihil tenetur opē ferēs ſi nō ſequatur furtum vt
in cōmodante ſchalas ad furtū faciendū ſeu cōmittendū.nā non
tenetur niſi ſequat̄.vt hic.ꝛ.d.l.qui ſeruo.Aliq̄n opem ferens te
netur in duplum.ꝛ faciēs in nihil:puta ſi filius vel ſeruus faciant
furtum:vt.j.eo.§.is qui.ꝛ.d.l.qui ſeruo.§.qui placuit.Et hec ve
ra in furto q᷑ verba ſcripta ſunt in perſonā.al's aūt vbi verba ſcri
pta eſſent in rem in alijs maleficijs ſciens ꝛ preſtans opem pari pe
na puniuntur.l.is cuius ope.ff.de adul.ꝛ.l.nihil intereſt.ff.de ſi
ca.de quo dic per Bar.d.l.is qui opem.Itē adde qd̄ preſtās opē
furto non cōmittit furtū:licet teneat̄ furti nec etiam eſt fur.vt te
net glo.in.d.l.is qui opem.ſic etiā preſtās opē homicidio non eſt
homicida.ꝛ ideo nō cōprehēditur a ſtatuto loquēte de homicida
ſed bene loquente de homicidio:quia tunc verba ſunt in rem:vt.l.
34 hec verba.ff.de adul.de quo per Bar.in.d.l.is qui opem.†Item
limita qd̄ preſtās opem furto ita demum tenetur ſi ſciat.Si autē
ignoret ad quem vſum principalis operari velit nō tenetur furti:
vt hic in ver.opere ꝛ cōſilio ibi ſciens.ꝛ.l.ſi quis per perferendam
35 ff.eo.†Et adde qd̄ no.Bar.in.l.furti.§.opem.qd̄ aliquando quis
preſtat opem ꝛ auxiliū ante maleficiū cōmiſſum vt preſtādo ſcha
las ferramenta domum vel pecuniam pro maleficio cōmittendo.
Quādoq̃z in ipſo maleficio aſſiſtendo vt habilius ꝯmittatur:quā
doq̃z poſt maleficium itaq̃z commiſſum ad euadendum malefa
ctorem.de quibus dic:vt in.l.j.per Barto.in.d.§.ope.ꝛ plene per
c Joan.an.in clementi.j.de penis.in gloſ.ſuper verſi.defenſauerit.[c]

¶Scd̄o

a ¶In ptāte.
Eādē rōnem
reddit hic do.
Areti.

b ¶Preſtans
opem.Qua
liter punia
tur p̄ſtās opē
iunge hic do.
are.i.ij.col.in
fi.in v.quero
qua pena.

c ¶Verbo dfen
ſauerit.Vide
i.d.cle.d.car.
in.v.col.v.de
cimo quero.

36 ¶†Secundo not.in.§.ope ⁊ conſilio.qꝺ̄ preſtās opem ⁊ cōſilium
vel opem tantum:vt.ſ.eo.ver.ac vbi ad furtū faciendū accōmodā
do ſcbalas vel ferramenta tenetur furti nō manifeſti:vt.ſ.dictum
eſt.Si aūt quis dedit ſolū conſiliū vel perſuaſit furtū fieri tūc non
tenetur furti ex ſolo cōſilio vel perſuaſione:ſed tunc demū incipit
obligari furti cū furtū ſequutū eſt. ⁊ hoc tꝫ hic glo.fi.in ver.reſpō
deo:qꝛ hoc agit.⁊ ꝑ Bar.in.l.nō ſolū.§.ſi mādato.ff.de iureiu.nō
diſtincto an al's eſſet facturus vel nō qꝛ in maleficijs nō hꝫ locum
illa diſtinctio:qꝛ nō oportet laudādo augeri maliciā.l.j.§. ꝑſuade
re.ff.de ſeruo corrupto.licet glo.fi.hic teneat qꝺ̄ illa diſtinctio ha⸗
37 beat locū.†Et verū qꝺ̄ nō tenet furti ex ſolo cōſilio vel perſuaſione
niſi ſequatur furtū vt hic:ſed bene punit extra ordinē ex ipſa per⸗
ſuaſione vel mādato quādo delictū eſt atrox vel graue vt homici
dium ⁊ furtū magnū:vt in.l.j.ff.de exactione tributorū. Sed ſi eſt
leue vt dānum iniuria datū tūc non punit ſecuto dāno.l.liber ho⸗
mo.ff.ad.l.aquil.⁊ de hoc dic vt dixi.ſ.mandati.§.tua gratia.

Hi qui. ¶Si filius ſurripiat patri facit furtum vt res effi
ciatur furtiua ⁊ inuſucapibilis:filius tamē non te
netur furti ſed ei preſtans opem tenetur furti.h.d.vſqꝫ ad.§.furti.
38 ¶†No.igit qꝺ̄ furtū factū patri a filio non punitur niſi filius ha
beat caſtrenſe peculiū vel quaſi vnde poſſit ſoluere.l.ſi quis vxori.
§.j.⁊.ij.ff.eo.qꝛ tunc datur actio in factum ⁊ non furti. qꝛ actio fa
moſa non datur inter filiū ⁊ patrē.⁊ hoc tenet glo.in.d.§.ij. ⁊ niſi
ſit furtum magnū ⁊ non domeſticum:qꝛ tunc punitur filius crimi
39 naliter.ff.de penis.l.reſpiciendū.§.furta.¶†Et idē dicas in vxo⸗
a re qꝺ̄ nō tenet furti[a] ſi faciat furtū marito:qꝛ actio famoſa non in
terponitur inter maritū ⁊ vxorē. Sed datur actio in factum pro⸗
pter res amotas:vt.d.l.ſi quis vxori. in prin.⁊.l.cum manifeſtiſſi
mi.§.cum autem in cōſinio.C.eo.¶Secundo not.in.§.ſi vero.qꝺ̄
licet non teneat principalis delinquens tamen preſtans opem te⸗
netur.Et ſic licet al's ſi non tenetur principale nec acceſſoriū.l.gre
ce.§.illud.ff.de fideiuſ.tamen hic principalis tenetur naturaliter
tantū.⁊ ideo acceſſor poteſt efficacius obligari.de quo dic ꝑ Bar.
in.l.ſi quis ſeruo.ff.eo.Item not.hic gloſ.que limitat illud qꝺ̄ res
furtiua nō pōt vſucapi niſi in poteſtate dn̄i reuertat:vt.ſ. de vſu⸗
cap.§.qꝺ̄ autē.qꝛ ſubaudi niſi dn̄s rei recipiat eſtimationem litis
vel rem vendat furi.vt hac glo.⁊.d.l.quāuis.in glo.alle.

Furti autem. ¶Actio furti datur ei cuius intereſt
quāuis nō ſit dn̄s qm̄ creditor pro re ſi
bi pignorata ſubtracta agit furti etiā cōtra dn̄m ſurripientē.h.d.
40 vſqꝫ ad.§.item ſi fullo.¶†Et not.hic regulam qꝺ̄ actio furti dat
ei cuius intereſt:vt hic.⁊.ff.e.l.cuius intereſt.⁊.l.manifeſtiſſimi.C.
eo.⁊ vtrobiqꝫ declaratur hec regula nam oportet qꝺ̄ interſit ratio
ne cauſe honeſte vel cuſtodie:vel poſſeſſionis:vel iuris realis:vel
cauſe oneroſe ratione cauſe honeſte: vt dixi:qꝛ ſecus ſi ex cauſa in⸗
honeſta:vt in fure ⁊ male fidei poſſeſſore qui nō agūt furti.l.itaqꝫ
§.ſed ſi furti.⁊.l.eum qui.§.is aūt.ff.eo.niſi in caſu in quo fur agit
furti.ſ.qn̄ ab initio habuit rem voluntate dn̄i vt eſt cōmodatariꝰ
qui poſtea alteri accōmodat ⁊ ſic cōmittit furtū vſus.l. qui vas.§.
qui ergo.ff.eo.vt hic in glo.Ratione cuſtodie dixi vt in fullone.vt
l.itaqꝫ.in prin.ff.eo.ſecus ſi non tenetur ad cuſtodiā vt eſt depoſi⸗
tarius qui ſolū tenetur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ nō de cuſtodia.ideo
non agit furti.l.eum qui.§.is aūt.ff.eo.Ratione poſſeſſionis dixi
vt in creditore pignoris cui expedit pignori incumbere vt hic.⁊.l.
itaqꝫ.§.ſed ſi res.ff.eo.⁊.ſ.eo.§.aliquādo.Et qualiter agat cōclu⸗
de ſcꝺ̄m gloſ.l.eum qui.§.idem ſcribit.ff.eo.qꝺ̄ ſi pignus ſurripit
per dn̄m:creditor agit creditotenꝰ.i.in ſumma crediti ſui.ſ.ad du
plum vel quadruplum ſui crediti ⁊ non valoris rei.⁊ ita intellige
hic.⁊.d.§.ſed ſi res. Si autem ſurripit per extraneum tunc ſi cre⸗
ditor tenetur ad emendationem ⁊ de periculo:qꝛ ſua culpa ſurre⸗
ptum eſt pignus:tunc agit furti quātum res valet:qꝺ̄ tamē vltra
debitū ſuū recipit reſtituit dn̄o.l.creditorū. ff.eo.⁊.l.ſi pignore.ff.
de pigno.ac.⁊ per Bart.in.l.pretor ait.§.j.ff.de.bonis auto.iudi.
poſſiden.⁊.l.manifeſtiſſimi.§.ſed ſi in ſcꝺ̄a.C.eo.Si aūt ſine culpa
ſua tunc agit creditotenus ⁊ in eo qꝺ̄ pignus ſurreptū valet plus
debito agit dominus qui pignorat.vt no.glo.in.d.§.idem ſcribit
ratione iuris realis dixi qꝛ non ſufficit intereſſe. ratione alicuius
cauſe lucratiue vt qꝛ vſucepit qꝛ actio furti non competit propter
intereſſe lucri ceſſantis ſed damni emergentis: vt not.gloſ.in.l.ſi
quis vxori.§.penul.⁊.l.ſi is cui.§.eius. ff.eo.

Item ſi fullo. ¶Qui rei aliene cuſtodiā preſtare te⸗
netur ſicut eſt fullo ⁊ ſarcinator qui rē
pollidendam ⁊ ſarcinandam conduxit agit furti:cum ipſe ex loca
to dn̄o teneat ſi eſt ſoluēdo in totū.al's in dominū transfert actio.
Item emptor bone fidei rei aliene licet per traditionem non fiat
dominus:tamen ea ſubſtracta agit furti.h.d.vſqꝫ ad.§.que autē.
41 ¶†No.igit qꝺ̄ fullo ⁊ ſarcinator ideo agūt furti qꝛ ſunt obligati
domino ex locato:qꝛ tenentur de cuſtodia vt hic ⁊.l.itaqꝫ.ff. eo.⁊
ideo ſi interim abſoluat ⁊ liberentur a domino tunc qꝛ amplius
non intereſt eorum non agunt furti ⁊ ſi incepiſſent agere debet ſe
qui abſolutio.l.ſi fullo.in fi.tit.ff.eo. Et ſi pariter vtantur veſtibꝰ
ſibi datis ad polliendū vel ſarcinandūꝫ cōmittunt furtum.vt.l.ſi
42 fullo.ff.eo.¶†Scꝺ̄o no.in ver.ſi fulloni.qꝺ̄ fulloni ⁊ ſarcinatori
ita demū datur actio furti ſi in totū ſint ſoluēdo.nam qui non ha
bet qꝺ̄ reddat eiꝰ periculo nihil eſt.vt dicit tex.in.d.l.itaqꝫ. Quia
inanis eſt actio quā inopia debitoris excludit.l.nam is.ff.de dolo
Et no.hic qꝺ̄ nō dicitur eſſe qui in totū non eſt ſoluendo.vt hic.⁊
l.ſoluēdo.ff.de ver.ſign.⁊ no.glo.in.l.manifeſtiſſimi.§.tales.C.eo.
43 ¶†Tertio no.in.§.ſed bone fidei.qꝺ̄ emptor bone fidei pōt agere
furti poſtquā res eſt ſibi tradita ſi agit venditor qui tenet de cuſto
dia ante traditionē rei:ſed tamē qꝛ periculum amiſſionis rei ſine
culpa venditoris ſpectat ad emptorē:ideo quicquid ex furti actio
ne conſequitur venditor debet reſtituere emptori:vel actionem ſi
bi cedere.vt.d.l.eum qui.ff.eod. Quid autem ſi ipſe emptor ante
traditionem eum ſurripiat an teneatur furti.dic qꝺ̄ non ſi iam ſol
uit precium.ſi autem non ſoluit tenetur:qꝛ venditoris intereſt eo
qꝛ rem retinere poterat loco pignoris precio non ſoluto. vt dicta
l.eum qui.§.adeo. ⁊ ibi in gloſſa.

44 **Que de fullone.** ¶†Re cōmodata ſubſtracta do
mino dat electio agēdi cōtra fu⸗
rem vel contra cōmodatariū:quorū vno ſciēter electo: vel per cō⸗
modatariū dn̄o ſatiſfacto eidem dn̄o non cōpetit amplius ius va
riandi:ſiue cōmodatarius fuerit in totum ſoluēdo ſiue in parte.
hoc dicit vſqꝫ ad.§.ſed is ad quem.Cōcordat.l.manifeſtiſſimi.§.j.
45 ij.⁊.iij.C.eo.de qua hic tex.facit mentionē.¶†No.ex prin.qꝺ̄ diffe
rentia eſt inter fullonē ſarcinatorem ⁊ cōmodatariū:⁊ ſic non eſt
idem in vtroqꝫ ſicut volebant aliqui.nam fullo ⁊ ſarcinator agūt
furti ſi ſint ſoluendo:vt.ſ.§.proxi.Sed in cōmodatario eſt electio
domini cōtra furē an agat furti ſeu cōdictione furtiua aut cōtra
cōmodatariū actione cōmodati. vt hic.Ratio differētie eſt ſcꝺ̄m
glo.in ver.omnimodo.in.d.l.manifeſtiſſimi.§.tales.qꝛ contractꝰ
qui fit cum fullone ⁊ ſarcinatore fit gratia vtriuſqꝫ ſed in cōmoda
tario fit cōtractus cōmodatarij tantū ⁊ ex liberalitate dn̄i cōmo⸗
dantis fauemus ipſi dn̄o vt habeat electionē cōtra quē agere velit
vt hic.Conclude ergo ſic.in cōmodatario dn̄s habet electionem:
vt hic.In fullone ⁊ ſarcinatore ipſi ſoli agūt ſi ſint ſoluendo:vt.ſ.
proximo.§.In creditore pignoris aliquādo agit furti ſolus credi
tor.aliquādo vterqꝫ.ſ.creditor ⁊ dn̄s vt dixi.ſ.eo.§.furti actio in
vſufructuario ⁊ vſuario.Similiter agit vterqꝫ furti.ſ.vſufructua
rius ⁊ vſuarius pro ſuo intereſſe.ſ.pro vſufructu vel vſu amiſſo ⁊
dominus proprietate.Et ſic ex vno facto poſſunt naſci ⁊ compe⸗
tere plures actiones furti pluribus ⁊ diuerſis perſonis pro diuer
ſo intereſſe.⁊ remiſſio vel tranſactio vnius non preiudicat alteri.
46 l.inter omnes.§.ſeruus.ff.eo.¶†No.ibi ⁊ altera eorum electa.qꝺ̄
vbi quis habet electionem agendi contra duos qꝺ̄ electo vno pre⸗
iudicat ſibi in alio:⁊ ſic non licet ei variare licet ei quādoqꝫ liceat
variare de quo dic per Barto.in. l.nōnunqꝫ.ff. de col.bo. Et hoc
verum qꝺ̄ preiudicat ſibi electio quando ſcienter hoc facit ſciens
vtrunqꝫ forte ſibi obligatum.Si autem ignoraret tunc non preiu⸗
dicat: qꝛ non videtur renūciare iuri qꝺ̄ ignorat ſibi competere.l.
mater.ff.de inoffi.teſta.Si autem dubitaret quia nec ſcit certe nec
ignorat in totum:ſed dubitat:tunc ſimiliter nō preiudicat ſibi vt
hic.in ver.ſi aūt neſcius ⁊ dubitās.⁊ differentia eſt in.l.manifeſtiſ
ſimi.ver.ſi autem neſcius ⁊ dubitans.⁊ non eſt alibi ſm̄ Barto.
¶Tertio no.in ver.ſi quidē qꝺ̄ quādo dn̄s eligit agere cōtra fu⸗
rem cōmodatarius liberatur in totū ſiue dn̄s iam ignorans ince⸗
perat agere cōtra commodatarium:⁊ poſtea iuit cōtra furem.vt
hic in fin.in ver.cum manifeſtiſſimi. ſiue nondum egerat contra
cōmodatarium vt hic.Si autē incepit agere contra ꝯmodatariū
tunc fur ſimpliciter nō liberatur ſed remanet ſuppoſitus et obli⸗
gatus cōmodatario:vt.j.in ver.niſi ab eodē domino ſatiſfactum.
¶Ultimo no.in fi.in ver.eadem diffinitione qꝺ̄ non attenditur
an cōmodatarius ſit ſoluendo in totū ſiue in parte:qꝛ ſemper ha⸗
bet locū diffinitio ⁊ determinatio ſupradicta.ſ.qꝺ̄ dn̄s habet ele⸗
ctionem cōtra quē agat ⁊ ſcienter vno electo preiudicat ſibi in alio
ſecus ſi ignoranter.Si ergo dominus ſcienter agat contra cōmo⸗
datarium qui non reperitur ſoluendo in totum vel in parte ſibi
preiudicat qꝺ̄ non pōt agere cōtra furem: vt hic.Secus autem in
fullone ⁊ ſarcinatore:qꝛ ſi nō eſt ſoluendo in totum dn̄o transfer⸗
tur actio furti in furem:vt.ſ.§.proxi.Sed quid ſi cōmodatarius
incipit agere contra furem ⁊ exegit ⁊ domina velit penā exactam
repetere habendo ratam dictam exactionē tāquā ex re ſua factam
an poſſit.dic qꝺ̄ ſic.vt.d.l. manifeſtiſſimi.§.ſed eum in ſcꝺ̄am.C.e.
Sed an erit liberatus fur vt poſſit conueniri domino. glo.j. dicit
qꝺ̄ non erit liberatus ſed dominꝰ adhuc poterit agere ꝯtra eum.
Hoc.contra ne duplici pena afficiatur.l.lꝫ.§.fi.ff. nau.caup.ſtab.
47 ſcꝺ̄m Bar.ibi.†Item quid de poſſeſſore vel detentore rei cum nul
lum habeat titulum aptum ad acquiſitionē dominij qꝺ̄ remediū
habeat ſi cadat a poſſeſſione vel detentione rei abſqꝫ vitio alicu⸗
ius.Bar.tenet in.d.l.manifeſtiſſimi.qꝺ̄ caret omni remedio petu⸗
torio:ſed glo.in.l.in ciuilem rem.C.eo. tenet qꝺ̄ habet cōdictionē
ex.l.omnes coloni al's profugi.C.de agrico.⁊ cenſi.lib.xj.Et idem
tenet Inno.in.c.ſepe.de reſti.ſpo.ibi innuit qꝺ̄ habebit etiā reme
dium canonis reintegrāda.in.q.j.datur etiā ſibi quādoqꝫ officiū

a ¶Furti. Di⸗
cit tn̄ hic do.
are. ꝙ ſi vxor
furet marito
ꝯſtāte matri.
vt faciūt vxo⸗
res aliqn̄ cū
mariti labo⸗
rant in extre⸗
mis. ⁊ poſtea
ſoluto matri.
eaſdē res con
tractet qꝺ̄ te⸗
neat heredi⸗
bus mariti a⸗
ctione furti ꝑ
tex.in. l.iij. ff.
rerum amo.

No.hāc ꝯclu⸗
ſionē ſub bre⸗
uibus verbis
bn̄ ꝯpactam.

iudicis. de quo dic plene per ang. de Peru. in. d. l. manifeſtiſſimi.
48 **Sed is apud.** ¶ † Pro re ſublata depoſitario non ſibi ſed domino competit actio furti.
h. d. vſq; ad. §. in ſumma. Et eſt ratio qꝛ eius nõ intereſt: qꝛ non te-
netur niſi de dolo ⁊ lata culpa. vt. ſ. qui. mo. tol. obli. §. preterea. ⁊
49 l. j. C. depoſiti. † Et conclude qd̃ ſi depoſitarius nullam culpã neq;
dolum commiſit in perditione rei non agit furti qꝛ eius non in-
tereſt vt hic. Si autem commiſit dolum bene tenetur actiõe depo
ſiti domino: non tamen agit furti cõtra furẽ ne quid ex iniquita-
te ſua lucretur. l. eum qui. §. is autẽ. ff. e. Si aũt commiſit latã cul-
pã de qua ſolũ tenet̃ bene tunc agit furti: qꝛ dolus furis ꝓponde-
rat eius culpã. l. itẽ ſi obſtetrix. ad. l. aquil. ſm̃ Bar. in. d. §. is aũt.
Si autem cõmodauit depoſitũ alteri ipſe cõmittit furtum vten-
do re depoſitã vel cõmodãdo alteri. ⁊ tunc ſimiliter agit furti qꝛ
a principio habuit rem de voluntate dñi. vt dixi. ſ. eo. §. furti aũt. *Libellus.*
50 † Quero ſi depono librũ penes bidellum ſiue ſtationarium vt ſi
reperiat emptorem vendat illum ⁊ liber perdat̃ cuius erit pericu-
lũ. dic qd̃ ſi perdit̃ ſine dolo ⁊ culpa eius eſt periculum deponen-
tis: qꝛ depoſitarius nõ tenet̃ niſi de dolo ⁊ lata culpa. vt hic. ⁊ de
hoc eſt glo. no. in ver. alij. l. rogaſti. ff. ſi cer. pe. Sed quid ſi bidell⁹
debet habere ex venditione lucrum an ꝓpter hoc tenet̃ in plus vi-
det̃ qd̃ nõ: qꝛ inſpicit̃ principale ꝓpoſitum deponẽtis vt eius gra-
tiã tantũ dicatur cõtractus factus lʒ ex poſtfacto vẽditiõe cõple-
51 ta habeat lucrũ. vt dicit Bar. in. d. l. rogaſti. † Sʒ qd ſi vnus frau-
denter vadit pro parte dñi ad ſtationariũ ⁊ recipit librũ ⁊ fugit
cum eo an teneatur bidellus ſiue ſtationarius. dic ſi tradit famu-
lo conſueto non tenetur: ſi aũt alij tenet̃ qꝛ non debuit eſſe nimis
credulus. l. ſi quis vxori. §. apud debitorem. ff. eo. vbi eſt caſus ſin-
gularis de hoc. ſed in famulis ſcholarium qui ex cõſuetudine va-
dunt ⁊ reueniunt pro libris an bidelli teneantur ſi liber non fuit
ſcholari exiſtenti de ſcholis ſpecialiter ſibi aſſignatis. dic qd̃ bi-
dellus tenetur de dolo lata culpa leui ⁊ leuiſſima ad ſimilitudinẽ
nante cauponis ⁊ ſtabularij qui recipiendo res videtur promit-
tere cuſtodiam rerum per. l. qui mercedem. ff. locati. prout videt̃
ſentire Bar. in. l. dñs horreorũ. ff. locati. facit glo. in. c. pe. extra de
reg. iur. que dicit qd̃ paſtor tenet̃ de cuſtodia. nã receptio cuſtodie
tacite vel expreſſe facit teneri de vna culpa plus. Et ideo cuʒ in lo-
cato venit leuis qꝛ contractus celebratur gratia vtriuſq; leui ⁊ le-
uiſſima rõne tacite aſſerte cuſtodie. Et iſta queſtione vide Bart.
in. d. §. apud labeonem. ⁊ dixi. ſ. qui. mo. re ꝯtrahi. obli. §. preter-
ea ſequitur. §. in ſumma.

52 **In ſumma.** ¶ † Impubes tenetur furti ſi eſt proxi-
mus pubertati ⁊ doli capax. h. d. vſq; ad
53 §. furti. † Proximus autem [a] pubertati dicitur maſculus a deci-
mo anno. ⁊ medio. ſ. vt hic in glo. ⁊ mulier a nono ⁊ medio. ſ. et
hic etiam in glo. nam eo tunc preſumitur doli capax: vt dixi. ſ. de
54 inutili ſtipu. §. ſed que diximus. ⁊ l. impuberem. ff. eo. † Et dic ꝙ
impubes antequã ſit proximus pubertati non tenetur ex delicto
qui dolo committitur: qꝛ nõ preſumitur doli capax. Et ideo vn⁹
puer tunc tangens aliuʒ non tenet̃. vt in. c. j. de delic. puero. extra
Si tantuʒ debet fuſtigari vel ferula cedi vt corrigat̃. l. j. C. ad ſille.
55 † Sed poſtquã impubes ex proximus pubertati: ⁊ ſic doli capax.
Dic tunc qd̃ omne delictũ regulariter cadit in impuberẽ doli ca-
pacem excepto adulterio. nam non cadit in eo ante pubertateʒ. l.
ſi minor. ff. de adul. Et ideo cadit in eum furtum. vt hic. ⁊ d. l. im-
puberẽ ⁊ homicidiũ ⁊ alia delicta. l. iͣfans. ff. ad. l. cor. de ſica. ⁊ l. i-
punitas. C. de pe. ⁊ l. pupillus. ff. de reg. iur. nec datur ei reſtitutio
in integrum aduerſus furtũ ⁊ ſimilia delicta. text. eſt in. l. ſi ex cau-
ſa. §. nunc videndum. ff. de mino. niſi quatenus miſeratio etatis
moueat iudicem ad penam minuendam. l. auxilium. ff. de mino.
cum ibi notatis.

a ¶ Proxim⁹ autem. Idẽ tenet hic. d. Aret.

Furti actio. ¶ Actio furti datur ad penam tantum:
condictio furtiua ⁊ rei vẽdicatio dantur
ad rem: ſed rei vẽdicatio aduerſus quẽcunq; poſſeſſorẽ: cõditio-
autem furtiua aduerſus furem vel eius heredem tantũ. h. d. vſq;
56 ad fi. ¶ † No. igit̃ qd̃ cõtra furẽ dant̃ quatuor actiones. ſ. actio fur-
ti: cõdictio furtiua rei vẽdicatio: ad exhibendum: vt. l. ſi pro fure.
§. furti. ff. de ꝯdi. fur. Actio furti ꝯcernit tãtũ penã dupli vel qua-
drupli in qua nõ cõputat̃ rei eſtimatio ſicut in actione vi bo. rap.
vt. j. titu. j. §. Et iſta datur cuilibet cuius intereſt rem non ſurripi
vt dixi. ſ. e. §. furti actio. ⁊ datur etiam heredibus paſſis furtũ vt
j. de perpe. ⁊ tpa. ac. §. nõ autem omnis. ⁊ dat̃ cõtra furẽ ſed nõ cõ-
tra heredes eius: qꝛ penales actiões nõ dant̃ ꝯtra heredes delin-
quẽtis niſi lite cõteſt. vt. d. §. nõ aũt. ⁊ l. j. C. ex delictis defunc. Sed
condictio furtiua: rei vẽdicatio ⁊ actio ad exhibendũ eius prepa-
ratoria dantur ad perſecutionem rei: ⁊ dantur ſoli dño ⁊ heredi
ei⁹. l. j. ff. de cõdi. fur. Alie aũt actiões ⁊ alia remedia ad recuperã-
dum rẽ predictã dant̃ alij ꝙ dño qui paſſus fuit furtũ vt credito-
ri commodatario ⁊ c. vt dixi in. §. que de fullone. Sed contra fu-
rẽ eſt differẽtia inter cõditionẽ furtiuã ⁊ rei vẽdicationẽ: qꝛ rei vẽ-
dicatio ⁊ ad exhibẽdũ actio dant̃ cõtra quẽcũq; poſſeſſorẽ vt hic.
Sed condictio furtiua datur ſolum cõtra furẽ ⁊ eius heredes. Et
eſt ſpeciale in cõdictione furtiua: qꝛ licet deſcendat ex delicto. l. ſi
ambo. §. quoties. ff. de compenſa. ⁊ ſic non debet dari contra here-
des ſicut alie actiones ex delicto deſcendentes. vt. d. l. j. C. ex delic.
defun. inquãtum heredes conueniantur. tamẽ hec datur vt hic. et
l. ſi pro fure. §. cõdictio. ff. de cõdi. fur. ⁊ ibi per Bar. Itẽ aliud ſpe-
ciale: qꝛ cũ cõdictiones dantur ad dandũ ⁊ ad trãſferendũ domi-
nium. l. fi. in fi. ff. de vſufruc. ⁊ quẽadmodũ vſufructuarius caueat.
⁊ in dominũ rei furtiue non trãſferri dominiũ cum ante ſit dñs. j.
de actio. §. ſic itaq; diſcretis. Tamen iſta datur cõtra furẽ ⁊ queli-
bet alia cõdictio degenerat cõtra furem. i. datur cõtra ſuã naturã:
qꝛ vbi eius natura eſt ad dominiũ trãſferendũ hic odio furis dat̃
ad tradendũ: vt hic. in. d. §. ſic itaq;. ⁊ d. l. fi. ff. quẽadmodũ vſufru-
ctua. caue. Et adde qd̃ actio penalis. ſ. furti nõ tollit̃ per rei perſe-
cutoriã. ſ. per ꝯdictionẽ furtiuã vel rei vendicationẽ: ſed vna perſe-
cutoria pene tollit aliã: vt. d. l. ſi pro fure. §. furti. ff. de condi. furti.
57 † Quid aũt ſi res ſurrepta pereat penes furẽ an petã rem vel eſti-
mationem. dic qd̃ vtrũq; põt peti in libello. de quo dic per Bart.
58 in. l. in re furtiua. ff. de condi. furti. † Ultimo quero que pena im-
ponatur pro furto. dic qd̃ ex furto poteſt agi dupliciter. ſ. ciuiliter
ad rem ⁊ penam dupli vel quadrupli que pena datur parti: vt hic
Nam cum petat̃ dupli vel quadrupli agitur ciuiliter ⁊ non crimi-
naliter: qꝛ quotieſcunq; pena applicatur parti agitur ciuiliter. ſi
fiſco applicat̃ agitur criminaliter. vt. l. iij. in prin. de ſepul. vio. ⁊ l.
fi. ff. de priua. delic. Criminalis autẽ pena furti que eſt. dic qd̃ eſt ar-
bitraria. l. fi. ff. de fur. circa mortẽ ⁊ mẽbri abſciſſionẽ ſed fuſtigat̃
in aut. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. Fallit ſi ſit fur famoſus qui tria
furta cõmiſerit: qꝛ furca ſuſpenditur. vt dicit glo. in illa aut. ſed no-
uo iure. vel vnũ ita magnũ qd̃ equiualet trib⁹: vt tenet Bal. in. d.
aut. Secũdo fallit quãdo frangit publicam pacẽ furando qꝛ tunc
etiã pro furto quinq; ſolidorũ ſuſpenditur: vt in. §. ſi quis quinq;
ſolidos. de pace tenẽ. coll̃. x. Tertio fallit per ſtatuta terrarum quib⁹
aliter diſponitur que de iure ſunt approbata: vt. l. omnes populi.
ff. de inſti. ⁊ iur. Item quãdo eſt latro ⁊ aggreſſor ſtratarũ ſimili-
ter dʒ furca ſuſpẽdi. l. capitalium. §. famoſos. ff. de penis. ⁊ ibi per
Bar. Et adde qd̃ pro furto vel alio crimine nõ debet delinquens
caractere vel ſtigmate fronte vel gena verulari ne facies ad ſimili-
tudinẽ celeſtis pulchritudinis figurata maculetur cum in ſurris
⁊ manibus poſſit pena condemnationis comprehendi: prout di-
cit text. in. l. ſi quis in metallum. C. de penis. ⁊ in. c. ad audientiam.
extra de crimine falſi.

¶ De vi bonorum raptorum. Rubrica.

¶ Iſte titulus diuidit̃ in tres ptes. Primo qꝛ raptor ⁊ fur inequa-
liter puniuntur. Scd̃o qñ quis rapit rem ſuã vel alienã putãs eſſe
ſuam. Tertio quid ſit ſubiectũ in hac actione. ſ. qui debet deduce-
re actor: ſcd̃a ibi: qꝛ tamen. tertia ibi: ſane in hac. Areti.

1 ☞ Actio que contra raptorem detur. ⁊ nume. 4.
2 Raptor bonorum quis dicatur ⁊ qua pena teneatur. ⁊ nume. 3.
5 Actio furti in duobus ab actione vi bonorum raptorum differt.
6 Edictum vi bonorum raptorum tria habet capita.
7 Rapiens rem que apud alium cõſtituitur re reſtituta eius domi-
nio priuatur.
8 Ignorantia credulitas ⁊ error excuſant a pena.
9 Pena conſtitutionis ſi quis in tantã contra quem locũ habeat.
10 Rapiens rem ſuam doloſe an cadat a ſuo iure.
11 Rapiens rem ſuam a fure vel fugiente an incidat in penã. ⁊ nu. 12.
13 Inuaſor rem reſtituens an euitet penam.
14 Remedia contra male fidei poſſeſſorem que.
15 Actio vi bonorum raptorum cui competat. ⁊ nu. 16.
17 Res quando in alicuius bonis eſſe dicatur.
18 Actio vi bonorũ raptorũ ex eiſdẽ cauſis dat̃ ex quib⁹ actio furti.

1 **Vi res alienas.** ¶ † Contra ra-
ptorẽ bonorum qui
tenet̃ etiam furti dat̃ ſpecialis actio vi bo. rapto.
infra annum vtilẽ ⁊ quadruplum. poſt vero an-
num in ſimplum que actio etiam pro vna re ſin-
gulari competit. h. d. vſq; ad. §. quadruplum.
2 ¶ † Nota primo qd̃ raptor rei aliene vel rei communis vt in glo. j.
ſ. quando vtitur re cõmuni ad alium vſum quam debeat vel quã
deſtinata fuit contra voluntatem conſocij: quia alˢ intelligeretur
potius vti iure ſuo per. l. merito. ff. pro ſocio. de quo dixi. ſ. titu. j.
in principio. verſi. vbi dicitur fur. ⁊ nullus eſt improbior fure. Et
tenetur furti manifeſti ſi deprehendatur in rapina vel videatur ⁊
3 contra eum clametur. vt hic in gloſ. ij. † Et ſi dicas quod cum ra-
pere ſit de manu auferre: vt in. l. ſed eximendi verbum. ff. ne quis
eum qui in ius vocatus eſt vi eximat. videtur quod ſemper te-
neatur furti manifeſti. dic qd̃ debet inſpici eius animus qui ſi va-
dit animo per vim auferẽdi rem qui animus preſumitur ſi vadit
armatus. per Jaco. de arenis. ⁊ Ange. de peru. in. l. ſi qui ex do-
mo. ff. de fur. tunc eſt raptor. ⁊ ideo ſi reperit perſonam aliquam
a qua violenter rapiat eſt raptor et fur manifeſtus. Si vero

non reperit

non reperit eſt raptoꝛ ⁊ fur non manifeſtus. ⁊ ſic verbum rape-
re verificaꝉ etiā quo ad animum non ſolū quo ad factum. nam ra
ptoꝛ dicitur qui rapit rem alienā ab aliquo in loco: ſed etiā qui ra
pit nemine ibi exiſtente cum iſto propoſito acceſſerit de quo con-
ſtat per delationem armoꝝ vt dixi. Et ita intellige gl. hic que inci
pit ſed quō pōt. Procedit igiꝉ libellus ⁊ accuſatio ſiue inquiſitio
de facto ⁊ robaria qn̄ quis armatus intrauit campum vel domuʒ
alterius: ⁊ res ibi nemine exiſtente aſpoꝛtauit. ſm Ange. in. d. l. ſi
4 quis domo. ¶ †Scd̄o not. qđ cōtra raptoꝛē pōt agi vel actione vi
a bo. rap. in quadruplū[a] infra annū ⁊ poſt annū in ſimplū niſi per
violētiā ⁊ rapinā factā de rebus iudeoꝛum ⁊ paganoꝛū: vbi omni
tpe eſt pena dupli ſolū eoꝝ ⁊ odio vt. l. xpianꝰ. C. de paga. vł actiōe
furti manifeſti ſi rapiaꝉ vel clameꝉ. vel non manifeſti ſi nō rapiaꝉ.
Et iſte actiōes ī eo qđ cōcurrūt tollūt ſe inuicē. Sʒ nō ex eo qđ acci
dit vn̄ q agit furti manifeſti ad quadruplū ⁊ exigit nō agit vi bo.
rap. ⁊ econuerſo. Sʒ q agit furti nō manifeſti ad duplū pōt agere
vi bonoꝛū ad aliud duplū: vt hic in gl. ij. l. j. ff. e. Et ſic minoꝛ pena
nō tollit maioꝛē penā iuris cōis niſi expſſe vel tacite dicaꝉ in ſtatu
to: vt. l. quoties. ff. de act. ⁊ ob. ⁊. l. qui ſepulchꝛa. ff. de ſepul. vio. Si
tn̄ fuit īpoſita vna nō pōt alia īponi cū vtraqʒ tēdat ad vindictaʒ:
vt. l. ꝑtoꝛ edicit. §. j. ff. de iureiur. ſm bar. ff. e. in. l. ij. Itē limita ꝙ hic
dr̄ de raptoꝛe nō hʒ locū hic titulus in rapiēte ꝑ violētiā ablatiuā:
ſʒ rapiēs ꝑ violētiā cōpulſiuā nō teneꝉ actiōe hac: ſed qđ metus cā
in quadruplū: qꝛ ibi ineſt volūtas pꝛebentis rem licet coacta lege
ſi cū exceptione. §. qui vi. ff. quod metus cauſa. Item adde qđ licet
lex loquiꝉ in plurali per hec verba vi bono. rapto. tn̄ etiam hʒ locū
in ſingulari. ſ. in rapiente vnā ſolam rem. vt hic in gloſ. ſi. quod fa
cit ad ſtatutū de pꝛoducente falſos teſtes. de quibus dixi. ſ. de iure
perſo. in pꝛincipio.

Quadruplum. ¶ In actione vi bonoꝛum raptoꝛū
in quadruplo ineſt ſimplum quod
continet rei eſtimationem ſiue ſit raptoꝛ manifeſtus ſiue non. Se-
5 cus in actione furti. hoc. d. vſqʒ ad. §. qꝛ tamen. ¶ †Not. hic dupli
cem differentiam inter actionem furti ⁊ actionem vi bonoꝛum ra
pto. Pꝛima qꝛ in furto in duplo vel quadruplo nō continetur rei
perſecutio ſed totum eſt pena. vt. ſ. titu. j. §. ſi. ſed in hac cōtinetur
rei perſecutio. Secunda differentia eſt: qꝛ hic non diſtinguiꝉ vtrū
ſit raptoꝛ manifeſtus vel nō ſed ſemper tenetur in quadruplū ſiue
depꝛehendatur in rapina ſiue non: ſed in furto diſtinguitur. vt. ſ.
tit. j. §. manifeſtus. Et ſic patet qđ fur manifeſtus punitur in plus
quā raptoꝛ: qꝛ non continetur perſecutio rei in quadruplo: ſed fur
non manifeſtus puniꝉ in minꝰ vt hic in gl. j. Et eſt differētia qꝛ in
furto eſt ſolum vnum caput: ſcilicet furti manifeſti ⁊ non manife-
6 ſti. †Sed in hoc edicto vi bono. rap. ſunt tria capita quoꝛum duo
ponuntur in. lege. ij. in pꝛincipio. ff. eodem. Pꝛimum caput eſt vbi
coactis. i. coadunatis ad hoc hominibus eſt datuʒ dānum. Secun
dum eſt vbi non coadunatis hominibus eſt aliqua res rapta dolo
malo per vim. vt. d. l. ij. Et pꝛo iſtis duobus capitibus eſt eadem
pena ſcʒ quadrupli. vt. d. l. ij. Tertium caput eſt vbi eſt datū dam
num in turba cuius pena eſt dupli infra annum: ⁊ poſt annum eſt
ſimpli: ⁊ ſic non eſt minoꝛ pena in hoc tertio capite quā in alijs: qꝛ
hic non requiritur quod raptoꝛ turbā congregauerit: ſed eſt aduē
ticia ad eius curſum vel clamoꝛem. Et tunc ſi hec turba det ali-
quod damnuʒ pꝛopter dolum iſtius exclamātis ipſe teneꝉ. vt. d. l.
pꝛetoꝛ ait. §. erit. ⁊ hec differentia habetur. ff. eo.

7 **Quia tamen.** ¶ †Quia cōtra raptoꝛem doloſum ha
bet tātum locum actio vi bono. rapto.
⁊ non contra errantem in iure: quis excuſabatur ne via malicijs
aperiatur fuit facta noua conſtitutio per imperatoꝛem in qua ſta-
tutum eſt quod rapiens rem penes alium conſtitutam reſtituat rē
⁊ eius dominio pꝛiuetur: ſi ipſa erat rapientis ſi vero aliena tunc
reſtituit rem ⁊ eius eſtimationem ſiue res rapta erat mobilis ſiue
immobilis. h. d. vſqʒ ad. §. ſane. Concoꝛdat. l. ſi quis in tantam. C.
8 vnde vi. de qua hic fit mentio. †Et nota ex pꝛin. caſum notabilem
quod vbi imponitur pena pꝛopter aliquod delictum dolo cōmiſ-
ſum: tamen quelibet ignoꝛantia credulitas ⁊ erroꝛ etiam iuris ex-
cuſat ab iſta pena: quia ceſſat dolus pꝛopter quem delictum dolo
commiſſum punitur. Sed aliter mulctabitur pecuniariter non cri
minaliter: quia non fuit ī dolo. vt hic ⁊. l. ij. §. hec actio vulgo. ver.
ſi quis igitur. ff. eo. non tamen ſtatur aſſertioni dicentis ſe ignoꝛaſ
ſe ſiue ſe putaſſe ſibi licere niſi appareant aliqua indicia ⁊ cōiectu-
re ex quibus veriſimiliter credere potuit vt in rapiente rem ſuam:
puta equum ſuum ab ignoto poſſeſſum: vel in offendēte bannituʒ
non tamen legitime bannitum: vt no. Barto. in. l. pe. ff. de adul. et
quod not. in. l. inter omnes. §. ratione. ff. de fur. Et pꝛedicta ſunt
vera in delicto quod requirit dolum. vt in actione vi bonoꝛū rap.
vt. l. ij. ff. eo. Sed in delicto qđ nō requirit dolū vt in ꝯſtitutione. ſi
quis in tantā. ⁊ vn̄ vi. q̄ punit ēt ignoꝛātes ⁊ temerarie facientem
vt hic: ⁊ tunc talis excuſatio ab eis non eximit ab eius pena ciuili
ſcilicet perditionis rei pꝛopꝛie ⁊ ſolutionis eſtimationis rei aliene
Sed excuſaret a pena criminali vt innuit gl. in. d. ver. ſi qs igitur.
Habes igitur concluſiue quod ignoꝛantia iuris excuſat in actio-
ne vi bonoꝛum raptoꝛū: ſed non in cōſtitutione ſi quis in tantam.
vt tenet Inno. in. c. cū inofficijs. extra de teſt. Et adde quod ꝑ vio
lentiā quis puniꝉ pluribus ⁊ diuerſis penis vt plene not. per gloſſ.
9 ⁊ bart. in. l. extat. ff. qđ metus cauſa. ¶ †Scd̄o not. in. §. ſed nedum
alia talia. qđ pena conſtitutionis ſi quis in tātā. contra raptoꝛem
aliarum rerum que eſt perditionis rei pꝛopꝛie ⁊ eſtimationis alie
ne habet locum ſiue quis rapiat ſcienter ſiue ignoꝛanter. vt. ſ. dixi.
⁊ ſiue quis rapiat rem mobilem ſiue inuadat rem immobilem ſeu
poſſeſſionem rei immobilis. Contra tamen inuaſoꝛem rei immo-
bilis alterius vacantis etiam inducte ſunt pene per alias conſtitu
tiones: qꝛ ſcienter ⁊ doloſe occupans ⁊ inuadens poſſeſſionem al-
terius vacātem tenetur eam reſtituere cum fructibus. l. ſi. C. vnde
vi. Si autem ſine dolo tenetur eam reſtituere ſine fructibus per. l. a
inuaſoꝛ. C. vnde vi. ⁊ hoc tenet gl. ⁊ Ja. de bu. in. d. l. ſi. in gl. in ver.
10 generali. †Sed quero in caſu modo quando quis rapit rem ſuam
doloſe ſciens nō ſibi licere vel ſine dolo an cadat a dominio rei ipſo
iure vel per ſententiam. dic quod per ſententiam: quia quando lex
vtitur verbo pꝛeſentis tpis vel pꝛeteriti vt pꝛiuat ſic intelligiꝉ ipſo
iure. Si aūt verbo futuri tpis vt amittat. vt. d. l. ſi quis in tātā. vel
verbo infinitiui modi. vt ſanximus inuaſoꝛem cadere a dominio
rei vt hic: qꝛ infinitiuus ſignificat omne tēpus. vt no. l. v. §. ſtipula
tio. ff. de ver. obli. Tunc intelligiꝉ per ſniām niſi apponaꝉ verbuʒ
mox vel ſtatim vel ſimile. ſm Bar. in. l. iubemus. §. economꝰ. et ibi
gl. C. de ſacroſan. eccl. Itē nūquā incidit in hanc penam recipiens
rem ſuam ab eo cui commodauit vel depoſuit. glo. dicit quod non
in. d. l. ſi quis in tantam. in gloſſ. magna in ver. ſuper rebus. quia
non poſſident ſed ſolum detinent niſi poſtquā interuertiſſent poſ
ſeſſionē ⁊ conſtituiſſent ſibi poſſidere. Ex quo apparet quod hec
conſtitutio ſolum hʒ locū vbi quis aufert rem poſſidenti ⁊ ſic aliū
ſua poſſeſſione pꝛiuari vult. vt no. gloſ. in. l. ſi quis in tantā. in ver.
octauo quero quid. Secus ſi nō poſſideat. vt. d. gl. ⁊ hic in text. ibi
11 auferre poſſeſſoꝛibus. †Item quid ſi rapio rem meam a fure an in
cidam in hanc penam. dicit glo. iſta quod non: quia in illo caſu ꝓ-
miſſum eſt mihi niſi poſtquā poꝛtauit rem ad locum deſtinatum.
12 †Et ſimiliter licet mihi auferre a fugiente. per. l. ait pꝛetoꝛ. §. ſi de-
bitoꝛem. ff. de his qui in frau. credito. non autem licet mihi aufer-
re rem debitam vel mihi pignoꝛatam. ſ. vt retineam loco pignoꝛis
quod nota contra eos qui auferunt veſtes alicui vt retineāt donec
emendet damnum datum vel ſoluerit aliud debitum. vt no. gloſſ.
13 in. l. ſi quis in tantam. †Item an habeat locum penitentia vt inua
ſoꝛ euitet penam ſi reſtituit rem. dic quod non: quia in delictis nō
habet locum penitentia pꝛo pena euitanda vt lege. ſi quis ea men
te. ff. de fur. Item que actio datur contra delinquentem; dic quod
condictio ex hac. l. ⁊ ex. l. ſi quis in tantam. Item an hec pena detur
heredibus. dic quod ſic: ſed non contra heredes niſi inquātum ad
14 eos peruenit. vt dicit glo. in. d. l. quis in tantam. †Quid autem ſi
aliquis non rapuit vel ſpoliauit me ſed tamen poſſidet rem meaʒ
mala fide a cuius poſſeſſione cecidi. dic qđ plura danꝉ mihi reme-
dia. ſ. ex. l. ſi coloni. C. de agri. ⁊ cenſi. li. xj. ⁊ officium iudicis condi
ctio triticaria ⁊ condictio incerti. vt in. c. re integra. iij. q. j. not. gl.
C. de furtis. l. ſi. §. ſed in ſecunda. no. etiam eo. ti. l. in ciuilem. ⁊ te-
tigi. ſ. ti. j. §. que de fullo.

15 **Sane in hac actione.** ¶ †Actio vi bonoꝛuʒ
raptoꝛum datur ei cu-
ius intereſt rem raptam non fuiſſe ad ſimilitudinem actionis fur b
ti. h. d. vſqʒ ad ſi. Concoꝛdat. l. ij. §. in hac actione non vtiqʒ. ⁊. §. ſe.
16 ff. eo. ¶ †Nota pꝛimo qđ nō requiriꝉ qđ agēs hac actione ſit dn̄s:
ſed ſufficit qđ eius interſit ſiue res ſit in bonis eius ſiue ex bonis.
17 †nam res dicitur in bonis alicuius quando pꝛo ea poſſeſſa habet
exceptionem ⁊ pꝛo ea omiſſa hʒ actionem. dicit tex. in. l. rem in bo-
nis. ff. de acqui. re. do. Et dicitur in bonis ſiue habeat dominium
rei ſiue bona fide poſſideat. l. bonoꝛum. §. in bonis. ff. de ver. ſig. Ex
bonis alicuius diciꝉ eſſe res q̄ ad eius cuſtodiā ⁊ periculū ſpectat.
vt hic in glo. dicte. l. rem in bonis. ¶ Scd̄o not. qđ in hac actione
non quadruplaꝉ dn̄iū rei ſʒ ſolū qđ abeſt ex ſubſtantia eius a quo
eſt raptū. ſ. ſolum ſuum intereſſe ſiue ſit reſpectu pꝛopꝛietatis ſiue
vſuſfructus ſiue ratione cuſtodie. vt. l. ſi mulier. §. qui poſſeſſioneʒ.
18 ff. quod metus cauſa. ¶ †Tertio no. hic regulam in ſi. qđ ex quibꝰ
cauſis poſſet agi furti pꝛo re clandeſtine ſurrepta: ex eiſdem cauſis
pōt agi vi bonoꝛuʒ raptoꝛū pꝛo re rapta. equiparantur ergo actio
b vi bonoꝛum raptoꝛum[b] ⁊ actio furti vt ex qua cauſa detur iſta: ⁊ il
la detur. vt hic. ⁊. d. l. ij. §. generaliter. ff. eo.

a ¶ In quadrupluʒ. Et ſic no. qđ plꝰ puniꝉq palā facit ꝙ q clā. de quo tn̄ vide per Cy. ⁊ doc. i. l. nemo clericꝰ. C. de ſum. trini. ⁊ fide catho.

Not. hec remedia q̄ cōpetūt pꝛo re mea recuperanda.

b ¶ Actio vi bo. rap. Foꝛmā aūt libelli ī actiōe vi bo. rap. vide do. are. j. de actiō. §. ex maleficijs in v. nūc deſcēdamus ad actionem vi bo. rap. et ꝑ Petruʒ Jacobū ī tit. de actio. vi bonoꝛum rap.

¶ De lege aquilia. Rubꝛica.

1 Occidens iniuſte ſeruum alienum ex pꝛimo legis aquilie ca-
pite punitur.
2 Actio legis aquilie ad quid ⁊ quare inuenta fuerit.
3 Furtum an veniat nomine damni dati.
4 Eſtimatio damni qualiter fieri debeat in aquilia.
5 Actio legis aquilie cui competat.
6 Quadrupedum pecudum nomine que animalia veniant.

7 Animalia fera quando veniant pecudum appellatione.
8 Pecus dictio quid ſignificet.
9 Iniuria qualiter capiatur in lege aquilia.
10 Actio iniuriarum differt a lege aquilia.
11 Occidere furem ⁊ latronem quando liceat.
12 Fugere an teneatur quis potius quam aggredientem ſe occidere.
13 Occidens caſualiter an teneatur cornelia de ſicariis.
14 Homicidium duobus caſibus non puniendum.
15 Putans vel cedens arborem iuxta viam vel tector domus tranſeuntes mouere debent ne ledantur. ⁊ nu. 16.
17 Medicus quando circa egrum in culpa eſſe dicatur. ⁊ nu. 18.
19 Imperitia culpe eſt aſſimilanda.
20 Medicus ⁊ iudex imperiti de imperitia tenentur. ⁊ nume. 21.
22 Equum aſcendens tenetur ſi ab equo aliquis perimatur.
23 Infirmitas ⁊ imperitia culpe aſſcribenda. ⁊ nu. 24.
25 Occidens animal alterius quantiplurimi tenetur. ⁊ nu. 26.
27 Actio legis aquilie penalis eſt.
28 Mendacium probatum punitur in duplum.
29 Actio legis aquilie pro quibus intentetur.
30 Actio que competat pro ſeruo occiſo.
31 Punitur quis pro damno dato culpa leuiſſima.
32 Actio ciuilis ⁊ crialis an poſſint ſimul pro eodẽ delicto intẽtari.
33 Uulnerans ſeruum vel quadrupedem tertio capite legis aquilie punitur.
34 Ruptum dictio/quid ſignificet.
35 Uini bonitatem immutans ex induſtria quantiplurimi tenetur.
36 Lex aquilia damnum eſſe ſaltim culpa leuiſſima datum requirit.
37 Damnum in bladum illatũ ſcdm quod tempus eſtimari debeat.
38 Qualitas in vna parte legis vel ſtatuti poſita in ſequentibus cenſetur repetita.
39 Dicta in precedentibus quando cenſeantur repeti in ſequẽtibus.
40 Actio directa legis aquilie in quibus locum ſibi vendicet.
41 Actio directa ⁊ actio vtilis in quo cõueniant ⁊ in quo differant.
42 Actio in factum quotuplex.
43 Recludere aliena animalia damnum dantia an liceat. ⁊ nu. 44.
45 Precipitans vel faciẽs vt precipitetur animal qualiter teneatur.
46 Dominus ſeruũ ſuum autoritate propria carceri tradere poteſt.

Damni iniurie.

Hic titulus diuidit in tres ptes. Primo tractat de pmo capite legis aquilie multa ponẽdo de eo exempla. Secũdo in §. ſcdm caput. tractat de tertio capite multa de eo ponẽdo exempla omiſſo ſcdo capite qr nõ eſt in vſu. Tertio in §. ceterũ. tractat de actione deſcẽdente ex maleficio dãni dati vſqꝫ in finẽ. ⁊ principium. h. d.
1 †Occidẽs nõ iure ſeruũ alienũ vel aliquã quadrupedẽ que pecudũ numero contineṫ teneṫ ex primo capite. l. aquilie ſoluere dño ſerui vel aliis quãtiplurimũ res fuit in eo anno. h. d. vſqꝫ ad §. qd autẽ. Et pro intellectu huius tituli
2 pmitte ſm glo. ſcdam in. l. de pecoribus tuis. C. eo. qd pro dãno dato nõ iure ſed iniuſte in reb⁹ alterius fuit inuenta actio. l. aqlie. cũ tribus capitibus ſiue articulis. Et primum caput punit dãnificãtem res alterius perimendo ſiue occidẽdo ſeruos vel alia animalia que numero pecudum contineṫ. Et iſte teneṫ quãtiplurimũ res valuit toto illo anno precedenti. vt hoc ⁊. l. ii. ff. eod. ⁊. j. eod. §. his autẽ verbis. Scdm autẽ caput legis aquilie receſſit ab aula et non eſt in vſu: ideo nõ expedit de eo tractari. Et ſic hodie ſunt tãtum duo capita: quia tertiũ caput eſt ſubrogatũ loco ſecũdi. vt. d. glo. in. l. ii. ff. eo. Tertiũ caput qd hodie eſt ſecũdũ caput cũ hodie nõ ſint niſi duo capita punit non occidentẽ ſed vulnerantẽ ſeruũ vel animal alteri⁹ numero pecudũ cõtentũ: vel etiã occidentẽ aĩal qd non cõtineṫ numero pecudũ vel dãnũ dantẽ in aliis rebus que anima carẽt ⁊ iſte puniṫ quãtiplurimi res valuit in. xxx. dieb⁹ primis. vt. j. eod. §. iii. capite. ⁊ ſic vulnerans animal vel alias res deſtruens puniṫ in minus quã occidẽs: qr minus delinquit. vt dicit glo. ff. eo. ⁊. l. ii. j. eo. §. hoc tamẽ capite.
3 †Nũc quero an furtum cõtineatur appellatiõe dãni dati vt actio ⁊ pena que datur pro dãno dato per. l. ⁊ ſtatutũ detur etiã pro furto facto. Et rñdet hic. j. glo. no. qd large accipiẽdo dãnũ prout eſt diminutio patrimonii cõprehendit etiã furtũ ſed ſtricte ſumẽdo ⁊ proprie: aliud eſt dãnũ ⁊ aliud eſt furtum. Et ideo pro vnoquoqꝫ eſt adinuenta actio ⁊ pena. l. actio legis aquilie ⁊ furti. nam dãnũ eſt cum rei corruptione: vt dicit gloſ. in. l. qui occidit. §. in hac. ff. eo. Et furtum eſt cum rei amotione. vt probat text. in. l. ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. ff. ad. l. aquil. ⁊ tetigi. ŝ. de oblig. que ex quaſi delic. naſcũ. in. §. furtorum.
4 †Scdo quero qualiter fit eſtimatio [a] dãni in aquilia. dic ꝙ in primo capite qñ occidit fit eſtimatio quantiplurimi res valuit eo anno preterito a tpe dãni dati. vt. l. ait. ff. eo. Et ideo diciṫ ꝙ aquilia habet oculos retro. ⁊ hec eſtimatio nõ dꝫ eſſe ex affectiõe ſed q̃tũ res cõiter valet. vt hic in glo. in ver. plurimi. Et ſic limitaṫ cõe vulgare: qd res tñ valet quãtũ vendi põt. ſ. cõiter ⁊ non ex affectione: vt dicit glo. in. l. ſi ſeruus ſeruum. ff. ad. l. aquil. ⁊. l. ſi ſeruum. ff. de condi. furti. ⁊ etiã homini eius conditionẽ ſciẽti. de quo per Bar. in. l. precia rerũ. ff. ad. l. falci. Itẽ debet fieri eſtimatio ſcdm illũ locum in quo quis põt cõueniri ſiue cogiṫ reſpondere. ſcdm glo. in
5 d. l. ſi ſeruus ſeruũ. ff. eo. †Tertio quero cui daṫ hec actio. dic vt hic in glo. in ver. domino vꝫ qd daṫ hero. i. domino directo vel vtili. ſ. feudatario ⁊ emphyteote: vt not. in. l. cedere. §. is cuius. ff. arbo. furtim ceſa. ſed fructuario ⁊ vſuario daṫ vtilis aquiliana etiã cõtra dominũ dãnificãtẽ. l. itẽ mela. §. ſi. ff. ad. l. aql. Sed domino ficto vt legatariis in quẽ tranſit dominiũ ficta morte teſtatoris. l. a titio. ff. de fur. non daṫ ante agnitionẽ legati. l. liber homo. §. fin. cũ. l. ſeq. ff. eo. Bone fidei poſſeſſori autem nõ daṫ cũ nõ ſit dominus direct⁹ nec vtilis: ſed daṫ actio in factũ propter operas omiſſas. l. itẽ mela. §. ſed ⁊ ſi ſeruus. ff. eo. Et breuiter ſcdm glo. hic daṫ habenti ius in re ſed nõ habenti perſonalẽ obligationẽ ſolũ etiã ſi eius ratione cuſtodie. vnde non datur cõmodatario pro re cõmodata dãnificata. d. l. itẽ mela. §. eum cui. Secus autẽ eſt in actione de pauperie que datur ei cuius intereſt ſicut actio furti: vt. l. ii. ff. ſi quadru. pau. feciſſe dicatur.

6 **Quod autem.** †Appellatione quadrupedũ pecudum numero comprehenſorum cõtineṫ ſolũ animalia que gregatim paſcuntur nõ aũt animalia fera: nec alia que gregatim nõ paſcunṫ. hoc dicit. vſqꝫ ad. §. iniuriã autẽ. Licet ergo vrſus ⁊ canis tuus ſit occiſus vel vulneratus nõ potes agere ex primo capite. l. aquilie quãtiplurimi valuit infra annum: vt hic: ⁊. l. ii. ff. eo. Sꝫ bene ages ex tertio capite quãtiplurimi valuit infra. xxx. dies proximos. ff. eod. l. ſi ſeruus ſeruum. §. hac actione. ⁊ hoc niſi canis fuiſſet mordax: quia tunc licet tranſeunti defendere ſe a cane mordace quinimo tenetur dominus ſi canem ligatũ nõ tenet. l. j. §. ſi canis. ⁊. l. ii. ſi quadrupes pau. fe. dica. ⁊. l. qua vulgo. ff. de edil. edic. ⁊ dicam. j. ſi quadru. pau. fe. dica.
7 §. ceterum. †Item not. hic qd animalia fera non computantur in numero pecudum qd eſt verum niſi preſtent operam iumentorum vt ſunt cameli: quia tunc pro manſuetis computantur: vt l. iii. §. fin. ff. eo. Et idem eſt ſi animal ſui natura ſit ferox ſed per accidens ſit factum manſuetum: quia tunc idẽ iudicatur quod de manſueto. l. j. §. beſtias. ff. de poſtu. ⁊ gloſ. tetigit in. d. l. ii. ff. eod. ti. Quod facit ad queſtionem de repreſaliis in attendatur magis origo naturalis quã accidentalis. de quo per Barto. in. d. §. beſtias.
8 †Secundo not. hic de ſignificatione huius nominis pecorum vel pecudis. nam eſt generale nomen apprehendẽs animalia quadrupedia que gregratim paſcunṫ: vt. l. legatis. §. pecoribus. ⁊. d. l. ſeruis legatis. ff. de lega. iii. Et ideo ſi ſtatutum faciat mentionẽ de damno dato a pecoribus vel pecudibus. patet per predicta que animalia comprehendatur.

Iniuria autem. Damnum iniuria datum dicitur qd non eſt iure datum. Item licitum eſt occidere vbi aliter periculum vitari non poteſt. Item occidẽs caſu. l. aquilia nõ teneṫ niſi culpa precedat caſum. Itẽ pro homine caſu occiſo in ludo facto in loco deputato ab homine cõ-
9 ſueto non datur aquilia. h. d. vſqꝫ ad. §. item putator. †Not. primo quod in actiõe legis aquilie accipitur iniuria pro omni eo qd eſt factum nõ iure ſiue per dolũ ſiue per culpã etiã leuiſſimã: vt. l. iii. ⁊. l. etiã leuiſſima. ff. eo. Sed in actione iniuriarũ accipitur iniuria pro cõtumelia quadã verborũ ⁊ cũ actiõe. l. aquilie põt cõcurrere actio iniuriarũ vt ſic fiat duplex eſtimatio. vna: damni: alia cor-
10 nelie vt ſi culpa tua ⁊ in mei iniuriam occideres ſeruum meum: vt in. l. ſed ſi quecunqꝫ. §. iniuria. ff. eo. † Et ſic not. hic differẽtiam inter actionẽ iniuriarũ: ⁊. l. aquiliã: qr in aquilia venit nõ tñ dolus: ſed etiã culpa: ſed in actione iniuriarum venit tantũ dolus. Secundo quia in aquilia agitur ad damnum: ſed in actione iniuriarum igiṫ ad vindictam. ⁊ ſapit inſtar criminalis cauſe: vt. l. pretor edixit. §. j. ff. de iniuriis. ſcdm bal. in. d. §. iniuria. ⁊. l. ſi ſeru⁹ ſer-
11 uum. §. rupiſſe. ff. eo. †Tertio not. ibi itaqꝫ qui latronẽ. quod licitum eſt occidere furem ⁊ latronem. vbi alr non poteſt euitari
b periculum perſone vel rerum ſiue ſit fur nocturnus ſiue diurn⁹. [b] vt dixi. ŝ. de fur. in prin. ⁊ per gloſſ. ⁊ Bart. in. l. furem. ff. de fur. ⁊ eſt conſilium vt contra furem telo inſurgentem telo exclames: vt
c ſic appareat qd facias ad tue perſone vel rerum defenſionem. [c] vt d. l. ſed ⁊ ſi queſitũ. ⁊ idẽ in quocũqꝫ alio qui aliter mortẽ euitare nõ valens furẽ occidit vel mutilat inuaſorẽ. dicit text. in cle. vnica. de homicidio. ⁊ dicit ibi gloſſ. qd ſi qr ſtragulatus vel arctatus erat taliter quod fugere non poterat nec ſe clamore aliter iuuare.
12 †Sed nunquid tenetur aufugere potius quã aggreſſorem occidere. dic quod non ſi eſt talis homo cui fuga eſſet ad dedecus ſecundum Barto. in. l. vt vim. ff. de iuſti. ⁊ iur. ⁊ dixi. ŝ. de iure natu. §. ius autem gentium. nam tenetur quis ſeruare honorem ſuum ſicut vitam. l. quintus mutius. ff. mandati. ⁊ ſecundum hoc intelligitur iſte tex. quando aliter non poteſt euitari periculum perſone. rerum vel etiam fame. Quarto not. in verſiculo. ac nec is. ꝙ caſu occidens ſeruum alterius non tenetur. l. aquilia. ſi nulla culpa preceſſit. ſi autem interuenit culpa leuiſſima tunc tenetur aquilia: vt. d. l. in lege. ff. e.
13 †Sꝫ an teneatur cornelia de ſiccariis occidẽs caſu ſeruum vel liberum. dic quod non quia illa exigit dolum. l. in lege

a Fit eſtimatio. vide hic do. arc. poſt bar. ⁊ doc. in ii. colũ. circa ſi. ver. qualiter res eſtimetur.

b Siue diurnus. Hoc idẽ vr hic tenere do. arc. in. ii. col. ſi. ĩ gl. qui latronem.

c Defenſionẽ. Sꝫ qualiter probabiṫ qd fecit ad ſuã defenſionem vide. d. arc. hic in v. quo ergo probaṫ factum ad ſui defenſionem.

in lege cornelia.ff.ad.l.cornel.de ſica.⁊.l.eum qui.C.de ſica.ſed alr puniret extraordinarie arbitrio iudicis ēt crialiter ſi aliqua culpa etiā leuiſſima pceſſit.vt no.gl.⁊ Bart.l.aut vacua.§.delinquit.ff. depoſiti.⁊.l.j.§.diuꝰ.ff.de ſica.⁊ ibi p gl.⁊ Cy.vl'ſi dabat operā rei licite.vt in.c.ſicut dignū.extra de homicidio.al's ſi nulla culpa pceſſit.vel dabat operā rei licite tūc factū caſu nō punit qꝛ p rex na turā puideri nō pnt caſus fortuiti.vt.d.l.eū qui.de quo p bar.in.l.

14 j.ff.de legi.¶†Quinto no.in.§.itaq3.ꝙ arma luſtrans iaculās vel aliū ludū exercens nō tenet de homicidio caſualr cōmiſſo duobꝰ cōcurrentibꝰ.ſ.ſi eſt hō ꝯſuetus ſeu ad ludū deputatus.itē ſi ludit in loco ad hoc ꝯſueto ⁊ deputato.al's ſi alter deficiat tenet caueat igit qs facere ludū ſibi incognitū qꝛ ſi caſualiter aliū pimat tenebit de culpa.⁊ idē ſi faceret in loco nō deputato.ſ3 ⁊ ſi faceret in loco deputato caueat ſibi inde ptrāſiens qꝛ ſi occideret ſibi habebit iputare:niſi baliſtarius eū pertrāſeuntē p locū ſtudioſe percuſſerit.qꝛ tunc dolus baliſtariȷ vel baliſtantis preponderat culpe trāſeuntis.l.item ſi obſtetrix.in ſi.ff.eo.

15 **Item ſi putator.** ¶†Putans arborē ppe viā nō admonens tranſeuntem tenet ſi trāſiens ledat.ſecus ſi admonuit vel putabat ſeorſum in via.h.d.

16 vſq3 ad.§.pterea.†Debet ergo tector domus ibi tenere vnū q moneat trāſeūtes vbo vel ēt fcō apponēdo ligna vt trāſeūtes ſibi puideāt.itē d3 amouere ita tēpeſtiue vel trāſiēs poſſit euitare.nō aūt d3 i ipo piculo eū admonere vt faciūt agaſones ferrarieſes q poſt

a illatā pcuſſionēᵃ vel in ipſa percuſſiōe admonent: vt.l.ſi putator.ff.eo.¶Itē no.qð aliqd faciens in aliquo loco p quē iter non eſt nō tenet de homicidio caſuali cōmiſſo niſi ſtudioſe piceſſet dū videret tranſeuntē.vt.d.l.ſi putator.Ex hoc ſumpſit pileus cautelā in euadendo amicū ſuū tectorem domus qui tranſeuntem vulnerauerat:ſed probare nō poterat dixit enim coram iudice ꝙ tector ille erat mutus qð audiens percuſſus inquit imo loquebatur qꝛ dixit mihi tranſeunti quod precauerem.⁊ per hoc fuit abſolutus per hunc text.

17 **Preterea.** ¶†Medicus curā egri derelinquēs vel male ſecans egrum eſt in culpa: ⁊ ideo aquilia tenetur ad eſtimationē quātiplurimi valuit infra annū.h.d.vſq3 ad.§.impetu. Concordat.l.qua actiōe.§.fina.cum.l.ſequen.ff.eo. ¶No.primo qð culpa cōmittitur ante factū non prouidendo:vt ſ.§.proximo.⁊ in ipſo facto vt male ſecundo,⁊ poſt ipſum factu3: vt de relinquendo egrum:vt hic.⁊ hec no.gl.notabilis.in.l.idē iu

18 ris.ff.eo.¶†Scðo no.hic ꝙ ſi medicus derelinqt curā egri eſt in culpa ſaltim leui vel leuiſſima ſm ꝙ infirmus erat in cōualeſcētia ⁊ ſic derelinquendo videtur prebere cauſam mortis.⁊ iō puniret non tamen.l.cornelia.qꝛ illa requirit dolum ſpecialiter.ſed aliter puniretur extraordinarie:vt dixi.ſ.eo.§.iniuria.ſi autem medicus gratis curabat.dicit gl.in.d.l.idem iuris.qð tenet de culpa le

19 ui ad ſimilitudinem negotiorū geſtorū.¶†Tertio not.hic regulam ꝙ imperitia culpe equiparat:vt hic.⁊.l.ſi qs fundū.§.celſus.ff.locati.⁊.ff.de reg.iur.c.non eſt.ſine culpa.li.vj.⁊ hoc verū i medico ⁊ in iudice ⁊ quocūq3 artifice aſſerente ſe eſſe peritū in arte ſua quia tenetur non ſolu3 de dolo ⁊ lata culpa:ſed etiā de imperitia preterꝙ in agrimeſſore qui tenetur non ſolum de dolo.⁊ lata cul

20 pa ⁊ ſibi imputet qui eum elegit ſcðm glo.in.d.l.imperitia.† nam imperitus medicus tenetur de imperitia.vt hic.⁊.d.l.idem iuris.⁊.ff.de offic.preſi.l.illicitas.§.ſicuti quia imperitus medicus reputatur pro non medico.vt not.in.l.quod ſi nolit.§.ſi mancipiū.ff.de edil.edic.⁊ fauore publice vtilitatis medicus ſemel approbatus poteſt reprobari ſi nō eſt ſufficiens.l.ſed ⁊ reprobari.ff.de excu.tut.

21 †ſimiliter iudex eoipſo qð locat ſe p iudice ⁊ aſſeſſore videt ſe aſſerere peritū.⁊ iō tenet de imperitia.vt.l.ſi iudex.ff.de variȷs ⁊ extraor.cogni.Et not.glo.in.l.ij.qð quiſq3 iuris quinimo rōne aſſerte peritie lata culpa equiparatur dolo.vt in.d.glo.⁊.l.ad cōmentarienſem.C.de cuſtodia reorum.

Impetu quoq3. ¶Ductor animalis cuius ductoris infirmitate vel imperitia damnū datū eſt ab animali tenetur aquilia.h.d.vſq3.§.is autem.

22 †Eſt ergo in culpa qui aſcendit equū quem retinere non poteſt ᵇ

b ſine non v3 ppter eius infirmitatē impotentiā vel imperitiam.et ideo tenet ſi equus aliquē ledat.currens igitur equū qui in eiꝰ re

c pente curſu puellā trāſeūtem perimit eſt in culpa ᶜ maxime ſi currebat per locū prohibitum vt per plateam vel ſtratam publicam gentibus plenā forte ppter feſtū ⁊ puniet nō cornelia ſed extraordinaria.vt dicam.j.eo.§.liberū.ſecus ſi culpa non fuit puta cum equus non bene pareret habenis.⁊ preter ſeſſoris arbitrium ſaltibus laſciuierit vt eius refrenaret impetū freno vim intulit equūq3 calcaribus ſtimulauit.Cumq3 fracto freno equo relicto pprio arbitrio curreret feſtinanter quedā mulier ex obliquo veniens infantulum baiulans obuiauit in quā equus inhians procul abiecto ſeſſore puerū oppreſſit.Cum enim nec actu nec voluntate homicidiū perpetrauerit nec operam daret illicito non puniret etiā quominus poſſit diuina celebrare officia.dicit text.in.c.dilectꝰ filius.extra de homicidio.⁊.c.ſignificaſti.eo.tit.vbi dicitur quod ſi ſeſſor ſciebat equū vitioſum ⁊ huca durum:⁊ ſciret ſe non ſufficere

23 ad eius retentionem ꝙ tūc eſt in culpa per hunc text.†Itē ex pdictis p3 qð infirmitas ſeu imperitia aſcribit culpe vt hic.⁊.l.idem iuris.ff.eo.⁊ iō hromariȷ q vadunt ad capiendū debitorē poſt capturā pp infirmitatē vel imbecillitatem eorū nō valent eum retinere quē aliȷ ſociȷ retinuiſſent tenent ex culpa qꝛ infirmitas ſua aliȷs

24 nō d3 eſſe nocitua.vt dicit text.in.d.l.idē iuris.§.j.† ſimiliter ſi iudex cōmiſit alicui cuſtodiā alicuius captiui qui aufugit illo inuito tenet iudex quaſi mala electio fuerit in culpa.vt.ſ.qui.mo.re ꝯhi.oblig.§.pterea.⁊.ſ.mandati.§.ſi.Sed nunquid iudex liberet exhibendo ipſum familiarem delinquentem qui captum dimiſit aufugere.vide per Bar.in.l.j.§.ſi.ff.de publiciana.

25 **His autem.** ¶†Occidens ſeruum vel animal alteriꝰ tenetur quātiplurimi fuit i aliqua parte anni preteriti.⁊ qꝛ hec actio eſt penalis ideo nō datur in heredes.

26 h.d.vſq3 ad.§.illud.¶†Not.igit qð in lege aquilia.nō attenditur tantū valor rei qui eſt tpe mortis ſerui vel animalis:ſed etiā quātiplurimi fuit in aliqua parte anni preteriti incipiendo annū a tpe dāni dati ſeu mortis cōputando retro.l.qð ait.ff.eo.Et intellige quātū valuit cōiter nō ex affectiōe ſingulari.vt dixi.ſ.eo.in prin. quid autē ſi quis vulnerauit aliquem ⁊ deinde poſt multū tps eſt mortuus ex vulnere a quo tēpore cōputabimus dānū an a tpe vulneris vel mortis dic qð a die vulneris:qꝛ tps mortis trahit ad tps vulneris.⁊ iō d3 ſolū apponi vulnus in inqſitione.vel accuſatiōe.

27 vt.d.l.ait lex.ff.eo.⁊ per Bar.in.l.libellorū.ff.de accu.¶†Secundo no.hic in verbo qua rōne qð actio.l.aquilie eſt penalis ſui origine in eo qð dat vltra ꝙ valeat res de pnti ſed quantiplurimi valuit retro infra annū l3 accuſanti aliquādo non det in plus ſi res nō pluris valuit.ſ3 ppea nō deſinit tūc eſſe penalis qꝛ inſpicimus originem ſuā.⁊ nō actiones ſed rei aptionem ⁊ actū ſicut homo nō deſinit eſſe riſibilis licet non ſemper rideat quia ſufficit qð ſit aptus natus ad ridendū vt hic in glo.in ver.eſtimaret in fine.dicit etiam penalis quia creſcit per inficiationem in duplu3.vt.j.de acti.§.ex maleficiȷs.⁊ hoc not.glo.ſ.qð ſit penalis ex illicito dupli ci capite in.l.item mela.§.ſed ſi plures.in ver.pena.ff.eo.⁊ ideo cū hec actio ſit penalis nō tranſit ad heredem:quia actiōes penales non tranſeūt ad heredes niſi lite conteſtata.vt in.l.j.C.ex delic.defuncti.⁊ ideo pro damno dato a defuncto nō conuenit heres niſi lite conteſtata.vel niſi ex damno dato heres fuerit factus locupletior.vt quia defunctus occidit animal alterius ⁊ eius heres comedebat carnes.vt.l.inde neratius.§.hanc actionem.⁊ ibi glo.ff.

28 eo.¶†Et not.qð vbi quis negat dānum datū:⁊ probat cōtra eū per teſtes vel inſtrumenta tūc ppter mendaciū punit in duplū.et duplatur totū intereſſe qð erat ſimplandū.vt dicit glo.C.eo.l.contra negantem.ſecus ſi actor non probat per teſtes ſed per iuramētum ſibi delatum.⁊ ſic exoneratur ab onere probandi.quia tunc fiet condemnatio ſolum in ſimplum.l.eum qui.ff.de iureiurā. Si autem reus deferat iuramentū.⁊ actor recuſet iurare dicens velle probare per teſtes vt minuat condemnatio hoc facere poteſt ſm glo.⁊ bar.in.d.l.eum qui.⁊ ſic limitatur lex.manifeſte turpitudinis.ff.de iureiuran.⁊ ſimiliter poteſt iudex nō admittere reum volentem confiteri maleficium vt gaudeat beneficio ſtatuti q prius negauerat ne condemnatio propter confeſſionem minuat.vt ibi not.Bar.Itē intellige de plena probatiōe facta ab actore vt reus negans poſſit condemnari in duplum:vel per torturam vt ibi dicit Bart.

29 **Illud non.** ¶†In actione.l.aquilie nō ſolū venit dānu3 rei perempte:ſed omne illud quod ex occaſione rei ſecutū fuerit tā in perdendo quā in nō acquirēdo.h.d.vſq3 ad.§.liberū eſt aūt.Omnis enim vtilitas que propter rem perēptam pcipiebat etiā in aliȷs rebus.vt qꝛ alie res propter mortem illius ſunt deteriorate venit in eſtimatiōe.⁊ ex hoc hr ratio.l.inde neratius.§.in ſumma.⁊.l.perinde.§.fin.ff.eo.⁊ ideo ſi vnus ex bobus q bene pariter ibant ad aratrum eſt occiſus habet ratio damni ⁊ intereſſe in eo qð alius non ibit eque bene ad aratrū cu3 alio boue nouiter empto.vt hic.⁊.d.l.perinde.§.j. ¶Item nota hic qð licet regulariter habeat ratio lucri qð eſt circa rem ⁊ nō extra rem.vt.l.ratio.§.cum per venditorem.ff.de actio.empt. Fallit tamen in aquilia ⁊ in multis aliȷs caſibus ibi notatis per glo.de quo per Bart.plene in.l.penul.C.de ſentē.que pro eo quod intereſt feruntur.

30 **Liberum eſt.** ¶†Pro ſeruo occiſo competit dn̄o tam ciuilis actio aquilie quā criminalis accuſatio.l.cornelie.de ſica.h.d.vſq3 ad.§.ſcðm caput.⁊ hoc eſt verum quando fuit occiſus dolo.vt.l.inde neratius.§.ſi dolo.ff.eo.⁊.l.ex morte.C.eo.qꝛ cornelia requirit dolum.l.in lege cornelia.ff.de ſicar.ſi autem fuiſſet occiſus culpa tantū ēt leuiſſima tūc nō agitur cornelia.ſed aquilia:⁊ etiam puniretur occidens crimi

31 liter extraordinarie.vt dixi.ſ.eo.§.iniuria.† nam pro damno dato etiam leuiſſima culpa:que ſufficit in aquilia:vt.l.in lege aqlia.etiam leuiſſima:vt.ff.eo.poteſt quis puniri etia3 criminaliter iudicis arbitrio.vt tenet glo.⁊ Bar.in.l.ſi.ff.de priua.delic.licet Cy.

a ¶Poſt illatā pcuſſionē.narrat cicero i libro de oratore ti.de face.ꝙ qda3 rome portās magna3 arcā factuſq3 obuiam catoni truſit eu3 cum ſuo onē poſt truſionem dixit catoni cauete vobis dn̄e cato.cui rn̄dit cato.nū qd aliquid aliō portas qſi vellet dicere de arca quā portaſſe ro me admonuiſti qꝛ ia3 me truſiſti.

b ¶Nō pōt.facit iſte text.ſm.d.Aret.ꝯ illos q ponūt pueros debiles ſupra equos robuſtos qꝰ pueri non pnt regere qꝛ tenent dāno illato.

c ¶In culpa d.Areti.intelligit iſtū tex.qn̄ talia aīalia dant dānum ſm nām ſui generis ſinautē ꝯ nā3 ſuā tūc cōpetit actio i factū depauperie p.l.j.§.itaq3 ff.ſi quadr.pau.feciſſe dicatur.

⁊ Ange. teneāt oppoſitū ꝙ ſufficit ſola aqlia. vt dicit̄ de furto ma-
gno ⁊ paruo in quo nō ſeruat̄ regularis punitio: cū ſit tūc leue cri
mē. vt not. gl. in. l. adeo. ff. de reg. iur. ⁊ p Bar. in. l. nō ſolū. §. ſi man
dato. ff. de iniu. ⁊. l. leuia. ff. de accu. ⁊ ſilr̄ dr̄ de furto facto a filio vl̄
a ſeruo: qḋ nō punit̄ criminalr̄ ſi eſt paruū. l. reſpiciēdū. §. furta do-
32 meſtica. ff. de pe. ¶ † No. qḋ a qñ eodē delicto orit̄ ciuilis ⁊ crimina
a lis actio lꝫ vtraqꝫ nō poſſit intētari ſimul ⁊ ſemel. ⁊ principalr̄ in
eodē libello: vt. l. interdū. ff. de publi. iudi. lꝫ in ꝯñtiam ſic: vt. l. in-
terdū. §. q furē. ff. de fur. tñ vno pacto in iudicio pōt aliud intētari
ſiue incboari. ⁊ eſt liberꝝ arbitriū a quo qs velit incboare ſiue inci
pere vel a ciuili: vel a criminali. vt. l. j. C. qñ ciuilis actio criminali
preiudicet. ⁊ hoc verꝝ qñ vno pacto pōt agi altero: qꝛ altero eoꝝ cō
ſequit̄ rē familiarē vt hic: ſed vbi ambo iudicia. ſ. ciuile: ⁊ crimina
le tēderēt ad vindictā vt eſt p hoīe occiſo p quo pōt agi iniuriaꝝ
⁊ etiā cornelia: tūc p vni⁹ electionē p̄iudicat̄ in alio. qꝛ duo iudicia
ad vindictū ꝗ̄uis vnū ſit ciuile ⁊ aliud crimiale non pñt intētari
etiā diuerſis temporib⁹. ⁊ ideo iudex tūc nō dꝫ pati vt quis prius
intente ciuilē actionem pro priuata vindicta: ne preiudicetur pu-
blico iudicio. ſ. cornelie. l. pretor ait. ff. vi bono. rap. ⁊ per Salyc. in
d. l. j. C. quando ciuilis actio.

a ¶ Nota qḋ. Idē tꝫ h. d. arc. ꝗ̄rendo vlteri⁹ an p bationes facte i vno iudicio p ſin. in alio ⁊ remittit ad bar. i. l. ij. §. j. ff. vi bo. ra.

Caput ſecundū.

Recepto ſcḋo capite. l. aqlie ex ter
tio capite punit̄ oē aliud dānum
dolo vel culpa cōmiſſum: excepta morte ſerui vel quadrupedis nu
mero pecudū cōtente. ⁊ punit̄ ꝗ̄tū res plurimi valuit. xxx. diebus
primis. h. d. vſqꝫ ad. §. certū. ¶ No. primo ꝙ ſcḋm caput. l. aqlie re
ceſſit ab aula per deſuetudinē. ⁊ ei⁹ verba habem⁹. ⁊ remanēt ſolū
hodie duo capita. ſ. primum ⁊ tertium: vt dixi. ſ. eo. in princ. tituli.
33 ¶ † Scḋo no. ꝙ ex tertio capite punit̄ ille q vulnerat ſeruū vel qua-
drupedem cōtentā numero pecudū vel qui aliud damnū dedit in
rebus aliis que carent anima: vt in fructibus ⁊ vaſis excepta mor
te ſerui: ⁊ quadrupedis numero pecudum contente que punitur
ex primo capite. vt ſupra eo. in prin. Omne aliud damnum punit̄
34 ex tertio capite. vt hic dicit text. ¶ † Tertio nota. in ver. ruptum
autem. ſignificationē huius noīs ruptū: qꝛ continet omnimodam
rei corruptionē. nam qualitercunqꝫ res corrumpat̄ vel offendatur
dicitur rupta. ⁊ ſic not. hic qḋ ꝗ̄uis lex vel ſtatutū poſſit vti verbo
generali diuerſos ⁊ varios modos delinquendi apprehendēte: tñ
vtile eſt ſpecialr̄ declarare prius. ⁊ in fi. ſubdere verbū generale. vt
l. ſi ſeruus ſeruū. §. inquit lex. ff. eo. ⁊ hic debet quis apprehendere
caſus fortuitos. vt. l. ſed ⁊ ſi quis. §. queſitum. ff. ſi quis cau. Et ſilr̄
concipit̄ obligatio debitoris vt vbicunqꝫ fuerit inuentus. nā tunc
poterit conueniri vbicūqꝫ fuerit inuētus qꝛ vbiqꝫ videt̄ cōtraxiſſe.
ff. de actio. ⁊ obli. l. contraxiſſe qḋ fieri nō poſſet ſi obligatio eſſet ſic
concepta: promittis poſſe conueniri ferrarie florētie ⁊c. ⁊ generali
ter vbicūqꝫ fueris inuentus qꝛ per pactū non poteſt quis ſuum fa
cere iudicem qui non eſt. de quo dic per Barto. in. l. ſi conuenerit.
35 ff. de iuriſdi. om. iudi. ¶ † Quarto not. in ver. deniqꝫ. quod ſi quis
imponat turpitudinem ſiue putredinem ſiue malam herbam vel
acetum aut aliud immiſcuerit in vino vel oleo propter quod eius
naturalis bonitas immutet̄ tenet̄ mihi ad emendationē quātiplu
rimi valuit. xxx. diebus proximis poſſet etiā puniri criminaliter
extraordi. ſicut qui ſputauit fontē alienū limo ⁊ ſceno ſiue luto vel
36 alia re illicita. vt. l. j. in prin. ff. de priua. delictis. ¶ † Quinto not.
in verſi. illud. qḋ actio. l. aquilie requirit tam in tertio capite quā
in primo damnū eſſe datum ſaltim leuiſſima culpa. ſecus autem ſi
ſine culpa ſit illatū vt caſu fortuito cui naturaliter prouideri non
poteſt. vt. ſ. eo. ac ne. is. ⁊ ideo ſi nauis rupto fune vi ventorū in-
curriſſet ⁊ aliam nauem rupiſſet vel obruiſſet vel aliquod dānum
dediſſet nō tenebit̄ nauta emendare vel nauē p noxa dare quia
pro rebus inanimatis non agitur noxaliter vel aquilia in caſu dā
ni infecti habetur. ⁊ quādo domus queruit pro derelicto. l. quem-
admodum. §. ſed ⁊ ſi fune rupto. ⁊ in glo. ff. eo. Fallit tamen in duo
bus caſibus in quibus tenet̄ aquilia ita demū ſi dolo vel lata cul-
pa damnum dedit: non autem attenditur alia culpa. Primus ca-
ſus eſt cum quis occidit tranſeuntem per locum per quem iter nō
erat deiecto ramo de arbore. vt hic in. §. ſi putator. ⁊. ff. eo. l. ſi puta
tor. Secūdus caſus eſt cū liber homo bona fide poſſeſſus dat dam
num bone fidei poſſeſſori. nam tenetur ei ſi damnū dolo vel culpa
dedit. ⁊ non attenditur alia culpa. vt. l. homo libe. §. j. ver. ſed dam
num. ff. de acquiren. re. domi. ¶ Sexto not. in. §. hoc tamen capite.
quod damnum datum aliter quam occidendo ſeruum vel qua-
drupedem que pecudum numero continetur eſtimatur ex tertio
capite nō quātiplurimi res valuit īfra annū preteritū ſicut ex p̄mo
capite. vt. ſ. eo. in prin. ſꝫ quātiplu rimi valuit. j.. xxx. dies proximos
vt hic. ⁊ ſi dediſti mihi dānū in fructib⁹ vel herbis vel alia re tene
ris mihi quantiplurimi res valuit a. xxx. diebus proximis. ⁊ ſic eſt
minor pena in tertio capite quam in primo: quia in minus delin-
37 quit. vt dicit glo. in ver. xxx. ⁊. ff. eod. l. ij. † Sed quid ſi dediſti mihi
damnum in blado an eſtimetur quātum valet herba ad preſens
vel. xxx. diebus proximis valuit vel quantum frumentum fuit ibi
ſeminatum: vel quantum naſcetur. dic quod eſtimabitur dānum
in tantum quantū cōiter venditum fuiſſet ante datum damnum
per. l. ſi ſeruus. in prin. ff. de cōdi. furt. vbi eſtimat̄ dubius euentus
rei: ſed eſtimatores dānorū ruptati de publico ſuper dānis datis
cōiter eſtimāt quātum veriſilr̄ percipi potuiſſet deductis expēſis.
38 ¶ † Septimo not. in eo. §. in fi. qḋ clā ⁊ qualitas poſita in vno ca-
b pite legis vel ſtatuti videt̄ in ſequēti repetita [b] qñ eadē rō vel eqtas
repetitionis hoc inducit: vt. l. quēadmodū. §. ſi. ff. eo. ⁊ per Bald.
ibi dicit ſm Oldra. qḋ ſi prima eſt generalis ſiue generaliter p mo
dū regule: tūc verba in ea poſita intelligunt̄ in ſequētib⁹ repetita.
l. regula. §. ſi. ff. de iur. ⁊ fac. igno. ſi vero lex precedēs ſpālis eſt ⁊ re
ſpectu ſpālis caſus facta tūc nō inducit̄ repetitio. l. pretor. §. erit. ff.
vi bo. rap. niſi idētitas rōnis repetitionē inducat. l. ij. ff. de coniun
gen. cū emāci. lib. ⁊ ideo ſi ex duob⁹ ſtatutis vnū diſponat medie-
tatē bonoꝝ occiſoris dari heredib⁹ occiſi: ⁊ alio ſtatuto diſponat̄
qḋ bona frāgentis pacē debeāt publicari nō poterit ille cui eſt fra-
cta pax mediāte homicidio petere ſibi dari medietatem bonoꝝ. ⁊
ſimiliter ſi vnū ſtatutū dat arbitriū ptāti vt non poſſit cognoſcere
de maleficiis cōmiſſis extra tp̄s ſui officii nō poterit ptās cognoſce
39 re de incēdio cōmiſſo tpe ſuoꝝ predeceſſoꝝ. † ſed Bal. in. l. quemad
modū in fi. ff. eo. vltimo intelligit hec glo. ꝙ dicta in precedentib⁹
intelligit̄ in ſequentib⁹ repetita: qḋ eſt verū niſi repetitio inducat
vitiū vt in cōtrariis glo. ſ. in. l. fi. ff. de fideicom. liber. vel niſi fiat ex
interuallo. vt. l. per retentionē. C. de vſur. ⁊ dic per Bart. in. l. iij. §.
idem reſpondit. ff. de verbo. obliga.

b ¶ Repetita de hac mā. vide plenā diſtictionē hic p. d. are. ī. §. iij. capi.

40 **Ceterum placuit.** ¶ † Ubi datur damnū de cor-
pore in corpus habet locū di-
recta actio. l. aquilie. vt hic ī prin. in ver. ſed ⁊ ſi quis. ſed vbi de nō
corpore in corpus habet locum vtilis aquilia. vt in ver. ideoqꝫ. ſed
vbi de nō corpore in nō corpus. vt in ver. ſed ⁊ ſi non corpore habet
locū in actione factū ſubſidiaria. l. aquilie. h. d. vſqꝫ ad fi. ſunt ergo
hic tres caſus quos glo. fi. hic enumerat. ⁊ in. l. pecorib⁹. C. eo. Pri
mus qñ interuenit corpus ex vtraqꝫ parte vt qꝛ percuſſi vel occidi
vel deſtruxi rem tuam: vel etiā impuli ſeruum tuū in mari vt hic.
in ver. ſi quis alienū. ⁊ tunc datur directa actio aquilie. Secundus
caſus eſt qñ interuenit corpus ſolū ex vna parte. ſ. ex parte paſſi. vt
cū non do dānū corpore meo: ſed cauſā damni do in corpus: vt ſi
ſeruo tuo perſuadeo vt ſe precipitet. et in aliis exemplis hic poſi-
tis. in ver. ideoqꝫ. vel ex parte agentis ſolū: vt cum excutio tibi ma
num propter qḋ anulus vel pecunia cadat tibi de manu in itine-
re. vt. l. ſi ſeruus ſeruū. §. ſi quis de manu. ff. eo. ⁊ hic in glo. ⁊ tunc
datur vtilis actio aquilie: ⁊ etiā actio in factum. vt dicit gloſſ. hic.
Tertius caſus eſt qñ ex neutra parte interuenit corpus ſed aliter
datum eſt damnū: vt diſſolui debitorē tuū incarceratum qui aufu-
git: vt hic. in fin. vel in ſcindendo funem qua nauis tua eſt ligata
propter qḋ nauis tua eſt ſubmerſa. vt. l. quemadmodū. §. ſi funem
quis. ff. eod. ⁊ hoc caſu quia non competit directa nec vtilis actio
aquilie datur actio in factū ſubſidiaria. l. aquilie que datur in ſub
ſidium vbi deficiūt mens. ⁊ verba. l. aquilie. ⁊ equum eſt actionem
dari. vt. l. qui ſeruandarū. ff. de preſcri. verb. ⁊ per glo. in. l. ſi ſeruū
meū. §. ſi. ff. eo. Et ſupradicti tres caſus iſto verſu continentur vꝫ
41 Uulnero concludo minimos excutio ſoluo. ¶ † Et not. quod licet
differētia ſit inter actionē directā ⁊ vtilē quātū ad verba tñ quātū
ad effectū idē importāt. nā tm̄ in effectu conſequit̄ quis per actio-
nem directā quantū per vtilem: ⁊ eandē emēdationem dāni: vt. l.
actio. que eſt lex ante penul. ff. de nego. geſt. ⁊ ideo ſi ex forma ſtatu
ti debet inſtrumentū publicū demādari executioni ita mādabitur
inſtrumentū ex cui⁹ tenore cōpetit vtilis: vt ſi competit directa ſm
Bar. in. l. j. ff. de actio. ⁊ obli. Bal. tñ dicit qḋ ſtatutū puniēs delin
quentem non comprehendit eum qui tenet̄ vtili: quia ſtatuta non
recipiunt extenſiuam interpretationem niſi dicat ſtatutū qḋ proce
datur de ſimilib⁹ ad ſimilia ſm Bal. in. l. qua actione. §. pinde. ff.
eod. ſed tñ directa ⁊ vtilis actio hic prouideretur in caſibus diuer
ſis. nam directa datur qñ eſt prouiſum per mentē ⁊ verba. l. duode
cim tabularū. ſed ex interpretatione alioꝝ iuriū conſultorum. vt. l.
penul. ff. ſi quadru. pau. fe. di. vbi ſtatutū in quadrupedē extendit̄
ad bipedem. in factum autem ſubſidiaria eſt pretoria inuēta a pre-
tore in ſubſidiū. l. aquilie. vbi nō prouidit lex. xij. tabul. nec alii iuriſ
conſulti dederunt vtilē ex interpretatione: vt qñ quis diſſoluit ſer
uum vel debitorē meū vt fugeret. vt hic coniuncta glo. que incipit
42 ſubſidia. ⁊ per glo. infra de interdictis. §. fina. ¶ † Et not. hic gl. fi.
que vult qḋ actio in factū ſit duplex. vna que concurrit cum vtili
aquilia qñ eſt datū dannum de corpore in non corpus. ⁊ ideo dicit
gl. in. l. pecoribus. C. eo. qḋ vbi habet locū vtilis aquilia habet locū
actio in factū: ſed nō ecōuerſo. Et de iſta actione in factum vide in
§. fin. infra de interdictis. ⁊. ff. de preſcript. verbis ſuper rubrica de
vtili autē actione quotuplex ſit: ⁊ an ſit natiua vel datiua: ⁊ an de-
c beat ſpeculari in libello [c] vtilis an directa. dic per Bar. in. l. j. ff. de
43 actio. ⁊ oblig. ⁊ etiam tangit. in. d. l. actio. ff. de neg. geſt. ¶ † Not.
ibi: aut pecus incluſerit. qḋ licet inuenias aliena animalia dānum
tibi dātia in agro non licet tibi recludere vt deteriorentur fame vel
alia modo: ſed ſine leſione debes expellere vel dominū vt recipiat
illa vrbanius admonere. vt dicit tex. in. l. quintus. ff. eod. ⁊ vbi ani
malia dederunt damnum ſm eoꝝ naturā cōem vt corrodēdo her-
bam: tunc

c ¶ Libello d formatiōe libelli ī actione. l. aquilie vide per. d. Pe. Jac. in titu. de. l. aqlia vbi inuenies formā libelli bñ cōpoſitā paucis verbis.

bam:tūc contra dn̄m eoꝝ ages ad emendationē dānī de paſtu pe-
corum:vt.l.qui ſeruandarū.ff.de pſcrip.vb.ꝛ per glo.in.l.fi.C.eo.
ſm Bar.in.l.hoc amplius.§.his aūt.ff.de dam.infec.vbi aūt con-
tra naturā ſui generis dederūt dānum ages actione in factum de
paupie:vt.j.ſi quadru.pau.feciſ.dica.in prin.ꝛibi dicā.ꝛ gl.j.in ru
44 brica ponit differētiā inter aqliā ꝛnorale3 de pauperie.† ſ3 nūqd
mihi liceat recludere aīal dānū mihi dans vt ſciā cuius ſit.vel do
nec emendeť mihi dānū Bar.cōcludit qđ nō in.d.§.de his aūt.fa
cit etiā.§.pomponius.l.quintus mutius.ff.ad.l.aquil.idē t3 Pe.
Ja.in ti.de actione de pauperie.ſed glo.tenet cōtra in.c.ſi leſerit.
extra de iniurijs ꝛ dāno dato ꝙ poſſum retinere donec mihi ca-
ueatur de dāni emendatiōe.ar.dicti.§.de his aūt.ꝛ.l.ſi neceſſitas.
§.ſi pigno.ff.de pig.act.Et de libero hoīe exhiben.l.j.§.ſi qs eū.et
§.ſeq.ꝛ vide in ſpec.de actore.§.j.ver.ſed pone vbi ſic inquit:ſ3 po
ne.inuenio pecudem tuā in mea ſegete dānū dantem:nunqd pro-
pria auť.illā capere poſſum ꝛ tenere donec mihi de dāno ſatiſfece
ris.ꝛ vř qđ ſic.nā furem in furto inuentū capere poſſum.talis em̄
diciť manifeſtus:vt.j.de obli.que ex delic.naſ.§.furtoꝝ.nec ex hoc
teneoꝛ actiōe iniuriarū cū hoc tn̄ fecerim iuris mei cōſeruādi cau
ſa.vt.ff.de iniur.l.iniuriarū.ꝛextra de elec.c.cū eccleſia.nec furti cū
aīum lucrādi nō habuerim.ar.tn̄ ꝯtra.qđ nō poſſum capere.vt te
nea3 donec mihi ſatiſfactū ſit loco pignoꝛis:poſſum tn̄ capere ꝛ te
nere donec ſciať dn̄s cōtra quē agere poſſim.hec inquit ſpeculatoꝛ
in.d.verbo pone.Et no.qđ Jo.an.dicit in.d.c.ſi leſerit.ſup ver.qđ
illud h3 verū.ſ.qđ nō poſſim capere vt teneā donec mihi ſatiſfactū
ſit.ꝛ hoc loco pignoꝛis poſſum tn̄ tenere donec ſciā dn̄m ꝯtra quē
agere poſſim.vt dicit ſpeculatoꝛ in.d.ti.de actoꝛe.ver.ſed pone in-
45 uenio pecudem.¶†Scđo not.hic precipitareť ꝙ cōpellens aīal
alterius vt pcipiteť ita ꝙ directo ſuis manibus nō pcipitet.ſ3 pre
ſtet ei caſum precipitandi teneť vtili aquilia:qꝛ ille teneť q cauſam
dāni dat.ſed ſi pcipitat ſuis manibus teneť dicta aquilia directa.
ꝛ per ꝯñs directis vbis ſtatuti teneť vt hic in ver.ſi quis alienu3.
¶Tertio no.ex fine qđ minima ductus diſſoluens ſeruū vel debi
toꝛem alterius ligatū qui poſtea aufugit teneť de iſto dāno nō di
recta nec vtili ſed in factū ex quadā eqtate qꝛ eſt equū dānū emen
dari:qꝛ nō l3 eleemoſynā facere de alieno.ſ3 potius dꝛ ſpēs furti ex
alieno largiri.l.ſi pigno.ff.de fur.ꝛ per glo.ſ.de obli.que ex delic.
naſ.§.pena maxima.ſed diſſoluens doloſe ligatum vt fugiat.ꝛ nō
ſoluat creditoꝛi tenetur furti:quia facit animo lucrandi alteri.ſ.
debitoꝛi qđ ſufficit ad actionem furti.ꝛ in.§.interdū.ſ.de oblig.
46 que ex delic.naſ.¶†Et no.hic in fi.tex.qđ l3 dn̄o ſeruū ſuū autoꝛi
tate ꝓpria incarcerare ꝛligatū tenere ſi eſt ſuſpectus de fuga.vt.l.
j.C.de emen.ſeruoꝝ.non aūt l3 ſine cā cōtra eū nimis ſeuire vt.ſ.
de his qui ſunt ſui vel alieni iuris dixi.§.ſed hoc tēpoꝛe.ꝛ ſimiliter
poteſt pater filium demum carceri mancipare.vt.l.iij.C.de patria
poteſtate.

¶De iniurijs. Rubrica.

¶Iſte ti.diuiditur in ſex partes.primo ponit quot modis acci-
pitur iniuria.ꝛ qualiter cōmittatur.ſecundo ex cuius perſona no
bis illata intelligitur.tertio que eſt pena actionis iniuriarū.quar
to quando iniuria atrox eſtimatur.quinto ꝙ pro iniuria pōt etiā
criminaliter agi.ſexto quādo tollatur iſta actio iniuriarū.ſcđa ibi
patitur autem.tertia ibi:pena aūt.quarta ibi:atrox.quinta ibi:in
ſumma.ſexta ibi:hec actio.

1 ☞ Iniuriarum tres ſpecies.
2 Iniuria quid ſit ꝛ quotuplex.
3 Sententia iniqua qualiter ab iniuſta differat.
4 Libellus qualiter contra ſententiā iniquā formandus.
5 Iniuria nō in genere ſed in ſpecie punitur.
6 Iniuria re verbis ꝛ ſcriptis cōmitti poteſt.
7 Verberare quid ſit.
8 Conuitians vel vituperans alium actione iniuriarū ꝯueniri pōt.
9 Conuitiū vnum quando dicatur ꝛ quando plura.
10 Mitti ſe faciens iniuſte in poſſeſſionē bonoꝛū alterius illi actio-
ne iniuriarum tenetur.
11 Libellum famoſum publicans actione iniuriarum teneť.ꝛ nu.13.
12 Diffamatus quā actionem intentare poſſit contra diffamantem.
14 Attemptās caſtitatem mulieris ꝛ eam inſectans iniuriarum te-
netur.ꝛ nu.15.
16 Iniuria que filio infertur patri irrogari cenſetur.ꝛ nu.ſeq.
19 Epiſcopus vel dominus an poſſit agere pro iniuria clerico vel ſer
uo illata.
20 Actio quadruplex oꝛitur ꝓ iniuria que vxoꝛi irrogatur.
21 Vir pro iniuria vxoꝛi illata agere poteſt.
22 Dominus quando ꝛ quā actionem intentare poſſit ꝓ iniuria ſer-
uo illata.ꝛ nu.ſeq.
25 Iniuria que ſeruo communi infertur attenta dominoꝛum quali-
tate penſatur.
26 Condēnatio vna quando ſufficiat pluribus.
27 Magiſter vel artifex an poſſit agere pro iniuria diſcipulo illata.
28 Pena iniuriarum qualis ꝛ quāta.
29 Pena talionis que dicatur.
30 Actio iniuriarum dupliciter intentatur ꝛ quāto tempoꝛe dura-
re dicatur.
31 Actio ciuilis qualiter a pretoꝛia differat.
32 Differentia perſonarum etiam in ſeruis attendenda.
33 Verberare differt ab eo qđ eſt pulſare.
34 Actio pro violento introitu domus cui competat.
35 Iniuria atrox que ſit ꝛ quot modis fieri poſſit.
36 Pater filio iniuriatus eum emancipare cogetur.
37 Iniuria atrox in poteſtate exiſtenti poteſt fieri.
38 Agere ciuiliter ab eo differt quod eſt agere criminaliter.
39 Actio ciuilis quando tollit criminalem.ꝛ nu.40.
41 Agens iniuriarum ciuiliter an poſtea agere poſſit aquilie ad
damnum.
42 Pena an ſit arbitraria in actiōe iniuriaꝝ criminaliter intētata.
43 Procuratoꝛ an in crimine publico ꝛ an in priuato admittatur.
44 Iniuriam per ſe vel per alium faciens iniuriarum tenetur.
45 Actio iniuriarum qualiter extinguatur.
46 Actio iniuriarum an poſſit remitti abſenti.
47 Iniuriam in moꝛtis articulo remittens an ſi conualeſcat poſſit
iniuriarum agere.
48 Remiſſio ſoli conceditur penitenti.
49 Actio iniuriarum ſeptem tollitur modis.

1 **Generaliter iniuria.** ¶†Iniu
ria eſt quœ-
dam genus qđ impoꝛtat ſub ſe tres ſpecies ſiue
compꝛehendit tres iniurias ſpeciales.ſ.contume
liā culpā ſeu iniquitatem ꝛ iniuſtitiam.h.d.vſq3
2 §.iniuria.¶†No.igitur qđ iniuria eſt genus qꝛ
iniuria in genere pōt dici omne id qđ nō iure fit:ſed iniuria in ſpe
cie ſumpta tribus modis ſumitur.Primo diciť iniuria cōtume-
lia realis vel verbalis in alterū illata ꝛ iſto modo ſumiť hic.vt di-
cit glo.in.l.j.in prin.ff.eo.Secundo modo diciť iniuria dānū alte
ri culpe datū.ꝛ non iure datū.ꝛ iſto mō accipitur in aquilia.vt.ſ.
ti.j.§.iniuria.Tertio modo dicitur iniuria qn̄ iudex iniuſtitiā ꝛ
iniquitatem facit litigantibus.nā tunc diciť iniqua ꝛ iniuſta ſn̄ia
3 †ꝛ eſt differētia inter iniquā ꝛ iniuſtā ſn̄iam.vt voluit gl.in.l.j.ff.
eo.nā iniqua eſt quando ſcienter iudex inique iudicat.ꝛ tūc facit
litem ſuā.ꝛ teneť inſolidū.ꝛ ideo debet tūc apponi locus ꝛ tp̄s in
libello ſcđm.l.libelloꝝ.§.de accu.qꝛ arguit eius dolu3 ꝛ efficietur
infamis.vt dicit gl.in.l.ſi iudex.ff.de var.ꝛ extraoꝛ.cog.ꝛ p Bart. Libellus ꝯ iudicē in ſindicatu.
4 in.l.pretoꝛ edixit.ff.eo.† ꝛ ideo tunc debes libellare quod ſcienter
ꝛ inique tulit ſentētiam.ꝛ doloſe contra te tali loco ꝛ menſe.ꝛ ꝓ-
pter eius ſentētiam coactus fuiſti tantū ſoluere.ꝛ ideo petes eū cō
demnari ad dictā quātitatem tibi perſoluēdam.ſed iniuſtā ſn̄ia3
fert iudex qn̄ ignoꝛāter ꝛ p imperitiam iniuſte iudicat.ꝛtūc teneť
nō inſolidū ſed inquātū bono viro ꝛ ſyndicatoꝛi videbiť equum
ꝛ nō efficiť infamis nec infamať iō tūc nō eſt neceſſe inſeri locum ꝛ
tēpus qꝛ nō arguis eius delictū ſ3 imperitiā.ꝛ ideo tūc debes cō-
cludere in libello eū cōdemnari inquātū ſyndicatoꝛibus videatur
equum.ꝛ hec eſt levioꝛ via quia non habes neceſſe probare dolu3
iudicantis ſecundum Ange.in.d.l.j.ꝛ ex dictis glo.ꝛ doctrina.ſ.
poſita vř decidi ꝙ nō procedit libellus appellationis in quo dico
ſn̄iam iniuſtā ꝛ iniquā qꝛ vř cōtrarietas qꝛ doloſe ꝛnō doloſe iudi
cauit tamē videť ꝙ poſſit ſuſtentari per gl.ij.hic poſitā que aliter
exponit iniquā ꝛ iniuſtā.qn̄ iudicat ꝯtra ius ſcriptū.ꝛ iō pōt dici
ꝙ ꝓcedat dictus libellus appellatoꝛius:qꝛ illa vba iniqua ꝛ iniu-
ſta tēdunt ad eundem effectum.ſ.nullitatis ſn̄ie ſicut falſum ꝛ in-
officioſum teſtm̄:vt.l.eum qui.ꝛ.l.contra maioꝛes.C.de inoffic.te-
ſta.ſic.et alias intentatur ſimul rei vendicatio et publiciana.que
tendūt ad eundem effectum.ſ.reſtitutionis rei l3 ſint cōtrarie:vt
5 j.de actio.§.ſed iſte.ꝛ in.c.abbate ſane.de re iudi.lib.vj. ¶†Item
no.hic qđ vbi lex vel ſtatutum facit mentionem de iniuria ſeu pu
nit iniuriam nō accipitur iniuria in genere ſed in ſpecie ſm diuer
ſas rationes.qꝛ ſi loquiť in damno iniuria dato intelligiť tunc de
iniuria.i.culpa vel iniquitate ſeu malitia vel nequitia.ſi loquatur
ſimpliciter de iniuria alteri facta intelligiť de contumelia.vt pro
bat iſte tex.ꝛ.l.j.ff.eo.

6 **Iniuria autem.** ¶†Iniuria committitur non
ſolum re:ſed etiam verbis ꝛ ſcri-
ptis.et tam iſte committit iniuriam qui facit quā ille cuius dolo
fit.h.d.vſq3.§.petitur.¶Not.j.ex prin.qđ percutiens alium cum
pugnis vel fuſtibus vel baculis vel etiam alijs armis poteſt accu
ſari actione iniuriarum.ꝛ ſimiliter verberans alios cōtra bonos
moꝛes non animo coꝛrigendi.ff.eod.l.item apud.§.adijcitur.
7 †Et diciť quis verberare quādo ꝑcutit aliquem cū alio quā cum
pugno.nā ꝑcutiens cum pugno impꝛopꝛie dꝛ vberare.ꝛ ideo pro
pꝛie puniretur pena ſtatuti punientis verberante:ſed ciuiliter
puniret et extra oꝛdinem.l.item apud labeonem.§.verberaſſe.ff.
eo.Item verberare eſt cum doloꝛe vt notatur.j.eo.§.ſed lex coꝛne

lia.ꝛ.ff.eod.l.lex cornelia.in princi.in tex.ꝛ pulſare eſt ſine dolore.
8 ❡†Scdo not.ibi ꝯuitiū factū erit.ꝙ proferēs cōtumeliā ſiue cōui
tiū vel verba vituperoſa ꝛ iniurioſa cōtra aliquē pōt accuſari iniu
ria.ꝛ dicunt vituperoſa ꝛ iniurioſa qñ ſit cōtra bonos mores ciui
tatis.vt.d.l.itē apud labeonē.§.ſed qd dr.ver.itē aduerſus.vt cum
falſo ꝛ nō vero improperio alicui in eius ignominiā vt cū dico fur
latro homicida ꝛc.ꝛ hoc qñ nō eſt verū id qd impropero.ſi autem
eſſet verū tūc expedit reipublice illud detegi vt nō admittat ad ho
nores dignitates ꝛ teſtimōia nō teneor iniuriarū ego improperās
ſi aūt nō expedit vt impropero ꝙ es claudus cecus ꝛc.ꝛ tūc tene
9 bor iniuriarū p rōnē tex.l.eū q nocētē.ff.eo.ꝛ ibi per Bar.† qñ aūt
dicat vnū verbū vituperoſum eſſe ꝛ iniurioſum:ꝛ qñ plura ꝑpter
ſtatutū puniēs pro quolibet verbo iniurioſo.dic qd vnū conuitiū
id eſt vna pluriū vocū prolatio idē ſignificās ſeu ad vnū effectū ten
dens dr vnū verbū iniurioſum.vt ſi dicā tu q vadis ad eccleſia to
ta die es hypocrita.nā eſt tm̄ vnū verbū iniurioſum ꝛ vnū cōuitiū
ſed ſi tēdat ad diuerſos effect⁹ ꝯtra bonos mores cōtinet plura.vt
ſi dicā tu leno q furaris es homicida.nā hec oratio ſiue cōuitiū im
portat in ſe tria verba iniurioſa.ꝛ ibidē ſi proferat vnū ſolū verbū
iniurioſum cōtra bonos mores lꝫ oratio nō ſit perfecta.vt ſi dicaꝫ
fur ꝛ latro ꝛ ſimilia:qr intelligit tu es.de quo dic per Bar.in.d.§.
10 cōuitiū.❡†Tertio no.ibi ſiue cui⁹ bona.ꝙ faciēs faciēter ſe mitti
a iudice in poſſeſſionē bonorū alicui⁹ forte abſentis tanꝗ debitor
cū nō ſit debitor ꝛ nihil debeat:vt qr forte debitū erat ſolutū vel fa
ctū pactū de nō petēdo ſed aſſerēs ſe creditorē ſummatiꝫ oñdit iu
dici de debito ſuo ꝛ miſſus fuit in poſſeſſionem.vt in aut.ei qui.C.
de bo.auto.iudi.poſ.tenet iniuriarū actiōe ei in cui⁹ bono.poſſeſ
ſionē miſſus eſt:qr per hoc facit illū dibitorē aſſertū videri impo
tentē ad ſoluēdū ꝛ vilitatē rei familiaris detegit.l.ij.§.j.C.qñ ꝛ qb⁹
quarta pars debet ex bonis decur.lib.x.poteſt etiā puniri de falſo
tanꝗ obrepſerit iudici.ff.de falſis.l.ſi qs obrepſerit.ſi aūt iſte erat
verus debitor tunc ſi intrauit iudicis aucto.nullā facit ei iniuriaꝫ
ſi vtitur iure ſuo vt hic in gloſſ.ſi aūt ſine auto.iudicis intrat poſ
ſeſſionem vel ſine aliquo pacto ſed propria auto.facit ſigillari do
mum debitoris ſui:tunc tenetur actione iniuriaruꝫ.l.ſi iniurie.ff.
eod.Et etiā videtur perdere ius ſuū per tex.ꝛ glo.in.l.fi.§.fi.ff.qd
11 metus cauſa.❡†Quarto not.ibi vel ſi quis ad infamiā.ꝙ deſcri
bens dictans vel producēs in publico vel alibi doloſe libellum ſup
plicationem ſiue ſcripturā infamatoriā alicuius vt qr affixit ſcri
pturam ad columnam palatij vel platee vel eccleſie vel in alio loco
publico per quē tranſeuntes pñt legere in qua contineat infamia
alicuius:puta talis eſt hypocrita vel vſurarius aut ſtultus ꝛ ſi mi
lia tenet illi infamato actione iniuriarum ciuiliter.Item crimina
liter pōt accuſari de tali libello diffamatorio.ꝛ eſt pena capitalis
ſi crimen de quo infamat erat capitale.vt tenet glo.in.l.j.C.de fa
mo.libellis.ꝛ accuſans talē diffamatorem premiabit arbitrio iudi
cis ex bonis illius diffamatoris.vt.l.lex cornelia.§.fi.ff.e.ꝛ cōpetit
iſta accuſatio cuilibet de ppl'o.vt dicit glo.in.l.qd ſenatus.ff.eod.
12 †ꝛ eſt in arbitrio diffamati an agat criminal'r ad penā capitalē an
prius velit ciuiliter intentare actionē iniuriarū.Qr ciuilis ad vin
dictam pōt preiudicare criminali.vt.d.l.qd ſenatus.in fin.niſi qr
ciuilis preiudicaret cornelie de ſicarijs.l.pretor.§.ſi dicat.ff.eo.Si
tñ eſt actū iniuriarū ciuiliter non pōt amplius agi criminaliter qr
qñ vtraqꝫ actio eſt ad vindictā.tunc ciuilis preiudicat criminali:
vt.d.l.qd ſenatus.alias nō.vt.C.qñ ciuilis actio.l.j.ꝛ dānatus iniu
riarum in iſto caſu ciuiliter efficit inteſtabilis:nec pōt effici teſtis.
13 l.ob carmē.ff.de teſti.†de iſto ſcribēte libellū infamatoriuꝫ expſſo
noīe diffamati de quo.ſ.dcm̄ eſt vel etiā nō expreſſo ſed ſimpliciter
proponit libellus ſiue ſcriptura in quo forte dicit:ſunt aliqui pro
ditores in ciuitate iſta q furant cōes pecunias.vel etiā ſi qs nō ſcri
bat ſed verbaliter vadat aliū diffamando ad cantilenā diffamato
riā faciēdo prouidit ſenatuſconſultū in.d.l.lex cornelia.§.fi.cum.l.
ſeq.Et ſimiliter ꝓuidit pretor dādo actionē iniuriarū diffamato:
ꝛ cōmittēdo in arbitrio iudicis vt eſtimet diffamationem tam ra
tione perſone diffamātis ꝗ diffamati ꝗ etiā qualis ſit diffamatio
vt.l.iteꝫ apud labeonē.§.ait pretor cū.§.ſeq.ff.eo.ſed prouiſio ſena
tus fuit neceſſaria qñ nō eſt expreſſum nomē diffamati:qr tunc cuꝫ
nō appareat aliquis diffamat⁹ expreſſe nō pōt agi iniuriarū preto
ria ciuiliter:ſed vnuſquiſqꝫ pōt talē q libellū proponit criminal'r
accuſare ex ſenatuſcōſulto:vt dr in.d.l.qd ſenatus.ꝛ predicta intel
lige vera.ſ.ꝙ proponens libellū ad infamiā alterius tenetur iniu
riarum qñ proponit falſum ſi aūt verū qd expedit reipublice pro
palari nō tenet.vt.ſ.dixi.ſ.in primo notabili.ꝛ tenet hic gloſſ.in
ver.eoꝝ.lꝫ glo.teneat cōtrariū.in.l.eū q nocentē.ff.eo.ſed hec vba.
ſm Ange.ibi.❡Quinto no.ibi ſiue quis matrēfamilias.ꝙ ſi ali
qs induat veſte nō ſibi decēti ꝛ quā nō lꝫ ei portare ꝛ hoc faciat ad
ignominiā alteri⁹ quē inſectet cū tali veſte:vt ſi ruſtic⁹ induat ſe
clamide vel capitio de vario vt inſectet doctorē in ei⁹ ꝯtumeliā q̄ſi
negligēdo ꝛ deridēdo doctorē tenet iniuriarū.ꝛ idē in portāte lugu
brem vel ſqualidā i iniuriā alteri⁹.in.d.l.itē apud labeonē.§.gene
14 raliter.ꝛ.l.veſtē.ff.eodē.❡†Sexto no.in ver.ſiue cui⁹.ꝙ attemptās
pudicitiā vel caſtitatē alicuius mulieris puta interpellans mulie

a ❡Si aūt.vide do.Are.hic in.§.ſeruis aūt.ꝙ ſi fiat iniuria mōacho:clerico ciui:feudatario vel vaſallo an abbati epō ciuitati vel dño de factio iniuriaꝝ ꝛ cō cludit qd nō niſi fieret huiuſmodi iniuria in ꝯtumeliā dñoꝝ.ꝛ hic ciuil'r agere vellēt ſecus ſi crimi naliter:qr tunc poſſet vt ibi per eum.

rem de libidine ꝛ perſuadēs blando ſermone pollicēdo ei maria ꝛ
montes tenet ei actione iniuriarū:qr eius pudicitiā:ei corrumpere
15 tēptat.†Simil'r inſectās mulierē quocūqꝫ vadat tenet ei iniuriaꝝ
qr ꝑpter eius aſſiduā frequentationē ꝛ affectationē infert mulieri
infamia:vt dicit tex.i.d.l.itē apud labeonē.§.appellare.ꝛ.§.aliud.
qd nō ꝯtra iſtos philocaptos amore alicui⁹ mulieris quā quotidie
inſequunt.ſi aūt nō frequēter inſectent ſed aliqñ cauſa ſolacij vel ſi
ſit notari⁹ q pro officio ſuo ſequit mulierē portantē veſtē vel alia io
calia cōtra decretū ꝛ prohibitionē ſtatuti nō tenet iniuriarū.d.l.
itē apud labeonē.§.meminiſſe.cū ſua glo.ff.eo.ꝛ ibi p Ang.ꝛ predi
cta intellige qñ illa eſſet honeſta dño.ſecus aūt ſi veſte meretricali
eſt induta:qr tunc eam appellās vel inſectans non tenet iniuriaꝝ
d.l.itē apud labeonē.§.ſi quis virgines.ff.eo.

16 **Patitur autem.** †Qui iniuriat filio dicit iniuriari patri.ꝛ ſimiliter qui iniuriat
filie alicuius nupte etiam dicit iniuriari eius patri ꝛ marito ꝛ ſo
17 cero ſed econuerſo pro iniuria marito facta nō agit vxor.❡†No.
j.quod ex iniuria illata filio in poteſtate naſcitur actio iniuriaruꝫ
ciuiliter patri ꝛ filio.ꝛ ſic pater tam noīe filij quam nomine ꝓprio
poteſt agere iniuriarum.ꝛ pro filio emancipato non poteſt agere
pater nomine proprio.Et hoc tenet glo.in.l.ſed ſi ſeruus vnus.§.
filie.ver.ſꝫ ſi pater.ff.eo.ꝛ Ang.idē tenet in.l.j.§.item ait.ff.e.Sed
18 contrarium tenet hic glo.in ver.patris.ꝛ Saly.in.l.ij.C.eo.†Simi
liter non agit pater pro filio naturali tm̄ vel ſpurio nec pro fratre
vel alio affine:qr certe ſunt determinate perſone propter quas ex
iniurijs eis illatis querit alteri etiā actio iniuriarum ciuiliter:ſcꝫ
pro iniuria facta filio:ſeruo:nurui:vxori ꝛc.vt.l.j.in fi.cuꝫ.l.ſequē.
ff.eo.Et hoc videt innuere Bar.in.l.lex cornelia.in prin.ff.eo.duꝫ
dicit ꝙ iniuria illata vni ex cognatione videt illata toti cognatio
ni:non tñ vt quilibet de cognatione poſſit agere ciuiliter iniuriaꝝ
ſed pōt agere criminaliter tāquam quilibet extraneus licet ſit pri
uatum crimen.ꝛ ſicut pater agit pro filijs iniuria ratione poteſta
tis:ita ciuitas ratione poteſtatis ꝛ ſubiectionis quā habet in ciuē
poteſt agere pro iniuria ei illata.ꝛ abbas ſimiliter ratione poteſta
19 tis quam habet in monachū.vt tenet Ang.in.d.l.j.§.item ait.†Si
a aūt[a] ſit illata iniuria clerico famulo vel colono:an agat epiſcopus
vel dominus.dicit Bart.ꝙ ſic ſi fiat in contumeliā epī vel domini
alias nō ſed bene poſſunt criminaliter accuſari.ita dicit in.l.j.§.fi.
ff.eo.de quo per Innocen.in.c.dilectus.extra de appella.ꝛ.c.con
fingit extra:de ſenten.excō.Et adde ꝙ ſicut ratione poteſtatis qs
agere pōt iniuriarū ita etiā ratione affectionis:vt pro iniuria vxo
ris vel nurus.vt.d.l.j.§.j.ver.affectui.cū ſua gl.ꝛ intellige hoc quā
do iniurians ſciebat illum eſſe filiumfa.ꝛ illam eſſe nuptam:licet
ignoraret cuius eſſet filius et cuius eſſet nupta.ſecus ſi ignorabat
20 eum eſſe filiumfa.vel eam eſſe nuptam.vt hic in gloſ.❡Scdo not.
qd pro iniuria illata vxori alicuius poteſt naſci quadruplex actio
iniuriaꝝ:ſcꝫ ipſi vxori ꝛ eius viro ſocero:ꝛ patri ipſius vxoris et
vnicuiqꝫ competit actio iniuriarū ſuo noīe ꝛ vna nō tollit per aliā
21 vt.l.j.§.fi.ff.eo.❡†Tertio not.in ver.cōtra aūt.ꝙ pro iniuria illa
ta vxori agit vir etiā ſuo noīe ſed econuerſo vxor non agit pro in
iuria illata marito qr vxor debet defendi a viro ꝛ nō econuerſo:vt
in tex.§.fi.l.j.ff.eo.cū.l.ſeq.Et qd dicit in vxore idem dicas in ſpō
ſa.vt.l.itē apud labeonē.§.ſponſam.ff.eo.ꝛ hic in glo.

vj. dein c. di lestis nu. 4. de appella.

22 **Seruis autem.** ❡†Pro iniuria atroci facta ſeruo agit dñs nō pro leui niſi in eius cō
tumelia fiat.Itē pro iniuria illata ſeruo fructuario agit proprie
tarius ꝛ non fructuarius:niſi eius contumelia fiat.item pro iniu
ria illata libero homini vel ſeruo alieno bona fide poſſeſſo agit bo
nefidei poſſeſſor ſi in eius contumelia fiat alias non.h.d.vſqꝫ.§.pe
23 na.❡†No.j.quod pro iniuria facta ſeruo competit actio iniuria
rum domino in duobus caſibus.primo quando aliqua iniuria
atrox fuerit facta ſeruo.ꝛ dicitur atrox ſi fortiter eſt vulneratus
vel ſeue verberatus.ꝛ alijs modis.vt infra.eo.ꝛ per Bart.in lege
24 licitatio.§.qd licite.ff.de publi.❡†Secundo nota qñ eſt aliquid
illatū ſeruo in contumeliā dñi exceptis duobus caſibus dñs non
agit pro iniuria illata ſeruo.ſed tm̄ tunc iudex ex officio ſuo poteſt
punire illum iniuriātem.vt hic in gl.in ver.qd ad te.ꝛ.l.itē apud
labeoneꝫ.§.ſi qs ſic fecerit.ff.eo.ſic ꝛ alias vbi non competit actio
ſupplet officium iudicis.vt.l.ſeruo.ff.de ali.ꝛ cib.legat.ꝛ ſic eſt ca
ſus hic.ꝛ.d.§.ſi quis.quod vbi iniuria eſt punibilis ſed nemo eſt
qui eam in iudicio deducere poſſit vt cum ſeruus pupillus furio
ſus iniuriā patiunt qui in iudicio eſſe nō poſſunt tūc iudex poteſt
ex officio ſupplere ꝛ per inqſitionem procedere:etiam pro priua
to crimine:vt eſt iniuria licet alias inqſitio ſit prohibita niſi in ca
ſibus.l.ij.§.ſi in publico.ff.de adul.patet etiā ex hoc text.qd nō ita
vindicatur iniuria illata ſeruo ſicut libero.nam pro libero.ſ.filio
fa.agit pater:vt.ſ.§.proximo.ſed non ſic domin⁹ pro ſeruo vt hic.
25 ❡†Tertio nota in.§.ſi cōi ſeruo.qd iniuria illata ſeruo cōi eſti
matur attenta qualitate dñorū:vt hic.ſi aūt eſſet ſimpl'r illata ſer
uo ꝛ non in cōtumeliā dñoꝝ tūc igit per dñm ꝛ vindicat ſm par
tes quas hꝫ in ſeruo:vt.l.item apud labeonē.§.fin.cum.l.ſeq.ff.eo.
quicqd dicat hic gl.i v.dñs.ſm Bart.in.d.§.fi.Si igit in caſu nro
vnus

vnus dñoꝝ eſt nobilis cui eſt maioꝛ verecundia qꝺ ſeruus in eius
cõtumeliã percutiat̄ ꝙ ſit alij dño non nobili magis eſtimat̄ iniu
ria ꝙ iniuria nõ nobilis: quãuis habeãt ptes equales in ſeruo. ſʒ
vbi nõ fit iniuria reſpectu dñoꝝ pſone ſʒ ſimpl̄r reſpectu ſerui tũc
26 cõdẽnatio fiet ꝓ partibꝰ quas hñt in ſeruo. †Ex quo decidit̄ qꝺ ſi
ſtatutũ puniat ꝓ turbata poſſeſſione: ⁊ plures ſint dñi illius poſ
ſeſſionis turbate: an vna cõdẽnatio ſimul fiat omnibus dñis vel
cuilibet per ſe. dic qꝺ ſi ſtatutũ loquat̄ in perſona: puta ſi quis tur
bauerit aliquẽ in poſſeſſione tunc ſi vl'es ſint perſone dñoꝝ ⁊ qui
libet turbat̄: tũc cuilibet cõdemnabit̄. ſi aũt loquat̄ in rem vt ſi qs
turbauerit poſſeſſionem alicuius: tũc cõdemnabit̄ omnibꝰ ſimul
ꝓ vna turbatiõe. per tex. in. l. ij. §. ſi ad plures. ff. de ſepul. vio. ⁊ ibi
per barto. ¶ Quarto no. in. §. qꝺ ſi vſuſfructus. ⁊. §. ſeq. quod iſte
tres perſone. ſ. vſufructuarius: bone fidei poſſeſſoꝛ ſerui alieni: et
bone fidei poſſeſſoꝛ liberi hominis cõiter agunt iniuriarum. ita
demum ſi in eoꝝ cõtumelia ſit iniuria illata. alias ſi in eoꝝ contẽ
ptuʒ ſit illata: tunc agit pꝛopꝛietarius ⁊ dñs ſerui pꝛo ſeruo bona
fide poſſeſſo. ⁊ liber homo agit nomine ſuo: vt hic. et. l. item apud
27 labeonem. §. antepe. ⁊. l. v. ff. eod. †ſʒ nunquid magiſter vel artifex
agit iniuriarum ꝓ iniuria illata diſcipulo ſuo. dic qꝺ non: quia ei
nihil acqrit. l. ij. C. ꝑ quas pſonas. niſi in eius contumeliam ſit illa
ta ⁊ hic. ⁊. d. l. itẽ apud labeonẽ. §. pe. Et dicitur illata in eius con
tumeliam qñ alias facturus vel iniuriaturus non eſſet niſi fuiſſet
diſcipulus eius. ar. l. ediles. §. pedius. ⁊. l. qꝺ ſi nolit. §. quod in pꝛo
curatoꝛ. ff. de edi. edic. vel ſi in pñtia magiſtri ſit illata pꝛeſumit̄ illa
ta in ꝯtumeliã magiſtri. ar. l. falſus al's celſus. §. ſʒ ſi is q. ff. de fur.
28 **Pena aũt.** ¶ †Olim pena iniuriaꝝ erat taliõis ꝓ mẽ
bꝛo abſciſſo. ꝓ fracto vͦo erat pecuniaria ho
die vͦo ſi actio iniuriarũ eſt p̄toꝛia pena eſt tm̄ ꝑ indicẽ ſm qualita
tẽ iniurie ⁊ pſonarũ eſtimãda. ⁊ in tribꝰ caſibꝰ actio iniuriarũ eſt
29 ciuilis ex. l. coꝛnelia introducta. h. d. vſqʒ. §. atrox. ¶ †Pͦo. ex pꝛinc.
ꝯiũcta gl. i v. talionis. qꝺ pena taliõis eſt ſimilitudo ſupplicij. vt ſi
qs amputet mẽbꝛũ amputet̄ ei ſimile mẽbꝛũ. vt. l. fi. C. de calũ. vnde
dicit canõ. ij. q. iij. calũniatoꝛ ſi in accuſatione defecerit taliõnẽ reci
piat. qꝺ intellige verũ in oꝛdiarijs criminibꝰ: ſʒ in extraoꝛdinarijs
eſt pena q̄ ꝯſueuit imponi: vt no. gl. in. l. athletas. §. calũniatoꝛ. ff.
ff. de his q notã. infa. ⁊ dixi. s. in pꝛin. huius libꝛi in v. calũniãtiuʒ.
Sʒ ꝓ fractura mẽbꝛi nõ habebat locũ ſimilitudo ſupplicij ſʒ tranſ
mittebat̄ pena ⁊ ĩponebat̄ pecuniaria pena. nã qñ pena ſtatuta po
teſt commode cadere in delinquẽtẽ põt a iudice tranſmutari ẽt in
maioꝛẽ. vt. l. hos accuſare. §. fi. ⁊ ibi ꝑ bar. ff. de accu. quare ibi vide
30 alias. ¶ †Scꝺo no. qꝺ in actione iniuriaꝝ agit̄ dupl̄r. ſ. criminali
ter de quo. j. e. §. in ſumma. ⁊ ciuil̄r: vt hic. ⁊ actio iniuriaꝝ eſt p̄to
ria: ⁊ ſic durat ſolũ anno ꝯtinuo ⁊ eo tpe p̄ſcribit̄: vt iniuriatus nõ
poſſit agere iniuriarũ poſt annũ continuũ. l. ſi nõ conuitij. C. e. niſi
qñ iniuria eſſet illata ꝑ metum quia tunc eſſet annus vtilis: vt hic
in gloſſ. in ver. eſtimatio. Fallit in tribus caſibus in quibus actio
iniuriarum eſt ciuilis introducta a. l. coꝛnelia. ſ. qñ quis eſt pulſatꝰ
verberatus ⁊ in eius domum per vim introitum eſt: vt hic in glo.
in ver. introduxit. ⁊. l. lex coꝛnelia. ff. eo. in pꝛin. tamen in iſtis tribꝰ
caſibus etiam poteſt agi actione iniuriarum pꝛetoꝛia. vt tʒ gl. in. l.
lex coꝛnelia. ⁊ taʒ ciuiliter quã criminal'r ſm Ang. in. l. itẽ apud la
31 beonem. §. ſi qs. ſeruo. ff. e. †Et tñ differentia inter ciuilem hanc ⁊
pꝛetoꝛiam. vt no. glo. in. d. l. lex coꝛnelia. Quia pꝛetoꝛia datur gene
raliter pꝛo omni iniuria: iſta autem ciuilis in tribus caſibus ſupꝛa
dictis. Item pꝛetoꝛia durat per annum: ſʒ ciuilis eſt perpetua: vt
tenet glo. in. d. l. lex coꝛnelia. lʒ hic glo. in ver. introduxit. videatur
tenere contrarium. Item ⁊ tertio qꝛ in pꝛetoꝛia iurat paſſus iniu
riam ⁊ eſtimat ea pꝛecedente eſtimatione iudicis ſeu taxatione.
Sed in ciuili iudex ex ſuo officio eſtimat deferendo partibꝰ iura
mentum in litem. l. ex conſtitutionibus. §. j. ff. eo. tamen bart. in. l.
iniuriarum eſtimatio. ⁊ ang. in. d. §. ſi qs ſeruo. dicunt qꝺ idẽ eſt in
vtraqʒ vt ſemper fiat eſtimatio inquãtũ equũ iudici videbitur. et
ſic fiat officio iudicis. ⁊ ideo in vtraqʒ debet pars narrare in libel
lo quod potius maluiſſet tantum de ſuo ꝑdere ꝙ pati talem iniu
riam vel voluiſſet potius non fuiſſe paſſum talem iniuriã quã tñ
lucrari. nam vtraqʒ pꝛactica pꝛocedit ſm gloſſ. ⁊ barto. in. d. l. iniu
a riarũ. Et dʒ in vtroqʒ concludere libellãsª quod condemnet̄ iniu
riãs pꝛout equum iudici videbit̄ cõſiderata qualitate ⁊ ꝯditiõe ꝑ
ſonarum ⁊ iniurie illate. de quo plene ꝑ ang. in. d. §. ſi quis ſeruo.
32 ¶ †Et no. qꝺ hec differẽtia ꝯditiõis perſonaꝝ fit ẽt in ſeruis. vnde
magis punitur inferens iniuriam vni bono ſeruo actoꝛi ac caſtal
dioni quã vni ſeruo medij actus. i. medie conditionis qui dicitur
mediaſtinus. i. deputatus ad vilia officia vt ad mundandum do
mum ⁊ aquam poꝛtandam vt dicit gloſ. in. l. j. §. caupones. ff. nau.
cau. ſta. ⁊ minus etiam puniretur iniuriãs vni viliſſimo ſeruo q
33 retinetur ligatus pꝛopter fugã: vt dicit hic tex. ¶ †Quarto no. in
§. ſed lex coꝛnelia. gloſſulas ponẽtes differẽtiam inter pulſare ⁊ ver
berare quia pulſare eſt ſine doloꝛe ⁊ verberare eſt cum doloꝛe. vt
eſt tex. in. l. lex coꝛnelia. in pꝛinc. ff. eo. qꝺ no. pꝛopter ſtatuta que de
bent intelligi pꝛopꝛie. item verberare non dicit̄ ꝓpꝛie qñ quis pu
34 gnis ꝑcutit̄. vt dixi. s. e. §. iniuria. ¶ †Quinto no. in. §. domũ aũt.

qꝺ domꝰ ꝓ cuius violẽto introitu cõpetit actio iniuriaꝝ ꝓhibẽte
patrefami. habitãte ibi ⁊ quolibet alio de hac familia: vt. l. lex coꝛ
nelia. §. domũ. ff. e. intelligit̄ nõ ſolũ ſi domꝰ eſt ꝓpꝛia ſʒ ẽt ſi cõdu
cta vel gratis ꝯceſſa. vel ẽt ſi eſt hoſpitiũ non tñ ad momẽtũ vt via
toꝛ. vt dicit gl. in. d. §. domũ. nec ẽt appꝛehẽdit̄ ſtatio in qua qs ha
bitat cã laboꝛãdi ⁊ nõ familiariter. vt. d. l. lex coꝛnelia. §. ſi tñ. in fi.
⁊ ideo vbi citatio fieri deberet ad domũ nõ vʒ ſi fiat ad ſtationem:
qꝛ non dicitur facta ad domum niſi ibi familiariter habitet: vt di
cit bar. in. d. §. domũ. ſimiliter nõ verificatur ſtatutuʒ puniens in
iuriam facientem ſiue inſultũ ad domũ ſi fiat ad ſtationem vel ſta
bulũ. vt tenet dñs Ang. in. d. §. ſi ad domum. per tex. illum. Sʒ an
captus ad ſtationem dicatur captus in domo vt debeat relaxari:
vt. l. plerįqʒ. ff. de in ius vo. dic quod ſic: ꝑ. d. §. ſi tamen. Conuitiuʒ
bene dicitur factũ alicui ſiue fiat ad domum ſiue ad ſtationẽ ſiue
ad tabernam. nam in quocũqʒ loco poteſt fieri iniuria. l. iteʒ apud
labeonem. §. conuitiũ. ff. e. ⁊ non tantũ pꝛeſenti ſed etiam abſenti:
vt. d. §. conuitiũ. ſed quãtum ad iniuriam ad domũ ſiue pꝛo introi
tu domus pꝛout requirit coꝛnelia non dicitur ad domum ſi ſit ali
bi quemadmodum habitationes continue vel etiam pꝛo parte tẽ
poꝛis. vt. d. §. domum. ⁊ ibi vide per Bar.

Atrox iniuria. ¶ Quia iniuria que eſt atrox gra
uius punitur quam illa que non ſit
atrox: vt. s. eod. §. ſeruus. ⁊. ff. eod. l. pꝛetoꝛ edixit. §. poſſe. ideo nunc
35 declarat que dicitur iniuria atrox. ⁊. h. d. †iniuria fit atrox tribus
modis ex facto: ex perſona ⁊ ex loco tam in patrefami. quã in filio
fami. h. dicit vſqʒ. §. in ſumma. Concoꝛ. dicti. §. poſſe. ⁊. §. atrocem
ex facto ſiue ex re. Et dicitur atrox iniuria qñ quis eſt vulneratus
vel fuſtibus ceſus: vel os percuſſum. vulneris enim magnitudo
atrocitatem fecit vt hic. ⁊. l. vulnerum. ff. eod. Ex perſona eius cui
infert̄ iniuria dicitur atrox ſi inferatur ab vno vili artifice homini
in dignitate cõſtituto. vel ei cui reuerentia naturaliter debet adhi
beri. vt parenti vel patrono a filio vel liberto vt hic. econtra aũt li
bertus non agit pꝛo iniuria illata ſibi a patrono niſi fiat atrox.
Et ſimiliter filius emãcipatꝰ. ⁊ tũc qñ nõ eſt atrox nõ agunt iniu
riarum qꝛ illa infamat. l. j. ff. de his qui notã. infa. ⁊ actio famoſa
nõ dat̄ ꝯ patrem vel patronũ. l. non dʒ. ff. de dolo. ſed dat̄ actio in
factum. vt not. gloſſ. in. l. pꝛetoꝛ edixit. §. pꝛeterea. in ver. atrocitas
ff. e. ſʒ filius in ptãte nullo modo agit iniuriarũ ciuiliter nec in fa
ctum cõtra patrem ẽt ſi ſit atrox iniuria per. l. lis nulla. ff. de iudi.
36 †Sʒ pater cogitur eũ emãcipare. vt no. gl. in v. ſi atrox. in. d. §. pꝛe
terea tñ iniuriaꝝ. vt criminaliter quãdo ageret filius in ptãte ꝯ pa
trem pꝛo atroci iniuria. argu. l. reſpiciendum. §. furta domeſtica.
ff. de penis. ſm Bar. in. d. §. pꝛeterea. ⁊ ſimiliter ex pſona inferẽtis
iniuriam dicit̄ leuis vel grauis ⁊ atrox: nam grauioꝛ ſi fiat a ſeruo
quã a libero homine. l. ſʒ ſi vnius. §. quedã iniurie. ff. eo. Ex tẽpoꝛe
eſtimat̄ atrox iniuria cũ ſit tpe ludoꝝ ⁊ cõuiuioꝝ in cõſpectu gen
tium quam ſi fieret alio tpe vbi eſſet ſolus iniuriatus. vt. d. §. atro
cem. ver. tpe ex loco eſtimat̄ atrox iniuria dupliciter. ſ. rõne loci in
quo fit iniuria vt ſi fiat in palacio in conſpectu iudicis: vel in foꝛo:
vel in alio loco vbi in multitudo gentiuʒ. vt hic in ver. vel loco vel
ratione loci coꝛpoꝛis perſone iniuriate. vt ſi percutiatur in facie q̄
eſt locus euidẽs ꝙ in alia pte coꝛpoꝛis. vt hic in v. nonnũquã. ⁊. d.
l. vulnerum. an autem atrox dicatur iniuria ſiue offenſa ſi veſtes
ſint alicui fracte. vide bart. in. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de pub.
⁊ ꝑ Inn. in. c. nuper. de ſen. excõ. Et que appellatur atrox iniuria
dicit̄ ſm cõſuetudinẽ loci vbi fit. Et ſi nulla eſt cõſuetudo tũc dicit̄
atrox q̄ illata in filiũ emẽdationis cã puniretur: vt. l. j. C. de emen.
37 pꝛopinquoꝝ ſm Ang. in. l. non ſolũ. §. ſi mãdato. ff. eod. ¶ †Item
not. in. §. parui. quod atrox iniuria ita põt fieri in pãte exiſtenti
ſicut homini ſui iuris. nam patria poteſtas non pꝛohibet iniu
riam atrocem fieri filiofa. Sed an iniuria atrox filio illata cenſea
tur etiam atrox in perſona patris cui in contumeliam infertur
iniuria. gloſſ. videtur innuere quod non in. l. ſed eſt queſtionis. ff.
eod. in ver. ⁊ hec. vbi eſt idem tex. qui hic eſt pꝛo iniuria auteʒ atro
ci illata a ſeruo tenetur dominus inſolidum ſi fuit ſciens ⁊ pꝛohi
bere valens alias tenetur. Si autem dñs ſit abſens ſeruus pꝛeſidi
offerendus eſt qui cum flagellis rumpat. d. l. ſed ⁊ queſtiones. §.
atrocem cum ſua glo. ff. eo.

In ſumma. ¶ Pꝛo omni iniuria põt agi criminali
ter ⁊ ciuiliter cum petitur iniuriantem
eſtimatio iniurie per iudicem facienda criminaliter cum petitur
iniuriantem puniri iudicis arbitrio. Et in actione iniuriarum il
luſtres ⁊ ſuperilluſtres per pꝛocuratoꝛes agere ⁊ defendere poſ
38 ſunt. hoc dicit. vſqʒ ad. §. non ſolum. †Eſt ergo differentia an quis
agat ciuiliter vel criminaliter quia agens ciuiliter debet conclu
dere penam ſibi applicari: qꝛ pena ciuilis applicatur actoꝛi vt hic
in glo. in ver. pena. Sed agens criminaliter dʒ petere iniuriantem
ſimpliciter puniri. Et tunc ſi iudex punit pecunialiter pena fiſco
applicatur. vt hic in gloſ. in ver. extraoꝛdinarie que innuit quod
quando pena applicatur fiſco tunc eſt criminalis. vt. l. iij. ff. de ſe
pul. vio. ⁊. l. fi. ff. eo. ſed quando applicatur parti. tunc eſt ciuilis.
39 vt. d. l. iij. ff. de ſepul. vio. ⁊. l. fin. ff. eod. †Sed nunquid actio ciuilis

a ¶ Libellꝰ. De forma li belli i actiõe iniuriaꝝ vi de ꝑ Petrũ Jac. i titulo de actiõe in iuriarum.

tollit criminalem ⁊ econuerſo facta condẽnatione ⁊ exactiõe dic
qđ ſic vt hic in glo.j. Nã regula eſt qđ qñ due actiones cõpetunt ex
eodẽ facto pro re familiari perſeq̃ẽda. tũc vna tollit aliã niſi in id
qđ excedit. vt. j. ſi quadru. pau. fe. di. §. fi. ⁊ ibi ꝑ gloſſ. Et plene per
Bar. in. l. ʒ gratis. §. fi. ff. nau. cau. ſta. Si aũt plures actiões cõpe
tant ex eodẽ facto ad vindictaʒ ʒ vna ſit ciuilis ⁊ alia criminalis:
tunc vna tollit aliã: vt hic. ⁊ tetigi. ŝ. ad. l. aqui. §. libeꝝ. Et eſt in ele
ctione actoris an prius intẽtet ciuilẽ ad vĩdictã. at vna electa pre
iudicat̃ in altera: vt hic. ⁊. l. qđ ſenatus. ff. eo. Fallit ſolũ in vno caſu
ſ. qñ preiudicaret̃ legi cornelie. de ſica. q2 tunc ʒ due actiões cõpe
tant ad vindictã vt pro ſeruo mortuo ꝓ quo cõpetit actio iniuria
rũ ciuiliter ⁊ criminal'r. ⁊ accuſatio. l. cornelie de ſicariis. nõ eſt in
electione actoris velle prius ĩntẽtare ciuilẽ iniuriaꝝ. nec hoc dʒ iu
dex pati: ſed debet eum arctare vt intẽtet prius corneliam. de ſica.
que non poſſet poſtea intentare ſi prius intentaret̃ ciuilis iniuria
rũ ad vindictã. Et ſic mors ſerui nõ puniret̃ criminal'r qđ eſſe nõ
40 dʒ. ⁊ hic eſt caſus ſpãlis. vt. in. l. pretor edixit. §. ſi dicat̃. ff. eod. †Si
aũt plures actiones ex eodẽ facto deſcẽdẽtes quaꝝ vna eſt ciuilis:
⁊ alia criminalis nõ tendunt ambe ad vindictã ſed vna proſequit̃
rem familiarẽ vt actio furti ciuilis: tunc interim bene preiudicãt
ſibi inuicẽ in propoſitione q2 ambe. ſ. ciuilis ⁊ criminalis non poſ
ſunt ſimul intẽtari in eo dẽ libello. l. interdũ. ff. de publicis iudi. ſʒ
non preiudicãt ſibi per electionẽ vel exactionẽ imo acto iudicio ci
uili ⁊ recuperata re ſubtracta põt accuſare criminal'r vt puniat̃. vt
41 ŝ. de obli. q̃ ex deli. naſ. §. fi. ⁊ ibi tetigi. ⁊. C. qñ ciuilis actio. l. j. †Itẽ
nunqđ in actione iniuriarũ habeat̃ rõ dãni: vt ſic actor q̃ egit iniu
riarũ ciuiliter nõ poſſit poſtea agere aq̃lie ad emendationẽ dãni.
vt dicit glo. j. ⁊ hic ⁊ bñ ꝙ vna nõ tollit aliã. Sʒ dic qđ eſt in electio
ne actoris an petat etiã eſtimationẽ dãni in actiõe iniuriarũ. naʒ ſi
fuit cõputatũ dãnũ in actiõe iniuriaꝝ nõ plus agit̃ aq̃lia. ſecꝰ ſi nõ
fuit cõputatũ dãnũ in actione iniuriaꝝ. tex. eſt ĩ. l. q̃ ſeruũ. ff. de ac.
42 ⁊ obli. ⁊ ꝑ Bar. in. l. itẽ apud labeonẽ. §. ſi qs ſeruo. ff. eo. † Itẽ q̃ro
an in actione iniuriaꝝ criminal'r intẽtata pena ſit arbitraria ſicut
in actiõe furti ⁊ vſq3 ad quãtũ poterit ſe extẽdere arbitriũ iudicis
glo. ſingularis q̃ eſt hic. in ver. extra ordinẽ. dicit ꝙ vſq3 ad morteʒ
ſi iudici ſederit in aĩo: ⁊ ſi iudici equũ appareat. Tu dic qđ vbi pe
na nõ eſt determinata ſʒ remanet in arbitrio iudicis iudex dʒ im
ponere illã penã q̃ cõſueta eſt imponi pro illo crimine. vt dicit glo.
in. l. quid igit̃ ſit. §. pena grauior. ff. de his q̃ not. infa. ⁊. l. hodie. ff.
de penis. tñ ꝓpter immanitatẽ criminis põt iudex arbitrari vſq3
ad penã mortis. vt. l. ſaccularii. iuxta mediũ. ff. de extraor. cri. hec tñ
glo. per aliquos reprobat̃ per. l. aliud eſt fraus. §. intereſt multũ. ff.
de ver. ſigni. Et q2 arbitriũ iudicis nõ dʒ eſſe excedens rõnẽ. vt. d. l.
hodie. ⁊ per glo. in. l. ſacrilegii capite. ff. ad. l. iul. pecu. in verbo cõſi
derandũ. que facit differentiã inter penã capitalẽ ⁊ extraordina
43 riam. ¶ †Ultimo no. hic in verbo obſeruandi. ꝙ ſicut in crimine
publici iudicii non admittit̃ procurator. vt. l. pe. §. ad crimen. ff. de
publicis iudi. qñ imponit̃ pena vltra relegationẽ ita etiã in crimi
ne priuato. vt in actione iniuriarũ criminaliter intentata in qua
poſſibile eſt penã vltra relegationẽ imponi nõ admittit̃ procura.
vt hic ⁊. l. fi. C. eo. per locũ a ſpãli. Fallit in illuſtribꝰ ⁊ ſuperilluſtri
bus: quibꝰ fauore dignitatis ʒ gerere ⁊ ſolũ per procuratorẽ. Sed
a in actione iniuriarũ ciuiliter intẽtata interuenit ꝓcurator[a]. l. ʒ. §.
ad actionẽ. ff. de procu. itẽ patet hic ꝙ vbi pena criminalis eſt arbi
traria nõ admittit̃ ꝓcurator. de quo per Bar. in. l. fi. ff. eo.

44 **Non ſolũ.** ¶ †Actione iniuriarũ tenet̃ iniuriã faciẽs:
⁊ doloſe faciens fieri. h. d. vſq3. §. hec actio.
Cõcor. lex nõ ſolũ. in prin. ff. eo. Et vterq3. ſ. tã mandãs q̃ mãdata
rius tenet̃ pretoria ⁊ cornelia directa: q2 verba ſunt ſcripta in rem
ex parte iniuriãtis: vt ſic apprehendat facientẽ per aliũ ʒ ex parte
paſſi iniuriã ſit in ꝑſonã. vt no. ꝑ Bar. in. d. l. nõ ſolũ. in prin. ff. eo.
ʒ glo. ibidẽ videat̃ innuere cõtrariũ. qual'r teneat̃ mandãs ⁊ quali
ter perſuadẽs fieri delictũ vide ꝑ Bar. in. d. l. nõ ſolum. in prin. §. ſi
mãdato. ff. eo. Et dixi. ŝ. mãdati. §. tua gratia. Itẽ ſi ſtatutũ punit
facientẽ an cõprehendat fieri facientẽ: vt ſic dicatur vere facere. ⁊
comprehendatur a ſtatuto. tetigit Barto. in. d. l. nõ ſolum. in pri.
ſed dic plene per eum in. l. ſed ſi vnus. §. ſeruus meus. ff. eodeʒ. vbi
concludit quod interpretatiue dicitur facere ⁊ ideo non compre
henditur a ſtatuto niſi verba ſcripta ſint in rem.

45 **Hec actio.** ¶ †Actio iniuriarum diſſimulatione abole
tur iniuria ſemel remiſſa non poteſt per pe
nitentiam reſuſcitari. h. d. vſq3 ad finem. Concor. l. non ſolum. §. j.
ff. eo. Et poteſt intelligi dupliciter iſte text. primo qđ actionis in
iuriarum natiuitas impedit̃ diſſumulatiõe ſcilicet eo ipſo qđ qs
nõ aduertit iniuriam ſibi illatam nec pro iniuria reputat. ſed ri
det ⁊ nõ curat̃: q2 tũc nõ naſcitur actio iniuriarum: ⁊ hoc verũ niſi
iniuria ſit illata in corpus. vel in membra cum ſeruitia: q2 tũc non
põt quis diſſimulare nec impedite natiuitatẽ actionis iniuriarũ
cũ nemo ſit dominꝰ mẽbroꝝ ſuoꝝ. l. liber homo. ff. ad. l. aquiliaʒ.
ſcđm Ang. in. d. §. j. ſcđo põt intelligi qđ ex iĩuria. illata nata fuit
⁊ cõpetit actio iniuriarũ q̃ naſcit̃ incõtinenti ex ipſa cõtumelia. l. ſi
ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. ſed paſſus iniuriam per diſſimulatio
nem poſtea remiſit eam: vt quia: bibit. riſit ſolatiũ cepit cum iniu
riam inferẽte ⁊ ſic de iniuria non curauit. ⁊ ita intelligitur hic gl.
j. Et nunquid autem ad hoc vt cõpetat ⁊ naſcatur actio iniuria
rum fuit neceſſe quod paſſus iniuriã reuocet ad animũ: tenet hic
glo. qđ non ⁊ bene. idem tenet glo. in. l. ſi nõ conuitii. C. eo. dũtamẽ
46 non faciat aliquos actus iniurie remiſſionis. vt hic in tex. † Item
nunquid poteſt remitti actio iniuriarum abſenti. dic qđ ſic. nam
non ſolum ex pacto facto preſenti tollit̃ actio iniuriarum ipſo iu
re. l. ſi tibi. §. quedam. ff. de pact. ſed etiam ex ſola remiſſione facta
abſenti. vt tenet hic gloſ. fin. in fi. licet alias ſola remiſſio obligatio
nis facta parte abſente inducat ſolũ exceptionẽ doli. l. non ſolum.
47 §. liberationis verba. ff. de libe. lega. †Itẽ quid ſi aliquis confitẽdo
ſacerdoti in vltima volũtate. ſ. in articulo mortis remiſit iniuriaʒ
an poſtea ſi conualeſcat poſſit agere iniuriaꝝ. gl. fi. hic tenet qđ nõ
q2 illa actio eſt extincta per remiſſionẽ. Bar. tñ tenet. in. d. l. non ſo
lum. ⁊. l. ſi tibi. §. quedã oppoſitũ: quia cum remittit ex neceſſitate
pro ſalute anime ſue ſic non tenet̃ quis pro ſalute obtinẽda remit
tere iniuriam. i. eſtimationẽ pecuniariã ⁊ damnũ: ſed rancorem ⁊
odiũ bene debet remittere. vt not. glo. in. c. apoſtolice. de re iu. lib.
vj. Et. xlv. diſt. c. ⁊ qui emẽdat. in glo. quinimo ſꝫm magiſtrũ ſñiarũ
lib. iiii. diſt, non tenet̃ quis remittere iniuriã niſi petat vt peccator
per orationẽ dominicã dimitte nobis debita noſtra. i. dimitte no
bis penitentibus ⁊c. quia remiſſio non conceditur niſi penitenti.
Dicit tñ Inno. in. c. in noſtra. de iniuriis ⁊ damno dato. qđ ſi vna
ciuitas facit pacem cum alia: ⁊ remittant inuicẽ iniuriã oẽm quia
damna hincinde illata intelliguntur remiſſa fauore publice pacis
ſicut alias eſt ſpeciale in publica pace facta vt rumpens eã pro fur
to quinq3 ſolidoꝝ ſuſpendat̃. vt in. §. ſi vero. v. ſolidi. de pace tenẽ
da. coll'. x. in feudis. iteʒ quero an actio iniuriaꝝ remiſſa ſine cauſa
vel cũ cauſa ſed cauſa nõ ſecuta vel ex cauſa ingratitudinis poſſit
49 reſuſcitari. dic qđ nõ per. l. ſi donationis. in glo. C. de dona. † Ulti
mo quero quot modis tollit̃ actio iniuriaꝝ. dic qđ ſeptem modis.
Primo modo diſſimulatiõe. ſ. eo ipſo ꝙ bibit riſit comedit ⁊ paci
fice ⁊ iocoſe conuerſat̃ cũ iniuriante. Nã iſte probat̃ ⁊ intelligitur
iſta diſſimulatio alias ſi iniuriatus taceat ʒ iniuriã ad animũ ex
preſſe nõ reuocet nõ videt̃ ſibi remittere iniuriã ꝑ diſſimulationẽ:
vt vult hic glo. ⁊. d. l. ſi nõ conuitii. Scđo modo per pactũ: vt. d. l. ſi
tibi. §. quedã. ff. de pac. Tertio modo per tranſa. vt. d. l. non ſolum
§. j. ver. proinde. ff. eo. Quarto modo per iuſiurandũ delatũ iurãti
qui iurauit nõ feciſſe iniuriã. vt. d. §. proinde. ⁊ his caſibus ſupradi
ctis non tollit̃ pacto priuatoꝝ: ſed q2 pena veniebat fiſco applicã
da. l. iuris gen. §. ſi paciſcar. ff. de pac. Quinto modo ꝑ lapſuʒ anni
l. ſed ſi vnus. §. ſi aũt. ff. eo. ⁊. d. l. ſi nõ cõuitii. ⁊ interim non tollitur
ipſo iure ſed ope exceptionis q2 tp̃s nõ eſt modus inducẽdi vel tol
lendi obligationẽ ⁊c. ſꝫm Ang. in. d. §. ſi aũt. fallit in tribus caſibꝰ
in quibus competit cornelia iniuriarũ que non tollitur anno cuʒ
ſit ciuilis. vt not. glo. in. l. lex cornelia. ff. eo. ſexto tollitur per ſatiſfa
ctionem vt amplius nõ poſſet agi iniuriarũ ad vindictam: ſed in
iuriarum ad damna. vt. d. §. ſi autem. ⁊ de iſta ſatiſfactione: ⁊ quid
ſi illata eſt iniuria clerico vel monacho coraʒ quo debet agi. dic vt
in. c. parochianos. extra de ſenten. excom. Septimo tollitur mor
te tam iniuriantis quam patientis ante litem conteſtatã vel etiaʒ
poſt litem conteſtatam moriente iniuriante. l. ſi non euen. §. q̃ iniu
riarum. ff. ſi quis cau.

¶ De obligationibus que ex quaſi delicto naſcunt̃. Rubrica.

¶ Iſte titulus diuiditur in duas partes principales. primo ponit
caſus in quibus obligatur ex quaſi maleficio. ſecundo qua actione
his caſibus agatur. Areti.

1 ☞ Iudex ſi per imperitiam male iudicauerit ex quaſi maleficio tenebitur.
2 Condemnatio de iudice per imperitiam male iudicante an contineat partis intereſſe.
3 Pater pro filio iudice ꝑ imperitiam male iudicãte tenetur.
4 Arbiter quando mulctare poſſit.
5 Notarius patrem damnificans qualiter ⁊ qñ teneat̃. ⁊ nu. 6.
7 Actio que detur contra iudicem male iudicantẽ ⁊ negligentem et que contra male conſulentem. ⁊ nu. ſeq.
10 Habitans domũ tenet̃ in factum ex eiecto vel effuſo.
11 Pena deiecti vel effuſi que ſit ⁊ quanta.
12 Appenſum tenens qđ nocere poſſit in factũ tenet̃. ⁊ nu. 13.
14 Pater non tenetur pro damno dato per appenſum vel deiectum ex domo filii.
15 Pater filium delinquẽtem defendere non tenetur.
16 Deponenti rem in naue caupona vel ſtabulo datur triplex actio.

S Iudex litem ſuam. ¶ †Iudex per
imperitiam male iudicans tenetur ex quaſi ma
leficio ⁊ condemnatur in quantum equum viſum
fuerit iudicanti. h. d. vſq3 ad. §. item his. Imperi
tia enim aſſcribitur culpe iudicis naʒ eſt in culpa
acceptãdo

a ¶ Procurator. dicit hic d. Areti. eſſe aduertendũ ꝙ i actiõe iniuriaꝝ ciuil'r intẽtata põt interuenire ꝓcurator ẽt gñalis ꝑ tex. ĩ. l. ſed ſi vnꝰ. §. ꝓcurator. ff. e. vbi dicit eſſe caſum ꝙ ꝓcur. oĩum bonoꝝ põt agere v̾tute dicti mãdati: ʒ non ſit dic tñ qđ vidit manda. ad agẽdũ et defendendũ vt dicit ibi. Bar. ď quo eſt etiã caſus in. c. q̃ generalẽ. de ꝓcu. lib. vj.

acceptando officiũ ſi eſt ignarus.⁊ eo ipſo ꝙ acceptat videť ſe aſ-
ſerere ſufficiẽtẽ ⁊ peritũ.vt no.gloſ.in.l.ij.ff.ꝙ quiſqꝫ iuris.⁊ ideo ſi
poſtea errauerit ꝑ ignorãtiã dãnabiť inquãtũ fuerit viſum equũ
eius iudicatori conſiderato eius errore ⁊ imperitia.nã ſi errauit
in.l.facili quã ſcire debebat.vt in.l.fuſia canina ſit correcta.vt.ſ.
de.l.fuſia ca.tol.puniť grauiꝰ.ſi aũt errauit i.l.difficili:vt circa in-
tellectum.l.gallus.ff.de libe.⁊ poſthu.que eſt lex difficillima.tũc le
2 uius puniť ⁊ mitius vt hic dicit gloſ.fi.†Sed an illa cõdẽnatio ꝗ
fit de iudice qui per imperitiã male iudicauit ſit mea pena vel cõ-
tineat etiã intereſſe partis quã leſit per ſuã ſententiã.dic ꝑ Bart.
in queſtione per eũ diſputata que incipit ſñia iudicis qui per im-
peritiam ⁊c.vbi ꝯcludit ꝙ debet haberi ratio intereſſe partis vt
etiã hic tenet glo.in pri.nec põt iudex obijcere parti quare nõ ap-
pellauit qꝛ põt pars replicare.Cũ culpent alij tenere laudare ne-
ceſſe vt.l.ſi mulier.§.cũ in fundo.ff.ad velleia.ſi autẽ pars appel-
lauit ⁊ ſuccubuit nõ teneť iudex qꝛ eiꝰ ſñia remanet firma.l.a pro-
cõſulibus.C.de appel.Sed ſi appellãs obtinuit vel appellatio pẽ-
det tũc nõ venit totũ intereſſe partis ſed intereſſe ſumptuũ ⁊ dã-
norũ.⁊ ſic intellige gl.in.l.fi.ff.de varijs ⁊ extraordi.cogni.que di-
cit ꝙ ſi ſñia eſt nulla non teneť iudex.intellige.ſ.de totali intereſſe
ſed bene ſumptuũ ⁊ damnorũ.l.ſi ſine.§.cũ autẽ.⁊.§.marcellus.ff.
3 rem ratã habe.ſm Bar.in.d.q.†Sꝫ quid ſi iudex erat filiuſfa.qui
per imperitiã male iudicauit.dic ꝙ tam ipſe quã pater eius tenẽ
tur de peculio.vt hic in glo.j.⁊.ij.§.ſi filius.ver.ꝙ ⁊ in filio.nã tũc
teneť quantũ iudici videbiť non tamẽ vltra peculiũ.vt no.Bar.in
l.ſi filius.ff.de iudi.⁊ tunc ſunt tria ſpecialia in actione de peculio.
primo qꝛ ars datur ex contractu vel quaſi filij vel ſerui.l.j.§.cũ ſer-
uus.ff.de actioni.⁊ obliga.ſed hic dabitur ex quaſi maleficio filij.
Item alias inſpiciť quantũ ſit in peculio tpe late ſñie.l.queſitũ.ff.
de peculio.ſed nunc inſpiciť tempus quo tulit ſententiã per impe
ritiam.vt.d.l.ſi filius.item tertiũ quia alias actio de peculio con-
ſueuit dari cõtra patrẽ hic etiã dabiť cõtra filiũ.vt tenet hic gloſ.j.
in fi.⁊ clariꝰ in.d.l.ſi filius.⁊ hoc ſi cõueniť donec eſt in poteſtate ſi
autẽ eſt emãcipatus conueniť de ſentẽtia per imperitiã lata in pa
tria poteſtate teneť inquãtũ facere põt ſicut in alijs cõtractibꝰ.vt
l.ij.ff.quod cũ eo.Itẽ nunquid hoc habet locũ in iudice delegato.
dic ꝙ ſic vt tenet glo.in.l.fi.ff.de varijs ⁊ extraordi.cog.itẽ habet
locum in iudice cõpromiſſorio et in arbitro qui ſimiliter facit li-
tem ſuã per imperitiã ſuã male iudicando.vt tenet hic glo.Item
habet locũ ſimiliter in arbitratore qui teneť de dolo ⁊ lata culpa
ad ſimilitudinem proxenete.vt in.l.ij.in fin.ff.de proxene.⁊.l.ſi de
4 meis.§.recepiſſe.ff.de arbi.⁊ tenet Barto.in.d.l.fin.†An arbiter
poſſit mulctare.dic ꝙ aut data fuit ei poteſtas.ꝑ partes aut non
ſi fuit ſibi per partes data poteſtas põt:ſi nõ:nõ põt.vt.ff.de arbi.
l.non ex oĩbus.⁊.l.ſed ſi interpellatus.§.j.in iſtis iuribus habeť
qualiter ⁊ vbi detur ſibi plena poteſtas ꝙ põt.⁊ ſi nõ deť nõ põt.
vt.l.ij.§.j.ff.de iudi.an arbitriũ impediat iudiciũ.dic ꝙ non.vt
ff.de arbi.l.ſi quis rem.⁊ hoc ſi eſt factum ſine pena quia cũ pena
5 metu pene non poteſt.vt in.l.alle.†Item habet locũ in notario qꝛ
ſi dãnificauit partem in aliquo propter eius imperitiam teneť ad
intereſſe partis.l.fi.C.de magiſtra.conueni.hinc eſt ꝙ tenetur no
tarius ſcire iura ſaltim ad eius officiũ ſpectantia:vt a contractibꝰ
illicitis ſe abſtineat.vt not.gloſſ.in.l.generali.C.de tabu.lib.x.Et
predicta ſunt vera in iudice per ignorantiam ſeu imperitiã iudi-
6 cante.†Si autẽ per dolũ puta precio ꝓce vel alia magna gratia in
teruenĩete tũc teneť inſolidũ:⁊ cõdẽnatus infamis efficitur.vt di-
cit hic glo.ij.Et alias varias ⁊ diuerſas penas incurrit que no.in
l.fina.C.de pena iudi.qui male iudica.⁊ ſic iudex vel arbiter facit
litem ſuam in totum:vt quãdo dolo vel fraude iudicat aliquãdo
facit litem ſuã non in totũ:ſed in quantũ iudici equũ videbitur:vt
hic.⁊ aliqñ facit litem ſuã ſolũ propter dãna ⁊ expẽſas vt ſi appel-
7 lans obtinuit vel appellatio pendet.vt.ſ.dixi.¶ †Quero que
actio detur ꝯtra iudicẽ.dic ꝙ in factũ ſiue iudicet hic ꝑ imperitiã
ſiue ꝑ dolũ.⁊ tenet gloſ.vlti.in.d.l.C.de pena iudi.qui male iudi.
8 †Itẽ nunquid deť actio in factũ ex quaſi maleficio cõtra iudicem
negligentem vel recuſantẽ facere puta nõ admittentẽ ꝓbationes
vel exceptiones partis in.d.l.fi.tenet quod ſic ex ꝓuiſione auť.vt
9 differentes iudices.coll.ix.†Itẽ nunquid hec actio deť cõtra male
conſulentem.dic ꝙ non:qꝛ iudex non teneť ſequi conſilium.l.ij.ff.
mandati.⁊ ideo ſi teneret ſequi ex forma ſtatuti tunc non teneret
ex quaſi maleficio.ſed ipſe conſulens bene tenetur de dolo ⁊ aſſer-
ta peritia.vt no.in ſpe.de requiſitione conſilij.§.j.ver.conſiliarij.

Item is. ¶Ex deiecto effuſo vel appenſo ex domo habi-
tationis alicuius tenetur ibi habitãs actione
in factum ex quaſi maleficio ad penas hic deſcriptas.h.d.vſqꝫ ad
§.ſi filius.Cõcor.lex maleficijs.§.is quoqꝫ ex cuiꝰ.ff.de actio.⁊ ob-
10 liga.¶†No.igiť ꝙ ſi aliqd deijciať vel effundať de domo aliqua
ꝙ trãſeuntẽ ledat in pſona rebus vel veſtibꝰ nõ teneť dñs domus
qui eã locauit:ſed teneť ille q ibi habitat cũ familia ſua ſiue ſit do-
mus cõducta ſiue ꝓpria ſiue gratis cõceſſa.vt hic.⁊.l.j.§.hec in fa-
ctum actio.ff.de his qui deie.vel effu.et ſi tenetur dñs pro deiecto
vel effuſo a ſua familia vt ab vxore liberis ⁊ famulis.vt hic in ver.
quia plerunqꝫ.⁊ ſic erit ſpeciale vt maritus pro vxore ⁊ pater pro
filio teneať ꝙ alias non.vt.C.ne vxor pro marito.per totũ.et ho-
ſpes teneť pro hoſpitibus amicis ⁊ deijcientibus.l.ſi vero.§.ſi ho
ſpes.ff.eo.⁊ magiſter pro diſcipulo.dicta.l.ſi vero.§.honorarius.
Et debet libellus dirigi cõtra hoſpitẽ patrẽfami.⁊ non cõtra via-
torem ibi hoſpitantẽ qui nõ diciť ibi habitare:ſed tantũ ibi mora
ri.l.j.§.hoſpes.ff.eo.ſed tamẽ habitator domus bene recuperat a
viatore qui effudit per actionem in factum.vt.d.l.ſi vero.§.cum
11 autem.ff.eod.†pena autem deiecti vel effuſi eſt:ſi eſt datum dam-
num in rebus in duplũ.⁊ ideo deijciens aquam putridam in via
publica vel per locũ publicum per quẽ iter fit ⁊ deturpans veſtes
alicuius tenetur emẽdare ei in duplũ vt hic in ver.de eo vero.ꝙ
eſt verum ſi deiecit vel effudit de die.ſecus autẽ de nocte niſi eſſet
locus per quem etiam de nocte eſt conſuetum iri.vt in.l.pe.§.j.ff.
eo.vbi autem eſt dãnum datũ in perſona trãſeuntis:tũc ſi ſit occi-
ſus liber homo eſt ſtatuta pena.50.aureorum pro culpa deijciẽtis
nõ autẽ pro eſtimatiõe hominis mortui:qꝛ liberũ corpus nõ reci-
pit eſtimationẽ.l.fi.ff.eo.⁊ iſta pena datur actori:quia eſt popula-
ris.ff.de ver.ſigni.ſi autẽ trãſiens nõ eſt mortuus ſed vulneratus
tunc nõ eſt ſtatuta pena certa:ſed condẽnatur in quãtum equũ iu-
dici videbitur.ſ.ad expenſas factas in curatione:⁊ in ſalarijs me-
dicorum:⁊ in operibus quibus caruit et cariturus eſt:⁊ ad certa
dãna vt hic ver.ſi vero.⁊ eſtimatio operarũ fit ſm diſtinctionem
etatum que habenť in.l.hereditatum.ff.ad.l.fal.nec fit eſtimatio
12 vulnerum ⁊ deformitatũ ⁊ cicatricum.vt.d.l.fi.ff.eo.†In appẽſo
a autẽ dicit ꝙ ille qui tenet appenſum aliquid ꝙ nocere poſſit[a].ſ.
facile vt limitat gl.in.d.l.ex maleficijs.§.is quoqꝫ.in ea parte qua
iter vulgo fieri ſolet:ſiue ſit via publica ſiue priuata ſiue in villa
ſiue in ciuitate.vt not.in.l.penul.ff.eo.tenetur actione in factum
ex quaſi maleficio ad penam.x.aureorũ.vt hic in ver.cui ſimilis.et
tenetur ex retentione ſola appenſi:qꝛ licet non nocuerit ſufficit ꝙ
13 nocere poſſit.vt.d.l.ſi vero.§.pretor ait.cuius caſus.ff.eod.†Sed
quid ſi in eadẽ domo plures equaliter pro indiuiſo habitabãt.et
inde ſit quicqd deiectũ nec põt apparere quis deiecit an oẽs pu-
niantur vel abſoluanť.dic ꝙ oẽs tenentur in dubio:vt.l.j.§.fina.
cum.l.ſe.⁊ ſeq.ff.eo.Sed tñ vno ſoluẽte ceteri liberantur ⁊ repetit
ab alijs partes.Si tñ certũ eſt quis deiecit ipſe ſolus teneť vt di-
cit glo.in.l.tam fame.ff.eo.Si vero ſunt plures habitantes inter
ſe diuiſo cenaculo tunc quilibet tenetur pro ſuã habitatione.di-
cta.l.ſi vero.ff.eo.Idem etiã dicimus in.l.cornelia.de ſica.quãdo
plures interfuerint ex propoſito ad homicidium:nec apparet cu-
ius ictu perierit quia omnes in dubio tenentur de homicidio vt
tenet gloſſ.in.l.ſi in rixa.ff.de ſica.⁊ ibi per Barto.Si autem non
ex propoſito ſed vnus ſolus occidit vno vulnere ſed ignorať quis
fuerit tunc ratione dubij ⁊ incertitudinis oẽs debent abſolui:qꝛ
melius eſt nocentem abſoluere quam innocentem condemnare:
vt.l.abſentem.ff.de penis.⁊ ita intelligitur glo.in.l.item mela.§.
ſed ſi plures.ff.ad.l.aquiliam ⁊c.

14 **Si filiuſfamilias.** ¶†Si ex domo habitatio-
nis filijfamilias ſeorſum a pa
tre habitantis aliquid ſit deiectum effuſum vel appenſum non te
netur pater:ſed ipſe filius tenetur ſicut tenetur quando facit litẽ
ſuam male iudicando.hoc dicit.vſqꝫ ad.§.exercitor.licet ergo pa-
terfamilias pro tota familia ⁊ filijs ⁊ ſeruis ⁊ alijs ſecũ habitãti-
bus deijciẽtibus vel appendentibus vel effundẽtibus aliqd extra
domũ teneatur.vt.ſ.§.primo.tñ ſi filiuſfa.habitat in aliqua do-
mo ſeparatus a patre ⁊ aliqd de ſua familia deijciat effundat vel
appẽdat pater nõ teneť ſed ipſe filius teneť inſolidũ:licet ſecus ſit
quãdo fecit litem ſuã:qꝛ tũc teneť ſolũ de peculio ipſe pater:licet
alias filius ex facto ſuo teneatur inſolidũ.l.penul.ff.ꝙ cũ eo.ſed
hoc eſt ſpeciale in filiofa.iudice ꝑ imperitiã iudicãte.vt no.glo.ſ.
eo.in prin.⁊.l.ſi filiuſfa.ff.de iudi.⁊ ibi per Bart.ſi autem fraude
vel dolo iudicauit tunc tenetur inſolidum.vt dixi.ſ.eo.in princi.⁊
tunc ipſe filiuſfa.cõdemnatus ſi non eſt ſoluendo detrudiť in car-
cerem.vt.l.cum filij.C.qui ho.ce.poſ.licet glo.cõtra ⁊ male in.l.iij.
15 §.ſi verum.ff.de mino.†nec cogitur pater defendere filium delin-
quentem.l.de in rem verſo.ff.de pactis.⁊.l.noxali.⁊.l.quoties.ff.
de noxa.Sed ipſe filius poteſt ſeipſum defendere.d.l.noxali.cum
ſeq.nec etiã tenetur pater pro filio condemnato ſoluere cõdemna-
tionem de legitima ipſum filiũ cõtingente.Caſus eſt in.l.ſi condẽ
natus.ff.de noxa.ſed bene teneť de peculio ipſe pater qñ filius de-
linquẽs eſt ⁊ in iudicio cõparẽs cõdẽnatus fuit.ſecus autẽ ſi non
cõparuit in iudicio:ſed cõtumax fuit.l.iij.§.idem ſcribit.ff.de pe-
cu.⁊ ita intellige glo.ij.de noxa.§.fi.Et adde per Bar.in.l.cum fi-
lius.ff.de verbo.obli.⁊.l.ſi finita.§.ſi de vectig.ff.de dam.infec.

Item exercitor. ¶Caupo vel ſtabularius tenen-
tur actione in factum ex quaſi de-
licto pro furto vel dolo eorum quorum opera vtũtur.⁊ hec actio
16 datur ſed non in heredem.h.d.vſqꝫ ad fi.†No.igitur quod depo-
nenti rem ſuam in naue caupona vel ſtabulo datur triplex actio
pro re ſurrepta.Primo habet deponẽs actionẽ in factum preto-
riam de recepto contra ipſum exercitorem ex quaſi contractu.et

a ¶ Nocere poſſit.Unde dicit hic do.areti.ꝙ dñe mulieres non pñt hẽre aliquid appẽſum ad feneſtras.ſ.vias publicas vel ꝓuatas vbi iter vulgo ſit nec tenere hmõi viridaria vl' herbas i olꝫ qꝛ licet nõ cadant:tñ poſſunt cadere vt hic ꝑ euꝫ.

iſta datur in ſimplũ ſiue iſte ſit exercitor ſiue familiaris: ſiue extraneus ſurripiat: qꝛ ex quo recepit dꝫ habere cuſtodiam etiam ſi res non fuerit ſibi aſſignata ſpecialiter. ſi tamen exercitor ſciret rẽ imponi in naue. ſecus ſi ignorat. vt tenet glo. in. l. j. §. fina. ff. eo. habet etiam deponens non ſolũ iſtam actionẽ ſpecialẽ ſpecialiter introductam cõtra nautas caupones ⁊ ſtabularios: ⁊ etiam actionem cõmunem ex locato vel depoſito: ſed in iſta in factũ ſpecialiter introducta venit plus. ſ. leuiſſima culpa exercitoris: qꝛ non adhibuit bonam diligentiã qđ nõ eſt in illis. l. iij. §. ⁊ quia in locato. ff. nau. cau. ſtab. Secundo habet aliam actionem in factum pretoriam ex quaſi maleficio de qua loquitur hic. ⁊ iſta datur contra exercitorẽ quando eius familia ſubſtraxit ſeu damnum dedit: non autem qñ alius extraneus exercens: vt. l. j. §. caupones autẽ. ff. eo. ⁊ no. glo. in l. ij. ff. eo. in ſecunda ſolutione. ⁊ l. iij. vbi gl. dicit de iſta ſcđa dupli ci actione in factũ. ⁊ iſta actione tenet̃ exercitor ex propria culpa. ⁊ ſic ex quaſi delicto ex quo vtit̃ opera malorum hominũ: vt hic dicit tex. qꝛ dꝫ explorare cuius fide ⁊ cuius innocẽtie fuit. l. fi. §. ſeruorum. ff. eo. ſꝫ ſuos ſeruos delinquẽtes põt exercitor dare ꝑ noxa ſi nõ vult ſoluere duplũ ⁊ ſic magis ſubuenit̃ ei in ſeruis ꝓprijs. nec ita inculpat̃ ſi vtit̃ eis qualeſcunqꝫ ſint ꝙ̃ ſi vtat̃ extraneis. vt. d. §. ſeruorũ. Ex quo infert̃ ꝙ mitius dꝫ puniri ptãs ſi eius ſerui vł filij delinquãt quos nõ põt ita de facili reijcere ꝙ̃ ſi alij eius familiares extranei delinquãt. de quorũ moribus ⁊ ꝯditiõibus inueſtigare debẽt ſm Ang. de peru. i. d. l. j. §. ſerui. ff. furti aduerſus nau. ⁊ ſta. Tertiã actionẽ hꝫ deponens. ſ. furti. cõtra eũ q ſurripuit ſiue ille exercitor ſiue alius ſurripuerit. l. lꝫ. §. fin. ff. eo. ⁊. d. l. j. §. furti nau. cau. ⁊ in iſtis actionib⁹ realib⁹ ſiue penalibus vna tollit aliã in eo ꝙ cõcurrunt: vt no. gl. in. d. l. iij. §. fi. ff. e. Et ibi plene ꝑ Saly.

Ultimo no. hic gl. notabilem que ponit differentiã inter actiones deſcẽdẽtes ex vero maleficio ⁊ deſcendẽtes ex quaſi maleficio: tã in modo cõueniẽdi ꝙ̃ in mõ liberandi ⁊ actiões cedendi ⁊ dum dicit gl. ſecus in hac ex quaſi maleficio intellige. vt notat̃ per Bar. in. l. eandẽ. ff. de duobus reis. ⁊. l. ne in plures. ff. de exercitoria ⁊c. Jo. de platea.

De actionibus. Rubrica.

Totus iſte titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit̃ cõtinuatio iſtius tituli ad materias precedẽtes. Scđo diffinitio actiõis. Tertio ponit̃ diuiſio omniũ actionũ. ſcđa ibi: actio autẽ. tertia ibi: omniũ actionũ. Subdiuiſionem tertie partis vide. j. eo. in. §. omnium actionum.

1 Rubrice quare ⁊ quando in plurali ponãtur. ⁊ nu. 2.
3 Gerundiuum quid importet.
4 Gerundiui natura que ſit.
5 Actio quot modis capiatur.
6 Actio ⁊ cauſa an ſint idem.
7 Cauſa propinqua vel remota an ſit in libello exprimenda.
8 Obligatio que ſit mater actionis.
9 Nomẽ actionis an debeat in libello exprimi.
10 Actio ⁊ interdictũ in quo differant.
11 Actiones quo iure introducte fuerint.
12 Exceptio an veniat actionis nomine.
13 Jus ſuũ tenere an poſſit quis extra iudicium.
14 Officium iudicis an veniat nomine actionis.
15 Actionis diuiſiones que.
16 Judex ⁊ arbiter in quibus aſſimilentur.
17 Actio perſonalis que ſit.
18 Actio realis nullam obligationem ſupponit.
19 Libellus rem ⁊ cauſam ex qua continere debet.
20 Dominium verum qualiter probetur.
21 Actiones perſonales vnde oriantur.
22 Reivendicatio an poſſit dari contra ciuiliter tantum poſſidentẽ.
23 Actio confeſſoria ⁊ negatoria pro quibus dentur rebus.
24 Actio confeſſoria ⁊ negatoria quibus competant.
25 Libellus in actione directa negatoria ⁊ confeſſoria quatuor continebit.
26 Actor in confeſſoria actione quid probare poſſit.
27 Actio confeſſoria ⁊ negatoria quanto tempore tollantur.
28 Titulus an in confeſſoria requiratur.
29 Confeſſoria ⁊ negatoria vnde ortum habuerint.
30 Confeſſoria ⁊ negatoria actionib⁹ realibus in quibus aſſimilent̃.
31 Corporalia quid diſcriminis ab incorporalibus habeant.
32 Actio non datur a poſſeſſione cadenti qui eam a non domino acceperat.
33 Uſucapio quid requirat vt publiciana competat.
34 Poſſeſſio qualiter continuata probetur.
35 Uſucapio quibus interumpi poſſit.
36 Autoritas rei iudicate quanta.
37 Libellus in publiciana qualiter formandus.
38 Publiciana an tollat rei vendicationem aut econtra.
39 Traditio rei quãdo requiratur vt publiciana competere poſſit.
40 Publiciana an competat ratione dominij vtilis.
41 Rei vendicatio vtilis an ſit pretoria vel ciuilis.
42 Traditio facta non domino quaſi dominium tranſfert ⁊c.
44 Succumbens in publiciana an poſſit ad reivendicationẽ redire.
45 Publiciana contra quem detur.
46 Judicium reſcindens quod ſit et quod iudicium reſciſſorium. ⁊ numero. 47.
48 Actio reſciſſoria quare ſic appelletur.
49 Reſciſſoria actio quando competat.
50 Libellus diuiſim ⁊ coniunctim formari poteſt.
51 Captiuus qualiter vſucapere poſſit.
52 Reſtitutio infra quãtum tempus preſtetur.
53 Reſtitutio fieri debet infra tempus abſentie ⁊ leſionis.
54 Reſciſſoria ex quo tempore competat quanto tẽpore duret ⁊ an perpetuetur litis conteſtatione. ⁊ nu. ſeq.
57 Reſciſſoria an ſit in rem vel in perſonam.
58 Hoſtes qui proprie dicantur.
59 Abſens contra abſentem reſtituitur.
60 Annus quot conſiſtat diebus.
61 Annus vtilis quis ſit.
62 Alienata in fraudem creditorũ reuocantur.
63 Actiones reuocatorie quot ⁊ que ſint.
64 Pauliana actio quando locum habeat.
65 Debitor fraudulentus vſqꝫ ad peram ⁊ ſacculum excutiendus.
66 Libellus reuocatorius alienatorũ in fraudẽ qualiter formãdus.
67 Fraus debitoris qualiter probari poſſit.
68 Alienatio ſex modis in fraudem facta preſumitur.
69 Actiones reuocatorie an ſint perſonales an in rem ſcripte ⁊ an perpetue vel temporales. ⁊ nu. ſeq.
72 Fructus qui in reuocatorijs venire dicantur.
73 Creditor an excludatur per oblationem debiti ipſi factam.
74 Filius an habeat reuocatoriam cuius bona pater alienauit.
75 Fraus quando in alienante preſumatur.
76 Reuocatoriam intentans quid probare debeat.
77 Reuocatoria ⁊ hypothecaria an poſſint ſimul in eodem libello proponi.
78 Fraus contra quos committatur ⁊ qualiter probetur. ⁊ nu. 79.
80 Bona cõductoris locatori ſunt obligata pro penſione.
81 Actio ſeruiana decem requirit vt ipſa competere poſſit.
82 Colonus qualiter ⁊ in quo differat ab inquilino.
83 Seruiana actio quare ſic dicatur.
84 Scholaris bõa ĩ domũ ꝯductã inuecta an ſint locatori obligata.
85 Seruianã intentari volens quid probare debeat.
86 Libellus qualiter in actione ſeruiana formandus.
87 Hypothecaria pro qua re competat.
88 Pignus ⁊ hypotheca in quo conueniant ⁊ in quo differant.
89 Hypothecariam intentans quid probare debeat.
90 Libellus in hypothecaria quid continere ⁊ qualiter formari debeat. ⁊ nu. 91.
92 Hypothecaria agens an prius debeat bona debitoris excutere ꝙ̃ agat contra extraneos poſſeſſores.
93 Actiones reales pretorie quot ſint.
94 Actio de conſtituta pecunia contra quem detur.
95 Actio de conſtituta pecunia eſt perſonales pretoria.
96 Obligatio de conſtituta pecunia quibus verbis fiat.
97 Actio de conſtituta pecunia in quibus locũ habeat.
98 Conſtitutũ primi debiti naturam imitatur.
99 Tempus ad ſoluendum primi debiti conſtitutũ quãtum.
100 Res que in conſtitutum deduci poſſit.
101 Actio de cõſtituta pecunia vnde oriatur.
102 Libellus qualiter in actione de conſtituta pecunia formandus.
103 Actio de peculio contra quẽ detur.
104 Peculium quid ſit.
150 Actio de peculio quare ⁊ a quo introducta fuerit.
106 Obligationes due ex contractu filij oriuntur.
107 Actio de peculio quando locũ habeat.
108 Actio de peculio in quo priuilegietur.
109 Deponens pecuniam penes filiumfamilias non aget de peculio contra patrem.
110 Actio de peculio an ſit tẽporalis vel perpetua ⁊ an ꝑſonalis vel realis. ⁊ nu. 111.
112 Libellus qualiter in actione de peculio formandus.
113 Actio de in rem verſo cui ⁊ cõtra quem competat.
114 Actio in rẽvſo in quibus differat ab actiõe de peculio. ⁊ nu. ſeq.
117 Libellus qñ in actione de in rem verſo formetur.
118 Pater qñ pro filio actione quod iuſſu teneatur.
119 Libellus qualiter in actione qđ iuſſu formetur.
120 Actio exercitoria cõtra quos ⁊ quibus detur.
121 Gabella de quibus rebus ſoluenda ſit.
122 Libellus qualiter in actione exercitoria ſit formandus.
123 Actio inſtitoria quibus ⁊ contra quos competat.

Inſtitor

124 Inſtitoꝛ quis ſit ⁊ quando a pꝛocuratoꝛe differat.
125 Inſtitoꝛ an finito officio teneatur de geſtis in eo.
126 Mutuans inſtitoꝛi vel pꝛepoſito quatuoꝛ attendere debet.
127 Libellus in inſtitoꝛia actione qualiter foꝛmandus.
128 Tributoꝛia actio pꝛo quo/cui ⁊ contra quem detur.
129 Tributoꝛia actio tria requirit antequam competere poſſit.
130 Actio de peculio an poſſit ſimul cum tributoꝛia intentari.
131 Libellus quo modo ſit in actione tributoꝛia foꝛmandus.
132 Diſtributio qualiter iter creditoꝛes ad tributū vocatos fiēda ſit.
133 Actio in factum cui ⁊ contra quem detur. ⁊ nu. 134.
135 Iuramenti efficacia ⁊ virtus quanta.
136 Iuramentum conuentionale ſeu voluntarium quod dicatur.
137 Iuramentum conuentionale in quo a iudiciali differat.
138 Libellus in actione in factum qualiter foꝛmari debeat.
139 Libellus in actione ex iuramēto foꝛmiter facto qualiter foꝛmet᷑.
140 Libellus in actione reali ex iureiurando qualiter foꝛmandus.
141 Libellus ſecundum naturam actionis et facti ſuper quo iuratur foꝛmari debet.
142 Executio ſententie vel iuramenti coꝛam quo iudice debeat peti.
143 Actio in factum cui/pꝛo quo ⁊ contra quem competat.
144 Album pꝛetoꝛis quid ſit ⁊ quid contineat. ⁊ nu. ſeq.
148 Coꝛrumpens album pꝛetoꝛis vel ſcripturam publicam qualiter puniatur. ⁊ numero. 149.
150 Pena coꝛrumpentis album pꝛetoꝛis cui applicanda.
151 Libellus in actione ex hoc edicto qualiter foꝛmandus.
152 Literas ſuperioꝛis aperiens/rumpens vel ſigillum maculans pena falſi tenetur.
153 Actiones penales in quo differant a rei perſecutoꝛijs.
154 Actio in factum deſcendens ex edicto pꝛetoꝛis quibus/contra quos ⁊ pꝛo quibus detur. ⁊ nume. 155.
156 Scholaris an poſſit doctoꝛem ſine venia in ius vocare.
157 Uaſallus ſine venia dominum in ius vocare poteſt.
158 Uocans in ius perſonas vocari ꝓhibitas an incidat in penam.
159 Proceſſus in iudicio contra patrem vel patronum ſine venia an valeat.
160 Libellus cōtra filium ſine venia patrem trahentem in iudicium qualiter foꝛmetur.
161 Actio in factum ex edicto ne quis eum qui ⁊c. cui/contra quem ⁊ pꝛo quo competat.
162 Libellus in actione ex edicto ne quis eum qui ⁊c. qualiter foꝛmari debeat.
163 Eximere/quod verbum ſit ⁊ quid ſignificet.
164 Tituli quibus puniuntur impedientes vocatos ad iudicium in quo differant.
165 Uſucapio an interrumpatur per actionem.
166 Actiones pꝛeiudiciales quot ſint/cui competāt ⁊ contra quem. ⁊ nume. ſequen.
168 Preiudicialis actio quot modis dicatur ⁊ in quibus locum habeat. ⁊ numeris ſeq.
171 Actiones an ſint in rem vel in perſonam ⁊ an pꝛetoꝛie vel perſonales. ⁊ numero. 172.
173 Actio pꝛeiudicialis quotuplex ſit ⁊ quot modis capiatur.
174 Actio de partu agnoſcendo quos habeat effectus.
175 Actiones pꝛeiudiciales an ſint inuicem directe ⁊ contrarie.
176 Libellus qualiter qualiter in actionibus pꝛeiudicialib⁹ foꝛmet᷑.
177 Libellus qualiter in ꝑiudiciali de partu agnoſcendo foꝛmādus.
178 Actio pꝛeiudicialis pꝛetoꝛia in quo differat ab alia in rem.
179 Filius qua actione in patria poteſtate reuocetur. ⁊ nu. 180.
181 Actiones pꝛeiudiciales quare dicantur.
182 Actiones pꝛeiudiciales hodie ſunt tres.
183 Coloni aſcriptitij/⁊ cenſiti quo iure petantur.
184 Seruitia annua quo iure petantur. ⁊ numero. 185.

Supereſt vt de actio. ¶ Cōtinua dupliciter vt in glo. j. in nigro.
1 †Et quero pꝛimo cū gloſ. quare rubꝛicauit de actionibus in plurali potius quā in ſingulari. rn̄deo qꝛ intēdit tractare de actionib⁹ in ſpecie.
2 †Ex quo collige qđ qn̄ ſtatutū vel refoꝛmatio continet plures ſpecies contentas ſub eodem genere: ⁊ cum tractatur de pluriplici ſpecie mercatoꝛum: tunc debet rubꝛicari in plurali: puta de mercatoꝛibus vbi autem quis intendit tractare in genere tūc debet rubꝛicari in ſingulari. vt patet in diffinitione actionis hic in pꝛincipio que diffinit᷑ in genere. vt dicit gloſ. Ex quo habet qđ licet rubꝛū ponatur in plurali denotans diuerſas ſpecies tn̄ nigrū poteſt poni ⁊ diffiniri ſingulariter vt genus cōpꝛehendēs dictas ſpecies. Eſt eñ gen⁹ qđ pꝛedicat᷑ de plurib⁹ differētibus ſpecie. Et ſpecies qđ pꝛedicatur de pluribus differentibus numero. vt. ſ. de iure naturali. §. plebiſcitum. Eſt enim a rubꝛica licitum arguere qꝛ quodāmodo rubꝛice dicuntur de tex. vt ſunt autētice vt no. Ioan. in ꝓemio. vj. libꝛi in pꝛincipio in verbo titulis. ⁊ l. j. C. ne fideiuſ. do. dentur. Fallit in rubꝛicis doctoꝝ. i. decretoꝛū que non ſunt autentice. vt notat᷑ in ſpe. de alle. ⁊ diſtinctio in fine. ⁊ ſi rubꝛica eſt generalis tex. debet gn̄aliter intelligi. vt not. gloſ. in. l. j. C. de capi. ciui. cēſi. exi. lib. xj. qn̄qꝫ tn̄ rubꝛica eſt generalioꝛ nigro: ⁊ ecōuerſo. vt not. glo. in aut. de inceſt. nup. §. j. in ver. illicitis. collatione. iij. ⁊ per Bart. in. l. j. ff. ſi cer. pe. ſed an ſcriptoꝛ qui pꝛomiſit ſcribere libꝛum teneat᷑ ſcribere rubꝛicas. glo. dicit qđ ſic cū dicant᷑ eſſe de tex. in dicto ꝓemio ſexti libꝛi. Secūdo quero quare nō dicit de agēdo per gerūdiuū ſicut dicit᷑. ff. ⁊. C. de edēdo. ⁊ poſtulādo. dic qđ licet glo. aliter dicat. ff. de edē. in rubꝛica tn̄ hoc dicit veritatem: vcꝫ qn̄
a quis vult tractare de ipſo actu ꝓut eſt in fieri tūc debet rubꝛicari per gerūdiuū qđ ſignificat ⁊ impoꝛtat actū de quo querit᷑: qꝛ ſignificat per modū agēdi ⁊ patiēdi: vt in cōtrario. ſed qn̄ qs vult tractare de effectu actus: ⁊ ſic de ſubſtātia ⁊ qualitate ipſius act⁹: tūc debet rubꝛicari per nomē qđ ſignificat ſubſtantiā et qualitatē de quo ꝑ Bar. in rub. C. de edē.
3 †Et ſic habes ex glo. qđ gerūdiuū impoꝛtat actū verbi in vtraqꝫ ſignificatione. ſ. actiua ⁊ paſſiua. ꝑ cuius intellectu dic qꝙ gerūdiui reperiunt᷑ in triplici determinatiōe ſiue caſu. ſ. in genitiuo accuſatiuo ⁊ ablatiuo. ſm̄ pꝛiſcianū in minoꝛi tractatu gerūdiui quē pꝛiſcianū gloſſ. noſtra adducit in teſtē in. l. liberoꝛū. §. qđ tn̄ caſſius. de leg. iij. qꝛ fuit iuriſcōſultus. vt. l. j. in pꝛin. ff. de ven. inſpi. ⁊. l. pꝛime. ff. de his qui inteſta. deceſ. vnde gerūdiuū poſitū in accuſatiuo: vt tutoꝛ ad tuēdū. l. j. ff. de tuto. Et etiā ponit᷑ in genitiuo ad infoꝛmandū verbū cui adiungit᷑ vt cū dicit᷑ ꝑcuſſit animo occidēdi impoꝛtat cauſam finalē ſm̄ Bart. in cōſtitutione. ad repꝛimēdā. in ver. ne eoꝛū. qui ergo ꝑcuſſit animo occidēdi qꝛ eius pꝛopoſitū ⁊ volūtas tendebāt ad hūc finē vt occideret per eū nō ſtetit punitur ac ſi occidiſſet. l. j. in pꝛinci. in. §. ſed ſi claua. ff. de ſica. de quo per docto. in. l. ſi quis non dicam rapere.
a C. de epiſ. ⁊ cleri. Sed gerundiuum [a] poſitū in ablatiuo ſi iungatur verbo futuri tempoꝛis ponitur cōditionaliter vt adeundo ex ſubſtitutione etiā heres. l. ſi adibis. l. ſi tu ex parte. cōiūcta gloſ. in verbo adeundo. ff. de acqui. here. ſicut dicimus de ablatiuis abſolutis qui reſoluuntur in vim conditionis. l. euictis. ff. de vſur. ⁊. l. a teſtatoꝛe. ff. de cōdi. ⁊ demon. ſed ſi iungit᷑ verbo ꝑ̄ſentis vel ꝑ̄teriti tēpoꝛis: tūc ponit᷑ modificatiue ⁊ qualificatiue vt ſic ꝑ ſe diſponat ſed qualificat verbum cui adiūgitur: vt turbaſti me in poſſeſſione mea arando ⁊ arboꝛes incidendo. l. vim facit. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊ pꝛedicta ſunt vera ſi impoꝛtata per gerundiuum cōpꝛehenduntur ſub natura verbi cui addicitur. alias gerundiuū per ſe diſponitur: vt cū teſtatoꝛ inſtituit filios ſuos alteri ſubſtituendo. nā cum ponatur gerūdiuū inter aliquas perſonas quas teſtatoꝛ grauare poteſt. vt not. in. l. in ratione. §. tametſi. ff. ad. l. falci. inducit diſpoſitionē. i. ſubſtitutionē vulgarē vel pupillarem ſi ambo ſunt
4 pupilli. per. l. iam ex hoc iure. ff. de vulga. ⁊ pupilla. †Ex pꝛedictis conſuluit Bar. ineptā foꝛe inquiſitionē qua dicit᷑ qđ titius inſultauit gaium percutiēdo cū enſe qꝛ natura gerundiui eſt modificare ⁊ declarare verbū cui additur apte ⁊ congrue. vt. ď. l. vim facit. ⁊. l. ſi quis maioꝛ. C. de tranſac. ⁊. c. in noſtra. extra de pꝛocu. quod hic non eſt cum inſultus ſit in alium ſaltus ⁊ aggreſſus. l. j. §. cum arietes. ff. ſi qua pau. fe. dica. non apte ⁊ cōgrue qualificatur vt facta fuerit percuſſio cum pulſatus eſt in fieri. ſed potius dicitur facta poſt inſultum ⁊ in facto eſſe ꝓductum. nec obſtat. l. j. C. de his qui latro. vbi dicitur qđ occultando ſociauerunt quia occultatio recte conuenit verbo ſociauerunt quia non caret ſcrupulo ſocietatis occulte ⁊c. vt in. c. cōſtitutus. de teſti. ⁊c. Tancredus autem in opere ſuo. c. iiij. ver. Secundo queritur quare inclinat quod pꝛecedens inquiſitio teneat qui libellus debet ſuſtētari etiā impꝛopꝛiādo verba. l. ſed ſi poſſeſſoꝛi. ff. de regu. iur. ⁊ ne maleficia remaneāt impunita: vt. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquiliam. Quero quare in hoc libꝛo ponit titulos ſeparatos de actionibus ⁊ oblig. ff. ⁊. C. ſimul in vno titulo poſuit. dicit qđ hec fecit gratia inſtructionis. i. introductionis iuuenū quoꝛū cauſa fuit factus iſte liber. vt. ſ. in pꝛoemio. Sed quare hic tractat de actio. cum ſatis agatur de hoc particulare in diuerſis caſibus ⁊ materijs. vide de hoc Ioan. fa.

Actio autem. ¶ Hec eſt ſecunda pars in qua ponitur diffinitio actio. in genere que etiā ponitur in. l. nihil. ff. eodem. ſuper qua diffinitione quero. vij. Primo quot modis ſumitur actio ⁊ dicit vt hic in glo. j. ex cuius
5 pꝛin. notat᷑ coniuncta alia glo. j. in ver. debet᷑. †qđ tripliciter ſumit᷑ actio. ſ. quādoqꝫ pꝛo actu: qn̄qꝫ pꝛo adminiſtratiōe. vt in aut. vt iudices ſine quoquo ſuffra. coll᷑. ij. §. iuſiurandum. Io. fa. qn̄qꝫ pꝛo actione criminali cuius pena debetur fiſco qn̄qꝫ pꝛo iure ꝑſequendi qđ ſibi debet᷑ vt hic. et hoc tertio modo ſumit᷑ tripliciter. ſ. ſtricte vt tantū cōpꝛehēdat actionē perſonalē qn̄qꝫ largius vt cōpꝛehendat realē qn̄qꝫ largiſſime vt cōpꝛehendat officium iudicis. vt
6 ď. l. nihil. ff. eo. †Secūdo [b] quero an actio ⁊ cauſa ſint idē. glo. j. hic
b cōcludit cū azo. qđ non. ⁊ hec opinio appꝛobatur per. l. eū de hoc ff. de excep. rei iudi. ſed dic qđ duplex eſt cauſa. ſ. ꝓpinqua ⁊ remota. Cā ꝓpinqua ꝓpter quā dat᷑ actio eſt obligatio. cā remota eſt ipſe ꝯtractus. Nā obligatio eſt cauſa ꝓpinqua que eſt cā cauſans actionem. ⁊ hoc modo poſſunt cōcoꝛdari opiniones. Nec ob. tex. in. l. ⁊ an eadem. §. actiones. ff. de exceptio. rei iudica. quia expone

a ¶ Gerundiuum. An faciat cōditionem vide bar. in. l. j. vl. col. de ꝯdi. ⁊ demō. ⁊ i. ď. l. ſi tu ex ꝑte. ff. de acqui. here.

b ¶ Secundo q̄ro. vide de hoc. d. j. Are. hic circa ꝑ̄ncipium.

a ¶Sʒ q̃ro. De q̃ōne vide do. Pe. de ferra. in forma libelli ſup ac. reali in gl. iure dñij vel q̃ſi.

7 illũ tex. vt ibi glo. ⁊ per Bar. ibidē. †Sʒ quero nunquid cauſa p-
a pinqua vel remota ſit exprimēda in libello vel nō. dico qđ remota
eſt exprimēda vt aduerſarius reddat cert⁹ ⁊ dʒ eſſe talis cā ex qua
ſequatur cōcluſio. alias ex ſeparatis recte infert. vt. l. papinianus
exuli. ff. de mino. ſi tñ libellus proponatur generalr̃ cauſa nō exp̃ſ-
ſa pcedit niſi opponat a parte: vt in. c. abbate ſane. extra de re iu-
8 di. li. vj. ⁊. l. fi. C. de anna. excep. †Itē quero que obligatio ſit mater
actiōis dico qđ regulariter vtraqʒ ſimul vt tʒ gl. ſ. de obli. in prin.
⁊ q̃nqʒ naturalis ſolũ in caſibus in quib⁹ nudũ pactũ parit actio
nē qui numerantur. ff. de pactis. l. iuris gentiuʒ. §. ſed cum nulla. ⁊
q̃nqʒ ciuilis ſola. vt in actione iudicati ſiue in factum que deſcen-
dit ex ſententia: vt lege actori. C. de iureiuran. et in chirographo
ante biennium ſecũdum vnam opinionem. vt. ſ. de literarum obli
ga. per totum. Tertio quero an actio ſit proponenda in libello cũ
ſolennitate. dic quod non vt hic in gloſ. ij. quia hodie ſublate ſunt
ſolennitates quibus impetrabantur actiones a pontificibus: vt
9 lege. j. C. de for. ⁊ impe. actio. ſubla. ⁊ ibi per Bar. †Sed quero an
nomen actionis ſit exprimendũ in libello. dic quod nō: ſi tamen ex
primatur ⁊ ineptaʒ actionem intentet ſuccumbit. ⁊ pōt redire ad
10 aptã. vt in. c. dilecti filij. ⁊. c. examinata. de iudicijs. †Quarto que-
ro an olim ⁊ hodie ſit differentia inter actionem ⁊ interdictuʒ. dic
vt hic in gloſſ. ij. de quo dic plenius per gloſ. ⁊ doc. in rubrica. ff. de
iterdic. ⁊ hec eſt vera differētia: q2 actiōes generaliter pponebant
in perſonis omniũ: ſʒ interdictum inter duos: ideo dicta ſunt in-
terdicta quaſi inter duos reddita. vt in. §. exhibitoria. j. de inter-
dictis. ⁊ dum gl. dicit hic qđ nulla eſt differentia verũ eſt quãtũ ad
impetrationem vulgaris formule. ſed quãtum ad alia bene eſt dif
ferentia: q2 interdictũ eſt actio pretoria. ſ. actio in factũ. ⁊ actio pre
toria eſt ſpecies actionis in gñe ſumpte: vt. l. actionuʒ genera. §. vl-
timo. ff. de ac. ⁊ ob. ⁊ ſic differunt vt genus et ſpecies. Item inter-
dictum differt ab actione in factũ ſicut mater a filia: quia ex inter-
dicto oritur actio in factũ. vt. j. de interdictis. §. fi. ⁊ ita poteſt pro
poni actio in factum ſicut interdictum ſm glo. in rubrica de inter
11 dictis. ff. ⁊ ibi per Barto. †Quinto quero quo iure ſunt introdu-
cte actiones an de iure naturali gentium vel ciuili. et dic vt hic in
glo. in verbo ius. que concludit quod ſunt de iure ciuili intelligen
do ius ciuile large pro omni iure facto citra ius gentium: vt ſic cō-
prehendat ciuile ⁊ pretorium: vt. j. eod. §. ſed iſte. nã de iuregentiũ
antequã pdite eſſent actiones illi qui videbant aliq̃d recipere ꝯſe
quebant illud manu regia ſeu per ptãtem regiam. vt. l. ij. in princ.
ff. de ori. iu. Nãqʒ regia ptãs eſt de iuregentium: vt. l. ex hoc iure. ff.
de iuſt. ⁊ iu. ⁊ per Inno. in. c. qđ ſup his. de voto ⁊ voti redemptio.
poſtea de iure ciuili fuerunt introducte actiōes per quas quis cō-
ſequitur ſibi debitum vt hic de quo vide per Barto. in. d. l. ex hoc
iure. ff. de iuſti. ⁊ iur. vbi ponit magnum effectuʒ huius inueſtiga-
tiōis. Et adde glo. ibi actio eſt ius ſed exercitiũ eorum eſt quid fa
cti ſicut eſt via: iter actus ⁊ vſuſfructus que ſunt iura. ſʒ eoꝝ exer-
citium eſt quid facti. ff. de ſerui. ruſt. predio. ⁊. ff. de vſuf. l. j. In ea.
gl. ibi pro deo. h. d. quod omnis bona diffinitio dʒ fieri per genus
⁊ differētias. vt. l. oīs diffinitio. ⁊ qđ ibi no. ff. de reg. iur. In eadeʒ
gloſſ. ibi: ſed quid peta. dic de hoc vt dixi. ſ. de iu. na. §. in ſumma.
in ea. glo. fi. in fi. dic vt lege. iij. C. depoſi. ⁊ plene per Barto. in lege
12 j. ff. de iuriſdi. om. iudi. †Sexto quero nunquid appellatiōe actio
nis contineatur exceptio. glo. hic in verbo perſequendi. innuit qđ
non. quod poteſt eſſe verum ſtricte ſumendo. imo eſt ei contraria.
quia eã excludit. vt. j. de excep. in princi. ſed dic qđ large ſumendo
cōprehendit. ⁊ non comprehēditur exceptio ſub actione ſm ſubie
ctaʒ materiam fauorabilē vel odioſam ſm notata in. l. elegãter. in
princ. ff. de dolo. vnde reſcriptũ ad agendũ in conſequētiam eſt ad
excipienduʒ niſi impetrans ſua negligentia ſit excluſus: vt. c. cum
acceſſiſſent. de reſcriptis. et ibi per Joan. an. Itē promittens ſe nō
imbrigaturuʒ aut moleſtaturũ aliquē vel mouere controuerſiam
ſub pena incidit in penam nō ſolũ agendo ſed etiam excipiēdo de
iure vel de facto in iudi. vel extra. vt lege lucius. §. tres heredes. ff.
ad trebel. ⁊ hoc niſi reſpectu alterius iuris nouiter cōtra veniant.
quia tunc poteſt ⁊ ita intellige gloſſ. notabilem in. l. qui fide. ff. de
13 tranſac. †Itē quero an extra iudicium quis poſſit tenere ius ſuũ.
dic quod ſic in caſibus notatis in gl. hic in ver. in iudicio puta in
fure nocturno. de quo dic vt in lege furē. ff. de ſica. ⁊ dixi. ſ. de ob. q̃
ex ma. §. furtum iſte in debitore fugitiuo. vt dicit gloſſa qui poteſt
capi etiaʒ die feriato. l. fi. C. de feri. quod intelligo ſi ſit mutata ei⁹
conditio in deterius. alias ſecus. l. ſi is a quo. §. fin. ff. vt in poſ. ea.
nec per iuramētuʒ pbatur ſuſpicio. vt eſt caſus ſm Ang. de peru.
in. l. ſi creditores. ff. de priuile. credi. Et adde omnino notata per
Bar. in. d. §. ſi debitorē. in. l. aliã nec ſtat eius iuramēto ſi non pōt
14 ſatiſdare glo. no. eſt in lege. ij. §. ſi dubitatur. ff. de re iu. †Septimo
quero an appellatione actionis contineat officium iudicis dic vt
hic in gloſſ. fin. in princ. ⁊ plene per Barto. in. l. j. ff. de iuriſdi. om.
iud. vbi declarat quod triplex eſt officium iudicis. ⁊ an iudex poſ-
ſit interponere officiũ ſuuʒ a partibus nō petitum. ⁊ an in officio
iudicis requiratur libellus litis conteſtatio. de quo in. c. fin. extra
de officio iudicis. ⁊ verius eſt quod officium iudicis pprie loquē-

b ¶Legitiare. Idem tʒ hic. d. Are. in. iij. col.

do non eſt actio ſiue intelligas de officio quod eſt inductum in de
fectum actiōis. vt. l. quintus. ver. pomponius. ff. de annu. legatis
ſiue de officio qđ deſeruit actioni. vt. l. qui per colluſionem. in fi. ff.
de act. emp. ſed bene hʒ ſimilitudinem cum actione quia ſicut per
actionem ꝯſulitur agēti: ita impetrãti officium iudicis. ſʒ large ſu
mendo vt dicit gloſ. bene comprehendit ſub actione vt lege actio
nis verbo. ff. de actio. ⁊ oblig. Et hec gloſſ. tria facit. primo decla-
rat quid contineat appellatione actionis ſecundo ibi proponunt
hec verba declarat que actio hic diffiniatur vſqʒ in finem. Et adde
ad gloſſ. ibi tñ groſſe dici pōt. Nota quod groſſe ⁊ nude ſumendo
actionem conuentus reali pōt dici obligatus qđ no. pro reducēdo
teſtes ad cōcordiam ne incurrãt falſum. ⁊ ne de periurio notentur.
vt in. c. cũ tu fi. de teſti. ⁊ in. c. in preſentia. de pb. ⁊ quod no. in. l. ſti
pulatio iſta. §. hoc de verbo. oblig. in ea. gl. ibi. vel deberi ſperatur
hoc non vʒ per. l. non poteſt. ⁊. l. non quemadmodum. ff. de iudi.
nec etiaʒ ſequēs eſt tuta. ⁊ ideo dic ſi nō eſt defectus ex parte acto-
ris ſed rei: quia tunc non poſſidet ſed poſtea incepit poſſidere. tũc
facultas poſſidende actionis ſeu dirigende melius ſupponitur: ⁊
facit quod in eodem iudicio condēnet. vt in cōtrarijs. l. ſi autem.
§. j. ff. de rei vendi. ſed ſi eſt defectus ex parte actoris: tunc ſi ſuper-
uenit ius ex cauſa de preterito fit cōdēnatio. l. ſi rem. §. fi. ff. de pig.
acti. ſecus ſi ex cauſa noua. d. l. non pōt. ⁊ l. non quemadmodũ. Et
hoc verum quando actio fuit propoſita ſpecialiter. ſecus ſi gene-
raliter nulla cauſa expreſſa. vt in. c. abbate ſane. de re iudi. li. vj. Et
adde per Bar. in. d. l. non poteſt. ff. de iudi.

Omnium actionum.

¶Hec eſt tertia pars in qua ponuntur diui-
ſiones actionum. Et principalis diuiſio actionum vſqʒ in finem
15 tituli eſt in ſex partes. †Primo diuiſio eſt quia omnis actio aut
eſt in rē aut in perſona. Secunda diuiſio eſt q2 omnis actio aut eſt
ciuilis aut pretoria. vt. j. eod. §. ſed iſte. Tertia diuiſio eſt q2 actio-
nes quedam ſunt penales quedam rei perſecutorie quedam mix-
te. vt. j. eod. §. ſequens. Quarta diuiſio eſt quod omnis actio com-
petit ad ſimplum: aut ad duplum: aut ad triplum ad quadruplũ
vt. j. eod. §. omnes autem. Quinta diuiſio eſt quod omnes actio-
nes aut ſunt bone fidei aut ſtricti iuris. vt. j. eodem. §. actionum
autē. Sexta diuiſio eſt qđ actiones quedam ſunt perſecutorie ſoli
di quedã nō. vt. j. eo. §. preterea. Sed communis diuiſio omnium
actionum eſt in duodecim partes. vt dicit gloſſ. j. eod. §. ſunt pre-
terea. iuxta finem: ⁊ has duodecim diuiſiones fecit Joã. in arbore
prima pars diuidit in tres ptes: q2 primo tractat de actionibus
perſonalibus. ſcđo ibi at cũ eo. tractat de realib⁹ q̃ competunt pro
rebus corporalib⁹. tertio ibi equa tractat de actionib⁹ realib⁹ q̃ cō
petũt p reb⁹ incorporalib⁹. quarto ibi qđ genus pōit differētiã in-
ter eas q̃ dant p rebus corporalibus ⁊ que dantur p rebus incor-
poralibus cum quadam exceptione. ⁊ iſte. §. h. d. vſqʒ ad. §. eque ſi
agat. Actio prout eſt genus diuidit in tres ſpēs quarũ prima eſt
actio perſonalis qua cōuenit qui tenet aliquali obligatione deſcē
dente ex contractu vel ex maleficio vel ex varijs figuris cauſarum.
Alia eſt realis qua conuenitur quis non q2 alique ex premiſſis cau
16 ſis ſit obligatus ſed quia rem corporalem poſſidet. ¶†Nota pri-
mo in verbo arbitros. qđ iudex ⁊ arbiter equiparant qđ intellige
quo ad obſeruationem proceſſus iudiciarij: vt lege. j. ff. de arbi. et
ideo ſicut corã iudice dʒ porrigi libellus continens ſpēm actionis.
vt in aut. offerat. C. de litis conteſta. ita ⁊ coram arbitro. vt hic in
gl. ¶Scđo not. ibi ſumma diuiſio. coniũcta gl. quod appellatione
ſimplicis continetur mixtum. ſimile in. l. j. ff. de interdic. et ibi per
Bar. qđ facit vt habēs priuilegium legitimandi naturales tãtuʒ.
b item etiam ſpurios poſſit legitimare b ſpurium ⁊ naturalem inſi
17 mul. de quo per Bart. in. l. j. in princi. ff. de ver. oblig. ¶†Tertio
no. ibi cũ eo qui obligatus eſt. qđ perſonalis actio que naſcitur ex
cōtractu vel ex maleficio vel ex varijs figuris cauſarum. i. ex quaſi
contractu vel ex quaſi maleficio. vt. l. j. in princip. ff. de ac. ⁊ obliga.
eſt que cōmittat in perſonã tã actoris quã obligati ⁊ eoꝝ heреduʒ
vniuerſalium qui fungunt eadē perſona cum defuncto vt in aut.
de iureiur. a moriente preſtito. in prin. col. vj. ⁊ ſic dicitur perſona-
lis tam reſpectu actoris q̃ꝫ rei: q2 nō egreditur perſonam actoris
vel heredis. vt hic in glo. in ver. in rē hinc eſt quod lʒ cedat actio
perſonalis alteri tñ directa actio non recepit a perſona cedentis
ſed ſolum tranſit vtilis vel exercitiũ directe: q2 adeo eſt affixa oſſi-
bus vt euelli non poſſit ſicut ſacramenta eccle. vt lege quis ergo ca
ſus. ff. de pecu. ⁊. l. iij. ff. pro ſocio. ⁊ ibi gloſſ. ⁊ in lege. j. C. de actio.
⁊ obli. ⁊ dic vt ibi per doc. Similiter nō egredit perſonã obligati
vel eius heredis hinc eſt qđ dicitur qđ obligatio nō ſequitur fun-
dũ ſed poſſeſſorem rei. vt. l. j. §. ſi heres. ff. ad treb. ⁊ lege eum. C. de
18 actio. ⁊ obl. ¶†Quarto not. ibi nullo iure obligatus eſt. coniun-
cta glo. quod actio realis nullam preſupponit obligationē ex par
te ꝯuenti. ⁊ ſic ille qui cōuenit actione reali vt rei ven. publiciana
⁊ ſimilibus lʒ teneatur ad reſtitutionē per officiuʒ iudicis: vt. l. q
reſtituere. ff. de rei ven. non tamen dicit aliquo modo obligatus
niſi largo ⁊ groſſo modo intelligas eum realiter obligatum: quia
groſſe ⁊ rude ſumendo actionem conuentus reali pōt dici obli-
gatus

gatus. Qͦ no. pꝛo reducẽdo teſtes ad cõcoꝛdiã ne incidant in fal-
ſum vt nõ noteñ piurij reatu. vt in. c. cũ tu fili. de teſtibꝰ. ⁊ in. c. in
pꝛeſentia. de ꝓbationibus. ⁊ qͦ not. glo. in. l. ſtipulatio iſta. §. hoc
quoqꝫ. ff. de verbo. obli. ⁊ ideo expone hic tex. dũ dicit nullo iure
ſ. ciuili vel naturali obligatione deſcẽdente ex cõtractu vel quaſi.
ſed ideo eũ cõuenio qꝛ rem meã detinet tenet ⁊ poſſidet: vt. l. offi-
cium. ff. de rei ven. ¶ Quinto not. ibi ⁊ poſſeſſoꝛ dñij ſe eſſe dicat.
qͦ licet reus teneaꝛ ꝓbare: vt. l. circa. ff. de ꝓbatio. licet autẽ reus
in ſe ſuſcipiẽs onus ꝓbandi nõ ꝓbet nõ tñ ideo ꝯdẽnaꝛ actoꝛe nõ
ꝓbãte. vt tenet gloſ. in. l. circa. ff. de ꝓba. ⁊ caſus in qͣbus reus pꝛo-
bat vide glo. in verbo ꝓbãte. extra vt eccleſia. beneficia. ⁊. l. ij. ff. de
19 ꝓba. † Ultimo cõclude in perſonali actiõe qͦ libellꝰ debet ꝯtinere
rem ⁊ cauſam ex qua: vt no. glo. in. l. j. ff. de edẽ. ⁊. l. certi cõdictio. ff.
ſi cer. peta. Ex eo ad dandũ ⁊ faciẽdũ. vt hic in tex. ibi dare aut fa-
cere ꝑ quã aduerſarius certificeꝛ qd petaꝛ. ⁊ iudex iuxta petita cõ-
foꝛmem ferat ſñiam: vt. l. põponius in negotijs. in fin. ff. de nego.
geſt. ⁊. l. vt fundis. ff. cõi diui. ⁊. c. ſepe. de verbo. ſig. in cle. ⁊. c. licet
heli. Hoc modo foꝛmando libellũ coꝛã vobis ⁊c. ꝓponit gaius ⁊
ſic dicẽs qͦ vendidit ⁊ tradidit tam rem titio pꝛo centum ⁊ qͦ di-
ctus titius pluries interpellatus ceſſauit, ⁊ ad pꝛeſens ceſſat dictã
quãtitatẽ dicto gaio ſoluere quare petit per vos ⁊ ꝑ veſtrã ſñiam
dictũ titiũ cõdẽnari ad dandũ dictã quantitatẽ ⁊ ipſum cõdẽna-
tum cõpelli ad ſoluẽdũ ipſi gaio vel alteri pꝛo eo recipiẽti: res au-
tem debet declarari ſꝫm. l. ſi in rem. ff. de edẽ. ⁊ ſic patet qͦ obliga-
tiones ad dandũ ⁊ faciendũ ſunt ſubſtãtialia ⁊ ꝑncipalia foꝛma-
lia actionis ꝑſonalis. ⁊ hoc vult iſte tex. Sed in reali vt in rei ven.
duo pꝛincipalia foꝛmalia que habet cõtinere libellus ſunt poſſeſ-
ſoꝛium ex parte cõuenti vt hic in ver. poſſideat. ⁊. l. j. C. vbi in rem
actio. ⁊. l. j. C. de alie. iudicij mutã. cã facta. vel etiã ſola detẽtatio:
vt. l. officiũ. ff. de rei vẽ. itẽ dñiũ ex parte actoꝛis. vt hic in v̾bo ſuã:
qꝛ illud diciꝛ eſſe meũ qͦ vẽdicare poſſum: vt. l. qñtus. §. argẽto. ff.
a de aur. ⁊ ar. lega. ⁊ cõcipiꝛ libellus [a] ſic in rei ven. Ago cõtra titiũ
qui indebite ⁊ iniuſte tenet ⁊ poſſidet talẽ rem quã dico ad me ꝑ-
tinere iure dñij: qꝛ tñ dictus titius ſepius interpellatꝰ reſiſtit ⁊ re-
cuſat dictã rem mihi dimittere ⁊ relaxare peto per vos ⁊ curiã ve-
ſtram declarari dictã rem meã eſſe ⁊ ad me ꝑtinere ⁊ ſpectare iure
dñij ⁊ veſtro officio dictã rẽ mihi reſtitui ⁊ libere relaxari de quo
ꝑ Bar. in. l. ex diuerſo. §. j. ff. de rei ven. ⁊. l. põponius. §. ſed ⁊ is. ff.
de ꝓcu. Et aduerte qͦ petitio ⁊ ſentẽtia ſup actione reali debet eſ-
ſe declaratoꝛia non inductoꝛia dñij. vt. d. l. ex diuerſo. §. j. ⁊. l. ſicut.
§. ſi queraꝛ. ff. ſi ſeruitus vendi. † Quero qualiter ꝓbeꝛ verũ domi-
20 nium. dic ꝑ Bar. in. l. qui nobis. ff. de acq. poſ. vtile dñium ꝓbaꝛ ꝑ
vſucapionẽ. x. vel. xx. annoꝛũ. de quo per Bar. in auꝛ. niſi tercẽna-
le. C. de bonis mater. ⁊ adde glo. in. l. j. in pꝛinci. in verbo noſtre. ff.
de acqui. re. do. que ponit modos acquirendi dominiũ de iure ci-
uili. de quibus etiã ꝑ Bar. in. l. in rem actio. ff. de rei vendi. ⁊ vide
in ſpe. de loca. §. nũc aliqua. ver. cccl. ⁊ qualiter ꝓbeꝛ dñium ꝑſcri-
ptum vide per Bart. in. l. quidã in ſuo. ff. de cõdi. inſti. ⁊. l. titia. ff.
de ſolu. Qualiter autẽ ꝓbeꝛ poſſeſſio dic per Bar. in. l. celſus. ff. de
vſucap. ⁊ per Dyn. in. c. ſine poſſeſſione. de regu. iur. lib. vj. ⁊. l. ſiue
21 poſſidetis. C. de pꝛobat. † Quero an actiones perſonales poſſint
oꝛiri aliunde quam ex contractu vel ex maleficio. dic quod ſic ſci-
licet ex quaſi contractu vel ex quaſi maleficio. ⁊ ſic pꝛima opinio
quam ponit hic gloſ. in verbo alijs quibuſdam modis. eſt vera ſe-
cundum Barto. in. l. j. ff. eo. ⁊ dum gloſ. dicit quod condictio fur-
tiua eſt ex varijs figuris cauſarum. dic qͦ imo oꝛitur ex delicto. l.
ſi ambo. §. quoties. ff. de compenſa. et. l. ſi mulier. §. fina. ff. rerum
amotarũ. ſed eius natura eſt bene varie figurata: quia partim ſe-
quitur naturam contractuũ quia datur in heredem licet nihil ad
eum peruenerit. vt. l. ſi pꝛo fure. §. fina. ff. de condictione furtiua. ⁊
ibi eſt tex. ⁊ partim naturam delictoꝛum qꝛ datur noxaliter vt. l.
j. §. cũ ſeruus. ff. de his qui deie. vel effu. ⁊ ideo poteſt ſaluare glo.
quia aut conſideramus oꝛiginẽ condictionis furtiue. ⁊ eſt ex deli-
cto: aut conſideramus naturã eius condictionis et effectũ. ⁊ verũ
dicit hic gloſ. qꝛ ex varijs figuris cauſarum. Quid ſi lit. conteſtata
actoꝛ deſinat eſſe dñs an nihilominus procedetur ad cõdẽnatio-
b nem. dic qͦ non: [b] vt. l. ſi ſeruus. ff. de condi. furti. ⁊. l. tigni. §. ſi. ff.
ad exhibendũ. de quo per Saly. in. l. j. C. de alie. mutã. iudi. cauſa
fac. Sed quid econtra actoꝛ non erat dñs egit rei ven. poſtea pen-
dente iudicio factus eſt dominus an debeat ſequi cõdẽnatio. dic
qͦ ſic ſi actio fuit pꝛopoſita generaliter etiam ſi ſuꝑuenit ius qͦ
ab initio non competebat in. c. abbate ſane. de re iudi. lib. vj. ſed ſi
fuit pꝛopoſita ſpecialiter tunc aut ſuꝑuenit dominiũ ex facto anti-
c quo aut nouo. ſi ex cauſa de ꝑterito fit cõdẽnatio: vt. l. ſi rem. §. ſi. [c]
ff. de pig. act. ſecus ſi ex cauſa noua: vt. l. nõ quemadmodum. ff. de
iudi. ⁊ adde per Bar. in. l. nõ poteſt. ff. de iudi. et in. l. an eadem. §.
actiones. ff. de excep. rei iudi. Sed quid ſi poſſidẽs ab initio poſt-
ea dolo deſijt poſſidere poſt litem conteſta. an debeat ſequi condẽ-
natio cum variatur directa actio in vtilem. dic qͦ ſic per. l. ſi nauꝛ.
§. ſed ⁊ is. ⁊. l. qui petitoꝛio. ff. de rei ven. de quo ꝑ Bar. in. l. queqꝫ
22 ff. de aqua plu. arcen. † Sed queriꝛ an cõtra tantũ poſſidẽtem ciui-
liter poſſit dari rei vẽdi. dic qͦ ſic. vt. l. cuiuſcũqꝫ. §. j. ff. de vſufruc.
⁊ per Bar. in. l. põponius. §. ſi is. ff. de acq. poſ. ⁊ fiet miſſio in rem
ipſam: tñ non fiet pꝛeiudicium poſſidenti naturaliter niſi ſciat et
patiatur. vt no. glo. in. l. ij. C. vbi in rem act. exac. debe.

Ea que ſi agat.

¶ Hic eſt tertia pars in qua ponit de actionibus realibus competẽti-
bus pꝛo rebus incoꝛpoꝛalibus pꝛo quibus dãtur due actiones. ſ.
cõfeſſoꝛia ⁊ negatoꝛia. Et pꝛimo tractat de confeſſoꝛia. ſecũdo de
negatoꝛia ibi cõtra quoqꝫ. tertio ponit vnã differẽtiã cũ exceptiõe
inter actiones reales que danꝛ pꝛo rebus coꝛpoꝛalibus ⁊ eas que
dantur pꝛo rebus incoꝛpoꝛalibus ibi. qͦ: genus. ⁊. h. d. Et qui ha-
bet ſeruitutẽ realẽ ⁊ perſonalem in pꝛedio ruſtico vel vꝛbano daꝛ
actio in rem que cõfeſſoꝛia appellaꝛ. neganti vero ſeruitutẽ cõpe-
tere daꝛ negatoꝛia. ⁊ inter iſtas actiones in rem que pꝛo rebus in-
coꝛpoꝛalibus cõpetunt ⁊ actiones in rem que pꝛo rebus coꝛpoꝛa-
libus eſt differẽtia: qꝛ iſte dantur poſſidenti: ille autẽ nõ poſſidẽti
nec detinenti niſi in duplicibus iudicijs in quibus poſſidenti da-
23 tur actio. hoc dicit vſqꝫ ad. §. ſed iſte. ¶ † No. igitur actio confeſ-
ſoꝛia ⁊ negatoꝛia dantur pꝛo ſeruitutibus perſonalibus que ſunt
quatuoꝛ vſuſfructus vſus habitatio ⁊ miniſterium ſeruoꝛum: vt
l. ſi quis binas. alias vnas. ff. de vſufru. ⁊ ibi glo. Et etiã pꝛo ſerui-
tutibus realibus tam ruſticis quam vꝛbanis. vt hic in tex. ⁊. l. j. ff.
de ſeruitu. in pꝛin. ⁊. l. pꝛedioꝛũ. item cõpetunt confeſſoꝛia ⁊ nega-
toꝛia pꝛo iuribus incoꝛpoꝛalibus tãtum. vt hic. ⁊. l. j. ff. ſi ſeruitus
ven. ⁊ etiã pꝛo iuribus incoꝛpoꝛalibus eccleſiaſticis. vt no. Inno.
de eo qui mittitur in poſſeſſionẽ cauſa rei ſeruande. c. j. ⁊ per bart. a
in. l. ſi pꝛius. ff. de ope. no. nun. licet qñ agitur de bñficio eccleſiaſti-
co poſſit hodie procedi cõtra cõtumacem ad diffinitiuã ſñiam li-
te non conteſtata: vt in. c. j. eod. titu. lib. vj. et plene per gloſſ. in. c.
contingit. de dolo ⁊ contuma. ⁊ hic ſcilicet qualiter vendiceñ di-
gnitates ſpirituales ⁊ tẽpoꝛales: ⁊ eoꝛum libel. et cum quis petit
decanatum pꝛepoſiturã epatũ comitatũ ⁊ marchiã. vide in ſpec.
24 de religioſis domibus. † Item cõpetunt iſte actiones cõfeſſoꝛia ⁊
negatoꝛia directis dominis tantũ ꝑdioꝛũ dominãtiũ ⁊ ſeruiẽtiũ.
vt. l. j. ⁊. ij. ff. ſi ſeruitus ven. ſed vtiles cõpetũt etiã pꝛo alijs pꝛo iu-
re ſuo vt creditoꝛi pignoꝛis vſufructuario emphyteote ⁊ ſuperfi- b
ciario. vt no. gl. in. l. iij. §. hec actio. ⁊ hic in gloſ. in ver. alteriꝰ. licet
Dy. repꝛobet eam in eo. qͦ glo. dicit de creditoꝛe ⁊ vſufructuario
cum non ſiut domini vel quaſi. ſed Bald. eam ſuſtinet in. l. ſi quis
vi. §. differentia. ff. de acqui. poſ. vt eis cõpetat ratione ſui iuris qͦ
habent in re. ⁊ diciꝛ cõfeſſoꝛia qꝛ pꝛoponẽdo eã confiteoꝛ ⁊ aſſero
verbis affirmatiuis ius mihi eſſe in re: puta quod altius non tol-
las vel qͦ per cãpum tuum vadã. ⁊ hec fuit opinio placentini. et c
vera quã glo. hic in verbo altius repꝛehendit. ⁊ male: quia imo di-
citur affirmatiua vel negatiua reſpectu ſuppoſiti. ⁊ non appoſi-
ti. nam illa eſt actio negatoꝛia licet pꝛoponatur verbis affirmati-
uis. ⁊ eſt gloſ. ſingularis in. l. fina. §. ſi. ff. de doli excep. ⁊ in clemen.
literas. de reſcrip. pꝛo quo facit: qꝛ ſenſus ⁊ non coꝛtex verboꝛum d
eſt attendendus. vt in. c. intelligentia. de verb. ſigni. ⁊ in. c. relatũ.
de pꝛeben. ⁊. j. q. j. marchio ⁊ baſilides. ⁊ pꝛo hoc confunditur pꝛa-
ctica aduocatoꝛum ſeu pꝛocuratoꝛum pꝛoponentium negatiuam
ſub verbis affirmatiuis puta quod eſt abſqꝫ eo mutauerit mihi
vel fuerim in tali loco. de quo per Barto. in. l. inter ſtipulantem.
25 ff. de verbo. obliga. ¶ † No. quod libellus in directa actione nega-
d toꝛia ⁊ cõfeſſoꝛia debet cõtinere quatuoꝛ [d]. pꝛimo qͦ agens dicat
ſe dominum. vt. l. ij. §. hec actio. ⁊. l. ⁊ ſi foꝛte. §. hec actio. ff. ſi ſerui-
tus ven. ſecundo qͦ aſſerat ſeruitutem cõpetere pꝛedio in ſeruitu-
te reali. vt. l. qui aliena. §. fina. ff. de nego. geſt. vel ſibi in ſeruitute e
ꝑſonali. vt. l. vti frui. ff. ſi vſuſfructus petatur. tertio quod alleget
ſe impeditũ ab aduerſario. ⁊ pꝛopter hoc agit ad intereſſe. vt. l. lo-
ci coꝛpus. §. in cõfeſſoꝛia. ⁊. §. ſi quis mihi. ⁊. §. competit. ff. ſi ſerui-
tus vendi. quarto qͦ petat tale ius ⁊ talẽ ſeruitutẽ declarari com-
petere ſibi vel pꝛedio. vt. l. ſi cui. §. ſed ſi queratur. ff. ſi ſeruitus vẽ.
e ⁊ hoc modo foꝛmatur libellus [e] in ſeruitute reali ⁊ confeſſoꝛia. di-
co qͦ ſum dominꝰ talis fundi vel domus. item qͦ eidẽ fundo vel
domui debetur ſeruitus a fundo vel domo titij vicini vel vicina
aquam ducendi vel tignum immittendi vel alia ſeruitus. item et
quod impedioꝛ et impeditus ſum a dicto titio vti dictis ſeruitu-
tibus. quare peto declarari ſeruitutem pꝛedictã pꝛedicto fundo
meo vel domui cõpetere: ⁊ dictũ titiũ mihi condẽnari ad. x. ratio-
ne intereſſe pꝛedicti impedimẽti: qꝛ in tanto ſum leſus. item vt de
pꝛeſenti patiaꝛ me vti. vt officio veſtro dñi iudicis caueat pꝛo fu- f
turo tꝑe de me nõ impediẽdo. ⁊ hec omnia debet ꝓnũciare iudex
in ſua ſentẽtia. ſ. declarare ſeruitutẽ deberi. ſcͩo condẽnare ad in-
tereſſe pꝛedicti impedimẽti pꝛeteriti. Tertio ad patientiã de pꝛe-
ſenti et hoc expedit iure actionis. quarto ad cautionem de futu-
ro: et hoc expedit ex eius officio. vt in text. nota. qui ponit hanc
pꝛacticam. ⁊ ibi per Bar. in. l. harũ. ff. ſi ſerui. ven. ⁊. l. vti frui. §. ſi.
f ff. ſi vſuſfructus petatur. In negatoꝛia autem ſic foꝛma libellum [f]
dico me dñm talis fundi. item qͦ titius per eum vadit cum nulla
ſeruitus ſuo pꝛedio debeaꝛ vel ius eundi non habeat quare peto
eum cõdemnari vt me nõ impediat ⁊ abſtineat ab eũdo ⁊ pꝛeſtet
tantum pꝛo intereſſe pꝛeteriti impedimẽti negãdo tale ius ſibi nõ

Libellus in perſonali actione.

Libellus in rei vendicatione.

a ¶ Concipiꝛ libellꝰ. vide ꝑ. d. Pet. de ferra. in tit. foꝛma libelli. in actio. reali. et pet. Jac. in ti. de rei vendi.

b ¶ Qͦ no. vide. d. Pe. de fer. in ti. foꝛma li. ĩ acti. rea. ĩ gl. iure dñij vel q̃ſi.

c ¶ §. ſi. vide caſuꝫ. d. §. ſi. qꝛ pulcher eſt.

d ¶ Cõtinere quatuoꝛ. h̃ eadẽ dicit h̃ d. are. lꝫ quodãmõ alias exoꝛdiatur.

Libellus in confeſſoꝛia.

e ¶ Foꝛmaꝛ libellꝰ. vide h̃ d. are. ĩ. iiij. co. ⁊. d. Pe. fer. in ti. foꝛma libelli in actiõe cõfeſſo. ⁊ pe. Ja. in ti. de act. cõfeſ. et neg.

Libellus in negatoꝛia.

f ¶ Foꝛma libelli. vіͩ hic d. Are. ĩ. iiij. col. poſt me. ver. in negatoꝛia.

cõpetere.Et de forma libelli ſiue in ꝯfeſſoria ſiue in negatoria vide
ꝑ bar.in repe.l.ſi prius.ff.de ope.no.nũ.⁊ plene per bal.l.ſi quis vi
26 §.differentia.ff.de acqui.poſ.†Ex ꝑdictis pꝫ qđ hꝫ probare actor
a in cõfeſſoria.primo qđ ſeruitus fuerit cõſtituta[a] vel in contractu in
ter viuos pacto ⁊ patientia que loco traditionis habeť:vt.l. quo-
ties.ff.de ſeruitu.⁊.l.ſi ego.§.j.ff.de publiciana.vel in vltima volũ-
tate ſola conceſſione etiam ſine quaſi traditione.vt.l.iij.§. dare.ff.
de vſufruc.⁊.l.ſi pacto.§.j.ff.quemadmodũ ſeruitutes amittan. et
ibi per Bar.vel preſumptione vt in glo.legis ſeruitutes.ff.de ſerui
tu.Scđo qđ ſit dñs directe vel vtiliter predij cui dicit ſeruitutem
deberi.vt.d.l.ij.§.hec actio.ff.ſi ſeruitus vẽ.Tertio quod is acqui
ſierit ſeruitutem predio qui erat dñs predij dominantis.⁊ qđ is
impoſuerit qui erat quaſi dñs vt emptor bone fidei tũc hꝫ locum
publiciana ſicut haberet pro re corporali tradita a non dño ex cã
habili ad transferẽdũ dñium.vt.d.l.ſi ego.§.j.ff.de publiciana.ſed
ꝑ cõſtituta ab vtili dño vt emphyteota ⁊ ſuperficiario datur vti-
lis cõfeſſoria.⁊ negatoria.vt.l.ij.ſ.dicta.§.hec actio nã habẽs vti-
le dñium põt cõſtituere ius in rẽ pro qua cõpetunt negatoria ⁊ cõ
feſſoria.l.j.§.fi.⁊ ibi glo.in verbo pretorio.ff.de ſuperficiebus.ſꝫ fi-
nietur finito iure ꝯſtitutoꝛ.vt no.ibi Bar.ſecus eſt in vſufructua
rio qui nõ põt alij conſtituere ius vſuffructus qđ coheret perſone
⁊ cũ ſeparať ab ea euaneſcit.ſ.de vſufructu.§.itẽ finitur.quarto qđ
oẽs dñi conſentiãt ſi plures erãt:vt.l.eſt receptum.ff.cõmunia pre
diorũ.⁊.l.fundũ.ff.de ſerui.ruſti.prediorũ.itẽ ẽt qđ mediũ nõ ſit ꝑ-
diũ.vel ſi ſeruiat vel alia rõne eo vti liceat vel ita ſe habeat qđ vſus
ſeruitutis nõ ipediať:vt.l.q cella.§.fi.ff.de ſerui.ruſti.ꝑdi.⁊ idẽ eſt
in vrbanis ſeruitutibꝰ.vt.l.edes ne altiꝰ.ff.de ſerui.vrba.ꝑdio.In
negatoria vo dꝫ agẽs ꝓbare ſe dñꝫ directo vel vtilr rei agẽde quã di
cit ſeruitutem non debere quia preſumitur res libera:vt.l.altius.
⁊.l.ſi in edibus.⁊ ibi per Bar.C.de ſerui.eſt enim fundata intẽtio
negantis ſeruitutem debere ⁊ transfert onus ꝓbandi in aduerſa-
rium etiã quaſi poſſidentem.⁊ hoc ſola preſumptiõe iuris que eſt
qđ res erat a principio libera ita ⁊ nunc preſumiť niſi cõtra ꝓbeť.
vt notabiliter dicit gl.in.l.ſicut.§.ſed ſi querať.ff.ſi ſerui.ven. ſecus
autẽ eſt in ſeruitutibꝰ perſonalibus ⁊ circa perſonas:quia ſi fuiſ-
ſem in quaſi poſſeſſione ſeruitutis alicuius quem teneo in ſeruum
⁊ quaſi poſſeſſor transfert onus probandi in eum.vt ꝓbet ſe liberꝛ
quia ab initio potuit naſci ſeruus vt.l.circa.ff.de proba. ſecũdum
Barto.in.l.ſi prius.ff.de ope.no.nun.Sed quero qualiter proce-
ditur ad primum ⁊ ſecundum decretum contra eum qui conueni-
tur confeſſoria:⁊ non comparet.dic vt per Bart.in.d.l.ſi prius.⁊
per Inn.in.c.j.de eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruã.
27 †Item quero [b] quãto tempore tollatur cõfeſſoria.⁊ negatoria dic
b quod tempore quo preſcribitur ipſa ſeruitus.de quo per gloſ.ma
giſtralem.⁊ Bart.in.l.ſeruitutes.ff.de ſeruitu.nam ſeruitutes ha-
bentes cauſam continuam vt aqueductus ⁊ altius non tollendi.
vel quaſi continuam:vt ſtillicidium vſucapiuntur longo tempore
ſcilicet.x.inter preſentes.⁊.xx.inter abſentes.Sed habentes diſcõ-
tinuam:vt via non vſucapiuntur niſi tanto tempore cuius initij
non extat memoria.vt in.d.gl.Et quomodo ſcitur que ſeruitutes
habent cauſam continuam.dic per barto.in.l.ij.C.de ſeruitu.quia
vbi requiritur factum hominis qui non ſemper laborare dicitur
diſcontinua.vbi autem non requiritur factum hominis ad vſum
ſeruitutis dicitur ꝯtinuam cauſam vel quaſi habere.vt.l. foramẽ.
28 ff.de ſerui.vrba.predi.†Item quero an in cõfeſſoria requiratur ti-
tulus.dic quod bene requiritur bona fides ſed non titulus. vt.l.ſi
quis diuturno.ff.ſi ſerui.ven.quia longa patientia aduerſarij ha-
betur loco tituli.fallit in.c.ad decimas.de reſti.ſpõ.in.vj.ſecus au-
tem in preſcriptione rerum corporalium vbi requiritur titulus:vt
l.nullo.C.de rei vend.⁊.j.eod.§.j.Et ratio diuerſitatis eſt quia in
corporalibus tractatur de maiori preiudicio videlicet perditiõis
dominij rei ſecundum Bartol.in.d.l.ſeruitutes.ff.de ſeruitu. fal-
lit in vſufructu vbi requiritur titulus in eius preſcriptiõe ſicut in
rebus corporalibus cum ſit pars dominij.ſecundum Dy.ĩ.c.⁊ pro
29 poſſeſſore.de regu.iur.lib.vj.†Quinto quero vnde naſcitur confeſ
ſoria ⁊ negatoria dic quod confeſſoria ex iure ſeruitutis acquiſite
negatoria directa ex iure dominij directi:⁊ vtilis ex iure vtilis do
minij vel quaſi propter aduerſarij inquietationem ⁊ impedimen-
tũ libertatis rei mee:vt lege.ij.C.de ſerui.⁊ aqua. ⁊.l.loci.§.compe
tit.ff.ſi ſeruitus ven.Sed an pro ſeruitute datur vtilis vel directa
confeſſoria.dic quod vtilis ad ſimilitudinem rei corporalis longo
tempore preſcripte.l.j.in fi.ff.de aquã:plu.arcen.⁊.l.ſi quis diutur-
no.ff.ſi ſeruitus vendi.In text.ibi altius tollendi.hoc eſt exem-
plum confeſſorie.vt dicit gloſ.in verbo altius.vel potes dicere qđ
habebam ſeruitutem in domo tua forte vt deberes eam tenere ele
natam vt ex reuerberatione ſolis habeam lumẽ in domo mea vel
vt poſſim tignuꝫ domus mee in pariete tuo ſuſtinendi gratia im-
mittere.vt no.in lege.j.⁊ ibi vocat Barto.ff.de ſerui.vrba.predio.
nam non eſt conueniens vt tractando de confeſſoria interſerat exẽ
plum negatorie.⁊.j.in verbo altius erit exemplum negatorie ſiue
repetatur ſiue non repetatur ſecundum Dy.Item ibi vel proijcien
di.dic quod differentia eſt inter proiectum ⁊ immiſſum quia pie-
ctũ diciť qđ extẽdiť.ſ.ſolũ vel edificiũ vicini tñ in meuꝫ reſidet.im
miſſum vero qđ requieſcit in edificio vicini.vt trabes ⁊ tigna que
in pariete immitti ſolẽt.ff.de v.ſig.l.malũ §.inter.⁊.l.ſi duo. §.iteꝫ
videamus ſi proiectum.ff.vti poſſidetis.Item ibi.Que genus.ſ.
poſuit ſĩlitudinẽ inter actiões in rẽ q̃ danť ꝓ rebus corporalibus.
⁊ eas que danť ꝓ rebꝰ incorporalibus cõpetẽdũ danť ẽt poſſiden-
tibus naturalr ⁊ ciuiliter ⁊ detinẽtibus:ille aũt non dantur poſſi
dẽtibus naturalr ⁊ ciuilr detinẽtibus:qꝛ ſi ipſe habeat naturalẽ ⁊
ciuilẽ ⁊ detineat:illa naturalis.⁊ ciuilis ⁊ detentatio nõ pñt eſſe eo
dẽ tpe penes aliuꝫ.⁊ ſic nõ eſt inuenire perſonã contra quã detur.
vt.l.iij.§.ex contrario.ff.de acqui.poſ.in negatoria aũt non requi-
ritur qđ is q cõueniť habeat naturalẽ ⁊ ciuilẽ poſſeſſionem ⁊ detẽ-
tationem rei in qua ſeruitus deberi denegať.ſꝫ ſufficit qđ me tur-
bet ⁊ poſſideat vel ꝓhibeat me libere vti re mea.vt ꝯtra eũ deť ne
gatoria qꝛ quãuis res mea ſeruiat alteri tñ quantũ ad illũ liberas
edes habeo:vt.l.loci corpus.§.cõpetit.ff.ſi ſeruitꝰ ven. Item in
text.ibi ei vero qui poſſidet.ſ.naturaliter ciuiliter ⁊ detinet ⁊ inſo
lidum.ſi enim quis poſſideat ⁊ alius detinet vt commodatarius
depoſitarius conductor ⁊ alij plures detinentes rem qui tamẽ nõ
dicuntur poſſidere.vt.l.officium.ff.de rei ven.tunc tali poſſidenti
ſed non detinenti dať rei vendicatio contra detinentem.vt.d.l.of-
ficiũ.⁊ hic in glo.in verbo neget.Item ſi duo aſſerant ſe poſſidere
⁊ vterqꝫ vincat:quia onus probat de ciuili alter de naturali.vt.l.
ſi duo.in princi.ff.vti poſſidetis.tunc vnus bene poterit ab altero
vendicare.vt.l.ſi duo.⁊ hic in gl.in verbo quod poſſidenti ⁊ deti-
nenti non datur rei vendicatio in corporalibus ſed in in corporali
bus bene datur actio pro ſuo iure conſeruãdo quaſi poſſidenti. vt
30 hic.⁊.d.l.⁊ ſi forte.§.ſciendum.ff.ſi ſeruitus ven.†Habent enĩ con-
feſſoria ⁊ negatoria ad vendicandum incorporalia ſimilitudineꝫ
⁊ conueniẽtiaꝫ cũ actionibꝰ realibus cõpetẽtibꝰ pro corporalibus
tam reſpectu dñij directi vel vtilis quam reſpectu poſſeſſionis vel
quaſi:⁊ ideo appellanť in rem ſicut ille.vt in gl.in verbo alicuius.
Item etiã cõueniũt in modo declarãdi:qꝛ vtrobiqꝫ dꝫ eſſe ſentẽtia
declaratoria in corporalibus per legẽ ex diuerſo.§.j.ff.de rei vend.
⁊ in incorporalibus.vt hic.⁊.d.lege ſicuti.§.ſi querať.ff.ſi ſeruitus
ven.item ſicut pro corporalibus dantur interdicta poſſeſſoria ita
pro incorporalibus quaſi poſſeſſoria vt.lege pe.in gloſſ.ff.de ſerui-
31 tu.†Differunt tamen in pluribus corporalia ab incorporalibus:
nam non datur rei ven.poſſidenti ⁊ detinenti.ſed in incorporali-
bus ſecus vt dixi.ſ.Secundo quia in corporalibus fit vera tradi-
tio.l.traditionibus.C.de pac.ſed in incorporalibus fit quaſi tradi
tio per patientiam aduerſarij que loco traditiõis habetur vt lege
quoties.ff.de ſerui.⁊ lege ſi ego.§.j.ff.de publiciana.Tertio qꝛ cor
poralia vere poſſidentur.vt lege.j.ff.de acqui.poſ.ſed incorporalia
c quaſi poſſidentur[c].vt.l.ſeruus.§.incorporales.ff.de acqui.re.do.
hinc eſt quod per traditionem rei corporalis quis liberatur a pri
ma actiõe.ſed ſecus in incorporalibus in quibus oportet quod cõ
tinue patiatur.vt eſt glo.notabilis in.l.corruptionem in glo.ma-
gna iuxta medium.C.de vſufructu.Quarto differunt in tempore
ꝑſcribẽdi:qꝛ ſeruitutes hñtes cãm diſcõtinuã nõ ꝑſcribunť niſi tpe
cuius initij non extet memoria ſecundum glo.in.l.ſeruitutes.ff.de
ſeruitutibus.⁊ ſimiliter differũt in titulo qui requiritur in preſcri
ptione rerum corporalium.vt no.ĩ.eo.§.j.ſed non in incorporali-
bus:vt.d.l.ſeruitutes.Quinto differunt in modo probandi: quia
poſſidens corporalis transfert onus probandi in aduerſarium:vt
j.de interdictis.§.retinende.Sed agens confeſſoria pro ſeruitute
ſibi debita licet quaſi poſſideat dꝫ ꝓbare ſeruitutẽ debitã:nõ au-
tem aduerſarius libertatem.vt in gl.notabili in.d.l.ſi ſicuti.§.ſed
ſi queratur.ff.ſi ſeruitus ven.

Sed iſte quoqꝫ. Supra tractauit de actionibus
ciuilibus tam in rem quã in perſo
ſonam:⁊ tam pro rebus corporalibus quã incorporalibus.nũc hic
eſt ſecunda diuiſio principalis in qua tractat de actionibus preto
rijs ⁊ diuiditur in tres partes:qꝛ primo de pretorijs in rẽ: ſecũdo
de pretorijs in perſonam.ſcđa ibi:in perſonã quoqꝫ.tertio de preto
rijs penalibus in.§.penales.⁊ iſte.§.hic dicit etiam quaſi domino
i.ei qui a non dño bona fide ⁊ iuſta cauſa rẽ acquiſiuit competit
actio in rem pro re quaꝫ vſucapere poterat que actio publiciana
32 vocatur.hoc dicit.vſqꝫ ad.§.rurſus.†Nota igitur quod is q ac
cipit rem a nõ dño ex iuſta cauſa ſine titulo ſi cadebat a poſſeſſio-
ne rei ſibi non dabatur aliqua directa actio de iure ciuili ad eam
vendicandam ⁊ recuperandam:qꝛ ius ciuile concedebat directaꝫ
vendicationem tñ dño rei.vt.l.in rem.ff.de rei ven.ſed qꝛ erat in-
conueniens quod iſte qui habuit rem bona fide ⁊ iuſto titulo et
eam vſucapiebat non haberet aliquam actionem pro vendicatio
ne huius rei:ideo pretor nomine publicius adinuenit ſibi actio-
nem in rem ad vendicandum ⁊ recuperandũ ipſam rẽ cui actio-
ni impoſuit nomen publiciana a publico inuentore dicta vt dicit
33 hic tex.†Quot autem [d] ſint neceſſaria ad vſucapionem vt compe
d tat publiciana.dic quod quinqꝫ que ponuntur in gloſſ.magna in
ver. Ex predictis patet. Unde verſus . Non vſucapies niſi ſint
tibi talia quinqꝫ .Iuſtus: titulus bona fides: res non vitioſa .

Quod

a Fuerit cõſtituta.not. q.d.are.ponit hic optimã cautelã.ſi qs nõ põt ꝓbare ſeruitutẽ ſibi eſſe ꝯſtitutã qđ ſ.allegat aliquẽ titulũ ſꝫ verũ non ſit poſtea ꝓbet curſum x.vel.xx.annorũ.⁊ ſufficiet vt hic ꝑ eum.

b Itẽ q̃ro. Uide hic.d.are.

c Quaſi poſſidenť.⁊ qñ qs dicať quaſi poſſidere vide hec elegãter ꝑ do.areti.in.vij.col.ĩ fi.ver. Quero qñ dicatur.

d Quot ãt vide hic.d.are.i.iij.col.añ fi.v.Nono premitte vbi dicit qđ xj.vel.xij.requirunť vt competat publiciana.vide eundẽ hic.

Qđ res tradatur ⁊ poſſeſſio cõtinueť. Bona fides ideo requiritur
vt.l.eũ qui.§.pretoꝛ ait.ff.de publiciana.qꝛ male fidei poſſeſſoꝛ nõ
pꝛeſcribit vt in regula iuris.male fidei poſſeſſoꝛ.li.vj.⁊.ĩ.dicã. Iu
ſtus titulus requiriť:qꝛ ſine eo nõ procedit vſucapio: vt.l.quicũqꝫ.
ff.de publiciana.⁊ qui ſint iſti tituli cauſe ad vſucapiendũ pꝫ hic in
tex.⁊.l.iij.§.j.cum.l.ſe.ff.de publi.res nõ vitioſa dꝫ eſſe in vſucapio
ne vtputa nõ furtiua:non vi poſſeſſa:qꝛ tunc nõ procederet vſuca
pio vt.ſ.de vſuca.§.furtiue. Quod res tradatur requiritur in vſu
capione vt hic.⁊.l.j.ff.de pub.⁊ in regula iuris ſine poſſeſſione.li.
vj.vel qđ res quaſi tradatur vt eſt quaſi traditio rei incoꝛpoꝛalis
vt vſuſfructus pro qua re incoꝛpoꝛali quaſi tradita competit publi
ciana vt.l.ſi ego.§.j.ff.de publi. Qđ tp̃s continuetur requiritur in
vſucapiõe vel ſi interrumpetur ciuiliter vel naturaliter opoꝛtet eã
a pꝛincipio incboari vt.l.naturaľr.ff.de vſuc.de ſupꝛadictis autem
quinqꝫ duo ſolum opoꝛtet pꝛobare ſm gl.hic.ſ.titulum ⁊ traditio
nem.alia aũt p̃ſumunť ⁊ ſtatur aſſertioni actoꝛis niſi cõtrariũ pro
betur glo.nota.eſt in.l.penul.de pꝛeſcri.lon.tempo.⁊ hic in glo.ma
34 gna.in ver.ſed duo tñ.†Et qualiter ꝓbetur poſſeſſio[a] continuata
a dic per Bart.in.l.celſus.ff.de vſuc.qđ pꝛobať pꝛobatis extremis.ſ.
pꝛobato qđ poſſederit ſunt iam decẽ anni ⁊ hodie poſſidet qꝛ p̃ſu
mitur medio tẽpoꝛe poſſediſſe vt.l.ſiue poſſidetis.C.de pꝛoba.bo
na fides aũt requiritur tempoꝛe traditionis preterq̃ in contractu
venditionis vbi requiritur bona fides duobus tp̃ibus.ſ.tp̃e vẽdi
tionis ⁊ traditiõis ꝓpter frequentiã cõtractus.l.ſi aliena.in pꝛin.
ff.de vſuc.⁊.l.ij.ff.pꝛo emp.⁊ qualiter pꝛobeť mala fides.dic ꝑ Bar.
35 in.d.l.celſus.ff.de vſuc.†Et an defectus bone fidei ſupueniens vel
tituli vel poſſeſſionis vel perſone interrumpat vſucapionem.dic ꝑ
Bar.in.d.l.naturaliter.ff.de vſuc.⁊ dixi.ſ.plene.de vſuca.in pꝛinc.
nam de iure ciuili ſufficit ab initio habuiſſe bonam fidem.ſ.tẽpo
re contractus ⁊ traditionis in emptione ⁊ in alijs cõtractibus ſo
lum tp̃e traditionis ⁊ ſciẽtia poſtea ſupueniens non impedit vſu
capionem qꝛ attendimus pꝛincipiũ.tex.eſt in.l.vnica.§.hoc tantũ
modo.C.de vſuca.transfoꝛman.⁊.l.iij.§.de illo.ff.de vſuc.ſed de iu
re canonico qñ ſuperuenit mala fides ante vſucapionem comple
b tam impeditur vſucapio vt in.c.fi.[b] de pꝛeſcri.⁊ in regula iuris poſ
ſeſſoꝛ male fidei.li.vj.Supueniens aũt poſt vſucapionem completã
36 non vitiat vt dicit gl.in.d.c.fi.†Et adde etiam ꝙ tanta eſt autoꝛi
tas rei iudicate ꝙ etiã male fidei poſſeſſoꝛ p̃ſcribit rem alienam ſi
bi traditam:vt in caſu notabili in.l.naturaliter.ff.de nox.nam iuſ
ſus iudicis pꝛebet iuſtum titulum.vt dicit gl.in.l.damnum.§.non
ſolum.ff.de dam.infec.⁊ eſt ſpeciale in caſu illo adiudicatiõis ex cã
noxali vt male fidei poſſeſſoꝛ vſucapiat alias ſecus vt.l.qui fundũ.
§.qui bona fide.ff.pꝛo emptoꝛe.⁊ ita intellige gloſ.pe.in.c.paſtoꝛa
37 lis.de offi.oꝛd.ſm Bar.in.d.l.electio.ff.de noxa.†Quero qualr foꝛ
c matur libellus[c] in publiciana.gl.magna foꝛmat hic hoc modo pe
to rem mihi reſtitui iure quaſi dominij perinde ac ſi vſucepiſſem.
ſed dic latius ſm Dy.⁊ But.peto a te rem talem quam dico te tene
re ⁊ poſſidere ⁊ ad me iure quaſi dominij pertinere quare peto pro
nunciari ⁊ declarari dictam rem ad me ꝑtinere iure quaſi dñij ⁊ te
condemnari ad eius reſtitutionẽ ⁊ fructus de quo libello ⁊ ei⁹ ſen
tentia.vide in ſpe.in ti.de cã poſ.⁊ pꝛopꝛie.§.nunc dicendũ.reſtat ꝑ
totum.⁊ Bar.in repeti.ſua.l.ſi quis mihi.§.differentia.ff.de acqr.
poſ. Conſuetudo aũt obſeruat ꝙ in eodem libello cumuleť rei ven
dicatio ⁊ publiciana hoc modo dico talẽ rem ad me pertinere iu
re dñij vel quaſi ⁊ ſic pꝛoponiť ſimul rei vend.⁊ pub.⁊ ſuper altera
tñ dꝫ actoꝛ pꝛocedere ⁊ ꝓbationes inducere vt dicit glo.⁊ lꝫ libell⁹
iſte de iure non pꝛocedat ꝓpter cõtrarietatem tñ conſuetudo hoc
obſeruať vt dixi.de quo hodie eſt factus tex.in.c.abbate ſane.de re
38 iudi.li.vj.†Quero aũt an electa rei ven.tollatur publiciana ⁊ econ
tra.dic ꝙ non:qꝛ rei ven.⁊ publiciana lꝫ contrarie ſint in oꝛigine:
qꝛ vna pꝛeſupponit dominium ⁊ alia quaſi dominiuꝫ:tñ in effectu
concoꝛdant:qꝛ vtraqꝫ datur vt fiat reſtitutio rei ſed actiones con
trarie in oꝛigine ⁊ eedem in effectu non tolluntur electione: vt.l.
eum qui.⁊.l.commaioꝛes.C.de inoffic.teſta. Sed an ſententia lata
in vna pariat exceptionem rei iudicate in alia.dic ꝙ non:vt tꝫ hic
glo.magna in ver.ſed quid ſi dubitat.⁊ eſt caſus in.l.minoꝛ.§.j.ff.
de euic.⁊ etiã ſi vtraqꝫ fuiſſet cumulata in eo.libello.⁊ fuerit facta
pꝛoſecutio ſpãlis vt tenet Bar.in.l.an eadem.§.actiones.ff.de ex
39 cep.rei iudi.†Quero dixi.ſ.ꝙ in publiciana[d] requiritur traditio
d rei ſed nunquid in caſibus in quibus acquiritur dñium ſine tradi
tione vt in re legata a domino an ſi legetur a non domino requira
tur traditio vt competat publiciana.dic ꝙ ſi legatarius nititur ex
perſona defuncti:tunc poteſt habere publicianam ſine aliqua tra
ditione:qꝛ hoc caſu legatarius habeť loco heredis.l.id tempus.§.
in re legata.ff.de vſuc.ſecus aũt ſi intentatur ex perſona ſua:qꝛ tũc
requiritur appꝛehenſio poſſeſſionis ſine qua non poteſt vſucapio
incboari ⁊ per conſequens nec publiciana competere vt.l.j.in fi.ff.
de publiciana. Quero etiam ſi actoꝛ meus nõ dñs ſucceſſit vero do
mino an acquiratur mihi dominium vt deſinat mihi publiciana
competere.dic ꝙ ius meum confirmatur ex iure ſuperueniẽti acto
ri meo ad publicianam mihi dandã etiã cõtra ipſum factum nunc
dñium:nõ aũt quo ad dñium mihi querẽdũ niſi interueniat noua
traditio:vt.l.ſi actio.⁊ ibi glo.ff.de rei ven.de quo ꝑ Bar.in.l.cum
40 iure.ff.de vſuc.¶†Quero etiam an publiciana competat rõne vti
lis dñij.gl.hic in ver.directa.in ſcđa opinione que eſt vera tꝫ ꝙ non
de quo dic per Bart.in.l.ſi mater.§.eadem.ff.de exce.rei iudi.nam
non datur publiciana ſed vtilis rei ven.qꝛ directum dñium cauſat
directã rei ven.⁊ vtile dñium cauſat rei ven.vtilem ⁊ quaſi dñium
cauſat publicianam ſm Dy.hic ⁊ Bar.in.d.§.eadem.in tex.ibi vſu
capis.expone.i.per traditionem accepiſſe rem vſu.i.ad vſucapio
nem.⁊ ita expone in illis verbis tex.vbi dicit vſucepiſſe. Eſt enĩ ar.
a cõiter accidentibus:qꝛ cõiter quecũqꝫ res vſuca.eadẽ ꝑ publicia
nam petitur.ff.de publi.l.eum qui.in pꝛin.lꝫ hoc ar.qñqꝫ fallit an
tecedenti deſtructo:qꝛ quedam nõ vſucapiunť ⁊ ꝑ publicianam pe
tunť.l.cum ſponſus.§.in vectigalibus.ff.de publi. Item in tex.ven
dicet rem ſuaꝫ eſſe.i.vendicať ⁊ rem eã recuperat ac ſi eſſet ſua ſiue
ſicut vendicaret ſi eſſet ſua vere tñ non eſt ſua: qꝛ nõdum vſucepit.
Et ſic eſt ſimilitudo in effectu actio pꝛopoſite actionis nõ autẽ ſpẽ
41 actionis pꝛoponẽde idẽtitatis ⁊ in ſubſtãtia dñij ſm Dy.¶†Que
ro nunc de vtili rei vendicatiõe cõtra eum qui dolo deſijt poſſidere
⁊ de actione commo.⁊ de peti.here.an ſit ciuilis vel pꝛetoꝛia.dic vt
hic in gl.in ver.ſed dic ex qua gl.no.ꝙ lꝫ mutetur ⁊ varietur quali
tas actionis ⁊ varietatis poſſeſſionis debitoꝛis:⁊ qꝛ erat pꝛimo di
recta ciuilis rei ven.cõtra poſſidentem:nunc vero cõtra dolo deſi
nentẽ poſſidere tñ nõ vitiať ipſa pꝛincipalis oꝛigo ⁊ inuẽtio actio
nis:quia pꝛimo ſicut erat ciuils illa directa contra poſſidentem
ita ⁊ nunc erat iſta vtilis cõtra dolo poſſidere deſinentẽ vt hic ⁊.l.
in honoꝛarijs.ff.de ac.⁊ ob.in gl.in ver.ſi ex patrimonio.⁊ ſic actio
retinet ſuam oꝛiginem potius conſiderato iure actoꝛis qui vtroqꝫ
caſu eſt dñs qñ iure deficiente ex parte rei qui deſinit poſſidere ⁊ iđ
ſñia poterit ſequi ſup vtili que pꝛimo fuit directa intẽta.vt dixi.ſ.
§.j.⁊ per Bar.in.l.quãq̃.§.in.l.ff.de aqua plu.ar.in gl.in ver.ex in
42 ſta in fi.†Not.ex iſta glo.ꝙ ex qua cã traditio facta a dño transfert
dñium:ex eadem cã facta a non domino transfert quaſi dñium vſu
capiendi conditionem.i.hꝫ locum publiciana:⁊ econuerſo cã que
non eſſet habilis ⁊ a non dño transferendum quaſi dñium ⁊ ꝑ con
ſequens nec publiciana vt.d.l.quecũqꝫ.in pꝛin.⁊.§.j.in glo.allega
ta ſm Dy.in glo.magna.dic iſta gloſ.diuiditur in quatuoꝛ.pꝛimo
ponit tripticem foꝛmam libelli quas repꝛobat ponẽdo ſuã foꝛmã.
Sed dic ꝙ lꝫ glo.in ver.ſed nec vltima.⁊ in ver.ita pꝫ ꝙ nõ ſit con
trahere repꝛobat tertiam foꝛmam in qua intentať rei ven.ſimul ⁊
publiciana tñ hodie de cõſuetudine ſeruať ⁊ appꝛobatur pꝛo qua
eſt tex.in pꝛealle.c.abbate.de re iu.li.vj. Scđo in glo.in ver.ex pꝛedi
ctis.tractat quot ſunt neceſſaria ex parte actoꝛis vt competat pu
bliciana que ptꝫ cui deť ſeu cui competat publiciana.⁊ de hoc dixi
ſ.in ver.nõ vſucapias. Tertio in gl.in ver.ſed quid ſi dubitat.dat
conſilium actoꝛi dubitanti an ſit dñs vel nõ quã actionem dꝫ intẽ
tare conſulens ꝙ potius pꝛoponat publicianam ꝓpter faciliorem
ꝓbationem. Conclude qđ intẽtans publicianam ⁊ ſuccumbẽs nõ
43 excluditur a rei vendi.nec econuerſo.†Item conclude ꝙ deducens
dñium in libello intelligitur deducere directum ⁊ vtile. Sed non
quaſi dominiũ cauſans publicianam.⁊ ſic in hac parte glo.tria di
cit. Et ad pꝛimum dictum qñ quis dubitat de dominio ⁊ ꝓponat
publicianam. Adde qđ no.Inn.in.c.fi.de pꝛeſump.⁊ ad hoc vt ma
la fides ſupueniens interrumpat vſucapionem opꝫ ꝙ illa mala fi
des veniat irreuocabiliter.ſecus ſi reuocabitur vt qꝛ medio tempo
re dubitaui rem eſſe alienã poſtea melius infoꝛmatus credidi meã
nam tunc hec fides mala ſeu dubia que fuit medio tempoꝛe nõ no
cet.¶ Item adde ꝙ denũciatio facta de re aliena a pꝛincipio facit
quem male fidei poſſeſſoꝛem.l.ſi fundũ.C.de rei ven.ſed nõ facta ex
44 poſtfacto.a.l.penul.⁊ ibi glo.ff.de vſucap.pꝛo emptoꝛe.†Ad ſecũ
dum quod dicit gloſ.ſuccumbens in publiciana poteſt redire ad
rei vendic.⁊ econuerſo.dic hoc verum quando ſeparatim egit:ſed
ſi in libello vtraqꝫ cumulaſſet ſecundum conſuetudinem: vt dicto
c.abbate.tunc ſi non apparet ſpecialiter pꝛoſecutus obſtaret ſuccũ
benti exceptio rei iudicate in vtraqꝫ ſecundum Bart.in.d.§.actio
nes.⁊ ſupꝛa dixi. Ad tertium quod dicit glo.quod deducens in li
bello dominium videť deducere directum ⁊ vtile dicit per pꝛeſcri
ptionem queſitam vt declarat Bar.in.d.§.actiones.⁊.l.minoꝛ.§.
ſeruus.ff.de euic.non autem quaſi dominium cauſans publicianã
45 †⁊ ſic cõtra quem detur tenes regulã ꝙ publiciana datur contra
extraneum poſſidentem vel dolo poſſidere deſinentem:nõ aũt dať
contra dñm niſi in caſibus in gl.notatis. Et no.gl.dum.ſ.dixi vbi
cũ ſic de ſua ꝯſcia q̃ ſemꝑ allegať ꝙ in his que dependẽt a ꝯſcia ali
cuius ſtať ei⁹ dicto nec eſt neceſſe pꝛobari ꝑ teſtes.dꝫ tñ alias lꝫ nõ
in caſu noſtro pꝛopꝛio iuramento confirmari vt in.c.ſi vero.de ſen.
exc.⁊.c.paſtoꝛalis.de exce. Item dꝫ iudex rimari an aſſerens ſe cre
didiſſe vel ſciuiſſe habuerit iuſtam cauſam credendi vel ſciendi vel
ignoꝛandi per veriſimilia indicia.vt no.gloſ.in.l.mater omnes.§.
recte.ff.de furtis.⁊ per hoc poterit iudex vbicunqꝫ viderit expedi
re deferre ſacramentum malitie.vt.c.ij.in fi.de iuramento calum.
libꝛo.vj. Qꝛ conſcientia dꝫ regulari boni viri arbitrio:non autem

a ¶ Pꝛobetur poſſeſſoꝛio. Qualr ꝓbeť poſſeſſio ꝯti nuata.vid.d.Fel.poſt oẽs doc.in.c.lꝫ.I v.col.v.not.x.de pꝛoba.

b ¶ c.fi.vbi ple ne.vide ꝑ.d.Abb.⁊.d.fe.

c ¶ Foꝛmať li bell⁹.vide.d.Pe.Ja.i ti.de actiõe pu bliciana.

d ¶ In publi ciana.qđ ãt veniat in pu bliciana.vid d.Aret.hic i x.col.circa fi. vſ.q̃ro quid veniat.

ſm habenas ꝓprie volūtatis. vt in cle. exiui. de paradiſo. de verb.
ſigni. ⁊ l. j. ff. de leg. ij. ⁊ in. c. inquiſitioni. de ſen. excom.

Rurſus. In p̄cedenti. §. dixit qđ aliqñ aliquis petit rem
que vere adhuc vſucapta non erat hic vero ecō-
uerſo quando petitur res que vere vſucapta erat. vt hic in glo. j.
Et iſte. §. h. d. cōtra eū qui abſens cauſa reipublice aut in hoſtium
poteſtate cōſtitutus fuerit: ⁊ rē p̄ſentē vſucepit datur infra annū
ex quo deſijt abeſſe actio p̄toria que vtilis reſciſſoria appellatur q̄
etiā locū habet in alijs etiā iuſta cā impeditis. h. d. vſq; ad. §. itē ſi
46 quis. † Et premitte [a] qđ nos habemus iudiciū reſcindens ⁊ iudi-
cium reſciſſoriū reſcindens iudiciū eſt cū petit̄ reſti. in inte. ex offi-
cio iudicis aduerſus obſtaculum vſucapionis ⁊ preſcriptiōis. de
quo plene per bar. in. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex q.
47 cau. maio. † Judiciū reſciſſoriū eſt cū quis poſt reſtitutionē ſeu re-
ſciſſionem conceſſam petit rem vtili actione ſibi reſtitui que pri-
mo erat directa. Et de reſciſſoria iſta a pretore introducta tractat̄
hic. ⁊ l. fi. C. ex qui. cau. maio. ⁊ d. §. ſed quod ſimpliciter. ⁊ l. in ho-
norarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de ac. ⁊ ob. Et iſtud officium iudicis
per qđ quis etiā maior reſtitutionē implorat poteſt peti ifra qua-
driennium [b] continuum: vt. l. fi. C. de tempo. in inte. reſt. Sed re-
ſciſſoria actio reſtituta poteſt intentari infra annum vtilem: vt. d.
l. in honorarijs. §. ſed cū reſciſſa. ſm Bar. in. d. l. fi. C. ex qui. cauſis
maio. qđ limita vt dicā. j. in. iiij. q. Nec hodie nomē reſciſſorie pro-
priū nomē accuſatorius eſt ſed eſt adiectio qualitatis ad primam
actionē ſicut eſt adiectio de peculio his adiectionib⁹ quib⁹ adiū-
gitur. vt hic in gloſ. in ver. reſciſſa. ⁊ p Bar. in. d. l. fi. C. ex qui. cau.
48 maio. † Et appellat̄ reſciſſoria actio quaſi ex officio iudicis reſcin-
dentis obſtaculū vſucapiōis reſtituta: ⁊ ſic reſciſſoriū officiū acci-
pitur actiue: ⁊ reſciſſoria inde ꝓueniēs accipit̄ paſſiue: q: iſta no-
mina verbalia pñt accipi in vtraq; ſignificatione. l. filiuſfa. ff. de
49 teſt. ⁊ l. ij. ff. de duo. re. ⁊ vtrobiq; p bar. † Cōpetit igitur illa reſciſ
ſoria qñ res alicuius fuit vſucapta qui fuit impeditus interrūpe-
re vſucapionem ⁊ rē petere iuſta de cā: puta ſi quis poſſidet rem
meam mobilē duobus annis in preſentia ⁊ in vltimo anno ſtetit
abſens ⁊ perfecit vſucapionem: nam poſt eius reuerſionem debeo
adire iudicem ⁊ narrare quomodo fuit abſens cauſa reipublice
tanto tempore: ⁊ in eius abſentia vſucepit talem rem tunc meam:
⁊ impleuit vſucapionem propter cuius abñtiam fuit impeditus
eam vertere: vnde imploro ipſius iudicis officium vt cōcedat mi-
hi reſtitutionem ex hac iuſta cauſa. ſ. vt reſcindat vſucapionem
completā vt eā reducat ad illud tempus in quo erat ante abſentiā
illius: ⁊ ſic mihi reſtituat vtilē actionē q̄ prius erat directa ⁊ nunc
preſcripta: qua reſtituta ex nūc eā intento ꝯ ipſum poſſidentem ⁊
ipſam rem peto. Et ſic pꝫ ꝙ in eodem libello pōt quis implorare
officiū iudicis ⁊ ꝯditionaliter intētare actionē vtilē reſtitutā vt
in ſimili no. glo. de pe. here. quā quis cōditionaliter intenta teſtō
prius ꝓnūciato inofficioſo: vt. l. que de inofficioſo. in gl. magna.
in fin. ff. de inoffi. teſtamēto. Et idē in vſuris quas quis dicit ſe ſol
uiſſe ⁊ iuraſſe eas non repetere: quare petit ſe abſolui a iuramen-
to: qua abſolutione obtenta repetit vſuras: vt in. c. debitores. de iu
50 reiuran. † Poteſt ergo formari libellus [c] diuiſim. ſ. in officio re-
ſcindenti per ſe ⁊ in actiōe reſciſſoria per ſe ⁊ cōiunctim ſub vtroq;
in officio reſcindente ſic formatur libellus. Compareo coram vo-
bis ⁊c. ⁊ dico quod fui abſens cauſa republice vel ſtudiorum per
bienniū quo titius talem rem que ante vſucapionē mea erat vſu
cepit. Quare cum iura ſubueniat abſentibus peto ex veſtro offi-
cio vſucapionem reſcindi. ⁊ tempus abſentie ſubduci ⁊ perinde
me ad agendum admitti ac ſi dicta res vſucapta non eſſet. In re-
ſciſſoria vero actione ſic formatur libellus ago contra talem et di-
co quod fui abſens cauſa reipublice quo tempore talis res q̄ mea
erat ante vſucapionem vſucepit ⁊ dico quod obſtaculū dicte vſu
capiōis eſt ſublatū per offm̄ veſtrū vel talis iudicis. Quare peto p
veſtram ſententiā declarari dictam rem ad me pertinere ⁊ ſpecta
re iure dominij vel quaſi ⁊ veſtro officio eum compelli ad relaxan
dum ⁊ reſtituēndum mihi dictam rem cū fructibus. In officio re-
ſcindente ⁊ reſciſſoria ſimul ſic formatur libellus. Dico qđ talis
in mei abſentia cauſa reipublice per tantū tēpus vſucapit talem
rem que mea erat ante vſucapionem quare peto ex veſtro officio
vſucapionē reſcindi ⁊ ea reſciſſa pronunciari ⁊ declarari dictam
rē ad me ſpectare iure dominij vel quaſi. ⁊ dictū talem ad reſtitu
tionem dicte rei cum fructibus. Et de materia huius reſciſſorie ⁊
de eius libellis vide plene per Rofredum in libellis ſuis ſuper ru
brica de actione in rem reſciſſoria. ⁊ plene in ſpeculo titulo de in
inte. reſti. §. vnico per totū. In textu ibi abeſſet. dicit gl. quod cau-
ſa reipublice ⁊c. ⁊ ſic vult diſtinguere an fuerit abſens ex cauſa ne
ceſſaria tantum: vel ꝓbabili: vel voluntaria: vt not. in. l. fi. C. de in
integ. reſti. Sed dic quod hec diſtinctio habet locū quādo petitur
reſtitutio per abſentem: ſed quādo petitur per preſentem contra
abſentē tūc qualitercunq; fuerit abſens ⁊ cōtra eū agi nō potuerit
datur reſtitutio cōtra eū. l. j. ⁊ l. ait p̄tor. §. deinde. ⁊ l. ſeq. ff. ex qui.
cau. maio. Nec repellitur a reſtitutione licet potuerit interrumpe

a Et p̄mitte. De iſtis actionib⁹ reſcindēte ⁊ reſciſſoria. vid elegāter per do. Abb. i. c. cū ex lr̄is. de in inte. reſti. q̄ſtione fi. ⁊ Jo. fa. hic.

b Quadriēniū. qđ aūt ſi iudex det reſtōnē vltra quadriēniū an tꝫ. vide hic p do. Are. i. v. col. circa fi. v̄ſi. quero qđ ſit vltra.

c Libell⁹. vide do. Pe. Jac. in ri. de reſtōne i. in inte. vt quis poſſit agere actiōe reſciſſoria. ⁊ hic p do. Aret. in viij. colū. v̄. quero ergo quō format̄ libellus.

No. h̄ dcā ꝙ lꝫ qs poſſit iterrūpere p̄ſcriptionē: tñ non ei denegat̄ bñficiū reſtōnis.

re preſcriptionē. ſm. l. vt perfectius. C. de annua. excep. ⁊ not. in. l.
pe. ⁊ p bart. in. l. is qui reipublice cauſa. ff. ex qui. cau. maio. In
text. ibi infra annū. ſ. vtilem. vt in glo. debet hec reſciſſoria inten-
tari ⁊ ſic durat anno vtili. Sed officium reſcindens pro reſtitutio
ne concedenda durat hodie quadriennio continuo. vt. j. eo. in fi.
⁊. C. de tempo. in inte. reſti. l. fin. quod limita ⁊ intellige. vt. d. l. in
iiij. In tex. ibi vſu nō cepiſſe. ſ. in effectu ex quo datur reſtitutio.
vt. d. l. non videtur. ff. de in inte. reſti. In text. ibi hoſtiū poteſta-
51 te. † Sed quero quomodo poteſt captiuus vſucapere cū vſucapio
nō procedat ſine poſſeſſione. vt. l. ſine poſſeſſione. ff. de vſuca. ⁊ qui
poſſidetur poſſidere non poteſt. l. ſi euenit. ff. de adul. Dicit gl. hic
in ver. poteſtate. quod hic vſucepit per ſeruum vel per filium in re
peculiari. nec obſtat qui nō poteſt vſucapere per ſe nec per aliū. vt
l. labeo. §. ſed eum. ff. de vſucap. quia dic quod nō poteſt vſucapere
per ſe vitio ſeu delicto perſone. vt in re data preſidi contra. l. iuliā
repetundarum. vt. ff. ad. l. iul. repetundarum. l. pe. vel vitio rei vt
quia eſt furtiua. l. ſequitur. §. heres. ff. de vſuca. vel iuſta ratione
rei et perſone vt in iudeo ⁊ mācipio chriſtiano. l. j. C. ne iude. man.
chriſtiā. Nec poteſt vſucapere per aliū vt. d. §. ſed eum. ⁊ ibi not.
Quero primo quo iure petatur iſta reſtitutio ex qua concedit̄
reſciſſoria act. dic per officium iudicis quia reſtitutio maioris et
minoris parificantur vt fiat per officium iudicis. l. fi. C. de tempo.
in inte. reſti. ⁊ l. quod ſi minor. §. vlti. ff. de mino. ⁊ hic gl. in ver. re
ſciſſa. Secundo quero an debetur reſtitutio ⁊ per conſequens
competit reſciſſoria ex caſu quo vſucapio eſt impleta poſt abſentiā
⁊ poſt modicū tempus. dic quod ſic. l. fi. in fi. C. de tempo. in inte.
reſti. nec ob. l. ab hoſtibus. §. quod ſimpliciter. quia dic quod tan-
tum minus reſtituitur de tēpore abſentie quātū fluxit in preſen-
tia: quia tēpus p̄ſentie corrodit tēpus abſentie vt dicam. j. in ſequē
52 ti queſtione. † Tertio quero infra quātū tēpus preſtat̄ iſta reſti
tutio. dic quod eſt tēpus in quod: ⁊ tēpus ad qđ: ⁊ tēpus infra qđ
eſt quadrienniū continuū hodie. vt. d. l. fi. C. de tem. in integ. reſti.
quod verum eſt ſi leſio tēporis fuit per tantum tempus quātū eſt
quadriennium vel maiori tēpore. vt tenet glo. in. d. l. fi. ⁊ l. diuus.
ff. de in inte. reſti. ⁊ l. ſed ⁊ ſi per pretorem. §. quoties. ff. ex qui. cau.
maio. Si autē minori tēpore quadriennio fuerit leſus vt in decē
diebus ad appellandum vel in vna die ad cōplendū vſucapionē
tunc nō habet locū quadrienniū ad reſtitutionem ſed poſt reuer-
ſionem ⁊ poſt modicum tēpus. Quod tēpus dat̄ ad cōponendū
ſarcinulas. vt. d. §. ſed qđ ſimpliciter. qđ tēpus eſt arbitrariū. l. nō
enim. ff. ex qui. cau. maio. debet petere infra illos dies. x. vl' illa die
reſtitutionem ad decem dies vel ad illam diem ⁊ hec cauſa petitio
nis reſtitutionis poterit durare quadriennio. vt. d. l. fi. ſcđm Cy.
Jo. an. ⁊ plures alij tenent qđ ſemper datur quadrienniū ad repe
tendum reſtitutionē tēporis quātūcunq; minoris quadriennio.
vt in cle. vnica. de reſti. in inte. Sed dic quod vbi loquit̄ in eccleſia
que ſemper fungitur iure minoris. vt in. c. vnico. de in inte. reſti.
lib. vj. determinatū eſt ibi quadriēniū integrū ad petendū reſtitu
tionē ſibi leſionis temporis etiā minoris quadriēnio. vt dicta cle.
vnica. de reſti. in inte. Sed dic quod loquit̄ in eccleſia que cū ſemp
fungatur loco minoris. vt. c. j. de in inte. reſti. lib. vj. determinatū
eſt ibi quadrienniū integrū ad petendum reſtitutionē leſionis tē
poris etiā minoris quadriennio. vt dicta cle. vnica. ſm Bar. in. d.
53 §. ſed qđ ſimpliciter. † Tēpus aūt in quo debet fieri reſtitutio eſt
tēpus abſentie ⁊ leſionis: ⁊ tantū minus quātū fluxit in preſentia
poſt modicū tēpus. vt. d. §. ſꝫ quod. vnde ſi fuit leſus in vna die ad
vnā diē fiet tm̄ reſtitutio ⁊ ſi poſt reuerſionē ⁊ poſt modicū tēpus
fuit negligēs ⁊ ſe abſentauit ⁊ illa dies laberet̄ ſibi iputet̄: q: in ni-
hilo reſtituet̄. vt dicit gl. in. d. §. quoties. q: tp̄s p̄ñtie quo efficaci-
ter peti. potuit corrodit tp̄s abñtie ⁊ ſibi cōputat̄ vt dicit gl. fi. in
d. §. ſꝫ qđ. Et qđ dixi de tp̄e reſtituēdo in quo fuit leſus pp abñtiā
idē ſi fuit leſus in poſſeſſiōe vel ꝓprietate: vel in alia re vt ad illā
fiat reſtō: q: qđ abſtulit leſio illud idē reſtaurat reſtō. l. ꝙ ſi minor.
54 §. reſtitutio. ff. de mino. ſcđm bar. in. d. §. ſꝫ qđ. † Quarto q̄ro ex
quo tp̄e cōpetat iſta reſciſſoria ⁊ an ſit natiua vel datiua. dic qđ ſi
dñiū rei eſt ſublatū ipſo iure vt in vſucapiōe triēnij: vt. l. fi. C. ex q.
cau. maio. tūc nō cōpetit an reſtōnē cōceſſam ⁊ tūc eſt datiua: vt. d.
l. in honorarijs. v̄. ſꝫ cū reſciſſa. ff. de act. ⁊ obli. Si aūt dñiū nō eſt
ſublatū ipſo iure vt in p̄ſcriptiōe rerū imobiliū ⁊ ꝑſonaliū actio-
nū tūc cōpetit añ reſtōnē inefficaciter: ⁊ tūc erit natiua: vt. l. ab ho-
ſtibus. C. qui. nō ob. lō. tēp. p̄ſcrip. de quo dic p bar. in. d. l. fi. ex qui.
55 cau. maio. † Sꝫ q̄nto tp̄e durabit hec reſciſſoria. i. pria actio a p̄to
re reſtituta. dic ꝙ durat anno vtili. vt hic ꝯiūcta gl. in v̄. annū qđ
intellige ſi tāto tp̄e vel maiore cōtingit leſio. Si aūt min⁹ tp̄s reſti
tuit̄: q: minori tp̄e cōtingit leſio. vt dicit gl. i. l. diu⁹. ⁊. d. §. quoties.
tūc ſolū durabit illo tp̄e actio vt. l. debitrix. §. ſi ꝓ eo. ff. ad velle. et
facit. l. ait p̄tor. §. ſed ꝯditionalis. ff. de his q in frau. credi. q̄ intēta
56 ta ꝑpetuat̄ ſm naturā primeue actiōis. vt. d. §. ſi ꝓ eo. † Quinto
q̄ro an reſciſſoria ꝑpetuet̄ p li. cōteſta. dic ꝙ lꝫ ſui natura ſit anna-
lis vt hic. ⁊ in. d. §. ſꝫ cū reſciſſa. tñ ꝑpetuat̄ p lit. conteſta. ſicut alie
actiones. l. fi. C. de preſcrip. xxx. an. Secus autem in officio reſcin-
dentis

dentis per q̃ cõcederet̃ reſciſſio: qꝛ tale iudiciũ dꝫ incboari ⁊ finiri
infra quadriẽniũ ꝯtinuũ: nec perpetuat̃ per litis cõte. d. l. ſed ſi ꝑ
57 emptorẽ. §. quoties. ff. ex qui. cau. ma. ¶ †Sexto q̃ro an actio reſciſ
ſoria ſit in rẽ vel ꝑſonã. dic qd̃ ſi prima actio erat realis ⁊ ſil'r iſta. ⁊
ſi iſta erat ꝑſonalis ⁊ ſil'r iſta: qꝛ nõ eſt noua actio inſtituta ſed pri
meua vtilis reſtituta. vñ prima erat rei vẽdi. reſciſſoria ⁊ pria erat
actio. ex ẽpto: nũc dicet̃ ex ẽpto reſciſſoria. vt hic in gl. in v̉. reſciſſa.
Iſta tñ qualitas reſciſſoria mutat ſpeciẽ actionis de ciuili in pre-
toriã. vt hic in. d. ver. ſed cũ reſciſſa. Sicut cõtingit creatione nõis
in creatione pape propter ſingularẽ dignitatẽ ſibi attributaꝫ. de
quo ꝑ glo. in ꝓemio. li. vj. ¶ Septimo q̃ro an reſtõ q̃ fuit petita ⁊
a cõceſſa poſt tp̃s[a] infra qd̃ cõcedi ⁊ peti debeat an teneat. dicit Dy.
qd̃ nõ: qꝛ iſte reſciſſiones ꝯ̃ ius cõe cõcedunt̃: ⁊ id̃ reſtringẽde vt. d.
§. ſed cũ reſciſſa. ſicut nõ tꝫ ſnĩa ipſo iure lata ſuꝑ excuſatione poſt
tp̃s determinatũ. l. ſcire opꝫ. §. ꝯñs. ff. de excu. tu. ⁊ ſicut nõ tꝫ ſnĩa
lata poſt triẽniũ. l. ꝓperãdũ. C. de iud. Et de q̃õne vide ꝑ gl. in cle.
vnica. de reſt. in inte. ¶ In glo. in ver. reipublice. no. ex hac gl. qd̃
res publica romanorũ ⁊ aliarũ ciuitatũ ⁊ municipioꝝ ⁊ villaꝝ q̃
habẽt multitudinẽ hoĩum ⁊ regunt̃ ꝑ ſuos adminiſtratores equi
parant̃ quo ad cõcedendã reſtõnẽ eorũ cã abſentibus: vt. l. res pu
blica. C. ex qui. cauſ. ma. ⁊. l. rẽ publi. C. de iure reipublice. lib. vj. ⁊
vtrobiq; per Bar. in glo. in ver. vel in hoſtiũ. ¶ In glo. in ver. vel
58 in hoſtiũ. †Qui ꝓprie dicant̃ hoſtes ⁊ q̃ñ in bello capti efficiantur
ſerui ⁊ res efficiãtur capiẽtiũ ⁊ qualiter diuidant̃ dic vt dixi. ſ̃. q.
mo. ius patria pote. ſol. §. ſi ab hoſtibus. ⁊ ꝑ bar. in. l. hoſtes. ff. de
capti. ¶ In gl. in ver. ptãte. no. quot modis accipit̃ hoc nomẽ po
teſtas qualiter aũt cõſtitutus in ptãte hoſtiũ poſſit vſucapere di-
59 xi ſuꝑ tex. in ver. hoſtiũ ptãte. ¶ †In glo. in ver. in ciuitate not. ex
hac glo. ꝙ abſens cõtra abſentẽ reſtituit̃: qꝛ q̃ñ ſunt duo pariter
priuilegiati prefert̃ ille qui certat de dãno euitãdo ⁊ idẽ in mino
ribus quorum vnus petit reſtõnẽ in inte. aduerſus aliũ. l. verũ. §.
ſi. ff. de mi. Et q̃ñ vnus priuilegiatus vtat̃ priuilegio ſuo ꝯtra aliũ
vide per doc. in aut̃. quas actiones. C. de ſa. ſan. ec. Itẽ q̃ñ q̃s dica
tur deſinere abeſſe cã reipublice. dicit gloſ. hic cũ domũ rediijt vel
redire potuit ſubaudi ⁊ poſt modicũ tp̃s qd̃ dat̃ poſt reuerſioneꝫ
qd̃ ſimiliter habetur pro abſente: vt. d. §. ſed q̃d ſimpl'r. Itẽ quid ſi
vſucapio eſt cõpleta in p̄ñtia an det̃ reſtõ. dicit gl. qd̃ ſic de quo di-
60 xi. ſ̃. in. ij. q. ¶ †In glo. in ver. annũ no. ex iſta glo. qd̃ annus cõſi-
ſtit ex diebus. ccclvj. ſubaudi ⁊ ſex horis ꝙ in quatuor cõſtituunt
vnã diẽ naturalẽ q̃ attribuit̃ februario. ⁊ facit annũ biſſextileꝫ. de
quo ꝑ gloſſ. ẽt ponentẽ de idibus. nonis ⁊ kalẽdis. l. biſſextus. ff.
61 de ver. ſig. ⁊ ꝑ gl. ſuꝑ data li. vj. †Itẽ q̃s dicat̃ annꝰ vtilis[b] ⁊ an ho
b die ſit correctꝰ ꝑ quadriẽniũ ꝯtinuũ introductũ. ꝑ. l. ſi. C. de tẽp. in
inte. reſti. dic vt hic in glo. qꝛ annus vtilis ⁊ dies vtilis ſunt quibꝰ
habetur copia iudicis actoris ⁊ rei. l. j. C. de diuer. tem. p̄ſcri. ⁊ ibi
eſt ſimilis glo. Itẽ quadriẽniũ cõtinuũ corrigit annũ vtilẽ ſolũ in
integrũ reſtõnibus cõcedendũ: ⁊ nõ in aliis: vt dicit glo. in ver. re
ſciſſoria. hoc glo. ꝯcludit ꝙ reſtõ maioris ꝯcedit̃ offõ iudicis ad ſi
militudinẽ reſtõnis minorũ. Item qd̃ reſciſſoria non eſt propriuꝫ
nomen actionis. item non competit efficaciter ante reſtitutioneꝫ
conceſſam. de quibus omnibus dixi. ſ̃. in precedentibus queſtio-
nibus.

62 **Item ſi quis.** ¶ †Alienata ꝑ debitorẽ in fraudẽ cre
ditoꝝ excuſſis bõis debitoris ſic reuo
cant̃ ac ſi alienata nõ eſſent per paulianã actionẽ. h. d. vſq; ad. §.
ſeruiana. ¶ In tex. ibi rẽ ſuã. ſ. corporalẽ ⁊ incorporalem: qꝛ ẽt in-
corporalia vt ſunt liberationes reuocant̃. Et qd̃ ſubiicit tradide
rit vt ẽt cõprehẽdant̃ incorporalia. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. l. hac in factum. ff.
de his qui in frau. credi. Itẽ ibi poſſeſſis. i. poſſidere iuſſis: nõ tñ
re ipſa poſſidebãt creditores tpe alienationis: qꝛ tunc haberẽt pi
gnus pretoriũ ⁊ agerẽt hypothecaria ⁊ ẽt reuocatoria ⁊ ſic ſimul
cõcurrere poſſent: lꝫ ſit vna ꝑſonalis ⁊ alia realis. ff. de pig. ac. l. nõ
eſt mirũ. §. ſciendũ. ſm Dy. Itẽ ibi traditũ nõ eſt. i. traditione ha
bita ꝓ nõ facta quo ad effectũ ſcd̃m Ia. bu. Item ibi mãſiſſe. i. per
inde habetur ac ſi alienatio nõ eſſet facta. vñ magis ſimilitudinẽ
notat ꝙ̃ mentiri permittat: vt. ſ̃. eo. §. alie. ⁊. §. rurſus. ſcd̃m Dyn.
63 †Et ꝑ euidentia ⁊ intellectu huius. §. premitte ſcd̃m glo. magnã
hic. ⁊ glo. in. l. ij. C. ſi quis in frau. pa. ꝙ quatuor ſunt actiones re
uocarie. ſ. fauiana cõpetẽs patrono pauliana creditori: caluiſia-
☞ na vtriq;. Vñ verſus. Fa. pa. pau. cre. cal. vero datur vtriq;. Fa. i. fa
uiana cõpetit pa. i. patrono. pau. i. pauliana cõpetit cre. i. credito
ri. cal. i. caluiſiana ꝯpetit vtriq;. ſ. creditori ⁊ patrono. Eſt ⁊ quar
ta actio in factũ cõpetens ſil'r creditori: ⁊ iſta ẽt datur ad incorpo
ralia. ⁊ ſic Io. fab. fecit in arbo. quatuor cellulas de iſtis quatuor
actionibus. ⁊ ita tenẽt Doc. lꝫ glo. noſtra teneat qd̃ actio in factũ
⁊ pauliana ſint eedem ⁊ cognominata a paulo inuẽtore. de quo ꝑ
bar. in. l. hoc in factũ. ff. de his qui in frau. cre. ⁊. d. l. ij. C. ſi quis in
frau. pa. Et ſic pꝫ ꝙ iſta actio pauliana eſt proprium nomen actio
nis. ⁊ hoc tenet hic Dy. per. l. videamus. §. infamia. ff. de vſur. licet
glo. magna hic teneat oppoſitum. Et licet iſta actio ponatur iter
actiones reales tñ eſt ꝑſonalis ⁊ ponit̃ hic propter ſimilitudinem
quã habet cũ ſuperioribus. ſcd̃m gl. pe. hic in ver. ſed quero quare

⁊ dicam. ĩ. in. ij. q. Sicut enim per reſciſſoriam reuocatur res vſu-
capta perinde ac ſi vſucapta non eſſet: ita per iſtas reuocatorias
reuocatur res alienata in fraudem creditoris ⁊ habetur perinde
64 ac ſi alienata non eſſet. ſcd̃m Dyn. †Et habet locum iſta paulia-
na ſi debitor meus fraudulenter alienauit ⁊ diſtribuit bona ſua
vt ſic non ſubſit vnde mihi ſatiſfaciat: vnde agere debeo in primo
contra eum ⁊ ipſum ſi appareat condemnari facere: vel ſi nõ com
pareat ꝓnunciari me in poſſeſſione bonorum eius eſſe mittendũ
vt hic in gl. in ver. preſidis. ⁊ in tex. in ver. poſſeſſis. i. poſſideri iuſ
ſis. ⁊. l. j. C. de his que in frau. cre. Et deinde debeo facere excuſſio-
c nem bonorum[c] ſuorum: quo facto ſi nihil reperitur habere poſſuꝫ
eum facere detrudi in carcerẽ. ⁊ dicit glo. hic peñ. iuxta principiũ
in ver. in eum autem. ⁊ non liberatur cedendo bonis propter eiꝰ
fraudem commiſſam in alienando bona in fraudem creditoris:
vt. l. ſi. §. ſi. que non eſt alibi. ff. de his que in fraudem cred. lꝫ alias
debitor cedendo bonis liberetur a pena carceris. l. ſi. C. qui bo. ce.
65 poſ. †Item ſi quid acquirat hic debitor fraudulentus excutietur
vſq; ad peram ⁊ ſacculum: licet alias excuteretur inquantum fa-
cere poſſet. vt dicit glo. in. d. §. ſi. vel ſi nolo facere excuſſionem in
perſonam eius ſed in bonis alienatis in quibus non põt ſnĩa la-
ta contra debitorem executioni mandari niſi prius facta reuoca-
tione: niſi eſſet fauore legatorum. l. is cui. §. in poſſeſſionem. ⁊ ibi
per Bar. ff. vt in poſ. leg. debeo agere pauliana cõtra eum cui res
in fraudem fuit alienata: ⁊ narrare in libello q̃ñ o talis erat debi-
tor meus ex tali cauſa ⁊ fuit mihi condemnatus ad tantam quan
titatem ⁊ petere pronunciauit per iudicem dictum contractum
reſcindendum ⁊ haberi pro non facto: ⁊ rem pro non tradita ha
beri in bonis debitoris remanſiſſe ⁊ eum cogi ad reſtitutionem
vel eius eſtimationem ſi non extat cuius libelli forma hec eſt. ago
d contra[d] titium ⁊ dico qd̃ gaius debitor meus erat in tanta q̃ñan-
titate: ⁊ qd̃ ipſe gaiꝰ alienauit ⁊ tradidit dicto titio in fraude emẽ
ti vel deuiauit in fraudem ⁊ preiudicium meũ vt non poſſem cõ-
ſequi mihi debitum talia bona ſua poſita in tali loco. Item ꝙ di
ctus gaius fuit mihi condemnatus vel contra eum contumacem
fui miſſus in poſſeſſionem bonorum eius que ad quantitatem di
cti debiti non ſufficiunt quare peto dictam alienationem vel do-
nationem pronunciari ⁊ declarari factam fore in fraudem mei:
⁊ ipſam annullari ⁊ irritari ⁊ me mitti in poſſeſſionem dictaruꝫ
reruꝫ perinde ac ſi ſemper manſiſſent in bonis debitoris ⁊ hoc ꝓ
66 executione ſententie vel tenute in eius bonis mihi conceſſe. †In
patrono autem reuocante alienata a liberto in fraudem ne patro
nus habeat legitimam quam debet habere q̃ñ libertus caret libe
ris ⁊ eſt maior centenario: vt. ſ̃. de ſucceſ. libertorum. §. ſed noſtra
⁊ ibi dixi. ſic formatur libellus. Ago contra talem qui poſſidet ta
lem fundum inter tales confines quem titius libertus meus alie
nauit ſibi in fraudeꝫ meã vt me priuaret ⁊ excluderet a tertia par
te bonorum mihi debita in bonis ſuis ꝓ legitima mea quare pe-
to pronunciari ⁊ declarari dictam venditionem factam fore in
fraudem mei ⁊ ipſam annullari ⁊ irritari ⁊ dictam rem mihi pro
tertia parte pro indiuiſo cũ fructibus ⁊ omni cã reſtitui tradi et
aſſignari pro legitima mihi debita vel eius parte ꝑinde ac ſi res
permãſiſſet ſemper in bonis dicti liberti. ¶ Et no. ꝙ emptor hꝫ
electionẽ an velit retinere rem iuſtũ ſupplendo preciũ an velit re-
ſtituere reſtituto p̃cio qd̃ ſoluit. l. j. ſi q̃s. ff. ſi q̃d ĩ frau. pa. Et ĩ hoc
differt ab emẽte rẽ alienatã in fraudẽ creditorũ cui nõ reſtituitur
p̃ciũ. l. ſi debitor. ff. de his q̃ in frau. credi. Et eſt rõ: qꝛ p̃ronꝰ certat
de lucro captãdo ⁊ creditor de dãno vitãdo: ſm glo. in. d. l. ſi q̃d ĩ
frau. ff. ſi q̃s in frau. pa. ⁊ hoc verũ ꝙ nõ reſtituit̃ p̃ciũ niſi extet in
bonis debitoris vt. d. l. ſi debitor. vel extet res empta ex p̃cio: qꝛ ĩ
caſu p̃ciũ ſuccedit loco rei. vt. l. q a debitore. ⁊ ibi ꝑ gl. ⁊ Bar. ff. de
his q̃ in frau. cre. Addũt ⁊ alij duas alias reuocatorias: ſcꝫ inter
dictũ fraudatariũ: ⁊ ẽt dat̃ creditoribus. l. pupilli debitor. ff. de ſo
lu. Itẽ vtilẽ caluiſianã q̃ dat̃ filio arrogato. l. ſi. ff. ſi q̃d in frau. pa.
Et de forma libelloꝝ in iſtis reuocatoriis. vide plene ꝑ Roſ. in ti.
ſi debitor ali. in frau. credi. cũ quatuor ſeq. ti. ⁊ in ſpe. de re. eccle.
nõ alie. per totũ tit. ¶ Quero primo cuiꝰ dolus debeat ꝓbari ad
hoc vt res alienata poſſit reuocari. dic vt hic in glo. j. qꝛ in titulo
oneroſo dꝫ ꝓbari dolus vtriuſq; verus vel p̄ſumptꝰ: ſed in titulo
lucratiuo ſufficit ꝓbare dolũ alienãtis. l. pe. C. de his q ĩ frau. cre.
67 ¶ †Qual'r aũt fraus debitoris ꝓbet̃. dic ꝑ bart. in. l. ſi quis cũ ſci
ret. ff. de his que in frau. cre. ſ. ꝓbãdo quod ſciebat ſe habere credi
tores: ⁊ eius ſcĩa probatur cum ſint creditores in facto ſuo. l. quã-
quã. ff. ad velle. Itẽ ꝓbando ſecundum ſcilicet quod ſciebat bona
ſua nõ ſufficere: qꝛ nemo p̄ſumitur ignorare vires patrimonij ſui
vt in aut̃. ſed cũ teſtõr. vbi plene not. C. ad. l. fal. facit. l. in frau. cre-
di. ff. qui ⁊ a qui. Item probando aliquã de coniecturis notatis
68 per bar. †Quot modis p̄ſumatur alienatio facta in fraudem. dic
quod ſex modis. Prĩo ſi quis alienat omnia bona ſua. l. omnes
§. lucius. ff. de his qui in frau. credi. vel maiorem partem rerum
l. propter litem. ff. de excu. tu. vel per libros rationum intricauit
l. ſumma cum ratio. ff. de pecu. Secundo ſi alienauit in coniũctã
perſonam. l. data. C. de dona. aſſiſtente. alia cauſa ex qua inducat̃

a ¶ Poſt tẽpus. vide ꝑ domi. arc. ĩ v. col. circa fi. v̉. q̃ro. ſ. vl tra tẽpus.

b ¶ Annꝰ vtilis. de oĩbꝰ his potes videre ꝑ do. abb. i. c. ſi. de in inte. reſt.

c ¶ Bonorum ſuoꝝ. q̃ aũt ſit forma excuſſiõis bonorũ debitoris. vide ꝑ do. are. hic i iiij. col. v̉. q̃ro q̃ erit forma excuſſionis.

d ¶ Ago ꝯ̃. vide do. Ia. ĩ ti. de actiõe in factũ pauliana. et do. Aret. in fin. huius. §.

Verſus.

fraus: puta vẽdidit minori ꝑcio. l. pe. ff. de bo. dãna. Tertio ſi poſt alienationẽ reperiat̃ alienãs poſſidere. l. ſicut. §. vacuũ. ff. q. mo. pign⁹ vel hypo. ſol. Quarto ſi alienatio eſt facta clã. l. fi. ff. de ri. nu. et. l. nõ exiſtimo. ff. de admi. tu. Quinto ſi de proximo ſequat̃ delictum vel fuga alienantis. l. ſi verum. §. fi. ff. de priuile. cre. Sexto ſi eſt facta alienatio ſub cõditione ſi cõtingat bona ſua publicari vel

69 per creditorẽ auferri. in. l. poſt contractum. ff. de do. ¶ †Secundo quero an iſte actiões reuocatorie ſint perſonales an reales. dic qð perſonales. l. j. hec actio. ff. ſi quid in frau. pa. ſed hic ponitur inter reales q̃ habet concomitantiã cum eis. vt hic in glo. magna. vt. s.

70 dixi. ¶ †Sed an ſint in rem ſcripte vt dentur cõtra quemlibet poſſeſſorem. dic qð dantur contra malefidei poſſidentẽ. l. qui a contrario ſenſu. ff. eo. ⁊ in glo. l. tenet̃. §. j. ff. ſi quid in frau. pa. ſed nõ dat̃ cõtra bone fidei poſſeſſorẽ titulo oneroſo. d. l. q aduertere. ⁊ in glo.

71 l. ait pretor. C. ſi quis particeps. ff. de his que in frau. cre. ¶ †Tertio quero nunquid iſte reuocatorie ſint perpetue vel temporales. dic vt hic in gloſſ. in ver. permittit̃. quia in eo qð peruenit ad eum cum facta eſt alienatio ſunt perpetue. In alijs vero ſunt temporales ⁊ competunt ſolũ infra annum vtilẽ. l. ait pretor. §. penul. ff. de his que in frau. cre. ⁊ intellige vt ibi per Barto. ſ. in eo qð emptor

a dedit minus iuſto precio rei. ⁊ a quo tẽpore incipiat iſte annus[a] dic quod a die alienationis bonorũ. vt. l. ait pretor. §. annus. et. l. qui mittetur. §. fi. ff. de his q̃ in frau. cre. ⁊ l. fi. C. e. ⁊ ſubau ⁊ ſcic̃. ⁊ iſte annus erit vtilis quo ad initium vt non currat creditori donec ſciuerit alienationem factam in fraudẽ ⁊ experiendi facultatẽ habuit ⁊ continuus quo ad progreſſum. l. j. C. de diuerſ. ⁊ tempo. preſcrip. ¶ Quarto quero vnde naſcant̃ iſte actiones reuocatorie

72 dic vt hic in gl. magna. in ver. ſed vnde querit̃ ⁊ ibi dicã. ¶ †Quinto quero an fructus veniãt in iſtis reuocatorijs. dic quod fructus qui coherebant rei alienate. Item qui percepti ſunt poſt litẽ conteſtatam veniunt reſtituendi vna cũ re: ſed fructus medij temporis qui fuerunt ſati poſt alienationem ⁊ percepti ante litem conteſtatam non veniunt: q̃ nunquam fuerunt in bonis debitoris. l. fi. §. non ſolũ. ⁊ §. fructus. ff. de his que in fraud. cre. ⁊ habetur ratio ſumptuum gratia fructuũ factoris. l. ait pretor. §. per hãc actionez res. ff. eo. tit. Et eadem diſtinctio fructuum reſtituendoꝝ ſeruatur in ſeruiana q̃ datur patrono: licet contrariũ not. per glo. in. l. ij. ff.

73 ſi qd in frau. pa. ſm Dy. ¶ †Sexto quero an per oblationẽ debiti factã creditori excludat̃ creditor ipſe. dic qð in patrono reuocante poteſt oblatio debiti fieri. l. j. §. ſi quid in fraudẽ. ff. ſi quid in frau. pa. vt. s. dixi. Sed in reuocatoria que datur creditori excludit̃ creditor ſi ante lit. conteſta. conuentus offerat: non poſtea. l. ait pretor. ff. illud certe. ⁊ in gloſſ. ff. de his que in frau. cre. Et ratio eſt: q̃ patrono datur reuocatoria etiã ſi emptor fraudem non participauit: ideo ſolũ ante lit. conteſta. offerre poteſt: ⁊ ita intellige gloſ. pe.

74 in fi. ¶ †Quero ſi pater[b] alienauerit omnia bona ſua ante mor-

b tem ſuam nec filius habeat legitimã an dabitur reuocatoria filio. Bar. tenet quod ſic in. l. ij. ff. ſi quis a pa. fue. manu. ⁊ cũ eo concordat Hoſtien. in. c. ray. de teſta. ſed Cyn. in. l. ij. C. ſi quid in frau. pa. ⁊ ibi per Bal. ⁊ in. l. j. C. de his que in frau. cre. ⁊ Inno. ⁊ Jo. and. in. d. c. Rayn. tenet oppoſitum. in. d. l. ij. ſi quis a pa. Et adde per Barto. in lege hereditatem. ff. qui. ex cau. in poſ. ea. vbi ponit cautelam per quam poſſunt priuari filij legitima. dicit tñ faciendũ nõ eſſe ad euitandũ reatus maculã: quia qui filium vult exheredare ⁊ pauperem inſtituere aliũ querat conſultorem quã Auguſtinum: vt dicit glo. in. l. ſi quis ad declinandã. C. de epi. ⁊ cler. ¶ In gloſſ. ij. in ver. in fraudem. diuidit̃ in duas partes. Primo tractat cui⁹ dolus debet probari in iſtis reuocatorijs. ⁊ de hoc dixi. s. in. j. q. q̃ in alienatione facta in titulo lucratiuo fit reuocatio indiſtincte ſi ſequatur euentus. lege qui autem. §. ſimiliter. et. §. item ſi neceſſarijs. ff. de his que in fraud. cre. ſed in alienatione facta. in titul. oneroſo ſi interuenit fraus alienantis tantũ non nocet ei in quem eſt facta alienatio. l. qui autem. §. hoc edictum. ⁊ l. ait pretor. §. ait. ff. de his que in frau. cre. Aut interuenit fraus in vtroq; ⁊ tũc nocet ⁊ tunc fit reuocatio. l. j. ⁊ l. ait pretor. in princi. eod. titu. de quo dic

75 per Dy. in diſtinctione magna hic. †Secundo glo. hic in ver. ⁊ de hac fraude. tractat quãdo preſumatur fraus in alienãte ⁊ quãdo requiritur ⁊ fraus ⁊ euentus: ⁊ quando ſufficiat ſolus euentus tam inter viuos quam in vltima voluntate. de primo tetigi ſupra dum dixi qualiter probatur fraus alienantis. de quo dic per Bar. in. l. poſt contractum. vbi ponit coniecturas: de dolo preſumpto. Ad ſecundum dic quod in alienatione in contractu inter viuos ex titulo lucratiuo ſufficit ſolus euentus. ſcz quod bona debitoris ſufficiant creditoribus. vt. d. §. ſimiliter. ſed in titul. oneroſo requiritur fraus. ⁊ euentus. vt. d. §. hoc edictum. Sed in vltima voluntate quãdo legantur res vel libertates in fraudem creditoris ſufficit ſolus euentus preterquã in libertatibus directis: vbi requiritur vtrunq;. ſcz fraus ⁊ euentus. vt dicit glo. Eſt enim fauor directe libertatis tantus: quod licet alie res alienate titulo lucratiuo reuocentur indiſtincte. vt. s. dixi: tñ directa libertas non reuocat̃ niſi vtrunq; interuenerit. lege ſi quis cuz haberet. ff. de his que in frau. cre. ¶ In gloſſ. magna ſuper ver. petere. Hec gloſſ. diuiditur in quatuor partes. Primo querit que ſunt actiones reuocatorie ⁊ quod eſt nomen huius actionis de qua tractatur in iſto. §. ⁊ ad quid dicatur ⁊ contra quẽ det̃. Scðo gl. in ver. ſz quero cũ querit quare reuocatorie he actiones ſint perſonales ⁊ ponãtur inter reales ⁊ de his duobus dixi. s. ⁊ quod glo. dicit de precio nõ reſcindẽdo. dic vt dixi. s. poſt formas libellorũ. Tertio glo. in ver. ſed vnde oriantur iſte actiones reuocatorie: ⁊ dicit quod ex quaſi maleficio quando interceſſit dolus vtriuſq; ⁊ quare nõ ex maleficio cum dolus ſit ſpecies maleficij vel fraudis. ff. de re iu. ⁊ not. gl. ij. in pri. de oblig. que ex delicto naſ. s. Dicit Dy. quod velamentum contract⁹ operatur vt nõ dicatur maleficium ſed quaſi. Quando autẽ fuit dolus in alienante tantum tunc dicit glo. quod oritur ex quaſi cõtractu. Et quare nõ ex vero contractu dicit Dy. quod emens nihil contraxit directo cũ creditore agente. ſed in ꝯñtia eo ipſo quod cõtraxit cum eius debitore vel ſuper re ꝑ creditorem aduocãda tenetur ex quaſi contractu. Sed Butriga. dicit quod iſte actiones reuocatorie oriunt̃ ex varijs figuris cauſarũ ſicut interdicta quedaz vt dicit glo. s. eo. §. j. in ver. alijs quibuſdam. in fi. Quarto gloſſ. in ver. ſed nunꝗ. an reus conuentus offerendo debitum ſuo creditori poſſit eum excludere ⁊ rem retinere. ⁊ de hoc dic vt dixi. s. in. vj.

76 q. ¶ †Quero quid habeat probare agens reuocatoria. dic ſecundum Bal. in. l. ignoti. C. de his que in frau. credi. quod debet probare ea que probaret ſi hypothecaria ageret ſcilicet ſe eſſe creditorem: ⁊ rem in bonis debitoris fuiſſe. l. ante omnia. ff. de probat.

77 †Sed nunquid reuocatoria ⁊ hypothecaria poſſunt ſimul eodez libello proponi. dic quod ſic. ⁊ ſic actio realis ⁊ perſonalis poſſunt cumulari contra eundẽ. in aut. de fideiuſ. §. ſed neq;. ver. principales tamen. col. j. procedunt tamen ex diuerſis cauſis: ſed hypothecaria: quia res eſt obligata. Et reuocatoria q̃ in fraudem eſt alienata. ⁊ ideo licet pronũcietur in principali nõ eſſe alienata in fraudem creditorum nõ tollitur hypothecaria. ⁊ econuerſo: licet pronũcietur in reali nõ eſſe hypothecaria nõ tollitur reuocatoria pſonalis. l. cum de his. ⁊ l. ex ſextãte. §. latius. ff. de exce. rei iud. Sec⁹ ſi pronuncietur actorem nõ eſſe creditorem: quia tunc obſtat excep. rei iudi. vt. l. ſi duo patroni. ver. idez iul. ff. de iureiu. ſecundũ Dy.

78 †Et adde quod nõ ſoluz committitur fraus aduerſus creditores preſentes ſed ⁊ aduerſus futuros. vt eſt gloſſa in aut. ſed iam neceſſaria. C. de dona. ante nup. ⁊ l. qui teſtamentum. ff. de proba. et eius datur reuocatoria ſecundum barto. in. d. l. ait pretor. §. ita de

79 mum. ff. de his que in frau. cre. †Fraus autez probatur per probabiles coniecturas. vt eſt verus textus: in. c. ij. de renunciatio. lib. vj. Et ideo ſi pater intendens mercari per mare volens ſibi prouidere aduerſus futurum periculum emancipet filium ſuum ⁊ donet omnia bona filio emancipato vel etiam naturali tantum quod poteſt. vt in tex. notabili in. l. omnes. §. lucius. ff. de his que in fraudẽ creditorum. Et deinde nauis periclitetur in mari cum pecunijs alienis poterit a creditoribus talis donatio reuocari tanꝗ facta in fraudem futurorum creditorum. Et ſimiliter potuerunt reuocari a fiſco bona eius qui poſt alienationem commiſit maleficiuz de quo per Bar. in. l. poſt contractum. ff. de donatio.

Item ſeruiana.

¶ Dominus fundi vel dom⁹ agit pro rebus coloni vel inquilini ſibi de iure tacite obligatis actione ſeruiana. Alius vero creditor ꝓ rebus ſibi obligatis agit quaſi ſeruiana que hypothecaria appel-

80 latur. hoc dicit vſq; ad. §. inter pignus. ¶ †Not. igitur quod ſi qs locat domum vel predium omnia inuecta ⁊ illata ſunt tacite obligata locatori pro penſione ⁊ deterioratione domus vel predij. vt hic ⁊ l. certi iuris. C. locati. ⁊ l. ſi nõ inducta. C. in quibus cauſis pignus ta. contra. ⁊ l. ij. iij. ⁊ iiij. ff. in quibus cau. pign. ta. con. Unde ſi quo caſu poſſeſſorio rerũ illatã ⁊ inuectaꝝ ꝑueniat ad aliũ ⁊ locator ꝓ penſiõe ⁊ de deterioratiõe rei nõ poſſit cõſeq ius ſuũ a ꝯductore dom⁹ vel ꝑdij in ei⁹ bonis põt agere ſeruiana contra poſſeſſores taliũ rerũ ⁊ earũ poſſeſſionem auocare loco pignoris re-

c tinenda:[c] donec de penſione vel deterioratione rei locate fuerit in

81 tegre ſatiſfactũ. †Que actio ſeruiana ad hoc vt cõpetat plura ſunt neceſſaria. Prio qð ꝯctus locatiõis ꝑcedat. vt hic in iurib⁹ allegatis. Scðo qð ille res fuerit inuecte ⁊ illate in domũ vel ꝑdiũ locatũ vt. d. l. iij. ⁊ iiij. ff. in qb. cau. pig. ⁊ l. itẽ q̃. ff. de pac. Tertio qð locator hic ſciuerit illa illata ⁊ inuecta eſſe quod eſt verũ in predio ruſtico locato nõ in vrbano vt. d. l. certi iuris. C. locati. ⁊ d. l. iiij. ff. in qui. cau. pign. ta. contra. Et ratio diuerſitatis eſt quare magis in ruſticis requiritur ſcĩa locatoris ꝙ in vrbanis. vt hic in gloſſ. ij. quia in ruſticis ſancta ruſticitas omnia palam habet: nõ enim nouerunt ruſtici niſi ligones ⁊ aratra ⁊ ſimilia cultui agrorum deputata: quia ſine eorum dedecore propalari poſſunt: non autem habent culmen pecuniarum ⁊ precioſarum rerum recondere. d. l. certi iuris. in gloſſ. Quod ſecus in conductoribus vrbanis qui poſſunt habere precioſa et multa alia que propalari nolunt: quia nõ eſt honeſtum pompas parere diuitias ⁊ rei familiaris paupertatem detegere. C. quando et quibus quarta pars debetur lege ſecunda libro decimo. Quarto requiritur quod predicte res fue

d runt illate illo animo in re locata. vt ibi ſint in perpetuum.[d] id eſt quãdiu

a ¶ Iſte ann⁹. vide hic per do. Areti. in viij. col. ver. quero a quo tempore.

b ¶ Quero ſi pater. vide Bar. i. l. poſt cõtractũ. in fi. ff. de dona.

c ¶ Retinẽda. An autẽ locator ſi penſio nõ ſoluatur poſſit ꝓpria autoritate includere ĩuecta ⁊ illata. bar. i. l. ẽ dñia. ff. i q. cau. pi. ta. cõtra. tz ꝙ ſic. ⁊ ẽ caſ⁹ i. d. l. eſt dñia. Itẽ an locator videat̃ poſſidere ĩuecta. vide hic ꝑ do. are. i. ij. col. in fi.

d ¶ In perpetuũ. Quid ſi ꝯductor quedaz intulit: poſtea mutato ꝯſilio remouet ea an ſint obligata. vide h ꝑ do. are. in. j. col. ante fi.

quãdiu durat locatio ſi conductor in re locata habitat. Sec⁹ ſi inuecte ⁊ illate ſunt ad tempus vt ſepe faciunt mercatores qui inferunt donec vendãt. vt hic in gl. ij. in fi. ⁊ l. debitor. ff. de pig. Quinto requirit ꝙ cõductor habeat tale ius in rebus inuectis vt poſſit illas obnoxias facere ⁊ eas obligare. l. qui filios in fi. C. que res pigno. obli. poſ. vt qꝛ ſi dñs daret publiciana. l. ſi ab eo. ff. de pig. nã ſicut aliena res non põt expreſſe obligari. l. ij. ⁊ l. ſi ꝓdium. C. ſi res aliena pig. data ſit. ita nec res aliena tacite inuecta in rem conductam obligabitur niſi cõſentiat dñs. vt tenet gl. in. l. itẽ. ff. de pac. ⁊ l. fraudulenter diſſimulet argumento. l. ſed ſine. C. ad velleia. Sexto reqritur ꝙ res ipſa ſit talis ꝙ poſſit obligari: vt qꝛ nõ ſit liber homo q nõ põt ꝓ debito retineri. l. ob es. C. de act. ⁊ ob. qđ eſt verũ a priuato: ſed publica autoritate ſic. ẜm bar. in. l. titia. §. ij. ff. de cõdi. ⁊ demon. Itẽ ꝓ obſide põt homo liber retineri vt in. c. ex reſcripto. de iureiu. nec tũc põt teſtari talis obſes. l. obſes. ff. de teſt. quod eſt verũ qñ datus eſt obſes a populo romano hoſtibus: vel ecõtra. Si autem ab vna ciuitate alteri detur qđ hodie vſucaptũ eſt ſcđm glo. in. l. ij. C. de pa. qui fi. diſtra. An aũt poſſit teſtari tenent Ioã. an. Saphij de piſis. ⁊ Bal. ꝙ ſic per gl. a cõtrario ſen ſu. d. l. obſes. Septimo requiritur qđ ſit talis res quã qs in ſpecie veriſilr eſſet obligaturus: ſecus ſi ſpãliter nõ fuiſſet obligaturus: qꝛ talia nõ veniunt in generali obligatiõe. l. obligatione. ff. de pig. ⁊ l. j. C. q̄ res pig. obli. poſ. Et ideo pecunia quã quis recipit mutuo nõ intelligitur obligata: qꝛ recipiens vult eam poſſe conuertere in ſuos vſ⁹. Similiter nec ſcholari libri ſui quos habet in quotidiano vſu intelligũtur obligati. vt tenet Rich. malum. ⁊ Franciſcus tigni per dicta iura. Et adde quod not. Bart. in. d. l. j. C. que res pig. ⁊ Ioã. and. in. c. j. generali. de re iud. lib. vj. Octauo requiritur ꝙ in locatione ſit preciũ certũ ſicut in venditione. alias eſſet ſocietas vel cõtractus innominatus vt. ſ. de locato. in prin. ⁊ ff. locati. l. ij. nã inter dominum ⁊ colonũ partiarium dicitur eſſe contracta ſocietas nec inter eos agitur ex locato ⁊ conducto ſed pro ſocio. l. cum duobus. §. ſed ſi in coeunda. ff. pro ſocio. ⁊ ideo tunc non diceretur ſeruiana ſecundum Roſ. Sed glo. iij. hic ⁊ dy. tenẽt idẽ in colono partiario quãtum ad ſeruianam: qꝛ etiã contractus innoĩati equiparantur cõtractibus noĩatis quibus aſſimilant: ⁊ ea veniũt in iſtis que veniunt in illis: vt. l. naturalis. §. fi. ff. de preſcrip. ver. licet quo ad alia ſit dĩa inter colonũ partiariũ ⁊ colonum nũmis colẽtem vel alia mercede in genere conſtituta. vt no. in glo. in. l. ſi apes. §. j. ff. de furtis. ⁊ ibi per Bar. Nono requiritur quod detur ſeruiana vel quaſi quod res poſſideatur a reo: qꝛ cum ſit actio realis. l. pignorum. C. de pigno. intentatur contra poſſeſſorem. l. j. C. de alie. iudi. mu. cauſa fac. Decimo requiritur qđ conductor ſit maior: nã ſi ſit minor vt pupillus tũc ſicut nõ põt eius res alienari vel obligari ſine decreto ⁊ conſenſu tutoris: ita nec poterit tacite ſecundũ glo. in. l. item qꝛ. ff. de pac. No. igitur obligabũtur tacite bona ſcholaris minoris domum conducentis: licet ipſe obligetur pſonalr ex cõducto: nec petet reſtõnẽ aduerſus talem obligationẽ cum ſit
82 vſus iure cõi. l. nõ videt. C. de in integ. reſti. mino. ẜm Roſ. ¶ † Sʒ quero que dĩa inter colonũ ⁊ inquilinũ. gl. cõiter dicit qđ colon⁹ in villa ⁊ inquilinus in vrbe: qđ eſt verum: qꝛ nõ loco ſed qualitate diſtinguitur prediũ vrbanum a ruſtico. l. vrbana ꝓdia. ⁊ ibi in glo. ff. de ver. obli. ⁊ ideo ponit glo. veritatem. ſ. de ſerui. §. prediorum. ſ. quod colonus eſt in predio ruſtico ⁊ inquilinus eſt in vrbano ſi
83 ue ſit in villa ſiue in vrbe. † Item quare dicitur ſeruiana. dicit hic glo. in ver. quaſi. qꝛ a ſeruando dicta eſt: qꝛ per eum ſeruantur creditores indẽnes. ẜm Dy. ſed Pe. de bella ꝑti. dic ita ſeruiendo qꝛ deſeruit ⁊ accedit principalr obligatiõibus pſonalibus. vt in proemio. ff. §. titij. vel qꝛ a ſeruio pretore introducta: ſicut publiciana a publicio. vt. ſ. eo. §. ſed iſte. ¶ Item quero que dĩa ſit inter ſeruianam ⁊ ſaluianũ interdictum. dic vt hic in gl. in ver. quaſi. ⁊. ĩ. de interdictis. §. adipiſcende. ⁊. C. de ſaluiano interdicto. l. j. Nã ſaluianum eſt poſſeſſorium ⁊ datur locatori ⁊ ẽt cuilibet alteri creditori hypothecario. ẜm bar. in. d. l. j. ff. de ſaluia. interdi. Sʒ ſeruiana eſt iudicium petitoriũ. Itẽ ẜm ſaluianũ interdictũ ſufficit creditorẽ probare debitorẽ poſſediſſe tpe obligatiõis ſed in ſeruiana debet ꝓbare debitorẽ fuiſſe dñm vel quaſi: ⁊ tale ius habuiſſe: qꝛ potuiſſet rem a poſſeſſore vendicare. vt dixi. ſ. in quinto requiſito. de quo
84 dic per Barto. ⁊ Cy. in. l. cũ res. C. ſi res alie. pig. da. ſit. † Ad id autem quod ſupra tenuit Rofr. de ſcholari minori domum cõducente quod eius bona inuecta nõ tacite obligantur. Ioan. fa. tenet oppoſitum per dictã. l. nõ videtur. C. de in inte. re. Et qꝛ ſi hic minor ſtudens eſſet filiusfa. poſſet bona patris inferendo in domum conductam tacite obligare: qꝛ nõ tã ipſe q̃ pater eius cuius voluntate ſtat in ſtudio obligare videtur per. l. ſi indignus. cum ibi notatis ff. de iudi. ⁊ l. macedoniani. C. ad macedo. ⁊ l. ſi filiusfa. viaticum. ff. ſi cer. pet. Dic etiam qđ licet bona minoris inuecta in domuʒ in minore conducente nõ obligantur effectualiter vt detur ſeruiana contra poſſeſſores: tamen ſi locator poſſidet poterit illa retinere qꝛ in vtilitatem minoris conuerſum eſt. l. ſi pupillorʒ. §. pe. ff. de reb. eo. ⁊ l. eſt dĩa. ff. ex quib. cau. pi. ta. cõ. Item quod de filio ſtudente idem dic ⁊ de filio mercatore de voluntate patris domũ cõducente: pro mercibus recondendis: vt bona patris in domũ tacite obligentur pro penſione. per. l. ſi permittente. C. ad mace. qꝛ concedẽs vnum videtur concedere omnia neceſſaria ad illud. l. ad rem mobilem. ⁊ l. ad legatum. ff. de procu. ⁊ in regula iuris canonici. cum quid. de re. iur. lib. vj. Secus autem ſi ſine voluntate patris: vt. l. do
85 minium. in fi. ff. quod iuſſu. ¶ † Quero quid hʒ ꝓbare volens intẽtare ſeruianam. dic qđ dʒ primo excutere principalem debitorem ⁊ eius bona. ⁊ eo reperto nõ ſoluẽdo debet agere contra poſſeſſores bonorũ coloni ⁊ inquilini ⁊ narrare in libello cõtractũ locationis eſſe factum. ⁊ qđ illa res quã petit fuit inuecta in re locata: ⁊ ſic eſt ſibi tacite obligata ⁊ hʒ ius in ea: ⁊ ꝙ ille cõuentus eam tenet ⁊ poſſidet. ⁊ qđ conductor excuſſus reperitur nõ ſoluendo: ⁊ ꝓpter hoc petit poſſeſſorem dicte rei cõpelli ad eius reſtõnẽ ⁊ ipſam rem dimittere ⁊ relaxare dicto locatori quo ſciente dicta res fuit illata ⁊ hoc vltimum procedit in locatione predij ruſtici. Secus in loca
86 tiõe vrbani in qua nõ requiritur ſcia domini: vt. ſ. dixi. † Forma[a]
a autem libelli in hac ſeruiana eſt hec. Ago ꝯ titiũ ⁊ dico qđ locaui talẽ domũ gaio ꝓ decẽ in anno vſqʒ ad tñ tps. ⁊ ꝙ dictus gaius intulit tales res quas dictus titius tʒ occupatas que res fuerunt ⁊ ſunt mihi obligate pro dicta penſione dicte quantitatis quã nõ potui nec poſſum perſequi: nec habere a dicto gaio cõductore vel in eius bonis quare peto dictũ titiũ cõdẽnari ad dimittendũ tradendum ⁊ relaxandũ mihi dictas res ſeu poſſeſſionem dictarũ rerum in cauſa pignoris retinẽdarum donec de dicta pẽſione mihi fuerit integraliter ſolutum ⁊ ſatiſfactũ. de quo vide in Spe. de loca. §. poſtq̃. ver. porro. ⁊ per Rofre. in ti. de actione ſeruiana.

a ¶ Forma. vide do. Arret. hic circa fin. huius. §.

87 **Inter pignus ⁊.** ¶ † Hypothecaria competit tã pro re pignorata q̃ hypothecata: ⁊ pignus proprie eſt in re mobili tradita vel hypothecata con
88 ſtituitur. h. d. vſqʒ ad. §. in perſonam. ¶ † Not. hic conuenientiaʒ ⁊ dĩam inter pignus ⁊ hypothecam: ⁊ ſic inter actionem pignoratitiam ⁊ hypothecariam. Nã inter pignus ⁊ hypothecã nõ eſt dĩa quãtũ ad cõſtituendũ ius in re ex ſola cõuentiõe vt hypothecaria competat. Nam ſi obligo tibi rem ĩmobilẽ vel ẽt mobilẽ non traditam datur hypothecaria pro poſſeſſiõe illius rei mobilis vel immobilis adipiſcenda. vt hic in verbo: nam ꝓ qua re q̃rit. cõiuncta gl. vt hic in ver. pro qua. ⁊ in verſic. nulla. Sed differunt: qꝛ hypothecaria conſtituitur in re immobili ⁊ etiã mobili nõ tradita ꝓ iſta re ſic obligata datur q̃ ſeruiana ſiue hypothecaria. vt hic in ver. quaſi ſeruiana. Sed pignus proprie in re mobili tradita: quia pignus dicitur quaſi pugno traditũ. vt hic ⁊. l. plebis. §. pign⁹. ff. de ver. ſig. ⁊. l. ſi rẽ. §. proprie. ff. de pig. act. Et pro iſto pignore in re mobili conſiſtente datur actio pignoratitia directa debitori ꝓ pignore rehabenda ſoluto debito ⁊ nõ ante. d. l. ſi rem. §. omnes. ff. de pig. ac. ⁊ creditori pignorũ dat actio ꝯria ꝓ ſumptibus ⁊ expenſis factis in rem quã pignori recepit: etiã ꝓ cibarijs ꝓſtitis hʒ retẽtionem. l. ſi neceſſarias. ⁊ ibi gl. ff. de pig. ac. Eſt ⁊ alia dĩa: qꝛ poſſidenti pign⁹ rei mobilis nõ currit ꝓſcriptio ſed creditori hypothecario qui non poſſidet currit ꝓſcriptio in actione hypothecaria q̄ habet diuerſa tempora ꝓſcriptionis vt hic in gl. in verſ. intereſt. ⁊ glo. plenius declarat tpa ꝓſcriptiõis eius in. l. cum notiſſimi. C. de ꝓſcrip. xxx. vel. xl. an. Eſt ⁊ alia dĩa inter pignoratitiã ⁊ hypothecariam: qꝛ hypothecaria eſt realis. vt hic. ⁊. C. de pig. l. pignorum ſed pignoratitia eſt perſonalis. C. de diſtrac. pig. l. fi. ſunt ⁊ alie dif
89 ferentie de quibus vide glo. bonam in proe. ffor. §. titij. ¶ † Quero nunc que debet probare agens hypothecaria. dic vt in gloſſ. in ver. quaſi ſeruiana. quod debet probare debitorem fuiſſe dominũ tempore obligationis. tu dic melius ⁊ latius ſecundum Bartol. in. l. rem alienam. ff. de pigno. ac. videlicet quod creditor debet probare debitorem pignorantem habuiſſe tale ius tempore obligationis contracte: quod ipſe potuiſſet rem a quocunqʒ vendicare poſſeſſore bene debet probare eum fuiſſe dominuʒ directo vel vtiliter vel quaſi dominum. i. eum poſſediſſe cum titulo ⁊ bona fide ita vt ei competebat publiciana. tex. eſt in. l. ſi ab ea. ff. de pigno. ⁊ hec vera in ſpeciali obligatione hypothece. Sed in generali ſufficit quãdocunqʒ poſt dictum contractum quod res fuerit effecta in bonis debitoris: licet ſecus in venditione vel donatione omnium ſuorũ bonorum in quibus intelligitur preiudicium ſolum de bonis preſentibus ⁊ non de futuris. ⁊ hinc eſt propter quod in vẽditiõe vel donatione generatur quod nõ ſic eſt in obligatione. vt. l. fi. C. que
90 res pig. oblig. poſ. † Libellus autem in hypothecaria contra tertium poſſeſſorem debet continere rem pertinuiſſe ad debitoreʒ iure dominij vel quaſi. Item rem ſibi creditori fuiſſe obligatam ex certo debito declarato ⁊ ipſum reum tenere ⁊ poſſidere dictã rem ⁊ propter hoc quod ipſe poſſeſſor condemnetur ad tradendã poſſeſſionem dicte rei detinendam in cauſam pignoris pro dicta quãtitate: donec ipſi creditori fuerit de debito ſatiſfactum. ⁊ hoc probatur in. l. ſi tamen venditor. in princip. ff. de euic. vbi hypotheca ſolam poſſeſſionem aduocat. de quo dic in dicta lege rem alienaʒ
91 per Bartolum. † Cuius forma libelli[b] hec eſt coram vobis domino
b iudice ꝓpono ⁊ dico ꝙ ego mutuaui decẽ titio: ⁊ qđ dictus titius tũc mihi obligauit oĩa bona ſua pro dicta quãtitate: ⁊ qꝛ tunc vel

b ¶ Forma libelli. vid. d. pet. de fer. i ti. de forma libelli in actiõe hypothecaria ⁊ do. pe. Ia. in ti. d actiõe hypothecaria.

poſtea dictus titius tenebat ⁊ poſſidebat talē rem pro ſua ⁊ tanq̄
ſuam iure dominij vel quaſi:quam rem gaius tenet ⁊ occupat ad
preſens ⁊ eam mihi dimittere ⁊ relaxare recuſat: quare a dicto ti-
tio debitore meo ⁊ in cuius bonis executione facta non poſſum
conſequi dicta decem ei mutuata:peto dictū gaium cōdēnari ad
tradendum:relaxandum ⁊ dimittendum mihi poſſeſſionez dicte
rei in cauſam pignoris retinendā:donec de dicta quātitate fuerit
mihi integre ſatiſfactū:prout dictum fuit in ſeruiana.Nā vtriuſq̄
actionis idem eſt iudicium et ſimiles actiones exiguntur: licet in
diuerſis caſibus locum habeant.Pet.⁊ Joan.fa.dicunt quod pe
titio concluſionis libelli ⁊ ſententia debet eſſe declaratoria:ſcilicet
dictam rem fuiſſe et eſſe mihi obligatam pro dicta quantitate ex
cauſa predicta ſicut in rei vendicatione ⁊ alijs realibus dicitur vt
ſ.eo.§.ij.Et alia veniunt officio iudicis ⁊ reſtitutio rei ⁊ fructuum
de quo per Barto.in.l.ex diuerſo.§.vbi autem.ff.de rei vendi.⁊ in
Spec.de pigno.§.j.ver.ceterū.⁊ per Roſ.in titu.de actione hypo
thecaria que creditori datur.vtilius tamen eſt intentare ſaluianū
interdictum in quo ſufficit probare debitorē poſſediſſe per quod
aduocabit creditor a conuento poſſeſſionem rei vt efficiatur de pe
titore poſſeſſor ⁊ conuentus econuerſo.Eſt enim magnū commo
dum poſſeſſionis quod transfertur onus probandi in aduerſariū
92 vt infra de interdictis.§.retinende.† An autem agens hypothe-
car ia debeat primo facere excuſſionem de bonis debitoris anteq̄
agat hypothecaria contra extraneos bonorum poſſeſſores dic qd
ſic tam contra ipſum principalem quā eius fideiuſſores ⁊ mādato
res.in aut.hoc ſi debitor.C.de pigno.⁊ hoc niſi agatur contra vnū
ex pluribꝰ debitoribꝰ principalr̄ obligatis poſſidentē cōtra quem
poteſt agi hypothecaria etiā alijs nō excuſſis.glo.not.eſt ⁊ ibi per
Bar.in.l.mulier.ff.qui po.in pig.hab.Item ſecus ſi debitor in in-
ſtrumento obligationis pignorum conſtituiſſet pretorio nomine
poſſidere pro ipſo creditore.nā tūc creditor tanq̄ poſſeſſor priua-
tus nulla precedente diſcuſſione pōt agere cōdi.ex.l.fi.C.de acqui.
poſ.⁊ ſic vtile eſt creditoribꝰ facere apponi in inſtrumēto clauſulā
precarij.ſm dn̄m Ange.de peru.in.l.exitus.ff.de acqui.poſ.Item
a ſecus[a] eſt ſi notorium ſit principalē debitorem non eſſe ſoluendo.vt
in gloſſ.not.in ver.egero.in.l.fi.ff.ſi cer.pet.de quo per Bart.in.l.
93 decem.ff.de verbo.obli.¶ †Vltimo quero quot ſunt actiones rea
les pretorie.⁊ dic quod decē.vt in gl.fi.ſ.publiciana.de quo ſupra
eo.§.alie reſciſſoria ⁊ vtilis reſtitutoria de qua ſupra.eo.rurſus.
Seruiana ⁊ quaſi ſeruiana vt hic.Due preiudiciales de libertini-
tate ⁊ de ingenuitate ⁊ partu cognoſcendo.infra.eo.§.preiudicia
les.Similiter eſt vtilis in rem que datur ſuperficiario ad nō mo-
dicum tp̄s ad vendicandum ſuperficiem a cuius poſſeſſione cedit
l.ſuperficiario cum.l.ſeq.ff.de rei.vend.Sed directa eſt in rem pro
vendicanda ſuperficie q̄ datur mercenario ſeu dn̄o cuius ſolo ce
dit edificium.l.obligationum fere.§.placet.ff.de actio.⁊ oblig.de
quo Bar.in.l.ij.§.j.⁊.§.qd aūt.ff.de ſuperfici.Octaua eſt q̄ datur
metum paſſo vt tradet rem ⁊ ſic transfert dominiū vel quaſi.nam
reſtituit primeua actio vtilis que primo erat directa.Item datur
ſibi actio q̄ metus cauſa q̄ eſt in perſona infra eo.§.preterea quaſ
dam.de quo dic per glo.⁊ Barto.in.d.§.nolent.hic in glo.allega.
Nona ⁊ decima actio realis pretoria bonoꝝ poſſeſſio hereditatis
petitio que datur ſuccedenti de iure pretorio per bonorum poſſeſ
ſionem ⁊ fideicommiſſarie hereditatis petitio que datur ei cui re
ſtituta eſt hereditas ſolum verbo per fideicommiſſum per iſtum
bo.poſ.i.ſuccedēte de iure pretorio.per bon.poſ.⁊ vt fiat ſibi rea
lis reſtitutio.l.j.ij.⁊.iij.ff.de fideicō.here.pe.⁊ infra de perpetu.et
tēpora.ac.§.eas vero.vbi aliquādo iſte due tn̄ ſunt mixte non ſolū
reales.l.hereditatis.C.de peti.here.nec ob.gl.in ver.alie.ſupra.eo.
§.ſed iſte.q̄ dicit q̄ nulla pretoria mixta reperit̄ vel inuenit̄:qd ver
eſt qd nulla pretoria.ſ.inuētione reperit̄.ſed iſte ſunt p̄torie extēſi-
ue.q̄ peti.here.de iure ciuili que eſt mixta.vt.d.l.hereditatis.p̄tor
extendit ad ſucceſſores de iure pretorio.de quo vide per Bar.in.d.
l.iij.ff.de fideicom.heredi.pe.

b **In perſonam.** [b]¶ Supra tractauit de actionibus
realibꝰ p̄torijs a.§.ſed iſte.vſq̄ huc.
licet miſcuerit aliquas pſonales.ſupra.e.§.item ſi quis in fraudē.
Hic autē incipit tractare de actionibus p̄torijs pſonalibꝰ.ſcilicet
de actione de cōſtituta pecunia:de actione de peculio ⁊ de actione
94 in factum q̄ deſcendit ex iureiu.h.d.†Actio de cōſtituta pecunia
per quam ſublata eſt actio receptitia datur contra eum qui conſti
tuit nudo pacto ſine ſtipulatione ſe ſoluturum id ad quod ipſe
conſtitutus tenebatur naturaliter ⁊ ciuiliter vel naturaliter tan-
95 tum.h.d.vſq̄ ad.§.actiones autem de peculio.¶ †Not.igitur qd
actio de conſtituta pecunia eſt actio perſonalis pretoria ⁊ eſt pro-
prium nomen actionis.vt hic.in glo.j.⁊ habet locum vbi quis cō
ſtituit ſine ſtipulatione ſe ſoluturum id qd ipſe vel alius debebat
primo.Si autē promittat per ſtipulationē tunc nō datur actio de
conſtituta pecunia.ſed certi condictio ex ſtipulatu ſi certum venit
in ſtipulatione.Si aūt incertū datur actio datur ex ſtipulatu.vt
hic in gl.fina.in ver.iure ciuili.Et in hac actione de conſtituta pe
cunia quero primo que perſone poſſunt ſe per conſtitutam obliga

re.de quo dic vt i gl.fi.in v.cū oibꝰ.q̄ oēs pſone habiles ad ſe obli-
gandum pro ſe vel pro alio.⁊ ideo cū mulier que intercedendo p
alio non tenetur ob exce.velle.nō tenetur in effectu ſi conſtituat ſe
96 ſoluturā pro alio.vt vult glo.¶ †Scdo quero quibꝰ vbis fiat iſta
obligatio conſti.dic vt hic in glo.in ver.ꝯſtituerit.q̄ quibuſcūq̄
verbis aptis vt conſtituo:conuenio:etiam que verba ſonant de iu
re ciuili in pactum nudū.Alias ſi eſſent verba obligatoria de iure
ciuili:vt cū promitto per ſtipulationem vel conuenio precium ſol
uere cum emo non haberet locū ac.de conſti.pec.Sed ex ſtipula-
tione ex venditiōe deſcendens ⁊ in hoc fuit vtilis iſta actio quia fa
cit debitum conſtitutū nudo pacto eſſe efficax ad agendum quod
nō eſt de iure ciuili vt.l.iuris gen.§.ſed cū nulla.ff.de pac.ſm bart.
97 in.l.j.ff.de conſti.pec.¶ †Tertio quero vbi iſta actio habet locum
q̄ cū debitum precedere debeat:dic qd ſiue p̄cedat debitū ſuū ſiue
alienū tale debitum pōt deduci in conſtitutā: ⁊ quale debitū pōt
deduci in conſtitutam.dic vt hic in gl.in ver.conſtituitur.q̄ dz eē
naturale ⁊ ciuile debitum vel ſaltim naturale.Sed ciuile cuius ſo
luti daretur repetitio vt in tutoris exceptione fauorabili:puta pa-
cti de nō petendo vel iurein.qui remanet obligatus ciuiliter non
poteſt conſtitui.l.iij.§.ſi quis autem.ff.de conſti.pec.Nam conſti-
tutū imitatur condictiōem indebiti:quia vbi ceſſaret repetitio in
debiti ſoluti poteſt conſtitutum fieri ⁊ vbi haberet locum repeti-
tio non poteſt conſtitui.ſcdm Bart.in.d.§.ſi quis autē.Item non
ſolum debitum re ſed ēt ſpe vt conditionaliter debitum poteſt cō
98 ſtitui.l.id quod ſub conditione.ff.de conſti.pec.†Et adde qd con-
ſtitutū imitat̄ naturā actiōis primi debiti.Vnde ſi primū erat de-
bitum ſub conditione vel talis nature q̄ debitor nō poterit cōdē-
nari niſi inquātū facere pōt eandē cōditionē habebit conſtitutū
ſilr̄ factū.l.ij.§.fi.cū.l.ſeq.⁊ ſe.⁊.l.id quod in prin.⁊.§.j.ff.de cōſti.
pec.q̄ ſubrogatum ſapit naturā eius cui ſubrogatur.l.ſi cum.§.in
99 iuriarum.ff.ſi quis caut.¶ †Quarto quero quantū tp̄s detur ad
ſoluendū conſtitutum primi debiti.dic quod illud tp̄s qd dat̄ dā-
natis ad ſoluēdū miſeratiōis cā eſt arbitrariū.l.qd dicimus.ff.de
ſolu.Sed in conſtituta determinatū eſt vt an̄.x.dies nō poſſit exi-
gi per rationē gl.hec in ver.nullo.in qua dicit vbi ⁊ non tenet̄ niſi
elapſis decem diebus.dic quod imo ſtatim tenetur ⁊ ceſſit dies et
condēnatur conſtituens:ſed differtur exactio vſq̄ ad.x.dies ſcdm
100 bar.in.l.promiſſor.§.j.ff.de conſti.pec.¶ †Quinto quero que res
poſſit deduci in conſtitutum.dic q̄ oēs res habiles vt poſſit ſuper
his contractus iniri.nam cū verbū pecunia ſumatur tripliciter.ſ.
ſtricte p pecunia numerata:large pro rebus que conſiſtunt in nu-
mero pondere ⁊ menſura:⁊ largiſſime pro omni re que eſt reduci-
bilis ad pecuniam.vt no.in.l.fi.C.de conſti.pecu.⁊.ff.ſi cer.pet.l.ij.
§.item mutuū.Et hic tertio modo accipitur.⁊.d.l.fi.de qua.l.fa-
101 cit hec text.mentionem.¶ †Sexto quero vnde naſcitur hec actio
de conſti.pecu.dic quod ex nudo pacto oritur.nā regula eſt de iu-
re ciuili licet ſecus de iure canonico:vt in.c.antigonus.de pac.⁊ ſic
eſt ſpeciale hoc caſu vt ex nudo pacto oriatur actio: ſed fallit regu-
la precedens hoc caſu modo conſtituto ⁊ in alijs caſibus qui ponū
tur hic in gl.in ver.nulla.⁊ in gl.l.iuris gen.§.ſed cum nulla.ff.de
pac.Et his verſibus continetur.Conſtituens:donans:ſpondens
ob honorem.Nautarumq̄ fenus acceſſio vrbis vſura.Pactum in
his nudum actionē maxime parit.Et expoſitionem iſtorū verſuū
vide hic in glo.⁊ adde per Bart.in.l.legitima.ff.de pac.vbi dicit
q̄ in iſtis caſibus actio non oritur ſimpliciter ex pacto nudo ſed
iuuatur actus a.l.⁊ efficitur validus ad agendum.Et ideo no.per
gloſſ.in.d.§.ſed cum nulla.ſ.quod veſtitur auxilio alias dicere qd
pactum nudū pariat actionem eſſet idē dicere ac ſi diceret quod ſte
rilis pareret:vel virgo quod nō eſt dicendum.Et ideo adde gl.in
l.ſi quis argentum.C.e.ſed ibi nō oritur actio ex nudo pacto : ſed
datur condictio ex.l.illa.itez ibi rei vxoris actione.dic quod ibi fin
gitur ſtipulationem interueniſſe.vt no.in.l.exactionem.C.de do-
tis promiſ.Item ibi palam dicit: al's ſi qs clā pmittat pecuniam
pro habendo honorē vel dignitatē tanq̄ ſimoniacꝰ incidit in.l.iul.
de ambitu.vt not.in.l.barbarius.ff.de offi.preto.Item ibi in nau
tico fenore dic quod hodie correctū eſt de iure canonico:vt in.c.na
uiganti.de vſur.Et ſimiliter in omnibus alijs caſibus que ex toto
ſunt prohibite niſi quatenus cōtinetur intereſſe.vt in aut.ad hec
C.de vſuris.⁊ ibi per gloſſ.⁊ doc.⁊ in alijs caſibus notatis p Hoſt.
102 in ſumma.in.§.de vſur.†Libellus.[c] autem in hac actione ſic for
matur.Ego contra titium ⁊ dico quod cum ipſe vel alius eſſet
mihi primo obligatus in tanta quantitate ex tali cauſa dictus
titius ſpeciali pacto : vel eius litera vel nuncio conuenit dare
⁊ ſoluere dictam quantitatem pecunie quam ad preſens ſol-
uere recuſat quare peto ipſum mihi condemnari ad dandū ⁊ ſol-
uendum mihi dictam quantitatem pecunie vel alteri pro me le-
gitime recipienti.Et caueas ne adijcias in libello promiſit ⁊ con-
uenit quia tunc competeret tunc actio de conſti.pec.ſed ex ſtipu-
latione:vt dixi.ſ.in ſecundo queſito:q̄ verbū promiſit includit̄ p
ſtipulationē.l.ij.C.de cōtrahē.⁊ cōmit.ſtipu.Litera vl' nūcio.ideo
dixi q̄ conſtituta poteſt fieri inter abſentes mediante nuncio vel
epiſtola ſicut faciunt plurimi mercatores vel nummularij.l.qui
autem.

a ¶ Itez ſecꝰ.
adde aliam
fallētiā.ſ.ſi
debitor p̄n-
cipalis ē ab
ſens vt vult
gloſ.in aut.
h ſi debitor
C.de pigno.

b ¶ In pſonā.
Iſte.§.diui
dit̄: q̄ p̄mo
p̄mittit de
actione ꝯſti
tuta ⁊ de pe
culio.Itē ⁊
de iuramen
to in genere
et ſecūdo in
ſpē ⁊ de vna
quaq̄ dicit
ſcda ibi d cō
ſtituta autē
actione.In
p̄ia ſubdi-
uidit̄:q̄ pri
mo ponit q̄-
liter oli erat
in actiōe de
ſtituta ⁊ re
cepticia ho
die vo ſunt
oīa redacta
ad ꝯſtitutā
ſecunda ibi
ſed ex ma.

c ¶ Libellꝰ.vid
p do.Are.h
in fi.§.huiꝰ⁊
p do.pet.ia.
in ti.d actio
ne de conſti-
tuta pecu-
nia.

autem.§.fi.ff.de conſti.pec.⁊ recipiens literam dr̄ conſentire conſti
tute ex ipſo qđ poſt acceptionē litere nō cōtradicit.l. ſi filiusfami
lias.ad mace.⁊ ſm̄ Bar.in.l.titius ſeio.de conſtitu.pecu.⁊ de for
ma ſupradicti libelli.vide in ſpec.de ſolutio.§.prenotandum.ver.
ceterum.

103 **Actiones autem.** ¶†Actio de peculio datur contra patrem vel dominum
ex contractu filij vel ſerui:quatenus eſt in peculio.h.d.vſq; ad.§.
104 item ſi quis.¶†Et not.ex tex.quod peculiū nihil aliud eſt quam
id qđ habet filius vel ſeruus de rationibus patris vel domini ex
voluntate p̄ris vel dn̄i tacita vel expreſſa.Et parcimonia filij vel
ſerui dicitur quaſi patrimonium filij vel ſerui q2 ex eorum contra
ctu etiam patre vel domino inuito vel ignorante obligant̄ de pe
culio pater ⁊ dn̄s.l.ſi qs ſeruū.§.etiā.ff.de pecu.nō tn̄ eſt verū pa
trimoniū eorū:q2 pater ⁊ dn̄s pn̄t illud reuocare ſua voluntate.l.
105 nō ſtatim.in fi.ff.de pec.†Fuit ergo introducta hec actio de pecu
culio a pretore:q2 cum de iure ciuili ex alterius facto dz quis obli
gari ⁊ ſic non pater vel dn̄s ex contractu filij vel ſerui:vt hic.⁊.l.j.
C.ne filius ꝑ patre.⁊.l.dn̄m.C.qđ cū eo.Conſiderauit p̄tor quan
do dn̄s vel pater ꝑmittit filio vel ſeruo aliquod peculiū h̄re tanq̄
eorū patrimoniū ꝙ ipſe pater ⁊ dn̄s debeant obligari pro contra
ctibus ipſorū.ſ.filij ⁊ ſerui.Et hoc equū eſſe videtur:cū modifica
tione tn̄ ꝙ ipſe pater ⁊ dn̄s nō teneant̄ niſi inquantū eſt in peculio
deducta tn̄ prius qđ eis ⁊ perſonis ſibi ſubditis debet̄.⁊ eis quos
habent in tutela vel cura.vt.d.l.dn̄m.⁊.l.ſed ſi damnū.ff.de pecu.
106 §.j.¶†Et ſic no.ꝙ ex cōtractu filij due oriunt̄ obligatiōes.vna cō
tra filium inſolidū ex ſuo ꝯtractu niſi in voto ⁊ macedoniano.l.fi
liusfamilias.⁊ ibi no.ff.de act.⁊ ob.Alia ꝯ patrē de peculio ex eo
dem contractu vt hic.⁊.j.qđ cū eo.§.preterea.Sed differunt:quia
obligatio filij eſt inſolidum cōtra eum.⁊ ſi nō eſt ſoluendo detrudi
a tur in carcerem.l.cū filij.C.qui bo.ce.poſ.Sed pater non tenetur[a]
niſi quantū eſt in peculio vt hic.Itē filius nihil deducit:ſed pater
ſic:vt.ſ.dixi:niſi haberet ratum cōtractū filij:q2 tūc tenetur inſoli
dum.l.cum fundus.§.ſeruū tuū imprudens.ff.ſi cer.pe.⁊.l.j.C.de
fur.Eſt tamē multiplex peculiū.vt no.ff.de pecu.in rub.⁊ accipit̄
hic pro peculio profectitio quod filius vel ſeruus habet ex permiſ
ſione patris vel domini ab eorum patris vel domini rationibus ſe
paratum.l.peculiū eſt.ff.de pec.⁊.l.peculiū ex eo.⁊.l.depoſiti.§.fi.⁊
l.non ſolū.ff.de pecu.Que aūt ſit dr̄ia inter actionem de peculio ⁊
ceteras actiones quibus pater ⁊ dominus tenentur ꝑ ꝯtractu filij
107 vel ſerui.dicā.j.qđ cum eo.§.preterea.†Actio de peculio habet
locum qn̄ filius vel ſeruus cōtrahit etiā ignorante ⁊ inuito patre
vel dn̄o.vt.d.l.ſi quis ſeruū.§.ēt.ff.de pecu.ſiue ſit expreſſum certū
genus negotiationis ſiue nō.nā hec actio de peculio concurrit cū
exercitoria.inſtitoria ⁊ tributoria:qđ iuſſu:⁊ de in rem verſo vt.j.
quod cum eo.§.certū.⁊.§.is quoq;.In multis tamē differt ab eis:
vt ibi dicā.⁊ potiſſime in duobus in quibus de peculio eſt priuile
giata.ſ.in quātitate peculij.q2 pater nō tenetur niſi inquātū eſt in
peculio vt hic qđ inſpicitur tp̄e ſn̄ie.ſ.quantū ſit tūc in peculio vel
non.nā licet nihil fuerit tp̄e quo actio fuit intentata.ſ.tp̄e lit.cōte.
ſi tn̄ ſit auctū peculium poſtea tp̄e ſn̄ie qđ ſpectat probare ad credi
torem.vt no.in.l.qui iuraſſe.§.ſi pr̄.ff.de iureiu.ſufficit ad condem
nationem.l.queſitum.in prin.ff.de pecu.alias nihilominus condē
natur pater vel dominus.Quinimo ſi ſemel fuerit actū de peculio
⁊ actor ſuccumbit:q2 nihil erat in peculio:vel nō erat tantū qđ ſuf
ficeret ad integrū debitum actoris ſoluendū q̄ duo dz actor proba
re.ſ.peculium extare.⁊ ſoluendo eſſe.vt.j.quod cum eo.§.ceterum
poterit poſtea agere actor de pec.d.l.queſitū.§.is qui ſoluendo.ff.
de pecu.lz eīm vno tp̄e ſit in peculio poterit eſſe in alio qđ peculiū
creſcit ⁊ decreſcit naſcitur ⁊ morit̄.l.peculiū naſcit̄.ff.de pec.⁊.l.j.in
108 fi.ff.qn̄ actio de pec.eſt anna.†Scđo eſt priuilegiata actio de pecu
lio in modo deductionis:q2 pater ⁊ dn̄s primo ⁊ ante oīa deducit
quod ſibi debetur a filio vel ſeruo.⁊ qđ debetur perſonis ſibi ſub
iectis ⁊ eis qui ſunt in eorū tutela vel cura.d.l.ſed ⁊ ſi dānū.§.fi.ff.
de pec.⁊ hoc tale debitū inter patrē ⁊ filiū inter ſeruū ⁊ dn̄m ⁊ in
ter fratrē ⁊ fratrē in eadem p̄tāte conſtitutos dr̄ naturale tn̄ debi
tum vt.l.frater a fratre.ff.de cōdi.inde.⁊ potius ſonat in factū ⁊ in
telligitur de naturali quadā obligatiōe q̄ orit̄ ex ipſo facto:vt di
cit tex.in.l.nec ſeruus.⁊.l.ex noxali.§.ij.ff.de pecu.que dicte.ll.bene
declarant.Sed obligatio qua obligat̄ pater ⁊ dominus creditori
eſt ſola ciuilis:que tn̄ hz effectū naturalis:vt tenuit glo.ſm̄ opinio
nem Azo.in.d.l.frater a fratre.⁊ ibi p Bart.⁊ de iſto tali debito a
filio vel a ſeruo patri vel dn̄o debet apparere ꝑ libros ipſoꝝ in qui
bus fecerunt ſe inuicem debitores ⁊ creditores ꝑ rationes ſuas ex
iuſta cauſa:vt.l.nō ſolum.§.an debitor.ff.de pecu.Itē hoc debitū
eſt onus peculij ⁊ ſequit̄ peculiū ſicut lepra leproſum:vt dicit gl.in
d.l.frater.in fi.⁊ ideo ſi dominus vendidit ſeruū cū peculio dn̄s nō
tenetur de peculio.l.ſi ex duab⁹.§.fi.ff.de pecu.ſed emptor tenetur
l.ancillarum.§.ſi ſeruus.ff.eo.ti.ſec⁹ ſi vendat ſeruū ⁊ peculiū:q2
tunc cū preciū ſuccedat loco peculij tenetur dominus ꝙ dictio cū
coniungit acceſſorie:⁊ dictio ⁊ principaliter.d.l.ſi ex duabus.alias
ſeruus.§.fi.⁊ idē ſi pater vel dn̄s adimat bona fide peculiū ſeruo
vel filio:q2 tunc nō tenetur amplius pater vel dn̄s de peculio.l.j.iu
xta princ.ff.de in rē vſo.licet ipſe filius remaneat obligatus.l.ſi qs
cū filio.cū.l.ſeq.ff.de pec.Secus autē ſi nō bona fide ſed dolo ade
miſſet peculium puta in fraudem creditorum:q2 tunc tenetur.l.ſz
ſi dānum.§.preterea.⁊.l.ſumma.e.ti.Et de hoc dic per bar.in.d.l.
frater a fratre.in verſi.venio ad ſcđam glo.Et adde quod vbi non
109 eſt peculium ibi ceſſat actio de pecu.†Qui igitur deponit pecu
niam penes filiumfamilias non habentem pecuniam non poteſt
agere de peculio contra patrem:ſed ad alias actiones recurren
dum erit vt ad exhibendum.⁊ rei vendic.l.depoſiti.⁊ ibi not.ff.
de pecu.Item adde quod vbi pater vel dn̄s poteſt cōſeq ſibi debi
tum aliunde quā deducendo in permiſſionem creditorū.ſ.ope ex
ceptionis vel repetitionis ſoluti ceſſat hec deductio.text.eſt in.l.ſi
110 noxali.§.quod autē.ff.de pec.†An autē hec actio de peculio ſit tē
poralis vel ꝑpetua.dic ꝙ iſte ſex actiones.ſ.de peculio.de in rē ver
ſo ⁊c.nō ſunt ꝓpria nomina actionum ſed adiectiones ⁊ qualita
tes ſeu formule quedam:vt.l.ſi tamē.§.fi.⁊ ibi no.ff.de exercito.vt
ſic dicatur actio ex empto de peculio vel de in rem verſo.vt.l.qcūq;
§.fi.ff.de inſti.⁊ act.depoſiti de peculio.l.depoſiti.ff.de pec.⁊ actio
redhibitoria de peculio.ff.qn̄ acti.de pec.eſt anna.l.pe.⁊ actio tute
le vel negotiorū geſtorū de peculio vt.l.j.C.quod cū eo.⁊ ſic de alijs
erant temporales ⁊ perpetue ⁊ tranſitorie ad heredes prout ſunt
actiones quibus iſte qualitates adijciuntur.vt no.in.d.l.ſi tamen
§.fi.in caſu tamē nō tenetur pater vel dn̄s vltra annū vtilē de pecu
lio.ſ.filio mortuo vel emancipato:⁊ ſeruo vendito mortuo vel ma
111 numiſſo.d.l.j.qn̄ actio de pec.eſt anna †Item an actio de pecu.ſit
b perſonalis vel realis.Item an ſit natiua[b] vel datiua.Item an ſit
bone fidei an ſtricti iuris.Itē an ſit vna ⁊ eadem actio.ſ.iſta q̄ cō
petit cōtra patrē ⁊ que cōpetit ꝯ filiū.dic p Bart.in.l.j.ff.de pecu.
⁊.d.l.frater a fratre.⁊ per Cyn.⁊ Saly.in.l.dominū.C.quod cum
112 eo.†Libellus autem[c] in actione de pecu.format̄ per glo.in.l.j.§.j.
c ff.ſi pars here.hoc modo.Ago contra titiū:⁊ dico ꝙ vendidi vel
mandaui vel depoſui penes talem filium eius vel ſeruū talem rē
vel quod ipſe filius geſſit talem tutelā meā vel mea negotia admi
niſtrauit.Item ꝙ ex p̄dictis eſt mihi obligatus in decem.Itē qđ
dictus titius pater vel dn̄s poſſidet dicti filij peculium quare pe
to ipſum titium patrem vel dominū cōdēnari ad dādū vel ſoluen
dum decem in totū vel in partē quā peculij vires patiuntur.Con
tra patrem nō p̄ōt agere de peculio ex pecunia numerata filio ob
ſtante except.mace.qua iuuetur pater ⁊ filius niſi pater ſciuerit ⁊
nō contradixerit.l.ſi tamen.ff.ad mace.Sed ex mutuo facto ſeruo
bene poteſt agere de peculio cōtra dn̄m.l.ei qui.C.de pecu.lz Spe.
⁊ Rofre.forment libellum in mutuo facto tam filio q̄ ſeruo.In ſu
pradicto autem libello concluditur vt in alijs actionibus pſonali
bus ad dandum vel faciendum:q2 actio de peculio eſt perſonalis
ſed tamen quantū ad condēnationē cōtra patrē ⁊ dn̄m habet iſtar
realium:q2 pater ⁊ dominus nō tenentur niſi habeant ⁊ poſſideāt
peculium:⁊ niſi quantū vires peculij patiuntur.vt hic ⁊ ſcđm Sa
ly.in.d.l.dn̄m.de forma huius libelli vide in ſpec.de pec.cle.§.iſto
in prin.⁊ per Rofre.in ti.de acti.de pec.In clerico autem dic ſcđm
Jo.an.in addi.ſpec.in ti.de pec.cle.quod clericus quāuis ſit ſui iu
ris ⁊ nō filiusfa.tamen habere peculiū dr̄ qđ ſecus eſt in iure ciuili
vbi fili⁹ fact⁹ ſui iuris peculiū ꝑdit nomen peculij.Item ꝓfectitiū
quod ꝓcedit de bonis eccleſie vel eius intuitu.Aduentitiū eſt qđ
ab amicis ⁊ conſanguineis eius cōtemplatione pſone.ſ.donatiōe
ſimplici teſtō beneficio vel ſua ꝓſpera fortuna aut artificio vel do
ctrina ꝓuenit.Et quaſi caſtrenſe quod ꝓuenit ex opa publica pa
trocinando in cauſis eccleſiaſticis ⁊ maxime in curia romana de
profectitio teſtari nō poteſt.de alijs autē ſic in.c.q2 nos conſului
ſti.⁊ ibi no.⁊.c.relatum.ij.§.ceterum.extra de teſta.⁊ dic ⁊ no.in.c.
preſenti.de offi.or.lib.vj.Qualiter autem concipiatur libell⁹ quā
do rector eccleſie ſucceſſor vult recuperare bona predeceſſoris que
acquiſierunt ex peculio profectitio ꝑ alios poſſeſſa que ſpectāt ad
eccleſiam.vide per Rofr.in ſumma ſua in ti.de pec.cle.⁊ reſt.ipoꝝ.
113 ¶†Actio de in rem verſo datur contra patrē vel dominū quātū
eſt verſum in vtilitatem ipſorum:puta recepit fili⁹ vel ſeruus pecu
niam mutuam pro emendo frumenta in alimonia familie patris
vel domini vel eius veſtimēta:vt.j.qđ cū eo.§.in rem autē.⁊.l.iij.
§.in rem aūt.ff.de in rem verſ.Etiam ſi frumentū vel alia res em
pta corruat anteq̄ vertatur ſufficit vtiliter geſtum:vt.d.l.iij.§.idē
labeo.ff.de in rem verſo.vel ſi filius mutuatus eſt pecuniam ꝑ do
tanda eius filia vel ſorore vſq; ad quantitatem quam auus ꝑ filia
vel nepte daturus fuiſſet in dotem.ff.de in rem ver.l.⁊ ideo.§.fi.⁊
l.ſeq.Cogitur enim auus per officium iudicis dotare neptem ex
filio.l.dedit dotem.ff.de colla.bo.⁊ ibi per bart.item ſi mutuatus
eſt pecuniam pro ſoluendo creditori patrono quo caſu ceſſat ma
cedonianum.l.ſed ⁊ iulianus.§.proinde.ff.ad mace.⁊ generaliter
in quibus procurator haberet actionē mandati.⁊ ne.ge.eiſdē ca
114 ſibus competere poteſt de in rem verſ.vt.d.l.§.in rem verſo.†Et
differt hec actio ab act.de pec.quia in illa dominus deducit debi

a ¶Nō tenet̄.an autē valeat ſtatutū ꝙ pr̄ teneat̄ ꝑ ꝯctu filij:vide hic do.Are.in.iiij.col.v.quero ab extra.

b ¶Natiua.vide h̄ per do.are.i.iij.col.vſi.q̄ro vtrū iſta actio de peculio.⁊c.

c ¶Libell⁹ autē.vid h̄ do.are.i.v.col.⁊ me.v.in practica.tu dic ⁊.d.pe.Ja.ti.de actione de peculio.

tum ſibi ⁊ ſuis ſubiectis: ſed in iſta non deducit: ſed tenetur inſoli-
dum inquantum verſum eſt in vtilitatẽ ſuam. vt dicit glo. magna
hic in ver. ꝓpter hãc. niſi pater vel dñs mãdauerit vel ratiũ habue-
rit qꝛ tũc teneẽ inſolid⁊. etiã ſi nõ ſit verſum. l. iij. §. ſi mutua. ff. de
115 in rem ver. ❡ †Scdo differunt qꝛ in iſta dꝫ dari ⁊ accipi hoc animo
vt in rem patris vel dñi vertatur alias agereẽ de peculio vel cõdi
ctione ſine cauſa. vt dicta. l. ⁊ ideo. §. illud. ⁊. §. ideꝫ ait. ff. de in rem
verſo. Si autem filius vel ſeruus finxit ſe accipere vt vertat in vtili
tatem patris vel domini nec vertit non aget creditoꝛ de in rẽ ver-
ſo contra patrem vel dominum. ideo creditoꝛ debe eſſe curioſus ⁊
diligens vt vertatur. l. quod ſi ſeruus. §. ſed ſi ſit. ff. de in rem verſo.
116 †Tertio differt: quia dꝫ durare verſum. i. qđ pater vel domin⁹ nõ
ſatiſfecerit filio vel ſeruo. ſecus ſi ſatiſfecerit bona fide ⁊ nõ in frau-
dem creditoꝛum quia non dicitur verſum niſi duret verſum. vt. l. ſi
pro patre. §. verſum. ff. de in rem verſo. quod facit ad queſtionem
ſi executoꝛ alias exactoꝛ debet habere tantum pro libꝛa de eo quod
fecerit venire tameꝫ in cõmuni. ſed illud qđ fecerit venire non du-
rat ſed aduocaẽ per creditoꝛes qđ nihil debeat habere. Item facit
ad queſtionem de medico qui pꝛomiſit curare infirmum ab infir-
mitate: ⁊ curauit ſed cura non durauit: quia poſtea infirmitas re-
uerſa eſt. de quo per Bartol. in. l. marcius. ff. locati. Et adde per
Barto. in. l. ſi fideiuſſoꝛ. §. meminiſſe. ff. de legat. ij. ⁊. l. in numera-
117 tionibus. ff. de ſolu. †Libellus auteꝫ in actione de in rem verſo ſic
formatur. Ago contra titium ⁊: dico quod mutuaui tantaꝫ quã-
titatem pecunie tali eius filio vel ſeruo. Item quod dicta pecuni-
fuit verſa ipſius titij in talẽ cauſam: quare peto ipſum titiũ condẽ
nari mihi ad dandum ⁊ ſoluendũ dictam quantitatẽ pecunie. de
qua forma vide in Spe. de ſolu. §. prouocandũ ver. verũ p Rofre.
in titu. de actione in rem verſo. Quid autem ſi mutuaui pecunias
factori tuo qui cõuertit in tuã vtilitatẽ an agam cõtra te de in rem
verſo. dic quod ſic per. l. pꝛecium. C. de pꝛocu. alias rei vendi. ⁊. l. ei
qui. C. qđ cũ eo. Actio qđ iuſſu datur contra patrẽ vel dñm ex con
tractu filij vel ſerui iuſſu patris vel domini celebꝛato. vt infra: qđ
cuꝫ eo. §. ſi igitur. tam in re dominica ꝙ peculiari. l. j. §. qđ iuſſu. ff.
qđ iuſſu. licet enim glo. ibi. ⁊. l. ſi mãdatoꝛ. C. eo. faciant differentiã
ad quem verba dirigantẽ vt ſi ad ſeruum vel filiũ teneantẽ pater vel
dñs quod iuſſu tantũ ſiue in re peculiari ſiue dominica. ⁊ ſi dirigã
tur ad contrahentẽ cũ filio vel ſeruo tunc teneaẽ mandati ⁊ quod
iuſſu. ⁊ ſic vult gloſſ. qđ actio qđ iuſſu habeat locum regulariter in
re peculiari. ⁊ non dñica. ⁊ hoc ſequitur Specu. ⁊ Rofred. in ſuis
libellis. tamẽ Nicol. matharelli. ⁊ Saly. in. d. l. ſi mandato: dicũt
qđ non refert ad quem verba dirigantur: ſed attendenda intentio
iubentis vel mandantis volentis obligari. Eſt tamen differentia
inter iuſſum ⁊ mandatum. vt in. d. §. iuſſum. quia iuſſus importat
neceſſitatem: ⁊ ſic pꝛopꝛie cadit in ſeruum vel filium: ſed mandatũ
impoꝛtat voluntatem a pꝛincipio: licet ex poſtfacto neceſſitatẽ. ſ.
118 mandati. §. mãdatum. † Siue igitur pater iubeat filio vel dñs ſer
uo ſiue extraneo vt cũ eis contrahat ſiue contractũ ab eis factũ pa
ter ratificet: vel verbo nuntio: vel epiſtola: vel litera: ſubſcriptione
ſiue generaliter ⁊ publice notificet quod quilibet poſſet cõtrahere
cum filio ſuo vel ſeruo periculo ipſius iubẽtis tenetur actione qđ
iuſſu ⁊ inſolidum. vt. d. §. iuſſum. ⁊ idem quando concedit filio vel
ſeruo liberam poteſtatẽ contrahẽdi. l. liberam. C. quod cum eo. vel
plenam poteſtatem quod idem eſt. l. ſi pꝛocuratoꝛ. C. de pꝛocur. vel
quod poſſet facere id quod poſſet facere pꝛopꝛia pſona patris: vel
domini: vt. l. creditoꝛ. §. lucius. ff. mandati. In hoc tamẽ generali
mandato non venit caſus pꝛohibitus. ſ. vt filius donare poſſit: vt
dicto. §. iuſſum. ver. inter cetera. Item generale mandatum factũ
colono factori ſiue caſtaldioni de gerendo negotia dominum non
119 obligat actio. quod iuſſu. in. l. fina. C. quod cum eo. † Libellus aũt
in hac actione quod iuſſu ſic formaẽ. Ago contra titiũ patrem vel
dominum talis. Et dico qđ ipſe titius mandauit mihi vel iuſſit di
cto filio ſuo vel ſeruo facere talem contractum emptionis mutui:
vel alterius generis contractus vel generaliter mandauit cuꝫ eis
contrahi. Item qđ mutuaui vendidi vel alium contractũ feci cum
ipſo ſeruo vel filio pꝛopter qđ eſt mihi obligatus in decem ex di-
cta cauſa: quare peto dictum titium patrem vel dominũ dicti filij
vel ſerui cum quo contraxi condemnari mihi ad dandum ⁊ ſoluẽ
dum ex dicta cauſa dicta decem. et de forma huius libelli vide: in
120 Spe. in titu. de ſolu. §. pꝛenotandũ. †Actio exercitoꝛia datur con
tra patrem vel dominũ ex cõtractibus filij vel ſerui pꝛopꝛij vel alie
ni. l. j. §. cuius autẽ. ff. de exer. ⁊. ĩ. quod cũ eo. §. iſtas autẽ. pꝛepoſiti
negotiationi nauali. i. magiſtrũ nauis hec datur inſolidũ contra
hentibus cum ipſo magiſtro: vt. ĩ. qđ cum eo. §. eo. nam pꝛeponẽs
vocatur exercitoꝛ ad quẽ pertinet quotidianum lucrũ ⁊ obuentio
nes ⁊ redditus. ff. eo. l. j. §. exercitoꝛem. magiſter aũt nauis eſt cui
totius nauis anchoꝛa ⁊ gubernatio demãdatur. dicta. l. j. §. magi
ſtrum. ff. de exerci. Tenetur igiẽ exercitoꝛ. ſ. pater vel dñs pꝛeponẽs
de cõtractu magiſtri ⁊ filij vel pꝛepoſiti ſerui: non aũt teneẽ de con-
tractu alioꝝ nautarũ licet teneaẽ de rebus ab eis receptis in naui.
Item ex delictis eoꝝ. ſ. pꝛo dãnis ab eis datis in naui nõ extra na-
uem. vt. d. §. magiſtrũ. ⁊ ibi no. Et intellige qđ exercitoꝛ tenetur ex
cõtractu magri inſolidũ ſi ꝯhat gr̃a rei cui pꝛopoſitus eſt. vt puta
ſi mutuatus eſt pecuniã ꝓ armanda naue: alendis nautis: vel pꝛo
ſoluendo eis vel ꝓ emẽdo res nauigantib⁹ neceſſarias. ſecus ſi ac-
ciperet ob aliã cãm ⁊ nõ ꝓ neceſſitate nauis cui ꝑpoſit⁹ erat: qꝛ tũc
nõ teneẽ exercitoꝛ. l. j. §. nõ aũt. ff. eo. Ex parte autẽ dantis ⁊ recipiẽ
tis dꝫ ꝯctus fieri pecuniã mutuari in cãm in quã ꝑpoſitus eſt: ma
lignitas tñ magiſtri mutuãtis pecuniã nõ dꝫ obeſſe creditori mu-
tuanti. ⁊ idõ ſi magiſter expꝛeſſit ſe recipere in cãm in quã ꝑpoſitus
erat ⁊ mox mutato ꝓpoſito cõuertit in aliã vel ſi ſe fefellit in ꝑcio
rerum dicens res ꝓ quib⁹ pſoluẽdis mutuabaẽ pecunia cõſtitiſſe
multo maioꝛi pꝛecio ꝙ cõſtitiſſet: nihilomin⁹ tenebiẽ execitoꝛ ĩpu
tatur⁹ ſibi cui talẽ ꝑpoſuit. vt. d. §. nõ aũt. v̄ſi. ⁊ ait. ⁊ v̇. ꝙ ſi ab ini
121 tio. tex. †facit ad qõnẽ ſtatuti qđ reb⁹ delatis cã ſui vſus nõ ſoluaẽ
gabella: ſed delatis cã vendendi ſoluaẽ. Si vnus conduxit granũ
cauſa ſui vſus deinde mutato ꝓpoſito vẽdidit qđ nõ teneaẽ ſolue
re gabellã quaſi attendaẽ pꝛimũ ꝓpoſitum. vt. d. ver. ⁊ ait. ꝓ quo fa
cit. l. ceſar. in fi. ff. de publi. de quo dic per Bar. in. l. cetera. §. fi. ff. de
leg. j. Et ex ꝑdictis pꝫ in hoc eſſe dr̃iam inter actionẽ de in rẽ verſo.
in qua non ſufficit ꝙ quis dicat ſe mutuũ recipere ꝓ conuertendo
in vtilitatem dñi niſi vertatur. l. iij. §. ſed ſi ſit. ff. de in rem verſo. et
ĩ. dixi. Et actio exercitoꝛia in qua ſufficit ꝙ mutueẽ magro in cau
ſam in qua ꝑpoſitus eſt lꝫ nõ conuertat in eam cauſam vt. d. v̇. qđ
122 ſi ab initio. †Libell⁹ aũt in hac actiõe ſic formaẽ. Ago ꝯ titiũ. ⁊ di
co qđ ꝑpoſuit talẽ ſuũ filiũ vel ſeruũ vel aliã extraneã pſonã in ma
giſtrũ ad exercitiũ ⁊ miniſteriũ nauis ſiue marine fluuialis vel ſta
gna: vt eẽt in tali poꝛtu ad trãſferendũ pſonas: vel cõducendũ mer
ces: vel ad aliud miniſteriũ cui ꝑpoſit⁹ ſit. Itẽ dico ꝙ ego mutua-
ui ſibi decem occaſione ſui miniſterij cui ꝑpoſitus fuit: quare peto
ipſum titiũ condẽnari ad dandũ ⁊ ſoluendũ mihi dicta decẽ mi-
hi debita ex dicto cõtractu celebꝛato cũ ipſo magiſtro ab ipſo p̃re
vel dño in dictã cauſam ꝑpoſito. ⁊ ſic intentaẽ hec certa condictio
inſtitoꝛia ex mutuo cuius mediũ cõcludendi eſt ꝙ mutuaui magi
ſtro nauis in cãm in quã ꝑpoſitus fuit ab eius exercitoꝛe: idõ ago
contra ipſum exercitoꝛẽ. ⁊ idem ſi agaẽ actione ex ſtipulatu exerci-
toꝛia ad incertũ. puta qđ ꝓmiſit me ducere cũ reb⁹ meis vltra ma-
re in ſubſidiũ terre ſancte. qđ cum nõ fecerit: vel ſine iuſta cã ⁊ legi-
tima facere recuſauit pꝛopter qđ intereſt mea in centũ idõ peto exer
citoꝛie cõdẽnari ad dicta centũ mihi danda ⁊ ſoluenda ⁊c. de qua
forma vide in ſpe. de ſol. in. d. §. pꝛenotandũ. in pꝛin. ⁊ Rof. in ti. de
exerci. acti. põt ẽt petere actoꝛ ab ipſo magiſtro liberã pſonam ꝑn-
cipaliter obligari. Eſt em̃ in ei⁹ electiõe agere cõtra exercitoꝛeꝫ vel
magiſtrũ: ſed ecõuerſo nõ põt exercitoꝛ agere contra debitoꝛes ma
giſtri ſue ptãti nõ ſubiecti niſi ſibi cedatur actiones: ſed agiẽ loca-
123 ti vel mãdati cõtra magiſtrũ. ff. eo. l. j. §. eſt aũt ⁊. §. ſi eũ. † Inſtito-
ria datur ꝯtra patrem vel dñm q ꝑponit filiũ vel ſeruũ alicui alte-
ri negotiationi ꝙ nauali: puta menſe tabernarie: mẽſe nũmularie:
ſtabulo: ſarſi narie fullonarie ⁊c. l. iij. ⁊. l. quicũꝗ. §. j. ff. de inſti. Et
ſic pater qđ ꝑponens põt conueniri ex cõtractu ſui inſtitoꝛis inſo-
lidũ: ſed nõ põt agere niſi in tribus caſibus: vꝫ quando inſtitoꝛ fi-
lius ei⁹ eſt vel ſeruus ⁊ in ſubſidiũ qñ iſtitoꝛ eſt abſens: vel latitat vel
moꝛtu⁹ eſt ſine herede: ita ꝙ nõ põt fieri ceſſio actionis: qꝛ tũc daẽ
vtilis actio ꝑponenti: vt. l. j. in fi. cũ. l. ſe. ff. de inſti: ⁊ ibi per Barto.
124 ❡ †Et no. ꝙ duo ſunt neceſſaria vt qs ſit inſtitoꝛ ⁊ differat a pꝛo
curatoꝛe. pꝛio ꝙ ſit ꝑpoſitus vniuerſaliter adminiſtrationi certo
loco deſignato vel nõ deſignato cuiuſcũꝗ generis ſit negotiatoꝛ.
Item qđ ſit negotiatio queſtuaria. ſi aũt ſit pꝛepoſitus certe rei vel
vli negotiatiõi nõ q̃ſtuarie: vt eſt villicus q ꝑponiẽ ad fructus col
ligendos ⁊ nõ pp queſtũ: vt. l. ſi cũ villico. ff. de inſti. tũc magis voca
bitur ꝓcuratoꝛ ꝙ inſtitoꝛ ſm Bar. in. d. l. iij. ff. eo. Et adde glo. in
l. iulianus. §. ſi ꝓcuratoꝛ. ff. de act. emp. vbi aũt qs ꝑponiẽ pticulari
negotiatione mutuis pecunijs accipiẽdis tunc dabiẽ vtilis inſtito
ria. l. in eũ. ff. de inſti. ⁊. l. idẽꝗ. §. idẽ papinianus. cũ. ff. manda. qꝛ
recipere mutuas pecunias nõ eſt negotiatio: ſed dare mutuas pe-
125 cunias ſub vſuris eſt negotiatio. vt no. in. d. l. in eũ. †Nunquid au
tem inſtitoꝛ teneaẽ finito officio de geſtis p eũ in officio: puta de li
teris per eũ ſcriptis creditoꝛibus menſe. d. c. quod non: vt. l. fi. ff. de
inſti. Itẽ nunquid ex mutuo facto inſtitoꝛi ꝑpoſito vel factoꝛi poſ
ſit agi contra dominus ſeu ꝑponentem. dic p bar. in. l. j. §. nõ autẽ.
ff. de exerci. ⁊ pulchꝛe per Inno. in. c. quod quibuſdã. extra de fide
126 iuſ. †Et adde quod mutuans inſtitoꝛi vel pꝛepoſito debet attẽde-
re quatuoꝛ. pꝛimũ rei neceſſitatẽ. ſcdm cõtract⁹ ꝑpoſitionẽ. tertiuꝫ
congruam pecunie quantitatem. ⁊ quartũ loci oppoꝛtunitateꝫ vt
l. fi. ff. de inſti. que eſt not. Item quero quid ſi mutuaui mercatoꝛi:
an pꝛeſumatur mutuatum in cauſam mercatie vt debeat cõueniri
ſub iudice mercantie qui cognoſcit de cauſis mercantie. videẽ qđ
nõ pꝛeſumatur ex quo nõ fuit expꝛeſſuꝫ: vt. d. l. j. §. ſi ab initio. ff. de
exercito. ⁊ hoc tenuit do. Ange. de Peruſio conſulendo per. l. ha-
bebat. ff. de inſtitoꝛ. vbi dicit eſſe caſum in contrarium facit gloſ-
ſa in ver. fenus in capitulo pꝛimo de vſuris libꝛo ſexto que dicit
quod locans domum feneratoꝛi videtur in dubio locare ad ar-
tem quã

tem quam exercet vꝫ ad fenus exercendum. Idem tenent Bald. ⁊
Saly. ſ. qđ mutuum factum mercatori in dubio preſumitur verſuꝫ
in cauſam mercãtie ſi non apparet aliunde per. l. fi. §. ſinautem mi-
127 les. C. ad mace. †Libellus in hac actione ſic formatur. Ego contra
titium: ⁊ dico qđ ipſe inſtituit ⁊ prepoſuit talem filium vel ſeruum
vel alium liberum hominem merciole arie vel alteri vniuerſali ne-
gotiationi vel adminiſtrationi alterius artis ad negotiandum ⁊
publice mercandum in dicta arte. Item dico qđ mutuaui ſibi ꝓ di
cta negotiatione ⁊ arte dicte rei exercenda in qua fuit inſtitutus.
quare peto dictum titium inſtituentem ⁊ ꝑponentẽ cõdemnari mi
hi ad dandum ⁊ ſoluendum dicta decẽ mihi in quibus dictus ꝑpo
ſitus ⁊ dictus titiꝰ ꝑponẽs ſunt mihi obligati ex dicta cã. De qua
128 forma vide in ſpe. de ſol. ⁊ per Roſ. in ti. de act. inſti. †Tributoria
datur pro contractu filij vel ſerui negotiãtis in merce peculiari pa
tre vel domino ſciente vt ipſe pater vel dominus contribuat ⁊ diui
dat pro rata parte ⁊ vnicuiqꝫ contingenti ſe ⁊ creditores illiꝰ mer-
cis id qđ eſt in merce vel inde receptum ⁊ minus diſtributum vt. ff.
129 de tribu. l. j. ⁊. ij. qđ cum eo. §. introduxit. †Ut igitur competat tri-
butoria tria requiruntur. Primo dꝫ eſſe negotiatio in merce pecu
liari: qꝛ ſi eſſet in re dominica haberet locum inſtitoria ⁊ non tribu
toria. l. ſed ⁊ ſi pupillus. §. pe. ff. de inſti. Scđo dꝫ fieri negotiatio do
mino ſciente: qꝛ ſi ignorante non haberet hic locum tributoria: ſed
de peculio actio de quo dominus deduceret primo ſibi debitum. l.
iij. §. ꝙ ſi ipſum. ff. de tributo. Sed ſi agatur tributoria dñs non hꝫ
hoc priuilegium ꝙ primo deducat ſibi debitum: imo tanꝙ vnꝰ ex-
traneus creditor venit in tributum. i. ad diuiſionem huius mercis
pariter cum alijs creditoribus. ⁊ ſic eſt paris conditionis cum eis
vt. d. l. j. in prin. ⁊. ij. ti. j. §. is quoqꝫ. preterꝙ in hoc ꝙ dñs in iſta tri
butoria petit debitum ſuum ex quacunqꝫ cã ſibi ⁊ in eius poteſta-
te conſtitutis debeatur. Sed alij creditores petunt ſolum debituꝫ
contractum in merce propter quã agunt. nõ tñ ꝑferunt dño vt priꝰ
eis ſoluatur: niſi tunc recepiſſent pignus: qꝛ qui hꝫ pignus ꝑfertur
dominis. l. ꝓcurator. §. ſed eſt queſitum. ff. eo. ⁊ etiã prefertur alijs
creditoribus habentibus actiones perſonales: etiã ſi res pigno-ra
titie fuiſſent empte ex pecunijs aliorum creditorum. vt. d. l. procu-
rator. §. plane. ff. e. Et attende ꝙ qñ creditores conueniunt vt dñs
diſtribuat eis ꝑ rata. vel ſi dñs nõ vult hanc moleſtiam pati vt iu-
dex eiꝰ loco diſtribuat dꝫ creditores cauere ſe reſtituturos alijs cre
ditoribus poſt ea apparentibus poſt latam ſententiam. ⁊ ſic nõ eſt
melior conditio creditoris primo occupãtis ſicut eſt in actione de
peculio. l. procurator. §. tributum. cum. l. ſequenti ⁊ ſeq. ff. eo. Item
requiritur tertium in tributoria. ſ. ꝙ ſit contractum per exiſtentem
in poteſtate vt per filium vel ſeruum proprium vel etiã alienum vel
etiam liberum hominem bona fide poſſeſſum vel ſeruum fructua-
rium: vꝫ ex re peculiari fructuarij. l. j. §. poteſtatis. ff. e. Si aũt non
eſt in poteſtate vere vel ꝑſumptiue ⁊ ſic nõ põt habere peculium nõ
agitur tributoria que competit pro mercede peculiari. ſed agitur
alijs actionibus vt exercitoria in negotiatione nauali ⁊ inſtitoria
in non nauali vt. ij. ti. j. §. inſtitoria ⁊ exercitoria. Item requirit qđ
tpe cõtractus fuerit in poteſtate eius qui cõuenit tributoria. nam
non dat hec cõtra ſingularem ſucceſſorem: puta emptorẽ ſerui qui
contraxit cum tempore contractus nõ fuit in poteſtate emptoris:
130 ſed dat actio de peculio. l. de peculio. ff. de tributoria. ¶ †Nũquid
autem actio de peculio concurrit cum tributoria actione. dic qđ ſi
mul intentari non poſſunt ſed dꝫ actor eligere qua actione agat: qꝛ
vna electio non poteſt redire ad aliam niſi ex diuerſa cauſa. l. quod
in heredem. §. eligere. ff. de tributoria. vel niſi per reſtitutionem in
integrum ex cauſa iuſti erroris vt in. l. notabili habebat. ff. de inſti
tu. Aliquando tñ ꝫm diuerſa accidentia eſt melius intentare actio
nem de peculio quam tributoriam: puta ſi plus cõſequitur ꝑ actio
131 nem de peculio. l. aliqñ. ff. e. ⁊ ti. j. §. is quoqꝫ. †Libellus autẽ ſic for-
matur in hac actione tributoria. Ego contra titium ⁊ dico qđ ta-
lis eius filius vel ſeruus negotiabatur in tali merce peculiari: pu-
ta cere olei vel pãnorum ẽt ipſo patre vel domino ſciente ⁊ nõ con
tradicente. Item dico ꝙ contraxi cũ dicto filio vel ſeruo in illa mer
ce vel peculiari in qua negotiabatur: vt qꝛ vendidi vel tradidi ſibi
certam quãtitatem cere vel olei vel tot pannos qui aſcẽdunt ad ꝓ-
cium centum librarum in quibus eſt mihi obligatus. Item dico ꝙ
cum dictus titiꝰ pater vel dñs hꝫ merces peculiares penes ſe in qui
bus dictus filius vel ſeruus negotiabat ⁊ mecum contraxit quare
peto qđ dictus titius condemnet ad contribuendum dandũ ⁊ ſol-
uendũ mihi totum debitum vel partem dicti debiti mihi contin-
gentem facta diuiſione inter creditores vnicuiqꝫ ꝑ rata ſua contin
gente. De cuius libelli forma vide in Spec. in. d. §. prenotandum.
132 ver. porro. ⁊ ꝑ Roſ. in ti. de tributoria actiõe. †Et not. hic de diſtri
butione que debet fieri inter creditores vocatos ad tributum. ⁊
quomodo vnicuiqꝫ debeat ſatiſfieri pro rata quantitate ſui debiti
⁊ idem in diſtributione inter creditores alicuius nummularij mer
catoris vel alterius debitoris foro cedentis. vt. l. fi. ff. de bo. auto. in
di. poſ. ⁊. l. ꝓ debito. in fi. C. e. Et inter legatarios quibꝰ nõ poſſunt
ſolui legata integra ⁊ vnicuiqꝫ fiat detractio ꝓ rata ſui legati. l. im
ponendam. C. ad. l. fal. Et idem inter ſtipendiarios ⁊ milites inter
quos butinum captũ dꝫ diſtribui ꝫm merita militũ. Et no. Bar.
in. l. ſi qui in bello. ff. de captiuis.

a
133 **Item ſi quis.** [a] ¶ †Actio in factum que deſcendit ex
iuramento preſtito aduerſario deferẽ-
te datur iuranti pecuniam ſibi deberi contra eum qui detulit iura
134 mentum ſoluere recuſantem. h. d. vſqꝫ ad. §. penales. ¶ †No. quod
actio in factum deſcendens ex iureiurando datur iuranti vel ei cui
iuramentum remiſſum eſt cõtra aduerſarium: vt hic. ⁊. l. actori. C.
135 de iureiu. ¶ †Et no. quod iuramentum eſt tante efficacie qđ ſi ad-
uerſarius contra quem eſt iuratum velit probare iuramentum fal
ſum fuiſſe ⁊ litem reſtaurare non auditur vt hic in tex. ibi per queꝫ
non illud requiritur niſi prius aliud inter partes fuerit conuentũ
l. j. in fi. C. eo. ⁊ in alijs caſibus quibus reuocatur iuramentum vt di
cam. ij. de excep. §. he que. Item eſt tante efficacie vt a cã in qua iura
tum eſt vel remiſſum vel recuſatum non poteſt appellari. C. eo. l. ge
neraliter. ⁊ ibi ꝑ Saly. Que autem actio oriatur ex iuramento tam
in reali ꝙ in perſonali. glo. ordi. hic eſt in verbo deberi. que melius
explicat ꝙ alibi. de quo per Bar. in. l. ſi duo patroni. §. ſi quis iura
uerit. ff. eo. Item an nata ſit actio in factum vel iudicati ex ſentẽtia
poſtea ſubſequente. tꝫ hic glo. fi. qđ ſic. de quo etiam per glo. ⁊ Bar.
in. l. nam ⁊ poſtea. §. fi. ff. de iureiu. Item quod triplex ſit iuramen
tum. ⁊ an poſſit recuſari. dicit hic gloſſ. in ver. queritur. ⁊. C. eo. l. j. ⁊
136 per Bart. ff. eo. l. j. †Nam iuramentum conuẽtionale ſiue volunta
rium eſt quod vna pars defert alteri extra iudicium qđ nõ tenetur
quis ſuſcipere vel deferre. l. iuſiurandum qđ ex conuẽtione. ff. eo. ni
ſi poſt conuẽtionem inter eos factam que ſeruanda eſt ꝫm Saly. C.
eo. l. delata. Iudiciale autem eſt qđ defert vna pars alteri in iudi-
cio iudice approbãte: qꝛ ſi iudex non approbet ⁊ nõ vꝫ ſibi deferen
dum non poteſt deferri. C. eo. l. delata. niſi ex iuſta cauſa vt. d. l. gña
liter. §. ſinautem his de quibus iuſtis cauſis. dic per Bart. in. d. l.
manifeſte. Neceſſarium eſt illud qđ delatũ a iudice quis compellit
ſubire quod eſt triplex ꝫm Bar. ff. eo. l. j. ſ. iuramentum calumnie.
lꝫ iſtud ſit crudelitatis. l. ij. §. qđ obſeruari. C. de iura. calum. Et iu
ramentum purgationis vbi eſt ſuſpicio. C. de his qui ad ec. confu.
l. preſenti. §. ſicubi. ⁊ ibi not. Et iuramentum in defectu plene ꝓba
tionis qđ dependet ab arbitrio iudicis an deferatur ⁊ cui deferat
l. admonendi. ff. eo. ⁊. l. in bone fidei. C. eo. ⁊. c. fi. de iureiuran. ſi ta-
men iudex vbi equum eſſet deferri vel alteri defert ꝙ deberet pote
rit appellare ſecundum Bar. in. d. l. admonẽdi. ⁊ poteſt iudex hoc
deferre ex ſuo officio pro veritate inuenienda ⁊ lite decidenda etiã
parte non petente: vt. d. l. fi. in princ. ⁊. d. l. generaliter. §. ſinautem.
his ver. iudex autem. nec poteſt recuſari niſi ex iuſta cã. tex. eſt in. d.
c. fina. in principio. Et poteſt eſſe iuſta cauſa vt dicit Lap. de caſtel.
doctor famoſiſſimus in repetitione illius. c. fin. ſi iudex vult cogere
actorem ad iurandum qui plene probat quod fieri non debet. vt. c.
ſi. de proba. vel cum actor nihil probauit vult cogere reum ad iurã
dum: vt. d. c. fi. §. ſane vel ſi is cui defertur eſt dubius de veritate cũ
137 hoc iuramentum ſit veritatis: vt dicit glo. in. d. c. fi. in prin. †Item
hoc iuramentum differt a iudiciali: quia hoc a iudice differtur: il-
lud autem a parte. Secundo qꝛ hoc in defectum probationis vel
propter ſuſpicionem. illud autem ſi aſſerit ſe probationes habere ⁊
pars vult potius probare ꝙ iurare. Tertio qꝛ illud poteſt deferri
hoc non. Sed quo ad recuſationem non differunt: qꝛ neutrum po-
teſt recuſari niſi ex iuſta cauſa. vt dicit gl. de iuramento neceſſario:
aliud dicat iudiciali niſi ſalues eam dum dicit poteſt recuſari. ſ. ex
iuſta cauſa: vt. d. §. ſinautem. vel recuſari. ſ. delatum a parte anteꝙ
iudex approbet delationem: ſed non poſtꝙ approbauit ſecundum
138 Bar. in. d. l. admonendi. †Libellus autem [b] in hac actione in factũ
b ex iureiurando ſic formatur. quando informiter iuratum eſt. Ego
contra titium ⁊ dico quod ab eo petebam decem in quibus dicebã
eum eſſe debitorem meum coram iudice. Item dico quod corã iu-
dice mihi detulit iuramentum vt iurarem quod debebat dare mi-
hi decem. Item dico quod ſtatim iurare ⁊ ad delationem eius rela
tionem vel remiſſionem per modum ſeu formam ab eo mihi dela-
ta vel relatam. Item dico quod ꝙuis iurauerim tamen denegat ⁊
reſiſtit mihi ſoluere dicta decem quare peto ipſum cõdemnari ad
dandum ⁊ ſoluendum mihi dicta decem vigore illius iuramenti.
139 †Quando autem iuratum eſt formiter ſic formatur libellus. Ego
contra titium. ⁊ dico quod petebam decẽ ſibi ex cauſa mutui a me
vel ab alio nomine mei ſibi facti. Item quod ad eius delationẽ iu-
raui a me mutuaſſe dicta decem ſibi mutuo data: nam ex tali iura-
mento formiter preſtito perſonali actione datur duplex actio. ſcilꝫ
actio in facto ex iuramento ⁊ vtilis actio ex eo contractu. vt. d. l. ſi
duo patroni. §. ſi quis iurauit. ff. eod. ⁊ idem in ſtatuto diſponente
formiter vel informiter: vt quando formiter detur actio ⁊ quando
informiter detur condictio ex. l. ſtatuaria. ꝫm Bar. in. d. l. ſi duo pa
140 troni. §. ſi quis iurauerit. †Si autem agatur reali actione ex iure
iurãdo ꝑſtito ſic format libellus. Ego cõtra titiũ ⁊ dico ꝙ dñ ab eo
peterẽ talẽ rẽ quã dicebã ad me pertinere iure dñij vel quaſi ego ad
eius delationẽ iuraui ꝫm formã mihi delatã dictã rẽ ad me ſpecta-
re iure dñij vel quaſi. Quare cum dictus titius teneat ⁊ poſſideat
dictam rem ⁊ mihi tradere recuſet vel cum ceciderim a poſſeſſione

a ¶ Item ſi qs. Diuiditur i duas partes ꝓponitur qđ ſcđo que-ſtionis deciſio. ſcđa ibi iuſtiſſime.

b ¶ Libellꝰ aũt vide hic do. Hẽ. bernois ⁊. d. P. e. Ia. in ti. de act. i factũ ex iure iurando.

dicte rei ⁊ ad ipſum dictum titium ſit reuerſa res peto declarari di
ctam rem ad me ſpectare iure dominii vel quaſi. Qua declaratione
facta peto dictum titium compelli veſtro officio ad tradendū mi
hi dictam rem cum fructibus tñ ⁊ omni cā. Nam in reali actori iu
ranti datur actio in factum ex iuramento. Item vtilis in rem vel
publiciana contra quēcūq̄ ſi iuratur ex traditione. l. ſi poſſeſſori. §.
fi. ff. e. Sed reo iuranti datur actio in factum ⁊ rei vendicatio. ſ. qñ
erat dñs ſed non publiciana: cum non tradatur ſibi res: ſed penes
141 eum relinquitur vt no. per gl. ⁊ per Bar. in d. §. fi. † Et q2 in diuer
ſis caſibus iuratur: ideo formabimus libellum ſm naturam actio
nis ⁊ facti ſup quo iurat vt dicit hic Jo. fab. de quoꝝ libelloꝝ forma
ex iureiu. deſcendentium. vide in Spe. de iureiu. §. j. ver. porro. ⁊ p
Rof. in ti. de vtili actio. eſſe ea cauſa ex qua iurat in ti. de actiōe in
factum deſcendente ex iureiu. informiter delato in prima forma dñ
dicit eum eſſe debitorem. dic qd hec generalis petitio. ſ. aliquē eſſe
debitorem meum procederet reo non opponēte alias cogeret actor
declarare. l. fi. C. de anna. excep. ⁊ c. abbatem ſane. de re iudic. lib. vj.
Item dicitur in libello detulit: q2 iuramentum preſtitum ſine dela
tione partis ⁊ approbatione iudicis nō arctat aduerſarium ad il
lud obſeruandum. d. l. generaliter. §. ſi iuramento. Item ideo dicit
per modum ſeu formam: q2 forma iuramenti delati lege non ſerua
ta iuramentum non arctat. l. iij. §. fi. cum. l. ſeq. ⁊ l. ſequē. ff. eo. Et ſi
inter partes eſt contentio de forma vel qualitate iuramēti iudicis
officio ſeu arbitrio dirimitur. l. iuſiurandū ⁊ ad pecunias. §. ſi de
quantitate. ff. eo. Item ſtatim iuraui: ideo dicitur q2 ex interuallo
preſtitum iuramentum non arctat niſi aduerſarius denuo conſen
tiat. l. non erit. §. fi. ff. eo. Item dicitur peto eum condemnari ad dā
dum: iuxta qd quero quomodo requiritur libellus ⁊ ſentētia poſt
iuramentum preſtitum cum iuramentum habeat paratam execu
tionem. l. ſed ſi poſſeſſor. §. ſi cum de hereditate. ff. eod. ⁊ l. poſt rem.
ff. de re iudic. dic q̄ executio poteſt dupliciter peti vno modo iure
actionis: ⁊ tunc requiritur libellus litis conteſtatio ⁊ ſentētia dif
finitiua ſicut in aliis actionibus: vt. l. j. ff. de eden. ⁊ l. item veniunt.
§. ratione. ff. de peti. here. ⁊ auf. offeratur. C. de lit. conteſta. ſecūdo
poteſt peti executio iuramenti ſententie ⁊ confeſſionis in iure legi
time facte que tria equiparantur: vt. d. l. poſt rem. ⁊ officio iudicis
petitur executio ⁊ tunc non requiritur libellus: nec litis cōteſtatio
ſed ſummatim cognoſcendo procedit ad executionem. l. a diuo pio
§. ſed ſi ſuper rebus. ff. de re iu. ⁊ hoc tꝫ Spe. in ti. de exec. ſen. §. qua
liter. in prin. Et adde glo. notabilem ſuper rubri. ff. de interro. act.
142 Et per Bart. in. l. intra tres. ff. de re iu. † Et aduerte quod ſi petat
executio ſententie vel iuramenti officio iudicis: tunc dꝫ peti coram
iudice qui tulit ſententiam vel approbat iuramentum delatum ſi
ne eius ſucceſſore. non autem poteſt peti coram alio niſi ad literas
primi iudicis. d. l. a diuo pio. §. ſententiam rome dictam. ff. de re iu
dic. Sed ſi petatur executio iure actionis tunc poteſt peti omni lo
co quo reus ſortiatur forum. l. vtiq̄. §. generaliter. ff. de eo qd certo
loco. ⁊ per Bar. in d. §. ſententiam. Et predicta intellige in iuramē
to litis deciſorio. Eſt eñ ſcdm iuramētū. ſ. obligatiōis introducto
rium. ⁊ iſtud cadit ſolum in liberto ⁊ ingenuo. l. ſi quis pro eo. ff. de
fideiuſſo. Et idem tenet Innoc. in. c. nouit. de iudi. alias innotuit.
de arbitris. lꝫ Jo. an. ibi teneat contrariū per. c. cum contingat. de
iureiu. ⁊. c. lꝫ. e. ti. li. vj. Eſt ⁊ tertium iuramentum. ſ. cōfirmatoriū
contractus inualidi vt in auf. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vē.
⁊ t. nō eſt obligatorium. de re. iu. li. vj. de quo dic plene per Bar. in
d. l. ſi quis pro eo.

Penales quoq̄.

¶ In precedētibus a. §. in perſo
nam hucuſq̄ tractauit de actiōi
bus pretoriis perſonalibus rei perſecutoriis. hic autem de perſecu
toriis pene. ſ. de corrumpente album pretoris ⁊ de vocante patrem
vel patronum in ius ſine venia. Et pro iſtis duabus datur actio in
factum ad penam quinquaginta aureoꝝ. Item de eo qui exemit
per ſe vel per alium vocatum in ius contra quem datur actio in fa
143 ctum inquantum iuratum fuerit. † Et hoc dicit contra corrumpen
tem album pretoris: contra vocantem patrem vel patronū in ius
ſine venia. ⁊ contra eximentem vocatum in iudicium dat actio in
144 factum penalis. † Quero primo de actione in factum que dat con
tra corrumpentem album pretoris quid dr̄ hoc album ⁊ quid cōti
net ⁊ pro quo competat hec actio. dicit hic gloſ. in ver. albo. q̄ erat
ſcriptura facta in loco euidenti de albato: que continebat citatio
nem vel preceptum alicuius generaliter vel vel ſpecialiter. ſed dic
q̄ in albo pretoris continentur ⁊ ſcribūtur generalia edicta vt per
petuo ibi ſint vt cum dicit pacta bona fide facta ſeruanda. l. j. ff. de
145 pac. ⁊ ſic de aliis edictis pretorum. † Quandoq̄ continentur cita
tiones ⁊ precepta facta de aliquo aliquibus vt per talia edicta pu
blice poſita in muro ſiue in charta poſſit melius deuenire ad noti
tiam citati q̄ per vocem preconis: que paucis innoteſcit. vt in auf.
qui ſemel. C. quomodo ⁊ quando iudex. ⁊ de iſtis citatoriis p iſtud
edictum loquitur dicta auf. qui ſemel. ⁊ §. omnem vero iubemus.
cum ibi allegatis. colla. viij. Quorum edictorum loco practica de
iure ciuili introduxit tres citationes in ſcriptis ad eccleſiā vel do
mum citati per nuncios cum dilationibus congruis. l. perempto
rium. cum ſequenti. ff. de iudi. ⁊ l. tres denūciationes. C. quomodo
⁊ quando iudex. ⁊ hoc innuit glo. ⁊ Bart. in d. auf. qui ſemel. ⁊ d.
§. omnem. Non tamē propterea tollitur quin poſſit hodie etiam ci
tatio fieri per dicta edicta: ſed iſta edicta hodie non ſcribuntur in
muro: ſed fiūt ſchedule in papyro qui affigūtur foribus palatiorū
in quibus iura redduntur vel cathedralium eccleſiarum autorita
te prelatorum iuriſditionem habentium qui potiſſime hoc mo
do citandi vtuntur. vt cle. j. de iudic. qui modus citandi eſt neceſſa
rius vbi quis facit nec citari valeat vel ad eum locum tute iri non
poteſt. vt. d. cle. j. Sed vbi quis poteſt perſonaliter vel ad domum
citari hic modus per edicta publice poſita non ſufficeret ſecundū
Bar. in extrauaganti ad reprimēdum ſuper verbo edictum ⁊ ver
bo probo propoſitum. vbi vide plene ⁊ pulcherrime per eum. ⁊ in
146 Spec. ti. de citatione. §. ſequitur. verſi. ⁊ no. † Quandoq̄ tertio cō
tinentur in albo pretoris decurionum ⁊ aliorum officialium nomi
na certo ordine electorum. vt. l. prima. ⁊ ff. de albo ſcriben. Sed ho
die deſcribuntur in publico libro communi in quo omnia officia
collata: ⁊ nomina conferentium: ⁊ quibus conferuntur que cōſue
tudo in electione officialium eſt ſeruanda. lege non tantum. §. non
147 nunq̄. cum concordantiis ibi notatis. ff. de decurionib. † Et nun
quid in omnibus ſupradictis ſcripturis in albo poſitis habeat lo
cum pena huius. §. quinquaginta aureorum. gloſſ. videtur ſentire
quod ſic. Sed dic quod ſolum habet locum in ſcriptura appoſita
vel affixa vt ibi perpetuo ſit. vt. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſditione
148 omnium iudicum. ibi perpetue iuriſditionis. † Si igitur qui de
leat ſcripturam publicam poſitam in muro palatii dominorū vel
poteſtatis per quam poſſet ſemper aliquid apparere vel deſtruxit
aliquam ſcripturam publicam de archiuo publico vel deſtruxit ali
quam picturā alicuius predictorum principis vel ciuitatis factā
vt denotet illius proditionem: incidit in hanc penam ⁊ habebit lo
cum vtilis actio ex hoc edicto ſecundum Specul. ⁊ Roffredum. et
149 etiam incidit in penam falſi. vt hic in gloſſa. in fine. † Si autem de
ſtrueret vel deleret ſcripturam ad tempus poſitam ⁊ edictum cita
torium alicuius perſone non habet locum hec pena. ſed aliter pu
niretur extra ordinem cum pena nō reperiatur determinata. l. ho
die. ff. de penis. ⁊ c. de cauſis. de officio delegati. ſecundum Barto
150 lum in dicta. l. ſi quis id quod. † Cui autem applicetur hec pena
quinquaginta aureorum contra album corrumpentem impoſita.
dicit gloſſ. dicta. l. ſi quis id quod applicatur parti quod eſt verum
ſi agatur ciuiliter per hāc actionem penalem. l. ſi cui. ff. de verborū
ſignificatione. Sed per viam accuſationis criminaliter tunc appli
catur fiſco. de quo dic per Bartolum in. l. agraria. ff. de ter. moto.
151 † Libellus autem in hac actione ſic formatur. Coram vobis domi
no iudice compareo ego Joannes tanq̄ de populo Bonon. ciuita
tis. Et dico qd tale edictum perpetuum vel ſcriptura publica per
petua continens talem rem fuit publice poſita vel affixa in tali lo
co de mandato talis preſidis vel alterius iudicis ſecularis vel eccle
ſiaſtici iuriſditionem de hoc habentis. Item dico qd dictus titius
dictum edictum vel ſcripturā ſic propoſitū corrupit doloſe ⁊ amo
uit vel deleuit vel aliter maculauit quare cum interſit iura tam re
ſpectu mei proprii intereſſe q̄ cā tuēdi ius populi iſtud edictū vel
ſcripturā non fuiſſe deletā vel corruptā peto domine dictum titiū
condēnari ad dandū ⁊ ſoluēdum penā quinquaginta aureorū in
quam incidit ex corruptione dicti edicti vel ſcripture. De populo
ideo dr̄ q2 hec actio eſt popularis vt not. l. j. ff. de popula. actio. Ad
quam intendandam preferuntur illi quoꝝ intereſt. l. iij. §. in popu
laribus. ff. de popu. actio. ⁊ fit condēnatio ad intereſſe ſicut in aliis
actionibus popularibus vt. l. iij. §. qui de ſepulchri. ff. de ſepul. vio.
Item perpetuum edictum. ideo dicitur q2 ſecus ſi temporale vt. ſ.
dixi. Item in tali loco. ideo dr̄ q2 dꝫ poni vel affigi in loco publico:
vt omnibus patere poſſit: vt no. in d. cle. j. de iudic. pro quo eſt ho.
tex. in. l. ſed ⁊ ſi pupillus. §. preſcribere. ff. de inſti. Item iuriſditio
nem habentis. id dr̄ q2 alias corrumpens non incideret in hanc pe
nam: vt. l. fi. ff. de fal. Item doloſe id dr̄ q2 hoc edictum requirit do
lum: q2 alias ſi corrumpat ſine dolo vel caſualiter propter imperi
tiā vel ruſticitatem non incurrit hec pena. d. l. ſi quis id qd. §. doli.
Item ad dandum ⁊ ſoluendum mihi. id dr̄ q2 ex populari actione
non poteſt agi dupliciter. ſ. ciuiliter ⁊ tunc pena applicatur parti
non tñ dr̄ eſſe in bonis actoris hec actio nec ante poteſt qs pcurato
rem conſtituere q̄ lis ſit conteſtata niſi rōne ſui proprii intereſſe. l.
item in popularibus. ff. de procur. Item poteſt agi criminaliter: ⁊
tunc erit concluſio libelli quare peto ipſum puniri ⁊ cōdēnari ad
dādum ⁊ ſoluēdum fiſco vel ſimiliter concludas eū puniri ⁊ cōdem
152 nari: q2 in dubio intelligit fiſco vt no. Bar. in d. l. agraria. † Quan
do aūt qs aperit literas ſuperioris vel interrumpit vel maculat ſi
gillum: tunc tenet ſimiliter pena falſi. c. olim. de reſcript. ⁊ l. prima
§. ſi is qui inſtrumenta. ff. de fal. ⁊ c. cum olim magiſter. de officio.
delegati. vbi ponitur de literis vrie portantis literas ſue necis. et
de forma iſtorum libellorum vide in Speculo de dolo ⁊ contu
macia. §. reſtat. iuxta princip. ⁊ per Roffredum. in titulo de albo
153 corrupt. † Quero nunc que ſit differentia inter actiones penales ⁊
rei perſecutorias. dic vt hic in glo. prima. in fi. dum dicit quod in
penalibus

penalibus vno ſoluēte alij nō liberant̄ ⁊ dic hoc verū eſſe qñ eſt pe
nalis ex vtraqꝫ pte.ſ.actoris ⁊ rei.ſ.ex vero delicto ⁊ nō quaſi deli-
cto.nā ſi nō eſt penalis ex vtraqꝫ parte:ſꝫ altera tantū.vt in actiōe
in factū ex edicto de eo ꝑ quē factū eſt.Itē ſi nō eſt ex vero delicto:
ſed ex quaſi vno ſoluente ceteri liberant̄.l.ꝑceptione.ff.de his qui
deie.⁊ effu.⁊.l.licet.§.fi.ff.nau.caupo.Et qd̄ inter delicta ⁊ quaſi
delicta ſit differētia quātū ad hoc.no.ī.l.ex maleficijs.§.is quoqꝫ.
ff.de act.⁊ obli.⁊.l.fi.§.ſeruoꝝ.ff.nau.caupo.⁊.ſ.ti.j.§.fi.Itē fallit
in pluribꝰ adminiſtratoribus:vt ſunt plures publicani q licet de-
linquant plus debitū exigendo:tamē tenet̄ ſolum pro parte.ff.de
publi.l.ſi mulieri.⁊ ibi no.per Bar.in ver.etenim.

154 **Item in eum.** ¶†Hic tractat de alia actione in fa-
ctū ſimiliter ad penā qnquaginta au
reorū cōpetēte que deſcēdit ex edicto ꝑtoris poſito.ff.de in ius vo.
l.qcuqꝫ.§.ꝑtor ait.ſ.ꝯtra vocantē in ius ſine venia parētes etiā in
infinitū:vt hic in gloſ.in ver.vel parentē.que dicit ꝙ adā etiā ſi vi
ueret hodie nō poſſet ꝑ aliquē vocari in ius ſine venia.⁊ cōprehē-
ditur ſocer ⁊ ſocrꝰ:qꝛ loco parētis ſunt:vt no.l.gñaliter.ff.e.Et ēt
ſi ſit filiꝰ vulgo queſitꝰ non pōt vocare patrē in ius ſine venia.d.l.
quicūqꝫ.cū pluribus ſequen.⁊ ſic hec ꝓhibitio nō eſt ꝓpter patriā
poteſtatē:qꝛ tūc filius etiā nō pōt cū venia:cū inter patrē ⁊ filium
in poteſtatē nō poſſit eſſe iudiciū:niſi in caſtrenſi peculio vel qua-
ſi in alijs caſibus notatis in.l.lis nulla.ff.de iudi.⁊ tunc etiam pe-
tita venia:vt hic in gloſ.in ver.impetraſſet.ſed hec prohibitio eſt
155 naturali ratione ⁊ equitate introducta.l.venia.C.eo.†Et datur
hec pena non ſolum contra vocantem in ius ſine venia doloſe ſed
etiam ſine dolo:ideo nō excuſat̄ quis ꝓpter ruſticitatem vel igno-
rantiam:qꝛ talis ignorātia non excuſat in his que naturali ratiōe
debentur:vt.d.l.venia.⁊ qui non poteſt ſoluere luat in corpore:vt
hic in glo.in ver.in eū.Et eadē pena habet locū in liberto vocan-
te in ius patronū ſine venia ex quacunqꝫ cauſa fratrem patroni:
⁊ eius parētes patroni:⁊ libertos:vt hic.Et quamuis manumiſ-
ſione efficiantur veri liberi ⁊ ciues romani ac ſi eſſent ingenui:in
aut.ſed hodie.C.de iure aur.anu.⁊ in corpore vnde ſumit̄.tñ rema
nent patrono iura patronatꝰ illeſa.⁊ per ꝯñs hoc beneficiū.⁊ hoc
voluit hic glo.in ver.ſed nunqd.que iura patronatus que ⁊ quot
ſunt ⁊ qualiter perdantur.eſt gloſ.magna.ſ.de ſucceſ.libert.§.ſed
noſtra in ver.ſed in ius repleatur.⁊ ibi dixi.In hanc autem penā
non incidit filius aut libertus per ſolam libelli porrectionem fa-
ctam coram iudice:niſi parens vel patronus citetur per nūcium
l.libertus.⁊ ibi no.ff.eod.⁊ hic in gloſſ.in ver.in ius.ver.ſed quid
ſi dedit.Sola enim citatio in ius facta eſt illa que facit incidere in
penam:vt no.in.l.quamuis.ff.eod.Si autem pater vel patronus
citatus non venit:vel cōſentit ſe vocari in ius:vel penam iam cō-
miſſam remittat:vel filium vel libertum peniteat:vel actionē re-
mittat his caſibus pena euitatur.vt.d.l.quāuis.⁊ idē ſi pater vel
patronus incipit agere cōtra filium vel libertū:quia tūc poſſunt
156 ab eis vocari in ius ſine venia.l.ſi libertus.ff.eodem.Quero quid
de ſcholari:an poſſit vocare in ius doctorem ſuum ſine venia.dic
quod licet perſona doctoris vel magiſtri debeat videri diſcipulo
a ſancta [a] ⁊ honeſta ſicut filio ⁊ liberto perſona patris vel patroni
⁊ ei debeatur reuerentia.vt not.in glo.in.l.liberte.ff.de obſe.libe.
non tamē debet̄ hec reuerentia iure patronatus vel paternitatis
prout exigit hoc edictū.et ideo pōt facere citari ſine venia in ius.
qd intellige de citatione verbali.⁊ ita intellige gloſ.in.d.l.ſi liber-
tus.ſed citatione reali.ſ.vt faciat eū capi perſonaliter hoc nō pōt
imo puniet̄ arbitrio iudicis.vt.l.medicos.C.de profeſ.⁊ me.lib.x.
157 et ibi per Barto.†Item quid de vaſallo an vocabit dominum
ſuum in ius ſine venia.dic qd ſic:cum nō ſit de perſonis in edicto
expreſſis.vt no.in.d.l.generaliter.ff.eo.Et eſt gloſſ.ordi.in.c.j.de
mili.vaſallo qui contumax eſt col.x.Et ſimiliter poterit vocare in
ius ſine venia filiolus patrinum ſuū:alias patrē ſpiritualē.⁊ ſa-
cerdos preſentatus per eccleſie patronū quāuis oībus ꝑdictis de
beatur reuerētia qꝛ non ſunt de perſonis in edicto nominatis.vt
d.l.generaliter.Item filius beneficiatus poterit ſine venia patrē
nō beneficiatū cōuenire noīe ſui beneficij.ar.l.ſed ſi hac.§.fin.ff.eo.
158 †Item quero An vocans alios prohibitos in ius:vt ſacerdotem
diuina officia celebrantē:vel ſociantes cadauer ad ſepulchrum et
alios de quibus.l.ij.⁊.iij.ff.eo.inducat in penā quinquaginta au-
reorum.dic qd nō.ſed aliter punitur extra ordinem arbitrio iudi-
159 cis.vt tenet hic gloſſ.magna.iuxta princip.†Quero an proceſſus
factus in iudicio contra patrem vel patronū non petita venia ſit
nullus.dic quod non:qꝛ petitio venie non eſt de ſubſtātia iudicij
et ideo nō vitiat proceſſum.et hoc qñ pater vel patronus cōparēs
in iudicio nō opponit hanc exceptionē.Si autē factus fuit proceſ
ſus in abſentē tunc pater vel patronus qñcunqꝫ ſuperueniēs po-
terit hanc exceptionē opponere ⁊ proceſſum infringere.ſm Bar.
in.d.l.quamuis.ff.eo.⁊ nihilominus penam petere:qꝛ res ⁊ pena
legalis ſimul peti poſſunt.l.ſi pro fure.§.ij.ff.de condic.furti.Itē
qñ filiuſfamilias agit in iudicio in caſibus in quibꝰ pōt q iurabit
de calūnia an ipſe vel pater ⁊ qñ pater debet ſibi cōſentire.eſt hic
glo.magna.in ver.impetraſſet.de quo dic per glo.⁊ doc.in.l.ij.C.
de ho.ma.⁊.l.ij.§.qd obſeruari.C.de iura.calum.⁊.l.fi.§.neceſſita-
160 te.C.de ho.que lib.libellus autē [b] in hac actiōe ſic format̄†Ego
b cōtra titiū filiū meū vel libertū.⁊ dico qd fecit me irreuerēter cita
ri ad iudiciū per talē nūcium ad rñdendū ſibi de iure corā tali iu-
dice nulla petita vel ſaltem obtēta līia ab aliquo cōpetēti iudice ad
hanc citationē faciendā quare cū inciderit in penā quinquaginta
aureorū ꝓpter ſuā temeritatē ⁊ irreuerētiā peto ipſum cōdemnari
ad dictā quātitatē mihi dandā ⁊ ſoluendā pro dicta pena incur-
ſa:quā ſi ſoluere nō poterit peto ipſum fuſtigari corporaliter ⁊ pu
niri arbitrio veſtro.Per hoc qd dicit filiū.intellige idē de nepote a
ꝓ nepote ⁊c.qꝛ ſicut extēdit̄ in īfinitū ī aſcēdētibꝰ ita ī deſcēdētibꝰ.
Et idē eſt in ꝓhibitiōe nuptiarū:vt.ſ.de nup.§.ſi igit̄ nos.lꝫ alias
appellatio parētū extēdat̄ vſqꝫ ad tritauum tātūmodo:⁊ abinde
vltra vocant̄ maiores:vt.l.iuriſcōſultus.§.parentes.ff.de gradi.
Itē per hoc verbū citari.intellige qd ſola citatio ſine obtētione ve
nie eſt ſufficiens ad incurrēdā hāc penā.nō aūt requirit̄ litis con-
teſtatio.prout voluerūt.Roſ.⁊ Specu.qui moti ſunt precipue ꝑ
l.ampliꝰ nō peti.ff.rē ratā haberi.⁊.l.libertꝰ aduerſus.⁊.l.ij.ff.de
in ius vo.Sed dic qd nō obſtat.l.amplius:qꝛ ibi requirit̄ petitio.
hic aūt ſufficit ſolicitatio:vt not.d.l.j.⁊ hoc voluit Bar.in.l.quā-
uis.ff.eo.ti.Itē obtenta licentia ideo dicit̄:qꝛ nō ſufficit petere ve-
niā ſeu licētiā citādi a iudice niſi obtineat̄:vt ī.c.religioſus.de ele.
lib.vj.⁊ ſi iudex ſine iuſta cauſa negat dare licentiā poteſt haberi
recurſus ad ſuperiorem.

161 **Item aduerſus.** ¶†Hic tractat̄ de actione in fa-
ctum deſcēdente ex edicto:ne qs
eū qui in ius voca.fu.vi exi.qd edictū colligit̄ ex rubri.ff.ne quis b
euꝫ qui in ius vo.vi exi.⁊ hic nō eſt determinata certa quātitas in
quā reus cōdēnetur:ſed inquantū actor in litē iurauerit.l.j.§.pe.
ff.e.Habet ergo locū hec actio quādo feci citari ad iudiciū debito
rem meū actione perſonali ⁊ tēporali obligatū:vel etiā cōuentum
reali:⁊ dū veniret alius violēter ⁊ doloſe ⁊ ſine iuſta cā detinuit
⁊ exemit per ſe vel aliū:vt notat̄ in.l.iij.in fi.ff.eodē propter quā
detētationē vel exēptionē reus citatus liberatus eſt actiōe tempo
rali qua tenebat̄.vel interim cōpleuit vſucapionē rei quam pete-
bā:vt not.in.l.eximēdi.ff.eo.Vel ſcdm Roſre.licet reus non ſit li-
beratus.vel actio ꝑſcripta petendo aliud intereē.vt operarum ⁊
aduocatorū de longinquo cōductorū certe dabit̄ mihi iuramen-
tum in litem habito reſpectu ad eſtimationē rei.ſicut in pena fur-
ti ⁊ in tota dicta quantitate in qua iurauero taxatione iudicis re c
ſeruata ⁊ ꝑcedente condēnabit̄ eximēs pro pena:vt.d.l.penul.§.j.
ff.eod.Et nihilominus agam cōtra citatum ad id propter quod
citatus erat:quia ſolo pene facta ab eximente non liberat reū pri-
cipalem.ff.eod.l.fin.⁊ hoc petita ⁊ obtenta prius in integrum re-
ſtitutione ex clauſula generali quādo res vel actio fuit vſucapta:
vt no.d.l.ſed eximēdi.in glo.in ver.admittent̄.Et hoc iuramentū
in litē cōtra eximētē patrat̄ ꝓpter cōtēptū ⁊ īpeditū ꝑceptū iudi-
cis cuius autoritate ille reus vocat̄ ad iudiciū.lꝫ alias in actione
ſtricti iuris nō arbitraria nō iuret̄ in litē.l.in actione in prin.⁊ in
verbo plane.ff.de in litem iuran.⁊ no.in.d.l.penul.§.j.ff.eo.quin
imo etiam vocās aliū ad iudiciū calūnie cauſa iurabit in litē ꝯ ta
lē eximentē ſi aliqd ꝑtendat intereſſe:vt qꝛ forte cōueniſſet talem
exemptum ex alia cauſa ſi cōparuiſſet.l.ſi eximendi.§.item ſi quis
ff.eod.⁊ voluit ibi bart.licet aūt intereſſe ⁊ rei eſtimatio ꝓbet̄ per
iuramentū in litē.vt.d.l.pe.§.j.tamē qꝛ citatꝰ nō venit ad iudiciū
ꝓpter exemptionē a ſe factā debet ꝓbari ꝑ teſtes vel alio mō quā
per iniuramētū in litē.vt.d.l.pe.§.decem.Et ſic patet qd qñ nega-
tiua eſt cā intentionis alicuiꝰ illā dꝫ ꝓbare.de quo ꝑ bar.in.l.nul
la.ff.de ver.obl.⁊ ꝑ Inno.in.c.ſup his.de accu.Et incipit cōpetere
iſta actio ſtatiꝫ exemptiōe facta inquātū actor eſtimauerit per ſuū
iuramentum:vt not.d.l.pe.§.in huius iudicium.ff.eodem.Excu
ſatur autē quis ab hac pena in pluribꝰ caſibꝰ.ſ.reſpectu perſone
citate exempte cuius citatio in effectu non tenebat:vt quia erat
pater vel patronꝰ qui non pōt in ius vocari ſine venia.vel erat le-
gatus qui habet ius reuocādi domū:vt.l.j.§.ſi.cum.l.ſeq.ff.eo.Et
reſpectu iudicis:vt qꝛ vocabat̄ coram iudice pedaneo vel arbitro
vel coram alio iudice iuriſditionē de re non habente:vt no.l.iij.ff.
eod.vel ex alia iuſta cauſa:vt quia locus per quem debebat ire vo
catus inſidioſus erat propter latrones:vt not.d.l.ſed eximendi.
in fin.ff.eo.vbi not.quod quis citatus excuſatur ſi non vadat non
ſolū quādo locus ad quem vocatur eſt ſibi inſidioſus.vt in cle.pa
ſtora.de re iudi.ſed etiam ſi locus per quem debet ire:vt.d.l.ſed
162 eximendi.†Libellus autē [c] in hac actione colligi poſſet ex gloſſ.
c poſita hic ſuper ver.Itē aduerſus.⁊ ex dictis Bart.in.d.§.decem.
cuius forma eſt.Ego cōtra titiū ⁊ dico qd feci citari gaium in iu-
dicio tali de autoritate ⁊ mandato talis iudicis ſuper hoc po-
teſtatem habentis ad reſpondendū mihi de iure ſuper tali re.Itē
dico qd poſt citationem de gaio factā cum ipſe veniret vel venire
vellet ad iudicium dictus titius per violentiam ⁊ dolum ipſum
gaium exemit per ſe vel aliū.ſ.perſonaliter retinēdo:vel alio mo-
do doloſe impediendo ne veniret ad iudiciū per quam exemptio-
nem dictus gaius nō venit ad indicium.⁊ ſic actio mea tempora

a ¶Sancta.qꝛ doctorū ſciētia mūdꝰ illuminat̄.ca.cū ex ī iūcto.de herecti.c.j.de reliq.⁊ vene.ſanc.lib.vj.

Not.qd proceſſus nō eſt nullꝰ factꝰ ꝯ patrē vocatū ī ius ſine venia.

Libellus.

b ¶Libellꝰ aūt. Vide Pet.Ia.in tit.de actio.ī factū.qd qñ pr vel pronꝰ vocatur in ius ſine venia.⁊ dñm Are.ſ.in.§.penales.col.v.circa fi.vſi.vltimo querit̄.

c ¶Libellꝰ aūt. Addo.d.are.ſ.in.§.penales.colū.xij.circa finē.v.qro quō format̄.⁊ ver.qro ſecūdo.

quā intentare volebā contra gaiū vi exēptionis finita fuit vel res
quā petere volebā per doloſam exemptionē factā per dictū titiuȝ
dicto gaio fuit vſucapta. Quare peto cū dictus titius incurrerit
penā quāti in litē iurauero propter talem exemptionem iuro qȏ
habito reſpectu ad intereſſe noluiſſe ipſum titium feciſſe talem de
tētationē ⁊ exēptionem dicti gaij propter qȏ nō venit ad iudiciū
pro centū. In quibꝰ peto ipſuȝ cōdēnari pro pena dicte exemptio
nis: reſeruato mihi iure petendi intereſſe meū cōtra dictū gaiuȝ.
Citari in iudicio. ideo ponitur in libello: quia non precedente ci-
tatione ad iudiū nō cōmittitur hec pena: vt. ff. eo. in rub. Et idem
ſi fuiſſet vocatus ad locum quo citatus non ſubiret forū quia lo-
cum non haberet hec pena. ff. eod. l. nam cum. §. es. Tali die. ideo
dicit: q̄ citatio debet eſſe certa reſpectu diei ⁊ hore. ⁊ actus factus
alia die vel hora vel aliter factus quā cōtinetur in citatiōe nō valet. l.
aut ſi aliter. §. j. ff. qȏ vi aut clam. ⁊ ibi Barto. Juriſditionem ha
bentis. ideo dicitur: quia alias eximēs nō incurreret penaȝ: vt. s̄.
163 dixi. † Item dum dicit exemit collige qȏ hoc verbum eſt genera-
le: quia eximere dicitur quis ſiue corporaliter citatum detineat: ſiue
alias impediat. l. ſed eximendi. ff. eod. ⁊ ſiue per ſe ſiue per alium.
⁊ tunc vterq; tenetur ad penam. ⁊ vnꝰ ſoluendo alium non libe-
rat. l. ſi per aliū. ff. eo. Sicut tenetur pena legis vel ſtatuti qui per-
ſonaliter facit homicidiū vel fierit fecit quādo verba ſunt ſcripta
in rem. l. nō minus. C. de accu. ⁊ ibi per Cyn. ⁊ alios doc. Itē dum
dicit per violentiā ⁊ dolū an vtrūq; requiratur: dic qȏ ſic quantum
ad eximentē ſed vis ſufficit quātū ad exēptum. l. iij. §. ſi. cū. l. ſeq. ff.
eo. ⁊ ibi not. Itē ideo dicit nō venit. q̄ ſi veniſſet ad citationē non
obſtante exemptione nō cōmittitur pena: q̄ verba cum effectu ſunt
accipienda. l. pe. §. docere. ff. eo. Item actio temporalis. ideo dicit:
q̄ alias actionis preſcriptio fuiſſet interrupta per citationē iuxta
diſtinctionem Bar. in. l. ſi. ff. de eo per quē fac. eſt. Item dicitur re-
ſeruato mihi iure. hec verba ſunt de bene eſſe ⁊ non de neceſſitate.
quia ſolutio pene eximentis non liberat reum. l. fin. ff. eodē. ideo
non eſt neceſſaria reſeruatio vel proteſtatio vbi quis ſcit ius ſuuȝ
vbicunq; durare. l. ſicut. §. nō videtur. ff. quibus mo. pign. vel hy-
164 po. ſol. † Nunc quero cum duo ſint tituli ⁊ due actiones in factuȝ
ex illis deſcendentes quibus puniuntur impedientes vocatos ad
iudicium. ſ. titu. ne quis eum qui ius vocabitur. ⁊ titu. de eo per
quē factū eſt. Que differētia eſt inter iſtuȝ ⁊ reliquū. glo. hic in ver.
aduerſus. ſuper hoc ponit quatuor differētias. ſ. reſpectu pene:
reſpectu cōſilij: reſpectu ordinis ⁊ reſpectu volentie. Differentia
reſpectu ordinis non eſt vera per. l. ſi. ff. de eo per quem fac. eſt. vbi
loquitur ante ſatiſdationē. Cetere tres differētie ſunt vere ⁊ cum
eis pertrāſeunt doc. Et idē no. ff. de eo per queȝ fac. eſt. in rub. De
forma autem libelli actiōis in factū deſcēden. ex ti. de eo per quem
fac. eſt vide in ſpec. in. d. §. reſtat. ver. ſȝ q̄ q̄nq;. ⁊ per Roſ. in titu.
165 de actiōe in factū. de eo per quem fac. eſt † Ultimo quero [a] an per
a actionē iterrūpatur vſucapio. dic vt hic in glo. in vſ̄. ſcdo querit. in
qua dic vt ibi: vel qȏ talis cōuētio. dic hec eſt vera: q̄ in p̄ſcriptiōe
lōgi tēporis ⁊ ī pretorijs tēporalibꝰ requiritur cōteſtatio q̄ īducitur
per libellū principi oblatū ⁊ non ſufficit ſola citatio que hic facta
fuit. de quo dic per Bar. in. d. l. ſi. ff. de eo per quē factum erit.

Preiudiciales.

Hic tractat de tribus preiudicia
libus ⁊ realibus que dicuntur p̄iu-
166 diciales in rem. Et ſic iſte. §. tria dicit. † Primo quot ſunt actio-
nes preiudiciales. ⁊ dicit qȏ ſunt tres ſcilicet de libertate ⁊ ſerui-
tute. Item de libertinitate ⁊ ingenuitate. Item de partu agnoſcē
do. Secundo dicit an ſint in rem vel in perſonam. ⁊ reſpondet qȏ
ſunt in rem. Tertio dicit an ſint ciuiles vel pretorie. ⁊ reſpōdet q̄
due ſunt pretorie. ſ. de ingenuitate ⁊ libertinitate. ⁊ alia de partu
agnoſcendo. ſed tertia de ſeruitute eſt ciuilis. Et hoc dicit: Tres
actione quaruȝ vna eſt de libertate ⁊ ſeruitu. alia de libertinitate
⁊ ingenuitate. ⁊ tertia de partu agnoſcendo dicuntur preiudicia
167 les ⁊ in rem. h. d. vſq; ad. §. ſic itaq;. † Si ergo volo petere aliqueȝ
⁊ meū ſeruū vel filium vel libertum vel aſcriptitium debeo inten-
tare hanc actionem in rem preiudicialeȝ. Et dicitur preiudicialis
q̄ facit p̄iudiciū alijs queſtionibus vt interim ſileant donec iſta
agitatur. ⁊ quia in ea vertitur res magni preiudicij: vt eſt cauſa ſta-
tus. ſecūdum Bart. in. l. ſiue cōtra. §. q̄ plautianū. ff. de lib. agno.
⁊. j. dicā ſuper glo. Et dicitur in rem ad ſimilitudinē aliarū actionū
realiū: q̄ ſicut in alia reali vendico rem ita in iſta vendico rem ⁊
perſonam ſuam in libertatem. Et ex iſtis tribus actionibus p̄iu-
dicialibus vna eſt ciuilis. ſ. de ſeruitute ⁊ libertate. Alia eſt preto
ria. ſ. de libertinitate ⁊ ingenuitate. Tertia ſcilicet de partu agno
ſcēdo eſt p̄toria inuētiōe ⁊ ciuilis approbatiōe. vt hic in gloſ. in v̄.
168 vere. in fin. ⁊. l. ij. §. j. ff. de lib. agno. † Et quot modis dicatur preiudi
cialis. dic per Bar. i. d. l. ſiue cōtra. §. q̄ plautianū. ff. de libe. ag. ⁊
l. ſi fundum. ff. de excep. Et an ſimilr̄ actio p̄iudicialis habeat locū
in alijs cōſanguineis vt ſic poſſint agere p̄iudiciali in rē: vt peto
te p̄nunciari fratrē patruū vel aliuȝ cōiunctū meū. vide per Bar.
in. d. §. q̄ plautianū. ⁊ per Ang. ⁊ Saly. i. l. nō nudis. ⁊. l. nō exem-
plis. C. de p̄ba. Et quot remedia dentur ad vēdicādū filiū ſuū in po
teſtate. vide gloſſ. l. j. §. per hanc. ff. de rei vēdi. ⁊. s̄. de pat. pote. §. j.

169 † Itē an iſte q̄ eſt in quaſi poſſeſſiōe filiatiōis vel ſeruitutis poſſit
agere preiudiciali in rem vt declaretur quē eſſe filiū vel ſeruuȝ: vt q̄
forte timet dominꝰ ne ſeruꝰ recalcitret vt dicat ſe liberū. vel pater
timet ne filiꝰ dicat ſe nō filiū. dic qȏ ſic: vt in. d. §. q̄ plautianū. cō-
iuncta. l. filiū. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Ad ſimilitudinē
agētis negatoria ⁊ cōfeſſoria qui eſt in quaſi poſſeſſione ſeruitutis
vel alterius iuris incorpo. cui datur negatoria ⁊ confeſſoria ad de
170 clarandum ius ſibi competere: vt. s̄. eod. §. eq̄. † Item ſi plures di
cāt quē eſſe filiū ſuum vel ſeruū an omnes debeant agere corā eo-
deȝ iudice. vel poſſunt corā diuerſis. dic vt. l. cognitio. §. ſi plures.
ff. de lib. cauſa. q̄ ſi vnuſq̄ſq; dicat eſſe ſeruū ſuū inſolidū tunc po-
teſt fieri corā diuerſis iudicibus. ſi aūt ſeruū cōmunē: ⁊ tunc debet
fieri corā eodē iudice. ſcdm̄ Dy. pro expeditiōe glo. magne quero
de. rſ. de q̄bus tāgit glo. ⁊ primo an iſte actiōes p̄iudiciales ſint ci-
uiles vel p̄torie. Et dicit hec glo. in prin. ⁊ dixi. s̄. ſ. qȏ ſunt due pre
torie: ⁊ tertia ciuilis. ⁊ ideo textus dicit fere p̄pter actionē de par
tu agnoſcēdo que videbatur ciuilis cū ſit cōfirmata a ſenatuſcon
ſulto plautiano qȏ eſt de iure ciuili. l. ſi. §. j. ff. de libe. ag. quaſi di-
cat q̄ cōfirmat alias inductū edictū videatur de nouo dare ⁊ induce
re. vt. l. obuenire. ff. de ver. ſigni. ſed tū nō eſt ciuilis ſed eſt p̄toria: q̄
pretor primo adinuenit licet ſenatuſcōſultum poſtea cōfirmauit.
171 † Scdo quero an ſunt in rē vel in pſonā. dic vt hic in glo. qȏ ſunt
in rē. ⁊ in eis narratur ⁊ concluditur ſicut in alijs actionibꝰ realibus
que cōpetūt pro rebus incorporalibꝰ. i. pro iuribus que quaſi poſ
172 ſidentur: vt in cōfeſſoria ⁊ negatoria: vt. s̄. e. §. eque. † Tertio que
ro. quare nō poſuit iſtas inter reales pretorias ⁊ non inter perſo-
nales. dic vt hic in gloſſ. in ver. deinde queritur. quia non ſunt vni
formiter ciuiles vel pretorie tantum. ⁊ ideo poſuit de ciuilibus tā
tum a. §. omnium. vſq; ad. §. alie. poſtea tractauit de pretorijs ſci-
licet publici. reſciſſoria: ſeruiana: quaſi ſeruiana: de conſtituta pe-
cunia: de peculio: de penalibus: hucuſq;. poſtea vero quia quedaȝ
ſunt preiudiciales. quarum quedam ſunt ciuiles quedam preto-
rie ideo hic tractauit mixtim ⁊ per ſe. ⁊. j. eodē. ſic itaq;. §. plane. ⁊
§. appellamus tractat ſimiliter mixtim de perſonalibus ⁊ reali-
173 bus. † Quarto quero quot ſunt actiones preiudiciales. dic quod
ſunt tres: licet aliqui dixerint ſolū duas eſſe: vt hic in ver. ⁊ ſunt
b tres. Sed dic quod actio preiudicialis dicitur multiplr̄. [b] Nā oīs
actio in qua ſnīa lata parit exceptionē rei iudicate in alia poteſt
dici p̄iudicialis: vt. l. fundum. ⁊. l. fundi. ff. de excep. Item poteſt
dici preiudicialis ratione p̄eminentie ⁊ qualis preiudicij: vt eſt pe
titio hereditatis. de qua. j. in glo. circa ſi. ver. item nunquid ſunt
plures. Sed ſpe. in titu. de om. ordi. §. j. verſi. vlti. no. qȏ ſunt qua-
tuor actiones preiudiciales. ſ. de ſeruitute ⁊ libertate ⁊ in rem pre
toria de filiatione. ⁊ preiudicialis in rem ciuilis de p̄ria p̄tāte pre
174 toria in rem: de libertinitate ⁊ ingenuitate. † Et no. hic gl. que
dicit qȏ actio de partu agnoſcēdo hȝ duplicē effectū. ſ. generalē et
ſpecialē. generalē cū ago de partu agnoſcēdo cōtra filiū. ſ. qȏ agno
ſco ⁊ peto eum in filiū meū vt preſtet mihi omnia que filij debent
preſtare parti. que multa ſunt. vt in glo. magna. s̄. de pa. po. §. ius
aūt. ⁊ ecōtra ſi filius agat cōtra patrē de partu agnoſcendo contra
patrē. vt hic in glo. in ver. idem dicas. ⁊. j. ea. glo. in ver. ⁊ econtra
ſeruus vel libertus ſpecialem effectum hȝ q̄n ſpecialiter agitur de
partu agnoſcēdo p̄pter alimēta: ⁊ tūc ſentētia lata ſup alimentis
non preiudicat ſuper filiatione. vt dicit gloſ. qȏ intellige niſi de ea
fuerit plene cognitū: vt not. glo. l. j. C. de ordi. cogni. que allegatur
175 hic pro contraria. † Quinto quero an iſte ac. preiudiciales ſint in-
uicem directe ⁊ contrarie. dic vt hic in gloſ. in ver. ⁊ directe. ſcȝ qȏ
ex vtraq; parte ſunt directe: q̄ cum iſte preiudiciales ſint paris cō
ditionis in perſona cuiuſlibet: q̄ vterq; pōt prouocare: ſcȝ ſeruus
dominum ⁊ dominus ſeruum: ⁊ pater filium ⁊ econuerſo: non eſt
ratio quare magis dicatur directa in perſona vnius quā in perſona
alterius. ⁊ ideo ſicut in ſocijs actio pro ſocio eſt hincinde directa
ita, ⁊ hic. ⁊ hoc ſequitur Dy. ⁊ Jo. fa. Sed Jo. marbere videtur ſentire
qȏ ſit dare directā ⁊ cōtrariā in preiudicialibꝰ: ⁊ de hoc q̄n naſcatur
directa ⁊ cōtraria vide glo. ordinariā in. l. cōſenſu. ff. de ac. ⁊ obli.
Sed in aſcripticijs ⁊ cēſitis ⁊ ſimilibꝰ qui nō ſunt ſerui nec p̄ſus
liberi ſȝ obligati ad ſimilitudinē ſeruorū datur inter eos ⁊ dn̄os vti
176 lis cōtraria. vt in glo. iuxta ſi ver. itē quero iure. † Sexto quero:
c qualiter formantur libelli [c] in iſtis actionibus preiudicialibus.
dic vt hic in glo. in ver. item qualiter formatur. Sȝ dic latius nā
in preiudiciali de ſeruitute ⁊ libertate: dicam ſic. qȏ talis eſt ſeruꝰ
meꝰ. ⁊ ideo peto eum ſeruum meum eſſe ⁊ mihi ſeruire ⁊ ſeruitia
preſtare debere que ſerui preſtant dominis ſuis. Et ecōuerſo ipſe
ſeruus ſi eſt in quaſi poſſeſſione libertatis dicet qȏ indebite ⁊ in-
iuſte teneo ipſum pro ſeruo ⁊ tanquam ſeruum cum nō ſit ſeruus
ſed liber. ⁊ ideo ſe petit p̄nunciari libellum ⁊ mihi ſilentium im-
poni vt de cetero ipſum nō inquietem. Si aūt nō eſt in quaſi poſ-
ſeſſione libertatis: ſed ego ſum in quaſi poſſeſſione ſeruitutis in
preiudiciali de ingenuitate ⁊ libertinitate ſic formatur libellus Di
co talem libertuȝ meum eſſe ideo peto eum declarari eſſe libertum
⁊ mihi debitam reuerentiā exhiberi. ⁊ ab eo preſtari ea que ſolent
preſtare liberti Patronis. ⁊ econuerſo ſi libertus petat ſe inge-
nuum eſſe

a Ultio quero. An autē per citatiōeȝ nullā īterrū patur p̄ſcriptio. vid̄ do. Are. in. c. illud. de preſcrip.

b Multipliciter. addē hic do. Are. late in. ij. co. poſt p̄n. ver. in hac ergo queſtione.

c Libellꝰ. adde hic do. Are. in. iiij. co. poſt med. ver. Tu dic clarius.

Libellus.

nuūm eſſe tunc ſi patronꝰ eſt in quaſi poſſeſſiõe libertinitatis pro-
ponat libertus quod detinetur tam a tali indebite ⁊ in iuſte tenen
do ipſum pro ſuo liberto. ⁊ ideo petit ſe pronunciari ingenuū. Sꝫ
libertus eſt in quaſi poſſeſſione ingenuitatis tunc proponet ⁊ di-
cet quod ipſe eſt in quaſi poſſeſſione ingenuitatis ⁊ quod eū tur-
bo ⁊ inquieto in dicta quaſi poſſeſſione quare petet ſe pronuncia-
ri eſſe ingenuum: ⁊ mihi ſilentium imponi perpetuū ne de cetero
177 eū inquietẽ. †In preiudiciali de partu agnoſcendo ſic formatur li
bellus. Dico qꝺ talis eſt filiꝰ meꝰ natꝰ de legitimo matrimonio cõ
tracto cum tali nunc vel quondam vxore mea: ideo peto pronun-
ciari eum filium meum eſſe ⁊ exhiberi ea que ſolent liberi parenti-
bus exhibere. Sed econtra proponet filius ſe eſſe filium meum. et
ideo petit ſe pronunciari filium vt percipiat alimenta ⁊ ea que ſo-
lent filij a parentibus percipere. Et de forma huiuſmodi libellorū
ſcilicet ſeruitutis ⁊ libertatis libertinitatis ⁊ ingenuitatis ⁊ aſcri
ptitij cenſiti ⁊ vaſalli. vide in Spe. ti. de natis ex libero ven. in prin.
⁊. §. porro. ⁊. §. item ſepe. Item de partu dupliciter ſcilicet de preiu
diciali in rem per quam dico aliquem fore filium meum ⁊ preiudi
ciali in rem per quam dico aliquem filium in poteſtate mea de iu-
re quiritum. vide in ſpe. de offi. ordi. in ver. vltimo no. ⁊ per Roſ. in
ti. de actione in rem preiudiciali ciuili in duobus ſeq. ti. ⁊ etiam in
178 Spe. qui fil. ſint legi. iuxta prin. †Septimo quero quid differt in-
ter hanc actionem preiudicialem pretoriam: ⁊ aliam preiudicialẽ
in rem per quam vendico filium meum in poteſtate adiecta cauſa
de iure quiritum de qua in. l. j. §. j. ff. de rei vendi. dic vt hic in gl. in
ver. ⁊ differt. nam ibi tractatur de patria poteſtate: hic de filiatio-
ne ſolum. Item illa eſt ciuilis hec pretoria. ⁊ hoc ſequitur Bart. in
179 prealle. §. preterea. l. ij. §. quia plautianum. ff. de libe. agno. †Nam
quando volo aliquem quem dico filium meum retrahere ſub po-
teſtate mea vt conſequar omnes effectus patrie poteſtatis de qui-
bus per glo. in. d. §. ius aūt. ſ. de pa. po. lex ciuilis introduxit mihi
rei vendicationem ad vendicandum illum in poteſtate mea nõ rei
vendicatione ſimpliciter: quia illa datur pro re in qua quis habet
dominium. l. in rem. ff. de rei ven. qꝺ dominiuꝫ non habet pater in
filium: quia eſt liber homo ⁊ in nullius bonis. l. inter ſtipulantem.
§. ſacram. ff. de ver. ob. ⁊ no. ſ. de rerum diui. §. ſingulorum. ⁊ p glo.
in. d. l. ij. §. j. ff. de rei ven. ſup ver. non petanẗ ſed introduxit rei ven
dicationẽ cum iſta adiectione/iure romanorū. i. qꝛ ius romanum
diſponit qꝺ filius ſit in poteſtate patris ⁊ ſimiliter abbas vẽdicat
monachū de iure canonico. i. ius canonicū diſponit ꝙ monachus
ſit in ſubiectione abbatis: ⁊ villa vendicat ruſticū ſuū de iure ſtatu
torū diſponentiū qꝺ teneaẗ ad collectas ⁊ alia munera de quibꝰ vi
180 de per tex. glo. ⁊ bar. in. d. l. j. §. per hanc. ff. de rei ven. †Ubi aūt nõ
agiẗ ſpecialiter ⁊ patris poteſtate: ſed generaliter dico aliquem fi-
liū meū eſſe tunc pretor introduxit hãc rei vendicationem. i. actio
nẽ in rẽ appellatã preiudicialẽ. ⁊ hanc poſtea extendit ſenatuſcõſul
tū qñ partus eſt natus poſt diuortiū vel etiã cõſtãte matrimonio.
⁊ pater negat eum filium. ⁊ per conſequens alimenta vt tunc poſ-
ſit agi hac preiudiciali vt. d. §. qꝛ plautianum. ⁊ ibi glo. in ver. aga
181 tur. ⁊ ibi per Bar. †Octauo quero quare dicunẗ preiudiciales. dic
vt hic in glo. in ver. ſed quare dicuntur. ⁊ opinio Io. eſt vera ſcꝺm
Dy. nam appellantur preiudiciales: quia preiudicãt omnibꝰ que-
ſtionibus que non poſſunt intentari ſi verum eſſet qꝺ per preindi
cialem petitur vt ſi peto te in ſeruum meum. ⁊ ſic ago preiudiciali
de ſeruitute ⁊ libertate pendente iudicio vis me accuſare certe nõ
potes: quaſi verum appareat quod ſis ſeruus meus non potes me
accuſare vt. l. vix certis. ff. de iudi. Similiter ſi ago cõtra te de liber-
tinitate dicens te eſſe libertum meum: hoc verum eſſet non poſſes
me accuſare niſi tuam vel tuorum iniuriam proſequaris. l. hi tū. §.
liberti. ff. de accu. Similiter ſi ago contra te de partu agnoſcendo.
⁊ tu interim vis a me vendicare fundum. certe non potes quia ſi
verum quod in preiudiciali deducitur ſcilicet quod eſſet pater vel
filius meus nulla poteſt eſſe inter nos queſtio. l. lis nulla. ff. de iud.
ſimiliter ſi ago cõtra te preiudiciali de ſeruitute. ⁊ tu velis interim
agere contra me petitione hereditatis. certe non potes. l. ij. C. de or
di. cog. Sed in queſtionibus que interim poſſent intentari etiã ſi
verum eſſet quod in preiudiciali deducitur non preiudicatur vt cū
dico te ſeruum meū ⁊ tu interim velis me accuſare de crimine falſe
monete annone fraudate: ⁊ in pluribus alijs caſibꝰ notatis in. d. l.
lis nulla. ⁊. l. vix certis. ff. de iudi. Et intellige quod preiudiciales
preiudicant alijs queſtionibus ſiue proponãtur per modū actiõis
ſiue exceptionis: quia primo ⁊ ante omnia de iſtis debet diſcuti vt
182 l. j. ij. iij. C. de or. cog. †Nouo quero an ſint alie actiones preiudicia
les ꝙ̃ iſte tres dic vt hic in glo. in ver. item nūquid ſunt plures. dic
olim erat etiam petitio hereditatis: ſed hodie non ſed tantū tres
remanent hodie. Sed Dynus dicit quod omnis queſtio in qua ſen
tentia lata parit exceptionem rei iudicate in alia poteſt dici preiu
dicialis vt. l. fundum. ⁊. l. fundi. ff. de excep. ſed iſte tres ſolum dicū
tur preiudiciales: quia maius preiudicium vertitur in eis. de quo
per Bar. in. d. l. fundū. ⁊ ſepe allega. §. plautianū. ⁊ dixi. ſ. in. iiij. q.
183 †Decimo quero quo iure petantur coloni aſcriptitij ⁊ cenſi. inter
quos eſt differentia vt no. glo. in rub. de agri. ⁊ cenſi. li. xj. ⁊ tetigit

glo. ſ. de iure perſonarū. in prin. dic vt hic in gl. iuxta finẽ in ver. itẽ
quo iure. videlicet qꝺ petam vtili preiudiciali directa ⁊ ipſe petet
vtili preiudiciali contraria. Si enim peto te pronunciari colonum
meum agam vtili: qꝛ directa non habet locum niſi pro vere ſeruis:
ſed colonus non eſt vere ſeruus vt. l. ne diutius. C. de agri. ⁊ cenſi-
tum quia quantum ad dominium habetur loco ſerui. l. quemad-
modum. eo. ti. ⁊. l. ij. C. in qui. cau. coloni cenſi. li. xj. ideo vtilis actio
contra eum intentatur ⁊ non directa. argu. ſ. ad legem aquil. §. fi.
184 †Undecimo quero: quo iure peto ſeruitium annuū ſiue. x. annua
⁊ intellige allegando titulum qui probetur ex annua preſtatiõe vel
ex tpe cuius nõ extet memoria. dicit hic gl. qꝺ officio iudicis petã.
185 ¶ †Ex qua glo. no. qꝺ qñ quis preſtitit mihi longo tpe aliqua an-
nua ſeruitia vel aliquã rẽ annuã ⁊ nūc deſiſtat poſſum implorare
officiū iudicis vt condemnetur ad preſtandum in futurum. Et ſic
officium iudicis imploratur ſuper iure de preſenti habente depen
dentiam ad futurum. ⁊ poteſt de illo futuro iudicari vt hic. ⁊. l. cū
a de in rem verſo[a]. ff. de vſur. Secus ſi non eſſet ius de preſenti quia
tunc tractus futuri tpis non ſpectat ad iudicẽ vt. l. j. ff. de vſur. ⁊. l.
nõ põt. ff. de iudi. Et intellige allegando cauſam ſeu titulum effica
cem preceſſiſſe quem probo probando longam preſtationem tpis:
qꝛ titulus intelligitur preceſſiſſe ex longa preſtatione tpis cū alias
non preſumatur iactare ſuum. l. cum de indebito. ff. de proba. vt pu
ta cum peto a te par caponum ſingulis annis: qꝛ tui maiores pro-
miſerunt qꝛ poſſeſſionibus quas a meis maioribus habuerunt vt
no. glo. in. l. ij. §. circa. ff. de doli excep. Secus aūt ſi non allegaretur
titulus: qꝛ tūc ex longa preſtatione nõ obligatur qꝛ tempus non eſt
modus inducẽdi obligationẽ. l. obligationū fere. §. placet. ff. de ac.
⁊ obli. Itẽ ſecus ſi nõ precedit cauſa ſiue titulus efficax ad obligan
dum: quia fuit pactū nudū qꝺ lõga preſtatione nõ ſit efficax vt. l. ſi
certis annis. C. de pac. niſi fauore legatorum vt. l. j. C. de fideicom.
Itẽ intellige predicta niſi ex qualitate perſonarū aliud preſumaẗ.
vnde licet ruſticus longo tpe preſtiterit nobili viro annuatim par
caponum preſumiẗ potius ex liberalitate ꝙ̃ ex obligatiõe vt in gl.
no. l. ſolẽt. ff. de offi. procon. ⁊ lega. Et idẽ in nobili qui mille vicibꝰ
recepiſſet in conuiuio epm tranſeuntem ad viſitandū ecclias ſuas
nam per hoc non arctatur ad recipiendum in futurum ex precedẽ
tibus annuis receptionibus quantūcunqꝫ cū titulo per epm alle-
b gato. ſm Inno.[b] in. c. cum eccleſia ſutrina. de cau. poſ. ⁊ proprieta.
Et de hac materia dic per Bar. in. d. l. cum de in rem verſo. ⁊ pul-
c chre per Ang. de peru. in. d. l. ſi certis annis.[c]

1 ☞ Actio pſonalis ad dãdū cui/p q̃ re/⁊ꝫ q̃s itẽtari poſſit. ⁊. n. 2.
3 Meum amplius non poteſt fieri meum.
4 Dare quid ſit ⁊ quid dari.
5 Actiones que contra furem competant.
6 Debitorem ſuum extra iudicium interpellare nemo tenetur.
7 Libellus in condictione furtiua qualiter formandus.
8 Actiones reales ad quid dentur.
9 Odium furis circa que verſetur.

Hic itaqꝫ. ¶ Supra tractauit de actionibus realibus et perſonalibꝰ modo ex oĩbus his infert quandã
illationẽ ſeu exceptionẽ ponẽs ꝓpriã naturã realiū ⁊ perſonalium
actionū: ⁊ in quo differãt iter ſe. Et ideo hic. §. diuidiẗ in tres par-
tes. Primo ponit illationem ex precedentibus vt hic in principio.
Secundo ponit exceptionẽ in ver. plane. Tertio ponit naturam
realiū ⁊ perſonaliū: ⁊ differentiam inter eas in ver. appellamus. ⁊
1 h. d. †Actio perſonalis ad dandū nõ põt intẽtari pro re ſua niſi cõ
tra furẽ. ⁊ actiones in rẽ danẗ ad vẽdicandū: pſonales ad danduꝫ
vel faciendū. h. d. vſqꝫ ad. §. ſequẽs illa. Uel latiꝰ. Perſonalis actio
que daẗ ad dandū vt ſunt condictiones que ſunt perſonales actio
nes nõ põt intentari pro re ꝓpria ratione dnij cõſequẽdi ꝓpter re
gulã qꝺ meū ⁊c. qꝛ eſt ſibiipſi cõtrarius actor qꝺ fallit contra furem
2 h. d. vſqꝫ ad. §. ſequẽs illa. ¶ †No. igiẗ ꝙ perſonalis actio q̃ daẗ ad
dandū prout eſt cõdictio nõ põt intentari ꝑ re ꝓpria ꝓpter cõtra
rietatẽ: qꝛ ſi res eſt ſua nõ põt amplius fieri ſua: licet intentetur ra-
tione poſſeſſionis vt cõdictio ſine cauſa ⁊ triticaria ⁊ cõdictio in-
debiti qñqꝫ vt. l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ff. de condi. indebiti. Sed
actio perſonalis que non datur ad dandū ſed ad tradendum ⁊ re-
ſtituendum vt eſt actio commodati ⁊ ſimiles bene poſſunt intenta
ri pro re ꝓpria vt hic in glo. j. fallit autem in fure ⁊ predone qui te-
nent rem ⁊ colligunt fructus contra domini voluntatem vt eſt cre
ditor pignoris poſt pecuniam ſolutam. ⁊ colonus poſt finitum tẽ-
pus locationis vt no. glo. ⁊ Bar. in. l. ſi quis nec cauſam nec propo
ſitum. §. res pignoris. ff. ſi cer. pe. contra quos poteſt intentari pro
re propria actio perſonalis ad dandum. ſ. condictio furtiua: condi
ctio ſine cauſa: ⁊ condictio certi generalis. Et eſt ratio: qꝛ omnis cõ
dictio degenerat contra furẽ vt hic. ⁊. l. fin. ff. vſufru. quemad. ca. i.
datur contra ſuū genus ⁊ naturã ſui generis: qꝛ cū natura perſona
lis actionis ſit ad dandum. i. ad dominiū transferendū. ſ. eo. §. j. et
hic. Et condictio furtiua degenerat ⁊ nõ daẗ ad dãdum: ſꝫ ad reſti
tuendum. ⁊ ſic eſt mirabile ſm gloſſ. hic in ver. ſi apparet qꝺ actio
perſonalis que eſt ad dandū egrediatur ſuã ꝓpriã naturã ⁊ aſſu-
mat naturã alteriꝰ actionis cõtrarie. ſ. realis cuiꝰ natura nõ ꝯtinet

a ¶ L. cū de in rẽ verſo. Uiꝺ ibi do. Pau. de ca. qui hãc materiã pre-ſtationis an-nue clariſſi-me tractat et vide. d. Are. hic.

Libellus.

b ¶ Secundū Inn. viꝺ ibi p do. Abba.

c ¶ Certis an-nis. Ubi viꝺ poſt oẽs doc. Iaſonem de mayno.

dare nec dñium transferre:ſed ſolũ reſtituere vt.ſ.eo.§.j.⁊ hoc totũ eſt pmiſſum odio furis vt dicit hic glo.in ver.odio.põt etiã dari hec cõdictio furtiua ad poſſeſſionẽ condicendã vt hic in glo.in ver.ſi apparet.in fi.⁊ latius in glo.d.l.ſi.in fi.ff.vſufruct.quẽad.ca. Et intelligit ibi Bal.qõ oĩs cõdictio degenerat cõtra furẽ.ſ.potentialiter nõ actualiter qõ declarat per Saly.in.l.falſus.C.de furtis. vbi dicit qõ iſte ↄdictiones q̃ cõpetunt dñio trãſlato competũt ad dandum ſed cõdictio furtiua ſine cauſa triticaria certi cõdictio generalis degenerãt.i.danť cõtra furẽ ad reſtituendũ cõtra naturam ſui generis.i.generũ ↄdictionũ q̃ generaliter dantur ⁊ competunt ad dandum.nam ſecundum glo.hic in ver.in rem actio.in ver.reſpondeo.ſcdm quoſdã totũ cõtra furem dať ratiõe dominij ⁊ proprietatis exiſtẽtis penes actorẽ.ſ.ratione poſſeſſionis non degenerat ſed datur cõtra quẽlibet ſm Dy.⁊ etiã videtur ſentire Barto. ⁊ Ange.de peru.in.l.ſcire debemus.§.ſi a fure.ff.de verbo.obliga.
3 ¶†Scdo no.in ver.nec eñ id ad qõ allegať toto anno iſte tex.ſ.qõ meũ eſt amplius meũ fieri nõ põt vt hic.⁊.ſ.de lega.§.ſi res legata rij.qõ intellige primo dñio remanente vt no.l.iij.§.ex pluribus.ff. de acqui.poſ.ſecus eo mutato ideo vƷ ſtipulatio rei mee ſub conditione ſi tñ deſierit eſſe mea.l.ſi rẽ meã.ff.de ver.ob.Nã res põt deberi ex pluribꝰ cauſis.⁊ ſimiliter poſſeſſio põt haberi ex pluribus cauſis vt.d.§.ex pluribus.ſed dñiuƷ ſolũ ex vna cauſa vt.d.§.actiones.Et ideo vbi res debeť alicui ex teſtamẽtis diuerſorũ cõſecuta re ex vno teſtamẽto amplius nõ aget ad illã rẽ vt.ſ.de lega.§.ſi res aliena.Ex pdictis igiť inferť qõ nõ pcedit libellus in quo ago rei vẽdicatione cõtra aliquẽ:dicẽdo qõ talis tenet ⁊ poſſidet talẽ fundũ qui eſt meus vel quẽ dico ad me pertinere iure dñij.⁊ ideo peto eũ cõdẽnari ad dandũ mihi dictũ fundũ:qꝛ cõcludo in actione perſonali que datur ad dãdũ.⁊ ſic peto rẽ mihi dari.i.dñiũ in me trãſferri cuius rei dixi in narratione libelli me dñium habere.⁊ ſic ſuƷ
4 mihi ipſi ↄtrarius.ſm Dy.¶†Tertio no.ibi:qꝛ.ſ.dari cuiq̃ id ẽt ad qõ allegatur iſte tex.videlicet ꝙ dare eſt accipiẽtis facere:vt hic ⁊.l.vbi autem non apparet.§.ſi.in fi.ff.de ver.obli.qui ergo teneť ad dandum:tenetur ad dñiũ trãſferẽdũ cũ effectu vt nemo euincat vt no.glo.in.l.pomponius.§.ſed ⁊ is.ff.de pecu.⁊ aliter nõ liberať l.nõ videť.ff.de reg.iur.⁊ ibi no.ſecus in eo qui teneť ad tradendũ: qꝛ ſola traditione liberať.l.ſi rẽ tradi.ff.de ver.obli.Poniť tñ dare improprie p tradere vt in inſtrumentis notariorũ dũ dicũt dedit vẽdidit ⁊ tradidit.de quo per Bar.in.l.ex empto.ff.de act.empti.Et hoc verũ eſt qõ ſola facti traditione liberať niſi eſſet factũ ꝙ haberet cauſam ſucceſſiuã:nã ibi quis nõ liberať ſola facti traditione facta:ſed etiã teneť ad patientiã.⁊ eſt caſus.l.inter caſtellianũ.ff.de arbi.ſecundum intellectũ Bar.vbi facit qõ no.gl.in.l.cor
5 ruptionẽ.C.de vſuris.¶†Quarto not.in ver.plane.qõ cõtra furẽ competũt plures actiones.ſ.actio furti ad penã dupli vel quadrupli.qõ totũ eſt pena.ſ.de obli.que ex delicto naſcuntur.§.ſi.Secun
a do rei vẽdicatio cõtra quẽcunq̃ poſſidentẽ[a] rẽ ſubreptã.⁊ actio ad exhibendũ q̃ eſt eius preparatoria:vt.l.ſi pro fure.§.furti.ff.de condi.fur.quarto cõdictio furtiua que eſt perſonalis actio vt.j.e.ver. appellamus.⁊ iſta eſt etiã rei perſecutoria.⁊ datur ſolum cõtra furem ⁊ eius heredẽ:etiã ſi nihil ad eũ peruenerit vt.d.l.ſi pro fure.§. ſi.qõ eſt contra naturã delictorũ vt.C.ne ex delic.defunc.l.j.⁊ ideo eius natura diciť varie figurata vt dixi.ſ.eo.§.ij.in glo.in verſic.⁊ alijs.Et iſta ⁊ oĩs alia cõdictio degenerat cõtra furẽ vt.ſ.dixi.⁊.l. ſi.in fin.ff.vſuf.quẽad.caue.Et per iſtas reales non tolluntur penales:ſed vna realis bene tollit aliã vt dixi in.d.§.ſi.ſ.de obli.que ex deli.naſ.⁊ hoc etiã voluit glo.hic in ver.odio.in fi.Quinto not. in ver.appellamus.⁊.l.obligationũ genera.que concor.ff.de act.⁊ obli.qõ actiones reales tam p corporalibus q̃ pro incorporalibus competentes appellantur vendicationes:qꝛ per eas vendicantur res actorum corporales vel incorporales.Sed actiões perſonales appellantur condictiones.⁊ ſic oĩs condictio eſt perſonalis actio. ad hoc facit tex.cum glo.l.ceſſat.ff.de ac.⁊ obli.proprie olim appellabanť a condicendo.i.denunciando.fiebant eñ olim denunciationes de ſoluendo vt hic in gl.que hodie non fiunt.⁊ ideo illo reſpe
6 ctu hodie abuſiue ⁊ improprie appellantur condictiones.¶†Et no.glo.hic qõ quis non tenetur interpellare debitoreƷ ſuũ extra iudicium:niſi ex vrbanitate.l.quidã yberus.ff.de ſerui.vrba.predio. ⁊.l.ſi fideicommiſſi.ff.de vſur.niſi velit eum conſtituere in mora:qꝛ tũc ſufficit vnica interpellatio:non autẽ requiruntur plures.l.mora.ver.ceterũ.ff.de vſu.⁊.l.titio ſeio.§.vſuras.ff.de lega.ij.niſi in vẽditione pignorũ vt.l.ſi conuenerit.ff.de pig.act.de quo per Bart. in.l.qui rome.§.ſeia.ff.de ver.ob.Dicit tñ Gul.de cu.⁊ Bald.poſt eum in.l.edita.C.de eden.qõ ſi debitor non eſt conſtitutus in mora ſaltim per interpellationem extraiudicialem non tenetur ad expẽſas ſi immediate recepto libello dicit ſe velle ſoluere ⁊ non litigare. de iure autem canonico monitio videtur neceſſaria vt in.c.nouit. de iudi.quod tenuit Spe.in ti.de ſecun.nup.§.j.¶In tex.ibi ſi appareat.aliqui tamen non habent iſta verba:⁊ tunc plana eſt litera. alij habent:⁊ tunc dic qõ erat quedã ſolẽnitas verborum cum proponebatur actio perſonalis ſub tali conditione ſi appareat ⁊c.i.ſi apparebit id qõ petitur verũ eſſe q̃ ſolẽnitas eſt penes nos ſublata

a ¶Poſſidẽtẽ.An aũt q olĩƷ poſſidebat pſumať hodie poſſidere.de hoc p do.Are.in iij.col.circa fi.ver.videamus itaq̃. Itẽ an is q poſſidet reƷ hodie preſumať dñs.itẽ an olim dñs preſumatur hodie dñs.d̃ his vide do. Are.hic.

b ¶Libellus. Adde h do. Aret.in.vij. col.circa fin. ver.q̃ro qũo formať libellus ⁊.d.Pe. Jac.in ti.de condi.furti.

etiam expreſſe:vt.l.j.⁊.ij.C.de formn.⁊ impe.ſub.hodie hec talis cõditio:ſi appareat.i.ſi aſſertum debitum veruƷ ſi tacite intelligitur ⁊ natura petitionis hoc continet.ſ.quod ita demum debeat reus condemnari ſi appareat debitor.alias autem actore non probante
7 reus abſoluiť vt.l.qui accuſare.C.de eden.ſm Dy.†Libellus[b] in cõ
b dictione furtiua ſic formatur.Ago contra titium:⁊ dico qõ ipſe ex certo pposito ⁊ deliberatione ſciẽter ⁊ doloſe ſubripuit ⁊ furatus fuit talẽ meũ equũ:ipſum recipiẽdo de tali loco ⁊ adducẽdo ad talẽ locũ ſeu ad aliũ quo voluit cõtra meã volũtatẽ:⁊ ideo eſt conueniens ꝙ res mea mihi reſtituať.Itẽ peto ipm condẽnari ad dãdũ tradendũ ⁊ reſtituendũ mihi dictũ equũ ſi extat alias eſtimationem que aſcendit ad tantã quãtitatẽ ⁊c.Ex certo pposito ideo dicitur:qꝛ.ſ.principaliter vel ſecũdario vt in ſacculo ſubrepta cũ pecunia cõmittiť furtũ vt.l.qui ſaccũ.ff.de fur.⁊ no.ſ.de obli.q̃ ex delic.naſ.§.placuit.Meũ ideo diciť qꝛ cõdictio furtiua dať ſoli dño vt.ff.de condi.fur.l.j.⁊.ij.Itẽ dať quaſi dño.ſ.tutori noĩe pupilli et adulti.l.interdũ.§.qui tutelã.ff.de fur.Itẽ platis ⁊ rectoribꝰ eccleſiarũ dať cõdictio furtiua noĩe eccleſiarũ ad ſimilitudineƷ tutoris nõ noĩe ſuo:niſi p fructibus ſpectantibꝰ ad eos vt dicit Jo.fab.SƷ Bar.in.l.neq̃ tutores.C.de pcu.dicit qõ hec nõ eſt vera ſi competũt bona.ſ.prelati qui agit ad vtilitatẽ ſuã.⁊ ideo facit ea q̃ competunt dño vt cõſtituere pcuratorẽ etiã ante litẽ cõteſtatam:ſicut pater pro aduẽtitijs filij vt no.glo.l.ij.C.de bo.ma.ſed tutor facit ad vtilitatẽ pupilli ⁊ eius noĩe vt.d.§.qui tutelã.Sed qualiter ſubuenitur ei qui nõ eſt dñs p recuperatione rei ſubrepte per furtũ cum nõ poſſit agere cõdictione furtiua.dic ꝙ ſi habet ius in re vt eſt creditor pignoris datur ei cõdictio incerti.l.⁊ ideo.in fi.ff.de cõdi.furti.ſi nõ habet ius in re ſed eſt ſolũ bone fidei poſſeſſor dať ei condictio triticaria.l.ij.in fi.cũ.l.ſeq.ff.de tritica.Si nõ habet ius in re nec poſſidet ſed eſt nudus detẽtor vt cõmodatarius ⁊ depoſitariꝰ tũc ſubueniť ei per actionẽ in factũ vel per officium iudicis vel condictione ex lege.l.ſi coloni.C.de agri.⁊ cẽſi.li.xj.de quo dic per glo. ⁊ Bar.in.d.l.⁊ ideo.⁊.l.manifeſtiſſimi.§.ſed cũ ſecundã.C.de fur. ⁊ dixi.ſ.de obli.que ex delic.naſ.§.que de fullone.Item dabiť condictio furtiua cõductori ad nõ modicũ tp̃s qua habet ius in re.et eſt vtiliter dñs.l.j.⁊.ij.ff.ſi ager vecti.pe.⁊.l.iij.§.qõ aũt.⁊ qõ ibi p Bar.ff.de ſuperfi.⁊ hoc tenet Jo.fa.ſ.de rerum diui.§.vbi autem. De alijs aũt colonis an deť eis cõdictio furtiua p fructibꝰ ſubreptis.dic per glo.⁊ Bar.in.l.ſi apes.§.j.ff.de fur.Itẽ dũ diciť in libello ad dandũ.patet qõ hoc verbũ nõ ſumitur hic pprie ſecundũ eiꝰ naturã.i.dñium transferri ſed improprie.i.reſtitui.ſi eñ ſtaret pprie eſſet agens ſibi cõtrarius:qꝛ primo dicit rẽ eſſe ſuã prout eſt: qꝛ nõ deſinit eſſe dñs per furtum.quod patet quia ſibi datur rei vẽdicatio vt hic que ſoli dño competit.l.in rem.ff.de rei ven.⁊ modo ppter verbum dari dicit eam non eſſe ſuam.⁊ ideo hec cõdictio degenerat contra furem vt.ſ.dixi in primo notabili.Item ideo diciť aut eius eſtimationem quia perempta re nihilominus poteſt peti ipſa res vel eius eſtimatio.de quo dic per Bar.in.l.in re furtiua.ff. de cõdi.fur.⁊.l.ſtipulationes non diuiduntur.in.vj.q.ff.de ver.ob. Et hec eſtimatio attenditur quãtiplurimi res fuit a tempore furti facti vſq̃ ad tempus reſtitutionis:nouationis vel oblationis: quia vſq̃ ad illud tempus fur ſemper eſt in mora.d.l.in re furtiua. §.ſi.⁊.C.eo.l.ſi.ſed poſt reſtitutionem nouationem vel oblationem ſecuto interitu liberatur a condictione furtiua.l.parui.ff.de cõdi. fur.⁊ no.in.d.l.in re furtiua.⁊ ideo poſt reſtitutionem rei vel eius eſtimationem poteſt peti pena que non tollitur:quia per rei perſecutoriam non tollitur penalis nec econuerſo vt.ſ.dixi in quarto notabili licet ſimul ⁊ eodem tempore non poſſint principaliter peti res ⁊ pena.l.in conſequentiam.ſic.l.interdum.§.qui furem.ff.de fur.qui eſt caſus ſingularis ⁊ peregrinus.⁊.l.j.C.quando ciui.act. cri.pre.⁊ per Bar.in.l.ij.§.j.ff.vi bo.rapt.Et de forma huius libelli in condictione furtiua vide in Spec.in ti.de fur.§.ij.ver.item ⁊ re vera.⁊ per Rofre.in ti.de condi.furti.dicam.j.eo.§.quadrupli. ¶In glo.j.dic no.ex hac glo.naturam actionis perſonalis que datur ad dandum vel faciendum ſcilicet ad dandum quando debet dominiũ transferri:vt in mutuo.⁊ ad faciendũ vel tradẽdum quãdo non eſt tranſlatũ dñium vt in cõmodato vel depoſito pignore ⁊ ſimilibus:⁊ in obligatiõe facti.⁊ in iſtis perſonalibus vbi non eſt tranſlatũ dominiũ nõ põt petere quis in libello rẽ ſuã ſibi dari niſi
8 contra furẽ vt.ſ.dixi.†Sed actiones reales nõ danť ad dandũ vel faciendũ ſed danť ad declarandũ ius cõpetere vel nõ cõpetere actori in re petita.⁊ reſtitutio venit officio iudicis vt plene dixi ſupra eo.§.j.⁊ ſicut alie actiones perſonales dantur ad dandũ qñq̃:qñq̃ aũt ad reſtituendũ vt modo dixi.Ita ↄdictiones danť qñq̃ ad dãdum:qñq̃ ad transferendũ:alſ reſtituẽdum.⁊ hoc fuit de mẽte gl. hic in ver.in rẽ.⁊ in ver.ſed nunquid.¶In glo.in ver.plane.nota ex hac gl.qõ odiũ furis vertitur circa tria per legem contra eũ conceſſa.ſ.odium reſpectu infamie.ſecundo reſpectu interitus rei.tertio reſpectu pluralitatis actionum contra eũ inductarũ vt dixi.ſ. in quarto notabili.qõ proſequere ⁊ declara vt in gloſ.Et adde qõ non ſolũ habet locum in fure:ſed etiã in predone ⁊ alio male fidei poſſeſſore vt voluit hic glo.in ver.in rem actio.¶In gloſſ.in ver. ſi apparet.

ſi apparet.ibi ⁊ ſic eſt mirabile.No.ex hac glo.qđ in odium furis
permittitur quod contra eum intentetur actio ad aliud ꝙ̃ exigit
natura ipſius actionis ſcilicet in genere ſumpte.⁊ ſic illa actio egre
ditur terminos ſui generis vt etiã contrarie actiones contra ipm̃
furem ſint inducte.Quod declara vt dixi.ſ.in primo notabili.

1 ☞ Actiones perſonales que ſint.
2 Actio depoſiti in quantum detur.
3 Actio penalis dicitur tribus modis.
4 Condictio certi pro quo detur.
5 Libellus in certi condictione qualiter formandus.
6 Agens ex mutuo quid probare debeat.
7 Libellus qualiter in actione commodati formandus.
8 Commodatum an dicatur ſi vt poſſis aliquid ducere per campum meum concedatur.
9 Libellus qualiter in actione contraria commodati formetur.
10 Libellorum in actione depoſiti triplex.
11 Furtum quando ⁊ qualiter in re depoſita committatur.
12 Libellus qualiter in actione depoſiti contraria formetur.
13 Libellus in actiõe depoſiti penali ad duplũ qualiter formãdus ſit.
14 Depoſitarius contumax an[illegible] in duplum condemnandus.
15 Libellus qualiter ⁊ quot modis in actione mandati formetur.
16 Libellus qualiter in ſpeciali negotio mandato formetur.
17 Salarium procuratoris vel aduocati quantum.
18 Forma mandati quando ſeruanda ſit.
19 Forma in actione mandati contraria qualis eſſe debeat.
20 Actio pro ſocio quando cui ⁊ pro qua re detur.
21 Libellus in actione pro ſocio qualiter formetur.⁊ nu.ſeq.
23 Fructus qualiter inter ſocio diuidendi.et nu.ſeq.
27 Filio conſumenti bona patris viuentis ſibi in ſuam partem imputabitur.
28 Renuncians ſocietati intempeſtiue quam penam patiatur.

Sequens illa diuiſio. ¶ Hic ponit tertia di-
uiſio cõmunis ad oẽs
actiones.ſ.quod quedam ſunt actiones rei perſecutorie.quedã pe
ne.⁊ quedam rei ⁊ pene.Rei perſecutorie ſunt quando peto quod
mihi abeſt ⁊ tibi adeſt ſiue ſit actio realis ſiue pſonalis vt in actio-
nibus hic enumeratis in tex.puta mutui commodati depoſiti mã
dati pro ſocio ex empto vendito locato ⁊ conducto.fallit in actiõe
depoſiti in quatuor caſibus in quibus eſt mixta.ſ.cauſa tumultus
incendij ruine ⁊ naufragij.Perſecutorie pene tantum ſunt que pe
nam tantum perſequuntur.Et mixte ſunt que perſequuntur rem
⁊ penam vt actio depoſiti in quatuor caſibus vt.j.eo.ver.plane.et
actio vi bonorum raptorum vt.j.eo.ver.vi aũt.actio legis aquilie:
vt.j.eo.ver.ſed ⁊ legis.⁊ actio ex teſtamento cõtra differẽtes ſolue-
re legata relicta venerabilibus locis vt.j.eo.§.itẽ mixta.Diuiditur
ergo iſte.§.in tres partes:qꝛ primo tractat de rei perſecutorijs me
ris tam in rem ꝙ̃ in perſonam adijciendo rei perſecutoriam mixtã
ſ.actionez depoſiti in quatuor caſibus:ſecũdo de penalibus meris
tertio de mixtis:ſecunda ibi:ex maleficijs tertia ibi:vi autem bono
rum.⁊.h.d.Actiones reales ſunt rei perſecutorie ⁊ etiam perſona
les.ſ.ille que oriuntur ex contractu excepta actiõe depoſiti que eſt
mixta ad rem ⁊ penam in quatuor caſibus.h.d.vſq; ad.§.ex male-
1 ficijs.¶ †No.igitur.j.quod actiones perſonales quedam ſunt rei
perſecutorie tantum vt que deſcendunt ex contractu velut ex mu-
tuo depoſiti mandati ⁊c.Et quedam perſecutorie pene tantum vt
actio furti.⁊ ſimiles vt.j.§.j.Et quedam mixte.ſ.perſecutorie rei ⁊
pene ſimul vt in.§.vi autem.Sed quid de actione in factum q̃ daꝛ
ex interdicto ne quid in ſacro loco.l.fi.⁊ ſi factum fuerit tollitur.de
quo in.l.ij.§.j.ff.de inter.⁊.l.j.ff.ne quid in loco publi.an eſt rei per-
ſecutoria:vel pene.non enĩ videtur perſecutoria rei nec pene:qꝛ ad
priuatum non ſpectat agere pro re ſacra vel religioſa:ſed ad ponti-
fices.d.l.j.ne quid in loco ſacro.⁊.l.ſancimus.C.de ſac.ſanc.ec.dic
cõtra.vt hic in glo.ij.qđ imo eſt perſecutoria ⁊ conſeruatoria rei ſa
cre:qꝛ intereſſe nedũ pontificũ ⁊c.cõſeruari in qua poſſit quilibet
orare pro remiſſione peccatorũ vt in auꝫ.ne liceat matri ⁊ auie.§.qꝛ
vero comperiũtur.col.viij.⁊.l.j.§.ius publicum in ſacris.⁊ de iuſt.
⁊ iur.⁊ ibi no.Quod enim ad iniuriam ⁊ dedecus religionis dñi-
ce committiꝛ ad oĩm ſpectat iniuriam dicit tex.in.l.monachos.C.
de here.⁊ ideo dicit Bar.in.l.j.ff.de pu.iud.qđ de omni delicto qđ
non reſpicit offenſam alicuius priuati in ſpecie ſed in genere vt in
pena que imponereꝛ iuranti per corpus xp̃i quilibet poteſt accuſa
2 re per.l.qđ ſenatus.cũ ſua glo.ff.de iniur.¶ †Scđo no.qđ actio de
poſiti regulariter datur ad ſimplum.Fallit in quatuor caſibus hic
poſitis in quibus datur in duplum:qꝛ depoſitum ſit ex neceſſitate
vt glo.in ver.ipſius.vnde crimen perfidie eſt depoſitum denegare
vt.l.j.§.j.ff.depoſiti.⁊ ibi no.glo.qđ hec actio depoſiti in his qua-
tuor caſibus eſt pretoria:⁊ in alijs eſt ciuilis.⁊ ſic patet hic quod ꝓ
depoſito neceſſario datur in duplum contra inficiãtem illud vt.ſ.
3 proxi.dixi.¶ Ultimo no.hic glo.in ver.conducto.†Quot modis
dicatur actio penalis:qꝛ tribus modis.primo ex vtraq; parte vt
actio furti.ſecundo ex parte rei tantum cum ipſe cõdemnatur ad
intereſſe vel actor vltra id quod ad eum peruenerit.tertio reſpectu
actoris tñ vt cũ petiꝛ poſt annũ ſimplũ receptũ ab aliquo calũnie
cauſa vt.l.j.ff.de cal.Et generaliter quecũq; actio in qua iuraꝛ in
litẽ eo qꝛ nõ reſtituiꝛ ad iuſſum iudicis.l.iij.§.ſed ſi quis.cum gl.ff.
fi.[illegible] regũ.de quo p bar.in.l.in actionibus.ff.de in litẽ iuran.⁊ hoc
voluit hic glo.in ver.noſtre actiones.¶ †Pro declaratiõe forma-
4 lis libelli in actiõe ex mutuo.⁊ ad declarationẽ tex.hic in ver.velu
ti.in quibus mutuã pecuniã vel in ſtipulatu deductũ.⁊ ſic cõiuncta
glo.No.qđ ꝓ pecunia mutuata nõ interueniẽte ſtipulatiõe datur
certi cõdictio ex mutuo.Itẽ certi cõdictio generalis vt not.in rub.
ff.ſi cer.pe.Si aũt in ipſo mutuo ſuperuenit ſtipulatio tunc ſi in cõ
tinenti daꝛ ſolũ certi cõdictio ex ſtipulatu qꝛ numeratio preſumiꝛ
facta cã implende ſtipulatiõis.Si aũt ex interuallo tunc ſunt duo
cõtractus.⁊ inducitur nouatio primi ſi eſt actuz expreſſe vel tacite.l.
neq; enĩ.ff.de noua.⁊ ibi per do.Ang.de peru.Itẽ niſi quis ſtipu-
letur pecuniã ex alia cauſa ꝙ̃ mutui daꝛ ei certi cõdictio.⁊ ita põt
intelligi hic tex.⁊ glo.qꝛ qñ in ſtipulatione venit certum daꝛ certi
cõdictio:ſed ſi icertũ daꝛ actio ex ſtipulatu.l.ſi qs certũ.ff.ſi cer.pe.
5 †Et formaꝛ ergo libellus[a] in certi cõdictione ſpeciali q̃ daꝛ ꝓ mu-
a tuo hoc modo.Ago contra titiũ ⁊ dico qđ iã eſt annus ex quo ſibi
dedi ſolui ⁊ mutuaui decẽ libras denariorũ meoꝝ ex cã mutui.quã
quãtitatẽ denariorũ dictus titius pluries interpellatus denegat ⁊
recuſat mihi dare ⁊ reſtituere quare peto ipſum condẽnari ad dan
dũ ſoluendũ ⁊ reſtituendũ dictã quantitatẽ pecunie mutuate ⁊c.
hec verba iam eſt annus nõ ſunt neceſſaria qꝛ in ciuili quis nõ tene
tur exprimere locũ ⁊ tp̃s niſi ſit actio q̃ infamet ſed in criminali ſic
de quo per Bar.in.l.j.ff.de edẽ.⁊.l.liberorum.ff.de accuſa.⁊.c.tue.
de procu.Si tñ quis ſe aſtringit ad probãdum vbi non erat neceſſa
riũ non probando ſuccũbit per.l.habeat.ff.de inſtito.⁊.c.licet cau-
ſam.in ver.aſtrinxit.cum ſua gloſſ.de proba.Item ex mutuo facto
poſt litis conteſtationẽ nõ ſequeꝛ condemnatio licet ſecus in con-
uento actione reali qui incipit poſſidere poſt litis conteſtationem
qꝛ ex poſſeſſione ſuperueniẽti condemnaꝛ.de quo dic per gloſ.in.c.
abbate.de re iudi.li.vj.Itẽ dũ dicitur in libello dedi:qđ verbũ de-
notat tranſlationem dominij vt.ſ.eo.§.ſic itaq;.⁊ dũ dicitur meo-
rum.qđ verbũ denotat ſimiliter dñium.l.quintus.§.argento.ff.de
auro ⁊ arg.qꝛ aliter non eſt mutuum a principio niſi transferatur
dominiũ:⁊ fiat de meo tuum.§.appellationem.in.l.ij.ff.ſi cer.pet.
§.in mutui.ff.ſi cer.pe.licet ex poſtfacto multis modis reconciliꝛ
6 vt no.in.d.§.in mutui.⁊ ibi plene per Bart.†Et nunquid egens
ex mutuo teneatur probare pecuniam fuiſſe ſuam ⁊ ſic petierit trãſ
ferri dominium prout requiritur in mutuo.Dic quod non:quia
reus non poteſt ſibi refricare queſtionem dominij.l.ſi quis condu
ctionis.C.locati.de quo per Bar.l.nam ⁊ ſi fur.ff.ſi cer.pe.Nume
raui.ideo dicitur vt comprehendat mutuum naturale pro quo cõ
petit hec actio.Si autem fuiſſet mutuum cui natura comparatur
vt eſt quando mutuatus pecuniaz incontinenti promittit eam re-
ſtituere.vel eſſet mutuum ciuile tenetur vt eſt quando quis in chi
rographo confitetur ſe recepiſſe mutuum ſpe future numeratiõis
de quo triplici mutuo loquitur glo.in.l.ij.§.fi.ſi cer.pe.tunc non li
bellaris incerti condictione ſpeciali ex mutuo que non cõpetit ſed
in obligatione competit condictio ex lege in cõtractibus.C.de nõ
nu.pecu.vt no.glo.ſ.de li.obliga.in princip.licet Bart.aliter dicat
in.l.j.ff.de condictio.ex lege.Et quando interuenit ſtipulatio com
petit certi condictio ex ſtipulatione et non ex mutuo vt dixi.ſ.di-
uerſa enim ſunt media concludendi.nam in mutuo medium con-
cludendi eſt:quia numeraui dedi ⁊ mutuaui.in ſtipulatione me-
dium concludendi eſt:quia per ſtipulationem reddere promiſiſti.
Et in chirographo medium concludendi eſt:quia literis obliga-
ſti te per ſcripturam tuam propriam ⁊ tua propria manu factam.
ſecundum Jo.fab.hic.Et ex predictis patet euz appellatio mutui
ſimpliciter facta intelligatur de naturali ⁊ reali in mutuo realiter
facta quod procurator conſtitutus ad mutuum recipiendum non
obligat dominum ex ſola confeſſione mutui de quo per Bar.in.l.
ij.in fi.ff.ſi cer.pe.Item dum dicitur dictam quantitatem in gene-
re non eadem quam mutuaui:quia mutuum conſiſtit in rebus q̃
recipiunt functionẽ in ſuo genere.l.ij.§.j.ff.ſi cer.pe.Et de forma li
belli in hac cõdictione ex mutuo vide in ſpe.de ſol.§.ſequitur.ver.
eſt ⁊ tertia cõditio.⁊ per Rofre.in titu.de certi condictio.ex mu-
7 tuo.†In actione commodati ſic formaꝛ libellus.[b] Ago contra ti-
b tiũ.⁊ dico qđ cõmodaui ſibi equũ meũ talis pili vt equitaret vſq;
ad talem locũ.Itẽ dico qđ dictũ equũ tenuit tanto tp̃e qđ iuit vel
ire potuit ad talẽ locum.Item qđ interpellatus recuſat mihi reſti
tuere dictum equũ ad dictũ ſibi cõmodatũ.Ex eo qđ dicit equum
intellige de alia re mobili vel immobili in quibus cõſiſtit cõmoda
tũ.l.j.§.ij.ff.commo.tñ non ſit res que vſu cõſumaꝛ in quo non con
ſiſtit commodatũ:ſed mutuũ.l.iij.§.fi.ff.commo.Et in hoc differt
commodatũ a mutuo qꝛ cõmodatũ exigit reſtitutionẽ eiuſdẽ rei ſꝫ
non mutuũ.l.ij.ff.ſi cer.pe.Mutuo vult ſimilẽ ſed commodum re-
petit idem:qꝛ per hec verba exprimitur vſus rei cõmodate.quem
vſum commodatarius peruertit in alium vſum etiã teneꝛ de inte-
ritu rei cõmodate.l.ſi vt certo.§.interdũ.ff.cõmo.Itẽ ꝑ dicta ver-
ba tacite exprimitur tẽpus vſq; ad qđ ſit commodatum.ſ.quouſq;

a ¶ Libell⁹ mutui.adde hic do.Aret.in iij.colũ.poſt me.verſic.ex quo ſequitur quod libell⁹.

b ¶ Libellus.adde hic do.Aret.in.iiij.col.circa pn.verſi.quõ ergo ⁊ Pe.Iacob.in tit.de actio.cõmodati.

poſſit cõmodatarius ire ad locũ.l.ij.§.ſi quis.ff.qđ cer.loco.⁊ ꝑ di-
cta duo apparet differẽtia inter cõmodatũ ⁊ precariũ:qꝛ in cõmo-
dato dꝫ exprimi vſus ⁊ tp̃s ⁊ ante nõ põt cõmodatũ reuocari.al's ſi
qđ iſtorũ deficiat nõ erit cõmodatũ ſꝫ precariũ qđ põt ad libitũ re-
uocari.l.j.ff.de preca.ꝓ quo precario cõpetit interdictũ vel actio in
factũ vel preſcriptis verbis.l.interdũ.⁊.l.duo.§.ſi.ff.de preca.nõ igi
tur ꝓcederet libellus in cõmodato ſimplr̃ dicẽdo:commodaui tibi
equũ quẽ denegas reſtituere.niſi exprimat̃ vſus ⁊ tp̃s vt.ſ̃.dixi.Itẽ
eſt alia differẽtia qꝛ cõmodatarius tenet̃ etiã de leuiſſima culpa.l.ſi
vt certo.§.cõmodatũ.ff.cõmo.ſed ꝑcario accipiẽs tenet̃ ſolũ de do-
lo ⁊ lata culpa.l.cõtractus.ff.de reg.iu.⁊.l.queſitũ.§.eũ quoqꝫ.ff.de
preca.Sunt ⁊ alie differẽtie inter cõmodatũ ⁊ precariũ de quibus
dic per glo.⁊ Bar.in.l.cõmodato.§.ſicut.ff.cõmo.⁊.l.j.ff.de preca.
Itẽ ire potuit.ideo dicit̃ qꝛ ſtetit ꝑ cõmodatariũ vel etiam ꝑ caſum
ſine ſui culpa cõtingẽtẽ vt qꝛ fuit infirmus vt re cõmodata vti ne-
quiuit infra tp̃s tacitũ vel expreſſum nõ expectat̃ vlterius:ſed fit re-
uocatio rei cõmodate.arg.l.itẽ illo.ff.de conſti.pecu.⁊ ſi vno.§.iteꝫ
8 cũ cõmodaui.ff.loca.⁊ per bar.in.d.§.ſicut.†Quid ſi concedatur vt
poſſis ducere vel extrahere granũ vel fenũ per cãpum meũ.vel effo
dere cretã vel lapides de fundo meo an erit cõmodatũ vel ꝑcariuꝫ
qꝛ talis conceſſio potius ſonat in vim beneficij ⁊ gratuite conceſſio
nis ꝙ̃ in contractũ cõmodati in quo contrahitur obligatio ad reſti
tutionẽ eiuſdẽ rei que hic non eſt.l.qui ſaxũ.ff.de dona.⁊.l.interdi-
ctũ.ff.de preca.⁊.l.permiſiſti.ff.de preſcrip.ver.⁊.l.eũ qui.§.his pre
cario.ff.de fur.ẜm Io.fab.Itẽ qđ ſi in inſtrumẽto dicit̃ cõmodauit
⁊ precario rogauit.an erit precariũ vel cõmodatum.dic qđ commo
datũ ſeu res ſeu materia ſit habilis ad cõmodatũ.arg.l.ſi adijciat̃.
ff.pro ſocio.vt.ſ̃.locati.§.adeo.facit.l.ſpes.ff.de aur.⁊ argen.lega.
ẜm Io.fa.Quod intellige ſi fuit expreſſus vſus ⁊ tempus tacite vel
expreſſe vt.ſ̃.dixi.Itẽ quid ſi precario concedo ad certum vſum vel
tempus an erit commodatũ vel precariũ.dic qđ precariũ erit.Sed
tñ non conſtãte precario vſus vel tp̃is qñcunqꝫ reuocare poteſt:qꝛ
pactũ appoſitũ cõtra naturã precarij nõ valet.l.cum precario.ff.de
preca.⁊ per Bart.in.l.pactum inter heredem.ff.de pac.nec poteſt
trãſire in contractum commodati:qꝛ verbum precarij hoc nõ patit̃
ſ.natura verborum pateret̃ vt qꝛ ſimpliciter dixi cõcedo:qꝛ tũc bñ
trãſiret in cõtractũ commodati.iuxta doc.Bar.in.l.vbi ita dona-
9 ui.ff.de dona.cau.mor.†In actione cõmodati contraria libellabis
hoc modo qđ arnolfus tibi talẽ rẽ cõmodauit ⁊ qđ in ea feciſti tot
⁊ tales expenſas.probat̃ hec forma per.l.in cõmodato.§.ſicut.⁊ per
l.in rebus.§.poſſunt.ff.commoda.Et ſi rem commodatã penes te
habes potes eã retinere donec tibi ſatiſfiat de expenſis factis in re
d.§.poſſunt.ſ.nõ poſſit retineri pro alio debito.l.ſi.C.commodati.
de quo vide glo.⁊ Bart.in.l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff.de condi.
inde.Sed in precario reperit̃ actio cõtraria contra cõcedentẽ preca
riũ.Quomodo ergo ei ſubuenitur qui precario rogauit.dicit Ioã.
fa.qđ per actionẽ de dolo.l.ſi eũ mihi.ff.de dolo.⁊.l.promiſiſti.ff.de
preſcrip.ver.ſed dic ſicut ſunt varij ⁊ diuerſi modi expenſarum:ita
ſunt varia ⁊ diuerſa remedia repetitionis earum vt no.in.l.in fun-
do.ff.de rei ven.vbi eſt glo.ordinaria ⁊ magiſtralis vt.ſ̃.de rerum
diui.§.ex diuerſo.⁊ hoc de expenſis factis extra iudiciũ:ſed de fa-
ctis in iudicio.vide in ſpec.§.j.ij.⁊.iij.⁊.l.eũ quẽ temere.ff.de iudi.
Et de forma huiuſmodi libellorũ act.cõmo.in ſpe.in ti.de cõmo.§.
10 j.⁊ per Rofre.in ti.de act.cõmo.†In actione depoſiti explicanduꝫ
eſt de triplici forma libellorũ.ſ.in actione depoſiti directa cõtraria
a ⁊ penali ad duplũ indirecta ad ſimplũ ſic format̃.Ago[a] cõtra titiũ
⁊ dico qđ depoſui penes eũ in domo ſua vel alio loco talem librum
quem ipſe gratis recepit in depoſito retinendum cuſtodienduꝫ et
ſeruandum.Item dico qđ dictus titius interpellatus recuſat red-
dere ⁊ reſtituere mihi dictũ librum penes eum depoſitum ⁊c.Quẽ
ipſe recepit ideo dicitur quia ſi in tui preſentia deponerem in do-
mo tua,ſi aliter non appareret de receptione non teneris depoſiti
ſ̃.qui.mo.re contra.obli.§.preterea.ibi:de ea re quam accepit.⁊.l.j.
in pn̄.ff.depo.Fallit in nauta caupone ⁊ ſtabulario q ex ſola depoſi
tione rei eis tñ ſciẽtibus tenentur etiam de leuiſſima culpa.l.j.in ſi.
⁊.l.iij.§.⁊ quia.ff.nau.cau.ſta.Item gratis ideo dicitur qꝛ ſi inter-
uenit pecunia ceſſat actio depoſiti.⁊ datur actio locationis ⁊ con-
ductionis ⁊ preſcriptis verbis vt.l.j.⁊.l.ſi quis ſeruum.ff.depoſiti.
Itẽ depoſui.ita dictũ eſt ⁊ nõ poſui:qꝛ per verbum poſui non au-
fert cuſtodiã a me ſed per verbũ depoſui ſic qꝛ dictio de quaſi deor-
ſum a me cuſtodiã pono.l.j.in prin.ff.depo.⁊ ibi no.facit qđ dixi in
ver.recepit.Et adde qđ depoſitũ cõſiſtit in re mobili ſicut cõmoda
tũ.l.j.ff.cõmo.niſi forte qñ fit ſequeſtrũ rei:puta roche de volũtate
partiũ penes tertium interim depoſite cuſtodiende donec partes
erunt in concordia.l.licet.§.rei.ff.depoſi.Et hoc videt̃ ſentire Azo
b in ſumma huius ti.Et hoc etiã cõſuluit [b] Ange.qđ ſi rocha vel ca-
ſtrum cõmendant̃ in manibus alicuius videt̃ cuſtodia ⁊ guberna
tio ei cõmiſſa vt depoſitario per.l.lucius.ff.depo.per quam.l.dicit
Inno.in.c.dudũ.ij.de elec.ſup ver.per cõceſſum.qđ habẽs eccleſiam
in cõmenda nullũ ius pretẽdit in ea nec in fructibus ſed ſolã cuſto-
diã ⁊ gubernationẽ habet ⁊ eã reſignare debet ad libitũ cõcedẽtis.
11 pro.d.l.lucius.⁊.l.cõmodare.ff.de ver.ſig.¶†Item no.qđ ex ſola

a ¶Ago.ad-
de do.Pet.
Iac.in ti.de
acti.depoſi-
ti ⁊.d.Pe.đ
ferra.in.ti.đ
forma libel-
in actiõe de-
poſiti.
b ¶Et iã con
ſuluit.Hoc
dictum alle-
gat hic do.
Are.allegã-
do do.Ioã.
de pla.auto
rẽ hui⁹ libri.
c ¶Commo
dũ actoris.
Idem tenet
d.pe.de fer-
ra.ĩ ti.de in
terro.fa.an
te l item con
teſt.in gloſ.
cõpellatur re
ſpondere.

inficiatione verbali non cõmittit̃ furtũ in re depoſita:niſi cõtracta
tione ſecuta.l.inficiãdo.ff.de fur.⁊.l.iij.§.ſi rem.ff.de acqui.poſ.pñt
tñ act.furti ⁊ depoſiti concurrere.l.ſi ſacculum.ff.depoſi.eo tamen
ipſo qđ depoſitarius ſine iuſta cauſa denegat reſtitutionem depoſi
ti videtur me ſpoliare:ideo ante oĩa tanꝙ̃ ſpoliatus reſtitui debeo
vt no.per glo.⁊ Bar.in.l.ſi quis conductionis.⁊.l.conductores.C.
12 locati.†In contraria depoſiti ſic format̃ libellus.Ago contra titiũ
⁊ dico qđ ipſe depoſuit penes me talẽ ſuũ equũ gratis cuſtodiẽdũ
⁊ ſeruãdũ vſqꝫ quo ipſe reciperet.Item dico,qđ dictus titius reha
buit ⁊ recepit dictũ ſuũ equũ.Itẽ qđ tp̃e quo dictũ equũ retinui fe-
ci expẽſas in eo in paſcẽdo ferrãdo ⁊ cuſtodiẽdo aſcendentes ad tã-
tã quantitatẽ.dictus titius interpellatus ceſſat licet indebite ⁊ in-
iuſte mihi dare ⁊ ſoluere.Quare peto ipſum per veſtrã ſententiam
condemnari ad dandũ ⁊ ſoluendũ mihi dictã quantitatẽ expenſa-
rum per me factarũ in dicta cauſa ⁊c.probatur hec forma per.l.ei
apud.ff.depo.⁊.l.j.§.ſi vero nihil.eo.ti.Si aũt res depoſita non eſt
reſtituta põt detineri ꝓ expenſis in ea factis.l.in rebus.§.poſſunt.
ff.cõmo.dũtñ nõ ſint tot ⁊ tante expenſe qđ deponens re carere co-
gatur:quod arbitrio iudicis dirimi debet.l.ſi ſeruos.de pig.actio.
13 †In actione aũt depoſiti ⁊ penali ad duplũ in quatuor caſibus ſic
format̃ libellus.Ago cõtra titiũ ⁊ dico qđ de preſenti anno ⁊ mẽſe
dũ incendiũ eſſet in tali domo mea vel alterius mihi cõtigua ego
depoſui in domo ſua vel ſue habitationis de eius voluntate tales ⁊
tales res meas tãti valoris ⁊ cõis eſtimationis per ipſuꝫ cuſtodiẽ-
das ⁊ ſeruandas.Itẽ dico qđ dictus titius interpellatus denegat
mihi reddere ⁊ reſtituere dictas res nulla legitima ⁊ rationabili
cauſa denegãdę reſtitutionis intercedẽte.Quare peto per veſtram
ſententiã ipſum condẽnari ad reddendũ ⁊ reſtituendũ mihi dictas
res depoſitas ſi confiteatur.⁊ ſi negauerit peto eũ condẽnari ad re
ſtitutionẽ rerũ predictarũ.⁊ etiã ad penã dupli eſtimationis dicta
rũ rerũ mihi dandã ⁊ ſoluendã in penã ſue denegationis ⁊ peto ex
penſas ⁊c.hec forma probatur per hunc tex.⁊ per.l.j.§.j.ff.depoſiti
ſcilicet quãtũ ad petitionem rei ⁊ pene conditionaliter ſed inquan
tum negauerit probatur per gloſ.in.l.conductio.C.locati.⁊.l.non
ab.C.vnde vi.In quibus admittitur libellus cõditionalis ſeu ſub
conditione dependente a poteſtate conuenti.de quo etiã per Inn.
in.c.raynaldus.de teſta.poſſet etiã hoc fieri in duobus libellis ſcili
cet vno in quo petatur res.⁊ in alio poſtea in quo petatur pena ne
gatione ſecuta vt dicit Bar.in actione qđ metus cauſa.in.l.ſi cũ ex
ceptione.hec actio.ff.qđ met.cau.Et qđ dictũ eſt in caſu incendij
idẽ dicas in caſu ruine naufragij ⁊ tumultus.Sed in alijs oĩbus
vbi eſt eadẽ ratio vt puta audito concurſu hoſtiũ ſuperuenientiũ.
vel qđ erãt latrones in via q mihi inſidiabant̃.vel dũ eſſem peregri
nus in via grauatus infirmitate ſubita nõ potui deponere niſi pe-
nes hoſpitem vel alium ex circũſtãtibus penes quem depoſui ex ne
ceſſitate an fiet his caſibus condemnatio ad duplum contra negã-
tem depoſitum.Io.fab.hic allegat quod non:qꝛ pena nõ debet extendi.l.interpretationẽ.ff.de penis.et.l.qđ non ratione.ff.de legi.ꝑ
quo facit qđ no.in glo.ĩ.eo.§.item iſta.in verbo diſtulerit.et inver.
in iudicio.Sed in contrariũ facit quod vbi eſt eadem ratio vel ma
ior fit extenſio.l.communis.vt no.gloſ.in ver.ſobrinum.in.l.iulia.
ff.de teſti.Quinimo etiam in penalibus et odioſis inductis ad pu
blicam vtilitatem fit extenſio vbi eſt eadem ratio vt eſt gloſſ.in.c.ſi
poſtꝙ̃.de elec.li.vj.et.l.ſi quis ſeruo.C.de fur.In ſtatutis an fiat ex-
tenſio.dic per Bar.in.l.omnes populi.in.q.v.principali.ver.quar
14 to quero.ff.de iuſti.et iure.†Item quid ſi depoſitarius eſt contu-
max vel preſens reſpondere nolit an condemnabitur in duplũ.dic
quod habetur pro confitente vel negante prout eſt maius eius in-
c commodum et commodum actoris[c] ſeu vtilius actori.ẜm Barto.
in.l.de etate.§.qui tacuit.ff.de interro.act.Et ideo ſi poteſt proba
re depoſitum:vtilius eſt ei vt habeatur pro negante vt penam con
ſequatur.ſi aũt deponens non põt ꝓbare depoſitum vtilius eſt ei
15 qđ habeatur pro confitente per.d.§.qui tacuit.†In actione mãda
ti formatur dupliciter libellus.ſ.generaliter et ſpecialiter:ſicut in
actione negotiorũ geſtorũ pro ſocio.l.pro ſocio arbiter.ff.ꝓ ſocio.⁊
l.ſi remunerandi.§.apud iulianum.ver.plane.ff.mandati.Genera
liter ſic formatur.Ago contra titium et dico quod mandaui ſibi
vt gereret negotia mea in ciuitate bononienſi per totum illud tem
pus quo abſuturus eſſem ad viſitandũ limina ſancti Iacobi.Iteꝫ
dico quod dictus titius ſuſcepit mandatum et geſſit dicta mea ne-
gotia per annum quo fui abſens ex dicta cauſa incheatum tali mil
leſimo et tali menſe ⁊c.Quare peto ipſum condemnari ad redden-
dum rationem ſue geſtionis videlicet introitus redditus bladorũ
vini olei ⁊c.ad reſtitutionem reliquorum ad eius manus peruẽto
rum ⁊c.ſicut libellatur in actionib⁹ generalibus vt tutele et nego-
tiorum geſtorũ.¶Et no.qđ qñ quis gerit negotia alicuius nullo
precedente mandato datur actio negotiorum geſtorum.l.j.ff.de ne
go.geſt.ſi autem precedente mandato datur ſolum actio mandati
et ceſſat actio negotiorum geſtorum.l.ſi remunerandi.§.j.ff.man-
dati.et.ſ̃.de obliga.que ex quaſi contrac.§.j.et ergo mandantem
actio mandati.Sed contra tertium cuius erant negotia bene po-
terit dari actio negotiorum geſtorum:et contra mandantem actio
mandati.

16 mandati.l.ſi mãdatũ.C.de ne.ge.⁊ ibi per Bar.¶†In ſpeciali ne
gotio mãdato ſic formaṫ libellus.Ego cõtra titium:⁊ dico qꝺ tale
mandatũ ſibi vt emeret mihi talem librum pro decem.Itez dico ꝙ
tale mandatum gratis ſuſcepit.Item dico qꝺ librum mihi nõ emit
vel emit alium maiori precio ꝙ̃ mandaueram.Item dico qꝺ pro
pter predicta.ſ.qꝺ non expleuit mãdatum:vel fecit aliud vel extra
vel vltra formam mandati intereſt mea in.xx.in tali damno incurſo
vel lucro amiſſo.Quare peto ipſum condẽnari mihi ad dicta.xx.
mihi danda ⁊ ſoluenda pro intereſſe meo ⁊ ex cauſa precedẽtis mã
dati predicti.Item peto expenſas ⁊c.Probaṫ h̃ forma libelli in.l.
ſi procuratorem.§.mandati.ff.mandati.vel medium concludendi
in hac actione eſt intereſſe deſcendens ex mandato precedenti.vel
ex poſtfacto.l.ſi remunerandi.§.ſi tibi mandauero.ff.mandati.⁊ p
Bar.in.l.qui autem.§.j.ff.ſi quis cau.Item dicitur mandaui.attẽ
de quod non ſolum per verbum mando:ſed etiam per quecũqꝫ ver
ba idonea ad obligãdum poteſt fieri mandatum vt per verba ſup
plico rogo ⁊c.vt no.s̃.mandati.in prin.⁊ ibi dixi.ideo per verba re
commendatoria non inducitur mandatum vt ſi cui ſcribam quod
talis amicus meus ſit tibi recommiſſus.per tex.no.in.l.ſi vero non
remunerãdi.§.cum quidam.ff.mandati.vel proxeneta commẽdat
rem venalẽ nõ obligatur mandati:ſed bene teneṫ de dolo ⁊ lata cul
pa.l.j.ff.de proxene.Item vbi quis facit ex neceſſitate ſui officij vt
annuendo nũmulario vt ſcribat rationes inter me ⁊ eum non na
ſcitur actio mandati ex verbis meis ſed potius eius officium vide
tur excitatum no.glo.ſi.in ſi.l.j.ff.de eden.In dubio autem ſi non
apparet per verba prolata an voluerit mandans obligari manda
ti vel non ſtamus ſignificationi verborum vt not.ff.eo.l.j.in gloſſ.
ij.in ſi.Itẽ gratis ideo dicitur qꝛ mandatũ a principio debet eẽ gra
tuitũ lꝫ ex poſtfacto gratia remunerationis poſſit aliquid dari.l.ſi
remunerãdi.in prin.ff.eo.ſed ſi nõ fuit gratuitũ tũc non põt libella
re in hac actione ſed in actione locati vel preſcriptis verbis.l.ſtipu
latione.vt cũ ꝓcurator petit ſalariũ ſibi promiſſum vel extra ordi
nẽ officio iudicis qñ nullo modo ꝓmiſſum fuit vel conuentũ fuit
ex interuallo:quibus cauſis põt ſalariũ peti vt not.in.l.j.⁊ ibi ple
ne per Saly.C.mãdati.Hinc eſt qꝺ mandatũ factũ magiſtro vt do
ceat diſcipulũ intelligiṫ mediãte mercede:niſi gratis ſumat eũ do
cendũ.tex.eſt in.l.inter caſus.§.ſi.in ſi.ff.mãdati.Hoc tñ limita:qꝛ
licet cõuentio de ſalario a principio cũ ꝓcuratore facta qui nõ erat
alias facturus excludat actionẽ mandati inter eũ ⁊ dñm licet non
excludat alias actiones vt.s̃.dixi.non tñ excludit ꝓcuratorem ab
agendo contra tertiũ vigore mandati.de quo dic per Bar.in.l.j.ff.
17 de procu.⁊.l.ſalariũ.C.mandati.¶†Quantũ aũt potuit eſſe ſala
riũ ꝓcuratoris ⁊ aduocati ad plus.dic vſqꝫ ad centũ aureos vt no.
in.d.l.ſalariũ.ff.mandati.excipe ſm Bald.niſi ſit cauſa criminalis
vbi tractaṫ de ſalute hois qꝛ cũ ex cauſa ineſtimabilis ſit licet ꝓcu
ratori ⁊ aduocato paciſci de exceſſiuo ſalario per text.no.in.l.ſi pa
ter.§.ſi quis aliquẽ.ff.de dona.Quãdo aũt quis egrediṫ formã mã
dati an poſſit agere.⁊ an impediaṫ tranſlatio dñij.dic vt.l.dilecti.
18 ff.mandati.⁊.s̃.mãdati.§.ſi quis man.†forma eſt ſeruanda.ſ.quan
do habet certã ⁊ limitatã formã.ſi aũt incertã tunc debet manda
tum explicari bona fide prout ſit vtilius mandatori.l.iij.⁊.l.fin.§.
qui pro eo.qui eſt tex.no.de hoc.ff.mãdati.Itẽ dicit Ioã.fa.qꝺ iſta
forma mandati nõ eſt ſeruanda in cauſis ⁊ neceſſarijs ⁊ generaliter
in his que mandãs neceſſe haberet facere vt ſi mãdaſti mihi vt ale
rem filios tuos:⁊ nõ darẽ ſibi niſi bolũ panis ⁊ aquã.certe ſi dedi ſi
lio vitã ſufficientẽ agã mandati.per tex.in.l.ſi hac qs.§.labeo.de re
li.⁊ ſump.fune.ſimiliter dicit nõ debere ſeruare formã in mãdato:
qꝛ mãdatarius cognoſcit fore erroneũ ⁊ in preiudiciũ dñi ſed debet
ſaltim ſcribere domino ar.l.ſi.de erro.aduo.⁊.l.j.§.fina.de.q.⁊.c.ſi
quando.extra de reſcrip.Item adde quod licet mandatum nõ ex
plicetur in propria forma tñ ſufficit qꝺ expliceṫ in effectu.Ideo mã
datũ de fideiubendo ⁊ ſoluendo inducit actionem mandati mãda
tario:licet explicet per alium ⁊ non per ſe.l.ſi.§.mandauit.ff.man
dati quia ſufficit iuxta mandatũ vel conſimile vt dicit glo.in.l.alle
ga.ff.de procu.⁊.l.tam cauſa.§.in hac.ij.ff.iudi.ſol.ſiue etiam ſuffi
cit fieri quod eſt vicinum mandato:licet non fuerit mandatum.gl.
viij.q.j.c.licet.⁊.c.cum iuuentute.per Inno.de purga.cano.Quin
imo mandatarius tranſgrediens formam mandati obligat domi
num ſi mandatum ad talem tranſgreſſionem poteſt adoptari vt ſi
mandaui tibi vt vulneres:dum putas vulnerare occidis:ideo obli
gor de homicidio qꝛ illud poſſe euenire veriſimiliter debui.textus
eſt in.c.vlti.li.vj.⁊ per Bald.in.l.cum mandati.C.mandati.Item
ſuſcepit ideo dicitur quia a principio liberum eſt non ſuſcipere mã
datum ſed ſuſceptum neceſſario eſt adimplendum vt.s̃.manda.§.
mandatum.vel tam tempeſtiue renunciandum ex cauſa vt mãdãs
poſſit per aliũ explicare vel aliter ſibi ꝓuidere vt dixi in.d.§.mãda
tum.ſi autem ſuſcepit ⁊ inchoauit mandatum de vendendo rẽ:cer
te ſi vendidit poteſt implere mãdatum ⁊ rem tradere etiam inuito
19 domino.l.ſi quis prohibuerit.ff.de publi.†In contraria mandati
debes narrare te mãdatum compleuiſſe:⁊ de tuo iuxta formam mã
dati expendiſſe ⁊ erogaſſe tantum quia cum interſit tua in tantũ
petis mandatorem condemnari tibi ad dandum ⁊ ſoluendum tibi
dictã quantitatẽ ꝓ tuo intereſſe.hec forma approbaṫ in.l.ſi vero nõ
remunerãdi.§.cõtrario.⁊.§.ſi mihi.ff.mãda.Et breuiter potes for
mare libellum addendo ⁊ diminuẽdo ſecundũ emergentiã caſuũ ⁊
ſcðm culpã qua quis obligaṫ.nã in facto qꝺ requirit exactã diligen
tiam vt in procuratore in iudicio venit etiam leuiſſima culpa.l.a
procuratore.C.mandati.In facto vero quod quaſi requirit nullã
induſtriam vt ſoluere pecuniã:portare vnã literam venit ſolus do
lus ⁊ lata culpa:iudicium vel quaſi nullã requirit induſtriã:perſo
ne non poſſunt expedire per ſubſtitutum niſi neceſſitas conſuetu
do vel conuentio aliud inducat.de quo per Bar.in.l.nemo eſt qui
ff.de duo.reis.⁊ per Ioã.an.in regula iuris.qui per alium facit.in
20 mercurialibus.li.vj.†In actione pro ſocio pro declaratione forme
communis libelli premitte quod actio pro ſocio datur in diuerſis
caſibus ⁊ ad diuerſos effectus.Quandoqꝫ datur ad ſocietatẽ con
tractã adimplendã ⁊ perficiendã.ſ.vt fiat ⁊ nominũ ⁊ rerũ collatio
in cõi ſecũdum cõuentionẽ ſocietatis:⁊ tũc intẽtatur ⁊ naſciṫ actio
pro ſocio incontinenti in iſta ſocietate.l.iij.in principio.ff.pro ſo
cio.Et not.in gloſſa in fin.in.l.tandiu.in fine.C.pro ſocio.Quan
doqꝫ danṫ ꝑſonales preſtationes vt ad impẽſas ⁊ fructus ⁊ cetera
dãna vt ſi feci impẽſas in re cõi ago ꝓ ſocio vt cõdẽneris ad dãduz
⁊ refundendũ mihi partẽ contingẽtem tibi de tãta expẽſa vel ſi oẽs
fructus recepiſti vt partẽ eorũ vel eorũ cõſumptorum eſtimationez
mihi exhibeas.l.ꝓ ſocio.ar.§.ſi tecũ.⁊.l.inter fructus.§.idẽ reſpon
dit ſociũ qui ceſſantis.ff.pro ſocio.⁊.l.ij.⁊.iij.C.eo.vel ſi intempeſti
ue renuncias ſocietati agam pro ſocio ad intereſſe meum.l.actione.
§.item ſocietatem.eo.ti.vel ſi aliter commiſeris dolum vel culpam
in ſocietate vt.d.§.item.⁊.l.cum duobus.§.venit.eo.ti.Et his caſi
bus poſſum agere contra te ſocium etiam durante ſocietate vt re
ponas in ſocietate quicquid debes:⁊ etiam petere vt annuatim re
uideanṫ rõnes vt appareat an in ea committas dolum vel fraudẽ
⁊ an teneas pecuniam ocioſam.⁊ ita intellige Saly.⁊ glo.in.d.l.tã
diu.⁊.l.actione.§.nõnunꝙ̃.ff.eo.ti.Qñqꝫ ⁊ tertio intentaṫ actio ꝓ
ſocio pro dirimenda ⁊ diuidenda ſocietate vt.d.l.tãdiu.⁊.l.eo.l.
itaqꝫ.⁊.l.actione.§.item qui ſocietatem.Nam cum actio pro ſocio
ſit generalis vt.d.l.pro ſocio.arg.poteſt peti quod ſocius condem
netur actione mandati ad rationem reddendam ⁊ reliquorum re
ſtitutionem pro parte ſocij vt.s̃.dixi in formatione libelli genera
lis.Ex predictis ergo patet quando naſcitur actio:quia pro ſocie
tate generali ⁊ eius ratione reddenda ⁊ commodo ⁊ incommodo
diuidendo non naſcitur niſi finita ſocietate:ſed pro ſpeciali nego
tio ꝓ ſocietate expediendo vbicunqꝫ equitas ſuadet exigatur etiã
durante ſocietate vt in glo.d.l.tãdiu.Item patet ad quid deṫ actio
pro ſocio:qꝛ qñqꝫ ad perficiendam ſocietatem:qñqꝫ ad diſtrahẽdã
21 ⁊ qñqꝫ ad preſtationes perſonales ſocietate durãte.†Itez ex predi
ctis ſecundum emergentiam ⁊ varietatem caſuum potes diuerſi
mode formare libellos.Nam in actiõe pro ſocio in ſocietate adim
plenda erit narratio ⁊ medium concludendi ⁊ contracta ſocietas
a ⁊ ratio communicandi res.Ideo tunc[a] dices contraxi ſocietatem
omniũ bonoruz vel certe negotiationis communiter exercende cũ
ſocio.Et qꝛ eſt conueniens qꝺ quilibet ſociorum ſuoruz adimpleat
ex parte ſua peto eũ condẽnari ad cõicandũ eius bona:qꝛ eſt ſociꝰ
omniũ bonorũ vel oĩa ſpectãtia ⁊ pertinẽtia ad dictã ſpeciẽ nego
tiatiõis rei.Probatur hec forma libelli in.l.j.in ſi.⁊.l.v.ff.ꝓ ſocio.
Sed in actione pro ſocio ad perſonales preſtationes debes libellan
do narrando ⁊ concludendo qualiter contraxiſti ſocietatem cũ ſo
cio.⁊ quare ipſe de dicta ſocietate precepit talem ⁊ talem rẽ vel tot
⁊ tales fructus:vel acquiſiuit talem rem ex rebus vel occaſione ſo
cietatis facta.Item petis eum condemnari ad dandum ⁊ in com
muni ponendum vel ſoluendum tantam quantitatem dicte expen
ſe pro ſua parte ipſum tangẽte ⁊c.Probatur hec forma in iuribus
22 allegatis.ſ.in ſecundo membro.†In actione autem pro ſocio gene
rali ſocietate finita diuidẽda formatur libellus.Ego contra titiũ:
⁊ dico qꝺ contraxi ſocietatẽ cũ eo oĩm bonorũ:vel certe negotiatio
nis:puta ad equos emendos:vel vecturam locandum vſqꝫ ad tale
tp̃s.Itẽ dico qꝺ dictus titius negotia dicte ſocietatis adminiſtra
uit ⁊ expenſas fecit ⁊ emolumẽta percepit.Item dico qꝺ dictũ tp̃s
dicte ſocietatis finitum eſt ⁊ dicta ſocietas completa.Quare peto
ipſum condemnari ad reddendum rationem geſtionis dicte ſocie
tatis ⁊ reliqua cõſignanda.⁊ cõmuniter vel pro partibus in initio
ſocietatis conuente diuidenda ⁊ aſſignanda ⁊c.Probatur hec for
ma in preallegata.l.pro ſocio.ff.eod.⁊ quod not.gloſſ.⁊ Barto.in
actione generali in.l.j.ff.de edendo.Contraxi ideo dicitur quia me
dium concludendi in actione pro ſocio eſt cõtractus ſocietatis pre
cedens expreſſe factus.l.j.§.j.ff.eod.vel tacite factus vt cum nepos
maior poſt mortem patris remanet in communione ⁊ ſocietate cũ
primo.l.cum duobus.§.idem papinianus.⁊.l.inter fratres.ff.eod.
In qua communione non veniunt niſi ea que in communione po
nuntur.de quo per Bar.in.l.titium ⁊ meuium.§.altero.ff.de ad
miniſtra.tutorum.Ideo ſi vnus ex eis emit aliquam rem nomine
proprio etiam ex pecunia communi non tenetur illam rem commu
nicare ſed pecuniam.l.ſi patrinus.C.cõia vtriuſqꝫ indi.⁊.l.ſi vnus.
§.j.ff.pro ſocio.quia actus agentium non operãtur vltra volũtatẽ

a ¶Ideo tũc. Vide domi. Pet.de ferra.in forma lib.ſocio.et do.Pe.Ia.in ti.de ſocietate.⁊ domi. Aret.hic in vj.col.ver.ſequiṫ in tex.⁊ ſeruat.d.areti.eundẽ modum procedendi ſicut do.Ioan.de platea hic.

eorum expreſſam vel tacitam.l.omnes.ff.ſi cer.pe.⁊.l.tutori.C.de ne
go.geſt.Si autem lucra fructus ⁊ omnia redigant in communi vi-
detur coita ſocietas.Item dicebat Oldradus inſimul habitatio
lucrorum in vnum collatio et eius qđ alter ſuper lucratur inuicem
non reddita ratio facit preſumi ſocietatem.l.plane.ij.ff.pro ſocio.⁊
arg.l.procula.ff.de proba.⁊.l.ſi ſeruus.ff.de dona.inter vir.⁊ vxo.⁊
quod notatur in.l.cum quid.ff.ſi cer.pe.⁊ in.l.qui dotem.ff.ſoluto
23 mat.†Sed quid ſi vnus poſuerit maiores fructus in communi ꝙ
alter vel vnus habet familiam magnam:⁊ alter eſt ſolus an debeat
haberi ratio iſtorum in diuiſione.dic quod non quia iure ſocieta-
tis fructus conſumpti intelliguntur per textum in.c.ſi duo fratres
in communi cauſa.in ti.de duo.fratri.de nouo bene.inue.de feu.ſe
cundum Ange.de peru.in.l.fi.C.de colla.Et idem conſuluit Bar.
in conſilio ſuo quod incipit Bonoñ.quidam habẽs filios.vbi de-
cidit quod ſi teſtator mandat filios ſuos debere communiter mo-
rari cum patruo vſqꝫ ad etatem.xxv.annorum intelligitur qđ fru-
ctus ⁊ redditus communiter expendantur.per tex.in.l.fi.§.lucius.
24 ff.de lega.ij.†Adde ⁊ no.quod ſi teſtator reliquit filios ex plurib⁹
vxoribus a quibus habuit dotes in pecunia:⁊ ab vna habuit pecu
niam ⁊ predium licet teſtator iubeat filios equaliter diuidere non
venit illud predium diuidendum:ſed erit proprium filijs illi⁹ vxo-
ris que illud dedit in dotẽ niſi teſtator ſpecialiter exprimat.ita de-
25 cidit in.l.cum pater.§.dulciſſimis.ff.de lega.ij.†Item quid ſi duo
fratres tenebant terras ad laborandum quorũ vnus habeat duos
filios magnos in poteſtate qui laborauerunt pariter an tempore
diuiſionis fructuum debet fieri diuiſio per capita vt ſic frater ha-
bens duos filios percipiat tres partes.⁊ alter vnam Bal.tenet qđ
ſic in.l.ſi patruus.C.communia vtriuſqꝫ indi.Nec obſtat filijs pa-
tria poteſtas qui poſſunt ex ſuis laboribus querere.l.cum oportet
26 in prin.in ver.ſi quis itaqꝫ.C.de bo.que libe.†Adde etiam quod ſi
vnus ex fratribus ſimul habitantibus poſt mortem patris reperi-
tur habere magnam quantitatem pecuniarum nec apparet vnde
habuerit quod p̃ſumitur habuiſſe ex bonis communibus ideo ve-
nit pecunia communicanda.ſecundum Saly.in.l.ſi patruus alleg.
in ſpe.de iudi.ſequitur ver.vt autem.⁊ verſi.quid ſi alter fratrum.
27 †Item non eſt omittendum quod no.Bar.in auť.quod locum.C.
de colla.quod illud quod filius conſumit in malos vſus in vita pa
tris de bonis paternis computatur ſibi poſtea in parte ſua tempo
re diuiſionis bonorum.Item quis debeat diuidere ⁊ quis primo
capere in diuiſione bonorum dixi.ſ.pro ſocio.§.j.vbi dixi de mul-
tis alijs queſtionibus.Sequitur in formula omnium bonorum.
ideo dicitur quia tribus modis poteſt expreſſa ſocietas contrahi.ſ.
omnium bonorũ.Itẽ certe negotiationis puta ad equos emendos
⁊ locandos vt.l.actione.§.j.ff.pro ſocio.Item in certa re ſpecialiter
vt.l.v.ff.pro ſocio.in prin.⁊ in.l.ij.ff.communi diuidundo.vbi pro-
batur quod eoipſo quod emimus rem communiter in dubio intel
ligitur nos eſſe ſocios in eadem re vt ibi no.Bar.Ad tale tempus
ideo dicitur quia ſocietas poteſt contrahi ad tempus ⁊ ex tempo-
re ⁊ ſub conditione ⁊ vſqꝫ ad vitam contrahentium:non autem in
perpetuum.ſ.pro ſe ⁊ heredibus ſuis in infinitum.l.j.ff.pro ſocio.⁊
l.nulla.eo.ti.Et ſic notatur quod licet regulariter obligatiões de-
functi tranſeunt ad heredes actiue ⁊ paſſiue.l.pacta ſucceſſoris.C.
de pac.⁊.l.ij.C.de heredi.acti.hoc tamen fallit in contractu ſocieta
tis qui non tranſit ad heredem etiam per pactum niſi ſit ſocietas
ad vectigalia aduehenda quia tunc tranſit ad heredem tribus con
currentibus.ſ.quod ſit ſocietas ad vectigalia.Secundo quod ſit
actum tam cum locatore ꝙ inter conductores.Tertio quod heres
ſit habilis.l.nemo poteſt.⁊.l.adeo.⁊ ibi not.l.cum duo.§.item re-
ſpondit ſocietatem.⁊.l.verum.§.in heredem.ff.pro ſocio.⁊ tunc in
telligitur ſolum de primo herede vt no.in.d.l.nulla.Tenetur tamẽ
heres ſi eſt habilis licet ſocietas non ſit per defunctum inchoata ex
28 plicare.l.heres ſocij.ff.eo.†Ideo dicitur tempus finitum eſt ſine iu
ſta cauſa:⁊ ſic intempeſtiue renuncians ſocietati patitur penã com
municationis a ſe acquiſitorum ⁊ perditione ſue partis queſitorũ
a ſocijs.l.ſed ⁊ ſocius.§.abſenti.⁊.l.actione.§.diximus.⁊.§.itẽ qui
ſocietate.ff.pro ſocio.Sed cum in cauſa puta ſi ſocius ſit rixoſus et
impatiens poteſt quis renunciare ⁊ ante tempus non obſtante.l.
pacto ſi conuenerit in fi.ff.pro ſocio.Et adde quod ſeptem modis
finitur ſocietas vt dixi.ſ.pro ſocio.§.cum autem.Et de forma libel
li in hac actione pro ſocio.vide in Spe.in ti.de iudi.§.generalia.et
per Roffre.in ti.de actione pro ſocio.de actione autem ex empto et
vendito:locato ⁊ conducto dicam.j.§.actionum.

1 ☞Actiones ex maleficijs deſcendentes quot ſint ⁊ que.
2 Actio furti penalis dicitur.
3 Actio vi bonorum raptorum mixta dicitur.
4 Actio legis aquilie mixta cenſetur.
5 Delinquens clam an puniatur grauius ꝙ qui palam.
6 Libellus qualiter in actione vi bonorum raptorum formetur.
7 Armatus dictio quid importet.
8 Armatus quis dicatur.
9 Eſtimatio qualiter probetur.
10 Libellus in actione legis aquilie quomodo formetur.
11 Actio legis aquilie duo capita cenſetur habere.
12 Occidere hominem liberum quo caſu liceat.
13 Actione aquilie quot modis agatur.
14 Libellus in actione directa legis aquilie qualiter formetur.

Ex maleficijs etiam.

¶Dixi ſupra de actioni
bus rei perſecutorijs nõ
tã in rem ꝙ in perſonam excepta actione depoſiti in quatuor caſi-
bus tantũ.Et de mixtis que ſunt perſecutorie rei ⁊ pene ſimul hic
1 dicit ⁊ hoc intendit.†Actionum deſcendentium ex maleficijs que-
dam ſunt perſecutorie pene tantum vt actio furti:quedam mixte
tam rei ꝙ pene:vt actio vi bonorum raptorum:⁊ actio legis aqui-
lie:⁊ actio competens pro legatis relictis pijs locis retardata ſolu
tione vſqꝫ ad vocationem in iudicio.h.d.vſqꝫ ad.§.quedam actio-
nes.Adde ⁊ aliam actionẽ que finaliter eſt mixta ex accidẽti actio-
ne.ſ.quod metus cauſa.que datur contra non reſtituentem reꝫ per
metum acceptam in quadruplum infra annum vtilem:poſt annũ
vero in ſimplum.l.ſi cum exceptione.§.j.ij.⁊.iij.⁊.ff.quod met.cau.
vt hic in glo.in ver.traditam.Item adde conſtitutionem.l.ſi quis
in tantam.C.vnde vi.que punit per violentiam auferentem rẽ ſuã
vel alienã temerarie vel iuris ignorantia.de quo.ſ.dixi.vi bonorũ
2 raptorum.§.qr tñ.¶†No.igitur primo quod actio furti eſt mere
penalis quia datur tantum ad penam dupli pro furto non mani-
feſto.Nam domino rei ſubtracte competunt plures actiones ſcili-
cet actio furti ad penam contra furem tantum:⁊ condictio furtiua
pro recuperatione rei contra furem vel eius heredem.Item rei vẽ-
dicatio ⁊ actio ad exhibendum contra quẽcunqꝫ poſſidentem rem
3 vt plene dictum eſt.ſ.eo.§.ſic itaqꝫ.†Actio autem vi bonorum ra-
ptorum non eſt mere penalis ſicut actio furti:ſed eſt mixta.nam in
actione furti non eſt rei perſecutio ſed in actione vi bonorũ rapto-
rum non eſt mere penalis ſicut actio furti:ſed eſt mixta.nã in actio
ne furti non eſt rei perſecutio ſed in actione vi bonorum raptorum
ſic:que datur ad quadruplum infra annum ⁊ poſt annum in ſim-
plum.datur etiam actio furti manifeſti contra ipſum raptorem vt
4 hic in glo.in ver.quadruplo.¶†Secundo no.in ver.ſed ⁊ legis.ꝙ
actio legis aquilie eſt mixta.nam originaliter eſt rei perſecutoria ⁊
ex accidenti penalis:quia ſi negauerit datur in duplum vt.j.eo.§.
at ille.⁊.l.contra negantem.C.ad.l.aquil.vel ſi res plus valuit in-
fra annum vel.xxx.dies proximos.vt hic in text.nam actio.l.aquil.
habet tria capita.Primum datur contra occidentem hominẽ vel
aliud animal qđ numero pecudum continetur:⁊ datur quanti ea
res plus valuit infra.xxx.dies proximos vt.ſ.ad.l.aquil.§.tertio
capite.⁊.ff.eo.l.ſi ſeruus ſeruum.§.tertio capite.⁊ ſic patet qđ act.
l.aquil.dicitur penalis reſpectu.ſ.negotiationis:⁊ reſpectu mino-
ris valoris.¶Item no.in.§.ita mixta.⁊.§.ſed illa.quod differens
fraudulenter vel ſine iuſta cauſa ſoluere legatum relictum pio lo-
co ⁊ expectans ſtrepitum iudiciorum condemnatur in duplum
eſtimationis dicte rei legate de quo latius dicam infra in formula
5 huius actionis.in glo.in fi.†Dic cum queritur quis punitur magis
an delinquens clam vel palam.dic ꝙ in his que ſunt de genere pro
hibitorum in nullo caſu permiſſa nec aliquo iure vt futurum faciẽ-
dum tunc grauius punitur faciens palam ꝙ qui clam.Et ideo vſu
rarius manifeſtus magis punit̃ ꝙ occultus.Et diſputans de fide
catholica publice magis punit̃ ꝙ priuate diſputãs.extra de vſuris
c.qr in oĩbus.⁊ de homi.c.ex literis.⁊ cũ ex iniuncto.de hereti.C.de
ſum.trini.⁊ fi.catho.nemo.⁊ ibi per Cy.ſed in his que aliquo iure
permittuntur ⁊ aliquo prohibentur vt tutorem contrahere cũ pu
pilla.vt ſi fiat clam preſumitur mala fides.ſi autem palam preſumi
tur bona fides tunc factum clam grauius punitur.l.non eſtimo.ff.
de admi.tu.⁊.l.fi.ff.de ritu nup.Et ideo matrimoniũ in caſu p̃hi-
bito clam contractũ magis punit̃:qr preſumitur dolo contractum
vt.d.l.fi.⁊ filij inde nati ſunt illegitimi ⁊ inſucceſſibiles vt in.c.inhi
bitio.de clan.deſpon.vbi aũt fieret palam ⁊ ambo contrahẽtes vel
alter tantũ ignoraret impedimẽtum:tunc filij inde nati erunt legi
timi vt in.c.ij.⁊ penul.qui fil.ſint legi.⁊ tenet glo.in.c.cum inhibi-
tio.⁊ in.l.qui contra.C.de inceſt.nup.⁊ ibi per Bald.Clam autem
dicitur fieri qñ fit ſine ſolẽnitatibus requiſitis.l.ij.C.de his qui pu
bli.ra.pec.act.li.x.⁊ no.glo.in ver.clandeſtinam.in.d.c.cum inhibi
tio.Et ideo cum ſententia debeat publice ⁊ in loco maiorũ profer-
ri.l.pe.ff.de iuſti.⁊ iur.ſi feratur vocatis ſolum duobus vel trib⁹ te
ſtibus ⁊ alijs reiectis dicit̃ clandeſtine ⁊ occulte lata ſcđm gl.in cle.
j.de ſepul.in ver.publice.Et ſimiliter vbi mandatur a teſtatore clã
quod reſtitutio fiat filio ſuo ſpurio:tunc bona applicantur fiſco ſꝫ
ſi palam tunc applicantur venientibus abinteſtato ⁊ ſic magis pu
nitur vno caſu ꝙ alio.de quo dic per Bar.in.l.lucius.§.in teſtamẽ
6 to.ff.de le.j.¶†In actione autem vi bonorum raptorum ſic forma
tur libellus.Ago contra titium ⁊ dico quod de preſenti anno ⁊ mẽ
ſe dictus titius armatus ſpada lancea ⁊ cultello vel alijs armis ac
ceſſit ad domũ mee habitationis ſite in tali loco ⁊ ibi p̱ vim ⁊ vio
lẽtiã ablatiuã abſtulit ſciẽter ⁊ doloſe ⁊ rapuit mihi ibidẽ p̃ſenti aſ
ſiſtẽti ⁊ vidẽti talẽ rẽ tãti valoris ⁊ eſtimationis exiſtentẽ in bonis
meis ⁊ ſecũ aſportauit de dicta domo qđ voluit.Quare peto ipſuꝫ
cõdẽnari ad dãdũ ⁊ ſoluẽdũ quadruplũ eſtimationis dicte rei in

dicto

dicto quadruplo.ꝛ hoc ꝓ pene ꝛ noīe pena quã incurrit ex rapi-
na dicte rei incorrupte peto eũ cõdẽnari ſolũ ad triplũ eſtimatiõis
dicte rei.ꝓbaṫ.ſ.vi bonoꝝ raptoꝝ in pñ.ꝛ.ff.vi bono.rap.l.j. Et
procedit hec forma vbi res rapta fuerit in bonis actoris.i.in dñio
vel quaſi dñio cauſante publicianã vel vtile dñiuꝫ vt in ſuperficia-
rio.l.bonoꝝ.§.in bonis.ff.de ver.ſigni.nam res dr in bonis pro
qua nõ poſſidẽtes habemus act.ꝛ poſſidẽtes habemꝰ exceptionẽ.
l.rẽ in bonis.ff.de acq.re.do.ꝛ ibi bona glo. Si autẽ res rapta ſit
ex bonis.i.ex ſubſtãtia actoris.nã rõne dominij vel quaſi ſed rõne
cuſtodie:vt res cõmodata:locata:pignorata depoſita quando de-
poſitarius teneṫ de cuſtodia:vt.ſ.vi bo.rap.§.ſane.ꝛ.ff.eod.l.ij.§.
in hac.tũc debes cõcludere in libello reũ cõdẽnari ad quadruplũ
eſtimationis intereſſe actoris qd deſcẽdit ad dictã quãtitatẽ:vt di
cto.§.ſane.ꝛ.§.in hac. Et ſic patet qd actio vi bonoꝝ raptoꝝ nõ
ſolũ daṫ pro re ſua ſed etiã pro aliena pro qua actor ꝓtẽdit intereſ
ſe ſicut in actione furti:vt.ſ.de obli.que ex delic.naſ.§.furti.nam
hec actio cõcurrit cũ actione furti ſi tamẽ actũ eſt vna nõ põt agi
alia niſi in eo qd excedit.l.j.ff.vi bonoꝝ rap.de ꝑſenti anno ideo
dr qꝛ poſt annũ vtilẽ nõ datur hec actio ad quadruplũ ſed ſolũ ad
ſimplũ:vt.ſ.vi bon.rap.in prin. Et iſte annꝰ vtilis etiã hodie du-
rat nec corrigiṫ per.l.fi.C.de tẽpo.in integ.reſti. vbi impator loco
vtilis anni a ꝓtore ſtatuti ꝑfixit quadriẽniũ cõtinuum:qꝛ illud hꝫ
locũ in reſtõnibꝰ cõcedẽdis nõ in alijs vt eſt glo.ordinaria in ver.
7 annũ.ſ.eo.§.rurſus.¶†Itẽ dr armatꝰ hoc verbũ indicatiuum eſt
violẽtie ꝛ opaṫ qd ſi qs armatꝰ intret domũ alicuiꝰ ꝛ nemine ibi
exiſtente vt neqꝫ exiſtẽte ꝛ neqꝫ vidente res cui auferat ꝛ aſportet
qd nihilominꝰ poterit accuſari de robaria ꝛ nõ ſolum de furto.ꝛ
ſic vtraqꝫ actio cõpetit. Et ita ĩtellige glo.hic qd arma indicãt in-
tẽtionẽ eius fuiſſe velle violẽter auferre ſi ibi repiſſet reſiſtẽtem ꝑ
l.ſi qs ex domo.ff.de furtis.ꝛ dixi.ſ.vi bo.ra.in pñ.nã ex delatiõe
armoꝝ ꝑſumiṫ qs habere animũ maliuolũ:vt in glo.not.de pace
tenẽ.§.mercator.coll'.x. Et eo ipſo qd qs ſtat armatus cũ occiſori-
bus alicuius ꝑſumiṫ eis dare auxiliũ ſcdm Inn.in.c.cõtinẽtia.de
8 cle.percu.†Adde tamẽ qd nõ dr qs armatus licet habeat gladiũ
incidendũ panẽ ꝛ moderãdũ calamos.glo.eſt ſingularis in autẽ.
de armis.§.nũc aũt.coll'.vj. Et etiã dicit Io.an.de habẽte gladiũ
ad menſam vel ad coquinã.in cle.ne in agro.de ſtat.mo.ꝛ ibi glo.
in ver.arma.dicit qd ꝓhibitio armoꝝ nõ cõprehendit venientẽ
de foro. Per violentiã ablatiuã ideo dr:qꝛ ſi per violentiã cõpul-
ſiuã fuit res ablata ceſſat actio ex hoc edicto ꝛ daṫ actio qd metus
cauſa ad quadruplũ cõtra nõ reſtituentẽ:vt.j.eo.§.itẽ actio:quia
coacta volũtas volũtas eſt.l.ſi mulier.§.ſi metu.ff.qd metꝰ cã. Sciẽ-
ter ꝛ doloſe ideo dictũ eſt:qꝛ raptor doloſus puniṫ pena quadru-
pli ex edicto ꝓtoris.l.ij.ff.vi bon.ra. Sꝫ raptor temerariꝰ ſine do-
lo puniṫ cõdictiõe ex.l.ſi qs in tãtã.C.vnde vi.ꝛ.§.qꝛ tamẽ.ſ.vi bo.
rap.ſ.in amiſſiõe rei proprie vel eius eſtimationis ſi eſt aliena. Sꝫ
quare fur manifeſtꝰ punitur in plus quã raptor:qꝛ in furto nõ in-
eſt ꝓſecutio ſed in raptore ſic tamẽ cũ dicta.ſ.vi bono.rap.§.qua-
druplũ.ridiculũ eſſe qd raptor minꝰ puniaṫ quã clãdeſtinꝰ ſurre-
ptor. Dicit Odo.hoc eſſe duplici rõne. Prima eſt qꝛ raptor ſe pro
palat:ſed fur ꝓpalatur per alium.l.ij.§.in hac actiõe niſi.ff.vi bo.
ra.ſicut alias nũcius puniṫ ſe deferens.l.edicto.in prin.ff.de iure
fi. Secũda rõ eſt qꝛ raptor grauius puniṫ criminaliter quã fur:vt
j.de publi.iudi.§.iteꝫ.l.iulia.de vi publi.ꝛ aut.ſed reuocare.C.de
ſeruis fug.ideo in minori pena ciuili releuatur ar.eoꝝ q.ff.de in-
iur.potes addere ꝛ tertiã rõnem vꝫ hoc eſſe propter frequentiam
9 furtoꝝ:vt ſimiliter not.gl.in.l.honorarijs.ff.de actio.ꝛ obl.†Itẽ
duꝫ diciṫ ad dictã quãtitatẽ quero an dicta eſtimatio probaṫ per
teſtes:an vero per iurm:dic qd ad hoc vt ꝓbeṫ eſtimatio per iura-
mentũ in ciuili duo requirũtur.ſ.dolus aduerſarij:ꝛ difficultas
probationis:vt not.glo.in.l.actionibꝰ.ff.de in litem iurã. Si igiṫ
hic appareat res que poſſit eſtimari probaṫ per iuramẽtũ:vt d.l.i
actionibꝰ.ꝛ ibi per Bar. Et ideo dicit Inn.in.c.fin.qd metꝰ cã.ſi
depoſuit penes te valexiã cũ rebus ſigillatã ꝛ dolo ſiue fraude tua
reſtituaṫ deſigillata ſine rebus q propter dolũ ꝛ difficultatẽ ꝓba-
tionis rerũ nõ apparentiũ iurabo de vera eſtimatiõe rex:vt.l.j.§.
ſi citra.ff.de po.de quo dic per Bar.i.d.l.in actiõibus.ꝛ.l.ſi qñ.C.
vñ vi. In criminalibus autẽ cũ ſtatutũ imponit penam pro fur-
to vel robaria in duplũ eſtimationis rei non ꝓbatur per iuramẽ-
tum qꝛ in criminali debent eſſe ꝓbatiões luce clariores.l.ſciant.C.
de proba. Adde tamẽ qd lꝫ in iudicio nõ ſit ꝓbatum de vera eſti-
matione:tamẽ iudex ex officio ſuo ſubtili inueſtigatione debet in-
quirere ꝛ ſe informare.C.de ſen.que proferuntur pro eo quod in-
tereſt.l.j.ideo ſit cautus actor vt ſuper hoc iudicis officium implo
ret.ſecũdũ Bart.in.l.ſi qd ex pãphyla.ff.de le.ij.¶Ultimo no.qd
edictum vi bo.rap.habet tria capita pro duobus datur actio vi
bo.rap.in quadruplum ſi quãdo ſolus:vel coactis hoibus quis
violẽtiã infert pro tertio ſi quãdo quis in turba infert violẽtiam
tũc condẽnaṫ actione in factũ ad duplũ de quo dixi.ſ.vi bo.rap.
§.quadruplum. Remedia ꝛ prouiſiones penales ſunt a iure pro-
dita varia ꝛ diuerſa cõtra violentos inuaſores ꝛ ſpoliatores cum
quibus.l.extat.ff.quod me.cauſa.ꝛ ibi per Bartolum ꝛ.C.vnde
vi.per totũ.vbi ponit multas conſtitutiones quas cõmentauit in
fi.ſui operis.ꝛ inter cetera tene menti remediũ canonis reintegrã
da.iij.q.j.per que fit reſtitutio primo bonefidei poſſeſſori vel ſpo-
liato cõtra quẽcunqꝫ poſſeſſorẽ etiã nõ ꝓbata ſpoliatione.de quo
per Inno.in.c.ſepe.de reſti.ſpo. Et de forma libelli in hac actiõe
10 vide in ſpe.de rap.in prin.ꝛ odio in ti.de actio.vi bo.rap.¶†In
actione.l.aquilie pro intelligẽtia formationis ꝛ cõpoſitionis libel
loꝝ premitte tria euidẽtialia.primo qd pro dãno dato agiṫ diffor
miter ſeu diuerſis modis.nam qñ eſt dãnũ datũ a libero homine
vel etiã a ſeruo dño ſciẽte ꝛ nõ ꝓhibente cũ ꝓhibere poſſit:vt.l.ij.
ff.de noxa.agiṫ ac.aquil.ꝛ ita loquunṫ oẽs tituli.ff.C.ꝛ inſti.ad.l.
aqui. Si datum a ſeruo dño ignorãte ſeu ſciente ꝛ prohibere non
valente tũc agitur noxali ꝛ ita loquunṫ hoc caſu tituli de noxali-
bus. Si aũt damnum datur ab animali irrationali moto ex laſci
uia feruore cõtra naturã ſui generis quo caſu hꝫ etiã locũ noxalis
actio in factum vel de pauperie:vt.j.ſi quadrupes pauperiem fe.
dica.in prin. Et tunc habẽt locũ ti.ſi.ꝛ hic ſi quadrupes pau.fe.di-
ca. Si autem aliter dat dãnum nõ cõtra naturã ſui generis ſed ſe-
cundum naturam ſui generis.vt ſi pecora paſcunt herbã tuã tũc
habet locũ actio de paſtu peco.l.quintus.§.j.ff.ad.l.aqui.ꝛ.l.qui
11 ſeruandarũ.§.fi.ff.de preſcri.ver.ꝛ not.in.l.fi.ff.ad.l.aquil.†Se-
cundo premitte qd actio.l.aquilie habet hodie duo capita quoꝝ
primũ habet locũ quãtiplurimi res fuit ꝛ valuit.j.annũ retro qñ
eſt mors ſerui ſecuta vel alterius animalis quadrupedis qd pecu
dũ numero cõtineṫ. Et aliud caput habet locũ quãtiplurimi res
valuit.j.xxx.dies maxime preteritos quando quis nõ occidit vel
vulnerauit vel aliter leſerit ſeruũ vel quadrupedẽ pecudũ nume-
ro cõtentam:vel alia animalia occidit vel vulnerauerit vel aliter
damnum dederit vt.ſ.ad.l.aquil.in prin.ꝛ.§.tertio capite. Si qs
ergo occiderit canẽ tuũ teneṫ quãtiplurimi valuit.j.xxx.dies pro-
ximos ex tertio capite:nõ ex primo qꝛ nõ cõtineṫ numero pecudũ
gregatim paſcentiũ.ff.eo.l.quemadmodum.§.hac actione.ꝛ hoc
niſi fuiſſet canis mordens:qꝛ licitũ eſt tranſeunti ſe defendere a ca
ne mordente ꝛ inuadente ꝛ occidere:ſi aliter non valet ſe tueri.
12 †Cũ ꝛ liberum hominem hoc caſu occidere liceat.l.ſcientiam.§.
qui cum aliter.ff.ad.l.aquil. Et eſt glo.no.in cle.j.de homi.nec eñ
debes expectare te percuti:vt dicit glo.no.in.l.j.C.vnde vi.quam
melius eſt occurrere in tempore quã poſt exitum vindicare.l.j.C.
quãdo licet ſine iudi.ſe vin.facit.l.ſi quis ꝓcuratione.C.de appel.
vbi gl.dicit qd nõ appellaṫ a maxillata.teneṫ tñ qs ſuũ canẽ mor-
dacem tenere legatũ:vel teneṫ aliter de eo qui tꝫ vrſum ſimiam vel
aliud animal nõ ligatum vt ſic tranſeuntes ledere poſſit.l.j.§.ſed
ꝛ ſi canis.ꝛ.l.ij.in fi.ff.ſi quadru.pau.fe.dica.ꝛ.l.qua vulgo.ff.de
13 edil.edic.ꝛ.j.ſi quadrupe.pau.§.ceterum.ꝛ ibi dicã.†Tertio pre
mitte qd qñqꝫ igiṫ directa aquili.ſ.quãdo eſt datũ damnũ de cor-
pore in corpus:quãdoqꝫ agiṫ vtili aquil.ꝛ etiã in factũ que ſecũ cõ
currit.ſ.quãdoqꝫ eſt dãnũ datũ de nõ corpore in corpꝰ:vt ſi reclu-
ſi animal tuũ taliter vt fame periret vel ſe precipitaret vel ecõtra
de non corpore in corpus:vt ſi excuſſi manum tuã ꝓpter qd anu-
lus quẽ habebas in manu cecidit in mari. Qñqꝫ ꝛ tertio agiṫ qua
dã actione in factum ſubſidiaria.l.aquil.vt qñ miſericordia ductꝰ
diſſolui ſeruũ tuũ quẽ tenebas ligatũ timore fuge qui poſt diſſlu-
tionẽ aufugit:vt.ſ.ad.l.aquil.ſ.fin.ꝛ ibi not.gloſſ.in fin. Ex pre-
dictis patet qd ſicut ſunt diuerſa capita.l.aquil.ꝛ diuerſe ſunt eiꝰ
qualitates:quia qñqꝫ igitur directa:quãdoqꝫ ſubſidiaria:ita di-
uerſe ſunt variationes ꝛ narrationes ꝛ diuerſi ſunt modi conclu
14 dendi.†vnde in directa actione.l.aquil.ſic formatur libellꝰ. Ago
contra titium ꝛ dico quod ipſe dedit mihi damnum occidendo
ſeruum meum ſtichum anno ꝛ menſe preſentibus.item dico qd
dictus ſeruus meus valebat tempore mortis ſue.xx.tamen valuit
quadraginta infra annũ precedentẽ tẽpore mortis eiꝰ.ſ.tali mẽſe
ꝛ tali. Quare peto ipſum condẽnari ad dãdũ ꝛ ſoluendum mihi
ꝑ emẽdatiõe dãni mihi ꝑ eũ illati ex morte dicti ſerui dictã ſum-
mam quadraginta.ꝛ ſi negauerit peto cõdẽnari in duplum dicti
damni. Probatur hec forma.ſ.ad.l.aql.in prin.ꝛ.ff.eo.l.ij.ꝛ.l.cõ-
tra negantem.C.eod. Et not.qd pro ſeruo occiſo poteſt dominus
agere aquilia ꝛ cornelia de ſicarijs:licet ſimul ꝛ intentari nõ poſ-
ſunt:ſed demũ vna actio peracta alia intẽtatur.vt.ſ.de.l.aquil.§.
liberum.ꝛ ibi not. Occidendo ſeruuũ ideo dixi qꝛ tũc habet locũ
primũ caput.l.aqui.qtiplurimi valuit infra.xxx.dies:vt.ſ.dixi.
Si aũt non occideudo vel vulnerãdo vel aliud damnum dando:
tunc haberet locũ ſecũdum caput in quo fit cõdemnatio qtiplu-
rimi valuit infra.xxx.dies.vt.ſ.dixi. Et ſic patet qd in vtroqꝫ ca-
pite.l.aquil.habet oculos retro ꝛ a tergo reſpicit eſtimationẽ pre
teriti tẽporis ante dãnũ datum:vt dicit gl.in.l.ſi autem.§.ſi hõ.ff.
de rei vẽdi. Meũ ideo dixi.i.cuius dñium ſpectat ad me.l.quin-
tus.§.argento.ff.de aur.ꝛ argẽ.leg. Nam actio.l.aquil.datur ei.ſ.
ſoli domino.l.item mela.§.j.ff.ad.l.aquil.ꝛ ideo non datur cõmo
datario.d.l.itẽ mela.§.eum qui.licet ei datur actio de pauperie q
datur ad intereſſe.l.ij.ff.ſi quadru.pau. Et itellige quod datur do
mino.ſ.vero non ficto vt legatario ante aditã hereditatẽ.l.elegã-
ter.§.itẽ ſi ſeruũ.ꝛ.l.arbitrio.§.ſi dominꝰ.ff.de dolo.ꝛ.l.huic ſcri

ptare.ff.ad.l.aquil. Item datur domino vtili.i.emphyteote ⁊ ſup
ficiario.vt.l.cedere.§.fin.⁊ ibi Bar.ff.arbo.fur.ceſa. Si negauerit
ideo dictum eſt qd contra negātem datur in duplum.l.contra ne-
gantem.C.ad.l.aquil.⁊ ita admittitur hoc caſu libellus conditio
nalis: vt dixi.s.in actione depoſiti ad duplum. Item ideo dictum
fuit in ſeruum: q: ſecus ſi in liberum hominem quis damnum de-
derit ⁊ caſualiter occidat ex aliquo appenſo deiecto vel effuſo: nō
enim poteſt fieri eſtimatio quantiplurimi valeat anno preterito:
q: liberum corpus non recipit eſtimationem ſed condemnat᷑ re⁹
ad quinquaginta aureos ex culpa ſua. Si autem non occidat: ſed
aliter ledat ſeu vulneret condemnetur quantum equum iudici vi
debitur: ⁊ in expenſis curationis ⁊ operarum quibus caruit et ca
riturus eſt.ff.ſi quadru.pau.⁊.l.ex hac.ff.de hiſqui deiece.vel effu.
l.ſi.⁊.ff.ad.l.rhodi.de iactu.l.ij.§.corporum.vt.s.de ob.que ex qua
ſi delic.naſc.§.de eo.⁊ ibi dixi. De eo autem qui currēdo equum de-
derit damnum in corpore libero vt quia puellam tranſeuntem in-
teremit dixi.s.ad.l.aquil.§.impetu.q: fuit in culpa currendo ꝑ lo-
cum publicum vbi ſit frequentia perſonarum punitur non corpo
raliter ſed arbitrio iudicis extraordinarie.vt no.gloſſ.⁊ Bar.in.l.
reſpiciendum.§.delinquunt.ff.de penis.⁊.l.j.§.diuus.ff.de ſica.et
dixi.s.ad.l.aquil.§.iniuria. Secus ſi non fuerit in culpa nec dabat
operam rei illicite: vt cum equus fractis habenis abiectoq; ſeſſore
feſtinanter currens puerum oppreſſit.vt in.c.cum dilectus filius.
de homi. niſi ſciuiſſet equi vitium vel bucca durum ⁊ ſe non ſuffi-
cere ad eius retentionem: q: tunc eſt in culpa.vt in.c.ſignificaſti.de
homi. Et de forma libellorum in aquil. directa ⁊ vtili ⁊ in factum
ſubſidiaria: vide in Specu.de iniurijs ⁊ damno dato.§.primo.⁊ ꝑ
Roffred.in titu.de directa actione.l.aquil.⁊ titul.de vtil.actio.l.
aquilie.

1 ☞ Actio ex teſtamento pro legatis dicitur penalis.
2 Libellus qualiter in actione pro legato formandus.
3 Sacerdos quo nōie agere poſſit pro legato ſue eccleſie relicto.
4 Legata non ſoluens quibus afficiatur penis.⁊ nu.ſeq.
8 Eccleſia minori eſt aſſimilanda.
9 Pena an poſſit ſimul cum intereſſe peti.
10 Relinquens deo eccleſie relinquere dicitur.
11 Fratres minores qualiter legatorum dicantur capaces.

Item mixta. ¶ Licet ſit ſummatus cum precedenti-
bus: tamen dic qd ibi ponitur actio mi
xta.ſ.perſecutoria rei ⁊ pene: ⁊ iunge.§.omnes autem.in ver.ſed il
1 la.cum iſto.§.† ⁊ dic ꝙ hec actio ex teſtamēto pro legatis ⁊ relictis
venerabilib⁹ locis eſt penalis in duplici capite.ſ.ſi conuentus ne-
get talia legata fuiſſe facta vel etiam ſi confiteatur ⁊ ſcienter ꝓcra-
ſtinat ⁊ differat ſoluere quouſq; iuſſu iudicis conueniatur. vt.s.
2 ver.ſed illa. † In ea ergo actione pro legato relicto venerabili loco
ſic formatur libellus. Ego cōtra titium ⁊ dico ꝙ ſtichus fecit teſta
mentum in quo dictum titium ſuum fecit heredem in quo legauit
decem tali eccleſie. Item dico qd poſt mortem dicti ſtichi dictus ti
tius adiuit vel ſe immiſcuit in dicta hereditate. Item dico quod
ſepius interpellatus dictus titius qd ſoluat illa decem denegauit
⁊ denegat illa fuiſſe relicta.⁊ ſi confiteatur dic ⁊ licet illa confiteatur
tamen ſcienter ⁊ ſine aliqua iuſta cauſa procraſtinat ⁊ diſtulit ſol-
uere illa quouſq; de veſtri iudicis mandato ⁊ commiſſione feci co-
rā vobis ipſum citari pro dicto legato ſoluendo quare peto ipſum
titium veſtra ſententia condemnari ad dandum ⁊ ſoluendum mi
hi ſacerdoti ⁊ rectori eccleſie dicte duplum dicti legati videl; ipſa
decem legata eccleſie ⁊ alia decem pro pena per ipſum titium incur
ſa ex negatione vel procraſtinatione dicti legati ſolutionis. Pro-
batur hec forma coniuncto hoc.§.omnes autem.verſ.ſed illa.j.eo.
3 ¶ † Et no. qd ſacerdos ſecularis habens adminiſtrationem ſue ec
cleſie poteſt agere tam nomine ſuo ꝗ̄ nomine eccl'ie ſue.vt dicit In
nocen.in.c.edoceri.de reſcri. ſecus autem in clauſtrali ſacerdote q:
non ipſe ſed Abbas ſeu ſyndicus agit ⁊ conuenitur.vt in aut.cau
ſa que ſit cum monacho.C.de epiſc.⁊ cleri.⁊ pro officio dignitatis
vel obedientie.vt in.c.cum deputati.de iudic.in eo ꝙ dicit fecit te-
ſtamentum. idem autem etiam ab inteſtato: quo caſu valent legata
ad pias cauſas etiam coram duobus teſtibus ſecundum opi. Bar.
in.l.j.C.de ſacroſan.ecc. de quo vide in Spec.de inſtru.edic.§.nunc
vero aliquid.ver.pene. ꝙ ex eo teſtamento l; regulariter nō valeāt
legata ſi non aditur hereditas niſi in caſibus notatis in.l.eū quē.
C.de fideicom. Adiuit vel ſe immiſcuit. ideo dicitur q: tex.hic ⁊ in
d.§.ſed illa.loquitur de herede negante vel procraſtinante: ideo ſi
non adiuiſſet vel ſe immiſcuiſſet non poſſet conueniri vt heres: nā
etiam in teſtamento requiritur aditio vt legata confirmentur: vt
no.in.l.qui filio.§.j.ff.de here.inſti. vel aliud qd loco aditionis ha-
beatur vt adiectio bonorum cauſa piorum legatorum confirman-
dorum: vt.s.de eo cui libe.cā.⁊ ſecundum Bar.in.d.l.tanꝗ̄. Caſus
autem in quibus debentur legata l; nō adeatur hereditas dixi in
verſibus in dicto ti.s.de eo cui libe.cā. Item dum dicit denegauit
intellige fraudulenter ſine iuſta cauſa vt no.gl.hic.⁊ poteſt legata
rius arctare heredem ad iurandum vel ſoluendum.vt.s.de fidei-
4 com.miſ.heredi.§.ſi.⁊.C.de fideicom.l.ſi. † Et no. qd contra nō ſol-
uentem legata inducte ſunt varie pene: q: ſi quis patitur ſe mone-
ri ꝙ ſoluat legata ⁊ poſtea differat per annum priuatur omni com
modo hereditatis excepta legitima iure nature debita ⁊ deuolui-
tur hereditas ad perſonas nominatas in aut.hoc amplius.C. de
fideicom. ſi fuerit negligens minus anno requiritur bina monitio
vt priuetur omni commodo vt in aut.l;.⁊ in corpore vnde ſumitur
C.de epi.⁊ cle. Item poteſt heredi non ſoluenti interdici admini-
5 ſtratio rerum cum fructibus.vt in.c.ſi heredes.de teſta. † ſed in le-
gatis relictis eccleſijs ⁊ alijs venerabilibus locis vt xenodochijs.i.
hoſpitalibus quorum diuerſa ſunt nomina ſecūdum diuerſas ope
rationes: vt in.l.ſi.C.de ſacroſan.ecc.⁊.xxiij.q.vlti.c.ſancimus. tūc
heres ex ſola negatione in qua perſeueret vſq; ad ſententiā vel etiā
ex confeſſione ſi tunc ſit facta retardatio vſquequo cōueniatur ad
iudicium condemnatur in duplum vt hic.⁊.d.ver.ſed ⁊ illa.⁊ idē
in fideicom. negantibus ⁊ retardantibus ſoluere dicta legata quā
do habentur loco heredis.l.nulli.C.de epi.⁊ cle. Et idem etiam in
legatarijs grauatis ad hec legata ſoluenda pijs locis vt hic in glo.
j. Et hoc priuilegium habent ſolum iſta legata relicta venerabili-
bus locis vt habent etiam aliud priuilegium vt indebitum eis ſo
6 lutum non repetetur: vt hic in gl.in ver.diſtulerit. † in qua dicit ibi
fraudulenter ꝙ preſumitur hoc caſu niſi heres probet iuſtam cau-
ſam retardationis l; alias qui dolum allegat dolum probare tene
tur.l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba. Debet tamē ſibi dari aliqua
le ſpacium ad ſoluendum: vt.l.ſi quis filium.§.j.ff.de colla.bono.
¶ In eadem gloſſa ibi: ⁊ fructus rerum. dic de hoc vt.l.gaius.§.
j.ff.de vſuris. Item ibi ar. contra de edil.edic. dic ſed ibi quo ad vi
ctum animum purgandum qd per penitentiam non purgatur ſi
hoc quo ad penam euitandam. Et intelligit Jo.fabri hāc queſtio
glo.ſ.quādo heres primo negauit ⁊ poſtea confitetur qd euitet pe-
nam dupli eſſe verum ſi actor nitatur ex confeſſione ſua ⁊ per eam
velit probare legatum relictū. Sed ſi nitatur ex procraſtinatione
heredis et velit probare per teſtes ⁊ inſtrumentum legatum eſſe:
tunc ſiue neget ſiue confiteatur incidit in penam ex procraſtinatio
ne: vt.d.§.ſed ⁊ illa.⁊ idem dicit Bart.in acqui.in.l.eum qui.ff.de
iureiu. Item in eadem glo. ibi quid ſi confeſſus poſtea negat hanc
opinionem etiam intelligit Joā.fab. quando heres fuit confeſſus
extra iudicium ⁊ poſtea in iudicio negat ita ꝙ onerat actorem ad
probandum eius confeſſionem. Si autem fuiſſet confeſſus in iudi
cio ſibi preiudicaret ſecundum materiam.l.j.C.de confeſ.⁊ ꝑ Bar.
in repetitione.l.generaliter.de non nume.pec. Item intellige hāc
queſtionem quando actor vult niti ex confeſſione: ſecus ſi ex retar
datione vt dixi in precedenti queſtione. Item intellige quando nō
fuit facta erronea alias excuſaretur.l.ij.ff.de confeſſ.l.qui ſeruum
ff.de interro.act. vel etiam ſi eſſet dubius.l.debitor.ff.de peti.here.
niſi eſſet dubietas ⁊ ignorantia craſſa ⁊ ſupina: vt not.in.c.vaſal-
lus.ſi de feudo controuerſia fuerit.colla.x.in ea.gloſ.ibi in eo.§.at
ille. dic melius facit.l.penul.ff.de his qui.vt indig.⁊ intellige quā-
do actor vult reum condemnari tanꝗ̄ negauerit. Secus ſi ex pro-
7 craſtinatione.vt.d.§.at ille † in eadem glo. no. hanc gloſſ. bene que
vult ꝙ non ſolum vbi pena debetur fiſco qui nō poteſt ſoluere luat
in corpore: vt no.in.l.ſi quis id qd.§.in ſeruo.ff.de iuriſd.om.iudi.
ſed etiam vbi pena debetur parti: nec cauſa eſt ciuilis.vt hic ⁊ di-
cto.§.⁊ in ſeruos. intellige tamen hoc quando doloſe procraſtina-
uit nec eſſet ſoluendo: q: tunc punitur in corpore: ſcilicet q: detru-
ditur in carcerem nec liberatur cedendo bonis.l.ſi.ff.de his que in
fraudem credito.facit.l.ſi quis filium.§.ſi.in ſi.ff.de colla.bo. alias
ex ſimplici mora non puniretur in corpore.ar.l.ſi procuratorem.§.
ſi ignorantes.ff.man. l; pro dolo commiſſo in contractu quādoq;
quis puniatur corporaliter ſi non eſt ſoluendo.l.quod ſi minor.§.
ſi ſeruus.ff.de mino. ¶ In gloſſ. ſuper ver.in iudi.confe. hec.l. que
8 dicit de hoc eſt caſus.j.eo.§.ſeq.ver.ſed.⁊ illa. ¶ † In ea.glo. ibi ad
inſtar minorum dic: nam eccleſia ⁊ minor equiparantur.vt no.l.ſi
vt proponis.C.de rei vēdicatio.⁊.l.ſecūda.§.quando ex acto tu.l;
nō equiparant᷑ quo ad tēpus reſtitutionis cōcedende vt in.c.j.⁊
ij.de in integrū re.li.vj. S; nūqd hoc legatum duplicat᷑ cū omni
intereſſe.ſ.fructuū ⁊ vſurarū. dic qd nō ſed ſolū ipſa res vel pecu-
nia legata vt hic in tex. ibi tūc enim ⁊ ipſam rem. licet ſecus in actio
ne furti.l.in furti actione.ff.de furt. ⁊ in actione legis aquilie. vt
9 nota.in.l.contra negantem.C.ad.l.aquil. † Item an poſſit peti pe
na ⁊ intereſſe. dic quod ſic: q: cum hec ſit pena legalis quo caſu pōt
peti res ⁊ pena.l.ſi pro fure.§.ſi.ff.de condi.fur. l; ſecus in pena cō
uentionali vt.l.apud celſum.§.labeo.ff.de doli excep. niſi ſit dictū
rato manente pacto.l.qui fidem.ff.de tranſac. Item quid ſi teſta-
tor appoſuit penam an ceſſabit hec legalis pena dupli. dic qd non
ſed tamen vtraq; exigi non poterit: vt in ſimili no.glo.vt.l.ij.C.de
10 iure emphy. ſecundum Jo.fa. † in eadem gloſ.in ſi. dic ꝙ ſi aliquis
relinquit deo videtur relinquere eccleſie ſui domicilij. Si relique-
rit ſancto: puta ſancto Martino ſi ſit aliqua eccl'ia in ciuitate vel
territorio que ſic vocatur: ⁊ videtur relictum pauperiori.vt in au-
tenti.de eccleſiaſticis ti.§.ſi quis in nomine.col.ix. Dicit tñ Bart.
in li.j.minorum quem fecit in fauorem fratrum minorum.ver.po
ne qd aliquis qd vbi inſtituitur vel relinquitur eccleſie alicuius
ſancti

ſancti que in territorio non reperitur epiſcopus dʒ capere illud ⁊
exponere in laudem ⁊ reuerentiam illius ſancti: qꝛ lʒ non ſubſiſtat
11 eccleſia tamen ſubeſt cauſa.ſ.laus ⁊ reuerentia eius. †Sicut cum re
linquitur hereditas vendenda ⁊ diſtribuenda inter fratres mino
res pro eorum neceſſitatibus: lʒ enim eorum perſone ſubducātur ⁊
pro non ſcriptis habeantur: qꝛ ſunt incapaces vt in cle.exiui de pa
radiſo.de ver.ſig.tamen ſubeſt cauſa propter quam teſtator legat
ſ.paupertas ⁊ neceſſitas: puta neceſſitas tunicarum: librorum et
infirmitatum eorum qꝺ ſufficit.l.ciuitatibus.⁊ de leg.j.⁊.l.ſi quis
ad declinādam.C.de epi.⁊ cle.lʒ nō valeret inſtō ſi quis ſimpl'r in
ſtitueret fratres minores vel vnū ex eis: vt tʒ idem Bart.d.l.j.⁊ in
d.c.quidam in teſtō.Quid aūt de relicto ſacerdoti alicuius eccleſie
an ſibi vel eccleſie videatur relictū.gl.innuit ꝙ eccleſie in.l.annua.
§.titia.ff.de annu.le.qꝺ vr̄.l.mittendū.in.c.requiſiſti.de teſt.qꝛ ſi cō
iuncto vel diu amico ſit relictum: tunc deť ſacerdoti.ſi aūt ab extra
neo tunc detur eccleſie.de quo per Bar.in.l.ciuilibus.ff.de re.du.⁊
per Saly.in.l.non plures.C.de ſa.ſan.ec.⁊ in glo.no.⁊c.

1 ☞ Actio mixta in iure tribus modis ſumenda.
2 Actiones mixte que ſint.
3 Actio familie herciſcunde inter quos locum habeat.
4 Actio finium regundorum quando locum habeat.
5 Actio familie herciſcunde quare ſic dicatur ⁊ mixta cenſeatur.
6 Actio familie herciſcunde quanto duret tempore.
7 Actio familie herciſcunde cui competat.
8 Actio familie herciſcunde ad quid detur.
9 Nomina debitorum non diuiduntur.
10 Sepulchrorum iura non diuidenda.
11 Libellus in actione familie herciſcunde qualiter formetur.
12 Libellus an debeat omnes res hereditarias ſpecificare.
13 Actio familie herciſcunde in quo conueniat cum actione commu
ni diuidundo.
14 Actio familie herciſcunde in quibus ab actione communi diuidū
do differat.
15 Tutor an poſſit iudicijs diuiſorijs agere.
16 Vaſallus ⁊ ſimiles dominium habentes an poſſint diuiſoria inten
tare iudicia.
17 Libellus in actione communi diuidundo qualiter formetur.
18 Specificari an debeat qꝺ diuidi petitur.
19 Minor quo ad quid ad diuiſiones prouocare poſſit.
20 Actio finium regundorum cui competat.
21 Predia vrbana in quo a ruſticis differant.
22 Actio finium regundorum ad quid ⁊ pro quibus detur.
23 Limites iuriſditionum qui ſint.
24 Actio finium regundorum contra quem detur.
25 Officium iudicis quale in terminorum impoſitione.
26 Libellus in actione finium regundorum.
27 Petitio hereditatis an ſit actio mixta.

Quedam actiones. ¶Iſte.§.ſcðm Dy.⁊ gl.ad
dicit ſm membrū ad primā
diuiſionem que poſita fuit in principio huius tit.vbi dictū fuit ꝙ
omnium actionum quedam in rem ſunt quedam in perſonam.vñ
qꝛ quedā ſapiūt naturā realiū ⁊ perſonaliū ⁊ iſte appellanť mixte:
ideo de his hic dicit. Vel ſm Io.fa.in precedēti.§.de mixtis actio
nibus rei ⁊ pene: nunc vero de mixtis tam in rem q̄ in perſonā. Et
diuidiť in tres partes. Primo ponit dictū gñale. Scðo illud p exē
pla declarat. Tertio ponit que poſſunt eſſe partes iudicis in iſtis
actiōibus. Scða ibi: qualis eſt. Tertia ibi: in quibus iudicijs.⁊c.
1 †Et hoc dicit ꝙ actio mixta ſumitur in iure tribus modis. Aliqñ
dr̄ mixta que datur ad rem ⁊ penam.vt.ſ.in precedenti.§. Aliquā
do dr̄ mixta in qua vterqꝫ litigatorum eſt actor ⁊ reus ⁊ ſic ſumitur
in iſtis tribus iudicijs: fa.her.fi.re.communi diui.vt.l.in tribus.ff.
de iudicijs ⁊ interdicto vti poſſidetis: qꝛ ſimiliter poteſt appellari
mixtum.vt.j.de interdic.§.duplicia. Tertio ſumitur actio mixta.
id eſt que ſapit naturam realium ⁊ perſonalium actionū.vt in hoc
§.⁊ vltra iſtas tres actiones poſitas hic in tex.ſunt plures alie mi
xte tam in rem q̄ in perſonam que ponunť hic in glo.in ver.actio
2 nes. †Et iſte.§.hoc intendit: actio.fa.her.communi di.⁊ fi.re.ſunt
mixte: qꝛ ſapiunt partim naturam realium ⁊ partim naturam pſo
nalium in quibus ſi res poteſt equal'r diuidi ⁊ equal'r p diuiſo aſſi
gnari equal'r fiat diuiſio ⁊ aſſignatio nō pōt tūc iudex aſſignabit rē
vel maiorem partem vni quem condemnabit alteri in certa quāti
3 tate pecunie.h.d.vſqꝫ ad.§.omnes. †Et hʒ locum act.fa.her.inter
coheredes pro diuidenda hereditate communi vt hic.⁊.l.j.ff.fami.
her.ſed communi diui.hʒ locum pro diuidendis alijs rebus cōmu
nibus et etiam particularibus rebus hereditarijs communibus
vt hic in gloſſ.in ver.communem.⁊.l.quibus.ff.p ſocio.nō autem
p alijs rebus nō communibus vt res cōmodate ⁊ depoſite veniūt
in iudicio fa.her.ſʒ cōi nō di.vt.ff.fa.her.l.inter coheredes.in prin.
Eſt ergo differentia inter actioneʒ fa.her.⁊ cōi di.qꝛ illa datur pro
ſingulis rebus diuidendis: iſta autem pro vniuerſitate ⁊ heredita
te diuidenda. Item hec pluries: iſta ſemel intentari poteſt tantum
vt nota.ſ.de obligatio.que ex quaſi contractu.§.idem iur.de quo
4 latius dicam.j.in contractu de actione communi diui. †fi.re.actio
datur vbi eſt queſtio finium in predijs ruſticis tm̄ vt.ff.fini.re.l.ij.
nam iudex dʒ mittere agrimeſſores vel etiam ipſe vna cum eis pſo
naliter accedere vt res ſubijciatur oculis: ⁊ ſm eorum relationē iu
dicare ⁊ terminare: vt.l.ſi irruptione.§.ad officiuʒ.ff.fi.re.⁊.l.iij.C.
eod. Dʒ tales primo agrimeſſores iurare bene ⁊ fideliter facere ſibi
iniunctum ſicut arbiter ⁊ alij electi iurāt.vt.l.hac edictali.§.his il
lud.C.de ſecun.nup.lʒ gl.innuit contrariū ⁊ male.vt.l.j.in prin.ff.
de ven.inſpi.vbi aūt non pbantur noui termini agrorum ſtať an
tiquis.l.in finalibus.ff.fi.re. Et in iſtis tribus iudicijs vterqꝫ ſuſti
net partem actoris ⁊ rei.vt.l.inter coheredes.§.qui familie.ff.fa.
hercis.⁊.l.in tribus.ff.de iudi.⁊ etiam in interdicto vt poſſidetis.
5 †Nunc venio ad actionem fami.her.⁊ peto ſiue quero quare ſic vo
cetur ⁊ quare dicetur mixta.reſponde vt hic in glo.in prin.qꝛ diciť
fami.her.i.hereditatis diuidende.⁊ ſic oportet ꝙ intentans hanc
actionem confiteať ſeu non obijcietur ab aduerſario ꝙ nō ſit heres
alias oportet qꝺ ante omnia hoc diſcutiatur a iudice qꝛ alias non
daretur ei hec actio.l.j.⁊.l.heredes.§.queſitum.ff.fa.her. Quid au
tem ſi non ſit diſcuſſum ſed in proceſſu litis agens hoc iudicio pro
bat ſe heredem an ſufficit.tʒ hic Io.fa.qꝺ ſic ꝙ reus non inſiſtendo
vr̄ exceptioni ordinis renunciare.pro quo facit qꝺ not.in.l.fi.ff.de
anna.excep.⁊ qꝺ no.Inno.in.c.examinata.de iudi. Et dr̄ mixta qꝛ
veniunt reales ⁊ perſonales preſtatiōes.nā in re communi in qua
libet eius particula quantūcūqꝫ minima partim habeo iure meo ⁊
partim iure ſocij qꝺ magis vr̄ intellectu demōſtratione concipi po
teſt.vt no.d.l.meminimus.§.duobus. Et ſimiliter hʒ ſocius reſpe
ctu eñ eius qꝺ eſt iuris mei vendicandi dr̄ realis reſpectu eius qꝺ
iure ſocij mihi dandi dr̄ perſonalis: dr̄ etiā perſonalis ſi ago p par
te mihi debita contra ſociū qui percepit oēs fructus rei cōis vel vt
ſoluat mihi ſuam partem expenſe quam feci in re communi vt de
clarat hic gloſ.⁊ in.l.j.ff.fin.re.⁊ idem in communi diuidundo qꝛ
regulariter qꝺ ſtatuitur in vno iudicio ⁊ in alio lʒ in multis diffe
rant.vt dicit glo.in.l.ſi quis putans.§.officio.ff.cōi diui.⁊ idem in
6 actione fi.reg.vt declarat glo.in.d.l.j.ff.fi.re. ¶†Scðo quero quā
a to tpe durat actio fa.her.dic ꝙ.xxx.annis.[a] vt dicit gl.qui anni in
cipiunt a die adite hereditatis quo tpe res incipit eſſe communis:
ſ.de ob.que ex quaſi contractu.ff.idem iur.⁊ inuicem incipiunt ſe
obligare.ff.fa.herci.l.j.⁊ hoc tʒ Ioā.fa.cum igitur pſcribatur huic
actioni nō dñio rerum: ſed diuiſioni fiende ſm gloſ.in.l.j.§.nemo.
C.de anna.excep. Patet qꝺ ſi conſortes ſteterunt in communione
xxx.an.ꝙ non poſſunt poſtea petere diuiſionē inter eos p dictā gl.
in.d.§.nemo.quā ſequitur Io.bu.Bal.Ang. Si tñ iudex viderit li
tes ⁊ contentiones inter eos ſurgere compellet eos ad diuiſionem
non obſtante preſcriptione.l.equiſſimi.ff.de vſur.ſm.Io.fa.Bar.
autem in.d.§.nemo.tʒ contrarium: qꝛ donec ſtamus in communio
ne vnus alterum recognoſcit in ſocium ideo non currit pſcriptio.
cum notiſſimi.§.ſed ſi quis.C.de preſcri.xxx.vel.xl.ann.⁊ hanc vere
potius tenerem. Vñ aūt naſcantur actiōes horum trium iudicio
rum dicit hic glo.in.d.§.nemo.ꝙ ex conſequenti.ſ.ex quo res rece
perunt eſſe communes.lʒ glo.tenuerit ꝙ actio fi.re.ſit datiua.l.j.ff.
fi.re.⁊.l.fi.C.eo.ti.quam ſaluat ibi Saly.qñ quis amouiſſet termi
nos aliquo errore ductus: qꝛ tunc cum non habeat materiam pce
dentem ex qua oritur erit datiua ⁊ incipit competere act.fi.reg.ex
7 quo termini inceperūt turbari vt tenet gl.in.d.l.j.⁊.d.l.fi. ¶†Ter
tio quero cui competat hec actio fa.her.dic ꝙ heredibus competit
inter ſe directa ⁊ vtilis datur bonorum poſſeſſori de iure pretorio
⁊ fideicommiſſarijs quibus ex trebelliano reſtituta eſt hereditas.l.
ſed eius rei.§.familie.ff.fa.her. Item inter filios datur quorū vnus
eſt inſtitutus heres ⁊ alteri eſt facta inofficioſa donatio.l.ij.C.de in
offi.dona.⁊ ſic pʒ qꝺ qñqꝫ datur contra non heredem.ſ.contra euʒ
cui eſt facta donatio inofficioſa rerum p indiuiſo vt.l.ij.preallega
ta.⁊ ita intelligit Io.fa. Item datur contra eum cui coheres vēdi
dit partem ſuam.l.heredes.§.ſi teſtator.ff.fa.her.ad inſtar petitio
nis hereditatis.C.de peti.here.l.ij.lʒ non detur contra alium titu
lo poſſidentem.l.heredes.§.qꝺ pro emptione.ff.fa.her.⁊ vt ibi no.
8 ¶†Quarto quero ad quid detur ſeu competat hec actio aut quid
veniat in ea.dic qꝺ datur ad diuiſionem rerum corporalium q̄ com
modam recipiūt diuiſionem alias tota res adiudicatur vni ⁊ gra
uať in danda pecunia alteri vt ſit equalitas.vt hic.⁊.j.de offi.iudi.
§.ſi familie.vbi tex.bene declarat vſqꝫ in fi. Item veniunt fructus.l.
inter coheredes.§.fructus.⁊.l.fundus.ff.fa.her.⁊ ſumptus bona fi
de facti.l.iiij.§.fi.cum.l.ſeq.ff.communi diui.⁊.l.his conſequenter
b §.fructus.ff.fami.herci. Item damna [b] data ab vno herede.l.dam
no commiſſo.⁊.l.⁊ puto.§.ſed ſi dolo.⁊.l.coheredes.§.tantum.ff.
9 eod.tit. †Nomina aūt debitorum lʒ non veniant diuidenda tamē
veniunt aſſignanda.l.ea que.C.e. Et idem in alijs iuribus incorpo
ralibus indiuiduis excepto vſufructu qui diuiduus eſt ⁊ venit in
iudicio fami.her.l.ſed ⁊ ſi.cum ſe.⁊ ſe.ff.fami.her.⁊ communi diui.
10 ⁊.C.de vſufru.⁊.ff.communi diui. †Similiter nec iura ſepulchrorū
diuiduntur.l.fundus mihi fami.her.nec iure patronatus.l.quedā
mulier.e.ti.⁊.l.carmelia pia.ff.de iure pa. Item an vaſalli ⁊ iuriſdi
tio feudi poſſint diuidi.vide in ſpe.de feu.§.qm̄.ver.xxxj.⁊.xxxiiij.

a ¶xxx.an. Ad debic.d.are. ij.col.v.in ea gl.ibi.ſ.e.§. ſic itaqꝫ.

b ¶Dāna.iteʒ venit dolus ⁊ culpa vt hic per.d.Aret.

Item non venit diuiſio vſurarum a defuncto queſitarum:ſicut nec
queſita violentia vel latrocinio ſed melioꝛ eſt conditio poſſidentis
l.cetere.§.j.ff.fami.her.⁊ ibi per Bal.lꝫ penſiones domoꝛum a lupa
nari recepte veniant in petitione hereditatis.l.ancillarum.in fi.ff.
de peti.here.cuius naturam hec actio imitatur.vt dicit glo.in.l.in
ter coheredes.§.fructus.ff.fa.her.Jo.fa.autem tꝫ hic ꝙ iudex adi
tus coget eos vſuras reſtituere per.d.l.cetere.§.j.⁊ facit in aut.de
man.pꝛin.§.qd̓ ſi delinquẽtes.qd̓ poteſt pꝛocedere iure nouiſſimo
quo iure ſunt pꝛohibite.vt in aut.ad hec.C.de vſur.Adhibita ta
men diſtinctione qd̓ iudex ſecularis cognoſcere poſſit.de quo per
11 Bart.in.l.titia.ff.ſolu.mat.†Quid autem dꝫ pꝛobari ⁊ narrari in
hac actione patet ex foꝛma libelli.de qua vide in ſpe.de iudi.§.ſeq
tur.ver.item heredes.per Rof.⁊ Odo.in ti.de ac.fami.her.qui am
bo foꝛmant ſatis ſuccincte ⁊ groſſo modo.ideo dic vt ſic.Ago con
a tra[a] titiuꝫ coheredem ⁊ dic qd̓ ipſe ⁊ ego ſumus coheredes in tali
hereditate nobis obuenta ex teſtõ vel abinteſtato per moꝛtem talis
cui ſucceſſimus equaliter vel inequaliter ⁊ dictam hereditatẽ poſ
ſidemus pꝛo indiuiſo.Item dico qd̓ amplius nolo ſtare in commu
nione cum dicto titio.item qd̓ dictus titius denegat ſine cauſa vel
le dictam diuiſionem facere.item ꝙ fructus ⁊ emolumenta dicte he
reditatis percepit pꝛo maioꝛi parte q̃ ipſi contingat. Quare peto
per vos domine iudex dictam hereditatem diuidi ⁊ vnicuiqꝫ ſuaꝫ
partem adiudicari ⁊ adiudicatis herc.inde tradi ⁊ aſſignari ⁊ ceſ
ſiones hincinde fieri in his in quibus fieri debent:⁊ fructus emo
lumenta per ipſum titium vltra partem ſuam percepta tradi ⁊ cõ
ſignari ⁊ in cumulo diuiſionis fiende deponi vel ⁊ ipſum condem
nari ad dandum ⁊ tradendum mihi pꝛo parte mea contingẽte fru
ctus quos percepit in tanta quantitate vel eoꝛum eſtimationem ⁊
partem expenſarum per me factarum in tanta quantitate ⁊ dãna
per ipſum illata reſarciendum pꝛo tanta quantitate. Pꝛobat̃ hec
foꝛma libelli hic:⁊.j̃.de offi.iu.§.familie.⁊.l.j.ff.fa.her.⁊.C.e.l.iij.et
l.inter filios.⁊.l.incerti iur.Coheredes ideo dꝛ qꝛ hec actio non da
tur niſi ſint coheredes vel dolo factum quominus ſint vt in dona
tione inofficioſa in vnum ex filijs inter filios collata.vt.ſ̃.dixi in ſe
cundo queſito.Pꝛo indiuiſo ideo dꝛ qꝛ ſi eſſet facta diuiſio a teſta
toꝛe vel a partibus in iudicio non haberet amplius locum diuiſio
ſed ſtandum eſſet diuiſioni teſtatoꝛis ⁊ partium.l.j.⁊.l.quoties.C.
fa.herci.Sine cauſa ideo dꝛ qꝛ ſecus ſi coheres iuſte denegaret diui
dere velle:vt qꝛ pꝛeſcriptum eſſet huic actioni:vt.ſ̃.dictum eſt in ſe
cundo queſito.Ceſſiones fieri ideo dꝛ qꝛ lꝫ nomina debitoꝛuꝫ ipſo
iure diuidãtur inter heredes intellectualiter pꝛo hereditarijs poꝛ
tionibus:vt.d.l.ea que.in fin.C.fa.her.tñ cum nomen per iudicem
aſſignatur vni heredũ coheres dꝫ ei cedere actiones pꝛo parte quã
hꝫ in iſto nomine debitoꝛis.l.ij.in fin.⁊.l.ſi ita.ff.fa.her.Sed vr̃ qd̓
hic libellus ⁊ eius concluſio nullo modo pꝛocedat:qꝛ cuꝫ hec actio
ſit mixta in rem ⁊ in perſonã:vt in hoc tex.non concluditur in rea
li aliquid ſpectare ad declarãdum ⁊ pertinere ad actoꝛem ⁊ in per
ſonali ad aliquid dandum vel faciendum per partem:vt.ſ̃.eo.§.j.⁊
§.ſic itaqꝫ.Non eñ concludit̃ parti ſed iudici in hac foꝛma libelli ⁊
vr̃ eius officium imploꝛari.Ad hoc rñdet hic Jo.fa.qꝛ actiões iſte
ſunt mixte:ideo nõ pꝛopꝛie in earum narrationibus ⁊ libellis con
cludit̃ realiter ⁊ perſonal̃r reſpectu partis conuente qꝛ illud ad qd̓
dantur iſte actiones diuiſoꝛie non venit ad expediendũ per partẽ
ſed per iudicem:non enim diſponunt iſta iudicia ꝙ pars aliqua de
beat diuidere ſed eoꝛum diſpoſitio refert̃ ad iudicem vt diuidat ꝑ
ſe vel per alium:vt.l.arbiter.ff.fa.her.⁊.l.ſi irruptio.§.fi.ff.fi.re.Cũ
igitur per iudicem veniãt hec iudicia expedienda ad iudicem con
cluſio referenda eſt:vt.j̃.eo.de officio iud.§.familie.dicit tñ Joan.
fab.ꝙ reſpectu perſonalium pꝛeſtationum que veniũt in iſtis actio
nibus:vt.l.item labeo.§.familie.ff.eo.poſſet concludi perſonaliter
ad dandum ⁊ ita dixi in fi.libelli.Sed poſſes foꝛte dicere ꝙ lꝫ non
concludatur expꝛeſſe ⁊ explicite realiter ⁊ perſonaliter:tñ concludi
tur implicite:qꝛ cum factum iudicis repꝛeſentet perſonam partis.
vt.l.ob cauſam.C.de euic.eo ipſo qd̓ peto diuidi a iudice videoꝛ pe
tere in parte mihi aſſignanda partem tradi mihi iure meo:⁊ hoc
reſpectu concernit realem actionem ⁊ parteꝫ mihi dari partim ex
iure ſocij ⁊ hoc concernit perſonalem actionem:⁊ ſic ſicut actio eſt
mixta ita mixte concluditur tacite:realiter ⁊ perſonaliter lꝫ econ
uerſo de iure canonico ⁊ de conſuetudine ſeruetur ⁊ quod maioꝛ
b diuidat ⁊ minoꝛ eligat.[b] vt in.c.j.de parochijs ⁊ pꝛouocans ad di
uiſionem diuidat:⁊ pꝛouocatus eligat ſiue capiat.tñ de iure ciuili
hoc totum venit per iudicem expediendum de quo per Bart.in.l.
12 meminimus.C.quando ⁊ quibus quarta pars debet̃ li.x.¶†Sed
quero nunquid in libello ſint ſpecificande omnes res hereditarie:
⁊ omnes pꝛeſtationes hincinde faciende.dic qd̓ non eſt neceſſe ſed
ſufficit gñaliter expꝛimi ⁊ in ꝓceſſu poſtea declarabuntur in ſpẽ.vt
no.per gl.⁊ Bar.in.l.j.in pꝛin.ff.de eden.⁊ adde glo.in.l.⁊ ideo.ff.
de cõ.fur.que dicit in iſtis trib⁹ iudicijs diuiſoꝛijs eſt ſpãle vt ex ſo
la ſententia transferatur dominiũ ſine poſſeſſione.quam glo.ſuſti
net ibi Bar.licet per alios repꝛobetur.

a ¶Ago ↄtra. vide hic do. are.⁊.d.Pe. d̓ fer.ĩ ti.foꝛ. libel.ꝓ here ditate diui dẽda ⁊.d.pe. Ja.ĩ ti.de ac. fa.her.⁊ do. Hẽ.her.hic.

b ¶Minoꝛ eli gat.an ãt mi noꝛ poſſit ꝓ uocare ad di uiſionẽ.vide hic p.d.are. ĩ.iiij.col.poſt me.v̓. quero tota die con tingit.

Nunc tranſeo ad actionem com-

13 muni diui.†in qua quero pꝛimo que differentia eſt inter ac.fa.her.
⁊ communi diui.⁊ in quo conueniant ⁊ diſconueniant.Et dic qd̓
pꝛimo conueniunt iſta duo iudicia quo ad modum diuidendi.ſ.vt
pꝛo commodioꝛi diuiſione iudex poſſit totam rem vni aſſignare ⁊
eum grauare vt alteri pecuniam det vſqꝫ ad qualitatem:vt hic in
ver.in quibus.⁊.j̃.de offi.iu.§.ſi familie.⁊.l.iudicem.ff.cõmuni di.
⁊.l.ad iudicem.C.eo.vbi eſt caſus ꝙ etiam licitatoꝛ admittitur in
ſubſidium.Adde qd̓ pꝛopter duram ſeparationem dꝛ res nõ ſuſci
pere commodam diuiſionem ⁊ ideo non vꝫ diuiſio per quam ſepa
ratur pater a filijs:ſoꝛoꝛ a fratribus:⁊ coniunx a viro.l.poſſeſſionẽ
C.cõia vtri.iudi.fallit qd̓ dixi.ſ̃.pꝛo ſocio.§.fi.de pꝛopꝛia diuiſione
facta de qua teſtatur ſeneca in ſuis declamationibus.ſ.iuris poſite
pꝛo vna parte ⁊ totius allodij pꝛo alia.Scd̓o conueniunt iſte actio
nes quo ad res in diuiſione deducendas ⁊ perſonales pꝛeſtationes
l.per hoc.§.ſicut.ff.communi diui.⁊ ſimiliter in hoc iudicio ſerui
tutes indiuiduе non veniunt:vt.d.l.per hoc.§.de puteo.cum.§.
ſeq.Sed diuiſio vſuſfructus quo ad commoditatem hñ venit ſed ꝑ
diuiſionem rerum immobiliũ ⁊ in re mobili vt apud ſingulos mu
tua vice certo tempoꝛe fit vſuſfructus.l.cõmuni diui.§.cum de vſu
fructu.ff.communi diui.Tertio conueniunt quo ad p̃ſcriptionem
l.j.§.j.C.de anna.exce.niſi conſoꝛs poſſideat inſolidum tit.⁊ bona fi
de longo tempoꝛe.l.j.C.de com.rerum ali.ſicut dꝛ in petitione here
ditatis.l.hereditatem.C.in quibus cau.ceſ.lon.temp.Item conue
niunt quo ad oꝛiginem:qꝛ vtraqꝫ actio ex quaſi contractu naſcit̃ vt
in.d.§.nemo.⁊ ſicut ex delicto queſita non veniunt in illa ita nec in
iſta.l.communi di.§.inter p̃dictos.ff.communi.di.Sed differũt in
hoc pꝛimo qꝛ actio fa.her.datur inter heredes.hec aũt cõmuni di.
datur etiam ſi non ſunt heredes ſed hꝫ rem communem incidẽter
vt qꝛ res eſt eis legata vel donata.vt.ſ̃.quib.mo.re contrahit̃ obli
ga.§.item ſi inter.Si autem hñt rem communẽ non incidenter ſed
ex conuentione expꝛeſſa tunc datur actio ꝓ ſocio ⁊ in communi di.
⁊ ſic ↄcurrũt in hoc caſu vna tñ tollit aliã cũ ãbe ſint rei p̃ſecutoꝛie.l.
14 pꝛo ſocio.§.arbiter.ff.ꝓ ſocio.†Sed dr̃ia eſt inter eas.ſ.actionẽ pꝛo
ſocio ⁊ communi di.qꝛ vt ſit actio ꝓ ſocio dꝫ p̃cedere exp̃ſſa vel ta
cita conuentio ſocietatis ⁊ conuentionis.l.vt ꝓ ſocio cum.l.ſe.⁊ ſe.
ff.ꝓ ſocio.Sed communi di.datur etiam ſi ex incidenti fiat res cõ
munis vt dixi.Item actio pꝛo ſocio nõ ſemꝑ datur ad diuidenduꝫ
ſed qñqꝫ ad communicandũ.l.ſi quis ſocietatem.ff.ꝓ ſocio.⁊ dixi
ſ̃.in foꝛmula ac.ꝓ ſocio.Sed communi diuidendo dat̃ ad diuidẽ
dum vt hic ⁊ ſic habent ſe vt excedentia ⁊ exceſſa.l.ſi actũ.⁊ ibi no.
ff.pꝛo ſocio.Conueniunt tñ quo ad perſonales p̃ſtationes:vt pꝛo
expenſis fructibus ⁊ damno.l.j.ff.de communi diui.⁊ not.in.d.l.ſi
actum.Tertia differentia eſt:qꝛ communi di.datur pꝛo ſingulari
bus ⁊ particularibus rebus diuidendis:ſed fa.her.ꝓ vniuerſitate
vt no.in.d.§.item ſi inter.ſ̃.qui.mo.re contra.ob.⁊.l.fundus mihi
ff.fa.her.Quarta differentia eſt:qꝛ communi di.poteſt pluries in
tentari ſicut petitio hereditatis ſed fa.her.tñ ſemel niſi ex cauſis q̃
ponuntur in.l.j.§.familie.ff.fa.her.⁊ hoc qñ fuit facta diuiſio in iu
dicio.Si autem extra iudicium tunc poteſt poſtea in iudicio intẽ
tari.l.j.C.fa.her.ac ſi eſſet etiam iuſta cauſa iterum agendi fa.herc.
vt ſi per ignoꝛantiam ⁊ erroꝛem aliquid remanſerit diuidendum
qd̓ coheres occultauerat.l.aduerſus.C.eo.ergo ⁊ iurauit alias res
non eſſe que tñ erãt pꝛo quo facit.l.cum putarem.e.ti.l.tres fratres
ff.de pac.⁊ erit vtile agi fa.her.hoc caſu potius communi di.qꝛ nõ
opoꝛtebat hoc caſu facere nouum iudicium nec litem cõteſtari nec
nouas pꝛobationes fieri cum ſemel facte fuerint ſed erit pꝛimi exe
cutio iudicij vt ſola diuiſio ſit petenda illarum rerum que reman
ſerunt ſicut contingit in peti.here.l.ſi quo tempoꝛe.⁊ in actione de
peculio.l.queſitum.ff.de pecu.vñ facit qd̓ no.Inn.de off.oꝛ.c.cõque
rente.Quarta differentia eſt qꝛ res commodate ⁊ depoſite ⁊ ſimi
les que non ſunt hereditarie veniunt in ac.fa.her.ſed nõ in cõmu
ni di.vt no.in.l.coherede.ff.e.Quinta differẽtia eſt qꝛ cõi di.nõ da
tur nõ poſſidenti.l.cõi di.§.inter p̃dones ⁊.§.neqꝫ colones.⁊.l.fun
di.ff.de exce.niſi in perſonalibus p̃ſtationibus.l.communi.di.⁊.l.
pe.C.communi di.pꝛo quibus p̃ſtationibus põt agi etiã durante
communione:vt.ff.communi di.⁊.l.ſi omnes.§.venit.⁊ etiam re cõ
muni extincta.l.in ſumma.ff.cõ.di.Et no.qd̓ ad hoc qd̓ competat
hoc iudicium communi di.ſufficit aliquos eſſe in poſſeſſiõe rei ex
cã pignoꝛis conuentionalis vt poſſint inter omnes diuidere rẽ pi
gnoꝛatam non tñ in pꝛeiudicium debitoꝛuꝫ.l.cõi di.§.inter eos.ff.
cõi di.vel etiam ex pignoꝛe p̃toꝛij:vñ duo miſſi in poſſeſſionem ſer
uandoꝛum legatoꝛum cã poſſunt inter ſe diuidere.Similiter duo
ventres miſſi in poſſeſſionem.i.due vxoꝛes alicuius defuncti p̃gnã
tes poſite in poſſeſſionẽ noĩe ventris:puta ſi quis facto diuoꝛtio
cum pꝛima p̃gnante cũ alia cõtraxerit vel cõtraxerit cũ duabus et
dubitat̃ que eſſet vxoꝛ legitima.vñ rõne dubij interim vtraqꝫ poni
tur in poſſeſſione nomine vẽtris vt.d.l.cõi di.§.itẽ ſi duo.⁊ ibi no.
Nunqd̓ ſufficiat ſimplex poſſeſſio in iſtis iudicijs diuiſoꝛijs.ſ.alle
gatione alicuius tituli vel iuris realis.⁊ dic ꝙ non:ideo duo bone
fidei poſſeſſoꝛes ſine titulo non agunt hic iudicio diuiſoꝛio com
muni di.vt tꝫ gl.in.d.l.cõi di.§.vtiqꝫ publicianam.Et ideo ibi di
cit Bal.ꝙ in quadam queſtione Jo.cal.fuit pꝛonunciatus libell⁹
ineptus

ineptus:qꝛ in eo intentať diuiſio ſolūmodo iure nude poſſeſſiōis
ſine collegatiōe alicuius iuris realis.ſed Jo.fa.ſup hoc que res an
in libello debeat exprimi cā ex qua res eſt cōis:dicit qꝺ cā dꝫ expri-
mi ſi dolus poſſidet:qꝛ cū hoc ſit quedā vēdicatio non poſſet aliter
deliberare:vt.l.ij.ff.cōi.di.Si autē vterqꝫ poſſidet nō eſt neceſſaria
expreſſio cauſe ſed ſufficit expreſſio volūtatis nolendi in cōione per
ſeuerare.l.fi.C.cōi di.Sexta differentia eſt inter actionem cōi di.et
fa.her.qꝛ in fa.her.ꝓhibenť alienationes incontinēti mota cōtro-
uerſia.l.alienationes.ff.fa.her.ſicut in pe.her.l.diuus.ff.de peti.he
re.Sed in cōi di.prohibenť ſolū poſt litis conte.vt.l.j.in fi.C.cōi di.
nam ante litis conte.pōt vnus cōſortium vendere partē ſuam cui
vult nec teneť conſortē requirere ſi vult eam emere.l.dudū.C.de cō
trahen.emp.niſi ſit emphyteota.l.fi.C.de iure emphy.vel ſit colonꝰ
qui prius dꝫ vendere dn̄o ſuo ꝙ aliis p.l.j.in fi.C.de metallariis.li.
xj.⁊ ibi p Bar.vel niſi ſit ſtatutum vel conſuetudo aliud inducat vt
15 in.c.conſtitutus.de in inte.reſti.†Nunc quero an tutor poſſit agere
iſtis iudiciis diuiſoriis.dic ꝙ ſic ſi eſt vtile pupillo.l.fi.C.de prediis
mino.l.inter pupillos.ff.de auto.tu.⁊ idem in eccleſia.l.iubemus.
ij.C.de ſa.ſan.ec.Et cum ſolēnitate tn̄ auť.hoc ius porrectum.e.ti.
16 †Item an vaſallus ſeu datarius ⁊ alii habētes vtile dominiū poſ-
ſint intentare hec iudicia diuiſoria.dic ꝙ non vbi conditio dn̄orū
fieret deterior.l.cōi di.in prin.⁊ in.c.oēs filii.ſi de feud.contro.fue.
col.x.⁊.l.fami.C.fa.her.Item in hec iudicia denť crēditoribꝰ pigno
rum.dic ꝙ ſic ſaluo tn̄ iure debitoris.l.cōi di.§.inter eos.ff.cōi di.
⁊.l.ſi pignorum.ff.fa.her.⁊.ſ.dixi.Et ſimiliter dať hoc iudiciū in-
ter ſocios:lꝫ per vnum ex eis ſit res pignorata ſaluo remanente iu-
re creditoris in parte pignorantis.l.ſi quis petens.§.ſi fundus.ff.
cōi di.Si aūt vnus conſors obligat partem ſuā alteri conſorti:tūc
iſte obligans nō pōt eam promouere ad diuiſionē durante pigno
ris obligatiōe creditoris hoc opponēte.⁊ dicit Bal.ꝙ hoc fuit de
facto in duobus fratribus quorum vnus prouocabat aliū ad diui
ſionem ⁊ fuit repulſus eo ꝙ fuit debitor conuenti ſub hypotheca
bonorum.per tex.ſingularem in.d.§.fundus.verſi.idem iulianus.
17 †Libellus autem[a] in hac actione cōi di.formať ad ſimilitudinē fa-
a herci.mutatis mutandis hac forma.Ago contra titium ⁊ dico qꝺ
habemus rem cōem ex tali cā pro indiuiſo a cuius cōione diſcedere
Quarto peto per vos dn̄e iudex dictam rem inter nos diuidi ⁊ vni
cuiqꝫ partem ſuam aſſignari ⁊ qꝛ expendi tātam quātitatem in ta
li re pro cōi vtilitate noſtra ꝙ expenſam ꝓ parte expendere non de
bebā ideo peto ipſum cōdemnari ad dandū ⁊ ſoluendum mihi me
dietatem dicte quātitatis ipſum tangentis de dicta impenſa in di
cta re facta.Prima pars huius libelli eſt ad diuiſionē rei.Secūda
pars eſt ꝑſtationē perſonalem.ſ.ad expēſam factā nam hic duo dať
actio cōi di.ſic.actio fa.her.vt.ſ.dixi pro parte expendere nō debe-
bam:ideo dꝛ qꝛ ſicut fa.her.non dať ſed dať ac.ne.ge.qn̄ negotium
poterat expediri pro parte.l.heredes.§.ſabinus.ff.fa.her.ita ⁊ iſta
actio qn̄ negotium non potuit expediri ꝓ parte alias dať ne.ge.l.ſi
quis putans.§.hoc aūt.ff.cōi di.⁊ no.in.l.filio.C.fa.her.Sed nun-
18 quid †ſit ſingulariter ſpecificandum qꝺ petiť diuidi.dic ꝙ ſic ſi res
ſingulares diuidi petunť.l.ſi rē.ff.de rei ven.ſi aūt gn̄aliter agatur
ꝓ vniuerſitate rerum vt eſt qn̄ concurrit cum actione pro ſocio que
eſt gn̄alis.l.pro ſocio arbiter.⁊ ibi no.ff.ꝓ ſocio.⁊.l.cum ſocii.ff.cōi
di.tunc ſufficit gn̄aliter agi ⁊ in proceſſu poſtea res ſpecificari.ꝑut
ſ.dixi in actione fa.her.de quo per Inn.in.c.cōquerente.de off.or.
Et adde ꝙ in hac actione oīa cōia veniunt diuidenda niſi aliqua
ſint ſpāliter excepta.l.in iudiciū.ff.cōi di.vbi pꝫ ꝙ diuiſio ꝓ pte reꝝ
ꝑt fieri ⁊ ꝓ pte reſeruari.qꝺ ſecꝰ vř in fa.her.iudicio in quo nihil dꝫ
iudex relinqre idiuiſuꝫ.l.heredes.§.i famil.ff.fa.her.⁊ qꝛ nō pōt ni
ſi ſemel intentari niſi ex cā ideo oīa dn̄t diuidi.l.ſi filia.§.familie.e.
ti.¶Vltimo no.ꝙ qn̄qꝫ preſumitur facta diuiſio vbi non eſt puta
cum duo fratres tenuerunt bona tanꝙ diuiſa ⁊ ſeparata ꝑ quibus
quilibet per ſe ſubiicit collectas ⁊ onera.naꝫ ꝑſumiť inter eos facta
diuiſio glo.ſingularis eſt in.l.ſi maior.C.cōi di.itē cū in multis caſi
bus quis nō pōt intentare iudicium diuiſoriū:ſed cogiť ſtare in cō
19 munionē quos caſus vide in.l.fi.C.cōi di.†Inter quos no.ꝙ lꝫ mi
nor non poſſit prouocare ad diuiſionem ꝓprietatis rerum tn̄ pōt
ꝓuocare reſpectu diuiſionis fructuum ⁊ aliorum redditūum p tex.
no.in.l.lucius.§.titia.ff.fa.her.Et hoc tenuit diſputādo do.Lam-
bertinus de ramrobus ſm Bal.⁊ idem in eccleſia.vt eſt gl.no.in.l.
iubemus:in ver.diuidere.C.de ſa.ſan.ec.Nunquid inter diuidētes
b ⁊ qn̄ detur actio de euictione[b] in diuiſiōe no.in.l.familie.C.fa.her.
⁊ per Bar.in.l.qua ratione.§.duo fratres.ff.de ver.ob.

Nunc trāſeo ad actionem finiū

20 regundorum.†Circa quam primo quero cui deť.Et dico ꝙ datur
illis qui habent fundos contiguos inter quos eſt lis confiniū pre-
diorum ruſticorū qui termini diſtingui valent.ff.fi.re.l.ij.Secus ſi
habeāt predia vrbana vicina vt domos ſimul vicinas qꝛ que parie
tibus diſtingui ſolent ꝓ his nō dať hec actio.ff.fi.re.l.iiii.§.hoc iu-
dicium.Si aūt ex parte ſit ruſticum prediū ⁊ ex alia edificiū tūc hꝫ
locū vtilis actio fi.re.vt tꝫ hic gl.in ver.agros.in prin.qꝺ intellige
niſi loco termini eſſet edificium:qꝛ tunc idē iudicať qꝺ de termino
21 ⁊ haberet locum directa actio fi.re.vt.d.l.ij.†Et ex predictis no.dif
ferentiam inter ꝑdia vrbana ⁊ ruſtica quātum ad hanc actionem
nam predia vrbana dicuntur ꝓ icina vt domus ⁊ ruſtica dicunť cō
finia.vt.d.§.hoc iudiciū.Et facit ſi ſtatuto cauetur ꝙ quis debeat
banniri preſentibus duobus vicinis qꝺ intelligitur de vicinis in
ꝑdiis vrbanis.i.nō ruſticis.ſed dic hoc eſſe intelligendū ſm mate-
riam ſubiectā:vt.l.ſi vicinis.C.de nup.Et vicinus ꝓprie dꝛ vſqꝫ ad
eum locū ad quē cōis vox exclamantis exaudiri pōt.l.ij.§.eodē fa-
cto.⁊.§.potuiſſe.ff.ad ſille.de quo per Bar.in.l.ſi ſeruus.ff.de aqua
plu.arcē.Sed nunquid queſtio ꝓprietatis ⁊ poſſeſſionis venit in
hoc iudicio:vt ſi dico ꝙ ſi fundus meus extendiť vſqꝫ ad tuū vſqꝫ
ad talē lapidē:⁊ tu allegas dicēs imo tuus extenditur vſqꝫ ad meū
vſqꝫ ad talem arborem.dic ꝙ iudex ſuper finibus aditus cognoſcet
de omnibus.ſ.primo de cā poſſeſſionis:⁊ ſcꝺo de cā ꝓprietatis ⁊ de
inde per ſe vel agrimeſſorē expenſis partium tranſmiſſum termina
bit funes diuiſorios apponēdo.l.ſi quis ſuper iure.C.fi.re.Et per
hoc vř hec actio differre a cōi di.que ſimul cum queſtione ꝓprieta-
tis puta cum rei ven.prius intentata ab actore non poſſidente non
poteſt cumulari ⁊ eadem ſn̄ia terminari:ſed dꝫ cā ꝓprietatis diri-
mi.l.fundi.ff.de exce.Sed ſi actor poſſidet ⁊ agit communi di.cui
per aduerſarium opponereť queſtio ꝓprietatis dicendo rē eſſe ſuā
tunc bene poſſent concurrere eadē ſn̄ia terminari queſtio ꝓprieta
tis ⁊ communi di.vt.d.l.ſi quis ſm Jo.fa.Item nunꝙ ſm hoc iu-
dicium ad terminationem agroꝝ deť emphyteote fructuario pro-
prietario ⁊ creditori pignoꝝ ⁊ ſimilibus contra vicinum poſſeſſo-
rem agri confinantis.dic qꝺ ſic.l.iiii.§.fi.C.fi.reg.Item datur prela
tis eccleſiarum habētibus confines prebendarum ꝓ debita in poſ
ſeſſione ⁊ erectione terminorum.tex.eſt in.c.ex literis.de proba.de
quo p Bal.in.d.§.fi.C.fi.re.¶†Scꝺo quero ad quid ⁊ pro quibus
detur hec actio.dic ad diuiſionem agrorū nouiter imponendorūꝫ
22 vel euulſorum repoſitionem ſiue ſint euulſi a flumine vel alio.l.ſi
irruptione.⁊.l.ſi in finalibus.ff.fi.reg.⁊ ad hoc vř poſſe agi princi-
paliter etiam ſi non concludatur ad terminos ponendos vel repo
nendos ſicut poteſt agi in fa.her.⁊ communi di.actionibus vt no.
in.l.⁊ ſi nō omnis.§.venit.ff.communi di.Item dať ad iura incor-
poralia confinia cuiuſmodi ſunt iuriſditiones ſpūales ⁊ tpales ſal
tim vtilis ad inſtar fa.her.⁊ communi di.que ſimilr competūt ad
incorporalia ſaltim vtiles actiones.vt.l.arbor.§.fin.ff.cōi di.⁊.l.In
cio titio.cum ſe.ff.de aqua quo.⁊ eſti.facit extra de parochiis.c.ſu
per eo.¶Domini ergo ciuitatū vel caſtrorū habentes confinia ter
ritoria volentes conſeruare iuriſditiones quo ad.l.iuſtitie ⁊ impe
rii.et pn̄t agere actiōe fi.re.vt ponanť limites ⁊ territoria ſeparenť
etiā inuitis dn̄is ꝑdioꝝ ſingulariū ꝑſonarū:qꝛ cū iuriſditio cohe
reat territorio qꝺ habēt dn̄i ciuitatū.vt.l.pupillꝰ.§.territoriū.ff.
de verb.ſig.ꝑ diuiſionē territorii in cōſequētia venit diuiſio iuriſ-
23 ditiōis.vt.l.quedā.⁊ qꝺ ibi no.ff.de acq.re.do.†Et ꝑ limite iſtaꝝ
iuriſditionū ſolēt eē flumina mōtes ⁊ paludes ⁊ ipſe limes cōis
eſt ſicut arbor in cōfinio nata.l.arbor.C.cōi di.vel inſula nata.in-
ſti.de re.diuiſione.§.inſulā.⁊ ſm Inno.in.c.ſup eo.de procu.Et
de maleficiis cōmiſſis in medio duorū confiniū.dic per Bar.in.l.
iuris peritos.§.cū oriundus.ff.de excu.tu.⁊.l.cū in diuerſas.ff.de
religioſis ⁊ ſumpti.fune.Nam in territorio vbi reſidet caput dici
tur eſſe cōmiſſum maleficium.d.l.cum in diuerſis.Si autem non
apparet ⁊ ſic eſt dubium:tunc ratione dubii poteſt vterqꝫ iudex
procedere ⁊ cōuenire debent ne ꝓferant contrarias ſn̄ias.l.ſine ꝯ.
§.quod ſi hoc prin.ff.de libe.agno.⁊ ibi per Dyn.⁊ Bal.in.d.l.ar-
bor.dicit tamen bar.in.d.§.oriundus.quod ille iudex preferť co-
ram quo lis primo conteſtať ſeu qui primo preuenit in.c.relatum
de offi.deleg.de qua aūt capella cenſeať domus poſita in medio
duarū capellaꝝ.dic ꝙ eius ex cuius parte hꝫ aditū.l.ꝙ conclaue.
24 ff.de dā.infe.⁊ ibi p bar.¶†Tertio quero ꝯ quē detur hec actio.di
ciť ꝙ datur ꝯ vicinū q hꝫ ꝑdiū ruſticū cōtiguū.d.l.iiii.§.hoc iudi
ciū.ff.fi.reg.nō aūt ꝯ ſociū cum quo habeo fundū cōem lꝫ habeaꝫ
fundū ꝓpriū in viciniū.l.iiii.§.ſi cōem.ff.fi.reg.lꝫ ſecus in negato-
ria.vt ibi no.Itē nō dať ꝯ eū q preſcripſit hanc actionē ſpacio.xxx.
annoꝝ.l.fi.C.fi.reg.lꝫ ꝑ indirectū tollať quo ad effectū minori tp̄s
pro parte prediī aſſignata emptori a vēditore vltra ꝙ deberet quāꝫ
partē aſſignatā emptor ꝑſcripſit longo tēpore cum titulo ⁊ bona
fide.l.ij.§.ſed ſi fundus.ff.pro emptore.Nā ꝑſcripta non aduocať
per hanc actionē:licet detur vt termini cōmodius diſtinguantur
vt no.glo.ff.fi.reg.l.j.⁊.C.eo.l.fi.Simile videmus in petitione he-
reditatis que licet ſit perpetua:vt.l.hereditatem.C.de peti.here.ta
men ceſſat in ea cui preſcriptum eſt longo tp̄e cum titulo ⁊ bona fi-
de.dic.l.hereditatem.Secus eſt autem de iure canonico vbi requi-
ritur ſpaciū.xl.anno.in finibus eccleſiaſticorum ꝑdiorū ꝑſcribēdo
eū.vt in.c.qꝛ iudicāte.extra de par.Sed limites iuriſditionū.ꝓuin
ciaꝝ dioceſuꝫ ⁊ parochiarū ſi pōt apparere ꝑ antiquos libros et an-
tiquos teſtes et famā et alia adminicula quandoqꝫ fuiſſe diſtin-
ctos tūc nō ꝑſcribunť ne iuriſditiones confundanť.d.c.ſup eo.de
parochiis.⁊ not.in.d.c.quia iudicante.vbi glo.plene diſputat.vn
de autē naſcať et qn̄ naſcať hec actio.dic per gloſſ.et doc.ff.fi.re.
25 l.j.et.C.eo.l.fi.et tetigi.ſ.fami.herciſ.in ſcꝺo queſito.¶†Quarto

a ¶Libellꝰ aūt vide.d.Are.hic de forma huiꝰ libel.in v.col.§.quero qualr ſit formādus ⁊ d.Dē.her.h.

b ¶Euictione vide p.d.are.hic.l.iiii.col.poſt prin.vſ.quero an in hoc iudicio.

quero quale ſit officiũ iudicis in impoſitione terminorũ. dic vt accedat pſonalr vt res ſubiiciať oculis ſi expedit aliter mittat agrimeſſorẽ. ff. eo. l. ſi irruptiõe ſumptib⁹ partiũ. ⁊ l. iij. §. j. ff. eo. vna cũ partib⁹. l. iij. C. eo. vt audiat ptes in loco vt dicit glo. in. d. l. ſi irruptione. ⁊ in. d. l. iij. C. eo. vbi ponit ordinẽ ſeruãdũ in hac diuiſione quo facto ponunť termini ſcõm declarationẽ agrimeſſorũ vt. d. l. ſi irruptione. ⁊ qd no. in. l. inter caſtellianũ. ff. de arbi. ⁊ dȝ ſeq iudex terminos antiquos niſi apparuerint noui legitime cõſtituti a venditore vel ſucceſſoribus ſuis. l. in finalib⁹. cũ ſequẽti. ⁊ l. ſe. ff. fi. re. et ij. C. eo. ⁊ ſup hoc admittiť pbatio p libros antiquos ⁊ teſtes ſeniores ⁊ famã ⁊ adminicula vt in. c. cũ cãm. ⁊ ibi no. de proba. Cui adde gl. i. l. optima. C. de cõtrahẽ. ⁊ cõmit. ſtip. c. cũ olim. de cẽſi. in gl. ij. ⁊ gl. dicit in. l. qd principi. ff. de aqua plu. ar. ꝙ auguſti tpib⁹ romanus orbis agris diuiſus eſt vt poſſeſſio ſua nulli habereť incognita. Et not. ſingulariter qd emptor ⁊ vẽditor in qõne finiũ teſtificanť de finib⁹ terrarũ ſe vẽditarũ. l. finalib⁹. §. eos terminos. alſ eſt. l. ff. fi. reg. qd eſt intelligẽdũ ſm Bal. qñ ſibi nõ reſultat preiudiciũ: ſicut ⁊ donator teſtificať qñ nõ teneť de euictiõe gl. no. eſt in. l. ⁊ ſi a te. C. de falſis. ⁊ eſt glo. fi. vbi aũt eẽt obſcuritas ⁊ cõmode terminari nõ poſſit ſcõm terminos primos põt ex alterius predio alteri adiudicare eũ dãnandã in pecuniã dandã ei cui pars pdij ablata eſt. l. ij. §. fi. c. ſe. ff. eo. ti. Et adde qd in his iudicijs finalib⁹ p inſpectionẽ oculorũ terminãdorũ nõ requiriť ſolẽnitas ordinis iudiciarij. Itẽ põt pcedi ſine libello ⁊ ſine litis cõteſtatiõe altera pte ceſſante ⁊ ſe abſentãte in. d. l. iij. ff. fi. reg. Et adde p Bar. in. l. qui bo. §. fi. ff. de dam. infe. Et adde qd amouẽti terminos eſt impoſita pena ciuilis ⁊ criminalis vt. l. agraria. ff. de termino moto. Item qñ qs vult facere murũ: ſepẽ: foueã: vel arborẽ plãtare iuxta vicinũ quãtũ ſpaciũ dȝ dimittere inter ſe ⁊ vicinũ determinatũ eſt p. l. fi. ff. finiũ reg.

26 † Libellus aũt[a] in hac actiõe fi. reg. diuerſimode formari põt ſcõm

a veritatẽ caſuũ. nã qñq; agiť vt apponãtur termini qui prĩo nõ apparebãt ĩpoſiti vt no. gl. l. j. ff. fi. re. qñq; vt reponanť termini euulſi quo caſu iudex agnoſcẽs de finib⁹ põt euellẽtẽ criminalr punire. l. iij. §. ſi dicať. ff. eo. ⁊ l. ſi cõſtiterit. C. eo. qñq; vt termini qui fuerunt indebite poſiti ita qd vn⁹ nõ poterat colere ⁊ arare terram ſuã quin aliũ impediat vel intret in partẽ alteri⁹: nã tũc agiť vt eriganť termini ⁊ melius ponanť. d. l. ij. §. fi. ff. fi. re. qñq; agiť ad pſonales prẽſtationes vt ad intereſſe fruct⁹ ⁊ dãna. l. iij. §. in iudicio. ⁊ §. ſe. ff. fi. re. De quib⁹ oĩbus vide formã libellorũ in ſpe. de iu. §. ſequiť. iuxta prin. ⁊ Ro. in ti. de act. fi. reg. ſed gratia exempli ſufficiat vnuȝ exemplũ Rofr. hoc modo. Ego cõtra titiũ ⁊ dico ꝙ in tali loco hȝ predium ſuum confine predio meo. Item dico qd dicta predia nõ ſunt inter me ⁊ ipſum certis finibus diſtincta vel qd antiqui termini pñt cognoſci: vel ſunt euulſi flumine vel ab hoĩe. Itẽ dico qd dictus titi⁹ reſiſtit ne dicta pdia certis finib⁹ termineneť vel ne fines reponanť. quare peto qd dicta predia ſubiiciantur veſtri dominij iudicis conſpectui. vel agrimeſſorem per vos mittenduȝ. ⁊ dictos terminos diuiſorios apponi vel reponi vel iãdiu repoſitos ⁊ ad preſens non apparẽtes reuocari ⁊ in melius reformari. hec forma ⁊ eius expoſitio pbať in iurib⁹ allegatis. in. j. ij. iij. ⁊ iiij. queſitis. De forma aũt libelli qñ diuiſiones territoriorũ dñorum tpaliũ vel ſpiritualium petanť diuidi ⁊ terminari. ⁊ etiã de forma libelli contra agrimeſſorẽ falſo modo referentẽ. vide in ſpe. de parochijs. §. j. ver. ſi vero. ¶ Ultimo no. hic ſup verbo agros. que connumerat vltra tres pdictas actiones mixtas tã in rẽ ꝙ̃ in perſonam ſiue pſonales

27 in rẽ ſcriptas in qua glo. † adde cũ dicit qd petitio hereditatis eſt mixta eo reſpectu qd ſunt tres ſuperiores poſite in tex. vcȝ vt partim habeã iure meo: ⁊ partim iure alieno: ſed diciť mixta qꝛ conuenit perſonalib⁹ actionib⁹ in originẽ ⁊ effectũ. ⁊ ſimiliter cũ realib⁹ in re ⁊ in effectu. Nã pſonalibus conuenit in originẽ quia ſicut ille oriunť ex cõtractu vel quaſi vt. ŝ. eo. §. oĩm. ita ⁊ hec oriť ex quaſi cõtractu. ŝ. de obli. que ex quaſi contractu. §. heres. ⁊ conuenit cum realibus in origine qꝛ ſicut realis oritur ex iure qd habet actor in re vt dominium vel quaſi. l. in rem ac. ff. de rei ven. ⁊ l. j. ff. de publi. ita ⁊ hec ex iure qd hȝ defunctus fundatur ius heredis. l. cum heredes. ff. de acqui. poſ. in effectu conuenit cum eis qꝛ actio perſonalis datur contra debitorem perſonaliter obligatum: vt. ŝ. eo. §. ſic itaq; ita ⁊ hoc datur ſm tamen qd notatur in. l. ſed verum. ff. de peti. here. ⁊ ſicut reales dantur contra poſſeſſorem vel etiam detentorem: vt. l. officium. ff. de rei ven. ita ⁊ hoc datur contra poſſidẽtem pro herede vel pro poſſeſſore: vt. l. regulariter. ff. de peti. here. Bar. tamen dicit in. l. ſiue bone fidei. §. petitio. ff. de here. que petitio eſt in habere rem qꝛ datur ad declarandum ſicut cetere reales. ⁊ in pſonam qꝛ in ea veniunt preſtationes que fiunt officio iudicis huic actioni deſeruientis. vt in condẽnando ad dandum pecuniam exactatã vel precium rerum diſtractarum. dic vt ibi per eum in eadẽ glo. in fi. dic ſunt tamen iſte actiones in rem ſcripte ſm Dy. vt no. in. d. l. iij. §. eſt autem. ff. ad exhibendum in glo. allegata vbi etiam enumerat actiones perſonales in rem ſcriptas ⁊ quare ſic appellãtur ⁊ in quo differũt a veris realib⁹. dic p Bar. in. l. j. ff. de interdi.

1 ☞ Actio ex contractu deſcendens ad ſimplum datur: que ex delicto ad duplum.

a ¶ Libell⁹ aũt aded. d. pet. Ja. in tit. de ac. finiũ reg.

2 Actionẽ in quadruplũ non tranſcẽdere qualiter intelligatur.
3 Pena legalis quadruplum non excedit.
4 Libellus qualiter in actione ex ſtipulatione deſcendente formetur
5 Libellus quomodo incerti condictione formetur.
6 Stipulatio an valeat ſine cauſa.
7 Libellus in actione ex ſtipulatu tripliciter formatur.
8 Reus an poſſit ad factum preciſe compelli.

Omnes autem. ¶ Hic poniť quarta diuiſio actionum que eſt ꝙ quedã danť ad ſimplum quedam ad duplum quedam ad triplum quedã ad quadruplum. Et diuiditur iſte. §. in tres partes vſq; ad. §. actionum. quia primo ponit vnam diuiſionem actionum vcȝ ꝙ quedam dantur in ſimplum tantũ ⁊c. Scõo ibi: in. §. ſimplum igitur ponit igitur exẽpla. Tertio ibi: in. §. ſed ſi furti quedam non manifeſti no. differentiam inter actiones penales ab origine ⁊ penales ab accidenti. et

1 hoc intendit. † Actio deſcendens ex contractu regulariter dať ad ſimplum. ſed deſcendens ex delicto quandoq; datur in duplum vt actio furti nõ manifeſti ⁊ actio. l. aquilie ex inficiatione ⁊ actio de ſeruo corrupto ⁊ actio competens pro legato relicto pro loco tarde ſoluto quandoq; datur in triplum vt conditio ex. l. competens contra inferentem in libello maiorem ſummam ꝙ̃ debeat vt aduerſarium ſolutione ſportularum oneret. Qñq; aũt datur in quadruplum vt actio furti manifeſti qd metus cã actio in factum de calũniatoribus ⁊ condictio ex. l. contra executores litiũ plus debito exigentes. h. d. vſq; ad. §. ſed furti quedam vel ſic. Natura actionum poteſt ſe extendere vſq; ad penam quadrupli vltra autem quadruplum nulla actio extendit ſe ⁊ actiones deſcendentes ex contractu regulariter de ſui natura dantur tantum in ſimplum. h. d. vſq; ad

2 in duplum. † Hec aũt regula que vult qd nulla actio trãſcendat in quadruplum que plures recipit limitationes per gl. magnam hic poſitam in qua dic ibi ſed certe duobus ſit preſtatio ⁊ duab⁹ actionibus nam vt hic. §. hȝ locum oportet ꝙ ſit eadem actio numero qd eidem perſone competat ſm Pe. de peru. vel pla. in eadem gl. ibi ſed dic ꝙ illa eſt accuſatio ſed non actio. dic imo ſit reuocatio. l. ſeruitutem officio iudicis. C. de libe. ⁊ e. l. fi. ideo tene ſequentem ſolutionem qd hic habeť reſpectus ad rem: ibi non vt eo. ti. l. ſi manumiſſori reſponde ad. §. ſic igitur. in glo. allegata. vcȝ ꝙ ibi nõ habetur reſpectus ad rem ſm Pe. ⁊ Jo. fa. in ea. glo. ibi habeť reſpectus ad rem. q. d. qñ pena imponitur per reſpectum ad rem ſeu rei eſtimationem per verba multiplicatiua. vt duplum triplum ⁊c. tunc non excedit quadruplum. ⁊ dic vt ibi non habetur reſpectus ad rẽ ſed ad punitionem delicti. ⁊ ita tȝ glo. ordinaria. xij. q. ij. c. cum deuotiſſimam de quo inferius dicam in ea. gl. ibi ſed. ŝ. de inutili ſti. §. alteri. ibi vel dicit aliud in pena cõuentionali ꝙ̃ legali. dic ꝙ hec ſolutio non vȝ qꝛ etiam pena etiam conuentionalis non poteſt excedere quadruplum qꝛ cum preſumať adiecta in fraudem vſuraruȝ non poteſt peti vltra legitimum modum vſurarum. l. iulianus. §. item papinianus. ff. de act. emp. ⁊ l. cum allegas. C. de vſu. ideo dicit latius ꝙ̃ dicat glo. in. l. j. C. de ſen. que pro eo qd intereſt. qd autẽ queritur de pena legali aut conuentionali. Primo caſu non eſt inuenire ꝙ excedat quadruplum. vt hic. ⁊ ĵ. eo. §. quadru. Scõo caſu ſ. ꝙ in pena ꝯuentionali cõclude ꝙ ſi pena adijcitur p verba multiplicatiua ſimpli dupli tripli ⁊c. non poteſt excedere quadruplum ar. huius. §. ⁊ l. ſi dictum. in prin. ff. de euic. ſi autem p ver. ſimplicia ſ. vnus duo tres ⁊c. tunc ſiue pena adijciať facto vt pmittas ſcribere librum ⁊ ſi nõ ſcribas dabis centũ nomine pene. l. ſtipulatio iſta §. alteri. ff. de ver. obl. ⁊ ŝ. de inuti. ſti. §. alteri. ſiue adijciatur datiõi ſpeciei. vt. l. lucius. ff. de ac. emp. ⁊ l. ſciendum. ff. de eui. tũc quãtumcunq; ſit pena poteſt peti vt in dictis iuribus. ſi autem adijciatur dationi quantitatis tunc qꝛ preſumitur adiecta in fraudem vſurarum in. l. cum allegas. C. de vſuris. ⁊ l. iulianus. §. idem papinian⁹ ff. de act. emp. ⁊ l. ⁊ ideo. cum hodie iure nouiſſimo non debeantur vſure niſi in nautico fenore ⁊ in alijs caſibus notatis p verſus per Hoſt. in ſumma de vſuris ſequitur qd hodie pena adiecta quantitati non poſſit peti cum preſumatur adiecta in fraudem vſurarum vt no. ĵ. eo. §. ibidem. ⁊ d. l. cum allegas ſm Dy. Sed Bar. alias dicit in. d. l. j. C. de ſen. que pro eo qd intereſt. ⁊ in. d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de ver. ob. vcȝ ꝙ ſi pena adijcitur certe rei vt vendo p centum ⁊ ſic exprimitur certa quantitas: tunc poteſt adijci pena quantũcunq; ⁊ per qcũq; verba vt ſub pena dupli quadrupli vel decupli vel ſub pena mile. vt. l. ſi dictũ. ff. de euic. Si aũt adijciať rei pricipaliter incerte vt ſub pena eius qd intererit vel eius qꝛ tunc res valebit ⁊ tunc per nomina multiplicatiua non põt excedere duplum vt. d. l. vnica. C. de ſen. que pro eo qd intereſt. Qd aũt. ŝ. dictum eſt ꝙ qñ pena adijcitur facto põt exigi quãtacũq; ſit limitat Saly. in. l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cer. pet. ⁊ l. cum allegas. C. de vſuris eſſe verum niſi ſit captatus color fraudi. l. ſi decipiendi. §. fi. ff. ad velleia. ⁊ ideo improbat practicam butrigarij qua communiter vtuntur tabelliones bononiẽ. ſ. ꝙ debitor promittat dare ⁊ reſtituere pecuniam mutuatam ĩfra terminum alias promittit aſportare pignora aurea ⁊ argẽtea valentia dictam quantitatem ⁊ ſi non fecerit promittit tantũ nomine pene. nam id cenſetur hoc caſu ac ſi pena fuiſſet adiecta dationi

tioni quantitatis:qꝛ per obligationem qͣtitatis ꝓcedentem ⁊ pe
nam ſtipulationem ſubſequētem creditur factum medium in frau
dem appoſitum.ar.l.j.§.j.ff.ſi ſi quis teſtamēto eſſe liber iuſſus fue
rit ⁊ propter hoc dicit etiam Bar.in.l.naturalis.§.qđ faciam.ff.de
preſcrip.ver.qđ ſi arbiter condemnauit me ad certam quantitatē
pecunie dandam aduerſario lȝ non dederim non propterea pena
poteſt exigi a me pena poſita tempore compromiſſi qꝛ cēſetur adie
cta quantitati.ar.d.§.qđ ſi faciam ⁊ in fraudem vſura: vt.d.l.cum
allegas.Sȝ Ang.in.l.ea.§.catho.ff.de ver.ob.dicit ꝙ vis eſt in mo
do practicādi ꝙ ſi agatur ex hoc capite qꝛ non eſt paritum ſentētie
arbiter poteſt peti pena qꝛ venit ratione contemptus.l.ſi quis rem
⁊ ibi glo.ff.de arbi.ſi aūt agatur ex hoc capite qꝛ pecunia nō eſt ſo
luta tunc nō poteſt peti pena.vt.d.l.cum allegas.Adde etiam no.
Bar.in.l.qui res.§.qui ſtipulatur.ff.de ſolu.ſ.ꝙ pena adiecta quā
titati non cenſetur in fraudem vſurarum adiiciendo ſortem in pſo
nam titii ⁊ penam in perſonam meam vt promittis mihi.x.dare ti
tio ⁊ ſi non dederis dabis mihi centum nomine pene ⁊ ꝑ hoc dicit
vſurarios committere fraudem poſſe per illum tex.¶Et no.ꝙ tā
notarii ſcribentes ꝙ̄ perſone tractātes contractus vſurarios tenē
tur in foro in eccleſie ad reſtitutionem illarum vſurarum glo.nota
3 bilis eſt in.l.ſi ſciente.ff.ad.l.pompeiā.de pari.†Item adde ꝙ hic
poſita.ſ.qđ pena legalis vel etiam conuentionalis per nomina re
ſpectiua ſeu multiplicatiua dupli tripli ⁊ ſic non pōt excedere qua
druplum vt hic limitatur pluripliciter per gloſ.magnam videlȝ ꝙ
eſt verum qñ eſt pena exiſtente vtriuſqȝ ſecus exiſtente vnius tantū
vt eſt intereſſe qđ poteſt excedere in centuplo vt primis tribus con
trariis.glo.item hoc eſt verum quando pena debetur vni tantum
vel vna actione tantum: ſecus ſi pena debetur pluribꝰ perſonis vel
ex pluribus actionibus.l.generaliter.§.illud.⁊.l.ſi quis ab alio.ff.
de cal.Item ſecus ſi pena non imponitur per reſpectum ad rem vt
in.l.ſi manumiſſis.C.de li.⁊.§.ſic iure.in fi.in aut.vt iud.ſine quo
quo ſuffra.col.ii.hic in glo.alle.⁊ ita intelligitur in.d.c.cum deuo
tiſſima.xii.q.ii.vbi recitatur lex poſita in lombardia puniens eum
qui cum ſociis armatis iuit ad inuadendum damnificandum ter
ritorium alterius.nam punit punit.ſ.corporaliter in plus ⁊ ſequē
tes in minus pro delicto ⁊ reſtitutione in quadruplum ideo dicit
gl.qđ ſiue ſit pena legalis ſiue conuentionalis poteſt apponi in in
finitum ſm qualitatem negotii vel delicti.Sed ſi habeatur pure re
ſpectus ad rem ipſam tunc ſufficit pena quadrupli vt hic.de pena
autem ſupradicti delicti per lombardiam puniti vide de iure ciui
4 li in.l.ii.§.homines.⁊.§.ſi quis.ff.vi bo.ra.†Pro formatione libel
li in actione deſcendente ex ſtipulatione premitte qđ in ſtipulatio
ne naſcantur due actiones.vt dicit tex.ſ.de verb.obl.⁊ dicitur res
certa quando apparet quid quale ⁊ quantum vt.l.certum.ff.ſi cer.
pe.per ſe vel relationē ad aliud: vt.l.iii.C.de ſen.que ſine certa quā
titate.Et qñqȝ etiam dꝛ certa per appellationem proprii nominis
a ſingularis.vt in glo.no.in ver.⁊ iudicia.in.l.hac conſultiſſima.[a]C.
qui teſta.fa.poſ.Si autem quis ſtipuletur in certum tunc naſcitur
actio ex ſtipulatu vt dictis iuribus ⁊ dꝛ res incerta vbicūqȝ iſta tria
vel aliquid ex eis defecit.ideo ſi ſtipulor hominem mihi dare in ge
nere vel dari decē corbes frumenti vel vini boni vel melioris ſtipu
latio dꝛ incerta qꝛ defecit quale ſecus ſi dicam.x.corbes frumēti vel
vini optimi:qꝛ ſuperlatiuus facit rē certam cum nihil melius opti
mo inueniatur ſed non poſitiuus vel comparatiuus qui ſupra ſe re
cipiunt gradum exceſſiuum ſimiliter ſtipulatio futuri partus vel
futurorum fructuum incerta eſt:qꝛ tempore ſtipulationis res non
eſt certa in rerum natura.Item ſtipulatio factorum eſt incerta pu
ta de faciendo domum vel foueam vel tradendo vacuam poſſeſſio
nem:qꝛ omnia facta ſunt incerta ⁊ ideo ſtipulatio vſuſfructꝰ eſt in
certa qꝛ in eo venit pati ⁊ ſic precium qđ eſt incertum.Et ſimiliter
ſtipulatio alternatiua eſt incerta vbi eſt electio debitoris.⁊ ideo tūc
admittitur libellus incertus:vt.j.eo.§.hinc autem.item ſtipulatio
ſortis ⁊ vſurarum futurarum dꝛ incerta reſpectu ſortis.⁊ ideo pro
ſorte petenda daretur certi condictio ex ſtipulatione ⁊ pro futuris
vſuris ſi poſſent peti daretur actio ex ſtipulatione hec omnia ꝓbā
5 tur in.l.vbi autem nō apparet ꝑ totam.l.ff.de ver.ob.¶†Libellus
igitur in certi condictione ex ſtipu.ſic formatur.Ago cōtra titium
⁊ dico ꝙ fui ſtipulatus ab eo talem librum ſuū talis cōditionis mi
hi dari dictum librū ex tali cā ꝑcedente interrogatione mea.itē di
co qđ ipſe incōtinenti ꝓmiſit mihi dare dictū librū ex dicta cā ſub
ſequente rñſione ſua.item,dico qđ dictus titius recuſat dare ⁊ tra
dere dictum librū ideo peto ipſum veſtra ſnia ꝯdemnari ad dandū
⁊ tradēdū mihi dictum librū ꝑ ſtipulationē ꝓmiſſuȝ.Probat hec
forma in.d.l.ſi quis ceterū ⁊.d.l.ſtipulationū quedā.ff.de ver.ob.in
prin.de qua etiā format vide in ſpe.de ſol.§.ſequit ver.ſi vero aliqs
⁊ ꝑ Odo.in tit.de certi ꝯdictione ex ſtipulatione talē librum talis
cōditionis iđ dꝛ vt appareat res certa promiſſa ꝑ quam diſcernit
actio que ex ſtipulatione deſcendit.ſ.an actor intentet actionem ex
ſtipulatu vel certi cōdictione ex ſtipulatione cū vtraqȝ naſcat ex ſti
pulatione vt.ſ.dictum eſt.nā ex narratione facti ⁊ ex medio cōclu
dendi.qđ appellat minor ꝓpoſitio ſm Bar.in.l.j.ff.ſi cert.pe.⁊.l.ſi
prius.ff.de no.ope.nun.inducitur declaratio iuris ⁊ modꝰ actio

intentandi.l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ff.ad.l.aquil.⁊ ꝑ Bart.in.l.cer
ti condictio.ff.ſi cer.pe.⁊.l.vt reſponſum.C.de tranſ.⁊.c.dilecti filii
de iu.vbi eſt tex.ꝙ factum dȝ pure ⁊ ſimplr̄ narrari omiſſo proprio
nomine actionis:vt ſi actor non vult eam exprimere nō cogat:vt.c.
examinata.e.ti.⁊ in glo.magiſtrali ⁊ ordinaria in.§.ſancimus.igit
in aut.de exhibendis reis.col.v.de quo plene ꝑ Bald.in.l.edita.C.
de eden.Sequitur mihi dari hec ſtipulatio eſt certa ideo dꝛ certi cō
dictio qꝛ qui tenetur ad dādum tenetur ad dñium trāſferendū nec
ſuccedit regulariter obligatio ad intereſſe:vt.d.l.vbi autem.in fin.
ff.de ver.ob.⁊.ſ.eo.§.ſic itaqȝ.⁊.l.ſi ita diſtrahat.in fin.ff.de contra
hen.emp.de quo dic plene ꝑ Bar.in.l.ſtipulationes non diuidun
tur.de ver.ob.in.j.ii.⁊.iii.oppoſitione.Sed quid ſi nō ſtipulor da
ri ſed ſimplr̄ dico ꝓmittis mihi dare talē rē an intelligat ꝙ debeas
dare ⁊ dñium transferre.dic ꝙ ſic.ideo ꝓcedit libellus in quo petā
reum cōdemnari ad dandū ſimlr̄ condēnari ad rē ſm Bart.in.l.ſi
fundum certa die.ff.de ver.ob.ſequit ex tali cā hoc ideo dꝛ:qꝛ nō ꝓ
cedit libellus ſi dico ago contra te qꝛ ꝓmiſiſti mihi niſi exprimatur
cā ſm Bar.in.l.ii.§.circa.ff.de doli exce.ſed Saly.dicit in.l.genera
liter.C.de non nu.pe.ꝙ imo ꝓcedit libellus ſine cā.vt dicit gloſ.in
hoc velle ſicut ꝓcedit libellus generalis in.l.fi.C.de anna.exce.ſed
ſi reus petat declarari hñ cogi actor exprimere cām vt ibi.ff.de edē.
6 †An aūt vȝ ſtipulatio ſine cā:ſunt glo.cōtrarie:qꝛ in.d.l.ii.§.circa
dicit ꝙ nō vȝ in effectu qꝛ obſtat exceptio doli.ſed glo.in.l.iii.§.j.ff.
b de conſti.pecu.⁊.l.qui cum alio.ff.de re.iu.ꝙ vȝ cōcluſio doc.[b]eſt.ſ.
ꝙ qñqȝ vterqȝ.ſ.ſtipulator ⁊ promiſſor vel ſaltim promiſſor ſcit cau
ſam nō ſubeſſe ⁊ tunc vȝ qđ ſatis ꝓ cauſa eſt ipſa liberalitas.l.hoc
iure.ff.de do.⁊ qꝛ vbi non ſubeſt cā ꝓſumit cā donationis.l.campa
nus.ff.de ope.libe.Si autem promiſſor per errorem ꝓmittat tunc
nō vȝ effectualiter qꝛ obſtat exceptio doli.vt.d.§.circa.in dubio au
tem preſumitur per errorem promiſſorem promiſiſſe ⁊ tunc nō va
let qꝛ nemo preſumitur iactare ſuum.l.cum indebi.§.fi.ff.de ꝓbat.
⁊ allegatur pro caſu ⁊ ibi Bart.declarat.vñ de hoc per Bar.in.d.
§.circa ⁊ per.Saly.in.d.l.generalr̄.⁊ vt hic error tollat dicunt no
tarii in inſtrumentis ⁊ aliis ex certa ſcientia ⁊ non per aliquem iu
ris errorē ꝓmiſit ⁊c.vt dicit Bar.in.d.§.fi.Et adde ꝙ lȝ inſtrumē
to non contineatur cā tñ pōt per teſtes ꝓbari vt voluit glo.notabi
lis in.d.§.circa.in verſi.nocebit per alias ꝯiecturas.vt in glo.nota
bili.in.l.cum quid.ff.ſi cer.pe.Sequitur precedente interrogatiōe
hoc ideo dꝛ qꝛ formatur ⁊ ſolennitas eſt in ſtipulatione ꝙ ꝑcedat
interrogatio ⁊ ſequat reſponſio incontinenti conſonans.Si autē
eſſet diſſenſus vel reſponſio ex internallo nō vȝ ſtipulatio vt.ſ.de v̄.
ob.in prin.§.j.⁊.l.j.§.j.⁊.ii.⁊.iii.ff.de verbo.ob.l.lȝ mutus ⁊ ſurdus
regulariter poſſint obligari in aliis cōtractibus annuendo capite
vel numerum.l.vbi non voce.ff.de re.iur.⁊ etiā matrimonium cō
trahendo.in.c.cum apud.de ſponſa.tñ cōtractū ſtipulatiōis inire
non poſſunt.vt.ſ.de inuti.ſtipu.§.mutum.quid autem ſi in inſtru
mēto vel teſte dicat ꝙ ſolum quis promiſit an intelligit de vera ſti
pulatione ꝑcedente interrogatione ⁊ ſecuta rñſione an de ſimplici
rñſione ſine ſtipulatione:dic ꝙ in inſtrumento a notario cōfecto dȝ
eſſe in hoc peritus:vt no.de tabulariis.l.generali.li.x.⁊ tenet ſi de
bitas ſolennitates omittit.l.fi.C.de magiſtra.que ꝓſumitur in du
bio ſolenniter facta.Secus autem in teſtibus qui regulariter non
ſunt periti de forma ſtipulationis non intelligitur teſtis deponere
ſiue nuda promiſſione ſine ſtipulatione ⁊ hoc voluit gl.ſ.de inuti
li.ſtipu.§.ſi ſcriptum fuerit.⁊ ibi dixi.⁊.C.de fi.inſtru.l.fi.⁊.l.j.C.de
vſu.⁊ ideo ſi teſtis eſſet peritus idem eſſet ꝙ in notario ſm Bar.in
7 l.ſciendum.ff.de ver.ob.lȝ Saly.aliter dicat in.d.l.j.C.de vſu.†In
actione autem ex ſtipulatu ad incertum puta cum quis promiſit
edificare domum eſt triplex modus practicandi ⁊ libellādi ſm qđ
etiam eſt actione ex empto de qua in.l.j.ff.de act.emp.⁊ dicam.j.eo.
§.actionū aūt.Primo mō petendo condēnari ad factum ꝙ ſi recu
ſauerit velle facere ad interrogationem iudicis cum poſſit purga
re moram ſm materiam.l.ſi inſulam.ff.de ver.ob.condemnabitur
ad intereſſe.Scđo modo ſimpliciter petendo intereſſe.Tertio mo
do petendo conditionaliter reum condemnari ad factum ⁊ ſi non
fecerit petendo intereſſe.⁊ ſic due intentantur actiones lȝ conditio
naliter.ſ.actio ex ſtipulatu ad factum.⁊ certi condictio ex ſtipula
tione ad intereſſe ꝙ ſimiliter venit tacite in ſtipu.facit.l.ſtipulatio
8 lationes.§.celſus.⁊ ibi per Barto.ff.de ver.ob.†Et an reus preciſe
poſſit compelli ad factum ſicut dicit glo.de ſcriptore qui promiſit
ſcribere librum qui poteſt preciſe compelli ad ſcribendum ⁊ ꝓpter
hoc compedibus teneri vt.l.ſtipulatio iſta.§.ſiue autem.ff.de ope.
no.nunc.Item an poſt moram ſit intereſſe in obligatione vt illud
peti debeat in libello vel debeat peti ipſum factum.dic ꝑ Bart.in
d.l.ſtipulationes non diuiduntur.⁊ per Bald.l.j.C.de ſen.que pro
eo qđ intereſt.Item quid ſi quis promiſerit facere domum ſimpli
citer non adiecto termino qñ dꝛ eſſe in mora in nō faciendo.dic dū
tranſit tantum tempus quo potuit perficere ⁊ nō perfecit cōmitti
tur ſtipulatio ad intereſſe totale.l.ſi ſtipulatus eſſem apud te.ff.de
ver.ob.Sed ad particulare intereſſe dꝛ eſſe in mora ſtatim cum po
tuit incboare ⁊ non incboauit.vt.d.l.ſtipulationes.non diuidun
tur.ver.plane.

a ¶Hac ꝯſultiſſima.vbi vide Bal.ponentē qđ ſit certū in.iii.col. certū īquit eſt qñ nulla pōt eſſe fallētia.

b ¶Concluſio.doct.vide.d.alex.in.l.triticū de v̄.ob.

1 ☞ Actio ſerui corrupti cui ⁊ pro qua re competat. ⁊ nu. 2.
3 Libellus in actione ſerui corrupti qualiter formetur.
4 Perſuaſio ſola punitur.

In duplum. ¶ Actiones hic poſite dantur in duplū
h. d. vſq; ad. §. tripli. Et q2 de actiõibus
hic no. alique ſunt. ſ. declarate. ⁊ alique declarabuntur inferius vi
deamus de actione ſerui corrupti de qua principaliter hic tractat.
1 † In qua dic qđ hec actio directa datur domino. ff. de ſeruo corru
pto. l. j. ⁊. l. ſi quis ſeruo. §. de fur. Sed vtilis datur bone fidei poſſeſ
ſori vt emptori ⁊ fructuario ratione operarum amiſſarum. l. j. §. j. ⁊
ibi no. ff. de ſeruo corrup. Et ibi etiam datur patri pro filio corrupto
vel filia: q2 intereſt noſtra animos liberorum noſtrorum non corrū
pi. l. vt tantum. §. j. ff. e. ⁊ fiet hoc caſu officio iudicis eſtimatio ope
rarum ac etiam affectionis delato patri iuramento taxatione iu
dicis precedente vt ibi no. ⁊ dixi. ſ. de obl. ex deli. §. vnde illud. ⁊. C.
interdum. ⁊ hic in gl. pe. ⁊ ſic datur marito pro vxore corrupta ſm
2 Bar. in. l. vt tantum: q2 eſt in eius poteſtate quo ad operas vt. l. ſi
cuti. ff. de ope. lib. † Sed nunquid datur ipſi corrupto puta ſcbola
ri ſeducto vt expenderit in malis vſibus pecunias ſui ſtudij cōtra
ipſos ſeductores ⁊ corruptores. Jo. fa. ſequendo Pe. dicit q̄ ſic q2
ſi datur patri pro filio: multomagis ipſo filio: q2 omnis ordinata
charitas ⁊c. l. preſes. C. de ſer. ⁊ aqua. pro quo facit glo. in rub. C. ad
l. fauiam de plagia. l3 ſecus de rigore: q2 in re ꝓpria ⁊c. vt. l. in re mā
data. C. de man. ⁊ in. l. doloſus. ⁊. l. ſi duo. ff. de dolo. ⁊ q2 in pari cau
ſa ⁊c. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. de ver. ob. Et tenetur corruptor quā
ti ſeruus deterioratus eſt in corpore vel anima ex mala perſuaſiōe
⁊ ad eſtimationem rerū a ſeruo delatarum. vt hic ⁊. l. ſi quis ſeruū.
§. ſi. cum. l. ſeq. ff. de ſeruo corrupto. poteſt etiam criminaliter puni
ri. l. in eum. ff. de extraor. cri. pōt etiam accuſari. l. fauia. de plagia.
Et eſt in electione domini recipere precium ſerui vel ſeruum cum
3 deterioratione: vt. d. l. vt tantum. §. ſi. ¶ † Libellus[a] in hac actione
a ſic formatur. Ago contra titium ⁊ dico q̄ eius perſuaſione dolo ⁊
fraude corrupit ⁊ induxit talem ſeruum meum ad furandum ⁊ ſi
bi ſuaſit vt me contemneret non obediēdo vel furando mihi tales
res vel dolo ⁊ fraude vel calliditate ſua induxit ſeruum meum ⁊ ſi
bi perſuaſit vt contēneret me non obediendo ⁊ fugiēdo vel vt eſſet
amator meretricum ⁊ eas ſequeretur. Quare cū dictus ſeruus pri
mo eſſet bonus ⁊ fidelis ⁊ nunc ſit corruptus ⁊ damnatus ⁊ de bo
no malus factus ⁊ deterioratus vel decem minus valens quā pri
mo eſſet ⁊ in tantum interſit mea quare peto dictum titium cōdē
nari mihi in duplum ⁊ deterioratiōis dicti ſerui ⁊ eſtimationis di
ctarum rerum tanti valoris furto ſubtractarum a dicto ſeruo ma
litia ⁊ perſuaſione dicti titij. Probatur hec forma hic. ⁊. ff. de ſeruo
corrup. l. j. ⁊. l. in hoc iudicio. ⁊. l. vt tantum. §. eſtimatio. in filio au
tem vel vxore corruptis referas te ad eſtimationem operarum ⁊c.
affectionis non ad eſtimationem corporum q2 liberum corpus nō
recipit eſtimationem. l. ſi. ff. de his qui deie. vel effu. Et de forma hu
ius libelli vide in ſpe. de ſeruo nō ordi. §. j. ver. ſed ſerui. ⁊ per Odo.
4 in ti. de acti. ſerui corrupti. ¶ † Et no. q̄ ex ſola perſuaſione qs pu
nitur l3 ille qui perſuadetur ⁊ mandatur eſſet alias facturus: quia
hoc mādatū conſilium ⁊ perſuaſio cadit in proprium nomē delicti
⁊ ſtatim contrahitur obligatio ⁊ conſummatur delictū l3 alias qs
obligetur ex mandato ſolum delicti tēpore conſummati qđ qs mā
dauit. l. ſepe. in ſi. ff. de ver. ſig. ⁊ glo. no. in. l. j. §. perſuadere. ff. de ſer
uo corrup. ⁊. ſ. de ob. ex delic. §. interdum. ⁊ per Bar. in. l. non ſolū.
§. ſi mandato. ff. de iniur. Et pone differentiam inter mandatū fa
uorem ⁊ conſilium. vt in glo. magiſtra. in cle. j. de penis. Item adde
q̄ duplum eſt tantum pena ſed continet rei perſecutionem. l. vt tā
tum. §. in hac. ff. de ſeruo corru. ¶ Ultimo no. q̄ l3 corruptela non
habeat locum ſeu effectū vt q2 ſeruꝰ vel filius cui perſuaſum fuit vt
furtū cōmitteret denūciauit patri vel dño: tū agit pater vel dñs ad
id qđ ſua intereſt ac ſi vere filius vel ſeruus fuiſſet corruptꝰ vt no.
in. l. ſi quis ſeruo. C. de furt. ⁊ dixi. ſ. de obligatione ex delicto. §. vñ
illud queritur petens.

a ¶ Libellꝰ. ad de hic. d. are. in. ij. col. v. q̄ ro qualr formaṫ libellꝰ.

b ¶ Per quē de his vide do. Pet. de fer. i for. li. quo petiṫ here. ex teſta. i gl. quarez in forma li. i ac. reali ⁊ ꝑpau. de ca. i. d. auṫ. offeraṫ. i ſi. remiſ ſiue tamen.

c ¶ Ordinario. de hoc dic ali qd p Car. in cle. ſtatutū. de ele. l. vij. q.

1 ☞ Actor doloſe plus petens quam ſibi debeatur in triplo puniṫ.
2 Libellus qui in cauſa porrigitur de ſubſtantia iudicij dicitur.
3 Libellus a quo ⁊ per quem reo offerri debeat.
4 Judicium an procedat vbi nō eſt petitū libellū incertū declarari.
5 Sportule que ſint ⁊ a quo ⁊ cui ſoluende. ⁊ nu. 6.
7 Sportule quibus caſibus remittende.
8 Salarium aſſeſſorum iudicis ⁊ notariorum a quo ſoluendum.
9 Arbiter an habeat ſportulas.
10 Libellus in actione contra plus petentem qualiter formandus.
11 Sportule olim ante litis conteſtationem a reo ſoluebantur.

1 **Tripli vero.** ¶ † Actor petēs per dolum in libello ma
iorem quantitatē q̄ debeat vt reū maiori
bus grauet expenſis teneṫ in triplo eius dāni qđ reus paſſus fuit in
quo triplo ꝯtineṫ ſimplū p dāno. h. d. vſq; ad. §. quadrupli. ¶ No
2 tabilia colligant ex gloſſ. † Et primo q̄ libellus regulariter porri
gendus eſt de ſubſtātia iudicij ꝓpter duo. ſ. vt reus poſſit delibera
re ⁊ iudex iuxta libelli deliberationem conformē poſſit ferre ſniam
vt in auṫ. offeratur. C. de litis cōte. que canonizata eſt. iij. q. iij. c. of
feratur. ⁊ in. §. ſancimus. in auṫ. de exhiben. ⁊ intro. col. v. vbi eſt gl.
magiſtra. Fallit in quatuor caſibus ſm glo. hic in quibus nō requi
ritur libellus nec ſnia in ſcriptis requiritur talis qualis petitio q̄
ſcribatur in actis per no. vt no. glo. in cle. ſepe. de ver. ob. ⁊ p Bar.
in extrauaganti ad reprimendum. ⁊ in iſti caſus ſunt qñ cā eſt bre
uis que ſummatim ⁊ breuiter ſine magno litigio eſt expedienda: vt
puta quando eſt de parua quantitate. Non enī d3 iudex pati cām
parue quantitatis ordinario iudicio ventilari in quo magis expē
detur quam commodū recidereṫ ſm Bar. in. l. mediterranee. C. de
anno. ⁊ tri. li. x. Item quando eſt inter viles ⁊ pauperes perſonas
item qñ eps cognoſcit inter clericos vel inter clericum reum ⁊ acto
rem laicū. ⁊ iſti tres caſus notātur in auṫ. niſi breuiores. C. de ſen.
ex peri. re. ſed hodie per concilium lateranenſe etiā in cā clericorū
requiriṫ libellus in ſcriptis. vt in. c. qm̄ cōtra falſam. de probat. Et
no. in auṫ. vt clerici primum apud ꝓprios epos conueniant. col. vj.
item ⁊ quartus caſus in quo non requiritur libellus. ſ. in ſyndica
tu officialium vt in auṫ. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. neceſſitatem.
col. ij. Et no. in dicta auṫ. niſi breuiores. quo caſu non cogitur etiā
officialis ſatiſdare: ſed ſtatur ſue iuratorie cautioni: vt no. glo. j. de
ſatiſda. in. §. ſed hodie. in ver. ſue ꝓmiſſioni plures alij caſus in qui
bus non requiritur libellus enumerat glo. in. d. §. ſancimus. in au
tenti. ex literis. Sed ſpe. in ti. de libellorum conceſſione. §. nunc di
cendum eſt connumerat. xlvj. caſus in quibus non requiritur libel
3 lus vbi vide plene per eum † per quem[b] autem d3 libellus reo offer
b ri: an per iudicem vel actorem. item an libellus debeat inſeri in cita
tione ⁊ cuius expenſis debeat dari a notario copia libelli. Item an
ex conſenſu partium poſſit expreſſe remitti datio libelli ſicut quoti
die remittitur in compromiſſis. dic per Bar. in auṫ. offeratur. oli3
autem dicit hic gloſ. non offerebatur libellus de neceſſitate niſi in
caſu legis quoties. C. de digni. ſ. qñ priuatus accuſat vel conuenit il
luſtrem. Et intellige qđ olim non offerebatur libellus de neceſſita
te in ciuili ſed in criminali ſic. vt. l. libellorum. ff. de actu. ſm Dyn.
¶ Et no. in. d. §. ſancimus. Scōm notabile colligit glo. q̄ res q̄ pe
titur d3 declarari in libello qđ intellige ſm naturam ⁊ qualitatem
rei que petitur. vt. l. ſi in rem. ff. de rei vendi. ⁊ eſt tex. optimus in. l.
actione. ff. de vſuris. ſi tamē actor iuret q̄ ſit incertus ſuper aliqua
qualitate rei petite non retardatur proceſſus dummodo poſtea in
proceſſu litis medius informatus declaret no. in. l. j. dicta actione.
4 † Quod autem ſi qñ non eſt petitum libellum incertum declarari
an procedat iudicium. dic q̄ ſic. ſed non ſequitur condemnatio ni
ſi iudex poſſit ex actis probatiōibus certificari ſuper quo ferat ſen
tentiam ſm Bar. in. d. l. ſi in rem. Et no. per glo. in. l. §. ſi quis argē
tum. ff. depoſi. Qñ autem actor dicit in libello q̄ res tm̄ v3 vt plus
quid importat illud verbum ⁊ plus. dic per Bar. in. l. cum cā furti
5 ff. de in litem iuran. ⁊. d. l. in actione. ff. de fur. ⁊ ibi vide. † Tertiū
notabile qđ colligit hic glo. eſt q2 ſportule que ſoluuntur in cā dicā
tur expenſe litis. Et qđ dicantur ſportule dr in glo. in verbo ſportu
larum. ſ. qđ ponebaṫ in ſporta. i. in aliquo vaſe ad hoc deſtinato. et
ille ſportule ſiue ſalaria ſunt duplicis generis q2 quedam danṫ nū
cijs ⁊ executoribus pro citationibus ⁊ executoribus cauſarū ⁊ iſte
dabantur olim ſm quantitatem petitam maiorem vel minore3 vt
innuit hic tex. hodie autem ſm longinquitatem itineris ⁊ laboris
q2 plus debebatur p citatione vel executiōe in villa quā in ciuitate
puta vnus nummus pro quolibet miliari vt dicit glo. in auṫ. de iu
dicibus. §. nulloq;. in verbo diſpoſita. vbi eſt gl. magiſtra. de hoc vel
ſm Jo. fa. fiet ſolutio ſm vtrūq;. ſ. attenta quantitate p qua d3 fie
ri executio ex longinquitate laboris. ⁊ in auṫ. ſed hodie. C. de epi. ⁊
cle. ⁊ iſtas ſportulas olim primo ſoluebat reus ſ3 actor plus petēs
⁊ ſuccumbens ſibi reſtituebat in triplum: vt in tex. plus peti. Nam
ſm glo. ⁊ Inn. in. c. de plus peti. ſi actor petit in libello plus loco re
vel cā h3 locum pena huius. §. vt ꝯdēneṫ actor reo in oī dāno ſpor
tularum in triplum ⁊ nihilominus in alijs expenſis ſi ſuccumbat
in cā. vt. l. properandum. §. ſinaūt. C. de iudi. nam p alijs expenſis
notariorū ⁊ aduocatorū ⁊ ſimilium nō h3 locū hec penaſ ed ſolum
pro ſportulis executori datis: q2 pene non ſunt extendende: vt not.
gl. in ver. in iudicio. ſ. e. §. itē mixta. ⁊ iſtos nuncios executores pōt
etiam iudex delegatus qui poteſt ſibi eos eligere punire ⁊ remoue
re ſi negligentiam extorſionem vel barατariam commiſerint. C. de
6 ſpo. l. ij. † Alie ſportule ſiue ſalaria ſunt que dantur iudicibus. et
iſte ſoluuntur ab vtraq; parte. vt notatur in. l. ſi. C. de fruct. ⁊ lit. ex
pen. ⁊ iſte in iudice delegato ſunt certe quia dantur duo aurei ab
vtraq; parte quando lis conteſtatur ⁊ duo alij ab vtraq; parte in
fine litis. vt in autentica de iudi. §. ne autem. ⁊ non plus ſiue quan
titas litis ſit magna ſiue parua. vt dicit hic gloſſ. item hoc verum
quando quantitas tranſcendit centum aureos quia a centum au
c reis infra nō ſoluūtur ſportule. vt. d. §. vt autem. ſed in ordinario[c]
dicit glo. in auṫ. offeratur. C. de litis conteſtatione. nō ſunt determi
nate ſportule niſi in certis caſibus: vt in agentibus in rebus: vt. l.
ſina. C. de agenti. in rebus. lib. xij. ⁊ in clericis qui olim iure. C. ſol
uebant vnum ſemiſſem: vt. l. omnes. §. executoribus. C. de epiſco. et
clericis. ⁊ hodie iure autenticorum ſoluunt quatuor ſiliquas quā
do conueniuntur in prouincia propria. ⁊ ſi vocantur in alia pro

uincia

uincia ſoluũt vnũ ſolidũ.vt in aut.ſed hodie.⁊ in corpore vnde ſu-
mitur.C.de epi.⁊ cle.ſed dic qđ iſti caſus ſoluunt in delegato ſine
qñ cauſa eſt delegata vel loquunt de ſportulis executoris ideo dic
ſm Iac.de bel.⁊ Inno.in.c.cũ ab omni.de vita ⁊ hone.cleri.licet
glo.ibi videat innuere oppoſitũ qđ iudici ordinario nihil debet ſol
ui.nec pro ſportulis nec alio modo ſit habet ſalariũ cõdecẽs de pu
blico nec etiã recipere hodie eſculẽta nec poculẽta:vt not. gloſſ. in
aut.ſcriptũ exẽplar ſub aut.vt iudices ſine quo.ſuffra.⁊ ibi ꝑ Ia.
de bel.col.ij.⁊ ideo nõ bene ſentit glo.in.d.aut de iudi.§.ne autẽ.in
ver.pedaneos.que dicit idem in alijs iudicibus vt in pedaneis de
quibus ibi loquit qꝛ ibi loquit in delegatis vt in prin.dicit gloſſ.
ſcdm Iac.de gabel.vbi iudex tamẽ ordi.in multis partibus ſcdm
ſtatuta ⁊ cõſuetudines terrarũ que cõſuetudo ſeruãda eſt:vt not.
glo.in.d.aut.offeratur.facit ſolui ſportulas que alibi appellãtur
capita ſolidorũ.alibi vero ⁊ ambidacia ⁊ alibi data ⁊ ſoluitur fi-
7 ſco:vt voluit gloſſ.j.in fin.in.d.§.nullo.in aut.de iu. †Iſte autem
ſportule remittuntur in pluribus caſibus notatis hic in glo. ſcilꝫ
pauperibꝰ.itẽ pupillis:vt.s.quibus aliena.lꝫ.§. nũc admonendi.
in glo.ſuper verbo ſine omni dãno.⁊ per priuilegiũ quoddã etiã
aduerſariũ:vt.l.fi.C.de fruc.⁊ lit. expẽ.Item clericis minor ſolu-
tio imponitur.vt.s.dixi.ſed de iure canonico etiam de legatis nõ
debentur ſportule licet ſumptꝰ ſicut ⁊ teſti:vt.d.c.cuꝫ ob omni.de
8 vi.⁊ ho.cle.⁊.c.ſtatutũ.de reſcrip.lib.vj.†Salarium autem aſſeſ-
ſorum ⁊ notariorum ⁊ iudicis delegati debet bene ſolui a parti-
bus:vt.d.c.ſtatutuꝫ.Et adde ſcdm Ia.de bel.quod vbi iudici de-
legato non ſit promiſſum hodie de ſalario publico debeat habere
hodie ſalarium de publico ⁊ ſportulas a partibus:vt dicto. §. ne
aũt.ver.⁊ neqꝫ in aut.de iudi.qđ ſtatuẽdũ erit ſcdm laborẽ ⁊ qua-
litatẽ cãe ⁊ facundiã perſone alle.in ar.ff.de var.⁊ extraor.l.j. §. in
9 honorarijs.†Itẽ an arbiter debeat habere has ſportulas. tenet
Spe.qđ ſic in tit.de arbi.ad fin.ver.ſed not.qđ arbiter.⁊ tenet hic
Ioan.fab.qđ ſi eorũ fieret maior petitio quã deberet propter quã
petitionem ſolueret nũcijs maiores ſportulas quã debet habere
locũ haberet pena huius.§.alias aũt generaliter. C. de epi.⁊ cle.
in glo.magna ibi.vel dic id eſt accuſatiue ⁊ non conſecutiue iunge
aliam gloſſ.clariorem.j.in ver.cõſequit.Sed tamẽ hoc meliꝰ dic ſi
actor ſcienter ⁊ doloſe ⁊ ex cauſa fecit vt reus maiores ſportulas
ſolueret haberet locum pena tripli.de qua hic eſt.⁊ ſic eſt cauſa-
tiue.ſecus ſi ob hanc cauſam non fecit ſed ſimpliciter ⁊ temerarie
plus petijt propter qđ reus paſſus maiores expẽſas cõſecutiue. i.
cõſecutiua ⁊ nõ habet locũ hec pena ſcdm Io.fab.in ea.glo.iuxta
finẽ ver.dũ dicit qđ verũ puto.dicit qđ imo habet etiã hodie locũ
pena tripli in eo qui ꝑ dolũ petit plus debito.vt hic.⁊.j.e.§.plus
ſ.vt puniat in triplo expẽſarũ.ideo dic qđ plus petẽs per dolũ pu
nit in triplo expẽſaꝝ:vt hic ſꝫ ſi per dolũ petit:⁊ ꝑ dolũ exigit cau
tionẽ de plus:nec plus petit per dolũ ſed per temeritatẽ tũc puni
tur ſolũ in expẽſis:vt.l.eũ quẽ temere.ff.de iudi.nec ob. aut. libel-
lũ.C.de litis cõte.qꝛ ibi loquit in alio caſu.ſ.de pena nõ ꝓſequen-
tis ad lit.cõte.j.duos menſes a die porrectionis libelli qui cõdẽ-
nat in duplũ.hic aũt loquit de pena proſequentis ⁊ plus petẽtis
qui cõdemnatur in triplo expenſarũ ſm Bar.in.d.l.vnica.de plꝰ
10 peti.C.†Forma libelli in hac acti.lꝫ nõ tradatur per Spe.⁊ Odo.
põt tamẽ fundari ſuper cõdictione ex.l.hoc modo cõtra plus pe-
tẽtẽ.Ego cõtra titiũ ⁊ dico qđ cũ eſſem debitor in decẽ ipſe porre-
xit corã tali iudice libellum cõuẽtionis in quo cõueniebat me ſciẽ-
ter ⁊ doloſe in plus quã deberẽ.ſ.in.xxx.ꝓpter quã cõuẽtionem in
plus factã ego ſum paſſus in quinqꝫ in ſolutione ſportularũ a me
ex hac ſolutarum tali executori vel nuntio quem miſit ad me citã
dum vel pignorandum vigore dicte cõuentionis. que quinqꝫ nõ
ſoluiſſem ſi ſolam debitam quantitatem petijſſet.quare cũ ex diſ-
poſitione legis cecidit in penam tripli eius damnum qđ paſſus
ſum qđ dãnum eſt quinqꝫ librarũ denar. ꝑ me ſolutarũ dicto exe-
cutori peto ipſum titiũ condẽnari in quindecim ad dandũ ⁊ ſol-
uendũ mihi pro dicta pena per euꝫ incurſa ⁊ probat hec forma in
hoc tex.⁊ ar.§.quadrupli.j.eo.⁊ no.qđ lꝫ als quis ex conuẽtione
ſeu citatione non incidit in penã niſi demũ lite conte.l.amplius.
⁊ ibi per Bar.ff.rem ra.habe.tñ hic nõ requirit conteſtatio litis:
qꝛ hic punitur ſola porrectione libelli continẽtis plus re loco vel
11 cauſa ſecuto dãno in maiori ſolutione ſpor.ex hac cauſa. †Itẽ qđ
iſte ſportule ſoluebant a reo ante lit.cõteſtatã:vt hic in glo.in ver.
reus licet eas poſtea recuperet ab actore:vt hic in glo.magna.ſciẽ
ter ⁊ doloſe ideo dicitur qꝛ ſi ſine dolo ſed temerarie ſolum plus
petijſſet cõdẽnaretur ſolũ in expẽſas ſm Bart.in.d.l.j.C. de plus
petitiõibus.licet gloſ.hic in ver. cõſequatur.tenuerit habere lo-
cum hãc penã etiã ſi ſine dolo ſit plus petitũ quã ſupra reproba-
tum eſt.Itẽ dũ dr ex diſpoſitione legis intellige.ſ.ciuilis.⁊ ſic dat
ꝯdictio ex.l.ad petẽdũ hãc penã:vt hic in gloſ.in ver.cõſequatur.
cum nõ ſit expreſſum nomẽ actionis:vt.l.j.⁊.C.de cõdi.ex.l.Item
intellige ex.l.ciuili; greca quã nõ habemus:vt dicit hic dicta glo.
in ver.conſequatur.⁊ ſic patet qđ vbi vna conſtitutio vel ſtatutũ
facit mentionem de alia licet aliud non reperiatur tamen hoc ex
ſe diſponit de quo per Barto.in.l.admonẽdi.ff.de iureiuran.

1 ☞ Actio in quadruplum/que contra quos ⁊ pro quo detur.
2 Actio furti manifeſti pretoria ⁊ perpetua dicitur.
3 Libellus in actione furti qualiter formandus.
4 Fur a quouis poteſt capi etiam clericis. ⁊ nu.ſeq.
7 Furti an poſſit accuſari qui in domo alicuius latẽs reperitur.
8 Libellus in actione furti non manifeſti qualis.
9 Actio in factũ de calũniatoribꝰ q̃ ſit/cui det/⁊ pro quo/⁊ vñ oriat.
10 Calunniatoris pena que ſit.
11 Libellus cõtra accuſatorem qui pecunia corruptus ab accuſatio
ne deſiſtit quomodo formetur.
12 Accuſator a iudice cogitur procedere.

Quadrupli. ¶Superius poſuit de actionibꝰ que dã-
tur ad penam dupli ⁊ tripli nunc tractat
de his que dant ad penã quadrupli quatuor nominãdo actiões.
ſ.actionẽ furti manifeſti.qđ met.cã ⁊ actionẽ in factuꝫ que dat in
ti.de calũniatoribus.⁊ cõdictionẽ ex lege que dat cõtra executores
1 litiũ plus debito exigẽtes.Et iſte.§.hoc itẽdit in ſumma.† Actio
furti manifeſti:⁊ actio qđ me.cã:⁊ actio in factũ de calũniatoribꝰ.
⁊ cõdictio ex lege cõtra executores plus debito exigentes datur in
quadruplum.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed furti.Et attẽde qđ actio qđ me.cã
eſt penalis ad quadruplũ accidẽtalr.ſ.ſi res nõ reſtituat: vt. j. eo.
§.itẽ als de eo.ſed alie tres ſunt penales perſonalr ab ipſo initio
de actiõe furti manifeſti cui det/cõtra quẽ/ad quid:⁊ an totũ ſit pe
na vidiſti ſupra plene de ob.que ex quaſi delic.naſ.per totũ.⁊ ibi
etiã dixi qualiter format libellus in ea quando agit criminaliter
per accuſationẽ vel inquiſitionẽ.ſ.ad penã corporalẽ vel pecunia-
riã applicãdo fiſco.de quo etiã vide in ſpe.de fur.§.j.ver.ſi autem
2 velles agere criãliter ⁊c.¶†Et no.qđ actio furti manifeſti eſt pre
toria ⁊ perpetua non manifeſti ciuilis vt.j.de ꝑpetuis ⁊ tpa.act.
3 §.furti quoqꝫ.† hic aũt eſt vidẽdũ de actiõe furti que ciuiliter in-
tẽtat ad penã applicandã parti in qua ſic format libellꝰ.Ego cõ-
tra titiũ ⁊ dico qđ ſcienter ⁊ doloſe ſubtraxit mihi talẽ rẽ tãti va-
loris ⁊ cõis eſtimatiõis quã aſportauit/recepit ⁊ cõtractauit de ta
li loco cõtra meã voluntatẽ animo lucrãdi.itẽ dico qđ anteq̃ per
ferret dictã rẽ ad locuꝫ quo ipſam ꝑferre deſtinauerat fuit viſus ⁊
repertꝰ a me vel ab alio cũ dicta re ſurrepta quã portabat:⁊ cõtra
eũ exclamatũ fuit tanq̃ cõtra furẽ.Quare cũ interſit mea dictam
rẽ non fuiſſe ſurreptã ⁊ exportatam ſed potius ſaluam fuiſſe peto
ipſum cõdẽnari mihi in quadruplũ mei intereſſe. ſ. eſtimationis
dicte rei vel alterius dãdũ intereſſe ⁊ ſoluendum mihi pro pena
incurſa ab eo pro dicto furto.Probat hec forma.s.de obliga. que
ex delicto.§.nec manifeſtũ.⁊.ff.de furtis.l.nec manifectuꝫ. doloſe
ideo dicit qꝛ non cõmittit furtum ſine dolo ⁊ effectu furandi.s.de
obli.que ex delicto.§.j.Tanti valoris ideo dicitur quia pena du-
pli ⁊ quadrupli cõmenſurat ⁊ duplicat per reſpectũ ad intereſſe
qđ eſt qñ citra eſtimationem totius rei ⁊ quãdoqꝫ citra aliud.l.is
cuius intereſt.cum quatuor ſequentibus.ll.ff.de fur.⁊.l.rem mani
feſtiſſimi.C.eo.tit.Contractauit ideo dicitur quia ſine contracta-
tione vel aliquo quod loco cõtractationis habeat nõ committit
furtũ.vt.d.§.s.de oblig.que ex delic.⁊ ibi dixi.⁊ ibi notatur. Cõ-
tra meam volũtatem ideo dicit qꝛ cuꝫ furtum nõ cõtractatur niſi
fiat cõtra volũtatẽ dñi niſi rõne cõiũctionis cõſuetudinis vel alte
rius ꝓſumptiõis excuſet:vt accipiẽs reꝫ veriſimilr potuerit crede
re dñm ꝑmiſſuruꝫ qđ arbitrio iudicis relinquit:vt no.in.l.q vas.
§.vetare.ff.de furtis.⁊.l.inter omnes.§.ratione.eo.ti. nõ haberet
locũ aliter pena furti:vt.d.§.j.s.de obli.q̃ ex deli.⁊ ꝓpter hoc excu-
ſat ſcholaris qui equũ ad vecturã ſibi locatũ ad certos dies deti-
nuerit vltra tp̃s cõductiõis ſi equꝰ ille cõſuetꝰ erat locari ſub diur
na mercede:vt not.ꝑ Bar.in.l.itẽ querit.§.que impleto.ff. locati.
Animo lucrandi ideo dicit qꝛ ſine aĩo lucrãdi.ſ.ſibi vel alteri nõ
cõmittit furtũ:vt.s.de obli.q̃ ex delic.§.interdũ furti.Et antequã
deſtinaret ideo dicit per hec ṽba.apparet eũ fuiſſe manifeſtũ furẽ
vt teneat in quadruplũ.⁊ differat a nõ manifeſto qui ſolũ tenet in
quadruplũ.⁊ differet a nõ manifeſto qui ſolũ tenet in duplũ. naꝫ
appħẽſio vel ſaltim occurſus cum clamatiõe antequã perferat rẽ
ad locũ deſtinatũ faciũt furẽ manifeſtũ.l.ſi quis in ſeruitute. ver.
4 ibidẽ.⁊ ver.celſus.⁊.l.qui deſtinauerat.ff.de furt.† Et quilibet po-
teſt occurrere ad capiendum furem ⁊ iuuare ⁊ defendere ⁊ ligare
furẽ flagellare cedere ſi expedit ſcdm Barto.in.d.l.ſi quis in ſerui
tute.quinimo etiã ſi eſſet clericus põt capi non tamen detineri vl
tra.xx.horas:quia tunc incurritur crimen priuati carceris: vt in
gloſſ.notabili in.l.capite quinto.ff.de adul. ſed debet duci ad iu-
5 dicem de quo per Inno.in.c.vt fame.de ſen.excõ.† Et adde quod
capientes furem in furto ⁊ eum vituperoſe ducentes ad iudicem
petendo eum puniri ⁊ rem reſti tui videntur ſibi remittere penã
quadrupli propter talem ciuilem ductionem vt in caſu ſingula-
7 ri in.l.interdum.§.qui furẽ.ff.de fur.† An autem is qui eſt reper
tus occultus ⁊ latens in domo alicuius poſſit accuſari furti. dic
quod nõ:ſed tenetur iniuriarũ.l.vulgaris.§.qui furti.ff. de fur. ⁊
l.qui domũ.ff.de iniurijs.etiaꝫ poteſt puniri extraordinarie: vt. l.
8 ſaccularij.ff.de extraordina.criminibus.⁊ ibi per Barto.†in libel
lo autem furti non manifeſti procedit forma ſubſcripta reiectis

illis verbis fuit reptus cū re furtina antequā veniret ad locū de-
ſtinatū. ⁊ concludas eū cōdēnari in duplū tibi. Et hmōi formā vi-
de per ſpe. ⁊ Odo. in ti. ſ. alleg. libellū aūt in cōdictiōe furtina po-
ſui. ſ. eod. §. ſic itaq̧. libell⁹ aūt qualr̄ formet̄ in actione qđ metus
9 cā dicā. j. eo. §. itē actio pro eod. † Pro formatione libelli in actiōe
in factum de calūniatorib⁹ p̄mitte qđ hec actio deſcēdit ex edicto
p̄toris poſito. ff. de calū. l. j. ⁊ dat̄ ad q̄druplū īfra annū ad ⁊ poſt an-
nū ad ſimplū: vt. d. l. j. ꝫ eū q accipit pecuniā vt alicui faceret vel nō
faceret negotium calūnioſum ⁊ nō verū in iudicio: vt hic. ⁊. d. l. j.
ff. eo. Itē ſi alius dedit pecuniā vel aliud ex quo cōmodū ſentiat. l.
ij. cū ſe. ff. eo. vt calūnioſaꝫ actionē inſtitueret ex hac ſolū receptio-
ne facta ad hūc finem: lꝫ ad effectū nō p̄duxerit tenet̄ hac actione.
l. generalr̄. §. j. ff. eo. ⁊ ſolū in pecunia tenet̄ ille qui dedit vt nōt. ff.
ea. l. in gloſſ. ij. lꝫ ipſe qui dedit nō pōt repetere datū q̄ in pari cau-
ſa turpitudinis eſt cū eo. vt. l. generalr̄. §. illud. ⁊. l. heredē. §. j. eo. ti.
Si aūt aliud dedit forte vnā vaccā ne calumnioſam litē inſtituēs
quā p̄poſueras inſtituere lꝫ nō ſit lis ꝯteſtata cū hec pena habeat
locū ante ⁊ poſt litē cōteſtatam: vt. d. l. j. §. qui autem. ipſe repetit
qđ dedit per hanc actionē in factū vel cōdictionē ob turpē cauſaꝫ
in quadruplū. §. ſi qs ab alio. ff. eo. Si antē ego dedi tibi pecuniā
ne litē calūnioſam inſtitueres cōtra me clarū eſt ꝙ cōtra te ago ad
quadruplū imo etiā ſi trāſegi tecū. Sꝫ calūnioſa lite a te īſtituta
nō vꝫ tranſactio ⁊ datū repetit̄. tex. eſt not. in. l. in ſumma. §. j. ver.
ſinautē. ff. de cōdi. inde. ⁊ ſi recepiſti pecuniā ab alio vt mihi calū-
niā faceres: ⁊ recepiſti a me ne faceres agam ad octuplū. ff. eo. l. ge-
neralr̄. §. illud. ver. quere. ⁊ not. glo. ſ. eo. §. omnes. in gloſſ. magna
iuxta finem. in ṽ. itē cōtra in eo qđ lex. ⁊ habet locū hec actio non
ſolū ſi inſtituis pecuniariā cām per calūnioſam actionē ſed etiam
ſi de publico crimine. ff. eo. l. j. §. j. vnde hic talis calūniator nō ſo-
lum tenet̄ hac actiōe ſed etiā plurib⁹ alijs ſubiacet penis: vt not.
plene in. d. §. j. Itē ⁊ iudex qui in cā criminali per corruptelā ⁊ ba-
ratariā iudicauit tenet̄ hac actiōe. ⁊ etiā. l. iul. repetūdarū. cui⁹ pe-
na eſt extraordinaria. tenetur etiā pena aut̄. nouo iure. C. de pe. iu-
di. qui ma. iudi. ⁊ pluribus alijs penis notatis in. l. fi. C. e. ti. Nec
hec pena corrigit̄ hodie per dictā autenticā nouo iure: vt not. per
10 gloſſ. in. l. ſi qs ab alio. ff. de calū. † Criminalr̄ pōt etiā calūniator
accuſari ⁊ puniri pena taliōis: ideo dicit tex. ī. l. fi. C. de calū. quiſ-
quis crimē intēdit nō impunitā nouiter fore licētiā mētiēdi cū ca-
lūniantes ad vindictā poſcat ſimilitudo ſupplicij. ⁊ idē dicit tex.
ij. q. iij. c. cū calūniator. Et ſimiliter p̄curator ⁊ aduocatus qui re-
cepta pecunia ab aduerſario vt per colluſionē patiat̄ ſe vinci tene-
tur hac actiōe dominio cauſe. ⁊ ſimiliter punit̄ qui dedit: vt not. p
glo. notabilem ſup verbo ab aduerſario in. d. l. j. §. qđ aūt. ff. de ca-
lūnia. Itē nō lꝫ vni aduerſario dare alteri aduerſario ſuo quādo
ex tali datiōe vel cōcluſione fieret preiudiciū tertio: vt in cā inoffi.
teſt. ne fieret p̄iudiciū legatarijs. l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffi. teſta. Et
in actiōibus popularibus ſimiliter nō licet: vt. l. euꝫ q. §. in popu-
laribus. ff. de iureiur. Itē in cauſis ſpiritualib⁹: vt not. per gloſſ.
magiſtralē in. c. j. extra de collu. Itē accuſator qui accipit pecuniā
vt deſiſtat ab accuſatiōe crimīe nō p̄bato tenet̄ actiōe hac. ff. l. pe.
de calū. An aūt totū quadruplū ſit pena dicā. j. in forma libelli [a]
11 que talis eſt. † Ego cōtra titiū ⁊ dico qđ de preſenti anno ⁊ mēſe
ipſe recepit tātā pecuniā a gaio vt inſtitueret in iudicio falſam ⁊
calūnioſam actionē de tali crimine cōtra me: de quo fui ⁊ ſum in-
nocens ⁊ ſine culpa quare cum inciderit in edictum de calūniato-
ribus peto ipſum mihi condemnari in quadruplum dicte pecu-
nie recepte ⁊c. Probatur hec forma in. l. j. in prin. ⁊. §. j. ff. de calū.
Recepit ideo dicitur q̄ ex ſola receptione facta cauſa calumnio-
ſe litis inſtituende in iudicio licet non inſtituerit facit incidere in
hanc penā: vt dixi. ſ. Pecuniam ideo dicit̄ large ſumendo pro om-
ni re compendiū afferente. l. ⁊ generalr̄. ff. eo. ⁊ ſupra dixi. In iudi-
cio ideo dicit̄ q̄ nō haberet locū pro calūnia extra iudicium com-
miſſa vel cōmittēda. vt ſentit glo. in rub. ff. de calū. ⁊ ideo negotiū
cauſa calumnie incurrit̄ ⁊ iudiciū ſicut in. l. error. C. de iuris ⁊ fa-
cti ignorātia. ⁊. l. ſimus. C. de errore aduocatorum. ſecundum Joā.
fabri. debet ergo itelligi de negotio calumnioſo iudiciali vel in iu-
dicio vt lis debeat inſtitui contra calumniatoreꝫ. nam ſi dedi tibi
pecuniam extra iudicium ne faceres mihi negotiū id eſt ne ver-
berares nō habebit locū hec actio ſed actio quod metus cauſa ſe-
cundū Jo. fa. Fallit in publicano detinēte aīalia trāſeūtis ⁊ reci-
piēte pecuniā debitā q̄ tenet̄ hac actione lꝫ faciat extra iudicium
l. ſi qs ab aliquo. §. cum publicanus. ff. eo. tenet̄ etiam in duplū ex
edicto de publica. ſi vi ademit. l. j. ff. de publica. Item per hoc qđ
dicit falſam. collige qđ tenetur pena falſi: vt not. ff. eo. l. j. §. j. ⁊ ta-
lis calumniator p̄ſumitur eſſe in dolo: q̄ calumniator eſt qui falſa
crimina ſcienter intendit. l. j. ff. ad turpil. ⁊ notauit glo. ſ. in pro-
mio in ver. calūniātiū. ⁊ eo ipſo qđ nō p̄bat calūniari preſumitur.
de quo per glo. ⁊ Bart. in. l. athletas. §. calūniator. ff. de his q no.
infa. Et ideo qui ſemel ſuccubuit in accuſatione tanq̄ calūniator
nō amplius admittitur ad accuſandum niſi in cā propria ⁊ ciuili
negotio: vt. iij. q. x. ſi accuſator. ⁊. iiij. q. vj. c. j. Innocens ideo dicit̄
q̄ ſi accuſatus eſſet nocens ⁊ culpabilis de illo delicto ⁊ trāſigat

Libellus.
a ¶Forma libelli Vide do. pe. Jac. in ti. de ac. i fac. de calū.

Libellus.
b ¶Nō creditur. De hoc vide hic per do. Are. i. §. q̄drupli. in vj. colū. ver. q̄ro an credat̄ nūcio.

c ¶Reſiſtere. Adde hic domi. Aret. i. §. quadrupli. i. vij. col. ante med. i merc. quero an ſit licitū.

cuꝫ accuſatore data ſibi pecunia vt ab accuſatione deſiſtat non re-
petit. l. accuſationis. C. quod metus cauſa. ⁊. l. pe. ff. de calū. licet de-
ſiſtens ab accuſatione ſeu obligatiōe incidat in turpil. l. ab accuſa-
12 tione. ⁊ ibi not. ff. ad turpil. † Sꝫ iudex pōt eū cogere vt p̄cedat: vt
no. ix. di. c. ſtudendū. ⁊ de collu. c. ij. vel ſi ipſe iudex vult pōt proce-
dere ex officio cū talis trāſactio ⁊ cōpoſitio nō p̄iudicet iuri publi-
co. de quo per Bar. in. l. tranſigere. C. de trāſac. accuſator tamē nō
pōt de calūnia accuſari corā alio iudice: niſi prima accuſatione ex-
pedita ſcdm̄ Fede. de ſenis in conſi. xciij. Itē dū dicit quadrupluꝫ
collige qđ hoc caſu ſcdm̄ Odo. eſt actio datiua. Si aūt ille qui de-
dit ne fieret ſibi iudiciū calūnioſum agit tūc tripli pena eſt tantū.
⁊ hāc ſolutionē voluit glo. ⁊ hāc ſequit̄ Richar. de ſaly. in. l. in he-
redē. §. j. in ṽ. tollat̄. in fi. glo. ff. eo. Supradicta aūt formabis ſcdm̄
varietateꝫ factorū. puta ſi alius dedit vel ego dedi ne mihi fieret
negotiū calūnioſum. de quib⁹ formis vide in ſpe. in titu. de calū. ⁊
p. Odo. i ti. de actio. in factū. de calū. Et adde qđ iudex qui cogno-
ſcit de hoc crimine ciuilr̄ pōt repto crimine ex ſui officio condēna-
re criminalr̄ hūc calūniātē in eodem p̄ceſſu vel in alio nouiter for-
mando prout voluit glo. no. in. l. j. ff. ad turpil.

1 ☞ Condictio ex lege ad quadruplum cui ⁊ contra quē detur.
2 Libellus in actione ad quadruplū qualiter formandus.
3 Iudex delegatus nuncium ſibi eligere poteſt.
4 Nuncius quare publicus dicatur.
5 Pignoranti vltra modum licite reſiſtitur.
6 Executor ſalarium vltra taxā exigēs an puniatur in quadruplū.
7 Pena ſtatuti quando iuris cōmunis penam afferat.
8 Litigantes ſportulas ſoluere coguntur.

1 **Item ex lege.** ¶ † Not. qđ condictio ex. l. dat̄ ad qua-
druplum cōtra executores litium ma-
iorem ſolutionē exigētes nomine ſportularū quā debeat. vt hic in
aut̄. vt litigā. iurent. §. ⁊ hoc quoq̧ precipim⁹. col. ix. Sꝫ cōtra acto-
rem plus petentem vt grauet reum maiori ſolutione ſportularuꝫ
executoribus tributa datur ꝯdictio ex. l. ad triplum vt plene dixi
2 ſ. eodē. §. tripli. † In hac ergo actione ad quadruplum contra exe-
cutores ſic formatur libellus. Ego contra titium nunciū execu-
torem vel balliuum publicū cōitatis bonon̄. vel talis iudicis ⁊ di-
co qđ cū eſſet deſtinatus de mandato talis iudicis ad faciendum
citationem vel executionē talis p̄cepti vel ſnīe ꝯtra me ſeu in bōis
meis ⁊ deberet habere pro ſuo ſalario. x. tātū recepit. xx. ob quam
cām cecidit in penā quadrupli ex forma legis ſeu cōſtitutiōis hoc
diſponētis: vcꝫ ex diſpōne. §. quadrupli. ver. itē ex lege. īſti. de actio.
⁊. §. ⁊ hec quoq̧. in aut̄. vt litigā. iurēt. col. ix. qua peto ipſum titiū
mihi cōdēnari ad dādū ⁊ ſoluēdū mihi quadruplū eius qđ vltra
debituꝫ exegit ⁊ excreſcit ex dicta cā. Hec forma probatur in. d. §.
⁊ hec quoq̧. Executorē vel nūciū ideo dr̄ q̄ hꝫ multa noīa vt exe-
cutor nūcius officialis apparitor viator ⁊c. q̄ oīa noīa ſunt ⁊ idem
ſignificātia quātū ad hoc: vt not. in aut̄. de iu. §. nullo. col. vj. in gl.
3 in ver. exceptiōibus. ⁊. l. executorē. C. de execu. rei iu. † Talis iudi-
cis: ideo dicit̄ quia iudex delegatus pōt ſibi eligere nunciū. ⁊ ideo
dicit in ſuis literis mādam⁹ ⁊ impoſuim⁹ talē quē noſtrū eligim⁹
nuncium ⁊ executorē in hac parte ⁊ ſpectat etiā ad officiū iudicis
nuncios negligētes ⁊ delinquētes extorſiones ⁊ baratarias com-
mittentes remouere ⁊ punire: vt in preal. §. ⁊ hoc queritur. ⁊. l. ij.
4 C. de ſportulis. ⁊ ibi per Barto. ⁊ dixi. ſ. eod. §. tripli. † Publicus
ideo dicitur q̄ nūcius debet eſſe publicus ⁊ iuratus: ⁊ literas ſue
b commiſſionis deferens ⁊ aliter regulariter ei non creditur: [b] vt
not. gloſſ. in. c. cum parati. de ap. dicit tamen Inn. in. c. quoniā. de
proba. ſuper ver. citatiōes. qđ q̄n nuncius eſt public⁹ p̄ſumit̄ ei fa-
cta cōmiſſio. ¶ Et not. diligēter qđ nūcius aſſerēs per mēdacium
ſe habere cōmiſſionē pignorādi vel capiēdi ⁊ p̄pter hoc recipiēs
pecuniā tenet̄ ppetuo ad reſtōnē in quadruplum ⁊ punitur extra
ordinē. caſus eſt cum glo. in. j. C. de conceſ. bene. facit. l. fin. in fi. qđ
5 metus cā. † Iteꝫ adde qđ licitum eſt reſiſtere [c] pignoranti vltra
c modū vel alio modo terminos iuſtitie excedēti. l. prohibebā. C. de
iure. lib. x. ⁊. l. cōtra. de excu. eod. lib. ⁊ ibi per Barto. de quo pleni⁹
per eundē in extrauaganti ad reprimendum. ſuper ver. nuncium.
in ver. literā. ⁊ in ſpec. de citatione. §. ſequitur. ver. ſed nunquid. ⁊
vide per Ang. de peru. in repetitiōe. l. ſi vacantia. C. de bonis lib.
x. itē dum dixi. cecidit in penā quadrupli. dic hec verba non ſunt
neceſſaria ſed ad bene eſſe cū ius ſit certuꝫ ⁊ finit̄. l. ij. ff. de iuris ⁊ fa-
cti ignorantia. ⁊ propter hoc nō tenet̄ quis r̄ndere poſitiōi iuris
vt not. in. l. ij. §. qđ obſeruari. C. de iura. ca. eo ipſo quod preſumit̄
factum in me ſequit̄ diſpoſitio iuris. l. ex plagis. §. in cliuo. ff. ad. l.
6 aquil. quod declara vt per Bart. in lege prima. ff. ad turpil. † Sꝫ
quero cū ſalaria executorū ſunt hodie taxata per ſtatuta an execu-
tor vltra illam taxam exigens incidat in hanc penam quadru-
pli. dicit hic Joā. fab. qđ non q̄ durum eſſet extendere legeꝫ pena-
lem extra caſuꝫ ſuum. l. interp̄tatiōe. ff. de pe. ſed punietur extraor-
dinarie arbitrio iudicis ad quem ſpectat prohibere. lege illicitas.
ff. de offic. preſi. vel forte dicit ipſe punietur pena dicti. §. et hoc
quoq̧ precipimus. ſ. allegati. Sed certe prout ipſemet ſubdit in
alia queſtione dictus. §. et hoc quoq̧. loquitur de pena criminali
per accuſa-

per accuſationem vel inquiſitionem cuius triplum datur fiſco et
ſimplum damnum paſſo. Nos autem loquimur in iſto.§.de pena
quadrupli tituli que tota datur parti que non tollitur licet alia
pena criminalis ſtatuta interdicatur cum quis poſſit fieri reus et
teneri pluribus penis iuxta materiam.l.nūquam plura.ff.de pri-
ua.deli.⁊.l.quoties.ff.de actio.⁊ obliga.⁊.l.is qui ſepulchra.ff.de
7 ſepul.vio.† ⁊ de hoc ſcilicet quando pena ſtatuti tollat penam iu-
ris communis dic per Bart.in.l.j.ff.vi bono.rapto. Item ex hoc
tex.⁊ ex edicto.§.⁊ hoc quoqȝ videtur quod de iure procedat pra-
ctica que eſt in aliquibus partibus quod nūcius ſiue executor fa-
ciat ſibi ſolui de ſuo debito an res ſit in eius bonis.vt notauit
gloſſ.ſ.eodem.§.tripli. quod tamen eſt contra omnem rationem
ſecundum Joan.fab.hic.ſed Bald.dicit in.l.fina.C.de fructibus
8 et litis expenſis.† quod quis cogitur ſoluere ſportulas que de
conſuetudine fori veniunt ſoluende ſiue habeat iuſtam cauſam li-
tigandi ſiue non ⁊ dicit quod de hoc eſt gloſſ.ſingul.ſ.eo.§.tripli.
1 ☞ Actio furti non manifeſti in quibus caſibus ab actione de-
poſiti differat.
2 Actio furti ⁊ ſerui corrupti locum penitentie non permittit.
3 Uxor res viri ſubripiens an poſſit puniri a poteſtate licet contra
eam vir non poſſit agere.
4 Judex pro malefactore fideiuſſorem capiens ſibi caueat.

Sed furti quidem. ¶ Hec eſt tertia pars di-
uiſionis poſite.ſ.eo.§.om-
nes autē in qua ponit differentiā inter actiones penales ab origi-
1 ne ⁊ penales ex accidēti vſqȝ ad.§.actionū.⁊ hoc intēdit.† Actio
furti non manifeſti ⁊ ſerui corrupti differūt ab actione.l.aquil.in
quatuor caſibus ab actione depoſiti: qr ille ſunt penales originali
ter iſte autē ſunt penales accidētaliter.ſ.ſecuta negatiōe.h.d.vſqȝ
2 ad ver.ſed ⁊ illa. ¶ † No.igit̄ qḋ in actiōe furti ⁊ ſerui corrupti nō
eſt locus penitētie qr quāuis fur vel corruptor cōfiteat̄ delictū ⁊ ve
lit reſtituere rem nō ꝓpterea euitat talē penā.de quo dic vt.l.qui
ea mente.ff.de fur. Et de forma libelli in actione furti dixi.ſ.eo.§.
quadrupli. Actio autē ſerui corrupti licet regulariter det̄ ad du-
plum.l.doli.§.ij.de ſeruo corrupto.tū inter virū ⁊ vxorez dat̄ ſolū
in ſimplū in.l.fi.eo.ti.qr actio penalis non dat̄ inter virū ⁊ vxorē.
vt no.in glo.⁊ ideo nō pōt vir agere furti cōtra vxorē ſurripientē
res viri.l.j.ff.re.amo.⁊ licet res poſſit vēdicare.l.quāuis.C.de fur.
3 ⁊ cōdicere.l.rerū.ff.rerū amo.† Sȝ an ptās poſſit eā punire crīali
ter licet vir nō poſſit agere. Bar.qḋ ſic in.d.l.rerū amo.ſi furtū eſt
magnū.ſec⁹ ſi paruū.ff.de pe.l.reſpiciēdū.§.furta domi.ratio au-
tem quare vir nō agit cōtra vxorē act.penali que eſt famoſa eſt ho
nor matrimonij.l.ij.ff.rerū amo.qr ſunt ſocij diuine ⁊ humane do
mus.l.aduerſus.C.de crimine expi.here.⁊ rerū ꝓmiſcu⁹ vſus: qr
qḋ habet vn⁹ ⁊ alter vt.d.l.quāuis.⁊ ideo dicit Bar.in.d.l.j.ff.rex
amo.qḋ vxor pōt facere eleemoſynā de bonis viri p.l.ſi ſponſus.§.
cōceſſa.§.pcu.ff.de dona.inter virū ⁊ vxo. Sȝ gl.in.c.qḋ deo.xxiij.
q.v.tenet qḋ nō poſſit facere eleemoſynā ſine licētia viri etiā de bo
nis dotalib⁹.ſed de parafernalib⁹ ꝯſiliū eſt qḋ facit etiā cui licētia
viri cū in eis vir lucret̄ fruct⁹.l.ſi.C.de pac.cōuentis.⁊ per Bar.in
l.pe.in prin.ff.ad.l.fal. Et de forma libelli in actiōe ſerui corrupti
dixi.ſ.in.§.omnes autē. Secūdo no.in ver.ſed ille qḋ pena que ve
nit ratione negationis vel cōtumacie vel non ſoluēdo.j.terminū
nō dicit̄ venire ratione prime obligationis.ſed ex accidēti extrin-
ſeco ⁊ ideo fideiubēs pro malefactore de iudicato ſoluēdo pro pe-
na que ratione illi⁹ maleficij veniret impoſita nō tenet̄ ad penā ex
forma ſtatuti in pſona principalis vigore negationis cōtumacie
vel ſolutionis nō facte ad terminū.l.j.ff.de in litē iurā.⁊.l.fideiuſ-
ſores magiſtratuū.ff.de fideiuſſorib⁹.⁊ vtrobiqȝ p Bar.licet con-
4 trariū tenere videat̄ in.l.quero.ff.lo.† Sit ergo caut⁹ iudex male-
ficiorū quoquo accipiat fideiuſſorē pro aliquo malefactore tū qū
relaxet vel qū reſpōdit inquiſitioni qr ſi ſic accipit ſolū ſub forma
predicta non poterit arctare fideiuſſorem niſi ad principalem pe-
nam maleficij ſed faciat fideiuſſorem promittere ſoluere cōmunē
penam ⁊ condemnationē tam prouenientē ex dicto maleficio quā
ex dicto ꝓceſſu vel mora rei principalis vel aliter quoquo modo:
⁊ tunc poterit quecunqȝ pena etiam accidentaliter cōmiſſa exigi
per hunc tex.⁊.d.l.j.ff.de in litem iuran.
1 ☞ Lex aquilia ⁊ depoſiti ad duplū ⁊ actio ꝓ teſtamēto differūt.
2 Actio ex teſtamento cui/contra quem ⁊ pro quo competat.
3 Citatio fienda eſt iudicis mandato.
4 Citatio cauſam ſuam continere debet.

1 **Sed illa que.** ¶ † Hic ponit differintiā inter.l.aqui.
⁊ depoſiti ad duplum ⁊ actionem pro
teſtamento ex relictis venerabilibus locis: quia ille ſunt penales
ſolum ex capite negationis et retardationis. et hoc intendit.
2 † Actio ex teſtamento competens pro legatis relictis venerabi-
libus locis dat̄ in duplū cōtra negātem: vel etiā cōtra cōfitentem
ſed defferētē ſoluere dicta legata quouſqȝ iuſſu iudicis conueniat̄
alias autem ſolum datur in ſimplū hoc dicit vſqȝ ad ver.itē actio.
Et intellige qḋ ſecuta negatione in iudicio poteſt actor reum con
uenire ad duplum ex duplici capite ſcilicet vel velit ex capite nega
tionis vel retardationis ſed ceſſante negatiōe poteſt ſolum ex ca
pite retardationis.de quo dic plene: vt dixi.ſ.eod.§.item mixta.
3 † Item not.hic quod citatio debet fieri ex mādato iudicis: vt hic
in iuſſu magiſtratuū.⁊.l.ſi.C.de exhiben.reis.vbi bar.dicit non va
lere proceſſum niſi appareat commiſſionem factā a iudice.⁊ licet
conſuetudo eſſet vt fierent citationes ad petitionem partis ſine li
centia iudicis vt eſt in multis partibus tamē nō ſufficeret ad pe-
nā exigēdam.de qua loquit̄ argu.l.interpretationem.ff.de pe.⁊ in
4 c.odia.de re.iur.lib.vj.† Itē debet eſſe in citatione expreſſa cā lega
torū ſoluendorum eccleſie vel alio pio loco vt cōmittat̄ vt vult hic
tex.alias generalis citatio.ad rūdenduȝ de iure non ſufficeret ad
penam cōmittendā cū per talē citationē reus nō reddat̄ cert⁹ an
velit potius ſoluere quā ad iudiciū venire: vt.l.j.ff.de edē.⁊.l.fin.
C.de anna.exce. Itē nō ſufficeret iuſſus iudicis ad citādū ad hanc.
penā exigēdā niſi ſit ſecuta citatio: vt hic in ver.ꝯueniat̄.⁊.l.ſicut.
ver.nec ſufficiat.C.de preſcri.xxx.anno.ſcḋm Jo.fa.
1 ☞ Actio qḋ met⁹ cauſa de quadruplū ab alijs differt actoniib⁹
2 Actio qḋ metus cauſa qualis.
3 Perſonalis actio que ſit.
4 Actionē qḋ metus cauſat̄ actio inteſtās quid pro habeat.
5 Libellus in actione qḋ metus cauſa qualiter formari debeat.
6 Metus quātus vel qualis eſſe debeat vt det̄ actio qḋ metus cā.
7 Traditio facta per metum non trāſfert dominium.
8 Libellus in actione qḋ metus cā diuerſimode formari pōt.

1 **Item actio.** ¶ † Hic ponit differentiam inter actio-
nes qḋ metus cauſa que datur ad penaȝ
quadrupli ⁊ actiones alias de quibus.ſ.dixi in.§.quadrupli. vt
eſt actio furti manifeſti actio in factum de calumniatoribus ⁊ cō-
dictio ex.l.ꝯtra executores litium plus debito exigentes quia in il
lis cōmittit̄ pena poſt delictum commiſſum: ſed nō ſic hic.ſȝ demū
lata ſentētia ſup pena quadrupli vſqȝ ad quam ſentētiā re⁹ habet
facultatem reſtituēdi rem per metum ablatā ⁊ euitādi penam: vt
hic.⁊.l.fin.cum exceptione.§.ſatis clementer.ff.qḋ me.cauſa.⁊ hic
§.hoc intendit in ſumma. Iter ceteras actiones penales ad qua-
druplū actio qḋ me.cā habet naturaȝ ſeparatā ⁊ dat̄ res facultas
2 euitādi penā.h.d.vſqȝ ad.§.actionū. ¶ † Not.ergo qualis ſit hec
actio dic qḋ eſt perſonalis in rem ſcripta: vt.not.j.eod.§.preterea
3 quaſdam.⁊.ff.ad exhiben.l.iij.§.eſt autem.vbi eſt glo.or.† Eſt eniȝ
perſonalis que datur contra perſonā metū inferentem ad intereſ
ſe.l.arbitrio.ff.de dolo.⁊ eſt in rem que datur cōtra quecūqȝ aliuȝ
ad quem venit commodum ex metu illato licet metū ipſe non in-
tulerit.l.metum.§.ſi.⁊.l.ſi cū exceptione.§.in hac.ff.quod met⁹ cā
4 cauſa.† Sufficit ergo in hac actione probare metum illatum ſed
non deſignetur perſona metum inferens: cum talia ſepe fiant de
nocte vel de multitudine gentium que quis ignorare poteſt iuſte
glo.ſingularis eſt in.d.§.in hac. Item cum ſit perſonalis in rē ſcri
pta poteſt preſcribi res metu tradita licet ſecus in meris perſona
libus: vt not.in lege.iij.C.quod metus cauſa Item hec actio eſt ar
bitraria ⁊ per conſequens poteſt iurari in litem contra contuma-
cem in reſtituendo: vt.d.§.preterea.⁊ dicta.§.eſt autem. Item hec
actio eſt ſtricti iuris: vt infra eodē §.actionū.itē qḋ veniat in hac
actione quadrupli.dic quod quadruplabitur quanti eas res erit
cum fructibus ⁊ omni cauſa dicta lege ſi cū exceptione.§.quadru
plabitur.ff.eod.titu. Et non ſolum fructus quos percepit reus
ſed quos potuit percipere actor.⁊ ſic eſt caſus in quo non excuſa
tur a fructibus percipiendis ſicut nec excuſatur in pluribus alijs
caſibus qui notantur per gloſſ.ordinariam in.l.ſed ⁊ partus.ff.qḋ
metus cauſa.licet regulariter titulus excuſet ad percipiendum
vt.l.fundum.C.de rei ven. Si autem paſſus metum vellet iurare
potius in litem contra non reſtituentem quaȝ petere intereſſe in
quadruplum poteſt: vt not.glo.ij.in.l.arbitrio.ff.de dolo.⁊ ibi p
Barto. Not.contra non reſtiuentem cōpetunt quatuor remedia:
5 vt not.gloſſ.in.l.qui reſtituere.ff.de rei ven. ¶ † Libellus auteȝ in
hac actione ſic formatur. Ago contra titium ⁊ dico quod de pre-
ſenti anno intulit mihi vim ⁊ metum ⁊ alij in tali modo quod me
tus caderet in conſtantem virum per quā vim ⁊ metum compulit
me vendere ⁊ tradere ſibi talem rem ſiue talem librum meum tan
ti valoris: quare peto ipſum veſtra ſententia cōdemnari mihi ad
reddendum ⁊ reſtituendum dictum librum ⁊ de dolo repromittē
dum ſi res deterior facta ſit: ⁊ ſi inquantū mihi ceſſet reſtituere in
fra tempus legitimum peto ipſum mihi condemnari ad quadru
plum mihi dandum ⁊ ſoluendum nomine pene vigore contuma
cie in non reſtituendo per eum cōmiſſe. Probatur hec forma hic.
⁊ in.l.iij.C.eo.⁊.l.metum.§.volenti.⁊.§.ex hac.ff.eod.de preſenti
ideo dicitur quia infra annum datur ad quadruplū poſt annum
vero dat̄ in ſimplū.l.ſi cū exceptione.§.poſt annum.ff.eod.⁊.l.ſi p
vim.C.eo. Et an hec concurrat cum alia actione dic vt dictis legi-
bus not. Item dum dicit vim ⁊ metum. An ſufficiat alterum tan
tum dicere que differentia inter vim ⁊ metum: dicit gloſſ.C.eodē.
lege.iij.quod vis dicitur quo ad corpus.metus quo ad animum
Sed dic qḋ quicquid vt atroci ſit met⁹ dicit̄ fieri.ff.eo.l.j.⁊ ſic vis
habet ſemp modū agētis: ⁊ metus per modū patiētis.⁊ ſic q̄ pōſt

actũ prout eſt in patiente p̃ſupponit eũ ꝑut eſt in agẽte abſq; qđ
6 exprimať ſecundum Bart.in.d.l.j.† In cõſtãtẽ virũ ideo dicit q꜠
alias non datur hec actio niſi ſit timoꝛ moꝛtis.vel cruciatus coꝛ-
poꝛis vel quid aliud ſimile qđ totũ iudicis arbitrio cõmittiť:vt.l.
ij.in fi.ꝛ.l.ſe.ff.eo.ꝛ eſt gloſ.oꝛdi.ꝛ magiſtralis in.c.cum dilectus.
extra qđ metus cauſa.mine ergo nõ ſunt ſufficiens metus ad hãc
actionem cauſandã:niſi tribus cõcurrentibꝰ.ſ.qđ perſona ſit po-
tens cõminatũ exequendũ.Item qđ cõminatũ ſuũ cõſueuerat exe-
cutioni demandare:item qđ cõminatus contineat atrocitatem fa
cti:vt no.per glo.ꝛ Bar.in.l.metum.C.e.ꝛ.l.metus.ff.ex qui.cau.
maio.ꝛ per glo.xvj.q.iiij.c.j. Pro metu autẽ reuerẽtiali an detur
hec actio:puta ſi vxorẽ ante vẽditionem vel obligationem cõtra-
hat de mandato viri vel clericus de mãdato epi.dic per gloſ.nota
bilem per Bar.in.l.j.§.que honoꝛãde.ff.quarũ rerum actio non
datur:q꜠ reſcinditur geſtuȝ tali metu reuerentiali officio iudicis.
Et idem ſi ſubditus nõ al̃s contrahat ad rogatũ domini.nam ro
a gamẽ ſuperioꝛũ p̃ceptum eſt[a] dicit glo.in ver.exhoꝛtamur.in cle.j.
de teſti.Et not.Inno.in.c.petitio.de iureiur.¶ Item dicit com-
pulit vt cõprehẽdat ſolam vim compulſiuam pro qua datur actio
qđ metus cauſa:ſed pro ablatiua vel expulſiua dať actio vi bonoꝝ
per totũ.ꝛ.C.ꝛ.ff.vnde vi.per totũ.Itẽ res vi expulſiua apprehen
ſa non vſucapiť vt.ſ.de vſucap.§.furtiue.Sed res per vim cõpul-
ſiuam apprehenſa ꝛ alij vendita olim poterat vſucapi.l.iij.C.qđ
metus cauſa.licet hodie ſecus ꝑpter malã fideȝ actoꝛis: vt in auť.
male fidei.C.de preſcrip.longi tempo. Itẽ per veſtrã ſñiam ideo
diciť:q꜠ hec reſtitutio ꝛ cõtractus reciſo fit per officiũ iudicis de
ſeruiens huic actioni.l.metũ.§.ex hoc.ff.eo. ¶ Et no.in.d.l.iij.C.
eo.ꝛ plenius in.l. ex cõtractibus.C.ex quibus cauſis ma. Sed re-
ſtitutio minoꝛũ fit officio iudicis.l.qđ ſi minoꝛ.§.fi.ff.de mino. et
ideo iudicis officium ſuper hac actione nõ finitur ſicut illud an-
no olim.l.in honoꝛarijs.ver.ſed cum reſciſſa.ff.de ac.ꝛ ob.ꝛ hodie
quadriennio continuato.l.fi.C.de tem.in integ.reſti. Item dum
dicitur ad dandum ꝛ reſtituendum quero quare non diciť in li-
bello ad dandum cum ſit tradens ꝛ vendens per metum erat dñs
videť qđ tranſeat dominium q꜠ coacta voluntas eſt volũtas.in.l.
7 ſi mulier.§.ſi metu.ff.qđ metus cauſa.† Sȝ dic qđ traditio facta ꝑ
metũ nõ transfert plenũ dñiũ cũ vtilis rei vẽdicatio cõpetat tradẽ
ti ſimul cũ hac actione qđ metus cauſa.vt.d.l.iij.C.e.Et per glo.ꝛ
Bar.in.l.metũ.§.volẽti.ff.e.Et ideo cũ dñium directũ ſit tranſla
tum de iure ciuili licet remaneat vtile de iure pretoꝛio forte etiam
in hac actione bene cõcluderet ad dandum reſpectu dominij dire
cti:qđ reſtitui debet ad metum inferentem per hanc actionem per
quã cogiť omnia in priſtinum ſtatutũ reponere.ꝛ hoc videť Bar.
innuere in.d.§.volẽti.itẽ dũ dicit de dolo ad repromittẽdũ intelli
ge ſine fideiuſſoꝛe:vt not.in.l.metum.§.ex hoc.ff.eo. Itẽ cũ diciť
infra tẽpus legitimũ.intellige quatuoꝛ mẽſium qđ eo in dubio in
curriť vbi iudex tẽpꝰ in ſñia nõ exp̃ſſit:vt:vt glo.not.in.l.debitoꝛi-
bus.ff.de re iu.ꝛ hoc verũ qñ actũ eſt actiõe ꝑſonali.ꝛ i reſcripta:vt
eſt hic actio.nã tũc ſiue fiat ad quãtitatẽ ſiue ad ſpeciẽ dȝ dare in-
fra tp̃s quadrimeſtre:vt not.glo. notabilis in.l.in.fideicõmiſſis.
in prin.ff.de vſur.ꝛ glo.ꝛ doc.in.l.fi.C.de excep.rei iudi.lȝ glo.cõ-
trariũ dicat.¶ Et not.bene in.d.l.ſi cũ exceptiõe.§.ſi homo.ff.qđ
met.cau.de quo dic vt ibi per Bar.hoc tẽpus quadrimeſtre bene
qñq; minuiť vel per ſtatuta vel ex cõſuetudine vt in p̃ceptis factis
in cõfeſſum:vt not.glo.in.d.l.debitoꝛibꝰ.Si autẽ eſt actum actio-
ne reali tunc nõ dať tempus quadrimeſtre ſi res eſt preſens:ſed ſta-
tuiť tempus arbitrio iudicis ꝛ poteſt fieri executio ſtatim cũ ſen-
tentia tranſiuit in rem iudicatã:vt.j.de officio iudi.in pri.ꝛ.c.cuȝ
dilecti.in fi.de elec.ꝛ.c.ſignificauerunt.de teſti.Itẽ dũ diciť ſi ꝛ in
quãtũ mihi eſſet reſtituere.dic qđ duplex eſt practica primo q꜠ põt
fieri petitio ꝛ cõdẽnatio ſolũ q꜠ põt fieri ſuper re mobili reſtituẽda
metꝰ cã.ꝛ ſi nõ fiat reſtitutio infra tẽpus qđ dať iudicato de quo
dixi ſupra ꝑrime tũc fiet alia petitio ꝛ cõdẽnatio ſup pena.alia eſt
practica qđ in eodẽ libello fiat petitio rei ſimpl̃r ꝛ petitio pene cõ-
ditional̃r ſi nõ reſtituat rẽ.ꝛ hec foꝛma poſita eſt ſupra.de quo dic
per glo.ꝛ Bart.in.d.l.ſi cũ exceptiõe.§.in hac.ff.qđ metꝰ cã.Item
quãdo feruńť due ſñie vt in pria practica an vtraq; erit.dic quod
vtraq; eſt diffinitiua iſto caſu q꜠ vtraq; dicit rẽ ſuper qua profert
ſed reſpectu ſolẽnitatũ req̃ſitarũ in ſñia diffinitiua.de quibꝰ in.l.
ꝑbatũ.C.de ſen.iſta ſecũda ſñia nõ erit diffinitiua ſed executio pri
me vt in ſimili dicit Inn.de cõdẽnatiõe expenſarum in.c.ſepe con
tingit.de app.in.j.col.Itẽ an ab vtraq; poſſit apellari gloſſ.tenet
quod ſic in dicta.l.ſi cum exceptione.§.hec autem actio.duntamen
infra tempus quo poteſt appellari a prima:ſed Barto.ibi tȝ qđ
poſt etiã põt appellari a ſecunda.de quo dic per eum in.l.j.§.fin.
8 ff.de appel.ꝛ.d.§.hec autem † Alijs autẽ varijs modis poſſunt li
belli foꝛmari in hac actione ſcđm accidẽtia caſuum ſuper quibꝰ eſt
illatus metus qđ ſi per metum me tibi obligaui cõcludẽduȝ eſt in
libello vt me liberes.Si autẽ per metum te liberaui concluden-
dũ eſt vt te reponas in prioꝛem obligationem:vt.d.§.ex hoc.ꝛ idẽ
ſi agať cõtra titiũ cõmodum ex metu ſentientem cõcludendum eſt
ad ius commodi reſtitutionẽ:vt.l.metũ.§.fin.ꝛ vide de foꝛmulis

a ¶ Preceptũ eſt.Adde.l.j. i p̃n.ff.qđ iuſſu ꝛ bar.in trac.de tyrã. vij.q.p̃n.bal. i.l.ſi mãdatoꝛ.§.qđ cuȝ eo. Pau.de ca.ꝯſi.lxxvj. qđ incipit|q꜠ fruſtra.

libelloꝛum ꝛ materia huius actionis in ſpe.in.titu de his que vi
metus ve cauſa.geſta ſunt.ꝛ per Odo.in titulo de act.quod me-
tus cauſa ꝛ in titulo de actione vtili.que datur metum paſſo.

1 ☞ Actionum diuiſio ganeralis.que.
2 Diuiſio per ſpecies oppoſitas fienda.
3 Actiones bone fidei quot ꝛ que ſint.
4 Actio ex teſtamenro ſtricti iuris eſſe dicitur.
5 Contractus bone fidei quare dicantur.
6 Contractus annullatur cui a dolo cauſa datur.
7 Actio ſtricti iuris circa intereſſe differt a bone fidei actione.
8 Libellus in actione ex empto ꝛ vendito qualiter foꝛmandus.
9 Venditoꝛ an preciſe cogi poſſit ad rem tradendum.
10 Obligatio ſola verbalis quando ſufficiat.
11 Venditionis natura que ſit.
12 Poſſeſſio vacua que ſit ꝛ que libera.
13 Venditoꝛ conſtituens ſe nomine emptoꝛis poſſidere an liberetur a traditione.
14 Emptoꝛ an poſſit autoꝛitate propria poſſeſſione apprehendere.
15 Poſſeſſio qualiter ꝛ quibus verbis tradatur.ꝛ numero.16.
17 Actionis ex empto quot capita.
18 Libellus qualiter in actione locati conducti foꝛmandus.
19 Locans eandem reȝ duobus incidit in crimen ſtellionatus.
20 Locatione probata quid cenſeatur ſi pro quãto tempoꝛe neſciať.
21 Penſio in fine anni ſoluitur.
22 Conuentio de non expellando cõductoꝛem quid operetur.
23 Colonus quas in re locata expenſas facere poſſit.
24 Reconduxiſſe tacite preſumitur qui poſt tempus locatoꝛe ſciente moꝛatur.
25 Actiones generales ab vniuerſalibus differunt.
26 Negotioꝛum quatuoꝛ genera pro quibus actio competit.
27 Ratum non habebo qđ non meo nomine geſtum eſt.
28 Negotium ad aliquem ſpectare quãdo dicatur.
29 Libellus in actione directa negotioꝛum geſtoꝛũ qualiter foꝛmeť.
30 Spectare ad aliquem aliquod negotium pluribꝰ modis dicitur.
31 Libellus ꝛ concluſio generalis in actione generalis procedit.
32 Geſtoꝛ negotioꝛum de negligentia tenetur.
33 Geſtoꝛ negotioꝛum non poteſt petere ſalarium.
34 Actio inter patrem ꝛ filium pro caſtrenſi peculio que competať.
35 Geſtoꝛ negotioꝛum non faciens librum rationem ad intereſſe dãnari poteſt.
36 Libellus in actione tutele qualiter foꝛmãdus.
37 Tutoꝛum tres ſpecies ꝛ inter eos defferentia.
38 Mater filijs tutoꝛem dare nequit.
39 Tutoꝛ conſtitutus quãdo adminiſtrare poſſit.
40 Tutoꝛ quando nomine proprio facere dicatur ꝛ quãdo tutoꝛio.
41 Periculum tutele quãdo ad tutoꝛem dicatur ſpectare.
42 Tutoꝛ preciſe gerere compellitur.
43 Tutoꝛ pupillum autoꝛare non cogitur.
44 Tutela multis modis finiť ideo modus ꝛ tẽpus finite expꝛimiť
45 Autoꝛitas curatoꝛis quando neceſſaria dicatur.
46 Minoꝛ curatoꝛem habens pupillo aſſimulatur.
47 Obligatus ad rationes reddendas ad duo tenetur.
48 Actio tutele vnde oꝛiatur ꝛ quid in ea venire dicatur.
49 Actio tutele quando naſcatur ꝛ quando intentetur.
50 Mater tutrix tutela durante poteſt ſibi dotem exigere.
51 Tutoꝛ actione de rationibus diſtrahendis teneri poteſt.
52 Bona tutoꝛis tacite pupillo obligantur ꝛ curatoꝛis adulto.
53 Tutoꝛ quando pupillum derobaſſe preſumatur.
54 Tutoꝛ pro pupillo fenerari non tenetur.
55 Libellus qualiter in actione pignoꝛatitia directa foꝛmatur.
56 Locus ꝛ tempus quando neceſſario apponi debeant.
57 Obligare rem alienam nemo poteſt.
58 Dominus rei preſens eius venditioni an ſibi preiudicet.
59 Jura que obligari poſſint.
60 Creditoꝛ pignoꝛis quanto tempoꝛe expectare debeat antequã pignus vendat.
61 Creditoꝛ rei pignoꝛate dominium non habet.
62 Debitoꝛ per actionem pignoꝛatitiam pignus conuentionalem ꝛ pretoꝛium recuperat.
63 Libelli foꝛma que ſit in actione contraria pignoꝛatitia.
64 Actio preſcriptis verbis que ſit ꝛ quibus detur.
65 Libellꝰ in actione preſcriptis verbis eſtimatoꝛia qualis ſit foꝛme.
66 Reddere verbum quid ſit.
67 Periculum rei date ad vendendum ad quem ſpectet.
68 Permutationis contractus cenſetur innominatus.
69 Libellus in actione preſcriptis verbis permutatoꝛia qualiter foꝛmetur.
70 Agere ex ſola conuentione de permutando nemo poteſt.
71 Dominium rei tranſmutate transfertur in permutatione.
72 Actio preſcriptis verbis ad duo datur.
73 Libelli foꝛma qualis in petitione hereditatis.
74 Moꝛs alicuius qualiter probetur.

75 Heres heredis quid declarare iubeatur.
76 Petens hereditatem an debeat dicere ſe hereditatem adiuiſſe.
77 Hereditatem petens an debeat declarare quo iure heres ſit.
78 Petitio hereditatis pro re minima dari poteſt.
79 Heres alienas res in hereditate repertas in inuẽtario ponere dꝫ.
80 Feudalia et emphyteoticaria non veniũt in petitiõe hereditatis.
81 Petitio hereditatis contra titulo poſſidentem non datur.
82 Sentẽtia in petitiõe hereditatis ad declarãdũ interuenire debet.
83 Fructus in petitione hereditatis veniunt.
84 Poſſeſſor in petitione hereditatis tenet̃ de fructibus perceptis.
85 Poſſeſſor hereditatis nil alienare poteſt lite mota ſuper ea.

1 **Actionum autem.** ¶ † Hec eſt quinta gñalis diuiſio actionũ vcꝫ qđ que-
a dam ſunt bone fidei quedã ſtricti iuris.[a] Sed vr̃ qđ hec diuiſio nõ
2 ſit bona † qꝛ diuiſio debet fieri ꝑ ſpecies oppoſitas: vt. ſ. de iure ꝑ-
ſo. in prin. ⁊. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. j. ⁊ ſic debuit dicere
qđ actionũ quedã ſunt bone fidei alie male fidei. Itẽ q̃dã ſunt ſtri
cti quedã largi iuris. ſꝫ hic diuidit̃ in ſeparata quib⁹ nõ recte in-
ſertur. l. fi. ff. de calũ. ⁊. l. papinian⁹ exuli. ff. de mino. ſoluit̃ ſm̃ Jo.
fab. qđ imo imperator bene diuidit per ſpecies oppoſitas tacite ⁊
effectualiter ſiue in gñe: licet nõ per verba exp̃ſſa ſpecialiter quaſi
dicat qđ actionum quedam ſunt bone fidei. i. que magis exuberãt
in bona fide et ſic ſunt exuberantes et largioris iuris. vt ſunt
xvij. que hic numerantur in tex. ⁊ quedam ſunt ſtricti iuris ⁊ non
ita ſed minus exuberantes vt ſunt omnes alie actiones a predi-
ctis. xvij. Nõ autem intelligas qđ alie a predictis. xvij. ſunt ſtricti
iuris ⁊ non bone fidei cum nulla actio ſit male fidei. vt. l. bona fi-
de. C. de actioni. ⁊ obliga. hoc ſenſit hic gloſſ. j. in fine. que declarat
in quo magis verſetur bona fides in iſtis. xvij. acti. quam in alijs.
Et iſte. §. diuiditur in duas partes vſqꝫ ad. §. preterea quedam qꝛ
primo enumerat. xvij. actiones bone fidei. Secundo tollit vnam
differẽtiã que olim erat inter actiones bone fidei ⁊ ſtricti iuris ⁊
3 ibi in gl. §. in bone fidei. ⁊ hoc intẽdit. † Actiones bone fidei ſunt
xvij. que hic numerant̃. h. d. vſqꝫ ad. §. in bone fidei. Unde verſus.
Empti cõducti mãdati depoſitiqꝫ. Pignora herciſcũde cõmuni
pro ſocioqꝫ dotis. Et heredis tutele commoda geſta. Preſcri-
ptis verbis cum eſtimat atqꝫ permutat. Iſta bone fidei ſtricti ce-
tere iuris. Et intellige qđ ſimul. xviij. que connumerantur in tex.
ſi cõputes cõtrarias que ſunt etiam bone fidei. vt tenet hic gloſ. in
ver. tutele. tunc eſſent. xxiij. ⁊ ſunt plures ſi computes actiones in
factum in duobus caſibus de quo in glo. in ver. ex permutatione.
4 † Quid autẽ[b] de actio. ex teſtamento an ſit bone fidei. ⁊ dic quod
b eſt ſtricti iuris: ſed habet inſtar bone fidei. l. minorũ. C. in qui. cau.
in integ. reſti. nõ eſt neceſſaria. Et ideo in ea veniũt vſure ex mora
ſicut in bone fidei contractibus. l. titia. l. ſeio. §. vſuras. de lega. ij.
⁊ ſoluens rem deteriorem in actione ex teſtamento non liberat̃ ſi-
cut nec in contractibus bone fidei. l. huiuſmodi. §. edes. de lega. j.
⁊. l. menius. §. in fundo. ff. de lega. ij. Item quid de actione tutele.
dic quod etiam eſt ſtricti iuris cum hic nõ enumeretur habet ta-
men ſimilitudinem cum tutela que eſt bone fidei quia in iſta ve-
niunt vſure a die mortis. l. j. §. in protutele in iudicio. de eo qui pro
tuto. ſecundum Dy. Item quid de actione fi. reg. dicit hic gloſ. in
ver. communi diui. quod eſt ſtricti iuris. Et quare iſta magis eſt
ſtricti iuris ⁊ non bone fidei ſicut eſt actio fami. herciſcun. ⁊ com-
muni diui. in quibus conueniunt: vt. ſ. eodem. §. quedam actio-
nes. gloſſ. hic reddit rationẽ: ſed petrus reddit aliam vcꝫ quod fi.
regun. non videt̃ ſtricti iuris: qꝛ nõ habet ſimilitudinẽ cum cõtra
ctu bone fidei ſicut habet act. fa. her. ⁊ cõi di. qꝛ iſte cõpetũt ex qua
ſi cõtractu qꝛ habẽt ſimilitudinẽ cũ ſocietate qꝛ ex cõmunione: ſed
magis ex ſeparatione habet ſuũ principiũ. ⁊ ideo cum ſuum prin-
cipium nõ habeat tantã ſimilitudinẽ cum ſocietate: nõ habet tan
tam equitatẽ vt propria remanſit ſtricti iuris ſm̃ hel. de practica.
5 † No. igitur qđ iſti cõtractus bone fidei ideo dicunt̃ bone fidei: qꝛ
in eis magis exuberat bona fides iuxta naturã contractus ꝓpter
cõem vſum ⁊ maiorẽ indigentiã ⁊ frequentiã dictorũ contractuũ
quã aliorum ſm̃ Pe. ⁊ iudex latius ⁊ pinguius extendit ſuũ offi-
cium in contractibus bone fidei ad ea que videntur ſibi bona et
equa. vt declarat hic gloſſ. in fine. ⁊. ſ. de obli. ex conſenſu. §. fina.
in contractibus ſtricti iuris: vt eſt ſtipulatio que ſtricte interpre-
tatur quare patitur natura verborũ ſicut ⁊ eſt ſtatuta: vt. l. quic-
quid aſtringende. ff. de verb. obli. Et ideo iudex ratione ſuſpicio-
nis cogit debitorem ad diem ſub conditione obligatum indiſtin-
cte preſtare cautionem in cõtractibus bone fidei ante diei vel con
ditionis euentũ. l. in omnibus qđ de iudi. ſed in ꝯtractibus ſtricti
iuris non cogitur niſi quando eſt facile ⁊ non laborioſum debito-
ri inuenire fideiuſſorem. l. ij. ver. nec cogitur. ff. ſolu. mat. et ibi per
Bart. item regulariter iurat̃ in litem in actionibus bone fidei. ſe-
cus in actionibus ſtricti iuris non arbitrarijs niſi in caſibus
quos dic: vt. l. in actionibus. ff. de in litẽ iuran. Itẽ in cõtractibus
bone fidei ſi quis reſtituerit mihi rem deterioratam nõ liberat̃ a
prima actione: ſed agam actione prima ad totam rem vt cõſequar
eſtimationem deteriorationis. vt. l. iij. §. ſi reddita. ff. cõmo. Sed
in cõtractibus aſtricti iuris liberat̃ a prima actione ſed agitur de
dolo vel in factũ ad intereſſe deteriorationis. l. eleganter. §. nõ ſo-
lum. ff. de dolo. ⁊. l. exhibitionis. C. ad exhiben. ⁊ ex hoc ſequitur
cum deterioratio in cõtractibus bone fidei veniat eadem actiõe
qđ locator rei non cogit̃ eam deterioratã recipere ſine precio dete-
riorationis qꝛ nõ perfecte reddit̃. ⁊ hoc voluit gloſſ. in. l. q ſibi. §. j.
ff. de ſolu. Secus in cõtractibus ſtricti iuris vbi deterioratio debe
tur alia actione. ⁊ hoc vult alia glo. in. d. §. non ſolum. in fi. magne
glo. ſcḋm bar. ibi ſed Ang. in. d. l. qui ſibi. §. j. dicit aliter vcꝫ quãdo
debet̃ deterioratio iure actionis tunc creditor cogit̃ recipere. ſec⁹
ſi debet̃ officio iudicis: qꝛ tũc recipiendo rem preiudicaret ſibi ni-
ſi vitiũ eſſet latẽs: vt dicit glo. l. in hac. ff. de triticaria. in gl. iiij. in
fi. vel niſi recipiendo fuerit proteſtatus ſaluum ſibi ius remanere
in precio deteriorationis: vt. l. fi. ff. qui. mo. pignus vel hypo. ſolu.
6 † Item propter dolum dantẽ cãm cõtractui bone fidei redditur
contractus nullas qđ eſt ſecus in cõtractibus ſtricti iuris: vt hic
in glo. magna iuxta principiũ. de quo per Bart. dicit̃ in. l. elegan-
ter. ff. de dolo. ⁊ per Cy. in. l. ij. C. de reſcindẽ. vẽ. ⁊ in. c. cũ dilecti. de
emp. ⁊ ven. dicam. j. in forma act. de dolo. Itẽ in cõtractib⁹ bone
fidei ⁊ in his que ſunt ad inſtar bone fidei: vt in. l. minorum. C. in
quibus cau. in integ. reſti. veniunt vſure ex mora. Sed in contra-
ctibus ſtricti iuris non veniunt propter vinculum ſtipulatiõis.
non autem ex mora: nec etiam ex pacto incontinenti appoſito. l.
quãuis. ⁊. l. in bone fidei. C. de pac. niſi in caſibus: vt. l. etiam. ff. de
vſu. nec etiam veniunt poſt litis cõteſtatio. vt not. in. l. ij. C. de con
di. indebi. item circa fructus eſt differentia in cõtractibus bone
fidei ⁊ ſtricti iuris qñ peto qđ non eſt nec fuit meũ qꝛ in cõtracti-
bus bone fidei ⁊ emptionis ſocietatis dotis ⁊c. veniunt fructus
a tempore more. l. videamus. §. ex cauſa. cuꝫ ſe. §. ff. de vſu. Sꝫ ſtricti
iuris veniunt a tempore litis conteſta. l. cum fundus. ff. ſi cer. pe.
vbi autem petitur quod eſt vel fuit meum tunc ſi petat per rei vẽ-
dicationem dic vt. l. ex diuerſo. ff. de rei ven. ſi autem per act. perſo
nalem vt per condictionem indebiti. ff. de condi. inde. ⁊ dic vt. ibi
7 per Barto. ⁊ gloſſ. in. l. hac. ff. de tritica. ⁊. l. mora. ff. de vſur. † Itẽ
circa intereſſe eſt differentia inter actionem ſtricti iuris ⁊ bone fi
dei ſecundum glo. hic quia in obligatione rem dari non ſuccedit
obligatio ad intereſſe ſed cogitur quis preciſe ad dandum in con
tractib⁹ ſtricti iuris quod ſecus eſt. ſed Joan. fa. dicit quod in hoc
non eſt differentia inter cõtractus bone fidei ⁊ ſtricti iuris: quia
vbi quis eſt obligatus ad dandum ſiue ex contractu bone fidei ſi-
ue ſtricti iuris non venit intereſſe niſi in contractibus innomina-
tis: vt not. gloſſ. in ver. contractibus. in lege prima. C. de ſen. que ꝑ
eo quod intereſt. quod tamen limittat ibi Barto. eſſe verum ſcili-
cet quod in obligatione rem dari non venit intereſſe ſcilicet iure
obligationis ſed officio iudicis ſic per. l. vinum. ff. ſi cer. pe. ⁊ in. l.
hac. ff. de tritica. nec ob. l. j. ff. de act. emp. per quam mota fuit gloſ.
hic quia ibi non loquitur in obligatione rem dari ſed tradi quod
eſt ſuum. ff. de ver. ob. l. ſi rem tradi. item eſt differentia. dicit gloſ.
hic inter contractus bone fidei ⁊ ſtricti iuris in ruptis ⁊ ceſis de q̃-
bus nihil fuit dictum que veniunt in actione bone fidei. ſubaudi
ſi ſint affixa vel ad perpetuam rei vtilitatem poſita alias nõ. l. fun
di. §. ſi rupta. ff. de act. emp. que non veniunt in contractibus ſtri-
cti iuris. ad hoc alle. glo. C. de act. emp. in. l. fundi. que lex non repe
ritur in mundo. Sed Jo. fa. dicit quod imo etiam in contractib⁹
ſtricti iuris veniũt illa de quibus veriſimile eſt quod partes cogi-
tauerint. vnde dicit ſi debes mihi domum per ſtipulationem vel
per aliuꝫ cõtractũ ſtricti iuris debentur mihi affixa ⁊ ſi debes mi
hi equũ per ſtipulationẽ debet̃ frenũ ⁊ ſella quã cõſueuit portare
ſicut venirẽt venditiõe: vt not. in. l. edi les. §. j. ff. edil. edi. Et idẽ in
mutuo qđ eſt ſtricti iuris intelligit̃ non dictũ: vt. l. cum qd. ff. ſi cer.
pe. ⁊ per hoc ſit exempta ⁊ expleta glo. magna hic poſita per quã
vidi plures differẽtias inter actionẽ bone fidei ⁊ ſtricti iuris. ſi ta
mẽ eſſent ſtricti iuris arbitrarie. tũc in eis etiã multũ põt officiũ iu
dicis lꝫ nõ ex natura actionis ſed ex mero ei⁹ arbitrio: vt patebit
j. eo. §. preterea quaſdã. Sꝫ quod cõcurrãt ſimul actio bone fidei ⁊
actio ſtricti iuris puta rem emptã fuit ſtipulatus mihi tradi ſub
pena in inſtrumẽto venditionis vt cõiter fit. dic quod ſtipulatio
quo equina interpoſita ſub cõtractu bone fidei magis attenditur
mens cõtrahentium quã attẽdant̃ verba. l. ⁊ celſus. §. ſi fund⁹ de
contrahen. emp. itẽ nunqd in cõtractibus ſtricti iuris habeat lo-
8 cũ remediũ. l. ij. C. de reſcin. vẽ. dic vt ibi per Barto. ⁊ glo. † Nunc
dicendum eſt de formulis libellorum de quibus non eſt ſuperius
tractatum ⁊ modo ſuper acti. ex empto ⁊ vendito ſic formatur li-
c bellus:[c] Coram vobis domino iudice comparet Joã. ⁊ dicit qđ
emit talem librum a titio pro tanto precio quod pretium ſoluit
vel ad preſens offert paratus eſt ſoluere. ⁊ quod dictus titius
interpellatus eſt in mora ⁊ negligentia ⁊ negat licet indebite et
iniuſte tradere ſibi librum predictum quare petit ipſum titiuꝫ ex
veſtro officio interrogari an velit ſibi tradere rem an intereſſe: ⁊
ſi dicit velle tradere rem petit ipſum veſtra ſententia condem-
nari ad tradẽdũ ⁊ cõſignandum ſibi dictũ librũ ⁊ in eius poſſeſ-
ſionẽ ipſum potiorem faciẽdũ. Si autẽ dicit qđ non voluerit tra-

a ¶ Stricti iu-
ris. Et diui-
dit̃ in tres ꝑ
tes. nã p̃mo
põit regulã
gñalẽ. ſcḋo i
ſpẽ ponit q̃
ſunt actiões
bõe fidei. ter
tio ꝙ lꝫ olim
eſſet dubita-
tio ḋ petitio
ne hẽditatis
an eẽt bone
fidei tñ ho-
die clarũ eſt
ꝙ ſit bone fi
dei. ſcḋa ibi:
bõe fidei ſũt.
tertia ibi: q̃-
uis eñ. Are.
autor vo iſte
tñ diuidit i
duas partes

b ¶ Quid ẽt.
Uide h do-
mi. are. poſt
prin. verſ. q̃-
rit ſm̃ Joã.
fab.

c ¶ Libellus.
In actione
ex ẽpto ⁊ vẽ-
dito vide ⁊
adde hic do
mi. Are. in
xvj. circa me.
v. ſcḋo p̃rici-
palr̃ q̃ro. et
ante h. illius
col. v. iij. p̃ri-
cipalr̃ vide
d. Pe. de fer
ra. in forma
lib. qñ agit̃
ex empto.

dere rem petat ipſum cōdēnari ad intereſſe ſuū in expenſis factis
⁊ fiendis occaſiōe litis. probatur hec forma libelli in.l.j.ff. de act.
empt. ⁊.l. ſi quis ab alio.§.fin.ff.de re iu.⁊.l.ſtipulationes non di
uiduntur.§.celſus.ff.de ver.ob.¶Poteſt igitur libellus formari ſu
per petitione rei ⁊ ſi interrogatus denegat tradere rem velle con
demnabitur ad intereſſe ſecundum primum modum practican
quē ſuſtinet Barto. in.d.l.j.ff.de act.emp.pōt etiā cōcludi ſolum
ad petitionem intereſſe qḋ ſuccedit in obligatione poſt morā. itē
pōt peti conditionaliter quod rem tradat ⁊ ſi non tradat condē
net ad intereſſe.⁊ ſic eſt triplex forma libellandi de quo per gloſ.⁊
9 bar.in.d.l.j.ff.de act.emp.† An aūt vēditor poſſit compelli preci
ſe ad traditionem rei vendite.glo.⁊ bart.quod ſic ſi habet eius fa
cultatem.d.l.j.ff.de act.emp.precium ſolui ideo dicitur q̄r anteq̄
preciū ſit ſolutū vel pro eo aliter ſit ſatiſfactū vel ſit habita fides
de precio que in dubio habita preſumiturr vt not.in.l.quod ven
didi.ff.de cōtrahē.emp.niſi ſit perſona que nō poteſt habere fidē
de precio: ſed debet vendere preſenti pecunia vt tutor curator et
ſyndicus eccleſie ⁊ ſimiles.de quo per bar.in.l.a diuo pio.§.ſed ſi
emptor.ff.de re iu.non poteſt emptor effectualiter agere.l.iulian⁹
§.offerri.ff.de acti.emp.nec tenetur venditor ante ſolutionem pre
cij tradere rem nec ante acq̄rit emptori res ⁊ ſi tradita poteſt ven
dicari niſi emptor offerat precium:vt.ſ.de rerum diui.§.vendite
qui.§.habet locum non ſolum in contractu emptionis ⁊ vendi
10 tionis ſed etiā in alijs contractib⁹ vt ibi dixi.†Sȝ an ſufficiat ſola
obligatio verbalis que velit ſoluere precium.gloſſ.not.in aut. vt
exactio inſtantie dotis.§.fin.col.vij.qḋ debet offerri pecunia in ſac
culo vel in follo mercatorū.qḋ intelligit Bart.in.l.cum ſeruus.ff.
de condi.inde.ita tamen quod notarius ⁊ teſtes intelligant ⁊ vi
deant quanta ſit pecunia.ita dicit debere intelligi.l.acceptum. C.
de vſu.Sed qd ſi emptor nō cōfidit de venditore:dic quod fiet de
poſitio precij vel cautio preſtabit̄.l.ediles etiam.§.fina.cum.l.ſeq.
11 ff.de edil.edic.de quo per bar.in.l.ſi ſoluturus.ff.de ſol. †Ad tra
dendeum ideo dicit̄ non autē ad dandū:q̄r de natura venditiōis
nō eſt dare.i.dominiū rei vendite trāſferre.l.rē alienā.ff. de cōtra
hē.emp.ſȝ de natura eius eſt tradere ⁊ de euictione teneri.⁊ domi
niū venit tacite ⁊ in cōſequētia ſi vēditor tradēs erat domin⁹ aľs
venit vſucapiendi cōditio.l.ex empto.de act.empt.Sȝ emptor be
ne tenetur trāſferre dn̄iuȝ pecunie:vt.d.l.ex ēpto.nec liberatur ali
ter ab actione ex vendito:vt.l.cū ſeruus.ff.man.Et ſi nō trāſfert
dominiū pecunie nō trāſfert dominiū in eū rei ſibi tradite donec
pecunia ſit cōſumpta:⁊ ſic ſit trāſlatū dominiū vt not.glo.in ver.
emptori.in.l.cum fundus.§.ſeruū tuū imprudēs.ff.ſi cer.pe.ratio
autē quare emptor debet trāſferre dominiū precij ſȝ nō vēditor do
miniū rei.no.in.d.l.ex ēpto.ſ.qḋ emptor lati⁹ tenet̄.ſ.in genere ⁊ vē
ditor ſtrictius.ſ.in ſpecie.⁊ ſi vēditor tenet̄ in genere:vt ad.x.cor
bes frumēti tunc tenetur transferre dominium.l.ſi concubina.§.
ſi heres.ff.de lega.iij.In poſſeſſionem potiorem.ideo dicit̄ q̄r vē
ditor tenet̄ tradere emptori vacuam poſſeſſionē rei vēdite ⁊ ipm
in ea facere potiorē.l.ij.in fin.cum.l.ſe.⁊.l.emptoreȝ.§.j.ff. de acti.
12 emp.† Et dicit̄ vacua poſſeſſio que a nemie detinet̄ ⁊ ideo nō di
cit̄ vacua ſi alius ſit in poſſeſſione. licet non poſſideat:vt cum cre
ditor ob contumaciam debitoris.⁊ legatarius ob contumaciam
heredis mittit̄ in poſſeſſionē:vt.d.l.ij.in fi.Sed qd ſi in re vēdita
ali⁹ habeat ſeruitutē:an dicet̄ vacua poſſeſſio dicit Bar.qḋ ſic in
d.l.ij.Sed non dicit̄ libera expedita ⁊ propterea dicūt notarij in
inſtrumentis qḋ vēditor p̄mittit tradere poſſeſſionem vacuā libe
ram ⁊ expeditam.Eſt enim differētia inter vacuam ⁊ liberam.de
qua per Barto.in.l.vim facit.ff.de vi ⁊ vi ar.Sed quid ſi vēditor
tradit rem ⁊ poſtea incontinenti res reuertitur ad ipſum an erit
liberatus traditione rei vel nō quaſi nō videatur traditum quod
non durat traditum:vt.l.ſi pro patre.§.vſum.ff.de in rem verſo.
ſic quod imo liberatus eſt ex prima traditione:vt no.in.l.ſi cū fun
di.§.fere.ff.de contra.emptio. ⁊ ideo caueat emptor ſi cadat a
poſſeſſione ⁊ res reuertatur ad vendciorem ne agat actione ex em
pto q̄r ſuccūberet.Sed agat rei vendicatiōe vel publiciana vel in
terdicto vti poſſidetis:vt not.in.d.§.fere.⁊.l.fina.C. de act.emp.
13 †Sed quid ſi venditor conſtituerit ſe nomine emptoris poſſidere
prout quotidie apponitur in inſtrumētis an erit liberatus a tra
ditione poſſeſ.dic quod ſic:quia ille poſſidet cuius nomine poſſi
detur.l.nemo.ff.de acqui.poſ.⁊ idem ſi venditor rem conduxit ab
emptore:quia per cōductionem tranſfert poſſeſſionem in empto
rem.Caſus notabilis eſt in.l.quedam mulier.ff.de rei ven.item ēt
ſi venditio fiat in ipſo fundo vendito: videtur tradita poſſeſſio:
vt probatur in.d.l.quedā.in fin.Si tamen precium ſit ſolutuȝ vel
fides habita:vt.d.l quod vendidi.ff.de contrahē.emp. Iteȝ quid
ſi emptor reperit̄ poſſidere nec appet aliter quod venditor tradi
derit poſſeſſionē.dic qḋ preſumit̄ habere poſſeſſionē ex cauſa prece
dentis emptionis habuiſſe:vt not.in.d.l.quedā mulier.⁊.l.ij.C.
14 de acqui.poſ.† Sed an poteſt emptor ſibi apprehendere poſſeſſio
nem propria auto.dic qḋ ſi e non cōtradicente venditore.alias ſi
occuparet eo contradicente eſſet predo:vt.l.nec ex vera.C.de acq.
poſ.⁊.l.ſi ex ſtipulatione.ff.de acquir.poſ.⁊ ibi per Barto. Item

Libellus.

Libellus

a ¶Libell⁹.
Adde.d.pe.
Ja.in tit.de
act.ex loca
to.⁊ in ti.de
acti.ex con
ducto.

nunquid poteſt transferre dominiū rei empte in emptorem ſi nō
inducatur in vacuam poſſeſſionem dic vt transferat dominium ſi
vēditor domin⁹ eſt req̄rat̄ ita requirit̄ qḋ mittat in poſſeſſionē q̄r
regulr̄ nō tranſit dominiū ſine traditione rei ex ſolo titulo ſingula
ri.licet ſecus ex titulo vli:niſi in caſibus notatis in gloſſ.l. ſi ager.
ff.de rei ven.⁊.l.traditionibus.C.de pac.ſed nō requiritur quod
poſſeſſio ſit vacua.l.ſi fundum.ff.de fun.dota.⁊ hoc tenet gloſſ. in
15 d.l.ij.C.de acqui.poſ.⁊.d.l.ſi fundū.ff.de fun.dota.† quid ſi in in
ſtrumento venditionis dicatur quod venditor ceſſit ⁊ tranſtulit
in emptorem omne ius ⁊ omnem actionem quam habet in dicta
re vēdita.an per hoc emptor erit domin⁹ ſi vēditor erat domin⁹.
dic qḋ nō.ſed tamen aget rei ven.ſcdm Bart.in.l.ſi ager. ff.de rei
16 ven.⁊.l.ſi culpa.eo.titu.†Item ſi in inſtr̄o dicit̄ vendidit ⁊ tradi
dit:an per hoc probat̄ tradita poſſeſſio.dic qḋ non:niſi fiat in reȝ
vel in cōſpectu rei vendite.ſed per illa verba tradidit incurrit da
ta licētia apprehendendi poſſeſſionem:vt.l.p̄dia.ff.de acqui.poſ.
⁊ ibi per Barto.Item adde ad ea que dicta ſunt.ſ.ſuper verbo
tradendi:quia Bar.in.l. ex empto.ff.de act.emp.⁊. l.ſtipulatiōes
nō diuiduntur.ff.de ver.obli.in.viij.qḋ.ad finem dicit qḋ obliga
tio qua tenetur venditor ad tradendum tȝ medium inter obliga
tionē dandi ⁊ obligationē faciendi:quia venditor tenetur dare ſi
eſt dominus:vel ſi eſt genus venditum ſicut in obligatione rē da
ri.⁊ ſi nō eſt dominus tenet̄ ſolū tradere ſicut in obligatione faciē
di.dicit tamen ſi conueniam dare tibi librum pro centum quod
non erit venditio q̄r de natura venditiōis non eſt quod venditor
obligēt ad dādū.y.d.l.ex empto.ſed erit cōtractus innoīatus do
vt des.l.fin.ff.de condi.ob cām.ideo hoc verbū dedit poſitū in in
ſtrumēto venditionis dum dicit dedit vēdidit ⁊ tradidit ponit̄
improprie ⁊ idem importās qḋ tradidit iuxta naturā contractus
vendit ionis licet eſt domin⁹ transferat dn̄ium:vt.l.ſi ſtipulat⁹.⁊
ibi gloſſ.ff.de vſuris. Sequitur intereſſe quia eſtimo in tāta quā
titate hoc ideo dicitur quia intereſſe iam cōmiſſum quod venit
iure actionis oportet ſpecificari in libello:vt iudex certam ferat
ſententiaȝ.l.ij.C.de ſen.que ſine certa quātitate.ſi autem eſt inter
eſſe committendum:vt in.l.vnum.ff.ſi cert.pet.tunc non expedit
ſpecificari ſed in officio iudicis venit ad declarandnm:vt infra
eod.§.curare.ſed glo.⁊ Bart.in.l.certi condictio.in prin.ff.ſi cer.
peta.tenet qḋ in vtroq̄ caſu non eſt neceſſe ſpecificari intereſſe:ſed
ſubtili inueſtigatione iudicis certum declaratur:vt.d.§. curare.l.
prima.C.de ſenten.que pro eo quod inter.ideo dicit Barto.quod
vtroq̄ modo pōt formari libellus.de quo per eū.in.l.ſtipulatiōes
17 non diuiduntur.in fine.ff.de verbo.oblig.† Item adde qḋ ſeptem
ſunt capita actionis ex empto:primum videlicet ſi res vendita nō
tradatur.l.j.ff.de acti.empt.ſecundum ſi rei qualitas puta ſerui
tus debita celetur dicta.l.j.§.j.tertium ſi fundus ſub menſura de
bita non preſtetur.l.ij.ff.eodem tit.quartum ſi quid deuenerit in
pacto incontinenti appoſito non impletur:vt.l.tenetur. §.j.eod.
titulo: quintum ſi res vendita facto venditoris deterior efficia
tur:vt dicta.l.tantum.§.ſi locum.ſextum ſi res vendita facto ven
ditoris euinçatur. d.l.tenetur.§.⁊ tibi.ſeptimum ſi dolus malus
venditoris interceſſerit.d.l. tenetur.§. ſi dolo etiam hec actio ad
petendum arrhas prius traditas:vt.l. ex empto.§.is qui vina.ff.
de actio. empti. Item ad exhibendum inſtrumenta fundi quo
rum copiam deſcribendi tenetur facere venditor:licet non tenea
tur illa dare emptori.l.titius.ff.eodē. Item datur hec actio quan
doq̄ contra alium qui dedit damnum ipſi emptori ⁊ eſt nouus
modus agendi:puta: Ago contra te vt agas contra alium mihi
tamen credendo actionem.l.Julianus.§.penulti.ff.de act.emp.⁊
ibi nota.item datur pro euictione rei vendite:vt.C.de.l.non dubi
tatur ⁊ ideo ſecundum emergentiam predictoruȝ caſuum formas
libellorum in actio.hac variabis de quibus vide in Speculo. de
18 actio.emp.⁊ vendi.§.ſi prius.⁊ per Odoffr.¶†In actiōe locati
a ⁊ conducti ſic formatur libellus [a] Ago cōtra titium ⁊ dico qḋ lo
caui ſibi talem domum meam ſi tam in tali loco ad vſum habitā
di:⁊ hoc pro tribus annis ⁊ pro mercede.x.librarum denarioꝝ in
anno ſoluenda tali tempore item dico qḋ dictus titius ſtetit ⁊ ha
bitauit per dictum terminum trium annorum in dicta domo cū
ſua familia. Item dico qḋ pluries interpellatus ceſſauit ⁊ adhuc
ceſſat ⁊ recuſat dare ⁊ ſoluere mihi dictā mercedē ⁊ pēſionē dicto
rū trium annorum licet recuſet indebite ⁊ in iuſte:quare peto ve
ſtra ſententia ipſum cōdēnari ad dandum ⁊ ſoluēduȝ mihi dictā
mercedē dicti tpis mihi debitam vigore locationis dicte domus
ſibi facte.probat̄ hec forma in.l.ij.ff.locati.⁊.l.ij.⁊.l.preſes.C.e.tit.
¶Locaui ideo dicit̄ q̄r ſi non precedit locatio:ſed ſimpliciter ha
bitaſti in domo mea agam cōdictione ad id quāti conducturus
fuiſſes ar.l.in ſumma.§.in frumēto.ver.⁊ ſic.ff.de cōdi.inde.⁊ ibi
per Bar.⁊ in ſpec.de pig.§.j.ver.quid ſi mihi.vel forte quātū eſt
cōſueta domus locari ar.l.excepto.C.locati in preteritam conſue
tudinem qḋ nō ad id qḋ tota die dum dico ſta ⁊ habita in domo
mea:q̄r bene erimus in cōcordia de pēſione. Itē dicit̄ domū meā
dic idem ſi alienā.nā ⁊ res aliena locari pōt ſicut vendi.quo caſu
conductor a dn̄o rei vti re locata prohibitus poterit agere ad in
tereſſe etiam

tereſſe etiã vltra preciũ conductionis.l.ſi tibi alienã.cũ ſe.ff.eo.nã
tũc põt cõductoꝛ cõtra locatoꝛẽ agentẽ opponere exceptionẽ dñij
19 l.ſi qs exceptionis.⁊.l.cõductoꝛes.C.locati.†An autẽ locãs eãdẽ
rem duobus in diuerſis cõtractibus incidat in penã falſi:vt.l.qui
duobus.ff.de falſis.bar.ibi videt̃ ſentire qd nõ licet incidat in cri
men ſtellionatus.Itẽ ad vſum habitãdũ.ideo dicit̃ qꝛ ſi cõductoꝛ
vtat̃ re ad aliũ vſum impꝛobatũ ⁊ inboneſtũ quã ſit locata puta
ad fenus exercẽdũ põt expelli.vt in.c.j.de vſuris.lib.vj.itẽ ſcbola
ris inducẽdo meretrices videt̃ male vti re locata.glo.ſingu.eſt in
l.nõ aliter.ff.de vſu ⁊ habitatione.facit.l.iij.C.locati.vbi autẽ ſim
pliciter fit locatio alicui artifici videt̃ cõcedi ad exercendũ ſuum
officiũ alias artificiũ quo cõductoꝛ operat̃.arg.eiꝰ qd no.in.d.c.j.
non tñ põt cõductoꝛ locare alteri ad aliũ diuerſum artificiũ.ar.l.
equiſſimũ.§.fi.ff.de vſu ⁊ habi.⁊ no.in.l.nemo.C.locati.⁊ vide in
20 ſpe.de iudi.§.gñalia.ver.circa hoc.†Itẽ dũ dicit̃ pꝛo tribꝰ annis
qd ſi cõſtat de locatiõe ⁊ nõ apparet pꝛo quãto tpe.puto qd in du
bio tenet̃ ſolũ pꝛo tpe quo inhabitauit.arg.l.itẽ querit̃.§.qui im
pleto.in fi.ff.locati.niſi quãtitas pcij vel ꝯſuetudo regionis aliud
pꝛecium faciat.ar.eius qd no.in.l.j.§.j.ff.de ſuperfi.⁊.l.excepto.C.
loca.item pꝛo mercede.x.libꝛarum.ideo dicit̃ quia ſicut non valet
venditio ſine pꝛecio.vt.s.de contrahen.emp.§.pꝛecium.ita nec lo
catio.vt.s.in pꝛinci.loca.ex modicitate tamẽ pꝛecij reddit̃ condu
ctio nulla.puta ſi fiat in vno nummo.l.ſi quis conduxerit.ff.loca
ti.quod intellige niſi res locata non eſſet digna maioꝛi mercede.
21 vt ibi no.per Barto.†Item dum dicitur in anno ſoluenda pꝛo
quo tempoꝛe ſit ſoluenda penſio an in pꝛincipio medio vel fine
anni.dicit glo.quod in dubio in fine anni.in.l.edem.C.locati.de
22 quo dic vt ibi per docto.†Et adde quod conuentio penalis de
non expellendo conductoꝛem non affert ad cauſam quod condu
ctoꝛ ceſſet in ſolutione.caſus eſt notabilis in.l.quero.§.inter loca
toꝛem.ff.locati.imo vbi conductoꝛ ceſſet in ſolutione ſtatim po
teſt expelli a perceptione fructuum et ab vſu rei.⁊ poteſt locatoꝛ
facere vallari oſtium ⁊ recludi res conductoꝛis.ſed a totali lo
catione nõ poteſt expelli niſi poſt legitimum tempus infra quod
emphyteota vel ſimplex colonus ceſſans in ſolutione poſſit ex
pelli.dic per Barto.in.d.§.inter locatoꝛem.⁊ in.c.potuit de loca.
23 †Item adde quod colonus ⁊ inquilinus poteſt facere expenſas
vtiles ⁊ neceſſarias in re locata quas expenſas nihilominus re
petere poteſt licet expellatur pꝛopter penſionem non ſolutam.l.
colonus ⁊ ibi per Barto.ff.locati.quinimo dicit gloſ.vel non ab
re.C.vnde vi.que conductoꝛ poteſt retinere donec ſibi ſatiſfiat de
expenſis vtilibus ⁊ neceſſario factis in re.facit.l.in rebus.§.quod
autem.⁊ quod ibi notatur.ff.commo.⁊.l.ſi non ſoꝛtem.§.ſi cen
tum.ff.de condictione indebiti.Item dum dicitur ſtetit et habi
tauit per dictum tempus ideo dicitur quia ſi non habitauit ſed
migrauit ante finem tempoꝛis:tunc ſi ex neceſſitate vel cauſa in
ſta debet fieri mercedis remiſſio.l.habitatoꝛes.§.fina.ff.loca.l.j.
§.ſi penſio.ff.de migrando.niſi fundum alij locauerit ⁊ pẽſionem
receperit.l.ſed addes.in fine.ff.locati.Si autem migrauit ex vo
luntate tunc tenetur ſoluere penſionem totius tempoꝛis.l.do
24 minus.§.qui contra.⁊.l.finali.et.l.ſi domus.ff.loca.†vbi autem
quis ſtetit ⁊ habitauit poſt finitum tempus locatoꝛe ſciente ⁊ pa
tiente.dic qd videtur tacite reconduxiſſe tantũ tẽpus:⁊ cũ eiſdem
pignoꝛibus ipſius cõductoꝛis licet non cũ eiſdem fideiuſſoꝛibus
niſi nouiter pꝛomittant.⁊ hoc in pꝛedijs ruſticis:ſecus in vꝛba
nis.de quo dic in.d.l.item queritur.§.que impleto.ff.locati.verũ
tamen actio ex locato et conducto pꝛo diuerſis competit cauſis.
ideo ſecundum varietatem caſuum libelloꝛum foꝛmas variabis
de quibus vide in Specu.de loca.§.poſtquã.⁊ per Odofre.ſuper
rubꝛica de actione loca.⁊ ſuper rubꝛica de actio.ex conduc.ad re
uocandum autem res obligatas inuectas in re locata competit
ſeruiana de cuius libelli foꝛma vidiſti.s.eodem.§.item ſeruiana.
a Item nego.geſt.pꝛo foꝛmatione libelli [a] facienda pꝛemitte pꝛo
euidentia quod actio negotioꝛum geſtoꝛum eſt actio generalis ſi
25 cut actio tutele et pꝛo ſocio.l.pꝛo ſocio arbiter.ff.pꝛo ſocio.†Et
eſt differentia inter actiones generales ⁊ vniuerſales:vt not.in.l.
pꝛima.in pꝛincip.ff.de edendo.Sunt enim vniuerſales vt petitio
hereditatis:bonoꝛum poſſeſſio:actio de dote quando vniuerſa
bona ſunt data in dotem et actio de peculio.et idem dicit Inno
cen.in.c.cum ad ſedem.de reſtitu.ſpol.quando petitur caſtrum:
villa de quibus actionibus vniuerſalibus et generalibus.⁊ dif
ferentia inter eas vide Specu.de actione ⁊ petitione.§.ij.ver.et
non.⁊ ver.debent.⁊ ver.ſed que eſt differẽtia.Cum igit̃ hec actio
ſit generalis dominus negotioꝛũ geſtoꝝ poteſt generaliter petere
⁊ concludere in libello vt patebit.j.in foꝛma libelli qd geſtoꝛ con
demnetur ad reddendum rationem ſue adminiſtrationis ⁊ reli
qua reſtituendum pꝛout dixi in foꝛmis libelloꝛum actionis man
dati.pꝛo ſocio.s.eo.in.§.ſequens.⁊ contra negotioꝛum geſtoꝛem
petet ⁊ concludet ſimiliter in genere quod reddat̃ ſibi a dño qcqd
abeſt vel abfuturum eſt ipſi geſtoꝛi.l.ij.ff.de negotijs geſtis.et.s.
de oblig.que ex quaſi contrac.§.j.Item pꝛemitte ſecundum in.l.ſi
pupilli.§.quid igitur.ff.de nego.geſtis.et.s.de oblig.que ex qua
26 cõtrac.§.j.†Item pꝛemitte ſcdm in.l.ſi pupilli.§.quid igitur.ff.de
nego.geſt.qd quatuoꝛ ſunt negotioꝛũ genera pꝛo quibꝰ competit
hec actio.bar.addit alia quatuoꝛ membꝛa ⁊ ſic ſunt octo.nã nego
tiũ dicit̃ ſpectare ad aliquẽ pꝛimo cura ⁊ ſollicitudine:ſcdo pena:
tertio ratihabitione:quarto ipſo geſtu:quinto moꝛe ciuitatis:ſe
xto naturali ratione:ſeptimo ex virtute cõſequẽtie:octauo ex pꝛe
ambula voluntate.Cura ⁊ ſollicitudine vt ſi gero negotia ſua cõ
templatione tutoꝛis curatoꝛis vel pꝛocuratoꝛis tui ad quos ſpe
ctat cura ⁊ ſollicitudo agam cõtra eos neg.geſt.⁊ etiã cõtra pupil
lum.l.ſi pupilli.in pꝛin.ff.de neg.geſt.Et qualiter tenet̃ tunc pꝛin
cipalis dic vt in re ipſa vt cum impendo vel facio aliquid in rem
tuam neceſſitate vel vtilitate ſiue tuo ſiue alterius nomine ad qd
nullo modo ſpectat ſi ſpectare putatur.ff.de neg.geſt.l.item ſi eũ.
in fi.⁊ idem ſi impendi occaſione rei tue.d.l.ſi pupilli.§.ſi titij ſer
uum.nam contra te habeo neg.geſt.inſolidum niſi acceſſero ad ge
rendum negotia tua mei lucri cauſa.⁊ ſic animo depꝛedãdi:quia
tunc non teneris mihi niſi inquantum factus es locupletioꝛ:vt
d.l.ſi pupilli.§.⁊ ſi quis.⁊ idem in caſu quãdo impendi in re tua
nomine alterius ad quẽ putabã rẽ ptinere ⁊ nullo modo pertinet
qꝛ tunc nõ teneris niſi inquãtũ factus eſt locupletioꝛ:vt.d.l.ſi pu
pilli.§.ſed ſi ego.ver.eo loco.ratihabitione vt ſi exegiſti indebitũ
nomĩe meo ob aliquo quem putabas nomine meo ſpectat ad me
pꝛopter ratihabitionẽ.⁊ ſic habeo actionem neg.geſt.cõtra te.⁊ ſi
militer ſoluens indebitũ hẽbit cõtra me hanc actionẽ.d.l.ſi pupil
li.§.item querit̃.⁊ attẽde qd ad hoc vt negotium efficiatur meũ ⁊
ſpectet ad me mediãte ratihabitione opoꝛtet qd ſit geſtum nomĩe
meo.nam tunc ratihabitio retro trahitur.⁊ mandato equipara
tur vt in regula iuris.ratihabitio.lib.vj.⁊ ideo ſi verberaſti ſacer
dotẽ nomĩe meo ⁊ ego poſtea habeo ratũ incido in excõicationẽ:
vt in.c.cum quis.de ſen.excõ.nam ⁊ in maleficijs habet locũ rati
habitio.l.j.§.quoties.ff.de vi ⁊ vi arma.qd limitat in gl.ſ.que poſ
ſunt explicari per aliũ al's ſecus vt in adulterio.ſed dicit imo etiã
ſubmittẽdo alium poſſum facere committi adulterium.l.hec ver
ba.ff.de adul.⁊ quando vtiliter negotium eſt geſtum tunc ratiha
bitio eſt neceſſaria ⁊ non voluntaria per regulam que dicit:quod
nomine meo vtiliter geſtum eſt ratum habere cogoꝛ.l.pomponiꝰ.
27 ver.⁊ quemadmodum.ff.de neg.geſt.† Si autẽ non eſt geſtum no
mino meo non poſſum habere ratum pꝛopter regulam que eſt:qd
meo nomine non eſt geſtum aliquid ratum habere non poſſuz vt
in regula iuris lib.vj.⁊.d.l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.niſi in ſubſidiuz
repetam.l.fin.ff.de neg.geſt.vel pꝛeſcripta.l.j.C.de rebus alie.vel
non alie.vel niſi quo ad pꝛeiudicium rei mee.ideo ſi ratam habeo
venditionem quam feciſti de re mea nomine tuo per dominium
eius.l.iuris.C.de rei ven.⁊ ſimiliter per ratihabitionem confirma
tur pignoꝛatio rei mee quaz feciſti tuo nomine.l.ſi fundus.§.j.ff.
de pig.Et de iſto genere negotij quod efficitur noſtrum mediante
ratihabitione dic per gloſſ.in dicta lege ſi pupilli.§.ſi titij ſeruum.
⁊ per Barto.in.d.l.pomponius ſi negot.eod.titu.Ipſo geſtu
dicũtur negotia ſpectare a me vt poſſet agere cõtra me nego.geſt.
vt ſi ſoluiſti creditoꝛi meo nomine meo ⁊ ſic me liberaſti pꝛopter
tuam geſtionem in ſoluendo.⁊ ſic vtiliter geſſiſti.⁊ ideo cogoꝛ ha
bere ratum ⁊ obligoꝛ tibi actione negotioꝛum geſtoꝛum ſecus ſi
non vtiliter vt quia intererat mea quod non ſolueres.l.cum pecu
niam.ff.de neg.geſt.Si autem ſoluiſti nomine meo vel alteriꝰ quẽ
putabas eſſe debitoꝛem cum eſſet magis gratia mei ita demum
ſi tu ex poſtfacto conſtituis in animo tuo ſeu contentare quod il
la ſolutio cedat pꝛo me volente creditoꝛe.l.ſi tibi dederim.ff.de do
natio.per quam Barto.tenet opinionem Ioan.in dicta.l.ſi pu
pilli.§.qd igit̃.⁊ ſimiliter qui ſuſcepit iudicium pꝛo alio ⁊ ſoluit
licet non contingat liberatio ipſo iure ope exceptionis tamẽ agit
28 neg.geſt.l.de qua re.§.fin.ff.de neg.geſt.† Moꝛe ciuitatis dicitur
negotium ſpectare ad aliquem vt ſi nomine pupilli encenia expe
dientia ⁊ conuenientia ⁊ cõſueta ſcdm moꝛem ciuitatis ſuo ma
giſtro ⁊ ſui cõiunctis ſuſcepi.naz agã cõtra eũ act.nego.geſt.quia
⁊ tutoꝛ talia encenia ex quo ſunt conſueta dicuntur quaſi debita.
vt dicit gloſſ.in lege pꝛima.§.pꝛimo.ſed nullos.ff.de tute.⁊ ratio.
diſtra.Naturali ratione ſpectat negotiũ ad aliquem vt ſi tui con
templatione redimo ab hoſtibus vel latronibus tuum filium:vel
aliã tuã pſonaz neceſſariam quam redimere tenebaris.nam repe
tam alie qd ĩpedi actione neg.geſt.qꝛ ⁊ hoc caſu vir poteſt expende
re dotem pꝛo redimendis perſonis neceſſarijs vxoꝛis.l.ſed ſi ideo.
ff.ſol.ma.Nam ſi pater filium captiuum vel econuerſo vel alius
ſucceſſurus redimere negligat pꝛiuatur ſucceſſione.vt in autenti.ſi
captiui.C.de epiſ.⁊ cle.Ex virtute ſequentie dicitur negotium ſpe
ctare ad alium vt ſi mittaris in poſſeſſionez bonoꝛum debitoꝛum
noſtroꝛum ex pꝛimo decreto iſta miſſio in ſequentia etiam pꝛodeſt
mihi quia poſſum etiam vti illa miſſione pꝛo meo debito.ſed me
obligoꝛ tibi ad factas expenſas actione nego.geſto.quia ex tua
miſſione conuerſum eſt in meum commodũ.l.fi.C.de bono.poſſeſ.
l.cũ vnus.ff.eo.ti.⁊ per Bar.in.l.ex facto.ff.de neg.geſt.Et pꝛeã
bula voluntate mea dicitur negotium alterius ad me ſpectare
vt ſi mandaui titio vt emeret mihi ſeruum quia omnino volo

Libellus.

a Foꝛmatio ne libelli.ad de hic dom. Are.i.xviij. col.poſt me. ver.vltimo q̃rit̃ q̃liter foꝛmet̃ libel lus ⁊ do.pe. Iac.in ti.d act.neg.geſ. directa.⁊ in ti.de actio. neg.geſt.cõ traria.

No.pꝛo q bus cauſis ꝯpetit actio nego.geſto.

eum habere tanꝙ neceſſarium. Tu autem hoc ſciens emis eũ mi
bi cum fortecommodius emere poſſis ꝙ is cui mandaui ⁊ ibi per
Bar. ff. de neg. geſt. Ex predictis ergo appareat ꝙ ſm diuerſitatez
negotiorum diuerſimode narrari ⁊ concludi poteſt in hac actione
29 neg. geſt. ¶ †Sed in directa actione negotiorum geſtorum p vni
uerſali adminiſtratione ſic formatur libellus. Ego contra titium
⁊ dico quod duobus annis preteritis quibus fui abſens inceptis
⁊ incboatis tali modo tali menſe ⁊ finitis vt ſequitur dictus titi9
ſine aliquo mandato ſed rõnabili ⁊ amicabili contemplatione vel
dilectione ductus generaliter geſſit ⁊ adminiſtrauit domini nego
tia mea omnium rerum ⁊ bonorum meorum mobilium ⁊ immobi
lium poſitorum in ciuitate ⁊ territorio vel alio quocunque loco.
item dico quod ad manus dicti titij peruenerunt fructus ⁊ prouẽ
tus talium ⁊ talium rerum puta talium agrorum domorum ⁊ apo
thecarum ⁊ aliarum rerum in proceſſu cauſe exprimendarum ⁊ de
clarandarum. quare cum dictus titius ſepe interpellatus recuſaue
rit ⁊ ad preſens recuſat lʒ indebite ⁊ iniuſte reddere rationem peto
per veſtram ſententiam ipſum condemnari ad reddẽdum mihi ra
tionem de geſtis ſeu adminiſtratis ⁊ ad reſtitutionem reliquarum
ad manus eius peruentarum ſeu ꝗ apparebũt perueniſſe ⁊ eorum
que penes ipſum ad preſens ſunt ⁊ exiſtũt ⁊ ad omne id in quo ap
parebit me damnificatum ex negligenti eius adminiſtratione ⁊ pe
to expenſas reſeruato mihi iure addendi ⁊ diminuendi rem non
aſtringendo me ⁊c. petendo predicta omnia meliori modo ⁊c. de
quibus omnib9 peto iuſtitiam mihi adminiſtrari. Probatur hec
forma libelli in. l. ij. ff. de neg. geſt. ⁊ per glo. in. l. j. ff. de eden. de qua
forma vide in ſpec. de iudic. §. generalia. ver. ſequitur. ⁊ per Odof.
30 in ti. de act. nego. geſt. †Omnium rerum ⁊ bonorum meorum ideo
dicitur vt per hoc diſcernatur qđ negotium ſpectat ad me re ipſa:
nam pluribus modis dicitur ſpectare negotium ad aliquem vt di
xi. ſ. in ſecundo preeuidentiali: ⁊ quando dicitur ſpectare ratiha
bitione dʒ narrari in libello de ratihabitione ſubſecutã que eſt cau
ſa ſaltim mediata dande actionis ſecundum gloſ. in. l. ſi pupilli. §.
item queritur. ff. de neg. geſt. lʒ Bar. aliter teneat. Item tunc dʒ ne
gotium fuiſſe geſtum nomine ratum habentis. alias non poſſit ra
tum haberi niſi in ſubſidium vt ſiue de negotio qđ eſt alterius rati
habitione. Siue aliquo modo: ideo dicitur qꝛ ſi preceſſiſſet mãda
de gerendo negotia actio mandati excluderet actionem negotioꝝ
geſtorum contra eundem lʒ non contra diuerſos vt dixi in libello
ac. mandati. ſ. eo. §. ſequens. ⁊ l. ſi mandatum. C. de nego. geſt. ⁊ ibi
31 per Bar. †Item generaliter geſſit ⁊ adminiſtrauit: ideo dicitur qꝛ
hec actio eſt generalis ⁊ in ea procedit libellus generalis ⁊ narra
tio ⁊ concluſio generalis: vt dixi. ſ. in primo preeuidentiali: debẽt
tamen in iſta prima inſtãtia iudicij probari res quas geſtor admi
niſtrauit ⁊ que potuerunt ad eundem peruenire ex dicta admini
ſtratione: qđ quando probatur per iuramentum in litez vt. l. tutor
qui repertorium. ff. de admi. tuto. qđ ſecus eſt in actione vniuerſali
vt eſt petitio hereditatis in qua vniuerſali non eſt neceſſe quod in
prima inſtantia probẽtur res ſed ſufficit vniuerſalis petitio ⁊ decla
ratio iudicis ſuper hereditate ⁊ poſtea in executione declarabunt
res hereditarie ſuper quibus debeat fieri executio. ⁊ hoc fuit de mẽ
te gl. ordinarie in. l. j. ff. de eden. ratio diuerſitatis ſecundum Bart.
eſt qꝛ in actione generali veniunt res ⁊ earum reſtitutio ⁊ condem
natio iure actionis. Sed in vniuerſali declaratio iuris vtputa quẽ
eſſe heredem venit iure actionis. ſed reſtitutio rerum venit officio
iudicis. tex. eſt in. l. lʒ. ff. de peti. here. ⁊ idem dicit Barto. ſi petatur
executio iuſta in qua permiſiſti mihi damna ⁊ intereſſe ⁊ ad incer
tum quod inſtrumẽtum habet paratam executionem ex forma ſta
tuti. nam procedit petitio ⁊ declaratio quod inſtrumentum execu
tioni mandetur ⁊ poſtea in executione liquidabitur quod ⁊ quan
tum ſit intereſſe vel damnum ſuper qua liquidatione proceditur
ſummarie de quo per Inno. in. c. conquerente. de offi. ordi. ſup gl.
in ver. honoretur. ver. item not. quaſdam actiones. Et ex predictis
concludi poteſt qđ in actione ſingulari dʒ res ſpecifice declarari. l.
ſi in rem. ff. de rei ven. in actione generali nõ eſt neceſſe declarari in
libello ſed in proceſſu primi iudicij in actione vniuerſali non eſt ne
ceſſe declarari in libello nec in proceſſu ſed in executione. de quo in
32 Spe. de act. ⁊ peti. §. ij. ver. ſed que eſt differentia. †Ex mala vel ne
gligenti adminiſtratione: ideo dicitur qꝛ geſt. nego. tenetur. ⁊ de ne
gligentia que cadit in leuem culpam. de qua per Bart. in. l. qđ ner
ũa. ff. depo. ⁊ quandoqʒ de caſu fortuito. vt. ſ. de obli. que ex quaſi
contractu. §. ſicut autem. ⁊ ibi notantur caſus in quibus dominu9
33 non tenetur geſtori niſi in quantuʒ factus eſt locupletior. †An aũt
geſtor poterit petere ſalarium ſibi conſtitui. putarem quod non qꝛ
qđ gratis ſit petitionem non inducit. l. j. in fi. ⁊ l. ij. C. de ne. ge. lʒ re
cipiens ad antidora teneatur. l. ſed ⁊ ſi lege. §. cõſuluit. ff. de peti. he
re. ſicut ⁊ procurator qui gratis facturus erat non petit ſalarium.
⁊ de precio non fuit conuentum vt plene probatur per Saly. in. l. j.
C. manda. Similiter nec tutor nec curator poſſunt petere ſalariuʒ
lʒ qñqʒ eis ex cauſa conſtituatur a iudice vel a tutoribus. §. fin. ff. de
34 admi. tuto. ⁊ ibi per Barto. †Et adde qđ hec actio competit inter
patrem ⁊ filium reſpectu caſtrẽſis peculij vel quaſi aduentitij pecu

a ¶ Libell9. d. Are. h. in. xx
vij. colũ. poſt
pn. v. vl. q ro
adđ d. Pe. d
ferra. i ti. for
ma libelli ꝙ
agit ad red
ditionẽ rõnũ
tutele ⁊ do.
Pe. Ja. i ti.
de ac. tutele.
⁊ vid h. d. are
ti. a fin. xviij.
colũ. vſqʒ ad
mediũ. xxviij
col. vbi mul
ta elegantiſ.
tractat d mã
tutelarum.

lij in quo pater non habet vſumfructum: vt. C. eo. l. ſi filius. ⁊ in ter
matrem ⁊ filium ⁊ vxorem pro eo qđ vir expẽdit in vxorem egrotã
qđ repetere poteſt vir ⁊ maritus ſi non hʒ dotem ⁊ fuit proteſtatus
de repetitione alias videtur maritali affectione facere potius quã
animo repetendi. l. qđ in vxorem. C. ⁊ ibi per Salyc. Item adde qđ
geſtor negotiorum dʒ a ſe exigere naturale debitum. i. ſe deſcribere
debitorem in libro rationum eius quantitatis ad quã primo erat
obligatus alia occaſione. l. diuerſo. ⁊ l. cum alterum. cum ſequen.
35 ff. eod. †Item adde qđ ſingulariter geſtor ⁊ quilibet alius admini
ſtrator obligatus ad rationem reddendam qui non fecit librum ra
tionum vel nũꝗ perfecte vel obſcure intricate ⁊ doloſe fecit poteſt
condemnari ad omne damnum ⁊ intereſſe ⁊ contra eum iurari in
litem ſicut contra tutorem: vt. l. tutor qui repertorium. ff. de admi.
tu. que tenent doc. in. l. ff. de tri. ⁊ tenet Jo. an. in ſpe. de inſtruc. edi.
§. nunc dicendum. in additione magna. ⁊ Hoſti. in ſumma in titu.
36 de oblig. ad ratioci. †In actione tutele ſic formatur libellus[a] Ego
a contra titium ⁊ dico qđ fuit tutor meus teſtamentarius. ſ. relictus
in teſtamento patris mei vel fuit tutor legitimus vel datiuus put
res erit in facto. item dico qđ dictus titius geſſit ⁊ adminiſtrauit
tutorio nomine omnia negotia ⁊ bona mea mobilia etiam immo
bilia iura ⁊ actiones vel ſaltim gerere ⁊ adminiſtrare debuit p tot
annos inceptos tali anno menſe ⁊ die ⁊ finitos vt ſequitur. item di
co qđ tutela eſt finita pubertate mea ſuperueniente tali anno men
ſe ⁊ die vel terminata ex alia cauſa prout accidit in facto: quare pe
to cum conſenſu ⁊ auto. talis mei curatoris ipſum titium condem
nari ad reddendum ſue adminiſtrationis rationem ⁊ tutele per eũ
geſte ⁊ reſtitutiõis reliquorum ad eius manus peruentorum ⁊ ad
omne id in quo apparebit me damnificatum ex mala vel negligen
ti adminiſtratione. Probatur hec forma in. l. j. in prin. ⁊ §. officio. ff.
de tu. ⁊ ra. diſtra. ⁊ per glo. in. l. j. in princi. ff. de eden. Eſt enim hec
actio generalis ſicut actio pro ſocio. ⁊ nego. geſto. ideo admittitur
narratio generalis petitio ⁊ concluſio ſine expreſſione rerum in li
bello vt dixi in forma precedenti. Tutor teſtamentarius vel legiti
37 mus ideo dicitur: †qꝛ triplex eſt ſpecies tutorum inter quos eſt dif
ferẽtia: qꝛ primus datur a teſtatore ⁊ prefertur omnibus. ſ. teſtamẽ
tarius. Secundus eſt datus a lege ⁊ excludit datiuum. ſ. legitimus.
Tertio datur a iudice. ⁊ ideo preponuntur tituli de teſtamentario
tutore. ſ. de le. ag. tute. ⁊ ff. ⁊ C. de le. ag. tu. ſecundo ponuntur titu
li de legitimo tutore. ſ. de leg. ag. tute. ⁊ ff. ⁊ C. de leg. agna. tutela.
tertio ponuntur tituli de tu. datiuo: vt. ſ. de atti. tu. ⁊ ff. de tu. ⁊ cu.
datis ab his. ⁊ C. qui da. tu. poſ. Hoc intellige qđ teſtamentari9 dʒ
dari ei qui ſit in poteſtate dantis ⁊ poſt eius mortem remanet ſui
iuris ⁊ non recidat an ptãte alterius ideo ſi tu ⁊ pater tuus eſtis
in poteſtate aui nõ poterit dari tutor tibi ab auo. cum poſt ei9 mor
38 tem ſis recaſurus in poteſtate tui patris vt. ſ. de tutel. §. itaqʒ. †Itẽ
mater cum non habeat in poteſtatẽ non poteſt dare tutores filijs
ſi tamen det confirmantur cum magna iudicis inquiſitione ſi euʒ
non inſtituit: ſi autem eum inſtituit confirmatur cum minori inq
ſitione. l. mater. C. de teſta. tu. ⁊ l. j. ff. de confir. tu. Sed quando ce
dat dies tutele ⁊ ſic currat tempus tutori. dic qđ a die adite heredi
tatis ⁊ non ante. l. ſi nemo. ff. de teſtamẽ. tut. ſed tunc videtur inſur
gere quedam perplexitas ſeu quoddam indiſſolubile qđ heredita
tem non poteſt adire ſine conſenſu tutoris. l. potuit. de iure deliber.
⁊ tutor non eſt tutor nec ante poteſt autorizari quam adeatur here
ditas: vt. d. l. ſi nemo. igitur ⁊c. Solutio triplex datur remedium:
videlicet qđ adeat pupillus tantum autori. iudicis qui poteſt ſup
plere defectum tutoris. l. ſi infiniti. C. de iure deliber. vel ſi pupillus
erat ſuus teſtamentorum ſuitas confirmat tabulas pupillares. id
eſt ſubſtitutionem pupillarem ⁊ tutoris dationem: vt ſic pupillus
eius tutoris auto. poſſit immiſcere hereditati. ⁊ plene dixi. ſ. de he
re. quali. ⁊ diffe. §. ſui. tertium remedium vt pupillo detur a iudice
alius tutor qui vocatur attilianus cuius auto. pupillus adeat he
reditatem qua adita tutor teſtamentarius eſt confirmatus ⁊ atti
lianus deſinit ⁊ hoc remedium vltimum eſt in vſu ⁊ communi pra
ctica de quo in. d. l. ſi nemo. cum. l. ſequen. ⁊ dixi. ſ. de atti. tut. item
39 ſi pure. †Et adde quod lʒ ſit conſtitutus tutor non poteſt admini
ſtrare niſi quinqʒ precedentibus videlicet quod precedat decretuʒ
iudicis inuentario confecto: legitima ſatiſdatio: iuramentum de
vtilia faciendo ⁊ ſpecialis promiſſio: pupillum non relinquere in
defenſum: de quibus vide per glo. ⁊ Barto. in. l. legitimos. ff. de le
giti. tuto. niſi eſſent res tempore periture. l. tutor. quere per totum
40 ff. de admi. tuto. †Sequitur in forma libelli tutorio nomine an au
tem que facit geſtor neceſſarius tutor ⁊ curator intelligatur in du
bio facere tutorio nomine: vt ſic non finiatur finita tutela vel cu
ra. An vero proprio nomine. ⁊ ſic teneatur. dic quod ſi contrahit ſu
per re que pertinet ad pupillum intelligatur in dubio facere ad
miniſtratorio nomine niſi fuerit in dolo vel fecerit animo nouan
di vel ſe obligare pro ſe ⁊ ſuis heredibus. ſi autem eſt res commu
nis tutori ⁊ pupillo ſuper qua contrahitur tunc videtur agere par
tim proprio ⁊ partim tutorio nomine. l. fin. ff. quando ex facto tut.
Si autem eſt res que poteſt pertinere ad ſe ⁊ ad pupillum vt recu
perare pecuniam mutuo tunc in dubio intelligitur proprio noĩe.

hec eſt

hec eſt cõcluſio Bar.in.l.poſt mortē.§.tutor.ff.qñ ex facto tutoris.⁊
ex his deducit̄ qđ ſi poteſtati vel ancianis cõcedat̄ a ſupiori arbi-
triū faciēdi aliqđ qđ alias facere nõ poterat vigore eorū officij:qđ
in faciēdo illud negotiū debēt dicere ſe facere vigore arbitrij eis in
hac parte a tali ſuperiore cõceſſi ⁊ tribui.al's nõ valeret ſi dicerēt ſe
facere vigore eorū arbitrij.per tex.in.c.cū aliquibus.de reſcript.li.
vj.⁊.ſ.in proemio huius libri.§.cūq3 hic.de quo per Bar.in qõne
41 per eum diſputata que incipit ad nuncia generalis.†Sequit̄ in li-
bello vel gerere debuiſti hoc ideo dicitur q2 qñ tutor ſcit ſe datū tu-
torē:vt q2 eſt ſibi oſtenſum teſtamētum vel ſibi dictum ⁊ denuncia-
tū a fide dignis perſonis que interfuerunt teſtamēto pure vel exi-
ſtit cõditio ſi dat⁹ fuit a teſtatore ſub cõditione ⁊ ſi eſt adita heredi
tas ſecundum glo.in.l.iſta.ff.de excu.tu.ſpectat ad eū periculū tu-
tele ſi non gerit vel ſe legitime excuſet.l.j.in prin.ff.de admi.tu.⁊.l.
quidā decedēs.§.fi.eo.ti.vt dicit.⁊ ibi per glo.Tempus aūt hui⁹
excuſationis ponit̄.ſ.de excu.tuto.§.qui autem.⁊ hec cauſa excuſa
tionis non poteſt durare vltra quatuor menſes.l.quīnquaginta.
42 ff.⁊.C.de excu.tuto.†An autem tutor cogatur preciſe gerere.dic ꝙ
ſic a prin.vt.d.l.j.ff.de admi.tuto.ſed non ex poſtfacto.l.ſi tutor.C.
de auto.tuto.ratio autem quare tutor preciſe cogitur in prin.ſe im
miſcere adminiſtrationi eſt:q2 tutor qui conceſſit poſſit remoueri
ꝓpter dolū latā culpā ⁊ leuē.Sed qui nõ geſſit ſolū remouet̄ pro-
pter dolū.l.hoc emī.§.qui.ff.de excu.tu.itē fideiuſſores dati a tuto-
re rē pupilli ſaluā fore nõ tenent̄ ſi tutor nõ geſſit.l.nõ quaſi.§.illud
qui eſt tex.notabilis.ff.rē pupilli ſal.fore.Et ideo q2 intereſt pupil
li qđ tutor gerat vt obliget̄ in plus ⁊ obligent̄ fideiuſſores ſui ideo
cogitur adminiſtrare.itē intereſt pupilli tutorē adminiſtrare vt eū
informet bonis moribus vt in tex.notabili.l.ſcire oportet.§.cū reli
quis.ff.de tu.⁊ cura.da.Itē dum dicitur omnia negotia nunquid
ſi non omnia ſed quedam geſſit,⁊ quedā nõ:An teneātur ex ſtipu-
latione rē pupilli ſaluā fore.dic qđ ſic vt tenet Bar.in.d.l.nõ quaſi.
43 §.illud.ff.rē ra.ha.†Sʒ quid ſi tutor nõ vult autorare pupillum in
aliquo caſu vtili ipſi pupillo qui erit ad eius dānū ſi nõ autorizet̄
an pōt cogi auto.dic qđ nõ ſed pupillus reſtaurabit̄ poſtea dānuʒ
ſuū in actione tutele vt.l.ſi tutor.ff.de auto.tu.inde tunc eſſet dam
nū pupilli euidēs ⁊ manifeſtū:q2 tūc poſſet remoueri vt ſuſpectus
⁊ cõpelli omne dānum emēdare.l.fi.C.de admi.tu.Et ſimiliter nõ
pōt compelli poteſtas a prioribus populi aliquid facere vel nõ fa
cere niſi euidētiſſime apparet eū malū facere vt in aut.vt diffe.iud.
44 in prin.col.ix.de qua per Bar.in.d.l.ſi tutor.†Item dum dicitur
finita pubertate:ideo dr̄ q2 cū tutela finiat̄ multis modis vt.ſ.qui.
mo.tute.fi.per totuʒ debet exprimi modus ⁊ tp̄s finite tutele quia
vſq3 ad illud tp̄s tenet̄ tutor gerere poſt finitā tutelā ⁊ curā.teneat̄
etiā tutor ⁊ curator cõnexa prime adminiſtrationi gerere vt tranſ-
lationē iuriū ⁊ inſtrumentorū.⁊ hec geſtio venit cū precedenti ge-
ſtione in ac.tutele.l.ita aūt.§.pe.⁊.ff.de admi.tut.⁊.l.tutor.C.arbi.
tu.l.j.§.vt cauſe poſt.Et adde qđ ſicut pupillari etate pupilli finita
finit̄ tutela.ſ.in.xij.vel.xiiij.ita ⁊ cura nõ cõpellet̄ minori etate.xxv.
an.niſi ad certā ſpeciē ſint dati:q2 tunc ea finita finit̄ officiū eorum:
vt.ſ.qui.mo.tu.fi.§.fi.Itē adde qđ per relegationē tutorū nõ finit̄
tutela.l.tutorē.§.tutores.ff.de admi.tu.⁊ ibi no.facit glo.ſingu.ſ.
45 qui.mo.ius pa.po.ſol.§.relegati.†Sequitur conſenſu ⁊ auto.cura
toris hec auto.eſt neceſſaria ſi pupillus cuius tutela adminiſtrata
eſt minor.xxv.an.alias quia inuiti adoleſcētes curatorē nõ recipiūt
preterꝙ̄ ad iudicia vt.ſ.de cura.§.item inuiti.quinimo ſi tutor nõ
admonet pupillum ſuum factum puberem vt petat ſibi curatoreʒ
dari tenetur actio.tutele quaſi hoc ſit annexū officio ſue preceden-
tis adminiſtrationis vt.d.l.ita autem.§.pe.⁊.ff.de adminiſtra.tu.
46 †poſtꝙ̄ aūt curator datus eſt minori ſimpliciter tūc equiparatur
pupillo vt nihil poſſit ſine eius auto.ſicut nec pupillus ſine auto.
tutoris.C.de in inte.reſti.mino.l.ſi curatorem.Fallit in caſibus no
ta.in glo.magna in.l.ij.§.queſitū fuit.ff.ad trebel.Sequitur ibi ad
reſtitutionem reliquorum reliqua ſunt ea que ex adminiſtratione
tutele remanent penes tutorem vt no.in.l.cum ſeruus.ff.de condi.
47 indebi.†vnde obligatus ad reddēdum rationem tenetur ad duo
ſ.ad dandum ⁊ faciendum ⁊ ad oſtendendum libros rationum et
ad calculandū accepta ⁊ data.Item ad reſtituendum libros ⁊ reli
qua vt.d.l.cum ſeruus.⁊ iſta reliqua vel alia dolo vel fraude geſta
non videntur remiſſa tutori etiam ſi teſtator exprimat in teſtamen
to dum eum abſoluit ⁊ liberat ab omni onere adminiſtratiõis tu-
tele gerende detur occaſio delinquendi.ſecus pro tutela iam geſta
tex.eſt notabilis in.l.ſi quis rationes.ff.de libera.lega.⁊ notatur
in glo.ordinari.in.l.ſi quis decedens.eo.tit.⁊ bene per Bart.in.l.
aurelio.§.gaius.in eo.ti.Predicta enim abſolutio ſoluʒ importat
⁊ remittit ſcrupuloſam inquiſitionem de male geſtis omiſſis vel
neglectis leui vel leuiſſima culpa:nõ aūt remiſſionē reliquorum vel
48 aliorum dolo geſto.l.ſi ſeruus vetitus.ff.de leg.j.⁊.d.§.gaius.†vñ
autem oriatur acto tutele.dic ex quaſi contractu vt.ſ.de obli.q̄ ex
quaſi contractu.§.tutores.item quid veniat in ea dic qđ dolus la-
ta culpa etiā in nõ requirēdo cõquerere potuit.⁊ idē in actiõe ne-
go.geſt.q̄ dat̄ cõtra curatorē.l.quicquid.C.arbi.tu.⁊ qñq3 ſoluʒ de
dolo ⁊ lata culpa puta ſi nomina debitorum minus idonea facta
ſunt tp̄e tutele que tutor nõ exegit eius leui negligētia ſecus ſi tali
negligētia q̄ cadit in leuem culpā q2 tūc tenet̄.l.ij.C.arbi.tu.licet ſi-
bi debeat cedi ac.l.tutores qui.§.qui periculo.ff.de admi.tuto.de-
bet emī tutor vel curator adhibere eandē diligētiā in adminiſtratio
ne pupilli rerū ⁊ adulti quam quilibet paterfa.adhibere debet in
ſuis rebus ꝓprijs.l.a tutorib⁹.ff.de admi.tut.l.j.in prin.ff.de tuto.
49 ⁊ ratio.diſtrahē.†Itē qñ naſcit̄ actio tutele:⁊ qñ poſſit' intentari.
dic qđ naſcit̄ nec intentat̄ niſi finita tutela.l.ij.ff.de tute.⁊ ratio.di-
ſtra.Alie aūt actiones vt furti:aqui.⁊c.bñ naſcunt̄ cõtra tutorē du
rāte tutela:ſʒ nõ intētat̄ niſi finita tutela.l.ij.ff.de tu.⁊ ratio.diſtra.
a Sed actio que habet vetuſtiorē cām[a] tutela bñ intētat̄ ꝑ tex.⁊ gloſ.
50 ſ.de auto.tuto.§.fi.†Et ideo poterit mater tutrix ſibi exigere dotē
a filio ſuo pupillo durāte tutela cū habeat cām vetuſtiorē.per.d.§.
fi.⁊ ſi ipſa recuperata dote nubat anteꝙ̄ reddat rationem:⁊ alium
loco ſui tutorē ordinari ꝓcuret nedū ipſa ⁊ eius bona ſʒ etiā bona
noui mariti ſunt pupillo tacite obligata ꝓ eius adminiſtratione
l.ſi mater.C.in qui.cau.pignus tacite ꝯtra.⁊ ab eius pupilli ſucceſ
ſione in pupillari etate morientis excludatur.l.omnē.C.ad tertul.
51 †Ultimo no.qđ tutor tenet̄ non ſolū actio.tutele ſed etiā de ra-
tionibus diſtrahēdis que dat̄ ꝓpter dolū tutoris ⁊ in duplum.et
nõ trāſit ad heredē ⁊ ſic patet qđ aliud eſt mediū cõcludēdi in iſta
ꝙ̄ in actio.tu.de quo dic per glo.ſ.de act.tu.§.fin.Itē ſicut dat̄ pu-
pillo actio directa tutele cõtra tutorē finita tutela ita datur cõtra-
ria tutele tutori cõtra pupillū ꝓ eo qđ de ſuo impēdit ꝓ pupillo.ff.
de cõtraria iudi.tute.⁊ etiā ꝓ eo qđ debeat recipere a patre pupil-
li cuius debiti primeua actio eſt perēpta:vt.d.l.j.§.an in hoc.Non
aūt datur cõtraria tutele ad hoc vt ipſe tutor abſoluat̄ ⁊ liberetur
ab actione tutele.l.j.§.contrariū.ff.de cõtraria iudi.tu.ſed hʒ tria
remedia que ponuntur per gl.notabilem in.l.iiij.C.de vſuris pup.
52 †Itē adde qđ bona tutoris ⁊ curatoris ſunt tacite obligata pupil
lo ⁊ adulto pro adminiſtratione facta vel neglecta.l.pro officio.C.
de admi.tu.⁊ ſimiliter bona prelati ſunt tacite obligata ecclie.xvj.
q.j.c.ſimiliter.⁊ no.in.c.ex literis.de pigno.Similiter bona mari-
ti ſunt tacite obligata vxori.de dote ⁊ donatione ꝓpter nuptias.l.
aſſiduis.C.qui po.in pig.habe.⁊ dicā.j.in formula actionis de do
53 te.†Et adde ſingulariter qđ probat̄ tutorē derobaſſe pupillum eo-
ipſo ꝙ tp̄e rationis reddēde occultat aliquas res pupillares.nam
tunc imputat̄ feciſſe ⁊ talē animū depredādi habuiſſe p̄ſumit̄.l.ſed
⁊ iulianus.§.perinde.ij.ff.ad macedo.⁊ in reg.iur.qđ ſemel malus.
nā euidētia preſentis delicti inducit preſumptionē in tp̄e preſenti
⁊ preterito.l.ſi qui alteri.C.de adul.Et idē in eo qui occultat res
hereditarias q2 perdit beneficium falcidie:cum preſumatur in pre
teritum res hereditarias occultaſſe.l.paulus.ff.ad.l.fal.de quo ꝑ
Bar.in.l.pupilli.§.ſed ſi quis.ff.de nego.geſt.⁊.l.ſi cõcubina.§.res
54 amotas.ff.rerum amo.†Itē adde ꝙ tutor non tenet̄ fenerari pro
pupillo vt in aut.nouiſſime.⁊ in corpore vnde ſumitur.C.de admi
niſtra.tu.ſed pecuniā que ſupereſt ⁊ vltra pupilli diſpenſationem
debet tutor in loco tute recõdere vel in emptionē prediorum con-
uertere.l.ita autē.in prin.ff.de admi.tu.⁊.j.§.quoniā.in aut.vt hi
qui obligari re.col.vj.Si autem feneretur ⁊ vſuras recipiat pupil
lus non petat ſed a ſoluente repetentur a tutore etiam poſt finitā
adminiſtrationem.glo.ordinaria eſt.xlvj.di.c.ſacer.de formis libel
lorum in hac act.⁊ act.protutele directa contraria ⁊ vtili ⁊ in caſu
ſuſpecti tutoris:⁊ in actione de ratio.diſtra.contra magiſtratum
qui dedit tutorem.de qua in.l.fi.ff.de magi.conue.⁊ in actione in
factum ad intereſſe filium tutorem autorizantem.de qua in.l.no-
uiſſimo.ff.qđ falſo tu.auto.vide in ſpe.de iudi.§.generalia.ver.ſe-
quitur.vſq3 in fi.§.⁊ per Odof.in ti.de actione tu.⁊ in ti.de contra-
ria actione tu.⁊ in ti.de vtili nego.geſtorū ac.contra curatorem.⁊
55 in ti.de eo qđ falſo tuto.auto.⁊ ti.de act.contra magiſtratus.†In
b actione pignoratitia directa formatur libellus.[b] Ago contra titiū
⁊ dico quod tali anno ⁊ menſe recepi ab eo mutuo.x.libras turonē
ſes pro quibus obligaui ſibi meum librum talis conditionis queʒ
ſibi tradidi loco pignoris retinendi donec dictam quantitatē pe-
cunie ſi ſoluiſſem quantitatem pecunie dedi ſolui ⁊ reſtitui dicto
titio ⁊ numeraui.vel ſum paratus dare ⁊ ſoluere ad preſens offero
depono ⁊ conſigno penes talem.quare peto per veſtram ſententiā
condemnari dictum titium ad tradendum ⁊ reſtituendum mihi
dictum librum meum ⁊ in expenſis ⁊c.probatur hec forma in.l.j.et
l.ſi rem.§.proprie.et.§.omnis.et.§.fi.ff.de pig.ac.⁊.l.penulti.C.eo.
hec verba:tali anno ⁊ menſe:non ſunt de neceſſitate ponenda cū in
libello ciuili non teneatur quis ponere locum ⁊ tempus niſi ſit ci
uilis ⁊ deſcendens ex delicto que inſtruat.de quo eſt text.in.c.tue.
de procura.⁊ per Bar.l.ſed et ſi ex dolo.§.fin.ff.de dolo.⁊.l.pretor
edixit.ff.de iureiur.⁊ Innoc.in.c.abbate ſane.de re iudi.lib.vj.vel
niſi locus ⁊ tempus ſit de ſubſtantia contractus de quo agitur in
q.ix.in.c.nihilominus.⁊ ita intelligit Inno.in.c.qualiter et quan
do.extra de accu.fatuum tamen eſt apponere in libello locum ⁊ tē
pus vel aliam qualitatem cum non ſit neceſſarium quia tunc cum
ſe aſtringat ad probandum in libello ſi non probat ſuccumbit in
c.licet tamen.de proba.extra in ver.aſtringit.et.l.habebat.ff.de in-
56 ſti.†Adde tamen ſingulariter quod ſi peto rē ex cauſa venditiõis

a Vetuſtiorē cām. Addõ h do. Areti.in xxvj.col.poſt me.vſ.xxvij.quero.

b Libellus i actiõe pignoratitia. Addõ hic do.Are.in.xxx.colū.poſt prin.vſ.libell⁹ i hac.

vel donationis.vel ago ex mutuo ſi non ꝓbo locum ⁊ tp̄s vẽditio-
nis donationis vel mutui facti ante litẽ conteſtatã ſuccũbo ⁊ reus
abſoluetur qꝛ cũ vẽditio poſſit eſſe facta añ vl' poſt iudiciũ acceptũ
debet agẽs qñ eſt dubiũ de loco ⁊ tp̄e quo poſſunt trahi aduo.ꝓba
re determinate de illo loco ⁊ tp̄e que ſunt cã ſue intẽtionis ⁊ vt al's
ſuccũbit.ita decidit Bar.in.l.⁊ an eadẽ.§.actiones.ff.de except.rei
iudi.⁊.l.non ſolum.§.ſed vt ꝓbari.ff.de ope.no.nunc.per.d.c.ab-
bate ſane.⁊ in glo.de re iud.li.vj.⁊ cle.ſi.de reſcrip.vbi eſt glo.in ſi-
mili.⁊.l.matrem.C.de pꝛoba.⁊.l.eum actum.in glo.ff.de nego.geſt.
57 ¶†Sequit̃ meũ libꝛũ.ideo dicit̃ qꝛ,licet rẽ alienã q̄s poſſit vẽdere
l.rẽ alienã.ff.de contrahen.emp.tñ non poteſt eã obligare niſi dñs
conſentiat vel fraudulẽter diſſimulet vt.l.iij.C.ſi alie.res pig.date
ſint.⁊.l.ſi ſine.C.ad velle.Et rationem quare quis poteſt vendere
rem alienã ⁊ non obligare ponit gl.in.d.l.rẽ alienã.⁊.d.l.ſi ſine.qꝛ
de natura ⁊ foꝛma vẽditionis eſt vt ꝓducatur perſonalis actio qꝺ
poteſt venditoꝛ in re aliena vendita.ſ.ſuã obligare perſonam ſ; de
natura pignoꝛum obligationis eſt vt conſtituatur ius in re nec ali
ter conſtituere poteſt vt in reg.iur.lib.vj.Sed quantum ad obliga
tionem perſonalem.ſ.vt obligans teneatur pignoꝛatitia act.con-
traria.⁊ etiam crimine ſtellionatus ſi fuit ſciens eſt idem in pigno
re quod in venditione.l.tutoꝛ.§.contrariam.ff.de pigno.ac.libera-
tur tamen a pignoꝛatitia tradendo de pignoꝛe aliam re; eque bo-
58 nam vt no.in.l.eum debitoꝛẽ.ff.de pigno.act.†Quid autem ſi dñs
eſt pꝛeſens ⁊ tacens venditionem vel obligationem rei ſue an ſibi
pꝛeiudicet.not.in.l.gaius.ff.de pig.act.⁊.l.fideiuſſoꝛ.§.pater.ff.de
pigno.⁊ per Bar.plene in.l.qui dotem.ff.ſolu.ma.⁊ per Cy.in.d.
l.ſi ſine.C.ad velleia.⁊ per dig.in.c.qui tacet.de reg.iur.li.vj.Item
intellige dum dicit meũ.ſ.ratione dominij directi vel vtilis.l.gre-
ce.§.⁊ in ſuperficiarijs.ff.de pig.vel quaſi dominij vt eſt emptoꝛ bo
ne fidei habens publicianam.l.ſi ab eo.ff.de pig.⁊ etiam habẽs ſer
uitutem perſonalem ⁊ vſumfructum poteſt obligare.l.ſi is qui.§.
vſufruc.ff.de pig.quia vſuſfructus eſt pars dominij.l.iiij.ff.de vſu
fruc.ſed habens ſeruitutem realem ⁊ ruſticam ſimpliciter pȯt eam
obligare ſed non vꝛbanam vt.d.l.ſi is qui.in fin.⁊.l.ij.ff.de pigno.
59 †An autem alia iura poſſint obligari vt iuriſditio honoꝛes ⁊ pꝛe-
eminentie:ius percipiendi pedagia:ius patronatus vel in eccleſia
vel quod habet patronus in libertum.⁊ ſimilia dic per Bar.in.d.
l.ſi is qui.§.fi.⁊.c.cũ bertoldus.⁊ ibi no.extra de re iudi.⁊ in Spe.
in titu.de pig.§.j.in fi.§.¶Sequitur in foꝛmula dedi ⁊ ſolui.hoc
ideo dicitur quia ante non naſcitur debitoꝛi directa pignoꝛatitia
niſi omnis pecunia ſit ſoluta creditoꝛi.aut nomine ſatiſfactum.l.rẽ
§.omnes.ff.de pig.act.quinimo etiam ſi deficiat nummus non co-
gitur creditoꝛ reſtituere pignus ſed illud vendere poteſt.l.quãdiu.
C.de diſtrac.pigno.imo ſi pignus datum non ſit ſufficiens pot cre
ditoꝛ agere actione perſonali ad id qꝺ deficit.l.ſi creditoꝛ.ff.ſi cer.
petatur.⁊.l.aduerſus.C.de actio.⁊ obliga.⁊ in dubio pꝛeſumitur
pignus ſufficiens niſi pꝛobetur contrarium a creditoꝛe vt no.in.l.
ij.C.de pigno.Item nunquid cogatur creditoꝛ permutare pignus
ſi venditoꝛ vult tradere aliud eque bonum.dic quod non vt dicto
§.omnis.⁊.l.item liberatur.§.fin.ff.quib.mo.pign⁹ vel hypo.ſol.
60 ¶†Sed quero quanto tempoꝛe debeat expectare creditoꝛ pigno-
ris anteq̄ vendat pignus.dic quod ſi eſt feneratoꝛ debet expectare
per biennium iuxta foꝛmam.l.fi.de iure do.impe.ſed ſi non eſt fene
ratoꝛ poteſt ſtatim vendere poſt trinam denunciationem etiam ex-
traiudicialem cum tempoꝛis interuallo.l.ſi conuenerit.ff.de pig.
actio.ſecundum Ange.de peruſio in.l.debitoꝛibus.ff.de re iudic.
Sequitur in foꝛma ad tempus offero.Sed quomodo potuit credi
toꝛ intentare pignoꝛatitiam cum non competat niſi ſoluto pꝛecio:
vel de eo ſatiſfacto vt.d.§.omnis.⁊ ſic non potuit agere ſine actio-
ne vt lege ſi pupilli.§.videamus.ff.de negotijs geſtis dic ergo
quod ſufficit quod offerat pecuniam pendente iudicio:quia nũc
ius ſuperueniens actoꝛi pendente iudicio ex cauſa de pꝛeterito
ſibi pꝛodeſt ad victoꝛiam cauſe.caſus eſt in.d.l.ſi rem.§.finali.ff.de
pig.ac.l.nec creditoꝛes.ſecundum vnam lecturam.C.eo.tit.ſecus ſi
ius ſuperueniat actoꝛi ex cauſa de futuro.l.non poteſt.ff.de iudi.et
61 ibi per Bar.†Sequitur in foꝛmula ad tradendum non autem di-
cas ad dandum quod creditoꝛ non habet dominium rei pignoꝛa-
te:nec etiam habere nec acquirere poteſt per vſucap.xxx.annoꝛum
quia cauſa non vſucapit̃ pignoꝛatitia niſi pꝛius ſolutione vel obla
tione pecunie vt.d.l.ſi rem.§.omnis.⁊ iuri facultati offerendi nũ-
quam pꝛeſcribatur vt.l.viam publicam.ff.de via publica.non po-
terat huic actio pꝛeſcribi.Econtra tenet Bar.in.l.pignoꝛum.ff.de
vſucap.ſed glo.ibi tenet quod imo pꝛeſcribatur pignoꝛatitie ⁊ iu-
ri offerendi.xxx.annis:licet non rei vendicatione.⁊ hoc etiam te-
net Butri.in.d.l.nec creditoꝛis.C.de pig.actio.Quis autem poſſi
deat rem pignoꝛatam an creditoꝛ vel debitoꝛ.dic quod vterq; di-
uerſis reſpectibus.de quo vide glo.magiſtralem.in.l.ſciendum.§.
creditoꝛ.ff.qui ſatiſda.cogan.⁊.l.cum notiſſimi.C.de pꝛeſcrip.xxx.
62 vel.xl.anno.†Item adde quod ſicut debitoꝛ recuperat pignus cõ-
uentionale per actionem pignoꝛatitiam:ita ⁊ pignus pꝛetoꝛium
iuſſu iudicis acceptum pꝛopter contumaciam.Eſt tamen differen
tia quia pꝛo conuentionali creditoꝛ tenetur de leui culpa vt.ſ.qui.

a ¶Libellus. Addo hic d. Are. i. xxxij. col. in med. ver. libellus autem.

Queſtio q̃ ſepe accidit inter mercatores.

b ¶Libellus. addo hic do. Are. i. xxxij. col. poſt medium. ver. et in hac actione eſtimatoria.

mo.re contrahi.obliga.§.fi.Sed pꝛo pꝛeterito tenetur ſolum de do
lo ⁊ lata culpa.l.pꝛetoꝛ ait.§.eſt pꝛeterea.ff.de bo.auto.iu.poſſi.et
per Barto.in.l.inquilino.ff.de damno infecto.Sed nunquid vnũ
pignus poteſt retineri pꝛo minus valẽte.dic quod non.de quo dic
in Specu.de pig.§.j.ver.pene mutuaſti.¶Et not.ſingulariter q̄
in obligationibus pignoꝛum optima eſt clauſula pꝛecarij pꝛo cre-
ditoꝛe vt poſſit agere contra pignoꝛum poſſeſſoꝛes nulla diſcuſſio
ne facta contra debitoꝛem tanq̄ poſſeſſione pꝛiuatus condi.ex.l.fi.
C.de acquirẽ.poſſeſ.licet alias requiratur excuſſio vt in autentica
hoc ſi debitoꝛ.C.de pig.ſecundum Ange.de peru.in.l.exitus.ff.de
63 acquiren.poſſeſ.†In contraria autem pignoꝛatitia que datur cre
a ditoꝛi foꝛmabit ipſe libellum[a] diuidendo quomodo tantam quan
titatem pecunie dedit titio:⁊ qꝺ dictus titius obligauit ſibi vnu;
equum ⁊ quod fecit tot ⁊ tantas expenſas pꝛo dicto equo.Quare
petit dictum titium condemnari ad dandum ⁊ ſoluendum ſibi di
ctas expenſas ⁊c.Et pꝛobatur hec foꝛma in.l.ſi neceſſarias.ff.de pi
gno.actio.Et intellige gloſ.in.l.ſi ſeruos.ff.eo.qꝺ creditoꝛ repetit
in totum expenſas vtiles et neceſſarias factas de voluntate debi-
toꝛis:⁊ ſi res pignoꝛata pereat ſine culpa creditoꝛis.vt dicta lege ſi
neceſſarias.Si autem fecit ſine voluntate tunc repetit:duntamen
non ſint tam exceſſiue quod debitoꝛ cogatur re carere:vt.dicta.l.
ſeruos.⁊.l.in fundo.ff.de rei vendica.datur etiam hec contraria pi
gnoꝛatitia vt res pignoꝛata traderetur etiam ad intereſſe.l.cum
debitoꝛe.⁊.l.ſi quis in pignoꝛe.ff.de pigno.actio.Et de foꝛmis li-
belloꝛum in hac actione directa ⁊ contraria vide per Specu.de pi-
gno.§.j.⁊ per Odofre.in titu.de pigno.act.⁊ in ti.de contraria pi-
gnoꝛatitia.Foꝛmam autem libelli in hypothecaria dixi ſupꝛa.eo.
64 §.item ſeruiana.†In pꝛeſcriptis verbis autem pꝛo inductione foꝛ
mationis libelloꝛum pꝛemitte pꝛo euidentia pꝛout colligi poteſt
hic in gloſſ.in ver.permutatione.quod actio pꝛeſcriptis verbis da-
tur in diuerſis caſibus ⁊ ita diuerſimode opoꝛtet foꝛmare libellu;
ſecundum diuerſitatem caſuum.Nam eſt actio pꝛeſcriptis verbis:
eſtimatio ſeu que de eſtimato pꝛoponitur.vt hic in tex.qui habet
locum quando tradidi tibi rem vendendam adiecta certa eſtima
tione:puta trado tibi rem vendendam quam eſtimo.x.⁊ ideo red
de mihi rem vel.x.⁊ ſi plus vendideris ſit tuum.l.ſi tibi rem.ff.de
pꝛeſcript.ver.vel etiam non adiecta certa vel determinata eſtima
tione.vt ſi trado tibi rem vendendam vt vendendo reddas mihi
rem vel eſtimationem:vt lege ſi gratuita.§.j.ff.de pꝛeſcriptis verb.
Secundo modo actio pꝛeſcriptis verbis que datur ex contractu
permutationis rerum hincinde.l.ex placito.C.de rerum permut.
⁊ hic in tex.⁊ his duobus caſibus hec actio eſt bone fidei:in alijs
omnibus eſt ſtricti iuris:vt dicit hic gloſſa.Tertio modo eſt actio
pꝛeſcriptis verbis que datur ex pacto de ſe nudo incontinenti ap-
poſito iuxta contractum veſtitum quod pactum parit nouam
actionẽ pꝛeſcriptis verbis ⁊ veterem actionem infoꝛmat:vt ſi ven
do tibi rem adiecto pacto quod vadas pꝛo me Romam:dabitur
vetus actio ex vendito:⁊ etiam actio pꝛeſcriptis verbis.lege iuris
gentium.§.quinimo.⁊ ibi per Barto.⁊ glo.ff.de pactis.⁊ lege bo
ne fidei.et.l.petens.C.de pactis.Nec obſt.quod actio pꝛeſcriptis
verbis non concurrit cum alia.l.quoties.ff.de pꝛeſcriptis verbis.
quia hoc eſt verum niſi pꝛocedat ex eodẽ fonte cum alio.vt in exem
plo pꝛedicto in quo pactum cenſetur ineſſe niſi venditioni cum in-
continenti ſit oppoſitum.l.lecta.ff.ſi cert.peta.ideo tunc ſimul con
currunt.Quarto modo eſt actio pꝛeſcriptis verbis que datur in
contra ctibus innominatis:ſcilicet do vt des:facio vt facias:⁊ fa-
cio vt des.de quibus in lege naturalis.ff.de pꝛeſcriptis verb.licet
in hoc vltimo facio vt des datur actio de dolo quando factum nõ
eſt reiterabile ſeu nihil addere.et ibi:nihil addere vt eſt cum ma-
numiſi ſeruum vt decem dares.lege cum pꝛoponas.C.de dolo.et
d.l.naturalis.§.quod ſi faciam.ſecus ſi tibi addem vt cum libe-
raui te vt dares:quia tunc bene datur pꝛeſcriptis verbis.l.cum mo
ra.C.de tranſactioni.⁊.l.ſolet.ff.de pꝛeſcrip.ver.Quinto modo da
tur actio pꝛeſcriptis verbis vbicunq; eſt incertum ſeu dubitatur
de nomine actio.circa contractu;.nam vbicunq; eſt incertũ in quã
ſpeciem cedat contractus datur actio pꝛeſcriptis verbis:ſiue factũ
ſit certum ſiue incertum vt in exemplis.d.l.j.de pꝛeſcript.verb.Et
adde per Bar.in.l.j.ff.de condi.ex.l.Et ex pꝛedictis potes collige-
re diuerſa media libellandi in hac actio.pꝛeſcrip.ver.Sed in duo-
65 bus caſibus de quibus hic in tex.foꝛmas ſubijciamus.†⁊ pꝛimo in
actione pꝛeſcriptis verbis eſtimatoꝛia ſeu que de eſtimato dat̃:ſic
b foꝛmatur libell⁹.[b] Ago contra titiu; ⁊ dico quod tradidi ſibi meũ
talem libꝛum vendendum pꝛo.x.quibus eſtimaui dictum libꝛum
cum pacto quod deberet reddere mihi dictam rem aut dictam eſti
mationem:⁊ ſi plus venderet ſuum eſſet.Item dico quod pluries
interpellatus ceſſat dictus titius licet indebite ⁊ iniuſte pꝛedicta
adimplere.Quare peto ipſum veſtra ſententia condemnari vt pꝛe
dictum libꝛum incoꝛruptum aut pꝛedictam eſtimationem mihi
ſoluat ⁊c.Si autem non fuit taxata eſtimatione tunc eſt neceſſe qꝺ
in libello expꝛimatur certa quantitas.pꝛobatur hec foꝛma in.l.j.in
fi.ff.de eſtima.actio.vbi Bar.dicit quod in libello poteſt peti res
aut eſtimatio:ſubdens quod ſi ipſe venditoꝛ haberet rem penes ſe
poſſet

poſſet preciſe compelli ad reſtitutionem: quia cum iſte cōtract⁹ ſit
innominatus pōt habere locū penitentia.l.pecuniam.ff.de condi.
ob cauſam.ſed Joan.fab.dicit hunc libellum fore dubium qꝛ pre-
ſupponit quod vtrunqꝫ ſit in obligatione: quod non videtur verū
maxime vbi eſſet traditus liber vendendus nulla facta conuētio-
ne de reddenda re vel precio: ideo dicit quod ſolū liber eſt in obli-
gatione ſaltim in eo caſu quo ſtat ⁊ non eſt venditus: ⁊ pro tanto
dicit prius debere interrogationem an liber ſit venditus vel non.
⁊ ſi reſpondeat quod ſit venditus precium erit in obligatione: alīs
liber remanebit in obligatione ſi non eſt venditus. Si autem no-
lit reſpondere tunc quia verſatur in certitudo ex ſua cauſa petetur
liber vel precium.l.j.§.quod autem.ff.quorum legatorum.⁊ verſi.
hoc videtur ſecutus quod etiam Odofre.admittit. Similiter vidi
ſti in formula venditionis vbi prius interrogatur venditor an ve
lit dare rem vel ſoluere intereſſe vt no.in.l.j.ff.de actio.emp. Com-
munis tamen practica admittit hunc libellum alternationum an
velit dare rē vel ſoluere intereſſe ſine alia interrogatione: per no.
per Innocen.in.c.conſtitutus.de in integ.reſti.⁊ in.c.cum contin
66 gat.de officio delegati. ¶ †Et no.quod verbum reddendi poſitū
ſupra in forma eſt in ſtricta ſignificatione idem quod retrodare.i.
dominium transferre.l.verbum reddere.ff.de verborum ſignifica.
Accipitur etiam in larga ſignificatione pro reſtituere.l.j.§.elegan
ter.ff.depo.quomodo autem hic accipitur oporteret videre an hic
in iſto contractu innominato transfertur dominium.⁊ Bar.in.l.
ſi vt certo.§.nunc videndum.ff.commo.videtur innuere quod nō.
Sed Roge.de ſablinia.dicit contrarium in.l.j.ff.de eſtima.ac.vcꝫ
quod hic debet tranſire dominium.alle.l.j.ff.de rerum permu.⁊.l.
ſi.C.de condi.ob cauſam. ¶ Sed quero quid ſi dedi tibi librū ven-
dendum pro decem: nec fuit dictum ſi plus venderes tuum eſſe an
ſi plus vendas debet illud plus tuum eſſe vel reſtituere debeas mi-
hi domino rei. Joan.fab.in hoc inclinat quod ſit tuum: quia ad te
ſpectat periculum igitur ⁊ lucrum.l.nanqꝫ.ff.de regu.iur.ſecus in
mandato ſi mando quod emas pro decem que tibi do: ⁊ tu emis ꝑ
quinqꝫ reſiduum non eſt tuum vt.ſ.mandati.§.item is qui.ſecus
vbi non pertinet periculum.ff.de procura.l.qui proprio.§.procu.
67 vt in ceteris. Et adde.ff.commo.l.ſi is.§.ſi quem queſtum. †Item
quero cuius ſit periculum rei date ad vendendum an dantis an re
cipientis.gloſſ.in ver.eſtimatio. Et ſimiliter in dicta lege prima.ff.
de eſtima.act.dicit quod quando certa eſtimatio non eſt expreſſa
eſt periculum rogantis rem vendi.⁊ in dubio videtur contractus
contra vtriuſqꝫ celebratus ⁊ ſic venit ſolū leuis culpa: vt.d.l.ſi gra-
tuitam.§.j.in glo.allega.⁊ hoc tenet Dy. Sed Barto.in.l.ſi vt cer-
to.§.nunc videndum.ff.commo.⁊.d.l.j.ff.de eſtima.acti.differen-
tiam facit an eſtimatio apponitur rei reddende: vt do tibi hanc rē
vendendam reddas mihi rem vel decem ⁊ tunc ſit periculum reci-
pientis. An apponatur rei vendende quod in dubio preſumitur
vt non vendas pro minori precio decem librarum ⁊ tunc habet lo-
cum.d.l.ſi gratuitam.vt ſit periculum rogantis. Et eſt ratio diffe-
rentie: quia primo caſu eſtimatio facit tranſire periculum omnis
culpe ⁊ caſus fortuiti in accipientem vt dicit tex.in.d.l.j.in fin.de
eſtima.act. Sed in primo caſu non.ſit eſtimatio vt tranſeat pericu-
lum: ſed vt ſciat recipiens pro quanto vendere debeat.vides igitur
qȯ eſtimatio faciat tranſire periculum vt.d.l.j.in fi.de eſtima.act.
⁊.l.plerūqꝫ.in princi.ff.de iure deli.⁊.l.ſi eſtimatis.ff.ſoluto matri-
monio. Quod limita niſi hoc repugnet nature contractus.l.ſer-
uos.ff.fami.herciſcun. Item hoc verum niſi fiat in contractu de cu
ius natura non eſt vt transferatur dominium vt in loca.depo.qꝛ
tunc facit venire vnam ſpeciem culpe plus ſi primo ille cui ſit eſti-
matio tenebatur de leui nunc tenet de leuiſſima: ⁊ ſi prius de leuiſ-
ſima nunc de caſu fortuito.l.ſi vt certo.§.nunc videndum.⁊ ibi no.
ff.commo. Et ideo ſcholaris cui fuit locatus equus ⁊ eſtimatus
non tenebitur ſi pereat equus caſu fortuito ſine ſua culpa.d.§.nūc
videndum. Item hoc verum quando eſtimatio eſt certa: ſecus ſi in
certa vt in grauato aliquid dare reſpectu valoris certe ſpeciei: quia
ſpecie perempta liberatur.l.quidam teſtamento.§.ij.ff.de le.j. Itē
hoc verum niſi ſit contractus de cuius natura eſt quod trāſeat do
miniū pro parte ⁊ ꝓ parte nō vt in ſocietate qꝛ nūc eſtimatio nō fa
cit tranſire periculum niſi pro parte.l.cum duobus.§.damna.ff.ꝓ
ſocio.⁊ de hac materia dic per Barto.in dicto.§.nunc videndum.
Et de forma libelli in hac actione preſcriptis verbis de eſtimato
vide in Specula.de emptione ⁊ venditione.§.vendendum.⁊ per
68 Odofre.in titu.de actio.preſcript. ¶ †In actione preſcrip.que ex
permutatione datur pro eius declaratione premitte qȯ permu-
tatio eſt contractus innominatus: quia non certum ⁊ ſpeciale no
men conueniens ſibi ſoli ſicut habent alij cōtractus nominati ſed
habet generale nomen quod eſt permutatio conueniens cuilibet
contractui vbi hincinde aliquid traditur vt not.in rub.de rerum
permutatio.C.⁊ idē.in tranſact.que non habet ſpeciale nomē ſed
generale conueniens omni contractui per quam ab obligatione
receditur. Ideo tranſactio dicitur cōtractus innominatus vt no.
in.l.ſiue apud acta.C.de tranſac.⁊ per Bar.in.l.j.§.conuentionis.
ff.de pactis. Eſt tamen permutatio contractus bone fidei vt hic
in tex.⁊ ſic in ea veniunt ea que in alijs contractibus bone fidei de
quibus dictum.ſ.ſm Bar.in.l.j.ff.de re.permu.⁊ ex contractu per
mutationis oritur ei qui impleuit ex parte ſua actio preſcript.ver.
vel in factum que concurrit cum ea vt hic in glo.in ver.permutarē
⁊ hoc datur ad implendum contractum.ſ.vt quis tradat rem quā
conuenit tradere: alias ſoluat intereſſe.vt no.in.l.naturalis.act.cū
do.ff.de preſcrip.ver. Datur etiam condictio ob cām ad repetēdū
datum ſi hoc allegat actor.l.j.C.de rerum permu. Item datur etiā
actio.ex ſtipulatione ſi interceſſit: vt.l.ex placito.C.de rerum per-
mutatione. Patet igitur ex predictis qȯ ex permutatione poteſt
agi diuerſis actionibus: qꝛ ⁊ diuerſa ſunt media concludendi in li
bello. Nam in preſcrip.ver.eſt medium concludendi qꝛ permutaſti
⁊ adimpleuiſti ex parte tua in cōdictione ob cauſam: erit medium
qꝛ dediſti rē ex cauſa permutationis que cauſa nō eſt ſecuta ex par-
te aduerſarij vel qꝛ te penitet in ſtipulatione erit medium quia pro
69 miſit. ¶ †In preſcriptis verbis igitur actiōe de qua loquitur tex.
a ſic formatur libellus. [a]Ego contra titium ⁊ dico qȯ conueni ſecū a
permutare ſeu cambire talem meum librum cum tali ſua veſte.itē
dico qȯ ego adimpleui ex parte mea ⁊ ſibi dedi librum. Item dico
quod ſepius interpellatus recuſat adimplere ex parte ſua ⁊ ſuam
veſtem quam mihi promiſit dare recuſat quare peto ipſum cōdem
nari ad dandum mihi ſuam veſtem quam dare conuenit: alias pe
to ipſum condemnari ad intereſſe meum in proceſſu declarandū.
probatur hec forma in.l.ij.ff.de rerum permuta. et.l.j.C.eod.et.l.ſi
permutationis.C.de euic. Talem librum meum ideo dicitur qꝛ in
permutatione vtraqꝫ res permutata debet eſſe certa. Si aūt vtraqꝫ
vel vna ſit incerta tantum: tunc non eſt permutatio pro qua com-
petat preſcrip.ver.actio que eſt bone fidei ſed eſt contractus inno-
minatus: do vt des: pro quo competit preſcrip.ver.que eſt ſtricti iu
70 ris.vt no.in.l.j.C.de rerum permu. †Sequitur in libello adimple-
ui ex parte mea hoc ideo dicitur: qꝛ ex ſola conuentione de permu
tando quis non agit cum ſit nuda ſed veſtitur rei interuentu.l.re-
bus.C.de rerum permu. Si ceteri contractus innominati vt not.l.
iuris gentium.§.quinimo.ff.de pactis. Et ideo ante implementū
ex parte ſua quis non poteſt agere ſicut nec in emptione ⁊ venditio
ne qꝛ contractus permutationis habet conuenientiam ⁊ diſcōue-
nientiam in multis vt no.in.l.ij.C.de rerum permuta.ex implemē
to tamen non naſcitur hec actio preſcriptis verbis: ſed ex conuen-
tione precedenti naſcitur actio cuius exercitium intentatur demū
ſecuto implemento.vt no.in.l.ex placito.C.de rerum permutatio-
71 ne. †Item ideo dicitur in libello meum: qꝛ ad perfectionem ꝑmu-
tationis quo ad effectum requiritur quod transferatur dominiū
rei tranſmutate alias poteſt agi de euictione vel cōdictione ob cau
ſam.l.ſi.C.de condi.ob cauſam.⁊ not.in.l.ij.C.de rerū permutatio.
⁊.ff.eodem tit. Licet tamen dicam in libello ꝙ dedi rem meam nō
propterea debeo probare rem meam: qꝛ cum non principaliter ſed
incidenter deducam rei dominium a me poſſeſſe: preſumor domi-
nus: vt no.in.l.quidam in ſuo.ff.de condi.inſti.de quo dic vt ibi ꝑ
Bar.nec poteſt reus tibi tradite rei referre queſtionem dominij ſi-
cut nec conuentus actione ex mutuo vt dixi in eius formula.ſ.eo.
§.ſequens. Bar.autem in.l.j.ff.de rerum permuta.dicit quod ſi eſt
actum inter partes in contractu permutationis de dando dꝫ trāſ
ferri dominium: ſecus ſi tradendo vel accipiendo.vide per eū. Et
ideo tunc dꝫ narrare ⁊ concludere in libello reum condemnari ad
tradendum quando conuenit tradere: non autem ad dandum qꝛ
tale ius non oritur ex facto propoſito.l.ſi ex plagis.§.inclino.ff.ad
l.aquil. Adde tamen qȯ ſicut in venditione non transfertur domi
nium ex traditione rei ſi non habeo fidem de precio: vt qꝛ dicebas
teſtatim ſoluturum: vt in.§.vendite.ſ.de rerum diui.ita etiam in
permutatione ſi nō tradas rem tuam vel habeam fidem de ea tra-
72 denda vt no.in.l.precibus.C.de re.permut. †Sequitur in forma li
belli alias ad intereſſe: nam cum actio preſcri.ver.detur ad duo.ſ.
ad implendum conuenta vel ad intereſſe. Et ſic in poteſtate rei qȯ
ſoluat ſicut in actione ex empto ideo admittitur libellus alternati
uus ſeu conditionalis.l.naturalis.in prin.in ver.ſin autem.de con
iuncto.§.ac cum do.coniuncta gl.ſua in ver.preſcriptis verbis.ff.
de preſcri.ver.⁊ ibi per Bar.poteſt etiam agi alternatiue vt adim
pleat conuenta vel reſtituat recepta: vt.l.quoniam.C.de rerum per
mu.⁊ hoc tꝫ ibi Saly.per illum tex. Sed an reus preciſe poſſit com
pelli ad rem tradendam.glo.determinat ꝙ nō: ſed liberat̄ ꝑſtādo
intereſſe...cum pluribus.C.de rerum permu.⁊ ibi plene per Saly.
Sed quid ſi trado tibi librum meum ⁊ tu tradis tuum mihi ⁊ de
cem: an erit venditio vel permutatio.dic qȯ inſpici dꝫ qȯ principa
liter agitur vt.l.tutor.§.j.ff.de ac.emp.⁊.c.queſtiones.extra de re.
permu.vbi habes de permutatione eccleſiarum. In dubio autem
preſumit̄ potius cōtractus innominatus ex quo oriatur actio pre
ſcriptis verbis ſm Bar.in.l.j.in ſi.ff.de rerum permu. Ultimo an
actio in factum que concurrit cum preſcriptis lꝫ actio in factū ſit
gn̄alior.ff.de preſcri.verb.in Rubrica ſit bo.ſi.⁊ quoties ſit actio in
factū ⁊ in quib⁹ caſib⁹ habeat locū.dic vt hic in glo.magna in vel
permutatione. Et adde aliā glo.j.de interdictis.§.ſi.quā decla.ꝑ
Cyn.⁊ Saly.in.l.ex placito.C.de rerum permut. Et de forma libel-

Hic tractat de actiōe preſcriptis ver-bis q̄ ex per-mutatiōe da-tur.

¶ Libellus. adde hic do. Are.i.xxxix. col. ꝓpe p̄n. verſic.quero ergo.

li in hac actione preſcriptis verbis que ex permutatione datur.
vide in ſpec. de rerum permu. §. videndum. per Odo. in ti. de actio.
73 preſcrip. ex permu. ¶ †In petitione hereditatis ſic formatur libel
a lus.[a] Ago cõtra titiũ ⁊ dico qd̃ gaius deceſſit: ⁊ qd̃ eius hereditas
immediate ſpectat ad me de iure ex teſtamẽto vel abinteſtato: itez
dico qd̃ talis poſſidet ⁊ tenet oẽs vel tales ⁊ tales res hereditarias
ſeu que remanſerunt in hereditate dicti gaij tp̃e eius mortis ſiue
alius non iuſto titulo quas res denegat licet indebite ⁊ iniuſte mi
hi dimittere relaxare. Quare peto per veſtrã ſententiam ⁊ per vos
pnunciare ⁊ declarare me fuiſſe ⁊ eſſe heredẽ dicti gaij ſeu heredi-
tatẽ ſuã ad me ptinere ⁊ ſpectare in totũ vel in partẽ: ⁊ p vos ⁊ ve-
ſtrũ officiũ cogi ⁊ cõpelli dictũ titium ad libere dimittendũ ⁊ rela-
xandũ dictas res cum fructibus perceptis ⁊ percipiẽdis ⁊ peto ex
penſas ⁊c. Probatur hec forma ex tex. l. iij. ⁊ l. licet. ff. de peti. here.
⁊ licet per glo. in. l. j. ff. de eden. Et Odo. ⁊ ſpe. aliter format: vcʒ pe
to hereditatẽ gaij q2 ſum eius heres: q2 certe in iudicijs vniuerſali-
bus vt eſt petitio here. bo. poſ. peculij ⁊ ſimilibus concluſio libelli
debet eſſe ad declarbdũ ſicut in realibus vt. d. l. licet. ⁊ l. j. ex diuer-
ſo. ff. de rei ven. Et idẽ dicit Inno. cũ petit̃ iuriſditio caſtri vel ville
in. c. cũ ad ſedẽ. de reſti. ſpo. licet aũt petitio hereditatis detur ad
declarandũ tñ pro perſonalibus preſtationibus quas in ſe conti-
net datur ad dandũ. l. ſiue aũt. §. petitio. ff. de peti. here. Facit quod
dixi de iſtis perſonalibus preſtationibus. s̃. eo. §. quedam in formu
la act. fa. her. deceſſit ideo dicitur volens apprehẽdere volũtatẽ ali
cuius debet pbare illum fuiſſe defunctum eo qd̃ viuens nõ habet
heredẽ ideo non pcedit eius hereditatis vẽdicatio vel vſucapio. l.
74 j. ff. pro herede. ⁊ l. j. ff. de heredi. vel act. ven. †Qualiter aũt pbetur
mors alicuius ſeu aliquẽ eſſe defunctũ. dic per famã publicã ſuffice
b re pbari.[b] de quo per glo. ⁊ Saly. ⁊ Bart. in. l. ſi quidẽ. C. ſol. mat.
Et qñq3 per literas eius ſub quo qui dicit̃ mortuus militabat: vt
in auc. hodie. C. de repu. ⁊ in. c. preſentia. extra de ſpon: c. ij. de ſcd̃is
nup. immediate ideo dicitur q2 ſi mediate tunc debet dicere ſe eſſe
heredem gaij mediãte perſona talis defuncti. ⁊ hoc ſi petat̃. Alias
aũt ſi quis teneat̃ exprimere in libello an ſit heres ex teſtamẽto vel
abinteſtato ⁊ vtrũ per ſe an mediãte perſona alteriꝰ dicit Bar. qd̃
nõ in. l. iij. ff. de peti. here. q2 in petitione hereditatis admittit̃ gene
ralis petitio. l. ſi mater. in prin. ff. de excep. rei iudi. ſic in perſonali-
bus. l. ſi. C. de anna. exce. ⁊ q2 qui eſt heres heredis teſtatoris eſt he-
res eius in. l. ſi. C. de heredi. inſti. tamen iudex ad petitionẽ aduer-
ſarij cuius interſit propter legata ⁊ ſubſtitutiões ⁊ alia poteſt ſum
marie de hoc cognoſcendo cogere actorem: ad hoc declarandum.
75 tex. eſt nota. in. l. ſi defenſor. §. illud. ff. de interrog. acti. †Sed aduer
te quod actor qui eſt heres heredis eſt iuſſus declarare ⁊ ſic qd̃ pri
mus defunctus fecit teſtamentum: ⁊ ſecundus non declarabit pe-
tendo hereditatem primi defuncti ſe eſſe heredem ex teſtamẽto vel
abinteſtato glo. in. d. l. iij. de peti. here. dicit quod debet attendi cã
proxima. ſ. an vltimis defunctus fecit teſtamentum vel non: ⁊ ſecũ-
dum illud declarare libellum. Bar. autem ibi dicit quod põt de-
clarare libellum ſic ſi tu queris de cauſa propria ⁊ immediate ſum
heres ⁊ abinteſtato: ſi de remota ⁊ mediata ſum heres ⁊ ex teſta-
mento. No. tamen ex illa glo. quod vbi concurrunt due cauſe: ſcili-
cet proxima ⁊ remota debet attendi cauſa proxima ⁊ non remota
quod glo. clarius dicit in. l. metuz. §. ſed licet. ff. quod met. cau. Sed
in. d. l. ſi. C. de here. inſti. dicit Bar. quod ſi ego ⁊ ſoror mea ſumus
heredes equaliter abinteſtato patris noſtri ⁊ deinde ſuccedam ſo-
rori mee ex teſtamento. ⁊ petam a debitoribus paternis tanq̃ he-
res ſimpliciter ⁊ abſolute non dicendo partim ex perſona mea. et
partim ex perſona ſororis mee ꝙ procedit libellus q2 nõ refert an
aliqd dicat̃ principaliter vel ſcd̃ario. l. nec intereſt. ff. de fideicõmi.
here. pe. Hoc tamen limita niſi ſit facta diſtinctio. ⁊ ſeparatio bo-
norum defuncti. ⁊ heredis: vt. l. ſi creditores. ⁊ ibi per Bar. ff. de ſe
para. bo. Sequitur ſpectat ad me. hoc debet probare agens vel per
oſtenſionem teſtamenti non aboliti: non cancellati. l. ſi. C. de edi. di
ui adri. tol. vel abinteſtato probando ſe eſſe proximiorez abinteſta-
to vt. s̃. de legi. ag. ſucceſ. §. fin. ⁊ auc. poſt fratres. C. de leg. here. Et
quot requiruntur anteq̃ heres poſſit adire hereditatem ⁊ quomo
do debeat probare vide glo. ⁊ Barto. in. l. is poteſt. ff. de acqui. he-
76 re. †Item nunquid in libello petitionis hereditatis debeat actor
inſerere quod hereditatem adiuit: puto quod non: quia ex ipſo qd̃
petit hereditatem tanq̃ heres videtur. Si autem non adiuit eam
tunc declarat voluntatem ſuam per quam declarationẽ ſolius vo-
luntatis fit aditio vt. l. quia. C. de iure delibe. ⁊ pleniſſime p Bart.
in. l. gerit. ff. de acqui. here. Hinc eſt quod non poteſt conſtitui pro-
curator ad adeundum quia eo ipſo quod conſtituit declarat volũ-
tatem ſuam ſe velle eſſe heredem: per quam declarationem indica-
tur aditio. de quo dic per Bar. in. l. paulus. ff. de acqui. here. Item
caueat heres vt non dicat in libello quod dictas res hereditarias
apprehendit ⁊ poſſidet poſt mortem defuncti: quia tunc plus nõ
competeret petitio hereditatis pro illis rebus poſſeſſis vt dicit gl.
in. c. j. de confeſſis. li. vj. Nam poſt apprehenſionem hereditatis et
bonorum poſſeſſionem non dicuntur plus hereditarie: ſed heres
heredis. in. l. j. §. heredes. ff. de acqui. poſ. ⁊ ſolum res hereditarie ⁊

a ¶ Libellꝰ. ad de hic. d. are. j. xxxv. col. circa ſi. §. quero quõ format̃ libellꝰ. ⁊ p Do. Pe. Ja. ĩ tit. de peti. here.

b ¶ Probari. Vid p bar. ⁊ doc. i. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quẽad. teſta. ape. vide bal. in. d. l. ſi quidẽ. C. ſo. mat.

Not. bñ. §. in oibus vbi bñ declarat̃ qñ titulꝰ habet̃ p nõ titulo.

non que ſunt heredis veniunt in petitione hereditatis. l. quod ſi
in diem. §. non ſolum. ver. quod ſi hereditatis. l. quod ſi a parte. §.
ſi poſſeſſor. in ſi. §. ff. de peti. here. de quo per Bar. in. l. ſi. ff. de fidei-
77 commiſ. here. peti. ⁊c. †Sequitur in formula de iure ſed an debeat
declarare actor quo iure ſit heres. ſ. an nouo: veteri: ciuili vel preto
rio: quia his omnibus modis ad nos ſpectat hereditas. l. j. ij. ⁊ iij.
ff. de peti. here. puto quod non teneatur exprimere cum admittit̃
libellus generalis vt. s̃. dixi. Item quia quod iuris eſt de ſucceſſio-
ne de iure ciuili idem iuris eſt de quolibet alio ſucceſſore. l. item ve-
niunt. §. finali. ff. eodem. ⁊ hoc niſi interſit rei hoc declarari: vt quia
ſtatutum vel conſuetudo aliud diſponat contra ius commune. ar.
d. l. ſi defenſor. §. illud. ff. de inte. act. qd̃ no. bar. in. l. j. C. de ſum. tri.
78 †Sequitur tales res ⁊c. etiam ſi minime eſſent: nam etiam pro mi
nima re datur petitio hereditatis. l. licet minimaz. ff. eo. nam de re
gulari iure curatur de minimis vt hic. l. j. §. illud. ff. de coniungen.
cum emanci. libe. ⁊ qd̃ not. s̃. de rerum diui. in. §. gallinarum. niſi
operarum compenſatio cum modica compenſetur expenſa. l. in re
bus. §. poſſunt. ff. commodati. vel fructuũ perceptio ⁊ vite ſocietas
compenſationem inducat vt marito de modica expenſa in re do-
tali facta. l. omnino. ff. de expenſis. Sed de ſpeciali iure mediate in
integ. reſti. contra ius commune non curatur de minima leſione vt
recedatur a iure communi vt. l. ſcio. ff. de in integ. reſti. ⁊ l. res bo-
na. ff. de contrahen. emp. ⁊ l. ſi aliuz. §. ſi. ff. de dolo. ⁊ dicitur minor
cauſa arbitrio iudicis vt no. in. d. l. omnino. ⁊ per bar. in. l. ſi ppꝛie-
tarius. ff. de dã. infe. Sequitur ſeu que manſerũt in hereditate hoc
ideo dicitur q2 in petitione hereditatis veniunt non ſolum res de
functi ſed etiam res ab eo poſſeſſe. Item etiam res non poſſeſſe ſed
detente que remãſerunt in hereditate tempore mortis defuncti. l.
79 item videndum. §. ſi. ⁊ l. non tantum. ff. eod. †Et ideo heres debet
ponere in inuentario iſtas res alienas quas reperit in hereditate
defuncti vt depoſitas commodatas defuncto: quia ſunt in heredi
tate licet non ſint hereditarie vt vult glo. no. in. l. ſi de eo. §. j. in gl.
ſi. in ver. ſed dic res. ff. de acqui. poſ. ⁊ ibi per Ange. Item bona feu
dataria emphyteoticaria non veniunt cum non debeãtur iure he
reditario ex promiſſione inter viuos. ⁊ ideo tunc filius repudiare
poteſt hereditatem paternam nec compellatur ad debita paterna
⁊ alia bona retinere vt tenet Spe. in ti. de loca. §. nunc aliqua. ver.
clviij. Et ſimiliter ſi frater fecit fratri finem ⁊ remiſſionẽ de omni
eo quod petere poſſit in hereditate paterna nõ prohibetur ſibi pe-
tere debitum in ponis feudalibus ⁊ emphyteoticarijs. ſm Bar. in
l. item videndum. §. ſi. ff. eo. Sicut ⁊ retinet filius ius patronatus
in libello ⁊ in eccleſia licet non retineat hereditatem patris. l. quia
perinde. §. j. ff. ad trebel. ſicut agit etiam de ſepulchro patris viola
to ⁊ pacem facit de morte patris licet non ſit heres nec propter-
80 ea compellitur adire. l. queſitum. ff. de ſepul. viola. †quod autẽ dixi
de bonis feudalibus ⁊ emphyteoticarijs non venire in petitiõe he
reditatis: intellige niſi in quadam conſequentia cum vniuerſita-
te: ⁊ ita intellige glo. in. §. item videndum. §. ſi. ⁊ ita intelligit eam
Bald. de ſucceſ. feu. c. j. Item intellige niſi ſint bona feudalia ⁊ em-
phyteoticaria conceſſa patri pro filijs ⁊ heredibus: quia tunc non
poſſet habere illa niſi haberet paterna: ſed debet aut vtraq3 bona
habere: aut vtraq3 repudiare vt in ti. an agnatus vel filius defun-
cti repudiata hereditate feu. retinere. ⁊ ita intelligit illum tex. Ja.
de ardizone. quem bal. ibi ſequitur ⁊ Saly. in. l. ij. de libe. ⁊ eo. lib.
licet bar. aliter intelligat in. l. iureiuran. §. ſi liberi. ff. de ope. libe. ſ.
81 quod ibi loquitur de iure conſuetudinario feudo. †Sequitur in
formula ſine aliquo iuſto titulo. hoc ideo dicitur: q2 petitio heredi
tatis non datur contra titulum poſſidentẽ ſicut nec publiciana. l. ſi
ue aũt. §. ſi duobus. ff. de publi. ſed ſolum cõtra poſſidẽtẽ p herede
l. putãtẽ eẽ heredẽ cũ nõ ſit: vel poſſidẽtẽ p poſſeſſore nõ eſt q poſſi-
det tanq̃ p̃do ſine aliquo iuſto titulo. l. gñaliter. ⁊ l. p herede. ff. de
peti. Et eſt ratio quare nõ datur cõtra titulo poſſidentẽ peti. here
ditatis hʒ ſolũ titulũ: ſed poſſidẽs cum titulo habet plus. ſ. poſſeſ
ſionem ⁊ titulũ: ⁊ ideo melior eſt eius cõditio: ſm Barto. in. d. l. p
herede. Cogit̃ igit̃ hac actione cõuentus allegare titulũ ſue poſſeſ-
ſionis. l. cogi. C. de peti. here. vbi ponunt̃ interrogationes quibus
cõuentus hac actione cogit̃ reſpondere que etiam ponuntur in. l. j.
ff. de interro. actio. Fallit autem in caſibus in quibꝰ petitio heredi
tatis dat̃ contra titulo poſſidentem: qui not. in. l. hereditatẽ. C. in
quibus cau. ceſ. lon. temp. preſcript. ⁊ potiſſime datur vbi titulus
habet̃ pro non titulo: vt. l. nec nulla. §. omnibus. ff. de peti. heredi.
Nam propter talẽ titulũ inualiduz vt ex donatione vel emptione
prohibita non excluditur hec actio. vt. d. §. omnibus. ¶ Nota igi-
tur prodeſſe cautelã cõuento peti. here. qui nõ habet titulũ vt ven
dat rez ⁊ deinde emat: q2 eſt titulus fictus ſi in fraudẽ factus: ideo
non prodeſt ſm Bar. in. l. due autem. §. ſi duobus. ff. de publi. Itẽ
an iuſtus error poſſeſſorũ hereditatis ſeu rei hereditarie habetur
pro titulo ad excludendũ hanc actionẽ: ſicut habet̃ in vſucapione:
vt not. in. d. l. hereditatẽ. C. in quibus cau. dic ꝙ non. lʒ enĩ iuſtus
error habeat̃ pro titulo quo ad vſucapionem: non tñ quo ad exclu
ſionem huius actionis vel interdicti: quorum bo. ſm glo. in. l. j. ff.
82 quorum bonorum. ⁊ in. l. iulianus. ff. ex quib. cauſ. ma. †Sequitur
in formula

in formula ꝓnunciari ꝛ declarari hoc ideo dicit̃ quia in hac actio-
ne ſententia debet eſſe ad declarandum: vt dixi.ſ.in prin. Et ꝑ hoc
differt ab interdicto quorum bonorum. in quo ſimpliciter ſit con-
demnatio ad reſtitutionem rerum differt etiam in alio: quia in pe
titione hereditatis debet agẽs plene probare ſe filiũ vel ꝓximiorẽ
heredẽ: vt bona remanſiſſe in hereditatẽ: ſed in hoc interdicto ſuf-
ficit ſummaria cognitio vt no.in.l.j.C.quorũ bonorũ.ꝛ ibi ꝑ Bar.
differt etiam in alio q2 hec actio dat̃ ad proprietatem illud vero ad
poſſeſſionem reruꝫ hereditariarũ.ad qđ ſummatim ꝓcedit̃.ꝛ ideo
vtilius eſt illud intentare ꝓpter faciliorẽ ꝓbationeꝫ vt no.in.d.l.j.
83 C.quorũ bonorũ.ſuper rubrica.†Sequitur in formula cum fructi-
bus perceptis ꝛ percipiendis. hoc ideo dicitur: q2 fructus veniunt
in petitione hereditatis ꝛ ſic petuntur res ꝛ fructus eadem actio-
ne: quia augẽt hereditatem.l.item veniunt.§.fructus.ff.eo.ꝛ idem
in peculio.l.peculiũ naſcitur.ff.de pecu.ꝛ idẽ in dote.l.ſi vero.§.fi.
ff.ſo.ma. Secus in rei ven.q2 vẽdicantur fructus de per ſe a male fi
dei poſſeſſore vt no.in.d.§.fructus.ꝛ ideo rei vendicatio ad rẽ non
excludit in ſe fructus niſi ſpecialiter petantur: quia fructus nõ au-
gent rem ſingularem ſed vniuerſalẽ ſic vt ibi per Bar.ꝛ vbi fruct⁹
petuntur a male fidei poſſeſſore iure ſingularis actionis: quia non
fecit ſuos vt rei vendicatione ꝯdictione furtiua vel ſine cã vel mala
fide.C.de condi.ex.l.tũc nõ poſſunt peti eodẽ libello cum re: q2 abſo
lutoria lata in vendicatione ꝓ re pareret preiudicium ie. petitione
fructuum.l.fundi.ꝛ.l.fundum.ff.de excep.rei iud. ſecus ſi petuntur
officio iudicis vt eſt cum petuntur a bone fidei poſſeſſore qui fru-
ctus induſtriales extantes licet faciat ſuos tamen officio iudicis te
netur reſtituere niſi triennio vſuceperit vt in glo.ſing.in.l.ſequitur
§.fructus.ff.de vſuc. tunc enim poſſunt eodem libello peti: ꝛ res et
fructus vt.j.de offi.iudi.in prin.ꝛ.l.certum.de rei vend. Item ſi pe
tant qui ſunt percepti ante iudicium inchoatũ debet exprimi quã-
titas. Secus in his qui poſtea percipiuntur que officio iudicis ve-
niunt declarandi.l.ediles.§.ſciendum.ff.de edili.edict.ꝛ vide bo-
nam glo.de iſtis fructibus quibus act.petãtur: ꝛ qui ꝛ quales poſ
ſeſſores lucrantur.in.l.ex diuerſo.ff.de rei ven.ꝛ.j.de offi.iud.in prin-
a cipio.ꝛ.xij.q.ij.non liceat.in glo.[a] ¶†Unde no. quod in hac actiõe
84 poſſeſſor tenetur de fructibus perceptis ꝛ quos percipere potuit.l.
ſed ꝛ ſi.§.fi.ff.eo. etiaꝫ inhoneſte perceperit in.l.ancillarum.in fi.ff.
eo. Sed in rei vendicatione actor habet electionem an petat fruct⁹
quos percipere potuit poſſeſſor vt in.l.ſi nauis.in fi.ff.de rei vend.
An vero quos percipere potuit ipſe petitor.l.demum.C.de rei vẽ.
ſm̃ Bart.in repet.l.fructus.ff.de rei vendi.ꝛ Saly.in.d.l.demum.
85 †Itẽ adde quod poſt motam controuerſiam hereditatis non põt
poſſeſſor aliquid alienare niſi ex cauſa: puta rer tempore perituras
vt ex cauſa cibariorum familie vel funeris vel ne res hereditarie pi
gnorate diſtrahantur a creditore.ff.de pet.here.l.diuus. Sed in rei
vendicatione quis efficitur male fidei poſſeſſor ſolum poſt litẽ con-
teſtatam niſi quo ad quedam vt no.in.d.l.ſed ſi lege.§.ſi autem.ff.
de petitio.heredi. Et de libello in hac actione poſſeſſoria heredita
tis petitione ꝛ de fideicommiſſaria hereditatis petitione. vide in
ſpecu.de iudi.§.j.ꝛ.§.ſed et alia.ꝛ per Odofre.in titulo de petitione
hereditatis.

1 ¶Actio rei vxorie ꝛ actio ex ſtipulatu que ſint ꝛ pro qua re com
petant ꝛ quibus ꝛ contra quos.
2 Actio ex ſtipulatu viro pro dote petenda competens bone fidei
eſſe cenſetur.
3 Actio ex ſtipulatu que perſonalis eſt quatuor ſpecialia in ſe ꝯtinet.
4 Hypotheca mulieris differt a tacita viri hypotheca.
5 Priuilegia dotis que ſint.ꝛ nu.ſeq.
6 Dotis tria priuilegia ſpecialia.
7 Libellus in actione pro dote qualiter formetur.
8 Vxorem ducens nulla dotis facta mentione an patrem poſſit ad
dotem dandam cogere.
9 Maritus vxorem remittere poteſt ob dotẽ promiſſam non ſolutã.
10 Matrimonium verum qualiter probetur ꝛ qualiter preſumptum.
11 Mulier ſui iuris dans dotem ad ſibi reſtituendam agere poteſt.
12 Maritus recipiens fundum in dotem an ſoluto matrimonio te-
neatur ad fundum vel ad eius eſtimationem.
13 Maritus annuꝫ habet ad dotem pecuniariam reſtituendam.
14 Vxor mortuo marito debet ali in eius domo ꝛ eius bonis ante re
ſtitutionem dotis.
15 Maritus cui non eſt dos ſoluta ad vſuras agere poteſt.
16 Diuortium qualiter olim ꝛ an hodie fieri poſſit.
17 Matrimonium ſoluitur propter adulterium.
18 Matrimonium ſoluitur naturali impotentia coeundi probata.

Fuerat autem. ¶Hic.§.ſed ſit ſummatus cum pre-
cedenti in genere tamẽ in ſpecie hoc
1 intendit.†Actio rei vxorie que olim pro dote competebat eſt ho-
die tranſfuſa in actionem ex ſtipulatu: cum omni ſuo iure que eſt
actio priuilegiata reſpectu hypothece ꝛ prioritatis prelatiõis. hoc
dicit vſqꝫ ad.§.in bone fidei. Et premitte quod olim tam viro pro
dote petenda q̃ vxori pro dote recipienda competebant due actio
nes ſcilicet rei vxorie ꝛ ex ſtipulatu quas habebãt ad inuicem com-
munes ꝛ diuerſas.l.j.in prin.ꝛ in glo.rubrice.C.de rei vxo.acti. Et
que eſſent propria vniuſcuiuſqꝫ actionis: ꝛ que communia declarã
tur in.d.l.j.per totam.l.imperatori. fuit enim viſum vtilius eſſe re-
ſecare ꝛ ad vnam ſolam actionem reducere. vnde illam actionẽ rei
vxorie correxit ꝛ remouit: ꝛ omnem eius rigorem attribuit actioni
2 ex ſtipulatu vt hic.ꝛ.d.l.in prin.†Habet ergo hodie locum actio ex
ſtipulatu cõpetens viro tam pro dote petenda ꝛ hoc ſolo caſu actio
ex ſtipulatu eſt bone fidei.ꝛ in alijs caſibus eſt ſtricti iuris vt patet
hic quia hic computatur inter contractus bone fidei ſolum hoc ca
ſu: hoc autem caſu actio ex ſtipulatu datur tam ad dotem quanq̃
incertam: licet alter vbi certum venit in ſtipulatione detur certi cõ
dictio ex ſtipulatione.l.ſi quis certum.ff.ſi cer.pe. Et no.in.d.l.j.in
glo.ij.ꝛ fingitur tunc interpoſita hec ſtipulatio tam ex parte viri q̃
mulieris: licet re vera non fuerit interpoſita vel ſi fuerit interpoſi-
ta fuit inutilis vt inter abſentes: vel ex interuallo vel ex inepta con-
ceptione verborum nam tunc inutilem ſtipulationem pro dote lex
validat cum ꝛ vbi nulla eſt interpoſita lex ſuppleat: ꝛ eam eſſe in-
3 terpoſitam ſubintelligat vt.d.l.j.in princi.†Et iſta actio ex ſtipula
tu pro dote eſt perſonalis actio que habet quatuor ſpecialia. Pri-
mo quod fingitur interceſſiſſe vbi non interceſſit. Secundo ſi inuti
liter interceſſit validatur. Tertio quia datur ad incerta. Quarto
quia eſt bone fidei vt no.in.d.l.j.§.ſi quid autem optimum. Eſt et
quintum ſpeciale quod eſt ei annexa tacita hypotheca quaꝫ habet
vxor in bonis mariti vt hic.ꝛ.l.aſſiduis.§.ad hoc.C.qui potiores
in pigno.habean. ſicut habet pupillus in bonis tutoris.l.pro offi-
cio.C.de adminiſtra.tuto.ꝛ econuerſo maritus ſimiliter habet ta-
citam hypothecam pro dote conſequenda vt hic in gloſſ.in ver.hy-
4 potheca.†Sed eſt differentia inter hypothecam mulieris ꝛ tacitã
hypothecam viri: quia hypotheca mulieris habet priuilegium pre
lationis id eſt priuilegiata vt preferatur in bonis mariti omnib⁹
creditoribus prioribus habentibus tacitam hypothecaꝫ vt in iſto
tex.ſingulari.in ver.preferri autem.ꝛ.l.j.C.de priuile.do.ꝛ.d.l.aſſi-
duis: non autem prefertur anterioribus creditoribus habentibus
expreſſam vt hic in gl.in ver.creditoribus.in ver.tacita eſt opinio.
Sed tacita hypotheca viri non eſt priuilegiata vt preferatur ante-
rioribus creditoribus vt no.in.d.l.j.C.de rei vxo.act.in gloſ.in ver.
ſuper vtroqꝫ latere. Et eſt ratio: quia hoc priuilegium prelationis
eſt inductum beneficio ſpeciali mulieris dotem ſuam repetentis vt
hic in glo.in ver.preferri autem quod beneficium ſpeciale non eſt
ad cauſam extendẽdã vt.l.quod vero.ff.de legi.ꝛ.ſ.de iure natura-

> a ¶In glo.vide per Cyn. in.l.certũ.C. de rei vend.

5 li.§.ſed quod principi.†Item adde quod dos habet plura priuile
gia primum quia in principali actione dos eſt priuilegiata vt pre-
feratur ceteris creditoribus etiam anterioribus.l.aſſiduis.in prin.
C.qui potiores in pigno. Fallit in actione funeraria q̃ precellit oẽs
creditores. Item fallit in eo ex cuius pecunia militia eſt empta: vt
no.in.d.l.aſſiduis.ꝛ hoc priuilegium datur ipſi mulieri non here-
di.l.dabimus.ff.de priuile.do. quod intelligit glo.de herede extra-
neo: ſed a filio ſic non iure hereditario. Secundum priuilegium eſt
tacite hypothece ꝛ iſtud datur actione ꝛ tranſit ad quecũqꝫ ad quẽ
tranſit actio de dote tam ex parte viri q̃ mulieris vt hic.ꝛ.d.l.j.§.j.
C.de rei vxo.act. Tertium eſt priuilegium prelationis.l.quod hy-
potheca iſta tacita preferatur alijs tacitis anterioribus: ꝛ iſtud da
tur etiam actioni ſed mero fauore mulieris vt hic in verſi.preferri
autem.ꝛ iſtud ſimiliter non tranſit ad heredes extraneos: ſed ſolũ
ad filios vt.d.l.aſſiduis.§.exceptis.C.qui po.in pig.ꝛ ibi no.glo.fi.
ſuper ver.maneat.in vltima ſolutione.ꝛ.l.etiam.ff.ſol.matri.ꝛ hic
in glo.fi.in prin. Item datur etiam hoc priuilegium prelationis in
tacita hypotheca patri ad quem ſpectat intentare actionem de do-
te profectitia ex voluntate tamen ꝛ conſenſu filie cum actio ſit com
munis vtriuſqꝫ ꝛ intelligatur filia conſentire niſi habeat iuſtã cau-
ſam contradicendi.l.ij.§.voluntatem.ff.ſolu.ma. Et quod debetur
etiam patri hoc priuilegium tenet hic glo.fi.§.j.C.de rei vxo.act.ac
eſſe verum viuente femina. ſecus ſi ea mortua: quia tunc cum eſ-
ſet cauſa priuilegij debet ceſſare priuilegium vt no.in.l.ij.in glo.fin.
in fi.C.de epiſ.ꝛ cle. Item intelligit Angel.de peru.in.d.l.j.§.j.hoc
eſſe verum quando pater experitur communi nomine: ſecus auteꝫ
ſi proprio nomine. Sed marito bene datur priuilegium hypothe-
ce ſed non tacite prelationis vt.ſ.dixi. Extraneus autem dans do-
tem quam ſtipulatur ſibi reddi non habet tacitam hypothecã nec
etiam priuilegium quod mulier in perſonali obligatione vt tenet
Saly.in.d.l.j.§.j.C.de rei vxo.act. Item quando extraneus dat do
tem ꝛ ſtipulatur ſibi reddi illa actione ex ſtipulatu non eſt bone fi-
dei ſicut que competit vxori ꝛ eius patri ꝛ viro vt hic ſed ſtricti iu
ris eſt vt no.glo.in ver.non cogitur.in.l.ij.ff.ſolu.matri. Item hoc
priuilegium habet mulier in bonis ſoceri ſi ipſe recepit dotem vel
§.filius de eius conſenſu recepit vt tenet glo.in.d.l.aſſiduis.C.qui
po.in pig.ha. ſed non habet in dote confeſſata vt tenet ibi glo.ꝛ dic
vt ibi per doc.ꝛ in ſpec.de ſolu.ꝛ libera.§.j.ver.ſed pone contrarí.
Sed bene habet tacitam hypothecam in donatione propter nup.
ſed non priuilegiatam vt preferatur anterioribus creditoribus vt
d.l.aſſiduis.in fi.C.qui po.in pig.ha. Similiter habet hypothecaꝫ
in bonis viri pro rebus parafrenalibus a viro receptis.l.fin.C.de

> Nota quot ſpecialia hac actiõe ex ſtipulatu pro dote.

dotis promiſſione. ſed non priuilegiatam vt not. in. l. vbi ad hec. C.
6 de iure do. †Tria ⁊ alia priuilegia ſunt introducta ꝑpter dotem quācunq;. Primum daf in contractu dotis ſcilicet vt in contractu fingatur tacita ſtipulatio interueniſſe vt. d. l. j. C. de rei vxo. act. Et quod ſit bone fidei vt hic ⁊ iſtud priuilegium tranſit ad heredem ſicut contractus. Secundum priuilegium quod datur rei dotali: puta quod non poſſit alienari: ⁊ ſi alienetur vxor poſſit reuocare ⁊ etiam heres: niſi vir alienans ſit heres vt. l. cum viro. ff. de vſucap. vel ſi eſt dubium inter dotem ⁊ extraneum: vt quia apparent duo inſtrumenta eodem die confecta: nec apparet quod prius fuit vel poſterius ſit in dubio fit interpretatio pro dote vt. l. in ambiguis. ff. de reg. iur. Et eſt tertium priuilegium quod datur inſtantie cauſe: quia cum hec cauſa ſit fauorabilis iudex debet breuiare dilationes vt q̄ citius terminetur. arg. l. iij. ff. de re iudi. ⁊ cle. diſpendioſam. de iudicijs. intereſt enim non ſolum mulieris ſed ⁊ reipublice dotes conſeruari: ⁊ ideo bonum publicum debet preferri priuato l. j. ff. ſolu. matri. Et idem dicimus de cauſa ſtudij quod concernit bonum publicum quod debet preferri priuato. per Bar. in. l. j. ff. ſolu. matri. hinc eſt quod faber exiſtens iuxta ſcholas poteſt expelli vel ei inhiberi vt eſt glo. no. in. l. j. C. de ſtu. lib. x. Multa ⁊ alia ſunt priuilegia dotis de quibus vide per Bart. in. l. j. ff. ſolu. matri. ⁊ in Spe. de dona. inter virum ⁊ vxo. §. formatis. vbi Specu. enumerat
7 xxiiij. priuilegia dotis iuxta finem. d. §. †Libellus[a] autē in hac actio
a ne poteſt diuerſimode formari ſecundum exigentiam caſuum: q2 quandoq; dat dotem pater pro filia quandoq; ipſe vir cōſtituit dotem vxori. de quo per Bar. in. l. diuortio. ff. ſolu. matrimo. Et quādoq; extraneus dat dotem vt. l. j. §. accedit. C. de rei vxo. actio. Et quandoq; ipſa mulier expreſſe vel tacite dat dotem vt in glo. ſingulari. in. l. mulier bona. ff. de iure do. que dicit quod tacite videt oīa ſua bona dare in dotem ſecundum Ariſto. in thopicis. de quo dic p Bar. in ſua diſputatione que incipit mulier habens amplum patrimonium ⁊c. Item quandoq; repetitur dos conſtante matrimonio vt in certis caſibus nota. in. l. ij. ⁊ in glo. ij. ff. ſoluto matrimo. ⁊ quandoq; repetitur ſolu. matri. Et hoc vltimo caſu ſic formatur libellus. Ego berta ago contra titium ⁊ dico quod contractum fuit matrimonium inter me ⁊ gaium patrem dicti titij. Item dico q̄d dictus gaius recepit a me vel a tali quondam patre meo vel a tali extraneo nomine dotis pro matrimonio inter nos contracto tantam quantitatem pecunie vel talem fundum ineſtimatum. Itē dico quod dictum matrimonium inter nos contractū fuit ⁊ eſt diſſolutum iam eſt annus elapſus morte vel diuortio dicti gaij quondā viri mei. Item dico quod dictus titius eſt heres dicti gaij. Quare ipſum peto condemnari ad ſoluendum mihi dictam quantitatem pecunie cum intereſſe meo: quod eſt in tanta quantitate vel ad reſtituendum tradendum vel relaxandum mihi dictum fundum cum fructibus pro dote receptum a dicto gaio tempore matrimonij inter nos contracti: ⁊ peto expenſas ⁊c. Probātur hec in. l. ij. in principio. ff. eo. ⁊. l. j. ⁊. l. dotis. ⁊. l. fina. ff. ſoluto matrimonio. Et de hac forma vide in Spe. de dona. inter virum ⁊ vxorem. §. formatis. ver. porro. ⁊ per Odofre. in titu. de actio. que datur marito pro petenda dote: ⁊ que datur vxori pro repetenda dote. ff. ſoluto matrimonio. contractum fuit matrimonium. ideo dicitur quia dos non poteſt eſſe ſine matrimonio: licet econuerſo bene. l. fina. verſi. cum melius. C. de do. ante nup. Non enim eſt dos de ſubſtantia matrimonij: licet aliquando requiratur dos ⁊ inſtrumentum dotale de iure ciuili: vt in deſponſatione concubine pro legitimatione filiorum
8 naturalium vt. ſ. de nup. §. fina. ⁊ dic vt ibi plene dixi. †Sed ecce q̄d quis recepit vxorem ſimpliciter nulla habita mentione dotis an poſſit poſtea cogere patrem vxoris vt conſtituat ſibi dotem ſecundum conditionem perſonarum ⁊ quantitatē ſui patrimonij: prout poteſt cogi pater officio iudicis ante matrimonium vt. l. qui liberos. ff. de ritu nup. ⁊. l. fina. C. de dotis promiſ. vel ſi pater eſt abſens vel impeditus iudex conſtituet dotem. l. profectitia. ver. ſed ⁊ ſi proponas. ff. de iure do. glo. quod ſic in. l. obligamur. ff. de act. ⁊ oblig. ſed Barto. contra: quia cum femina ſit nupta ceſſat cauſa propter quam prius poterat cogi pater ſcilicet vt femina nubere poſſet: et eſt caſus in autentica de nup. §. ſi quis ſub poteſtate conſtitutā. col. iiij. Dicit tamen Bartol. ſi filia ſe maritaret ⁊ dotem promitteret eo quia pater eam non maritabat: quod tunc pater poſſet cogi ſoluere dotem. l. ſi filius. ff. ad macedo. ⁊. l. ⁊ ideo. §. fina. de in rem ver
9 ſo. †Sed an maritus poteſt expellere vxorem remittendo eam ad domum patris ex quo pater non ſoluit ſibi dotem promiſſā. Bal. dicit quod ſic in. l. ſi donaturus. ff. de condictione ob cauſam. quia maritus non debet decipi nec vxorē habere ſine dote. trigeſima queſtione quinta. nullum ſine dote. ⁊ allegat gloſſ. quam dicit hoc innuere in autentica de non eligendo ſecundo nubentes. §. fina. col. j. ⁊ adde tex. in capitu per veſtras. extra de dona. inter virum ⁊ vxo
10 rem. ibi quod vxorem ſuam a ſe repellat: vbi videtur caſus. †Qualiter autem probetur matrimonium verum ⁊ qualiter preſumptū dicvt in capitulo per tuas. extra qui filij ſint legitimi. ⁊ capitulo illud. de preſump. ⁊ ibi per Innocen. ⁊ Joan. and. patet. An per inſtrumentum probatur matrimonium. de quo per Bald. in. l. neq;.

C. de nup. Et adde quod anuli ſubarrhatio facit preſumi pro matrimonio donec contrarium probetur vt not. gloſſ. in capitulo tenor. de re iudica. ⁊. xxx. queſtione quinta. capitu. femine. ſed ſic non facit anuli delatio: cum de more mulieres panes vendentes deferre poſſint vt dicto capitulo illud. per cohabitationem enim ⁊ nominationem ⁊ formam probatur matrimonium maxime ſi apparent inſtrumenta dotalia. ſecundum Joan. and. in dicto capitulo illud. ⁊ vide Barto. in. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. Item attende quod matrimonium ſine dote inter perſonas impares facultatibus genere ſine honeſtate non procedit. l. imperialis. §. j. C. de nup. ⁊. xxxiiij. diſtin. capitulo is qui. in glo. Et an in dubio preſumatur inter aliquas ſimul habitantes matrimonium vel con
11 cubinatus. dic per glo. xxx. queſtione. v. capitulo aliter. †Sequitur in formula recepit a me. hoc ideo dicitur: quia quando mulier eſt ſui iuris ⁊ dat dotem: vel etiam quando eſt in poteſtate ⁊ dat dotē aduentitiam: tunc debet ſibi dos reſtitui: ⁊ ipſa eſt illa que agit in iudicio pro dote etiam ſine conſenſu patris vt tenet glo. in autentica quod locum. C. de col. ⁊ no. in. l. ij. in principio. ff. ſolu. matrimo. Et idem in dote ſibi donata a patre que efficitur aduentitia cum teneat donatio fauore dotis. caſus eſt nota. in. l. pomponius filadelphus. ff. famil. herciſcun. ⁊ per Barto. in. l. poſt decem. iiij. queſtione ſolu. matrimonio. Si autem pater dat dotem profectitiam pro filia in poteſtate. tunc eſt communis act. patri ⁊ filie: ideo vnus poteſt preiudicare alteri poſt talem acquiſitionem: pater tamen bene poteſt habere exercitium actionis ex conſenſu filie que ſemper preſumitur conſentire niſi habeat iuſtam cauſam contradicendi. l. ij. §. voluntatem. ff. ſoluto matrimo. Et poſtq̄ filia eſt facta ſui iuris morte patris vel emancipatione vel etiam ſi fuiſſet exheredata act. de dote in totum conſolidatur in perſona ipſius filie: etiam ſi pater ſibi ſoli fuiſſet ſtipulatus vt tenet gloſ. in. l. j. §. videamus. C. de rei vxo. actione. quod tamen examina vt ibi per Saly. Si autem extraneus dat dotem pro muliere tunc in dubio queritur act. mulieri niſi fuerit pactus vel ſtipulatus ſibi reddi. Et intelligitur extraneus omnis qui non habet in poteſtate. ⁊ ideo ſi pater dat dotem pro filia emancipata pater cenſetur extraneus ⁊ queretur actio filie niſi pater fuerit ſibi pactus vel ſtipulatus vt. d. l. j. §. accidit. ⁊. §. extraneum. C. de rei vxo. act. Quid autem ſi matrimonium eſt ſolutum morte filie ex qua extant liberi an debeat reſtituere vel remanere penes filios. dic per glo. ⁊ doc. in. l. dos a patre profecta. C. ſolu. mat.
12 ⁊ in. l. vxorem. §. teſtamento. de lega. iij. †Sequitur in formula fundum ineſtimatum ideo dicitur: quia ſi fuiſſet eſtimatus vel alia res eſtimata ab homine vel a lege vt. l. res in dotem. ff. de iure do. tunc faceret emptionem nec plus teneretur maritus ad fundum ſed ad eſtimationem: quia eſtimatio facit tranſire periculum in maritum l. plerunq;. §. ſi ante. in fi. ff. de iure do. ⁊. l. eſtimate. ff. ſolu. matrimonio. Et ideo ſi mulier eius exercuit veſtes eſtimatas datas in dotē tamen maritus tenetur reddere eſtimationē. l. mortis. §. res in dotem. ff. de do. cau. mor. Secus ſi non ſint eſtimate. l. plerunq;. in p̄n. ff. de iure do. Item hoc caſu quomodo fuerunt eſtimate cū eſtimatio faciat emptionem re euicta vir aget ex empto: ⁊ quicquid fuerit conſecutus dotis nomine ſol. ma. reſtituet. l. quoties. ff. de iure do. de quo dic vt. l. j. C. de iure do. Item hoc caſu quando res fuit eſtimata ſi vir ſimpliciter legat vxori rem quam habuit in dotem eſtimatam mulier habebit rem ⁊ eſtimationem ſecundum glo. ⁊ bar. in. l. lucius locuſta. de le. ij. Et predicta intellige quando res eſt eſtimata tali eſtimatione que faciet emptionem vt. ſ. dixi. Si aūt fuit eſtimata non vt faceret emptionem ſed vt appareret quantiplures vel paucioris valeret tempore reſtituendi dotem tunc hec eſtimatio facit deſinere rē eſſe dotalē nec tenetur vir reddere eſtimationē ſed rē. l. ſi inter virum. C. de iure do. Sed operatur eſtimatio: quia licet alius fundus dotalis non poſſit alienari poterit alienari ſed non ea inuita. l. ſi eſtimatis. ff. ſolu. matri. ⁊. l. fin. ff. de pac. do. in dubio autē intelligitur eſſe facta eſtimatio vt faciat emptionem vt te
13 net gl. in. d. l. ſi inter virum ⁊ vxorē. C. de iure do. †Sequitur in formula iam eſt annus elapſus. ideo dicitur: q2 ſi dos conſiſtit in pecunia maritus habet dilationem anni ad reſtituendum dotē. Si aūt conſiſtit in rebus immobilibus debet reſtitui incontinenti poſt ſolutum matrimonium. l. j. §. exactio. C. de rei. vxo. act. vel ſi eſt obligatus ad reſtituēdum non reſtituit infra dicta tēpora: tunc poſt moram in rebus immobilibus tenetur ad reſtitutionem fructuum vt d. §. exactio. ⁊. l. fructus. ff. ſol. ma. Sed in rebus mobilibus ⁊ incorporalibus que hoc caſu loco mobilium continētur: licet alias faciēt tertiam ſpeciem per ſe vt. l. mouētium. ff. de ver. ſig. ⁊ per Bart. in l. j. C. ſi aduerſus tranſactionem. tenetur reſtituere eas ⁊ vſuram earum ⁊ eſtimationes vſq; ad tertiam centeſime que ſunt. xxx. ⁊ vnū tertium pro cētenario. ⁊. d. §. exactio. Sed hodie loco vſurarum petit intereſſe etiam de iure canonico ſecundum Joan. and. ⁊ Inno. in. c. ſalubriter. de vſuris. de quo infra dicam. Et attende diligēter quod licet maritus vel eius heres habeat dilationem vt non teneatur reſtituere mobilia infra annum ſed ſolum poſt vt ſunt naues ⁊ iumenta ⁊c. tamen fructus ꝑcepti in dictis rebus mobilibus vt penſiones nauium ⁊ iumentorum ⁊ ſimilia non lucrātur: ſed interim habet

a Libellus. Adde hic d. Are. in fi. huius. §. ⁊ dñs Pe. d ferra. in ti. forma libelli q̄n agit ad dotem.

rim hꝫ cõmodũ medij tꝑis ꝛ teneꝛ reſtituere vna cum rebꝰ poſt an
nũ: ſecus in eo qđ lucraꝛ cũ pecunia quã dꝫ reſtituere: qꝛ illud lucrũ
ſibi acqrit ꝛ nõ reſtituit. ꝛ ita intelligit Saly. ꝛ ang. de peru. ĩ. d. §.
14 exactio. ſm Bar. in. l. ſi conſtãte. §. quoties. ff. ſolu. matri. ¶ †Item
attẽde ꝛ aliud qđ lꝫ infra annũ maritꝰ vel eiꝰ heres nõ teneaꝛ reſti
tuer e res mobiles datas in dotẽ nec earũ fructũ: niſi ſm qđ ſupra
☞ dixi tñ teneꝛ interim infra annũ alere vxorem defuncti ſi nõ habet
vnde ſe alat. vt not. in. d. §. exactio. ꝛ hoc caſu cum heredes dicanꝛ
quodammodo ſuſtinere onera matrimonij ꝓpter preſtationẽ ali
mẽtorũ lucranꝛ fructus. vt eſt glo. no. ꝛ ibi ꝑ Bar. in. l. diuortio. ff.
ſoluto matri. Limita tñ hoc quod dictũ eſt qđ ſi heres teneꝛ preſta
re alimenta vxori ſi non habet vnde aliũ de ſe alat eſſe verum ſi he
res hꝫ tm̃ qđ ꝑſtare poſſit alimẽta. Si autẽ nõ habeat niſi quãtum
ſufficiat ſibi ſoli tũc oĩs ordinata charitas incipit a ſeipſo. vt. l. pre
ſes. C. de ſerui. ꝛ hoc voluit gl. j. paruula in. l. ſi maritus in id. ff. ſo
luto matr. niſi heres eſſet artifex vt aliunde poſſit ſibi victum que
rere. ꝛ hoc voluit alia gl. in. d. l. ſi maritus. Sed nũquid per pactuꝫ
põt facere maritus vel eius heres vt dos ſoluaꝛ ꝛ reddaꝛ poſt quin
quẽniũ ꝛ nõ infra tꝑs ſtatutũ a iure ſoluto matrimonio. dic qđ nõ
15 vt. ff. de pac. dota. l. attilianus. ꝛ. l. de die. eo. ti. †Itẽ adde ꝛ aliud
qđ de iure ciuili ſi dos nõ ſoluiꝛ viro poſt cõtractum matrimoniũ
ꝛ duxit vxorẽ ꝛ ſupportauit onera matrimonij petet vſuras q̃ vul
gariter appellanꝛ alimenta dotis ſolum poſt biennium ſi vſqꝫ ad
illud tempus diſtulit petere dotem. l. ſi. §. preterea. C. de iure do. q̃
vſure ſimiliter ſunt tertia centeſime. ꝛ ibi per bar. ſed ſi nõ reſtitui
tur mulieri ſoluto matrimonio petit vſuras. i. alimenta dotis. ſ.
tertiam centeſime poſt annum tempore ſoluti matrimonij. Sꝫ de
iure canonico maritus paſſus moram in dotem ſibi ſoluẽdam he
ne petit vſuras dotis ꝛ intereſſe. Ideo teneas fundum pignori do
nec dos ſibi ſoluatur nõ compenſabit fructus in ſortem. tex. eſt in
d. c. ſalubriter. de vſuris. Sed mulieri paſſe morã in dote ſibi reſti
tuenda ſoluto matrimo. non debentur vſure. ꝛ ſic nõ poteſt ita pe
tere alimenta dotis: ꝛ ideo ſi retinet pignori fundum viri compen
ſat fructus in ſortem ſecundum Innocẽ. in. d. c. ſalubriter. Et bar.
hoc tꝫ in. l. inſulã. §. vſuras. ff. ſolu. matri. ꝛ in. l. atq natura. §. non
tantum. ff. de neg. geſt. licet Cy. ꝛ Saly. tenuerint i n. ꝛ. §. exactio.
preallegato quod imo mulier poteſt tanquã intereſſe petere ſicut
petit vir. vt. ſ. dixi. Et ſic ſecundum opi. Barto. illa verba cum in
tereſſe meo non eſſent ponenda in libello ex quo mulier petere nõ
16 poſſet. †Sequitur in formula morte vel diuortio. vt no. in. d. l. ij. in
l. diuortio. ff. ſo. ma. hoc tamen diuortiũ licet olim poſſet fieri mu
tuo conſenſu coniugum. l. ſi conſtante. C. de repudijs. vel etiam ſi
ne: ſi tamen iuſta cauſa alterius interueniente: vt. l. conſenſu. C. eo.
vbi ponuntur iuſte cauſe propter quas poterat fieri diuortiũ. Ta
men hodie regulariter non poteſt fieri diuortium: nec ſoluitur ma
trimonium niſi religionis ꝛ caſtitatis cauſa. vt in autẽ. quod ho
die. C. de repu. ꝛ de conuer. coniu. c. j. ꝛ. c. vxoratus. Non eñ hodie
de iure canonico diſſoluitur matrimonium ſed fit ſeparatio tho
ri: vt in. c. tue. de procur. ꝛ. c. literis. de preſump. Et ſi matrimoniũ
teneat propter conſanguinitatem vel aliam cauſam tunc pronun
ciatur nullum: vt. d. l. conſenſu. in. §. ſin autem aliter. in gloſ. fin. Et
caſus propter quas non tenet vel diſſoluitur matrimonium, cõnu
merat glo. magna. ſ. de nupt. §. ſunt ꝛ alie. ꝛ ibi declaraui per hos
17 verſus. error ꝛc. †Propter adulterium vxoris vir poteſt dimitte
re vxorem ꝛ facere ſeparationem thori. xxxiij. qđ. j. dicit dominus
in euangelio. ꝛ mulier perdit dotem. vt ſentit glo. in vir. mores. in
fi. in ver. taceat. C. de rei vxo. act. ꝛ per barto. in. l. rei iudicate. §. j.
18 ff. ſolu. ma. †Sed propter impotentiam coeundi naturalẽ a prin
cipio poſt triennium elapſum poteſt mulier matrimonium ſepa
rare ꝛ alium virum recipere: vt in. c. laudabile. de frigi. ꝛ malefi. ſi
autem non eſt a principio ſed poſt contractum matrimonium tũc
non diſſoluitur: vt. xxxiij. qđ. v. c. ſi vxorem. ꝛ. c. j. ꝛ. ij. de coniug. lep.
Si impotentia coeundi non eſt a natura ſed propter malicias
vel facturas dicit gloſſa. in lege cauſis. C. de repu. quod ſimiliter
diſſoluitur matrimonium. ꝛ idem dicit gloſſ. in. c. quod ſi per ſor
ciarios. xxxiij. q. j. licet Innocen. contra in. d. c. laudabile. de quo ꝑ
Saly. in. d. l. cauſis.

1 ☞ Exceptio cõpenſationis in quibꝰ actionibus opponi poſſit.
2 Compenſatio quid ſit.
3 Compenſatio quare introducta fuerit.
4 Compenſationis effectus quis ſit.
5 Compenſatio quam obligationem tollat.
6 Compenſatio in quibus ſit fienda debitis.
7 Compenſatio in quibus ſibi locum vendicet rebus.
8 Compenſatio an poſſit de ſpecie debita in genere opponi.
9 Compenſatio quantitatis ad quantitatem non fienda. ꝛ nu. 10.
11 Compenſatio non recipitur niſi debitum quis confiteatur.
12 Compenſatio non admittitur in depoſito.
13 Compenſatio non debet fieri in cauſa rapine vel furti.
14 Compenſatio tam in perſonalibus quam realibus admittitur actionibus.
15 Compenſatio non recipitur in iudicis officio.
16 Compenſatio an fiat ipſo iure an opponi debeat ab homine.
17 Compenſatio oppoſita excuſat a mora.
18 Compenſatio in vſuris ex ſtipulatione debitis fienda.
19 Compenſatio an debeat fieri in iudicio.
20 Compenſatio poſt ſententiam fieri poteſt.
21 Compenſatio poteſt fieri a iudice abſqꝫ partis petitione.
22 Compenſatio opponi nequit pro preſcriptionem actiõis naturali obligatione remiſſa.
23 Compenſatio quoties ipſo iure fiet toties errore ſolutũ repeti põt.
24 Compenſatio an poſſit opponi coram arbitro.

In bone fidei. ¶ In hoc. §. tolliꝛ q̃daꝫ differẽtia q̃
olim erat inter acti. bone fidei et
ſtricti iuris. ꝛ diuidiꝛ in tres ꝑtes: qꝛ pˢo ponit differentiã. ſcđo il
lã remouet. tertio ponit exceptionẽ. ſcđa ibi: ſed nr̃a. tertia ibi: exce
pta. ꝛ hoc intẽdit. Solũ actiõibꝰ bone fidei opponebaꝛ exceptio cõ
pẽſatiõis: ꝛ fiebat cõpẽſatio ipſo iure de qualitate oppoſita: ſed in
actiõibꝰ ſtricti iuris opponebaꝛ exceptio doli: hic vero hec diffe
rẽtia tolliꝛ: qꝛ taꝫ in bone fidei q̃ in ſtricti iuris actiõibꝰ opponiꝛ
cõpẽſatio directa excepta actione depoſiti. h. d. vſqꝫ ad. §. preterea.
Erat olim differẽtia in mõ. ſ. qualitate ꝓponẽdi exceptionẽ: qꝛ in
actiõe bõe fidei opponebaꝛ exceptio cõpẽſatiõis directa ꝑ quã tol
lebaꝛ pˢa actio ipſo iure vſqꝫ ad ꝯcurrẽtẽ quãtitatẽ ſicut ẽt hodie.
vt hic in gl. in v̄. ipſo iure. Sꝫ in actiõe ſtricti iuris opponebaꝛ ex
ceptio doli ꝑ quã nõ tollebaꝛ prima actio ipſo iure ſꝫ ope exceptio
nis. ꝛ eſt magnꝰ effectꝰ an actio tollatur ipſo iure an vero ope exce
ptiõis: vt no. in. l. marcellus. ff. de re. iur. ꝛ. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de
1 pac. †Hodie vero ꝑ hũc. §. ꝛ ꝑ. l. fi. C. de cõpẽſa. de qua. l. ꝛ cõſtõne
tex. hic facit mẽtionẽ: ſtatuit ĩperator qđ in q̃bꝰcũqꝫ actionibꝰ tã
ſtricti iuris q̃ bõe fidei poſſit opponi exceptio cõpẽſatiõis ꝛ tolla
tur pˢa actio ipſo iure. Et nihilominꝰ ẽt põt opponi exceptio do
li gñalis. vt hic in gl. in v̄. ipſo iure. in fi. gl. Fallit aũt in cã depoſi
ti. vt hic. ꝛ. d. l. fin. in tex. ibi libera poteſtas reſtringitur ad ea que
ſunt de bono ꝛ equo. Et ideo ſi procurator cui data eſt libera po
teſtas committit aliquid contra bonam equitatem: puta dolo vel
fraude non nocet domino. lege creditor. §. lucius. ff. man. ꝛ idem in
poteſtate ſeu rectore cui eſt cõceſſum liberum arbitrium vt reſtrin
gatur ad id quod eſt bonum ꝛ equum. argumento. l. in venditio
ne. §. j. ꝛ. ij. ff. de bo. auꝛ. iud. poſ. Non enim poteſt per hoc arbitriũ
ius alterius ledere. lege cum filius. in fin. l. coniuncta. l. j. ff. de teſta
mento mili. ſolum enim excuſatur culpa leui ꝛ leuiſſima: vt nota.
Bartol. in. d. l. in vendi. §. j. de quo dic latius per eum in. l. filiusfa.
ff. de dona. ꝛ per glo. in cle. ſepe. de verb. ſig. Fallit etiam quod ſi iu
dex delegatus inique procedat quod proceſſus ſit nullus quaſi vi
detur ſibi mandatum quod iuſte procedat. arg. l. ſi procurator. §.
quod ſi indebitum. ff. de condi. inde. ꝛ. l. diligenter. ff. man. Et per
Innocent. in. c. dilectus. de reſcrip. ꝛ. c. venerabilis. de off. delega.
¶ Nunc veniamus ad materiam compenſationis circa quã que
ro. Primo quid ſit compenſatio. Secũdo quero quare fuit intro
ducta. Tertio quis ſit eius effectus: ꝛ per conſequens quis ſit effe
ctus permiſſionis hic facte in omnibus contractibus. Quarto in
quibus debitis fiet compenſatio. Quinto in quibus rebus fiat cõ
penſatio. Sexto an compenſatio fiat ipſo iure vel demum oppoſi
2 ta ab homine. †Ad primam dic quod compenſatio eſt debiti ꝛ cre
diti inuicẽ inter ſe cõtributio. i. inter ipſos cõtrahẽtes ꝛ nõ alias.
Nam de alio quis non poteſt opponere compenſationem niſi ſit
pater: dominus vel ſocius illius vel ſit ꝓcurator in rem ſuã: vt no.
in. l. verum. ꝛ. l. ſeq. ff. eod. Item expone contributio. i. quia vnum
debitum fungitur vice alterius. ꝛ hoc ideo quia compenſatio pro
ſolutione habetur: vt. ff. de libe. cauſa. l. vel permutauerat. ꝛ. l. ſi de
bitor. C. qui po. in pig. ha. ꝛ. l. amplius. ff. rem ratam ha. Et ideo q
iurauit ſoluere compenſat nec eſt periurus ſicut ꝛ ille cui adiecta
eſt conditio dandi illam implet compenſando. vt. l. ſi peculium. §.
j. ff. de ſtatu lib. Item compenſatio habetur pro petitione: ꝛ ideo
qui non põt petere non põt compenſare. d. l. amplius. Ex quo ſe
quiꝛ qđ excõmunicatus qui nõ põt petere in iudicio. vt in. c. intel
leximus. extra de iud. non poterit compenſare. qđ tenet Innoc. in
c. cum inter priorem. extra de except. Et ſimiliter compenſans debi
tũ ſolutũ incidat in pena ſtatuti de petẽte debitũ ſolutũ ꝑ. d. l. am
3 plius. ff. rem ra. habe. ꝛ ibi per Bar. †Ad ſecundum autem quare
fuit introducta compẽſatio. dic qđ fuit introducta ex eo qđ meliꝰ
eſt nõ ſoluere quã ſolutum repetere. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ ibi glo. ff. de compẽ
ſa. ꝛ propter ſumptus ꝛ labores ꝛ moraꝫ iudiciorum. vt in. l. quod
debetur. ff. de cõpen. vbi aũt non põt fieri compenſatio poteſt fieri
reconuentio: quod tñ eidem ſentẽtia terminari debet. ſm materiã
4 l. pompo. ꝛ autẽ. ꝛ conſequenter. C. de ſen. †Ad tertium auteꝫ vcꝫ
quis ſit effectus compenſationis ꝛ per conſequens ꝓuiſionis hic
facere ab imperatore: vcꝫ quod poſſet compenſari etiam in actio
ne ſtricti iuris ꝛ non ſufficiat exceptio doli que olim ſufficiebat cũ
nihil interſit an quis nõ debeat: vel per exceptionem agẽtem exclu
dat. vt. l. nihil intereſt. ff. de re. iur. dic quod vtilitas eſt hec: qꝛ com
penſatio tollit omnem obligationem cum habeat vim ſolutiõis.
l. amplius. ff. rem ra. ha. Sed exceptio nõ tollit omnem obligatio

¶ Not. h de vxore alẽda ĩfra annũ lu ctus. Et ꝑ d. Salyc. in l. j. C. de rei vxor. act. §. ſui autẽ qui eſt poſt. §. actio.

Hic tractat materiã cõpẽſationis.

nem ſed parit ſolū exceptionē vt.l.licet.C.de iudi.Itē quedā ſunt
in qbus vtiliꝰ eſt nullo teneri obligatiōis vinculo:⁊ ideo plus in-
tereſt liberari ipſo iure quā ope exceptiōis.vt no.in.l.marcellꝰ.ff.
5 de reg.iur.⁊.l.ſi vnꝰ.§.pactus.ff.de pac.†Sʒ q̄ro quā obligationē
tollat cōpenſatio dicit qđ tollit oēm obligationē ciuilē ⁊ naturalē
qꝛ qđ operat̄ ſolutio illud idē operat̄ cōpēſatio:qꝛ cōpenſatio ha-
bet vim ſolutionis.vt.d.l.ampliꝰ.ff.rem ra.ha.Sed ſolutiōe eius
qđ debet̄ omnis obligatio tollit̄.vt.ſ.qui.mo.tollit̄ obliga.in pn̄.
ita tollit cōpenſatio oēm obligationē vſqꝫ ad concurrentē quāti-
tatem:ita qđ nulle reliquie remanent vt hic.⁊.l.fi.C.eo.⁊ hoc ſi cō-
pēſatio opponat̄ de debito liquido ſeu de ꝓximo liquidādo: ſed
ſi de ꝓximo liquidari nō poſſit dicit̄ requiri altiorē indagationē
⁊ reſeruatur in alio iudicio.vt.d.l.fi.C.de compenſa.❡Sed que-
ro infra qđ tēpus dicit̄ de proximo poſſe liquidari ſeu qđ tempus
datur ad liquidandū vt de ꝓximo dicat̄ liquidari.glo.tenet in.d.
l.fi.qđ hoc cōmittit̄ iudicis arbitrio.Bar.in.l.aufertur.§.qui cō-
penſationem.ff.de iure fiſ.dicit cum ſolutionis vim habeat com- Not. hec di-cta.
penſatio qđ quantū tēpus daret̄ ad ſoluēdū tātū tp̄s datur ad li-
quidandum.Fallit in cōpēſatione oppoſita fiſco in qua debitum
6 debet liquidari infra duos mēſes.vt in.d.§.qui cōpēſatione.†Ad
quartum autē vcʒ in quibus debitis fiat compēſatio,dic qđ fit de
debitis vtroqꝫ iure.Item in debito naturali iure tantū.vt.l.etiā
ff.eo.Item debitis de iure ciuili tantū quādo habent aliquid na-
turalitatis admixtum vt in chirographo poſt biēnium ibi vbi ci-
uilis obligatio eſt efficax ad agendum vt in debito ex cauſa rei iu-
dicate.vt no.in.l.iulianus.ff.de condi.inde.Alias de debito ciui-
li tantum nō opponitur cōpenſatio.vt.l.quātūcūqꝫ per receptio-
nem.ff.de cōpē.Quid autē ſi iudex iniuſte abſoluit ꝑ ſentētiā meū
verū debitorē an poſtea agēti contra me ad illius debitum potero
opponere cōpenſationē.videt̄ qđ ſic:quia remanſit naturalis obli
gatio que nō fuit ſublata ꝑ ſententiā.l.iulianꝰ.ff.de cōdi.inde.glo.
tenet cōtra in.d.l.quecūqꝫ ꝑ illā.l.⁊ qꝛ illa naturalis fuit eliſa per
ſententiā.de quo per Bar.in.l.ꝓcurator.§.ſi procurator.ff.rem ra
7 tam habe.⁊ plenius per Saly.in.l.ex cauſa.C.de compenſa.† Ad
quintum videlicet in quibus rebus habet locum compēſatio.dic
qđ habet locum in rebus que recipiunt functionem ⁊ nō in alijs.
vnde nunq̄ fit compenſatio de ſpecie ad quantitatem:qꝛ vnū non
fungitur ſpecie alterius:vt.l.ſi cōuenitur.ij.ff.de pig.acti.⁊.l.ſi nō
ſortem.§.ſi centū.ff.de cōdi.inde.⁊.l.qđ dicit̄.ff.de impēſis.Et hoc
niſi ſpecie perēpta deueniat̄ ad eſtimationem:et hoc dicit̄ in reali
compenſatione fieri.ſʒ vt hic in gl. in ver.iure aperto.⁊.fi.C.eod.
8 †Sed an de ſpecie debita in genere hincinde poſſit opponi cōpē-
ſatio:vt ſi debes mihi bouē in genere ⁊ ſilr̄ tibi debeo.tʒ hic glo.qꝙ
ſic:qꝛ qn̄ genera ſunt paris eſtimatiōis admittit̄ cōpenſatio : qꝛ in
quolibet debetur mediocre.l.legato generaliter.ff.de le.j.Sʒ ſi ge-
nera debita hincinde nō ſunt paris eſtimationis:vt ſi debes mihi
bouem in gn̄e: ⁊ ego tibi debeo hoiem in genere:tunc nō admittit̄
compenſatio:qꝛ heredes non recipiūt functionem adinuicem.l.j.
Itē ſi cū me.ff.ſi ꝑs here.l.pe.⁊.l.deducta.ff.ad treb.⁊.l.q nō mili-
tabat.ff.de here.inſti.vbi gl.dicit quod fit compenſatio de genere
9 ad genus.†Similiter nō fit cōpenſatio quātitatis ad quantitatē
quādo eſt quātitas vt ſpecies vt.l.ſi creditor.§.j.ff.de compen.Nā
idem iudicatur de quātitate in ſpecie debita quod de ſpecie.l.pla
ne.§.j.ver.ſed hoc ita.ff.de leg.j.l.ſed ſi certos.eo.ti.licet vltramon
tani ⁊ Bar.teneant oppoſitum in.l.cū fundus.§.ſeruū tuum im-
10 prudens.ff.ſi cer.pe.ꝑ.l.nūmus.ff.de in litem iura.† Item non fit
compenſatio quantitatis ad quātitatē qn̄ debitum compenſan-
dum nō eſt liquidū vel de proximo liquidandū vt.l.fi.C.compen.⁊
ſ.dixi.ſed reſeruatur in alio iudicio .l.qđ in diem.§.rationē.ff.de
11 compen.❡†Item nō admittitur cōpenſatio niſi qs confiteat̄ de-
bitum.Si autem neget ⁊ per teſtes ꝓbetur.⁊ poſtea velit cōpenſa
re nō audit̄.vt hic in glo.in ver.iure aperto.⁊ clarius per glo.in.l.
nemo ex his.ff.de reg.iur.Sʒ ⁊ ſaly.in.d.l.tʒ etiā qꝙ qn̄ qs eſt cōui-
a ctus per teſtes admittit compenſatio ſi debitū eſt liquidū [a] vel de
proximo liquidari poſſit:qꝛ arbitrio iudicis cōmittit̄ vel ēt ſi non
poſſit liquidari de ꝓximo qn̄ non eſt tale debitū cuius nō daretur
actio in alio iudicio ſi non admittat̄ cōpenſatio:vt qꝛ ſit naturale
debitum tm̄.nā tunc admittit̄ cōpenſatio debiti nō liquidi nec de
ꝓximo liquidādi.ar.l.j.§.ſʒ excipiunt̄.ff.de ferijs.⁊ hoc verū ſi tem
pus terminādi cām ꝑfixū a lege vel ſtatuto hoc patiatur.ar.l.accu
ſaturus.ff.de adul.Item admittit̄ compenſatio quando vnum eſt
in obligatione ⁊ aliud in poteſtate ſoluendi:vt in debito ex noxa-
li cauſa:vt no.in.l.qui iniurie.§.j.ff.de fur.de quo ꝑ Bart.in.l.ſer-
12 uus cōis.§.j.e.ti.†Item nō admittitur compenſatio in cauſa de-
poſiti:vt hic.⁊.d.l.fina. et.C.depoſiti.l.pe. Eſt enim priuilegiata
hec actio vt contra eā nō admittat̄ exceptio cōpēſationis: vt.d.l.
penul.c.bona fides.extra depoſiti.nec etiam exceptio ſpoliatiōis
ſm̄ aliquos:vt not.in.d.l.pe.⁊.c.ij. de ordi.cogni.❡In gloſſ.que
incipit hic patet.quinimo dicit Bar.in.d.l.pe.qđ inſtrumētū de-
poſiti habet paratam executionem ſicut ſentētia.Et in cauſa de-
poſiti debet ſummarie ꝓcedi.qđ tn̄ intelligo qđ ſit cauſa ſumma-
ria reſpectu ordinis iudicij:non reſpectu ꝓbationū que debēt eſſe

a ❡Liquidū adde hic do. Are. qn̄ exceptio cōpēſatiōis eſt liq-da et nullis ambagibus inuoluta. vide eū hic in iij.col.in medio in v̄.q̄ro cū tex.⁊ vide dictum do. are.ſup toto iſto.§. i quo multa bona ⁊ ſingularia dicit que ꝓlixꝰ eſſet hic marginare.

plene: vt.l.iudices.C.de iudi.quibꝰ factis pōt iudex cōpellere de
poſitariū ad reſtitutionē depoſiti.alias ſnīa nō ꝓlata ꝑ.d.l.pe.licet
13 aliter dicāt ibi Bar.⁊ Saly.†Itē nō admittit̄ cōpēſatio in cauſa
rapine:vel furti:vel inuaſionis poſſeſſionis:vt.d.l.fi.C.de cōpen.
licet alias in delictis admittat̄ cōpēſatio: vt.l.ambo.ff.eo. de quo
plene ꝑ Dy.in reg.iur.impari.de reg.iur.in.vj.Nec etiā admittit̄
cōpenſatio in alijs caſibus not.in glo.magiſtrali in.l.ob negotiū
14 ff.e.†Cōclude regulā qđ exceptis regulis ſupradictis admittit̄ cō
penſatio tā in actionibus ꝑſonalibus quā realibus quā pecunia-
rijs:vt hic in.d.l.fi.ſiue ſit in dādo ſiue in reſtituēdo.vt hic in glo.
j.dūmodo res quibꝰ opponit̄ cōpēſatio ſint tales qđ functionē re
15 cipiant:vt.d.l.ij.§.j.ff.ſi cer.pet.†Sed an in officio iudicis oppo-
natur cōpenſatio videt̄ qđ nō:qꝛ qđ officio iudicis debet̄ nō eſt in
obligatiōe.vt.l.ꝑ colluſionē.ff.de act.emp.Sed glo.hic in ver.fuit
alias tenet oppoſitū pro quo eſt caſus in.l.etiā.C.eo.⁊ ibi ꝑ Bar.
Nā ſi officiū iudicis pōt cedi.l.qđ ſi minor.ff.de mino.ac etiā pōt
16 nouari.vt.l.emptor.ff.de dona.†Ad ſextū vcʒ an cōpenſatio fiat
ipſo iure:an vero debet opponi ab hoīe tenet hic gl.in ver.ipſo iu
re.⁊ in.l.ſi cōſtat.C.eo.ti.⁊.l.ſi qđ.ff.eo.qđ ſit neceſſaria oppoſitio
debitoris.Fallit autē in caſibus in quibꝰ fit cōpenſatio ipſo iure
abſqꝫ eo qđ opponat̄ ab hoīe.que not.in.d.l.ſi cōſtat.ſ.in delictis:
qꝛ paria delicta mutua cōpēſatione tollunt̄.l.ſi ambo.§.quoties
ff.eo.de quo dic ꝑ Dy.in.d.regula iuris impari.Et adde ꝑ Bart.
in.l.viro atqꝫ vxore.⁊.l.cū mulier.ff.ſolu.ma.Itē fallit in vſuris ex
mora debitis ⁊ in pena cōmittēdi:⁊ in pignoratione nō diſtrahē-
do ex mora.vt.d.l.ſi cōſtat.qꝛ nō eſt in mora qui excuſatione legiti
17 ma ſe tueri poteſt:vt.l.lecta.ff.ſi cer.pet.†Ex quo no.qđ exceptio
compēſationis excuſat a mora ⁊ eius effectu:vt voluit glo.in.d.l.
ſi conſtat.⁊ per hoc poteſt dici qđ res emphyteoticaria nō cadat
in cōmiſſum per ceſſationē ſolutionis cenſus.ſi dn̄s debet tantū-
dem emphyteote:de quo in ſpe.de obli.⁊ ſol.§. nunc aliqua. ver.
18 quid ſi ſub.⁊ in titu.de loca.§.nunc aliqua.ver.lxxix.†Similiter
fit compenſatio ipſo iure in vſuris ex ſtipulatione debitis odio
vſurarū:vt.l.cum aliter.ff.eo.Similiter in expēſis alimētorū que
ipſo iure compenſant̄ ⁊ deducunt̄ de fructibus cum aliter non di-
cantur fructus niſi deductis expenſis.l.fundus qui.§.fin.ff.famil.
hercif.⁊ idem in expēſis factis in tardatione edificij.l.quod ſi ar-
19 tificem.ff.de rei ven.†Sed quero an requiratur qđ iſta cōpēſatio
fiat in iudicio vt tollatur debitū ipſo iure oppoſita cōpenſatione
ab homine.dic qđ nō:ſed ſufficit expreſſio volūtatis extra iudiciū
ſine inſtrumēto iudicis:vt puta notifico tibi qđ ego compēſo tibi
20 tale debitū pro tali:alio debito.ſm̄ Bar.in.l.verū.ff.e.†Itē quero
an cōpenſatio poſſit opponi poſt ſententiā.dic qđ ſic:qꝛ eſt regula
qđ vbicunqꝫ exceptio nō impugnat ſnīam poteſt opponi poſt ſen-
tentiā.vt in caſibꝰ notatis in.l.j.C.de iur.⁊ fac.igno.ſecus ſi impu
gnat:qꝛ tunc non poteſt per.l.perēptoriam.C.ſen. reſcin.non poſ.
21 †Itē adde qđ vbicūqꝫ cōſtaret iudici de vtroqꝫ debito:pōt cōpen-
ſationem facere abſqꝫ partis petitione:vt.ff.fa.hercif.l.meuius.§.
arbiter.ff.cōmuni diui.l.ſi quis putās.§.idē iulianus.facit qđ no.
Barto.in.d.l.lecta.ff.ſi cer.peta.Item adde aliam limitationem
ad predicta:qꝛ qđ dictum eſt qđ naturale debitum poteſt compē-
ſari etiam ſi requirat indaginē ⁊ tēpora largiant̄:vt.l.etiā.ff.eod.
eſt verum in petente.Secus autē in repetente naturale debitum
errore facti probatur ſolutū:qꝛ tūc nō opponit̄ cōpēſatione bene-
ficium reputet̄ inutile.ita notat glo.in.l.interdum.⁊.l.cū his.§.j.
22 ⁊ ibi per Bar.ff.de condi.inde.†Sed nunqd naturali obligatio-
ne remiſſa poſt preſcriptionē actionis poſſit opponi cōpenſatio.
dic qđ non:qꝛ remanēt eliſa per ſublationem ciuilis.⁊ per.l.ſicut.
C.de preſcriptio.xxx.anno.⁊.l.fina.C.de anna.excep.et hoc tenent
23 Bald.⁊ Ang.†Adde etiā ⁊ aliud vcʒ quod in caſibus in quibus
fit compēſatio ipſo iure de quibus.ſ.dixi.⁊ notantur in.l.conſtat
C.eo.in illis caſibus errore ſolutum repeti poteſt.l.quod dicit̄.§.
ſi dos.ff.de compenſa.⁊.l.qui excep.§.ſi pars.ff.de condi.indebi.
Et notat̄ in.l.qui inuicē.eo.tit.⁊ ibi per Bar.⁊ ꝑ hoc videt̄ qđ cū
legatū factum viro ab vxore intelligat̄ relictum animo cōpēſandi
cum lucro qđ vir debet habere ex forma ſtatuti cum ſit debitū ne-
ceſſarium ſm̄ opinionem doc.in.l.ſi cum dotem.§.ſi pater.ff.ſol.
matri.⁊ ꝑ aut.ꝓterea in fi.C.vnde vir ⁊ vxor.qꝛ tale lucrum errore
ſolutū pōt repeti.ſed Bart.tenet in.d.§.ſi pater.qđ potius illud
cenſet̄ lucrū cōtractus dotis precedentis quā legale lucrū:⁊ ideo
non cōpenſandū eſt maxime ſi vxor legauerit hoc modo:videlicet
lego viro meo tantum de bonis meis:qꝛ tunc nō cōpenſant̄ cum
bona intelligantur deducto ere alieno:⁊ ſic lucro quod viro den-
24 tur:vt.l.ſubſignatum.§.bona fide.ff.de verbo.ſigni.† Item que-
ro nunquid coram arbitro ⁊ arbitratore et iudice appellationis
poſſit opponi compenſatio cum nō ſit de hoc cōpromiſſum nec in
cauſa principali ſit oppoſita.Cōcludit Bal.in ſubadditionibus
in ſpec.de arbitrio.§.j.qđ aut compenſatio naſcit̄ ex eadē cauſa.vt
l.de illo.ff.pro ſocio.⁊ tunc admittitur compenſatio.l.meuius.§.
arbiter.ff.fami.her.Aut ex alia cauſa:tūc corā eo nō pōt opponi
cum habeat inſtare conuētionis que nō fit coram arbitro:vt in.c.
cum dilectus.de arbi.extra.Sed arbiter ſi vult poteſt cōditiona-

liter

liter abſoluere hoc modo. Abſoluo te a decem de quibus compromiſſum eſt ſi abſolueris tuũ aduerſariũ a totidẽ de quibꝰ cõpenſatio opponit. Iubere enĩ nõ põt de eo de quo nõ eſt compromiſſum. ſed conditionẽ adijcere põt ſuadẽte equitate: ſed iudex appellationis bene cognoſcit de cõpenſatione non obiecta in cauſa principali. l. j. §. ſi apud. ff. que ſen. ſine appel. re. ⁊ tenet Spe. in ti. de appel. §. nouiſſime. ver. ſed nunqd in cauſa. Sed an exceptio cõpenſationis omiſſa ab eo q ſoluit pluribꝰ vicibꝰ inducat preſumptionẽ qđ nihil ſibi debeat. dic qđ non: vt. l. ſi cũ dos. ff. rerũ amotarũ. ⁊ not. per Bar. in. l. ſi quidã. C. de trãſac. niſi ratio ſanguinis tpis diuturnitas. et calculi ſepe reuiſa aliud inducat: vt habetur in. l. procul. ff. de probationibus.

1 ☞ Actiones arbitrarie que ſint.
2 Actio arbitraria quotuplex ſit.
5 Actiones arbitrarie quare dicantur. ⁊ nu. ſeq.
7 Actiones arbitrarie ⁊ ſtricti iuris in quo differant ab eis que ſunt bone fidei.
8 Actiones arbitrarie ſtricti iuris que dicantur.
9 Modus condemnandi in actionibus arbitrarijs qualis ſit.
10 Iudice nolente ſuum officiuꝫ impendere qualiter parti conſulat.
11 Iudex an debeat ſtatutum pro reo faciens allegare.
12 Iudex exceptionem per partem opponendam ſupplere poteſt.
13 Contractus bone fidei redditur nullus cui cauſam dedit dolus.
14 Libelli forma ſecundum varietatem caſuum varianda.
15 Dolus quotuplex ſit.
16 Dolus in quo a fraude differat.
17 Dolus quando dicatur cauſam contractui dare.
18 Actio de dolo pro quanto detur precio.
19 Actionẽ de dolo vel in factũ qualiter quis intẽtare cognoſcatur.
20 Venditionem approbare dicitur exceptionem contra emptorem non opponens.
21 Deceptus in cõtractu electionẽ hꝫ an cõtractuꝫ valere velit vel nõ.
22 Dolus qualiter probetur.
23 Doloſus non reſtituens damnatur in quadruplum.
24 Libellus in actione arbitraria cũ mentione loci qualiter formet.
25 Actio arbitraria propter locũ in quatuor caſibus inuenitur.
26 Reus in mora ſoluendi in loco deſtinato exiſtens an poſſit in loco promiſſionis conueniri.
27 Debitor quando vbiqꝫ conueniri poſſit.
28 Actio qualiter ſit arbitraria ſi agatur alibi quã in loco deſtinato.
29 Actio in arbitraria ſi in loco deſtinato agatur.
30 Intereſſe an poſſit ſimul cum debito peti.
31 Libellus de loco mentionem facere debet.
32 Arbitraria dictio an ſit nomen actionis.
33 Fideiuſſor ita cõuenitur actione arbitraria ſicut principalis.
34 Libellus in actione ad exhibendum qualiter formandus. et numero. 37.
35 Intereſſe qualiter probetur.
36 Iudicium quando ordinarium dicatur ⁊ quando ſummarium.
37 Nomen iudicis coram quo agitur an debeat in libello exprimi.
39 Delegare quis poſſit.
40 Acceſſor quis dicatur.
41 Potens per ſe non ſemper per alium poteſt.
42 Actio ad exhibendum contra quem detur.
43 Exhibere quid ſit.
44 Rei vendicatio ſimul cum actione ad exhibendũ intẽtari poteſt.
45 Actio ad exhibendum in quo differat ab interdicto de tabulis exhibendis.
46 Actio in factum ad intereſſe datur cõtra non exhibentem ad iuſſum iudicis.
47 Intereſſe qualiter probetur contra nõ exhibentem ⁊c.
48 Exhibere debitorem alicuius an teneat is ad cuius domũ fugit.

Preterea. ¶ Supra in pcedẽti. §. tractauit de actionibꝰ bo. fi. q̃ ſunt arbitrarie ex natura earũ: qꝛ iudex eſtimat ex bono ⁊ equo ꝗtũ actori pſtari debeat. vt in. §. in bone fidei. venit enĩ ex natura ⁊ eqtate reſtõ fructuũ ⁊ itereſſe ⁊ aliaꝝ acceſſionũ: vt dictũ fuit in. §. actionũ. in gloſſ. magna. verũ qꝛ ſunt alie actiones arbitrarie nõ ex natura ipſaꝝ: ſed preter naturã ⁊ ex mero iudicis officio: ⁊ ſunt ſtricti iuris: ideo hic ſumpta occaſiõe cõtinuat hic impator de actionibꝰ arbitrarijs: ⁊ qꝛ in iſtis arbitrarijs potiſſime occurrũt multa incerta: ideo iudex dꝫ curare quãtũ poſſibile eſt certã ferre ſnīaꝫ. vt ĩ. §. curare. q. §. eſt cõis ad oẽs actiones. Et hic. §. diuidit ĩ tres ptes: qꝛ pũo ponit q̃re dicunt arbitrarie. ſcđo ibi: ſꝫ iſte. põit an arbitrarie ſint reales an pſonales. tertio ibi: in his. declarat qualr offm̃ iudicis dꝫ verſari ĩ iſtis arbitrarijs
1 ⁊ hoc intẽdit. † Actiões tã reales ꝙ pſonales in rẽ tñ ſcripte q̃ dant ad reſtituendũ vel ad exhibendũ vel ſoluẽdũ in loco conuento vel noxe dedẽdũ ſunt arbitrarie: qꝛ offõ iudicis fit ꝯdẽnatio prout eſtimauerit negotium de quo agit cõuenire. h. d. iſte. §. vſqꝫ. ad. §. curare. Et no. antiquam grammaticã dedo dedis. Itẽ qđ actiones arbitrarie de quibus hic loquit ſunt ſtricti iuris: vt tenet gloſ. hic in fi. ille tñ actiões hic noĩate nõ ſunt arbitrarie vniformiter ſꝫ diuerſis reſpectibus appellant arbitrarie: qꝛ reales vel in rem ſcripte dicunt arbitrarie ꝓpter iuramentũ in litẽ deferẽdum. arbitraria ꝓpter locũ dicit arbitraria ꝓpter intereſſe actiõis ⁊ rei cuius habet actor actionem. Actio noxalis dicit arbitraria ꝓpter cõdẽnationẽ inſolidũ vel cũ facultate ſoluẽdi ꝓ noxa. ⁊ hoc voluit gloſ. pe. in ver. naturã. ⁊ dicã. j. in tertio queſito. dicit enĩ arbitraria etiã alio reſpectu. ſ. qꝛ ex arbitrio iudicis pẽdet de iure vnius dare alteri vt in actione finium regundorum q̃ eſt ſtricti iuris vt in glo. in ver. ſimilibus. Quero ergo primo quot modis dicitur actio arbitraria. Scđo quare magis iſte actiones ſtricti iuris de quibus hic tractatur dicãtur ⁊ appellãtur arbitrarie ꝙ actiones bone fidei. Cum in vtriſqꝫ verſetur officiuꝫ iudicis ⁊ de differẽtijs inter eas. Tertio q̃ ſint iſte actiões arbitrarie de quibus hic tractat ⁊ quale ſit officiũ
2 iudicis in eis. † Ad primum dic quod actio arbitraria eſt quadruplicis generis. ſ. ex natura actiõis. ex mero iudicis arbitrio ex loci adiectione ⁊ ex condemnationis qualitate. primo enim dicitur arbitraria ſcilicet ex officio iudicis dependens ex natura actionis: vt in omnibus actionibus bone fidei in quibus arbitrium iudicis pinguius ſe extendit ꝙ in alijs actionibus ad omnia que ex bono ⁊ equo fieri debẽt vt circa fructus vſuras intereſſe ⁊ alia de quibꝰ
3 ſ. eo. §. actionũ. † Scđo dicit arbitraria. i. officio iudicis dependẽs non ex natura actionis: ſed preter naturam. ⁊ ſic non originaliter ſed accidentaliter vt eſt hic in omnibus actionibꝰ ſtricti iuris realibus ⁊ perſonalibus in rem ſcriptis. de quibus. ſ. eod. §. item ſeruiana. ⁊. ſ. eo. §. quod in gloſ. In quibus ſi condemnatus ad reſtituendum vel ad exhibendum non reſtituat vel non exhibeat ſed iuſſum iudicis contemnat poteſt iudex ex officio ſuo deferre iura-
4 mentum in litem. † Tertio dicitur arbitraria propter locuꝫ: quod eſt in quatuor caſibus tantum ſcilicet in promiſſo conſtituto mutuato: ⁊ legato certo loco ſoluendo vt not. in. l. aut mutuo. ff. de eo qđ cer. lo. a quibus niſi fiat ſolutio in loco deſtinato: ſed in alio loco habetur conſideratio intereſſe actoris ⁊ rei. l. ij. ⁊. l. non vtroqꝫ. §. nunc de officio. ff. de eo quod certo loco. Si autem non eſſet adiectus locus non eſſet actio arbitraria vt not. in. d. l. aut ſi mutui. et hic in glo. in ver. promiſſum. ⁊ dicam. j. in formula huius actiõis.
5 † Quarto dicitur arbitraria propter condemnationis qualitatem an inſolidum vel noxaliter fiat. l. ij. ⁊. l. in delictis. ff. de noxa. actio. Et iſtis tribus vltimis modis ſumitur actio arbitraria in hoc. §.
6 † Ad ſecundum autem dic prout fuit de mente gloſſ. ij. in fi. hic qđ ideo iſte actiones magis vocantur actiones arbitrarie quã actiones bone fidei: qꝛ ad officiũ iudicis ſpectat ex natura actionis ſupplere ⁊ prouidere in oĩbus in quibꝰ ſit iuſtuꝫ ⁊ equũ. ⁊ circa acceſſiones ⁊ alia de quibus predixi. ſ. neceſſitat iudex facere cum hec veniant ex natura actionis bone fidei. Sed in actionibus arbitrarijs ſtricti iuris de quibus hic dicitur non neceſſitat iudex: vt hic: in glo. ſi vult. Sed Io. fabri. aliter declarat. videlicet quod cum ex natura actionis bone fidei veniant omnia que ex equo ⁊ iuſto ⁊ ex bona fide preſtari cõuenit: licet per partes non fuerint expreſſa vt circa fructus ⁊ alia de quibus in. §. actionum. ſupra eo. ⁊ ad illa ſe ex neceſſario extendat officium iudicis: ideo ille actiones remanſerunt potius in ſuo nomine proprio vt vocentur actiones bone fidei ꝙ arbitrarie. Sed in actionibꝰ ſtricti iuris non veniũt niſi id de quo actũ eſt inter partes: et ex natura illarũ partiũ nõ põt fieri condẽnatio ad alia: ſed eſt prouiſum per. l. remittẽdo totũ ad arbitrium iudicis vt poſſit in alio condemnare prout viderit expedire ex natura negotij: ideo iſte actiones merito dicte ſunt arbitrarie: quia ex mero officio dependent. l. in actionibus. ff. de in litem iu-
7 rando. † Differunt aũt actiones arbitrarie ⁊ ſtricti iuris ab actionibus bone fidei in pluribus primo in condemnandi neceſſitate: ſecundo in ſententie pluralitate: tertio in doli commiſſi varietate: quarto in iuramenti deferendi temporalitate. Prima differentia patet per proxime dicta. Secunda differentia patet: quia in arbitraria ſtricti iuris due ferunt ſententie: ſcilicet vna de reſtituendo vel exhibendo rem alia ſi res non reſtituatur ſuper condemnatione per iuramentum in litem. vt lege cum exceptione. §. in hac. ff. quod metus cauſa. quod intellige: ſcilicet quãdo feruntur due ſententie vbi agitur de reſtituendo vel exhibendo: nõ aũt ferunt due ſententie in arbitraria propter locum vel noxam. ⁊ hic voluit glo. hoc in ver. natura. Tertia patet per iuramentum in litem affectionis poteſt deferre in actionibus bone fidei contra reum qui ab initio fuit in dolo: ſed tempore reſtitutionis rei non eſt in dolo ⁊ contumacia in reſtituendo vt quia vendidit rem quam non poteſt reſtituere: nam iuratur contra eum in litem quod vendendo fecit quominus poſſit reſtituere. lege ſi poſſeſſor. §. fina. ff. de petit. heredita. Sed in iſtis actionibus arbitrarijs non iuratur cum non ſit contumax in dolo in parendo iudici ⁊ reſtituendo cum res non ſit penes eum. lege arbitrio. ff. de dolo. Quarta differentia patet: quia in actionibus arbitrarijs defertur iuramentum ſoluꝫ poſt ſententiam quo tempore eſt condemnatus ad reſtituendum. Sed in actionibus bone fidei in quibus non fertur niſi vna ſententia. Sed probare dolum non reſtituentis ⁊ iuramentum deferri ante ſententiam. vt not. in lege. j. ff. de actio. empt. et ideo officio

No. in quibꝰ differt actiones arbitrarie et ſtricti iuris: ab actionibꝰ bone fidei ⁊ nota hec diligẽter

Nota quot modis actio dicitur arbitraria.

iudicis in actione bonefidei perit vna cuz actione.qḋ ſecus eſt in
8 actionibus arbitrariis.vt voluit hic glo.fi.† Ad tertiũ autem que
ſint actiones arbitrarie ſtricti iuris.de quibus hic loquiť.dic qḋ
ſunt ille in quibus ſit cõdemnatio ad aliqḋ iſtorũ quatuor.ſ.ad re
ſtituendũ vel ad exhibendũ.vel in certo loco ſoluendũ vel ex noxa
li cã dedendi.Primo enim oẽs actiões ſtricti iuris in quibus ſit
cõdemnatio ad reſtituendũ.vt ſunt oẽs actiones reales.vt reiven
dicatio publiciana:ſeruiana:hypothecaria: τ perſonales in rem
ſcripte.de quibus.ſ.eo.§.item ſeruiana.τ.§.quedam ſunt arbitra
rie vt iudex poſſit deferre iuramẽtũ in litem taxatione preceden
te.l.arbitrio.ff.de dolo.τ hec eſt regula generalis.vt dicit text.in.l.
que reſtituere.in fi.ff.de rei ven.τ hic in tex.ibi τ his ſimilibus.et
hoc voluit glo.notabilis in ver.condemneť in.l.iiij.§.ſed τ ſi quis
ff.finiũ reg.que dicit qḋ vbicunq3 condemnetur iuſſus iudicis po
teſt dici arbitraria vt iudex deferat iuramentũ in litem etiã ſi pce
dat ex mero officio iudicis.vt quia reſtitutio in inte.reus nõ reſti
tueret rez:vt.ſ.eo.§.rurſus.τ hic etiã dicuntur arbitrarie omnes
ille actiones que enumerantur hic in glo.in ver.ſimilibus.τ in.l.
actionibus.in ver.plane.ff.de in litem iuran.τ ibi per Bar.Simi
liter vbi agiť ad exhibẽdũ ſi iuſſus exhibere nõ exhibeat eſt actio
arbitraria vt iudex poſſit deferre iuramentũ in litẽ contra nõ ex
hibentem.l.iij.§.preterea.ff.ad exhiben.Similiter vbi nõ ſoluiť in
loco cõuento promiſſum cõſtitutũ mutuatũ: vel legatum eſt actio
arbitraria nõ vt iudex deferat iuramentum:ſed vt taxet intereſſe
actoris propter ſolutionẽ nõ factã in loco conuento.Et ſimiliter
intereſſe rei.qr cogiť ſoluere in alio loco quã cõuento.l.ij.in prin.
τ.l.nõ vtiq3.§.officio.τ ibi no.ff.de eo qḋ certo loco.Similiter vbi
qs cõueniť actione noxali pro damno dato a ſeruo eſt actio arbi
traria nõ circa qualitatẽ noxe:ſed circa qualitatem ſoluendi quia
vertitur arbitriũ iudicis in hoc iudex habita informatiõe decla
ret an dñs ſciuerit τ phibere potuerit.quo caſu cõdẽnet eũ inſoli
dũ.alĩs aũt noxaliter.vt voluit gl.h pe.in ver.naturã.τ ſic nõ erit
hoc caſu arbitraria hoc reſpectu vt iureť in litem.τ due feruntur
ſententie.ſ3 Io.fa.dicit q imo eſt arbitraria etiã in hoc.qr cũ in ca
ſu noxali dãnũ ſit in obligatiõe.τ deditio ſerui in facultate ſoluẽ
da qñ dñs fuit ignorãs vel phibere nõ valens.l.miles.§.decem.ff.
de re iudi.iudex interrogabit eum an velit dare ſeruũ p noxa.q ſi
rñderit q ſic iudex ei pcipiet q det.τ ſi nõ dat tũc cõdemnabit eũ
in pecunia.τ hoc vult iſte tex.dum dicit vel ex noxali cauſa ſeruuz
dederit.ſm eũ ſic agiť ſm Io.fab.cõdẽnabit iudex cõtumacez in
nõ dãdo ſeruũ prout elegit in ſumma totius dãni.qr hec facultas
dãdi pro noxa:durat ſolũ vſq3 quo cõueniať iudicat:vt no.in.l.mi
les.§.j.ff.de re iudi.τ aliter in arbitraria ppter locũ ɔdẽnabit τ eũ
cõtumacem in ſoluẽdo poſt preceptũ iudicis nõ habita rõne eius
intereſſe ppter eius cõtumaciã.vt in reg.iur.dãnũ.de reg.iur.li.
9 vj.† Ex pdictis patet qs ſit modus condẽnãdi ſeu quale ſit officiũ
iudicis in cõdẽnãdo in iſtis arbitrariis:qr ſm gl.erit triplex.ſ.p iu
ramentũ in litẽ cõtra nõ reſtituentẽ vel exhibentẽ.in hoc cõcordãt
omnes.Alius erit in actione arbitraria propter locuz.τ alius in
cauſa noxali.τ in iſtis duob9 Io.fab.dicit aliter quã gl.hic.Qua
druplex autẽ ſit officium iudicis.τ de quo officio hic intelligať.
dic vt hic in glo.fi.τ in.l.iiij.C.depoſiti.τ plene p Bart.in.l.j.ff.de
iuriſdi.omniũ iudicũ.Itẽ an iudex teneať interponere officium
ſuuz abſq3 qḋ petať.dic p Bar.in.l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ.ff.de dã.
infec.Item an libellus ſit porrigendus τ lis cõteſtãda vbi implo
rať officiũ iudicis.dic p glo.in rubrica.ff.de interro.acti.τ plene p
Bar.in.l.nec quicq̃.§.vbi decretum.ff.de offic.proconſul.τ lega.
10 †Sed quero ſi iudex nõ vult impẽdere parti id qḋ debet ei impen
dere ex mero eius officio:qualiter cõſulať parti.dic q recurrendũ
eſt ad epm τ ſuperiorẽ reclamandum qui iudicet cogat τ puniat
eũ iuxta negotij qualitatem.vt in auť.vt differen.iudi.§.j.colť.ix.τ
auť.ſi vero.C.de adul.de quo per Bar.in.l.a diuo pio.§.ſniam ra
tione dicta.ff.de re iudi.Multa tñ ſunt que iudices facere pñt ad
que compelli nõ poſſunt.vt.l.nõ quicq̃.ff.de iudi.τ.l.ij.C.quõ τ qñ
11 in.c.conſuluit.de offi.deleg.Et no.glo.c.diſt.c.fi.in fi.glo.† Item
quero an reus conuentus ignorans ſtatutũ pro ſe faciens:iõ illud
nõ allegat:an iudex debeat allegare τ illud ſeruare.dic q ſic:quia
cũ iuret ſeruare ſtatuta:vt in.c.j.de iureiur.li.vj.niſi ſuppleat hoc
caſu omiſſum a parte τ illud ſeruet erit periurus.ſm Bald.in.l.j.
C.de confeſ.facit qḋ no.Bar.in.l.lecta.ff.ſi cer.peta.vbi iudex ob
ſeruat exceptionẽ cõtentã τ ſic apparentẽ q inſtr̃m coram eo erat
minus ſufficiens:l3 a parte nõ opponať.τ hoc voluit Inno.in.c.
12 paſtoralis.de exce.in ver.oĩs aũt fatereť.† Et adde q iudex ex offi
cio ſuo põt ſupplere exceptionẽ per partem opponẽdã quãdo eſt
talis exceptio que cõcernit publicã vtilitatẽ.vt cũ miles interue
nit in iudicio procuratorio noĩe alterius:vt not.in.l.filiuſfa.§.ve
terani.ff.de procu.vel cũ infamis poſtulat pro alio.vt.l.quos phi
bet.ff.de poſtu.ſi aũt nõ legitimus procurator alicuius agat τ re9
ſit cõtumax.an poterit iudex pro cõtumace opponere exceptionẽ
pcuratoriã.Bar.t3 q nõ in.l.itẽ quos.§.alieno.ff.de dã.infec.l3 p
abſente accuſato vel inquiſito vbicunq3 dãnari poſſet iudex debeat
ſupplere de facto τ aſſumere defenſiões abſentis p auť.q ſemel.C.

a ¶ Libellus. Adde do. Aret.hic in xj.col.v.quo qualiter formatur.

b ¶ Dol9. Add de h.o.Are. in.ix.col.v. quero quotuplex ẽ dolus.

qño τ quando iudex.de quo per bart.in.l.is qui reus.τ.l.pe.§.ad
crimen.ff.de publi.iudi.

Nuncvero accedemus ad formu
las libellorũ actionum de qbus nõ eſt ſupra tractatũ.τ primo ad
libellum in actione de dolo.Pro cuius formatione oportet primo
videre quando purgetur dolus commiſſus in contractibus nomi
natis:tam bone fidei q̃ ſtricti iuris.τ qualiter in cõtractibus inno
minatis τ qualiter in contractu.ſ.in delictis:vnde pmitto qḋ not.
13 glo.ſ.e.§.actionũ.τ.l.eleganter.ff.de dolo.† vz'q dolus dans cãm
contractui bone fidei reddit ipſo iure contractum nullum.ideo cũ
contractus ſit nullus ceſſat actio de dolo ſed poteſt officio iudicis
pronunciari contractum fuiſſe nullum vt no.gl.in ver.infirmabiť.
in.l.j.§.j.ff.de fer.τ per Bar.in.l.qui ſub conditione.§.j.ff.de cõdi.
inſti.Sed ſi proceſſum fuit ad traditionẽ tunc datur actio de dolo
vt fiat traditio τ reſolutio que de facto proceſſit:qr ſi proceſſit ven
ditio vt infirma traditio ſequens veniet infirmanda per actionem
de dolo.vt dicit glo.in.d.l.eleganter.τ hoc verum.ſ.q contractus
eſt nullus quando dolus dat cauſam contractui bone fidei ſi dece
ptus velit.nam h3 electionem ſi velit dicere contractum nullũ vel
velit valere vel velit agere actione ex eo contractu vt reſcindatur.l.
ſi dolo.C.de rei ven.τ no.in.d.l.eleganter.qḋ tñ limita niſi contra
ctus ſit per.l.prohibitus:qr tunc non eſt in electione decepti ɔtra
ctum validare.l.a diuo pio.τ in glo.ff.de ritu nup.τ.l.ea que.C.de
dona.ante nup.Item limita hoc eſſe verum in dolo contrahentis
ſ.vt dolus dans cauſam contractui reddat contractum nulluz ſed
dolus tertij non reddit nullum vt no.in.d.l.eleganter.Sed agitur
de dolo contra illum tertium ſi alias res non poteſt eſſe ſalua con
tra contrahentem.vt no.in.l.ſi dolo.C.de reſcin.ven.Si autem do
lus cadit in contractu bone fidei:tunc purgatur per actionez ex eo
contractu.ff.de ac.emp.l.iul.§.ſi venditor.In contractu autem ſtri
cti iuris ſiue dolus det cauſam contractui ſiue incidat in cõtractu
ſemper purgatur per exceptionem vel actionem doli.C.de inuti.ſti
pu.l.dolo.In contractibus innominatis vno caſu h3 locum actio
de dolo.ſ.in contractu facio vt des qñ parti nihil adeſt.l.naturalis
§.qḋ ſi faciam.ff.de preſcri.ver.In dolo commiſſo extra cõtractũ
ſit factũ in quo eſt cõmiſſus dolus ſi cadit in ſpeciale noĩe benefi
cij τ producit actionẽ ciuilẽ:vt in furto:tũc ceſſat actio de dolo vt
14 not.glo.magna in fi.in.d.l.eleganter.† ſm igitur varietatem ca
ſuum ſupradictorum oportet variare formulam libelli in actione
de dolo.de cuius forma vide in Specu.in titu.de dolo τ contuma
cia.τ per Odo.in titu.de dolo.Sed gratia exempli qñ dolus dat
a cauſam cõtractui bonefidei ſic formať libellus.[a] Ago ɔtra titium
τ dico qḋ per dolum fraudem τ malitiã me induxit ad vendendũ
rem meam pro tanto precio quã rem nullo modo eram venditu
rus ppter talẽ cauſam.Itẽ dico q tũc ignorãs dictã eius fraudez
τ dolũ tradidi ſibi dictã rem pro implenda dicta venditione.Itẽ
dico q dicta venditio fuit nulla ppter eius dolũ τ fraudẽ dantem
cauſam dicte venditioni.Item dico quod dicta venditio fuit fa
cta de facto.τ ex contractu de iure nullo.quare cum interſit mea
dictum cõtractũ nõ tenere τ dictam venditionẽ nõ fuiſſe factam
peto per veſtrum officiũ declarari dictã venditionẽ fuiſſe τ eſſe de
iure nullam τ inualidam nec tuendã.τ ipſum titiũ condẽnari ad
reſtitutionem dicte rei mihi faciendã.quã ſi nõ fecerit peto ipſum
cõdemnari in quadruplũ.Probať hec forma ex coniunctiõe plu
riũ legum.ſ.hic.τ.d.l.eleganter.τ.l.ſi cũ exceptiõe.§.j.ff.quod me
15 tus cauſa.τ.l.ſi dolo.C.de rei ven.† Per dolũ malũ idõr:quia du
b plex eſt dolus [b].ſ.malus τ bonus qui eſt permiſſus vt quis aſtu
tia τ calliditate poſſit dolum fraudem τ vim ſibi ab alio illatam
repellere.ideo licet capto ab hoſtib9 dolo eos decipere:vt fugiat:
vt no.in.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.Similiter eſt licitum vti aſtutia
verbi de videndo τ pro euitanda morte alterius τ mendacio eui
tando:vt no.xij.q.ij.c.ne quis arbitretur.Alius eſt dolus malus
qui eſt puniendus τ vitandus.vt hic.τ.ff.τ.C.per totum.de dolo.
16 † Sequitur τ fraudem.que differẽtia ſit inter dolũ τ fraudem di
cit glo.j.expone vt in.l.iuris gentiũ.§.ſed ſi fraudandi.ff.de pact.
qḋ dolus eſt genus: τ fraus eſt ſpẽs.ſ.gr̃a mei commodi facta.vn
de qui preſupponit ſpeciẽ pſupponit genus affirmatiue:nõ autez
negatiue de quo vide gl.notabilẽ.ſ.de iure natu.§.plebs.vbi etiã
ponit glo.qd ſit genus τ qd ſpẽs.ſcðm tñ qḋ alias exponit gl.non
eſt differẽtia inter dolũ τ fraudẽ τ tñ importat vnũ q̃tũ aliud.et
hoc ſequiť ibi Bar.Sequiť in formula:me induxit ad vẽdendũ.
hoc ideo dicit vt appareat an fuerit dolus dans cauſam ɔtractui
17 vel incidens.† Nã dans cauſam ɔtractui eſt qñ deceptus nõ erat
alias facturus illũ cõtractum niſi fuiſſet per dolũ inductus:vt.d.
l.dolo.C.de reſcin.ven.incidens eſt quando alias erat facturus cõ
tractum vt puta venditionis:ſed incidit dolus τ vendidit mino
ri precio.l.iul.§.ſi venditor.ff.de actio.emp.Et eſt differentia quo
ad modum agendi annullari contractum an principaliter vel in
18 cidentaliter interuenit:vt.ſ.dixi.† Sequitur in formula:pro tan
to precio.ſupple tamen non minori precio duorũ aureorũ qḋ pro
duobus aureis vel minori precio non detur actio de dolo.l.cum
ſeq.ff.de

ſeq.ff.de dolo.qꝛ eſt ediosa:licet actio furti detur etiā pro vno quo
ſubtracto.vt.ſ.de re.diui.§.gallinaruꝫ.⁊ tamē vtraqꝫ actio eſt fa
moſa. vt.ff.qui.mod.infa.l.j.§.qui furti.Ratio diuerſitatis eſt:qꝛ
furta frequentius fiunt in iſtis modicis ⁊ vilibus rebus ꝙ cōmit
tatur ſolus dolꝰ.Similiter nō dat actio filio cōtra patrē nec liber
to cōtra patronū:nec vili homini ꝯtra hoīem emendatioris vite:
vt.d.l.j.cum ſeq.datur tamen his caſibus ſupradictis.ſ.pro modi
ca quantitate cōtra ſupradictas perſonas actio in factū:ne ex eoꝝ
19 dolo lucrenẗ.† Et qñ cognoſceretur an qs intentet actionem de do
lo vel in factū patet ex modo cōcludēdi in libello:qꝛ ī actiōe de do
lo dicā quod doloſe ⁊ fraudulenter fecit:ſed in actiōe in factuꝫ nō
faciam mentionē doli:ſed dicā qḋ nō congruit bonefidei ipſum cō
uentum locupletari cū aliena iactura:vt.l.nō debet.in fi.ff.de leg.
⁊ ibi per bart.Sequitur in formula propter talem cām.ſunt enim
multe cauſe pp quas quis nō venderet.rō forte qꝛ erat obligatus
ex conuentione vel legato patrono nō vendere extra ſortes.l.cum
pater libertus.ff.de le.ij.quā cōuētionē ⁊ legatū dolo aſſeruit em
ptor fuiſſe reuocatā:vel forte res vendita erat vnus ſeruus factor
habens notitiam ⁊ adminiſtrationem totius domus ⁊ bonorū.l.
lex que tutores.§.ante oīa.C.de admi.tu.quē ſeruū emptor doloſe
deteſtatus eſt:vt notanter dicit glo.in.l.dolus.C.de rei ven.vel for
te erat fundus qui fuerat maiorum ſuorū pp quam cauſam mino
ri reſtō.l.ſi in emptione.ff.de mino.vel opportunitatis vicinitatis
vel zeli quod illic educatus eſſet:vt.l.j.§.ſꝫ ſi rē.ff.q in frau.patro.
20 †Sequitur in formula tunc ignorās.ſi aūt ante traditionē rei ven
dite fuiſſet certificatus de fraude tunc cū habeat exceptionē ꝯtra
emptorē petentē ⁊ ſcienter petat videtur approbare venditionem
ar.l.ij.C.quod met.cauſa.⁊.l.ſi per vim.eo.ti.⁊.l.venditor.C.de re
ſcin.ven.Sed tū pōt agere actione ex eo ꝯtractu ne decipiatur: vt
no.in.d.l.eleganter.in gl.magna.iuxta finem.poterit ergo vēditor
tunc agere vt ſuppleatur ſibi ꝑciū quo rē vendidit minori precio
iuſto:ſed alias ſi nō interueniſſet dolꝰ nō poſſet agere cū liceat con
trahentibus ſe inuicē decipere in ꝑcio.ſ.re ipſa nō dolo.l.in cauſe
la.ij.§.idem pompo.ff.de mino.⁊.l.item ſi precio.§.ſi.cum.l.ſeq.ff.
loc.niſi interueniat deceptio etiam ſine dolo emptoris vltra dimi
diam iuſti precij:qꝛ tūc hꝫ locū.l.ij.C.de reſcin.ven.lꝫ enim emptor
ſciat plꝰ valere ꝙ emat nō ꝓpterea vr̄ dolo facere niſi aliꝰ aſſit eiꝰ
21 dolū indicās:vt no.d.l.iteꝫ ſi ꝑcio.in fi.ff.loc.†Sequiẗ in formula:
dicta venditio fuit nulla.hoc ideo dicitur cū ſit in electiōe decepti
an velit valere cōtractū vel nō oportet vt declaret eius voluntateꝫ
qua declarata in iudicio vel extra ꝯctꝰ eſt nullꝰ ipſo iure abſqꝫ hoc
qḋ deẗ aliqua actio ad reſcindendum.l.qui ſub conditione.in fi.ff.
de cōdi.inſti.Itē video in emphyteota qui ceſſauit per annū debi
tum canonem ſoluere:qꝛ ita demū cadit a iure ſuo ſi dñs velit.l.ij.
C.de iure emphy.Item ēt videmus in filio in ptāte ꝑterito in te
ſtamēto paterno qꝛ eſt in eius ptāte ꝑterito in teſtō an' teſtm̄ ſit va
lidum vel nō:qꝛ declarat ēt extra iudiciuꝫ corā amicis nolle teſtm̄
paternum valere ſufficit.l.nenſenius.ff.de neg.geſt.ſi autem abſti
neat vel taceat p annū teſtm̄ reconualeſcit de iure ꝑtorio: vt.l.filio
preterito.⁊ ibi per glo.bar.⁊ bal.de iniu.teſt.Sequitur in formu
la traditio erat facta de facto ſuo.⁊ ſic de facto dꝫ reuocari tū me
diante actione de dolo:vt.ſ.dixi in preiudiciali. ſimiliter videmꝰ
quod ſi aliquis actus fuit factus de facto p iudiceꝫ:puta ſequeſtrū
vel alius actus prohibitus fieri die feriato ita de facto pōt reuoca
ri.glo.no.eſt in.l.ſi minor.ff.de euic.Non igitur vꝫ cautela ꝓcura
torum patientiū fieri ſequeſtrū vltima die tpis iudicij ne poſſit re
uocari tempore feriato:qꝛ nihilominus reuocabitur tanꝙ factū
in fraudē.ar.l.ſi vetita.in fi.ff.de priui.credi.⁊ quod no.per glo.in
22 l.ſi.ff.de ſtip.ſer.in gl.ſi.† Qualr̄ aūt probaẗ dolꝰ.ᵃdic quod p ver
a ba perfecta ⁊ per omiſſa ⁊ neglecta per verba ꝓbaẗ per multas cō
iecturas ⁊ veriſimiles ſcdm materiam ſubiectā.ex quibus compre
henditur dolus:puta p prefationes monitiōes ⁊ perſuaſiōes pre
cedentes:vt no.gl.in.l.apud celſum.ff.de doli excep.⁊.l. dolus.C.
de reſcin.ven.Et ideo pupilla que blanditijs inducta eſt ad cōſen
tiendum vel renunciandū dicitur dolo ⁊ calliditate circunuenta
per tex.l.iij.§.volentem.ff.de lib.homi.exhi.tū hn̄ licet vxori blādi
tijs inducere maritum vt eam īſtituat heredem.l.C.ſi qs aliquem
te.prohi.Per facta probatur ⁊ preſumitur dolus vt hn̄ veſtiendo
⁊ tradendo ſeruū deteriorē vt deberet eligere inducatur ad eligen
dum eum.dicit gl.in.l.ſi qs affirmat.ff.de dolo. Item inuitando
aliquem cibis ⁊ potibus cauſa reficiendi:puta maluaticū cuꝫ alio
vino albo miſcendo:in cuius potatione prout fecerunt hiſpani cū
quitauerunt dñm Aldericū ⁊ ſibi cōmiſcendo ⁊ adminiſtrādo vt
fideiuberet pro eis:vt no.gl.in.l.dolū.ff.de do.⁊ ibi per bar.Item
exiguitate precij ꝑſumitur dolus.C.de pac.l.cū poſtea.in ver.caue
ret.⁊.l.per diuerſa.C.māda. Et adde plures modos quibus pre
ſumitur fraus.vt no.per Bar.in.l.poſt contractū.ff.de dona.Itē
per omiſſa ⁊ neglecta preſumitur dolus vt.ff.manda.l. dolus.⁊.l.
ſi procuratorem.§.dolo.eo.ti.⁊.l.de rebus.in fi.ff.de arbi.Et ideo
notarius ſcienter omittens ſcribere ſolennitates in inſtrumento
requiſitas quaſi dolo verſatus tenetur parti leſe ad intereſſe.l.ſi.
C.de magiſtra.conue.⁊ per Bar.in.l.generaliter.C.de tabu.lib.x.

Et adde per Bar.in.l.ſi librarius.ff.de reg.iur.⁊ ibi per Bal.in
l.imperator.ff.de ſta.ho.Item an ⁊ qñ actio hec de dolo cōcurrat
cū alia.dic vt in.l.j.§.ait pretor.ff.de dolo.⁊.l.ij.C.eo.Iteꝫ adde ꝙ
iudicium ſuper actione de dolo debet inchoari infra bienniū.l.ſi.
C.de dolo.licet iudicia ſuper alijs actionibus durent triennio re
23 gulariter.l.properandū.C.de iudi.† Itē dū dr̄ in formula:in qua
druplum.attende qḋ hoc ponunt aliqui dicentes contra doloſuꝫ
nō reſtituentē ita poſſe ꝓcedi ad condemnationē quadrupli ſicut
contra meticuloſum p no.in.l.arbitrio.ff.de dolo.ſed intellige plꝰ
⁊ minus ꝓut defert iur̄m in litē ꝑcedēte taxatiōe iudicis.Nam in
actiōe qḋ met.cā ꝯ nō reſtituentē hn̄ eſt expreſſum vt cōdēnetur in
quadruplū.l.ſi cū exceptiōe.§.j.ff.qḋ me.cā.Sꝫ ī hac actiōe de do.
condēnatur quāti ea res eſt.ſ.quo ad veram eſtimationē.vel inter
eſſe vel per iur̄m in litē,vt.d.l.arbitrio.Et ideo pp hoc dr̄ in formu
la quā reſtitutionē ſi nō fecerit:peto ipſuꝫ cōdemnari quāti ea res
eſt.que verba important ꝑdicta tria.ſ.verā eſtimationē ⁊ intereſſe
⁊ iuramentū in litem.vt no.in.d.l.arbitrio. Contra vtrūqꝫ tamē
meticuloſum ⁊ doloſum dantur quatuor remedia.ſ.rei ablatio ſi
extat manu militari vel vera eſtimatio rei: vel intereſſe preſtatio:
vel iuramenti in litem delatio.vt no.in.d.l.arbitrio.⁊ vt no.in.l.q
reſtituere.ff.de rei ven.Et adde quod in dolo debet aſſignari per
ſona que dolum adhibuit ſed nō in metu.ſꝫ ſufficit ꝓbare metum
fuiſſe illatum:qꝛ actio doli eſt pſonalis:ſed metꝰ eſt in rē ſcripta.l.
24 apud celſum.§.met.ff.de doli excep.¶†Sequiẗ libellꝰ ī actiōe ar
bitraria pp locū tangiẗ p glo.ꝯ.eo.§.⁊.ff.de eo qḋ certo loco.l.non
vtiqꝫ.in glo.in v̄.adiectiōe.⁊ in Spe.ſuccincte tangitur in ti.de plꝰ
peti.ver.ſinaūt.⁊ p Rofre.in tit.de ac.ex ſtip.arbitra.Sed gratia
exempli dic.Ago ꝯtra titiū ⁊ dico ꝙ eſt mihi obligatus ad ſoluē
b dū frumentū vel aliā rē.ᵇRome ex cā talis legati vel ꝓmiſſiōis fa
cte in ciuitate Bonoñ.de ſoluēdo mihi in dicta ciuitate romana.
Item dico qḋ dictus titius eſt in mora ſoluēdi mihi dictā quātita
tem in dicto loco.quare peto ipſum cōdemnari ad dandū ⁊ ſoluē
dum hic in ciuitate bonoñ.habita ex officio ⁊ arbitrio veſtro rōne
mei intereſſe:qꝛ nō ſoluit in loco cōuento ſeu in quo obligatꝰ erat
ad ſoluendū.Probaẗ hec forma hic.⁊.ꝯ.eo.§.loco.⁊.l.j.ff.de eo qḋ
25 certo loco.⁊.C.eo.tit.l.j.†Et premitte ꝙ actio arbitraria pp locuꝫ
hꝫ ſolū locū in quatuor caſibꝰ in quibꝰ hr̄ rō intereſſe actoris ⁊ rei
pp ſolutionē nō factā in loco conuento.Alias aūt ſi nō eſt adiectꝰ
certus locꝰ nō eſt actio arbitraria pp locum vbi habeaẗ rō dicti in
tereſſe: vt dixi ſupra. Et per Bartolum in lege quod ſi epheſi. ff.
eodem titulo.Tenet tamen Bartolus ſimul cum Nicolao de ma
theſila.lege quod ſi heres.ff.eodem.quia omnis actio ſtricti iuris
pp adiectionē loci pōt eſſe arbitraria pp gñalitatē rubrice.vt.l.per
eū q.ff.e.Itē ꝑmitte ꝙ in dictis quatuor caſibꝰ.ſ.qñ reꝰ nō ſoluit in
loco deſtinato:pōt poſt morā cōueniri in quolibet alio loco.ſ.in q̊
ſortiatur forū.l.j.ff.eo.C.eo.ti.l.j.Quot modis aūt qs ſortiatur fo
rum habes glo.notabilē in.l.heres abſens.§.ꝓinde.in glo.in ver.
debebit.ff.de iudi.⁊ Spe.ponit plures caſus in quibꝰ quis ſortiẗ
forū in ti.de cōpet.iudi.Itē qñ dicaẗ reus eſſe in mora ſoluendi in a
loco deſtinato.dic ſi nō eſt appoſitꝰ terminus a partibus intelligi
tur a lege tantum tps qḋ poſſit ad locū accedere.l.nō vtiqꝫ.§.ſi qs

a ¶Probaẗ dolꝰ.Et ad de do.are.h in.xiij.col. poſt prin.in v̄.poſtꝙ vidimus.

26 ff.eo.†Sꝫ q̄ro nunquid reus q eſt in mora ſoluendi in loco deſti
nato poſſit cōueniri in loco ꝓmiſſionis.dic ꝙ nō:ſi alr̄ nō ſortitur
ibi forū vel ratione domicilij. vel alio modo : quia locus celebrati
contractus non attenditur vt poſſit ibi conueniri:ſi alias non ſor
titur ibi forum.ſed attenditur locus in quem ſolutio deſtinata eſt
l.contraxiſſe.ff.de act.⁊ obli.tamen locus contractus attenditur
quo ad duo ſcilicet quantum ad ſubſtantiam ⁊ ſolēnitatem cōtra
ctus.⁊.l.ſi fundus.ff.de euic.Item ad ſolutionem gabelle ſi ſtatu
tum ibi dicet quod de quolibet contractu ſoluatur gabella per ſin
gularem gloſſ.in ver.negabitur.in prima ſolutione in.l.eum qui.
27 §.j.ff.de conſtitu.pecunia ⁊ ideo vt debitor vbiqꝫ poſſit conueniri
requiritur ſpecificatio aliquorum locorū.⁊ deinde ſubdatur clau
ſula generalis . puta promiſit ſoluere Ferrarie Bononie Floren
tie ⁊ generaliter vbicunqꝫ locorum fuerit inuentus . ſecundum b
Bartolum in.l.ij.§. ſi quis ita.ff.de eo quod certo loco. Secus ſi
dicatur quod reus promittit poſſe conueniri vbicunqꝫ fuerit inuē
tus.vel vbicunqꝫ fuerit petitum quod nihilominus poteſt decli
nari forum de quo dic late per Bart.in.l.ſi conuenerit. ff. de iuriſ.
omnium iudicum.intellige ergo formulam noſtram quod reꝰ ſor
tiebatur hic forum in bonoñ.aliter quā ex contractu. Item dum
dicitur in formula in mora.ideo dicitur quia quando mora rei ceſ
ſat:ceſſat arbitrium iudicis vt non habeatur ratio intereſſe acto
28 ris niſi reus fuerit in mora.† Et ideo quero primo quādo agitur
in alio loco ꝙ deſtinato qualiter actio ſit arbitraria. circa quod
dic:aut ſolus fuit in mora:aut ſolus actor:aut vterqꝫ.Si ſolus reꝰ
tunc habeẗ ratio vtriuſqꝫ. Si actor propter moraꝫ rei.Item ⁊ rei
quāuis fuerit in mora grauatur ſoluere alio loco ꝙ conuento no.
in.l.iij.in prin.ff.de eo quod certo loco.qḋ intellige de intereſſe pe
cuniario propter rem:⁊ non de intereſſe propter pſonā puta pro
pter reſtitutionē in integ.quam hꝫ in loco deſtinato forte ex foro
iuris municipalis quam nō hr̄et in loco conuento.vt ibi not. Si

b ¶Aldō do. Are. hic in xiiij.col.ver. in ea glo.

aũt ſolus actoꝛ fuerit in moꝛa:vt qꝛ nõ iuit ad locũ deſtinatũ: ſed
reus iuit:⁊ ibi depoſuit rem debitã tũc nõ habeť rõ intereſſe acto
ris:ſed rei ſic rõne expẽſarũ ⁊ depoſiti ibi facti ⁊ laboꝛis illuc eũdi
⁊ ſic poterit iudex reũ ĩ totũ abſoluere.l. qð ſi ephesi.§.interdũ.ff.
eo.Si aũt vterqꝫ fuit in moꝛa:qꝛ neuter iuit ad locũ tunc cõpenſa
biť intereſſe:ſed in eo ꝙ vnũ excedat aliud fit cõdẽnatio: vt.d.l.ij.
29 §.de offõ.ff.eo.†Scðo q̃ro qñ agiť in loco deſtinato an actio ſit ar
bitraria:circa qð dic ꝙ aut vnus ſolus locus tm̃ ſit expreſſus:⁊ ibi
pꝛomiſſoꝛ cõueniť.ſed actio nõ eſt arbitraria vt habeať rõ intereſſe
vtriuſqꝫ ꝓpter locũ ⁊ ideo nõ veniũt vſure neqꝫ fructus ex moꝛa cũ
ſit actio ſtricti iuris niſi ex natura actiõis q̃ eſt ꝙ in actione ſtricti
iuris veniũt fructꝰ poſt litis conteſtationẽ iuxta diſtinctionẽ.in.l.
in hac.ff.de triti.Sed vſure nõ veniũt nec ante nec poſt litis conte
ſtationẽ.l.j.C.de cõdi.inde.niſi eſſet actio eſt teſtõ que habet inſtar
bo.fi.in qua veniũt.l.in minoꝝ.C.in quibus cau. in integ.reſti.vel
eſſet damnũ cõtingẽs circa diminutionẽ valoꝛis rei ſoluẽde:quod
ſpectat ad moꝛoſum.l.vinũ.ff.ſi cert.peta.⁊.d.l.in hac. Et pꝛobať
hoc in.d.l.qð ſi ephesi.⁊ ibi per gl.⁊ Bar.ſi aũt plura loca in ſtipu
latione fuerunt expꝛeſſa.dic aut diſiunctiue aut copulatiue.Si diſ
iunctiue: vt pꝛomittis ſoluere bonoñ.vel floꝛen. tunc in hac alter
natiua locoꝛum electio eſt rei verbi ſoluat ante litem conteſtataꝫ:
⁊ electio eſt actoꝛis vbi petat ſicut in alternatiua rerum electio eſt
rei quid ſoluat vtroqꝫ alternatiuoꝛum viuente:ſed altero moꝛtuo
ceſſat electio ⁊ debetur ſuperuiuenti.l.non vtiqꝫ.ff.eo.Ante moꝛã
autem que committitur per litis conteſtatio: vt.d.l. non vtiqꝫ. et
ver.generaliter.⁊ ibi in glo.in ver.petitionem.ſi actoꝛ petit ſibi ſol
ui ſolum in vno ex locis alternatiuis reus poteſt dicere ſe nolle ſol
uere in loco petito:quia tunc habeť ratio intereſſe ipſius rei.Sed
poſt moꝛã rei.ſ.poſt litem conteſta.auferť facultas reo poſſe ſolue
re in alio.Sed debet ſoluere in loco petito:⁊ ideo tunc nõ eſt actio
arbitraria vt habeať ratio intereſſe alicuius niſi actoꝛ contentare
tur quod non obſtante qð reus eſſet in moꝛa ⁊ perdidiſſet faculta
tem poſſe ſoluere in alio loco quod nihilominus poteſt ſaluo ſuo
intereſſe iam queſito purgare moꝛam:quia tunc actio eſt arbitra
ria vt habeatur ratio intereſſe actoꝛis ⁊ non rei:⁊ ita intellige gl.
in ver.alternationi.in.d.l.non vtiqꝫ.ver.⁊ generaliter.ſi autem plu
ra loca adijciantur copulatiue:vt cum pꝛomittis mihi ſoluere floꝛẽ.
bononie ⁊ venetijs:tunc videtur illa ſumma equaliter diſtributa
ſoluenda pꝛo tertia parte in quolibet dictoꝛum locoꝛum: quod ſi
fiat non eſt actio arbitraria.ſi autem reus ſoluat totum in vno ex
dictis locis:tunc eſt actio arbitraria in hoc vt habeatur ratio in
tereſſe reſpectu partis q̃ in alio loco ſoluẽda erat: vt.d.l. nõ vtiqꝫ
30 §.ſi quis ita ſtipulatus ephesi ⁊ capue.⁊ ibi per Barto.†Itẽ duꝫ
dicitur in foꝛmula habita ratione mei intereſſe:quero an debeat
haberi ratio vtriuſqꝫ: etiam ſi reus eſt in moꝛa:vt dictum eſt qua
re non dicitur in libello habita ratione vtriuſqꝫ:ne videatur aufer
re ei vtilitatem loci.l.ij.§.ſi quis ephesi.ff.eod. Dic quod ego poſ
ſum petere totum debitum meum cum intereſſe:⁊ reus excipiet cõ
tra petitioneꝫ meam de ſuo intereſſe.⁊ eius habebitur ratio:vt.d.
l.ij.in pꝛin.⁊ ibi declarat Bartol.Et attende diligenter quod in
mercatoꝛe qui cõſueuit lucrari habeť ratio ĩtereſſe etiã lucri extra
rem:⁊ etiã vltra legitimũ modũ vſurarũ.vt.d.l.iij.§. de officio.ff.
⁊ infra.eo.§.loco.qð alias nõ eſt:vt.l.ſi ſterilis.§.cũ per venditoꝛẽ.
ff.de act.emp.⁊.l.ſi nõ ſoꝛtẽ.§.pꝛoinde.ff.de cõdi.inde. de quo per
Bar.in.l.j.C.de ſen.q̃ pꝛo eo qð inter.Qualiter cognoſcať an mer
catoꝛ cõſueuerat lucrari:dic qð hic percipiť ex cõiecturis eius qð
facere cõſueuit:vt not.in.d.l.iij.§.de officio.ff.eo. Et nũquid ſoꝛte
ſoluta vt recepta duret petitio intereſſe vſurarum: vel plene dic vt
31 l.fi.ff.eo.⁊ per glo.⁊ Bar.†Sequitur in foꝛmula de ſoluẽdo mihi
in ciuitate dicta.attende qð in narratione libelli debet fieri men
tio de loco ſiue de locis conuentis ne auferatur intereſſe rei: vt.d.
§.ſi quis ephesi. puta dicẽdũ qð pꝛomiſit ſoluere rome vel floꝛen
tie:vel rome ⁊ floꝛentie:alias ſi actoꝛ agat non facta mentione de
locis conuẽtis punieť tanquã plus petens in triplo expẽſarũ.vt.j.
eo.§.loco.⁊ ſm Bar.in.l.ij.ff.eo.iuxta fi.Sed de dictis locis nõ te
netur facere mentionẽ actoꝛ in petitione:nec quo ad executionem
vt habeat neceſſe dicere peto a te rome vel floꝛen. vel te condemna
ri ad dandum rome vel floꝛẽ.de quo per Barto.in.d.l. non vtiqꝫ.
Et ex his deciditur qð ſicut actoꝛ dꝫ facere mẽtionẽ de loco cõuento
ne auferat reo vtilitatem ſui intereſſe:ita accuſatoꝛ debet adijcere
diẽ commiſſi maleficij qñ intereſt rei pꝛopter eius defenſionem:vt
quia vellet pꝛobare qð tunc tẽpoꝛis fuit alibi.l.optimã.C. de con
trahen.⁊ cõmit.ſtip.lꝫ alias quis non debeat ſe aſtringere ad diẽ
vel hoꝛã:vt.l.libelloꝝ.ff.de accu.de quo per Bar.in.l.is qui rebus
32 ff.de publi.iudi.†An autem hoc nomẽ arbitraria ſit pꝛopꝛium no
men act.dic quod nõ:ſed eſt adiectio q̃dã ideo diciť certi cõdictio
in ſtipulatione vel in ſtipulatu arbitraria:act. ex teſtõ arbitraria
⁊ certi cõdictio ex mutuo arbitraria ⁊ actio de conſtituta pecunia
arbitraria.⁊ hoc tenet gloſ.ſ. eo.§.nõ oẽs.ver.conſtat.⁊.ff.eo.l.ij.
in gloſſ.Item quid ſi reus vult ſoluere in alio loco quam deſtina
to an ⁊ quando poſſit:dic per Barto.in.l.is qui certo loco.ff. eo.
Nam regulariter non poteſt niſi offerat ſoꝛtem cũ omni intereſſe
33 vt ibi no.†Itẽ adde ꝙ hac actione arbitraria ita conuenitur fide
iuſſoꝛ ſicut pꝛincipalis qð intellige ꝓꝑ moꝛã ipſius pꝛincipalis.l.cẽ
tum capue.⁊.l.fi.ff.eo.⁊ ſic lꝫ moꝛa rei noceat fideiuſſoꝛi.vt.l.moꝛa
ff.de ver.ob.Illud eſt verum quo ad obligationẽ qua tenebať ipſe
fideiuſſoꝛ.vt in interitu ſpeciei nõ liberetur ſed nõ nocet vt teneať
ex moꝛa rei ad intereſſe quod venit arbitrio iudicis pꝛeter naturã
actionis vt.d.l.centum.ſecus ſi eſſet intereſſe quod veniret officio
iudicis ex natura actionis bone fidei vt cũ pꝛincipalis eſt in moꝛa
ſoluendi debitam pẽſionem locati:qꝛ tunc eius moꝛa tenetur fide
iuſſoꝛ.l.quero.ff.loca.Similiter tenetur fideiuſſoꝛ ex moꝛa rei pꝛi
cipalis ad intereſſe quod ſuccedit in obligationibus facti.vt.l.ſti
pulatiões.§.celſus.ff.de ver.obli.⁊.l.j.ff.de ac.emp.de quo dic per
34 bar.in.l.fi.ff.de eo qð cer.lo.¶†Sequitur foꝛmula ſeu libellus in
actione ad exhibendũ.ꝓ cuius foꝛmatione p̃mitte ꝙ actio ad ex
hibendũ eſt pꝛeparatoꝛia aliarũ quas actoꝛ intentare vellet pꝛo te
quam petet exhiberi.l.ij.⁊.iij.§.eſt autẽ.ff.ad exhiben.Unde ſi vo
lo agere rei ven.vel ſeruiana vel hypothecaria pꝛo re quaꝫ puto re
poſſidere.Ago pꝛimo contra te hac actione vt compellaris exhi
bere rem vt ego vel teſtes cognoſcere poſſint an ſit illa res quã ven
dicare volo vt.d.l.j.§.eſt autem.Debeo tamen pꝛius anteq̃ꝫ coga
ris exhibere dicere ſigna rei quaꝫ peto exhiberi.ſi tamẽ veriſimili
ter debeas:alias expꝛimere non cogoꝛ.l.iij.in pꝛin.§.ſi quis võ no
xali.ff.ad exhiben.Cuꝫ igitur hec actio ſit pꝛeparatoꝛia nõ agitur
ea poſt litem conteſt.in rei vendica.vt voluit glo.j.in.l.fi.ff.de tab.
exhi.Item datur hec actio quandocũqꝫ intereſt rem exhiberi.qð
intellige quando intereſt eius qui petit exhiberi.l.iij.§.ſciendum.
⁊.l.liber homo.ff.ad exhi.Non autem datur pꝛo intereſſe affectio
nis ⁊ humanitatis.licet ſecus in appellatione qua quis põt appel
lare ratione hũanitatis per alio etiam inuito perire feſtinante.l.
non tm̃.ff.de appel.nõ cogiť quis ad exhibendum pꝛo libero hoĩe
liberãdo qui ab alio detinetur inuitus.d.l. ſi liber homo.ſed agiť
interdicto de libero homine exhibendo.Similiter in cauſa crimi
nali nõ datur hec actio niſi pecuniariter interſit.vt no.in.l.ij.C.ad
exhi.⁊ per glo.⁊ bar.in.l.ij.§.j.ff.de iure fiſci.Itẽ intellige quando
intereſſe actionis ſuo iure ⁊ ex cauſa pꝛobabili.alias ſecus.iõ non
poſſum petere ⁊ cogere ad exhibendum librũ tuarũ rationum cõ
fectum me non mandante.Sed qꝛ cõtinetur in eo aliqua mea vti
litas:nec etiam vt exhibeas mihi codicem tuum vt legam vt do
ctoꝛ efficiar:qꝛ nõ eſt cauſa pꝛobabilis nec ex iure meo.l.pe.ff.ad ex
hiben.⁊ per Bar.in.l.quedam.ff.de eden.ſecus autem ſi ſcriptura
aliena confecta me mandante eſſet per tertium:quia tunc licet nõ
agam ad exhibendum:datur tamen actio in factum de equitate.l.
iij.§.interdum.ff.eo.Et agentis hac actione debet intereſſe duobꝰ
tempoꝛibus ſcilicet tꝑe litis conteſtate. ⁊ tẽpoꝛe ſentẽtie.l.tigni.§.
fi.ff.de exhi.licet alias quandoqꝫ ſufficiat ſemel ĩtereſſe.licet expoſt
facto deſinat intereſſe vt.l.doli.§.fi.ff.de ſer.coꝛ.⁊ ibi gl.de quo dic
plene per Bar.in.l.qui autem.§.fi.ff.ſi quis cau.⁊ plene per Cy.⁊
35 Saly.in.l.ad comparandas.C.mãda.†Qualiter autem pꝛobetur
hoc intereſſe.⁊ vtrum ſufficiat per iuramentum.dic quod ſic.vt.l.
theſaurꝰ.ff.ad exhibẽ.lꝫ in gl.aliter intelligať.l.qð ibi loquať de iu
ramẽto calũnie.Sꝫ Bar.⁊ Bal.ĩtelligũt qð imo ibi loquiť de iu
ramẽto ꝓbatoꝛio tribꝰ tñ concurrentibus conſideratis a iudice.ſ.
conditione perſonarum ⁊ paruitate pꝛeiudicij ⁊ cauſe ſiue verita
te.⁊ ita intelligit glo.in.l.iij.§.ſciendum.ff.eo.Si nõ ſit cauſa ſum
maria ⁊ paruitas pꝛeiudicij nõ deferretur hoc iuramentũ niſi ad
miniculo ſemiplene pꝛobationis iuuetur ſecundum materiam.l.
admonendi.ff.de iureiur.⁊ ſcðm bal.in.d.l.theſaurus. ⁊ idẽ quã
do quis mittitur in poſſeſſionem ex pꝛimo decreto contra contu
macem ſufficit pꝛobare per iuramentum.vt in auť.de exhibendis
reis.§.ſi vero etiam quedam.Et adde quod not.in ſpe.in ti.de pꝛi
mo ⁊ ſecundo decreto.§.reſtat.ver.ſed qualiter pꝛobabilis.⁊ quod
no.Bal.in.l.qui bona.§.qui alieno.ff.de dam.infec.Iteꝫ qualiter
pꝛocedit iudex in hoc iudicio ſuper hac actione attẽtata.dicit qð
ſummatim.Eſt enim iudiciũ ſummatim cũ ſit pꝛeparatoꝛiũ alte
rius ⁊ ſic modici p̃iudicij:vt.d.l.ij.§.ſciendum.ff.eo.vbi gl. facit re
gulam qð oĩs cã regulariter dꝛ oꝛdinaria ⁊ plenam deſiderat cau
ſe cognitionẽ.l.iudices.C.de iudi. Fallit in caſibꝰ in iure expꝛeſſis
in quibꝰ lex dicit ſummatim ꝓcedẽdũ.qui notanť in.d.l. iij.§.ſciẽ
36 dũ.ff.eo.†Dy.dicit ad cognoſcẽdũ an in cã dꝫ ꝓcedi oꝛdinarie vel
ſummarie debet attendi an ſentẽtia ſuper illa cauſa afferat plenũ
pꝛeiudiciũ:⁊ ius finale inducat:⁊ tunc ſit cauſa oꝛdinaria:vt.d.l.
iudices.aut non afferat ⁊ ſit cauſa ſummaria.vt in caſibꝰ notatis
in.d.l.§.ſciendũ.ſed Bar.dicit in.d.l.iudices.⁊.l.j.§.fi.ff.de pꝛeto.
ſtip.qð autẽ lex ſimpliciter ⁊ abſolute loquiť ⁊ tũc regulariter erit
cauſa oꝛdinaria:vt.d.l.iudices.niſi eſſent cauſe bꝛeues.vt in autẽ.
niſi bꝛeuioꝛes.C.de ſen.ex per. reci.An lex dicit ſummatim cogno
ſcendum ⁊ tunc ſi ſententia afferat plenum pꝛeiudiciũ eſt intereſſe
ſecundi decreti:vt.l.fulcinius.§.cũ hoc.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.et
ibi per bar.⁊ tunc intelligitur cauſa ſummaria quo ad oꝛdinem ⁊
ſolẽnitates:ſed non quo ad pꝛobationes:qꝛ ille debent eſſe plene ⁊
in ceteris poteſt iudex pꝛocedere leuato velo:vt.l.quod ſubmerſis
C.de naufra.libꝛo decimo.⁊ ita intelligitur cle.ſepe.de verbo.ſign.

Si autem

Si autem ſnia non affert plenum preiudiciũ.vt in interpoſitione
primi decre. ⁊ in cauſa alimẽtoꝝ ⁊ ſimi.tũc dꝫ tractari ſummatim
tã reſpectu ordinis ꝙ̃ reſpectu ꝓbatiõis:ideo tunc ſufficit ſemiple
naꝰ ꝓbatio etiã per iuſm:vt.d.l.theſaurꝰ.Et de iſta ſummaria co-
gnitione.vt eſt qđ cõmittiꝶ cauſa alicui cognoſcẽda ⁊ terminanda
ſummarie ⁊ de plano ſine ſtrepitu ⁊ figura iudicij. vide plene. in
ſpec.de offi.iu.§.poſtremo.ꝑ totũ.§.vbi ſpeculator põit de v̈bo ad
verbũ de ſummaria cognitiõe.⁊ plene in.d. cle. ſepe. ⁊ pleniſſime
37 per Bar.in extrauagãti ad reprimẽdũ.† Libellus tñ in actiõe ad
exhibẽdũ ſic formaꝶ ſm ſtilũ ⁊ cõſuetudinẽ hodiernã.Corã vobis
dño petro de tali loco iudice vicario ⁊ aſſeſſore dñi Martini de
tali loco honorabilis ciuitatis Bonoñ.ad ſitia deputato cõparet
Jo.calibꝰ ꝓcurator Gaij de tali loco ꝓponit dicit narrat ⁊ expo-
nit idẽ Joan.dicto noĩe qđ titius de tali loco hꝫ ⁊ detinet penes ſe
vnuꝫ librũ codicẽ iuris ciuilis quẽ dictus gaius principalis dicti
Jo.ſuſpicaꝶ eſſe ſuũ.Itẽ dicit ꝙ dictus Jo.ꝓcurator dicto noĩe ꝙ
intereſſe ipſius ꝓcuratoris dicto noĩe ⁊ dicti gaij eiꝰ pricipalis di-
ctũ librũ exhiberi in publico vt cognoſcaꝶ tã ꝑ ipm gaiũ ꝙ̃ ꝑ ſuos
teſtes ſi dictꝰ liber eſt ille quẽ tenebat ⁊ poſſidebat dictꝰ gaius:vt
poſſit dictũ librũ vẽdicare tãꝙ̃ rem ſuã ⁊ ad eũ ſpectãtẽ ⁊ ꝑtinen-
tem iure dñij vel quaſi.Quare petit dictus procurator dicto noĩe
dictũ titiũ cõdẽnari ⁊ condẽnatũ cogi ⁊ cõpelli ad exhibendũ in
publico corã vobis ⁊ teſtibus dictũ librum:⁊ ad faciendum facul
tatem videndi ⁊ tangendi dictum librum vt diſcerni poſſit ⁊ co-
gnoſci ⁊ per ipſos teſtes an ſit idem corpus ⁊ illa eadem res quaꝫ
dictus gaius aſſerit eſſe ſuam et vendicare intendit:et ſit ei expe-
riendi poteſtas.Et ſi in quãtũ dictꝰ titius nõ exhibeat dictũ librũ
in publico petit dictus procurator dictum titium cõdemnari ad
intereſſe dicti gaij ſui principalis quod aſcendit ad tantã quanti-
tatem ⁊ predicta petit dictus ꝓcurator dicto nomine cõiũctim ⁊
diuiſim ⁊ omni meliori modo via iure ⁊ forma quibus maius et
melius fieri potuerit non aſtringens ſe ad omnia ⁊ ſingula ꝓban
da:ſed ſolũ ad ea que ſufficiẽt ad victoriã ſue cauſe reportandum
petens in predictis ius ſibi ⁊ iuſtitiam adminiſtrari ſm formam
iuris ſtatutorũ prouiſionum ⁊ ordinamentorũ ciuitatis bonoñ.
ſaluo ſibi iure addendi minuendi mutandi corrigendi ſupplendi
⁊ declarandi predicta:petens expẽſas iam factas ⁊ de fiendis pro
teſtatur.Probatur hec forma in.l.j.C.ad exhi.et.l.j.et.ij.ff.eodem
⁊ in ſpe.de iudi.§.fi.⁊ ꝑ Roſ.in ti.de actione exhibẽ.⁊ ꝑ Bar.in.l.
loca.§.condemnatio.ff.de tabu.exhi.et.d.l. exhibere.ſit exhibitio
rei vt ſignatores amoniti et coacti iudice veniant ad cognoſcen-
dum ſigna ſua:⁊ ſimiliter tenetur quis exhibere ſeruos vel alias
res ei qui debet eligere.l.iij.§.item ſi optare.ff. eodem.et ſimiliter
ei qui acturus eſt actione noxali:vt quia actor neſcit quis ſeruo-
rum dederit ſibi damnum vel non.nec meminerit de eius nomi-
ne niſi totam familiam videat ⁊ ſibi exhibeantur:vt dicta.l. iij.§.
ſi quis vero.Et ſimiliter teſtibus debet fieri exhibitio rei vel pſo
ne de qua debent teſtificari ſi dubitant ⁊ dicant ſe bene cognoſce-
re ſi viderent:vt no.per Barto.in.l.ſi cum exhibuiſſent.de publi.
Et no.glo.magnã in fin.in.c.cũ cauſam.de teſtibus.Et no.qđ de-
beret fieri exhibitio rei in eadem forma.Et ideo ſi debens exhi-
bere ſciphũ exhibeat eum in maſſa conflatum:⁊ ſic mutata forma
non dicitur eum exhibuiſſe:qꝛ forma eſt que dat eſſe rei: vt.l.iul.
§.ſed ⁊ ſi quis.ff.ad exhiben.Secus ſi exhibeat in ea forma ſed nõ
in eadem qualitate.vt ſi exhibeat ſeruum eluſcatum:vel debilita-
tum ab eo anteꝙ̃ exhibeat:qꝛ tunc liberatur ab actione exhibẽdi
38 ⁊ tenetur aqui.vt.l.ſi quis hominẽ.ff.ad exhibendũ. † In formu-
la dum dicit dño petro.nunqđ in libello ſit neceſſariuꝫ exprimere
nomen propriũ iudicis corã quo agiꝶ ⁊ libellus porrigit: ⁊ dic qđ
nõ ſed ſufficit exprimere nomen dignitatis ſeu iuriſditionis ſiue
tribunalis:qꝛ nõ agiꝶ corã eo tanꝙ̃ ſingulari perſona:ſed tanquã
publicã dignitatẽ ⁊ iuriſdictionem habentem: vt.l.j.§.ſi quis ius
dicẽ.non obtẽ.⁊ arg.l. cum poſt.§.j.ff.de auto.tuto.⁊.l.fi.ff. de in-
39 ſtitu.ſm Bar.in.l.j.in fi. de appel.† Item dum dicitur in formula
a vicario ⁊ aſſeſſore poteſtatis.Attende quod inter hec eſt differẽ
tia nam poteſtates noſtri tẽporis bene hñt ordinariã iuriſditionẽ
vt no.in Spe.in titu.de iudice ordinario.§.cõſtituit.vnde pñt cau
ſas delegare ⁊ vicarios cõſtituere.criminales tñ nõ delegabiles nõ
pñt delegare:ſed per ſe debent iudicare:vt not.in glo.l.fi.C.de ſen.
ex peri.reci.predictas tñ cauſas criminales de mero ⁊ mixto impe
rio non habẽt de iure cõi niſi de conſuetudine vel exemptione vel
ex cõceſſione:⁊ nõ de iure cõmuni membra mutilant ⁊ ad mortem
condemnant:vt in.d.§.nullo.⁊ in Spe.de iuriſ.om. iudi. in verſi.
item poteſtates.Vicarius autem qui vicem vicarij tenet põt oĩa
illa que poteſt cuius vicem tenet preter vltimũ ſuppliciũ: ⁊ mem-
bri mutilationẽ.l.ij.⁊ ibi glo.C.de offi. eius qui vi.alte. ge.⁊.c. ſua
nobis.de offi.vica.Et idem auditoriũ cenſetur eſſe auditoriũ po-
teſtatis ⁊ ſui vicarij:ideo a vicario non appellatur ad poteſtatem:
vt in.c.non putamus.de cõſue.lib.vj.⁊ per Bart.in.l.j.§. ab eo.ff.
qs ⁊ a quo appel.Et quotuplex ſit vicariꝰ ⁊ de eoꝝ poteſtate:vide
40 plene per canoniſtas in.c.j.de offi.vica.† Aſſeſſor autem eſt is quẽ
ille qui iudicandi poteſtatẽ habet ſibi aſſociat:vt ſibi in cauſe co-
gnitione aſſiſtat: ⁊ eũ ad rationẽ decidẽdi cauſam inſtruat. vt.l.j.
C.de aſſeſſo.Et hic ẽt aſſeſſor vocaꝶ cõſiliarius.l.penul.ff. de aſſeſſ.
⁊ debet hr̃e ſalariuꝫ:vt.l.diẽ functo.e.ti.⁊ hic aſſeſſor nullã hꝫ iuriſ
ditionem circa libellos male conceptos reijciendos: ⁊ circa alia q̃
no.in.l.j.ff.de aſſeſſo.nõ aũt põt iudicare.vt ibi notaꝶ niſi conceda
tur ſibi per ſtatutũ.⁊ iđ vbi per ſtatutũ nõ conceditur conſueuit
poteſtas in prin.ſui officij cõcedere aſſeſſoribus ſuis quod poſſint
cognoſcere ⁊ terminare omnes cãs ciuiles:nõ tñ criminales q̃ de-
legari nõ poſſunt:vt.ſ.dictũ eſt.⁊ no.ꝑ bar.in.d.l.j.ff.de offi.aſſeſ.
Sequiꝶ ĩ formula cõparet Jo.⁊ hoc no.quod qs põt loq̃ de ſeipſo
in tertia perſona.l.⁊ vno.in fi.ff.de aſſeſ.⁊ libellus pt cõcipi in pri-
ma perſona ſicut in tertia ⁊ ſimiliter notariꝰ poteſt cõficere inſtrm
in prima perſona.⁊ deinde reficere illud in tertia perſona ⁊ econ-
uerſo.nec per hoc vitiatur inſtrm.vt eſt tex.in.c.dudũ.de cõuer.cõ
41 iu.† Sequitur in formula ꝓcurator gaij in hoc eſt regula quod qs
põt pſe põt ꝑ aliũ vel ꝓcuratorẽ vl' ſubſtitutũ a ſe explicare.vt in re
gula iuris.pt qs.li.vj.Falliꝶ ĩ caſibꝰ in quibꝰ teneꝶ explicare rẽ pſe
ipſum ⁊ non poteſt ⁊ in quibus caſibꝰ põt qs explicare ꝑ alium ⁊
nõ ꝑ ſeipſuꝫ.no.in.d.c.põt qs.⁊.l.fi.C.de ꝓcu.⁊ ideo iudices maleſi
ciorũ habent in practica vt ſemꝑ velit ipſum principalem compa-
rere ⁊ non eius ꝓcuratorẽ vt videant qua fronte:qua conſtantia:
qua trepidatione loquuntur in dicenda veritate negotij.l.de mi-
nore.§.tormenta.ff.de queſti.⁊ per Bar.in.d.l.fi.C.de ꝓcu.⁊.l.qui
dam ergo.§.pena grauior.ff.de his qui notã.infa.Et adde quod
primo ⁊ ante omnia fieri dꝫ fides de mandato procuratoris ſi pe-
tatur:qꝛ primo de perſonis querendũ.eſt vt.l.ſi queramus.ff.de te
ſta.quod intellige de perſonis ſubſtãtialibus iudicij: ſed de perſo-
nis acceſſorijs poteſt poſt litem cõteſtatã queri.arg. qđ no.in glo.
pe.l.ij.C.de edic.di.adri.tol.Et debet hec exceptio ꝓcuratoria op
poni ante litẽ cõteſtatã vt.l.lꝫ.C.de ꝓcu.Et quotuplex ſit exceptio
procuratoria ⁊ qđ debet opponi.dic per bar.in.l.licet.⁊.l. pompo
nius.§.rati.ff.de ꝓcu.¶ Et no.qđ qñ ꝓcurator dicit ſe.nõ fatetur
procuratorio noĩe obligatur ꝓprio noĩe qñ eſt res q̃ poſſet ita ꝑti-
nere ad eũ ſicut ad dñm:vt.l.eũ q.ff.ſi cer.pe.de quo per bar.in.l.ſi
pupilli.§.j.ff.de ne.geſt.Si aũt dicaꝶ ꝓprio noĩe tũc nõ obligaꝶ pro
prio noĩe.l.fi.ff.de ĩſti.niſi ſibi ex illo actio q̃raꝶ licet domino tenea
tur reddere.l.ſeruũ titij.ff.manda.vbi glo. nõ ſoluit.§. per liberã.
42 ff.de pig.act.de quo per bar.in.l.procurator.† Sequitur in formu
la hꝫ ⁊ detinet.hoc iđ dicitur:qꝛ ſicut rei vendicatio nõ ſolũ cõtra
poſſeſſorem cõpetit:ſed ẽt ꝯtra debitorẽ:vt.l.officiũ.ff.de rei vẽ.ita
⁊ hec actio ad exhibendũ daꝶ contra poſſeſſorẽ ciuilr̃ vel naturalr̃
vel ſolũ detẽtorẽ.l.iij.§. fi.ff.ad exhi. Si tñ poſſidens ciuiliter non
hꝫ facultatẽ rei reſtituende:vt qꝛ ſeruus petitus eſt in fuga vel pe-
regre miſſus tunc ſufficit ſola cautio de exhibendo cum in eiꝰ po-
teſtatem venerit.l.celſus.§. fi.ff.eo.¶ Et no.quod loco huiꝰ actio
nis conſueuit hodie poſt libellũ datum in rei ven.ꝑti a iudice vt
interroget reum an teneat ⁊ poſſideat talem rem talis conditiõis
⁊ an habeat facultatem reſtituendi talem rem.per.l.d. officiũ.quã
interrogationeꝫ debet facere iudex.vt.l.vbicũqꝫ.ff.de ĩterroga.ca.
⁊.c.Joannes.§. verum.de fide inſtru. ⁊ dicta.l. officium.⁊.l.qui
petitorio.ff.de rei.ven.⁊ ſi reus negauerit ⁊ de mendacio conuin-
catur priuatur poſſeſſione ⁊ efficitur ⁊ de poſſeſſore petitor.l.fi.C.
43 de rei ven.† Sequitur in formula in publico.hoc ideo diciꝶ:qꝛ ex-
hibere nil aliud eſt ꝙ̃ rem extra ſuũ ſecretum ponere.l.iij.§.ait pre
tor.ff.de libe.ho.exhi.⁊ in publico coram iudice actore ⁊ teſte pro-
ducetur ⁊ vidende tangendeqꝫ rei facultatẽ prebere.vt.d.§.ait pre
tor.⁊.d.l.iij.ver.quid ſi exhiberi.ff.de tabu.exhi.vbi dicitur quod
reus debet exhibere rem in loco in quo erat tempore litis cõteſta
te.⁊.l.fi.ff.de verbo.ſigni.⁊ vt actori copia experiẽdi prebeatur.vt
d.l.ij.ff.ad exhiben.⁊ cũ expenſis ⁊ quo loco debeat exhiberi.dic rẽ
in loco in quo erat tꝑe litis cõteſt.Sꝫ ſi actor vult rẽ exhiberi in lo
co iudicij:tunc dꝫ exhiberi ſuo ꝑiculo.ſ.in ꝑducendo ſeruo vl' alia
re.Nam expenſas victus ⁊ veſtitus debet cognoſcere poſſeſſor:
quia ⁊ eas expenſas feciſſet ſtando domi.⁊ hoc verum niſi ſeruus
exhibendus in loco iudicij fuiſſet ſolitus ſe paſcere ⁊ veſtire ex ſuo
artificio in quo apparet eum vocare modo veniẽdo ad locum iu-
dicij ad inſtantiam actoris:quia tunc tenetur actor expenſas vi-
ctus ⁊ veſtitus facere.Et idem dicimus in equo ⁊ mulo exhiben
do ad locum iudicij ad inſtantiã actoris vt teneatur actor de peri
culo ⁊ poſſeſſor teneatur ad expenſas cibariorum niſi equus ſoli-
tus eſſet ſe paſcere ex traditione ad vecturam a qua tunc oportet
vacare:qꝛ tũc tenetur actor.hec probanꝶ in.l.fi.⁊.l.ſi hereditas.§.
j.ff.de exhiben.et.l.ſi res.cum ſe.⁊ ſe.ff.de rei ven.⁊ ibi ꝑ Ange.de
peru.Et ex his patet qđ pro re q̃ eſt in alio loco extra territorium
poteſt agi ad exhibendũ ⁊ rei vendicandũ.vt.d.§.j.⁊.d.l.ſi res.de
44 quo per Bar.in.l.fi.ff.de iuriſ.om.iudi.† An autem rei vendi.et
actio ad exhi.poſſint eodem libello cumulari.dic quod ſic:vt no-
tat glo.in.l.j.in fi.ij.glo.ff.de interro.actio.⁊.l.fina.C.ad exhiben.
poteſt ergo libellare:tunc hoc modo formari.Peto rem exhiberi
qua exhibita ⁊ recognita dico eam ad me ſpectare iure dominij:
vel quaſi.⁊ ita declarari peto:ac etiam peto dictum reum poſt di-
ctam declarationem cogi ⁊ compelli officio veſtro ad reſtitutio-

nem dicte rei poſt dictã declarationem prius tamẽ cognoſcet ſup
iſta ꝑparatoria ꝙ̃ ſuper principali actione. vt not. gl. ſ. e. l. j. in. d. l.
j. ff. de interro. act. Sed an ꝑ conteſtationẽ factam in hac prepara-
toria interrũpatur vſucapio in principali actione. dic quod non
interrũpitur ipſo facto nec effectualiter. l. iulianus. §. proinde. l.
ſi opus. ff. ad exhi. ⁊ ibi ꝑ bart. non ſolũ aũt ſi petat̃ res actiõe rea
li. vt rei ven. Sꝫ ⁊ ſi alia actione petat̃ hꝫ locum hec actione ad ex-
hi. ꝑparatoria. vt no. in. l. j. C. eo. puta in actiõe ꝑſonali bone fidei
l. ſi fundum. §. rupta. ff. de act. empt. ⁊ l. iij. in fi. ff. ad exhi. ⁊ in alijs
actionibus ſtricti iuris in rem ſcriptis. que notant̃ in. d. §. eſt aũt.
Et generaliter vbicũqꝫ intereſt. vt. l. iij. §. ſciendum. ff. eo. ſ. vbi nõ
eſt permiſſum ꝑ aliud remedium ſpeciale. vt eſt exhibitor teſtamẽ-
45 to: vt. d. l. iij. §. ſi quis extra. ff. eo. † Sed quero que eſt dr̃ia inter ex-
hibitionem que fit ex edicto de eden. ⁊ ti. de ta. exhi. ⁊ ti. quemad.
teſta. ape. ⁊ iſtam. dic de dr̃ia que eſt inter actionẽ ad exhi. ⁊ inter-
dictum de tabulis exhiben. ⁊ edictum quẽadmodum teſtamenta
aperiantur. per glo. ⁊ Bar. in. l. j. C. de tab. exhi. ſed quo ad titulũ
de eden. dicit qd̓ ille titulus loquitur qñ petitur exhibitio rationũ
⁊ inſtrumentorũ: ab his qui conficiunt rationes: libros: ⁊ inſtru-
mẽta ex neceſſitate officij qd̓ gerũt: vt nũmularij: argẽtarij. ¶ No.
quod vſurarij: mercatores campſores ⁊ gabellarij autoritate pu-
blica electi quorũ libris creditur pro ſe ⁊ contra ſe quando ſunt ele
cti publica autoritate. vt eſt de mente glo. in. l. quedã. §. nũmularij
ff. de eden. licet ibi Bar. cõtra in hoc qd̓ nõ credat̃ libris ſuis pro ſe
qd̓ ſubdens cõtra titiũ liber ſupradictorũ facit ſemiplenã ꝓbatio-
nem niſi eſſet ꝑſona ſuſpecta. l. ſi qs ex argẽtarijs. §. j. ff. de edẽ. Itẽ
loquit̃ ille titulus qñ actor petit a reo ſibi edi vel ecõuerſo ſm̃ ma-
46 teriam. l. j. §. editiones. ff. de eden. ⁊ l. j. C. eo. † Quid aũt ſi qs nõ ex
hibet ad iuſſum iudicis cuius officiũ eſt imploratũ. dicit qd̓ cõtra
eum dat̃ actio in factũ ad intereſſe vt. d. l. ſi quis ex argentarijs. §.
ex hoc edicto. ff. de eden. ¶ Et no. in. d. §. editiones. in gl. in ver. cõ
ſuleret. iuxta fi. poſſet ẽt iurare in litẽ ꝑꝑ contẽptum iuſſus iudicis
vt dixit. ſ. tex. vbi aũt cõpeteret alia actio ex vigore ꝑcedentis con-
tractus: vel quaſi: vt eſt in procuratore tutore negotiorũ geſtore: et
ſimilibus tũc cõpellunt̃ edere ꝑdictis actionibꝰ ⁊ non actiõe ad ex
hibendũ: vt. l. qdã. ꝑal. ⁊ ideo venditor cogit̃ act. ex ẽpto edere em-
ptori iſtius ꝑdij vẽditi vt. l. titius. ff. de act. emp. ⁊ coheres cogitur
edere actiones. l. q̃ ſunt cautiones. ff. fa. her. ⁊ l. ꝓcurator. C. eo Ad
exhibendũ aũt actio nõ habet locũ in caſibus ſupradictis. ſ. vbi qs
geſſit ex neceſſitate officij: vel vbi cõpetit alia actio ꝓ exhibitione:
vt. d. l. iij. §. ſi qs extra. ff. e. Sed ꝓ inſtr̃is quorũ dñium actor pretẽ
dit bene agitur hac actione lꝫ ꝓ inſtr̃o alterius continente meam
vtilitatẽ agat̃ contra titiũ vtili actiõe in factũ: vt no. in. d. l. iij. §. in
47 terdum. ff. eo. ⁊ hec ſunt de mente bar. in. d. l. quidã. ff. eo. † Qualr̃
autẽ ꝓbet̃ intereſſe cõtra nõ exhibentem librũ vt poſſim ꝓbare in
cauſa cõtra titiũ. dic ꝙ ſi dolo nõ exhibet ꝓbat̃ per iuramentũ in
litem. ſi aũt culpa deſijt poſſidere ꝓbat̃ ꝑ teſtes vel inſtr̃a. l. argẽta
rius. §. cũ aũt. ff. de eden. nã ꝯtra doloſum ꝑ iuramentũ culpabilẽ
⁊ teſtes vel inſtr̃o ꝓbat̃ intereſſe gl. no. eſt in. l. ſemꝑ. §. in hoc inter-
dicto. ff. qd̓ vi aut clã. Quid aũt ſi actor nõ ꝓbauerit de intereſſe ꝑ
iuramentũ vel teſtes. dicit ꝙ nihilominꝰ iudex ex ſuo officio ſubti
li eſtimatiõe eſtimabit. l. j. C. de ſen. q̃ ꝓ eo. ⁊ ibi per bart. in. d. §. in
hoc iterdicto. facit qd̓ no. idẽ bar. in. l. ſi quidã ex pãphilia. ff. de le-
ga. ij. Sed qd ſi iuſſus exhibere nõ eſt ſoluẽdo. dic ꝙ dabitur reſtõ
in integrũ ꝯ ꝑncipalẽ debitorẽ ex clauſula generali. vt tꝫ Innoc. in
48 c. ꝑterea. de dila. ⁊ per bar. in. d. §. cum aũt. † Item q̃ro an cogar ex
hibere debitorem alicuius qui fugit in domũ meã. dic ꝙ nõ. l. fi. ff.
de libe. homi. exhi. ꝗnimo nec põt executor litiũ itrare domũ meã
pro capiendo debitorẽ alicuius me inuito. alias tenetur iniuriarũ
actione: vt. l. iniuriarũ. §. fi. ff. de iniur. niſi ꝓ fugitiuis ſeruis inue-
niendis: vt. l. ij. C. de ſeruis fugi. ⁊ niſi pro publica vtilitate: vt no.
in. l. pe. C. de tabel. li. xj. Et ex hoc patet ꝙ lꝫ recuperent mercatorẽ
foro cedentem nõ poſſum cõueniri vt exhibeam eũ vt tenear ad in
tereſſe ꝑ. d. l. fi. §. fi. ff. de libe. ho. exhi. Item qd ſi ago cõtra te de nul
litate ſñie quã obtinuiſti ꝯtra me. ⁊ peto vt exhibeas dictã ſenten
tiam: qr eã nõ habeo: an tenearis exhibere. dic ꝙ ſic. alias iudex de
clarabit ꝙ ſi quo tp̄e appeat ſit caſſa ⁊ vana: ⁊ fides ei nõ detur. ſꝫ
Inno. in. c. ꝑpetuus. de fide inſtr. de quo ꝑ Bar. in. l. j. §. edere. ff. de
eden. ⁊ l. ij. C. eo.

a ¶ Curare. Diuidit̃ in tres ꝑtes. ꝑmo mandat iudici ꝓferẽdo certã ſententiã vſqꝫ ibi certe pecũie. ſcd̓o limitat mãdatũ ſi illud eſt poſſibile vſqꝫ ibi quãtã. tertio remouet vnũ obiectũ vſqꝫ ibi etiã ſi de incerta.

b ¶ Caſtrum. De hoc vide d. are. hic in j. col.

1 ☞ Iudex certam debet ferre ſententiam.
2 Libellus debet eſſe certus.
3 Sententia certa eſſe debet.
4 Iudex an poſſit ſententiam ſuam incertam declarare.
5 Sententia ⁊ petitio incerta quando valeat. ⁊ nume. ſeq.
11 Libellus generalis omniũ dãnorum ſine aliqua ſpecificatione an
procedat. ⁊ nu. ſeq.
15 Petitio incerta nõ vitiat proceſſum.
16 Iudex de quibus ⁊ circa que curare debeat.
16 Sentẽtia hoc modo lata: condẽno te in his qui ex actio apparet.

a **Curare [a] autem debet.** ¶ Iſte. §. eſt communis ad omnes actiões
1 ſecundũ Dy. ⁊ dixi. ſ. in ꝑcedenti. §. ⁊ hoc intendit. † Iudex certã
debet ferre ſñiam vbi põt ſi incerta quãtitas fuerit petita. vt ẽ in-
tereſſe. h. d. vſqꝫ ad. §. ſi qs agens. Et hanc regulã intelligit gl. hr̃e
locũ in duobꝰ caſibus: vcꝫ vbi certũ petitur qr tunc nõ vꝫ ſñia niſi
pro certa parte: vel per relationem ad aliud: vt. l. iij. C. de ſen. q̃ ſine
cer. qn̄ti. Item vbi petit̃ incertũ qd̓ tñ põt ante ſñiam certificari vt
cum peto mihi indẽnitatem ꝑſtari tũc põt incerta ſñia ferri: vt. l.
2 ij. C. de ſen. que ſine cer. quanti. vcꝫ † ꝙ libellus dꝫ eſſe regulariter
certus tanꝙ̃ fundamentũ iudicij vt reus poſſit deliberare an ve-
lit cedere vel contendere. l. j. ff. de eden. ⁊ l. edita. C. eo. tit. ⁊ l. ſi rem
ff. de rei ven. ⁊ l. in actione furti. ff. de fur. ⁊ aut. offerat̃. C. de lit. cõ-
3 teſt. ⁊ c. j. ij. ⁊ iij. de libel. ob. extra. † Et ſñia ſimiliter dꝫ eſſe certa re
gulariter iuxta formam ipſius petitionis ꝓbate: vt. l. vt fundꝰ. ff.
cõi diui. ⁊ cle. ſepe. extra de v̓. ſig. ⁊ l. fi. C. de fideicõ. libe. alias ꝓpter
incertitudinem petitionis nulla põt ſequi cõdẽnatio. l. põponius
ſcribit ſi firmiter. §. j. ff. de rei ven. ⁊ l. duo ſunt titij. cũ cõcor. ibi po-
ſitis. ff. de teſta. tu. in fi. illius ambiguitatis libelli ſit facta declara
tio ante ſñiam. l. ſi qs intentiõe ambigua. ff. de iudi. ⁊ l. inter ſtipu
lantẽ. §. ſi ſtichũ. ff. de ver. ob. ⁊ vtrobiqꝫ ꝑ bar. ⁊ ſicut petitio rõne
incertitudinis vitiat̃ ſimiliter ⁊ ſñia q̃ certa fieri potuiſſet rõne in
incertitudinis vitiat̃. l. pe. §. fi. C. de ſen. q̃ ſine cer. quãti. ⁊ no. in. c.
4 ij. de offi. ordi. † Sꝫ an iudex poſſit incertã ſñiã ſuã declarare ſicut
actor ſuũ declarat libellũ. dic ꝙ ſic. ſ. iudex ordinariꝰ habẽs merũ
imperiũ ⁊ delegãs ſñiam ſui delegati. vt. l. ab executore. ff. de app.
⁊ no. in. l. actoris verba. ff. de re iudi. ſicut ⁊ teſtator declarat ſuam
voluntatem iam cõditã. l. heres palã. §. ſi qd. ff. de teſta. ita tabellio
ſñã declarat ſcripturã. l. ſi qs decurio. C. de falſis. ⁊ plene per Bar.
in. l. ſi librarius. ff. de reg. iur. ⁊ per Bal. in. l. imꝑator. ff. de ſta. ho.
Item ſi ſententia propter incertitudinem extet nulla an poterit iu
dex iterũ iudicare. dic ꝙ ſic ſi eſt ordinarius. ſecus ſi eſt delegatus:
qr ſiue bene ſiue male functus eſt officio ſuo. l. ſi vt ꝓponis. C. quõ
5 ⁊ quando iudex. ⁊ ibi bar. † Hec autem regula vcꝫ qd̓ petitio ⁊ ſen
tentia incerta nõ tenet. Fallit in pluribus caſibus. Et primo ex na
tura vniuerſalis vel generalis actionis. Secundo ex parte debito-
ris permanentis. Tertio ratione incertitudinis in re petita conſi
ſtentis. Quarto ratione incertitudinis apud vtrunqꝫ litigantiũ
inſurgentis. Quinto ratione acceſſorij dependentis. Exemplũ pri
mi eſt in actionibus vniuerſalibus. vt eſt petitio hereditatis ⁊ pe
culij ⁊ ſimiles. Et in generalibus vt eſt actio tutele negotiorum ge
ſtorum pro ſocio ⁊ ſimilium. In quibus admittitur generalis pe
titio. vt no. in glo. magiſtrali. l. j. ff. de eden. debent tamen in gene-
ralibus iſtis res declarari in ꝓceſſu ante ſñiam qd̓ fiet per arbitrũ
datũ ad calculãdũ rationes: vt. l. ſi cui. ff. de condi. ⁊ demõ. ⁊ l. vix
certis. ff. de iudi. ſed vniuerſalibus ſufficit declarare poſt ſñiam in
executione. vt dixi. ſ. in actionum. in formula actionis negotiorũ
geſtorũ. Et idem in inſtr̃o guarentigiato qd̓ ex forma ſtatuti ha-
bet paratam executionem cuiꝰ liquidatio fieri poterit in ipſa exe-
cutionem cuius liquidatio fieri poterit in ipſa executione. per. d.
l. ij. C. de ſen. que ſine cer. quanti. de quo per Bar. in. d. l. j. ff. de edẽ.
b ⁊ idem cum petit caſtrum [b] vel villam cũ ſuis ꝑtinentijs. ſm̃ In-
no. in. c. cum ad ſedem. de reſti. ſpo. Si tamen petantur res ſingu-
lares hereditatis tunc debent declarari in libello. vt no. in. l. reſcri
pta. ff. ad treb. Et vide qd̓ no. Inno. in. c. conquerente. ff. de offi. or
6 di. † Exemplum ſecundi eſt vbicũqꝫ incertitudo verſatur ex parte
debitoris. vt dicit bar. in. l. j. §. quod autem. ff. quorũ legatorum eſt
in obligatione alternatiua cuius electio ſpectat ad debitorẽ. l. vbi
autem nõ apparet. §. quod illud. ff. de ver. ob. Admittitur tunc li-
bellus alternatiuus licet ſit obſcurus dubiꝰ ⁊ incertus. l. ꝑtor edi-
xit. §. qd̓ autẽ. ff. de iniur. Item vbi reus poteſt ſoluere rem vel in-
tereſſe. l. j. ff. de act. emp. Item vbi quis petit ſi extet: ⁊ ſi non extet
petit eſtimationẽ eius. l. ſi ſeruũ ſtichum. §. fi. ff. de verbo. obli. ⁊ ibi
per Bart. In his enim caſibus admittitur libellus incertus niſi
reus. primo declaret quid ſoluere velit ſed tamen iudex debet pro
curare ferre certam ſententiam interrogando reum. primo in obli
gatione alternatiua quã dare velit: ⁊ ſi non declaret incertam fer-
re ſententiam ad hanc vel illam rem prout in obligatione ⁊ libello
continetur. vt no. glo. in. d. l. pretor edixit. §. quod autem. ff. de in-
iur. ⁊ not. in. l. ij. C. de ſen. que ſine cer. quanti. ⁊ in obligatione in
qua reus poteſt ſoluere rem vel intereſſe. vt in obligatione rẽ tra
di. In qua poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe. reus non
reſpondens quid velit ſoluere condẽnabitur ad intereſſe. poſſet ẽt
condẽnari ad ipſam rem iuxta doc. gloſſ. ⁊ Barto. in. l. j. ff. de act.
emp. ⁊ in petitione rei ſi extat. Alias ſi petitur eius eſtimatio eſt
in arbitrio iudicis condemnare ad eſtimationem: vel ad rem. ⁊ exe
cutio fiet in eſtimatione ſi res non extabat. ⁊ hoc voluit gloſſ. in. l.
ſancimus. C. de ſacroſanctis eccleſijs. ⁊ per Barto. in gloſſ. in. d. l.
ſi ſeruum ſtichum. ff. de verborum obligationi. ⁊ l. in re furtiua. ff.
7 de cõdi. furti † Exẽplũ tertij vbi petitur factum de ſui natura in-
certum vt domum fieri vel aliud factum. cum omnia facta ſint
incerta. l. vbi autem. §. qui id quod. ff. de verborum obligationi. de
quo caſu admittitur libellus incertus ſcilicet ad factũ. ⁊ ſimiliter
ſñia cõdẽnatoria ad factũ põt eſſe poſt morã peti. ⁊ deinde cõdẽna
ri ad factũ ⁊ ſi nõ faciat tũc ad intereſſe. de quo dic plene ꝑ Bart.

in.l.ſtipulationes nō diui dunť.lib.x.⁊.ff.de ver.obl.⁊.l.j.ff.de act.
emp.⁊ dixi.ſ.eo.oēs aūt in formula ex ſtipulatione. Similr admit
titur libell⁹ incertus ⁊ ſnīa certa cū agiť ad hoc factū incertū. ſ.vt
qs conſerueť indēnis.in.l.cū eoꝝ.ꝗ.de ſen.que ſine cer.q̄ti. Et attē
de qꝺ hec ꝓuiſio indēnitatis nō ꝓpterea excludit quin prius de
beat conueniri principalis ꝙ̄ fideiuſſor etiā ſi renūciaſſet beneficio
de fideiuſſoribus.qꝛ hoc magis inducit naturā obligationis quā
beneficiū fideiuſſionis:vt.l.j.C.de cōuen.fiſci.de.lib.x.⁊ per Bart.
8 in.l.ij.C.ſi mater indē.pro.†Exemplū quarti eſt vbi petiť aliqd qꝺ
eſt certū in ſe de rerū natura.vel per relationē ad aliud.lꝫ apud liti
gantes ⁊ iudicē ſit incertū.vt cū petiť intereſſe vel quantitas ꝗ eſt
in teſtamēto relicta.vt.l.j.C.de ſen.ꝗ pro eo qꝺ intereſt.⁊.l.vbi aūt.
§.illud.ff.de ver.ob.l.iij.§.fi.C.de ſen.ꝗ ſine cer.q̄ti.Nā hoc caſu ſi
ne expreſſione alicui⁹ quātitatis pōt fieri petitio.Sꝫ in ſnīa iudex
ſubtili inueſtigatione precedēti declarabit quāti poſſibile eſt.vt.ꝺ.
l.j.C.de ſen.ꝗ pro eo qꝺ intereſt.⁊ in notabili ⁊ famoſo.§.⁊ hoc.tꝫ
Bar.⁊ glo.in.l.certi cōdictio.ff.ſi cer.pe.⁊.l.ſtipulationes nō diui
duntur.in fi.ff.de ver.ob.Sic etiā intereſſe occurrēs poſt litis con
teſtationē.puta eſtimatio rei debita creſcēs lite pendēte.vt.l.vinū
ff.ſi cer.pe.⁊.l.in hac.ff.de triticaria.debebit officio iudicis declara
ri.l.ediles.§.item ſciendū.ff.de edil.edic.Et idem cum legatarius
dubitans in quantū legatū minueť per falcidiam petit ſibi quan
tum capere licet pro falcidia de tali legato ſibi facto:debet tamen
iudex declarare ſi poteſt:vt hic dicitur:alias generaliter et incerti
tudinaliter condemnabitur.l.qui de toto.§.intereſſe.⁊ ibi in glo.
ff.de rei ven.⁊ per Innocē.in.c.ſignificantibus.de libel.obla.Sed
Ioan.fabri.dicit hic qꝺ imo hoc caſu iudex non feret incertā ſen
tentiam ſed abſoluere reum actore non probante.l.qui accuſat.C.
de eden.⁊ idem dicit ſi petit ciphum nec declarat pondus ante ſen
tentiam qꝛ ſequitur abſolutoria.l.furti.C.de condi.furti.C.⁊.l.j.§.
ſi quis argentū.ff.depoſ.Opinionē Ioā.fab.puto verā vbi a⁊ tor
certā expreſſiſſet quantitatē in libello.alias proceſſiſſet glo. noſtra
9 in.ꝺ.§.incerte.†Exemplū quinti patet vbicūqꝫ aliqd acceſſorie pe
titur:vt fructus ⁊ expenſe.Naꝫ procedit talis libellus peto talem
rem cum fructibus perceptis ⁊ percipiendis.⁊ cū expenſis factis
⁊ fiendis.vt.ꝭ.de offi.iudi.§.⁊ ſi in reꝫ.⁊.l.cū propria.C.ſi quis alij
vel ſibi.⁊ ſimiliter procedit ſnīa:cū peto rem petitā cū reſtitutione
fructuū perceptoꝝ ⁊ expēſarū.Et hoc expreſſe declarat dn̄s Ang.
in.l.ſi homo.ff.de re iudi.equiparando fructus ⁊ expenſas cum ta
xantur ⁊ liqudanť poſt ſnīam.ſm Inno.in.c.finem litibus.de do
lo ⁊ contumacia.⁊.c.cū ad ſedeꝫ.⁊.c.contrarius.de reſtitu.ſpolia.
ſecus ſi petanť principalr̄ ⁊ per ſe ⁊ non acceſſorie ad rem:quia tūc
eoꝝ quātitas dꝫ declarari in libello ⁊ in ſnīa ſicut alia res ſimpli
citer petita:vt.l.ſi in rem.ff.de rei ven.Et ita debet intelligi dictuꝫ
Inno.in.c.ſignificantibus.de libel.ob.⁊.ꝭ.ſtatim dicam in ſequen
ti fallentia.Qu id autē ſi iſta acceſſorie vt fructus expenſe ⁊ dam
no nō fuerunt petita a principio: an poſſunt peti pēdente iudicio
10 ſuper re principaliter petita dicā.ꝭ.eo.§.numerus.†Exemplū ſexti
patet vbicunqꝫ procedit generalis obligatio:vt hominis in gene
re promiſſi quo caſu admittiť libellus:⁊ ſentētia in genere ⁊ inde
terminate.Iuxta formam obligationis imo punieť actor certam
⁊ determinatā in ſpecie petens.vt.ꝭ.eo.§.j.ver.huic autem.⁊.l.vbi
auteꝫ.in prin.ff.de verbo.obli. Et hoc niſi debitor ante ſententiā
declaret quē dare velit cū ſit in eius poteſtate.vt.ꝺ.§.huic.Secus
autem in cauſa noxali vbi emendatio dāni eſt in obligatione:⁊ pe
ti debet in libello:⁊ datio ꝓ noxa eſt in facultate ſoluēdi ex diſpo
ſitione.l.quouſqꝫ conueniať iudicati:vt.l.miles.§.decem.⁊ ibi no.
ff.de re iudi.quicquid dicat hic glo.j.vbi autem aliud eſt in obliga
tione.⁊ aliud in ſolutione ex diſpoſitiōe hoīs: ⁊ tūc permittiť hec
facultas ſoluendi aliud quā ſit in obligatione per litis conteſtatio
11 nem.l.ſi quis quātipluris fuerit.†Sed quero quid de libello gene
rali oīum dānorum datorū ſine aliqua ſpecificatione:vt ſi peto ca
a ſtrum[a] mihi reſtitui cum omni reſtitutione damnoꝝ mihi illatoꝝ.
dic qꝺ procedit hic libellus ſm glo.⁊ Innocen.in.c.ij.de ordi.co
gni.⁊ in ſpe.de libel.cōcep.§.iam nunc.ver.itē talis iuſtitie.Item
iurať in litem contra doloſum vel per teſtes cōtra culpabilem.ſm
Bar.in.l.ij.⁊.l.in actionib⁹.ff.de in litem iuran.dicit tamē Io.fa.
qꝺ etiā poteſt reſeruare fieri taxationibus expenſarū dānoꝝ ⁊ iter
eſſe ⁊ in quibuſcūqꝫ alijs caſibus vbi acceſſorie aliqua petuntur.vt
extra de dona.inter dilectos.⁊.c.inſinuatione.⁊.l.cum propria.C.
ſi quis alteri vel ſibi.Et attende quod licet ſentētia incerta poſſit
fieri ſuper iſtis acceſſorijs.tamen condemnationis modus debet
eſſe certus.ideo non valeret ſi iudex dicat.condemno in expenſis
12 ſi que debentur:vt in.l.ſumma.§.j.ff.de re iudica.Similiter proce
dit hic libellus.peto quicquid tenes ⁊ poſſides tali iloco:vel quic
quid obuenit tibi ex tali hereditate: quia ſatis debes eſſe certus
cuꝫ dependeat ex facto tuo.⁊ hoc tenet Specu.in ti.de act.⁊ peti.
§.j.ver.qd ſi peto.Nā etiā tenet hmōi venditio:vt not.in.l.ij.ff.de
13 vſucap.pro emp.†Similiter procedit hic libellus.peto ſubiectio
nem ⁊ obedientiam mihi deberi ab hominibus talis caſtri vel ſi
ville:⁊ eos mihi cōdēnari ad pſtandū illa que ſubditi preſtare de
bent domino ſuo.vt in.c.auditis de preſcrip.qꝛ ⁊ ſubiectio cenſeť
vnum corpus continens ſub ſe plures ſpecies.ideo ſufficit petere
14 totum: vt.l.j.§.fi.⁊.l.vendicatio.ff.de rei vendi.†Similr procedit
libellus generalis in hypothecaria.vt peto te condēnari ad rela
xanduꝫ mihi oīa bona tua que iure pignoris obligaſti ſine alia re
rum expreſſione:licet enim hec verba.oīa bona denotent vniuerſi
tatē iuris vt.l.namqꝫ.§.fina.cum.l.ſequen.ff.ad trebellia.⁊ vniuerſi
tas iuris non vendicetur per actionē realeꝫ.l.j.§.fi.⁊.l.vēdicatio.
Sed per hypothecariā ſic cū queranť ex nuda conuentione.vt.l.j.
ff.de pig.act.⁊.ſ.eo.§.item ſeruiana.⁊ eſt caſus.C.cōia de lega.l.j.⁊
15 ij.vbi pro generali fideicommiſſo dať hypothecaria.†Et in ſum
ma no.quod licet petitio incerta nō debeat admitti:ſi tamē ſit ad
miſſa nō vitiať proceſſus.⁊ poteſt peti declarari in quacūqꝫ parte
iudicij fuerit petitū:vt.l.ſi.C.de anna.excep. ¶ Et dicitur ſup iſta
petitione generali declarandi vel nō ꝓnunciandi vt in.c.cum ber
toldus.de re iud.⁊ de reſcrip.cū dilecta.de ordi.cogni.c.cū dilect⁹.
Et iſte generalis libellus procedit contra principalem obligatuꝫ
⁊ non cōtra tertiū.ꝑ no.ꝑ Inno.in.c.certificari.de ſepulturis.Sꝫ
quero vltimo de qua ſnīa loqtur iſte.§.dic qꝺ de diffinitiua.⁊ hoc
clarū.ar.l.ſi.ff.de re iud.Interlocutoria aūt dic ꝙ dꝫ attendi mate
ria ſuper qua fertur:qꝛ ſi materia exigit certitudinē debet ferri cer
ta:puta cū ꝓnunciatur rūdendū eſſe poſitionibus.nā debet decla
rari quid ſit reſpondendū vel nō.vt no.in.l.ij.§.qꝺ obſeruari.C.de
iura.calum.Si aūt materia exigit generalem ⁊ incertā declaratio
nem:tunc poteſt iudex incertam ferre ſnīam:puta cū declarat ad
mittendū eſſe reū ad ꝓponendas exceptiones vel ad teſtes produ
cendos:⁊ ſimilia: vt in.c.paſtoralis.de excep.⁊.c.vltra tertiam.et
16 c.ſi.de teſtibus.†Intellige ergo hunc tex.huius.§.duꝫ dicit.dꝫ iu
dex curare quantum eſt ei ⁊c.ſcilicet proceſſum diligenter rumināt
do ⁊ examinando:partes interrogando:vt.l.vbicunqꝫ.ff.de inter.
actio.ſcilicet teſtes vbi expedit repetendo.l.repetiti.ff.de queſtio
nibus.⁊.c.cū clamor.de teſti.⁊ ex eius officio rei valorem inquirē
do:vt not.ꝑ Barto.in.l.ſi qd ex pamphila.ff.de lega.ij.⁊ intereſſe
partis declarando.vt.l.j.C.de ſen.que pro eo.Si tamē iudex omit
tat nō tamen per hoc vitiatur ſentētia.l.ſi legatario.§.ſi.ff.de fidei
com.liber.⁊.ff.de ſuſpec.tuto.l.hec enim.ſecundum Io.fab.in glo.
j.ibi autem damnum emendari dicit prout gloſſ.ſentit quod iu
dex debeat condemnare alternatiue in cauſa noxali non bene dice
ret:quia ſolum damnum eſt in obligatione.⁊ facultas dandi pro
noxa eſt in ſolutione:vt in.l.miles.§.decem.ff.de iudi.⁊ dixi.ſ.in
vj.fallentia. ¶ In eadem gloſſ. ibi vt puta ſi pronuncio. Nota ex
hac gloſſa formam libelli ⁊ ſententie in petitione hereditatis: qꝛ
debet eſſe declaratoria in totum vel in parte: vt notať in lege pri
ma.ff.de eden.⁊ dixi.ſ.eodem.§.actionum.in formula petitionis
hereditatis. ¶ In gloſſa in verſiculo vel rei ibi niſi aliqua par
17 te actorum res certa ſcripta inueniatur.†Quero ergo ſi iudex cō
demnet reum in his que ex actis apparebit debere an valebit ſen
tētia.vr̄ qꝺ ſic.l.qꝛ nominatiꝫ.ff.de manu.teſt.⁊ extra de excep.c.cū
venerabilis.⁊ ibi hoc vr̄ tenere Inno.Sꝫ hec glo.decidit oppoſi
tum.⁊ glo.in.l.pe.C.de ſen.que ſine cer.quāti.qꝛ acta ⁊ teſtationes
vt plurimū ſunt dubie:ideo ſnīa reddiť incerta ⁊ ratione incerti
tudinis vitiať.Sec⁹ ſi iudex ſe referat ad certa ⁊ determinata acta
puta condēno te ad quantitatē cōtentā in inſtrumēto ꝓducto per
actorē vel ad quantitatē ſpecificatā per teſtes in ea concordātes.
b vnde eſt aduertendū[b] an iudex ſe referat ad quid certū ⁊ clarū.et
tenet ſnīa:alias nō tenet ſnīa.in.l.in ſumma.et.l.ait pretor.⁊ ibi ꝑ
Barto.ff.de re iudi.⁊ per Bald.in.ꝺ.l.pe.Sed quid ſi quis petit
omne imperium in aliqua villa vel territorio.⁊ probat qꝺ cogno
uit de cauſis mixti imperij vel iuriſditionis.non autē ꝓbat aliud
de mero imperio.vel qꝺ animaduerterit in aliquē vel mēbra mu
tilauerit nunqd iudex adiudicabit ſibi totum imperium.an vero
ſolum de articulis ꝓbatis.⁊ de alijs abſoluit.dic qꝺ Inno.videť
tenere qꝺ adiudicabit ſibi ſuper articulis probatis.et ſuper non
probatis ſuperſedit.extra de exceptio.c.cum venerabiles.⁊ idem
Spe.de ſen.§.qualiter.ver.itē quod eſt incerta.Sed tu dic contra
qꝛ cum petitio fuerit vna nō poteſt pro parte iudicari ⁊ pro parte
omitti:ſed debet ſup toto iudicari.l.in hoc iudicio.ff.fa.her.Iteꝫ
ſicut ſufficit vti parte fundi ad acquirendam poſſeſſionem totius
ſic ⁊ aliquo membro imperij.ff.de acqui.poſ.l.poſſideri.illis igiť
probatis ſufficit ſibi.⁊ debet in totū ſnīa ferri pro actore.⁊ de hoc
vide in.c.auditis.quia maior certitudo et declaratio requiriť in
ſententia quam in libello:qꝛ nō volet ſentētia condēno te ad res ꝗ
tibi obuenerunt.licet ſit generalis procederet ſm Inn.in.c.ſigni
ficantibus.de libel.obla.pro quo facit.C.de anna.excep.

1 ☞ Intentio id quod libellus ſignificat.
2 Reſtitutio minori datur aduerſus plus petitionem.
3 Reſtitutio maiori nō datur niſi in alieno facto erranti.
4 Fiſcus in quibus ſit conditionis deterioris ꝙ̄ priuatus.

Si quis agens.

¶ Dictum eſt.ſ.in.§.tripli.quod plus petens punitur in triplo.
Nunc in hoc.§.declarat quot modis quis dicatur plus petere.Et
primo declarat qualiter plus petens olim puniebatur vſqꝫ ad.§.
plus autem.vbi declarat quot modis quis dicatur plus petere

a ¶ Caſtrum. Adde.ꝺ.are ti.hic i.j.col. verſi.quid ſi quis petat.

b ¶ Aduertendū. Uide de hac materia ēt do.are.qui pōit diſtictionē pulchrā i ij.col.i pri.in ver. ex quo no. alias qōnes ad hanc materiā. vid ꝺ.are.in h̄.§. per ordineꝫ.

pon endo exempla vſqȝ.§.ad hoc quidā.ibi antē ponit penam de
iure hodierno impoſitā plus petēti.Et principiū hui⁹.§.hoc intē
dit. Si actor in libello plus petat ꝙ debeat iure veteri cadebat a
tota cā niſi in duobus caſib⁹.ſ.quādo decept⁹errat ſui facilitate:qꝛ
minor.ꝛ quando errabat in facto in quo etiam prudens erraſſet.
h.d.vſqȝ ad.§.plus autem. ¶Et nota qꝺ hoc ſolū corrigit.ſ.in eo
quod actor plus petens cadebat a tota cauſa:nō autē quo ad cete-
ra.ꝛ ideo tenetur hodie qꝺ hic dicitur de reſtitutiōe.ꝛ de quadru
pli modo plus petendi cū ſuis exemplis in tex.ibi intenione.i.in
libello conuentionali reali vel pſonali.vt patet in ver.plus.ꝛ in v̄.
1 ſeq.¶†Et ſic no.hic quod intentio idem eſt qꝺ libellus.Si igitur
reus petat vt actor declaret ſuam intentionē dubiam.ꝛ obſcuraȝ
ſatis dicetur petiſſe declarari libellum incertum dubium ꝛ obſcu
rum cū libellus nil aliud ſit ꝙ vulgaris formula.vt.l.ſi ſeruus na-
uez.ff.de fur. Intētionē actoris petentis vt hic notaꝛ eſt reclama
tio vel repetitio de quo in Spec.de libel. concep. in prin.Item in
textu.ibi olim rem amittebat.ſ.de iure antiquiſſimo.vt hic ꝛ.l.nō
ſolum.§.tale.ff.de liber.act.le.ad qꝺ ius antiquiſſimuȝ ſe forte re-
tulit ille.§.tale.Sed de iure digeſti veteris non cadebat a cauſa.vt
l.bouē.§.ſub conditione.ff.de edil.edic.ꝛ de pig.l.grege.§.ſub con
2 ditione.ff.ſi cer.peta.l.pecuniam.ꝛ in.d.§.tale.¶†Not.ꝙ hic mi-
a nori datur reſtitutio[a] aduerſus plus petitionem intentā in libello
ſui facilitate:vt hic:ſecus ſi nō ſui facilitate:ſed doloſe plus petit:
qꝛ tūc puniꝛ in triplo expenſarū vt.ſ.eo.§.tripli. Et multomagis
ſi dolo plus petijt ꝛ exegit:qꝛ tūc cadit a toto debito.l.j.C.de plus
petitio.nec in his caſibus reſtituiꝛ qꝛ minori nō daꝛ reſtitutio ad-
uerſus verum dolum:niſi quātum pena minuaꝛ etati miſeratione
l.auxilium.ff.de mino.Sed aduerſus dolum pſumptū de pterito
bene ſubuenitur minori ꝛ mulieri.glo.ſing.eſt in.l.vbi exigiꝛ.ff.de
eden.Fallit autē in caſib⁹ in quib⁹ minori leſo ſola ſui facilitate nō
datur reſtō ſordes tutorū vel aduerſarij calliditas interceſſit: veȝ
aduerſus ſententie prolatione prediī venditionē ꝛrei licitationeȝ:
qui caſus notantur in.l.tutor vergentibus.ff.de mino.de qua vi-
3 de de clauſula in legibus allegata.¶†Scdo no.qꝺ licet minori de
tur reſtitutio aduerſus plus petitionē ſui facilitate factam non ta
men daꝛ maiori niſi errauerit in facto alieno. Error enim facti ēt
prudentiſſimos fallit vt hic.ꝛ.l.ſi.C.de iur.ꝛ fac.igno.ꝛ ideo nō ſo
lum minori ſed etiā maiori daꝛ reſtō ex clauſula generali ſi qua iu-
ſta cauſa mihi videaꝛ:vt.l.j.ꝛ.iij.in ſi.ff.ex qui.cau.ma. Qui igitur
petit totum legatum ſibi factum in teſtō qꝺ tn̄ fuit per codicillos
poſtea factos reuocatum diminutū excuſatur a pena talis petitio
nis in plus ꝙ debeatur propter facti errorem vt dicit tex. qꝺ intel
lige niſi fuiſſet preſens confectiōi dictorū codicillorū:vel fuerit de
nunciatū etiam ad domū:vel ſit publica fama in loco per glo.no.
in.l.ſi tutor.ff.de peri.tu.¶ Et no.qꝺ per codicillos pcedentes et
etiā ſequentes poteſt derogari teſtō.de quo dixi.ſ.de adop. in pri.
ꝛ etiam de iure codicillorū in prin.Sed quero nunquid hec pena
ſit hodie imutata in fiſco per hunc.§.ſ.vt pro actiōe que olim amit
tebatur vbi olim quis petebat ante tempus hodie duplicenꝛ indu
cie.Et glo.hic in ver.amittebat.tenet qꝺ ſic.ꝛ ſm hoc corrigitur.l.
iuſtus.C.de iure fiſci.lib.x.ꝛ ibi idem tenet gl.quā ibi ſequiꝛ Bar.
ſed Jo.fa.tenet hic oppoſitum:qꝛ fruſtra fuiſſet poſita illa lex ī no
no ꝛ vltimo lib.C.ſi eſſet correcta.ꝛ ideo dicit incorrectā ꝛ fiſc⁹ ſine
eius pcurator ageret ante tempus perdit eius actionē ſicut olim.
4 Et ſic hoc caſu fiſcus eſt deterioris conditionis ꝙ priuatus ſicut
alias in dubijs iudicatur contra fiſcum.l.non puto.ff.de iure fiſci.
Nam in his que tendunt ad correctionē morū ꝛ bonū exemplum
probandū ꝛ fiſcus contentatur eſſe deterioris conditionis. Hinc
eſt etiā quod durāte legatione pōt cogi legatus fiſci ſiue reipubli-
ce adire ꝛ reſtituere ſuſpectaȝ hereditatē.l.ſi legatus.in prin.ff.ad
treb.Qualiter autem differat hec pena a pena.l.j.C.de plus peti.
dic quod ibi actor per dolum exegit cautionē de pluri.ꝛ per dolū
plus petijt.Ideo punitur in amiſſione debiti.hic vero nō p doluȝ
plus petijt:ſed ſolum ignorantia:lȝ minus imperfecta.ideo ſoluȝ
duplicatis indicijs punitur petens plus tempore.Et aliter petēs
plus punitur in triplo expenſarū:vt.j.§.ſed hoc qꝺ.ꝛ dixi.ſ.eo.§.
ōis.ver.tripli.Itē qd ſi heres petit totū ignorans defuncto fuiſſet
ſolutū an incidit in penā.Jo.fab.dicit ꝙ ſic ſi potuerit certiorati.
vt.l.qui in alterius.ff.de regu.iur.nam vt quis excuſetur debet eſſe
iuſti erroris cauſa:vt etiam diligentiſſimus errauiſſet.vt vult hic
textus.

a ¶ Reſtō.an
aūt ī cā reſtō
nis in ītegrū
reqraꝛ libell⁹
li.ꝯte. ꝛ alia
iudicialia.vi
deh p do.are.
in.vij.col. cir
ca ſi. ver.ꝗro
an ītegrū re-
ſtitutiōe.

1 ☞ Petere plus quot modis quis dicatur.
2 Pena.§.plus autez.de actio.vbi ꝛ in quibus locum habeat.ꝛ nu
meris ſequentibus.
7 Officium iudicis quale ſit quando quis plus petit.
8 Oppoſitum in oppoſito eūdem effectū habet quem propoſitum
in propoſito.

1 **Plus autem.** ¶†Plus diciꝛ quis petere quatuor
modis.ſ.re:tempore:loco:ꝛ cauſa.Re:
vt cum petit maiorem partem quātitatis pecunie:vel alterius rei
ꝙ ſibi debeaꝛ. Tpe:cū petit ante diē vel conditionis euentum.h.
d.vſqȝ ad.§.loco.Concordat tex.in.c.j.extra de plus peti.Et loqui
tur tex.quando plus qs petit principalr̄. Quid autem ſi quis pl⁹
dicit in acceſſorio:puta petit rem cum fructibus vel intereſſe.ꝛ cō
ſtat per proceſſum quod non debeantur fructus vel intereſſe ſed
ſolum debetur res principalis debita.An incidat in hanc penam.
dic quod cum hoc ſit penale extendi non debet:vt.l.interpretatiōe
ff.de penis.ꝛ quod no.glo.ſ.eo.§.quedā.Item qꝛ propter acceſſio
nes ppter quas qs ſoluit maiores ſportulas.ſcdm Joā.fab. ¶In
tex.ibi ante diem ſcilicet oppoſitam ab homine.vel ex natura rei.
vt in partu naſcituro:vel in fructibus naſcituris.vel in obligatiōe
ſoluendi in loco deſtinato in quibus iure ex natura rei dies.ſ.na-
ſcatur.vel donec iuerit ad locū.vt not.j.de excep.§.temporales.in
glo.in ver.ſimilis.vel appoſita alias.vt in actione dotis rei mobi
lis vt.C.de rei vxo.act.§.accedit.ꝛ in conſtituta pecunia.l.promiſ
2 ſor.ff.de conſti.pec.†Sed qd ſi nō petit actor ſed executionem fie-
ri fecit:vt qꝛ forte habebat ſnīam vel preceptum ſeu inſtrumentuȝ
habens paratā executionē ex forma ſtatuti:an habet locum.hic.§.
dic quod ſic: multomagis ꝙ qn̄ petit:qꝛ eſt maior ratio.l.ſi.ff. qꝺ
3 metus cauſa.†Sed quero an dupliceꝛ totū tp̄s.ſ. inchoando a tē-
pore ꝯtractus:an vero qꝺ ſupereſt.dic ꝙ duplicaꝛ ſolum tempus
qꝺ ſupeſt ſicut in relegato ad tp̄s dr̄.l.aut domū.§.qſqs.ff.de pe.et
4 per bar.in.l.iniuſtas.C.de iure fiſ.lib.x.†Item qd ſi vocatus ante
diem ꝛ iuſſus a iudice ſolui:an aget ad penā huius.§.dic ꝙ nō.l.
5 ſi certū capue.in ſi.ff.de eo quod certo loco.Item ꝗro nunquid pe
na hic appoſita habeat locū in die incerta ſicut in obligatione con
ditionali.dic qꝺ ſic: qꝛ dies incertus pro conditiōe habetur.vt.l.
6 dies incertus.ff.de commo.ꝛ de.†Sȝ nūqd pena duplicatiōis tē-
poris habeat locum in obligatiōe cōditionali vel in diem incertā.
Gul.de cu.tenet qꝺ nō:qꝛ qꝺ eſt incertū duplicari nō pōt: vt.l.j.de
ſen.que p eo qꝺ intereſt.ſed Bar.contra in.l.pecuniā quā.ff.ſi cer.
pe.ꝛ.l.nō ſolū.§.tale.ff.de lib.leg.ꝛ p tex.in.c.j.extra de inu.peti.qꝛ
hec incertitudo venit certificanda ex futuro euentu.l.cedere diem
7 ff.de verb.ſig.†Quero vltimo quale erit officium iudicis cū quis
plus petit.dic ſic.ſi lis nōdum eſt cōteſtata ſuper plus petito:tūc
oppoſita exceptione ꝛ ppterea iudex abſoluat reū ab obſeruatiōe
iudicij:ꝛ declarabit inducias deputatas ad ſoluendū ꝛ actoreȝ in
expenſis cōdēnabit.Si vero lis ſit cōteſtata:tunc condēnabit reū
actori ꝛ inducias duplicabit ꝛ actorē condēnabit in expenſis cui
actori clauditur iudiciorum copia niſi dictas refundat expenſas.
8 ſecundū Inn.ꝛ Hoſt.in.d.c.j.extra de plus peti.¶†Et not.ibi in
tex.qua ratione qꝺ operatur oppoſitū in oppoſito: ꝛ ppoſituȝ in
propoſito.vt hic.ꝛ.l.ſi.in ſi.ff.de leg.iij.ꝛ.l.ꝛ.ſi contra.ff.de vul.et
pup.de quo per Bar.in.l.inter ſtipulantem.§.ſacrā.ff.de v̄b.obli.
Ex quo patet quod a contrarijs licita eſt argumentatio:cū cōtra-
riorum eadem eſt diſciplina:vt in.l.j.ff.de his qui ſunt ſui vel alie-
ni iuris.

1 ☞ Plus petere quando quis in actione arbitraria dicatur.
2 Libellus in actione arbitraria loci mentionem facere debet.
3 Precia rerum variabilia.
4 Augmentum ꝛ diminutio valoris pecunie ad debitorem moro-
ſum ſpectat.
5 Precium ſeu valor rerum immobilium qualiter probetur.
6 Eſtimatio rei per ſubaſtationem vere probatur.
7 Loci mentio quando debeat fieri.

1 **Loco plus petitur.** ¶†In actione arbitraria
dicitur quis plus petere cū
ſimpliciter agit in alio loco ꝙ conuento: nō facta mentione de lo-
co conuento:qꝛ ſimpliciter agendo aufert intereſſe ꝛ vltimatem de
bitori quā haberet in loco cōuento:tūc ſimpliciter agi pōt.h.d.vſqȝ
2 ad.§.hinc.¶Et not.primo quod cōmoditas loci.vt hic facit vt pe
tens ante temp⁹ vel in alio loco ꝙ cōuento dicaꝛ plus petere ſicut
ille qui petit maiorē quātitatē ꝙ ſibi debeꝛ:vt.ſ.eo.ver.re.¶†Se-
cundo no.hic coniuncta glo.in ver.cōmemoratione.formā libelli
in actione arbitraria:qꝛ debet fieri mentio de loco cōuento. alias
puniꝛ in triplū:vt.j.eo.§.ſed hoc quidem.Et de hac materia ī hac
actione arbitraria.ꝛ qualiter habeaꝛ cōſideratio intereſſe vtriuſqȝ
ꝛ qualiter cōmoduȝ debeat fieri de loco vel de locis appoſitis. dic
3 plene vt dixi in formula act.ſ.eo §.preterea quaſdam.¶†Tertio
no.hic in ver.que vtilitas.ꝙ pcia rerū varianꝛ ſm diuerſitatē tem
porū ꝛ locorū:ſed pecunia vbiqȝ retinet ſuaȝ ptātem:lȝ alijs locis
ſub leuioribus:ꝛ alijs ſub grauioribus vſuris feneretur.vt hic.ꝛ.l.
ideo.ff.de eo qꝺ certo loco.qꝺ tn̄ intellige.ſ.qꝺ pecunia retinet ſuā
ptātem vbiqȝ durante bonitate intrinſeca reſpectu materie:licet
varietur forma vel valor eius.qui igiꝛ dȝ mihi librā agenti in maſ-
ſa poteſt mihi ſoluere pecuniā eiuſdem materie.ſ.argente.non ta
men ere contaminatā.l.ſi quis argentum.C.de do.ꝛ.l.iij.in ſi.titie
amice mee cū qua ſine mendacio vixi.ff.de au.ꝛ ar.leg. ꝛ qui mihi
debet decem libras volendinȝ pōt mihi ſoluere in marcheſanis vel
antonitanis:vel alia moneta eiuſdem materie ꝛ legis licet ſit alte
rius forme.ſi tamen ex hoc nullum dānum ſentio.l. paulus.et in
glo.in.iij.ſolutione.ff.de ſolu.ꝛ ibi per Bar. ſecus ſi eſſet alterius
materie ꝛ forme ꝛ legis alteri⁹.vt ſi pro pecunia numerata velles
mihi ſoluere aurū vel econuerſo:quia tunc nō teneor recipere niſi

ſit ali.i

ſit alia conſuetudo regionis. vt no.glo.in.d.l.ſi quis argentum
4 †Augmentum autem ⁊ diminutio valoris pecunie groſſe ⁊ flore
noꝝ bene ſpectat ad debitorē moroſum ſicut ⁊ aliaꝝ reꝝ:vt.l.vinū
ff.ſi cer.pet.dūmō tale augmētū ⁊ diminutio nō fuerūt momēta-
nea:q2 illa nō debēt attēdi.l.ꝑcia reꝝ.in fi.ff.ad.l.falc.Si aūt debi-
tor nō ſit in mora tūc dꝫ in eſtimatiōe q̄ eſt cōiter tempore ſolutio
5 nis fiende ſm Bar.in.d.l.paulus.ff.de ſolu.¶†Qualr autem ꝓ
beť ꝑciū:valor ſeu eſtimatio rerū immobilium. dicit quod debet
fieri eſtimatio ſm quantitatē reddituū ⁊ loci qualitatem. vt.l.ſi
quos.C.de reſcin.vendi.⁊ no.in.l.ij.eo.ti.⁊.l.fundus.ff.de rebus
eo.⁊.l.fundum per fideicommiſſuꝫ.ff.de le.j.Debet ergo articula
ri qꝺ talis fundus cōiter tm̄ valet cōſiderata quantitate fructuuꝫ
⁊ conditione loci in quo poſitus eſt.vt dictis iuribus ⁊ per Bar.
in.d.l.ij.C.de reſcin.vē.Sed eſtimatio rei mobilis debet fieri quā
tū cōiter vēdi oī ſciēti ꝯditiōeꝫ eiꝰ.l.ſi ſeruꝰ fugitiuꝰ.ff.de ꝯdi.fur.
⁊.l.mortis cā capimꝰ.in fi.ff.de dona.cā mor.⁊ loco publico ꝑ ſpa
ciū tpis ⁊ nō momēto.l.ꝑcia reꝝ.ff.ad le.falci.⁊.d.l.fundꝰ.⁊ ibi per
Bar.In rebus vō mobilibꝰ que cōſiſtunt numero pondere ⁊ mē
ſura vt in vino frumento ⁊ ſimilibus.Simılr dꝫ fieri eſtimatio
⁊ probari quantū valuit vel valet in loco publico ⁊ cōmuniter ꝑ
ſpacium tpis ⁊ nō momēto:vt.d.l.ꝑcia rerum.⁊ talis dꝫ eē fieri
relaxatio ad certū tp̄s ⁊ locū cū earū rerum valor ⁊ eſtimatio lo-
co ⁊ tpe varietur vt hic.⁊.d.l. ideo.ff.de eo qꝺ cer.loco.qꝺ ſi teſtis
dicit res vꝫ tm̄:q2 ego darem tm̄:an ꝓbeť.vř ꝙ non:quia teſtes ſic
ꝓbantes videnť ſingulares:vt in.c.bone memorie.extra de elec.⁊
c.licet cām.de ꝓba.dic ꝙ conſideranda eſt conditio teſtis:vt ſi ſit
expertus ⁊ non habeat affectionē ad rē q2 tunc ꝓbet.alias nō ſm
Bal.in.d.l.ij.C.de reſci.vēdi.Et ſimiliter probat teſtis qui dicit
res valet tm̄ ſm meā opinionē.ſm Bar.in.l.fina.C. de predijs na
uicu.li.x.ſi tm̄ ſuam opinionē referat ad cōem opinionem. vt.d.l.
6 precia rerum.†Et adde ꝙ vera eſtimatio rei probatur per eius
ſubaſtationem ſub publico proclamare expoſite poſtq̄ per ſuba-
ſtationem non poteſt dicere quis ſe eſtimatione deceptum niſi de
ceptio ſuppoſitarum perſonarū detegať.l.j.C.de predijs decu.lib.
x.Sed quero in caſu.§. noſtri quomō habeatur ratio pecuniarū
ſub vſuris grauioribus receptarū:cū vſure hodie vtroqꝫ iure ſint
prohibite.vt habetur in auť.ad hoc.C.de vſuris.Reſpon.quia fe
nerare eſt ꝓhibitū ſed non ſub vſuris accipere vt no. in.c.debito-
ris.de iureiur.⁊ ſic eſt caſus in quo vnus contrahentium punitur
⁊ alter non.Item in adulterio bono animo mulieris violate per
manente.Itē in ſimonia aīo dantis liberalitatem exercente.vt in
7 c.⁊ ſi qōnes.extra de ſimo.vt no.xxij.q.v.c.propoſito.¶†Itē que
ro ſi ſit notoriū ꝙ vtilius eſt debitori ſoluere in loco vbi agitur q̄
in loco conuento nunquid actor debeat tunc facere mentioneꝫ de
loco cōuento.dic ꝙ ſic q2 petitio dꝫ narrare formam obligationis
vt.j.eo.§.hic in fi.Itē q2 expedit ⁊ facilius eſt quandoqꝫ debitori
ſoluere quod dānoſius ſit ſibi.vt.j.eo.ver.preterea.in fine ſm Jo-
annem fabri.

1 ☞ Petere plus cauſa quando quis dicatur de actio.
2 Alternatiuorum ſpecies quot ſint.
3 Electio in alternatiuis cuius ſit.
4 Electio in alternatiuis ſummarum vel temporum ad quē ſpectet.
5 Electio cui pertineat in alternatiuis perſonarum.
6 Reus electionē habens libello de locis alternatiuis mentionem
faciet.

1 **Hinc autem.** ¶†Cauſa dicit plus petere qui vnum
tantum ex pluribus alternatiue debi-
tis petit:quoꝝ electio eſt ꝓmiſſoris.h.d.vſqꝫ ad.§.ꝑterea ⁊ hic pu
niť in oī dāno ēt ſportularū in triplū.j.eo.§.hic qdē.q2 aufert reo
electionē ſoluēdi alterū de alternatiuis qꝺ velit.vt dicit textꝰ.qm̄
electiōem hꝫ reus.qñqꝫ ēt poſt ſniam in ipſa executiōe niſi in ipſa
ei ſtatuať terminus infra quē eligat.vt.l.eū q certarū.§.j.⁊ ibi per
2 gl.⁊ Bar.ff.de ver.obli.¶†Sꝫ q̄ro cū ſex ſint ſpēs alternatiuorū[a]
q2 pria eſt alternatiua rerū vt hic.⁊.l.plerūqꝫ. in fin.ff. de iure do.
⁊.l.lucio.ff.de le.ij. de qua ibi plene ꝑ Bar.⁊ plene per Dy.in.c.in
alternatiuis.de reg.iur.lib.vj.Secunda eſt alternatiua perſona-
rum.que quandoqꝫ ſtat proprie:quandoqꝫ reſoluitur in coniun-
ctam.vt.l.cum quidam.C.de ver.ſigni.⁊ de le.ij.l.ſi titio.⁊ de con-
ſti.pec.l.ſed ⁊ ſi filio.§.j.⁊.s̄.de inuti.ſtip.§.ſi quis alij.Tertia eſt
alternatiua temporis.ff.de ver.ob.l.ſi ſtipulatus fuero decem aut
quindecim.⁊ de leg.ij.ſi ita relictum.§.fi.Quarta eſt alternatiua
locorum.ff.de eo qꝺ cer.loco.l.iij.⁊.§.qui ſtichum.Quinta eſt loco
rum ⁊ rerum.vt in.d.l.iij.§.ſi proinde.Sexta eſt alternatiua reruꝫ
locorum ⁊ perſonarum vt promittis mihi dare equum vel boueꝫ
pariſius vel titio bononie vel rome.vt arg.d.ver.ſi ꝓinde. An in
iſtis alternatiuis omnibus habeat locū iſte.§.vt debeat fieri peti
tio ⁊ libellus alternatiuus.vt dicit hic textus.alias incidit vt v̄.
3 j.eod.†ſed hic quidem pro huius queſiti deciſione oportet primo
videre cuius ſit electio in iſtis alternatiuis.Joā.dicit quod in al-
ternatiua reruꝫ ⁊ ſpecierum in quibus cadit affectio vtrūqꝫ eſt in
obligatione licet vnū ſolū ſit in ſolutiōe.l.ſi duo.in fi.ff.de v̄. obl.
⁊.l.illud aut illud.ff.de conſtitu.pecu.⁊ ibi no.ſed ſummarum in
quibus non cadit affectio minor eſt obligatione.vt.d.l.ſi ita reli-
ctū.⁊ de ver.obli.l.ſtipulatus fuero decem aut quinqꝫ.licet glo.te
nuerit in.d.l. ſi ita relictum.§.fi.de leg.ij.qꝺ vtraqꝫ ſit in obliga-
tione.l.plane.ij.§.penulti.ff.de legat. j.Quando autem ſit electio
debitoris ⁊ qñ creditoris tā in cōtractibus q̄ in vltimis volunta
tibus vtroqꝫ alternatiuorū viuente dic ꝑ Bart.in.l.lucio.de leg.
ij.Sed altero mortuo dic vt in glo.l.ſtichum aut pamphilū. ff.de
ſolu.⁊ vſqꝫ ad quātū tp̄s poſſit debitor variare.quod ex alternati
uis ſoluere velit.dic vt.l.eū qui certarū.ff.de ver.oblig.in fin.⁊.s̄.
dixi in alternatiua rerū igiť an ſemꝑ dēat cōcipi libellus alterna-
4 tiuus.alias habet locū pena huius.§.†Conclude ergo primo in
alternatiua ſpecierū in quibus cadit affectio:qꝺ ſi eſt electio debi
toris tunc alterū petendo hꝫ locū pena huius.§.Si autem eſt ele
ctio creditoris tūc non eſt neceſſe qꝺ alternatiue petat imo dꝫ cō-
cludere vnum tantū ⁊ aliud eligere.vt.l.d.ſtichū aut pamphiluꝫ.
in prin.ff.de ver.obli.quinimo ſi ſimpliciter ⁊ preciſe vnum petat
nō dicendo qꝺ eligat.videtur illū eligere tacite quem petit.per.l.
ſi is cui.de le.ij.⁊ ſic non eſt neceſſe qꝺ faciat mentionem in libello
de forma obligatiōis alternatiue:quia nihil interſit debitoris q2
per talem petitioneꝫ non aufert ei aliquam vtilitatem.ſed tamē
ſecurius eſt qꝺ de dicta forma mentionem faciat:quia alia eſt for
ma pure ⁊ ſimplicis obligationis alternatiue ⁊ alia obligatio-
nis vt.l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipulante.ff.de ver.obli.Et predi
cta ſunt vera quando vtrunqꝫ alternatiuorum ſupereſt. Si autē
alterum eſt peremptum:tunc in caſu quo reus habet electionē hꝫ
ēt locū pena huiꝰ.§.ſi alterū tm̄ petatur.ſecus ſi reus nō habet ele
etionem qꝺ qñ ſit dic vt.d.l.ſtichum.Item predicta ſunt vera in al
ternatiua qñ vtrunqꝫ alternatiuorū eſt in obligatione ⁊ aliud in
facultate ſoluendi ſiue ex diſpoſitione hoīs ſiue legis: quia tunc
ſimplr dꝫ peti qꝺ eſt in obligatione:vt.l.miles.§.decem.ff.de re iu
di.⁊.l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit deceꝫ in melle.ff.de ſolu.⁊.l.qñ
4 §.j.ff.de le.ij.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊ dixi.s̄.§.curare.†In alternatiuis ſum-
marum vel temporum conclude ꝙ ſi eſt electio debitorum ſolum
minor ſumma ⁊ tempus prolixius continetur in obligatione:iđ
non eſt neceſſe qꝺ actor tunc petat alternatiue:cum vtrunqꝫ nō ſit
in obligatione.Ideo non dicitur petere plus cauſa ſi petit ſolum
illud quod eſt in obligatione:vt.d.l.ſi ſtipulatus fuero decē.ff.de
verb.obli.Si autem eſt electio creditoris tunc licet vtrunqꝫ ſit in
obligatione:vt.d.l.plane.§.penul.ff.de leg.j.tamen ex quo electio
eſt ſua petendo vnum vř eligere:vt.s̄.dixi per.d.l.ſi is qui.ff.de le.
ij.Fallit autem hoc niſi reus pretenderet affectionem ⁊ intereſſe
ratione perſone loci ⁊ temporis vel cauſe potius ſoluendi maio-
rē ſummā q̄ minorē rōne perſone:vt cū ꝓmitto tibi dare decem
que debebat tibi frater meus.aut quinqꝫ que debebat tibi titius.
Ratione loci:vt ꝓmitto tibi ſoluere hic quinqꝫ vbi cum difficul-
tate poſſeꝫ habere pecunias aut decem florentie:vbi faciliter poſ
ſem hēre.Rōne tpis:vt cū promitto nunc tibi quinqꝫ.quo tempo
re careo pecunijs.vel in paſchate quo tempore abūdabo pecunijs
forte collectis ex penſione tunc ſoluendis. Ratione cauſe:vt cum
ꝓmittantur quinqꝫ ex vna cauſa.in qua erit mihi difficultas ad
ſoluendum:aut decem ex alia ex qua erit mihi facile. nam in his
caſibus etiam vtrunqꝫ eſt in obligatione propter intereſſe ⁊ vtili-
tatem quaꝫ pretendit reus:⁊ ideo tunc actor debet alternatiue pe
tere: alś cadit in penā huius.§.ꝑ.l.qꝛres.§.q ſtipulatur v̄. ac vbi
ff.de ſolu.⁊.l.ſi is cui.ff.de noua.⁊ ibi per Bar.in.d.l.ſi duo.de ver.
5 obli.†Nunc de alternatiuis perſonarum an habeat locum hic.§.
dic ꝙ non:quia ſiue vnus eſt adiectus ad obligationem alius ad
ſolutionē.vt promittis mihi dare aut titio decem:⁊ tunc non ha
bet locum hic.§.quia ſimpliciter poſſum petere decem.⁊ licet an
te litis conteſtationem hec facultas non poſſet admitti reo quā
do poſſet ſoluere adiecto etiam inuito ⁊ ignorāte creditore.l.fide
iuſſor obligari.ff.de fideiuſſ.nec poſſit reuocari.l.vero ꝓcuratori.
§.alia.ff.de ſolu. tm̄ poſtq̄ adiectus mutauit cōditionē deterius.
vt.l.cū quis.ff.de ſo.poſt litis cōteſtationē ꝑmittiť hec ptās ſoluē
di adiecto.l.ſi ſtipulatꝰ fuerit decē in melle.ff.de ſolu.Siue ambo
ſint adiecti ad obligationē:vt in duobꝰ reis debēdi vel credēdi:ſi
ue ex ꝯtractu ſiue ex vltia volūtate ⁊ tūc ſimplr vterqꝫ ꝯuenit ⁊ ꝯueniť
i ſolidū.l.ſi ex toto.ff.de le.j.⁊.l.ſi titio aut ſeio.ff.de le.ij.Et intelli
ge de alternatiua ꝑſonarū q̄ ſtat ꝓprie in ſua alternatiōis natura
Aliqñ alternatiua poſita inter ꝑſonas reſoluiť in copulatiuā.vt
aut illū aut illū iſtituo tutorē do ⁊ eis ⁊ ambobꝰ lego:vt.d.l.cū q-
dā.ff.de v̄.ſig.In alijs aūt tribꝰ alternatiuis.ſ.reꝝ locoꝝ ⁊ ꝑſona
rū vbicūqꝫ reus hꝫ facultatē ſoluēdi in quo loco ex alternatis ve
lit:dꝫ fieri mentio in narratiōe libelli de dicta alternatione ne au
ferat electionem ſolutionis reo.alias diceretur petere plus cauſa
6 vt hic.†Et quādo habet electioneꝫ reꝰ ⁊ qualr dēat facere mētio
nē de locis alternatiuis in libello dixi.s̄.e.§.preterea in formula
actiōis arbitrarie ꝑꝑ locū in v̄.mora.⁊ in v̄.de ſoluendo.Sed qd
ſi debitorē meū alternatiuū ad ſtichum vel ad decem liberaui ꝑ
pactum ab vno ex alternatis:an poſſuꝫ petere aliud.dic quod nō
quia intelligitur liberatus a toto.vt decidit gloſſa in lege ſi vnus
§. ſi generaliter. ff.de pactis. ⁊ idem ſi liberatur ab vno de alter-

a ¶Alternatiuarū Adde hic do. Alex. in.j.col.v̄.in gloſſ.electio.

No.qualr ꝑhabeť ꝑciū ſeu valor. Vide Alex.Jo.de porta.ang.⁊ Raph.in.l.q rome.§.coheredes.ff.de v̄.obli.

natiuis per acceptilationem.l.non ſolū.§.ſi is.ff.de libera. ℂEt no.qd in hoc.§.debet admitti libellus alternatiuus ⁊ generalis q̄ iuxta formam ſtipulationis proponenda eſt forma actiōis: vt hic ī tex.ibi aut eodē modo eſſet.⁊ dixi.ſ.e.§.curare. aliter petēs rē certā ⁊ determinatā punit tanquā plus petēs: vt hic dicit. Et que actio det pro iſta ſtipulatiōe alternatiua vel in genere. dic qd actio ex ſtipulatu cū in ſtipulatione veniat incertus: vt hic in gl. in ver.prodita.⁊ dixi.ſ.eo.§.omnis autem in formula actiōis ex ſtipulatione deſcendentis.

1 ☞ Plus cauſa petere quando quis dicatur.
2 Electio eſt debitoris in obligatione generis.
3 Creditor rem mediocrem recipere tenetur ⁊ an viliſſimam.
4 Debitor rē meliorē pro viliori ſoluere nō poteſt creditore inuito.

1 **Preterea aliquis** ℂ†Hic ponitur aliud exemplum quādo quis petit plus cauſa.nā plus cauſa.i.electione ſublata dr̄ quis petere vbi aufert electionē reo ad ſoluēdū prout eſt in obligatione alternatiua. vt ſ.j.§.in obligatione generis: vt hic et hoc intendit. Plus cauſa etiā petere dr̄ qui petit certā ſpeciē ⁊ determinatā a reo gn̄aliter obligato qui habet electionē ſoluēdi quā ſpeciē velit eiuſdē gene-
2 ris.h.d.vſq; ad.§.ſʒ hec quidē. ℂ†Et ſic no.qd in obligatiōe generis electio regulariter eſt debitoris niſi verba cōtract9 vel legati dent electionē actori.vt.ſ.de leg.§.ſi generaliter.⁊ ibi gl. magiſtralis ⁊ liberat ſoluēdo mediocre: vt.l.legato generaliter.ff.de lega.j.⁊ per Dy.in.c.cū obſcu.de reg.iu.lib.vj.⁊ poteſt debitor variare vſq; ad ſolutionem.vt.l.qui ex pluribus.ff.de ver.ob.Secus in legato vbi eſt electio legatarij.l.q duos.de leg.j.ſcd̄m diſtinctionem in.l.legato generaliter.⁊ poſt electionē factā trāſit dn̄iū rei legate in ipſum legatariū.⁊ nō poteſt amplius variare: vt no. in d.l.ſi quis ſtipulatus ſit ſtichū aut pāphilū.ff.de ver.ob.⁊ maxime fauore vltime volūtatis: vt cito habeat executionē.vt.l. vel negare.ff.queād.teſta.aperi.⁊ ar.l.in teſtamētis.ff.de reg.iu.ſm Dy.⁊ in.d.l.ſi quis ſtipulat9.vbi ponit qd ſi creditor eligit nō debet eligere meliorē neq; etiā viliorē ſʒ mediocrē.vt.d.l.legato generalr.ſi ergo petat in libello mediocrē: lʒ nō ſit in obligatione nō dr̄ pl9 petere: q̄ petit ꝓut ius diſponit ar.l.ſi cui.ff.de ſerui.ſm Jo.fab.Similiter vbi eſt electio debitoris creditoris nō vr̄ plus petere: ſʒ tacite videt illud eligere.per.l.ſi is cui.ff.de lega.ij.⁊ dixi.ſ.§.j. Itē habet locū hic.§.etiā vbi incertus de certis eſt ꝓmiſſus aut legatus.⁊ eſt electio debitoris ſm diſtinctionē gl.in.d.§.ſi generalr.⁊
a d.l.legato generaliter.nō aūt habet locū[a] in obligatiōibus generis in ſpeciē cōmittēdā certā vt mihi ꝓmittat ſoluere decē in blado vel bladū pro ꝑcio qd tūc valebit.nā ſi ſimpliciter tm̄ petā decem que ſunt in obligatione nō dicor plus petere.l.ſi quis fuerit
3 ſtipulat9 decē ī melle.ff.de ſolu.⁊ dixi.ſ.in.§.j. ℂ†Et no.tex.ī ver. qn̄ etiā qd lʒ creditor debeat recipere rē optimā vel mediocrē: tm̄ inepte facit: ⁊ plus petēdo viliſſimā: q̄ ſepe cōmodius eſt homini
4 rē optimā ſoluere cuius habet facultatē quā q̄rere viliorem. †Ex quo ſequit de ſolutiōe vnius mōete creditori: nō pōt inuito creditore ſoluere rē meliorē pro viliori: niſi in neceſſitate.vt in aut. hoc ſi debitor.C.de ſolu.facit qd dixi.ſ.eo.§.ſi quis agēs.⁊ qd dixi.ſ. §.j.de ſolutione maioris ſumme pro minori.

a ℂHabet locum vide hic do. arc. in.ij. col.cir.princ. ver. pone qd aliquis ꝓmiſit ſoluere decem in vino.

1 ☞ Pena plus petentis que olim ⁊ que hodie.
2 Pena plus petentis tempore que ſit.⁊ nu.3.
4 Duplicatio temporis ⁊ expenſarum qua actione petatur.

1 **Sed hec quidem.** ℂ†Pena plus petentis non eſt hodie in vſu: vt actor cadat a tota cauſa: vt olim ſed petentis plus tempore pena eſt vt duplicētur inducie. Et petens plus re loco vel cauſa punitur in triplo expenſarum in ſportulis erogatarum.h.d.vſq; ad.§.ſi min9. Habet tamen locū etiā in caſu hodie pena vt quis cadat a cauſa ſi cū dolo exigit cautionē dupli: ⁊ per dolū petit: ⁊ cōmittit de plurali petito.quā penā euitat deſiſtēdo ante litis cōteſtationē.vt.l.j.C.
2 de plus peti.⁊ hic glo.in ver.diximus. ℂ†Nota igit hic qd pena plus petentis tempore eſt duplicatio temporis qd ſupereſt.vt dixi.ſ.e.§.tempore.⁊ nihilominus cōdemnatur in expenſis.vt.j.de
3 excep.§.hodie.vbi eſt textus clarus.†Sed pena petētis plus alijs tribus modis eſt triplum expenſarum in ſportulis factarū.vt hic ⁊.ſ.eo.§.tripli.pro alijs expenſis cōdemnatur ipſi reo in ſimpluʒ
4 vt dixi in.d.§.tripli.†Et qua actione duplicatio petatur temporis ⁊ expenſarum.dic qd condictione ex lege.vt hic in gloſ.in ver. puniat.⁊.d.§.tripli.Et adde ꝑ gl.⁊ Inn.in.c. extra de pl9 petiti.

1 ☞ Libellus plus petentis tripliciter corrigitur.
2 Additio vel diminutio de petitiōe quando ⁊ vſq; ad qd tempus fieri poſſit.⁊ nume.3.
4 Actor ad expenſas reo tenetur vſq; ad tempus emendationis.
5 Donatio partis preſumitur ſi pars debiti tamen petatur.
6 Libellus vſq; ad ſententiam emendari poteſt.⁊ nu.ſeq.
9 Libellus vſq; ad quantum tempus emendari poteſt.
10 Falſitas antecedentis infert falſitatem conſequentis.
11 Teſtes ad concordiam ſunt reducendi.
12 Judex non ſecundum conſcientiam iudicare tenetur.

Si minus. ℂSupra dixit quando plus petit actor ⁊ qualiter puniatur.hic aūt declarat imperator quando actor minus petat quid fieri debeat. quo caſu non punitur in aliquo ſed remanet ſibi ſaluum ius ſuū in alio iudicio ſecūdū glo.lʒ poſſit opponi exceptio totius petendi.ſcd̄m Bart. in.l.quidam eſtimauerunt.ff.ſi cer.pe.⁊ in ſequēti.§.ponit quādo actor petit aliud pro alio per errorem poteſt corrigere errorē ſuū in eodē iudicio.vt.j.dicam.⁊ dicit hic glo.Joā.fa.qd iſte.§.ſunt glo.⁊ declarationes.l.edita.C.de eden.que lex ⁊ qui.§.habent locum quādo actor nō deſiſtit a iudicio cepto.ꝓut in aut. qd ſemel. C.quomodo ⁊ quando iudex.imo inſiſtit ⁊ proſequit: ſed vult aliquid mutare vel emendare.lʒ glo.ſi.hic cōtradicit ⁊ male. Et de emendatione loquit hic.§.⁊ de mutatione loquit.§.ſequēs.⁊ ei9 glo.loquit de eius cumulatione.Unde ꝓ euidētia ꝓmitte qd triplex eſt materia.Prima eſt de correctione ſeu emendatione.vt.l. j.in prin.C.de emen.ſer.Secūda materia eſt de mutatiōe.Tertia
1 eſt de cumulatione †Emendare ſeu corrigere libellū ſeu petitionem fit tripliciter.ſ.quandoq; circa rem: qn̄q; circa qualitatem: quandoq; circa acceſſoria.Circa rem fit primo vt cum petebā minus nunc volo petere plus.vt ſi primo petebā decem nūc volo addere alia decē ⁊ petere.xx.vel primo petebaʒ.xx.modo volo dimittere ⁊ petere ſolū.x.hoc ⁊ poſſum facere in vniuerſalibus ⁊ generalibus iudicijs vſq; ad ſentētiam.vt no.in.d.l.edita.quinimo ēt nulla rerū expreſſione facta ꝓcedit in vniuerſalibus libell9 ⁊ ſen-
2 tētia generalis.vt dixi.ſ.§.curare.†Sed in particularib9 ſeu ſingularibus iudicijs iſta detractio ſeu additio non poteſt fieri niſi vſq; ad litem cōteſtatā.Et illud qd actor vult addere reſeruat ſibi in alio eodem.i.in alio ſimili iudicio qd dicit idem iudiciū ꝓpter
3 identitatem perſonarum rerum ⁊ cauſe: vt hic.†Si autē vult minuere actor de ſua petitione: vt q̄ ſibi deberi dicat tantū quinq; vbi in principio petebat decē tūc bene ēt admittit poſt litis cōteſtationē ad diminutionē litiū faciēdā: vt.l. quidā eſtimauerūt.ff. ſi cer.pe.⁊ tunc iudex ab illo diminuto abſoluet reū ꝓpter ꝯfeſſionē actoris aſſerentis ſibi illud nō deberi: vt.l.j.C.de confeſ.⁊ ꝓ hoc facit.l.apud celſuʒ.§. item queritur ſi cum eo.⁊ quod ibi no.ff.de
4 doli excep.†Actor tm̄ tenet reo ad expenſas factas vſq; ad tēpus emendationis cui reo licuit totū negare ratione partis plus petite: vt no.in.c.ij.de confeſ.li.vj.⁊.c.preſentium.de teſti. eo.li.licet Bart.contra.in.l.j.§.ſi ſtipulāti.ff.de ver.obli.Et ex predictis pʒ an ⁊ qn̄ fieri poſſit emēdatio vel correctio libelli de quo loqt iſte §.qui hoc dicit in ſumma. Actori petenti minus quam ſibi debeatur iuris remedio ſubuenitur vt reſiduū in alio iudicio petere poſſit.h.d.vſq; ad.§.ſi qs.vel ſic.Qui partē debiti petit ⁊ partem dimittit etiam ſcienter reliquā donare nō videtur: ⁊ ideo il-
5 lā in eadē forma iudicij petere pōt.h.d.cū gl. ℂ†Not.ergo ꝙ non inducit preſumptio donationis vel qd plus ꝙ nō debeatur ei q ſolum petit debiti partē.⁊ hoc niſi diceret pro reſta ⁊ complemēto: vt.l.ſi ex pluribus.cū ſua gl.ff.de ſolu.vel apponeret dictioneʒ taxatiuam: vt q̄ petit que tantum ſibi debent: licet ſit ſecus in debitore ⁊ creditore recipiente.de quo per Bart.in.l.ſi cum dos.ff.
6 rerum amotarū.†Circa qualitatē pōt fieri emēdatio libelli addēdo vel diminuendo ēt poſt litis conteſtationē ēt vſq; ad ſn̄iam. ⁊ ideo ſi petij a te emendare dānum mihi datum a ſeruo tuo poſſum ante ſententiā addere vel detrahere quod fuiſti tu ſciens vel ignorans: vt ſic tenearis inſolidum vel noxaliter: vt.l.in delictis §.ſi detracta.ff.de noxa.quod intelligit Innocen.in.c.j. de libelli obla.quando nō fuit expreſſa quātitas: q̄ tunc confeſſio libellantis ſibi preiudicaret.vt.l.cum precum.C.de liber.cauſa.⁊ nō poſſet mutare poſt litis conteſtationem: nec in iudicijs particularibus.vt.ſ.dixi.Item poſt porrectā accuſationē cōtra te de vulnere poſſum ante ſententiā addere qualitatē qd ſit remāſura cicatrix. vel qd tu es de magnatibus ꝓpter quas qualitates ſit maior cōdēnatio ex forma ſtatuti.per.d.§.ſi detracta.Itē ſi a principio fuit adiecta qualitas: vt q̄ maleficium fuit cum ſanguinis effuſione vel in cicatrice.⁊ poſtea probatur maleficium ſed non qualitas: an debeat ſequi condemnatoria vel abſolutoria de eo qd eſt probatum.dic per Bar.in.l.denunciaſſe.§.qui tamen.ff.de adul.
7 †Fallit autē: q̄ dictū eſt ꝙ qualitas poteſt addi vſq; ad ſententiā quando per talem mutationem qualitatis mutaret actio ꝓpoſita.l.pretor.§.docere.ff.vi bo.rap.⁊.l.j.§.nō tātum.ff.ſi quis teſta. liber eſſe iuſſus fuerit.Item quando inducitur diuerſitas in ſubſtantia facti intentati: vt ſi accuſaui mulierē de adulterio cōmiſſo cum titio deinde volo mutare dicēdo.qd cōmiſit cū gaio.Nā his caſibus non licet mutare poſt litē cōteſtatā: vt. d.l. denunciaſſe.§.
8 qui tamē.ff.de adul.†Circa acceſſoria: vt circa expenſas: fructus damna ⁊ intereſſe ſit emendatio ⁊ correctio libelli ante litem conteſtatā vt.d.l.edita.C.de edē.Sʒ poſt litis cōteſta.ſuper re nō poſſunt peti acceſſoria principaliter ⁊ per ſe: q̄ abſolutoria lata ſuper re petita pareret exceptionē rei iudicate ſuper acceſſorijs.l.fundi. ff.de excep.Sed acceſſorie ⁊ non principaliter petendo per officiū iudicis pōt fieri additio: ſiue erant fructus pendentes qui intelligant venire vna cū re: etiā ſi nō petiti.l.ſinaūt.in ſi.ff.de rei ven. ⁊.l.ſi.§.

⁊.l.ſi.§.pe.ff.de his que in frau.credi.ſiue poſt litē cōteſtatam pen
dēte iudicio ſint ꝑcepti: ⁊ tūc ſpectāt ad officiū iudicis.l.ediles.§.
itē ſciendū.ff.de edil.edic.ſecus ſi ante litis conteſtationē ſint per
cepti ⁊ poſt litis conteſtationē nō pōt quis addere implorando
officiū iudicis pro eorū reſtōne: niſi hoc primo petierit in libello:
quia ad ea que ante litis conteſtationem accidunt officiū iudicis
ſe nō extendit niſi fuit petitū.glo.no.eſt cū tex.in.l.ſi quis miſſuz
§.ſi.ff.de dam.infec.ſm Saly.⁊ Bal.in.d.l.edita.Et adde qđ di
9 xi.ſ.e.§.curare.¶ †In glo.magna ſuper ver.eodem iudicio.glo.
querit vſqꝫ ad quantū tempus poſſit emendatio vel libelli corre
ctio fieri.⁊ reprobata opinione aliquorū aſſerentiū quod poterit
fieri quandocūqꝫ ante ſniam requirebatur noua litis conteſtatio
etiā ſi actor nō emēdaret.dicebat qđ ſi cōſtabat iudici debebat ex
eius officio emendare.glo.tradit duas rationes.primam in fin.
glo.ꝙ vniuerſalibus pōt fieri emendatio addendo vſqꝫ ad ſniaꝫ.
ſcđa qđ ꝙ ſingularibus poteſt fieri emendatio addendo circa reꝫ
ſolū vſqꝫ ad litem conteſtatam poſtea nō in eodem iudicio ſed bñ
in alio: minuendo autem bene poteſt fieri emendatio etiaꝫ in ſin
gularibus iudicijs poſt litem conteſtatam.vt.ſ.dixi in ea.glo.ibi
10 ſed certe.¶ †No.glo.ꝙ ad falſitatē antecedētis ſequitur falſitas
cōſequentis.nā antecedēte deſtructo deſtruit̃ ⁊ conſequens.l.ſed
⁊ he.§.pretor.ver.niſi.ff.de procur.⁊ ibi per Bar.⁊ econuerſo ad
poſitionem antecedentis ſequitur neceſſaria poſitio conſequen
tis.l.ad rem mobilem.⁊.l.ad legatum.ff.de procur. Et no.in.l.ſi.
C.ſi manci.ita fue.alie.ne proſti.in ea.glo.ibi nos etiam vt.§.om
nem.tranſumptiue poſita.vt.C.quomodo ⁊ quando iudex.aut.q
ſemel.Sed certe ibi loquitur indifferenter: nos autē in perſiſten
te ⁊ emendare volente.⁊ iđ in hac parte hec gloſſ.non eſt vera. vt
dicam.ī.§.j.vbi gloſſ.idem tenet in eadem glo.ibi nec ob.qđ dicit
eo iudicio.¶ Nota quod idem iudiciū dr̄ qñ eſt idētitas pſonaꝝ
reꝝ ⁊ cauſe lꝫ ſit diuerſa inſtātia: vt hic.⁊ no.in.l.circa.ff.de inoffi.
teſta.Improprie tñ dr̄ idē iudiciū.vt no.in rub.C.ne liceat in vna
⁊ eadē cā.hoc tñ notat̃ ꝓ ſaluādis teſtibus ne incidant in falſum.
11 licet dicant fuiſſe in eo iudicio cū fuerint diuerſe inſtantie.† Sūt
enim ad concordiā reducendi teſtes ne incidant in falſum vt in.c.
cum tu.de teſti.⁊ hoc quando ꝓbatiōes ſunt hincinde pares.ſm
Inno.in.c.cum cōtingat.de offi.dele.nō autē vt ꝓbent quādo eſt
diuerſitas inter dictas partes ⁊ dictos teſtes: vt no.Inn.in.c.cū
preſentia.de proba.de quo per Bar.in.l.ij.§.ſi.ff.ſi cer.pe.vbi ſal
uantur teſtes quorū vnus dicit ante nuptias alter poſt nuptias.
12 ¶ †In eadem glo.ibi: qr non ſm conſcientiam.Not.quod iudex
non debet iudicare ſm conſcientiam.i.ſm ea que conſtant ſibi vt
priuato ſed non vt iudici: ſed debet iudicare ſm allegata ⁊ proba
ta: vt.l.illicitas.§.veritas.ff. de offic.preſi.nec dicitur peccare iſto
modo contra coſcientiam facere: vt no.in.c.j.de offi.ordina.exem
plo noſtri ſaluatoris q licet oīa nouerit ſecreta: tñ ſm illa ⁊ eius
conſcientiā iudicare noluit: ſed ſm probationes.vt.ij.q.j.deus oī
potēs.debet tñ iudex qui nouit in conſcientia aliud eſſe ꝙ probet̃
euitare iudicare inquātū pōt p delegatiōem ⁊ oēm aliū modū ei
poſſibilē.vt no.in.d.c.j.de offi.or.⁊ plene hec enumerat pet.de cu
nio in.c.j.de cōſtitu.Adde tñ qđ no.Bar.in.l.j.C.vt q̄ deſunt ad
uo.parti.Iudex q eſt ſupra legē vt princeps pōt iudicare ſm con
ſciētiā: lꝫ alius iudex ſub lege nō poſſit.pro quo facit qđ no. Inn.
in.c.cum inter.⁊ in vlti.glo.de elec.Nunc ſequitur de mutatione
libelli.de quo tractatur in hoc.§.

1 ☞ Confeſſio libelli quando preiudicet.
2 Error in libello an poſſit vſqꝫ ad ſententiam reuocari.
3 Error qualiter reuocetur ⁊ probetur.
4 Ignorantia quotuplex ⁊ que excuſet.
5 Mutare quid ſit.
6 Mutatio vſqꝫ ad quod tempus fieri poſſit in libellis.⁊ nu.7.
8 Reus conuentus litigare nolens ad quas teneatur expenſas.
9 Clauſula prout moris eſt/in libello poſita quid operetur.
10 Actio ciuilis de crimine an poſſit in criminalem mutari.
11 Accuſatio porrecta in iudicio criminali an poſſit mutari.
12 Cumulatio plurium actionum quando permittatur.
13 Actiones plures quando ſimul cumulari poſſint.
14 Electio actionum quo tempore fieri debeat.
15 Cumulatio actionum quando admittatur duabus regulis mon
ſtratur.
16 Libellus an poſſit in latinitate falſa emendari.
17 Libellus in quibus ⁊ vſqꝫ quo ⁊ quo mō mutari poſſit.⁊ nu.ſeq.
21 Libellus nouus requiritur ſi res ⁊ actio mutentur.
22 Actor in expenſas non damnatur ob iuſtum errorem.
23 Actor ante litis cōteſtationem reo inuito actione mutare poteſt.

Si quis autem. ¶ Hoc ītēdit in ſumma.Petens
vnā rē pro alia vel ex vna cā ꝓ alia
nō pōt eā mutare poſt.i.poſt litē ꝯteſtatā: ſꝫ pōt i alio iudicio rē vl̄
cām debitā intētare.h.d.vſqꝫ ad.§.ſunt ꝓterea.Nō igit̃ obſtat ſibi
1 in alio iudicio exceptio rei iudicate.¶ † Et not. ꝙ lꝫ al's ꝯfeſſio li
belli ſibi preiudicet.l.cū ꝓcū.C.de libe.cau.tñ illud eſt verū niſi ſit
error in ꝯcluſiōe libelli: vbi hic vel ordo iudiciarius non ſit ſaluatus
qr non ſit lis conteſtata.ſcđm gl.notabilē in.l.qui familie.ff.fami.
her.vel ſit confeſſio narratiua ⁊ non aſſertiua.vt ſi dicam in libel
lo ꝙ mutuaui decem tibi heredi titij: non per hoc non videor fa
teri te heredē titij.ſcđm Bal.qui ita intelligit illam.l.qui familie
2 †Itē alias error poſſit reuocari vſqꝫ ad ſniam.ſm materiam.l.er
ror.C.de iuris ⁊ facti igno.ēt in cā appellationis.l.ij.in fin. C. de
erro.aduo.Et no.in.l.creditor.§.iuſſus.ff.de appel.poſt ſententiā
aūt non poſſet reuocari niſi minor etas.vt.l.certum.§.in pupillo
ff.de confeſ.vel cauſe paritas.vt.l.ij.alias eſt.§.ſin.el.j.ff. quando
actio de pecu.eſt anna.⁊ ibi glo.ſingularis in ſi.gloſſ. vel doli cō
nexitas.l.ſi.C.de rebus credi.⁊.l.admonendi.ff.de iureiuran. ⁊.l.
ij.C.ſi ex fal.inſtru.⁊.l.dolus.ff.de re iudi.vel erroris cōmunitas.
vt.l.barbarius.ff.de offi.pre.vel actiōis varietas.l.habebat.ff.de
inſtito. licet ibi proprie ſit variatio cauſe ſeu quantitatis actio
nis vel perſonarū diuerſitas.l.ſi.§.ſi autem neſcius ⁊ dubitans.
C.de iuris ⁊ facti igno.⁊.l.ſi mulier.ff.ad velleia.Aliud tamē iſta
talis reuocatio non operatur vt actor poſſit in eodem iudicio
⁊ ex eadem lite conteſtata obtinere ſententiam in eadem inſtan
tia ſuper re vel cauſa nouiter intentata: ſed potius in alio iudicio
reſeruatur ſecundum gloſſ.hic.⁊.d.l.edita.C.de eden. licet Ang.
de peru.aliter reſpondeat.§.ſoluit. in.l.non fatetur.ff.de confeſſ.
3 †Qualiter autem reuocetur ⁊ probetur error qui tam circa pro
prietaria ꝙ deciſoria: ⁊ tam in facto proprio ꝙ in alieno: ⁊ quan
do cenſetur eſſe error probabilis propter quem detur reſtitutio.
dic per Cy.Bart.Bal.⁊ Saly.in.d.l.error.⁊.d.l.non fatetur. Et
adde qđ vbi quis ſe obligat in plus ꝙ debeat in dubio preſumit̃
error niſi probetur ſcientia: ideo tam ipſe ꝙ eius fideiuſſor iuuan
tur exceptione.vt.l.ſed ⁊ ſi quis.§.item queritur.ff.ſi quis can.Itē
pſumit̃ error cū prīo in pfatiōib⁹ eſt dictū aliqđ ꝯcluſuꝫ ⁊ poſtea
cū actus gerit̃ eſt omiſſum.vt.l.ſi tibi liberum.ff.de act.empt. ⁊.l.
4 titia.§.idem rñdit.ff.de ver.obli.⁊ ibi per Bar.†Item adde quod
quidam eſt error ſiue ignorantia iuris naturalis ⁊ hec ignoran
tia nō excuſat.vt.l.venia.C.de in ius vo.qđ eſt ignorantia iuris ci
uilis.⁊ hec ignorantia excuſat minores milites ⁊ mulieres.l.j.⁊ ſi.
C.de iur.⁊ fac.igno. Quedam eſt ignorantia iuris canonici.⁊ il
la ſimiliter non excuſat.vt.c.j.de conſti.Et quedā eſt facti proba
bilis ⁊ quedā facti improbabilis.de quibus vide gloſſ.notabileꝫ
⁊ magiſtrā.j. q.iiij.§.notandū.⁊ hac de cā ad excludendum iſtos
errores dicunt notarij in inſtrumentis ꝙ talis ex certa ſcientia ⁊
non per aliquem iuris errorem ⁊c.ſcđm Bart.in.d.l.ſed ⁊ ſi quis
5 cautionibus.†Nūc quero circa mām libelli ⁊ primo quid ſit mu
tare.de quo dic ꝙ mutare eſt veteri actione relicta nouam eligere
vt ſi prius agebam actione commodati nunc velim relinquere il
lam ⁊ agere depoſiti vel econtra: vel relicta prima re petita aliam
petere velim.vt ſi primo petebat ſtichum nunc vero illius pāphi
lum volo petere.vt hic in iſto.§.ſi quis.⁊.l.j.§.quibus.ibi: imo ⁊
mutantes.C.de nouo codice componendo.⁊.l.heredes palam.§.
6 ſi quis poſt.ff.de teſt.†Scđo quero vſqꝫ ad qđ tempus poſſit fieri
hec mutatio libelli.dic ꝙ poteſt fieri vſqꝫ ad litis conteſtationem
ſicut emēdatio: vt no.in.d.l.edita.niſi ratione ꝯtrarietatis actio
nem īmutare prohibeat poſt electionem ſemel factam vt.l.j. C.de
furtis.vel equitas iudicem moueat ad dictam actionē prohiben
dā vt dicit tex.in.d.l.edita.nā qñ mutatio non intendit ad cōmo
dū actoris mutantis.ſed tendit ad cōmodū rei non debet iudex
pati talē mutationem fieri.ar.l.j.§.idē aūt.ff.de aqua plu.arcē.vt
ſi actor omiſſa reiuēdicatione quam primo intentabat vult muta
re in condictionē furtiuā que infamat ſaltem de facto: vt no.in.l.
ceſſat.ff.de actio.⁊ obli.que infamia facti repellit a dignitatibus
7 teſtimo.vt.l.caſſius.ff.de ſena.†Secus autem ſi mutatio vel emen
datio prodeſſet actori; tūc admittitur actor ante litē cōteſtatā dū
mō reficiat reo expēſas ꝓcuratorū ⁊ aduocatorum.⁊ hic antequā
audiatur: niſi ex tali mutatione reus nō deſinet eſſe min⁹ inſtru
ctus ꝙ primo: qr tūc nō petit expenſas: nec dantur ei noue dila
tiones.vt voluit glo.in.d.l.edita.Item niſi ſit minor vel ruſticus
qui non tenentur ꝓpter mutationē vel emendationem libelli ad
refectionē expenſarum vt ibi ſentit glo.lꝫ Saly.teneat ꝯtrium cum
hic caſus non reperiatur in caſibus in quibus ſubueniatur. C.de
8 iur.⁊ fac.igno.l.nec paſſim.†Sed qđ ſi reus conuentus non vult
litigare ſed cedere ⁊ ſoluere: an teneatur ad expenſas factas ꝓ ci
tatione ⁊ libello aduocatis ⁊ procuratoribus.dic qđ non: ſi ante
non fuit in mora vel culpa.⁊ hoc in expenſis que veniunt officio
iudicis.l.ſancimus.C.de iudi.Secus in his que veniunt iure pro
uiſionis.vt eſt glo.ſing.in.l.ſi mulier.§.ſi rem.de leg.iij.⁊ ſecūdū
9 Bar.in.d.l.edita.†Itē quid ſi actor apponit in libello hanc clau
ſulam prout moris eſt ſaluo iure addendi minuendi ⁊ prorſus
mutandi.An poterit quomodocūqꝫ voluerit mutare vel emenda
re.dic quod nō hic quia nō depēdet ab eius poteſtate ſed a poteſta
te legis hoc ꝑmittentis vſqꝫ ad litis cōteſtationem.vt.d.l. edita.
C.de eden.Operantur tñ dicta vba ſm Bal.vt quis non videat̃
ſe aſtringere ad omnia in libello poſita probanda.de qua clauſu
la vide in tex.in glo.in.c.inter dilectos.iuxta principium.de fide
10 inſtru.†Itē quid ſi agatur ciuilr̄ de crimine: an poteſt mutari ⁊

agi criminaliter. Bal.in.d.l.edita. conclude q non quia cum de beat pronūciari non eſſe procedendū ſup prima actione mutata que ſnia habet vim diffinitiue adeo vt ab ea poſſit appellari: vt no. Bar.in.l.ij.ff.de appella.recipi.z.c.dudum.ad fi.de appella.z ſententiam ſimpliciter ſuper ciuili datam facere preiudiciū in criminali argumē.l.duobus.§.exceptio.l.ſi.§.ſin autem.adde.ff.de iureiur.z qd no.per doc.in.l.j.quando ciuilis actio.quā mutationem tanquā illuſoriam in damnum rei publice non debet iud ex pati.arg.l.pretor.§.ſi dicaf.ff.de iniurijs.ſed certe hec deciſio non per omnia vera eſt. Et ideo Bald.dicit hoc intelligi in ſententia ſimpliciter lata vt videatur ex eo quaſi nō probatum qd in dubio pſumif:niſi ex actis aliud appareat z tūc nō phibef actor iterum agere in alio iudicio ad finē aliū tēdente.ēt ſup eiſde capitulis.lʒ fuerint ſup hoc teſtes examinati z publicati.vt in.c.veniēs.z.c.cū in tua.z ibi no.de teſti. An vo qz nō fuerit cōmiſſuʒ delictū: z tūc phibef iterū agere.de quo vide p Cy.in.d.l.j.C.qn ciuilis actio.z p

11 Bar.in.l.iulianus.ff.de condi.inde. †Sed an in iudicio criminali poſſit fieri mutatio accuſatiōis porrecte.dic q nō:qz incideret accuſator in turpillianū ſi ſine īpetratiōe abolitiōis deſiſteret:vt C.ad turpil.l.j.vbi aūt nō incidet in turpillianū tunc poſſit fieri

12 mutatio ſicut in alijs iudicijs.ſm Bart.in.d.l.edita. †Nūc tertio ſequif de cumulatiōe de qua tangif hic in gl.z in.l.edita.C.de edē. in qua dicit breuiter q cumulatio plurī actionū regulr eſt permiſſa ſiue ſint diuerſe actiones ex diuerſis cauſis z pro diuerſis rebus vt ſi primo cōueni te ad decē ex cā mutui.certe poſſuʒ cumulare z ad libellū addere alia ex cā depoſiti:vt.l.ſi idē cū eodē.ff.de iuriſ.om.iudi.z arg.l.ſeio.ff.de appel.z.l.heredibus.§.de pluribus ff.fa.her.z.l.cū duob⁹.§.ſi plures.ff.p ſocio.ſiue ſint actiōes ad eādē rē eiuſdē ſpeciei.vt.ſ.ſi es mihi obligatus ex ēpto ex obligatiōe ppria:z ex ēpto ex obligatiōe hēditaria.l.nō eſt nouū.ff.de act.em. Uel es mihi obligat⁹ ex plurib⁹ iniurijs mihi illatis.l.ptor edixit. §.ſi mihi plures.ff.de mino.imo tunc ſunt actiones plures ſpeciei eiuſdē neduʒ qd poſſis oēs cumulare vno libello:imo cogeris hoc facere ad petitionē aduerſarij gratia minuendi anfractus litiū:vt d.l.non eſt nouū.z.d.§.ſi mihi plures.z vtrobiqʒ per bar. Si autē nō ſint eiuſdē ſpeciei ſʒ diuerſarū vt ſi es mihi obligat⁹ ad ſtichū ex ppria ſtipulatione z ex teſtō vt ex cā hēditaria tūc in diuerſis libellis vtrāqʒ intētare poſſum.l.ſi is q ſtichū.ff.de ac.z obl. Et etiā ī eodē libello ſi tendūt ad eūdē effectū.vt ſi a te hēde me ignorante emi fūdū mihi legatū certe poſſuʒ poſt pciū ſolutū z aū ſolutū z aū traditionē ſuperueniēte ſcia legati agere ad eū actiōe ex teſtō z ex ēpto ad reſtitutionē precij.l.cū hmōi.§.q ſeruū.ff.de leg.j.z hoc ſʒ

13 Bar. †Fallit aūt hec regula cumulatiōis qn ſunt tales actiōes quarū ſnia lata in vna obſtaret exceptio rei iudicate in alia:vt qz ſunt eedē pſone z eadē cauſa agēdi:lʒ diuerſe ſint actiōes:vt.l.qrit.z.l. cū de hoc.ff.de excep.rei iudi.vt.l.duob⁹.§.exceptio.ff.de iureiu.z quo caſu ſnia excluderet eo caſu z litis pendētia impedit.l.iulian⁹ ff.de cōdi.inde. Et ideo in petitione rei nō pōt principalr cumulari petitio fructuū.ſ.acceſſorie ſic:qz ſnia lata ī rei vēdicatione pareret exceptionē in petitiōe fructuū pricipalr intētata.l.finiū.z ibi no.ff.de excep. Sola ergo variatio actionis ſeu formule nō facit videri rem diuerſaʒ vt quis poſſit noīe agere ſnia lata vel cumulare pendēte iudicio.l.ſi actor.ff.de iureiu.ſic actiōes cōueniūt in cauſa z in effectu.l.qd in heredē.§.eligē.j.ri.ff.de tri.z.l.nemo ex his.§. quoties.ff.de reg.iur.z dic vt dixi.ſ.in libelli mutatiōibus. Scdo fallit qn ſunt tales actiones q electiōe tollunt pter cōtrarietatem ſiue ſit cōtrarietas in origine vt falſum z inofficioſum:vt.l.eū qui. z.l.cōtra maiores.C.de inoffi.teſta.ſiue in effectu z exercitio.l.j.C. de furtis.z.l.j.C.ſi ſeruus extero. Siue ſit contrarietas in effectu z in origine vt cā teſti z in teſti.vt.l.ſi.C.de cōdi. Et idō ſi legat⁹ vult cumulare ī eodē libello actionē ex teſtō z actionē rei vē.ad petēdū rem legatā nō admittif cumulatio:ſed dʒ eligere alterā cū p vnaʒ dicat dnium ſibi cōpetere p aliā nō:vt.l.cū filius.§.varijs.ff.de le. ſi.niſi eſſent plures heredes teſtoris:qz tunc agi contra vnum ex teſtamento z rei ven.cōtra aliū poteſt.vt no.glo.z ibi per Bart. perſonalis aūt z hypothecaria tāq acceſſoria bene pnt eodē libello cu

14 mulare.vt in aut.de fideiuſſo.§.neqʒ. †Quo autē tempore debeat fieri electio actionuʒ.dic qd tēpore porrecti libelli.vt no.gl.in.d.§. varijs.niſi incertitudo veniat ex facto aduerſarij.l.j.§.quod autē. ff.quorum legatorū.ſed quid ſi aduerſarius non oppoſuit actori qd eligeref an procedat iudiciū glo.tenet qd ſic.in.l.j.§.ſi.alias eſt l.ij.ff.qn actio de pecu.z tunc fiet cōdemnatio in actione que continet minorē quantitatē:ſm Specu.in titu.de libelli cōcept.§.iam nunc.ver.ſed cum ex his.z in titu.de actio.z peti.ver.notandū eſt vbi ponit plures queſtiones de hac actione faciēda. Tertio fallit ſi ſint actiones ex cauſa lucratiua:qz cū non poſſunt inuicē cōcurrere due cauſe lucratiue:lʒ ſec⁹ ſit ſi vna eſſet lucratiua: alia nō: vt l.omnes debitores.cum.l.ſequenti.ff.de actio.z oblig. Sic nec admittitur cumulatio actionū per quas perueniref ad illud.ar.l.oratio.ff.de ſpon. Quarto fallit qn ſunt tales actiones quarū cōdemnatione ſi ex actiōe facta ex vna ōtingit liberatio ex alia.l.j.§.fin. ff.ſi.reg.alias ſi fa.fur.fe.di. Quinto fallit ratione maioritatis vt

eſt cā ſtatus vel criminalis que tanq maior facit interim ceſſare aliā minorē donec iſta maior expediaf:vt.l.ſi.C.de ordi.indi.z.l.p minorē.ff.de iudi.hinc eſt q ſi accuſat⁹ de homicidio z cōuictus per teſtes iterum accuſat de falſo accuſatorem ſuum vel ēt teſtes ſecundum opinionem multorū interim debet ſuperſedi in cauſa homicidij nec tempus iudi.datū a ſtatuto ad cauſam finiendam ſub pena.per.l.ſi.C.de adul.z.l.ſi cū ipſe.ff.de excuſa.tu.quia ſtatu tū recipit deliberatione ſm ius cōe.l.ſi ſerui.C.de noxa. z iuſta z neceſſaria ſemper intelligūtur excepta.l.ſi cui.ff.de ſerui.z.l.quāq ff.de ritu nup.z de hac queſtione dic per Cyn.in.l.j.C. qui accuſ. non poſ.z per Saly.in.l.ſi docueris.C.de fal. Quinto fallit ſcdm Bald.in hac inter quas eſt ordo vt primo debeat proponi vna q alia que non poſſunt principaliter cumulari. Sed ſecunda conditionaliter preponi poteſt vt actio ad exhiben.z rei vendi.vt not. in.l.j.ff.de interro.act.z dixi.ſ.in.§.preterea in formula actionis ad exhibendū z querela inofficioſi teſtamēti petitio hereditatis: vt no.i.l.q de inof.ff.de inoff.teſt.z i.c.raynald⁹.extra de teſta.vbi admittitur libellus conditionalis ſi peto rē:z ſi contradixerit pe to penam vt ibi notaf in verbo inuenirent.poſſent alie fallentie plures addi.de quibus p bar.vide in.d.l.edita.C.de eden.ſed ſub

15 predictis comprehendi poſſunt. †z ideo potes concludere duas regulas in mā cumulationis vnam permiſſiuam copulatiue hoc modo vbi ſunt plures actiones contrarie vel que electione nō tollunturz in quibus ſnia lata in vna non pareret exceptionem rei iudi.in alia ibi admittitur cumulatio. Et alteraʒ regulā phibitiuā diſiunctiue hoc modo vbi ſunt plures actiones diuerſe vel que electione tolluntur.vel in quaruʒ prima abſolutoria lata parit exceptionem rei iudi.in alia ibi cumulatio impeditur: de quibus regulis z tota materia cumulationis vide per Dy.in dicta regula

16 nullus plurib⁹.li.vj.z p Cy.Bal.z Sal.in.d.l.edita. ¶ †Nūc videam⁹ aliqua q hic dicit Jo.fab. Et pmo qrit an libellus poſſit emēdari in falſa latinitate vel incōgruitate vel dicit q ſic qncūqʒ ante ſniaʒ:qz libellus eſt de actis iudiciarijs.vt in.c.qm ʒ falſam. de pbatiōibus.z verba actoris pnt pbari mutari tenore pſeuerā

17 te.vt.l.actorū verba.ff.de re iud.ergo z libellus. †Scdo quero nū qd libellus poſſit mutari in alijs quā latinitate:materia non mutata:remanētibus eadē cā agendi eiſdē rebus z actiōib⁹. z dic qd ſic.z idō in libello rei vendi.in quo dicit rē actor ſimpliciter ad ſe ptinere:pōt dicere ex cā emptiōis.vl ſimilib⁹ p.d.l.edita.qz hoc appellaf poti⁹ declaratio que pōt fieri ī articulis.vt plene no.Spec.

18 de teſti.§.videndū. †Tertio qrit vſqʒ ad qd tēpus mutare licet. z rūdet qd ſm gloſſatores z modernos licitū eſt vſqʒ ad litē ōteſtatā ſiue mutef augēdo:vt hic in.§.ſi min⁹.ſiue mutef de vna in alterā.vt hic in.§.ſi qs aūt.pmo rnſo.ſiue mutef actio vt in ſecūdo rūſo.nō aūt poſt litē ōteſtatā. Et rūdent ad hūc ter.q dicit quis qui pōt mutare in eodem iudicio z coraʒ eodem iudice:quia dicitur idē iudiciū pp idētitatem perſonarū.vt in glo.ſed certe dicit ipſe hec expoſitio z hic intellectus facit violentiā litere:qz nō pōt dici idē iudiciū vbi mutatur inſtantia iudicio:vt.l.in delictis.§.ſi detracta.§.donec z.§.ſeq.ff.de noxa.z.l.cum apud.z.l.cū querebaf. ff.iudi.ſol. Cū igitur hic ter.dicit in eodem iudicio oportet intelligere.i.in eadem inſtantia:alias non diceretur id em iudiciū mutata re vel actione ōuis perſone iudicis z partium eſſent eedem per iura allegata.ſ. Dicit ergo hunc ter.intelligendū eſſe ſimplr vt iacet:videlʒ vt ſi minus petij poſſum in eodem iudicio z in eadē inſtātia petere plus ſi debeatur ex eadem cauſa:z ex eadē actione ſine nouo libello z ſine nouo proceſſu:cum non mutetur cauſa agendi nec mutatur actio nec prima petitio deſeritur.z hoc exp̄ſſe dicit iſte.§.ſi minus.z.d.§.ſi de tracta.vbi durante inſtantia augetur z diminuetur:quia nec cauſa radicalis agendi nec actio mutatur ōuis condemnatio poſſit fieri maior vel minor.z hoc probatur expreſſe.ff.de doli excep.l.apud celſum.§.item queritur. ff. de doli excep.z.C.de appel.l.ampliorem.que.l.non eſt reſtringen

19 da ad vniuerſalem actionem.vt.l.filius.in fin.de leg.iij. †Et erit modus practicandi planus ſm Joan.fab.quia dicam in proceſſu quandocunqʒ ante ſniam hoc modo:videlicet cum peterem.x. a tali ex venditione talis rei:z poſtea comperirem venditam fuiſſe.xx.peto ipſam rem in eadem cauſa in alijs decem.z ſic viginti condemnari. Nec eſt opus nouo libello nec etiam noua litis conteſtatione cum ſemel fuerit conteſtatio litis ſuper eadeʒ cauſa vēditiōis z actionis que nō mutatur:z ſic propter tale augmentuʒ. Sed ſuper cauſa an talis venditio facta fuerit vel non in qua cōſiſtit factum principali.non oportet fieri nouam litem per hunc. §.z facit.ff.de iudi.z.l. tam ex contractibus.j. titulo.j.§.in rem autem domini.z hec plana.vbi actor petijt poſtea illud plus in p

20 ceſſu. †Quid autem ſi non petijt ſed teſtes vel inſtrumenta dicunt de maiori ſumma:an vero ēt in non petita ſed probata.glo.tenet q in petita ſolū.in.l.verbum oportebit.ff.de ver.ſigni. Apparet igitur ſm Jo.fab.iſtū.§.ſimpliciter pcedere vt in eadem inſtantia ſine alio libello poſſit fieri condemnatio de adiuncto:quia nimirum quia eſt modica mutatio cum ſit eadem res cā z actio ſiue actor fuerit ſciens ſiue ignorās vt hic in glo.j. Si autē mutaretur res vel

res vel actio: vt in hoc. §. ſi quis autem. tūc ratione erroris inter-
uenientis eſt idem. ſ. vt in eadem inſtantia ſimiliter poſſit fieri cō
demnatio ꝓbato errore qui poteſt reuocari ⁊ corrigi vſq; ad ſen-
tētiā. ff. de iterro. acti. l. de etate. §. qui iuſto. ⁊ C. de iur. ⁊ fac. igno.
l. error. ⁊ hic eſt intellectus huius. §. ſi quis aūt. ſm eū. Et intelli-
ge de errore iſto ex facto alterius: vel ex ſuo vbi eſt ꝓbabilis igno-
rantia: vt. l. de etate. §. preallegato. ⁊. l. hmōi. §. qui ſeruū. ff. de leg.
j. debet tamē in diffinitiua fieri abſolutio de plus petito maxime
ſi fuit facta mutatio poſt litis cōteſtationē per. l. j. C. ſi aduer. rem
21 indicatā. †Sed quid ſi mutat̃ vtraq;. ſ. res ⁊ actio: tūc dicit Joā.
fa. requiri nouū libellū ⁊ nouā litis conteſtationē: in quo libello
petat̃ errorē reſtitui ⁊ ſuper nouiter petitis cōdemnari. Et intel-
ligendi ſunt iſti. §. ſm Jo. fab. qñ fiunt iſte mutationes ante publi
cationē teſtiū: ⁊ poſt publicationē ⁊ didicita teſtificata non pōt
actor probare ſuper eiſdem articulis. vt in aut. qui ſemel. C. de ꝓ-
ba. ⁊ in clemē. teſtibus. de teſtib⁹. Jtē nec nouos articulos addere
niſi ex cauſa iuſti erroris: vt ſi velit mutare ⁊ agere iuxta formam
teſtamēti nouiter reperti: vt. d. l. hmōi. §. qui ſeruū. ⁊ dabunt̃ no-
ue dilatiōes ſi ex premiſſis nō potuit eſſe plene inſtructus. vt hic
22 in glo. in ver. in iudicio. †Et hoc caſu nō cōdēnabit̃ actor in expē-
ſis qñ iuſte errauit q: expēſe nō debent̃ niſi ꝓpter calūniam. vt in
aut. de iudi. §. oportet. col. vj. Sed nō calūniat̃ quaſi iuſtā habue-
rit erroris cām. ff. de bo. lib. l. in ſeruitutē, §. j. Sʒ quid ſi error non
fuit correctus: vt ſi actor petijt ex cauſa depoſiti ⁊ teſtes ꝓbant ex
cauſa cōmodati. Dicit idē Jo. qd̓ ſic exigit correctionē erroris ibi
Errorē ſuum corrigere: alias ꝓpter ineptā actionez ſuccūbit. ff. ſi
mēſor falſum mo. di. l. j. §. j. ⁊ extra de iudi. in. c. exaiata. Et hoc ve-
rū niſi reus fateat̃ veritatē. ſ. rem habuiſſe ex cauſa cōmodati: nō
aūt depoſiti ꝓut alias petijt: q: in cōfeſſum nulle ſunt partes iu-
dicis ꝑterq; in cōdemnādo. ⁊ hoc no. Spec. de acti. ⁊ peti. ver. ⁊
quoq;. lʒ aūt ſupra dicta materia. Jo. fa. ſit ſubtilis tamē doc. no-
ſtri Bart. Bal. ⁊ Saly. ⁊ cōiter oēs ſequunt̃ opinionē gl. ⁊ ad di-
cta Jo. fa. ſtudioſus indagator faciliter pōt reſpondere ideo a le-
ctura glo. noſtrarū nō diſcedatis. ¶ Jn glo. fi. in ver. corrigit̃. in
prin. ibi in. §. omnem. dic tranſumptiue poſita. C. quō ⁊ qñ iudex.
aut. qui ſemel. Et hec glo. ponit duo. Primo dicit qd̓ hodie qs
cogit̃ ꝓſequi actionē ⁊ cauſaʒ in libello porrectā: nec poſtea ab ea
decedere: emendare vel mutare per. d. §. oēm. ⁊ dictā aut. q ſemel.
Et ſic iſti duo. §. erūt hodie correcti per dictū. §. oēm. ⁊ dictā aut.
qui ſemel. Sed hoc doc. improbant in. d. l. edita. vt iā dixi in. §. ꝓ-
23 cedenti in glo. †Q: actor etiā inuito reo pōt emēdare ⁊ mutare
ante litis cōteſtationē qñ equitas ſuadet: vt. d. l. edita. ſicut poteſt
in totum renunciare. vt. l. poſtquā lit. C. de pac. lʒ enim omni caſu
cōdemnetur in expenſis niſi habuit iuſtā cauſam. vt no. per doct.
d. l. edita. nec obſtat. §. oēm. ⁊ aut. q ſemel. q: loquit̃ in caſu diuer-
ſo ⁊ nō aduerſo. Nam loquunt̃ in renuēte ꝓcedere in lite ⁊ fruſtrā
te legē: nos aūt loquimur in emendante vel mutante ⁊ perſiſten-
te in proſecutione litis. Dicit tamē Bar. in. d. l. edita. qd̓ ſi actor
poſt litē cōteſtatā vellet renunciare liti ſoli non poſſet inuito ad-
uerſario. per dictā aut. qui ſemel. ſecus ſi ſimpliciter renunciauit
inſtantie q: tunc poteſt: q: videt̃ tunc renunciare iuri ⁊ cauſe. Se-
cus ſi ſimpliciter renunciaſſet liti: vt. d. l. poſtq̄ liti. C. de pac. Sed
Saly. ibi tenet oppoſitum: q: renūcians inſtantie ſimpliciter nō
vr̃ renunciare iuri ⁊ cauſe per glo. in. l. j. C. de ꝓſcrip. long. tempo.
in glo. j. Scd̓o dicit gl. qd̓ cumulatio eſt permiſſa niſi quādo exce-
ptio rei iudicate vel electio actionis haberet impedire.

1 ☞ Condemnatio in actione de peculio ex futura calculi compu
tatione pendet.
2 Filius principaliter contrahens ſolus tenetur.
5 Filiusfamilias emācipatus debitis oneratus vltra poſſe nō tenet̃.

Sunt preterea. ¶ Hic eſt quinta diuiſio princi
palis huius titu. vt dixi. ſ. §. omi.
lʒ glo. hic dum facit duodecim diuiſiones ſe refert ad decem diui
ſiones ⁊ non ad ſex principales huius tituli diuiſiones. Et ſi que
ras quare iſta ſexta diuiſio cum ſit principalis ⁊ textualis nō po
nitur in arbore Jo. Reſpondet Dy. q: Joan. intendit determi-
nare de natura actionū in arbore: iſtud aūt qd̓ dicit̃ hic. ſ. qd̓ actio
detur ad minus quā cōpetat non eſt de natura actionis: ſed venit
ex accidenti qd̓ equitate extrinſecus ſuadente ratione perſonarū
contra quas iure ſpeciali cōpetunt nec cōtra patrē vel dominuʒ:
vt hic in ver. vt eccle. ⁊ in ti. in prin. ⁊. ff. de pecu. l. j. in prin. vel mi-
xta ratione perſonarū quibus ⁊ econtra quas cōpetunt ob debi-
tum charitatis vel reliquias priſtine ſocietatis noſtre vt eſt vxor
qd̓ ⁊ maritus comes ⁊ filij. vt hic in verb. ſed ⁊ ſi quis. concor. vel
ratione honoris exhibendi. vt hic in ver. ſed ⁊ ſi quis. vel circuit⁹
vitandi ⁊ finis litium habendi: vt in ver. compenſationes. vel ꝓ-
pter miſericordiam ⁊ inopiam perſonarum: vt in. §. fi. j. eod. nec
obſtat qd̓ Joan. non in totum tractat de his que veniunt ex acci-
denti. vt. ſ. eo. §. ſi quis. ver. ſed. ⁊. l. aquilia. ⁊ ver. item mixta. ⁊. §.
tripli. ver. ſed furti. q: reſponde qd̓ illud venit ex natura actionis
cōcurrēte actione hic cōtra naturā ⁊ ex mero priuilegio. Et iſte. §.
1 hoc intendit. †Jn actione de peculio ex futura calculi computa-
tione dependet inquantum debeat fieri cōdemnatio. h. d. Libel-
lus igitur hoc caſu eſt incertus ⁊ ſententia debet eſſe certa quan-
tum ſit in peculio. Debet enim iudex curare certam ferre ſenten-
tiā lʒ libellus ſit incertus. vt. ſ. eo. §. curare. ⁊ ibi dixi in textu ibi
2 condēnat iudex. ſ. ipſuʒ patrē ⁊ dñm. †Filius aūt qui principalr̃ cō
traxit tenet̃ ⁊ ſi nō eſt ſoluendo detrudit̃ in carcerē niſi cedat bo-
nis. l. cum ⁊ filij. C. qui bo. ce. poſ. ſi autem efficiatur ſui iuris poſt
obligationem contractam in patria poteſtate ſimiliter tenetur
inſolidum niſi in ſex caſibus in quibus tenetur ſolum inquantuʒ
facere poteſt. ſ. cum eſt emancipatus: exheredatus: abſtentus: di-
gnitatem adeptus: ⁊ in adoptione datus. Jtem ſi quis ex mini-
ma parte ſit inſtitutus: qui caſus ponuntur in. l. ij. ff. qd̓ cum eo.
3 †Et dicit Bal. in. l. ſi ex alio. C. qd̓ cum eo. qd̓ eſt optima cautela
vt filiusfa. mercator multis inuolutus debitis faciat ſe emancipa
ri: q: nō tenebit̃ poſtea niſi inquātū facere pōt per illā. l. in gl. j. ſ.
ti. j. §. cum autē dic. vide de iſta actione de peculio ⁊ de eius mate-
ria ꝓut plene dixi. ſ. e. §. in perſonā. ver. actiones. ⁊ caue: q: qñ pa
ter ⁊ dñs cōmittūt dolū nō ſolū de peculio ſed inſolidū tenet̃ nec
habēt hoc beneficiū. l. in bonefidei. ff. de peculio. ⁊. l. ſi verū. ff. de re
iud. ⁊. l. iiij. §. quāq;. ff. qd̓ cū eo. ſicut perdit priuilegiū qd̓ pri⁹ ha-
bebat fraude nō cōmiſſa. l. fi. §. de his qui in frau. credi. ⁊ in mari-
to. l. etiā. §. j. ff. ſolu. matri. ⁊ dicā. j. ver. j. ⁊ idē in filio in caſu quo te
nebatur inquantum facere poteſt. l. ſed ſi ex parte. §. j. ⁊. l. eum qui
ff. quod cum eo.

1 ☞ Maritus in actione de dote reſtituenda condemnatur in
quantum facere poteſt. ⁊ nu. ſeq.
4 Modus deductionis in dote qualis.
5 Maritus quando habeat deducendi beneficium de dote ne ege-
at. ⁊ nume. ſeq.
7 Maritus nil omnino habens dotē reſtituere nō tenet̃. ⁊ nu. ſeq.
9 Familie conſideratio an locum habeat in dotis deductione
10 Libellus contra eum qui non tenetur vltra poſſe qualiter forma
ri debeat.

1 **Jtem ſi de dote.** ¶ †Jn actione de dote repetēda
cōdemnatur maritus inquantū
facere poteſt habita ratione ne egeat. hoc dicit vſq; ad. §. propter
retētionem. Eſt igitur ⁊ hic libellus incertus ⁊ ſententia reddit̃
2 certa: vt dixi in precedēti. §. ¶ †Et no. qd̓ hic priuilegium qd̓ ha-
bet maritus ne cōueniatur niſi inquantū facere pōt eſt perſonale
ideo eius ꝑſonā nō egredit̃ ⁊ ſic nō trāſit ad heredē. l. maritū. ff.
ſolu. matri. Niſi ſolū ad filios cōes: vt hic in gl. ⁊. l. cū aūt ad filios
alterius matrimonij vel heredes extraneos. lʒ quidā tenuerunt
cōtrariū ⁊ male in. l. etiā. ff. ſolu. matri. vt no. in. l. ⁊ ſi fideiuſſor. et
l. ſciendum. ff. de re iu. Et idē in emphiteoſi eccleſie vel feudo que
nō tranſeunt ad extraneos: niſi aliud ſit actum. vt eſt glo. ordina-
3 ria in. d. l. etiā. †Et ſicut hoc beneficium datur viro: ita ⁊ econuer-
ſo: vt beneficium ſit reciprocum datur vxori ⁊ vtriq; ſocero: q: ſo-
cer loco parentis habetur. l. rei iudicate. cum. l. ſequenti. ⁊. ſeq. ff.
ſolu. matri. Et intellige qd̓ ſocer habet hoc beneficium. ſ. durante
matrimonio. ſecus ſi ſoluto. l. penul. ff. de iure do. ⁊ hoc niſi fuerit
in dolo quod preſumitur eo ipſo qd̓ promiſit qd̓ nō habet vel fa-
cere non poteſt per dictā. l. penul. que notabilis eſt ad hoc. Et ſi-
militer hoc priuilegium denegatur marito ſi ſit in dolo vel lata
culpa vt hic in gl. fi. ⁊ no. in. d. l. etiam. §. licet. ⁊ ibi per Bar. ff. ſolu
to matrimonio. vel ſi negat dotē debitam vt dicam in ſocero. §. ſi
4 ſocijs. j. e. ¶ †Sed quero quis eſt modus huius deductionis. dic
qd̓ modus debet attendi in duobus. ſ. in quātitate rei ⁊ tēporis.
Jn quantitate rei inſpiciunt̃ facultates ⁊ ꝯditio perſone. Nam ſi
ſit miles plus expēdit quā ruſticus. Jtem ſi habet officiū vel arti
ficiū debet ſibi cōputari. ff. de libe. ag. l. ſi quis a liberis. §. ſed ſi fi-
lius. ⁊ ibi glo. ⁊. l. ſi quis argētū. §. ſed ⁊ ſi quis. ⁊ ibi gl. in ver. do
nauit. C. de dona. Jn quātitate tēporis debet attēdi cuius etatis
ſit. ff. ad. l. falcidiā. l. hereditatē. ⁊ ſcd̓m illā debet iudicari ſm Dy.
⁊ glo. in. l. maritū. ff. ſolu. ma. Jtem limita ⁊ intellige hūc. §. vt ha
beat locū vbi res dotalis nō extat. ſi autē extaret quid debet ſoli-
dū debet reſtituere. nā tunc eſt dolus eoipſo qd̓ habet rem ⁊ reſti-
5 tuere non vult. vt. ff. de pecu. l. in bonefidei. †Jtem quid ſi nō ex-
tat res data in dote. ſed extat alia res ex illa acquiſita an maritus
habeat beneficium deducendi ne egeat. dic qd̓ non per. l. vxor ma
rito. ff. de dona. inter virum ⁊ vxo. ⁊. ff. ſolu. ma. l. ſi cum dotem. §.
fi. preſertim etiam q: dos quid vniuerſale cenſetur. ff. de impēſis
l. qd̓ dicitur. ⁊ colligitur. ff. de iure do. l. ſi ex lapidicinis. ⁊ nota. ff.
ſol. ma. in rubrica. ⁊ in vniuerſalibus precium ſuccedit loco rei. et
ecōtra. ff. de peti. here. l. ſi rem ⁊ precium. Jtem etiā intellige hūc
6 §. vbi maritus conuenitur actione de dote. ¶ †Quid autē ſi con
ueniatur hypothecaria vel ex promiſſione expreſſa vel alia actiōe
videtur idem. ff. de conſti. pe. l. qd̓ ſi maritus. ⁊. ff. de re iudi. l. non
tantum. ⁊. ff. de fideiuſ. l. tutor. Sed contra facit. ff. de neg. geſt. l. di
uortio. ſuper hoc pōt dari gñalis ſolutio ſm Dy. qd̓ cōuenit̃ mari
tus ex delicto ⁊ nō gaudet hoc priuilegio: q: delictū nō debet eſſe
cauſa premij. d. l. etiam. §. licet. ff. ſolu. mat. ⁊. ff. de re iudi. l. ſi reū.
aut ex contractu dotis aut ex alio. ſi ex contractu dotis aut actio-

ſne de dote aut alia. Si actione de dote claruʒ eſt quod gaudet: vt
hic. Si alia aut illa ſuccedit in locum actionis de dote ⁊ gaudet.
d. l. ſi maritus. ff. de conſti. pecu. Aut non ſuccedit ſed propter cul
pã mariti in aliã deuoluit̃ ⁊ tũc nõ gaudet. d. l. diuortio. ff. de ne.
geſtis. Si vero ex alio contractu conueniatur: quia poteſt fieri
contractus inter virum ⁊ vxorem: niſi donationis vel eius dam
nationis cauſa colore queſito: vt. l. ſi ſponſus. §. circa. ff. de donat.
inter virum ⁊ vxo. Tunc aut queritur cõſtante matrimonio: aut
eo ſoluto. primo caſu gaudet hoc priuilegio ſecundo non etiam ſi
durante matrimonio contraxit. per. d. l. diuortio. ⁊ ita not. in. d. l.
non tantum. ſed certe illa lex non multum facit quia ibi conuenit̃
ex quaſi contractu inito ſoluto matrimonio: vt ibi patet. vnde ꝓ
babilius vr̃ dicenduʒ indiſtincte quod quacunq; actione conue
niatur pro dote ſiue actione de dote: ſiue alia in eius locum ſucce
dente ꝙ gaudet hoc beneficio. ⁊ idem ſi alia actione ex quocunq;
ꝯctu deſcendente inito durante matrimo. ſiue conueniatur durã
te matrimonio ſiue poſt. Sed ſi conueniatur ex contractu inito
poſt vel quaſi ꝯctu: tunc non gaudet preſertim vbi culpa eius re
darguit: vt. d. l. diuortio. de quo per Bar. in. l. maritum. ff. ſo. ma
7 tri. ⁊ per Ang. in. l. non tantũ. ff. de re iudi. † Sed quid ſi maritus
nihil põt ſoluere quin egeat. dic ꝙ ſimilr̃ hʒ priuilegiũ vt nihil ſo
lide teneatur cũ lex indiſtincte loquatur: ⁊ qꝛ qui nihil põt minꝰ
põt. ff. de tribu. l. illud. §. minus. ⁊. ff. de fideiuſſo. l. amiſſi. nam qõ
nihil eſt minus eſt. l. verbum. ff. de ver. ſign. Et ideo conuentio fa
cta inter dominos vt qui curret ſoluet tantuʒ implet̃ altero non
currente: vt not. in. l. ſi rẽ. §. ſi quis ſponſionis. ff. de preſcrip. ver. ⁊
econuerſo qui in totũ cõtra facit dr̃ amplius contra facere: ideo ſi
iudex ex forma ſtatuti dʒ reficere id qõ condemnat in plus ꝙ̃ de
beat tenebitur ẽt reficere ſi indebite cõdemnat in toto. ſecundum
Bar. in. l. ſi ſeruus. §. ſi ita ſcriptum. ff. de leg. j. Iſta tamen videtur
impropria locutio cũ cõparatiuus non relinquat formam poſiti
ui ſui in ſuo termino. vt voluit glo. in. d. l. verbum amplius. ⁊ per
8 Bar. in. d. l. illud. §. minus. ff. de trib. ¶ † Itẽ qd ſi mulier nihil ha
bet niſi illam dotem: ⁊ illa eſt neceſſaria tota ad alimenta ipſius:
dic ꝙ tunc durũ eſſet eam cogere de ſuo nutrire. ff. de libe. agno. l.
ſi quis a liberis. §. penul. Eſſet enim hoc contra charitatem que
eſt vt omnis ordinata charitas incipiat a ſeipſo: vt. l. preſes. C. de
ſerui. ⁊ qõ vni aufertur ⁊ alij daretur contra. l. fin. §. exceptis. C. q
9 po. in pigno. hab. ſm̃ Bar. in. l. maritum. ff. ſoluto matri. † Item
a quid[a] ſi maritus habet liberos ⁊ familiam ſuam quam educare
de neceſſitate habet: nunquid in deductione ne egeat haberi
debeat conſideratio familie. vr̃ ꝙ ſic. per dictam. l. ſi quis a libe
ris. §. nunc tantũ. l. ij. ff. de vſu ⁊ habitatiõe. Sed contrarium eſt
verũ: qꝛ nõ habet̃ rõ eris alieni niſi in donatore: vt. ff. de re iudi. l.
b inter eos. Itẽ nunquid[b] gaudet maritus hoc priuilegio contra ti
tiũ: quia hic dicit de muliere agente. dic vt. l. nenſenius. ff. de re iu
di. ⁊. ff. de iure do. l. extraneus. nam ſi maritus promittit quod dʒ
qꝛ intelligitur qõ dʒ. ſ. cũ effectu: vt. l. prior. ff. ſolu. ma. ⁊ ibi no. gl.
10 ſecus ſi promittit decem que debet: vt. d. l. nenſenius. ¶ † Sed ꝗ
ro quando ago ꝯ eũ qui tenetur ſolum inquantum facere poteſt
debeaʒ petere ſimpl̃r in libello eũ condemnari ad certam quanti
tatem: an vero inquantum facere põt. dic qõ procedit libellus in
quo petit̃ condẽnari ad certam quãtitatẽ: ⁊ conuentus poſtea in
ſui exceptione ante ſententiam vel poſt allegabit ſuum priuilegiũ
vt. l. ex diuerſo. §. fina. ff. ſol. ma. ⁊ per bar. in. l. maritum. ff. eo. ⁊. l.
ſunt qui. ff. de re iudi. Item an huic beneficio poſſit renunciari ꝑ
pactum factum ſoluto matrimonio. Bar. tenet qõ ſic cum Guli.
de cu. licet Dy. fuerit in ꝯria opi. in. l. alia. §. eleganter. ff. ſolu. ma.
Item an hec exceptio ſit dilatoria vel peremptoria dicam. ĩ. de ex
ceptio. §. appellatur. vbi eſt glo. ⁊. l. inter eos. ff. de re iudi.

a ¶ Itẽ qd. Ad
de hic domi
nũ Aret. i. ij.
co. pꝰ mediũ
v. qd ſi mari
tus.

b ¶ Itẽ nũqd.
Adõ h Are.
latius diſtin
guentem.

c ¶ In litigãdo
Adõ hic do.
Are. in. j. col.
v. qd ſi fecit.

1 ☞ Dos minuitur propter impenſas in re dotali factas.
2 Impẽſe vtiles in re dotali a viro facte in quantum repeti poſſint
3 Maritus ĩpenſas in re dotali factas qñ repetere poſſit. ⁊ nu. ſeq.
6 Maritus expenſas in litigando pro re dotali factas an repetat.

1 **Propter retentionem.** ¶ † Propter ĩpẽ
ſas factas a viro ĩ
re dotali dos minuit̃ nec ĩſolidũ reſtituit̃. h. d. vſq; ad. §. ſʒ ⁊ ſi qs.
Et itellige hũc. §. qñ ĩ dote erat data pecũia ⁊ fundus eſtimatus:
qꝛ tunc propter expenſas neceſſarias factas ĩ fundo ĩpo iure fit di
minutio ĩ pecũia: vt hic ibi quaſi ipſo iure. ⁊. l. qõ dr̃. ff. de expẽ. Si
autẽ ſolꝰ fundꝰ eſtimatꝰ eſt ĩ dote: tũc bñ põt retineri ꝑꝑ ĩpẽſas ne
ceſſarias donec mihi reſtituat̃: ⁊ ita ẽt põt ĩtelligi lʒ nõ poſſit reti
neri ꝑꝑ expẽſas vtiles. l. j. §. ſed nec ob ĩpẽſas. C. de rei vxo. acti. Sʒ
fundus nõ deſinit eſſe dotalis licet ſint factẽ tot expenſe que equa
leãt toti fundo: qꝛ abſurdum eſt diminutionem corporis fieri pro
pter pecuniam cum non admittatur compenſatio ſpeciei ad quã
titatem: vt plene dixi. ſ. eo. §. in bone fidei. Et hoc expreſſe dicit vl
pianus in dicta lege quod dicitur. licet Sceuola contra gloſſam
hic. ⁊ dicto. §. ſed nec ſecuta. dixerit oppoſitum: vt lege ſi is. §.
quod dicit̃. ⁊. d. l. ſi is. corrigit̃ per dictam. l. quod dicit̃: ⁊ hoc tenet
ibi glo. magna. in ver. vel quod dicit̃ in. l. ſi is. ⁊ idem tenet Barto.
ibi ⁊ Butrig. ⁊ Saly. in. d. §. ſed nec. Licet alij multi doctores te
nuerint opinionem ſceuole: dic ergo hic in gloſſa magna ibi tũc

ipſo iure deſinit eſſe dotalis: dic imo nõ deſinit ſed bene poteſt pe
tere impenſas vel retinere fundum donec ſibi reſtituantur impen
ſe. per. d. l. quod dicitur. ⁊ ſupra dixi in eadem gloſſ. ibi ⁊ hic in ne
ceſſarijs: ſubaudi ⁊ in his expenſis que fiunt ad perpetuã rei vti
litatem: ſecus ſi ad tempus. l. iij. ff. de impenſis. in eadem gloſſ. ibi
2 ſi mandato mulieris fecerit repetũtur. † Sed inquantum repetun
tur iſte impenſe vtiles facte a viro in re dotali gloſſ. non declarat:
ideo dic quod aut de mãdato mulieris ſunt facte aut ſine manda
to. Primo caſu vir faciens impenſas omnes repetit. vt. ff. de im
penſis. l. vtiliũ. Secundo caſu ſubdiſtingue aut mulier erat vtroq;
tempore non ſoluendo. ſ. tẽpore expẽſarum: ⁊ tp̃e repetitionis: aut
vtroq; tp̃e erat ſoluendo: aut altero tm̃ tp̃e. Si pr̃io caſu omnes
repetit. C. de rei vxor. actione. l. j. §. ſed nec ob impenſas. Secundo
caſu nullas repetit: vt. d. lege vtilium. ſed datur facultas tollendi ſi
prodeſſe poſſet id quod tolleret̃. vt. ff. de rei vendi. l. in funduʒ. hoc
enim caſu cum mulier ſit non ſoluendo cum habeat ſolam rem do
talem non poſſunt dici vtiles impenſe nec ꝓpter eas cogat̃ re care
re: vt. d. l. vtilium. Tertio caſu qñ vno tẽpore erat ſoluẽdo. ſ. tẽpore
facte impenſe ⁊ non tp̃e repetitionis: ⁊ tunc ſimiliter repetunt̃: qꝛ
ſufficit vtiliter eſſe ceptum. vt not. in. d. l. vtiliũ. ⁊ ibi per Bartol.
3 ¶ † In eadẽ glo. niſi mandato mulieris imo etiã ſi cum mandato
⁊ voluntate mulieris vir faciat impenſas voluntarias nõ repetit:
ſed cõpetit ei deductio ſine leſione prioris ſtatus rei: vt dicto. §. ſed
nec ob impenſas. ⁊ in. l. voluntarijs. ff. de impenſis. ⁊ hoc niſi fuiſ
ſet res venalis: vt eo. titu. l. quod ſi. qꝛ tunc magis dicunt̃ vtiles ꝙ̃
volũtarie: ⁊ hoc eſt ſpãle in muliere. Sed ab alio cuius voluntate
expenſe voluntarie facte fuiſſent in re ſua bene repetuntur. l. quod
4 ſi filius. §. ſed ſi mutua. ff. de in rem verſo. in fi. eiuſdem gloſ. † Dic
quod predicta diſtinctio procedit vbi conſtat qõ nõ donandi aĩo
vir fecerit expenſas: ſi aũt conſtaret quod aĩo donandi vir fecerit
impenſas tunc impenſe facte in faciendo repetunt̃ ſi mulier ſit ſol
uendo ⁊ ſunt vtiles: ⁊ expenſe ſint magne. l. ſed ſi mors. §. fina. cuʒ
l. ſeq. ſ. de dona. inter vi. ⁊ vxo. ⁊ not. in. l. oĩ. ff. de impenſis. ſed in
reficiẽdo vʒ donatio in tãtũ quãtũ refectio edificij poſtulat. l. qõ
ſi vir. ff. de donatio. inter virũ ⁊ vxo. Et an expenſe ſint magne vel
parue relinquitur arbitrio iudicis inſpectis facultatibus ⁊ con
ditionibus perſonarum. vt no. ĩ. d. l. omnis. ⁊ hec procedunt quã
5 do facit expenſas in rebus dotalibus. † Si autem fecit in perſonã
mulieris dic vt in. l. quod in vxorem. C. de neg. geſt. nam ſi mulier
fuit infirma aut in infirmitate propter quam non fuit ſubducta a
ſeruitio viri: ⁊ tunc vir debet facere expenſas infirmitatis. arg. l.
ſicut. ff. de pe. le. ⁊. l. in rebꝰ. §. pñt. ff. cõmo. Si aũt fuit ſubducta a
ſeruitio viri tũc ſi hʒ dotẽ ſufficiẽtẽ ad dictas expẽſas tenet̃ facere
ex dote. l. ſi cũ dotẽ. §. ſin autẽ i ſeuiſſimo. ff. ſo. ma. Si nõ hʒ dotẽ vl̃
dos nõ ſufficit tũc maritꝰ nõ tenet̃ ſʒ pr̃ vxoris ĩ cuius ipſa eſt ptã
te ad quẽ ẽt ſpectat impenſa funeris hoc caſu vt. l. quod ſi nulla. ff.
de religi. ſi aũt nõ habet patrẽ vel aliũ q ad h̃ teneat̃ tũc bene tenet̃
6 maritꝰ. vt. d. l. qõ ſi nulla. † Quid autẽ ſi vir facit expenſas in litigã
c do[c] ꝓ re dotali defendenda vel recuperãda an illas repetat. gl. in
l. j. ff. de impẽ. vr̃ tenere ꝙ nõ repetit. Idẽ in ſpec. de don. iter viruʒ
⁊ vxo. §. formatꝰ. ver. illud q̃rit̃. Sʒ hoc vr̃ durũ vbi maritꝰ noluit
donare q nõ tenebat̃ miniſtrare dictas expẽſas. vt no. Inn. in. c. ꝑ
veſtras in. c. ſi. in fi. de dona. inter vir. ⁊ vxo. pro quo facit. l. j. v. ſum
ptus. C. de bo. mater. Bar. in. d. l. j. de expẽſis. dicit ꝙ ſi maritꝰ ac
ceperit nomẽ debitoris eſtimatũ in dotẽ. ⁊ ſic ẽ piculũ vt. l. ſi nomẽ
ff. de hẽdi. vel act. ven. tũc nõ repetit impẽſas: ſecꝰ ſi ſimpliciter re
cipit: qꝛ tũc intelligit̃ eſſe in dotẽ quã ꝯſequi poterit deducta im
penſa. ar. eius qõ no. glo. in. l. per diuerſas. C. man.

1 ☞ Agi non poteſt contra patrẽ patronum ⁊ ſocium vel donato
rem niſi in quantum facere poſſunt.
2 Frater an teneatur ad plus ꝙ̃ poſſit.
3 Patronus eccleſie ab ea ali debet.
4 Clericus debitor carcerari nequit.
5 Socius conuentus alia actiõe ꝙ̃ ſocietatis qõ beneficium habeat.
6 Beneficium perdit cauſam beneficij negans.
7 Donator nõ cõuenitur niſi inquantum facere poteſt.
8 Donatarius an teneatur donatorem alere.
9 Donãs ob cãm an debeat ali a donatario vel aliud bñficiũ habeat.
10 Electio in deductione fienda ad quem ſpectet.
11 Dõatariꝰ volẽs alere dõatorẽ ĩ domo ſua ne fiat dductio an audiat̃.

1 **Sed ⁊ ſi qs.** ¶ † Actio q̃ dat̃ ꝯ pr̃eꝫ pr̃onũ ſociũ vl̃ dõa
torẽ dat̃ ſolũ inquãtũ facere pñt. hoc dicit
vſq; ad. §. cõpẽſatiões. Habẽt ḡ oẽs iſti bñficiũ ne ꝯueniãt̃ niſi iquã
tum facere pñt: vt hic. ⁊. l. ſunt qui in id. ff. de re iudi. ⁊ hoc benefi
cium operat̃ vt ille cui competit non habeat neceſſe cedere bonis:
quia cum non teneantur vltra quam facere poſſunt habita ratio
ne ne egeat: non poteſt pro tali debito carcerari. Itẽ poſt quadri
meſtre tempus non tenet̃ ad vſuras centeſimas: vt not. gloſſ. in. l.
in condemnatione. ff. de regu. iur. ⁊ intellige textum cum dicit cũ
patre ſuo. ſ. vtriuſq; ſexus in infinitum. vt not. ff. de re iudic. in lege
patronus. Sed qd ſi agat pater cũ filio vel alijs deſcẽdẽtibus emã
cipatis: qꝛ cũ exiſtẽtibꝰ ĩ ſacris id ẽ ĩ ptãte ñ põt agere vt. l. lis nulla
ff. d in. vr̃ idẽ cũ tũc bñficiũ dbeat eẽ reciprocũ. ff. ꝙ ꝯſeq̃ in. l. j. ſic di
cimus

cimus de marito ⁊ muliere:vt.ſ.e.ver.ſi de dote. ⁊ quia pater te
netur alere filium etiam emancipatū:vt.l.ſi quis liberis.ff.de lib.
agno.⁊ ſic vel intereſt ſi filius deducat cū eſſet per aliā viam habi
2 turus.ff.de vul.⁊ pup.l.ſi filius. †Sed quid^a in fratre an habeat
a hoc beneficium.glo.tꝫ ꝙ non in.l.verum.ff.pro ſocio.quam ibi ſeq
tur Bar.⁊ Bal.Sed Jo.fabri tꝫ oppoſitum qḋ pater habeat hoc
beneficium ſuppoſito qḋ frater teneatur alere fratrem: vt tꝫ glo.
in.l.j.C.de alen.libe.ꝑ hanc qōnē concludit qḋ frater gaudeat hoc
beneficio ⁊ idem dicit in domino ⁊ vaſallo ſe inuicem alere deben
tibus.Et hoc videtur quaſi exp̄ſſum de no.feu.col.x.⁊ ibi ꝑ Bar.
⁊ Bald.in.l.alimenta.ff.de libe.agno.⁊ idem videtur in patrino
⁊ filiolo:ita enim diligere dꝫ hō eum quem ſuſcepit de ſacro fon
3 te ſicut patrē: vt in.c.ita diligere.xxx.q.iiij.†Et idem in patrono
eccleſie cum debeat ali ab ecclīa que licet paupibus ſubuenire de
beat:tamen pinguius ⁊ abundantius huic patrono ſubuenit.
xvij.q.vij.c.quicūqꝫ.⁊ no.in gl.magr̄a.ea.q.⁊ cā.c.pie mentis.Et
idē in p̄lato ſi ſubditus eū ꝯueniat a fortiori ratione qḋ ille gau
det priuilegio celeſtis militie.vt no.in.l.miles.ff.de re iud.Et idē
vr̄ de rectore curato ſi parochianus eum conueniat per predicta.
4 †Nō enim poteſt clericus pro debito carcerari:vt in.c.perueniat.
de fideiuſ.extra.licet Oldra tenuerit oppoſitum per.c.oldradus
de ſolu.Sed dic ꝙ ibi non opponebatur hec exceptio.vt ibi nota.
Et idem in aduocato.vt no.in.d.l.miles. quod poteſt procedere
ſi habeat ſalarium a publico.per no.in.l.fi.C.de inoff.teſt.Et idē
de ſcholari doctore vel magr̄o non enim poteſt doctor capi perſo
nalr̄.nec pro armis rimari.l.medicos.⁊ ibi per Bar.C.de profeſ.
⁊ medi.lib.xj.⁊ dixi.ſ.e.§.in perſonam.in ver.meū autem.In for
mula actionis in factū ꝯ filium vel libertum vocantem parentēꝫ
vel patronum in ius ſine venia. Et hec vera ſimiles: aduocatus:
doctor ⁊ prelatus conueniant ex ꝯctibus artem concernentibus.
vt ſentit glo.in.d.l.miles.Item verum hoc ſi tales perſone conue
niantur ex ſuo ꝯctu vel facto alterius:vt.d.l.verum.§.pater pro ſo
cio.ff.pro ſocio.Item qḋ hic dr̄ cum patrono ⁊ idem ſi patronus
agat cū liberto:vt.ff.de lib.agno.l.alimenta.Item omnia iſta in
tellige niſi ille q vult vti hoc bn̄ficio fuerit ingratus:vt.d.l. alimē
ta.⁊.C.de alen.lib.l.fin.cum ibi not.in gloſſ.in ver.idem ſi ſocius.
5 ¶†Quero ſi ſocius conueniatur alia actione ꝙ̄ ſocietatis an ha
bebit hoc beneficiū ſatis vr̄ dicendū qḋ ſic.ſi tamē hoc ſit occaſio
ne ſocietatis ⁊ agatur in ꝯctu inito durante ſocietate vt in ſimi
li dixi.ſ.eodem.§.ſi de dote.Quid autem ſi ſocius ageret reali vē
dicando partē rei quā ſocius poſſidet an habebit hoc beneficium
puto ꝙ non per no.in.d.§. item ſi de dote.Sed an hoc ſit verum
de ſocijs oīum bonoꝝ tm̄:dic ꝙ ēt ꝯuenit ſocio vnius rei.d.l.verū
in pri.Nec ob.ff.de re iudi.l.ſunt q putāt.qꝛ ſubaudit ibi maxie.vt
ibi no.⁊ ar.iſtoꝝ pōt dici idē ſm Jo.fa.de plurib⁹ canōicis vł cāto
ribus eiuſdē mōaſterij ⁊ plurib⁹ ſcholarib⁹ hītantib⁹ in eadē do
mo ꝓ quibus facit generalitas illius tex.de notis feudo.in prin.
iſta enim conueniunt bonis moribus.iḋ extēdenda.ff.ſol.matr.l.
6 eleganter.§.fin.⁊ qḋ no.in.d.l.patronus.ff.de re iudi.¶†Et not.
ꝙ hoc beneficium qḋ datur ſocio datur ita demū ſi confiteatur ſe
ſociū.ſecus ſi negat:vt voluit hic glo. quia negans id qḋ eſt cauſa
ſui bn̄ficij ꝑdit beneficiū.l.ſed habita.§.qḋ autem.ff.de re iud. ⁊.l.
ſi vnus.in fi.ff.pro ſocio.⁊.l.ſi dubitetur.ver.ita demum.ff.de fide
iuſ.qḋ limita ſi perſeuerauerit vſqꝫ ad litis conteſtationem:quia
ante poteſt penitere:vt.l.electio.§.neqꝫ.ff.de noxa. Item limita ſi
negauerit in ſpē:ſecus ſi in genere ꝑ litis conteſtationem negan
do narrata ꝓut narrantur.ſm Bar.in.d.ver.ita demum. in ver.
7 idē ſi quis ex donatione ſua.¶†No.qḋ donator habet hoc benefi
ciū ne cōueniatur niſi in quātū facere poteſt habita rōne ne egeat
in eo ſolo fit deductio eris alieni in ratione huiuſmodi deductio
nis:vt.l.⁊ exheredatū.ff.de re iudi.non enim debet eſſe ſua libera
litas damnoſa ſibi.l.ne liberalitati. ff.de re iu.per quam.l. deter
minat Jaco.de bel. ꝙ ſi aliquis donauit eccleſie omnia bona ſua
retento vſufructu donec viuet qḋ non poterit compelli ad preſtā
dū cautionē de vtendo ⁊ fruendo arbitrio boni viri : que cautio
alias preſtari debet nec poteſt per renunciationem remitti.l.j.C.
8 de vſufru.⁊.l.ſcire.C.vt in poſ.leg.†An autem donatarius teneat
alere donatorē.glo.ſunt contrarie.vna eſt quod non tenetur alere
vt.l.in cōdemnatione.ff.de regu.iur.Alia eſt quod tenetur alere:
vt.l.generaliter.C.de reuo.do.Et dic vt ibi per Dy.⁊ Saly.qḋ ſi
eſt donatarius certe rei non tenetur:⁊ ita loquitur glo.in.l.in cō
demnatione.ſi autem eſt donatarius certe quote bonorum teneat
alere:⁊ ita loquitur glo.in.d.l.generaliter.¶Item quero tex.hic
dicit quod donator habet hoc beneficiū ſi conueniatur ex dona
tione ſua. Sed quid ſi conueniatur ex donatione alterius puta
patris dic qḋ hoc beneficium non tranſit ad heredes.l.ſi fideiuſ
ſor.in fi.cum.l.ſequen.ff.de re iudi.niſi eſſet de ſuis heredibus: vt
no.gloſſ.in.d.l.ſi fideiuſſor.in fin.⁊.l.etiam.ff.ſo.ma.⁊ hec vera in
9 ſimplici ⁊ pura donatiōe.¶†Quid aūt in donatiōe ob cām an ha
beat locū hoc bn̄ficiū:vr̄ ꝙ nō qꝛ illa nō eſt ꝓprie donatio nec libe
ralitas:⁊ iḋ ceſſat rō.d.l.ne liberalitate.⁊.l.diu⁹.ff.de regu.iu.vbi
gl.limitat ꝙ donator hꝫ hoc bn̄ficiū ſi ꝯueniat ab eo cui donauit
ſec⁹ ſi ab alio.ꝑ.l.nēſenius.ff.de re iud.⁊ facit ad hoc.ſ.qḋ hoc bn̄fi
ciū nō hꝫ locū in donatione ob cām:quia donatio ob cauſam nō
reuocatur ꝓpter ingratitudinē:qḋ ſecus eſt in ſimplici donatiōe
l.fi.C.de dona.reuocan.In cōtrariū facit qꝛ ꝓmittens pro dote ꝓ
mittit ob cām.vt.l.ſi donatarius.C.de condic.ob cām.⁊ tamē hꝫ
hoc beneficiū.l.penul.ff.de iure do.nec dicas ibi ſpāle in ſocero:qꝛ
idem in quocunqꝫ extraneo.l.ſi extraneus.ff.de iure do.Primaꝫ
partem tenet Ang.qḋ hoc beneficium non hēat locū in donatiōe
ob cām ſed ſolū in ſimplici donatiōe.vt.l.ſed habita.ff.de re iudi.
Et rn̄det ad id qḋ dr̄ de donāte cā dotis:quia ſi maritus agat ad
dotē que eſt remanſura penes eum tūc non hꝫ locum beneficium
vt.d.l.nēſenius.ff.de re iu.ſecus ſi agat ad commodum vxoris:vt
d.l.ſi extraneus.¶Itē quero ſi donator poſt rem donatam ⁊ tra
ditā reperiatur poſtea poſſidere ⁊ donatarius eam petat an ha
beat donator hoc beneficiū.dic.vt.d.l.nenſenius.§.fundum.ff.de
10 re iu.¶†Item quero cuius ſit electio in tali deductione fienda
ne agat:vt ſi donator vult deducere res que ſibi magis placent:⁊
donatarius vult ſibi tradere alias res dic quod poti⁹ erit electio
donatoris fauore eius liberalitatem exercentis:dummodo eligat
res mediocres.vt.l.ſi quis argentum.§.j.C.de dona.vel forte hoc ^a¶Sꝫ qd.Idē ꝑ oia tꝫ hic do.Aret.
totū expedietur iudicis officio.vt.l.ſi quando.C.quomodo ⁊ qui
11 bus quarta pars debeatur.li.xj.⁊ qḋ ibi no.per Bart.¶†Item
b quero^b ſi donatarius vult alere donatorem in domo ſua ad fines ^b¶Itē quero Hic qōnem ponit domi. in fi.ij.col.
ne fiat deductio an debet audiri.videtur quod ſic:quia hec dedu
ctio fit ſolum propter alimenta que donatarius offert ſicut ⁊ he
redes viri poſſunt offerre mulieri eam alere in domo ipſoꝝ: iu
xta notata.C.de rei vxori.ac.l.j.§.ſimiliqꝫ modo.⁊.ff.vt in poſ.le.
l.que legatarium.⁊ in Specu.qui filij ſint legitimi.§.nunc videa
mus.Jo.fab.tamen dicit ꝙ hoc vr̄ durum ſic reſtringere hoc be
neficium legis qḋ concedit donatori deductionem ⁊ deductio fit
de ipſis rebus.vt.l.linea margaritarum.ff.ad.l.fal.dicit tamē qḋ
ſi res eſſent īdiuiſibiles alter ipſorum cogeretur recipere ius ſuū
in eſtimatione.vt.l.nō amplius.§.fi.ff.de leg.j.¶Item quero nū
quid illud quod deducitur erit perpetuū ⁊ tranſmittatur ad he
redes extraneos qui non gaudent hoc beneficio:vt.l.ſciendum.ff.
de re iud.Jo.fa.tꝫ ꝙ ſic:videlicet qḋ illud qḋ deducitur remaneat
donanti pleno iure vt nihil reſtituatur donatario etiam ſi donās
perueniret ad pinguiorem fortunā.ar.l.videamus.ff.qḋ met⁹ cā.
⁊.l.illicitas.§.fi.ff.de offi.preſi.in cōtrariū tamē facit. l.iura.§.de
ficientium.ff.de mune.⁊ hono.

1 ☞Compenſationis exceptio ſi opponatur debitum petitum
extenuatur.
2 Compenſationis exceptionem non admitti differt ab eo qḋ eſt eā
admiſſam reprobari.

1 **Compenſationes.** ¶†Exceptio compenſatio
nis oppoſita extenuat debi
tum petitum.h.d.vſqꝫ ad.§.eum quoqꝫ.Et intellige quod hec cō
penſatio fuit admiſſa ⁊ non reprobatur.l.quod ſi in diem.§.ſi rō
nē.ff.de cōpenſa.ſi eñ fuiſſet reprobata tunc obſtaret exceptio rei ^c¶Et oportꝫ. Idem hic tꝫ Aret.
iudicate.⁊ non poſſet plus opponi nec per viam exceptionis nec
c actionis: vt dicto.§.ſi rationem . Et oportet^c qḋ expreſſe iudex re
probet qꝛ non deberetur illud de quo opponitur compenſatio ⁊
ibi:alias ſimpliciter cognoſcendo de exceptione compenſationis
vt nihil de ea expreſſe iudicando non propterea videt ſup ea taci
2 te ꝓnūciare ſm Bart.in.l.ſnia.§.fi.ff.de neg.geſt.†Eſt enim aliud
exceptiōem ꝯpenſationis oppoſitā non admitti ⁊ aliud ipſaꝫ ad
miſſam ⁊ examinatā reprobari: qꝛ prīo caſu non obſtat exceptio
rei iudicate:ſcḋo ſic.l.j.§.qd igit.de cōtra.iud.tutel.⁊ ibi ꝑ Bal.⁊
de materia compenſationis dic pleniſſime vt dixi.ſ.eod.§.in bo
nefidei.

1 ☞Cedens bonis non conuenitur in poſtea queſitis.
2. Ceſſio ſine confeſſione non admittenda.
3 Pactum cū debitore qḋ eo non ſoluente capi poſſit an valeat.
4 Carcer remedium vltimum ⁊ ſubſidiarium dicitur.
5 Ceſſio bonorum in criminali non admittenda.
6 Conuentus actione iniuriarum bonis non cedet.
7 Cedere bonis qui nequeant.⁊ nu.ſeq.
10 Ceſſio bonorū quando litis conteſtationem impediat.
11 Ceſſio bonorum fieri poteſt extra iudicium.
12 Creditor debitorem quem incarcerari fecit alere tenetur.
13 Cedens bonis a qua obligatione liberetur.
14 Ceſſionis beneficio an poſſit renunciari.
15 Cedens bonis an poſt ceſſionem poſſit conueniri in queſitis.⁊ nu
meris ſequentibus.
18 Mulieres incarcerari non poſſunt.
19 Milites incarcerari nequeunt.
20 Cedēs bonis an poſſit veſte ſpoliari ⁊ vſqꝫ ad peram excuti.
21 Clauſule in fine libellorum que ſint ⁊ qui earum effectus.
22 Actio que intentata preſumatur ſi plures competierint.
23 Clauſula in libello/non aſtringens ſe ⁊c.quid operetur.
24 Aſtringere ſe ad probandum quando quis dicatur.
25 Clauſula libelli/ſibi ius ⁊ iuſtitiam fieri quid operetur.

26 Reus an dicatur libellum petere declarari quando eum eſſe ineptum excipit.
27 Jus declarandi libellum per quem fieri poſſit.
28 Clauſula libelli/ ſcđm formaȝ iuris ⁊ ſtatutorum: quid operetur.
29 Clauſula libelli/ſaluo iure addendi vel minuendi ⁊c. quid opeꝛ.
30 Clauſula libelli/petit expenſas factas: qualiter intelligatur.
31 Expenſe an intelligantur cum in libello ⁊ de fiendis ⁊c. dicitur.

1 **Cum eo quoqȝ.** ¶ †Cedens bonis habet beneficium vt in poſtea queſitis nō con-
2 ueniatur niſi inquantū facere poteſt. hoc dicit vſqȝ ad finē. † Iſta
enim ceſſio non admittitur niſi cedens confiteatur debitum: vt
hic in glo. ⁊ iudicet omnia bona. vt nota. C. e. l. j. Et effectus hui⁹
ceſſiōis eſt ne debitor detrudatur in carcerem. Item vt in poſtea
queſitis conueniatur ſolum inquātū facere pōt vt hic dicit tex. ⁊
gl. ⁊ l. j. C. e. Patet igiꝛ qđ pro ciuili debito quis poteſt incarcera-
ri nec cedat bonis ſiue ſit debitū priuatum: vt hic ſiue publicum:
3 vt. l. nemo carcerē. C. de exac. tribu. li. x. † Sed nūquid valet pactū
factum cum debitore: vt ſi non ſoluat ad tempus ſtatutum poſſet
capi a creditore: ⁊ in carcerem detrudi donec ſoluat. Dy. ⁊ Bart.
tenet qđ non: qꝛ eſt cōtra bonos mores. vt. l. alia. ⁊ l. eleganter. ff.
ſolu. matri. Et idem vult ipſe Bar. in. l. titio. §. ij. ff. de cōdi. inde.
Bal. dicit qđ valeat pactum vt liceat ducere debitorem ad publi-
cum carcerem nō autem ad priuatum. Non enim poteſt liber ho-
mo a priuato detineri donec ſoluat vel tādiu ſeruiat donec ſoluat
ſeu ſatiſfecerit. l. obſes. ſm vnam lectu. C. de actio. ⁊ obli. imo deti-
nens perdit debitum ⁊ tantundem ſoluit de tanto parentibus
ſuis ⁊ corporaliter punitur. vt in auꝛ. ibi poſita. Fallit autē in re-
dempto ab hoſtibus. vt. l. ij. C. de capti. ⁊ in ſcriptore qui pōt po-
ni in compedibus vt ſcribat ⁊ compleat opus qđ cōuenit: vel ſol-
uat intereſſe prout placuerit ſcholari: ⁊ hoc eſt fauore ſtudij ⁊ pu-
blice vtilitatis ſm quoſdā: vt eſt gl. fin. in. l. ſtipulatio. §. ſi nauꝛ. ff.
de no. ope. nun. de quo dic per Bar. in. l. ſtipulationes non diui-
dunꝛ. in. viij. q. prin. ff. de ver. obli. Item fallit in obſidib⁹ qui pro
obſeruatione pactorū danꝛ: vt in. c. expoſita. de arbi. ⁊ in. c. reſcri-
pto. de iureiu. ⁊ xxiij. q. viij. c. vt prudē. in gl. in v̇. obſides. lȝ gl. no-
ſtra dicat qđ de iure dari ⁊ retineri non poſſunt ſed de cōſuetudi-
ne vſurpatum eſt: vt. l. ij. C. de pa. qui fi. diſtra. Sed nunquid reti-
nens clericum pro obſide etiam volente ſit excommunicatus vi-
4 de per Inno. in. c. nuper. de ſen. excom. † Item adde qđ vltimum
⁊ ſubſidiarium remedium eſt carcer. ſ. vt quis ita demum poſſet
carcerari cū nō eſt ſoluēdo. l. iij. §. tutores. cum ſua gl. ff. de ſuſpec.
tu. Fallit auꝛ in eo qui occultauit ſiue alienauit bona in frau. cre-
di. l. fi. §. fi. ff. de his qui in frau. credi. Item in eo qui tempore con-
tractus ſcienter promiſit qđ facere nō potuerit. l. pe. ff. de iure do.
Item fallit in debitore fiſcali contumace in ſoluendo in quo pōt
incohoari a captura. vt. d. l. nemo carcerē. ⁊ ibi per Ang. plene de
exac. tribu. li. x. ⁊ per Bar. in. l. ſacrilegij. in fi. ad. l. iuliā pecu. Itē
fallit in crimine capitali qđ ingerit penā corporalem vbi quis po-
teſt capi a quocunqȝ etiā priuato in ipſo flagranti crimine. l. j. v̇.
ne igitur. C. de rap. vir. ⁊ l. ſi quis in ſeruitute. in fi. ff. de fur. ⁊ ibi
per Bar. in. d. l. ſacrilegij. dummodo ducatur ad iudicē infra tē-
5 pus qđ no. in. l. capite quinto. ff. de adul. † Et ſic patet qđ in crimi-
nali non admittitur ceſſio bonorū: ſed qui nō poteſt ſoluere luat
in corpore. l. j. in fi. ff. de penis. Et poſtquā luit licet in pinguioreȝ
fortunam peruenerit nō tamen vexatur qꝛ corporalis pena loco
totalis ſatiſfactionis ſuccedit: vt no. regula Ioā. an. in. c. peccatū.
6 de reg. iu. li. vj. † Conuentus autē actione iniuriarum non cedet
bonis quāuis ſit conuentus ciuiliter ſed pecuniaria pena conuer-
tetur in corporalem: vt. d. l. j. facit. l. iij. §. quāquā. ff. qđ cū eo. ⁊ qđ
7 no. in. c. odoardus. de ſolu. † Item non gaudet hoc beneficio qui
ſub ſpe ceſſionis bonorum debita cōtraxit. ſcđm Dy. in. d. c. pecca-
tum. facit qđ no. Bar. de prefecto cōtrahente multa debita ꝓpter
aduentum imperatoris ipſuȝ a ſuis debitis diſſoluentis: vt. l. j. ff.
8 ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. fue. † Item nec obligatus fiſco propter ho-
nores vel munera ciuilia. l. ꝓpter honorem. C. qui bo. ce. poſſunt.
9 † Itē nec obligatus ad factum potiſſime ſi nō poteſt ſoluere inter-
eſſe: qꝛ ad illud poteſt cogi preciſe. vt tenet Cy. C. e. l. j. ⁊ ideo obli-
gatus in inſtrumento guarentigiato habente paratā executionē
ex forma ſtatuti dictantis qđ debitor non relaxatur de carcerib⁹
niſi ſatiſfaciat non poterit cedere bonis: vt tȝ Ange. de ceſ. bono.
l. is qui bonis. qđ ibi fatetur Bar. eſſe verum in eo qui preciſe po-
teſt compelli ad factum: qđ ſi quādo ſit vide per eū in preallegata
l. ſtipulatiōes nō diuidunꝛ. in. viij. q. vbi recitat. vij. opiniōes fuiſ-
ſe in hic articulo: an quis preciſe poſſet cōpelli ad factum: an auꝛ
poſt ceſſionem bonorum ſit locus penitentie. gl. ⁊ Bar. tenēt ꝙ ſic
in. l. pe. C. eo. qđ eſt verū re integra. ſ. bonis nondū per creditores
18 occupatis. vt. C. eo. l. ij. † Item an ceſſio bonorū impediat litis cō-
teſtationem ſi debitor non vult reſpondere creditori ſuper debito
ſed dicit cedo bonis. dic qđ cogitur vel cōfiteri debitum vel tali-
ter reſpondere qđ creditor poſſit illud liquidare. l. pe. ff. e. ⁊ ibi ꝑ
Bar. Poſt liquidationem autem ⁊ ceſſionem factā ipſe debitor
pro bonis ⁊ obligationibus prioribus non pōt effectualiter age-

a ¶ Poſſit renunciari vid Saly. i. l. j. C. q bo. ce. poſſ. in. iiij. col.

re vel cōueniri. l. item ſi vnus in prin. ff. de arb. ⁊ l. iiꝛ. C. de bo. au-
to. iudi. poſſi. ⁊ licet principalis ceſſerit bonis non ꝓpterea libe-
11 ratur fideiuſſor ſed exigi pōt. vt. j. de repli. in fi. † Et adde qđ hec
ceſſio fit etiā extra iudiciū ⁊ inter abſentes ⁊ per nuncium vel epi-
ſtolā. l. fi. ff. e. ⁊ l. in omniū. C. e. Licet hodie regulariter ſtatuta ꝓ-
12 uideat qđ fiat vituperabiliori modo. ſm Bart. in. d. l. fi. ¶ † Sed
quero an creditor qui fecit incarcerari debitorem teneaꝛ cū alere
ſi non habeat vnde ſe alere poſſit. dic qđ ſic. ⁊ ſi non alat iudex be-
ne faciet eum relaxari facere: vt eſt glo. ſingularis hoc innuens in
l. fi. C. de eroga. mili. anno. li. xij. facit. ff. ad exhi. l. ſed ⁊ ſi heredi-
tas. §. j. niſi poſſet alimentari de cōmunibus alimentis. C. de epi.
audi. l. iudices. alias ſi iudex faceret eum relaxari ſine iuſta cauſa
teneretur ad exhibendum vel ad illud debitum pro quo erat in-
carceratus niſi illum exhibeat: vt. l. quoties. C. de exac. tribu. li. x.
Et hoc niſi faciat relaxari eum qui dicitur detineri ſine iuſta cau-
ſa miſſio proclamato de quo per Bar. in. l. ſi quis vxori. ff. de fur.
13 † Item nunquid cedens bonis liberetur ab obligatione ⁊ a qua.
dic qđ a nulla ſed paraꝛ exceptio. lȝ glo. contra. in. l. vbicūqȝ. ff. de
fideiuſſori. ⁊ ibi per Bar. in. l. qui bonis. ff. de ceſſione bonorum.
14 † Item nunquid huic beneficio ceſſionis bonorū poſſit renuncia-
a ri[a] glo. tenet qđ nō in auꝛ. imo. C. de act. ⁊ obli. Itē Dy. ⁊ Bart.
in. l. alias. §. eleganter. ff. ſolu. mat. qꝛ eſſet contra bonos mores.
Et ideo conſtitutio ſynodalis vel epiſcopi qua caueꝛ qđ excōmu-
nicatus nō abſoluaꝛ etiā ſi cedat bonis. nec tradaꝛ eccleſiaſtice ſe-
pulture non valebit quia cōtra bonos mores: vt. d. §. eleganter. ⁊
qꝛ inferior non poteſt tollere beneficium ceſſionis a canone con-
ceſſum. vt. d. c. odoardus. extra de ſolu. vbi quis ſoluitur ab excō-
municatione ſi ſoluere non poteſt preſtita cautione de ſoluēdo ſi
deuenerit ad pinguiorem fortunam. Et ſimiliter non valeret cō-
ſuetudo qđ quis nō cederet bonis: qꝛ conſuetudo contra bonos
mores non valet cū debeat eſſe iuſta ⁊ rationabilis. vt in. c. de con-
ſuetudine. Sed modus cedendi bene poteſt lege vel cōſuetudine
introduci: videlȝ qđ quis cedat bonis nudus vel alio inhoneſto
modo vt. ſ̄. dixi. ſed Ja. de are. C. eo. l. j. dicunt qđ poteſt renuncia-
ri tempore cōtractus in vim pacti ⁊ nō ſimplicis renunciationis
cum ſit ius de futuro cui renunciari non poteſt: vt. l. j. C. de pac.
15 ¶ † Item quero dicīꝛ hic qđ cedens poſt ceſſionem pōt cōueniri
ſi idoneū emolumētū acquirat: qualiter intelligiꝛ idoneū emolu-
mentū. tex. in. l. qui bonis. ff. e. declarat hoc eſſe cōſiderandum ex
16 quantitate redditus non ex qualitate rei. † Quid auꝛ ſi debitor
latam ⁊ ſpacioſaȝ turrim acquiſiuit ex qua nō percipit emolumē-
tū nec eſt in loco vbi cōmode poſſit vēdi: nō enim attendiꝛ hmōi
17 quātitas. vt. d. l. qui bonis. ¶ † Item quero nunquid hoc bñficiū
ſcȝ vt cedens in bonis poſtea queſitis non conueniaꝛ niſi in quā-
tum facere poſſit habeat locum in omnibus creditoribus ſcȝ in
his que erant ante ceſſionē: ⁊ poſt. dic qđ habet locum in anterio-
ribus creditoribus ante ceſſionē. nā creditores poſt ceſſionē agēt
inſolidū. l. iij. C. de bo. auto. iud. poſ. ⁊ preferunꝛ in bonis poſtea
queſitis. l. iij. ff. qđ cū eo. ⁊ ſic erit caſus qđ poſteriores creditores
preferunꝛ cōtra cōmunē regulā. l. lȝ. qui po. in pig. habeanꝛ. ⁊ hoc
ſi ille qui ceſſit excipiat cōtra primos creditores. Sed ſi non exci-
piat ⁊ creditores contendant inter ſe videꝛ qđ concurrāt in poſt-
ea queſitis. per no. per doc. ſ̄. eo. §. item ſeruiana. Nō enim videꝛ
qđ creditor poſſit vti exceptione ex perſona rei. Ex quo ipſe reus
nō vtiꝛ longe minus quā fideiuſſor: vt. j. de excep. §. fi. Itē quid ſi
quis erat obligatus ſub cōditione qua pendente ceſſit bonis de-
inde venit cōditio. Nūquid gaudet beneficio huius. §. ſ. vt nō cō-
ueniaꝛ niſi quantum facere pōt. dic qđ gaudet ſi erat obligat⁹ ex
cōtractu: nō auꝛ ſi ex legato. ff. de ver. ob. l. ſi filius. ⁊ de reg. iur. l. q
leg. ⁊ ratio eſt: qꝛ in cōtractibus cōditio trahiꝛ retro nō in legatis.
Itē quid ſi ex generali cōſuetudine vel ex pacto vel ex priuilegio:
vel vbi quis eſt ſoluendo nō poteſt incarcerari: nūquid tunc ad-
mittitur ad cedēdum bonis. Jo. fabri tenet qđ non admittiꝛ: qꝛ
ceſſat cauſa ꝓpter quā eſt conceſſa ceſſio. ſ. ne quis incarcereꝛ. l. j. ⁊
l. fi. C. eo. Nō ergo cedunt bonis illi qui non poſſunt incarcerari:
nec cōuenit niſi inquātū facere poſſunt. de quibus dictū eſt in. §.
precedentibus. ⁊. ff. de re iudi. l. ſunt qui generalius imo genera-
lis dicit qꝛ nunquā debet admitti ceſſio niſi creditores inſtent: qđ
debitor incarcereꝛ: qꝛ hoc beneficiū ceſſionis eſt miſerabile ⁊ ſubſi-
diarium nec concediꝛ niſi ꝓpter impotētiam ſoluendi ⁊ ſic ſuper-
uacua ceſſio nō ſubſiſtente neceſſitate cōcedi nō debet. vt. d. l. j. C.
18 eo. Et hoc tenet ibi Bal. cōtra. † Tamen facit qđ mulier non pōt
incarcerari in auꝛ. ſȝ nouo iure. C. de cuſto. reo. ⁊ tamē pōt cedere
bonis. l. cum filij. in ver. vtriuſqȝ ſexus. C. e. Item debitor pōt cede-
re bonis lȝ creditores velint dare dilationes ad ſoluendū. vt no.
19 in. l. fi. C. e. † Item nunquid milites noſtri temporis poſſint incar-
cerari. Bal. tenet qđ nō in. d. l. j. qꝛ lȝ non habeant inſignia vete-
ris obſeruantie: de quibus in. l. penul. ff. ex qui. cau. maio. tū reti-
nent dignitatis nomen Saly. in. l. j. C. de iur. ⁊ fac. igno. dicit hoc
eſſe verum ſi intendunt armis defenſioni reipublice: alias ſecus.
de quo vide in ſpe. in tit. de procur. §. j. verſi. item qđ eſt miles. ⁊
20 ibi ꝑ Jo. an. in additiōib⁹. † Item nūqđ veſtis ſit auferēda cedēti

⁊ ſic ſit

et ſic ſit excutiendus vſq; ad peram ⁊ ſacculum.gloſ.videtur velle
quod debeat eis dimitti etiam minimus numus.ff.e.l. penul.pro
quo facit iſte text. dum dicit ſpoliatum fortunis ſuis. Item facit
quod veſtimenta tolluntur ſeruis mulieris. ff. ſoluto matrimo.l.
in his.§.j.Item in actione de peculio veſtimẽtum eſtimatur.ff.de
peculio.l.id veſtimentum. Item facit de capitis dimi.l. tutelas.
dum dicit nudus exulat. Hoc. in hoc dicunt qđ veſtis nobilis ei
aufertur:ſed familiaris nõ.ff. de bo. dam.l.diuus. ⁊ hoc ibi tenẽt.
Dyn. Barto. Et ex generalitate huius tex.dicit ſpoliatum fortu-
nis ſuis poſſe dici:qđ ſi quis eſſet ſpoliatus omnibus bonis ſuis
propter guerram vel infortuniũ aliud qđ nõ debeat cõueniri in-
ſolidũ qđ eſt valde iuſtũ ſm̃ Jo.fabri.eſt enĩ par ratio.l.illud.ad.l.
aqui.⁊ etiã maior cũ ſit hic ex volũtate at ille ex neceſſitate ⁊ con-
tra volũtatẽ hic patiat̃.l.ij.§.ſi quis cau.⁊ qui fortuitis. C.de pig.
21 ac.†Nũc dicamus[a] de clauſulis que in fi.libellorũ conſueuerũt ap-
a poni.Cõſueuit enĩ libellãs in fi. libelli has addere clauſulas vʒ ⁊
predicta ponit ⁊ dicit ⁊ petit ex cauſis p̃dictis ⁊ omni alio melio-
ri iudicio via:iure ⁊ forma qbꝰ magis ⁊ meliꝰ fieri põt nõ aſtrin-
gens ſe ad oĩa ⁊ ſingula ꝓbanda:ſed ſolũ ad ea que ſufficiũt ad vi
ctoriã cauſe ſue reportandã petẽs in p̃dictis ſibi ius ⁊ iuſtitiã fieri
⁊ adminiſtrari ſcõm formã iuris ⁊ ſtatutorũ:ſaluo ſibi iure ad dã-
di:minuendi:mutãdi:⁊ declarãdi predicta.⁊ petit expẽſas factas
et de fiendis ꝓteſtat̃. Per dictã clauſulaʒ omni modo via:iure:⁊
forma ſuſtentat̃ libellus:⁊ ſi nõ põt vno modo valere valeat ⁊ pro
cedat alio mõ.Sicut dr̃ de teſtamẽto cum teſtator dicit illud velle
valere omni mõ quo melius valere põt.nã importat hec verba:qđ
ſi actꝰ nõ põt valere iure directo vel ex teſtamẽto valeat iure obli-
quo vel ab inteſtato:vt.l.codicil.§.fi.ff.de leg.ij. Hec enĩ generalis
clauſula poſita in libello cõprehẽdit omne ius actori cõpetẽs:vt.l.
fi.C.de anna.excep.⁊ p eã ita videt̃ actor omne ſuũ ius in iudiciuʒ
deducere ſicut in reali:vt no.ff.de edẽ.l.j.in gloſ.⁊.l.ſi noſtro.§.de-
niq;.ff.de exce.rei iu.⁊ in.c.abbate ſane.in ver.obnoxiũ.de re iudi.
li.vj.⁊ in.c.cũ eccleſia ſutrina.de cã poſ.⁊ ꝓprie.⁊ ibi per Inn.⁊ vi
det̃ actor deducere officiũ iudicis vbi deficiat alia actio ordinaria
qđ fuit dictũ Inno.in.c.cõquerẽte.de offi.ordi.Sed vbi alia actio
ordinaria cõpeteret ceſſat officiũ iudicis:qđ eſt extraordinarium
auxiliũ.l.in cauſe.ff.de mino.niſi ſit actio in factũ extraordinaria
⁊ ſubſidiaria.de qua.ĩ.de interdic.§.fi.⁊.l.ſancimus. C.de ſac.ſan.
eccle.qꝛ actio cõcurrit cũ officio iudicis:qꝛ auxiliũ extraordinariũ
concurrit cũ alio:vt eſt glo.no.in.l.j.§.per hãc.ff.de rei ven.in glo.
magna in fi.de quo dic late per Bart.in.l.ꝓuinciali.ff.de no.ope.
nun.Reus tñ põt petere talẽ generalẽ petitionẽ declarari vt red-
datur certꝰ:vt in.c.ij.extra de libel.obla.⁊.d.§.deniq;.⁊.d.c. abba
te ſane.⁊ per Bar.in.d.l.fi.de anna.excep.quinimo ſcõm aliquos
etiã iudex ex officio ſuo põt hoc petere:vt.ff.de offi.aſſeſ.l.j.in ỽ.li-
22 bellus ꝓpter ſentẽtiam certã ferendã:vt.ſ.e.§. curare.† Quid aũt
ſi cõpetũt plures actiones que in dubio videat̃ intẽtata:dic qđ ſi
vna eſt ſpãlis:alia generalis videt̃ itẽtata ſpecialis qđ tñ ex cõclu-
dendi medio diſcerni poterit:vt.l.certi cõdictio.in prin.⁊ ibi per
Bar.ff.ſi cer.pe.Si aũt ambe ſint ſpeciales:tũc ſi actor nõ eſt coa-
ctus eligere:vt.l.qđ in heredẽ.§.eligere.ff.de trib.⁊ in glo.l.ij.ff.qñ
actio de peculio eſt anna.videtur intẽtare eã que ſibi eſt vtilior.l.ſi
quis intẽtione ambigua.ff.de iudi.⁊ vide per Bart. in.d.l.j.ff.de
eden.⁊.l.hoc legatũ. ff.de le.ij.⁊ glo.ij.in fi.in.c.cum ad ſedem.de
23 reſti.ſpo.⁊ per Dyn.in regula iuris.lib.vj. ¶†Scđo clauſula non
aſtringens ſe cuius clauſule virtꝰ ⁊ effectus eſt vt per eam qs excu-
ſetur ab onere probãdi omnia ea que deducit in libello: vt in.c.lʒ
cauſam.⁊ ibi no.in ver.aſtrinxit.extra de proba.Si enĩ quis adie-
cit certã cãm in libello realis actionis quã nõ tenetur adiicere:vt
l.an eadẽ.§.actiones.ff.de excep.rei iudi.ſi illam non probat ſuccũ
bit niſi hanc clauſulã adiecerit:vt.l.ſi mater.§.j.eodem tit.Et idẽ
vbi quis adiecit certã cauſam in libello nullitatis debet nullitas
iuſtificari ex cauſa incerta:nec poteſt redire ad aliam: niſi per hãc
clauſulam fuerit proteſtatus ſm̃ Inno.in.c.cũ contingat. de offi.
dele. in glo.magna in ver.item diximus.ar.predictarũ legũ.⁊ idẽ
vbi quis non tenetur exprimere diem in actione:vt.l.libellorum.
ff.de accu.Si tamẽ exprimat diẽ ⁊ nõ ꝓbat ſuccũbit cum ſe aſtrin-
git niſi fuerit proteſtatus per hãc clauſulã:vt.l. habebat.ff.de inſti
to.qꝛ diuerſitas diei facit videre diuerſitatem rei:vt no.in.d.c.ab-
bate ſane.de quo per Bar.in.l.is cui.ff.de accu.ſecus autem in ap
pellatione a diffinitiua ſententia:qꝛ expreſſa vna cauſa põt omitti
et iuſtificari ex alia qꝛ eſt maioris preiudicij cum ſi ſuccumbat to-
tum perdit:qđ ſecus eſt in cauſa principali.l.iij.in fi.ff.de appel.et
ibi per Barto.Sed interlocutoria bene debet iuſtificari ex eiſdeʒ
cauſis:vt in.c.j.de appella.lib.vj.⁊ not.per Barto.in.l.ij.ff.de ap-
24 pel.reci.¶†Sed quero quãdo dicatur quis ſe aſtringere ad pro-
bandum vt ſi non probat ſuccumbit: dic quod ſcõm Barto. in.l.
diuus.ff.de re iudi.qđ ponens orationem qualificatam videtur ſe
aſtringere: vt ſi dico qđ teſtes falſum dixerunt pecunia corrupti.
nam iſtud adiectum corrupti.qualificat totam orationem et ideo
niſi probem eos dixiſſe falſum per corruptelam pecunie ad qđ me
aſtrinxi:licet ꝓbarẽ eos dixiſſe falſum alia corruptela ſuccũbam.l.
falcinius.§.ij.ff.qui.ex cau.in poſ.ea.⁊. d.l. diuus.⁊.d.c.licet cãm.
Secus ſi pono plura etiam copulatiue:ſed non qualificatiue hoc
modo:dico teſtes falſum dixiſſe:item dico eos pecunia corruptos
vel dico teſtes falſos ⁊ corruptos:nam tunc ſufficit alteram pro-
bare.l.ſepe.§.cum vero dicimus.ff.de verborum ſignificatio.tunc
enim videtur duas cauſas ſimul cumulare ſecundum materiam
l.edicta.C.de eden.non autem ſe aſtringere:⁊ idem in eo qui pro-
poſuit plures exceptiones vel excuſationes: quia non habet pro-
bare neceſſe omnes.l.propter litẽ.§.j.ff.de excu.tu.⁊ per Dy.in re-
25 gu.iuris.nullus pluribus.lib.vj.¶†Sequitur tertia clauſula ſibi
ius ⁊ iuſtitiam fieri hec clauſula eſt generalis per quam videtur
actor omne ius ſibi competens proponere:⁊ etiam iudicis offi-
cium in ſubſidium implorare ſicut ſupra dixi de clauſula omni
modo:et via iure ⁊ forma:et de hac clauſula/iuſtitiam fieri :dicit
Innocẽ.in.c.ij.de ordi.cog.qđ ſtultus eſt iudex vel reus qui libel- a
lum recepit tam generale et non facit actori declarare cauſam ex
qua colligi poſſit eiꝰ intẽtio:vt.l.ſi in rem.ff.de rei vendi.⁊.l.⁊ an
eadẽ.§.actiones.de excep.rei iudi.⁊.c. fi.de libel.obla.Si aũt rece-
ptus ſit libellus vʒ vt.l.fi.C. de anna.excep. ⁊ fiet condẽnatio ſcõm
illã actionẽ que minorẽ exigit cõdẽnationẽ arg. de reg.iur.l.ſemp.
et.l.fauorabiliores.⁊.c inter dilectos.in fi.de fi.inſtru.niſi actor in
proceſſu expreſſerit per ſe vel per ꝓbationes qualiter agere vel-
let:qꝛ ſcõm illud ferẽda eſt ſentẽtia.arg.ff.de iudi.l.ſi quis intentio
ne ambigua.⁊ bal.dicit in.d.l.edicta.C.de edẽ.qđ hec clauſula iu-
ſtitiã miniſtrari: ꝓcedit qñ cauſa eſt vnius ⁊ ſimplicis nature: ſe-
cus ſi plures põt cõprehẽdere actiones ſpecie differẽtes:qꝛ tũc nõ
procedit libellus ſi reus ante litẽ conteſtatã opponat cõtra libel-
lum de ineptitudine petens eum declarari: vt.d.c.ij.de ordi.cog.
et dicit idẽ Bal.in addi.ſuis.Addit Inno.in ver.libellus.qđ hec
b clauſula iuſtificat libellũ[b] cõtra ineptitudinẽ cõcluſionis ⁊ cõclu-
dit iudici:qꝛ libellus generalis cõcludit iudici ⁊ etiã parti nõ op- b
ponenti:vt.l.fi.de anna.excep.C.Secus in libello preciſe inepto vt
quãdo ius ex facto nõ cõuenit vt ſi libertꝰ cõtra patronũ intentet
actionem famoſam vel iudeus petat mãcipiũ xpianũ: vt not.in.l.
vir bonus.ff.iud.ſolui.tũc enĩ iudex ex officio repellit ⁊ lacerat ta
lem libellum.l.ij.in fi.C.vt nemo priua.⁊ no.in.l.j.ff.de aſſeſſo.⁊.c.
examinata. extra de iud.facit.l. cũ his.§.in cauſa.in ver.audit.ff.
26 de tranſac.†Sed an dicat̃ reus petere libellũ declarari eo ipſo qđ
excipit libellũ eſſe ineptũ: vel negat petita prout petuntur fieri de
bere.Bald.ibi.ſ.dixit qđ ſic qꝛ excipiẽs petere dicitur.l.amplius.
ff.rem ra.habe.⁊ no.in.l.non ſoluʒ.§.ſi teſtatus.ff.de procur.Sed
gloſ.in.c.paſtoralis.de excep.dicit qđ imo excep.debent ſpecifice ⁊
non generaliter exponi.per.l.ſcire oportet.§. ſcire oportet.ff.de ex
cuſa.tuto.et de hac clauſula vide in Specu.de libe.concep.§.iam
27 nunc videndum.ver.ſed cum ex his.†Et no.qđ ius declarandi li-
bellum ambiguum: generalem ⁊ obſcurum non poteſt fieri niſi
per ipſum actorem viuentem: non autem tranſit ad heredẽ. gloſ.
not.in.l.pomponius ſcribit ſi frumentum.§.fi.ff.de rei vendi.niſi
fauore vltime voluntatis: in qua declaratio voluntatis defuncti
permittitur heredi qui eius voluntatem ſcire preſumitur.et hoc
quando non eſt in damnũ alterius:vt.l.ſi quis plures.ff.de lega.j.
28 ¶†Sequitur quarta clauſula ſcõm formã iuris ⁊ ſtatutorum hec
clauſula videtur ſtare non poſſe ſi ſtatuta ſint contraria iuri com
muni quod eſſe poteſt:vt.l.omnes populi.ff.de iuſtitia ⁊ iur.quia
tunc tanquam contrarius videtur repellendus.l.j.C. de fur.⁊.l.j.
C.ſi ſeruus extero.Jaco.de bel.in.vj.q.per eum diſputata que inci
pit cauetur.l.municipali ſi quis commiſerit adulterium ⁊c.dicit
quod libellus procedit de conſuetudine:debet tamen vnam viam
eligere:ſic dicitur publiciana ⁊ rei ven.que de conſuetudine ſimul
proponũtur:licet de iure ſint contrarie:vt plene dictum fuit.ſ.de
alie.iudi.Barto.in.l.rerum quidem amotarum.ff.rerum amo.di
cit qđ hec clauſula poteſt tripliciter intelligi. Primo modo ſcõm
formam iuris ⁊ ſtatutorum.i.ſecũdum ſtatuta a iure ciuili appro-
bata.argu.gloſ.ibi poſite in ſimili exponẽtis pro quo eſt caſus in
c.cum veniſſent.de eo qui mit.in poſ.cauſa rei ſeruan. Scđo mo-
do ſcõm formã iuris.ſ.in condemnãdo ⁊ ſtatutorũ in ꝓcedendo.
Tertio modo vt intelligat̃ hec clauſula ꝓut vtilius ſit actori:vt.l.
ſi quis intẽtione ambigua.ff.de iudi. Bald.in addi.ad Inno.ibi
ver.libellus.dicit qđ dictus libellus procedit ſi non petitur decla-
rari.qua.l.agat actor.l.ſenatus.ff.de accuſa.⁊ tunc quãdo non eſt
petitũ declarari quid videat̃ intentatũ.ſ.an ius cõmune vel muni
cipale.dicit qđ ſtatutũ aut derogat iuri cõi:aut cumulat: aut non
cumulat nec derogat ſed ſimpliciter loquit̃. Primo caſu cum de-
rogat iuri cõi vt cum dicit qđ nõ poſſit imponi niſi pena ſtatuto-
rum ⁊ tunc ſtatutũ videt̃ intentatũ:qꝛ intelligit̃ quis potius elige
re viã poſſibilẽ quã cõtrariã ſue intentioni.l.iiij. ff.de teſta.milit.
Scđo caſu cum cumulat vtrũq; videt̃ intẽtari ſine electione.l.qui
ſepulchra.C.de ſepul.vio.⁊.l.quoties. C.de acti.⁊ ob. Tertio caſu
cum ſimpliciter loquit̃ tũc ſimplicior ⁊ leuior via eſt per iudicẽ ſe-
quẽda ſi acta patiunt̃.l.preſes.ff.de pe. Actor enim põt adherere
cui vult dũmodo ꝓbationes inducat quas ſequi tenet̃ ſm̃ Inno.
in capi.ij.extra de ordi.cogni. Et dicit idem Bald. in repetitione

a ¶Nunc dicamus. Vid de iſtis clauſulis p pe.de ferra. in ti. forma libelli ĩ actione reali per multas gl. ibi poſitas.

b ¶Iuſtificat libellũ. Dicit do.Alex.ĩ cõſi.xxxiiij.circa fi.in.iij.vo.q ſaluat̃ libellꝰ minus bñ conceptꝰ p illa vba petẽs ĩ oĩbus ſibi ius ⁊ iuſtitiã miniſtrari

l. vnice. C. de confeſ. in ver. ſed dubitaṫ. qḋ ſimiliter ꝓcedit accuſatio vel inquiſitio in cuius fine hec clauſula ponit. ſ. qḋ ṗdicta perpetrata ⁊ cõmiſſa fuerunt cõtra formã iuris ⁊ ſtatutorũ ⁊c. Nam vtrũqꝫ videṫ intentatũ. arg. dicte. l. iij. ff. de teſta. mili. quinimo dicit plus ſi fiat inquiſitio ſuper aliquo de iure communi permiſſo ⁊ ſolum per ſtatutum prohibito: vt portare granum extra diſtrictum: ⁊ dicatur in inquiſitione qḋ predicta cõmiſit contra formã iuris ⁊ de ſtatutis nihil dicat. qḋ procedit inquiſitio qꝛ ſtatutum eſt pars iuris cõmunis qꝛ eius auto. fit vt. l. omnes populi. ff. de iuſti. ⁊ iure. Dicit etiã Bald. in extrauaganti de pace conſtantie. in ver. ſententie. qḋ ſi cauſa cõmittiṫ decidenda ſcḋm leges ⁊ ꝯſuetudines debet potius ſcḋm bonas cõſuetudines quã ſm leges terminari vt in. c. cum veniſſent. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruã. Cui adde qḋ dicit Inno. in. c. dilecto. de offi. archi. qḋ ſimpliciter agens videtur intentare tam iure cõſuetudinario quam eccleſie

29 quã municipali. qḋ no. ¶ †Sequitur quinta clauſula videlꝫ ſaluo iure addendi minuendi ⁊c. hec clauſula nihil operatur vt libellans poſſit addere minuere vel mutare per hãc clauſulam magis quam facit ſine ea: qꝛ hoc non dependet in eius poteſtate: ſed legis poteſtate. vt. l. nemo põt. ff. de le. j. ⁊ l. nõ poterit. ff. de fur. ſꝫ Bar. in. d. l. non ſolum. in. §. ſi. circa quintũ. ff. de ope. no. nun. ⁊ l. edita. C. de eden. ⁊ gloſ. ⁊ Hoſtienſis in. c. inter dilectos. extra de fide inſtru. ⁊ in ſpe. de libel. concep. §. nunc oſtendamus. circa finẽ Sed Bal. in. d. l. edita. dat quatuor limitationes in quibus dicta clauſula operatur: qꝛ ſi competunt plures actiões videtur vtiliorem proponere: qꝛ in eius commodum proponiṫ ⁊ pro eo debet intentari. d. l. ſi quis intentione ambigua. Tertio operaṫ ſi reus huic proteſtationi conſentiat vt in ſimili no. glo. no. in. l. ſi fideiuſſor. in prin. ff. qui ſatiſdare cog. Quarto operatur ſi additio vel detractio. ſubſequatur. quicquid enim ſubſequitur videṫ potius declaratio quã emẽdatio ex vi huius proteſtationis arg. l. penul. C. de inſti. ⁊ ſubſti. ⁊ l. heredes. §. ſi quid. ff. de teſta. Hec igiṫ clauſula ſaluo iure addẽdi ⁊c. operaṫ qḋ cõſenſus patris ſubſequatur vel ꝓteſtatũ impleaṫ vel cõnexitas euitetur ⁊ vtilior actio ꝓpoſita videaṫ ⁊ meliꝰ ſm Bal. adijciṫ hec clauſula dicendo ſaluo iudicis arbitrio addẽdi minuẽdi ⁊c. qꝛ tũc depẽdet ab eius poteſtate

30 diminuere ⁊ addere allegat. l. ij. in rõne ſui. ff. de heredi. iſt. ¶ †Sequitur ſexta clauſula vcꝫ petit expenſas factas de fiendis ꝓteſtaṫ. Hec clauſula eſt valde vtilis tam expenſis factis quã fiẽdis de quibus dixi. ſ. §. ſi vnus. ⁊ §. curare. ⁊ dicam plenius. j. de pena temere litigantium. §. hec aũt omnia. nã expenſe facte ante litis conteſtationem debent peti alias iudex non debet in eis condemnare: qꝛ ad ea que accidunt ante litis conte. officium iudicis ſe nõ extẽdit: vt in glo. notabili in. l. ſi quis miſſum. §. fi. ff. de dam. infec. ſed in expenſis factis poſt litis conteſtatio. iudex põt cõdẽnare etiã ſi nõ ſint petite: qꝛ eã que poſt litis cõteſt. accidũt ſpectãt ad officiũ iudicis. l. ediles. §. itẽ ſciẽdũ. ff. de edi. edicto. Sed nõ arctaṫ iudex ad cõdemnãdũ niſi ſint petite. quãdo enim ſunt petite tũc ſi non cõdemnat teneṫ reſarcire. l. ꝓperãdũ. §. ſin aũt alterutra. C. de iu.

31 †Sed an intelligaṫ petite eo ipſo qḋ dicit ⁊ de fiẽdis ꝓteſtatur. puto qḋ ſic quaſi ꝑ hec vba videaṫ actor ꝓteſtari iudici de animo ⁊ intentione ſua ⁊ qḋ iudex debeat cõdemnare in expẽſis ar. l. nẽſenius. ff. de re iudi. ⁊ in. l. qui aliena. §. fi. ff. de acquirẽ. here. ⁊ ar. l. quemadmodum. ff. de inoffi. teſta. ⁊ qḋ no. Bal. in. l. qḋ nõ ſolũ. §. morte. ff. de ope. no. nun. Et in eo qḋ dicit qḋ per hanc proteſtationem indigeo illa pecunia facta debitori inducitur petitio vt cõſtituaṫ debitor in mora qꝛ verba indirecta ꝓlata operãtur ac ſi directo ꝓlata fuiſſent. l. ſi quis mihi bona. §. pater filio. ff. de acq. heredi. ⁊ ibi per dñm bar. de ſaxoferrato. doctorẽ excellentiſſimũ.

Sequitur breuis epilogus

ſeu breuis ſummula huius tituli de actionibꝰ. In principi. enim tituli dictum fuit de natura gerundiui: ⁊ ſucceſſiue quid eſt actio quot modis ſumitur actio. an actio ⁊ cauſa ſint idem: an nomen actionis ſit exprimendum in libello que differentia ſit inter actionem ⁊ interdictum: quo iure ſunt introducte actiones: an appellatione actionis contineatur tam actio realis quam perſonalis: ⁊ an actio ⁊ officium iudicis ſint idem: ⁊ an actio propoſita comprehendat ius ſuperueniens pendente iudicio vt ex eo poſſit ferri ſententia. ſubſequenter collige hunc titulũ per totum per ſex. §. principales continens ſex principales diuiſiones huius tituli ſcilicet. §. omnium autem actionum. §. ſed iſte §. ſequens illa diuiſio. §. omnes autem actiones. §. Actionũ aũt. §. propterea. vt dixi in. §. omnium. Nam in. §. omnium ponitur prima diuiſio actionum. qḋ quedam ſunt reales: quedam perſonales tam ad corporalia quam ad incorporalia. vt in. §. eque. ⁊ ibi plene tractatur de rei ven. ⁊ eius materia ⁊ dominio in poſſeſſione. ⁊ de confeſſoria ⁊ negatoria pro ſeruitutibus ⁊ alijs iuribus competentibus. deinde in. §. ſed iſte. ponitur ſecunda diuiſio: qꝛ alie ſunt ciuiles: vt rei vẽdicatio: confeſſoria ⁊ negatoria de quibꝰ ſupra dictum eſt: alie ſunt pretorie quadriformiter ſcilicet pretorie in rem in perſonam pretorie penales ⁊ pretorie preiudiciales.

Pretorie in rem ſunt: vt publiciana de cuius natura tractatur in §. ſꝫ iſte. reſciſſoria duplex. ſ. reſciſſoria vſucapionis ⁊ cõplete ꝓpter abſentiã: vt in. §. rurſus. ⁊ ibi plene de materia reſciſſorie. etiam reſciſſoria alienationis facte in fraudem creditorum: vt in. §. ſi quis in frau. credi. ⁊ ibi plene de tali materia alienatiõis facte in fraudem. Et ſeruiana ad reuocandum res conductorũ obligatas. Et quaſi ſeruiana ⁊ hypothecaria ad reuocãdũ res aliorũ obligatas vt in. §. item ſeruiana. ⁊ ibi plene de materia ſeruiane ⁊ hypothecarie: ⁊ que requiruntṫ in eis ⁊ que ꝓbari debẽt ⁊ de differẽtia ĩter pignus ⁊ hypothecã: ⁊ ibi gloſ. in ver. maxime. dicit qḋ decẽ ſunt actiones pretorie in rem quas ibi cõnumerat. Pretorie in ꝑſonã ſunt vt actio de cõſtituta pecunia: de peculio: exercitoria: iſtitoria: tributoria: de in rem verſo: qḋ iuſſu: ⁊ actio in factũ de iureiurando. De quibꝰ ⁊ earũ materia habeṫ plene in. §. in ꝑſonã. ⁊ §. de pecunia aũt cõſtituta. ⁊ §. actiones aũt de peculio. ⁊ §. itẽ ſi quis poſtulante. ⁊ ibi glo. in ver. nulla. in. d. §. de cõſtitu. pe. ponit caſus in quibꝰ ex nudo pacto oritur actio: qḋ ibi declaraui per metra ⁊ ibi etiã alia glo. in ver. queriṫ. in. d. §. itẽ ſi qs. ponit ſpecies iuramẽtorum ſeu quotuplex ſit iuramentũ ⁊ de ipſoꝝ materia ibi declaraui. Pretorie penales ſunt vt eſt actio in factũ cõtra corrũpentem album pretoris vel aliã ſcripturã in loco publico poſitã. ⁊ actio in factũ cõtra filiũ vel libertũ vocantẽ patrẽ vel patronũ in ius ſine venia actio in factũ cõtra eximentẽ vel facientẽ quominus vocatꝰ ad iudiciũ veniat de qbꝰ actionibꝰ ⁊ materia earũ plene tractaṫ in. §. penales quoqꝫ. Pretorie ꝓiudiciales que ſimiliter ſunt in rẽ ⁊ ad declarandũ ſunt iſte tres. ſ. preiudiciales de ingenuitate ⁊ libertinitate ⁊ de partu agnoſcẽdo: ſed preiudicialis de ſeruitute ⁊ libertinitate eſt ciuilis: vt in. §. preiudiciales. ⁊ ibi tractaṫ de materia preiudicialiũ actionũ. numerũ aũt ⁊ nomina actionum pretoriarum cõputatis edictis ⁊ interdictis cõnumerat glo. in arbore ſeparatim ponẽdo ꝑ ſe in prima facie arboris. ſ. xxj. actiones pretorias: quarũ decẽ ſunt in rem no. glo. in ver. maxime. ſ. eo. §. item ſeruiana. Alie ſunt in ꝑſonã lꝫ interdicta ſint penalia in rẽ ſcriptã l. j. §. j. ff. de interdic. In alia parte ſeu facie arboris ponit Joan. ⁊ cõnumerat. xlviij. actiones ciuiles. Quartũ quatuor connumerat reales vt eſt rei ven. cõfeſſoria negatoria ⁊ preiudicialis de ſeruitute ⁊ libertate. Et quatuor ponit mixtas in rem ⁊ in perſonã vt eſt fami. herciſ. ⁊ cõi diui. finium regũ. ⁊ petitio hereditatis ⁊ ceteras ponit eſſe perſonales. Et has etiã pretorias ⁊ ciuiles numerat ſpecu. in ti. de act. ⁊ peti. §. poſtremo. ⁊ Rofre. in ſuo opere. diſcretis itaqꝫ atqꝫ diuiſis actionibꝰ pretorijs ⁊ ciuilibꝰ tam in rem quã in perſonã infert imperator in. §. dic itaqꝫ. vnã illationẽ ⁊ differẽtiã in modo ⁊ forma libellãdi inter actiones reales ⁊ ꝑſonales. Tertia diuiſio poniṫ in. §. ſequens illa diuiſio. qḋ actionum quedam ſunt rei perſecutorie quedã mixte. ſ. rei ⁊ pene. ⁊ ibi eſt gloſ. in ver. cõductor. Quot modis diciṫ actio penalis ⁊ quedã ſunt alie actiones mixte alio reſpectu. ſ. in rem ⁊ in perſonã mixte. ſ. familie herciſ. cõi di. ⁊ fi. regũ. ideo de his actionibꝰ ſubſequenter tractat in §. quedam actiones mixtã cauſam. Quarta diuiſio ponitur in. §. omnes aũt actiones. qꝛ actionũ quedã danṫ ad ſimplũ: quedã ad duplum: quedã ad triplũ: ⁊ quedã ad quadruplũ. glo. in ver. libello. in. §. tripli. tractat de ſportulis ⁊ ibi dixi de earũ materia quãdo ſolui debeãt ⁊ quibꝰ ⁊ in quãtũ ⁊ qualiter puniaṫ petẽs plus debito. ⁊ qḋ modis dicaṫ plus petere declarat. j. in. §. ſi quis agẽs. Quinta diuiſio poniṫ in. §. actionum. qḋ quedã ſunt actiones bonefidei: vt. xviij. ibi cõnumerate quas ibi tradidi ꝑ metra. Et oẽs alie ſunt ſtricti iuris et ibi prima glo. magiſtralis ponit differẽtiã et effectus differẽtie inter actiones bonefidei ⁊ ſtricti iuris vt ibi latius ⁊ ſucceſſiue in. §. in bone fidei. ĩperator remouet vnã differentiam que olim erat in modo compenſandi inter actiones bone fidei ⁊ ſtricti iuris. Et quia actiões bone fidei de quibus dixi ſunt arbitrarie ex natura ipſarum. Et reperiuntur etiam alie arbitrarie ⁊ mero iudicis officio vt in iſtis quatuor. ſ. cum quis ad iuſſum iudicis non reſtituit rem vel non exhibet: vel nõ ſoluit qḋ certo loco debet vel non dat ex noxali ideo ſubſequenter imperator tractat de iſtis arbitrarijs. in. §. preterea quaſdam actiones arbitrarias. Item quia in pluribus actionibus propoſitis difficile eſt ferre certam ſententiam ex natura obligationis vt propter libelli incertitudinem ideo imperator ſubſequenter mandat iudici vt procuret quantum ei poſſibile eſt certam ferre ſententiam in. §. curare. Et ibi late dictũ fuit quando ⁊ quibus caſibus poſſit ferri ſententia incerta ⁊ admittatur libellus incertus. Item qꝛ quãdoqꝫ in libello quis petit plus vel minus vel aliud quam debeat vnde vellet emendare: corrigere vel mutare libellum addendo minuendo vel aliud prorſus petendo ideo cui et quando poſſit fieri hoc ⁊ quot modis dicaṫ quis plus petere ⁊ qualiter ſcienter plus petens punitur ſubiungit imperator in. §. ſi quis agens. Sexta diuiſio ponitur in. §. ſunt preterea. ⁊ quedam. qḋ quedã ſunt actiones perſecutorie ſolide. i. totius eius quod petitur. quedam vero oppoſita exceptione compenſationis ⁊ beneficij ne exigatur niſi inquantum facere poteſt: ⁊ quando ſit ⁊ qualiter ⁊ quibus cauſis patet in. d. §. vſqꝫ ad fi. titu.

Forme

Forme autem libellorum tradite in hoc titulo habentur in locis infra ſcriptis. ¶ In rei vendicatione habetur forma libelli in.§.omnium autem actionum ⁊ ibi patet coniuncto.§.ſic itaqȝ qualiter concludat in actione reali ⁊ qualiter in perſonali.

¶ In cõfeſſoria ⁊ negatoria habetur in.§.eque in publiciana habetur forma libelli in.§.ſed iſte.

¶ In actiõe reſciſſoria ⁊ in officio reſcindẽte habet in.§.rurſus.

¶ In pauliana ad reuocandum alienata in fraudem creditorũ ⁊ in alijs reuocatorijs habetur.in.§.item ſi quis in fraudem.

¶ In ſeruiana ⁊ hypothecaria ad reuocandum res obligatas tacite forma libelli expreſſe habetur in.§.item ſeruiana.

¶ In actione ⁊ conſtituta pecunia habetur forma libelli.in.§.de pecunia autem conſtituta.

¶ In actione autem de peculio exercitoria inſtitoria quod iuſſu. ⁊ de in rem verſo habentur forme in.§.actiones autem de peculio.

¶ In actione in factum ex iuramento ⁊ quotuplex eſt iuramentum ⁊ quot actiones oriantur ex eo habetur in.§.item ſi quis poſtulante.

¶ In actione in factum contra corrumpentem album pretoris ⁊ contra vocantem parentum vel patronum in ius ſine venia.⁊ cõtra eximentem per ſe vel per alium qui citatus eſt ad iudicium habentur forme libellorum ⁊ de materia illarum actionum in.§.penales quoqȝ.

¶ In actionibus preiudicialibus habentur forme libellorũ in.§.preiudiciales quoqȝ.alias ſic itaqȝ.

¶ In condictione furtiua habetur forma libelli.in.§.ſic itaqȝ.

¶ In actione furti criminaliter de eius forma libelli dixi.ȝ.de obli.que ex maleficio.

¶ In actione furti ciuiliter intentata.dixi.ȝ.e.§.quadrupli.

¶ In certi condictione ſpeciali pro mutuo in actione commodati depoſiti directa cõtraria ⁊ penali in actione mandati generalis ⁊ ſpecialis in actione pro ſo.habentur forme libellorum in.§.ſequens illa diuiſio.

¶ In actione vi bonorum rap.in actione.l.aquilie habentur forme libellorum in.§.ex maleficijs.

¶ In actione ex teſtamento penali pro relictis locis venerabilibus habetur forma libelli.in.§.item mixta eſt actio.

¶ In actione fami.herci.cõi diui.⁊ fi.re.habetur forma libellorum ⁊ plene dixi de earum materia in.§.quedam actiones.

¶ In actione ex ſtipulatu ⁊ certi condictione ex ſtipulatione in actione ſerui corrupti habent forme libellorum in.§.oẽs aũt actiões.

¶ In condictione ex.l.ad penã tripli cõtra petentẽ plus debito habetur forma libelli in.§.tripli.

¶ In condictione ex.l.contra executores ⁊ nuncios plus debito exigentes in actione in factum cõtra calumniatores habentur forme libellorum in.§.quadrupli.

¶ In actione qd metus cauſa habetur forma libelli in.§.item de eo quod metus cauſa.

¶ In actione ex empto ⁊ vendito in actione ex locato ⁊ cõducto in actione neg.geſt.⁊ eius materia in actione tutele ⁊ de eius materia in pignoratitia actione.in actione preſcriptis verbis eſtimatoria.in actione preſcriptis verbis ex permutatione in petitione hereditatis habentur forme libellorum omnium iſtarũ actionum in.§.actionum autem.

¶ In actione ex ſtipulatu pro dote habetur forma libelli ⁊ eius materia in.§.fuerat.

¶ In actione de dolo in actione arbitraria propter locũ in actione ad exhibẽdum habẽtur forme libellorum.in.§.pterea quaſdã.

¶ Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt negotium geſtum eſſe dicitur. Rubrica.

¶ Textus continuat ſeipſum licet gloſ. aliam continuationem addat ⁊ declarat rubricam qd ſcilicet agatur id eſt agi poſſit de peculio vel de in rem verſo vel qd iuſſu contra patrem. ⁊ durante eo negotio qd negotium dicitur eſſe geſtum cum eo ſcȝ filio vel ſeruo qui eſt in poteſtate alterius vt.C.in rub.⁊ dic qd hec in rubrica continet verba pretoris ⁊ expone vt ibi.

1 ☞ Leges due vel duo ſtatuta poſſũt tractare de eadẽ materia.
2 Negotia ſeruorum in quibus aſſimilentur negotijs filiorum.
3 Statuta ad caſus ſimiles extendenda.
4 Dominus tenetur inſolidum pro cõtractu ſerui ſuo iuſſu inuito.
5 Iubere quot modis quis dicatur.
6 Iuſſus generalis an ſufficiat vt iubens actione qd iuſſu teneat.
7 Preponẽs quis dicatur ⁊ quis prepoſitus.
8 Preponens an poſſit conueniri pro mutuo facto prepoſito.
9 Mutuum factum mercatori an preſumatur factum in cauſam mercantie.
10 Exercitor de contractu ſubſtituti a magiſtro nauis tenetur.
11 Actio duplex oritur ex contractu magiſtri ⁊ inſtitorum.
12 Preponens tenetur de contractu per prepoſitum inito.
13 Inſtitor quando ⁊ in quo a procuratore differat.
14 Inſtitor ſeu prepoſitus qualiter reuocetur.
15 Condictio tributoria contra dominum datur cõtrahenti cum ſeruo negotiante in merce peculiari.
16 Actio tributoria an concurrat cum actione de peculio.
17 Minus facere qualiter cenſeatur nihil faciens.
18 Domin⁹ qualiter teneat pro ꝯtractu ſerui ſine ei⁹ iuſſu celebrato.
19 Actio de peculio in quibus ab exercitoria ⁊ inſtitoria differat.
20 Actio de peculio an pro delicto filij vel ſerui competat.
21 Pater de peculio cõueniri non poteſt pro filij maleficio.
22 Emptor ſerui cum peculio quando poſſit de peculio conueniri.
23 Pater vel dñs qñ extraneo contrahenti cum filio vel ſeruo teneat.
24 Auus neptem dotare cogitur iudicis officio.
25 Mutuãs patri vel marito an poſſit cõtra vxorẽ vel filium agere.
26 Actio de in rem verſo cui ⁊ contra quem competat. ⁊ nume. ſeq.
28 Actio diuerſas habens qualitates ex eodem naſcitur contractu.
29 Actio de in rem verſo differt ab actione de peculio.
30 Peculium quid ſit.
31 Debitum inter ſeruos ⁊ dominum qd dicatur.⁊ nu.32.
33 Debitum patri vel domino qualiter intelligatur.
34 Statutum puniens bannitum preſentãtem qualiter intelligatur.
35 Denunciator malefactorum an teneatur ſeipſum denunciare delinquentem.
36 Bannitus bannitum preſentare vel occidere non debet.
37 Actiones cum actione de peculio concurrentes que ſint.
38 Legis virtutes quot ſint ⁊ que.
39 Probatio an potius actori incumbat quã reo.
40 Probatio in quibus facilior ſit actionib⁹ ⁊ in quibus difficilior.
41 Actio tributoria in quo cum actione de peculio conueniat et in quo differat.⁊ nume. 42.
43 Actio in libello non expreſſa qualiter cognoſcetur.
44 Seruus in quibus filiofamilias aſſimiletur ⁊ in quibus diſſormis dicatur.⁊ nume.45.
46 Filiuſfamilias in omni cauſa obligari poteſt ⁊ in carcerem tradi.
47 Filiuſfamilias ſoluens pro errorem repetere non poteſt.
48 Exceptioni velleiani non poteſt renunciari.
49 Pater et dominus qua actione et ex quo contractu filij vel ſerui poſſint conueniri.
50 Pater ⁊ filius eadem obligatione tenentur.

Quia tamen. ¶ Materia tractata in vno titulo poteſt latius tractari ⁊ explicari in alio ⁊ de obligatione filiorum ⁊ ſeruorum quaſi eodem iure regulantur.h.d.vſqȝ ad.§.ſi igitur.
1 ¶ † Not. igit ex prin. qd non eſt inconueniens qd due leges vel duo ſtatuta de eadem materia ⁊ eodem caſu diſponentia ſcȝ vnum diſponens pinguius altero ſint in eodem volumine ſtatutorum ſi autẽ ambo diſponerent tantũdem tunc eſſet ſuperfluitas ⁊ verboſitas que tamen eſt vitanda:vt hic.⁊ in.§.quibus.C.de nouo codice cõpo.
2 ¶ † Secundo not.in ver.vel quia.qd ſimilitudo eſt in negotijs ſeruorum ⁊ filiorum:licet in pluribus differant:vt not.ĩ.eodem.§.que diximus.⁊ ibi dicam: ⁊ ſic patet qd ſimilitudo ⁊ arg.ſit inter ea que ex plurimis conueniunt licet ex paucioribus differant:nõ enim exigitur ſimilitudo per omnia:vt no.in.c.non poteſt.de preben.lib.vj.ſed ſufficit qd vnum conueniat cum alio reſpectu eiuſdem ſpeciei:licet in alijs differant:vt not.glo.in ver. voluerit.in.l.fi.C.de reuo.dona.Et dicit Bal.in.l.de quibus.ff.de legi.qd ſimilitudo eſt in perſonis caſibus ⁊ rebus:vna vel quaſi eadem ratio:et non habet locum in penis:vt in.c.odia.extra de regulis iur.lib.vj.niſi veniat ex mente eiuſdem legis.vt in.c.ſi poſtq̃.de elec.li.vj.
3 † Et an ſtatuta extendentur ad caſus ſimiles vbi eſt eadem ratio:vide in.l.omnes populi.in.vj.q.prin.in ver.quarto quero.ff.de iuſti.⁊ iure.⁊ per Bald.in.l.de quibus.ff.de legi.Ideo pena ſtatuta in offendente patrem habet locum in offendente matrem ſimili offenſione quia ſimiles penas exigunt:vt.l.illud.ff.ad.l.aquiliã.cum concordan.⁊ corruptela commiſſa in filium punitur ad ſimilitudinem commiſſe in ſeruum:vt not.in.l.ſi quis ſeruo.C.de fur.et.l.vt tantum.§.j.ff.de ſeruo corrup.⁊ pena imponenda in effectũ carentie manus dextre habet locum in exiſtentia ipſius dextre ſed aride:vt no.per doc.in aut.ſed nouo iure.C.de ſer.fugi.

Si igitur iuſſu. ¶ Hic icipit tractare de ſex actio.ſiue negotijs per ſeruum ⁊ filiũ geſtis.ex quibus conuenitur pater ⁊ dominus.ſ.de actione qd iuſſu:exercitoria:iſtitoria:tributoria:de peculio ⁊ de in rem verſo.⁊ iſte actiones ſunt perpetue:vt.l.macedoniani.C.ad macedonianum.licet al's pretorie ſint annales.vt infra de perpe.⁊ tẽpora.actio.§.j.Actio tñ de peculio quãdoqȝ eſt annalis.vt.l.j.ff.quãdo ac.de pecu.ſit anna.Et an iſta ſint ꝓpria nomina actionũ tȝ glo.qd nõ ſed ſunt adiectiones:vt.ȝ.tit.j.§.actiones autem de peculio ⁊ ibi dixi

de formulis iſtarū actionū. Item que differentia ſit inter actionē de peculio ⁊ ceteras actiões. dic per Bal. in. l. j. ff. de pecu. Et hoc
4 principiū hoc intēdit. †Pro cōtractu ſerui iuſſu dn̄i celebrato dominus teneꝛ inſolidū act. qđ iuſſu. h. d. vſqꝫ ad. §. eadem ratione. Ideo aūt dn̄s teneꝛ inſolidū qꝛ quodāmodo videꝛ his cōtrahere qui aliū cōtrahi iubet. ff. qđ iuſſu. l. j. in prin. qꝛ ipſius iubētis fidē ſequiꝛ cōtrahēs: vt hic dicit tex. Et propterea directa agiꝛ ⁊ inſolidum cōtra iubentē ex cōtractu iure cū eo inito cui iuſſit. j. e. §. pe. ⁊
5 fi. Et iubere diciꝛ quis ſiue verbo: nūcio vel epiſtola ſubſcriptione vel ratihabitione: vel alio modo volūtatē ſuā circa cōtractū accōmodet: vt. d. l. j. §. iuſſum. ⁊ ibi glo. ⁊ hoc etiā in glo. j. ⁊ adde qꝛ eſt differētia inter iuſſum ⁊ mādatū: qꝛ iuſſus importat neceſſitatem que cadit in ſeruū vel filiū. ⁊ parit actionē qđ iuſſu. cōtra dn̄m. vel patrē iubentē vel ratū habentē. l. j. §. j. ⁊. §. ſi ratū. ff. qđ iuſſu. Sed mandatū importat ſpontaneā obſequij volūtatē: vt no. in. d. l. j. §. iuſſum. in glo. in ver. quēadmodū. ⁊ ideo ſi mādaui cōtrahi cū ſeruo alieno vel cōueniēs actione qđ iuſſu ex illo cōtractu ſi ſeruū redimerē. ſ. actione mādati ſic. l. ij. §. ſi iuſſu. ff. e. ſecꝰ eſt in exercitoria ⁊ in inſtitoria quibꝰ poſſum cōueniri pro cōtractu alieni ſerui iam prepoſiti ⁊ in hoc differt actio qđ iuſſu ab eis qꝛ actio qđ iuſſu daꝛ pro ɔtractu proprij ſerui inito ex iuſſu dn̄i vel eiꝰ adminiſtratoris tutoris: vel curatoris: vel ꝓcuratoris. l. j. §. fi. ⁊. l. ij. ff. qđ iuſſu. Sed alie actiones etiā pro cōtractu ſerui alieni prepoſiti ab alio quā a dn̄o vt hic. ⁊ hꝫ locū hec actio qđ iuſſu tam in re peculiari quā do-
6 minica: vt no. in. l. j. in prin. ff. qđ iuſſu. ¶ †Sed quero an generalis iuſſus ſufficiat vt iubēs teneaꝛ actione qđ iuſſu cōtrahētibꝰ cū illo: dic generalis iuſſus ab alio factꝰ alteri puta actori factori ſeu caſtaldioni de gerēdo oīa negotia iubētis nō obligat iubētē actione qđ iuſſu. l. fi. C. eo. Sed generalis iuſſus cōtrahēdo cū quocūqꝫ periculo ipſius iubētis bn̄ obligat ac. qđ iuſſu: vt. l. j. §. iuſſum. ff. e. Et ideo bn̄ aduertēda ſunt verba iſtrumēti mādati. Et ſimiliter obligaꝛ dn̄s ſi dat ſeruo vel filio ptātem plenā ⁊ liberā qđ poſſit facere id qđ poſſit facere ipſe pater: vel dn̄s facere: vel creditor. l. lucius. ff. mā. nō tū in iſto generali mādato veniūt ꝓhibita: vt donatio. vt not. glo. in. d. §. iuſſum. Et vide Saly. in. d. l. fi. C. qđ cum eo.

Eadem ratione. ¶ Qui prepoſuit ſeruū ſuū vel etiā alienū. vel etiā liberū hominem negotiationi nauali teneꝛ ex eo cōtractu exercitoria inſolidū ⁊ ſi preponit alteri negotiationi teneꝛ inſtitoria. ſi tū gratia nauis vel illius negotiationis cōtractꝰ fuerit celebratꝰ. h. d. vſqꝫ ad. §. introduxit. ¶ Not. igiꝛ cū qs preponit filiū vel ſeruū vel aliū liberū hominē vt. l. j. §. cuius aūt. ff. de exercito. in magiſtrū nauis teneꝛ
7 inſolidū cōtrahētibꝰ cū eo. †Nā preponēs vocaꝛ exercitor ad quē pertinet quotidianū lucrū: ⁊ prepoſitꝰ vocaꝛ magis cui totius nauis anchora ⁊ gubernatio demādaꝛ: vt hic in gloſ. in ver. queſtus ex cōtractibus aūt factis cū alijs nautis nō tenetur preponēs ſiue exercitor lꝫ teneaꝛ ex delicto eorū in naui cōmiſſo ⁊ nō extrahet de rebus receptis in naui. l. j. §. magiſtrū. ⁊ ibi glo. in ver. actio. ff. de exerci. ¶ Et limita qđ dixi. ſ. ſ. qđ exercitor teneaꝛ inſolidū ex contractu magiſtri nauis hoc verū ſi cōtrahat gratia illius rei cui eſt prepoſitus. Secus ſi cōtrahat ex alia cauſa: ⁊ idē in actione inſti. vt hic in tex. cōiūcta glo. in ver. gratia ⁊ nauis gratia diciꝛ fieri ſiue expēdaꝛ in naue reficiēda: vel emēdo res neceſſarias nauigantibus: vel pecuniā mutuā recipiēdo pro eis faciendis ſiue recipiēdo mutuū pro ſoluēdo primo mutuāti: vt. l. j. §. nō aūt. ff. de exercito.
8 †Nunquid aūt ex mutuo facto inſtitori factori ſeu prepoſito poſſit agi cōtra dn̄m ſeu preponentem. dic qđ qñqꝫ prepoſitus accipit mutuū ſimpliciter non exprimēdo ſe accipere in cauſam in quam prepoſitꝰ eſt: ⁊ tūc nō teneꝛ dn̄s niſi ꝓbetur in eam cām verſam rē. vt. d. §. nō aūt. v. qđ ſi ab initio. nec ſufficit aſſertio prepoſiti qđ in cauſam neceſſariā accipiat: vt dicit Inno. in. c. cū quibuſdā. extra de fideicō. qñqꝫ exprimit ſe accipere in cām in quā ꝑpoſitꝰ eſt principaliter ⁊ tūc ſufficit ſola cauſe expreſſio: vt dn̄s obligeꝛ etiā ſi prepoſitus fallat creditorē vt cū eſſet prepoſitꝰ ad mutuū ſuſcipiendū ad merces comparādas dixit creditori mutuāti ſe emiſſe merces illas. xx. aureis: cū nō emiſſet niſi. x. vt. d. §. nō aūt. v. ſed ⁊ ſi in precijs fefellit. qñqꝫ exprimit ſe accipere in cām in quā eſt ꝑpoſitꝰ nō principaliter ſed icōſequētiā: ⁊ tūc dꝫ mutuās attēdere quatuor. primū rei neceſſitatē: ſcđm cōtractꝰ prepoſitionē. tertiū cōgruam quātitatē pecunie: quartū loci opportunitatē. vt. l. fi. ff. de iſti. que notabilis eſt. Et de his dic per Bart. in. d. §. nō aūt. ⁊ Inno. in. c. qđ quibuſdā. in mutuāte aūt in rem minorū vel eccleſie eſt ſpeciale eorū fauore vt nō teneanꝛ niſi mutuās ꝓbet verſum in vtilitatē qđ probabit probādo tūc ſubeſſe neceſſitatem: vt no. Bar. in aut. hoc ius porrectū. C. de ſacroſan. eccle. in actione aūt de in rem verſo nō ſufficit qđ quis accipiat cauſa vertēdi in rem patris vel dn̄i niſi vertatur vt dicam. j. eo. §. in rem aūt. ſed in actione de peculio
9 debet probare peculiū ſtare ⁊ eſſe ſoluendo: vt. j. eo. §. ceterū. †Itē quero quid ſi mutuo mercatori ſimpliciter an preſumaꝛ mutuatū in cauſam mercātie vt ſic debeat cōueniri ſub iudice mercatorum qui cognoſcit de cauſis mercantie videꝛ qđ non preſumaꝛ ex quo non fuit expreſſum: vt. d. §. qđ ſi ab initio. Et hoc tenuit Ange. de peru. cōſulendo per. l. habebat. ff. de inſti. vbi dicit eſſe caſum in cōtrarium facit glo. in ver. fenus. in. c. j. de vſuris. lib. vj. que dicit qđ locans feneratori domū in dubio videtur locare ad artē quā exercet vꝫ ad fenus exercēdū. Idē tenet Bal. ⁊ Saly. vꝫ qđ mutuās mercatori pecuniā in dubio preſumiꝛ verſum in cauſa mercantie ſi nōn apparet aliūde per. l. fi. §. ſi autē miles. C. ad macedo. Sed quid ſi a prin. mercator mutuatꝰ eſt pecuniā cum propoſito vertēdi in cauſam mercātie deinde mutato propoſito cōuertit in alios verſus dic qđ inſpiciꝛ primū ꝓpoſitum. l. j. §. ſed ſi. ff. de exerci. Ex quo videtur decidi poſſe qđ ſtāte ſtatuto qđ de rebus delatis cauſa ſui vſus nō ſoluatur gabella ⁊ poſtea mutata voluntate vendat qꝛ non ſoluitur gabella quaſi proprij vſus cauſa delatis quaſi attendi debeat primū ⁊ principale propoſitū per dictū. §. ſed ſi hac.
10 de quo dic per Bar. in. l. cetera. §. fi. ff. de le. j. †Item attende qđ exercitor teneꝛ de cōtractu ſubſtituti a magiſtro nauis quātūcunqꝫ prohibito aliū ſubſtituere. ⁊ hoc propter vtilitatē nauigantiū qđ ſecus eſt in inſtitoria vbi ſubſtitutiones poſt ꝓhibitionē nō tenētur. l. j. §. magiſtrū. ver. finge cū. ⁊ ibi glo. ff. eo. Et ſimiliter actione de peculio teneꝛ dominus ꝗuis cū ſeruo cōtrahi ꝓhibuerit. l. ſi ſeruus. §. etiā. ff. de pecu. ¶ Vltimo not. in ver. ideo aūt. qđ exercitoria denominaꝛ a preponēte. Et inſtitoria a prepoſito: vt. j. §. j. v. ideo autē. Et ſic no. qđ actiones diuerſis reſpectibus nomē aſſumpſerūt: qꝛ alique a nomine cōtrahētiū vt ex empto ⁊ vēdito: alique ab inuentore vt publiciana a publicio: vt. ſ. tit. j. §. ſed iſte. ⁊ aquiliana ſtipulatio ab aquilio. ſ. quibus mo. tol. oblig. §. item per ac-
11 ceptilationem. †Item attende qđ ex contractu magiſtri ⁊ inſtitorum duplex oritur actio ſecum contrahentibus. ſ. vna contra eos que naſcitur ex eo cōtractu ⁊ alia cōtra preponentes eos ideo poſſunt agere cōtra contrahētes cū ipſis magiſtro ⁊ inſtitore niſi ſint in eius poteſtate preponētiū vel in ſubſidiū. ſ. qñ nō ſunt in ptāte et nō ſunt ſoluēdo: qꝛ tūc daꝛ officiū iudicis. l. j. §. eſt aūt. ⁊. l. ſi eum §. j. ff. de inſtito. ⁊ in alijs caſibus. vt dicam. j. §. j.

Inſtitoria tunc. ¶ Hic. §. ſummatꝰ fuit in prece-
12 denti. †Sed no. qđ preponētes aliquem alicui alteri negotiationi quā nauali vt taberne ſtabulo mēſe ⁊ alteri negotiationi. vt. l. quicūqꝫ. §. j. ⁊. ij. ⁊. l. iij. ff. de inſtito. teneretur inſolidum cōtrahentibus cum tali prepoſito actione inſtitoria: vt hic ⁊. d. l. quicūqꝫ. Et ſic ptꝫ qđ preponēs pōt cōueniri ex contractu ſui inſtitoris inſolidū: ſed non agere niſi inſtitor ſibi cedat actionē ad qđ faciendū pōt compelli actione mandati vel negotiorum geſtorū in his quē dominus cōſueuit facere vel niſi inſtitor ſit eius ſeruus vel niſi in ſubſidium quando inſtitor eſt abſens vel latitat: vel mortuus eſt ſine herede. tūc enim datur vtilis actio preponenti. l. j. in fine cum. l. ſequen. ff. de inſtito. ⁊ ibi per Barto.
13 ¶ †Et not. qđ duo ſunt neceſſaria vt ſit inſtitor ⁊ differat a procuratore. primum qđ ſit propoſitus vniuerſali negotiationi certo loco deſignato vel non deſignato cuiuſcunqꝫ generis ſit negotiatio. Item qđ ſit negotiatio queſtuaria: ſi autē ſit prepoſitus certe rei vel vniuerſali negotiationi non queſtuarie vt eſt in villico qui preponitur ad fructus colligēdos ⁊ non ad queſtus faciendos: vt. l. ſi cum villico. ff. de inſti. tunc magis procurator vocabitur quam inſtitor ſm̄ Barto. in. l. iij. de inſti. Et adde glo. in. l. iul. §. ſi procu. ff. de ac. emp. vbi autē quis preponitur particulari negotio vt mutuis pecunijs accipiendis tunc dabitur vtilis inſtitoria. l. in eum ff. eo. ⁊. l. idemqꝫ. §. idem papinianꝰ. ff. mādati. qꝛ recipere mutuas pecunias ſub vſuris bene eſt negotiatio: vt not. in. d. l. in eum. Et eſt differentia inter inſtitorem ⁊ procuratorem: qꝛ mādatum procuratoris finiꝛ morte domini: vt. l. mādatum. C. mā. ſed inſtitoris non. l. ſi quis mācipijs. §. impubes. ff. de inſti. Et per Barto. in. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pe. vbi etiā declaraꝛ qualiter exigaꝛ ab inſtitore illud qđ exegit poſt eius reuocationem. Item etiam requiritur in inſtitoria qđ ſit inſtitor dominice mercis non peculiarium. l. ſed ⁊ ſi pupillus. §. pe. ff. de inſti. ſi autē ſit peculiariū teneꝛ dominus de peculio ⁊ tributoria: vt tenet gloſ. in. l. j. C. de exerci. Nunquid aūt inſtitor de geſtis per eum teneatur finito officio vt ſi ſcripſit alicui creditori literā in qua dicebat qđ calculata ratione reſtat illud tātam pecuniā recipere quā ſibi ſoluet. dic quod nō tenetur qꝛ nō animo obligādi ſed ad fidem ſue prepoſiture videꝛ omiſſa litera. tex. eſt. notabilis in. l. ff. de inſtito. Et ideo inſtitores ⁊ factores mercatoris prepoſiti ad mercantiā ſeu fundatā mercātie vel cambij qui quotidie ſcribūt literas hac forma. habes tu titi apud menſam dominorū meorū centū que refundam tibi non obligatur: qꝛ per literas ſolū obligatio dominorum probaretur ⁊ fides menſe declaraꝛ: vt. d. l. fi. ſm̄ Ange. de peru. in. l. poſſeſſio. §. ⁊ ſi poſſeſſio. ff. de acquiren. poſ. qđ idem Ange. limitat eſſe verum ſcꝫ qđ per tales literas inſtitores nō teneꝛ niſi in dictis literis pecuniam recepiſſe cōtineaꝛ. nam tūc licet vt inſtitores perceperint ex quo aliquid acquiſitū eſt eis videnꝛ ita ſcribēdo fidē ſuā aſtrinxiſſe. ⁊ ideo ɔueniri poſſunt procuratorū exēplo: vt. ff. de procur. l. procuratoris qui pro euictione. Et dicit ita fuiſſe declaratū Florētie in cauſa domini paduani. Et adde qđ tales litere in alio quā inſtitore inducūt actionē de conſtituta. l. quidam. ff. de conſti. ſcđm Barto.

14 Bar.in.d.l.fi.†Item qualiter reuocetur inſtitoꝛ prepoſitus certo
loco vt dñs nõ obligetur ſecũ cõtrahẽtibus.dic proponẽdo in pu
blico loco literas pꝛohibitoꝛias ⁊ proteſtatoꝛias:qđ nullus dein
ceps cõtrahat cũ eo quas literas quilibet legere poſſit quaꝝ litera
rum ꝓpoſitionẽ nullus ignoꝛare poſſit nec excuſationem allegare
de imperitia literarũ niſi tales litere fuerint vẽto pluuia vel alio
aut etiã ab ipſo ꝓponẽte frauduleter ꝑ ſe vel aliũ ſublate.text.no.
eſt in.l.ſed ⁊ ſi pupillꝰ.§.preſcribere.ff.de inſti.nã poſt talẽ prepo
ſitionẽ ⁊ ꝓhibitionẽ dñs vel pater nõ obligat̃ iſolidũ inſtitoꝛia ex
cõtractu ſerui vel filij ſed bene obligat̃ de peculio.text.eſt in.l.quo
ties.ff.de pecu.Et qualiter ꝓcuratoꝛ ad lites ⁊ ad negotia reuoce
tur:dic per Bar.in.l.j.C.de ſatiſdan.¶Ultimo no.in ver.iſtas tñ
qđ exercitoꝛia ⁊ inſtitoꝛia habẽt locũ tam etiã in ſeruo alieno quã
in libero qui nõ ſunt in ptãte preponẽtis:ſed actio qđ iuſſu habet
locum ſolũ in eo cui iuberi poteſt:vt dixi.s̄.eo.§.exigitur.

15 **Introduxit ⁊.** ¶†Pro cõtractu ſerui negotiãtis
in merce peculiari dño ſcienti datur
contrahẽti cõdictio tributoꝛia cõtra dñm vt pro rata parte cõtri
buant inter ſe ⁊ creditoꝛes id qđ eſt in merce vel inde receptum ⁊
minus diſtributũ.h.d.vſqꝫ ad.§.preterea.Ut igit̃ cõpetat tributo
ria tria requirunt̃.pꝛimo qđ dꝫ eſſe negotiatio in merce peculiari:
qꝛ ſi eſſet dominica haberet locũ inſtitoꝛia,⁊ non tributoꝛia.l.ſed
ſi pupillo.§.pe.ff.de inſti.⁊ dixi.s̄.§.j.⁊ nomine mercis cõpꝛehen
dunt̃ quelibet negotia cõfecta de rebꝰ peculij.ff.e.l.j.§.licet.Scđo
requirit̃ qđ fiat negotiatio dño ſciẽte ⁊ nõ cõtradicente:qꝛ ſi igno
rante nõ hꝫ locũ tributoꝛia:ſed de peculio pꝛius dñs deduceret qđ
ſibi deberet̃:vt.l.iij.ver.qđ ſi ipſum.ff.de tribu.⁊ etiam qđ debetur
perſonis ſibi ſubiectis ⁊ de reſiduo ſi ſupereſt ſoluitur creditoꝛibꝰ
l.j.in pꝛinci.ff.de tribu.Sed ſi agat̃ tributoꝛia dñs non hꝫ hoc pri
uilegium qđ pꝛimo deducat ſibi debitũ imo tanquã vnus extra
neus creditoꝛ venit in tributũ.i.ad diuiſionẽ huius mercis pari
ter cum alijs creditoꝛibus:⁊ dominus eſt paris conditionis cum
eis:vt.d.l.j.in pꝛin.⁊.j.eo.§.is quoqꝫ.habet tamẽ dñs pꝛiuilegium
in hoc qđ petit ſibi debitũ ex quacunqꝫ cauſa ſibi debeat̃.ſ.tam ex
perſona ſua quã in eiꝰ poteſtate conſtitutoꝛis.Sed alij creditoꝛes
petunt ſolũ debitũ cõtractũ in merce ꝓpter qđ agunt nec preferũ
tur dño vt pꝛius eis ſoluat̃ niſi tunc recepiſſent pignus qꝛ qui ha
bet pignus prefert̃ dño.l.ꝓcuratoꝛ.§.ſed eſt queſitũ.ff.eod.v.hec
pꝛobant̃.prefertur etiã habẽs pignus alijs creditoꝛibꝰ habẽtibus
perſonales actiones etiam ſi res pignoꝛate fuiſſent empte ex pecu
nijs aliorũ creditoꝛũ:vt.d.l.pꝛocu.§.plane.Et attẽde qđ quando
creditoꝛes cõueniũt vt dñs diſtribuat eis pꝛo rata vel iudex loco
domini recuſantis debẽt creditoꝛes cauere ſe refuſuros alijs credi
toꝛibus poſtea apparentibus ⁊ ſic non eſt melioꝛ conditio credito
rum pꝛimo occupantiũ ſicut eſt in actione de peculio:vt.d.l.pꝛo
bet locum de peculio.Et adde per Barto.in.d.§.ſi is qui nouaꝫ
curatoꝛ.l.tributio.cum.l.ſeq.⁊ ſe.Item requiritur tertium in tri
butoꝛia.ſ.qđ ſit cõtractũ per exiſtentẽ in poteſtate vt per filiũ vel
ſeruum pꝛopꝛiũ vel etiã alienũ vel liberũ hominem bona fide poſ
ſeſſos:vel per ſeruum fructuarium ex re peculiari fructuarij.l.j.§.
poteſtatis.ff.eo.Si aũt nõ ſit in poteſtate vere vel pꝛeſumptiue ⁊
ſic nõ põt habere peculiũ non agit̃ tributoꝛia que cõpetit pꝛo mer
ce peculiari.Sed agitur alijs actionibus vt exercitoꝛia in negotia
tione nauali ⁊ inſtitoꝛia in terreſtri:vt.s̄.eo.§.exercitoꝛia.⁊.§.in
ſtitoꝛia.Itẽ requirit̃ etiã qđ ipſe contrahẽs fuerit in poteſtate eiꝰ
qui cõuenit̃ tributoꝛia ⁊ ideo nõ daret̃ hec actio contra ſingularẽ
ſucceſſoꝛẽ ad quẽ ꝑuenit ſeruus pꝛo cõtractu ante geſto ſed dabit̃
16 ex peculio:vt.l.de peculio.ff.de tribu.†Nunquid autem actio tri
butoꝛia concurrit cum actione de peculio:dic qđ nõ concurrit vt
poſſint ſimul intentari qꝛ ſunt cõtrarie in effectu qꝛ per vnam ſit
deductio a dño per aliam nõ vt dixi.s̄.Sed debet actoꝛ eligere qua
actione agat qꝛ vna electa nõ põt redire ad aliã niſi ſit ex diuerſa
cauſa.l.qđ in heredẽ.§.eligere.ff.de tribu.vel niſi per reſtitutionẽ
in integrũ ex cauſa iuſti erroꝛis:vt in tex.no.in.l.habebat.ff.de in
ſtito.aliquãdo enĩ ſcđm diuerſam accidẽtiam eſt melius intentare
actionẽ de peculio quã tributoꝛiã.ſ.ſi plus conſequat̃ per vnã quã
per aliã:vt.l.aliquãdo.ff.e.⁊.j.eo.§.is quoqꝫ.⁊ ibi dicã.Itẽ no.ibi
quaſi minus tributũ ſit qđ hoc verbũ minus includit etiã ſi dñs
17 nihil tribuat.†Et ſic no.qđ minꝰ facit qui nihil facit:⁊ minus ſol
uit qui nihil ſoluit vl̃ tardiꝰ ſoluit:vt.l.illud.§.minus.ff.de tribu.
et.l.minus.⁊.l.ſicut.§.minꝰ.ff.de ver.ſi.Ex quo videt̃ decidi ſi te
neris mihi vendere domũ pꝛo minoꝛi pꝛecio quam alij decẽ lib.qđ
quãuis alius nihil velit dare nihilominꝰ facta cõi eſtimatione de
bebis mihi dimittere decẽ ex pꝛecio.ar.huius tex.cũ cõcoꝛdantijs
s̄.allegatis.⁊ idẽ de ver.plus:vt.s̄.ti.j.§.plus.Et ideo ſi ſtatutum
dicit qđ iudex maleficioꝛũ condẽnans in plus quã dꝫ teneatur re
ſarcire de ſuo qđ etiã ſi indebite condemnauerit in totũ reſarciret
totum ⁊ ſimiliter plus debito dicitur ſoluere que totũ indebitum
ſoluit ꝑ dictũ.§.plus.⁊.l.j.§.hec verba.ff.ſi cui pluſquã ꝑ.l.falci.et
per Bar.in.l.ſi ſeruus legatus.§.ſi ita ſcriptum.ff.de lega.j.

Preterea introductis. ¶Hic tractat de
alijs duabus actio
nibus in quibus quis tenet̃ ex contractu alterius:ſcilicet de actio
18 ne de peculio.⁊ de in rem ver.⁊ hoc intẽdit.†Pꝛo geſto vel con
tracto cum ſeruo ſine domini volũtate tenetur dominꝰ actiõe in
id qđ eſt in rem eius verſum de peculio.Et dicitur verſum in reꝫ
domini ſi aliquid in rem domini impenderit neceſſario iudex tñ
debet pꝛius inſpicere vtrum in rem domini ſit verſum quã de pe
culio condemnet.h.d.Et pꝛemitte qđ peculiũ eſt pluriplex:vt no.
gloſ.in rubꝛica.ff.de pecul.ſed hic accipit̃ pꝛo peculio pꝛofectitio
vꝫ qđ dñs a ſuis rationibus ſeparauit ⁊ ſeruo ꝯceſſit.l.peculium
eſt.ff.de pec.vel qđ ſeruus permiſſu dñi habet a rationibus dñi ſe
paratũ deducto inde ſi quid dño debet̃.l.depoſiti.§.fi.ff.e.vel etiã
qđ ſeruus habet ignoꝛante dño acquiſitũ qđ tñ eſſe in peculio ve
riſimiliter permiſiſſet ſi ſciuiſſet.l.nõ ſolũ.ff.e.vel qđ parſimonia
ſua quiſqꝫ parauit vl̃ officio meruerit a quolibet ſibi dari idqꝫ ve
lut ꝓpꝛiũ patrimoniũ ſeruũ ſuũ habere quis voluerit.ff.e.l.pecu
liũ ex eo.Eſt igitur peculiũ pꝛout hic accipit̃ id qđ a rationibus
ſeparatum ſeruus habet expꝛeſſa vel tacita vel pꝛeſumpta permiſ
ſiõe dñi ſiue qđ ex parſimonia ſibi pauit officio meruit ab alio ſi
bi dari vt dictis iuribus ſupꝛa allegatis.expꝛeſſa permiſſiõe ideo
dixi:vt cum pater vel dñs cõcedit ſeruo vel filio in poteſtate certã
pecunie quãtitatẽ nõ expꝛimẽdo certũ genꝰ negotiationis:qꝛ tũc
haberet locũ inſtitoꝛia ſcđm Bart.in.l.j.ff.e.ad qđ facit.l.fi.ff.de
pecul.vbi pater ſtipulando ꝓ filio videt̃ in dubio ſibi cõcedere in
peculio pꝛofectitio.¶Et no.qđ peculiũ hoc modo conſtituitur
ſola dñi volũtate.l.nõ ſtatim.ff.e.parſimonia ideo dixi qꝛ ſi ſeruꝰ
eſt factoꝛ dñi ſui ⁊ habet a dño ſuo quolibet mẽſe.x.⁊ pſimonizat
19 ſibi illa.x.cauit in peculio ſcđm Bar.ff.e.in rubꝛi.†Scđo q̃ro que
differentia eſt inter hãc actionẽ de peculio ab exercitoꝛia ⁊ inſtito
ria:qꝛ ille dãtur inſolidũ:ſꝫ de peculio quãtũ eſt in peculio.Scđo
ille dant̃ qñ eſt determinatũ certũ genus negotiationis hec etiã
qñ nullũ.Tertio ille dant̃ quãdo ex volũtate vel cõſenſu dñi ꝯtra
ctũ eſt ĩ merce nauali vel terreſti hec aũt cõpetit etiã qñ dño igno
rãte ⁊ inuito ſeruus vel filiꝰ cõtraxit vt hic in tex.Nã cũ peculiũ
ſit ꝓpꝛiũ patrimoniũ ſerui.ff.e.l.peculiũ ex eo ſeruus dñm etiã in
uitũ ⁊ ignoꝛãte obligare de peculio.l.ſi quis ſeruũ.§.etiã.ff.de pe
cu.Sicut põt ei dño ignoꝛãti ⁊ inuito acquirere.l.etiã inuitis.ff.
de acqui.re.do.⁊.l.ſeruus vetante.ff.de ver.obli.⁊ qñ ſeruꝰ hꝫ libe
rã adminiſtrationẽ peculij que ſpecialiter eſt cõcedẽda vt poſſit
alienare ſoluere ⁊ delegare.l.quã tuberonis.§.ſunt quedã.cũ ſua
glo.ff.de peculio.tũc põt dominꝰ etiã qđ iuſſu cõueniri.vt not.in
l.ſi liberã.C.qđ cũ eo.Nõ aũt ex tali ⁊ libera cõceſſione põt qs do
nare ⁊ dilapidare.l.cõtra iuris.§.ſi filius.ff.de pac.Itẽ per hanc
generalẽ ⁊ liberã adminiſtrationẽ cõceſſam videt̃ id ſolũ cõcede
re qđ ſpecialiter quis cõceſſurus fuiſſet ⁊ nõ plus.tex.eſt in.l.q pe
culij.ff.eo.⁊ per Dy.in regula.in gñali.de reg.iur.lib.vj.Quarto
differt hec actio de peculio:qꝛ pater ⁊ dñs deducit omnẽ q̃liter
cũqꝫ debitũ ſibi ſubiectiſqꝫ pſonis.l.ſed ſi dãni.§.peculiũ.ff.e.ſed
in illis exercitoꝛia ⁊ inſtitoꝛia non deducit ſed tenetur inſolidum
vt.s̄.§.j.Quinto differt qꝛ dñs vel pater nõ tenent̃ inſtitoꝛia poſt
pꝛohibitiõem factã ſed de peculio ſic.l.quoties.ff.de pecu.et dixi
s̄.e.§.inſtitoꝛia.Et attende qđ dñs ⁊ ſeruus debent ſe inuicem fa
cere creditoꝛes ⁊ debitoꝛes in rationes ſuas ex iſta cauſa.l.non ſo
lum.§.fi.ff.eod.⁊ dixi.s̄.de actioni.§.actiones autem de peculio.
vbi tradita fuit foꝛma libelli ſuper hac actione.a tributoꝛia dif
fert actio de peculio in deductione ſibi debiti qđ deducit ſibi pa
ter vel dominus conuentus de peculio ſed non conuentus tribu
toꝛia ſed tanquam extraneus creditoꝛ venit in tributum cũ alijs
vt.s̄.j.⁊.j.eo.§.is quoqꝫ.Item illa habet locum quando interue
nit ſimplex ſcientia patris vel domini hic etiam inuito ⁊ ignoꝛã
te patre vel domino vt dictum eſt.item hec eſt generalis pꝛo toto
peculio ſeu concernens totum peculium:ſed illa ſpecialiter ꝯcer
nit mercem peculiarẽ etiam ſi nihil ſit in peculio.ff.de tributoꝛia
Ab actione qđ iuſſu differt reſpectu deductiõis debiti ⁊ reſpectu
ſcientie ⁊ reſpectu ſolidi.vt.s̄.eod.§.ſi igitur.Ab actione de in rẽ
verſo quam ad actionem ſolidi ⁊ deductionis quia de in rem ver
ſo datur inſolidum eius qđ eſt verſum nec dominus deducit ſibi
debitum.vt.j.eod.§.in rem autem.iſta autem de peculio non in
ſolidum ſed quantum eſt in peculio ⁊ dominus deducit.vt.s̄.di
ctum eſt.Ab omnibus autẽ actionibus ſupꝛadictis differt qꝛ il
le ſunt perpetue.l.macedoniani.C.ad maced.Sed hec aliquando
eſt tempoꝛalis.ſ.infra annũ cõpetens filio facto ſui iuris ⁊ ſeruo
vendito vel manumiſſo.l.j.ff.quãdo actio de pecu.eſt annalis.hu
trigarius autẽ in.l.j.in pꝛin.§.ſi is qui nauem.ff.de exercito.com
pꝛehendit differentiam inter has actiones hoc modo:qꝛ aut ſit
cõtractus ſuper re dominica ⁊ nauali ⁊ habet locũ titulus de ex
erci.aut ſuper dominica ⁊ nõ nauali:⁊ habet locũ titulꝰ de inſti
toꝛia.Aut ſimpliciter re peculiari ⁊ nõ dñica:⁊ tũc aũt dño ſcien
te ⁊ iubente ⁊ habet locũ qđ iuſſu.Aut dño ſolũ ſciente ⁊ non iu
bente ⁊ habet locum tributoꝛia.Aut domino ignoꝛante vel inui
to ⁊ habet locum de peculio.Et adde per Barto.in dicto.§.ſi is
20 qui nouam.ff.de exercitoꝛia.¶†Nunc quero an actio de pecu
lio detur pꝛo delicto filij vel ſerui:vt ſi filius vel ſeruus commiſit

alicui fratrum rapinam vel damnū an poſſit agi de peculio cōtra
patrem vel dominum: dic qđ dominus non tenetur de peculio ex
delicto ſerui.l.licet.§.ex cauſa furtiua.ff.de peculio. Sed ex quaſi
delicto dominus tenetur noxaliter.ſ.emendare damnum vel da-
re ſeruum pro noxa: niſi dominus ſciuiſſet ⁊ non prohibuiſſet: qꝛ
tunc tenetur inſolidum. Non autem de peculio contra patrē niſi
poſtq̄ filius ſit cōdemnatus.l.noxali.cum ſe.⁊ ſeq.ff.de noxa.limi
ta ergo qđ dixi qđ ex delicto filij vel ſerui non datur de peculio cō
tra dominum vel patrem: hoc verum niſi quantum hoc peculiuꝫ
ex tali delicto ſit locupletatum.nam in quatuoꝛ caſibus actio de
peculio datur ſolum contra peculium locupletatum ⁊ non quan-
tum eſt in peculio.primus ex maleficio.vt.d.l. ex cauſa. ſecundus
in mutuo facto ſeruo ad ludendū: vt.l.ſi.ff.de alea.tertius eſt quā
do geſſi negotia peculiaria contemplatione filij vel ſerui ⁊ nō pa-
tris vel domini.l.ſi pupilli.§.ſi ego.ff.de neg.geſt.quartus ex con
tractu filij vel ſerui impuberum.l. cum ancilla.⁊ ibi not.C.qđ cū
21 eo.†Ex predictis patet qđ ſi filius habēs peculium profectitium
committat maleficium in vita patris non poteſt pater conueniri
de peculio pro eius condemnatione ſi filius eſt cōdemnatus per
contumaciā.vt.d.l.iij.§.ſi ex cauſa.ff.de peculio.Sec⁹ ſi fuit pſens
⁊ agitauit iudicium.⁊ ſic quaſi contraxit.vt.d.l.iij.§.idem ſcribit
⁊ eſt glo.oꝛdi.j̄.de noxa.§.ſi.⁊ p Bar.in.l.ſi finita.§.ſi de vectigali
bus.ff.de dam.infec. Si autem habeat peculium aduentitium in
quo pater habet vſumfructum tunc non poteſt filius preiudica-
re patri: vt no.glo.in.l.pater qui caſtrenſe.ff.de caſtrē.pecu. ſi aūt
filius nullum habet peculium ⁊ pater ſoluit cōdemnationem pro
eius delicto an poſſit ei in ſua parte in diuiſione bonoꝛum faciē-
da cum fratribus poſt moꝛtem patris imputari.dic per Barto.
in.l.ſtichus.ff.de pecu.l.licet aut non detur actio de peculio de de-
licto filij vel ſerui niſi vt.ſ.dixi tamen dominus ⁊ pater conuenti
de peculio in caſibus in quibus poſſunt conueniri de peculio de-
ducere eis debitū ex delicto ſerui vel filij. Unde dominus pro fur
to ſibi facto a ſeruo ſibi deducet de peculio eſtimationem rei ſub-
ſtracte: ſꝫ non penam dupli vel quadrupli nec ſimiliter deducet
eſtimationem ſerui ſeipſum occidentis.expenſam autem factam
in curando ſeruum egrotantem non deducit dn̄s cum teneat̄ illā
facere alias per neglectum domini ſeruus efficeretur liber: ſꝫ be-
ne deducit expenſam factam in curando ipſum ſeruum ſe vulne-
rantem: qꝛ illam non tenetur dominus facere.l.ſed ſi damnum.§.
ſed ſi ex delicto.ff.e.vbi hec probantur ⁊ ſi dominus conuentus p
noxali dat ſeruum pro noxa.nihil deducit poſtea conuentus de
peculio ab alijs creditoꝛibus. Secus ſi dat eſtimationem damni
l.ſi ex noxali.ff.e.§.quos autem. ¶ Item no.qđ qui ſemel de pecu
lio egit nec totum debitum ex defectu peculij conſequi potuit au-
22 cto peculio ⁊ tunc aget de peculio.†An autem vendito ſeruo cuꝫ
peculio debeat conueniri de peculio emptoꝛ vel venditoꝛ.dic qđ ſi
dominus non recepit determinatum precium pro peculio ſꝫ prin
cipaliter pro ſeruo tunc conuenitur emptoꝛ non dominus etiam
intra annum.ſi autem ſpecialiter expreſſum fuit precium peculij
tunc vterqꝫ tenetur.ſ.emptoꝛ infra annum.⁊ emptoꝛ poſtea.l.an-
cillarum.§.ſi ſeruus.⁊.l.ſi ex duobus.§.ſi.cum.l.ſeq.⁊ ſeq.ff.e.⁊ ſic
eſt differentia an dominus vendat ſeruum cum peculio an ſeruū
⁊ peculium: vt dixi.ſ.ti.j.§.actiones autem de peculio. ⁊ idem ſi
dominium ſerui quouis alio genere mutatur vt legato dotis do
natione permutatione: vt.l.quoties.§.ſi.ff.eod. Ex hoc patet an
debitum a filio vel ſeruo ſit peculij vt ſequatur peculium penes
quēcunqꝫ vadat.de quo per Bar.in.l.frater a fratre iuxta ſi.ff. de
condi.inde.⁊ ſtatum dicam in ſequenti queſtione. Et adde qđ vbi
non eſt peculiū non poteſt actio de peculio intentari.ſed ad alias
actiōes recurrendum eſt: vt.l.deponi.ff.e. Item queritur an adē-
pto peculio remaneant ſeruus naturaliter ⁊ filius obligati inſoli
dum.dic qđ ſic.l.ſi quis cum filiuꝫ.cum.l.ſe.ff.de pecu. Eſt igitur
hic obligatio peculij reſpectu obligationis patris ⁊ domini qui
tenetur de peculio etiam ſi nihil ſit in peculio tempoꝛe litis conte
ſtate dummodo ſit tempoꝛe ferēde ſententie.l.queſitum.ff.e. ⁊ eſt
onus peculij reſpectu obligationis ſerui.⁊ qꝛ liberantur ſoluēdo
de peculio licet peculium non ſit eoꝛum. Item filius ſit ſoluit de
ſuo: licet ſoluat pro ſua obligatione repetit tamen ab eo ad qđ trā
ſit peculium: vt.d.l.queſitū.§.j.vt.d.l.frater a fratre.in.v.idqꝫ ma
xime.ſed in peculio nihil eſt tamen remanēt obligati: vt.d.l.ſi qs
cum filio.⁊ per Bar.in.d.l.frater a fratre.⁊ qđ iſta obligatio ſui
dicitur impropꝛia: qꝛ de iure ciuili ſeruus non obligatur.l.qđ at-
tinet.⁊.l.cum ſeruus.ff.de reg.iu.⁊ potius ſonat in factum vt in-
telligatur de quadam naturali que oꝛit̄ ex ipſo facto ſerui ex quo
obligatur naturaliter domino ⁊ creditoꝛib⁹: vt dicit tex. in.l. nec
ſeruus.⁊ in.l.ſi noxali.§.j.ff.e.⁊.j̄.§.cum autem.in glo.⁊.d.l. que-
ſtio attinet.ſed obligatio qua obligatur pater ⁊ dominus eſt ſo-
lum ciuilis que etiam habet effectum naturalis quod declaratur
per Barto.in.l.j.in verſicu.item quero an oꝛiatur.ff.de pecu.

a ¶ Nō verſuꝫ. Quid āt ſi familiaris me⁹ liber hō accepit aliqđ ⁊ v̄tit in vtilitatē meam: an tenear de in rē verſo. vide in ſpecu.de ſol.⁊ obli.§.ꝑnotādum.v̄.qđ ſi quis.⁊ p dn̄m Azo.in ſum. ſi certū peta.

23 In rem autem. ¶ †Sed no.qđ quando id qđ ex-
traneus geſſit contrahendo cum
ſeruo vel filio eſt verſum in rē patris vel domini tūc pater ⁊ dn̄s
tenent̄ inſolidū ſi totū eſt verſum.⁊ ſi pro parte verſum ac.de in rē
verſo.⁊ pro parte cōſumpta aget̄ de peculio vt hic in ver.itaqꝫ aūt
verſum dicit̄ omne illud qđ ſeruus vel filius cōuertit in rem neceſ
ſariam patri: vel dn̄o vt ſi recepit pecuniā mutuo pro ſoluendo: vt
in.l.iij.§.in rē.ff.e. Nec hoc caſu pōt opponi exceptio macedo.vel
vt domū patris vel dn̄i ruentem reparet vel melioꝛem faceret licet
poſtea coꝛruerit. Secus ſi domum exoꝛnauit expenſis volūtarijs
quia nō tunc dicit̄ verſum niſi ex mandato vel voluntate dn̄i fece-
rit. Sed pati debet auferri ſine leſione prioꝛis ſtatus.rei.vt dicit
l.iij.§.ſed ſi mutua.vel frumentum ad alimoniam familie patris
vel dn̄i.i.ſm̄ modum quo pater vel dn̄s conſtitueret vel ꝓpinarēt
d.§.in rem autē.etiam ſi frumētum mutuatum vel emptū in coꝛ-
reo patris vel domini repoſitū perierit vel coꝛruptum fuerit quia
ſufficit vtiliter ceptum: vt.d.l.iij. §. idem labeo.vel ſi filius mu-
tuatus eſt pecuniam pro filia dotanda vel ſoꝛoꝛe. Quid autem ſi
auus pro filia vel nepote fuerit creditoꝛ hoc modo qꝛ filius mu-
tuo acceperit mutuauerit vt patris negotia gereret.reſpondetur
24 quod pater tenetur: vt.ff.eo.l.⁊ ideo.§.ſi.cum.l.ſeq.†Ubi not.qđ
auus cogitur dotare neptem ex officio iudicis que dos debet re-
ſtitui filio etiam exheredato de quo dic per Barto.in.l.dedit do-
tem.ff.de col.bo.⁊ regulariter traditur quibus caſibus procura-
toꝛ actionem mandati et nego. geſt. habet eiſdem caſibus poteſt
competere actio de in rem verſo.vt vult tex.in dicta.§.in rem ver-
25 ſo.†Sed quid ſi mutuaui frumētum patri vel marito ex quo nu-
triuit filios vxoꝛis. An potero agere in ſubſidium contra vxoꝛem
⁊ filios ſi in eoꝛum vtilitatem verſum fuerit. Bart.deducit in ar.
qđ ſic in.l.cum his.ff.de condi.inde.vbi per eū. Item quid ſi mu-
tuaui decē filiofa.cōuertēda in rem patris: ⁊ ipſe luſit ⁊ reuincit
⁊ in rem patris conuertit. An potero agere de in rem verſo glo.
quod nō in.l.minoꝛ.xxv.annis filiusfamilias.ff.de mi.quia ex no-
ua acquiſitione ⁊ non ex mutuo dicatur facta verſio.pro quo facit
l.quid igitur.de dona.inter virum ⁊ vxoꝛem. Sed Barto.in.d.l.
minoꝛ ſequendo vltramontanos.dicit hoc eſſe verum ſi luſit in
alio ludo ex interuallo ſecus ſi incontinenti in eodem ludo. arg.
26 l.pleriqꝫ.ff.de ritu nup. ¶ †Item no.vt competat actio de in rem
verſo debet dari ⁊ accipi animo lucrandi vel gerendi negotiū pa-
tris vel domini ⁊ in rem eoꝛum vertendi.alias ſi ſeruus vel filius
nō acceperit aīo hoc debebit agi alijs actionib⁹ vt de peculio: vel
27 cōdictiōe ſine cā.ff.eo.l.⁊ iō.§.illud.⁊.§.idē ait.†Quid autē ſi fili⁹
vel ſeruus decepit creditoꝛē aſſerēdo velle vertere in rē patris vl'
dn̄i dic qđ nō dꝛ verſum.vt.l.qđ ſi ſeru⁹.§.qđ ſic accepit.ff.eo.nec te
net̄ dn̄s vel pr̄ ei⁹ ſi ſeru⁹ vel fili⁹ ſic accipiēs fuerit cōſuetus verte-
re ne nimia credulitas mutuātis vel nimia calliditas ſerui vel filij
recipiētis obſit pr̄i vel dn̄o dꝫ igit̄ creditoꝛ eſſe curioſus vt mutua
tum vertat̄ in rē patris vel dn̄i: vt.d.§.ſed ſi ſic in exercitoꝛe aut in-
ſtitoꝛe nō conuertēte in cām in qua prepoſiti ſunt. dic vt.ſ.dixi.§.
eadē ratione. In alijs autem negotijs nec nimia credulitas nec ni
28 mia curioſitas ſpectāda eſt vt dicit glo. in.d.§.ſꝫ ſic. ¶ †Scđo no.
ibi ver.ſꝫ eñ.qđ ex vno ⁊ eodē cōtractu pōt oꝛiri vna actio habēs
diuerſas qualitates: quarū quelibet ꝑ ſe hꝫ diuerſam foꝛmā libel-
landi ⁊ diuerſam cōdemnationē. Nam pro.x.mutuatis ſeruo oꝛit̄
vna actio.ſ.certi ꝯdictio ex mutuo q̄ hꝫ in ſe diuerſas qualitates
qꝛ pōt dici intētari certi cōdictio de in reꝫ verſo inſolidū ſi tota pe
cunia eſt in vtilitate dn̄i vel patris verſa. Et certi cōdictio de pecu
lio ſi nō eſt verſa ⁊ hoc reſpectu pōt dici vna actio.de peculio: ⁊ de
in rem verſo: qꝛ ex facto eodē deſcēdit vnica actio.que pōt ſe habe-
re ꝑmiſcue ad id qđ eſt verſum.⁊ ad id qđ nō eſt verſum vel dicit̄
vna actio de in rem verſo ⁊ de peculio qꝛ ex eodē edicto deſcendit
l.j.§.eſt aūt.ff.de pecu. Et alio reſpectu poſſunt dici diuerſe actio-
nes ꝓpter earū diuerſos effect⁹ qꝛ de in rem verſo dat̄ inſolidum
quantū eſt verſum ſine aliqua deductione ſed de peculio dat̄ cum
deductione dꝫ tamē actoꝛ intelligere cum qua qualitate velit hāc
actionē intētare: cū iſte qualitates habeāt diuerſos effect⁹.l.qđ in
heredē.§.eligere.ff.de trib.⁊ hoc niſi actoꝛ omnimodo reddat̄ in-
certus de facto rei: vt not.in.d.§.eligere.vel ex cauſa iuſti/erroꝛis:
vt.l.habebat.ff.de inſti.⁊ tūc.ſ.cauſa eſt incerta vel etiā cum vtraqꝫ
actio ſeu actionis qualitas ſint intētate: qđ fieri pōt ſi nō oppona-
tur a cōuento: vt no.glo.in.l.q̄ſitū.ff.quādo actio de pecu.eſt āna-
lis tūc per iudicē dꝫ examinari primo de in rem verſo: quā de pe-
culio: qꝛ ſi apparet pecuniā verſam in vtilitatē patris vel domini
29 teneret̄ inſolidū ſine aliqua deductione.†Si aūt apparet nō ver-
a ſum ᵃtūc eſtimat̄ quātum remanet in peculio deducto eo qđ patri
⁊ dn̄o ⁊ ſubiectis ſibi pſonis debet̄ ⁊ ſi qđ ſupeſt ſoluit̄ creditoꝛi ⁊
hoc videt̄ intētio huius litere: ex qua apparet qđ he actiones ſunt
diuerſe ꝓpter diuerſas qualitates: vnde vna intētata nō videtur
alia intētata.⁊ ſic agēs de peculio non dicit̄ agere de in rem verſo
diuerſam cōditionē habēte. Sed per actionē de peculio bene con-
ſequitur actoꝛ quādoqꝫ tantū quātum conſequitur per actiones
de in rem verſo: puta ſi peculium eſt pingue vel domin⁹ debet ſer-
uo tantum quod creditoꝛi poteſt integraliter ſolui: tunc enim in-
tentatus vnam videtur intentare aliam quo ad effectū cōſecutio
nis debiti.⁊ intellige hic glo.magnā.⁊ p Bar.in.l.j.ff.de peculio.

Cum antē

30 **Cum autem queritur.** ¶ † Peculium intelligitur id quod
ſupereſt deducto eo quod domino vel patri debeatur vel alijs per
ſonis in poteſtate eorũ exiſtentibus non tamen deducimus qđ ab
ordinario ſeruo debetur ſeruo vicario. hoc. d. vſqꝫ ad. §. ceterum.
31 † Debitum autẽ inter ſeruos ⁊ dominum dicitur qđ vnuſquiſqꝫ
deſcribit in libris rationũ ſuarũ ſe debere ex cauſa habili ad obli
gandum ciuiliter liberũ hominẽ. l. non ſolũ. §. an debitor. ⁊ l. pe
culium. §. ſi vero. ff. eod. lꝫ enim ſcribã tibi literã: vel ſcribã in libro
rationũ mearũ qđ debeo tibi centũ. Certe ex quo nõ eſt adiectũ ex
qua cauſa nõ potero condẽnari ad ſoluendũ ex dicta ſcriptura vt
dictis iurib9. ⁊ per Barto. in. l. ſi peculium. ff. de pecu. lega. ⁊ lati9
per eum in. l. nuda ratio. ff. de do. Et eſt hec obligatio ſerui natura
lis. ff. eo. l. nec ſeruus. ⁊ dixi. ſ. eo. §. j. ideo aũt dñs deducit ſibi de
bituꝫ ante alios creditores quos preueniſſe iuris fictione dñs cre
ditur. ⁊ cũ ſeruo egiſſe vt ante ceteros debitũ ſibi deducatur. vt in
quit text. in. l. ſi damnũ. §. pe. ff. eo. Et eſt veriſimile patrẽ vel dñm
permittere filio vel ſeruo habere in peculio quãtũ eis debetur: vt
d. l. ſed ſi damni. §. preterea. Itẽ ſicut debitũ dño deducitur ita de
bitum a dño vl' a patre in peculio imputatur: vt. l. quã tuberonis
32 §. peculio. ff. eo. † Eſt tamẽ differẽtia qꝛ aliqua dicunt debita ex par
te filij vel ſerui que nõ dicũtur debita ex parte patris vel dñi puta
damnũ datũ vel furtũ cõmiſſum a ſeruo ipſi dño cõputatur ⁊ de
ducit dñs tanquã ſibi debitũ: vt. d. l. ſed ſi damnũ. in prin. §. ſed ſi
ex debito. ſed nõ mutatur ex parte domini ſi dñs dedit damnum
33 in re peculiari. vt. d. l. ſed ſi damnũ. in prin. † Qualiter autẽ intelli
gitur patri debitum vel dño: dic qđ large accipitur nõ ſolum pro
debito ſue perſone: ſed deducit etiam debitũ alijs perſonis in ſua
poteſtate cõſtitutis ⁊ etiã que ſunt in tutela vel cura patris vel do
mini vel quorũ negotia adminiſtrat: vt. d. l. ſed ſi damnũ. §. pecu
lium. ⁊. §. preterea. ⁊. §. ſeruum. vel etiã debitũ ſocio domini: vt. l.
ſi ex noxali. §. ſi. cũ. l. ſeq. ff. eo. Et adde qđ hec deductio eſt ſubſidia
ria. ſ. quãdo cõuentus de peculio nõ põt alia actione vel alio iure
ſibi debitum conſequi. Ideo ſi dñs vendidit ſeruum cum peculio
deinde conueniatur de peculio infra annũ non deducit: qꝛ potuit
tempore venditionis detrahere ſibi debitũ. Item poteſt ſibi debi
tum recuperare per cõdictionem indebiti ⁊ per actionem ex ven
dito: vt. d. l. ſi ex noxali. §. qđ autem. Item intellige qđ hoc dedu
cto debet fieri ad cõmodum non aũt ad damnũ domini vel ſuorũ
heredũ ſiue debet reſpectu creditoris non reſpectu domini vel re
rum. l. caius. §. titius ſtichus. ff. de fideicõ. li. ⁊ ibi per Bar. ¶ Se
cundo no. in. §. aliquãdo. qđ quãuis vicarius. i. ſeruus emptus a
ſeruo ordina. vt hic in glo. ſit in poteſtate dñi tamẽ dñs cõuentus
de peculio ordinarij non deducit id qđ ordinarias dꝫ vicario: qꝛ
cum vicarius ⁊ eius peculium ſint in peculio ordinarij. d. l. quam
tuberonis. §. in peculio ⁊. l. ſi ſeruus meus. ff. eo. ex vna manu de
duceret de peculio ordinarij ⁊ ex alia manu reponeret ipſius ordi
nari qđ eſt penes vicarium vt dicit hic gloſ. ⁊ in. d. l. ſi ſeruus. Ecõ
tra autem dñs conuentus de peculio vicarij deducit qđ vicarius
debet domino vel ordinario: vel etiam qđ ordinarius debet domi
no: ⁊ ſic debitum ordinarij põt detrahi tam de peculio ſuo quã de
peculio vicarij ſui. Sed cõuentus de peculio vicarij dominus tũc
ſolum ſit deductio de eius peculio et non de peculio ordinarij: vt
d. l. ſi ſeruus. ⁊ ideo ſi vicarius nullum habet peculium dominus
non tenetur de eius delicto. ac pro eo qđ tunc vicarius debet do
mino: dominus non deducet ſibi debitum de eſtimatione ipſius
vicarij: qꝛ nemo eſt in peculio ſui ipſius vt. l. depoſui. §. ſtichus. ff.
eo. ⁊. l. ſtichus. in fine. ff. de pecu. per que iura dicit Bal. in. l. j. C. de
34 ſer. fugi. † qđ ſtatutum puniens preſentantem bannitum non cõ
prehendit bannitum preſentantem ſeipſum: cum nemo eſt in bã
no iuijpſius. arg. dicti. §. ſtichus ⁊. d. l. ſtichus. in ſi. C. ad. l. iul. ma.
35 † Nunquid autem ſyndicus ad denunciandum malefactores de
putatus teneatur denũciare ſeipſum delinquẽtem: vide per Bar.
36 in. l. cum quidaꝫ. §. quod dicitur. ff. de acqui. here. † Item an vnus
bannitus poſſit alium bannitũ preſentare vel occidere vt habeat
premiũ: dic qđ nõ cũ ſit in pari delicto. ar. l. is qui reus. ff. de publi.
iudi. qđ tenuit Alber. de gandi. in ſuo libro. c. xij. queſtio. viij.
37 **Ceterum dubium.** ¶ † Actio qđ iuſſu exercitoria ⁊ inſtitoria concurrunt
cum actione de peculio. ⁊ de in rem ver. ſed ſtulte faciet actor qui
illis omiſſis intentando iſtas ſe grauat onere probandi. h. d. vſqꝫ
38 ad. §. is quoqꝫ. ¶ † Et no. hic vltra quatuor virtutes que ſunt im
perare: vetare: permittere ⁊ punire: vt. l. legis virtus. ff. de legi. eſt
et quinta: qꝛ lex quandoqꝫ conſuluit: vt hic. ſic etiam conſuluit te
ſtatori teſtamenti ne rumpatur teſtamentum: vt. l. gallus. ff. de li
be. ⁊ poſthu. Sic etiam conſuluit actori volenti agere reali qđ pri
mo agat ſi poteſt aliquo poſſeſſorio per quod efficiatur de petito
re poſſeſſor. in. l. is qui deſtinauerat. ff. de rei vend. hic enim conſu
luit. l. qđ quis habet plures actiones ad idem competentes debet
eligere illam per quam minus grauetur onere probãdi ⁊ per quã
transferat onus probandi in aduerſarium fatuus eſt igitur conuẽ
tus actione ex mutuo qui recepit terminum ad probanduꝫ quod
nihil fuerit ei mutuatum niſi forte ex curſu ſit temporis transfera
tur in eum onus probandi qđ primo incumbit actori: vt. l. in con
39 tractibus. C. de non numera. pecu. † In multis enim caſibus in
cumbit probanti tam reo quã actori que melius explicantur quã
alibi: in. l. faciliter. C. de aboli. prodeſt tamen quandoqꝫ reo conuẽ
to maxime in reali iudicio ſi probet ad ſe rem ſpectare quod pro
eo tunc ferretur ſentẽtia ac ſi fuiſſet actor. ar. ſed ſi poſſeſſori. ff. de
iureiur. ſed ſi nihil probaſſet abſoluetur ſolũ ab impetitione acto
ris. ⁊ hec voluit notabiliter Inno. in. c. cum ꝯtingat. extra de offi.
dele. in glo. magna in ver. alij dicuntur melius. Quid aũt ſi reus
cui non incumbit onus probandi cauſam ſumpſit in illud onus
⁊ non probabit an debebit condemnari. dic qđ non: vt tenet gloſ.
40 no. in. l. circa. de proba. ¶ † Secũdo no. qđ facilior eſt probatio in
actione exercitoria inſtitoria ⁊ qđ iuſſu: quã in actione de peculio
⁊ de in rem verſo: qꝛ in illis ſufficit probare mutuatum eſſe in eam
cauſam in qua erat propoſitum recipiẽ. qđ dic vt dixi. ſ. eo. §. eadẽ
Sed in actione de in rem verſo debet probare mutuũ eſſe verſum
in vtilitatem domini: ⁊ in actione de peculio debet probare duo:
ſcilicet ſeruum habere peculium: ⁊ tantum eſſe in peculio qđ ſibi
ſolui poſſit vt hic dicit tex. qđ etiam quandoqꝫ fiet iudicis liqui
datione procedente. vt. ſ. eo. §. in rem verſo itaqꝫ iudex.
41 **Is quoqꝫ cui tributoria.** ¶ † Actio tributoria concurrit
cum actione de peculio ⁊ de in rem verſo: qꝛ actor quandoqꝫ plus
conſequitur per vnam quam per aliã. et datur ſibi facultas actio
42 nem ſibi magis expedientem eligere. hoc dicit. ¶ † No. igitur hic
duas differentias inter actionem de peculio ⁊ tributoriã: qꝛ actio
de peculio reſpicit totum peculium: ſed tributoria ſolum rem pe
culiarem. item actione de peculio dominus deducit debitum ſibi
ſubiectiſqꝫ perſonis: vt dixi. ſ. §. cum autem. Sed tributoria dñs
venit in tributum tanquã extraneus creditor: vt dixi. ſ. §. intro
duxit. Eſt tertia differentia qđ tributoria habet locum quãdo do
mino ſciente ſeruus cõtraxit vt hic in tex. ſed de peculio etiã igno
rante ⁊ inuito: vt. ſ. §. preterea. ⁊. l. ſi quis ſeruum. §. etiam. ff. de pe
cu. ⁊ dixi. ſ. e. §. introduxit. Poſtquam ergo quis elegit vnam nõ
poteſt redire ad actionem aliam: quia regula eſt qđ vbicũqꝫ ſunt
plures actiones ad idem pertinentes: et officium contrarium ha
bentes ſimul proponi non poſſunt: ſed electione tolluntur. l. qđ in
heredem. §. eligere. ff. de tribu. niſi actor per deceptionẽ aduerſarij
puta domini aſſerentis eſſe in peculio plus quã ſic egerit de pecu
lio omiſſa alia actione: quia tunc ex cauſa iuſta iuſti erroris reſti
tuitur ad actionem omiſſam. l. habebat. ff. de inſtitoria. vt dixi. ſ.
43 eodem. §. introduxit. † Sed cum hodie non proponitur in libel
lo nomen actionis: vt in cap. dilecti. extra de iudi. quomodo co
gnoſcatur que actio intentetur. dic qđ cognoſcitur per narratio
nem facti. ⁊ ex medio concludendi vt voluit Barto. in. l. conditio
ff. ſi certum petatur.
Que diximus. ¶ Que in ſeruo dicta ſunt habent locum in filiofamilias excepta actione
mutui filiofa. facti que nõ datur regulariter in patrem vel filium
etiam ſui iuris effectum obſtante exceptione macedoniani. h. d.
44 vſqꝫ ad. §. in ſumma. ¶ † Not. igitur ex prin. qđ ſeruus ⁊ filiusfa.
equiparantur in pluribus: primo quia vterqꝫ eſt in poteſtate: ſecũ
do quia vterqꝫ obligare poteſt eum in cuius eſt poteſtate vt domi
num vel patrem his ſex actionibus. ſ. exercitoria inſtitoria tribu
toria de peculio qđ iuſſu ⁊ de in rem verſo de quibus omnibus di
ctum eſt. ſ. ⁊ ſic ſimilitudo eſt inter eas: vt dixi. ſ. eodem in princi
45 pio. † Sed differunt in multis de quibus no. glo. hic in ver. eadẽ.
et primo quia vnus liber alter ſeruus. Secundo quia in macedo
niana exceptione que datur filiofa. vt non aſtringatur ipſe nec etiã
pater de peculio ex mutuo ſibi facto qđ non ſic eſt de ſeruo. Ter
tio differunt: quia filiusfami. poteſt eſſe in iudicio cum conſenſu
patris: item poteſt compromittere et eo condemnato pater tene
tur de peculio quod ſecus eſt in ſeruo vt hic in gloſ. Quarto quia
filiusfami fideiubendo obligat patrem de peculio ſeruus autem
fideiubendo. extra cauſam peculiarem non obligat dominum. l.
ſeruus inſcio. ff. de fideiuſ. Quinto differunt quia ſeruus poteſt da
ri pro noxa: ſed filiusfa. non. ĩ. titu. proximo. §. ſed ⁊ veteres. Sexto
ſeruus manumiſſus non tenetur de ante geſtis. ff. de nego. geſt. l.
cũ actum ſed filiusfami. ſic. ff. quod cum eo. l. ij. Septimo differunt
quia filius obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter ꝑpter quam obliga
tionem poteſt detrudi in carcerem. l. cum filij. C. qui bo. ce. poſ. ſer
uus autem obligatur ſolum naturaliter. l. quod attinet. ff. de reg.
iur. Octauo filiusfami. poteſt habere peculium caſtrenſe vel quaſi
aduentitium et profectitium. Seruus autem profectitium ſolum
vt dixi. ſ. eodem. §. preterea. Nono filiusfami. poteſt habere here
dem: vt in aut. de heredi. que ab inteſta. defe. §. j. col. ix. ſeruus nõ.
Undecimo filiusfami. poteſt eſſe tutor ⁊ obligat patrem de pecu
lio. l. ſi filius. ff. de tute. ſecus in ſeruo: vt. ſ. dixi qui dari tuto. teſta
mento poſſunt. in prin. Duodecimo qꝛ ſeruus non poteſt teſtari
filiusfa. ſic ad pias cãs patre conſentiente de aduentitio in quo pa
ter hꝫ vſumfructũ ⁊ ſine conſenſu patris: ſi pater nõ habet vſum

fructum ſecundum opi. Barto. in. l. j. C. de ſacroſanc. eccle. licet al's
non poſſet teſtari de aduentitio etiam ſi pater non habet vſum-
fructum. l. penul. C. qui teſta. facere poſſunt. Tertiodecimo filiuſ-
fa. poteſt donare cauſa mortis patre cõſentiẽte ſeruus aũt non. l.
46 tam is. §. filius. ff. de dona. cauſa mor. ¶ †Secundo no. in ver. il-
lud proprie. qd filiuſfa. poteſt regulariter obligari ex omni cauſa:
adeo qd ſi non poteſt ſoluere incarceratur: vt. d. l. cũ filij. lȝ glo. te-
nuerit oppoſitũ ⁊ male. in. l. iij. §. ſed vtrũ. in verbo cõueniri. ff. de
nup. excepta cauſa voti. l. ſi reȝ. §. voto. ff. de polli. ⁊ excepta cauſa
mutui in qua non obligat᷑ in effectũ obſtante macedoniani exce-
ptione nec eius pater etiã de peculio quãuis filius efficiat᷑ ſui iu-
ris. vt hic dicit tex. ⁊ quãuis hec exceptio fuerit omiſſa ante ſentẽ-
tiã: tamẽ poterit oppõi poſt ſentẽtiã ſicut plures alie poſſunt: vt
no. in. l. tam ⁊ fi. ff. ad macedo. ⁊. l. j. C. de iur. ⁊ fac. igno. vbi gl. di-
cit lȝ regulariter cõtra videlicet qd exceptio perẽptoria dȝ oppo-
ni ante ſententiã. l. peremptorias. C. ſen. reſcin. non poſſe. Itẽ hec
exceptio non tranſit ad fideiuſſorẽ ⁊ mandatorẽ qui ſoluentes ha-
berent regreſſum contra ipſum filiũ niſi interceſſerint animo do-
47 nandi. l. ſed ⁊ iulianus. §. fi. ff. ad macedo. †Sed an filiuſfa. ſoluẽs
per errorem poteſt repetere. dic qd nõ: q2 eſt odioſa exceptio licet
ſit perpetua. Secus in exceptione velleiani que eſt fauorabilis
ideo per errorem ſolutum repetitur. l. qui excep. perpetuam. ff.
48 de condi. indebi. †Item an huic exceptioni renũciari poſſit. dic
qd non q2 non tam ſui fauore quam odio feneratoris fuit intro-
ducta. vt tenet gl. in. d. l. tam ⁊ fi. ff. ad macedo. Secus in exceptio-
ne velleiani que fuit inducta fauore mulieris ideo ei poteſt renũ-
ciari ſi fuit certificata. vt tenet glo. ⁊ conſuetudo hoc ſeruat in. l.
fi. §. ſi mulier. ff. ad velleia. licet Bar. ibi teneat qd mulier de iure
non põt renunciare quia eo ipſo qd renunciaret ꝓpter fragilitatẽ
decipitur. l. doli. verſi. diuerſum. ff. de noua. ¶ Ultimo no. hic in
glo. caſ[u]s in quibus ceſſat exceptio Macedoniani.
49 **Illud in ſumma.** ¶ †Ex cõtractu filij vel ſerui
in actione qd iuſſu de in rem
verſo inſtitoria ⁊ exercitoria poteſt directo agi contra patrẽ ⁊ do-
minũ ⁊ ab eis per contrahentes condici ſi cum ipſis contractum
eſſet. hoc dicit vſqȝ ad fi. Nam pater ⁊ dominus videntur quodã
modo perſonaliter contrahere cũ per ſeruum ⁊ filiũ contrahunt
vt in reg. iuris qui per alium facit. lib. vj. Et contrahentes ſimili-
ter videntur contrahere cum preponente quãdo contrahũt cum
prepoſito ab eodem probatur in exercitore. l. j. in prin. ff. de exerci-
toria. In inſtitore probatur ibi in prin. ff. de in rem verſo. in qd iuſ-
ſu probatur clare. in. l. j. in prin. ff. qd iuſſu. ⁊ dixi. ſ. eo. §. j. ⁊ ideo ꝑ
certi condictionem generalem ⁊ ſpecialem per quas certum cõdi-
citur. vt. l. certi cõdictio. ff. ſi cer. pe. poteſt ab eis directo debitum
peti ac ſi contraxiſſet. vt hic ⁊. l. ſi quis mancipijs. in fi. ff. de inſti.
⁊ ex contractu ſocietatis inite cum filio vel ſeruo ex iuſſu patris
poteſt directo agi cum patre vel domino. l. fi. ff. pro ſocio. ⁊ ex con-
tractu filij vel ſerui: hic facto iuſſu patris vel domini conuenitur
hic pater vel dominus alterius iuriſditionis ac ſi ipſi perſonali-
ter contraxiſſent. l. heres abſens. §. apud labeonem. ff. de iudi. Et
ſimiliter poterunt conueniri redhibitoria ⁊ ex ſtipulatu ex vendi-
50 tione filij vel ſerui: vt. d. l. ſi quis mancipijs. in princip. †Eſt enim
vna ⁊ eadem obligatio qua tenetur pater ⁊ filius etiam in actio-
ne de peculio. l. in. §. ſi filius. verſi. nec intereſt. ff. de pecu. ⁊. l. ſi cuȝ
filio. ff. de compenſa. licet contrariũ fiat condemnatio. l. tã ex con-
tractibus. ff. de iudi. ⁊ per Barto. in. l. j. ff. de pecu. ⁊ hoc apparet:
q2 pater ⁊ dominus non obligantur vt fideiuſſores in iſtis actio-
nibus pro contractibus ſerui ⁊ filij: imo tenetur ꝑncipaliter cũ
ipſi contraxiſſent. differt enim obligatio patris ab obligatiõe fi-
deiuſſoris: ⁊ etiam conuenit in quibuſdam. de quo per Bar. in. l.
cũ filius. ff. de ver. obli. Nõ eſt ergo neceſſe qd primo diſcutiat᷑ prin-
cipalis: ſcȝ filius antequã veniatur ad patrem ſicut oportet diſcu-
ti principalem antequam veniatur ad fideiuſſorem in. aut. ꝓſente
C. de fideiuſſ. Sed directo poteſt conueniri ac ſi cõtraxiſſet per nũ-
cium licet nuncius non obligatur. l. multum. C. ſi quis alteri vel
ſibi. ⁊ ſic fallit hic regula que dicit qd pater non teneatur ex con-
tractu filij nec cõueniri poſſit. vt. l. j. C. ne filius pro patre. Et not.
hic glo. que tenet expreſſe qd iſta nomina ſcilicet de peculio ⁊c. nõ
ſunt propria nomina actionũ: ſed ſunt adiectiones ⁊ qualitates
quedam: ⁊ ideo habent naturam actionum ſtricti iuris vel bone
fidei prout ſunt actiones quibus adherent iſte qualitates. ſi autẽ
eſſent propria nomina actionum tunc eſſent ſtricti iuris cum non
connumerantur in. §. actionum. ſ. ti. j.

¶ De noxalibus actionibus. Rubrica.

¶ Continua vt hic in glo. continuatur.

1 Dominus pro ſerui delicto noxaliter tenetur.
2 Electio in criminalibus locum non habet.
3 Dominus an debeat alternatiue petere aut damnum emendari aut ſeruum pro noxa dari.
4 Verba ſententie quandoqȝ impropriari eſt neceſſe.
5 Actiones noxales vnde ortum habuerint ⁊ quomodo differant a pretorijs.
6 Noxa caput ſequitur.
7 Crimen ſerui an extinguatur morte ipſius.
8 Monachus an poſſit conueniri pro commiſſis ante ingreſſum monaſterij.
9 Fr̃es tertij ordis frãciſcani an poſſint corã ſeculari iudice cõueniri.
10 Patria poteſtas tempore delicti impedit obligationem oriri.
11 Pater filium corrigere ⁊ carceri tradere poteſt.
12 Filius vel ſeruus contra patrem vel dominum agere nõ poſſunt.
13 Actus deueniens ad caſum a quo incipere non potuit vitiatur.
14 Actio extincta quando reſuſcitari poſſit.
15 Lex impudica ⁊ aſpera corrigi ſeu mutari debet.
16 Pater pro pena filij plus triſtatur quã ipſe filius.
17 Pater non obligatur ex delicto filij.
18 Debitor ſuſpectus capi poterit.

1 **Ex maleficijs vero.** ¶ †Pro de-
licto ſerui do-
minus tenetur noxaliter ⁊ habet electionem eui-
tandi condemnationem aut emendare damnuȝ
datum aut dare ſeruum pro noxa. per quam da-
tionem transfertur dominium ſerui. quem tamẽ
cogitur damnum paſſus manumittere ſeruo damnum reſarcien-
te. hoc dicit vſqȝ ad. §. ſunt autem. Et eandem electionem habet
dominus etiam pro quaſi maleficio ſerui: vt puta ſi dominus eſt
exercitor nauis: et ſeruus eius aliquid alteri ſurripiat de naui tũc
dominus poteſt conueniri dupliciter aut ex quaſi maleficio ſerui
et tũc tenetur noxaliter: vt. l. fi. §. ſeruorum. ff. nau. cau. aut ex quaſi
contractu de recepto nomine ſuo: et tunc tenetur inſolidum ſine
noxe deditione: vt. ff. eodem titu. l. idem. §. exercitor. vt hic in gloſ.
prima. Item habet electionem quando dominus ignorauit vel
etiam ſciuit ſed prohibere non valuit. al's ſi valuiſſet prohibere: ⁊
non prohibuiſſet tenetur inſolidum vt hic in glo. j. in ver. damna-
to. ⁊. l. ij. C. eodem. Item ceſſat hec actio quando quis mandauit
alteri vt certum ſeruum emeret qui ſeruus fecerit furtum manda-
tario tenetur inſolidum emendare damnum mandatario: ne ſit
officium ſuum damnoſum. l. ſi ſeruus communis. §. qd vero. ff. de
fur. et hic in gloſſ. in ver. iniquum. Item poteſt etiam ſeruus ex
quaſi delicto criminaliter extra ordinem puniri. l. j. §. cum ſeruus.
2 ff. de his qui deic. vel effu. †et ſic patet qd quando criminaliter agi-
tur ceſſat electio que etiam ceſſat in alijs caſibus quos colligis ſic
noxalem ceſſare facit domini ſcientia prohibere valentis. l. ij. C. eo-
dem. Secundo quando conuenitur ex contractu ſuo. vt. d. §. qd ve-
ro. ⁊ dicto. §. exercitor. Tertio lite conteſtata ſuper actione iudica-
ti. l. miles. §. decem. ff. de re iudi. Quarto in publicis iudicijs qui-
bus contra ſeruum agitur. l. penulti. in fine. C. eodem vel etiam pri-
uatis criminaliter intẽtatis. l. j. §. cum ſeruus. de his qui deie. vel
effu. Quinto mendacium domini negantis ſeruum eſſe in ſua po-
teſtate. l. ſi ſeruus deportatur. §. finali. ⁊. l. quoties. §. pretor ait. ff.
3 eodem. †An autem dominus debeat alternatiue damnum petere
emendari: vel ſeruum pro noxa dari. dic qd ſolum debet petere dã-
num emendari quia ſolum illud eſt in obligatione: vt hic in gloſ.
in ver. eſtimationem. ⁊ dans habet facultatem dandi pro noxa
vſqȝ ad litis conteſtationem. ſuper actione iudicati ſicut in aqui-
liana. l. miles. §. decem. ff. de iudi. nam quando vnum eſt in obliga-
tione ⁊ aliud in facultate ſoluendi ex legis diſpoſitione tunc reus
habet facultatem illam vſqȝ ad litis conteſtationem ſuper actione
iudicati: poſtea non: ſecus ſi habeat illam facultatem ex diſpoſitio-
ne hominis: vt cum eſſet debitor in centum: ⁊ qd poſſet ex pacto
illa centum ſoluere in frumento vel alia re: nam excluditur ab illa
facultate ſi patitur litem conteſtari ſuper frumento vel centum. l.
ſi quis ſtipulatus fuerit. x. in melle. ff. de verborum obligationi. ⁊
ibi per Barto. ⁊ etiam per eum in. l. item veniunt. §. petitam. ff. de
pe. her. Quid autem ſi iudex condemnauerit ad dandum decem
pro emendatione damni: aut ſeruum pro noxa: an erit a modo
vterqȝ in obligatione ſicut vterqȝ alternatorum ⁊ in obligatione
l. illud aut illud. ff. de conſtitu. pecu. Sed ſerui datio eſt in faculta-
te ſoluendi: vt eſſet ante ſententiam: quia verba ſententie intelli-
guntur ſecundum quod lex diſponit ⁊ declarat iudicem debere
declarare: iudicare: vt. j. de offi. iudi. ⁊ ibi dicam: ſi autem lex non
declarat tunc verba ſententie intelliguntur ſecundum propriam
ſignificationem eorum. Unde ſententia lata ſimpliciter contra
plures intelligitur diuidere et eos obligare in viriles licet prius
eſſent obligati inſolidum. l. paulus reſpondit eos. ff. de re iudi-
ca. et Barto. in. d. §. decem. Et adde gloſ. ſingularem in. l. ⁊ puto
4 §. iulianus. ff. fami. her. †qd verba ſentẽtie quãdoqȝ impropriant᷑
et improprie intelligi debẽt vt res potius valeant quam pereant.
ideo ſi iudex adiudicat vni fundũ ⁊ alij vſumfructuȝ intelligitur
fundus reſpectu proprietatis tantũ ne pereat adiudicatio vſuſfru-
ctus fundi cuius cõmunio non eſt de mente iudicis diuidẽtis vt
d. §. iulianus. facit. c. intelligentiam. extra de verbo. ſignifica. ⁊. j. q.
j. marchion

j.marchion ⁊ baſilides. Similiter verba libelli impropriantur vt
ſuſtentetur libellus.lege ſed ⁊ ſi poſſeſſioni.§.item iura vero.ff.de
iurein.⁊ ibi per barto.¶ Secundo no.differentiam inter noxam
⁊ noxiam tamen vnum ſepe ponitur pro alio:vt gloſſ.dicit in lege
aliud fraus.ff.de ver.ſig. Sic ⁊ alias vna dictio pro altera ponitur
vt.l.veteres.ff.de act.emp.¶ Tertio no.in ver.ſupremam autem
rationem legis.quare conceditur dño electio emendandi damnum
vel dandi ſeruum pro noxa:quia ſeruus cogitur ſuam rem vende
re niſi in caſibus no.in.l.inuitum.C.de contrahen.emp.

5 **Sunt autem.** ¶ †Actiones noxales inuente fuerũt
quedam a ciuili.l.xij.tab.quedã a pre
tore.h.d.vſqꝫ ad.§.omnes autem. Et differentiam inter pretorias
⁊ ciuiles vide.j.de perpetuis ⁊ temporalibus actionibus per to
tum titulum nam iſte actiones noxales erunt temporales vel per
petue prout meta earum conſtituta eſt a lege vel pretore ⁊ tandiu
competit facultas ſerui dedendi.lege pe.§.here.actiones.ff.eod. et
dantur heredi ⁊ in heredem non iure ſucceſſionis:ſed iure domi
nij ⁊ iure poſſeſſionis ⁊ in hoc ſapiũt naturã realiũ actionũ.l.j.§.
fi.ff.ſi qua.pau.feciſ.dicatur. Et attende quod noxalis non eſt no
men proprium actionis:ſed adiectio ad alias actiones vt furti no
xalis.vt bo.ra.noxalis iniuriarum noxalia aquilia noxalis.

Omnis autem noxalis. ¶ Noxalis actio
ſequitur quecũqꝫ
poſſeſſorem ſerui delinquentis ⁊ etiam ipſum ſeruum factum libe
6 rum vel de libero factum ſeruum.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi ſeruus. ¶ †No.
igitur regulam quod noxa caput ſequitur ſicut lepra leproſum.
tranſit enim ſeruus cum infectione ⁊ vitio ſuo:vt hic. ⁊ lege.j.C.
eod. Non enim alias datur noxalis actio contra aliquem niſi pe
nes eum ſit ſeruus.l.noxalis autem.ff.eod.⁊ ideo ſi dominus poſ
ſidet vel dolo deſijt poſſidere vt hic in glo.in ver.poteſtas:quo ca
ſu eſt electio actoris cũ quo agat.l.de illo.ff.e.⁊ ipſe dominus tene
tur noxaliter.ſi aũt ſeruus trãſeat in ptãtẽ alterius ille ſimpliciter
tenetur noxaliter ſi ipſe efficitur liber tenetur inſolidum. nec põt
dare ſeipſum ꝑ noxa:ſed extinguitur noxe deditio vt hic dicit tex.
Sʒ hic eſt caſus vbi actio ꝙ erat noxalis a prin.mutatiõe ſtatꝰ delin
quentis de ſeruitute in libertatem deſinit eſſe noxalis. Et econuer
ſo mutatiõe ſtatus delinquentis ⁊ libertate in ſeruitutem vt quia
libertus poſt delictum ex ingratitudine reuocatur in ſeruitutem
vel liber homo patiatur ſe vendi ad precium participandum. vt
ſ.de iure perſonarum.§.ſerui autem.actio autẽ que erat prius in
ſolidum in perſona delinquentis efficitur noxalis in perſona poſ
ſeſſoris vt hic in v.ex diuerſo.⁊ eſt hic caſus in quo ſeruus liber fa
ctus tenetur de ante geſtis.i.de delicto in ſeruitute commiſſo. ſed
de obligatione ex contractu ante geſto non tenetur niſi ratione cõ
nexitatis vel ratiõe competentis libertatis pendente lite ſuper pe
titione hereditatis:vt hic in gloſ.ſuper ver.directo. Et adde gl.in
l.eum actum.ff.de ne.ge.⁊.l.j.C.de noxa.que ponunt caſus in qui
bus ſeruus liber factus tenetur de ante geſto. Quero ſi ſeruus nõ
erat penes me tempore quo deliquit:ſed nunc eſt:an tenear.dic qꝺ
ſic ⁊ etiam heres meus ſeruo viuẽte ⁊ penes eũ exiſtente.d.l. noxa
7 lis aũt.ff.eo.†Sed nunquid morte ſerui extinguatur crimen ⁊ li
beretur dominus.dic quod ſic ẽt ſi dolo deſijt poſſidere antequaʒ
conueniatur vel antequã fuerit in mora iudicium accipiẽdi.l.ele
ctio.§.ſi is quẽ.ff.eod. Et eſt ratio quia tenetur ad dãnuʒ reſpectu
certe ſpeciei.naʒ illa perempta liberatur alias non liberatur.vt.l.
incendium.ff.ſi cer.pe.⁊ hoc verum niſi dominus ſciẽs non prohi
buerit:qꝛ tũc tenet̃ iſolidũ ipſe ſʒ heres eius ſolũ tenetur noxaliter
non inſolidũ quia de delicto defuncti non tenetur heres niſi litis
conteſtatio.l.plurimũ.in fi.ff.eo. Itẽ quid in vſufructuario deposita
rio cõmodatario ⁊ creditore pignoris ⁊ in eo qui precarie rogaue
rit ſeruum delinquentẽ an poſſit cõueniri noxali.dic vt.l.his qui
vſuſfructus.⁊.l.ſeruus depoſiti.⁊.l.noxale.⁊.l.in noxalibus.in fin.
8 ff.de noxa.act.in fi.†Item quid de monacho qui comparatur ſer
uo:vt dixi.ſ.eod.titu.in princi.in tertio notabili.nunquid pro cõ
miſſis ante ingreſſum monaſterij conuenietur ſpe.in tit.de reo.§.
j.ver.ſed nunquid pro commiſſis.⁊ ibi per bald.in ſua notula di
cit quod pro debito pecuniario ciuili ſi monachus non defenda
tur fit miſſio in poſſeſſionem in his bonis que peruenerũt ad mo
naſteriũ.ſed in criminali pro delictis cõmiſſis ante monachatio
nem non poteſt conueniri quia tranſitus ad religionem omnem
maculam extinguit.in auten.de monachis.in princi.col.j. Sed tu
dic quod monaſteriũ tenetur ſiue ex contractu ſiue ex delicto mo
nachi conueniatur ciuiliter.vt no.gl.in autẽ.ingreſſi.C.de ſa.ſan.
ec.reprobata diſtinctione glo.in.l.ſi periculum.§.j.ver.in volunta
te.ff.de pec.leg.que eſt quod monaſterium tenet̃ ſi monachus tranſ
tulit omnia bona ſecum.ſ.res ſingulares.criminaliter autem pro
maleficio cõmiſſo an ſimiliter nõ liberatur quia videtur facere in
fraudem cauſa euitandi penam.l.ſi.in prin.ff.de his qui mortem
ſibi conſciue.⁊ ideo non euadit corporalem punitionem iudicis ſe
cularis.l.ſi quis poſtea.ff.de iudi.facta tamen prius degradatio
ne a iudice eccleſiaſtico.de qua in.c.degradatio.extra de pe.li.vj.⁊
per Bartol.in.l.ij.§.ignominie.ff.de infa.⁊ hoc in aſſumentibus
9 ſacrum ordinem.†ſed in his qui poſt delictum mutant habitum:
ſed non aſſumunt ſacrum ordinem vt ſunt fratres tertij ordinis:
multi gaudentes non eſt dubium qꝺ euitant iuriſditionẽ iudicis
ſecularis qꝛ talis habitus nõ facit eos religioſos cum retineãt bo
na vxoris ⁊ liberos quod eſt cõtra ordinẽ profeſſionis.xij.q.j.duo
ſunt genera.ſm Bartol.in.l.j.ff.de pe.⁊.l.ſemper.§. quidam.ff. de
iurein.ſed habent priuilegium quod ſi fuit eis iniuria facta per iu
dicem laicum poſſunt recurrere ad iudicem eccleſiaſticuʒ propter
honorem nominis beati Franciſci argu.l.cum filius.§.pater.ff.de
le.ij.ſed dominus Anto.de but.dicit quod omnes ſeruientes in
diuinis debent vti beneficio eccleſiaſtico vt etiam ſunt Bernardi
in.c.ij.de fo.compe.⁊ per Joan.an.in.c.j.de obli.ad ratiocinia. vi
de plene ⁊ plenius per dominum Pe.de ancharano in.c.ea que.
de reg.iur.li.vj.

Si ſeruus domino. ¶ Ex delicto ſerui commiſ
ſo in dominum non naſci
tur obligatio contra ipſum ſeruum etiam manumiſſum nec etiaʒ
contra alium in cuius poteſtate tranſiret ⁊ ecõuerſo.ex delicto do
mini commiſſo in ſeruum non agitur contra dominum per ipſuʒ
manumiſſum vel aliũ in cuius ptãte trãſeat vt hic in ver.quemad
modum ⁊ obligatio iã nata ex delicto ſerui extinguitur per acqui
ſitionẽ dominij factã damnũ paſſo que non reſuſcitatur licet poſt
10 ea eũ alienet.h.d.vſqꝫ ad.§.ſed veteres. ¶ †Poteſtas ergo patria
vel dominica exiſtens tẽpore delicti impedit obligationem oriri
hincinde pro commiſſo ⁊ ſic nõ põt pater vel dominus agere con
tra ſeruũ vel filium delinquentes contra eos donec ſunt in eorum
poteſtate. Sʒ dominus bene põt corrigere ſeruuʒ ſuũ dũmodo nõ
cedat eũ ſine cauſa.vt.ſ.de his q ſunt ſui vel alie.iu.§.in poteſtate.
11 †Et pater ſimiliter põt corrigere ⁊ incarcerare filium officio iudi
cis mediante.l.iij.C.de pa.po.põt etiã obligatiõibus illaqueare fi
liũ vt magis ſibi reuereatur ⁊ obediat per gl.no.in.l.vtrum.in gl.
fi.ff.de ver.ob.⁊ quando filius eſſet rixoſus ⁊ impatiens erga pa
trẽ pater poteſt eum cogere vt conſentiat ſe emãcipare vt dixi.ſ.q.
mo.ius pa.po.ſol.§.fin.vbi eſt gloſſ. bona poſſunt tamen filius ⁊
ſeruus delinquentes quando delictum eſt graue criminaliter pu
12 niri.vt dixi.ſ.de obli.que ex quaſi delic.§.hi qui.†Et ſimiliter nõ
põt filius vel ſeruus agere contra patrẽ vel dominũ delinquentes
in eos contra regulam que eſt inter patrem ⁊ filiũ dominũ ⁊ ſeruũ
regulariter non põt eſſe iudiciũ niſi in caſibus notatis in.l.lis nul
la.ff.de iu.⁊.l.lis certis.eo.tit.lʒ poſſet obligatio aliqua inſurgere
quãuis ſeruus ⁊ filius efficiantur ſui iuris vel in alterius poteſta
te tranſeant propter regulam que eſt quod a prin.non vʒ tractu tẽ
poris non conualeſcit nec confirmatur.vt in reg.iur.quod ab ini
tio.lib.vj. Si autem poteſtas que eſt tẽpore delicti impedit obliga
tiões hincinde oriri iſta poteſtas ⁊ acquiſitio dominij ſerui delin
quentis ſuperueniens poſt delictũ cõmiſſum per obligationem no
13 xalem iam ortam extinguit illam propter regulam que eſt† quod
res que a principio valebat ſi poſtea deueniat ad caſum a quo nõ
poſſet incipere vitiatur:vt hic in text.⁊ gloſſ.in ver. potuit.limita
tamen ſi deueniat ante litis conteſt.ſecus ſi poſt ius iam queſitum
⁊ petitur quia tũc extinguitur imo durat ſicut ſi extraneo queſitũ
eſſet per.l.quemadmodum.ff.eo.⁊ hic in gl.in verbo in poteſtate.
⁊ lʒ ſeruus exeat de poteſtate damnum paſſi non propterea reſti
tuitur obligatio iam extincta propter regulam que dicit quod ob
ligatio ſemel extincta ex cauſa ſuperueniente non reuiuiſcit.l. qui
res.§.aream.ff.de ſolu.ſed dic vt ibi per Barto.⁊.l.j.§.ei qui.ff.de
capi.di.quã.l.gloſ.fin.hic allegare voluit:ſed eſt correcta.⁊ allegat
14 l.ij.§.ea.l.ff.de capi.di.que.l.non reperit̃.†Et intellige qꝺ actio ex
tincta nõ reſuſcitat̃ niſi ſit equitas reſtitutionis concedẽde.l.pupil
li.§.j.ff.de ſolu.⁊.l.ſed reuocata.ff.de iure fiſci.⁊ in liberatione fa
cta alicui ab omnibus penis quas incurrit põt opponi quod ſi de
cetero contra faciat promiſſa nõ obſeruetur quod recidat in pares
⁊ eaſdem penas.de quo dic per Barto.in lege ſi vnus.§.pactus.ff.
de pactis.

Sed veteres. ¶ Olim actio noxalis tam pro ſeruo
quã pro libero competebat.⁊ vterqꝫ ꝑ
noxa dari poterat quod hodie ſolum in ſeruo remanet cum ipſe
filius ex ſuo delicto teneatur.h.d.vſqꝫ ad fi. ¶ Not.igitur quod li
cet filius ⁊ ſeruus equiparantur vt plene dixi.ſ.titu.j.§.que dixi
15 mus.tamẽ in hoc ⁊ in pluribus alijs differũt vt ibi dixi.†Et not.
in text.noua conuerſatio hominum quod lex impudica ⁊ aſpera
dʒ mutari ⁊ corrigi:vt hic.⁊.ſ.qui.mo.tu.fi.in prin.ſimiliter ⁊ ſta
tuta ſecundum exigentiam temporis corrigi ⁊ mutari poſſunt.vñ
dicit tex.in.c.non dʒ.extra de conſang.⁊ affi.non dʒ reprehenſibi
le iudicari qꝺ ſecundum varietatẽ tpis ſtatuta varient̃ humana:
de quorũ materia dic in.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iure.⁊ dixi
16 de iure natura.§.ex non ſcripto. ¶ †Secundo no.ibi pene per cor
pus.coniuncta gloſſ.quod ex pena ⁊ verecundia filij quodammo
do magis affligitur ⁊ triſtatur pater quã filius.vnde iniuria illa
ta filio dicitur illata patri.vt.ſ.de iniur.§.patitur.⁊ poteſt eſſe ra
tio quia mora aſcẽdentium maior eſt quã deſcendentium.vt no.
gloſſ.in.l.liberorum.ff.de verbo.ſigni. Ex dolore enim anguſtiare

tur ⁊ affligeretur pater ſi paupertate ductus non valẽs emendare
dãnũ cõpelleretur dare filiũ pro noxa ⁊ ſic inuitus daret ſibi cauſam
peccãdi vt olim quã cauſam ſi hodie volũtarie daret eſſet cauſa iu
17 ſta emãcipatiõis petẽde. l. ſi lenones. C. de epi. audiẽtia. ❡† Ter
tio no. ex fine qd ex delicto filij ipſe obligatur ⁊ nõ pater: ideo pater
nõ tenetur emẽdare dãnũ ſicut dñs tenetur emendare vel dicere ſeruũ
p noxa. nã ex delicto filij pater nõ tenetur de peculio etiã pfectitio:
niſi poſtq̃ filius fuerit cõdẽnatus: ⁊ nõ per cõtumaciã. l. iij. §. idẽ
ſcribit. ff. de pecu. vel quatenus peculiũ fuit locupletatũ. vt. d. l. iij.
§. eſt autẽ. ⁊ ideo ſi filiusfa. iudex delinquit male iudicãdo p impe
ritiã ipſe tenetur de peculio. ⁊ ſi doloſe male iudicauit ipſe tenetur in
ſolidum. vt. ſ. de obli. ex quaſi delicto. in prin. et ſimiliter ſi fili⁹ in
poteſtate ſeorſum limitãs a patre quaſi delinquat vel q2 ex ei⁹ do
mo vel deiectũ vel effuſum qd fuit qd nocuit alteri ipſe ſolus obli
gatur ⁊ nõ pater niſi de peculio poſt cõdemnationẽ factã de eo in
iudicio. de quo filius cõparuit ⁊ litẽ cõteſtatus eſt ſec⁹ ſi nõ cõpa
ruit ſed cõtumax fuit q2 tũc ex delicto filij per cõtumaciã cõdẽnati
nõ tenetur pr̃ de peculio pfectitio vt hic in gl. fi. que notabilis eſt ad
hoc de quo. ſ. dixi. de obli. que ex quaſi delic. naſc. §. ſi fili⁹. ⁊. ſ. tit.
j. §. pterea. ⁊ adde p Bar. in. l. cũ filius. ff. de ver. obli. ⁊. l. eius qui
delatorẽ. ff. de iure fiſ. Glo. poſita ſup rubrica cõtinuat ponẽdo dif
ferẽtiã inter aquilianã ⁊ noxalẽ actionẽ ⁊ actionẽ in factũ de pau
perie: q2 aquilia in libero hoĩe noxalis in ſeruo. ⁊ in factũ de pau
perie in quadrupede ⁊ idẽ dicit glo. in. c. fi. in glo. ſup ver. anima
lia tua. extra de iniur. ⁊ dã. da. Sed tñ dic qd etiã in quadrupede
eſt noxalis vt hic in pñ. ⁊ ſimiliter aquilia eſt noxalis in ſeruo: vt
ſ. titu. j. §. ſunt autẽ. Et adde qd dixi. ſ. de actio. §. ex maleficijs. et
no. dũ dicitur in rubrica ſupplet glo. ff. eo. in rubrica. ⁊ verũ ſit vt
18 q2 probetur. † qd facit ad ſtatutũ dictans qd poſſit capi debitor qui
dicatur eſſe ſuſpect⁹: q2 nõ debet ſtari ſolo dicto patris: ſ3 debet pro
bari vt dicit glo. in. l. pretor ait. ff. vi bo. rapto. niſi quo ad ordina
tionem iudicij in quo ſufficit allegare de quo vide per Barto. in
extrauaganti ad reprimendam. ſuper ver. aſſeratur.

a ❡ Sanguinem. Vid̃ h̃ domi. Arc. in. j. col.

❡ Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Rubrica.

Libellus.

1 ☞ Dominus animalis pauperiem facientis actione noxali in factum tenetur.
2 Actio directa in factum de pauperie in quibus locum habeat.
3 Animali pauperiem ſiue damnum dãte quando teneatur dominus eius. ⁊ nume. ſeq.
6 Noxa caput ſequitur in quadrupedibus damnum dantibus.
7 Animal brutum maleficium committere nequit.
8 Animal alienum in agro ſuo reperiens an poſſit recludere.
9 Dominus an teneatur pro damno dato ab animali perdito.
10 Animal ferum iuxta locum publicum nemo tenere debet.
11 Damnum datum ab animali fero reſarciri debet a tenente illud in loco publico. ⁊ nu. 12.
13 Canis legatus eſt fortior ſeipſo ſoluto.

b ❡ Libell⁹. Vide p do. Pet. Ja. in ti. de actiõe d̃ pauperie.

1 Animalium. ❡† Si animal alicuius
pauperiẽ fecerit. i. dãnũ
dederit contra ſui generis conſuetudinẽ tenetur
dñs noxali actione in factũ de pauperie qua libe
ratur dãdo animal pro noxa. ſecus ſi dederit dã
num ſm naturã ⁊ cõſuetudinẽ ſui generis. itẽ ex
fuga fere facta a dño poſt damnũ datũ liberatur dñs fere. h. d. vſq3
2 ad. §. hec ſunt. † Habet ergo locũ directa actio in factũ de paupe
rie: vt quis liberetur dãdo pro noxa qñ animal irrationale quadru
pes vel etiã rationale bipes vt hic in glo. j. dat damnũ alteri ↄtra
naturã ⁊ conſuetudinẽ ſui generis vt ſi equus tuus calcitrãdo vel
bos tuus cornupetendo occidat vel vulnerat ſeruũ equũ bouem
vel ouẽ meam vel aliud damnũ mihi inferat. nã cũ iſta animalia
ſint manſueta non eſt gñalis eorũ natura calcitrare ⁊ cornupetere
licet aliqua hec faciãt vt dicit hic glo. ſuper ver. hec autẽ. ex hoc ſi
ue animal moueatur ad damnũ dandũ ſui laſciuia et facilitate: ſiue
incentiuo amore ⁊ perſecutione alteri⁹ animalis vt ſi equus tuus
ſequendo equã meã fregit oſtiũ meũ vel mea blada immatura cõ
terit vel aliud dãnũ mihi dat vt hic in gl. in ver. feruore. ⁊ ſiue ſuo
corpore ſiue alio medio inſtrumẽto vt ſi bos aſinus vel equus ſine
culpa conducentis plauſtrũ animal meũ vel aliud damnũ dedit
3 vt. ff. eo. l. j. §. ſi autẽ. † ſecus autẽ ſi animal nõ ſit motũ ad dãnum
dandũ ſua facilitate vel laſciuia ſed dolo vel culpa alterius: q2 tũc
nõ habet locũ hec actio: ſed agitur cõtra illũ actione in factũ: puta ſi
pter iniquitatem loci per quem ductũ eſt animal vel nimio pon
dere oneratũ vel onus deiecerit vel ſi canem quẽ retinere poteras
relaxaſti vel duxiſti per locũ per quẽ ducere non debuiſti et dãnũ
dedit vel inſtigatione alterius hoc fecit vel equus dolore concita
tus calcitrat ſed ſi dolore equus permolitus vel palpat⁹ calcitret
⁊ damnum dedit tunc bene habet locum de pauperie. de quibus
4 vide. ff. eo. l. j. §. qd ſi propter. cum. §. ſeq. † item ſecus ſi animal con
ſuetum non fecit contra ſuã naturam vt ſi maſtina vel canis tuus
a comedit ſanguinem [a] meum vel pecora tua glandem vel herbam

c ❡ Per saly. Vide Joã. fab. hic quẽ etiã recitat do. Aret. in hac materia quãdo vna actio tollitur per aliam.

Libellus.

depaſcant. nã tunc non habet locum de pauperie ſed habet locũ
actio de paſtu pecoris. l. quintus. §. j. ff. ad. l. aquil. ⁊. l. ſi ſeruanda
rum. §. ſi glans. ff. de preſcrip. verbis ſecundum Saly. in. l. fina. C.
ad. l. aquil. ⁊ per Barto. in. l. hoc amplius. §. de his. de dam. infec.
5 † et ſi eſt animal ferox quod ſecundum naturam ſuam ingenuita
tem. i. ſui generis ſeuiendo dedit damnum nõ habet locũ directa
actio de pauperie. vt hic in ver. hec autẽ actio. ſed tamẽ habet locũ
6 vtilis de pauperie. ⁊ etiam alia pena. vt. j. eo. §. hec ſunt. † Item
etiam in iſtis quadrupedibus damnificantibus ſicut in ſuperio
ri noxali contra ſeruum noxa caput ſequitur. ideo conuenitur il
le cuius nunc eſt quadrupes non cuius fuit tempore damni dati
ff. eo. l. j. §. ⁊ cum etiam. ⁊ datur heredi ⁊ aduerſus heredem non
iure ſucceſſionis ſed dominij ⁊ poſſeſſionis ſicut noxalis. ff. eo. l.
j. §. finali. ⁊ in hac actione non ſolum agit dominus ſed etiam ille
cuius intereſt vt fullo ⁊ commodatarius. ff. eo. l. hec actio. Itẽ da
tur etiam pro damno ⁊ leſione facta in corpus liberi hominis nõ
pro eius eſtimatione ſicut pro alijs animalib⁹ q2 liberũ corpus nõ
recipit eſtimationẽ. ſ3 pro impẽſis curatiõis ⁊ operarũ amiſſarũ
7 ⁊ amittendarũ. vt. ff. eo. l. ex hac. l. ❡† Itẽ no. in ver. pauperies. qd
animalia bruta que carẽt ſenſu rationis nõ poſſunt cõmittere ma
leficia per iniuriã que pcedit ex animo. vt. ſ. de iniur. in pñ. ⁊ ideo
non poſſet animal dans dãnũ condẽnari ſed dñs eius: vt. ſ. eo. in
prin. ⁊. l. j. in prin. ff. eo. licet alias ſnĩa datur rei etiã inanimate. l. qui
aliena. §. fi. ff. de neg. geſt. ⁊ qd not. gloſſ. in. l. fi. ff. de oper. no. nun.
per que iura tenet Alb. de gandi. ⁊ Albe. de roſa. dictã ſnĩam cõ
demnatoriam beſtie damnũ dantis poſſe ſuſtineri vt intelligatur
dñs beſtie cõdẽnatus ſicut ⁊ alias verba ſentẽtie impropriantur vt
res potius valeat quam pereat. vt no. in gloſ. ſingu. in. l. ⁊ puto. §.
iulianus. ff. fami. herciſ. ⁊ dixi. ſ. de noxa. in prin. Qualiter autem
eſtimatur granũ in herba depaſtũ ab animali. dixi. ſ. ad. l. aquil.
8 §. ſcdm caput ver. hoc tñ capite. † Itẽ nunqd mihi liceat recludere
animal tuũ repertũ in agro meo dare dãnũ vide p acti. in actione
de pauperie. ⁊ ↄcludit qd non. ⁊ dixi. ſ. ad. l. aquil. §. ceterũ. in ver.
aut pecus incluſerit. p quo vide. l. quintus. ff. ad. l. aquil. et in ſpe
cu. de actore. ver. ſed pone inuenio pecudem. Item qualiter forme
b tur libellus [b] in actione in factum de pauperte ⁊ in actiõe de pa
ſtu pecorũ. vide in Spe. de iniur. ⁊ dam. dã. §. ſequitur. ver. porro.
9 quadrupedũ. ⁊ ver. porro ſi oues. † Itẽ nũquid dñs teneatur pro
dãno dato beſtia deperdita. Alb. de gandi. dicit quod non per. l.
huiuſmodi. §. legatũ. ff. de le. j. ⁊. l. ſi ſeru⁹ qui in fundũ. ⁊. l. ſi ita le
gatum eſt. de leg. j. Quod tamen limitat Albe. de roſa. in ſuo ope
re tu. ſtatutorum niſi dominus fuerit in culpa mittendo beſtiam
ſine cuſtode ar. notatorũ in. l. ſi quis fundum. §. imperator. ff. loca
ti. ⁊ per Bar. in. l. ſi ex argenteis. §. pe. ff. de eden.

10 Hec ſunt. ❡† Edicto publico prohibetur quis tenere
animal ferũ iuxta locum publicũ per quẽ iter
ſit ⁊ ſi tenuerit ⁊ hominẽ liberũ leſerit cõdẽnatur inquãtũ equũ iu
dici videbitur. Si autem alias res dãnificarit tenetur ad duplũ dã
ni dati ⁊ etiam de pauperie. h. d. vſq3 ad fi. Concor. ff. de edil. edi.
l. hi enim. cum. l. ſeq. ⁊ ſe. caueãt igitur qui tenent canes mordaces
vrſos vel ſimias vel alia animalia ferocia in locis publicis niſi
ſint taliter ligata qd ledere minime poſſint: q2 ſi ledãt hominẽ li
berũ cõdẽnatur tenẽs in expenſis curationis ⁊ operarum amiſſarũ
⁊ amittẽdarũ inquãtũ iudici equũ videbitur facta eſtimatione quã
to tpe viuere poterat ſm diſcretionẽ etatis: vt. l. hereditatẽ. ff. ad
l. fal. vt dicit gloſ. in. l. ex hac. ff. eo. ſi liber homo perierit cõdemnatur
tenens in. cc. ſolidis. i. aureis. vt no. l. quicunq3. C. de ſeruis fugiti.
11 † ſi aũt dedit damnum in alijs rebus: tunc tenens tenetur ad duplũ
eſtimationis dãni dati ex edicto curulium edilium ⁊ etiam tenetur
actione in factũ de pauperie ⁊ ſic actor non habet duplicẽ actionẽ
facta tamen exactione ⁊ precepto ſibi debito ex vna actione ceſſat
alia: vt hic in glo. magiſtrali tractante materiam pluriũ actionũ
eidem ⁊ petentium an electione vnius tollantur alie. ⁊ ſimiliter
glo. eſt in. l. idẽ ait. §. fi. nau. cau. de quo dic p Dy. in. c. null⁹ plurib⁹
de re. iur. lib. vj. cuius dicta declarantur per Barto. in. l. edita. C.
c de eden. ⁊ latius per Salycetum [c] in. l. ancille. ff. de furtis. † Et ex
12 predictis patet quod pro iſtis feris vel que nocere ſolent retentis
in loco publico non habet locum noxalis actio: ſed inſolidum de
bet emendari damnum: vt in. c. fin. de iniur. ⁊ damno dato. ⁊ pro
libero homine perẽpto debet ſolui penã. cc. aureorũ de quo vide
formam libelli in ſpecu. de emp. ⁊ vendi. §. nunc dicendum. et. §. ⁊
13 actio in factũ. ibi quarto cõpetit etiã. ❡† Et no. qd canis ligatus
dicitur fortior quã ſolutus: vt dicit gl. in. l. hec actio. §. ſi quis aliquẽ
ff. eo. vbi eſt caſus qd ſi quis volens fugere ante familiã poteſtatis
intrauit tabernam in qua canis ferox exiſtens eum momordit te
netur tabernarius ſi canis ligatus nõ erat. ſecus ſi erat ligatus li
cet ibi glo. teneat qd tenetur etiã vtili de pauperie: licet eſſet ligat⁹.

❡ De his per quos agere poſſumus. Rubrica.

❡ Iſte titu. diuiditur in tres partes. primo ponit vnum dictum
bimembre. ſecũdo vnum mẽbrum aſſumit ⁊ declarat tã de iure an
tiquo

tiquo ꝙ de iure nouo. tertio declarat: quid ſit procurator ⁊ tutor. ſecunda ibi: alieno veluti. tertia ibi: procurator.

1 ☞ Procurator quilibet eſſe poteſt.
2 Procurator tutoris capti ab hoſtibus ⁊ pupillorum ſuoꝝ quis eſſe poteſt.
3 Procurator quare conſtituatur.
4 Procurator abſens ⁊ preſens conſtitui poteſt.
5 Procurator inſtitutus preſens ⁊ tacens an cenſeatur conſentire.
6 Procurator ſi inſtituat an debeat actus exprimi ad quē inſtituit.
7 Procurator eſſe quis prohibeatur.
8 Procurator poteſt eſſe filiuſfamilias.
9 Procurator quis dicatur.
10 Procurator ad agendum executionem ſententie non pōt petere.

Nunc admonēdi. ¶ Olim nemo poterat alieno nomine agere vel experiri niſi in certis caſib⁹ hodie autem propter commoditatē ⁊ neceſſitatē hominum ſtatutum eſt quod regulariter poſſit quis eſſe procurator alterius ⁊ eius nomine agere ⁊ ex
1 periri. h. d. vſq; ad. §. procurator. †Et intellige qđ quilibet poſſet eſſe ꝓcurator. ſ. qui ſit idoneus vt dicit hic gl. vt qꝛ nō ſeruus: qui nō pōt eſſe in iudicio niſi in caſibus notatis ī. l. vix certis. ff. de iu. non minor qui nō pōt in iud. ſine alterius auxilio: niſi in caſibus notatis in. l. ij. C. qui legi. perſo. ha. nec ſimiliter alie perſone inhabiles ad iudicia. ⁊ ſic no. hic ꝙ generalitas legis vel ſtatuti recipit reſtrictionē de habilitate: vt hic. ⁊. l. j. C. de ſac. ſan. ec. vbi đr qđ quilibet pōt facere teſtamētū. ſupplet ibi gl. habilis ſcʒ ad teſtandū. idō ſi ſtatutū dicat qđ ad ſonū cāpane quilibet dʒ venire armatus ad plateā intelligit̃ de habilibus ⁊ non de inhabilibus vt ſunt mulieres infirmi minores ⁊ ſimiles. de quo per Bar. in. l. j. §. nunciatū.
2 ff. de ope. no. nū. ¶ †Scđo no. ibi preterea. qđ quis pōt eſſe ꝓcurator tutoris capti ab hoſtibus vel abſentis cauſa reipublice ⁊ etiā ꝓcurator pupillo rū ſuorū. ⁊ intellige in ꝓcu. cōſtituto ante captiuitatem qꝛ interim dū eſt in captiuitate non poteſt conſtituere procuratorem cum ſit ſeruus hoſtium ſicut nec teſtari poteſt. vt. ſ. qui. nō eſt p. fa. teſta. §. fi. Sʒ bōis eius dabit̃ curator. l. inuito. §. fi. ff. de tuto. ⁊ eius pupillo ꝓuidebit̃ de tutore vel curatore. vt not. in. l. iij. C. in q. cau. tuto. ha. ⁊. ſ. de cura. §. interdū. Pōt tū pupill⁹ cū auto
3 ri. tutoris cōſtituere ꝓcuratorē. l. neq;. C. de ꝓcu. ¶ †Tertio no. in ver. ⁊ qꝛ. qđ ꝓpter cōmoditatē ⁊ neceſſitatem hominū fuit cōſtitutus vſus ꝓcuratorum qui pn̄t conſtitui ēt nulla exiſtente neceſſitate: vt hic in glo. nam liberum eſt cuilibet conſtituere procuratorē vel non cōſtituere: vt hic. ⁊ lege. j. §. vſus. ff. de procura. Fallit in caſibus notatis in. d. §. vſus.

4 **Procurator.** ¶ †Procurator tam abſens quam preſens ⁊ ignorans ⁊ ſine ſolēnitate verborum etiā abſente aduerſario conſtitui pōt. h. d. vſq; ad fi. Eſt tamē liberum abſenti procuratori conſtituto non ſuſcipere mandatum ſi non vult ſed poſtquā ſuſcepit neceſſe habet conſummare alias tenetur ac. man. vt. ſ. man. §. mandatum. ⁊. C. mā. l. a procuratore. vbi vero abſens ſimpliciter ſine aliqua ꝓteſtatiōe recipit lr̄as vel inſtrumētū in quo general'r conſtitutus eſt procurator ⁊ eſt releuatus ab onere ſatiſdandi tunc videtur acceptare ⁊ cogitur preciſe deſcendere. vt in cle. j. de procura. eo tū ipſo quo quis comparet cū inſtrumentis cauſe alicuius ꝓſumit̃ eius procurator: vt admittat̃ cū cautione de rato ſecundum Barto. in. l. vulgo. ff. de admi. tu. ꝑ c. cum dilecto. extra de of. deleg. ſed quid ſi quis ꝓduxit literas ſui procuratorij ſolennes ⁊ teſtimoniales: ſed opponit̃ ſibi quod non eſt illa perſona de qua fit in literis mentio: an debeat probare ſe eſſe illā perſonam. Cy. ⁊ Saly. tenent qđ non qꝛ preſumitur illum eſſe maxime ſi in literis dicit̃ portator pn̄tium lr̄arū. ar. l. ſi qua per
5 calūniam. ⁊ quod ibi not. C. de epi. ⁊ cle. †Item quid ſi aliquis eſt preſens ⁊ tacens cū conſtituit̃ procurator an videat̃ tacite acceptare. ſpe. in ſimili. ſ. in arbitro tʒ qđ ſic in titu. de arbitro. §. ſequitur ver. ſed nunquid arbitrator. per. l. qui patit̃. ff. manda. per quam videt̃ ſentire idē eſſe in ꝓcu. Jo. an. ibi in additionib⁹ tenet oppoſitum. ⁊ eſt gloſſ. ordinaria in dicta cle. j. de procur. quam ſequitur Ant. de bu. in. c. quintauallis. extra de iureiu. ⁊ de hoc eſt tex. in. l.
6 filiuſſa. §. inuitus. ff. de ꝓcur. de arbitro tamen op. tenet ſpe. †nunquid aūt qn̄ conſtituit̃ procurator dʒ exprimi actus ad quē conſtituitur. dic qđ nō: ſʒ ſufficit qđ qs cōſtituat̃ gn̄aliter ꝓcurator niſi in caſibus in quibus requirit̃ ſpāle mādatum qui notantur hic in gl. j. ⁊. c. qui ad agendū. e. ti. li. vj. Et plene ſpe. de procu. §. ratione ver. itē excipit̃. Et adde qđ etiā requirit̃ ſpāle mandatum in tranſactione ⁊ liberatione ⁊ pacto de non petendo. lege mandato generali. ff. de procu. ⁊. l. nā ⁊ vocem. ff. de pac. ⁊. l. iij. ff. de accepti. itē etiā in iuramenti delatione. l. nam ⁊ poſtea. §. fin. ff. de iureiuran. Item qđ dicit glo. hic in integrum reſtitutione petenda requirit̃ ſpeciale mādatū: intellige niſi veniat tacite ⁊ in ꝯtitia generalis mandati qꝛ tunc ſufficit illud generale mandatum ſm̄ Barto. in §. ſi talis. hic in gl. alle. ¶ Item no. hic in verbo cuicunq;. quod regulariter q̄libet pōt eſſe ꝓcurator niſi ꝓhibeat̃. eſt enim edictū pro
7 hibitoriū. l. inuitus. §. j. ff. de procu. †Qui aūt ꝓhibeant̃ eſſe ꝓcuratores notant̃ hic in glo. in ver. cuicunq;. Et dum dicit glo. de femina qđ nō pōt eſſe ꝓcuratrix. dic niſi in caſibus notatis in. d. l. femine. ⁊. d. l. qui abſente. C. de procu. Item intellige ad iudicia. naʒ ad negotia poteſt eſſe procuratrix. vt no. gloſ. in. l. ij. de re. iur. nec tunc iuuatur velleiano quia tunc ex ſuo contractu. ſ. ex mandato ⁊ non pro alia obligatione. lege ſi mulieri dederim pecuniam. ff. ad vel
8 leia. Et adde in ſpe. de peru. §. j. ver. item quod eſt mulier. †Sʒ qđ de filioſa. dic quod poteſt eſſe procurator alterius ⁊ ad iudicia et ad negotia nec requiritur conſenſus patris dummodo ſit maior xxv. ann. ad iudicia: ⁊. xvij. ad negotia. textus eſt in capi. qui gn̄aliter. de ꝓcu. li. vj. ⁊ per Bart. in. l. filiuſſa. in. §. ipſe quoq; filius. ff. de ꝓcu. Fallit in caſu ſingulari. l. exigēdi. C. de ꝓcu. vbi filiuſſa. minor admittit̃ in iudicio ad defendendū patrem abſentem: nec reſtituit̃ ſi contra eū ferat̃ ſn̄ia. Sʒ in his in quibus filiuſſa. admittitur ad agendū ⁊ ad defendendū per ſe nullus pōt cōſtituere procuratorem. l. filiuſſa. ad agendum. ⁊. l. ſeruū quoq;. ff. de procura. Et nota gloſſ. in ver. conſtituere. in cle. religioſus. de procura. Et adde qđ procurator pōt conſtitui ⁊ ad vnaʒ ⁊ ad plures res: vt. l. j. §. j. ff. de ꝓcura. Et pōt quis in eadē cā cōparere partim nomine procuratorio alteri⁹: ⁊ partim nomine ꝓprio. vt. l. plane. ff. fami. her.
9 †Itē large ⁊ improprie ſumendo ꝓcurator dicit̃ ille q eſt defenſor ſine mandato. l. plautius. ff. de procura. ⁊ ēt nūcius. vt hic in gloſ. in ver. rē tuā. eſt tū differentia inter ſimplicem procuratorē ⁊ defenſorem: qꝛ in ſimplicē ꝓcuratorē non fit executio ſn̄ie: ſed in defenſorē ſic. d. l. plautius. Itē ꝓcurator concipit verba in perſona ſua ꝓcuratorio tū nomine dn̄i. Sed nūcius concipit in nomine dn̄i tanquā pica ⁊ organum. vt dicit glo. in. l. multū intereſt. C. ſi qs alteri vel ſibi. ⁊ ideo vt hec oīa cōprehendant̃ cōiter ponunt̃ in inſtrumētis ꝓcurationū hec verba ꝯſtituit talē ꝓcuratorem ſuū actorē ⁊ factorē ſuū nunciū ſpālē. hec tū verba reſpectu nuncij referuntur ſolum ad ſpecificata: qꝛ nuncius dʒ habere ſpeciale mandatum. ⁊ nihil pōt habere vigore generalis ideo qđ quis facit vt nūcius nō pōt ratihabitione validari ſi mandatū nō ꝓceſſit ⁊ ecōuerſo ſi ille qui eſt ꝓcurator facit vt nūcius non vʒ qđ agitur. l. multū. C. ſi qs alteri vel ſibi. ſm̄ bar. in. l. qui aūt. §. qui cōſtituere. ff. de conſti. pe.
10 †Et adde quod procurator conſtitutus ad agendū nō pōt petere executionem ſn̄ie nec facere capi debitorē condēnatum ſi habeat ſpeciale mādatum ad hoc vt qꝛ dicat̃ in procuratorio ad agenduʒ ⁊ ad exigendū vel ſit procurator in rem ſuam vel ſit generalis procurator ad lites preſentes ⁊ futuras. alias non poſſet quia lata ſententia agere ex ſtipulatu iud. ſol. quia eius mandatū eſt finituʒ et petere executionē ſn̄ie qꝛ eſt nonalis ad quam non hʒ mandatum ſm̄ Bart. in. l. ſi procurator meus. ff. de procur. pōt etiam procurator pro expenſis a ſe factis in lite ꝓ domino petere in ſubſidiū executionē ſentētie. l. ſi actorū. ff. de procu. pōt etiā inſtrumenta retinere ⁊ acta litis donec ſatiſfiat ſibi de ſumptibus ſecundum bert. in l. que omnia. §. plane. ff. de procur.

¶ De ſatiſdationibus. Rubrica.

¶ Continua vt in glo. quia ſatiſdationes preſtantur in iudicio ab agētibus noīe alieno lʒ ēt qn̄q; ab agentib⁹ nomine proprio ideo dicto de his qui agunt nomine alieno ſequit̃ videre de ſatiſdationibus ab eis preſtandis. ¶ Iſte titulus diuiditur in tres partes. primo ponitur quid iuris erat olim circa ſatiſdationem in iudicio: ſiue quis agebat nomine ſuo: ſiue vt procurator. ſecūdo quid iuris ſit hodie. tertio extendit hanc legem ad omnes prouincias. ſecunda ibi: ſed hodie. tertia ibi: quam formam.

1 ☞ Agens an olim ⁊ an hodie ſatiſdare debeat.
2 Tutor an debeat ſatiſdare.
3 Conuentus hodie nomine ſuo de iudicato non ſatiſdabit.
4 Reo conuento ſe ſatiſdare non poſſe iuranti creditur.
5 Promiſſionem nudam quis dare debeat ⁊ quis ſatiſdationem ⁊ quis iuratoriam cautionem. ⁊ nu. ſeq.
8 Satiſdatio de iudicio ſiſti quanto tempore duret.
9 Satiſdatio de iudicio ſiſti ad quid committatur.
10 Fideiuſſor de iudicio ſiſti duobus reſpectibus debet eſſe idoneus.
11 Fideiuſſor de iudicio ſiſti ante ſententiam inops effectus an debeat denuo principalis ſatiſdare.
12 Actor duas dabit ſatiſdationes.
13 Lex noua per antiquam limitanda.
14 Cautio de rato exigitur cum de mandato procuratorum dubitat̃.
15 Procurator actoris de rato ſatiſdare debet.
16 Mandatum quando dubium cenſeatur vel de ipſo dubitetur.
17 Cautio de rato quando committi dicatur.
18 Procurator rei an teneatur de rato cauere.
19 Cautio de rato ad quid debeatur.
20 Procurator quando non teneatur de rato cauere.
21 Geſtor negotioꝝ qs ⁊ qn̄ aliū noīe ſuo cōſtituere poſſit ad litigādū.
22 Pater vel tutor vel prelatus an debeant de iudicato ſoluēdo ſi per ſe agant ſatiſdare.

23 Sentẽtiam ratam habere promittens eam ratam habebit etiam
ſi ab ea appellauerit.
24 Ratihabitio infra quantum tempus fieri debeat.
25 Procurator rei de iudicato ſoluendo ſatiſdare debet. ⁊ nume. 26.
27 Procurator quando dilationem petere poſſit ⁊ quare.
28 Procurator quando ⁊ in quibus caſibus efficiatur dominus litis.
29 Procurator cum mandato ⁊ defenſor ſine mandato ſatiſdabunt
de iudicato ſoluendo.
30 Uſus ⁊ conſuetudo in iudicijs ſeruari debent. ⁊ nu. ſeq.

Satiſdationem. ¶ Diuidit̃ in duas ptes: q̃ primo ponit ius antiquũ. ſ. que ſatiſdationes olim preſtabant̃. ſcdo ponit ius nouũ ſcȝ que ſatiſdatiões hodie preſtant̃. ſcda ibi: ſȝ hodie. ⁊ principiũ hoc intẽdit. Olim conuẽtus reali ſiue ſuo noie ſiue alieno noĩe ſatiſdabat de iudicato ſolucdo. ſed agens alieno nomine nõ ſatiſdabat: ſed agẽs alieno noĩe ſatiſdabat rem ratã haberi. ⁊ idẽ in tutoribus obtinebat niſi in certis caſibus. perſonali vero agens ſuo noĩe non ſatiſdat ſed alieno noĩe agens ſatiſdat rem ratã haberi ſed in reali cõuentus aut pſonali actiõe ſuo noĩe nõ ſatiſdat ſed cõuentus alieno etiã hodie ſatiſdat de iudicato ſoluendo. h. d. vſq; ad. §. ſed ho-
1 die. vel breuius. † Olim agẽs pſonali actione vel reali ſuo nomine nõ ſatiſdabat ſed alieno noĩe ſatiſdabat vtroq; caſu rem ratã haberi. Conuẽtus vero reali ſuo noĩe vel alieno ſatiſdabat iudicatũ ſolui: ſed cõuentus pſonali ſuo noĩe ſatiſdabat ſed alieno noĩe ſic. h. d. vſq; ad. §. ſed hodie. Erat igit̃ olim differẽtia an quis ageret vel conueniret̃ ⁊ an ſuo noĩe vel alieno ⁊ an perſonali actione vel
2 reali hodie autẽ dic vt ibi. §. ſeq. ¶ † Itẽ not. in. §. tutores. qȝ tutores olim ſatiſdabãt ad ſimilitudinẽ procuratorij ſcilicet conuenti reali nomine ſatiſdabãt de iudicatũ ſoluendo ⁊ agentes ſatiſdabant de rato niſi fuiſſent teſtamẽtarij vel datiui qui nõ ſatiſdabãt de rato. vt hic in glo. ſup ver. agẽtibus. hodie vero nõ ſatiſdant de rato nec de iudicatũ ſoluendo q̃ loco dñi ſunt. vt dicit glo. j. eo. §. eadẽ obſeruando. ⁊ ibi dicã. ¶ Et no. hic qȝ licet iſte ſatiſdatiões antique ſint correcte ⁊ ſit pena falſi allegare leges correctas ad deciſiones cauſaꝝ. l. ij. §. igit̃. C. de nouo. C. ↄfir. tñ qñ remanẽt in corpore iuris licita eſt argumẽtatio ab earũ ratione vt no. in. l. j. C. de lati. lib. tol. ⁊. xij. q. ij. cum deuotiſſima. ⁊. c. nouit. extra de iu. Ubi dicit glo. quod licet totũ ius ciuile tolleret̃ tñ duraret eius ratio.

a ¶ Immobilia. Si tamẽ poſſidet tanta imobilia in platea qȝ nõ ſit veriſimile qȝ recedat excuſat̃ a ſatiſdatione. vt dicit h do. Are.

3 **Sed hec hodie.** ¶ † Hodie ſuo nomine conuẽtus ſiue reali ſiue perſonali actione nõ ſatiſdat de iudicato: ſed ſatiſdat de iudicio ſiſti pro qualitate pſone iudicis arbitrio ſcȝ ſi immobilia nõ poſſidet quã ſatiſdationẽ ſi preſtare nõ põt ſtatur ſue iuratorie cautiõi. h. d. vſq; ad. §. ſin autem per pcuratorẽ. Et attẽde qȝ ſatiſdatio cõcurrit cũ fideiuſſione vt hic in glo. j. Sed cautio eſt nudo vbo pmiſſio niſi dicat̃ idonea cautio: q̃ tunc etiã intelligit̃ cũ fideiuſſione. l. ſancimus. C. de verb. ſigni. No. hic qȝ hodie nemo ſuo noĩe cõuẽtus ſiue reali ſiue pſonali actione ſatiſdat de iudicato ſoluẽdo ſicut olim fiebat. C. e. in prin. ſed cõuẽtus alieno noĩe ſiue ante ſiue poſt litẽ cõpareat bene ſatiſdat de iudi. ſol. vt. j. §. j. nec vllã aliã pſtat niſi de iudicio ſiſti qñ nõ poſſidet immobilia ſi aũt poſſidet immobilia ſufficiẽtia ad ſatiſdationẽ quãtitatis petite nõ ſatiſdat vt hic in glo. in ver. iudicio. ſed ſi pro parte ſufficiũt ⁊ pro parte nõ ſatiſdat. vt hic in glo. in ver. ad terminũ. in fi. eſſet eñ abſurdũ ſi cõuẽt⁹ pro magna quãtitate pro vili ceſpite quã poſſideret ſatiſdationẽ euitaret vt dicit glo. in. l. ſciẽdũ. ff. qui ſatiſ. cog. Fallit autẽ in caſibus notatis hic in glo. in ver. pmiſſionẽ. in. l. j. ff. qui ſatiſ. cog. in q̃bus qs conuentus nõ ſatiſdat de iudicio ſiſti. licet nõ poſſideat immobilia. ſ. ratione dignitatis vt ſunt illuſtres ⁊ ſuperilluſtres ⁊ ratione priuilegij vt clerici. Itẽ ratione depoſite adminiſtrationis vt in iudice vel officiali ſtante ad iudicatũ per diẽ qui nõ tenet̃ ſatiſdare de iudicato ſiſti ſed ſtatur ſue iuratorie cautioni p tex. in. l. j. C. vt oẽs tam ciuiles quã mili. iudi. ⁊ põt etiã officialis ad ſyndicatũ rñdere p ſe vel per pcuratorẽ vt vult glo. in. l. bone fidei. C. de iureiurã. Adde tñ qȝ iſti ſupradicti q̃bus remiſſa eſt cautio debẽt nihilominus pmittere nuda cautione ⁊ obligare bona ſua p. l. filio. ff. vt le-

b ¶ Si tñ. Uide additionem quã poſui. ſ. ſuper vbo immobilia.

4 ga. no. caue. ¶ † Scdo no. in ver. ſed pro ſua tantũ pſona. qȝ ſi reus cõuẽtus nõ poſſidẽs immobilia iurat ſe nõ poſſe ſatiſdare ſtat̃ ſue pmiſſioni cũ iuramẽto que iuratoria cautio appellat̃ vt dicit hic tex. nã pmittet cũ iuramẽto ſub obligatiõe ſuoꝝ bonorũ qȝ ſtabit in iudicio vſq; ad diffinitiuã ſñiã vt hic. ⁊ aut. gñaliter. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ ſic iurat duo. ſ. nõ poſſe ſe ſatiſdare. ⁊ qȝ ſi ſtet in iudicio vt dicit glo. in. §. ſuſcepto. in aut. de exhiben. ⁊ intro. reis. colũ. v. ⁊ in §. excludẽdas. in aut. de litigi. col. viij. qui tex. concordat cum iſto
5 licet loquat̃ in actore. † Et attẽde qȝ tex. fecit mentionẽ de tribus. primo de nuda pmiſſione. et hãc preſtat etiã poſſidẽs immobilia vel alter habẽs priuilegiũ vt non ſatiſdet vt hic in glo. in ver. pro-
6 miſſioni. † Scdo de ſatiſdatione ⁊ hãc pſtat nõ poſſidẽs immobi-
a lia[a] niſi ratione dignitatis priuilegij vel depoſite adminiſtratio-
7 nis excuſet̃. l. ſciendũ. ⁊ ibi no. ff. qui ſatiſ. cog. vt. ſ. dixi. † Tertio

de iuratoria cautione ⁊ hãc preſtat cũ obligatione bonoꝝ ille qui iurat ſatiſdare nõ poſſe vt hic. ⁊ aut. gñaliter. ⁊. §. ſuſcepto. ⁊. §. ad excludẽdas. ſ. alleg. Et ita debet intelligi rubrica. ff. qui ſatiſ. cog. vel iuramẽto pmittãt vel ſue promiſſioni cõmittat̃ ſm Bar. in. d. l. ſciendũ. ⁊ etiã hoc caſu licet promittere penã cũ ſit ei facile vt tenet glo. in. l. iij. §. quãuis. ff. de preto. ſtipul. ⁊ dic vt ibi per eũ. An qui pmittit de iudicio ſiſti cogat̃ pmittere ſub certa pena de quo etiã glo. diſputat ibi. Nunquid autẽ in ſuſpecto ⁊ fugitiuo ſtet̃ ſue iuratorie cautioni ſi nõ põt ſatiſdare. gl. tenet qȝ nõ in. l. ij. §. ſi du-
8 bitet̃. ff. de iudi. ⁊ ſpe. in ti. de ſatiſda. d. §. ver. illud quoq;. ¶ † Itẽ quãto tpe duret iſta ſatiſdatio de iudicio ſiſti dic vt hic in glo. in ver. ad terminũ. vcȝ ſi qs fideiuſſit vſq; ad certũ tps tũc tenet̃ ſolũ vſq; ad illud ſi ſimpliciter pmiſit tũc ſi pmiſit in ſcriptis vel charta publica perpetuo tenet̃ ſed ſi in priuata tenet̃ tũc vſq; ad duos mẽſes actore negligẽte agere. Si autẽ continue agit: tũc tenet̃ vſq; ad ſñiam que põt ptelari vſq; ad triẽniũ. Bar. in. l. pe. C. de fide-
9 iuſ. † Et ad quid cõmittat̃ hec ſatiſdatio de iudicio ſiſti. dic ad intereſſe. l. ij. §. fi. ff. qui ſatiſ. cog. ⁊ datur contra ipſum fideiuſſorem actio in factum ⁊ certi condictio generalis ſcdm gloſſ. in. d. l. ij. §. fi. Et an habeat paratã executionẽ contra fideiuſſorem ſine nouo proceſſu. dic p Bar. in. l. j. ff. in. ſol. qui ↄcludit qȝ ſic ſi habet certã quantitatem ⁊ certam diem appoſitam. Quid autẽ ſi reus ſuo nomine conuentus ſtetit in iudicio vſq; ad ſententiã ⁊ euanuit fideiuſſio de iudicio ſiſti: vt. d. l. grege. §. ⁊ poſt litem. ⁊ ipſe non poſſidet immobilia ⁊ ſic contra eũ eſt ſuſpicio fuge. qualiter autẽ cõſultatur actori cũ non preſtet ſatiſdationẽ de iudicato ſoluendo. vt dicit hic quod iſte tex. limitatur qȝ nõ ſatiſdat de iudicato ſoluẽdo ponente iudicio: vt hic. Sed poſt latam ſententiã. ſic Bart. in l. ſi debitori. ff. de iudi. quia iſtud tempus quatuor mẽſium qȝ datur iudicatis ad ſoluendum. l. ij. C. de vſur. rei iudi. datur miſerationis cauſa. l. ſi cum militi. ff. de compen. ⁊ cum talis dilatio gratioſa cõcedit̃ quis debet cauere. l. vniuerſa. C. de precib. impa. offe. Et eſt caſus in ſimili in ratione ſin. in. l. queſitũ. ff. de pig. ⁊ in. l. oĩbus. ff. de iu. Et ideo niſi ſatiſdet tanq̃ ſuſpect⁹ ⁊ fugitiu⁹ põt capi ⁊ carcerari. vt voluit glo. no. in. l. dies feſtos. C. de fer. Et no. qȝ reus debet promittere ſe ſtaturum in iudicio et fideiuſſor debet promittere ſe facturũ ⁊ curaturũ qȝ ſiſtat: alias pmittens ſimpliciter factum alienum non obligaretur: vt. ſ. de inuti. ſtipu. in. §. al-
10 teri. ſm Bart. in. d. l. ij. §. fi. ff. qui ſatiſ. cog. † Item adde quod iſte fideiuſſor de iudicio ſiſti debet eſſe idone⁹ duplici reſpectu ſcilicet facultatibus ⁊ facilitate conueniendi nã nõ poſſidẽs immobilia non eſſet idoneus fideiuſſor vt tenet Barto. in. d. l. ſciendum. ⁊ ſic non poterit ſcholaris dare fideiuſſorem aliũ ſcholarẽ immobilia
b non poſſidentẽ: vt dicit glo. in. d. §. ſuſcepto. Si tamen[b] fideiuſſor vel etiã reus principalis conuẽtus quo ad vitandũ ſatiſdationem poſſident mobilia multa in magna hypotheca publice retenta ppter que nõ eſſet cõtra eum ſuſpicio fuge ſufficeret ſm bar. in. d. l. ſciendũ. Item fallit hoc in patre patrono ⁊ alijs perſonis coniunctis nominatis in. l. ij. §. pretor ait. ff. qui ſatiſ. cog. qui poſſunt dare fideiuſſorem minus idoneum facultatibus. vt hic in glo. ſuper verbo pro qualitate. ⁊ potiſſime ſi ille fideiuſſor eſt cõiunctus quia non eſt veriſimile quod neceſſarius neceſſarium dimittat illaqueatum ⁊ carnem ſuam odio habeat. vt dicit glo. in. l. ij. ff. ſi in ius vocatus non erat. ⁊ ideo filius in poteſtate patris poteſt fideiubere pro ipſo patre. l. ij. §. ⁊ filius. ff. eodem. Item debet ⁊ ſecundo fideiuſſor eſſe idoneus facilitate conueniendi tam ratione perſone vt quia non ſit ſcholaris vel clericus qui habet priuilegium vt conueniatur coram iudicibus ſuis. vt in auten. habita. C. ne filius pro pa. ⁊. c. ſi diligenti. extra de foro competẽ. vel notarius vel procurator multum cauilloſus vel alias rixoſus vel homo multũ potens. vt dicit Barto. in. d. l. ij. ff. eodem. Et an hec diſtinctio ſcilicet an poſſideat vel non poſſideat immobilia habeat locum de ſatiſdatione in ſoluendo iudicato. glo. ⁊ Barto. tenent qȝ non in d. l. ſciendum. §. tutoris. q̃ alium defendens debet indiſtincte ſatiſdare nec excuſat̃ propter immobilia vel iuratoriam cautionem cum nemo aliene rei legitimus defenſor ſine ſatiſdatione intelli-
11 gatur. vt. j. eodem. §. ſi vero reus. † Item ſi fideiuſſor de iudicio ſiſti efficiatur inops ante ſententiam: an debeat iterato ſatiſdari. dic quod ſic. vt. l. arbitro. ff. eo. quod cauſa ſuſpicionis que erat a principio per quam motum fuit officium iudicis ad cogendum ſatiſdare durat etiam nunc ſecus ſi iure actionis dediſſet fideiuſſorem locupletem: quia non tenetur poſtea ſatiſdare ex inopia ſuperueniente. l. ſi nomine. ff. de here. vel ac. ven. et. l. ſi pupilli. §. ſoror. ff. de ſolutio. vel niſi quis ſcienter a princi. accepiſſet fideiuſſorem inopem. l. ſi is quo. §. fina. ff. vt in poſ. lega. Item an procurator rei debeat cauere de iudicio ſiſti ſicut tenetur principalis. dic quod ſic per. l. defunctus. §. qui ad communi diui. ff. de procura.
12 † Item quero an actor debeat preſtare aliquam ſatiſdationem. dic quod duas: vt hic in glo. j. vcȝ primam quod conteſtabitur litem vſq; ad duos menſes. ⁊ ſecũdam quod perſiſtet vſq; ad finem iudicij vt ſi iudicatum fuerit eam iniuſte mouiſſe litem ſoluet reo decimam partem litis nomine expẽſarũ que ſatiſdationes hodie

non ſunt

non ſunt in vſu.vt hic in glo.in ver.nulla.in fi.que dicit quod due
ſatiſdationes hodie non ſunt in vſu de iure canonico nec ſeruanť.
⁊ aliqui non hñt eandam glo.Sed eſt gl.ordinaria in verbo libel‑
lum.in fi.iij.q.iiij.c.libellum.vbi eſt canonizata auť.libellum.C. de
litis cōte.de quo dic per bar.⁊ Saly.in auť.generaliter.C. de epiſ.
⁊ cle.⁊ dicā.j.de pub.in.§.hec aũt omnia.¶Item quero cũ lex an
tiqua dicat ſatiſdādum eſſe de iudicio ſiſti tunc demũ ſi conuētus
nō poſſidet immobilia.vt.d.l.ſciēdũ.§.qui ſatiſ.⁊ lex noua super‑
ueniens ſimpliciter ſatiſdandum eſſe dicit non diſtincto an reus
poſſideat mobilia vel immobilia vt in.§.ſuſpecto.⁊ auť.libellũ.ſ.
allegatis.an intelligitur vt lex antiqua ſit correcta vt indiſtincte
reus dʒ ſatiſdare ſiue poſſideat immobilia ſiue non.dic qȏ non in‑
telligitur correcta:nec ſatiſdabit etiā hodie ſi poſſidet immobilia.
Cy.cōtra in auť.generaliter.C.de epiſ.⁊ cler.qꝛ ſiue poſſideat imo‑
13 bilia ſiue non cogetur ſatiſdare:†qꝛ etiam lex noua ⁊ ſtatutũ nouũ
ſuperueniens debent limitari per antiquam.i.⁊ ſtatutum.vt.l.ſed
poſteriores.ff.de legi.⁊ hic in glo.in ver.pro qualitate.etiam ſi in
lege noua vel ſtatuto nouo apponeretur clauſula derogatoria ali‑
quo modo obſtante.vt eſt glo.ſing.in auť.de heredi.que abinteſt.
defe.in princ.ſuper ver.vocantibus.col.ix.in.d.l.ſciēdum.ſm bar.
de quo dic latius per eum in.l.omnes populi.ff.de iuſti.⁊ iure.in
queſtione principali in verbo quarto queritur.⁊ in extrauaganti
ad reprimendam.ſuper verbo non obſtante.

14 **Si autem per procuratorē.** ¶†Cuʒ dubitať
de mādato ꝓcuratoris actoris exigitur cautio de rato:etiā ſi ſit ꝓ
curator tutorꝫ vel curatorũ ⁊ aliorũ adminiſtratorũ alienarũ rerꝫ.
hoc dicit vſqꝫ ad.§.ſi vero.Concor.ff.eo.l.non ſolũ.§.qui alieno.⁊
C.eo.l.j.ſi de procurato.preſtat etiam actoris de defendēdo domi‑
num in cauſam reconuentionis.vt hic in gl.in verbo ratam.in fi.
de qua cautione tractatur in.l.ſeruum.§.pretor ait.cum ſex ſequē‑
tibus legibus vſqꝫ ad.§.qui alieno.ff.de procurator.alias ſi non ſa
tiſdat de defendendo in cauſam recōuentiōis denegatur ſibi actio
⁊ tenebitur domino actione mandati quia mandatum de agendo
includit mādatum de defendendo.l.mutus.§.pena.⁊ ibi gl.⁊ bar.
ff.de procu.poſtquā autēʒ ſatiſdedit de defendendo cogitur preci‑
ſe defendere procur.actoris.vt.l.ſed ⁊ he.§.pretor.ff.de procur.⁊ in
glo.Et intellige ſecundum glo.in.d.§.preter.quando reus volens
reconuenire non hʒ tunc iura ſua in promptu alias ſi hʒ tunc agat
vt vult ex quo procu.actoris eſt paratus defendere:⁊ etiam in cau
ſa reconuētionis cauere de iudi.ſol.vt.l.ſi minor.§.is qui ſuſcepit.
15 ff.de procur.†Mo.igitur hic regulā qȏ procurator actoris dʒ ſatiſ‑
dare de rato.i.dominum rem ratam habiturum ſi dubitatur de
eius mandato.vt hic.⁊.l.j.C.eo.⁊.d.§.qui alieno.Et conclude tres
caſus vt hic in glo.in ver.ratam.⁊ in gloſ.d.§.qui alieno.qȏ ſi con
ſtet eum habere mandatum tunc non cauet ſi conſtet eũ non habe
re ⁊ tunc non admittitur ad agendum etiam cum cautione de
rato :niſi pro coniuncta perſona vel valde amico.lege ſed et hoc.
de ꝓcur.⁊ tũc cũ cautione de rato.l.pomponius.in fi.ff.de procu.
vel ꝓ feſtinātē perire.l.nō tm̃.ff.de app.vel recuperanda poſſeſſiōe
abſentis ⁊ ſpoliati.l.j.C.ſi per vim vel alio modo ſm bart.in.d.§.
qui alienum.Si dubitatur de mandato tũc admittiť cum cautiōe
de rato ⁊ eſt tunc in electione procuratoris an velit cauere de rato
16 vel ꝓbare mandatũ:vt tʒ hic gl.fi.¶†Sʒ qñ dicet dubitari de mā
dato.dic qñ apparet inſtrumētũ ⁊ apparent litere de mandato de
quarũ literarũ vel īſtrumēti fide dubitať vel timeť qȏ nō ſint reuo
cate.vel ꝓbať mādatũ ſolũ per vnũ teſtē vel ſunt aliqua indicia ſʒ
nō plena.qȏ ſit ꝓcurator in.d.§.qui alieno ſm Bar.⁊.l.j.C.eo.vel
ēt qñ ꝓduciť inſtr̄m mandati.ſʒ nō hʒ cōmoditatē illud viſitandi
vel examinādi qꝛ aliter nō teneť ei credere p.l.ſi qs inficiatus.ff.de
po.Sed admittiť in caſibꝰ ſupradictis cũ cautiōe de rato ſm bar.
in.l.q pupillo.§.q ꝓcurator.ff.de no.oper.nũ.Itē ēt in caſu vbi re
quiriť mādatũ ſpāle ⁊ qs habeat mandatũ gñale admittiť cũ cau
tiōe de rato.l.qȏ ſi ſpāli.ff.de mino.⁊.d.§.q ꝓcuratorio.itē ēt vbi ꝓ
duxit inſtrumēta cauſe:ex hoc eñ ꝑſumiť ꝓcurator ⁊ admittiť cuʒ
cautione de rato.vt in.c.corā dilecto.de offi.dcle.⁊ p Bar.in.l.vul
go.ff.de admi.tu.Fallit aũt in procuratore cōſtituto a fideicommiſ
ſario ad cogēdũ herede adire ⁊ reſtituere hereditatē:qꝛ ſi dubitať
de eius mādato nō admitiť cũ cautiōe de rato ꝓpter periculũ ne
remaneret heres fideicōmiſſario ratũ nō hñte.⁊ vbi eminet peri‑
culum nō cogiť qs ſtare fragili remedio cautiōis.l.q ita.§.ēt.ff.ad
treb.⁊ nunqd admittiť ꝓcurator qñ dubitať de mandato ſub hac
eſtimatiōe quod fideiuſſor ita demum tenebitur ſi apparebit eum
non eſſe procuratorem.bar.tenet quod ſic in.l.pretor ait.ff.de ope.
no.nũ.Item quero quid debeat dominus habere ratum per hāc
cautionem.dic qȏ dʒ habere ratum omne illud quod ipſe cogereť
habere ratum ſi perſonaliter litigaſſet:ad aliud autem ſe non extē
dit hec cautio.l.non diſtinguemus.§.an ⁊ ſatiſdare.ff. de arb.ſm
17 bart.in.d.§.que alieno.†Itē quero quando committetur hec cau
tio ſeu quando dicitur dominum nō habere ratum vt iſta cautio
ſit commiſſa.dic quod quam primum dominus certioratus poſt
aliqȏ ſpaciũ tp̄is deliberauerit nō habere ratũ.nō aũt cogeť incō‑
tinenti reſpōdere an velit ratificare.l.ratum.ff.de ſo.⁊ hic in glo.
in ver.ratum Sʒ ſi dubitatur an dominus ratum habeat pōt inte
rim agi contra ꝓcuratorē dñs habeat ratum.lge.ſi indebitum. ff.
18 rē ra.ha.†Sed quero an procurator rei caueat de rato ſicut procu
rator actoris.dic.qȏ bene cauet de iudicato .ſoluendo ſibi preſtita
l.ne ſatiſdatio.ff.rem ra.ha.⁊.l.j.C.de ſatiſd.⁊ ideo vbicunqꝫ non
eſſet cautũ actori per ſatiſdatiſdationem de iudicato ſoluendo vt
in caſibus.j.ſcriptis:tũc ꝓcurator rei cauet de rato ſm bart.ī.d.§.
ſʒ ⁊ is.Et primus caſus eſt in actiōe reali in qua procurator rei ca
uet de rato ſi dubitať de mandato qꝛ re iudicata actor poſſeſſor re
uerſus nihilominus pōt petere eā vt.d.§.ſed ⁊ is.Secūdus caſus
eſt in cauſa ſtatus qñ qs diciť ſeruus vel liber.itē in cauſa ſuſpecti
tutoris.itē in cauſa reſtitutiōis in integrũ in quibꝰ caſibꝰ cũ agať
de eo ſuper quo nulla cadit executio ideo ꝓcurator rei cauet de ra‑
to etiā ſub certa pena qꝛ vbi agiť ſuper eo qȏ eſt ineſtimabile debet
adici certa pena.l.nō ſolũ.§.ſi ſtatus.⁊.§.ſe.⁊ ibi p gl.⁊ bar.ff.de ꝓ
cu.¶Tertius caſus eſt in duplicibus iudicijs vbi ideʒ ſuſtinet vi‑
cē actoris ⁊ rei:ideo preſtatur cautio de rato ⁊ de iudicato ſoluen‑
do ⁊ etiam quādoqꝫ de iudicato ſiſti.l.ſi defunctus.§.fi.ff. de iud.
⁊ ibi per Barto.⁊ de hoc.ſ.quando ꝓcurator rei debeat cauere de
rato dic per barto.in lege de pupillo.§.dat remiſſionem.ff.de ope.
19 no.nuncia.¶†Item quero ad quid debeatur cautio de rato.dicit
quod ad intereſſe in quo venit etiam ratio lucri ceſſantis.l.in ſti‑
pulationem.⁊.l.ſi commiſſa.ff.rem ratā habe.nec obſtat.lex ſi ſte‑
rilis.§.cum per venditorem.ff.de act.emp.vbi non habetur ratio
intereſſe lucri extrinſeci:quia illud verum eſt vbi petitur lucruʒ ꝓ‑
pter non factum vt ibi.Sed vbi petitur lucrum propter malefa‑
ctum vt hic quia male egit comparere ⁊ agere vt procurator cum
vere non eſſet tunc petitur intereſſe extrinſeci lucri ceſſantis.quod
tamen limita dupliciter.ſ.vbi lucrum illud ſine alterius iniuria ꝑ‑
cipi poſſit.vt in glo.notabi.in.l.ſi quis vxori.§.pe.ff.de fur. Item
vbi petens conſueuit de pecunijs negotiando ⁊ mercando lucra‑
ri.l.ij.ff.de eo.quod certo loco ſecundum Angel.de peru.in.d.l.ſi
commiſſa.Et adde quod hec ſtipula.refertur ad intereſſe domini
⁊ non procuratoris ſtipulantis:vt.l.ij.ff.eodē.Sed an procurator
ſubſtitutus a primo procuratore conſtituto ſatiſdabit nomine do
mini vel procuratoris:dic per Ang.⁊ barto.in.l.de curatore.ff. de
20 cura.bo.dan.¶†Secundo ho.quod procurator conſtitutus a do‑
mino apud acta a prin.vel ex poſtfacto cũ dominus ſuperueniens
in iudicio ratificat geſta per procuratorem ⁊ eius legitimam per‑
ſonam ⁊ confirmat in verum procuratoreʒ.vt.l.licet.ff.de iudi.nō
tenetur cauere:quia de eius mandato non poteſt dubitari cum in
actis appareat voluntas domini.Et idem ſi appareat mandatuʒ
per inſtrumentum vel literas domini taliter ſigillatas.vt no.dubi
tetur de mandato ſm glo.cũ.l.j.de ſatiſdando ⁊ literis etiā cum ſi
gillo non crediť niſi ſint alicuius cōmunitatis.vel notarius vel te
ſtes faciant fidem de ſigillatione domini.de quo per gl.⁊ Barto.
ff.de procu.l.ſi procuratorem abſentem.⁊ pōt hec conſtituto apud
acta fieri preſente vel abſente aduerſario.⁊ ante iudicium cauſe.vt
nota.gloſſ.in.d.l.j.C.de ſatiſda.⁊ etiam poſt initium cauſe.vt lege
nihil.C.de proc.Et ſicut fuit facta hec conſtitutio apud acta ſcien
te iudice ⁊ aduerſario:ita tunc ⁊ eo caſu debet fieri eis ſcientibus
reuocatio dicti procuratoris apud acta conſtitui ſi dominus euʒ
reuocare velit: alias eius reuocatio non noceret aduerſario : vt
no.gloſſ.in.d.lege.j.⁊ eſt tex.in.c.mandato.de proc.Nam quando
procurator cōſtituiť contra certum aduerſarium ſcientem:eius re
uocatio debet innoteſcere aduerſario.vt.d.lege ſi ꝓcuratorem ab‑
ſentem.ſed quando conſtituiť extra iudicium ꝓcurator gñalis ad
cauſas in iudicio vel extra non ſpecificata aliqua perſona contra
quā conſtituať tũc pōt reuocare ante litis conteſtatio.ſine aliqua
notificatione aduerſarij:quia nullus eſt certus aduerſarius arg.
l.ſi dictum.§.fi.ff.de euic.niſi ratio loci aliud inducat.vt.l.ſed ⁊ ſi
pupillus.§.preſcribere.ff.de inſtito.poſt litis vero ꝯteſtationē nō
poteſt procurator inuitus reuocari niſi ex certis caſibus.lege poſt
litem.ff.de ꝓcur.⁊.c.iij.⁊.c.in noſtra.extra de ꝓc.⁊ p bart.in.d.l.j.
C.de ſatiſda.Sʒ inuito aduerſario bene pōt dñs illum procurato‑
rē volentē reuocare ⁊ aliũ ſubſtituere.vt not.gl.in.l.ſolutionem ⁊
21 iudicium.ff.de ſolu.†Tertio nota in ver.obſeruando . qȏ multe
ſunt perſone gerentes negotia aliena que pñt cōſtituere alium ad
litigāduʒ nomine ſuo.Vñ tutor ⁊ curator cōſtituũt actorē.l.actor.
ff.rem ra.ha.ꝓcuratorē ad iudicia cōſtituũt poſt litē cōteſtatam ⁊
nō ante.l.neqꝫ tutores.ff.de ꝓcur.Sʒ ad negotia ēt ante.l.ita aũt.
§.geſſiſſe.ff.de admi.tu.vniuerſitas aũt cōſtituit actorē.d.l.auctor.
⁊ ſocietas magiſtrũ.l.itē magiſtri.ff.de pac.pater in rebus aduen
ticijs filij cōſtituit ꝓcu.l.j.C.de bo.mater.lʒ gl.ibi contra.⁊ nō be‑
ne ibi per Barto.Et ſimiliter prelatus eccleſie orphanotrophos
rector hoſpitalis recipientis orphanos ⁊ expoſitos:vt.l.orpha‑
notrophos.C.de epiſ.⁊ cle.cōſtituit ꝓcuratorem ſyndicũ vel eco‑
nomũ.qꝛ inter ipſos non eſt differentia quātum ad effectũ.vt in.c.
petitio.extra de procur.nec obſtat qȏ predicti non ſunt domini:⁊
ꝓcurator dʒ conſtitui a domino.l.j.ff.de procura.qꝛ cum pater et
prelati faciant fructus ſuos merito etiam ante litem conteſtatam

conſtituunt ꝑcuratorē licet hec glo.in verbo licet.ꝛ gl.in.d.l.neqꝫ
tutores.dicāt cōtra.de quo per Bar.in.d.l.neqꝫ tutores.de oībus
adminiſtrationibus rei aliene vide glo.ſ.de cur.§.fi.modo qñ eſ-
ſet dubiū de mādato predictorū.ſ.ꝑcuratoris actoris ſyndici eco-
21 nomi deberet ſatiſdare de rato ꝛ hoc vult dicere iſte textus.†ſed ſi
iſti cōſtituētes ſcꝫ pater:tutor et ꝓlatus agāt p ſe an ſatiſdabūt de
iudicato ſoluēdo ꝛ de rato habēdo dic qđ nec de iudicato ſoluen-
do nec de rato habēdo ſatiſdāt cū ſint dñi vt tenet glo.in ver.litē
ꝛ nemo dñs vel quaſi ſuo noīe cōuentus ſatiſdationē preſtat niſi
iudicio ſiſti.vt.ſ.eo.§.ſed hodie.ꝛ hoc niſi interueniret ꝛ ſumerēt
defenſionē tanꝗ̄ extranei vel pro rebus pro quibꝰ nō habēt legiti-
mam adminiſtrationē vt cū pater agit ꝓ filio emācipato vel in re
bus caſtrēſibus filij pro qbus nō habet vſumfructū.tūc eīm preſtaꝛ
ſatiſdatio de rato ſi dubitaꝛ de mādato ꝛ iudicato ſoluēdo cū cō-
uenit.l.j.§.vbi aūt.ꝛ ibi glo.C.de bo.que lib.ꝛ.l.qui filiꝰ.ff.q ſatiſ.
cog.ꝛ ibi p Bar.Qñ autē dubitaꝛ de legitima creatiōe vel electio
ne tutorū curatorū vel ꝓlati tūc ſatiſdat de indēnitate aduerſarij
ſ.de cōſeruādo eū indēnem ſi apparebit eū nō legitimū tutorē vel
prelatū.l.vulgo.ꝛ ibi p Bar.ff.de admi.tu.Et ita intellige hic gl.
23 in ver.litē.†Ultio ad materiā ſatiſdationis de rato adde qđ pro-
mittens ratā ꝛ firmā habere ſnīaꝫ arbitri vel iudicis nihilominꝰ
diciꝛ habere eaꝫ ratā ꝛ firmā licet petat reſtitutionē in integrū vel
appellet:vel petat reduci ad arbitriū boni viri.l.cū minor.ff.rem
ratā haberi.Cōfirmat eīm ſententiā latā licet nō ſit lata.ar.l.pōpo
nius.in negotijs.ꝛ qđ ibi no.in glo.ij.ff.de neg.geſt.Sicut in ſimi
li dicit Bar.in.l.filio preterito.ff.de iniu.teſta.qđ filiꝰ in poteſtate
preteritꝰ poſſit approbare teſtamētū eſſe factū vt poſſit petere cō-
trata.ſed nō approbat tāꝗ̄ ſit factū.Eius tñ opinionē improbat
Ange.in.l.iij.§.falſus.ff.rem ratā ha.per id qđ not.Inno.in.c.cū
ſup.extra de re iudi.ꝛ qđ no.glo.in.l.tale pactū.§.qui ꝓuocare.ff.
de pac.Itē an heres poſſit habere ratū qđ eſt geſtū nomine defun
cti dic qđ ſic ſi illud tale factū eſt trāſmiſibile ad heredē alias nō.l.
24 ſi is.ff.rem ratā ha.ꝛ.l.bonorū.eo.ti.ꝛ ibi p Bar.†Itē adde qđ ra
tihabitio debet fieri infra tp̄s infra qđ res poſſit geri alias nō ꝓ-
deſt ratū habenti:ꝛ ideo bonorū poſſeſſionē meo noīe petitā ratā
habeam infra tēpus quo ad hoc petere poſſeꝫ bonoꝝ poſſeſſionē
poſtea vero nō.d.l.bonorū.ꝑallegata. Debēt eīm in ratihabitione
extrema eſſe habilia medio nō tento ꝓpter qđ dicit Richar.qđ li-
cet poſt filios habitos ex cōcubina ſumpſerim aliā vxorē qđ vxore
mortua nō impedior ꝯtrahere matrimoniū cū ꝯcubina nō attēto
matrimonio meo tēpore cōtracto ex quo extrema ſunt habilia de
quo per Barto.in.d.l.bonorum.ꝛ.l.cum decem.ff.de ſolu.

Si vero. ¶Supra dixit de ꝑcuratore actoris qui cauet
de rato qñ dubitaꝛ de mandato ꝛ de defendēdo
25 dñm.†Nunc dicit de ꝑcuratore rei qui debet cauere de iudicato
ſoluēdo ſiue interueniat ante litis cōteſtationē ſiue poſt pōt ꝑcu-
ratorem cōſtituere:qui ꝑcurator teneꝛ ſatiſdare de iudicato ſoluē
do:a qua ſatiſdatione dñs pōt eū releuare ſatiſdādo pro eo tā in
iudicio quā extra ſub hypothecaria rerū ſuarū ꝛ ꝑcurator inter-
ueniens poſt litē cōteſtatā a dño debet ſatiſdare qđ dñs aderit tē-
pore ſnīe alias fideiuſſor ſoluerit iudicatū.Et hāc ſatiſdationē de
iudicato ſoluēdo ꝓſtat etiā defenſor ſine mādato.ꝛ predicta debēt
26 ſeruari in toto romano imperio.h.d.vſqꝫ ad fi.tituli.¶†No.igiꝛ
hoc primo qđ ꝑcurator rei quāuis ꝯſtet de mādato ꝛ quāuis etiā
poſſideat immobilia:vt.ſ.dixi.§.j.debet ſatiſdare de iudicato ſol
uendo ꝓpter regulā que eſt hic in ver.ſi vero reus qđ nemo aliene
rei.ꝛ hāc ſatiſdationē preſtat ꝑcurator vel inueniēdo ſibi fideiuſ-
ſorem qñ dñs eſt abſens vel ſi dñs eſt ꝓſens ſcꝫ in loco vel cōtinēti-
bus edificijs vt hic in gloſ.j.ꝛ vult eū releuare ab onere ſatiſdādi:
qꝛ nō cogiꝛ.vt hic in glo.ij.pōt ꝓmittere ꝑcuratori ſuo de iudica-
to ſoluēdo ſub obligatione bonorū ſuoꝝ ſiue in iudicio ſiue extra
ꝛ ſiue ante litē cōteſtatā ſiue poſt.Et ſi dñs ſatiſdās poſſideat im-
mobilia alias nō eſt idoneꝰ fideiuſſor qui immobilia nō poſſidet.
vt dixi in.§.j.ſ.eo.ꝛ per Bar.in rub.iudi.ſolui.ff.ꝛ iſta ſatiſdatio
debet preſtari actori vel notario ſtipulāti vice dñi ꝛ omniū quorū
intereſt.vt hic in glo.in ver.exponere.ꝛ hec ſatiſdatio de iudicato
ſoluendo cōprehendit in ſe tres clauſulas ſcꝫ qđ verbū ſonat:ꝛ qđ
dolus malus abſit:ꝛ de defendēdo reū vt hic in glo.in ver.clauſu-
lis.ꝛ debet peti hec ſatiſdatio ante litē conteſtatā cū dño.Si autē
poſt litē cōteſtatā interueniat ꝛ tūc ſimpliciter ſatiſdat vt hic in
glo.in ver.ſatiſdationē.ꝛ ita cōdemnaꝛ ꝑcurator vel defenſor in-
terueniens poſt litē cōteſtatā ſicut ante interueniēs licet ſit differē
tia in hoc qꝛ ꝑcurator litē conteſtās pōt aliū cōſtituere.Sed ꝑcu-
rator interueniēs poſt litē cōteſtatā nō:vt no.glo.ꝛ bar.in.l.nihil
C.de ꝑcu.niſi ſit in rem ſuā vel habeat mandatū ad ſubſtituendū.
vt in.c.j.de ꝑcu.lib.vj.Et cōtra defenſores ſit executio:licet nō cō-
tra ꝑcuratores:vt no.glo.ꝛ Bar.in.l.liberto.§.fi.ff.de neg.geſt.ꝛ
ſup hac ſatiſdatiōe ꝛ ꝓmiſſione de iudicato ſoluēdo an fiat execu-
tio ſnīe ſine nouo ꝓceſſu.Bar.diſputādo late in.l.j.ff.iudi.ſolui.
tenet qđ ſic:qđ in fideiuſſore iudicij fiat executio ſine nouo ꝓceſſu
ſed nō cōtra fideiuſſorē cōtractus:vt ibi per eū.ꝛ hoc quando fide-
iuſſor cōueniꝛ ex clauſula qđ verbū ſonat.ſecus ſi ex clauſula de nō
27 defendendo.l.ſi qs.§.fi.eo.ti.†Et adde qđ qñ dñs eſt ꝓſens vel in
cōtinētibus edificijs ꝑcurator pōt petere dilationē ad faciendū
cōparere dñm qđ ſatiſdet ꝓ eo licet defenſori ſine mādato nō deꝛ
hec dilatio.ſm Bar.in.l.ſi ad deferendū.ff.iudi.ſol.Et habet effe
ctū hec ſatiſdatio vt ꝑcurator cogaꝛ ꝓciſe defendere ꝛ iudiciū ſu-
ſcipere.l.filiuſfa.§.fi.ff.de ꝑcu.Itē operaꝛ ꝙ nō finiꝛ mādatū mor
te dñi:vt.l.ſi defunctus.ff.de ꝑcu.Sed nunqd fideiuſſor de iudi-
cato ſoluēdo acceptus in cauſa ꝓncipali teneaꝛ in cauſa appella-
tionis.dic qđ non in.l.cū apud.ff.iudi.ſolui.nā hec fideiuſſio acce
pta in vna inſtātia nō cōmittiꝛ ſi iudiceꝛ in alia.l.iij.in ꝓn.ff.iudi.
ſolui.Et qñ ꝑcurator ꝓmittit ꝛ dñs fideiubet pro eo in quē prius
fiet executio.dic per Bar.in.l.ſi defunctus.ff.de procur.Et attēde
qđ hec ſatiſdatio de ſtando iudicio ꝛ iudicato ſoluēdo intelligiꝛ
arbitrio boni viri.vt.l.vir bonus.ff.iudi.ſolui.¶Scđo no.hic in
ver.alia inſup qđ ſi dñs poſt litē a ſe cōteſtatā ꝛ in quē debet fieri
ſnīa tanꝗ̄ in dñꝫ litis ſe abſentet ꝑcurator propter perſonā dñi ſe
abſentātis debet ſatiſdare qđ dñs tpe ferēde ſnīe erit ꝓſens vt con
tra eū poſſit ferri ſnīa ꝛ executio fieri:alias ſi dñs nō fuerit ꝓſens
iſte fideiuſſor nō remanet obligatus pro iſto procuratore de iudi-
cato ſoluendo.ꝛ ſic facit iſte tex.pro opinione Azonis in.l.j.C.de
ſen.que.vbi dicit qđ ſi dñs eſt litē cōteſtatus ſi poſtea relinqt ꝑcu-
ratorē debet cōdēnari dñs qui fuit litis cōteſtator:ꝛ quaſi cōtra-
xit in iudicio:ꝛ eſt dñs inſtātie.Sed Jo.ꝛ hul.quorū opinionē ſe-
quiꝛ Bar.veꝫ qđ dñs nō cōpareat vt in eū tanꝗ̄ in dñm litis cōte
ſtatorē poſſit ferri ſnīa:tñ ipſe ꝑcurator condēnaꝛ vt plene exami-
nat:ꝛ concludit Bart.in.d.l.j.C.de ſen.vbi glo.dicit quod ad hoc
28 vt omnium ſeruetꝛ opinio vterqꝫ condēnetur.†Nā etiā ꝑcurator
in caſibus in quibus non conteſtaꝛ lis efficitur dñs litis cum inci
pit tractare de meritis cauſe.vt no.Bart.in.l.nulla.C.de procura.
Et idem dicit in procuratore qui interuenit poſt litem conteſta-
tam.vt.l.ab executore.§.fina.ff.de ap.licet contrarium videaꝛ tene
re in.d.l.nulla.Sed de iure canonico iſta talis ſubtilitas non ſer-
uatur:quia poteſt condemnari procurator vel dñs.vt in.c.licet.de
proba.in glo.fi.in ver.cōe fauentinorum.ꝛ ita etiam tenet ibi Jo.
an.deridens hanc ſubtilitatem legiſtarum in.c.querelam.de ele-
ctione.vbi glo.tenet qđ vterqꝫ condēneꝛ ſicut dicit gl.noſtra in.d.
l.j.C.de ſen.vbi autem verba ſententie non proprie poſſent referri
ad procuratorem vt in cauſa criminali vel matrimoniali tunc cla
29 rum eſt qđ dꝫ cōdēnari dñs.vt glo.in.d.l.nihil.C.de ꝑcu.¶†Ter
tio not.in ver.ſi vero reus quod ſicut procurator cum mandato
interueniens ad defendendum ſatiſdat de iudicato ſoluendo vt
not.in verſi.ſi vero aliquis.ita ꝛ defenſor ſine mandato.vt hic in
ver.ſi vero reus ſiue dominus ſit preſens ſiue abſens ꝛ ſiue ſit de-
fenſor in actione reali vel perſonali:vt hic.ꝛ.l.pomponius.§.ſed
ꝛ is.ff.de procu.Et etiam tunc quando defendit cōuentū actione
reali ſatiſdat de rato.vt.d.§.ſed ꝛ his.Et dixi.ſ.§.j.ꝛ hoc ſiue in-
terueniat ante litem conteſtatam ſiue poſt:vt hic.ꝛ.l.titius.ff.de
procura.ꝛ ita condemnatur defenſorio nomine interueniēs poſt
litem conteſtatam ſicut ante:vt dixi.ꝛ preſtitam ſatiſdationē ſine
mandato ipſe habeꝛ loco dñi etiā ante litem conteſtatā nec pōt re
uocari ante litem conteſtatam niſi ex cauſa.Que omnia vide per
Barto.in.d.l.titius.ff.de procur.ꝛ tenetur appellare ſicut procu-
rator vt bannitus.C.de procura.de quo per Barto.in.l.libero.§.
litem.ff.de neg.geſt.Differt tamen hic defenſor a ꝑcuratore:quia
defenſor eſt ſine mandato nec reuocatur poſt preſtitam ſatiſdatio
nem:vt modo dixi.nec datur ſibi dilatio vt faciat comparere do-
minum ad ſatiſdandum pro eo.ꝛ in eum ſit executio que omnia
30 ſecus ſunt in procuratore vt dixi in primo notabili.¶†Quarto
a no.ibi que omnia.qđ cōmunis vſus ꝛ practica iudicioꝝ ſeruādi[a]
ſunt.Concor.l.j.§.ſed ſi que leges.ibi iudiciorum frequentiſſimus
31 ordo exercuit.C.de veteri iure enucle.†Et ſic not.quod argumen-
tum ad quotidianum vſum eſt validum.in ver.iure domini dum
vſus ſic ſe habet ſiue ſic obſeruat.l.auunculus.ff.de verbo.ſignifi.
ꝛ glo.notabilis eſt in.l.liberorum.§.quod tamen caſſius.ff.de leg.
iij.Et poteſt iudex ſe informare de ſtilo fori ꝛ conſuetudine curie
32 l.iij.§.diuus.ꝛ ibi Barto.ff.de teſti.†quinimo factum contra cō-
ſuetum ſtilum curie non tenet.ſed Bal.in.l.de quibus.ff.de legi.
ꝛ de communi vſu loquendi:vtendi ꝛ intelligendi vide plene per
33 Barto.in.l.labeo.ff.de ſuppel.leg.†Quid autem ſi per ſtatutum
vel conſuetudinem ex certa ſcientia indicatur quod iſte ſatiſdatio
nes non preſtentur an valet ſtatutum ꝛ conſuetudo.dic quod ſic
vt hic in ver.ꝛ ſi propter imperitiam.a contrario ſenſu.de quo
34 dic vt.d.l.de quibus.ff.de leg.¶†Ultimo not.ex fine quod ſicut
deficienti iure municipali recurritur ad ius commune romano-
rum vt.ſ.de iure natura.§.quoties.ita deficiente conſuetudine
recurritur ad conſuetudinem vrbis romane que eſt caput orbis.
vt dicto.§.ſed ſi que leges.ꝛ dicta.l.de quibus.ꝛ dic vt ibi per do-
ctores.

a ¶Seruādi. De hoc vid p.d.Cy.in.l.ij.C.que ſit lon.conſue.

¶De perpetuis ꝛ temporalibus actionibus. Rubrica.

¶Continua vt hic in glo.Et ponuntur in hoc titulo due diuiſio
nes actionum

nes actionum. quas Joan. ponit in arbore ſcilicet quod actionuz
quedam ſunt perpetue ⁊ quedam temporales. Item quedaz ſunt
tranſitorie ad heredes ⁊ quedam non vt not. glo. ſ. de actionibus.
§. preterea quedam. ⁊ ibi dixi.

1 ☞ Actiones que olim perpetue hodie ſunt temporales.
2 Actiones ex quinq; iuris ciuilis partibus oriuntur.
3 Actiones ex quibus legibus ortum habuerunt. ⁊ nu. ſeq.
9 Populus ſtatuta non edet ſuper reſeruatis principi.
10 Actiones reales vſucapione ⁊ preſcriptione tolluntur.
11 Preſcriptiones qualiter interrumpantur.
12 Actiones pretorie quando ſint perpetue.
13 Actiones ciuiles quanto tempore tollantur. ⁊ nu. ſeq.
16 Actiones que bonorum nomine veniant.
17 Actio que ex dolo vel edicto defuncti deť ipſius heredi. ⁊ nu. 18.
19 Actio ex dolo vel delicto defuncti extra contractū commiſſo non
ſemper contra heredem datur.
20 Actio in quibus caſibus contra heredem non datur.
21 Actiones que ⁊ quando detur heredibꝰ ⁊ cōtra heredes. ⁊ nu. ſeq.
24 Debitoris capiendi ius ad heredem non mittitur.
25 Reus ſoluens iudicio pendēte abſoluitur a iudicij obſeruatione.
26 Reus ab obſeruātia iudicij abſolutus an cenſeatur ⁊ ab expenſis
abſolui.

De loco. ¶ Hic titulus diuidiť in duas
ptes. Quia p̄io ponit methas
actionū tā ciuiliū q̄ pretoriarū. Scđo ibi: nō antē
ponit oēs q̄ ſunt trāſitorie ad heredes ⁊ q̄ nō. Pri
ma ſubdiuidiť in tres ptes: qꝛ p̄io ponit methaz
actionū ciuiliū. ſcđo p̄toriaꝝ ibi eos vero. tertio ex
cipit a pretorijs realibus ibi aliqñ tñ. ⁊ a pretorijs criminalibꝰ ibi
furti quoq;. Et deinde ponit quadruplicem differētiā inter actio
nes pretorias rei perſecutorias: ⁊ penales. vt not. gloſſ. ſ. de actio.
1 §. penales. ⁊ prima hoc intendit. † Actiones ex iure ciuili deſcendē
tes olim erant perpetue: hodie vero per conſtitutiones ſunt certo
tpe limitate. Pretorie vero penales olim ⁊ hodie ſunt annales: ex
cepta actione furti manifeſti. Reales vero ſunt perpetue. h. d. vſq;
2 ad. §. non autem omnes. † Et premitte ſm gloſ. hic in ver. conſtitu
tionibus. qđ preter ius pretoriuz ſunt quinq; partes iuris ciuilis
ſcripti ex quibus oriunť actiones. ſ. lex: plebicitum ſenatuſconſul
tum: principum placitū ⁊ reſponſa prudentum: vt. ſ. de iure na
3 tu. §. conſtat. † Ex. l. ſ. antiqua. xij. tabu. oriuntur actiones. vt fami.
4 herci. actio in factum de pauperie vt hic in gloſ. † Ex. l. noua facta
poſt. l. xij. tab. vt ſunt quinq; ſupradicte partes iuris ciuilis datur
condictio ex. l. qñ non eſt expreſſum de nomine actionis ſicut actio
in factum datur ex. l. pretoria quando pretor non exprimit nomen
actionis. vt dicit glo. in. l. j. ff. ſi mulier ventris nomine. ⁊ per bart.
5 in. l. j. ff. de condictione ex. l. † Ex plebiſcito. i. l. facta non a toto po
pulo ſed a plebe oritur actio vt actio. l. aquilie. vt. ſ. ad. l. aquili. §.
6 ceterum. ⁊ hic in glo. in ver. conſtitutionibus. † Ex ſenatuſconſul
to oriť actio vt petitio hereditatis ⁊ actio in factū ɔ̄ eximētē clauū
de naui propter quod periīt nauis qui tenetur ad emēdationem
omnium rerum perditarū. Et ſi quid dolo vel fraude ex eius nau
fragio ſuppreſſit tenetur cornelia: vt. l. iiij. §. ſenatus. ff. de incē. rui.
7 nau. ⁊ hic in gl. ij. † Ex placito. i. ex conſtitutionibus principuz oriť
actio. i. condictio ex. l. que ex cōſtitutionibus illis vbi non exprimi
tur nomen actionis. vt eſt condictio ex. l. que datur pro deteriora
tiōe ſerui torti contra dominū de adulterio de quo aliquis eū ac
cuſauit ⁊ ſuccubuit. l. ſi poſtulauerit. §. fin. ff. de adul. Si autem tor
quetur de adulterio extranei ſoluitur ſimplum precij ſerui mortui
vel deteriorati in tortura: vt dicit gloſ. in. d. l. j. ff. de condictione ex
l. ⁊ ſic ſunt tres caſus. ⁊ in omnibus iſtis caſibus petitur precium
ſerui mortui vel deteriorati cōdictione ex. l. vt lege quod ex hīs. ff.
de adul. Item ex donatione ſimpliciter facta ſine ſtipulatione ho
die datur condictio ex. l. l. ſi quis argētum. C. de dona. ad implēduz
ſeu tradendum donata vbi olim requirebatur ſtipulatio: vt. d. l. ſi
quis argentum. plura alia exempla ex quibus oritur condictio ex
8 l. vide per gloſ. in. d. l. j. ff. de condi. ex. l. † Ex reſponſis prudentū. i.
ex legibus iuriſconſultorum vt Juliani: Pauli: Ulpiani etiā oriū
tur actiones. vt. ſ. de iure natu. gen. ⁊ ciui. §. reſponſa. modo in ꝓ
poſito actiones perſonales deſcendentes ex iſtis quinq; partibus
iuris ciuilis ſunt per conſtitutiones imperiales coarctate vt non
ſint perpetue. i. ſine prefinitione temporis vt olim ſꝫ ſint perpetue
i. vſq; ad. xxx. ann. vel. xl. que quelibet actio ſi non ſit breuiori tem
pore coarctata tollitur ſpacio. xxx. anno. Etiam ſi ſit officium iudi
cis. l. ſicut. ⁊. l. omnes. C. de preſcri. xxx. anno. ⁊ aliqua tollitur ſpa
cio. xl. anno. ⁊ aliqua nullo tpe. vt not. glo. in ver. quadraginta. C.
de anna. excep. ⁊ maxime in his que princeps ſibi reſeruauit vt in
ſolutione tributi in ſignum vniuerſalis ſubiectionis in ſingulis
ſubiectorum. l. competit. C. de preſcrip. xxx. anno. Et idem in ſolu
tione decimarum. ſ. vt nullo tempore preſcribantur: vt in. c. cauſaz
9 q̄. extra de reſcrip. † Et. xxv. caſus in quibus non currit preſcriptio
no. gl. in. c. cum non liceat. de preſcri. ⁊. xv. q. iij. c. clerici. ⁊. c. j. actio
ne. ſimiliter non poſſunt populi facere ſtatuta ſuper his que prin
ceps ſibi reſeruauit. vt no. Bar. i. l. oēs populi. in. q. principali ver.
terti o iuxta p̄dicta queriť fallit. dicit hic gl. in verbo cōſtitutiōis.
in fi. in duabꝰ actionibꝰ ciuilibꝰ q̄ ſolū durāt anno. ſ. actiōe iniuria
rū ⁊ in actiōe in factū de repetēdis. Nā dicit gl. qđ actio iniuriarū
deſcēdēs ex. l. cornelia in tribꝰ caſibꝰ. ſ. qñ qs eſt pulſatus: verbera
tus: vel ī eius domū p vim introitū eſt: ſꝫ qđ imo ī illis tribꝰ caſibꝰ
eſt ppetua: vt tꝫ gl. ī. l. lex cornelia. ff. de iniur. Sꝫ p̄toria iniuriaruz
de qua loquiť lex ſi nō eſt ɔuitij. C. de iniur. hū finiť anno. vt dixi. ſ.
de iniur. §. pena aūt. Actio aūt in factū repetūdarū ad ineſtimādā
pecuniā quā officialis vel eius comites receperūt in officio eſt an
nalis ad quadruplū a tpe finiti officij: ⁊ poſt annum in ſimplū cō
tra ipſum recipiērē. Sꝫ eius heres nō teneť vltra annū ēt de eo qđ
ad eū heredē peruenit. de quo dic per Bar. in. l. ij. ff. ad. l. iuli. repet.
10 † Reales vero actiōes tolluniť vſucapiōe ⁊ p̄ſcriptiōe: vt hic in gl.
in v̄. cōſtōnibꝰ. ⁊ an dñiū ſeu qđ acqrať p huiuſmodi p̄ſcriptionē.
dic p Bal. in. l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arc. ⁊ auť. niſi. de bonis mater
11 nis. † Et quaťr interrūpanť huiuſmodi p̄ſcriptiōes dic p Bart. in
d. l. ſicut. C. de p̄ſcri. anna. Pretorie vero actiōes quāto tpe durant
tex. videť hic facere regulā tā in rei pſecutorijs quā in criminalibꝰ:
qđ durāt anno exceptis bonorum poſſ. hereditatis petitionibus
⁊ fideicommiſſarijs hereditatis petitionibus que ſunt perpetue
12 excepta actione furti manifeſti que eſt criminalis. † Sed gl. hic in
ver. plerunq;. ⁊ gloſ. etiā que plenius dicit in. l. in honorarijs. ff. de
act. ⁊ obl. faciunt regulā econtra. vꝫ qđ actiones pretorie rei perſe
cutorie regulariter ſunt perpetue. Fallit primo in actione reſciſſo
ria. i. in actione primeua p̄ſcripta ⁊ mediāte iudicio reſcindente
⁊ inte. re. a pretore reſtituta preciſa vſucapione que reſciſſoria preto
ria durat anno vtili ſi tamen intentatur infra annū vtilem perpe
tuatur. vt plene dixi in. §. rurſus. ſ. de actionibus. Secundo fallit
in edilicijs actionibus. ſ. redhibitoria quāti minoris introductis
ab edilibus curulibus que ſunt ex pretorijs: vt. ſ. de iure natu. §. pro
ponebant. nā redhibitoria infra annū quanti minoris in ſex mēſes
competit. non autem ſunt perpetue que dantur ad reſcindendum
contractum qui erat de iure ciuili validus. vt hic dicit gloſ. in ver.
plerunq;. Tertio fallit in actione in factum ad intereſſe que datur
contra falſum tutorem vel alium eum doloſē adhibentez ei qui cō
traxit cū pupillo ipſo facto tutoris autoritate que actio eſt anna
lis ſolū contra ipſum delinquentem. i. autoritatem adhibentem ⁊
datur heredibus ſed nō contra heredes: quia ex maleficio. l. huius
actionis. §. has actiones. ff. quod cum fal. tut. in glo. alleg. Quarto
fallit in actione in factum pauliana que datur ad reuocandū alie
nata in fraudem creditorum: ⁊ datur ſolum infra annū vtilem. de
quo dic vt plene dixi. ſ. de actionibus. in. §. item ſi quis in fraudē.
Quinto fallit in actione de dolo que olim competebat poſt annuz
vtilē. de quo dic vt plene dixi in. l. fi. §. fi. ff. de dolo. Sed hodie infra
biennium debet inchoari ⁊ terminari nec perpetuatur litis con
teſtatio. l. fi. C. de dolo. niſi in eo quod peruenit ad doloſuz vel eius
heredem de quo tenetur perpetuo: vt dicta. l. itaq;. ⁊. l. ſabinus.
ff. de dolo. Sexto fallit in actione in factum que datur ad intereſſe
contra eum qui dolo fecit quominus reus in iudicio ſiſteret ſiue
perſonaliter eum detinendo ſiue aliquid triſte ſibi annunciando
propter quod non ſiſtat: ⁊ datur heredi ſed non vltra annum. l. j.
§. fin. ff. de eo per quem factum erit. in gl. alleg. bonoruz poſſeſſores
his qui ſuccedere non valebant de iure ciuili vt emācipatis ⁊ alijs
vt ſunt bo. poſſ. ɔ̄ta. vñ liberi: vñ legitimi ſiue agnati: vnde cognati
vnde vir ⁊ vxor de quibus. ſ. de bo. poſ. §. fin. Unde poſtquā quis
agnouit vnam ex his bonorum poſſeſſiōibus ad quam cognoſcen
dam datur annus liberis ⁊ parentibus ⁊ alijs dantur centū dies
vt. ſ. de bo. poſ. §. cum igitur. ⁊ coram quocunq; iudice. l. fi. C. qui
admitti ad bo. poſ. poſſunt. Licet poſtea ad petendum bona here
ditaria ⁊ eorum poſſeſſionem conſequendam quod conſequendaz
actionem que dicitur bonoruz poſſeſſoria hereditatis petitio per
quam tantum conſequuntur quātum conſequitur heres dē iure
ciuili: per petitionem hereditatis. l. ij. de bono. poſſ. petitione he
reditatis. Et ſimiliter ille cui eſt reſtituta hereditas verbo per fi
deicommiſſum habet actionem pretoriam pro bonis hereditarijs
conſequendis. ſ. fideicommiſſariam hereditatis petitionem. l. j. ij.
⁊. iij. ff. de fideicom. here. peti. Iſte enim bonorum poſſeſſorie here
ditatis petitiōes ſunt ppetue vt hic. in text. ⁊ dixi. ſ. Penales vo
actiones pretorie durant anno ſicut durabat iuriſditio pretoris:
vt hic in ver. eas vero. Ex quo deciditur quod ſi aliquis officialis
temporalis facit aliquam conſtitutionem penalez quod illa erit
temporalis ſicut eſt officium illius ſecundum Barto. in. l. ſtipula
tionum alie iudiciales. ff. de verb. ob. ⁊. l. fi. ff. de pe. Secus ſi ſit of
ficialis perpetuus vel ſit de maioribus iudicibus. vt ſunt ſenato
res: prefectus pretorio: reges: cardinales etiam legatus ſedis apo
ſtolice. vt in. c. fi. de of. le. de quo dic per bart. in. l. j. ff. quod quiſq;
iuris. ⁊. l. omnes populi. in prima queſtione principali. ver. v. que
ritur. Et hoc verum. ſ. que actiōes p̄torie penales durāt anno ſiue
ſint penales. ex vtraq; parte ſiue ex altera tm̄. vt dicit hic glo. in v̄.
plerunq;. vt eſt actio in factū q̄ dať ī quadruplū. ſ. annū ⁊ poſt an
nū in ſimplū cōtra eū q pecuniā accepit vt negotiū calūnie cauſa

faceret vel nõ faceret.ff.de calũ.l.j.⁊ vt eſt actio penalis quinqua
ginta aureorũ cõtra vocantẽ patrẽ vel patronũ in ius ſine venia
que actio eſt ad vindictã. Ideo nõ daẽ heredi nec in heredẽ nec vl
tra annũ.l.in eũ.ff.de in ius vocã.⁊ cõtra vocantẽ alias pſonas ꝓ
hibitas cuius eſt pena arbitraria.vt no.glo.in ver.impetraſſet.in
§.penales.ĩ.de actio. Itẽ vt eſt in actiõe in factũ ad intereſſe q̃ da
tur ꝯtra eũ qui alienat rem petitã cauſa mutãdi iudiciũ in aliũ.ſ.
cõſtituẽdo actori duriorẽ aduerſariũ vt.l.j.ff.de aliena.iudi.mutã.
cã. Que actio daẽ heredi ſed nõ in heredẽ nec vltra annũ.l.nõ ſolũ
§.fi.cũ.l.ſe.ff.de alie.iud.mu.cã. Fallit aũt in actiõe furti manifeſti
que eſt ꝑtoria ⁊ nõ finiẽ anno ſ; ꝑpetua eſt.vt hic in ver.furti.⁊ h
ꝓpter frequentiã furtoꝝ.vt dicit glo.⁊ Bar.in.d.l.in honorariis.
ff.de act.⁊ obli. Diſcordãt autẽ actiões furti manifeſti ab aliis pe
nalibus:vt hic. Et ſimiliter diſcordat ꝯdictio furtiua ab aliis rei
pſecutoriis.l.ſi ꝓ fure.§.fi. Et ibi no.ff.de cõdictiõe furtiua.⁊ dixi
13 ĩ.de actio.§.j.† Ex ꝑdictis oĩbꝰ ptꝫ ſm intellectũ gl.qõ actiões ci
uiles que nõ apparẽt minori tpe limitate tolluntẽ ſpacio.xxx.vl.xl.
annorũ.vt.ĩ.dixi. Sꝫ ꝑtorie ſi ſint rei perſecutorie ſimiliter ſunt ꝑ
petue niſi in his que apparẽt minori tpe limitate:quoꝝ multa po
nuntur:exẽpla hic in glo.in ver.pleruq; ⁊.ĩ.dixi. Si autẽ ſunt pe
nales ſiue ex parte actoris:ſiue rei ſiue vtriuſq; finiunẽ anno:niſi
in actione furti manifeſti:vt hic ⁊.d.l.in honorariis.vbi glo.facit
iſtas duas regulas ſcꝫ qõ rei perſecutorie mere ſunt ꝑpetue ſi autẽ
nõ ſint mere pſecutorie deſcẽdentes tñ ex delicto ille finiunẽ anno
14 ſicut alie penales.† Sed Dy.⁊ Bar.clarius debẽt in.d.l.in hono
rariis tradẽdo duas regulas in iſtis actionibꝰ ꝑtoriis quarũ pri
ma eſt qõ oẽs actiones ꝑtorie rei perſecutorie ex vtraq; parte ſunt
ꝑpetue:vt ibi. Sed rei pſecutorie ex parte actoris ⁊ penales ex par
15 te rei finiunẽ anno:vt hic.† Scõa regula eſt qõ actiões penales ex
vtraq; parte vel ex parte rei tñ ſunt annales. Fallit ꝑmo in actio
ne furti ꝓpter frequẽtiã furtorũ.vt dicit glo.in.d.l.in honorariis.
Scõo fallit qñ actio penalis ſuccedit in locum rei perſecutorie ex
vtraq; parte vt eſt actio in factũ ad intereſſe q̃ daẽ poſt annũ ſub
ſtituto vel legitimo cõtra vxorẽ defuncti que miſſa in honorũ poſ
ſeſſionẽ noĩe ventris eandẽ bonorũ poſſeſſionẽ poſtea ad aliũ do
lo malo trãſtulit nã hec actio ſuccedit in locũ petitionis heredita
tis:ideo nõ finiẽ anno ſicut nec illa.l.j.in fi.ff.ſi mulier ven.no. Et
ideo actio vtilis que daẽ cõtra eũ qui dolo deſiit poſſidere.vt.l.is
qui dolo.ff.de rei vẽ.ita erit perpetua ſicut erat ꝑmeua actio qua
cõueniebaẽ reus ſecus ſi mulier a ꝑncipio cõmiſiſſet dolũ faciẽdo
ſe mitti in bonorũ poſſeſſionẽ per dolũ vel culpã:qꝛ teneẽ ſoluꝫ.ĩ.
annum.l.j.§.hãc autẽ.ff.ſi mulier calũnie cauſa.ſm Bar.in.d.l.in
honorariis. Tertio fallit in actione in factũ cõtra ꝓhibentẽ ne le
gatarius mittaẽ in poſſeſſionẽ bonoꝝ qꝛ ſibi nõ cauebaẽ de legato
ſoluendo adueniẽte die vel cõditione que eſt perpetua.l.j.in fi.ff.
ne vis fiat ei. Et no.qõ actiões que danẽ ex patrimonio noſtro ex
quo nobis adeſt aduerſario noſtro adeſt ſunt reales:et que extra
patrimonium ſunt penales.vt dicit text.in.d.l.in honorariis.et
16 Bart.ibi no.† An autẽ iſte actiones cõprehendanẽ appellatione
bonorũ id eſt cõprehendanẽ inter bona noſtra mobilia vel immo
bilia:vt ſi teſtator iubet diſtribui bona ſua mobilia ⁊ immobilia
diuerſimode an veniunt iura ⁊ actiones:⁊ inter que computari
debeant.vide per glo.in.l.mouere quandoq;.ff.de verbo.ſignifi.⁊
per Bar.in.l.j.C.ſi aduerſus tranſactio.

17 **Non autẽ omnes.** ¶ † Actiones penales ex
maleficio vel quaſi deſcẽdẽ
tes bene danẽ heredibꝰ ſed nõ cõtra heredes niſi lis fuerit cõteſta
ta cũ defuncto.h.d.vſq; ad.§.ſuper eſt. Et cõclude ſm Bar.⁊ Ja.
18 de bu.in.l.j.C.ex delicto defun.† cũ querit an ex delicto vel ex dolo
defuncti detur actio heredi ⁊ in heredẽ:dic aut ex delicto agiẽ cri
minaliter aut ciuiliter. Si criminaliter ſcꝫ ad penã adẽptiõis bo
norũ vel aliã applicandã fiſco verũ eſt qõ nec heredi nec in heredẽ
detur.l.fi.C.ſi reus vel accuſator mortuꝰ fuerit etiã ſi fuerit lis cõ
teſtata niſi finẽ ceperit lata ſentẽtia.l.ex iudiciorũ.ff.de pu.iudi.⁊
ſiue fuerit publicũ ſiue priuatũ crimen. Fallit in quinq; caſibꝰ hic
notatis in glo.⁊ in.§.per contrariã.ĩ.de here.que ab inteſta.defe.
⁊ ibi dixi.⁊ in.d.glo.l.j.in fi.glo.magne.ſ.in crimine leſe maieſta
tis hereſis repetũdarũ peculatꝰ de reſiduis. Si vero agiẽ ciuiliter
ex maleficio vel dolo defuncti extra cõtractũ regula eſt vt actio de
beatur heredi vt hic in ver.ſed heredibꝰ que fallit in actione iniu
riarũ que daẽ ad vindictã vt hic in ver.excepta.⁊ quibuſdã aliis
actionibus ſimiliter ad vindictã tẽdẽtibus vt eſt actio in factũ cõ
tra filiũ emãcipatũ vel libertũ vocãtẽ in ius patrẽ vel patronũ ſine
venia ⁊ in popularibus actionibus qñ nõ eſt vetitũ libero homi
ni:vt hic in gloſ.in verbo actiõe.qꝛ iſte actiones nõ danẽ heredibꝰ
ni fuerit lis ꝯteſtata vt in ver.penales. Similiter actio in factũ de
calũniatoribꝰ nõ daẽ heredi eiꝰ qui dedit ne ei negotiũ ꝑ calũniã
fieret:qꝛ ſufficit ei cõdictio ob turpẽ cãm ad repetendũ datũ:vt hic
dicit glo.ſup ver.actiõe.in fi.qõ declara per Saly.l.j.C.ex delic.de
19 fun.† Sed cõtra heredẽ nõ daẽ actio ex delicto regulariter vel do
lo defuncti extra cõtractũ cõmiſſo:vt hic in ver.eſt enim.que regu
la fallit in caſibus. Primo ſi ſit lis ꝯteſtata:vt hic in ver.penales.
Nam per litis ꝯteſtationẽ fit actio trãſitoria ⁊ perpetuaẽ ⁊ trãſit
cõtra heredes.l.fi.C.de pſcrip.xxx.ann.preterq̃ in duobꝰ caſibus
in qbus ꝑ litis cõteſtationẽ nõ ꝑpetuaẽ actio ꝯ heredes.ſ.in actio
ne de dolo ⁊ reuocatiõe late ſnĩe de ingenuitate alicuius vt hoc in
glo.fi.nã actio de dolo debet inchoari ⁊ finiri infra cõtinuũ bien
nium.nec ꝑpetuaẽ per litis cõteſtationẽ.l.fi.C.de dolo. Similiter
cauſa inchoata ſup reuocatiõe alicuius in ſeruitutẽ vel in liberta
tem nõ põt poſt quinquẽniũ intẽtari. Et ſi infra qnquẽniũ moriaẽ
is de cuius ſtatu agitur finiẽ iudiciũ.l.j.§.interdũ.⁊.l.ij.§.fi.ff.de
ſtatu defun.⁊.l.j.C.eo. Scõo fallit in id qõ peruenit ad heredẽ:nã
pro eo qõ ꝑuenit fit actio trãſitoria ⁊ ꝑpetua.l.videamꝰ.ff.qõ me.
cauſa.⁊ hic in gl.in v.in heredes.niſi in actiõe vi bo.rap.⁊ actio
ne in factũ loco interdicti vnde vi. Et ideo qꝛ cõtra heredẽ delin
quentis erat ſatis ꝓuiſum ꝑ alias actiões ciuiles ꝑtor nõ cura
uit plus ꝓuidere ſm Saly.in.d.l.j.lꝫ Bar.aliter dicat in.l.j.ff.de
priua.delic.vcꝫ qõ actiones pretorie que denominanẽ a delicto vt
ſunt iſte nõ trãſeunt cõtra heredes. Tertio fallit in cõdictiõe fur
tiua ꝓpter frequentiã furtorũ.ſm Dy.⁊ Saly.in.d.l.j.que daẽ cõ
tra heredẽ etiã pro eo qõ nõ ꝑuenit ad heredẽ.l.ſi pro fure.§.fin.ff.
de cõdi.fur. Quarto fallit in eo qui impetrauit ius iniquũ pro ſe
⁊ herede ſuo:qꝛ hec pena ſeu exceptio qõ vtatur eodẽ iure cõtra ſe
trãſit cõtra heredẽ eius ad quẽ trãſit priuilegiũ ĩpetratũ.⁊ ſic ptꝫ
qõ vbi delictũ purgatũ ꝑ exceptionẽ ſiue imponiẽ pena per modũ
exceptionis:qꝛ tũc pena ſiue actio trãſit cõtra heredẽ.l.iij.§.qõ au
tem.⁊ ibi glo.⁊ Bar.ff.qõ qſq; iuris. Quinto fallit in actiõe in fa
ctũ ſcꝫ cõdictione ex.l.iulia repetũdarũ.que daẽ cõtra officialẽ cõ
mittẽtẽ baratarias ꝑ ſe vel miniſtros ſuos in qua duo ſunt ſpecia
lia. Primũ qõ heres teneaẽ etiã de eo qõ nõ ꝑuenit ad eũ ad hoc
vt officiales habeãt cauſam tenẽdi manus mũdas.vt Saly.dicit
in.d.l.j. Scõm eſt qꝛ de eo qõ ꝑuenit ad eũ nõ heres vltra annũ.vt
d.l.ij.⁊ hec verba intelligẽdo qõ ibi ageẽ ciuiliter ꝓut ibi dicit gl.
magna in fi. Si autẽ criminaliter tũc eſt de caſibꝰ exceptis.ſ.in pri.
qñ agiẽ criminaliter. Itẽ eſt ſpãle intelligendo qõ lis nõ erat cõte
ſtata:ſed ſi eſſet conteſtata nõ eſſet ſpeciale in aliis ſupradictis.de
quo ꝑ gloſ.in.d.l.j.C.ex delic.defun. Si vero agaẽ ex dolo cõmiſſo
in cõtractu tũc regulare eſt qõ heredi daẽ actio:niſi in caſibus in
duobꝰ.ſ.in patre repetẽte dotẽ filie litis cõte.moriẽte:qꝛ illa actio
cõſideraẽ in perſonã filie cuius eſt dos ⁊ nõ diuidiẽ inter alios he
redes patris.l.j.§.videamꝰ.C.de rei vxo.act. Scõs caſus eſt in pa
trono petẽte operas a liberto ⁊ moriente relicto extraneo herede
ad quẽ nõ trãſeunt opere etiã lit.cõteſt.vt hic in glo.in ver.danẽ.
qꝛ ius patronatꝰ priuati nõ tranſit ad extraneũ heredẽ. Sed ius
patronatus eccleſie bñ trãſit cuiꝰ vniuerſitate.l.ſi operas in iudi
20 cio.⁊ ibi no.ff.de ope.libe.† Item eſt regula qõ cõtra heredẽ ſimili
ter datur actio.l.ſi hominem.§.datur.ff.depo. Fallit in caſibus in
quibus ex dolo defuncti cõmiſſo in cõtractu heres non teneẽ niſi
in id qõ ad eũ peruenit. Primus qñ dolus dedit cauſaꝫ cõtractui
bone fidei:vt hic in ver.aliqñ.vel etiã quãdo fuit dolus incidens
ſiue ſuperueniens in depoſito ex cauſa tumultus incendii:ruine
vel naufragii non tenetur heres niſi in ſimplum rei perſecutorie:
⁊ non in duplum ex dolo defuncti ſicut tenebatur defunctus.l.
j.ff.depo.⁊ hic in gloſ.in ver.aliquando actio.nam qñ dolus dat
cauſam cõtractui bone fidei reddit cõtractũ ipſo iure nullũ ſꝫ ſi in
cidit in cõtractu bone fidei tenet ꝯctus ⁊ heres teneẽ inſolidũ niſi
in quatuor caſibus depoſiti. Sed in contractu ſtricti iuris ſiue de
dit cauſam cõtractui ſiue incidit in cõtractũ tenet ꝯctꝰ.l.elegãter.
ff.de dolo. Scõs caſus eſt in actiõe in factũ ad intereſſe ꝯ agrimen
ſorẽ que nõ daẽ ꝯtra heredes.l.iij.§.pe.ff.ſi agri mẽſ.fal.mo. Ter
tius caſus eſt in actione ex ſtipulatione de iudicio ſiſti poſita a cõ
uento iniuriarũ ⁊ añ litis ꝯte.mortuo. Quartus eſt in actiõe tri
butoria qꝛ ex dolo a defuncto commiſſo in diſtribuendo male nõ
tenetur heres niſi in id qõ ad eũ ꝑuenit.l.illud.§.fi.ff.de tribu. Et
iſti caſus ponũtur hic in gl.in ver.aliqñ actio.addit glo.in.d.l.ſi
hominẽ.§.datur.C.depoſ.duos alios caſus.ſ.in actione in factuꝫ
ꝯtra eũ qui dolũ cõmiſit ſeu ꝯtumax fuit in non exhibendo:qꝛ nõ
tenetur heres niſi ex facto ſuo.l.fi.C.de eden. Itẽ in actione de ꝑca
rio:qꝛ nõ teneẽ heres niſi inquãtũ ad eũ peruenit.l.queſitum.§.fi.
ff.de preca. Addit glo.in.d.l.j.C.ex delict.defun.alium caſum.ſ.ra
tione cõfuſionis:quia ſi quis ſuccedit creditori pro qua parte ſuc
cedit confunditur debitũ.⁊ pro ea parte non teneretur heres.l.j.
C.de priua.delic.defun.doc.dñt aliter quã gl.valet aut dolus pur
gatur per actionẽ deſcendentem ex eo contractu ⁊ tenetur heres
inſolidum.d.l.ſi hominẽ.§.datur.ff.depoſi.l.ex cõtracti.⁊.l.ex de
poſito.ff.de actio.⁊ obli. Si autẽ purgatur alia actione tunc ſiue
dolus ſit commiſſus in ꝯtractu ſiue extra nõ tenetur heres niſi in
quãtum ad eum peruenit vel dolo fecit quominus perueniret.l.
dolum.ff.de dolo.⁊ hic in.§.aliquando.⁊ in omnibus caſibus ſpe
21 cialibus notatis in.d.l.j.⁊.d.§.datur.† Conclude ergo quinq; in
ter.ſic colligẽdo glo.vcꝫ qõ ex maleficio vel quaſi criminaliter intẽ
tato publico vel priuato ſit lis conte.vel non tenetur heres niſi in
quinq; caſibus hic notatis in glo.in ver.ex maleficiis. Sed ex ma
leficio vel quaſi ciuiliter intentato extra ꝯctum datur actio here
dibus

dibus.vt hic in ver.ſ3 ꝛ heredibus niſi ſint actiões advindictã cõ petentes:vt actio iniuriarũ ꝛ ſites.vt hic in ver.penales.l3 populares dẽtur vt cuilibet de pplo.vt.l.ſi vo.§.cũ aũt.ff.de his q deie. vel effu.ſ3 nõ datur ↄ͂ heredẽ:vt hic in ver.eſt eñi niſi litis conte.vt hic in ver.penales.vel in id qd ad eũ peruenit vel fecit quominus pueniret.l.dolo.ꝛ.l.itaqꝫ.ff.de dolo.Fallit etiã in aliis caſibus ſub hoc membro ſupra deſcriptis.Ex ↄ͂ctu autẽ.ſ.an de dolo cõmiſſo in ↄ͂ctu detur actio ↄ͂ heredẽ.dic vt.ſ.dictũ eſt.ꝛ per bart.in.d.l.j.
22 C.de priua.delict.ꝛ per Saly.in.d.l.j.†Ultimo adde qd de iure canonico ꝛ in cõtractibus ꝛ delictis ſiue aliquid perueniat ad heredem ſiue nõ ꝛ ſiue lis fuerit ꝯteſtata cũ defuncto ſiue nõ:ſemper heres tenetur inſolidum.xvj.q.vj.c.ſi epm.ꝛ.xij.qd.ij.c.epos.ꝛ ibi glo.ponit hanc ꝯcluſionẽ.ꝛ de ſepul.c.fi.ꝛ per Inno.in.c.literis. de rap.ꝛ ideo heres teneť ex delicto vſurarij defuncti ad reſtitutionẽ vſurarũ:vt in.c.tua nos.de vſur.ꝛ not.in.c.quãq͂.de vſur.lib. vj.Et quod tamẽ intelligẽdũ eſt niſi heres fecerit inuẽtarium per l.fin.C.de iure deli.ꝛ not.in.d.c.itẽ adde qd l3 actio de ſui natura nõ ſit trãſitoria ad heredes tamen ſi ſemel tranſitũ fecerit ſemper poſtea tranſire intelligitur de herede in heredẽ etiã ignorantem ꝛ iõ ſcia primi heredis ſufficit vt fiat trãſmiſſo iuris deliberandi in alios heredes infra annu3 per tex.ſingularẽ.in.l.videamus.ff.qd
23 me.cã.ꝛ ibi per bar.†Itẽ nunquid heres ex iniuria ꝛ fellonia illata domino poſſit priuare vaſallũ feudo.dic per gloſſ.ꝛ Saly.in.l. oĩno.§.j.de inoffi.teſta.ꝛ per Ja.colũb.qui gloſſauit vſum feudoꝝ in ti.qui.mo.feu.amit.c.j.§.itẽ fidelis dominum curcubitauerit.
24 i.cum eius vxore concubuit.†Item quid ſi ſtatutum dicit quod debitor capi poſſit ꝛ incarcerari elapſo termino ſolutiõis an hoc ius tranſit ad heredem debitoris vt capi poſſit ꝛ incarcerari put poterat defunctis.Bartol.tenet quod ſic in.l. poſtu.ff.ad trebel. quod fatetur Ange.de peru.ibi inquãtum eſſet verum ſtatutum concedit capturã ſcdm ordinẽ iuris:ſecus ſi ꝯtra iuris cõis formã quia tunc cum heres non promiſit ſ3 in iam promiſſum a defuncto ſucceſſerit non extenditur ſtatutum odioſum ꝛ irrationale vltra perſonam promittentis.l.ſi vere.§.de viro.ff.ſolu.matrimo. ꝛ.l.quod vero cõtra.ff.de legi.ꝛ p hoc poteſt dici qd ſtatutum puniens petentem debitum ſibi ſolutum non comprehendit heredẽ petentẽ debitũ ſolutum defuncto.nam l3 heres cenſeatur eadem perſona cum defuncto:vt in auť.de iureiuran.a moriẽ.preſti.§.j. col.v.tamẽ hoc eſt ſm fictionem ſm quam non fit extenſio ſtatuti ad ſimilem caſum.vt.l.iij.§.hec vera.ff.de neg.ge.maxime in odioſis.vt in regula iuris.odia.lib.vj.ꝛ ſi hoc caſu heres non incidit in penam ſtatuti.licet dominus Raphael ful.conſuluerit oppoſitum.argu.eius extenſionis que fit de ſeruo ad filium in.l.ſi quis ſeruo.C.de fur.ꝛ quod not.Barto.in.l.ij.ff.de infa.in ſolutione.l. cũ quedã.ff.de libe.ꝛ poſthu. Item an confeſſio furti plura furta diuerſis perſonis facta confitentis tranſeat contra heredes ſeu eius bona apprehendentes.dic quod ſi fuit proceſſum per accuſationem ſolus accuſator agit virtute illius confeſſionis:ſecus ſi per inquiſitionem quia tunc omnibus furtum paſſis intellligitur facta confeſſio ex quo facta eſt iudici inquirenti qui omnes perſonas repreſentat.et hoc tenet Joan.an.in addi.Specu.in rubrica de accuſa.ver.quid ſi latro.de quo per Ange.de peru.l.j.ff. de priuatis delictis.

25 **Supereſt.** ¶†Si reus condemnandus ſoluat? pendente iudicio abſoluitur ab obſeruantia iudicij.h.d.vſqꝫ ad fi.tit.Et ſic p3 ꝙ ſm oĩa hec iudicia pñt eſſe abſolutoria: nã quicũqꝫ ſoluit ꝛ implet qd d3 ante ſniam ſemp abſolueť: l3 cõtra eũ ſint facte pbationes cõdẽnari ꝛ debuiſſet. ꝛ idẽ Bart. in.l.infamiã.ff.de publi.iudi.l.iuſiurãdũ ꝛ ad pecunias.§.fi.ff.de iureiurã.prebet cõſiliũ qd vbi qs ex cõdẽnatione efficereť infamis vel incurreret aliã penã:qd nõ expectet ſe ꝯdẽnari ſ3 ſoluat ante cõdemnationẽ ꝛ abſolueť a proceſſu ꝛ ab obſeruatione iudicij:p hũc tex.a cauſa eñi iã eſt abſolutus per ſolutionẽ:ideo nõ eſt neceſſe qd diffinitiue abſoluať a cauſa.vt qui.mo.tol.obli.in princ. Et qñ qs debeat abſolui diffinitiue ꝛ qñ ab obſeruatione iudicij.dic p Bar. in.d.l.iuſiurandũ.§.fi.Si aũt reus ſoluere nõ poſſet q2 forte nõ reperiť ille cui d3 fieri ſolutio d3 citari per gñale proclama tũc remediũ eſt qd fiat ꝯſignatio ꝛ depoſitio de mãdato iudicis.tex.eſt no.
26 ꝛ ibi Bar.in.l.ſi reus paratus.ff.de procura.†Sed l3 reus ſoluẽs ante ſniam abſoluať ab obſeruatione iudicij an erit abſolutus ab expẽſis.dic ꝙ nõ imo cõdemnabiť vſqꝫ ad tps qd ſoluit: q2 vſqꝫ ad illud tẽpus quo nõ habuit iuſtã cauſam litigãdi debet cõdemnari in expenſis.ar.l.ſi quis inficiatus.ff.depo.de quo dic per Bart.in l.ſi rem.ff.de pigno.actio.nec eſt nouũ ꝙ ille qui vincit quandoqꝫ condemnetur in expenſis:vt in.l.properandũ.§.ſed ſi quidẽ.C.de iudi.Et adde quod quandoqꝫ etia3 in executione admittitur exceptio expenſarum de quibus non fuit cognitum in principali iudicio de quo dic in Specul.de executione ſententie.§.poſtremo. verſi.quid ſi bona fide.

¶De exceptionibus. Rubrica.

¶Titulus iſte diuiditur in quinqꝫ partes principales. Primo continuat ad precedentia rubricam.Secũdo ponit cauſam quare fuerunt exceptiones inuente. Tertio id demonſtrat per exempla tam in actionibus realibus quã perſonalibus.Quarto ponit duplicem diuiſionẽ exceptionũ.Quinto id exemplificat.ſcda ibi: cõparate ſunt.tertia ibi:verbigratia.quarta ibi:i.§.appellanť.quinta ibi:perpetue ꝛ peremptorie.

1 ☞Exceptiones quare ꝛ ad quid inuente fuerint.
2 Exceptio iuris que ſit ꝛ que facti ſeu intentionis.ꝛ nu.3.
4 Exceptio metus cui ꝛ contra quem detur.
5 Metus exceptionem tribuens qualis eſſe debeat.
6 Exceptio doli quotuplex ꝛ cui ꝛ contra quem ꝛ ob quam rem detur.ꝛ numeris ſequentibus.
9 Exceptio doli an ꝛ quando cum aliis exceptionibus concurrat.
10 Exceptio doli in quibus ab actione doli differat.
11 Exceptio in factum cui ꝛ contra quem detur.
12 Debitor per que probare poſſit ſe indebitum ſolniſſe.
13 Exceptio non numerate pecunie cui/quando ꝛ contra quẽ detur. ꝛ numero.14.
15 Exceptiones non numerate pecunie ꝛ ſimiles ſunt temporales.
16 Numeratio vera qualiter probetur.ꝛ nu.ſeq.
19 Pactum de non petendo obligationem non tollit precedentem.
20 Pacti de non petendo effectus quot ꝛ qui ſint.
21 Juramentum a reo preſtitum precedentẽ nõ tollit obligationem.
22 Actor qua actione de periurio conuenire poſſit.
23 Juramentum contractus ꝛ obligationis imitatur naturam.
24 Juramentum aſſimilatur liti conteſtate.
25 Deierans arbitrio iudicis mulctatur.
26 Juramentum poſſeſſoris conuenti nõ facit rem deſinere eſſe domini.
27 Juramentum quõmodo poſſeſſori deferatur.
28 Reus iurans rem non eſſe petitoris quam exceptionem habeat ꝛ quam iurans ſuam eſſe.
29 Exceptio iuriſiurandi cui quando ꝛ contra quem detur.
30 Exceptio quando ad proceſſum ꝛ quando ad merita cauſe opponi dicatur.
31 Actionem poſt iuramentũ delatũ non dari qualiter intelligatur.
32 Sententia abſolutoria obligationem precedente3 vel dominium non tollit.ꝛ numero.33.
34 Dominium quando per ſententiam transferatur.
35 Abſolutio in reali actione primeuam non tollit.
36 Exceptio rei iudicate quando obſit actori ꝛ quando non.
37 Abtolutoriam actionem non tollere qualiter intelligatur.
38 Sententia quare obligationem naturalẽ ꝛ ciuilẽ tollere nequeat.
39 Exceptio rei iudicate in foro epali obſtat agenti in foro ſeculari.
40 Producens librum rationum an teneatur ei ſtare in his q̃ ſunt contra ſe.
41 Exceptiones peremptorie que ſint.
42 Exceptio dilatoria qñ opponi debeat ꝛ quando peremptoria.
43 Exceptionem opponẽs an cenſeať aduerſarij intentionem fateri.
44 Negans maleficium ſi conuincatur ad ſui defenſionem ſe feciſſe excipere poteſt.
45 Exceptio in quibus poſt ſententiam poſſit opponi caſibus.
46 Exceptio incompetentie iudicis quando iudiciũ reddat nullu3.
47 Exceptio non numerate pecunie ꝛ non numerate dotis an ſit dilatoria vel peremptoria.
48 Exceptiones dilatorie ſeu temporales que dicantur.
49 Inducie duplicantur quando plus ꝛ vel ante tempus petitur.
50 Mulier ad iudicia eſſe nequit.
51 Miles pcocurator eſſe non valet.
52 Exceptio procuratoria temporalis eſt ſeu dilatoria.
53 Exceptio procuratoria quotuplex.
54 Infamis proturator eſſe ꝛ alium conſtituere poteſt.
55 Dilationes non dantur per quas iudicium poteletur.

1 **Sequitur.** ¶†Exceptiones ſunt inuente ad excludẽdas actiones inique propoſitas:vt hic in exceptionibus enumeratis. hoc dicit vſqꝫ ad.§.appellantur.Sicut enim actiones ſunt arma actorum:ita exceptiones ſunt arma reorum:vt hic dicit gloſſa ſuper rubrica.ꝛ ſicut actor debet probare requiſita ad actionem ſuam:ita reus debet probare requiſita ad exceptionem ſua3:ꝛ propter hoc dicitur qd in exceptionibus reus eſt actor ff.eodem.l.j.ꝛ.l.in exceptionibus.ff.de probatio. Et ideo ſicut qñ preſumptio exiſtens pro actore transfert onus probandi in reum. vt no.in.l.ij.ff.de probatio. ita preſumptio que eſt pro excipiente transfert onus probandi in actorem:vt dicit gloſſa.ff.eod.l.j.nam ſi excipio contra te agentem quod reddidiſti mihi inſtrumentum debiti cancellatũ preſumptio eſt quod ſum liberat? niſi probes in oppoſitũ:vt.l.item quia.ff.de pac.Et ſicut libellus generalis non procedit oppoſita exceptione generalitatis niſi ſpecificetur.lege ſi

ex multis.C.de anna.excep.⁊ no.in cle.j.extra de libel.ob.Jtē nō
admittiť gn̄alis exceptio niſi ſpecificeť:q2 ſicut nō admittiť inepta
actio ⁊ nō cōcludens:ita nec inepta exceptio.l.j.§.labeo.ff.de flu.
Jtē ſicut qn̄ ꝓponiť actio per modū accuſatiōis debet inſeri loc⁹
⁊ tp̄s:vt.l.libelloꝝ.ff.de accu.⁊.l.p̄tor edixit.ff.de iniuriis.ita etiā
cū deducitur per viā exceptiōis.de qua per Jo.an.extra de teſt.c.
p̄ſtitū.lib.vj.Differt tn̄ actio ab exceptiōe in hoc qꝺ debet proponi
in ſcriptis vt in auť.offerať.C.de lite conteſt.Sed exceptio ex neceſ
ſario nō fit in ſcriptis.l.ſcire oportet.§.opʒ aūt.ff.de excu.tut.licet
iudex ex officio ſuo faciat redigi in ſcriptis.vt in.c.qm̄ contra fal
ſam.extra de proba.item differunt:q2 actio debet cōtinere cōcluſio
nem.vt no.in.l.j.ff.de eden.per bar.ſed exceptio hoc nō reqrit:ſed
ſufficit eā ſimpl'r ꝓponi.de quo per bart.in.l.j.ff.de excep.licet aūt
excipiens dicať agere ⁊ ſic nōie actiōis cōprehēdatur exceptio.vt
not.ſ.de act.in prin.nō aūt proprie ſed improprie ⁊ iō in ſtatuto
loquente de actiōe nō cōprehendiť exceptio cū verba ſtatutoꝝ de
beant intelligi proprie.l.j.§.ſi is qui nauem.ff.de exercito.ſm̄ bar.
in dicta.l.j.de exceptio.¶Et attende quod exceptio eſt duplex.ſ.
2 exceptio iuris et exceptio facti ſiue intentionis.†Exceptio iuris
eſt actionis excluſio ſcilicet cum reus confitetur actorem a princi
pio habuiſſe actionē ſed ex poſtfacto eliſam:vt hic in pacto de nō
petendo:vt in exceptiōe iuris ⁊ ſimilibus.⁊ iſta eſt proprie except.
3 de quo in.l.ij.ff.eo.†Exceptio facti ſiue intentiōis eſt quādo actor
a principio non habuerit actionem vel prorſus extincta eſt ſed de
facto agit ⁊ ſic de facto excipitur.de qua eſt glo.magiſtralis in.l.q
ſe debere.ff.de cōditio.oblig.ſm̄ Dy.in.d.l.ij.de excep.Et in prin
cipio hic tractat de tribus exceptionibus.ſ.de exceptione metus.
⁊ de exceptione doli ⁊ de exceptiōe in factū que datur ꝯtra patreʒ
4 vel patronū loco exceptionis doli.†Exceptio metus datur cōtra
petentem id quod promiſſum eſt ꝑ metū.l.ſi donatiōis.C.qꝺ me
tus cauſa.Et ſi nō petat poteſt ille qui promiſit ꝑ metū agere in
fra annū vtilem ad quadruplū ſi promiſſuʒ nō diſſoluatur.⁊ poſt
annū in ſimplū.l.iiij.C.qꝺ met.cauſa.⁊.l.ſi cum exceptione.§.hec
actio.ff.qꝺ metus cauſa.nec eſt neceſſe in hac actiōe qꝺ metus cau
ſa.qꝺ agens deſignet pſonā que metum intulit: q2 multoties po
teſt ignorare cū talia frequenter cōmittanť de nocte vel in multitu
dine gentium.l.ſi cū exceptione.§.in hac.⁊ ibi glo.notabi.ff.quod
metus cauſa.Sʒ ſufficit probare ſolū metum fuiſſe illatum.⁊ is q
cōuenitur lucrū ſenſiſſe ex metu vt dicit.§.in hac.Secus autem in
actione de dolo in qua dʒ deſignari pſona qua dolum commiſit.l.
ſed ſi ex dolo.§.fin.ff.de dolo.quia in exceptione doli dʒ excipiens
dicere dolo actoris factum eſſe nec ſufficit dicere dolo alterius eſſe
factū niſi ſit de caſibus in quibus dolus nocet alteri qui notātur
ꝑ glo.in.l.ij.§.docere.ff.de doli excep.Sed in exceptione met⁹ ſuf
ficit ꝓbare metū vel vim fuiſſe illatū ex qua actor lucrū ſenſit: ⁊ ſic
actio ⁊ exceptio metus eſt in rem: ⁊ actio ⁊ exceptio doli eſt in pſo
5 nā:vt.j.§.docere.⁊.l.apud celſum.§.pen.eo.ti.†Qualis aūt debet
eſſe metus.dic qꝺ debet eſſe mortis vel cruciatus corporis.l.metū.
cum multis.ll.ſeq.ff.qꝺ metus cā.Sed qd ſi qs poſt metum ceſſan
tem ſoluat qꝺ per metū promiſit an repetat.dic qꝺ nō.q2 ſponta
nea ſolutio facit ceſſare actionem ⁊ exceptionem metus niſi tēpo
re ſolutionis duraret ille metus qui fuit tempore ꝓmiſſionis.l.ij.
⁊ ibi per bar.C.qꝺ metus cauſa.⁊ dixi.ſ.de actiōibus.§.itē actio.
de eo qꝺ metus cā.⁊ ideo quāq3 de iure ciuili mulier rapta prohi
beatur nubere ſuo raptori.l.j.C.de ra.virgi.Tamē de iure canoni
co ſi ceſſante metu ⁊ violētia aſſentiat ſuo raptori cōfirmať matri
monium:vt in.c.ſi.extra de rap.⁊.xxxvj.q.j.c.ij.⁊.c.ad id.extra de
ſpō.Et ſimiliter ꝯfirmať coactus religionis introitus ꝑ ſuperue
nientē ſpontaneū ꝯſenſum:vt in.c.ij.extra de his que vi metuſve
6 cauſa geſta ſunt.†Exceptio doli datur cōtra ꝓmittentē id qꝺ do
lo ꝓmiſſum eſt:vt hic que iō fuit inuenta ne dolus ſuus alicui pa
trocinetur.l.j.ff.de excep.doli.Et qualiter probetur dolus:dic ex
7 perſpicuis indiciis.l.dolū.C.de dolo.⁊.d.l.j.† Et quib⁹ perſonis
⁊ ꝯ quas deť exceptio doli.dic vt dixi.ſ.q2 hic exceptio eſt in rem
ex parte opponētis.Et iō quilibet poſſeſſor rei in qua dolus eſt cō
miſſus pōt excipere de dolo actoris ⁊ eſt in perſonā agentis:q2 ſo
lum de dolo eius pōt excipi ⁊ nō alterius:niſi in caſibus in quib⁹
8 dolus vnius alteri nocet:vt.d.l.ij.§.docere.⁊ ibi gl.†Ex qbus cau
ſis detur:dic qꝺ quadruplex eſt exceptio doli ſcđm gl.no.in.l.q ſe
debere.ff.de cōdi.ob cauſaʒ.⁊ quintā addit ibi bar.vʒ q eſt que
dā exceptio doli generalis que ſuccedit in locū cuiuſlibet exceptio
nis de mundo.de qua loquitur tex.in.l.ij.§.generaliter.ff.de doli
excep.Nā eoipſo qꝺ quis facit id qꝺ ſcit vel ſcire dʒ ſe nō debere fa
cere:vel omittit qꝺ ſcit ſe debere facere videtur eſſe in dolo.vt vult
gl.⁊ Dy.in.l.j.in ver.ex facto.ff.de doli excep.⁊ iō dať exceptio do
li ex cauſis eiſdem ex qbus datur illa exceptio in cuius locum ſuc
cedit ⁊ limitatur ⁊ regulatur ſcđm illā.vt vult glo.not.in.l.qui ex
ceptionem.ff.de condi.inde.Sed exceptio doli ſpecialis ⁊ odioſa
que oritur tempore contracte obligationis.vt ſi dolo me induxiſti
vt tibi ꝓmitterem datur ex ea cauſa ex qua dolus adhibitus fuit
tempore contractus vt hic.⁊ ita loquitur glo.in prīnc.in.d.l.qui
exceptionem.Et qn̄ dolus reddat ꝯtractum ipſo iure nullum.dic vt
lege eleganter.ff.de dolo ⁊ dixi.ſ.de actio.§.preterea quaſdam.
9 †Et an exceptio doli cōcurrat cū aliis exceptionib⁹ pʒ ex ſupradi
ctis:q2 exceptio doli generalis cōcurrit cū qualibet alia exceptiōe
vt.d.§.general'r alia aūt ſpālis q̄ oriť tp̄e cōtracte obligationis nō
videť cōcurrere cū alia exceptiōe niſi ſm̄ qꝺ cōcurrit actio de dolo
cū alia exceptione:de quo in.l.cū exceptiōe.§.eū qui.ff.qꝺ me.cau.
⁊.l.de dolo.C.de dolo.q2 ⁊ exceptio doli ⁊ actio de dolo deſcēdunt
10 ex eadē equitate:vt no.glo.in.l.j.§.ait.ff.de dolo.†Eſt tn̄ differētia
inter actioneʒ de dolo ⁊ exceptionē in hoc q2 in actione dʒ dici qs
cui ⁊ in qua re ſit commiſſus dolus. Sed in exceptione debet de
clarari quis ſed non cui ſicut in actione quod metus cauſa debet
deſignari cui ⁊ non quis.Sed in exceptione metus nec quis: nec
cui deſignari debet vt dicit glo.in.l.ſed ſi ex dolo.§.fina.ff.de dolo.
Eſt etiam alia differentia:quia actio de dolo durat ſolum biennio
l.fin.C.de dolo. ſed exceptio eſt perpetua per regulam que annua
ſunt ad agendū perpetua ſunt ad excipiendū.l.j. mihi. cū concor.
ff.de doli excep.Eſt ⁊ alia differētia:q2 actio de dolo datur contra
heredes patris vel patroni.l.heredibus.ff.de dolo.Sed non exce
ptio doli.l.apud celſum.ff.de doli exceptione.in.§.aduerſus. Ra
11 tio differētie poniť in glo.in.d.l.heredibus.†Exceptio in factū op
ponitur cōtra patrē vel patronū petētes id qꝺ eis ꝓmiſſum eſt er
rore a filio emancipato vel libero credentibus ſe debere quod non
debeant:vt hic in ver.aut erroreʒ.in ver.aut in factum . nam ſicut
actio de dolo non datur contra patrem patronum vel parentem:
ſed loco eius datur actio in factum lege non debet.ff. de dolo. ita
non datur exceptio in factuʒ vt hic.⁊.lege apud.§. aduerſus.ff.de
doli except.Et quomodo deſignatur an quis intentet actionem.
de dolo vel in factum.quod ex medio concludendi in agendo vel
excipiendo:q2 in actione vel exceptione in factum non debet dici
q2 pater vel patronus dolum commiſerint ſed debet dici quod nō
eſt equum vt locupletentur cum iactura aliena. vt.d.l.nō dʒ. ⁊ ibi
per Barto.Jn alio autem quam patre vel patrono petēte per er
rorē ꝓmiſſum ſi nō expreſſa cauſa vel expreſſa que credebať ineſſe ⁊
non inerat tp̄e cōtract⁹ ſed tp̄e petitionis redacta erat ad nō cāṁ
tunc dať exceptio doli.l.ij.§.circa.ff.de doli excep.Et an valeat ſti
pulatio ſine cā ⁊ qn̄ ambo vel ſaltim permittēs ſcit cāṁ nō ſubeſſe
an teneat ꝓmiſſio ſaltim vt donatio p.l.cāpanus.ff.de ope.lib.dic
12 per Bar.in.d.§.cura.†Et adde qꝺ tria ſunt que ſubleuāt debito
rem a ꝓbatione qꝺ errore ſoluerit indebitū ⁊ trāſferat onus ꝓbā
di in recipiētē.Primū nāq3 eſt negatio recepte pecunie de qua eſt
cōuictus qui recipit.Scđm eſt cōditio perſone vt q2 mulier miles
minor ⁊ ruſticus qui ſoluerunt indebitum.nā ſpecialis p̄ſumptio
iſtarum perſonarū que eſt qꝺ p̄ſumiť in expertes forenſium nego
tiorum tollit preſumptionē in genere que eſt qꝺ quis nō preſumiť
iactare ſuum.d.l.cum de indebito.in prin.⁊.§.ſin autē.ff.de proba.
Tertium eſt indiſcreta cautio.i.ſine cauſa:vt cum debitor cōfiteť
ſine cauſa ſe recepiſſe vel ſe debere:q2 cautio que nō habet cauſam
preſumitur indebite extorta vt trāſferat onus probandi in credi
torem qꝺ interfuit legitima cauſa.Secus autem ſi in actione dica
tur habuit ⁊ recepit:quia tunc preſumitur debitum ſcđm gloſ.in
d.l.cum de indebito.§.ſed hic vbi.

13 **Item iuris.** ¶Hic tractat de exceptione non nume
rate pecunie ⁊.h.d.†Promittens pecu
niā quam ſperabat ex cauſa mutui ſibi numerari obligatur ⁊ con
ueniri pōt:ſed contra petentē pōt opponere exceptionē.h.d.vſq3
14 ad.§.preterea.†Et conclude qꝺ qn̄ quis eſt ꝯfeſſus in inſtrumēto
recepiſſe pecuniam ſpe future numerationis quam reſtituere pro
miſit tunc ſi non interceſſit ſtipulatio ſed ſola obligatio lr̄arū dať
cōtra petētem exceptio non numerate pecunie.vt.ſ. de literarum
obli.in princ.⁊ etiā vbi doli exceptione generalis.l.ſi ex cautione.
C.de nō nu.pecu.⁊l.ij.§.perinde.ff.de doli exceptiōe.Sed ſi inter
ceſſit ſtipulatio tunc ꝯ petentem opponiť exceptio in factum ⁊ cō
tra illud factum ex quo agit actor.nam ex medio cōcludendi in li
bello actoris colligiť exceptio rei nā ſi petit actor qꝺ mutuauit:vl'
q2 reus cōfeſſus eſt mutuo recepiſſe ⁊ per ꝯn̄s pecuniā ſibi nume
ratam eſſe:tunc reus debet opponere exceptionem non nu.pe.di
recto ꝯtriam petitioni actoris.Sed ſi actor petit q2 fuit ſtipulatus
⁊ reus promiſit ⁊ tunc q2 actor non fundat ſe in numeratione:et
ſic reus non poteſt opponere exceptionem non nu.pe cu.ſʒ ſe fun
dat in facto.ſ.ex interrogatione ⁊ rn̄ſione ſubſecuta.ideo tūc reus
dʒ opponere exceptionē in factū.i.ꝯ illud factum ſubſecutū quaſi
illud factū fuit adiectum ex cauſa numerationis que non fuit ſe
cuta.⁊ ita intellige hic ſcđm glo.dum dicit qꝺ interuenit ſtipula
tio ⁊ opponiť exceptio non numerate pecunie.i.exceptio in factuʒ
pro pecunia non numerata.ſcđm Saly.in.l.cum vltra.C.de non
15 nume.pecu.†Et iſte exceptiones nō nu.pe.⁊ doli eius loco ſucce
dens vel in factum tp̄e limitanť q2 nō p̄ſſit opponi poſt bienniū.ſ.
vt creditor neceſſe habeat probare ſicut hēbat ante biennium. vt
d.l.ſi ex cautione ⁊ ſic fallit hec regula que annua ſunt ad agen
dum ꝑpetua ſunt ad excipiēdū.l.j.in fi.ff.de doli exceptione.vt ibi
dicit glo.Et ſimiliter fallit alia regula qꝺ in exceptionibus reus
actor probando exceptionē.vt dicit gloſſ.in.d.l.ſi ex cautione.per

l.doli

l.doli ver.diuerſum.ff.de noua.lꝫ glo.teneat in.d.l.ſi ex cautiōe.qđ renūciatio ꝓdeſt creditori in hoc:vt nō teneaᵣ ꝓbare pecuniā numeratā infra bienniū:ſicut tenebaᵣ renūciationi ſed debitor ꝑ renunciationē grauaᵣ probare negatiuā.ſ.nō numeratā.Quid autē ſi actor per aſtutiā differat petere poſt bienniū vt ſic reus nō poſſit opponere exceptionē:dic qđ reus hꝫ remediū cōditiōis ſine cauſa vt libereᵣ a tali o blōne.l.ſi quaſi.C.de nō nu.pe.vel ī ſcriptis proteſtetur creditori vel ad eiꝰ domū vel corā iudice:⁊ tunc hec exceptio perpetuaᵣ vltra bienniū.l.ſi rata.C.de nō nu.pe. Et adde qđ lꝫ de iure ciuili hec exceptio limiteᵣ tñ de iure canonico ⁊ eiꝰ eqtate pōt opponi poſt biēniū:ſm Inn.in.c.qꝛ pleriqꝫ.de immu.ecc.⁊ Dy.in
16 c.locupletari.de reg.iu.lib.vj.†Itē adde ꝙ lꝫ in inſtrō dicaᵣ qđ talis cōfiteᵣ habuiſſe ⁊ recepiſſe centū q̄ habuerit ⁊ receperit:tñ ſi nō adijciaᵣ ī pñtia mei notarij ⁊ teſtiū ſubſcriptoꝝ:vel ſi nō dꝛ habuit ⁊ recepit:nō ꝓbaᵣ vere numeratio ſed ſolū cōfeſſio ſic pōt opponi exceptio nō nu.pe.Sed tñ illa verba habuit ⁊ recepit nō dꝫ addere notariꝰ:niſi ſit pecunia in pñti.ſm glo.in.d.l.ſi ex cautiōe.C.de nō nu.pe.⁊ ibi per Bar.⁊.l.ſi expreſſio.in ver.ſi ſcriptā.C.ſi cer.pe.Et per hoc Ang.de peru.redarguit Bar.dicētē.in.l.predia.ff.de acq.poſ.qđ lꝫ inſtrm̄ dicat cōfeſſus eſt habuiſſe centū q̄ ei dedit ⁊ numerauit ⁊ teſtes dicāt ꝙ nulla interuenit pecunia tñ inſtrm̄ eſt veꝝ qđ verificaᵣ in actu facto qđ nō eſt verū ſm Ang.in publica ſcriptura in qua nō dꝫ notariꝰ apponere illa verba niſi pecunia principalr ſoluaᵣ vt dictū eſt:ſꝫ eiꝰ dictū ſaluaᵣ in epl̄a de qua loquiᵣ.d.l.predia.Et ſilr ſi inſtrꝫ dicit qđ debitor ꝯfeſſus eſt habuiſſe ⁊ recepiſſe cētū q̄ recepit.⁊ nūerauit ī pñtia mei notarij ⁊ teſtiū:⁊ teſtes dicāt qđ bene interuenit pecunia ſed nō viderūt qđ debitor reciperet eā:vel dñt qđ ex vna manu recepit ⁊ alia reſtituit:⁊ hoc nō eſt inſtrm̄ falſum:ſed ſecꝰ hñ pōt dici inualidū:qꝛ actus q dꝫ incōtinēti reſcindi ex quo nullū percipiᵣ cōmodū habeᵣ pro infecto.l.q ſic.ff.de ſol.
17 de quo per Bar.in.l.ſingularia.ff.ſi cer.pe.†Quid aūt ſi in inſtrō dicaᵣ cōfeſſus eſt ſe habuiſſe centū ex tali cauſa liberās ⁊ abſoluēs per acceptilationē ⁊ aquilianā ſtipulationē precedentē an probeᵣ numeratio:dic qđ nō de quo dic per Bar.in.l.j.ff.de his q in fraudem
18 cre.†Et attēde qđ lꝫ debitori cōfitenti ſpe future numerationis ſtatuatur bienniū ad opponendū exceptionē nō nu.pe.⁊ creditori cōfitenti ſtatuanᵣ.xxx.dies.l.in contractibꝰ.C.de nō nu.pe.tñ heredi teſtōris cōfitentis ſibi debitū vel dotē ſolutā non pōt exceptio nō nu.pe.opponi vel nō nume.dotis.caſus eſt cōiuncta gloſſ.in.l.j.C.de falſa cauſa adie.Et ſic limitaᵣ iſte tex.vt hec exceptio habeat locum in cōtractibus ⁊ nō in vltimis voluntatibus.in quibus autē caſibus ceſſet hec exceptio ⁊ opponi non poſſit:vide in.d.l.in contractibus.⁊ de hac materia huius obligationis literarū plene dixi:ſupra de literarum obligatione.

19 **Preterea ſi debitor.** ¶Hic tractat de exceptione pacti de nō petēdo.†Et hoc dicit per pactū de nō petēdo nō tolliᵣ obligatio precedēs ipſo iure:ſed cōtra agentē paraᵣ exceptio pacti facti de nō petēdo.h.d.vſqꝫ ad.§.eque.Fallit aūt vt in glo.pe.in caſibꝰ in quibꝰ tolliᵣ per pactū precedens obligatio ipſo iure.ſ.tā ex maleficio vt ſunt actio iniuriarū:furti ⁊ ſiles actiones famoſe ex maleficio deſcendētes et penales ex vtraqꝫ parte:de quibꝰ per glo.⁊ Bar.in.l.tibi.§.q̄ daᵣ.ff.de pac.quā etiā ex cōtractibꝰ vt ſunt actiones cōtracte ſolo conſenſu:vt ex vēdito locato q̄ ſolo cōſenſu re integra tolluntᵣ.ſ.q.mo.tol.obli.§.fi.⁊ hypothecaria aliqñ tolliᵣ ipſo iure aliqñ ꝑ exceptio
20 nē ſcōm diſtinctionē glo.in.d.l.ſi tibi.ff.de pigno.†Quot aūt ſunt effectus huius pacti de nō petēdo:dicit hic glo.j.⁊.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pac.qđ ſunt tres.Primo qđ tollit precedentē obligationē naturalē nō aūt ciuilē:vt.l.ſtichū in.§.naturalis.ff.de ſolu.Scđo lꝫ non ſoluat ciuilē tñ ipſam elidit tunc cū opponiᵣ exceptio ⁊ nō ante.ſm Bar.in.d.§.pactus.Tertio obligat creditorem paciſcētē naturaliter nō petere:vt em̄ ciuilis ⁊ naturalis eſſet obligatio ſi ſe facturū qs promitteret ita naturalis eſt ſi nudū interueniat pactū dicit glo.in.l.pater.§.qui debitorē.ff.de iure dot.Et ſic patet qđ reſpectu diuerſoꝝ.idē actus pōt inducere obligationē ⁊ liberationem:nā pactū de nō petēdo in perſonā debitoris inducit liberationē:⁊ in perſonā creditoris inducit obligationē.l.in numerationibꝰ.ff.de ſolu.in.§.fi.Item qđ ſi lex vel ſtatutū ꝓhibuerit mulierem vel aliam perſonam obligare ſine certa ſolennitate quod talis perſona non poterit ſine dicta ſolennitate facere pactum de non petendo:cum obligetur naturaliter non petere ſecundum Barto.in.d.§.pactus.

Eque ſi debitor. ¶Hic tractat de exceptione iu.in actione perſonali.Et in.§.ſequēti tractat in actione reali:⁊ de vtraqꝫ vide vnam glo.ſ.de actio.§.itē ſi quis ſtipulatione.in ver.deberi.⁊ ibi declaraui de materia iura
21 menti:⁊ hoc intendit.†Iuramentum preſtitum a reo quod nihil debet non tollit precedentē obligationem:ſed cōtra petentem datur exceptio iuriſiuran.h.d.vſqꝫ ad.§.in his.Nam pactū de non petendo ⁊ iuramentū a reo preſtitum non tollunt ciuilem obligationem:ſed ſolum naturalem.l.ſtichum.§.naturalis.ff.de ſolutio.⁊.l.fina.ff.de iureiuran.Si autē preſtatur iuramētum ab actore in perſonali actione:tunc ſi formiter preſtaᵣ datur actio ex eo contractu.ſi vero informiter preſtaᵣ datur actio in factū.l.nam ⁊ poſtea.
22 §.j.ff.de iureiuran.¶†No.igiᵣ hoc qđ licet actor velit redarguere reum de periurio nō admittiᵣ ad agendū primeua actione ſuper qua eſt iuratū.Sed per exceptionē iuramenti ab eo delati et a reo preſtiti excludiᵣ ab agendo:quia cauſa deciſa nō amplius pretextu periurij poteſt retractari.Niſi primo inter partes ſit actum qđ nō obſtante qđ cauſa ſit deciſa iuramēto:nihilominꝰ pretextu periurij poſſit reſtaurari.tex.eſt in.l.j.C.de iureiuran.ſm Guil.de ſuza.Faillt etiā in alijs caſibus in quibus etiam nō obſtante iuramēto prima lis reſtauratur:vt hic in glo.not.ſi primo quando iuratum eſt a lege reprobatum:vt cū aliqua mulier iurat lenoni ſuo in meretricio perſeueraturam:vt in aut.quod eis ⁊ in corpore vnde ſumitur.C.de nupt.Nam melius eſt iuramentū nō adimplere quā turpiter agere.vt ibi nota.Secundo cum liberta iurat ſuo patrono non nubere.l.adigere.ff.de iure pa.qꝛ cōtra bonos mores preſtitum iuramentū nō eſt obligatoriū.vt in regula iuris.li.vj.Tertio qñ qs iurauit ſibi deberi legatū cuius cōtrariū poſtea apparet per teſtm̄:nā reſtituit qđ accepit nō ſeruato iuramēto:vt.C.eo.l.fi.Quarto ꝓpter inſtrā nouiter reperta reuocaᵣ iuramentū neceſſarium a iudice delatū.l.admonendi.ff.de iureiuran.non autem reuocatur iuramentū voluntarium vel iudiciale niſi per ſpecialē cōuentionem.vt ſupra dixi.Item qñ quis iurauit ſuper tranſactiōe inita pretextu falſoꝝ inſtrumētoꝝ:vt.l.ſi ex falſis.C.de tranſa.Itē propter conditionem tacitā intellectam in principali obligatione que etiā intelligiᵣ in iuramēto ſuper ea appoſito:vt ſi cōfiteor me habuiſſe ⁊ recepiſſe pecuniā ſpe future numerationis quam iuro reſtituere:nam intelligitur ſi mihi eam numerabis:alias iuramētum non impedit opponi exceptionem non nu.pe.l.fina.C.de non
23 nume.pecu.⁊ in.c.iij.extra de iureiuran.†⁊ ſic patet qđ iuramentū ſequiᵣ naturā cōtractus ⁊ obligatiōis ſuper qua interponiᵣ.vt.d.l.fi.⁊ qđ no.Bar.in.l.ſed ⁊ ſi quis.§.queſitum.ff.ſi quis cautionibus.Secus ſi in dicta confeſſione iurareᵣ nō cōtrauenire:qꝛ tunc oportet me ſoluere poſtea indebitum repetere ſicut debitor qui iurauit ſoluere vſuras cogitur ſoluere ⁊ poſtea repetiᵣ:vt in.c.debi
24 tores.de iureiurando ſecundum Barto.in.d.l.fina.†Et adde qđ iuramentum equiparatur liti conteſtante et eius vim obtinet:et ideo par a pari:ſicut actio temporalis perpetuatur per litis conteſtationem in.xl.anno.l.fina.C.de preſcrip.xxx.vel.xl.annorum:ita per iuramentū in id perpetuatur tempus.l.nam ⁊ poſtea.§.ſi is qui temporali.ff.de iureiu.Eſt igiᵣ vtile apponere in inſtrumēto cōtractus iuramentū ad impediendū preſcriptionē ſtatuti decennalem:qđ fuit de mente Bart.in.d.§.ſi is qui temporali.quinimo habet etiā iuramētū paratā executionē ſicut ſnīa.ſm eundē Bar.in.l.ij.ff.de iureiurā.Item adde qđ licet obligatio ſuper qua interponitur iuramentū tranſeat ad heredes.l.ij.C.de heredita.ac.tñ ipſum iuramentū eſt perſonale ex parte ipſius iurantis ⁊ reale ex parte eius cui iuratur.Et ideo ſi defunctus promiſit ⁊ iurauit aliquid facere ⁊ heres eius non facit non propterea erit periurus:ſi defunctus iurauit ſoluere vſuras:heres eius nolens ſoluere non habet neceſſe petere abſolutionem a iuramento niſi ſit periurus ſicut neceſſe habuiſſet defunctus:quia iuramentum defuncti non facit heredem periurum.ſecundū Innocen.in.c.veritatis.de iu
25 reiurando.Et per Bar.in.l.generaliter.C.de reb.cred.†Sed nūquid deierans debet puniri.dic ꝙ ſic arbitrio iudicis.l.de periurio.extra de criminibus.⁊ corporalis afflictio imponi.vt dicit gl.in.l.nam ſufficit.ff.de dolo.⁊ per glo.in verbo exigere.in aut.ſeneritas.col.v.⁊ hoc ratione doli in aliū cōmiſſi in deierando:ſed rōne cōtēpte religionis ſolū deū habet vltorē.l.ij.C.de rebus cred.ſecundum Butrig.

In his quoqꝫ. ¶Hic loquitur de exceptiōe iuriſiurā.in reali actione ꝑſtiti ⁊ hoc inten
26 dit.†Lꝫ poſſeſſor conuentus reali iuret rē ſuā eſſe non tñ deſinit actor eſſe dñs ſi primo erat dñs:ſed ſi interim vendicet ſibi obſtabit exceptio iuriſiurādi preſtiti.hoc dicit vſqꝫ ad.§.item ⁊ in iudi
27 cio.¶†Quomodo defertur iuramentum poſſeſſori ſi quidem iurat rē nō eſſe petitoris hꝫ exceptionē cōtra petitorē ſolū non autē hꝫ actionem contra petitorē ipſum ſed cadit a poſſeſſione.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſori.in prin.ff.de iureiuran.Si autem poſſeſſor iurat rem ſuam eſſe tunc habet exceptionem dum poſſidet contra actorem tñ non ꝯ extraneum quia iuramentum vnius non debet nocere alteri niſi in caſibus notatis.in.l.non debet.ff.eo.Si autem cadit a poſſeſſione habet actionem in factum deſcendentem ex iure iur.⁊ ex ſnīa ꝯ primum poſſeſſorem ad quem reuerſa ſit poſſeſſio ad recuperationem ipſius poſſeſſionis ⁊ fructuum.Sed contra aliū poſſidentem non habet publicianam:qꝛ non fuit ſibi tradita poſſeſſio quod requiritur in publiciana ſed dimiſſa.Sic etiā in tranſactione ꝓ re tradita ex cauſa tranſactionis datur actio de euictione:ſed non pro re dimiſſa:quia tunc non prebet ei titulum cui di
28 mittitur.l.ſi pro fundo.⁊ ibi per Bart.C.de tranſactionibꝰ.†Eſt igitur concluſio quando reus iurat rem non eſſe petitoris habet ſolam exceptionem:ſed quando iurat ſuam eſſe habet etiam

actionem contra petitorem. Ratio differẽtie quare magis habet
actionem qñ iurat rem ſuam eſſe: ꝙ̃ qñ iurat petitoris nõ eſſe: qꝛ
cum iurat petitoris nõ eſſe nõ ſequitur ꝙ ſit ſua ꝑpter hoc: vt ſic
debeat habere actionẽ vt pro re ſua: ſecus qñ iurat rem ſuam eſſe.
Ideo ꝯ actorem qui cõſenſit rẽ ſuam eſſe datur actio: ⁊ ſic ex hoc
iuramẽto queritur ſibi ius in re reſpectu deferentis ſed nõ ex iura
mẽto qñ iurat rem petitoris non eſſe. Econtra autem qñ poſſeſſor
defert iuramẽtũ actori qui iurat rem ſuã eſſe: tunc actori debetur
actio in factum ex iureiuran. cõtra deferentem ⁊ eius ſucceſſores
tantũ. ⁊ etiã publiciana ꝯ quemlibet alium ſi nitatur ex iuramen
to ⁊ traditione ſecuta. l. nam ⁊ poſtea. §. ſi. cũ ſua glo. ff. eo. ⁊ eſt ſpe
ciale hoc caſu: qꝛ lȝ tradens rem tanquã accipientis nõ transferat
dñium: vt. l. iij. §. ſubtilius. ff. de condi. ob cauſam tñ hoc caſu trãſ
fertur dñium ſi tradens erat dñs ⁊ ſi non erat dñs transfert vſuca
piendi cõditionẽ ꝑpter autoritatẽ rei iudicate. ſm Bar. in. d. §. ſi.
29 ⁊ not. j. de offic. iudi. in ſi. ⁊ ibi dicã. †Qñ aũt poſſit opponi exce
ptio iuriſiurandi. ⁊ an ſit dilatoria vel peremptoria. dic quod eſt
mixta: ⁊ vocatur exceptio rei finite. Et põt opponi ad impedien
dum litis cõteſtationẽ ſi de ea liquet incõtinẽti vel etiam opponi
ad merita cauſe. l. nã ⁊ poſtea. ⁊ ibi per Bart. ff. de iureiur. Et idẽ
eſt de alijs exceptionibus ſicut eſt rei finite ſicut eſt iſta de quibus
ꝑ Bar. in. l. cum querebatur. ff. iudi. ſol. ⁊. d. l. nã ⁊ poſtea. ⁊. l. elegã
ter. §. ſi quis poſt. ff. de cõdi. inde. ⁊. c. j. de litis cõteſt. li. vj. ⁊ ꝑ Sa
30 ly. in. l. adulter poſt quinquẽnium. in ſi. C. de adul. †Et qualiter co
gnoſcatur an exceptio opponatur ad ꝓceſſum: an vero ad merita
cauſe. dic qꝺ ex modo excipiẽdi: qꝛ ſi excipio ꝙ nõ debes audiri qꝛ
iuraui oppono ad ꝓceſſum. Sed ſi dico qꝺ debeo abſolui qꝛ iura
ui tunc oppono ad merita cauſe in vi perẽptorie exceptionis. ſm
31 Saly. in. d. l. adulter. ¶ †Et no. qꝺ q̃uis lex dicat qꝺ poſt delatum
iuramẽtũ nõ detur amplius actio. l. ait pretor. ij. ff. de iureiur. tñ
ꝑ hec nõ tollitur prima actio: ſed initur ſi nõ detur. ſ. in effectu ob
ſtante exceptione. Nã qñ lex vel ſtatutũ dicit nõ dari actionẽ non
tollit primeuã actionem ipſo iure: ſed ope exceptiõis. l. j. §. j. ff. ad
trebellia. ⁊ ibi per Barto. ⁊. l. j. in principio. ad macedo. ⁊. l. ij. §. j.
ff. ad velleia. Sed in criminali bene tollitur actio ſeu ius accuſan
di ipſo iure. l. j. §. qꝺ vero. ff. de iniurijs. ⁊. l. ſi ſeruus. C. de his qui
ad eccle. cõfugi. ⁊ ibi etiã per Bart. Et iudex ex officio repellit ac
cuſantem. qꝛ vbicunqȝ conſtat iudici delictum eſſe impunibile. et
accuſatorẽ non habere ius accuſandi. vt cũ dicit ſtatutũ qꝺ banni
tus offenſus nõ audiat accuſans tũc iudex ex officio etiã ãte litis
cõteſtationẽ repellit. ⁊ nõ audit eũ. d. l. ſi ſeruus. ⁊. d. §. qꝺ ait. ⁊. l.
ij. C. de legi. Sȝ nõ valet ſi diſponat ꝙ alicui iuſtitia nõ reddatur.
quia eſt contra ius diuinum. ſm Inno. in. c. qui in eccleſia. de con
ſtitutionibus.

Item ſi in iudicio.

¶ Hic tractat de exceptiõe rei iudicate. ⁊ hoc intendit.
32 ¶ †Snĩa abſolutoria tam in reali actione quã in perſonali non
tollit precedentẽ obligationẽ: ſed inducit exceptionẽ rei indicate
cõtra actorem nouiter agentẽ. h. d. vſqȝ ad. §. hec exempli cauſa.
33 ¶ †Not. igitur qꝺ licet iudex abſoluat cõuentũ rei vẽdicatiõe ꝑ
hanc ſnĩam abſolutoriã non tollit dñium nec actio realis compe
tens rõne dñij ipſi actori. Sed cõtra ipſum nouiter agẽtem. ⁊ con
tra eius ſucceſſores datur exceptio rei indicate. vt hic. ⁊. l. excep. ff.
de excep. rei iudi. ⁊ ibi gloſſ. ⁊ hic qñ reus fuit ſimplr̃ abſolutus qꝛ
actor non ꝓbat. Si aũt fuit abſolutus qꝛ res eſt ſua tunc nõ ſolum
habet exceptionẽ ſed etiã actionẽ. l. ſi qs rem. ⁊ ibi glo. ff. de excep.
rei iudi. ſicut in reo iurante rem ſuã eſſe qui habet actionem in fa
ctum ex iureiuran. ⁊ vtilem in rem. l. ſi poſſeſſori. ⁊ ibi per bart. ff.
de iniur. hoc enim caſu. ſ. qñ reus cõuẽtus reali abſoluitur qꝛ pro
nunciatur rem ſuam eſſe ſeu ad eum ſpectare infertur preſumptio
dominij ex ſnĩa q̃ pro veritate habetur: vt. l. res iudicata. ff. de regu.
iur. ſm Bar. in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. ⁊ iure. Si aũt feratur condẽ
natio poſſeſſoris ad deciſionem rei tunc licet reſtituens tradat rẽ
tanꝙ̃ ſit ipſius actoris ⁊ ſic nõ agat transferre dominiũ: tñ ꝑpter
actionẽ rei iudicate transfert dominiũ ſi erat dñs. alias vſucapiẽ
34 di cõditionem vt dixi. s. §. j. in re tradita ex iureiurando. †Et de
hoc. ſ. an ⁊ qñ ꝑ ſnĩam transferatur dñium in reali. dic ꝑ bart. in. d. l.
a ex hoc iure. ⁊ dicã. j.* de offi. iudi. ⁊ per Saly. in. l. j. C. cõia vtriuſqȝ

a ¶ Dicam. j. Uide Bar. ⁊ Alex. in. l. põponi⁹. §. ſi iuſſu. ff. de acquirenda poſſeſſione.

indi. vbi etiã dicit ⁊ declarat cui transferatur dñiũ in actione mi
xta. vt in petitiõe hereditatis. Et ſimiliter qñ petitur ⁊ traditur
in actione perſonali. vt ex ſtipulatiõe ⁊ venditione. de quo ibi vi
35 de plene ꝑ eum. ¶ †Scdo. not. quod ſicut abſolutio in reali nõ tol
lit primeuã actionẽ: ſȝ tñ parit exceptionẽ rei iu. nã ſnĩa abſoluto
ria tota cã ſiue qꝛ nõ eſt ꝓbatũ ſiue qꝛ nõ eſt debitũ tollit ſolũ ciui
lem obligationẽ nõ nãlẽ. vt hic. ⁊. l. iulianus. ff. de ꝯdi. inde. ⁊ ita
intelligit ibi bar. iſtum tex. in repetitione illius. l. iij. x. col. lȝ gl. hec
⁊ ibi intelligat ꝙ nõ tollit ciuilẽ ſȝ elidit. Et ſi dicas ſi tollit ciuilẽ
qũo actor põt ex ſola naturali remanẽte ꝙ ſola eſt ineficax ad agẽ
dũ: vt no. s. de obli. in prin. Rñdet Bar. in. d. l. iulian⁹. ꝙ ſola na
turalis nõ eſt ſufficiens ad ꝓducẽdũ actionẽ. Sȝ bñ eſt ſufficiens
ad iã ꝓductã ꝯſeruandã ſicut ecõuerſo ſola ciuilis nõ ꝓducit: ſed
iam ꝓductam ꝯſeruat lȝ ceſſet naturalis. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de
36 pac. ¶ †Et no. ſingulariter ꝙ vbi eſt facta abſolutio qꝛ actor non
ꝓbauit. vel eſt facta qꝛ non debuit vel eſt facta ſimplr̃: qꝛ intelligit
ꝙ nõ debitũ tunc iſta exceptio rei iudicate non obeſt actori quan
do ipſe actor poſſit iterum probare in alio iudicio ad diuerſum
finem tendente inter eaſdem perſonas id quod probauit in pri
mo iudicio. etiam ſuper eiſdem articulis: non obſtãte publicatio
ne teſtium facta in primo iudicio. vt. c. veniens ⁊. c. in tua. de teſti.
Et ideo ſi reus taliter abſolutus ſoluat per errorem ⁊ per condi
tionem indebiti repetat poteſt actor probare eſſe debitum: quia
non probauit in primo iudicio non obſtante exceptione rei iudi
cate. vt in dictis capitulis. Et ſimiliter ſi reus ꝑ ſnĩam arbitrariã
condẽnatus petat reductionem. vt. l. ſi libertus ita. ff. de ope. liber.
⁊ actor a tali petitione reductionis ſit abſolutus propter qꝺ vult
petere penã in compromiſſo adiectã. ⁊ reus vult ꝓbare in iſto iu
dicio petitionẽ pene arbitramentũ fuiſſe iniquũ certe põt ſi abſo
lutoria fuit lata ſimplr̃ vel adiecta cã: qꝛ nõ fuit probatum arbi
tratũ fuiſſe iniquũ: ſecus ſi fuit lata adiecta alia cauſa. qꝛ arbitra
mentũ erat equũ. qꝛ tũc nõ poterat ꝓbare iniquũ in cã petitionis
pene. vt. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de vb. ob. ſm bart. in. l. iul. ff.
de ꝯdi. inde. in. iiij. col. Et attende qꝺ lȝ ſnĩa abſolutoria tollat ci
uilem obligationẽ. vt. s. dixi: nõ tñ tollit actionẽ: vt hoc ⁊. l. cum a
te. ff. de dolo. Et rõ dñe eſt. qꝛ oblĩo ciuilis cauſatur a mera diſpõne
ciuili que põt tolli per aliud ius ciuile. Sȝ actio cauſatur a ciuili
⁊ naturali ſimul iunctis. Eſt enĩ oblĩo naturalis vt mr̃ ſeu materia
⁊ ciuilis. vt pater ſeu forma agens ad producẽdum actionẽ ⁊ ſuffi
cit alterã remanere ad eius obſeruationẽ. vt. l. j. C. de captiuis et
37 poſtliminio reuerſis. ¶ †Et ꝑdicta intellige qꝺ abſolutoria non
tollat actionem ſiue feratur abſolutoria mediante in inte. reſti. pe
tita: ſiue quia non probatum. ſiue qꝛ non debitum. Sed ſi feratur
abſolutoria vigore oppoſite exceptionis q̃ tunc competebat. ⁊ ſic
poſtꝙ̃ peruentum eſt ad conflictum tunc per talem abſolutoriam
latam vigore dicte exceptiõis perimitur actio. l. ſi plures. in prin.
ff. de fideiuſ. ⁊. l. ij. ff. de excep. rei iudi. In quibus patet quod reſti
tuitur actio a qua reus fuit abſolutus oppoſita exceptione. ⁊ ſic ap
paret quod actio erat perempta. ſecundum Bar. in. d. l. iul. in. x.
col. vbi late ꝓſequitur hãc materiã. Itẽ quero quare abſolutoria
non tollit actionẽ ſicut condemnatoria producit actionẽ iudica
ti vel in factum. l. actori. C. de rebus creditis. ⁊. l. miles. §. indicati.
ff. de re iu. Reſpondet glo. in. d. l. iul. quia in abſolutoria eſt ꝯſul
tum reo per exceptionem: ſed in condemnatoria non eſt conſul
tum actori ad petendum iudicatum niſi ex ſnĩa ꝓduceretur actio.
38 †Item quero cum ſnĩa tollit cauſatam a ciuili ⁊ naturali obliga
tione qꝛ alĩs non eſſet efficax ad agẽdum niſi procederet ex vtraqȝ
obligatione. vt. s. de oblĩonibus. in princ. quare non ita tollit ſnĩa
vtramqȝ obligationẽ. ſ. ciuilem ⁊ naturalẽ. Rñdet hic gl. qꝛ ius ci
uile vt eſt ſnĩa non poteſt tollere ius naturale vt eſt oblĩo natura
lis. Sȝ Bar. in. d. l. iul. dicit ꝙ illa naturalis que inducitur ꝑ ſen
tentiã cauſatur alr̃ ꝙ̃ ex ꝯſenſu partiũ: qꝛ cauſatur ex eq̃tate iuris
gentium que eſt ex maioribus iuribus. l. veluti. ff. de iuſti. ⁊ iur. ⁊
in. c. ſecũdo extra de maio. ⁊ obe. non autem cauſatur ex conſenſu
partium quia ſententia iudicis non dependet ex conſenſu partium
ſed ex ſua iuriſditione vt notatur in. l. j. C. qui pro ſua iuriſditione. li
cet ſecus in ſententia arbitri. l. cum antea. C. de arbi. de quo dic per
eum in. d. l. iul. ver. ſed dubitatur que ſit in. viij. col. Ultimo quero
an qui ſemel fuit abſolutus ſuper aliqua actione vel accuſatiõe poſ
ſit ſe tueri exceptione rei iudicate ſi conueniatur ad idem alia actio
ne vel accuſatione. dic per Barto. in. l. hoc edicto. ⁊. l. j. §. queritur.
39 de publi. †Item quero an exceptio rei iudicate in curia epiſcopali
obſtet agenti in curia ſeculari. Dic quod ſic ⁊ econuerſo in his que
periculum animarum inducunt vt in capitulo finali. de except. lib.
vj. vbi ponuntur caſus in quibus iudex eccleſiaſticus cognoſcit in
ter laicos. Conſulit tamen Bal. quod abſolutus de adulterio non
probato in curia epiſcopali non tuetur ſe exceptione rei iudicate
in curia ſeculari. pro quo vide quod no. Bar. in. l. diu⁹. ff. de cu. reo.

Hec exempli cauſa.

¶ Ex multis ſufficit gratia exempli pauca inferre: ⁊ con
tenta in eo ad quod fit relatio habentur pro expenſis. Item exce
ptiones ex diuerſis partibus iuris proficiſcũtur. h. d. vſqȝ ad. §. ap
pellantur. ¶ Et not. hic quod exempla non arctant regulam vt
l. regula. ver. ⁊ licet. ff. de iuris ⁊ facti ignorã. Item patet quod ſuf
ficit generalis remiſſio ad librum ex quo videtur fundari practica
procuratorum dicentium. Produco hunc librum rationũ in par
40 te ſeu partibus pro me facientibus. †⁊ an teneatur talis producẽs
etiam ſtare in his que ſunt contra eum. dic quod ſic in capitulis cõ
nexis: non autem in ſeparatis. de quo per Inno. in. c. cum olim. de
cenſi. ⁊ per Bal. in. l. j. C. de confeſ. ¶ Itẽ not. in ver. quarum. quod
ſicut actiones deſcendũt ex diuerſis partibus iuris vt. s. de perpe.
⁊ temp. actio. in princi. Ita etiã exceptiones. nam quedam deſcen
dunt ex legibus vt exceptio declinatoria fori vt hic in gloſſ. ⁊ que
dam ex ſenatuſconſulto vt exceptio macedoniani velleiani ⁊c. vt
hic in gloſſa in verbo. vitium. Et quedam ex diſpoſitione preto
ris vt exceptio doli mali: quod metus cauſa: pactum de non pe
tendo

tendo: ꝛ ſimiles. vt hic in glo. in ver. iuriſditione.
Appellantur aūt. ¶ Hic ponit̃ diuiſio exceptio
nū vſq; ad fi. q2 alie ſunt perē
ptorie ſiue ꝑpetue: alie dilatorie ſiue tꝑales. Et primo dicit de per-
emptorijs. Scđo de dilatorijs: ſcđa ibi in. §. tꝑales. ꝛ hoc intendit.
41 †Exceptiones perēptorie ſunt q̃ omi tꝑe opponi pñt: ꝛ obſtāt agē
tibus ꝛ actiōes perimūt: vt eſt exceptio doli mali. qđ me. cau. pacti
de nō petēdo in perpetuū. h. d. vſq; ad. §. tꝑales. Concor. ff. eo. l. ex-
ceptiones aūt perpetue. Et intellige doli mali. ſ. ſpālis: q2 genera-
lis exceptio doli ſequit̃ naturā actionis cū qua cōcurrit ꝛ ſic nō eſt
ſemper perēptoria: vt dixi. ſ. eo. §. iuris. Itē intellige qđ exceptio
perēptoria perimit actionē. ſ. qñ vere cōpetit opponēti: ꝛ eius vi-
gore reus eſt abſolut9. l. ſi plures. §. fideiuſſorib9. ꝛ. l. ij. ff. de except.
rei iud. in quib9 apparet qđ actio reſtituit̃ ideoq; erat ſublata per
exceptionē ꝛ abſolutionē ſecutā. Itē ſecus ſi exceptio nō vere cōpe
tebat ſed falſo allegata fuit: ꝛ per eā obtentū nō fuit: q2 tunc nō tol
litur actio. l. cū a te. ff. de dolo. An aūt ꝛ qñ exceptio tollat ꝛ qñ eli
dat naturalē ꝛ ciuilē obligationē ꝛ actionem: dic per glo. ꝛ Bart.
42 in. l. predicta iulianus. in. v. col. †Qñ aūt debeat opponi exceptio
dilatoria vel perēptoria: dic vt hic in glo. ſuper ver. ſemper. q2 dila
toria dꝫ opponi ante litē conteſta. l. exceptionē. C. de proba. ꝛ pro-
bari poſtq̃ actor monſtrauerit intentionē ſuā. l. ſi quidē. e. ti. Sed
exceptio perēptoria dꝫ opponi ante ſniam. l. perēptorias. C. ſenten.
reſcin. nō poſ. ꝛ probari ante dicicita teſtificata: q2 poſtea non pōt
vt aut. qui ſemel. C. de teſti. niſi probaret̃ per inſtr̃a vel cōfeſſionem
43 aduerſarij. †nunqd opponēs exceptionē videat̃ fateri intentionē
aduerſarij: dic qđ nō maxime propoſita negatione: puta nō debeo
ꝛ inquantū apparet me debere feciſti mihi pactum de nō petēdo:
vt dicit glo. in. d. l. ſi quidē. ꝛ per Bar. in. l. nō vtiq;. ff. de excep. ꝛ in
c. cū venerabilis. extra de except. niſi preſumptio iuris ſit cōtra cō-
fitentē. vt in eo qui dicit ſe feciſſe maleficiū: ſed ad ſui defenſionem
per Bar. in. l. aurelius. §. idē queſijt. ff. de lib. lega. Nō eñ prohibet̃
reus vti plurib9 exceptionib9 ꝛ defenſionib9 etiā cōtrarijs: vt. l. ne
44 mo. ff. de excep. †Et ideo qui negauit ſe feciſſe ſeu cōmiſiſſe malefi
cium vidēs ſe cōuictū per probationes nō prohibet̃ excipere ꝛ pro
bare qđ fecit ad ſui defenſionē. vt. l. cū de indebito. ff. de proba. Fal
lit aūt in caſibus hic notatis in glo. magna ſuper ver. ſemper. qui
caſus etiā notant̃ glo. C. de iu. ꝛ fac. igno. ꝛ. l. tā ꝛ ſi. ff. ad macedo.
45 In quibus caſibus pōt opponi exceptio poſt ſniam. †Primus ca
ſus in minore q poſt ſniam petit reſtōnē in integrū: vt exceptionē
peremptoriā quā ante nō oppoſuit: poſſit nūc opponere. l. minor
xxv. ann. omiſſam. ff. de mino. Scđs caſus eſt in milite qui ipſo iu-
re ſine aliqua reſtōne opponit q2 milites dñt ſcire arma ꝛ nō iura:
vt. d. l. j. C. de iur. ꝛ fac. igno. Tertius caſus eſt in macedo. ꝛ velleia.
quia eoipſo ꝙ mulier litigat ꝛ cōdēnatur pro aliena obligatiōe re
uocatur ipſa intercesſio ideo eā opponere pōt poſt ſniam. ſm bar.
in. d. l. j. C. de iu. ꝛ fa. igno. Quart9 caſus eſt in donatore ꝛ quolibet
alio qui nō pōt cōueniri niſi inquātū facere pōt: q2 tunc exceptio
non impugnat ſniam: ſed opponit̃ ad qualificandā ꝛ militandaꝫ
executionē poſt ſniam. l. nēſenius. §. fi. ff. de re iudi. Quintus caſus
eſt in exceptione perēptorie ſnīe ꝛ iudicij q̃ reddit proceſſum ꝛ ſen
tentiā nullā: vt exceptio falſi ꝓcuratoris incōpetentis iudicis: vel
deficiētis ſolēnitatis ſnīe prolate tꝑe feriato: vel per falſos teſtes:
vel falſa inſtrumēta: vel per corruptelā: vt hic dicit gloſſ. Et intelli
ge qñ de ipſa exceptione cōſtat vel per proceſſum: vel per probatio
nes paratas q̃ non requirūt altiorē indaginē. alias nō impediret̃
executio ſm Bar. in. l. fi. C. de fi. inſtru. Itē intellige qđ dixi de exce
ptione falſi procuratoris in qua eſt ſpāle inter dilatorias q̃ regulr̃
dñt opponi ante litē cōteſtatā: vt. l. exceptionē. C. de probat. vt iſta
poſſit opponi poſt ſniam: ꝛ reddat iudiciū retro nullū. ſ. qñ igno-
rabā ipſum. ſi aūt ſciebā vel dubitabaꝫ debebā opponere in initio
ante litē cōte. ſm vulgarē opinio. vt. l. lꝫ. C. de procu. Itē hoc verū ſi
ſuper ea nō fuerit cognitū ꝛ iudicatū eū eſſe procuratorē legitimū:
q2 tunc nō oportet aduerſario opponēti vt nō poſſit pri9 opponi
niſi vellet ī ſe ſuſcipere on9 probādi eſſe eū falſum ꝓcuratorē talis
eñ nūciatio eū eſſe legitimū ꝓcuratorē nō nocet dño abñti poſtea
aſſerēti eū nō fuiſſe ſuū procuratorē. ſm Sar. in. d. l. lꝫ. ꝛ ibi per eū
vide q2 exceptio ꝓcuratoria eſt quadruplex de qua dicā. ſ. eo. ꝑter-
46 ea. †Et ſilr̃ qđ dictū eſt de exceptione incōpetētis iudicis qđ red-
dat iudiciū ꝛ ſniam nullā intellige qñ ignorabā eū incōpetentē: nā
tunc etiā ſi per ſtatutū remoueret̃ oīs exceptio cōtra ſniam ſemper
intelligit̃ reſeruata exceptione incōpetētie in defectu iuris. gloſſ.
ſingu. eſt in cle. j. de ſequeſtra. poſ. ꝛ fruc. Si autem ſciebā eū incō-
petentē debeo opponere in initio iudicij ſanteq̃ opponā aliā exce-
ptionē: de quo per Bar. in. l. nō videt̃. ff. de iudi. ꝛ. l. conſulebat. ff.
47 de re iudi. †Quero quid de exceptione nō numerate pecunie ꝛ nō
numerate dotis que hñt limitata tempora infra que debēt oppo-
ni: an dicent̃ exceptiones perēptorie vel dilatorie. Nam perēptorie
ſemper puniūt ꝛ obſtant: vt hic. Sed dilatorie obſtant ad tempus
vt. ſ. eo. §. temporales. Et hoc reſpectu videtur quod ſunt anorma-
le: quia ſi opponuntur infra tempus perpetuo obſtant vt alie per-
emptorie: vt non probat excipiēs ꝛ poſt tempus precludit̃ eis via
vt nō poſſint opponi ſm aliquos vel ſi poſſint opponi: vt cōiter tꝫ
glo. ꝛ dixi. ſ. de literarū obligatione. in prin. non poſſunt opponi
cū priuilegio qđ cōpetebat ante bienniū. ſ. vt creditor ꝓbet imo dꝫ
debitor probare. l. ſi ex cautione. C. de nō nume. pecu. gl. hic. ꝛ. l. ex-
ceptiones. C. de except. tꝫ qđ ſunt tꝑales ꝛ dilatorie: q2 pñt opponi
ſolū ante tꝑs ſtatutū: ſed ſunt anormale quo ad probationē. Bar.
tꝫ in. d. l. exceptiōes. qđ ſunt perēptorie: q2 cū opponunt̃ perimunt
ꝛ perpetuo obſtāt: lꝫ habeāt tꝑs limitatū infra qđ onus probādi
variat̃: q2 infra tꝑs incūbit vni probatio ꝛ poſt tꝑs incūbit alteri.
Sed quo ad oppoſitionē ꝛ per emptionē iſte exceptiōes oppoſite
ꝛ probate poſt tꝑs ita perimūt actionē ſicut ante nec dicunt̃ anor-
male ꝑpter hoc: vt dicit gl. qđ reus nō ꝓbat infra bienniū exceptio
nem ſuam ſicut tenet̃ ꝓbare in alijs exceptionibus q2 imo eſt idem
quod in alijs qñ excipiens nil ponit: ſed poſitū ab aduerſario: ſcꝫ
numerationem negat: tunc non tenetur probare ipſe: ſed aduerſa-
rius. vt dicit gl. in. l. ſi ex cautione. in gl. pe. in fin. C. de non nu. pe
cu. Item quid de exceptione ne quis exigatur niſi inquātū facere
poteſt gl. hic. ꝛ. d. l. exceptiones. ꝛ. l. inter reos. ff. de re iud. tꝫ qđ ſit
tꝑalis ꝛ dilatoria. ꝛ bene ſm Bar. q2 ſupuenictib9 diuitijs qđ pre-
ſumitur: vt. l. ſi defunctus. C. arbi. tute. ceſſat hec exceptio: vt. l. cu-
ra. §. deficientium. ff. de mune. ꝛ bono. ꝛ tamen in ea ſpāle eſt: quia
pōt opponi poſt ſniam in executione qđ non eſt in alijs dilatorijs
vt. l. ſi quidem. C. de ꝓba. de exceptione dubia. Item de exceptiōe
ordinis quā opponit fideiuſſor. ſ. vt primo cōueniat̃ pricipalis q̃
fideiuſſor. vide per gl. ꝛ But. in. d. l. exceptiones. ff. de excep. rei ſi-
nite dixi. §. eo. §. vt his.
48 **Temporalis.** ¶ †Exceptiones temporales ſeu dila
torie ſunt que dilationem tēporis tri-
butū ꝛ actionem differunt. vt exceptio pacti de non petendo vſq;
ad certū tꝑs: q2 oppoſita ꝯ petentem ante tꝑs non ſolum differt
ſed temporum inducit duplicationem ꝛ expenſarum refuſionem
anteq̃ audiatur agendo finito tꝑe: lꝫ olim amitteret actionē. h.
49 d. vſq; ad. §. preterea. ¶ †Not. igitur qđ olim petēs plus tempore
ꝛ petens ante tempus perdebat actionem: hodie vero duplicant̃
inducie: ꝛ reſarcit actor oē dānum contingens feſtinate petitiōis.
Et hec pena vr̃ hr̃e locū. ſm gl. hic in v. ſilis. vbi qs agit de facto
ſ. vbi adhuc non eſt uo. obligatio ꝛ actio. vt in miſſiōe futuroꝝ fru
ctuū vel futuris partus in quibus eſt tacita traditio ſi naſcantur
nec ante eſt nata oblō ꝛ actio. l. j. ff. de con di. inde. vel vbi eſt nata
oblō ſed nō actio donec trāſiuerit tm̄ tꝑs ꝙ poſſit ꝓmiſſor ire ad
locū ꝛ facere edificium: vt. l. interdū. ꝛ ibi per Bar. ff. de v. obl. Sꝫ
nō hꝫ locū hec pena vbi quis intētat petitionē hēditatis que eſt
generalis qua cōtinent̃ debitores tēporales ꝛ conditiones. l. qđ ſi
in diem. ff. de peti. here. niſi poſtea in ſpecie competeret a debito-
re temporali vel conditionali: vt hic. ꝛ ita intellige glo. in verſi. in
duplum. Item non videtur habere locum per ſolum libelli obla-
tionem: ſed ſolum per litis conteſtationem: vt hic: dum dicit liteꝫ
inferre. illa dr̃ lis inferri vel moueri per litem conteſtatam. vt in
c. ex parte. extra de verb. ſig. ꝛ per Bar. in. l. lites. C. de tranſactio. ꝛ
quod not. in. l. amplius. ff. rem ratam habe. Qualiter autem puni
tur plus petens alijs tribus modis: ſcilicet re loco ꝛ cauſa. dixi ſu
pra. de actionibus. §. ſi quis agens.
Preterea etiam. ¶ Exceptio procuratoria eſt di-
latoria que repellit militē ꝛ mu-
lierem ab agendo nomine alieno non ſuo: hoc dicit vſq;. ad. §. eas.
50 ¶ †Nota igitur quod mulier non poteſt eſſe ad iudicia niſi pro
parentibus annexis vel infirmis: ꝛ in ſubſidium: ſcilicet alio pro-
curatorē parentū non exiſtente: vt hic in glo. in ver. mulier. ꝛ idem
eſſet. ſ. vt admittat̃ pro ſuis filijs in cauſa appellationis: vel etiā in
cauſa principali pro eis maioribus morbo impeditis: non pro mi
noribus: q2 eis dꝫ petere tutorē: vt. C. de procura. l. alienā. debet tm̄
mulier offendēs parentes renūciare velleiano ſm glo. ꝛ Bart. in
l. fratris. ff. de procura. ꝛ. d. l. alienā. per Bar. licet Salyce. aliter di
cat quā Bart. An autē ad negotia mulier poſſit eſſe procuratrix.
dicit glo. qđ ſic in. l. ij. ff. de regul. iur. ꝛ dixi ſupra de his per quos
51 agere poſſumus. §. j. ¶ †Secundo not. qđ miles non pōt eſſe pro-
curator alterius etiā patris vel matris etiam ex reſcripto princi-
pis ꝛ hoc duplici ratione. Prima ne auocentur milites ab eoruꝫ
militia. ꝛ ſic eſſet damnoſum reipublice. Secunda ratio eſt ne ſint
terribiles aduerſario. ꝛ ſcđm hoc haberet locum etiam in militi-
bus noſtri temporis ſi ſint potentes ſecundum gloſ. ꝛ Barto. C.
eo. l. militem. Et intellige etiam de milite militie expreſſo conſen-
ſu partiū non poteſt miles eſſe procurator. l. filiuſfamilias. §. vete-
rani. ff. de procur. ſed ex tacito conſenſu ſic: puta ſi non opponat̃.
licet tunc iudex ex officio ſuo poſſit eum repellere. vt no. glo. in. d.
§. veterani. Item pro libertate parentum ſuorum. vt hic in gloſſ.
in ver. pro patre. Item ſi eſt veteranus. vt dicto. §. vetera ni. Idem
intellige de milite celeſtis militie id eſt in clerico ī ſacris ordinib9
conſtituto. ſcđm glo. in dicta. §. veterani. ꝛ lege nec ſcia. ff de ꝓcu. ꝛ
d. l. militē. qđ ītellige ī cāis eccliaſticis. Itē ꝓ miſerabilib9 ꝑſonis

52 pupillis ⁊ viduis:vt in.c.j.⁊.ij.ne cle.vel mona.¶†Ultimo not.
ꝙ exceptio ꝓcuratoria.ſ.tu non potes eſſe ꝓcurator eſt dilatoria.
⁊ dz opponi ante litem cõteſtatam.poſtea aũt non põt cum ſit di
latoria.vt hic.⁊.d.§.veterani.⁊.l.qui ꝓcuratorẽ dat.§.ſi quis.ff.
de ꝓcu.l.ita demũ.C.de procu.Si interueniat poſt litem conteſta
tã tunc dz opponi anteꝗ̃ ꝓcurator faciat aliquem actũ qui reſpi
ciat merita cauſe.alias ſi fecerit cũ eo aliquem actũ qui reſpiciat
merita cauſe vr̃ admittere eum tanꝗ̃ legitimũ ꝓcuratorem iõ nõ
poterit plus opponere.ſm Bar.in.l.põponius.§.rati.ff.de ꝓcu
53 ra.†Et dic qꝺ exceptio procuratoria eſt multiplex.Nã qñq; op
ponitur perſone procuratoris cõſtituti.vt nõ potes eſſe procura
tor:⁊ tunc dz opponi ante litem cõteſtatam ei qui põt eſſe in iudi
cio pro ſe ⁊ nõ pro alio:vt mulieri minori militi filiofamilias. vt
hic.⁊.d.l.ita demũ.Sed ei qui non põt eſſe in iudicio pro ſe vel ꝓ
alio vt ſeruo põt qñcunq; opponi:q: reddit iudicium retro nul
lũ.l.ij.§.j.qui ſatiſ.cog.Scḋo ratione perſone cõſtituentis:q: ille
qui cõſtituit procuratorem non poteſt ꝯſtituere vt q: erat minor
qui nõ poteſt cõſtituere ꝓcuratorẽ ſine tutore vel curatore.Et iſta
exceptio nõ põt opponi poſtꝗ̃ aliquis actus eſt celebratus in fa
uorẽ conſtituentis.Secus ſi in eius dãnum.l.nõ eo minus.C. de
procu.An aũt inhabilis vt excõicatus poſſit cõſtituere procura
torẽ habilẽ:dic vt in cle.religioſus.de ꝓcu.Tertio eſt exceptio pro
curatoria rõne cauſe in qua non põt conſtitui ꝓcurator.vt ad cri
men publici iudicij.⁊ iſta ſimpliciter cum ſit dilatoria dz opponi
ante litem conteſtatam:vt tenet glo.in.l.quãuis.C.de adulte.⁊ in
ſpecu.in titu.de procur.§ j.ver.ſed pene in cauſa tali.⁊ ſimpliciter
ibi Joã.an.⁊ Ange.de peru.in.l.penul.§.ad crimen.ff.de publi.
iudi.⁊ licet Barto.ibi teneat contrarium ſcilicet quod proceſſus
ſit nullus ⁊ per conſequens opponi poſſet.Quarto opponitur
exceptio procuratoria ratione ſatiſdationis non preſtite ⁊ ita ſi
militer debet opponi ante litem conteſtatam:⁊ etiam poſtea quã
do interuenit poſt litem conteſtatam duntamen opponatur an
tequã agatur aliquis actus concernens merita cauſe:vt dicto.§.
rati.⁊ not.in.l.nihil intereſt.C.de procu.Quinto oponitur exce
ptio ratiõe deficiẽtis mandati:puta non es ꝓcurator.⁊ iſta quã
doq; poteſt opponi quandocunq; cum reddat iudiciũ retro nul
lum niſi ſuper ea ſit cognitum ⁊ deciſum per iudicẽ.l.licet.C.de
procura.⁊ ibi per barto.⁊ dixi.s̃.eodem.§.appellatur.in quinta
fallentia.Et adde quod vbicũq; eſt omiſſa per errorẽ facti aliqua
dilatoria ante litẽ conteſtatã poſtea ſuperueniente ſcientia oppo
ni poteſt.vt eſt glo.no.que incipit pone caſum ⁊ ibi per Bar.in.l.
error.C.de iuris ⁊ facti ignorantia.⁊.c.paſtoralis.extra de exce
ptionibus.

54 **Eas vero.** ¶†Infamis poteſt conſtitui ⁊ conſtituere
procuratorez.h.d.vſq; ad fi.Exceptio igitur
conſtituentis vel conſtituti nõ repellit procuratorem propter in
famiam ſed aduocatũ ſic.l.j.§.hoc edicto.ff.de poſtula.⁊ eſt rõ: q:
procuratio eſt onus:ſed aduocatio eſt honor.ſecundũ glo.⁊ Bar.
ibi.fallit in accuſato de crimine qui nõ poteſt eſſe procurator al
terius niſi prius abſoluatur a crimine.l.reum.C.de procu.ne cri
55 minalis preiudicaret ciuili ſcḋm bart.in.d.§.hoc edicto. ¶†Et
not.hic quod iudex nõ debet concedere dilationes per quas pro
telet iudiciũ:ſed potius per quas breuietur.ideo poteſt ſtatue
re dilationem vnicã ad proponendũ oẽs exceptiones dilatorias.
per tex.⁊ glo.in.c.paſtoralis.de except.⁊ per Saly.in.l.properan
dum.C.de iudi.

¶De replicationibus. Rubrica.

¶Continua vt in glo.quia ſicut exceptio de qua dictum eſt.s̃.ti
tu.j.eſt actionis excluſio.l.ij.C.de except.ita replicatio eſt exceptio
nis excluſio.dicta lege.ij.§.replicationes.ideo de replicationibus
hic dicit.

1 Replicationis effectus qui ſint.
2 Replicatio an ſit perpetua ⁊ quando opponi poſſit.⁊ nu.3.
4 Duplicationes ⁊ triplicationes poſt exceptiões introducte ſunt.
5 Terminus ad proponendum replicandum duplicandũ ⁊ arti
culandum dari debet.⁊ nu.ſeq.
8 Duplicatio rei an ſit perpetua vel realis.
9 Exceptiones competunt fideiuſſori que ⁊ principali.⁊ numeris
ſequentibus.
17 Exceptio banni in perſona principalis an proſit fideiuſſori.

1 **Interdum.** ¶†Sicut exceptio ex
cludit actionem:ita re
plicatio excludit exceptionem.hoc dicit vſq; ad
§.rurſus.Sicut igitur exceptio nocet actori:ita
replicatio nocet reo.Et ſicut exceptio coadiu
uat intentionem rei:ita replicatio intentionem
actoris.⁊ iõ vbi interuenit pactũ de non petendo ſi reus excipiat
cõtra actorem agentẽ de pacto de nõ petendo actor excipiet cõtra
reũ.l.pact⁹.ff.de pac.⁊.l.pacta nouiſſima.C.de pac.Remanet igi
tur firma ⁊ vera exceptio rei:ſed ex equitate eliditur per replica
2 tionẽ actoris ſubſequentẽ:vt hic in verſ.nãq; nihilominus.†An
autẽ replicatio ſit perpetua ſicut exceptio:vt.l.licet.C.de exce.⁊.l.
pure.in fi.ff.de exce.dic ꝙ nõ.imo replicationi preſcribit̃ vt actio
ni.l.queſitũ.§.in dolo.ff.de procu.ſm glo.⁊ Bar.in.l.ij.ff.de exce.
Sed in duplicatione idem eſt qꝺ in exceptione:vt.j̃.§.j.⁊ ibi dicã.
3 †Item qñ poſſit opponi replicatio.dicit glo.ſuper ver.ſemper.in
l.ij.§.j.ff.de exce.ꝙ in quacũq; parte iudicij:⁊ ſic vſq; ad ſniãm ar.
l.grece.§.⁊ poſt litem.ff.de fideiu.⁊ in hoc differt ab exceptiõe que
habet ſua tempora determinata infra que opponatur. vt dixi.s̃.
ti.j.§.appellantur.

4 **Rurſus.** ¶†Ultra exceptiones ⁊ replicationes introdu
cte ſunt duplicationes ⁊ triplicationes ⁊ ẽt vlte
riores gradus defenſionũ introduci pñt.h.d.vſq; ad.§.exceptio
nes.Nã actio actoris elidit̃ ab exceptione rei.Exceptio rei elidit̃
a replicatione actoris.Replicatio actoris elidit̃ a duplicatiõe rei
Duplicatio rei elidit̃ a triplicatione actoris.⁊ plures alij gradus
defenſionis pñt dari reo ⁊ actori.vt quadruplicatio: qntuplica
tio ⁊c.ſm varietatẽ negotiorũ.vt dicit hic tex.in.l.ij.§.illud.ff. de
excep.Secus eſt in dilationib⁹ ꝓbatorijs per teſtes que dant̃ ſolũ
vſq; ad tertiã dilationẽ vel vſq; ad quartã cũ ſolẽnitate.vt in auth.
⁊ qui ſemel.C.de ꝓba.⁊.c.vltra tertiã.⁊.c.in cauſis.⁊ ꝑ Inn.extra
5 de teſti.†Debet igit̃ iudex dare terminũ ad replicandum duplicã
dũ:triplicandũ ⁊c.prout videbit expedire q: cũ non ſit determina
6 tũ a iure eius arbitrio relinquit̃:vt.l.j.in fi.ff.de iure delib.†Et ſi
militer ſtatuit̃ terminus alicui ad ꝓponendũ oẽs exceptiones di
latorias ⁊ peremptorias:vltra quẽ non audit̃ amplius niſi in tri
bus caſibus.ſ.ſi fuerit ꝓteſtatus alias exceptiones expſſas ſibi ſal
uas fore.vel ſi de nouo ſuperueniant vel iuret de nouo ad eius no
titiã deueniſſe:vt in.c.paſtoralis.extra de excep.⁊ ibi per Inno.⁊
7 Spe.eo.ti.§.ij.ver.ſed nunquid poſt.†Similiter poteſt iudex ſta
tuere terminũ ad articulandũ:ponendũ probandum tam per te
ſtes ꝗ̃ inſtrã.Et ad excipiendũ ⁊ replicãdum ne tp̃s inſtãtie cur
rat iudici per qꝺ incidat in penã non determinãdo annum infra
tempus ſtatuti ſm Salyc.in.l.properandum.§.⁊ ſi quidem.C.de
8 iudi.†An autẽ duplicatio rei ſit perpetua ſicut eius exceptio.dic
quod ſic:nam replicatio ⁊ triplicatio competentes actori limitã
tur tempore ſecundũ naturam actionis.vt.d.l.queſitum.§.fi.ff.de
pecu.⁊ duplicatio ⁊ quadruplicatio competentes reo ſunt perpe
tue ad inſtar exceptionum.Et hoc videtur de mente glo.in.l.ſi pa
ctum.C.de excep.Et adde qꝺ non valet ſtatutũ quãdo nõ permit
tit opponere exceptionem ⁊ replicationẽ concernentes exceptio
nem in extrauaganti qui ſunt rebelles.ſuper ver.mille librarum.
⁊ per Inno.in.c.cum inter priorem.extra de excep.Item adde qꝺ
excluſus ab exceptione quandoq; excluditur ab actione ſi de exce
ptione fuit plene cognitum alias non:vt.l.ſin autem.§.fina.⁊ qꝺ
no.ibi Barto.ff.de neg.geſt.Sed quid ſi iudex reſeruauit omnes
dilatorias in proceſſu cauſe dic per hoc non imitatur formam or
do iudicij qui ordo eſt qꝺ iudicium incipiat a lite conteſtata qꝺ
precludit viam dilatorijs.C.de proba.l.exceptionem.quia non eſt
in arbitrio iudicis cum ſit tempus ſpecialiter determinatum iu
re.l.ſi in lege.ff.locati.⁊.l.qui rome.§.calimachus.ff.de verbo.ob
liga.⁊ per Barto.in.l.ille a quo.§.ſi a teſtamento.ff.ad trebel.niſi
eſſet de conſenſu partium.arg.l.eius quod no.in.l.fina.de fideiuſ
ſori.ff.qui ſatiſda.cogan.

9 **Exceptiones autem.** †Exceptiones rei cohe
rentes:vt pacti de non
petendo competentes principali debitori competunt etiam fide
iuſſori.ſecus ſi ſint exceptiones perſone debitoris coherentes.vt
eſt ceſſio bonorum.hoc dicit vſq; ad fin.Concor.l.exceptiones que
ff.de excep.Et intellige quod dixi de pacto de non petendo quan
do pactum eſt in rem qꝺ in dubio preſumitur quãdo generaliter
paciſcor ne petã.Sed perſonale pactũ ſcz qꝺ non egredit̃ perſonã
paciſcẽtis qꝺ eſt quãdo apponit̃ dictio taxatiua vt tantũ dũtaxat
⁊ ſimiles:vt.l.niſi.⁊.l.inde.§.perſonale.ff.de pac.non tranſit ad fi
deiuſſorem.⁊ de hoc quando ſit pactum reale ⁊ quando perſona
le.⁊ quod duobus modis dicitur pactum perſonale.vide gloſſ.⁊
tex.in.l.iuris gentium.§.pactorum.⁊ per Barto.in.l.qui in futu
10 rum.§.j.ff.de pactis.¶†Not.igitur hic.⁊.d.l.exceptiones.regu
lam quod exceptio competens principali competit etiam fideiuſ
ſori mandatori.⁊ alijs interceſſoribus quorũ ſunt quinq; ſpecies.
vt no.glo.in.l.in perſonam.§.j.ff.de pactis.⁊.l.ſi vero nõ remune
randi.§.j.ff.manda.⁊ dixi.s̃.de fideiuſſoribus.in princip.Et hoc
verum eſt quando exceptio eſt rei coherẽs:vt doli mali metus rei
iudicate.iuriſiurandi ⁊ pacti de non petendo realiter.vt dicta.l.
exceptiones.ff.de exceptionibus.Quam exceptionem etiam inui
to reo fideiuſſor opponit.l.omnes exceptiones.§.rei.et.l.defenſio
nes.C.de exceptionibus.Si autem ſit exceptio perſonalis ſiue con
cernens perſonam principalis debitoris tunc non tranſit ad fide
iuſſores:vt hic in gloſſ.ij.Unde exceptio beneficij reſtitutionis in
integrum

integrum petite a minore ſui facilitate leſo non competit fideiuſ-
ſori minoris ſed aduerſus vtrūq3: ſcilicet creditorē ꝛ fideiuſſorē ſi
agat mādati reſtituit minor.l.j.C. de fideiuſ.mino.ꝛ.l. in cauſe.j.
ff.de mino. Et hoc niſi aduerſarius minoris poſſit habere regreſ-
ſum contra tertiū: q2 tunc reſtitutio extendit ad fideiuſſorē.l. ſi mi-
nor.ff.de procu.ꝛ ibi no. Si aūt minor ſit leſus dolo aduerſarij tūc
beneficiū reſtitutionis dat fideiuſſori etiā minore nō petēte. l.ij.C.
11 de fideiuſ.mino.ꝛ ibi per gl.ꝛ Bar.ꝛ no.in.d.l.ſi minor.† Itē exce
ptio publicationis bonoꝝ ex delicto rei cuius obligationes actiue
ꝛ paſſiue trāſeunt in fiſcū cū3 publicatiōe bonoꝝ remanēte forma
obligatiōis fideiuſſorie nō cōpetit fideiuſſori vt ex natura ab obli
gatione: ꝛ excludat creditorē a ſe ſicut reus principalis.l.j.C. de fi-
deiuſſo. Secus in fideiuſſore de iudicio ſiſti qui nō tenet reo ciuilr
vel naturaliter mortuo ante morā ipſi9 fideiuſſoris.l.ſi deceſſerit.ꝛ
l.ſi vero pro cōdēnato.ff.qui ſatiſda.cog. Itē exceptio ceſſionis bo
norū cōpetit principali per quā non liberat ab obligatione: ſed ſo
lum condēnat inquātū facere pōt.vt.s.de actio.§.fi. Nā non tranſ
it ad fideiuſſorē vt ſilr ipſe condemnet inquātū facere pōt: vt hic:
ꝛ idē in quolibet alio cui cōpetit exceptio ne condēnet niſi in q̄tū
12 facere pōt: vt.l.j.§.ꝛ fideiuſſor.ff.de re iudi.† q2 fideiuſſori nō cōpe-
tit hoc beneficiū imo condēnat inſolidū niſi denūciaret principa-
li debitori qd veniret ad ſuſcipiendū iudiciū ꝛ opponeret exceptio
nē ex ſua perſona: iuxta.l.deniq3.§.generaliter.ff.manda.ſm Bar.
in.d.l.ꝛ ſi fideiuſſor. Et ſicut fideiuſſor condēnat inſolidū ita agit
inſolidū cōtra principalē: vt no.glo.in.d.l.ꝛ ſi fideiuſſor qd intelli-
git ibi Dy.ꝙ agit inſolidum qn̄ ignorauit illā exceptionē cōpetere
principali.l.indebitū.in fi.ff.de cōdi.inde. Si aūt ſciuit ꝛ non de-
nunciauit dn̄o non agit inſolidu3: vt.d.§.generaliter. Sed defen-
ſor qui cōparet noīe rei pro obligatione rei ꝛ nō ſua propria ſicut
fideiuſſor bene habet exceptionē quā habet principalis ne cōuenia
tur niſi in quātū facere pōt.l.j.§.verū.§.j.ff.pro ſocio. Item quādo
quis fideiubet pro eo qui ſolū naturaliter eſt obligatus: vt pro pu
pillo ſiue tutore furioſo ꝛ prodigo pro naturali obligatione ante
contracta non agit contra eos mādati: licet inſolidum ipſe condē
13 netur.l.marcellus.ff.de fideiuſ.† Et adde que dixi.s.de fideiuſſo.in
prin.vbi tradidi regulam ꝛ fallentias a regula: an ꝛ quando exce-
ptio cōpetens principali tranſeat ad fideiuſſore3.ꝛ ibi etiam dixi
quod quis poteſt eſſe fideiuſſor fideiuſſoris: vt.l.grece.in fi.ff.de fi-
deiuſ. Item quod pro fideiuſſione faciēda quis poteſt recipere pre
14 cium.l.ſi remunerandi.§.marcellus.ff.mādati.† Quid aūt ſi perſo
nale concedit priuilegiū ne poſſit cōueniri infra tp̄s certū: an hoc
beneficiū extendit ad fideiuſſorē.ꝛ idē in obligationibus vādi vbi
fideiuſſor non pōt conueniri niſi reo abſente: q2 non renūciauit be
neficio aut.ſi preſente.C.de fideiuſ. Saly.in.l.vniuerſa.C. de preci.
impera.offe.dicit qd ſi eſt conceſſum priuilegium reſpectu credito
rum oīum: qd tunc non extendit ad fideiuſſores. S3 ſi eſt cōceſſum
reſpectu vnius creditoꝝ: ꝛ ſimiliter non extendit: q2 italia per im-
portunitatē petentiū ſepe concedunt ꝛ ideo reſtringenda.l.j.C. de
peti.bo.ſub la.li.x. Secus ſi proprio motu principis.vt in.c.ſi mo-
15 tu proprio.de preben.lib.vj.† Ad fideiuſſorē aūt iudicij de iudica
to ſoluendo dilatio quatuor menſiū ad ſoluendū iudicatum bene
tranſit ad fideiuſſorē.l.fin.in fi.C.de vſu. rei iudi. q2 illa dilatio eſt
16 realis nō mere perſonalis. ſm Bart.in.l.cum filius.§.j.† Et adde
etiā qd exceptio dignitatis ſuperueniens principali debitori vt q2
efficitur magiſtratus qui non pōt conueniri durante officio non
17 extendit ad fideiuſſorem.l.ſi reus.ff.iudi.ſol.† Sed an exceptio ban
ni ſuperuenientis in perſona principalis debitoris proſit fideiuſſori
de repreſentando vt hic habeat locū cautela illius doctoris qui cū
promiſiſſet repreſentare ſcholarē captū ꝛ ſcholaris aufugiſſet fecit
ei dare bannū: vt ſic excuſaret a repreſentādo per.l.ſi deceſſerit.ff.q
ſatiſ.cogan. Hic ſi bānum eſt datū culpa ꝛ procuratione doctoris
fideiuſſoris non habet hanc exceptionem.l.ſi eū.§.homo.ff.ſi quis
cau. Sed ſi eſt datum bannum ſine eius culpa: ꝛ omnia bona eius
banniti ſunt publicata in fiſcum cui fuerat facta fideiuſſio tunc fi-
deiuſſor liberat. Quia creditor fideiuſſerit debitori.l. aurelius.ff.
de fideiuſ. Sed ſi bona non ſint publicata vel nō acceptata ſi ſit vel
fideiuſſio fuit facta priuato tunc non liberatur.l.j.C. de fideiuſ.de
quo per Bar.in.l.ſi vero pro condēnato.ff. qui ſatiſ.cogan. Item
per hunc tex.ꝛ.l.fi.C.de vſu.rei iudica.conſuluit in conſilio ſecūdo
quod inhibitio facta creditori per ep̄m ne moleſtet debitorem ex
certo debito ꝛ a certo vſurario quod creditor nō poterit moleſta-
re fideiuſſorē quia in effectu moleſtat debitorē per mediam perſo-
nam: vt hic.ꝛ.d.l.fi.ꝛ ſic eſt pro regula cum quid vna via prohibet
per aliam concedi non debet.de regu.iur.lib.vj.

¶ De interdictis. Rubrica.

1 ☞ Interdictu3 quid ſit ꝛ in quibus ab alijs differat actionibus.
ꝛ numero.2.
3 Interdicta quare introducta.
4 Interdicta pro quibus rebus/ad quid detur/ cuius tēporis/in eis
poſſeſſio attendatur.ꝛ qualia eſſe dicantur.ꝛ nu.ſeq.
8 Interdictorum diuiſio que.
9 Interdicta aliquid fieri prohibētia quot ꝛ que ſint ꝛ de formis eo-
rum.ꝛ numeris ſequentibus.
13 Sepultura quot modis ſumi poſſit.
14 Interdictum ne quid in loco ſacro: quibus ꝛ cōtra quos cōpetat
ꝛ numeris ſequentibus.
16 Interdictum ne quid in flumine publico/quibus/contra quos et
pro quibus competat.
17 Interdictum quorum bonorum/cui/cōtra quem ꝛ pro quo detur.
18 Interdictum quorum bonorum in quibus ab hereditatis petitio
ne differat ꝛ numeris ſequen.
24 Interdictum reſtitutorium quod ſit/cui/ cōtra quem/pro qua re/
ꝛ vſq3 ad quantum tempus competat.ꝛ nu.ſeq.
27 Interdictum de libero homine exhibendo/cui/contra que3/ ꝛ ad
quid detur.ꝛ nume.ſeq.
33 Interdicta vnde dicantur.
34 Interdictorum ſecunda diuiſio.
35 Interdicta adipiſcende poſſeſſionis que ſint.
36 Interdictum quorum bonorum cui competat.
37 Poſſeſſor conuentus qualiter cognoſcatur pro herede vel pro poſ
ſeſſore poſſidere.ꝛ nume.38.
39 Interdictum quorum legatorum/cui/contra quem et pro qua re
competat ꝛ numeris ſequenti.
42 Interdiccum ſaluianum/cui/contra quem ꝛ pro quo detur.
43 Iudicium quot perſonis conſtet ꝛ quibus.ꝛ nu.44.
45 Poſſeſſorium prius determinari debet quā petitorium.
46 Poſſeſſoris conditio melior eſt quam actoris.
47 Interdictum vti poſſidetis/cui/pro qua re/ contra quem detur/
qualiter libellus in eo formetur: quid in eo probari debeat ꝛ quali
ter in eo ſentētia feratur.ꝛ nu.ſequenti.
53 Iudex quando poſſeſſionem de qua litigatur ſequeſtrare debeat.
54 Turbare alium in ſua poſſeſſione quando quis dicatur.ꝛ nume-
ris ſequentibus.
59 Interdictum vti poſſidetis in quo ab interdicto vtrobi differat.
ꝛ numeris ſequentibus.
61 Inuadens poſſeſſionem rei mobilis alterius qua pena plectatur.
62 Iudicia poſſeſſoria litis conteſtationem requirunt.
63 Poſſidere per ſe ꝛ per alium quis poteſt.ꝛ nu.ſeq.
64 Colonus/inquilinus/depoſitarius et commodatarius etiam ſi
in poſſeſſione eſſe dicantur nullo tamē modo poſſidere cenſentur.
65 Poſſeſſio non ſolo queritur animo ſed qualiter.ꝛ numero.66.
67 Interdictum vnde vi pro poſſeſſione recuperanda/cui/ cōtra quē
ꝛ pro quo competat.ꝛ nume.68.
69 Violentus etiam ſine armis dici poteſt.
70 Deficiens a poſſeſſione ſua ipſius punitur.
71 Incontinenti fieri qualiter quid dicatur.
72 Interdictum vnde vi vnde nomen habuerit.
73 Armorum nomine quid veniat.
74 Interdicta ſimplicia que ſint ꝛ que duplicia.ꝛ nu.ſequen.
77 Defendere tripliciter ſumi poteſt.
78 Banniti ꝛ excommunicati an poſſint eſſe actores an rei.
79 Interdicta preponuntur ſine ſolennitate aliqua.
80 Actio in factum qoando ꝛ in qoibus locum habeat et in quo ab
actione preſcriptis verbis differat.
81 Actio in factum quare dicatur et quare preſcriptis verbis. et nu-
mero.82.

Equitur. ¶ Hic titulus diuiditur in
tres partes ſicut tres ponū-
tur diuiſiones interdictorum. Prima diuiſio
eſt in.§.ſumma. Secunda in.§.ſequens. Ter-
tia diuiſio eſt in.§.tertia.ꝛ principium hoc in-
1 tendit.† Interdicta nihil aliud ſunt quā que-
dam verba preceptoria vel prohibitoria a pre-
tore concepta ꝛ diſpoſita ſeu propoſita cum certis ſolennitatibus
inter duos contendentes maxime ſuper poſſeſſione vel quaſi. hoc
2 dicit vſq3 ad.§.ſumma.† Eſt tamē differentia inter hec interdicta
ꝛ alias actiones vt hic in gloſſa ſecunda. Primo quia omnia inter
dicta fuerunt a pretore tantum introducta. Sed alie actiones etiā
ab alijs conditoribus iuris ciuilis ſecundum legē primā.ff.eodem.
Secundo quia interdicta ſeu verba interdictorum referebātur ſo-
lum a pretore ad duos inuicem litigātes: vt vnde tu illum deieciſti
de eo quod ibi habuit infra annum poſt annum de eo quod ad te
peruenit iudiciu3 dabo vt lege prima.ff.de vi ꝛ vi arma.ꝛ vti edes
poſſidetis vim fieri veto vt lege prima.ff.vti poſſidetis.ideo quaſi
inter duos reddita: vt infra eodem.§.exhibitoria. Sed alie actio-
nes proponebantur generaliter in perſonis omnium vt quicunq3
emerit agat exempto.ꝛ ſecundum gloſſ.hic.ꝛ Barto.ff.eodem.ſu-
per rubrica. hodie aūt formule ꝛ ſolennitates iſtoꝝ interdictorū
ſicut in alijs actiōib9 q̄ impetrabant a pōtificib9: ꝛ in quib9 ꝓponē
dis cadebat a ſola ſyllaba cadebat a tota.vt.l.j.ꝛ.ij.C. de for. ꝛ ita

ꝑ Bar.ſunt ſublati.⁊ remanet eorũ interdictorũ effectus ⁊ diſpõ.
⁊ pro eis intẽtandis datur actio in factũ pretoria.extra ordinẽ.i.
extra antiquã ſolẽnitatẽ.vt dicit gl.ĩ.e.§.ſi.vtrũqꝫ tñ.ſ.interdictũ
⁊ actio in factũ intentari põt.vt ꝫ gl.in rubrica.ff.eo.⁊.ĩ.eo.§.ſi.⁊
3 ibi dicã.¶†Item no.cõiuncta gl.in ver.maxime.qḋ quãuis hec
interdicta fuerint potiſſime introducta a pretore ad dirimenduʒ
cõtrouerſias ſup poſſeſſione vel quaſi inter duos vertentes:vt hic
⁊.l.ſi quorũ bonorũ.Tamẽ quoddã eſt interdictũ in quo nõ ver-
titur qḋ poſſeſſionis:ſed diſputat̃ ſup iure rei.vt eſt in interdicto
qḋ ꝓhibet vim fieri.⁊ an ius cõpetit inferendi mortuũ:vel cõſtruẽ
di ſepulchrũ.⁊ ſi ei cõpetat nõ ꝓhibeat̃ inferre vel cõſtruere.l.j.ff.
de mortuo inferendo.Item in aliquo interdicto qñqꝫ pariter ter
minat̃ cauſa proprietatis ⁊ poſſeſſionis.vt in interdicto ꝓhibito
rio ne vis fiat ei cui cõceſſum a principe aquã a caſtello.vel alio lo
co publico deducere.l.j.§.ait p̃tor.⁊.§.permittit̃.ff.de aqua quot.
⁊ eſti.in quo interdicto nõ attenditur qḋ actor dicat ſe habere ius
ducendi ⁊ eſſe in quaſi poſſeſſione.ſed ſolũ an habuerit cõceſſionẽ
a principe vel nõ:qꝛ ſi nõ habuit res finita ⁊ expedita eſt nec aliter
dʒ ꝓbari.Et ſic dirimit̃ qḋ ꝓprietatis.i.illius iuris ⁊ eius poſſeſ-
ſionis.vt ea.l.§.fin.⁊ ibi gl.⁊.l.ij.§.quedã.⁊ ibi etiã glo.ponit alia
interdicta in qbus ſilr̃ deducit̃ qḋ quaſi ꝓprietatis iuris ⁊ quaſi
poſſeſſionis.qḋ ſecus eſt in alijs interdictis in qbus ſi deducat̃ cã
ꝓprietatis ⁊ poſſeſſionis:primo examinatur cã poſſeſſionis poſt-
poſita cauſa ꝓprietatis.l.incerti.⁊.l.ſi de vi.ff.de indi.lʒ auteʒ de
iure p̃torio per hec interdicta auocet̃ poſſeſſio:tñ etiã de iure ciui-
li ꝑ ꝯdictiones auocat̃.vt hic in gl.in ver.maxime.in ſi.Itẽ ſicut ꝑ
interdicta qs agit de poſſeſſione rerũ corporaliuʒ:ita etiã agit de
quaſi poſſeſſione que habet̃ in rebus incorporalibus.vt hic in gl.
4 in ſi.†Iteʒ adde quatuor de quibus querit Dy.ff.eo.l.j.primo ꝓ
quibus rebus dant̃ interdicta.Ad qḋ dic ꝙ dant̃ tam pro rebus
diuinis vt ſunt res ſacre ⁊ religioſe quã pro humanis.vt.d.l.j.in
5 prin.†Scḋo ad quid dant̃ interdicta.ad qḋ dic qḋ aut dantur ad
exhibendum:aut dantur ad reſtituendũ aut ad ꝓhibendũ.d.l.j.
6 §.interdictorũ aũt.⁊.ĩ.§.j.†Tertio cuius tp̃is poſſeſſio attendat̃
in interdictis.Ad qḋ dic qḋ qñqꝫ attẽdit̃ pñs poſſeſſio.ſ.an quis
poſſideat tp̃e litis ꝯteſtate.vt in interdicto vti poſſidetis.qñqꝫ an
poſſideat añ vt in interdic.de itine.actuqꝫ priua.⁊ de aquã quoti.
⁊ eſti.in quibus actor dʒ ꝓbare ſe iuiſſe ⁊ aquã duxiſſe.vt.d.§.in-
7 terdictorũ.†Quarto qualia ſunt interdicta.ſ.an in rem:vel perſo
nalia.⁊ an annalia vel perpetua.Ad qḋ dic ꝙ regulariter ſunt pſo
nalia:lʒ aliqua in rẽ cõcepta videant̃.vt interdictũ qḋ vi aut clã.⁊
interdictũ de ope.no.nun.vt.d.l.j.§.interdicta oĩa.Item interdi-
cta regulariter ſunt annalia de eo qḋ nõ ꝑuenit:qꝛ anno ſolũ dura
bit p̃toris iuriſditio.ĩ.de ꝑpe.⁊ temp.actio.§.eas vero.quedã tñ
ſunt ꝑpetua.vt interdictum de tabulis exhibendis.lʒ aliud ſit in
rei pſecutorijs.de quo dic in.d.l.j.in ſi.ff.eo.⁊ ibi gl.Item que dif-
ferentia ſit inter edicta ⁊ interdicta:vide per Bar.in.l.j.in pri.ff.
de no.ope.nun.⁊ adde regulas interdictorum not.per glo.in.l.ij.
ff.eo.⁊.l.iij.C.eo.

Summa aũt diuiſio. ¶Hic ponitur prima diuiſio interdictorum
8 trimẽbris ⁊.h.d.†Quedã ſunt iterdicta ꝓhibitoria.vt ſunt iſta.ſ.
ne vis fiat ei.⁊ de mortuo inferẽdo.⁊ ne qd in loco ſacro ⁊ flumi-
ne publico.⁊ ſimilia.Quedã ſunt reſtitutoria.vt quorꝫ bonorum.
Quedam vero exhibitoria.vt de libero hoĩe.⁊ de liberis exhiben
dis que iḋ vocant̃ interdicta quaſi ius inter duos redditum.h.d.
vſqꝫ ad.§.ſequẽs.Item quedã inueniunt̃ mixta que pariter ſunt
ꝓhibitoria vt eſt interdictũ de libero hoĩe exhibendo.⁊ de liberis
exhiben.per que interdicta ꝓhibet̃ detinẽti ne per vim detineat
⁊ etiã exhibeat.vt hic in gl.ij.Item quoddã eſt interdictũ mixtũ.
ſ.ꝓhibitoriũ ⁊ reſtitutoriũ.vt interdictũ ne vis fiat ei.qḋ ꝓhibet
non ſolũ vim inferri:ſed etiã occupatã poſſeſſionẽ reſtitui.vt not.
9 l.j.ff.eo.§.interdictorũ.¶†Not.primo in.§.ꝓhibitoria.quatuor
interdicta que ꝓhibent aliqd fieri.Et primũ eſt interdictũ ne vis
fiat ei qui in poſſeſſionẽ miſſus eſt qḋ datur ad intereſſe cõtra euʒ
qui dolo impedit miſſionẽ ⁊ poſſeſſionem fiendã autoritate iudi
cis ſiue cauſa rei ſeruande ex primo decreto ſiue legatorũ ſiue noĩe
ventris:vl̃ etiã cõtra eũ qui immiſſum deijcit.nã ſicut iudex imit
tit ita immiſſum tueri dʒ.l.j.in prin.ff.ne vis fiat ei.⁊ prohibitus
ingredi non ſolũ hʒ hoc interdictum vt nõ prohibeat̃:ſʒ iudicis
officiũ executiuum vt mittatur in poſſeſſionẽ manu militari.l.pe
nul.in prin.ff.eo.Non aũt habet locũ cõſtõ.ſi qs in tantã.C.vnde
vi.qñ talis immiſſus eſt deiectus:qꝛ illa punit illũ qui ꝑ vim deie
cit poſſeſſorẽ.ſed miſſus in poſſeſſionẽ ex primo decreto non poſſi
det ſ̃m glo.in.d.l.j.§.hec actio.Item intellige hoc interdictũ dari
cõtra prohibentẽ ingredi in poſſeſſionem qñ decretũ tenuit:ſecus
aũt ſi fuit ſurreptũ ex parte petẽtis ſe immitti vel ex falſo debito:
qꝛ tunc cũ decretum ſit nullũ prohibens nõ incidit in hoc interdi
ctũ:vt.l.j.§.hec verba.⁊ ibi per Bar.⁊.l.iuſte poſſidet.ff.de acqui.
poſ.⁊.l.cum vero.§.ſubuentũ.ff.de fideicom.liber.Item adde qḋ
hoc interdictũ non adipiſcende retinende vel recuperãde poſſeſ-
ſionis:qꝛ datur immiſſio vel immittẽdo ex primo decreto qui nõ

poſſidet.vt.ſ.dixi.ſ̃m.d.l.j.ff.eo.Et de forma libelli in hoc interdi
cto:⁊ de eius materia:vide in Spec.de eo qui mittit̃ in poſſeſſio-
10 nem.⁊ per Roffre.ſuper rubrica de interdictione vis fiat ei.†Se-
cundũ interdictum prohibitorium eſt de mortuo inferendo ⁊ ſe-
pulchrum edificando qḋ datur ei qui hʒ ius inferendi mortuum
vel ſepulchrum conſtituendo cõtra prohibentem iter ⁊ acceſſum
ad ſepulchrum.⁊ datur etiã proprietario cõtra vſufructuarium.l.
j.in prin.⁊.§.j.ff.de mortuo inferendo liberum.Eſt tamen prohi-
bitum inferre mortuũ vel oſſa mortui aliunde delata.⁊ põt agere
hoc interdicto vel prius alio inferre mortuum.⁊ deinde actiõe in
factũ ex interdicto agere.in qua venit omne ſuũ intereſſe ⁊ preciũ
loci empti vel conducti:vel ſui loci neceſſitate religioſi facti.vt.l.li
berũ.C.de religi.Vbi aũt qs infert mortuũ in locũ alienũ in quo
non erat ius inferẽdi tenet̃ actione in factũ ad p̃ciũ loci:vel vt cor-
pus tollat.l.is qui.ff.de relig.Si aũt in ſepulchrũ alienũ inferat te
net̃ etiã de ſepulchro violato ⁊ pena pecuniaria centum aureorũ.
11 l.ij.§.p̃tor ait.cũ ſua glo.ff.de relig.†Et de formis libellorũ iſtorũ
interdictorꝫ.ſ.de mortuo inferendo:⁊ ſepulchro edificando.vide
in Spec.de ſepulchro violato.§.j.ver.porro ſi.in fine.ver.veruʒ ſi
te ſepulchrũ edificare volentẽ.⁊ per Rofre.ſup rubrica de mortuo
12 inferendo.⁊ ſup rubrica.de interdicto ⁊ ſepulchro edificato.†Et
adde qḋ de iure ciuili antiqua corpora defunctorũ non poterant
ſepeliri intra ciuitates:ſʒ extra ĩ campis in locis priuatis.l.iij.§.di
uus.ff.de ſepulchro viola.⁊.l.monumentorũ.ff.de religio.Sed ho
die ſepeliri poſſunt in ciuitatibꝰ.ſ.in cimiterijs:niſi ſint vſurarij
vel excõicati.vt in cle.j.de ſepultu.vel ſeipſos ferro veneno vel la-
queo occidẽtes.xxiij.que.v.c.placuit.Sepeliunt̃ etiã in eccleſijs.
licet de iure ciuili prohibeantur.l.nemo apoſtolorũ.ſecunduʒ vnã
13 lecturam.C.de ſacroſan.eccle.†Item adde quod ſepultura ſumit̃
pluribus modis.quandoqꝫ pro officio quod impeditur ſepelien-
dum:⁊ hec ſepultura vendi nõ poteſt:nec pro ea aliqd accipi.alias
eſſet ſimonia:vt.c.non ſatis.de ſimo.⁊.xij.queſtio.ij.§.idem queri
tur.Quandoqꝫ pro ipſa terra in qua quis poſſit ſepeliri ⁊ tunc ſi
eſt de cimiterio ſiue fuerit aliquis ſepultus ſiue non:nõ poteſt ven
di.l.religioſis.ff.de rei ven.Si vero nõ eſt de cimiterio ſed eſt cam-
pus vel etiam ſepulchrum lapideum vel marmoreum nouiter fa-
ctum ſeu conſtructum contiguum cimiterio tunc ſi eſt locus pu-
rus:quia nondum fuit aliquis ſepultus.⁊ tunc poteſt vendi.Se-
cus ſi non ſit purus ſit factus religioſus:quia aliquis ſit ibi ſepul
tus.⁊ tunc vendi non poteſt.l.ij.in ſi.⁊.l.locum.C.de religi.de quo
14 per gl.in.c.penul.de ſepul.†Tertium interdictum prohibitoriũ
eſt ne quid in loco ſacro.quod prohibet aliquid fieri in loco ſacro
qḋ ſit ad deformitatem vel incommodum.l.j.in princi.⁊.§.j.ff.de
interdic.⁊ habet locum hoc interdictum non ſolũ in rebus ſacris
eccleſie:ſed etiã in muris ⁊ portis cimiterij que res ſancte vocãtur
ſ.de rer.diui.§.ſancte.Ideo prohibitum eſt edificare domos ⁊ po
diolos ſuper portas ⁊ muros ciuitatis ſine permiſſu principis ſe-
cundum bar.in.l.fina.ff.ne quid in loco ſacro ad deformitatẽ:ſed
ad commodum ⁊ ornatum bene licet vnde non poſſum prohibere
facere depingi figuram ſanctorum in eccleſia dei.l.j.§.j.ff.ne quid
in loco ſacro.Item habet locum hoc interdictum pro facto in lo-
co ſacro non pro facto in ſacrario.i.pro facto in armario in quo re
ponuntur ſacra.quod non eſt ſacrum.l.ſacra.§.illud.ff.de re.diui.
15 †Quis autem poteſt agere contra aliquem facientem in loco ſa-
cro.dic non ſoluʒ pontifices:ſed alij ad quos ſpectat in.d.l.j.in ſi.
ſed etiam quilibet de populo.argu.l.j.§.ius autem publicum.ff.
de iuſti.⁊ iur.ſecundum bar.in.l.j.ff.ne quid in loco ſacro.Et de
forma libelli in hoc interdicto.vide in ſpecu.§.j.ver.porro ſi in lo
16 co ſacro.⁊ per Rofre.in rubri.ne quid in loco ſacro.†Quartum
interdictum prohibitoriuʒ eſt ne quid in flumine publico ripa ve
eius fiat vel immittatur quo peius nauigetur.l.j.in princ.ff.ne de
flumi.⁊ ne quid in flumine publico.⁊ ſi quid factũ eſt vel immiſ-
ſum reſtituatur.d.l.j.§.ſuperius.eodem titu.⁊ ſic primum inter-
dictum eſt prohibitorium.ſecundum eſt reſtitutorium.⁊ hec reſti
tutio ſeu repoſitio in priſtinum ſtatum dʒ fieri ſumptibus facien
tis mandantis.vel ratum habentis.alias ſi ſolũ hʒ factum debet
preſtare patiẽtiam vt tollatur.l.ij.§.reſtituas.prope finem.ne qd
in loco publi.⁊ ibi per Barto.⁊ habet locum hoc interdictũ quã
do flumen eſt publicum non autem ſi eſt priuatum.d.l.j.§.hoc in-
terdictum.de flu.Item habet locum quando ad flumẽ perenne.i.
ſemper fluens.non aũt ſi ſit torrens:ideſt nõ ſemper fluens.⁊ dicit̃
flumen perenne.lʒ aliqñ eſtate exhauriatur.d.l.j.§.j.de flumini-
bus qḋ facit vt dicat̃ quis rem ſemper poſſediſſe:lʒ aliquo medio
tẽpore nõ poſſederit:vt ibi per Dy.⁊ Bar.ff.ſolu.matri.Itẽ nõ hʒ
locũ hoc interdictum in riuo qui diſcernit̃ a flumine aut magnitu
dine aut eſtimatione circumcolentium:vt.d.l.j.de flumine.Et fa-
cit quod ſi dubitatur de aliquo opere vel nomine ruſticali vt ſte-
tur aſſertioni ruſticorum vicinorũ.de quo dic ſupra de re.diui.§.
item per alluuionẽ:vbi eſt glo.notabilis.Et formam libelli in hoc
interdicto.vide Specul.in cauſa poſſeſ.⁊ proprie.§.qui vero ſextũ
autem interdictum.⁊ Rofre.ſuper rubri.de interdict.ne quid in
flumi.publico.

Restitutoria. ¶ Supra dixi de interdictis ꝓhibitoriis: hic vero de restitutoriis vt sunt quorū bonorū. ꝛ quorū legatorū licet improprie dicant̄ restitutoria. Et sunt etiā ista: duo interdicta adipiscēde possessiōis: vt. j. e. §. adipiscēde. ꝛ. h. d. Interdictū quorū bonorū ꝛ interdictū vnde vi sunt restituēde possessionis. h. d. vsq3 ad. §. exhibitoria. Primū autē dicit̄ improprie restitutoriū cū heres nondū habuerit possessionē: vt. j. tangā. Scōm aūt dicit̄ ꝓprie restitutoriū. Et primo videamus de interdicto quorū bonorū scōo de interdicto vnde vi.

17 †Interdictū quorū bonorū dat̄ succedēti de iure pretorio: vt filio emācipato vel alteri vocato a pretore ad successionē qui sic vocati dicunt̄ bonorū possessores. i. q2 habēt bonorū possessiones edictales: q2 p edictū pretoꝝ eas tribuētes bono. possessores primo vocātur deinde habēt decretales bonorū possessores q2 op3 qd illas bonorū possess. petāt a iudice declarari sibi cōpetere licet hodie sufficiat tam agnoscere corā quocūq3 iudice sine alio iudicis decreto: vt. s. de bo. pos. §. fi. ꝛ ibi glos. ꝛ ibi etiā dixi. Et deinde post agnitas bonorū possess. eis cōpetētes pro earū executione vt habeant̄ cōstituātur bona hereditaria ꝛ possessio bonorū detur eis cōtra bonorū possessores possidētes pro herede vel pro possessore. vt. C. eo. l. j. ad corporalē possessionē transferendā. vt. C. eo. l. fi tam ex te-

18 stamento quā abintestato. vt no. C. eo. l. j. †Interdictū quorū bonoꝝ sc3 directū succedēti de iure pretorio ꝛ vtile succedēti de iure ciuili licet ecōtra sit in petitione hereditatis velnti peto me declarari heredē ꝛ bona in cōsequentia que datur succedenti de iure ciuili ꝛ vtilis succedēti de iure pretorio. vt hic in. glo. in ver. restitutoria. ꝛ hoc est vna differentia inter petitionē hereditatis ꝛ interdi

19 ctum quorū bonorū. †Et est secūda differētia: q2 in petitione hereditatis peto me declarari heredē ꝛ bona in cōsequētia mihi restitui officio iudicis. l. licet. ff. de peti. here. sed in hoc interdicto peto principaliter possessorē cōdēnari ad restitutionē rerū: vt hic. et

20 l. j. ff. eo. †Est ꝛ tertia differētia: q2 in peti. here. debeo probare plene ad me spectare ꝛ bona fuisse in hereditate: sed in hoc interdi-

21 cto sufficit summatim probare. vt nota. gloss. in. l. j. C. eod. †Est et quarta differētia: q2 appellat̄ a sentētia lata in petitione hereditatis: sed non in lata in isto interdicto possessorio. scōm Barto. in

22 d. l. j. C. eo. Et ibi vide per eum. †Quinta differentia est: q2 petitio hereditatis datur cōtra debitorem hereditarium. l. etiam. §. fi. ff. de peti. here. sed non hoc interdictum. ff. eo. l. fina. ꝛ ibi Bart. dicit qd nullum interdictum possessorium datur contra debitorem meum personaliter obligatum nisi habeamus in eo vt quia vasallus vel ascriptitius meus est. Et ita intelligit. c. querelam. extra de electio. Conueniūt tamen peti. here. ꝛ hoc interdictum in hoc quia vtrunq3 datur contra eum qui pro herede vel pro possessore possidet: vt. j. eo. §. adipiscende. ꝛ. ff. eodem. l. j. ꝛ no. C. eo. in rubri. Item vtrunq3 est vniuersale et datur pro vniuersitate hereditatis. vt no. glo. in rubri. C. eod. licet etiam pro vnica re hereditaria.

23 vt not. glo. j. j. eo. §. adipiscende. †Et adde quod ad quem spectat hereditas alicuius defuncti dantur duo remedia de iure ciuili scilicet vnum petitoriū scilicet respectu hereditatis vt petitio here. ꝛ aliud possessorium vt edictum diui adriani. de quo in. l. fina. C. de edic. diui adria. tollen. Et similiter dantur duo remedia a pretore scilicet vnum petitorium vt bonorum pos. here. peti. et aliud possessorium. ꝛ hoc interdictum de quo in. l. prima. ff. de bonoru3 possessione heredi. petitio. et hoc voluit gloss. in ver. possessione. ¶ Item nota hic coniuncta gloss. in ver. restitutoria. in fine. et. l. j. ff. eo. ꝛ. C. eo. tit. quod interdictum hoc improprie dicitur restitutorium: quia petitor nunquā habuit possessionem bonorum. Ex quo infertur qd procedit libellus in quo peto mihi restitui. secundum Barto. ff. eodē. l. j. sed in statutis hoc non procederet que debent intelligi proprie. vt. l. constitutionibus. ff. de muneri. Et de forma libelli in hoc interdicto vide in Specula. de testamentis. §. nunc videndum. ꝛ per Rofre. super rubrica de interdicto quo-

24 rum bonorum. †Secundum interdictum restitutorium est interdictum vnde vi. quod datur contra eum qui per vim deiecit alium de possessione rei immobilis vel mandauit vel ratum habuit. l. prima. §. deiecisse. ff. eodem. Etiam si clam ordinauerit deiici. l. si vi a me. ff. eodem. ꝛ etiam si desinat possidere rem quam violenter occupauit. vt dicta. l. si vi. Contra tertium possidentem vel deiicientem primum violentum non possum agere hoc interdicto nisi primo deiiciente non existente soluendo: sed bene potest agi contra tertium condictione ex decretali sepe. extra de restitu. spo. secundum Barto. in. l. a te. ff. eo. ꝛ per Innocen. in. c. quia de indi. Item datur hoc interdictum contra dominum si eius familia deiecit etiam sine eius mandato vel voluntate. vt dicit glos. ff. eodem. de vi ꝛ vi ar. l. j. quia tunc tenetur dominus noxaliter. ff. eod. l. j. §. quod igitur. sed pro violentia filii pater tenetur solum inquantū ad eum peruenit. l. interdicto. ij. ff. eo. Et datur hoc interdictum solum pro violenta deiectione rerum immobiliū: non autem pro mobilibus datur principaliter. ff. eod. l. j. §. illud. ꝛ. §. si fundus. ꝛ habet locum quando vis dolo facta est sine armis. vt dicit gloss. ff. eodem. l. j. in ver. principium. que etiam ponit multa iura per que punit̄ violentia. ꝛ differentia inter ea. de quo etiā per glo. ꝛ Barto. in. l. extat. ff. qd metus causa. Itē habet locū solum pro violentia expulsiua. Si autē fuit cōpulsiua habet locum actio qd metus causa. l. metū autē presentem. ff. qd me. causa. Itē habet locū qñ deiectum possidebat ciuiliter vel naturaliter iuste vel iniuste secus si nullo modo possidebat: vt est colonus cui non datur hoc interdictum nisi postquā interuertit possessionē. ff. eo. l. j. §. deiicit is. cum sua glo. ꝛ. l. sed si vi. Sed domino bene deiecto colono: procuratore: vel seruo per quos dominus possidebat. l. j. §. qd seruus. Item dat̄ etiā ipsi violēto deiectori: si ipse deiiciat̄. l3 secus sit in actione furti: vt. d. l. j. que vi, a me. Et ibi ponitur ratio

a diuersitatis per Dyn.[a] quia licet fur non agat furti: tamē dominus vel alius cuius interest potest agere. Sed si deiectus violenter nō ageret cōtra alium violentum: quia daretur solum contra

25 deiicientem. ꝛ sic remaneret maleficium impunitum. † vsq3 aute3 ad quantū tempus detur hoc interdictum. De hoc vide Bar. in l. in honorariis. ff. de acti. ꝛ obli. Item ad quid datur. dic qd datur ad restitutionem possessionis vt. j. eod. §. recuperāde. ꝛ contra nolentem restituere dat̄ ad interesse. l. interdicto. j. ff. eod. quid ꝛ qualiter probetur ibi patet. Item nūquid hoc interdictum infamet. dic qd non infamat infamia iuris sed facti. ideo non datur cōtra patrem vel patronum. l. neq3. ff. eod. Itē nunquid exceptio dominii obstet agenti hoc interdicto restituto. dic qd non: q2 spoliatus ante omnia est restituendus: vt not. ff. eod. l. j. §. j. super ver. poss. ꝛ

26 ibi per Dy. †Ex predictis collige summulam cui detur hoc interdictum contra quem: ꝛ pro quibus rebus: ꝛ infra quātu3 temp9: ꝛ de libello formando in hoc edicto. dic per Barto. in. l. interdicto. §. primo. ff. eodem Et in spe. de resti. spolia. §. j. ꝛ per Rofre. de interdicto vnde vi.

a ¶ Per Dyn. Vide ibi rationē quam ponit bar.

Exhibitoria autem. Supra tractauit de interdictis prohibitoriis ꝛ restitutoriis hic tractat de interdictis exhibitoriis scilicet de libero homine exhibendo. ꝛ de liberis exhibendis. ꝛ hoc intendit. Hec interdicta scilicet de libero homie exhibendo: ꝛ de liberis exhibēdis vocantur exhibitoria. ꝛ dicuntur interdicta quasi inter duo

27 dicta. hoc dicit vsq3 ad. §. sequens. † Et primum interdictum de libero homine exhibendo datur contra detinentē dolo malo liberum hominem inuitum masculum vel feminam sui iuris vel alieni iuris. ff. eod. l. j. ꝛ. l. iij. §. j. qd interdictū causa tuende libertatis inuentum est: quia non multu3 a spere seruientium differunt quibus non datur facultas recedendi. dicit tex. l. j. ff. eod. qui tex. facit vt non valeat pactum quod quis possit pro debito incarcerari. de quo per bart. in. l. titio. §. j. ff. de condi. ꝛ demō. ꝛ dixi. s. de actio.

28 §. is quoq3. †Et hoc interdictum competit omnibus fauore libertatis etiam pupillo ꝛ mulieri pro parente cognato vel affine: vt d. l. j. §. hoc interdictum. ꝛ sic hoc casu admittitur pupillus vt maior sicut ꝛ in pluribus aliis casib9. quos vide per Inn. in. c. ex parte. extra de resti. spoli. Non autem datur cōtra patrem detinentē filium in potestate. d. l. iij. §. is tamē etiā filium emācipatum quādo ex iusta cā detinet vt quia redemit ab hostibus actor. dicit gl. in. d. l. iij. §. si eum quem redemit ab hostibus donec soluatur sibi precium vel operas quinquennales ei prefertur: vt. d. l. iij. §. si qs eum. ꝛ. l. fi. ff. de capti. Nec etiam datur creditori cōtra receptantē suū debitorē latitantem. l. fi. in fi. nisi calliditate si. circūuentus seductus vel sollicitatus ad volendum: quia talis circunductus nō presumitur volens. Et ideo pueri ꝛ puelle qui blandis verbis volentes detinentur dicuntur inuiti detineri. secundum Barto. in

29 d. §. si quis volentē. Ad quod facit. l. prima. C. de rap. vir. †Et ad quid datur hoc interdictum: dic quod vt persona libera exhibeatur. i. in publicu3 deducatur ꝛ pristine libertati reducatur. d. l. iij. §. ait pretor. punitur etiam talis abducens ꝛ inuitum retinens. l. fauia. de plagia. Et adde in tex. ibi de libertate agitur id est de exhibendo ꝛ relarando liberum hominem: vt in gloss. Si autē esset questio libertatis: vt quia detinens diceret eum seruum esse tunc non habet locum hoc interdictum: ne fiat preiudicium alteri9 cognitioni idest iudicis super libertate cognoscētis. Et sic habet locum tunc titulus de libe. causa: vt. ff. eod. l. j. §. plane. ꝛ. l. iij. §. iuris sui: ff. de interdic. ꝛ libe. exhi. vt hic. et. l. j. ff. de libe. exhi. Et no. differentiam inter interdictum de libero homine exhibendo. ꝛ de liberto exhibendo. ꝛ liberis exhibendis. Quia illud libero homine exhibendo causa pietatis ꝛ officii quod debet homo homini datur. sed istud datur ratione iuris quod quis habet in detentū: scilicet in liberto. in quo quis habet ius patronat9. ꝛ sic iterest patroni non detineri libertum: ꝛ vt operas tempore libertatis date indictas possit exigere: vt. l. j. C. de ope. liber. ꝛ in filio pater habet ius patrie potestatis: cuius iuris multi sunt effectus: vt est gloss. nota. s. de patria pot. ꝛ hanc differentiam vide in lege secunda. §.

30 iuris sui cum gloss. ¶ †Et not. gloss. in rubrica. C. de libe. exhi. Et generaliter vbicunq3 quis pretendit habere ius reale in aliquam personā inuite detentam: vt in vasallo: ascriptitio monacho: vxore: ꝛ similibus. datur ei interdictum pro illa persona exhibenda. fm Bartolu3 in. l. j. ff. de liber. exhi. Nam quedam sunt interdicta

popularia que dantur cuilibet populo: vt libero homine exhibē-
do. ⁊ ſimilia. ⁊ iſta ſunt octo. Quedam ſunt priuata ⁊ priuatā vti-
litatem importantia ſeu concernentia: que dantur ſolum ei cuius
intereſt. ⁊ iſta ſunt. xviij. ſecundū glo. in. d. §. iuris ſui. ⁊ per Azo.
in ſumma. C. de interdic. §. item interdictorum. Quedam vbi nu-
merantur interdictum de liber. exhib. qđ habet duo capita. Pri-
mum ſcilicet de exhibendis liberis. qđ eſt preparatorium. ⁊ aliud
de liberis exhibitis ſcilicet poſtquā filiꝰ eſt exhibitus liceat patri
ſine aliqua vi inferenda eum inducere. l. iij. C. vbi autē. ff. de libe.
exhibē. Daꝛ igitur hoc interdictum patri ratione patrie poteſta-
tis. ⁊ ſic nō habet locū in filio emācipato: ⁊ cōtra detinētem filium
dolo molo vt eum exhibeat. ⁊ ſi dolo fecit quo minus eum exhibe-
re poſſit cōtra eum iuratur in litem ſecundum glo. ff. de libe. exhi.
31 l. j. † Fallit ſi ſit mater que eum detineat ⁊ latitet que prefertur pa-
tri in detinēdo. d. l. iij. §. etiam ſi maxime. Fallit in filia in poteſta-
te alteri nupta quam pater nō abducit: ſed potius marito datur
contra patrē interdictum de vxore deducenda. l. j. in fin. ⁊ l. ſequē.
ff. de libe. exhi. non autem datur interdictum de concubina dedu-
cenda propter peccatum fornicationis. ſecundum Innocē. in. c.
32 ex parte. extra de re. ſpoliato. † Fallit ſi filius non detinetur inui-
tus: ſed ſua ſponte penes aliquem reſidet: quia tūc non competit
hoc interdictum: cum non ſit queſtio de ſe: niſi ſit queſtio de filia-
tione ⁊ de hereditate. l. penul. ff. de libe. exhi. de quo dic per Bart.
eo. ti. l. iij. §. hoc interdictum. ⁊ per gloſſ. in lege prima. §. hanc. ff.
de rei ven. Et de libellis iſtorum interdictorum de liberis exhibē-
dis ⁊ de libero homine exhibēdo vide in ſpec. de cōuer. infideliū.
§. prio. ⁊ per rubri. de libe. exhi. ⁊ de libe. dedu. ⁊ de libe. homi. exhi.
33 ¶ † Ultimo not. in ver. ſunt tamen. qđ interdicta dicuntur quaſi
ius inter duos redditum: ⁊ intellige ſcilicet de re tertia. Si autem
non interuenit res tertia nō competit interdictū ideo quādo filiꝰ
non detinetur ab alio: ſed ipſemet facit queſtionem ſui ipſius di-
cens ſe non eſſe filium vel non eſſe in poteſtate: non habet locum
interdictum: quia non eſt queſtio inter duos de re tertia. ſecundū
Bartolū in dicta lege tertia. §. hoc interdictum. ff. de libe. exhibē.

Sequens diuiſio.

¶ Hec eſt ſecunda diuiſio in-
terdictorum trimembris que
potius poteſt dici ſubdiuiſio: quia ibi ſubdiſtinguuntur interdi-
cta que ad rem familiarem pertinent: vt. ff. eodem. lege ſecunda. §.
34 hec autem interdicta. † Et ſubdiuiſio eſt talis: quia quedam ſunt
adipiſcende poſſeſſionis: quedam retinende: quedam recuperan-
de. Et primo tractat de interdictis adipiſcende. ſecundo ibi: reti-
nende. tractat de interdictis retinende. tertio ibi: recuperāde. tra-
35 ctat de interdictis. † Et iſte. §. hoc intendit. Interdicta adi-
piſcende poſſeſſionis ſunt interdictum quorum bonorum quod
datur ſuccedenti de iure pretorio pro adipiſcendo poſſeſſionē bo-
norum hereditariorum contra poſſidentē pro herede vel pro poſ-
ſeſſore. Et interdictum ſaluianum quod datur locatori pro adi-
piſcenda poſſeſſione cōductorum obligatorum domino pro mer-
36 cede rei locate. hoc dicit vſqꝫ ad. §. retinende. ¶ † Nota primo qđ
interdictum quorum bonorum datur bonorū poſſeſſori id eſt ei
cui competit bonorum poſſeſſio edictalis conceſſa ex edicto pre-
toris: vt eſt vnde liberi. vnde agnati ⁊c. de quibus dixi plene. ſ. de
bono. poſ. §. ſi. fin. Et an decretalis eſt conceſſa: quia ei cui compe-
tit edictalis petere illam ei diſcerni a iudice olim ⁊ hodie quod eā
agnoſcat ſufficit coram quocunqꝫ iudice qua agnita poſtea agit
hoc interdicto pro adipiſcenda bonorum hereditariorum poſſeſ-
ſione: vt dixi. ſ. eod. §. reſtitutoria. Et competit hoc interdictum
ſolum contra poſſidentem bona hereditaria. vel partem bonorū.
vel etiam aliquam rem bonorum hereditariorum pro herede vel
pro poſſeſſore ſicut datur petitio hereditatis. neutra autē datur
contra titulo poſſidentem: vt not. l. hereditatis. C. de peti. here.
Et dixi in formula petitionis hereditatis. vt. ſ. de ac. §. actionū.
Eſt ratio quod non datur contra ti. poſſidentem: quia agens ad
bona hereditaria habet ſolū titulum hereditarium ex quo ſe fun-
dat agendo. Sed poſſidens res hereditarias cum titulo hꝫ poſ-
ſeſſionem ⁊ titulum. ⁊ ſic eius cauſa eſt potior. ſecundum Barto.
in. d. l. hereditatis. ⁊ pro herede eōd. titu. Pro herede autem acci-
pitur dupliciter. ſ. pro vero titulo ⁊ pro titulo falſo. pro vero quā-
do quis eſt heres vere ⁊ vſucapit rem alienā in hereditate reper-
tam titulo pro herede. ff. ⁊ C. pro herede. Pro falſo accipitur quā-
do quis falſe ⁊ ſcienter dicit ſe heredem cum ſciat ſe nō eſſe: vt hic
in gloſſ. in ver. pro herede. ⁊ in gloſſ. lege pro herede. de pet. here-
di. ⁊ contra talem dicentem ſe heredem agitur hoc interdicto: ⁊ pe-
titione hereditatis. Et ſimiliter datur hoc interdictum ⁊ petitio
hereditatis contra poſſidentem pro poſſeſſore id eſt dicētem ſe ſo-
lummodo habere poſſeſſiōem: vt quia dicit ego regno ⁊ poſſideo
pro rebus meis. nec aſſignat cauſam nec titulum quem tenetur aſ-
ſignare conuentꝰ petitione hereditatis licet cōuentus alijs actio-
37 nibus non teneatur. l. cogi. C. de peti. here. † Et vt ſciatur an cōuē-
tus poſſideat pro herede vel poſſeſſore debeo ante litem conteſta-
tam interrogare an poſſideat: ⁊ ſi reſpōdeat qđ no tūc nō agiꝛ cō-
tra eum niſi probaretur eum poſſidere. Quo caſu propter mēda-
cium poſſeſſio eius transfertꝛ in aduerſarium. l. fin. ff. de rei vē. Si
autem reſpondeat ſe poſſidere interrogaꝛ vlterius an poſſideat ꝓ
herede ſeu ſe putet heredē: ⁊ reſpondeat qđ ſic clarum eſt qđ eo ca-
ſu datur contra eum petitio hereditatis: quia apparet quod poſ-
ſidet pro herede. ſi reſpondeat qđ non putet ſe heredem interro-
go quo titulo poſſidet. ⁊ a quo habuit titulum: vt ſic videatur an
titulus habeatur pro non tit. Et ſi non oſtendit titulum ⁊ a quo.
vel non probat preſumitur poſſidere pro poſſeſſore ⁊ cōueniri po-
teſt. ⁊ hec eſt doctrina gloſſ. in. d. l. cogi. ⁊ l. qui interrogatus. ff. de
38 pet. heredi. † Interrogabitur etiam quādo oſtendit titulū em-
ptionis ēt a quo: ⁊ quāto ꝑcio emit ſcilicet magno vel paruo. ſm
Barto. in. d. l. qui interrogatus. nam quādo eſt exiguitas precij.
vel quando quis emit ſcienter a poſſidentem pro herede titulus
habetur pro non titulo. Et datur hoc interdictum ⁊ petitio here-
ditatis contra talem poſſidentem: vt not. l. hereditatem. C. in qui.
cau. ceſſat preſcri. longi tēp. Quid autem ſi poſſidens credat ſe ve-
re eſſe heredē hereditatem ad ſe ſpectare ratione agnatiōis vel co-
gnationis cum tamen vere non ſpectet hereditas: an cōueniaꝛ pe-
titione hereditatis. ⁊ hoc interdicto. dic qđ ſic vt in. d. l. heredita-
tem. Nam licet iuſtus error habeatur quo ad vſucapionem nō ta-
men quo ad repellēdum aliquem a petitione hereditatis qui pu-
tat ſe heredem vere nō eſt heres ſiue iuſto ſiue falſo errore putat ſe
heredem: qꝛ iſta duo. ſ. ꝓ herede ⁊ pro poſſeſſore non dñr tituli vt
excludāt hoc interdictū ⁊ petitionē hereditatis que non daꝛ con-
tra titulo poſſidentem: licet alij tituli excludant: vt dicta lege he-
reditatem. Sed iuſtus error prodeſt contra titulo poſſidētem vt
poſſit vſucapere vt. ff. quorum bonorum. l. j. ibi ſi nihil vſucaptū.
Et not. gloſſ. in dicta lege hereditatem. ⁊ ita intellige gloſ. in ver.
pro herede. cui adde ibi vt vſucapio poſſit procedere ſub niſi ex
iuſto errore vt in contrario quod ſequitur in gloſſ. ⁊ in quo conue-
niant ⁊ diſconueniant hoc interdictum ⁊ petitio hereditatis di-
xi. ſ. eod. §. reſtitutoria. ¶ Secundo not. in verſiculo itaqꝫ. quod
poſtquā quis agit hoc interdicto vel petitione hereditatis ⁊ fuit
adeptus poſſeſſionem non poteſt amplius illis agere: ſed debet
agere rei vendicatione vel publiciana vt hic in gloſſ. finali. ratio-
nem vide per Barto. in lege tertia. ff. de fidei. here. peti. ⁊ dixi in
39 formula petitiōis hereditatis. ſ. de act. §. actionum. † Secundū
interdictum eſt adipiſcende poſſeſſionis: quod vocatur quorum
legatorum: quod datur contra legatarium q ꝓpria autoritate oc-
cupauit rē ſibi legatam añ aditā hereditatē. ⁊ daꝛ heredi tā abin-
teſtato quā ex teſtamēto poſt aditā hereditatē vꝉ bonoꝝ poſſeſſio-
nem agnitam: vt adipiſcatur ⁊ mittatur in poſſeſſionem rei lega-
te ⁊ a legatario propria autoritate occupate in. l. j. ff. quorum leg.
et. l. j. C. eo. titu. ⁊ ideo vt heres poſſit ſibi retinere falcidiam de ea
re legata. Et ſic patet qđ heres demum aduocat per hoc interdi-
ctum poſſeſſionem rei legate a legatario occupata: quando eſt lo-
cus falcidie: vt. d. l. j. C. eodem. ⁊ l. j. §. ſi quis ex mortis. ff. eodem. li-
cet ibi Dy. tenuerit contrarium. ſ. qđ habebat locum hoc interdi-
ctum licet non ſit locus falcidie vt legatarij occupantis audacia
puniatur. ⁊ ſubaudit maxime in dicta. l. j. ⁊. d. §. ſi quis ex mortis.
debet tamen heres aduocans ſatiſdare de ſoluendo legato: qđ ſu-
40 pererit detracta falcidia: vt. d. l. j. C. eo. † Sed an poſt reſtitutam
pecuniam a legatario ipſe agere poſſit ad ſuum legatum an vero
perdiderit ius ſuum per talem occupationem propria autorita-
te factam: dic qđ poteſt agere: nec perdit ius ſuum ⁊ ſic non inci-
dit in conſtitutionem ſi quis in tantam. C. vnde vi. nec in cōſtitu-
tionem cum querebatur. eo. titu. que punit occupantē rem vacā-
tem: nec in edictum diui marci. l. extat. ff. qđ metus cauſa. nec in. l.
non dubium. C. de le. punientem legatarium in amiſſione ſui iu-
ris ſubtrahentem de hereditate iacente rem ſibi legatā. Et intelli-
ge qđ habet locū hoc interdictum vt legatarius reſtituat poſſeſ-
ſionem rei ⁊ non perdat ius ſuum quando occupauerit ante adi-
tam hereditatem. Secus ſi occupauerit ſine voluntate heredis:
qꝛ tunc incidit in ſupradictas conſtitutiones ⁊ leges et priuatur
41 iure ſuo: vt not. glo. ⁊ Bar. C. e. l. j. † Sed quid ſi de voluntate de-
bentis ſuccedere legatarius occupauerit rem legatam: an habet
locum hoc interdictum: dic qđ non habet locum ſi eius volūtas
interceſſit poſt aditam hereditatem: ſecus ſi ante quia conſenſus
ante aditam ſibi non nocet cum nondum adierit. l. j. §. qđ ait pre-
tor voluntate. ff. eo. Ex quo ptꝫ qđ ſi per conſenſum preſtitum ab
herede ante aditam hereditatem legatarius accipiat rem legatā
non videtur heres adire. Et ſic apparet qđ hic actus pōt fieri ci-
tra ius ⁊ nomen heredis: vt. §. qđ ait. alˀs induceret aditionem. l.
pro herede. §. papinianus. ff. de ac. here. ſed non herede reuocan-
te legatum. obſtat in eo qđ eſt vltra falcidiam exceptio dolo facis
quia petis quod reſtituturus es. l. dolo. ff. de doli exce. Dic quod
illa exceptio non habet locum in poſſeſſorio reſtituende poſſeſſio-
nis. nec etiam in poſſeſſorio retinēde: quia ſpoliatus ante omnia
eſt reſtituendus: vt. l. ſi quis a ſe fundum. C. ad. l. iul. de vi. Sed in
poſſeſſorijs adipiſcende habet locum ſi eſt paratus incontinenti
probare. alˀs ſecus vt not. gloſ. in. l. finali. C. quorum bonorum. de
quo per Bar. in. l. j. C. quorū lega. De forma libelli vide in ſpec. de
teſta. §.

teſta.§.nunc dicendum.⁊ per Roffre.ſuper rubrica de interdicto
42 quorum legatorum.† Tertium interdictum adipiſcende poſſeſ-
ſionis eſt interdictum ſaluianum quod datur locatori pro adipi-
ſcenda poſſeſſione bonorum cōductorum tacite obligatorum pro
mercede ⁊ deterioratione ſeu dāno illato in iure conducta: vt hic.
⁊.l.j.C.eod.Et datur non ſolum pro rebus proprijs conductoris
ſed etiam alienis vt no.C.eod.l.j.Et datur directo contra ipſum
conductorem: vt hic.⁊.l.j.C.eo.Et vtile contra extraneum poſſi-
dentes res conductoris.vt.ff.eo.l.j.in prin.⁊.§.j.Et datur etiam
hoc interdictum cuilibet creditori.vt.C.eo.l.j.que ſimpliciter lo-
quitur.⁊ hoc tenet Bar.ff.eo.l.j.⁊ eſt vtilius intentare hoc inter-
dictum poſſeſſorium quam ſaluianum vel hypothecariam de qui
bus ſupra de actio.§.item ſeruiana.⁊ ibi dixi: quia in hoc inter-
dicto ſufficit probare quod debitor tempore conductionis poſſi-
debat.ſed in illis oportet plus probare ſcilicet quādoqꝫ de domi-
nio quandoqꝫ de quaſi dominio poſſeſſorum debitorum de quo
plene per Barto.in.l.rem alienam.ff.de pignoratitia actione.et
ſic illā dicuntur petitoria ⁊ iſtud poſſeſſorium.⁊ dicit gloſ.C.eod.
l.j.Ex quo infertur quod a ſententia in illis lata appellatur.ſed a
lata in iſto interdicto quod eſt momentanee poſſeſſionis non ap-
pellatur: vt.ff.eo.l.j.Et ex predictis patet que ſit differentia inter
ſeruianam ⁊ ſaluianum interdictum de quo queſiuit glo.in.d.§.
item ſeruiana.Adde tamen quod ſeruiana ⁊ hoc interdictum nō
datur pro rebus ſecundi conductoris illatis in predio ruſtico:
quia non ſunt obligate domino ſed ſolum fructus predij.l.iij.§.ſi
colonus.ff.de leg.Secus in predio vrbano: vt.l.ſoluto.§.ſolutam
ff.de pig.actio.¶ Item no.hic quod ſicut interdictum eſt adipi-
ſcende poſſeſſionis quod locator nō poſſidet res conductoris in-
uectas in re conducta: quia tunc eſt retinende vel recuperāde poſ-
ſeſſionis.de quo dic per Barto.in dicta.§.ſolutione.De forma li-
belli in hoc interdicto vide in Specu.de loca.§.poſtquam.vbi
ad hoc ſi colonus.et per Roffre.ſuper rubrica de ſaluiano in-
terdicto.

Retinende. ¶ Hic ponitur ſecūdum membrum di-
uiſionis facte.ſ.eodē.§.ſequens.Nam in
precedenti.§.dicit de interdictis adipiſcende poſſeſſionis: hic ve-
ro de interdictis retinende poſſeſſionis: vt ſunt iſta quatuor ſcili-
cet interdictū de ſuperficiebus: de itinere actuqꝫ priuato: de aqua
ducenda ex riuo vel caſtello: vt hic in gloſſ.in ver.ſemper ingens.
Similiter ⁊ iſta duo interdicta vti poſſidetis ⁊ vtrobi: de quibus
hic tractat licet quandoqꝫ in conſequentiam interdictum vti poſ
ſidetis ſit etiam recuperande poſſeſſionis vt ſi iuſte poſſideo ciui-
liter.⁊ volo recuperare naturalem poſſeſſionem cum alius poſſi-
det a me iniuſte licet vi clam vel precario: vt.l.ſi duo.ff.vti poſſi-
detis.⁊ ibi no.per Barto.vſqꝫ ad.§.recuperande.Et diuiduntur
in quatuor partes.Primo ponit conuenientiam inter iſta duo in
terdicta ſcilicet vti poſſidetis ⁊ vtrobi reſpectu cauſe poſſeſſionis
primo terminande.Secundo ibi: ſed interdicto.declarat pro qui-
bus rebus detur vti poſſidetis ⁊ pro quibus vtrobi.Tertio ibi:
quorum vis.remouet vnum dubium quod olim erat inter hec in-
terdicta retinende poſſeſſionis.Quarto ibi: poſſidere.declarat
qualiter quis dicatur poſſidere vſqꝫ ad.§.recuperande.Et princi
pium hoc intendit.Antequam deueniatur ad queſtionē proprie-
tatis inter aliquos mouendam ſunt inuenta interdicta vti poſſi-
detis ⁊ vtrobi.per que quis primo poteſt dicere ſe poſſidere ⁊ cō-
modo poſſeſſionis vti: quia niſi conſtet de poſſeſſore non poteſt
conſtare in petitorio quis actor ⁊ quis reus eſſe debeat.hoc dicit
43 vſqꝫ ad.§.interdicto.† Cum enim iudicium conſtat ex tribus per-
ſonis: ex perſona ſcilicet actoris iudicis ⁊ rei.l.inter litigantes.ff.
de iudi.non poteſt apparere quis ſit actor ⁊ quis reus: niſi primo
diſcutiatur quis poſſideat: vt.d.l.inter litigantes.⁊ ille qui pro-
nunciabitur poſſidere ſuſtinebit in petitorio partes rei: ⁊ aliꝰ par
tes actoris.vt hic.⁊.l.j.§.inter litigatores.ff.vti poſſide.Et effectꝰ
eſt magnus an quis ſit actor vel reus primo propter commodum
poſſidendi quod eſt maximum.vt in hoc tex.no.Item propter di
lationes dandas: quia plures dantur reo quam actori.l.fin.ff.de
fer.Item magis fauetur reo quam actori.vt in regula iuris fauo-
rabiliores.lib.vj.⁊ ibi per Dy.⁊ hic in ver.propter quam cauſam.
l.arcianus.ff.de actio.⁊ obligo.Sed oppono quod nunquā poſ-
ſit eſſe quin appareat quis ſit actor ⁊ quis reus: quia ille eſt actor
qui primo ad iudicium prouocat.⁊ ſi vterqꝫ pariter prouocat vel
neuter vult prouocare ſorte dirimitur quis debeat eſſe actor ⁊ qs
reus cum ſit queſtio iuris ⁊ non facti.l.in his tribus.ff.de iudi.et
l.ij.in fi.ff.communi diui.Sed dic quod illud eſt verum quantum
ad ordinem iudiciarium ſcilicet vt appareat quis primo debeat
iurare de calumnia: vt.l.ij.§.j.⁊ ibi nota.ff.de iuramen.calum.et
quis primo debeat facere poſitiones articulos probationes ⁊ ha-
44 bere dilationes.vt not.in dicta.l.in his tribus.† Sed quantum
ad ſubſtantialia iudicij vterqꝫ poteſt eſſe actor et reus in dupli-
cibus iudicijs qualia ſunt iſta duo interdicta: vt.ī.eodem.§.du-
plicia.⁊.l.ij.in pri.ff.de interdic.⁊.l.ſi duo.§.hoc interdictum.Et
ideo vterqꝫ iurat de calūnia tāquā actor ⁊ reus.l.iter coheredes.
§.j.ff.fami.hercīſ.Et not.in.d.l.ij.§.j.C.de iura.calū.Et vterqꝫ pre
ſtat ſatiſdationes preſtandas ab actore ⁊ reo.l.ſi defunctus.§.fin.
ff.de procu.Et vterqꝫ probat ⁊ actor ⁊ reus.in.d.l.iter coheredes.
§.qui familie.⁊.ī.eod.§.fin.Et hanc ſolutionem ad.d.l.tribus.cū
ſeq.voluit gloſſ.in.l.iudicium.ff.fin.regun.⁊ Dyn.in.d.l.ſi duo.§.
hoc iterdicto.Et Ang.de peru.i lege ſi duo.ff.de iudi.que ſaluat
predicto modo gloſſ.ibi poſitam.que dicit qđ fuit lata ſententia
45 qua non apparebat quis actor ⁊ quis reus fuiſſet.¶ † No.igitur
primo ex principio huius.§.quod vbi concurrunt duo iudicia ſci
licet petitorium ⁊ poſſeſſorium: petitorium quod concernit pro-
prietatem: ⁊ poſſeſſorium quod concernit poſſeſſionem: primo de
terminari debet poſſeſſorium quā deueniatur ad petitorium ⁊ eo
rum cōcurſus non admittitur.qđ eſt verū in poſſeſſorio retinēde.
ſecus in poſſeſſorio recuperande ⁊ retinende: vt not.l.ſi de vi.ff.de
iudi.⁊.l.ordinarij.C.de rei vē.⁊.l.incerti.C.de interdic.⁊.c.paſto-
ralis.extra de cauſa poſ.⁊ proprie.⁊ plene per Bar.in.l.naturali-
ter.§.nihil commune.ff.de acqui.poſ.poſſunt tamen hoc interdi-
ctum ⁊ iudicia poſſeſſoriā intentari licet nō ſperetur moueri que
46 ſtio proprietatis: vt hic in gloſſ.in ver.de proprietate.¶ † Secun-
do not.in ver.⁊ qr longe.bonū cōſiliū.l.vt quis procuret inquan-
tum poteſt vt ſit poſſeſſor ⁊ reus potius quā actor.Et enim val-
de vtilius eſt ſi poteſt aduocare poſſeſſionem ab aduerſario per
aliquod interdictum quam agere alia actione reali vel perſona-
li: vt patet in rei vendicatione ⁊: interdicto vnde vi: vt dicta lege
ſi de vi.⁊ in ſeruiana ⁊ ſaluiano interdicto: vt not.ſ.§.j.in ver.in-
terdictum.Eſt enim magnum poſſeſſionis cōmodum quod acto-
re non probante reus remaneat poſſeſſor quāuis res ſit aliena.⁊
quāuis poſſeſſor ſit iniuſtus: ⁊ nullum ius habeat in re: vt.l.fin.C.
de rei vendi.⁊.l.vtifrui.ff.vſufruc.quemadmo.caue.⁊.l.ij.ff.vti poſ
ſidetis.Nunc accedamus ad materiam interdicti vti poſſidetis:
que eſt materia quotidiana.Naꝫ quando duo contendunt ſe poſ-
ſidere: ⁊ vnus accuſat alium de turbata poſſeſſione: vel etiam quā
do vnus poſſidet ⁊ alium accuſat de turbata poſſeſſione.Circa
quā materiam quero ſex.Primo cui competit hoc interdictum.
Secūdo pro quibꝰ rebus.Tertio cōtra queꝫ.Quarto qualiter for
metur libelus.Quinto quid debeat probari tam ab actore quam
47 reo.Sexto qualiter ſit ferenda ſententia.† Ad primum dic quod
datur ſolum poſſidenti naturaliter vel ciuiliter.Nam ſi poſſideo
rem ciuiliter vel naturaliter poſſum per hoc interdictum implo-
rare a iudice vt conſeruet me in mea poſſeſſione ⁊ prohibeat aliū
me turbare in ea.lege prima.in prin.§.hoc interdicto.ff.vti poſſi-
detis.⁊ hoc verum ſi non ab aduerſario vi clam vel precario
detineo poſſeſſionem.Nam ſi per vim clam vel precario deti-
neo poſſeſſionem tuam dicens me poſſidere nō poſſum implora-
re a iudice contra te quod conſeruet me in mea poſſeſſione cum
ſit poſſeſſio violenta: clandeſtina: vel precaria: ⁊ ſic iniuſta.ideo
debeo tibi reſtituere ⁊ a turbatione deſiſtere.lege prima.§.finali.
ff.vti poſſidetis.⁊ infra eodem.§.hodie.⁊.C.eo.l.j.Secus ſi poſſi-
deam ab alio vi clam vel precario: quia nihil a te cum non poſ-
ſes excipere de iure tertij: vt dicta lege prima.in fine.ff.eod.⁊.d.l.
j.C.eod.Et vtrobiqꝫ examinatur per Barto.Exempla iſtorū ver
borum ſcilicet quando quis dicatur poſſidere ab alio vi clam vel
precario: ⁊ quando ab aduerſario: ita quod vterqꝫ volens agere
hoc interdicto ſemper videatur poſſidere: licet diuerſis reſpecti-
bus alias temporibus: licet in conuento non ſit neceſſe quod poſ-
ſideat ſed ſufficit quod turbet: vt dicam infra in tertio q̄ſito.Quā
conſiderationem non habuit Inno.in.c.veniēs.extra de preſcrip.
ſcilicet quod oportet quod vterqꝫ poſſideat qui vult intētare hoc
interdictū: quia non datur niſi poſſidēti ciuiliter vel naturaliter:
vt.ſ.dixi.Sicut etiam interdicto vnde vi.l.j.§.deijcitur.ff.de vi ⁊
vi arma.licet in illo non requiratur quod poſſideat.Sed in iſto
interdicto vti poſſidetis requiritur qđ poſſideat tempore turba-
tionis etiam nunc.vt.d.§.ſed hodie.ī.eod.Et per Bart.in.l.j.in
48 fin.ff.eod.† Ad ſecundū.ſ.pro quibus rebus cōpetat hoc interdi-
ctū.dic qđ pro oībus rebus immobilibꝰ corporalibꝰ cōpetit hoc in
terdictū: vt notat.ff.eo.l.j.⁊ etiā pro incorporalibꝰ: vt ꝑ quaſi poſ
ſeſſione vſuſfructus vſus ⁊ ceterarū ſeruitutū competit hoc inter
dictum vtile.vt not.in.d.l.j.⁊ ſic concurrit cum cōfeſſoria negato
ria: vt.l.hoſtes.ff.de ſeruitutibꝰ.⁊.l.ſicut.§.ariſto.ff.ſi ſeruitus vē
di.⁊ concurrit cum actione iniuriarum: vt.infra eod.§.ſed hodie
in gloſſ.magna in ver.⁊ quid ſi ille.Si igitur habeo iuriſditionē
in caſtro ⁊ ſum in quaſi poſſeſſione iſtius iuriſditionis: vel cū ha-
beo ius recipiendi ſeruitia inter aliquos homines meos vaſal-
los: aſcripticios: ⁊ ſimiles ⁊ turber in iſtis iuriſditiōibus habeo
hoc interdictum vti poſſidetis contra turbātem: vt in.c.licet cau-
ſam.iuxta fin.ibi gloſſ.plene.De iſto interdicto loquitur extra de
proba.Sed in perſonalibus preſtationibus vt ſi es mihi obliga-
tus ad aliquid annuum: vt /ad/ par caponum vel ad aliam rem
non competit mihi interdictum poſſeſſorium.argumē.lege ſecū-
da.ff.quorum bonorum.niſi pretendam habere ius in perſonā ſic

obligati. vt quia ſit vaſallus vel aſcriptitius. ⁊ ita intelligitur ca-
pitu. querelam. extra de elec. ſecundum Bart. in dicta. l. ij. ff. quo-
49 rum bonorum. ¶ † Ad tertium contra quem competebat hoc in
terdum. dic quod non ſolum competit contra aſſerentem ſe poſ-
ſidere ſed etiam contra turbantem ⁊ inquietãtem. vt. ff. eodẽ. l. ſi
duo. §. ſi vicinus. ⁊ infra eodem. §. hodie. in gloſ. ⁊ per Barto. in
l. j. §. huius autem. ff. eod. Item competit contra diffamantẽ per
quam infamationem impedior ſeu turbor in mea poſſeſſione vel
quaſi: vt quia diffamat me quod nullum ius habeo in tali predio
meo: Et propterea nõ reperio laboratores: vel vim mihi facit. ff.
de vi ⁊ vi arma. Item competit contra impedientem me in quaſi
poſſeſſione iuris eligendi. vt ſi habeo iuriſditionem eligendi po-
teſtatem in caſtro ⁊ homines caſtri meum electum non admittũt
ſed alium eligunt. vt in capitulo ſecundo de in integrũ reſtitutio
ne. Secus ſi non eligunt ſed ſe rebellant ⁊ reſiſtunt nolle parere:
quia tunc non habet locum hoc interdictum quando ſubditus
reſiſtit ſuperiori. Sed eſt recurrendum ad vtilem confeſſoriam ⁊
actionem in rem ⁊ officium iudicis. vt notatur. l. j. §. per hanc. ff.
de rei vendi. ⁊ dixi. ſ. de actionibus. §. preiudiciales. ⁊ per Bart.
in. d. §. huius autem. cõtra electũ aũt ab eis non habeo interdictũ
vt negat Innocentius in capitulo ſecundo niſi per eius accepta-
tionem impediretur mea poſſeſſio: vt quia eius fauore recuſant
debentes intereſſe mee electioni: vt dicta. l. vim facit. ff. de vi ⁊ vi
50 arma. † Ad quartum videlʒ qualiter formetur libellus in hoc in-
terdicto. Dic quod actor debet narrare qualiter poſſidet vel qua-
ſi poſſidet rem in qua turbatur vel inquietatur: non tamen tene-
tur declarare an ciuiliter vel naturaliter poſſideat: niſi interſit
aduerſarij ⁊ hoc petat declarari. ⁊ hoc not. Barto. in. l. j. §. inter-
dum autem. ff. eodem. Item debet narrare qđ aduerſarius eum
turbat vel inquietat in ea re tali ⁊ tali modo: debet enĩ declarare
modum turbationis vt expreſſe dicit Inn. in. c. licet. de proba. in
gloſ. magna. iuxta ſi. in ver. iuxta hoc igitur. Itẽ debet cõcludere
tria: vcʒ qđ reus cõdemnet̃ ad deſiſtendum a preſenti turbatione
Item a furto in dando cautionem qđ in futurũ non moleſtabit:
vt not. in. l. iij. §. hoc interdicto. ff. de interdic. itine. actuqʒ priua.
Item qđ condemnetur ad intereſſe preterite turbationis: vt not.
in. l. j. §. neqʒ plures. ff. eo. ⁊ cum hoc intereſſe veniũt etiã fructus
a tẽpore deiectionis. vt. l. j. §. ex die. ff. de vi ⁊ vi ar. Iſtud autẽ in-
tereſſe non eſtimatur tm̃ quãtum vʒ eius poſſeſſio: ſed eſtimatur
quantum mea intereſt habuiſſe liberam poſſeſſionem expeditam
penes me: ⁊ a nemine fuiſſe turbatum in ea. l. ſi duo. §. ſi. cum ſua
gloſſ. ff. vti poſſi. per quẽ tex. ⁊ glo. Bart. decidit ſi ſtatutum dicat
qđ de qualibet lite ſoluatur gabella tantũ pro libra qđ de iſta tur-
batione licite ſit eſtimatio intereſſe reſpectu poſſeſſionis retinen-
de ſine turbatione: non autẽ reſpectu proprietatis. Et de forma
libelli in hoc interdicto vide in ſpe. in cauſa poſ. ⁊ proprie. §. reti-
nende. ver. ⁊ ſcias. ⁊ per Rofre. ſuper rubrica. de iterdicto vti poſ
51 ſidetis. † Ad quintuʒ vcʒ quid debeat probare actor ⁊ quid reus
in hoc interdicto patet ex proxime dictis in primo queſito. ⁊ ex
dicendis in ſequenti queſito. ⁊ per Barto. in. l. j. in fin. ff. vti poſſi.
nam debet actor probare quod poſſedit tempore perturbationis
⁊ nũc poſſidet tẽpore litis conteſtate: vt. ſ. eod. §. hodie. ⁊ per Bar.
in. d. l. j. in fine. ff. eod. Item ſi reus probat ſe poſſidere debet actor
probare quod reus poſſidet ab eo vi clã vel precario: vt dicto. §. ho
die. ⁊. l. j. in prin. ff. eod. de vi ⁊ precario patet: quia debet probare
vim adhibitam ad illam poſſeſſionem reo querendam: ⁊ rem pre-
cario conceſſam. clandeſtinam poſſeſſionem rei probat eoipſo qđ
probat titulum ⁊ ſuam poſſeſſionem antiquiorem: quia poſſeſſio
rei poſtea habita preſumitur clandeſtina ab ipſo actore. probat
actor eoipſo quod reus non probat clandeſtinam ab alio. ⁊ lʒ pro
baret reus clandeſtinam ab alio tamẽ magis attenditur veritas
que eſt in re vera eſt clandeſtina ab actore. l. aut qui aliter. §. ſi qs
dum. puta. ff. qđ vi aut clam. ⁊ per Barto. in. l. j. §. interdictũ aũt
in ver. ij. innuitur. in gloſſ. ff. vti poſſi. reus autem debet probare
actorem non poſſidere: vel ab eo poſſidere vi clam aut precario.
vel ſe reũ habere iuſtã cãm detinẽdi. l. colon⁹. i ſi. ff. de vi ⁊ vi arma.
Primũ probat̃ eoipſo qđ actor nõ ꝓbat ſe poſſidere naturalr̃ vel
ciuilr̃. ⁊ ſic põt excipere de iure tertij qñ eſt excluſiuũ iuris agẽtis
l. cum ſeruum quiſpiam. C. de fur. Et attende quod in iſto inter-
dicto admittuntur poſitiones ⁊ articuli de dominio: quia duo-
bus pariter probantibus de poſſeſſione ille obtinet qui etiã pro-
bat de dominio. ⁊ ſic eſt eius poſſeſſio iuſtior: vt. d. c. licet cauſam.
de proba. niſi probetur clandeſtine ab aduerſario reſpectu poſſeſ-
52 ſionis. de quo per Bar. in. l. ſi eo fundo. §. ſi. ff. de acqui. poſ. † Ad
ſextum autem ſcilicet qualiter ſit ferenda ſententia. dicit gloſſ. in
l. ait pretor. §. j. ff. de re iudi. quod pronunciabit ita vti poſſidetis
⁊ ita poſſideatis. Sed gloſſ. in lege prima vti poſſidetis. C. dicit qđ
ſi non eſt liquidum quis eorum poſſideat iudex abſtineat a indi-
cando: ⁊ ſequeſtret poſſeſſionem partibus: ⁊ prohibeat eas accede
re ad eam ne veniant ad rixas ⁊ arma: vt. l. equiſſimum. ff. de vſu-
53 fru. † Et hoc bene not. quod quando inter duos contenditur de
poſſeſſione iudex poteſt ſequẽſtrare poſſeſſionẽ ⁊ interdicere par
tibus ne accedant ad eam ne deueniant ad rixas ⁊ arma. ſecun-
Bartolum in dicta. l. equiſſimum. De quo per Innocẽ. in capitu
lo cum veniſſent. ad finẽʒ de in integ. reſti. ⁊ in ſpec. de ſequeſt. poſ.
⁊ fruc. ver. quid ſi. ⁊ ver. ſed nunquid. Sed Bart. in. l. ſi duo. §. vti
poſſide. Dicit quod ſi iudex reperit vnum poſſidere ⁊ alium nõ:
vel vnum poſſidere ciuiliter ⁊ alium naturaliter: vel vnum poſſi-
dere vi ⁊ clã vel ꝑcario vel vnam ꝓbare de antiqori poſſeſſiõe vel
titulo. Et omnib⁹ iſtis caſibus clarũ eſt qualiter iudex debet pro
nunciare: qꝛ dʒ pro eo cuius poſſeſſio eſt iuſtior. Sʒ vbi omnia pro
cedunt ad paria: quia vterqʒ probat de ſua poſſeſſione eiuſdem tẽ
poris ⁊ titulo tunc iudicabit eos poſſidere quemlibet pro medie-
tate pro indiuiſo ſi volet. pro cuius opinione facit. c. afferte. de pre
ſumptionibus. ⁊ idem vult glo. in. c. in noſtra. extra de teſtib. in
gloſſ. magna iuxta medium. que dicit quod ſi res eſt indiuiſibilis
iudex debet gratificare. c. quod autem. de iure patro. ⁊. l. ſi. in pri.
54 ff. de relig. † Nunc quero quando dicatur quis turbare alium in
ſua poſſeſſione. dic quod turbare dicitur qualitercunqʒ quis infe
rat alteri moleſtiam ⁊ impedimentum in re. vnde per ſolũ ingreſ-
ſum rei aliene aſſerendo ſe poſſidere dicitur quis turbare poſſeſ-
ſionem. vt notatur. ſ. eod. §. hodie. in gloſſ. ⁊. l. vim facit. ff. de vi ⁊
vi arma. eo enim ipſo qđ quis prohibet me pacifice vti re mea da
tur actio iniuriarũ contra eum. l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniur. Et
hoc conſuluit Barto. in conſi. quod incipit matheolus de aſſico.
Barto. tamen conſuluit qđ vbi quis accuſat aliũ de turbata poſ-
ſeſſione: quia arauit eius terram ⁊ putauit vineas non bene pe-
tijt eum condemnari ex forma ſtatuti punientis intrantem vel ap
prehendentem poſſeſſionem alterius: quia licet ſit probata aratio
⁊ putatio non propterea ſequitur condemnatio: niſi ſit probatuʒ
quod dolo vel iniurioſe fecerit: quia ſtatutum recepit interpreta-
tionem ne quis indebite damnum patiatur. lege fin. §. in cõputa-
tione. in gloſſ. in ver. confundantur in fin. C. de iure delib. ⁊. l. ſi ſer
ui. C. de noxa. Nam licet in his que ſunt de genere prohibitorum
preſumatur voluntas facientis. l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. ⁊. l. ſi
non conuicij. C. de iniur. tamen in his que nõ ſunt ſimpliciter de
iure prohibitorum: vt eſt putare vites: ⁊ arare terram. que res ẽt
non facit preſumi voluntatem domini non preſumitur niſi probe
tur. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Barto. tamen in. l. j. ff. ſi qs
teſta. lib. eſſe iuſ. fue. dicit quod caſu non requiritur dolus: ſed ſuf-
ficit lata quãdo verba ſtatuti referuntur ad rem vt ſi quis turba-
nerit aliquid in ſua poſſeſſiõe: quia tunc requiritur dol⁹. Barto.
diſtinctio reprobatur a multis: quia poſſeſſio turbari non poſſit
tanquã res inanimata niſi reſpectu poſſeſſoris eſt imponere legeʒ
verbis ⁊ non rebus contra legem ſi. in ſi. C. cõmunia de lega. Ideo
tenent quod non requiritur dolus ſicut ⁊ in vi expulſiua excuſa-
tur inferens vim licet careat dolo ſi non habuit iuſtam cauſaʒ cre
dendi: vt eſt gloſſ. not. in lege ſi quis in tantam. in gloſſ. magna
55 in v̇. viij. Quid ſi credens ibi preterea ⁊ hoc accipe. † Item quero:
duo contendunt ſe poſſidere vnus ducit laboratores ad laboran-
dum in re an poſſit eos accuſare de turbata poſſeſſione ſi probat
ſe iuſtius poſſidere. dic quod ſic. niſi primo fuerint moti aliqua
iuſta ratione rem fuiſſe conducentis. vel eum in poſſeſſione appa-
reat. ⁊ ita limita gloſſ. in. l. in rem. §. tignum. in ver. item an faber.
56 ff. de rei ven. ⁊ ibi per Bar. † Et adde quod de turbata poſſeſſiõe
poteſt agi dupliciter ſcilicet ciuiliter: vt hic ⁊. l. j. ff. eod. ⁊. C. vti poſ
ſidetis. ⁊. c. paſtoralis. de cauſa poſſeſſionis ⁊ proprie. ⁊ criminali
ter tam ex lege municipali quã cõmuni ſcilicet actione iniuriarũ.
57 vt. d. l. iniuriarum. §. ſi. ff. de iniurijs. ⁊ ibi per Barto. † Item tur
bans ⁊ inquietans colonum: inquilinum: procuratorem: vel ca-
ſtellionem domini dicitur turbare ⁊ inquietare dominum. ff. qđ
vi aut qui aliter. §. ſi quis dominum. ⁊. C. ſi per vim alio modo. l. j.
imo ſi colonus permittat ſe turbari domin⁹ dicitur turbari ⁊ age
re poteſt non obſtante collodio coloni. tũc enim tenetur prodere
58 qđ non nocet domino. C. de acqui. poſ. l. fin. † Sed an ingrediens
poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido poſſit accuſari
de turba. poſſeſ. Bart. tenet quod ſic in. l. iuſte poſſidet. ff. de acq.
poſ. pro quo vide glo. in. l. ſi quis in tantam. ⁊ ibi glo. magiſtralis.
ſuper ver. in tempore quero ibi vel id eſt ante executionem. Sed
nunquid poſſit iudex cõcedere licentiam alicui vt ingrediatur ꝓ-
pria autoritate. gloſſ. tenet quod non in. d. l. iuſte. Sed gloſſ. tenet
contra ⁊ melius in. l. meminerint. C. vnde vi. Quod intellige cita-
tis citandis ⁊ negotio diſcuſſo. vt. l. nam ita diuus. ff. de adop. nã
in re ſua poteſt quis eſſe nuncius ⁊ executor: vt lege eum qui. §. q
epiſſtolam. ff. de fur.

Sed interdicto

¶ Hic eſt ſcđa ps ĩ qua declarat
pro quib⁹ rebus dentur hec duo
interdicta ⁊ in quo conueniant ⁊ diſconueniant olim ⁊ hodie. ⁊
59 hoc intendit. † Vti poſſidetis pro rebus immobilibus ⁊ vtrobi
pro rebus mobilibus competitur. ⁊ in vtroqʒ ille obtinet q litis
conteſtate tempore ſolus poſſidet nõ tamen ab aduerſario vi clã
vel precario reiecta antiqua differentia poſſeſſionis que erat in-
ter hec

ter hec duo interdicta. hoc dicit vſq ad. §. poſſidere. Erat igitur
olim differentia et hec prima hodie durat inter interdictum vti
poſſidetis ⁊ vtrobi ⁊ vti poſſidetis ſolum in rebus immobilibus
habet locum. Sed vtrobi in rebus mobilibus vt hic. et. l. prima
ff. de vtrobi. Sed quero cum vtrunq̄ iſtorum interdictorum ſit re
tinende poſſeſſionis quare habent diuerſa nomina ⁊ non vocan-
tur ambo vti poſſidetis. dicit hic gloſſ. in verbo vtrobi. ⁊ dicta. l. j.
⁊. l. j. C. vti poſſidetis. in gloſſ. ⁊ in fi. quia immobilia proprie poſ-
ſidentur ⁊ ſententia fertur vti poſſidetis ita poſſideatis. vt dicit
gloſſ. in. l. ait pretor. §. primo. ff. de re iudicata. ⁊ dixi. s. in precedē.
§. Sed mobilia improprie poſſidentur cum non poſſit dici in eis
pedum poſitio: ideo interdictum pro eis non poteſt vocari vti
poſſidetis: ſed vocatur vtrobi quod eſt nomen cōpoſitum ex duo-
bus corruptis ſcilicet vtrum ⁊ vbi ſecundum gloſſ. in. l. prima. in
fine. C. vti poſſidetis. ⁊ ponatur vtrum pro apud ⁊ vbi pro quem.
⁊ ideo duobus pariter probantibus de poſſeſſione rei immobi-
lis fertur ſententia apud quem res eſt ita ſit licet alia fuerit opi-
nio Barto. vt dixi. s. §. proximo. Et quomodo duo poſſunt pretē-
dere poſſidere ſe rem mobilem vt quia detur hoc interdictum eo
ipſo quod quis cadit a poſſeſſione rei mobilis deſinit poſſidere:
vt. l. ſi rem mobilem. ff. de acquiren. poſſeſ. vide per Barto. in di-
60 cta. l. j. ff. vtrobi. ¶ †Et not. bene quod ſecundum glo. cum mobi-
lia non proprie poſſideantur inuadens poſſeſſionem rei mobilis
alterius non punietur pena ſtatuti impoſita contra inuadentem
poſſeſſionem alterius: cum ſtatuta debeant intelligi proprie. l. pri
ma. §. hec verba. ff. de nego. geſt. cum ſimilibus. ſecundum Barto.
in. l. j. ff. de acquirē. poſſeſ. alias non poſſent vſucapi res mobiles
cum ſine poſſeſſione vſucapio non procedat. vt in reg. iur. ſine poſ
ſeſſione. lib. vj. Nec ob. quod dicit glo. quod vocatur poſſeſſio qua
ſi pedum poſitio quia illa eſt ethymologia vocabuli cū nō ſtatur
quando nō concordat cum diffinitione. vt dixi. s. de tute. in prin.
Item attende quod licet dentur interdicta tam in rebus immo-
bilibus quam mobilibus pro retinēda poſſeſſione ſcilicet vti poſ
ſidetis ⁊ vtrobi. tamen pro recuperanda poſſeſſione bene datur
interdictū vnde vi pro re immobili. Sed pro recuperanda poſſeſ-
ſione rei mobilis nullum eſt interdictum inuentum poſſeſſorium
recuperande: quia rei mobilis vilis et abiecta eſt poſſeſſio ſecun-
dum gloſſ. in dicta. l. rem que nobis Sed ſunt prodita alia reme-
dia de quibus per gloſſ. in. l. manifeſtiſſimi. §. ſed cum in ſecunda.
61 C. de furtis. ⁊ ibi per Barto. in dicta. l. rem que nobis. †Secunda
differētia erat olim inter iſta duo interdicta vti poſſidetis ⁊ vtro-
bi: quia in vti poſſidetis vincebat ille qui poſſidebat tēpore pro-
poſiti interdicti etiam ſi vitioſe ⁊ mala fide poſſidebat: dummo-
do non vi non clam non precario. Sed in vtrobi vincebat ille qui
poſſidebat rem pro maiori parte illius anni quam aduerſarius.
vt ſi poſſedi duobus menſibus ⁊ aduerſarius vno menſe. lege ma-
iori parte. ff. de verborum ſignificatione. Sed iſta differentia ho-
die remouetur: quia in vtroq̄ ſufficit quod actor poſſideat tem-
pore litis conteſtate. vt hic in ver. hodie tamen. ⁊ tempore turba-
tionis. ſecundum Bartolum in lege prima. §. fina. iuxta finē. ff. vti
poſſidetis. Quantum igitur ad differentiam mobilium ⁊ immo-
bilium hec duo interdicta ſunt difformia. Sed quantum ad cete-
ra conueniunt ſecundum gloſſ. primā in fine in. l. prima. C. vti poſ
ſidetis. Et ideo ea que dicta ſunt. s. de interdictis vti poſſidetis.
habent locum in iſto exceptis differentijs factis inter mobilia et
immobilia. Et qualiter poſſidens equum vel aliam rem mobilē
vt poſſit agere hoc interdicto ſi turbatur in dicta re vel dicta res
62 detineatur. dic per Bart. in dicta. l. prima. ff. de vtrobi. ¶ †Item
nota textum ibi litis conteſtate tempore quod iudicia poſſeſſoria
requirunt litis conteſtationem ideo ſententia lata ſuper eis ⁊ ſu-
per momentanea poſſeſſione eſt diffinitiua. ſecundum Bart. in. l.
quod iuſſit. ff. de re iudi. ⁊ per glo. ⁊ Barto. in. l. j. C. ſi de momēta.
poſſeſ. aga. licet gratianus dixerit quod eſt interlocutoria. ⁊ male
ij. q. vj. §. ſunt quorum ver. de poſſeſſione. ¶ Vltimo not. hic gloſ.
magnam que exponit illa verba vi clam vel precario. de quibus
dixi. s. §. j. in quinto queſito.

Poſſidere. ¶ Supra dixit quod agens predictis duo-
bus interdictis debet poſſidere alias non
competunt ei. Modo declarat qualiter ⁊ quando dicat quis poſ
63 ſidere. ⁊ hoc vult. †Poteſt quis poſſidere per ſeipſum etiam per
alium vt colonum: inquilinum: depoſitarium ⁊ commodatariū:
quia is poſſidet cuius nomine poſſidetur. Item poteſt quis ſolo
animo poſſidere ⁊ poſſeſſionem iuris queſitā retinere non autem
poteſt ſolo animo poſſeſſionem querere. hoc dicit vſq ad. §. recu-
64 perande. ¶ †No. igitur primo regulam: quod ille poſſidet cuius
nomine poſſidetur: vt hic ⁊. l. quod meo. ff. de acquiren. poſſeſ. Et
habet locum hec regula in poſſeſſione naturali ⁊ ciuili quam trāſ
fero in te ſi ego poſſidens naturaliter ⁊ ciuiliter conſtituo me tuo
nomine poſſidere vel a te conduco transfero in te illam ciuilem.
l. quedam mulier. ff. de rei vendicatio. Et idem ſi tibi vendo vel in
dotem do aliquam rem cuius vſumfructum mihi retineo. vt lege
quiſquis. C. de dona. Et ſimiliter in naturali tm̄ quam retineo p
colonū q2 ſi cōſtituo me tuo noie poſſidere etiā illa naturalis per
colonum retenta ex quo animo animus tuus ⁊ meus concurrūt
⁊ in transferendo poſſeſſionem transfertur in te. Et ſi colonus diſ
ſentiat nolle poſſidere tuo nomine ſed meo: vt in gloſ. ſingulari in
lege prima. §. non autē. in gloſſ. in ver. ſed licet. ff. de vi ⁊ vi arma.
Nam eo ipſo quod conſtituo me tuo nomine poſſidere videor me
conſtituere colonum tuum ⁊ ſi poſſides per me ⁊ cōſequenter per
colonum meum ſecundum Bartolū in dicta lege quod meo. Se-
cus autem ſi animus meus ⁊ tuus nōn concordant: vt quia non
ſponte trado ſed expellor: quia tunc nec perdam meam poſſeſſio-
nem ciuilem quam meo animo retineo per colonū niſi ⁊ ipſe deij
ciatur. l. grece. §. quibus. ff. de acqui. poſ. ⁊ not. in. d. §. non autem.
Quid autem ſi ſolam poſſeſſiōem naturalem quam habeam per
meipſum conſtituo me nomine tuo poſſidere. An transferatur in
re dicta naturalis. dic quod ſic. l. interdum. §. fin. ⁊ ibi per Bart.
ff. de acqui. poſ. ⁊ idē in incorporalibus ſi ſim in quaſi poſſeſſione
alicuius iuriſditionis: ⁊ conſtituo me tuo nomine quaſi poſſide-
re transfero in te hanc quaſi poſſeſſionem ſecundum Bartolum
64 in dicta lege quod meo. ¶ †Secundo not. hic coniuncta gloſſ. qd
colonus: inquilinus: depoſitarius ⁊ commodatarius ſunt in poſ
ſeſſione: ⁊ tamen nullo modo poſſident ſcilicet naturaliter nec ci-
uiliter: ſed dominus poſſidet ciuiliter per ſe ⁊ naturaliter mediā-
te corpore coloni. Sunt igitur iſti in poſſeſſione id eſt in detentio
ne: vt dicit gloſſ. in lege ſecunda. §. primo. ff. pro herede. ſicut ⁊ miſ
ſi in poſſeſſionē ex cauſa damni infecti ⁊ legatorum ſunt in poſſeſ-
ſiōe ⁊ tamē nō poſſidēt. ⁊ ſic aliud eſt poſſidere aliud in poſſeſſio-
ne eſſe: vt. l. ſi quis ante. ff. de acqui. poſ. licet autē colonus nō poſ-
ſideat: tamen ſi ipſe eijciat de poſſeſſione ab alio: ego pdo vtrāq̄
poſſeſſionem: vt not. gloſſ. ſing. in. d. §. non autem. ⁊ per Barto. in
d. §. peregre. ⁊. §. queq̄. ſecus ſi nō deijciatur ſed perdat vel delin-
quat: vt in. l. ſi. C. de acqui. poſ. Et quando colonus recedit delin-
quendi poſ. cauſa quid perdat dominus vide in lege prima. C. cō-
munia de vſu. ⁊ per Barto. in. l. ſi de eo. §. j. ff. de acqui. poſ. ⁊. ſ. tā-
65 gam. †¶ Tertio not. quod ſolo animo non queritur poſſeſſio: vt
hic in ver. nec vlla. nam ſolus animus non ſufficit ad acquiſitionē
poſſeſſionis: vt hic. ⁊. d. l. iij. ⁊. l. quemadmodum. ff. de acquir. poſ.
⁊. l. licet. C. de acqui. poſ. niſi interueniat actus corporeus ⁊ requi-
ritur vtrunq̄ ſcilicet animus ⁊ corporalis actus apprehenſionis
poſſeſſionis nec ſufficit ſolus animus vel ſolus actus: vt. d. l. iij. in
66 prin. †Et ideo dicitur quod poſſeſſio per nos querēda habet plu-
rimum facti quā iuris. nam requiritur factum ⁊ corporalis appre
henſio cōcurrere animo ⁊ ius nihil aliud facit niſi quia aſſiſtit vel
non reſiſtit. de quo per gloſſ. in. l. j. C. de acqui. poſ. ⁊ plene p Bar.
hoc declarantē in. l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. Quaſi cor-
poreus eſt quādo nō directo apprehenditur poſſeſſio actu corpo-
reo ſed alio actu equiualēti: vt eſt rei pſentis aſſignatio: cuſtodis
appoſitio clauium traditio: alieno nomine conſtituta poſſeſſio:
inſtrumenti traditio. ⁊ vſufructus retentio. In his enim caſibus
queritur poſſeſſio ſine vero ⁊ directo actu corporeo: vt no. in. l. iij.
in prin. ff. de acqui. poſ. licet in his caſibus īteruēiat vnꝰ ex quinq̄
ſenſibus corporeis. de quibus in. l. ſi meo. §. ſi venditorem. ff. eo. ti.
Eſt ⁊ ſeptimus caſus ſcilicet ſtatio ⁊ ſtamilis ⁊ firma donatiō.
⁊ per conſuetudinem ſine traditione acquiſita poſſeſ. ſecundum
Inno. in capitulo ex literis. de conſuetudine. Dolus autem animi
bene ſufficit ad perdendum poſſeſſionem etiam conſiſtens in re. ⁊
hoc ſi incipias ab animo. Si autem incipias a corpore tunc ſola
diſceſſio corporalis non facit perdere poſſeſſionem niſi ſequatur
animus: vt hic. ⁊. l. iij. §. in amittenda. ff. de acqui. poſ. ⁊ ibi no. So
lus enim animus poſſidentis per ſe naturaliter ⁊ ciuiliter eſt ſuf-
ficiens ad retinendum poſſeſſionem ⁊ ciuilem ⁊ naturalē donec
poſſidens eſt in re vel prope rem etiam per. xx. miliaria. Si autē
non eſt in conſpectu retinetur ciuilis ⁊ perditur naturalis quam
recuperat poſtea reuerſus: vt in gloſ. magna lege prima. ff. de acq.
poſſ. ⁊ ſi alius ingrediatur poſſidens perdit naturalem ⁊ ciuilem
retinet donec vadens ad recuperandum repellatur vel ſuſpicetur
ſe poſſe repelli. lege clam poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq.
poſ. Sed quando quis retinet ciuilem per ſe ⁊ naturalem: vt per
colonum inquilinum ⁊ ceteros qui a lieno nomine poſſident tūc
licet dominus deijciatur de poſſeſſione fundi non perdit natura-
lem quam habet per colonum: nec ciuilem quam retinet per ſe:
quia illa ſententia ciuilis adheret naturali quam retinet per co-
lonum tanquā nobilis. ⁊ ſic ſibi conſeruatur. Sed ſi colonus deij-
ciatur perditur vtraq̄ ſi recedit animo deſerende poſſeſſionis: q2
tunc dominus perdit naturalem. Et ſi ſit negligens in ea recupe-
randa perdit etiam poſtea ciuilem. de quo per gl. in lege prima. C.
communia de vſu. ⁊ per Barto. in. d. l. ſi de eo. §. j. ff. de acqui. poſ.
Quid autem ſit poſſeſſio ⁊ quotuplex ſit: ⁊ quo iure ſit introdu-
cta: qualiter acquiratur: ⁊ qualiter perdatur: ⁊ an poſſeſſio ſit ius

vel factum. dic per Bar. in. l. j. ff. de acquiren. poſſeſſio.

Recuperande.

¶ Dictuȝ eſt. ſ. in. §. adipiſcēde de interdictis adipiſcende poſſeſſōis
vt ſunt quorum bonorum: quorum legatorum: interdictū ſaluia-
num: ⁊ ſimilia. Item ſimiliter dictum eſt de interdictis recuperā
de poſſeſſionis. in. §. retinende. vt ſunt vti poſſidetis vtrobi. ⁊ ſi-
milia. Nunc vero tractat de interdictis recuperande poſſeſſionis
vt eſt interdictum vnde vi ad recuperandum etiam poſſeſſionē ſi
a deijciente ex interuallo poſſederit vi clam vel precario. Itē daƚ
conſtitutio ſi quis in tantam. que punit deijcientem in amiſſione
rei proprie vel eſtimatione rei aliene per vim ablate. Item datur
actio legis iulie de vi publica vel priuata. ⁊ etiaȝ appellatione ar-
morum fuſtes ⁊ lapides continentur. hoc dicit in terminis ⁊ in
67 ſumma vſqȝ ad. §. tertia. † Dantur igitur hec remedia contra vi
deijcientem alium de poſſeſſione. Primum eſt pretorium ſcilicet
interdictum vnde vi pro poſſeſſione rerum immobilium tantum
ſecundario ⁊ in conſequentia pro mobilibus ibi exiſtentibus. ff.
de vi ⁊ vi arma. l. j. §. illud vtiqȝ. ⁊ hic in gloſſ. j. Nam datur igitur
principaliter hoc interdictum pro rebus mobilibus: ideo non da-
tur ſi quis violenter deijciatur de naui vel vehiculo. lege prima. §.
ſi quis de naui. ff. de vi ⁊ vi arma. Sȝ lex iulia de vi bene datur etiā
pro violenta poſſeſſione vel expulſione de re mobili. l. iij. in fin. ff.
ad legem iul. de vi publi. Et hoc interdictum continet iudicium
ciuile ſcilicet pro recuperanda poſſeſſione. Sed ſequētia remedia
ſunt criminalia contra talem violentum: vt. l. ſi quis a ſe fundum.
C. ad leg. iuli. de vi. vbi glo. dicit ꝙ cōdemnatio facta in hoc iudi-
cio ciuili non facit plenam probationem in criminali: ſed aliqua-
lem preſumptionem. de quo dic per Barto. in. l. pretor ait. §. hoc
interdicto. ff. vi bonorum rap. Secundum remedium eſt ibi in v.
ſed in ſacris. remedium conſtitutionis imperialis ſi quis in tan-
tam. C. vnde vi. que punit rem propriam occupantem in eius per-
ditionem ⁊ occupantem alienam in eius reſtitutione ⁊ eſtima-
tione que conſtitutio habet locum tam pro rebus mobilibus ꝙ
immobilibus ⁊ tam contra doloſe quā temere ⁊ ſine dolo rapien-
tem: vt. ſ. vi bonorum rap. §. quia tamen. ⁊ ibi dixi: ſed plene not.
68 in dicta lege ſi quis in tantam. † Tertium remedium eſt ibi que
autem legum iuliarū ſcilicet lege iulia de vi publi. que punit vio-
lentiam inferentem cum armis in deportatione ⁊ omnium bono-
rum publicatione ⁊ lege iulia de vi priuata que punit vim inferē-
tem ſine armis in relegatione ⁊ tertie partis publicatione bono-
rū: vt infra de publi. iudi. §. iteȝ lex iulia. de vi publi. ⁊ ibi dicam. ⁊
lege quoniam multa facinora. C. ad legem iuliam de vi. ⁊ nota
per gloſſ. in lege de hoc iure. ff. de reg. iu. Hec autem pena depor-
tationis quandoqȝ imponi non poteſt ex defectu inſule non exi-
ſtentis intra iuriſditionem iudicantis: vt not. gloſſ. in lege illici-
tas. §. qui vniuerſas. ff. de officio preſi. ⁊ per Bartolum in lege re-
legatorum. ff. de interdic. ⁊ relega. Sicut nec poteſt iudex mittere
actorem in poſſeſſionem bonorum condemnati non exiſtentium
in ſua iuriſditione. Sȝ dȝ pnūciare de mittendo ⁊ ad eius literas
fiet miſſio per iudicem illius loci: vt no. glo. in. d. l. relegatorum. ⁊
latius per glo. in. l. cum vnus. §. is qui. ff. de bonis autorita. iudic.
poſ. Item quod dicitur de publicatione bonorum tenet gloſ. in
ver. vel aduerſus. l. iij. ff. de iure fiſci. ⁊ in. l. ea ſola. ff. de regulis
iuris. quod hodie corrigitur vt hodie bona non applicentur fi-
ſco niſi deficientibus aſcendentibus ⁊ deſcendētibus vſqȝ ad ter-
tium gradum. vt aut. bona damnatorum. C. de bo. damna. Alia
autem quamplura remedia contra violentos introducta vide
per glo. magiſtralem. ⁊ quod ibi declaratur per Barto. in. l. extat
ff. quod metus cauſa. ⁊ Rofred. omnes conſtitutiones inductas
69 cōtra violētos cōmētauit ī fine ſui operis. ¶ † Et no. ꝙ quamuis
a principio violēt⁹ nō habuerit arma: ſed poſtea ſumpſit vel ha-
buit ſȝ nō eſt vſus in deijciendo tamē dicitur vis illata cum armis.
Item non requiritur quod omnes violenti habeant arma: ſed
ſufficit quod aliqui habeant vt dicatur violentia ab eis illata cū
armis. ⁊ hec probantur in. l. tertia. §. armis. ff. de vi et vi arma.
70 ¶ † Item no. tex. ibi licet is. quod non ſolum habent locum pre-
dicte pene ſi deijcio te violenter de poſſeſſione tua: ſed etiā ſi deij-
cio te violenter de poſſeſſione mea quam per vim mihi primo ab-
ſtuleras: vel clam vel precario a me poſſidebas: quia non lȝ mihi
ius dicere: vt hic: ⁊. l. ſi quis a me fundum. C. ad le. iul. de vi. ⁊ hoc
verum eſt ꝙ non licet mihi de interuallo ſed incontinenti bene
poſſum recuperare ⁊ vim vi repellere. l. tertia. §. cum igitur. et. l.
71 qui poſſeſſionem. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊ hic in glo. † Et dicitur incōti-
nenti infra multos vel paucos dies arbitrio iudicis conſiderata
qualitate perſonarum ⁊ rei ex qua quis deiectus eſt. vt not. per
glo. ⁊ Barto. in. d. §. cum igitur. Eſt ⁊ iſta recuperatio incontinē-
ti facta tanti effectus vt non videar deiectus a te ex quo inconti-
nenti recupero. ⁊ ideo non deſino preſcribere quaſi non dicatur
interrupta preſcriptio: cum res incontinenti ſit recuperata. Iteȝ
nec deiectus incidiſſet in conſtitutionem ſi quis in tantaȝ. vt pre-
dictum ius quod habeas in re: quia mea recuperatio abſorbet
tuam violentiam prius factam. ⁊ ſic tua violentia ⁊ ſpoliatio nō
habuit effectum. ⁊ hoc tenet glo. vltima in. l. predicta. ſi quis a ſe.
⁊ per gl. ⁊ Bar. in. d. l. qui poſſeſſiones. Si aūt ex interuallo recu-
pero per vim deijciendo primū violentū lȝ ego incidam in penas
iam dictas: tamen pro tua prima violentia agam cōtra te qſtōne
ſi quis in tātā. ⁊ potero te accuſare criminaliter ⁊ agere ꝓ rebus
predictis. de quibus qōnibus dic per Bar. in. d. l. qui poſſeſſionē.
Et predicta verba ſunt qū quis vult ꝓpulſare iniuriā realem. Si
autem perſonalem tunc dicitur incontinenti in ipſo flagranti cri-
mine: vt lege quod ait. ff. de adul. ⁊ per gloſſ. Cyn. Barto. Bald.
⁊ Saly. in lege prima. C. vnde vi. imo tunc nō debeo expectare me
72 prius percuti: vt tenet gloſſ. in dicta lege prima. C. vnde vi. † Un-
de autem hoc interdictum ſumpſerit hoc nomen vnde vi. dic vt
dicit gloſſ. iij. quod ſumpſit denominationem a verbis pretoris
que talia erant. vnde tu vi alium deieciſti te reſtituere cogam. lege
prima. ff. de vi ⁊ vi arma. alia autē interdicta ſunt nomina dona-
taria: vt interdictum ne quid in loco ſacro. ne quid in flumine pu-
blico ⁊c. Et alia ſumunt ab inuentore nomen: vt interdictum ſal-
uianum ⁊c. vt. ſ. eod. §. interdictum quoqȝ. facit. ſ. de actio. §. iteȝ
73 ſeruiana. ¶ † Item not. in. §. armorum. quod appellatione armo-
rum quicquid eſt aptum ad nocendum: vt fuſtes ⁊ lapides conti-
nentur: vt hic. ⁊. l. ſi pignore. §. furem. ibi deniqȝ quod nocendi cā
habetur. ff. de fur. l. armorum appellatio. ff. de verb. ſigni. ⁊. l. iij. ar-
mis. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊. j. de publi. iudi. §. telū. ⁊ ibi dicā de diffe-
rentia inter arma ⁊ tela. Secus ſi nō ſit res apta nata ad nocēdū.
vnde gladius ad ſcindendum panem vel moderandum pennas
nō comprehenditur appellatione armorū: vt eſt gloſſ. ſingularis in
§. prohibem⁹ autem. in aut. de armis. Similiter nec vnus peruus
baculus. ſcđm Cyn. in. d. l. iij. §. armis. Silr nec dentes dicuntur
arma: ideo incidēs aliū nō punitur pena ſtatuti de ꝑcutiēte aliqueȝ
cū armis: quia nō ſunt arma nata ad nocendū: vt. l. cui dens. ff. de
ver. ſig. alias ſi diceremus eſſe arma nullus habēs dentes vnquā
diceretur inermis. ⁊ hoc conſuluit Bart. ⁊ Ange. hoc tenet in. l. ij. ff.
de publi. iudi. Similiter ſi quis ꝑcuteret aliquē cuȝ vrceo vni vi-
treo vel amphora vini vel cum libro vel ſacculo pecuniarū nō pu-
nietur pena ſtatuti de percutiēte cū armis: qȝ ille nō ſunt principalr
apte ad nocēdū: ſed ad aliā exactionem. ſcđȝ Ang. in. l. armatos.
ff. ad. l. iul. de vi publi. Dicit tamē Ioā. and. in cle. ne in agro. ſup
ver. arma. de ſtatu mona. ꝙ tenēs aceruū lapidū ſup feneſtrā dici-
tur tenere arma. Secus ſi habet gladiū ad coquinā vel menſam.
⁊ glo. etiam ibi dicit ꝙ ſtatutū de armis non ferendis non cōpre-
hendit venientem de foro. Adde que dicam. j. de publi. iudi. §. itē
lege iulia. de vi publica.

Tertia diuiſio.

¶ Hic ponitur tertia diuiſio interdi-
ctorum: quod quedam ſunt ſimpli-
cia: quedam duplicia. Que diuiſio verificatur ⁊ exemplificatur ex
prima diuiſione poſita. ſ. in princi. in. §. ſumma autem. Nam ibi
dictum fuit quod interdictorum quedam ſunt prohibitoria: qđā
reſtitutoria: ⁊ quedaȝ exhibitoria. Modo dicit quod oīa reſtitu-
toria ⁊ exhibitoria ſunt ſimplicia: quia in eis vn⁹ eſt actor ⁊ alter
reus. Sed prohibitoriorum aliqua ſunt ſimplicia. i. in quibus ap-
paret quis eſt actor ⁊ quis eſt reus vt in interdictis ne quid in lo-
co ſacro vel flumine publico fiat. Et aliqua duplicia in quib⁹ qui-
libet vtitur ꝑtibus actoris: ſed declarat hanc tertiam diuiſionē ſub-
diſtinguendo primum mēbrū prime diuiſionis poſite. ſ. e. §. ſum-
74 ma autem. ⁊. h. d. †. Interdicta ſimplicia ſunt in quibus apparet
quis eſt actor ⁊ quis eſt re⁹ vt ſunt oīa interdicta reſtitutoria ⁊ ex-
hibitoria ⁊ quedā prohibitoria in quibus apparet qs actor ⁊ qs
reus: vt interdictū ne quid in ſacro loco vel in publico ⁊ in flumi-
75 ne publico. ⁊ ſimilibus. † Duplicia vero ſunt interdicta prohibi-
toria in quibus quilibet ſuſtinet partē actoris ⁊ rei: vt vti poſſide-
tis. ⁊ vtrobi. h. d. vſqȝ ad. §. de ordīe. Iſta igitur duo interdicta. ſ. vti
poſſidetis ⁊ vtrobi ſunt ꝓhibitoria: vt. ſ. eod. §. prohibitoria. ibi
ſiue vti poſſidetis. ⁊ ſunt duplicia: ⁊ vterqȝ ſuſtinet partes acto-
ris ⁊ rei: vt hic. ⁊ ſunt retinende poſſeſſionis: vt. ſ. eod. §. retinen-
de. Et ſimiliter aliqua interdicta recuperande et adipiſcēde poſ-
ſeſſionis ſunt duplicia. et alio reſpectu ſcilicet quia continet in ſe
reſtitutionem et ademptionem. ff. eod. lege ſecunda. in fin. vbi gl.
exemplificat in interdicto ne vis fiat ei quod datur ei qui iuſſus
eſt mitti in poſſeſſionē et prohibetur. et ſic eſt adipiſcēde. et poſtꝙ
eſt miſſus etiā datur ſi deijciatur. et ſic eſt recuperande. Sed Cyn. et
Bar. improbant hoc exemplum in. l. j. ff. ne vis fiat ei. quia miſſus
ex primo decreto non poſſidet: licet ſit in poſſeſſiōe: vt dixi. ſ. eod.
§. in ſumma. Ideo alij ponunt exemplū in interdicto de precario
qui naturaliter poſſidet. l. ⁊ hȝ. ff. de preca. ⁊ qȝ denegat mihi reſti-
tutionē precarij dicitur me expoliare ciuili. l. ſi quis cōductionis. C.
loca. ideo datur mihi hoc interdictū quod eſt hoc caſu adipiſcende
poſſeſſionis naturalis ⁊ recuperande ciuilis. vt. d. l. ij. §. fina. ff. de
interdic. Que autē ſunt interdicta exhibitoria ⁊ que reſtitutoria:
de quibus

de quibus hic primo loquitur textus dictũ eſt.ȝ.eodem.§.reſtitu-
toria.⁊.§.exhibitoria.de quibus hic textus loquitur in ver.pro-
hibitorium dictũ eſt.ȝ.eo.§.prohibitoria.Et de materia iſtorũ in-
terdictorum duplicium ſcꝫ vti poſſidetis et vtrobi.de quib⁹ tertio
loquitur hic tex.in ver.duplicia.dictum eſt plene.ȝ.eo.§.retinen-
de.Et adde in textu ibi:ſed vnuſquiſqꝫ dic ſꝫ tñ actoris partes ſu-
ſtinet qui prius ad iudiciũ prouocauit.ff.de iudi.l.in tribus.et ſi
non cõſtat ſorte dirimit vt ibi:⁊ dixi in.§.retinẽde.ſed vix eſt quin
poſſit cõſtare niſi in caſu quo iudex aduocaret ad ſe poſſeſſionem
per.l.equiſſimum.ff.de vſufructu.quo caſu iudex poteſt eos face-
re pariter iurare ⁊ pariter etiam ad probationes admittere per
l.inter coheredes.§.qui familie.ff.fami.herc.Et ſi neuter probat
ſe poſſidere vel vterqꝫ pariter probat tenebitur res in manu iudi-
cis.per.d.l.equiſſimum donec alter eorum agat de proprietate ſe-
cundum Joannem fabri.licet Barto.teneat aliter.vt dixi in.d.§.
76 retinende.†Extra autẽ duplicia iudicia qualiter cõprehendatur
quis ſit actor ⁊ quis reus glo.in.l.de pupillo.§.fina.in ver.defen-
ſor in ver.vel tertio dicit qđ debet attendi quis poſſidet vt ille ſit
77 reus non autẽ qui ad iudicium prouocat.† ſed Bart.ibi dicit qđ
defendere ſumitur tripliciter licet largiſſime ſcꝫ pro omni eo qui
agit cauſam ſuã ſiue agẽdo ſiue defendẽdo:et ſiue excipiendo ſiue
accuſando.l.ij.C.de aboli.Secũdo accipit large defendere ſcilicet
pro eo qui poſſidet ⁊ ſuam poſſeſſionem vult defendere.⁊ iſte di-
citur partes rei ⁊ defenſoris ſuſtinere:vt in.d.glo.⁊.d.l.de pupil-
lo.§.qui remiſſionẽ.Tertio accipit ſtricte pro eo qui ad iudicium
78 prouocat.⁊ ſumit regulariter:vt.d.l.in tribus.ff.de iudi.†Quid
igitur de exbannito ⁊ excõicato qui non poſſunt agere ſed defen-
dere:vt in.c.intelleximus.de iudi.conrra quos eſſet data ſentẽtia
⁊ volunt eam reuocare:an admittentur vt rei:an vero nõn admit
tantur vt rei:an vero non admittantur tanquam ſint actores.di-
cunt quidam quod ſi veniunt principaliter ad defendẽdum licet
in conſequentiam ad reſcindendum ſententiam ⁊ tunc admittũ-
tur.l.ſi pupillus.§.j.ff.de priui.credi.⁊ aut.ei qui.C.de bo.auto.
iudi.poſſi.Aut principaliter petunt reſcindi vel poſſeſſionem re-
ſtitui:⁊ tunc dicuntur actores ⁊ non admittũtur:vt dicta.l.in tri-
bus.de quo in ſpecu.de contuma.§.nunc dicamus.ver.ſed pone
reus.Et adde ſingulare dictum Inno.qđ vbi inhabilis vt excom
municatus ſpecialiter citatur ad iudicium vt cõpareat ſi ſua pu-
tauerit intereſſe dicitur reus neceſſarius qui admittitur vbi alter
non admitteretur ſi non eſſet facta ſpecialis:ſed generalis citatio
omnium contradicere volentium.hec ponit Inno.in.c.cum prio-
rem.extra de excep.

79 **De ordine.** ¶†Hodie interdicta abſqꝫ aliqua ſolenni-
tate proponi poſſunt ⁊ pro eis actio in fa-
ctum vendicat ſibi locum.hoc dicit vſqꝫ ad finem.Non enim ſunt
interdicta proprie loquendo actiones:ſed loco actionum haben-
tur ⁊ lato ſumpto vocabulo appellatione actionis continentur.l.
actiones vero.ff.de actio.et obligatio.¶Et not.quod ſicut olim
in actionibus intentandis fiebat earum intentatio et conceſſio a
pontificibus qui preerant populo cum certis ſolennitatibus vn-
de ſi quis cadebat a ſyllaba cadebat a toto:vt.l.ſecunda.§.dein-
de.⁊.§.cumqꝫ.ff.de origine iuris.⁊ propter hoc appellatur actio
vulgaris formula id eſt cum quadam formula verborum ſolenni-
trte concepta:vt.l.ſi ſeruus nauem.ff.de furtis.ita interdicta que
proponebantur a pretore erant cum certa ſolennitate obſeruãda:
vt dicit hic glo.prima.⁊.ȝ.eodem titu.in princi.que ſolennitates
tam in actionibus ciuilibus quam pretorijs et interdictis hodie
ſunt ſublate.Ita quod hodie omnia iudicia remanent extraordi-
naria id eſt extra antiquam ſolennitatem rigoroſam poſita.⁊ ita
text.intellige in.l.actio.ff.de negotijs geſtis.et.l.ordo.ff.de publi.
iudi.et.l.penulti.⁊ fine.C.de interdictis.⁊.l.j.⁊ ſecunda.C.de for-
mu.et tetigi.ȝ.in princi.huius tituli.Licet autem verborum ſolẽ-
nitates ſint ſublate:tamen interdicta durant etiam hodie.⁊ poſ-
ſunt ſimpliciter proponi ſine tota ſolennitate.vt actio in factum
loco ipſorum.Et ita intelligit hic gloſ.iſtum textum.⁊ in dicta.l.
penultima.C.eodem.Et eſt text.quod vtrunqꝫ proponi poteſt in
l.pretor.§.nonnulli.ff.de oper.no.nuncia.Item debent eſſe hodie
libelli ſolenniter formati:vt nota.gloſſ.in dicta.l.ordo.et maxime
in criminali:vt.l.libellorum.ff.de accuſa.⁊ concludentes in actio-
ne competenti.l.prima.§.primo.ff.ſi menſor fal.mo.dixe.et.c.
examinata.extra de iudi.⁊ nota.in.l.prima.ff.de edendo.licet no-
men actionis vt exprimatũr in libello:vt.c.dilecti.extra de iudi.
Item durant etiam hodie pene ordinarie legibus declarate:quia
licet vertatur forma ⁊ ordo procedendi ſcilicet ſine ſolennitati-
bus antiquis tamen durat poteſtas legis vt notabiliter probat
licet aliqui voluerunt dicere quod omnes pene criminum ſunt ex-
traordinarie per iſtum tex.ȝ.allegatum.⁊ per.l.hodie.ff.de penis.
Sed tu tene quod imo hodie durant pene ordinarie a lege deter-
minate nec ſunt in arbitrio iudicis:ſed in poteſtate eius:vt.l.j.§.
ſi autem.ff.ad turp.Sed iudex ex cauſa bene poteſt augere vel mi
nuere etiam ſi ſit pena ſtatutaria iuxta materiam.l.qđ ergo.§.pe-
na grauior.ff.de his qui notan.infa.⁊ ibi per Bart.⁊.l.ſi ſeuerior.
C.eod.tit.⁊ ibi per Cy.⁊ Saly.⁊ qđ no.Inno.in.c.j.de conſti.qui
dicit ex cauſa licitũ eſt leges tranſgredi.pro quo dicto eſt textus
80 optim⁹.in.l.ſi quis exheredato.§.qui.ff.de iiuſ.teſta.¶†Secũdo
not.hic gloſ.magiſtralem de actione in factũ qñ ⁊ in qb⁹ hꝫ locũ
⁊ que ſit differẽtia inter eam ⁊ pſcriptis verbis ⁊ duas alias ſimi-
les glo.vide vnam in rubrica.ff.de preſcri.ver.ac.aliam in.l.ex pla-
cito.C.de rerũ permu.⁊ ibi per Cyn.⁊ Saly.⁊ in ſpec.de acti.⁊ pe
ti.§.ſequitur.ver.rurſus.⁊ per Bart.in.l.j.ff.de cõdi.ex lege.nam
differt a preſcriptis verbis:quia preſcriptis verbis actio hꝫ locũ
in tribus caſibus ſcilicet in cõtractibus innominatis ⁊ in pactis
incontinenti appoſitis.⁊ vbi dubitatur de nomine cõtractus:vt
dicit hic gloſſ.Sed actio in factum concurrit cum ea in illis caſi-
bus.⁊ etiam habet locum in pluribus caſibus.⁊ ſic eſt generalior
iſta.Nam in factum ſecundum glo.hic habet quatuor genera.ſeu
quatuor modis habet locum in ſubſidium legis aquilie.vel alte-
rius legis ſpecialis.⁊ pro criminibus edictis ⁊ interdictis.⁊ vbi-
cunqꝫ habet locum actio preſcriptis verbis.⁊ generaliter vbi eſt
equũ actionẽ dari ſiue ex delicto vel quaſi vel cõtractu vel quaſi.
ſecundum glo.in.d.l.ex placito.Et ſic hoc caſu datur ex equitate
in ſpecie ſumpta.⁊ ideo tunc ſcilicet quando in genere dicitur na
ſci ex varijs figuris cauſarum:vt dicit tex.in.l.ſancimus.j.C.de ſa
croſan.eccle.⁊.l.j.ff.de actio.⁊ obli.⁊.l.quoties.ff.de preſcrip.ver.
de quo dic latius per Barto.⁊ Saly.in.l.ȝ.alle.Et ſimiliter dan-
da eſt exceptio generalis ⁊ ſpecialis:vt.d.l.quoties.cum ſua gloſ.
¶Vltimo not.regulas interdictorum de quib⁹ in.l.ij.ff.de inter-
dic.⁊.l.incerti.C.eod.inter quas eſt hec regula quod interdicta ſi
ne antiqua ſolennitate poſſunt hodie intentari:vel actio in factũ
81 pro eis:vt.ȝ.dixi:vt dicit Joan.fa.† quod actio in factum eſt vna
ſola que ſic dicitur:quia ex facto recitato equum eſt eam dari:⁊ eſt
ſine nomine proprio.Sed concluditur et deſcendit ex facto varia
to:ideo dicitur deſcendere ex varijs figuris cauſarum:quia ex va-
rijs factis ⁊ varijs medijs cauſatur:non autem ex vno ſolo medio
ſibi atributo vt eſt attributum alijs actionibus nominatis.vt ex-
empto locato ⁊ ſimilib⁹ ſcilicet ex varijs edictis ⁊ ĩterdictis ⁊ alijs
diuerſis caſibus dantur.pro quo facit.ff.de dolo.l.non debet.ibi:
82 verbis temperatis † Sic ⁊ preſcriptis verbis dicitur quia verba
preſcribuntur ⁊ recitantur coram iudice.de quo per Saly.in pre-
alle.lege ex placito.Et ſimiliter exceptio in factum dicitur.i.con-
tra illud factum narratum.de quo per Saly.in.l.non vltra.C.de
non nume.pecu.

¶De pena temere litigantium. Rubrica.

¶Gloſſa continuat ſolũ reſpectu actionum ex parte actoris.Sꝫ
dic generalius ſcilicet tractauit tam de actionibus reſpectu acto-
ris quã exceptionibus reſpectu rei vt ſic de iudicialibus.verũ qꝛ
vterqꝫ ſepe temerarie ⁊ iniuſte litigat:ideo ponit hic triplicem pe-
nam eis iniunctam.

1 ☞Temeritas litigantium pena triplici mulctatur.
2 Litigare nemo debet temere.
3 Litigans temere penam periurij debet ſuſtinere.
4 Jurare de calumnia quis debeat.
5 Jurari de calumnia in quibus cauſis debeat:⁊ quãdo:⁊ quo ordi-
ne.⁊ numeris ſequentibus.
8 Juramẽtum de calumnia qualiter puniatur:⁊ an a pena ⁊ expen
ſis excuſet.⁊ numeris ſequentibus.
11 Juramenti calumnie capitula an ſint omnia ſpecificanda.
12 Juramentum de calumnia per que preſtetur verba.
13 Expenſe litis ſex petuntur de cauſis.
14 Vocare temere in ius quis dicatur.
15 Temeritas a calumnia differt.
16 Expenſe litis ratione contumacie petuntur.
17 Expenſe litis poſſunt peti ratione proceſſus retardati.
18 Expenſe litis poſſunt peti ratione mutationis libelli.
19 Expenſe litis petuntur ratione renunciationis.
20 Expenſe litis petuntur ratione victorie agentis.
21 Judex in petitis expenſis condemnare debet niſi iuſta cã excuſet.
22 Litigans temere pena punitur infamie.
23 Infamia quotuplex ſit ⁊ quot modis irrogari quelibet poſſit.
24 Infamis quis dicatur infamia iuris.
25 Infamia facti que ſit.
26 Infamie iuris effectus qui ſint.
27 Infamie facti effectus quis ⁊ quotuplex.
28 Damnatus quando efficiatur infamis.
29 Infamis infamia iuris quis ſit.⁊ numeris ſequentibus.
32 Bannitus extraordinarie an ſit infamis.
33 Cancellatio de banno infamie tollit effectũ.
34 Judicij principium citatio.
35 Citationis effectus quot ⁊ qui.
36 Judicium an incipiat a citatione an a litis conteſtatione.
37 Judicium ſine citatione quando valeat.

GRANADA

38 Libelli datio an ſit de ſubſtantialibus.
NUnc admonendi. ¶ Hic titu
lus diuidit
principaliter in duas partes: quia primo ponit
temeritatẽ litigãtium: ſeu temeraria ⁊ improba
iudicia ineuntium. Secundo omnium autem de
clarat quo actu iudicium ſumat exordium. Pri
ma pars diuiditur in tres partes: quia primo punit temeritatem
litigantium pena periurij. Secunda ibi: hoc autem punit in pena
pecuniaria damnorum ⁊ expenſarum. Tertia ibi: ex quibuſdaꝫ.
1 ponit penam infamie. ⁊ principium hoc intendit. †Temeritas li
tigantiuꝫ triplici pena coercetur ſcilicet periurij: pecuniarie: ⁊ in
famie. prima pena ponitur actor ⁊ reus atqꝫ cauſarum patroni:
qui eos in principio litis debent iurare de alumnia: licet alias
penas quãdoqꝫ reus patiatur ex natura actionis accidentaliter
2 ⁊ primordialiter hoc dicit vſqꝫ ad. §. hoc autem. ¶ †No. primo ex
principio quod per actionnes ⁊ magiſtratus preuidenduꝫ eſt ne.
homines de facili ad litigandum procedant. Eſt enim materia li
tium inquantuꝫ fieri poteſt reicienda: vt hic. ⁊. lege properandũ.
Verſus. C. de iudi. ⁊ l. quidam. eſtimauerunt. ff. ſi cer. peta. ⁊ eis litibus fi
nis ⁊ terminus ponendus eſt lege fratrum. C. de tranſac. ⁊ lege li
tibus. C. de agric. ⁊ cenſi. lib. x. Et hac ratione eſt ſtatutum a iure
ciuili: vt inſtantia iudicij finiatur triennio: vt dicta lege properã
dum. adeo vt ſententia lata poſt terminum non teneat. ⁊ ibi no
tatur. nec etiam poſſit per pactum vel compromiſſum inſtantia
principalis cauſe prorogari: vt ibi tenet Barto. Inſtãtia appella
tionis poſſit prorogari pacto expreſſo vel compromiſſo: vt autẽ.
ſi tamen. C. de tempo. appellatio. niſi iudex ex cauſa precipiat in
cauſa procedi propter eminens periculum. vt in cauſa damni in
fecti. electionis. vel matrimonij. vt in cle. quandiu. de appellatio
ni. ⁊ ibi not. de iure autem canonico principalis cauſa nullo fini
tur termino: vt in capitulo venerabilis. de iudi. ſed cauſa appella
tionis interpoſite ante ſententiam vel poſt bene terminatur an
no ⁊ ex cauſa biẽnio ſicut de iure ciuili: vt in capitulo cum ſit ro
mana. de appellatiõe. que canonizatur ſecũda queſtio ſexta. autẽ.
ei qui. Et iſtud tempus non poteſt iudex breuiare: vt in regula iu
ris indultum libro ſexto niſi in ſtatuendo terminum infra quem
appellans ſe celerius repreſentet coram iudice ad quem: vt dicto
3 capitulo cum ſit romana. vbi glo. hic examinat. ¶ †Secũdo not.
in ver. ecce quod prima pena qua punitur temere litigãs. ⁊ iuſtã
cauſam litigandi non habens ſiue ſit actor ſiue reus eſt pena per
iurij quam incurrit ex preſtatione iuramenti de calumnia quod
preſtare tenetur in exordio litis: vt hic. ⁊ lege ſecunda. C. de iura
mento calumnie. Et circa hoc iuramẽtum calumnie Primo que
ro quo iure fuit introductum. Reſpondetur quod tam iure vete
ri. lege inter coheredes. §. qui familie. ff. fami. herci. quam iure no
4 uo: vt hic ⁊ dicta lege prima. C. eod. ¶ † Secundo quero perſone
debeãt iurare de calumnia. dic quod iudex ipſe non iurat in qua
libet cauſa: ſed iurat in principio officij pro toto tempore ſui offi
cij: vt in aut. iuſiurandum quod preſtatur ab his. col. ij. que tranſ
ſumptiue ponitur. C. de iudi. aut. hodie. Sed actor ⁊ reus iurant
in qualibet cã: vt. d. l. ij. ⁊ actor nolens iurare cadit ab actiõe ⁊ reꝰ
habe᷑ pro cõfeſſo. d. l. ij. §. qđ ſi actor. ⁊ aut. pricipalis. ⁊. c. fin. de iu
ra. calũ. Et ſimiliter iurant legitimi adminiſtratores vt tutores:
cur actores orphanotrophi ⁊ pater ligans in cã filij. d. l. ij. §. qd
obſeruari. Et ſimiliter ꝓcurator dꝫ iurare de calũnia ⁊ etiã dñs:
q2 iuramẽtũ procuratoris nõ excuſat dominũ niſi dñs eſſet ita ab
ſens ⁊ lõginquus vt eiꝰ iuramẽtũ haberi nõ poſſet niſi ꝓcurator
haberet ſpãle mãdatũ a dño ad iurãdũ de calũnia in tali cã ſpãli
ter noĩata ⁊ tũc iurat in animã domini vt. d. l. ij. §. ſi aũt affuerit.
⁊ ibi per Bart. ⁊. c. ij. ⁊. iij. eod. ti. li. vj. Dicit tñ Inno. in. c. impa
tores. de iura. calum. qđ oẽs qui habẽt adminiſtrationẽ a lege vel
a iudice iurãt de calũnia quãtũcũqꝫ expedit ſine ſpeciali mãdato.
itẽ dicit in. c. ſi. eo. ti. qđ iurãs in animã alicuius dꝫ rñdere ⁊ iura
re illud: qđ illi videbi᷑. ⁊ nõ qđ ſibi. Et de iſto iuramẽto preſtãdo
in animã alterius vide. xliij. diſt. c. tibi dño. vbi poni᷑ forma iura
mẽti fidelitatis p̄ſtiti ꝓprie ab impatore. Et ð hoc etiã iuramẽto
in animã alteriꝰ vide per Inno. in. c. ad hec. de reſti. ⁊ ſimiliter iu
rat de calũnia in rem ſuã ꝓcurator ⁊ defenſor. de quo per Barto.
in. d. §. ſi aũt. l. ij. Et ſimiliter cõiũcta pſona agẽs ꝓ cõiũcta iurat
de calũnia. de quo per Bar. in. d. §. ſi aũt. l. ij. in prin. Et ſimiliter
iurãt patroni cauſarũ: vt hic. ⁊. d. l. ij. ⁊. l. rẽ nõ nouam. C. de iudi.
vbi dici᷑ qđ etiã ſi ꝓceſſu cauſe inuenerit aduocatꝰ iniuſtam cãm
ſeu litẽ ab ea recedere dꝫ: lꝫ hodie de cõſuetudine nõ ſerue᷑ qđ ad
uocati iurẽt. ſcđm glo. hic. ⁊. d. l. rẽ nõ nouã. lꝫ Spe. teneat qđ con
ſuetudine tolli nõ põt. in tit. de aduo. §. j. ver. itẽ excipi᷑. Et ſimilr
clerici iurẽt de licẽtia tñ epiſcopi vel alterius ſui ſupioris: vt in. c. j.
5 de iura. calũ. ¶ †Tertio quero in quibꝰ cauſis iure᷑ de calũnia.
dic qđ in cauſis ordinarijs ⁊ extraordinarijs ciuilibꝰ ⁊ ſpirituali
bus: ⁊ in cã nouiter inchoata pria pempta: ⁊ in cã appellationis
quãuis fuerit iuratũ in prima de quo per Bart. in. d. l. ij. eo. ti. lib.
6 vj. ¶ †Quarto quero quãdo iure᷑. dic qđ dꝫ iurari in exordio li
tis id eſt ipſa litis cõteſtatio. vel incõtinẽti poſt. ſcđm gl. in. d. l. ij.
⁊ hoc quãdo preſta᷑ iuramẽtũ ſup tota cauſa. Si autẽ nõ p̄ſtetur
generale iuramẽtũ ſuper tota cã põt deferri pticulare iuramẽtũ
quãdo petitur aliqd ꝓduci ſecundum Barto. in. d. l. ij. ⁊. c. j. eod.
titu. lib. vj. Et etiã quãdo eſt preſtitũ iuramentũ generale põt iu
dex deferre iuramẽtũ malitie quãtumcũqꝫ videbit expedire: vt. c.
ij. in omnibus eo. tit. lib. vj. Et ſimiliter in occurrentibus ante li
tem conteſtatam. ⁊ ſic eſt generale iuramẽtum calumnie: vt no. in
7 l. j. C. eo. in ver. quicquid. ¶ † Quinto quero quo ordine iure᷑. dic
qđ primo actor quã reus: vt. d. l. j. nec ob. iſte tex. qui facit prio mẽ
tionẽ de iuramẽto rei. ⁊ hoc ideo facit quia rei ſolent plus calum
niari quã actores cuꝫ rei interſit fugere: vt. l. iter ſtipulantem. §.
j. ff. de ver. obli. Et in duplicibus iudicijs iurat primo qui obti
tinet vicem actorum pro notatione forte precedenti. l. in tribꝰ. cũ
ſeq. ff. de iudi. Et attende qđ hoc iuramẽtũ põt omitti ſꝫ nõ remit
ti: vt not. in. d. l. ij. §. ſed q2 veremur. ⁊. c. j. eo. titu. lib. vj. niſi ſit re
miſſum a p̄ncipe cũ clauſula derogatoria. ⁊ ſm Bart. in dicto. §.
ſed quia. ¶ Sexto quero que ſit forma huius iuramenti ſeu quid
cõtinere debeat. dic qđ licet plura capitula: vt hic in. gloſſ. que ca
☞ pitula in his verſibꝰ continen᷑. Illud iure᷑ qđ lis iuſta ſibi vide᷑.
Et ſi queretur verum nõ inficietur. Nil promittetur nec falſa pro
8 batio detur. Et lis tardetur dilatio nulla pete᷑. †Et qualiter pu
nietur qui ſic iurauit ⁊ iurat. dic quod punietur tam iure poli. vt
l. ij. C. de iureiurando. ⁊ hic in gloſſ. quã iure fori. vt. l. ſi. C. de crimi
ne ſtellio. vel arbitrio iudicis quando petitur criminaliter: puta
propter dolũ in alium cõmiſſum in deijciendo quando dolus nõ
cadit in ſpeciale nomen contractus: alias maleficij. ſecundũ Iac.
butrig. in. d. l. ij. licet Bartol. aliter dicat in. l. de periurio. ff. de cri
mine ſtelli. pro quo vide bonam glo. in aut. ſtecas. col. j. que aliter
9 intelligit dictam. l. ij. ¶ †Item not. in verſic. aduerſus quod iura
mentum calumnie non excuſat a pena tam accidẽtali quã primor
diali: que venit ex natura actionis intentate ſuper qua defertur iu
ramentum lꝫ excuſet a pena preſumpte calũnie cũ nemo preſuma᷑
10 immemor ſue ſalutis eterne. l. ſancimus. C. ad. l. iul. repetun. †Sed
an excuſat ab expenſis tenuit glo. in aut. de iudi. §. oportet. col. vj.
qđ ſic. Sed docto cõiter tenent contrarium: quia iuramentum ca
lũnie bene excuſat ab expẽſis in quibꝰ qs veniret cõdemnãdus ra
tione preſumpte calũnie: vt. l. ij. §. ij. ff. de iureiur. ⁊. l. ij. in princi. ff.
ſi mulier ven. no. in poſ. mit. Quia etiam in criminali ſit condem
natio expenſarũ. l. qui crimẽ. C. de accu. nõ poſ. ⁊ ibi plene p Saly.
⁊ Bar. in. l. j. ff. ad turpil. ſed non excuſat ab expenſis que veniunt
ratione victorie temeritatis vel contumacie: de quo dic per Bar.
in. d. l. properandum. §. ſi autem alterutra. C. de iudi. ⁊. d. l. qui de
crimine. Et licet qui nõ probat calumniari videatur vt puniatur
de preſumpta calũnia: tenet glo. ⁊ Bar. in. l. athletas. §. calumnia
tor. ff. de his qui not. infa. Illud eſt verũ in criminali: ſed in ciuili
ſolũ cõdemna᷑ in expẽſis. l. nõ ignorat. cũ ſua glo. C. de fruc. ⁊ litis
expen. Itẽ etiã lꝫ preſuma᷑ calũniari nõ probãs tñ nõ ſimpliciter
⁊ abſolute niſi appareant indicia ⁊ preſumptiões calũnie: vt lege
j. C. de calũ. Item ⁊ tertio iuramentũ calũnie inducit preſumptio
nem qđ non calumnie᷑. d. l. ij. §. ij. ff. de iureiurã. ⁊ vna preſumptio
tollet aliam. l. diuus. ff. de in integ. reſtitu. ⁊ hoc voluit Salyce. in
d. l. qui crimen. in vlti. q. Querit hic Ioan. fab. an calumniari poſ
ſit iudex imponens aliam maiore penã quã hic dicatur vel mino
rem. Et concludit quod ex cauſa poteſt iuxta materiã. l. quid ergo
§. pena grauior. ff. de his qui not. infa. ⁊ de termino amo. l. ij. et de
mino. l. auxilium. §. in delictis. ⁊ de peni. l. iij. ⁊. l. abſentem. §. fina.
11 †Item querit nunquid oĩa capitula iuramẽti de calũnia ſint ſpe
cificanda. ⁊ reſpondet quod ſufficit iurare ſub genere ſub qua ge
neralitate omnia iſta capitula continẽtur ſicut ſub generali iura
mento fidelitatis: vt in. c. de noua forma fidelitatis. Et ſimiliter
ſub clauſula iudicatũ ſolui. ff. de iudi. ſol. l. iudicatum ſolui. Con
trariũ determinat Imo. qđ oĩa ſunt ſpecificãda per. §. fin. in aut.
de his qui ingre. ad appel. col. vj. vbi exp̄ſſe dicit qđ licet iuratum
ſit de calũnia nihilominus iurandũ eſt qđ nõ dilationis cauſa pe
titur: qđ iuramẽtũ nõ preſtatur ſi ſub generalitate hoc fuiſſet con
tentum: q2 iuramẽtũ ſuper eodẽ nõ eſt repetendum: vt ibi dicitur
in fin. Preterea verba iuramenti de calũnia nõ importãt omnes
eius articulos cum fuerint additi a diuerſis partibus iuris. ſi ta
men in proceſſu contineatur vt tota die ſit qđ fuit iuratum de ca
lumnia: nec aliud exprimatur: puto quod nõ vitietur proceſſus.
per. c. j. eod. tit. lib. vj. Et quod not. in. l. ſciendum. de ver. obli. niſi
probaretur quod fuit petitum ⁊ non preſtitum: q2 poteſt omitti:
ſed non remitti expreſſe: vt. d. c. j. vel forte etiã tũc nõ vitiare᷑ pro
ceſſus cũ iuramẽtũ nõ ſit de ſubſtãtia: vt. d. c. j. ⁊ imputet ſibi qui
12 nõ appellauit. † Itẽ queri᷑ per cuius tpis verba dꝫ hoc iuramẽtũ
preſtari. dic qđ tam per verba pñtis tpis. l. inter coheredes. §. fa
milie. ff. fa. her. quã p̄teriti. l. ij. in pri. C. de iura. calũ. qđ nõ mouit
nec mouebit calũnioſam litẽ. Et etiã per verba futuri tpis in ca
pitulis in qbꝰ cõuenit ⁊ nõ ꝓmitte vel dabit aliquid iudici vt fal
ſa ſentẽtia de᷑ non petet dilationes cã differende litis: vt in aut.
in iſto. ⁊ aut. principales. C. eo.

Hec autem

Hec autem omnia. ¶Hic ponit ſecundam pe-
nam que imponitur teme-
re ⁊ proterue litiganti.h.d. reiecta pena ſolutionis decime partis
litis que olim imponebatur improbe litiganti:hodie condemnaṫ
in damnis ⁊ expenſis.h.d.vſqꝫ ad.§.ex quibuſdam. Patet igitur
ex iſto tex.coniuncta glo.quod olim ante iſtud iuramentum de ca-
lumnia erat introducta quedam actio ad petēdum decimam par
tem litis ab eo qui repertus fuerat calumniari ⁊ improbe litigaſſe
quam actionem hic imperator remouet: ⁊ ſolum in expenſis ⁊ dā
nis condemnat. Poſt hoc autem ſtatutum ſuperuenit ius nouiſſi
mum autenticorum ⁊ viſum fuit imperatori ad reprimendum im
probe litigantes.Quia hec pena decime partis litis fuiſſet bona
renouauit eam licet non iure actionis vt olim:ſed officio iudicis
ſtatuendo quod actor tāꝙ recipiatur libellus ſuus a iudice primo
ꝓſtet ſatiſdationē qḋ ſi apparebit eū iniuſte moniſſe litē ſoluit reo
noīe ſumptuū expenſarum decimam partem litis:vt auṫ.gn̄aliter.
C.de epi.⁊ cle.⁊ in corpe vn̄ ſumiṫ.ſ.in.§.excludēdas.de liti.col.viij.
Itē etiā ſtatuit impator ꝙ actor poſt receptū libellū a iudice anteꝙ
tradatur reo det aliam cautionē que tamen non trāſcendet.xxxvj.
aureos vcꝫ ꝙ conteſtabitur litem infra duos mēſes: alias reſtituet
reo in duplum omne damne damnum quod incurreret.vt in auṫ.
libellorum.C.de lit.conteſta.⁊ in corpore vnde ſumitur.Unde vero
iſte cautiones de conſuetudine non preſtantur ab actore vt dicit
glo.ſ.de ſatiſda.§.ſed hodie.gloſ.nullam.in fi.iij.qḋ.iij.c.libellum
vbi eſt canonizata.d.auṫ.libellum.⁊ de hoc dixi in.d.§.ſed hodie ꝓ-
ſtat enim actor ſolum actiōes de quibus in.d.§.ſed hodie remanet
igitur quod actor ſuccumbens in cauſa condemnatur in expenſis
que materia expenſarum eſt magna:lōga ⁊ quotidiana.de qua vi-
de in ſpec.de expenſis litis per totum ⁊ per Cy.Saly.⁊ Bald.in.l.
properandum.§.ſinautem alterutra.C.de iudi.⁊ per glo.⁊ canoni
ſtas.de dolo ⁊ contumacia.c.finem litibus.⁊.ij.q.j.in primis.⁊ per
13 Jo.an.in.c.ſtatutum.§.in his.†Tu autē pro inductione materie
omnibus recollectis hanc breuem ſummulaꝫ reportabis qḋ ſex de
cauſis petuntur expenſe litis.Primo ratione temeritatis:vt.l.euꝫ
qui temere.ff.de iudic.Secundo ratione protelatiōis ⁊ ſubterfugij
ſeu retardationis proceſſus.l.non ignorat.C.de fruc.⁊ litis expen
ſis.Tertio ratione emendationis vel mutationis libelli in.l.edita
C.de edendo.Quarto ratione redundationis litis vt.l.poſtꝙ liti.
C.de pac.Quinto ratione ꝯtumacie vt.l.ſancimus.C.de iu.Sexto
ratione victorie:vt.l.properādum.§.ſinautem alterutra.C.de iud.
Ratione temeritatis condemnetur quis in expenſis factis ab ad
uerſario tam in lite quam in viaticis ⁊ ceteris damnis vt ſi fecit ci
tari titium in genere cum plures eſſent titij ⁊ comparuit ille quem
non vocabam:vt.d.l.eum quem temere:⁊ ibi glo.ff.de iudic.Item
ſi feci citari aliquem coram iudice incompetenti qꝛ tunc cum ſit in
culpa ſui damni non habetur ratio expenſarum:vt dicit Bartol.
d.l.eum quem.Et idem ſi loco vel tempore incompetenti: qꝛ tunc
cum ſit in culpa ſui damni non habetur ratio expenſarum:vt.d.l.
eum qui in ius vocari non debuit.⁊ per totum.ff.de in ius vocan-
do.Item ſi actor poſt comparitionem rei non comparet habet li-
bellum paratum:ſed petit dilationem ad producendum ſecunduꝫ
in.l.j.C.de dila.Item ſi quis aperturam teſtamenti vidit ſe non ha
bere ius ⁊ tamen proſecutus eſt in lite ſecundum Bar.in.l.ſi quis
14 †inficiatus.ff.depo.⁊ dicto.§.ſinautē alterutra.Et ſic patet quod
temere vocare in ius dicitur qui nullam iuſtam cauſam erroris ha
buerit in ſic vocando.⁊ hoc vult gloſſ.in.d.l.eum quem.Si autem
habuit iuſtam cauſam erroris tunc ex iuſta cauſa abſoluitur ab ex
pēſis.l.j.§.j.ff.de ſepara.⁊.l.qui ſolidū.§.etiam.de leg.ij.Et iuſtior
cauſa erroris queritur in actore quam in reo vt abſoluatur ab expē
ſis.arg.l.qui alterius.ff.de regu.iur.ſecundum Barto.in.d.l.eum
quem.In predictis igiṫ caſibus ⁊ alijs vbi quis temerarie litigat
ſiue actor ſiue reus vt hic in princip.eodem titu.Niſi doceat de iu-
ſta cauſa erroris ⁊ ꝓbabilis ignorantie condemnatur aduerſario
in expenſis itineris ⁊ litis expenſis:licet alijs caſibus loquantur.
Item ⁊ in expenſis cibariorum ſi aduerſarius conſueuit ſe paſcere
ex arte ſua aqua oportuit eum modo vacare.l.ſed ⁊ ſi hereditas.§.
primo.ff.ad exhiben.Et multo magis condemnatur quis ad om-
nia iſta ſi non temerarie ſed per calumniam litigaſſet: vt.d. l. non
ignorat.⁊ in iſto text.qui poteſt loqui tam in temeraria.in princip.
ti.ibi quod temeritas agentium quam in calumniātem vt in ver.
15 hec autem omnia.†Eſt enī differentia inter temeritatem ⁊ calum
niam:qꝛ calumniator ſcienter facit qḋ non dꝫ.l.j.§.per calumniam
autem.ff.ſi mulier ven.no.in poſ.⁊.l.j.§.queri.ff.ad turpil.⁊ vtro-
biqꝫ per Bar.ſed temerarie quis agit qui non ex certa ſciētia ⁊ do
loſe agit:ſed ex quadā inaduertentia ⁊ precipitatione ⁊ quaſi ſubi
to furore non aduertens an bene ⁊ licite faciat vel non:vt.d.§.que
ri pōt ⁊.l.j.§.pe.de ſepara.Prouenit igitur temeritas ex modica
diligentia ⁊ modica aduertentia ignoranter adhibita.ſed calūnia
ex certa ſcientia vt dictis iuribus pro quo vide Bar.in.l.properan
dum.§.ſinautem alterutra.C.de iudi.⁊ in dictis expenſis temerita
te in cauſis poterit iudex ante ſententiam diffinitiuaꝫ condemna
re ſm̄ Bar.in.d.l.eum quem temere.Et in Spec.de expenſis.§.iu-
xta.ver.ſunt autem vbi ſpe.enumerat triginta caſus in quibus fit
16 condemnatio expenſarum ante li.conteſta.†Ratione contumacie
petuntur expenſe non ſolum litis ſed etiam ceterorum damnorum
l.ſancimus.C.de iudic.lꝫ ratione victorie veniant ſolum expenſe li
tis ⁊ non cetera damna:vt.d.§.ſinautem alterutra.Et eſt ratio di
uerſitatis:quia iſte que veniunt ex contumacia veniunt ex edicto.
vnde grauius punitur contumax ſm̄ Bal.in.d.l.ſancimus.⁊ hoc
hꝫ ſiue contumax fuerit qꝛ nunꝙ venit vel venit:ſed receſſit vel re-
ſpondere noluit ſm̄ Saly.in.d.l.ſancimus.ſiue cōtumax quis fue-
rit actor ſiue reus.nam poſt commiſſam contumaciam non audiṫ
niſi refectis expenſis.Et dix de iſtis expenſis ratione contumacie.
in.d.l.ſancimus.⁊ auṫ.ibi poſita.⁊ per Cy.Bal.⁊ Saly.qui ibi po
nit de hoc vltra viginti queſtiones.⁊ vide gl.in.c.finem litibus.de
dolo ⁊ contumacia.Et hec condemnatio expenſarum poteſt fieri
immediate poſt contumaciam commiſſam ⁊ etiam poſtea quādo
cunqꝫ ante ſententiam ⁊ cum ipſa ſententia ex officio iudicis.ſecū
17 dum Innoc.in.c.ſepe contingit.de appel.†Ratione retardati pro
ceſſus condemnatur quis in expenſis vt ſi actor condemnatus im
petrauit reſcriptum poſt lit.conteſt.cauſa protelandi iudicium co
ram longinquo iudice coram quo non probauit vel diſtulit vel cō
tumaciter ſe abſentauit.nam condemnatur in expenſis itineris et
ceteris damnis.l.non ignorat.C.de fruc.⁊ litis expēſis ⁊ de tali fru
ſtrante ⁊ differente loquitur etiam auṫ.qḋ fieri.C.de dila.Et idem
ſi quis opponit exceptiones friuolas propter quas diu fuerit acti
tatum iudicium ⁊ qḋ tandem ſuccubuit vel ſuper aliquo emergen-
ti vel incidēti fuit lata interlocutoria cōtra eum ante vel poſt litis
conte.ſm̄ Bar.in.d.l.ſancimus.C.de iudi.⁊ per gloſ.in.d.c.finem
litibus.⁊ qḋ no.C.de iudi.l.j.Et idem ſi quis fruſtra appellauerit
per quam appellationem negotium productū eſt extra terminos
infra quos debebat terminari.l.intra vtile.de mino.⁊.c.cum appel
lationibus friuolis.extra de appel.li.vj.Uel cum quis eſt cōfeſſus
poſtea appellat cauſa differendi ſolutionē forte dicens ſe emiſſe:vt
in glo.l.abſtinendum.C.quorum app.poteſt enī confeſſus appella
re:vt tꝫ glo.in.l.creditor.§.qui iuſſus.ff.de appel.lꝫ confeſſus ⁊ con
uictus non appellet.l.ij.C.quorum appel.vt cum quis ex contradi
ctionibus ⁊ ſubterfugijs ⁊ dilatiōibus maioribus debito datis ad
uerſario impeditus eſt probare accuſationem ſuam infra terminū
vt.l.ſi cum ipſe.ff.de excu.tu.Non enī ſolum his caſibus taliter ꝓ-
telans cōdemnaṫ in expēſis:vt.d.l.non ignorat.cū ſi.ſed etiam eſt
iuſta cauſa vt admittaṫ aduerſarius ſic fruſtratus.Poſt hoc ad
18 probandū de iure ſuo:vt.d.l.ſi cū ipſe.†Ratione emēdationis vel
mutationis libelli ſcꝫ mutationis facte infra tempus infra qḋ fie-
ri poteſt ſm̄ materiam.l.edita.C.de eden.⁊ plene dixi.ſ.de actio.
§.ſi minus.⁊.§.ſi.condemnatur emendans vel mutans in expen-
ſis vt ibi vbi enim mutat detrahendo tenetur reficere expenſas
procuratoris ⁊ aduocatoris ⁊ alias quas fecit reus in deliberan-
do quas non feciſſet ſi non petijſſet plus ſed ſolum petijſſet debi-
tum:quia propter plus petitum licuit negare ſibi totum vt dicit
gloſſ.in.c.ij.de confeſ.libr.vj.⁊.c.preſentium.de teſti.co.lib.Et ſi-
militer vbi mutat addendo in re vel acceſſorijs vel qualitate vel
cauſa propter que oportet reū nouam deliberationem facere.⁊ ſic
non poteſt eſſe inſtructus ex prima alias aūt vbi poſſet eſſe inſtru-
ctus ex prima:vel eſſet facta emendatio vel mutatio antequam
reus eſſet conuentus vel eſſet minor:mulier vel ruſticus emendās
ceſſat refectio expenſarum.ſcḋm glo.in.d.l.edita.⁊ ibi per Salyce.
19 †Ratione renunciationis litis condemnaṫ aliquis in expēſis:vt
ſi renunciet liti videtur etiam renunciare cauſe:vt.l.poſtꝙ liti.C.
de pact.per quam renūciationem ⁊ deſiſtētiam debet cōdemnari
in expenſis:vt.l.deſtitiſſe.ff.de iudi.Et per Salyce.in.l.poſtquam
qꝛ conſcientia male litis mote creditur renunciare:vt dicta.l.de-
ſtitiſſe.⁊.c.tuas.de ſimo.in ſi.Itē vbi quis intentauit primum peti
torium deinde illi renūciauit expreſſe vel tacite vt intentet poſſeſſo
rium tunc enī dꝫ condēnari in expenſis ſm̄ Bart.in.l.naturaľr.§.
nihil cōe.ff.de acqui.poſ.⁊ in ſpe.de expen.§.j.ver.qḋ ſi ſuſpenſo pe
titorio ⁊ intellige quod tacite intelligitur renunciare petitorio
prius intentato quando iſta duo iudicia nō compatiunṫ ad inui-
cem ſeu nō poſſunt ſimul intētari ꝙ qn̄ ſit dic plene per Bar.in.d.
l.nihil cōe.⁊ per Cy.⁊ Saly.in.l.ordinarij.C.de rei ven.Qn̄ autem
ſe compatiūtur tunc lꝫ intentet vnum poſt aliud non vr̄ primo in-
tentato renunciare.ideo tunc condemnatur in expenſis ſm̄ Bar.
in.d.§.nihil cōe.Et idem tꝫ Joan.an.in.c.cum ſup.de cauſa poſ.⁊
proprie.Idem videmus quod lꝫ expiret petitorium iudicium: vt
quia res petita deueniet ad actorem.l.ſinautem.§.j.ff.de rei vend.
vel res petita pereat poſt litem conteſtatam ſine mora ⁊ culpa poſ
ſeſſoris:vt.l.item ſi verberatum.§.finali.ff.de rei vendica.Tamen
fertur ſentētia propter acceſſiones ⁊ fructus ⁊ partus ⁊ ſtipulatio
nem de euictione ad precium rei ⁊ expenſas factas.l.vtiqꝫ eod.ti.
20 per Bartol.in.d.§.nihil commune.in quarta lectura.†Ratione

victorie ſit condemnatio expenſarum. Et hec eſt regula qđ victus
victori condemnatur in expenſis. l. properandum. C. ſi autem al-
terutra. C. de iudi. ꝛ l. omnes. in fi. C. de epi. ꝛ cle. ꝛ in aut. de iudi. §.
oportet. col. vj. ꝛ in. c. calumniam. de penis. Fallit propter cõtuma
ciam ſe abſentantis poſt litis conteſtationem pro quo poteſt ferri
ſententia ſi liquet de cauſa: ſed tamen cõdemnatur in expenſis. et
ſic erit caſus in quo victor condemnatur in expenſis: vt. d. l. prope-
randum. §. ſi autez ex geſtis. Licet ſecus ſit quando actor vel reus
eſt contumax ꝛ non eſt legitime citatus qꝛ licet liqueat de cauſa ta-
men non tenet ſententia pro tali abſente non legitime citato lata:
vt tenet glo. ꝛ Bar. in. l. ea que. C. quomodo ꝛ quando iudex. licet
glo. teneat contrarium ꝛ non bene in. d. l. properandum. §. ſi autẽ
reus. ſuper ver. omnem. Item fallit ex iuſta cauſa ignorantie: vt qꝛ
ſucceſſerit in ius alteriꝰ: ꝛ ſic eſt probabilis ignorantia in facto alie
no. l. qui in alterius. ff. de regu. iur. vel ex iuſta cauſa litigandi. l. qui
ſolidum. §. etiam. ff. de l. ij. Et ideo qui obtinuit ſententiã in cauſa
principali habet iuſtam cauſam proſequendi in cauſa appellatiõis
Et ideo licet ſuccumbat in cauſa appellationis non cõdemnatur
in expenſis: vt no. glo. in. l. naturaliter. §. ſi autem non rite. de reb.
cred. quod limitat ibi Bar. ſi ſuccumbat ex nouis probationibus
ſecus ſi ex eiſdem ſecundum Jo. an. in reg. iur. ignorantia. libr. vj. ꝛ
Inno. in. c. ſi litibus. extra de dolo ꝛ contumacia. Et ſimiliter pro
pter varietatem opinionum excuſatur quis ab expenſis factis: vt
in ſpec. de expẽſis. §. nunc videndum. ꝛ fuit opinio Pe. de ſaxonia-
ſicut ex varietate opinionis inſurgit iuſta cauſa appellandi a ſen
tentia vt no. Bar. in. l. j. ff. nil no. ꝛ l. cum prelatis. ff. de re iudic. Et.
intellige quod iuſta cauſa litigandi excuſat ab expenſis que veniũt
officio iudicis: vt. d. §. ſi autem alterutra. ſed ab his que veniũt iu
re promiſſionis non excuſatur: vt no. gloſ. in. d. aut. de iudi. §. opor
tet. in ver. ſolo. iuxta ſi. vel actione ex teſtamento vt no. glo. in. l. mu
lier. §. ſi rem. de leg. iij. vel etiam ex diſpoſitione teſtamenti: qꝛ ſuccũ
bens in lite condemnatur in expenſis non extante iuſta cauſa liti-
gandi vt per Barto. in. d. §. ſi rem. Et non ſolum vnus litigãtium
ſed quandoqꝫ vterqꝫ habet iuſtam cauſam litigandi ꝛ tunc vterqꝫ
abſoluitur ab expenſis vt in aut. nouo iure. C. de iudi. ꝛ ibi Barto.
ꝛ Saly. ꝛ debet hec iuſta cauſa propter quam ſit abſolutio ab expẽ
ſis exprimi in ſententia vt ibi per Saly. Et ſint legitime expenſe in
quibus debet fieri condemnatio ꝛ que taxari debent per iudicem
antequam iuretur per partem ſecunduz quod iuramentum debet
iudex condemnare: ꝛ ſi condemnaret in minus non teneret ſenten
tia ſecũdum Saly. in. d. aut. nouo iure. dic quod ſunt ille que ſolite
ſunt fieri: vt. d. l. properandum. §. ꝛ ſi quidem. ꝛ ibi no. Bart. nõ tñ
ſufficit quod quis dicat ſe tantum expendiſſe: ꝛ quod tantum expẽ
diſſet bonus vir niſi probet quantum expendit per. l. excellentia. C.
de mili. anno. li. xij. ꝛ per Bar. l. qui ſub conditione. ff. de condi. in-
21 debi. †Et adde qđ quando dicte expenſe ſunt petite tunc iudex te-
netur condemnare in eis niſi iuſta cauſa excuſet alias ſi non cõdem
nat tenetur reſarcire de ſuo: vt. d. §. ſi autem alterutra. ſi autem nõ
ſunt in libello petite iudex poteſt condemnare ſi vult ſed non arcta
tur vt ibi per Bar. ꝛ Saly. vbi vide multas queſtiones de iſta ma
teria. Et no. qđ ratione victorie veniunt ſolum expenſe litis ꝛ non
ceterorum damnorum lꝫ ſecus ratione contumacie vt tenet gl. j. in
ſi. in. l. ſancimus. in fi. C. de indic. ꝛ dixi. ṡ. eodem. in verſic. ratione
contumacie.

22 **Ex quibuſdam.** ¶†Hic ponit tertia pena q̄ im-
ponitur temere ꝛ proterue litigan.
ti qꝛ damnatus efficit infamis non tñ ſemper ſed in quibuſdam iu
dicijs vt hic dicit. ꝛ hoc intendit. Ex maleficio damnatus eſt factꝰ
infamis vt eſt in actione vi bo. rap. iniuriarum. ꝛ de dolo. Item ex
contractu damnatus quandoqꝫ infamatur vt eſt in directa actiõe
tutele: mandati: depoſiti: ꝛ pro ſocio. h. d. vſqꝫ ad. §. omniũ. Et pro
euidentia collectis dictis Saly. in. l. ſi. ff. eo. ꝛ Dy. in reg. iur. lib. vj.
23 †Premitte qđ duplex eſt infamia. ſ. iuris ꝛ facti. Infamia iuris ir
rogatur tripliciter. ſ. ipſo iure vel ipſo facto qđ idem eſt vt no. glo.
in. l. j. §. eam. ff. de infa. Et per ſententiam ex genere pene vt no. glo.
ff. eo. l. ictus. ꝛ. C. e. l. ſi. ipſo iure ſeu facto infamatur quis infamia
iuris eoipſo qđ aliquis faciat aliqđ factum a lege prohibitum pro
pter qđ lex declarat talem facientem infamari vt not. d. §. qui eam.
vt in miſſo ab exercitu ignominie cauſa vt. l. j. ff. eo. Item in facien
tem artem ludicram. i. ſpectaculum ſui corporis gratia lucri vel pre
mij vt ſunt ioculatores vt dicit gloſ. in. l. ij. §. ſcena. ff. de infa. Item
in locante operas ſuas ad pugnandum cũ beſtijs vt. l. j. §. beſtias. ff.
de poſtu. item in faciente lenocinium. l. athletas. §. ait pretor. ff. eo.
Item in muliere nubente infra tẽpora luctus ꝛ in ducente eam ꝛ in
eo in cuius eſt poteſtate hoc faciente lꝫ hodie hoc ſit correctum ꝑ di
ctum apoſtoli: vt. l. in genere. cum tribus legibus ſeq. ff. eo. ꝛ ibi gl.
ꝛ per Bar. in. l. liberum. §. pomponius. ff. eo. Item in eo qui eodez
tempore bina ſponſalia etiam binas nuptias contrahit vt. l. j. in fi.
ff. eo. Item in ea que deprehenſa eſt in adulterio vt. l. epiſtolam. §. q
in adulterio. ff. de ritu nup. Item in eo qui paſſus eſt muliebria in
corpore ſuo. l. j. §. remouet. ff. de poſtu. Item in exercente vſuras vl-
tra legitimum modum. C. eo. l. improbum. in his enĩ caſibus lex no
tat factum. ſ. eoipſo ꝙ quis incidat in tale factum ſit infamis etiã
ſi illud factum non teneat vt. l. quid ergo. §. cum autem. ff. e. Et etiã
lꝫ faciens ſit abſolutus per ſententiam iudicis vt. d. §. qui in adul-
terio. Per ſententiã iudicis infamatur quis infamia iuris qui cõ
demnatur de crimine publici iudicij de quibus criminibus publi
cis tractatur. j. de publicis iudicijs. per totum. ꝛ hoc probatᷣ in. l. in
famem. ff. de publicis iudi. Sed damnatus de crimine priuato de
quibus priuatis criminibus tractatur. ff. de priuatis deli. per totũ
24 librum. †Ita demum infamatur quis infamia iuris ſi ſit damna-
tus criminaliter vel pactus de eo crimine ex quo ſi eſſet dãnatus
ciuiliter in illo crimine eſſet infamis. vt probatur hic ꝛ. d. l. infamẽ
vt eſt in quatuor delictis priuatis hic enumeratis. ſ. furti. vi bo. ra.
iniuriarum. ꝛ de dolo in quibus condemnatus ciuiliter. i. ad penã
ſibi applicandam ſiue criminaliter applicandam fiſco vel infligen
dam in corpus eſt infamis vt. d. l. infamem. ꝛ. l. athletas. §. ſi. ff. e. ꝛ
no. in. c. cum te. de re iud. In iſtis igitur criminibus publicis ꝛ pri
uatis in quibus irrogatur infamia ex ſententia dꝫ ſolum attendi
an ſit damnatus non autem attenditur ipſum factum: nam lꝫ qs
non commiſerit factum ſi tamen ſit dãnatus de furto eſt infamis
d. l. athletas. §. calumniator. ꝛ ibi glo. ff. eo. Et ideo fur deprehẽſus
cum re ꝛ palam tamen reſtituens non eſt infamis niſi damnetᷣ vt tꝫ
gl. in. l. quoniam. ff. de infa. Item cum quis damnatur in quatuor
contractibus vel quaſi hic expreſſis. ſ. mandati depo. tute. ꝛ pro ſo
cio eſt infamis. de quibus contractibus dicam. j. ſcđo notabili. Et
idem dicit glo. l. ſi. C. eo. de omni eo quod eſt in peccato mortali po
tius eſt infamis. Ex genere pene infamatur quis infamia iuris pre
cedente cauſa famoſa vera de cuius veritate tunc vel ex poſt appa
reat que in dubio preſumitur vera niſi contrariũ doceatur vt vult
glo. in. l. multum. C. eo. ꝛ ibi per Saly. vt in eo qui eſt deprehenſus
in facinore vel cuius facinus eſt notorium qui ſine alia ſnĩa diffini
tiua eſt puniendus ꝛ ſine ordinario iudice paſſus eſt a iudice fuſti
gari vel torqueri in penam delicti. Nam ſi illud genus pene impo
natur ex cauſa famoſa ꝛ ex qua condemnatus vel pactus infama
retur vt furti. iniuriarum. vi bonorum rapto. ꝛ de dolo. vt hic. ꝛ. l.
athletas. §. ſi. ff. e. tunc talis pene impoſitio ſimul cum veritate cau
ſe famoſe precedentis infamat: vt. l. ictus fuſtium. cum ſua gloſ. ff.
eo. ꝛ. l. fuſtibus. C. e. Si autem non precedat cauſa famoſa vera tũc
ſola pene impoſitio ſeu talis corporalis executio ſine cauſe cogni-
tione facta non infamat: vt. d. l. nulla. C. eo. ꝛ hoc niſi imponeretur
pena mortis: ꝛ tunc ex ſola ſententia infamatur damnatus ꝛ ſer-
uus pene efficitur nec exprimitur genus criminis. l. quo ad ſtatuꝫ
ꝛ ibi Bar. ff. de penis. licet ſecus in damnato ad mortẽ qui ſuper-
uiuit qui efficitur ſeruus pene. in aut. ſed hodie. C. de dona. inter vi
rum ꝛ vxo. de quo per Bar. in. l. qui. ff. de pe. ꝛ. l. eius qui. §. ſi cui. de
teſta. Patet igitur quid in iſtis penis extraordinarie impoſitis ſi
ne iudiciario ordine vt eſt in leuibus criminibus: vt. l. leuia. ff. de ac
cuſa. ꝛ ibi per Bar. Ad videndum an taliter punitus ſit infamis
debet ſolum attendi an cauſa propter quam impoſita eſt pena eſt
talis in qua damnatus vel pactus efficeretur infamis vel non vt
vult tex. ꝛ glo. in. d. l. ictus. An autem damnatus ex inquiſitiõe vel
forma ſtatuti vt cõfeſſus crimen ſit infamis ꝛ quis poſſit ſuper in-
25 famia diſpenſare vide per Bar. ꝛ Ang. in. d. l. infamez. †Infamia
facti eſt que deſcendit ex aliquo facto ex quo contra aliquem indu
citur murmuratio ſiue collocutio apud bonos ꝛ graues: ſiue hoc
cõtingat ex eius malis moribus. l. ſcire oportet. §. cum reliquis. ff.
de tuto. ꝛ cura. da. ab his. ſiue ex redargutione et increpatione pa-
tris erga filium in teſtamento. l. ea que. C. eod. niſi ex interlocutio-
ne iudicis. l. verbum. C. eodem. Et niſi ex ſententia in caſibus vt ex
conditione que infamat infamia facti: licet infamia iuris regulari
ter non infamet. l. ceſſet. digeſtis de actioni. ꝛ obligatio. ꝛ. l. inter vi
rum. ꝛ. l. prima. §. hoc interdictum. digeſtis de vi ꝛ vi arma. qđ in-
famat infamia facti licet infamia iuris regulariter nullum inter-
dictum infamet. l. neqꝫ. de vi ꝛ vi armata. l. licet. ff. de obſe. Et gene
raliter vbicunqꝫ opinio alicuius grauatur apud bonos ꝛ graues
26 viros dicitur infamia facti. vt. d. l. ea que. C. eodem. †Effectus autẽ
infamiarum eſt magnus. nam infamia iuris operatur omnes effe
ctus quos operatur infamia facti: ꝛ etiam maiores quia excludit
etiam a poſtulando vt dicta. l. prima. §. remouet. digeſtis de poſtu
lãdo. Item a iudicando ſiue ex principio ſiue ex poſtfacto ſuper-
ueniat. §. non autem omnes. digeſtis de iudic. ꝛ capitulo ſciſcita-
tus. de reſcriptis. ꝛ per Innocentium in. c. cum ſuper. de officio de
legati. ꝛ ꝑ Bartolum in. l. quidam conſulebat. de pena iudi. Item
ab accuſando niſi accuſator ſuam vel ſuorum proſequatur iniuriã
l. accuſare. ꝛ. l. hi tamen. ff. de accuſatio. canonizata. ij. q. prima. pro
hibentur. Item a teſtimonio ferendo. l. ij. §. l. iulia. ff. de teſti. Item
non poteſt habitare rome nec in locis vbi eſt imperator. l. ij. §. mi-
les. ff. de infa. multos alios habet effectus nociuos. ideo conſuluit
lex quod quis litiget per ꝓcuratorem in cauſa famoſa vt ſic feratᷣ
ſententia

ſententia in pꝛocuratoꝛem ⁊ non in dominũ ⁊ non erit infamis.l.
furti.§.ſi quis alieno.ff.de infa.vel vbi quis veniret condẽnandus
ſoluat ante vt abſoluatur ⁊ euitabit penã infamie de quo p Bar.
27 in.d.l.infamem.de public.iudi.†Effectus autem infamie facti eſt
duplex ſecundum glo.in.d.l.nulla.C.de infa.⁊.l.j.in pꝛin.ff.e.¶Pꝛi
mus qꝛ excludit a dignitatibus niſi in ſubſidium.l.ij.C.de digni.
lib.xij.Secundus eſt qꝛ excludit a querela qui alias non excludere
tur ⁊ facit eum admitti qui alias non admitteretur.l.fratres.C.de
inoffi.teſta.Item dicit glo.in.l.ſancimus.ff.de ſenato.ꝙ excludit a
iudicando ⁊ a teſtimonio.ſecundũ Bar.ibi ⁊.l.j.C.de ſumma trini
tate ⁊ fide catho.vbi eſt gloſſa.contraria dicit ꝙ infamis de facto
ſeu infamia facti non poteſt eſſe teſtis in criminali:niſi in crimine
leſe maieſtatis:ſed in ciuili ſic.lꝫ minus fidei adhibeatur.Et quan
doqꝫ cum toꝛmentis ſi ſit vilis perſona ⁊ in auten.de teſtib.§.ſi ve-
ro.⁊ de hoc extra de teſti.c.teſtimonium.§.ſi vero ignoti.Item ad-
de ſecundum Butri.ſi ſint duo teſtes minus fidei adhibetur infa-
mi de facto quam alij.l.iij.§.l.iulia.ff.de teſti.⁊.l.queſitum.eo.titu.
⁊ no.in.l.iij.§.due cauſe.ff.de carbo.edi.Item in populari actione
non admittitur infamis ad accuſandum.l.populares actiones.ff.
de popu.actio.nec etiam ad denunciandum in denunciatione ca-
nonica vel iudiciali:vt tenet glo.in.c.cum opoꝛteat.de accuſa.⁊ ibi
Jo.an.licet admittatur in denunciatione euangelica ⁊ ita intelli
gitur glo.ij.q.j.ſi peccauerit.de quo in ſpec.de denunc.§.ij.verſi.vt
autem.⁊ de accu.§.j.ver.ſed quid de his.¶His preeuidentialibꝰ
pꝛemiſſis not.pꝛimo ex pꝛincipio quod damnati vel pacti in iſtis
quatuoꝛ delictis priuatis.ſ.furti vi bo.rapto.iniuria.⁊ de dolo effi
28 ciuntur infames quod limita multipliciter vt in gloſ.†Pꝛimo ad
hoc quod damnatus ſit infamis opoꝛtet quod ſit dãnatus ſuo no
mine.ſi autem ſit quis damnatus pꝛocuratoꝛio vel defenſoꝛio noĩe
alterius tũc nec dominus nec pꝛocuratoꝛ ſiue defenſoꝛ infamatur.
l.furti.§.ſi quis alienam.ff.de infa.Et ideo quia pars per ſtatutũ
timeret excludi ab officijs publicis ſi condemnetur de barataria
optimum cõſilium eſt vt litiget per pꝛocuratoꝛem vt ſic euitet in-
famiam.per dictum.§.ſi quis alieno.vel ſoluat ante ſententiam et
abſoluetur ſm Bar.in.l.infamem.ff.de publi.iu.Scdo requiritur
ꝙ ſnia tranſiuerit in rem iudicatam ſecus ſi ſit ſuſpẽſa appellatiõe
qꝛ tunc appellatio extinguit pꝛonunciatum vt interim non ſit in-
famis:vt tenet glo.in.l.furti.§.j.ff.de infa.licet ſecus ſit in excõmu-
nicatione:vt in.c.paſtoꝛalis.de appel.Tertio requiritur ꝙ ſenten
tia lata a iudice oꝛdinario vel delegato:ſecus ſi ſit lata ab arbitrio
in quem ſit compꝛomiſſum de cauſa famoſa:qꝛ eius ſnia non excu
ſat ⁊ confeſſio coꝛam eo facta non infamat.l.quid igitur.§.ex com
pꝛomiſſo.ff.e.Et eſt ratio qꝛ non eſt pꝛopꝛie ſnia nec mãdatur ita
executioni ſicut ſententia iudicis pꝛopter qd dicit ibi Bart.ꝙ ſi ex
foꝛma ſtatuti ſententia arbitri meretur executionem ſicut ſentẽtia
iudicis:tunc enim infamaret ſicut ſententia iudicis a cõtrario ſen
ſu.Item intellige hoc quod dicit de acti.vi bo.rap.quando eſt pri
uatum crimen vt in caſu.l.ſi quis ex domo.ff.de fur.ſed in alijs caſi
bus eſt publicum crimen vt.l.infamem.ff.de pub.iudi.Item intel
lige hic ꝙ pꝛo dolo poteſt agi ciuiliter ⁊ infamat.l.non dꝫ.ff.de do
lo.Itẽ criminaliter.ſ.crimine ſtellionatus vbi dolus non cadit in
aliud ſpeciale nomen maleficij.l.ij.⁊.iij.§.⁊ vt generaliter.ff.de cri-
mine ſtellionatus.Et ſimiliter tunc accuſatio ex crimine ſtel.infa-
mat.ſ.quando datur pꝛo crimine pꝛo quo competit actio de dolo
vel actio in factum eius loco.cum enim non ſit verbis bone fidei tẽ
perata vt no.glo.⁊ ibi Bar.in.d.l.infamẽ.⁊ etiam per gloſſ.in.l.
quid ergo.§.fi.ff.eo.⁊ hoc quando dolus committitur extra cõtra
ctum.Quando autem committitur in contractu qualiter purgat
29 not.ĩ.de act.§.actionum.⁊.l.eleganter.ff.de dolo.¶†Scdo no.in
ver.item tutele ꝙ damnatus in iſtis quatuoꝛ contractibus.ſ.tute
le:mandati:depoſiti:⁊ pꝛo ſocio eſt infamis infamia iuris: vt hic.
⁊.l.j.§.qui pꝛo ſocio.⁊.l.furti.§.mandati.ff.eo.qd dictum recipit li
mitationem ⁊ pꝛimo hoc eſt verum in actione directe intentata:ſe
cus in contraria:vt.d.§.mandati.Unde in actione tutele que oꝛit
ex quaſi contractu.ĩ.de obliga.que ex quaſi contractu.§.tutoꝛes.
nam tutoꝛ cõtra quem agitur directa tutele cõdemnatus infamat
non aũt ſi pupillus ꝯ quem agit ꝯtria dãnet vt hic.Et eſt rõ:qꝛ in di
recta agit de pfidia ꝯuẽti:ſꝫ ĩ ꝯtria nõ agit de pfidia ſꝫ de calculo fa-
ciẽdo.l.furti.in fi.ff.e.Et idem in mãdato preterꝙ̃ in vno caſu.ſ.cũ
fideiuſſi ⁊ ſolui parti ⁊ poſtea frangis mihi fidem:⁊ denegas mihi
reſtituere.nam licet ſis condemnatus mandati cõtraria tamẽ pꝛo-
pter fidem ruptam infamaris.⁊ idem in depoſito:qꝛ condemnatꝰ
directa infamatur ſed non in contraria.Item pꝛo ſocio autem in
actione qꝛ eſt directa pꝛo vtraqꝫ parte ideo condemnatus infamat
vt hic in tex.Scda limitatio eſt ꝙ hoc eſt verum qd condemnatus
eſt infamis in pꝛedictis caſibus quando quis damnatur pꝛopter
dolum vel fraudem.Secus ſi ob culpam etiam latam vel damnet
ſimpliciter:qꝛ quo ad infamiam inferendam lata culpa equiparat
dolo.l.iij.in fi.cum.l.ſeq.ff.de ſuſpec.tuto.⁊ ibi glo.⁊.ĩ.de ſuſpe.tu
to.§.ſuſpectus autem remotus.Sic etiam in criminali lata culpa
non equiparatur dolo vt no.in.l.in actionibus.ff.de in litem iurã.
Tertia limitatio eſt quando eſt damnatus nomine pꝛopꝛio.ſecus
ſi pꝛocuratoꝛio vel defenſoꝛio:vt.d.l.furti.§.ſi quis alieno.ff.eodẽ.
Et limitatio eſt ſi ſit condemnatus a iudice:ſecus ſi ab arbitrio vt
30 dixi in pꝛimo notabili.†Nunquid autem in alijs actionibus deſcẽ
dentibus ex contractu vel quaſi damnatus ſit infamis:etiam ſi de
perfidia agatur.⁊ ſiue agatur directa ſiue contraria.glo.ff.eo.l.fur
ti.§.illud in ver.poteſt in fi.glo.⁊ ea.l.§.contrario.in ver.infamis.
⁊ ibi Bart.⁊.l.in actionibus.⁊.l.infamem.ff.de publi.iudi.Dicũt
quod infamia ſequitur ſolum in condemnatione facta in iſtis qua
tuoꝛ contractibus ſeu eoꝛum actionibus:licet glo.contra.in.l.ſi pĩ
31 gnoꝛe.§.ſi poſt diſtractum.ff.de pig.act.¶†Tertio no.in ver.ſed
⁊ furti.qd in iſtis quatuoꝛ priuatis delictis hic nominatis.ſ.furti
vi bonoꝛum raptoꝛum iniuriarum.⁊ de dolo ita infamatur quis
ex pactione ſicut ex ſentẽtia:⁊ ſic pactum ⁊ ſententia equiparantur
quo ad infamiam irrogãdã vt hic.⁊.l.furti.§.fi.ff.eo.Et intellige
pactione vel tranſactione data pecunia vel aliquid loco pecunie.ſi
autem pacto gratuito vel iuramento fiat remiſſio tunc non eſt in-
famis.l.furti.§.pactus.ff.eodem.l.non damnatos.C.eo.Ex iſta enĩ
tranſactiõe etiam extra iudicium inducitur tacita confeſſio crimi
nis que equiparatur condemnationi facte de delicto ⁊ ideo ita in
famat ſicut faceret condemnatio.l.quoniam.ff.eo.ſecus eſſet in ſim
plici confeſſione delicti ſiue tranſactione:qꝛ illa confeſſio extra iu-
dicium ſolum ſufficit ad toꝛturam:vt no.l.capite.coniuncta gloſſ.
de adul.Sed in iudicio ſi fiat confeſſio in ciuili tunc confitens be-
ne habetur pꝛo condemnato vt ſolum ſibi fiat pꝛeceptum de ſoluen
do.l.j.C.de confeſ.Et ideo tunc confitens in actione ciuili famoſa
de qua hic dicitur eſſet infamis.ſed in criminali non habetur pꝛo
confeſſo ⁊ ſic non erit infamis niſi ſequatur ſentẽtia.l.confeſſus.ff.
de cuſtodia reoꝛum.ſecundum Barto.in.l.ictus fuſtium.ff.eodẽ.
Cum igitur tranſigens ſuper delicto eſt infamis caueat iniuriãs ne
det pecuniam iniuriato pꝛo pace habenda ante condemnationem
qꝛ erit infamis.de quo dic per Bart.in.d.l.infamem.⁊ latius per
eum.in.l.athletas.ff.eodem.§.fin.Item pꝛedicta limita niſi hec pe
cunia detur ⁊ tranſactio fiat iuſſu iudicis.licet enim iudex nõ poſ-
ſit cogere partes ad tranſactionem compꝛomiſſum vel pacem faciẽ
dam ſed ſolum hoꝛtari niſi ex publico inquietaretur.ar.l.congruit
ff.de officio preſi.Et per Inno.in.c.cum inter te.de ele.tamen ſi qs
in hoc pareat iudici excuſatur a pena infamie.⁊ ſic iuſſus iudicis
oꝛdinarij vel delegati ad vniuerſitatem cauſarum vel etiã arbitra-
toꝛum:ſed non arbiter pꝛebet excuſationem ⁊ facit licitum quod
ſponte non excuſaret.l.furti.§.qui iuſſu.ff.eo.⁊ dic vt ibi per Bar.
Item hoc quod dicit ſcilicet quod tranſigens data pecunia ſit in-
famis:intellige in iſtis quatuoꝛ delictis priuatis hic notatis.ſ.fur
to.rapina:iniuria:⁊ de dolo.Sed in alijs priuatis delictis tranſi-
gere liceat:⁊ an tranſigens ſit infamis.dicit glo.⁊ Bar.in.l.tranſi
gere.C.de tranſac.in ver.publicis.quod ſi agat criminaliter non li
cet tranſigere ſecus ſi criminaliter de quibus in.d.l.trãſigere.trãſi
gens non eſt infamis ſecundum Bart.in.l.athletas.§.fi.ff.eod.qꝛ
quod fit lege permittente penã nõ meretur.l.gracchus.C.de adul.
Item attende quod equiparatio que fit hic.ſ.quod damnatus vel
pactus de crimine famoſo eſt infamis non habet locum in actioni
bus deſcendentibus ex contractu quantũcunqꝫ famoſis:lꝫ enĩ dam
natus in actione tutele mandati depoſiti ⁊ pꝛo ſocio infametur.nõ
tamen infamatur ſi paciſcitur ⁊ tranſigit.l.in actionibus.ff.eo.lici
tũ eſt enĩ ſine infamia tranſigere.Et ſic eſt differentia an quis ſit de
bitoꝛ ex contractu vel ex delicto:qꝛ vno caſu licet tranſigere ſine in-
famia alio non ⁊ hoc vult hic tex.in ver.plurimum enim:⁊ in.d.l.
32 in actionibus.†Sed quero an bannum extraoꝛdinarium datum
eum infamet.dic qd nõ.l.j.C.de modo mulcta.⁊ ibi gl.⁊.l.iij.§.pꝛe
terea.ff.de ſuſpec.tuto.tenet Spec.in ti.de ſententia.§.j.verſi.quid
igitur de illis qui quotidie banniuntur in treugis publicis:igitur
ſi tale bannum pꝛeſtitum fuiſſet oꝛdinatum:qꝛ ſententia banni nõ
extenditur extra terminos ſuos qui ſunt aut bannitus ſoluat pe-
cuniam aut luat in coꝛpoꝛe non autem quod ſit infamis.Item qꝛ
magis pꝛopter contumaciam ꝙ̃ pꝛopter delictum videtur cõdem
natus.l.ſi ideo.ff.de euic.⁊ hoc verum quando non eſt infamis ni-
ſi poſtea bannum ſponte ſoluerit nam ſoluendo videtur dictã ſen-
tentiam appꝛobare.l.ad ſolutionem.ff.de re iu.⁊ ideo tunc infama
retur ex ficta confeſſione.l.quoniã.ff.de infa.Sit igitur cautꝰ ipſe
bannitus vt non ſoluat bannitum per ſe ſed alius pꝛo eo ⁊ ſine eiꝰ
mandato ſoluat ⁊ ſententiam ⁊ bãnum cãcellare faciat.⁊ ſic banni
tus nõ erit infamis:vt.d.l.furti.§.ſi quis alieno.ff.de infa.ſm An-
gelum.l.nõ poterit.ff.de fur.Et adde per Bar.l.pe.C.de interdic.
33 ma.vbi ex ficta confeſſione a lege inducta quis infamatur.†Et an
cãcellatio de bãno tollat effectum infamie ſi qua fuiſſet illata.Bar.
quod ſic in.l.idem ait.ff.de procu.⁊ per.l.cancellauerat.ff.de his q̃
in teſta.delen.Et adde per eum in.l.fi.C.de ſen.paſ.Item adde qd
inquiſiti hodierni etiam ex inquiſitione pꝛecedenti ſunt infames.
ſecundum Bartolum in.l.infamem.digeſtis de publi.iudi.Me-

retrix enim non eſt infamis niſi ſit deprebenſa in adulterio. dicit
glo.in.l.patronus.digeſtis ſi quis a pa.fuerit ma. Adde etiā qd ali
qui dicunt infames de iure ciuili qui nō dicunt infames de iure ca
nonico.⁊ econuerſo.vj.queſtione.j.c.omnes.ver. infames. Periu
rus autem ſi venit contra pactum ⁊ iuramentum eſt infamis ipſo
iure.l.ſi quis maior.C.de tranſactio.ſed ſi contra ſacramentum ſo
lum tunc eſt infamis per ſententiam ſecundum Bar.in.l.quoties.
C.de dig.lib.xij.⁊ per glo.⁊ Bar.in.l.lucius.ff.de infa.⁊ no.vj.q.j.
quicunq;.

Omnium autem. ¶ Supra ſtatuit iperator qualiter debeant puniri temeraria
iudicia facientes. Modo hec ſecunda pars principalis huius titu
li in qua declaratur a quo actu dicatur iudicium incboari.⁊ hec in
34 tendit.†Judicium capit exordium a citatione ſeu ab in ius vocan
do.que citatio ſeu in ius vocatio eſt interdicta certis perſonis ſcili
cet libertis⁊ liberti non obtenta venia a iudice pena quinquagin
ta aureorum contrafacientibus imminente.hoc dicit vſq; ad finē.
Sed quomodo iudicium incipit a citatione imo aliter contra:
vt in autētica de legitimis.§.ſi vero initium.⁊.l.prima.C.de litis
conteſta.⁊.l.apertiſſimi.C.de iudic.⁊.l.amplius.digeſtis rem ratā
haberi.⁊.c.ex parte.de verborum ſignifi.dic quod lis ſiue iudiciū
proprie incipit a litis conteſta.vt dictis iuribus.Sed quo ad pre
paratoria incipit a citatione vt hic.⁊ ita intellige glo.ſuper rub.di
geſtis de in ius vocan.⁊ vtrunq; habet duos effectus.nam poſt iu
dicium incboatum poſt litem conteſ.actio ex delicto efficitur trāſi
toria in heredes.l.prima.C.ex delict.defun. Item poſt litis conte
ſtationem qui promiſit non petere incidit in penam ſed non ante.
dicta.l.amplius.digeſtis rem ratam haberi. Item in primordio li
tis ⁊ poſt litis conteſtatio.debet preſtari iuramentum calumnie.l.
ſecunda.C.de iuramento calumnie. Item poſt litem conteſtatam
bone fidei poſſeſſor tenetur de fructibus.l.certum.C.de rei vendic.
Item poſt litem conteſtatam non poſſunt peti euictiōes ſi ante nō
ſunt petite.l.pomponius.§.rati.ff.de procurato.⁊.l.j.C.de ſatiſda.
Item poſt cauſam in iudicio agitatam.i.poſt litis conteſtatio.pro
curator efficitur dominus litis.l.procuratoribꝰ.⁊.l.nulla.C.de pro
cura. Item poſt litis conteſta.iudex non poteſt recuſari.l. apertiſſi
35 mi.C.de iud.†Citatio autem licet non det exordium iudicio ſed ſit
preparatoria futuri iudicij tamen habet etiam duos effectus.nam
perpetuat iuriſditionem iudicio vt facit deſinere rem eſſe integrā
vt in.c.gradum.de officio le. Item citatio interrumpit preſcriptio
nem.l.cum notiſſimi.C.de preſcript.xxx.an. Item facit rem litigio
ſam:vt in auten.litigioſa.C.de liti. Item dat exordium cauſe appel
lationis.l.fi.§.illud.cum ſua glo.in ver.exordium.C.de tempo.ap.
Item citatio preparat tranſmiſſionem querele.l.quemadmodum
ff.de inoffi.teſtamen. Item inducit prioritatem iudicij.l.qui prior.
ff.de iudi.de quo dicit ibi Barto. Item citatio inducit litis pendē
tiam vt poſt citationem nihil poſſit inuocari nec poſſeſſor ſua poſ
ſeſſione priuari nec res alienari nec reſcriptum impetrari nō facta
mentione de litis pendentia vt in cle.j.cum ſua gloſ.vt lite pendē.
36 †Et de hoc an iudicium incipiat a citatione vel litis conte.dic per
Cy.Bar.⁊ Saly.in rub.de in ius vocan.⁊ per Inn.in.c.ſuper que
ſtionum.ſuper ver.exordium.de offic.delega. Poteſt etiam intelli
gi iſte tex.quod citatio dat principium actioni proponende: qua ſi
non dicetur actio propoſita ſeu inſtituta donec ſit facta citatio de
aduerſario.debet enim porrigi libellus in quo ꝓponitur actio in
terpretanda ⁊ de iure debet fieri citatio aduerſarij quando petitur
citari eum qui non poteſt citari ſine venia:alias non poteſt prius
citatio fieri ⁊ deinde libellus porrigi ſecundum Bar.ſuper rubric.
37 de in ius vocand. ¶ †Sed quero verum valeat iudicium ſine cita
tione.dic quod ſi aduerſarius ſponte comparet in iudicio valeret
ar.l.heredes.§.pe.ff.de teſtamen. Alias ſi proceditur contra inui
tū vel abſentem requiritur citatio vt hic vel monitio iudicis.l.ea
que.C.quomodo ⁊ quando iudex ſecundum Bar.ſuper rubrica.ff.
38 de in ius voc.†Item an datio libelli ſit de proceſſu.tenent Bart.⁊
Saly.in rubrica.ff.de in ius vo.quod non quia tamen poteſt prece
dere citationem vt dictum eſt:quia poteſt offerri die feriato.l.mi
les.§.ſexaginta.digeſtis de adulterijs. Eſt tamen de proceſſu quo
ad hoc vt ſuper eo fiat litis conteſtatio ⁊ detur copia ſeu offeratur
reo:vt in autentica offeratur.de litis conteſtatio. ⁊ iuxta tenorem
ipſius libelli fertur ſententia. ¶ Item no.hic qualiter puniatur fi
lius vel libertus vocans patrem vel patronum in ius ſine venia.
de quo dicyt dixi.ſ.de actio.§.eum.vbi dixi de forma ipſius libelli
in quo petitur pena contra filium ⁊ libertum vocantem patrem in
ius ſine venia.

¶ De officio iudicis. Rubrica.

¶ Licet tex.⁊ glo.continuent ad precedentia tamen hic in precedē
ti titulo tractauit imperator qualiter ſe debent habere litigantes:
⁊ qualiter iudicium incboare. Nunc vero qr iudicium cōſtat ex tri
bus perſonis.ſ.actoris iudicis ⁊ rei.l.inter litigantes.ff.de iudi.de
clarat quale debeat eſſe officium iudicis circa declarationem ipſiꝰ
iudicij ſuper actione intentata.

1 ☞ Iudex iudicans leges ſeruabit ⁊ conſuetudines nō mutabit.
⁊ numero.2.
3 Appellare non eſt neceſſe a ſententia contra ius lata a iudice.
4 Iudex ſicut ſecundum legeȝ iudicare ita ſecundum conſuetudinē
debet decidere.
5 Sententia contra conſuetudinem lata non eſt ipſo iure nulla.
6 Iudex in cauſa criminali ſecundum legem iudicet.
7 Sententia alternatiua que ſit.
8 Verba alternatiue ſumpta quid operentur.
9 Officium iudicis quotuplex ⁊ circa quid vertatur quodlibet.
10 Executio qua actione fieri debeat.
11 Actio iudicati executionem paratam non habet.
12 Officium iudicis quale dicatur quo executio petitur.
13 Executio infra quantum tempus fieri debeat.
14 Fructus naturales qui ſint.
15 Fructus induſtriales qui dicantur.
16 Poſſeſſor bone fidei quis ſit ⁊ quis male.
17 Fructus quando pendentes ⁊ quando percepti dicantur.
18 Poſſeſſor fructuum naturalium eos non facit eſſe ſuos.
19 Fructus induſtriales poſſeſſoris efficiuntur.
20 Poſſeſſor male fidei qualiter ⁊ quo iure induſtriales fructus reſti
tuere teneatur.
21 Poſſeſſor bone fidei fructus quos fecit ſuos iudicis officio reſti
tuere tenetur.
22 Poſſeſſor male fidei etiam de fructibus percipiendis tenetur.
23 Reſtitutio fructuum in petitione hereditatis fiet officio iudicis.
24 Predo quis dicatur.
25 Rei vendicatio in quo coueniat cum petitione hereditatis.
26 Condemnatus ad exhibendum qualiter exhibendo liberetur.
27 Officium iudicis in actione ad exhibendum circa que verſetur.
28 Condemnatus ad exhibendum ſi non exhibuerit ad omne tenebi
tur intereſſe.
29 Dilatio denegatur eam calumnioſe petenti.
30 Officium iudicis quale in iudicio familie herciſcunde.
31 Diuiſio plurium rerum non per corpora ſit ſed per numerum.
32 Filius an poſſit legitimam capere in qualibet rei hereditarie par
ticula.
33 Iudex quid poſſit vel debeat in iudicio finium regundorum.
34 Judicium finium regundorum in quibus locum habeat.
35 Terminos prediorum vel agrorum amouens punitur ciuiliter et
criminaliter.
36 Dominium per quam adiudicationem conferri poſſit.
37 Sententia lata ad transferendum dominium illud tranſfert.
38 Dominium non tranſfertur in reum per ſententiam abſolutoriaȝ
in actione perſonali.
39 Vſucapitur res ex adiudicatione iudicum tradita titulo generali
pro ſocio.
40 Nomen debitoris an tranſferatur per ſententiam.
41 Dominium quando de ſecundo tranſferatur decreto.

Superest vt de officio.

¶ Hic titulus diuiditur in quinq; partes.
Primo ꝑmittendo regulā generalem decla
rat quale ſit officiū iudicis in actione pſona
li in qua vnū eſt in obligatione aliud in facul
tate ſoluēdi. Scdo ibi:⁊ ſi in rē declarat qua
le ſit officiuȝ iudicis in actione reali. Tertio
ibi:⁊ ſi heredum.quale ſit in actione vniuerſali. Quarto ibi:ſi ad
exhibendum.quale ſit in actione preparatoria. Quinto ibi:familie
quale ſit in duplicibus iudicijs vſq; ad fi.ti.⁊ principiū hoc inten
1 dit.†Iudex dȝ iudicare ſm leges ⁊ conſuetudines:⁊ ideo in actio
ne noxali non dȝ auferri reo beneficium a lege conceſſum.ſ.ſoluēdi
2 alias pro noxa dandi.h.d.vſq; ad.§.⁊ ſi in rem. ¶ †Not.igitur ex
principio qd iudex in iudicādo dȝ ſeruare leges.ſ.romanas vt.ſ.de
iure naturali.§.lex eſt.⁊ etiam municipales validas iuxta materiā
l.omnes populi.ff.de inſti.⁊ iur.⁊ conſtitutiones imperiales.ſ.de
iure naturali.§.ſed qd principi.⁊ conſuetudines vt.ſ.de iure natu
3 rali.§.ex non reſcripto.⁊.l.de quibus.ff. de legi.†Si autem iudex
expreſſe iudicet contra legem ſeu ius legis vel conſtitutionē.i.con
tra id qd lex expreſſe diſponit vt ſi pronūciet minorem.xiiij.an.poſ
ſe teſtari vt.l.ij.C.quando prouo.non eſt neceſ.appellare vel legiti
mum numerū liberorum non prodeſſe ad excuſationē.l.j.§.item cō
tra ſacras.ff.que ſen.ſine appel.reſcin.tunc qr eſt error expreſſus in
ſnia:ideo non valet ipſo iure nec eſt neceſſe appellare vt dictis iuri
bus.⁊ lȝ appellet ⁊ appellationi deferatur nō ꝓpter hoc cōfirmat
ſententia que nulla erat.ff.de appella.l.ſi expreſſim. Secus autem
ſi iudex iudicet contra legem ciuilem vel municipalem vel conſtitu
tio nē

tionem non expreſſe ſed tacite:vt cum peterentur vſure vſurarum.
ſcilicet in quantitate aſcendēte ad tantam ſummam:tunc enim te⸗
net ſentētia niſi per appellationem reſcindatur.l.preſes.ff.de re iu
dicata.item ſi iudicat hunc hominem qui tamen eſt minor.xiiij.an
nis poſſe eſſe teſtem.vt no.l.ij.C.quando prono.non eſt neceſſe.Itē
tenet ſentētia ſi iudex iudicat contra ius:ſed contra ius partis ſeu
litigatoris vt cum pronunciat non eſſe probatum qꝺ tamē eſt pro⸗
batum:vt dicto.§.idem cum contra ſacras.Si autem apparet er⸗
ror ſententie per acta iudicij tunc in duobus caſibus ſententia eſt
ipſo iure nulla.Primo ſi iudex expreſſe ſe refert ad iſta:qꝛ error ad
hibilis in eo ad quod fit relatio habet locum in referente.l.ait pre⸗
tor.l.j.ff.de re iudi.⁊ no.in.l.iij.C.de ſententia que ſine certa quan⸗
titate.Secūdo ſi iudex non refert ſe ad acta ſed ſimpliciter iudicat
tunc ſi apparet in actis ad que ſententia habeat neceſſariam conſe
quentiam vt ad libellum.in.l.aut fundus.ff.communi diui.⁊ ſentē
tia appella.ad primum.vt.l.is.C.de appella.ſententia eſt ipſo iure
nulla.Secus ſi ſit error in alijs actis.de quo per Barto.in.l.j.C.de
erro.calcu.Cui tamen adde quod no.Ioan.an.in.c.quoniam con
tra falſam.de proba.quod ſententia lata per relationē ad acta pro
batiua a iure reprobat eſt ipſo iure nulla.vt cum dicit iudex:qꝛ con
ſtat te nocentem per probationem factam per duellum ſeu ſortile⸗
gium:ideo te condemno.per.c.ij.de purg.Secus ſi ſit probatio ſeu
experientia naturalis quam licet iudici facere vt in gloſ.ſingulari
l.verbum.C.de infra.Item tenet ſententia ⁊ non eſt ipſo iure nulla
ſi ſit lata contra legem extrauagantem vel ſtatutum non incluſuꝫ
in volumine ſtatutorum:vel ſecundum vnam opinionē magiſtro⸗
rum cum plures eſſent opiniones:vt.l.dos a patre profecta.C.ſol.
matri.⁊ auſ.ex cauſa.C.de libe.preter.ſecundum Barto.ſecunduꝫ
4 tamen proba.ff.de re iudica.¶†Secundo no.quod ſicut iudex de
bet ſequi legem in iudicādo ⁊ ſecundum eam cauſam decidere:ita
etiam ſecundum conſuetudinē vt hic.⁊.l.de quibus.ff.de legi.pro⸗
cedunt enim lex ⁊ conſuetudo a pari potentia:⁊ non differunt niſi
ſicut tacitum ⁊ expreſſum:qꝛ cōſuetudo eſt lex tacita.Et ea vniuer
ſitas que non poteſt condere ſibi legem:id eſt ſtatuta contra ius cō
mune:vt eſt caſtrum vel villa ſubiecta ciuitati que non poſſunt niſi
a ſuperiori fuerint confirmata:vt no.Barto.in dicta.l.omnes po
puli.ita nec poterit inducere cōſuetudinem contra legem:niſi a ſu
periori approbata vt.l.fi.cum ſua glo.C.de teſt.⁊ ſicuti in.l.procedi
tur de ſimilibus ad ſimilia.l.non poſſunt.ff.de legi.ita ⁊ in conſue
tudine:quod eſt verum vbi caſus ſimiles non ſunt deciſi:alias ſecꝰ
qꝛ tunc ex identitate rationis non licet extendere conſuetudinem:
ad correctionem legis:vt no.in auſ.quas actiones.C.de ſacroſanc.
eccleſijs.Et ſicut lex poſterior contraria corrigit primam legem.l.
ſed ⁊ poſteriores.ff.de legi.ita contraria conſuetudo ſequēs tollit
primam.argu.l.mela.§.j.ff.de alimen.⁊ cibarijs legatis.Preualet
enim quod nouiſſime fit.l.ſi quis ante.ff.de acqui.poſſeſſione.⁊ ſi⸗
cut quadruplex eſt virtus legis:vt.l.legis virtus.ff.de legi.ita qua⸗
druplex eſt virtus conſuetudinis:vt no.in.l.fi.C.que ſit longa con
ſuetudo.Quid ſi eſt diuerſa conſuetudo ſcilicet actoris:rei ⁊ iudi⸗
cis ſecundum quam iudicandum glo.ma.tetigit in.l.conſuetudo.
de quo dicit not.xij.diſt.illud.⁊ in Specu.de ſententie prolatione.
§.qualiter.poſt principium.cum ſuis remiſſionibus.⁊ de ferijs.§.j.
5 ver.ſed pone.†Unum tamen ſpecialiter no.quod licet ſententia la
ta contra legem ſit ipſo iure nulla:vt.ſ.dixi in precedenti notabili
tamen lata contra conſuetudinem que conſiſtit in facto nō eſt ipſo
iure nulla:ſed oportet appellare.Caſus notabilis eſt in.c.cum ve⸗
niſſent.de eo qui mit.in poſ.cauſa rei ſeruande.Quid autem ſi lex
⁊ conſuetudo inuicem contrariantur quod eorum ſit ſeruandum
⁊ corrigit aliud glo.hic tangit ⁊ dicit quod conſtitutio preiudicat
legi precedenti:⁊ conſuetudo ſequens preiudicat vtriqꝫ.vide hoc
⁊ de tota materia conſuetudinis.per Barto.⁊ plenius per Bald.
in.l.de quibus.ff.de legi.⁊ per Cy.⁊ Saly.in.l.j.⁊ ſuper rub.C.que
6 ſit longa conſuetudo.¶†Tertio not.in ver.⁊ ideo quod in cauſa
noxali iudex non debet aliter iudicare quaꝫ lex diſponat.diſponit
enim lex quod reus habet facultatem ſoluendi damnum vel dandi
ſeruum pro noxa.quando autem dominus fuit ignorans vel etiaꝫ
ſciens ⁊ prohibere non valens:vt.ſ.de noxa.in princi.⁊ ibi declara
ui.⁊.l.ij.ff.de noxa.⁊.l.ſi actorum.ff.de eo per quem factum eſt.No.
igitur debet iudex condemnare reum ad alterum preciſe dandum
ne auferat beneficium legis in facultate ſoluendi qꝺ velit ſed debet
eum aut ſimpliciter condemnare ⁊ non ad ſerui deditionem:quia
non valeret ſententia.l.miles.§.decem.ver.ad iudicium.ff.de re iu
dicata.Sed ad eſtimationem damni qꝺ ſolum eſt in obligatione ⁊
datio pro noxa remanebit in facultate ſoluēdi vt.d.§.decem.vt hic
in glo.fi.⁊ no.in.l.item veniūt.§.recte.ff.de peti.here.Aut alterna
tiue ad certam quantitatem pro emendatione damni:aut permiſ⸗
ſiue ad noxe deditionem.vt dicit ibi tex.coniuncta glo.⁊.d.§.decē.
Non eſt igitur forma libelli ⁊ ſententie in noxali:nec etiam in alijs
obligationibus quibus vnum eſt in obligatione ⁊ aliud in faculta
te ſoluendi:qꝛ actor neceſſario ſoluere debet alternatiue ⁊ condem
nari.prout videtur prima facie velle iſte tex.Imo libellus ⁊ ſenten
tia neceſſario non debet eſſe ſuper eo quod eſt in obligatione dam
ni.Et dato quod ſimpliciter ſit cōdemnatus ad certam quantita⸗
tem ſoluendam tamen habet facultatem ſoluēdi ſeruum pro noxa
vſquequo conueniatur iudicati ⁊ ſic ſoluitur aliud quam in quod
eſt obligatus ⁊ condemnatus:⁊ hoc ex beneficio.l.ſibi permitten⸗
tis ne ſeruus damnificet dominum in plus quam ipſe valeat vt.ſ.
de noxa.in prin.⁊ ibi dixi.Si tamen actor vellet petere alternatiue
dando emendationem vel ſerui deditionem bene procedit libellus
vt dicit Barto.in.l.ſtipulationes non diuiduntur.ij.q.de ver.obl.
⁊.l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle.ff.de ſolu.Et ſimiliter
ſi iudex vult condemnare alternatiue vt iſta talis ſententia alter⸗
natiua intelligatur ⁊ regulariter ſecūdum formā precedentis obli
gationis ⁊ diſpoſitionis.l.ſcilicet vt intelligatur cōdemnatus ad
dandum.⁊ ſerui deditio veniet permiſſiue ex ſentētia iudicis ſicut
7 venit permiſſiue ex diſpoſitione legis.†Et ſic alternatiua ſentētia
cenſetur potius quedam confirmatio ⁊ declaratio diſpoſitionis le
galis quam condemnatio diſponens iuxta formam verborum pro
latorum ſicut ⁊ alias licet quis ſit obligatus ad rem ⁊ condemnet
ad intereſſe non tollitur ſibi facultas ſoluendi rem.l.fideiuſſor eui
ctionis.ff.de doli excep.⁊ per Barto.in.d.l.ſtipulationes.ipſe au⸗
tem Bart.in dicto.§.decem.quaſi videtur innuere quod iudex in
iſtis caſibus.ſ.vbi quis eſt obligatus ad vnum ⁊ habet facultatem
ſoluendi aliud debeat alternatiue iudicare cōformando ſe cum di
ſpoſitione legis.⁊ hoc innuit quādo dicit quod quando lex diſpo⸗
nit circa formam ⁊ officium iudicis ⁊ ſibi dat formam in iudicādo
vt hic quod tunc verba ſententie intelligūtur ſecundum diſpoſitio
nem legis.Sed quando lex diſponit circa obligationem tunc ver⸗
ba ſententie intelliguntur ſecundum propriam ſignificationē ver⸗
borum.l.paulus reſpondet eos.ff.de re iudi.non tamē negat Bar.
in.d.l.ſi quis ſtipulatus fuerit.in verſi.ſed quero qꝺ quamuis iu⸗
dex non condemnet alternatiue:ſed ſimpliciter velit condemnare
ad emendationem damni qꝺ non poſſit:⁊ tunc etiam ſimiliter in⸗
8 telligitur cōdemnatio cum facultate dandi pro noxa:vt dixi.†Pa
tet igitur ex predictis quod verba ſumpta alternatiue non alterāt
neqꝫ mutant naturam precedentis obligationis qꝛ cū iudex ſit mi⸗
niſter legis intelligitur ſecundum legis diſpoſitionem facere.Secꝰ
in ſtipulatiōe vbi quis ſtipulatur.x.pro damno vel ſeruum pro no
xa:qꝛ non intelligit̄ ſtipulari ſcꝺm qꝺ ille primo obligabatur ex le
gis diſpoſitione ſecundum quam vnum erat in obligatione aliud
in facultate ſoluendi imo hic vtrūqꝫ erit in obligatione ⁊ vtrunqꝫ
peti debebit vt.d.§.decem.ver.is qui.Et ſimiliter vbi plures ſunt
obligati inſolidum ad certam quantitatem contra quos procedit
libellus ⁊ petitio cum hac adiectione quod vnica eſt actor conten
tus ſolutione vt eſt glo.no.in.l.j.C.de fideiuſ.tu.quod no.Bart.in
l.iij.§.vbi.ff.de duobus reis.tunc ſententia ſimpliciter lata diuidit
in viriles vt a modo contra eos non poſſit agi inſolidum ex re iu⸗
dicata vt prius poterat vigore precedētis obligationis.Natura em̄
copule eſt diuidere obligationem condemnationis vel contractus
in viriles.l.j.C.ſi plures vna ſen.⁊ ibi Bart.Nec attendimus natu
ram prime cauſe ſed naturam verborum ſecunde cauſe.i.ſententie
vt.d.l.j.⁊.l.cum fundus ver.diſſimilis.ff.de condi.inde.Et adde ꝙ
non ſolum in ciuili ſed etiam in criminali vbi plures ſimpliciter cō
demnentur videtur quilibet pro parte virili condemnatus:lꝫ pri⸗
maria obligatio ſit inſolidum:qꝺ etiam tenuit Spec.in ti.de pro⸗
la.ſententie.§.j.ver.illud autem.Sed Bar.in.d.l.j.ſi plures vna ſen
tentia tenet contra.ſ.quod in pluribus obligationibus ex maleſi⸗
cio ſimpliciter condemnatis in certa quantitate quilibet videatur
condemnatus inſolidum ad meram penam.per.l.j.C.de condi.fur
ti.Et quia dicit Innoc.in.c.conſtituo.de relig.domi.quod in deli⸗
ctis non habet locum diuiſio nec obſt.d.l.j.C.ſi plures vna ſenten⸗
tia.qꝛ loquitur quando ſunt cōuenti ex maleficio ad meram penā
inter quos nulla eſſe communio vt.d.l.j.C.de condi.fur.⁊ ita dicit
de facto fuiſſe iudicatum florentie.

Si in rem. ¶Hic declarat circa quid verſari debet offi
cium iudicis in actione reali ⁊ hoc intēdit.
9 †Si agatur actiōe reali officium iudicis mercenarium deſeruiēs
actioni intentate vertitur ex natura actionis circa abſolutionem
vel condemnationem ſecundum qꝺ probatum eſt.cum tn̄ condem
natoria profertur hec tria veniūt officium iudicis nobile.ſ.rei fru
ctuumqꝫ perceptorū reſtitutio ⁊ ſatiſdationis receptionis de litis
eſtimatiōe ſoluēda ſi.ſ.terminū aſſignatuꝫ nō reſtituet.h.d.vſqꝫ ad
§.ſi hereditas.In actione aūt perſonali in re petita vt dicit hic gl.
hic ſimiliter fit condēnatio vel abſolutio in re petita ſiue petat̄ ſpe
cies vel quantitas:ſiue aliud in gn̄e vt.l.de qua re.ff.de iudi.verti
tur igitur officium iudicis mercenarium tam in actione rei ꝙ in
perſonali in condemnando vel abſoluendo a re petita ex iure ſeu
ex natura actionis.Sꝫ reſtitutio rei ⁊ acceſſoriū in quibus eſt facta
condemnatio venit ſolo officio iudicis nobili ⁊ nō ex natura prime⸗
ue actionis.⁊ hoc patet in reali.ff.de rei vendicatio.⁊.l.ex diuerſo

que dicit de ſententia declaratoria.coniuncta.l.qui reſtituere.e.ti.
que dicit de conſuetudine ſeu executione ſententie.⁊ de hoc dixi.ſ.
de actio.§.primo.⁊ tex.melius declarat quam alibi in.l.licet.ff.de
petitione hereditatis.Condemnatio fit iure actionis ⁊ reſtitutio
rerum officio iudicis.⁊ ibi tangit Bart.de executione in perſona-
li actione que ſimpliciter fit officio iudicis per executores ſuos pa
10 tet in.l.ordo.⁊.l.fi.C.de executione rei iudicate.†Poteſt autem exe
cutio etiam fieri iure actionis ſcilicet per actionem iudicati vel in
factum. Nam executio poteſt peti officio iudicis.l.minor.xxv.an-
nis cui fideicommiſſum.ff.de mino.⁊.l.item veniunt.§.idem ratio
ne.ff.de petitione hereditatis.⁊ actione iudicati vel in factum de
qua in.l.miles.§.penultimo.⁊ fi.ff.de re iud.⁊ ibi per Barto. Sed
melius eſt intentare officium iudicis quia habet paratam execu-
11 tionem ſine libelli oblatione ⁊ lit.conteſta.vt dicta.l.minor.†Sed
actio iudicati non habet paratam executionē ſed debet dari libel-
lus ⁊ lis conteſtari.vt ſentit gl.⁊ ibi Barto.in dicto.§.idem ratio-
ne.de quo latius per eum in.l.intra dies.ff.de re iudicata. Sed in
alio actio iudicati eſt vtilior: quia illud officium iudicis nobile
pro executione ſententie nō poteſt intentari niſi corā eodem iudice
qui tulit ſententiam:vel eius ſucceſſorem vel coram alio ſpecialiter
deputato ſuper executionibus nō autem coram iudice alterius ter
ritorij niſi ad literas primi iudicis qui ſententiam tulit.l.cū vnus.
§.is.ff.de bo.auto.iudi.poſſidentis niſi ille alius iudex coram quo
peteretur executio haberet iuriſditio in perſonam debitoris per ca
ſum ſingularem in.l.argentarium.§.nomine.de iudic.Sed actio
iudicati poteſt intentari corā quocunq̄ iudice ⁊ in omni loco quo
reus ſortiatur forum.de quo dic plene per Bartolum in.l.a diuo
12 pio.§.ſententiam rome dictā.ff.de iudicijs.†Quale autē ſit iſtud
officium iudicis quo petitur executio ſcilicet an nobile vel merce-
narium.concludit Barto.in dicto.§.ſententiam.quod eſt nobile ⁊
venit in conſequentia prime actionis vel ex equitate vt prima ſen-
tentia habeat effectu:ideo ſolum a iudice iudicante expeditur non
ab alio niſi per literas.vt ſupra dictum eſt.Ex predictis patet quo
iure petatur executio ſententie:quia dupliciter ſcilicet iure actiōis
13 ⁊ officio iudicis:vt dictum eſt.¶†Sed quero infra quantum tem-
pus debet fieri executio poſt latam ſententiam.dic per Barto.in.l.
fi.C.de execu.rei iudi.⁊ per Ange.in.l.debitoribus.ff.de re iudi. qr
in reali immediate cum ſententia tranſiuit in rem iudicatam.ſcʒ
poſt.x.dies pōt fieri manu militari ſi res eſt preſens: ⁊ ſi eſt abſens
datur dilatio habita conſideratione abſentie diſtantie ⁊ preſtita ſa
tiſdatione de litis eſtimatione ſoluenda ſi res non reſtituatur in-
fra terminum aſſignatum:vt hic.⁊.l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.
Et no.in dicta.l.fi.C.de executione rei iudicate.Sed in mere perſo
nali ſiue reus ſit condemnatus vel confeſſus ſiue ad quantitatem
ſiue ad ſpeciem habet terminum quatuor menſium.l.ſecūda.C.de
vſu.rei iudica.⁊.l.in fideicommiſſa.de vſuris.niſi in caſu vel cōſue
tudine breuior terminus ſtatuatur.l.ſecunda.ff.de re iudica.⁊ per
Joan.and.in ſpecu.de executione ſententie.§.videndum.in prima
additione parua.ſed in actionibus perſonalibus in rē ſcriptis vt
eſt actio ad exhibendum.l.de eo.in fi.ff.ad exhibend.⁊ actio quod
metus cauſa eſt idem quod in realibus ſecundum quoſdam.in.l.ſi
cum exceptione.§.quod ſi homo.ff.quod metus cauſa.⁊ ibi not.in
glo.licet Barto.eſſe ibi reprobet.In actionibus vero mixtis vt eſt
petit.here.⁊ ſunt publica iudicia.de quibus.ſ.de actio.§.quedam
actiones.prout in eis venit ven.rerum eſt idem qđ in realibus.Et
prout veniunt perſonales preſtationes eſt idem quod in perſonali
bus.vt in.d.§.quedam actiones.no.⁊.l.j.ff.finium regū.C.de peti.
here.In criminali autem ſimiliter non datur dilatoria: ſed ſtatim
fit executio cum ſententia tranſiuit in rem iudicatam.l.cum reus.
ff.de peti.niſi in quatuor caſibus in quibus differtur executio.pri-
mo propter aliquod accidens propter quod differtur executio tm̄
quantum durat accidens vt qr mulier damnata eſt pregnans.l.pre
gnantis.ff.de pe.ſecundo ſi ſeruus vel procurator alicuius damna
tus eſt cuius executio differtur donec reddiderit rationes domino
l.j.C.de bo.proſcri.tertio cum princeps ex iracundia ſeuerans con-
tra aliquem tulerit ſententiam quo caſu dilatio datur.xxx.dierum
vt videatur an poſſit eſſe locus miſericordie vel principē peniteat
⁊ ſic que ex irracundia principis ſtatuta ſunt non debent ſtatim ſe
ueriter executioni demandari.l.ſi vendi.C.de peni.⁊.xj.qđ.iij.cum
apud theſſalonicam.⁊ ibi quarto donec princeps aſſignauerit in-
ſulam preſidi ad aliquem damnatum deportandum.iij.q.v.biduū
§.ſi quem inſulam.de quo dic per Inno.in.c.conquerenti.de offic.
dele.An autem infra decem dies poſſit fieri executio ſententie cor-
poralis.Barto.tenet quod non de iure licet de conſuetudine non
ſeruetur.l.qui vltimo.ff.de pe.⁊ Salyc.in.l.aditos.C.de appella.⁊
l.aditos.C.de epiſcop.audientia.Nunc accedamus ad materiam
fructuum de quibus eſt hic gl.magiſtra.⁊.l.ex diuerſo.ff.de rei vē di
catione.pro cuius euidentia latius tractando quam glo.premitte
quod fructuum quidam ſunt naturales ⁊ quidam induſtriales et
14 ſic ſunt duplicis generis.†Naturales ſunt quos ex ſe natura pro-
duxit ſine miniſterio hominis.⁊ in quibus modica vel nulla verſa
tur induſtria hominis vt ſunt poma pira ⁊ ſimiles fructus.vt di-
15 cit glo.in.d.l.ex diuerſo.†Induſtriales ſunt in quibus plurima ver
ſatur hominis induſtria vt segetes:lac:pilus:lana: ⁊ ſimiles.ff.de
vſur.l.in pecudum.⁊.ſ.de reum diui.§.ſi quis a non domino.⁊ ibi
glo.⁊ oliua.l.ſi eius.ff.de rei vendica.⁊ ibi Barto.⁊ ſimiliter fetus
pecorum eſt fetus induſtrialis cum in eius productione ⁊ cuſtodia
plus operetur hominis induſtria quam natura vt.d.l.in pecudū.
⁊ dicit Salyc.in.l.ancille.C.de fur.ſed partus ancillarum propter
hominis nobilitatem non computetur in fructu ideo non efficitur
fructuarij nec bone fidei poſſeſſoris:vt dicta.l.in pecudum.ſed pōt
bene vſucapi niſi in ſcientia fructitatis in ancilla eius matre impe
diat.l.ſequitur.§.de illo.ff.de vſucap.⁊.l.ſi ancillam.ff.pro ſocio.et
l.ſi ego.§.pactus.ff.de public.⁊ ibi gloſſ.magiſtra.in ver.ignorabā
⁊ generaliter tene quod vbicunq̄ dubitatur an aliquis ſit fructua
rius vel induſtrialis iudicis arbitrio remittitur qui habet conſi-
derare vtrum in illo plus operetur natura an induſtria hominis
ſecūdum Bartolum in repe.l.ex diuerſo.ff.de rei vend.Cy.⁊ Saly.
in.l.certum.C.de rei ven.diſgreſſio tamen de materia in materiā
vel de oliuis in oleum efficit de fructu naturali induſtrialem.arg.
de acquiren.rerum dominium.l.adeo.§.cum quis.ſecundū Bal.
in rub.C.de fructi.⁊ litis expē.Item premitte quod poſſeſſorū alij
16 ſunt bone fidei alij male fidei.†Bone fidei poſſeſſor eſt qui domi-
ni cogitatione poſſidet.l.apud antiquos.C.de furt.ſiue qui vtitur
re tanquam ex iure ſuo putans rem ad ſe ſpectare.⁊ ſic eius opinio
⁊ animus inſpicitur.l.ſi.C.gl.ff.quemadmodum ſerui.amittatur.
de qua opinione ⁊ animo poterit per actus exteriores apparere.l.
titia.ff.de ſolu.⁊ per Bartolum in.l.prima.§.hoc interdicto.ff.de
itine.actuq̄ priua.⁊ plenius per Innocē.in.c.bone.ſecundo.in gl.
de poſtulatione prelatorum.male fidei poſſeſſor eſt econuerſo.ſ.qui
habet ſcientiam rei aliene vel iuris alieni vt qr contra legum vel ca
nonum interdictionem mercatur.C.de agri.⁊ cenſi.l.quēadmodū
lib.x.⁊ de publi.l.quicunq̄.§.qui a pupillo.quia emit rem ſpreta
denunciatione domini nunciantis quod res non eſt vendentis.l.
qui fundum.ff.de rei vēdi.de quo bone fidei ⁊ male fidei poſſeſſore
dic in.l.bone fidei.ff.de verbo.ſigni.vbi glo.dicit quod eſt in dubio
preſumitur bone fidei niſi contra probetur.⁊ per Dy.in.c.male fi-
dei poſſeſſor.de regu.iur.lib.vj.vxor.tamen fructus ex re ſibi dona
ta a viro bona fide facit ſuos licet donatio ſit probibita.l.de vſur.
⁊ hic poſſeſſor male fidei ſi nullam cauſam poſſidendi habeat ap-
pellatur.l.ſed ⁊ ſi lege.§.quod autem.ff.de petitione hereditatis.et
j.eodem.§.illorum.Et iſti poſſeſſores tam bone fidei quam male fi
dei quandoq̄ habent titulum quandoq̄ non de quibus titulis vi
de in.l.iij.§.fina.digeſtis de acquirenda poſſeſſione.⁊ no.ſ.de rerū
17 diuiſione.§.ſi quis a non domino.ſuper ver.iuſta cauſa.†tertio pre
mitte quod fructus quandoq̄ ſunt pendentes ⁊ tunc cenſent pars
rei ⁊ veniūt ⁊ intelliguntur peti tanquam rei pars.l.fructus.ff.de
rei ven.Quandoq̄ ſunt percepti: ⁊ cum a ſolo ſunt ſeparati.l.qui
ſcit.§.preterea.ff.de vſu.⁊.l.vſufructuarius meſſem in fi.l.ff.qui.mo
dis vſuſfru.amittatur.Et quandoq̄ percipiendi fuerunt.i.quos
poſſeſſor percipere potuit ⁊ non fecit.vt.j.eodem.§.illorum.⁊.l.ſi
nauis.§.fina.ff.de rei ven.item iſti fructus quandoq̄ petuntur iu
re actionis ⁊ quandoq̄ officio iudicis.vt.j.patebit. Tunc enim
queritur an poſſeſſor a quo petuntur teneatur ad eorum reſtitutio
nem:Conclude collectis dictis Saly.in.l.certum.C.de rei vendica.
18 ⁊ theorica glo.hic.⁊ in.l.ex diuerſo.de rei vendic.†⁊ primo ad fru-
ctus naturales.dic quod nullus poſſeſſor facit fructus naturales
ſuos ſed ſi extant rei vendica.reſtituendi ſunt domino a bone fidei
podeſſore etiam cum titulo quam etiā a male fidei poſſeſſore.l.fru-
ctus.digeſtis de vſur.licet Bartol.teneat repetitione dicte.l.ex di-
uerſo.de rei vendicatione.quod quando poſſeſſor bone fidei habet
titulum tunc fructus naturales facit ſuos per.l.bone fidei.ff.de ac
quirenda rerum dominio.ſi autem ſunt conſumpti:tunc bone fi-
dei poſſeſſor non tenetur niſi ſit factꝰ locupletior vt quia habet pre
cium vel tantumdem de ſuo fuiſſet erogaturus:quia tunc tenetur
condictione ſine cauſa.argu.l.ſi cum ſeruum.⁊.l.ſi me ⁊ titium.ff.ſi
certum petatur ⁊ male fidei poſſeſſor tenetur etiam ſi non ſit factꝰ
locupletior.quaſi ſua culpa deſierit eos poſſidere.l.ſi culpa.dige-
19 ſtis de rei vendi.†Quo autem ad fructus induſtriales facit ſuos
cum a ſolo ſint ſeparati:ſiue eo nomine ſiue alieno licet ſecus in fru
ctuario in quo requiritur quod ſuo nomine ſint ſeparati ⁊ collecti.
digeſtis de vſuris..lege quid. paragrapho qui in alieno. et lege
bone fidei.de acquirendo rerum dominio . ⁊ ſupra de rerum diui-
ſione.§.ſi quis a nō domino.⁊ hoc ſiue iſte poſſeſſor habeat titulū
ſiue non.vt tenet hic glo.⁊ clarius in.d.l.ex diuerſo.licet autem fa
ciat ſuos: ⁊ ſic non poſſunt ab eo vendicari tamen officio iudicis
petitur eos reſtitui.⁊ ita intelligitur ⁊ loquitur iſte tex.⁊ hoc niſi
triennio ſit vſucaptum huic potētie ſiue iuri eos aduocādi officio
iudicis

iudicis:vt in gl.ſingulari.in.l.ſequitur.§.fructus.ff.de vſufructu.
de conſumptis tamen vel percipiendis non tenetur bone fidei
poſſeſſor etiam ſi ſit factus locupletior:vt.j.eodem.§.ſi bone fidei.
nec etiam ad eorum eſtimationem cum eos lucrifaciat pro cultura
⁊ cura.s.de rerum diuiſione.§.ſi quis a non domino.⁊ hoc tenet
gloſ.⁊ docto.in dicta.l.ex diuerſo.⁊ ſic ſecundum glo.eſt in hoc dif-
ferentia inter naturales ⁊ induſtriales conſumptos quia in natu-
ralibus tenetur bone fidei poſſeſſor ſi eſt factus locupletior.Sʒ nō
in induſtrialibus conſumptis niſi in duobus caſibus notatis.in
gloſ.penultima.in.l.certum.C.de rei vendicatione.in quibus tene
tur de induſtrialibus ſi eſt factus locupletior.primus quando ven
dicatur fundus venditus a creditore pignoris non habente ius vē
dendi ⁊ emptor petit a domino vendicante precium ſub pignore
receptum. l.emptor.ff.de rei vendicatione.ſecundo quando vendi
catur fundus a bone fidei emptore petente expenſas factas in re.l.
ſumptus.ff.de rei vendica.ſimiliter in peti.heredita.tenetur in bo
ne fidei poſſeſſore de fructibus induſtrialibus quantum eſt factus
locupletior.quia augeret hereditatem.l.item veniunt.§.item non
ſolum.⁊.§.fructus.ff.de peti.hereditatis. Barto.autem in dicta.l.
ex diuerſo.ff.de rei vendicatione.dicit quod ita in induſtrialibus
conſumptis tenetur bone fidei poſſeſſor ſi eſt factus locupletior ſi-
cut in naturalibus ⁊ hoc ex equitate.l.ſi me ⁊ titium.ff.ſi cert.pet.
20 ¶†In male fidei poſſeſſore qualiter ⁊ quo iure teneatur de fructi
bus induſtrialibus.Conclude ſimul cum gloſſ.hic.⁊.l.ex diuerſo.
quod poſſeſſor male fidei fructus induſtriales ſeparatos ⁊ extan-
tes nō facit ſuos ſicut facit bone fidei poſſeſſor ſed tenetur reſtitue
re eos propria rei vendicatio.non autem veniūt in illa rei vendic.
qua vendicatur res licet ſecus in petitione hereditatis vbi etiam
poſſunt peti fructus in principali libello.vt hic in gloſſa.⁊ in.l.ex di
uerſo.⁊ conſumptos cōdictione ſine cauſa.⁊ percipiendos tenetur
officio iudicis reſtituere vt infra eodem.§.item illorum.⁊ hoc ſi nō
habet titulum.Sed ſi habet titulum tunc talis excuſat a percipien
dis niſi in quatuor caſibus in quibus titulus non excuſat.ſ.in me-
ticuloſo in emente in fraudem creditorum vel ſcienter contra inter
dicta legum emente.vel in emente a fiſco non ſolenniter vendente.
qui caſus notantur in.l.ſed ⁊ partus.ff.quod metus cauſa.⁊.l.ſi
fundum.vbi dicit quod iſti caſus faciunt regulaʒ quod male fidei
poſſeſſor non excuſatur a fructibus induſtrialibus percipiendis li
cet ſecus ſi habeat titulum cum iſti fructus videantur propter ei9
culpam ⁊ negligentiam adhibitam in non colligendo a qua culpa
non excuſatur propter titulum ex quo ſciuit rem alienam. l.apud
iulianum.§.fructus.de lega.primo.Qualiter autem debeat intelli
gi percipiendos a poſſeſſore an vero a petitore. gloſſ.in.l.fructus.
⁊.l.ex diuerſo.ff.de rei vēdicatione.intelligit de fructibus qui per-
cipi potuerunt a petitore.Bar.ibi dicit quod eſt in electione acto-
ris vel petere quos percipere potuit poſſeſſor per dictā.l.apud iu-
lianum.§.fructus.⁊.l.ſi nauis.in fine.de rei vendica.vel quos per-
cepiſſet ipſe petitor vel actor vel dominus.C.de rei vendica.de qua
latius per Salycetum:ibi.Item quid ſi reus nō ſit continuus poſ
ſeſſor male fidei.⁊ ſic non fuit predo ſed habuit a principio bonam
fidem ⁊ poſtea malam fidem:vel econtra dic per Bartolum in di-
cta.l.ex diuerſo.⁊ per Salycetum in.l.certum.C.de rei vendicatio.
21 †Et adde quod per litis conteſtationem poſſeſſor bone fidei licet
faciat fructus ſuos.l.qui ſcit.§.fin.ff.de vſur.tenetur eos officio iu
dicis reſtituere vt ibi not.⁊.l.certum.C.de rei vendic.Sed in peti-
tio.hereditatis.ſit male fidei poſſeſſor per ſolam denunciationem
22 l.j.C.de petitione hereditatis.†Item adde quod male fidei poſſeſ-
ſor ſicut tenetur de fructibus naturalibus ⁊ induſtrialibus perci-
piendis;vt ſupra dictum eſt:ita tenetur de fructibus ſeu obuentio-
nibus ſeu acceſſionibus ciuilibus percipiendis vt ſunt penſiones
domorum vecture ⁊ nauium ⁊ iumentorū.textus eſt in.l.ſi nauis.
digeſtis de rei vendicatione.Ad vſuras autem pecunie fenerāde:
licet ſint ciuiles obuentiones non tenetur quia pecunia feneratur
ſuo periculo: ſed non nauis vel alias:vt ibi patet.et ſi fenerauit
vſuras receptas non tenetur reſtituere petitor vt ibi dicit gloſ.

Et ſi hereditas. ¶Supra declarauit circa que ver
ſatur officium iudicis alias verſa-
ri debet in actione perſonali ⁊ reali ſingulari:hic autem declarat
circa que debet verſari officium iudicis in actione vniuerſali ⁊ mi
xta in rem ⁊ in perſonam.vt eſt petitio.heredit.que eſt vniuerſalis
vt not.gloſſa digeſtis de eden.l.prima.⁊ ſupra de actio.§.actionū.
in eius formula.⁊ eſt mixta ſcilicet realis reſpectu rerum petitarūʒ
in quibus condemnatur poſſeſſor ad reſtituendum ⁊ eſt perſona-
lis reſpectu perſonalium preſtationum in quibus condemnatur
ad dandum.l.ſiue bone fidei.§.petitio.ff.de petitione hereditatis.
Et dixi de iſta ⁊ de aliis actionibus mixtis.s.de actionibus.§.que
23 dam.Et iſte.§.hoc intendit.†In petitione hereditatis debet fieri
reſtitutio fructuum officio iudicis ſicut in ſingulari reali iudicio.
item in fructibus perceptis ⁊ percipiendis eſt differentia inter pre
donem ⁊ continuum male fidei poſſeſſorem.item poſt litis conte-
ſtationem veniunt fructus percepti ⁊ conſumpti ⁊ fructus perci-
piendi.hoc dicit vſqꝫ ad.§.exhibendum. Quo igitur ad fructus
perceptos ⁊ extantes non eſt differentia inter rei vendicationem:
⁊ petitio.hereditatis:quia in vtraqꝫ ſit condemnatio ad reſtitutio
nem vt in hoc princip.Item non differunt in predone id eſt occu-
patore inuaſore ſcienter ⁊ ſine titulo rei aliene ⁊ ſic male fidei poſſeſ
ſore continuo quia in vtraqꝫ actione tenetur de percipiendis vt hic
in ver.illorum.⁊.l.item veniunt.§.cum autem.digeſtis de petitio.
hereditatis.ſed ſi poſſeſſor male fidei habet titulū excuſatur a per-
cipiendis ſecundum opinionem gloſ.⁊ cetera.doctores contra. vt
dixi ſupra proximo.§.Item non differunt in eo quia factus eſt ma
le fidei poſſeſſor per lit.conteſtationem in contractu mere reali. vt
l.certum.in fine.C.de rei vendicatione.vel per controuerſiam mo-
tam in petitione hereditatis.vt.l.item veniunt.§.petitam. prealle
gata.quia in vtraqꝫ veniunt fructus etiam percipiendi.l.ſecunda
C.de fruc.⁊ litis expen.⁊.l.prima.C.de petitione hereditatis.⁊ hoc
in ver.poſt inchoatam.nam omnes poſſeſſores poſt litis conteſta.
inchoataʒ ſunt pares ⁊ preſumptione iuris efficiuntur male fidei
vt teneantur etiam de percipiendis vt pdones etiam ſi ſuo animo
remanent bone fidei.l.ſed ⁊ ſi lege.§.ſi ante.⁊ ibi gloſſ.⁊ Barto.ff.
24 de petitione hereditatis.†Eſt enim predo qui nullam habet iuſtā
cauſam poſſidendi qui tenetur de fructibus perceptis ⁊ percipien
dis.l.ſed ⁊ ſi lege.§.ſi ante.⁊ ibi gloſ.⁊ Barto. digeſtis de petitiōe
hereditatis.⁊.l.item veniunt.§.item eos.eodem titu.vt hic in ver.
item illorum.⁊ hoc niſi ratio ⁊ fauor ſeu priuilegium perſone aliud
inducat.vt hic in gloſſ.fina.que incipit in fine infans vel pupillus
Item non differunt in bone fidei poſſeſſore quo ad fructus perci-
piendos induſtriales:quia neuter tenetur nec etiam quo ad con-
ſumptos quia neuter factus eſt locupletior: quia ſimiliter neuter
tenetur.vt hic in ver.ſi vero bone fidei.Sed quando vterqꝫ eſt fa-
ctus locupletior:tunc differunt ſecundum opinionem gloſ.vt.j.di
cam.Viſo igitur in quibus conueniat rei vendicatio cum petitio.
25 hereditatis:reſtat videre in quo differat.†Et primo differt quia in
rei vendicati.fructus ⁊ res non poſſunt peti eadem actione.ſed in
petitione hereditatis ſic vt plene declarat gl.in.l.item veniunt. §.
fructus.digeſtis de petitione hereditatis.dixi.s.§.proximo.Item
differunt quia petitio hereditatis non datur contra titulo poſſi-
dentem niſi in caſibus.l.hereditatem.C.in quibus cauſis ceſſ.pre.
longi tempo.⁊.l.nec vllam.§.ſi quis ſciens.de petitione heredita.
ſed rei vendicatio.ſic.l.ſecunda.C.de petitione hereditatis.⁊.l.ſi
fundum.C.de rei vendi.Item in petitione hereditatis poſt motā
controuerſiam vel denunciationem quis conſtituitur male fidei
poſſeſſor vt non poſſit alienare niſi ex neceſſitate.l.diuus. digeſtis
de petitione hereditatis.⁊ vt teneatur etiam de fructibus percipiē
dis.l.prima.§.poſt litem.C.de petitione hereditatis.ſed in rei ven-
dicatiōe efficitur male fidei poſſeſſor qui primo erat bone fidei per
litis conteſtatio.⁊ non per denunciationem factam ex poſtfacto.l.
alienam.digeſtis pro empt.ſed bene per factam denunciationem a
principio.l.fina.C.de rei vendicatione.Et ſimiliter tenetur poſt li
tem conteſtatam etiam de percipiendis.l.ſecunda.C.de fructi.⁊ li
tis expen.⁊.l.certam.in fi.C.de rei vēdicatione.⁊ hic in ver.poſt in
choatam.Item in petione hereditatis bonorum poſſeſſor tenetur
de induſtrialibus fructibus conſumptis quantum eſt factus locu-
pletior.dicta.l.item veniunt.§.ſi quis ante.ver.eos vero.ſed in rei
vendicatione non tenetur de induſtrialibus conſumptis nec ad eo
rum eſtimationem licet ſit factus locupletior ſed lucratur eos pro
cultura ⁊ cura niſi in quatuor caſibus.vt dixi ſupra.§.proximo. et
hic in ver.ſi vero.licet aliqui dixerunt quod imo tenetur ad eorum
eſtimationem quando eſt factus locupletior ex equitate.l.ſi me ⁊ ti
tium.ff.ſi certum petatur. vt hic in gloſ.in ver.conſumptorum.qd
tenuit Barto.in.l.ex diuerſo.ff.de rei vendicatione.⁊ dixi ſupra eo
dem.§.proximo.Sed doctores communiter tenent gloſ.quod nec
etiam teneatur ad eorum eſtimationem vt ipſemet Barto.dicit in
dicta.l.ex diuerſo.⁊ adde quod petitio hereditatis ⁊ rei vendica.
poſſunt ſimul concurrere.l.ſecunda.in fi.⁊ ibi gl.in fi.C.de petitio.
hereditatis.Item quod in fructibus perceptis ante iudicium in
choatum petendis dʒ exprimi quantitas:ſecus in perceptis poſt
ea vt dixi.s.de actioni.§.actionum in formula peti.here.nā in iſtis
acceſſionibus ⁊ fructibus ⁊ expenſis admittitur libellus ⁊ ſenten
tia incerta quando acceſſorie petuntur.⁊ dixi.s.de act.§.curare.in
quinta fallentia.

26 **Si ad exhibendum.** ¶†Cōdēnatus in actio-
ne ad exhibendum non
liberatur ſimpliciter exhibendo rem ſed debet eam exhibere in ea
cauſa in qua erat tempore cepti iudicij cum reſtitutione fructuum
medio tempore perceptorum:⁊ ſi reus de preſenti nō valeat exhibe
re dʒ cauere de exhibendo infra dilationem a iudice ſtatuendam ⁊
ſi nō exhibeat neqꝫ caueat dʒ iuramento in litem actori delato ad
27 eius intereſſe condemnari.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi familie.†Verſatur igi
tur officium iudicis in hac actione in condemnando ad rem exhi-
bēdam ⁊ ad cauſam ⁊ ad fructus in cautione recipienda a dilatio
ne moderanda vbi res de preſenti exhiberi non poſſit. Primo

enim omnis cauſa.i.omnis vtilitas quam habuiſſet actor ſi reus
exhibuiſſet rem tempore litis conteſtate debet preſtari a reo ⁊ in
illā cōdēnari a iudice vt hic ⁊.l.iul.§.qđ autem.vſqꝫ ad fi.l.vbi hec
omnia bene declarantur.ff.ad exhiben.non enim exhibetur res in
eadem cauſa ⁊ in eodem ſtatu in quo erat tempore litis conteſtate.
ſi interim.ſ.poſt lit.conteſta.⁊ ante exhibitionez res eſt vſucapta ⁊
ſic actor non poteſt eam vendicare.vt dicit hic tex.in.d.l.iul.§.pro
inde.⁊ ſic patet quod litis conteſta.facta in preparatoria aliarum
actionum.l.tertia.§.eſt autem.ff.ad exhibendum.non prodeſt ad
interrumpendum preſcriptionem vel vſucapionem currentem in
actiōe preparatoria:vt hic ⁊ dicto.§.proinde.quinimo etiam licet
in ipſa actione preparatoria ⁊ in rei vend.pro re mobili fieret litis
conteſta.nō interrumpitur vſucapio ipſo iure ſed ſolum in effectu.
l.ſi poſt acto.tamen.ff.de rei vendica.⁊ per Barto.in.l.ex hoc edi
cto.ff.de eo per quem factū eſt.Similiter non dicitur exhiberi res
in eadem cauſa ſi forma rei interim ſit mutata.d.l.iulianus.§.ſed ⁊
ſiquis.ff.ad exhiben.ſecundo reus debet condemnari in fructibus
interim perceptis ſcilicet poſt litem conteſtatam quia poſt litis cō
teſtatio.iuris fictione quilibet poſſeſſor efficitur male fidei vt tenea
tur de fructibus perceptis ⁊ percipiendis.vt.ſ.§.proximo.Et in
telligit glo.in dicta.l.iul.§.proinde.quod hoc habet locum ſiue in
telligas de fructibus in hac actione ſiue in principali actione intē
tanda vt in rei vendi.⁊ iſti fructus poſſunt etiam comprehendi ex
re mobili exhibendi vt fetus pecorum ⁊ partus ancillarum.vt di
cta.l.iul.§.quia tamen.⁊.l.equis.de vſuris.hoc igitur verbum cau
ſa non ſolum comprehendit ſtatum ⁊ conditionem rei exhibende
ſecundum tempus litis conteſtate vt hic ⁊ dicto.§.proinde.ſed etiā
comprehendit acceſſiones vt fetus ⁊ partus vt dicto.§.quia tamē.
⁊ ita exponit glo.verbum tanquam.ſ.pro iſtis acceſſionibus vt ru
brica.ff.de vſu.⁊ in dicta.l.equis.⁊ generaliter verbum cauſa com
prehendit omnem vtilitatem quam habuiſſet actor ſi res fuiſſet ex
hibita tempore litis conteſtate.vt dicit tex.⁊ dicta.l.iul.§.preterea
vtilitatis qui eſt.§.fina.⁊.l.preterea.⁊.l.qui reſtituere.ff.de rei ven.
⁊ ideo venit etiam vtilitatis optionis fiende infra tempus nunc
perdite.l.ſi optione.ff.ad exhibendum.Et ſimiliter hereditas per
ſeruum exhibendum nunc mortuum adeunde.ff.ad exhibendum.
l.ſi hereditas.ſicut venit in aquiliana.ſ.ad.l.aquil.§.illud.tertio
ſi res de preſenti non poſſit exhiberi quia ſit abſens vel in fuga.vt
l.celſus.§.ſi.ad exhibendum.debet iudex conſiderata diſtantia lo
ci ⁊ qualitate rei ⁊ perſonarum aſſignare dilationem magnam vel
paruam:prout viderit expedire ⁊ caueat ſe exhibiturum prout
in ſimili fuit dictum in rei vendi.ſ.eodem.§.⁊ ſi rem.Et cuius ex
penſis ⁊ quo loco debeat fieri exhibitio.dixi.ſ.de actio.§.preterea
quaſdam actiones arbitrarias.vbi plene dixi de hac materia.
28 ¶ †Quarto not.quod ſi reus non exhibeat nec caueat ſe exhibitu
rum infra dilationem aſſignandam tunc ipſe tanquam contumax
in exhibendo ad iuſſum iudicis poteſt condemnari ad omne inter
eſſe actoris eſtimandum per iuramentum in litem a iudice taxan
te deferendum cum hac actione ſic arbitraria.vt dicto.§.preterea.
29 ⁊.l.iij.§.preterea.ff.ad exhibendum.¶ †Et not.hic ex ver.fruſtra
tione.quod iudex debet denegare dilationez quando petit eam ca
lumnioſe ⁊ cauſa fruſtrandi aduerſarium ⁊ iudicij protelandi vt
hic.⁊.l.ſiue pars.C.de dilatio.preſumitur enim contra eum qui di
lationibꝰ iudicium ſubterfugit vt in.c.nullus dubitat.de preſum.
⁊ pro talibus dilationibus ſeu fruſtratorijs impetratis dz quis cō
demnari in expenſis vt dixi.ſ.ti.pri.§.hec omnia.⁊ ideo in appel
latione qñ fruſtratorie appellat vt in cle.ſi ante.de dolo ⁊ cōtu.imo
tunc concurrunt vſure.l.finali.ff.de re iudicata.⁊ talis temere ⁊ fru
ſtratorie appellans punitur extra ordinem.l.eos.§.ne temere.de
appellationibus.

Si familie.

¶ Hic declarat quale debet eſſe officium iudicis ⁊ circa que debet verſari in tribus
iudicijs diuiſorijs ſeu duplicibus iudicijs.Et primo in iudicio fa
mi.herciſcunde.Secundo in communi diuidun.ibi communi di
uidundo.Tertio in iudicio finium regundorum:ibi ſi finium reg.
Quarto ponit vnam regulam ſeu remouet vnum dubium cōmu
ne ad omnia tria iudicia.quod autem iſtis iudicijs vſqꝫ ad finem.
30 ⁊ hoc intendit.†In iudicio fami.herciſcun.⁊ communi diuidun.
inter duos vel plures vertenti ſi eſt de pluribus rebus diuidendis
debet iudex aſſignare vnam rem vni ⁊ alteram alteri.⁊ ſi pars vniꝰ
preualet debet eum in pecuniam condemnare vſqꝫ ad equalitatem
ſi autem vnica ſola res venit diuidenda tunc adiudicatur vnicuiqꝫ
pro equali portione ſi commodam recipit diuiſionem.alias nō to
ta vel maior pars adiudicatur vni ⁊ condemnatur in pecunia alte
ri danda vſqꝫ ad equalitatē.item in iſtis iudicijs qui percepit om
nes fructus vel maiorem partem eorum vel in re male verſatus eſt
condemnatur in pecunia alteri pro parte ſibi contingente.hoc di
31 cit.vſqꝫ ad.§.ſi finium regundorum.¶ †No.igitur quod quando
plures res veniunt diuidende non debet fieri diuiſio per corpora:
ſed ad numerum.⁊ idem in pecunia.l.ſi pene.§.ſi falſo.ff.de condi.
indebi.ideo nō poteſt vnus ſociorum vel coheredum dicere ſe vel
32 le partem ſuam in qualibet quantumcunqꝫ minima.†Quid autē
de legitima filio debita an illam poſſit capere in qualibet particu
la cuiuſlibet rei hereditarie:an vero in vna re.vide per Bartolum
in.l.in quarta.ff.ad.l.falcidiam.in iſtis enim diuiſionibus totum
officium iudicis committitur ⁊ expeditur prout ei commodius vi
ſum fuerit expedire.l.prima.C.de his qui ſe defer.lib.x.⁊.l.ſecun
da.⁊.l.meminimus.C.quando ⁊ quibus quarta pars de.eo.lib.x.
in eis per Bartolum. Item adde quod iſta iudicia dicuntur mi
xta tam in rem quam in perſonam.nam cū in parte mihi aſſigna
ta partem habeam iure meo ⁊ partem iure ſocij pro parte mea ha
beo iudicium reale ⁊ pro parte iuris ſocij mei eſſet mihi aſſignāda
item in condemnatione perſonalium preſtationum.ſ.fructuū per
ceptorum damnorum ⁊ expenſarum dicitur iudiciū perſonale ꝑut
de hoc ⁊ de tota materia iſtorum iudiciorum dixi.ſ.de actionibus
§.quedam actiones.

33 Si finium regundorum.

¶ †In iudicio finium regund.
poteſt iudex ſi videat expedire terminos euidentius oportere di
ſtingui quam olim diſtincti fuerit adiudicare de parte vnius alte
ri ⁊ eum pro parte adiudicata in quantitate equiualenti alteri
dande condemnando is quoqꝫ qui terminos finales remouit vel
terminandum agrum metiri paſſus non eſt per iuramentum in li
tem aduerſario deferendum a iudice puniendus eſt.hoc dicit vſqꝫ
ad.§.quod autem.Non igitur debet iudex de conſimilibus cogno
ſcens de confinibus partem agri vnius adiudicare alteri niſi ex ne
ceſſitate vt quia forte erant veteres termini ita obſcuri ⁊ confuſi vt
non euidenter oſtenderent agrorum diuiſionē.⁊ ideo vt poni poſ
ſint termini magis apparētes quam primo eſſent ſubeſt iuſta cau
ſa adiudicandi de parte vnius alteri vt hic.⁊.l.ſecunda.§.fina.cuz
l.ſequen.ff.finium regundorum.alias autem vbi iudex poſſet reno
uare ⁊ reponere veteres terminos euidenter vel commode vel eos
qui varietate ſucceſſorum ⁊ arbitrio poſſeſſorum ⁊ conſtituti ſunt
⁊ illos antiquos ſequi debet ſine hac adiudicatione.l.fin.ff.finium
34 regund.†⁊ attendi quod hoc iudicium habet ſolum locum in pre
dijs ruſticis que confinibus diſtinguuntur non autem in vrbanis
vicinis que muro pariete vel vallo diuiduntur.l.iiij.§.qui iudiciū
ff.finium regun.⁊ ibi glo.in ver.confinia.tunc enim habet locum
actio communi diui.l.ſecunda.⁊.l.ſi edes communes.ff.communi
ni diui.Item datur etiam hec actio pro hortis in ciuitate poſitis
ad fructum ⁊ culturam depoſitis ſeu deputatis.l.iiij.§.⁊ in vrbe.ff.
finium regundorum.⁊.l.vrbana predia.ff.de verborum ſignifica.
Ex quo poteſt inferri quod pena impoſita pro damno dato in ter
ris laborabilibus poſitis in villa habet locum pro hortis laborabi
35 libus poſitis in ciuitate.ar.dictorum iurium.¶ †Item no.in ver.
eo quoqꝫ.quod euellens ⁊ aſportans arbores vel lapides ꝑ termi
nis poſitos punitur ciuiliter ⁊ criminaliter vt hic in glo.in ver.fu
ratus ciuiliter per iuramentum in litem aduerſario deferendum
de omni ſuo intereſſe.Criminaliter vero in quinquaginta aureos
pro quolibet termino euulſo fiſco applicandos ⁊ condemnatus in
vna poteſt condemnari in alia:quia rei perſecutoria non tollit pe
nalem.vt dicit gl.hic.⁊.l.iiij.§.ſi dicatur.finium regun.⁊ etiam pu
nitur corporaliter extra ordinem:vt.l.agraria.in fine.ff.de termi.
amo.⁊.l.prima.C.de accu.⁊ dic vt ibi per Cyn.⁊ Saly.qui declarat
qualiter ⁊ in quibus penis puniatur euellens terminos ille vero
qui fuit contumax ⁊ reſiſtens vt ager metiretur ⁊ terminaretur pu
niretur ad intereſſe partis iuramentum in litem aduerſe parti de
ferendum vt hic in ver.contumacie cum ſua glo.nam vbicunqꝫ cō
temnitur iuſſus iudicis poteſt deferri iuramentum a iudice in litē
vt in gl.no.in.l.iiij.§.ſi quis.ff.ſi.re.⁊ per.Bar.in.l.in actionibus.
ff.de in litem iurando.

36 Quod autem.

¶ †Per adiudicationem factam ex aliquo iſtorum trium premiſſorum iu
diciorum confertur dominium.h.d.⁊ intellige.ſ.qđ ea parte que
nō ſpectat ad eum cui fit adiudicatio que magis intellectu quam
demonſtratione percipitur.vt dixi.ſ.de actio.§.quedam actiones
⁊ per Barto.in.l.ſi per errorem.de vſucap.⁊ per Saly.in.l.prima.
C.communia vtriuſqꝫ iudicij.Item intellige vbi res erat diuiden
tium ſi autem aliena transfertur vſucapiendi conditio.l.iij.in fin.
⁊.l.quicunqꝫ.ff.de public.⁊ dicta.l.ſi per errorem.Item ⁊ tertio in
tellige traditione ſecuta vt hic in gloſſ.que colligit notabile quod
per ſententiam iudicis traditione ſecuta trāſfertur dominium rei
a iudicante.⁊ id firmat expreſſe glo.fina.in ver.alij dicunt.in.l.iij.
ff.de public.⁊.l.pomponius.§.iuſſu.ff.de acquirenda poſſeſſione.
⁊ ibi Barto.⁊ hoc communiter tenetur per docto.licet gloſſ.notat
contrarium in.l.exemplo.ff.de exceptio.rei iudica.ſecundum Sa
37 lycetum in.l.prima.C.communia vtriuſqꝫ iudic.†Et conclude pri
mo in actione perſonali quod ſententia lata ad transferendum do
minium illud transfert.l.iij.ſecundum vnam lecturam.de public.
⁊.l.non ſoluti.§.ſi mihi.ff.de vſur.ſecus ſi actio intentata non ſit
apta nec tendat ad dominium transferendum ſed reſtituendum
rem vt locati depoſiti commodati.l.ſi quis cōductionis.l.⁊ condu
ctores.

ctores.C.locati.⁊.l.non ſolet.ff.locati.licet autē per ſniam tollat
dñium rei vni ⁊ trāſferatur in alium nō tñ tollit perſonalis obli-
gatio nec liberat ipſo iure debitor abſolutus per ſniam.l.iulian⁹.
ff.de cōdi.inde.⁊ hic in glo.in ver.nec obſt.q2 iſta incorporalia vt
eſt obligatio pſonalis ita affixa eſt oſſibus vt non poſſit transfer-
ri de vno in alium ſicut corporalia:vt not.in.l.iij.ff.pro ſocio.et.l.
38 ſi quis igitur caſus.ff.de pec.†Secundo conclude in actione rea-
li quod ſi ſentētia eſt abſolutoria non transferatur dominium in
reum.d.l.acceptio.etiam ſi eſſet abſolutus adiecta cauſa:quia res
eſt ſua quamuis tunc introducatur preſumptio dominij q2 res iu
dicata pro veritate accipitur.l.res iudicata.ff.de regu.iuris.licet
in hoc vltimo videatur tenuiſſe Barto.contrarium.d.l.exceptio.
Si autem ſentētia eſt condēnatoria tunc cōmuniter tenet qd tan-
ta ſit aucto.vt dicit text.l.iij.item queri poteſt.ff.de reb.eo.⁊.l.ſta-
tuliberi a ceteris.§.quintus.ff.de ſtatuliberis.quod licet condem
nato domino mihi tradatur res victori tanq̄ ſua non tanq̄ victi
⁊ ſic videatur error in domino qui alias impedit tranſlationem
dñij:vt.l.iij.§.ſubtilibus.ff.de condi.ob cauſam.tamē in caſu iſto
propter autoritatem rei iudicate trāſfertur dominium ⁊ talis er-
ror non impedit eius tranſlationem vel vſucapiendi cōditionem
ſi tradens non erat dominus:vt tenet hic glo.dicta.l.iij.ff.de pu-
bli.⁊.d.l.pomponius.§.ſi iuſſu.Et hoc etiam patet ex adiudica-
tione ex ſecundo decreto per quod transfertur dominium vel vſu-
capiendi conditio.lege pretoris.cum ſua gloſſ.ff.de damno infe-
cto.⁊ in ſpecu.de primo ⁊ ſecundo decreto.§.iudicium.⁊.§.quoq3
verſicu.fina.quinimo tāta eſt autoritas ſententie adiudicationis
facta ex ſecūdo decreto vt etiam poſſeſſor male fidei vſucapiat qui
alias non vſucaperet.tex.ſingularis eſt.in.l.⁊ generaliter.ff.de no
xa.⁊ vide pro declaratione predictorum Cy.⁊ Saly.in.l.j.C.com
39 munia vtriuſq3 iudicij.†Item quo titulo vſucapiatur res tradi-
ta ex adiudicatione iudicum.dic quod titulo generali pro ſocio.
lege penultima.§.ſi pater.ff.pro ſocio.ſed quid ſi in iſtis iudicijs
diuiſorijs eſt facta adiudicatio.ſed non eſt facta traditio an ex ſo-
la adiudicatione ſiue traditione transferatur dominiū.glo.in.l.⁊
ideo.ff.de condi.fur.dicit qd ſic.⁊ qd ſit ſpeciale ſolū in contractu
ſocietatis.vt ſine traditione transferatur dominiū qd ſecus eſt in
alijs contractibus etiam ſuper vniuerſitate bonorū in quibus re-
gulariter non tranſit dominium ſine traditione vt no.glo.ſingu-
laris in verſi.vniuerſo.l.j.ff.pro dote.⁊ ibi per domi.Ange.peru.
40 †Sed an per ſniam transferatur nomen debitoris conuenti bene
transfertur vtilis actio ſm formā glo.traditā.l.j.C.de preto.pign.
l.a diuo pio.§.ſic quoq3.in ver.hoc etiam.ff.de re iudi.item an per
diuiſionē factam inter partes extraiudicialiter transferatur do-
minium vel vſucapiēdi cōditio:dic quod ſic.ſ. illius partis q̄ tibi
obuenit ⁊ tradit iure meo.Si autē tradatur aliqua pars pro in-
diuiſo tunc non transfert ſm glo.⁊ Bar.in.l.cum ſolus.ff.de vſu.
item attende quod diuiſio bonorum nō immutat creditori ius pi
gnoris vel hypo.in tota re diuiſa ab vno ex ſocijs prius pro indi-
uiſo cōſtitutum.l.ſi conſenſit.§.illud tenendū.ff.qui.mo.pign.vel
41 hypo.ſoluitur.¶†Item not.hic in glo.in ver.qui ſic accipe.quod
allegatur pro ſingulari quo ad hoc vt de ſecūdo decreto tranſeat
dominiū oportet quod poſt adiudicationē factam ex ſecundo de-
creto fiat miſſio in poſſeſſionem per iudicem ſeu eius autoritate.
Sed Dy.⁊ Bar.in.l.ſi finita.§.iulianus.ff.de dam.infec.ver.que
ro iuxta iſtud an de nouo debeat introduci in poſſeſſionem tenēt
oppoſitū:q2 ſufficit prima miſſio facta ex ſecundo decreto.Primo
cū ſit totus vnus proceſſus ⁊ primū decretū ſit ordo ⁊ principium
perueniendi ad ſecundū.l.cum vnus.ff.de bo.auto.iudi.poſſid.⁊
ſicut pars poteſt transferre dominiū rei ſue in alium poſſidentem
ſine alia traditione.vt.ff.de re.diui.§.interdū.ita ⁊ iudex in primo
immiſſum poteſt transferre dominium ſine alia immiſſione cum
factum iudicis reputetur factum partis.l.ſi ob cauſam.C.de euic.
Qualiter autem ⁊ quo remedio procedatur contra contumacem
in nolendo diuidere:dic per Barto.in.l.apud iulianum.ff.ex qui.
cauſis.in poſſeſ.ea.

¶De publicis iudicijs. Rubrica.

¶Continua.vt in glo.In precedentibus dictum eſt de iudicijs ci
uilibus ⁊ etiā de iudicijs criminalibus priuatis.Nūc autē inten
dit tractare de publicis iudicijs criminalibus ⁊ vocatur hic titu-
lus terribilis ſicut eſt liber de publicis iudicijs.vt dicit gloſſ. lege
prima.ff.de publicis iudicijs.

1 ☞Iudicia ex publicis iudicijs deſcendentia ab actionibus ciui
libus ſunt difformia.
2 Iudicia ciuilia in quibus a criminalibus differ ant.
3 Actio ciuilis in criminalem ⁊ criminalis in ciuilem mutari poteſt.
⁊ numero.4.
5 Cauſa ciuilis in quo diſcernatur a criminali.
6 Iudicia ciuilia in multis criminalibus ſunt conformia.
7 Libellus accuſatorius qualiter formetur in criminalibus.
8 Accuſator in criminalibus ad penaȝ talionis ſe inſcribere debet.
9 Inſcriptio an ſit fienda in omni crimine de quo ſit accuſatio.
10 Inquiſitio in quibus caſibus fieri poſſit ſine autoritate.
11 Iudex admittitur ad inquirēdum vbi quis ad accuſandum ſine
metu calumnie admittitur.
12 Inſtantia iudicis inquirentis quanto tempore duret.
13 Inquiſitio an ſileat accuſatore ſuperueniente.
14 Iudicia quare publica dicta fuerint.
15 Crimen publicum tribus dicitur modis.
16 Crimen publicum dicitur ad quod accuſandum quelibet admit-
titur.
17 Iudicia capitalia que ſint ⁊ que non.⁊.nu.18.⁊.20.
19 Deportatus in quo differat a dānato in metallum.
21 Pena capitalis que dicatur.
22 Penam capitis ſubire quem qualiter intelligatur.
23 Proditor imperatoris vel reipublice qualiter puniatur.
24 Crimē leſe maieſtatis quis committere dicatur.
25 Crimen leſe maieſtatis quando locum habeat.
26 Prodēs vnū ex Italie tyrānis an puniatur pena perduellionis.
27 Filij in poteſtate crimen leſe maieſtatis committētes omnis ſucceſ
ſionis ſunt incapaces.
28 Uxor non priuatur dote ob delictum mariti.
29 Crimen leſe maieſtatis quilibet accuſare poteſt.
30 Reuelare nemo tenetur quod probare nequeat.
31 Seditiones ⁊ conſpirationes in ciuitatibus an puniri debeant
pena perduellionis.
32 Maritus vxorem accuſans pluribus potitur priuilegijs.
33 Ius accuſandi de adulterio quanto duret tempore.
34 Pater filiam viduam adulterantem accuſare poteſt.
35 Accuſare plures in eodem libello quando quis poſſit.
36 Adulterium lenocinium ſtuprum ⁊ inceſtus in quo differant.
37 Meretrix que dicatur.
38 Lenocinium quid ſit ⁊ quando committatur.
39 Stuprum quid ſit.
40 Concubine que licite ⁊ que illicite dicantur.
41 Sodomiticum vitium quod ſit.
42 Inceſtus quid ſit ⁊ quando committatur.
43 Adulterium qua pena multetur.
44 Maritus vxorem accuſans de adulterio ⁊ non probans qualiter
puniatur ⁊ qualiter mulier eo probante.⁊ nu.45.
46 Uxor virum de adulterio non accuſabit.
47 Lenocinium pena plectitur capitis.
48 Inceſtus qua puniatur pena.
49 Stuprum qua pena plectatur.⁊ nu.ſeq.
53 Lex cornelia ſeptem habet capita.
54 Affectus punitur effectu nō ſequuto.
55 Animus occidendi qualiter in percutiente probetur.
56 Pena legis cornelie de ſicarijs que ſit.
57 Telum quid ſit ⁊ quid eius nomine veniat.
58 Tela in quo ab armis differant.
59 Lex puniens homicidas quare de ſicarijs dicatur.
60 Homicidium caſuale quando excuſetur.
61 Homicidium de neceſſitate commiſſum quando puniatur.
62 Homicidium qualiter puniatur ſecundum ius canonicum.
63 Iudex condēnans ad mortem an ſit homicida ⁊ an irregularis.
⁊ nume.64.
65 Occidens bannitum an ſit homicida.
66 Homicidium commiſſum ab vno incognito ex pluribus qualiter
puniatur.
67 Occidens ſe defendendo non ſeruato moderamine an teneatur.
68 Ueneficus capite punitur.
69 Uenenum emens intoxicandi cauſa non ſtatim punitur lege cor-
nelia.
70 Malefici qui dicantur.
71 Sortilegis ⁊ diuinatoribus non creditur.
72 Medicamenta mala vendentes lege cornelia puniuntur.
73 Aromatarij ⁊ pigmētarij ſibi caueat rem venenoſam vendituri.
74 Dolus requiritur vt quis lege cornelia puniatur.
75 Lex pompeia de paricidijs annumeratur iudicijs publicis.
76 Paricidij appellatione qui veniant.
77 Paricidium inter quos committatur.⁊ nu.ſeq.
80 Furioſus non punitur de paricidio.
81 Filius ſciens ⁊ non impediens mortem patris punitur.et nume
ro. 2.
83 Pena legis pompeie paricidijs que ſit.
84 Paricidium in coniunctis qua pena puniatur.
85 Mater filium occidens qua pena puniatur.
86 Lex cornelia de falſis publicis connumeratur iudicijs.
87 Teſtamentum in quo differat ab alio inſtrumento.
88 Notarius quando in falſum incidere dicatur.

89 Notarius inſtrumentum falſum ſed inualidum conficiens an incidat in falſum.
90 Scripturam priuatam falſam ſcribens an puniatur pena falſi.
91 Falſum quot modis capiatur.
92 Pena legis cornelie de falſis que ſit.
93 Falſum committere poteſt quis pluribus modis.
94 Quaſi falſum qualiter committi poſſit.
95 Ignorantia iuris quando excuſet a delicto.
96 Pena quaſi falſi quando locum habeat.
97 Incidere in falſum qui dicantur.
98 Falſum ſex modis inquiritur ſeu de eo cognoſcitur.
99 Uis illata punitur lege iulia.
100 Pena legis iulie que ſit.
101 Uis quando dicatur illata cum armis.
102 Armorum nomine quid veniat.et nu.ſeq.
104 Arma tenens in domo quando puniatur lege iulia.
105 Delinquens cum armis an ſit duplici feriendus pena.
106 Pena delationis armorum que ſit.
107 Arma facere/emere ⁊ vendere quis poſſit.
108 Statutum laicorum contra portantes arma an liget clericos.
109 Uis quando inferri dicatur.
110 Uiolentia ex armorum delatione preſumitur.
111 Uerberans alium crimen priuatum iniuriarum committit.
112 Pater filium defendere poteſt contra violentiam ei illatam.
113 Extraneus extraneum contra violentiam iuuare poteſt.
114 Uiolenter dictio duplicem habet ſignificationem.
115 Raptor virginis capite punitur.
116 Rapiens meretricem qualiter puniatur.
117 Uxorem propriam rapere licet.
118 Pena raptoris que ſit.
119 Accuſatio de raptu quanto tempore duret.
120 Pena legis iulie peculatus que ſit ⁊ qui ea puniantur.
121 Reipublice nomine que reſpublica intelligatur.
122 Sacrilegus qua pena puniatur.
123 Sacrilegium quando committatur.
124 Sigillans malos florenos incidit in peculatum.
125 Pena peculatus que ſit.
126 Accuſatio de peculatu eſt publici iudicij cuilibet competens.
127 Sacrilegium qua pena corrigatur.
128 Sacrilegium verum quid ſit ⁊ quid quaſi ſacrilegium.
129 Potentiam principis improbans quaſi ſacrilegium committit.
130 Accuſatio ſacrilegij expirat ſpacio quinquennij.
131 Lex fauia de plagiarijs in publicis computatur iudicijs.
132 Plagium dictio equiuoca.
133 Plagium in quibus committatur.
134 Plagium qui committere dicantur.et nu.ſeq.
139 Fur in quo differat a plagiario.
140 Plagium non committit qui ſcortum vel meretricem rapit.
141 Plagium a quolibet accuſari poteſt.
142 Seruus in fuga nec vendi nec donari poteſt.
143 Pena legis fauie de plagiarijs que ſit.
144 Pena legis iulie repetundarum que ſit.
145 Lex iulia ambitus in quibus locum habeat.
146 Impetrans honorem vel dignitatem prece vel pecunia qualiter dicatur incidere in legem iuliam ambitus.⁊ nu.ſeq.
149 Uectigalia noua inſtituens incidit in legem iuliam ambitus.
150 Lex iulia ambitus in quibus locum habeat.⁊ nu.ſeq.
152 Officium vel dignitas non continuatur tempore finito.et numeris ſequentibus.
155 Officialis non reformatur in officio niſi ratione reddita.
156 Lex iulia repetundarum in quibus locum habeat.
157 Rector coram principe iurabit officium intraturus.
158 Lex iulia repetundaruꝫ an habeat locum tam in iudice ordinario ꝙ delegato ⁊ tam in ciuili ꝙ criminali.⁊ nu.ſeq.
160 Lex iulia repetundarum tria ſpecialia habet reſpectu officialis in officio delinquentis.
161 Magiſtratus tenetur de baratarijs cõmiſſis a ſuis officialibus.⁊ numero ſequen.
163 Lex iulia annona.contra quos locum habeat.⁊ nu.ſeq.
165 Frumento abundantes illud vendere cogi poſſunt.
166 Precia rerum in quibus ſtatui poſſint.
167 Pena fraudantis annonam que ſit ⁊ quotuplex.
168 Lex iulia de reſiduis in quibus ⁊ contra quos locum habeat.
169 Pena legis iulie de reſiduis quando quis poſſit puniri.
170 Debitor priuati niſi condemnatus ⁊ excuſſus non põt carcerari.
171 Iudex denunciatum de crimine poteſt capere p ſe vel ſuos officiales non conſtito de delicto.
172 Legitimatio illegitime nati non valet niſi citatis citandis.
173 Preuaricationis crimen quod ſit.
174 Preuaricationis crimen quando committatur.
175 Preuaricatio quot modis committatur ⁊ quid operetur.
176 Calumnia eſt crimen publicum.
177 Pena calumniantis que ſit.
178 Calumniator quibus modis criminaliter puniatur.
179 Exceptio calumnie quando opponi debeat.
180 Calumniator non liberatur a pena per abolitionem.
181 Pena turpiani que ſit ⁊ in quibus ⁊ quando locum habeat.
182 Accuſator deſiſtẽs ab accuſatione quando incidat in turpilianũ.

PUblica iudicia. Hic titulus diuiditur i duas partes. Primo oſtendendo differentiam eſſe inter iudicia ciuilia priuata ⁊ publica declarando ethimologiaꝫ hu⁹ vocabuli publica. Scðo ibi: publicorum.ponit vnam diuiſionem publicoruꝫ
1 iudiciorum.⁊ iſtud principium hoc intendit.†Iudicia que ex pu
blicis iudicijs deſcendunt ab actionibus ciuilibus differunt. Et
publica iudicia ideo dicunt̃ qꝛ cuilibet de populo eoꝝ executio cõ
2 petit hoc dicit vſqꝫ ad.§. publicorum.† Differunt autem iudicia
ciuilia a criminalibus vt voluit hic gloſſ.reſpectu principij medij
⁊ finis reſpectu principij ſeu exordij differunt qꝛ pro ciuili iudicio
intentatur actio pro criminali vero non proponitur actio ſed ac
cuſatio quia criminales punitiones non fiunt per actiones ſed p
3 accuſationes:vt hic.⁊ per Barto.in.l.j. ff.de cõdictione ex.l.† Ex
quocunqꝫ tamen crimine ex quo agitur criminaliter poteſt etiam
agi ciuili actione in factum ad intereſſe ſi accuſatoris interſit.l.pe.
C.de fal.⁊.l.nec quicq̃.⁊ ibi gloſſ.ff.pro ſocio.⁊ per Bar.in.l.ſi iu
4 dex.de varijs ⁊ extraor.cogni.†Et econuerſo ſi agitur ciuiliter de
crimine iudex reperto crimine poteſt pcedere criminaliter.l. iiij.
§.ſi dicatur.ff.fini.regũ.⁊.l.quos retrahi.C.ſi aduerſus liber. ⁊ ibi
per bar. Reſpectu medij iudiciorum differunt quia in ciuilibus
aſtringitur ſolus actor ad probandum ⁊ eo non probante re⁹ ab
ſoluitur.C.de proba.l.actor.⁊.qui accuſare.C.de eden. Sed in cri
minali in pluribus caſibus qui caſus melius explicantur quã ali
bi.l.faciliter.C.de aboli.vterqꝫ probat ſcilicet accuſator pro crimi
ne intẽtato.⁊ reus probat ſuper eius purgatione.⁊ ſic in dictis ca
ſibus licet actor non plene probet non tamen abſoluitur reus ſed
tenetur ad purgationem infamie vt lege vbi.C.de falcidie ⁊ ibi
per Salycetum Reſpectu finis differunt: quia in ciuilibus peti
tur aliquid dari vel fieri actori: ſed in criminalibus dari fiſce.
5 vel fieri.†Cognoſcitur enim cauſa ciuilis a criminali in hoc quia
petitur quando eſt criminalis penam applicari fiſco quando eſt
pecuniaria vel in corpus delinquentis quando eſt corporalis tũc
dicitur cauſa criminalis.gloſſ.not.eſt in.l.iij.ff.de ſepul.vio. ⁊ per
6 bartolum in.l.fina.ff.de priua.delict. † Conueniũt autem iudicia
ciuilia ⁊ criminalia in multis vt dicit hic gloſſ.quia vtrobiqꝫ iura
tur de calumnia:vt not.in.l.j.C.de iura.calũ.quod intellige vt ibi
per Bartolum ⁊ dixi de pena temere litigan.in princi. item vtro
biqꝫ requiritur libellus.l.libelloruꝫ.C.de accuſ.⁊ aut. offeratur.C.
7 de litis conteſtatio.†Qualiter autem formetur libellus accuſato
rius in criminali ⁊ quid continere debeat eſt hic gloſſ.not.⁊ magi
ſtralis in veri.nſtituendis.⁊ plene gloſſ.eſt in.l.in cauſis.C. de ac
cu.que fundatur ſuper text.d.l.libellorum.ff.de accu.debet enim
continere accuſatio nomen accuſatoris ⁊ accuſati annum ⁊ men
ſem commiſſi maleficij . Sed ann⁹ mẽſis ⁊ dies porrecte accuſatio
nis ⁊ tempore cuius in terris eccleſie ⁊ tempore cuius in terris im
perij vel pape vel eccleſie ⁊ tempore cuius conſulis vel preſidis fue
rit porrecta accuſatio non ponitur in libello accuſatoris ſed ſcribi
tur per nomina maleficiorum in ſuis actis tamen diem vel horam
commiſſi maleficij non tenetur accuſator exprimere nec ſe ad illud
aſtringere ſi tamen reus pro ſua defenſione petit diem declarari
cogitur actor iudicis officio illum declarare.de quo dic per Bart.
in.l.is qui reus.ff.de publi.indi . Item debet accuſatio continere
locum commiſſi maleficij per duos confines ſaltim declaratum.l.
forma.C.de cenſibus.niſi locus de ſe eſſet certus ⁊ notorius vt pa
lacium poteſtatis:⁊ etiam cathedralis quia tunc confinium decla
ratione non indiget.l. cũ ſeruo. in fi.ff.de contrahen.emp. ⁊.l.j.in
fi.C.de dote prelegata. Sed nunquid locus loci debet poni in accu
ſatione: vt in tali domo:⁊ in tali camera illius domus.dic quod ſi
delictum eſt pariter punibile in quacunqꝫ parte loci a vel tempo
ris tunc non debet exprimi locus loci vel dies commiſſi malefi
cij.Secus ſi difformiter punitur vt quia in inſula magna palacij
vel die alicuius feſtiuitatis ſolennis grauius punitur delictuꝫ.Et
tunc locus loci ⁊ dies inferendus eſt ⁊ probandus.l.j.in fi.cũ ſeq.
ff.de neg.geſt.⁊ quod no gloſſa in cle.fi.de reſcrip.⁊ per barto in.d.
8 l.libellorum.†Item debet in accuſatiõe accuſator ſe inſcribere ad
penam talionis ſi in probatiõe defecerit.l.qui crimen.C.qui accu.
⁊.l.ſi cui.ff.de accu.⁊ eſt expreſſum.in.c.tue.de procura.quaſi preſu
matur calumniari accuſator eoipſo quod nõ probat in.l.athletas
§.calumniator.ff.de infa.niſi appareat iuſta cauſa eum excuſans
quare ad accuſationem proſilierit.l.qui non probaſſe.C.de calum.
hec tamen ſubſcriptio non eſt in vſu.vt dicit Barto. in.l.ſi cui.et

Salyce.in.d.l.crimē.ſed per ſtatuta terrarum conſueuit imponi
pena pecuniaria non probanti accuſationem ſuam.Et licet accu-
ſator ſe non inſcribat tamen ex legis diſpoſitione obligatur ad pe
nam talionis.vt tenet glo.in.d.l.libellorum.⁊.d.l.qui crimen.⁊.c.
ſuper his.de ac.itē debet accuſator dare fideiuſſorem de proſequē-
da accuſatione:vt.d.l.qui crimen.ſicut debet actor in ciuili cauſa
cauere de lite proſequenda.vt aut.generaliter.C.de epiſ.et cle.vel
ſi crimen de quo fit accuſatio ſit atrox detinetur perſonaliter ſicut
accuſatus donec de crimine cognitum fuerit habita tamen conſi-
9 deratione dignitatis perſonarum.l.fi.C.de accuſ.†Item nūquid
in omni crimine de quo fit accuſatio debeat fieri inſcriptio.dic q̄d
ſic tam publico quam priuato quando principaliter agitur pro
crimine criminaliter vt dicit glo.Fallit ſolum in crimine abigea-
tus.⁊ vbi iudex procedit per inquiſitionē quibus caſibus non re-
quiritur inſcriptio.vt tenet glo.ij.in fi.in.d.l.qui crimen.⁊ ita in-
tellige hic glo.dum dicit q̄d hec ſolennitas non requiritur vbi iu-
dex procedit per inquiſitionem quibus q̄r intelligitur de ſolenni-
tate inſcriptionis ⁊ fideiuſſionis ⁊ proſequendo.Sed alie ſolēni-
tates bene requiruntur in inquiſitione ſicut in accuſatione ſcd̄m
Ange.in.d.l.libellorum.⁊ Barto.in.d.l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.
vel niſi ſit crimen leue vel notorium vt dicit hic glo.in quo proce-
10 di poteſt de plano ſine iſtis ſolennibus:vt.l.leuia.ff.de accuſ.†In
quibus autem caſibus poſſit procedi per inquiſitionem ſine au-
toritate glo.hic enumerat.eſt enim regula q̄d ſine accuſatore nemo
puniri debet.§.ſi quis accuſatorem.in.l.reſcripto.ff.de mune.et
hono.⁊.c.j.vt eccleſia.bene.ideo dixit Jeſus ſaluator noſter quis
te accuſat mulier.que reſpondet nemo domine ⁊ ille dixit nec ego
te condemnabo.Jo.viij.c.⁊ no.in.d.§.ſi quis accuſator.hec autem
regula fallit in ſex caſibus.Primus eſt in crimine lenocinij obie-
cto ab vxore accuſata a viro de adulterio de quo lenocinio iudex
inquiret ⁊ ex officio puniet virum repertum culpabilem.l.j.§.ſi
publico.ff.de adulte.⁊ ibi no.Et ſimiliter quādo obijcitur aliud
crimen concernens cauſam de qua agitur ⁊ eaſdem perſonas po-
teſt iudex illud punire.vt in.c.j.de excep.⁊ per Barto.et Ange.in
dicto.§.ſi publico.Secundus eſt in teſte oſtendente aures iudicis
deponendo falſum teſtimonium coram iudice quem teſtem iudex
punit ex officio.l.nullum.C.de teſtibus.etiam ſi ſit clarus.vt ibi
nota.gloſſ.de quo ibi vide per Salycetum.Tertius eſt in produ-
cente coram iudice ſcripturam falſam qui non probet eam veram
punitur de falſo per officium iudicis.l.iubemus.C.de probationi
bus.Quartus eſt in cauſa ſuſpecti tutoris de qua ſuſpicione po-
teſt iudex fauore pupilli ex officio inquirere:⁊ tutorem ſuſpectum
remouere et punire.in lege tutor.§.preterea.ff.de ſuſpec.tutori.
Quintus eſt in calumniante ſi iudex reperiat accuſatorem calum-
nioſam accuſationem inſtituiſſe poteſt ex officio in eadem ſenten-
tia reum abſoluere ⁊ accuſatorem de calumnia condemnare.lege
prima.ff.de calum.⁊.c.primo ⁊ ſecundo.extra de calumnia.⁊ lege
qui cum maior ſi libertus.ff.de oper.liber.¶ Sextus eſt in noto-
rio crimine in quo poteſt iudex procedere ſine accuſatore.l.ea qui-
dem.C.de accuſationi.⁊ omiſſo ordine iudiciario preter citatio-
nem.Ea propter dominus noſter iudam qui publice nouercam
loco vxoris habebat a numero decem apoſtolorum abijciendum
decreuit.ij.queſtione prima.de manifeſto.⁊ talis notorius crimi-
noſus non auditur appellans.hec omnia vide plene per Innocē.
in.c.tua nos.de coha.cle.⁊ mulie.Et poteſt fieri executio in noto-
rijs criminibus ſine alia ſecundum Bartolum in.l.ictus fuſtium
ff.de infami.Et quotuplex ſit notorium dic per gloſſ.in.c.veſtra.
de coha.cleri.⁊ mulie.et dicto capitulo de manifeſto.ij.queſtione
prima.⁊ in Specula.de notorio criminibus et plene per Salyce.
in dicta lege ea quidem.Et differentia inter notorium ⁊ manife-
ſtum vide gloſſ.et Bartolum in.l.ciues et incole.C.de appellatio.
⁊ in.c.ſupra allegato.plures alios caſus in quibus ꝓceditur per
inquiſitionem vide in Specu.de inquiſitione.§.quando autem.
11 †Barto.autem in dicta.§.ſi publico.dicit quod iſti caſus faciunt
regulam dicentem quod vbi quis admittitur ad accuſandum ſi-
ne metu preſumpte calumnie ⁊ in caſibus infraſcriptis ibi admit
titur iudex ad inquirendum ⁊ primo ad denunciationem officia
lis deputati ad denunciandum maleficia poteſt iudex inquirere.
l.diuus.ff.de cuſto.reorum.⁊ dicta.l.ea quidem.C.de accu.ſecun-
do propter incidentem criminis cognitionem dicto.§.ſi publico.
⁊.§.penultimo.C.ſi aduerſus lega.et lege cum maior.§.ſi libertus
ff.de operis libertorum.Tertio propter generalem inquiſitio-
nem precedentem contra eum qui reperitur criminoſus poteſt
iudex formare ſpecialem inquiſitionem.lege congruit.ff.de officio
preſidis.Eſt enim generalis precedens inquiſitio preparatoria
ad ſpecialem inquiſitionem poſtea ſubſequētem.de quo vide ple-
ne per Innocen.in.c.bone memorie.de electio.Quarto propter
doloris immenſitatē illati iudici in faciēdo coram eo falſum teſti-
monium.dicta.l.nullum.C.de teſtibus.vel calumnioſam accuſa.
l.j.C.de calumnia.vel falſam chartam coram eo producentem.lege
pe.C.de accu.Et idem videmus in accuſatiōe vbi propter magnū
dolorem permittitur alicui accuſare ſine metu preſumpte calum-
nie vt marito vxorem de adulterio:vt.d.§.publico.⁊ matrem ac-
cuſantem de morte filij.lege mater.C.ad turpil.Quinto ꝓpter cri-
minis inhumanitatē:vt contra diuinam vel ceſaream maieſtatē.
vt in.c.vt inquiſitionis.de hereti.lib.vj.⁊.l.ſi quis in hoc genus.
C.de epiſ.⁊ cle.⁊ in extrauagenti ad reprimendam.⁊ ibi per Bar.
Sexto propter criminis notorietatem:vt dicta lege ea quidem.C.
de accu.⁊.l.ab accuſatore.§.nunciatores.ff.ad turpi.primā tamen
opinionem noſtrarum gloſſ.ſcilicet quod inquiſitio reglr̄ eſt pro-
hibita niſi in caſibus in iure expreſſis.tenent Dyn.⁊ Ange.de pe-
ru.⁊ Saly.⁊ communiter doc.Statuta autem terrarum cōmuni-
ter prouident quod iudex poſſit inquirere de omni crimine.Cete-
ra ad materiam criminis pertinentia vide per Bart.in.d.§.ſi pu
blico.⁊ per Saly.in.d.l.ea quidem.⁊ in Spec.de inquiſitione.per
totum titulum.⁊ pleniſſime per Ang.in dicta lege vacantia.C.de
bonis vacan.libro.x.Cui adde quod licet de iure ciuili non pro-
cedatur per inquiſitionem:niſi in caſibus:tamen de iure canoni-
co pōt reglr̄ procedi de quolibet crimine:duntamen procedat dif-
famatio aliter non in.c.cū oporteat.⁊.c.vt inquiſitionis.⁊.c.qua-
liter ⁊ quando.ſecundo.de accuſa.Super qua diffamatione ſum-
matim debet cognoſci ⁊ ſuper ea diſputari ⁊ dari copia parti vt
ſe defendere poſſit forte probando quod talis diffamatio proceſſiſ
ſet ab inimicis ⁊ maliuolis:⁊ non a fide dignis ⁊ veridicis homi-
nibus ⁊ perſonis prout ſemel ⁊ pluries precedere debet:vt.c.qua-
liter ⁊ quando.de iure autem ciuili in caſibus ⁊ regulis.ſ.relatis
per Barto.non oportet precedere diffamationem predictam:nec
per inquiſitionem peti eius copiam:nec etiam in caſu quo iudex
inquirit ex neceſſitate ſui officij:vel vbi vertitur periculū anima-
rum:vt in.c.ad noſtram.extra de iureiu.⁊.c.cum nobis olim.ſup
ver.ex officio de elec.vel etiam vbi procedit iudex ex mero ⁊ puro
officio eius ⁊ non ad promotionem alicuius.per capitulū primū
de offi.or.quod tenuit Joan.an.in dicto.c.qualiter.⁊ quando in
fin.magne gloſſ.dicit tamen ibi quod ſi appellaret inquiſitus co-
geretur inquirens probare infamiam coram ſuperiore.Et demū
concludit quod tutior eſt practica qua iudex prima querat de infa
mia:deinde procedat ad inquiſitionem veritatis ſuper crimine:
vt dicto.c.cum oporteat.⁊.d.c.qualiter ⁊ quando.Quanto autem
tempore preſcribatur officium iudicis ad inquirēdum vbi per ſta
tutū nō prouidetur.dic quod triginta annis licet accuſationi cri-
minaliter intentande triginta vt eſt glo.or.in.l.querela.C.de fal.
12 †Item quero quanto tempore duret inſtantia iudicis inquiren-
tis an finiatur biennio ſicut ceterarum accuſationum criminaliū
vt lege fina.C.vt infra certum tempus.ſaly.ibi tenet quod ſic.ſed
Cyn.in additionibus tenet oppoſitum.Quia ſicut in cauſa fiſca-
li non currit inſtantia triennalis lege properandum.in prin.§.de
iudi.ita nec curie ſuccedente in locum fiſci ⁊ ad eius vtilitatem in
quirenti:vt lege ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.⁊.l.j.ff.ſi
13 ager vectiga.†Item an ſuperueniente accuſatore ſileat inquiſitio
fuit magna dubitatio ⁊ variatio inter doctores.Cyn.in dicta le-
ge ea quidem.de accuſa.tenet quod non.Dyn.tamen tenet contra
riū in capitulo actus legitimi.de reg.iu.lib.vj.Barto.in.l.ſi mari
tus.§.ſi extraneus.ff.de adulterijs.ſaly.in dicta lege ſi ea.⁊ Ange.
de peru.in.d.l.ſi vacantia.C.de bonis vacan.lib.x.videntur incli-
nare cum Dyn.quod accuſatio que eſt auxilium ordinarium tol-
lat inquiſitionem ope exceptionis que eſt extraordinarium auxi-
lium.⁊ hoc niſi ipſe accuſator fuerit promotor inquiſitionis vel ne
gligens.vel inquiſitio ſi ſuper contenta dignitate inquirentis
vel timeatur de colluſione accuſare volentis.de quo vide per pre-
14 fatos doctores in locis preallegatis.¶†Itē nota tex.ibi:publica
autem dicta ſunt.quod publica iudicia dicta ſunt:ideo quia eorū
accuſatio cōpetit cuilibet de populo niſi in crimine ſuppoſiti par-
tus ⁊ adulterij.vt hic in glo.in ver.plerunq̨.Sed in priuatis deli-
ctis admittitur ad accuſandum ſolum cuius intereſt.l.manifeſtiſ
ſimi.in prin.C.de fur.⁊ not.gloſſ.in.l.fi.ff.de priua.delic.quod in-
tellige quādo pena debet accuſatori vel in corpus:ſed ſi pena debe
tur fiſco tunc quamuis ſit crimen priuatum admittitur quilibet ſi
cut quando eſt publicum:vt not.gloſſ.⁊ ibi bar.in rub.de popula
ri.actio.⁊ gloſſ.in ver.recipiat.in fin.C.de litigi.⁊ intellige quod
accuſatio publici criminis competit cuilibet ſcilicet habili ad ac-
cuſandum.⁊ ideo dicuntur iudicia publica quaſi publicia.Nam
omnia crimina regulariter intelligūtur priuata niſi aliqua caueā
tur eſſe publica:ſicut regulariter omnes contractus ſunt ſtricti iu-
ris niſi appareant eſſe bone fidei:vt.ſ.de act.§.actionum.Qui igi
tur dicit crimen eſſe publicū illud probet lege prima.ff.de publi.
15 iudi.⁊.l.preuaricationis.in fin.ff.de preuari.†Attende tamen q̄
crimem publicum dicitur tribus modis.Primo largiſſime quan
do concernit vindictam ſeu vtilitatem publicam.l.quod ſenatus.
ff.de iniurijs.Secundo modo dicitur iudicium publicum large:
ſcilicet quia admittitur quilibet de populo ad accuſandum:vt in

crimine ſuſpecti tutoris: vt. ſ. de ſuſpec. tut. §. cōſequens: ⁊ vbicūqꝫ
iudicium non concernit principaliter offenſam certe perſone: ſed
punit malos mores ciuitatis vt cum imponitur pena iuranti per
corpus chriſti vel aliud inhoneſtum facienti: vt dicta lege quod ſe-
natus. coniuncta glo. ſua in ver. queſtio. Tertio modo ſumitur iu-
dicium publicum ſtricte ſcilicet de eo pro quo cauetur aliqua lege
quod ſit iudicium publicum ſeu priuatum publicorum iudiciorū.
Vnde etiam crimina que puniuntur aliqua lege poſita ſub aliqua
rubrica que incipiat ad legem vt lege cornelia. de ſicariis. ad le-
gem corneliam. de falſis. Et ſimiliter dicuntur publica iudicia ſe-
cundum Angelū de Peruſio in dicta lege prima. digeſtis de pu-
blicis iudiciis. Et iſto tertio modo dicūtur proprie iudicia publi-
ca de quibus tractatur digeſtis de publicis iudiciis. per totū. Et
iſta ſunt illa publica iudicia quibus condemnatus infamia iuris
infamatur: vt dixi ſupra de pena temere litigātiū. paragrapho ex
quibuſdam. ⁊ ad iſta publica iudicia proprie ſumpta non poteſt
regulariter interuenire procurator. lege penul. paragrapho ad cri
men. digeſtis. de publicis iudiciis. Ex predictis igit̄ patet qḋ hec
conſequentia nō cōcludit neceſſario: videlꝫ quilibet poteſt accuſa-
re: igitur eſt iudicium publicum ſecūdum Bartolum in dicta lege
prima. digeſtis de publicis iudiciis. Nam in priuato crimine pro
pena applicāda fiſco admittitur quilibet de populo romano. glo.
ſing. eſt. ff. de popu. actio. in rub. ad finem. Et ſimiliter ſtatutū po-
teſt aliquid permiſſuꝫ de iure communi prohibere ſub pena: ⁊ ſta
tuere quod quilibet poſſet accuſare: non tamen erit iudicium pu-
blicum: vt vult gloſſa notabilis in lege ſecunda. digeſtis de accuſa-
tionibus. niſi in ipſo ſtatuto hic diſponatur quod ſit iudicium pu
16 blicum per dictam legem in fine: ff. de preuaricationibus. † poteſt
igitur crimen de quo quilibet poteſt accuſare dici publicum reſpe
ctu accuſatiōis cuilibet appropriate ⁊ attributė. ſed nō eſt publi cū
reſpectu effectuū inductorū legibꝰ publicoꝝ iudiciorū. ſ. vt dānatꝰ
ſit infamis: ⁊ vt procurator nō poſſit iteruenire. ſcḋm in dicta lege
prima. in fine. digeſtis de publicis iudiciis. plura autem iudicia de
quibus dubitatur an ſint publica vide per gloſſam ⁊ Bartolum
dicta lege prima. ff. eod. Quid autem ſi pena criminis publici alte
ratur per ſtatutum: an deſinat eſſe publicum vt damnatus non
ſit infamis: ⁊ poſſit interuenire procurator. dic per Barto. in di-
cta lege prima. in penultima queſtione.

17 **Publicorum iudiciorum.** ¶ † Ex publi-
cis iudiciis q̄-
dam ſunt capitalia ſcilicet que inferunt mortem naturalem vel ci-
uilem. alia vero non capitalia vocantur. hoc dicit vſqꝫ ad. §. publi
ca. Et concor. l. ii. de publi. iudi. ⁊ lege rei capitalis. ⁊. l. capitaliū.
ff. de penis. ⁊. l. ſꝫ ⁊ ſi quis capitalis. ff. ſi quis cau. ⁊. l. edicto. §. rei.
ff. de bo. poſ. Equiparantur igitur quo ad hoc mors ciuilis ⁊ na-
turalis. de quo per Bar. l. gallus. §. ⁊ quid ſi tm̄. ff. de lib. ⁊ poſth: ⁊
18 per Cyn. ⁊ ſaly. in. l. deo nobis. C. de epiſ. ⁊ cle. ¶ † Not. igitur qḋ
iudicia publica diuiduntur in duas ſpecies ſcilicet capitalia ⁊ nō
capitalia. Capitalia ſunt per que infertur mors naturalis. vt ca-
pitis amputatio: ſubmerſio: ſuſpenſio: concrematio aut alterius
vltimi ſupplicii condemnatio ⁊ impoſitio. l. capitalium. in prin.
ff. de penis. vel infertur mors ciuilis vt eſt interdictio ignis ⁊ aq̄:
cuius loco hodie ſuccedit deportatio. l. iii. ff. ad le. iul. pecu. vt eſt ī
metallum damnatio: vel beſtiis ſubiectio. l. qui vltimo. ff. de pen.
19 † Et eſt differētia inter deportatū ⁊ in metallū dānatū: quia dāna-
tus in metallum perdit que ſunt iuris ciuilis ⁊ gentium vt liber-
tatem ciuitatem ⁊ familiam. l. aut damnum. §. eſt pena. ff. de pen.
Sed deportatus ea que ſunt iuris ciuilis perdit ⁊ retinet eā que
ſunt iuris gentium. perdit igitur ciuitatem ⁊ familiam ⁊ patriam
poteſtatem teſtamenti factionem que eſt de iure ciuili: vt. ſ. de te-
ſtamen. §. primo. de quo in lege quedam ſunt. ⁊ ibi not. ff. de penis.
non autem perdit libertatem. lege ſed ſi alia. ff. de bon. dāna. neqꝫ
contractuum ineundorum facultatem: vt not. in dicta lege q̄dam.
⁊ lege ſi tibi mandauero. §. is cuius. ff. man. quia contractus ſunt
de iure gentium. lege ex hoc iure. ff. de iuſti. ⁊ iur. A quibus autem
iudicibus poſſit imponi pena deportationis. ⁊ que differētia ſit
inter deportatum ⁊ relegatum ⁊ quotuplex ſit pena metallorum.
not. per gloſſ. ſ. qui. mo. ius pa. poteſtatis ſoluitur. §. cum autem.
20 ⁊. §. relegati. ⁊. §. pene. † Publica autēꝫ iudicia nō capitalia ſunt
illa per que non infertur mors naturalis vel ciuilis: ſed infertur
infamia: vt hic id eſt diminutio eſtimationis: vt. l. cognitionum.
§. eſtimatio. ff. de variis ⁊ extraordina. cogni. vel infertur pena pe-
cuniaria vel modica coertio in corpus: vt fuſtigatio. dicta lege ſecū
21 da. in fin. ff. de publi. iudi. † licet large ⁊ improprie ſumendo dici-
tur etiam pena capitalis qualitercunqꝫ eſtimatio hominis leda-
tur: vt lege licet capitalis. ff. de verb. ſign. de quibus penis capita-
libus ⁊ non capitalibus vide plene per Innocentium in capitulo
qualiter ⁊ quando. ſecundo. de accuſatio. ⁊ per Ange. lege ſecun-
da. ff. de publicis. in. patet igitur ex predictis quod pena capitalis
a non capitali dignoſcitur ad impoſitiōe generis pene: quia ſi ex
genere pene perditur vita libertas ⁊ ciuitas eſt capitalis: ideo ſi
infertur pena alternatiue vel ſub conditione cuius vna pars eſt
capitalis alia non: vt cum quis condemnatur in centum ⁊ ſi non
ſoluerit infra decē dies puniatur in capite: quia pecunia non ſo-
luta remanet caput in obligatione cōdemnationis. lege prima. ff.
de penu legata. ⁊ lege prima. §. item ſi ita. ff. ad legem fal. Idem ſi
condemnatur quis ad perpetuum carcerem: licet enim quis de iu-
re ciuili non debeat condemnari ad perpetuum carcerē quia car-
cer inuentus eſt ad cuſtodiam non ad penam. lege aut damnum
quod ſolet. ff. de penis. licet ſecus ſit de iure canonico. cap. quam-
uis. de peñ. libro ſexto. tamen ſi damnetur tenet ſententia: vt tenet
hic gloſſ. in dicta lege incredibile. quia damnatus ad perpetuum
carcerem equiparatur deportato in metallum. ſecundum Inno-
cen. in dicto capitulo qualiter ⁊ quando. Secus autem ſi ſit pena
excommunicationis que non eſt perpetua ſed medicinalis: vt in
capitulo cum medicinalis de ſenten. excommuni. libro ſexto. licet
gloſſ. dicat quod excommunicatus equiparatur deportato cui eſt
interdictum aqua ⁊ igni: vt ſupra de capi. dimi. §. minor. Idem
eſt ſi pena abſciſſionis membri vel cum ex forma ſtatuti condem-
natus ad centum libras citra poteſt impune offendi. Nam iſte
non ſunt proprie pene capitales; de quibus hic loquitur ⁊ de qui-
bus loquitur Bartolꝰ in dicta lege prima. ff. de publicis iudiciis.
22 † Sed quero: ſtatutum dicit quod committens maleficium pu-
niatur pena capitis: vel pena capitali puniatur: an amputabitur
⁊ ſeparabitur delinquenti caput a corpore vt naturaliter moria-
tur. Baldus dicit quod non. Et idem Joānes andreas in capitu
lo quanto. de iureiur. quia cum pena capitalis ſit triplex ſcilicet
eſtimationis corporis damnationis in metallū ⁊ deportationis:
vt dicit gloſ. ſecunda. C. de tranſac. lege tranſigere. ⁊ lege capita-
lium. ff. de pe. In dubio debet interpretari de minori pena capita
li ⁊ ſic deportationis. ff. de penis. lege interpretatione. ⁊ in regulis
iuris. libro ſexto. de penis. Et quod intelligatur capitis ⁊ depor-
tationis vide textū cum gloſſa in lege finali. C. que res vendi non
poſſunt. C. de veteri nummiſmate. libro vndecimo. Sed contra-
rium videtur quod de morte naturali intelligitur. lege ſacrilegii.
§. quedam. ff. de extraordina. crimini. ⁊ lege vbi. in fi. cūꝫ ſua glo.
C. de falſis. Pro quo facit lex ſecunda. C. de falſa mone. facit etiam
communis vſus loquendi preualet. de communi vſu loquendi
intelligendi ⁊ interpretandi dic plene per Bartolū in lege labeo.
ff. de ſuppellec. legata. Si autem lex vel ſtatutum vtitur his ver-
bis videlicet capitali animaduerſione: bene intelligitur de morte
naturali: vt infra eodem. §. lex iulia peculatus. ⁊. C. de crimine pe
culatus lege prima. ibi glo. aliter exponit: vt infra. §. proximo. ibi
cauſe amiſſione.

Publica autem. ¶ Hic incipit in ſpecie declara-
re que ſunt publica iudicia vſqꝫ
ad finem tituli. Quia viſo que ſunt publica crimina remanet re-
gula quod cetera ſunt priuata: vt hic ⁊ lege ſecunda. ff. de publi-
cis iudiciis. ⁊ dixi ſupra in prin. Et iſta ſunt quaſi omnia iudicia
publica capitalia de quibus hic tractat vſqꝫ ad finem exceptis
quibuſdam vt infra patebit. Et primo tractat de lege iulia maie-
23 ſtatis in hoc. §. qui hoc intendit. † Committens proditionem con
tra imperatorem vel rem publicam romanorum punitur corpo-
ris examinatione: ⁊ eius memoria etiam poſt mortem damna-
tur. hoc dicit vſqꝫ ad paragraphum item lex iulia. de adulteriis.
Vocat̄ autem hoc maleficium crimen leſe maieſtatis: vt. ff. ⁊. C. ad
legē iuliā maiſtatis. Itē vocat̄ crimen perduellionis ſupra de he
reditabꝰ que ab inteſta. deferuntur. paragrapho interdum autem:
⁊ lege finali. digeſtis ad legē iuliam maieſtatis. Et committitur
hoc crimem multis modis ſicut multa ſunt capita legis iulie ma
ieſtatis. de qbꝰ ī lege prima ſecūda tertia ⁊ quarta. digeſtis ad le-
24 gem iuliam maieſtatis. † Nam committit crimen leſe maieſtatis
ille qui machinatur contra principem vel ſuos conſiliarios vel ſi-
bi aſtantes qui dicuntur pars corporis principis. lege quiſquis.
codice ad legem iuliam maieſtatis. vel contra populum roma-
num vel cōtra ſecuritatē vel ſaluū cōductū datū a populo romano
vel ꝯ ciuitatē cōfederatā populo romano: vel q̄ facit aufugere obſi-
des ſine ſententia principis: vel congregat homines armatos ad
capiendum aliqua loca vrbis romane: vel ſeditionem facit in po-
pulo vel ordinat interficere officialem populi romani: vel qui dat
auxilium aliquod hoſtibus populi romani mittendo ad eos epi-
ſtolam vel nuncium. vel qui ſpōte ⁊ ſine cauſa retinet cauſaꝫ poſt
finitum officium ſuum vel poſt aduentum ſucceſſoris. vel q̄ deſinit
exercitiū populi romani ⁊ ad hoſtes confugit. vel qui falſuꝫ aſcri
pſit vel recitauit contra rem publicā. vel qui retinet aliquā arcem
in cōfinibꝰ territorii contra quietem publicam: vel arcē traditā ad
cuſtodiēdū nō reſtituit pricipi petēti vel q̄ doloſe gerit ſe pro ptā-
te vel magiſtratu cū non ſit: vel qui notificat aliqḋ hoſtibꝰ ꝯ exerci
tum populi

tum populi romani:vel tractat vt obedientes populo romano ſe
rebellent.Item qui reum in iudicio de crimine confeſſum violen⸗
ter infert de fortalitia ⁊ poteſtate rectorum:hi omnes caſus ⁊ plu
res alij habentur in dicta.l.j.ij.iij.et.iiij.ff.eodem.Et etiã ſimiliter
qui ante tempus pronunciauit ſibi adminiſtrationem commiſ⸗
ſam deſerit:in auẗ.de adminiſtra.C.ſi quis autem.coll.vij. in qui⸗
bus omnibus caſibus dicitur committi crimen leſe maieſtatis la⸗
te ⁊ improprie ſumendo:⁊ in omnibus eſt pena capitis:⁊ publica
25 tio bonorum.ff.eo.l.ij.⁊ dicta lege quiſquis.C.eo.que eſt canoniza
ta.vj.q.j.§.verum.verſi.ſi qs cũ militib⁹.†Sed proprie ⁊ ſtricte ſu⸗
mendo crimen leſe maieſtatis habet locum quando committitur
contra principem vel circa latus eius ſtantes vel cõtra rem publi
cam romanorum:nam proprie maieſtas eſt in imperatore: vt ſu⸗
pra in proemio huius libri.in princi.⁊.l.fina.C.de legi.⁊ tunc dici
tur crimen perduellionis.ſ.contra ceſarem:vel rem publicam non
extinguitur crimen quin bona publicentur ⁊ memoria damneẗ.
Secus autem eſt in accuſato ex alijs capitulis legis iulie maieſta
tis:vt.d.l.fina.ff.eo. quia tunc ſicut eſt in alijs criminibus regula
riter morte extinguitur crimen:niſi in caſibus.l.ex iudi.ff.de accu.
Item in crimine perduellionis filij ſunt omnino capaces ex teſta
mentis extraneorum.d.l.quiſquis.ſed in alijs capitulis leſe maie
ſtatis non.l.eorum.ff.eo.⁊ not.glo.fina.ff.de bon.liber.formaz aũt
ſententie quando memoria defuncti condemnatur ⁊ bona publi
cantur:vide per glo.in.§. per cõtrariũ.ſupra de here. q̃ ab inteſta.
26 deſe.†Quid autem ſi quis cõmiſit proditionẽ contra vnuz ex iſtis
tyrannis italie qui hodie regnant nunquid habet locum perduel
lionis pena:dic aut non recognoſcit ſuperiorez: ⁊ tunc habet locũ
⁊ de eo vt de principe iudicandũ eſt ar.eorũ que notanẗ per Bar.
l.filios.et.l.hoſtes.ff.de capti. Aut recognoſcit ſuperiorem: quia
eſt vicarius imperij:tunc licet crimen leſe maieſtatis habeat locũ:
vt.d.l.j.§.cuiuſve opera.ff.eo.non tamen pena incapacitatis exten
ditur ad filios.d.l.eorum.ſm Salyce.in.d.l.quiſquis.Item quid
de filijs committentibus hoc crimen tam in poteſtate quã emanci
patis:⁊ tam natis quam naſcituris:⁊ tam legitimis quã natura
libus tantũ:⁊ tam maſculis quaz feminis ⁊ etiam de vxore ipſius
delinquentis:vide plene per Saly.⁊ Cy.in.d.l. quiſquis. ⁊ ſtatim
dicam concluſiue.Si quis dicatur rebellare ⁊ machinari contra
principem ⁊ eius officiales ⁊ quid ſi rebellat contra aliũ dominũ
temporalẽ ⁊ contra propriã ciuitatẽ ⁊ contra rectores eccleſie:vide
per Bar.in extrauaganti ad reprimendam.qui ſunt rebelles inci
pit:quoniam in ver.occulte.⁊ in ver.machinaẗ.⁊ etiã ver.rebellan
27 do.†De filijs aũt in poteſtate patris conſtitutis committẽtes cri
men leſe maieſtatis proprie ſumpto vocabulo: dic quod omnino
ſunt incapaces ⁊ ex teſtamento propinquorum ⁊ etiam extraneo
rum:quia cum vitium paternũ metuatur radicari in eos ⁊ ſic mo
ri debet principali clementia eis indulgetur vt tamen ad nullos
honores vel dignitates vnq̃ venire poſſint ſed ſemper egeſtate ſor
deſcant vt mors ſit ſibi ſolatiũ ⁊ vita ſupplicium: vt dicit text.d.l.
quiſquis:⁊ ſic eſt ibi ſpeciale quod delictuz patris nocet filio:licet
regulariter contra.l.ſancimus. C.de pe. Circa quod dic quod in
pena eterna filius non portabit delictum vel iniquitatem patris:
ſed in corporali ſepe portat.Et idem in ſpirituali quantum ad pe
nam interdicti ⁊ oblationis ⁊ promotionis:ſed non quantuz ad
excõicationẽ:ita cõcludit gloſſ.j.q.iiij.in prin.xxiiij.q.iij.in princi.
Item.d.l.quiſquis.non ſolũ habet locũ in filijs naturalib⁹ ⁊ legi⸗
timis:ſed etiã in naturalibus tm̃ qui originẽ trahunt a ſanguine
improbato.l.quod ſi nolit.§.mancipiuz.ff.de edil.edic.⁊.lvj.diſt.
c.ſi gens.Item habet locum in filijs natis ante ratum ⁊ poſt:vt te
net glo.in.d.§.verum.verſi.ſi quis cum militibus.vj.q.j.Item ha
bet locũ etiam in nepotibus ⁊ ceteris liberis:per quandam extra
uagantem factaz a Federico imperatore poſtq̃ reconciliatus fuit
cũ eccleſia:ſm Cy.⁊ Saly.d.l.quiſquis.licet Bar.videatur innue
re contrariũ.in.l.patri.ff.de adulte.Pro quo vide Ioan.an.in.c.
ſtatutum.de hereticis.lib.vj.vbi etiam vide qualiter puniunẗ filij
ex delicto patris:vt ibi patet in emancipatis etiã in filijs emanci
patis ante reatũ cogitatũ nõ hz locũ.d.l.quiſquis.dũmodo talis
emancipatio fraudulenter facta non fuerit.vt.d.lege quiſquis.§.
emancipato.Filia vero femina excluditur ab omnibus bonis pa⸗
ternis:ſed in maternis habet locum in legitima que in locum ali⸗
mentorum ſuccedit.d.l.quiſquis.§.ad filias.non autem excludi⸗
tur a ſucceſſione aliorum coniunctoꝝ ⁊ extraneorum ſicut excludi⸗
tur maſculus:qꝛ minus periculum eſſe crediẗ:vt ibi tenet Salyce.
28 †vxor vero delinquentis dotem recuperat ⁊ donationem ante nu
ptias factam retinet quam filijs reſtituẽdam reſtituet fiſco:vt ea.l.
§.vxores.Et in hoc crimine pariter puniuntur ſatellites ⁊ mini⸗
ſtri ſicut principales delinquentes ⁊ parcitur conſpirationez iam
coitam reuelanti ⁊ in exordio reuelans premiatur: vt ibi patet in
29 fine.¶†Et not.quod in hoc crimine eſt omnium par cõdictio: qꝛ
quilibet admittitur ad accuſandum.ſ.mulier ſeruus dominum ⁊
infames.vt.l.famoſi.cuz.l.ſeq.ff.eo.⁊ ſocius criminis.d.l.quiſquis
in fi.non tamen inimicus capitalis: vt tenet Specu.in ti.de accu
ſa.§.j.in fi.per.c.tuas.de ſimo.quod crimen ſimonie equiparatur
huic crimini leſe maieſtatis vt not.gloſſ.l.j.C.eo.⁊ in.c.licet heli.
in fi.de ſimo.Item filius admittitur ad accuſandum patrem.vt
not.glo.l.hi tamen.§.liberi.Nam pro dicto crimine proſequẽdo
licitum eſt filio occidere patrem.vt in text. ſingulari.l.minime.ff.
de relig.ſecũdum Angel.d.l.famoſi.ff.eo. ⁊ in hoc crimine ex ſola
ſcientia quis tenetur ſi non reuelauit.d.l.quiſquis.in fi.in ver.con
ſcijs.⁊ per Bartolum.l.pomponius.licet alias ex ſola ſciẽtia quis
non teneatur.l.culpa caret.de regulis iuris.hoc tamẽ limitat bal.
in quodam conſilio quod incipit.quãquam allegata ſint multa ⁊
pulchra eſſe verum ſi talis ſcientia eſſet probabilis per.l.qui accu
30 ſare.C.de edem.†Ad quid enim tenetur quis reuelare quod pro
bare non poteſt. certe nemo tenetur ſe ſubijcere tormentis : quia
hoc caſu delatori infligũtur.l.iij.C.ad.l.iul. maie. nec ſcholari car
cerum.C.de accu.l.fi.Nulla enim culpa in diſcrimine vite ſe pone
re.vt voluit gloſſ.in.l.neminem.C.ex quibus cauſis infa. Qui igi
tur ſolũ audiuit ⁊ nõ reuelauit quia probare non poterat immu
nis eſt a delicto.per text.in.l.noſtrorum.in fi.C.de calũ. Et ex hoc
infert Bal.quod acceſſores euntes poſt Barto.in.d.l.vtrum ⁊ oc⸗
cidentes homines propter ſolum non reuelare ſecretum non pro⸗
babiles omnes ſunt homicide:quia viſus videt velit aut nolit.au
ris audit velit aut nolit:qꝛ ſenſus corporis ⁊ primi mot⁹ nõ ſunt
in poteſtate noſtra.vt notat gloſſ.l.j.§.ius naturale.ff.de iuſti.⁊
iur.⁊ ver.coniugatio.et propter hoc deplorat ipſe bal.in dicto cõ⸗
ſil.memoriam fideliſſimi militis florẽtini domini donati qui pro
pter hanc cauſam miſerabiliter cum aliquibus ſequacibus ſuis
31 fuit decapitatus.¶†Sed quero an ſeditiones ⁊ conſpirationes
que fiunt tota die in ciuitatib⁹ in quibus ſunt partialitates per
quas conſpirationes vna pars conſpirat aduerſus aliam depo⸗
nendam ⁊ ad ſtatutum aſſumendum cadant in crimen leſe maie:
ſtatis ⁊ perduellionis. vt ſic bona publicentur:memoria damne⸗
tur ⁊ alie pene.d.l.quiſquis.vendicent ſibi locum.gloſſ.voluit qꝺ
ſic.in.l.fallaciter.C.de aboli.in ver.perdita.Alia voluit contrariũ
l.j.ff.eo.in ver.in vrbe.Similiter Salycetus concordat in.d.l.falla
citer.quod ſi hoc fuit vt eruatur ciuitas de ſubiectione imperij vel
pape:tunc eſt crimen perduellionis ⁊ leſe maieſtatis . Si autem
propter deponendum regentes tunc eſt crimen ſeditionis : quod
licet ſit capitale naturaliter vel ciuiliter ſecundum conditionem
perſonarum : vt notat.l.primo. C.de ſeditio. non tamen infligit
omnes penas pro crimine perduellionis impoſitas: niſi fieret in
vrbe romana vt dicit.d.glo.l.prima.ff.eodem et ibi per Angeluz
de Peruſio.

Item lex iulia. ¶Lex iulia de adulterijs per quam
puniuntur crimina adulterij. vt.ſ.
eſt publici iudicij.hoc dicit vſq; ad.§.lex cornelia.licet autem lex
iulia de adulterijs connumeretur inter publica iudicia in quibus
regulariter quilibet admittitur ad acuſandum vt.ſ.eo. in princi.
ver.publica autem dicta ſunt.⁊ ibi dixi.l.quamuis adulterij.C.de
adul.Fallit tamen in.l.iulia in qua hodie non admittitur extra⸗
neus ad accuſandum de adulterijs ſicut admittebatur in alijs cri
minibus publicis.Sed admittuntur ſolus maritus vxoris pater
frater patruus:auunculus vt.d.l.quamuis adulterij.cõtra quos
non eſt preſumptio velle eos ſe dare connubium : que tamen pre⸗
ſumptio poteſt cadere in extraneum vt.l.quamuis adulterij.que
lex corrigit.ij.⁊.iij.ff.de adulterijs.per quas etiam permittebatur
32 accuſare extraneis a crimine.⁊ hoc tenet Saly.d.l.quamuis.† Et
attende quod maritus in accuſando habet plura priuilegia pro⸗
pter que dicit accuſare iure mariti que notantur in.l.iure mariti.
C.de adul.⁊.l.is cuius.§.fin.ff.de adul.⁊.iiij.q.iiij.c.aliquando.in
verſicu.lx.dies.nam dantur ſibi a lege. ſexaginta dies quibus pre
fertur omnib⁹ alijs in accuſando poſt quos põt infra alios qua⸗
tuor menſes accuſare iure extranei ⁊ ſine iſtis priuilegijs: quia ex
cluſus a iure ſpecialiter nõ excluditur a iure mariti vt.d.l.iure ma
riti.C.de adulte.Item accuſat maritus ſine metu preſumpte calũ
nie non tamen ſine metu expreſſe calumnie.Item ex ſola ſuſpiciõe
accuſat:ex iſta tamen ſuſpicione non condemnatur mulier ſed per
mittitur marito hoc facere ſine metu preſumpte calumnie vt.d.l.
iure.⁊ per Salycetuz. Sed ex preſumptione legis poteſt bene ma
ritus poſt trinam proteſtationem factam adultero eum occidere
in auẗ.ſi quis ei.C.eo.⁊.l.marito.ff.eo.Et iſta vocatur violenta ſu
ſpicio que ſufficiens eſt ad condemnationem ſecundum gloſſ. ij.
q.j.c.primo ſemper.⁊ extra.c.maritus.Item accuſat maritus ſine
in ſcriptiõe ſecundum Pla.ſed hodie debet ſe inſcribere vt in auẗ.
nouo iure.C.de adulterijs.⁊ hoc quando agitur ad penaz legalem
ſecus ſi agatur ad ſeparationem thori.vt in.c.tue.de procu . ⁊ hec
priuilegia etiam habet pater excepto quod ex ſola ſuſpitione non
accuſat:nec prefertur marito vt not.In.d.l.in cuius.§.fina.niſi ma
ritus ſit infamis vel colludat.ff.eo.l.iij.In caſibus tamen vir non
accuſat mulierem de adulterio qui no.in.c.intelleximus.de adul.

33 ¶†Sed quero quãto tempore duret ius accuſandi de adulterio
⁊ quanto tempore preſcribatur dicte actioni. dic quod in adulte-
rio accuſando ſtatutum eſt a tempore commiſſi adulterij quinquẽ
nium continuum quo ad progreſſum vtile:ſed quo ad initium.l.
adulter poſt quinquennium.C.eodem.⁊.l.quinquennium.ff.eod.
Fallit in caſibus notatis in.d.l.adulter.vbi etiam poſt quinquen
nium poteſt accuſare.Sed in adultera accuſanda preſcribitur ſex
menſibus vtilibus qui tamen non tranſcendunt quinquennium:
quorũ duo menſes dantur patri ⁊ marito tam adulterũ quã adul
terã licet non alijs coniunctis:vt no.gl. in.l.quamuis adulterij.C.
eod.Et quando incipient iſti ſex menſes.dic quod ſi mulier adul-
tera expulſa a viro cum qua vir fecit diuortium nupſit alteri poſt
diuortium tunc incipiunt a die diuortij:ſi autem poſt diuortium
ſtetit vidua incipiunt a die commiſſi criminis.l.maritus.§.ſex
menſium.ff.eodem.⁊ notat in.d.l.adulter.C.eod.poſt diuortium.
ideo dixi quia olim ante non poterat accuſare ante diuortium
l.miles.§.volenti.ff.eodem. licet hodie poteſt accuſari conſtante
matrimonio vt aut.nouo iure.C.de adulte. quia propter adulte-
rium hodie non fit diuortium ſed ſolum thori ſeparatio.xxx.q.j.
34 dixit dominus.†Ad accuſandum autem filiam viduam in vidui
tate adulterantem pater eſt priuilegiatus vt poſſit accuſare iure
paterno infra.lx.dies.⁊ ita intellige.l.nec in ea.§.j.ff.de adulter.
licet gloſſ.teneat contrarium in vna ſua ſolutione ⁊ male.vt.d.§.
ſex menſium.Hoc autem quinquennium ſtatutum eſt ad accuſan
dum de ſtupro ⁊ de lenocinio ⁊ omnibus criminibus ex lege iulia
prouenientibus.d.l.mariti.§.quinquennium.licet in alijs crimini
bus ſtatuantur alia tempora.l.querela.C.de falſis. Item attende
quod olim poſt adulterium ⁊ diuortium factum ad hoc vt mari-
tus poſſet accuſare vxorem de adulterio erat neceſſe quod ei denũ
ciaret ne nuberet alteri:quia oportebat eam primo accuſare ⁊ con
uincere adulterum de adulterio.l.ſecũda in principio.⁊.l.qui vxo
ri.ff.eodem.hodie autem cum non fiat diuortium ⁊ ſic non poſſit
alteri nubere:vt.s.dictum eſt poteſt maritus ſine predicta denun
ciatiõe incipere accuſare quem vult adulterum ⁊ adulteram:vt.l.
nuptam.ff.eodem ſecundum Angelum in.d.l.ij.vterqꝫ tamen eo-
35 dem libello accuſari non poteſt.† Nam licet regulariter quis poſ-
ſit plures eodem libello accuſare de eo crimine: vt notat in.l.pri-
ma.C.ſi reus vel accu.mor.fue.in gloſſa finali in penultima ſolu-
tione.⁊ per Bartol.in.l.hos accuſare:§.l.iulia.ff.de accuſa. Fallit
tamen in crimine adulterij in quo adulter ⁊ adultera nõ poſſunt
ſimul eodem libello accuſari:ſed debent ſeparatim ex eo quod ſen
tentia lata pro adultero prodeſt mulieri vt non poſſit amplius ac
cuſari de eodem delicto ⁊ lata contra adulterum non nocet mulie
ri.l.maritus.§.fina.⁊.l.denunciaſſe.§.fina.ff.de adulte.⁊.l.reos.C.
36 eodem.¶†Sed quero que differentia ſit inter adulterium ⁊ leno
cinium: ſtuprũ ⁊ inceſtum: ⁊ ſimplicem fornicationem.dic vt no-
tatur trigeſimaſexta. queſtione prima.Et gloſſa in lege prima.co
dice ad legem iuliam de adulterijs.Nam adulterium proprie com
mittitur in nupta quaſi ad alterius mulieris vterum tranſitus
vt dicto.§. cum igitur. ⁊ lege inter liberas.§. primo. ⁊ ibi gloſſa
ff.eodem.Sed improprie ⁊ miſcue ſtuprum appellatur adulteriũ
non pro adulterio ꝓprie ſumpto:vt.l.d.inter liberas.§.lex iulia.ff.
eod.⁊.l.inter ſtuprum.de verborum ſignificatione. Et ideo ex li-
bello porrecto de adulterio ſimpliciter ſequitur condemnatio pro
bato ſtupro ſecundum Salycetum in.l.ſi ea.C.de adulterio. ⁊ in-
tellige in nuptam vel etiam ſponſam alienam.C.de adult.propter
puberem:quia adulterium non cadit in impubere.ff.eodem. lege
ſi minor.⁊.l.liberam.quia cum ancillis ſiue ſeruis non contrahi-
tur matrimonium ſed contubernium.l.cum ancillis.C.de inceſt.
nup.⁊ per conſequens nec adulterium nec accuſatio de adulterio
ſed punitur de ſtupro extra ordinem.l.inter liberas.ff.de adulte.⁊
l.ſerui.⁊ ibi nota.C.eodem. ⁊ hoc de iure ciuili.de iure canonico
etiam cum ſeruis contrahitur matrimonium:vt in capitulo pri-
mo.de coniug.ſeruorum.⁊ notat.d.l.cum ancillis. ⁊ per cõſequẽs
habet locum accuſatio de adulterio ſecundum Angelum de Pe-
ruſio in.d.§.inter liberas.Item intellige honeſte viuentem. nam
ſi mulier nupta ſit vulgaris ⁊ meretricio more viuat adulterium
cum ea eſt impunitum.ſecundum vnam ſolutionem gloſſe in.l.ſi
vxor.§.plane.ff.de adul.quam ſequuntur Bartolus ⁊ Salycetus
in.l.qui adulterium.C.de adulte. Ponebat igitur quod illa mu-
lier viuebat meretricio more ⁊ euadit adulter penam capitis.
37 ¶†Et dicitur meretrix que multorum libidini ſe prebet vel cuius
turpitudo venalis eſt.vt notat gloſſa in ver.publicas.in capitulo
inter opera. de ſpõ.⁊.l.palam.ff.de ri.nup.Et hoc crimen meretri
cij ſub diſſimulatione pertranſit eccleſia forte vt maius malum
euitetur:vt notat in capitulo inter opera.de ſpon.licet imperator
lenones inducentes mulieres ad hoc meretricium capite proſe-
38 quantur in aut.de lenonibus.col.ſexta. † Lenocinium committi-
tur a viro cum reperit vxorem in adulterio ⁊ ipſam ſcienter tenet
l.mariti lenocinium.ff.eodem.licet hodie corrigatur: quia poteſt
maritus reconciliari vxori etiam de adulterio damnate ⁊ ipſam
recipere ⁊ tenere.in aut.ſed hodie adultera verberata.C.eodem.li
cet cum maritus precium pro comperto adulterio celando recipit
ſecus ſi ob culpam vel nimiam crudelitatem hoc patiatur.d.l.ma
riti.§.quod ſi patiatur.⁊.§.que queſtum.de quo per Salycetũ in
l.crimen lenocinij.⁊.l.ſine metu.C.eodem.vbi gloſſ.⁊ Salycetus te
net quod hodie ſcienter retinens vxorem adulteram non commit
tit crimẽ lenocinij per.d.aut.ſed hodie.Sed de iure canonico pec-
cat mortaliter cum dicatur patronus ⁊ autor turpitudinis. vt ex-
tra eodem capitulo ſi ver.Item committitur lenocinium cũ quis
domum vel auxilium ad adulterium preſtat:vel ſtuprum commit
tendum.l.qui domum.ff.eodem.⁊.l.auxilium.§.j.ff.de mino.Itẽ
cum quis ſcienter duxit vxorem damnatã de adulterio vel ſtupro
vt dicta lege mariti.paragrapho quod ait.digeſtis eodẽ.nec hoc
corrigitur hodie per dictam autenticam ſed hodie.ſecundũ quod
39 eleganter decidit Angelus in.d.§.quod ait.† Stuprum in virgi-
nem viduam vel puerum committitur vt hic.⁊.l.ſtuprum.§.j.ff.eo
dem.⁊ intellige de virgine vel vidua que non fuit meretrix. vt hic
in gloſſa alias eorum ſtuprum propter vilitatem vite eſt impuni-
tum:vt.l.qui adulterium.C.de adulte.s. dixi de vxore meretrice.
40 †Item intellige quod non ſint concubine illicite:nam concubina-
tus licitus extra penam legis eſt.l.in concubinatu.in fine.ff. de cõ
cubi.Item in libera nata vel aſſumpta de tali loco:vt ex arenario
vel ſulphurario.Item in libera honeſte viuente cum proteſtatiõe
facta in initio quod vult eam habere in concubinam vt notat in
l.j.⁊.l.in cõcubinatu.ff.de concubi.Et ideo accedens ad talem con
cubinam illicitam punitur : ſecus ſi concubinatus ſit licitus. per
text.l.ſi vxor.ff.de adul.⁊ ibi per Ange.vt eſt in clerico in mino.cõ
ſtituto ⁊ beneficiato cui non licet tenere concubinam vt in aut.de
ſanctiſ.epiſco.§.clericorum.colla.ix.Et ideo tunc per diſpenſatio
nem concubine non legitimarentur filij.ſecus ſi non fuiſſet benefi
ciatus licet fuiſſet in minoribus conſtitutus:quia tũc legitimaren
tur ſecundum Joannem andream in regula iuris ſine culpa.libro
ſexto.in mercurialibus.de quo per Barto.in.d.l.in concubinatu.
Licet enim per leges concubinatus licitus non ſit reprobatus: ta-
men ſecus eſt de iure canonico ⁊ diuino.trigeſima.queſtione quin
ta.capitu.primo.in fine.⁊ notatur in dicta lege in cõcubinatu.qđ
intellige quantum ad penam ſpiritualem ⁊ non temporalem ſecũ
dum quod dñs Bartolus decidit in dicta lege in concubinatu.
41† Item quod dictum eſt de primo quod committitur ſtuprum in
eum:dic quod vocatur ſodomiticum.ſ.cum vir nubit in feminã.
C.eodem.per quod vitium quinqꝫ ciuitates conſumpte ſunt ſcili
cet tres ex delicto proprio ⁊ due ex vicinitate:vt in capitulo cleri
ci. ⁊ ibi notatur de exceſſibus prelatorum. ⁊ capitulo cum ſecun-
dum. de hereticis.in ſexto.⁊ trigeſimatertia.queſtione ſeptima.ca
pitulo flagitia. ⁊ Geneſis.ix.c. ⁊ maius peccatum eſt quam cum
matre agere vt dicta cauſa.ij.q.c.adulterij malum.⁊ idem ſodomi
ticum capite puniẽdum.Committitur etiam cum mulier agit in
42 muliere:vt not.gloſſ.in.d.l.ſi vir. † Inceſtus cõmittitur cum con
ſanguinea vel affine ſcilicet quam prohibetur ducere in vxorem ra
tione ſanguinis vel affinitatis tam in aſcendentibus quam deſcẽ
dentibus ⁊ collateralibus.lege finali.digeſtis de ritu nuptiarum.
⁊ lege ſi adulterum.adhibetur tamen diſtinctio an palam vel claꝫ
ducat in vxorem. in dicta lege finali.Et an incontinenti diuertat
cum ſciuerit conſanguinitatem,vel affinitatem:an vero perſeue-
rat de quibus omnibus illicitꝰ concubinatus atqꝫ membrorum.
illorum non legitimus vſus prohibitus eſt. Intellige vt dicit te-
xtus eadẽ cauſa.q.iiij.c.meretrices.⁊.q.j.c.dicit dominus in euã
gelio.Et decretiſte dant verſus.Fornicor in viduã in virgine per-
petro ſtuprum.Alterius thorum violando dicor adulter.Inceſtũ
43 facio conſanguineas violando. † Que autem ſit pena iſtorum cri
minum.dic quod in pena adulterij variauerunt gloſſ.nam in.l.ſe
cũda.§.miles.ff.de iſa.⁊ lege claudius.ff.de his q.vt idig.⁊.l. qui
cum vno.§.adulterij.ff.de re mili.tenuerunt gloſſ.per illos textus
quod olim pena adulterij non eſſet pena capitis nec declarãt que
eſſet:licet gloſſa dicat in capitulo tue.de procuratoribus.quod ſe-
cundum veteres erat pena ſanguinis.ſed hodie eſt pena capitalis
vt hic ⁊ lege quamuis adulterij.in fine.C.de adulte. Et volunt
ille gloſſe quod.d.l. quamuis.⁊ iſte textus corrigunt illas leges.
Et hanc opinionem tenet gloſſ. et Salycetus in dicta lege quam-
uis.ſcilicet quod hodie ſit pena capitalis in maſculo. Sed in mu-
liere eſt mutata vt non decapitetur ſed in monaſterio ponatur vt
in aut.ſed hodie.C.de adulte.⁊ in capitulo gaudemus in domino
de conuer.coniu.Et hanc etiam opinionem firmat dominus An
gelus de Peruſio in dicta lege ſi adulterium cum inceſtu.ff.eod.
ſed alia gloſſa in lege ſi qs viduã.ff.de q̃ſtio.dicit quod pena adul
terij eſt capitis vel deportatiõis ſcđm cõditionẽ q̃ eſt pena capi-
tis:ſi adulter eſt vilis pſona.lege quãuis.et eſt pena deportatiõis
ſi eſt nobilis vel in dignitate: vt dicta lege ſi qs viduã. et ſic vno
caſu eſt pena mortis naturalis.alio mortis ciuilis.⁊ hãc opi.ſequit
Barto.

Barto.in.d.l.claudius.⁊.d.§.adulterij.ſed ſtatuta communiter ſuper hoc diſponunt imponendo vel penam pecuniariam vel aliam.vt dicit Barto.in.d.l.ſi adulterium.Sed de iure canonico maſculus adulter ſi eſt clericus deponitur:⁊ laicus excommunicat.viij.diſtin.c.ſi quis clericus.⁊.c.intellexi.mꝰ extra de adul. Femina vero in monaſterium ponitur ſicut de iure ciuili: vt in capitulo gaudemus.de conuer.coniuga.de iure vero diuino videlicet ſecundum legem moſaicaȝ mulier adultera lapidabatur.
44 xxxij.queſtione prima.capitulo hec imago.¶†Sed nunquid vir calumnioſe accuſans mulierem de adulterio ⁊ non probans incidat in penam capitis.dic quod non ſed recluditur in monaſteriū vt in glo.in ſecunda opiniōe que eſt vera in.l.quāuis.C.de adul
45 te.⁊ in aut.ſed nouo iure.eod.titulo.¶†Et ſicut mulier probato adulterio perdit dotem que cedit lucro viri niſi alia fuerint pacta dotalia.l.ſi dotem.C.de adul.alias de iure do.⁊.l.lucius.ff.ſoluto matrimo.et capitulo plerunqȝ.de do.inter vir.⁊ vxorem.ita viro non probante perdit donationem propter nuptias ⁊ cedit lucro vxoris que propter hoc repudiū mittere poteſt.no.in dicta auten.ſed nouo iure.Licet hodie propter adulterium non diuortium ſed ſola thori ſeparatio fiat:vt plene de actioni.§.fuerat.
46 ¶†Sed nunquid mulier poteſt accuſare virum de adulterio ſicut econuerſo.dic quod non.l.j.C.de adul.hoc tamen caſu quando vir cum alia vxore fornicatur nō poteſt impingere vxori adulterium.tex.eſt in capitulo finali extra de adulte. Sed de iure canonico ex parte mulieris procedit accuſatio:quia iudicantur ad paria.quod intellige quod mulier accuſet virū de adulterio quātum ad thori ſeparationem vt lucretur donatiōem propter nup. non quantum ad pene corporalis impoſitiōem.ita intelligit glo.
47 xxxij.queſtione prima.capitulo publico iudicio.¶†Pena lenocinij eſt eadem que adulterij:ſcilicet capitis vt no.gloſ.in.l. ſi quis adulterium.§.finali.ff.de adulte.⁊.l.ſecunda.§.lenocinij.⁊.l.mariti.⁊.l.inter liberas.§.j.ff.de adulte.⁊.l.ij.§.lenocinij.⁊.C.eodem l.caſtitati.⁊ ibi per Salycetum.Licet hodie in viro diſſimulante videatur corrigi dixi ſupra eodem ver.lenocinium committitur.
48 ¶†Pena inceſtus ſimiliter eſt eadem que adulterij.Notat gloſ. in.l.ſi adulterium cum inceſtu.ff.eodem.⁊ ibi per Barto.in prima oppoſitione in qua dicit quod pena adulterij cum inceſtu nō eſt correcta in muliere.Et attende quod pena inceſtus non ſolū committitur cū conſanguinea vel affine: vt ſupra de nup.§.ſunt autem.⁊.xxx.queſtiōe tertia.de inceſtuoſis.ſed etiam cum moniali que ſponſa dei vocatur qui eſt pater omnium: ⁊ ſic ratione ſpiritualis affinitatis committitur inceſtus. item cōmittitur adulterium. Item ſacrilegium: et ſic de tribus delictis poteſt accuſari.tenet gl.xxvij.queſtio.prima. virginibus.⁊ idem ex fornicatione habita cum ſacerdote.tenet Archi.xxj.q.tertia.capitulo eos.
49 ¶†Pena ſtupri in honeſto eſt ademptio dimidie partis bonorum in humili ⁊ vili ſtupratore eſt cohertio corporis cum relegatione.vt hic in verſicu.ſed eadem.Sed in muliere hec pena ſtupri hodie eſt correcta quia truditur in monaſterium ſicut pro adulterio.gloſ.eſt.C.eodem.de adul.l.penis.⁊ ibi per Salyce.⁊ plenius per eum in.l.qui duas.C.eodeȝ.licet Angelus de Peruſio tenuerit quod ſolum in ſimplici pena adulterij eſt facta correctio in muliere.vt ſupra dixi.⁊ hec correctio corporis de qua hic dicitur de verberibus ſcilicet de fuſtigatione vel alia cohertione prout melius viſum fuit iudici.no.glo.in ver.caſtigatus.extra eo.capitulo ſecundo.Item intellige hanc penam habere locū vbi mulier cum qua committitur ſtuprum non ſit vulgaris ancilla alterius:quia non eſt accuſatio publica.l.iulie.ſecūdum Ang.in.l.inter liberas ff.eod.Similiter ſi eſt concubina alterius non legitima poteſt de iure ciuili habere acceſſus ad eam ſicut ad vulgarem.⁊ ſic non puniretur ſcholaris accedens ad concubinam illegitimam bonon.
50 dicit Ang.de peru.in.l.ſi vxor.ff.eo.†Fallit autem in caſibus hic notatis in glo.in ver.corporis.quibus imponitur maior pena. ſ. primo quando ſtuprum committitur in puerum quod idem eſt quod.Sodomiticum:quia tunc punitur capite: vt hic in verſic. ſed etiam.⁊.l.cum vir.C.eod.Secundus quando tutor ſtuprauit pupillā que eſt ſub eius cura ⁊ protectiōe:quia deportatur ⁊ omnia bona publicantur.l.j.C.ſi quis eam cuius tute.eſt ſtupra. Et eadem ratione dicit Joan.fabri.magis debet puniri cuſtos carcerum carnaliter cognoſcens mulierem captam ⁊ ſue cuſtodie commendatam.Tertius quando ſeruus commiſit ſtuprum cum domina ſua:quo caſu domina capitali pena ſubijcitur:⁊ ſeruꝰ ignibus crematur.C.de mulie.que ſeruis propri.ſe immiſcue.Quartus in eo qui committit ſtuprum in nondum viri potentem:q ſi eſt humilis damnatur in metallum ⁊ honeſtior relegatur ⁊ in inſulam mittitur.l.ſi aliquam.§.qui nondum.ff.de pe.Vaſallus autem committens ſtuprum cum filia domini vel ſorore feudo priuatur.vt in titu.que ſit prima cauſa bene. amitten.c.j.§. rurſus. Item ſtuprum virginis vel vidue cum committitur per vim capite punitur.j.eod.§.per vim.⁊ adde gl.ſingularem que dicit qd quādo quis reperitur cū aliqua ſoluta ſe immiſcere ⁊ iurat ſe eā adiuraſſe ⁊ in vxorem recepiſſe qd tunc non punitur gloſ.ſing.eſt in.l.penul.C.de fideiuſ. In clerico autem amplexante mulierem dicit glo.preſumitur quod cauſa benedicendi potius hoc faciat quam cauſa libidinis.xj.q.iij.c.abſit.Et pena ſtupri eſt quinquenalis:ſed quando per vim tunc ſine prefinitione temporis.vt hic
51 in glo.in ver.corporum.†Qualiter autem punitur ſtuprum de iure canonico.dic qd mulier non punitur ſed ſtuprans mulierem virginem cogitur eam in vxorem recipere aut dotare:ſi ipſa eſt pater eius velint:alias ſi nolint cogitur eam dotare ſolū iuxta ipſiꝰ ſtupratoris facultates ⁊ puelle dignitatem: ⁊ habita conſideratione qd plus ratione deflorationis datura eſt altero viro.Aut ſi ſtuprator noluerit eam recipere ⁊ in vxorem ducere tunc verberibus caſtigatur a iudice prout ei viſum fuerit:ac etiam excommunicatus detrudatur in monaſterium acturus penitentiam. hec
52 omnia habentur in.c.j.⁊.ij.extra de adul.†Sed pro ſtupro commiſſo in puerum quod ſodomiticum appellatur punitur de iure canonico ſi eſt clericus vt deijciatur a clero ⁊ in monaſterium detrudatur ad peragendum penitentiam ſit laicus excommunicatur vt a cetu fidelium penitus arceatur:vt in capitulo clerici. de exceſ.prelato.Quid autem ſi quis pluries acceſſit ad mulierem ⁊ continuat adulterium cū ea:an erunt plura adulteria vel ſtupra vel vnum continuatum:vt ſic puniatur pro vno ⁊ non pro pluribus.glo.ordi.in.l.vulgaris.ff.de fur. dicit quod ſunt plura delicta ſed tamen pro vno ſolo punitur.Barto. ibidem dicit qd imponitur vna ſola pena mortis: quia eſt pena mortis que non eſt iterabilis.⁊ ſic ex eius dicto videtur innui qd ſi eſſet pena iterabilis vt quia eſſet pecuniaria per formam ſtatuti: tunc puniretur vt pro pluribus.⁊ quilibet amplexus haberet ſuam punitionem vt voluit glo.magna in fine.in.l.mariti.§.ſex menſium.ff.de adulte.⁊.l. ſi diuturno.ff.de penis.facit qd no.gloſ.⁊ Barto.in.l.eum qui.§.in popularibus.ff.de iureiurando.⁊.l.in furādo.§.infans ff.de fur.tamen idem Barto.in ſuo conſilio quod incipit Antonius commiſit adulterium.decidit etiam idem in pecuniaria pena impoſita a ſtatuto.vide ibi per eum. Item quero cum pena ſtupri ⁊ adulterij ſit hodie parificata in muliere vt detrudatur in monaſterium vt ſi per ſtatutum imponatur certa pena pecuniaria pro adulterio. Intelligatur etiam eadem pena impoſita pro ſtupro.Saly.in.l.ſi ſeruus.C.de noxa.in pe.q.concludit qd nō:q eſt eadē differentia inter dicta delicta q mulier adultera pōt recōciliari viro.vt aut.ſed hodie nouo iure.C. de adul. qd non poteſt facere vidua ſtuprum committens que viro caret.vide ibi.

Item lex cornelia. ¶Lex cornelia de ſicarijs puniens homicidas ⁊ eos per quos non ſtat quominus homicidium telo committatur cōputatur inter publica iudicia.⁊ appellatione teli continetur quicquid emittitur cauſa alium occidendi. hoc dicit vſqȝ ad.§.ea le
53 ge.¶†Et not.quod lex cornelia habet ſeptem capita punientia diuerſa crimina.l.Primo hominis doloſum occiſorem. Secundo punit incendiarium doloſum.Tertio punit doloſum inſidiātem alium cauſa occidendi.Quarto punit magiſtratum operaȝ dantem vt innocens condemnetur publico iudicio.Si igitur poteſtas facit quod ſuus aſſeſſor facit malam ſententiam capitalem tenetur hac.l.Et idem ſi anciani populi hoc faciant et operātur cum poteſtate ſua.Et idem ſi poteſtas cogat teſtes per tormenta ferre teſtimonium non verum in cauſa capitali vt quis moriatur ſecundum Barto.ff.eodem.l.prima.Quinto punit veneuantem alium dolo malo.Sexto ponit ferentem falſum teſtimoniū in publico ⁊ in capitali crimine. Septimo punit magiſtratum qui facit aliquem reum capitalis criminis per pecuniam. hec ſeptem capita colliguntur ex.l.prima in princip.ff.ad.l. iuliam . de ſica.punit etiam eum cuius dolo malo factum eſt vt quis occidatur.l.is qui cum telo.C.de ſica.loquitur igitur de duobus capitibus ſcilicet de eo qui occidit quem clarum eſt capitaliter puniri. l.tertia.§.leges niſi enim quis habuit animum doloſum occidendi non tenetur de homicidio:ſed tenetur aquilia:etiam ex leuiſſima culpa. Culpa enim ſi a diligenti preuideri potuit et non eſt preuiſum tenetur etiam quo ad eum de culpa tali ratione negligentie:minor tamen pena imponitur ab eccleſia pro tali negligē
54 tia.ita dicit glo.ſecunda.queſtione quinta. conſuluiſti.¶†Item loquitur hic de eo qui cum telo ambulauit cauſa alium occidendi qui ſimiliter capite punitur ſi peruenit ad actum proximum ⁊ ſi per eum non ſtetit quominus occideret. Quia in atrocibus punitur affectus licet non ſequatur effectus:vt hic.⁊.l.is qui cum telo.ff.eodem.⁊.l.ſi quis non dicam rapere. ⁊ ibi gloſ. magiſtralis.C.de epiſ.⁊ cle.ſecus ſi non ſint atrociora:vt in eo qui dicit ius iniquum inter quos non habet iuriſditionem non punitur vt teneatur vt hic eodem iure contra.l.prima.§.finali .ff. qd quiſqȝ iuris.ille igitur qui peruenit ad actum proximum ⁊ per eum nō ſtetit quin alium occiderit vt quia gladio vulnerauerit animo occidendi:licet occidere nō potuerit punitur cornelia quaſi habeatur pro facto cum fuerit propoſiti occidendi ⁊ deuenerit ad actū morti proximum.⁊ ſic per eum non ſtetit. text. clarus eſt in.l.prima.§.diuus.ff.de ſica.et.l.aut facta.§.euentus.ff. de penis.et ita

poteſt intelligi hic.⁊.d.l.is qui cum telo.⁊ ibi per Barto.ſecus ſi
non peruenit ad proximam conſummationem delicti quia tunc
punitur extraordinarie arbitrio iudicis.l.j.ff.de extraor.cog.ſecũ
dum Cy.⁊ Saly.in.l.is qui.Fallit in delicto atrociſſimo iniuriã
dominicam.ſ.attentando mulierem dedicatam.vt.d.l.ſi quis nõ
dicam rapere.Item fallit in delicto trahibile ad exemplu3.l.ſi qs
C.de fur. Item limita predicta quod punitur affectus licet non
ſequatur effectus:hoc veru3 quando non ſequitur effectus impe-
dimento facti.Si autem non ſequatur effectus impedimento iu
ris tunc non punitur.l.impuberem.C.eo.Et ideo ſi ſurripio rem
tuam animo furandi ſed tu eras volens non obligor furti quia
ad meum effectum non ſequitur effectus impedimento iuris.l.
inter omnes.§.recti.ff.de furt.Et hoc niſi ſit delictum trahibile
ad exemplum:vt.ſ.dixi in ciuili aute3 non punitur affectus ſi nõ
ſit ſecutus effectus.I eo contra eum qui intrauit domum tuam
cauſa furandi non ag tur ciuiliter furti ſi non furatus eſt:licet ꝑ
introitu agatur actiõe iniuriarum aut doli ſi violenter intrauit
l.vulgaris.§.qui furti.ff.de fur.Bald.autem in.d.l.is qui cum te
lo.dicit notabile verbũ:videlicet quod vbi per legẽ punitur affe-
ctus ac ſi fuiſſet ſecutus effectus iudex ex poteſtate a.l.ſibi conceſ
ſa poteſt minorare penam:licet non neceſſitetur per tex.ſingula-
rem in.l.aut facta.§.euentus.ff.de penis.⁊ ibi ſentit hoc Barto.
55 in.d.§.euentus.†Sed quero qualiter probetur quod quis percuſ
ſerit animo occidendi.dic quod ex equalitate factorum ⁊ conie-
cturarum hoc preſumetur:quia debet attendi an percuſſerit mo-
tus ex certo propoſito ⁊ deliberatiõe.an in rixa hoc fecerit.l.ſi qs
in rixa.ff.de ſica.⁊.l.ſi cum ſeruo meo.ff.de iniur.Item debet attẽ
di genus inſtrumenti cum quo percuſſerit.ſ.an percuſſit cum fer
ro lancea vel cum haſta.l.j.§.ſed ſi claua.ff.de ſica.item in qua par
te corporis ſit illata ꝑcuſſio.ſ.an in capite vel in alia parte corpo-
ris:vt in capitulo ſignificaſti.ſecundo in fin.extra de homicidijs.
de quo per Bartolum in dicta lege is qui cum telo.⁊ vide Dy-
num in capitulo in obſcuris.in fine de regulis iuris.lib.ſexto.⁊
quod notat Speculator in titulo.de accuſatiõibus.paragrapho
primo.verſiculo quid ſi primo.nã ex inſidijs factis ab aliquo pre
ſumitur contra eum.c.iudice qui accuſare poſſunt.lege propter
inſidias.⁊ digeſtis ad legẽ pompe.de parri.lege prima.in fine.C.
quando licet vnicuiq3 ſine iud.ſe vin.l.j.⁊.C.de ſica.l.prima.⁊ q̃ ſit
prima cauſa benefi.amit.c.j.§.porro.Et iſte talis inſidiator non
gaudet immunitate eccleſie:⁊ ſilr ꝑ ꝑſumptionẽ ex qua.l.tute fa-
ctorum colligitur econuerſo quod ſi fecerit animo occidendi vt qr
percuſſus erat valde amicus vel affinis.vt in glo.l.prima.C.de ſi-
ca.Et attende ſingulariter quod licet in lege cornelia.de ſicarijs.
puniatur affectus deductus ad actum tamen ſecus eſt in ſtatu-
to puniente eum qui occidit:quia non punitur per ſtatutum affe
ctus niſi mors ſecuta fuerit quia ſtatutum requirit actũ conſum-
56 matum ſecundum Barto.in.d.§.diuus.†Que autem ſit pena.l.
cornelie.de ſica.dic quod mortis naturalis vel ciuilis:quia hone-
ſtiores deportant̃ in inſulam ⁊ humiliores decapitantur ⁊ beſtijs
ſubijciuntur.l.iij.§.legis.ff.eo.Et no.in gl.in.d.l.is qui cum telo.
ſed Ioã.fa.dicit hic quod lex cornelia.habet plura capita ⁊ in ho-
micidio eſt pena capitis ⁊ in alijs capitibus eſt deportatio ⁊ om
nium bonorum publicatio.ff.eo.l.j.Et vide tex.⁊ glo.in.c.j.§.in-
iuria.in glo.in ver.puniatur.decima collatione.de pace iura.fir.
57 †Item quero quid contineatur appellatione teli de quo dicitur
hic in tex.dic quod telum proprie eſt res apta ad iaculandum in
alterius leſionem.Sed hic accipitur latius vt hic dicit text.in v.
pro omni eo quod eſt aptum natum inferre mortem alteri.⁊ ita
exponit glo.de peni.di.j.§.ſi quis cum telo.vbi iſte tex eſt canoni-
58 zatus.†Eſt tamen differentia inter tela ⁊ arma quia appellatio-
ne telorum comprehenduntur ſolum arma offendibilia.l.j.§.telo
rum.ff.ad.l.iul.de vi publica.Sed appellatione armorũ compre-
henduntur arma offendibilia ⁊ defenſibilia.l.armorum.ff.de v.
ſig.⁊.ſ.de interdi.§.qui autem.⁊ ibi ſecundum Bart.in.d.l.pe.⁊
59 adde que dica3.j.eo.§.item.l.iul.de vi publica.†Itẽ queritur qua
re hec lex puniens homicidas dicatur de ſica.dic quod ſica grece
idẽ eſt quod cultrum ferreum latine.vt hic dicit in tex.cum gl.ſi.
ver.ſicarij.qui dicit quod cultrum ferreum eſt cultellus ſcindens
vndiq3.Sed hodie accipitur large ſica ſiue cultrum pro omni re
apta nata ad alium puniendum.vt dicit hic glo.fin.vnde dicun-
tur ſicarij qui armis vite alterius inſidiantur vt dicit glo.in.c.ſi-
cut dignum.de homi.in ver.ſicarijs.Et de iſto vocabulo cultru3
etiam vtitur tex.in.l.ij.§.⁊ cum placuiſſet.ff.de orig.iur.Vltimo
pro intelligentia huius materie vide gloſſ.magiſtralem in.c.ſicut
dignum.de homi.⁊.lj.di.c.de his.⁊ in quibus diſtinguitur quod
homicidium quandoq3 committitur voluntate quandoq3 caſu
quandoq3 neceſſitate.In primo membro quando voluntate com
mittitur tribus modis.ſ.facto conſilio ⁊ precepto.lj.diſt.ſi quis
viduam.in.c.j.⁊ etiam iugi exhortatione inflãmando animum
pergentis ad homicidiũ.d.c.ſicut dignum.ver.qui vero.Et qua-
liter puniatur mandans conſulens ⁊ inſtigans.dic per Bart.in
l.non ſolum.§.ſi mandato.ff.de iniur.⁊.l.ſed ſi vnus.§.ſeruꝰ meꝰ
60 e.ti.†in ſecundo membro quãdo cõmittitur homicidium caſuale
duo requiruntur vt quis excuſetur.ſ.quod non det operam rei il-
licite.Secundo quod adhibuerit omnem diligentia3 quã potuit
vt in.c.dilectus.⁊.c.ex literis.⁊.c.ſi.de homi.Quis igitur in depo
ſitione vini vel diſſolutione machine vel reparatione domus ruẽ
tis caſu alium peremit non punitur cum det operam rei licite ⁊
adhibita omnis ſit diligentia:vt.d.c.ſi.cum ſimilibus.⁊ idem cu3
equus ſaltibus laſciuiens preter aſſeſſoris voluntatem calcaribus
ſtimulatus propter quod laſciuiens ⁊ abiecto ſeſſore feſtinanter
currens quandam mulierem infantulu3 baiulantem ex obliquo
venientem occidit.⁊ eſt caſus in.d.c.dilectus filius.⁊ hoc verum
niſi duxiſſet ꝑ locũ prohibitũ ⁊ ſic poſſet ei ĩputari culpa de quo vi
de per Bar.in.l.ſi.§.propter neceſſitatem.ff.de publ.Et ſimiliter
excuſatur venator qui cum telo in feram proiecto hominem occi-
dit.l.reſpiciendum.§.delinquũt.ff.de penis.Non autem excuſat̃
qui per ebrietatem delinquit.vt.d.§.delinquunt.⁊.l.omne deli
ctum.§.qui.ff.de re mili.vbi autem quis non adhibuit diligentiã
quam potuit licet caſu committat tamen tenetur.Et ideo ſi ma-
giſter volens corrigere diſcipulum percutiat eum in capite cum
flagello vel corrigit eum cum cingulo cui erat annexus gladius a
quo diſcipulus vulneratus eſt ⁊ poſtea mortuus nõ excuſatur cũ
non adhibuerit in correctione diligentiam quam debuerat vt in
c.preſbyterum.⁊.c.de audientia.extra de homi.Similiter non ex
cuſatur dormiens qui dormiẽdo alium vulnerat vel occidit ſi ſcie
bat hoc vitium ſibi euenire:debuit eſſe diligens dormiẽdo ſolus
de quo per Bartolum in lege penultima.digeſtis de parri.⁊ gloſ
ſa prima de homicidijs vbi autem quis dedit operam rei illicite
tunc ſiue adhibuit diligentiam quam potuit ſiue non ſemper te
netur.ſexageſima diſtinctione clerici.⁊ capitulo ſi quis volũtate
⁊ lege culpa.ff.de reg.iur.⁊ ideo vbi quis volebat percutere vnu3
⁊ caſu percuſſit mediatorem vel alium non excuſatur quia da-
bat operam rei illicite.l.eũ qui nocentem.§.ſi iniuria.ff.de iniur.
⁊ Bar.in.d.l.reſpiciendum.§.delinquũt.ff.de penis.⁊ per Ang.
de peru.in.l.ſi cum ſeruo.ff.de iniur.Sed dic quod ibi dabat ope
ram rei licite quia erat dominus ſerui cui licet emendare ſeruum
C.de emenda.ſeruorũ.l.j.⁊.ſ.de his q̃ ſunt ſui vel alieni.§.ſerui.
mitius punitur tamen iſte talis percutiens extra ordinẽ arbitrio
61 iudicis ſecundum Ange.in.d.l.qui ſeruum.¶†Tertio membro
quãdo committitur homicidium ex neceſſitate tunc ſi illa neceſſi
tas fuit euitabilis:vt quia fugere poterat vel quia fuga erat ſibi
ad dedecus vel periculum allatura ⁊ tenetur vt tenet Bar.⁊ Cy.
in lege prima codice vnde vi.licet Bartolus ibi teneat contra-
rium.Si autem erat neceſſitas ineuitabilis vt quia erat in angu-
lo reclusus vt fugere non poſſet vt dicit gloſſa in clemen.j.de ho-
mici.tunc non tenetur.lege ſcientiam.paragrapho qui cum ali-
ter.digeſtis ad legẽ aquiliam ⁊ lege is qui aggreſſorem.codice
62 de ſica.⁊.j.diſ.c.ius autem naturale.ibi per vim expulſo.†Que-
ro que ſit pena homicidij de iure canonico.dic ſi eſt clericus volũ
tate committens homicidium cõtrahit irregularitatem indiſpẽ-
ſabilem vt etiam remanere non poſſit in executione ordinum ſu-
ſceptorum ſed debet deponi vt ſacerdos priuatus lachrymarum
fonte diluat tantum flagitium.l.diſ.minimos.⁊.c.ſi quis viduã.
Si autem laicus fuerit tunc ad ianuam eccleſie ſemper iaceat ⁊
communionem in exitu vite ſue recipiat.dicto.c.ſi quis.l.diſtinc.
63 †Item quero nunquid iudex cõdemnans aliquem ad mortem ⁊
miles ⁊ miniſter dicantur homicide.dic quod non quia ipſe non
occidit ſed lex.vt in.c.lex.⁊.c.cum miniſter.⁊.c.homicidium.xxiij.
q.v.⁊ ideo non includuntur ſtatuto dictante quod homicida ſit
priuatus beneficio.argumẽ.l.ſi ſeruus ſerua.ff.ad.l.aqui.⁊ ibi per
64 Bal.incurrunt tamen iſti ⁊ quilibet quantocunq3 ſe immiſcens
in cauſa ſanguinis etiam ſcribendo vel aduocando etiam pro ac-
cuſato regularitatem vt non poſſit promoueri ad ſacros ordines
lj.diſt.c.aliquantos.⁊.c.ſententiam ſanguinis.extra vt clerici vel
65 mona.†Sed quid de eo qui occidit bannitum qui poteſt im-
pune occidi ex forma ſtatuti an erit homicida.⁊ ſic comprehẽdat̃
a ſtatuto diſponente ꝙ homicida nõ poſſit eſſe de prioribus.Bal.
dicit qđ talis homicida eſt infamis apud bonos ⁊ graues:⁊ licet
illud maleficium ſit tolerabile:tamen non eſt laudabile.⁊ licet ſit
impunibile tamen homicidium eſt quia non eſt bona conſequen
tia non imponitur pena ergo non eſt maleficium.l.decuriones.C.
de infa.⁊ ibi per Bart.⁊ hoc verum vbi per ſtatutum dicit quod
poſſit impune occidi.tunc enim quod licet ⁊ nullo modo malefi-
cium eſt.l.in tranſfugam.ff.de ſic.⁊.C.eode3.l.is qui aggreſſorem.
66 †Sed quero ſi plures interfuerunt homicidio nec apparet quis
occiderit an omnes vel nullus punietur de homicidio.gloſſ.ſunt
contrarie:quia gloſſ.in lege item mela.§.ſi plures.ff.ad legẽ aqui.
dicit quod in dubio omnes abſoluentur.alia gloſſ.in.l.ſi in rixa.
ff.de ſica.dicit qđ omnes condemnabuntur.Bartolus ibi poſt
multa

multa cōcludit ꝙ ſi oēs percuſſerunt ſed non conſtat quis intule-
rit vulnus moꝛtale omnes tenentur de occiſo ſi autem non percuſſe
runt omnes ſed apparet ſolum vnum vulnus nec apparet quis in
tulerit tunc ſi inerunt cū ꝓpoſito ⁊ deliberatione occidendi omnes
tenentur vt dicit glo.in fi.vlti.glo.in.d.l.ſi in rixa.ſi non inerunt ex
ꝓpoſito:ſed a caſu foꝛtē rixa ſuperueniente foꝛte vnus perit vno
ſolo vulnere ſibi illato:ſed neſcitur quis intulit tunc nullus punit
de homicidio:vt in glo.d.§.ſi plures.⁊ ita intelligit ibi Bar.⁊ Cy.
in regula in obſcuris. de reg.iu.lib.vj.⁊ ſpec. in ti.de homi.§.j.ver.
pene quatuoꝛ.⁊ ibi dicit ꝙ licet index nō puniat eos de homicidio
tñ ꝓpter bonū regimē ⁊ vt ceteri inhibeantur poterit punire pecu
niariter ſuo arbitrio:⁊ in hoc dubio illate moꝛtis omnes ſunt irre
gulares.dicit ibi ſpe.de leg.§.iuſta.ver.quid ſi in rixa.⁊ inde de iſta
paruuloſa queſtione plene per Saly.in.l.quoniā.C.ad.l.iuliam.de
vi publica.⁊ per Albe.de roſ.in parte ſuoꝛum ſtatutoꝛum.c.lxij.et
per Jo.an.in.c.ſignificāti.ij.extra homi.⁊ idē tenet ſpec.in.d.§.pe-
ne quatuoꝛ de exiſtentibus in domo ex qua deiectione aliquis eſt
moꝛtuus nec ignoꝛat deijciens.de quo vide in decretis.xxiij.q.viij.
c.ſi quatuoꝛ homines.⁊ per Inno.c.ſicut dignum.in gloſ.magi.in
fi.⁊ dicit Bal.in additionibus ſpec.in.d.ver.pene quatuoꝛ.qđ vbi
lapis eſt deiectus ex cenaculo ⁊ homo occiſus nec conſtat quis fece
rit pena pecuniaria imponitur omnibus ⁊ ſic ratione incertitudi
nis commutatur pena perſonalis in pecuniariam:⁊ hoc quando
eſt incertus de certis.Si autem eſt certus de incertis pꝛopter ma-
gnam incertitudinem nullus punitur.ar.gl.in.l.ſi cum exceptione.
§.in hac.ff.quod met.cauſa.⁊.l.ij.ff.de his qui deie.vel effuderunt.
67 †Quid autem de eo qui ſe defendendo occidit alium debito mode
ramine non ſeruato.dicit Jo.an.in additio.ſpec.in ti.de homi.qđ
non tenebitur coꝛnelia de homicidio doloſo ſed bene tenebitur de
homicidio culpoſo per.l.iij.ff.ad.l. coꝛne.de ſica.⁊.C.eo.l.j.⁊.d.c.ſi-
gnificāti.in ver.quamuis.Item quid ſi ſtatutum permittit qđ ban
nitus de tali crimine poſſit impune offendi an poterit occidi.bar.
conſuluit quod ſic quia offenſa dicitur quicquid pꝛouocat aliquē
ad iracundiam.l.cum te.⁊.l.filia in oꝛbitate.C.de inoffic.teſta.⁊ in
c.ex parte.de ver.ſig.ſed homicidium eſt huiuſmodi ergo ⁊c.qđ li-
mitat reignoꝛius de furliuio eſſe verum ſi ille erat bannitus de tali
crimine ex quo veniebat imponenda pena moꝛtis.l.iij.§.idem re-
ſcriptis.ff.de his qui moꝛ.ſibi conſci.

Eadem lege. ¶ Supꝛa poſuit vnum caput.l.coꝛnelie
quo punitur committens vel committe
re volens homicidium telo:hic ponitur aliud caput eiuſdem.l.coꝛ
nelie.quo punitur committens homicidium veneno vel arte ma-
gica vel publice vendens mala medicamenta.⁊ hoc intendit.Peri
mens hominem veneno vel arte magica punitur.l.coꝛ. de ſic.h.d.
68 vſqꝫ ad.§.alia.Concoꝛ.ff.eo.l.iij.¶ †No.igitur pꝛimo quod venefi-
cus punitur capite ex.l.coꝛnelia ſicut homicida vt hic.⁊.d.l.iij.Ni-
mirum enim ſi veneficus punitur ad ſimilitudinem homicide cū
telo.Quia etiam plus eſt hominem veneno ꝙ̄ gladio occidere vt
l.j.C.de maleſi.⁊ mathema. quia per venenū magis occulte homo
vita pꝛiuatur ꝙ̄ gladio vt.d.l.j.Et ſicut homicidium gladio habe-
tur pꝛo patrato quando non ſtat per eum quin deuenerit ad actū
pꝛoximum vt.ſ.§.pꝛoximo.⁊ his qui cum telo.C.de ſic.ita venefi-
cium habetur pꝛo completo quando non ſtat per veneficum.l.j.in
fi.ff.ad.l.pompe.de pari.⁊ ibi per Bar.Sed quid ſi ſtatutum pꝛefi-
xit certum terminū ad accuſandum de homicidijs an intelligitur
ideo terminus pꝛefixus ad accuſandū de veneficio.Unde hec duo
delicta equiparantur:⁊ eadem.l.puniuntur dic quod nō.Quia ho
micidium pure dicitur a cedendo ſeu a cede manu facta.l.ita vul-
neratus.ff.ad.l.aqui.⁊ ideo non cōpꝛehendit veneficiū quod com-
mittitur ſine violēta cede manuum vt.d.l.j.C.de maleſi. de iure au
tem communi dicte accuſationes criminales regulariter tollūtur
ſpacio viginti annoꝛum exceptis quibuſdā vt lege tertia.C.de fal.
69 †Item an eoipſo quod quis emit venenum cauſa alium occidendi
punitur.l.coꝛnelia ſi non venenat.dic quod non niſi deueniat ad
actum pꝛoximū vt dicitur in homicidio.ſ.§.pꝛoximo.Fallit in fi-
lio emente venenum cauſa dandi patri quamuis dare non potue-
rit vt dicta.l.pꝛima. in fin.C.de pari.⁊ de hoc per Saly.in.l.j.C.de
70 maleſi.¶ †Secundo no.quod ſicut veneno alium perimens vel de-
bilitans alium artibus magicis iſti ergo aruſpices mathematici
augures vates caldei ac magi hi omnes generali vocabulo maleſi-
ci nuncupantur vt.l.nemo.C.de male.vtentes actibus magicis in
diuinando vel ſomnia explanando vt in.l.⁊ ſi excepta.C.de maleſi.
nocendo coꝛpoꝛi ⁊ ſaluti hominum vel etiam ſuoꝛum inimicoꝛum
labefactando vt.l.multi.eodem titulo.vel pudicos animos ad libi
dinem flectendo vt faciunt ſepe mulieres peſſime vt.l.eoꝛum.eodē
titu.que dant etiam pocula amatoꝛia vt.l.ſi quis aliquid.§.qui ab
oꝛtionis.ff.de pe.vel infana id eſt templa dantes rñſa vt aliquos
decipiant ⁊ inducunt ad aliquid credendum vt no.gloſ.in ver.fa-
nas.in.l.j.§.apud iul.ff.de edili.edic.incidunt in penam amputa-
tionis capitis cremationis vel cōfiſcationis in.d.l.nemo.C.de ma-
le.⁊ poſſunt toꝛqueri huiuſmodi malefici ꝓ veritate eruēda etiā in
dignitate poſiti vt milites ⁊ ſenatoꝛes vt.d.l.⁊ ſi excepta.licet alias
dignitas excuſet a toꝛmentis vt.C.de queſtionibus.l.milites.⁊.l.ſe
natoꝛes. pꝛohibitum eſt enim hanc deteſtandam artem magicam
adiſcere.l.ij.⁊.l.culpa.C.de maleſi.ſecus in geometria ⁊ alijs ſeptē
71 artibus liberalibus vt.d.l.ij.† Et de iſta materia ſoꝛtilegoꝛum et
diuinatoꝛum vide plene in decretis.xxvj.queſtione pꝛima ſecunda
tertia quarta ⁊ quinta.per totam cauſam nam non eſt eis credēdū
nec etiam faciunt indicium ad toꝛturam nec ex eoꝛum dictis debet
iudex ſe mouere licet dicant etiam per inſpectionem aſtralabij ali-
quem fuiſſe furatum rem de qua iudex inquirit vt.l.item apud la-
beonem.§.ſi aſtrologos.⁊ ibi per Ange.de iureiurando.⁊ capitu.
j.⁊.ij.extra de ſoꝛtileg.nec ſimiliter eſt credendum mulieribus que-
rentibus de infirmitate ⁊ ſanitate alicuius per incantationes vt in
decretis.xvij.queſtione ſeptima.capitulo admoneant.Et ſimiliter
ſunt hec repꝛobata ſuper dies egyptiaci dilenſis vel anni etas lune
curſus ſolis per que aliqui exploꝛant de vita vel moꝛte pꝛoſperitate
vel moleſtia alicuius.Et ſimiliter ſunt repꝛobata carmina dicenda
in collectione herbarum vt vigeſimaſexta queſtione ſecunda.capi-
tulo non obſeruetis. ſed pꝛo infirmoꝛum ſanitate ⁊ fructuum pꝛe-
ſeruatione ab imbꝛibus ventis ⁊ grandinibus poſſunt eccleſie oꝛa
tiones ⁊ ſymbolum ⁊ oꝛatio dominica nomine domini noſtri Je-
ſu Chꝛiſti deuotiſſime pꝛoferri vt.l.eoꝛum.C.de maleſi.⁊ dicto capi
tulo non obſeruetis.⁊ capitulo ſequenti.dicit tamen Barto.in di-
cta lege eoꝛum.quod ille qui diſſoluit malias pꝛo ſanatione alicu-
ius non debet puniri.Sed tamen de iure canonico non licet aliter
quam perfectas oꝛationes per ſupꝛadicta iura.⁊ pondera hic tex.
⁊ in.l.multi.C.de maleſi.qꝛ videtur pꝛobare quod quis poſſit aliū
cum incantationibus occidere quod foꝛte poteſt eſſe verum ſecun-
dum Joan.fab.cum pꝛoceditur ad aliquod factum vt ad foꝛmatio
72 nem imaginum vt not.in dicta lege multi.¶ †Tertio nota quod
vendentes mala medicamenta incidunt in penam.l.coꝛnelie vt hic
quod intellige ſiue publice ſiue pꝛiuate vendant ⁊ ſimili pena tene-
tur qui malum venenum necandi hominem cauſa fecerit vel ha-
buerit.ff.de ſic.l.iij.in pꝛincip.ſecus ſi ſit bonum venenum quia cū
alia re mixtum naturam nocendi ab eo deponit vt ex ea fiat medi-
camen optimum ad ſalutem.l.quod ſepe.§.j.ff.de contrahen.emp.
73 ⁊.l.qui venenum.ff.de verboꝛum ſignifi.†Caueant igitur pigmen-
tarij ⁊ aromatarij ne cui temere vendant rem venenoſam ſicut ſala
mandram cantaridas ⁊ ſimilia quia inciderent in.l.coꝛneliam:vt
dicta lege tertia.§.oleo.ff.de ſica.Eſt autem temeritas cum vendāt
diſcolis ⁊ incognitis qui ſunt veriſimiliter in vſum peſſimum con
uerſuri ſecundum Ange.in dicto.§.alio.Et attende iudex maleſi-
cioꝛum vt in tua inquiſitione dicas quod inquiſitus vendat ma-
lum venenum ſeu medicamentum:alꝰ ſimpliciter dicendo quod
vendidit venenum intelligeretur de bono veneno. vt dicta.l.qui
venenum.⁊.l.interpꝛetare.ff.de penis.Quid de ea muliere que de-
dit vel accepit medicamentum:dic quod punitur vltimo ſuppli-
cio poſt quadraginta dies:⁊ ſic poſt partum veneficatū.l.ſi quis
aliquid.§.aboꝛtionis.ff.de penis.⁊ ante quadraginta dies puni-
tur exilio tempoꝛali.l.diuus.⁊ ibi gloſ. ff.de extraoꝛdi.cri. Quin-
imo is qui dedit bono animo medicamentum mulieri ad conci-
piendum pꝛopter quod ipſa perierit quia res eſt mali exempli de-
bet relegari vt dicta.l. tertia.§. ſed ⁊ ſenatuſconſultum.ff. de ſica.
Item qua pena punitur qui cauſa odij vel libidinis aliquid fecit
vel dedit ad bibendum vel comedendum viro ne generare poſ-
ſet vel mulieri ne cōcipere poſſet. dic quod punitur vt homicida:
74 vt in capitulo ſi quis aliquid.de homi.¶ †Et not.hic glo.in ver.
occiderunt.quod vt quis puniatur pena.l.coꝛne. puniente homi-
cidas telo requiritur dolus. nec ſufficit lata culpa:quia in penis
coꝛpoꝛalibus lata culpa non equiparatur dolo:ſed mitius puni-
tur.l.tertia.ff.de in litem iuran. Sed in pena.l. coꝛnelie pꝛo alijs
capitibus de quibus dixi ſupꝛa in pꝛincipio huius.§.⁊ in dante
ſine dolo medicamentum aboꝛtionis vel conceptionis non requi
ritur dolus:vt dicto.§.ſed ⁊ ſenatꝰ. ⁊ dicta.l.in lege. que igitur di-
citur quod coꝛnelia requirit dolum: vt dicta.l. in lege. eſt verum
contra homicidas telo:ſed non contra alios incidentes in coꝛne-
liam:dic iur.

75 **Alia deinde lex.** ¶ †Lex pompeia de paricidijs
etiam connumeratur inter publi-
ca iudicia quia.l.punitur paricidium dolo committens ⁊ mandā
tes ⁊ aſſentientes ſpeciali ⁊ acerrima pena hic inſerta . hoc dicit
vſqꝫ ad.§.item lex de falſis.Concoꝛ.lex penultima.ff.ad legem pō-
pe.de parici.⁊.l.j.C. de his qui paren.vel li.occi. Et dicitur lex pō-
peia:quia Pompeius ſtatuit hanc penam:vt not.in rubꝛi.ff.eo.
76 †Appellatione autem paricidij vt dicit hic glo. continentur aſcē-
dentes ⁊ deſcendētes in infinitum ⁊ collaterales vſqꝫ ad tertium
gradum tam cōſanguinei vt frater ſoroꝛ conſobꝛinus conſobꝛina
patrueles ⁊ amitini: patruus:auunculus:⁊ amita quā affines vt
vxoꝛ ⁊ nurus ſocer et gener ⁊ ſocer vitricus et pꝛiuignus et pꝛiui-
gna:item patronus ⁊ patrona.ff. eodem. l. pꝛima.⁊ ibi gloſſa in
ver.pena.item nouerca ⁊ ſponſa.ff.eodem.l.ſciendum.⁊.l. cum pa
77 ter. †patet igitur per ſupꝛa nominatos quod paricidium com-
mittitur inter collaterales vſqꝫ ad quartum.⁊ non vltra vt notat
Joan.de Platea in Quartum Inſti.

glo.ff.eo.l.prima.in ver.pena.⁊ in ver.conſobrina.quia vltra quar
tum gradum non eſt prohibitio copule coniugalis:vt in. c. cum
78 inhibitio de clande.deſpō.⁊.c.non debet.de conſan.⁊ affi.†⁊ quod
dr de deſcendentibus vt in filio poteſt etiam intelligi de filijs na
turalibus tantum vel legitimis tantum.l.hos accuſare. §. omni
bus.⁊ qđ no.ibi per Bart.in accu.⁊ idem in patrono ⁊ filiolo ⁊
dño ⁊ vaſallo ⁊ in epiſcopo ⁊ capellano:⁊ parrochiano ac eorum
que dicta ſunt.ſ.de actio.§.penales.in ver.eum. ⁊ quod dr in.l.j.
79 ff.de pari.vbi ſit executio ad patronum ſecundum Jo. fa.†itē in
tellige niſi inter predictos fuerint commiſſe alique cauſe ingrati
tudinis iuſte ad exheredandū.Si enim filius committat cauſaʒ
ingratitudinis contra patrem perdit ius filij ⁊ alimentorum pe
titionem adeo qđ pater eum occidens non punietur.l.pompeia
de pari.⁊ idem econuerſo ſi pater committat cauſam ingratitudi
nis erga filium ⁊ idem etiaʒ in collateralibus ſm Bar.l.diuus.ff.
80 de pari.†Et idem ſi cōmittens paricidium ſit furioſus quia non
punitur de paricidio.d.l.pe.in fi.ff.de parici.vel etiam ſi dormiēs
equiparetur furioſo.l.j.§.j.de acqui.poſ.⁊ hoc quādo ignorabat
ſibi euenire hoc vitium in ſomno:quia tunc parcitur vitio natu
rali.l.flumen.§.vitiuʒ.ff.de damno infec.Alias ſi ſciebat ſibi eue
nire aut quia fuit in culpa non prouidendo iacere ſeparatim nō
parcitur vitio naturali:quia eſt ad mixtum cum culpa.l.ſi ſeruus
ſeruum.§.ſi fornicarius.ff.ad.l.aquil.⁊ de hoc per Bar.d.l.pen.
idem etiam ſi pater occiſus erat ex bannitus:vt.l. neminem.ff.de
81 relig.de quo per Saly.l.j.C.eo.†Item attende ⁊ aliud ſingulare
ꝙ filius nedum faciens ſed ⁊ conſentiens in mortem patris tenet
de iure ciuili.l.culpa caret.de reg.iur.⁊ in reg.iur.ſine culpa.li.vj.
licet ſecus ſit de iure canonico:vt.ij.q.vij.c.negligere. cum poſſet
perturbare peruerſos niſi aliud eſt ꝙ foꝛe.nec caret ſcrupulo ſo
82 cietatis occulte qui manifeſto facinori deſinit obuiare.†hoc fallit
in perſonis ſubiectis que tenentur reuelare alias puniuntur me
diocri pena.ſ.relegationis.l.ij.ff.de pari.filius igitur ſciens tra
ctari mortem patris niſi reuelet patri.vt.d.l.ij.idem ſi vaſallo nō
reuelante mortem domini ſui.Et idem in ciue non reuelante ci
uitatis ſue perditionem.licet in hoc vltimo quandoqꝫ fiat cōtra
quia decapitatur ⁊ male fit quia ſolum debet relegari.decapita
ri enim debet quando ſciret ⁊ non reuelaret conſpirationem con
tra principem vel papam ſecundum Ange.de peru.in.d.l.ij.⁊ per
Barto.in.l.vltra.eod.titu.Et adde per gloſſ.⁊ Bar.in.l.vt vim.
ff.de iuſti.⁊ iur.Extraneus autem licet ſciens tantum ⁊ non reue
lans non tenetur.vt dicta lege culpa.tamen ſibi vel pecuniam mu
tuans vel fideiuſſionem faciens pro pecunia ad hoc mutuata te
netur.l.pompeia.lege vtrum.⁊.l. ſciente.ff.eodem.Ex quo inſur
git mirabile quod in plus tenetur mandans conſentiens vel opē
preſtans.Ex quo infertur pro maleficio magnus plus punitur ⁊
popularis in minus ꝙ popularis mandans ſeu auxiliuʒ preſtās
magnati punietur magnas ⁊ non popularis ⁊ in plus ꝙ princi
paliter deliquiſſet:quia inſpicitur qualitas que eſt in principali
83 ⁊ non in acceſſorio ſecundum Barto.in.d.lege vtrum.¶†Pena
autē.l.pompeie.de pari.eſt quod criminoſus inuoluatur culeo.i.
ſacco de corio.⁊ iſtis quatuor animalibus inuicem contrarijs.ſ.
cane vipera ſimia ⁊ gallo gallinaceo.i. gallo caſtrato qui fortior
eſt ad pugnandum cum ſerpente vel gallinaceo.i.gallo valde ad
iuuante gallinas ſecundum glo.l.penul.ff.eodem. ⁊.C. eo.l.pria.
Sed angel.de peruſi.dicit in.d.l.pe.quod gallinaceus eſt animal
grande formatum ad ſimilitudinem galli ⁊ habet roſtrum groſ
ſiſſimum ⁊ longū ⁊ naſcitur in partibus fori iulij. deinde iſte pa
ricida proijcitur in mare vel in flumen ibi iuxta exiſtens ⁊ ſi nō ex
tat ſubijcitur beſtijs deuorantibus.vt.C.eodem.l.penul.⁊ hec pe
na habet locum pro cede patris matris aui ⁊ auie.ff.eo.l.penult.
⁊ pro aliorum cede competebat cornelia vt hic in verſicu. ſiue pe.
84 †Sed hodie in omnibus coniunctis committens paricidiū pu
nitur hac pena:ceteri autem in amputatione capitis vt hic.⁊.l.j.
C.de ſica.⁊.d.l.pen.ff.eod.nam quam vult poteſt accuſator inten
tare ſed in executione vna tollit aliam de quo per Barto. ff.eo. l.
fina.licet regulariter ius accuſandi duret ſolum biennio.l.quere
la.C.de fal.morte tamen rei ante ſententiam extinguitur crimen.
l.paricidij.ff.eod.ſicut regulariter extinguūtur alia crimina exce
85 ptis quibuſdam:de quibus in.l.ex indiciorum.ff.de accuſat. †de
iure autem canonico mulier occidens filium calore iracundie vt
quia forte iſte ex quo cōceperat quotidie improperabat ⁊ quod
nō erat eius filius detruditur in monaſterium penitentiam per
actura.vt in.c.j.de his qui fili.occi.⁊ hec habet virum ⁊ alios fi
lios nutriendos alias cum viro remanet vt tamen ſceleris penaʒ
luat.vt in.c.intelleximus.eodem titu.Si autem infantulus repe
riatur mortuus in lecto cum patre ⁊ matre tunc ſi interuenit eo
rum grauis culpa vt quia in medio ipſorum poſuerunt peniten
tia.vij.vel.v.annorum eſt eis imponenda.Si autem leuis culpa
interuenit vt quia lōge a ſe in eodem loco poſuerunt penitentia
trium annorum eſt imponenda quorum vnum in pane ⁊ aqua p
agant.vt eod.titulo.c.fina. ⁊ ibi gloſſa.⁊.c. queſitum.de pe. ⁊ re
miſſio.dicto capitul.aut facta.⁊ in gloſſa. tractat de iſto crimine
paricidij.

86 **Item lex cornelia.** ¶†Lex cornelia de falſis.
inter publica iudicia nume
ratur que penam mortis irrogat ſeruo ⁊ deportationem cum pu
blicatione bonorum libero qui ſcienter falſum teſtimonium vel
inſtrumentum ſcripſit ſignificauit recitauerit ſubiecerit ſignum
adulterinum poſuerit.h.d.vſqꝫ ad.§.l.iulia.Concor.ff.eod.l. qui
teſtamentum.⁊.l.pomponius.§.paulus.eo.l.lex cornelia teſtamē
taria.ff.eo.⁊ appellatur.l.cornelia teſtamentaria.vt hic.⁊.l.teſta.
ff.de publi.iudi.quia a prin.fuit introducta pro teſtamentis.fal
ſis confectis ſignatis vel productis:tamen eſt pro alijs inſtrumē
tis falſo fabricatis vel ſcienter productis:vt.d.l.paulus.ff.de fal
ſis.⁊.l.eum qui.C.de falſis.⁊ no.ff.de publi.iudi.l.j.⁊ ibi tangam.
87 †Eſt tamen differentia inter teſtamentum ⁊ aliud inſtrumentū
quo ad furtum ⁊ ad occultationem:quia de furto vel occultatio
ne teſtamenti eſt publica accuſatio ſed non pro furto vel publica
tione alterius inſtrumenti.vt.d.l.paulus.in princ.niſi ipſum de
ſtruat vel occultet taliter vt nemini veritas poſſit apparere: qr
tunc eſt publica accuſatio de falſo:vt dicta.l.paulus.in fi. caueāt
ergo notarij ab iſtorum falſorum inſtrumentoruʒ confectione ne
incidant in penam falſi ⁊ ideo eſt bona cautela adhibere teſtes q
cognoſcant contrahentes vel teſtatorem vt no.in.l.fi.§.ſin autem
dominus.C.de iure delibe.⁊.l.iij.§.fin.ff.de teſti.⁊.c.cum cauſam.
de teſti.ſi tamen notarius fuiſſet deceptus per ſuppoſitionem al
terius perſone loco teſtamentorum vt crebro factum eſt non tene
tur notarius pena falſi:cum nō ſit in dolo.⁊ falſum non commit
titur ſine dolo.l.nec exceptioni.C.de fal.facit.l.maiorem.in fin.C.
88 eod.†⁊ non ſolum incidit in falſum notarius in ſcribendo falſuʒ
inſtrumentum:ſed etiam recitando vel ſubijciendo vel ſignando
⁊ ſigillum apponendo vt apponitur in inſtrumento in ſcriptis:
vt.ſ.de teſti.§.poſtea.vel apponitur alteri rei:vt.l.j.§.ſi ciſta.ff.de
po.prout conſueuerunt mercatores apponere ſuis bullis trotro
cellis:vt no.ff.de fa.l.j.§.qui rationibus.in glo.in ver.tabulis.vel
contrafaciendo ſigillum alienum:vt.d.l.cornelia.de teſta. ff. eo.⁊
c.licet.extra de crimine falſi.vel intellige ſignando ſignum adulte
rinum.i.falſo fabricatum vt exponit gloſſ.ff.eod.l.ſi quis legatū.
vt apponendo in inſtrumento ſignum ⁊ nomen alterius vt appa
reat inſtrumentum ab eo confectum:vt no.Bar.in.l.ſi falſum.in
verſ. immutet.eod.vel etiam ſuū ſignum maculando ⁊ mutando
vt non poſſit fieri comparatio ſcripturarum vt dicit hic in ver.ſi
gnū ſuuʒ ſemel aſſumptū ⁊ in pluribus inſtrumentis appoſitum
⁊ ſi dolo facit incidit in penam falſi.facit.l.fin.C.de acceſ.dum di
cit ſignum quod ſolitum eſt chartis imponat. et ſimiliter incidit
in falſum qui verum teſtamentum vel inſtrumentum noniter for
te mutando aliquid de voluntate domini defuncti vel contrahē
tium vel deleuerit vel fecerit vt verum apparere non poſſit vel ſi
gilla reſignauerit vel remouerit.vt.dicta lege qui teſtamentum.
89 ⁊ dicta lege qui paulus.§.primo.ff.de falſis.†Sed quid ſi nota
rius ſcribat aliquod falſum non inſtrumentum: ſed inualidum
an incidat in penam falſi. dic per Bartolum lege ſi quis legatū.
ff.de falſis.vbi concludit cum Rychard.malū. qui hanc queſtio
nem diſputauit ꝙ ſi inſtrumentum eſt ratione materie vel cōtra
ctus vt rei ſacre vel religioſe ſcienter vendite vel legate quod tunc
incidit in falſum:vt.d.l.ſi quis legatum.coniuncta.l.j.C.de ſepul.
vio.Si autem eſt nullum ratione forme requiſite deficientis vt de
ficiant anni domini vel aliud ſubſtantiale ⁊ formale inſtrumen
ti:⁊ tunc non incidit in penam falſi cum inſtrumentum non parit
alteri preiudicium.ſecus ſi aliquod preiudiciū alteri parere poſ
ſit vt eſt glo.notabilis in.l.damnum.ff.de fal.⁊ hanc queſtionē di
ſputauit Jo.an.quā ponit in mercurialibus ſuis.c.nō eſt ſine cul
pa.de re.iu.li.vj.de qua queſtiōe vide ēt per Sal.d.l.j.C.de ſepul.
vio.Et ſilr deciditur qđ de teſte qui depoſuit dictum ſuum falſuʒ
ſed inualidum vt quia non iuratus vel extra articulos depoſuit
90 de quo dic per Barto.vt in.d.l.ſi quis legatuʒ.†Item quid ſi qs
ſcribat ſcripturam priuatam falſam an incidat in penam falſi ſi
ue ſit notarius ſiue alius:cum hic text.loquatur indiſtincte. dic
quod ſi talis ſcriptura non facit fidem vel probationem aliquam
⁊ non incidit in falſum per dictam legem ſi quis legatum. ſecus
ſi facit fidem etiam ſemiplenam vel indicium:vt quia ſit trino te
ſte notata.vt.l.ſcripturas.C.qui potio.in pigno. habeātur.in. d.
l.damnum.⁊ per Bart.in.l.j.§.qui rationibus.ff. de fal. de falſo
tū agi nō pōt ciuiliter ad intereſſe ſi talis ſcrptura eſt nulla vt nō
p̄iudicat agere volēti.⁊ ſic ei⁹ nō intereſt.arg.l.repetita.ff.de fide
inſtru.⁊ ar.l.q in noīe.ff.de fal.Itē qd ſi vn⁹ ſcripſit ſcripturā fal
ſam:⁊ ali⁹ ſigillauit vel ſubſcripſit:vel vn⁹ dictauit ⁊ ali⁹ ſcripſit
an omnes teneantur pena falſi.dic ꝙ ſic:qr vterqꝫ erat ſciens.in.d.
l.cornelia.de teſta.ff.de fal.vbi glo.dicit ſigillādo vel ſubſcribēdo
⁊.l.diu⁹.§.itē ſenatus in v.dictātes.⁊.§.matre.Et qđ no.Bar. de
dictāte in.l.ſi qs obrepſerit.C.de falſis.facit.l.dictātib⁹.C.de teſta
mē.niſi ſit filius vel ſeru⁹ qui ratione ſubiectiōis ⁊ obediētie excu
ſantur a quaſi falſo.l.filius emācipatus.eodem titulo. Item qd
ſi ſtatutum dicit quod condēmnatus pro falſitate non poſſit
habere

habere officium qualiter intelligitur falſitas. dic qđ falſum ſumi
91 tur tribus modis. †Primo largiſſime prout faciunt dialetici dũ
dicunt qđ omne qđ non eſt verum eſt falſum: ſiue cum dolo ſiue
ſine dolo. l. is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reg. iur. Secũdo modo
accipitur large prout eſt mutatio veritatis dolo facta. vt autẽ. de
fide inſtru. in princ. col. vj. vt. l. nec exemplum. C. de dolo. Tertio
modo ſumitur ſtricte pro falſitate commiſſa in capitulo enume-
ratis in. l. cornelia. ⁊ eius ſuppletionibus de quibus. ff. ad. l. cor-
nel. l. j. ⁊ per totum. ⁊ hoc modo accipitur in ſtatutis que debent
ſumi proprie. l. conſtitutionibus. ff. ad municip. ⁊. l. quicquid con
ſtringende. ff. de ver. obli. Solum igitur punitur pena. l. cornelie.
illud falſum quando eſt expreſſum in capitulis. l. cornelie. ⁊ eius
92 ſuppletionibus ſecundũ Bar. in. l. quid ſi falſum. ff. de fal. †Item
quero que ſit pena. l. cornelie. de falſis. dic qđ regulariter pena eſt
illa de qua hic. ⁊. l. vbi. in fi. C. eo. ⁊. ff. e. l. j. in fi. ſ. mortis naturalis
in ſeruo: ⁊ deportationis cum publicatione bonorum in libero.
hoc tamen de publicatione bonorum corrigitur hodie: q2 appli-
cantur aſcendentibus ⁊ deſcendentibus vſq3 ad tertium gradu3
vt in aut. bona damnatorum. §. de bonis damna. Sed alie regu-
lares ⁊ diuerſe pene imponuntur ⁊ quandoq3 maior ⁊ quãdoq3
minor pena imponitur ſecundum diuerſitatem variorum caſuũ
⁊ factorũ que puniũtur per. l. vbi. C. e. vt dicit glo. l. j. §. fi. ⁊. C. e. l. q
93 falſos. nam varia diuerſa facta punit. l. cornelie de falſis. † Et ſic
pluribus varijs ⁊ diuerſis modis dicit quis committere falſum
⁊ punitur per. l. corne. de falſis. ⁊ ſuppletionibus ei factis per ſe-
natuſcõſultum limbonianum. nam tenetur pena. l. cornelie de fal
ſis. qui ſcripſit vel ſcribi fecerit dicta teſtium aliter quã dixerint ⁊
iudici tradit. Item quãdo accipit pecuniã vt falſam aduocatio-
nem faceret: vel falſum teſtimonium. ff. e. l. j. in prin. cũ glo. ſua ⁊ q
pacti ſunt inuicem ferre teſtimonia falſa. l. cornelia. §. qui falſas.
ff. de falſis. vel inſtruere falſam litem contra aliquem. l. falſi pena
ff. de falſis. Item cum notarius per pecuniã refert iudici aliquẽ
tuliſſe teſtimonium qui non tulit. vel per pecuniam remittit ad
dicendum. d. l. j. §. ſed ⁊ ſic. item iudex qui ſcienter contra leges iu-
dicat. vt. d. l. j. §. qui iudicem. ſi autem per ignorãtiam iudicat cõ-
tra legem facit litem ſuam. l. ex maleficijs. §. ſi iudex. ff. de act. ⁊ ob-
li. ⁊. l. ſi iudex. ff. de varijs ⁊ extraordina. cogni. dixi. s. de obli. que
ex quaſi delic. naſ. in princi. Item notarius qui amouet ſiue fura
tur vel celat teſtamentum. vel aliud inſtrumentum vt veritas ne
mini poſſit apparere. ⁊ de vtroq3 eſt publica accuſatio. ⁊ ita intel
lige glo. l. eum qui. C. de fal. ⁊ ibi per Saly. ⁊ per Bar. l. paulus. §.
j. ff. de fal. ⁊. s. dixi. Item notarius procurator: vl' aduocatus qui
inſtrumenta ⁊ iura vnius partis pandit alteri parti aduerſe tene
tur falſi. d. l. j. §. is qui depoſita. ff. de fal. ⁊ ibi per Bar. ſi ergo no-
tarius atteſtationes vnius partis legat aduerſario ante publica
tionem tenetur pena falſi. d. l. is qui opem. ff. de fur. ⁊ ibi per Dy.
⁊ adde. l. ſacularij. §. ſunt preterea. ff. de extraor. cri. ⁊. l. ſi quis ali-
quid. §. ſi quis inſtrumentum. ⁊. §. inſtrumẽta. ff. de pe. Item ſcri
bens inſtrumentum vel codicillos alterius ⁊ aſcribens heredita-
tem vel legatum. l. j. ff. de his qui pro non ſcrib. ha. vel aliud emo-
lumentum. l. iij. C. de his qui ſibi aſcri. ſibi vel ei in cuius poteſta-
te vel exiſtente in poteſtate ipſius ſcribentis vel exiſtẽtis in ptãte
eius in cuius poteſtate eſt ſcribẽs. l. de eo. ⁊. l. filius. ⁊ ibi gl. in ver.
legatum. ff. de fal. etiam ſi ſcribat de voluntate teſtatoris. d. l. iij. C.
de his qui ſibi aſcri. ⁊ etiam ſi eſſet illud alij reſtituturus. l. filius.
94 §. ſi. ff. de falſis. †Dicitur committere quaſi falſum. committitur
etiam ignoranter ⁊ ſine dolo. l. diuus ⁊ ibi Bar. ff. de fal. licet ſec9
ſit in vero falſo qđ non committitur ſine dolo. l. nec exemplum. et
ibi Barto. C. de fal. ⁊ huic ſic aſcribenti ⁊ quaſi falſum committẽ
ti etiam ignoranter ⁊ ſine dolo precipitur ⁊ per veriſimiles pre-
ſumptiones doceat ſe ignoraſſe. ⁊ aſcripto commodo deſiſtat. vt
95 dicta. l. tertia. C. de his qui ſibi aſcribunt. ¶ †Nam iuris ignoran
tia excuſat a delicto in quo non requiritur verus dolus ſed pre-
ſumptus. vt in iſto quaſi falſo. licet non excuſet a delicto in quo
non requiritur verus dolus ſed preſumptus vt in iſto quaſi fal-
ſo ſecundum Barto. d. l. diuus. ff. de fal. item excuſatur quis pro-
pter iuſſum patris vel domini. l. de eo. ⁊ ibi glo. ⁊ Bart. ff. de fal.
Item etiam excuſatur quando ſcribens ſe heredem eode3 modo
fuiſſet ab inteſtato ſucceſſurus. l. quanquã. C. de his qui ſibi aſcri
bunt. Item fallit quando eſt caſtrenſe peculiũ. l. ſi pater. ff. de fal.
per quam. l. dicit ibi Barto. quod pater notarius poteſt confice-
re inſtrumentum pro filio emancipato ſed non in poteſtate etia3
in aduẽticijs. vt no. glo. l. impuberem. §. j. ff. de fal. niſi diceret qđ
ſibi non queratur vſuſfructus. vt ibi dicit Bartol. et econuerſo
poteſt eſſe filius notarius in cauſa patris de quo in ſpecu. de in-
ſtrumentorum edicto. §. poſtremo. verſicu. item quod eſt dome-
ſticum. Item fallit quando quis aſcribit ſibi reſtituendum ſub
pluribus ⁊ diuerſis conditionibus. l. diuus. §. finali. ff. de falſis.
Si ergo notarius dicit quod teſtator inſtituit filios ſuos et eos
inuicem ſubſtituit: et ſi omnes decedant ſine liberis ſubſtituit
notarium infraſcriptum valet ſubſtitutio de ſe facta per dictam
96 legẽ diuus. §. finali. ⁊ ibi Bartolus. †Sed hec pena quaſi falſi ha-
bet etiam locum vbi quis aſcripſit ſibi in teſtamento nuncupati-
uo. ſecundum Barto. d. l. j. §. ex illa. ff. de falſis. vbi glo. de hoc que
rit ⁊ non ſoluit. Item mutans ſibi nomẽ fraudulenter cauſa aliũ
decipiendi punitur de falſo: alias non. l. falſi nominis. ff. de fal. et
l. prima. C. de muta. no. Item vendens rem duobus inſolidum di
uerſis contractibus incidit in penam falſi nominis. ff. de fal. Itẽ
corrumpens vel corrumpere tentans iudicem ⁊ his duobus caſi-
bus pena huius falſi eſt minor: ſcilicet ſola relegatio. l. qui duobus
ff. de fal. ſicut alias pro ſola recitatione falſe ſcripture quis relega-
tur temporali exilio: ſcilicet decennio. l. falſi nominis. §. ordine. ff.
de fal. ⁊ ſimiliter pro ſolo vſu falſi inſtrumenti non deſiſtens rele-
gatur: vt not. l. ſi veteris. C. de fide inſtrumentorum. ⁊ ibi per Sa-
lycetum. Item qui dicit varia ⁊ diuerſa teſtimonia in eadem cau-
ſa tenetur pena falſi. l. eos. §. de imprudentia. ff. de fal. Et idem di-
cit ibi Barto. de teſtibus qui dicunt vnum extra iudicium ⁊ in iu-
dicio contrarium: quod dictum communiter per doctores repro-
batur quia dictum teſtis non iurati. extra iudicium eſt nullum: vt
l. ſolum. C. de teſti. ⁊ ideo ceſſat pena falſi: vt. l. ſi quis legatum. §.
hoc tamen. ff. de fulſis. Item gerens ſe pro milite vel doctore cum
non ſit incidit in falſum ⁊ punitur pro cõmiſſi qualitate arbitrio
97 iudicis: vt dicta. l. eos. §. finali. † Item vendens rem obligatam
alteri et eam non fore obligatam aſſeruit. l. ſi a debitore. §. eo. vel
in ſecundo inſtrumento obligatorio facit fraudulenter apponi
diem precedentem primam obligationem. l. repetita. ff. de fide in-
ſtrumentorum. Item qui obrepſit iudici id eſt qui per falſam ſug
geſtionem vel falſam ſcripturam aliquid obtinuerit a iudice: vt. l.
ſi quis obrepſerit. ff. de falſis. Item ſupponens partum licet de ta
li falſo non ſit accuſatio publica ſed ſolum parentum ⁊ quorum
intereſt. l. lege. §. de partu. ff. de falſis. Item requiritur per iudicẽ
contra producẽtem ſcripturam ſuſpectam: vt quia eſt raſa vel al's
maculata: vel producens vel ſcribens conſueuit alias tales falſita
tes facere. l. diuus. ff. de falſis. ⁊. l. iubemus. ⁊ per Salycetum. C. de
probatio. Similiter producens ſeu vtens ſcienter falſo reſcripto
pena falſi punitur maiori quam alio vtenti falſo inſtrumento. l.
maiorem. C. de falſis. In reſcriptis autem perſonalibus al's prin-
cipalibus de iuſtitia eſt idem quod in ceteris inſtrumentis: vt in
capitu. accedens. de crimi. falſi. quia parcitur ⁊ ſi de falſitate com
perta deſinat eis vti. Nam cum litere de ſimplici iuſtitia faciliter
haberi poſſint non preſumitur in eis commiſſa falſitas niſi docea
tur: vt dicto. §. accedens. Sed in reſcriptis etiam de gratia vtens
etiam ignoranter punitur niſi fecerit omnem diligentiam quam
potuit primo examinando ea ⁊ a peritioribus inueſtigãdo an ſit
verum vel falſum: vt in capitu. ad falſariorum. cum ſua glo. de cri
mine falſi vbi punitur tam vtens quam faciens: vel in ea faciens
falſum reſcriptum. Et hec eadem diſtinctio poteſt habere locum
etiam in reſcriptis principum. ſecundum glo. in. d. c. ad falſario-
rum. Sed falſificans vel ſciẽter vtens falſis reſcriptis aliorum in-
feriorum vt regis punitur leuius: quia ferro hulatur ⁊ in exiliu3
mittitur: vt in capitu. ad audientiam. de crimi. fal. Et adde quod
quicunq3 detruncaret bullas de literis papalibus vel alijs literis
incideret in penam falſi. l. fin. ff. de fal. ⁊ ibi per Barto. licitum eſt
tamen allegare legem correctam propter eius rationem habendã
vt not. gloſ. ⁊ ibi Barto. l. j. C. de latina liber. tollen. ⁊ capit. nouit.
de iudi. Item de falſo punitur dolo corrumpens album pretoris
in quingentis aureis. in. l. penulti. in principio. ff. de fal. ⁊ ibi per
Bartolum. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſditio. omnium iudi. Et ſi-
militer falſans publica pondera vel menſuras vt hic condemna-
98 tur in duplum ⁊ relegatur. ff. de fal. l. penul. ¶ †Ultimo no. qđ de
falſo cognoſcitur ſex modis: videlicet quatuor modis ciuiliter. ſ.
agendo: ⁊ exhibendo: replicando: ⁊ in integrum reſtitutionem pe
tendo: ⁊ duobus criminaliter: ſcilicet accuſando: ⁊ inquirendo:
de quo per gloſ. l. ſi ex falſis. C. de tranſ. Et per Innocen. in capit.
licet. de proba. Et vſq3 ad quãtum tempus poſſit cognoſci de fal-
ſo. dic vt. l. querela. C. de fal. Et adde qđ poſt publicationem teſtiũ
et etiam poſt ſentẽtiam poteſt opponi exceptio falſi ⁊ probari in-
directe: vt capi. cum venerabilis. de excep. ⁊. d. c. licet. de probatio.
Et an excep. falſitatis impediat executionẽ ſentẽtie. dic per Bar.
l. fina. C. ſi ex fal. inſtru. diligenter quod ſtatutum vel prouiſio fa-
cta de carceratis relegatis vel bannitis reſtituendis non extendi-
tur ad carceratos vel bannitos pro falſitate. text. ⁊ ibi per Barto
lum. l. lucius. ff. ad turpil.

99 **Item lex iulia.** ¶ †Uis illata tam cum armis quã
ſine armis per legem iuliam punit:
que ſimiliter inter publica iudicia numeratur. hoc dicit vſq3 ad
100 §. ſinautem. †Eſt enim pena. l. iulie ſeu violẽtie illate cum armis
deportatio ⁊ omnium bonorum publicatio. vt hic. ⁊. l. j. ff. ad legẽ
iuliam. de publi. vel priua. Et quandoq3. ſ. occaſione violentie illa
te eſt commiſſum homicidium etiam propoſitum: vt. l. quoniam
multa facinora. C. ad. l. iuliam. de vi publica. multis ⁊ alijs modis
diuerſis ⁊ varijs penis puniuntur violentie: vt notat gloſ. ⁊ Bar
tolus in. l. extat. ff. quod metus cauſa. ⁊ ſupra de interdictis. §. re-
101 cuperande. ⁊ ibi vide. ¶ †Sed quero an dicetur illata vis cum

armis ſi aliquis inſultatus cum armis vbi interuenerũt arma ſʒ
non fuerunt extracta: vt q2 forte nõ eis ſed pugnis verberati ſunt
dic qd ſic: q2 ſufficit terror armorum. l. iij. §. armis. ff. de vi ⁊ vi ar.
⁊ ibi Bar. Et ſicut pro armis euaginatis punietur inſultans: ita
pro armis non euaginatis. qd tenet Albe. de roſ. ſecunda parte
ſtatutorum ſuorum. c. xxxv. Et idem ſi aliqui erant armati aliqui
non vel etiam ſi omnes non eſſent. in prin. ſed ex poſtfacto ſumpſe
runt arma. nam dicitur violentia armis illata inſpecto fine ⁊ nõ
principio: vt. d. §. armis. ⁊ ibi gloſ. Et ideo ſi ego videns homi-
nes armatos veniẽtes aufugiam eorum terrorem: propterea ipſi
videntes hoc apprehenderunt poſſeſſionem vel domum meam:
102 ego dico: vi armata deiectus: vt no. glo. in. d. l. j. §. armis. ¶ † Et
adde quod armorum appellatio dicitur large ſcilicet pro omni
re apta nata ad nocendum: ⁊ ita continet arma ferrea ⁊ lanceas
arcus ⁊ fuſtes ⁊ lapides. ⁊ ſic tam arma offendibilia vt ſunt pre-
dicta quam etiam defenſibilia vt ſunt ſcuta: galee. l. armorum ap
pellatio. ff. de ver. ſig. Et qualiter modo accipitur in hac. l. iulia.
de vi publica. ⁊. ſ. de interdictis. §. recuperãde. ⁊. ff. ad. l. iul. de vi
publica. l. armatas. ⁊. l. penul. §. polorum. ⁊. d. l. iij. §. armis. de vi
⁊ vi arma. ⁊ ita etiam accipitur in permiſſione de occidendo fu-
rem ſe telo defendente. vt. l. ſi pignore. §. furem. ff. de fur. ⁊ ita etiã
accipitur in prohibitione facta deportãdo arma ad ſarracenos:
103 vt. c. ita quorundam. de iude. ⁊ ſarra. † Stricte accipitur appella-
tio armorum pro armis ferreis offendibilibus ⁊ defenſibilibus:
vt not. glo. in clemen. j. de ſta. mo. ſuper ver. arma. Et hoc modo
ſumitur in illa conſtitutione de armis. §. vt autem. col. vj. in qua
prohibetur omnis priuatus fabricare arma niſi pſonis publice
deputatis ad arma fabricanda. Et ſimiliter ibi phibetur omnis
priuatus arma deferre: alias arma perduntur ⁊ in publico era-
rio deferuntur: vt ibi patet. ⁊ no. glo. C. de fabri. in rubri. libro. vj.
Et hoc caſu non continentur fuſtes ⁊ lapides: ideo tunc prohibi
tus per ſtatuta portare arma non prohibetur facere lapides niſi
eſſet conſuetudo in loco vtendi lapidibus pro armis arg. l. quod
ſi nolit. §. qui aſſiduo. ff. de edil. edic. ⁊. l. ſemp in ſtipulationibus.
104 ff. de re. iur. ¶ † Quinimo etiam tenẽs arma in domo: agro: vel
villa tenetur. l. iulia. de vi publica. Fallit in pluribus caſibus vbi
quis non tenetur ex retentione vel delatione armorũ ſcilicet pro-
pter vſum venationis: nauigationis: itineris: mercationis: obue
nientis hereditatis. l. j. ⁊. ij. ff. ad. l. iul. de vi publica. Hodie indi-
ſtincte prohibitum eſt hic vendere vel portare arma offendibilia
vel defenſibilia ſine licentia principis. in aut. de armis. §. prohibe
mus. ⁊. C. vt armo. vſus. inſcio prin. iudi. ſit. lib. xj. dũmodo ſcias
quod appellatione armorum non continentur gladioli ad ſcin-
dendum panem vel temperandum pẽnas. vt eſt glo. ſingu. dicto
§. prohibemus. Predicta tamen generalis ⁊ indifferens prohibi
tio non tenendi: fabricandi: vendendi: ⁊ deferendi arma conſue-
tudinis non obſeruatur ſed poſt ſtatuta terrarum communiter
declaratur quomodo ⁊ quando liceat portare arma ⁊ quomodo
intelligantur arma prohibita per ſtatutum ⁊ de iſta materia vi-
de per Bar. l. j. ff. ad. l. iul. de vi pub. Appellatione autem telorũ
ſolum continentur arma offendibilia. l. pe. §. telorum. ff. ad. l. iul.
de vi publi. ⁊ dixi. ſ. eodẽ. §. item. l. cor. de ſicar. Et aduerte qd ha-
bens licentiam portandi arma non poteſt deferre arma offendi-
bilia apud iudicium nec in contione congregatorum ſeu conuen
tu ſcholarium. l. qui dolo. §. item qui cum telo. ff. ad. l. iulia. de
105 vi publi. ⁊ ibi per Angelum de peruſio. ¶ † Sed quero an ſi ali-
quis delinquat cum armis an punietur duplici pena ſcilicet pro
delicto commiſſo ⁊ pro delatione armorum. Jacobus de bel. qd
ſic argumen. dicte auten. de arb. §. penul. ⁊ argumen. l. nunquam
plura. ff. de priuatis delic. Quod intelligit Bart. niſi delatio ar-
morum fuerit ad committendum illud maleficium: quia tunc cõ
funditur ex maleficio ſubſecuto argu. illud. ff. ad. l. aquil. ⁊ quod
not. de inſultu ⁊ de percuſſione. in dicta. l. prima. ff. de priui. delic.
106 ¶ † Sed quero que ſit pena delationis armorum. dic qd eſt ipſo-
rum publicatio ⁊ punitio in pecuniã vel in corpus iudicis arbi-
trio ſecundum qualitatem delicti. vt. d. autenti. de armis. §. hoc
enim. ibi dum dicit penam in pecuniis. ⁊ in ipſum formidantes
caput vbi gloſ. ſingularis exponit id eſt penam iuris. ⁊ in perſo-
na. in quibus verbis vtuntur ſtatuta dum dicunt quod quis bã-
niatur in re et in perſona. Et quod eoipſo ſtatutum permittit
actũ in quo requiruntur arma: vt occidere bannitum in conſe-
quentia dicitur permittere declarationem armorum. l. illud. in fi.
ff. de acquiren. heredi. alias de procu. Et quia prohibitio deferen
di arma non debet fieri niſi in cauſa licita ac permiſſa argumen.
l. ſi cui. ff. de ſeruitu. Et hoc diſputando determinauit dominus
Tho. de hchiſis de bononia. ¶ Sed quero dum familia pote-
ſtatis vadit per ciuitatem portãdo arma reperit cultellum proie
ctum in terram per vnum ex pluribus ibi exiſtentibus nec cõſtat
quis eorum proiecerit quis punietur ex delatione armorum. Tã
credus de corne. in ſuo opere capitulo. xij. queſtione. xiiij. decidit
quod punietur: ⁊ penes quem arma extant. pro hoc argumen. l.
excipiuntur. ⁊ ibi ⁊ ad pedes dicuntur. ff. ad ſilleia. Si autẽ equa
liter ſunt proprie omnes induti tunc ne delictum remaneat im
punitum omnes puniuntur ratione incertitudinis vno tamen
ſoluẽte ceteri liberantur. l. prima. §. fina. cum ſe. ⁊ ſequen. ff. de his
107 qui deiec. vel effude. ¶ † Et attende qd aliqui dicunt qd priua-
tus hodie licite ⁊ ſine pena poteſt facere tenere emere et vendere
arma quia videtur facere ex tacito conſenſu populi et principis
qui cum ſciat hanc eſſe conſuetudinem maxime per Italiam et
non contradicat tacite permittere videtur. argumen. l. ſi tamen.
ff. ad macedo. ⁊ quod no. glo. magna in fi. C. que ſit longa conſue-
tu. Item quia non ſunt fabricenſes deputati a principe id eſt ar-
ma fabricantes. vt olim. ⁊. d. l. j. C. de fabri. ſed poteſt dicere quod
hoc cõſuetudine vſurpatum eſt ex impotentia principis ſicut eſt
vſurpatum merum ⁊ mixtum imperium: vt dicit gloſ. in aut. de
defen. ciui. §. nulla. colla. iij. Sed quid ſi non portat arma per ſe ſʒ
facit quod famulus portat poſt eum an teneatur ac ſi ipſe porta-
ret quod videtur. argu. l. j. §. deieciſſe. cum ſimilibus. ff. de vi ⁊ vi
armata. Contrarium tenent doctores per. l. ſi quis proferendũ.
ff. de fur. Nec obſtat. §. deieciſſe. quia dico quod bene videtur por-
tare arma vt teneatur alia pena ⁊ non illa qua tenetur portans.
108 ar. l. j. C. de nili. agge. non rum. ¶ † Item nunquid ſtatutum lai-
corum contra arma portantes liget clericos. et videtur qd non:
quia non ſunt ſubditi ſtatuentibus. l. j. C. de ſum. trini. ⁊ fide ca-
tho. ⁊. l. fi. ff. de iuriſ. om. iudi. ⁊. c. que in eccleſiarum. de conſtitut.
Sed dic contrarium: quia in his que concernunt publicam vtili
tatem comprehenduntur clerici. l. aditos. C. de epiſco. audien. et
quod not. gloſ. in. l. ex ea. ff. de poſthu. Sed non portare arma con
cernit publicã vtilitatem. vt in auten. de armis. in princ. ergo ⁊c.
Et de hoc eſt caſus in feu. de clemen. viola. §. fina. clericus. Item
quia eis eſt prohibitum portare arma in capitulo ſecundo de vi-
ta ⁊ honeſta. clericorum. Pena tamen huiuſmodi delationis exi
gitur coram iudice eccleſiaſtico non ſeculari. vt in aut. ſtamus. de
epiſco. ⁊ cleric. capitu. ſi diligenti. de foro competen. ⁊. d. §. ſi cleri-
109 cos. † Sed quero quando dicatur illata violentia vt habeat locũ
pena legis iulie de vi. dic quod ad hoc vt proprie violentia ſit fa-
cta requiritur cui reſiſti non poteſt. vt. l. ij. ff. l. quod metus cauſa.
Si igitur ſtatutum dicit quod condemnatus pro violentia non
poſſit appellare: ⁊ quidam ſit condemnatus: quia habuit homi-
nes congregatos in armis non dicitur condemnatus pro violen
tia: ⁊ ideo appellare poterit. nec ob. tex. ff. eod. l. iij. ⁊. c. eod. l. finali
vbi habẽs homines armatos punitur lege iulia de vi. que lex pu
nit violentiam illatam cum armis: vt hic. ⁊ ſic videtur quia ha-
bens homines armatos dicatur committere violentiam: ex quo
punitur. l. iul. de vi publi. quia reſponde qd lex iulia. nõ ſolum pu
nit violentiam inferendam: vt. d. l. iij. in princi. imo etiam ex ſup-
pletione ſenatuſconſulti puniuntur improbe coeuntes in aliena
lite vbi nulla interuenit violentia. l. ex ſenatus. ff. ad. l. iuliam. de
vi pub. Non igitur ſequitur iſte actus punitur per. l. iuliã. de vi.
ergo eſt violentus ſecundum Barto. l. ad. l. iuliam. de vi publica.
Dicitur etiam committi violentia ab abſente eo in quem cõmit-
titur dummodo res eius occupetur propria autoritate cõtra vo-
luntatem illius. l. creditoris. ad. l. iuli. de vi pri. ⁊. l. iij. §. ſi quis au
tem. in verſi. niſi ab his. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊ in vi priuata ſine ar-
mis oportet quod conſtet de animo occupare volentis per vim:
110 vt not. Barto. ⁊ Ange. in. l. creditores. ¶ † Sed in publica eoipſo
quod quis armatus intrat domum alterius ⁊ rapit res abſente
domino domus preſumitur violentia ex delatione armorum. ſe-
cundum Jacobum de Are. l. ſi quis ex domo. ff. de furtis. Et ideo
procedit libellus accuſatorius de violentia ⁊ robaria qd quis in-
trauit talem domum: ⁊ nullo ibi exiſtente abſtulit tales et tales
res. per. d. l. ſi quis ex domo. ⁊ ibi per Ange. vtraqʒ tamen lex ſcʒ
publica ⁊ priuata facit iudicium publicum vt hic. ⁊. l. j. ff. de pu-
bli. iudi. Et not. d. l. ſi quis ex domo. in fi. niſi in caſibus illius le-
gis vbi rapina eſt crimen priuatum quando raptor neminem re-
petit. vt no. in glo. in. l. infamem. ff. de pub. iudi. Et adde qd vbi-
cunqʒ habet locum lex iulia de vi priuata ſine armis: ibi habet lo
cum lex iulia de vi publica ſi fiat cum armis: vt eſt cum quis con-
uocatis ſociis verberat aliũ. vt. ff. ad. l. iul. de vi pub. l. qui domo.
§. hac lege. ⁊ lege iulia de vi priuata. l. ij. ⁊ vt eſt cum quis de do-
mo vel agro ſuo deiecit alium. l. j. in fi. ff. ad. l. iuliam. de vi publi.
⁊. l. ſi quis aliquem. ff. ad. l. iuliam. de vi priuata. Et vtraqʒ ha-
bet locum compulſiua: vt cum quis cogit debitorem ſuũ ſibi ſol-
uere. l. ſed ⁊ partus. in fi. ff. quod metus cauſa. vel cum quis mina
tur alicui ſe eum depredaturum niſi det ſibi certam pecuniam. l.
iij. in fi. ff. ad legem iuli. de vi publi. in ver. concuſſerit ⁊ in voce et
in vi ablatiua nec intereſt ad legem iuliam de vi priuata. Eſt ta-
men differentia an agatur pro vi expulſiua quo caſu requiritur
congregatio hominum. vt. d. l. ſi quis aliquem. ff. ad. l. iulia. de vi
priua. an agat̃ pro vi ablatiua. l. nec intereſt. ff. ad. l. iul. de vi pri-
uata. ⁊ ibi per Barto. ⁊ Salyce. l. iiij. C. ad. l. iul. de vi pub. vel pri-
ua. Et aggregatio hominũ verificatur etiam in vno homine con
gregato. l. ij. §. omnes. ff. vi bono. rapto. licet alias pluralis locu-
tio duorum numero ſit cõtenta. l. vbi numerus. ff. de teſti. In qui-
bus autem

bus autem ⁊ pro quibus habet locum.l.iulia.de vi publi.vel pri-
111 ua.vide.l.j.⁊ per totum.ff.ad.l.iul. de vi publi.⁊ priua.† Tamen
not.qḋ vbi quis verberat aliquem eſt priuatū crimen iniuriarum
l.lex cornelia.ff.de iniur.non autem eſt publicum.ſ.legis iul. de vi
publi.vel priua.niſi in quatuor caſibus.ſ.quādo verberatur amba
ſiator.Item quando appellans verberatur aut torquetur a magi
ſtratu a quo appellat.l.legis prime.ff.ad legem iuliam.de vi pu-
bli.⁊ ibi Bartolus. Item quando eſt facta verberatio coaduna-
tis hominibus: vt.l. ſecunda.ff.ad legem iuliam.de vi priua. ⁊.l.
iiij.C.eo.Item ⁊ quarto quando aliquis verberatur animo occi-
dendi.l.j.§.diuus.ff.de ſicar.Item tenetur lege iulia iudex ſecula-
ris ſi remittit ad epiſcopum clericum cum mitra in capite. d.l.lex
iulia.ver.que autem.in col.⁊ ibi Bartol. Item tenetur lege iulia
qui congregat gentem ⁊ eripit captum de manu familie ducen-
tis captum illum ad iudicem.l.lex iulia.ff.ad legem iuliam. de vi
priua.⁊ ibi Bartolus facit.§. arripiant.in auṫ.vt omnes obe.iu-
di.prouin.col.v.Si autem quis eripiat condemnatum ad mortē
tenetur.l.iulia maie.vt.l.cuiuſcunqȝ in fine.ff.ad legem iuliam ma
ieſta.⁊ ibi per Bartolum ⁊ Saly.l.finali.in fine.C.de maleſi.⁊ ma
the. De eripiente aūt debitorem fiſci vel priuati ciuiliter vide.l.
112 quoties.C.de exac.tri.libro.x.†Et adde quod contra violentiam
illatam filio pater poteſt eum defendere cum eadem ſit perſona.l.
ſi.C.de impube.⁊ ali.ſubſti.ſiue ſit filius legitimus ſiue naturalis
tantum.arg.l.hos accuſare.§.finali.⁊ quod ibi per Bartolum.ff.
de accu.⁊ ecōuerſo filius nedum poteſt defendere patrem:ſed etiā
punitur niſi defendat.l.vtrum.ff.ad legem pompe.de pari.⁊ auṫ.
vt cum de app.cog.§.aliud quoqȝ.Maritus poteſt defendere vxo
rem ⁊ econuerſo cum ſint eadem caro.ff.de libe.cau.l.tertia ibi vel
etiam vxori.⁊.xxx.queſtione.ij.c.admonere. Et in ſponſo ⁊ ſpon-
ſa in quibus idem eſt iudicium qḋ in viro et vxore.ff. de adul.l.ſi
vxor.§.diuus.⁊.C.de bo.liber.l.non ſane.Et ſimiliter amaſius po
teſt defendere concubinam propter ſocietatem ⁊ amicitiam qua
inuicem coniunguntur.l. finali.in fine.ff.de diuor.⁊.l.ſi vxor.§.ſi
quis vxorem.in ver.quod in concubinam.ff.de adulte.Et ſocius
poteſt defendere ſocium itineris.ff.de iniur.l.item apud labeonē.
§.tenetur.⁊ vigeſimatertia.queſtione tertia.capitulo non inferen
da.⁊ per totam illam queſtionem.Et dominus poteſt defendere
famulum cum ſit de ſua familia.l.ſecunda ⁊ tertia.de vſu ⁊ habi-
ta.⁊.l.ſecunda.C.de epiſco.⁊ cleri.⁊ econuerſo famulus poteſt iu-
uare dominum cui debet operas ⁊ quadam quaſi ſeruitute aſtrin
git ⁊ hoc clamore ⁊ armis ſine periculo perſone ſue. Sed ſeruus
debet ſe exponere morti pro domino.l.cum dominus.ff. ad ſille.
Et demum conclude quod iniuria ⁊ violentia illata vni intelligi
tur illata omnibus de cognatione ſua.per.l.ſecundam.ff.de liber.
113 cau.⁊ lege lex cornelia.⁊ ibi Bartolus.ff.de iniur. †Sed an extra-
neus poſſit iuuare extraneum aduerſus iniuriam ⁊ violentiam
ſibi illatam.Bartolus tenet quod ſic in.l.ſi quis in ſeruitute.in fi
ne.ff.de fur.⁊ per illum textum ⁊ idem tenet in.l.ſacrilegij. ij.ff.ad
legem iuliam pecu.Et idem tenet Innocentius in capitulo ſi ve-
114 ro.de ſenten.excommunicatio.¶†Et not.quod hoc verbum vio
lenter habet duplicem ſignificationem:ſcilicet actiuam ⁊ paſſiuā
ſicut cetera nomina verbalia:vt not. gloſ.in.l.ſecunda.ff. de duo.
reis. Accuſatio igitur quod quis cognouit mulierem violenter
non eſt probata:licet teſtes eodem modo deponant:quia cum ver
bum violenter poſſet ſumi dupliciter: ſcilicet pro violentia illata
viro dubia probatio non releuat probantem:vt in.c.in preſentia.
de probatio.ſcḋm Bartolum.Sed ange.dicit qḋ iudex ex officio
debet cogere teſtes ad declarandum ſuum dictum ambiguum ne
delictum remaneat impunitum.per gloſ.ſingularem in auṫ.de te-
ſti.§.ibi tamen.in glo.magna.ver.non habebit. colla.vij.

115 **Si autem.** ¶†Raptor virginis vel vidue vel ſancti
monialis punitur pena capitis ipſius ca
pientis:vel omnium opem ferentium. hoc dicit vſqȝ ad.§. item
l.iulia.Concor.l.vnica.C.de raptu virgin.de qua hic textus facit
mentionem canonizata.xxxvj.q.ſecunda.capitulo raptores.tene-
tur etiam rapiens.l.iulia.de vi.l.tertia.C.ad legem iuliā.de vi pu
bli.vel pri.habet locum igitur pena capitalis vbi quis rapit mu-
lierem virginem viduam vel monialem:vt hic vel nuptam: vel li-
bertinam: vel ſeruam alienam:vt.d.l.j.in prin.etiam ſi mulier ra-
pta fuerit volens:ſic patet quod raptus committitur in volentē:
vt.d.l.j.§.ceteros autem omnes.⁊.xxvj.q.j.c. raptores virginum.
⁊ ibi glo.licet al's in muliere libera volente ⁊ non doloſa perſua-
ſione inducta. vt hic preſumitur quod non fiat iniuria.l.j.§.vſqȝ
adeo.ff. de iniur. poteſt tamen pater filiam raptui aſſentientem
ex hereditate niſi diſtulerit eam nuptui tradere vltra vigeſimum
116 quintum annum.Et no.glo.xxxvj.q.j.c.raptoribus.†Non autem
habet locum hec pena in rapta meretrice:vt in glo.d.l.j.in princi-
pio.⁊.l.verum.ff.de fur.qr coitus cum meretrice eſt impunitus.l.
ſi vxor.§.ſed ⁊ in ea.ff.de adul.niſi ſit nupta.l.que adulterium.C.
de adul. vel diuertit a viro animo meretricandi.l. ſi mulier. C.de
adul.⁊ ſic ſcholaris qui tenet incluſaȝ meretricem cauſa libidinis
vltra.xx.horas non incurrit penam priuati carceris.ſcḋm Saly.
d.l.j.qḋ ſecus eſſet in alia muliere non meretrice cauſa libidinis
detenta vltra.xx.horas vt tenet Barto.in.d.l.verum.ff.de furti.
Et iſti raptores ⁊ eis auxilium prebētes reperti in ipſo flagrāti
crimine poſſunt impune occidi a parentibus ⁊ conſaguineis
mulieris.vt dicta.l.iuxta principium.ver.negotium.quod intel-
ligit ibi Cyn.⁊ Salyc.ab omnibus deſcendentibus ⁊ aſcendenti
bus ⁊ cognatis mulieris rapte.pro quo facit.d.l. lex cornelia.ff.
de iniur.⁊.l.j.ff.de liber.cau.Et ſic eſt vnus de caſibus in quibus
licet ſupradictis perſonis de quibus agitur ſibi ius dicere.vt.l.
j.C.vbi ⁊ quando licet ſine iu.ſe vin.de quo vide.xviij.caſus in q
bus licet ius ſibi dicere.in ſpec.de acti.§.j. verſicu. item qui vult.
117 ¶†Et hec pena licet non habeat locū in rapiente vxorē ſuā cum
ei detur interdictū de vxore exhi.niſi ante carnalē copulā religio
nē intrauerit qḋ pōt.vt in.c.ex publico.de cōuer. coniug. quāuis
non poſſit poſt carnalē copulā viro inuito vt.c.cū ſām.⁊.c.cū tū.
de rap.tū habet locū hec pena in rapiente ſuā ſponſam de iure ci-
uili.vt.d.l.j.ver. quicunqȝ numerauimus.licet de iure canonico
ſecus in ſponſa volente qui non dicitur raptor qui habuit mulie-
ris aſſenſum qr raptus eſt illicitus coitus a corrumpendo dictus
vnde qui raptu potitur ſtupro fruitur. vt dicit.tex.xxvij.q.ij.c.ra
ptus.⁊ mulier rapta nō poteſt de iure ciuili nubere raptori alias
priuatur bonis raptoris ſibi applicatis.vt.c.cū ſecundū.de here.
lib.vj.⁊ auṫ.de rap.mulier.coll'.ix.nec poſſunt parentes mulieris
huiuſmodi mulieri rapte cōſentire vt raptori nubat:alias incur-
runt penam deportationis ſi conſentiunt.vt.d.l.j.in ver.parenti
bus quorū.⁊ dicta auṫ.de rap.mulier.§.ideo quoqȝ.Et ſic eſt ſpe-
ciale hoc caſu qḋ nō poteſt quis ſine pena libere dimittere iniu-
riā ſuā.qḋ regul'r ſecus eſt.vt.l.qui cetu.§.qui vacātē.ff.ad.l.iu.de
vi pu.de iure aūt canonico qḋ ꝓualet hoc caſu in mrimonio ꝯtra
hendo rapta mulier:vnde pōt nubere ſuo raptori.vt.d.c.cū ſām.
⁊.c.accedere.de rap.⁊ cōpellit eā dotare.xxxvj.q.ij.c.tua.in ver.ſe-
cundū.Nō tū raptor compellit eā recipere niſi metu pene ſicut in
ſtupro ſiue raptu.vt dixi.ſ.e.§.itē.l.iul.de adul. Sȝ vbi rapta fuiſ
ſet alteri deſpōſata per verba de futuro:tunc ſponſus pōt illa ſpō
ſalia diſſoluere ⁊ cogit illā recipere.vt.xxvij.q.ij.c. raptor. et in.c.
quemadmodum.de re iudi.que incipit ſic patet. Et hoc caſu eſt
dubium cum ius ciuile ſit correctum circa matrimoniū pene ap-
poſitionē.ſ.vt mulier rapta nubens ſuo raptori bona raptoris ſi-
bi applicata reſtituat.de quo vide p Saly.d.l.j.C.de raptu virgi.
eſt glo.que tenet qḋ ſic.xxvj.q.ij.c.raptores.in glo.fina.⁊ eſt etiam
118 alia glo.in.c.cum ſecundum.de here.lib.vj.⁊ ibi domi.†pena aūt
raptoris ſi eſt liber ex eorum qui in ipſa rapina auxiliantur ⁊ aſſo
ciantur eſt pena capitalis ⁊ amiſſio omnium bonorum rapte mu
lieri applicandorum.vt.d.l.j.§.ſi naūt ingenuā. Ceteri aūt cōſo-
cij ⁊ miniſtri criminis vel qui raptorem ſuſceperint:vel qualiter-
cunqȝ opem ei tulerint decapitanť:ſed eorum bona rapte mulie-
ri non applicantur.d.l.j.§.poteſtas aūt.Si aūt raptor fuerit ſer-
uus acrius punitur quā ſi liber:qr cōcrematur.d.l.j.§.pe.Et ſimi
liter ſi mulier rapta eſt ſerua ⁊ raptor liber ſolum puniť capite et
non bonorum amiſſione.d.l.j.§.⁊ ſi quedam ancille. De iure ve-
ro canonico ſi raptor eſt clericus decedit a gradu ꝓprio ſi eſt lai-
cus anathematizatur.xxxvj.q.ij.c.eos qui.⁊.c.de puellis.Sed nū
quid hec eadē pena de qua hic loquiť habeat locū ſi mulier rapiat
mulierē cā libidinis.dic qḋ ſic:qr magis peccauit quā maſculus.
C.de adul.l.fediſſimam.Item an habeat locum ſi mulier rapiat
hominem lȝ raro cōtingat.Ioan.tenuit qḋ ſic. d.l.j.in ver. ſpon-
ſam.ſed gl.ibi allegat canones in contrarium cū nō ſit tāta auda
cia rapiendi in muliere ſicut in viro.Et hanc partē videtur ſequi
119 Cy.⁊ Saly.†vſqȝ aūt ad quātum tēpus durat accuſatio de raptu
dic qḋ perpetuo.id eſt vſqȝ ad.xxx.annos.l.mariti.§.fi.ff.de adul-
te.licet ſecus in adulterio.C.de adul.l. adulter. Quid aūt ſi quis
capit per violentiam virginem quam proſternit in terram ⁊ car-
naliter cognoſcit an punietur de raptu.dic qḋ nō ſed ex ſtupro:qr
rapt'eſt cū mulier per vim rapiť ⁊ de loco ad locū trāſfertur.⁊.d.
l.j.C.de raptu vir.⁊ hoc tenet Alberi.de roſa.tertia parte ſtatu-
torum ſuorum.q.xxxj.

120 **Item lex iulia pecu.** ¶†Contractantes pecu
nias vel res publicas ſa-
cras vel religioſas puniūtur pena legis iulie peculatus. que pe-
na eſt deportatio.Iudices vero et officiales pecunias publicas
ſubtrahentes ⁊ eis auxiliantes vel ſcienter ſuſcipientes capita-
li pena puniuntur. hoc dicit vſque ad.§. eſt autem inter.Sunt
ergo duo examinanda in hoc.§.primum que maleficia puniat
hec lex ſecundum que ſit eius pena. Ad primum dic quod lex
punit furantem pecuniam vel aliam rem publicam ſcilicet fiſci
vel ciuitatis Romane. Qui autem furatur rem vel pecuniam
alterius ciuitatis quam Romane non punitur hac lege ſed furti
121 vt hic in gloſſa prima. ¶†Et ſic patet qḋ appellatione reipu-
blice proprie ⁊ ſtricte ſumēdo intelligitur de re publica ciuitatis
Romane.vt hic.⁊.l.ſi res publica.C.ex qui.cau.ma.Alie enim ci-
uitates loco priuatorum habentur.l.cum qui vectigal.ff.de verb.
ſignifi.Aliquando tamē large ⁊ improprie intelligitur etiā de re

publica aliarum ciuitatum ſecundū ſubiectam materiam: vt no.
d.l.eum qui.de quo vide per Jaco.de bello viſu.aut.de here.⁊ fal.
in prin.col.j.Item intelliges quod ſubtrahens pecuniam ciuita-
tis incidit in peculatum ⁊ punitur hac lege deportationis pena:
quia non adminiſtrabat dictam pecuniam:vt hic.eſt enim pecula
tus reipublice aut ſacre furtum non ab eo factum cuius periculo
fuit.l.ſacrilegij.§.labeo.ff.eodem.Si autem fuiſſet officialis ad re
cipiendum ⁊ adminiſtrandum pecuniam fiſcalem ⁊ ſic eius peri-
culo fuiſſet ⁊ in vſus eius conuertiſſet ⁊ fiſco non reſtituiſſet tunc
non tenetur hac lege ſed tenetur.l.iulia.de reſiduis in reſtitutio-
ne ſimpli ⁊ tertia parte pluri:vt infra eodem.§.ſunt preterea.Ex
quo ſequitur quod maſſarius communis qui exigit pecuniam cō
munem ſi partem conuertit in ſuos vſus quod tenetur ad illam
retentam et tertiam partem plus ex.l.iulia.de reſiduis.ſecundum
Bartol.ff.eodem.l.ſacrilegij.§.labeo.al's eſt.§.cum eo.Et ſi ſunt
plures officiales ſeu neceſſarij exigentes qui conuertant in vſus
ſuos tenētur ſolum inter omnes vna pena.l.ſi mulier.§.de publi.
et.l.tres tutores.⁊ ibi no.ff.de admi.tuto.licet al's quādo nō ſunt
officiales quilibet delinquentium teneatur inſolidum.l.j.C.de cō-
dictio.furti.⁊.l.ſi quis id quod.§.finali.ff.de iuriſditio.omniū iu
122 dicum.et per Barto.d.l.ſacrilegij.§.labeo.ff.eodem.¶†Secun-
do punit lex committentem ſacrilegium.i.furantem rem ſacram
de loco ſacro vt calices cruces thuribula ⁊ ſimilia:vel rem religio-
ſam:vt ornamenta ſepulchrorū:vt hic in glo.nam ſicut ſepulchra
ſunt religioſa:itaqꝫ religioſis adherent:vt.l.que religioſis.ff.de
123 rei vēdi.†Sed adde qd ad hoc vt committat quis ſacrilegiū hec
duo requiruntur:ſcilicet quod res ſit ſacra ⁊ auferatur de loco ſa-
cro.Et ſi quod iſtorum defecerit non erit ſacrilegium ſed furtum
l.diu.⁊ ibi gloſ.ff.eodem.ſecus de iure canonico ſecundum quod
ſufficit alterum vt dicatur quis committere ſacrilegium:vt.xviij.
quiſquis in fine.Et quid ſit ſacrilegiū vnde dicatur ⁊ que ſit eius
pena ⁊ cui applicetur.vide glo.magnam.xvij.q.iiij.c.ſacrilegiū.
Tertio punit hec lex dānificātes rem publicā aliter quā furando
vt hic in ver.furari:vt qr immiſcet ferrū vel ſimilē rem auro vel ar-
gento puro.l.j.in fi.ff.eo.ti.vel cum monetarius publicus falſo ſi-
gno publice ſignat ⁊ ſibi retinet:vt.d.l.ſacrilegij.§.que cum offi-
124 ciales.†Ergo publice tenentes ſigillum florenorum ⁊ immitten-
tes in ſigillo florenos non bonos:⁊ ſic ledentes rem publicam in-
cidunt in peculatum.arg.d.l.j.ff.eo.⁊ ibi per Bar.priuate autem
perſone:vt artifices maculātes:vel falſificantes aurum vel argen-
tum priuatum:⁊ ad ligam publice ordinatum minorantes tenen
tur.l.cornelia.de falſis.l.legis cornelie.⁊ ibi per Barto.ff.de fal.⁊
l.j.C.de fal.moneta.Item punit damnificātem rem publicam de-
lendo vel aliter maculando librum vel ſcripturam publicam con-
tinentem menſuras agrorum vel viarum publicarum.l.qui tabu
lam.ff.eodem.facit.l.ſi quid illud qd.ff.de iuriſ.om.iudicum.⁊ ibi
per Barto.Item punit eum qui ſimulans ſe creditorem fiſci reci
pit pecuniam priuatam a debitore fiſci.l.ſacrilegij.§.eo capite.ff.
eodem.ſecus ſi vt nuncius recipit pecuniam a debitore fiſci ad fi-
ſcum perferendam quam retinuit ⁊ in ſuos vſus conuertit:nam
tenetur.l.iulia.de reſiduis.poſt annum.⁊ iſte talis poteſt mulcta-
ri pignorari ⁊ etiam perſonaliter detineri donec ſoluerit:vt.d.l.
ſacrilegij.§.fin.⁊ ibi per Barto.Item punit ſcribentem in libris
publicis minorem quantitatem quam res publica vendiderit vel
locauerit rem.l.hac lege.ff.eodem.Item punit eum qui arcam po
nit in templo in qua hominem includit qui poſt templum clau-
ſum egrediēs ſpecioſa templi ſubtraheret ⁊ ſecum in arcam defer
ret.d.l.hac lege.§.diuus.Punit etiam perforantem muros:the-
125 ſauri communis vel eccleſie.l.qui perforant.ff.eodem.†Nunc ad
ſecundum que ſit pena peculatus:dic qd regulariter eſt pena de-
portationis:vt hic in ver.alij vero.⁊.l.ij.ff.eo.Et in iudicibus pu-
blicis pecunias ſubtrahentibus tempore adminiſtrationis ⁊ eis
auxiliantibus vel ſubtractam occultantibus eſt pena capitalis
mortis naturalis:vt vult iſte textus ⁊.C.eodem.l.j.licet glo.ibi ex
ponit.i.deportationis:que expoſitio videtur contra iſtum text.
126 †Et qd hec accuſatio ſit publici iudicij:competit enim ipſi reipu-
blice ſeu fiſco cuius eſt res ſurrepta:⁊ cuilibet alteri:vt ſupra eo-
dem titulo.in principio.⁊ verſi.publica autem ſunt.Competit au
tem ipſi fiſco cuius res eſt ſurrepta actio ciuilis in factum ad qua
druplum:ſiue clam:ſiue palam ſit ſurrepta quando aufertur res
incorporata in fiſcum:⁊ ſic iam ſibi acquiſita.l.ſacrilegij penam.
§.finali.⁊.l.penultima.⁊ ibi gloſ.ff.ad.l.iuli.pecu.⁊.l.auferatur.
§.finali.ff.de iure fiſci.⁊.l.j.C.de his qui ex publicis ratiociniis.li-
bro decimo.⁊.l.qui in contractibus.C.de iure fiſci.eodem libro.
Si autem res ſurrepta nondum ſit incorporata in fiſcum ⁊ ſic nō-
dum eſt acquiſita.ſed tamen eſt ei delegata ⁊ tunc datur actio in
duplum.C.de iure fiſci.l.defenſionis facultas.libro decimo.⁊ idē
ſi quis recipit de bonis debitoris fiſci volentis fraudare fiſcum.
quia ſimiliter tenetur in duplum.l.aufertur.§.ſi aliquid.ff.de iu-
re fiſci.ſecundum Dyn.⁊ Bartolum.d.l.ſacrilegij penam.in fine.
127 †Pro ſacrilegio autem videtur pena variata quia lex aliquan-
do dicit imponendam extra ordinariam.l.lege.§.mandati.ff.ad
legem iuli.peculatus:ſcilꝫ vt fiat punitio ſeuerius ⁊ clementius
pro qualitate perſone ⁊ conditione rei tēporis etatis ⁊ ſexus:pro-
pter que ſacrilegia quandoqꝫ furca ſuſpenditur:⁊ quandoqꝫ ad
beſtias damnatur etiam pro modica re ſurrepta de templo ab hu
mili perſona:et quandoqꝫ deportatur ſi fuerit perſona honeſta
ſeu in dignitate poſita.⁊ hec probantur in dicta.l.ſacrilegij penā.
ff.eodem.quando lex dicit eam eſſe capitalem penam.l.ſacrilegij
capite.ff.eo.Et quandoqꝫ dicit ſacrilegum puniendum plus quā
furem ⁊ minus quā verum ſacrilegium.d.l.ſacrilegij.verſicu.atqꝫ.
128 ¶†Pro cuius intelligentia ſciēdum eſt quid eſt ſacrilegium ve-
rum et quid quaſi ſacrilegium.ſecundum gloſ.⁊ Barto.d.l.ſacri-
legij capite.Verum ſacrilegium eſt cum ſacrum aufertur de ſacro
loco publice conſecrato id eſt ad publicū vſum omnium:vt eccle-
ſia.Quaſi ſacrilegium eſt cum ſacrum aufertur de loco ſacro pri-
uatim conſecrato id eſt ad priuatum vſum aliquorum tantum:vt
ſunt oratoria priuata conſecrata que ſibi faciunt nobiles ⁊ frater-
nitates in domibus eorū.d.l.ſacrilegij capite.j.⁊.ij.reſponſo.vbi
probatur vtrunqꝫ.Eſt ⁊ aliud quaſi ſacrilegium quod committi-
tur errādo vel negligendo in articulis fidei de quo cognoſcit pre-
ſes ſimul cum epiſcopo.l.prima.C.de crimi.ſacrile.Et ſic ibi pa-
tet quod ignorantia iuris diuini equiparatur dolo:vt ignorans
puniatur tanquam ſacrilegus.Si quis per ignorantiam contra
fidem faciat vel rebaptizando quod non licet.l.prima ſecunda et
tertia.de ſacramen.non reiterandis.Similiter ignorare ius ciui-
le eſt lata culpa.l.leges ſacratiſſime.C.de legi.⁊ per Dyn.in re.iu-
ris ignorantia.libro ſexto.et plene per Salyce.in.l.ſenatus.C.de
129 his qui in teſta.ſibi aſcribunt.†Item eſt quaſi ſacrilegium impro
bare potentiā principis cum quid facit ex certa ſciētia:cum clam
non obſtante ad ea que ſpectant ad eius iuriſditionē vt cum ſciē-
ter elegit indignum ad officialem.l.ſecunda.C.de crimi.ſacri.Eo
enim ipſo quod ſuperior habens poteſtatem diſpenſandi ſcienter
elegit indignum videtur cum eo diſpenſare ita etiam ſi ignoran-
ter ſi veriſimile ſit eum diſpenſaſſe ſi ſciuiſſet.ſecundum Barto.l.j.
C.ſi ſeruus vel liber ad decurionatum aſpira.libro decimo.vt in
ſpecu.de diſpen.§.qualiter.ver.dicunt autē.⁊ per Innocen.in.c.
diuerſis falla.de cle.coniug.⁊.c.veniens.de filiis preſbytero.Item
punitur quaſi ſacrilegus quoniam aſſumit adminiſtrationē vel
qd ſit aſſeſſor in ppria ciuitate niſi ſit pretor vrbis rome vel aſſeſ-
ſor procurator ceſaris vel ex certa ſcientia ſibi concedatur a princi
pe.l.iij.C.de crimi.prout videtur velle glo.C.de crimi.ſacri.in ru-
bri.licet diuerſe videatur:vt.ſ.declaratum eſt tamen ſemper eſt ca
pitalis:vt eſt de mente gloſ.in dicta.l.ſacrilegij penam.in ver.eta-
tis.in prima ſolutione quam ſequuntur ibi Barto.⁊ Salyce.in
rubric.C.de crimi.ſacrile.Credo tamen quod ex cauſis poſitis in
dicta.l.ſacrilegij poſſit penam minuere iuxta materiam.l.quid er
go.§.pena grauior.⁊ quod ibi per Barto.ff.de infa.⁊.l.ſi ſeuerior
130 C.e.†Item adde quod accuſatio de hoc crimine durat ſolū quin-
quennio:vt hic in gloſ.ſicut etiam de adulterio.l.quinquennium.
ff.de adul.Item tranſit contra heredes etiam lite non conteſtata:
quod generaliter ſecus eſt:vt no.de heredi.que ab inteſta.deferun
tur.ſ.§.per cōtrarium.quia turpia lucra ſunt ab heredibus aufe
renda.l.in heredibus.ff.de calumnia.

131 **Eſt et inter.** ¶†Lex fauia de plagiariis inter publi-
ca iudicia numeratur que penā irrogat
capitalem.hoc dicit vſqꝫ ad.§.ſunt preterea.Pro cuius.l.materia
et eius intelligentia quare ſic vocatur de plagiariis.et de eius vo-
cabuli expoſitione:dic quod vocatur plagiarij:quia committens
hoc crimen plagij facit magnam plagam hominibus cum quis
aufert patri filium et abducit eum:et etiam priuat maritum vxo-
re abducta:et quandoqꝫ ſeruo abducto:vt hic in gloſ.⁊.C.eo.in ru
132 brica.⁊.ff.eodem.l.prima.†Eſt enim hoc nomen plagij equiuocū:
quia quandoqꝫ accipitur pro dolore:vt hic quandoqꝫ pro vulne-
re.ff.ad legem aquiliam.l.ſi ex plagis.quandoqꝫ pro rete venato-
rum.l.emptorem.§.finali.ff.de actio.empti.quandoqꝫ pro rigore:
vt in gloſ.ſuper rubri.in fine.C.eod.quandoqꝫ pro parte predij.l.
133 vxorem.§.agri plagam.de lega.iij.¶†Secundo quero in quibus
cōmittatur crimen plagij:vt habeat locum hec lex fauia.dic quod
crimen plagij committit qui orbat patrem ſcienter ⁊ doloſe ſuo fi
lio viuente.i.eum abducit ad remotas partes:vt pater eum ha-
bere non poſſit.C.eo.l.fi.⁊ idem dicit glo.in vxore orbata viro ſuo.
ex qua glo.arguitur ſingulariter qd vxor cuius vir eſt ex banni-
tus appellatur orbata ⁊ vidua et gaudet priuilegio vidue.de quo
in.l.j.quādo impera.inter pupil.⁊ vidu.Item qui abducit ſeruū
alienum.l.j.⁊.l.qui.C.eo.Secus ſi ſit filius vel ſeruus abducentis
vel ſupprimentis:quia in filio vel ſeruo proprio ſuppreſſo non
committitur plagium.l.plagij.C.eodem.⁊ hec exceptio ciuilis op
poſita ab accuſato de plagio:ſcilicet quod abductus eſt eius filius
vel ſeruus tanquā preiudicialis ad criminalē debet primo termi-
nari.l.preſes.C.eo.Sicut queſtio ſtatus oppoſita inter ſimilem ex
134 ceptionem lenocinij.l.quoniam alexandrum.C.de adul.†Si au-
tem accuſatus credit ſiue putauit ſubductum forte eius filium
vel ſeruum cum non eſſet ſi fuit motus iuſta ratione et ceſſet do-
lus non

lus non habet locum hec pena quia quamuis ignorantia etiam iu
ris excuſat dolum: ⁊ per conſequens a pena que venit imponenda
ratione doli vt no. in. d. l. preſes. ⁊ eſt tex. in. l. igitur. §. ⁊ generaliter.
135 ff. de libe. cau. †Item qui abducit fratrem alterius. l. ſi fratrē. C. eo.
vel alium liberum hominem inuitum vt. d. l. quoniam. ⁊. l. penul.
C. eo. Item non ſolum qui abducit tenetur crimine plagij ſed etiā
que liberum hominem inuitum vel ſeruum alienum inuitum ſcien
ter habuerit: celauerit: vendiderit vel emerit: vel ad fugam ſeruum
ſolicitauerit: vel qui ad predicta ſocius fuerit. l. j. ⁊. l. non ſolum. §. le
ge. ff. eo. Secus ſi ignorante quis emerit. l. comparētem. C. eo. Item
ſecus ſi volentem detineat. l. iij. §. ſi quis volentem. ff. de libe. ho. ex
hi. vel vendat ad precium participandum vt. s. de iure perſo. §. ſer
136 ui. †⁊ ſimiliter donans permutans in dotem dans liberum homi
nem committit plagium. l. lex fauia. ff. eod. An igitur incidant in
hanc legem iſti magni domini qui donāt ſibi inuicem liberos ho
mines ſicut mimos: ioculatores: ⁊ cātores. dic quod non quia non
donant eos inuitos ſed vt liberi permanentes ⁊ volentes perma
nent penes donatarium prout permanebant penes donatorem ſe
137 cundum Bar. in. l. lex fauia. ff. eo. †Et tales ſic rapientes ⁊ detinen
tes liberos homines non ſolum tenentur. l. fauia. ſed etiā pena pri
uati carceris no. gloſſ. in. l. iij. C. ad. l. iuliam. de vi publi. vel priuat.
Non ergo vz ſtatutum vel bannimentum quod quicunq; cepit ali
quem liberum hominē ⁊ in fortaliciam communis duxerit habeat
certum precium a communi niſi eſſet hoſtis ciuitatis: quia tunc po
teſt inſtitui premium capienti. l. non omnes. §. ſi. ff. de re mili. ſecū
138 dum Bar. in. l. j. ff. eo. †Et qui ſeruum alienum vendidit emit vel
alias contractat ſi faciat animo celandi: domino tenetur. l. fauia.
139 furti: ⁊ ſerui corrupti vt no. glo. in. l. j. ff. eo. †Et ex hoc patet differē
tia inter furem ⁊ plagiarium: quia fur eſt qui habet animum celan
di ſeruum ⁊ dominum priuandi ⁊ ſibi acquirēdi. Sed plagiarius
eſt qui ſolum habet animum celandi ⁊ priuandi licet ſibi non que
ratur. licet glo. in. l. ſed abducta. C. de fur. dixerit quod plagiarius
eſt qui conſuetus eſt abducere vendere vel celare ſeruos ⁊ liberos
homines: ſed certe etiam ſine conſuetudine committitur plagium
ſed conſuetudo bene aggrauat penam ſecundum Saly. in. d. l. ſi ab
ducta. vbi eſt caſus quod nullus rem quācunq; bona fide a plagia
rio abductam vſucapit ſicut nec rem furtiuam propter vitium rei
140 vt. s. de vſucap. §. ſi aliquando. †Sed an ſupprimēs: celans vel ra
piens ſcortum. i. meretricem etiam ancillam alterius cauſa libidi
nis committat plagium vt teneatur. l. fauia. dic quod non. Quia
voluntas ⁊ propoſitum rapientis eſt ad finem libidinis complen
de: non occultationis ⁊ priuationis faciende ⁊ voluntas ⁊ propo
ſitum diſtinguunt maleficia vt. l. verum. ij. ff. de furt. Et in quo loco
poſſit accuſari ⁊ puniri plagiarius. dic vt. l. ij. C. vbi de crimine agi
141 oportet. †Et quis poſſit de hoc crimine accuſari. dic regulariter
quilibet cum ſit publici iudicij. l. plagij. j. C. eo. ſed preferuntur pa
ter mater frater ſoror ⁊ ceteri ſuorum iniuriam pretēdentes. Et ita
intellige opinionem Placen. in. l. ij. C. vbi de crimine agi oportet.
⁊. l. hos accuſare. ff. de accu. Item adde ex predictis quod p quod
dam ſenatuſconſultum quod non habemus ſed de eo fit mentio in
l. quod ſepe. §. ſi quis. ff. de contrahend. empt. ⁊. l. ij. ff. de plag. fuit
142 ſtatutum †quod ſeruus in fuga exiſtens non poſſit ſimpliciter ven
di vel donari etiā a domino ſuo vel emi ab alio. ⁊ vēdens ⁊ emēs
incidit in fauiam. ⁊ fuit ratio ne ſerui inuitentur ad delinquendū
⁊ fugiendum. Cum enim ſeruus haberet dominū ſic rigoroſum ⁊
implacidum aufugeret propter quam fugā dominus modico pre
cio recepto eum venderet vt not. in. d. l. in fuga. ⁊ ſic patet cum hoc
fuerit ſtatutum in odium ſeruorum quod domini renunciare non
poſſunt ſicut nec exceptioni macedoniani odioſe vt no. in. l. tamen.
ff. ad macedo. Sub conditione autem ſcilicet cum ſeruus perfecu
tus erit recuperatus bene poteſt vendi vel donari. d. l. ij. ff. eodem.
Item etiam poteſt vendi per alienationem neceſſariā vt. d. l. in fu
143 ga. ver. coheredibus. C. eo. †Tertio quero que ſit plena. l. fauie. de
plagia. dic pro ſeruo in fuga exiſtenti vendito vel donato eſt pecu
niaria fiſco inferenda cum non ſit determinata erit arbitraria que
licet olim in conſuetudinem eſſe deſierit. l. ſi. ff. eo. tū non eſt ſublata
ſed per conſtitutionem principis tanq; poſteriorem eſt renouata. l.
in fuga. C. eo. cum ſua glo. in ver. penam. in ſecunda que eſt vera te
net Saly. quia hoc caſu non eſt proprie plagium vt patet ex predi
ctis pena corporalis eſt in ſeruo vel liberto plagium committente
vt ſubijciatur beſtijs. In ingenuo ſi eſt nobilis damnatur in metal
lum ignobilis vero capite minuitur. l. ſi. C. eo. Et patet quod plus
punitur ignobilis quam nobilis. quod eſt verum quantum ad pe
nam corporalē imponendam. l. pedius. ff. de incen. rui. nau. ⁊. l. iij.
§. pe. ff. de ſic. ſed in pecuniaria magis punitur nobilis: ⁊ in digni
tate poſitus. l. properandum. §. ſin autē. C. de iud. Et idem vbi de
lictum tendit in derogationem ⁊ ignominiam dignitatis ⁊ officij
l. quidam. ⁊ ibi per Bartol. ff. de penis. ⁊. l. preſbyteri. in fine. C. de
epiſcopis ⁊ clericis. ⁊ per Saly. in. l. ſeruos. C. ad legem iuliam. de
vi publica.

Sunt preterea. ¶Hic tractat de alijs quatuor publicis iudicijs. ⁊ hoc intendit. Lex
iulia ambitus. repetundarū de annonis. ⁊ de reſiduis ſunt publica
iudicia que non ſolum animaduerſionis penam ſed alias penas ir
rogant. ⁊ per predicta ſatis demonſtratiue de publicis iudicijs di
ctum eſt. de quibus latius in pandectis ſeu digeſtorum libris conti
144 netur. hoc dicit vſq; ad finem libri. ¶†Not. quod hic dicit de. l. iu
lia repetundarum. quod ſcilicet non irrogat penam ſanguinis: ta
men de iure digeſtorum lex iulia repetundarum infert capitalem
animaduerſionem vt cum iudex propter pecuniam condemnauit
innocentem ad mortem. l. lex iulia. §. hodie. ff. ad. l. iul. repetunda.
In alijs autem licet quandoq; ſit pena corporalis non tñ animad
145 uerſionis vt infra patebit. †Et primo videamus de. l. iulia ambi
tus. ⁊ que ſit eius pena. dic quod in quatuor caſibus vt hic in gloſ.
ſcilicet contra impetrantem honorem vel dignitatem per pecuniā.
Secundo contra noua vectigalia inſtituentem. Tertio contra reū
vel accuſatorem domum iudicis cauſam cognoſcentis ingredientē
⁊ iſti tres caſus ponuntur. ff. eodem lege prima. Et quarto contra
contumacem ſeu repetentem idem officium primo completo. ⁊ hoc
ponitur in lege prima. C. eodem. Et primo vt dixi habet locum cō
tra eum qui impetrat honorem vel dignitatem prece vel precio. et
ſic baratariam vel ſimoniam: que punitur in centum aureis. ⁊ eſt
infamis vt dicta lege prima. ff. ad. l. iul. ambitus. cum ſua gloſſ. Et
poſt iuramentum preſtitum quod nihil dedit vel dabit conuictus
poteſt damnari in quadruplum eius quod dedit. l. ſancimus. C. ad
legem iul. repetunda. Et ſic eſt duplex pena vna legis centum au
reorum ⁊ alia conſuetudinis ſcilicet quadrupli. ⁊ vna exacta tolli
tur alia: cum vtraq; tendat ad vindictam. l. pretor edixit. §. ſi dicat.
146 ff. de iniur. ſecundum Barto. ff. eod. l. j. iuxta finem legis. ¶†Hoc
autem dictum ſcilicet quod impetrans honorem vel dignitatē pe
cunia vel prece incidit in legem iuliam ambitus recipit plures li
mitationes ⁊ exceptiones. Quia primo hoc non habet locū in vrbe
romana: ſed in alijs oppidis ⁊ ciuitatib⁹ vt dicta lege prima. C. ad
legem iul. ambitus. quia in vrbe romana ſpectabat olim ad popu
lum romanum ⁊ hodie ad principem in temporalibus: ⁊ ad papā
in ſpiritualibus condere leges: ⁊ eligere officiales. lege finali. C. de
legibus. ⁊ in. c. ſolite. de maiori. ⁊ obedien. contra quos non eſt pre
ſumptio ſimonie: licet contra ſibi aſtantes ſepiſſime committatur
⁊ incidant in hanc. ⁊ dicit Saly. ſuper rubri. lege prima. C. eodem.
Sed ⁊ hodie ſpectat ad papam eligere officiales etiam temporales
in vrbe romana vt de electio. capitulo fundamenta. ver. proinde. li
147 bro ſexto. †Secundo hoc nō habet locum in eo qui prior impetrat
ad bonum finem ⁊ meritum ſcilicet vt ſuis bonis meritis ⁊ virtuti
bus preſit egenis ⁊ pauperibus. l. ij. C. de recto. prouin. ⁊. l. virtutū.
C. de ſtatu. ⁊ imagi. ⁊ ſecundum hunc intellectum intelligitur illud
qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat. viij. queſtione
prima. qui epiſcopatum. Nam deſiderat opus ſcilicet vt proſit et
mereatur. non autem vt ſolum preſit vt no. glo. in. l. j. ff. ad. l. iul. am
bitus. ⁊ in. l. ſi quanq;. C. de epiſ. ⁊ cleri. ⁊ ſecundum hoc etiam poſ
ſet intelligi. l. barbarius philippus. vbi ſeruus fugitiuus preturā
petijt vt ſuis moribus ⁊ virtutibus prodeſt. ⁊ ſic non incidit in am
148 bitum. ⁊ ita intelligit ibi Roffre. †Tertio hoc non habet locū in
dignitate ſpirituali: quia eam non licet poſtulare aliquo modo ſed
inuitus debet antiſtes eligi precellens caſtitate ⁊ humilitate ⁊ alijs
virtutibus vt dicta lege ſi quanquam. ⁊. xxxvj. diſtin. capitulo opor
tet. cum multis ſequentibus diſtinctionibus: niſi poſtularet vt pro
ſit vt dictum eſt. Nec etiam habet locum in dignitate temporali q̄
habet annexam iuriſditionē que non poteſt peti ab inferiori a prin
cipe propter preſumptionem ne impetrans grauaret ſubditos vt
in autentica vt iudices ſine quoquo ſuffra. §. cogitandum. col. ij. li
cet ab ipſo principe poſſit a quo ceſſet omnis ſuſpicio ambitus et
ſimonie vt dictum eſt ſupra in. ij. limitatione. Si autem hec digni
tas temporalis non habet annexam iuriſditionem tunc poteſt peti
palam licet non clam. ſecundum opinionem gloſſe. quam ſequitur
Barto. in. l. illa. ⁊. ff. eodē. licet Salyce. C. eodem. lege prima. non at
tendat hanc differentiam ſcilicet clam vel palam. Sed ſolum an ſit
dignitas habens annexam vt licet peterem clam palam prece ⁊ pre
149 cio. lege prima. in principio. ⁊. l. tol. §. j. ff. de publi. †Secundus ca
ſus in quo habet locum hec lex iulia ambitus contra noua vectiga
lia inſtituentem. dicta lege prima. ver. item is. ff. eodem. vbi impo
nitur pena centum aureorum ex ſola impoſitione ſiue exactione vt
ibi. Si autem exigat per vim punitur. l. iulia de vi publica. l. finali.
ff. ad. l. iuliam. de vi publica. cuius pena eſt deportatio: ⁊ omnium
bonorum publicatio vt ſupra eodem. §. item lex iulia de vi. Puni
tur etiam ex tali exactione per conſtitutionem principis exilio per
petuo. l. finali. C. noua vectiga. ⁊ de iure canonico communione ca
ret chriſtiana vt in capitulo innouamus. de cenſibus. ⁊ patitur ex
communicationis ⁊ interdicti ſententiā: ſi exactio fiat contra per
ſonas eccleſiaſticas vt ibi in clemen. ſi. de cenſi. ⁊. c. quanq;. eo. ti. lib.
vj. Non enim poſſunt imponi noua vectigalia ſine iuſſu principis
vt. d. l. ſi. niſi ex neceſſaria cauſa permittentis alias peccat ſecundū
Innocen. in. d. c. innouamus. vel ex antiqua conſuetudine preſcri
pta tanto tempore cuius memoria non exiſtit vt in capitulo ſuper
quibuſdam. §. preterea. de ver. ſig. Que preſcriptio tanti temporis

cuius memoria nõ extat qualiter probet.vide per glo.in.c.j.in gl.
fin.de preſcrip.lib.vj.⁊ per Inno.in.c.quid per nouale.ff.de ver
bo.ſigni.⁊ in ſpecu.de proba.§.j.ver.vlti.queritur qualiter.⁊ per
150 bar.in.l.in fama.§.item labeo.ff.de aqua plu.arcen.†Tertius ca
ſus in quo habet locum lex iulia ambitus eſt contra accuſatorem
vel accuſatum criminaliter qui prohibetur conſulto intrare came
ram iudicis vt ſecum familiaritatem capiat ⁊ ſibi faueat. Et iſte
caſus fuit adiunctus per quandam legem iudiciariam:quam nõ
habemus.l.iulie ambitus.ſ.cẽtum aureos ſicut punitur ambiens
honorem:vt.d.l.j.ver.⁊ ſi quis reus.ff.eod.Doctores autem bene
poſſunt intrare cameram iudicis quibus etiam ingrediendi con
ſiſtorium iudicis ceſaris facultas prohibetur.l.ſcienter.C.de offi.di
uer.iudi.⁊ quibus etiam permittitur ſedere cum iudice exceptis
eis quibus merita vel facta cauſarum panduntur.l.j.C.de offic.
151 ciui.iudi.†Quartus caſus in quo habet locum dicta lex ambitus
eſt contra eum qui poſt finitum officium ſibi iniunctũ repetit vel
continuauit idem officium reſcripto impetrato in quo non valet
reſcriptum.⁊ talis iterato recipiens:ſuſcipiens ⁊ gerens officiuꝫ
in quo ſemel fuit:vel cõtinuans poſt finituꝫ tp̃s hoc caſu incurrit
penã deportationis.l.j.C.eo.Qui aũt recipit pecuniã ad decernẽ
dum alteri honorem vel munus tenetur.l.iulia repetun.l.iij.ff.ad
152 l.iuli.repetun.⁊ ibi not.in glo.⁊.ĩ.in.§.proxi.†Eſt enim ſciendꝫ
quod quis nõ poteſt cõtinuare honorem ⁊ dignitatẽ ſeu officium
finito tp̃e:nec põt ſe refirmare ad illud officiũ.l.honor.§.gerendo
rum.ff.de mune.⁊ hono.⁊.l.nemo.ij.C.de aſſeſſo.Sed debet vaca
re ad eoſdem honores per quinquenniũ:⁊ alios poſt triennium:⁊
a legatione longinqua per bienniũ.l.ij.C.de mune.⁊ hono.nõ cõ
ti.⁊ de interual.lib.x.⁊ filius in poteſtatem dat vacationem:⁊ ecõ
uerſo.⁊ frater fratri quando ſunt ſimul in eadem domo.l.j.in.d.
153 ti.de mune.⁊ hono.non conti.†Hoc autem fallit in decurionatu
qui non preſtat vacationem ab alijs officijs.vt ibi no.Tertio fal
lit in ſubſidium quando non extant alij idonei:quia tunc qui geſ
ſerunt poſſunt cõpelli continuari ⁊ de nouo creari.d.l.honor.§.fi
154 nali.ff.de mune.⁊ hono.†Quarto fallit ſi princeps proprio mo
tu ⁊ ex priuilegio illum confirmet:quia tunc illud officium conti
nuare ⁊ exercere poteſt vt not.gloſſ.in.l.ij.C.de diuer.offi.libro.xij.
nam non creditur tunc principem ad importunitatem petentis
feciſſe nec confirmatum rem publicam ⁊ ſubditos ledendo.Sed
potius principem eum refirmaſſe ſuorum exigente experientia me
ritorum vt.d.l.liceat.in fi.C.de aſſeſ.Et idem quando vniuerſus
populus nullo reluctante refirmat vt in autentica de defen.ciui.
155 §.fina.col.iij.†Et adde quod officialis non debet refirmari in of
ficio niſi de priori tempore ſyndicatus ⁊ rationem reddiderit.l.ne
minem.C.de ſuſcep.⁊ ar.libro decimo.⁊ ibi per Barto.qui etiam
ibi dicit quod officialis non debet eſſe perpetuus:ſed temporalis
⁊ ad plus biennalis.Et ſimiliter quis eligi non debet ad aliud
nouum officium niſi fuerit ſyndicatus ⁊ rationem reddiderit de
primo officio per.l.reſcripto.§.debitores.ff.de mune.⁊ hono.⁊ ibi
per Barto.Adde etiam quod licet quis continuans officiũ poſt
tempus finitum incidit in ambitum:non tamen ſi expectat ſucceſ
ſorem.nam vſqꝫ ad aduentum ſucceſſoris debet quis continuare
nec inde recedere non enim dicitur finitum officium donec veniret
ſucceſſor.l.meminiſſe.⁊ ibi glo.⁊ Bartol.ff.de officio proconſu.et
156 lega.¶†Sequitur nunc de.l.iulia.repetundarum de qua queri
tur primo in quibus caſibus locũ habeat:ſeu que crimina puniat
ſecundo que ſit eius pena.Ad primum dic ſimul cum gloſſ.hic qͦd
habet locum quandocunqꝫ iudex ſeu magiſtratus aliquid ꝓpter
latam cauſam late ſumpto hoc vocabulo accipit pecuniam vt no.
in.l.ea.in ver.ea.ff.eodem.Et ſic per baratariam ⁊ ſimoniam ali
quid facit vel omittit in officio per ſe vel comites ſuos vt cum reci
pit pecuniam ad iudicandum vel non iudicandum.l.iij.ff.eodem.
etiam in bonam cauſam ſcilicet pro eo qui fouet iuſtitiam vt not.
ff.de condictio.ob turpem cauſam.l.ij.Et punitur extra ordinem
etiam ad penam capitalem vel deportationis in inſulam ſecundũ
qualitatem ſententie vt ſi per pecuniam odio vel calore condem
net innocentem ad mortem.l.lex iulia.§.fina.ff.eo.punitur ⁊ alijs
penis diuerſis hic iudex pecunia corruptus vt no.in.l.j.⁊.ij.⁊ aut.
ibi poſita.C.de pe.iudi.qui male iudi.Item punitur hac lege qui
recipit pecuniam ob dicendum vel non dicendum teſtimonium.
l.eadem.in princi.ff.eo.Tenetur etiam iſte talis concuſſionis pe
na extraordinaria.l.ij.in fi.ff.de concuſſi.ſicut ille qui recepit pecu
niam ob calumnioſe accuſandum vel non accuſandum vt.d.l.ij.et
d.l.eadem.qui etiam tenetur actione in factum de calũnia ad qua
druplum que actio concurrit cum iſta.l.repetun.l.j.§.j.ff.de calũ.
Item punitur hac.l.officialis ſuper conductu gentium armorum
qui conducit aliquem ſtipendiarium per pecuniã ⁊ ſimoniam vt
d.l.eadem.§.ea.lege.Item qui accipit pecuniam vt arrenget pro
aliquo in publico conſilio.d.l.eadem.ver.neue quis.Item qui re
cipit pecuniam vt det iudicem delegatuꝫ vt ea iubeat iudicare vel
non iudicare.d.l.lex iulia.ff.eo.Item qui recipit pecuniam vt po
nat aliquem in vinculis vel a vinculis relaxet.d.l.lex iulia.ver.ne
ue ab hominum.ff.eo.Item qui penam precio cupiditatis alicui
iniunxit vel remiſit vel extorquet a ſubditis ⁊ in officio ſibi conceſ
ſo male ⁊ ſimoniace ſe habuerit.l.iubemus.C.eodem.⁊.l.fina.ff.eo
dem.Item qui pecuniam dedit accepit pro adminiſtratione officij
concedenda.l.ſancimus.C.eo.quo caſu habet etiam locum lex iulia
ambitus.l.j.ff.ad.l.iuliã.ambitus.⁊ dixi.ſ.in principio.huius.§.
157 †Debet igitur rector anteꝙ̃ intret officium iurare coram principe
quando per eum fit electio:vel coram prioribus populi quando fit
a populo vt no.glo.in autentica vt iud.ſine quoquo ſuffra.§.iuſiu
randum.in ver.dabunt.col.ij.ad delationem chartularij.i.cancella
rij vel notarij quod nihil dedit daturus eſt per ſe vel per alium ali
cui pro adminiſtratione in officium faciendo.Item quod ſtabit cõ
tentus ſuo ſalario ⁊ nihil vltra recipiet durante officio nec etiam fi
nito pro aliquo beneficio in officio preſtito ⁊ ſic puras manus ha
bebit.Item quod finito officio ſtabit ad ſyndicatum per tempus
deputatum ⁊ rationem reddet de geſtis ⁊ adminiſtratis per eum.
⁊ habetur hoc iuramentum in dicta autẽtica vt iudi.ſine quoquo
ſuffra.§.ſi igitur a nobis.coniuncta.l.ſancimus.C.ad.l.iul.repetũ.
De iuramento imperatoris quod facit pape dum recipit vnctionẽ
conſecrationem ⁊ diadema vide in.c.tibi domino.lxiij.di.de qua
in cle.de iureiurando.Item punit hec lex cum quis recipit dona
vel munera iure digeſtorũ valentia vltra cẽtum aureos vt.d.l.eadẽ.
in fi.ff.eodem.recipiat a coniunctis perſonis in infinitum:quia cõ
iuncte fraudem excipit.d.l.j.in fi.dummodo non donet ratione of
ficij vt ibi not.⁊.d.l.eadem.§.oportet.Item niſi recipiat eſculenta ⁊
poculenta que olim non licebat recipere ſed hodie ſic ſcilicet quan
do non habet ſalarium ſecundum glo.hic ⁊ in autentica ſcriptum
eſt exemplar.ij.§.prohibeant autem.col.ij.⁊ in.l.plebeſcito.ff.de of
ficio preſi.Et intellige illud quod ſcilicet olim poterat dona recipe
re vſqꝫ ad centum aureos bene eſt hodie correctum per dictam aut.
ſcriptum eſt exemplar.Sed quod liceat iudici recipere a coniũctis
quantumcunqꝫ donare velint duntamen non ratione officij non
reperio correctum:ſicut nec legata ⁊ ſucceſſiones coniunctorum
querere.argumentum.in capitulo requiſiſti.ver.ſi vero relin
quatur a propinquo.extra de teſt.Similiter quod hodie nõ liceat
iudici recipere eſculenta ⁊ poculenta niſi in defectum ſalarij.Guli.
de cu.in.d.l.plebiſcito.⁊ Barto.in.d.l.lex.§.apparet.ff.eo.⁊ Saly.
in.l.iubemus.C.eodeꝫ.dicunt quod imo etiam hodie licet recipere
eſculenta ⁊ poculenta que infra paucos dies conſumi poſſunt per
capitulũ ſtatutum.§.inſuper.de reſcrip.libro.vj.Et illud autenti
ca ſcriptum exemplar debet reſtringi vt ꝓhibeat alia munera:non
eſculenta ⁊ poculenta.⁊ tenent opinionem gloſſ.⁊ dicunt quod.§.
oportet inſuper.loquitur in delegatis quibus licet recipere eſculen
ta ⁊ poculenta:⁊ etiam recipere ſportulas quod non licet ordina
ris iudicibus.⁊ ita tenet Jacob.de bel.in.d.autentica ſcriptum eſt
exemplar.Ray.in ſua ſumma tenet quod in foro penitentiali non
licet ordinario quicꝙ̃ recipere a litigãtibus:quia propter ſuſpicio
nem vitandam debet manus ſuas ab omni munere excludere.j.q.
prima.ſunt nonnulli.⁊ ſi recipiat tenetur ad reſtitutionem nec ſuf
ficit donantis remiſſio.ab alijs autem non litigantibus licet recipe
re moderate tamen eſculenta ⁊ poculenta per dictum.§.inſuper.et
l.ſolent.in fine.ff.de officio conſul.⁊.xviij.diſtinc.capi.de eulogijs.
158 ¶†Sed quero an hec lex repetundarum habeat locum tam in iu
dice ordinario ꝙ̃ delegato.dic quod ſic.l.omnes.cum glo.C.eo.que
ſit eius pena.dic quod duplex ſcilicet pecuniaria ad quadruplum
l.ſancimus.C.eo.⁊ corporalis extraordinaria.lex iulia.§.fina.ff.eo.
159 †Sed an hec lex habeat locum tam in ciuili quam in criminali.dic
quod pecuniaria quadrupli habet locum in vtraqꝫ vt tenet glo.in
ver.pecunie.in.d.l.lex iulia.Sed corporalis habet locum ſolum in
criminali cauſa in qua imponitur pena publicationis bonorũ vel
maior.⁊ ita intellige glo.in.l.omnes.C.eo.⁊ ibi per Saly.Sed cui
datur hec pena quadrupli.dic quod medium leſo ⁊ medium fiſco
datur vt dicit gl.in.l.j.C.eo.⁊ hoc ſi non fiat turpitudo ex parte do
nantis alias tota pena detur fiſco:quia turpia lucra ſunt fiſco ap
160 plicanda.l.lucius.ff.de iure fiſci.†Et no.quod hec lex iulia repetũ.
habet tria ſpecialia reſpectu heredis officialis delinquentis in offi
cio vt nota.l.ij.ff.eo.in glo.magna.⁊ ibi per Barto.nam ipſe delin
quens tenetur infra annum a tempore depoſiti officij ad quadru
plum ⁊ poſt annum in ſimplum.l.j.C.de calum.ſed reſpectu here
dis ſunt hec tria ſpecialia.Primum quod ex delicto defuncti tene
tur heres inſolidum etiam lite cum defuncto non conteſtata:ſicut
etiam eſt ſpeciale in quibuſdam delictis alijs vt notatur.ſ.de here.
que ab inteſta.deferuntur.§.per contrarium.quod regulariter ſe
cus eſt.ſ.de perpe.⁊ tem.act.§.non autem.⁊.l.ex iudiciorum.ff.de
accuſa.Secundum quod tenetur heres licet nihil ad eum peruene
rit quod regulariter eſt ſecus.C.ex delictis defunctorum.l.j.Tertiũ
eſt quod etiam de eo quod peruenit non tenetur heres niſi vſqꝫ ad
annum:vbi regulariter debet teneri perpetuo.l.videamus.ff.quod
161 metus cauſa.⁊.l.in heredem.ff.de calum.†Item attende quod ma
giſtratus non ſolum tenetur de baratarijs a ſe commiſſis ſed a ſuis
officialibus.l.in committentes.ff.eo.l.j.C.eo.⁊ tamẽ liberatur eos
exhibendo.l.ſi cum exhibuiſſet.ff.de publi.ſecundum Barto.ff.eo.
l.ij.Attende etiam ſingulare quod licet in loco adminiſtrationis
officij

officij officialis fuerit ſyndicatus tamen de iſtis furtis: delictis: et
baratarijs de quibus non fuit cognitum poteſt perpetuo ſecun-
dum naturam actionis conueniri et accuſari in proprio domici-
lio ſue patrie. glo. ſing. eſt in. l. ij. in gloſ. magna iuxta finem. in ver.
item oppono. ſed Bal. in. d. l. obſeruare. §. profeciſti. de officio pro-
conſul. ꝛ lega. ff. eodeʒ. dicit hoc eſſe verum in his que nõ preten-
162 dunt nomen officij: vt furta: homicidia ꝛ ſimilia: † Secus in his
que ſunt geſta ratione ſui officij in quibus terminus perempto-
rius aſſignatus in genere pro generali proclama. ſuper generali
inquiſitione ſyndicatus facta abſolutione excludit poſtea agere ꝛ
querelare volentes. l. ſi ea. C. qui accuſa. non poſſunt. ꝛ. l. ſi eo tem-
pore. C. de remiſſio. pigno. ꝛ in. c. cum in tua. extra qui matri. accu.
poſ. Item ſi conueniretur officialis in loco domicilij poſſet petere
ſe remitti ad locum adminiſtrationis: vbi agẽti obſtabit exceptio
163 rei iudicate. l. j. et. ij. C. vbi de ratio. agi oportet. ¶ † Sequitur de
lege iulia annona. hec lex facta fuit ꝛ locũ habet vt hic dicit gl. cõ-
tra eos qui quoquo faciunt vt annona carior vendatur puta im-
pediendo vel impediri faciendo vel detinendo naues vel nautas
annonam conducentes. l. ij. ff. ad. l. iuliam. de anno. Item facien-
do cariſtiam bladorum: vt emendo omnem quantitatem blado-
rum que inueniri poſſit. ꝛ conſeruando vt temporibus minus fru
ctuoſis carius vẽdi poſſit. l. annonam ꝛ ibi gloſ. ff. de extraordina.
cri. A ruſticis tamen blada ad ciuitatem conducentibus bene li-
cet emere in groſſo non ad hunc finem cariſtie. Sed ne iſti ruſtici
diu ſtantes ad vendendum ad minutum ſubducantur ab operi-
bus ruſticalibus. l. ſecunda. ff. de nundi. Et non ſolum prohibita
eſt conuentio inter aliquos facta de emẽdo omne granum vt poſt-
ea ſequentibus temporibus carius vendatur. dicta. l. ſecunda in
princi. ff. ad. l. iuli. de anno. Sed etiam eſt prohibita conuentio fa-
cientium monopolium id eſt conuentionem de quibuſcunqꝫ ſpe-
ciebus materiebus pertinentibus ad victum vel quemcũqꝫ vſum
per ipſos ſolos vendendis in damnuʒ ꝛ cariſtiam rei publice. Ca
ſus eſt in. l. prima. C. de monopo. ꝛ comen. neg. vel arti. ꝛ cõtra fa-
cientes debẽt omnibus denudatis bonis in perpetuum mitti exi-
164 lium vt ibi dicitur. † Qui ergo dedit ei arrhas in emptioneʒ om-
nium aromatum ciuitatis vt ipſe ſolus poſtea carius vendat cuʒ
preſciuerit naues adducentes fore ſubmerſas dicitur facere mo-
nopolium in ciuitate ꝛ incidit in dictam penam: vt dicta. l. prima
nec ob. quod quis non debet inuitus prohibere neqꝫ cogi vende-
re vel emere. l. inuitum. C. de contrahen. emp. quia licet regulari-
ter quis non cogatur vendere vel emere. C. de iure delibe. et per
Bart. l. prima. de communi ſeruo ma. nec etiam minus iuſto pre-
cio vendere. l. fina. ff. ad. l. iuliam. de anno. tamen in iſtis rebus ad
victum ſpectantibus poteſt quis a prefecto vel officiali ad quem
ſpectat vt. l. j. §. cum vrbem. ff. de offi. prefec. vrb. vel etiam ab epiſco
po illius loci. l. fina. §. item epiſcopi. ff. de mu. ꝛ hono. cogi vende-
165 re. vt dicto. §. cura. ꝛ ibi gloſ. et Barto. ſuper ver. ſuarum. † Pro
abundantia ergo populo facienda poſſunt abundantes frumen-
to cogi mittere illud ad vendendum in foro. vt. d. §. cura. iuſto ta-
men precio ſtatuendo ſecundum varietatem temporum ꝛ ſterili-
tatem rerum. arg. l. non debere. ff. ad munici. l. ſi. ff. ad. l. iul. de an-
no. ꝛ. l. precia rerum. ff. ad legem falcidiam. ꝛ per Bar. in. l. j. C. de
fru. vrbi. conſtanti. lib. x. Et ſi eſt tempus neceſſitatis ꝛ cariſtie co-
gitur quis etiam minus iuſto precio vendere. l. ſecunda. §. cum in
eadem. ꝛ annum. ff. ad. l. rodiam. de iact. ꝛ ibi no. ſecundum Bar.
in. d. §. cura. Item poſtq̃ quis expoſuit frumentum vel aliaʒ rem
ad victum ſpectantem venalem in foro poteſt ſtatui ꝙ cogatur vẽ-
dere. ꝛ ſic ſtatutum eſt conſonũ iuri communi diſponẽs ꝙ omnes
portantes bladum venale in foro teneantur illud vendere et am-
plius illud reportare non poſſunt. ꝛ hoc fuit de mente glo. in. d. §.
cura. in ver. ſuaruʒ. in vltima ſolutione. ꝛ. l. nemo. ij. C. de iude. ꝛ. d.
l. ſi. §. item epiſcopi. Item pro fertilitate in cõmuni habenda ꝛ ca-
riſtia euitanda poteſt ſtatui ꝙ quilibet mercator teneatur ire vel
mittere ad alienas partes ad emendum granũ in communi ven-
dendum: ac etiam poteſt quilibet iuxta ſuã facultatem cõpelli mu
tuare pecuniam in cõmuni mittendam ad granum emendũ. l. j. C.
vt nemini liceat in emp. ſpe. ſe excu. lib. x. ꝛ ibi glo. ſi. Item. vt in cõ
muni. paleat facultas habendi poteſt ſtatui ne aliquis vltra ſuam
indigentiam emat ne alijs res cariores vel incommoditatem ha-
166 bendi reddat. l. j. C. de epiſ. audi. ꝛ ibi per Saly. plene. † Et gene-
raliter in his rebus ad victum ſpectãtibus ſine quibus homines
viuere nequeũt poſſunt precia ſtatui: ꝛ ſuper eis diſponi prout pu
blica vtilitas exigit vt ſic publica vtilitas preferatur priuate. vt di
cit glo. cum iuribus in ea allegatis in. d. l. fin. §. item epiſcopi. ff. de
mune. ꝛ hono. in ſolutione ad contrarium. l. iij. in rubrica. ff. ad. l.
167 iul. de annonis. † Que autem ſit pena huius fraudantis annonã.
dic ꝙ duplex ſcilicet pecuniaria. xx. aureoruʒ. l. ij. in ſi. ff. ad. l. iuliã.
de annonis. ꝛ corporalis extraordinaria. l. annonam. ff. de extraor.
crimi. Et ad accuſandum de hoc crimine admittitur ſeruus cõtra
dominũ. l. prima. ff. ad. l. iul. de annonis. licet al's regulariter inter
ſeruum ꝛ dominum non poſſit eſſe iudicium niſi in caſibus nota-
tis in. l. vix certis ex cauſis. ff. de iudi. Item admittitur mater ad
accuſandum de hoc crimine. l. fina. ff. ad. l. iul. de annonis. que al's
non admitteretur niſi proſequendo ſuam vel ſuorum iniuriam. l.
qui accuſare. cum tribus ſequentibus. ff. de accuſ. et canoni. ij. q. j.
168 c. prohibentur. ¶ † Nunc ſequitur videre de. l. iulia de reſiduis. et
hec vt dicit hic glo. habet locum ꝛ punit eum qui pecuniã ſibi da-
tam pro aliqua adminiſtratione exequenda vel pro alio opere pu-
blico faciendo non expendit in dicta adminiſtratione: ſed totam
pecuniam vel eius partem pro ſe retinuit. l. ij. ꝛ. l. iiij. §. ſed et quid
ff. ad. l. iul. pecu. ꝛ de reſiduis. ꝛ. l. ſacrilegij capite. §. cum quoqꝫ. eo-
dem titu. Item punit euʒ qui recipit pecuniam publicam ſibi da-
tam vt conduceret vel emeret aliquam rem pro re publica. vel ſibi
datam pro emptione vel locatione reipublice a ſe facta cuʒ eſſet ad
hoc deputatus. d. l. iiij. §. iulia. ff. eodem. Item punit eum qui re-
cipit pecuniam publicam ſuo periculo traijciendam quaʒ in ſuos
169 vſus cõuertit. l. ſacrilegij. §. his autem. ff. eodem. ¶ † Et no. quod
ad hoc vt quis puniatur hac lege requiritur ꝛ oportet ꝙ pecunia
recepta ſit ſuo periculo: vt. §. his autem. vt eſt in caſibus ſupra-
dictis. vt cum maſſarius rei communis deputatus ad pecuniam
communitatis exigendam ipſam pecuniam vel eius partem in
ſuos vſus conuertit. Si autem quis non deputatus ad hoc ſurri-
puiſſet pecuniam publicam que non erat ſuo periculo committit
peculatum cuius eſt maior pena q̃ reſidui. ꝛ in hoc differt crimen
peculatus a crimine reſidui: vt dixi. ſ. eodem. l. peculatus. In caſu
tamen etiam qui accipit pecuniam priuatam: puta a debitore fi-
ſci fiſco perſoluendam quam non ſoluit: ſed in ſuos vſus conuer-
tit ꝛ cõtumaciter eam ſoluere. reſiſtit vſqꝫ ad annum tenetur poſt
annum. l. iulia. de reſiduis. vt dicta. l. ſacrilegij. §. fin. poteſt tamen
interim tanq̃ debitor fiſcalis pignorari ꝛ mulctari ꝛ etiam perſo-
naliter capi. ibi dicitur. ꝛ in carceribus poni ſi perſiſtat in contu-
macia in ſoluendo ꝛ non aliter. l. nemo carcerem. de exactio. tribu.
libro. x. nec liberatur debitor fiſcalis carceratus cedendo bonis
quando fuit contumax in ſoluendo al's: vt dicta. l. nemo. Et dixi
170 ſ. de actionibus. §. is quoqꝫ. † Secus autẽ in debitore priuati qui
non poteſt capi nec carcerari niſi prius ſit condemnatus et excuſ-
ſus: cum vltimum remedium ſit carcer. vt nota in. l. iiij. §. tutores
ff. de ſuſpec. tuto. ꝛ liberatur cedẽdo bonis. l. j. C. de ceſſio. bonorũ.
Sed bene poteſt capi vt carceretur ſed non vt veniat poſtquam ſe-
mel fuit in iudicio tunc ꝛ promiſit ſtare iuri ꝛ non ſtetit. l. conſen-
taneum. C. quomodo ꝛ quando iudex. Sed ſi nunquam fuit in iu-
dicio tunc ſi eſt debitor legitime citatus et eſt contumax iudex co-
gitur ad petitionem partis eum facere capi. d. l. conſentaneum.
Sed ſi non eſt contumax id eſt non eſt ter citatus iudex non co-
gitur ad petitionem partis ſed eius officio poteſt eum facere ca-
pi: ſi vult: vt voluit glo. in. l. ſed ꝛ. ſi is. ff. de in ius vocando. dunta-
men non extrahatur inuitus de domo. l. pleriqꝫ. eodeʒ titulo. niſi
pro mandato iudicis de comparendo neglecto: quia tunc poteſt
pro iſto crimine contemptus mandato iudicis capi etiam in do
171 mo pro alijs criminibus. vt notat in dicta. l. pleriqꝫ. † Sed nunqd
iudex poteſt facere capi denunciatum de crimine antequaʒ ſibi cõ
ſtet de delicto ſi de eius fuga dubitet. dic ꝙ poteſt per tex. in capi. ſi
clericos. de ſententia excommunicationis. libro. vj. et. l. ſi longius.
§. ſi filius. in ver. vel dum venit. ff. de re. iu. ꝛ per Barto. in. d. l. ſacri
legij. §. fina. Si enim poteſt debitor in cauſa ciuili propter fugaʒ a
priuato etiam detineri. l. ait pretor debitorẽ. ff. que in frau. cre. nec
eſt locus iuratorie cautioni in tali ſuſpecto et fugitiuo ſi non po
teſt ſatiſdare. vt no. gloſ. in ver. ſola promiſſione. in. l. ij. §. ſi dubite
tur. ff. de iudi. multomagis poteſt in iudice incipi a captura pro-
pter ſuſpicioneʒ fuge. facit quod no. glo. finalis in. l. dies feſtos. C.
de fer. dum dicit niſi timeatur de eius receſſu. pena autem huius
legis de reſiduis eſt vt delinquens condemnetur parti amplius
tertia parte quam debet id eſt in reſtitutione pecunie quã in vſus
conuertit et in tertia eius. vt hic in gloſ. ꝛ. l. iiij. §. ſed et qui pecu-
niam. ff. eodẽ. Quero nunquid ſint aliqua iudicia quam hoc titu-
lo deſcripta. dic quod ſunt alia de quibus gloſ. dubitauit in. l. j.
ff. eodem. vt eſt lex iulia viſcella. que olim prohibebat liberto aſpi-
rare ad honores et dignitates ſub pena ei extraordinarie impo-
nenda. l. j. C. ad legem iuliã. viſcel. et. C. ſi ſeruus ante libe. adep.
aſpira. libro. x. niſi prius impetraſſet ius aureorum anulorum.
id eſt vt poſſet ꝛ neceſſe haberet portare anulos aureos in ſignum
precedentis libertatis et ſemiplene ſubſequentis ingenuitatis. ha
bentur enim vt ingenui quo ad honorem ſcilicet et dignitates ma
trimonia ꝛ quedam alia. ꝛ habebantur vt liberti quo ad iura pa-
tro. conſeruanda. vt notat in. l. ſecunda. C. de iure anu. aureo. ꝛ eſt
gloſ. magiſtralis in. l. ij. ff. de iure anu. aureo. Si autem libertus
a principe impetret reſtitutionem ad antiqua natalia quibꝰ om-
nes liberi naſcebantur tunc plus conſequabatur libertus. l. ſi. ver.
quemad. ꝛ ver. tamen. C. de bo. libe. Et ideo tunc quia tollũtur iu-
ra patronatꝰ ꝛ tractatur de preiudicio tertij qñ princeps reſtituit
natalibus debet interuenire conſenſus eius de cuius preiudicio
agitur. l. interdum. in ſi. ꝛ. l. nec filio. ꝛ. l. patrono. ff. de nata. reſti.
Et nota in. l. nam ita diuus. ff. de adop. al's non poteſt tollere ius
priuati niſi ob publicam vtilitatem. vt dicit gloſ. in. d. l. patrono.

⁊ ꝙ ex certa ſciētia faciat ⁊ etiam dicat ſi expedit nō obſtante tali
172 lege. vt no. in. l. fi. C. ſi contra ius vel vtilita. publi. † Hinc eſt ꝙ le-
gitimatio facta de aliquo illegitime nato nō valet niſi citatis his
qui eſſent ſucceſſuri ab inteſtato per. d. l. interdum. cum ſe. niſi fue-
rit legitimatio ex diſpoſitione patris vita. vel poſt eius mortȝ de
quo per Bar. in. l. gallus. §. ſed quid ſi tantum. ff. de li. ⁊ poſth. ho-
die vero iſta ex vice l. eſt correcta. vt dicit glo. in. d. l. j. ſi ſeruus ante
li. quia ſola manumiſſio hodie confert manumiſſo quod olim cō-
ferebat ius anulorum aureorū ⁊ manumiſſus efficitur ingenuus
⁊ verus ciuis romanus quo ad honores ⁊ dignitates conſequen-
das ⁊ matrimonia cuȝ nobilibus contrahēda: ⁊ vt habeat tutorē
ingenuum reſeruatis iuribus patronatus. vt dicit gloſ. in ver. re-
generationis. in auẗ. vt lib. decete. §. j. col. vj. tranſumptiue poſita
C. de iure anul. aureo. auẗ. ſed hodie. que autem iure patro. ⁊ qua-
liter retineantur ⁊ perdantur eſt glo. magiſtralis in. d. l. fina. C. de
173 bo. lib. ⁊. ſ. de exhe. lib. † Item crimen preuaricationis eſt publicū.
⁊ quandoqꝫ priuat. nam ſi quis accuſatur de preuaricatione facta
in publico iudicio eſt publicum crimen: al's eſt priuatum crimen
ſiue preuaricatum fuerit vel concluſerit in publico ſiue in priuato
174 crimine. l. ij. ff. de preuari. ⁊. l. j. C. de aduo. diuer. iud. † Et cōmitti-
tur crimen preuaricationis eoipſo ꝙ accuſator verum crimen de
quo accuſauit ſcienter abſcondit. l. j. verſi. publicari. ff. ad turpil.
⁊. l. j. ff. de preuari. vel ficticie admittendo falſas defenſiones ⁊ bo-
nas probationes diſſimulando vt reus abſoluatur. l. j. §. preuari-
catorem. ff. ad turpil. vel cuȝ aduocatus vel procurator aduerſam
partem iuuat prodita parte ſua id eſt qui cum parte ſua eſt corpo
re ⁊ palam cum parte aduerſa eſt animo ⁊ clam. l. j. ff. de preuarica.
⁊. l. preuaricatores. ff. de verbo. ſignifi. ⁊. l. j. C. de aduo. diuer. indi.
⁊. l. athletas. §. cum calumniator. ff. de infa. Secus ſi animo ⁊ cor-
pore cum parte aduerſa: quia tunc incidit in crimen falſi: vt not.
per Barto. in. l. j. ff. de preuari. Item preuaricatur ⁊ etiam falſum
committit aduocatus qui ſecreta iura ſue partis propalat parti
aduerſe. l. omne delictum. §. exploratores. ff. de re mili. et pena ad-
uocati delinquentis eſt extraordinaria. l. j. in fi. ff. de preuari. ⁊ ac-
cuſator preuaricantis eſt puniendus pena qua fuiſſet punit⁹ reus
facta probatione. l. penul. ff. de preuari. ⁊ reus preuaricans habe-
tur pro confeſſo quia licet ei redimere ſanguinem ſuum. Sed accu
ſator preuaricationis in cauſa ſanguinis incidit in turpillianum
⁊ in penam talionis ſecundum materiam. l. tranſigere. C. de tranſ-
175 ac. † et quot modis quis dicatur preuaricari. Dic tribus modis
ſcilicet per accuſationem: per replicationem: ⁊ per inquiſitionem.
de quo per bar. in. l. iij. ff. de preuarica. ⁊. l. j. §. preuarica. ff. ad tur-
pil. Et an ſententia lata per preuaricationem ſit ipſo iure nulla
vel mediante reſtitutione in integ. dic per gloſ. ⁊ Bart. in. d. l. j. C.
de aduo. diuer. iudi. Et qualiter probatur preuaricatio. vide per
Bar. in. d. §. preuaricatorem. Item ſententia lata contra preuari-
catorem non preiudicat reo non citato: ſed lata pro eo ſcilicet pro
preuaricatore preuaricationem non interceſſiſſe bene prodeſt. de
quo per Bar. in. d. l. iij. ff. de preuarica. Et vide de iſta concluſione
preuaricatorum in. l. eleganter. §. ſi dolo. ff. de dolo. ⁊ quod no. per
Cy. ⁊ Saly. in. l. ſi quis homicidij. C. de accuſa. Et quod no. extra
de collu. c. fina. ⁊ in ſpecu. de aduoca. §. vtriuſqꝫ. ver. illud certo cer
tius eſt. Et adde que perſone ſunt que non poſſunt argui de pre-
ſumpta calumnia. de quibus in. l. ij. C. de calum. ⁊. l. athletas. §. ca-
lumniator. ff. de infa. tamen ſi poſſunt de preuaricatione redargui
176 ⁊ damnati efficiuntur infames. l. ſi is. ff. de preuari. † Item crimē
calumnie quod punitur eſt crimen publicum quando quis calū-
niatur accuſando de crimine publico. ⁊ ſi calumniator in priuato
crimine tunc eſt crimen priuatum non publicum: quia cum calū-
niator puniatur pena talionis. id eſt ſimilitudine ſupplicij. l. fi. C.
de calumnia. et. l. fi. C. de accu. non eſſet ſimilitudo: ſi non eſſet pu-
blicum vel priuatum prout eſt illud ſuper quo calumniatur. ⁊ hoc
voluit glo. ⁊ Bart. in. l. j. §. fi. ff. ad turpil. habet enim locum pena
calumnie ſeu talionis pro calumnia commiſſa in cauſa publica ſi-
ue in cauſibus capitalibus. vt. d. l. fi. C. de accuſa. ⁊ in cauſis priua-
tis id eſt priuati iudicij. l. j. §. in priuatis. ff. ad turpil. ⁊ in cauſis ci
uilibus pro euidenti calumnia poteſt quis accuſari de calumnia
vel iniuriaruȝ. vt eſt tex. in. l. ſi tibi ſeruitutis. C. de libera. cau. ⁊. ff.
eodem ſi cui neceſſitatis. §. j. per Bar. in. l. ſi quis repetere. §. ſi ſtel-
lionatus. ff. ad turpil. Non autem intelligas ꝙ in cauſa ciuili non
probans preſumatur calumniari ſicut in criminalibus. l. qui calū
niatores. ⁊. l. qui non probaſſe. C. de calum. Nam iuramentum ca-
lumnie excuſat tam in ciuili ꝙ̄ in criminali a preſumpta calūnia:
ſed non excuſat ab euidenti calumnia. vt dixi. ſ. de pena temere li-
177 tigan. in principio. † ⁊ pena calumniantis eſt talionis ſeu ſimili-
tudo ſupplicij. vt. d. l. fina. C. de accuſa. vbi dicit tex. Quiſquis cri-
men intendit non impunitum fore nouiter licentiam mentiendi
cum calumniantes depoſcat ſimilitudo ſupplicij. ⁊ alibi dicit ca-
lumniator ſi in accuſatione deficiat talionem recipiat. ij. q. iij. ca-
lumniator. Fallit in caſibus notatis ibi ⁊ in caſibus vbi nō eſt de-
terminata pena talionis ſeu ſimilitudinis ſupplicij eſt illa que pro
tali crimine eſt conſueta imponi. vt no. glo. in. l. quid ergo. §. pena
178 grauior. ff. de infa. † Alijs diuerſis modis punitur calumniator
criminaliter. vt no. in. l. j. §. j. ff. de calum. ⁊ ideo punitur calumnia
tor contra accuſationem epiſcopi criminaliter in triginta pondo.
auri. l. ſi qua per calumniam. C. de epiſ. ⁊ cleri. licet ibi glo. intelli-
gat illam penam eſſe ciuilem. quod non tenet ibi Salyce. Itē pu-
nitur calumniator ciuiliter in quadruplum cum accepit aliquod
negotium calumnioſum faciendum vel non faciendum. d. l. j. ff. de
calum. §. hoc autem. de quo dixi in formula iſtius actionis. ſ. de
actio. §. quadrupli. Item punitur pena iniuriarum: que actio da-
tur ciuiliter ⁊ criminaliter. ſ. de iniu. §. in ſumma. Item punitur
calumniator quandoqꝫ extraordinarie. l. penul. ⁊ fina. ff. de calum-
179 nia. † Et exceptio calumnie debet opponi vt dilatoria ante litis
conteſtationem: niſi poſt litis conteſtationem poterit opponi. iij.
q. ix. c. placuit. in gloſ. fi. ⁊ in accuſatione debet ſeruari ordo iuris.
glo. notabilis eſt in. l. j. §. j. ff. ad turpil. ⁊ eſt triplex modus procedē
di de calumnia. ⁊ in tantum tempus poteſt cognoſci de calumnia
inquantum poterat cognoſci de priuato delicto ſuper quo calum-
nia eſt permiſſa. de qua per Barto. in. l. j. in princi. ff. ad turpil. Et
adde ꝙ exiſtenti in manifeſta calumnia poteſt actio denegari. l.
180 poſtꝙ̄ in fi. ff. de peti. heredi. † Item ꝙ calumniator non excuſatur
a pena calumnie per abolitionem publicam vel priuatam nec per
reſcriptuȝ principis generale vel ſpeciale. l. penul. C. de calumnia.
Item an accuſatio ex ſenatuſconſulto turpilliano ſit publicuȝ iu-
dicium vel priuatum. dic ꝙ eſt priuatum. l. iij. in fi. ff. de preuari. et
181 hoc tenet glo. ⁊ Bar. in. l. j. de publi. iudi. † Et habet locum hec pe-
na turpilliani que eſt quinqꝫ librarū auri. d. l. iij. in fi. ff. de preua-
rica. quotieſcunqꝫ quis accuſauit de crimine publico et deſiſtit
ab ea accuſatione criminis publici non impetrata abſolutione. vt
l. j. C. ad turpil. Sed cum quis deſiſtit ab accuſatione criminis pri
uati non habet locum pena turpilliani: ſed punitur extraordina-
rie arbitrio iudicis. l. ſi quis deſiſtere. §. ſi ſtellionatus. ff. ad turpi.
182 ⁊ no. in. d. l. j. C. ad turpillia. † Patet igitur ꝙ poſtꝙ̄ quis accuſa-
uit etiam ſi non ſit lis conteſtata dummodo reus ſit citatus. ſecun
dum Bart. in. l. queſitum. ff. ad turpil. vel etiam ſi non ſit citatus
ſed ſolum ſit data accuſatio: ⁊ ſatiſdatio preſtita de proſequenda
lite. ſecundum Salyce. in. l. j. C. ad turpil. non poteſt quis deſiſtere
ab accuſatione quin incidat in turpillianum. ⁊ quin etiam eum iu
dex extra ordinem cōdemnet ſi ſibi videbitur. vt dicit Saly. in. d.
l. j. et per inquiſitionem ex officio procedet. vt. l. ij. C. de aboli. Et
hoc verum ꝙ non poteſt impune deſiſtere niſi ſuperueniat aboli-
tio que eum excuſet. d. l. j. turpil. que abolitio eſt duplex. vt. C. de
aboli. ⁊ de generali abolitio. duobus illis titulis. Et hec que ſu-
pradicta ſunt pro huiuſmodi commētario quatuor librorum In-
ſtitutionum ſufficiant.

FINIS.

¶ Iuris vtriuſqꝫ profeſſoris doctiſſimi dñi Joannis de Platea in Libros quatuor Inſtitutionum Iuſtiniani preclara Commētaria feliciter expliciunt.

¶ Joannes Moylin: qui ⁊ de Cambray excudebat.

Regiſtrum.

A B a b c d e f g h i k l m n o p q r.
Omnes ſunt quaterniones: r dempto qui eſt quinternio.

4. Eſdre. 5.

¶ Abſcondetur veritatis via: ⁊ ſterilis erit a fide Regio.